

מערכת חמץ ומצה סימן א בדין הנאה מחמץ א) חמץ בפסח דאסור בהנאה אי שרי להקריח בו.

נראה דתלוי במה שנתחלקו הרבנים פרי חדש ופרי תואר ביו"ד סי' ח"ק ס"ק כ"א בדברים שעיקרם לאכילה ולא להקריח בהם דלהפר"ח מותר להקריח בהם ולהפר"ח אסור להקריח בהם דאף דריחא לאו מילתא היינו שאינו כגוף האיסור אבל הנאה פורתא איכא עי"ש ואם כן חמץ דאין עיקרו להקריח אלא לאכילה באנו למחלוקת הנ"ל ובפרי חדש א"ח ריש סי' תמ"ח פתב דבשיירי פנסת הגדולה הביא בשם האו"ה דמותר להקריח חמצו של נכרי משום דאינו אסור בהנאה ודחה דבריו והוכיח דגם חמצו של נכרי אסור בהנאה עי"ש ולפי שיטתו שבי"ד הנ"ל הנה נראה לומר דלא דחה דינו לגמרי אלא מה שתלה הדבר בחמץ של נכרי מותר בהנאה על זה הוא שחולק עליו אבל מודה דמותר להקריח בו משום דבכל איסורי הנאה שאין עיקרם להקריח מותר להקריח בהם אלא דבאמת זה דוסק דהנה לו לבאר דבעיקר הדין מודה לו לכן נראה דבחמץ בפסח מודה הרפ"ח דאסור להקריח בו משום דכיון דלא בדילי מיניה חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה וכמו שכתב הרב ערוך השולחן בריש סי' תמ"ח דחמצו של נכרי אסור בהנאה ואפילו הכי מותר מצד זה משום דריחא לאו מילתא אלא דיש לאסור דילמא אתי למיכל וכמו שאסרו הריב"ש ותה"ד ליגע בחמץ של נכרי לטלטלו מהאי טעמא וכ"ש כשמתכוין להקריח ומתאנה לו עי"ש.

וספר איסור והיתר וכן ספר שיירי פנסת הגדולה אינם מצויים אצלי ורואה אני בנכחים באר"ש בדברי האו"ה דהרב פרי חדש פתב בשם שכנה"ג דהאו"ה מתיר להקריח בחמצו של נכרי ואלו הרב באר הטיב פתב בסי' תמ"ז סק"ז בשמו דאסור והרב חק יעקב רס"י תמ"ג ובסי' תמ"ז ס"ק יו"ד פתב דהאו"ה מסתפק בזה שוב ראיתי בפנסת הגדולה יו"ד סי' ח"ק הגב"י אות י"ב שהביא דברי האו"ה ונ"ל להקריח חמצו של עכומ"ז בפסח הנה מותר מדינא מאחר שלא נאסר בהנאה אלא שיש להרחיק מן הכיעור או שלא חמצו של עכומ"ז אינו מותר אלא דוקא אחר הפסח אלו דבריו וילשונו מגומגם קצת.

ונראה שרצונו לומר שלא אמרו חמצו של עכומ"ז מותר אלא אחר הפסח ולפי זה עלו פהוגן כל דברי הרבנים הנ"ל ואלו ואלו דבריהם קיימים. דמה שכתב הרב פרי חדש בשמו היינו דמדינא מותר ומה שכתב הרב באר היטב בשמו היינו משום הרחקה ומה שכתב הרב חק יעקב דמספקא ליה הוא בעיקרא דדינא וק"ל והרב מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' תמ"ג אות ג' פסק דאסור להקריח בחמצו של עכומ"ז ובהגהה שבבאר היטב הנ"ל פתב שבלאו הכי אין להקריח בחמץ חם משום ספק ברכה כמו שכתב הרמ"א בסוף סי' רי"ו ועיין להרב שולחן גבוה בפללים אות ק"ט: ונהנה בחמץ שעבר עליו הפסח הגם דמדינא יש לומר דמותר להקריח בו כיון דאינו אסור אלא מדרבנן וכתב הרב יד דוד בסי' ח"ק אות ג' בשם האו"ה דדוקא באיסורי תורה ריחא מילתא ולא באיסורין דרבנן דלא גזרו בריח מכל מקום נראה דלפי מה שכתב בבאר היטב הנ"ל משום ספק ברכה אין להקריח בו ועיין להרב מוהר"א ענתיבי בקונטרס דרוך חקיהו שבסוף ספר חכמה ומוסר דף קס"ז אות ט"ל דגם הוא העלה דאסור להקריח בחמץ אפילו בחמץ שעבר עליו הפסח אי מדינא ואי משום ספק ברכה עי"ש ולי הדל מדינא נראה דמותר בחמץ שעבר עליו

הפסח רק משום ספק ברכה אין להריות בו וק"ל [הן אמת דעתה דקדקתי בדברי הג' מוהרש"ז בש"ע שלו הג"ל שפכתב וז"ל לפיכך אסור להריות פת חמץ של נכרי משעה ששית ואילך ע"כ דמבואר שסובר דגם בחמץ שאינו אסור בהנאה אלא מדרבנן (דשעה ששית אינו אלא מדרבנן) אסור להריות בו ואנכי לא ידעתי מנא הא מילתא.

ובמראה מקום מציין ח"י והמעניין בח"י סי' תמ"ז ס"ק יו"ד יראה דלא פתב שעה ששית רק תוך הפסח ולפי דעתי נכון להגיה בש"ע הג"ל משש שעות ואילך והיינו תוך הפסח שבת"י וק"ל] והרבנים אפי' זוטרא בסי' תמ"ח ס"א ומאמר מרדכי בסי' רי"ו סק"ד פתבו בשם הרב שכנה"ג דדבר שאסור באכילה אסור להריות בו ונשאו ונתנו בדבריו.

ואין מצוי אצלי ס' שכנה"ג לראות דב"ק פי' לפי הנראה הוא היקף מאי דמשמע ממה שפכתב בסי' תמ"ח הג"ל דלא אסרינו להריות אלא בדבר האסור בהנאה ועיין להרב אבני מילואים בתשו' סי' ט' ומרן החבי"ף בס' רות חיים סי' חת"ם פתב.

שנראה לו שלא להריות בפת אף בשאר השנה משום ספק ברכה וממה שלא הזכיר דברי הרב באר היטב שפכתב פן כנו"ל נראה שבבאר היטב אשר לפניו לא היה כתוב הגהה הג"ל פאשר ראיתי באיזה דפוסים קראו שמיטה להגהה הג"ל: ובעיקר דין חמץ של עכומ"ז בפסח דמסתפק האו"ה אם אסור בהנאה פשיטא ליה להרב פר"ח דאסור והוכיח פן מהש"ס ושפן מבואר בדברי הריב"ה סו' ת"ן וריב"ש סי' ת' ופסק פן הרמ"א בריש סי' תמ"ג וראיתי בשו"ת הרב רמ"ץ סי' כ"ח אות ו' שהביא תשובת הריב"ש הג"ל וכתב דאף דהאו"ה מסתפק נראה דדברי הריב"ש עיקר ע"כ והוא תימה שלא ראה דברי הטור והרמ"א והפר"ח הג"ל ופשיטא דנקיטנו פנומיייהו אף אי הנה פשיטא ליה להאו"ה להתיר וכל שפן שהאיסור והיתר ספוקי הוא דמספקא ליה ואין ספקו מוציא מידי ודאי של כל הגדולים הג"ל דהכי קיימא לו בכל פיוצא לזה פמו שפכתבתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' י"ו אות י"ט גם הרב הלבוש בסי' תמ"ג סעיף ב' פתב דחמץ של נכרי בפסח אסור בהנאה ובסי' ת"מ סעיף ב' פתב ג"כ דמה שפכתבו הפוסקים היתר במקבל פקדון חמץ מנכרי בלא אחריות וכו' היינו דוקא בחנם אבל בשכר אסור משום דמשפך באיסורי הנאה עי"ש והשגתי עתה ספר יוסף אומץ [לרב גדול אשפנזי] וראיתי בד' ס"ט ע"ג הובאו דברי הגאון הצדיק מו"ה אברהם בנימין זי"ע שפכתב לינישב מה שהשיגו אחרונים על האיסור והיתר שמסתפק אם חמץ של נכרי אסור בהנאה והוא זצ"ל פתב שלא כדבריהם אלא גם האיסור והיתר מודה דחמץ של נכרי אסור בהנאה אלא שברית מסתפק מפני שהוא דבר שאין בני אדם מקפידים [וכתב להסביר דהנאה פזו אינה נכללת בלא יאכל חמץ] ובשל ישראל ודאי אסור משום שהפל מצווין עליו לבער או לבטלו ולחשבו כאפס וכאין ואיך יתנה בו וכו' עי"ש שהאריך קצת ודפח"ח.

ונראה לי הדל שאם היה רואה דברי האיסור והיתר בגופן שלקם [פמו שהביאם הרב פנסת הגדולה יו"ד סי' ח"ק שהבאתיו בראש אות זו] לא היה פותב פן דנדאי מרוצת לשונו דעל עיקר ההנאה מחמץ של עכומ"ז אמר [או מסתפק] דאינה בשל עכומ"ז ולא בהנאה דרית דוקא: ודע דבקונטרס הפללים במערכת הבי"ת אות כ' בשדי חמד ח"א [בד"ה וראה] הבאתי מה שפכתב בס' ישרי לב דהארחות חיים סובר דחמץ של נכרי מותר בהנאה וכתבתי שלא ראיתי בספרים מי שפכתב פן בשם הא"ח פי' רק בשם האיסור

והיתר הוא שפיתבו פן וכשנדפס ס' שדי חמד חלק הכללים פתב לי רב אהד מידי"ן יצ"ו
שפן פתבו מרן פסוף משנה בהלכות יסודי התורה פרק ה' והרב מג"א בסי' תס"ו סק"ב
בשם הא"ח והרשב"א ושידברי הרשב"א הביאם מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תמ"ג אות
ג' ואני הדל פתבתי להשיב על דבריו בקונטרס פאת השדי בחלק הכללים במערכת
הבי"ת אות י"ט בס"ד עי"ש: ב) שמן שומשמן במקום שנוהגים שלא לאוכלו בפסח אם
מותר להדלקה בס' לב חיים ח"ב פתב בסי' צ"ב דאף דבשמןים של קטניות מותר להדליק
אף למי שנוהג אסור אכילה מכל מקום בשמן שומשמן דיש חשש חימוץ אסור ואף
דדבר שנתבטל קודם הפסח מותר בהנאה היינו דוקא פשפך ניטל החמץ אלא דיש חשש
פירורין מה שאין פן בשמן שומשמן דשכיחי בה חטים וגם חזר וניעור פשמדליק בפסח
וכו' עי"ש.

ולא הבנתי ד"ק דגם בשמן שומשמן אין החשש שיש שם עתה חיטים אלא החשש הוא
שפא היו חיטים בשעת שריית השומשמן במים ונתחמצו ונתנו טעם בשומשמן. כמו
שפתב הרב פרי חדש בסי' תמ"ז סעיף ה' בד"ה נכון [ואילו היה חשש שפא גם עתה
ישבו חטים מחומצים היה אסור גם למאן דסובר דאינו חוזר ונעור] וכיון שנתבטל טעם
החמץ אף דאסור באכילה למאן דאמר חוזר ונעור מכל מקום בהנאה מותר כמו שפתב
בעצמו בשם הפוסקים וגם מה שפתב דחוזר ונעור פשמדליק בפסח איני מבין אטו
בהדלקה תלמי מילתא דחו"ן הא למאן דסובר חוזר ונעור אף בצונן אסור והוא האש
מהני לאסור אף למאן דלית ליה חוזר ונעור אלא דזה דוקא פשחממו בעוד החמץ בתוכו
דחוזר ונותן טעם חדש משהו בפסח וכל זה פשוט ודבריו צריכים ביאור וכבר פתב מרן
חיד"א בברכ"י שרמזו שם דגם הנוהגים חומרת חו"ן ואין אוכלין אותו מדליקין בו אלא
שפתב דטוב לחוש למה שפתב הרב מוהרי"ז וכו' שלא להדליק בו אבל לאסור מדינא
משום חשש חימוץ לא שמענו גם מה שפתב מרן החבי"ף שם דבאזמיר נוהגים שלא
לאכלו ולא להדליק בו אי נהוג נהוג ותבא עכ"ט אף צריף להבין דהרב זכר דבר דף ד'
אות ב' פתב דבאזמיר נוהגים לאכול שמן שומשמן ואף שפתב שמתחין אותו תחילה
על גבי האש היינו משום חשש מי פירות עם מים אבל משום חשש חימוץ שבשומשמן
נראה דאין חוששין כלל וק"ל ועיין במחזיק ברכה סי' תס"ז אות ה': ג) זה שנים רבות
קרוב לעשרים הקול נשמע אשר מרן החבי"ף אסר לעשות בפסח טוטון עם הנקירות דקות
הנקרא סיגארו משום חשש חמץ שבגייר ואמרו כי באתרי דרב אזמיר יע"א נמנעו פולם
מלעשותו וכן נמנעו קצת מהחרדים בשאר מקומות אף שלמים וכן רבים לא חשו לזה
כלל רבים שתו סיגארו בפסח בשופי פמעשיהם בכל ימות השנה ועתה בא לידי ס' שו"ת
תפארת יוסף שנדפס מקרוב וראיתי בסי' ז"ך אות ב' וז"ל והנה בדבר שתנית הציגארין
למה היה לו להאריך בדבר פשוט כזה אשר נפסל מאכילת פלב ואינו בעין והוא פחות
מפשעור ואינו ניכר כלל והגאון מלבוב דעתו לומר בסי' תמ"ב דבנפסל מאכילת פלב
לא אסרה תורה בח"ש ואכמ"ל עכ"ל ועם פי יש לפקפק פי כל מה שפתב הוא טעם נכון
להשהותו ואין בזה טעם מרנוח להתיר לעשותו מכל מקום מתבאר שלדעתו היתר גמור
הוא לעשותו שוב ראיתי למרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סוף סי' ק' שפתב ועמ"ש בסה"ק
חיים לראש ד' ק"ו ע"ב בשם ס' זפרון משה סי' ר"י דהרב אביו אסר הסיגארו בפסח
וכן הוא המנהג בליוורנו ע"כ והנראה שעושים אותו מדבר חמץ לכן אסרוהו וכו' אמנם

בגנייר זה שעושים הציגארו אין שום חשש חימוץ פלל ואין לאסור וכו' עכ"ל ומרוצת דבריו נראה דמה שאסר בס' ז"מ אינו העשוי מגנייר ואולי הוא העשוי מעשב הטוטון עצמו אבל בסיגארו הנהוג בינינו שהוא מגנייר אין שום חשש תערובת פלל ואף אם יש בו איזה חשש נראין דברי הגאון תפארת יוסף הג"ל ופוק חזי מאי עמא דבר באין אנמר ואין דברים שוב אחר זמן השגתי ספר רוח חיים ושם בס' תנ"ג פתב דלפי שהעידו שיש חשש חמץ הכריז בריבם שלא לעשנו בפסח ולפי שהעולם היו תמהים בחומרא זו וכמה רבנים לא חשו לה הוכרח לתקור מרבנים הבקיאים בזה וקבל מכתב מהרב דווינא שהעיד שבגנייר עצמו אין שום חימוץ אלא שפוכים אותו ועושים מהגנייר קונטרסים יש שמדבקים אותו עם קמח מעורב בדבק ונפסל מאכילת פלב וכו' וכל זה בגנייר לכו שהוא עשוי מבלויי בגדים אבל הגנייר ירוק אמרו שעשוי מקטניות והמחמיר מקטניות בפסח יקח לו מגנייר לכו וכו' עי"ש ולע"ד גם להמחמיר בקטניות אין שייך להחמיר בזה דלא החמירו אלא בקטניות בעינייהו ועוד הובאו שם מכתבים מרבנים אחרים ויש מהם שכתבו שיש חשש חמץ ומרן החבי"ף לא גילה דעתו פדת מה לעשות והנזהר ומחמיר אינו מן המתמיהים ואין מזניחין אותו: והגאון בית מאור בס' תס"ז סעיף ח' [בד"ה תו להגהה] פתב ונ"ל פתב החק יעקב בשם מגן אברהם טובא"ק דרף לשרותו בשכר וצריף לסגרו בחדר ולדעתו לו יהי פן לא גרע מדין דסי' תמ"ב סעיף ט"ו דמותר בהנאה משום דתרכו קודם זמנו [עיין בתשובת הגאון מוהר"ם שיק שהבאתי לקמן אות י"ט וק"ל] ואם פן לקנות קודם פסח על כל ימי פסח אינו יודע שום איסור אף בתוך הפסח לקנותו אפטר דיש לחוש שמה נשרה תוך פסח וברוי"ך טובא"ק אפטר לומר דמשום חומרא דחמץ הוי דומיא דאכילה ועיין בהלכות יין נסוף מדין בת תיהא ואף דברים אומרים דכל עיקר החשש אינו אמת יש לומר אולי מקומות מקומות יש אבל לקנות שנו"ף טובא"ק אף קודם פסח לענ"ד אין שום חשש עכ"ל ומדבריו יש ללמוד היתר לענין עישון הסיגארו וכבר עמא דבר הכי: ד) פתב הרב שערי תשובה בסוף סי' תס"ז בשם קונטרסים טוב עין שבסוף ועד לתכמים שצריף לקנות העופות הצריכים לו מקודם הפסח ולהאכילם מעת קנייתם דוחן ואורז שאין מתמצין ורב אחד בכת"י צידד לאסור לקנות תרנגולת בתוך הפסח שאם יהיה בזפק חטים נמצא שקונה החמץ ונראה שאם צריף לתרנגולת אין לבטל שמחת הרגל ויכול לומר בפירוש שאין רוצה לקנות הזפק פלל ותכף לשחיטה כשיפתחנה ימהר להשליף הזפק לרשות הרבים סתום פמות שהוא עכ"ל וכדברים האלה פתב בס' שיורי ברכה סי' תס"ז עי"ש והרב נחמד למראה בחלק א' ד' פ' ע"א פתב בפשיטות דמותר לקנות תרנגולת בתוך הפסח ולא חיישינו למה שימצא בזפק דאיכורא לא ניחא ליה דליקני עי"ש שלא הזכיר דברי מרן חיד"א במקומות הנ"ל.

שמים זו שמענו מד"ק דאין פשוט להתיר אם לא שיאמר בפירוש שאין רוצה לקנות הזפק ושיטילנו סתום לרחוב וכבר השגו הרב זכר דבר במערכת חמץ אות א' וכן הרב דברי מנחם בסוף סי' תס"ז ושם פתב דמה שכתב מרן חיד"א בשם רב אחד בתשובה כ"י מר ניהו הרב פסא אליהו ומרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סי' ר"ז פתב דמנהג אנמיר שלא לאכול בפסח תרנגולים ועי"ש לענין אם יש דוחק בבשר אם אפטר להתיר פדין דברים שאינם אלא משום סיג דמותרים על ידי התרה ואנחנו לא נהגנו בחומרא זו ונראין דברי הרב נחמד למראה אף נכון להחמיר פדברי מרן חיד"א שיאמר בפירוש

שאינו רוצה לקנות הנפק ומדברי הרבנים הנ"ל מתבאר דאף שנתפטמו העופות מחמץ בהיותן בידי הנכרי אין חשש כיון שנתפטמו ברשות הנכרי ובספר זכרון ליד ידי הרה"ג אבד"ק ראזיטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' י"ד ע"א פתב בשם שו"ת ספר יהושיע דאוסר לשחוט בפסח בהמות שאוכלות חמץ ואין אצלי ספר זה ומשמעות הדברים הוא דבהמות של נכרי קאמר דאם אוכלות חמץ אסור לשחטן בפסח ועיין לקמן בסי' ב' אות ד' מה שהבאתי בס"ד מדברי הפוסקים לענין החלב מפרות שאוכלות בפסח חמץ של נכרי: ומה שכתב שם [בס' לב חיים] לענין עיפול בעופות הנה בקונטרס הפללים במערכת העי"ן אות ע"ח פתבתי בענין זה וזהו עיפול בעופות בכמה הוי פליגי בה ר' שמעון ור' יהודה בן בתירה במס' אהלות פ"ק י"א משנה ז' דר"ש סובר פדי שתפול לאור ותשרף וריב"ב סובר בעופות ובדגים מעת לעת ופסקו המפרשים שם כריב"ב ועי' לתנא דידן בפרי חדש יו"ד סי' פ"ג ס"ק כ"ח ולהגאון מוהרש"ז בש"ע ש"ל בס' תס"ז אות ס"ג ומה שכתב מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סוף סי' ר"ז וז"ל דקי"ל ובעופות עד פדי שיפול לאור ותשרף עכ"ל פאן שנה רבי כסברת ר' שמעון ולא זכר דלא כן פסקו הפוסקים ועיין להגאון מגן האלף בס' תס"ו סק"ז וסי' תס"ז ס"ק ח"י וס"ק י"ט ובקונטרסי רשמתי מאז לעיני בזה בספר ריבון יצחק [פירוש ההגדה] ד' ה' ע"ג ועתה אינו בידי: ה) ראה בהמת הפקר נודדת ללחם ונכמרו רחמיו וחס עליה ורוצה להמציא לה מזונות עד פפר לחם שאול שאל האיש אם מותר לומר לנתתום עכומ"ז תן לה פת לחם ואני פורע על דבר זה נשא ונתן באמונה הרב תפארת אדם בשו"ת א"ח סי' ט"ו בדברי הפוסקים בס' ת"ן גבי אומר לעבדו הילך דינר זה וקנה ואכול ובדברי הפוסקים ביו"ד סי' קב"ל לענין יין נסוף והעלה דלכל הדעות מותר בנדון זה לכולי עלמא יענין שם באורף: ו) תינוק שאצריך להאכילו חמץ יש מי שמתיר לומר לעכומ"ז תן לו לאכול ואני פורע לה ויש מי שאוסר ובמידת דרבנן אזלינן לקולא פן כתב הרב חכמה ומוסר ד' בק"ע אות צ"ד ועיין בס' ת"ן ס"ו ולי הדל נראה דטוב לחוש לדברי האוסרים פי ברבים הוי עיין להרבנים חק יעקב ונהר שלום ושלחן גבוה ופרי מגדים באשל אברהם וכן דעת הרבנים בית חדש ושיגרי פנסת הגדולה ומקראי קדש הביא דבריו הרב נחפה בכסף ח"ב ד' ג' ע"ד והסכים עמו וכתב הרב זכור לאברהם ד' ק"ה ע"ב בשם הרב מטה יהודה דאין לסמוך על המתירים דקולא גדולה היא ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז סכ"ד ודוקא בדאפשר למצוא נכרי שימתן לו בלתי שיאמר לו ואני פורע וגם דוקא בתינוק שאין בו סכנה כמו שביאר בש"ע הרב הנ"ל באר היטב עי"ש: ז) אסור ליתן בהמתו לעכומ"ז אם יודע שיאכילה חמץ פן כתב מרן בשלחן ערוך סוף סי' חת"ם ודעת הרב פרי חדש שם דדוקא בהקדים לו דינר אסור כמ"ש בס' ת"ן ס"ו והרב נהר שלום שם כתב לחלק דבהמה אף אם לא הקדים דינר אסור ועיין בש"ע הרב מוהר"ש זלמן בסעף י"א והרב נחפה בכסף בח"ב ד' ע"א פתב דהגם דנראה דמדינא שרי פשיאנו אומר בפירוש שיאכילה חמץ נכון להחמיר אפילו בסתם משום חומרא דחמץ ובפ"ט שפ"ב פסק מרן לאסור ולענין למפור בהמות לעכומ"ז פדי להאכילן חמץ עיין במה שכתבתי לקמן סי' ט' אות ג': ח) שאלה אשה המשרתת כל השנה אצל בני מקרא לבשל מאכלם ולנקות פלי המאכל וכיוצא אם מותר לשרת אצלם גם בימי הפסח והיא תוליד עמה מצה לאכול וכלים הצריכים לה לבשל מאכלה ונראה מצד הסברא לאסור משום משתכר באיסורי הנאה

דודאי המצות של ב"מ לדין הווי חמץ גמור ועיין למרן חיד"א בברכי יוסף סי' תנ"א אות ה' ולכתחילה אסור להשתפר באיסורי הנאה עיין להרב פרי חדש סי' ת"מ ס"ב בשם תשו' הרשב"א וגם פיון שכל השנה רגילה לאכול מלחמם והלחם של הב"מ בפסח הוא בדיקת מצות שלנו יש לחוש שמא תשכח ותאכל בפסח ממצות שלהם שהוא חמץ גמור לדין וראיתי להרב שלחן גבוה שם מחודש ב' דמסיק דישאר אל המשמש בבית עכומ"ז מותר לשמש גם בפסח ולערוד שולחן לפניו אף שיש שם חמץ פיון שגם בשאר ימות השנה בדיל ממאכלו משום בישולי עכומ"ז לא חיישינו דילמא אתי למיכל מיניה ואם נזקק גם מפת של עכומ"ז גם הפת מותר להביא לו ולא חיישינו דילמא אתי למיכל מיניה ואם אינו נזקק אסור ע"כ וקולא יתירה היא זו ואפשר דבבית הב"מ שהוא חשש קרוב לדאי לבא לידי טעות בין מצה למצה גם הרב של"ג מודה דאסור לכן לא מלאני לפי להתיר לה ואף בשאר ימות השנה יש לאסור דיש חשש קרוב שתבא לטעום מתבשילין שהיא מבשלת להם וגם בבישול עצמו הרי הם אוכלים בשאר בחלב ומסתמא גם מבשלים כאשר שמעתי [פי הם דורשים דוקא בחלב אמו ולא בחלב של אחרת] והמבשלת להם הרי היא עוברת על לא תבשל גדי בחלב אמו אלא שהאשה זאת אומרת שאין מבשלים בשאר בחלב כלל רק בשמביאים הקערה על השולחן מערבים חלב וסמאה וכיוצא על כל פנים משום החשש הנ"ל אין דעתי להתיר אף כי מצנה שלא לומר וכו': (ט) חיל של מלך שבא בפסח וגזר השור על מוכרי י"ש ליתן להחיל י"ש בפסח ורצו היהודים ליתן מעות בעד זה ולא רצו לקבל רק י"ש נראה דיש לדמות למ"ש בע"ז ד' ע"א מותר לומר לעכומ"ז צא והפס עלי מנת המלך ועי"ש שיטת רש"י והתוספות סוברים דכל שאינו אומר לו בפירוש שיפרע ונסף רק שיסלק במה שיוכל שרי ועיין בחידושי הריטב"א ובש"ע יו"ד סי' קב"ל אם פן גם פאן יכול לומר לעכומ"ז הפס עלי מנת המלך ולא יאמר לו בפירוש שיתן י"ש וכאן עדיף טפי שאין החוב ברור כל פה רק שציונה לו ליתן פן כתב הגאון שואל ומשיב במהדורא תניינא בחלק ד' סי' צ"ו: יו"ד) לענן תערובת משהו אי סגי בפדיון החמץ ולמפור השאר עיין בש"ע ריש סי' תמ"ז וכתב הרב דברי מנחם בהגהת ב"י אות ג' בשם הרב בית דוד דמרן לא סבירא ליה הא דסגי בפדיון מדלא הביאו בש"ע ואין לומר דסמך על מה שכתב בסי' תס"ז סעיף יו"ד דתרנגולת שנמצא בה חטה מותר למוכרה דהתם אינה נמכרת ביותר ואינו נכנס בידו דמי האיסור אבל היכא דאית ליה הנאה ומשליכו לאיבוד אפשר דאסור והוא פתב דמרן סמך אמה שכתב בסי' תמ"ח סעיף ב' דמשם נראה דלית ליה תקנתא וכמו שכתב הרב פרי חדש שם עכ"ד ולי הדל יש לפקפק בזה דהנה הגאון פרי חדש בסי' תמ"ז הכריח דתקנתא דהולכת הנאה לים המלח מהני להתיר גם באכילה ושאונה אלא בע"ז ודליכא ממשות אכל תקנתא דלמפור לעכומ"ז חוץ מדמי איסור שבו איתא בכל האיסורין דלא פהרמ"א שפסק דלא סגי בפדיון דמי החמץ ולמפור השאר עי"ש ובסי' תמ"ה סעיף ב' פתב שנראה משם דלא מהני תקנתא דהולכת ים המלח [וכלומר להתיר גם באכילה] אבל לתקנתא דמוכרו לנכרי ציין למה שכתב בסי' תמ"ז [ושם מסיק דמהני כנו"ל] ובסי' תמ"ז ציין למה שכתב בסי' תס"ז סעיף יו"ד ושם פתב דכן עיקר בפסוק מרן להתיר למפור תרנגולת שנמצא בה חטה והכריח זה על פי מסקנתו בתמ"ז דבכל איסורין איתא לתקנתא דלמפור לעכומ"ז וכו' עיש"ב והנה מה שכתב הרמ"א בסי' תמ"ז דלא סגי

בַּפְּדִיּוֹן הַחֲמִץ וְלַמֶּכֶּר וְכוּ' הֵינּוּ תַּקְנֵתָא דְלַמֶּכֶּר לַעֲכוּמ"ז חוּץ מִדְּמֵי אִיסוּר שְׂבוּ וְלִכְּוֹן הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ לְשִׁיטְתוֹ דְּמַהֲנֵי בְּכָל הָאִיסוּרִין דְּחָה דְּבָרֵי הֶרֶם"א גַּם מֵה שְׂפֵתֵב הֶרֶב בֵּית דָּוִד לְהַשְׁלִיף לְאִיבּוּד שְׁיַעוּר הַחֲמִץ וְלַמֶּכֶּר הַשְּׂאָר נְמִי הֵינּוּ תַּקְנֵתָא הַנִּזְלָא וְאִם כֹּן לֹא נִגַע וְלֹא פָּגַע בְּמֵה שְׂפֵתֵב הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי' תַּמ"ה וְאֶדְרָבָה לְשִׁיטְתֵי הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ דַּעַת מְרָן הִיא דְּמַהֲנֵי תַּקְנֵתָא דְלַמֶּכֶּר לַעֲכוּמ"ז וְכוּ' כְּדַמּוּכַח מֵהִיא דְּסִי' תַּס"ז וְלֹא שְׁמִיעָא לִיָּה לְחַלְקֵי כְּמוֹ שְׂפֵתֵב הֶרֶב בֵּית דָּוִד הַנִּזְלָא לְפָן נִרְאָה בִּירוּר הַדְּבָרִים וְהַמְעַלְנֵי: יְבִחֵר: וְלַעֲנִין מַעֲשֵׂה פֶתֶב הֶרֶב זְכוּר לְאַבְרָהָם בְּרִישׁ סִי' תַּמ"ז בְּשֵׁם הֶרֶב בֵּית דָּוִד דְּבַתְעָרוּבַת מַשְׁהוּ יֵשׁ לְהוֹרוֹת דְּמַהֲנֵי פְדִיּוֹן אָבֵל בְּפָחוֹת מַשְׁשִׁים הוּא סָפֵק אִי עֲבָדִינוּ כְּמֵאן דְּאָמַר יֵשׁ לוֹ פְדִיּוֹן וּבְדָבָרֵי מִנְחָם שֵׁם צִיּוֹן בְּזֵה לְסַפֵּר חֲקָרֵי לֵב וּמַטָּה יְהוּדָה וְאִין מְצוּיִים אֲצִלֵי לְרֵאוֹת ד"ק וְעִיּוֹן לְהַרְבָּנִים שְׁוֹלְחַן גְּבוּהָ וְנָהָר שְׁלוֹם סִי' תַּמ"ז הַמּוֹרֵם מִדְּבָרֵיהֶם שְׂאִין לָנוּ לְהַחֲמִיר פְּהֶרֶם"א בְּזֵה [בְּמָקוֹם שְׂאִין מְנַהֵג] וְהֶרֶב אִפִּי זוּטָרֵי בְּסִי' תַּמ"ה סְעִיף ב' כְּתַב דְּהֶרֶב מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ הַסְּפִים לְהַפ"ח וְהֶרֶב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קַס"ט אוֹת ס"ד אַחַר שְׁהִבִּיא מֵה שְׂפֵתֵב הֶרֶב בֵּית דָּוִד בְּתַעְרוּבַת פָּחוֹת מַשְׁשִׁים כְּתַב דְּכִינּוּן דְּרַבּוּ הַמְקִילִים אֲזִלִּינוּ לְקוֹלָא וְכֵמוֹ שְׂפֵתֵב הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ וְאִף דְּהֶרֶב בֵּית דָּוִד כְּתַב דְּלַדַּעַת מְרָן לֹא מַהֲנֵי פְדִיּוֹן מִדְּלֹא הִבִּיא בַש"ע וְכוּ' יֵשׁ לוֹמַר דְּסַמָּךְ עַל מֵה שְׂפֵתֵב בְּבֵית יוֹסֵף כִּי הֶרְבָּה חִידוּשִׁים מְבִיא בַב"י וּמַשְׁמִיטֵם בַש"ע וְכוּ' וְכָל שְׂפָן שְׁיֵשׁ לוֹמַר שְׁסַמָּךְ לְמֵה שְׂפֵתֵב בְּסִי' תַּס"ז וְכִינּוּן דְּאִין דַּעַת מְרָן מְבוֹרְרַת אֲזִלִּינוּ לְקוֹלָא בְּדַרְבָּנוּ עַכ"ל וְעַם שְׁיֵשׁ לְפַקְפַק עַל מֵה שְׂפֵתֵב בְּדַעַת מְרָן עִיּוֹן בְּמֵה שְׂפֵתֵבְתֵי בְּקוֹנְטָרִיס פְּלָלֵי הַפּוֹסְקִים סִי' י"ג אוֹת ה' מְכָל מְקוֹם לַעֲנִין דִּינָא דְּבָרֵי נְכוּנִים בְּטַעֲמָם לְפָסוּק כֹּן בְּמָקוֹם דְּלִיכָא מְנַהֵג וְהִיכָא דְנִהוּג לְחַוְמָרָא נִהוּג זוּלַת בַּשְּׁעַת הַדְּחַק וְהַפְּסֵד מְרוּבָה עִיּוֹן לְהַרְבָּנִים פְּרִי מְגִדִים וּמְחֻזֵּיק בְּרָכָה וְשׁוֹלְחַן עֲרוּף הֶרֶב מוֹהַרש"ז בְּאִיזָה עֲנִין אֲפֻשֵׁר לְהַתִּיר בְּמָקוֹם מְנַהֵג: וְכָל זֶה בְּחֲמִץ גָּמוּר אָבֵל בְּחֲמִץ גָּמוּר וְכוּ' וְכִינּוּן בְּנִקְשָׁה וְכוּ' חֲמִץ דְּמֵי פִירוֹת עִם מֵים דְּלִיכָא בַל יִרְאָה אִם הוּא יֵבֵשׁ בְּיָבֵשׁ מְסִיק הֶרֶב מְקוֹר חַיִּים בְּרִישׁ סִימָן תַּמ"ז דְּמוֹתָר לְמוֹכְרוֹ [אִף לְמֵה שְׁדָחָה דְּבָרֵי הַפְּר"ח וְנִדְחַק לְיִיבֵשׁ הַמְנַהֵג כִּיעִי"ש] אָבֵל לְהַשְׁהוֹתוֹ כְּתַב דְּאִיסוּר מַחֲשַׁשׁ תַּקְלָה וְאִם הוּא לַח בְּלַח אִף אִם הוּא חֲמִץ גְּנוּקָשָׁה אִיסוּר לְמֶכֶר לְנִכְרֵי לְמֵה שְׁמַחֲמִירִים בְּנוּקָשָׁה לְאִסוּר בְּמַשְׁהוּ עִי"ש וּבְשׁו"ת הֶרֶב רַמ"ץ סִי' לְמ"ד אוֹת ז [ד"ה וְרֵאִיתִי] מְסַפִּים לְדַעַתוֹ וּמֵה שְׁצִינְרָף שֵׁם טַעַם אַחַר הוּא לְרוּוּחָא דְּמִקְלָתָא עִי"ש: וְדָבָר שְׁנַאֲסֵר מַחֲמַת מַשְׁהוּ בְּפִסַּח וְנוֹתֵן טַעַם לְפָגַם מוֹתָר לְמֶכֶר לְנִכְרֵי כֹן מְתַבָּאָר מֵמֵה שְׂפֵתֵב בְּסַפֵּר זְפָרוּן לִידִידֵי הַרְה"ג אַבְד"ק רְאֲזִישְׁטָאשׁ יצ"ו בְּהַלְכוֹת פֶּסַח ד' ט"ו ע"א בְּשֵׁם שׁו"ת גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה גְּבִי חֲטִים הַנְּמַצָּאִים בְּבֵאָר בְּרַחוּב בְּפִסַּח דִּישׁ לְמַצּוֹא הִיתָר דְּהוּי פְּנִתְעָרַב אֲצֵל עֲכוּמ"ז דְּבִטֵּל בְּשִׁשִׁים וְאִין חוּזֵר וְנִעוּר וְלַמֶּכֶּר לַעֲכוּמ"ז יֵשׁ לְהַתִּיר בְּפִשְׁיטוֹת דְּהוּי מַשְׁהוּ וְנוֹתֵן טַעַם לְפָגַם דְּמוֹתָר לְמֶכֶר לְנִכְרֵי עַכ"ל: וְאִם סָפֵק מַשְׁהוּ חֲמִץ בְּפִסַּח אִיסוּר שְׁקִיל וְטָרֵי קֶצֶת בְּזֵה הַגָּאוֹן מוֹהַרִי"ץ שְׁמַעֲלִיקֵשׁ יצ"ו בְּסַפְרוֹ בֵּית יִצְחָק חֲלֵק א"ח סִי' ס"ו וְכַתַּב דְּמַשְׁמַע דְּהַמְנַהֵג לְאִסוּר סָפֵק מַשְׁהוּ שְׁהָרֵי בְּהַד דְּסִי' תַּס"ז סְעִיף י"ב נוֹהֲגִין לְאִסוּר הַכָּל אִף בְּלֹא גְּתַבְקַע אִף דְּהוּי סָפֵק פְּלוּגְתָא דְּחִיּוּשִׁינֵן לְשִׁיטְתֵי הַפּוֹסְקִים דְּחֲמִץ הוּי דְּבָר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְסָפֵק דְּרַבָּנוּ אִיסוּר וְעִיּוֹן בְּשׁו"ת הַגָּאוֹן מוֹהַר"ם שְׁיָק בְּסִי' רַמ"ח [בְּד"ה וּבְזֵה נִרְאָה]: יֵאָדָּם מְקָרוֹב גְּתַבְקַע שְׁמָן לְמֵאֹר גָּאֵז שְׁעִשׂוּי מְסַפִּירֵט עִם קַנְפוֹן מְעוֹרָב מְחַצָּה עַל מְחַצָּה וְהַמְאֹר שְׂבוּ טוֹב מְאֹד אִף רִיחוֹ לֹא נִמְרָט וְטַעֲמוֹ לֹא פָּגַ וְאִין בִּיכּוּלֵת אֲנוּשׁ לְטַעֲנוֹם מִמֶּנּוּ וְלֹא אֵת הַנִּתְּוֵן לְכָלֵי שְׁהִנָּה

בו גאז זה אף שרוחץ ושוטף במים פעמים הרבה נשאל ע"ז הג' מוהרשה"ל נר"ו בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' קמ"א אי שרי להדליק בו בפסח והביא דעת הרב השואל לצדד להתיר משום דפוגם הטעם וגם דהוי זה וזה גורם ודחה דכרי וקעלה דאם ידוע שנעשה מתמשה מיני דגן אסור להדליקו בפסח ולא שייך בזה זה וזה גורם עי"ש ועתה נדפס ס' מנחת משה לידידי הגאון מקאמינקא יצ"ו וראיתי שכתב בסי' ט"ו אות ב"ן להתיר בפשיטות אם הדגן נפסל מאכילת פלב כמו שהחוש יעיד על זה והוי קחמץ שחרכו קודם זמן איסורו דמותר בפסח כמבואר בסי' תמ"ב ס"ט וס"י לעגנון דיו ובסי' תמ"ג ס"ב [צ"ל ושם ס"ב] עי"ש: יב) גזל חמץ מתבירו ותבעו ממנו בתוך הפסח אינו יכול לומר לו הרי שלף לפניה אף דבחמץ שעבר עליו הפסח קנימא לן דיכול לומר לו הרי שלף לפניה מפל מקום בתוך הפסח שמצוים הכל עליו לבערו הרי הוא פשוט ואבוד ונמצא שאינו מחזיר לו פלום כן כתב הרב חק יעקב בסי' תמ"ג סק"ח וכתבו האחרונים שהרב קצות החושן סי' שס"ג השיג עליו ובזית רענון ח"ב סימן י"ב אות י"ד מישב ד' הח"י לנכון היטב עפ"ד תוס' חגיגה ד' ע"א ד"ה לא דהיקא דעומד לכוף גם רבנו מודו לר"ש דכל העומד וכו' אף פשנתברר אח"כ דלא כפיו לא.

עיש"ה בז"ר שם. ובשו"ת מים חיים ראפופרט בחא"ח סי' ו' [ד"ה שוב] הכריע דאם תבעו בפסח יכול לומר הרי שלף לפניה ואם לא תבעו אינו יכול להחזיר לו בפסח והרב משנת ר' אליעזר בח"ב סי' ח"י הקשה לשיטת הגאונים במפקיד חמצו אצל אחר וקבל הנפקד אחריות דאין המפקיד עובר בבל יראה ויש אומרים דאפילו לא קבל הנפקד אחריות אין המפקיד עובר מהא דאמרינן בבבא קמא ד' ס"ו רע"ב פיון דמטא זמן איסוריה אינא אשי מייאש דאמאי מייאש הרי אין הנגזל עובר פלום כמו במפקיד ומירץ דמודו הגאונים מדברבנו מחייב לבטל דילמא יחזירהו לו הגזלן אחר איסורו בעל פרוח של נגזל וכו' עי"ש ומשמע דכוננתו לומר דאף דמן הדין אינו רשאי לומר לו בתוך זמן איסורו הרי שלף לפניה מפל מקום איפא למיחש שיחזירנו לו בעל פרוח ופדין והוא פסברת הרב חק יעקב אלא שיש לפרש דמה שכתב שפא יחזירנו לו בעל פרוח פוננתו שפא יחזירנו לו שלא פרצונו אבל ודאי הדין כן שאם לא כן לא היו מחייבים אותו רבנו לבטל פיון שהדין הוא שאינו יכול להחזירו אחר זמן איסורו וק"ל [אמנם עיקר הדבר מבואר בהדיא בר"ן ריש פסחים דלהגאונים עכ"פ מדברבנו עובר והכריח כן מסוגיא דעכומ"ז שהלנה.

ומלבד זה הרי הגזלן חייב לבער מטעם אחריות כמ"ש תוס' פסחים כ"ט רע"ב]. והרב מקור חיים בסי' תמ"ח בבבאורים סק"ט [ד"ה אכן יש] כתב ולפי זה בגזל חמץ של ישראל אסור החמץ מהאי טעמא דהגזלן הוי כאונס אחר וכו' ואם היה מסתלק האונס של הגזלן בפסח פגון שהיה הגזלן אומר לו הרי שלף לפניה בנדאי צריף לבערו ואין שום סברא להתיר להשהותו ומשום הכי אסור אחר הפסח עכ"ל משמע שסובר דגם בפסח דינא הוא דיכול לומר לו הרי שלף לפניה והגאון נודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' [בד"ה ואמנם] כתב וז"ל והרי פשהוא בעין אומר לו אפילו תוף הפסח הרי שלף לפניה דאפילו באיסור הנאה מן התורה אומרים הרי שלף לפניה כדמכח בבבא קמא ד' צ"ח ע"ב גבי שור הנסקל וכו' עי"ש הנה מפורש בדב"ק שסובר פדעת הרב קצות החושן דגם בפסח יכול לומר לו הרי שלף לפניה כמו שפן הדין בכל איסורי הנאה מן התורה

והגאון שואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"ג סי' ל"א ד' כ"ד ע"ד הביא סברת הנו"ב וכתב שהיא תמוה וכו' והביא דברי הרב חק יעקב וכתב שדבריו נכונים ויישב קושיות הרב קצות החשן וע"ש ב"ד כ"ה ע"א וע"ב ובגודע ביהודה מהדורא תניינא סי' ס"ה בתשובתו על המשיג באות ט' ביאר פונתו דגם הוא מודה דאסור להגזלן לומר בתוך הפסח הרי שלח לפניה וכו' ע"ש והגאון בית מאיר לא"ח כתב בסי' תמ"ג דיכול לומר לו בפסח הרי שלח לפניה ומה שכתב החק יעקב דחמץ פיון שהפל מצוונים לבערו וכו' שור הנסקל לראב"י יוכיח דאחר שנגמר דינו הפל מצוונים לבערו ע"ש ועיין בס' אמרי הצבי לדידי הגאון צבי מאיר אבד"ק דאברי יצ"ו בחידושו לפרק מרנפה אות כ"ט מה שפלפל בסברות החק יעקב וקצות החשן בענין זה: וכתב בשו"ת עמודי אור סי' י"ז אות ד' דהקצה"ח עמד ע"ד הח"י ותירץ דשאני חמץ משאר איסורי הנאה שהגזלן עובר על ב"י ונתחייב בביעורו אהכי לא מצוי למימר הרי שלח לפניה פיון דהוא נתחייב לבער וכתב דלפי זה דוקא בגזלן ישראל אינו יכול לומר לו הרי שלח לפניה אבל אם הגזלן עכומ"ז יכול לומר לו גם בפסח הרי שלח לפניה ושוב שקיל וטרי ומסיק פיון דכי מטא זמן איסור מתאש הישראל נקנה לעכומ"ז ואין יכול לומר לו הרי שלח לפניה ואף למאן דאמר דיאוש לא קני מקום קנה העכומ"ז מן ההפקר וכו' ובין בפסח ובין אחר הפסח אינו יכול העכומ"ז לומר לו הש"ל ע"ש דנפקא מינה דהחמץ מותר אם מתזירו לו אחר הפסח: יג) מכר חמצו קודם הפסח לעכומ"ז ובתוך הפסח מכרו לישראל שיקח אותו אחר הפסח אסור דמצד המוכר יש פאן הערמה במה שמכרו תחלה להעכומ"ז ולהלוקח יש איסור דרוצה בקיומו של חמץ וכתב עוד דמזה שנים נפרץ גדר שהסותרים נוהגים היתר לקנות י"ש מאדוניהם בקאנטראט בתוך הפסח על מנת לקבל הי"ש אחר הפסח ואומרים שרב גדול הורה להם פן ונשאלתי ע"ז ואמרתי שאסור לעשות פן ופירסמתי זה וכן לא יעשה עוד פן כתב הגאון בית שלמה סי' פ"ג: יד) מי שקנה י"ש מה שיגלד בחודש תמוז ונתן לזה פמה אלפים ונתחייב ליתן בכל חודש סך פ' בכדי שישתלם כל דמי המקח עד זמן הנ"ל והגיע זמן פירעון חדש אחד בתוך הפסח והמוכר גם פן ישראל אם מותר לשלם או הוי פקונה חמץ בפסח נשאל הגאון שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"ב סי' קפ"ז והשיב דעל מה שכתב הרמב"ם דקונה חמץ בפסח עובר בבל יראה פתבו האחרונים דאף דאין קנין באיסורי הנאה וחמץ זה שלא היה ברשותו מעולם איך יעבור בבל יראה מקום זכיותו וקנייתו ואיסורו באים כאחד וזה שייך בקונה מעכומ"ז שהוא יכול להקנות שהוא שלו והקונה עובר תכף דקנייתו ואיסורו באים כאחד אבל בקונה מישראל לא שייך זה דאין זה יכול להקנות וכמה מעליא הא שמעתא עכ"ד: ובשו"ת הגאון מוהר"ם שיק סי' רכ"ה נשאל אם רשאים לעשות שילוסי"ס על חמץ בחול המועד ליקח אחר הפסח בזמן המוגבל ביניהם שדריך לעשות שילוסי"ס אפילו אין דבר בבית המוכר מן החמץ שהוא או עם נכרי שיש לו החמץ אבל אינו קונה אותו בשעת השילוסי"ס רק בזמן הקבוע ביניהם וגם אז אין מוכרח ליתן חמץ שמכר רק כפי מה שהיה החמץ אז וכן אם רשאים לעשות בנשטעלונ"ג אצל סוחר נכרי עלדברים חמוצים שהנכרי ישלחם לו אחר הפסח והשיב שאם הם דברים שיצא אליהם השער קיימא לן בחשן משפט סימן ר"ט סעיף ה' ו' דהפוסק על שער שבשוק וקבל דמים ולא היה אותו המין ברשות המוכר חייב לקנות וליתן ללוקח ואם חזר מקבל מי שפרע וביאר שם

בנתיבות דארף אם הוא ביד המוכר בשעת הקנין אלא שלא התחייב ליתן דונקא חפץ זה ויוכל לקנות חפץ אחר כזה ליתן ללוקח הדין כן ובאם לא יצא השער הוא מחלוקת הסמ"ע והש"ך בס"ק י"ג וכו' וכל זה בנתן דמים או מקצת דמים בתורת קנין אבל אם לא נתן דמים אף שפתב שטר על הדמים אין מטלטלין נקנים בשטר והוי כדברים בעלמא מצד הדין ואם בדיניהם קונים בשטר הוי פסיטומתא ואף בכי האי גוונא אם אין הפסיטומתא על דבר ידוע שהוא ברשותו או אף אם הדבר ברשותו אף אינו חייב ליתן לו אותו הדבר עצמו אלא יכול ליתן דבר אחר ממין זה לא שיהיה בו קנין רק הוא חייב ממון ושיעבוד ושקיל וטרי אם בדבר שאינו יכול לחזור בו קרינו ביה מצוי בידו ונפקא מינה לענין בכור דנוטל פי שנים בכל אשר ימצא לו וכן לענין חמץ אם יש לומר שעובר משום לא ימצא לה ומסיק דכל שיש בידו ליתן דבר אחר מאותו המין לא מקרי מצוי אלא דמפל מקום איפא למימר דאם המוכר הוא ישראל הרי בא לו מעות בשביל חמץ דאסור בהנאה והוא משתפר באיסורי הנאה וגם הלוקח מסייע להמוכר להיות משתפר באיסורי הנאה ושקיל וטרי קצת בזה דלפי הנראה תליא בפלוגתא וכו' וכתב דאם המוכר נכרי ואינו מוכר לו דבר ידוע אלא המין אין כאן קנין ולא קנה הישראל אף בהנכרי משתפר באיסורי הנאה הרי הנכרי אינו מצווה והישראל אינו נהנה מזה וכן ישראל מישאל ואינו נותן לו דמים אלא שטר בעלמא דאפשר דקונה משום סיטומתא בכי האי גוונא לא הוי משתפר באיסורי הנאה ושוב פתב דכיון דתכלית המסחר הוא שאם יתייגר השער ירויח הלוקח ואם ייזל ירויח המוכר אם כן אם יתייגר או ייזל הרי מרויח הישראל ולא מבעיא אם שניהם ישראלים דממה נפשך יהיה ריוח לאחד מהם מחמת החמץ ואסור משום משתפר באיסורי הנאה אלא אף אם המוכר נכרי ואם ייזל ירויח עכומ"ז ולא הישראל נראה דאסור משום דעכומ"ז יחזיק לו טובה וכו' ואם כן אסור משום משתפר באיסורי הנאה ואם הוא באופן דבפסח עצמו לא ישתנה השער אלא שאחר הפסח ישתנה ואחר הפסח חמץ מותר נראה דבכי האי גוונא אם לא נתן מעות רק נעשה קנין על ידי שטר אין לאסור משום משתפר באיסורי הנאה אלא שיש להסתפק אולי יש לאסור משום רוצה בקיומו של חמץ ושקיל וטרי אם רוצה בקיומו של איסור דאסור הוא בכל האיסורים או דונקא באיסורי עכו"ז וכתב שבשו"ת שער אפרים סי' ו' בהגהה פתב דאם אינו עושה מעשה בגופו ואין מחשבתו נפרת שרוצה בקיומו של איסור לא חשיב רוצה בקיומו והפרי חדש סובר דאין איסור רוצה בקיומו בשאר איסורין ואפילו לא קיימא לן כהפרי חדש, כדמוכח מהירושלמי מפל מקום בלא עשה מעשה בגוף האיסורי הנאה אין איסור משום רוצה בקיומו ואם כן בנדון השאלה שאינו עושה מעשה באיסורי הנאה איפא למימר אף אם יש לחוש דרוצה בקיומו אינו אסור ולכן אם אינו נותן מעות ואין מקום לחוש שיתיגר בפסח עצמו אינו אסור לא משום משתפר ולא משום רוצה בקיומו של איסורי הנאה: טו) איסור הנאת חמץ בפסח דהוא מן התורה אם יש בו שיעור או אסור מה"ת חצי שיעור עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת החית אות י"ז ורשמתי שם שו"ת דברי מרדכי פרידבורג סי' מ"ז שהעלה דאסור מן התורה בכל שהו וכתב שם בסי' מ"ח דקשצריף לחולה שיש בו סכנה ויש הדד על פחות מפשיעור אם מספיק לו כמו באכילת חולה ביום הפורים יש להסתפק מהו שיעור ההנאה אי בכזית כמו באכילה או שיעורו בפרוטה כמו מעילה והביא דברי הרבנים לחם משנה בריש פ"ק

י"א מהלכות מעשה הקרבנות ומשנה למלה בפירק א' מהלכות מעילה דין ג' ושקיל וטרי בדבריהם ומסיק דשיעור הנאה דאיסורין אף דנפקא לן איסור הנאה מדכתיב אכילה וקניימא לן אהד איסור אכילה ואהד איסור הנאה במשמע מכל מקום שיעור דהנאה הוא בפרוטה ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הכללים במערכת ה"ה אות ע"ח [בשני חמדי ח"א]: עתה השגתי ספר יקר עמק יהושע להגאון מסלאנים [שנדפס שנית על יד ידידי הרב המופה את הרבנים מוהר"ר יוסף צבי לעוו מונארשא יצ"ו] וראיתי בדיני חמץ סי' ו' שעמד לבאר בחמץ שאסור בהנאה וכן בכל שאר איסורי הנאה איזה שיעור הוא באיסור הנאה אם בפרוטה או בפחות משנה פרוטה ואחר שהוכיח מדברי הרדב"ז דבאיסורי הנאה אסור אף בפחות משנה פרוטה כתב בדף ל"ג ע"ג [בד"ה ומעתה] שיש לחקור מאיזה טעם פחות משנה פרוטה אסור אם הוא מתורת חצי שיעור או שאסור מן התורה אף בפחות משנה פרוטה ואחר שפלפל בענין זה כתב במסקנתו ומכל מה שנתבאר מוכח דאיסורי הנאה אסור אפילו בפחות משנה פרוטה גם כן: טז) שאל השואל שיש לו פרה חולקת בשפע ובכל ימות השנה הוא עושה גבינה למכור ובפסח אין לו כלים מכושרים לזה ומוכרח לקבץ כל החלב הנחלב בחג עד אחר החג ולעשות אז גבינה אם מותר ליטון את החלב בתוך כלי חמץ פי אין לו כלים של פסח די צרכו והנה אם כלי חמץ הם בני יומן וכבר נתנו החלב בתוכם ושהו שם מעת לעת אם מותר החלב בפסח או לא באנו למחלוקת הפוסקים ביו"ד ריש סי' ק"ה בחלב תפל ששהה כ"ד שעות בכלי איסור בן יומו עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הכללים במערכת הפ"ף אות מ"ב דיש מתירים משום דהפבישה היא אחר מעת לעת וכבר נפגם הטעם שבפלי ויש אוסרין דסברי דהפבישה קודמת להפגם או דסברי דהפגימה והבליעה באות פאחת או משום דאין הפליטה בבת אחת בסוף הזמן כי אם מעט מעט וכו' עיש"ב והנה אף לדעת המתירים משום דהוי טעם לפגם וכן פשהכלים כבר הם אינם בני יומן הנה לדעת מרן בסי' תמ"ז ס"י דנותן טעם לפגם מותר גם בפסח יתכן להתיר בנדון זה אף לדעת הפוסקים דלפגם אסור בפסח גם נדון זה אסור וכיון שבפסח אסור נראה דגם להשהותו לאחר הפסח יש לאסור מחשש תקלה שיבא לאכול ממנו בפסח דידוע דטעם האוסרים נותן טעם לפגם בפסח הוא משום דמשהו מיהא איכא ובתערוכת משהו בפסח נקיטינן דאין להשהותו משום חשש תקלה עיין במה שרשמתי לקמן בסי' ה' אות ט"ו ואין לומר דלא דמי לתערוכת משהו דאיכא ממשו של חמץ מה שאין פן בדבר הנאסר משום פבוש דאינו אלא טעם בעלמא שהרי גם בטעמו ולא ממשו אף להסוברים דאינו עובר עליו מכל מקום אסור להשהותו עיין במה שרשמתי שם באות ל"א ועיין להרב פרי מגדים באש"ל אברהם סי' תמ"ז ס"ק מ"א דנותן טעם לפגם שאין בו ששים אינו מותר למכרו לנכרי כל שכן דאסור להשהותו עיין שם במשבצות סי' תס"ז ס"ק י"א וק"ל: וכל זה כשפבר נתנו החלב בכלים של חמץ שאינם בני יומן או בני יומן וכבר עברו כ"ד שעות אבל ליטון לכתחלה בכלים של חמץ על סמך שיהיה נותן טעם לפגם דמותר בפסח לדעת מרן נראה דאסור לעשות פן דאין לעשות נותן טעם לפגם לכתחלה [עיין באר היטיב יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ח ובבית יהודה שהבאתי בסי' ד' אות ה'] ואף דיש לומר דהתינוח אם בא לעשות נותן טעם לפגם לכתחלה כדי לאכלו בפסח אבל אם בא לעשותו נטל"פ כדי לאכלו אחר הפסח אם פן למאי דנקיטינן כדעת מרן דנטל"פ מותר בפסח אפשר דמותר

לעשות נטל"פ לאחר הפסח מלבד דלא מסתבר לומר פן דסוף סוף הני כמבטל איסור ועוד הרי אסור להשתמש בכלי חמץ המגוחדים לאכילה וצריך להצניעם ורק להשתמש בהם בצונן דרף עראי מותר כמבואר בסי' תנ"א לכן נראה דאסור לעשות פן לכתחלה ובחפשי בזה מצאתי את שאהבה נפשי ידידי הגאון מנחת משה נרו' בקונטרס חקת הפסחדין י"א שהביא בשם שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ו דאסור לחלוב הפרות בפסח בכלי חמץ כמו שאסור להשהות בתוך חביות של חמץ אינם בני יומן בפסח כמבואר בסי' תמ"ז וגם פי אסור להשתמש בפסח בכלי חמץ זולת לחוף הראש כמבואר בסי' ת"ן ולכן אסור לחלוב בכלי חמץ ומי שעבר במזיד אסור לאחר הפסח עכ"ל והנה ספר הג"ל אין מצוי אצלי לעיין בדב"ק דמה שכתב דמבואר בסי' תמ"ז [דמשמע דמבואר בש"ע בדברי מרן או הרמ"א] דאסור להשהות בחביות של חמץ אינה בת יומה לא ידעתי מקומו בזה גם לא נתברר לי אם פננתו לאסור מלאכול החלב בפסח או אף אם בא להניח החלב ללאחר הפסח אוסר וצד זה נראה יותר מהטעם שכתב משום שאסור להשתמש בפסח בכלי חמץ ובקשתי מידידי קריינא דאגרתא הגאון מנחת משה נרו' יעתיק לי דברים פכתבן בשו"ת דברי חיים הג"ל ונעתר לבקשתי ושלח לי וכמעט הוה הן הדברים שבמנחת משה זולת שבהעתיק [במקום כמבואר בסי' תמ"ז הג"ל] כתוב כמבואר במג"א סי' תמ"ז ובח"י והפ"מ אוסר אפילו בדיעבד תוך הפסח זולת בהפ"מ מיקל ע"כ ועם פי לא מצאתי פעת דברי המג"א ופ"מ בזה אהימנותיה סמיכנא וכתב לי ידידנו עליון נרו' פי איזה מרבני הדור פקפקו על מה שכתב בדברי חיים והוא נרו' כתב דאף שיש לפקפק קצת אבל לדינא נראה להחמיר ואני לא ידעתי טעם המפקפקים פעת: שוב נדפס שו"ת מר באהלות מהד"ק לאחד מיד"נ מרבני גאונים דורנו אליהו בהי"ר יצ"ו וראיתי שם באהל ים המלח סי' י"ט ששאל אם מותר להשהות חלב בכלי חמץ עד לאחר הפסח ובדף ע"ו ע"א הביא תשובת הגאון מר אביו יצ"ו בענין זה והוא שאחר שהביא תנן דברי שו"ת דב"ח שבספר מנחת משה הג"ל כתב דנראה להתיר בסתם קנקנים שאינם בני יומן אף של ישראל במקום צורך גדול על פי דברי הרב מגן אברהם סי' ת"ן סקי"ב בשם המעגלי צדק שפלים שאין דרף לבשל בהם חמץ רק לפעמים בלעו חמץ אם בשל בהם בתוך הפסח מותר להשהותן לאחר הפסח וקנקנים ששופכין בהם חלב אין דרף לבשל בהם חמץ רק לפעמים יש בהם בליעה מהחמץ ועיקר תשמישן על ידי משהו וגם רק על ידי כבישה ובסי' תנ"א מבואר דעת מרן בש"ע דהולכין בכלי אחר רוב תשמישו ועי"ש בחק יעקב דאף להרמ"א היינו רק לכתחלה וגם ע"י כבישה בכלי כפה פוסקים סוברים דאינו בולע רק פדי קליפה ועיין ט"ז יו"ד סי' ק"ה ועיין מ"ז סי' תס"ז סקי"א אם בכל תרי דרבנן לא גזרו בשניה ועיין בא"א סי' ת"ן סקי"ב דבתוהב כף אב"י מחמץ ויש ספק משהו ונטל"פ בהפס"מ מותר למכרו לנכרי דכללא הוא פל המותר למכרו מותר לשהותו עיין חק יעקב תס"ז ס"ק י"ח נמצא דאיכא כמה צדדים להתיר דעת הסוברים דנותן טעם לפגם מותר בפסח ורוב תשמישן במשהו ובליעתן רק ע"י כבישה וכן פליטתן וע"כ יש לצדד גם לכתחלה בצורך גדול לשפוך החלב לתוכן ולהשהות עד לאחר הפסח ואף בבליעה מרובה הנה מקום לצדד היתר בשהיה וכו' אף עכ"פ בנ"ד שבלועים רק משהו ודאי יש להתיר מכל הצדדים שכתבתי אף לכתחלה וכ"ש בדיעבד עכ"ל: עתה השגתי שו"ת מוהר"ם שיק וראיתי ששאל הגאון בסי' קצ"ז בדיון זה באחד שפרנסתו היא מחלב

שְׁבִיבוּת וּבְפִסָּח לֹא הָיָה לוֹ כְּלִים תְּדָשִׁים רַק סֶתֶם כְּלִים מוֹדְחִים וּמְנוּקִים יָפָה וְהִיָּתָה תְּשׁוּבָתוֹ דְּיֵשׁ בְּזֶה שְׁנֵי אוֹפְנִים (א) אִם הוֹרֵק הַחֶלֶב מִן הַכֶּלִי מִיָּד (ב) אִם עָמַד מֵעַת לַעֲת בְּכִלִּים אֱלוֹ וְהִבִּיא מֵה שְׁנֹתְרַעַם הָרַב מִגֵּן אֲבָרָהֶם בְּרִישׁ סִי תנ"א עַל מֵה שְׁנֹהֲגִים שְׁמִנִּיחִים כְּלִים שֶׁל חֲמֵץ בְּמָקוֹם גְּבוּהַ בְּפִסָּח וְאִין מְצַנִּיעִים אוֹתָם וַיִּישָׁב קֶצֶת כֵּינֵן דְּבְפִסָּח כְּבָר אֵינָם בְּנֵי יוֹמֵן וַיֵּשׁ דְּעוֹת דְּנוֹתָן טַעַם לִפְגָּם מִן־תֵּר בְּפִסָּח וְכוּ' וּבְסוּף סִי ת"ן ס"ז בְּהִגָּה דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִן־תֵּר לְהַחֵם חֲמִין בְּכִלִּי חֲמֵץ בְּפִסָּח וְכֵן נוֹהֲגִים תַּמָּה שֶׁם הַמִּגֵּן אֲבָרָהֶם דְּמֵאֵי שְׁנָא מִתְּבַשִּׁיל שְׁנִמְצָא בּוֹ חֲטָה דְּאִסוּר אַף לְמַפְוֹר לְנִכְרִי וְכֹל שְׁכֵן שְׁלֹא יִרְחֵץ בּוֹ וּבִי"ד סִי צ"ד מִתִּיר לִיתָן בְּקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב פִּירוֹת יִבְשִׁים וְהָרַב יָם שֶׁל שְׁלֵמָה אוֹסֵר לִיתָן דְּבָר לַח אֲפִילוֹ צוּנָן דְּלִמָּא יִשְׁפַחְנוּ שֶׁם מֵעַת לַעֲת וַיְהִי כְּבוּשׁ: וְלִזְהָ כָּתַב [בְּשׁו"ת הַגַּ"ל] לְיִישָׁב דְּעִיקָר הַהִיתָר הוּא מְשׁוּם דְּהַכִּלִּי אֵינּוּ בֵּן יוֹמוֹ דְּהוּי טַעַם לִפְגָּם וְלַדְעַת הָרֵא"ה הַבְּלִיעָה בְּתוֹךְ הַכֶּלִי נַעֲשֶׂה פְּגוּם וְכֹל שְׁכֵן כְּשִׁיזְצֵאת לַחוּץ לַתוֹךְ הַמְּאָכֵל לְכֵן אֵין לַחוּשׁ לִיתָן שֶׁם אֲפִילוֹ דְּבָר לַח כֵּינֵן דְּבְפִסָּח שְׁלֹא כְּדָרָךְ הַנְּאָתוֹן מִן־תֵּר בְּהִנְאָה לַדְעַת הָרַבָּה פּוֹסְקִים מֵה שְׁאִין כֵּן בְּבֶשֶׂר בְּחֶלֶב וְכֵן בְּנִמְצָא חֲטָה בְּתַבְשִׁיל דְּאִסוּר אַף לְמַפְוֹר לְנִכְרִי דְּהַכִּלִּי נֶאֱסֵר מִהַמְשָׁהוּ שֶׁהוּא מְוַשְׁבַּח מֵה שְׁאִין כֵּן הֵכָא דְּהוּי פְּגוּם מִסְתַּמָּא וּבְפְּגוּם בְּתוֹךְ הַמְּאָכֵל אוֹ הַמְשָׁקָה הוּי כְּסוּרָה מְעִיקָרָא וְלִכְוִלִי עֲלִמָּא לֹא אֲמַרִּינֵן חֲתִיכָה נַעֲשִׂית גְּבִלָה לַעֲנִין נְתִינַת טַעַם וְכֹל שְׁכֵן לַעֲנִין מְשָׁהוּ זְהוּ הַטַּעַם שֶׁהַקִּילוֹ בְּזֶה טְפִי וְלִכְךָ גַּם כֵּן לֹא אֲסֵרוּ בְּלַח מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ כְּבוּשׁ דְּהֵינּוּ לְאַחַר מֵעַת לַעֲת וְאִז כְּבָר יְהִיָּה הַטַּעַם לִפְגָּם וְכִשְׁפָּא לְמַאָכֵל כְּבָר נִסְרַח וְכָתַב הַמַּג"א דְּלִכְךָ אֵין מְנַהֵג הָעוֹלָם לְהַצְנִיעַ הַכֶּלִי חֲמֵץ כְּנוֹז"ל: וְאִם כֵּן בְּנִדּוֹן הַגַּ"ל אִם לֹא עָמַד הַחֶלֶב בְּתוֹךְ הַכֶּלִי חֲמֵץ מֵעַת לַעֲת נְהִי דְּלִכְתַּחֲלָה נִדְּאֵי רֵאוּי לְהַצְנִיעַ הַכֶּלִי חֲמֵץ מִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֵבַד וּבְשַׁעַת הַדְּחַק שְׁאִין לוֹ לְפָרְגִס עֲצָמוֹ אֱלֹא עַל דְּרָךְ זֶה וּשְׁעַת הַדְּחַק בְּדִיעֵבַד דְּמִי אֲבָל אִם עָמַד בְּתוֹכּוֹ מֵעַת לַעֲת וְנִכְבַּשׁ בּוֹ וַיֵּצֵא מִן הַכֶּלִי חֲמֵץ וְאִם כֵּן לְדִידוֹן דְּקִימָא לֵן נוֹתָן טַעַם לִפְגָּם אִסוּר בְּפִסָּח דְּהוּי כְּמַשְׁהוּ מִכָּל מָקוֹם אִם עֵבֵר וְשָׁהָה לְאַחַר הַפִּסָּח מְבִוּוֹרָא בְּסוּף סִי תמ"ז דְּאִם הִשְׁקָה חֲמֵץ גְּנוּקָשָׁה עַד אַחַר הַפִּסָּח מִן־תֵּר וּבְנִדְּאֵי כֹל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה דְּאֵינּוּ אִסוּר אֱלֹא מְדַרְבְּגוֹן מִן־תֵּר בְּדִיעֵבַד וְנִחְלָקוּ הָרַבָּנִים מִגֵּן אֲבָרָהֶם וְחַק יַעֲקֹב אִם מִן־תֵּר גַּם בְּאֲכִילָה וְהוּא הַדִּין הֵכָא וְלִכְךָ אִם הוּא הַפִּסָּד מְרוּבָה אוֹ לַעֲנֵי בְּדָר חָשׁוּב יֵשׁ לְהַקֵּל בְּדִיעֵבַד וְלַדְעַת הַטוֹר בְּרִישׁ סִי תמ"ב הוּבָא בַּמַּג"א שֶׁם הֵיכָא דְּהוּי רַק אִיסוּר מְשָׁהוּ מִן־תֵּר לְהַשְׁהוֹתוֹ וּבְזִמְן מוּעֵט נְקִיטִינֵן בְּעֲלִמָּא דְּלֹא חִיּוּשִׁין לְתַקְלָה וְלִכֵּן הַקִּילוֹ לְהַחֵם חֲמִין לַחוּף רֵאשׁוֹ וְלֹא חֲשֵׁשׁוֹ לְתַקְלָה אֱלוֹ תוֹרָף דְּב"ק וַיֵּשׁ לִי לְשֵׁאת וְלָתַת בְּדב"ק אַף אֵין הַפְּנֵאֵי אֲתִי כְּפַעַת וְעֵינֵן בְּמֵה שְׁהַבֵּאתִי לְקַמֵּן בְּסִי ג' אוֹת ג' בְּשֵׁם שׁו"ת הַר הַכְּרֵמֶל סִי י"ד שֶׁהוּבָא בְּסִפְר זְכָרוֹן ד' י"ג וְשֵׁם בְּדָף ט"ו ע"א כָּתַב בְּשֵׁם סִפְר יַד מְאִיר סִי ז"ך לְהַעֲמִיד חֶלֶב בְּפִסָּח בְּכִלִּים שְׁאִין מְשַׁתְּמָשִׁים בְּהֵם כֹּל הַשְּׁנָה כִּי אִם חֶלֶב כְּדִי לְהַשְׁהוֹת הַחֶלֶב עַל לְאַחַר הַפִּסָּח מִן־תֵּר אֲבָל בְּכִלִּים שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בְּהֵם חֲמֵץ מְשֵׁ אִסוּר עַכ"ל וְאֵין סִפְר הַגַּ"ל מְצוּי אֲצִלִי וּמְשַׁמְעוֹת הַדְּבָרִים הוּא שְׁאֵף בְּכִלִּים שְׁאֵינָם בְּנֵי יוֹמֵן כֹּל שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בְּהֵם חֲמֵץ מְשֵׁ אִסוּר: יז) חוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה וְסוּבֵל צַעַר גְּדוֹל וְרוּפָא מוּבָהֵק אָמַר שְׁרַפּוּאָתוֹ לְרַחוּץ גּוּפּוֹ בְּכֹל יוֹם בְּאִמְבִּטָּאוֹת שֶׁל מִי סוּבִין וְעֵשָׂה כֵּן שְׁמֵנָה יָמִים קוֹדֵם הַפִּסָּח וְהוּקַל קוֹלִיו וְשׁוֹאֵל מֵה יַעֲשֶׂה בְּיַמֵּי הַפִּסָּח כִּי חוּשׁ שֶׁן תִּתְגַּבֵּר מִחֲלָתוֹ וְיִחְזוֹר הַחוֹלִי לְאִיתָנוּ שְׁאֵלָה זֹה הִיא מוֹצֵאת בְּסִפְר יְאֻדָּה יַעֲלָה [לְרַב גְּדוֹל מְשֵׁאֵלוֹנִיקִי] סִי מ"ו וְהָרַב הַמְחַבֵּר בְּנָה לָהּ צִיּוֹן בְּאִיזְהוּ מָקוֹמוֹ

בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים וְלֹא בִּיָּאֵר שִׁיחֲתוּ וְנָדְעוּתוֹ לַעֲנֹן דִּינָא וְהָרַב הַמַּגִּיהַ יצ"ו כְּתַב לְפָרֵשׁ כְּוִנְתּוֹ לְאַסְוֹר לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּימֵי הַפֶּסַח לְפִי מַה שְּׁמִבְּרָאָר בְּסִי' תִּס"ה וְתִס"ו דְּסוֹבִין מִחֲמִיצִין וּבִיז"ד סִי' קכ"ב פֶּסַח מְרֵן דְּאַסְוֹר לַעֲשׂוֹת מְרַחֵץ מִסְתָּם יֵינָם וְהוּא מִתְּשׁוּבַת הַרְשָׁפָ"א וְאַף שְׂיֵשׁ חוֹלְקִים עַל הַרְשָׁפָ"א פְּדַכְתְּב בְּשׁו"ת לֵב חַיִּים ח"ב סִי' צ"ו מְפַל מְקוּם בְּאַסְוֹר דְּאוֹרְיִינְתָא אֶפְשָׁר דְּכֹלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ דְּאַסְוֹר וְכַדְכְּתַב הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ בְּרִישׁ סִי' תִּס"ו דְּאַסְוֹר לַעֲשׂוֹת מְלוּגְמָא מִחֲמֵץ לְחוֹלֵי שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה אַף דְּהוּי שְׂלֵא פְּדַרְךָ הַנְּאָתָן וְאַף שְׁגַם בְּזָה יֵשׁ מִתִּירִים כִּיעֲוִינָן בְּעֶרְוָה הַשְּׁלַחֵן שָׁם אוֹת א' מְפַל מְקוּם אִם יֵשׁ פְּזִית חֲמֵץ אַף הַחוֹלְקִים עַל הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ יוֹדוּ וְצִיִּין לַעֲיִין בְּבֵאֵר הַיֵּטֵב סִי' תִּס"ו וּבְסִי' שְׁכ"ח סִי"ג וְטוֹרֵי זָהָב בִּסְק"ו וּמַגֵּן אֲבָרְהָם בִּסְק"ט וְעִיקָרֵי הַד"ט א"ח סִי' ח"י אוֹת ל"ו וְסִיִּים דִּישׁ לַעֲיִין אִם יֵשׁ הֵיתֵר שְׂיִתְנוּ הַסּוֹבִין בְּמִים רוֹתְחִין דְּאַף דְּאַסְרוּ הַחֲלִיטָה מִשׁוּם דְּאִין אָנוּ בְּקִיָּאִים בְּחֲלִיטָה מְפַל מְקוּם לְחוֹלָה הַתִּירוּ אֲלֵא שְׁהָרַב חַיִּי אָדָם בְּכָלֵל קכ"ו אוֹת י"ז הַבִּין דְּלֹא הַתִּירוּ אֲלֵא לְחוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה אַף הַגְּאוֹן שְׂעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּסוֹף סִי' תִּס"ה מְצַדֵּד בְּדַבְרֵי הַרְבָּאָמוֹנַת שְׂמוּאֵל [שְׁהַתִּיר לְחוֹלָה] אִם הוּא דוֹקָא לְחוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה אוּ גַם לְחוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה מִתִּיר וּמְסִיק בְּשְׂעָרֵי תְּשׁוּבָה דִּישׁ לְהַתִּיר בְּחֲלִיטָה גַם לְחוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה וְדוֹן מִיָּנָה לְנִדוֹן דִּינָן אֵלּוּ תְּמַצִּית דְּבָרֵינוּ וְעִיִּין לְקַמְן בְּסִי' נִי"ו אוֹת יו"ד אִם לְהַתִּיר לְחוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה לְאַכּוֹל מִיָּנֵי קְטַנְיּוֹת עַל יְדֵי חֲלִיטָה מְטַעַם דְּבִמְקוּם חוֹלֵי לֹא הַנְּהִיגוּ אִיסוֹר בְּאַכִּילַת קְטַנְיּוֹת: יח) פְּרָצָה גְּדוּלָה פְּרָצוּ בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת שְׂאִינָם בְּנֵי תוֹרָה כִּי הַהו"ט צוֹקָאָר הַנְּעֻשָׂה בְּלֹא הַכָּשֵׁר אִין מוֹכְרִים אוֹתָהּ לַעֲכוּמ"ז קוֹדֵם הַפֶּסַח פְּדַרְךָ שְׂמוֹכְרִים כָּל הַחֲמִצִּים וּמְחַזְקִים אוֹתָהּ בְּחַנּוּתָם לְמַפְּוֹר לַעֲכוּמ"ז בְּחוּל הַמוֹעֵד פֶּסַח כְּפִשְׁאָר דְּבָרִים שְׂאִינָם חֲמֵץ וְרֵאוּי לְכָל יָרֵא שְׂמִים לְגִדּוֹר פְּרָצָה זֹו וּלְמַחֲוֹת בְּיַד הָעוֹשִׂים כֵּן כָּכֵל הָאֶפְשָׁרִי וְהִיכּוֹלַת כִּי כְּבָר כְּתַב הַמַּג"א בְּסִי' תִּס"ז סְק"ט שְׂנוּהֲגִים לְמַכְרוּ לְנִכְרֵי קוֹדֵם הַפֶּסַח וְכֵן כְּתַב הָאֵלִיָּהוּ רַבָּה שָׁם שְׂרֵאוּי לְהַחְמִיר שְׂלֵא לְהַשְׁהוֹתוֹ לְכַתְּחֻלָּה יַע"שׁ וּבַחֲקַי יַעֲקֹב ס"ק כ"א וְהַמַּגֵּן אֲבָרְהָם נְמַשֵּׁף לְשִׁיטְתוֹ שְׁהַעֲלָה בְּסִי' רִט"ז כְּהַחֲלִיקִים עַל רַבִּינוּ יוֹנָה שְׂפַתְב הָרֵא"שׁ בְּכָלֵל כ"ה שְׂבָבִית יוֹסֵף סִי' תִּס"ז דְּאֲזַלִּינָן בְּתַר הַשְּׂתָא וְהוּא הַעֲלָה דְּלֹא אֲזַלִּינָן בְּתַר הַשְּׂתָא וּמְלַבֵּד הַחֲשֵׁשׁ שְׂמַעְרַבִּין בּוֹ קַמְז עוֹד יֵשׁ חֲשֵׁשׁ גְּמוּר שְׁהַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִים שָׁם חֲמֵץ בְּכָל הַשָּׁנָה וּפְּן נָפַל מִחֲמִצָּם לְתוֹף הַצְּוֹקָאָר וְנִדְבַק שָׁם וְהוּא בְּעִין וְנָהִי דְּלֹא אֶסְרִינָן בְּהַנְּאָה כְּשַׁעֲבֵר עֲלָיו הַפֶּסַח אֲבָל לְמוֹכְרוֹ בְּתוֹף הַמוֹעֵד וְדֵאִי אֶסְוֹר וְאַף שְׁהַפְּרִי מְגָדִים בְּאַשְׁל אֲבָרְהָם סִי' תִּס"ז כְּתַב וּבְמַקְצַת מְקוֹמוֹת כְּמִדְּוָה מְקִילִין כְּשִׂישׁ יוֹמָא דְּשׁוֹקָא בְּחוּל הַמוֹעֵד פֶּסַח לְסַחֲוֹר בַּהו"ט צוֹקָאָר לְמַפְּוֹר לְנִכְרֵי וְאִין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם עַכ"ל אִין לְסַמּוֹךְ עַל זֶה וְאָנוּ אִין לְנוּ אֲלֵא מַה שְׂפַתְב הַמַּג"א הַנְּ"ל וְעוֹד אַף הוּא לֹא כְּתַב רַק לְסַחֲוֹר בַּהו"ט צוֹקָאָר דְּהֵינּוּ כְּשִׁיטְתוֹ שְׁלֵם מְפּוֹרָה בְּנִיירוֹת וְדַרְךָ הַסּוֹחֲרִים לְמַפְּוֹר הַרְבֵּה בְּיַחַד בְּחֻבִּית אַחַת וּבָהּ הַרְבֵּה הו"ט צוֹקָאָר אֲבָל לְמַפְּוֹר בְּחַנּוּת פְּדַרְךָ הַסּוֹחֲרִים לְבַקְעָם לְחַתִּיכוֹת קְטַנּוֹת בְּנִדְאִי גַם הוּא מוֹדָה דְּאַסְוֹר דְּשִׁיף חֲשֵׁשׁא פֵּן יֵבֵא לְאַנְכּוֹלוּ וְרֵאוּי לְכָל מִי שְׁהַמְּשָׁרָה עַל שְׂכִמוֹ שְׂלֵא לְהַנִּיחַ לְהַקֵּל בְּזָה וְיִגְדּוֹר פְּרָצָה זֹו וְכו' כֹּה דִּיבֵר הַגְּאוֹן מוֹהַר"א הוֹרְוּוִין אַבְד"ק וְוִיעֵן בְּשׁו"ת יַד אֶלְעָזָר סִי' כ"ב: וְגְדוּלָה מְזֹאֵת מְצֹאֵתִי בְּשׁו"ת שְׂאִילַת שְׁלוֹם מְהַדוּרָא תְּנִינָא שְׂנַשְׂאֵל הַגְּאוֹן בְּסוֹף סִי' רס"ו אִם מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל לְמַפְּוֹר בְּפֶסַח קִמַּח שְׁל פֶּסַח וְהַשִּׁיב דְּמֵן הַדִּין מוֹתֵר וְשְׁכֵן הַתִּיר לְאִישׁ אֶחָד אֶשְׁתַּקֵּד לְמַפְּוֹר עַל יְדוּ בְּחֲלִיפַת בְּגָדִים וְנִקְיוֹן גּוֹפּוֹ אֲבָל חֲזַר בּוֹ וְאַסְר לָהֶם כִּי רָאָה כִּי יְכוֹל לְבֹא בְּזָה מְכַשׁוֹלוֹת בְּדוֹר הַפְּרוּץ הַזֶּה

ורק התיר למכרו על ידי נכרי ושום ישראל לא יתערב בדבר גם הגאון מוהר"ם שיק
בסי' רל"ו נשאל אם מותר למכור בחול המועד לנכרים קמח של פסח כמו שעושים
בעיר פלוגית על ידי זהירות יתירה שלא תדבק משהו קמח ביזו שמה תדבק אחר כך
באנכל והרב השואל דעתו שלא להתיר והשיבו באמת הדבר קשה להתיר דמדינא אסור
משום מראית עין פדקיימא לן ב"ד סי' פ"ז דאסור לבשל בשר בחלב שקדים והספמת
השפתי פהו ושאר האחרונים דאפילו בשר עוף שהוא רק מדרבנן אסור משום מראית
עין וכל שכן בסולת אשר כבר הסכים מרן החת"ם סופר בסי' קי"ד דסולת שלנו הוי
ספק חמץ דאורייתא ואיסור הנאה מחמץ הוא מן התורה ואם פו למה לא נחוש למראית
עין ומה שאומרים דעכשיו בדמפ"ף מיללע"ן אין מיללע"ן חקרתו ודרשתי ודעתי
שבפעס"ט יש יותר משלשים מיללע"ן ולהרבה מהם יש מאשין לתת ולכן גם עתה לא
נפיק סולת מספק חמץ ולמה לא נחוש למראית עין והביא מה שכתב מרן הפרי חדש,
בסי' תס"א להוכיח קצת דאין חוששין לענגן חמץ משום מראית עין והרבה להשיב על
דבריו וסיים דבדורות הללו אף אם היה ניכר בין קמח של פסח לקמח חמץ כמו בתסיסי
[שבמסכת פסחים ד' מ' ע"ב] דליכא למיחש לאיחלופי מפל מקום איכא למיחש לזלזולא
כדכתב הים של שלמה הובא במגן אברהם סי' תק"ד סק"ו כל מקום דשכיחי פריצי
חיישינן וכו' ואם פו פינן שאין היכר בין קמח של פסח לקמח של כל השנה אפילו אם
יקבע באותו החנות פיתקא להודיע שהוא קמח של פסח וכעין שהתירו הפוסקים לבשר
בחלב שקדים כשמניחים על גבו שקדים מפל מקום הרי הנכרים הקונים מוליכים את
הקמח אנה ואנה ונכרי מיפעי פעי על פו בודאי יש לאסור משום מראית עין מלבד
החששות שכתב מעלתו וכו' אלו תורף דב"ק ואם בקמח של פסח אמרו רבותינו הנז"ל
פו אנן מה נענה לדברים שיש בהם חשש חמץ וכל שכן דבר שהוא חמץ גמור דנדאי
אסור למכרם בפסח והטיב אשר דבר הגאון יז אלעזר דראוי לכל מי שהמשרה על שכמו
שלא ליתן מקום להקל בזה חלילה ונהיה עובדא בעיר הזאת בחול המועד פסח דשנתנו
באיש אחד שמכר לעכומ"ז י"ש חמץ על יד על יד כמעשהו בכל ימות השנה וכשנודע
לי בחול המועד אמרתי לו שיביא כל הי"ש הנשאר ביזו לשפכו על פניו ושיתן כן
נפשו לצדקה ובאם לא יעשה כן לא נוכל לסמוך עליו ליקח ממנו יין וכיוצא והסכים
ועשה כאשר אמרתי והיה הי"ש בערה חמשה עשר אוקא ושפכנו את הי"ש בפומבי
ונתן מעות לצדקה עשרה ר"ד וכל העם ישמעו ויראו ולא ילמדו לעשות כמעשהו:
וראיתי בספר חדש ליקוטי בית אפרים להרה"ג נפתלי סופר בח"ת דף ה' ע"ב אות י"א
שכתב דבמקומות שנוהגים איסור בחמאה של נכרים בכל ימות השנה מותר למכור
לנכרים בחול המועד פסח חמאה של נכרים ואף דיש בחמאה זו משום חשש חמץ למה
שמחמירים מלאכול גבינה ושמן וכיוצא שלא נזהרו לעשותם לשם פסח ונהרי דרף
החלב לעמוד מעת לעת בכלי וגם בכלי חמץ אמרינו פבוש כבמגן אברהם סי' ט"ז כתב
בשם הרשב"ץ דמותר להנוהגים לאכול חמאה של נכרים בכל השנה לאכלה גם בפסח
וגם שאנו מחמירים יש לומר פינן שאנו מובדלים פל השנה ואין אוכלים חמאה של נכרי
אין חשש שיבא לאכול ויהיה היתר למכרה רק לא תהיה החמאה בכלי של חמץ בתוך
הפסח ועיין במקור חיים סי' תמ"ז ס"ק י"ב שמתירים דוקא אם לא יהיה בפסח בכלי
של חמץ ונראה מדברי הרב הנ"ל דפשוט היה בעיניו להתיר למכור חמאה של נכרים

בשאר ימות השנה אף במקום שנהגו איסור באכילתה ומבעיא ליה אי שרי נמי בפסח
ופשיט להיתרא משום דבדילי מנייה פולי שתא ואין דעתי העניה נוחה בהיתר זה פל
עיקר וכן הוא מנהג פשוט בינינו לאסור להסתחר בגבינה וחסמאה של נכרים פל השנה
כמו שהעיד מרן החבי"ף בס' רוח חיים סי' ק"ז בחלק יו"ד והבאתי דבריו בקונטרסי
במערכת חלב של נכרים עי"ש: ולמפור חמץ בפסח על ידי עכומ"ז זה לשון הגאון
מוהר"ם שיק בסי' רט"ז מה ששאלת בענין מכירת חמץ של רעגא"ל של יי"ש תמיהני
עליה בשבת ויום טוב מועיל אם נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד וההנאה לישראל ממילא
קא אתי אבל חמץ אפילו של נכרי אסור בהנאה ואף רוצה בקיומו אסור פדאיתא בסי'
ת"ן ובמג"א סקי"א ואם מוכר על תנאי זה אפילו המכירה לא חשיבה מכירה גמורה
כמבואר בסי' תמ"ח סעיף ג' ובמג"א סק"ה וצריף למפור היי"ש במקח השנה לנכרי
הקונה ולמפור לו זכות ארעגא"ל לפי הערה השנה לתשעה ימים מערב פסח עד אסרו
חג ואנשים אם אינם מוכרחים מנחם שופטי העיר אין מניחים למפור כלל בפסח פי אז
אין זמן לסחור ולהרויח בעניינים פאלו וכל מזונותיו של אדם קצובים לו וכו' עכ"ד
ודבריו נאמנו מאד דאין להניח להסתחר [למי שאינו מוכרח על פי שופטי העיר] בפסח
היתר דמכירה לנכרי דעל ידי זה יבואו לכמה מכשולות אם לא תהיה המכירה כפי מה
ששורת הדין מחייבת וכבר צונח על זה גאון גדול בתשובתו שבספר אורי וישעי סי'
קכ"א והבאתי דב"ק לקמן בסי' ט' אות ו' [בד"ה וגורמת מכירה] ואם התיר הגאון
שאילת שלום הנ"ל מכור בפסח על ידי נכרי קמח של פסח שמן הדין מותר למכרה על
ידי ישראל [לולא משום סניג והרחקה] אין ללמוד מזה היתר למפור על ידי נכרי מה
שאסור מן הדין למפור על ידי ישראל לישראל על ידי היתר דשטר מכירה פי לאו פולי
עלמא דינא גמירי וברור שיבואו לידי מכשול עון חמור רח"ל: יט) בענין
השניפפטאבא"ק שאין העולם נזהרין רק המדקדקין שואפין הגעלבי"ן שניפפטאבא"ק
איני בקי בגוף עשייתו אם נעשה עם חמץ אמנם המגן אברהם בסי' תס"ז ס"ק ו' הביא
דטאבא"ק צריף לסגרו דשורין אותו בשכר ושמעתי שפוננתו על שניפפטאבא"ק ומבואר
דאם האמת שמתקנין אותו עם שכר או שאר חמץ יש לחוש שלא להריחו ומה שכתב
כ"ת פינן דתקנו קודם זמן איסורו הוי פתרכו קודם זמנו דמותר בהנאה אף לאחר זמנו
התם איירי בפת שנתעפש ונתקלקל מאכילת פלב והוי פעפרא בעלמא והוא הדין בפתרכו
קודם זמנו שנספסל מהיות אנוכל וכן לענין דיו בסוף סי' תמ"ב אבל במידי דעביד לריח
ולשאוף אותו והחמץ שהיה ראוי לאכילה ושתיה תקנו להריח מחשבתו משוי ליה להאי
חמץ וחשיבותא דריח ושאיפה הוי פאילו תקנו לאכילה ושתיה דלהריח ולשאוף אותו
לא נתקלקל החמץ למה שמתקנין אותו זה מחשיבו ומקניים שם החמץ עליו מה שאין פן
בדין שאין חשיבות החמץ נשארת בו ועם פי יש לפקפק בזה [ענין בדברי הגאון בית
מאיר שהבאתי באות ג' וק"ל] מכל מקום פינן שנמצא כתוב הדין מפורש במגן אברהם
צריכין אנו למשכונני נפשינן ולהסביר את דבריו אף באמת אף אם נתקן ונשרה בשכר
אם הוא אסור ואם הריח בכי האי גוונא מילתא פבר האריף בשער המלה בפ"ק י"א
מהלכות מאכלות אסורות בשניפפטאבא"ק המתוקן ונעשה על ידי יין נסוף ושם האריף
והתיר ונהי דשם לא התיר רק משום דיין נסוף דרבנן מכל מקום גם בחמץ נראה דזה הוי
שלא פדרף הנאתו ולדעת הרבה פוסקים גם בחמץ שרי שלא פדרף הנאתו וכיון דתליא

בפלוגמא מאן דקש לאסור תבא עליו ברכה הנראה לי פתבתי בנחיצה רבה אלו תנורף דברי הגאון מוהר"ם שיק בסי' רמ"ב: כ) אפה מצות או בשל תבשיל לפסח בתתיכות חמץ דקנימא לן דאסורים אם יהא מותר למכרם לנכרי חוץ מדמי איסור שבו וגם אם יש לחלק בין אם מבשיל פנגד אבוקה להיכא דמבשיל על גבי גחלים עוממות או על גב אפר חם רשמתי בסי' י"ד אות ט"ו: כא) אם מותר להשפיר עצמו בפסח לאינו יהודי לעשות מלאכה בחמץ להשליכו לאיבוד לאיזה צורך שיש להאינו יהודה בזה נסתפק בס' פרי צדיק [לידדי הגאון יצחק בלאזער יצ"ו שהיה אבד"ק פעטרבורג] בסי' ט"ז והביא סוגיא דעבודה זרה ד' ס"ג שכתרו לשפור ביין נסוף מהו ומקום הספק הוא משום שרוצה בקיומו של איסור שלא ישתברו החביות מאליהן ויוכל להשתפר ואמר רב נחמן ישבור ותבא עליו ברכה דכל למעוטי תיפלה שפיר דמי ואם כן לכאורה כל שפן בחמץ יש לומר כן דאף דרוצה בקיומו של חמץ אסור מפל מקום למעוטי תיפלה שרי אף יש לומר דדוקא גבי יין נסוף הוא דשרי משום דמצונה לאבד עכומ"ז אבל חמץ של אינו יהודי לא מיקרי תיפלה ואין מצונה לבער חמץ של אינו יהודי ואם כן אסור לשפר ולאבד בו משום רוצה בקיומו ושקיל וטרי במאי דאמרינו התם בכלאי זרעים בשדה של פותי דעוקרין עמו כדי למעוטי תיפלה ונהרי פלאי זרעים בשדה של פותי אין שום איסור והביא מה שכתב הגאון חתם סופר בחידושו לעבודה זרה בענין זה ושדבריו תמוהים וכו' והוצרך לומר דמאי דמבואר גבי פלאים דמותר למעט את התיפלה היינו משום שזרע באיסור ונעבדה בה עבירה אף שהפתי זרע בשדהו והוא אינו מצונה על זה מפל מקום פיון דישאל אסור לזרוע כי זרע הפותי נמי מיקרי נעבדה בה עבירה וכן משמע בהדיא בחולין דף קט"ו לענין בשר בחלב דמיקרי נעבדה בה עבירה אף שבשלו פותי ולכך עוקרים עמו למעט את התיפלה אבל חמץ של אינו יהודי שאינו עובר בכל יראה ובל ימצא פשוט דלא מיקרי נעבדה בה עבירה ולא דמי לבשר וחלב משום דכיון דאף ישראל מותר לקיים חמצו של עכומ"ז דאתה רוצה של אחרים מפל שפן דלא מיקרי חמצו של עכומ"ז נעבדה בה עבירה ולא שייך בזה למעט תיפלה פיון דאין מצונה למעט ואם כן נראה דאסור להשפיר עצמו לעכומ"ז לשפור בחמץ משום דרוצה בקיומו וחסור בזה חמץ מיינ נסוף שוב נשא ונתן שמלבד רוצה בקיומו יש איסור משום משתפר באיסורי הנאה אלא דביין נסוף שרי איסור להשתפר באיסורי הנאה משום מיעוט תפלה אבל בחמץ של עכומ"ז דלא שייך מיעוט תפלה בודאי דאסור לכתחלה להשפיר את עצמו לשפור בחמץ דאף אי גימא דבכי האי גוונא לא חשיב רוצה בקיומו על כל פנים הרי הוא משתפר באיסורי הנאה ושקיל וטרי תו אי שרי לעשות עמו בחנם או אסור משום לא תתן להם מתנת חנם אלו תנורף דב"ק עי"ש שהאריך בפלפולים נכוחים וישרים: סימן ב בענין אכילת חמץ בפסח א) חמץ שיש בו ספק ספקא אי שרי באכילה בפסח עיין להרמ"א בסי' תס"ז ס"ב שכ' בשם הגאון דאין להתיר באכילה בפסח מפח ס"ס ולפי מה שפירשו דבריו רבנו בתראי הוא דלא אמר כן אלא דרף חומרא היכא דאפשר בלא הפסד מרובה וליכא שעת הדחק ומניעת שמחת יום טוב עיין להרבנים ט"ז וח"י ונתיב חיים שם והעלו כן לדינא דהיכא דאינו שעת הדחק ואין הפסד בשהיה ישנהו לאחר הפסח ולא נתיר לאכלו בפסח ועיין ש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תנ"ג סי"ב ותס"ו סי"ד ותס"ז ס"ח וחק יעקב סי' תס"ו ס"ק י"ג.

והרב בית חֲדָשׁ בסי' תס"ז ס"ג מסיק גם להחמיר בפסק הרמ"א אלא דלפי מה שפירש בכונת האגור הוא דדוקא משום שיש להסתפק שפא פל הפרי חמץ הוא דלא שרינו בס"ס לאוכלו בפסח אבל במידי דמערוכת דעל כל פנים אית ביה שאינו חמץ מודה האגור דשרי בס"ס עי"ש בדב"ק ועיין להרב יד המלך פ"ק ד' מהלכות חמץ ומצה דין [ד"ה מעשה] שכתב ונ"ל ואף שהרב המפה פתב דבס"ס לא שרי אלא להשהותו היינו באותו ג' דון דאפשר שגפלו מים בכל הפרי והוי הס"ס בדאורייתא אבל בג' דון זה וכו' דנתבטלו ברובא וכו' דליפא אלא איסורא דרבנן וכו' ע"כ ואם פן בתערוכת דליפא חשש איסור תורה כגון דאיפא רובא או ששים כל חד פדיניה שרינו בס"ס לאוכלו בפסח פיון דליפא אלא חשש איסור דרבנן ומשמע נדאי דאף בלי שום דוחק והפסד מותר לדעתו והרב פרי חֲדָשׁ בסי' תס"ז חולק בפשיטות על פסק הרמ"א הג"ל ומשמע דלא חש לסכרא הג"ל אפילו שלא בשעת הדחק וליפא הפסד גם הרב שלחן גבוה שם סק"ז כתב דדעת מרן להתיר בס"ס לאכילה וכן עיקר וכן פוסק הפרי חֲדָשׁ עי"ש [אלא דלכתחילה יש ליזהר היכא דאפשר] ועיין עוד שם סי' תנ"ג סקי"א שכתב להתיר המצות לכתחילה לאוכלם בפסח מפח ס"ס ועיין להרב יד אהרן במהדורא בתרא סי' תמ"ז הגב"י אות כ"ד בשם הרבנים בית דוד ודבר משה שכתבו להתיר בס"ס דפלוגתא עי"ש.

גם הרב נחפה בפס"ב ד' ז' כתב להתיר בכמה עובדי בס"ס וכן הרב חכמה ומוסר בדף קס"ט אות נ"ז ונ"ט עי"ש גם מרן אחרון חבי"ף בס' נשמת כל חי סי' ט"ז כתב להתיר בג' דון בס"ס וכתב פן גם בשם הרבנים הג"ל שהתירו בס"ס ובד' כ"א ע"ב [ד"ה ובר] נרש מסברת הרמ"א הג"ל דאין להתיר לאכול בפסח בס"ס וכתב פבר תמהו עליו ט"ז ופר"ח וכן הסכים ח"י להתיר בס"ס וכן התירו הב"ד והד"מ וכו' עי"ש: גם בשו"ת לב חיים ח"ב סי' ע"ט וסי' פ' כתב להתיר בשופי בס"ס עי"ש גם הרב משנת ר' אליעזר בח"ב בשו"ת א"ח סי' ט"ו התיר בג' דון בס"ס עי"ש והרב בית אהרן ד' י"ג אות ה' ואות ז' העתיק דברי הרב נחפה בפס"ה הנז"ל ולא ערער עליו נראה דכן פשטה ההוראה להקיל בס"ס ובדף כ"א ע"א אות ד כתב פן בשם הרב לב מבין עי"ש ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' קל"ח כתב בשם הרב חקת הפסח סי' תס"ז סק"ד דהעלה דבס"ס מותר אפילו לכתחילה והוא כתב דאם יש שהותלעשות מצה לא יסמוך בזה לכתחילה ואם אין שהות יש לסמוך לאוכלו והביא בשם הרבנים מוהרי"ם וחקרי לב דהתירו בס"ס בשעת הדחק שהיה סמוך לפסח עי"ש והנה אמת דראוי לכל ירא שמים לחוש ולהחמיר לכתחילה בכל מאי דאפשר.

אף להורות לאחרים נראה דיש להורות להקל בדבר שיש הפסד כמו במצות דהדבר ידוע דהא לחמא עניא אתיקורי הוא דמתניקרו ביוקר עומד לנו בכפלי כפלים מלחם חמץ ולכן המורה בענין זה וכיוצא לזה לא אדון הוא בדבר הזה להחמיר על אחרים בדבר שיש להם על מה שישמוכו רבנן קדישי הג"ל בכחא דהיתירא ועיין עוד בלב חיים הג"ל סי' פ"ה דאחר שכתב להתיר בספק ספקא סיים דיש להחמיר לכתחילה פיון דאפשר לאכול אותן המצות קודם הפסח או שיחליף עם אחרים שיאכלום בערב פסח [ויש לפקפק במה שכתב שם וגם לא מהני יישון יב"ח כמ"ש בפוסקים עי"ש ואינו מובן יישון מאן דכר שמה בג' דון כמו שיראה הרוואה] עי"ש ועיין להגאון נודע ביהודה בח"א סי' כ"ה [סוף ד"ה נשאלתי] שכתב דדברי הרמ"א דלענין אכילה בפסח אינו מועיל ס"ס

הינינו לאכול אותו דבר דהוי ס"ס באיסור תורה אבל לענין תערוכת משהו דהוי ס"ס בדרבנן מועיל אפילו לאכול עי"ש ועיין להרשב"ץ ח"ג סי' קי"ז הובאו דבריו ביקהיל שלמה בפסק המאקינה ד' ג' ע"ב שכתיר בנדונו מפח ס"ס ומה שכתב המחבר דאין סברא זו מוספמת להתיר לאכול בפסח בס"ס והביא דברי הרמ"א הנ"ל וסיים דאין להקל לכתחלה עי"ש הנה כבר נתבאר מפל האמור דכל דליפא חשש איסור תורה עבדינו עובדא להתיר בס"ס מפני הדחק ובנדונו גם כן מה שהתירו רבני הדור הנה מפני הדחק והלחץ ובנדונו רחוק מאד חשש איסור פורה וליפא אלא חשש משהו דרבנן ומה שכתב שם בד קא ע"ב [ד"ה האמנם] דספק דאורייתא לחומרא וכו' אין דבריו נראין דפשיטא ודאי דאין בנדונו חשש איסור תורה כמו שיראה הרואה ועיין עוד זכרנו לחיים בח"א וח"ב במערכה זו שכתב להתיר על פי ס"ס בכמה עובדי: והן עתה נדפס ספר ימי שלמה להרב יקהיל שלמה נראיתי בד' כ"ז ע"ג שכתב בפשיטות להתיר בס"ס ומסתמא ודאי כונתו להתיר לאוכלם בפסח עצמו [שאם לא פן הנה לו לפרש דדוקא בערב פסח הוא דשרי ועיין שם בדברי הרב המגיה יצ"ו] ולא העלה על שפתיו סברת האומרים דאין להתיר באכילה בס"ס נראה דחזר בו ממה שכתב בפסק המאקינה ודבריו אחרונים עיקר.

ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' פ"ד על מה שתמה הט"ז סי' תס"ז סק"ד אמאי לא מהני ס"ס לענין איסור משהו דיש לומר פיון דצריף שיקמור מן התורה משעת קצירה או משעת לישה שלא יחמיץ לא מהני ספק ספקא דומיא למה שכתב באסיפת זקנים לב"מ דף ז' דכל דבעי ודאי אף רוב לא מהני וכו' עי"ש ובלי ספק שדעת רבנן קדישי הנ"ל בזה עיקר לדינא והוא חשב לדחות דברי הרבנינו הרקח שהובא בהרא"ש ובטור סי' תס"ו בדין צואת תרנגולים שהוכיח מהש"ס דרק משום הקריבהו לפחתיף אסור למנחות ולא משום חמץ ודחה זה דלמנחות פשר משום ס"ס אבל לפסח לא מהני ס"ס וכו' ומי ישמע לסברת רב אחרון אף שהוא גאון מופלא [כנהגאון שואל ומשיב דרב גובריה ורב חיליה] נגד סברת הראשונים אשר לבם פתוח פפתחו של אולם ואדרבא על פי מדותיו יש לנו להכריח דגם בחמץ בפסח מהני ס"ס מדיליף למצה ממנחות אלא שאינו מוכרח דיש לומר דלאו משום ספק ספקא שרינו במנחות אלא כדכתב הגאון במגן האלף סי' תס"ו סק"ז דמסתמא במעיים ודאי נתרככו טובא שיהנה קרוב לביקוע ואפילו הכי אינם חמץ עי"ש ובשאר מפרשים ובעיקרא דהאי דינא עיין בספר ישועות יעקב סי' תס"ז ס"ק ב' וסק"ג באיזה ענין סמכינו אס"ס לגבי אכילה ובשו"ת הרב רמ"ץ ריש סי' ל"ז כתב דאף דמעיקר הדין מותרים גם באכילה מפח ס"ס מפל מקום פיון דאפשר להשהותו ואין להם הפסד מחמירין למיעבד בהיתר וסמך לדבר כמו בדבר שיש לו מתירין דלא סמכינו על ס"ס עכ"ל וגם בישועות יעקב הנ"ל כתב הטעם להחמיר באכילה משום דהוי דבר שיש לו מתירין ועי"ש בסק"ג ויש לדון לפי זה בעניינים דלא אמרינו בהו חומרת יש לו מתירין וכגון במין שאינו מינו למאן דסובר דבטיל וכיוצא עיין ביו"ד סי' ק"ב ושקיל וטרי בישועות יעקב אי קימא לן פמאן דאמר דחמץ חשיב דשיל"מ ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת הדלתות אות ע"ז [בשדי חמד ח"א]: ונדפס עתה שו"ת עין יצחק להגאון מוהרי"ץ אלתרנו יצ"ו נראיתי שם בסי' ט"ז ענף ב' שעמד בענין זה וכתב בשם ביאורי הגר"א ומקור חיים סי' תס"ז

סק"ג שכתבו דטעם הרמ"א הוא משום דסובר פהרמב"ם דחמץ חשיב דבר שיש לו מתירין דלא מהני ס"ס וכתב לפקפק על זה מדקנימא לן בסי' תמ"ז ס"ב דחמץ בערב פסח בטיל בששים ושוב יישב סברתם דטעם הרמ"א הוא משום דבר שיש לו מתירין והעלה מתוך זה דכשה"ס הוא בדין ולא בגוף ומעשה לא החמיר הרמ"א והוא על פי מה שכתבו בשאגת אריה סי' צ' ופרי חדש סי' תצ"ז סק"ג ושו"ת רע"ק איגר סי' ס"ה דבספיקא דדינא אף בדבר שיש לו מתירין אזלינן לקולא והיה מקום להתיר אף בחזק ספקא בדברבנו לולא חומרא דחמץ אבל אם יש ס"ס בדינא בודאי יש לסמוך להתיר אף באכילה ולאו דוקא פשטי הספקות הם בדין אלא הוא הדין אם ספק אחד בגופו וספק אחד בדין אלו תנרף דב"ק.

והביא שם דברי הרב ט"ז בסי' תס"ז ס"ק י"ז שהעיר אמאי מהני שם ס"ס ומני"ר כתב ליישב דשאני התם דחד ספק הוי ספקא דדינא ומנהי ס"ס בזה אף בדבר שיש לו מתירין עי"ש ועם כי לא זכר שר דשיטת הרב ט"ז בסי' תצ"ז סק"ט דגם בס"ס דדינא לא מהני בדבר שיש לו מתירין ולשיטה זו אזיל בסי' תס"ז הנ"ל מכל מקום להלכה יפה אמר חנוך ליישב הערת הרב ט"ז על פי כלל זה שהוא מוסכם מכל הפוסקים ויש לו סעד גדול מדברי הרא"ש בפרק חמישי דמסכת ביצה סי' י"ד בשם בעל הלכות גדולות כמו שהבאתי בקונטרס הפללים במערכת הד"ת אות ל"ט [בשדי חמד ח"א] ועיין עוד שם בסי' י"ז שכתב להתיר בספק ספקא באכילה בפסח בדבר שיש לו חזקת היתר על פי דברי הנודע ביהודה דבדבר שיש לו חזקת היתר מהני ס"ס אף בדבר שיש לו מתירין וכן בדבר שיש בו צורך מתירין בס"ס אף בדבר שיש לו מתירין כמו שכתב הרמ"א סי' ק"ו ס"ח ולכן בגדונו שהיתה השאלה על כל המחוז דזה מיקרי לצורך ומותר בס"ס ושוב צדד עוד בכל זה דאפשר דלא מהני חזקת היתר על פי דברי הפרי מגדים בפתיחה להלכות שחיטה שכתב לדון על פי מה שאמרו בחולין ד' קל"ד דלא מהני חזקה במקום שיש חשש עון מיתה כמו שפירש רש"י שם גבי חלה וכו' עי"ש דב"ק ובקונטרס הפללים פתבתי קצת בזה במערכת החי"ת אות י"ט: ועל דברי הרב מקור חיים שכתב בטעם הרמ"א שפסק שאין היתר אכילה על ידי ספק ספיקא משום שחמץ הוי דבר שיש לו מתירין ראיתי לידידי הגאון אבד"ק ליאדי יצ"ו בספר פרם חמד ח"ב בדה"ז ע"ד בנזמקויו לסי' תס"ז שכתב שאין זה מן הישוב שהרי הרמ"א פסק בתורת חטאת כלל ע"ד דין ט' דחמץ לא הוי דבר שיש לו מתירין וכן בהגהותיו ביו"ד סי' ק"ב סעיף ד' הביא דעה זו בסתם ואם פן קושיות הטורי זקב על הרמ"א קמה וגם נצבחה ובאמת שלכאורה שפיר קמותיב ויש לתמוה פן גם על כמה רבנים שהבאתי למעלה שכתבו גם הם דטעם הרמ"א משום דהוי דבר שיש לו מתירין דלא מהני ביה ספק ספיקא איך נעלם מכולם שדעת הרמ"א דחמץ לא הוי דבר שיש לו מתירין ואין לומר דלא שמיעא להו ולא סבירא להו בשיטת הרמ"א דכשמיביא דעה אחת בסתם הכי סבירא ליה לעיקר [כמו שהיא שיטת מרן בשלחן ערוך] דמלבד דמסתברא ודאי שפן היא שיטת הרמ"א וכמו שכתבתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' י"ד אות י"ב בשם כמה מחברים ועוד דהקא ודאי אית לן למימר דדעתיה כדעה קפנייתא כיון דהכי כתב מר ניהו גופיה בספרו תורת חטאת אם פן ילמד סתום מן המפורש וספר תורת חטאת אף שאין יד הפל ממשמשין בו ליוקר מציאותו הלא כבר הביא דעתו בזה הרב שפתי פהן ביו"ד סי' ק"ב ס"ק י"ד שפסק

כַּדְעָה הִרְאִשׁוּנָה וְהָא נִדְאִי תִימָה אִיךְ נְעֵלָם דב"ק מְעִינֵי הַעֲדָה הַנְּז"ל וּלְפִי סִיגְנוֹן לְשׁוֹן
הַגָּאוֹן מְקוֹר חַיִּים בְּסוֹף סַע"ק ג' [וְז"ל הַט"ז לְמָה לֹא יוֹעִיל כָּאֵן ס"ס לֹא ק"מ דְּהַחֲמִיר
מִשׁוּם דְּהֶרְמַב"ם סוֹבֵר דְּחַמֵּץ הָיָה דְּבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין דְּלֹא מְהַיְבִי בֵּיהּ סַפְק סְפִיקָא] יֵשׁ
לִיְיָשֵׁב קֶצֶת דְּכּוֹנְנָתוֹ [וּמְסַתְמָא פֶּן גַּם דַּעַת שְׁאָר הַרְבָּנִים שְׂכַתְבוּ יִשׁוּב זֶה] דְּאָף דְּהֶרְמ"א
נְקִיט דְּלֹא הָיָה דְּבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין מְכַל מְקוֹם מִשׁוּם שְׂהֶרְמַב"ם סוֹבֵר דְּהָיָה יֵשׁ לוֹ מִתִּירִין
חָשׁ לוֹ רַב הֶרְמ"א לְהַחֲמִיר לְעֵנֵן אֲכִילָה בְּפִסַּח אֲבָל נִדְאִי אֵין פְּנִנְתּוֹ לּוֹמַר שְׂהֶרְמ"א
סוֹבֵר דְּחַמֵּץ הָיָה יֵשׁ לוֹ מִתִּירִין פֶּן אֲפֻשֶׁר לִיְיָשֵׁב בְּדוּחַק לְפִי חוֹמֵר הַנּוֹשֵׂא וְעֵינֵן עוֹד בְּכַרְם
חֲמֵד שְׁם בְּנִימוּקִיו לְסִי' תַּס"ו וּבְדָף ח' ע"א אֵיזוֹ הַעֲרוֹת קֶצֶרוֹת וִיקְרוֹת בְּהָא דְּסַפְק סְפִיקָא
אִי מְהַיְבִי בְּפִסַּח: וּבְשׁו"ת שְׂאִילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדּוּרָא תְּנִינָא סִי' צ"ב פְּתַב אָף דְּהֶרְמ"א פְּתַב
דְּלֶהֱתִיר בְּאֲכִילָה לֹא מְהַיְבִי סַפְק סְפִיקָא כְּבָר תְּמָה עָלְיוּ בְּטוּרֵי זֶהָב דְּבַכְמָה מְקוֹמוֹת מְבוֹאָר
דְּמְהַיְבִי סַפְק סְפִיקָא אָף בְּאֲכִילָה וּמָה שְׂכַתְבַּת הַשֵּׁ"ךְ לִיְיָשֵׁב פִּינּוֹן דְּלִמַּר עוֹקְבָא אֲפִילוּ לֹא
נִתְבַּקְעוּ אֲסוּר הָיָה סַפְק סְפִיקָא דְּפִלּוּגְתָא וְלֹא בְּמִצִּיאוֹת וְלֹא מִיְקִילִינּוֹן כְּוֹלֵי הָאֵי כְּבָר דְּחָאוּ
בְּחֻק יַעֲקֹב דְּסְפִיקָא דְּפִלּוּגְתָא עֲדִיף טְפִי וּבְלָאו הֵכִי גַם לְמַר עוֹקְבָא הָא דְּאֲסוּר בְּלֹא
נִתְבַּקְעוּ אֵינוֹ אֲלֵא מִשׁוּם סַפְק נִתְחַמְצוּ פְּדַכְתְּבַת הַמַּגֵּן אַבְרָהָם בַּס"ק י"ב וְאֵם פֶּן אֲפִתִי הָיָה
סַפְק בְּמִצִּיאוֹת גַּם מָה שְׂכַתְבַּת שְׁם לִיְיָשֵׁב דְּלִכְּוֹן הַחֲמִיר בְּאֲכִילָה מִשׁוּם דְּדַעַת הֶרְמַב"ם
דְּחַמֵּץ הָיָה יֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְלֹא מְהַיְבִי סַפְק סְפִיקָא אֵינוֹ נִכּוֹן שְׁהָרֵי דַּעַת הֶרְמ"א לְהַקְלִל לְצוֹרֵךְ
בְּסַפְק בְּדָבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין כְּמְבוֹאָר בַּסִּי' ת"י סְעִיף ח' וְעֵינֵן בַּשֵּׁ"ךְ שְׁם דְּהִיכָא דְּהַסְפֵּק
סְפִיקָא הוּא אֵם יֵשׁ כָּאֵן אִיִּסוּר כָּלֵל יֵשׁ לְהַקְלִל אֲפִילוּ שְׂלֵא לְצוֹרֵךְ וּבְחַמֵּץ יֵשׁ לְהַקְלִל יוֹתֵר
שְׁהָרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים דְּחַמֵּץ לֹא הָיָה כָּלֵל יֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְהֶרְמ"א גּוֹפִיָה בְּתוֹרַת חֲטָאֵת פּוֹסֵק
כַּדְעָה זֶה וְעֵינֵן בַּסִּי' ק"ב וּבַשֵּׁ"ךְ שְׁם אֵם פֶּן נִדְאִי אֵין לְהַחֲמִיר בְּסַפְק סְפִיקָא וְעֵינֵן בִּישׁוּעוֹת
יַעֲקֹב שְׁם שְׂכַתְבַּת דָּאֵם לֹא נִסְמַן עַל הַסַּפְק סְפִיקָא גַם לְהַשְׁהוֹתוֹ יִהְיֶה אֲסוּר וְלֹא הָיָה דְּבָר
שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין וְלִכְּוֹן גַּם בְּאֲכִילָה מוֹתֵר מִטַּעַם סַפְק סְפִיקָא וּדְבָרֵינוּ נֶאֱמַנּוּ מְאֹד לְכֹן יָפָה
פְּתַב הֶרְבַּ ט"ז דְּבְמִקּוֹם הַפֶּסֶד אוֹ מְנִיעַת שְׂמֻחַת יוֹם טוֹב יֵשׁ לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה לְכוֹלֵי עֲלֻמָּא
וְהַסְפִּים עֲמוּ הַחֻק יַעֲקֹב וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים עַכ"ל וְעֵינֵן בְּשׁו"ת בֵּית יִצְחָק יו"ד ח"ב שְׂהַבְּאֵתִי
לְקַמֵּן סִי' ג' אוֹת כ"א: וִידִידֵי הַרְה"ג אַבְרָהָם הַפֶּהֶן אַבְד"ק חֲאָרְסוֹן יצ"ו פְּתַב לִי בְּעֵנֵן זֶה
שְׂהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הֶרְבַּ חֻק יַעֲקֹב שְׂכַתְבַּת הַטַּעַם דְּסַפְק פְּלוּגְתָא עֲדִיף הָא יֵשׁ לּוֹמַר דְּהָא
דְּלִמַּר עוֹקְבָא אֲסוּרִין אֲפִילוּ לֹא נִתְבַּקְעוּ הוּא מִשׁוּם סַפְק שְׂמָא נִתְחַמְצוּ אָף שְׂלֵא נִתְבַּקְעוּ
עֵינֵן חֻק יַעֲקֹב סַק"ז וּמַג"א ס"ק י"ב וְאֵם פֶּן הָיָה סַפְק סְפִיקָא בְּגוּף הַמַּעֲשֶׂה עַכ"ד יצ"ו
וְכִיּוֹנָה דַּעַתוֹ לְדְבָרֵי הַגָּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם הַנְּז"ל: עֲתָה קַבְּלֵתִי מִכְּתָב מִיְדֵי הַרְה"ג
מוֹהַר"מ קֶאֱצְנִיִּלְבוֹגִין מְעִיר מְעִירִיטְשׁ מַח"ס אֶהֱלֵ מִשָּׁה יצ"ו וְכַתְבֵּן לִי בְּעֵנֵן זֶה וְז"ל
רְאִיתִי בְּסַפְרוֹ סִי' צ"ח מְשֻׁדָּד מְעַרְכָּה עַל חַמֵּץ שֵׁיִשׁ בּוֹ סַפְק סְפִיקָא אִי שְׂרִי בְּאֲכִילָה
וְהִבִּיא עַל זֶה דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מְאֹר עֵינֵי הַגּוֹלָה מְהִי"א נ"י דְּמַפְרֵשׁ טַעַם הֶרְמ"א מִשׁוּם דְּסַבֵּר
פְּהֶרְמַב"ם דְּחַמֵּץ הָיָה דְּבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין דְּלֹא מְהַיְבִי סַפְק סְפִיקָא וְשׁוֹב הַקֶּשֶׁה עַל זֶה
מְסִי' תַּמ"ז דְּקִיָּמָא לֹן דְּבַעֲרַב פֶּסַח בְּטַל בְּשִׁשִּׁים וְנִכְנַס בְּיִשׁוּבִים דְּחֻקִּים וְשְׂמַעְתִּי וְלֹא
אֲבִין הֵלֵא דִּינָא דְּדָבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין הוּא דּוֹקָא בְּמִינוֹ כְּמְבוֹאָר בְּכָל הִרְאִשׁוּנִים וּבְשִׁלְחוֹן
עֲרוּף סִימֵן ק"ב וְלֶהֱכִי שְׁם בַּסִּי' תַּלּוּ דְּדְבָרֵי הֶרְמ"א סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ עַל דְּגוֹן שְׂהִיָּה מְנוּחַ
בְּעֲלִיָּה וְיִרְדּוּ גְשָׁמִים דְּרָף אַגַּג דְּהָנּוּה מִיִּן בְּמִינוֹ מִתִּיר הֶרְמ"א מְכַח סַפְק סְפִיקָא וְהוֹאִיל
דְּדָבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין הוּא לְכֹן אֲסוּר בְּאֲכִילָה וְלֶהֱשַׁהוֹתוֹ מוֹתֵר דְּלְדָבָר זֶה הוּא דְּבָר שְׂאִין

לו מתירים אבל בסי' תמ"ז דנתערב חמץ עם מצה דהנה מין בשאינו מינו בזה לא אמרינו דבר שיש לו מתירין לא בטיל לכן פסקינו שם דבטל בששים וזה אמת ברור עכ"ד יצ"ו: ובעיקר הדין אם על ידי ספק ספיקא מותר באכילה כתב בשו"ת חיים של שלום להגאון אבד"ק באטישאן יצ"ו בסי' ס"ט [על נדונו שכתב להתיר באכילה על ידי ספק ספיקא] אף על גב שדעת הרמ"א דלאכילה לא מהני ספק ספיקא והטעם כתב בכנסת הגדולה שם סק"ה פ"ג דספק אהד אינו אלא במציאות והשני בפלוגתא לכן לא מהני לענין אכילה אבל פשטי הספיקות הם במציאות מהני ספק ספיקא גם לענין אכילה והכא נמי ספק אהד הוא בפלוגתא ולא מהני כפר הובא חילוק זה בחק יעקב סי' תס"ז סק"י בשם הש"ך ודחאו בשתי ידיו ועיקר כמסקנת הטורי זהב שם סק"ד דדוקא בחטים דאין פסידא בשניה קאמר הרמ"א לא כן במקום הפסד מהני ספק ספיקא גם לענין אכילה ועיין מגן אברהם שם סק"ה עכ"ד יצ"ו [בד"ה אע"ג] וסיים שם דאף לפי דברי הרמ"א דלא מהני ספק ספיקא להתיר באכילה מכל מקום היכא דאיכא תלתא ספיקי מודה דמותר גם באכילה: ושם בסי' ז"ך [בתוך ד"ה לתשובת] כתב לנדונו ולא מבעיא לדעת הרב חק יעקב סי' תס"ז דבמניעת שמחת יום טוב מהני ספק ספיקא אף להתיר אכילה דשרי אף לדעת רמ"א דספק ספיקא לא מהני רק לשהיה ולא לענין אכילה עי"ש בטורי זהב סק"ד ובמגן אברהם ס"ק ט"ז וכ"ה בנדון דידן יש לומר שגם רמ"א מודה שמוותר באכילה חדא פ"ג דמאי דלא מהני בחמץ הוא משום חומר האיסור אפשר דהיינו בחמץ גמור ולא בחמץ דמי פירות עם מים דאינו אלא גוקשה ואף אם נאמר דחמץ גוקשה הוא מן התורה וכדעת הנודע ביהודה שכתב דאי אפשר לתפוס החבל בשני ראשון לומר דמי פירות עם מים הם חמץ גוקשה וגוקשה הוא מדרבנן מכל מקום אינו אלא בלא תעשה ובכי האי גוונא מהני ספק ספיקא לענין אכילה כמו דמהני ביטול ואף להמגן אברהם סי' תמ"ז סק"ה דלמאן דסובר חמץ גוקשה אסור מן התורה יש לומר דלא מהני ביה ביטול בששים כמו בחמץ גמור אפתי יש לומר דכי מחמיר הרמ"א היינו פשטי הספיקות שקולים וכו' אלו תורף דב"ק: ב) חמץ גוקשה נסתפק מוהרא"י אי בטיל בששים ומוהרש"ל פשט להקל מחמץ גמור אחר חצות שאסור מן התורה ובטיל בששים כל שכן גוקשה שאינו אלא מדרבנן וראיה זו אליבא דהרמב"ם [גראה דטעות סופר הוא וצריף להיות אינה ראיה אליבא דהרמב"ם] שסובר דאחר חצות אינו בטיל בששים מכל מקום לדין דקי"ל דאחר חצות בטיל בס' ראוי לפסוק כמוהרש"ל להקל במילתא דרבנן פן כתב הרב חכמה ומוסר ד' קע"א אות י' ועיין להרב מגן אברהם סי' תמ"ז סק"ה והחונים לשם ובנודע ביהודה מהדירא קמא סי' כ"ב והרב כתב סופר סי' פ"ה נשאל בזה לחוות דעתו במחלוקת זו דלהמגן אברהם המיקל להתיר באכילה לא הפסיד ורב אהד מורה ובא כסברת המג"א באומרו שפך מקובל מרבותיו והאריף בזה ומסיק כהמג"א עי"ש והרב עונג יום טוב בסי' ח"ל שקיל וטרי אי גוקשה דמי פירות עם מים בטל בששים ומסיק דבטל בששים וכן דעת הרב מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תמ"ז אות ח"י וכן דעת הרב חק יעקב בסי' תנ"א ס"ק נ"א אף שפסי' תמ"ז סק"א גראה דאינו מכריע ואדרבה משמע קצת שדעתו כהט"ז בס"ק י"ט שהזכיר שם ועיין אפי' זוטרי ד' ח"ן ע"א דגראה גם פן דמספיק לזה וכן גראה דעת הרב נהר שלום שם אות ב' והרב חיי אדם כלל ק"ך אות י"ג ובשו"ת תפארת יוסף סוף סי' ל"ב הביא מה שכתב המג"א סי' תמ"ז דחמץ גוקשה פ"ג דהוא מדרבנן בטל

בפסח בששים ואף שפתיב הנודע ביהודה דזה בזה תלוי דאי חמץ גוקשה מדרבנו ממילא מי פירות עם מים דאורייתא כמה אחרונים חלקו עליו ע"כ והרב בית שלמה סי' צ"ד פתב ונ"ל ומ"ש כ"ת פינן דמ"פ עם מים לא הוי רק חמץ גוקשה בטל בס' ואף שבנו"ב מהדו"ק האריף ומסיק דגוקשה זה במשהו הנה הוא עצמו הביא במת"ן דברי המחבר מראה פהו שהקשה עליו מדברי הטור וגם בספר מקור חיים הקשה על דבריו וכן העלו האחרונים לדחות דבריו עכ"ל כ"ת ודבריו תמוהים וכי הנו"ב במ"ת לא דחה השואל המחבר מ"כ הנו"ל ואמנם אף שדברי הנו"ב הנו"ל באמת אית להו פירכא וכבר השיגו עליו מקל מקום בדין מי פירות עם מים שאוסר במשהו הוא מוספם מהפל כמ"ש הנו"ב במסקנתו ראיה מדברי הרשב"א וכן בש"ע עצמו ס"ו מבואר דאוסר במשהו גם המק"ח וכל האחרונים מודים בזה ואדרבה הם פתבו דלכולי עלמא גוקשה דמי פירות עם מים הוא מן התורה רק שאין בו פרת והמק"ח פתב דברוב מים הוא בכרת וכל זה בתערוכת תורה הפסח אבל כשאופין קודם הפסח ודאי מקרי לח בלח לכולי עלמא אינו חוזר ונגיעור כשנתבטל בששים עכ"ל והרב בית מאיר סי' תס"ב ס"ב אחר שהאריף דמי פירות עם מים אינו אלא גוקשה פתב דמה שפתיב מורה אחד בשו"ת נודע ביהודה סי' כ"ב דמי פירות עם מים הוי גוקשה ובטל בס' כמ"ש המג"א תס"ז סק"ח פבר הסכים הפ"ח רס"י תמ"ז דגוקשה במשהו ובתס"ז ס"ט פתב שהוא מחלוקת בין הרמב"ם ומהרא"י וכו' ונ"ל דכל הפוסקים המחמירים בנמצא חטה במליחת בשר לאסור במשהו ס"ל כהפר"ח וכן יש לדייק מדברי הטור וכו' וכן בם בשמים ראש סי' של"ג אוסר גוקשה במשהו וכן מוכח בתשו' הרשב"ץ סי' ג"ן בשם הגאונים שאסרו יין שנפל בו חטה או שעורים אם יש בו מים לכן מהאי טעמא לחוד אי אפשר להתיר ע"כ ובספר אפי זוטרי נשם פתב דדעת הרב מטה יהודה דחמץ גוקשה אוסר במשהו ולא מיבעיא כשיש נשם ממשו של איסור אלא אפילו נסתלק ממשו ולא נשאר אלא טעמו אוסר במשהו ובשו"ת מנחת משה לדידי הגאבד"ק קאמינקא יצ"ו בס"י ט"ו אות ח"ל פתב דמדברי הד"מ שהביא בזכור לאברהם ריש סי' תס"ג מוכח דסובר דחמץ גוקשה במשהו ואינו מוספם עי"ש ובמה שתמה הרב מגן אברהם על הרב תרומת הדשן כמה שהביא ראיה מחמץ על די תערוכת עיין פלפלת נאה בספר יוסף אומץ [לרב גדול מרבני אשפנז] בדר"ג ע"א: והג' ישועות יעקב בסי' תס"ב סק"א מחלק בזה בין שאר חמץ גוקשה לחמץ דמי פירות עם מים דשאר חמץ גוקשה שאינו ראוי לאכילה מותר להשהותו ואם פן חשיב דבר שיש לו מתירין ולא בטיל אבל חמץ דמי פירות עם מים דראוי לאכילה ואסור להשהותו דילמא אתו למיכל מיניה ואם פן לא הוי דבר שיש לו מתירין ובטל בששים עי"ש.

ובסי' תמ"ז סק"ז ובס' תורת חסד א"ח הנדפס חדש ממש, לגאון בדורנו יצ"ו שקיל וטרי בסי' כ' במחלוקת הפוסקים אי חמץ בפסח חשיב דשיל"מ היכי נקיטין לדינא ונשם באות ב' פתב לבאר איזה נפקותות לדינא, בין אם חמץ במשהו הוא משום דשיל"מ לאם הוא משום חומרא דחמץ וכתב בנפקותא ב' לענין חמץ גוקשה דהסכים המג"א דבטל בששים פינן שאין בו פרת וכל שפן למאי דקימא לו דגוקשה מדרבנו דכל זה הוא להסוברים דחמץ לא הוי דבר שיש לו מתירין אבל להסוברים דהוי דשיל"מ אף חמ"ן אוסר במשהו דדשיל"מ אפילו בדרבנו לא בטיל ולפי משמעות סוף דברי המג"א דלא החליט דבטיל אלא משום דגוקשה דרבנו ואם פן בחמץ גוקשה דמי פירות עם מים דראוי לאכילה

אסור מן התורה ואם פן אינו בטל בַּשְׁשִׁים דְּמָה שֶׁכָּתַב הַמֶּגֶן אֲבָרְהָם דְּקִיָּמָא לוֹ גִּנְקֻשָׁה מְדַרְבְּנָן מְדַבְּרֵי הַטּוֹר וּש"ע לֹא מוֹכַח זֶה אֲלָא בְּגִנְקֻשָׁה שְׂאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה וְהַנּוֹדֵעַ בִּיהוּדָה בְּסִי' כ"ב שְׁקִיל וְטָרִי בְּמֵי פִירוֹת עִם מֵיִם אִם אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ וְלִהְנִי"ל בְּלֹאוּ הִכִּי אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ עכ"ד: וְאִם הוּא מִשְׁהוּ וְנוֹתֵן טַעַם לִפְגָּם אֲפִילוּ לְמֵאן דְּאָמַר נוֹתֵן טַעַם לִפְגָּם אֲסוּר בְּפִסַּח בְּהָא מוֹדָה דְּשָׂרִי פֶן פְּתַב הָרַב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קע"א אוֹת פ"א: וְאִם חֲמִיץ גִּנְקֻשָׁה אֲסוּר בְּאֲכִילָה מְדַאֲוֵרֵיתָא אוֹ אינו אֲלָא מְדַרְבְּנָן וְאִם יֵשׁ חִילּוּק בֵּין שְׂאֵר חֲמִיץ גִּנְקֻשָׁה לְחַמ"ן דְּמֵי פִירוֹת עִם מֵיִם רְשָׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת וְאִם הַחִי"ת אוֹת ק"ב: וְאִם חֲמִיץ גִּנְקֻשָׁה אֲסוּר בְּעַרְב פִּסַּח אַחַר חֲצוֹת אוֹ לֹא עֲמַד בְּזָה בְּשׁו"ת הָרַב מוהר"ן יָפָה בְּסִי' י"ג עי"ש: ג) מְצֻאֵתִי פְּתוּב מִן שְׁקוֹרִין מְאֻגְנָה [וּבְלִשׁוֹן טוֹרְקִי קוֹרִין אוֹתוֹ קוּדְרִיט אֵילְבַּאסִי] נִרְאָה שְׁמֹנֶתֶר לְאֲוֹכְלָה בְּפִסַּח פְּפִי מַה שֶׁהַעִיד הָרַב אַבְע"ז בְּפִרְשַׁת בְּשַׁלַּח שְׁעוֹד הַיּוֹם יוֹרְדַת מִן הַשָּׁמַיִם בְּרִדַת הַטַּל בְּעָרֵי עֵרָאבִיסְטָאן וְאִינְהָ עֲשׂוּיָה בִּיְדֵי אָדָם וְכֵן פְּתַב הָרַב אֲבָרְאָבָאֲנִיל שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הָרַב מוהר"ח מוֹדְעֵי וְעֵינֵן בְּשׁו"ת שְׁדָה הָאֲרִיץ ח"ג חיו"ד סי' א' פֶן פְּתַב הָרַב קָמַח סוֹלֶת ד' ק"ב ע"ד וְהֵנָּה דְּבַרֵי הָרַב שְׁדָה הָאֲרִיץ הֵם עַל בְּהֵמָה וְחִיָּה שְׁבָרָא חֲכָם מְקוֹבֵל עַל יְדֵי סִפְרָא יִצְיָרָה אִי בְּעוֹ שְׁחִיטָה וְאִם יֵשׁ בְּהוֹן אִיִּסְרָא חֲלָב וְדָם וְאִם חֲיִיב בְּכִיסוּי וְהִבִּיא מַה שֶׁכָּתַב בְּסִפְרָא טוֹר בְּרִקְתָּא בְּהַלְכוֹת יוֹם טוֹב ד' קמ"ג ע"ג דְּבִשְׁרָא הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם אֵין צָרִיף נִיקוּר וְאֵין בּוֹ מִשׁוּם גִּיד הַנֶּשֶׁה וְשֶׁבִשְׁל"ה פְּרִשַׁת וַיֵּשֶׁב ד' ע' פְּתַב דְּאִינוּ טַעוֹן שְׁחִיטָה וְסִפְרִים הַנִּי"ל אֵין מְצוּיִים אֲצִלֵי וַיֵּשׁ לְהַבִּין אֲמֵאֵי לֹא נִיחּוּשׁ שְׁהַעֲבִיִם בְּלַעוּ בְּשָׂרָא אוֹ בְּהֵמָה וְהִבִּיאוּ לְכָאן וַיִּצְטַרְף שְׁחִיטָה וְנִיקוּר וְכו' וּמְצִינוּ דְּעֵבִיִם בְּלַעוּ סְפִינָה מֵיִם אוֹקִינּוּס מְלֵאָה חֲטִיִם עֵינֵן רִש"י בְּמִנְחוֹת ד' ס"ט ע"ב וּבְעֵי הַש"ס חֲטִיִם שְׁיָרְדוּ בְּעֵבִיִם וְכו' עי"ש וְלֹא נִפְלְאָת לֹמַר שְׁיִבְלַעוּ וַיִּפְלְטוּ בְּהֵמָה וְחִיָּה וּבְסִנְהֶדְרִין ד' ט"ן ע"ב בְּעוֹבְדָא דְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֵלְפָתָא דְּאֲחִיתוֹ לִיהָ תְּרֵי אֲטַמְתָּא וְשָׂאֵל בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ אִם הוּא טָמֵא וְאָמְרוּ אֵין דְּבַר טָמֵא יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם וְכֵן בְּיָרְדָה לוֹ דְּמוֹת חֲמוֹר עי"ש אֵין לְהוֹכִיחַ אֲלָא דְּדַבְּרָא טָמֵא אֵינוּ יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם אֲבָל שְׂלֵא יִצְטַרְף נִיקוּר וְכִיּוֹצֵא לְבִשְׂרָא הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם אֵין לְנוּ כַּח לְלַמּוֹד מִשָּׁם וְמַה שְׁצִיִן הַקָּמַח סוֹלֶת לְתַשׁוּבַת הָרַב שְׁדָה הָאֲרִיץ הַנִּי"ל נִרְאָה שְׁפּוֹנְתוֹ לְלַמּוֹד מִשָּׁם דְּכִי הִכִּי דְּמְצִינוּ דְּבַדְּבַר הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם אֵין שְׁיָיִף דִּינֵי וְחֲקֵי הַתּוֹרָה אִיִּסוּר חֲלָב וְדָם וְכִיּוֹצֵא כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לֹמַר דְּאֵין שְׁיָיִף דִּין חֲמִיץ בְּדַבְּרָא הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם הֵנָּה לְדַעְתִּי הַעֲנֵנָה יֵשׁ לְלַמּוֹד פֶּן מִש"ס דְּמִנְחוֹת הַנִּי"ל דְּאֲמַרִּינוּ [עַל הַבְּעִיָּא דְּחֲטִיִם שְׁיָרְדוּ בְּעֵבִיִם] לְמֵאֵי אִי לְמִנְחוֹת אֲמֵאֵי לֹא וּלְפִי דְּבַרֵי הַתּוֹס' שָׁם הַחֲטִיִם יָרְדוּ מִן הַשָּׁמַיִם דְּרָף גַּם [לֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י שְׁבִלְעוּ מְאוֹקִינּוּס] וּמְדַאֲמַרִּינוּ בְּסִתְמָא לְמִנְחוֹת אֲמֵאֵי לֹא מִשְׁמַע דְּלָקַל הַמִּנְחוֹת פֶּשֶׁר עֵינֵן בְּמִרְדְּכֵי פְּסָחִים סִי' תַקס"ט וְהִיאִף כְּשָׂרִים לְכָל הַמִּנְחוֹת הֵא הַחֲטִיִם יָרְדוּ עִם הַמְּטָר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י [וּבְזָה לֹא חֲלָקוּ עָלָיו הַתּוֹס' כִּיע"ש] וְנִתְחַמְצוּ אֲלָא וְדֵאֵי מוֹכַח דְּבַדְּבַר הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לֹא שְׁיָיִף חִימוּץ וְאֵין לְהוֹכִיחַ בְּהִיָּפָה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' שָׁם שְׁהַקְשׁוּ עַל פִּירוּשׁ רִש"י דְּאֵי מְחוּצָה לְאֲרִיץ הִיאִף כְּשָׂרִים הֵא בְּעֵינֵן מְמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וּמֵאֵי קוֹשְׁיָא נִימָא דְּבִיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לֹא נִאֲמְרוּ דִּינֵי וְחֲקֵי הַתּוֹרָה דִּישׁ לֹמַר דְּבִשְׁלָמָא לְעֵנֵן אִיִּסוּרִין כְּמוֹ חֲלָב וְדָם וְכִיּוֹצֵא יֵשׁ לְהַכְשִׁיר דְּבַר הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם דְּנֵאֲמַר דְּהַתּוֹרָה אֲסָרָה דָּם וְחֲלָב וְאֵין זֶה מִקְרִי דָּם וְחֲלָב וְכֵן נִלְמּוֹד לְחִימוּץ דְּאֵין בְּזָה חִימוּץ דְּאֵין דְּנִרְאָה לְעֵינֵינִים דְּמִתְחַמְצִין אֵין זֶה חִימוּץ אֲלָא סְרַחוּן כְּמוֹ שְׂאֵנוּ אוֹמְרִין פֶּן בְּכַמָּה דְּבָרִים שְׂאֵין בְּהֵם דִּין חִימוּץ אֵין שְׁנִרְאָה לְנוּ שְׁמַתְחַמְצִים אֲבָל

במצות עשה שצינה הבורא יתברך לקיימה באינה אופן הנה כל שאינו כפי האופן האמור בתורה מה יושיעינו מה שיורד מן השמים או עולה מן התהום הרי סוף סוף אינו כפי האופן שצינתה עליו התורה ומצאתי בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא א"ח סי' ס"ז שכתב הרב השואל דמאי דאמרינן גבי חטים שירדו בעבים אי למנחות אמאי לא היינו לחמץ שפתודה דאם לא פן הרי הם מתחמצים מהמטר וכו' והגאון המחבר פתב דאין זה מוכרח דהרי לפירש"י שבלעו חטים מים אוקינוס יש לומר שקיו החטים תוך מצופים וכיוצא ולא נתחמצו ולפירוש התוס' שירדו דרך גס מי זה אמר שירדו עם המטר שמא ירדו רק חטים לבד וכו' עי"ש דמתברר שסובר דגם בדבר היורד מן השמים דרך גס שיין חמוץ אלא דמפל מקום לענגן מן הג'ל נראה החוש"ה אל העי"ן דאינו דבר ששיין בו חמוץ פלל והוא כמו שרף הנוטרף מהאילנות ואין בו חשש חמוץ פלל: ועל היינ"י בא"ר פתב בס' רוח חיים סי' תמ"ז אות ז דהעידו בשם הרב תהלה לנדוד דהורה דמותר לאכול בפסח ואין חשש פלל [ועיין לקמן סי' ו' אות ח' מה שרשמתי על אכילת קלאו"ו וקנילה היינו נגעליה וקנמון] וחידיש הואשלא זכר דברי הרב זכור לאברהם בסי' תנ"ג שכתב שושאל על יינ"י בא"ר אי מותר והשיב דמותר כמו פלפלין: ד) אי שרי לשותות חלב בפסח מבהמות של עכומ"ז שמאכילם חמץ פתב מרן חיד"א בפירי ברכה ריש סי' חת"ם וז"ל עיין מ"ש במחב"ר יו"ד סי' ס' על העוף האוכלת תדיר דברים האסורים וכו' וגם הבהמה אוכלת עשבים גם כן וצריף לעיין בדין זה וזה גורם וצריף להתנישב למעשה עכ"ל ותורף דבריו שבמחזיק ברכה הוא דאחר שהאריף על ענגן העוף הג'ל מסיק וז"ל סוף דבר דבהמה או עוף שאכלה תדיר דברים האסורים לאכילה שרי לאוכלה וכן הספיקו הרבנים פר"ח ומנח"י פלל ס"ה וקצת אחרונים וכו' והמחמיר תע"ב וקדוש יאמר לו עכ"ל והמעיין בגוף דב"ק שם יראה דדעתו לחלק בזה בין אוכלת דברים האסורים באכילה לאוכלת דברים האסורים בהנאה ולפי זה בחמץ בפסח דאסור בהנאה יש לאסור ומה שכתב דצריף להתנישב הוא לפי שכתב שהבהמה אוכלת גם עשבים והוי זה גורם וצריף לעיין בדין זה וזה גורם פלומר אם זה וזה גורם אסור בפסח דאם נאמר דפסח שנה לשאר איסורין דזה וזה גורם מותר אף דנקיטינן בעלמא דזה וזה גורם אסור לכתחלה הקא דיעבד הוא שהרי הזוז"ג כבר נעשה ביז עכומ"ז ולא באנו אלא להתיר החלב והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ט' פתב לא ראיתי בזה שום דבר באיזה ראשון או אחרון [שיש להחמיר שלא לאכול חלב בפסח מבהמות שאוכלות חמץ] ושמע שמקום חומרא זו היא ממ"ש המג"א סי' תמ"ה דזוז"ג אסור בפסח ודחה זה דלא פתב המג"א אלא לענגן שבח עצים וכו' אבל בשאר דברים שאינם בעין זוז"ג מותר וכ"כ המג"א בס' תמ"ב סק"ט וכו' והאריף בדבר ונראה מדבריו דאין מקום להחמיר פלל עי"ש והרב שערי תשובה בסוף סי' תמ"ח פתב בשם שו"ת בית אפרים דמותר לשותות החלב דלא דמי לנתפטים באיסורי הנאה פינון שהחמץ של עכומ"ז מותר לו והוא מאכילה בהיתר ודמי לתרכו קודם זמנו ועיין זית רענן ח"א דף ז' ע"ב מ"ש להשיג על זה.

ובפרי מגדים סוף סי' תמ"ז באשל אברהם [בד"ה דגים] פתב בתוך דבריו מידי דהנה בהמת נכרי אוכלין חמץ ושותין החלב ושם בסי' חת"ם סק"י פתב וז"ל ולשותות החלב בפסח עיין מ"ש בפר"מ ליו"ד סי' ס' בפ"ף דלאחר מעל"ע י"ל דשרי החלב וכו' ובד"ה נשאלתי פתב מה שאין פן פרה לשותות החלב תוך מצת לעת אם אכלה ג"כ תבן יש לומר

דְּהוּי זֶה וְזֶה גּוֹרֵם וְכוּ' ע"ש ובי"ד שם פתב באריכות לבאר דברי הש"ך שם סק"ה והביא מה שפתב הכנה"ג להתיר בשחיית מעל"ע ותמה עליו ושוב פתב דהיה נראה דמה שפתב הש"ך לחלק דבאכלה דברים האסורים בהנאה אסור היינו דוקא בטעונוים קבורה אבל לא בנשורפין וצדד להקל בזה לגבי פרה האוכלת חמץ וכו' וכתב דיש סתירה לזה וכו' ומפל מקום בלאחר שהיית מעת לעת נראה מדבריו דשרי עי"ש ועמ"ש בענין החלב בזית רענן ח"א דף ל"ב ע"ג עיש"ה דברי חמידות: והרב ישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ט [בד"ה והנה בענין] שקיל וטרי בענין זה והביא מה שפתב הכנה"ג דלאחר שהיית מעל"ע שרי והוקשה לו מדאמרין בע"ז ד' מ"ט פרה תרזה דמשמע דלא מהני שהיית מעל"ע ותיירץ דיש לחלק בין איסור אכילה לאיסורי הנאה [בפרי מגדים הקשה פן וכתב דאין לחלק בין איסור אכילה לאיסורי הנאה דהא הכנה"ג לא סבר לחלק בהכי וספר פנסת הגדולה הנ"ל אין מצוי אצלי וממה שהובא בשמו בקיצור במחזיק ברכה נראה כמו שפתב הפרי מגדים עי"ש] ונשא ונתן והעלה אני מורה ובא להתיר החלב רק שתאכל שחרית וערבית דברים המותרים ואם אפשר להמתין מעל"ע מה טוב עכ"ל והרב מגן האלף בסי' תמ"ח סק"י האריך כמה שפתב הרב תבואת שור בענין מכירת הבהמות והעכומ"ז מאכילן חמץ ונדעתו דמהני כמו דמהני מכירת חמץ והאריך לחלוק על התב"ש ושוב פתב ובענין החלב שנתחלב בפסח והבהמות אוכלות חמץ אצל עכומ"ז נראה דמדינא שרי דהוי זה וזה גורם דשרי באיסורי הנאה כדאיתא בע"ז ד' מ"ט נתפסמה באיסור הנאה תשחט ופירש"י שאף היא היתה גדולה קודם לכן משאר דברים וכן בתמורה ד' ל"א פירש"י וכו' ועיין ביו"ד סי' ס' ומ"ש שם ואפשר דמפל מקום לכתחלה אין לקנות וכו' דזוז"ג לכתחלה אסור מיהו בחדש יותץ פתב רש"י למאן דאמר זה וזה גורם מותר לית לית חדש יותץ ולכתחלה שרי להסיק בעצי היתר מיהו שם יש לומר שלא יפסיד התנור מפל מקום בהא דפרה שנתפסמה באיסורי הנאה תשחט ומסתמא ישאל לא פסמה ואפילו הכי תשחט משמע דהישאל יכול לקנותה לשחיטה דדוקא לעשות זוז"ג לכתחלה אסור אבל אם כבר נעשה הזוז"ג שרי אפילו לכתחלה לקנות וצ"ע עכ"ל [ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות ש"ס] בשדי חמד ח"א: והנה נזדמן לידי ס' רינון יצחק [פי' ההגדה] וראיתי שם בד' ו' ע"ב שנשאל בבהמות ששמות מים חמוצים שקורין ברייא קודם הפסח וגם בבהמות עכומ"ז שאוכלות חמץ בפסח אם מותר לשמות החלב בפסח והביא מה שפתב הרב פרי מגדים בא"ח ויו"ד הנ"ל וכתב שבספר מחוקק יהודה סי' חת"ם נמשך אחר הפרמ"ג וז"ל והחלב מבהמה שאכלה חמץ שרי בדיעבד מיהו יש להמתין לכתחלה מעת לעת שיעור עיכול והינו אם אכלה שיעור שיכולה לעמוד מעת לעת בלא אכילה אחרת אבל משום דבר מועט אין צריך להמתין קלל כמו שפתב בשו"ת ב"י סי' א' וכל זה במאכילה חמץ בפסח אבל קודם פסח פשיטא דשרי לכתחלה להאכילה חמץ עד זמן איסורו והחלב מותר לכתחלה בפסח ואין צריך להמתין קלל דהא היתרא אכלה דלא כמי שטעה בזה עכ"ל המחוקק יהודה וכתב על זה הרינון יצחק דדבריהם הוא היקף הש"ס והפוסקים ותורף דבריו הוא דהפמ"ג אגיל לשיטתיה שכתב בסי' תצ"ד [על דברי המג"א סק"ו דדם נעפר ונעשה חלב] דצ"ע דהא קי"ל דאבריה מתפרקין ומשמע ליה דלרבנן דסברי אבריה מתפרקין לית להו דם נעפר ונעשה חלב והאריך להוכיח דאינו פן אלא פלוגתא דר' מאיר ורבנן היא דלר"מ דם נדות

נְעַפֵּר וְנַעֲשֶׂה חֵלֶב וְלִרְבֵּנָה דָם גְּדוֹת אֵינּוּ נֶעְפֵּר אֶבֶל דָּם שְׂבִיבָה נֶעְפֵּר וְנַעֲשֶׂה חֵלֶב וְכִינּוֹן דְּלִכְוִלֵי עֲלָמָא אֲמַרִּינּוּ דָם נֶעְפֵּר וְנַעֲשֶׂה חֵלֶב וְזֶה יְדוּעַ דְּהֵדָם בָּא מִמַּאֲכַל חֲמִץ [דְּבִכְל בַּעַל חַי הֵדָם בָּא מֵאֲכִילָה וְשִׁתְיָה כַּמ"ש בַּא"ח ס"א ט"ף] דְּאֲסוּר בִּהֲנָאָה אִם כֵּן אֵינּוּ לְהַתִּיר לְשִׁתּוֹת הַחֵלֶב בְּפִסְחָא מִבְּהֵמוֹת עֲכוּמ"ז שְׂאוּכָלֶת וְשׁוֹתָה חֲמִץ בְּפִסְחָא אִם אַחַר מַעַת לַעַת דְּהוּא שְׂעוּר עֵיפוּל וְהוּי כְּשֵׁרוּף דְּהָא מְבוֹאֵר בְּסִי' תַּמ"ה דְּדוּקָא כְּשִׁשְׁרָפוּ קוּדָם שְׂעָה שְׂשִׁית אֶבֶל מִשָּׁם וְהִלָּאָה לֹא יִסִּיק וְכו' וְאִם אֶפְהָ אֲסוּר בִּהֲנָאָה וְכו' וְאֵינּוּ לוֹ תִּקְנָה בְּהוֹלְכַת הֲנָאָה לְיָם הַמַּלְחָה וְכֵן לְמִןְכְּרוּ לַעֲכוּמ"ז חוּץ מִדְּמֵי אֲסוּר שְׂבוּ לְדַעַת הַמ"א שָׁם וְאַפְּי' הַפְּחָמִין וְאַפְּרִין אֲסוּרִין בִּהֲנָאָה הוּאִיל וְשִׁרְפוּ אַחַר שְׂנַאֲסֵר בִּהֲנָאָה עִי"ש הַרִי מְבוֹאֵר שָׁם דְּאֲסוּר לִיקְהוֹנוֹת אֲפִילוּ הֵיכָא שְׂאִינּוּ נְהִיָּה מִגּוּף הָאֲסוּר וְאֵינּוּ דְּבָר שֶׁל אֲכִילָה כְּגוֹן לְחַמֵּם מִיָּם לְחוּף רֵאשׁוּ דְּכִי הָאִי גּוֹנָא בְּבִשְׁרָה וְחֵלֶב שְׂאֲסוּר בִּהֲנָאָה מוֹתֵר אֲפִילוּ הֵיכָא הַתְּמִירוּ בְּחֲמִץ שְׂהוּא בְּמִשְׁהוּ כָּל שְׂכֵן כָּאֵן שְׂנִיָּהָ מִגּוּף הָאֲסוּר שְׂהֵדָם שְׂנַעֲשֶׂה מִמַּאֲכַל חֲמִץ נֶעְפֵּר וְנַעֲשֶׂה חֵלֶב שְׂחֲמוֹר יוֹתֵר וְכַמוֹ שְׂפִתְבַּהּ הַש"ף יו"ד ס"א פ"ז ס"ק כ' חִילּוּק זֶה דִּישׁ לְהַתְּמִיר וּמִשׁוּם הֵיכָא נִרְאָה דְּלֹא מְבַעֲיָא כְּשִׁשְׂרָפוּ שְׂעוּר שְׂיִכּוּלָה לְעַמּוּד מַעַת לַעַת בְּלֹא אֲכִילָה אַחֲרַת דִּישׁ לְהַתְּמִיר אֲלֵא אֲפִילוּ אֲכִילָה דְּבָר מוּעֵט יֵשׁ לְהַתְּמִיר בְּחֲמִץ שְׂאֲסוּר בְּמִשְׁהוּ וְגַם בְּרוּר דְּלִכְתּוּחָה צְרִיף לְפִסְחָא מְלַהֲאֲכִילָה חֲמִץ מַעַת לַעַת קוּדָם זְמַן אֲסוּרוֹ שֶׁל חֲמִץ דְּשְׂעוּר עֵיפוּל בְּבִהֵמָה לֹא פָחוֹת מִמַּעַת לַעַת וְכו' וְאִם נִתְּנוּ הַחֵלֶב שְׂנַחֲלָב קוּדָם מַעַת לַעַת לְפִסְחָה לְתוּף פְּלִים חֲדָשִׁים מוֹתֵר לְשִׁתּוֹת אוֹתוֹ הַחֵלֶב כִּינּוֹן דְּבִשְׂעַת אֲכִילָה הֵיכָא אֲכִילוּ וְהוּי כְּשִׁרְפוּ קוּדָם שְׂעָה שְׂשִׁית דְּמוֹתֵר לִיקְהוֹנוֹת מִפְּחָמִין וְאַפְּרָה שְׂלוֹ אֶבֶל אִי אַתְּרָמִי שְׂהֵאֲכִילֵם חֲמִץ עַד זְמַן אֲסוּרוֹ אֵינּוּ לְשִׁתּוֹת חֵלֶב מִבְּהֵמָה זֶה בְּפִסְחָה רַק אוֹתוֹ חֵלֶב שְׂנַחֲלָב אַחַר מַעַת לַעַת אֶבֶל הַחֵלֶב שְׂנַחֲלָב תוּף מַעַת לַעַת אֲסוּר לְשִׁתּוֹת בְּפִסְחָה וְקוּדָם זְמַן אֲסוּרוֹ יִמְכּוּר לַעֲכוּמ"ז אוֹתוֹ הַחֵלֶב שְׂיִחְלֹב מִמֶּנָּה תוּף מַעַת לַעַת כַּנ"ל בְּרוּר אֲלֵה תוּרָף דְּבָרֵי הַרְיָנוֹן יִצְחָק הַנ"ל: וְיֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּמָה שְׂפִתְבַּהּ דָּאֵם נִתְּנוּ הַחֵלֶב שֶׁל קוּדָם מַעַת לַעַת בְּכִלִּים חֲדָשִׁים מוֹתֵר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּפִסְחָה דְּהוּי כְּחֵרְכוּ קוּדָם זְמַן אֲסוּרוֹ וְכו' דְּלִפִּי שִׁיטְתוֹ דְּמַחְשִׁיב שְׂתִיית הַחֵלֶב כְּאַכִּילַת חֲמִץ מִמֶּשׁ מִשׁוּם דָּדָם נֶעְפֵּר וְכו' אִם כֵּן הַרִי כְּחֵרְכוּ קוּדָם זְמַן אֲסוּרוֹ לֹא שְׂרִי אֲלֵא בִּהֲנָאָה וְלֹא בְּאַכִּילָה כְּמוֹ שְׂפִתְבַּהּ הַרֵא"ש בְּפִרְקָה כָּל שְׂעָה בְּדִין הַאֲלִמּוּדֵי עֵינִין בַּמַּג"א ס"א תַּמ"ב ס"ק י"ד דְּכְשִׁאוּכַל דְּבָר הַנְּחָרָף מַחְשִׁיבוּ לְאַכִּילָה וְאַסוּר וְכֵן פִּתְבַּהּ הַגָּאוֹן פְּנִי יֵאֻשְׁעַ בַּח"ב בְּשׁו"ת שְׂבִסוּף הַסְפָּר [הַנְּעַתְקוֹת מִסְפָּר בֵּית אֲפָרַיִם] ס"א ט' עַל פִּי דְּבָרֵי הַרֵא"ש וְדַקְדַּק מְלִשׁוֹן מְרוֹן בַּש"ע שְׂפִתְבַּהּ מוֹתֵר לְקִיָּמוֹ דְּפוֹסֵק כֵּן דְּאֲסוּר בְּאַכִּילָה עִי"ש וְעֵינִין בְּשׁו"ת הַרְב רַמ"ץ א"ח ס"א כ"ח שְׂפִתְבַּהּ בְּשֵׁם שׁו"ת בֵּית אֲפָרַיִם בְּטַעַם הֵיכָא הַחֵלֶב בְּפִסְחָה דְּכִינּוֹן דְּהַחֲמִץ הוּא שֶׁל נְכָרִי שְׂהוּא מוֹתֵר לוֹ הוּי כְּחֵרְכוּ בְּזְמַן הֵיכָא דְּמוֹתֵר אַחַר זְמַן אֲסוּרוֹ וְכַתְּבַהּ דְּאֵינּוּ לְהַקְשׁוֹת דְּסוּף סוּף אֲסוּר בְּאַכִּילָה כְּמוֹ שְׂפִתְבַּהּ הַרֵא"ש וְכו' דְּשִׁאֲנֵי הַתָּם כְּשִׁאוּכַל דְּבָר הַנְּחָרָף מַחְשִׁיבוּ לְאַכִּילָה אֶבֶל בְּגִדּוֹן דִּידֵן אֵינּוּ אוֹכֵל דְּבָר הַנְּחָרָף רַק הַחֵלֶב ע"כ.

וְלְדַבְּרֵי הַרְיָנוֹן יִצְחָק דְּמַחְשִׁיב לִיקָה כְּאוּכַל דְּבָר הַנְּחָרָף מִמֶּשׁ יֵשׁ לְאַסוּר בְּאַכִּילָה וְעִי"ש בְּשׁו"ת רַמ"ץ דְּהַאֲרִיף מְאֹד בְּדִין זֶה וּמִסִּיק דְּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל תוֹרָה דְּאֵינּוּ לְאַכּוֹל הַחֵלֶב מִבְּהֵמוֹת שְׂאוּכָלוֹת חֲמִץ בְּפִסְחָה כִּי אִם כְּשִׁאוּכָלוֹת גַּם שְׂאֵר דְּבָרִים שְׂחַת וְכִיּוֹצֵא שְׂחַרִית וְעַרְבִית דְּמָה שְׂפִתְבַּהּ הַבֵּית אֲפָרַיִם דְּהוּי כְּחֵרְכוּ קוּדָם זְמַנּוֹ כִּינּוֹן שְׂהִנְכָרִי עֲשֶׂה בְּשְׂעָה שְׂמוֹתֵר לוֹ לֹא מִסְתַּבֵּר כָּלֵל לְדַמּוּתוֹ לְחֵרְכוּ דְּהַתָּם בְּשַׂעַת בִּיאַת הָאֲסוּר חֲמִץ אֵינּוּ חֲמִץ

אֵלָא גַחְלִים וְאֶפֶר וְזֶה לֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֲבָל לְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ כִּינּוּן דְחֻמְצָא שֶׁל נְכָרֵי אֶסוּר לְיִשְׂרָאֵל מִדְּלֹא מִדְּלֹא פְתִיב לֵה בְּאַכִּילָה אִם כֵּן כִּמְהָ שְׂאֵסוּר חֶלֶב שְׁנִיתָהוּהָ מִחֻמְצָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל כֵּן אֶסוּר מִחֻמְצָא שֶׁל נְכָרֵי כִּינּוּן דְגָם חֻמְצָא שֶׁל נְכָרֵי אֶסוּר בְּאַכִּילָה וּבִהֲנָאָה וְאִם אֵי הוּי שְׂלֹא כְדִרְךָ הַנְעֻשָׂה אֶסוּר וְיֵשׁ לֹדְמֵר דְאֶסוּר מִן הַתּוֹרָה עֵינָן מִשְׁנָה לְמִלְךָ פֶּרֶק ה' מִיִּסוּדֵי הַתּוֹרָה [עֵינָן מַה שְׂרֻשְׁמִתִּי אֲנִי הַדָּל בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכְתָּ הַפ"ף אוֹת כ"ב] וְדָחָה רְאִיתָ הַבֵּי"א וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֶה וְשׁוּב כְּתִב דְיֵשׁ הֵיִתֵר מִטְעַם זֶה וְזֶה גּוֹרֵם וְהֶאֱרִיךְ בְּחִילּוּקֵי דִינִים בְּזֶה וּמְסִיק כְּנֹז"ל: וּבִסְפָר כְּרָם שְׁלֵמָה [חֲאָאס] לִי"ד בְּסִי' ס' עַל מַה שְׂכַתְבַּת הַרְמ"א בְּהֵמָה שְׁפֻטְמָה וְכו' כְּתִב דְמִדִּין זֶה הֵיִה אֶסוּר הַג' מוֹהֲרֵר"ד אֶפְעֻנְהֵיִם לְשִׁתּוֹת הַחֶלֶב בְּפִסְחָ וּבְפִלְתֵי מִתִּירוֹ דְאִין לֵה שְׂלֹא כְדִרְךָ הַנְּאָתָן יוֹתֵר מִזֶּה וְעֵינָן ת"מ ח"ג שְׁמִינִישְׁב דַּעַת מוֹהֲרֵר"א עכ"ל וְהֵרֵב בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב בִּי"ד סִי' ס' שְׁקִיל וְטָרִי בְּדִין בְּהֵמָה שְׁנִיתָפְטְמָה בְּדָבָרִים הָאֶסוּרִים וּבְסוֹף דְבָרָיו כְּתִב יֵשׁ לִי מְקוֹם עֵינָן בְּמַה שְׁנִיתָגוּ לְמַפְּנֵי בְּפִסְחָ הַבְּהֵמוֹת לְהֶאֱכִילָן חֻמְצָא כְּמֹו שְׂכַתְבַּת בְּסִי' ת"מ ח"ג עֵי"ש שְׁהֶסְפַּמְתִּי עִם הַמְתִּירִים בְּתִנְאֵי שְׁהֶבְהֵמוֹת יִמְכְּרוּ לְנְכָרֵי אֲחִד וְהַחֻמְצָא לְאַחַר שְׂלֹא יִהְיֶה הַעֲרָמָה נִיכְרָת וּמַה שְׁנִיתָגִין לְקִנּוּת הַחֶלֶב מִן הַעֲכוּמ"ז מִטְעַם דְלֹא נִתְפַּטְמָה כָּל יָמֵיהָ בְּאֶיִסוּר וּלְפַמ"ש יֵשׁ בְּזֶה מְקוֹם עֵינָן כִּינּוּן דְבְּחֻמְצָא אִף זֹז"ג אֶסוּר מִשׁוּם דְלֹא מְהַנִּי בְּיִטּוּל דְיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין אַחַר זְמַנּוֹ אוֹ חוּמְרָא דְחֻמְצָא אִם כֵּן מְהֵרָא וְיִי אֶסְרֵן הַחֶלֶב בְּחַג הַפִּסְחָ אִף שְׂאִין כָּל מְאָכְלָה רַק חֻמְצָא עכ"ל וּמְרֵן הַחֲבִי"ף כְּתִב בְּס' רוּחַ חַיִּים סִי' ת"מ ח"ג וְז"ל לְשִׁתּוֹת חֶלֶב מְבֵהֵמוֹת עֲכוּמ"ז בְּפִסְחָ נִרְאָה לְאַסוּר שְׂמָא מְאָכִילָה חֻמְצָא בְּתוֹךְ הַפִּסְחָ וְעֵינָן פְּנִים מְאִירוֹת סִי' יו"ד וְכו' עֵי"ש וְהֵנָּה ס' פְּנִים מְאִירוֹת אִין אִתִּי וְהֵרֵב זְכוּר לְאַבְרָהָם בְּסִי' ת"מ ח"ג הַזְפִּיר תְּשׁוּבַת הַפְּנִים מְאִירוֹת לְעֵנָן אִיסוּר אֲכִילַת הַבְּהֵמָה חֻמְצָא וְלֹא הוּבָא שָׁם לְעֵנָן הַחֶלֶב עֵי"ש: הֵנָּה הִבְאִיתִי מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה הַלְלוֹ אוֹסְרִין וְאֵלוֹ מִתִּירִין וּבִדְאֵי דְרָאוּי וְנִכּוֹן הַדְּבָר לְהַחֲמִיר מִהַחֶלֶב שְׂאוּכָלַת הַבְּהֵמוֹת חֻמְצָא בְּפִסְחָ אֲבָל מַה שְׁהֶפְרִיז בְּסִפְרָ רִינוּן יִצְחָק הַנְּ"ל לְאַסוּר אִף הַחֶלֶב מִן הַבְּהֵמָה שְׂאֲכָלָה עַד זְמַן אִיסוּר חֻמְצָא אִין נִרְאָה שְׂיִהְיֶה כֵּן דַּעַת שְׂאָר פּוֹסְקִים הָאוֹסְרִים הַנְּ"ל דְלֹא אֶסְרוּ אֵלָא אִם הַבְּהֵמוֹת אוֹכְלוֹת חֻמְצָא בְּזְמַן אִיסוּרוֹ וְכָל כִּי הָא נְדָאִי אִם אִיתָא דְהֵכִי סְבָרֵי לֹא הוּי שְׂתִקִּי מְלֹאשְׁמוּעֵינָן דְאִם אֲכָלָה חֻמְצָא קוֹדֵם אִיסוּרוֹ גַּם כֵּן אֶסוּר וְלִכּוֹן נִרְאָה דְשְׁפִיר דְמִי לְהוֹרוֹת הֵיִתֵר בְּזֶה כְּמִשְׁמַעוֹת דְבָרֵי הַפּוֹסְקִים הַנּוֹז"ל וּבְס' יָמֵי שְׁלֵמָה בְּד' כ"א ע"א כְּתִב בְּשֵׁם ס' מוֹעֵד לְכָל חַי ד' ט' לֹא יִשְׁתֶּה חֶלֶב מְבֵהֵמָה עֲכוּמ"ז תּוֹךְ הַפִּסְחָ כְּמ"ש בְּלֵב חַיִּים ח"ג וּבְרוּחַ חַיִּים וְכֵן נִרְאָה דְסוּבֵר הֵרֵב עֵינֵי דוֹד שְׁהִבִּיא שָׁם וְעֵי"ש מֵאֵי דְשִׁקְלוּ וְטָרוּ הוּא וּמֵר תְּלַמִּידוֹ יִדִּין הֵרֵב הַמַּגִּיהַ נֵר"ו בְּכִנּוּת מְרֵן חִיד"א בְּס' שִׁיּוּרֵי בְּרָכָה שְׁהִבְאִיתִי בְּרֵאשׁ הָאוֹת בְּמַה שְׂכַתְבַּת וְצָרִיךְ לְהַתְיַשְׁב וְדְבָרֵיהֶם דְחֻמְצָאִים וְאִין לְהֶאֱרִיךְ: אַחַר זְמַן רַב הִגִּיעַ לִידֵי ס' קִיצוֹר שְׁוֹלְחָן עָרוּף לְהֵרֵה"ג מוֹהֲר"ש גְּאֵנְצְפְּרִיד נֵר"ו וְרֵאִיתִי שְׂפָסִי קִי"ז אוֹת י"ג הַזְפִּיר מִחֲלוֹקֶת הַפּוֹסְקִים דְיֵשׁ אוֹסְרִין וְיֵשׁ מִתִּירִין וְסִיִּים וְשׁוּמֵר נִפְשׁוֹ יִחְמִיר וּבְפֶרֶט בְּמְקוֹם שְׁנִיתָגוּ לְאַסוּר חֶלִילָה לְהַתִּיר וְשָׁם בְּהִגָּה הַזְפִּיר מַה שְׂכַתְבַּת בְּתִשְׁבָּה מְאֵהָבָה ח"ג [שְׂרָמֵז בְּכָרֵם שְׁלֵמָה] וְגַם דְבָרֵי הַפְּרָמ"ג וּפְרִי תְּנֹאֵר בְּסִי' ס' וְחַיִּי אָדָם וּפְקַפְקַ עַל מַה שְׂכַתְבַּת שָׁם בְּשֵׁם הַפְּלִיטִי דְהוּי שְׂלֹא כְדִרְךָ הַנְּאָתָן דְמַלְכָּד מַה שְׂדָחָה זֶה בְּשׁו"ת ת"ש מ"מ הַנְּ"ל דְעַל כָּל פְּנִים מְדַרְבְּנָן אֶסוּר וְעוֹד דְאִמְרֵי לֹא יִחְשַׁב כְּדִרְךָ הַנְּאָתָן הִלָּא אֲדַעְתָּא דְהֵכִי זוֹרְעִין הַתְּבוּאוֹת לְעֻשׂוֹת מְהֵן י"ש וּבְמִוֵּתֵר לְפִטְטֵם הַבְּהֵמוֹת וְכַתְבַּת דְבַתוֹעֲפוֹת רְאִם סִי' י"ג כְּתִב לְהַתִּיר וּמְכָל מְקוֹם לֹא מְלֹאוּ לְבוֹ לְהַקְלֵ וְהִבִּיא גַם מַה שְׂכַתְבַּת

הרב ישועות יעקב בא"ח הג"ל וגם בא לידי ספר שבילי דוד על יו"ד ונראיתי בס' רי"ו אות ד צי"ן למה שכתב בספרו בא"ח סי' תמ"ח ואינו מצוי אצלי וגם במה שכתב עוד ביו"ד שם לא פניתי פעת לעי"ן בדבריו עי"ש: ועל מה שכתב בתשובה מאהבה הג"ל לפקפק דעל כל פנים מדברגן אסור הנה לכאורה הנה אפשר להליץ בעדו דאולי פוננתו לסמוך אדעת התוס' בקידושין ד' נ"ו ע"ב ד"ה המקדש דשלא פדרף הנאה מותר גמור הוא וכמו שהוכיח מדבריהם רבינו המשנה למלך בפרק ה' מהלכות יסודי התורה דין ח' [ד"ה ונראיתי להתוס' בפ"ב דקידושין] עי"ש וכן דעת הראב"ה שהביא המרדכי בפרק כל שעה סי' תקמ"ה דהא דאמרין האוכל חלב חי פטור הוא פטור ומותר משום דהוי שלא פדרף הנאה אלא דבאמת אין זו סמיכה עי"ן במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הכף אות כ"ב [והיא ל"ו נדפסה בס"ד בספרי שדי חמד ח"א בחלק דברי חכמים סי' כ"ב עי"ש] ועי"ה תחזנה דנחלקו רבנן קמאי ובתראי בהא דאמרין כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן שלא פדרף הנאתו דמשמע דאיסורא מיהא איכא אם היינו איסור דאורייתא פחצי שיעור וכינצא או אינו אלא איסור דרבנן ועל הוכחת הרב משנה למלך מדברי התוס' הג"ל רשמתי שם שו"ת הרב כתב סופר א"ח סי' קי"א אות ב' שדחה הוכחתו וגם כתב דסברת ראב"ה שברמדכי הג"ל יחידאה היא ולא סמכינן עליה עי"ש.

הנה כי כן תמיהת הרב תשובה מאהבה הג"ל תמיהה קנימת היא דנדאי מידי איסורא לא פליט וכן מצאתי בשו"ת הרב רמ"ץ חיו"ד סי' ל"ח שהביא בשם חכם אחד שתמה על דברי הרב הפלתי דמפל מקום אסור מדברגן והגאון המספר רצה ליישב על פי דברי התוס' בקידושין והמשנה למלך הג"ל ולא נתקרה דעתו דהא נדאי איכא איסורא וכו' עי"ש שהחכם הג"ל השיג עוד דאף אי נימא דשלא פדרף הנאתו מותר תינח בלחם חמץ חשיב שלא כדה"ן לתת החמץ למזון בהמות אבל הבריי"א שהוא הנשאר ממה שעושים יי"ש מתבואה דרף הנאתו הוא ואסור וכדברי הקיצור ש"ע הג"ל וצדד הג' רמ"ץ לומר דגם לחם חמץ חשיב דרף הנאתו לדעת הסוברים דלוקין אהנאה דאף דעומד לאכילה חשיב הנאה פדרף הנאתו: והו עתה בא לידי שו"ת תורת חסד חלק א"ח הנד"מ לגאון בדורנו יצ"ו ונראיתי בס' כ"א שעמד בזה אם מותר לאכול בפסח חלב מבהמות נכרים שמאכילים אותן חמץ שהפרי מגדים אוסר לכתחלה דזה נזה גורם אסור לכתחלה והבית אפרים מיקל בזה ונשאל להורות הלכה למעשה ובתשובתו העמיק הרחיב בחריפות ובקיאיות ואכתוב תמצית דב"ק בזה ראשון תחלה כתב דלכאורה אין להתיר לקנות החלב מן הנכרים מדין זוז"ג גורם חזא דלא שרי זוז"ג לכתחילה והקנן יש לומר דחשיב לכתחילה ועוד דזוז"ג לא מהני לאיסור חמץ כמו שכתב המג"א סי' תמ"ה סק"ה וסתר הטעם הראשון [דהקנן לא חשיב לכתחילה] פיון שפבר נעשה ביד נכרי הזוז"ג ולטעם השני כתב דיש לומר דתלי בעיקר טעם ההיתר דזוז"ג דלשיטת הר"ן בסוף פרק שלישי דע"ז דהוא מדין ביטול דהוי פאילו נתבטל האיסור יש לומר דבחמץ בפסח דלא מהני ביטול דאיסורו במשהו הכי נמי לא מהני ביה זה נזה גורם ולשיטת התוס' בכמה דוכתי דלאו מדין ביטול הוא יש לומר דגם באיסורי משהו שרי זוז"ג ופלפל בטעמים אלו ושוב כתב באות ב' דיש לומר דגם לטעם הר"ן דהוא משום ביטול מותר בנדון דידן חזא דאף בנתפטה מאיסור לבד לא חשיב אוקל את האיסור אלא נהנה מן האיסור כמו שכתבו הפרי חזש ושפתי פהן ביו"ד סי' ס' דנתפטה רק מאיסור אינו אסור אלא באיסורי הנאה

ולא באיסורי אכילה וברייתו סי' תמ"ז מבואר מחלוקת הפוסקים אי חמץ בפסח אוסר במשהו גם בהנאה או דוקא באכילה ודעת הראב"ד וכן נראה דעת הר"ן שלהי ע"ז דבהנאה אינו אוסר במשהו וידועתם יש לומר דבחמץ יש להתיר בזה וזה גורם בנדון זה דאינו אוכל האיסור אלא נהנה ובהנאה איפא ביטול ועוד דבהכרח לומר דהר"ן מעולם לא עלה על דעתו לומר דבדין זוז"ג אין היתר אלא על פי אפני ביטול איסור שנתערב דאם כן הנה צריף להיות פח היתר רבא ונהרי אפילו בשפחון שנה אמרינו זה וזה גורם מותר וכו' אלא ודאי דהסברא בזה הוא דכיון דאם הגורם הוא האיסור לבד אינו אלא הנאה ולא אכילה כמו שכתבו הש"ך ופ"ח פשגורמים שניהם האיסור והיתר יחד אף שפחון שנה קליש איסוריה ולא חל על הנגרים שם איסור מאחר שלא האיסור לבדו פעל גורם זה ולכן גם בחמץ דאסור במשהו יש לומר דלא התמירו חכמים בזה וזה גורם ובאות ג' כתב דנראה לסייע סברת המג"א דבחמץ זוז"ג אסור ממה שאמרו בירושלמי בפרק ב' דערלה הלכה ז' ופרק ה' דע"ז הלכה י"א והאריף לדחות זה: ובאות ד' הביא מה שכתב הפלתי דבהמה שנתפטמה בחמץ בפסח אף דאסור בהנאה הוי שלא כדרך הנאתו והאריף לתמוה עליו דמכל מקום אסור מדרבנן [כתמיהת התש"מ הנ"ל וגם דחה הוכחת המשל"מ מדברי התוס' דקידושין אף לא הזכיר סברת ראב"ה שפמרדכי פרק פל שעה הנ"ל עי"ש] וכתב דאולי פונתו דכיון דאסור רק מדרבנן יש לסמוך בזה על צדדים וטעמים אחרים להתיר בזה [ולא הזכיר כלל דעת רבנן קדישי שהבאתי בקונטרס הפללים הנ"ל דסברי דאיפא איסור תורה בחצי שיעור וכו' עי"ש] וכתב באות ה' דאף אם נאמר דלקנות מנכרים הוי לכתחלה דאסור בזה וזה גורם [שהוא עיקר היתר בנדון דידן] אהני לן סברת הפלתי דהוי שלא כדרך הנאה לומר דלא אסרו רבנן שלא כדרך הנאה לאסור לכתחלה מדרבנן בזה וזה גורם ושוב שקיל וטרי באיסורין דרבנן אי אמרינו זה וזה גורם אסור לכתחלה ומסיק דאף אם נאמר דגם באיסורין דרבנן אסרו לכתחלה זה וזה גורם מכל מקום בשלא כדרך הנאה אפשר דזוז"ג שרי לכתחלה אלא שאם מפטמין בהמות מפסולת הבריי"א הוי"ז שמיוחד תמיד למאכל בהמה אם כן הוי דרוך הנאתו וליתא להיתר הכו"פ בזה.

ובאות ו' כתב דיש לדון בחלב המתנהה ממאכל חמץ שיצא מתורת אנוכל ונשתנה עניינו וצורתו והפרי מגדים כתב דתלי זה באם חמץ בפסח מנשרפין או מהנקברין דאפרן אסור והבית אפרים מדמה לחרכו קודם זמנו והאריף לדחות סברתם ובאות ז כתב דיש לדון במה שפחלקו הפוסקים אי באיסורין אנולינו בתר השתא או בתר מעיקרא [עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים ונדפס בשדי חמד ח"א במערכת האל"ף אות שמ"ט] וחילק בכמה פנים וכתב דאף הסוברים דאנולינו בתר מעיקרא יודו להתיר בחלב דחידוש הוא דשרי רחמנא איסור אבר מן החי הואיל ואישתרי ואישתרי נמי איסור ושוב כתב לצדד עוד ומסיק ועל כל פנים לדעת הסוברים דאנולינו בתר השתא יש צירוף היתר בנדון זה ולכן יש להקל לצורך גדול לסמוך על כל היתרים הנ"ל: אחר שנים רבות השגתי ספר יקר גילוי דעת לידדי הגאון אישי פהו גדול שלום מרדכי אבד"ק ברעזאן יצ"ו וראיתי שם בדר רי"ח ע"ב אות י"ב אשר דבר בקדשו בענין זה ולפי שספר הנה לא נתפשט במקומות אלו ראיתי להעתיק תנרף דב"ק והוא זה בשפתי דעת סי' ס' סק"ה חקר בדין בהמות נכרים שאוכלות חמץ בפסח אם החלב מותר ואחר מעת לעת ודאי מותר ועיין

בְּשׁוֹ"ת ספ"י [אולי הוא ספר יהושע שמביאים האחרונים ואינו מצוי אצל] סי' ג'
ובהשקטות שאחר סי' ט"ז שהאריף להשיג על דברי הפרי מגדים ומה שכתב שם מדברי
המג"א סי' תמ"ח סק"ח דבחמץ בפסח דאסור במשהו גם זה וזה גורם אסור באמת שכן
הוא בפסח משנה בתמישי מהלכות נדרים הלכה י"ג דבדבר שיש לו מתירין אפי' בארף
לא בטיל גם זה וזה גורם אסור ונעלם זה מהספ"י אבל בשו"ת ב"א [בית אפרים פן
נראה בהשערה] א"ח סוף סי' ל"ה חידוש דכינון דלנקרי החמץ מותר והוא עושה בשלו
דמי לחרכו קודם זמנו דמותר והקא נמי הרי נשתנה לחלב עי"ש.

וצ"ע דהא מבואר במג"א סי' תמ"ב סק"ד דגם בחרכו קודם זמנו אסור באכילה וצריך
לומר שסובר דהקא דנשתנה לגמרי לדבר אחר עדיף דלא שייך בזה לומר שמחשיבו
לאוכל שוב ראיתי בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ח שפקפק בדברי הב"א דלא דמי לחרכו
קודם זמנו כינון דלישראל אסור ולפי מה שכתבתי למעלה [בסק"ה] דבאסור שנתבטל
ביד נכרי שרי לישראל יש לומר דהקא נמי שנשתנה לדבר אחר לגמרי ביד נכרי [שרי]
ויש לדון עוד בזה לפי מה שכתב בשערי תשובה סי' תס"ז דבחמץ של נכרי יש לומר
דלא גזרו גזרת משהו בפסח [והביא עוד כמה גדולים שסוברים פן] אם פן גם זה וזה
גורם מותר בשל נכרי והו' אמת דבירושלמי פרק שני דערלה הלכה ו' מבואר דבחמץ
של פותים לאחר הפסח גם זה וזה גורם אסור והוא בתוי"ר לא"ח סי' תמ"ב ובמג"א
שם סק"ט בשם הרמב"ן ושערי תשובה בשם פמ"א ושב"י בזה אבל המעיין בירושלמי
שם ימצא דגם בכל דבר פוסק פרבי אליעזר ואנן לא קנימא לן הכי פדכתב במראה
הפנים פרק תמישי דמסכת ע"ז הלכה י"א וגם מדברי הרב העיטור ורבינו ירוחם שהובאו
בבית יוסף יורה דעה סוף סי' קט"ו דיליף מחמץ לחלב של עכומ"ז מוכח דאין לחלק
ועיין בחתם סופר א"ח סי' ח"ק באמצע התשובה בזה: לכן יש מקום לקיים דברי הב"א
וכן ראיתי בשערי רחמים בשם הגאון מוהר"ח מוואלאזין שפסק להתיר פסברת הב"א
הנ"ל ומ"ש בשו"ת מוהרי"א חלק א"ח סי' קכ"ו שהעלה גם פן להקל ובספר תשובה
מאהבה חלק שלישי יורה דעה סי' סמ"ד הביא בשם הגאון מוהר"ד אופנהיים שהכריז
איסור ברבים והוא האריף והניח בצ"ע וסיים דבעל נפש יזהר.

גם בשו"ת תוע"ר אורח חיים סי' י"ג צידד להקל אלא שלא מלאו לבו להקל נגד הפרי
מגדים ואני מצאתי בפרי מגדים באשל אברהם סוף סי' תמ"ז שהעיד בפשיטות דהמנהג
להקל לאכול החלב של בהמת עכומ"ז האוכלת חמץ ואולי מיירי באוכלת גם היתר ועיין
עוד בישועות יעקב שם ובנשמת אדם פלל קכ"ג וראיתי בשו"ת רח"ב בסוף חלק א"ח
שצדד בבהמות שאוכלות ברא"ה דהוי חמץ נוקשה אבל ראיתי באשל אברהם לא"ח
מהגה"ק אבד"ק בוטשאטש שדחה היתר זה ומפל מקום אם אוכלות גם דבר היתר יש
להקל בפשיטות ומפל מקום הנוהגים למפוך בהמות לפסח להאכילם חמץ [ומצאתי
בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ס"ב שהביא תשובת הנודע ביהודה שפסק להתיר למפוך
לעכומ"ם אחר הבהמות והחמץ ודלא כהתבואת שור וכתב וז"ל אני מורה להקל עכ"ל]
נראה דאין להתיר לקבל החלב מהנכרי הקונה דמלבד דהוי הערמה נפרת אף גם יש
לאסור דהא נהנה בפסח ממה שמאכילין בהמתו חמץ ועיין מקור חיים סי' תמ"ח ובסי'
תס"ז במ"ש בשם הפני יהושע ותבין דבנדון דידן שעושה מעשה ואוכל החלב אסור
מדינא וכן אני מורה תמיד והשומע יתברך עכ"ל יצ"ו ובספר זפרון לידידי הרה"ג

אבד"ק רֶאזִישְׁטש יצ"ו בְּהִלְכוֹת פֶּסַח ד' י"ד ע"ב פֶּתַב בְּשֵׁם שׁו"ת דְּבַר מִשֶּׁה מִהַדוּרָא תַנְיִינָא דְלִפִּי מַה שֶּׁפֶתַב בְּסִפְרֵי גוּר אַרְיָה יְהוּדָה דְחֻמְצֵי שְׁנַתְבַּטְל אֲצֵל נְכָרֵי בְּשֵׁשִׁים מוֹתֵר יִשְׂרָאֵל לְאֹכְלוֹ מִטַּעַם זֶה הִתִּיר הַחֵלֶב מִבְּהֵמוֹת שְׂאוּכָלוֹת חֻמְצֵי בְּפֶסַח דְּהוּי רַק זֶה וְזֶה גוֹרֵם וּבְפֶסַח אֲסוּר זֶה וְזֶה גוֹרֵם מִחֻמַּת דְּהוּי בְּמִשְׁהוּ אֲכַן בְּשַׁל נְכָרֵי דְבַטְל בְּשֵׁשִׁים מוֹתֵר זֶה וְזֶה גוֹרֵם וְעוֹד פֶּתַב שֵׁם בְּרִישׁ ע"ב בְּשֵׁם שׁו"ת בַּר לּוֹאֵי שְׁמַתִּיר לְאֹכֹל חֵלֶב מִבְּהֵמָה שְׂאוּכָלֶת חֻמְצֵי בְּפֶסַח וְצָרִיף לַעֲיִין בְּגוּף הַסִּפְרֵי לִידַע בְּאִיזָה חֻמְצֵי וּבְהֵמָה שֶׁל מִי וְטַעַם הִקְיָתֵר וְאִינוּ מְצוּי אֲצֵלִי [פִּי אִם הַחֵלֶק ב' שֶׁהוּא עַל אַהֲע"ז וְח"מ]: וּבְשׁו"ת בֵּית יִצְחָק לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק פְּרָאֲמִישְׁלָא יצ"ו בְּחֵלֶק א"ח בְּמִפְתָּחוֹת לְסִי' ס"ח פֶּתַב שֶׁהַגָּאוֹן בֵּית אֲפָרַיִם בְּסוּף סִי' ל"ה הִתִּיר חֵלֶב מִבְּהֵמָה שֶׁל עֲכוּמ"ז שְׂאוּכָלֶת חֻמְצֵי בְּפֶסַח דְּכִינוּן דְּהַנְּכָרֵי מֵאֲכִיל בְּהִקְיָתֵר דְּלִידִידָה אִין אִיסוּר לֹא מִקְרִי נִתְפַטְמָה בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְתַמָּה עֲלִיו דָּאִם כְּדָבְרֵי קִשָּׁה בְּסוּגֵיָא דְעֵבֻדָה זָרָה ד' מ"ט ע"א דְרַמְיִנוּ מִתַּנְיִיתָא אֶהְדְּדִי תַנָּא חֲדָא שְׂדָה שְׁנַזְדַּבְּלָה בְּזָבֵל ע"ז תַּחְרַשׁ פֶּרָה שְׁנַתְפַטְמָה בְּכַרְשִׁינֵי ע"ז תַּשְׁחַט וְתַנָּיָא אִידָף שְׂדָה תְּבוּר וּפְרָה תְרוּזָה לִישְׁנֵי דְמִיָּרֵי שְׁנַתְפַטְמָה אֲצֵל נְכָרֵי דְנֻדָּי אִין הַנְּכָרֵי מְצֻנָּה אֲלָא שְׁלָא לְעֵבֻד עֲכוּמ"ז אֲבָל לִיקְנוֹת מוֹתֵר וְכֵן פֶּתַב בְּמִנְחַת חִינוּף מְצֻנָּה תכ"ח וּמְדָלָא מְשִׁנֵי הֵכִי שְׁמַעִינוּ דְאִין חִילּוּק וְלָכֵן אִין לְהִתִּיר אֲלָא אִם אוּכָלֶת מֵאֲכָלִים הַמּוֹתֵרִים בְּכָל יוֹם כְּמוֹ שֶׁפֶתַבּוּ הַפּוֹסְקִים וּבְסִפְרֵי בֵּית יִצְחָק יו"ד ח"ב לְהַגָּאוֹן הַנְּ"ל יצ"ו שְׁנַזְדַּפְס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ רֵאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס אַחְרוֹן בְּסוּף סִי' יו"ד הִבִּיא מַה שֶּׁפֶתַב הוּא עֲצָמוּ בְּבֵית יִצְחָק חֵלֶק א"ח לְדַחֹת הִקְיָתֵר הַגָּאוֹן בֵּית אֲפָרַיִם מִפְּחַ סוּגֵיָא דַע"ז הַנְּ"ל וְכַתַּב שֶׁשׁוּב רָאָה שֶׁהַגָּאוֹן מוֹהַרש"ק בִּס' שְׁנוֹת חַיִּים סִי' ש' הִתִּיר הַחֵלֶב דְּזֶה וְזֶה גוֹרֵם אֲסוּר בְּפֶסַח מִשׁוּם דְּהוּי מִשְׁהוּ וְחֻמְצֵי שֶׁל נְכָרֵי אִינוּ בְּמִשְׁהוּ וְכַתַּב עַל דְּבָרֵי דְהִקְיָתֵר זֶה לֹא נִדְחָה מִגְּמָרָא הַנְּ"ל דְּוּנְקָא חֻמְצֵי דְמָה שֶׁהוּא בְּמִשְׁהוּ הוּא מִשׁוּם דְּעוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה הוּא דְאֶמְרִינוּ דְשַׁל נְכָרֵי אִינוּ בְּמִשְׁהוּ אֲבָל אִיסוּר ע"ז בְּמִשְׁהוּ אִף ע"ז שֶׁל עֲכוּמ"ז לָכֵן זֶה וְזֶה גוֹרֵם אֲסוּר אִף בַע"ז שֶׁל עֲכוּמ"ז וְלֹא קִשְׁיָא מְסוּגֵיָא הַנְּ"ל אֲלָא דְמִכָּל מְקוֹם אִין סוּמְכִין עַל הִקְיָתֵר זֶה נֶגֶד הַפְּרִי מְגֻדִים בְּסִי' תמ"ח בְּאֲשַׁל אַבְרָהָם סק"א שֶׁפֶתַב דְחֻמְצֵי שֶׁל נְכָרֵי בְּמִשְׁהוּ לָכֵן גַּם לַעֲנִין הַחֵלֶב אִין לְסַמּוֹף עַל זֶה לְכַתְּחֵלָה: וְהַגָּאוֹן מוֹהַרש"ק שִׁיק בְּסִי' רי"ב נִשְׂאֵל בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמִקְבֵּל בְּהֵמוֹת מֵאֲחֵרִים לְפַטְמָם בְּשִׁכָּר וְאַחֲרֵיּוֹת עֲלִיו וְהַחֵלֶב מִקְבֵּל הַמְּפֻטָּם בְּשִׁכָּרוּ וְהוּא חֲשׂוֹד לְהַאֲכִיל אֶת הַבְּהֵמוֹת חֻמְצֵי בְּפֶסַח אִם מוֹתֵר לְקִנּוֹת מְמַנּוּ חֵלֶב בְּפֶסַח וְהִבִּיא דְעוֹת הָאוּסְרִים וְהַמְתִּירִים וְהָאֵרִיף בְּמִשְׁאָ וּמִתָּן בְּכָל הַצְּדָדִים שִׁישׁ לְצַדֵּד לְאִיסוּר וּלְהִקְיָתֵר דְּהוּי שְׁלָא כְּדָרָף אֲכִילְתוּן וְדְהוּי זֶה וְזֶה גוֹרֵם וְאִם הַחֵלֶב בָּא מִן הָאֲבָרִים אוֹ מִן הַמֵּאֲכָל אוֹ מִשְׁנֵיָהֶם וְאִם יֵשׁ לוֹמֵר דְּנִהְפֵּף הַמֵּאֲכָל וְהִיָּה לְחֵלֶב וּמוֹתֵר כִּהִיָּא דְרַבִּינוּ יוֹנָה שֶׁפֶתַבּוּ הַפּוֹסְקִים בַּא"ח סִי' רט"ז שֶׁהַדְּבַשׁ מִהַפֵּף כָּל מַה שְׁנוֹתְנִים בְּתוֹכוֹ וְדִינוּ כְּדָבַשׁ אוֹ אִם הִקְיָתֵר זֶה אִינוּ אֲלָא בְּדָבַר הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּדָבַר הָאֲסוּר בְּהַנְּאָה וְכו' וּמְסִיק וְז"ל לָכֵן בְּנִדּוֹן הַנְּ"ל נִרְאָה לִי דְאֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְקִנּוֹת מְמַנּוּ וְכֵן מְבֹרָךְ בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תמ"ח שְׁמַבִּיא כֵּן בְּשֵׁם סִפְרֵי בֵּית אֲפָרַיִם שְׁמֵן הַנְּכָרֵי מוֹתֵר וּמִיִּשְׂרָאֵל אֲסוּר וְס' בֵּית אֲפָרַיִם אִינוּ בְּיָדֵי לַעֲיִין כּוּ וְעַל כָּל פְּנִיָּם לְדַעֲתִי גַם עַל פִּי מַה שֶּׁפֶתַבְתִּי לְעֵיל נִרְאָה כֵּן לְדִינָא גַם בְּסוּף סִי' רכ"ב פֶּתַב בְּחֵלֶב, שֶׁל פְּרוֹת הָאוּכָלוֹת חֻמְצֵי בְּפֶסַח הַסְּכַמְתִּי דְבַפְרָה שֶׁל נְכָרֵי שְׂאוּכָלֶת חֻמְצֵי מוֹתֵר לְשִׁתּוֹתָה בְּפֶסַח מִשׁוּם שֶׁאִין לְנְכָרֵי בְּזֶה שׁוּם אִיסוּר אֲבָל יִשְׂרָאֵל הַמֵּאֲכִיל לְבַהֲמָתוֹ חֻמְצֵי בְּפֶסַח אֲסוּר כְּמוֹ שֶׁהַסְּכִים בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה וְאִם רַק קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית אֲכָלָה חֻמְצֵי

בְּנֹדָאֵי מוֹתֵר אַף בְּפֶרֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֱלוֹ תַנְרָף דב"ק: וּבְסִפְרֵי נִד יְהוּדָה לְהַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"ל לֹאֲנֻדָּא יצ"ו שְׁנֻדְפִס בְּשִׁנַּת תַּרְנ"ב [וְהוּא לְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה וכו'] בְּהַשְׁמָטוֹת הַסֵּפֶר בְּדָף קמ"ו ע"ג הָאֲרִיף בְּדִין בְּהֵמָה שְׁנַת־פִּטְמָה מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים וּבִתְוֹף דְּבָרָיו הַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הַבֵּית אֲפָרִים הַנִּז"ל לְכֹן אֲעֵתִיק דב"ק בְּזָה וְהוּא שְׁבַדָּף קמ"ז סק"ב הִבִּיא דַעַת הַגָּאוֹן שְׁפִתֵי פֶהֶן שְׁאוּסֵר אִם אֲכָלָה כָּל יָמֵיהָ מֵאֲכָל הָאֲסוּר בְּהִנְאָה וְשִׁהַגָּאוֹן פְּרִי חֲדָשׁ מִתִּיר גַּם בְּזָה וְכַתֵּב עַל זֶה וְז"ל וּבִבְאֵמַת בְּהַפּוֹסְקִים לֹא נִמְצָא מְבוּנָר זֶה וְהַתּוֹסְפוֹת לֹא כָּתְבוּ כֹן אֲלֵא לְפּוּם רִיחָטָא וְהַשְׁפִּתֵי פֶהֶן סָבֵר דְּהוּא מִחֲמַת שְׁלֵא הָאֲכִילָה כָּל הַיּוֹם רַק אֲכָלָה שְׁאָר דְּבָרִים גַּם כֹּן וּמִי יוֹדֵעַ אוֹלֵי גַם אִם אֲכָלָה רַק זֶה לְבַד גַּם כֹּן לֹא בְּרִירָא לְהוּ אִף בְּאַגְוֹדָה אוּסֵר בְּזָה וְהַשְׁפִּתֵי פֶהֶן סוֹבֵר דְּהוּא דְּבָר הַפְּשׁוּט בְּגִמְרָא דע"ז שֶׁם דְּדוֹקָא אִם הוּא זֶה וְזֶה גוּרָם מוֹתֵר אֲבָל אִם אֲכָלָה כָּל יָמֵיהָ תוּ אֵין כָּאֵן זֶה וְזֶה גוּרָם וּמָה שְׁאָמֵר הַכֶּרְתִּי וּפְלִתִי דְּדוֹקָא בְּכַרְשִׁינֵי ע"ז דְּאֲסוּר גַּם שְׁלֵא כְּדָרָף הַנְּאָתָן אֲבָל בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה דְּשְׁלֵא כְּדָרָף הַנְּאָתָן מוֹתֵר הַבְּהֵמָה מוֹתֵרֵת וְכִי זֶה דְּרָף הַנְּאָתָן שְׁיִתְחַלַּק הָאִיסוּר לְשַׁפְּעַ מְזוּן לְבִהֵמָה דְּבֵר תִּימָא כְּתֵב דְּמֵאֲכָל שְׁעוּמֵד רַק לְאֲכִילַת בְּהֵמָה בְּנֹדָאֵי זֶה דְּרָף הַנְּאָה הִיא וּבִבְאֵמַת גַּם בַּעֲכוּמ"ז מוֹתֵר שְׁלֵא כְּדָרָף הַנְּאָה כְּמוֹ שְׁבִינְאֲרֵתִי שֶׁם אִם כֹּן עַל כְּרַחֲוִין זֶה דְּרָף הַנְּאָה הִיא וְכֹן מָה שְׁרַצָּה הַפְּרִי מְגִדִים מִתְחַלְּקָה לְחַלַּק בֵּין אִיסוּרֵי הַנְּאָה דְּאֲפָרָן מוֹתֵר וּבֵין עַכוּמ"ז דְּאֲפָרָה אֲסוּר נְמִי אֵינוֹ דָּאִם הִיָּה אֲפֵר וְטִינְוֹפֶת מִתְחַלְּקָה לֹא הִיָּתָה הַבְּהֵמָה אוֹכֶלֶת אוֹתוֹ כָּלֵל וְכָל הַנְּאָת הַבְּהֵמָה הוּא רַק מִמֵּאֲכָל מְשׁוּבָח אִם כֹּן הָאִיסוּר מְשׁוּבָח גוּרָם לְבִהֵמָה שְׁתֹּאכַל וְתַחֲיָה מְזָה וּבַעֲצָמוֹ הַרְגִישׁ הַפְּרִי מְגִדִים דְּעַל כְּרַחֲוִין אֵין לְחַלַּק כֹּן מְהֵא דָּאֵין נוֹטְעִים אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה הַגַּם דְּהַאֲגוּז כָּלָה לְגַמְרֵי וְאֲפֵר עֶרְלָה מוֹתֵר וְהוּא מְזָה הַטַּעַם דָּאִם הִיָּה מִתְחַלְּקָה אֲפֵר לֹא הִיָּה רְאוּי לְנִטְעִיעָה כָּלֵל אִם כֹּן הָאִיסוּר מְשׁוּבָח גַּרְם לוֹ וְרֵאִיתִי בְּחִידוּשֵׁי הַרְמַב"ן עַל ע"ז שְׁהִבִּיא יְרוּשְׁלַמִי דְּחַקְמִים מוֹדִים בְּאַגּוּז מְשׁוּם דְּכָלָה לְגַמְרֵי מִיָּהוּ אֵין זֶה לְפִי גִמְרָא שְׁלֵנוּ וּמְזָה תַרְאָה דְּמָה שְׁפִתְבַּת אֲפָרִים א"ח ס' ל"ה עַל הִיתֵר הַחֶלֶב מִבְּהֵמוֹת שְׁאוּכְלוֹת חֲמִץ בְּפִסַּח מְפִנֵי שְׁהַחֲמִץ נַעֲשֶׂה אֲפֵר טָרָם שְׁבָא לִיד יִשְׂרָאֵל זֶה אֵינוֹ חוּץ מָה שְׁהִיָּה לוֹ טַעוֹת בְּזָה דְּהֵא הַחֶלֶב בָּא מִמָּה שְׁאֲכָלָה הַבְּהֵמָה חֲמִץ מְשׁוּבָח לָהּ וְאִם הִיָּה אֲפֵר מִתְחַלְּקָה לֹא הִיָּתָה אוֹכֶלֶת אִם כֹּן חֲמִץ הַמְשׁוּבָח גַּרְם לְהַחֶלֶב שְׁיָבוֹא עַכ"ל בְּזָה: שׁוּב כְּתֵב לְבָאֵר כְּמָה פְּרִטֵי דִינִים בְּעַנְיָן זֶה וְזֶה גוּרָם וְאֲעֵתִיק בְּזָה סִיּוּם דב"ק הַנּוֹגֵעַ לְמֵאֵי דְּאֵיִרִינָן בְּהַ וְז"ל בְּדָף קמ"ח ע"ג סוּף סק"ג עַל כֹּן הַבְּהֵמוֹת שְׁאוּכְלוֹת חֲמִץ בְּפִסַּח מוֹתֵר לְקַנּוּתָן וְלִשְׁחָטוֹן מִיָּד כִּיּוֹן שְׁכָבֵר נַעֲשֶׂה הַזֶּה וְזֶה גוּרָם תוּ הָוִי כְּדִיעֵבַד וּמוֹתֵר לְקַנּוּת אוֹתָם לְכַתְחַלְּקָה כְּמוֹ פָּרָה שְׁנַת־פִּטְמָה בְּכַרְשִׁינֵי עַכוּמ"ז וְכֹן מוֹתֵר לְקַנּוּת הַחֶלֶב וְלִשְׁתוּתָה בְּאֵין חֲשֵׁשׁ כָּלֵל כֹּן נְרָאָה כְּרוּר לְהִלְכָה וּלְמַעֲשָׂה: ה) נְכָרֵי הִבִּיא מִיּוֹן פִּירוֹת [הַנְּקָרָא בְּדְקוּק] בְּתוֹף הַסֵּל לְמַפְנֵר וְרָאָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד שְׁיִישׁ בְּסֵל כְּמִרְאָה קָמַח וְיִרָא לְנַפְשׁוֹ לְאַכּוֹל מִהֵן מְפִנֵי מִרְאָה הַקָּמַח שְׁבִסֵּל וּבָא חֲבָרוּ וְהוּא שׁו"ב וְאֲכָל מִהֵן בְּפֶרֶה־סִינֵיא בְּאֲמָרוּ כִּי אֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ יַעַן שְׁבָאוֹתָם הַמְקוּמוֹת אֵין אוֹכְלִים קָמַח חֲטִים וְאֵין מְצוּי חֲטִים בִּינֵיהֶם כָּלֵל רַק קָמַח מִמִּין קְטַנִּיּוֹת הַנְּקָרָא צִיר"א וְלַעֲזָה עֲלָיו הַמְדִינָה כִּי הוּא מְזוּלָל בְּאִיסוּרֵין וְהוּבָא בְּפִלִילִים בְּפִנֵי הַבֵּית דִּין וְהַדִּינִים וּגְזָרוּ עֲלָיו הַרְחַקָה שְׁלִשִׁים יוֹם וְלֹא דִי לְהֵם זֹאת וּיְבַקְשׁוּ לְשַׁלּוֹחַ יָד לְהַעֲבִירוּ מְאוּמְנָתוֹ נִשְׂאָל עַל זֶה הַרֵב הַגְּדוֹל רַל"ץ יש"א בְּרַכָּה יצ"ו בְּסִפְרֵי שְׁמַחָה לְאִישׁ ס' ז' וְהַשִּׁיב שְׁלֵא עָשׂוּ יָפָה בְּמָה שְׁהַרְחִיקוּהוּ וְאִף כִּי לְהַעֲבִירוּ מְאוּמְנָתוֹ הֵס כִּי לֹא לְהַזְכִּיר כִּי יֵשׁ כְּמָה סְפָקוֹת שְׁמָא לֹא אֲכָל מִהַקָּמַח

ושמא הנה קמח יבש ולא גלתתו החטים ושמא הוא קמח מן ציר"א הנ"ל אשר החליט
מ"ן חיד"א בספר חיים שאל ח"ב סי' מ"ז שאינו מין דגן אלא מין קטניות ובפרט שיש
לתלות במצוי וכינון שאין מצוי במקומות ההם קמח חטים יש לתלות שהוא קמח ציר"א
המצוי ולכן אינו מן הדין להענישו כל כף עי"ש.

ונראה להוכיח דאין לחוש לדבר שאין רגילים באותו מקום מהא דתנא בפרק פל שעה
ד' מ' ע"א הקמחין והסלתות של נכרים של כפרים טהורים משום דאין דרכם לתנות
החטים שלהם ולא הוכשרו עי"ש ולכן מדינא הנה מותר ליקח קמח מן השוק כמבואר
בסי' תנ"ג לפי שלא היו נוהגים לתנות:ו) הנה עובדא אחד קנה שק עם מצות בחול
המועד פסח מעכומ"ז אחד על דרך המפולש הנקרא שאססע והנכרי אמר שמצא השק
עם המצות בדרך ובדרך זה מצויים עובדים ושובים בא יהודי באותו הדרך ואמר
להקונה הנ"ל שפגע ביהודים נוסעים כנגדו ואמרו לו שאבדו שק עם מצות ושאל הקונה
אם מותר לאכול אלו המצות או על כל פנים אם מותר להשהותם עד אחר הפסח נשאל
על זה הגאבד"ק טארלא בשו"ת דבר אליהו סי' י"ד והשיב דלכאורה יש בזה שתי
ספיקות.

א) דילמא לאו מצה הם רק שאחד אפה חמץ בדמות מצה. ב) אם תמצא לומר שאלו הם
המצות שאבדו היהודים הנ"ל עדיין יש לחוש שמא נתחמצו בידי הנכרי על ידי איזו סבה
והשיב על ראשון דכל שיש טורח לעשות לא טרחי אינשי והביא סוגיא דעירובין ד' צ"ו
גבי מוצא תכלת בשוק לשונות פסולין חוטים פשרים ודברי הרמב"ם בפרק י"ט מהלכות
שבת הלכה כ"ג ודברי הטור בסי' ש"א ודברי המג"א בסי' י"א סק"א ודברי הש"ע בסי'
ט"ל סעיף ו' גבי נמצאו תפילין בידי נכרי וכו' ודברי הט"ז בסי' כ' סק"א גבי ציצית
שנמצאו בידי נכרי וכו' והביא שיש סוברים דדוקא בלבן אבל בתכלת בעינן שתי חותמות
וביאר הרב ישועות יעקב דלענין מצות סגי בסימן אחד אבל תכלת דיש לה צמח מזה
איסור פלאים צריכים שני חותמות בכל זאת בנדון דידן הוי כשני חותמות דהא בבשר
בעינן שתי חותמות ואפילו הכי אם חתיכה דישראל משונה משל נכרי מותר בלא חותם
מכל שכן בנדון דידן דמשונה בעביה ובמראיתה ובנקבים שעליה זה נדאי הוי כשתי
חותמות ואין לתלות שהם של נכרים והביא ש"ס דקידושין ד' ע"ג מצאו מהול אין בו
משום אסופי דמוכח מזה דהיכא דאיכא הוכחה שנעשה מעשה פשרות מכשרינן אף
ביוחסין דעשו בהם מעלה הכי נמי בנדון דידן דניכר במצות האלו שנעשה בהן סימני
מצות של פסח בכל אופן הידור מצנה נוכל להכשירם: אף יש לחוש שמא נאסרו בידי
עכומ"ז דאף דשמא נתפזר עליהן קמח אין לחוש דהוי דבר הנכר ואף אם נתפזר משהו
שאינו נראה הרי בשביל ספק חשש משהו אינו חייב לבערם וכו' אף יש לחוש שמא
הניחם הנכרי על פת חמץ חם והוי צונן לתוף חם ועם שאין לחוש שכל מצה ומצה היתה
מונחת על לחם חמץ חם פי זה דבר שאין הדעת סובלו אף יש לחוש שמא הניחם עם
השק על חמץ חם ונאסרו איזה מצות מכל מקום יש לומר דאפילו הכי אין צריך לבער
המצות דאף אם בודאי הנה פן הוי תערובת יבש ביבש והב"ח והמג"א בסי' תמ"ז ותס"ז
פסקו דבמקום הפסד מרובה יבש ביבש בטל ברוב אף באיסור חמץ לענין בל נראה מכל
שכן בנדון דידן דאינו אלא חשש בעלמא דמותר להשהותו אף בלא הפסד מרובה: שוב
כתב דאף אם נחוש שהנכרי זי"ף והמצות הן חמץ אין צריך לבער על פי מה שכתב הרב

חק יעקב בסי' תמ"ח סק"ה דאם קנה דבר מנכרי ואחר פסח נודע לו שהיה בתוכו חמץ מותר החמץ לאחר הפסח דאיסורא לא ניתא ליה דליקני והוי חמצו של נכרי ואפילו אם נודע בתוך הפסח יכול להחזיר לנכרי משום מקח טעות דחמץ אינו שנה פלום אצל ישראל והוי ביטול מקח לגמרי ואף דהרב מקור חיים שם חלק עליו וסובר דמפל מקום החמץ אסור הנה מלבד שיש לפקפק בדבריו וכו' ועוד אף אם נאמר פסברתו להחמיר יש תקנה כמו שהמציא הוא בעצמו דאפילו בפסח יכול למושכו לבית נכרי אחר והנכרי אחר יקבל אתריותו עליו עי"ש וזה בודאי חמץ אבל פאן בספק חמץ יכול להפקיד אצל נכרי שכנו אף סתם בלי קבלת אתריות בפירוש דהא בדיניהם מחויב באחריות אפילו בסתם פקדון אם פן על צד היותר טוב יכול לעשות תקנה להניחם אצל נכרי המוכר דשרי לכתחלה עיין מגן אברהם סי' תמ"מ סק"א או אפילו אצל נכרי אחר ואין לומר דלא חשיב מקח טעות בנדון דידן פיון דהנכרי עומד וצונח שלא נעשה בהן מעשה האוסר שהרי הרמ"א בח"מ סי' רל"ב פסק דאפילו טרפה שאנו אוסרים מספק מבטל המקח ואין המוכר יכול לומר אייתי ראיה דטרפה היא וגדולה מזו כתב הר"ן בפרק אלו טרפות דאף הדבר שמחמירין בחומרת הגאונים גם פן מפסיד המקח אם פן אין החמץ של ישראל כלל לכן על צד היותר טוב יפקידנה אצל נכרי עד אחר הפסח: ועוד דבנדון דידן שנודע שהישיראלים אבדו מצות הדברים מוכיחים שהן הן אותן מצות שנאבדו ודמיא למאי דאפליגו רבי נרש"ב"ג גבי קבר שאבד הוא קבר שנמצא דאייתינו בפסחים ד' יו"ד על ובדק ואשפח ופסקינן בסי' תל"ט דזהו הפקר שמצא ודוקא שמצא קודם זמן איסורו אבל אם הגיע שעה ששית פסקו הטור והבית חדש דאינו יכול לבטל וחשיב ספק תורה וצריך לבדוק כל הבית ולכן בנדון דידן אף שהדברים מוכיחים שהוא של ישראל בכל זאת מפני שהוא חשש איסור תורה יפקידם אצל נכרי ואם עבר הפסח ולא הפקידם מותרים מטעמים הנ"ל דהוי כשני חותמות ומשום דלא טרח לזייף פולי האי: ז) חולה או קטן שצריכים לאכול חמץ אם יכולים לאכול בעצמם או על ידי אינו יהודי לא יאכילם ישראל דאיתא בירושלמי דמאכיל הוי פאוכל פן כתב בספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזנישטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' ט"ו ע"ב בשם תוספות ירושלמי: ואם מותר לומר לנכרי תן חמץ לתינוק ואני פורע רשמתי בסי' א' אות ו': סימן ג בענין תערוכת או חשש תערוכת חמץ א) חמץ שנתבטל קודם הפסח דנחלקו הראשונים אי אמרינן דחוזר וניעור פידוע כתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תס"ב אות י"א דבעיר הקודש ירושלים תוב"ב אף מי שנוהג פן לא נהיג פן אלא בודאי ולא בדאיכא ספיקא אי הנה איסור ונתבטל ע"כ מדבריו אלו נראה לדעתי הענינה דאין פונתו לומר דמאן דסבירא ליה חוזר וניעור מודה הוא בספק דלא אמרינן חוזר וניעור אלא פונתו לומר דאף אם נאמר דמאן דאמר חוזר וניעור אף בספק סובר פן מפל מקום הנוהגים פסברא זו לא קבילו עלייהו חומרא זו אלא בודאי חמץ שנתבטל ולא בספק אף מדברי הרב טורי נהב בסי' תמ"ז סק"ז מתבאר דמאן דאית ליה חוזר וניעור אף בספק סובר פן אלא דמרן ידע פשר דבר להכריע בספק כמאן דאמר דאינו חוזר וניעור והרב זכור לאברהם בחלק א' ד' צ"ב ע"א שכתב בשמו דזה אתי אפילו למאן דאמר חוזר וניעור עי"ש אין לשונו מדוקדק דמשמע דגם למ"ד חו"ן אתי דין זה ואינו פן פאמור ומדברי הרב מוהר"א ענתבי בס' חקמה ומוסר ד' קס"ח אות ד"ן משמע קצת שסובר דבספק ליכא למאן דאמר חוזר וניעור עי"ש ויש לכונן דבריו

למה נשפכתנו כמו שיראה הרואה: אף מדברי הרב משאת משה ח"א סי' ב' נשפכת בשמו מרן החבי"ף בס' נשמת כל חי ח"א סוס"י י"ו נראה בעליל שפובר דהסוכרים חו"ן לא אמרו פן אלא בנדאי חמץ אבל לא בספק עי"ש ותמיהני שהשוה שם דעת מרן חיד"א לדעת הרב משאת משה ולענ"ד מדיקדוק לשונו נראה פדכתיבנא ומדברי מרן הב"י בבידק הבית סוף סי' תנ"א מבואר דמספקא ליה בדעת הסוכרים חוזר ונעור אי אמרי הכי גם בספק או דוקא בנדאי עי"ש ומפל מקום אף אי נימא דמאן דסבר חוזר ונעור גם בספק אית ליה הכי מיהו לענ"ן דינא נכון הדבר לומר דמסתמא הנהגים חומרא זו לא נהגו אלא בנדאי חמץ ולא בספק ועי"ן להרב מלאכת שלמה בסי' ד' דלא נחית לזה פלל ועי"ש בסי' ה' במאי דשקלו וטרו הוא ונחביריו בנדונם אי נהיגי כמאן דאמר חוזר ונעור ודוק: ומדברי הרב מוהר"ח מודעי בזכרונותיו שפספר בירך משה ד' קנ"א ע"ג נראה דמנהג קושט"א פדעת מרן דאין חוזר ונעור נשפכת דעמא דבר בקושטא לאכול שמו שומשמין לפי שאין שם ממשו של איסור עי"ש.

והרב פרי חדש בסי' תמ"ז ס"ה [ד"ה לאכול] כתב דאסור לאכול שמו שומשמין למאן דאית ליה חוזר ונעור והרב חקמה ומוסר ד' קס"ט אות ח"ן כתב דלמאן דסובר חוזר ונעור אסור לאוכלו בפסח והעיד פן בשם מוהרש"ל שהכריז פן ברבים דלא כמו נשפכת בספר ברפת אליהו וכו' עי"ש ועי"ן למרן חיד"א בברכי יוסף סי' תמ"ז אות י"ד ותנ"ג אות ה' ואם פן פינן דבקושטא נהגו לאוכלו כמו שהעיד הרב הנ"ל מזה מוכח דנקטי כמאן דאמר דאין חוזר ונעור ומה נשפכת במלאכת שלמה הנ"ל בדרף ג' ע"ד דממה נשפכת הרב זכור לאברהם בריש הלכות פסח דלענ"ן פסח אנו אשפנזים ותופסים פדברי הרמ"א מוכח דמנהג קושטא דחו"ן וכו'.

לע"ד אינו מוכרח ואין מזה ראיה למתא קושטא יע"א דלא כתב פן על כל העולם רק באתריה דמר וכבר כתבתי דממה נשפכת הרב מוהר"ח מ מוכח דמנהג קושטא פהסוכרים דאין חוזר ונעור [והרב זכר דבר ד' ג' ע"ב כתב מפני דמ"ש הזל"א אנו פאשפנזים וכו' לא כתב אלא באתריה דמר ועי"ן לקמן בסי' י"א אות ג' ד"ה ובספר] אלא דמפל מקום אין מזה הכרח גמור לומר דגם עתה פן הוא המנהג שם דיכול להיות שנשתנה המנהג ואפשר דרי והחמירו כמאן דאמר חוזר ונעור ועל כל פנים מדברי הרב זכור לאברהם אין הכרח פאמור וממה נשפכת בספרו יקהיל שלמה בפסק המאקינא ד' ד' ע"ב מתבאר דלא פסיקא ליה מנהג קושטא אי כמאן דאמר חוזר ונעור או כמאן דאמר אין חוזר ונעור ועי"ן בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים ק"ד הביא דברי מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב בסי' פ' שצייד לומר דגם הסוכרים חוזר ונעור בספק לא מחזיקין איסורא ותו דהוי ספק דרבנן דחוזר ונעור אינו אלא מדרבנן וכו' עי"ש והרב שלחן גבוה בסי' תנ"ג ס"ק י"א נראה שפובר שהסוכרים חוזר ונעור הוא גם בספק אלא דהנהגים פדעה זו לא קבלו עליהם חומרא דחו"ן אלא בנדאי חמץ ולא בספק ויש לעשות ספק ספיקא ועי"ש בסי' תמ"ז סוף סק"ט ודוק.

ומדברי הרב נחפה בפס"ח ב' ד' ז' ע"ב [ד"ה עוד בא] נראה דמספקא ליה האי מילתא אי מאן דסבר לדניא חוזר ונעור הוא אף בספק או דוקא בנדאי עי"ש: ומצאתי שבהידוישי על הטוש"ע א"ח סי' תנ"א סז"ך הנה הבאתי מה נשפכת הרב פרי חדש שם דדין שפוד

ישן שצלו בו עופות וכו' מוספם לכולי עלמא כיון דליכא נדאי חמץ אלא חשש ממלח שלא נבדק וכתבתי דהרב מטה יהודה חלק עליו והספיק דדין זה הוא רק למאן דאמר דאינו חוזר ונעור דכן מוכח ממה שכתב מרן בב"י נאני ההדיוט פתבתי על דבריו דמגורף דברי מרן בב"י אין הכרח דאף שכתב [על מה שכתב המרדכי לפי שטעם החמץ נתבטל קודם הפסח] וז"ל וכבר נתבאר בסי' תמ"ז שיש חולקין בדין זה וסוברים דחו"ן עכ"ל כבר נדחק רבינו הפרי חדש לפרש שלא כתב פן אלא לסיוע דברי המרדכי ולא קאי אעיקרא דדינא וכו' אף מפל מקום מדברי מרן בבדק הבית מוכח דכוננתו בב"י היא כמו שהבין הרב מטה יהודה שהרי כתב וז"ל ומיהו בזה אפשר דמודו כיון דאין פאן חמץ ידוע אלא חשש מלח שלא נבדק עכ"ל כוננתו ניפרת דלפי שכתב בב"י דדין זה תלוי במחלוקת הפוסקים הדר ביה רב ואמר דיתכן דדין זה מוספם שמעת מינה דכוננתו בב"י היתה לומר דאין הפל מודים בזה אלא דמפל מקים דבר ה' בפי הפ"ח אמת דכיון דחיבור השולחן ערוך היה אחר שחיבר הבדק הבית כמו שהספיקו רבני האחרונים עיין יד מלאכי בכללי הש"ע סי' ט"ו ומשק ביתי בכללי הפוסקים ד' ח"י ע"ב ואף שאני ההדיוט פתבתי במקום אחר [עיין בקונטרס פללי הפוסקים סי' י"ג אות ל'] דאינו פשוט לומר פן מפל מקום הרבה מרבנו בתראי סברי הכי ואם פן [לדבריהם] מסתמא כוננתו בש"ע היא כפי מה שביאר דעתו בבדק הבית וכמו שכתב הפר"ח דדין זה הוא מוספם אליבא דכולי עלמא וכן כתב הרב אפי זוטרי דממה שכתב בבדק הבית מוכח דדין זה אליבא דכולי עלמא הוא וכתב שזו היא ג"כ כוננתו בב"י וכו' עי"ש.

ואין נראה לדעתי הענייה פן אלא אדרבא איפכא מסתברא דממה שכתב בבדק הבית מוכח דלא היתה פן כוננתו בב"י ושם הבאתי מה שכתב בספר שיירי פנסת הגדולה והובא במג"א ומה שכתב הטו"ז בדין זה וסוף דבר פתבתי בדעת מרן בש"ע בזה דתלוי במחלוקת אם חיבור ש"ע קודם להבדק הבית או חיבור הבדק הבית קודם להש"ע אלו תורף הדברים שכתבתי שם ועתה אין מצוי אצלי ספר שיירי פנסת הגדולה ולא ספר מטה יהודה: ודע דכתב בחקמה ומוסר ד' קע"ב אות צ"ג בענין חומרת חוזר ונעור דאם אבותיו לא נהגו חומרא זו טוב יותר שלא לנהוג דעל ידי זה ניצול ממכשולות רבות ועל זה נאמר אל תהי חסיד הרבה אמנם אף מי שאינו נוהג חומרת חוזר ונעור ראוי לכל ירא שמים להחמיר על עצמו בדבר שחלקו הפוסקים לתפוס סברת המחמיר אבל אם הוא איסור דרבנן יחמיר על עצמו ויקל לאחרים: (ב) חמץ שנתבטל קודם הפסח והוא נוטל טעם לפגם אי אמרינן דחוזר ונעור עיין למרן החבי"ף בס' נשמת כל חי ח"א ד' כ"א ע"ג שהרבנים מטה יהודה נחמד משה וחמ"י כתבו דבנותן טעם לפגם לא אמרינן חוזר ונעור ושהרב חקרי לב בח"ב ליו"ד בשיירי א"ח סי' י"ד הכריע מדברי הרא"ש ומרן הב"י דגם בנותן טעם לפגם אמרינן חוזר ונעור ותמה על מה שכתב במטה יהודה בשם הפרי חדש דנותן טעם לפגם אינו חוזר ונעור דהלא כתב בפרי חדש סי' תמ"ז סעיף יו"ד דגם בנטל"פ חו"ן עי"ש וספר מטה יהודה אין מצוי אצלי אבל רואה אני דהא והא איתנהו דבסי' תמ"ז ס"ה [ד"ה ומ"ש אבל ובד"ה ואחר] כתב דבנותן טעם לפגם לכולי עלמא לא אמרינן חוזר ונעור ושם בסעיף יו"ד כתב כמו שכתב בנשמת כל חי בשמו דגם בנטל"פ אמרינן חו"ן וקשו דבריו אהדדי וכבר עמד בזה הרב נחפה בכסף בח"ב ד' ג' ע"ג ותיגרז וז"ל דבשלמא לדעת ההגהה שתפס חומרת משהו שישנה בנטל"פ גם חומרת

חו"ן יש להחמיר בנטל"פ אבל לדין דלא נספור פדעת האוסרים להחמיר במשהו בנטל"פ אף חומרת חו"ן לא מחמירנו ונפקא מינה להיכא שנתבטל קודם הפסח בששים ונפחת עד שעמד בפחות מששים לא אמרינו חו"ן לאוסר עכ"ל.

ולא זכיתי להבין היכי הנה סלקא דעתין לאנסרו משום שנפחת קודם הפסח דאם נפחת התערובת הרי האיסור וההיתר נפחתו יחד והן עוד היום הנשאב בטל הוא בששים [מה שלא הזכיר בנכ"ח את דברי הנחב"כ אינו מן התימה פי ספר נכ"ח נדפס שנת תקצ"ב והנחב"כ בשנת תג"ר] ועיין זכור לאברהם ח"א ד' צ"ז ע"א וע"ב ובגמיוקיין על הש"ע סי' תמ"ז פתבתי דיש לדקדק מדברי שכנה"ג אות ח' שסובר דמאן דאמר חוזר ונעור הוא גם בנטל"פ נעמה אין מצוי אצלי ס' שייך פנסת הגדולה ובשולחן ערוך הרב מוהרש"ז סי' תמ"ז אות מ"ז פתב שכל נטל"פ שנעשה קודם הפסח אינו חוזר ונעור והרב חקמה ומוסר ד' קס"ט ע"ב הביא המחלוקת בזה וסיים דיש להתיר מפת ס"ס ספק אי הלכה פהסוברים דאינו חוזר ונעור ואם תמצא לומר כמאן דאמר חוזר ונעור שמה הלכה כמאן דאמר דנותן טעם לפגם שרי בפסח וספק שמה הלכה כמאן דאמר דאם דנותן טעם לפגם ונתבטל קודם הפסח דאינו חו"ן וא"כ הרי לה תלתא ספיקי בדרבנן שהיא לקולא אפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם אסור בפסח וזה ברור.

ומרן החבי"ף בס' ריח חיים בסי' תמ"ז אות ט' נראה דנקיט בפשיטות להקל בנטל"פ כשאוכל בצונן ע"ש שדבריו צריכים ביאור: ג) חמץ שנתבטל קודם הפסח למאן דאמר חוזר ונעור פתב הרב מג"א סי' תמ"ז סק"י דצריך לאוכלו קודם פסח ולא להשהותו ועיין שם להרבנים חק יעקב ומגן האלה אלה הרב חקמה ומוסר ד' ק"ע אות ס"ח פתב דהרב בגדי ישע דחה דבריו בטוב טעם ודעת והעלה דישכח להשהותו לאחר הפסח אף לכתחלה.

ולי ההדיוט דברי המג"א צ"ע דהרי פתב בס"ק י"א דלח בלח מותר לקיימו לכולי עלמא ולכן נראה דמה שכתב המג"א דצריך לאוכלו קודם פסח לא בא אלא למעט מלאוכלו בפסח ומצאתי שהרב בית מאיר על א"ח בסי' תמ"ז סוף ס"ד ד' ס"ה ע"ג עמד מתמיה על המג"א בס"ק י"א דמנא ליה דמותר לקיימו הלא למ"ד חו"ן הוי פנתערב משהו בפסח דאסור להשהותו מחשש תקלת אכילת ואיהו גופיה בס"ק מ"ב פתב דלמאן דאמר חוזר ונעור מכל מקום אם נשתהה עד אחר הפסח מותר ומשמע דלהשהותו אסור ע"ש ומדלא השיג עליו ממה שכתב בס"ק יו"ד נראין הדברים דהבין פדכתיבנא בעניינתין דאינו מוכרח דסובר דאסור להשהותו ובברכי יוסף סי' תמ"ז אות י"ד לענין אכילת שמן שומשין בפסח דמי שנוהג חומרת חו"ן אינו אוכלו פתב בשם מוהר"י זיין דצריך לבערו מהבית והוא השיב על דבריו דמותר להשהותו גם הרב חקמה ומוסר ד' קס"ט אות ח"ן פתב דכל שנוהג בחומרת חוזר ונעור אסור לו לאכול שמן שומשין אבל מותר להשהותו דלא כמי שאסרו בשהיה ע"כ.

ובשו"ת בית שלמה סי' פ"ז ד' ג"ן ע"ד פתב בנ"ד שנתבטל קודם פסח אלא שבפסח חו"ן אף שבט"ז תמ"ז ס"ק י"ח מבואר דאסור להשהותו וכ"מ מפר"ח תמ"ב ורס"י תס"ז אבל מדברי מג"א תמ"ז ס"ק י"א מבואר דס"ל דמשום חו"ן אין איסור להשהותו וכו' הא למדת דדבר זה שנוי במחלוקת וצריך לדעת מה יענו המתירים להשגת הג' בית מאיר

דניחוש לתקלת אכילה ונראה דיש ליישב בפשיטות דדוקא בנתערב בפסח דלכולי עלמא אסור מחמיריני בשנהיה מחשש תקלת אכילה אבל בנתערב קודם הפסח ונתבטל בששים דלדעת הרבה פוסקים מותר באכילה בפסח ולכן הסוברים דחוזר ונעזר ואסור לדידהו באכילה בפסח מפל מקום לא יחמירו כל פה לאסור גם השנהיה דאינהו מיכל אכלי ולדידן ליתסר בשנהיה בתמיה וכינן דנקיטינן בעלמא אפוישי פלוגתא לא מפוישינן מסתבר לומר דלא החמירו אלא באכילה ולא תהיה מחלקותם מן הקצה אל הקצה ואין להקשות הרי בנתערב משהו בפסח יש אוסרים להשהותו עיין למרן הב"י סי' תס"ז [ד"ה ומ"ש ואם הוא ביו"ט אחרון] ובמפרשים על הש"ע סי' תמ"ו דחיישינן לתקלת אכילה אף דלדעת השאלות ור"ת והר"ן תערוכת משהו בפסח מותר דבר מינה דהיא דכבר פשטה ההוראה והלכה רונחת בישראל דחמץ בפסח במשהו כמו שפתי הרשב"א שכתב יוסף ריש סי' תמ"ז מה שאין פן במחלוקת חוזר ונעזר דהלכה רופפת וק"ל: ואם חומרת חוזר ונעזר היא אפילו בצונן נסתפק בזה הרב הלכה ברורה הביא דבריו הרב מאמר מרדכי סי' תמ"ז סק"ח וכתב דמדברי מג"א בסק"י הנ"ל מוכח דגם בצונן אסור למאן דאמר חוזר ונעזר ושמעיהה שעל דברי המג"א מוכח דבצונן שרי ושפן מוכח מדברי הרב הלבויש וצדד בדעת הרב שכנה"ג ומסיק דלמעשה יש להחמיר: ולענין דבר שהוא גומן טעם לפגם בתוך הפסח אם מותר להשהותו להסוברים דאסור לאכלו פכתוב בסי' תמ"ז סעיף יו"ד ראיתי בספר חדש ספר זכרון לידידי הרה"ג מראזיטש יצ"ו בחלק א"ח בהלכות פסח ד' י"ג ע"א שכתב בשם שו"ת הר הפךמל סי' י"ד שנסתפק במרקחת או שומן שעומד בכלי חמץ בפסח אם יש לחוש שפולט בפסח להמאכל וצריף ביעזר בפסח אף דהוי גומן טעם לפגם ואין בדי ספר הנ"ל לעיין בדב"ק וגם לעיין בספרי הפוסקים לא אוכל פעת ולפום ריהטא מסתברא לי כינן דלדעת הרבה פוסקים וכן פסק מרן גומן טעם לפגם מותר באכילה גם אם נעשה בפסח לא יחמירו המחמירים להצריף לבערו וצריף להתנייב בזה איה"ש וזאת לזכרון שוב נזכרתי שכתבתי בזה לעיל בסי' א' אות ט"ז עי"ש ומשם באר"ה: ד) אף למאן דאמר חוזר ונעזר לא אמרינן פן אלא בממשו של איסור אבל בטעם בעלמא לא אמרינן חוזר ונעזר פן כתב רבינו עקיב"א בשו"ת סי' כ"ו [ד"ה מ"ש מעכ"ת] עי"ש.

והנה אמת שפן דעת הרבנים שניירי פנסת הגדולה ומגן אברהם סי' תמ"ז סק"ז וחק יוסף כמו שכתב מרן חיד"א בברכי יוסף אות ו' ועיין להרב מגן האלף סק"ח ובסי' תמ"ב סק"ח הבאתיו לקמן סי' ח' אות כ"ה מפל מקום אינו פשוט לומר פן ודעת הרב פרי חדש דגם בטעמו חוזר ונעזר והוכיח פן מדברי מרן בב"י סוף סי' את"ן בדין השפוד עי"ש [אלא דלפי מה שכתב הרב פרי חדש בסי' תנ"א ס"ק ז"ך בכוננת מרן הב"י בדין השפוד נראה דמה שכתב פאן אינו מוכרח עי"ש ודוק] וכן דעת הרב ברכ"י שם וממה שכתב הטור בסי' תמ"ב וכן נראה דעת הרבנים אפי זוטרי עי"ש בד' ט"ן ובסוף הסי' אות ה' ונהר שלום עי"ש באות ו' ומאמר מרדכי שם אות ו' והרב שולחן גבוה בס' אהל יוסף סי' יו"ד כתב וז"ל וכתב פתבתי בספרי סי' תמ"ז ס"ק ח"י [בס' שלחן גבוה שבידי חסר דף זה] דדעת מרן בב"י והרשב"א והרבה מהגאונים דמאן דסבר חוזר ונעזר בין בממשו בין בטעמו סבר הדין ושפן המנהג וכו' עי"ש.

וכן דעת הרב מקום שמואל שהביא דבריו הרב עיקרי הד"ט סי' ח"י אות ח"י. והרב
חקמה ומוסר ד' קס"ט אות ח"ן פתב פבר ידוע שפברת מרן בכ"מ דמאן דסבר חוזר
ונעור הוא אפילו בטעם ולא ממשו ומפל מקום נראה דבמקום שאין מנהג ידוע בענין זה
הרוצה להקל יש לו סמוכים דרבנן קדישי הנז"ל והרב אהל יצחק בשו"ת סי' יו"ד פתב
דאין פונת הרב פרי חדש למינקט דאף בטעמו אמרינן חוזר ונעור אלא פלפי מה שפתב
הרב שניי פנסת הגדולה דבטעמו פולי עלמא מודו דלא אמרינן חוזר ונעור פתב דאינו
פן אלא יש סוכרים דגם בטעמו אמרינן חוזר ונעור אבל איהו גופיה סוכר דבטעמו אינו
חוזר ונעור וכתב שבזה תתיישב קושית הרב שלחן גבוה בס"ק ח"י דברי הרב פרי חדש
אהדדי עי"ש והרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל סי' תמ"ז אות כ"ב פסק דהרוצה להחמיר בזה
יכול להחמיר על עצמו אבל לא להורות פן לאחרים וממה שפתב הרב בית שלמה סי'
צ"ג משמע דפשיטא ליה דבטעמא לבד שנעשה קודם הפסח לא אמרינן חוזר ונעור והרב
חיי אדם פלל ק"ך אות כ"ט פתב בשם א"ר דרוב הפוסקים סוכרים דהטעם אינו חוזר
ונעור וכן נקיט הרב דברי מרדכי [פרידבורג] בסוף סי' מ"ה והרב זכור לאברהם בח"א
ד' צ"ו ע"ב פתב בשם הרב דבר משה שדעת הרב פרי חדש היא שמחלוקת הפוסקים
היא בממשו ולא בטעמו ותמה עליו שהרי סברא זו פתבה הרב פרי חדש בסי' תמ"ז ס"ד
בשם השכנה"ג ודחאה בשתי ידים וכן פתב בהדיא בסי' תס"ו ס"ד [ד"ה ומ"ש מוהרי"ט]
וכן היא דעתו בכמה מקומות וכו' עי"ש ודף צ"א ע"ב הביא מחלוקת הפוסקים בזה
וכתב דדעת הפרי חדש היא דהסוכר חוזר ונעור סוכר פן אפילו בטעמו ומאן דסבר אינו
חוזר ונעור הוא אפילו בממשו וחקרו וחקמוהו וביבש ביבש ולא חממוהו גם פן הדין פן
אבל אם חממוהו אסור לכולי עלמא וכו' עי"ש ובשו"ת פרי צדיק סי' י"ט ובס' דברי
מנחם ח"ב ד' מ' ע"א אות ז פתב בשם השלחן גבוה סי' תמ"ז ס"ק ח"י שהכריח ממנהג
שאלוניקי דחוזר ונעור הוא אפילו בטעמו ותמה על דבריו עי"ש ועיין שיערי תשובה סי'
תמ"ז סוף אות ט"ז בשם מקום שמואל וא"א ובאר יעקב דלא כהמג"א ולא ידעתי למה
לא פתב זה במקומו על דברי הרב מג"א סק"ז פי שם ביתו ובקונטרסי להלכות פסח
בסי' תמ"ז ס"ג פתבתי דמה שפתב המג"א לחלק בין ממשו לטעמו פתב פן על פי מה
שפתב הרב שניי פנסת הגדולה בהגהת ב"י אות ד ונשמט במג"א לציין שכנה"ג ושם
בשכנה"ג מתבאר שהבין מדברי הגמ"י שהביא מרן הב"י שם בחטא שנמצאת וכו' דדין
זה אתי פמאן דאמר דאינו חוזר ונעור וחולק עליהם ולחלק יצא בין ממשו לטעמו
דבטעמו לכולי עלמא אינו חוזר ונעור וכתבתי דהרב נהר שלום לפי שלא ראה דברי
השכנה"ג השיג על המג"א [שפתב פדברי השכנה"ג] מדברי ההגמ"י עי"ש דלפי מה
שפתב בשכנה"ג אין זו השגה שפבר ראה וידע דמדברי ההגמ"י מתבאר דאין לחלק
אלא שהשכנה"ג מדנפשיה חולק בזה וכן הרב מאמר מרדכי אחר שהשיג על מה שפתבו
האחרונים לחלק פן מדברי ההגמ"י הנ"ל ציין לעיין בשכנה"ג וכתבתי שם דמה שפתב
השכנה"ג שם אות ח' ותו ק"ל על ההגהות דמאין בא להם וכו' הוא תמוה דהיינו מאי
דמקשה מרן בב"י ואין פל חדש דהרב פרי חדש בסי' תמ"ז סעיף ד' השיג על השכנה"ג
ועל מה שהכריח ממה שפתב מרן הב"י בסי' תס"ז [בד"ה פתב שם המרדכי] לענין
צימוקים אדומים דאין לאנסרם משום שמגעילין אותם דהא קי"ל נטל"פ מותר קודם
הפסח ושרי לכ"ע דמדכתב ושרי לכולי עלמא שמעינן דגם למאן דאמר חוזר ונעור

מותר משום שאינו אלא טעם בעלמא עי"ש לא השיב הרב פרי חדש על זה וכתבתי
שמצאתי פתוב בגליון הב"י לאחד קדוש דלא גרסינו לכולי עלמא ואני הצעיר פתבתי
דממה שפתב מרן בב"י סי' תס"ז בדין אם הגעילו היורה המחנמץ [המנוכר בש"ע
סי"ג] דמיקרי בתוך הפסח דאי קודם הפסח מתבטל הוא בשישים ואינו חוזר ונעור לדעת
כמה גדולים כמ"ש בסי' תמ"ז עכ"ל מוכח דמאן דאמר חוזר ונעור היינו אפי' בטעמו
שאם לא פו הנה לו לומר דאי קודם הפסח הרי נתבטל ושרי לכולי עלמא וכתבתי שיש
לדחות זה אף לא הוטב בעיני אלו תורף הדברים שפתבתי בקונטרס הג"ל.

ועתה אין מצוי אצלי ס' שכנה"ג ונראה דאין לפרש מה שפתב מרן דשרי לכולי עלמא
שכונתו שגם להסוברים דנותן טעם לפגם בפסח אסור הכא שהוא קודם הפסח מותר גם
להאוסרים וזהו לכולי עלמא ואין הכי נמי דתלוי במחלוקת האחרת אם חוזר ונעור או
לא ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ח"י דמציינו פן בש"ס
דאמרינו פולי עלמא לא פליגי או הפל מודים ולא הפל ממש הוא שדוחק הוא לפרש פן
בלשון הפוסקים וכמו שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים בסימן ט"ז אות כ"ב ובדעת
השכנה"ג עיין בס' אות היא לעולם ח"ב סי' י"ג ד' כ"ד סוף ע"ב ובקיקר הדין אם בטעם
חמץ אמרינו דחוזר ונעור עיין בס' בגין שלמה לידידי הגאון מוהרש"ל הפנה מוילנא
יצ"ו בסי' כ"ד על דברי רבינו עקיב"א הג"ל ובספר בית יצחק לידידי הגאון אבד"ק
פראמישלא יצ"ו בסי' ע"ט מיקטמיה ואזיל בתר סברת הרב מגן אברהם דלא אמרינו
בטעמא חוזר ונעור וקצת נראה מדבריו דלא אסיק אדעתיה דהאי מילתא לא ברירא
פולי האי ומליא באשלי רב רבי גם בספר חיים של שלום להגאון אבד"ק באטישן יצ"ו
בסי' ס"ט [בד"ה איברא] נקיט נמי בפשיטות דלא אמרינו חוזר ונעור בטעם בעלמא
עי"ש ובהבאתי תורף דב"ק לקמן אות כ"ח: ה) למאן דאמר דחמץ שנתבטל קודם הפסח
אינו חוזר ונעור פתב הרב פרי חדש בסי' תס"ו ס"ד דאם הוא לח בלח שמתערב יפה
אף אם חזרו וחממו התערובת בפסח אינו חוזר ונעור ומשמע דהרב שכנה"ג שהביא שם
סובר בזה שחוזר ונעור על יד החימום בפסח עי"ש אף הרב יד המלך בד' ט' ע"ב פתב
גם הוא בפשיטות פסברת הפר"ח הג"ל ונרגש ממה שפתב הכנה"ג הג"ל וכתב דבריו
הם למאן דאמר דקמח הוי יבש ביבש עי"ש וכן נראה דעת הרבנים גינת ורדים ופרח
שושן שכתבו דאם רקד הקמח בנפה של כל השנה מותר בדיעבד למאן דלית ליה חוזר
ונעור ויכול לאפות ולבשל בפסח מקמח זה, שפבר נתבטל [פך פתב בשמם הרב חכמה
ומוסר ד' קס"ז אות מ"ג] וקרב זכור לאברהם בח"א ד' צ"א ע"ב פתב דהרב שיקרי פנסת
הגדולה סובר דממשו וחממוהו בפסח חוזר ונעור לכולי עלמא אף אם הממשות מעורב
ואילו מדברי העו"ש ומג"א משמע דכשהוא מעורב אף אם חזרו וחממו בפסח אין חוזר
ונעור וכן דעת הפר"ח וכו' עי"ש: ו) למ"ד אינו חוזר ונעור היינו אפילו לא נודע אלא
בתוך הפסח דממילא נתבטל קודם הפסח.

פן פתב מרן חיד"א בס' ברפי יוסף סי' תמ"ז אות ח' בשם הרב בית יהודה סי' ט"ו וכן
פסק הרב חיי אדם בנשמת אדם סי' כ"ה וכתב שפן דעת הרב חנות דעת ונהסביר לחלק
בזה בין חמץ לשאר איסורין וקרב מקור חיים סי' תמ"ז בבבאוריים אות ט' [על מה שפתב
הרמ"א דנוהגים בלח בלח דאינו חוזר ונעור] ביאר שם דלפי דברי האו"ה פלל ז יש
מקום לומר דאם נתערב אחר שש דאז החמץ כבר נעשה איסור אם לא נודע עד הפסח

אסור דלא שייך טעם האו"ה ומכל מקום יש לסמוך על סברת שאר פוסקים דלא בעינו ידיעה והרב בית שלמה בא"ח סי' פ"ז ד' ג"ן סוף ע"ג פתב ונ"ל ועוד פאן לא נודע התערובת קודם הפסח ואם פן לא נתבטל קודם הפסח כלל דביטול ברוך תלוי בידיעה דוקא כמו שכתב הש"ך סוף סי' ק"ט סק"ב וכן עיקר והפר"ח בסוף סי' צ"ט האריך בזה וכן פתבו האחרונים לענין חתיכה הראויה להתכבד ובאמת אף בלח בלח שנתבטל דנקיטין דאינו חוזר ונעור יש לפקפק בלא נודע התערובת ומה שכתב המק"ח סי' תמ"ז סק"ט אינו מוכרח ובפרט מה שכתב בשם האו"ה תמוה.

ואף על פי כן נהוג עלמא דאף בלא נודע אינו חוזר ונעור בלח בלח והטעם דכלח בלח דנתבטל בששים הני כמאן דליתא לאיסורא כלל מה שאין פן יבש ביבש דאיתא לאיסורא ודאי תלי בידיעה ועיין פספ משנה סוף פרק י"א מהלכות אבות הטומאה ומשנה למלך פרק א' מהלכות מטמאי משכב ומושב דין ד' ובנודע ביהודה מהדורא תניינא חלק יו"ד סי' מ"ה וסי' ד"ן ובמקור חיים סי' תמ"ז ס"ק י"ו ובחנות דעת סוף סי' צ"ו.

ואף שמדברי מג"א תנ"א סק"ל נראה קצת דחתיכה שצארה על ידי בליעה שנתערבה ברוך קודם הפסח אינו חוזר ונעור כמו שכתב המק"ח שם סק"י מכל מקום פיון שהחזק יעקב בסי' תנ"א פתב בפירוש דגם בכי האי גוונא חוזר ונעור וגם בדברי הרמג"א יש לפרש שאינו חולק עליו כמו שכתבו האחרונים יש להחמיר עכ"ל והרב פני יאושע בח"ב סי' י"ב בסופו פתב שנסאל בחטה שצארה שצארה פתב קודם הפסח דנוהגים להתיר בפסח הואיל ולא נתנה טעם בפסח דקשה דאינו בטל עד שינדע לו כמו שכתבו הרא"ש והטור וכו' וכתב דשגג בזה דהתם היינו דוקא לענין שתי זתי איסור שגפלו בזה אחר זה דכשלא נודע בנתיים הני כגפלו עתה שניהם וצריך תרי ששים ולא אמרינן דנהפך הראשון להיתר שנתבטל כבר ויבטל אח"כ את השני אבל הכא שאין איסור אחר הנה אחר שנודע לנו מבטלין אפילו למפרע דמה לנו לבטל אחר הידיעה דוקא ודבר זה לא נזכר בשום מקום וכו' ע"ש.

ובספר יד יהודה להג' מוהרי"ל לנדא על הלכות דם ומליחה שגדפס מקרוב בסי' ס"ט אות ז עמד בחקירה זו לענין פל האיסורין פיוצא לזה והאריך בענין זה והביא דברי המק"ח ופנ"י הנ"ל ושקיל וטרי בדב"ק ומכל מקום מסיק גם הוא לענין חמץ שנתבטל קודם הפסח דאף דלא נודע התערובת עד הפסח אינו חוזר ונעור ע"ש ב.

והרב מוהריט"ץ בסי' ס"ד במי ששנה צמוקים קודם הפסח ובתוך הפסח מצא חטים שנתבקעו פתב דאם לא היו מבטלים הצמוקים בפסח היו בטלים קודם הפסח ואין חוזר ונעור וכו' ע"ש אלמא סבירא ליה דאף אם לא נודע התערובת אלא בפסח אינו חוזר ונעור: ז) אם נמצא בחומץ פירווי חמץ הורה הרב מאימון יאפיל דמותר לתרוסת דכבר נתבטל קודם הפסח והרב מוהר"ש צרור אסרו דלכתחלה אין נכון לעשות תרוסת מצנה בחומץ שיש בו חשש חמץ פן פתב הרב בית יהודה בדר ק"ז הביא דבריו מרן חיד"א בס' מחזיק ברכה סי' תג"ע אות ה' וכתב על זה הרב מלאכת שלמה נר"ו ד' ב' סוף ע"ג ונ"ל ובעיקר הוראת הר"מ משום דנתבטל קודם הפסח עיין להרשב"א ופסקו מורם סי' תמ"ז דפת שגפלו ליינ אף שגפלו משם אסור בפסח דחיישינן שפא נשאר שם פירוורין ונותנין טעם בפסח עכ"ד ונראה בעליל דכונתו להקשות עליו מדברי הרשב"א הללו

ולשיטתו הנה לו להקשות גם על מוהרש"ץ דנראה בהדיא שסובר דמדינא מותר ורמ
לדבר מצנה קאמר דאינו נכון והוא היפך דברי הרשב"א דגם לדבר הרשות אסור אף לי
הדל מעיקרא קושיאלימתא ולפי הנראה לא ראה דברי רבנו בתראי על דין זה שהעלו
דמהני סינון קונדם הפסח ועובדא דהרשב"א מוקמו לה בתוך הפסח ואיכא דאמרי
דהרשב"א סובר חוזר ונעזר אהכי אסר היין הלא בספרתם ועיין במה שרשמתי בסי' ד'
אות ט"ו ובין למר ובין למר הוראת הר"מ יוצאה בה נומא דההיא עובדא הנה קונדם
הפסח ובארגי"ל אתריה דרב הרמ"י הנ"ל נוהגים כמאן דאמר דאין חוזר ונעזר כמו
שכתב בבית יהודה ד' ח"ק ע"ג ס"ג לכן התיר ובנדאי שסינונו אותו שאם לא כן יש לחוש
שישארו פרוורין והווי חמץ בעין בפסח דלא מהני בהו ביטול שחוזרים ונותנים טעם
בפסח על ידי הכבישה ולסברת הרב מוהרש"ץ לחלק בין דבר הרשות לדבר מצנה
מצאתי לו סמוכין מדברי הרב מוהר"ם מלובלין סי' קי"ט שנסאל על נשיכת שקים קמח
מעכברים וכתב בדקתי בהשקים ולא מצאתי בהם שום ממשות מנדבק כל כף וכו' ועל
פי זה אני מורה לכם שכל מי שמצאו השק נשוף יקח קמח אחר המושמר לעשות ממנו
לכל הפחות המצות לשתי לילות כדי לצאת ידי מצת מצנה והקמח שהיה בהשקים
הנשוכים יעשו ממנו מצות ויאפו קונדם הפסח עכ"ל הרי דלצורך מצת מצנה מצריף
שיהיה היתר ברור בלא שום נדנוד אף מדבר שאינו אוסר על פי הדין ועיין להרב בית
מאיר לא"ח סי' תג"ן ס"ח בדין ניקור הרתיים ועיין לקמן סי' יו"ד אות ה' [ד"ה וכתב]:
והנה בשו"ת פרי צדיק [להרב מוהר"ש צרור הנ"ל] בסי' י"ט מצאתי מחלוקת שבין
הרב הרמ"י ומוהרש"ץ שהזכיר בב"י הנ"ל אף בסגנון אחר ועובדא הכי הנה שהוציאו
שכר מן החומץ ובעשיית השכר מדבקין בכצק הפלי שבתוכו החומץ עם הפיסוי והחומץ
שנשאר בפלי אחר עשיית השכר ערכו בחומץ אחר ומחומץ התערובת קנה הממנה
להקהל כדי למפור לאנשי הקהל לערב בו התרוסת ושאלו להרב מוהרש"ץ על זה והשיב
אם עדיין לא ערכו החומץ בהתרוסת טוב לעשות התרוסת מחומץ אחר ומוהרמ"י השיב
לשאלו דאף אם לא נתערב מותר לכתחלה וכתב לו מוהרש"ץ על החומץ חמץ שנתערב
עם החומץ ונתבטל ברוב [צ"ל בששים] לכאורה נראה פיון דהוא קונדם פסח נתבטל
בששים אף באמת אינו כן שאף שנתבטל הרי שוהה בתערובתו יותר ממעת לעת עד ליל
שני של פסח וכבוש כמבושל וחוזר ונעזר ואין להתירו בתוך הפסח אלא משום שאינו
ממשו של חמץ לחזור וליתן טעם אלא טעמו ואינו חוזר ונעזר אליבא דמאן דאמר ולכן
אם עדיין לא נתערב בהתרוסת אפשר באחר ומקיות טוב וכו' בפרט בענין שהוא כולל
כל הקהל עכ"ד ואין במשמעות דברים אלו דמשום שהוא דבר מצנה אין ראוי לעשותו
מדבר שיש בו חשש כמו שכתוב בשמו בבית יהודה הנ"ל וישם הובא מה שכתב מוהרמ"י
להשיב על דברי מוהרש"ץ דאין לחוש משום פבוש דלא נתחדש הכיבוש בפסח אלא
נשאר פבוש כמו שהיה קונדם הפסח ודוקא פשנתחמם התערובת בפסח הוא דאסור משום
שנתחדש פעולה זו בפסח והראיה לזה מדלא כתבו הפוסקים דחטה שנמצאת בתרנגולת
בערב פסח ושהתה התרנגולת במקרק שיעזר כבישה בפסח דאסור אלא נקטו האיסור
כשיחממו התרנגולת בפסח שמעינו דמשום הכבישה אין לאסור פיון שהיה פבוש מקונדם
הפסח ולא נתחדש הכבישה בפסח ועוד אף אם תמצא לומר דחוזר ונעזר הרי מרן פסק
כהסוברים דאינו חוזר ונעזר וכן פסק הרמ"א ועוד דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהתירא

וְכַל שֶׁכֵּן שֶׁכָּבֵר נִתְעַרַב בְּחֻמְצָא אַחַר אֵין פֶּאן בֵּית מִיחֻוּשׁ עַכ"ל לְמַדְנֵנו מִדְּבָרָיו דְּמִסְתָּמִיָּה וְאִזְלוּ פְּהִסוּבְרִים דְּאִינוּ חוּזֵר וְנִעוּר דְּסִבְרָא לִיָּה דְכֵן הִיא דַּעַת מְרֵן וְאִם פֶּן הַהוֹרָאָה שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁמוֹ בְּבֵית יְהוּדָה הִיא עַל יְסוּד זֶה פְּדֻכְתִּיבְנָא בְּעִנְיֹתֵינוּ וּמוֹהַר־ש"ץ הָאָרִיף לְהוֹכִיחַ מִמֶּה שֶׁפֶתַח הֶרֶם"א בַּתמ"ז ס"ג בְּחֻמְצָא שֶׁנִּפְּלַל לִינוּ דְיֵישׁ לְחוּשׁ לְפִירוּרֵין הַנְּשֹׂאָרִים שֶׁיִּתְּנוּ טַעַם בְּפֶסַח וְכַתֵּב הֶרֶב פְּרִי חֻדֵּשׁ דְּטַעַם הֶרֶם"א מִשׁוּם כְּבוּשׁ וְכֵן מִתְּשׁוֹ' מוֹהַר"ם מְלוּבְלִין ס' ע"ח בְּחֻבֵית שֶׁל כְּרוּב שֶׁנִּכְבַּשׁ קוֹנְדֵם פֶּסַח לְצוּרָה הַפֶּסַח שְׂאֵם גִּמְצָא חִטָּה עַל גְּבֵי הַכְּרוּב יֵישׁ לְאַסּוֹר הַכְּרוּב מִטַּעַם כְּבוּשׁ כְּמִבְּנִישׁוֹל דְּשִׁמְעִינוּ דְּגַם כְּשֶׁנִּכְבַּשׁ קוֹנְדֵם הַפֶּסַח וְנִשְׂאָר בְּפֶסַח בְּכִיּוּשׁוֹ חוּזֵר וְנוֹתֵן טַעַם וְדַחָה בְּכֻמָּה אֲנִפִי אֵת מַה שֶׁדִּקְדַּק מוֹהַרמ"י מְדַנְקֵטוּ הַפּוֹסְקִים בְּחֻטָּה שֶׁנִּמְצָאָה בַּתְּרַנְגּוּלַת חֲזָרוּ וְחֻמְמוֹהוּ וְלֹא נִקְטוּ נִכְבְּשָׁה בְּהֶמְרָק וְכַתֵּב עוֹד דְּאוּלֵי יֵישׁ לֹא שִׁיף דִּין כְּבוּשׁ בַּתְּרַנְגּוּלַת שֶׁנִּמְצָא בֵּה חֻטָּה דְּלֹא אֲמַרִינוּ כְּבוּשׁ אֲלֵא בְּדְבָרִים חַיִּים שֶׁנִּכְבְּשׁוּ וְנִשְׂאָרוּ בְּכִיּוּשׁ אֹם בְּדְבָר מְבוּשָׁל אִם נִכְבַּשׁ בְּמֶרֶק אַחַר שֶׁלֹּא נִתְבַּשַׁל בּוֹ אֲבָל מְבוּשָׁל שֶׁנִּשְׁתַּהַה בְּצוּנָה עִם הַמֶּרֶק שֶׁנִּתְבַּשַׁל בּוֹ עֲצָמוֹ אֵין בּוֹ דִּין כְּבוּשׁ וְאִם פֶּן בַּתְּרַנְגּוּלַת עִם הַחֻטָּה אִף אִם שׁוֹהָה בְּמֶרֶק שִׁיעוּר כְּבִישָׁה מְוַתֵּר וְסִיִּים וְצָרִיף לְהַתְּנִישׁב לְחֻקּוֹר עַל זֶה: וְהִנֵּה בְּחֻטָּה שֶׁנִּמְצָאָה בַּתְּרַנְגּוּלַת וְשִׁהָה מַעַת לַעַת בְּהֶמְרָק נִרְאָה לִי הַדָּל דְּאֵין שִׁיף לְאַסּוֹר מִשׁוּם כְּבוּשׁ כְּמִבְּנִישׁוֹל לְפִי מַה שֶׁחֻדֵּשׁ הַגְּאוּן בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ג ס' ס' דְּלֹא אֲמָרוּ דֵּהוּא כְּמִבְּנִישׁוֹל אֲלֵא לַעֲנִין שֶׁחֻשׁוֹב כְּכִלֵי שְׁנֵי שֶׁמְבָלִיעַ וּמְפָלִיט וְכִמוֹ מְלִיחַ כְּרוֹתֵחַ שֶׁהוּא כְּרוֹתֵחַ דְּצָלִי עִי"ש וּבְעִנְיַן חֻמְמוֹ הַתְּרַנְגּוּלַת מְפֹרָשׁ בְּדְבָרֵי הֶרֶם"א בְּשֵׁם הַהֲגָהוֹת דְּלַחֲמִיּוֹם דְּכִלֵי שְׁנֵי אֵין לְחוּשׁ מִן הַדִּין וְכִינוּ דְּמָרָא דְּשִׁמְעָתָא בְּדִין חֻטָּה שֶׁנִּמְצָאָה בַּתְּרַנְגּוּלַת הוּא בַּעַל הַהֲגָהוֹת וְאִיהוּ סוֹבֵר דְּחֻמְמוֹם דְּכִלֵי שְׁנֵי אֵין בּוֹ חֻשׁ אֶהְכִי נִקְטוּ חֲזָרוּ וְחֻמְמוֹהּ וְלֹא נִקְטוּ נִכְבְּשָׁה בְּמֶרֶק וּק"ל: וּמֵאֵי דְּשִׁקְלוּ וְטָרוּ הַרְבֵּנִים הַנִּלְאֵי אֵי שִׁיף לְאַסּוֹר בְּחֻמְצָא מִשׁוּם כְּבוּשׁ כְּמִבְּנִישׁוֹל אֲנָא עֲנִיָּא אֵי לֹא דְּמִסְתָּפִינָא הִנֵּה אֲמִינָא דְּלֹא שִׁיף דִּין כְּבוּשׁ אֲלֵא בְּדְבָר גּוֹשׁ שֶׁנִּפְּלַל לְדְבָר לַח וְשִׁהָה בַּתּוֹכָהּ מַעַת לַעַת דְּגוּף הָאִיסוּר לֹא נִתְבַּטַּל שֶׁהָרִי הוּא בְּעִין וְגַם לֹא בְּלַע הַהִיתֵר מִהָאִיסוּר לְפִי שֶׁהוּא צוּנָה אֲלֵא דְּבִשְׁהִית מַעַת לַעַת הוּי כְּמִבְּנִישׁוֹל וּבּוֹלַע וּפּוֹלֵט וְאוֹסֵר אֲבָל לַח בְּלַח שֶׁנִּתְעַרַב יָפָה וְנִתְבַּטַּל בַּתְּעָרוּבָתוֹ אֵין שִׁיף בּוֹ אַחַר מַעַת לַעַת דִּין כְּבִישָׁה כָּלֵל וְכַעַת אֵינִי זוֹכֵר שֶׁנֶּאֱמַר בְּפּוֹסְקִים כְּבוּשׁ כְּמִבְּנִישׁוֹל כִּי אִם בְּדְבָר גּוֹשׁ בְּלַח כְּעַכְבְּרָא בְּשִׁכְרָא וְיֵין שִׁישׁ שֶׁם פִּירוּרֵין וְחֻטָּה שֶׁבְּכְרוּב שֶׁהִזְכִּיר בְּפִרֵי צְדִיק הַנִּלְאֵי אֲבָל בְּלַח בְּלַח לֹא יִדְעָתִי אִם שִׁיף לֹא מֵר בּוֹ דִּין כְּבוּשׁ וְצ"ע.

אַחַר זְמַן רַב מְצָאֵתִי בְּפֶרֶם"ג ס' ק"ה בְּמִשְׁבָּצוֹת ס"ק א' [ד"ה וְאֲשִׁיב בְּקִצְרָה] שֶׁכַּתֵּב פֶּן בְּפִירוּשׁ דְּבִשְׁנֵי דְּבָרִים לַחִים אֹם בְּשִׁנְיָהֶם גּוֹשׁ אֵין שִׁיף כְּבִישָׁה עִי"ש וְנִהְנֵתִי מְאֹד וְכֵן רְאִיתִי בַּס' פְּרֶם שְׁלֵמָה [חֵאאס] בַּסִּי' ק"ה ד' כ"א ע"ד אוֹת ב' שֶׁכַּתֵּב פֶּן וְתַלְמִידֵי הַחֻבִּיב לַנְצ"ח הִי"ו הַעֲרָנִי דַּעַל פְּרַחֲיוֹן דְּבִלַח בְּלַח לֹא שִׁיף דִּין כְּבִישָׁה שְׂאֵם פֶּן מָה הוֹעִילוּ הַפּוֹסְקִים שֶׁכַּתְּבוּ דְּבִלַח בְּלַח אֵינוּ חוּזֵר וְנִעוּר הָרִי הִנֵּה נֶאֱסֵר מִכַּח הַכְּבִישָׁה בְּפֶסַח אֵלוּ דְּבָרָיו וְיָפָה הַעִיר אֲלֵא שִׁישׁ לְדַחוֹת לְדַעַת מוֹהַרמ"י אֶהְיֵי בְּאִם נִתְעַרַב מַעַת לַעַת קוֹנְדֵם הַפֶּסַח וְלַדַּעַת מוֹהַר־ש"ץ אֶהְיֵי בְּאִם נִתְעַרַב בְּעָרֵב פֶּסַח שֶׁיִּכּוֹל לְאוֹכְלוֹ בְּפֶסַח קוֹנְדֵם שִׁינְשֵׁלֵם הַמַּעַת לַעַת וְכַל שֶׁכֵּן לְמַה שִׁישׁ פּוֹסְקִים שֶׁנִּרְאָה מִדְּבָרֵיהֶם דְּסִבְרֵי דְּצָרִיף שִׁיָּהֵה כָּל שִׁיעוּר הַשִּׁהָה בַּתּוֹף הַפֶּסַח עִינָה מַה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּזֶה לְקַמֵּן אוֹת יו"ד: ח) יֵין שִׁישׁ בּוֹ סִפֵּק שֶׁנִּפְּלַל בּוֹ חֻטָּים קוֹנְדֵם הַפֶּסַח מוֹתֵר בְּשִׁתְּיָה דְּאֶפִּילוּ אִם תִּמְצָא לֹא מְפֹלֵי הָרִי

נתבטלו קודם הפסח ולא אמרינו חוזר ונעזר כמו שפתיב מרן בסי' תמ"ז ס"ד וגם בסי' תס"ב חטה שנמצאת בינו ודבש מותר ובלבד שלא נתערב בהם מים ובסוף סי' תס"ז פתיב הרב פרי חדש דאף אם נמצא חטה מבוקעת בינו מותר הינו ואף סינון לא בעי דדוקא בודאי נפל חמץ בעי סינון ולא בספק פן פתיב הרב מלאכת שלמה נר"ו בסי' ד' וצריך לבאר היכי הנה גופא דהיה עובדא אם היה בינו תערובת מים או לא ודבריו קשים בלא ימנע אם לא היה תערובת מים אם פן הרי הלכה רונחת מי פירות אין מתמצין ומה הלשון אומרת דנתבטלו ואין חוזר ונעזר הרי מעיקרא לא נאסרו פלל פיון דמי פירות אין מתמצין ומי הכניסם בכלל איסור כדי שיצאו על ידי ביטול ואם היה בו מים והם מי פירות עם מים דממקרים להחמיץ ואהכי הוצרך לומר שפבר נתבטלו אם פן מאי מייתי מדסי' תס"ב ותס"ז דאינו עגנו פלל דהתם במי פירות בלי תערובת מים ואנו הקא במאי עסיקינו שיש בינו תערובת מים ועוד צריך להבין דכיון דהוא ספק אם נפל חטים בינו אם פן מסתמא לא ידעינו כמה חטין ואיך נוכל לומר דנתבטלו אף אני אכניס בכלל הספק שמא נפלו חטים הרבה שאין בינו כדי לבטלם וגם צריך לבאר באם תמצא לומר שהיו שם חטים שיעורביטול ולא הרבה מ"מ איך נסמוך להתיר בלי סינון משום דנתבטלו הרי אם ישנה שם הן עוד היום יתנו טעם מחדש בפסח דהגם דקימא לן דצונן לא בלע ולא פלט וכמו שפתיבו הרבנים פרי חדש סי' תס"ז סי"א וי"ב וחזק יעקב ס"ק ל"א ומוהר"ש זלמן בש"ע שלו אות כ"ט ול' ובית יהודה סי' י"ד [וכן פתיב בזכרונותי בשם הרב משחא דרבנותא בסי' תמ"ב ד' כ"ה ע"ג ועתה אינו מצוי אצלי] מפל מקום אם יעבור מעת לעת הרי הוא כבוש וכו' ואין להתיר מטעם נותן טעם לפגם דמותר גם בפסח דהא חטה בינו ודבש וחומץ הוי נו"ט לשבח עיין להרב נהר שלום סי' תמ"ז אות ד' באופן דיש לצדד בגופא דהאי עובדא והרב נר"ו קיצר את הרחב ואידי דחביבותיה גבאי צידדתי להבין ד"ק: ט) חמץ משהו שנותר בתבשיל בפסח דאסור וכשעבר הפסח מותר אם נשתהה תערובת זו עד פסח הבא אם מותר או לא רשמתי בסי' ז' אות ב': יו"ד) חמץ שננתבטל קודם פסח למאן דלית ליה חוזר ונעזר דקימא לן בסי' תמ"ז ס"ג דאם חקמו התבשיל בפסח בעוד החטה בו דאסור דחוזרת ונותנת טעם בפסח פתיב הרב שערי תשובה אות י"ב בשם שו"ת תפארת צבי בחטה שננתבשלה בתבשיל ערב פסח ונצטנן קודם הלילה ונשאר כבוש מעת לעת בימי הפסח החטה פולטת גם אחר כך ואוסרת ע"כ ואני מצאתי שנהלקו בזה שני רבנים בשו"ת פרי צדיק סי' י"ט דהרב מימון יאפיל פתיב וז"ל מה ששקה בפסח בתערובתו יותר מכ"ד שעות לא תשיב פחיממוה בפסח וראיה מדנקטו הפוסקים וחוורו וחיממוה ואם איתא דכבוש אוסר הרי התרנגולת כבושה בהמרק ונאסר ממילא ולמה לי למינקט האיסור על ידי מעשה החימום אלא ודאי דלא אמרינו הקא דין כבוש פיון שלא נתחדש הכיבוש בפסח אלא נשאר כמו שהיה קודם הפסח והרב המחבר חולק עליו ודחה ראיתו בכמה אנפי לומר דכיון דידוע דכבוש כמבוסל אם פן כשפתיבו הפוסקים אם חקמו התרנגולת הרי נכלל בזה נכפש ואי נמי דנקטי במידי דשכיח דמתמין אותה אי נמי לאסור אף קודם מעת לעת וכו' והכריח פדבריו כמה שפתיב הרב פרי חדש סי' תמ"ז סוף ס"ג בפירושו דברי הרמ"א בינו שיש לחוש שיש בו פירורין ומתשו' מהר"ם מלובלין סי' ע"ח בחטה שנמצא על הפרוב וכו' הובא בפר"ח סי' תס"ז סוף סי"א והרב עיקרי הד"ט א"ח סי' ח"י אות י"ט הביא תשובת פרי צדיק

הנ"ל וכתב דלאו דוקא שפ"ל הכ"ד שעות תהיה תוך הפסח רק שרגע האחרון שהוא פועל
הכבישה תהיה בפסח וכו' עי"ש ומשמע דאם פל הכבישה היתה קודם הפסח אף
שנשיתה בכבישתו בפסח לא הוי דינו כחזרו וחקמו בפסח ואין נראה שיתהיה פן דעת
הרב פרי צדיק דלפי מה שהוכיח מתשו' מוהרמ"ל הרי יש משמע דהיה כמה ימים קודם
הפסח מכבישת הפרוב וגם מצד הסברא נראה פן דמדמינן הכיבוש לחימום ואטו בחזרו
וחממוה שנהנזכר בפוסקים מי גימא דאם היתה חמה קודם הפסח ונמשך החימום עד תוך
הפסח לא הוי הדין פאילו נתקררה בנתיים וחזרו וחקמוה הא ודאי לא מסתברא פלל וכן
מצאתי להרב מאמר מרדכי בסי' תס"ז ס"ק כ"א [בד"ה ועיין] עי"ש ומדברי הרב באר
היטב יש ס"ק ל"ד נראה דצריך שתהיה פל המעת לעת בתוך הפסח ותמה במאמר
מרדכי עליו דכל שעבר ממעת לעת אוסר בכל רגע והיה צריך לפרש דמזירי בערב פסח
ולא הושלם עדיין המעת לעת עי"ש וכדבריו כתב הרב פרי מגדים במשפצות ס"ק ח"י
[ד"ה מעשה] וגם בזה לא נתקררה דעתו עי"ש וכן כתב הרב בית מאיר לא"ח בסי' תס"ז
סי"ג על דברי הבאה"ט ס"ק ל"ד הנ"ל דמה שנראה מדבריו שפ"ל שלא היה שיעור
הכבישה מזמן האיסור לא הוי פבוש כמבואר זה אינו שהדבר ידוע שמאז שנכבש החיטה
והגיע למדתו פל רגע ורגע הוא פולט ובולע וכשהגיע פסח וכבר שהה מעל"ע פשיטא
שאוסר במשהו ורגע מחזרו וחקמוה בפסח בעוד שהחטה בתוכה וכו' ע"כ וכן כתב הרב
בית יאודה בסוף סי' י"ד בשם רבו דבכבוש לא שייך לומר בו שנתבטל קודם הפסח אם
גוף החמץ עדין בתערובת בפסח כיון דחשיב כרתיחת בישול פל שעה נותן טעם מחדש
כרתנגולת שחקמוה בפסח וכו' עי"ש וקצת נראה דהמעשה היה איזה ימים לפני הפסח
שכבר נגמר הכבישה קודם הפסח ועל פל פנים מדסתם ולא חילק דדוקא אם נגמר
הכבישה בפסח והיה לו לחקור בנדונו היכי הוה עובדא מוכח דלא שאני ליה ומרן חיד"א
בברכי יוסף סי' תמ"ז אות יו"ד הביא תוך דברי הרב בית יהודה הנ"ל ויש שם טעות
סופר שכתב פבוש שנמשך עד אחר הפסח וכו' וצ"ל עד הפסח והרב פרי מגדים באש"ל
אברהם סי' תמ"ז ס"ק י"ג כתב אבל אם שהה מעת לעת קודם הלילה אז פולט בכל עת
ודוק בלשון הרב זכור לאברהם ד' קי"ו ע"א וכי היכי דבתבשיל אם חזרו וחקמוהו בפסח
נותן טעם מחדש הכי נמי כיון דהיה פבוש גם בפסח נותן טעם מחדש ע"כ דמוכח דכל
ההקפדה היא שיהיה פבוש גם בפסח דאם לא פן הוה ליה למימר כיון דנגמר כבישתו
בפסח ובספר זכרון לידדי הרה"ג אבד"ק ראזיטש יצ"ו על א"ח בהלכות פסח ד' י"ג
ע"א ראיתי שכתב בשם שו"ת הר הפקמ"ל סי' י"ד שנסתפק במרקחת או שומן שעומד
בכלי חמץ בפסח אם יש לחוש שפולט בפסח להמאכל וצריך ביעור בפסח אף דהוי נותן
טעם לפגם ואין אצלי ספר הנ"ל והמובן ממה שכתב בשמו הוא דספקו טהור הוא אם
כדבר שנותן טעם לפגם צריך ביעור ואם היה טעם לשבח היתה הכבישה אוסרת בפסח:
(יא) חמץ בפסח במשהו ואי אמרינן תרי משהו עיין להרבנים באר היטב סי' תמ"ז סק"ב
ונזכור לאברהם שם ובד' קי"א ע"ב [ד"ה מ"כ] ופרי חדש ריש סי' תמ"ז ומה שכתב שם
שפן דעת הש"ך יו"ד סי' דק"ל השיגו הרב אהל יצחק סי' ט' דלא נראה מה שכתב בנקודת
הפסח שם והרב חיי אדם פלל ק"ך אות ח' עמד בעיקר דין זה וכתב לאוסר בחמץ בפסח
זולת במקום מגיעת שמחת יום טוב או הפסד מרובה ועיין להרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל
סי' תמ"ז אות י"ז והצריך בענין זה הרב שואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"ב סי' ק"מ

עי"ש: יב) קרה שאלה בבית החולים שלקחו מהקעסיל ששימשו בו כל ימות השנה חמץ ולקחו מהמים ונתנו לתוך יורות וקדרות בפסח ואמרתי דבר חדש דכיון דמשהו אינו רק חשש דרבנן אם פן לחולה שאין בו ספנה מותר איסורין דרבנן עיין ביו"ד סי' קנ"ה ואף דשם האיסור דרבנן וכאן האיסור מן התורה מכל מקום משהו דדעת השאלות להתיר בפסח וגם ר"ת סובר פן בבית החולים יש להקל פן כתב הרב שואל ומשיב מהדורא ג' ח"ג סוף סי' מ"א ונראה דאף דמאי דנקיט בפשיטות דאיסורין דרבנן מותרים לחולה שאין בו ספנה אין הדבר פשוט פן והרבה פוסקים סוברים דאיסורי הנאה דרבנן אסורים לחולה שאין בו ספנה כמו שמתבאר ממה שפכתתי בקונטרס זה במערכת יין נסוף אות ב' עיש"ב.

מכל מקום בגדון זה איסור משהו מסתברא דיש לסמוך אדעת אשאלות ור"ת דגם חמץ בטל בששים דבמקום חולי י"ל דכולי עלמא מודו דלא גזרו רבנן וצריף להתישב בדבר להלכה ולמעשה: יג) להעמיד יגורטי בחלב הנקפא בשאור יש תקנה ליקח קודם פסח אותו חלב הנעשה משאור ולעשות בו חלב אחר ומאותו אחר עד הפעם שלישית ומותר לאכול בפסח החלב שנקפא מהשלישי פן כתב מרן החבי"ב בכנסת הגדולה יו"ד סי' קט"ו בסוף הגב"י ועיין מה שרשמתי בזה בסי' ח' אות כ"ו דאין לסמוך על זה שיש חולקים: יד) אם מועיל סיגון לפת שגפול למים או יין רשמתי לקמן סי' ד' אות ט"ו ולדבש בסי' ה' אות מ"א: טו) חמץ נוקשה אי בטיל בששים רשמתי לעיל סימן ב' אות ב': טז) חמץ בפסח דאסור במשהו כתב הרב שערי תשובה סי' תס"ז אות ל' שצדד במקום אחר לומר דדוקא בחמץ של ישראל שיש לו בעלים הוא דגזרו איסור משהו ולא בחמץ של נכרי ובחמץ של הפקר עי"ש והרב פרמ"ג סי' תמ"ח באשל אברהם אות א' כתב הביא נכרי בפסח דבר שיש בו משהו אסור לקבלו ולא בטל ביד נכרי ע"כ נראה דפשיטא ליה דגם בחמץ של נכרי אמרו חכמים דאסור במשהו.

אחר זמן רב בא לידי שו"ת תורת חסד א"ח לאחד מגאוני דורינו יצ"ו וראיתי בסי' כ"א אות ב' ד' ג"ן ע"ד שכתב שדברי השערי תשובה לא נתחווירו פלל ומסתמת דברי הפוסקים נראה דאף חמץ של נכרי במשהו ולפי דברי הר"ן בפרק פל שעה דטעמא דחמץ בפסח לא הוי יש לו מתירין משום דגם אחר הפסח לא שרי אלא על ידי תערוכת אבל בעיניה אסור אם פן חמץ של נכרי דאחר הפסח שרי בעיניה הרי הוא דשיל"מ וכן כתב הרמב"ן במלחמות בהדיא דחמץ של נכרי הוי דשיל"מ וגם מדברי הריב"ש סוף סי' ת' בשם הלכות הרי"ף גיאת מבואר דאין חילוק בין ישראל לשל נכרי וכן משמע גם פן מדברי הרקח שבט"ז סי' תס"ז ס"ק י"ז ורק לדברי הפרדכי דטעם דחמץ לא הוי ישל"מ משום שחוזר לאיסורו לשנה הבאה יש לומר פן גם בחמץ של נכרי ומכל מקום במה שכתב השערי תשובה דחמץ בעין של נכרי אוסר במשהו אבל הבלוע מחמץ שאין בו בנותן טעם לא נאסר במשהו בהיותו ביד נכרי דלא שייף אז גזרת חז"ל על משהו אפטר לצדד בזה ואף אי לא נימא כהשע"ת אלא אפילו הבלוע ביד נכרי מתמת משהו נמי נאסר מכל מקום יש לחלק בזה בין איסור אכילה לאיסור הנאה דכיון דפלוגתא היא בירושלמי פ"ק ב' הלכה ב' אי חמץ של נכרי בפסח אסור בהנאה אף דנקיטינו דאסור מ"מ לענין חומרא דמשהו יש לומר דכולי עלמא מודו דעל כל פנים אינו אוסר בהנאה בחמץ של נכרי עכ"ד ולא ראה דברי הפרמ"ג הנ"ל דמבואר דסובר דגם בהנאה איתנה

לחוקר דמשהו בחמץ של נכרי וכן משמע מסתמיות דברי הפוסקים בדברי מני"ר גופה לעיקר דברי הרב שערי תשובה: שוב ראיתי שיש לתמוה על כל הרבנים הנ"ל שגזעלם מהם דברי הרשב"א שהביא מרן הב"י בס"י ת"מ [ד"ה כתב הרשב"א] אבל בנדאי אסור להעלותו עמו על השלחן דקרוב לבא לידי פשיעה פיון שמפירים זה את זה דכמו שאין הישראל מקפיד על הנכרי שיאכל משלו וכו' ואפילו בהפסק מפה אסור דכיון דחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור אחד משלו בשל ישראל וסחור סחור לכרמא לא תקרב עכ"ל ופסק פן מרן בש"ע שם ס"ג ונהרב הלבוש ונהרב מוהרש"ז בש"ע שלו פתבו טעם דין זה פדכתב הרשב"א דכיון דחמץ במשהו רחוק שלא יתערב פירור וכו' הרי מפורש בדברי הרשב"א דחומרת משהו היא גם בחמץ של נכרי והוא פלא על כל הרבנים הנ"ל שלא זכרו דברי הרשב"א ונהרב הלבוש הנ"ל ומצאתי לידיו הגאון מוהרמנ"י יצ"ו שכתב בספרו מנחת משה בקונטרס חקת הפסח דין י"ב בשם שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ו ומה שרצה אחד לומר דהוי חמצו של נכרי ישמקע הדבר דכי חמצו אינו אוסר בנותן טעם וגם עיקר הטעם משום פרת ולא בדיל וגם זה מקרי לא בדיל וראיה מדברי הרשב"א גבי להזהר מלהעלות חמץ של נכרי על השלחן שחמץ במשהו עכ"ד הנה אף שפתח ואמר כמתמיה דאטו חמץ של נכרי אינו אוסר בנותן טעם דמשמע דבמשהו מיהא אינו אוסר הנה בסוף דבריו כתב מפורש דגם במשהו אוסר וכדכתב בשם הרשב"א ואם הרבנים הנ"ל היו רואים דברי הרשב"א לא היו מהנדסים עוד בדבר הזה ומעתה קם דינא דחומרת משהו היא גם בשל נכרי וכן מתבאר ממה שכתב בשו"ת זכרון יעקב שהבאתי בס"י ד' סוף אות ט"ו עי"ש במה שהבאתי עוד בשם איזה מחברים: והנה בענין זה השיגוני רבני דורנו יצ"ו במקתביהם ולא יכלתי לעיין שנית בענין זה ולא הבת האמת פי היא חיינו ונאהובה מן הפל הנני מעתיק דב"ק על סדר שפאו מקתביהם לידי והמענין יכריע ואם שגיתי אתי תלין משוגתי ויצא הראשון הלא הוא ידידי הרב בראוןצק מוהר"ר שמואל פנחס יצ"ו וז"ל בס"י צ' הביא מדברי רשב"א ראיה דחמץ עפום אוסר במשהו ואפתי אין ראיה להפרמ"ג דרשב"א מיירי שנתערב בתבשיל שביד ישראל האוכל ונעשה חמץ של ישראל טרם שנתערב עד שאינו ניכר ואסורא לא ניחא ליה דליקני לא שייך רק בקנין חצר לא בכה"ג כמו שכ' בתשו' ב"א בס"י כ"ט אבל הפרמ"ג מיירי בנתערב בשל עפום א"כ כיון דבל יראה ליכא עיין בש"ע של מוהרש"ז ריש סי' תמ"ז וגם בדילי באפשר דבטל וכשבא ליד ישראל אינו חו"ן ולדעתי למה הוצרך הרשב"א משום דחמץ אינו בטל בששים הא בלא"ה אינו בטל משום שלא נודע עכ"ד יצ"ו.

וידידי הגאון אברהם צבי הפהן אבד"ק חערסאן יצ"ו כתב לי בזה וז"ל ולענ"ד נראה שאין מהרשב"א ראיה דז"ל הרשב"א שם פיון שמפירים זא"ז דכמו שאין הישראל מקפיד על העפום שלא יאכל משלו פן העכומ"ז לא יקפיד על הישראל וכו' וא"כ פיון דאין מקפידין אזי הפירור של עכומ"ז שאוכל ישראל נקרא חמץ של ישראל ולא חמץ של עכומ"ז ושפיר כתב בכיון דחמץ במשהו וכו' ועי' בשפת ד' קמ"ט בני חבורה המקפידין וכו' ועיין במהרש"ל בפרק כ"ה סי' מ"ג ובחז"ל שם סי' ת"מ ס"ק י"ג וא"כ אין מהרשב"א ראיה לענ"ד ויש להעיר ג"כ מהא בפסחים מ' אר"ה בציקות של עכומ"ז וכו' והלא יש לחוש דלמא יש משהו שם וע"ש ברא"ש מה שהביא יש מקשים על רש"י אבל א"נ דחמץ של עכומ"ז אינו אוסר במשהו ניחא אף באמת ל"ז להבין לפני ענ"ד מה נפ"מ

בין חמץ עכומ"ז לְשֵׁל יִשְׂרָאֵל הֲלֹא תִיָּקֵף דלעס"י קְנִיָּה עֵינִן בְּכַתְּנוּבוֹת ד' ל' ע"ב וא"כ תו הוי חמץ של יִשְׂרָאֵל הָאֵם כְּשֶׁנֶּפֶל מִשְׁהוּ שֶׁל עכומ"ז לתוף תְּבַשִּׁיל שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאוֹכֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּבַשִּׁיל הָאֵם לֹא נִקְרָא זֹאת חֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֲלֹא זָכָה יִשְׂרָאֵל בְּהַחֲמֵץ וּא"כ הֵיכִי מִשְׁפַּחַת חֲמֵץ שֶׁל עכומ"ז וְאֶפְשָׁר כְּשֶׁמִּתְכַּנֵּן שֶׁלֹּא לְקַנּוֹת וְאִסּוּרָא לֹא נִיחָא לִיהּ לְקַנּוֹת וְצ"ע אַף מְהַרְשֵׁב"א אֵין רְאִיָּה לַענ"ד וְיֵישׁ עוֹד רְאִיָּה לְדַבְּרֵי מְפָסְחִים כ"ט בְּתוֹס' ד"ה בְּדִין יע"ש.

גם י"ל דְּהַרְשֵׁב"א אֵינְרֵי יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ וּא"כ הַמִּשְׁהוּ בְּעֵין בְּפִירוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהוּי כְּהַנְפֵר הָאִסּוּר וּבְנֻדָּאֵי גַם הָאֲחֵרוֹנִים הַנ"ל מְסַפְּמִים דְּאִסּוּר לְאָכֹל מִשְׁהוּ חֲמֵץ בְּעֵין שֶׁל עכומ"ז וְהֵם אֵינְרוּ כְּשֶׁנֶּפֶל מִשְׁהוּ לְתוֹף הַתְּבַשִּׁיל וּא"כ לֹא קָשָׁה עֲלֵיהֶם מְהַרְשֵׁב"א הַנ"ל עכ"ד.

וְאַבְרָהָ אֶחָד מִיְדִידֵי מַעִיר שְׁעָפֶס מוהר"ר יֵאוּשַׁע הָעֵשִׂיל יצ"ו כְּתֹב לִי בְּזֶה וְנ"ל בְּדַבְּרֵי חֲכָמִים ס' צ"ט עַל מַה שֶּׁכָּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה דְּחֲמֵץ שֶׁל נְכָרֵי אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּמִשְׁהוּ וְאֲדוּנֵי מַנִּי"ר שְׂיִחְנֵי אֲחֵרֵי הַבֵּיאוּ חָבֵל נְבִיאִים הַמְדַבְּרִים בְּהֵאֵי דִינָא תָּמָה עֲלֵיהֶם וְאֵינְתִי מַתְּנִיתָא בִּידְנִי דַבְּרֵי הַרְשֵׁב"א הַמּוֹבָא בַב"י ס' ת"מ שְׂאִין לְאָכֹל עִם נְכָרֵי עַל הַשְּׁלַחֵן בְּפֶסַח זֶה חֲמֵץ וְכוּ' מְפַנֵּי חֲשֵׁשׁ פִּירוּר מִשְׁהוּ וּמִזֶּה הַבֵּיאוּ רְאִיָּה דְּמִשְׁהוּ שֶׁל נְכָרֵי ג"כ אִסּוּר וְנֶאֱנָא זַעֲרָא פְּלִיאָה דַּעַת מְפַנֵּי הָאֲכַוּנָת שְׁעַר אֲפָרִים וְהַנְמָשְׁכִים בְּדַעַת זֶה בְּתַעְרוּבָת מִשְׁהוּ בְּנְכָרֵי אוֹ תַעְרוּבָתוֹ בִּיד יִשְׂרָאֵל דְּדוֹקָא חֲמָצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁהוּ מְפַנֵּי הַחֲנוּמָר וְלֹא אֶצֶל נְכָרֵי אֲבָל בְּחֲמֵץ בְּעֵינָא שְׁהוּא בִּיד נְכָרֵי לֹא אִישְׁתַּמֵּיט חַד מִרְבּוֹנוֹתָא דְלֹא לְאִסּוּר בְּמִשְׁהוּ בְּנִתְעַרְב בְּתוֹף הַפֶּסַח בִּיד יִשְׂרָאֵל וְהֵאֵי דִינָא דְּהַרְשֵׁב"א הוּא בְּכִי הֵאֵי גִוּוֹנָא שְׁהַנְכָרֵי אוֹכֵל חֲמֵץ בְּעֵין עַל שְׁלַחֵן יִשְׂרָאֵל וְיֵישׁ לְחוּשׁ שְׂיִתְעַרְב פִּירוּר מִשְׁהוּ בְּמִאֲכָלֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ שְׂיֵאֲכַל הַפִּירוּר בְּעֵין [וּבְכֹן לְצַעִיר כְּמוֹנֵי יִפְלֵא ג"כ לַפ"ד הַרְמַב"ם וְדַעֲיָמֵי' דְּחֲמֵץ הוּי דְּכָר שְׂיֵישׁ לוֹ מִתִּירִין וּלְפִיכָה לֹא בְטִיל א"כ בְּתַעְרוּבוֹת בִּיד נְכָרֵי יוֹתֵר יֵישׁ לָנוּ לומר דְּחֲשִׁיב יֵישׁ לוֹ מִתִּירִין דְּלֹאֲחַר יֵהָא מוֹתֵר לְגַמְרֵי בְּלִי בִּישׁוּל מִשְׁא"כ בְּתַעְרוּבָת בִּיד יִשְׂרָאֵל דְּגַם לֹאֲחַר הַפֶּסַח לֹא יֵהִיָּה מוֹתֵר אֶלָּא ע"י בִּישׁוּל] עכ"ד יצ"ו גַם אֲבָרָה אֶחָד יְדִידֵי מוהר"ר אֵלִיאֵאוֹאֵיִזְנְשֵׁטֵיין מַעִיר נִיקְאֵלֵיב יצ"ו כְּתֹב דְּלֹא נַעֲלַם מִהַפּוֹסְקִים דַּבְּרֵי הַרְשֵׁב"א דְּשָׁם הוּא הַחֲשֵׁשׁ שְׂמָא יֵאֲכַל מִשְׁהוּ בְּעֵין וּמ"ש רְחוּק הוּא שְׁלֹא יִתְעַרְב מִשְׁהוּ הֵינְנוּ בְּדִלְיָפָא ס' עכ"ד יצ"ו: וְיְדִידֵי הָרַב הַמֵּאוּה"ג מוהר"ר מֵאִיר יוֹסֵף מִיטְלִיאַנְסְקִי אַבְד"ק סוּם יצ"ו כְּתֹב וְנ"ל מַעֲכַתָּה"ר הַעִיר בְּס' צ"ט עַל דַּבְּרֵי הָרַב שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה ס' תס"ז אוֹת ל' שֶׁכָּתַב לְחַלֵּק בֵּין חֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְחֲמֵץ שֶׁל נְכָרֵי דְּבְחֲמֵץ שֶׁל נְכָרֵי לֹא גְזָרוּ אִסּוּר מִשְׁהוּ וְהַעִיר מַעֲכ"ת מְהָא דְּמְבוֹנָר בַּש"ע ס' ת"מ מְהָא דְּכָתַב הַרְשֵׁב"א דְּאִסּוּר לְהַעֲלוֹת עִם הַנְּכָרֵי חֲמֵץ עַל הַשְּׁלַחֵן כו' כִּינּוּ דְּחֲמֵץ בְּמִשְׁהוּ רְחוּק הוּא שְׁלֹא יִתְעַרְב פִּירוּר אֶחָד מִשְׁלוֹ בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל וְסָחוּר וְסָחוּר וְכוּ' ע"כ הָרֵי מְפֻנְשׁ יוֹצֵא מִדַּבְּרֵי הַרְשֵׁב"א דְּחֲנוּמְרַת מִשְׁהוּ גַם בְּחֲמֵץ שֶׁל נְכָרֵי וְהַתְּפִלָּא עַל הַרְבָּנִים שְׁלֹא זָכְרוּ דַּבְּרֵי הַרְשֵׁב"א עכ"ל הַטְּהוּר וּלְפִי דַּעַתִּי הַקְּלוּשָׁה אֵין סְתִירָה מִדַּבְּרֵי הַרְשֵׁב"א לְהַשְׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה דְּהַמְעֵינֵן בְּדַבְּרֵי יִרְאָה דְּלֹא מִיָּרוּ רַק בְּאִנְפֵן אִם נִתְעַרְב בִּיד הַנְּכָרֵי קוֹדֵם שְׂבָא לִידֵי דְּיִשְׂרָאֵל דְּשָׁם לֹא גְזָרוּ אֲבָל הָא וְדָאֵי דְּחֲמֵץ בְּעֵין שֶׁל נְכָרֵי אִסּוּר לְיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁהוּ וְכֹנֶנֶת הַרְשֵׁב"א שֶׁכָּתַב רְחוּק הוּא שְׁלֹא יִתְעַרְב פִּירוּר אֶחָד בְּאִנְפֵן שְׂיֵאֲכַלְנוּ בְּלֹא תַעְרוּבָת וְכֹנֶנֶתוֹ דְּהָא וְדָאֵי אִם יִרְאָה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַפִּירוּר לֹא יֵאֲכַלְנוּ רַק דְּחִיָּשִׁינּוּ שְׁעַל יְדֵי שְׂיִתְעַרְב לֹא יִרְאָנוּ וְיִטְעוּן טַעְמָא דְּאִסּוּרָא וְהָרֵי הוּא נַעֲשֵׂה חֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכִמוֹ שְׁמַחֲלַק שָׁם בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בֵּין חֲמֵץ בְּעֵין לְבִין

חמץ הבלוע וע"כ ציין פן לפי מה שהעלו אחרונים דגם בשארי איסורים אסור לאכול על שלחן אחד ונהרי שארי איסורים יש להם ביטול כמו שפיתבו בח"י ובפ"ח ובאש"ל אברהם מוהר"א אפענהיים בגיליון הש"ע שעם באר היטב וע"כ דחיישינן שיטענום טעמא דאיסורא בעין ונהיה נראה לכאורה דבפירורין מחמץ בעין של נכרי לא שייך לקרות על זה שם חמץ של נכרי דהא הן הפקר ממילא ולפי מה שפיתבו האחרונים ובפמ"ג בפתיחה הפוללת דגם באיסורי הנאה יש זכיה מהא דשני דברים וכו' אם פן יש לחוש שמא יתערב פירור הנכרי במאכל הישראלי גם יש לחוש שמא יבא המשהו לתוך פיו בלא תערובת כמו שמביא מר בשם הגאונים בענין חשש חמץ בצוקער שמא ידבק בו החמץ לתוך פיו של ישראל בעין וזה דכתב שמא יתערב הפונה הוא דעל ידי שיתערב יתעלם מעיניו ולא יראה אם אוכל את החמץ וזה יהיה פונת הגאון בספר מנחת משה דהעיר מעכ"ת דהתחיל בנ"ט וסיים במשהו דתחילה כתב בעי תערובות וכו' מלתא דפסיקא דבנ"ט בנדאי נאסר גם חמצו של נכרי גם על ידי תערובות וסמך דבריו על דברי הרשב"א להזהר להעלות חמץ של נכרי על השלחן מטעמא דחמץ במשהו ושם מייירי בחמץ בעין ונותן טעם והסבר בהא דהחמירו שלא לעלות גבי חמץ יותר משארי איסורים ואפשר דהרשב"א סובר לחלק בין חמץ לשארי איסורים משום דחמץ במשהו ויעניין ש"ך יו"ד סי' פ"ח סק"ב והא דכתב הרשב"א לשון דחמץ במשהו אשגרת לישנא הוא לומר דפליג הרשב"א על הא דא"ח שהביא בש"ך שם וכו' דבשארי איסורים מותר לאכול על שלחן אחד עכ"ל יצ"ו: שוב השגתי ספר יקר גילוי דעת לאישי פהן גדול הגאון שלום מרדכי אבד"ק ברעזאן יצ"ו וראיתי שם בד' רי"ח ע"ב אות י"ב שהביא מה שכתב בשערי תשובה סי' תס"ז סק"ל דבחמץ של נכרי יש לומר דלא גזרו גזירת משהו בפסח וכתב דבשו"ת גוא"י [אולי הוא גור אריה יהודה] א"ח סי' מ"ט האריך לבאר דבר זה בטעמו ובזכרוני שראיתי בשו"ת שני"ח שחזק הדבר בראיה מפח קושיות המקור חיים ושאר גדולים איך שותים מן הנהרות שבנדאי נתערב משהו חמץ ובעל פרחין דבשל נכרי או של הפקר לא גזרו ממשהו עי"ש ואף דבפרי מגדים סי' תמ"ח באש"ל אברהם סק"א לא נחית לסברא זו מכל מקום יש לומר פן ומצינו פי האי גוונא ברמב"ם פרק רביעי מהלכות שמיתא ויובל הלכה כ"ט דנכרי שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית דספיחים מותרים ובכסף משנה בשם מוהרי"ק דכיון דכל האיסור הוא משום גזרה שמא יזרע ובנכרי לא שייך לגזור שהרי אין מצוים על זה שרי עי"ש וכן אין בית הפרס בשל נכרים כדאיתא בפרק י"ז דאהלות משנה ג' וראיתי בספר יד יהודה שנדפס מחדש בסי' פ"ח סק"ב שדחה סברא זו בשתי ידים וכתב דמצוה לפרסם שהוא טעות והכל ואני אומר אין לה יפה מן הצניעות ומה שכתב ראיה להיפוך מדברי הרשב"א שפסק דבחמץ אפילו בהפסק מפה בין ישראל לנכרי אסור משום דחמץ במשהו וכן הרי"ץ גיאת כתב בין חמץ של נכרי אסור במשהו וכו' לא קשיא מידי דנדאי חמץ של נכרי שנתערב לתוך של ישראל אסור במשהו אבל בנתערב כבר ביז נכרי יש לומר דאינו אסור במשהו ונתבטל ביז נכרי ושוב אינו אסור לישראל וגם בלאו הכי הרי הרשב"א ורי"ץ גיאת לשיטתם שפותרים דבחמץ חוזר ונעור ובפרט בפירור שהוא יבש ביבש דלכולי עלמא חוזר ונעור לכן כשחוזר ובא ליז ישראל חוזר ונאסר מה שאין פן בלח בלח לדין דאינו חוזר ונעור שפיר יש לומר כדברי הגדולים הנ"ל עכ"ל יצ"ו:

ותורף דברי הרבנים גור אריה יהודה וישנות חיים ראיתי עתה שהובאו בס' בית יצחק לידדי הגאון מוהרי"ץ שמעלקש יצ"ו אבד"ק פראמישלא ונ"ל בס' ס"ו אות ג' והנה בתשובת גור אריה יהודה הורה להקל בבאר שנמצא חמץ וצדד לומר דונקא בחמץ של ישראל שעובר בבל יראה אסור במשהו מה שאין פן בחמץ של עכומ"ז עי"ש מה שפכתב בתשובת רש"י שבבית יוסף ריש סי' תמ"ז דבנתבטל קודם פסח דאינו עובר בבל יראה אינו במשהו ולפי זה הוא הדין בחמץ של נכרי וסברא זו הובא בשערי תשובה סי' תס"ז סק"ל אמנם אם נאמר פן לא אשכחון חמץ שהוא במשהו דבנדאי בטל חמצו קודם פסח ואם קונה תרנגולת בפסח בנדאי אין דעתו לקנות החמץ שבה כדי שלא יעבור בבל יראה אף דמשפחת בנתחמץ לו בפסח אבל כל פי האי לא הוה להפוסקים למיסתם ונראה לחזק קצת הסברא על פי מה שצדד הפרי מגדים בפתיחה לסי' תמ"ב דלענין בל יראה לא שייך ביטול דהוי פטומאת משא דאיתא בבכורות כ"ג דלא שייך ביטול אף כל זה בנתערב בפסח אבל אם נתערב קודם פסח הוי טעם קלוש ואינו חל איסור לכל ולפי זה בנתערב בפסח דלענין בל יראה דהוי פטומאת משא לא שייך ביטול ועובר אף בפחות מששים אף דלאכילה הנה להיות מותר דטעמא ליכא פחות מששים ולכן כתב רש"י פיון שעובר בבל יראה אף באכילה אסור במשהו משום לתא דבל יראה ולפי זה אף אם ביטל החמץ קודם פסח מכל מקום אם נתערב בשל ישראל אם יתבטל בשלו יחזור ויזכה בו כדין איסורי הנאה שנתערב בהיתר שמבואר בפרי מגדים יו"ד סי' ק"ט ויעבור בבל יראה לשיטה הנ"ל דהוי פטומאת משא ולכן לענין אכילה גם פן לא גזרו ואם פן בחמץ שנפל לבאר שהוא הפקר וכשמביא המים לביתו מסננו במסננת לא שייך לומר דיעבור בבל יראה ומשום הכי שפיר בטל לענין אכילה וכו' ובסוף התשובה כתב שהראו לו שגם בשנות חיים להגאון מוהרש"ק בס' ש' וש"א היקל בנהרות של נכרים מטעם ההיתר שהביא בשם שו"ת גור אריה הנ"ל: שוב נדפס ספרו בית יצחק יו"ד ח"ב וראיתי שם בקונטרס אחרון סי' יו"ד שהביא בקיצור מה שהקשה ומה שתיגרץ בספרו בית יצחק א"ח הנ"ל והוסיף ששוב ראה בתשובת הגאון אבד"ק הרימאליב שהקשה להפוסקים דבחצי שיעור אינו עובר בבל יראה אמאי אסור במשהו וכן הקשה מפלי חמץ שאוסרים במשהו אף שאינו עובר בבל יראה על הבליעה שמכל זה נראה שלא פדעת המתירים משהו בחמץ של נכרי משום מה שאינו עובר בבל יראה והגאון המחבר השיב דסברת המיקלין היא דבחמץ של ישראל אסרו ולא חלקו כמו שאסרו בעבר עליו הפסח אף בחצי שיעור וכן כתב הפרי מגדים בפתיחה כוללת להלכות פסח פרק ד' אות י"ד לענין חמץ של פלאי הפך מה שאין פן בחמץ של עכומ"ז דאינו עובר בבל יראה לא אסרו בחמץ שלו במשהו דהוי בנתבטל קודם פסח וכמו שלא קנסו בחמץ של עכומ"ז לאחר הפסח אף שהישראל עבר בבל יראה כדאמרין בירושלמי לרבי יונה פן לא אסרו בחמצו במשהו ובכל זאת אין סברתם מוכרחת והפרי מגדים כתב בריש סי' תמ"ח באשלאברהם סק"א דחמץ של עכומ"ז במשהו שפכתב נכרי שהביא בפסח דבר שיש בו משהו אסור לקבלו דלא בטל ביז עכומ"ז ובנדאי אין פונתו דבעכומ"ז לא שייך ביטול שהרי ביו"ד סי' ק"ד הביא תשובת מוהר"ם מלובלין גבי חלב דשייך ביטול ביז נכרי [דלא פהרדב"ז] ועל פרחיו פונתו משום דאסור במשהו לכן אין להתיר לכתחלה וכו' אלו תורף דב"ק: גם אשו"ר בספר היקר בגין שלמה לידדי הגאון מוהרש"ל הפנה מוילנא יצ"ו בס' כ"ד

[כד"ה ודע] שפכת דמתשובת רש"י שהביא מרן הב"י בס"י תמ"ז משמע להדיא דסובר דטעם דחמץ בפסח במשהו הוא משום קנס דעבר בבל יראה ולפי זה בחמץ של נכרי שגפיל להתבשיל של ישראל או חמץ שנתחמץ עתה דלא עבר עדיין בבל יראה שגפיל לתבשיל בטל בשמים כשאר איסורים אמנם אין פן דעת הפוסקים וגם מדברי רש"י אינו מוכרח כל כך דאפשר דעיקר תקנת חכמים היא משום קנס דבל יראה ואחר שתקנו חכמים לא חילקו בין חמץ לחמץ משום לא פלוג ומתוך הרשום למעלה מוכן מה שיש להעיר עליו: ובספר חמדת משה הנדפס חדש ממש להרה"ג מו"ץ בלאדן יצ"ו בס"י ג' בהיותו א"ח עסו"ק להשיב על מה שגשאל בנכרי שבשל תבשיל של מצה או בשור בקדרה חמץ אם מותר באכילה משום דסתם כלי נכרי אינם בני יומן ואף דנותן טעם לפגם אסור גם בפסח לדעת הרמ"א מפל מקום אפשר דזה דוקא בנעשה ביד ישראל ולא כשנעשה אצל עכומ"ז ואחר שגשאל ונתן להשיב על השאלה הביא תורף הדברים שפתינו אני הדל בחלק דברי חכמים סי' צ"ט דמתשובת הרשב"א מתבאר דגם בחמץ של נכרי אסור במשהו והשיב על זה דכשנדקדק בלשון הרשב"א יש להביא ראיה בהיפך שזה לשונו בסוף סי' קע"ז אבל אסור להעלותו עמו על השלחן וקרוב הדבר לידי פשיעה כיון שמפירין זה את זה וכמו שאין ישראל מקפיד שלא יאכל העכומ"ז משלו פן העכומ"ז לא יקפיד עליו ואף בהפסק מפה אסור דכיון שחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור אחד משלו בשל ישראל וסחור סחור לכרמא לא תקרב עכ"ל ויש לדקדק למאי כתב הרשב"א דקרוב הדבר לידי פשיעה דמה נפקא מינה אם יבא לידי פשיעה או לא ולא כתב בפשיטות דכיון שיתערב פירור של עכומ"ז יאכל איסור משהו הלא איסור חמץ במשהו אסור באכילה אפילו בשוגג בלא פשיעה לכן נראה לעניות דעתי דדוקא בכי האי גוונא שמפירין זה את זה דהוי בפשיעה אסור אפילו בחמץ של עכומ"ז אי משום דנעשה בחמץ של ישראל או דהחמירו בפשיעה כמו חמץ של ישראל אבל בלא פשע ונפל מעלמא משהו חמץ של עכומ"ז מודה הרשב"א דבטל בשמים והשתא לא קשיא מידי על הרב שערי תשובה אשר עובדא דידיה הוה דעורב הביא כף מלונקלף ע"ש דהישראל לא פשע מידי על פן מצדד להקל ודו"ק ועוד גדולה מזו כתב שם בשערי תשובה שיש מקום לומר דחמץ של עכומ"ז או של הפקר אינו אסור במשהו ע"ש ועל כל פנים אם נתבטל בשמים ביד עכומ"ז החליט שם דמותר ויש להביא ראיה להחמיר משהו ומקור חיים ולנדון הנ"ל מהא שפכת רמ"א ביו"ד סי' קכ"ב סעיף ו' דאם חתים מים בסתם כלי של עכומ"ז ללוש בהן פת אסור ללוש באותן מים דלדבר זה מיקרי לכתחלה ונותן טעם לפגם אסור לכתחלה הואיל ועדיין לא התחיל הנאתו שלא הוסימו לשתיה אבל דבר שנעשה בשבילו ולא בשביל דבר אחר אף על פי שהוא של עכומ"ז וישראל קונה מפניו לכתחלה מותר דמאחר דכבר נעשה ביד עכומ"ז מיקרי דייעבד עכ"ד עי"ש אלמא דיש חילוק גם לשאר איסורין אם נעשה ביד ישראל או נעשה ביד עכומ"ז משום דלא שייך אצלו שם איסור אם פן ממילא גם בנדון דידן שאלה הנ"ל מותר לישראל אם נתן לו עכומ"ז התבשיל שנעשה אצלו נותן טעם לפגם ואפילו אם תמצא לומר דדעת השע"ת שם דוקא משום תרי משהו שהוא מחלוקת הט"ז והש"ך בזה וסובר השע"ת דבחמץ של עכומ"ז בנדון הנ"ל לכולי עלמא שרי בתרי משהו על כל פנים בנדון שאלה הנ"ל אם נפל אחר כך לתבשיל של ישראל אינו אסור במשהו אפילו לדין דגם

נותן טעם לפגם אוסר במשהו אבל בנעשה לפגם בינד עכומ"ז אינו אוסר במשהו ומפל מקום איני רוצה לסמוך עלי בפרט באיסור חמץ כי ידעתי מה ערפי שאינני פדאי להכריע ודוק ואחר כך קניתי תשובת משפטים ישרים ופסק גם פן שם בסי"ב כמו שפסק הרב שערי תשובה הנ"ל דאם נתבטל בששים בינד עכומ"ז שרי לישראל עי"ש אלו תנרף דבריו: שוב השגתי ספר יד יהודה על הלכות שחיטה להגאון מוהרי"ל לאנדא יצ"ו וראיתי בהשמות הספר בדר קנ"א סוף עמוד ד' שכתב שבספרו להלכות תערוכות ביאר דגם חמץ של נכרי אף אם נתערב בבית הנכרי בפסח אינו בטל ושהביא שני טעמים שנאמרו במה שהחמירו בחמץ לאסור במשהו דיש פוסקים שכתבו משום חומרא דכרת ולא בדילי מיניה ויש פוסקים שכתבו משום דהתורה החמירה לעבור בבל יראה ושקיל וטרי בטעמים הללו ובדר קנ"ג סוף ע"א פתב ולענן דינא אין שום נפקא מינה בין אי אמרינן דטעמא משום פרת או אם הוא משום דהחמירה תורה לעבור בבל יראה ותמור מלאו דלא תותרו דגבי נותר מפני שכל שעה שמשהו אותו בביתו עובר בשני לאוין בל יראה ובל ימצא מפל מקום גם חמץ של נכרי אינו בטל דהא חומרא דחמץ הוא מה שהתורה אמרה שלא ישקה אדם חמץ שלו בתוך ביתו אם פן מה לי במה שזה החמץ הוא של נכרי ואין ישראל עובר עליו דהא לאו דוקא של נכרי דכל שאינו שלו תו אינו עובר עליו אבל מפל מקום החומרא דחמץ עליו גם בחמץ זה דהתורה אמרה שלא יקחנו ויהא שלו ואם עשה פן מיד עובר עליו בבל יראה ובל ימצא והוא ברור לכל המבין דבר על בוריו וכן לומר דבטל בעודו בינד נכרי כמו חמץ קודם פסח הוא דבר שטות לומר פן דכבר ביארתי בסי"ט ס"ט ס"ג אות ח"י דבתיבת בתיבתר לא שייך בטיול פלל וכל הביטול דתיבתר בתיבתר אינו אלא אם עומד לאסור בטל לגבי זה שלא יאסור מקל וחומר אם בטל לאחר שנאסר מפל שפן דבטל בעודו היתר שלא יאסור וחומרת חכמים שהחמירו בזה שלא יתבטל לא שייך בו בעודו היתר ודבר זה מבואר היטב כמו שביארתי שם אם פן זה שייך באם הוא בזמן היתר דאז חמץ מותר הוא או אם האיסור תלוי במעשה כגון בשור בחלב קודם שנעשה בשור בחלב או פלאים וכיוצא קודם שנתערב זה בזה הוא היתר גמור פל אחד בפני עצמו אבל חמץ של נכרי הא תיכף כשפא פסח אסרה תורה פל חמץ גם חמץ של נכרי וכל החומרות לישראל גם בזה החמץ כבר חל כשפא פסח אם פן גם אם נתערב בידי נכרי לענן מה יתבטל אי לנכרי הא לא צריך להביטול פלל דהא היתר גמור הוא לדידה ואי שלא יאסר לישראל הא כבר נאסר לישראל ואי אפשר שייתבטל וכי משום שהנכרי לא יתנו לישראל לאכול עד שיקחנו זה נחשב לא חל איסורו הוא דבר שלא יעלה על הדעת לומר פן והנה פל דברים אלו כבר מבואר בדברי בקוצר אף רב אחד כתב לי והאריף בזה וסבר דזה חשיב כמו תלוי איסורו במעשה לכן ביארתי הדבר שנית עכ"ל יצ"ו: ופשט דברי הרשב"ץ בחלק ג' סי' חר"ן מורים שסובר דתערובת משהו בפסח נוהג בשל נכרי אף קודם שיבא ליד ישראל שכתב דבמקומות שנוהגים בכל השנה היתר בחמאה של נכרים גם בפסח מותרים דלמאי נחוש לה אי משום פליהם הרי נותן טעם לפגם מותר גם באיסור חמץ ואי משום תערובת חמץ בעין אם הוא קודם פסח הרי נתבטל וכו' ואם נתערב בפסח הוא אוסר בכל שיהו אבל אין לחוש לזה דאחזקי ריעותא לא מחזקינן וכו' עי"ש: והגאון שואל ומשיב במהדורא שתיבתא סי' ל"א נשאל אם יש לסמוך על היתר חדש שבספר גא"י [גור אריה יהודה]

סי' מ"ט בענין חטים הנמצאים בפסח בפאר ותורף דבריו על פי תשובת רש"י שבבית יוסף סי' תמ"ז דאף דחמץ במשהו הני מילי בעיניה דקנסין ליה משום דעבר על בל יראה אבל על ידי תערובת כי הכא שלא שיקר הכשר ויש לחוש שמא נמלח בדבר שיש בו חמץ אינו אסור אלא בנותן טעם דמבואר דכל עיקר דחמץ במשהו הוא משום חומרא דבל יראה ולפי זה חטים שנפלו לבאר שהוא מקום הפקר ואין לו שם בעלים לא שיקר בל יראה וממילא בטל בששים וגם אם נתערב אצל נכרי בפסח כל שיש ששים מותר לישאל דלא שיקר משהו כיון דלא עבר על בל יראה אלו תורף דברי הגא"י והשיב דאי אפשר לומר דכל טעם דמשהו הוא בשביל שעבר על בל יראה דלפי זה מהראוי להתיר על כל פנים תרי משהו בפסח וההיפוך מבואר וכו' ואף הטורי זקב החולק אבל לא מטעם זה רק דתרי משהו לא אמרינן וגם לפי מה שהעלה הבית חדש בסי' תמ"ז והמגן אברהם הספיק פן שם דאם שיה למשהו בעין עד לאחר הפסח לא עבר עליה ואף שהיה במקום אחד נאסר וכך כתב בסי' תס"ז ועל פרחין כל שלא שיקר קנס דבל יראה בכי האי גוונא אינו מהראוי לאסור במשהו דעיקר טעמו של רש"י הוא לפי שקנסו שעבר על בל יראה כשהוא בעין וגם לדבריו אם פן נפל פיתא בבירא לא יאסר לעולם דכל היכא דאפקר להפת ולא עבר על בל יראה מה בכך שנמצא במים הא לא עבר על בל יראה כל שביטלו וההיפוך מבואר וגם בפסחים ד' מ' אמרו מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהם מחמיצין ומחלק הש"ס בדרף מ"ב בין קווי וקיימי ללא קווי וקיימי וכן קיימא לן בסי' תנ"ט והרי שם נדאי מפקר להו ואם פן לא יאסר אחר כך כלל מיהו שם עיקר האיסור משום שלא יעבור על בל יראה ואף שבאמת המים מופקרים כבר כתב המגן אברהם בסי' תנ"ט סק"ט דאינו רק לכחלקה ועיין טורי זקב וחזק יעקב שם ואם פן אין ראיה אבל על כל פנים גוף הדבר אי אפשר לומר ולפי דברי הספר הנ"ל אם פן בחמץ גוקשה דנדאי לדידן אף מדאורייתא הוא אבל אינו עובר על בל יראה ובל ימצא וכדכתבו התוס' ד' מ"ב בשם הריב"א אם פן שוב אינו במשהו והרי דעת התרומת הדשן דגוקשה הוא במשהו והמגן אברהם סי' תס"ז סק"ה כתב דסובר התרומת הדשן דגוקשה מן התורה ולפי הבנת הגא"י הנ"ל על פרחין שאינו סובר פשיטת רש"י דהטעם משום בל יראה דאף דרש"י לשיטתו סובר דאלו עוברין הוא לענין בל יראה אבל אנו בדידן לא קיימא לן הכי כמבואר בריש סי' תמ"ב אבל באמת אין פונת רש"י דכל דלא שיקר בל יראה ובל ימצא לא אסרינן במשהו דזהו אינו רק דכל שהוא בעין דשיקר איסור בל יראה ובל ימצא אם היה שלו אסרו במשהו משום קנס אבל במקום שהוא ספק שמא נתערב דלא שיקר בזה ענין בל יראה לא קנסו לאסור ספק משהו וזה ברור בכוננתו ושוב כתב שמדברי הטורי זקב בסי' תמ"ז, [תס"ז] ס"ק י"ז בשם הרוקח בנמצא חמץ בדלי ששאבו מים וכו' מתבאר דל"א כגוא"י הנ"ל: יז) חמץ שנתערב בששים ביום ראשון של פסח ונשתקה עד יום שמיני של פסח יש לומר דמותר ממה נפשך אם יום הראשון הוא יום טוב אם פן יום שמיני הוא אחר הפסח ובטל בששים ואם היום הוא שביעי של פסח אם פן יום הראשון היה ערב פסח ובטל גם פן בששים ואם שיש לדחות זה וכו' מפל מקום יש לצרף לסניף סברא זו להקל מבשאר מות החג פן כתב הגאון אבד"ק פאניוועז יצ"ו בקונטרס גפן אדרת שבקובץ גידיל תורה קונטרס עשירי סי' קנ"ג ד' זר"ע ע"ד וד' ער"ח ע"א ואני ההדיוט ראיתי שנשאל על זה בשו"ת שערי דעה סי' י"ח הביא דבריו הגאון מנחת משה

זה בספרי שדי חמד בחלק דברי חכמים סי' ג' עי"ש] מפל מקום הדבר פשוט דאית לן למינקט פדעת רוב פכל הפוסקים דסברי דכשהוא חסרון ידיעה לכל העולם חשיב שפיר ספק ומה גם דמתבאר מדברי הרב ט"ז דהרשב"א מיחלפא שיטתיה בזה דממה שכתב הטור בשמו בסי' פ"א הוא דמשמע ליה דסבר דגם ספק חסרון ידיעה לכל העולם לא הוי ספק אכל ממה שכתב הרשב"א שיהביא מרן הב"י בסי' ק מודה הרב ט"ז דמשמע שסובר דכשהוא חסרון ידיעה לכל העולם מהני וכן מתבאר מדברי הט"ז בסי' פ"א סק"ד [ואיני מבין מה שתמה על הנחת הט"ז בדעת הרשב"א ממה שסיים הרשב"א שבב"י סי' ק"ץ והיינו בדאפשר למיקם עלה דמילתא דנדאי גם הרט"ז מודה דכן היא שיטת הרשב"א שבב"י סי' ק"ץ דמהני ספק מחסרון ידיעה לכל העולם ולא אמר דהרשב"א סובר דגם חסרון ידיעה לכל העולם לא חשיב ספק אלא אהיה דמייתי רבינו הטור בשמיה בסי' פ"א] ואם פן פשיטא דאית לן למינקט פדעת הפוסקים דמהני ספק ספיקא שהוא חסרון ידיעה לכל העולם: (ט) בענין אכילת הסוקא"ר בפסח שיש חשש תערוכת קמח מלותת או מחמת שהפועלים טובלים פתם ביערת הדבש כפר האריכו רבנן קדישי דישרן סמיכין סביב שלחן הטהור על דברי הרמ"א בסי' תס"ז ס"ח פאשר ישר יחזה המעיין בדב"ק הלא בספרתם ואחרון חביב רב מןפלא בדורנו בספר דברי מנחם יצ"ו האריף הרחבי אסף איש טהור פל הדעות והסברות שנאמרו בענין ואני אביא אחריו דברי חכמים פדרבנות במקום שפעלי תשובה עומדים הן צדיקים גמורים אשר לא היו למראה עיניו ולזכות את הרבים אעתיק תנרף דב"ק הן בענין אכילתה והן בענין הכשר המכונות שנעשית בהן.

הנה הרב חתם סופר בסי' קל"ה פתב דאין מקום להתיר על פי סברת רבינו יונה שבתשובת הרא"ש פלל כ"ד ומייתי לה מרן הב"י בסי' תס"ז דטבע הדבש שמהפך פל מה שנותנים בתוכו ונעשה דבש ואזלינן בטר השתא דכבר העלה המג"א בסי' רט"ז סק"ג פהחולקים אהרר"י דלא אזלינן בטר השתא וכן בשניי פנסת הגדולה פתב שאין לסמוך על היתר זה [והוסיף במנסגר לומר דקרוב לומר דצוקא"ר אין בטבעו להפך וגם הרר"י מודה] וגם נתברר לו [לשניי פנסת הגדולה] שמערבים קמח והודו האומנים ולא בושו יעו"ש בחק יעקב בס"ק ט"ז ואין לסמוך בזה על חזקה אומן לא מרעי נפשיה שיהי אינו מריע אומנותו בזה פינון שהקמח שנותנים בבישול הצוקא"ר מתהפך ונעשה צוקא"ר אם פן יוכל לעשות פן לעין השמש ואומנותו בכך ומסתמא מערב קמח מלותת: אמר המחבר לי הדל יש לפקפק בדב"ק דהא ודאי הא דאומן לא מרע נפשיה לא מהני אלא בשאין ידוע לנו שמיניף וכן אם באנו לדון בזה משום אומן לא מרע היינו ודאי דאין אתנו יודע אם מערב קמח ופשוט דסוקא"ר דיש בו קמח אינו שונה לסוקא"ר שאין בו תערוכת קמח דמלבד דלאו כולי עלמא ידעי סברת רבינו יונה דהדבש מהפך וכו' ועוד אף אם מהפך הקמח לדבש מפל מקום מסתברא דלא ישנה לו לגמרי ובפרט לפי דברי הרב דקרוב לומר דיש לחלק בין דבש למי הסוקא"ר והכי מסתברא דאין בכח מן הסוקא"ר להפך מה שנותנים בתוכה כמו בדבש ואם פן ממה שלא נתפרסם שמערבים קמח בהסוקא"ר מוכרח לומר שאנו חוששים שעושים פן דרף זיוף והיה במחשף מעשיהם וכינון דאומן הוא הדר דינא לסמוך דאומן לא מרע אומנותיה פי זה באמת ריעותא היא לא לפסח ולישראל לבד פי גם בכל השנה ולכל העולם נחשב ריעותא שאין סוקא"ר שעל

ידי תערוכת קמח חשוב פהסוקאר שאין בו תערוכת בטעמו ובמתיקות שבו ומה גם שיש לצרף דאם תמצא לומר שערב בו קמח למה נאמר דמסתמא קמח מלוחת ערב בו וכיון שיש צד גדול לומר שלא ערב משום דלא מרע אוןמנותו אף אם נחויש שערב נתלה שערב קמח בלא לתיתה או שאף אם לתתו לא לתתו כל פה עד שיהא חמץ ודאי לפי השערת דעתי בבבבשול עשיית הסוקאר נותנים מים בקפלוטות וכיוצא ומזה עושים הסוקאר ואם פן אף אם אין הקמח מלוחת יש בו חמץ אם נחויש לתערוכת קמח דהווי מי פירות עם מים אלא דמדהוצרף הרב חתם סופר לומר דמסתמא נותנים קמח מלוחת משמע דאין נותנים מים בבבבשול הסוקאר או שנותנים מעט מים פחות מס' וסובר דבזה ליכא משום מי פירות ומים עיין במה שהבאתי בס' י"ג אות יו"ד בזה [ואשוב להעתיק אמרי קדוש החתם סופר]: וכתב עוד דאין לומר דמפל מקום מרע אוןמנותו לגבי ישראל שמכשילו שפבר העלה המג"א בס' כ' דדוקא מה שהוא זיוף לגבי פולי עלמא לא מרע אוןמנותו אבל מה שהוא רק לישראל מרע חוץ מעשיית ציצית דלא טרח והנודע ביהודה במהדורא תננינא סוף סי' ע"ב העלה דמעשה לא עביד אבל בדבורו לא מהימן והכא המעשה אינו הורעת אוןמנות שפן דרכו כל השנה רק דנאמין לו ששינה עתה לצורף ישראל ועשהו בלי קמח זה לא נאמין וגם אין כאן ביטול ששים פדמוכח מדברי רבינו יונה [שכתב דעל פרחין הדבש מהפך מה שבתוכו דאם לא פן איה נאכלנו כל השנה הרי נותנים בתוכו בפך טרפה] דאי הנה ששים נגד הפך והקמח לא הנה צריף לומר שנתהפך אלא על פרחין מערבין הרבה עד שאין בו ששים ואפילו הכי נהפך לדבש וכן מוכח מש"ס דע"ז שמשם הוכיח הר"י דינו והוא בר"ן מסכת ע"ז ברי"ף ד' שמ"ז ריש ע"ב אי משום איערוכי מוסרא סרי עי"ש [פנונתו לדברי הר"ן אמה שאמרו בש"ס ד' ט"ל ע"ב אמתייתין דאלו מותרין באכילה וכו' דבש וכו' דבש למאי נחויש ליה אי משום איערוכי מוסרא סרו] וכתב שם הר"ן בשם אחרים שדורף הוא לערב בהם דברים אחרים ונימוח בתוכו וחוזרין דבש ליכא למיחש בהכי לפי שהמתערב בו עד שלא נימוח מסריח ומותר פדאמרינן בתמורה ד' ל"א אפרוח ביצת טריפה מותר אימת קא גדיל לכי מסרח הדיא שעמא עפרא בעלמא הוא עכ"ל ועיין לרבינו הפרי חדש בתשובה שבס' מים חיים סי' יו"ד מה שתמה על פירוש האחרים מדאמרינן בש"ס גבי שמן גם פן אי משום איערוכי מוסרא סרי נשם לא שייף פירושם ומפורש שם דלפירוש האחרים שהיא שיטת הר"י גם בדליכא בדבש ששים נגד הטרפה שרי וכדברי החתם סופר ועיין להרב שואל ומשיב בח"ג סי' קנ"ג שכתב דפירוש האחרים שבהר"ן הנ"ל אין להם התייחסות בדברי הר"י הנ"ל ובגונטרס הפללים במערכת האלף אות שמ"ט [בשדי חמד ח"א] רשמתי ספרים רבים הם המדברים בהא דאזלינן בתר השתא בכמה עניינים שונים והוא מפתח גדול למי שרוצה לעמוד בדבר עי"ש: שוב פתב [החתם סופר] דאפילו הצוקאר שנעשה על ידי ישראל לשם פסח פדינו מונח בפאבריק כמה שבועות בתוף הדפוסים פנהוג אם אי אפשר להיות ישראל שומר יוצא ונכנס תמיד ואפשר שיחליפנו הנכרי לטובתו ליתן תחתיו צוקאר המעורב בקמח אז צריף חותם בתוף חותם ואם אי אפשר שיחליפנו וימיר וליכא אלא חששא משום פרורי חמץ שיפלו על הצוקאר מהפועלים העוברים ושבים וחשש גדול הוא שאם יבא פרורי חמץ וידבק בו החמץ בפסח לתוף פיו של ישראל בעין או במקום שאין ששים ועוד חמץ במשהו מפל מקום סגי בכסוי או להצניעם בקדר או

מחיצה קטנה וכדומה והחכם עיניו בראשו שוב הביא מה שכתב בברכי יוסף סי' תס"ז
אות ג' בווינצ'א ומצרים העידו שאין בו תערובת קמח כלל אף נודע כי האומנים טובלים
פתם ביצרת הדבש והוא רותח לכן ירא שמים יזהר להסוברים חוזר ונעור ודבריו צ"ע
מה צריה למ"ד חוזר ונעור הרי שמא ובדאי ישארו פרורי לקחם בעין פדכתיבנא לעיל
ועיין מה שכתב מג"א סי' תמ"ז סקי"ג לכן נראה אפילו להשהותו יש לאסור לכתחלה
וכן הנהגתי פה למכרו עם התמץ לנכרי ועיין נודע ביהודה תניינא חלק א"ח סי' ע"א
עכ"ד מסקנתו והנה מה שכתב מרן חיד"א בברכ"י הנ"ל הוא בשם הרב מוהר"י ויין
בתשובה כ"י ולא הוסיף על דבריו אמנם בספר מחזיק ברכה שם כתב דחששא זו
דהפועלים טובלים פתן אינה אלא בגלילותינו שהם ערביים אבל בשאר הארצות חקר
כמה פעמים ושמע מפי המרובין דליתא להאי חששא כלל ומכל מקום אשר תאנה נפשו
להחמיר בזה וכיוצא בזה אין מניחין אותו וכו' עי"ש: ונראה ודאי דלדברי הרב חתם
סופר גם אם אין טובלים פתן יש חשש איסור שהרי בהסוקאר שנעשה על ידי ישראל
בשמירה מעולה לפסח שאין בה לא חשש תערובת קמח ולא חשש טבילת פתן אמר רב
דאחר גמר עשייתה אם יניח בפאבריק פשאין ישראל נכנס ויוצא צריה פיסוי או מחיצה
משום חשש גדול מפרורי חמץ שיפלו על הסוקאר מהפועלים העוברים ושבים וכו' אם
כן גם בהסוקאר הנעשה בשאר הארצות דידוע דקפדי אמנקיותא ואין טובלים פתן וגם
אין מערבים בה קמח מפל מקום יש לחוש מפרורי חמץ שיפלו מהפועלים וכו' ואם
בהסוקאר שבנדון התם סופר אסר הרב משום חשש זה כל שכן בהסוקאר שבשאר
הארצות שכל השנה כולה הפועלים נכנסים ויוצאים עוברים ושבים דרף שם שיש לחוש
לזה אלא שחשש זה אחר שפבר נעשית הסוקאר חתיכות גדולות קשות [דהיינו אחר
שפבר נתנו בדפוסין שלהן] הוא רחוק המציאות שאף אם יפלו על גבי החתיכות הללו
אינה פרוירין לא יתדבקו בהסוקאר ומתגלגלין ונופלין והעיני בשור לו עיניו לנוכח יביטו
בסוקאר שפא לקנות או לאכול אם יש בה דבר דבוק או לא ולא הנה לחוש אלא על
שעת עשיית הסוקאר בעודה רותחת שהיא נמס פמים שאם יטבלו פתן ישאר שם אינה
פירורין שאף שגם הם מחמת דקותם ורתיחת היורה ימסו כמו מים ונתבטלו והיו כלא
היו מפל מקום יש לחוש למאן דאמר דחמץ שנבטל קודם הפסח חוזר ונעור ולכן בשאר
הארצות דליתא להאי חששא כלל שרי מדינא גם לירא שמים זה נראה בדעת הרבנים
מוהרי"ז ומרן חיד"א והכי מסתברא דאין לחוש על הסוקאר אחר גמר עשייתה והיא
נעשית חתיכות קשות משום פירורין שיפלו עליהן ומסתמא פיון דקפדי אמנקיותא לא
יאכלו הפועלים בסמוך להיורה פשהיא רותחת ולא יפול בה שום פירור ואם יפלו ימסו
כמו מים יתהלכו למו פדכתיבנא אלא דלפי מה שכתב הרב חתם סופר [שאביא בסמוך]
דגם הסוקאר פשהיא נמס פמים חשוב דבר גוש לפי שיטתו שפיר קאמר דאיכא למיחש
לפירור בעיניו: ובשו"ת הגאון מוהר"ם שיק בסי' רמ"ז כתב שבמכתבי עתי שכתב אחים
כתבו בשמו שצויה להכריז על הצוקא"ר של פסח מפאבריק פלוני שלא יקחו ממנו
לפסח ושאל ממנו רב אחד מדוע עשה כן הלא אף בסתם צוקע"ר כתב הברכי יוסף דאין
חשש אלא מי שרוצה להחמיר וכו' להסוברים דחוזר ונעור ואנן לא קיימא לן הכי ולמה
לא נסמוך על הפתב להכשיר אף אם הוא פתב ממי שאין מפירין אותו והשיבו דמרן
החתם סופר כתב דיש בו משום פירורי חמץ והניח דברי הברכי יוסף בצריה עיון והאמת

הוא דשכית ש'הפועלים והאומנים טובלים פתם ב'יורה ה'רותחת והעיד על זה רב גדול המשגיח בעשיית הצוקא"ר של פסח ש'ראה פועל אחד טבל חתיכת פת בעת ש'הרב המשגיח העלים עין ממנו והרב המשגיח אסר כמה פ'רות מן הצוקא"ר מחמת זה ובנדאי יש חשש פ'ורין ובפ'ורין יש חשש דאורייתא דחצי שיעור אסור מן התורה וכבר כתב הטורי ז'ה ב'יו"ד ר'יש סי' ק"ד והספ'מו עמו האחרונים דלאו דוקא ש'רץ אלא כל יבש ב'לח או לח ב'יבש ה'י פלא נת'ערב וה'י פ'בעין והוא פ'תב ל'י'שב דברי הברכי יוסף מקנשית החתם סופר דאי משום פ'ור חמץ ה'ה אפ'שר למפ'ור לנכרי חוץ מדמי א'סור שבו אכל משום חשש חוזר ונעור אסור אף למפ'ור לנכרי כדכתב הרמ"א ועל'ה קאי הברכי יוסף: ועל כל פנים לענין אכילה יש בו חשש דאורייתא משום פ'ורין חמץ דשכיתין גם בפאבריקי"ן הגדולים פי גם ב'ירות דב'ש ש'מבשלין אותו ש'כית זה [וזה קורא אותו הברכי יוסף י'ערות דב'ש] וכמו ש'הבאתי מהמעשה ש'סיפר הרב המשגיח הג"ל ואם כן פשיטא דאין להאמין ל'קח אלא ממי ש'יודעין אותו ש'מוחזק בכשרות כמו ש'כתב הרמ"א בסי' קי"ט ובפ'רט ש'אפ'שר לומר דטועה ומורה ה'יתר ש'סובר ש'אין צ'ריך השג'חה, פ'ולי האי דאז בנדאי ב'ע'ינו מןמחה טפי ד'הא ש'נרש דין הרמ"א הוא מהרמב"ם ש'למד מדאמרינן בעבודה זרה ד' ט"ל ע"ב אין לוקחין ימ"ח מח"ג אלא מן המןמחה וד'יקו לומר מןמחה להורות דאף מןחזק בכשרות לא סגי אלא ב'עי מןמחה ד'היינו ב'קי ומנוסה נמי כבח"מ סי' ג' וכבר ה'אריף התבואת שור בבכור שור בעבודה זרה שם דבאיסור דאורייתא ב'עי מןחזק מדינא ובאיסור דרבנן מתקנת הגאונים הוא ש'גורו בח'רות על זה וכל ש'כן באיסורין של חמץ דחמיר טפי וכן הוא מקדמת דנא דדבר כזה נמסר ביד הרבנים הגדולים ומןב'קים דפקיע ש'מ'יהו ומי יסמך על איש מורה הקופץ בראש ש'לא נודע ש'מו וטבעו וטובו ובפ'רט בדור ה'זה דש'כחי מורים והורים ש'אין לסמוך עליהן זהו טעמי ונ'מיוקי ועתה ה'נה הלוקחים צוקא"ר לפסח משלמים ב'וקר כדי ש'יהיו מןב'טחים משום חשש ואם החננ'י מטעה בזה את הלוקחין מלבד האיסור האמור למעלה עוד גונב דעת הבריות וגניבת ממון אלו תנורף דב"ק: ומה ש'נוהגין בזמן הפציר לתת בתוך היין צוקא"ר של ש'אר ימות השנה כדי להמתיקו אם רש'אין לשותו בפסח אחר ש'יסגנו אותו קודם הפסח כתב הרב השואל בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק סי' רמ"ו פי בצוקא"ר ש'לנו אין בו חמץ ואינו אסור אלא משום חומרא ואם כן בתערוכת פי האי גוונא איפא למימר דש'רי וכתב ש'באיזה מקומות נוהגין ה'יתר לשותות יין כזה בפסח והשיב הנה אמת שבצוקא"ר ש'לנו אין בו חשש תערוכת חמץ אלא דמפל מקום פ'תב הברכי יוסף בסי' תמ"ז דצ'ריך ל'יזהר לפי ש'האומנים טובלין פ'תן בשעה ש'מבשלים אותו ולמאן דאמר חוזר ונעור אסור ובש'לחן ערוף סי' תס"ז סעיף ח' בהג'חה פסק דאינו אסור תערוכתו וכתב שם בחק יעקב אות כ"ג דצוקא"ר אינו אסור תערוכתו אפ'ילו בפחות מששים רק בלא תערוכת אוסרין אותו ואם כן לכאורה גם בנדון הג"ל יש להתיר: אף אחר העיון אין הנדון דומה לראיה ש'הרי ב'יו"ד סי' קי"ב דין י"ד קי"מא לן דתערוכת פת של נכרי מותר ואפ'ילו הכי קי"מא לן שם דש'אור של נכרים כ'ינו ש'הוא מתקן את הכל הוא עיקר ומילתא דלטעמא עביד לא בטיל ובמגן אברהם סי' תמ"ב סק"ט הביא בשם הטור דמעמיד חשיב כב'ע'יניה וב'יו"ד ר'יש סי' צ"ח הוכיח הפרי חדש דש'אור עדיף מדבר המעמיד ואם כן כ'ינו דאפ'ילו בדמאי וש'אור של נכרים מילתא דעבידא לטעמא חשיבא

כִּאֲפִילוֹ הִיא בְּעֵין הַכִּי נָמִי בְּסִפְק מִשְׁהוּ חֲמִיץ דְּאָסוֹר בְּעֵינֶיהָ וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא תַעֲרוֹכֶת אֲבָל מִקְלָתָא דְעֵבִידָא לְטַעְמָא כַּהֲצוּקָא"ר שְׂפָא לְתַמְנָן הֵינֵן הֵוִי כְּבַעֲיָנִיהָ וְאָסוֹר הֵינֵן וְנִרְגַּשׁ מִמָּה שְׂפָתָב הֲרָמָ"א בִּיּוֹ"ד סִי' צ"ח סְעִיף ח' דְּמִלַּח וְכִינְצָא מְדַבְרִים דְעֵבִידֵי לְטַעְמָא אִם אָסוֹרִים מִחֲמַת עֲצָמָן אִין בְּטָלִים בְּשֵׁשִׁים וּמִשְׁמַע דְּצוּקָא"ר דְּאִינוּ אָסוֹר מִחֲמַת עֲצָמוּ אַף דְעֵבִיד לְטַעְמָא בְּטָל וְכַתֵּב דְּלֹא דְמִי לְדַהֲתָם דְּכִינּוֹן דְּמַעֲיָקְרָא הִנֵּה בְּצוּקָאָר שְׁיַעוֹר לְבַטְלוּ וְאֲפִילוֹ הַכִּי אָסְרוּ מִשּׁוּם חוּמְרָא אֲפִילוֹ אִין לְחוּשׁ אֶלָּא לְמִשְׁהוּ אָסוֹר דְּלֹא פְּלוּג וְאִם נִתִּיר בְּחֻשׁ מִשְׁהוּ יִתִּירוּ גַם בְּחֻשׁ יוֹתֵר מִמִּשְׁהוּ וְכִינּוֹן דְּלְטַעְמָא עֵבִיד הֵוִי כְּעֵיקָר וְכָרוּב הַדְּבָר וְלֹא בְּטָל: וְהִבִּיא מַה שְׁנַחֲלָקוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּחֻמְצָא שְׂמִילָאוּהוּ בִּינּוֹן הַמְעוֹרָב עִם הַצּוּקָא"ר דְּהֵרַב אֵלֶיהוּ זוּטָא אוֹסֵר מְלִשְׁתוֹתוֹ בְּפִסַּח וְהֵרַב חֶק יַעֲקֹב בְּסִי' תַמ"ז ס"ק ל"ד כְּתֵב דָּאִם סָנְנוּ קוֹדֵם פִּסַּח שְׂרִי וְהֵרַב חֲמֵד מִשְׁהוּ הַשִּׁיגוּ דְמָה יוֹעִיל סִינּוֹן בְּצוּקָא"ר שְׁנַמְס וְהִנֵּה לְמִים וּבְאֵלֶיהוּ רַבָּה סִי' תַס"ז ס"ק כ"ג בִּיאָר פְּנִנְתוֹ [שְׂבִסְפָר אֵלֶיהוּ זוּטָא] דְלֹא מִטַעֵם הַצּוּקָא"ר אָסֵר הַחֻמְצָא אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁהֵינּוּ עִם הַצּוּקָא"ר נִתְבַּשְׁלוּ בְּכִלֵי חֲמִיץ וְאִם פֶּן בְּנִדּוֹן שְׁלָנוּ לְפַעְמִים יֵשׁ לְחוּשׁ גַּם פֶּן לְמָה שְׂפָתָב הָאֵלֶיהוּ רַבָּה דְהַצּוּקָאָר רִגִּילִין לְשֵׁרוֹתוֹ בְּכִלֵי חֲמִיץ וְאִם שְׁהָה מַעַת לַעַת הֵוִי כְּמִבְּשָׁל וְאֲפִילוֹ אִם אִין לְחוּשׁ אֶלָּא מִצַּד הַצּוּקָא"ר לְפִי דְבָרֵי הַחֲמֵד מִשְׁהוּ נִרְאָה דְכָל שְׁנַעֲשֵׂה פֶן מַדַּעַת אִינוּ בְּטָל וְאָסוֹר בְּצוּקָא"ר אֲמָנָם לְהָאֵלֶיהוּ רַבָּה נִהִי דְסוּבֵר דְאֲפִילוֹ נַעֲשֵׂה מַדַּעַת לְשׁוּם תִּיקוּן בְּטָל וְנִקְרָא תַעֲרוֹכֶת וְלַעֲנִין צוּקָא"ר מוֹתֵר מִיְהוּ פִּשׁוּט דְדוֹקָא בְּחֻמְצָא דְאִין הַצּוּקָא"ר עֵבִיד לְטַעְמָא הוּא דְסוּבֵר פֶּן אֲבָל בְּנִדּוֹן שְׁלָנוּ דְהַצּוּקָא"ר בָּא לְהַמְתִּיקוּ נִרְאָה דְלְכֹלֵי עֲלָמָא חֲשִׁיב כְּבַעֲיָנִיהָ וְסִינּוֹן חֲזוֹרְתִי עַל כָּל הַצְּדִידִים לְמִצּוֹא הִיתֵר וְלֹא מִצָּאֵתִי: וְכַתֵּב עוֹד הֵרַב חֲתָם סוּפֵר שֶׁם דְּהִיּוּרָה שְׂמִבְשָׁלִים בָּהּ הַסּוּקָא"ר כָּל הַשְּׁנָה אִם בָּא לַעֲשׂוֹת סוּקָאָר לְפִסַּח צְרִיכָה הַגְּעֵלָה בְּהַכְּשֵׁר גְּמוּר בְּלִי שׁוּם קוֹלָא אֲמָנָם הַדְּפוּסִים [שְׂמַעְרִין לְתוֹכֵן הַסּוּקָאָר] שְׁהֵם חֲרָס וְהָאֲנָן אוֹמֵר שְׂאֵי אֲפִשֵׁר לְקַנּוֹת חֲדָשִׁים בְּשׁוּם אֲנָפֵן הִנֵּה אַף שְׁהֵם כְּלִי שְׁנֵי מְכָל מְקוּם הַסּוּקָאָר אַף שְׁנַמְס וְנִשְׁפָּף מִיּוֹרָה כְּמִים מְכָל מְקוּם רְתִיחָתוֹ בְּדָבָר גּוּשׁ יוֹתֵר מִפִּינְפָּא דְאָרוּזָא דְבִירוּשְׁלָמִי בְּטוֹר שְׁלַחַן עָרוּף יוֹ"ד סִי' ס"ח שְׁמִנְיָה הוּצִיָּאוּ הָא דְדָבָר גּוּשׁ לֹא מוֹעִיל כְּלִי שְׁנֵי וְאִם אֲפִשֵׁר לְמִלְאוּתוֹן גְּנוּמְרֵי הָרִי טוֹב וְאִם אֵי אֲפִשֵׁר גַּם בְּזָה פִּינּוֹן דְעַל כָּל פְּנִים סִפְק הוּא אִם עָרְבוּ קִמַּח וְאִם עָרְבוּ הָא אֵיפָא ר' יוֹנָה דְמַתִּיר מִפְּנֵי שְׁנַתְהַפְּףָה וְנַעֲשֵׂה דְבִשׁ וְגַם כְּבָר עָבְרוּ עַל הַכִּלִּים מַעַת לַעַת וְנוֹתֵן טַעַם לְפָגֵם קוֹדֵם פִּסַּח קוֹדֵם שְׁעַת אִיסוּרוֹ וְאֵיפָא הַפִּסַּד מְרוּבָה הִנֵּה מְקוּם לְהַקֵּל וְלְסַמּוֹךְ עַל בַּעַל הַעֵיטוֹר שְׂבִטוֹר יוֹ"ד סִי' קכ"א לְהַכְּשִׁיר כְּלִי חֲרָס הַפְּגוּמִים מֵאִיסוּר דְרַבְּנָן לְהַגְעִילָם שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים בְּרוּתְחִים וְזָה נִקְיָל לְחוּשׁ לְהַפְּסֵד הָאֲנָן אֲבָל אִם אֲנָמְנִים אֲחֵרִים עוֹשִׂים בְּהַכְּשֵׁר דְּפוּסִים חֲדָשִׁים אוּ מְלוּבְּנִים אִם פֶּן הַקּוֹנִים יְחוּשׁוּ לַעֲצָמָם וַיִּקְנוּ מֵאוֹתוֹ סוּקָאָר שְׁהִתִּירוּ בְּרִינַח וְלֹא מִזָּה שְׁלֹא הוֹתֵר אֶלָּא מִשּׁוּם הַפִּסַּד מְרוּבָה עכ"ל מְדַבְרֵי נִרְאָה דְמִשְׁמַע לִיהָ דְלֹא הִקְלָה הֵרַב הַעֵיטוֹר בְּקַדְרָה שֶׁל חֲרָס שְׂאִינָה בַת יוֹמָא לְהַכְּשִׁירָה בְּהַגְעֵלָה שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים אֶלָּא אִם בְּלוּעָה מֵאִיסוּר דְרַבְּנָן וּבְנִדּוֹנוֹ גַּם פֶּן אַף דְּהַחֲשֵׁשׁ הוּא מִשּׁוּם חֲמִיץ דְאָסוֹר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל זֶה אַחַר שְׁיֵשׁ צְדִידִים הַנִּזְ"ל חֲשִׁיב לִיהָ כְּאִיסוּר דְרַבְּנָן וְנִסְמוּךְ עַל סְבֵרַת הֵרַב הַעֵיטוֹר וְכוּ' פֶּן נִרְאָה מְדַבְרֵי וְאֲנִכִי לֹא יַדַּעְתִּי מָנָא לוֹ לְהַבִּין פֶּן בְּדַעַת הֵרַב הַעֵיטוֹר דְּמַדְבְּרֵי הַרִיב"ה בְּסִי' קכ"א מִתְבָּאָר דְאַף בְּקַדְרָה שֶׁל חֲרָס שְׂבִלְעָה אִיסוּר תּוֹרָה סוּבֵר דְכְּשִׂאִינָה בַת יוֹמָא דְהַמְתַּבְּשָׁל בְּתוֹכָהּ הוּא טַעַם לְפָגֵם וְאָסוֹר לְבַשָּׁל בָּהּ מְדַרְבְּנָן מִשּׁוּם גְּזֵרָה אִטּוּ בַת יוֹמָא פִּינּוֹן שְׁעַתָּה אִינָה אִיסוּרָה אֶלָּא

מדרבנן נכשרת בהגעלת שלשה פעמים כדאמרין בירושלמי פֿרק בתרא דתרומות גבי תרומה בזמן הזה והרשב"א סובר להחמיר באיסורין שיש להם עיקר מן התורה דאין למדין מתרומה ויש סוברים דגם לשאר איסורין דרבנן אין למדין ועיין מה שהבאתי בדין זה באריכות בקונטרס זה במערכת הה"א אות י"ט ואולי אין לשונו מדקדק וכונתו לומר דבעל העיטור מתיר להכשיר כלי חרס בשלשה פעמים פֿינן שהיא עתה מדרבנן לפי שאינה בת יומא: ומה שכתב משום חומרא דדבֿר גוש דלא מהני ביה כלי שני הנה חומרא זו אין הכל מודים בה והרב הפלתי בסי' ק"ה סק"ו מסיק לה בצ"ע ודחה ראית רש"ל גם הרב מוהרש"א [בן רעק"א] בגליון שלו ביו"ד סי' צ"ד על דבֿרי הרב שפתי פהו סק"ל אף הוא הנה מתפונן להכריח מסי' תמ"ז ס"ג במגן אברהם ס"ק ט' דלא כחומרא זו.

גם הרב החתם סופר גופיה בחיו"ד סוף סי' צ"ה הכריח מתוספות זבחים צ"ו ריש ע"א ומדבֿרי הר"ן בפֿרק כל שעה גבי ספינים דבעו כלי ראשון משום דזמנין דמעיל להו בדודי דבשרא והוי ליה כעין פפא דליתא לחומרא זו וכתב שקבל ממורו הגאון להקל בדבֿר גוש לעת הצורך וכן מתבאר דעת הגר"א בבניאורו לסי' ק"ה ס"ק י"ז גם הרב קהל יהודה בדרף כ"ו ע"א מסיק דבֿרי רש"ל בקשׂא מההיא דהנזותן לחמיטה שהקשה הגר"א והרב יד דוד בסי' ק"ה הגהת הטור אות י"ג ציין לעיין בזה בספר שערי דעה בסק"ג ואין מצוי אצלי לראות דב"ק ושמ הביא דבֿרי הרב חנת דעת בסי' צ"א ס"ק ח' בחידושים דדבֿר גוש אינו מתקרה מתתאה ואם נפל עליו דבֿר אף אחר שהושם על מקום צונן אוסר.

אבל מכל מקום אינו יכול לבלוע מתתאה הצונן אלא פֿדי קליפה. ודוקא דבֿר גוש פֿמו בפֿש אכל אורז ודחן שהוא צלול ונשפף אין לו דין דבֿר גוש אם לא שאינן צלולין.

ולפי השערת דעתי הענייה רתיחת הסוקאר אין לה דמיון כל פֿה לבשר וכיוצא ודמיה לאורז ודחן הצלולים ואפילו תימא דחשיב דבֿר גוש ממש מכל מקום יש להתיר כשיש צדדים להקל דהיא גופא חומרא והבו דלא לוסף עליה ואם כן פֿינן שפנדון זה איפא פמה צדדים להקל פֿמו שכתב החתם סופר [דשׂא לא ערבו קמח ושׂא נעשה דבֿש וגם הכלים אינם בני יומן] הנה ראוי להתיר לכל אדם ולא להחמיר אם יש אוננים אחרים ואף שבחת"ס יו"ד שם כתב דבעיקר מחלוקת זו אין נפקא מינה כולי האי דאנו נוהגים להחמיר אפילו בכלי שלישי כל זמן שהיז סולדת בו אם לא בהפסד מרובה ויש עוד סברות להתיר ובכל זה אם אפשר להכשיר הכלי ולשהות הכלי חרס מצריכים הכשר ושהוי ולפעמים להגעיל הכלי חרם שלשה פעמים אחר השהוי דכל מה שאפשר לעשות בהיתר עושים ואז כשיש הפסד מרובה ועבדינו כל טצדקי הנ"ל בנדאי יש להקל בדבֿר גוש דכדאי הרמ"א לסמוך עליו וכו' עי"ש מכל מקום בנדון דידן נמי פוילהו איתנהו דאיפא הפסד מרובה וסברות הנ"ל להקל ושהוי שפכר עבר מעת לעת והגעלה שלשה פעמים ואם כן למה לא יאמר הרב להתיר בפשיטות בסתם.

ואנכי לא ידעתי. ובאמת עתה על פי דבֿרי הרב מי שלבו נוקפו לא יקנה מאומן זה ומסתמא הכל יעשו כן מאחר דשכיחי אוננים אחרים ונמצא הפסיד את האומן הנה ואין לומר שהאומן שפנדונו הנה ערבי ולא חשש להפסד שלו דאם כן לא הנה לו לצרף צד

דְּהַפְסָד מְרוּבָה בְּנִדְוֹנוּ כָּלֵל סוּף דְּבַר לְפִי דַעְתִּי הָרַב הַנַּ"ל לְגִנְדֵל חֲסִידוּתוֹ הַגְּדִישׁ אֶת הַסָּאָה לְהַחְמִיר יוֹתֵר מִדְּאִי וּבַעֲיָקֵר חוּמְרָא דְּדְבַר גּוֹשׁ עֵינֵן בְּמָה לְשַׁרְשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס אֲסִיפֵת דִּינִים בְּמַעְרַכְתָּהּ ה' אוֹת ל"ד ב"ס"ד: וְהָרַב בֵּית שְׁלֵמָה בְּשׁו"ת א"ח ס"א צ"ז הָאָרִיף מְאֹד בְּעֵנֵן זֶה וְהֵבִיא תְּשׁוּבַת הַחֲתָם סוּפֵר הַנּוֹ"ל וְתַמָּה עָלָיו לָמָּה הַחְמִיר כָּל כֶּף דָּאָף אִם נְחוּשׁ כְּהַסְוֹקָאָר שְׁעוֹשִׂים בְּכָל הַשָּׁנָה שְׁמַעְרָבִים קַמַּח הַרְבֵּה שְׂאִין בְּהַסְוֹקָאָר שְׂשִׁים כְּנִגְדוּ עַל כָּל פְּנִים כְּנִגְדָּה מַה שְׁבָלוּעַ בְּהִיּוֹרָה מִן הַקַּמַּח יֵשׁ בְּהַסְוֹקָאָר הַזֶּה שֶׁל פֶּסַח [שְׂאִין בָּהּ שׁוּם תַּעְרוּכָתָהּ כִּי נַעֲשִׂיתָ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם הַחֵג] שְׂשִׁים כְּנִגְדָּה אוֹתוֹ מְעַט הַקַּמַּח דְּהָא קוֹנְדָם הַפֶּסַח לֹא שְׂיִיף חֲתִיכָה נַעֲשִׂיתָ נְבִלָה אָמַר הַמַּחְבֵּר וְאֲנִי הִדַּל אוֹסִיף לְהַפְלִיא עַל הָרַב חֲתָם סוּפֵר כִּי מְצָאנוּ לוֹ שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִבְרָא זֶה בְּחֲתָם סוּפֵר א"ח ס"א ק"ך וְנ"ל.

הֵנָּה מִשׁוּם שְׂאִין שְׂשִׁים כְּנִגְדָּה כָּל הַפְּלִי יָפָה כָּתַב הַגָּאוֹן מַחְצִית הַשָּׁקֵל ס"א תנ"א סק"מ שְׂאִין הַשָּׁכָר כְּנִגְדָּה חֲמִץ כִּי אֵינּוּ נַעֲשֶׂה מַחְמִץ לְבַד אֲלָא יֵשׁ בּוֹ מִים וּמִינִים אֲחֵרִים אִם כֵּן נִגְדָּה חֲלָק הַחֲמִץ שָׁבוּ אֲפִילוֹ יִהְיֶה מַחְצִיתוֹ יֵשׁ לוֹמֵר הַפְּלִי שְׂשִׁים נִגְדָּה וּמִי הַגְּעֵלָה אֵין נַעֲשִׂים נְבִלָה קוֹנְדָם זְמַן אִיסוּרוֹ ע"כ"ל אִם כֵּן כְּמוֹ כֵּן נֹאמַר בְּהַסְוֹקָאָר דְּאֲפִילוֹ אִם לֹא הִיָּה שְׂשִׁים בְּהַסְוֹקָאָר נִגְדָּה הַקַּמַּח שָׁבוּ מִכָּל מְקוֹם נִגְדָּה חֲלָק הַקַּמַּח שְׁנִבְלָעַ בְּהִיּוֹרָה מִהַסְוֹקָאָר שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְדֹאִי יֵשׁ בְּהַסְוֹקָאָר הַזֶּה שֶׁל פֶּסַח שְׂשִׁים נִגְדָּה וְלָמָּה תִּסְוֹר פְּלִיטָתוֹ אֶת הַסְוֹקָאָר שֶׁל פֶּסַח: וְעוֹד כָּתַב [בְּבֵית שְׁלֵמָה] דְּאֵין לוֹמֵר דְּטַעַם הַחֲתָם סוּפֵר מִשׁוּם שְׂפִינּוֹן שְׁהִישְׂרָאֵל עוֹמֵד וּמַכְשִׁיר לְפֶסַח אִיסוּר לְבַשֵּׁל בְּהִיּוֹרָה בְּלֹא הַגְּעֵלָה מִשׁוּם דְּאֵין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֵלָה דְּכִינּוֹן דְּבַשְׁעָה שְׁעוֹשִׂין הַסְוֹקָאָר בְּפֶסַח עֲדִינּוֹ הוּא שֶׁל הַנְּכָרִי אֵין שְׂיִיף אֵין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֵלָה דְּכָל הַנַּעֲשֶׂה בִּיד נְכָרִי הוּא דִיעֵבַד [בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִיִּים בְּמַעְרַכְתָּהּ הָאֵל"ף אוֹת ש"ס [בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א] כְּתַבְתִּי קֶצֶת בְּעִיקָר דְּבַר זֶה דְּמָה שְׁנַעֲשֶׂה בִּיד נְכָרִי לֹא שְׂיִיף בּוֹ מִשׁוּם בִּיטוּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה וְכֵן לַעֲנִין זֶה וְזֶה גוֹרֵם דְּאִיסוּר לְכַתְחֵלָה וְגַם עַל דְּבָרֵי הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה הִלְלוּ כְּתַבְתִּי שֵׁם [בד"ה אַחַר זְמַן רַב הַשְּׁגָתִי וְכו'] עִי"ש [ש] וְצִדָּד לוֹמֵר דְּטַעַם הָרַב חֲתָם סוּפֵר דְּנִהֵי דְּבַשְׁעָה שְׂיֵשׁ הַרְבֵּה סוּקָאָר נִימוּסַת בְּהִיּוֹרָה יֵשׁ שְׂשִׁים נִגְדָּה מְעַט חֲמִץ הַנְּבִלָע בּוֹ מִכָּל הַשָּׁנָה מִכָּל מְקוֹם הָרִי שׁוֹאֲבִין מִהִיּוֹרָה מְעַט מְעַט בְּכָלִי נְחוּשָׁתָהּ כְּדִי לִתֵּן בְּהַדְּפוּסִים וּכְשֶׁנֶּשְׂאָר מִהִיּוֹרָה מְעַט וְהוּא עֲדִין רוֹתַחַת כְּמַקְדָּם וְאוֹלֵי אֵין בָּהּ שְׂשִׁים נִגְדָּה כָּל הַבְּלוּעַ וְכו' וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְהַקְלֵ דְּאִיפָּא כְּמָה סְפָקוֹת וְכו' וְהָאָרִיף קֶצֶת בְּזֶה.

וְשׁוּב כְּתַב דְּכָל הַפְּלִפּוּל הַזֶּה אֵינּוּ אֲלָא אִם בָּאִים לְבַשֵּׁל בְּהִיּוֹרָה שְׁהִיא בֵּת יוֹמָא מְבִישׁוּל הַסְוֹקָאָר שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה דְּאִם אֵינָהּ ב"י אֵין צְרִיף לְכָל זֶה דְּכָלִי שְׂאִינוֹ כֵּן יוֹמוֹ מוֹתֵר בְּדִיעֵבַד וּמָה שְׁנַעֲשֶׂה בִּיד נְכָרִי הוּא דִיעֵבַד.

וְאָף שְׁבַדְבְּרֵי הָרַב חֲתָם סוּפֵר מְבִישׁוּל דְּמַצְרִיף לָהּ הַגְּעֵלָה אָף בְּאֵינָהּ בֵּת יוֹמָא צְרִיף לוֹמֵר דְּבַעֲבוּבָדָא דִּידְוִיהָ הִיָּה הַפּאָבְרִיק מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵז בְּאֵינָהּ ב"י אִיסוּר לְכַתְחֵלָה אֲבָל אִם הַפּאָבְרִיק הוּא מְנְכָרִי חָשִׁיב דִיעֵבַד וּמוֹתֵר בְּלִי שׁוּם הַכָּשֵׁר לְבַשֵּׁל בָּהּ לְפֶסַח עַל יְדֵי שְׁמִירָה מְעוּלָה לְפֶסַח.

וְאָף אִם הִיּוֹרָה בֵּת יוֹמָא מִן הַדִּין אֵינָהּ צְרִיכָה הַגְּעֵלָה וְלָכֵן הִיכָא דְּאִי אֲפָשֵׁר בְּהַגְּעֵלָה אוֹ שְׂיֵשׁ טְרַחָא אֵין לְהַחְמִיר וְעוֹד בְּאָר שֵׁם בְּרֵאשׁ הַסִּימָן שְׂאִם הִיָּה צְרִיף הַגְּעֵלָה מִן

הדין לא הנה מועיל להן הגעלה לפי שבהדפוסין יש בהם ציפוי מבפנים באיזה היתוך או מזוככות או מחרס שאין מועיל להן הגעלה.

ועוד פי ההגעלה אינה פדין שאינה אצל האש ואינה מעלה רתיחה וכו' ואלה תנן דב"ק שאם רוצים לבשל סוקאר לפסח אחר שעברו מעת לעת מבישול הסוקאר של כל השנה והפאבריק הוא של נכרי יכולים לבשל בה בלא שום הכשר ואם היא בת יומא או שהפאבריק הוא של ישראל מן הדין אין צריך שום הכשר רק אם אפטר בלא טנרחה הרבה געיל היורה והדפוסים ע"ש שצוה להרב השואל שיחקור על זה מרב פ' ומרב פ' שהם מכשירים לעשות סוקאר של פסח בפאבריק של האדונים וכו' מה דעתם בזה ושיודיעו דעתם ואנחנו לא נדעמה השיבו הרבנים שהם בזה על כל פנים דעת הגאון המחבר היא פאטר פתבתי: ומר ברביה דרבינא [הרב חתם סופר] בשו"ת פתב סופר בסי' פ"ז האריך גם כן בנדון זה ויפה פת הבן להקל שאין צריך להגעיל הדפוסים והוא שגשאל הרב גל הסוקאר שנעשה בשמירה יפה ליום טוב של פסח והגעלת הכלים בהשגחת הרב אלא שהדפוסים אי אפטר להגעיל כי יושחתו בהגעלה אבל בכל השנה כן הוא דרפם שמנקים ומדיחים הדפוסים אחר שנוטלים הסוקאר מתוכם ולא נשאר בהם אפילו כחודל ואופן שמריקים הסוקאר לתוך הדפוסים הוא ששואבים הסוקאר מן היורה ע"י קערות של נחונשת ומן הקערות שואבים על ידי כפות של נחונשת ומן הכפות אל הדפוסים של נחונשת וראה הרב השואל דברי הרב חת"ס להתיר ע"י הגעלת הדפוסים ג' פעמים אף אי אפטר להגעילם כי יושחתו ושאל מהרב פתב סופר אם היתר בלא הגעלה ובתשובתו פתב דרוב צדדי היתר שהנזכר בחת"ס לא שייכי בנדון דידן דמה שפתב דעל כל פנים ספר הוא אם ערבו קמח זה פתב קודם שראה מ"ש בברכ"י שהפועלים טובלים פתם דאחר שראה דבריו החמיר גם בשהיה ואף שהרב חיד"א פתב שלא כל המקומות שונים בזה ויש מקומות שמקפידין על זה ואין טובלין פתם ואם כן במקומותינו הוא ספק אם מקפידים בזה.

אמנם ראה בתשובה מאהבה סי' קכ"ו מעיד בגדלו שבעיניו ראה שעושים כן ובלי ספק שראה בפראג ומסתמא כן הוא גם במקומינו ואין לעשות סגף להקל משום ספק עד שיתברר דנשתנה הענין מקמות שהיה וממילא גם צד ההיתר על פי דעת הר"י שהדבש מהפך מה שנותנים בתוכו אנדא ליה כמובן ועל הטעם משום שהיורה שעושים בה עתה סוקאר לפסח כבר אינה בת יומא ונותן טעם לפגם קודם, הפסח מותר קשה לסמוך דאם הפאבריק של ישראל פשיטא דאסור לבשל לכתחלה ככל קזרה שאינה בת יומא אם בת יומא ואף אם הפאבריק הוא של נכרי כיון שעושה הנכרי אדעתא דישאל יש לעיין והביא תשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ' ופלפל בדבריו וסיים דכל זה כשעושה הנכרי במקרה בשל ישראל וכל שכן בשל עצמו כדי להרויח אבל בנדון שלנו שמלאכתו קבועה בכל שנה לעשות סוקאר לפסח לישראלים לבד ומשגיח עומד עליו ויושב ומשמר אפטר דדמי לאומר לנכרי בשל לי בשלך ואסור ואפילו עושה הנכרי גם לדעתו להרויח בו אסור משום גזרה דאינה ב"י אטו ב"י ומלבד כל זה אין לנו הקל משום נותן טעם לפגם לחוד.

אָמנם מאַחר דלכל היותר אין בהדפוסים אלא משום עירווי דמבשל רק פדי קליפה וקרוב
שיש בכלי ששים נגד קליפת הפלי וכתב הפרי מגדים במשפצות סוף סי' צ"ח [בד"ה
עוד פש גפן לברורני] דאם בשל בדיעבד בכלי שבלע ע"י עירווי בלי הגעלה התבשיל
מותר דמסתמא יש בכלי ששים נגד קליפת הפלי והוא הדין נמי דשרי הסוקאר העשוי
קודם פסח וכו' אבל לכתחלה אסור לבשל בה וכו' ומכל מקום בנדון שלנו דאיפא תרתי
לטיבותא דנותן טעם לפגם וגם קרוב דיש ששים נגד קליפת הפלי יש לסמוך על שיטת
התוס' בפסחים דף ל' [ד"ה ולישהינהו] דמשהו ונוטל"ף מותר לבטל לכתחלה ואפילו
לישראל יש להתיר דליפא משום ביטול איסור כל שכן לקנות מהנכרי אפילו אחר שפבר
עשהו נוסף על זה כי נשפה ע"י עירווי מפלי שלישי לדעת מוהרי"ל שבט"ז סי' צ"ב
סק"ל והט"ז חולק עליו.

ועיין ש"ך ק"ז ובגקנות הפסך סי' צ"ב ובמשפצות זהב שם גם יש לצרף דהוי ג' נותני
טעם בר נותני טעם הגם דנקיטינו דחמץ קודם פסח לא מהני נ"ט בנ"ט עיין מג"א סי'
תנ"א דבג' נותני טעם מקילין ועוד כתב בשם הרב השואל שהוסיף מדעתו צד היתר
בנדונו שהדפוסים הם של נחנשת על פי שיטת רבינו ירוחם שפש"ך סי' ס"ח ס"ק ל"ג
דכלי נחנשת אינו בולע ע"י עירווי והרב המחבר כתב דשפיר קמוסיף דאף דהרב ש"ך
דחה שיטת רבינו ירוחם בשתי ידים האריף הרב ליישב שיטתו והרשב"א בתורת הבית
הארון בית ד' שער א' מביא שכן היא שיטת בעל העיטור וחלק עליו.

וכן הש"ך הביא כמה ראשונים דחולקים עליו. ולפי מה שכתבתי על פרחין גם הרמב"ם
אינו סובר פמותו [עיין לעיל במערכת הה"א אות כ"ג בד"ה הן אמת מה שכתבתי
בענייני על דבריו אלו] ומכל מקום כתב דבנדונו דיש בלאו הכי כמה צדדי היתר הראו
לסמוך עליהם ובצירוף שיטת הר"ב העיטור ורבינו ירוחם בטח לבי לא אירא להתיר
לכתחלה לעשות הסוקאר בלי הגעלת הדפוסים אחר הנקיון היטב אפילו
כשהפאבריקאנט הוא ישראל ומכל מקום מהיות טוב אם אין הפסד מרובה להניח מן
הצד צוקאר הראשון [כוננתו שלא יאכלו בפסח מהסוקאר הראשון אם אין הפסד מרובה]
דיש גם פן לתלות דיצא כל הבלוע בבישול ראשון עכ"ל ולמודעי אני צריף כי אחר זמן
רב ראיתי שפבר קדם וזכה ידידי הגאון מנחת משה יצ"ו להדפיס תנורף דברי הרבנים
חמם סופר ובית שלמה הנז"ל בקצ"ר אמיץ בקונטרס חקת הפסח אשר לו עי"ש בדין
מ"ט על טוב יזכר שמו ועל כל פנים אין מדרש בלא חידוש פי אני ההדיוט העמקתי
הדברים ואתהלקה ברבקה לזכות את מי שאין אצלו ספרי דבי רב ה"ל ואנכי העירותי
על דב"ק להעיר אע"פ שומעת: ועל מה שפרצו גדר באיזה מקומות שאינם בני תורה שאין
מחזקים את ההו"ט צוקאר הנעשה בלא הכשר לחמץ ואין מוכרים אותה לנכרי קודם
הפסח כמו שמוכרים שאר החמצים ומחזיקים אותה בחנות ומוכרים אותה לנכרים בחול
המועד פסח התמרמר על זה הגאון מוהר"א הורוויץ אבד"ק וויען בשו"ת יד אלעזר סי'
כ"ב והבאתי תנורף דב"ק בסי' ב' אות ח"י עי"ש: עתה ראיתי קדוש אהד מדבר בכחא
דהיתרא מר גיהו הגאון בית מאיר בחלק או"ח שגנפס מקרוב והלא פה דבריו בסי' תס"ז
[על מה שכתב הרמ"א בסעיף ח' וצוקאר אסור לאכלו ולהשהותו] וצוקאר וכו' עיין
האחרונים ואני מעיד מפי אנשים ישרים וכשרים שהיו עושים ההו"ט צוקאר לרא על
פי המנהג שאסור לאכלו אם לא נעשה בכשרות על ידם והמה העידו שפאמת אין שום

חשש אם נתערב בו מידי כי לא בלבד שאין צריך לשום תערוכת זולת לדם כדי שיתלבן כדאיטא ב"ד אלא אדרבא אפילו הנמצא לפעמים תוף הדק שקורין פריין צוקאר כמו שערות או צרורות עפר אשר ממנו עושין ההוט צוקאר על ידי בישול בכרלין ובדנציג הקא בישול זה טבעו שיפלוט אותו הפסולת חוצה על ידי הרתיחה שקורין שוי"ם שתמיד עומדין העושין ומנקים ונהמא זו עד לא נשאר מאומה תוכו ואפילו אילו היה תוף הפריין צוקאר פירור לחם טבע הבישול לפלוט ומפל שפן שאין לחוש לשום עירוב קמח בכינון אף גם העידו שיש להאומנים פלים מיוחדים למלאכת בישול זה באופן שלולא שחששתי לדברים המותרים ואחרים וכו' הייתי מתירו באכילה להדיא פי לדעתי ההוט צוקאר יותר פשר ממה שפבר נוהגים היתר לאכול הפריין צוקאר שפא בחביות ממרחק על פי מה שרואין בכרלין והקא שעושים ההוט צוקאר ממנו ועיין בספר נ"ב כי בזה יש על כל פנים חשש מה הפועלים עכומ"ז העוסקים ופתם בפיהם אלו נפל פירור תוכו אינו מנוזר מה שאין פן בהוט צוקאר אף חשש זה אינו פנ"ל רק מטעם הנ"ל נמנעתי והנחתי במנהגם אבל באמת אינו אלא מנהג בטעות כי הדורות שלפנינו לא היו בקיאים במעשהו כדנראה מהט"ז עכ"ל: כ בדין גידולי חמץ מי שזרע חמץ בפסח פסק הגאון חתם סופר דגידוליו אסורין והשיג עליו הגאון דק"ק אלונא בעלי שומר ציון [מכתב מ"ח ומ"ט] מאי שנא מאגוז של ערה דאם נטע מותר ותו דבחליפין עצמן פתבו התוספות במס' ע"ז ד' ס"ב ד"ה יאות דאם אחר שנאכל האיסור הנאה נתנו לה איזו דבר בחליפי האיסור הנאה החליפין מותרים ועוד דהוי זה וזה גורם ומפח זה קבע להלכה בחליפי חמץ בפסח מותרים ותלמידיה דמון החתם סופר מר ניהו הגאון מוהר"ם שיק בחלק א"ח סי' ר"ט תמה עליו איך מלאו לבו לפסוק פן בלתי שידחה ראיה המפורשת שהביא החתם סופר מנדרים ד' מ"ז ע"ב אודילמא חליפין כגדולין דמי דמבואר דגידולי קונם אסורין ולא קשיא מהא דאגוז של ערלה שפבר תירץ מרן פסח משנה בסוף פרק ו' מהלכות נדרים דקונם שאני דהוא דבר שיש לו מתירין דאינו בטל וגם זה וזה גורם אסור ומזה הטעם גידולי חמץ בפסח דלא בטיל [או משום שהוא דבר שיש לו מתירין או משום דחמיר איסורו] אסורין בפסח והאריך עוד להוכיח ולקיים דברי רבו החתם סופר ובסי' ר"ח האריך לבאר ולברר דין ביעורי איסורי הנאה הנקברים והנשרפים עי"ש דב"ק: כא) מעשה ששלחו יין שרף של פסח על ידי נכרי בלי חותם כלל לעיר אחרת וקבלו הישראלי וכבר נתן הלוקח דמים למוכר קודם לכן מהו הדין תשובה יש לדון בזה הרבה ובקצרה זה פתרונו היין שרף אסור לשותות בפסח עיין יורה דעה קי"ח חבית וצריך שני חותמות יע"ש ושפא החליף העכומ"ז ושטה המוכר ונהוט והחליף בפפר ביי"ש חמץ ואף ערב פסח עד הלילה אין תקנה לבטל היי"ש זה בששים של יי"ש פסח דאף ספק תורה אין מבטלין ואי בטלו אסור ושפא חמאה דקיל איסורו מאד ושאר טעמים עש"ך יו"ד קט"ו אות כ"ח פן פתב הגאון פרי מגדים בסי' תמ"ה במשבצות סק"ד [בד"ה מעשה] והנה מה שכתב דהוי ספק תורה ואף ספק תורה אם בטלו אסור וכו' נראה דזה תלוי באם יי"ש חמץ ביי"ש של פסח מיקרי מין בשאינו מינו ולקמן בסי' ה' אות ל"ז פתבתי קצת בזה בס"ד עי"ש: והנה עובדא ביי"ש של פסח שנשלח על יד עגלון נכרי מחותם בחותמת מלמעלה וכשלו העגלון באכסניא נכרי עשה בעל אכסניא נקב קטן בהחבית וגנב שנים עשר אוקיס יי"ש וקלקל החותם ופתח הדא"ב מעט בכדי שיוכל לזוב היי"ש דרף הנקב

שְׂצִיטָה וְכֵן נִמְצָא אַחַר כֵּן הֵי"ש הַגָּנֵב אֶצֶל בַּעַל אַכְסֵנְיָא שְׁגָנֵב מִהַעֲגֵלוֹן נִשְׁאֵל הַגָּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם מִהַדְרָא תַנְיִינָא סִי' קמ"ז אִם יֵשׁ לְהַתִּיר הֵי"ש הַנִּשְׁאָר בְּחֵבֵית לְפִסְחָא וְהַשִּׁיב דְּסִתִּימַת הַדָּא"ב אִם חָבֵל קָשׁוּר בּוֹ נִחְתִּיכַת מִקַּל תְּלוּי וְקָשׁוּר בְּרֵאשׁוֹ וְנִתְּוֵן לְתוֹךְ חֵבֵית אֲשֶׁר עָשָׂה בַּעַל הֵי"ש לְמַעַן לֹא יוּכַל לְהוֹצִיא הַדָּא"ב לְמַעַנָּה לֹא אוֹכַל לְעַמּוֹד עַל פִּי מִכְתָּבוֹ עַל אֲנָפְנֵי עֲשִׂייתוֹ וּבָאֵם בְּאַמַּת נַעֲשָׂה בְּאֲנָפְנֵי אֲשֶׁר לֹא הָיָה בְּאֲנָפְשׁוֹת לְהוֹצִיא הַדָּא"ב בְּלִתי הַפְרָה טוֹבָה וְדָאי חָשִׁיב זֶה לְסִימָן וּכְחוּמָם אֶחָד וְעַם הַחֲתִימוֹת שְׁלֹמְעֵלָה הָיָה פְּחוּמָם בְּתוֹךְ חוּמָם וְאִין שְׁיִיף לֹא מֵרָא בְּזֵה מִיְלִתָּא דְלֹא רַמְיָא עֲלֵיהּ דְּאִינִישׁ [דְּאַפִּילוּ בְּאַמְרַי בְּרִי לִי אִין לְסִמּוֹן עֲלִיו] דְּהָא מִתְחַלְלָה בְּכִיוּוֹן עָשָׂה זֹאת לְהִיּוֹת לְסִימָן וּלְחוּמָם וְגַם אַחַר כֵּן רַמְי אֲנָפְשִׁיהּ לְרֵאוּת אַחֲרֵי וְנִמְצָא בְּטוֹב כְּמִקְדָּם וְאִם כֵּן אִין לְחוּשׁ לְמַעְרוֹבָת חֻמְזָא כְּלָל וְאִם לֹא נִחְשׁוּב זֶה כְּחוּמָם אֶחָד עַל כָּל פְּנִים כִּינּוּן שְׁהֵיָה חֲתוּם לְמַעַלָּה הַדָּא"ב הָיָה חוּמָם אֶחָד וּבְדִיעֵבַד סְגִי בְּחוּמָם אֶחָד כְּמִבְּנָאָר בִּי"ד סִי' קי"ח וְאִף שְׁנִתְקַלְקַל הַחוּמָם אַחַר כֵּן עַל יְדֵי הַגָּנֵב עִם כָּל זֶה אִין לְחוּשׁ לְמַעְרוֹבָת יי"ש חֻמְזָא שְׁהֵחֲלִיף לְהִנְאָתוֹ דְּלִבְעַל אַכְסֵנְיָא וְדָאי אִין לְחוּשׁ דְּהָא חֲזִינוּ שְׁגָנֵב וְנִרְאָה בְּכִלְיוֹ וְלֹא הַשְּׁלִים הַחֲסָרוֹן וְאִם הָיָה רוּצָה לְיַחַס עוֹד הָיָה גוֹנֵב יוֹתֵר וְגַם לְהַעֲגֵלוֹן אִין לְחוּשׁ שְׁמָא הַחֲלִיף דְּקוֹדֵם שְׁנַעֲשָׂה הַגָּנֵיבָה כִּינּוּן שְׁהֵיָה חֲתוּם עַל כָּל פְּנִים בְּחוּמָם אֶחָד הָיָה יָרָא לַעֲשׂוֹת מְרָמָה לְקַלְקַל הַחוּמָם כֵּן יְהֵיָה נִתְפָּס כְּגָנֵב וְאַחַר שְׁנַעֲשָׂה הַגָּנֵיבָה וְדָאי אִין לְחוּשׁ שְׁהֵחֲלִיף מִפְּנֵי לְהִנְאָתוֹ דָּאֵם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמַל בּוֹ מַעַל הָיָה אֲפָשָׁר לוֹ לְגָנוֹב גַּם לַעֲצֵמוֹ וְלִתְלוֹת גַּם זֶה בְּהַב הַקּוֹדֵם וּבִפְרֻט אִם יִטְעֵמוֹ הֵי"ש שְׁבַחֲבֵית וְיִהְיֶה שְׁנוֹה בְּטַעְמוֹ לְהֵי"ש שְׁנִמְצָא אֶצֶל הַגָּנֵב וְדָאי אִין לְחוּשׁ כְּלָל לְזֵה וְעִינֵי בְּשִׁפְתֵי כֵהֵן סִי' צ"ח דְּבִטְעִימַת יִשְׂרָאֵל שְׁפִיר סְמִכִינוּ וְעִי"ש בְּפָרִי מִים וּבְסִפְרַי מ"ב וְגַם אִם מְדִידַת הַגְּרָאדִין מְכוּוֹנִים כְּמִקְדָּם גַּם כֵּן יֵשׁ לְסִמּוֹן שְׁלֹא נַעֲשָׂה שׁוּם עֲרָמָה וְתַעְרוֹבָת דָּאֵם הָיָה שׁוֹפֵף בּוֹ יי"ש חֻמְזָא לֹא הָיָה הַגְּרָאדִין מְכוּוֹנִים וְגַם בְּלֹא הֵכִי אִין לְחוּשׁ לְמַעְרוֹבָת יי"ש חֻמְזָא דָּאֵם רָצָה לַעֲשׂוֹת עֲרָמָה הָיָה שׁוֹפֵף מִים לְמִלְאוּת הַחֲסָרוֹן וְלֹא יי"ש שְׁדַמְיוּ יְקָרִים לְכֵן יֵשׁ לְהַתִּיר הֵי"ש בְּפִסְחָא בְּלִי שׁוּם חֲשֵׁשׁ וּפְקֻפּוּק כְּלָל: וּבְשׁו"ת בֵּית יִצְחָק לִידִידֵי הַגָּאוֹן מִפְּרָאמִישְׁלָא וְעַתָּה אַבְד"ק לְבוֹב יצ"ו בְּחֻלְק יו"ד ח"ב הַנִּדְפָּס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ רֵאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן סִי' ט"ו שְׁנִשְׁאֵל עַל חֵבֵיתִי יי"ש שְׁלִיוּוִיטִיץ שְׁנִשְׁלַחוּ עַל יְדֵי נְכָרֵי וְנִחְסַר מִהַמְדָּה הַרְבֵּה וְגַם נִחְסַר שְׁלֹשָׁה גְּרָאדִין וְיֵשׁ נֶקֶב בְּחֵבֵיתִין שְׁיִכּוּלִים לְהַשְׁלִיף שָׁם מִים אוֹ מִשְׁקָה אַחַר מַה דִּין הֵי"ש הָיָה לְשִׁתּוֹתוֹ בְּפִסְחָא וְהַשִּׁיב הֵנָּה מִבְּנָאָר בְּפָרִי מְגָדִים סִי' תמ"ה דְּבִשְׁלַח חֵבִיּוֹת יי"ש בְּלִי חוּמָם אֶסוּר דְּחִיּוּשֵׁינוּ לְאַחֲלוּפֵי וְשָׁם כָּתַב דֵּי"ש פִּסְחָא בֵּי"ש חֻמְזָא הָיָה מִינֵי מִשְׁאֵינוּ מִינּוֹ אִם כֵּן בְּנִדּוֹן דִּידֵן דֵּי"ש מְקוּם לְחוּשׁ שְׁשִׁפְףָה דְּבַר מַה לְתוֹכָהּ הָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּלֹא חוּמָם וּקְצַת גְּרַע מִבְּלֹא חוּמָם וְשָׁם לֹא חֲזִינוּ רִיעוּתָא וְהָכֵא כִּינּוּן שְׁנִחְסַר הַגְּרָאדִין מַה שְׁאִין יֵן דְּרַף שְׁיִחְסַר כָּל כֵּן וְדָאי עָשָׂה הַנְּכָרֵי דְּבַר מַה ע"כ חִיּוּשֵׁינוּ אַחֲלוּפֵי אוֹ לְמַעְרוֹבָת יי"ש פִּשׁוּט חֻמְזָא וּמַה שְׁאוּמְרִים דְּלָמָּה וְחוּשׁ לְאַחֲלוּפֵי דָאִין מְרוּיַח בְּזֵה הָרִי יֵשׁ לֹא מֵרָא דֵּי"ש שְׁלִיוּוִיטִיץ עֲדִיף יוֹתֵר לְשִׁתּוֹת וְלִכֵּן הַחֲלִיפוּ דְּהָרִי הַפָּרִי מְגָדִים חֲשֵׁשׁ לְזֵה וּמִן הַתִּיר מִשׁוּם סְפָק סְפִיקָא שְׁמָא לֹא עֵינֵיב וְשְׁמָא יֵשׁ שִׁים שְׁהָרִי גַם בְּהָדָה דְּפָרִי מְגָדִים שְׁיִיף סְפָק סְפִיקָא זֶה וּמִפְּלֵ מְקוּם אֶסוּר הֵי"ש וְעַל כֵּן חֲרָחִין כִּינּוּן דְּחֻמְמִים אֶסְרוּ לְשִׁלּוֹחַ בְּלֹא חוּמָם מִחֲשֵׁשׁ אַחֲלוּפֵי לֹא מִהֵנִי סְפָק סְפִיקָא וְהוּא הַדִּין הָכֵא זֶה שְׁיֵשׁ רִיעוּתָא לְפָנֵינוּ חִיּוּשֵׁינוּ לְרִיעוּתָא וְאִין לְהַתִּיר מִשׁוּם סְפָק סְפִיקָא וּבְאַמַּת אֵלּוּ הָיָה בְּקִי בְּטַעֲמָה וְלֹא מֵרָא שְׁאִין בּוֹ טַעַם יי"ש

חמץ הנה מותר בטעימה דאטעימת ישראל סמכינן אבל מי יודע אם אחד בקי בזה ועוד דהרב חות דעת פתב בסי' צ"ח סק"ב לדידן לא מהני טעימה רק ששים עיי"ש על פן אין בקדי להתיר יי"ש לפסח אולי יהיה שם בקי בטעימה וידע שאין בו תערובת בל להתיר אחר כך על ידי ביטול בכמה חביתין ליתר שאת כנ"ל ובמה שכתב על פי ספק ספיקא עיין במה שרשמתי בריש סי' ב' אם בפסח מהני ספק ספיקא: (כב) בדבר אשר נוהגים לצבוע היין האדום בקדי להיות אדום ביותר וטבע הצבע הזה אשר אינו נימוח אם ביי"ש או בראה"ם אם מותר לשותו בפסח שהט"ז א"ח סי' תקי"ג כתב דחזו"ת לא בטיל וכן נראה דעת הש"ך יו"ד סי' ק"ב הנה מלבד שבמנחת יעקב כלל ע"ד חולק דעתו דדוקא בביצה שלבנו בה מאכל דאיכא חזו"ת וטעמא אבל חזו"ת בלבד לאו כלום הוא וכן דעת הפרי חדש שם בלאו הכי לא דמי לההיא דהתם החזו"ת היא מגוף האיסור הביצה האסורה אבל בנדון דידן החזו"ת הוא מהצבע והיי"ש אינו בא אלא בקדי שיהיה הצבע נימח ונימס והחזו"ת אינה מהיי"ש אלא מהצבע והצבע בעצמו אין בו חשש חמץ אלא דמצד תערובת היי"ש גופיה יש לדון לאסור משום שהוא חריף והני כמילתא דעבידא לטעמא דלא בטיל וכדכתב התקם צבי ועיין בפרי מגדים מזה ואף שפספרי סי' מ"ב [פונתו לפי הנראה לספר שאילת שלום מהדורא קמא ואינו אצלי] דחיתי דבריהם בטוב טעם ודעת בכל זאת משום חומרא דפסח אין להקל כי אם לצורך גדול ויש לחקור בזה כמה יי"ש אשר יבא בחביות יי"ג ועיין בספרי שם פן כתב הגאון שאילת שלום במהדורא תננינא סוף סי' קע"ז: (כג) בדבר הציגאריא שנותנים בתוך הקאפ"ע נשאל הגאון מוהר"ם שיק בחלק א"ח סי' ט' אם רשאים לעשות פן בכל ימות השנה שאומרים שהאמן נותן לתוכו שומן וגדול אחד אסרו והרב השואל שם תמה שהרי אנו רואים שאין בו טעם וגם נפגם כעין שאמרו במלח שנותנים בתוכו דם שכתב הרמ"א ביו"ד סי' קל"ד דשרי משום שנפגם והשיב דנדאי יש חשש גדול וכבר נתבאר עדות מפמה אנפנים בקיאים שהרבה מוסיפין ונותנים בו שומן בעת תיקונו כדי להרויח שלא יצטרכו ליתן הרבה מהשרשים והשרפים של הציגאריא והנה דעת הרשב"א שפמגן אברהם סי' תמ"ב סוף סק"א דכל שעיקרו בא לתמן אינה דבר אינו בטל בששים דהוי כדבר המעמיד וכן הביאשם בשם הר"י והמחצית השקל בסי' תמ"ז ס"ק מ"ה הקשה על הצמח צדק ביין שתקנו בחלב חטה מדברי הרשב"א והרי"ו הנ"ל ותיגר דבההיא דצמח צדק בא לתמן רק המראה ולא הטעם ותליא בפלוגתא אי חזו"ת מילתא ובדרבנן סמכינן להקל אבל בבא לתמן הטעם וכו' הוא עשייתו אינו בטל לדעת הרשב"א וסיעתו ואם פן בהך ציגאריא שתחלת עשייתו ותיקונו כף הוא אף אם יש ששים אינו בטל ושקיל וטרי בגוף תשובת הרשב"א שהביא מרן הבית יוסף ביו"ד בסוף סי' קל"ד שוב הביא ראיה להרשב"א מדאמרינן בעבודה זרה ד' ל"ג מאן דשדא מילתא בחמרא מותר משום דאזיל לאיבוד ואמאי לא אמרו טעמא משום דבטל בששים או משום דנותן טעם לפגם אלא ודאי משום שפך דרך עשייתו לא בטיל ובההיא דסי' קל"ד מייירי שהדם והחומץ תיקונו כף ואינו בטל ולכך צריך טעם דנפגם ונפקא מינה שאם נתערב אחר כך במקום שמשביח [או] אם אינו נפסל לגמרי הוי כפגום ולבסוף השביח דאסור בסי' ק"ג ואם פן בהציגאריא פיון שזה עשייתו ותיקונו אינו בטל ומה שכתב השואל דנותן טעם לפגם לו יהי כדבריו מפל מקום אם משביח לבסוף אסור ולכן בנדאי יש חשש גדול בציגאריא

וגם ההיתר שכתב הרמ"א ביו"ד סי' קי"ד סעיף יו"ד שאם יודע שאחד אינו מערב מותר ליקח מכולם [כל שלא ידוע בנדאי שעירב בו] דתלינו לקולא אין שינוי פאן דנהי שיש פאבריקין שעושים על ידי ישראל עומד על גביו בדייקטש לאנד אלו הם נופרים בפני עצמם והרבה יש לפלפל בכל דב"ק אף אינו מענייננו עתה במקום הזה [ולא הבאתי זאת אלא פהצעה אל מה שאכתוב להלן בשמו לענין הציגאריא בפסח] וכבר ראיתי שתי תשובות באריכות בענין הציגאריא לשאר ימות השנה בסוף ספר שבילי דוד חלק יו"ד אחר ההשמטות וקו"א על יו"ד מהגאון המחבר וממר בריה ונשאו ונתנו הרבה גם על דברי הגאון מוהר"ם שי"ק הנ"ל עי"ש: וכל זה הוא על הציגאריא לשאר ימות השנה שנעשה על ידי עכומ"ז אמןם על הציגאריא הנעשה לפסח ורוצה אמן אחד לחדש לעשותה מצוקער רובין [הוא מין לפת] שמייבשין אותן בשדה ואחר כך מחרכין אותן וטוחנים אותם לעשות מהן ציגאריא על פסח נשאל שם בסי' ר"א ומקום הספק הוא אם הם בכלל פירות יבשים שנהגו במדינות אלו לאסור ושמה נדבק או נפל חמץ בהם והרב השואל פתב שתי סברות להתיר.

א) שעל ידי הטחינה נתבטל ברוב. ב) פיון שאחר כך מחרכין אותם אפטר שנשרף והגאון המחבר השיב דסברת החירוף היא נחרכת ולא מהניא מידי נהי דמצד אכילה אינו נאסר אבל נאסר מצד תשביתו כהסכמת האחרונים יעניין במקור חיים וחסד משה ואפילו אם החירוף נעשה כדינו קודם פסח אינו מותר רק בהנאה ולא באכילה כל שפן שיש לחוש שמה לא חרכו יפה יפה כמו שכתבו הפוסקים בסי' תמ"ב ובנדון שלנו הרי לא נחרף עד שאינו ראוי לכלב וגם הוא להתיר באכילה בנדאי אין החירוף מועיל כלום ואף אם סברת המחמירים אינה ברורה כל כך מפל מקום פיון שיש עוד ספק שמה לא חרכו יפה הוי ספק ספיקא לאיסורא דהוי בנדאי איסור והטעם השני שהוא משום ביטול ברוב הנה אם על ידי הטחינה יש לדוננו פלח פלח הא הוי מין באינו מינו ובעי ששים ואם אינם נטחנים דק דק פסלת של קמח אלא נטחנים חתיכות גדולות מקמח והכי מסתברא ובפרט שאחר כך עושים ממנו גוש אחד ואם פן הוי יבש ביבש דבטל ברוב אף אינו מוכן דהרי חזר ונעור בפסח ואף שנותנו לתוף המים וחלב ונעשה לח הרי זה נעשה בפסח דאסור במשהו אפילו בהנאה וכל שפן באכילה וצריך לומר דטעם ההיתר בזה דאינו בכלל פירות יבשים הנזכר במגן אברהם סי' תמ"ז ולא חששו כלל על שום חמץ דלא מחזקינן איסורא ובנדאי מן הדין הוא פן אבל כבר נהגו שלא לאכול שום פירות היבשים אפילו אין להם שום חשש כלל כמו שהעיד הרמ"א ולמה לא יהיה גם זה בכלל הרי קיימא לן בסי' תמ"ז סעיף ה' כל דבר שעשו מתחלה ולא נעשה לשם פסח אין אנו נוהגים לאכול ולשתות אפילו בצוקער עיקר החשש הוא משום הפועלים והחשש הזה על פירור חמץ בעין הוא חשש גדול ביותר ואין שינוי להקל ואם הרבנים המתירים מצאו טעם להתיר איני חולק עליהם רק פתבתי דעתי והיה מקום לחוש על הספין שחזתכין הרובין בשעה שמייבשים אותם אבל שמעתי שאין צריך ספין לזה ויצא הדבר בהיתר מהרבנים מובהקים והבותר יבחר אלו תנרף דב"ק: כד) יין שנתערב בו יי"ש חמץ מותר להוציא מהיין יי"ש לפסח לפי מה שכתבתי בספרי להלכות תערוכות בסי' צ"ח ס"ק כ"ה בנתערבו תבלין דאיסור עם תבלין דהיתר שבטלין בששים פיון דאין נותנים טעם בהם הגם דנראה דהיי"ש בהיין אינו בטל פיון דנותן בו כדי לחזקו ולהטעימו מפל מקום

בהיי"ש ש'יוצא מהיין שפיר בטל היי"ש של חמץ בששים ומותר גם לכתחלה להוציא ממנו יי"ש על פסח ואין זה מבטל איסור לכתחלה דהא אינו מערבו פדי להוציא ממנו יי"ש על פסח רק מערבו פדי לשותתו בכל השנה וכעת שפא להוציא ממנו יי"ש אינו עושה דבר רק הוא מתבטל ממילא והוא יותר היתר מפירות שהתליעו שמוותר להוציא מהם יי"ש הגם ששם הוא דבר הנעשה מעצמו וכאן הוא מערבו בידיים מכל מקום תחלת העירוב לא הנה על מנת פן ואף הטורי זהב שאוסר בסי' פ"ד להוציא מהם יי"ש הא איהו סבירא ליה יותר מזה דחמץ שנתערב קודם פסח בפחות מששים מותר להוסיף עליו עד ששים פדי לאוכלו בפסח אף זה ברור דצריך שיהיה בהיי"ש ש'יוצא מהיין בעצמו ששים נגד היי"ש המערב בהיין זה ונחשוב לפי ערה היי"ש שעירב מתחלה בהחבית דהא מהיין אינו יוצא כל כף יי"ש ומהיי"ש המערב בו מסתמא יוצא פולו ואם פן צריך שיהא בהיי"ש היצא מהיין ששים נגדו פה דבר האיש אדוני האר"ש הגאון מוהרי"ל לאנדא יצ"ו בספרו יד יהודה להלכות שחיטה בהשמטות דף קמ"ד [לסימן צ"ח ס"ק כ"ה:] (כה) תבשיל ש'נאסר מחמת משהו חמץ בפסח אם מותר בפסח לשנה הבאה עיין לקמן בסי' זו אות ב' מה שהבאתי שם לענין תבשיל ולענין פלי ש'נאסר מחמץ משהו: כו) חולה שאין בו סכנה שצויו לו הרופאים לשותות מי אורז שנקלה מקודם בתנור עד שנתרה הרבה ומקום שנטלו האורז הוחזק שם מעט גרגרים של תבואה מחמשת המינים ועתה בדקו בהקלויים ולא נמצא בהם מהגרגרים רק שיש ספק אולי מחמת שנקלה הרבה בתנור עד שנתרה אי אפשר להכירם וגם נשתמשו מהם קודם הפסח נשאל על זה ידי הגאון אבד"ק לוצין יצ"ו בספרו היקר אבן שתיה סי' י"ט אי רשאי לשותות מהם בפסח ובתשובתו הביא מה שכתב הגאון אברהם בסי' תס"ז ס"ק ג' בשם המרדכי דחטים שנתבקעו ונתערבו בין חטים פשרים ואינם ניקרים שאם אכלו מהם מקצת קודם הפסח מותר לאוכלם בפסח פדאיתא ביורה דעה סי' ק"י באיסור שנתערב ברוב היתר יבש ביבש ונפל אחד מן התערובת לים הותרו כולם לאוכלם שנים שנים והרב מקור חיים בסעף קטן ג' הרבה להקשות בזה דשאני התם ביו"ד דמייירי שלא נתערב רק חתיכה אחת של איסור או שתיים בחתיכות של היתר אז שייך לומר דמה שנפל אפשר שהיא היתה של איסור דהא אפשר שיזדמן פן שלא נפל רק האיסור אבל פאן בחטים הרבה חמוצים שנתערבו בין שאר החטים אין סברא לומר שכל החטים החמוצים שפכרי נתקבצו כולם למקום אחד ומהם דוקא אכל קודם הפסח דהחוש מכחיש זאת והביא ראיה מפרק שני דמעשר שני וכו' ועל זה האריך הרב המחבר הנ"ל יצ"ו לברר וללבן דברי המרדכי והגאון אברהם והרבה להביא ראיות לדבריהם דכל שאפשר להיות אפילו במציאות רחוק מאד תלינו להקל משום דאינו אלא מדרבנן דמדאורייתא ברובא בטיל וגם האריך לדחות ראיות הרב מקור חיים: ומסיק לנדון הנשאלה הנ"ל פיון שפכר אוכלו הרבה מהם קודם הפסח תלינו דמה שאוכלו של איסור אכלו ועוד שפכר תרכו אותן קודם זמן איסור עד שאין ראויין לאכילת אדמואף שבחמץ בעינו דוקא עד שאין ראוי לפלג פדאיתא בפסחים ד' מ"ה פכר פתב הר"ן שם לבאר מאי שנא דבנבלה אמרינו שאינה ראויה לגר לאו נבילה היא ונהרי נותן טעם לפגם שרי אף בפסח גופיה ותיגרן דטעמא דחמץ שראוי לחמץ בה עיסות אחרות מתבאר מדברי הר"ן דחמץ שנה לשאר איסורים דכשאינו ראוי למאכל אדם פקע איסורא מיניה ומה שהחמירו בחמץ הוא משום

וְרֵאִיתִי שְׁכֵן כְּתָב גַּם הִגְאוֹן רַבֵּינוּ עֲקִיבָא בְּתַלְמוּד הַנְּסֻפְחוֹת לְסִפְרֵי דְרַבִּי רַע"א תְּשׁוּבָה
ה' ע"ש וּבְמִקְוֹר חַיִּים ס"י תמ"ז ס"ק ט"ז פֶּן כְּתָב בְּשׁו"ת חַיִּים שֶׁל שְׁלוֹם לְהִגְאוֹן אַבְד"ק
בְּאֵשְׁתִּישָׁאן יצ"ו בסי' ס"ט [בד"ה אֵיבְרָא] וְסִיגִים שֶׁם דְּהֵינּוּ דְּנִקְא בְּנֹדַי מַה שְׁאִין כֵּן
בְּסִפְקָא שְׁמָא אִין כְּאִין אִיסוּר כְּלָל אַף תּוֹף הַפְּסַח מְוֹתֵר מְסַפֵּק סְפִיקָא שְׁמָא אִין כְּאִין אִיסוּר
וְשְׁמָא הִלְכָה כְּהַסוּבְרִים דְּלֹא אֲמַרִינּוּ חוּזֵר וְנִעוּר בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ: כֵּט) מִצּוֹת שְׁיֵשׁ סְפִיקָא שְׁמָא
נִפְל עֲלֵיהֶן י"ש חֲמֵץ מַה דִּין אֲכִילְתֹּן בְּפִסְחָא רְשָׁמְתִי לְקַמֵּן בְּסִי' י"ד אוֹת כ"ט: סִימֵן ד'
בְּעֵנֵן דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ טַעַם חֲמֵץ.

א) חֲטָה אוֹ שְׁעוּרָה שְׁנִמְצָאָת בְּזֶפֶק הָעוֹף לְאַחַר שֶׁהִבְהִיבוּ אוֹתוֹ מְסַקְנָת רַבְּנָן בְּתַרְאֵי כְּפִסְקָא
מִרְן סִי' תס"ז ס"י' דְּהַתְרַנְגְּלוּלַת מְוֹתֵרַת בְּאֲכִילָה דְּלֹא כְּהַרְבְּנִים בֵּית חֲדָשׁ וּפְרִי חֲדָשׁ עֵינֵן
לְהַרְבְּנִים מְגוֹן אֲבָרְהֶם וְטוֹרֵי זָהָב וְחֶק יַעֲקֹב וְנִהַר שְׁלוֹם וְשִׁלְחוֹן גְּבוּהָ שֶׁם וְכֵן סִתְמוּ
הַרְבְּנִים מוֹהַר"ש זְלַמֵּן בְּש"ע שְׁלוֹ סִי' תס"ז אוֹת ס"א וְחַיִּי אָדָם סוּף כְּלָל קכ"ג וְלֹא חֲשׂוֹ
לְהִבִּיא סְבֵרַת הָרַב בֵּית חֲדָשׁ כְּלָל ע"ש וְהָרַב מוֹהַר"א דִּי טוֹלְדִידוֹ בְּס' מְשַׁנַּת ר' אֱלִיעֶזֶר
ח"ב בְּשׁו"ת א"ח ס' ט"ו חֲדִית לֵן הִתְיַרְאָה גַּם לְדַעַת הַרְפ"ח דְּמַחְמִיר וְאָמַר מֵר בְּטַעְמָא
דְּמִילְתָא דְּכִינוּן דְּאִין מְנַהֲגִינוּ לְהַבְהִיב בְּקִשׁ וְתַבְּנָן [כְּפִתּוּב בִּי"ד ס' ס"ח] אֲלֵא מְנַהֲגִינוּ
לְהַבְהִיב בְּנִיירוֹת דְּקִים וְקִלִּים כְּדִי שְׁיִהְיֶה חֵנוֹם הַהִיבְהוּב קַל לְכֵן גַּם הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ מוֹדָה
דְּאִין לוֹ דְּמִיוֹן עִם מַה שְׁמַהֲפִכִים הַשְּׁפוּד יע"ש דב"ק וּבְעֵיקָר דִּין חֲטָה שְׁנִמְצָאָת בְּפִסְחָא
בְּזֶפֶק הָעוֹף אִי חֲשִׁיבָה כְּמַעֲוֹפְלַת הָאָרִיף הִגְאוֹן שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּמַהֲדוּרָא תַנְיִינָא ח"ב ס' י'
מ"ד: וְאִם נִמְצָאָת חֲטָה עַל הַתְרַנְגְּלוּלַת בְּשַׁעַת מְלִיחָה עֵינֵן לְקַמֵּן אוֹת כ': ב) הַשְּׁלִיף עֲכוּמ"ז
פֶּת בְּתַבְשִׁיל וְלִי נִרְאָה דְּבִשְׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְהַתִּיר דְּהוּי סְפִיקָא בְּמִידֵי דְּרַבְּנָן וְכָל שְׁכֵן אִם אִירַע
זֶה בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל פִּסְחָא דְּהוּי תְּרֵי דְּרַבְּנָן כֵּן כְּתָב הָרַב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קע"א אוֹת
פ' וּמְבֹאֵר בְּדַבְרֵי הָרַב בֵּית יְהוּדָה הַנֶּ"ל דְּאָף אִם הוּא מְשִׁהוּ אָסֵר וּמַה שֶׁהַתִּיר הָרַב חֲכָמָה
וּמוֹסֵר בְּשַׁעַת הַדְּחַק נִרְאָה דְּדוֹנְקָא בְּמַשְׁהוּ וְאָף שְׁלֵא כְּתָב כֵּן בְּפִירוּשׁ סְתָמוֹ כְּפִירוּשׁוֹ דְּהָא
יְהִיב טַעְמָא מְשׁוּם דְּהוּי סְפִיקָא בְּמִידֵי דְּרַבְּנָן וְאִם אִין בּוֹ שְׁנַיִם אִיסוּרָא דְּאִרְיִיתָא הוּא
וּמְפֹרָשׁ בְּשׁו"ת בֵּית יְהוּדָה הַנֶּ"ל דְּאָף אִם הַנְּכָרִי הַשְּׁלִיף אֶת הַחֲמֵץ לְהַכְעִיס אֶת הַיִּשְׂרָאֵל
לְאַסוּר לוֹ הַתְּבַשִּׁיל וּבְכִי הָאִי גִוּוֹנָא בְּיִין נִסְף כְּתָב הַרְמ"א בִּי"ד סוּף ס' קכ"ד דְּמְוֹתֵר
אַף בְּשַׁתִּיָּה כְּדִי שְׁלֵא יִרְגִיל בְּכָף מְכָל מְקוֹם בְּחֲמֵץ אִיסוּר אַף אִם הוּא מְשִׁהוּ דְּהוּא מְדַרְבְּנָן
כְּמוֹ בְּיִין נִסְף דְּשִׁאֲנֵי יֵין דְּהוּא בְּכָל הַשָּׁנָה יֵשׁ לְהַתִּיר כְּדִי שְׁלֵא יִרְגִיל בְּכָף אֲבָל חֲמֵץ זְמַן
מוֹעֵט וְעוֹד כְּתָב כְּמַה טַעְמִים ע"ש: ג) דְּבִשׁ שְׁהוּבָא בְּחֻבִיתִין שֶׁל י"ש חֲמֵץ וְרוֹצִים
לְעַשׂוֹת מֵהַדְּבִשׁ י"ש לְפִסְחָא הַדְּבָר בְּרוּר דְּאִיסוּר לְעַשׂוֹת מְמַנּוּ י"ש לְפִסְחָא וְאָף בְּחֻבִיתִין
שְׁיֵשׁ סְפִיקָא אִם הֵם שֶׁל י"ש חֲמֵץ יֵשׁ לְאַסוּר לְכַתְּחֻלָּה כִּי בַעוּה"ר שְׁמַעֲנוּ כִּי בְּמַדִּינּוֹת
רוֹסְיָא עוֹשִׂין כֵּן לְכַתְּחֻלָּה מְדַבֵּשׁ שְׁנִיתָן בְּחֻבִיתִין שֶׁל י"ש חֲמֵץ וְאִיסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר
לְכַתְּחֻלָּה לְכֵן חֲלִילָה לְהַתִּיר בְּזֶה וְהִגְאוֹן חֲתָם סוֹפֵר גַּם הוּא אָמַר שׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה
וְהָאָרִיף לְעַשׂוֹת תִּיקוּנִים וְהַשׁוֹמֵעַ לְדַבְרֵינוּ יִתְבָּרַךְ כֵּן כְּתָב הִגְאוֹן שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב נר"ו בח"ג
ס' קנ"ג וְדַבְרֵי הִגְאוֹן חֲתָם סוֹפֵר שֶׁהַזְּכִיר לְפִי הַנִּרְאָה הֵם בֵּא"ח ס' ק"ך [בְּשׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב
כְּתוּב ס' ק"ץ וְלֹא מְצָאֵתִי שֶׁם כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַרְוָאָה] וְעֵינֵינוּ לְקַמֵּן אוֹת ו' אַחַר שְׁנַיִם רַבּוֹת
נִתְפַּדְתִּי בְּס' בֵּית יִצְחָק לִידִידֵי הִגְאוֹן מוֹהַר"י"ץ שְׁמַעֲלִיקָשׁ אַבְד"ק פְּרָאֲמִי שְׁלֵא יצ"ו וּמַר
נִיהוּ הָרַב הַשׁוֹאֵל שְׁבִשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב הַנֶּ"ל וְכָל אֲשֶׁר כְּתָב בְּשִׁמּוֹ לְמַקְוֹטְעִים הִגְאוֹן

שואל ומשיב ראיתי דב"ק במילואם בבית יצחק הנ"ל בסי' ס"ז ונשם נרשם תשובת
החתם סופר סי' ק"ך כמו שהוא האמת ומה שמוכן מדברי הגאון שואל ומשיב שהרב
השואל סמך על דברי הגאון חתם סופר ולכן כתב לו שגם החתם סופר הרי הוא אומר
שומר נפשו ירחק וכו' הנה אנכי הרוואה בבית יצחק שם שאחר שכתב שדעת הרבה
פוסקים ביו"ד הי' קל"ה דכלי אינו בולע רק פדי קליפה ויש במה שבפלי ששים נגד,
הקליפה ואף בנכבש מעת לעת סגי בקליפה דכתב הגאון חכם צבי בסי' ע"ה [דלא פמרון
השפתי פהו] וכן משמע ממרדכי בענין מילוי שלשה ימים וכו' ואמנם בפרי מגדים סי'
ק"ה מבואר דכבוש בפלי מבליע ומפליט בכלול ובנודע ביהודה תניינא חלק יו"ד סי' ס"ז
פסק דיי"ש שהוא חריף בודאי בולע בכלול ולפי זה יש להחמיר הנה אחר כל זה כתב
שבחתם סופר סי' ק"ך הורה להקל שהרי אין כל הי"ש חמץ רק יש בו תערובת חמץ
ואין צריך ששים אלא לפי חלק החמץ שבו ונגד זה יש במה שכתוב הפלי ששים וחיליה
מדברי מחצית השקל סי' תנ"א סק"מ אף קשה לסמוך על זה וכו' דיי"ש או שכתב שחייבין
עליו פרת לדעת רוב הפוסקים בנתערב קודם פסח הרי כל השכר יש לו טעם איסור ואם
אין ששים נגדו ירגיש בפסח טעם שכר שחייב עליו פרת ואף שיש לומר דהוי טעם
קלוש וכו' קשה להקל מטעם זה ועוד דמבואר בפרי מגדים סי' תמ"ב סק"ט דהפריש יש
בין שכר ליי"ש דשכר מעורב במים אבל יי"ש אין עולה רק החמץ בלא מים ואם שותה
רביעות לוקה ואף שבפעשית הספיריט מיי"ש מוציאין מים דהזיעה מעורבת ממים
ומחמץ הנה הוא אף מעט מים וכו' אלו תנן דב"ק יצ"ו הרי שלא סמך על הוראת הגאון
חתם סופר בזה: וכתב שם צדדים אחרים להקל דשמא דבש בריי"א האני"ק [שמעורב
עם הדבורים ומפסולת הדבש הנה עושים היי"ש] לא הוי כבוש דהוי דבר גבוש [אולי
הוא גוש] ואין דין כבוש אלא בדבר לח ודך להניח הדבש תוך החביתין כשהוקפה
[הדבש ולא כשהוא צלול] ויש ספק ספיקא שמא הניחו שם כשהיא קשה ואם תמצא
לומר שהוא רך שמא נתקשה קודם שיעור כבישה ועוד יש לצרף דעת הסוברים בסוף
סי' תמ"ז דבהיתרא בלע לא אמרינן כבוש כמבואר וישקיל וטרי בהיה דבשך בחלב
חידוש הוא דאי תרו ליה פוליה יומא בחלבא וכו' ומסיק דעל כל פנים מדאורייתא לא
אמרינן כבוש כמבואר בהיתר ולא הוי אלא מדרבנן ויש להקל בספקו ובשערי תשובה
סי' תמ"ז ס"ק ס"ז [צריך להיות ט"ז ועיין במה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים
במערכת הפ"ף אות מ"ו] פסק במקום שמואל להקל רק בהפסד מרובה ושעת הדחק
ובנדון דידן שיש ספק אי הוי כבוש האיל והדבש מעורב עם פסולת ונקפה גם כן יש
להקל עוד כתב טעם להקל לפי שהיי"ש נעשה מפסולת הדבש שרבו הוא הדבורים
והמשקה הנעשה מהם הוי טעם פגום וישקיל וטרי קצת בזה ועוד הביא חקירת הפרי
מגדים בסי' תמ"ה אם יי"ש פסח הוי מין במינו עם יי"ש חמץ ואם הוי מין במינו אין
פאן חשש דאורייתא אף כפי הנראה הוא מין בשאינו מינו בטעמא [עיין בזה במה
שרשמתי לקמן בסי' ה' אות ל"ז בס"ד] ומסיק על כן לדעתי לכתחלה חלילה להקל
לעשות יי"ש מדבש המונח בחביתין שהיה בהם יי"ש דמה שהיקל בחנות דעת סי' ק"ה
בחלב שעמד בכלי מעת לעת ואחר כך ביטלו בשך דלא אמרינן כבוש כמבואר בהיתר
דבריו תמוהים מדברי הטורי זקב סי' צ"ג דמפורש דאסור וכבר תמה עליו בטטו"ד
[בטוב טעם ודעת] לכן בנדון דידן חלילה להקל לכתחלה אף בדיעבד אם כבר עשו ויש

הפסד מרובה המיקל יש לו על מה שישמך ועיין בתשובת שואל ומשיב ח"ג סי' קנ"ג מה שכתב בזה עכ"ד יצ"ו: ד) יין שנתנוהו בזמן הפציר בחבית שהיה בה שר הנקרא רו"ם ויש טעם רו"ם ביין אם מותר לשותו בפסח אם יש בשר הנ"ל חשש שעורים כמו שאומרים קצת צריך לימוד מדברי הפוסקים.

אף חקתי ודרשתי פי ברו"ם אין בו חשש חמוץ כלל כי הוא נעשה מקנים של סוקאר ולכן יש להתיר לשותו יין זה בפסח וכל שכן אם נעשה עירוי שלשה ימים בחבית דסגי בהכי ואף ללוש בו מצה עשירה אבל בלא עירוי יש לפקפק שנותן ריח מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סימן ג"ץ ושם בס' קל"ז כתב משקה הנקרא רו"ם שמעתי באומרים לי כי הוא נעשה משעורים מעורבים עם מים והוא חמץ גמור ואם נתן יין של פסח בחביות של רו"ם יש לאסור שנותן טעם לשבח וכמו שכתבתי במקום אחר וכל שכן אם נתן משקה הרו"ם ביין כדי להעמידו שלא יחמיץ ולפי הנראה תשובה זו קדמה בזמן לדס"י צ"ג דמסיק דחקר ודרש ונתברר דאין ברו"ם חשש חמץ כי הוא נעשה מקנים של סוקאר ועל פי הנחה זו היקל בנדון: ה) יין שרוף שמושכין אותו בכלי חמץ אסור לשותו בפסח כיון שכל טיפה וטיפה שיוצאת אין בה שיעור לבטל החמץ אף דאחר שמתערב הכל אפשר שיש ששים כנגד החמץ מפל מקום הרי נאסרה מתחלה ואין לה היתר עוד בתערובת שאחר כך ועוד דהרי הוא עושה לכתחלה והוא פשוט לאסור וכן המנהג פן כתב הרב בית יאודה במנהגי ארגי"ל ד' ק"ז ע"ד והרב חכמה ומוסר ד' קס"ח אות ג"ן כתב ונ"ל מים שרופים שהוציאו קודם הפסח והמנהג הוא לדבק הפלי בעיפה ואפר הרב בית יהודה אסרו דליכא למימר דבטל ברוב כיון שיוצא טיפה אחר טיפה ודבריו תמוהים דהא איהו גופיה כתב בס' מטה יהודה דבכל מקום האפר פוגם ואם פן הרי קיימא לן דנותן טעם לפגם אפילו בפסח מותר וכן כתב הרב מוהר"ש דוי"ך שהשכר מותר מהאי טעמא דנותן טעם לפגם והנח לישראל ששותים אותו במנהגם ולפי טעם זה נראה דאפילו לחזור ונעור אם ברוו הצמוקים מחטים שנמצאים בהצמוקים עכ"ל הנה מה שכתב והמנהג לדבק הפלי בעיפה ואפר לפי הנראה הם דברי עצמו שידוע לו שפך המנהג פי בבית יהודה לא הוזכר אלא שמושכין אותו בכלי חמץ ולא פירש ממה נתחמץ הפלי ואולי לא אמר הרב בית יהודה אלא בשדבק הפיסוי בעיפה לבד בלא אפר ונסתלקה תמימה הרב חכמה ומוסר מדין נותן טעם לפגם שהרי נראה מדבריו דהעיפה עצמה אינה פוגמת אלא האפר הוא הפוגם גם מה שכתב דליכא למימר דבטל ברוב וכו' נראה דאינו מדקדק דרוב מאן דכר שמה וצריך להיות דבטל בששים וכמו שכתוב בגוף דברי הרב בית יהודה הנ"ל ומה שכתב דקיימא לן נותן טעם לפגם מותר אפילו בפסח נראה דלא היה צריך למאי דקיימא לן הכי דהא בהוציאו קודם הפסח עסיקינו ונותן טעם לפגם קודם הפסח מותר אף למאן דסבר נותן טעם לפגם בפסח אסור.

ומה שכתב בסוף דבריו ולפי טעם זה וכו' דברים ככתבן משוללי הבנה ונראה שיש חיסור לשון וכונתו לומר דאם בדקו הצמוקים משום חשש חטים דשכיחי בהו מותר הי"ש אף להנהיג חומרת חוזר ונעור: והנה הרב ערף השלחן בס' תמ"ז אות י"ו תמה על טעמו של הרב בית יהודה דכיון דיוצא טיפה אחר טיפה אינו מתבטל וכו' הא נקיטינו ביו"ד סי' ק"ו דדבר שנבלל ונימוח שנאסר מחמת מיעוטו ואחר כך נתרבה עליו היתר עד שיש בין פולו ששים מותר עי"ש שהביא שגם הבית יהודה עצמו בספרו מטה יהודה

כתב פן בדין אחר ואין נראה לחלק דדוקא אם התעורר שרבה עליו הוא פלו היתר
הוא דמהני היותו דבר הנבלל להתיר גם מה שצאסר מחמת מיעוטו מה שאין פן בשכר
דכל טיפה וטיפה אסורה לחודה אלא דבהצטרפם יחד באנו להתיר לא מהני היותו דבר
הנבלל דאין סברא לחלק פן כמו שיראה הרוואה וכן מתבאר מדברי הרב נודע ביהודה
במהדורה תניינא בחלק יו"ד סי' ח"ן [סוף ד"ה קבלתי] שאין לחלק פועי"ש ובשו"ת
בית שלמה א"ח סי' פ"ז ד' ג"ן סוף ע"ב והנה על הטעם השני שכתב בבית יהודה לא
פקפק עליו בערוף השלחן הנ"ל ואם פן יתכן דמודה לו לענין דינא מחמת טעם השני אף
לי ההדיוט גם בטעם השני יש לפקפק ולא ידעתי פונתו אם פונתו לאסור משום לתא
דאין מבטלין איסור לכתחלה באנו למחלוקת אם בחמץ קודם הפסח אמרינן אין מבטלין
וכו' עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת האלף אות אל"ף [ונדפס בשו"ת חמד
ח"א] ועוד דאינו מכונין לבטל האיסור פדי ליהנות ממנו רק פונתו לתקן הדבר ובכי הא
שרו חפמיניא פאשר רשמתי בקונטרס הנ"ל אות ד' והרב פתחי תשובה ביו"ד סי' פ"ד
בנחלת צבי הוכיח דאפילו לערב לכתחלה שרי כל שאין פונתו אלא לתקן הדבר ולא
פיקרב נודע ביהודה יו"ד סי' ז"ך והאר"י בנה הגאון בית שלמה א"ח סי' פ"ט עי"ש והרב
אפי זוטרי סי' תמ"ז ס"ג כתב דאף להסוברים דאסור לבטל חמץ קודם הפסח היינו דוקא
כשנתערב ממש אבל לא בפליטת טעם בעלמא מפל זה נראה דאין שנייה בזה לתא דאין
מבטלין איסור א לכתחלה וכו' וצ"ע: ומכל מקום הגם שיש לפקפק בדברי הרב בית
יהודה הנ"ל הנה ראיתי להרבנים יד אהרן במהדורה בתרא סי' תמ"ז אות כ"א ובכ"י
יוסף שם אות ח"י שהביאו בשתיקה דברי הרב בית יהודה בתשובותיו בא"ח סי' מ"ז
שדבריו הם שם כמ"ש במנהגי ארגי"ל הנ"ל לכן נראה דנכון להחמיר [במקום שאין
מנהג] לאוסרו בשתיקה ומקום שנהגו לשותותו יש להם על מי שייסמכו ושם בא לו
בארופה לאסור מפמה טעמים אחרים ולפי הנראה דמה שכתב הרב חקמה ומוסר בשמו
פונתו למה שכתב בתשובה [ולא למה שכתב במנהגי ארגי"ל] ששם מפני שיש שמו
הפלי בעיסה ואפר עי"ש וגם כתב שם דאין להתיר מטעם נותן טעם לפגם דהאפר פוגם
העיסה ונותן טעם לפגם מותר בפסח חדא דמה שכתב מרן ביו"ד סי' צ"ה ס"ד דאפר
במים חמין נותן טעם לפגם הנה האחרונים ט"ז וש"ך ופר"ח שם השיגוהו ועוד מאן
לימא לן דפוגם בקמח דילמא דדוקא בתבשיל פוגם ועוד את"ל דפוגם אין לעשות חמץ
הפוגם בינדים לכתחלה.

עיין ביו"ד סי' פ"ז ס"ו בהגהה ובפר"ח סי' ח"ק ס"ק כ"ב ובפר"ח א"ח סי' תנ"ב עכ"ל
וממה שתמה הרב חקמה ומוסר על דבריו ממה שכתב במטה יהודה צריף לומר לפי זה
דבמט"י כתב דאפר פוגם כל דבר ולאו דוקא תבשיל ואהכי קשיא ליה דידיה אדידיה
נספר מטה יהודה אין מצוי אצלי אלא דיש לדקדק דהרי כתב עוד טעם דאף אם תמצא
לומר דפוגם וכו' ומה יענה על זה הרב חקמה ומוסר אבל באמת לא הבנתי ד"ק ומה
ראיה מביא מהגהה ומהפרי חדש סי' ח"ק ומה שציין להפרי חדש א"ח סי' תנ"ב הוא
תמוה דאדרבא ממה שכתב שם בסק"א [ד"ה ואפתי] מתבאר בהיפך שהרי הקשה היכי
שרינן להגעיל בכלי משום שיש במים ששים לבטל פליטת הפלי הא הוי מבטל איסור
לכתחלה ותירץ הר"ן שלא אמרו אין מבטלין וכו' אלא במתכוין לערב פדי ליהנות ממנו
אבל במתכוין להכשיר הפלי דאינו נהנה מן האיסור שרי עכ"ל ואם פן היכי דשרי'

להגעיל לכתחלה ולא חיישינו למאי דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה מטעם דאין פונתו ליהנות מן האיסור כמו כן בגדון זה שאין פונתו ליהנות מן האיסור שפיר דמי ועוד איני מבין מאי קאמר דאין לעשות חמץ הפוגם לכתחלה בינדים הרי יין שרף זה כבר נעשה קודם הפסח ואנו דנין עליו אי שרי לשותו בפסח והטעם פגום כבר נעשה כדיעבד כשדבקו הפיסוי בהוצאת המים שרופים ומה שפכתב דקיימא לן נותן טעם לפגם מותר בפסח כבר פתבתי על דברי הרב חקמה ומוסר דאין צריף למאי דקיימא לן וכו': ומצאתי להרב תפארת אדם בשו"ת א"ח סי' י"ד שהביא פל דברי הרב בית יהודה הנ"ל והצריף לדחות פל ראיותיו בטוב טעם ונדעת ובמקצת דברים פיונתי לדעתו כמו שיראה הרואה ומפל מקום מסיק ונ"ל פל זה אני אומר להלכה אבל למעשה יש להחמיר בשתייה אבל בשתייה אין להחמיר וגם הרב בית יהודה נראה שלא אסרו אלא בשתייה אבל להשהותו מתיר ע"כ וכתב עוד שם דמה שפכתב בבית יהודה דמאן לימא לן דאפר פוגם בקמח דבר פשוט הוא דפוגם בכל דבר כיון שהוא פוגם בעצמו וזולת בדבר חריף ושכר לא הוי חריף לדעתו מדלא אתי עלה מהאי טעמא לומר דאם תמצא לומר דקיימא לן דאפר פוגם הרי שכר הוי דבר חריף עכ"ל וכן פתב בדעת הרב בית יהודה הרב זכור לאברהם בח"א בס"י תמ"ז ד' צ"ט [ד"ה מים שרופים] ושם בחיו"ד ד' קצ"ז ע"א וכתב שדבר זה שנוי במחלוקת אי שכר הוי דבר חריף עי"ש ועיין לקמן אות ו' אות קטן ח' מה שפכתב בס"ד: והרב חתם סופר א"ח סי' ח"ק פשיטא ליה דיי"ש הוא דבר חריף שפכתב ביי"ש של שונועשכין שלא נזהרו בעשייתו מפירווי חמץ וגם נתבשל ביורה אשר מבשלים שם פל השנה יי"ש העשוי ממלא"ץ שהוא דגן מחומץ חמץ גמור ומלמד אחד התיירו בשתייה בפסח וכתב על זה תמיהני הנמצא כנה אשר ריח גסה נוססה להורות כנה הלא מבואר בהרמ"א סי' תמ"ז ס"ה דאוסרין שומן מהותף שלא נזהרו בעשייתו משני דברים אחד שלא היו הפלים בני יומן ב' שלא נתערבו בו פירווי חמץ ועם פי לפירווי אין לחוש בנה שהרי מסננין היי"ש בעת נתינתו להחבית ולא נשאר אלא טעם משהו קודם הפסח ואינו חוזר ונעור ואין לחוש משום פירווי כשסתפקים ממנו ומחזירים המותר כמו שהתיר הרמ"א בהומץ יין באתרא דלא שכיח חומץ יין והכי נמי יי"ש בפסח לא שכיח ולכן לא חש המורה לפירווי מפל מקום איף לא חש לגיעולי הפלי וכו' ולא שייף הכא נותן טעם לפגם מתרי טעמי חדא מפני האיסור הבלוע שהוא יי"ש העשוי ממלא"ץ שאינו נפגם בשתייתו בדופןי הפלי כמו שפכתב מג"א סי' תמ"ז ססקכ"ה ואידך משום ההיתר שהוא יי"ש העשוי משונועשכין וחרפות השני מחליא לשבח לכולי עלמא כמ"ש מג"א שם עכ"ד לענינינו ועיין לקמן אות ו' ד"ה איברא ובאות י"ב לענין יי"ש לפסח שנעשה בכלים מיי"ש חמץ: ו) מעשה הנה שהוציאו יין שרף לפסח מן היין שהנה בתוף חביות של יי"ש מתבואה וגופא דעובדא הכי הנה שהמוציא היי"ש הנ"ל רצה לקנות יין מאיש אחד והיין ההוא הושם בחביות שמביאים בהם איספרי"ט מיי"ש של תבואה ואמר לו מוכר היין שכבר שאל על זה מהמורה צדק שבעירו האם פשר היין הנה להוציא ממנו יי"ש לפסח והתיר לו וגם העידו אחרים כן.

ולכן קנה היין והוציא מהיין הנ"ל וגם מיין אחר [שאין בו שום חשש] יי"ש לפסח וכשנשמע להמ"ץ הגיד דבריו כי השואל שאל שלא פהוגן והוא השיבו על פי שאלתו.

ועתה שידע אמתות הדבר אינו פשוט לו להתיר והודיע לבעל היי"ש לבל ימכור מהיי"ש הנ"ל לפסח עד אשר יצא לאור משפטו.

ובכן שאול שאל האיש מה משפט היי"ש הזה כי יש לו הפסד גדול מחמת התעורבות והנה העידו לפני הבקיאים בזה כי טעמו ביין שבתביות הנ"ל ממה שנשאר ביד המוכר הנ"ל] ואין בו שום טעם וריח יי"ש כלל כי טרם שנתנו בהם יין עירו לתוכן מים רותחים כמה פעמים ובעל היין אומר כי זה זמן רב שפינו מהן היי"ש ובוד' פרקים נתנו לתוכן יין ובכל זמן שנתנו בתוכן יין כמשפט הזה יעשו לערות עליהן רותחין לא לשם הכשר לפסח רק כדי לבדוקן מחוריו וסדקין כי מילוי ברותחין יפה לבדיקה ולכן לא נפלאת היא להאמין לדברי הבקיאים המעידים שביין האחרון הלז לא היה בו שום טעם וריח יי"ש כלל וזאת תשובתי בס"ד: א) הנה לכאורה נראה לאסור מדברי הרב הלבוש סי' תנ"א סעיף כ"א דחביות שמחזיקים בהם תמיד יי"ש משעורים גריעי מבית שאור ואין מפיג טעמן וריחן אפילו ברותחין כמה פעמים אינו מועיל להן הגעלה והביא דבריו הרב מג"א ס"ק ט"ל והעיד הרב ט"ז ס"ק ז"ך שפן המנהג ואף למה שכתב שם להכשיר על ידי שיבשל מים ואפר או שאר עניינים עד שישתלק הריח לגמרי ואם פן בנדון דידן דסבר נסתלק הריח לגמרי כעדות הנ"ל לשפתי הא ליתא דלא הכשיר הרט"ז אלא כשיגעיל אחר כחולא לסמוך על הסתלקות הריח לבד ובנדון דידן לא היה שום הגעלה כי מה שעירו לתוכן רותחין כמה פעמים לא שמה הגעלה כמוכן: אף נראה דאין זה ענין לנדון דידן דהם מיירו להכשיר החביות השתמש בהן בפסח דדברי הרב הלבוש סוכבים על סגנון זה ואעיקרא קאי על היתר חביות שכר להשתמש בהם בפסח על ידי הגעלה ואהא הוא דמסיים ואמר דחביות יי"ש לא מהני הגעלה והיינו להשתמש בהם בפסח אבל לאסור מה שהושם בחביות של יי"ש וסילקוהו קודם הפסח אין ללמוד מדברי הרב הלבוש] אמר המחבר זאת להודיע כי תשובתי הלזו היתה למראה עיני רב אחד מדורינו יצ"ו והשיג עלי בכמה דברים ואביא דבריו בסמוך לדברי להקל על הקורא ועל דברים אלו השיב וז"ל מ"ש כת"ה אף נראה דאין זה ענין לנדון דידן לענ"ד דבריו תמוהים דהרי במג"א ס"ק מ' מבואר דהא דכתב רמ"א בשם המרדכי והג"א ותה"ד ובדיעבד וכו' מותר לשתות ממנו בפסח עכ"ל דמייירי דוקא כשעירו אותו קודם פסח ומחמת הטעם דשכר נותן טעם לפגם הוא ביין אבל במי דבש לא הוי נטל"פ ולכן אם היה הפלי פן יזמו אפילו קודם הפסח אסור אם לא היה ששים אבל חביות של יי"ש אף שאינו פן יזמו אסור הפל שנותן טעם לשבח הוא ומייירי אף על פי שעירו מן החבית קודם הפסח וכת"ה פלפל להלן ג"כ בדברי המג"א הנ"ל ולא שית לבו בזה דמייירי קודם הפסח והוא פלא עכ"ד] ולא השבתי על דבריו אלו כי לא ידעתי מה אענהו והפלאה זו איני יודע מה היא.

כי פונתי רצויה ומבוארת כי בראשית ההשקפה אנה נפשי פתבית דלפום ריהטא נראה ללמוד לאסור מדברי הרב הלבוש. והדר משוינא אנפשין הדרנא דמדברי הרב הלבוש אין ללמוד וכו' דלא מייירי בהכי ובעינא למיהדר אפיתחי דרבנן בתראי למילף מדבריהם לנדון דידן.

והנה הבאתי הטעמים שנאמרו בענין ולפיהן ישתנה הדין דאם הטעם הוא משום דבמדי דהיתרא בלע לא אמרינן בכוליה משערינן. ולהאי טעמא לא מפלגינן בין נותן טעם לפגם

לנ"ט לשבּח יש להתיר בּנדון דיין ולטעמא דנותן טעם לפגם אם פּן ביי"ש שנותן טעם לשבּח אסור ועל זה פתבתי דנראה מדברי המג"א בסק"מ דסובר פטעם זה ומשום הכי אסור ביי"ש וכו' ותלי"ת שפתי עיני ולפי במלתייהו דרבנן קדישי כמו שיראה הרואה במרוצת לשוני להלן ומר ניהו דלא שם עיינו במח"כ והדברים מבוארים ותרד פלאים: (ב) והנה בחביות של שכר שכתב הרב המרדכי ופסקו הרמ"א והרב הלבוש בסכ"א להתיר בדיעבד בהדחה בלא הגעלה כתב שני טעמים האחד משום דטעם החמץ שבהו בטל בשמים דכיון דהיתרא בלע לא בעינו פנגד פולו והשני משום נותן טעם לפגם שאין הפלי פן יומו או משום דשכר ביין פוגם ונחלקו האחרונים איזה מהטעמים עיקר והרב מג"א בפסק"ק נראה דהבין מדברי התרומת הדשן סי' ר"א דסובר עיקר פטעם לצ"ד שנותן טעם לפגם ואהכי יצא לידון בחביות של יי"ש לאסור אפילו אינו פן יומו משום דיי"ש נותן טעם לשבּח שאילו הנה סובר פטעמא דהיתרא בלע וכו' אף בשל יי"ש הנה לו להתיר אלא דמה שהכריח פן המג"א בדעת התרומת הדשן לכאורה לא נכיתי להבין לקוע"ד דמסיגנון לשונו נראה פונתו דמדחזינו דבתרומת הדשן כתב פטעם היתר חבית של שכר לפסח בלא הגעלה משום שאינו פן יומו ונותן טעם לפגם ולא כתב הטעם האחר שבמרדכי שהוא משום דהיתרא בלע משמע דתופס עיקר טעם דנוטל"פ ואם לכך נתפונן קשה דהלא התרומת הדשן מירי בחבית שהנה בו יין נסוף ואמר דאין להתיר היין שנתנו בה בלא הכשר מטעם שהחבית היתה שאינה בת יומא ונוטל"פ דין בייין הוא לשבּח ועל זה הוקשה לו מדכתב באור זרוע פטעם היתר חבית של שכר לפסח משום נטל"פ וכתב לחלק בין יין לשאר משקים עיי"ש שפול עצמו לא בא אלא להקשות על מה שכתב דלשבּח הוא ואילו בדברי הא"ז מפורש דהוא נוטל"פ וכיון דמירי ביי"ן לא הנה שום שייכות להתה"ד פטעם דהיתרא בלע כי בנדונו הוא איסורא בלע.

ושמא יש לומר דכוננתו היא לומר דעל פרחין דסובר התה"ד דהעיקר הוא הטעם דנטל"פ דאם לא פן היא גופה הנה לו להתה"ד לדחות קושיותו ולימא מר דהתם עיקר טעם היתר משום דהיתרא בלע ולא בעינו פנגד פולו ומדלא כתב פן והוצרך לחלק בין יין לשאר משקים שפעת מינה שסובר דהטעם דמשום נטל"פ הוא העיקר להתיר בפ"ע אף במידי דאיסורא בלע ואהכי הוצרך לחלק בין שאר משקים ליין ומזה הוליד דבדבר שהוא לשבּח אסור פן נראה בכוננתו בדוחק איהו שיהנה נראה דעת המג"א ה"ל דטעמא דנטל"פ הוא עיקר בדין זה.

וכן תפסו הרבנים חק יעקב וחי אדם פלל קכ"ד ובנשמת אדם סי' כ"ח פטעם דנטל"פ ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז סעיף ס"ג אמנם הרט"ז ס"ק כ"ה תופס עיקר טעמא דהיתרא בלע. ולפי טעם זה אין חילוק בין חביות שכר ליי"ש.

וגם בחביות של יי"ש יש להקל בדיעבד ומה שכתב הרב פרי מגדים במשפצות ס"ק ז"ך ואפשר דיעבד הגעלה בלי מים ואפר אין לאסור מה שנתן לתוכו עיי"ש ומשמע דאם נתן לתוך חבית של יי"ש בלא הגעלה אסור היינו לשיטתיה שכתב בס"ק כ"ה דאין לסמוך אטעם דהיתרא בלע אלא כשיש צדדים אחרים אף זה חזי לאיצטרופי עיי"ש אבל נדאי דמי שסובר עיקר האי טעמא דהיתרא בלע לדידה גם בשנותן טעם לשבּח מותר בדיעבד ושם כתב דאם הוריקו קודם הפסח נסמוך אטעם דהיתרא בלע ומותר אפילו בדבר חריף:

ג) והנה מה שהפוסקים הנ"ל תפסו עיקר הטעם שהוא משום שנוטל"ף ונצמח מזה להחמיר בחבית של יי"ש לפי הנראה הוא מפני שהוקשה להם מה שהקשה הרב חק יעקב על הטעם האחר שהרי בשר בחלב היתרא בלע הוא ואפילו הכי בכוליה משערין אף פבר ביאר בזה במחצית השקל דכיון דאין פל השכר חמץ אלא מעורב בו מים ודברים אחרים אף אי נימא דהחצי הוא חמץ מפל מקום יש ששים פנגד חציו.

ואין לומר דכיון דאין במים פדי לבטל החמץ נעשו נבלה וצריך ששים פנגד המים גם כן ובכוליה משערין. דבדבר היתר לא אמרינן נעשה נבלה פדאיתא ביו"ד סי' צ"ד ס"ו וכו' עי"ש ואף דנחלקו הפוסקים בחמץ קודם הפסח אי איסורא בלע מקרי או היתרא בלע וכתב מרן בב"י בסי' תנ"א [ד"ה פלים] דדעת רוב הפוסקים דחמץ פיון ששמו עליו איסורא בלע מיקרי וכן כתב בדין חבית של שכר על דברי המרדכי שכתב הטעם דמשום דהיתרא בלע מיקרי לא אמרינן בכולי משערין עי"ש ובט"ז ס"ק כ"ה פתב דאדרבה אנו נקיטין דהיתרא בלע מיקרי מפל מקום לפי מה שביאר הרב מחצית השקל בטעם המרדכי הנה אין פונתו לומר דחשיב היתרא בלע אלא פונתו לומר דלעשות המים חמץ לא אמרינן דנעשו שכר דחתיכה נעשה נבלה דכיון דהיתרא הוא לא אמרינן חתיכה נעשית נבלה ועיין במג"א סי' תמ"ז ס"ק ל"ח דאף דלשאר מילי חמץ מיקרי איסור משום דשמו עליו מפל מקום לענין חתיכה נעשית נבלה חשיב היתר ובהיתר לא אמרינן נעשה נבלה [ובמחצית השקל בסי' תמ"ז ס"ק ט"ז מתבאר דגם בחמץ קודם הפסח סובר דבכוליה משערין עי"ש ודו"ק] ומעין זה נמצא בדברי הפוסקים שכתבו דאף דבחמץ בפסח אמרינן פבוש פמבושל קודם הפסח דהוא זמן היתר אין כבישה בכלים להפליט עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות מ"ו: והכי חזינא להגאון מגן האלף בסי' תנ"א סכ"א אף הוא הנה מתפנין ליישב קושיות הגאון חק יעקב ואמר מר דחמץ דהיתרא בלע אין משערין רק לפי ערה והשכר אין פולו חמץ רק פדי אכילת פרס ובכי הא ודאי הנה ששים נגד הפליטה ונדחה מה שתמה בט"ז [נראה דצריך להיות בבית יוסף ועיין בט"ז ס"ק כ"ה וק"ל] דלא תליא פלל בהיתרא בלע דלעיל רק דלא נעשה הפלוע נבלה ובהא פולי עלמא מודו דבשעת היתר לא שייך נעשה נבלה ואם פן נראה דלדין בודאי בפסח אסור דכל פמה דלא הנה הכשר פולט גם בפסח ואנו נקיטין נטל"פ אסור בפסחאבל אם הוריק החבית קודם הפסח יש להקל אפילו במי דבש דלא הוי לפגם מטעם דהיתרא בלע וכמה פוסקים סוברים דאינו בולע רק פדי קליפה וגם לאחר שיעור כבישה הוי לפגם וכדאיתא בסי' תמ"ז ס"ק כ"א ואם פן אם הריקו קודם פסח יש להתיר בכל אופן ותימה על הח"י שנמשך אחר דברי המג"א ולעיל סי' תמ"ז ס"ק י"ט משמע דסובר על פדי כבישה אינו אסור קודם פסח דאחר מעת לעת הוי נטל"פ עכ"ל ודבריו הם פסברת המחצ"ה ומדבריו יש ללמוד ליי"ש דנדון דידן שהרי אף במי דבש שהשכר לשבח בו סובר דמהני לטעמא דהיתרא בלע אם הורק קודם הפסח ואם פן הוא הדין פיון שהושם בחבית של יי"ש דאף דטעם היי"ש משביח את היין מותר אם הורק מהחבית קודם הפסח דומיא למי דבש בחבית של שכר דאף שמשביחו שרי [הרב המשגיג הנ"ל] כתב על זה וז"ל מ"ש לדעת הט"ז דתופס עיקר טעמא דהיתרא בלע ושכתב המשבצות דאם הורק קודם פסח מהפלי סמכין אטעמא דהיתרא בלע אפילו בדבר חריף וכו' כ"ת שלדבריהם יש ללמוד לחבית של יי"ש וכו' לענ"ד דעת הט"ז יחידאה היא והמשבצות

פֶּתַח בֵּן רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַט"ז וְהָרִי מְבוֹאֵר בְּרַמ"א ס"ה בְּשׂוֹמֵן מְהוּתָּהּ בְּכָלִי חֶמֶץ אִם לֹא הָיוּ נִזְהָרִים בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ חֶמֶץ וְשָׁלֵא הִתִּיכּוֹ אוֹתוֹ בְּכָלִי חֶמֶץ שֶׁהֵם בְּנֵי יוֹמֵן שְׂאֵסוֹר מְדִינָא וַיַּעֲוִיֵן בְּשׁו"ת פנ"י ח"ב ס"ז מ"ש לְתַרְזֵן קוֹשְׁתֵי הַרְבִּי וּמְבוֹאֵר שֶׁם דָּאוֹ אוֹ קִתְנֵי וּא"כ הָרִי מְבוֹאֵר שֶׁהֲרַמְ"א תַּפְס ג"כ הַטַּעַם דְּנִטְל"ף וַיַּעֲוִיֵן בְּחֶק יַעֲקֹב ס"ה תמ"ב סק"ד מֵהַ שֶׁהִשִּׁיב לְחֶלֶק בֵּין שֶׁכָּר לַי"ש וְאִם כֵּן אֵין לְלַמּוֹד מִזֶּה לְהַקְלֵל גַּם לְדַעַת הַט"ז וַיַּעֲוִיֵן עוֹד בַּט"ז ס"ק כ"ב וּמֵה שֶׁתִּי הַמְחַצֵּית הַשֶּׁקֶל קוֹשְׁתֵי הַח"י מִבְּב"ח דָּאֵין צָרִיף לְשַׁעַר אֱלֹא כְּנֶגֶד חֶצִּי שֶׁל כְּלֵי וְכו' תִּירוּצוֹ אֵינוֹ עוֹלָה לְדַעַת הַח"י ס"ה תמ"ב דָּאֵין לְדַמּוֹת שֶׁכָּר לַי"ש יַעֲוִי"ש.

וּמ"ש כ"ת שֶׁסִּבְרָא זֶה פְּתֻחָה ג"כ בְּמַגֵּן הָאֱלֹף הָרִי הוּא צִינְרָף שֶׁם ג' טַעְמִים. א' הִתְרָא בָּלַע.

ב' דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּבָצוּנָן אֵינוֹ בּוֹלַע רַק כְּדֵי קְלִיפָה. ג' דְּגַם לְאַחַר שִׁיעוֹר כְּבִישָׁה הָיוּ נִטְל"ף וְנִזְהָר דְּנֹקָא בְּמֵי דְּבִשׁ דְּטַעַם הַשֶּׁכָּר פּוֹגֵם בּוֹ וְאֵין לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ לְנִדּוּ"ד עַכ"ל הֲרַב הַמְשִׁיג נר"ו]: וְהִנֵּה מֵהַ שֶׁכָּתַב דְּהַמְשַׁבְּצוֹת פֶּתַח בֵּן רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַט"ז וְכו' בַּמַּח"כ אֵין זֶה אֲמַת וְשָׁלֵא כְּרָצוֹנִי [לְהַצְרִיף בְּהַעֲמֵק דְּבָרֵי סִפְרֵי הַמְּצוּי] אַעֲתִיק אֶת כָּל דְּבָרָיו וְנ"ל וּבְדִיעֵבַד עֵינָן ט"ז וְאֵנָן קי"ל בְּהִתְרָא בָּלַע אִפִּי"ה צָרִיף לְשַׁעַר כְּנֶגֶד כְּנֹלוֹ בְּתוֹחַב כָּף חוֹלְבַת וְכְדוּמָה עי"ד בְּב"י בְּשֵׁם הָרַאָב"ד וְאֵנָן קי"ל צָרִיף בְּהִתְרָא כְּנֶגֶד כְּנֹלוֹ וּמ"ש בַּס"ד אוֹת ח' יַעו"ש וְכָלֵלָה הִיכָא דֵּינֵשׁ הֲרַבָּה צְדָדִים יֵשׁ לְצַרְפָּה גַּם זֶה דְּחֶמֶץ מְקָרִי הִתְרָא בָּלַע וּמְשַׁמְעוֹת דְּבָרָיו אֲפִילוֹ לֹא הוֹרִיקוּ קוֹדֵם פֶּסַח יֵשׁ לְהַתִּיר בְּפֶסַח דְּנוֹטְל"ף רֹב מַתִּירִים בְּפֶסַח וּבְהִתְרָא בָּלַע אֲמָרִי דֵּינֵשׁ שְׁשִׁים וְהָיוּ מְשִׁהוּ וְנִט"ל וּמִיָּהוּ ז"א דְּמַחְמִירִין אֲרַף כַּה"ג וְעַמ"א מ"ש.

וּבְהוֹרִיקוּ קוֹדֵם פֶּסַח אִם חוֹמֶץ נִתְּנוּ בּוֹ וְכְדוּמָה נִסְמָוּ לְהַתִּיר הִתְרָא בָּלַע וְשִׁהִיָּה שְׁשִׁים וְאֵין לְסַמְוֵה עי"ד בְּב"ח וְכְדוּמָה וְכֶאֱמוֹר עַח"י עַכ"ל. וְאִם בְּסִפְרֵי הַמְשַׁבְּצוֹת אֲשֶׁר לְפָנֵי הֲרַב הַמְשִׁיג נר"ו כְּתוּב כְּפֶאֱשֶׁר כְּתוּב לְפָנֵי וְכַנְזָפֶר לְעִיל לֹא יִדְעָתִי מֵהַ הִנֵּה לוֹ לְהַשִּׁיג בְּזֶה דְּבָרֵי עֵין רוֹאֵה וְאֵנָן שׁוֹמַעַת מְפֹרֵשׁ יוֹצֵא בְּדַב"ק דְּמְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי הֲרַב ט"ז הוּא לְהַתִּיר אֲרַף בְּלֹא הוֹרֵק מִהַכְּלֵי קוֹדֵם פֶּסַח.

וּמֵר נִיָּהוּ מְדַנְפְּשִׁיָּה פֶּתַח לְהַכְרִיעַ דֵּינֵשׁ לְסַמְוֵה לְהַקְלֵל רַק בְּהוֹרֵק מִהַכְּלֵי קוֹדֵם הַפֶּסַח וְלֹא פֶּתַח זֹאת לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַרְט"ז כִּי נִהְפָּוּ הוּא דְּדַעַת הַרְט"ז הִיא לְהַתִּיר אֲפִילוֹ בְּלֹא הוֹרֵק קוּוה"פ וְזֶה פְּשׁוּט וּמְבוֹאֵר: ד) וּמ"ש דְּמְבוֹאֵר מִדְּבָרֵי הַרְמ"א דְּתוֹפְס טַעְמָא דְּנִטְל"ף לֹא יִדְעָתִי כְּנֶגֶד דָּאֵם רְצוֹנֵי לֹמֵר דְּמַשֶּׁם מוֹכַח דְּכָל שְׁאֵינוֹ לְפָגֵם אֵין מַתִּירִים מְטַעְמָא דְּהִתְרָא בָּלַע הִנֵּה לְפִי מֵהַ שֶׁכָּתַב הֲרַב מְחַצֵּית הַשֶּׁקֶל לֹא סְמַכִּינוּ אֲטַעְמָא דְּהִתְרָא בָּלַע אֱלֹא בְּשֶׁכָּר שְׁאֵין כְּנֹלוֹ שְׁעוֹרִים וַיֵּשׁ בּוֹ מִים וְשֶׁאֵר דְּבָרִים דְּכְשִׁנְשַׁעַר הַחֶמֶץ הַבְּלוּעַ בְּכָלִי [חוּץ מִן הַמַּיִם] יֵשׁ שְׁשִׁים בְּכָלִי נִגְדוּ אֲבָל בְּכָלִי שֶׁבְלוּעַ רַק מְחַמֵּץ שְׁמִטְגָּנִים בּוֹ אוֹ שְׁאֹפִים בּוֹ וְרַבּוֹ כְּנֹלוֹ הוּא חֶמֶץ כִּי הַמַּיִם נְשָׁרְפִים וְכֹלִים עַל יְדֵי הָאֲפִיָּה הִנֵּה צָרִיף לְשַׁעַר הַבְּלוּעַ בְּכָלִי שֶׁכְּנֹלוֹ חֶמֶץ וְצָרִיף שְׁשִׁים כְּנֶגֶדוֹ וְאֵין הַכְּלֵי מְחַזִּיק שְׁשִׁים כְּנֶגֶד כְּנֹלוֹ וְאִתּוֹר וְזֶהוּ דֵּין שְׂוֹמֵן מְהוּתָּהּ בְּכָלִי חֶמֶץ בֵּן יוֹמוֹ דְּאֵסוֹר מְדִינָא לְדַעַת הַרְמ"א.

וְעוֹד דְּלִפִּי מֵהַ שֶׁבִּיָּאָר בְּמַגֵּן הָאֱלֹף דְּבִלְעֵה שֶׁהִיא בְּצוּנָן הִיא מוֹעֲטָת וְזֶה וְדֹאֵי אֲמַת וְיִצִּיב אִם כֵּן יֵשׁ לֹמֵר דְּבְּהִתְרָא שְׂוֹמֵן שֶׁהוּא עַל יְדֵי הָאוֹר שְׁאֵנִי. וְלִפִּי דַּעַת הֲרַב הַמְשִׁיג יִקְשֶׁה

על הרט"ז איהו יפרש מילתיה דהרמ"א שפתיב בסי' תנ"א דין המרדכי דבדיעבד מותר
שהוא משום דהיתרא בלע דהרי הרמ"א אינו סובר כן [לפי דעתו] בההיא דשומן מהותה.
ואין לומר דהרט"ז סובר דהרמ"א לא פסק דין המרדכי אלא מטעם נטל"ף. ולא מטעם
דהיתרא בלע שהרי בסי' תמ"ז סוף ס"ק י"ט כתב דטעם הרב בעל העיטור שפתיב דגיועול
הינצא מדונפו של פלי בטל הוא ולא אמרינו בכוליה משערינו הוא משום דסובר פדכתב
המרדכי דלא אמרינו בכוליה משערינו כיון דהיתרא בלע וסיים ורמ"א פסק כן בסי'
תנ"א עכ"ל הרי מבואר דמבין ומיחס בפסק הרמ"א בסי' תנ"א דהוא משום דהיתרא
בלע.

וחלילה לומר על רבינו ט"ז דנעלם ממנו בסי' תמ"ז ס"ק י"ט דברי הרמ"א באותו פרק
באותו מקום בסי' תמ"ז ס"ה אלא ודאי דיש חילוק ביניהם כמדובר: ומה שפתיב לדחות
מה שהבאתי מדברי המגן האלף הנה גם אנכי לא באתי אלא לומר דסברת המחצ"ה היא
מוצאת גם במגן האל"ף ולטעמא דהיתרא בלע יש ללמוד היתר לנדון דידן אבל לא
שנסמך בכל כוחינו על זה לבד אלא בצירוף עוד הטעמים המבוארים בדברינו להלן
ונדון דידן איכא מיהא תרי מגו תלתא טעמי שבמגן האלף היינו היתרא בלע.

ושבצונן אינו בולע אלא פדי קליפה. והראיה שהביא מדברי הרב חק יעקב סי' תמ"ב
וכתב שתירוץ הרב מחצית השקל אינו עולה לפי חילוק הח"י בין שר ליי"ש.

הנה המחצ"ה פתיב כן ליישב דעת המרדכי להצילו מקושיות החק יעקב שהיא קושיא
עצומה. ואין המרדכי משועבד לסברת הח"י ורפני האחרונים שהביא שם.

ומה גם שיש לומר דאף לדבריהם דיי"ש חשיב ממשו של חמץ ולא תערוכת. מפל מקום
לענין שיהיה חשוב המים שבו כחמץ ממש אף קודם הפסח שהוא זמן היתר וקיימא לן
דבזמן היתר לא אמרינו דנעשה גבלה אין לנו הכרח משם דשם הוא לאחר זמן איסורו
אבל קודם הפסח יש לומר דלענין זה חשיב היתרא בלע אף דחמץ ששמו עליו חשבינו
לה איסורא בלע כמ"ש המגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק ל"ח דלענין לומר חתיכה נעשית
גבלה.

חמץ קודם הפסח חשיב היתר כנז"ל ואף אם לא נאמר כן כפר פתיב דהרב המרדכי
אינו זקוק לסברת רבנו בתראי הנ"ל ונוכל לתרץ אליביה פדכתב הרב מחצית השקל.
ובאמת כאשר עיינתי שנית הן עתה בדברי הרב חתם סופר סי' ק"ד המובא בדברינו
להלן תמיה לי על המשיג נר"ו דמדברי החתם סופר מתבאר דסובר דאף למה שפתיב
החק יעקב בסי' תמ"ב מפל מקום לא חשבינו המים כחמץ לענין זה שיצטרף ששים גם
כנגד המים שפתיב וז"ל מפל מקום יפה פתיב הג' מחצית השקל שהרי אין השקר פולו
חמץ מסתיין שהעיד הרא"ש דשקר שעורים שלנו יש בו פזית בכדי אכילת פרס וחיובין
עליו פרת אבל על כל פנים גם מים יש בו ומפל שכן ביי"ש נהי שאנו אוסרים ומחיובין
על הזיעה שעל ידי בישול והוא חמץ ממש עיין תשובת באר יעקב מפל מקום אינו נעשה
רק מחמץ פי יש בו מים וגם מינים אחרים ואם כן נגד חלק החמץ שבו אפילו יהיה
מחציתו יש לומר הפלי ששים כנגדו עכ"ל: הרי פתיב מפורש דאף דהיי"ש הוא חמץ
גמור וחיובין עליו פרת וציין שו"ת באר יעקב והיא בא"ח סי' תמ"ב על דברי החק יעקב

סי' תמ"ב על מה שפכתב השואל שפחק יעקב ועל דברי תשובתו כיעיש"ב מד' ט"ו עד ד' ל' בכל זאת כתב דאין צריך ששים אלא פנגד חמץ ואם פן הדבר תמוה איה נחה דעתו לדחות מה שפכתבתי אני עני על פי דברי החק יעקב.

דברי לפי דברי החתם סופר אין מדברי ח"י הנ"ל סתירה לזה פאמור. ומשמע מדברי החת"ס דלענין שלא להצריך ששים פנגד המים ושאר הדברים עדיף יי"ש משכר דבשכר יש גוף האיסור וביי"ש רק הניעה: אחר כמה שנים השגתי שו"ת בית שלמה.

וראיתי שם בסי' פ"ז קרוב לסופו דכתב להדיא דיי"ש חמץ שנעשה ממאלץ עם קטניות לא בעינו ששים פנגד פולו רק בערף המאלץ אף שאין להחשיבו לתערובת חמץ אלא פלו חמץ חשוב כמו שכתבו רוב הפוסקים בסי' תמ"ב דדבר המחמץ הוי כבעיניה ויש ראיה ברורה וכו' מפל מקום זהו לענין גוף היי"ש אבל אם נתערב יי"ש זה ביי"ש של פסח אינו צריך לשער פנגד פולו דאין מחמץ אלא לפי חשבון וכו' עיי"ש סוף ד' נ"ג והבאתיו לקמן אות י"ב וכל שכן לענין הפלוע בתוכו.

וענין במגן האלף סי' תמ"ב סק"ח שכתב לנישב דעת הטור דשכר משונה משאר חמץ דכיון דהשעורים שבתוכו מעמידים אותו ומשנים בו טעם אחר כמו גבינה שהעמידוה בקיבה שאין בגבינה טעם מן הקיבה רק שמשנה הטעם מחלב לגבינה מיקרי פולו חמץ ולא סגי בששים לפי ערף החמץ שבו דק צריך ששים נגד כל השכר עכ"ל וזה לכאורה היפך ממה שכתב בסי' תנ"א הנ"ל אף לדברי הגאון בית שלמה אתי שפיר דלגבי תערובת אין צריך לשער פנגד פולו.

וממה שכתב בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' בשם שו"ת תפארת צבי סי' י"ז דיי"ש שאינו מנוקק ויש בו תערובת מים הוי פמוסיה וכו' משמע דלא חשיב כל היי"ש גוף איסור אלא תערובת חמץ חשיב ליה וצריך לענין בגוף הספר ואין מצוי אצלי [אחר שהשבנו בס"ד ע"ד רב המשיג הנ"ל נחזור לדברינו שפאות ג' ד"ה והכי חזינא וכו']:
(ה) גם הגאון נודע ביהודה במהדורא תניינא יו"ד סי' נ"ח כתב פסברת הג' מחצית השקל הנ"ל גבי יי"ש עצמו שנשאל בורה שעושים בתוכה יי"ש מיי"ן ובתוף מעת לעת עשו היהודים מתבואה וכתב דיי"ש הוא דבר חריף מאד פדכתב המג"א סי' את"ן סק"מ ובסי' תמ"ז ס"ק כ"ה מבאר שחמור משאר חריף דביי"ש אמרינן דחריפות הראשון משוי ליה לשבח מה שאין פן בשאר איסורין, ואין ללמוד היתר מדאיתא ביו"ד סי' קל"ז ס"ד וכו' דיש לחלק וכו' וגם ששים ליכא דבכל הפלי משערינן.

ושוב כתב בשם הרב השואל שיש קצת להקל על פי דעת הסוברים דלא אמרינן בשאר איסורין חתיכה נעשית נבלה ותמה על דבריו דמאי נפקא מינה בחתיכה נע"ן בזה הלא היי"ש שנתבשל תחלה מן החרצנים ושמים של יי"ן היו הם עצמם אסורים מחמת עצמם ונאסר הורה מהם ולא ידעין כמה בלע הורה ובכולה משערינן וליכא.

ושוב פירש פונתו דלהסוברים דבשאר איסורין לא אמרינן חתיכה נעשית נבלה אם פן אם בפעם הראשון הנה בדרך משל החרצנים והגים בשונה עם המים אז הורה בלעה חצי איסור ובפעם הב' בעינו ששים נגד האיסור ויש בכלי ששים נגד חצי ונהרמ"א בסי' צ"ב ס"ד פסק דלא אמרינן בשאר איסורין בלח במקום הפסד מרובה חתיכה נעשית

גבלה וכו' ובניאר שם דאף דהיה נראה לומר דהיינו דנקא פשאינו דרף בישול אכל דרף בישול גם לח נעשה גבלה מכל מקום מדברי הש"ך סק"ג מוכח דאין לחלק וכן כתב הפרי תואר ומסיק להתיר מהאי טעמא מה שפבר נעשה דאין לה הפסד גדול מזה אכל לשון עוד אין להתיר דאין בזה הפסד גדול ואין מבטלין איסור לכתחלה אלו תנרף דב"ק: וממנו נקח להתיר בכי האי גוונא גם בחמץ קודם הפסח לפי דברי הרב מחצית השקל דהשכר אין פולו חמץ אלא מעורב בו מים ושאר דברים ואם פו להסוברים דלא אמרינו בשאר איסורין חתיכה נע"ן ודלא אמרינו בלח חתיכה נעשית גבלה יש להתיר ומה גם דנקיטינו דלא אמרינו חתיכה נע"ן קודה"פ עיי"ן מג"א תמ"ז סק"ח ובאש"ל אברהם שם ולכן אף אם היה גדון שלנו בירה של חמץ ששרפו בתוכו י"ש לפסח היה אפשר להתיר כל שפון בגדון דידן דלא נאסרו החביות על ידי בישול כי אם על ידי כבישה דאף אי נימא פבוש פמבונשל בכלים ובמידה דהיתרא בלע בכל זאת נראה ודאי דאין לנו לאסור היינו שהושם בחביות של י"ש והורק קודם הפסח ונתבטל בששים.

ואף דנראה דיש סוברים דגם בחמץ קודה"פ אמרינו חתיכה נעשית גבלה פמו שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ב"ן מכל מקום בהפסד גדול סמכינו אדברי הסוברים דלא אמרינו חנע"ן בחמץ קודה"פ וכן דעת הרב מגן האלה שם דלא שייך בדבר היתר חתיכה נעשית גבלה: ו) הן אמת דמדכתב בנודע ביהודה בסוף דבריו נראה דאין להתיר בגדון דידן שכתב אמנם ביי"ש יש לדון כי הזיעה העולה מהירה לתוף הקנים של מעלה בכיסוי של הירה וזהו עצמו הי"ש עיקר העולה הוא מחרצנים ושמרים מהפח שבהם כי המים אין בהם פח ואם פו הקנים נאסרים ושוב פשורפין הי"ש מהתבואה והזיעה הולכת דרף הקנים נאסר מהקנים ומכל מקום מותר לפי שהזיעה עולה תמיד בזה אחר זה ובצירוף כל הזיעה שנוטרף לתוף פלי העומד למטה לקבל הזיעה יהיה בין הפל ששים נגד הקנים והפל מותר כדקימא לן בסי' ק"ו דלח שפאסר מחמת מיעוטו ושוב נתרבה עליו חוזר להתיר עיי"ש והמובן מדבריו הוא.

דבשלמא על החשש שפאסר הי"ש של תבואה מחמת הירה ששרפו בה בתחלה הי"ש מיי"נ יש לומר דכיון דבירה נתנו עם השמרים וחרצנים מים הרבה לא בלעה הירה הפל משמרים וחרצנים לבד אלא גם מים וכי משערינו נגד האיסור לבד יש ששים בהי"ש תבואה פנגדו.

אבל לגבי הקנים ששים אין נותנים שום דבר רק שפאסר מחמת הזיעה העולה מהירה. ומשמע ליה דהזיעה אינה עולה אלא מהחרצנים ושמרים ולא מהמים פלל.

ואם פו נמצא שבליעת הקנים הוא רק מן האיסור ואוסר את הי"ש של תבואה שאין בו לבטל את הקנים ולזה כתב דכיון שהזיעה עולה תמיד בזה אחר זה מצטרף הפל לבטל הפלוע שפקנים בששים.

ונמצא לפי זה דהיי"ש עצמו היוצא דרף הקנים שהוא מחמת הזיעה אינו אלא מן האיסור וכשנותנים אותו בחבית בלע החבית רק מן האיסור וצריף ששים פנגד כל החבית ואין לה פלי שפחזיק ששים פנגד פולו ואוסר מה שנותן בו אחר פו שאי אפשר לבטלו בששים: וכן מתבאר מדכתב בנודע ביהודה שם בסי' ס"ז בפין שהושם בחבית של י"ש של נסד.

שְׁכִינּוֹן שֵׁי"ש הוּא דְבַר חֲרִיף וְחֻזֵק מְאֹד בְּנֹדָאֵי נְבֻלָּע בְּכָל הַכְּלִי וּכְשֶׁהוּשֵׁם בּוֹ יֵינן צָרִיף שִׁיחָהּ שְׁשִׁים נֶגֶד כָּל הַכְּלִי וְכָלל בְּיַדְיָנוּ שְׁאִין בְּמָה שְׁבַתוֹף הַכְּלִי שְׁשִׁים כְּנֶגֶד כָּל הַכְּלִי עַד כָּאֵן וְזֶה לְכַאוֹרָה הַיְפֹף מְדַבְּרִיו שְׁבַסִּי נ"ח הַנְּ"ל דְּכִינּוֹן דְּאִין הֵי"ש עֲשׂוּי רַק מְשֻׁמְרִים וְחֲרָצִינִים אֶלָּא מְעֹרָב בּוֹ מִים יֵשׁ בְּכָלִי שְׁשִׁים כְּנֶגֶד הָאִיסוֹר וְאִף שֵׁי"ש לּוֹמֵר דְּכִינּוֹן דְּכָל חִילָהּ בְּסִי נ"ח לְהַתִּיר הוּא עַל פִּי מֵאֵי דְפָסֵק הַרְמֵ"א דְּבַמְקוֹם הַפָּסֵד גְּדוֹל יֵשׁ לְסַמְנָף אֲמֵאן דְּאָמַר דְּלֹא אֲמַרִינּוּ בְּלַח חֲתִיכָה נְעֻשִׁית נְבֻלָּה וְאֵם כֵּן בְּסִי נ"ח דְּמַיְרִי בְּיֹרָה שְׁשָׁרְפוּ בָּהּ יי"ש וּמְסַתְמָא כִּף הוּא דְרַכָּם שְׁמִשְׁפָּעִין בְּמִדָּה גְּסָה וְשׁוֹרְכִין הַרְבֵּה יי"ש וְאִיכָא טִירְחָא וְהוֹצָאָה יַתִּירָה חֲשִׁיב לִיהַּ הַפָּסֵ"ג וְשָׁרִי מַה שְׁאִין כֵּן בְּסִי ס"ז דְּמַיְרִי בְּחִבִּית אַחַת לֹא חֲשִׁיב הַפָּסֵ"ג וְלִכְּן סָגַר עֲלֵיהֶם הַמְדַבְּרַי בְּכַחַא דְּהִתְרָא.

הַרְוָאָה יִרְאָה שְׁנֵה דוֹחַק גְּדוֹל. אִף לְפִי מַה שְׁכַתְבִּיתִי אֲתִי שְׁפִיר דְּבַחֲבִית וְדָאֵי יֵשׁ לְאַסְוֹר לְפִי שִׁטְתּוֹ שְׁלֹא עֲבַר דְּרָף הַקְּנִים אֶלָּא הָאִיסוֹר דְּהֵי"ש שְׁהוּא מְהֻזְעָה הַעוֹבְרַת דְּרָף הַקְּנִים אִין בָּהּ שׁוּם כַּח מְהִמִּים רַק מְהַחֲרָצִינִים וְנְבֻלָּע בְּהַחֲבִית רַק הָאִיסוֹר וּבְעֵינֵינּוּ שְׁשִׁים וְלִיכָא וְלְפִי זֶה כְּמוֹ כֵּן בְּנִדּוֹן דִּינּוֹן יֵשׁ לּוֹמֵר דְּהֵי"ש שְׁהוֹנַח בְּהַחֲבִיּוֹת הוּא רַק חֲמִץ לְבַד מְהַתְּבוּאָה.

וּכְשֶׁנְּבֻלָּע בְּהַחֲבִית שְׁנִתְנוּוְהוּ בְּתוֹכָהּ נֶאֱסַר הַחֲבִית כְּנֻלָּה מִגּוֹרף הַחֲמִץ וּבְעֵינֵינּוּ שְׁשִׁים וְלִיכָא. דְּאִין שִׁיחָהּ לּוֹמֵר בְּזֶה סְבַרְתָּ הָרַב מְחֻצִּית הַשְּׁקָל גְּבִי שְׁכָר דְּהָרִי לְפִי שִׁטְתָּ הַנּוֹדָע בִּיהוּדָה מַה שִׁיּוֹצֵא מְדַרְף הַקְּנִים שְׁהוּא מְחַמַּת הַזִּיעָה אִינוּ כְּלָל מִכַּח הַמִּים כְּנֻ"ל: ז) אֲמַנְמֵ מְצֵאֲתִי בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר א"ח ס' ק"ן דְּמַתְּבָּאָר מְדַבְּרִיו דְּלֹא שְׁמִיעַ לִיהַּ וְלֹא סְבִירָא הַ כְּהַנּו"ב הַנְּ"ל אֶלָּא גַם בְּמָה שְׁעוֹבֵר דְּרָף הַקְּנִים דְּהֵינּוּ הַזִּיעָה אֲנּוּ אֲמַרִים שְׁאִינוּ מִן הָאִיסוֹר בְּלִבָּד אֶלָּא גַם הַהִיתָר מְצַטְרֵף עִמּוֹ וְלֹא בְּעֵינֵינּוּ שְׁשִׁים כְּנֶגֶד כְּנֻלָּה אֶלָּא כְּנֶגֶד הָאִיסוֹר בְּלִבָּד וְהוּא שְׁנִשְׂאֵל בְּהַכְּשֵׁר יוֹרוֹת שְׁשָׁרְפוּ בָּהֶם יי"ש חֲמִץ כָּל הַשְּׁנֵה וְרוֹצִים לְהַכְּשִׁירָם לִי"ש שְׁל פָּסַח וְהַשִּׁיב הַזֶּה מְטַעַם שְׁאִין בְּכָלִי שְׁשִׁים נֶגֶדוֹ וְנוֹתֵן טַעַם לְפָגַם לִיכָא בִּי"ש וְכֵן נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם מְחַמַּת חוֹרְפָּיָה מְכָל מְקוֹם כְּתִב הַגָּאוֹן מְחֻצִּית הַשְּׁקָל שְׁהָרִי אִין הַשְּׁכָר כְּנֻלָּה חֲמִץ מְסַתְּיִן שְׁהַעִיד הָרֵא"ש דְּשְׁכָר שְׁעוֹרִים שְׁלָנוּ יֵשׁ בּוֹ כְּפִיּוֹת בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס וְחִיבִים עָלָיו כְּרַת אֶבֶל עַל כָּל פְּנִים גַּם מִים יֵשׁ בּוֹ וּמַכ"ש בִּי"ש נְהִי שְׁאֲנוּ אוֹסְרִים וּמְחִיבִים עַל הַזִּיעָה שַׁע"י בִּישׁוּל וְהוּא חֲמִץ מְמִשׁ עֵינֵינּוּ תְּשׁוּבַת בָּאָר יַעֲקֹב מְכָל מְקוֹם אִין נְעֻשָׂה רַק מְחַמֵּץ כִּי יֵשׁ בּוֹ מִים וְגַם מֵינִים אַחֲרִים וְאֵם כֵּן נֶגֶד חֲלֵק הַחֲמִץ שְׁבּוֹ אֲפִילוֹ יְהִיָּה מְחֻצִּיתוֹ יֵשׁ לּוֹמֵר הַכְּלִי שְׁשִׁים נֶגֶדוֹ וּמִי הַגְּעֵלָה אִין נְעֻשִׁים נְבֻלָּה קוֹדֵם זְמַן אִיסוֹרוֹ וְאִי מְשׁוּם שְׁמִדְבָקִים בְּצַק בְּסִתִּימַת הַכּוֹבַע הַמְתַּקְשָׁה שְׁם בְּנֹדָאֵי צָרִיף הַשְּׁגָחָה לְנִקּוּתוֹ הֵיטֵב מְזֵה טָרֵם הַגְּעֵלָה וְאֵם אוֹלִי יִשְׁאָר פִּירוֹר כָּל שְׁהוּא בְּטַל בְּשִׁשִׁים וְהֵי"ש מְסַנְּיִן אוֹתוֹ קוֹדֵם הַפָּסַח בְּמְסַנְּנָת שְׁל לְבָד כְּנֻהַג וְעַל כָּל פְּנִים יִנְהַגוּ כֵּן בִּי"ש שְׁל פָּסַח וְעַמְג"א תַּמ"ז סְקִי"ג ע"כ לְעַנְיֵינּוּ: הָרִי דְּכָל חִילָהּ בְּזֶה לְהַתִּיר הוּא עַל פִּי סְבַרְתָּ הַמְחַצ"ה גְּבִי שְׁכָר שְׁאִין כְּנֻלָּה חֲמִץ וְלָמַד מְזֵה לִי"ש.

וְאִי הָנּוּה סוֹבֵר כְּהַנּוֹדָע בִּיהוּדָה הָרִי אִין הַנּוֹדָע דּוֹמָה לְרֵאִיָּה דְּכִינּוֹן דְּנֶאֱסַרוּ הַקְּנִים שְׁבִיּוֹרָה מְחַמַּת הַזִּיעָה שְׁאִינָהּ אֶלָּא מִכַּח הַתְּבוּאָה וְלֹא מִן הַמִּים כְּלָל צָרִיף שְׁשִׁים כְּנֶגֶד כָּל הַקְּנִים וְלִיכָא.

אֵלָא וְדַאי מוּכַח דְּסוּבְרַהּ הַגָּאוֹן חֲתָם סוּפֵר דְּהַזְיָעָה הָעוֹלָה דְּרַף הַקְּנִים אֵינָה מִהַתְּבוּאָה לְבַד אֵלָא גַם מִהַמִּים וְכִינּוּן שְׂבָלִיעַת הַקְּנִים הִיָּה מְאִיסוֹר וְהִיתָר בְּצִירוּף לֹא בְּעֵינָן שְׂשִׁים אֵלָא כְּנֶגֶד הָאִיסוֹר וְאִיפָּא וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דֵּהחַת"ס וְהַנו"ב מֵר אֲמַר חֲדָא וּמֵר אֲמַר חֲדָא וְלֹא פְּלִיגִי דְּוֵדַאי יֵשׁ לוֹמַר כְּסָבְרַת הַנו"ב דְּהַזְיָעָה אֵינָה עוֹלָה מִכַּח הַמִּים כְּלָל וְלִכְּנֵן בְּנִדּוּנֵי שְׂשָׁרְפוּ הֵי"ש מִחֲרַצְנִים וְשְׂמָרִים שְׁל נְסֵף וְהִתְיָתַר אֵינָה אֵלָא מִים וּמִהַמִּים אֵינּוּ עוֹלָה שׁוּם פֶּח לְהַקְּנִים אַהֲכִי נְאֻסְרֵי הַקְּנִים מִגּוּף הָאִיסוֹר.

אָף בֵּי"ש שְׁל תְּבוּאָה מִתְּבָאָר מִדְּבָרֵי הַחַת"ס שְׂמֵלְכַד הַמִּים נוֹתְנִים גַּם דְּבָרִים אַחֲרִים הַמְּוֹתְרִים כְּמוֹ שְׂהַעֲתִיקֵי דְּבָרֵי לְמַעְלָה וְאִם כֵּן אָף דְּאִין עוֹלָה שׁוּם זִיעָה לְהַקְּנִים מִכַּח הַמִּים מְכָל מְקוֹם עוֹלָה הִיא מִחֲמַת הַדְּבָרִים הַמְּוֹתְרִים בְּצִירוּף הַתְּבוּאָה וְכְּנֶגֶד כָּל הַכְּלִי הוּא דְּנִקִּיטִינּוּ דְּאִין בְּכָלִי שְׂשִׁים אֲבָל בְּזָה אִין צְרִיף לְשַׁעַר נֶגֶד כָּל הַכְּלִי דְּהָא אִיפָּא דְּבָרִים הַמְּוֹתְרִים גַּם כֵּן.

וְזָה נִרְאָה לִי הַדֵּל יוֹתֵר נִכּוֹן [וְעֵינָן בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה סוּס"י פ"ז הַבְּאֵתִי דְּבָרֵי לְקַמּוֹן אוֹת י"ב] וְא"כ לְנִדּוּן דִּינּוּן כִּינּוּן דֵּהי"ש חֲמִיץ שֶׁהוּא מִהַזְיָעָה שְׁל הַתְּבוּאָה אֵינּוּ לְבַד מִהַתְּבוּאָה כִּי נוֹתְנִים גַּם דְּבָרִים אַחֲרִים כְּעֻדוֹת הַחַת"ס וּמַחֲצ"ה וְכִשְׂפָלַע הַחֲבִית מֵהֵי"ש בְּלַע אִיסוֹר וְהִיתָר וְלֹא בְּעֵינָן שְׂשִׁים כְּנֶגֶד כָּל הַכְּלִי אֵלָא כְּנֶגֶד הַחֲמִיץ לְבַד וְזָה יֵשׁ בְּכִינּוּן כְּדִי לְבַטֵּל הַחֲמִיץ שְׁבוּ.

וְאָף שְׁלֹא הִתִּיר הַחֲתָם סוּפֵר אֵלָא מִדּוּחַק וְכַתֵּב בְּרֵאשׁ דְּבָרֵי הַלּוּאִי יִשְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲשָׁרֵי מִי שְׂיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת חֲדָשִׁים אָף לֹא יִשְׁמַעוּ לְאַסוֹר לְגַמְרֵי כִּי הַהוֹצָאָה מִרְוּבָה וְכַמָּה אֲנָשִׁים פְּרִנְסָתָם בְּכַף לְכֹן עַל פְּרַחֲנֵי לְהַכְּנִים עֲצָמֵינוּ בְּשַׁעֲרֵי הִיתָר וְשׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִמֶּנּוּ ע"כ: וְגַם בְּסוּף דְּבָרֵי פֶתַח וּבְכָל זֹאת אִין דְּעָתִי נוֹחָה מִפְּנֵי שְׂאִי אֲפָשָׁר לְהוֹצִיא רִיחַ פִּיטוּם הַקֶּשֶׁה וְהַחֲרִיף שְׁל י"ש הַמְּחַוֵּץ וְטוֹעֲמִים אוֹתוֹ בְּפֶסַח עַל כֵּן צוּיִתִי שְׂטָרָם הַגְּעָלָה לְבַשֵּׁל בְּהִיּוֹרָה וְהַכּוֹבַע וְהַקְּנִים מִי אֲפָר עִם אֲפָר הַרְּבֵה שְׂיִהִיו חֲזוּקִים מְאֹד וּמִפְּגָמִים הַטַּעַם וְכו' אָף צְרִיף הַשְּׂגָחָה גְּדוּלָה לְנִקּוֹת הִיּוֹרָה בְּתַחֲתִיתָהּ וְלְהַסִּיר מִשָּׁם הַקְּנִים ע"י אֲוָמָן אוֹ לְכָל הַפְּחוֹת לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם וְעַל מְקוֹם הַטְּלָאִי גְּחָלִים וְאַחַר כָּל זֹאת שׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִשְׂתַּיִת י"ש בְּפֶסַח אֲבָל אִין לְאַסוֹר לְהֵם אַחַר תִּיקוּוֹנִים הַלּוּ ע"כ"ל מְכָל מְקוֹם נִרְאָה דֵּהי"נּוּ דוּקָא בְּנִדּוּנֵי דְּהוּא קוּלָא גְּדוּלָה מִחֲמַת חֲשֵׁשׁ הַבְּצֵק וְרִיחַ וּפִיטוּם הֵי"ש אֵלָא דְּהַמְּצִיא תַקְנוֹת כְּדִי שְׁלֹא לְאַסוֹר לְאַחֲרִים כְּנז"ל אָף גַּם שָׁם בָּא לְהַתִּיר לְכַתְחֻלָּה מֵה שְׂאִין כֵּן בְּנִדּוּן דִּינּוּן שֶׁהוּא דִיעֵבַד וְלִיכָא חֲשֵׁשׁ בְּצֵק וְלֹא רִיחַ הֵי"ש נִרְאָה דְּמוּדָה דְּרֵאוּי הוּא אָף לְנִפְשׁ הַיָּפָה וְאִין לְאַסוֹר כְּלָל [הֶרֶב הַמְּשִׁיג פֶתַח דְּשׁו"ת הַנו"ב אֵינּוּ עֵנִין לְנִדּוּן דִּינּוּן דְּכּוֹנֵת הַנו"ב כִּי הַזְיָעָה הָעוֹלָה בְּרֵאשׁוֹנָה מִהִיּוֹרָה לְהַקְּנִים הִיא חֲזוּקָה מְאֹד הַנְּקָרָא סְפִירְטִים וְאַחַר כֵּן עוֹלָה זִיעָה אַחַר זִיעָה חֲלוּשָׁה חֲלוּשָׁה מִפְּנֵי שְׂהַזְיָעָה הִיָּה מְעוֹרְבַת מִהַבֵּל הַמִּים וְלִכְּנֵן דִּי לְבַטֵּל בְּשְׂשִׁים נֶגֶד הַקְּנִים לְבַד וְלֹא בְּעֵינָן שְׂיִהִיו שְׂשִׁים גַּם נֶגֶד הִיּוֹרָה.

וְאֵינּוּ עֵנִין לְנִדּוּ"ד דְּהָא בְּסִפִּירְטִי"ס אִין כָּאן מִים כִּי אִם מְעַט מְעַט וְלִרְאִיָּה אִם יִקַּח מִהַסְפִּיר"ט וְנִשְׂרוּף בְּכָלִי לֹא נִשְׂאָר בְּכָלִי רַק מְעַט לְחֻלּוּחִית וּמִמִּילָא צְרִיף שְׂיִהִיו בְּכִינּוּן שְׂשִׁים נֶגֶד כָּל הַחֲבִית וְאִין בְּמָה שְׂבִכְלִי שְׂשִׁים נֶגֶד הַכְּלִי כְּמִבְּוֹאָר שָׁם בְּנִדּוּעַ בִּיהוּדָה וְכֵן מְבֹוֹאָר בְּנו"ב סו' ס"ז דֵּי"ש נְבָלַע בְּכָל הַכְּלִי וְאִין נִפְקָא מִיָּנָה מְזָה אִי אֲמַרִינוּ קוּדָם

הפסח חתיכה נעשית נבלה או לא והיודעים במקלאכת היי"ש יעידו כי אם יערבו מדה אחת יי"ש בכמה מדות מים אם יתנו אותם לתוף היורה להעלות ע"י בישול דרך הקנים תעלה הזיעה למעלה בהפיסוי רק כמדת היי"ש ותחסר עוד מעט.

ובגדון דידן שהיה ספיר"ט בהתבית בנדאי לפי זה הני חמץ גמור ולא תערובת חמץ וכדעת החק יעקב בסי' תמ"ב הנ"ל וראייתו מחת"ס אינה ראיה לנדו"ד דביורה ששורפין בה היי"ש התבואה מעורבת עם המים וגם מינים אחרים ונגד חלק החמץ שבו אפילו יהיה מחציתו יש בהם שבפלי ששים פנגדו ולכן מהני הגעלה ומי הגעלה אין נעשים נבלה קודם זמן איסורו.

אבל בגדון דידן שהיה ספיר"ט בהתבית הנבלע בכל הפלי יש לומר דלא מהני גם הגעלה לדידיה. וכל שכן שלא יודה להכשיר היין ששמו בהתבית בלתי הגעלה עכ"ד נר"ו ובמח"כ לא מצאתי בכל דבריו פדי השג יד על אשר פתבתי בעניותי ויש לי לפקפק על דבריו אף כי אין רצוני להאריף וכדי שלא יאמר שהעלמתי דבריו בזה הנצרכתי להעתיקם והמעניין יבחר ויקרב: ח) וכל זה הוא במונח דיי"ש מיקרי דבר חריף ולא שייף ביה נותן טעם לפגם פנראה מדברי הרבנים הנ"ל ולהמג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה עדיף יי"ש מפל דבר חריף עי"ש ובחמם סופר שהבאתי לעיל באות ה' האמנם לפי הנראה אין זה מוסכם עיין זכור לאברהם חלק א' קצ"ז ע"א שאחר שכתב דהט"ז סי' תמ"ב סובר דיי"ש הני דבר חריף ושפף פתב הרת"ח סי' י"ז.

שוב פתב דהחקרי לב יו"ד סי' נ"ב פתב דבמחלוקת הוא שנוי וכו' וכתב שמדברי הרבנים דבר משה ובית יהודה נראה דסוכרים דלא הני דבר חריף עי"ש ואם פן למאן דאמר דלא הני דבר חריף הדר דינא ואתי מבנייא להקל בגדון דידן דגם טעמא דנותן טעם לפגם חזי לאצטרופי להתיר בתביות של יי"ש כבהתביות של שחר: איברא דהני ספרי דבי רב די רשים הרב זכור לאברהם לא שכיחי גבאי לחזות בנזעם שיח במאי קא מיקרו דהרב זכור לאברהם בכל המשוף לשונו מרישיה לסיפיה נקיט לישנא דיי"ש.

ואולם דברי הדבר משה ראיתי שהביאם לקמיה קצ"ח ע"א ולא מיירי אלא בשחר ואולי גם הרבנים הנ"ל בהכי מיקרו אבל ביי"ש אפשר כולי עלמא מודו דהני חריף ונותן טעם לפגם וצ"ע בגוף דבריהם: ואפתי אקפא למימר דאף אי יי"ש מיקרי דבר חריף אינו פשוט לומר דגם ביין נותן טעם לשבח הוא דאנא חזינא להגאון נודע ביהודה מהדורא תגנינא יו"ד סי' ס"ז דהא מילתא רפיא בידיה וכתב דאפשר דהט"ז ומג"א דכתבו דיי"ש חריף ולשבח לא אמרו אלא במי דבש שהיי"ש לשבח במי דבש עצמו וכו' אבל יי"ש ביין אולי גם מצד עצמו פוגם הוא בטבעו אפילו נתערב ביין וסיים דאין ביזו להקל בזה דמי יכריע אם נותן טעם לפגם וכו' ובמקום הפסד גדול יש להתנישב הרי דמאי דהנה פשיטא לן ללמוד מדברי הרבנים הנ"ל דיי"ש לשבח בכל דבר הנודע ביהודה ספק עלינו את הדבר הזה דאפשר דביין הוא פוגם: אלא דאין מזה פתח היתר לגדון דידן דסוף סוף ביין דספק הוא שפא נותן טעם לשבח נקיטינן להתמיר דספק חסרון ידיעה אינו חשוב ספק לילה בו לקולא באיסורין דרבנן פידוע וצריף להתנישב בדברי הרבנים שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמ"ף אות נ"ב ואין הפנאי מספים פעת וכבר פתב מפורש בזה בחקמת אדם פלל נ"ד אות יו"ד אם אינו ידוע אם דבר זה פוגם או משביח הני ספק

מחמת חסרון ידיעה ולא הוי ספק [להקל בדרבנן ע"ש] ע"כ עיין מ"ש בקונטרס הפללים במערכת הנו"ן אות ל': (ונכתב הרב המשגיג ע"ז ונ"ל ומה שראה בנו"ב שנסתפק אם י"ש בנין פוגם וכו' לענ"ד פבר הורה לנו הניסיון שהעושים י"ש ויש להם פלים חזקים, אופלי יין אחרי ששהו זמן רב ריקנים שופכים בחבית ספיר"ט למען החזיק בה היין, וגם יין שהוא רפה בטבעו מחזיקים אותו בספיר"ט הרי שבוודאי נטל"ש הוא.

ובדברי הנו"ב סי' נ"ח י"ל ממ"ש הוא עצמו בא"ח סי' ע"ב ובחלק יו"ד סי' קפ"ז דהיתר בהיתר לא שייך ביטול אמנם אין זה שייך לנדו"ד עכ"ד): והנה אמת כי אין לי יד ושם בעסק מלאכה זו ולא בנסיונה מ"מ נלע"ד דאין מזה הוכחה דנטל"ש דהרי פשוט ביו"ד סי' ק"ג דנטל"פ דמתיר התערובת לאו דוקא פשפוגם לגמרי אלא אפי' פוגם קצת חשיב נטל"ף ומתיר תערובתו.

וא"כ אף אם הניסיון אמת מ"מ אין מזה הכרח שהוא נטל"ש. שיוכל להיות שפוגם קצת אלא דהעושים פן אין חוששים על קצת פגימתו נגד מה שמרויחים במה שהיין מתחזק והספיריט מעמידו ומקיימו כפי דבריו.

והנה הנו"ב כ' כמסתפק אולי י"ש בנין נוטל"פ ואני מצאתי בפרח מ"א ח"ג סי' ע"ה הובא בשערי תשובה סי' תמ"ז אות מ שכ' דיי"ש בנין פוגם פאשר חיקך אכל יטעם עי"ש לענן יין שניתן בחבית ישן של י"ש וכ"כ בפמ"א ח"א סי' נ"ה הו"ד בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ע"ג ונ"ל דוקא בנין אמרי' דנוטל"ש אחר מעל"ע משא"כ אראקי שהוא יין שרף דומה לשאר משקה וג"כ נטל"פ אחר מעל"ע עכ"ל והשבו"י עשה לו סמוכים דרבנן מתוס' פסחים ונזיר כיעי"ש וכ' דכיון ששפתנה ע"י רתיחת האור והוא רק זינעה בעלמא הוי כשאר משקה ונעשה לפגם.

אף שראיתי במג"א סי' תנ"א סק"מ ונ"ל ומשמע בתה"ד שחביות של י"ש אף שאינו ב"י אסור הפל דעינינו הוראות דנטל"ש הוא וכמ"ש ביו"ד סי' קל"ז עכ"ל באמת בתה"ד לא ראיתי שום משמעות בדבריו רק בנין עצמו ולא ביי"ש הבא מזיעתו והמג"א עצמו בסי' תמ"ו ס"ק כ"ה נראה כמסתפק בזה והניח בצ"ע ואין ספקו מוציא מידי ודאי של הפמ"א הנ"ל.

ואף דיש מקום לחלק ולומר דבסי' תמ"ז לא מייירי מיי"ש הנעשה מיי"ן לכן כ' הדבר בלשון ס' משא"כ בסי' תנ"א דמייירי ביי"ש הנעשה מיי"ן מ"מ המקור דין מתה"ד שכ' שם אין ראיה פלל ועיקר פדעת התשובה וראיה מהתוס' וכו' עכ"ל ומוכן מדבריו דביי"ש עצמו יש לחלק בין הנעשה מיי"ן להנעשה מהתבואה דבנעשה מהיין יש מקום להסתפק דהוי כמאן דאתי מחמתיה וכשם שהיין עצמו אינו נפגם ביישון פן היי"ש דאתי מחמתיה ומשו"ה פשיט"ל להמג"א סי' תנ"א דל"מ מה שאינו ב"י ביי"ש פזה.

אבל ביי"ש מהתבואה יש לומר דפוגם כמו בתבואה עצמה דבוודאי פוגם הפלי כשאר דברים ומשמע עוד דהפמ"א שכ' דאראקי נוטל"ף הוא כשאר משקה היינו אפי' ביי"ש הנעשה מיי"ן וכ"ש ביי"ש מהתבואה וא"כ מבואר דדעת הפמ"א והשבו"י דיי"ש מהתבואה כבנד"ד ודאי הוא נפגם כשעמד בפלי יותר ממעל"ע.

ולהמג"א ביי"ש תבואה הוא ספק לכ"ע מיהא אינו פשוט דנטל"ש כדפשיט"ל להמשיג
נר"ו. ובישועות יעקב סי' תנ"א ס"ק י"ד כ' דיש לתמוה על הפוסקים שכ' ביו"ד סימן
קל"ז דיין שפדנפני התבית אינו נפגם באינו ב"י והוא סברת הריב"ש.

ואמאי לא חשו לסברת הרמב"ן דס"ל דיין שפדנפני התבית נפגם אחר מעל"ע (והביא
ראיה לס' הרמב"ן) וכ' עוד והמג"א פאן נמשך אחר הש"ע הנ"ל ולמד ממנו גם לענין
יי"ש שפך שהוא עומד בדנפני הפלי נוטל"ש וכו' עיי"ש שפראה שר"ל דלדעת הרמב"ן
יי"ש שפדנפני הפלי ג"כ נפגם מעל"ע דהא המג"א לא אמר דיי"ש אינו נפגם באב"י
אלא משום דמדמה ליה לנין וכיין דביין ס"ל לרמב"ן דנפגם ה"ה לדידיה ביי"ש דנפגם.

וממ"ש בישו"י יו"ד סי' קל"ז סק"ב נראה דנקיט בפשיטות דגם יי"ש של תבואה ביין
הוא כשאר משקים שהק' דכיין דכלים של יין הצריכה התורה הגעלה משום שתנית
הנזיר בהם כמ"ש תוס' פסחים ד' מ"ד ע"ב ד"ה גליף מגיעולי עפ"ם.

הא קי"ל דיין פוגם כל מיני משקים ואף לכתחלה מותר ליתן בכלי שנשתמש בו יי"ן
שכר או שאר משקים לפי שהם פוגמים את היין והיין פוגם אותם וא"כ הנזיר ודאי לא
ישתמש ביין דאסור הוא לו אלא ישתמש בשאר משקה והם פוגמים ומותר לכתחלה.

ועיי"ש מה שנדחק ליישב ולא כ' דהוצרכו להגעיל כדי שישתמש ביי"ש של תבואה מוכח
דס"ל דגם יי"ש של תבואה שנה לשאר משקים בזה דהוי נטל"פ. ואחר כמה שנים נדפס
שו"ת בית שלמה וראיתי שם בא"ח סי' ס' שכ' בשם הרב השואל דפשוט בעיניו דיי"ש
נטל"ף ביין כמ"ש בשע"ת וכו' וכ' ע"ד וקשה לסמוך ע"ז דהאור חדש ונו"ב דעתם
להחמיר וכו' ונשם (כב"ש) סי' צ"ו כ' בשם הרב השואל שהמשיג עליו כ' מסברא
דנפשיה דיי"ש ברנטב של בשר הוי נטל"פ.

והב"ש הוכיחו ע"פ דאיהו אפשר להקל בזה מסברא. והביא דברי הנו"ב הנ"ל שנסתפק
ביי"ש ביין אם הוא נטל"פ וסיים ע"ז וז"ל ונהרי לחוש שלנו ודאי יי"ש פגם ביין בריחו
וטעמו ומקפידים הרבה שלא ליקח פלי מיי"ש ליתן בתוכו יין עד שפדיחים אותו כמה
פעמים עד שלא נשאר כלום מממשו ומריחו ואפ"ה החמירו הגאונים הנו"ב וא"ח כי
אין להקל בזה משיקול דעתנו כמה שלא נתבאר בש"ס וקדמונים שפודאי נטל"פ ע"כ
לעניינינו.

הנה רואה דכמה רבנים יעידון יגידון אחר שעמדו על הנסיון שהיי"ש ביין הוא פוגם.
אלא דבכל זאת אין לנו לסמוך על זה כל שלא נמצא מפורש בן בש"ס ופוס' ואהכי
החמיר הנו"ב וגם אני עני ואביון נמשכתי אחורי ארי הנו"ב הנ"ל וכתבתי דאין לנו פתח
היתר בזה דיין דמספק"ל אין לנו להתיר מספק דהוי חסרון ידיעה: (ט) והנה כבר
כתבתי למעלה (בד"ה ומ"ש דמבואר) בשם הרט"ז דהר"ב העיטור ס"ל ג"כ דבמדי
דהיתרא בלע פחמץ קודם הפסח לא אמרי' בכוליה משערינו.

ונראה שזה ג"כ דעת הסמ"ק שהובא במרן הב"י סי' תמ"ז ופסקו בש"ע ס"ז דבוסר
שדכו במדוכת חמץ מותר בפסח משום דבצונן לא פליט ואף אי פליט משהו בעלמא
הוא. ואי ס"ל דבכוליה משערינו הא אין לה פלי שמחזיק ששים נגד פולו.

ועי"ש בט"ז ס"ק י"ג ופרמ"ג במשפצות. ובס' מאמר מרדכי שם ס"ק י"ד כ' בשם שכנה"ג שהקשה על הסמ"ק דהא לא ידעינן כמה נפיק מיניה ובכוליה משערין פמבואר בדין שומון מהותה וכ' ואולי ס"ל לסמ"ק דלענין חמץ דהיתרא בלע לא משערין בכל הפלי אלא במה שפולט ובטל בששים כמ"ש המרדכי בשם הר"י מוויינא ע"כ (ומשמע דס"ל להשכנ"ג דמאן דאוסר בשומון מהותה ע"כ לא ס"ל דבחמץ לא אמרי' בכוליה משערין אלא גם בחמץ בעינן פנגד כל הפלי ומסייע להרב המשיג [הנו"ל בד"ה והכי חזינא] שכ' דהרמ"א לא ס"ל לחלק וגם בחמץ בעינן פנגד פולו.

אף באמת אין מזה סיוע להשגתו משום דהשכנה"ג לא נחית לס' המחצ"ה הנו"ל אלא משמע ליה דברים פפשטן דבחמץ לא בעינן לשער בכל הפלי. אף לפי מה שביאר המחצ"ה לא אמרי' פן אלא בשכר וכיוצא דאין פולו חמץ ולא בעי' ביטול אלא פנגד האיסור.

וא"כ בבצוע רק מחמץ נדאי משערין בכל הפלי וכמ"ש בענ"ד ע"ד הרב המשיג וכמ"ש להלן בשם הרב מאמ"ר) והרב מאמר מרדכי כ' ע"ד שכנה"ג דאין תי' עולה יפה שהרי הסמ"ק עצמו אסר שומון מהותה משום דפעמים שעושין באותה מחבת חמץ בעין כמו מים וקמח ונמצאת המחבת בלועה מחמץ בלא ביטול חוזרת ונותנת טעם בשומון וכו' ואם פדברי השכנה"ג לא הי"ל לאסור שומון שהתיכיהו במחבת נדאי אין האיסור אלא משום דאין ששים נגד הפליטה דאי איכא ס' הא ס"ל לסמ"ק דמותר ואין חוזר ונעור ולכן כ' הוא ליישב קושית השכנה"ג וביאר דבריו ע"ד שביאר המחצ"ה דברי המרדכי והוא דחמוץ המדוכות אינו אלא מחמת החמץ שפערבים עם המוריניס כמו שפי' להדיא בסמ"ק ומשו"ה לא בעינן ששים אלא נגד החמץ דלא אמרי' בחמץ חתיכה נע"ן והחמץ הוא משהו ושרי אלו תוד"ק.

ועיין בדברי מנחם שם בהגב"י אות י"ז שכ' לתרץ קו' השכנה"ג דא"ץ לבטל אלא הפליטה לחוד דאין הבוסר פולו נעשה איסור דומיא לבצל שחתכו בספין חולבת ונתנו עם בשר דלא נעשה כל הבצל איסור אלא משערין נגד הבלוע דוקא עי"ש (ובמחצית השקל סי' תמ"ז סק"ו נקיט בפשיטות גם בחמץ קודה"פ דבכוליה משערין עי"ש ואינו פשוט לומר פן פמבואר): ואנכי חזון הרבתי בס' עיקרי הד"ט בחא"ח סי' י"ז אות כ"ה שכ' בשם שו"ת בית דוד סי' קצ"ט וז"ל מסיק ותני פסברת רש"י ותוס' ור"י והר"ן דלא פהטור בשם אביו בס"י תנ"ב בדין קדרת חמץ ב"י שבשלו בה בע"פ תבשיל לפסח שדינו ליבטל בס' דלא משערין בכל הפלי ס' פנגד מה שבתוה הפלי אפי' בחמץ כס' הרא"ש דליתא דלא אמרי' הכי אלא בכלי של איסור או של בשר שנתבשל בו חלב אבל בחמץ משערי' כפי מה שבשיל בפלי ע"כ (ויש לי לשאת ולתת בדברים אלו אף כי ס' ב"ד אמצ"א לעינין בדב"ק בגופן שלהן ע"כ משכתי ידי מזה פעת) הנה מוכן מדבריו דנקיט בפשיטות דבחמץ לא אמרי' בכוליה משערין ומחלק בין פלי של בשר וכו' לחמץ.

ולפי דבריו אין אנו צריכים להמצאת הגאון מחצ"ה דאין כל השכר חמץ וכו' דאף אם יהי' פולו חנומן אין חשש. וגם מדברי הרט"ז סי' תמ"ז ס"ק י"ט הנו"ל למשמע דהבין הדברים פפשטן דהיתרא בלע פגון חמץ קוה"פ לא בעינן פנגד פולו.

וכן ס"ל להסמ"ק לפי"ד השכנה"ג הנ"ל ומה שהק' הג' חק יעקב מבב"ח דאמר'י בכולי' משערינו ל"ק לפי מ"ש הב"ד לחלק בין בב"ח לחמץ כנוז"ל וא"כ בנדו"ד שפיר י"ל דנתבטל טעם היי"ש בהי"ן דא"ץ לשער אלא נגד הפלוע ויש ששים כנגדו אף אם נאמר דהיי"ש נתהנה רק מזיעת התבואה לבד.

ולדעת המאמר בכונת הסמ"ק שהוא משום דאין צריף לשער אלא בערף החמץ יש היתר באם נאמר דהזיעה באה מפת הדברים אחרים עם התבואה כמו שנתראה מדברי המחצ"ה וחת"ס הנ"ל.

ועיין שעת"ס תמ"ז אות ט"ז בשם מקום שמואל דבהיתר בהיתר לא אמרי' בכוליה משערי' וכ' ע"ד דקשה לסמוך ע"ז כ"א בהפ"מ ושעה"ד גדול פ"ין דיש דעות אף באיסורין דבמאי דנפיק מינ' משערינו עיין יו"ד סי' קצ"ח (צ"ל סי' צ"ח).

ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ט אות כ' פתב ע"ד המקום שמואל דאין לו ראיה בתורה ואין לסמוך עליו ומ"מ עשהו סניף לנדונו בצירוף דעת הסובר דאף באיסור א"ץ לשער כנגד כולו עיי"ש ואולי בחביות של עץ דנדו"ד יש לעשות סניף כל דהו סברת הראב"ד שהביא מרן הב"י בסי' צ"ח דבכלי עץ ומתכת דאפשר להפריד האיסור ע"י הגעלה אין משערינו בכולו אלא באומד יפה כמה יצא ממנו והרב קהל יהודה בסי' ק"ה דף כ"ו ע"א כ' שנה דעת האגור עיי"ש שכ"כ להצילו מקוששית כנה"ג ובקונטרס הפללים במערכת הבי"ת אות צ"ח פתבתי דסברת הראב"ד עם דלא קי"ל פנותיה מ"מ לא נפלאת היא נחזי לאיצטרופי לס"ס עיי"ש (עתה ראיתי מ"ש בזה במקנה אברהם במ"ע הכ"ף אות קנ"ב בשם הרב ב"ד בדרף קמ"ג דנראה דס"ל דגם בחומץ קוה"פ משערינו בכוליה ואחרי שאין ס' הנ"ל מצוי אצלו לא אוכל להבין בבירור מאי דעתו.

ודעת המקנ"א לסמוך בזה לדעת הסוברים דלא משערינו בכוליה כן נראה קצת אף אינו מוכרח כיעי"ש): (י) וראיתי למרן חיד"א בברכ"י סי' תמ"ז אות י"ט שכתב בשם שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ע"ה וז"ל נתן יינו בחביות יין שרף יישנות מזמן רב ובפסח הרגישו ביין טעם היי"ש אסור לשותותו בפסח ומותר אחר הפסח עכ"ל.

ולפי המוכן הוא דלא נעשה שום הכשר בהחבית ולא אסר אלא משום שהרגישו טעם היי"ש בהי"ן הא לא"ה ס"ל דמותר לשותותו בפסח וא"כ בנדו"ד דלפי עדות הבקיאים אין שום טעם וריח יי"ש בהי"ן נראה דפשוט להתיר הי"ן עצמו וכ"ש שיש להתיר הזיעה היוצאת ממנו.

נהגם דחלילה להתיר בשתייה בפסח יין שהושם בחבית של יי"ש חמץ וכבר נהגו אפ"ש ברוב תפוצות ישראל לאסור משקה ששהה בכלי חמץ פנה ורבים מחמירים אף אם לא שקה בתוכו מעל"ע ומי יקל ראש לפרוץ גדר ח"ו בפרט באיסור חמץ דתמיר טובא.

ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז, בסי' תנ"א סעיף ס"ג דחבית של יי"ש שלא הוגעלה כד"ן אפילו אינה ב"י והכניסו בתוכה מי דבש אסור המי דבש אפילו אם היה זה קודם הפסח. ובחבית של ש"כ כה"ג מותר והטעם לפי שיי"ש ב"מ דבש נוטל"ש וש"כר במ"ד נוטל"פ וא"כ בי"ן דמספק"ל להגאונים הנ"ל אולי הוא נטל"ש בנדאי יש לאסור מספק דהוי ס' מחסרון דיעה כמש"ל וכ"ש למ"ש הרב המשגיג דהוכיח הנסיון דיי"ש בי"ן נוטל"ש הוא

(והבית שלמה בסי' ס' הַנ"ל כ' וַי"ל וְאָף אִם הוּשָׁם יֵין בְּתוֹךְ כְּלֵי יַי"ש קוּה"פ וְשָׁהָה בְּתוֹכָהּ מֵעַל"ע דְּפָשׁוּט לְמַעְלָתוֹ לְהַתִּיר בְּזֶה מְשׁוּם דִּי"ש נִטְל"ף בְּיַיִן הֵייתִי מִחֲמִיר מְלִשְׁתוֹתוֹ בְּפֶסַח כִּינּוּן שְׂאֹר חֲדָשׁ וְהַנּוּ"ב דַּעְתָּם לְהַחֲמִיר אַף לְעֵנָן אִסּוּר יֵין פְּשֵׁהוּשָׁם יֵין פֶּשֶׁר לְתוֹךְ כְּלֵי הַבְּלוּעַ מִי"ש שֶׁל נֶסֶף דְּלֹא הָיָה נִטְל"פ וְכ"ש שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר לְעֵנָן חֲמֵץ בְּפֶסַח עַכ"ל) וְגַם רֵאִיתִי דָּאָם בָּאֵנוּ לְסִמּוּךְ עַל הַטַּעַם הַשְּׂנִי שֶׁל הָרַב הַמְרָדְכִי בְּחֻבֵּית שֶׁל שְׂכָר וְשֵׁהוּא מְטַעַם בְּיִטּוּל בְּשֵׁשִׁים מְשׁוּם דְּלֹא בְּעֵינָן לְשַׁעַר בְּכֹלּוֹ בְּמִיּוֹדֵי דְהֵיִתְרָא בְּלַע וְנִימָא דְגַם בִּי"ש שֶׁהוּא חֲזָק וְחָרִיף הֵדִין כּוּן.

הִנֵּה יֵשׁ לְפַקְפֵק ע"ז מ"מ"ש בפרמ"ג סי' נת"א בְּמִשְׁבָּצוֹת ס"ק כ"ז דִּי"ל דִּי"ש אֵינּוּ בְּטַל בְּשֵׁשִׁים מְשׁוּם דְּלִטְעָמָא עֵבִיד וְכ' כּוּן גַּם בְּשֵׁם שׁו"ת ח"ץ סי' כ' עי"ש וְלִפִּי דְבָרָיו נִפְל פִּתְּמָא בְּבִירָא בְּנִדּוּ"ד דָּאֵין שׁוּם צַד הֵיִתְרָא לֹא מְטַעַם נִטְל"פ דְּהָא יַי"ש לֹאֻ נִטְל"פ הוּא כִּמְש"ל לֹאֻ מְטַעַם בְּיִטּוּל כִּינּוּן דַּעְבִּיד לְטַעָמָא.

אֵלָּא דָּאֵין זֶה כ"כ פְּקוּק שְׁהָרִי בְּבֵית שְׁלֹמֹה ס' צ"ו הֵבִיא שׁו"ת הַגָּאוֹן פְּנִי"ב ח"א סי' ח' שְׁהָאֵרִיךְ וְכַתֵּב דְּפָשׁוּט יוֹתֵר מִבְּיַעְתָּא בְּכוֹתֶחָא דִּי"ש בְּטַל בְּשֵׁשִׁים וְאֶפְשָׁר דָּאֵף בְּפִחוֹת מ"ס בְּטַל דָּאָם נוֹתְנִים בִּי"ש עֲשָׂרִים חֲלָקִים מִיָּם פְּשִׁיטָא דָּאֵין כָּאֵן טַעַם יַי"ש רַק הָרִיחַ וְרִיחָא לֹאֻ מִיִּלְתָּא ע"כ וּמִבְּנֵי אֶרֶץ שְׁכָן דַּעַת הַנּוּ"ב דְּגַם יַי"ש בְּטַל בְּשֵׁשִׁים וּבְבֵית שְׁלֹמֹה הַנְּ"ל ס' פ"ז דָּף נ"ג ע"ג כ' דִּהַנּוּ"ב אֵין חוֹלֵק עַל הַח"ץ דָּאֵינּוּ דוֹמָה טַעַם יַי"ש שְׁבִכְלֵי לִי"ש מְשֵׁשׁ כְּמוֹכֵן דְּלֹא כְּדִמְשַׁמְעַ מִהַפְרַמ"ג ס' תנ"א ב"מ"ז ס"ק כ"ז ע"כ ור"ל דְּמִדְּבָרֵי הַפְּמ"ג נִרְאֶה דְּגַם בְּטַעַם יַי"ש שְׁבִכְלֵי אֶמְרֵי דְּלֹא בְּטִיל.

וְאֵיהוּ ס"ל דִּישׁ לְחַלֵּק דְּדוֹנְקָא בִּי"ש עֲצָמוֹ הוּא דִּס"ל לְהַח"ץ דִּל"ב. אֲבָל בְּטַעַם שְׁבִכְלֵי דְּבָהָא אֵינְרֵי הַנּוּ"ב גַּם הַח"ץ מוֹדָה דְּבְטִיל.

וּא"כ בְּנִדּוּ"ד דַּעַל טַעַם שְׁבִכְלֵי אֵנּוּ דְּנִיָּם י"ל דְּבְטִיל בִּס' לַכ"ע. וְעוֹד כ' שָׁם בְּב"ש דִּי"ל דִּי"ש בִּי"ש הָיָה מִיָּן בְּמִינּוֹ וְאֵף אֵי לְטַעָמָא עֵבִיד י"ל דְּבְטִיל וְשִׁקוּ"ט בְּזֶה דִּהַפְּמ"ג נִסְתַּפֵּק בְּזֶה עִי"ש מ"מ מְצַד דַּעַת הַפְּמ"ג פִּיקְפּוּק מִיָּהָ הָיָה וְחֲזִי לְאַצְטְרוּפֵי שְׁלֹא לְהַתִּיר הֵינּוּ (בְּשִׁתְּיָה) וְעַל דְּבָרֵי הַמַּחצ"ה וְחַת"ס הַנּוּ"ל רֵאִיתִי בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ג ס' קנ"ג (רְשִׁמְתִּיו בְּסִי' זֶה אוֹת ג') שֶׁכ' בְּשֵׁם הָרַב הַשׁוֹאֵל וְהַסֵּפִים לְדְבָרָיו וַי"ל יָפָה כ' מַעְלָתוֹ דְּגַם הַמִּים נַעֲשִׂים שְׂכָר וְיָפָה כְּתֵב בְּזֶה אֵף שָׁגַם מִהַנּוּ"ב יו"ד מ"ת ס' נ"ח נר' כּוּן אֲבָל חֲלִילָה לְהַקְלֵי בְּזֶה וְכו' עִי"ש.

וּבַח"ב ס' קנ"ב בִּי"ש שֶׁל פֶּסַח שְׁנִיתָן בְּחֻבֵּית שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ לְפָנֵי ג' שְׁנָיִם יַי"ש חֲמֵץ וּמֵאֲזוּ וְעַד עֵתָה עֲמַד הַחֻבֵּית רִיקָה בְּלֵי שׁוּם הַשְׁתַּמְשׁוֹת וְקוֹדֵם שְׁהוּשָׁם הִי"ש ש"פ רַחֲמֵן וְשִׁפְשָׁף הֵיטֵב וְעֲמַד בָּהּ מִיָּם שְׁעָה אַחַת וְשִׁתּוֹ הִי"ש בְּפֶסַח וְנִשְׂאָר לְפֶסַח אַחַר וְכַתֵּב דִּמְהַפְּמ"ג מְשַׁמְעַ דְּהַגְעָלָה לְבַד בְּלֹא מִיָּם וְאֶפְרָא תַחֲלָה מוֹתֵר בְּדִיעֵבַד אֵף בְּכָאֵן לֹא הִנָּה הַגְעָלָה וּא"כ בְּנִדְאֵי אִסּוּר וְשִׁקוּ"ט אִם אֶפְשָׁר לְהַתִּיר עִפ"י מ"ש הַפְּנִי"ב דִּי"ש הוּא זִינְעָה בְּעֵלְמָא עִי"ש בְּסִי' ט' וְכ"כ מוֹהֲרִיט"ץ בְּסִי' ס"ח וְכַתֵּב דְּקָשָׁה לְסִמּוּךְ ע"ז וְכו' וְגַם לְסִמּוּךְ עִי"ש הַח"ץ דְּלֹאֻ חֲרָ"ב חֲדָשׁ פְּלָה כָּל הַלְחָלוּחִית וְכ"כ בְּשׁו"ת פְּמ"א הוּבָא בְּנו"ב מִת"ן יו"ד ס' ס"ז (ט"ס הוּא כִּי שָׁם לֹא נִזְכָּר שׁו"ת הַנְּ"ל כְּלָל וְאוּלַי הוּא מ"ש בְּנו"ב ס' נ"ח דְּשֵׁם הִנָּה יִשׁוּן וְכו' עִי"ש) גַּם ע"ז קָשָׁה לְסִמּוּךְ וְכו' לְכֹן אֵי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר זֹאת כִּי מ"ש כ"ת בְּשֵׁם הַפְּנִי"ב דִּי"ש מְקַרֵּי חֲמֵץ נִזְכָּרָה הִנָּה זֶה לֹא כ' אֵלָּא מְשׁוּם דְּזִינְעָה בְּעֵלְמָא הוּא

וגם לא קאי רק על המלאץ אבל ביי"ש הנעשה מתבואה פשיטא דהוי חמץ גמור וגם לאחר הפסח לדין דשיטת הח"ץ עיקר ואין להקל בזה רק למוכרו לשתות אחר הפסח ולא לפסח חלילה עכ"ל.

באופן דנראה מכל האמור דמשקה שהושם בכלי של יי"ש פל שאינו ידוע בבירור דהיי"ש פוגמה א"א להתירו לפסח (וגדולה מזאת ראיתי עתה בס' שבילי דוד ליו"ד בס' קל"ז אות ה' שכ' וז"ל וכתב בח"ס סי' ק"ח יין של פסח שישקה בחבית של יי"ש חמץ אסור גם לאחה"פ דזה נוטל"ש ול"ד לשון מהותם בכ"ח לעגנו שהיה מקילין דס' אב"י ונ"ט בר נ"ט משא"כ בזה עכ"ל הרי דאף לאחה"פ אוסר הח"ס בכה"ג.

אלא שענינתי פעת בח"ס א"ח סי' ק"ח ולא חזינא כי האי סימנא ממ"ש בשמו בשב"ד ולא אדע פעת איזה ט"ס יש): (יא) מ"מ בנו"ד דלא באנו להתיר היין עצמו רק הזיעה היוצאת ממנו אף דקי"ל דזיעה היוצאת ע"י חמין הוא פגוף האיסור כמ"ש הריב"ש ופסקו מרן ביו"ד סוס"י קכ"ג אגואה ארדיינטי וכו' והאריכו רבנו בתראי בזה ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במע' הזי"ן אות כ"א בס"ד.

מ"מ פיון דבנדו"ד היין עצמו אינו ברור דאסור נראה דאפשר לסמוך להתיר הזיעה ובס' זכרנו לחיים ח"א בדיני יין נסוף אות ב' כ' וז"ל ראק"י שהוציא או הנכרי בלאמבי"ק פעם שנית מותר בשתייה דכל פי האי לא אסר הריב"ש משום דהוי זיעה דזיעה פו העלה בס' אדמת קדש יו"ד סי' י"ג.

ועיין מראית העין דף ע"ו עכ"ל ועם פי קולא גדולה היא בעיני וספרים הנ"ל אין מצויים אצלי לעיין בדב"ק מ"מ נראה דכוננתו לומר הבו דלא נוסף עלה ולא אסרינו זיעה היוצאת מהמשקין אלא זיעה א' ולא זיעה דזיעה.

וכמו כן נראה דכ"ש שיש לומר בנדו"ד דע"כ לא אסרי' זיעה היוצאת מן המשקה אלא באיסור ברור משא"כ בנדו"ד דגוף היין אינו ודאי איסור רק שאנו מחמירים בו י"ל הבו דלא נוסף לאסור גם הזיעה: (יב) הן אמת דלכתחלה ודאי אין להתיר לעשות מיין זה יי"ש לפסח ועיין בנו"ב מ"ת א"ח סי' ע"א בפירות יבשים שאין בהם שום חשש חמץ רק משום מנהג לא רצה להחליט להתיר להוציא מהם יי"ש לפסח ועיין בחיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ל"ב דאוסר לעשות יי"ש ממניי נרעים וקטניות לפסח אף שאין איסורו אלא מחמתמנהג.

מ"מ מה שפבר נעשה בדיעבד והוא הפ"מ כבנדו"ד דעתי הענייה נוטה להתיר ולסמוך להקל אטעמא דהיתרא בלע עפ"י סברת המחצה ודעמיה הנז"ל ועיין בשערי תשובה סי' תמ"ז אות ט"ז בשם מקום שמואל סי' נ"ב דאע"ג דבשאר איסורין אין לשער נגד מה שנבלע בכלי דלא ידעי' כמה נפיק מניה מ"מ בחמץ קודם זמן איסורו משערינו במאי דנפיק מניה וכ' ע"ד דאין להקל כי אם בהפ"מ ושעה"ד גדול פיון דיש דעות אף בשאר איסורין דבמה דנפיק משערינו עיין ביו"ד סי' צ"ח עכ"ד הצד השוה שבהם בחמץ לפני זמנו במקום הפ"מ ושעה"ד גדול מיהא לא אמרי' בכולי' משערי' ומסתמא יש ששים נגד טעם חמץ הבלוע בכלי.

ואפֿשר דגם השו"מ הנז"ל מודה בכה"ג להתיר בדיעבד דמה שחָרָה אפּוּ הוא על שְׁעוּשִׁים כּוּן לכתחלה וכן לא יעֵשֶׂה דאין מְבטְלִין וכו' אַבְל בְּדָבָר שֶׁכָּבֵר נַעֲשֶׂה וְהַעוֹשֶׂה הִיָּה אָנוּס עפ"י הדיבור שְׁאָמַר לוֹ בַּעַל הַיֵּינָן וְהַעֲיָדוּ כֵּן אַחֲרַיִם שֶׁהַמ"ץ הַמְּפֹרָסִים בְּעִירוֹ אֲשֶׁר עפ"י יַחֲנוּ וַיִּסְעוּ כָּל הַרְאֹת אִסּוּר וְהִיתָר הַתִּיר לַעֲשׂוֹת מִיָּנָן זֶה יי"ש וְאִם הַשּׁוֹאֵל אוֹ הַנִּשְׁאָל טָעָה מֵאִי הוּא לְבַעַל הַיֵּי"ש לְמַעֲבָד וְהוּא יָרַד בְּרִשׁוֹת וְלִיכָא בְּכַה"ג מִשּׁוּם לְתַא דְּבִיטוּל אִסּוּר לְכַתְחֵלָה עֵינָן בְּשׁו"ת צ"ץ סי' מ' דְּמִי שֶׁשּׁוֹאֵל הַדִּין מֵהַלּוּמֵדִים וְלֹא שֶׁאֵל מֵהַבַּעַל הַרְאָה הַמְּפֹרָסִים לֹא חָשִׁיב שׁוֹגֵג אַבְל אִם שׁוֹאֵל לְהַמְּפֹרָסִים חָשִׁיב שׁוֹגֵג.

ובנדו"ד הרי שאל להמ"ץ המְפֹרָסִים בְּעִירוֹ שֶׁפָּנְלָם הוֹלְכִים לְאוּרוֹ וְהוֹרְאָתוֹ בְּעֵינָיו אִסּוּר וְהִיתָר פְּשִׁיטָא דְּחָשִׁיב שׁוֹגֵג וְעֵינָן מֵהַ שֶׁרִשְׁמֵתִי בְּזֶה בְּקִוּוֹתֵי הַכְּלָלִים מַעֲרַכְתָּ הַט' אוֹת כ"ז. הַנֵּה כִּי כֵּן נִלְעַ"ד דִּישׁ לְצַדֵּד לְהַקְלֵל בְּמִקּוֹם הַפ"מ ע"י צִירוּף כָּל הַטְּעָמִים הַנִּזְכָּרִים.

ובכל זאת לא מְלָאֵנִי לְבִי לְתַת הַכָּשֶׁר לְהַיֵּי"ש הַנִּזְכָּר וְבַעַל הַיֵּי"ש הוֹלִיךְ אֶת הַיֵּי"ש לְעִיר.

וכתבתי להרב דָּשֶׁם לְהוֹדִיעוֹ גּוֹף הַמַּעֲשֶׂה וְצַדֵּי הַהִיתָר הַנִּזְכָּר וְהוּא חָשִׁיב לוֹ כְּרִשׁוּם לְהִלָּךְ וְשִׁמְעָתִי כִּי גַם נָתַן הַכָּשֶׁר לַיֵּי"ש הַנִּזְכָּר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּפִסְחָא. וְאַח"כּ כְּתַבְתִּי תוֹרָף הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְאַחַד הַמְּיֻחָד מִגְדוּלֵי דוֹרֵינוּ יצ"ו וְבִקְשָׁתִי שֶׁיַּעֲיִין בְּשׁו"ת עֶמֶק הַלְכָה וְכִנְסִי"ח וְבִס' ד' שִׁטּוֹת מוֹהֲרֵי"ש (הַמּוֹבָא לְקַמֵּן בְּתִשְׁבֹּת הַרְבַּה הַמְּתִיר הַנִּזְכָּר) כִּי אֵינָם נִמְצָאִים אֲצִלֵי וְהַשִּׁיב לִי וְנ"ל ע"ד הַיֵּי"ש שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן יָיִן שֶׁעֲמַד אֵיזָה יִרְחִים בְּחִבּוּת שֶׁל יי"ש חֲמִץ אִם הִיָּה בָּא הַדְּבָר לְפָנֵי קוּוֹה"פ הַיֵּי"ש מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמֵי מְלִיתָן הַכָּשֶׁר וְכָבֵר הַנֵּה עוֹבְדָא כַּה"ג בְּמִדִּינָתֵינוּ וְלַעֲזוֹ ע"ז רֹב גְּדוּלֵי מְדִינָתֵינוּ.

ומס' עֶמֶק הַלְכָה סי' קל"ד וְכַדְבָּרֵינוּ מְבִינֵנוּ עוֹד בְּתִשְׁבֹּת בְּאֵר יִצְחָק סי' יו"ד וַי"א אֵין רְאָה לְזֶה. וּבְגוֹף הַדִּין מֵאַחַר שֶׁבְּאַמַּת יֵשׁ וַיֵּשׁ כְּפָה צְדָדִים טוֹבִים לְהַתִּיר אֶת הַיֵּי"ש הַנִּזְכָּר לְפִסְחָא וְכָבֵר נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה.

אֵין נִכּוֹן לְהַרְעִישׁ עוֹלָם בְּזֶה. וְעַם כָּל זֶה עֲצָמֵי אֲמוּרָה לְמִנּוּעַ זֹאת עַל לְהַבָּא כָּל מֵה דְּאֲפִשֶׁר כִּי הַהִיתָרִים בְּזֶה אֵינָם מְרֻוּחִים וְאִכְמ"ל עכ"ל נר"ו: (יג) וְזֶה לְשׁוֹן הַרְבַּה הַמְּתִיר בְּנִדּוֹן הַיֵּי"ש הַנַּעֲשֶׂה לְפִסְחָא (וְכו' כְּפָתוּב לְעִיל בְּדְבָרֵינוּ) הַנִּנְי לְכַתּוּב מֵהַ שֶׁמִּצְאָתִי לְדָבָר בְּכִתְּוֹת דְּהִיתָרָא (א) בְּשׁו"ת פנ"י ח"ב סי' ט' בְּסוּף הַס' הַאֲרִיף בְּעֵינָן הַיֵּי"ש הַנַּעֲשֶׂה מִתְּבוּאָה וּמְסִיק דְּאָרְף דְּלֹא הָיָה זִיעָה בְּעִלְמָא אֲלֵא מִשְׁקָה חָשִׁיב וְכַמ"ש הַרִיב"ש מ"מ אֵין אִסּוּרוֹ מִדְּאוּרֵייתָא מִשּׁוּם דְּהָיָה שְׁלֵא כְּדָרְף הַנִּנְאָתָן עֵי"ש וְבַח"א א"ח סי' ח' פ' בְּפִשִׁיטוֹת וְנ"ל וְפִשִׁטָא יוֹתֵר מִבִּיעָתָא בְּכוּתְחָא דְּגַם יי"ש בְּטַל בְּשִׁשִׁים וְאֲפִשֶׁר בְּפָחוֹת וְכו' אֲלֵא שֶׁלְעֵנָן הַגְּעֵלָה גַם אֲנִי מַחְמִיר דְּאֲפִשֶׁר שֶׁנִּכְנָס בְּעוֹמֵק שְׁאֵין הַגְּעֵלָה מוֹצִיא הַבְּלִיעָה וְכו' וְשֶׁם הַרְבֵּה לְחַלּוֹק עַל הַלְּבוּשׁ.

(ב) בְּסִפֵּר ד' שִׁטּוֹת לְמוֹהֲרֵי"ש בְּסוּפוֹ סי' ט"ז הוֹכִיחַ ג"כ דֵּי"ש הָיָה שְׁלֵא כְּדָרְף הַנִּנְאָתָו וְקִי"ל דְּטַעְמוֹ וְלֹא מִמְשׁוֹ בְּחֲמִץ אִסּוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מְדַרְבְּנָן גְּרִידָא וַיַּעֲיִ"ש מֵהַ שֶׁדְּחָה תְּשׁוֹ הַח"ץ וְגַם הַרְבֵּה לְשׁוֹאֵל עַל פִּסְק מוֹהֲרֵ"ם טִיקֵטִין הַנִּדְפָס רִישׁ הַרִי"ף מְסִדֵּר נְשִׁים וּמְסִיק

דְּכַל הָאֲחֵרוֹנִים נִגְרָרִים לְפָסֶק הַרְמ"ט הַגָּ"ל וְלֹא מְצִינוּ שְׁהַחְמִיר בְּדִיעֵבֶד אֲלֵא שְׂרָאוּי לְהַשְׁתִּיק לְהַמְיָקֵל יַעֲי"ש שְׁמַסִּיק וְהַגֵּם בְּכֹל זֶה לֹא מְלֹאֲנֵי לְבַי לְהַקֵּל בִּי"ש מִתְּבוּאָה שְׁפָבֵר פֶּשֶׁט אִיסוּרוֹ בְּכֹל יִשְׂרָאֵל מ"מ צַד קוֹלָא הִיא הִיכָא דִּישׁ צְדָדִים אַחֲרִים לְהַתִּיר.

(ג) גַּם בְּשׁו"ת עֶמֶק הַלְכָה הַעֲלָה בֵּא"ח ס' קל"ד דִּי"ש הַנְּעֻשָׂה מִתְּבוּאָה אֵין בּוֹ לֹא פָּרַת וְלֹא מִלְקוֹת רַק אִיסוּר עֲשֵׂה יַעֲי"ש. (ד) בְּשׁו"ת פְּנִסֶת יַחְזַקְאֵל א"ח ס' י"ד כ' דִּישׁ לְצַרְף דַּעַת מוֹהֲרֵיט"ץ לְסַנִּיף לְהִתֵּר בְּנִדוּ"ד דִּי"ש אֵינוֹ אֲלֵא קִיּוּהָא וְזִיעָא בְּעֵלְמָא וְלֹא חֲמִין גָּמוֹר לְעִנְיָן לְהַשְׁהוֹת יַעֲי"ש וְנִרְאָה דְלִדְעָתוֹ יֵשׁ לְצַרְף דַּעַתוֹ ג"כ לְעִנְיָן בִּיטוּל קוֹדֵם הַפֶּסֶח בְּשִׁשִּׁים.

(ה) וְהִנֵּה בְּשׁו"ת ח"ץ ס' כ' הַחְמִיר מְאֹד בִּי"ש הַנְּעֻשָׂה מִחֲמִין גָּמוֹר שְׁדִינוֹ פְּחֲמִין מִמֶּשׁ וּמַסִּיק דְּעֲדִיף מִנִּיְהוּ טוֹבָא דְהוּי פְּתַבְלִין וְיֹתֵר מֵהֶם דְּאָפִי בְּשָׂאֵר אִיסוּרֵין בְּאֶלְפֵי לֹא בְטִיל. אֲמַנְם בְּסִי ע"ה בְּקִדְרַת בְּרִזָּל שְׁבִשְׁלוֹ בְּהַ חֲמִין שְׁתֵּי שָׁנִים קוּדֵה"פ וְהִיא נִקְיָה וְאַחַר עֲבוּר שְׁתֵּי שָׁנִים בִּישְׁלוֹ בְּהַ בְּפִסְחַת הַתִּיר הַתְּבַשִּׁיל דִּינִישׁוֹן י"ב חֲדָשׁ עֲדִיף מֵהַגְעֵלָה בְּרוֹתְחִין וְלֹא שִׁינְיָ נִטְל"פ דְּאֵין בְּהַ לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ כִּי הַטַּעַם בְּטִיל וּמְבֹטָל כְּעַפְרָא דְּאֶרְעָא וּמֵהַנִּי יִישׁוֹן גַּם לְדָבָר חֲרִיף יַעֲי"ש וּבַפּמ"ג יו"ד ס' ק"ג בְּש"ד ס"ק י"ז הַאֲרִיף לְחַלּוֹק ע"ז וּמ"מ מַסִּיק דַּע"י כְּבִישָׁה הַמְיָקֵל בִּינִישׁוֹן בַּהַפ"מ וְצוֹרְף גְּדוּל אֵין גּוֹעֲרִין בּוֹ וְאֶפְיֵלוֹ בְּאִיסוּר תּוֹרָה כְּמוֹ דְּבָר חֲרִיף (אֶף דְּשֵׁם הוֹכִיחַ מִמ"ש הַרְשָׁב"א ס' תַּקַּע"ה דְּבִינִין דְּוָקָא סְבָרָא שְׁפָלָה לְחִלּוּחִית וְכו' הָרִי דְּהִבִּיא שְׁמַחֲלַק בֵּין יֵין דְּקִלִּישׁ לְשָׂאֵר אִיסוּרֵין שְׁיֵשׁ בְּהֶם מִמֶּשׁ דְּלֹא מֵהַנִּי י"ב חֲדָשׁ.

וְאָפִי דִיעֵבֶד אוֹסֵר בַּחַמ"פ וְה"ה בְּדָבָר חֲרִיף, לְעַנְד"ד אֵין לְלַמּוֹד מֵהַרְשָׁב"א לְאֶסוּר בְּשָׂאֵר אִיסוּרֵין רַק בְּדָבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ אֲבָל בִּי"ש פִּינּוֹן שְׁפָלָה הַלְחִלוּחִית פְּלָה גַם טַעַמוֹ) וְכָבֵר מְבֹאֵר בִּינִדוּ"ד סוּס"י קל"ה דִּינִישׁוֹן י"ב חֲדָשׁ מֵהַנִּי לְכִלֵּי חֲרָס אֶפְיֵלוֹ נִתְּן בְּתוֹכָן מִיָּם תּוֹף יב"ח וּמְבֹאֵר שֶׁם בְּש"ף ס"ק ל"ו דְּאָפִי יֵין מֵהַנִּי.

מִמִּילָא בְּחֻבִּית יֵין שְׁפָבֵר עֲבָרוּ עָלָיו ד' שָׁנִים אֶף שְׁהִיָּה בְּהַ יֵין לְפָרְקִים נִתְּרַת בְּהִתֵּר הַיִּישׁוֹן מֵאִיסוּר הַחֲמִין שְׁהִיָּה בְּלוּעַ בְּהַפְּלִי. וְאֶף שְׁבִשׁו"ת הָרָא"ש פְּלָל י"ט ס' ד' מְבֹאֵר שְׁהַשִּׁיב לְהַתִּיר הַיֵּין שְׁשִׁמוֹ בְּקַנְקָנִים תּוֹף יב"ח לְדָבָרֵי הַמַּתִּירִים הַיֵּין לְפִי שְׁיֵשׁ ס' מִן הַקְּלִיפָה.

וּבְנִדוּ"ד הִיא לְסַבְרַת רֹב הַפּוֹסְקִים צָרִיף לְשַׁעַר פְּנִגָּד כָּל הַפְּלִי אֲמַנְם זֶה דְּוָקָא לְעִנְיָן הַיֵּין שְׁהוֹשֵׁם בְּהַפְּלִי תּוֹף יב"ח דְּבִנְיָה אֵין לְהַכְשִׁיר לְדִידִין אֲבָל הַיֵּין שְׁהוֹשֵׁם אַחַר י"ב חֲדָשׁ נִדְאֵי מֵהַנִּי יִישׁוֹן וְזֶה מְבֹאֵר בְּדָבָרֵי הָרָא"ש הַגָּ"ל שְׁיֹתֵר יוֹצֵא וְנִפְלֵט בְּלִיעַת הַקְּנָקֵן וְנִתְעָרַב בְּהִתֵּר וְנִתְבַטַּל וְחֹזֵר וְנִבְלַע בְּתוֹכּוֹ מִן הַהִתֵּר מִמֶּה שְׁהִיָּה מִתְּנִיבֶשׁ ע"י יֵין י"ב חֲדָשׁ ע"י"ש וּמִדְּבָרֵי הָרָא"ש הַגָּ"ל גְּלַמּוֹד דְּאֶף אִם נִחְמִיר בְּנִדוּ"ד מִטַּעַם שְׁהִי"ש נִבְלַע בְּכֹל הַפְּלִי מ"מ פִּינּוֹן שְׁהוֹשֵׁם בְּהַפְּלִי יֵין בִּי"ב חֲדָשׁ יוֹצֵא וְנִפְלֵט בְּלִיעַת הַחֻבִּית וְחֹזֵר וְנִבְלַע בְּתוֹכָהּ מִן הַיֵּין וְנִקְלַשׁ טַעַם הַיֵּין שְׁבִתּוֹף הַחֻבִּית וְכֵן מְבֹאֵר בַּפּרמ"ג ס' ק"ה דְּקו"ל כְּבוֹשׁ מַעַל"ע מְפִלִיט וּמְבִלִיעַ בְּכּוֹלוֹ.

וּמִמִּילָא פֶּשֶׁם שְׁהִי"ש נִבְלַע בְּכּוֹלוֹ כֵּן הַיֵּין שְׁשִׁהָה בְּתוֹכָהּ זְמַן רַב הִיָּה מְפִלִיט וּמְבִלִיעַ בְּכּוֹלוֹ וְא"כ אַחַר יב"ח כְּשִׁהוֹשֵׁם שְׁנִית יֵין לְהַפְּלִי שְׁפָבֵר נִתְעָרַב בְּהַ טַעַם י"ש וְטַעַם יֵין

אין צריכין לשער פנגד פל הפלי ואף לדידן דלא מהני יישון להכשיר הפלי בזה לתת בה זין לכתחלה מ"מ לענין דיעבד מהני להכשיר היין שנתנו בהפלי אחר י"ב חדש פיון שפבר נקלש טעם היי"ש הפלוע בהפלי בטעם היין הפלוע בו, וכ"ש בנדו"ד שזהו הפעם הרביעית וכבר מבואר בתורת חטאת פלל ה' דלא אמרי' פבוש פמבושל לכל דבר רק שפולע ומפליט אבל אינו מבלבל טעם החתיכה יעי"ש וממילא גם בהחבית לא נתבלבלו הטעמים ולא נאסרה החבית להצריף ביטול פנגד פולה וטעם היי"ש נתבטל בהיין זה שלש פעמים ובכל פעם נשאר הטעם מהיי"ש הפלוע בחבית יותר קלוש עד שאינו נרגש פלל.

ויעניין בש"ס ע"ז דף ע"ו דאמרי' בקדשים פל יום נעשה גיעול לחבירו ויעניין בב"י יו"ד סי' צ"ב מה שהצריף ע"ד הטור. ועפי"ז יש לקיים מ"ש הזפרנו לחיים הנזכר בדברי כת"ר להתיר בזיעה דזיעה.

עכ"פ לדינא הנני מסכים לכת"ה להתיר היי"ש הנעשה מהיין שהושם בהחבית הנ"ל לשם פסח בלי שום פקפוק עכ"ד תשובת הרב הנ"ל: (יד) ויש לי לפקפק ע"ד וארשום פה והמעניין יבחר. הנה מ"ש מתשו' הפנ"י דיי"ש הוא אסור מדרבנן משום דהוי שלא כדה"ן הנה מלבד דזה אינו מוסכם מתרי טעמי חדא דרבני האחרונים נקטי דיי"ש הוי חמץ גמור מדאורייתא וכבר הלקו נמושות בענין זה ואשר חשב להביא מן החדש מתשו' הפנ"י ח"ב שנגדפס מקרוב.

באמת אין פל חדש פי הגאון פנ"י גם בח"א סי' י"ג כתב פן ורמז לתשו' שבח"ב הנ"ל והגאון באר יעקב בסי' תמ"ב הצריף לחלוק עליו וכ' שותא דמרן לא ידענא וכו' עיי"ש בדף י"ט ע"א. ובא רעהו שפנגדו חלוק עליו בקצת מדבריו.

ובענין זה הוא שר המסכים וכ' וז"ל אבל מה שכ' מכ"ת דשכר ויי"ש הוי דרף הנאתן פיון דדרף לעשות מהם שכר ויי"ש בזה אני מסכים עמו וכו' עיי"ש בדף כ"ד ע"א וענין נוב"ב מ"ת סו' ס"ג וס"ד. וכבר הבאתי לעיל אות קטן ז' דברי החת"ס סי' ק"ך דכ' דפשוט הוא דהוי חמץ גמור.

ובאות קטן יו' דהבאתי דברי השו"מ ח"ב סי' קנ"ב דקשה לסמוך אמ"ש הפנ"י בסי' ט' דיי"ש הוא זיעה בעלמא וכו' ולשונו אינו מדוקדק דהרואה יראה בפנ"י דלא סמך ע"ז לומר דיי"ש היא זיעה דכבר כתב הריב"ש דמשקין החמין זיעה היוצאת מהן חשיב פמשקה.

אלא פונתו אמ"ש הפנ"י דחשיב שלא פדרף הנאתו. ואף דאין מורה פן סגנון לשונו שבקה דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה.

וכמעט פן הוא דעת רוב רבנן בתראי דיי"ש חשיב חמץ גמור כמו שיראה הרואה הלא בספרתם הא חדא (יעניין לקמן סי' ח' אות כ"ח ד"ה ולענין) ועוד דאף אם נודה לס' הג' פנ"י דיי"ש חשיב שלא כדה"ן אינו פשוט דאינו אלא איסור דרבנן דהפנ"י נמשך אחר מ"ש הרמב"ן שהביא שם דמ"ש ר"י פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא פדרף הנאתן דמשמע מלקות הוא דליכא הא איסורא איכא האי איסורא הוא רק מדרבנן עיי"ש

אָבֵל בְּאַמֶּת אֵין זֶה פֶּשׁוּט כְּמוֹ שְׁמִתְבָּאָר מִמָּה שְׁרִשְׁמִתִּי בְּקוֹנְטֵרס הַכְּלָלִים מְעַרְכֶת הַכָּ"ף
אוֹת כ"א דה"ה.

פ"ח.

דמ"א.

ס"ל דְּהוּי פְּדִין ח"ש דְּאֵין לֹקִין עֲלָיו אָבֵל אָסוּר מְדַאֲרִינְתָא. וְאִיפָּא מֵאן דַּס"ל דְּאָסוּר
מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם טַעַם פְּעִיקָר עִי"ש.

וְתוּ בַר מִן דִּין וּבַר מִן דִּין לֹא יִדְעָתִי מָה הוֹעִיל לָנוּ שִׁיטַת הַפְּנ"י לַנְּדוּ"ד דְּאִטּוּ מִי אִיפָּא
לְמ"ד שְׁלֵא כַדְה"ן מְוֹתֵר גְּמוּר הָרִי בֵּין לְמָר וּבֵין לְמָר אִיסוּרָא מִיָּהָא אִיפָּא לְמָר
מְדַאֲרִינְתָא וּלְמָר מְדַרְבְּנָן וְכִינּוּן שְׁכָל עֲצָמִינוּ לֹא בָּאנוּ אֶלָּא לְמַצּוּא פְּתַח הָיִתֵר לְשִׁתּוֹת
הִי"ש בְּפֶסַח הָרִי גַם לַהֲפַנ"י שְׁעָרֵי הָיִתֵר בְּזֶה נִנְעָלִין תְּנִן דְּסוּף סוּף אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן מִיָּהָא
אִיפָּא וְהַמְתַּבּוּנָן בְּדַבְּרֵי הַפְּנ"י בְּגוֹפֵן שְׁלֵהָן יִסְבּוּר וְלוֹ יִדַע כִּי פְּנִנְתּוּ הוּא לְעַנְנָן הָיִתֵר
לְאַחַר הַפֶּסַח דָּאָם נְאָמַר דְּהוּא אָסוּר מֵה"ת א"כ כְּשֶׁעָבַר עֲלָיו הַפֶּסַח אָסוּר בְּהִנְאָה וְאָם
הוּא מְדַרְבְּנָן לְבַד אֲפָשֵׁר דִּישׁ לְדַמּוּתוֹ לְחַמֵּץ נִקְשָׁה דְּאָסוּר מְדַרְבְּנָן וְאָם עָבַר עֲלָיו הַפֶּסַח
מְוֹתֵר.

וּבִיָּאָר בְּסוּף הַתְּשׁוּ' דָּאָם נְאָמַר דִּי"ש הוּי זִיקָה אֲפָשֵׁר לֹמַר דְּכִינּוּן דְּחַמֵּץ שְׁעָבַר עַה"פ
הוּא רַק מְדַרְבְּנָן בְּזִיקָה לֹא גְזָרוּ אָבֵל לְטַעֲמָא דְּמִשּׁוּם דְּהוּי שְׁלֵא כַדְה"ן י"ל דְּגַם בְּזֶה
אָסְרוּ עִי"ש דְּפֶשׁוּט דְּלֹא עָלָה עַל דְּעַתּוֹ חֲלִילָה לְהוֹלִיד מִזֶּה שׁוּם צַד הָיִתֵר שְׁתִּיָּה בְּפֶסַח.

וּבְזֶה נִדְחָה ג"כ מָה שְׁהִבִּיא מַס' מוֹהֲרֵי"ש דְּאָרְף כִּי לֹא רְאִיתִי דְּבָרָיו כִּי אֵין מְצוּי אֲצִלִּי
מ"מ מְסַגְנוֹן הַלְשׁוֹן שְׁהֶעֱתִיק בְּשִׁמּוֹ נִרְאָה בְּעֲלִיל דְּאִינוּ עֲנִין לַנְּדוּ"ד כְּלָל שְׁהָרִי פְּתַב
דְּקִי"ל טַעֲמוֹ וְלֹא מְשׁוּ בְּחַמֵּץ אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מְדַרְבְּנָן גְּרִידָא ע"כ הָרִי דְּלַעֲנָן שְׁהִיָּה
הוּא דְּמִיָּרִי וּבּוֹדָאֵי לֹמַר דִּישׁ צַד לְהַקֵּל בָּאָם עָבַר וְהַשְׁהָה אוֹתוֹ שְׁלֵא לְאָסְרוֹ
לְאַחַר הַפֶּסַח כִּינּוּ דְּאֵין בְּשִׁהִיָּתוֹ אֶלָּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּעֲלָמָא.

וְהַפֶּסֶק שֶׁל מוֹהֲר"ם מְטִיקֵטִין שְׁרַמְזוּ יוֹכִיחַ ע"ז וְזֶה פֶּשׁוּט וּבְרוּר, וְכֵן מָה שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם
עַמֵּק הַלְכָה (אִמְצ"א) נִלְע"ד דְּמִסְתַּמָּא וְדָאֵי דְּלְאַחַר הַפֶּסַח אֲתִי לֹמַר דְּאֵין בּוֹ לְאוֹ וְכִינּוּ
שְׁאִינוּ עוֹבֵר בְּב"י וְרַק הוּא אִיסוּר עֲשֵׂה ס"ל דְּמִשּׁוּם אִיסוּר עֲשֵׂה לֹא קָנְסוּ רַבְּנָן וְאִינוּ
בְּדִין חַמֵּץ ש"י שְׁעָבַר עַה"פ וְכִמוֹ שְׁכֵן הוּא דַעַת כְּמָה וְכְמָה מְרַבְּנָן בְּתַרְאֵי שְׁרִשְׁמִתִּי
בְּקוֹנְטֵרס הַכְּלָלִים מְעַרְכֶת הַקו"ף אוֹת כ"ב לְעַנְיָן עֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוֹ עִי"ש.

גַּם מ"ש בְּשֵׁם כְּנִי"ח סִי י"ד (וְאִמְצ"א) הִנֵּה בְּמָה שְׁהֶעֱתִיק בְּשִׁמּוֹ דִּי"ש אִינוּ אֶלָּא וְכו'
וְלֹא חַמֵּץ גְּמוּר לְעַנְיָן לְהַשְׁהוֹת ע"כ דִּי לָנוּ לְהַבִּין פְּנִנְתּוֹ דְּהִיָּנוּ לְעַנְיָן הָיִתֵר אַחַר הַפֶּסַח
בְּשֶׁעָבַר וְשִׁהָה אוֹתוֹ.

וּמ"ש עוֹד מְתַשׁוּ' הַפְּנ"י בַּח"א סִי ח' דְּפֶשׁוּט מְבִיעֶתָא וְכו' דִּי"ש בְּטַל בַּס'. וְשִׁהָרְבָה
לְחַלּוֹק עַל הָרַב הַלְבוּשׁ.

הִנֵּה מָה שְׁחַלַּק עַל הָרַב לְבוּשׁ אִינוּ עֲנִין לַנְּדוּ"ד דְּשֵׁם מִיָּרִי עַמ"ש הָרַב הַלְבוּשׁ לְחַלַּק
בְּחַמֵּץ שְׁנִתְבַּטַּל קוּד"פ בֵּין נִתְבַּטַּל בְּשׁוּגַג לְנִתְבַּטַּל בְּמִזִּיד כִּיעִי"ש. וּמ"ש הַפְּנ"י דִּי"ש
בְּטַל בַּס' לֹא יִדְעָתִי מָה עֲנִיָּנוּ לְכָאן וּמִי לֹא יִדַע בְּכָל אֶלָּה דִּי"ש בְּטַל בְּשִׁשִּׁים וְרַק כָּל

מה שהוצרכנו לשאת ולתת בזה הוא דאם נאמר דעיקר טעם ההיתר בדיעבד בכתבית שנתממשו בה ש"כר בלא הגעלה הוא משום דש"כר הבלוע בה נטל"פ.

א"כ בכתבית של י"ש דנטל"ש הוא יש לאסור דלהאי טעמא יש לומר דגם בהיתרא בלע בעינו לשעורי פנגד כל הפלי ואין הפלי מחזיק ששים פנגד פולו (אלא דצדדנו לומר דאולי י"ש פנין נטל"פ כמו שנסתפק הנו"ב).

או דיי"ש לא מקרי חריף כמו שנתראה ממרוצת דברי הזל"א ואם היינו אומרים פן הנה דין חבית של י"ש שנה לדין חבית של ש"כר שכ' הרב המרדכי דמותר בדיעבד בלא הגעלה) או נימא דטעמא דהיתרא בלע הוא עיקר ולהאי טעמא לא שאני לן בין מידי דנטל"פ למידי דנטל"ש אלא בכל דבר יש לומר דבטל ולא בעינו ששים פנגד כל הפלי אלא פנגד החמץ בערה.

וע"ז הנה הבאתי דברי הרבנים דשקו"ט בהאי עניינא ובאתי להתלמד מדב"ק לנדו"ד פכתוב למעלה בס"ד. וא"כ לא ידעתי על מה ועל מה הטריח קו קולמוסו להביא מ"ש הפנ"י דיי"ש בטל בששים דזה פשוט לנו ולא נכנסנו לבית הספק בזה מעולם והפנ"י לא מייירי בבטול חמץ הבלוע בכלי אלא בחמץ הבלוע בתבלין ואהא שנייה שפיר לומר דבטל בס' אבל בבלוע בכלי תליא באי אמרי' גבי חמץ קודם הפסח דלא בעינו לשעורי בכוליה פלי ובאי אמרי' חתיכה נעשית נבלה ונאסרו המים כמו התבואה וצריף ששים פנגד הפל או לא אמרי' פן והדברים פשוטים ומבוארים ולא הוצרכתי לכתוב אלא להשיב מפני הכבוד: (טו) ומ"ש להתיר עפ"י הוראת הח"ץ דיישון מהני בצירוף דברי הש"ך דאפי' נתן בכלי יין תוף יב"ח מותר.

הנה בהוראת הח"ץ ידוע כמה דיות נשתפכו, ועיין מה שרשמתי לקמן סי' ז' אות ג' (שם הבאתי דברי הב"ש דבכלי י"ש גם הח"ץ מודה, ועי"ש מ"ש בשם מוהרש"ל בדורש לציון דדוקא אם עמד הפלי ריקן ולא נשתמשו בו כלל אבל אם נשתמשו בו תוף הדין אינו מתניבש בליעת האיסור עי"ש מ"ש ע"ד וק"ל).

וקשה לסמוך ע"ז בעלמא וכבר הבאתי לעיל אות קטן יו"ד מ"ש השו"מ ח"ב סי' נק"ב דאין להתיר עפ"י"ז, וכ"ש בנדו"ד לפי הנר' לא חשיב זה יישון פנין שעמד יין בהחבית תוף יב"ח, ומבואר מדברי הרא"ש דרק להסוברים דבטל בס' הוא דמהני.

ומ"ש הרב המתיר ואף שבשו"ת הרא"ש וכו' פכתוב לעיל באו"ק י"ג לענ"ד דבריו תמוהים, כי זה לשון שו"ת הרא"ש ילמדנו רבינו קנקנים של נכרים יין של ישראל פנוס בהן תוף יב"ח, מה לאחר י"ב חדש פנין שעבר יב"ח מיינם ש"ן מותר, או"ד פנין שלא נתנישן הפלי מפל וכל לחותו עומדת ואסור.

ושאלת (צ"ל ושאלתי) לדברי המתירים היין לפי שיש ס' מן הקליפה, שאם הנה אסור הוא עצמו הנה אוסר היין הפלי. תשובה.

קנקנים של נכרים ששמו בהן היין בתוף יב"ח לדברי המתירים היין לפי שיש ס' מן הקליפה נ"ל שמותר ליתן בו יין לכתחלה כי דבר פשוט הוא שיותר יוצא ונפלט בליעת הקנקן ונתערב בהיתר ונתבטל וחסור ונבלע בתוכו מן ההיתר ממה שהיה מתניבש ע"י יין י"ב חדש עכ"ל.

הנה רואה דהשואל והנשאל מתנבאים בסגנון אחד דלמ"ד דהיין שהושם בקנקני הנכרים קונדם הי"ב חדש דאסור משום דס"ל דאסור במשהו ודאי דאין שום ס"ד לחשוב הי"ב חדש מייש"נ, וכינן שהיין הזה שהושם בתוך י"ב חדש נאסר הוא עצמו, א"כ הרי הוא חוזר ואוסר את הפלי מקדש ופשיטא שצריף יב"ח משהוסר היין השני.

ורק הספק הוא לדברי הסוברים דבטל בששים, וע"ז הוא מה שהשיב הרא"ש לדברי המתירין היין הזה מותר ליתן לתוכן יין אחר מכי שקלמו יב"ח מייש"נ, דמה שהנזח היין השני בקנקנים מהני טפי מאילו היו ריקנים בכל משהו הי"ב חדש.

אבל למ"ד דאינו בטל בס' הרי א"כ מה שגפלט לתוך היין שנתנו עתה אוסר את היין הזה וכשחוזר יין זה ונבלע בקנקן לא יוכל להקליש את האיסור הבלוע פינון שהוא עצמו אוסר.

והנה הריב"ה בסוס"י קל"ה פשהעתיק תשו' הרא"ש הכניס יין תחת מים שבמקום יין ששבשו"ת הרא"ש פתב הדין במים. וכ' מרן בב"י משום דקי"ל כמ"ד דאינו בטל בס' משו"ה לא הביא הריב"ה דברי הרא"ש בקנקנים ששמו בהם יין תוך יב"ח וכו' וכתב הדין בשמו בהם מים עי"ש וכן העתיק בש"ע אם נתנו בהם מים (ולא פתב נתנו בהם יין מן הטעם הזה דבנתנו בהם יין הרי נאסר), ומ"ש הרב המתיר שהש"ף כ' בס"י קל"ה ס"ק ל"ז דה"ה יין.

האמת שכ"כ הש"ף אף נעלם ממנו מ"ש הש"ף עצמו בס"י קל"ז ס"ק י"ח דשם מפורש יוצא מפי פהג גדול דלא כ"כ אלא לפי מה שפסק הרמ"א בס"י דק"ל ס"ב דסת"י בטל בס', אבל למ"ד דאסור במשהו לא תשיב יישון שנתנו יין בהחבית תוך יב"ח וצריף יב"ח משהוסר היין שני עי"ש.

ותמיהני על המתיר אף לא שית לבו לקיים מצות חכמים פי הש"ף בס"י קל"ה ס"ק ל"ז הנ"ל הוא צנה ואמר ועיין במ"ש בס"י קל"ז. ואי הנה שפיל ואזיל לעיין שם אף הוא ראה פי שפתי כהן ישמרו דעת שלא פתב דה"ה יין אלא לדעת המתירים בששים, וכ"כ הרב קהל יהודה בסוס"י קל"ה ונ"ל ולדין דקי"ל יין בנין במשהו לא מהני יישון אם נתן לתוכן יין בתוך יב"ח פמבואר בתשו' הרא"ש (ומש"ש דדברי הש"ף בס"י קל"ה וקל"ו בזה נראים פסותרים לא ידעתי פונתו פעת) באופן דזה פשוט וברור דרק פשהיין שניתן עתה אינו נאסר הוא דאמרי דאינו מבטל היישון, אבל פשאסר יין זה צריף יישון י"ב חדש מיין זה: אמור מעתה בנדו"ד אם לא נתפוס פטעם השני שבמרדכי דבטל בששים משום דלא אמרי פכוליה משערינו בהיתרא פלע.

או דבעינן ששים בערך החמץ ונקא. אלא נאמר דבעינן פנגד פולו דגם בחמץ קוה"פ אמרי חתיכה נע"ן וכן פלח פלח אמרי נע"ן וכן שאר צדדי היתר האמורים בדברינו אם לא נסכים בהם, אלא נבא להתיר מצד היישון עפ"י שו"ת הר"ץ פפצבי נר' דלפי המתבאר מגוף תשו' הרא"ש ודברי מרן הב"י ורש"ך הנז"ל אין פאן יישון פלל דהרי היין הראשון שניתן בהחבית תוך יב"ח נאסר לפי שאי אפשר לבטל טעם היי"ש שבחבית פינון דבכוליה משערינו ונעשה פל היין נבלה, והנה צריף שתעמוד החבית רקנית יב"ח מכי הוסר היין ששאסר, ונה לא הנה בשום פעם פי לא שהו החביות י"ב חדש רקניות ואיף

אפשר להתיר אחר יב"ח הלא בתוך יב"ח נבלע בה איסור ולא מצינו להתיר אחר יב"ח
בכה"ג אלא מפני שהבלוע שבכלי שיצא בהיין נתבטל ונעשה היתר ונבלע בהפלי שבזה
הוא שההיתר הנבלע עתה בהפלי מסייע להקליש טעם האיסור הבלוע, אבל בנדו"ד אם
נאמר דטעם הקמץ שבכלי לא נתבטל בשמים לפי שאין ס' נגד הפלי הרי א"כ היין
שנתנו בה נאסר ונעשה פולו קמץ דחנע"ן.

וכשנבלע יין זה בכלי הרי איסור נבלע בו ולא יועיל להקליש האיסור באופן שחורתי
על כל צדדי ההיתר שכ' הרב המתיר ולא מצאתי בהם טעם פעיקר כי פלם גרפים הם
ואין גם אחד בהם ראוי לסמוך עליו ויש לפקפק ולא ליטול אחד מבגמתיים.

וצדדי ההיתר האמורים בדברינו בס"ד נראים נכונים יותר ועולים לפום דינא. ובכל זאת
נרא אנכי לומר בפה מלא היתר בדבר להלכה ולמעשה עד אשר יבא מי שלבו אמין
בהוראה, ודעתו רחבה ויכריע לאסור או להיתר.

האל יתברך יצילנו משגיאות, ונראנו מתורתו הקדושה נפלאות, אכי"ר: עתה השגתי
שו"ת אורי וישעי לידידי הגאון אבד"ק יאסי יצ"ו וראיתי בסי' כ"ד שנשאל במעשה
שהיה שנתנו יי"ש העשוי לפסח בחבית אחת שישאל בעל היי"ש מחברו ובתוך הפסח
נודע כי אותה החבית היתה של יי"ש קמץ לפני שלש שנים ומאז ועד עתה עמדה אותה
חבית ריקנית בלי שום השתמשות בתוכה וקודם שהושם בתוכה היי"ש של פסח רחץ
ושיפשוף החבית היטב ועמד בה מים איזה זמן קודם שנתן היי"ש של פסח מה דינו של
היי"ש הזה אם מותר לשתותו בפסח ובתשובתו כתב דלכאורה יש לאסור היי"ש מטעם
כבוש כמבואר ושוב כתב צדדי היתר [להשהותו ואף לשתותו צדד להתיר ולא החליט
היתר השתיה כאשר ארשום בשמו בס"ד] א) על פי דעת הגאון פני יהושע בסי' ט'
ביי"ש שעושין משיפון ושפולת שועל מהזיעה היוצאת מההבל דכיון שאין גוף האיסור
רק זיעה בעלמא דנפיק מיניה שרי וכדבריו מבואר במוהרי"ט צהלון סי' ס"ד בחטים
בקועים שנמצאו במים שרופים בתוך הפסח בעשיית היי"ש שמוותר להשהותם משום
דהחטים נתנו טעם בהצמוקים ובמי שריתן ואחר כך הוציאו ממנו המים שרופים
דקויהא וזיעה בעלמא הוי ואין לחוש.

ב) לפי מה שהעלה בפני יהושע סי' י"ג וי"ד דיי"ש נקרא קמץ גוקשה וכן החליט הגאון
תועפות רא"ם סי' י"ד ובפני יהושע בסי' ט"ו האריך להוכיח דקמץ גוקשה מותר
להשהותו מדכתב רבינו הטור דכותח מותר להשהותו אם פן פל שפן קמץ גוקשה
דגוקשה בעינא קיל מתערובת ואם פן פשוט דמותר להשהותו עד אחר הפסח: ויש לדון
להתיר היי"ש בשתיה בפסח לפי מה שכתב המגן אברהם ושאר אחרונים בסי' תמ"ז
סק"ה דקמץ גוקשה דרבנן ובטל בשמים אף בתוך הפסח ומותר באכילה ואם פן פיון
דנאסר היי"ש על ידי כבוש בצונן שאינו מבליע אלא כדי קליפה עיין יו"ד סי' קל"ז
לענן יין נסוף שנבלע בכלי והש"ף שם בסק"ט חוכף להחמיר והתחכם צבי בסי' ע"ה דחה
דבריו ואם פן למאי דקיימא לו דאף דאין שמים בפלי נגד פל הפלי אבל נגד הקליפה
שבכלי יש שמים עיין יו"ד סי' צ"ו ובט"ז ובש"ף שם ואם פן בנדון שלפנינו יש שמים
נגד קליפת החבית שבלעו היי"ש וכיון דמה שאנו מחמירים לשער בכל הפלי הוא משום
דלא ידעינו כמה בלע וכמה נפיק מיניה על פל פנים מידי ספיקא לא נפקא דשמא אינו

פולט אלא פדי קליפה עיין ט"ז יו"ד סי' צ"ד סק"ו [וכתב ראיה לזה וסיים] ואם כן פאן
שיש לנו לדון להתיר מטעם ספק ספיקא שפא לא בלעי בנדפני החבית רק פדי קליפה
פדעת החכם צבי ואם תמצא לומר שנגבלע בכל הפלי שפא לא פלטו רק במקצת וקמא
קמא בטל: והביא מה שכתב הגאון חכם צבי בסי' כ' להוכיח דיי"ש הנעשה מתמץ דגן
אסור בכל יראה ובל ימצא מדאורייתא מסוגיא דפרק העור והרוטב ד' ק"כ והשיב על
דבריו דכבודו הגדול במקומו מונח ואין ראיותיו ראיות דלעולם נוכל לומר בתמץ משקין
היוצא מהן אינן פמותן וטבל וחדש שאני משום דנמחה גופן בתוכן לא כן ביין שרף
דאינו יוצא מעורב שום דבר בעין רק הזיעה וזיעה נדאי אינו פגוף התמץ ועוד פתב צד
היתר משום שעמדה החבית ריקנית זמן רב והגאון חכם צבי בסי' ע"ה פתב דכלי
שנתנישן שנים עשר חדש הפיג טעמו וכו' ואף אם בשלו בפסח דבר חריף בקדרת חמץ
שעבר עליו י"ב חדש דאף לחומרתו דאוסרים נותן טעם לפגם בפסח וגם בדבר חריף
דלא מהני פלל נותן טעם לפגם דמפל מקום לאחר י"ב חדש ליפא טעם עוד פדמצינו
בקנקנים של יין נסוף דעד פאן לא אמרינו דחורפיה מחליא ליה לשבח אלא היכא דאיפא
טעמא אלא שהוא לפגם לא כן היכא דליפא טעם פלל ובשו"ת פרח מטה אהרן העלה
להקל ביין שרף דלא דמי ליין נסוף דאף דביין נסוף לא אמרינו דנותן טעם לפגם מפל
מקום יי"ש דומה לשאר משקין ונותן טעם לפגם אחר מעת לעת ובשבות יעקב החזיק
במעוז דבריו והאריך לחלוק על מה שכתב המגן אברהם בשם תרומת הדשן דחבית של
יי"ש אף שאינה בת יומא אסורה דנותן טעם לשבח דאין שום משמעות בתרומת הדשן
אלא ביין עצמו ולא ביי"ש הבא מזיעתו והמגן אברהם עצמו בסי' תמ"ז ס"ק כ"ה נראה
פמסתפק בדבר והניח בצ"ע ואף שהגאון נודע ביהודה בתניינא יו"ד סי' ס"ז העלה שלא
פדבריו אפשר דדבריו נאמרים רק בנותן טעם לפגם אחר מעת לעת לא כן בכלי שנתנישן
שנים עשר חדש דלא נשאר שום לחלוחית עוד ובפרי מגדים סי' ק"ג ס"ק י"ז דין ב'
העלה גם כן דמהני יישון בדבר חריף אם גבלע בצונן ואף באיסור תורה עיי"ש: וביחוד
שיש גם כן ספק אם נרגש שום טעם וריח בשעת נתינת היי"ש לתוכו ויש לפנינו ספק
ספיקא גמור שפא לא נרגש שום טעם וריח ואם תמצא לומר נרגש שפא הלכה פבעל
פרח מטה אהרן דיי"ש דומה לשאר משקה דנפגם אחר מעת לעת ולא עוד אלא שיש
הרבה ספיקות שפא הלכה פהחכם צבי דלאחר י"ב חדש אין שום לחלוחית עוד דנתניש
לגמרי פל מה שבתוכו ושפא הלכה פהפני? הושע ומוהריט"ץ דיי"ש שפא אינו אלא
זיעה וקויהא בעלמא ועיין בתשובת רח"ך סי' י"ב ובכנסת יחזקאל סי' י"ד דהעלו גם כן
לסניף דיי"ש אינו אלא קויהא בעלמא ויש לצרף עוד מה שרסץ החבית היטב מקודם
ומשום שהועמד בהחבית מים דאפשר על ידי זה הופג טעמו והלף הריח ויש להעמיס
זאת בכונת הט"ז בסי' תנ"א ס"ק ז"ך דנראה לו דאם בשל אותו במים וכו' או בשאר
עניינים עד שנסתלק הריח אין איסור אחר פה להגעילו וכל שפן בנדון שלפנינו שיש
הפסד רב וכבר רבים שתו העם למאות ולאלפים וחלילה לומר שישפלו באיסור חמץ
בפסח דיש להתיר היי"ש אף בפסח אלא שאין רצוני להקל פל פה על פל פנים אחר
הפסח אין שום ספק דהיי"ש מותר לכל בר ישראל לשותות בלי שום חשש ופיקפוק
והספים עמי הגאון המובהק מלבוב עכ"ד יצ"ו: ואני הדל עם פי לא מצאתי סברא
מחודשת להיתר היי"ש בשתייה כ פי פל הצדדים שהזכיר הרב הנ"ל יצ"ו פבר נאמרו

ונשנו בדברינו הנתונים למעלה וגם נתבאר בס"ד מה שיש להשיב על כל צד מהם בכל זאת העתקתי תנרף דב"ק לרגל מלאכת מלאכת שמים ולהודיע פי אף שרב גובריה וצ'לל במים אדירים בכחא דהיתרא בכל זאת לא מלאו לבו להתיר בשתייה בפסח רק על לאחר הפסח הוא שהחליט להתיר בשתייה וכמדונה לי שמה שכתב שהסכים עמו הגאון מלבוב [שמסתמא פונתו על הגאון שואל ומשיב] אין פונתו שהסכים עמו שמן הדין מותר בשתייה בפסח על פי הצדדי היתר אשר כתב רק הסכים עמו על לאחר הפסח שמוותר בשתייה אבל להתיר השתייה בפסח כמו זר נחשב בעיני וחס פי לא להזכיר: ז) יי"ש לפסח שרוצים לעשותו מפסולת הסוקא"ר ואומרים שהסוקא"ר מלבנים אותה באיספירי"ט מיי"ש חמץ ואחר החקירה היטב נתברר אשר היי"ש הוא דבר מועט מאוד ויהיה הרבה פעמים ששים בהיי"ש שיהיה נעשה מהפסולת נגד כל היי"ש של חמץ שנקנס בזה בכל השנה כי לא נתקבל רק דבר מועט אחד מני אלה וכיון שעל פי דרישה נחקרה נתברר פו יצא הדבר בהקשר ומותר לעשות ממנו יי"ש לפסח ואין בו שום נדנוד איסור כלל פן כתב הרב שם אריה בא"ח סי' ח' ח) תבשיל שנמצא בתוכו חטים מעשה היה באבי הבת שהמנהג הוא ששולח מנות להקרובים ובשלו תרנגולות הרבה בקדרה גדולה וחוזרים ומבשלים אחרות ואיש אחד מצא בתרנגולת השלוחה לו חמשה או ששה גרגירי חטים אחר שעבר יום ולילה מעת ששלוחו לו וביום שבשלו תרנגולת הג"ל בישלו אחר כך עוד תרנגולת כי לא ידעו מהחטים הג"ל והמוצא החטים שאל לחכם.

ובשמעו ריבוי החטים אמר לו השלף הכל לאיבוד ואמרנו שלא היה להמורה לומר להשליף החטים קודם שיראה אם הם מבוקעות היה לו לאסור כל מה שנתבשל תוך מעת לעת אבל עכשיו שלא נודע התבשיל הראשון אסור ולא כל התבשילין שבישלו תוך מעת לעת וכן הסכים מוה"ר והוסיף לומר דהתרנגולות שלא נאכלו עדין ויש ספק אם נתבשלו קודם או אחר שנתבשלה אותה התרנגולת אין לאסור מספק ותלינו דנתבשלו קודם שנאסרה הקדירה פן כתב הרב בית יהודה ד' ק"ט תוך אות כ"ג ויש לי מקום עיני בזה דהנה מרן בסי' תס"ז סעיף יו"ד כתב תרנגולת מבושלת שנמצא בה בפסח חטה מבוקעת מותר למוכרה לעכומ"ז שאינה נמכרת ביוקר בשביל חטה שבתוכה והרמ"א כתב דנהגו לשרוף הכל עינין שם ומעתה קשה בלא ימנע אי באתריה דרב מורין בי מדקשא כפסק מרן לא היה לצוות להשליף לאיבוד אף אם היו חטים מבוקעות אלא לצוות למוכרה לעכומ"ז דהא נדאי אין שום סכרא לחלק בין חטה אחת לששה חטים דזיל בתר טעמא שאינה נמכרת ביוקר וכו' [והחטים טעונים שריפה ולא נשאר אלא משום פליטת טעמן בתרנגולת ומשום זה נדאי אין נמכרת ביוקר] וכן ראיתי להרב חכמה ומוסר ד' קס"ח אות מ"ט וז"ל הא דקיימא דאם נמצא חטה אחת בתרנגולת דמוכרה לאו דוקא אלא אפילו הרבה שאין ששים בתרנגולת ובקדירה פנגדה מותר למכור התרנגולת דאפתי איכא טעמא דאינה נמכרת ביוקר בשביל בליעת החמץ פן כתבו האחרונים עכ"ל וכן כתב הרב בתי פנסיות בסוף סי' תס"ז בשם הרב בית דוד ואף דסיים דכי ליכא ששים יש לומר דנעשה חתיכה דאיסורא החוש יעיד דבתרנגולת אחת יש ששים נגד ו' חטים ואי נימא דמנהגם הוא כמו שכתב הרמ"א אם פן למה לי משום דנמצא חטים הרבה דהא בחטה אחת נמי הדין פן ומוכח מדבריו דלאו משום דמעשה שיהיה כף אלא דמשום שראה המורה ריבוי החטים הוא דהורה פן ואם פן קשה פדאמרן ותו דלפי מנהג הרמ"א גם אם

אין מְבֹקְעוֹת צָרִיף לְשֶׁרוֹף הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפֶתַב בַּס"ט [שׁוֹב רְאִיתִי מֵה שֶׁפֶתַבּוּ הַרְבֵּנִים מוֹהֵרִשׁ"ז בַּש"ע שְׁלוֹ סְעִיף כ"ו וְחָק יַעֲקֹב בַּס"ק כ"ח דְּכַשְׂאִין הַחֲטָה בְּקוֹעָה יֵשׁ לְהַתִּיר לְמַפְנֵי לְנִכְרֵי אֶרֶץ שְׂאִין שֵׁם הַפֶּסֶד מְרֻבָּה מְאֹד עִ"ש וְאִם כֵּן בְּנִדּוֹנוֹ דְּאִיפָּא הַפֶּסֶד מְרֻבָּה מְוֹתֵר לְמַפְנֵי אִם אֵין הַחֲטָה בְּקוֹעָה] וְגַם מֵה שֶׁפֶתַב וְהוֹסִיף לֹמַר וְכו' לֹא זָכִיתִי לְהַבִּין מֵאִי רִיבּוֹתָא קָמְשָׁמַע לֹן וְאֶדְרַבָּא הָא עֲדִיפָּא מְקַמְיָתָא דְהָא לְפִי מֵה שֶׁפֶתַב בְּתַחֲלָה שְׁלֹא לְהַחֲמִיר מִסְפֵּק מְבֹקְעוֹת לְאַסּוֹר הַתְּבַשְׂלִין שְׁנֵתְבַשְׁלוּ תוֹף מַעַת לַעַת דְּאִין לְאַסּוֹר שְׁנֵי מְשֻׁהָיִין בְּכִי הָאִי גְוֹנָא אִם כֵּן אֶרֶץ הַנְּגֻלוֹת לָנוּ שְׁנֵתְבַשְׁלוּ אַחַר זֶה תוֹף מַעַת לַעַת מְוֹתֵרוֹת וְכָל שְׁכָן הַנְּסֻתָרוֹת שְׁיֵשׁ סְפֵק בְּהֵן שְׁמָא נְתַבְשְׁלוּ מְקוֹדֵם פְּשִׁטָּא דְשָׂרוּ וְצ"ע וְהֵרַב דְּבָרֵי מְנַחֵם נַר"ו ס' תמ"ז בַּהֲגַב"י אוֹת ג' פֶּתַב בְּשֵׁם הָרַב הַנָּ"ל בְּסִפְרוֹ מֵטָה יְהוּדָה ד' ח' ע"ד דְּמִנְהֵגָם לְהַשְׁלִיף הַכֹּל לְאַיְבוֹד וְשְׂאִין לְהַתִּיר אֲלֵא בְּחֲטָה בְּתַרְנַגְלוֹת דְּלֹא נִשְׂאָר פְּלוּם מִגּוֹף הָאִיסוֹר אֲבָל אִם יֵשׁ לְחַוֵּשׁ שְׁיֵשׁ מְמַנּוּ שׁוּם מְשֻׁהָו אִין לֹו תְקַנָּה עַכ"ל וּמְשֻׁמְעוֹת דְּבָרָיו הוּא דְּבַחֲטָה שְׁנִמְצָאָת בְּתַרְנַגְלוֹת כִּינּוּן שְׂאִין שֵׁם אֲלֵא פְּלִיטָת הַחֲמִץ נוֹהֲגִים כְּמִן אֲלֵא דִימְכֹן דְּמֵה שֶׁפֶתַב וְאִין לְהַתִּיר אֲלֵא בְּחֲטָה וְכו' דִּינָא הוּא דְּקֹאֲמַר כְּלוֹמַר דְּמִשׁוֹרַת הַדִּין הוּא כֵּן אֲבָל לְהַמְנַהֵג שְׁהַזְכִּיר מְקוֹדֵם לֹא מְהִי וְצָרִיף לְעִינֵן בַּדב"ק בְּגוֹפֵן שְׁלֵהֵן: ט) מֵה שֶׁשְׂאֵל כַּת"ר אִם כֵּנִים הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע שְׁבַעֲרֵי תוֹגַרְמ"ה אוֹכְלִים בְּפֶסַח שְׁמֵן זֵית וְאִמַּר מַר שְׁגַם מְשׁוֹלַח אֶחָד מֵאַרְצֵי הַקְּדוּשָׁה אָמַר לוֹ שְׁכָן מְנַהֵג פְּשׁוּט בַּאֲה"ק וּבְעִינֵי דְמַר הוּא דְּבָר זָר וְחֻדָּשׁ וּמֵאֲנָה נִפְשׁוּ לְהַאֲמִין בְּזֵה הַנֵּה לֹא בִּיֵּאָר בְּמִכְתָּבוֹ מֵאִי קִשְׁיָא לִיהַ בְּגוּהָ וְאֲשִׁתּוּמֵם כְּשֶׁעָה חֻדָּא וְלֹא אֲדַע מֵה חֲשַׁשׁ אִיסוֹר בְּשְׁמֵן זֵית וְעַם כִּי אִינִי זֹכֵר בְּבִירוֹר מְנַהֵג עֵיהֶק"ו יְרוּשָׁת"ו כִּי זֶה כְּשֶׁלְּשִׁים שְׁנֵה עֲוֹנוֹתֵי גְרִשׁוֹנֵי מֵהַסְתַּפַּח בְּנַחֲלַת ה' תְּסַגִּי לֹן יק"ר סִדְּהוּתָא דְתַנָּא יְרוּשְׁלַמָּאָה רַבִּינוּ הַפְּרִי חֻדָּשׁ בַּסִּי' תמ"ז סוֹף ס"ה שְׁמַעִיד בְּגֻדְלוֹ שְׂאִין נוֹהֲגִים לְבַשֵּׁל בְּפֶסַח אֲלֵא בְּשְׁמֵן זֵית וְכֵן רְאוּי לְהוֹרוֹת וְכֵן הִבִּיא בַּס' לֵב חֲזִיִּים ח"ב ס' צ"ב בְּשֵׁם ס' ח"י פ"ד ד' י"ז ע"ד שֶׁפֶתַב וּז"ל וְהֵן עֵתָה רַבִּים מִיֵּרְאִי ה' וְקִדְוִישׁוֹ אִין גְּאוֹתִין בְּפֶסַח אֲלֵא בְּשְׁמֵן זֵית בְּלִבָּד עַכ"ל הֵרִי דְאִין שׁוּם חֲשַׁשׁ בְּאַכִּילַת שְׁמֵן זֵית הֵן אֲמַת דְּמִן חִידָּא בְּבַרְכֵי יוֹסֵף שֵׁם אוֹת י"ד פֶּתַב וְהַמְהַדְרִין נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר גַּם בְּשְׁמֵן זֵית דְּהוֹבֵרֵר דְּהַפּוֹעֲלִים נְכָרִים כָּל יוֹם בְּעַת אַכִּילָתָם כְּשֶׁעוֹשִׂים הַשְׁמֵן זֵית כָּל אֶחָד כְּפָרוּ בְּיָדוֹ וְטוֹבֵל בְּשְׁמֵן פֶּתוֹ וְכֵן פֶּתַב מוֹרֵי הָרַב בְּנַחֲפָה בְּכֶסֶף ד' עק"ב ע"כ וְעִינֵן בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה ס' תס"ז אוֹת ה' שְׁרַמְזוּ זֶה מְכָל מְקוֹם גַּם הוּא לֹא פֶתַב לְאַסּוֹר רַק שְׁמַהֲדְרִין מִחְמִירִים וְכו' וּמוֹכַח דְּכֹלֵי עֲלָמָא כְּכָל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אוֹכְלִים שְׁמֵן זֵית בְּלִתֵי שׁוּם מוֹחָה וּלְפִי הַנְּרָאָה כַּתה"ר עֵינּוֹ רַא"ה דְּבָרֵי הָרַב דְּגוֹל מְרַבָּה שְׁעַל מֵה שֶׁפֶתַב הָרַב מִגֵּן אַבְרָהָם בַּסִּי' תג"ן בַּסִּי' בְּדִמְשָׁמַע מִמוֹהֲרֵי"ל דְּמִן הָרַב לְאַכּוֹל שְׁמֵן זֵית פֶּתַב דְּבַמּוֹהֲרֵי"ל אִינוּ מְבֹנְאָר וְיֻכַל לְהִיּוֹת דְּאוֹסֵר עַל כָּל פְּנִים לְאַנְכְלוֹ וְכו' וְכַתַּב דִּישׁ אִיסוֹר נוֹסֵף בְּשְׁמֵן זֵית מְפָנֵי הַמְכַתְּשָׁת שְׁמָא נִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ חֲמִץ וְזֵית הוּא דְּבָר חֲרִיף וְכו' וּמְסִיק דְּאֶרֶץ דְּאִין לְאַסּוֹר הַתְּעַרְוֹבַת מְכָל מְקוֹם אִיסוֹר לִיתֵן שְׁמֵן זֵית בְּתַבְשִׁיל עַכ"ל וְנִרְאָה דְּלֹא חָשׂוּ לְזֵה לְפִי שְׁדָרָה הָאֲוִנָּמִים לְעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּכִלִּים מִיְּחֻדִּים שְׂאִין מְשֻׁמְשִׁים בָּהֶם חֲמִץ וְלֹא שׁוּם דְּבָר אַחַר וּמְפָנֵי הַחֲשַׁשׁ דְּטוֹבְלִים פֶּתֵם בְּשְׁמֵן נוֹהֲגִים לְסַנּוֹן קוֹדֵם הַפֶּסַח כְּדִי שְׁלֹא יִשְׂאָר שׁוּם פִּירוֹר בְּעִין וּמְנַהֵג פְּשׁוּט בְּעִיר גְּדוֹלָה ש"ח קוֹשְׁטָא יע"א שְׁהַכֹּל אוֹכְלִים שְׁמֵן זֵית בְּפֶסַח וְכַמְדוּמָה לִי שְׁכָן הַמְנַהֵג בְּכָל עֲרֵי תוֹגַרְמ"ה וְלִית דְּחַשׁ לְחַוְמַת הַג' בַּדַּגְמ"ר הַנָּ"ל וּבְכֵן יוֹדִיעֵנִי כַּת"ר מְקוֹם תְּמִיחָתוֹ וְאֲדַע מֵה לְהַשִּׁיב אִיה"ב אַחַז"ד מְצָאֵתִי בְּשׁוּ"ת בֵּית שְׁלֵמָה חִו"ד ס' קע"ז

דְּשָׁקִיל וְטָרִי בְּדַבְרֵי הַהֶגְמָ"ר הַנָּ"ל שְׁאִין דְּבָרָיו מְוַכְרְחִים וְלֹא אָסֵר מוֹהֲרֵי"ל שְׁמֵן זַיִת
לְהַדְלִיק עַל הַשְּׁלֶחֶן אֲלֵא מִשּׁוּם שְׁמַדְלִיקִין בְּנֵרוֹת מְחֻמְצוֹת עִי"ש וְהַגְּאוֹן מוֹהֲרֵי"ז בִּשְׁ"ע
שְׁלוֹ בְּסִי' תנ"ג ס"ה כְּתַב מְפֻנְרֵשׁ דְּשָׁמְנִים שְׁאִין נַעֲשִׂים מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת מְוַתְרִים בְּאַכִּילָה
וְאִם כֵּן שְׁמֵן זַיִת דְּלֹאוּ מִקִּטְנִיּוֹת הוּא מְוַתֵּר בְּאַכִּילָה [וְעֵינֵינוּ לְקַמֵּן בַּד"ה וְאַחַר זְמַן]: וְיִמָּה
שְׁפָתַי כְּתִיב דְּכִינּוֹן דְּשָׁכִיחַ בְּאַרְצֵי הַקְּדוּשָׁה שְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין וְאַמְרוּ לוֹ כִּי הוּא טוֹב לְאַכִּילָה
יֹוֹתֵר מִשְׁמֵן זַיִת אִיךָ אֲפָשָׁר שְׁיִתְּרוּ לְאַכֹּל שְׁמֵן זַיִת בְּלִתי שׁוּם דּוֹחֵק כָּלֵל הֵנָּה בְּסִ' לֵב
חַיִּים בְּסוּף סִי' צ"ב הַנָּ"ל הוּבָא מַה שְׁפָתוֹב בְּקוֹנְטְרַיִס זְכָרוֹן לְרֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר בְּסוּף סֶפֶר
בְּרַךְ מִשֶּׁה בְּדָף כ"א ע"ג דְּמִשׁוֹ"ת דְּרַכִּי נִוְעַם סִי' ו' נִרְאָה דְּמְוַתֵּר לְאַכֹּל שְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין
בְּפֶסַח לְפִי שְׁאִין שָׁם מִמִּשׁוֹ שֶׁל אִיסוֹר כָּלֵל וְכֵן עֲמָא דְּבַר לְאַנְכְלוֹ בְּקוּשְׁטָא ע"כ וְאִם כֵּן
תְּמִיחַת כְּת"ר מְצָאָה מְקוֹם [אִף כִּי קָרוֹב לְנוֹדָי שְׁאִין נִמְצָא אֲצֵלֵם שׁוֹ"ת לֵב חַיִּים הַנָּ"ל
אוּלַי רָאוּ דְּבָרֵי הַד"ן וְב"מ הַנָּ"ל] אִךְ תְּמִיחָה לִי אִיךָ לֹא רָאָה דְּבָרֵי הַרְבָּנִים פְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי'
תמ"ז סוּף סְעִיפָה ה' וּבְרַכִּי יוֹסֵף שָׁם אוֹת י"ד דְּאִיסוֹר לְאַכֹּל שְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין בְּפֶסַח
דְּבִשְׁוֹמְשָׁמִין שְׁכִיחֵי גְרַעוּנֵי חֲטִיִּים מְעוֹרְבִים וְכִשְׁשׁוֹרִין הַשְׁוֹמְשָׁמִין בְּמִים קוֹדֵם הַכְּתִישָׁה
מִתְחַמְצִים וְכו' וּבְפֶסַח בְּמִשְׁהוֹ וְכו' וּבְרַכִּי"י הִבִּיא מ"ש הַפְּר"ח וְכָתַב בְּשֵׁם מוֹהֲרֵי"י זַיִן
דְּשְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִהַבֵּית וּמִנִּי"ר הַשֵּׁיב עַל דְּבָרָיו וְכָתַב שָׁם דְּרוֹב הַמּוֹן
אוֹכִלִים שְׁמֵן זֶה בְּפֶסַח וְכו' עִי"ש וְכָתַב בְּלֵב חַיִּים הַנָּ"ל דְּבִאֲזַמִּיר נִהְגוּ אִיסוֹר וְאִין
מִסְתַּפְקִין בְּשְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין אֲפִילוֹ לְהַדְלִיק בְּפֶסַח וּבְסֶפֶר חֲקָמָה וּמוֹסֵר ד' קס"ט אוֹת ח"ן
כְּתַב שְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין הַנּוֹהֵג חֲנוּמֵר חוֹזֵר וְנִעוֹר אִיסוֹר לְאַנְכְלוֹ בְּפֶסַח דְּלֹא כְּמוֹ שְׁפָתַי בְּסֶפֶר
בְּרַכִּי אֵלֶיהוּ לְהַתִּיר וְזִכְרוּנֵי בִימֵי חֲרָפֵי דְּמוֹהֲרֵי"ל הַכְּרִיז בְּרַבִּים שְׁאִיסוֹר לְמִי שְׁנֹוֹהֵג
חוֹזֵר וְנִעוֹר וּכְבָר נִהְגוּ כֵּן שְׁלֹא לְאַנְכְלוֹ אֲבָל מְוַתֵּר לְהַשְׁהוֹתוֹ ע"כ הֵנָּה רוֹאָה דְּאַכִּילַת
שְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין אִינוּ פְּשוּט לְהִיתֵר וּבְאִזְמֵר נוֹהֲגִים אִיסוֹר אִף בְּהַדְלִיקָה וְהַמְחַמְרִין בְּשְׁמֵן
שְׁוֹמְשָׁמִין בְּחָרוּ בְּשְׁמֵן זַיִת דְּהַחֲשֵׁשׁ הוּא קַל גְּדַד הַחֲשֵׁשׁ שְׁבִישְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין וּמִתּוֹךְ מַה
שְׁפָתַי הֵרַב מוֹהֲרֵי"א מְצָלִיחַ הוּבָאוּ דְּבָרָיו בְּסִ' רוּחַ חַיִּים כִּי תמ"ז אוֹת ח' מִתְבָּאָר יָפָה
דְּהַמְנַהֵג פְּשוּט שָׁם לְאַכֹּל שְׁמֵן זַיִת בְּפֶסַח עִי"ש וּבִשְׁוֹ"ת בֵּית שְׁלֵמָה הַנָּ"ל כְּתַב דְּפְשׁוּט
דְּשְׁוֹמְשָׁמִין הֵם קִטְנִיּוֹת מִמִּשְׁ כְּמִבְּנֵי אֲרָבָה בְּהַרְמָב"ם הַלְכוֹת פְּלֵאִים סוּפ"א וְהוּא בְּכָלֵל גְּזִירַת
קִטְנִיּוֹת עִי"ש: וְשָׁם [בְּבֵית שְׁלֵמָה] נִשְׂאָל עַל שְׁמֵן הַנַּעֲשָׂה מִשְׁאֲנִי"ק שְׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵלִים
בְּהַכְּשֵׁר לְפֶסַח אִם מְוַתֵּר לְאַנְכְלוֹ בְּפֶסַח כִּי מוֹהֲרֵי"ל הִבִּיא שְׁנִזְהָרִים אִף לְהַדְלִיק בְּלֹאוֹי"ן
אִי"ל וְהַרְמָ"א בְּסִי' תנ"ג לֹא חָשׁ לְזֶה וּבַד"מ מְבִנֵּי דְּלֶרְמָ"א אִין לְגִזְרָה שְׁאָר שְׁמֵנִים אִטּוּ
שְׁמֵן קִטְנִיּוֹת וְזֶה הַנַּעֲשָׂה מִשְׁוֹשְׁנִים אִינוּ בְּכָלֵל קִטְנִיּוֹת וְהַשֵּׁיב דָּאִם הִיָּה הַשְּׁמֵן עֲשׂוּי
מִשְׁוֹשְׁנִים וּבְכָלֵל שֶׁל פֶּסַח אִין מְקוֹם לְאַנְכְרוֹ אִף בְּאַכִּילָה אֲפִילוֹ לְפִי הַמְנַהֵג וְיִמָּה שְׁחֲשַׁב
וְכו' [הָאָרִיךְ לְבָאָר דְּהַרְמָ"א וּמוֹהֲרֵי"ל אִינָם חֲלוּקִים בְּדָרְךָ שְׁהַבִּין הֵרַב הַשְּׁוֹאֵל אֲלֵא
בְּעֵנֵינוּ אַחַר עִי"ש] אִךְ בְּאַמַּת הַשְּׁמֵן נַעֲשָׂה מִהַזְרַע שְׁבִירָאִשׁוּ וְהֵם הַגְּרַעֲיָנִין וּמְבִנֵּי אֲרָבָה בְּתַה"ד
דְּשְׁמֵן הַנַּעֲשָׂה מְזַרַע פְּשֵׁתָן אוֹ קַנְבּוֹס אוֹ שְׁוֹמְשָׁמִין מְוַתֵּר לְהַדְלִיק וְלֹא לְאַכֹּל וְכֵן כְּתַב
בְּתַשׁוּ"ל מוֹהֲרֵי"ל סִי' כ"ה אִף דְּזַרַע פְּשֵׁתָן וְקַנְבּוֹס אִינָם בְּכָלֵל קִטְנִיּוֹת מְכַל מְקוֹם אִיסוֹר
לְפִי הַסֵּמ"ק שְׁאִיסוֹר כָּל מִיָּדֵי דְּמִיָּדָגַן כְּחֻדָּל וְכו' וְהוּא הַדִּין בְּזַרַע שְׁאִנִּישְׁנָקוּ"ס דְּגַם הוּא
מִיָּדֵי דְּמִיָּדָגַן בְּמְקוֹם שְׁמִצּוּי לְרֹב וְעוֹשִׂים מְמַנּוּ שְׁמֵן וְהוּא בְּכָלֵל גְּזִירַת קִטְנִיּוֹת וְעוֹד רָצָה
לֹוֹמֵר שְׁשְׁמֵן שְׁוֹמְשָׁמִין הוּא הַשְּׁמֵן הַנַּעֲשָׂה מִשְׁאֲנִי"ק שְׁזַרְעוּ אֲרוּךְ וְזֶה הַשְּׁמֵן
מִשְׁאֲנִי"ק נִקְרָא שְׁוֹמְשָׁמִין לְפִי שְׁעָלְיוּ נוֹטִים תְּמִיד לְצַד הַשְּׁמֵשׁ וְאִם כֵּן הוּא בְּכָלֵל גְּזִירַת

קטניות ושקיל וטרי בזה ומסיק דהאמת הוא דאף אם שמן שאניזני"ק אינו שמן שןמשמין מפל מקום פינו דהוא מידי דמיזגן הוא בכלל גזרת קטניות ואסור לאכול השמן ההוא בפסח אלו תורף דב"ק: אחר זמן השגתי ס' שו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא נראיתי בסוף סי' ל"ו פתב וז"ל ובדרך אגב אכתוב מאי דתמיה לי במגן אברהם סי' תנ"ג סק"ב פתב בשם מוהרי"ל דמותר לאכול שמן זית בפסח ולי נראה להחמיר על פי המבואר במגן אברהם סי' תמ"ו דדבר שלא נזקרו בו בשעת עשייתו מפרורי חמץ מהני הסינון קודם פסח ומבואר שם דדוקא יין שיכול לסגנון בכגד דק דאין משהו יכול לעבור בו אבל במשקה עב פגון מי דבש דמשהו יכול לעבור בו עם המשקה דרף המסנגת אסור ומשום הכי יש לאסור השמן זית משום שהוא משקה עב וצריך לזה מסנגת עבה ויכול גם המשהו לעבור דרף המסנגת וכבר כתבתי למעלה דהמנהג פשוט לאכול בפסח ואם זכרוני אינו מכזיב כמדומה לי שאוכלים אותו בלי סינון אלא שהצנועים מושכין את ידיהם ואינם אוכלים ממנו בפסח ולא משורת הדין אלא דרף חומרא וסילסול והשגתי עתה שו"ת הרשב"ץ נראיתי בחלק שלישי סי' רנ"ח שפתב דלכלים של נכרים אין לחוש בפסח כמו שאין חוששים בכל השנה ואמרין סתם פלים אינם בני יומן ונותן טעם לפגם מותר באיסור חמץ כבשאר איסורין ולתערובת חמץ בעין אין לאסור [לחוש] שאם נתערב קודם פסח בטל בששים ואם נתערב בפסח אוסר בכל שהוא אפילו שלא במינו אבל אין לחוש לזה דאחזקי ריעותא לא מחזקינן נהרי אנו רואין שאין בו תערובת חמץ ולמה נחוש לו וכן הגאונים הורו שהחמאה והשמן והדבש כמו שהם ניקחים מן הנכרים כל השנה פן הם מותרים בפסח עכ"ל הרי מפני דמצד הדין אין לנו לחוש באכילת שמן בפסח לא משום פליהם ולא מחשש תערובת: יו"ד) אם נמצא חטה בתבשיל ביום שמיני של פסח שמוטר להשהותו עד הלילה ומה דינו אם נמצא ביום שביעי של פסח ואם יש בל יראה בתערובת משהו בפסח עיין מה שרשמתי בסי' ה' אות ט"ו: יא) מאן דאית ליה חוזר ונעור אם הוא דוקא בממשו או אפילו בטעמו רשמתי בסי' ג' אות ד' קח"מ: יב) עשו יי"ש לפסח ביורה וכובע שפאלו בה יי"ש חמץ וקודם עשיית יי"ש לפסח לבנו היורה והכובע כדון והשופפת הדבוק להכובע עשו חדשה רק השופפת ההולכת כמה פעמים בעיגול הנקרא ווענטש שפדבקין להשופפת הדבוק להכובע לא נתבלבן ליבון גמור.

שאחר שהותר העופרת שעליה בכמה מקומות לקחוי אותם מעל האש הנה אם הנה להווענט אף ליבון קל הנה מועיל דאף דאין מועיל הגעלה לכלי שהנה בו יי"ש חמץ כפתוב בלבוש סי' תנ"א סכ"א וט"ז ומג"א שם מפל מקום מלבד דבדיעבד קימא לן דסגי בהגעלה כמו שכתב הפרי מגדים וכו' ועוד דליבון קל עדיף מהגעלה כמבואר ברמ"א סי' תנ"א סי"ו אלא דבנדון דידן לא הנה אף ליבון קל שתכף פשהותר העופרת הסירו אותו מן האש ולא הנה יד סולדת בו בעבר השני גם לא הניחו השופפת פולו לתוך האש אלא מקצתו ובכי האי גוונא לא אמרינן חם מקצתו חם פולו וגם שצריך שיפלוט האש או שלקבה בפנים במקום שנשתמשו וזה אי אפשר בווענטש הנ"ל אם פן הרי להווענטש הנ"ל לא הנה שום הכשר המועיל ומפל מקום פינו שהפל ליבנו פראוי רק הווענטש"ש לא ליבן פראוי אם יש ששים בהי"ש נגד הווענטש הרי נתבטל קודם הפסח ואינו חוזר ונעור ובלח בלח לא אמרינן במקום הפסד מרובה חתיכה נעשית נבלה ובחמץ

קודם הפסח אפילו בלא הפסד מרובה ואין לומר דיי"ש דלטעמא עביד לא בטיל פמו
שכתב הרב פרי מגדים במשבצות זהב סימן את"ן ס"ק ז"ך ונסתייע מתשו' הרב חכם
צבי סוף סי' כ' דיש לומר דהיינו ביי"ש עצמו ולא בטעם יי"ש שפכלי ודלא כהרפמ"ג
ועוד יש לומר דיי"ש ביי"ש הוי מין במינו ובמין במינו אפילו לטעמא עביד בטיל וכו'
[והאריה בזה לבאר אי יי"ש ביי"ש הוי מין במינו וכל הפרטים השייכים לזה וסיים]
וכל זה הוא אם היי"ש חמץ הבלוע בהווענטש עשוי פולו מתבואה דאז כל היי"ש העולה
להווענטש הוא חמץ דאף שיש גם מים אין הזיעה עולה מהמים שאין בהם פח רק
מהתבואה עולה הזיעה פמו שכתב הרב נודע ביהודה מהדורא תניינא יו"ד סי' ח"ן אבל
אם נעשה היי"ש ממני קטניות אף שנותנים מאלץ משעורים והוא המעמיד ומחמיץ
הנבלל שיוכל להתהוות מהם יי"ש ואין לדון אה היי"ש לתערובת חמץ אלא לכולו חמץ
פמו שהספימו רוב הפוסקים בסי' תמ"ב דמעמיד חמץ הוי כבעיניה מכל מקום זה לענון
גוף היי"ש אבל אם נתערב יי"ש זה ביי"ש של פסח וידוע שהקטניות מרובה הרבה על
המאלץ עד שמאלץ הוא חלק חמישית נגד הקטניות אם פן אין צריף לשער נגד פולו
כיון דנעשה גם מדבר שאינו מחומץ ואף בדבר המעמיד ומחמיץ אין מחמיץ אלא לפי
חשבון עיני מקור חיים סי' תמ"ב סק"ו ולכן אם היי"ש חמץ דנדון זה נעשה מקטניות
בנדאי יש בהיי"ש של פסח ששים נגד מה שבלוע בהווענטש מהחמץ דאף דאין לחשוב
שבלוע רק חמישית פערף המאלץ המערב בקטניות דמצד הסברא מתהנה יי"ש
המאלץ יותר ממה שמתהנה מהקטניות אף על כל פנים אינו מתהנה רק ערף שליש
מהמאלץ והרוב מתהנה מהקטניות אם פן אין צריף רק עשרים פעמים לבטל היי"ש
בערף ואם פן נדאי יש ביי"ש של פסח פשיעור ביטול אם היי"ש חמץ נעשה מקטניות
סוף דבר אם יש ביי"ש של פסח שיעור ששים לבטל הבלוע חמץ שפונענטש והיורה.

והפוכע נתלבנו פדינו יש להתיר בהפסד מרובה מעתה היי"ש של פסח לשותו בפסח
הבע"ל באופן שנתבאר למעלה ולפי דברי הנודע ביהודה הנ"ל הנה אפשר לצדד היתר
גם בלא נתלבן פדינא אלא שיש לדבר בזה הרבה ואינו מן הצורך כיון שפכר פתב כ"ת
דנתלבן היורה והפוכע פדין ומחמת חומר איסור חמץ וכו' אינו מתיר אלא אם יסכים
אחד מהמפורסמים וכו' גם אני מצטרף למעשה באופן שכתבתי למעלה אלו תנרף דברי
ה"ג בשו"ת בית שלמה א"ח סי' פ"ז ועיני בענין פזה במה שכתבתי לעיל בסימן זה אות
ו' אות קטן יו"ד בשם הגאונים חתם סופר ושואל ומשיב: יג) הנה מעשה שהביא העורב
בפסח כף אחת מלונקלכת בשומן והפילה לתוף קזרה של תבשיל נסתפק הרב שערי
אפרים בסי' ה' אם יש לאסור התבשיל פי שמא הכף היא של חמץ וחמץ בפסח במשהו
וילדעתי לא נאסר שיש ספק ספיקא ספק לא בלע הכף חמץ כלל אם תמצא לומר בלע
שמא לא הנה בת יומא ונותן טעם לפגם שרי אפילו בפסח ואף למאן דאמר דאסור היינו
בנדאי לא בספק ולכן אין לאסור תבשיל שפקזרה וכל שכן דאיכא הפסד מרובה פן פתב
הרב חקמה ומוסר ד' קס"ט אות ט"ן והרב שערי תשובה בסי' תס"ז אות ל' פתב בשם
הרב שער אפרים דמקום הספק הוא שמא לקח העורב את הכף מבית נכרי ומשום חשש
השומן של נכרי אין לחוש שיש בהתבשיל ששים ורק החשש הוא משום חמץ שהוא
במשהו וכתב בשמו שלכאורה יש לחלק בין עיר שרובה נכרים לרובה ישראל ושללא
נמצא סיום התשובה וכתב הרב שערי תשובה להתיר משום דמשהו דאסור יש לומר

דְּהִינּוּ דְּנִקָּא בְּשַׁל יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּשַׁל נְכָרֵי עֵי"ש דב"ק וְעֵינָן מַה שְּׁפַתְבְּתִי אֲנִי הַדָּל בְּסִי ג' אוֹת ט"ו אֲמַנְם הָרַב עֲרַף הַשְּׁוֹלְחָן בְּסִי תמ"ז אוֹת כ"ד פֶּתַח וז"ל כִּי אַחַת מְלֻכְלַכְתָּ בְּשׁוֹמֵן שֶׁהֵבִיא עוֹרֵב וְנִפְלָה לְתוֹף קְדוּרָה בְּפֶסַח פֶּתַח הָרַב שֶׁע"א דָּאֵם רֹב הָעִיר יִשְׂרָאֵל מִן־מִתְרָם מִשׁוּם דְּהִיתְרָא שְׂכִיחַ טְפִי כְּדִשְׁרֵי רַב כְּהֵנָּא בְּחֻלְיֵי ד' צ"ה בְּעוֹרְבֵינִי דְשִׁדּוּ כְּבָדָא וְכוּלְיֵתָא בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְכִיפּוּרֵי עֵי"ש וְעֵינָן בְּתוֹס' שָׁם בְּד"ה אֲסִיק דְלֹא שְׁרֵי רַב כְּהֵנָּא אֲלֵא אִם בְּכָל אוֹתָם הַמְקוּמוֹת שְׁיִישׁ לְחוּשׁ שְׁהַעוֹרְבִים יְכוּלִים לְהֵבִיא מִשָּׁם הֵי רֹב טְבַחֵי יִשְׂרָאֵל עֵי"ש וּבִי"ד ס' ס"ג קי"ל כְּרַב וְאַף לְמֵאן דְּפֶסַח פְּלוּי הֵינּוּ דְלֹא חִיִּישֵׁינּוּ לְעוֹרְבִים אֲבָל בְּכִי הָאֵי גִּוּוֹנָא שְׁהַעוֹרֵב הֵבִיא הַכִּי לְפָנֵינוּ לְכוּלֵי עֲלָמָא חִיִּישֵׁינּוּ לְרוּבָא דְעֲלָמָא עכ"ל: יד חֲטָה שְׁנַמְצָאָת בְּפֶסַח בְּדָבֵשׁ אוּ בְשֶׂאֵר מ"פ הֵנָּה לְעַנְנֵי שְׁוֹמֵן יֵשׁ אוֹסְרִים דְּמַחְמִיץ מִהַמֵּיִם שֶׁהוֹדַח בּוֹ אֲבָל בְּדָבֵשׁ וּשְׂאֵר מ"פ אֵין שׁוּם אוֹסֵר (לְמֵאֵי דְקִי"ל מ"פ אֵין מְחַמְצִין, וְעֵינָן פֶּר"ח ס' תס"ז סו' ס"ק ט"ו דְּחֲטָה בְּקוּעָה שְׁנַמְצָא בֵּינָן מִן־מִתְרָם הֵינּוּ, וּבִש"ע ס' תס"ב ס"ו וּפֶר"ח שָׁם), אֲף גִּסְתַּפְּקִיתִי בְּזָה אִם בְּשֶׁלּוֹ מְקוּדָם בְּכִלֵי זָה גַם מֵיָם וְעַתָּה נִפְלְטוּ הַמֵּיִם לְהַדְבֵּשׁ וּמַחְמִיץ דְּאֵף מְעַט מֵיָם עִם מ"פ מַחְמִיץ.

וי"ל דְּאֵף הַמְחַמְרִים בְּמַעַט מֵיָם ה"ד בְּמֵיָם מִשָּׁם וְלֹא בְּהַנְפִּלְט מִהַפְּלִי דְּהֵי טַעַם בְּעֲלָמָא י"ל דכ"ע מוֹדוּ דְּאֵינוּ מַחְמִיץ, כ"כ יְדִידֵי הַגָּאוֹן מְנַחֵת מִשָּׁה נֶר"ו בִּא"ח ס' ט', וְכ' שְׁכֹן רָאָה בְּכ"י מֵהַג' מֵהֶרֶשׁ"ק עֵי"ש.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה לְזָה מִמ"ש הַמַּג"א ס' תנ"ה ס"ק ט' בְּשָׁם מִט"מ שְׁלֵא לִיקַח כְּלֵי שָׁל מ"פ לְשִׁאֵב מֵיָם כִּי מ"פ עִם מֵיָם מִמְּהָרִים לְהַחְמִיץ וּמִשְׁמַע דְּאֵין לוֹ תִּקְנָה אֲלֵא ע"י הַגְּעֵלָה עֵי"ש, אֲבָל אֵינוּ מוֹעִיל נִיגוּב כָּלֵל וְהֵינּוּ מִשׁוּם דְּפוֹלְט הַטַּעַם אֲלָמָא דְּגַם בְּהַפְּלִיטָה יֵשׁ חֲשֵׁשׁ כְּמוֹ בַּהֲמ"פ עֲצָמָן.

וּלְפִי מ"ש הַחַת"ס סוֹס"י קכ"ט דְּאֵין הַטַּעַם מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ פְּלִיטָה אֲלֵא מִשׁוּם דְּהַחְרָסִים עֲצָמָן מְחַמְצִים בַּהֲמ"פ גִּיחָא. אֲף בְּפֶר"מ ג' שָׁם לֹא הֵבִין כֵּן אֲלֵא מִשׁוּם הַפְּלִיטָה עֵי"ש.

וּלְפִי מ"ש הַחַיִּים מְדַבֵּר דָּף ט"ו ע"ג, הַבְּאֵתִיו לְקַמְן ס' י"ב אוֹת ד' דְּבִטְעַם יֵשׁ לְחַלְקֵי בֵּין טַעַם שָׁל מ"פ כְּהֵיִא דְּהַמְט"מ, לְטַעַם שָׁל מֵיָם כְּהֵיִא דְּתִשׁוּ' הַכְּנֵה גִיחָא, וְק"ל: וְדַע דְּכ' שָׁם בְּמְנַחֵת מִשָּׁה דְּהֵיִא מְקוּם לְהַסְתַּפֵּק לְפִי מ"ש בְּב"י יו"ד ס' ח"ץ בְּד"ה וּמ"ש עוֹד רַבִּינוּ בְּשָׁם הַרְשָׁב"א דְּחֻלְבַּת הַנְּבִלְע בְּבִשְׂרָה הָיִי מִשָּׁוֹ וְלֹא טַעְמוֹ דְּמִשְׁמַע מְזָה דְּצִלּוֹל הַנְּבִלְע בְּגוּשׁ הָיִי מִשָּׁם א"כ כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּהַמֵּיִם שְׁנַבְּלְעוּ בְּהַפְּלִי וְנִפְלְטִים מִמֶּנּוּ הָיִי מִשָּׁם וּמַחְמִיץ כְּשֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם מ"פ וְאֵין לְחַלְקֵי בֵּין אֲכָל לְכִלֵי וְכוּ' אֲף בְּמִקוּו"א הוֹכַחְתִּי לְהַלְכָה דְּאֵף הַצִּלּוֹל הַנְּבִלְע ע"י כְּלֵי דֵינּוּ רַק כְּטַעַם בְּעֲלָמָא לְכָל דְּבָר וְה"ן לְעַנְנֵי זָה אֵלוֹ תו"ד.

וּבְעֵנְיוֹתֵי אֵין עַנְנֵי דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א לְכָאן דְּהַרְשָׁב"א קָאֵמֵר עַל שְׁעַת הַבְּלִיעָה דְּחֻלְבַּת שְׁנַבְּלְע בְּבִשְׂרָה חֲשִׁיב מִשָּׁוֹ וְלֹא טַעְמוֹ, אֲבָל לֹא מְצִינוּ דְּמַה שְׁיִצָּא אַח"כ מִהַבְּשֶׁר שֶׁהוּא הַחֻלְבַּת מִשָּׁם דִּי"ל דְּאֵינוּ יוֹצֵא אֲלֵא הַטַּעַם, וְכֵן הַמֵּיִם שְׁנַבְּלְעוּ בְּכִלֵי לֹא יִפְלוּטוּ הֵם בְּעֲצָמָם אֲלֵא הַטַּעַם.

וּמִפְּנֵי זָה לֹא הִרְגִּישׁ הַג' מוֹהֶרֶשׁ"ק מְדַבֵּרֵי הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל וְנִטְעַמוּ וְנִימְזוּקוּ עִמוּ דְּאֵינוּ נִפְלְט אֲלֵא טַעַם בְּעֲלָמָא, וְיַעֲוִינָן בְּפֶר"מ ג' יו"ד רס"י צ"ה בְּמ"ז. כָּל הַנְּ"ל כְּתַבְתִּי לְהַג' מְנַחֵת מִשָּׁה נֶר"ו כְּשֶׁנִּתְכַּבְּדְתִי בְּקַבְּלַת סְפָרוֹ שְׁשַׁלַּח לִי.

ואחר זמן ראיתי מ"ש בְּשׁוֹ"ת שם אַרְיֵה יו"ד סי' ס"ו (וְהִיא ע"ד הַג' מִנְמ"ש הַגָּ"ל בְּשׂאֵלָה אַחֲרֵת שְׁשֻׁלַח לוֹ וְשָׂה ג"כ נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִבְרָא הַגָּ"ל לְפִי מ"ש הַרְשֵׁב"א וְכו' כִּיעִי"ש וְהִשִּׁיב ע"ד (וְכו' בַד"ה וְהִנֵּה בְּאַמֶּת וְכו').

דָּאף כְּשֶׁבִלַע מִמְשׁוֹ דְּבַר צְלוּל מ"מ מַה שְׁפּוּלְט אַח"כ בְּהַתְּבַשִּׁיל נְדָאֵי דְלָא הָוִי רַק טַעֲמוֹ וְלֹא מִמְשׁוֹ דְמַה שְׁפּוּלְט אֵינּוּ גּוּף הַמִּמְשֵׁשׁ כָּלֵל עַכ"ל וְהוּא כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בַעֲנִיּוּתִי. שׁו"ר דְּבִמְנַחַת מְשָׂה שָׁם בַּחֲוִי"ד סִי' ט"ו כ' אֶת אֲשֶׁר שְׁלַח לְהַג' בַּע"ס ש"א.

וּבְסִי' ח"י הִבִּיא תְּשׁוּ' הַש"א. וְהִמְחַבֵּר הִשִּׁיב ע"ד בְּסִי' י"ט וְעַמ"ש הַש"א דְּאֵינּוּ פּוּלְט הַגּוּף מִמְשֵׁשׁ כְּתַב וְנ"ל, וּמ"ש ר"ו"ם דְּמַה שְׁפּוּלְט אֵינּוּ הַגּוּף מִמְשֵׁשׁ הֵא כְּתַבְתִּי בְּזָה דֹא כ' לֹא תִּיקְהִי הַגְּעָלָה לְכָלִי כְּמוֹכֵן וְגַם מְדַבְּרֵי הַרְשֵׁב"א הִבְאִיתִי עַכ"ד.

וְאֲנִי עָנִי אוֹמֵר דְּמִדִּין הַגְּעָלָה אֵין הִכְרַח כָּלֵל דְּאֵנּוּ אוֹמְרִים דְּלַעוּלָם אֵינּוּ פּוּלְט הַכָּלִי אֶלָּא הַטַּעַם וְאֵם אֵינּוּ מְגַעִיל הַכָּלִי יֵשׁ חֲשֵׁשׁ אִסּוּר בְּמַה שְׁיִפְלֹט הַכָּלִי כִּישְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ אֶת הַטַּעַם הַכָּלוּעַ בּוֹ אֶבֶל ע"י הַגְּעָלָה נִפְלֹט הַטַּעַם.

וְהַמִּמְשֵׁשׁ לֹא יֵצֵא בְּלֹא"ה כָּלֵל וְשִׁפִּיר מְהִנֵּי הַגְּעָלָה. וּמְדַבְּרֵי הַרְשֵׁב"א כְּבָר כְּתַבְתִּי מַה שְׁנִלְע"ד.

וְמַה שְׁרַמְזִיתִי לַעֲיִל מְדַבְּרֵי הַפְּרַמ"ג סִי' צ"ה. הִנֵּה בִּמְנַח"מ יו"ד הַגָּ"ל כְּבָר הִבִּיא זֶה עִי"ש מַה שְׁהָאֲרִיף, וְלֹא יִכְוִלְתִּי כְּעַת לַעֲמֹד בְּעַנְיָן זֶה הֵיטֵב כִּי אֵינּוּ מַעֲנִינִינּוּ.

עַתָּה נְדַפְּסִי ס' בְּרַכַּת מְשָׂה לְהַגְּאוֹן בַּע"ס מְנַח"מ הַגָּ"ל נר"ו, וְעִי"ש בְּקוֹנְטְרִיס הַתְּשׁוּבוֹת סִי' מ"א אוֹת ב' מַה שְׁהִשִּׁיב ע"ז: וְאֵם נִמְצְאָת חֲטָה מְרוֹנְפֶּכֶת בְּמִינֵי טִיגוֹן שְׁנִילּוֹשׁ בְּשִׁמּוֹן וּמִים אִם אוֹסֵר בְּמִשְׁהוֹ הַגְּאוֹן עֲנֵג יו"ט בְּסִי' ח"ל דְּלִדְיָן דְּמִי פִּירוֹת עִם מִים אֵינּוּ אֶלָּא חֲמֵץ גּוֹקְשָׁה בְּטַל, וְעִינֵן בְּמַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּסִי' ב' אוֹת ב': טו) מְצַאֲתִי כְּתוּב בְּקוֹנְטְרִיסִי לְהַלְכוֹת פֶּסַח [בְּסִי' תס"ז ס"ב] שְׁהִיָּה מַעֲשֶׂה בְּיוֹם שְׁשִׁי שֶׁל פֶּסַח הַלֵּךְ אִישׁ אֶחָד אֶל עֵין הַמַּיִם וְהַצִּיץ דְּרָף חוֹר אֶחָד שֶׁל הַמַּעֲיִין שְׁבוּ מִתְּכַנְסִים הַמַּיִם וְרָאָה כְּחֻצֵי בִּיצָה פְּרוּסַת חֲמֵץ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְשָׁכַחוּ כָּל הַמַּיִם שְׁבִמְעֵינֵן וּמְצָאוּ בְּאַרְבַּע מְקוֹמוֹת שְׁבִמְעֵינֵן פִּירוֹרִין הַרְבֵּה מְעוֹפְלִין אֶלָּא שְׁרִישׁוֹמֵן נִיכָר וְהַרְבֵּה יְחִידִים שְׁאֲבוּ בּוֹ בְּיוֹם לְצוֹרֵף שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים הָאֲחֵרוֹנִים וְסִינְגוֹ הַמַּיִם וּבִשְׁלוּ וְעָשׂוּ כָּל צְרָכֵי יו"ט בְּמִים אֵלוֹ וְשָׁאֲלוּ עַל זֶה לְהַרְבּ מוֹהַר"ר אֲשֶׁפְּנִזִּי הוֹבָאוּ דְּבָרָיו בְּשׁוֹ"ת מַעֲשֶׂה אַבְרָהָם בַּד' מ"ז ע"ג וְע"ד וְהִשִּׁיב דְּלִדְבָרֵי הַטּוֹר בְּסִי' תס"ז בְּמַעֲשֶׂה שְׁנִמְצְאָת חֲטָה בְּקוּעָה בְּכָלִי שֶׁל מַיִם וּבִשְׁלוּ בְּאוֹתָן מִים תְּבַשִּׁיל שְׁכַתְּבָה לְהַתִּיר מִטַּעַם כִּינּוֹן שְׁהַמַּיִם צוֹנְגִים אֵין חֲטָה גוֹתְנַת בְּהֵם טַעַם וְאֶפִּילוֹ חֲמֵץ גָּמוֹר שְׁנִפְל לְבוֹר מוֹתֵר מִטַּעַם זֶה עִי"ש יֵשׁ לְלַמּוֹד לְנִדּוֹן זֶה דָּאף שְׁמְצָאוּ חֲמֵץ אֵין בְּכֹף כְּלוּם דְּצוֹנְגֵן לֹא בִלַּע וְלֹא פִלַּט אֶף אַ מַה שְׁכַתְּבָה מְרֵן הַב"י שָׁם דְּהַטּוֹר לֹא אָמַר אֶלָּא קוֹדֵם הַפֶּסַח מְשׁוּם דְּכִינּוֹן שֶׁהוּא בְּצוֹנְגֵן אֵינּוּ פּוּלְט אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא וּבְטַל אֶבֶל בְּפֶסַח דְּאִסּוּר בְּכָל שֶׁהוּ אִסּוּר אִם כֵּן בְּנִדּוֹן זֶה יֵשׁ לְאִסּוֹר כִּינּוֹן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְאִם כֵּן כָּל הַתְּבַשִּׁיל אִסּוּר וְכַתְּבָה שְׁבִשְׁוִירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה הִגְהַת ב"י אוֹת י"ט מְסִיק לַעֲנִינֵן הַלְכָה דָּאֵם נִמְצָא חֲטָה בְּמִים אַחַר שְׁכַתְּבָה בִּישְׁלוֹ בְּמִים הֵהֵם אֶפִּילוֹ נְתַרְכָּכָה יֵשׁ לְהַתִּיר אֶפִּילוֹ בְּאַכִּילָה מְשׁוּם סִפְק סְפִיקָא סִפְק עַתָּה נִפְלָה בְּהַמַּיִם אִם תִּמְצָא לוֹמַר קוֹדֵם לְכֵן נִפְלָה שְׁמָא עַתָּה נְתַרְכָּכָה אֶבֶל בְּחֲמֵץ דְּלִיכָא אֶלָּא חֲד סְפִיקָא הַתְּבַשִּׁיל אִסּוּר לְשִׁהוּתוֹ וְטַעוֹן שְׁרִיפָה ע"כ מְצַאֲתִי כְּתוּב

בַּקְוֹנְטְרִיס הַנ"ל שְׁנֹכְתָב לַמַּעֲלָה מַעֲשָׂרִים שָׁנָה וְאִינוּ מְצוּי אֶצְלֵי עֵתָה ס' מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם הַנ"ל וְאִינוּ זֹכֵר אִם הֶעֱתִקְתִּי אֶז אֶת כָּל דְּבָרֵי תְשׁוּבָה הַנ"ל בְּעֵגְנִי זֶה כִּי אִוִּילִי יֵשׁ שָׁם עוֹד אֵיזָה צְדָדִים לְבָנוֹת וְלִסְתּוֹר כְּדָרָה הַפּוֹסְקִים [וּמִמָּה שֶׁכָּתַב הָרַב דְּבָרֵי מְנַחֵם סִי' תס"ז הַגב"י אוֹת י"ו מִתְבָּאָר דְּמִסְקָנְתוֹ לְאַסּוֹר שֶׁכָּתַב וְנ"ל לְעֵינַי בִּס' מַעֲשֵׂה א"ב בְּנ"ד שֶׁמְצָאוּ חֲמִיץ בְּמַעֲיָן תוֹרַת הַפֶּסֶח דְּהַמִּים וְתַבְשִׁילִים אֲסוּרִים ע"כ אֶלָּא שָׁאִין מִבְּנֵי אֶרֶץ אִם טַעְמוֹ הוּא מְשׁוּם דְּבָרֵי מְרִן הַב"י אוֹ מְטַעְמִים אַחֲרֵיהֶם] וְאֶרְשׁוּם פֶּה מֵה שְׁנַלְע"ד לְהַעִיר בְּזֶה בִּס"ד דְּהַנָּה מֵה שֶׁהֵבִיא מִדְּבָרֵי הַטּוֹר לְפִי הַנִּרְאָה אִינוּ עֵינַי לְגִדּוֹנוֹ דְּעַד כָּאֵן לֹא סְבִירָא לִי הַלְהִיב"ה דְּצוּנֵי לֹא בָּלַע וְלֹא פָּלַט אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא נִשְׂרָה מַעַת לַעַת דְּאִם נִשְׂרָה מַעַת לַעַת הִנָּה לִי כְּבוֹשׁ כְּמַבּוֹשָׁל וּמַגּוּף הַמַּעֲשֵׂה הַנ"ל נִרְאָה דְּחֲמִיץ זֶה שֶׁנִּמְצָא מְעוֹפֵל בְּמִים כְּכֹר שֶׁהָא שָׁם מַעַת לַעַת וְאֲסוּר כְּמַבּוֹשָׁל כְּמוֹ בְּכָל הָאִסּוּרִים דְּלֹא נִחְלְקוּ אֶלָּא בְּנִכְבָּשׁ קוֹדֵם פֶּסֶח כְּמוֹ שֶׁרְשָׁמְתִי בַּקְוֹנְטְרִיס הַכָּלִלִּים מַעֲרַכְתָּ הַכ"ף אוֹת מ"ו מְכַלֵּל דְּבִפְסַח פְּשִׁיטָא לְהוּ דְּאֲסוּר וְכֹן פְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּפִירוּשׁ לְעֵגְנֵי חֲמִיץ בְּפֶסֶח עֵינַי מַג"א ס' תמ"ז ס"ק י"ד וּבְסִי' תס"ז ס"ק י"ט וּבִיאָר שָׁם דְּאִף אִם הוּא סְפֵק אִם שָׁהָה מַעַל"ע אֲסוּר וְעִי"ש בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל וְאֶשְׁלַב אַבְרָהָם דְּאִף דְּמִשְׁהוּ בְּפֶסֶח מִדְּרַבְּנֵי סְבִירָא לִי הַרְבֵּה מַג"א דְּלֹא אֲמַרְיֵנוּ סְפֵק דְּרַבְּנֵי לְקוֹלָא וּבִט"ז ס' תס"ז ס"ק י"ז [ד"ה פְּתַח הַרוֹקַח] וּבִיאָר הֵיטֵב שָׁם ס' ל' וּס"ק ל"ד וּבִש"ע הָרַב מוֹהֲרַש"ז שָׁם אוֹת כ"ט וּמִמָּה שֶׁדִּקְדַּק לְכַתּוּב אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא שֶׁהָתָה בְּתוֹכָם מַעַת לַעַת מוֹכַח דְּדַעְתּוֹ דְּאִם הוּא סְפֵק אִם שֶׁהָתָה אֲסוּר אִף דְּמִיָּרִי בְּחֻטָּה אַחַת שֶׁנִּמְצָאָת בְּמִים אוֹ בֵּינֵי דְּמִסְתַּמָּא אִינוּ אֶלָּא מִשְׁהוּ וּבְחֵי אֲדָם כָּלֵל כִּי אִם אוֹת ט"ו וּבְאֲמַת כִּי הִיָּה בְּדַעְתִּי לְרִשׁוֹם סְפָרֵי דְּבֵי רַב מְפּוֹסְקִים וּבְעֵלֵי הַשּׁו"ת שֶׁכָּתְבוּ כֹּן בְּחֲמִיץ בְּפֶסֶח דְּכְבוֹשׁ כְּמַבּוֹשָׁל אִף רִאִיתִי שֶׁהָאִרִיכוֹת בְּזֶה אִף לְמוֹתֵר וְהוּא פְּשוּט דְּכְבוֹשׁ כְּמַבּוֹשָׁל בְּפֶסֶח כְּשֶׁאֵר אִסּוּרִין וְכִינּוֹן דְּמוֹכַח מַגּוּף הַמַּעֲשֵׂה שֶׁכְּכֹר שֶׁהָהָה חֲמִיץ מַעַת לַעַת אִם כֹּן אֵין רִאָּה לְזֶה מְסַבֵּר רַבֵּינוּ הַטּוֹר וְאִף אִם הוּא סְפֵק גַּם כֹּן כְּכֹר פְּתַבְתִּי מֵה שֶׁכָּתַב הַמַּג"א דְּגַם בְּסֵפֶק יֵשׁ לְאַסּוֹר וְכֹן רִאִיתִי לְהָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם בַּח"א ד' קט"ו סוּף ע"ב שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַרְב"י הֵבִיא דְּבָרָיו בִּס' בֵּית הַרְוָאָה ד' כ"ה ע"א דְּאֶפִּי' סְפֵק כְּבוֹשׁ אֲסוּר וְכֹן כָּתַב בְּפָרִי חֲדָשׁ ס' תס"ב ס"ו וְנ"ל אֶבֶל הֵכָּא דְּלֹא יִדְעִינוּ אֵימַת נְפִלָּה מְסַפִּיקָא וְכו' אֲסַרְיֵנוּ לִי מַחְמַת כְּבוֹשׁ שֶׁהוּא כְּמַבּוֹשָׁל ע"כ וְהָרַב שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה ס' תס"ז אוֹת ל"ד כָּתַב דְּדַעַת הָרַב בֵּית יַעֲקֹב לְהַקֵּל בְּסֵפֶק כְּבוֹשׁ בְּאִסּוּר מִשְׁהוּ דְּרַבְּנֵי וְשֶׁהָרַב מְקוֹם שֶׁמוֹאֵל חֲלֵק עָלָיו וְאֲסוּר סְפֵק כְּבוֹשׁ בְּחֲמִיץ גְּמוּר כְּגוֹן לָחֵם אוֹ עֵיסָה אֶבֶל לֹא בְּחֻטָּה שֶׁנִּתְרַכְּכָה דְּאִיפָּא ס"ס עִי"ש וְכֹן דַּעַת הָרַב גְּבַעַת שְׁאוּל שֶׁהֵבִיא שָׁם וְעֵינַי בִּש"ע הָרַב מוֹהֲרַש"ז בִּס' תס"ז אוֹת מ וּמ"א גְּבִי חֻטָּה שֶׁנִּמְצָאָת בְּחֻבִּית שֶׁכְּבָשׁוּ, בָּה פְּרוּב וְהִיא בְּקוּעָה דְּאֶפִּילוּ לְמֵאֵן דְּאָמַר דְּחֲמִיץ בְּפֶסֶח אִינוּ אוֹסֵר בְּצוּנֵי אֲסוּר שִׁישׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא נִכְבָּשָׁה מַעַת לַעַת אֶבֶל אִם לֹא נִתְבַקְּעָה הַחֻטָּה יֵשׁ לְהַתִּיר מְטַעַם סְפֵק סְפִיקָא וְכו' עִי"ש וְאִף אִם נֹאמַר דְּאִינוּ פְּשוּט לְאַסּוֹר סְפֵק כְּבוֹשׁ בְּמִשְׁהוּ עֵינַי לְהָרַב שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה ד' ל"ב רִישׁ ע"ב שֶׁמִּיָּחַס לְדַעַת רַבֵּינוּ הַרוֹקַח סוּף ס' רצ"א דְּלֹא אֲסַרְיֵנוּ סְפֵק כְּבוֹשׁ בְּמִשְׁהוּ בְּחֲמִיץ מְכַל מְקוֹם בְּנֻדְאֵי כְּבוֹשׁ אֲסוּר בְּבִירוֹר וְאֵין צַד לְהַתִּיר מְטַעַם סְפֵק סְפִיקָא סְפֵק לֹא נִשְׁתַּהֵה הַחֲמִיץ שָׁם מַעַת לַעַת וְאִם תִּמְצָא לּוֹמַר נִשְׁתַּהֵה מַעַת לַעַת שֶׁמָּא נְפִל לְשֵׁם מְקוֹדֵם הַפֶּסֶח וְהִיָּה שָׁם מַעַל"ע וְהַטַּעַם שֶׁפָּלַט קוֹדֵם הַפֶּסֶח אַחַר הַכְּבִישָׁה נִתְבַטַּל בְּשִׁשִּׁים וְאִינוּ חוֹזֵר וְנִעְזֹר דְּמְכַל מְקוֹם כִּינּוֹן שֶׁנִּכְבָּשׁ וְעֵדִין הוּא בְּתַעְרוּבָתוֹ הָרִי נוֹתֵן טַעַם מַחְדָּשׁ בְּפֶסֶח כְּדִין חֻטָּה הַנִּמְצָאָת

בְּתַרְגּוּמָהּ וְחִזְרוּ וְחִמְמוּהָ בְּפֶסַח הַמְּבֹרָךְ בְּסִי' ת"ז ס"ג דְּאֵין חִילּוּק בֵּין חִימוּם לְכַבִּישָׁה בְּזֶה וְכִמוּ שְׁרֵשְׁמִתִּי לְעֵיל בְּסִי' ג' אוֹת יו"ד וְשֵׁם הַבְּאֲתִי דַעַת הֶרֶב מוֹהַרמ"י הוֹבְאוּ דְבָרָיו בְּשׁו"ת פְּרִי צְדִיק ס' י"ט דְּכָל שְׁלֵא נִתְחַדַּשׁ הַכַּבִּישָׁה בְּפֶסַח אֲלֵא עֲמַד בְּכַבִּישָׁתוֹ שְׁמִקְוָדֶם הַפֶּסַח אֵינוֹ חָשׁוּב פְּנִכְבֵּשׁ בְּפֶסַח לְאַסּוֹר בְּמִשְׁהוֹ וְהַבְּאֲתִי דְבָרֵי הַפּוֹסְקִים הַעוֹמְדִים בְּסִכְרַת הֶרֶב הַמְּחַבֵּר פ"ץ דְּגַם בְּזֶה אָסוּר עי"ש: וְאִם נֶאֱמַר דְּבִנְדוּן שְׁבַמְעַשׂ"א הַנ"ל הִיָּה בְּרוּר לְהֵם דְּלֵא שְׁהָה הַחֲמִיץ מֵעַת לַעַת [אַף כִּי רְחוּק הַמְּצִיאוֹת לִידַע פֶּן בְּבִירוּר] וְאֶהְכִי שְׁפִיר מִיָּתִי מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ הַטּוֹר דְּחֲמִיץ שְׁנַפֵּל לְבוּר מְוֹתֵר הֵנָּה מַה שְׁפִתְב לְאַסּוֹר עַל פִּי מַה שְׁפִתְב מֶרֶן הַב"י בְּדַעַת הָרֵא"ש וְהַטּוֹר דְּאֵף דְּצוּנָן לֹא בְּלַע וְלֹא פְּלַט מְפָל מְקוּם מִשְׁהוֹ מִיָּהָ אִיכָּא אָסוּר בְּפֶסַח לִי הַדֵּל נִרְאֶה דְּבָכִי הַאי גּוֹנוֹנָא אֵין לְהַחְמִיר דְּלִפִּי הַנִּרְאֶה דַעַת רַבְּנָן בְּתַרְאֵי שְׁלֵא לְחוּשׁ לָזֶה.

דְּכָלְלָא הוּא דְּצוּנָן לֹא בְּלַע וְלֹא פְּלַט מִיָּדִי וּמֶרֶן בִּש"ע בְּסַעֲיָף י"ב סְתָם פֶּן אֲלֵא שְׁהִבִּיא אַחַר כֶּף יֵשׁ מִי שְׁאֹסֵר וְהוּא לְפִי שִׁיטְתוֹ שְׁבַב"י בְּדַעַת הָרֵא"ש וְאֵינָה מְוַכְרַחַת כְּמוֹ שְׁפִתְב הֶרֶב ט"ז שֵׁם ס"ק י"ו ועי"ש בְּשֵׁאֵר הַמְּפָרְשִׁים וְכֵן פִּתְב בְּשׁו"ת מְשַׁפְּטִים יִשְׁרִים ס' נ"א הוֹבָא בְּזִכּוֹר לְאַבְרָהָם ד' קי"ו ע"א מְעַשָּׂה שְׁמַצָּאוּ בְּפֶסַח חֲטָה אַחַת בְּמִים צוּנָנִים וְכִבְרַב בִּישְׁלוֹ וְלִשׁוֹ בְּאוֹתָן מִים אֶפִּילוּ אִם הַחֲטָה בְּקוּעָה מְוֹתֵר דְּמַה שְׁפִתְב בִּש"ע וְיֵשׁ מִי שְׁאֹסֵר תוֹךְ פֶּסַח לֹא פִתְב זֶה אֲלֵא לְפִי חִילּוּקוֹ וְלִי נִרְאֶה דְּלְכּוּלֵי עֲלֵמָא אֵין חִילּוּק בֵּין קוּדָם לְפֶסַח לְעוֹלָם בְּצוּנָן מְוֹתֵר ע"כ וְהֶרֶב פְּרִי חֲדַשׁ בְּסִי' ת"ס"ז ס"א הָאֲרִיף בְּזֶה דְּבְצוּנָן לֹא בְּלַע וְלֹא פְּלַט כָּלִל וְשֵׁם בְּסַעֲיָף י"ב פִּתְב דְּמַה שְׁפִתְב מֶרֶן וְיֵשׁ מִי שְׁאֹסֵר אוֹלֵי כּוֹנְתוֹ לְהַמְרָדְכִי וּא"ח שְׁהִבִּיא בְּסִי' א שְׁנִרְאֶה מִדְּבָרֵיהֶם דְּאֵף בְּצוּנָן אָסוּר בְּפֶסַח דְּהוּי בְּמִשְׁהוֹ וְאֵין סְכָרָא זֹו מְכּוּוֹנָת לְהִלְכָה אֲלֵא בְּצוּנָן לִיכָּא בְּלִיעָה אִפִּי פְּוֹרְתָא כָּלִל עכ"ל וְכִסִּי' ת"ס"ב ס"ו עֲמַד מִתְמִיָּה עַל הַרִיב"ה וּמֶרֶן שֵׁם דְּמִשְׁמַע מִדְּבָרֵיהֶם דְּאִם נִתְעַרְב מִים אָסוּר וְאִמָּאי הָא בְּצוּנָן לֹא פְּלַט הַחֲטָה וְתִירֵץ מִשׁוּם כְּבוֹשׁ עי"ש אֲלֵמָא סוֹבֵר הֶרֶב דְּבִאֲמַת דַעַת הַרִיב"ה וּמֶרֶן דְּצוּנָן בְּלֵא שְׁיַעוֹר כַּבִּישָׁה לֹא פְּלִיט מִיָּדִי וּבְחִידוּשֵׁי עַל הַטּוֹש"ע ס' ת"ס"ז פִּתְבִּתִּי דְּגַם הֶרֶב מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא בְּסִי' ת"מ"ב ד' כ"ג ע"ג פֶּסַק פֶּן דְּצוּנָן לֹא בְּלַע וְלֹא פְּלַט מִיָּדִי וְכֵן דַעַת הַרְבָּנִים טוֹרֵי זֶהָב וּמְגוֹ אַבְרָהָם וְחִי אָדָם וּמוֹהַרש"ז בִּש"ע שְׁלוֹ.

וְכַמְעַט כָּל רַבְּנֵי הָאַחֲרוּנִים דְּמַעֲיָקֵר הַדִּין אֵין לְחוּשׁ בְּצוּנָן לְפִלִיטָה כָּלִל אִם לֹא בְּמְקוּם שְׁנִנְהֵגוּ לְהַחְמִיר וְכו' וְאִם פֶּן בְּמְקוּם שְׁאֵין מְנַהֵג וְדַאי דְּאֵין לְהַחְמִיר לְאַסּוֹר מַה שְׁכִּבְר אָפוּ וּבִישְׁלוֹ בְּאוֹתָן הַמִּים לְצוּנָן יוֹם טוֹב הָאֲחֲרוֹן דְּמִסְתַּמָּא וְדַאי הוּא דְּחִסָּק גְּדוּל לְהַצְרִיף לְבִשְׁל תְּבִשְׁלִין אַחֲרִים וְגַם הַפֶּסַח מְרוּבָה אֲפֻשֵׁר שְׁיִהֵי בְּזֶה וְאֲפֻשֵׁר גַּם מְנִיעַת שְׁמַחַת יוֹם טוֹב לְאִיזָה מִהַבְּעֵלִי בְּתִים שְׁנִנְשְׁתַּמְשׁוּ בְּמִים הָאֵלוּ וְאֵין לְאֵל יָדָם לְחַזוֹר וּלְבִשְׁל אוֹ מִחֲמַת חִיסוֹר הַלְבַנ"ה אֵין לוֹ דְּמִי"ם אוֹ שְׁאֲפֻשֵׁר לְהִיּוֹת סְמוּךְ לִי"ט וְהַיּוֹם קֶצֶר וְאֵין לָךְ שְׁעַת הַדְּחָק גְּדוּל מְזָה וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְאַסּוֹר לְאַחֲרִים מַה שְׁמַעֲיָקֵר הַדִּין מְוֹתֵר וּבְפֶרֶט בְּשְׁעַת הַדְּחָק וְעֵינָן בִּש"ע הַג' מוֹהַרש"ז בְּסִי' ת"מ"ז אוֹת כ"ד בְּהִגָּהָה שְׁפִתְב דְּבִשְׁעָה"ד כְּגוֹן שְׁצָרִיף לִינּוּ זֶה לְאַרְבַּע פּוֹסוֹת אוֹ לְקִידוּשׁ וְהַבְּדִלָה יֵשׁ לְסִמּוּךְ עַל הָאוּמָרִים שְׁחֲמִיץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּפָחוֹת מִמְעַת לַעַת ע"כ וְהוּא הַדִּין שְׁעַת הַדְּחָק גְּדוּל וְהַפֶּסַח מְרוּבָה כְּזֶה: וְרֵאִיתִי לְהֶרֶב שְׁלַחַן גְּבוּהָ בְּסִי' ת"ס"ז ס"ק כ"ו שְׁפִתְב דְּמַה שְׁפִתְב מֶרֶן בְּסִי' ב וְיֵשׁ מִי שְׁאֹסֵר אִם הוּא בְּפֶסַח הוּא לְפִי שִׁיטְתוֹ בְּב"י וְכו' וְשׁוּב פִּתְב עַל מַה שְׁהַכְרִיחַ מֶרֶן שְׁהַמְעַשָּׂה שְׁהִבִּיא הַרִיב"ה שְׁנִמְצָא חֲטָה בְּקוּעָה בְּכִלֵי שָׁל מִים וְכו' הִיָּה בְּעַרְב פֶּסַח

מדכתב הטעם שאין החטה נותנת בהם טעם וכו' דקשה מי גילה לו דמה שכתב הטור שאין נותן טעם רוצה לומר שיש פנגדה ששים דילקא דלא יחייב טעם כלל קאמר משום דצונן לא פליט כלל ותירץ דפשיטא ליה למרן דנדון הזה היה בכבוש שהוא כמבושל וכו' ולעונן הלכה דעת מרן פסקא סתמית דאפילו בפסח מותר משום דחטה וחמץ במים נותן טעם לפגם כמו שכתבו ראב"ה ורבינו יחיאל ורעיד שראה שנפלו חטים לבור והבאישו מימיו פריח גבלה סרוחה וכו' אתוד"ק ודבריו דחוקים במחילת כחה"ר ומפל מקום הנך רוצה דפסיק ותני להלכה ולמעשה להקל מטעם שנותן טעם לפגם ומותר אף בפסח לדעת מרן והביא שם מה שכתב הפרי חדש לחלק בין חטה לפרוסת פת דמתפרר וכו' ויש לחוש לפירורין ואפילו סינון לא מהני וכו' ולא נתקרה דעתו לחלק בכך וכתב דדעת מרן דדין פרוסה פת חמץ פדין חטים והכי נקיטינו ואפילו אם לש או ביטל במים אלו בלא סינון מותר דדרה החטים והפרורים לישוב בקרקעות הפלי עכ"ל ועם פי נראה שאין לסמוך על דבריו למעשה וכמו שכתב הרב זכור לאברהם בח"א ד' קי"ו ע"א דלא פהרב קמח סולת בד' ק"ג ע"ד שגמשה אחר דברי הרב של"ג העתיק דבריו עי"ש מפל מקום בשעת הדחק ובדיעבד יש לעשות סניף סבתו בכשידוע שלא שיה החמץ מעת לעת וסגנו המים קודם שישמשו בהם כבנדון דידן: ומה שמתבאר מדברי הרב של"ג הנ"ל דחטים ופת במים נותנים טעם לפגם ולא שאני ליה בין מים שפרור למים שבכלי איברא שכן נראה ודאי דעת הרב חק יעקב סי' תמ"ז ס"ק י"ב דאין חילוק בין באר לכלי אף הרב מחצית השקל שם ס"ק ז' כתב בשם הרב אליהו רבה דדונקא בבאר שהם מחפורים הני לפגם אבל במים תלושים לא הני לפגם והחזק יעקב סובר בין בזה ובין בזה אינו פרור דהני לפגם עי"ש: אלא דצריך לדעת אם נוכל לסמוך על הסינון כמשמעות דברי הרב מג"א בסי' תמ"ז ס"ק י"ג דסינון מהני קודם פסח אבל לא בפסח והרב ט"ז שם סק"ו סובר דגם קודם פסח לא מהני סינון ולפי מה שביאר הרב מחצית השקל דברי הרב מגן אברהם הוא שסובר דאין דרו הפירורין לעבור דרו המסננת ואם סגנו בפסח ולא נמצא שום פירור סמכינו על זה גם בפסח ולא חיישינו שהיו פירורין דקין ועברו דרו המסננת אבל אם נמצאו פירורין בסינון אסור משום דנתנו טעם בפסח ולפי זה בנדון שבמעשה אברהם הנ"ל אם נניח שלא נשתהה החמץ במים מעת לעת סינון מהני אף אם ימצא פירורין בהסינון אין שום חשש שהרי לא נתנו שום טעם בצונן בלא כבישה וגם למה שכתב בשם הרב חמד משה לדעת הרב חק יעקב דאם לא סינונו עד הפסח אפי' לא נמצאו פירורין למעלה מכל מקום אסור היין דיש לחוש שמא עד זמן מה קודם הסינון היו בו פירורין גסין ונתנו טעם בפסח ואסרו היין ואחר כך נתמעכו ועברו דרו נקבי הבגד ע"כ נראה דכיון דאין האיסור אלא משום חשש שמא היו גסים ונתנו טעם בפסח בנדון זה שלא שיה מעת לעת לא נתנו טעם ושרי פן נראה לפי סגנון דברי הרב מחצית השקל אף איני מבין למה לו לומר דפירורין הגסין נתנו טעם בפסח ואסרו היין הרי בלא זה יש לאסור לדעת הרב חק יעקב דיש חשש שעוברין פירורין דקין אם פן הרי הפירורין אלו עוברין בפסח ואסרין את היין שהרי יש בו תערובת חמץ וגם בנדון דידן יש לאסור המים מחשש זה שמא עברו פירורין דקין דרו המסננת ובש"ע הג' מוהרש"ז תמ"ז אות כ"ד פתב בהגהה בסינון בפסח ולא נמצא פירור במסננת אף על פי כן יש לחוש שמא היה בו פרור דק מאוד שאינו נראה מחמת שמעורב בלחלוהית יין שבפי המסננות ונפלט

טעמו בפסח לתוף היין ע"כ נראה דר"ל דאין החשש שמא יעבור הפירור הדק ויפול לתוף היין דלזה לא תיזשין רק החשש הוא שמחמת דקותו אינו נראה לעין ונשאר מעורב עם הלחלוחית בנקבי המסננת וכיון שאין חשש שיעבור הפירור ויפול להיין אין לאסור אלא משום הטעם שפלט כבר בפסח קודם שעת הסיונו ואפשר היה להעמיס כונה זו בדברי הרב חמד משה שהביא המחצית השקל כמו שיראה הרוואה אלא דלא נתקרה דעתי העניה לומר פן דהא ח"מ פתב פן לדברי החק יעקב ומדברי הח"י מוכח דיש חשש שמא יעבור הפירור ויפול להיין עי"ש וכתב בש"ע הנ"ל דכשלא מצאו שום פירור על המסננת אם אין מעת לעת משעה שנפל הפת להיין עד שעה שמסננו בפסח אין לחוש שמא נפלט טעם הפירור לתוף היין אף שיש מחמירין בנשירה החמץ בצונן אף בפחות ממעת לעת כיון שאין פאן חמץ גמור אלא ספק שמא נשאר בו פירורין דקין יש להקל ע"כ והיינו כשבטל החמץ מהיין קודם הפסח רק שהסיונו היה בפסח שאם לא פן הרי גם פאן הוא חמץ ודאי כמובן ולפי זה בנדון דידן שלא ניטל החמץ מן המים אלא בפסח אין להקל אמנם כל זה הוא לדעת הסוברים דמשהו מיהא פליט בצונן אף כבר כתבתי למעלה [בד"ה וראיתי וכו'] דבדיעבד ושעת הדחק ויש חשש מניעת שמחת יום טוב והפסד מרובה אנו סומכין אדעת הפוסקים הסוברים דבפחות ממל"ע צונן לא בלע ולא פלט כלל וגם בש"ע הנ"ל פתב שם דאפילו בנמצא פירורין בהסיונו בפסח על פי המסננת שבודאי היו בתוף היין בפסח מכל מקום אם הוא שעת הדחק שצריך יין זה לד' כוסות קידוש הבדלה יש לסמוך שמחמץ בפסח אינו אוסר בפחות ממעת לעת וגם בנדו"ד ודאי חשיב שעה"ד אחר שפבר בישלו התבשילין לצורך יום טוב האחרון: ומרן הפרי חדש בסי' תס"ז סי"ב פתב דפרוסת חמץ אף אם לא נהיה מעל"ע במים אסורים המים לפי שהפרוסה מתפררת לפירורין דקין בתכלית ונמסין במים ואפי' סיונו לא מהני ומה שכתב האגור שבב"י בסוף סי' תס"ז דבארות נכרים שיש לחוש שיש חשש חמץ בו דמהני סיונו והוא חמץ שאינו ידוע אבל אי ודאי איפא חמץ לא מהני וכונתו דמאי דאמרין דלא מהני סיונו אינו אלא משום חשש שמא יעבור איזה פירור דק ומסתיין לחוש לזה בדאיפא חמץ בודאי ולא כשהוא רק חשש שיש בו חמץ זה נ"ל פשוט בכונתו ונסתלקה תמיהת הרב שלחן גבוה שם ס"ק כ"ו על לא הודע מאי שנא דאי מהני סיונו לפירורין דקין גם לודאי חמץ יועיל ואי לא מהני גם לספק לא יועיל עי"ש ולפי מה שכתבתי דברי הרפ"ח ברור מללו כמובן וכתב עוד בפרי חדש שזהו טעמו של הרשב"א בפת שנפל ליין דאף שנפלו משם אסור בפסח משום חשש הפירורין ודלא כהרמ"א בסי' תמ"ז ס"ד שפירש משום שנותן טעם בפסח עי"ש והרב נהר שלום בסי' תס"ז ס"ק י"ב פתב דמה שכתב הרוקח סי' פו"ר שהביא בפרי חדש שם סי"ב דחמץ שנפל לבאר אסורים המים הוא מטעם שהפרוסה מתפררת פירורין דקין ולא מהני בהו סיונו וכדמסיק הפ"ח לדינא וגם בסוף סי' רצ"א שכתב שהמים שבדלי אסור התם נמי הוא מהאי טעמא דמה שנמצא הוא חתיכת חמץ עי"ש והרב אפי' זוטרי ד' קכ"ז ע"ב שקיל וטרי על דברי השלחן גבוה במה שכתב על דברי הפרי חדש דלא ידע מה חילוק יש בין ודאי חמץ לספק חמץ וכתב על דבריו דכתיבנא בעניויתין לעיל ושוב פתב דמה שכתב השלחן גבוה דנקיטין דמהני סיונו אף שהרשב"א שבב"י סי' תמ"ז פתב דלא שרי בסיונו וכן הרוקח אסר מים שבדלי ולא התיר עי"י סיונו כבר פתב המג"א דבסיונו אף הרשב"א מודה ולכולי עלמא שרי

עכ"ד ומוכח דדעתו להסכים לדעת הרב שולחן גבוה דמהני סינון אלא שיש לפקפק במה שכתב להכריח פן מדברי המג"א בסי' תמ"ז ונהרי דברי המג"א ברור מללו דלא אמר להתיר בסינון אלא בסינון שקודם הפסח אבל בפסח לא מהני סינון: ודעת הרב מוהר"י עינאש בשו"ת בית יהודה סי' י"ד דמהני סינון לחמץ שלא נכבש ולא חיישינו שמא יעבור איזה פירור דק דסינון מועיל לכל דבר שיש בו ממשות קצת ואף דשם מר קעסיק על חמץ שנפל לבאר קודם הפסח ואמר מר דאם תמצא לומר שישתייר איזה פירור הרי כבר נתבטל קודם הפסח ואינו חוזר ונעזר מכל מקום נראה שלא פתב פן אלא ליישב גם למי שירצה לדחות ולומר דיש חשש שיעבור איזה פירור אבל דעת עצמו היא שלא לחוש לזה כמו שהוכיח ממה שכתב בטור יו"ד ריש סי' ק"ד [ועיין בזה בחק יעקב סי' תמ"ז ס"ק י"ז] וכן מתבאר ממה שכתב בסוף התשובה [בד"ה ואחרי] וז"ל ואם פן לפי זה בגדון שאלתינו שנשתהה עד הפסח והוי פבוש אין לו תקנה אפי' בסינון פיון דגוף הפפר עדיין קיים כל שעה ושעה נותן טעם מחדש עכ"ל משמע דאם לא הנה שיעור כבישה הנה מהני סינון והיינו עובדא דהרב מעש"א הנ"ל דנראה דלא הנה בו שהיית שיעור כבישה וסמכינו אסינון והרב זכור לאברהם בח"א ד' קי"ו ע"א הביא שו"ת בית יהודה הנ"ל והרב מגן האלף סי' תמ"ז ס"ק י"א הכריח דמה שכתב הרשב"א בתשו' דפת שנפל ליין אסור אין הטעם כמו שכתב בדרכי משה דחיישינו לפירורין וקצת נראה דעתו דלפירורין לא חיישינו כלל ומהני סינון אף דמייירי על דברי הרמ"א דהם בקודם הפסח מכל מקום לפי מה שנראה דדעתו היא שלא לחוש כלל לפירורין נראה דלא שנא קודם הפסח לא שנא בתוך הפסח מהני סינון: וראיתי בס' רוח חיים בסי' תס"ז אות ה' הן ל"ו הובא שם דברי מר נכדו הרמ"ד נר"ו דשקיל וטרי לענין להשתמש בפסח מבאר של נכרים שהישאל שכן עם הנכרי על ידי שישנו המים שישאב בפסח וכתב דאם הסינון הוא מחשש שמא הטיל הנכרי חמץ בבור מה יועיל הסינון דאף לדעת הסוברים דמהני סינון היינו דוקא קודם הפסח אבל תוך הפסח לא מהני משום דנותן טעם בפסח כמ"ש מג"א תמ"ז ס"ק י"ג ויש לחוש שמא נכבש מעת לעת וכו' ואסור אף להסוברים דצונן לא פליט מידי ואין לומר דבור שאני שהם מים חיים ולא קוו וקיימי דמדברי הט"ז סי' תס"ז ס"ק י"ז אין נראה פן ואם נאמר דלא חשידי נכרים להטיל חמץ לבור אם פן סינון למה לי ואולי הסינון הוא לנקייתא בעלמא וכו' והביא מה שכתב החק יעקב בס"ק מ"ה בשם מוהרי"ל שמי ששואב מבארות הנכרי יזהר לסגן המים בכל פעם ששואב ותמה על זה דמה יועיל הסינון וכתב דמה שציין בחק יעקב על דברי מוהרי"ל לעיין במה שכתב בסי' תמ"ז הוא מה שכתב שם בס"ק ל"ג דמתבאר דדוקא קודם הפסח מהני סינון ולא בפסח וכונתו בציון זה לתמוה על מוהרי"ל שכתב דמהני סינון וכו' אלו תנורף דבריו וכבר כתבתי למעלה [בד"ה ומרן] דדעת הפ"ח דלא מהני סינון לכפר חמץ בפסח ודוקא בדאיכא חמץ בודאי אבל פשאינו אלא חשש בעלמא סמכינו אסינון ואינו נראה לי מה שכתב דכונת הח"י בציונו הוא לתמוה בזה על מוהרי"ל ומ"ש דאין לומר דשאני בור וכו' דלא קוו וקיימי וכו' בעניותי לא אוכל לצייר בדעתי דאם נאמר דמי הבור לא קוו וקיימי שיהנה במציאות שהמים הולכים לגמרי ולא ישאר מהם פלום שאם ישארו מהמים שנשרה ונכבש בהם החמץ פלום הרי אלו אוסרים את כל המים ומתערבים בהם וחמץ בפסח במשהו ומשהו אין לו שיעור כלל: העולה מכל האמור דבעובדא שבס'

מעש"א הנ"ל אם ידוע בנדאי שלא נכבש הקמץ במים מעת לעת וכדיעבד שפכר בישלו במים האלו לצורך יום טוב האחרון על ידי סינון היטב יש לסמוך על הסוכרים דצונן לא פלט כלל [הינו לדין דסמכינן אתפא דמרו ואין שום מנהג להחמיר] ודסינון מהני פינון שהוא שעת הדחק ונחשש מניעת שמחת יום טוב והפסד מרובה פדאי הם לסמוך עליהם בשעת הדחק כנלע"ד מתוך מה שרשמתי אף לא להלכה ולא למעשה אני אומר כלל כי אין הכרעת תלמיד קטן ונבזה פמוני מכרעת: שוב ראיתי שיש עוד סניף להתיר אם המעיין הוא בשכונת הנכרים שיש לתלות שהקמץ הזה הוא של נכרי והוא על פי מה שראיתי בספר חדש זכרון יעקב סי' ה' שגשאל בחמץ שנמצא בפסח בבאר של נכרי אם מותר להשתמש מהבאר דכיון דאצל הנכרי התיירא הוא ונתבטל בידו שוב אינו חוזר ונעור כמו בנתבטל קודם הפסח ואחר שהאריך קצת בזה כתב באות ז' דיש ראיה גדולה דכי האי גוונא מיקרי איסורא לגבי ישראל וכו' וסיים ומכל מקום יש לצדד בבאר של נכרי לומר שלא התמירו לאסור במשהו בשל נכרי דהוי צונן וספק פבוש עכ"ל ונראה שפונתו דאף דגם בחמץ של נכרי הדין נותן לאסור במשהו [עיין מה שרשמתי בזה לעיל סי' ג' אות י"ו] מפל מקום בכי האי גוונא דהוי ספק פבוש יש לומר דלא גזרו בשל נכרי: אחר שנים רבות השגתי ספר גילוי דעת לאישי פהן גדול הגאון שלום מרדכי אבד"ק ברעזאן יצ"ו וראיתי שם בד' רי"ח ע"ב אות י"ב שכתב בשם שו"ת שני"ח שהכריח דבחמץ של נכרי או הפקר לא גזרו איסור משהו שאם לא פן איך שותים מים מן הנהרות שפודאי נתערב בהן משהו חמץ אלא נדאי דלא גזרו בשל נכרי והפקר והמחבר יצ"ו הביא עוד דכמה גדולים סוכרים פן דלא גזרו משהו בשל נכרי עי"ש והבאתי דב"ק בסי' ג' אות ט"ז ולפי דברי הגדולים הללו אף אם ידוע שנקבש החמץ במים שבהמעין הרי המעינות הן של נכרים או של הפקר ואין לחוש משום משהו והוא יסוד גדול להתיר בדיעבד ושעת הדחק והפסד מרובה על ידי מה שסינונו המים קודם שגשמשו בהם: ובספר בית האוצר לידדי הרה"ג א"מ חלפון יצ"ו בסי' ח"ן אות ג' הביא שגשאל מהרה"ג מלאדי ונ"ל כמה שהאפריון שלמה הרעיש העולם בדין באר שנמצא בו חמץ והוא מצא בהריטב"א לעבודה זרה ד' מ"ז שכתב בשם הרמב"ן דמים במים במשהו דוקא בתלושין אבל במקוברים אין נאסרים במשהו וצריך להתנישב הרבה בזה דלכאורה פונת הריטב"א רק לענין איסור ע"ז משום דנלא החרים וכו' ואינו ענין לחמץ והמחבר השיבו דהמעין בש"ס ובדברי הריטב"א יראה דאין הטעם משום ולא החרים וכו' אלא שתמה מנא ליה להאפריון לחדש דבר זה וכמה צנוחי בכי מדרשא על הגאון חכם צבי שלמד היתר יישון לפסח מיין נסוף ומצא להגאון ברמזי או"ח בסי' ת"ס ונ"ל אכן קשיא ליתסר מי נהרות שגזרק שם חמץ ונהרי יש חימוץ במקוברים וכל שכן כמה שנתחמץ פכר כפסחים ד' ג"ן ונראה פינון דמשהו דרבנן לא גזרו פשאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו אלא אם פן נודע שנפל חמץ בבאר ידוע דאפשר להסתפק ממים אחרים וכו' ושם הביא מה שהשיב הרב דווארשא ונ"ל הנה בתשובת גור אריה סי' מ"ט הורה להקל בחמץ שנמצא בבאר דחמץ של נכרי דאינו עובר בכל יראה לא אסרו במשהו על פי מה שכתב בתשובת רש"י והובא בבית יוסף ריש סי' תמ"ז דבנתבטל קודם הפסח שאינו עובר בכל יראה אינו במשהו וכן הוא בשערי תשובה סי' תס"ז סקי"ב וכו' ולפ"ז בחמץ בבאר שהוא הפקר וכשמביא המים לביתו מסגנם ולא שייך בל יראה וישפיר בטל

לאכילה פן נראה לצדד וכו' ובספרו פעלים לתורה בקונטרס אור צדיקים ד' ט' סי' ד'
אות ב' הביא דברי הרה"ג מוהר"ר יהונתן עליאשבערג יצ"ו שכתב לבאר דברי
הריטב"א הנ"ל על פי דברי המרדכי הובא בש"ע או"ח סי' ש"ף וביו"ד סי' ק"ב פנין
בגיגית היין הבא בשבת בתוך הגיגית בטל דאף דדבר שיש לו מתירין אסור במשהו הני
מילי פשהיה נזכר האיסור מקודם שנתערב ואחר כך נתערב אבל אם נולד האיסור
בתערובת ולא היה נפרד בפני עצמו ולא היה נזכר מעולם בפני עצמו בטל והכי נמי
דכונתיה דאף דמים במים בכל שהו היינו דוקא פשהתערובת היה בתלוש והיה נזכר
האיסור אבל אם בשעת התערובת נאסרו ולא היו נפרדים ונזכרים מעולם לא היה להם
חשיבות איסור משהו ולא יכול לאסור ואם פן היכא דקסגיד למיזא אם פן בא האיסור
בתוך התערובת ולא היה נזכר מעולם על פן אינו אוסר במשהו ולפי זה לענין חמץ בבאר
אין לו מקום כלל כמובן דאין חלישות המשהו רק מפני שהאיסור דהיינו המשהו הוא
במחנה ולא הנאסר והמחבר שם השיב קצת על דבריו ומפל מקום נראה פמודה לדבריו
ע"ש דב"ק וחידידושי הריטב"א לעבודה זרה וכן רמזי א"ח להגאון אין מצויים אצלי
לענין בדב"ק: שוב השגתי ספר חדש ספר הזכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטאש
יצ"ו וראיתי בהלכות פסח ד' י"ד ריש ע"ב שכתב בשם שו"ת דבר משה מהדורא תננינא
מענין שנמשך צינורות מגיראלנ"ע לשם שנקנסין דרך הצינורות המים לאמבט"י להוליך
דרך שם הי"ש ויוצאים משם המים חזרה למענין שאסור לשאוב מהמענין בפסח משום
חשש משהו ואף דאיתא בספר גור אריה: יהודה דחמץ שנתבטל אצל נכרי בששים מותר
ישאל לאוכלו וכו' וכאן יש לומר דאין היהודי רוצה לזכות בהמים עד אחר הסינון
ובטל בששים מפל מקום מחמת חומרא דחמץ יש להחמיר רק קודם פסח מותר על ידי
סינון ובענין זה כתב שם ד' ט"ו ע"ב דבמנחת משה מחמיר שלא להסתפק מנהר שנקנס
לתוכו חמץ מגרמאליניע אף ברחוק מהגרמאליניע אם אפשר ליקח מבאר ושם בדף ט"ו
ע"א כתב בשם אומץ יוסף שמדברי הריטב"א בחידידושו לעבודה זרה [הנז"ל בד"ה
ובספר] יש ללמוד לכאורה דאם נמצא חמץ בבאר אינו אוסר במשהו אלא שלמעשה
צריך עיון ואין ספק זה מצוי אצלי ואולי פונתו דיש לדחות כמו שדחה הרה"ג מלאדי
יצ"ו וממה שכתב עוד שם בשם טוטו"ד [אולי הוא טוב טעם ודעת שלא ראיתי מעולם]
תלימאה שמצדד דבבאר לא שייך פבוש דשואבין בכל פעם ונתיספו מים חדשים עכ"ל
משמע שפובר דגם במים המחוברים איתיה לחומרת משהו דהא מסתמא לא יפול בתוכו
חמץ כל כך עד שאין פנגדו ששים ואינו אלא משהו ואם היה שייך פבוש בבאר היה
אסור פן נראה קצת ויש לדחות: ובמה שכתב בטוטו"ד לצדד דבבאר לא שייך פבוש
הנה ממה שכתב הרב שערי תשובה בסי' תס"ז והובא בס' זכרון הנז"ל בפעמוד ב' בשם
תשובת פנין עולם שמתיר בבאר שנמצא בו גרעינין משום שאין להחזיק מזמן לזמן
עכ"ל נראה שפובר שגם בבאר איתיה לדין פבוש שאם לא פן למה לי טעמא דאין
מחזיקים מזמן הלא אף אם נחזיק שהיו אלו הגרעינין מקודם לכן ונכפשו מה בכך הא
לא שייך פבוש בבאר אלא ודאי שפובר שגם בבאר שייך פבוש ואולי יש לומר דמספקא
ליה אם יש דין פבוש בבאר ולזה הוצרך לומר הטעם משום שאין להחזיק מזמן לזמן:
מתוך פל האמור למעלה יש לעמוד על דברי גדול בדורינו תנא ירושלמא יצ"ו בספר
הבהיר מעשה איש בחלק א"ח סי' ב' שנשאל על מי צידון הבאים מהנהר להעיר דרך

צינורות באמצעות תיבות של ברזל ומן התיבות נמשכים על ידי צינורות דקות לבתי בני העיר ונענן שיש בנהר ההוא בית רחיים שטוחנים בהם חטים ולותתים החטים ומחמת הליתיה נשמטים גרעיני חטים לתוך התיבות הנ"ל [אשר מהן יבואו המים לבני העיר דרך הצינורות כנז"ל] אם מותר לשאוב מהן בתוך הפסח והעלה דצריכים לשאוב מקודם הפסח כל מה שצריך לשתייה ולבישול וללויש ורק לרחיצה יכולים לשאוב גם בפסח והיה טעמו שמדברי רבני האחרונים שהזכיר שם מתבאר שתופסים בדעת מרן דחטים במים צוננים פולטים כל שהוא ולכן בפסח דאסור במשהו אסור להשתמש בהם לכתחלה ורק בדיעבד אם כבר לשו ובישלו סובר מרן דבצונן אינו מפליט ולכן בנדונו אף שיהיו צריכים להביא ממקום אחר רחוק פחצי שעה אסור להם לשאוב מהנהר בתוך ימי הפסח וכו' אלו תנרף דב"ק ולי הדל יש לשאת ולתת הרבה בדבריו ואין הפנאי עמדו לחזור על לימודי הנ"ל גקוט מיהא מדברי הרב יצ"ו דדיעבד אם לשו ובישלו במים ונמצא בהן חטה אין לאסור והוא תנא דמסייע למאי דכתבנא לעיל אעובדא שבמעשה אברהם הנ"ל להתיר בדיעבד ובשעת הדחק: ובספר בית יצחק לידדי הגאון מפראמישלא יצ"ו בסי' ס"ו נשאל שגפול פרוסת פת לבאר מים בערב פסח ואחר איזה שעות הוציאו הפת ויש חשש שמא נשארו פירורין פה דפת שגפול לנין שהובא ברמ"א סי' תמ"ז סעיף ד' אם מותר לשותות מבאר זה בפסח ויש מי שרצה להתיר במה שרצה לחלק בין יין למים וגם רצה לסמוך על הרב פרי חדש בסי' תמ"ז ס"ק י"ב דמשמע מדבריו דפירורין הואיל ונימוחין במים הווי לח בלח ואם פן אינו חוזר ונעור והרב השואל דחה דבריו והשיב הגאון המסביר דצדקו דבריו במה שכתב לדחות דברי המתיר בחילוקו בין יין למים וגם במה שסמך על מה שגראה מהפרי חדש צדקו דבריו דאין פאן משמעות כלל ובנדאי פירורין הווי יבש בלח וחוזר ונעור אמנם עוד כתב המתיר דיש ספק שמא קודם פסח כבר יצאו הפירורין במים ששיתו הבהמות ממי הבאר וכהך דהגון אברהם סי' תס"ז סק"ד בשם הב"ח דאם אכלו מהתבואה קודם פסח מותר לאכול ממנה בפסח והרב השואל הביא דברי הפרי מגדים בסי' ת"ל שהרגיש על הך דפת שגפול לנין שנתלה שנטל משם קודם פסח ומה שהשיב במקור חיים דמה שתולין הוא משום ספק ספיקא ובפסח דאסור במשהו אין פאן ספק ספיקא וגם הביא דברי הגון אברהם בסי' תס"ז סק"ד לענין לח בלח ודברי המקור חיים שם וקשה על דברי המקור חיים דנהי דלא הוי ספק ספיקא הרי ספק משהו נמי מותר פדכתב הגון אברהם בסי' תס"ז ס"ק י"ב וכו' אף לדינא גראה דנהגנו לאסור ספק משהו בפסח מדבסי' תס"ז סעיף י"ב אנו נוהגים לאסור הפל אף בלא נתבקעו אף דהוי ספק פלוגתא דחיישינו לשיטת הפוסקים דחמץ הוא דבר שיש לו מתירין וספק דרבנן אסור ולכן אין לתלות שהחמץ ניטל משם אלא מטעם ספק ספיקא ושפיר קאמר המקור חיים וכן פונת הגון אברהם בסי' תס"ז סק"ד ושקיל וטרי ליישב תמיהת המקור חיים בסי' תס"ז סק"ג על המרדכי ובית חדש שכתבו לתלות דניטל החמץ וכו' דאייך אפשר לומר בחטים שנתערבו ואחר כך נפל סאה אחת מהתערובת למקום אחר שנתלה שהיא הסאה של איסור דאייך אפשר לומר שנתקבצו כל האסורין באותה סאה וכו': שוב כתב דגור אריה יהודה הורה להקל בבאר שגמצא חמץ וצדד לומר דדוקא בחמץ של ישראל שעבר בבל גראה אסרו במשהו ולא בחמץ של עכומ"ז וכו' והבאתי תנרף דב"ק בסימן ג' אות ט"ז עי"ש: ובספרו בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטרס

אחרון סי' יו"ד נשאל בבאר שמשצאו שם פרוסת חמץ ולא נודע אם סילקו החמץ או נתמעה לפירורין ושצבו ממנו מים שהתיר המורה לשאוב בפסח ושוב נמצא עוד הפעם לחם חמץ והתיר אף שנמצאים בעיר בארות אחרות ומורה אחר אסר לשאוב ואסר התבשילין והפלים שבישלו בהן והשיב אף שהמתיר אמר טעמו משום שמסתמא החמץ הוא של נכרי דלא שכיח בפסח חמץ של ישראל ואם כן איננו אסור במשהו וסבא זו נמצאת בשערי תשובה סי' תס"ז סק"ל וכן פוסק הגאון מוהרש"ק בפנות חיים סי' ש' ובגור אריה יהודה מפל מקום לא יפה עשה המורה להתיר לשאוב מהבאר דהמענין בגור אריה יהודה יראה שלא התיר אלא התבשילין אבל המים אסר לכתחלה והגאון מוהרש"ק לא התיר רק במקום שמשפתמים מן הנהרות ההולכין כמה פרסאות ובמקום אחד עוברין המים דרך גראלינ"ע של נכרים דבדאי אין לאסור מפאת זה כל הנזהר אבל בנמצא בבאר דיכול להיות שהישראל שאב מהמים שיש בו פירורין אף שסגנו המים מפל מקום כבר קבלו המים טעם ואסור לכתחלה לשאוב ואחר שנשא ונתן בעיקר הסבא אם בחמץ של נכרי אסרו במשהו מסיק לדינא דאין להתיר לשאוב לכתחלה אף הפלים שבישלו בהם ודאי מותרים לפסח וגם התבשילין יש להתיר דהוי ספק משהו ויש לצרף סבא הנ"ל לענין ספק משהו ובספרי בית יצחק היתה השאלה בנמצא קודם פסח חמץ בבאר והתירתי לשאוב מן הבאר במקום שאין מים מצויים שיש לתלות שקודם הפסח כבר נשאבו הפירורין ואין פאן ריעותא מה שאין כן בנמצא פירורין בפסח יש להחמיר לכתחלה: וחדשות אני מגיד כי ראיתי בס' חדש [שהשגתי עתה תרנ"ו וכמדומה לי שלא נתפשט במקומות אלו ולזכות את הרבים אעמיס עלי טורח העתקת דב"ק] יד יהודה להלכות שחיטה להגאון מוהרי"ל לאנדא יצ"ו אבד"ק סאדאגורא שבהשטמות הספר בדרך ק"ו ע"ב כתב שבספרו להלכות תערוכת סי' ק"ה כתב דבנהר אינו אוסר משהו בפסח משום דלא גזרו לאסור במשהו אלא היכא דאפשר לבא לידי נותן טעם לא כן בנהר דקמא קמא אזלי ואי אפשר לבא לידי נותן טעם לא אסרו גם במשהו ושוב מצא בספר יהושע בפסקים סי' תקנ"ו שכתב סבא זו כמסתפק אבל באמת היא סבא אמיתית וראה שחכם אחד הביא נידון מי הבארות לפסח ממה שכתב הריטב"א במסכת ע"ז דף מ"ז [המשתחננה למעין מימיו מהו לנסכים וכו' למיא דקמי קא סגיד וקמאי קמאי אזדו או דילמא לדברונא דמיא סגיד וכו' לא צריכא דקא נבעי מארעא ירדן] ונ"ל מכאן נראה דהא דתנו מים במים במשהו דוקא שנתערבו בתלושין אבל במקורין אין נאסרים דאי לא אף דלקמי בלחוד סגיד הא מיתסרי אידך משום תערוכת וכן הורה לי רבינו הלכה למעשה בכומר שזרק המים לבאר דאינו נאסר במשהו עכ"ל ולפי זה הוא הדין דאינו נאסר במקורב במשהו חמץ ולומר דחמץ חמיר מע"ז כי היכי דחמיר לענין אינו מינו הבא להחמיר עליו הראיה: מיהו יש לפקפק על ראית הריטב"א דילמא הא דבע"ז מין במינו במשהו דוקא בנאסר גם להדיט לא כן מעין דאינו נאסר אלא לגבוה ויש ליישב שהרי רבה פחומרי דרב עביד ורב סבירא ליה מין במינו במשהו בכל האיסורין אף בסי' תס"ז בבית יוסף בשם המרדכי משמע דגם באר נאסר במשהו ויש לומר דבריש מקנאות גבי מי גבים ששטה טמא ושטה טהור טמא אמרינו הגם דמי גבה אינו מקבל טומאה מפל מקום לאחר שנתלשו חוזר וניעור אף אמרינו שם במשנה ה' דאם רבו המים על המים שהיו בעת טומאתן שוב אינו חוזר וניעור כמו כן אם מנקין הבאר קודם פסח

ורבו המים אחר כף עד שְהִיָּה שְׁשִׁים על המַעַט הַנִּשְׁאָר בַּבָּאָר כְּשֶׁבָא פְּסַח שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר וְהָא דְבַע"ז שֶׁם בְּמַעֲיָיִן אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר הוּא פִּינּוּן דְּאֵינוֹ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ וְלֹא בְּמִינוּ וְהָר"ן בְּפֶרֶק גִּיד הַנִּשְׁשָׂה פֶתֶב דְּהִיכָא דְמַעֲנֹרֵב הֵיטֵר בְּאִיסוּר שׁוּב הוּי אֵינוֹ מִינוּ וּבְטֵל כְּמוֹ כֵּן פֶּאֵן פִּינּוּן שְׁהִיָּה מוֹתֵר מִתְחַלְהָ וּבְעַת שְׁבָא לְהִיּוֹת נֶאֱסֵר תּוּ הֵיטֵר מַעֲנֹרֵב בּוּ עַל כֵּן הֵהִיטֵר חֲשׁוֹב יוֹתֵר וּבְטֵל אֵלּוּ תַנְרַף דְּבָרֵי הַחֲכָם הַגָּ'ל: וְהִנֵּה הָרָא"ה רַבּוֹ שֶׁל הָרִיטְב"א לֹא מַחֲמַת קִנְשִׁית הָרִיטְב"א סְבִירָא לִיהּ דְּבַמְחַנְבֵּר אֵינוֹ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ אִף הָרִיטְב"א פֶתֶב דְּמַפְאֵן נְמִי מוֹכַח כֵּן דְּכֵן בַּד' ע"ג בְּהַמְשָׁנָה דִּינִין בְּיִינִין וּמִיָּם בְּמִיָּם בְּכָל שְׁהוּ פֶתֶב נְמִי הָרִיטְב"א וְהָא דְקַתְנִי מִיָּם בְּמִיָּם בְּכָל שְׁהוּ דְנוֹקָא בְּתַלוּשִׁין דְּוּמְיָא דִּינִין בְּיִינִין אֲבָל בְּמִיָּם מְחַנְבֵּרִים אֵינָם נֶאֱסֵרִים וְכֵן הוֹרָה רַבֵּינוּ וְכו' עכ"ל אֲבָל בְּוֹדָא דְּאֵינִן לֹוֹמֵר זֶה פְּגִזְרָה בְּעֵלְמָא וְעַל פְּרַחֲטִין יֵשׁ אֵיזָה טַעַם וּסְבִירָא בְּזָה וְאוּלַי כְּמוֹ דְּמִיָּם מְחַנְבֵּרִים אֵינִן מְקַבְּלִים טוֹמְאָה כְּמוֹ כֵּן אֵינָם נֶאֱסֵרִים מַע"ז בְּכָל שְׁהוּ אֲבָל הוּא דְנוֹחַק אִף גִּרְאָה דְּהַטַּעַם הוּא פִּינּוּן דְּמִיָּם מְחַנְבֵּרִים אֵינִן נֶאֱסֵרִים לְהַדְיּוּט כְּלָל אִף הַשְׁתַּחֲוָה לְהֵם כְּמוֹ כֵּן אֵינָם נֶאֱסֵרִים בְּמַשְׁהוּ וְאִי נִימָא דְרַבָּה סְבִירָא לִיהּ דְּתַמִּיד מִיָּן בְּמִינוּ בְּמַשְׁהוּ יֵשׁ לֹוֹמֵר נְמִי דְּדוֹקָא בְּתַלוּשִׁין דְּוּמְיָא דָּדָם פֶּר וְשַׁעִיר דְּהֵם תַּלוּשִׁין אֲבָל מַה זֶה עֲנִין לְחַמֵּץ בְּפֶסַח דְּאוֹסֵר תַּמִּיד בְּמַשְׁהוּ מֵאֵיזָה טַעַם וּסְבִירָא תְחַלְקֵי בּוּ בֵּין תַּלוּשִׁין לְמְחַנְבֵּרִין מִיָּהוּ גַם מַה שֶּׁפֶתֶב הַחֲכָם הַגָּ'ל דְּרַבָּה פְּחוּמְרֵי דְרַב עֲבִיד אֵינִן זֶה כְּלוּם דְּבִשְׁבַת דָּף מ' וּפְסָחִים ד' ק"א אֲמַרְיִנּוּן זֶה עַל כֵּל מְיָלֵי דְפְלִיגֵי רַב וְשִׁמּוּאֵל עֲבִיד רַבָּה פְּחוּמְרֵי דְרַב בַּר מִתְלַת דְּעֲבִיד כְּשִׁמּוּאֵל וְאֲמַרְיִנּוּן שֶׁם דְּרַב פְּחוּמְרֵי דְרַב עֲבִיד וְלֹא כְּקוּלֵי וְהֵינּוּ לֹא דְסוּבֵר דְּהַלְכָה כְּרַב רַק מְחַמִּיר לְעַצְמוֹ כְּרַב אִם כֵּן מַה זֶה עֲנִין לְכָאֵן דְּרַב וְשִׁמּוּאֵל תַּרְוֵייהוּ סְבִירָא דְמִיָּן בְּמִינוּ בְּמַשְׁהוּ אִף ר' יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ סְבִירָא דְגַם מִיָּן בְּמִינוּ בְּנוֹתֵן טַעַם וְהַלְכָה כַּר' יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ מִי אָמַר לוֹ דְּגַם כָּאֵן חוֹשֵׁשׁ לְחוּמְרָא דְרַב וְגַם אִם לְעַצְמוֹ חוֹשֵׁשׁ אֲבָל מֵאִי דְבַעֲיָ בְּוֹדָא לְהַלְכָה מִיָּבַעֲיָ לִיהּ וְעַל פְּרַחֲטִין דְּהָרִיטְב"א סוּבֵר דְּגַם הִיכָא דְנֶאֱסֵר לְגְבוּהָ לְבַד נְמִי רֵאוּי לְאִסוּר בְּמַשְׁהוּ פִּינּוּן דְּחַנְוֵרֵת ע"ז בּוּ כְּדֶאֱמַרְיִנּוּן בְּסוּף דָּף ע"ג בְּשִׁלְמָא יִינִן נְסוּף מִשׁוּם חַנְוֵרֵת דַּע"ז וּבִקְאָמַת גְּבִי מִיָּם שְׁזַרְק הַפְּנוּר לְבוּר אִי נִימָא דִּישׁ לְהֵן דִּין תַּקְרוּבַת [כִּי לֹא מְצִאתִי זֶה בְּהַפּוּסְקִים] מְכָל מְקוּם לְדִידוֹן דְּקִימָא לֵן כְּרַב דִּימִי מְמִילָא אֵינוֹ נֶאֱסֵר זוּלַת אִם בָּא בְּקִלְיוֹת גְּדוּל: גַּם לְהָרָא"ה דְּסוּבֵר דְּמְחַנְבֵּרִין אֵינִן נֶאֱסֵרִין כְּלָל פְּשׁוּט דְּגַם אִם נַעֲשׂוּ תַלוּשִׁין אַחַר כֶּף אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר עוֹד וּמַה שֶּׁפֶתֶב הַחֲכָם הַגָּ'ל בְּזָה מְדַבְּרֵי הָר"ן גְּבִי תַגִּי מַשְׁהוּ אֵינִן עֲנִין לְכָאֵן כְּמוֹ שְׁבִיֶּאֱרַתִּי בְּסִי' צ"ב ס"ק י"ז אִף בְּכָאֵן מְמִילָא אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר לֹא מְבַעֲיָ לְהָרַמְב"ם וְהָרַב"ד דְּסְבִירָא דְּתַמִּיד בְּאִיסוּר אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר זוּלַת בְּטוֹמְאָה אֲמַרְיִנּוּן חוֹזֵר וְנִעוֹר וְהָרַמְב"ם יוֹתֵר מְזָה סוּבֵר דְּבְטוֹמְאָה גַם טְהָרָה מְעוֹרֵר טוֹמְאָה כְּמוֹ שְׁבִיֶּאֱרַתִּי בְּסִי' צ"ט אִם כֵּן מְמִילָא אֵינִן רֵאָיָה מְמַקְנָאוֹת שֶׁם אִף גַּם לְהַפּוּסְקִים דִּילְפִינִן אִיסוּר מְטוֹמְאָה עַל כֵּל פְּנִיָּם אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר זוּלַת בְּנוֹסָף עוֹד אִיסוּר אֲבָל בְּלֹא נוֹסָף דְּבַר וְגַם הוּא בְּמַשְׁהוּ וְלֹא בְּנוֹתֵן טַעַם לִיכָא לְמֵאֵן דְּאָמַר דִּיהָא חוֹזֵר וְנִעוֹר זוּלַת בְּחַמֵּץ בְּפֶסַח יֵשׁ סוּבְרִים דְּחוֹזֵר וְנִעוֹר כְּשֶׁבָא פְּסַח מִהַטַּעַם שְׁבִיֶּאֱרַתִּי בְּסִי' ס"ט ס"ק ס"ג אוֹת ח' בְּסוּפּוֹ עִי"ש אֲבָל בְּזָה אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר עוֹד אִי נִימָא דְּאֵינוֹ אוֹסֵר בְּמְחַנְבֵּר מְכָל שְׁכֵן לְדִידוֹן דְּקִימָא לֵן דְּגַם בְּפֶסַח אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִעוֹר וְאֵינִן לְלַמּוּד שׁוּם דְּבַר מְחַנְוֵרֵת מְקַנָּאוֹת כִּי נְמַצָּא כְּמַה חַנְוֵרֵת בְּמְקוּמוֹת אֲשֶׁר אֵינִן שְׁיִיכוֹת כְּלָל בְּשִׁאֵר אִיסוּרֵי: וְקִנְשִׁית הָרִיטְב"א לֹא הִבְנִיתִי דְּהָא בְּגִמְרָא אֲמַרְיִנּוּן דְּקַמְאֵי קַמְאֵי אֲזוּדוֹ וְאִם כֵּן אִף אִי נִימָא כְּמוֹ שֶׁפֶתֶבוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם וְכֵן הָרִיטְב"א דְּעַל

פְּרָחִין אֵין הַמַּעֲנֵן יוֹצֵא חוּץ לְשִׁדְיָהֶם דָּאֵם לֹא כֵן הָא תַּנּוּן בְּכַבָּא קַמָּא ד' פ"א מַעֲנֵן שְׂיָצֵא בַתְּחִלָּה בְּנֵי הָעִיר מִסְתַּפְקִין מִמֶּנּוּ אִם כֵּן הוּי מִיָּם שְׁל רַבִּים וְאֵינּוּ נְאֻסְרִים מִכָּל מְקוֹם עַל פְּרָחִין דְּהוּלָּה מִמְּקוֹם גְּבוּהָ לְמְקוֹם נְמוּדָה רַק נִשְׁאַר בְּשִׁדְיָהֶם וְאֵינּוּ יוֹצֵא לְהִלָּאָה כִּי אֵין בּוֹ אֱלָא כְּדֵי סִיפּוּקֵם אֲבָל עַל כָּל פְּנִים בְּמְקוֹם הַלִּיכָת הַמַּעֲנֵן עֲצָמוּ קַמָּא מְזִלָּא [אֲזִלָּא] דְּבִזְהָ קָא מִיבְעֵיָא לִיהָ אִם כֵּן מַה מַּשְׁהוּ נִמְצָא בְּמְקוֹם הַמַּעֲנֵן עֲצָמוּ דְּנֻדָּי קַמָּאי קַמָּאי שְׁטָפוּ אֶת הַמַּעַט הַנִּשְׁאַר שָׁם וּבְכַבָּא קַמָּא שָׁם מְתַרְצֵי הַתּוֹסְפוֹת דִּיש חִילּוּק בֵּין נּוֹבַע מִעֲצָמוּ אוֹ אִם עַל יְדֵי תְּפִירָה שְׁלוֹ וְכֵן פְּתִיבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּעִבּוּדָה זָרָה דָּף ט"ו וְהַגֵּם דְּכָאן קִתְּנֵי מַעֲנֵן יֵשׁ לוֹמֵר נְמִי דְּחִפְרָה בְּמְקוֹם גְּבוּהָ עַד שְׁמַצָּא מַעֲנֵן וְיוֹצֵא לְמְקוֹם נְמוּדָה וְגַם בְּלֹא זֶה אֵין רְאִיָּה מִמַּעֲנֵן הַהוּלָּה לְבָאָר דְּבַמַּעֲנֵן הַהוּלָּה בְּנֻדָּי אֵין גּוֹזְרִין בְּמַשְׁהוּ גַם בַּתְּקַרְבָּת דְּכִי אִם זוֹרֵק הַכּוֹמֵר הַמִּים לְנֶהָר נְאֻסֵר כָּל הַנֶּהָר בְּנֻדָּי לֹא מִסְתַּבְּרָא וְיֵשׁ לוֹמֵר הַסְבְּרָא כְּמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי גְּבִי חֲמִץ כִּינּוּן דָּאי אֶפְשָׁר לְבֹא שָׁם לִידֵי אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא לֹא גְזָרוּ בְּמַשְׁהוּ וּבְנִידוּן הַבְּאֵרוֹת שְׁמַנְקִין קוֹנְדֵם פְּסַח נִרְאָה לִי מִמִּילָא כִּינּוּן שְׁהוּא רַק סְפַק חֲמִץ קוֹנְדֵם פְּסַח וְאִם נִשְׁאַר מַה בְּהַרְפֵּשׁ וְהַטִּיט בַּתְּחִתִּית הַבּוֹר כְּכָר נִתְעַפֵּשׁ כְּעֵין שְׁפַתְבַּת הַדְּרָכִי מַשְׁהוּ בַּא"ח סִי' תל"ז בְּשֵׁם שׁו"ת הַרְשֵׁב"א גְּבִי אוֹצֵר חֲטִיִּם דְּמַה שְׁהוּא בַּתְּחִתִּית הַאוֹצֵר אֵינּוּ אֱלָא עֵיפוּשׁ וְסִיְרָחוֹן וְאֵינּוּ חֲמִץ עכ"ל יצ"ו: טז) אֵינְרַע מַעֲשֵׂה שְׁנִתְנוּ בְּפִסְחָא בְּשֵׁר כְּשֵׁר שְׁנִמְלַח לְקִיּוּם בְּקַעֲרָה אַחַת מִיָּם צוֹנְגִים לְהַדִּיחַ מִמִּלִּיחָתוֹ וְשָׂהָה שָׁם כְּשִׁתִּי שְׁעוֹת וּמְצָאוּ שָׁם חֲטָה אַחַת וּלְפִי סִיְגוֹן הַמַּעֲשֵׂה נִרְאָה שְׁחֲטָה זֶה הִיְתָה חֲמוּצָה מִכְּכָר וְהִנֵּה כַּח מְלִיחָה לֹא הִיָּה שְׁכָבָר הָיָה בְּקַעֲרָה מִיָּם הַרְבֵּה לְבַטֵּל כַּח הַמְּלַח וְהַסְפַּק הוּא אִם נְאֻסֵר הַבְּשֵׁר בְּצוֹנְגֵן בְּפַחוֹת מִמַּעַת לַעַת וְרַבִּים רְגִילִים לְהַקְלֵ עַל פִּי דְּבָרֵי הַמַּג"א סִי' תמ"ז סק"ט שְׁהַקְשָׁה דְּבָרֵי הַמְּרָדְכִי אֶהְדְּדִי בְּעֵנְנֵן אִם בְּצוֹנְגֵן אוֹסֵר וְחִילְקֵ בֵּין בְּשֵׁר דְּאִית בִּיהָ פִּילִי דְּאוֹסֵר לְתַרְנַגְלוֹת דְּלִית בִּיהָ פִּילִי.

וְהוֹקְשָׁה לוֹ דְּבָרֵי הַהַגְמִי"י וְתִירֵץ דְּהַמִּים נְאֻסְרִים בְּצוֹנְגֵן וְאֵינּוּ אוֹסְרִים כִּי אֵין כַּח בְּצוֹנְגֵן לְהַבְלִיעַ וְלְהַפְלִיט וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְהַתִּיר בְּנִידוּן דִּידֵן אִף אִם הַחֲטָה הִיְתָר חֲמוּצָה מִקוֹנְדֵם אִף לְדִינָא נִרְאָה לוֹמֵר בְּזֶה דְּבָר חֲדָשׁ דְּהַחֲטָה שְׁלֹא נִתְחַמְצָה לֹא תַחֲמִיץ בְּעוֹדָה בְּמִים שְׁהָרִי פְּסָקִינוּ בְּעִלְמָא תַטִּיל בְּצוֹנְגֵן דְּמוֹנַע מְלַחְמִיץ אֱלָא דְּאִתְרַךְ מִמְהַרְת לְהַחֲמִיץ בְּלִישָׁה וּבְמִרְדְּכִי וְהַגְמִי"י מִיָּירוֹ בְּחֲטָה שְׁהִיְתָה חֲמוּצָה מִכְּכָר וְשׁוּב נִפְלוּ לְמִים דְּאִז גַּם צוֹנְגֵן מְבַלֵּיעַ וְעַל כֵּן חֲטָה שְׁנִפְלָה לְמִים וְלֹא הִיְתָה חֲמִץ גַּם הַמִּים מְוַתְרִים וְאֶפְלִי בְּשֵׁר דְּאִית בִּיהָ פִּילִי אֲבָל בְּחֲמוּצָה מִקוֹנְדֵם יֵשׁ חוּמְרָא דְּלֹא כַּהַמַּג"א אֱלוּ תוֹרָף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מוהר"י דִּיִּיטְשׁ בְּשׁו"ת יד יוסף סִי' כ"ו וְהִנֵּה מַה שְׁפַתְבַּת דְּכְשֵׁהחֲטָה בְּצוֹנְגֵן לֹא תַחֲמִיץ כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ תַטִּיל בְּצוֹנְגֵן כֵּן הִיא סְבֵרַת רְאבִי"ה שְׁהַבִּיא הַרִיב"ה בְּסִי' תס"ז מַעֲשֵׂה וְנִמְצָאת חֲטָה בְּקוּעָה בְּכִלֵי שְׁל מִים וְכו' אִף רַבִּינוּ הַטוֹר עֲצָמוּ חוּלְקֵ עַל זֶה וְסוֹבֵר דְּדוֹקָא בְּעִיטָה הוּא דְּמַעַכְבַּ הַצוֹנְגֵן מְלַחְמִיץ כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ תַפַּח תִּלְטוּשׁ בְּצוֹנְגֵן אֲבָל חֲטִיִּם מְתַחֲמִצִים כְּהִיא אֲרַבָּא דְּטַבְעָא בְּחֻשְׁתָּא וְכו' וְכַתֵּב הַרְבַּ בֵּית חֲדָשׁ שָׁם אוֹת יו"ד דְּסְבְּרָא זֶה כְּתוּבָה גַם כֵּן בְּהַגְהוֹת סִמ"ק סִי' רכ"ג וְכַתֵּב שָׁם דְּהַעֲיָקָר כְּסְבֵרַת רְאבִי"ה דְּאֵינּוּ מְתַחֲמִץ בְּמִים צוֹנְגִים כָּלֵל גַּם מַה שְׁפַתְבַּת דָּאֵם הוּא חֲמִץ מִכְּכָר אִף בְּצוֹנְגֵן מְבַלֵּיעַ זֶהוּ הַיְקָף סְבֵרַת הַטוֹר שָׁם דְּכָל שְׁהוּא בְּצוֹנְגֵן אֵינּוּ מְבַלֵּיעַ כָּלֵל וְעֵינּוּ מַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּאוֹת הַקּוֹדֶמֶת שְׁכֵן עֵינְקָר מַצַּד הַדִּין אִם לֹא בְּמְקוֹם שְׁנִיגְוֵן לְהַחֲמִיר וְהַנֶּהָר רּוֹאֵה דְּסְבֵרַת הָאֱלוּ כְּכָר עָלוּ וּבָאוּ בְּסְפָרֵי הַפּוֹסְקִים וְאֵין כָּל חֲדָשׁ וְהַמּוֹרִים לְהַתִּיר מִטַּעַם שְׁאֵין מְבַלֵּיעַ בְּצוֹנְגֵן כְּמוֹ שְׁפַתְבַּת הַמַּג"א אִם מוֹרִים כֵּן

במקום שאין מנהג לאסור או אפי' במקום שיש מנהג לאסור אלא שיש שעת הדחק או הפסד מרובה ודאי אין לערער עליהם וכמו שמתבאר מתוך מה שכתבתי באות הקודמת ועיין בשו"ע הג' מוהרש"ז בסי' תס"ז אות ל' ומ"ש ליישב קונשית המג"א בסתירת דברי המרדכי והגמ"י אף בחלקות ישות בין חטה שהיא כבר חמץ לחטה שלא נתחמצה מקודם הנה דברי המרדכי הם בפרק כל שעה בסי' תקס"ח וסי' תקע"ב ובשניהם מייירי בחטה שנמצאת במים כיעי"ש ונוכל לדחוק דבסי' תעק"ב מייירי שפבר נתחמצה מה שאין פן בסי' תקס"ח אף מה שכתוב בהגמ"י שיהביא המג"א לאסור אפילו ע"י מליגה בכל שהוא ומזה דקדק המג"א דבצונן אינו אוסר מייירי בחמץ ולא בחטה כיעי"ש ואם פן נראה דאין ליישב דברי ההגמ"י כמו שכתב ביז יוסף ובהכרח לומר כמו שכתב הרב מגן אברהם: ואם בערב פסח מצאו בתרנגולת מלוחה חטה שנתרפכה כתב בשו"ת יד יוסף הנ"ל בסוף סי' קי"ג ד' קכ"ה סוף ע"א דהתיר המורה על ידי ששים ותמה עליו שלא ראה דברי הפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח פרק ד' סוף אות ג' וז"ל חתיכה שנפל עליו חטה חמץ בבישויל עד הלילה נתבטל בששים ואין חוזר ונעור בפסח מה שאין פן בצלי פדי נטילה ובמליחה פדי קליפה נאסרה הקליפה והנטילה ובפסח גם פן חוזרת ואוסרת עצמה ואחרים אם נתבטלו עמה עכ"ל וסיים היד יוסף אף אם היה בא מעשה כזה לידי בערב פסח הייתי מורה לקלוף על מקום אחד [שם מבואר בגוף המעשה שלא יכלו לידע מקום שנפל שם החטה] ולבשל התרנגולת בשתי קדרות ולהאכיל לשני בני אדם עכ"ל: יז) שמעתי שרבים פורשים מלשחות הטעי"י בפסח שיש חשש שמשתמשים בטעי"י ואחר כך מייבשים אותו למפור ושמה נשתמשו תחלה עם חמץ לכן שומר נפשו ירחק פי בפסח צריך הרחקה טפי והראשונים לא הזכירו דינים אלו שלא היה מצוי ביניהם דברים אלו במדינות אלו רק חדשים מקרוב באו מארץ תוגרמ"ה פן כתב הרב שבות יעקב ח"ב בסוף סי' ה' ולא ידעתי אף נתפייס בזה דאטו מי זוטרי הגדולים שבערי תוגרמ"ה הנאמאי לא הזכירו דינים אלו שביניהם היה מצוי גם מאז וטפי הנה ליה למימר שלא הזכירו דינים אלו לפי שבזמנם לא נשמע שום חשש זי"ף ושוב אחסור דרי ונתחכמו לזי"ף כמה דברים בדורות האחרונים או שלא היו כל כך רגילים בשתייתו כי אם לרפואה ומרן חיד"א בברפי יוסף סי' תנ"ג אות ג' והרב שערי תשובה שם אות א' הביאו דברי השכו"י וכתב השע"ת דאין לחוש על הכלים שנתבטלו הטעי"י וכן אם נפל לתבשיל ושיש נוהגים היתר על ידי עדות הבקיאים במראה וטעם וריח וכו' עי"ש והנה בעיר מולדתי עיהק"ו ירושלים תובב"א ובשא"ר ערי תוגרמ"ה לא נתפשט שתיית הטעי"י אף בשאר ימות השנה פי אם לרפואה ומקורב שמעתי שמתפשט והולך באה"ק שתיית הטעי"י ולא אדע אף מתנהגים בשתייתו בפסח אף זה כמה שנים אשר אנכי שוכן בתוך בני ישראל בעיירות אלו לא ראיתי ולא שמעתי הנמצא כזה עב"ד חסיד למנוע עצמו מלשחות טעי"י בפסח ולפי היה מגמגם בזה בשתייתו עד שמצאתי בספר בית מאיר על אור"ח שנדפס חדש ממש שכתב הרב בסי' תמ"ז ס"ה [על מה שכתב הרמ"א וכן כל דבר שמבטלים בכלי חמץ כגון יין מבושל או מרקחת וכדומה] בב"י כתב השיב ר"ת על פלים מחומצים שמבטלים בהם הנכרים מי תותים אין לחוש אפילו אין להם פלים מיוחדים לכך דאחזוקי איסורא לא מחזיקינן ועוד דהא טעמי להו כולי שתא וליכא טעם חמץ והדרכי משה כתב בשם פוסקים אחרים דאין לסמוך על זה וטעמם נראה לי דאיכא למיחש שבטלו בפסח

ומשהו שבתוכם פשיטא דאינו נרגש ומפל מקום משמע דוקא בידוע על כל פנים שנתבשל אף שפסק אם הנה הפלי חמץ מחזיקינו כל הפלים בשל חמץ אם אין ידוע שיש להם פלים מיוחדים אבל בספק נתבשל כלל כמו עשב הטעי"י איני יודע מה חשש איסור בו ושמעתי הטעם שמא מזונף שפכר נחלט עליו הרוחחין ונתניבש ובזה ודאי שייכי שני טעמים דר"ת דאחזוקי איסורא לא מחזיקינו וגם דטעמו ליה פולי שתא ובזה אין חשש שנעשה הזיוף בפסח ואית ביה משהו שהרי בא מארץ רחוקה ועוד אמאי לא נימא כל דפריש מרובא פריש ואין הרוב מזונף וכי תימא הואיל וחמץ במשהו לא אמרינו כל דפריש וכו' כמו שפכת הר"ן שבב"א ח"א סי' תקי"ג ותקי"ז ומשנה למלך פרק ז' מהלכות מעילה אין זה מספיק למה דנפרש קודם הפסח לכן לענ"ד אינו אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור בטעות עכ"ל העתקתי כל דבריו וטעמו ונימקו עמו לפי שספר יקר זה נדפס מקרוב ואינו מצוי ביד כל אדם ודבריו נכונים בטעמם ולא יהיה הלב מפקפק בשתיית הטעמי כלל ועוד נראה כי בדורות הקדמונים לא היו רגילים בשתייתו כל כך ולא היו מבחינים בין מזונף לאינו מזונף כי אם הבקיאים אף עתה שנתפשט כל כך לשוטים ערב ובקר וצהרים פולנו בקיאים פולנו יודעים שאין חשש זיוף כלל ומפירים במראה וטעם וריח ואין לחוש כלל ואגב אורחין אודיע כי מה שפכת הרב בית מאיר בשם הר"ן שבתחמץ שהוא במשהו לא אזלינו בתר רובא אין פונתו שהר"ן כתב פן בפירוש לענן חמץ אלא הר"ן מייירי לענן דבר שיש ו מתירין אי אזלינו ביה בתר הרוב כמו שיראה הרואה ומדבריו למד לחמץ דגם הוא כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף אלא דבדעת הר"ן אינו פשוט שסובר דבדבר שיש לו מתירין לא אזלינו בתר רובא עיין בספרים שרשמתי בקונטרס הפללים [בשדי חמד ח"א] במערכת הדל"ת אות י' ובשו"ת מר ואהלת הנדפס חדש ממש לרב גדול בדורינו יצ"ו בדרך ה' ע"ג כתב תוכחת מגולה על אותם שמביאים להם מים רותחים בשבת מבית המשקה ומערין אותם על הטעי"י דמלבד גודל האיסור ובאר שם פמה איסורין נמשכים מזה רחמנא ליצולן ועוד שמסתמא עושים פן גם בפסח והם שני דברים הסותרים דמה שעושים פן בשאר שבתות השנה הוא בטענה נפסדת שהטעי"י הנה כבר נשתמשו במקומו וייבשוהו ואין בו עוד דין בישול ואם פן לדעתם הנפסדת אסורים לשותותו בפסח עי"ש דב"ק בנעם שיח ואני ההדיוט פתבתי בזה במערכת שבת בס"ד בגודל האיסור הזה: יח) נותן טעם לפגם בפסח ידוע מחלוקת הראשונים ואחרונים בזה ואנן נקיטינן כפסק מרן בסי' תמ"ז ס"י דמותר גם בפסח והרמ"א פסק וכן מנהג האשכנזים כמאן דאמר נותן טעם לפגם בפסח אסור ונחלקו בזה רבני האחרונים דהרב מטה יהודה בסי' תב"ן כתב דלא אסר הרמ"א נותן טעם לפגם בפסח אלא בקדירה דבתחלה בלעה טעם מושבח ואחר כך נפגם אבל מה שהוא פגום מתחלה מודה דשרי ומהאי טעמא מהניא הגעלה בפסח לכלי שאינו פן יומו וקרב ערף השלחן בסי' תס"ז אות ח"י הביא דבריו וכתב דליתא דהא טעמא דנותן טעם לפגם בפסח אסור הוא משום דהני כמשהו ומה שייך לחלק בזה בין מושבח מעיקרא לפגום מתחלתו סוף סוף משהו מיהא איכא: ונותן טעם לפגם שנעשה בפסח ביד נכרי היינו שבשל הנכרי תבשיל המותר לישראל בקדירה של הנכרי שהיא של חמץ ואינה בת יומא דמצד שהקדירה אסורה מגעולי נכרי הא הוי נותן טעם לפגם ורק מצד החמץ אף שהוא גם פן אינו פן יומו וקוי נותן טעם לפגם מפל מקום לדעת הרמ"א דנותן

טעם לפגם בפסח אסור יש להסתפק אם גם בשל נכרי אסור נותן טעם לפגם שהרי מה שלפגם אסור הוא משום דמשהו מיהא איפא כמו שפכת הרב ערוף השלחן ואם פן לכאורה נראה דתלי הא בדין אם אסור משהו הוא אף בחמץ של נכרי שהבאתי לעיל בסי' ג' אות ט"ז שהרב שיערי תשובה צדד לומר דבחמץ של נכרי לא גזרו חומרת משהו ואני הדל פקפקתי על זה עי"ש: עתה השגתי ספר חמדת משה וראיתי בסי' ג' שעמד בחקירה זו ונשא ונתן בדברים נכוחים לבאר ולברר דין זה ועם פי לא אוכל פעת לעיין בדבריו אעתיק בס"ד תמצית הדברים והוא זה הביא מה שפכת הרב שיערי תשובה דחמץ של נכרי שנתבטל אצלו בששים בתוך הפסח הוי כמו חמץ שנתבטל בששים לפני הפסח משום דאין שנייה אצלו גזרת חז"ל ולמד מדבריו דאם לענין ביטול בששים כתב דבנתערב אצל עכומ"ז הוי פאילו נתערב קודם הפסח כל שפן שיש לומר פן לענין נותן טעם לפגם דהא לדעת מרן המחבר אסור נותן טעם לפגם קיל מאסור משהו דחמץ אוסר במשהו ונותן טעם לפגם בפסח מותר וכן כתב הטורי זקב בסי' תס"ז סקי"א דנותן טעם לפגם קיל מתערובת משהו וגם במקור חיים סי' תמ"ז סקי"ב מסיק כהט"ז והרדב"ז בסי' תתקע"ח פסק בהרשב"א דמתיר לקנות מנכרי נותן טעם לפגם ומחמיר לקנות ממנו דבר שנתבטל בששים וכעין זה כתב המקור חיים בסי' תס"ז דרטייה שנסרחה ביז נכרי מותר דהוי כמו שנסרחה קודם זמנו וכן בדיו שבישל עכומ"ז בפסח שאסר הרב חק יעקב לכתוב בו השיג הרב חמד משה דדוקא בחמץ של ישראל שנספסל מאכילת פלב בפסח אסור אבל של נכרי הוי כנספסל קודם הפסח ודקדק שפן דעת הרב מקור חיים שהרי בסי' תמ"ב סעיף יו"ד השמיט מה שפכת החק יעקב לאסור דיו שנעשה ביז נכרי בפסח ואף שפספסר אמרי בינה בהלכות פסח סי' ח' השיג על החמד משה ומקור חיים הנ"ל דכיון דגם חמץ של נכרי אסור בהנאה שוב לא פקע ממנו האסור והוי בחמץ של ישראל עי"ש אין לדחות דבריהם משום זה וגם לא ראה מ"ש בשיערי תשובה הנ"ל ועוד הביא מה שפכת הרב פרי מגדים בסי' תמ"ב באשל אברהם אות ט"ו בספרים הנכרכים על ידי נכרי בפסח מחמץ גמור ומערבין בו דב"ק אף שנספסל עתה מכל מקום חל שם חמץ עליו מקודם ואסור לקיים הפריכה שנעשית בפסח והניח בצריף עיון גם בסי' תמ"ב באשל אברהם אות ו' סובר דגם חמץ שנתבטל ביז נכרי בששים בפסח אסור ומסיק הרב יצ"ו דצריף עיון לדינא ושוב נשא ונתן בדין חמץ של נכרי אם אסרו בו משהו והעתיקתי דבריו בעז"ה לעיל בסי' ג' אות ט"ז: (יט) חמץ שנספסל לצונן ושקה שם קודם הפסח מעת לעת ונותן טעם בהצונן אלא שנתבטל בששים קודם הפסח ונמשך שהייתו גם בפסח מעת לעת אי אמרינן דנותן טעם מחדש על ידי מה שנכבש כמו בתרנגולת שחזרו והחמוה בפסח עיין מה שרשמתי בסי' ג' אות יו"ד: כ) אם נמצא חטה מבוקעת על התרנגולת בשעת מליחה או אחר מליחה מבואר בסי' תס"ז סי"ד וכתב הרב שיערי תשובה בס"ק ט"ל בשם הרב צמח צדקה סי' כ"ו חטה שנמצאת על התרנגולת ונמלח עמה תרנגולות אחרות שצריף לקלוף כולם ואם אין ידוע באיזה מהם נגעה החטה הסברא נותנת שצריף להסיר העור העליון מעל גופי התרנגולים לצאת מחשש בליעת אסור עכ"ל הספר הזה לא ידעתי [ואין לומר שט"ס הוא וצ"ל צמח צדק כי הרואה נראה בצ"ץ ולימנהו להני מילי] ולא מצינא לאישתעוויי ניתי ספרא ונחזי פי לא נתבארו דבריו לע"ד מאי קאמר אם בא לומר שצריף לקלוף כולם אף אותם שאינו ידוע אם

נגעה בהם החטה מאי קמשמע לן שְהרי כן ודאי משמעות לשון הפוסקים המדברים בדין
ה והיה די להג' שע"ת לכתוב שבס' הג"ל פסק גם כן שצריף לקלוף פולם כמשמעות פל
הפוסקים ואם בא לומר שהעור העליון הוי בקליפה ויטול העור העליון וזהו הקליפה
מלבד שגם זה פשוט ועיין בש"ע בסע"ף י"ו בדין הזפק גם לא היה צריף להאריף כל פה
רק לכתוב דמה שפיתבו הפוסקים דקולף את פולם כוננתם ליטול העור העליון ומי שנמצא
בידו הס' הג"ל ישפיל בכוננתו שוב ראיתי כי ט"ס יש בשע"ת כי תחת צמח צדקה צ"ל
שמש צדקה סי' ז"ך וקיצר קצת בהעסק וישאלה היתה בחטה שנמצאת על התרנגולת
ונמלחו עמה תרנגולות אחרות שהדין הוא שצריף לקלוף את פולם אם הקליפה הזאת
צריף מכל גופי התרנגולות היינו להסיר כל עור העליון שלהן הואיל ולא ראה ולא ידע
היכא נגעה החטה או די בקליפה מועטת מכל אחת ואחת במקום אחד כפי אומד הדעת
ולזה הוא שהשיב כל שנתערבו ואין ידוע מקום ואופן נגיעתם הסבא נותנת שצריף
לקלפם פולם לצאת מחשש איסור הבליעה עי"ש וכוננתו שצריף לקלוף מכלם את כל
העור ולא סגי שיטול רק במקום אחד מאומד: כא) אם מביאים מים בחביות בפסח ונודע
שנשתמשו בהחביות יי"ש חמץ אם מותר לשותת המים רשמתי בס"ז אות ז: כב) פלי
פסח עם מע"ד שהעמידו בקהל"ע של כל השנה והיתה נקיה ואסר המע"ד משום זיעת
הקאחלע אף שהיתה גבוה הרבה וגם לא היה רותח כלל והתיר הפלי בלי שום טעם
ודעת הנה מנידון זיעה דאוסרת מבואר ביו"ד סוף סי' צ"ב וכתב רמ"א בד"מ סק"ח
ומיירי כגון שהיה חלב במחבת דאי לאו הכי לא היתה ריח החלב של פלי אוסר וכו' וגבי
חמץ בפסח דאוסרין ריחא יש, לומר דאפילו היה הקאחלע נקי יש לאסור המע"ד ועל
הפלי ודאי אין להחמיר דהא יש מקלין בריחא גבי חמץ ג"כ שו"ת צ"ץ להג' מליבאוויץ
בחלק א"ח סי' מ"ג ושקיל וטרי בדין זיעה היוצאת ממשקין ומאוכלין ועיין מה שרשמתי
בקונטרס הפללים במערכת הזיין אות כ"א: כג) ספל שהיה בו בשר מלוח ונמצא בו
חטה מה דין הבשר והפלים עיין לקמן בס"ז אות יו"ד: כד) שן תותבת עשוי מכסף או
מעצם ובכל ימות השנה אוכל בו אם יש לחוש שנבלע בו ממאכלי חמץ על ידי דחיקת
השן בלעיסת המאכלים נחלקו רבני דורנו אם להצריכים הגעלה כדי להשתמש בו בפסח
דעת ידידי הרה"ג אברהם מתתיהו חלפון יצ"ו בספר בית האוצר סי' ט"ל דסגי בשפישוף
בעלמא בלא הגעלה כמו שעושה בשן הטבעי וידידי הרה"ג משה מישל שמואל שפירא
אבד"ק ראגווא יצ"ו הובאו דבריו בספר פעלים לתורה להרב אברהם מתתיהו חלפון
הג"ל יצ"ו בקונטרס אור צדיקים סי' ג' אות ב' דעתו להחמיר להצריכם הגעלה בערב
פסח פינן שאין בזה הוצאה מרובה ולמה יגרע משאר כלי כסף שמגעילים והרב המחבר
שם השיב על דבריו עי"ש דב"ק ובספר פדה את אברהם להרב הגדול מוהר"א פלאג"י
אבד"ק אדמיר יצ"ו בריש מערכת המ"ם ראיתי שכתב שהרב מי באר בס"ז כ"ד חקר
במי שיש לו שן תותבת איך יתנהג באכילתו גבינה ומאכלי בשר וכתב שדבר זה נפתח
בגדולים מרבני טבריא ובתוכם הרב מוהר"ד אשכנזי יצ"ו עד דוד הגדיל פסק ארוך בזה
ובא רעהו הרב משה בארקי יצ"ו והאריף להשיב על כל דברי דוד ואין הספרים הג"ל
מצויים אצלי לעיין בדב"ק נאני הדל רשמתי מאז בקונטרסי זכר עשה במערכת טבילה
ספרי דבי רב המדברים בזה לענין טבילת אשה ואיה"ב פשאגיע לשם אולי אוכל לעמוד
גם בדין שלפנינו בס"ד וזאת לתפון: כה) עוף שנשחט בשלשה עשר בניסן ונשאר עם

הַזֶּפֶק בְּחֶמֶץ שֶׁבְּתוֹכוֹ עַד עָרַב הַפֶּסַח סְמוּךְ לְעָרַב וְהָיָה לְחֵלוּחִית מֵהַזֶּפֶק וְלֹא הָיָה שְׂשִׁים נֶגֶד הַחֶמֶץ וְסְמוּךְ לְעָרַב [בְּעָרַב פֶּסַח] הַפְּרִידוֹ הַחֶמֶץ אִם לֹא נִמְלַח עִם הַחֶמֶץ פְּשׁוּט שְׁמוֹתָר דָּאף שֶׁנִּכְבַּשׁ עִם הַחֶמֶץ לֹא נִכְבַּשׁ רַק הַזֶּפֶק אָבֵל שְׂאֵר הָעוֹף לֹא נִכְבַּשׁ וְאִם נִמְלַח קוֹדֵם פֶּסַח עִם הַזֶּפֶק וְלֹא הָיָה שְׂשִׁים נֶגְדוֹ מִבְּנֵי אֲבָרָהּ סִי' תמ"ז ס"ק ל"ג בְּשֵׁם מוהר"ם דְּאוֹתָהּ תַּרְנַגְלוֹת אֲסוּרָה וְהַפְּרִי חֲדָשׁ מִיִּקָּל וְלִכְאוּרָה יֵשׁ סֶפֶק סְפִיקָא שְׂמָא הִלְכָה בְּמַלִּיחָה בְּקַלִּיפָה וְשְׂמָא הַמְּאָכֵל נִתְעַכֵּל אִף קִשָּׁה לְסִמּוּךְ עַל זֶה כְּמוֹ שֶׁפִּתְבַּח בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא קָמָא חֵלֶק יו"ד ס' כ' לְכֵן הֵדִין הוּא כִּף שְׂאֵם נִמְלַח קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ וְאַחַר כִּף נִשְׁתַּמְשׁוּ בְּפֶסַח בְּתַרְנַגְלוֹת זֹו עִם תַּעֲרוּכָת בְּאִפְּוֹן שְׁהָיָה שְׂשִׁים נֶגֶד הַחֶמֶץ מוֹתָר אִף דְּהַפְּרִי מְגִדִים בְּסִי' תס"ז ס"ק ל"ג נִסְתַּפֵּק אִי אֲמָרִינוּ בְּכִי הָאִי גִוּוֹנָא חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה עִי"ש נִרְאָה דְּזָה תְּלִי בְּפִלּוֹגְתָא דְּחוּזָר וְנַעוֹר דְּלֵהַפּוֹסְקִים דְּחוּזָר וְנַעוֹר הוּא הֵדִין דְּאֲמָרִינוּ חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה בְּכִי הָאִי גִוּוֹנָא וְכִיּוֹן דְּבִבְלִיעָה וְטַעַם בְּעֵלְמָא נְקִיטִינוּ דְּלֹא אֲמָרִינוּ חוּזָר וְנַעוֹר כְּמוֹ שֶׁפִּתְבַּח הַמְּגֵן אֲבָרָהּ בְּסִי' תמ"ז ס"ק נ"ב וְס"ק ז' הוּא הֵדִין דְּלֹא אֲמָרִינוּ נַעֲשִׂית נְבִלָה בְּכִי הָאִי גִוּוֹנָא אִף אִם נִמְלַח בְּעָרַב פֶּסַח אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ אֲסוּרָה הַתַּרְנַגְלוֹת וְהַפְּלִים וּמְכַל מְקוֹם בְּהַפְּסֵד מְרַנְבָה וְסַעוּדַת מְצוּנָה יֵשׁ לְסִמּוּךְ עַל דְּבָרֵי הַפְּרִי חֲדָשׁ כִּיּוֹן דְּיֵשׁ עוֹד סְבָרָא דְּאִיסוּר הַבְּלוּעַ אִינוּ יוֹצֵא בְּלֹא רוֹטֵב וְהָרִי הַתַּרְנַגְלוֹת לֹא נִגְעָה בְּעֵצְמָה בְּהַשְׁעוּרִים שֶׁבְּזֶפֶק דְּהַעוֹר מְפָסִיק וְאִין יוֹצֵא מִהַעוֹר לְתַרְנַגְלוֹת בְּלֹא רוֹטֵב דְּבִבְלִיעָה אֲנִי בְּקִיאִינוּ בִּין כְּחוּשׁ לְשִׁמּוֹן לְכֵן סְבַרְתָּ הַפְּרִי חֲדָשׁ חֲזָקָה וְכֵן כָּתַב בְּפָרִי מְגִדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת סק"כ אֵלֶּה תוֹרָף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מִפְּרָאֲמִישְׁלָא יצ"ו בְּסַפְרוֹ בֵּית יִצְחָק ס' ע"ט וְדְבָרֵי הַפְּרִי מְגִדִים שְׂרַמְז הֵם בְּאִשְׁלֵי אֲבָרָהּ בְּסוּף ס"ק ל"ג [בד"ה אִם מְלַחוּ הַרְבֵּה תַּרְנַגְלוֹת] וְיִמָּה שֶׁכָּתַב דְּבִטְעַם לֹא אֲמָרִינוּ חוּזָר וְנַעוֹר עִיּוֹן כְּמָה שֶׁפִּתְבַּח בְּסִי' ג' אוֹת ד': כו) בִּימֵי הַבְּצִיר קוֹדֵם שְׁיִתְּנוּ הַיַּיִנוֹת בְּחֻבִּיּוֹת מְטָבִילִין סְפוּג בְּשִׁפְרִיט שְׁיִבּוֹלַע בּוֹ שְׁפִירְט הַרְבֵּה וּמִבְעִירִין הַסְּפוּג וְזוֹרְקִין אוֹתוֹ לְחוּף הַחֻבִּית וְסוֹתְמִים הַמְּגוּפָה וּמְגִלְגִּלִין הַחֻבִּית מִצַּד לְצַד עַד שֶׁהַסְּפוּג נִשְׂרַף לְגַמְרֵי וְעוֹשִׂים כֵּן לְמַעַן יֵצֵא הָרִיחַ רַע שֶׁבְּהַחֻבִּית וְאַחַר כִּף נוֹתְנִים בָּהּ הֵינִי וְכָתַב הָרַב הַשּׂוֹאֵל דָּאף דְּיֵשׁ בְּהֵינִי שְׁנוֹתְנִים בְּהַחֻבִּית שְׂשִׁים כְּנֶגֶד הַחֶמֶץ וּמִשּׁוּם בְּיִטוּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה אִין חֲשַׁשׁ כִּיּוֹן שְׂאִינוּ נוֹתֵן טַעַם בְּהֵינִי רַק מִעֲבִיר הָרִיחַ רַע מִהַחֻבִּית וְגַם אִין כְּוֹנָתוֹ לְבַטֵּל הָאִיסוּר וְעַדִּיף נִדוֹן זֶה מִנְדוֹן הַצְּמַח צֶדֶק שְׁנוֹתְנִים חֵלֶב חֻטָּה כִּיּוֹן כְּדִי לְתַקֵּן הֵינִי שֶׁכָּתַב הַמְּגֵן אֲבָרָהּ בְּסוּף ס' תמ"ז דְּאִין בּוֹ מִשּׁוּם בְּיִטוּל אִיסוּר כִּיּוֹן שְׂאִין כְּוֹנָתוֹ לְבַטֵּל הָאִיסוּר וְכֵל שֶׁכֵּן הֵכָא שְׂאִין כְּוֹנָתוֹ לְתַקֵּן הֵינִי מְכַל מְקוֹם נִסְתַּפֵּק אִם רִשְׁאִי לְהַנִּיחַ הֵינִי בְּפֶסַח בְּחֻבִּיּוֹת הַלְלוֹ דְּשְׂמָא נִשְׂאָר בְּהַחֻבִּית יֵין בְּלוּעַ וְנִפְלַט מִהֵן מִשְׁהוּ בְּפֶסַח לְהֵינִי שֶׁבְּתוֹכוֹ וְחֶמֶץ בְּפֶסַח בְּמִשְׁהוּ וְתַמָּה עַל הַמְּגֵן אֲבָרָהּ וּמִחֻצִית הַשֶּׁקֶל בְּסִי' תנ"א סק"מ וְכֵן שְׂאֵר מְפָרְשִׁים שְׁנִרְאָה מִדְּבָרֵיהֶם שְׂאֵם הַטַּעַם הוּא רַק מִשְׁהוּ מוֹתָר לְהַשְׁהוֹת הֵינִי בְּפֶסַח בְּחֻבִּיּוֹת שֶׁל שֶׁכָּר וְהֵלֵא בְּפֶסַח אֲסוּר בְּמִשְׁהוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּגֵן אֲבָרָהּ עֲצָמוֹ לְעַנְיֵן טַעַם לְפָגֵם וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר מוהר"ם שִׁיק בְּסִי' רמ"ח הָאֲרִיף קִצָּת בְּמֵאֵי דְּקִימָא לֹן כֵּל דְּלֹא יִדְעִינוּ כְּמָה נִפְיָק מִינְיָה בְּכוּלִיָּה מִשְׁעָרִינוּ דְּהוּא מִשּׁוּם סֶפֶק דְּהוּי סֶפֶק מִחְסְרוֹן יִדְיעָה דְּאֲסוּר אִף בְּדַרְבְּנָן וְאִי בְּבִלְעָה שְׂבִכְלִים אֲמָרִינוּ חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה וְכִדִּין סֶפֶק כְּבוּשׁ דְּאֲסוּר לְמָה לֹא נֶאֱמַר הַעֲמַד דְּבָר עַל חֲזָקָתוֹ וְאִם כְּשֶׁהָיָה הֵינִי בְּחֻבִּית אִיזָה יָמִים קוֹדֵם הַפֶּסַח יֵשׁ לְתַלּוֹת שֶׁכָּבֵר נִפְלַט בְּהֵינִי הַזֶּה כֵּל מִהַ שֶׁבְּלוּעַ בְּתוֹף הַחֻבִּית וְאִינוּ פּוֹלֵט בְּפֶסַח כֵּלָל וְכִדִּין סֶפֶק מִשְׁהוּ אִם אֲסוּר: וְאַחַר שֶׁנִּשְׂאָ וְנָתַן בְּכֵל זֶה הַעֲלָה לְדִינָא דְּצָרִיף לְהָרִיק

הינן קודם פסח לכלים שאין בהם חשש כלל דאפילו נימא דאיפאחזקה צריף לברר לפי מה שכתב המתצית השקל בדעת המגן אברהם בסי' תל"ז סעיף ב' דצריף לברר והוא הדין דכשאפשר לתמן צריף לתמן ואין לסמוך לכתחלה אחזקה ועוד למאי דקיימא לן בסי' תנ"א סעיף י"ז דנוהגין פדעה דלביית שאור ולביית חרוסת אפילו במתכות אינו מועיל הגעלה לכתחלה ואם פן בנדון הנ"ל יש לו בליעה מיי"ש וגם בדבר חריף קיימא לן ריקא מילתא וכיון דאינו מועיל הגעלה פשיטא שיש לחוש דעדיין יש שם בליעה לכן צריף לערות קודם הפסח מאותה החבית ואף דבנדון הנ"ל ידעינן דיש ששים נגד הבליעה מפל מקום אפשר דפולט מעט מעט פיון דלא מהני ליה הגעלה איפא למימר דהוא הדין דלא מהני מה שעמד בו הינן כל זמן שהוא ונהרי אף הרמ"א בסי' תנ"א סעיף כ"א שהביא דעת המרדכי כתב רק דבדיעבד שרי וכו' אבל לכתחלה משמע דאסור משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה אם פן בנדון דידן מה שנותנים יי"ש בספוג ומבעירין ומשליכין אותו לחביות לסלק הריח ועושין פן לכתחלה אף שאפשר שיצטרכו לאותו הינן לפסח עושין שלא כדיון דהוי כמבטל איסור לכתחלה אף דאין מתפוננים לבטל הוי כפסיק רישיה: כז) ערב פסח שחל להיות בשבת אם מבשל לשבת זה בכלי פסח אין לערות רותח לתוך פלי חמץ אם לא שלא ישתמש בפסח בקדירה זו שעירה ממנה עד לאחר הפסח פן כתב בקונטרס דרוך החיים [להגאון חנות דעת] בסי' קכ"א [בדין ערב פסח שחל בשבת] באות ו' בשם פרי מגדים סי' תמ"ד ונהראני ידידי הרבני המופלג ר' צבי אריה וילקי שו"ב יצ"ו בנתיב החיים להרה"ג מח"ס קב נקי שכתב על זה ואדמו"ר סי' תנ"ג סעיף נ"ט כתב שאין לאסור אלא כשמערה על פלי חמץ מתוך הקדירה עצמה ולא נפסק הקילוח עכ"ל ואמר לי שעיינן שם ולא מצא מה שכתב בשמו: סימן ה בענין בדיקה וביטול וביעור חמץ א) בדיקת חמץ אם שכח לבטל והגיע זמן איסורו אין נשים נאמנות לומר בדקנו פיון דהשתא חייב לבדוק מדאורייתא ובדיקת חמץ טורח גדול ונשים הן עצלניות פן כתב הרב בגדי ישע ולולא דמסתפינא אמינא דבזמן הזה עיינו הרואות דנשי דידן חמיר להו טובא איסור חמץ אפילו במשהו יותר מהאנשים ויגעות הרבה לבער פל דבר שיש בו נידוד חמץ ולכן היה ראוי לומר דאף דבשאר איסורי תורה שיש טורח אין נשים נאמנות שאני חמץ דכיון דחמיר להו יש לומר דנאמנות אלא דיש לומר דלא פליג רבנן אלה דברי הרב מוהר"א ענתבי בקונטרס דרוך חקיה שבסוף ספר חכמה ומוסר אות י"א וספר בגדי ישע [הספרדי אשר כותב בשמו] אין מצוי אצלי ולפי הנראה דבריו סובבים על דברי הפוסקים בסי' תל"ז ס"ד עי"ש ונהאון מוהר"ש זלמן בש"ע שלו שם אות ו' כתב בשם הרבנים ע"ש וא"ז פדברי הרב בגדי ישע עי"ש ומה שכתב הרב מוהר"א ענתבי לחלק בין זמן לזמן הנה אמת דלא רחוקה היא סכרא זו וכיוצא לזה כתב הרדב"ז סי' תפ"ח הביאו הרב יד אהרן במהדורא בתרא סי' תמ"ב בהגהט"ו על מה שכתב ריב"ה בשם ר"י מפריש דערבות שלשין בהן פל השנה אין לסמוך על הנקור כי אי אפשר לנקרן היטב וכתב על דבריו חומרא יתירה זו לא נהגו בה אבותינו דנשי דידן זהירי ובקיאיי ומנקרין שלא ישאר בהן רוע כלל עכ"ל ועיינו להרב מג"א ס"ק י"ו מפל מקום אפשר דלא סמכינן על זה אלא בדבר שהוא משום חומרא מה שאין פן בדבר שהוא חיוב גמור מדאורייתא כבדיקת חמץ כשלא ביטל אין לסמוך על זה וכדמשמע מסתמיות דברי הפוסקים שלא חלקו בענין זה ועיינו להרב פרי מגדים באש"ל

אברהם סי' תס"ז ס"ק ל"ז דהיכא דיש טורח רב או ספק איסור אין להאמין לנשים מה שכתב מספק איסור נראה שפונתו דספק איסור תמור לענגן זה מנדאי איסור דארף דבנדאי איסור בדבר שאין בו טורח נשים נאמנות מכל מקום בספק לא תמיר להו ובשו"ת עמק הלכה בהלכות פסח סי' קכ"ט עמד לבאר בשולח את הקטן לבדוק חמץ בבית שאינו של הקטן אם נאמן לומר בדקתי וכו' אשה ואחר שנשא ונתן בזה ובדיו קטן בדאורייתא במידי דאיתחזק איסורא ואי חמץ מיקרי איתחזק איסורא כתב במסקנתו העולה מזה דהיכא דבידם ממש כגון אשה לנדה ולעשר ולתרום ולגיקור וכדומה בדאורייתא אשה נאמנת אבל לא קטן ובדרבנן כתחומין ובדיקת חמץ אפילו קטן נאמן במידי דאיתחזק איסורא כיון דבידו אבל שליחות מניאש והיכא דלא איתחזק איסורא אפילו אינו בידו רק שליחות כל שבידו לתמן מהימן אבל להעיד מה שראה אינו נאמן: וספק בבדיקת חמץ אם דינו כשאר ספק דרבנן ואזלינו לקולא או דילמא מאחר שעיקר התקנה היתה על הספק יש להחמיר בספיקה האריף בזה בשו"ת הרב מוהר"ן יפה בסי' ט"ו ואגב ריקטאי לא ראיתי שהזכיר מה שנהלקו רבני האחרונים בדין הבדיקה כשלא ביטל עדיין אם היא מדאורייתא או לא וגם בעיקר דינו [בספק בבדיקה] לא פניתי לעיין בדב"ק ואתה תחזנה: (ב) השוכר בית מחבירו בשלשה עשר בניסן בחזקת שאינו בדוק ונמצא שהוא בדוק נסתפק הרב נחפה בפס"ד הביא דבריו מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תל"ז אות ה' אי הוי מקח טעות דכול לומר בעינא למיעבד מצוה והוא באופן שאינו יכול להביא עצמו לידי חיוב והעלה דהכל לפי ראות עיני הדיון דאם נפרת מחשבתו דלדירה הוא דקבעי אינו מקח טעות ואם לא היתה פונתו אלא לקיים המצוה הוי מקח טעות והרב מכתב שלמה עמד בזה והעלה דלא הוי מקח טעות עי"ש בסי' ל"ח וכן דעת הרב ערוף השולחן בסי' תל"ז וכתב שכן פסק הרב מטה יהודה עי"ש ועיין ברפי יוסף ביו"ד סי' רצ"א לענגן מזונה ובגוף הסוגיא דהמשפיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו בדוק או לא [פסחים ד' ד' ע"א] עינייה תחזנה בשו"ת אורי וישעי סי' ס"ח פלפלת נאה בבבאור דברי הרא"ש עי"ש פי חיי"ם ה"ג) אם רוצה לבדוק בליל שלשה עשר לאור הנר שפיר דמי כן העלה הרב נחפה בפס"ד בח"ב ד' א' ע"ב וג' וכדעת הרב פרי חזק בסוף סי' תג"ל דלא פהרבננים ב"ח ומקראי קודש עי"ש ונראה בעיני פדברי הרב מוהר"ש זלמן בש"ע ש"ל סי' תג"ל אות ז דכיון דעל בדיקה זו אינו יכול לברך לפי שאינה בזמן תקנת חכמים ממש לכן נכון הדבר שישאיר איזה חדר לבדוק בליל ארבעה עשר בברכה ואם בדק הכל ולא השאיר פלום יבדוק בליל ארבעה עשר חדר אחד לקיים תקנת חכמים ולא יברך עי"ש ועיין להרבננים שולחן גבוה וברפי יוסף שם ודרף חקיה שבסוף ס' חקמה ומוסר אות ב' וק"ל: ובדיקת אכסדרה דמיקא לן דנבדקת לאורה ויש כפה שישות בזה כמבואר בדברי הפוסקים בריש סי' תל"ג הנה בס' אלף הפגן לידידי הגאבד"ק דובנא יצ"ו עמד בזה בסי' כ"ב והאריף קצת ומסיק כמו שפסקו הרבנים מגן אברהם ופרי חזק כשיטת רוב הפוסקים שהביא הרב בית חזק דביום ארבעה עשר על כל פנים נבדקת לכתחלה לאור הנר ושכן פסקו הגאונים מקור חיים ומגן האלף ובשולחן ערוף הרב ותמה על הרב חיי אדם שהשמיט בספרו דין אכסדרה כולל וגם בבבאור אכסדרה עמד לברר אם היא בלא שום דופן כי אם תקרה על גבי עמודים או שיש לה שלש דפנות ורוח רביעית פתוחה לגמרי עי"ש דב"ק: גם בדין חצר דמיקא לן דאין צריף בדיקה ומפרש הרמב"ם דהיינו

אֲמַצְעָה שֶׁל חֲצַר וּנְחָלְקוּ הָאֲחֵרוֹנִים אִם כְּנִתּוֹ לְמַעַט דְּוָקָא חוֹרִין שֶׁבְחֲצַר שֶׁהֵן צָרִיכִים בְּדִיקָה אֲבָל צְדָדֵי הַחֲצַר דִּינָם כְּאֲמַצְעָה אוֹ שְׁגַם צְדָדֵי הַחֲצַר דִּינָם כְּחוֹרִין וְצָרִיכִים בְּדִיקָה הֵנָּה בְּדִין זֶה גַם כּוֹן עֲמַד יְדִידֵי הָרֵב הַנִּזְ"ל [אֲלֵף הַמְּגוֹן] בְּסִי' כ"ג וְכֹתֵב שֶׁהָרֵב חֹק יוֹסֵף הַסְּפִים לְמָה שֶׁפֶתַח הָרֵב בֵּית חֲדָשׁ דְּצְדָדֵי הַחֲצַר צָרִיכִים בְּדִיקָה דְלֹא כְּהָרֵב חֹק יַעֲקֹב בְּסִי' ק י"א שֶׁכֶּתֵב דְּצְדָדֵי הַחֲצַר אֵין צָרִיכִים בְּדִיקָה וְהַקְּשָׁה עַל הַבֵּית חֲדָשׁ וְלֹא קִשְׁיָא מִיָּדֵי וְכוּ' וְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו וְהַעֲתִיק דְּבָרֵי הָרֵב בֵּית חֲדָשׁ וּמְפֹרָשׁ שְׁגַם הָרֵב בֵּית חֲדָשׁ מוֹדָה דְּדוֹקָא חוֹרֵי הַחֲצַר צָרִיכִים בְּדִיקָה וְלֹא הַצְּדָדִים וְהָרֵב חֹק יַעֲקֹב לְפִי שֶׁלֹּא הֵבִין כּוֹמְדֵבְרֵי הַבֵּית חֲדָשׁ הַשִּׁיג עֲלָיו וְעַל כָּל פְּנִים לְדִינָא כִּינּוּן יָפָה הָרֵב חֹק יַעֲקֹב אֲבָל הָרֵב חֹק יוֹסֵף בְּמַחֲלֵת כְּבוֹדוֹ נָטָה מִקּוֹ הָאֲמָת בְּזֶה וְאֵף לְמָה שֶׁהֵבִין בְּדִבְרֵי הַבֵּית חֲדָשׁ [שְׁגַם בְּצְדָדֵי הַחֲצַר מְצָרִיף בְּדִיקָה] מְכַל מְקוֹם לְדִינָא אֵית לֵן לְמִינְקֻט כְּהֶרְבְּנִים פְּרִי חֲדָשׁ וְחֹק יַעֲקֹב דְּצְדָדֵי הַחֲצַר אֵין צָרִיכִים בְּדִיקָה מֵאַחַר שֶׁכּוֹן מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵי הָרֵב"ן שֶׁהֵבִיא הַחֹק יַעֲקֹב וְלֹא רָאָה דְּבָרָיו הָרֵב בֵּית חֲדָשׁ יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאִם הִיָּה רוֹאָה דְּבָרָיו הִיָּה חוֹזֵר בּוֹ וּמְבַטֵּל דַּעְתּוֹ לְכוֹן בְּרוּר כּוֹן לְדִינָא: וּבְמָה שֶׁהַקְּשׁוּ הַפּוֹסְקִים דְּבָרֵי מְרֵן בִּש"ע דְּבָסִי' תל"ג סְעִיף ו' פָּסֵק דְּהָא דְאֲמַצְעָה שֶׁל חֲצַר אֵין צָרִיף בְּדִיקָה הֵנִי מִיָּלִי מְסַפֵּק חֲמִיץ אֲבָל וְדֹאֵי חֲמִיץ צָרִיף בְּדִיקָה וְאֵילוֹ בְּסִי' תמ"ה סְעִיף ג' מְבֹרָךְ שְׁגַם וְדֹאֵי חֲמִיץ אֵין צָרִיף בְּדִיקָה עַד אַחַר זְמַן אִיפּוּרוֹ שֶׁקִּיל וְטָרֵי הָרֵב הַנִּזְ"ל [אֲלֵף הַמְּגוֹן] יצ"ו שֶׁם וְהֵבִיא מַה שֶׁחֲדָשׁ הִגָּאֹן מְקוֹר חֲיִים דְּחֲמִיץ הֵבִיא עַל יְדֵי תְּרַנְגוּלִים דְּהֵינּוּ שְׁנוֹתָנִים לְפִנְיָהֶם מְזוֹנוֹת תְּמִיד אֵין צָרִיף בְּדִיקָה וְהֵינּוּ הֵהִיא דְּסִי' תמ"ה מַה שֶׁאֵין כּוֹן בְּחֲמִיץ הֵבִיא עַל יְדֵי אָדָם כְּהֵהִיא דְּסִי' תל"ג צָרִיף בְּדִיקָה וְתַמָּה עֲלָיו שֶׁאֵין הַדַּעַת סוֹכֶלֶת לוֹמַר דְּאֵף דְּחֲזִינּוּ חֲמִיץ בְּעֵין כְּהֵהִיא דְּסִי' תמ"ה שֶׁלֹּא יֵהֵא צָרִיף בְּדִיקָה הֵא כִּינּוּ דְּהַחֲמִיץ בְּרוּר בְּעֵינָיו מֵאֵי שֶׁנָּא מִחֲמִיץ הֵבִיא עַל יְדֵי אָדָם וְדָחָה הַסְּמוּכִין שֶׁהֵבִיא הַמְּקוֹר חֲיִים לְדְּבָרָיו וְכֹתֵב שֶׁמְצָא בְּמִגְוֹן הָאֲלֵף שְׁדָחָה דְּבָרֵי הַמְּקוֹר חֲיִים וְשִׁמַּח לְדְּבָרָיו: וּבְדִין חוֹר שֶׁבִּין יִשְׂרָאֵל לְחִבְרוֹ דְּקִיָּמָא לֵן דְּבוֹדֵק עַד מְקוֹם שֶׁיָּדוּ מַגַּעַת וְהַשְּׂאֵר מְבַטֵּלוֹ בְּלִבּוֹ הֵבִיא הָרֵב הַנִּזְ"ל [אֲלֵף הַמְּגוֹן] יצ"ו בְּסִי' כ"ה מַה שֶׁנְּחָלְקוּ הָאֲחֵרוֹנִים אִם בְּוֹדָאֵי חֲמִיץ סָגִי בְּבִטּוּל וְדַעַת הֶרְבְּנִים פְּרִי חֲדָשׁ וְחֹק יַעֲקֹב דְּסָגִי בְּבִטּוּל וְשֶׁהָרֵב חֹק יוֹסֵף הַשִּׁיג עַל הָרֵב פְּרִי חֲדָשׁ וְהוּא נר"ו הַעֲלָה דְּבָרָיו לְדִינָא דְּסָגִי בְּבִטּוּל: וּבְחוֹר שֶׁבִּין יִשְׂרָאֵל לְעַכּוּ"ם שֶׁאֵין צָרִיף בְּדִיקָה וּנְחָלְקוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּוֹדָאֵי חֲמִיץ הַעֲלָה שֶׁם שְׁגַם בְּוֹדָאֵי חֲמִיץ אֵין צָרִיף בְּדִיקָה וְכַדַּעַת הָרֵב בֵּית חֲדָשׁ זוֹלַת לְאוּר הַיּוֹם וְכַמוֹ שֶׁכֶּתֵב הָרֵב חֹק יַעֲקֹב בְּסִי' ד: ד) בְּדִיקַת חֲמִיץ נִרְאָה פְּשׁוּט דְּלִפִּי מְנַהֲגִינוּ שְׁמוּכָרִים הַחֲדָר וְהַחֲמִיץ שֶׁמּוֹנַח בּוֹ שֶׁמְחַוֵּיב הַבַּעַל הַבֵּית לְכַל הַדַּעוֹת חֲיִיב לְבָדוּק שֶׁהָרֵי אֵין מוֹסְרִים לוֹ הַשְּׂטֵר וְהַמְּפָתַח עַד יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר וְאִם כּוֹן עַל עֲלָיו חוֹבֵת בְּדִיקָה תִּיְכַף בְּלִילָה כּוֹן פֶּתַח הָרֵב חֲיִי אָדָם כְּלָל יק"ח אוֹת ח"י וְלִפִּי זֶה כָּל הַחֲנִיּוֹת הַמְּלֵאוֹת מְלֵאֵי חֲמִיץ אֵף שְׁמוּכָרִים אוֹ מְשֻׁפָּרִים אוֹתָם עִם הַחֲמִיץ וְיִהְיוּ בְּרִשׁוֹת הַנְּכָרִי מְכַל מְקוֹם כִּינּוּן שֶׁהַמְּכִירָה הִיא בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר כְּכָר חָל עֲלֵיהֶוּ חוֹבֵת בְּעוֹר בְּלִיל אַרְבַּעַת עָשָׂר וְאֵין פּוֹטֵר אוֹתָם מִחֻיּוֹב הַבְּדִיקָה וְצָרִיף טַעַם עַל מַה שֶׁאֵין נוֹהֲגִים כְּלָל לְבָדוּק הַחֲנִיּוֹת אֵף הַחֲרָדִים וּמְקִיָּמִים מַצּוֹת בְּדִיקָה בְּבֵיתָם דֹּאֵין לוֹמַר כִּינּוּן שְׁעִתִּידִים לְמַכְרָם לְנְכָרִי אֵינָם בְּכָלֵל תִּקְנַת חו"ל דְּכִינּוּן דַּעְדִּין לֹא מְכָרִם לְנְכָרִי לֹא מְסַתְּבְּרָא כְּלָל לוֹמַר דֹּאֵינָם בְּכָלֵל תִּקְנַת חֲכָמִים וְכַמוֹ שֶׁכֶּתֵב הָרֵב חֲיִי אָדָם אֵף מְצָאֵתִי לְהַג' חת"ס א"ח ס' קל"א שֶׁכֶּתֵב וז"ל מִי שֶׁמוֹכֵר חֲמִצּוֹ

לעכומ"ז ערב פסח ומשפיר לו חדר לכה אם מחויב לבדוק [החדר] שהוא בליל ארבעה עשר נראה פשוט דאין צורך דאף דהמשפיר ביתו לישראל ומוסר לו המפתח משחל ארבעה עשר על המשפיר לבדוק התם חיוב בדיקה על החדר על כל פנים שהרי סופו שיהיה ביד ישראל וכינון שהחדר צריך בדיקה על כל פנים וזמן הבדיקה שיהיה אור לארבעה עשר עודנו ביד המשפיר לכן החיוב על המשפיר להוציא הבית מחיוב בדיקה ואינו דומה נמי להיוצא מהבית ואינו נכנס לבית אחר כלל שאף שעכומ"ז נכנס בבית וזוכה בהחמץ שחייב לבדוק תוך שלשים כהרב"י סוף סי' תל"ו התם נהי שאין על הבית חיוב בדיקה שהרי עכומ"ז נכנס בתוכו מכל מקום חיוב על קרקפתא דגברא הוא והוא לא יקיים מצות בדיקה שהרי לא יכנס לשום בית לכן צריך לבדוק מה שאין פו הכא שאין על החדר חיוב בדיקה שהרי סופו להפגס עכומ"ז לתוכו ועל הגברא ליכא חיובא שהרי מקיים מצות בדיקה בשאר חדריו לית דין ולית דיין שיהא צריך בדיקה ואין זו צריכה לפנים כלל עכ"ל הנה טעם זה נכון להמוכרים או משפירים החדר שבו התמצים שאגבו מקנים את התמצים אף למה שנוהגים בכמה מקומות במכירת חמץ על ידי שליח מן רשעה מכל הפעלי בתים שבעיר והמורשה משפיר להנכרי בית אחד ואגבה מקנה לו כל התמצים בכל מקום שהם ואין מקנה להנכרי החדרים שמונח בהם חמץ של כל אחד ואחד נראה דאין טעם זה מספיק פיון שבאמת החדרים ישארו פמקדם ברשות הפעלים ולא יכנס הנכרי לתוכם כלל הרי חובת בדיקת החדר מוטלת על הפעלים וצריכים לבדוק בליל ארבעה עשר פתקנת חכמים והג' חת"ס למה שנושאל השיב פהגון ונתיישב מה שאין נוהגים לבדוק בכשמוכרים החדר שהחמץ מונח בתוכו אבל לא בענין אחר ואף פשמוכרים החמץ עם החדר שהחמץ בו ראיתי להג' דברי נחמיה שדעתו נוטה לסברת הרב חיי אדם והוא שבסי' ל"ה פתב בענין מכירת חמץ שנוהגים למפור בערב פסח הנה קשה לי מכבר דאם פו יהיו אותם החדרים צריכים בדיקה אור לארבעה עשר פדינו וראיתי בס' מקור חיים סוף סי' תל"ו וחי' אדם שפסקו פו למעשה בפשוטות ולפי הנראה אין נוהגין פו וגם אינו מתקבל כל פה מה תועיל הבדיקה פיון שבין פה ובין פה ימפור הפל למחר וזהו ביעורם מה יתן ומה יוסיף פשידע מקום הנחת החתיכות וכן דעת הרב ומ"ץ ומכל מקום קשה לסמוך על סברא בדויה דינא דגמרא ובפרט נגד המפורש בדברי האחרונים הנ"ל וגם קשה להפריש בין זה למשפיר ביתו לחבירו דאם הקנין ומסירת המפתח היא בארבעה עשר לכולי עלמא על המשפיר לבדוק וכו' [וכן פתב שם גם בס' ל"ז עי"ש ולפי דברי הג' חת"ס הנ"ל החילוק ברור כנז"ל ולא קשיא מזה אף פתב עוד] ויש לומר גם פו פיון שמה שקבעו זמן הבדיקה אור לארבעה עשר דנקא הוא משום חשש שכחה והוא הטעם הראשון דרנב"י וכן לענין הפיטול אינו רשאי לסמוך שייבטל מחר פיון דלאו זמן איסורא ולא זמן ביעורא דילמא יפשע וישפח ונהרי כל זה שייך גם בנדון דידן שאינו רשאי לבטל תקנת חכמים על סמך שיימפור למחר מה שאין פו פשיבדוק הרי החתיכות שיימצא יהיו חמץ ידוע ולא חיישינו בזה לשכחה ובטעם זה האריך הוא הצ"ד כמה צדדים ולא נתקרה דעתו ליישב המנהג ולפי דעתו הנכון הוא שתהיה המכירה שלשה או ארבעה ימים קודם הפסח כדי לינצל גם מחשש משתפר באיסורי הנאה המבואר במג"א סי' ת"ן סק"ו ובש"ע הרב שם ס"ח וסי"א ואף דשם פתב דביום י"ג ליכא משום משתפר מ"מ יש חולקים וכו' אלו תנרף דב"ק.

והג' מוהר"ם בעל צמח צדק [החדש] בסי' ל"ו השיבו דאין צריך לבדוק הסדר בליל ארבעה עשר פי חיוב הבדיקה היינו המקומות שאמרה תורה לא יראה וכו' והיינו בכל גבוליה מה שאין פן תדרים הנ"ל שלא יהיו ביום י"ד גבוליה פי אם של אחרים וכו' ועל חשש שמא ישפח פתב דאין לחוש פי העכומ"ז יזכירנו להנאתו וכו' וגם הסדר שהוא שרואים אותו ראיה מביא לידי זכירה ומלבד זה יש לומר לא דמי למה שחששו בגמרא לשכחה דהתם היינו דמהאי טעמא יעשו זמן קבוע לביטול בשעת בדיקה מה שאין פן להטריחו טורח חנם שאין צריך לו כלל מפני חשש שכחה זה אין ללמוד משם דהרבה חשו לטורח עיין בפסחים ד' י"ג מובטח להם וכו' מפני הטורח אלו תנרף דב"ק.

והג' המחבר בסי' ל"ז פתב לפקפק על כל דבריו ולא נתקרה דעתו בהם כיעי"ש והנה דברי הרב מוהר"ם הם פדברי הרב חת"ס אלא שהחת"ס הסביר גם פן החילוק שבין משפיר בית לחבירו ביום י"ד לדין זה וכבר פתבתי דאין מתיישב בזה מה שאין בודקין גם פשאין מוכרים הסדר שהחמץ בו ודע דמה שתמה הג' דברי נחמיה על הג' מוהר"ם דמאי שנא ממשפיר בית לחבירו ביום י"ד וכו' וכתבתי למעלה דלא קשיא מידי לפי מה שהסביר הגאון חת"ס וכו' הנה עתה נדפס שו"ת צ"ח ח"א"ח ושם אתה מוצא בסי' מ"ז דברי תשובתו שבס' דברי נחמיה סי' ל"ו הנז"ל מבוארת יותר וכתב גם פן דלא דמי למשפיר ביתו לישראל דסוף סוף יהיה החמץ בגבול מי שעובר בכל יראה וב"י ומקרה לבדוק לכן מוטל טורח זה עליו לא כן הקא עי"ש: (ה) ביטול חמץ מי שביטל בשעה ששית ולא ביער החמץ אם עובר בכל יראה ולוקה מן התורה נסתפקו בזה רבני ויניציניא שהביא הרב פנסת הגדולה והביא דבריו הרב פרי חדש בסי' תל"ד ס"ב והפיר"ח פשיט לה ממה שאמרו בש"ס ונבטליה בשית פינון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמי דאם לא ביערו עבר אדאורייתא עי"ש שלא סיים לומר לוקה מן התורה [כפתוב בצד אחד בהשאלה] וכן בדין דמלקות מדאורייתא ליפא במשעה חמץ ולא ביערו רק מפת מרדות פמו שפתב הרמב"ם ואם פן מקום הספק הוא רק אם עובר בכל יראה מדאורייתא ונפקא מינה דאחר הפסח אסור ואולי יש נפקא מינה גם אם לחייבו מפת מרדות בכי האי גוונא ועל כל פנים מלקות דאורייתא נדאי ליפא וכבר העירו על דברי רבני ויניציניא הרבנים נהר שלום שם אות ג' ומאמר מרדכי שם ובמה שפתב הרב פרי חדש דעובר מדאורייתא דחה דבריו הרב נהר שלום דבש"ס לא אמרו אלא דאינו יכול לבטלו אבל אם בטלו נדאי דמהני דרק בקדושין דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש הוא דלא מהני עי"ש וכדבריו פתב הרב מים חיים ראפפורט הבאתיו לקמן סי' ח' אות ח' ועי"ש מה שהבאתי סמוך לדברי הפרי חדש מדברי הרב הפרישה ביו"ד סי' ש"ף והרבנים שואל ומשיב בח"ב סי' מ' ובשו"ת רמ"ץ סי' כ"ד שרשמתי שם האריכו בביתאור הסוגיא לדעת הסוברים דמהני עי"ש ובס' דברי מנחם פתב בשם הרב בית דוד סי' קכ"ו דמסיק דאינו עובר מדאורייתא רק מדרבנן וממה שפתב הרב ערוך השולחן בסי' תל"ד אות ד בשם הרב מקראי קודש נראה דמספים דעובר בכל יראה מדאורייתא גם הרב שולחן גבוה העתיק מסקנת הרפר"ח ושכנה"ג דעובר הא למדת דדבר זה שנוי במחלוקת ומשמע דכולי עלמא מודו בביטול אחר תצות מיהא דלא מהני מידי פינון דאיסורא דאורייתא רביע עליה אף ראיתי להרב עמודי אור סי' ס"ח אות ב' שפתב בשם הרב קצות החושן סי' רס"ב דאם שכח לבטל חמצו ובטלו לאחר תצות דמועיל ודומה זה לכלהו אצל יפות דמהני בתרומה ע"כ

וספר הנ"ל אין מצוי אצלי לראות אם הביא דברי הרבנים הנ"ל וחולק עליהם או נעלם דבריהם מעיניו והעמודי אור פתב על דבריו דחלילה לומר פן וכו' ואם פן בבטל חמצו אם הנה אומר קודם זמן שיחול ביטולו לאחר זמן איסורו ודאי דלא מהני דבשעת חלות הביטול ליתא ברשותו וממילא נוחותא דמצנה לא מהני למפרע כלל דסוף סוף מהשתא חזיל עכ"ל עי"ש שלא הזכיר גם הוא דברי הרבנים הנ"ל ובעיקר הדין בבטול בשעה ששית אי מהני הביטול שלא יעבור מן התורה לכאורה נראה דתלי הא במה שנתלקו הפוסקים במאי דאמר רבא כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אם גם באיסוריו דרבנן הדין פן וצריך להתנישב איה"ש במה שכתבתי בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות ה"ן ששם הבאתי בס"ד דברי הפוסקים בכמה מקומות בכלל זה עי"ש וראיתי שפתב הרב אהרן בד' ל"ד אות ל"ו שהרב בית דוד הביא מחלוקת הפוסקים בבטול החמץ בשעה ששית ולא בערו אם עובר בכל יראה ושתמה מאי נפקא מינה מזה לענין דינא ושהרב חקת הפסח בד' ט"ו פתב כמה נפקותות וספרים אלו אין מצויים אצלי ולכאורה יש לתמוה על תמיהת הרב בית דוד דלפום ריהטא נראה דנפקא מינה לענין אם לאסור החמץ אחר הפסח דתלי באם עבר על כל יראה כמו שכתבתי למעלה אמנם הדין עמו לפי מה שמבואר בסוף סי' תמ"ח דחמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח אסור אף על פי שביטלו וצריך להתנישב במה שרשמתי לקמן באות יו"ד עי"ש היטב: ו) מיום עמדי על דעתי קשה עלי לסמוך על אמירת כל חמירא וכו' שרוב ההמון אומרים אותה כמו תחנה ובפרט למה שמבואר ברמב"ם שכ' וז"ל ומה היא השבתה זו האמורה בתורה שביטול בלב ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושפל חמץ שברשותו כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל עכ"ל אמרו אתם הנמצא בר לבב כזה שיהיה לבו באמירת כל חמירא להחשיב החמץ כאין וכאפס ועוד אף אם הביטול מטעם הפקר ושלא כדברי הרמב"ם מפל מקום יש לפקפק פיון שעיקר הביטול הוא כל חמירא ונחמיעא דאיכא ברשותי אפשר דאין בכללה חמץ שנשאר בידי נכרי דהא יצא חזר מרשות ישראל וכו' וכיון שאמר דאיכא ברשותי אין בכלל הפקרו גם חמץ שאינו ברשותו וגם הסברא נותנת פיון שפכר חזר עם החמץ לא היה מחשבתו בביטולו רק מה שהיה אפשר שימצא בביתו בחורין ובסדקין ולא אותו חזר שפכר לנכרי ומהיכא תיתי שיהיה כמסתפק אולי נשאר חמץ שלו באותו חזר ויהיה גם שהוא חמץ בכלל הביטול וכו' פן פתב הג' עטרת חכמים בשו"ת א"ח סי' ה' [ד"ה ומיום] ומשמע דאם נאמר דהביטול הוא מטעם הפקר וגם יהיה הביטול קודם המכירה לנכרי דאז שייך לומר על הפל דאיכא ברשותי פיון דעדין לא מכרו להנכרי אין שום פקפוק על אמירת כל חמירא כמו תחנה בלי פונת הלב להבין מה שמוציא מפיו אף תמיהני שמיום שעמד על דעתו לא ראה מה שפתב הרב מגן אברהם בסי' תל"ד סק"ו וז"ל בקצת נוסחאות פתוב שאם אמרו בלשון הקודש יצא ונראה לי דהיינו דוקא כשיודע לפחות ענין הביטול שיודע שמפקיר חמצו אבל אותם שאין מבינים כלל וסוברים שאומרים איזה תחנה פשיטא דלא יצאו דהאי ביטול מדין הפקר ובענין שיהיה פיו ולבו שוין וכן פתבו מוהרי"ל ומהרי"ו שהבודק לאשה תבטיל בלשון שפירה עכ"ל הנך רואה דאף שפתב דאמירת כל חמירא הוא מטעם הפקר פתב מפני דהאומרו כמו תחנה לא יצא ידי חובתו וכתב הרב חק יעקב שם סק"ט דעיקר לומר ליבטיל ולתנין הפקר וכן פתבו האחרונים

דְּהֶעִיקָר כְּדַעַת ר"ת דְּבִיטוּל מְדִין הֶפְקָר וְכו' וְזֵהוּ מַה שְּׁכַתְבַּהּ הַמַּג"א דְּבִיטוּל מְדִין הֶפְקָר וְכו' פְּלוּמֵר דְּהֶעִיקָר הוּא כֵּן וּבְכָל זֹאת לֹא מְהִינִי אִם שְׁפָתַי נִעוּת בְּאִין מְבִין וְלֹא יוֹדַע עַנְוֵן הַבִּיטוּל: וּמַה שְּׁמִפְקַפֵּק עַל הַבִּיטוּל שְׁלֹאֲחֵר הַמְּכִירָה פִּינּוֹן שְׁאוּמֵר דְּאִיכָּא בְּרִשׁוּתִי וְכו' וְהַסְּבָרָא נֹתְנָת וְכו' הִנֵּה סְבָרָא זֹה פְּתֻבָּה גַם כֵּן הַגָּאוֹן פִּגְנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּסִי' י"ד קְרוּב לְסוּפוֹ דְּמִסְתַּמָּא אִין פְּנִינָת בִּיטוּלוֹ עַל מַה שְּׁמִכְרֵר אִו שְׁסָבֵר שְׁמִכְרֵר וְנִרְאָה דְּגַם אִם יִבְטַל קוֹדֵם הַמְּכִירָה יֵשׁ לְפַקְפֵּק פִּינּוֹן דְּלֹאֲחֵר הַבִּיטוּל הוּא מוֹכְרוֹ אִם כֵּן הָרִי הוּא כְּמַחְזִיק בּוֹ וְחוֹזֵר בּוֹ מִהַבִּיטוּל וְהֶפְקָר שְׁאִם לֹא כֵּן הָרִי יָדִיו מְסוּלְקוֹת הִימִינוֹ וּמַה הוּא מוֹכֵר וְכֵן רְאִיתִי בְּשׁו"ת הָרֵב רמ"ץ או"ח סי' כ"ט אות ג' [ד"ה וְאִפִּי'] שְׁכַתְבַּהּ לְפַקְפֵּק כֵּן וְאִטוּ פְּלוּלִי עֲלֵמָא דִּינָא גְּמִירִי שְׁלֹא יִחְזוֹר בּוֹ מִהֶפְקָר וּיְכַוֵּן שְׁתִּיהֵי הַמְּכִירָה רַק לְיִתֵר שְׁאֵת לְפִי שְׁאִין הַבִּיטוּל מוֹעִיל מְדַרְבְּנָן וְהַצְּרִיכוּ בִּיעוּר וְהַמְּכִירָה הִיא בְּמָקוֹם בִּיעוּר וְכַתְבַּהּ שְׁם לְפַקְפֵּק עַל מַה שְּׁכַתְבַּהּ בְּתַבּוּאֵת שׁוֹר דְּמֵאִי דְּמַהֲנִי מְכִירַת חֲמִץ הוּא מְשׁוּם דְּהוּי הַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנָן שְׁעַל יְדֵי הַבִּיטוּל כְּבָר הֵלֶךְ הָאִיסוּר תוֹרָה וְכו' וְהָא עַל יְדֵי הַמְּכִירָה נִתְבַּטַּל הֶפְקָר וְהַבִּיטוּל שְׁמִקְוֹדֵם וְעַל הָרֹב הַמְּכִירָה הִיא לֹאֲחֵר הַבִּיטוּל.

[וְאִף אִם בִּיטוּל אֲחֵר הַמְּכִירָה כָּתַב דְּקִשָּׁה דְּמִסְתַּמָּא אִין פְּנִינָת בִּיטוּלוֹ עַל מַה שְּׁכַתְבַּהּ מְכֵר וּכְהִיא דְּאִמְרִינָן כֵּל הַנּוֹדֵר אִין דְּעֵתוֹ עַל מַה שְּׁהַפְקִיר וְעֵינָן בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה סו"י ס"ב וְסִי' ע"ב שְׁכַתְבַּהּ לְצַדֵּד בְּזֵה וְעֵינָן חֲזִי אָדָם בְּקוֹנְטְרִיס נְשַׁמַּת אָדָם סִי' ג' וְסִי' ח'] וּבִש"ע הַג' מוהרש"ו ז' בְּהַלְכוֹת מְכִירַת חֲמִץ שְׁפָסוּף הַסְּפָר כָּתַב דְּמִי שְׁחֹשֵׁב שְׁמִכִּירַת חֲמִץ מְדַבְּרִי סוּפְרִים לְפִי שְׁכַתְבַּהּ בְּטַל שְׁגָגָה הִיא בְּיָדוֹ כִּי חֲמִץ הַנְּמָכֵר שְׁדַעְתּוֹ לְזַכּוֹת בּוֹ אֲחֵר הַפְּסוּחַ אִינוֹ בְּכָלל בִּיטוּל וְהֶפְקָר וְאִם הַמְּכִירָה אִינָה כו"ת עוֹבֵר עָלָיו בְּכָל יִרְאָה וְכָל יִמְצֵא עִי"ש וְעַם כִּי לֹא הִרְאָה מְקוֹם לְזֵה נִרְאִין הַדְּבָרִים כִּי מֵאִישׁ לְקַחָה סְבָרָא זֹה מִתְּשׁוּ' הָרֵב מְשַׁאֵת בְּנִימָן סִי' ח"ו שְׁכַתְבַּהּ דְּמַה שְּׁנוֹהֲגִים לוֹמֵר כֵּל חֲמִירָא וְכו' וְאוּמְרִים שְׁשׁוּב אִינוֹ עוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה בִּיטוּל זֵה אִין בּוֹ מְמַשׁ לְעַנְוֵן זֵה דְּהוּי כְּטוֹבֵל וְשָׂרֵץ בְּיָדוֹ דְּמִבְטַל בְּפִיו וְלִבּוֹ בַּל עֲמוֹ שְׁלֹא בְּטָלוֹ בְּלֵב דְּדַעְתִּיהָ עֵילוּגִיהָ וּמֵאֲחֵר שְׁהוּא עֲדִין בְּבִיתוֹ חֲצִירוֹ קוֹנָה לוֹ אִף שְׁלֹא מְדַעְתּוֹ כֵּל שְׁכֵן כְּשִׁהוּא מְדַעְתּוֹ וְרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ וְהַבִּיטוּל הוּא בְּלֵב וְלֹא בְּפִה וְכִי אִמְרִינָן מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיו הִינּוֹ דוֹקָא שְׁמִבְטָלוֹ לְגַמְרִי וְאִין בְּדַעְתּוֹ לְזַכּוֹת בּוֹ כְּלָל אֲבָל בְּכִי הֵאֵי גְּוֹנָא אִין כָּאֵן בִּיטוּל וְעוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה עַד שְׁיִבְעֵרְנוּ מִן הָעוֹלָם עִי"ש.

וְהָרֵב נוֹדַע בִּיהוּדָה קָמָא סִי' ח"י כָּתַב בְּכּוֹנֵת הַמ"ב דְּמַה שְּׁאִינוֹ מוֹעִיל אִמְרַת כֵּל חֲמִירָא הוּא מְשׁוּם שְׁאוּמֵר כ"ח עַל כְּלָל הַחֲמִץ וְכִינּוֹן שְׁיַדַע שְׁזֵה הַחֲמִץ בְּרִשׁוּתוֹ וְלֹא בִּיעוּרוֹ מִסְתַּמָּא דַּעְתִּיהָ עָלָיו אֲלֵא אִם כֵּן הַפְקִיר חֲמִץ זֵה מְמַשׁ וְכַתְבַּהּ וְאִינִי מְסַכִּים עֲמוֹ וּמַה לָּנוּ לְדַבְּרִים בְּלִבּוֹ פִּינּוֹן שְׁבַטְלוֹ נִתְבַּטַּל וְחֲמִץ אִינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ אֲלֵא שְׁעֲשֵׂהוּ הַכְּתוּב כְּאִילוֹ הוּא בְּרִשׁוּתוֹ וְכְשִׁבִיטַל שׁוּב לֹא עֲשֵׂהוּ הַכְּתוּב כְּאִילוֹ בְּרִשׁוּתוֹ ע"כ וְשֵׁם בְּסִי' י"ט [ד"ה וְהִנֵּה] כָּתַב דְּכּוֹנֵת הַמ"ב עַל פִּי דְּבָרֵי הָר"ן דְּלִשׁוֹן כֵּל חֲמִירָא וְכו' אִינוֹ לְשׁוֹן הֶפְקָר שְׁאִם אוֹמֵר כֵּן עַל נְכֻסִיו לֹא יִצְאוּ מִרִשׁוּתוֹ וְעִיקָר הַבִּיטוּל בְּלֵב וְהַאֲמִירָה בְּפִיו הוּא גִּילוּי מְלִתָּא וְזֵהוּ שְׁלִבּוֹ בַּל עֲמוֹ אִין כָּאֵן גִּילוּי דַּעַת וְהַאֲמִירָה שְׁבַפִּיו אִינוֹ מוֹעִיל וְכַתְבַּהּ דְּלִפִּי זֵה אִם מְפַקִּירוֹ מְמַשׁ שְׁאוּמֵר לְיִבְטָל וְלִיקְוִי הֶפְקָר הָרִי הַאֲמִירָה שְׁבַפִּיו מְהִינִי וְלֹא מְשַׁגְּחִינָן בְּמַה שְּׁבַלְבוֹ דְּדַעְתִּיהָ עֵילוּגִיהָ דְּדַבְּרִים שְׁבַלְבֵּב אִינָם דְּבָרִים עִי"ש וְכֵן כָּתַב בְּשׁו"ת רַבִּינוֹ עֲקִיב"א סִי' כ"ג ד' י"ח ע"ד [ד"ה מ"ש] לְחַלֵּק בֵּין בִּיטוּל לְהֶפְקָר דְּבִיטוּל דְּלֹא מְהִינִי הַאֲמִירָה שְׁבַפִּיו הוּא דְּחִיּוּשִׁינָן לְמַה שְּׁמַלְבוֹ לֹא כֵּן בְּהֶפְקָר גְּמוּר דְּאִזְ אִמְרִינָן דְּבָרִים שְׁבַלְבֵּב אִינָם דְּבָרִים

ועי"ש [בד"ה ובתחילת] מה שכתב על הביטול אי מהני למה שסבר שמכר כדין דינש לומר פינון שאמר כל חמירא דאיכא ברשותי ואיגלאי מילתא שגזי ברשותו הרי הוא בכלל הביטול ולפי הנראה לזה נתפגן הרב השואל בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תננינא ח"ד סי' י"א באחד שאמר לו בן תורה שאין צריך למפור המאלץ לנכרי ולא מכר אבל הפקיר בפני עדים בפירוש לא פההמון שאומרים כל חמירא ורצה לסמוך על בעל העיטור פינון שפבר ביטלו וכתב על דבריו דלא שינה פאן ביטול דכיון דהלמדן אמר לו שאין צריך מכירה לא היה דעתו על זה כלל עי"ש ועיין לעיל בסי' זה אות ה' וז"ל הגאון חתם סופר בסי' קי"ט [בד"ה אף אם מפורש] אם מכר ואחר כך ביטל יש לומר פונתו כל חמירא דאיכא ברשותי אפילו בסוף העולם והוא לא ידע הפל יהיה הפקר ואם פון זכה בהחמץ ממה נפשך אי מכירה מעליא הרי הוא שלו ואם לאו הרי זכה מההפקר וכן מצאתי סברא זו בבאר יעקב ד' כ"ה סוד"ה אמנם עכ"ל: ונראה דהגאון מוהרש"ז אינו מבין פון בדעת הרב משאת בנימן אלא אף אם אמר בלשון הפקר כל שדעתו לחזור ולזכות בו אינו חשוב הפקר כלל שהרי בסי' תל"ד אות ז הזקיק לומר ליהוי הפקר פעפרא דארעא ובכל זאת כתב בהלכות מכירת חמץ הנ"ל דאם לא נמכר פדת עובר בכל יראה ואם לא היתה פונתו אלא לפי הגוססא שאין מזכירים הפקר אלא לביטול וליהוי פעפרא דארעא היה לו לפרש דלגוססא דליהוי הפקר אינו עובר בכל יראה אף אם לא מכר פדת וכן מתבאר מדבריו בסי' תמ"ה אות ב' ובקונטרס אחרון שם אות א' דאפי' מפקירו הפקר גמור צריך שלא תהיה דעתו לחזור ולזכות בו [ועיין מה שרשמתי בזה לקמן אות י"ז] והרב פרי מגדים סי' חת"ם באשל אברהם ס"ק ח' כתב על דברי המשאת בנימן שהם קילורית לעין ובאר בכונתו דאם מוציא ומרשותו ומפקירו הוי הפקר גמור דאזלינן בתר מה שהוציא מפיו ולא משגחינן במה שבלבו ואם לא הוציא ומרשותו אף אם מפקיר בפיו פינון שבלבו כל עמו אף אם אמר בשעת הפקרו שאינו רוצה לעולם שיקנה לו חצירו קונה לו חצירו אחר רגע מאמירתו פינון שדעתו עליו וכו' עי"ש שהביא ראיה מהירושלמי דשביעית דכשמוציאו מרשותו הוי הפקר גמור אף אם פונתו לחזור ולזכות בו ובזה השיגו הרב בית שלמה כמו שכתבתי לקמן אות י"ז אות קטן יו"ד עי"ש ועיין בעיקרי הד"ט סי' י"ז אות ו' (ד"ה כתב) שהביא בשם מנח"י סי' ע' דאמירת כל חמירא מהני כמו שכתב המ"ב סי' ט"ן עכ"ל והנה המעשה שבמנח"י היה שלא נמכר החמץ רק שהבעל הבית סמך על שציונה לשליח שימכור ולא מכרו והיננו טעמא דמהני משום דגילה דעתו דאינו רוצה לזכות בו אבל מי שדעתו על החמץ כבר כתב המשאת בנימן בסי' ח"ן דלא מהני וכתב שם שהמנח"י מסכים עמו עי"ש גם בשו"ת בית שלמה סוף סי' ס"ב כתב לענין דינא סניף דביטול בודאי לא מהני ובשגם דכבר האריך בתשו' פנ"י וכל האחרונים נמשכו אחריו דהחמץ הזה אינו בכלל הביטול פינון דדעתו לזכות בו אחר הפסח ובביטול הפקר בעינין דוקא פיו ולבו שוין וכו' והשיג על מה שכתב הפרי מגדים דלא בעינן בביטול פיו ולבו שוין עי"ש ובסי' ס"ו קרוב לסופו ובסי' ע"ב כתב על סברת הרב תבואת שור דמכירת חמץ הוי הערמה בדרכנו לפי שביטול אבל בר"ן ריש פסחים מבואר שאם אינו גומר בלבו וכו' אינו פלום אף מן התורה וידוע שחמץ רב קנה אינו מבטל בלבו לגמרי וכן כתב המשאת בנימן סי' ח"ן ובחנם תמה עליו הנו"ב סי' ח"י וי"ט שדברי המ"ב הם דברי הר"ן וכן כתב הרשב"א סי' ע'.

והאריה בזה הפנ"י סי' י"ד [נעיין בס' זכרון פהונה ד' ד' ע"א ובד' ה' ע"ג הובא קצת לקמן סי' ח' אות ח' בד"ה שוב]: ובשו"ת הרב רמ"ץ סי' כ"ד פתב ליישב דברי המ"ב דאף דבעלמא דברים שבלב אינם דברים יש לומר שסובר המשאית בנימן כמו שפתב הרמ"א בח"מ סי' ז"ר לחלק בין מקר למתנה דמתנה הויין דברים אם פן ביטול חמץ שהוא מטעם הפקר יש לומר דדומה למתנה ואף שיש לומר פיון דהביטול הוא להפקיע את האיסור דומה למקר דמקבל מעות מכל מקום אינו פשוט לומר פן ולהקשות על המ"ב ועוד פתב ליישב כמו שיישב הנו"ב בס' י"ט ורחיב להסביר ומסיק באות ג' דדברי המ"ב נכונים דביטול שלנו אינו מועיל דהוי פטובל ושרץ בידו שדעתו בל עמו ועוד מטעם חצירו קונה לו שלא מדעתו כמו שפתב המשאית בנימן עיש"ב.

והרב חתם סופר בס' קי"ד [בד"ה אמנם] אחר שהסביר ענין הביטול פתב ולזה נתפונן בשו"ת מ"ב סי' ח"ן ובשו"ת תוה"ש סי"ו נדחק ובנב"י שפך סוללה והאמת כמו שפתבתי ועי' הרע"ב ותוי"ט ריש פסחים ד"ה בודקין עכ"ל ובאמת בהרבה תשובות עושים מזה עיקר גדול לומר דאחר הביטול אינו עובר בבל יראה אף לפי מה שרשמתי מתבאר דאין לסמוך כל פך על לשון הביטול ואף אם אומר בהנפסח ליהוי הפקר אינו פשוט דמועיל שלא לעבור בבל יראה ועל כל פנים נדאי דהנכון הוא לומר פנוסחא זו ליבטיל וליהוי הפקר ומצאתי בס' רינון יצחק [פירוש להגדה] בתחלת הספר שהאריה מאד בענין זה בכל דברי קמאי ובתראי וחולק על כל המחמירים ונמשכים אחר דברי הגאון משאית בנימן ומראה [לפי דעתו] שכל דברי המ"ב דחויים אין להם שורש וענף עי"ש ואני הדידוט כמעט שעברתי על דבריו ראיתי שיש לפקפק מאד בכל דבריו אף פי בא לו בארובה ומאריה טרחא לא אוכל לעמוד ולבאר היטב מה שיש להשיב על דבריו ועל כל פנים מה שפתב בסיום דבריו דראוי לכל מורה להזהיר ההמון לומר פל חמירא וכו' ליבטיל וליהוי הפקר אפי' בביטול הלילה דבריו נכונים שפן ראוי להורות: ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"ג סי' מ"א ד' ל"ד ע"א פתב דכל האחרונים דחו דברי המשאית בנימן אבל ביאור דבריו דאם באמת יבטל בלבם בלי ערמה מועיל וזה מצות ביטול מן התורה אבל כשחז"ל תקנוו ביעור וכשאינו מבערו על פרחין שאינו מבטלו בלב שלם רק שינצל מהביעור ולכן לא מהני ביטול פיון דאין לבו עמו ומבטל על מנת שיזכה בו ואין לה הערמה גדולה מזו כמו שאמרו בירושלמי למפקיר חמצו וכו' עי"ש וגם במהדורא קמא ח"ג סי' ר"ך פתב ובאמת המ"ב פתב דלא מהני ביטול כל שדואג על ביטולו ואף שאחרונים תמהו לע"ד דבריו נכונים מאד וכו' ושנה ושלש שדברי המ"ב נכונים עי"ש גם בשו"ת אגודות אזוב מדברי סי' י"ג ד' ה' [ד"ה והנה] פתב לפקפק על מה שהתירו בסבור שמכר לפי שביטל דלפי מה שהאריה בשו"ת פנ"י לקיים הגירסא דביטול לא מהני לחמץ דוע אם פן חמץ זה אינו מועיל ביטול פלל ואדרבא במה שמכרו מכונן שלא לבטלו שהרי נהנה במכירתו קודם איסורו וכו' עי"ש ועמ"ש בזה בס' עלי זית סי' כ"ב בהג"ה: עתה נדפס קונטרס חמישי מקובץ יגדיל תורה והובא שם בס' ל"ה דברי רב גדול בדורנו יצ"ו אשר פלפל בתקמתו בעניינים אלו אם יש לפקפק על הביטול הזה שאומרים פל חמירא וכו' לפי שאין לבו שלם בזה או נאמר דברים שבלב אינם דברים וכיון שאומר בפה מלא שמבטלו לא נחוש על מה שבלבו ואחר שהביא דברי הפוסקים המדברים בענין זה ונשא ונתן בדב"ק הוא העד מעיד בגדלו שהמנהג לומר פל

חמירא וכו' ליבטיל וליהוי הפקר וכו' וכתב ב"ד ע"ו ע"ד ומעתה יצא לנו דבר חדש לנו שאומרים פל חמירא ליבטיל וליהוי הפקר אם פן הפקר ממש הוא ולא איכפת לן להערמה דלב וכמו שפתינו ואם פן בשגג על הביעור יש לעשות סניף להקל לדעת האומרים דשגג על הביעור מותר: ובמה שפתינו למעלה לענון ביטול אי מהני להחמין שמוכרים להנכרי ואם יש לחלק בין מכר ואחר פה ביטול לביטול ואחר פה מכר פתי קצת בזה לקמן באות מ"ה עי"ש: גם בעיקר הביטול אם צריף להיות קודם המכירה או אחר המכירה עיין לקמן סי' ט' אות י"ד מה שרשמתי בזה בס"ד: וילענון הביעור דכתב הרמ"א בס"י תל"ד סעיף ב' שצריף לשרוף החמין קודם הביטול של יום פדי לקיים מצות שרפה בשלו שמע הגאון מוהר"ם שיק [בסי' רי"ד] מקשים דלפי מה שפתינו הר"ן בריש פסחים דהביטול הוא מטעם הפקר ואף דבעלמא לא מהני הפקר פי האי גנונא הקא שאני הואיל ואינו ברשותו וכו' אם פן אין ההפקר הזה מועיל אלא בשעת האיסור חמין וכן כתב בנודע ביהודה קמא סי' י"ט שאין הביטול שהוא במקום הפקר חל אלא בשעת איסורו ואם פן כששורף קודם איסורו אף אם הוא אחר הביטול עדין הוא שלו ומקיים מצות שריפה בשלו והאריף הגאון המחבר ליישב קושיא זו עי"ש: ז) חטה שנמצאת בתרנגולת בחול המועד פסח אם צריף לברך על ביעורה נסתפק בזה הרב מחזה אברהם ד' קס"א ולא נמצא סיום דבריו לידע מסקנתו פן כתב בס' זכרנו לחיים במערכת חמין אות ט' ונראה פשוט שאינו מברך כמו שביאר הג' מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תמ"ו אות ד' עי"ש ובסי' תמ"ב אות ג': ובעיקר ברפת הבדיקה אם לא ברך קודם הבדיקה אם רשאי לברך אחר גמר הבדיקה שהאריכו רבני האחרונים בריש סי' תל"ב וגם בדרך כלל על כל הברכות אם לא ברך עליהן עובר לעשייתן שהוא מחלוקת הראשונים דעת הרמב"ם בפ"ק י"א מהלכות ברכות דאחר שפבר גמר המצוה לגמרי אינו מברך כלל והגהות אשרי בשם האור זרוע כתב דאף אחר גמר כל המצוה רשאי לברך סמוך לה מיד ונחלקו רבני האחרונים בכמה מקומות בפסק ההלכה אם לתפוס פהרמב"ם או פרינו האור זרוע האריף בענין זה ידידי הגאון אבד"ק דובנא יצ"ו בספרו הפהיר אלה המגן בס"י כ"א בדברי כל רבני האחרונים בחריפות ובקיאיות והעלה לדבר ברור דהעיקר לדינא כמו שפסקו הגאונים שפתינו כהן ביו"ד סי' י"ט וסי' כ"ח ותבואת שור דאחר גמר עשיית המצוה אין לברך דספק ברכות להקל וכן בבדיקת חמין אם לא ברך קודם הבדיקה או בשעת שריפת חמין לדעת הרבנים טורי זהב ומגן אברהם שוב אינו רשאי לברך אחר השריפה גם הגאון מוהר"ם שיק בחלק א"ח סי' כ"ט האריף בדין זה ומסקנתו דהוי ספיקא דדינא וצריף להוציא עצמו מידי ספק וכמסקנת התבואת שור: ח) מצא חמין ביו"ט כופה עליו את הפלי נחלקו הפוסקים בס"י תמ"ו אם הדין פן בחמין שנתחמץ ביום טוב שלא היה בכלל הביטול והספקת הפוסקים נראה דבמקום שאין מנהג ידוע יש להחמיר דגם חמין שלא היה בכלל ביטול כופה עליו את הפלי עיין להרבנים מג"א ופרי חדש וחק יעקב וש"ע הרב מוהרש"ז וכל החוננים על הש"ע ולהרב חכמה ומוסר ד' ק"ע אות ס"ז וראיתי למרן חיד"א בברפי יוסף שם שהביא מה שכתב הרב בית חדש בתשובה סי' קכ"ד דקמח שנתחמץ בפסח ישרוף ביומו תקף אפילו ביום טוב ראשון אבל תבשיל שנמצא בו חטה ישנה עד חול המועד ולא ישרפנו אף ביום טוב שני ואם נמצא חטה בתבשיל בשביעי של פסח ישליכנו לנהר כמו שהוא בלא פירור דביום אחרון ישנהו עד

הליגה ואז מותר אף באכילה אבל המוצא חמץ ביום טוב יכפה עליו פלי אפילו מצאו ביום ז או ביום ח' ולמוצאי יום טוב אחרון ישלפנו והנה הרואה יראה שגם בספרו בית קדש כתב פן בסוף סי' תמ"ו [ד"ה פסק] והיגנו משום שסובר פדעת הפוסקים דחמץ שלא ביטלו יכול לשורפו וכתב שפן נוהגים העולם וכבר הרב מגן אברהם הביא דבריו שפבית קדש וכתב דנקיטינו דגם חמץ שלא היה בכלל ביטול כופה עליו את הפלי ומרן חיד"א בברכ"י הג"ל לא ראה דבריו ולא דברי הגמגן אברהם וישאר המחברים הנז"ל המדברים בענין זה ואינו מן התימה שפבר התנצל על פיוצא בזה במודע לבינה שפראש ס' ברפי יוסף אף על הרב זכור לאברהם יש להרגיש גם מקום ללו"ן שהעתיק דברי הברכ"י בשתיקה כיעי"ש ולא עיין בדברי הפוסקים באותו פרק באותו מקום ומשם באר"ה דבמקום שאין מנהג אין לנו אלא כופה עליו את הפלי וכן דעת הג' מוהר"ן טריביטש בקונטרס קובץ על יד בפרק ג' מהלכות חמץ דין ח' ולמד פן מדברי הרמב"ם והשיג על מה שכתב בברפי יוסף בשם תשו' הבית קדש עי"ש: ט) אם נזכר בערב פסח אחר חצות שיש לו חמץ ולא ביטלו מקודם ועתה אינו יכול לבטל שפבר הגיע זמן איסורו דאורייתא ולפניו למול את הבן או מצנה אחרת דאורייתא שזמנה עוברת דעת הרב מגן אברהם בסי' תמ"ד סקי"א דיעשה ביעור חמץ אף שהמצנה האחרת נדחית לגמרי משום דעשה דתשפיתו חמיר דכל שעמא עובר עליו וכו' [במג"א כתוב מתחלת שעה ששית ועי"ש פינד אפרים וק"ל] וכן דעת הרב פרי קדש והוסיף לומר דאפילו בספק חמץ הדין פן ומה שכתב הרב אפי זוטרי דמה שכתב במג"א וכ"מ ברמב"ם הוא טעות סופר שפרי הרמב"ם העתיק המשנה פצורתה וצ"ל וכ"מ ברש"י והיגנו ממה שכתב רש"י הטעם משום דמדאורייתא בביטול סגי משמע דאחר זמן איסורו מבער החמץ עי"ש עמו הסליחה דלי הדל אין מדברי רש"י הכרח להיכא דליכא שהות לקיים המצנה אחר פה דאפילו הכי יבער ויבטל המצנה דהא רש"י יהיב האי טעמא להיכא דיש שהות ודייקינן מיניה הא אם אינו יכול לבטל ויש שהות יבער אבל בליכא שהות אין הכרח ומה שכתב דטעות סופר הוא במג"א שפרי הרמב"ם העתיק המשנה פצורתה תמיהני איה כתב פן שפרי שנו חכמים בלשון המשנה ההולך לשחוט את פסחו וכו' ולא הוזכר מתי יצא והולך והרמב"ם כתב מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור לעשות מצנה וכו' הרי שאין לשון הרמב"ם פלשון המשנה ומזה דייק הרב מג"א דדוקא פשיצא קודם זמן הביעור הא אם יצא אחר זמן הביעור דליתיה בתקנתא לבטל חוזר וכמו שפיאר בכונתו הרב פרי מגדים באשל אברהם עי"ש וגם הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל שם אות ט"ז כתב פדעת המג"א אף הרבנים מחצית השקל ומגן האלף מפקפקים על דברי המג"א דהרי גם מילה עובר בכל שעה עי"ש וגדול בדורנו הגאון נצי"ב בס' העמק שאלה [פי' על השאלות] בשאלתא ע"ד אות ו' כתב דרעק"א בפירושו על משניות הספים לדעת הרב אה"ע שחולק על המג"א ומני"ר נ"י הוכיח מדברי השאלות שם דכיון שהגיע זמן שאינו יכול לבטל מדאורייתא חייב לבער וכדעת המג"א עי"ש ב וכבר קדמו בזה הג' ישועות יעקב בסי' תמ"ד עי"ש ומקורב השגתי ס' בית מנוחה על הרמב"ם והוא חידושי רבינו מנוח עם חידושים מרב גדול בדורנו מוהר"ר שמעון יצ"ו אבד"ק אונגראן וראיתי שם בפרק ג' מהלכות חמץ שדקדק הרב יצ"ו מדברי הרבנו מנוח שסובר פדעת הרב מג"א הג"ל והביא מה שהרב אבן העזר חולק עליו והרבה להשיב על דבריו והעיקר פדעת המג"א

עי"ש ובשיטה זו אָזיל הגאון עמק הלכה בהלכות פסח סי' קכ"ו במה שנתלקו הפוסקים בישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל אחר ולא קבל הנפקד אחריות אם עובר הנפקד ככל יראה והעלה פדעת הסוברים דעובר הנפקד וסיים ונפקא מינה מזה לענין ברכה ועוד נפקא מינה בהולף למויל את בנו וכיוצא ונזכר שיש לו חמץ פזה דחייב לחזור וכאן לא מהני ביטול דלאו ש'לו הוא ודאי עכ"ל הרי שפתיב שפיון שאינו יכול לבטלו חייב לחזור לבערו ומשמע ודאי אף אם המצנה תהיה נידחת שוב ראיתי שם בסי' ק"ל שעמד לבאר במי שהולף לדבר מצנה אחר חצות ונזכר שיש לו חמץ בביתו אם צריך לחזור לביתו לבער ויתבטל מהמצנה אם צריך לחזור ולבער ועל זה הביא מתניתין דההולף לשחוט את פסחו וכו' אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצנתו יבער ואם לאו מבטלו בלבו דמשמע שאם הוא אחר זמן איסורו שאינו יכול לבטל צריך לחזור ולבער והקשה מאי אולמא דעשה דתשביתו מעשה דפסח ומילה ואדרבא אינהו חמירי דאית בהו פרת וכתב שפפאן הוכחה ברורה לדברי הרמב"ם בשלישי מהלכות חמץ דמשש ולמעלה אם מצא חמץ בביתו שלא ביערו ולא ביטלו עובר בעשה ולא תעשה והראב"ד השיגו וכו' והביא מה שפירש הרב המגיד בכונת הרמב"ם שגם הוא מודה דאינו עובר בלא תעשה אלא דכינן דאינו מועיל אז ביטול ממילא יעבור ככל יראה ושהגאון נודע ביהודה במהדורא קמא אין דעתו נוחה לפרש פן וכו' ומסכים פנותיה ולא מטעמיה וכו' ומסיק דההולף לדבר מצנה צריך לחזור לביתו ולבער דהוי עשה ולא תעשה כדמוכח ממתניתין דההולף לשחוט את פסחו דדוקא כשיכול לבטלו אינו חוזר לבער אבל אחר שש שאין ברשותו לבטלו צריך לחזור ולבער דהוי עשה ולא תעשה כדכתב הרמב"ם אלו תורף דב"ק והוא מסכים לדברי הרבנים הנ"ל וחיידוש הוא שלא הזכיר דבריהם בענין זה ואם היה רואה דבריהם פמנומה לי שלא היה כותב לראיה ברורה לדעת הרמב"ם דבערב פסח עובר בעשה ולא תעשה דהא על קושיתו דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה יש לומר כמו שכתבו הרבנים הנ"ל דעשה דתשביתו חמור שעובר בכל עשה ואם אין דעתו נוחה בדבריהם היה לו להביא דבריהם ולדחותם: ובמה שמתבאר מדברי הרבנים הנ"ל דאין מועיל ביטול אחר זמן איסורו עיין לקמן באות י"ז [בד"ה וכתב עוד הגאון] מה שהבאתי בזה בשם הגאון קצות החשן: יו"ד) בערב פסח אחר חצות עד הלילה אם עובר ככל יראה או דוקא בעשה דתשביתו ואי קנסוהו רבנן משום עשה דתשביתו ארשום פה בס"ד הספרים אשר ראיתי שפדברים בזה עיין להרבנים חק יעקב וערוך השלחן בריש סי' תמ"ג חיי אדם בהלכות פסח בקונטרס נשמת אדם סי' א' שאגת אריה סי' ע"ט שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' ק"א מקיר חיים בסי' תל"ה בחידושים נודע ביהודה בתניינא סי' ס"ג גאות דשא ריש סי' ט"ל והרב פרי מגדים דבר בקדשו בכמה מקומות עיין באשל אברהם ריש סי' תמ"ג ובסי' תמ"ח אות ב' נאות ג' ובסי' תל"ה [בד"ה תשובה] ובמשבצות סוף סי' תמ"ח אות ג' וסי' ת"מ [בד"ה ונוראות] ובפתיחה הפוללת להלכות פסח בחלק הראשון פרק א' אות ו' נאות ז ועיין בתפארת ישראל פירוש המשניות בפרק קמא דפסחים משנה א' ושם בהלכתא גבירתא במשנה ד': והנה באשל אברהם סי' תמ"ח הנ"ל כתב דבתשובת פני יהושע סי' י"ב וי"ד נשאל במי שלא מכר החמץ ונזכר אחר שש שעות וציונה לו שישלף החמץ להפקר ברשות הרבים בפני נכרים אוהביו ומסתמא הם יקחוהו ונתזירוהו לו אחר הפסח והצריך עיון שפראה מדבריו דכל שאינו עובר ככל

יִרְאֶה לֹא קִנְסוּהוּ לְאַסְרוּ אַחַר הַפֶּסַח וּמִכַּמָּה פּוֹסְקִים נִרְאֶה דָגַם מִשׁוּם עֲשֵׂה קִנְסִינוּ עִי"ש וְלֹא גִילָה לָנוּ מִי וּמִי הַפּוֹסְקִים שְׁפוֹבְרִים דְּמִשׁוּם עֲשֵׂה לַחֹד קִנְסִינוּ וְשֵׁם בָּאוֹת ג' תֶּפֶס כֵּן דָּאָף מִשׁוּם עֲשֵׂה קִנְסוּ וְכֵן בְּרִישׁ סִי תמ"ג כְּתֹב דְּגַר שְׁמַת עָרַב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת דְּנִכְסִיו הֵן הַפְּקָר אֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח מִשׁוּם שְׁעֵבֵר הִגֵּר בַּעֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ וְכֵן כְּתֹב בְּפִתְיָהּ הַפּוֹלְלָת בָּאוֹת ז' הַנּוֹ"ל עִי"ש וְאֲנִי הִקְדִּיֹּט כְּתִבְתִּי מֵאֵז לְצַדָּד בְּדַעַת הָרַב פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּמָה שֶׁהִבִּיא בְּשִׁמוֹ הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּסִי תמ"ח וְשׁוֹבֵר דְּבַעֲרַב פֶּסַח עַד הַלִּילָה עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאֶה עֵינָן לְקַמֵּן בְּרִישׁ סִי ח' [אוֹת א' ד"ה וְהִנֵּה אִם הִיתָה וְכוּ' וְנִדְפֶס בְּשַׁדִּי חֲמַד ח"א בְּחֻלְק דְּבָרֵי חֲכָמִים סִי ק"ו] וְכְתִבְתִּי כֵּן קוֹדֵם שְׁרָאִיתִי דְּבָרֵי הָרַב פרמ"ג שְׁמִינִיחַס אֵלָיו שְׁפוֹבֵר דְּמִשׁוּם עֲשֵׂה לֹא קִנְסוּ רַבָּנָן וְכֵן דַּעַת הָרַב חֵי אָדָם בְּנִשְׁמַת אָדָם שֵׁם [בד"ה וְאִמְנָם] דְּלֹא קִנְסוּ מִשׁוּם עֲשֵׂה וְהָרַב קֹהֵל יְהוּדָה בְּסִי צ"ט ס"ה ד' י"ט ע"א [בד"ה ומ"מ] הִבִּיא דְּהַרְשֵׁב"א בְּפֶרֶק הַנִּיזְקִין כְּתֹב בְּשֵׁם הַתּוֹס' דְּבִאֲסוּר עֲשֵׂה לֹא גָזְרוּ שׁוֹגֵג אֲטוּ מִזִּיד וְאִין בְּיָדֵי חִידוּשֵׁי וְאִין בְּיָדֵי חִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א לְגַטִּין וּמִדְּבָרִים אֵלּוּ מִשְׁמַע דְּבִמְזִיד מִיְהָא קִנְסוּ אַף מִשׁוּם אֲסוּר עֲשֵׂה וּלְפִי מָה שֶׁכְּתֹב רַבִּין חֲסִידָא בְּאַרְעָא דְּרַבָּנָן אוֹת תְּקַנָּא קִנְסוּ דְּקִנְסוּ רַבָּנָן לְמַאֲן דְּעֵבִיד אֲסוּרָא לֹא דְּוָקָא דְּעֵבִיד אֲסוּרָא דְּאוּרִינְיָתָא אֵלָא אַף דְּעֵבִיד אֲסוּרָא דְּרַבָּנָן קוֹנְסִין כְּדִאֲמַרִּינוּ בְּשִׁלְהֵי פֶרֶק הָאֲשֵׁה שְׁלוֹם וְקִימָא לֹן הַלְכָה פְּרַבִּי עֲקִיבָא מִחֲבֵרוֹ עכ"ל.

מִסְתַּבְּרָא דְּאֲסוּר עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לֹא גָרַע מֵאֲסוּר דְּרַבָּנָן וְקוֹנְסִין אֵלָא דְּמָה שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו שְׁפוֹתֵב כֵּן בְּכוֹלֵל כָּל אֲסוּרֵינוּ דְּרַבָּנָן שְׁקוֹנְסִים עֲלֵיהֶם נִרְאֶה דְּלֹא יִתְכַן לֹמַר כֵּן וְהָרִי בְּמֵאֵי דְּקָמֵן [חֲמַץ שְׁעֵבֵר עֲלָיו הַפֶּסַח] כְּתִבוּ הַפּוֹסְקִים בְּכַמָּה עֲנִינִים לְהַתִּיר מִשׁוּם שְׁלֹא עָבַר אֲסוּר דְּאוּרִינְיָתָא וְעַל כָּל פְּנִים נִרְאֶה דְּלֹא נִפְלְאֵת לֹמַר דְּמִשׁוּם עֲשֵׂה קוֹנְסִין אֵלָא שֵׁישׁ לְדַחּוֹת דְּאֶפְשָׁר דְּלֹא כְּתֹב הַרְשֵׁב"א בְּשֵׁם הַתּוֹס' דְּקוֹנְסִין מִשׁוּם עֲשֵׂה אֵלָא הִיכָא שְׁעֵבֵר בְּקוּם עֲשֵׂה אֵלָא שְׁמָה שְׁעֵבֵר עֲלָיו אִינוּ לֹא אֵלָא לֹא הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה שֶׁהוּא אֲסוּר עֲשֵׂה וְכִינֵן שְׁעֵבֵר בְּקוּם עֲשֵׂה קוֹנְסִין אוֹתוֹ אֲבָל עֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ שְׁעוֹבֵר עֲלָיו בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה יִתְכַן לֹמַר כְּדַעַת הַרְבָּנִים הַנּוֹ"ל דְּאִין קוֹנְסִין עֲלָיו וְכֵן דַּעַת הַגָּאוֹן שְׂאֲגַת אַרְיָה בְּרִישׁ סִי ע"ט דְּדוֹקָא מִשׁוּם לֹא דְּבֵל יִרְאֶה קִנְסוּ וְלֹא מִשׁוּם עֲשֵׂה דְּהַשְׁבָּתָה דְּהוּא קִיל לְגַבֵּי לָאו: גַּם הָרַב רֵאשִׁית בִּיפּוּרִים בְּסִי ה' [בד"ה וְהִנֵּה מָה שֵׁישׁ] הִבִּיא מָה שֶׁחֲדַשׁ הָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּתַנְיִנָא סִי ס"ג דְּמִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעְלָה עַד הַלִּילָה אַף שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵל יְכוֹל לְמִוְכָרוֹ מִכָּל מְקוֹם הַנְּכָרֵי יְכוֹל לְזַפּוֹת בּוֹ בְּמִשְׁיכָה לְרִשׁוֹתוֹ פְּזוּכָה מִן הַהַפְּקָר וְכוּ' וְאֵז אִין הַיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּפֶסַח בְּבֵל יִרְאֶה וְכוּ' וְסִיִּים וְאִם כֵּן לְמֵאֵי דְּקִימָא לֹן דַּעַד הַלִּילָה לִיכָא בֵּל יִרְאֶה אֵלָא עֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ וּבַעֲשֵׂה לֹא מְצִינוּ שְׁקִנְסוּ חֲכָמִים לְאַסְרוֹ בְּהַנָּאָה אַחַר הַפֶּסַח וְכֵן הוּא בְּשְׂאֲגַת אַרְיָה סִי ע"ט וְאַף שְׁפִשׁוּט שְׂאִם בָּא לְשִׂאוֹל בְּעָרַב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת מוֹרִין לוֹ לְבַעֲרוֹ מִשׁוּם עֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ מִכָּל מְקוֹם אִם לֹא שְׂאֵל וְעָבַר הַפֶּסַח אִין מוֹרִין לוֹ לְבַעֲרוֹ וְכוּ' וְהִבִּיא שֵׁישׁ מִן הָאֲחֵרוּנִים שְׁחוֹלְקִים בְּכָל זֶה וְגַם הַזְּכִיר דְּבָרֵי הַפְּרַמ"ג עִי"ש בְּגוֹף דב"ק וְהָרַב בֵּית שְׁלֵמָה בְּסִי ס"ד כְּתֹב הַסְּפִימוֹ הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה וְשְׂאֲגַת אַרְיָה וְכַמָּה גְּדוּלִים כָּל שְׁלֹא עָבַר עַל בֵּל יִרְאֶה לֹא קִנְסִין ר' שְׁמַעוֹן וּמִתָּר אַחַר הַפֶּסַח: וּבְסִפָּר יֵד יוֹסֵף לְהָרַב מוהר"י דִּיִּיטְשׁ בְּסִי ל"ב [בד"ה וְנִזְכָּרְתִּי] כְּתֹב שְׁבַתְּשׁוּבַת רַבּוֹ בְּסִפְרוֹ הַנִּכְבָּד סִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ בְּפֶסַח סִי ט"ז חֲדַשׁ הִיתָר דָּאָף שְׁלֹא נִמְכָּר הַחֲמִץ מִכָּל מְקוֹם כִּינֵן שְׂבָא עָרַב פֶּסַח אַחַר שֵׁשׁ נִאָסֵר בְּהַנָּאָה וְאִינוּ עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאֶה עַד הַלִּילָה וְדָבַר

הנאָסר בהנאָה הוי הפקדן ואם פון קנה הנכרי אחר שיש מן ההפקדן ותו לא קנסינו לאסרו
אחר הפסח וכתב על דבריו ואני חוכה בהיתר זה יען ראיתי בתשובת ב"א האו"ח סי'
ל"ד העתיק דברי רבינו בעל פ"י בתשובתו שכתב בזה"ל וגם מצד שהעכומ"ז זכה מן
ההפקדן ומיקרי חמצו של עכומ"ז לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה דאפשר תכף אחר
שש חל האיסור ונעשאן הפתוב פאלו הם ברשותו נמצא דמיקרי חמצו של ישראל וחיוב
לשורפו ומאן ימר דזכיית העכומ"ז יפקיע האיסור שבו מקנס חכמים הואיל ועבר עליו
עכ"ל הפ"י ולמדנו מדבריו דב"י שייך גם בע"פ ואם פון פבר חל עליו קנס חכמים וזה
מתנגד לדעת הנו"ב קמא סי' כ' שהחליט בפשיטות דקנס חכמים לא חל רק במיפק יומי
דפסחא עכ"ל הנה מה שכתב דלמדנו מדברי הפנ"י דבל יראה שייך גם בערב פסח נראה
שאין פונתו לומר שגם בערב פסח עובר בבל יראה אלא פונתו לומר דאינו מועיל מה
שבערב פסח אין בו בל יראה פי אם עשה ומשום עשה לא קנסו שהרי קשנכנס פסח חל
עליו איסור בל יראה ואין זכיית הנכרי מפקיע האיסור פון נראה לדחוק בכונתו פדי שלא
יהיו דבריו היפך ממה שכתב הרב פרי מגדים בשמו שנראה שסובר דבערב פסח אינו
עובר בבל יראה וצריך לומר עוד דמה שכתב בשמו הרב פרמ"ג הוא שפון פתב בתחלה
אבל בסוף דבריו לא סמך על זה להתיר משום דאף שבאמת דעתו דמשום עשה לא גזרו
מפל מקום אינו ברור לומר דאינו עובר פלל בבל יראה דיש לומר דזכיית הנכרי אינו
מפקיע האיסור ועבר על בל יראה בימי הפסח ולכן חל עליו קנס חכמים לאסרו בהנאָה:
והרב נאות דשא בסי' ט"ל במי שהפקיד אצל חברו חמץ ובערב פסח שכח ונאנס ולא
מכרו לנכרי אלא שחברו מכר חמץ שלו שהיה בחזר שהיה החמץ של המפקיד ומכר
גם החזר להנכרי וכתב לצדד היתר דאף אם נזכר בתוך הפסח אין צריך לבערו לפי מה
שכתב הפני יהושע ועוד הרבה מגדולי האחרונים דכל שלא עבר על בל יראה לא קניס
ר' שמעון אף דעבר בעשה דתשביתו אם פון אחר שיש שנאסר בהנאָה מדאורייתא הרי
הוא הפקדן וכיון שהוא בחזר של הנכרי זכה בו הנכרי מדין חצר וכשהגיע פסח שהוא
זמן בל יראה הרי אינו של הישראל ולא עבר על בל יראה ולא נאסר אחר הפסח [לפום
ריהטא לא זכיית להבין לפי המצאה זו למה הוצרך לדברי הגדולים שאמרו דלא קניס ר'
שמעון משום עשה דאף אם נאמר דגם על עשה דתשביתו קנסינו ליה מפל מקום הרי
זה לא עבר אף על עשה דתשביתו שהרי בזמן שראוי לחול העשה בו בפירק נאסר לו
בהנאָה ואיסור ההנאָה וזכיית הנכרי מההפקדן באים כאחד] ושוב דחה צד היתר זה מפמה
טעמים הן מצד דאינו ברור דמהני חצר לנכרי וכו' והן מצד שיש לומר דאינו מועיל
זכיית הנכרי מההפקדן להפקיע איסור בל יראה וכו' והצריך עוד עי"ש דב"ק הרי מעיד
בגדלו שהרבה מגדולי האחרונים סוברים דמשום עשה דתשביתו לא קנסו לאסרו אחר
הפסח בהנאָה גם מדברי מרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' לק"ט ד'
ד"ן ע"ג מתבאר שסובר דאף שעובר בעשה דתשביתו פל שאינו עובר בבל יראה, אינו
אסור אחר הפסח וכן כתב בשו"ת אבן יקרה להגאון אבד"ק טשערנוויץ יצ"ו בסי' כ"א
בריש התשובה דכיון שלא עבר אלא בעשה דתשביתו פל שאינו עובר בבל יראה, אינו
השאגת אריה בסי' ע"ט דמשום עשה דתשביתו לא קניס ר' שמעון וכן נראה מדברי
הנודע ביהודה סי' כ' [לפי הנראה לא ראה תשובת הגאון נודע ביהודה שכתבנינא סי'
ס"ג דהמענין שם ישר יחזה דהרי הוא כמבוא"ר שפון דעתו דלדין דאיסור החמץ אחר

הפסח הוא משום קנס אם אינו עובר אלא בעשה דתשביתו לא קנסוהו רבנן] וסיים שאף שבפרי מגדים ריש סי' תמ"ג סובר שגם משום עשה דתשביתו קנסו מכל מקום פיון שדעת השאגת אריה ונודע ביהודה אינה פן הני על כל פנים ספק דרבנן ולקולא [עי"ש בד"ה תבנא]: ובדעת רש"י בעיקר דין זה פתב הרב חק יעקב בריש סי' תמ"ג דמבואר להדיא שסובר דגם בערב פסח משש שעות ולמעלה עובר בבל יראה שפן כתב בבבא קמא ד' כ"ט ע"ב בד"ה משש שעות ולמעלה לעבור עליו בבל יראה וכו' הכריח הג"מ יצחק אייזיק חבר בהגהותיו שפ"ס דפוס רא"ם במסכת פסחים ממה שפירש רש"י שם בדרף יו"ד ע"ב דלאחר המועד דתנו במתניתין [יבדוק לאחר המועד] היינו משש שעות ולמעלה והתוס' שם בד"ה ואם לא בדיק פירשו דלאחר המועד היינו אחר הפסח וכתבו דמה שלא פירש פן רש"י הוא משום שסובר דהבדיקה היא כדי שלא לעבור בבל יראה כמו שכתב במשנה דריש פסחים וכיון דאחר הפסח אינו עובר בבל יראה לכו הוצרך לפרש לאחר המועד משש שעות ולמעלה [עיי' בציון לנפש חיה בפסחים שם ובנודע ביהודה תניינא סי' ע"ה] והצ"ע דמדבריו בפירוש המשנה בפרק תמיד נשחט ד' ס"ג ע"א ובמועד שלא לשמו חייב נראה בהיקף דאינו עובר בבל יראה עד הלילה ולי הדל לולא דברי רש"י שבתם קמא הג"ל הנה אפשר להשוות דברי רש"י שבפסחים דאף שפירש דלאחר המועד היינו אחר שש שעות אינו מוכרח שסובר שתכף אחר שש עובר בבל יראה דיש לומר דחייב לבדוק אז כדי שלא לעבור בבל יראה כליל פסח דרק לפרש לאחר המועד אחר הפסח לא יתכן לפי דעתו לפי שאחר הפסח אין באפשרות לעבור עוד בבל יראה ובקאמת שאחרי פתי נתי לבי לעיין בדברי המפרשים וראיתי שהגאון מוהרש"א על דברי רש"י הללו כתב מפורש בדעת רש"י דאינו עובר בבל יראה משש שעות עד הלילה עי"ש והוא חידוש שנעלמו דבריו מעיני הרב הג"ל [ועיין בנודע ביהודה תניינא סי' צ'] ומה שכתב רש"י בדרף ו' סוף ע"ב בהא דאמרינן דטעמא דצריף הבודק לבטל שמה ימצא גלוסקה וכו' וחס עליה לשרפה ומשהה אפילו רגע ועובר בבל יראה ופריף וכי משפח לה ליבטלה ומשני דילמא משפח בטר איסורא ולא מצי מבטל דמשמע דמתחלת זמן איסור דהיינו תחלת שבע עובר בבל יראה כפר כתב הרב פן המהבר שער אפרים בסי' ד' דהכי קאמר וחס עליה לשרפה עד שתחשף ומשהה לה אפילו רגע וכו' והביא דבריו הרב לשון לימודים בסי' קס"ח ד' פ"ד [בד"ה וראיתי] והוא תירץ דסוגיא זו היא אליבא דרב ורב פוסק כר' יהודה בלפני זמנו דעובר בבל יראה וכו' עי"ש מה שפלפל בדברי רש"י במנחות פרק ר' ישמעאל ד' ס"ז ע"ב לפי דברי מוהרש"א בפירוש דברי רש"י דפסחים הג"ל ואין בידי ס' שער אפרים לראות אם הזכירו שהרב מגדל עוז על דברי הרמב"ם בפרק ג' דין ח' הבין מפירוש רש"י בסוגיא דדרף ו' הג"ל [הבודק צריף לבטל] שסובר דמשש שעות ולמעלה עובר בבל יראה ועי"ש להרב מוהר"ן טריביטש בקובץ על יד שאחר שציין דברי המג"ע הג"ל כתב דמדברי רש"י בפסחים ד' ד' נראה דעובר בבל יראה משש שעות אף ממה שכתב בפירוש המשנה בד' ס"ג נראה דאינו עובר בבל יראה בערב פסח וכמו שכתב התוספת יום טוב ולפי הנראה פונתו לדברי רש"י שם בד"ה בין לר' מאיר בין לר' יהודה דאיפליגו בהרחקה דעבוד רבנן חמץ אינו אסור מן התורה בבל יראה ובאכילה אלא משש שעות משעברו שש שעות כדי ליה לקמן מאד חלק ומלא תשחט על חמץ עכ"ל דמוכח דמשש שעות עובר בבל יראה ולפי דברי

הרב לשון למודים הנ"ל אפשר לדחוק דמשום דשאלת הש"ס היא לר' מאיר ולרבי יהודה לכן נקט רש"י בל יראה דמשמע ליה דגם ר' מאיר סובר בזה כר' יהודה דלפני זמנו בלאו או דאף אם ר' מאיר סובר כר' שמעון דלית ליה לאו בלפני זמנו מפל מקום נקיט רש"י תרי מיילי בל יראה אליבא דר' יהודה ואיסור אכילה גם לר' מאיר פן נוכל לדחוק שלא יהיו דברי רש"י סותרים למה שנראה מדבריו בדרף ס"ג [אחר זמן רב ראיתי מה שכתב הגאון נודע ביהודה בתניינא סי' ז' בזה עי"ש]: אמנם מפל מקום דברי רש"י מוקשים דסתר דידיה אדידיה ממה שכתב בבבא קמא ד' כ"ט הנ"ל והרפנים הנ"ל לפי הנראה לא ראו דברי רש"י הללו גם בנדרים ד' פ"ו ע"ב במאי דאמר רבא חמץ מפקיע מידי שיעבוד כתב רש"י דמשעהגיע שש שעות עובר הישראל בבל יראה ובל ימצא עי"ש אלא דמזה אין כל פה קושיא באשר נודע דיש מבוכה גדולה אם פירוש מס' נדרים הוא לרש"י כמו שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים בסי' ח' אות ד' ומקרוב השגתי ס' יד יהודה [להגאבד"ק ראדחוב] על מס' פסחים וראיתי שם אמתניתין בדרף ל' נכרי שהלנה על חמצו וכו' [בדרף ס"ו ע"ד בד"ה ונהה] שכתב שבדברי רש"י בנדרים הנ"ל מפורש גם בערב פסח עובר בבל יראה שלא פדעת המ"מ שהביא המג"א בריש סי' תמ"ג וכו' ועוד כתב דמוכח מדברי רש"י הנ"ל שסובר שרבא פוסק בלפני זמנו כר' יהודה דעובר בבל יראה וכו' עי"ש ולפי הנראה בזה יש לדחות דאין הכרח מדברי רש"י דנדרים היקף ממה שכתב הרב מג"א לדין דפסקינו כר' שמעון גם בלפני זמנו על דרף שכתב הרב לשון למודים והרב תפארת ישראל [פירוש המשניות] בריש מס' פסחים באות ב' כתב דאין להכריח ממה שכתב רש"י בפסחים ד' ו' סוף ע"ב בד"ה דאמר ר' אלעזר וכו' להתחייב עליהן ובדרף ז' ריש ע"א בד"ה פיון וכו' עבר עליה שסובר דעובר בבל יראה משש שעות ולמעלה [כמו שחשב הרב בנו שם להוכיח פן] דיש לומר דלענין עשה דתשביתו כתב רש"י דחייב ועבר עי"ש ולי ההדיוט מה שכתב בכונת דברי רש"י שבדרף ז' דעובר דקאמר הוא בעשה הנה נכון אף מה שפירש דלהתחייב עליהן היינו משום עשה דתשביתו איני מבין איזה חיוב שייך בבטיול עשה דתשביתו דעל בל יראה יתכן ללקות אם עושה מעשה אבל אם אין בו לאו פי אם עשה אין שייך בזה שום חיוב ואולי פונתו שחייב מפת מרדות על שעובר באיסור עשה והוא דוחק וראיתי בס' מי שלמה בדרף כ"ג ע"ג והלאה שהאריכו הרבנים המחבר והמגייה יצ"ו בענין זה ולא יכלתי להתבשר בדב"ק לך נא ראה והרב ערוף השולחן בריש סי' תמ"ג עמד גם פן בסתירת דברי רש"י בפסחים ובבא קמא והאריף ליישב והביא דברי הירושלמי בפירק קמא הלכה ד' ר' יהודה אית ליה עשה ולא תעשה על ביעורו ובפירק חמישי נמי בהלכה ב' אמר ר"י מאי טעמא דר' שמעון כתוב אחד אמר לא תשחט על חמץ דם זבחי וכתוב אחד אמר לא תזבח על חמץ דם זבחי אחד הפסח בארבעה עשר אחד שאר כל הזבחים בחולו של מועד ומה ראית לרבנות בחולו של מועד ולהוציאן מן הארבעה עשר מרבה אני אותן בחולו של מועד שהוא בל יראה ובל ימצא ומוציא מארבעה עשר שאינו בל יראה ובל ימצא ואתיא כר' מאיר דאמר משש שעות ולמעלה מדבריהם משמע דלר' יהודה דאסור באכילה מן התורה איכא נמי בל יראה וזה היקף דעת הראב"ד שסובר דאין בל יראה בערב פסח וכן דעת הרמב"ם לפי מה שכתבו הרב המגיד בפירק שלישי והרדב"ז בס' קמ"ד והאריף ליישב לכלהשיטות וכתב שגם הרב מגילת ספר לאונו ע"ו האריף בזה ועוד הקשה דאם

איתא דאין בערב פסח אלא עשה אם כן נשים תהיו פטורות מעשה זו דהוי הזמן גרמא והביא מה שפכת ליישב הרב שאגת אריה דמשום דבתוך הפסח חייבות בעשה זו משום דיש גם לאו וכיון שמתחיל העשה משש שעות עד אחר הפסח אין סברא לחייבן במקצת ולפטורן במקצת ולא נחה דעתו בזה משום דקשה מתוספת עינוי יום הפיפורים וכו' אלו תורף דב"ק: גם אשו"ר בספר חדש [הוא אצלי] מנחת חינוך לגאון גדול אבד"ק טרניפאל בפרשת בא על דברי רבינו החינוך במצוה י"א [לא ימצא חמץ] פתב שגראה מדברי רבינו החינוך שם ולקמן במצוה כ' [לא יראה חמץ] דאינו עובר בכל יראה ובל ימצא רק פשעית ימי הפסח אבל בערב פסח מחצות אינו עובר וכן פתב הראב"ד והרב המגיד פתב שגם דעת הרמב"ם פן דבהקדמה למגן המצות פתב הרמב"ם להשבית חמץ בארבעה עשר לא יראה חמץ כל שבעה וכו' נודע ביהודה פתב דעוברים בכל יראה משש ולמעלה וכו' וחזק יעקב הביא דעת רש"י גם פן שעובר בערב פסח בכל יראה ובל ימצא וכבר פתבתי שגראה דעת רבינו המחבר שפמצוה ט' גבי מצות עשה דמשביתו פתב דאם הניח חמץ עובר בלאו [פונתו ששם בפמצוה ט' סק"ד הוקשה לו על מה שפכת רבינו החינוך ואם יש חמץ במשפנותיו עובר גם פן על שאור לא ימצא אבל אין לוקין על לאו זה דלמה הביא דבר זה פאן דאירי בארבעה עשר ובארבעה עשר הרי אינו עובר בכל יראה ואפשר דעתו פרש"י דמחצות עובר בכל יראה ועיין נודע ביהודה דעתו דגם הרמב"ם סובר פן וכו'] והאחרונים האריכו בזה וכו' שוב ראיתי בירושלמי פרק ב' הלכה ד' מבואר להדיא דלמאן דאמר דעובר באכילה ממש הוא הדין בכל יראה יעו"ש בקרבן העדה וצריך אריכות גדול ומוכרח אני לקצר עכ"ל: וראיתי בספר חדש ממש בית מנוחה לגאון בדורנו יצ"ו בשלישי מהלכות חמץ בס"ק ה' שפכת ליישב מה שמקשים על הרמב"ם שפתב בראשון מהלכות חמץ דהקונה חמץ בפסח הנה לוקה בזמן הבית דאמאי לוקה הרי לאו הניתק לעשה הוא וניחא ליה על פי דברי הרב המגיד הללו והנה בהניח דהא דניתק לעשה אין לוקין עליו היינו דוקא אם הלואו והעשה באים בזמן אחד אז הוי לאו הניתק לעשה דהעשה נאמרה רק לנתק הלואו שלא ללקות עליו אבל הכא דהעשה קודם בזמן ללאו דהעשה מתחיל מחצות ארבעה עשר והלאו בליל חמשה עשר אין לומר דהעשה בא לנתק הלואו ולא נצטוינו להשבית מחצות ארבעה עשר בעת דאפתי ליפא לאו לכן הוי לוקין עכ"ל ודבריו נכונים אמנם תמיה שלא זכר פלל שיטת הגאון נודע ביהודה שהרבה להשיב [במהדורא קמא סי' כ'] על דברי הרב המגיד והוכיח שדעת הרמב"ם כמו שהבין הראב"ד בדעתו שסובר שבערב פסח עובר בכל יראה ועוד הנה לו להעיר שאין ישוב זה מספיק ליישב דברי הרב החינוך שהרי נראית שיטת רבינו החינוך במצוה י"ט כמו שפתב הגאון מנחת חינוך הנז"ל שעובר בערב פסח בכל יראה וסיים שם [בחינוך] אבל אין לוקין על לאו זה אם לא עשה בו מעשה שלא שאלו שאלו מעשה אין לוקין עליו הרי שאם עשה מעשה לוקין עליו וכיון שסובר בו בפרק שעובר בכל יראה גם בערב פסח הרי שאם עשה מעשה לוקין עליו וכיון שסובר בו בפרק שעובר בכל יראה גם בערב פסח הרי שאם פן העשה והלאו באים כאחד והוי שפיר ניתק לעשה ואמאי לקי בעשה מעשה ועוד יש לפקפק בעיקר דבריו לפי מה שהבאתי לקמן [בד"ה נדע] בשם הצ"ח דעשה דמשביתו אינו עובר בערב פסח עד הלילה ואף שאינו מוסכם פן הנה לו להרב יצ"ו להעיר בזה וגם לא ראה דברי הגאון נודע ביהודה בתניינא סוף

סי' ז' בשם המפרשים שכתבו לישוב מה שכתב הרמב"ם שהיו לוקין על חמץ בפסח כשעשה מעשה משום דהוי לאו שקדמו עשה וכתב על זה ולפי מה שבארתי דעובר על כל יראה בערב פסח אם כן אין העשה נוהג קודם ללאו והוי שפיר לאו הניתק לעשה ויניח בזה דברי רש"י עי"ש הנך רואה שהגאון הנ"ל יצ"ו פוננה דעתו לדעת המפרשים בישוב הקושיא דניתק לעשה: ובספר דבר מצוה להרה"ג מאמדור מוהר"ר ברוך עין יצ"ו [שהשגתו עתה שילחי שנת תרנ"ו] ראיתי במצות לא תעשה סי' ר"א ד' ל"ו סוף ע"ב שכתב וז"ל בספר החינוך פרשת בא סימן ט' פתב והעובר ולא השבית חמץ [בערב פסח אחר חצות] בטל עשה דתשביתו ואם יש חמץ ברשותו עבר גם כן על מצות לא תעשה שנאמר לא ימצא עכ"ל וכתב עליו בספר סדר המצות הלכות חמץ סי' ק"ט הוא שלא בדקדוק שלא ימצא לא נאמר על ערב פסח וכן יתפרשו דברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה ע"ש במגיד משנה עכ"ל ובמ"כ הוא לא דק והחינוך דק הטיב וכן כתב רש"י בפסחים דף ד' להדיא דאף בערב פסח עובר על לא יראה ולא ימצא ועמ"ש בפס"ק סוף סי' צ"ד שכתב כהסמ"ץ ע"ש הטיב ועממ"ש במגדול עוז ועיין מה שכתב בתשובת נודע ביהודה חלק א"ח במהדורא קמא סימן ד' ובמהדורא תניינא שם סימן ע"ה וצדי"ק [וממ"ש ברמב"ם דפוס בערלין בחידושי קנבץ מהרב הר"ן טריביטש הקדימו נודע ביהודה במהדורא תניינא סימן צדיק ע"ש עכ"ל יצ"ו]: ואני הדל אומר דהנה אמת לא נפלות סברת הרב החינוך שבמצוה ט' שגם בערב פסח עובר בלא תעשה דבל יראה דאף לשיטת רש"י אינה מבותרת כל כך בזה שנראה שדבריו סותרים ממקום למקום וכמו שעמדו בזה הרבנים שהזכרתי באות זו מפל מקום הרב מגדל עוז מעיד בגדלו שכן דעת רבינו תם ורוב המפרשים והגאון נודע ביהודה מכריח שכן דעת הרמב"ם ואם כן אינו רחוק אם יספור כן הרב החינוך מפל מקום מה שכתב הרב בס' סדר המצות נראה דהצדק אתו ורואה אני שבספר דבר מצוה נשמטו איזה תיבות בהעסקתו דברי הסדר המצות כי בגוף הספר כתוב בלשון זה הוא שלא בדקדוק שלא ימצא לא נאמר על ערב פסח והלאו בימי הפסח הנה הוא הביא שם בסימנים שאחר כך בזיי"ן ימי הפסח וכן יתפרשו דברי הרמב"ם וכו' עכ"ל וכוננתו שממה שכתב רבינו החינוך בסי' י"א וסי' כ' מתבאר יפה שסובר שאינו עובר בבל יראה אלא בימי הפסח [וכמו שכתבתי למעלה בשם הגאון מנחת חינוך עיין בד"ה גם אשור"ר].

ואי הכי אית לן למימר סמי חדא מקמי תרתי ודבריו שבמצוה ט' הם שלא בדקדוק כן נראה לי פוננת הרב סדר המצות: ודע דהגאון ציון לנפש חיה על דברי התוספות פסחים ד' ו' ד"ה משש שעות כתב דאינו עובר בעשה דתשביתו בערב פסח עד שתחשף כמו בעשה דביום השמיני ימול דאף דזריזין מקדימין אם לא מל אלא ברגע קודם חשיכה לא עבר העשה וכו' והגאון שואל ומשיב ח"ג סי' ר"ט כתב בשם הרב השואל שתמה עליו דאינו דומה למילה וכו' ושכן כתב הרב מגן אברהם בסי' תמ"ד ס"ק י"א והרב המחבר כתב לו שיקח כתב ושגם בנודע ביהודה מהדורא קמא בסי' כ"א כתב כן שעובר מחצות ונראה מסיגנון דבריו שתשובת הנודע ביהודה לא היתה למראה עיני הרב השואל: אמנם אחר זמן רב השגתי ספר היקר שו"ת בית יצחק [חלק א"ח] לידידי הגאון אבד"ק פראמישלא יצ"ו [מר ניהו הרב השואל שבש"ו"ת שואל ומשיב הנ"ל] ובריש סי' ט"ן הביא דברי הצ"ח הנ"ל וכתב על דבריו דאינו דומה לעשה דמילה דהתם פתיב וביום

השמיני ימול דמשמע דכל היום זמנו מה שאין פן בעשה דתשפיתו כיון דכתב רחמנא אף [ביום הראשון] לחלק מצנתו היא בשש וכיון דקפיד רחמנא אשעות פשיעבור שעה אחת ולא השפית הוי כמו מילה אחר שמנה ועיין ברא"ש גבי משעה שאסור באכילה ובפרק מי שהיה נשוי דבמקום שפותרין שעות אחר שעה זמנו הוא ובמקום שפותרים יום זמנו בסוף היום וכן בחמץ פתבה תורה שעה ו' וכן זמנו ובסי' תמ"ד סעיף ו' גבי ההולך בארבעה עשר לדבר מצנה אם יכול לחזור לביתו ולבער יחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו פתב מגו אברהם בס"ק י"א דמשמע דאם הוא משעה ו' ולמעלה דאין בידו לבטלו יחזור משום דהאי עשה והאי עשה ועשה דתשפיתו חמור טפי דבכל רגע עובר מה שאין פן במילה וכוונתו דאף דגם במילה בכל רגע עובר היינו פשיעבור יום שמיני אחר כך בכל רגע עובר אבל בשמיני עצמו אינו עובר רק דזריזין מקדימין מה שאין פן בתשפיתו כיון דהתורה פתבה אף לחלק פשיעבור הזמנבכל רגע עובר ושוב ראיה שפנדע ביהודה סי' כ"א פתב בעצמו דעובר בעשה דתשפיתו בכל רגע: גם אשור בספר יקר פרי יצחק לידידי הגאון יצחק בלאזער יצ"ו [שהיה אבד"ק פעטרבורג] בס"י י"ז [בד"ה נחזור לענין] שפתב בשם האחרונים במצנת עשה דתשפיתו שעובר בכל רגע על עשה זו וכן פתב המגן אברהם סי' תמ"ד דכל שעה עובר עליה וכן פתב בפשיטות פנדע ביהודה חלי' ראשון סי' כ"א דכל רגע שמשהה ואינו מבערו עובר בעשה דתשפיתו וכן נראה מדברי הר"ש בפירוש אלקי הרוחות שתמה על הריב"א שהיה משהה פרוסה אחת לשרפה עד תחלת שבע דפליאה בעיניו איך היה סומך על השעות לעמוד בספק תשפיתו מתחלת שבע וכן הוא במרדכי וכן מבואר בהדיא בדברי הרז"ה בעל המאור בפרק קמא דפסחים ושוב עמד לבאר מנא הא מילתא דאמור רבנו דעבר בעשה זו תכף אחר חצות היום ועובר בכל רגע והביא מה שפתב בצל"ח בפרק קמא דפסחים ד' ו' ה"ל דאינו עובר על עשה זו עד שתחשף דומיא דעשה דמילה דאף דזריזין מקדימין אינו עובר בעשה עד שיעבור כל יום השמיני ואף שלא כתבו פן הפוסקים ה"ל אלא לענין שמחוייב לבער מיד בחצות מפל מקום צריף להבין הרי בכל המצות שזמנן קבוע פמילה לולב שופר יש להן משך כל הזמן אלא דזריזין מקדימין וכן מצות שאין זמנן קבוע כשריפת קדשים וכדומה אינו עובר בכל רגע על ביטול המצות עשה רק דזריזין מקדימין ועיין בחידושי הרמב"ן לשפת ד' כ"ה ועל כל פנים לא מצינו בשאר מצות עשה שתהיה חלה עליו מיד ממש ויעבור בכל רגע ומנא לן דבחמץ חייב להשפית מיד בחצות ועובר בכל רגע ונראה על פי המבואר בפסחים ד' ה' רבא אמר לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קנים ואימא כל חד וחד פי שחית זמן שחיתה אמר רחמנא וכתבו רש"י ותוספות דסברא הוא דבזמן שחיתה הזהיר על השפיתה ולפי זה נראה דמכיון דמהאי קרא ילפינן דתשפיתו הוא בחצות משום דהסברא היא דבזמן שחיתה הזהיר על השפיתה ממילא אמרינן דהעשה חל עליו מיד משום שחיתת הפסח שיוכל לשחוט מיד דלקה הזהיר על השפיתה בזמן שחיתה פנ"ל ועיין בשואל ומשיב ח"א סי' ר"ט שפתב בטעם הדבר משום דהכתוב תלה בשעות אבל אינו מוכן כל כך: אמנם פתב שם לחלק בזה בין ערב פסח אחר חצות דאז עובר אעשה דתשפיתו בכל רגע שיעבור ובין כל ימי הפסח שאינו עובר בכל רגע כי אם פשיעבור הפסח והיה טעמו על פי מה שביאר שם דהא דנקיטין דבכל ימי הפסח איכא עשה דהשפיתה לאו דילפינן

מתשפיתו שאור מפתים דהתם הא כתיב ביום הראשון דהיינו ערב פסח אלא ילפינו מגזרה שנה דשאור שאור כמבואר בפסחים ד' ה' דבכלל הגזרה שנה נתקבל גם כן הך שאור דביום הראשון תשפיתו וילפינו בגזרה שנה מבל יראה דעשה דתשפיתו דעשה דתשפיתו נוהג גם בפסח וכן פתבו הגאונים נודע ביהודה ושאגת אריה ולפי זה נראה דכל הראשונים שפתבו שעובר בכל רגע בעשה היינו בעשה דאף ביום הראשון תשפיתו שנוהג כל ערב פסח עד הלילה וכל חובתו מיד בתצות אבל בעשה דתשפיתו בכל ימי הפסח דנלמד בגזרה שנה כנ"ל אינו עובר בכל רגע על עשה זו דזמנה הוא כל ימי הפסח ובתוה ימי הפסח אין להאי עשה קביעות זמן עד שיעבור הפסח ולא השפית אז ביטל העשה ונשאר מצות עשה: וכתב הרב השואל בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק בס"י קצ"ט דלדעת הסוברים דבערב פסח אינו עובר בכל יראה אם כן בחמץ של נכרי שקבל עליו אחריות נהי דעובר בכל יראה [בפסח] אבל עשה לימא והמציא על פי זה דבמשה חמץ זה [של נכרי שקבל עליו אחריות] על מנת לבערו הנה לוקה בזמן הבית פיון שאינו ניתק לעשה והגאון המסביר השיבו אם אמנם כן פתבו אינה אחרונים לדינא הדין אמת והדבר מוכרח דאית ביה עשה דתשפיתו שהרי בעשה דתשפיתו לא פתיב לה ומנא לן דדוקא בשלו אזהר רחמנא וכיון דבשול נכרי שקבל עליו אחריות עובר בכל יראה הכי נמי עובר בעשה דתשפיתו וכן פתב הנודע ביהודה קמא בס"י כ' ואף דבספרו צ"ח לפסחים ד' ל' סוף ע"ב בשמעמא דהרהינו לא פתיב כן קושטא קאי כמו שפתב בנודע ביהודה ועוד האריף לדחות מה שחדש הרב השואל לענין משה חמץ זה וגם במה שרצה לחדש לענין מוקצה לחלה שקרא לה שם עי"ש דב"ק והשגתי עתה ספר יקר עמק יהושע להגאון מסלאנים [מח"ס נחלת יהושע ועוד ספרים רבים] שגדפס מקרוב על יד ידידי הרב המזכה את הרבים מוהר"ר יוסף לעווי מוארשא יצ"ו וראיתי בדיני חמץ סי' ה' שעמד לבאר דין זה אם בחמץ שקבל עליו אחריות שעובר עליו בכל יראה אי איתיה נמי בעשה דתשפיתו או לא ובתשובתו האריף בפלפול עצום ונפלא פדרכו בקודש והלכה זו העלה דחמץ שקבל עליו אחריות אינו בעשה דתשפיתו ולכן אם עושה תקנה כדי שלא יעבור בכל יראה דהיינו אם מוציא מרשותו או בייחד לו בית לדעת רבינו תם סגי בהכי ושם האריף לפלפל בסברת ר"י שהביאו התוספות בפסחים ד' כ"ט דהמשנה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותה שנה ועוד האריף בדין לאו הנתיק לעשה ופנאי לא הנה לי להתבשר בדב"ק לה נא ראה: יא) בזמן הדבר רחמנא ליצולן שעושים הסגר פה אר"ץ מיום ערב פסח עד פלוט ימי הדבר יכולים לטחון ולהכין לאחר הפסח בעבור ההסגר ברחיים של חמץ דלא מיקרי אז מבטל איסור לכתחלה דעכשיו הוא היתר בהיתר נאפן מאן דפליג מודה בגדון דידן דהוי שעת הדחק כן פתיב הרב חכמה ומוסר ד' קס"ו אות ז"ך ולפי הנראה פונתו להתיר להכין קודם הפסח לצורך אחר הפסח [ואולי יש אינה טעות וצריף להיות בזמן הדבר וכו' יכולים לטחון בערב פסח וכו'] וכונתו דאין שייף בזה משום אין מבטלים איסור לכתחלה פיון שעושה בזמן היתר דהיינו קודם הפסח לצורך זמן היתר דהיינו אחר הפסח ועיין להרב פרי חדש סי' תס"ז ס"ח [ד"ה יין לבן] דהרב צמח צדק לית ליה האי סברא ואף בזה חושש משום ביטול איסור לכתחלה ודחה דבריו על פי סברא זו וכן דעת הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל סי' תמ"ב ס"ה דכיון שמבטל בשעת היתר כדי לאכול בשעת היתר לא הוי מבטל איסור לכתחלה עי"ש ובקונטרס

אחרון ועיין להרב דגול מרובה סי' תמ"ז על דברי המגן אברהם ס"ק מ"ה וקרב פרי מגדים במשפחות סי' תמ"ז סק"ה הביא הרבה פוסקים שסוברים פן דברי להשהותו לאחר פסח מותר עי"ש ועיין במה שפתי ביקונטרס הפללים במערכת האלף אות ב' [בשדי חמד ח"א] גם בשו"ת עמק הלכה בהלכות פסח סי' קל"ב עמד בדין זה אם מותר לבטל חמץ ברוב כדי להשהותו עד אחר הפסח והביא דעת הרשב"א דחמץ שמו עליו ומיקרי ביטול איסור אף בזמן ההיתר ושהרב מגן אברהם פתב שאין להקל נגד דעת הרשב"א והוא הוכיח מדברי רש"י בפסחים דף ל"ב ובדף ל"ג [ד"ה לא קשיא] שסובר כדעת המגן אברהם דלא אמרינן חמץ שמו עליו ואם פן לדידיה מותר לבטלו קודם הפסח כדי להשהותו דמפל מקום היתר הוא: יב) חמץ שנתבטל קודם פסח למאן דאית ליה חזר ונעור אי שרי להשהותו עיין מה שרשמתי בסי' ג' אות ג': יג) פלים שבטלו בהם חמץ בפסח אם מותר להשהותם עיין מה שרשמתי בסי' ז' אות א': יד) במאי דקיימא לן בסי' תמ"ד דארבעה עשר שחל להיות בשבת בודקין את החמץ בליל שלשה עשר פתב מרן הב"י הטעם משום דבליל שבת אי אפשר לטלטל הגר לבדוק והקשה הרב אבני שוהם בד' ס"א ע"ג דאמאי לא אמרינן יבא עשה דבדיקה וידחה לא תעשה דטלטול גר דגם בדרבנן אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כמו שכתב הרב מגן אברהם בסי' תמ"ו סק"ב בשם הרב של"ה ותיגר דהיינו דווקא היכא דאי אפשר לקיים העשה בלתי העברת הלוא אבל הכא דאפשר לקיים מצות בדיקה בליל י"ג לא דחינן לא תעשה והוא תיגר נכון דהכי נמי אמרינן בש"ס בדוכתי טובא אמר ריש לקיש פל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שתייהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת עוד תיגר דליכא בעידנא דמכי טלטל הגר עבד האיסור ומצנה לא יקיים עד שיתחיל לבדוק עי"ש ותירוץ וזהוה נכון למסקנת המפרשים שהביא הרב הנמק"י בפרק ב' דמסכת מציעא אמה שאמרו בש"ס ד' ל"ב האי עשה והאי לא תעשה ועשה וכו' שפל שלא התחיל להתעסק בגוף המצנה בשעת העברת הלוא אף שהוא מתעסק במכשירי המצנה לא חשיב בעידנא עי"ש והכי נמי דכוותא אמנם לדעת הרנב"ר שהביא שם שכל שמתעסק במכשירי המצנה מיקרי בעידנא אין תירוץ זה עולה יפה [וצריך התנייב במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת העי"ן אות ל"ז]: ואני בעונתי פתבתי במקום אחר לתייב קושיא הג"ל ושני דרכים לפני ויצא הראשון על פי שיטת הסוברים שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת העי"ן אות פ"ו דלא אתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו פרת דחמיר למדנו דאין עשה דוחה לא תעשה חמור והכא נמי לא תעשה דטילטול חמור.

דאף דקיימא לן אין שבות במקדש שבות זה איתיה במקדש נמי וכמו שכתב הרמב"ם סוף הלכות בית הבחירה דמאי דתנן ושתי אבוקות של אור בידם היינו בחול ולא בשבת וכתב הרב תוספת יום טוב בפרק קמא דמסכת תמיד דלפי שהוא קרוב לנדאי שיטה ויבא לידי איסור תורה גזרו בו במקדש אמור מעתה דמפני זה לא ראו חכמים להתיר טלטול הגר לקיים מצות בדיקה דכל דבריהם סיגי וגזר וכאן יבא לעקירת דבר תורה והדרה השני דקיימא לן לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה והכא נמי גבי טלטול איכא עשה ולא תעשה דרבנן כדמוכח מסוף מסכת ראש השנה ד' ל"ב גבי מתני' דשופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל וכו' דטעמא משום דהאי עשה והאי ל"ת ועשה וכו' יעי"ש ובמפרשים ואם משום עשה של תורה לא דחינן לא תעשה ועשה דרבנן קל וחומר משום

עשה דבדיקה דרבנן וק"ל: ואין להקשות לשיטת הרב של"ה דשרי להוציאו על ידי נכרי דאתי עשה דמשביתו דרבנן ודחי ל"ת דאמירה דהכא נמי נימא דיבדוק בליל ארבעה עשר על ידי שייטלטל העכומ"ז הגר דיש לומר דלא ראו חכמים לתקן פן דאין תקנה זו קרובה לבא ליד פל אדם מישאל דאימור לא מינדמנו נכרים ואי מנדמן להאי לא מנדמן להאי אהכי השוו המדה שייבדקו כל העם בליל שלשה עשר: ואי מהניא בדיקה בליל שלשה עשר [באמצע השבוע] לאור הגר שנתלקו האחרונים וכתב מרן חיד"א בבבבפי יוסף בסי' תל"ד שהאחרונים שפתבו דלא מהני נעלם מהם דברי הירושלמי שהביא הרב פרי חדש הגה ראיתי בס' און אהרן ד' ל"ד אות ל"א שכתב בשם הרב חקת הפסח דאפשר לפרש פירוש אחר בדברי הירושלמי ומכל מקום בדיעבד שפיר דמי אם נתן בו אל הבדיקה לבדוק יפה אז אפילו מתחלת השנה מהני ומה שאמרו בירושלמי אפי' מר"ח הוא טעות סופר וצ"ל אפילו מר"ה זהו ראשי תיבות מראש השנה דומיא דסנפה דאמרינן אם עשאה לשמה מתחלת השנה כשירה והנה לשון הירושלמי הוא פן ונתחיל אור לי"ג אין פניי יבדוק אפילו מר"ח ופירש הרב קרבן העדה ונ"ל אין פניי פלומר אם פן הוא עושה שבדוק בלילה ואינו מכניס שם חמץ אפי' בודק מר"ח לאור הגר נמי סגי ולפי פירוש זה מבואר בירושלמי דלבדוק בליל שלשה עשר לאור הגר אם אינו מכניס שם חמץ שפיר דמי וכן משמע להו להרבנים הנ"ל בכונת הירושלמי אמנם הרב פני משה פתב ומהדר הש"ס אין פניי יבדוק אפי' מר"ח בתמיה אם פן תקשי נמי יתחיל לבדוק מר"ח אלא לא בעינן כי אם שהיום י"ד ולילה שלפניו יהיו משומרין עכ"ל ונראה שלפירוש זה הוא שנתפנון הרב חקת הפסח לומר דלפירוש זה אין ראיה דמהניא בליל שלשה עשר לאור הגר שהרי יש לומר שהפונה היא דכמו שאי אפשר לומר שייבדוק מר"ח הכי נמי אי אפשר לומר שייבדוק בליל י"ג אלא שמדברי הרב מראה הפנים נראה דאף לפירוש זה אין הפונה דלא מהני אלא שאינו צריך לזה וראיתי בספר עמודי אש בקונטרס עמודי ירושלים שכתב שהרב שדה יהושע פירש הירושלמי ונ"ל ומשני שדה רחוק מאד דאם פן תימא שייבדוק מר"ח והוי רחוק טובא עכ"ל מלשון זה נראה דכונת הירושלמי דלא מהני והרב חקת הפסח שכתב דיש לפרש הירושלמי בענין אחר פונתו לפי הנראה לפירושיו של הרב שדה יהושע ומי שיש בידו ספר חקת הפסח ישפיל בכונתו: (טו) אם נתערב משהו בפסח אם מותר להשהותו לאחר הפסח עיין בדברי מרן הב"י בסי' תס"ז [בד"ה ומ"ש ואם הוא ביו"ט האחרון] שכתב בשם המרדכי וההגהות דאסור וכן נראה מדברי הרא"ם שהביא הטור וכתב דאף שנהא דר"ת סובר דמותר להשהותו היינו משום דלשיטתיה אזיל דסובר דחמץ בטל בס' וכו' עי"ש.

וכן דקדק בש"ע שם סעיף יו"ד ואם נמצאת בשמיני של פסח מותר להשהותה עי"ש והרב מוהריט"ץ בסי' ס"ד פתב על דברי מרן הב"י ונ"ל כבוד הרב במקומו מונח דלא אזיל ר"ת לטעמיה וראיה ממה שכתבו התוספות בפרק גיד הנשה ומכל מקום לא הנה ר"ת פוסק הלכה לחמץ בפסח וכשהנה מוצא חטה בתרנגולת הנה מצריף להשהותה לאחר הפסח משמע דבמה שהנה מניחו לאחר הפסח לא מיקרי עושה מעשה כדבריו ולפי דבריו דר"ת לטעמיה אם פן הרי הנה עושה כדבריו דלהחולקים עובר בכל יראה אלא ודאי דלהניחה לאחר הפסח שרי לכולי עלמא משום דכל יראה ליכא אלא בממשו של חמץ שנתערב אפי' יהיה משהו אבל בליעת פליטה ליכא תדע דאם לא פן ביום טוב

אחרון אמאי שרי וכי ביו"ט אחרון שרי להניח חמץ בבית ולעבור בב"י אלא ודאי דל"ד יום טוב אחרון ואף דהמרדכי פתב בפירושו וכו' לית דחש וכו' אלו תנרף דב"ק ומסיק דתרנגולת ותבשיל שנמצא בו חטה בפסח מותר מן הדין להשהותה זולת הרוצה להתמיר הואיל ונפיק מפומיה דמין עי"ש ובהורמנותא דמר דברי מרן הב"י נכונים דכונתו מבוארת דמשום דר"ת סובר להלכה דחמץ גם בפסח בטל בששים נהי דלמעשה לא סמך על דעתו ולא מלאו לבו להתיר באכילה מכל מקום לענין השהיה סמך בכל פחו על שיטתו והתיר להשהותו כיון דכבר נתבטל ואין פאן איסור חמץ קלל אבל לדין דהלכה רונחת דחמץ בפסח במשהו אסור גם להשהותו ומתבאר מדברי רבני האחרונים דלאו משום שעובר בכל יראה אלא משום חשש תקלה שיבא לאוכלו אסרו להשהותו כמו שכתב הרב ערוך השלחן בסי' תס"ז אות י"ב וז"ל ואע"ג דלא קניס ר' שמעון בחמץ על ידי תערובת וכל שכן בטעם גרידא מכל מקום אסור להשהותו דילמא אתי למיכל מיניה ע"כ ומה שלא התמירו גם ביו"ט אחרון כבר ביאר מרן הב"י הטעם דבשאר ימי הפסח דעיקר איסורו הוי דבר תורה מתמירינו טפי עי"ש גם מה שכתב הרב מוהריט"ץ דהטעם משום דבל יראה ליכא אלא בממשו של חמץ שנתערב אפילו יהיה משהו וכו' קשה שהרי שם בד"ה אמנם פתב דאין לומר דעל משהו עובר בכל יראה דהא משהו אינו אלא מדרבנן ואין לומר דעובר בכל יראה מדרבנן דזה לא מצינו בשום מקום עכ"ל הרי שסובר דבמשהו ליכא כל יראה אף מדרבנן ואיך פתב אחר כך דבל יראה ליכא אלא בממשו שנתערב אפילו יהיה משהו וכו' וצ"ע שוב ראיתי להרב נהר שלום בסי' תמ"ב ד' קי"ד ע"ב שעמד על דברי הרב מוהריט"ץ הנ"ל: והנה הרב חכם צבי בסי' פ"ו האריף מאד להוכיח דבתערובת משהו אין שום כל יראה אפילו מדרבנן אלא דבנמצא בחול המועד נהגו לשורפו משום חשש תקלה ובנמצא ביום שביעי של פסח די בכפית כלי וכו' עי"ש והרב מחצית השקל בסי' תמ"ו סק"ב פתב לדחות ראיותיו ומסיק דדין זה צ"ע והרב שבות יעקב ח"ב סי' י"ז פתב וז"ל בתשו' מוהר"ץ סי' כ"ו פסק בחטה שנמצאת בתרנגולת בתבשיל יכפה עליו כלי עד מוצאי יו"ט ואוכלו רק שורף החטה ובאמת בטוש"ע סי' תס"ז ס"י מבואר דדוקא ביו"ט אחרון יש לנהוג כן מה שאין כן מקודם יש לאסור הכל וכן מבואר בר"ש סי' תמ"ז בהגהה אף שכתבתי שם צדדים להקל לא מלאני לבי להקל ואין להקל במה שנתפשט המנהג לאסור וכמו שהארבתי בס' חק יעקב סי' תמ"ז סק"ב עכ"ד והובא בקצרה בשערי תשובה סי' תס"ז אות ל"ו ובשו"ת רבינו עקיבא איגר בסי' י"ט עמד בענין זה אי בתערובת משהו בפסח איכא משום ב"י או משום השבתה ודעתו דלא אמרו חומרת משהו אלא לענין אכילה ונהגה ולא לענין השהיה אלא דנהגו לאסור השהיה משום חשש תקלה [והמעין בדב"ק ובמחצית השקל יראה שיש לפקפק על ראיותיו] ובסוף דבריו פתב ובלאו הכי דעת הח"ץ דלא אמרינו לענין איסור דבל יראה דחמץ משהו עי"ש ובס' רינון יצחק [ביאור על ההגדה] ראיתי בדרך האחרון שפסרשהביא דברי הח"ץ ושבו"י הנ"ל וכתב עוד שבשו"ת פנסת יחזקאל פסק לאסור אף דראיתו מדברי הרא"ם פרשת צו ליתא מי הוא אשר תיילים יגבר להרים ראש נגדם עכ"ל: והרב ערוך השולחן בסי' תס"ז אות י"ב הביא מה שכתבו המרדכי והגהות מיימוניות ומה שכתב מרן הב"י דר"ת אגיל לטעמיה וכו' וכתב דהרשב"ץ בד"ה ל"א ע"ב סובר דאף ביום טוב ראשון אם הוא דבר המתקיים ביחוד עד

אחר הפסח דהא משהינן קדרות בפסח משום דלא קניס ר' שמעון אלא כשהוא בעיניה וכן הפלפו בד' קנ"ג פתב סתם דמוכרה לנכרי פינן שאינו חמץ בעין ויכול למכרה לנכרי והביא דברי הרא"ם על הסמ"ג דמסייע להרשב"ץ דמותר לקניינים התבשיל אף ביום א' אף לדידן דנקיטינן דחמץ במשהו וכתב שאין דבריו מוכרחים וקשה למחוק הגירסא וכו' ואף ר"ת מודה דאסור לכתחלה להשהותו בפסח דלמא אתי למיכליה והא דלא פירש ואלו עוברין מן העולם פינן דאסור להשהותה בפסח משום דתני סיפא הרי אלו באזקה ומשמע דהוה סיפא לפירש עוברי דרישא אתי וכן אם מניחו אצל נכרי עד אחר הפסח דלא אתי לידי תקלה אפשר דאין צריף לבערו וכן מסיק בשו"ת פנ"י סי' ט"ו ונ"ל הרשב"ד בספר תמים דעים סי' ט' מוכרו לנכרי או משהה אותו ואוכלו אחר הפסח אלא שחשו לידי תקלה הילקף אסור להשהותו ואם עבר ושהה מותר אלא תורף דב"ק ודברי הפנ"י שרמז הובאו בשערי תשובה סי' תס"ז אות י"ט ובאות ט"ו בד"ה בהגהה הביא תורף דברי הח"צ ושם הנה לו לציין דברי שו"ת שבו"י ח"ב סי' י"ז שהביא באות ל"ו עי"ש: ולפי דברי הגדולים הנ"ל דאף אם אין בתערוכת משהו בפסח משום בל יראה מדאורייתא או מדרבנן מפל מקום יש לאסור השהיה בפסח מחשש תקלה נראה ליישב מה שמצאתי בקונטרס להלכות פסח בסי' תס"ו ס"ד בשם הרב גנת נרדים פל"ד סי' יו"ד [עתה אינו מצוי בידוי] שהרבה לתמוה על דברי רב המרדכי בפרק פל שעה סי' תקס"ט בשם מוהרי"ץ מווינא והובא בפרן הב"י שם ואחת מתמיהותיו היא דמשמע דאם נתניבש בתוך הפסח אינו יכול לשומר עד אחר הפסח ואמאי הלא אף דלענן אכילה אסור בכל שהו מפל מקום להשהותו פולי עלמא מודו ואין מי שחולק דיכול להשהותו וכו' וכתבתי בשמו שכתב ליישב ובכלל דבריו פתב דכשנפל מים בפסח אם עדיין הוא מלוחלח מהני הרקדה ואם לא ריקדוהו כשהוא מלוחלח אין לרקדו אחר כף אפילו לאוכלו אחר הפסח שפינן שבתוך הפסח הוא מלוחלח ונתניבש אם מנהלו חשיב כמבטל איסור לכתחלה ולכן אין לנהלו אלא יזרוק הפל וזהו שכתב בש"ע ואם נתניבש בפסח יזרקו הפל עכ"ל [לשון זה אינו מדוקדק דבש"ע לא כתוב יזרקו הפל אלא אסור להשהותו ואפשר דמותר למוכרו לנכרי כמו שכתב מרן בסי' תס"ז סי' וכן ראיתי להרב בית מאיר סי' תס"ו ס"ד שכתב דאף דהרי"ץ מווינא פתב יזרקנו שינה הש"ע לשונו בכיוון דלדידה יכול למוכרו כמו שכתב בסי' תמ"ז ע"כ והוא טעות סופר וצ"ל תס"ז] ודקדקתי בקונטרסי מדבריו אלו דאין לאסור השהיה בתערוכת משהו בפסח אלא בכגון זה שצריף לנהלו והנהיגול חשיב כמבטל איסור אבל בשאר תערוכות משהו בפסח אין לאסור השהיה פינן דאין שום מעשה שיהיה נראה כמבטל איסור לכתחלה אף באמת אין כן דעת מרן בש"ע וכל הפוסקים הנ"ל שהרי בהיה דסי' תס"ז אף שהוא משהו וגם הוא טעם החמץ לבד ואין שום תערוכת ממשו של חמץ אסרו משום חשש תקלה כנז"ל ודןסק לומר דבקמח דלא חזי בעיניה אלא אחר האפיה לא חיישינן לתקלה שוב מצאתי בשו"ת הרב רמ"ץ סי' ל' אות ז בחטים שצמחו שכתב דאפשר לצדד פינן דלא חזו אלא אחר טחינה ואפיה לא חיישינן לתקלה ובסוף סי' ל"א פתב שרב אחד השיגו דחטין ראויין לאכול חיינן בדכתב הרמ"א בסי' ר"ח והשיב דיש לומר דמפל מקום משום חשש אכילת חטים חיינן לא גזרו ואלה"ק מפסחים ד' י"ב דבעוסק בקמח וקלי ודאי יש לחוש שיאכלנו ועל כל פנים צד היתר איכא אף שיש לומר דלא פלוג ע"כ ועיין להרב בית

מאיר הבאתי דבריו לקמן באות י"ז: זאת עולה מן המדבר דמערוכת משהו בפסח אין להשהותו דאף דאין בתערוכת משהו משום בל יראה אפילו מדרבנן מפל מקום אסור להשהותו משום חשש תקלה ולענין אי מותר בהנאה עיין בריש סי' תמ"ז ובמפרשים שם ואם נמצא ביום שביעי של פסח איה להתנהג עיין בסי' תמ"ו בבאר היטיב סק"ד וכתב בספר ריבון יצחק בדרף האחרון דהג' מוהרי"ץ שור פשהנה בא לפניו שאלה מחטה שנמצאת בתרנגולת או תבשיל ביום שביעי של פסח לא היה משיב לשואלו רק הנה דוחהו עד הלילה ובחשיכת ליל שמיני היה אומר לו שמותר להשהותו עד אחר הפסח ואז ישורף החטה ויאכל התבשיל פי חשש לתקלה על יותר מיום אחד והוראה זו הוטבה מאד בעיני הרבה גדולי בעלי הוראה ואמרו שכן נכון לנהוג לכל מורה הוראה ע"כ ובהגהות יד שאול ליו"ד סי' רמ"ב סי"ד כתב וז"ל עיין של"ה דלאחר שהוראה ברורה אצלו אין להחמיץ הדין והוא בכלל עינוי דין אף בהוראת אסור והיתר ונראה באם אינרע בשביעי של פסח וכל שכן בשמיני אינה שאלה בענין בייעור חמץ והוא משהה עד הערב ולא יהיה צריך לבער זה אינו בכלל עינוי דין כיון שגם לזה ניקח ליה בזה מיהו לפי מה שפכת המגן אברהם סי' תמ"ז דבשביעי של פסח הוי משהה כדי לקיימו אפשר דאסור ומיהו לא קי"ל פן כמ"ש הח"ץ סי' פ"ו וגם הרב אינו עובר שעליו אינו מוטל זאת והשואל לא ידע הדין והוא משהה כדי לבערו אם יהיה עוד זמן לבערו לכן אינו בכלל עינוי הדין עכ"ל: טז) כמה שפכתו הפוסקים בסי' תל"א דאם התחיל ללמוד קודם שהגיע זמן הבדיקה אין צריך להפסיק נשאל הרב משחא דרבותא אם הדין פן גם בהתחיל במלאכה או באכילה אין צריך להפסיק או יש חילוק בין מצוה לרשות והעלה דצריך להפסיק וכן בהתחיל ללמוד אחר זמן איסורו פוסק עי"ש בד' כ"ב פן פתבתי בקונטרסי להלכות פסח ועתה אין אצלי ספר משחא דרבותא הנ"ל וכבר דבר זה נפתח ברבני האחרונים ועיין בחיי אדם פלל קי"ט אות ז ובספר מגן האלף [המנוכר להלן] תוף סי' ח"י לענין הפסק מלימוד: והנה מדברי מרן בש"ע משמע דאין איסור אכילה או מלאכה אלא מזמן הבדיקה ואילך אבל אין צריך להרחיק חצי שעה מקודם הזמן והרב מגן אברהם כתב שחצי שעה מקודם הזמן גם פן אסור וכל רבני האחרונים נמשכו אחריו בחומרא זו ועמד מתמיה על זה ידידי הגאון אבד"ק דובנא יצ"ו בספרו אלף המגן סי' ט"ז מה ראו על פכה לחלוק על מה שנראה מדברי פל הראשונים דאינו אסור אלא מזמן הבדיקה ולא סמוך לה חצי שעה והרב מגן אברהם שהחמיר הוא משום שפובר שבדיקה היא מן התורה כמו שפכת בס"ק ז' אבל לדין דקיימא לן דבדיקה אינה אלא מדרבנן אין מקום להחמיר לאסור חצי שעה קודם הזמן והאריך לבאר ולהכריח דבריו ומפל מקום מסיק דלדינא חלילה להקל נגד רבותינו האחרונים זולת לצורך גדול יש להקל לסמוך על הראשונים שהביא שם להתיר לעשות מלאכה או לאכול עד צאת הכוכבים ממש: עוד עמד הרב הנ"ל [מגן האלף] יצ"ו בסי' י"ט בהא דאסור לאכול קודם בדיקת חמץ אם מותר בטעימת פירות או כביצה מפת דחשיבא טעימה דהרב מגן אברהם הביא בשם מוהרי"ל דמותר וכל רבני האחרונים נמשכו אחריו דקשה על זה לפי מה שפכת במגן אברהם סי' רל"ה סק"ד דטעימה אסורה קודם קריאת שמע וכתב הטעם משום דקריאת שמע דאורייתא אם פן לפי דעת המגן אברהם בסי' תל"א סק"ז וסק"ח דדעת מרן והרמ"א דבדיקה היא מדאורייתא הנה לנו לאסור גם הטעימה כמו גבי קריאת שמע

ומה גם דלפי מה שהיה דרוך העולם שלא לבטל קודם הבדיקה אם פן הבדיקה הוא מן התורה לכולי עלמא והיה להם לבאר דמי שרוצה לטעום קודם הבדיקה צריך שיבטל בתחלה קודם הטעימה והאריף בזה ומסיק דגם בטעימה אסור קודם בדיקת חמץ אם לא לצורך גדול: ובדין אם קריאת שמע ותפלת ערבית קודמות לבדיקה נשאל הרב הג"ל [מגן האלף] יצ"ו בסי' טו"ב והשיב דנראה עיקר פמסקנת האחרונים דקריאת שמע וערבית צריף להיות קודם הבדיקה אף למי שרגיל להתפלל ביחיד בביתו דליכא למיחש גביה שמא יפסע מלהתפלל והביא דברי הרב חק יעקב בסק"ג ואחר שנשא ונתן בדב"ק העלה [בד"ה ע"ב העיקר] דלעולם יתפלל קודם וכדעת החק יעקב והאחרונים מטעם דתדיר קודם ואף שהגאון מוהרש"ז בש"ע שלו בקונטרס אחרון בסי' תל"א השיג עליו דלא אמרינו בכי האי גוונא תדיר קודם פתב ליישב השגתו וקור הדין פדעת הרב חק יעקב ומקור חיים דיש להקדים התפלת ערבית להבדיקה אלו תורף דב"ק לעגנו דינא: פתב הרדב"ז בתשו' התדשות דפוס פירודא סי' תל"ו דאין תקנה להפקיר חמץ קודם הפסח ולחזור ולזפות בו אחר הפסח דאין לסמוך ע"ז וכ"ש דאין נראה דרוך להפקיר זה (דצריף להניחו במקום הפקר כל ימי הפסח ואם יסגור הדלת בעדו לא הוי הפקר) ואף שלא יבצר איזה מציאות אין ראוי להתיר זה שיבואו לידי איסור חמץ שאין מפקירין לגמרי, ושום אחד מהפוס' שאנו סומכים עליהם לא פתב היתר זה לכן אין לסמוך עליו ע"כ.

והרב מג"ס שהתיר לא ראה תשו' הרדב"ז הלזו וכו' כ"כ מרן חיד"א במחב"ר סי' תל"ד, והיה נר"ל דאף בדיעבד אי עביד הפקר לא מהני, אלא שראיתי להרב חקמה ומוסר דף קס"ה אות י"ז שפייס ע"ד הרדב"ז הג"ל, ונ"ל מדבריו למדנו דהלכה ואין מורין פן והיינו לכתחלה אבל בדיעבד אם עשה פן ובא אחר פסח לשאול יכול לחזור ולזפות בו פניו דאחר הפסח לא הוי אלא מדרבנן עכ"ל (היינו נדאי אם עשה על דרוך שכתוב בתשו' הרדב"ז שהניחו במקום דליכא נכרים או בחצר שאינה משתמר וכיוצא לזה).

ולפי הנראה הדין פמו שהרי בהג"א פ' כ"ש סי' ד' כ' בשם הא"ז שמונתר להפקיר חמץ קודם ש"ש ע"מ לזפות בו אחר הפסח וכיון שהא"ז מתיר לעשות פן לכתחלה וכ"כ בפסקי מוהר"ם ריקנטי סי' זק"ו (ועיינו לקמן אות קטן ג), מסתיין להחמיר לכתחלה שלא לסמוך לעשות מעשה פן אבל בדיעבד וכבר עבר עליו הפסח שפיר דמי להתירו וכן נראה דעת הפנסת חזקאל סי' י"ד שהובא בשערי תשובה סי' חת"ם אות ח' במי שהיה לו מי דבש חמץ ולא מצא נכרי למכור לו והפקירן בפני האורח ואשתו ובניו וסגר המרתף ונרק המפתח במקום הפקר דיש להתיר ובשביל שסגר המרתף לא נתבטל הפקר וכו' ע"ש.

ולכאורה נראה דמ"ש דבשבילמה שסגר המרתף לא נתבטל הפקר הוא היפך סברת רדב"ז שא' שאם יסגור הדלת בעדו לא הוי הפקר ודוחק לומר דכיון שזרק המפתח חשיב כאילו לא סגרו.

עכ"פ למדנו דדעתו להתיר בדיעבד מיהא. אף ממ"ש שם בשע"ת אח"כ בסמוך בשם שו"ת תפארת צבי סי' ט"ז במי שצנה לבדוק ולבטל ונסע לזרפו ובדרו נזפר שיש לו יי"ש חמץ במקום אחר ונחפז לשוב לביתו בע"פ פדי למכרו ולא יכול לבא והפקירו

בער"פ הפקר גמור בפני ג' וכשפא לביתו אחר זמן איסורו אמרו לו חכמים שיניח המרתף פתוח בפסח וכן עשה ואחה"פ שאל מה דינו והורו לו לסמוך על הפנ"י (שהובא אח"פ בשע"ת שם דיי"ש הוי רק חמץ דרבנן פגוקשה ויש לסמוך על דברי ר' יונה בשעה"ד לערבו ביי"ש אחר ויש לקונסו וכו' עי"ש) להתירו בהנאה עי"ש, ומשמע דאפי' בנאנס, ובדיעבד שפבר עבר הפסח לא סמכו להתיר מצד ההפקר אלא ביי"ש עפ"י סברת הפנ"י אבל לא בחמץ אחר, וכן מתבאר דעת הח"י בסי' חת"ם סק"ה דאפילו ביטל והפקיר הפקר גמור בפני עדים לא מהני אלא באונס גמור שלא ידע כלל מהחמץ כל ימי הפסח, או שהיה סבור כל ימי הפסח שמה שפמרו היה פדין ואחה"פ נודע ל שלא מכר עי"ש.

גם הג' מוהרש"ז בש"ע שלו שם סכ"ט כ' בפ' דאפי' בדיעבד לא מהני הפקר, ואפילו חמץ שנמצא מןשלה במקום הפקר שהשליכו שם ישראל קודם ש"ש בער"פ פדי שלא לעבור עליו בב"י וב"י בפסח שמוותר לעשות כן לכתחלה מ"מ אחר הפסח אסור לכל אדם מישאל ליהנות ממנו ע"כ.

ובסי' תמ"ה אות ב' ביאר דהא דמהני הפקר קודם זמן איסורו פדי שלא לעבור בב"י היינו דוקא אם לא היה דעתו בשעת ההפקר לחזור ולזכות בו אחה"פ אם לא יקדמו אחר שאם יש בדעתו פן הרי הוא פשלו ממש וכו' ועי"ש בקו"א אות א' דאף למ"ש התוס' בשבת ד' י"ח ע"ב ד"ה דמפקר להו דמהני הפקר לכתחלה שלא בפני ג' מטעם דמסתמא מפקיר להו להפקיע מעליו איסור שבת, והסמ"ק מתיר לכתחלה ע"י הפקר שלא בפני ג' מה"ט אנו לא קי"ל הכי דאין לסמוך ע"ז אלא כשא"א בענין אחר כמ"ש התוס' והרא"ש שם וכן דעת כל הפוס'.

ואף אם מפקיר בפני ג' לא מהני כשדעתו לזכות בו אח"כ עיש"ב, ועי"ש בסוה"ס בהל' מכירת חמץ. ומי שיעלה על דעתו שפכירת חמץ הוא מדברי סופרים לפי המנהג שהפל מבטלים החמץ ואומרים כ"ח וכו' ליבטיל וליהוי הפקר וכו' שגגה היא בידו כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחה"פ כמבואר בתשו' הרשב"א בשם הירוש' וכ"פ הרמ"א בד"מ ובפר"ח עכ"ל.

(ב) ורבינו הפר"ח בסי' תמ"ח ס"ה כ' בשם מוהר"ש הלוי דחוכך להחמיר בפי שיש לו חמץ בספינה וירא שפא לא יבא לידו קודם הפסח אם אפשר להתיר לו להפקירו בפני עדים ולחזור לזכות בו אחה"פ למוכרו ולא מלאו לבו להתיר אפילו בהנאה והשכנה"ג כ' דדוקא בהפקירו שלא בפני עדים הוא דחייש ר"י להערמה שיאמר שהפקיר ולא הפקיר אבל הפקירו בפ"ע לא שייך למימר הכי ולפיכך מותר אפי' באכילה.

ומני"ר הפר"ח האריך לחלוק עליו והוכיח דגם בהפקיר בפני עדים ס"ל לר"י שבירושלמי דחיישינן להערמה תדע דהא למ"ד התם דטעמא דר"י משום דהפקר כמתנה ולא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה.

אף בהפקיר בפני עדים הדין פן ומהו טעמא נשמע לאידך דבהא לא פליגי עכ"ל והבנתי מדב"ק דר"ל דליכא למימר דאין הכי נמי דהא בהא תלי ואם נאמר דהטעם משום הערמה קשה הוא בפ"ע אין לחוש.

דא"כ הו"ל לש"ס ירושלמי למימר דהא נפ"מ מבנייהו דלטעם הערמה אם הוא מפקיר בפני עדים ש"ד ולטעם דזכיה אף בפני עדים לא מהני. וזהו מ"ש הפר"ח דבקה לא פליגי פלומר דאם איתא דפליגי הו"ל לש"ס למימר נפ"מ זו וכן הבין בפשיטות רעק"א בסי' כ"ג ד"ה גם לפי וכו' בכונת הפר"ח.

אף ראיתי להרב נהר שלום בסו' תמ"ח אות ה' שאחר שהביא סברת הפר"ח דגם בהפקיר בפ"ע אמר ר"י בירוש' דלא מהני. כתב דנ"ל להכריח פן מהירוש' עצמו מדלא אמר דאיכא ביניהו דהפקיר בפני עדים וכו' עי"ש ולענ"ד זהו פונת הפר"ח עצמו ולפי דרכנו למדנו דגם הנה"ש מסכים הולך לסברת הפר"ח דלא מהני הפקר אפי' בפני עדים.

ונראה מסגנון פל דברי הפר"ח דס"ל דאף בדיעבד ועבר עליו הפסח אסור ומה שפייס ואינו מוצא תקנה לזה האיש אלא שימכרנו וכו' פונתו לתקן שימכרנו קודם זמן איסורו.

וכ"כ הרב מוהר"י אירגז בשו"ת דברי יוסף סס"י י"א וז"ל האמנם היכא דינדע קודה"פ שפא לו חמץ בפסינה מדינא צריך למכרו או ליתנו במתנה קוה"פ ואם פשע ולא מכרו קו"פ קנסינן ליה אחזה"פ ואסור בהנאה כמ"ש מוהרש"ל וחספים עמו הפר"ח בסי' חת"ם עכ"ל גם בשו"ת בגדי ישע סי' ג' אות ט' שקו"ט בדין זה והביא מ"ש הפר"ח דאפילו הפקיר בפ"ע לא מהני וכו' פדברי הנה"ש הנ"ל דינש להכריח פן מדלא אמרו בירוש' נפ"מ זו ועוד כ' להכריח דאפילו הפקר גמור שהניחו במקום עוברי דרכים לא מהני ממ"ש התוס' עירובין ד' ס"ד ד"ה שהולכין עי"ש.

ובשו"ת חת"ס סי' קי"ד בד"ה אמנם וכו' כ' וז"ל אבל פשוט שפונת הירוש' שאוסר משום הערמה אין הפירוש כמו שהבינו האחרונים שיערים לומר בטלתי והוא לא ביטל ונתחכמו לפלפל אם ביטל בפ"ע מאי איכא למימר ולא פינונו יפה וכו' עי"ש: (ג) והרב שלחן גבוה בסי' תמ"ח מחודש ה' הביא מחלוקת הפר"ח עם השכנה"ג וכו' דמ"ש הפר"ח להכריח מההיא ארפא דטבעא בחישתא דלא אמרו תקנה זו להפקיר בפני עדים וכו' אינה ראיה דשאני התם דהחטים היו ברשותו ובביתו ולא שייך הפקר אלא פשיאנא ברשותו וא"כ בנדון מוהר"ש הלוי דהחמץ הנה בפסינה ולא ברשותו יכול להפקירו ומסיק פן לדינא דכיון דהשכנה"ג פשיט"ל דמהני הפקר בפני עדים ומביא פן בשם מוהר"ם ריקנטי סי' זק"ן הסומך עליהם ומפקירו בפ"ע קודם זמן איסורו לא הפסיד ואחה"פ מותר באכילה עכ"ד.

ובהורמנותיה דמר אומר אני דמ"ש ע"ד הפר"ח אהיה ארפא אין זו תשובה ודברי הפר"ח נכונים דהו"ל לש"ס לומר תקנה זו דהפקר בפ"ע ע"י שיוציאנו מביתו ומרשותו ויניחנו ברשות הרבים וכבר כ' הפר"ח דאין שום אדם יכול לזכות בו כמ"ש בסי' רמ"ו וכלומר דאין לזכות דמשו"ה לא אמרו בש"ס תקנה זו דהפקר בפ"ע ע"י שיוציאנו מביתו ומרשותו לפי שאין זה מתקן שיבנו אחרים חילו אהכי כ' דאין אחרים יכולים לזכות בו וכו' ואין לומר שהנה לחוש שיבואו נכרים ויזפו בו שהרי יכול להניחו בחצר שאינה משתמרת ולא שכיחי בה נכרים וכמ"ש בתשו' הרדב"ז (שהעתיק דבריו בחכמה ומוסר שם שכ' וז"ל וכ"ש שאין דרך להפקר זה וכו' ואם יסגור הדלת וכו' אף ע"ג דיכול להניחו במקום דליכא וכו' מ"מ אין להתיר זה בפני ע"ה וכו' עי"ש) וא"כ הנה להם לעשות תקנה קלה כזו אלא ודאי דלא מהני הפקר פלל.

וכן ראיתי בספר אפי זוטרי ד' ע"ג שהשיב פן ע"ד השו"ג הנ"ל אלא שקוצר מאד כיעי"ש וכו' שם דהרב מטה יהודה הקוזיק בקו' הפר"ח. ובבית מאיר לסי' תמ"ח ס"ה כ' בד' ס"ו ע"ב עמ"ש הפר"ח מההיא ארפא וכו' וראיה זו תמוה דאם פננתו שיפקירנה ויוציאנו למקום הפקר חוץ לביתו מה תקנה בזה שיבא נכרי ויקחנו ובביתו פשיטא דאסור להשהות מחשש תקלה שיאכל ממנו ואנו לא דייגינן אלא על עבר אדרבנן והשקה אחר הבטול וההפקר מה דין התמץ אחר הפסח ע"כ נראה מדברי דמשום ההפקר אין חשש אם מפקירו עודנו בביתו ובכרשותו דגם זה חשוב הפקר.

אלא שאינו רשאי לעשות פן משום חשש תקלה ולזה יש לתקן שיתנונו לנכרי בפקדון ואח"כ יפקירנו דכיון שהוא בבית הנכרי עד אחר הפסח נראה דאין שום חשש תקלה שיבא לאכול ממנו (עיין לקמן אות"ל ובפרט בחטים כמש"ש) ומ"ש שאם יוציאנו למקום הפקר וכו' פבר פתבתי ע"ד הרש"ג דאין זו קושיא: (ד) ובחיי אדם בקונטרס נשמת אדם סוס"י ב' ונ"ל ומההיא ארפא דטבעא בחישתא שהק' הפר"ח למה לא הפקיר לא ידעתי פננתו דע"כ ל"פ בירוש' אלא בדיעבד אבל לכתחלה פשיכול לבער צריף לבער פתקנת חכמים אף כשאינו ביזו"ל שפיר דבזה לא תקנו חכמים פינון שלא שינוי בו הערמה ע"כ ומבואר דכונתו לומר דהפקר אינו חשוב ביעור מדרבנן ואין זה מוציא מדי חייב ביעור דרבנן דהפקר לא מהני אלא שלא לעבור על ב"י מדאורייתא וכי היכי דבבטול אמרי' דאע"ג דמהתו' בבטול בעלמא סגי צריף ביעור מדרבנן הכי נמי בהפקר אף ע"ג דהפקיר בעיביעור מדרבנן וכן מתבאר לענ"ד מדברי התוס' פסחים ד' ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא וכו' שכ' בשם ר"י דמאי דמהני בטול הוא משום דמאחר דבטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר והא דאמרי' הפקר ב"ג מדאורי' אינו צריף ע"כ וכיון דבטול הוא משום הפקר פי היכי דבבטול לא סגי אלא מדאורי' הכי נמי בהפקר לא מהני אלא מדאורי' אבל ודאי צריף ביעור מדרבנן.

ואף אם הפקיר בפני עדים דבזה ליכא חשש הערמה לדעת השכנה"ג מ"מ נראה דלא מהני זה במקום ביעור שתקנו חכמים דא"כ גם בבטול לדעת ר"י שהוא משום הפקר נימא דליבטיל בפ"ע ותסגי בהכי ולמה לן לבער כלל.

אלא וראי דבטול והפקר אינם אלא להצילו מחיוב השבתה מדאורי' אבל נא יועיל במקום ביעור שתקנו חז"ל. ועיין באס"ז בפ"ב דב"מ על ד' ל' ע"ב ד"ה אפקרה וכו' שכ' בשם תוס' שאנץ והא דאמרי וכו' וכן בפ"ק דפסחים גבי בטול חמץ שפי' ר"ת מטעם הפקר אע"ג דלא עביד בפ"ג התם נמי אנו סהדי שהוא מפקירו פי היכי דלא לייעביד איסורא ע"כ הרי דאע"ג דאיכא אנו סהדי וכו' וזה חשיב פמו מפקירו בפני ג' בכל זאת לא אמרי' אלא דמדאורייתא הוא דסגי אבל מדר' צריף ביעור ועפי"ז נראה די"ל עמ"ש הג' מוהרש"ז בש"ע ש"ל ס' תמ"ה בקו"א דהסמ"ק מתיר לכתחלה להשפיר בהמתו ע"י הפקר שלא בפני ג' מטעם שכ' התוס' בשבת ד' ח"י דכדי להפקיע איסור שבת מסתמא מפקיר להו וכו' דלסברא זו גם בחמץ מועיל לכתחלה הפקר שלא בפני ג' דלא חיישי' להערמה ושכ"כ הע"ש בס' תמ"ז לענין חמץ וכו' ולא קי"ל פן וכו' עי"ש ולענ"ד י"ל דגם להסמ"ק אי אפשר להתיר בחמץ משום דנהי דאית לן למימר דודאי מפקיר כדי להפקיע איסור שבת.

מ"מ הפקר גמור בפני ג' לא מהני אלא לענן חיוב השפחה מדאז' אבל אפתי רמי עליה חיוב ביעור מדרבנן ולא יתכן להתיר בחמץ לכתחלה ע"י הפקר כמש"ל (וראיתי בס' רינון יצחק (עי' להגדה בדינים) שבתחלת הס' שכ' שפמו שכ' הפוס' שמועיל סברת אנו סהדי דניח"ל בהפקר פדי שלא לעבור אשביתה פן י"ל בחמץ דמהני הפקר בינו לבין עצמו דניחא לבעלים בהפקרם פדי שלא לעבור על ב"י עי"ש שלא כ"כ אלא לענן הביטול אבל לא שיועיל זה במקום ביעור שתקנו חז"ל והאריף שם בס' הג"ל ולא יכולתי לעיין בדבריו ונתקיים בעצמו מה שכ' על המחוקק יאודה עי"ש).

(ה) ומה שכ' עוד הרש"ג דהשכנה"ג הביא מדברי מוהר"ם ריקנטי דמהני הפקר לזכות בו אחה"פ. אמת שכ"כ שם בסי' זק"ן והן הן הדברים שפיתבו בהג"א כנו"ל וע"ז לא כן הפר"ח שום תשובה ומ"מ אין הכרח מדברי מוהר"ם דכבר עמד בזה בשו"ת עבודת הגרשוני סוס"י ק"ה וביאר דבריו דמי שיש לו חמץ ושום אדם אינו יודע מחמץ זה והפקירו אפי' בינו לבין עצמו מהני.

כיון שבאמת הוא יודע שהפקירו. אבל אם ידוע חמץ זה לבני אדם אף אם הפקיר בפ"ע אין מתירים לו דבזה יש חשש הערמה עי"ש ועם שאיני רואה שיהיה פן דעת הפר"ח ובגד"י והנה"ש שהרי לפי מה שהוכיחו תדע וכו' מדלא אמרו בש"ס נפ"מ בהפקיר בפ"ע וכו' כמו כן יש להוכיח דגם בהפקיר חמץ שאין ידוע לשום אדם לא מהני דאל"כ הול"ל דאיכא ביניהו חמץ שאין ידוע לשום אדם.

דלמ"ד משום הערמה. בזה אין חשש הערמה.

ולמ"ד משום דבעינן דומיא דמתנה לא מהני. מ"מ למדנו מדברי העבוה"ג דבחמץ הידוע לנו אין ראיה מדברי מוהר"ם ריקנטי ו"ל להתיר בהפקיר.

וצ"ל לדעת הרב העבוה"ג דאין הכרח ממה שלא אמרו בש"ס ירושלמי נפקותא זו דכבר ידוע מ"ש הראשונים בכמה דוכתי דזומנין דהנה מצוי למימר איכא ביניהו טובא ולא אמר כמו שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת האלף אות די"ק.

והפר"ח צ"ל דלא עשה מזה הכרח גמור אלא סיגף זה לשאר ראיותיו. אף על הנה"ש הג"ל קשה דנר' דסומך בכל פחו על הכרח זה לבד.

ואין זה מוכרח וי"ל ואין להאריף ועכ"פ לפי דברי העבוה"ג דבחמץ הידוע לנו ובא לשאול הדין אין מתירים לו נראה דגם בעובדא דמוהרשה"ל אין להתיר לו הן אמת דבשו"ת פנ"י שנוביא להלן בס"ד מפרש פונת מוהר"ם ריקנטי דתלי באם הוציאו מרשותו ואם לא הוציאו מרשותו אף שהפקירו לא מהני מ"מ נר' דבעובדא דמוהרשה"ל אין היתר עפ"י"ז דהא בעינן שיוציאו מרשותו וישליכנו למקום הפקר מקום שפני אדם מצויים שם ויכולים ליטלו.

אבל מה שמונח בספינה נראה דהרי הוא פמונח ברשותו שאין שום אדם יכול לזכות בו ולא מהני הפקר בזה ועיין לקמן אות קטן יו"ד: (ו) והנה במראה הפנים ע"ד הירושלמי פ"ב ה"ב הביא מ"ש ההג"א בשם א"ז להתיר להפקיר חמצו ע"מ לזכות בו אחה"פ ותמה ע"ד שהוא היפך סברת ר"י שבירוש'.

ובקונטרס הפללים במערכת הרי"ש אות י"ב כתבתי דאפשר דהא"ז ס"ל פדעת רבנותא
שפוסקים בזה פריש לקיש עי"ש הטעם. ועתה אומר אני דהרב מראה הפנים לא ראה
בגוף דברי הא"ז כי אם מ"ש בשמו בהג"א ואתי ק"ל.

אף הרואה דברי הא"ז בגופן שלקהו והם בח"ב סי' רמ"ו יראה שפבר נרגש מדברי
הירושלמי הג"ל והוא פי שם אחר שכ' דמותר להפקיר חמץ קודם שעה שביעית ע"מ
לזכות בו אחה"פ והביא ראיה מהירושלמי דשביעית פר"ט ה"ד והיא הראיה שבמור"ם
ריקנטי סי' קנ"ז הג"ל כ' והיא דפרק כ"ש הפקיר בי"ג לאחה"פ ר"י אמר אסור ור"ל
אמר מותר וכו' (הביא כל סוגית הש"ס) אין לפרש דהערמה דר"י חייש לה היינו שייפקיר
ע"מ לזכות.

אלא דחייש שמה לא יפקיר כלל ויאמר הפקירתי קודם הפסח וחתרתי וזכיתי בו לאחה"פ
אבל אם הפקיר קודה"פ ע"מ לזכות בו אחה"פ הרי פדפירשתי ע"כ. וכונתו נראה
דהיה אפשר לפרש הירוש' דהגם דכשפסקיר הפקר גמור שלא ע"מ לזכות בו אחר הפסח
ואסתיעא מילתא כי לא זכה בו אדם תוך הפסח ונשאר עד אחה"פ מותר מ"מ אסור ר"י
מחשש הערמה שמה יפקיר ע"מ לזכות בו אחר הפסח.

ואם כן הוא פונת הירושלמי א"כ שמעינו דמפקיר ע"מ לזכות בו אחה"פ לא מהני. אהכי
כ' דאין זה פ"י הערמה דנדאי בכה"ג מהני אלא החשש הוא שמה לא יפקיר כלל ויאמר
שהפקיר אבל אם ידוע שהפקיר דהינו שהפקיר בפני עדים אף שהפקיר ע"מ לזכות בו
אחר הפסח מותר.

ולפי זה נראה מזה סיוע גדול לסברת השכנה"ג דהפקר כה"ג מהני בחמץ כמו בשביעית
אף באמת בא"ז שם מסיק וז"ל ומותבינו אסברתין דתניא פר"ק דחולין חמץ של עוברי
עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין דלא שבקי היתרא ואכלי איסורא ואם
איתא הואיל ומהדרו אהיתרא הנה ליה להפקיר אף על פי שהיה בדעתם לחזור ולזכות
אחר הפסח דהא פי האי גוונא שרי עכ"ל וכיון שלא תירץ פלוס ע"ז כיעי"ש משמע
דהדר ביה ויש לתמוה עמ"ש ההג"א בשם הא"ז דהרי למסקנא נראה דלא ס"ל הכי
משום מאי דק"ל מההיא דחמץ של עוברי עבירה וכו' וא"כ לפי מסקנתו נראה דמפרש
חשש הערמה דאמר ר"י היינו שמה יפקיר ע"מ לזכות בו דזה לא מהני דאע"ג דגבי
שביעית מהני כה"ג.

ס"ל כמ"ש הרדב"ז דשביעית שאני דהוא איסור קל משא"כ חמץ דאיסור חמור הוא
דאיסור בכל השנה וענוש פרת בכזית ואסור בב"י ובהנאה ואם הקלו בשביעית הקלו לא
נקלו בחמץ החמור וצ"ע.

ואחר זמ"ר ראיתי בד"מ סי' תמ"ה שהביא סברת הא"ז הג"ל וכו' ע"ד וקולא גדולה היא
ואין לסמוך ע"ז וגם הפוסקים מדלא הביאו זה ש"מ דלא ס"ל הכי. ועוד דבא"ז עצמו
סיים ומותבינו אסברתין וכו' עי"ש ונהנתי מאד.

נדברי הד"מ הללו נעלמו מפל רבנו קדישי המדברים בזה והוא פלא. ואף שבשו"ת שואל
ומשיב מהדו' ב' ח"ד סי' יו"ד דף ד' ע"ד ד"ה ונהנה במוש"ק וכו' כ' דמה שהקשה הא"ז
לנפשיה מחמץ של עוב"ע לק"מ משום דבאמת ההפקר אינו מועיל אלא בפני ג' וגם

צָרִיף לְהִיֹּת בְּרִשׁוֹת זֹכָה (פְּעֵת לֹא יִדְעֵתִי כִּינֹתוֹ דָּאם כִּינֹתוֹ לִמ"ש בְּנִדְרִים דְּרַף מ"ג ע"א
הַפְּקָר כְּמִתְנָה מֵה מִתְנָה עַד דְּאֵתִי לִיד זֹכָה וְכו' הוּא תְּמוּהָ דְּזֵהוּ סְבַרְתָּ ר' יוֹסִי לְפִי
אֲנִשְׁמַתָּ ר"י וְקו"ל כַּת"ק.

וְכ"כ בְּתִשׁוֹ הַרְשָׁב"א סִי' ע' וּבְמִינְחָסוֹת סִי' קס"ח דְּלִמְאִי דְּמוֹקֵי הַש"ם יְרו' פְּלוּגְתָּא
דְּר"י וְר"ל גְּבִי הַפְּקִיר תְּמַצּוּ בִּי"ד דְּר"י אֲוֶסְר מְשׁוּם דַּס"ל הַפְּקָר כְּמִתְנָה לֹא קו"ל בְּהָא
כְּר"י אֶלָּא כַּת"ק דְּר"י דְּלֹא בְּעִינֵן הַפְּקָר כְּמִתְנָה עִי"ש וְכֵן מִתְבָּאָר מִמ"ש בַּש"ע סִי' רַע"ג
ס"ט (בַּק"מ) עִי"ש וְצ"ע) רַק פֶּאֶן שְׁאִינֵן בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם בְּגִילּוּי בְּעֶלְמָא סְגִי וְזֵה דְּוִקָּא
בְּשִׂאָר יִשְׂרָאֵלִים הַפְּשָׁרִים אֲנִן סְהַדֵּי דְּנִיח"ל וּבְדִנְאֵי מְפָקִירִין בְּלֵב שְׁלָם אֶבֶל תְּמַצְוֹן שֶׁל
עוֹב"ע אֲוִלִי לֹא יִחְקִירוּ בְּלֵב שְׁלָם וְלִכְף צָרִיכִין דְּוִקָּא לְהַחְלִיף עַכ"ד הִנֵּה אָף אִם הִנֵּה
תִּירוּצוֹ נִכּוֹן מ"מ כִּינֹן דְּמֵאֲרִי' דְּהֵאִי שְׁמַעְתָּתָא דְּמֵהִנֵּי הַפְּקָר מֵר נִיְהוּ הַא"ז.

וְהוּוּ עֲצָמוֹ לֹא מְצָא לְהַשִּׁיב עַל קְוִשְׁתֵּי וּמְשַׁמַּע דְּהַדְר בִּיְהָ אֲנִן מֵה נְעִנָה אֲטוּ אֲשִׁינוּי נִיְקוּם
וְנִסְמָוּ. וְעוֹד דְּלִפִּי הַנְּרָאָה בְּמַחְכ"ת אִין תִּירוּצוֹ עוֹלָה יָפָה, דָּאם הִינֵנוּ מְקַשִּׁים לְמָה אִין
אֲנוּ סוֹמְכִים עַל מֵה שְׁמַפְקִירִין תְּמַצְוֹן הָעוֹבְרֵי עֲבִירָה יֵשׁ לָנוּ לְתַרְזֵן כַּמ"ש הַשׁו"מ דְּאֲוִלִי
לֹא יִפְקִירוּ בְּלֵב שְׁלָם וְכו' אֶבֶל קְוִשְׁתֵּי הַא"ז הִיא עַל עוֹב"ע עֲצָמָם דְּמֵה לְהֵם לְהַחְלִיף
הִלָּא כִּינֹן שְׁאִין מְגַמְתָּם אֶלָּא לְמִיְהַדְר אֶהֱיִתְרָא דְּלֹא שְׁבָקִי הִתְרָא וְאֶכְלִי אִיסוּרָא יֵשׁ לְהֵם
לְתַמְנָן בְּלֹא חְלִיפִין רַק שְׁיִפְקִירוּ ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ אַחַר הַפְּסַח וּבְלִבְד שְׁבִשְׁעַת הַפְּקָר יִפְקִיר
לְגַמְרִי.

(כ"כ בַּד"מ בְּשֵׁם הַא"ז. אָף בְּגוֹף דְּבָרֵי הַא"ז שְׁלִפְנֵינוּ לִיתְנָהוּ לְהִנֵּי מִיְלִי וּבְלִבְד וְכו')
וְכִינֹן שְׁיֵשׁ לְהֵם דְּרַף הִתְרָא בְּנִקְל מֵה לְהֵם לְטְרוֹחַ אַחַר הַחְלִיפִין.

דְּוִדָּי הֵם יִסְמְכוּ עַל עֲצָמָם וְגַם נְדָאֵי שְׁמָה שְׁמַחְלִיפִים אִין מְגַמְתָּם כְּדִי שְׁיִהָא מוֹתָר לְשִׂאָר
בְּנֵי אָדָם הַפְּשָׁרִים רַק לְטוֹבַת עֲצָמָם הֵם מְבַקְשִׁים וְא"כ הִנֵּה לְהֵם לְהַפְּקִיר הַפְּקָר גְּמוּר
ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ אַחַה"פ אִם אִיתָא דְּשָׁרִי זֵהוּ קְוִשְׁתֵּי הַא"ז וְאִינוּ מְתִינְשֵׁב בַּמ"ש הַשׁו"מ
וְק"ל וּמְכַלְלֵן שֶׁל דְּבָרִים תְּמִיָּה לִי עַמ"ש בְּבַגְדֵי יֵשׁ עִי' א' אֲוֹת ד' דַּמ"ש הַא"ז שְׁבַהֲג"א
הַנְּ"ל דְּהַפְּקָר עַל תְּנָאֵי מוֹעִיל הִינֵנוּ בְּהַפְּקִיר דְּבִיטוּל אֶבֶל בְּאַמְתָּ צָרִיף לְבַעַר אַח"כ דַּאֲל"כ
אִיף יוֹעִיל הַפְּקָר ע"ת בְּלֹא בִיעוּר אֶלָּא דְּבִנְשַׁמַּת אָדָם לֹא הִבִּין כֵּן בְּכִנְנַת הַא"ז ע"כ וְלִפִּי
דְּבָרֵינוּ לֹא הִנֵּה מְקַשָּׁה מִיְדֵי הַא"ז לְסְבַרְתֵּיהָ מֵהִיא דְּתַמְצְוֹן שֶׁל עו"ע כְּמוֹכֵן וּמְסַתְּמָא לֹא
רָאָה בְּגוֹף דְּבָרֵי הַא"ז וְאִמְטוּ"ל כ' כֵּן.

אָף יֵשׁ לְתַמְנָה מְאֹד עָלְיוּ כִּי בְּסִמּוּף קוֹנְדָם לְכֵן הַזְכִּיר דְּבָרֵי הַד"מ סִי' תַּמ"ה וְשֵׁם כ'
בְּפִירוּשׁ מ"ש הַא"ז וּמוֹתְבִינֵן אֶסְבַּרְתִּין וְכו' דְּמִזָּה מְבִנְאָר דְּאִין כִּינֹתוֹ כַּמ"ש הַבְּגָדֵי יֵשׁ
וְהוּא פְּלֹא: (ז) וְעַל הַרְב מוֹהַר"ם רִיקָאנְטִי קָשָׁה דְּמַלְבַּד דִּישׁ לְדַחוֹת רְאָיִתוֹ מְשִׁבִיעִית
דְּשִׁבִיעִית שְׁאִנֵּי כַּמ"ש הַרְדָּב"ז.

עוֹד קָשָׁה מֵה יַעֲנָה לְמָה שְׁהַכְרִיחַ הַא"ז מֵהִיא דְּתַמְצְוֹן שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבִירָה. וְנִרְאָה דִּי"ל
דַּאֲע"ג דְּדִינָא הוּא דְּהַפְּקָר כַּה"ג מְהִנֵּי מְכָל מְקוּם לָאוּ כ"ע דִּינָא גְּמִירִי וְלֹא מְשַׁמַּע לְאִינְשֵׁי
דְּחִשְׁבֵי הַפְּקָר אֶלָּא א"כ אִין דַּעַת הַמְּפָקִיר לְזַכּוֹת בּוֹ פְּלֵל אֶהְכִּי לֹא מְפָקִיר בְּכַה"ג וּמִיְהַדְרוּ
אֶהֱיִתְרָא דְּחִלְפִין דְּזֵה מוֹכֵן לְכָל דְּמוֹעִיל שְׁהָרִי פְּנִים חֲדָשׁוֹת בְּאוּ לְכָאֵן וְאִין זֵה הַחֲמִיץ
ש"י שְׁעֵבַר עָלְיוּ הַפְּסַח.

ועוד דלא אמר מוהר"ם ריקנטי דהפקר כה"ג מועיל אלא דוקא במפקירו לגמרי לכל אדם שמוציאו לשוק ומפקירו אלא שיודע שלא יגע בו אדם מחמת אהבתו או מיראתו וכמו שביאר בכוננתו בשו"ת פנ"י ח"א סי' י"ד ע"ש ולפי האמת לאו כל שעמא מיתרחיש ניסא ואולי אין לבן של עו"ב סומך על אוהביהו ומכירהו וחוששין שפא יהיה רחוק לשכר וקרוב להפסד משום הכי אין מפקירין אותו ע"מ לזכות בו דבאמת אינו דומה לשביעית דאינו אלא הפקר לשעה ויכול לזכות בו מיד, משא"כ בחמץ שצריך שיהיה מופקר כל ימי האיסור ואינו כ"כ בנקל המציאות ולא כל מוחא סביל דא לסמוך לעשות כן וק"ל: (ח) וראיתי במק"ח בס"א תמ"ח ס"ה וז"ל ואם הפקיר חמצו והניחו במקום הפקר ודאי דאינו חייב לבער למ"ש בשו"ת פנ"י בכוננת הריקנטי אבל אם מעמידו במקום מוצנע ברה"ר במקום שאין מצוי שם בני אדם מבואר בפר"ח סי' תס"ז דאסור עכ"ל הנה מה שציין פר"ח סי' תס"ז כעת לא מצאתי שם מזה ואולי הוא ט"ס וצ"ל תמ"ח.

ונראה מדבריו דהפר"ח אינו אוסר אלא באם מעמידו במקום מוצנע במקום שאין מצוי שם בני אדם שאם משליכו במקום שמוציא שם בנ"א מותר ואין גלע"ד שיהיה כן דעתו שמה שכתב דהירושלמי מייירי וכו' או כגון שביערו והוציאו מרשותו והשליכו במקום הפקר ומצאו שם אחר שש וכו' דמשמע דמשום שהשליכו במקום שאין בני אדם מצויים שם.

נמצא שם החמץ אחה"פ דאל"כ כבר היו לוקחים אותו העוברים ושבים. אינו מוכרח שר"ל כן אלא ר"ל שהניחו במקום שבני ישראל מצויים שם ולא שכחי נכרים כלל.

והישראל אין יכולים לזכות בו כיון שידוע שלא הפקיר אלא כדי להפקיע האיסור וכמ"ש שם בפר"ח בראיתו מההיא ארבא דטבעא בחישתא ואפילו הכי ס"ל דאוסר ר"י דחייש להערמה וביאר שם שאף שיש עדים שהפקיר אסור משום שאם נתיר בפני עדים ממילא ניתר גם בלא עדים ואז יש חוש להערמה ומ"מ משמע דהמק"ח מסכים לדעת הפנ"י שאם מפקירו ומוציאו מרשותו ומשליכו במקום הפקר גמור ונשאר החמץ שם או שהנכרים לקחו את החמץ לרשותם מפני אהבה ושמרו ונתנו לו אחר הפסח מותר: (ט) ובשו"ת מוהר"ם ריקנטי האחרונים בדין ח' האריה מאד בענין זה בדברי הפר"ח וכו' שגם הרב מטה יהודה ס"ל כהפר"ח דלא מהני הפקר אפילו בפני עדים ומני"ר כ' לדחות דבריהם וראיותיהם (ויש לי להשיב ע"ד ואיני יכול להאריך והמענין יבחר ורק אכתוב מה שהעלה לדינא במה שנשאל מעין הנדון של מוהרשה"ל במי שיש לו חמץ בספינה כמו שנביא דבריו לקמן בס"ד) והעלה דבהפקיר חמצו יש פוסקים שפסקו כר"ל דמותר כמ"ש בכנה"ג בהגב"י בשם הרשב"א והרמב"ן ואף להפוסקים כר"י דאסור.

הכי דליכא למיחש להערמה שרי וכל שהפקירו בפני ג' מיהא ליכא למיחש להערמה. ואפשר דגם הפר"ח מודה ולא אסר אלא בפני שנים.

(ולענ"ד אין נראה כן דעת הפר"ח דא"כ תקשי ליה וליטעמיה בההיא ארבא דטבעא אמאי לא אמור רבנן האי תקנתא להפקירו בפני ג') וא"כ בנדו"ד שנודע לישראל שנקרי אחד שלח לו דורון חמץ וחושש שפא לא יגיע לידו קודם פסח התקנה האמיתית היא

להפקירו בפני ג' דבקה ודאי ליפא למיחש להערמה וכ"ש שצעדין אינו בידו דהוי פי
ההיא דאיסורא לא ניה"ל דליקני.

וכן ראיתי להרב ברכ"י שהביא בסי' תמ"ח מ"ש הרב מגילת ספר דמי שיש לו חמץ בים
או בעיר אחרת יכול להפקירו בפני ג' לכל זמן האיסור ואחר הפסח מיד יזכה בו ולא
עבר אב"י ומותר לאחזה"פ אפילו מדרבנן ע"כ.

פקפק על מה שהתיר להפקיר לזמן וכו' וסיים ומ"מ בהפקר גמור בפני ג' ליפא למיחש
למידי ושרי כנלע"ד להלכה ולא למעשה עד שייספמו גדולי ההוראה עכ"ל מ"ש בשם
הברכ"י פבר פתבתי בראש אות זו מ"ש הוא עצמו בס' מחזיק ברכה סי' תל"ד פי מ"ש
הרב מג"ס להתיר לא ראה שו"ת הרדב"ז שגדפס אח"כ וסיים שם וז"ל ואני הצעיר
רמזתי בברכ"י סי' תמ"ח דברי המג"ס וצעדין לא היו נדפסות שו"ת הרדב"ז עכ"ל
ומשמע דכוננתו לומר שאילו היו רואים דברי הרדב"ז לא היו פותבים להתיר.

ויש לתמוה על הרב חקמה ומוסר דף קס"ו אות כ"ג שהביא בשתיקה דברי הרב מגילת
ספר, ונהרי מני"ר גופיה באות ט"ו הביא תשובת הרדב"ז דאוסר וכבר כ' בברכ"י דדברי
המג"ס הם היפך דברי הרדב"ז ואף למ"ש חכמ"ו שם דהלכה ואין מורין פן אבל בדיעבד
מותר מ"מ לכתחלה ודאי אין להורות פן ונהרי יכול למקרו לנכרי באחד מדרכי הקנייה
אף שאינו אצלו החמץ וכמ"ש המג"א סק"ח ובח"י ובמחצ"ה: (י) ודעת העו"ש בסי'
תמ"ז רמזו המג"א תמ"ח סק"ז פדעת מוהר"ם ריקאנטי סי' קנ"ז דיכול להפקיר חמץ
ע"מ לזפות בו אחזה"פ וכ' בפרמ"ג בא"א בשמו דאפילו בינו לבין עצמו מהני דלא
כשכנה"ג שהצריך בפני עדים דס"ל להעו"ש דהירושלמי מייירי במפקיר ומניח ברשותו
בזה אסור דביטול והפקר צריך להיות בלב שלם דאל"כ קונה לו חצירו משא"כ במוציא
מרשותו ומפקיר הפקר גמור כל ימי הפסח שפל הרוצה יזכה זה מהני ולא שייך הערמה
בכה"ג וסיים בא"א ומג"א ברמ"ו השיג גם פן על העו"ש וא"ר הספים שם להעו"ש ע"כ
וכ' עוד דאף דמספים העו"ש עם מוהר"ם ר אינו מספים למוהר"ש הלוי משום דבעי
שיפקיר לגמרי בלב שלם וכו' עי"ש מ"ש עוד הא"א בזה דאם הוציא החמץ מרשותו
ואמר בפיו שמפקירו הפקר גמור הוא אע"י שבלבו חושב בהיפך בטר פיו אגלינו ואם
זכה בו אחר קנה וכה"ג דלא עבר אף אדרבנן שהוציא מרשותו שרי אחזה"פ ואם לא
הוציא מרשותו אעפ"י שהפקירו בפיו ופיו עיקר מ"מ קונה לו חצירו אחר אמירתו וכו'
והביא ראיה מהירו' דשביעית עי"ש ובשו"ת בית שלמה בסוס"י ס"ב כ' דלא ראה מ"ש
הד"מ בסי' תמ"ה שאין לסמוך ע"ד הא"ז בהוראה זו וכו' וגם בתשו' הרדב"ז סי' תל"ו
וכו' (הוא התשובה שהובא בריש אות זו) מחלק בין שביעית לחמץ וכ"ז נעלם מהפמ"ג
ועוד דמדברי הרמב"ן בחידושו לפסחים דף ל"א בשמעטא דחנות של ישראל ומלאי
של ישראל וכו' מוכח להדיא דאף הפקר גמור לא מהני להתיר החמץ אחזה"פ ואין מזה
אפי' סניף להקל עכ"ד (ועיין בשו"ת רמ"ז א"ח סי' כ"ד מה שהאריך בענין פשבלבו
סותר מה שאמר בפיו אי משגיחין בקמה שבלבו) גם בשו"ת משנת ר"א ח"ב סי' י"ת ד"ה
וממה וכו' הביא מ"ש מוהרשה"ל ושכנה"ג והפר"ח (הנ"ל באו"ק ב') וכ' דמדברי
הרמב"ן בחי' לפסחים הנ"ל מוכח כס' הפר"ח הנ"ל לאיסורא וכ' דאפשר לצדד לכאורה
להתיר בהנאה מפח ס"ס שא"א לא חייש בירושלמי להערמה אלא בסתם ולא

במפקירבפ"ע וכמוהרמ"ר וכנה"ג הנ"ל ואת"ל דאפילי מפקיר בפ"ע ל"מ ס' דיקלמא הלכה פהרב העיטור ומותר בהנאה אלא דלא סמכו האחרונים על רב העיטור לכו יקנהו לנכרים בכסף ונפקינו בפ"ע ושרי מאחר דאיכא ס"ס עכ"ל: יא) אחר זמ"ר נדפס מנחת משה לאחד מדידי מגאוני דורינו יצ"ו.

וראייתי שם בקונטרס חקת הפסח אות א' ואות ב' שכ' בשם שו"ת הגר"ח סי' י' וי"א שפסח בקל פחו ע"ד שו"ת כני"ח סי' י"ד (שהנפתי בריש אות זו) ושמבואר בכני"ח שפמה גאונים הספימו לזה, ושבאחת מראיותיו פינון לדעת הגדול בכני"ח והיא מהתוס' בשבת דף י"ח ע"ב, ומה שמבואר בסי' תמ"ח ס"ה דחמץ שגמץ אחר הפסח אסור אעפ"י שבטלו דין זה נובע מהירו' הפקיר חמצו בי"ד ר"י אמר אסור אזה"פ דחייש להערמה אכן בפסקי ריקאנטי סי' קנ"ז מביא הירושלמי הפקיד חמצו בדלי"ת והוסיף ביד נכרי ולפי זה לא אסר ר"י פלל בהפקיר, והדעת מברעת שגירסא זו אמיתית דאילו לגי' הרא"ש הוא נגד דברי התוספות בשבת דף י"ח שפתב דמסתמא מפקיר להו ורצונם דכ"ע סהדי דמפקיר מסתמא להפקיע אסור שבת א"כ בנדון דידן נמי ניקא דמסתמא מפקיר להו כדי להפקיע אסור בל יראה עכ"ד הגר"ח וכו' ע"ז הג' מנח"מ דאף פי דברי תשובתו נגד פמה גדולים מ"מ יש לנו עמוד גדול לסמוך להתיר כשיש הפסד מרובה ובפרט כשיש עוד צדדים להתיר ע"כ ועפ"י דמתנישב מאי דהנה ק"ל ע"ד הרדב"ז ו"ל הנז"ל (באות קטן א) והיא בח"ג סי' תל"ו ובדפוס חדש סימן תתע"ח שהרואה יראה שלא הנפיר הירושלמי דפ' כ"ש הנ"ל רק כ' שיש שלמדו להתיר להפקיר חמץ ע"מ לתפות בו אזה"פ ממ"ש בירושלמי פן לענן שביעית וכו' לדחות דאם אמרו בשביעית הקל לא נקל באיסור חמץ התמור וכו' עי"ש והי"ל להביא ראיה מדברי הירושלמי דפרק פל שעה דאפילו בהפקיר ועבר עליו הפסח אסור וא"כ אין מקום להיתר זה והייתי מתמיה מאד איך נעלם מרבינו רדב"ז דברי הירושלמי הנ"ל, אף לפי מ"ש בשו"ת הנ"ל דהגירסא בירושלמי היא הפקיד בדלי"ת תנוח דעתנו דלפי זה לא איירי בירושלמי בהפקיר פלל.

ובשו"ת פתב סופר סי' פ"ב ד"ה ועיין וכו' הביא מ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים (בד"ה גרסי' בגמ' ת"ר וכו') דמפקיד חמצו אצל נכרי וכו' אינו עובר המפקיד בב"י ומיהו אסור מדרבנן וכו' וז"ל ומ"ש שם בין שתי חצאי לבנה וכן איתא בירושלמי במפקיד ט"ס הוא וצ"ל במפקיר עכ"ד הכת"ס.

והנה בהר"ן שלפני ליתנהו להני מילי ועכ"פ לפי מ"ש הגר"ח שגירסת הירושלמי היא מפקיד בדלית א"כ מ"ש בהר"ן אינו ט"ס פמוכן: יב) אלא דלענ"ד ל"ז להבין איך יתכן לגרוס פן בירוש' דמלבד דקשה להמציא גירסא שלא שיערו אבותינו ראשונים ואחרונים וניח"ל למימר דט"ס הוא במוהר"ם ריקאנטי וצ"ל הפקיר ברי"ש (ומ"ש שהוסיף ביד נכרי לא נפלאות לומר כמ"ש תלמידי החבי"ב לנצ"ק הי"ו דאולי בתשו' הנ"ל הנה פתוב הפקיר חמצו בי"ג שר"ל ביום י"ג בניסן והמעתיק חשב בי"ג הוא ר"ת ביד גוי) מלחדש גירסא פזו ומה גם דלפי הנראה הדבר מוכרח מעצמו דגם במוהרמ"ר הגירסא היא הפקיר ברי"ש כמ"ש להלן בס"ד.

זאת ועוד לפי ג'ירסא זו לא אוכל להבין במאי פליגי ר"י ור"ל וקשה להלום כל סוגיית הש"ס ירושלמי בזה כמו שיראה הרוואה. וכבר מבואר בסו"ס ת"מ הספמת הפוסקים דמפקיד תמצו ביד נכרי אעפ"י שקבל הנפקד אחריות עובר המפקיד בב"י וא"כ מאי טעמא דר"ל דמתיר, ור"י למה ליה משום הערמה ת"ל דעבר אב"י וראוי לקונסו אחה"פ כדקי"ל כר"ש דקניס הואיל ועבר עב"י.

ולדעת הגאונים דאין המפקיד עובר בב"י. מ"מ לדעת כמה פוסקים עובר בב"י מדרבנן ואסור אחה"פ כמו שמתבאר ממה שרשמתי במערכה זו סי' ח' אות י' ואות י"א ועוד בר מן דין ובר מן דין לא ידעתי איך יפגוס לשון המוהר"ם ריקאנטי עצמו שאחר שכ' דמותר להפקיר תמצו קודם שעה זו ע"מ לזכות בו אחה"פ והביא ראיה מהירושלמי פ"ט דשביעית וכו'.

כתב וז"ל וזהו דפ' כל שעה הפקיר תמצו ביד נכרי לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור היינו דחיישי להערמה שמה לא יפקיר כלל אבל אם הפקיר בנדאי שרי כדפירשית עכ"ל דנראה בעליל דנרגש לשיטתו ממ"ש בירוש' דהנה משמע ליה לכאורה דכונת ר"י דחיישי להערמה היינו דאע"ג דעינינו הרואות דהפקיר מ"מ חיישי שמה אין פונתו להפקיר לגמרי אלא ע"מ לזכות בו ואם זהו פונת הירושלמי א"כ מוכח דהפקר פנה לא מהני והוא היפך ממה שלמד מדברי הירושלמי דשביעית.

אהכי כ' דלא כן הוא פונת ר"י שפירושלמי אלא פונתו דחיישי שלא יפקיר כלל. אבל אם באמת ידוע לנו שהפקיר אף אם הפקיר ע"מ לזכות בו שפי"ד כן נראה ברור פונתו וכמו שכתבתי לעיל (באות קטן ו') בכונת דברי הא"ז בח"ב סי' רמ"ו.

ולפי מ"ש הגר"ח דגירסת המוהר"ר בהירושלמי היא הפקיד אינו מוכן לקוע"ד מאי ק"ל מהו דפ' כ"ש ומה ענין פקדון להפקר דאירי ביה: (יג) ומ"ש עפי"ד התוס' שבת דף י"ח דאנן סהדי וכו' הנה כבר כתבתי (באו"ק ד') דהרב עו"ש בסי' תמ"ז כ"כ והג' מוהרש"ז כ' שכ"כ הסמ"ק לענין שבת להתיר לכתחלה עפ"י סברא זו ונדאנן לא קי"ל הכי ולא סמכינן אסברא זו אלא היכא דאי אפשר בענין אחר כמ"ש כל הפוסקים.

וגם כתבתי שם דנלע"ד דגם להסמ"ק י"ל דלענין חמץ מודה משום דנהי דמשום הך סברא דמסתמא מפקיר להו מהני פאילו הפקיר בפני ג' מ"מ אין זה מוציא אלא מידי חייב השבתה מדאורייתא אבל אפתי רמי עליה חייב ביעור מדרבנן.

ולכן י"ל דדוקא גבי שבת הוא דס"ל להסמ"ק כן אבל לא לגבי חמץ ודקדקתי כן ממ"ש באס"ז לב"מ דף ל' ע"ב ד"ה אפקרה וכו' בשם תוס' שאנץ ע"ש. ועוד דהריטב"א בחי' שם כתב בשם הרשב"א דמאי דאמרינן נר וגגית וקערה אפקורי מפקר להו אין הרצון שהבעלים מפקירים אלא פלומר דלב ב"ד מתנה עליהם עי"ש וכיון דבלב ב"ד תליא מילתא י"ל שפיר דלא התנו אלא בנר וגגית דשכיחי מידי שבת בשבתו.

אבל לא בחמץ שהרי רצון חכמים הוא שיקיים מצות ביעור. וכן מצאתי בתשו' הג' רמ"ז בא"ח סי' כ"ד בד"ה נאמנם וכו' שכ"כ ושוב בד"ה ובינותי בספרים וכו' ראיתי שמתחלק בין שבת לחמץ דדוקא בשביעית פלים דההפקר הוא סמוך לזמן איסורו מסתבר לומר

דנדאי פֿעט גַמֶר וּמִפְקִיר דאל"כ יַעֲבֹר תִּקְרָף עַל אִיסוּר שְׁבִיתת פְּלִים אַבְל בְּחֻמַּץ שְׁתַּקְנוּ
שְׁיִבְטֵל בְּפֶעַת הַבְּדִיקָה בְּלִילָה וְאִין הָאִיסוּר רֹבֵץ עָלָיו כ"א בְּלִילָה.

וְלִקְצַת פּוֹס' מ"ש וּלְמַעַלָּה וְכִינּוֹן שְׁיֵשׁ לוֹ זְמַן לֶאֱכֹל אוֹ לְמַפְרֵן הַחֻמַּץ אִין הוֹכְחָה גְמוּרָה
דְּגַמֶר וּמִפְקִיר עכ"ל וּכ"ז כ' הַרמ"ץ לְנִישָׁב מַה שְׁהוֹקְשָׁה לוֹ ע"ד הַתּוֹס' פְּסָחִים דָּף ד'
ד"ה מְדַאֲרֵייתָא וְכו' דְאֵמַאי לֹא פְתִיבוּ דְמַאי דְמַהֲנֵי בְּיִטוּל שְׁהוּא מְשׁוּם הַפְּקָר אָף שְׁהוּא
שְׁלֹא בְּפָנֵי ג' הֵינּוּ מְשׁוּם דְאֵנּוּ סְהַדֵי וְכו' וּכְדָרְךָ שְׁכ' הַתּוֹס' עֲצָמָם גְּבֵי נָר וְגַגִּית וּקְעָרָה.

וְחִילוּק זֶה שְׁיִיף דְּנֻקָא בְּבִיטוּל שְׁתַּקְנַת חֻמְמִים הוּא לְבִטּוּל בְּלִילָה, מִשָּׂא"כ בְּהַפְּקָר דִּיכּוּל
לְהַפְּקִיר סְמוּךְ לְאִיסוּרוֹ כְּמוֹ בְּנֶר וְגַגִּית. אָף כְּבָר פְּתַבְתִּי לְעִיל (בְּאוֹת קָטָן ד') דְאֵנּוּ סְהַדֵי
זֶה מוֹעִיל לְגַבֵי הַשְּׁבִיתָה דְאִיסוּרָא אַבְל לֹא חֲשִׁיב בְּזֶה בִיעוּר.

וְגַם מ"ש לְהַכְרִיחַ הַגִּירָסָא דְמִפְקִיד כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה נֶגֶד הַתּוֹס' דְשִׁבְתָּ וְכו' לֹא יִדְעָתִי מַה
יַעֲנֶה לְדַעַת הָרָא"ש דְגִירָסִים הַפְּקִיר בְּרִי"ש וּס"ל ג"כ פְּסָבֶרַת הַתּוֹס' הַנֶּ"ל בְּסו"פ אִין בֵּין
הַמְּוֹדָר עֵינּוּ בְּדַבְרֵי מְרֵן הַב"י בְּסִי' רג"ע שְׁפַתְב לְדַעַת הָרָא"ש דְאָף דְמְדַרְבְּנֵן בְּעֵינּוּ ג'
מ"מ נ"מ אִם הַשְּׂאִיל בְּהַמְתּוֹ וְכו' וְכֵן מְבַנְיָן בְּתוֹס' וְהָרָא"ש שְׁמ"ע"כ וּבְסַמ"ע שְׁמ"ס ק'
י"א פְתַב מְפֻרָשׁ דְמַהֲנֵי לִיהַּ הַפְּקָר בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ מַה"ט אֶלָּא דַס"ל דְרַק הִיכָא דַא"א
בַע"א וְכֵן כ' הַתּוֹס' בְּעֲצָמָם.

וְעֵינּוּ בְמַח"א הַל' זְכִיָּה מְהַפְּקֵר סִי' א' שְׁהִבִּיא דְבְרֵי מְרֵן הַב"י הַנֶּ"ל וְכַתְב ע"ז וְלַעֲנֵד"נ
דְכַה"ג אֶפְשָׁר דְאֶפְל' הַרמ"ב"ם מוֹדָה דְמִסְתַּמָּא מִפְקֵר לְהוּ וְאֵנּוּ סְהַדֵי בְּכָף וְטַעַם זֶה צְרִיכִים
אֵנּוּ לִוְמֵר לְדַעַת הָרָא"ש ג"כ כְּדֵי שְׁלֹא תִקְשׁוּ לִיהַּ דְנֶהֱי דַמ"ה הַנֵּי בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ מ"מ
כְּבָר אָמְרוּ חֻמְמִים דְאִין הַפְּקֵר פְּחוֹת מַג'.

וּלְפַמ"ש א"ש דַמ"ש בַג' ה"ט מְשׁוּם דְבִלֹא"ה לֹא גַמֶר לְהַקְנוֹתוֹ וְהָכָא פִּינּוֹן דְאִיסוּרָא הוּא
אִי לֹא מִפְקֵר לִיהַּ אֵנּוּ סְהַדֵי דְגַמֶר וּמִפְקִיר ע"כ וְלֹא רָאָה דְבְרֵי הַסַּמ"ע. הַרִי דַכ"ע אִית
לְהוּ סְבָרָא זֹו וַא"כ מַה שְׁהַכְרִיחַ הַגִּירָסָא דְמִפְקִיר חֻלְף הַלֵּף לוֹ וּק"ל.

סו"ד לֹא יִכְוֹלְתִי לְהַלְוֵן דְבְרֵי הַג' רַח"ךְ בְּזֶה וְתַמּוּהִים הֵם בְּעֵינֵי וְצַע"ר לִי: (יֵד) הִנֵּה נָא
עֲרַכְתִּי דַעַת רַבְּנָן קְדִישֵי קַמְאֵי וּבְתַרְאֵי הֵם הַמְדַבְרִים בְּעֵינֵי הַפְּקֵר אִי מְהֵנִי וְחֲשִׁיב
כְּבִיעוּר, וְהַבְּאֵתִי מְעַרְכָּה מוּל מְעַרְכָּה כְּנֹז"ל וּפְשִׁטָא דְלַעֲשׂוֹת מַעֲשָׂה לְכַתְחֻלָּה לְסַמְוֵךְ
עַלֵּהּ הַפְּקֵר אָף אִם יִהְיֶה הַפְּקֵר גְּמוּר שְׁמוּצִיאָו מְרִשׁוֹתוֹ וּמְשִׁלִּיכוֹ לְרַה"ר אִין לַעֲשׂוֹת כֵּן.

אַבְל בְּדִיעֵבַד שְׁלֹא בִיעַר רַק הַפְּקִיר חֻמְצוֹ הַפְּקֵר גְּמוּר כְּנֹז"ל וְעַבְר עָלָיו הַפְּסַח נִרְאָה
דְאֶפְשָׁר לְסַמְוֵךְ ע"ד הַפּוֹסְקִים דְהַפְּקֵר כִּי הֵאֵי מְהֵנִי שְׁלֹא עָבַר עַל בַּל יִרְאָה וְשְׁלֹא לְקוֹנְסוֹ
לְאִוְסְרוֹ בְּהַנְּאָה וְע"י עִירוּב וּבִיטוּל כְּמוֹ שְׁפַתְבוּ קִצַּת מְהַפּוֹסְקִים הַנּוּ"ל וּכְדַאי לְסַמְוֵךְ
עֲלֵיהֶם בְּדִיעֵבַד וְהַפֵּל לְפִי הַעֲנִינּוּ וְאִין לְדַיָּן אֶלָּא מַה שְׁעֵינֵינוּ רִוְאוֹת (אַחַז"ר רְאִיתִי מ"ש
בְּעֵינֵינוּ זֶה בְּשׁו"ת בְּגִדֵי יֵשַׁע סִימָן א' אוֹת ד' וְלֹא יִכְוֹלְתִי לְעֵינֵי בְּדַבְרֵי פֶעַת בְּהִיוֹתִי טְרוּד
בְּעֵינֵינוּ אַחֲרֵים): וְאֵנִי טָרָם אֶכְלָה לְדַבֵּר בְּעֵינֵינוּ זֶה זֹאת אֶגִּיד שְׁהֵנָּה נ"ל פְּשׁוּט
דְלַכְשַׁתְמ"ל דְמַהֲנֵי הַפְּקֵר ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ אַחַה"פ וְיִכּוּל לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחֻלָּה.

מ"מ צְרִיף שְׁיִהְיֶה הַהַפְּקֵר דְנֻקָא קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ שְׂאָז הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ לְהַפְּקִירוֹ וְכֵן
מְדוּקְדָק לְשׁוֹן הַהַג"א בְּשֵׁם הַא"ז. וּבְדַבְרֵי הַא"ז עֲצָמוֹ בַח"ב סִי' רַמ"ו מוֹתֵר לְהַפְּקִיר
חֻמְצוֹ קוֹדֵם שְׁעָה ז' וְכו' וְכֵן הוּא הַלְשׁוֹן בְּפִסְקֵי מוֹהַר"ם רִיקְאֲנֵטִי סִי' זַק"ן.

דמשמע דדוקא קודם זמן איסורו הוא דאמרו דיכול להפקירו אבל לאחר ז"א שאינו ברשותו אינו יכול להפקירו ומה יועיל לו ההפקר ההוא ונהרי הוא מןפקר מהנרמא דמלפא ועשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו.

אלא שראיתי להג' פנ"י בסו"ס י"ד שפכת שפא מעשה לידו בא' ששכח למפנר חמצו לנכרי ונזפר אחר שש שעות ואמתי לו שישליכנו בפני נכרים לבהמות דלאחר שש השבתתו בקל דבר להרבה פוסקים וילך משם והנפרים לא יניחו להבהמות שיאכלוהו וישמרו לו עד לאחה"פ שהם אוהביו, וכן עשה ועלתה בידו וזהו דשרי לדעת מוהר"ם ריקאנטי עכ"ל הרי דפשיט"ל דגם לאחר שש איתיה בתקנתא להפקירו כמו קודם ש"ש.

והפרמ"ג בח' א"א תמ"ח סק"ב כ' ע"ד הפנ"י ומשמע אע"ג דעבר על עשה כל שלא עבר בלאו לא קנסוהו וצ"ע דמשמע מפמה פוס' אף עבר בעשה קנסוהו ועי"ש מ"ש לענין שעה ששית ובח"א בקונטרס נשמת אדם סי' ב' האריף מאד ע"ד הפנ"י הנ"ל ומסיק דלכתחלה אין לעשות מעשה פהוראת הפנ"י להוציא התמץ לרה"ר אף בדיעבד אם עשה כן בלי שאלת חכם צ"ע לאחר הפסח ע"כ.

ובשו"ת שו"מ ח"ג סי' ר"ט הובא בשם הג' השואל שהורה לעשות בנדונו פהוראת הפנ"י הנ"ל ועי"ש שלא ערער עליו בזה דמשמע דמודו דחשיב הפקר גם כשהפקיר אחר זמן איסורו. אף במהדורא תננינא ח"ד סי' י"ד דף ד' ע"ד ד"ה ונהנה במוש"ק וכו' פתב ונ"ל איברא דבלא"ה לא מועיל הפקר דלאח"ז איסורו אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ לא מהני הפקר מה שהניחו ברה"ר וכו' ובנדו"ד הנה לאח"ז איסורו ואין מועיל הפקר עכ"ל.

ודבריו אלו מסכמים למה שפראה מדברי הא"ז ופסקי מוהר"ם ריקאנטי הנ"ל. עכ"ל הרי דפשיטא ליה דגם לאחר שש איתיה בתקנתא להפקירו כמו קודם שש: גם בעיקר תשובת הרדב"ז שבסי' תל"ו שאין דעתו מספמת להתיר ושלא ראה אחד מהפוסקים שהתיר בשאל הגאון מוהר"ם שיק בסי' ר"כ שהרי הוא ירושלמי מפרש בפרק אלו עוברין הפקיר חמצו בשלשה עשר ר' יוחנן אמר אסור אחר הפסח דחייש להערמה וריש לקיש לא חייש להערמה וממנו הדין המובא בסי' תמ"ח סעיף ה' והגאון המפרש האריף ליישב דברי הרדב"ז וליישוב גם דברי הפרי מגדים בסוף סי' תמ"ח שפכת דאם ביטל והפקיר אף אם לא הנה לבו עמו אם אין התמץ ברשותו אינו עובר עליו והוי ביטול והפקר דדברים שבלב אינם דברים דלכאורה קשה מסוגיא דנדרים ד' מ"ד עי"ש: והרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ח סק"ב פתב על דברי הפני הושע ומשמע אף דעבר על עשה כל שלא עבר בלאו לא קנסוהו וצ"ע דמשמע מפמה פוסקים אף עבר בעשה קנסוהו ועי"ש מ"ש לענין שעה ששית.

והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ב' האריף מאד על דברי הפני הושע הנ"ל ומסיק דלכתחלה אין לעשות מעשה פהוראת הפני הושע להוציא התמץ לרשות הרבים אף בדיעבד אם עשה כן בלי שאלת חכם צ"ע לאחר הפסח ע"כ.

ובשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' ר"ט הובא בשם הגאון השואל שהורה לעשות בנדונו פהוראת הרב פני הושע הנ"ל ועי"ש שלא ערער עליו בזה ומשמע דמודו דחשיב הפקר גם כשהפקיר אחר זמן איסורו.

אף במהדורה תנ"ך ח"ד סי' יו"ד ד' ד' ע"ד [ד"ה ונהגה במוש"ק] פתב ונ"ל איברא דבלאו הכי לא מועיל הפקר דלאחר זמן איסורו אין ביעור חמץ אלא שרפיפה ואם פן לא מהני הפקר מה שהניחו ברשות הרבים וכו' ובגידון דידן הנה לאחר זמן איסורו ואין מועיל הפקר עכ"ל ודבריו אלו מספמים למה שנתראה מדברי הא"ז ופסקי מוהר"ם ריקאנטי הנ"ל נראה עיקר דאף אם נאמר דמהני הפקר אינו אלא קודם זמן איסורו: (טו) וראיתי בספר יוסף אומץ להרב הגאון ר' יוסף יאודה זצ"ל מפרעסלי בדה ע' ע"ב הובא שם בשם הרב בית חדש בתשובה סי' קכ"ד ד יכול להפקיר חמץ שאינו ברשותו ולכאורה נראה שהוא תנא דמסייע להרב פני יאושע הנ"ל שהרי חמץ אחר שיש אינו ברשותו הוא ומהני לדעת הרב בית חדש אף שם הביא שהרב קצות החשן סי' רי"א סק"ד תמה עליו מסוגיא ערוכה בבבא קמא ד' ס"ט דאמרינו צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד הרי פיון דר' דוסא סובר ד יכול להפקיר יכול נמי לחלל ולהקדיש ואנן קנימא לן דאין יכול להקדיש ואיך פסק הבית חדש ד יכול להפקיר ועוד הובא שם שהרב המסבב בספרו אומץ יוסף תמה דאם פסקרת הבית חדש למה הוצרכו הפוסקים לחפש עצות לפטור מן הבכורה ולא אמרו עצה פשוטה להפקיר את הנולד דלדידהא הא חל הפקר לדבר שלא בא לעולם ולפי מה שכתב הרב הגאון מוה' אברהם בנימין זי"ע ביוסף אומץ שם ליישב דברי רבינו הבית חדש שפונתו ד יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו לכשיהיה ברשותו ומבאר הענין שם בטוב טעם ודעת ומפני זה הוא דלא מהני הפקר הנולד לפי שהטעם שמועיל הפקר האם בבכורה הוא משום דהני יד אינו יהודי באמצע שיוכל לזכות בו והכא הרי לא יוכל לזכות בו עד שיבא הנולד לעולם ואז כבר חל קדושת הבכור יש לצדד קצת לענין הפקר חמץ אחר איסורו אי מהני לדעתו עיין שם: (טז) והשגתי עתה ספר און אהרן לרבין חסידא מח"ס פפי אהרן וראיתי בד' ל"ד אות ד שכתב הרב בשם הרב חקת הפסח בס"ל תל"ד אות ד שהביא תשובת הרדב"ז בח"ג סי' תל"ו דלהפקיר חמצו קודם הפסח ולחזור ולזכות בו אחר הפסח אם מניחו שמור בחצרו לא מהני דהא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואפילו אם מניחו במקום מופקר ובענין שלא יטלוהו אחרים גמגם הרבה בדבר ושהרב חקת הפסח פתב בפשיטות דלא פהרדב"ז ומותר גמור ואפילו משתמר בחצרו ולא אמרינו בזה חצרו קונה לו שלא מדעתו דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ושפן פתב בספרו ער"ה יו"ד סי' רכ"א וציינו לעיין עוד בחקת הפסח סי' תמ"ח אות יו"ד והמענין בכל מה שהבאתי דברי שרים רבים המדברים בענין זה מערכה מול מערכה ישר יחזה דמה שכתבתי אני ההדיוט בזה בס"ד הוא נכון דלעשות מעשה לכתחלה לסמוך על ההפקר אף אם יהיה הפקר גמור שהוציא מרשותו ומשליכו לרשות הרבים אין לעשות פן אבל בדיעבד שלא ביעור רק הפקיר חמצו הפקר גמור ועבר עליו הפסח אפשר לסמוך על דברי הפוסקים דהפקר בזה מועיל שלא עבר על כל יראה ושללא לקנסו לאוסרו בהנאה ועל ידי עירוב וביטול כמו שכתבו קצת מהפוסקים שהבאתי שם: ובשו"ת אורי וישעי להגאבד"ק יאס יצ"ו בסוף סי' פ"ו ראיתי שהביא דעת האור זרוע שבהגהות אשרי פרק כל שעה דמותר להפקיר חמצו קודם שעה ששית לזכות בו אחר הפסח והפוסקים השמיטו ולא זכרו דעתו ושקיל וטרי בזה ומסיק דיפה עשו הפוסקים שהשמיטו דעתו משום דבכי האי גוונא אינו מועיל הפקר פלל: (יז) גם השגתי ספר שאילת שלום מהדורה תנ"ך וראיתי בריש סי' נ"א שכתב ונ"ל תגדל התימה בעיני מה

שְׁפֹתַי שְׁצֹנָה לְבַטֵּל הַחֲמִץ לְהַפְקִירוֹ וּלְהוֹצִיא מִרְשׁוֹתָיו וְהָרִי כִּמּוֹ שְׁבִיטוֹל לֹא מְהִי אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ כִּן הַפְקֵר לֹא מְהִי דְלֹא בְרִשׁוּתָהּ קָאִי דְלִיפְקֵרָהּ כַּמְבֹאֵר בִּירוּשְׁלַמִּי וּבְכָל הַפּוֹסְקִים רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים וּמָה שְׁפֹתַי וּלְהוֹצִיא מִרְשׁוֹתָיו אֵינִי יוֹדֵעַ פְּנֻתוֹ אִם בְּמָה שְׁיִפְקִירוֹ יוֹצִיאָנוּ מִרְשׁוֹתָיו כְּכִן כְּתַבְתִּי דְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל כִּלְל דְּבַעַל פְּרָחִיהּ אוֹקְמִיהּ רַחֲמָנָא בְרִשׁוּתָהּ לְעִבּוֹר עָלָיו כִּידוּעַ וְרִצָּה לְפָרֵשׁ שְׁפֹנְתָהּ הָרַב הַשּׁוֹאֵל לְמִוְכָרוֹ אוֹ לִיתְנוּ לְנִכְרִי וְלֹא הִנְנַח לוֹ לְפָרֵשׁ כִּן מִפְּנֵי סִגְנוֹן דְּבָרֵי הַשּׁוֹאֵל וְלִכְּנֹן פִּתְבִּי שְׁבִהְכֶרֶח לְפָרֵשׁ פְּנֻתוֹ דְּבִהַפְקֵר יוֹצִיאָנוּ מִרְשׁוֹתָיו וְזֶה לֹא הוֹעִיל כִּלְל וְשִׁגְגָה יֵצֵא מִלְּפָנָיו בְּזָה עַכ"ל וְזֶה מְסַפֵּים לְמָה שְׁפֹתַי לְמַעְלָה דְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִירוֹ וְדַעַת הָרַב דְּהַפְקֵר גְּרַע מְמַכִּירָה דְאִם מְכָרוֹ לְנִכְרִי וּבָא לְרִשׁוּתָהּ הַנִּכְרִי מְהִי בְּדִיעְבַד וְאֵילוּ הַפְקִירוֹ לֹא מְהִי כִּלְל [וְעֵינִן לְקַמְן בַּד"ה וּבְעֵיקָר דִּין הַפְקֵר]: וְכַתְּבָנּוּ עוֹד הַגָּאוֹן שְׁאִילַת שְׁלוֹם שְׁם [בַּד"ה וּבְאַמְתָּ] דְּהָרַב קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן בְּסִי' רַס"ג יֵצֵא לִידוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ דְּלִמְאִי דְאַמְרִינּוּ בְּעִירוּבִין דְּמְהִי בִיטוֹל רִשׁוּתָהּ בְּשִׁבְתָּ מִשּׁוּם דְּהָרִי כִּמּוֹ כִּלְלֵךְ אֶצֶל יְפוֹת וְאַמְרִינּוּ מְסַתְמָא נִיחָא לִיהּ מְעֵיקָרָא אִם כִּן הוּא הַדִּין בְּגִזְפֵּי אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ וּבִיטֵל דְּמְהִי דְאַמְרִינּוּ מְסַתְמָא מְעֵיקָרָא נִיחָא לִיהּ אֶלָּא שְׁשִׁכַח וְהָא דְאַמְרִינּוּ בְּרִישׁ פְּסָחִים דְּלֹא אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ לֹא מְצִי מְבַטֵּל לִיהּ סוּגְיָא זֶה גְּדַחֲתִית מְהִלְכָה מִפְּנֵי סוּגְיָא דְעִירוּבִין אֶבְל כְּכִן צְוֹנְחוּ עָלָיו בְּבִי מְדַרְשָׁא דְוֵדָאִי לֹא נִיחָא לִיהּ בְּאִיסוּרָא דְחֲמִץ וְכַדְאַמְרִינּוּ בִּיש"ס כִּינּוּ דְמִטָּא זְמַן אִיסוּרָא אִיאֹשִׁי מִיֵּאֵשׁ מִיָּנִיָּהּ וּבְכָל זֹאת כִּלְל זְמַן שְׁלֹא בִטֵּל בְּזְמַן הַהִיתֵר בְּעַל פְּרָחִיהּ אוֹקְמִי רַחֲמָנָא בְרִשׁוּתָהּ וְעֵינִן בְּנִתִיבוֹת שְׁם מְזָה וּבְפִרְטָהּ מָה שְׁפֹתַי דְּסוּגְיָא דְפְּסָחִים גְּדַחֲתִית מְהִלְכָה דְּבָרִיו מְרַפְסִין אִיגְרָא דְאִם כִּן גַּם הַדִּין דְּהַבּוֹדֵק צָרִיךְ שְׁיִכְטֵל גְּדַחֲתִי מִמִּילָא דְאִין צְוֹרֵךְ לְזֶה דְכִי מְשַׁכַּח לָהּ לְבַטֵּלָהּ וּכְפִירְכַת הַש"ס שְׁם וְהָרִי כִּלְל הַפּוֹסְקִים פְּסָקוּ דִּין זֶה בְּאִין חוֹלֵק כִּלְל וְכו' וְסִיִּים וְיִשְׁתַּקַּע הַדְּבָר וּבְאַמְתָּ שְׁקִישָׁה מְאֹד לְחֲדָשׁ דְּבָר הַיְפָךְ מְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים וְאִין בְּיָדֵי סֵפֶר קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן לְעֵינִן בַּד"ב וְכִלְל רַבֵּי הָאַחֲרוֹנִים נִקְטִי דְלֹא מְהִי בִיטוֹל אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ וְעֵינִן בְּמָה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּסִימָן זֶה אוֹת ט' וְכִן הוּא פְּשׁוּט בְּכַמְהָ מְחַבְרִים וְלִפִּי הַנְּרָאָה גַּם הָרַב קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן לֹא הִחְלִיט כִּן לְהַלְכָה: (ח"י) שׁוּב מְצִאתִי שְׁתַּנְרַךְ דְּבָרֵי הָרַב קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן בְּזֶה הוּבָאוּ בְּסִפְרֵי הַשְּׁגָתִיו עֲתָה יוֹסֵף אֲנִי לְהַגָּאוֹן מו"ה יוֹסֵף יְאֻדָּה זצ"ל מִבְּרַעְסֵלִי וְשִׁמְחַתִּי מְאֹד דְּלִפ"מ דְּמוּבָא שְׁם ד' ס"ט ע"ג בְּתַשׁוּ' הַגָּאוֹן מו"ה אֲבֵרָהִם בְּנִימִין זצ"ל מוּבָן שְׁלֹא אָמַר כִּן לְהַלְכָה וְלִמְעַשְׂהָ כִי אִם לְסַנִּיף בְּעֵלְמָא לְהַתִּיר הַחֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח וְדְבָרִיו הֵם בְּסִי' רַס"ב ס"א ע"ל מָה שְׁפֹתַי הִרְמַב"ם בְּרַבִּיעִי מְהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת הַלְכָה ג' בְּתוֹרַם שְׁלֹא מְדַעַת בְּעַל הַבֵּית וּכְשִׁמְצָאוּ אָמַר לוֹ כִּלְלֵךְ אֶצֶל יְפוֹת דְּתְרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְלֹא הַתְּנָה דְזֶה רַק בְּדִשׁוּנִיָּהּ שְׁלִיחַ כְּדִמוּקְמִינּוּ הַכִּי בְּכַבָּא מְצִיעָא ד' כ"ב לְאַבְיֵי דְקֵינָא לֹן כְּנוֹתָהּ דִּיאֹשׁ שְׁלֹא מְדַעַת לֹא הָרִי יֵאֹשׁ וְלֹא אָמַרִינּוּ מְדַהֲשָׁתָא נִיחָא לִיהּ מְעֵיקָרָא נְמִי נִיחָא לִיהּ דְּמִיָּרִי הָא דְכִלְלֵךְ אֶצֶל יְפוֹת רַק בְּדִשׁוּנִיָּהּ שְׁלִיחַ וּמְרָן הַב"י בִּי"ד ס' ש"ל א"תִּירָן דְּהִרְמַב"ם סְמָךְ עַל סוּגְיָא דְקִידוּשִׁין דְּמִשְׁם מוּכַח דְּבִנְיָחוּתָא דְמְצוּהָ מוֹדָה אֲבִי דְאַמְרִינּוּ מְדַהֲשָׁתָא נִיחָא לִיהּ מְעֵיקָרָא נְמִי נִיחָא לִיהּ דָּאִין צָרִיךְ לְמִישׁוּנִיָּהּ שְׁלִיחַ וְסוּגְיָא דְכַבָּא מְצִיעָא הַנ"ל גְּדַחֲתִית וּמְזָה דִן בְּקִצּוֹת הַחֲשׁוֹן בְּמִי שְׁשִׁכַח מְחַמַּת אֲוֹנָס לְבַטֵּל חֲמִצּוֹ בְּעָרַב פְּסַח קוֹדֵם שְׁשׁ וּמְכַר אַחַר שְׁשׁ וּבִיטֵל חֲמִצּוֹ שְׁשׁ לְהַתִּירוֹ אַחַר הַפְּסַח בְּהַנְּאָה וְצִירָף לְסַנִּיף מִשּׁוּם שְׁבִיטֵלוֹ וְאַף דְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ לֹא מְצִי

מבטל ליה זהו רק בידע מעיקרא ולא ביטול אכל שכח ולא ידע בזמן היתרו מדביטלו
אחר כך גם מעיקרא ניחא ליה בביתו ובניחוחותא דמצנה אמרינן מדהשתא וכו' עכ"ל.

הרי מבואר דרק לסניף בעלמא הוא דאמר הכי ולא להלכה. ועיי"ש ביוסף אנומן הנ"ל
מה דפלפלו הגאונים הנזכרים זצ"ל בפלפלא חריפתא ע"ד הקצה"ח הנ"ל: והובא שם
מה שהקשה הרב המחבר בספרו אנומן יוסף סי' תל"ד דלפי דברי הרב קצות החשן
דשייך גבי ביטול חמץ לומר מדהשתא ניחא ליה ומודה אבני דלגבי מצנה אמרינן
מדהשתא וכו' אם פן כל שפן דלית לן למימר לרבא [דסובר בעלמא גבי ממון דאמרינן
מדהשתא ניחא ליה וכו'] בניחוחותא דמצנה מדהשתא ניחא ליה מעיקרא ניחא ליה והוא
תומך שהרי רבא גופיה אמר בפסחים ד' ו' ע"ב שפא ימצא גלוסקא יפה אחר זמן איסורו
ולא מצי מבטל ליה ואם פן בהכרח לומר דיש לחלק דחמץ משונה משאר דברים
דבביטול חמץ לא אמרינן מדהשתא ניחא ליה וכו' דיש לומר דהשתא נדאי ניחא ליה
בביטולו שהרי אינו מפסיד כלום שפך נאסר בהנאה אכל מעיקרא אפשר דלא הנה
ניחא ליה לבטולי פיון שהיה אז מותר בהנאה והגאון רב"א זצ"ל הקשה עוד דאיך למד
הקצות החשן ביטול חמץ דהוא מילתא קלישתא כדכתב הר"ן בריש פסחים דאיך יועיל
לשון ביטול על נכסיו בלא לשון הפקר אלא דגלי רחמנא דסגי בגילוי דעת אכל יאוש
הוא מילתא אלימתא ולכן פתב דראית הרב קצות החשן היא מביטול רשות שגם הוא
דבר קלוש וכו' ועל פי יסוד זה העמיד וקיים דברי הגאון קצות החשן עיי"ש דב"ק ועל
כל פנים פבר פתבתי למעלה שלא פתב פן אלא לסניף לחמץ שעבר עליו הפסח והשגתי
עתה [שנת ששון] ס' חדש ממש שארית יעקב להרב יעקב דעניזאהן מעיר ליבוייא יצ"ו
וראיתי בסי' א' פתב ליישב פמה עניינים על פי דברי הגאון קצות החשן כנראה שהבין
בדעתו דלקושטא סבירא ליה הכי [ולא לסניף בעלמא לעבר הפסח] עיי"ש דבריו
הנעמים וכבר פתבתי שאין אצלי הס' הקדוש קצה"ח לעיין בו א"ה מבואר בהדיא
בקצוה"ח וז"ל חלילה להקל בזה אלא שפתבתיו לסניף שהיו שם עוד הרבה צדדי היתר
עכ"ל: (יט) ובעיקר דין הפקר לחמץ להסוברים שיכול להפקיר חמצו אם הדין פן גם
אחר זמן איסורו ראיתי עתה להגאון אבד"ק פראמישלא יצ"ו בספרו הבהיר בית יצחק
בחלק א"ח סי' ט"ו שדבר בענין זה והוא באחד ששכח למכור סובין של חטים שנתתו
קודם הטחינה אינה ירחים קודם הפסח ולא נזכר עד אחר שש אכל ביטול חמצו ואחר
שש בא לפניו לשאול מה יעשה בהסובין כי הוא עני והפסדו מרובה לפי פחו וצוה לו
להשליך הסובין לרחוב העיר וכן עשה ואחר כך בא עכומ"ז אחד ולקח הסובין ובמעמד
רבים מאנשי העיר ענו יחד ואמרו לו פי יהיו לו הסובין לחלוטין ועתה רוצה העכומ"ז
להחזיר לו הסובין ונשאל אם מותר ליהנות מהסובין ובתשובתו הביא תשובת הגאון פני
הושע באחד ששכח למכור חמצו שצוה להשליכו ברחוב העיר משום שסובר דלרבנן
דר' יהודה מקיים מצות עשה דתשבייתו כשמשליכו למקום הפקר וכו' וכן היא שיטת
מ"ן הבית יוסף בסי' תמ"ה דכשהוציאו מרשותו סגי לרבנן והפרי מגדים סי' תמ"ח הביא
דברי הפני הושע וכתב דמשמע שסובר דבעבר על העשה לא קנסוהו וכו' ובאר דבריו
שפוננתו דנהי דהשתא מקיים מצות עשה דתשבייתו על ידי שמוציאו למקום הפקר לפי
שיטת הפני הושע מכל מקום עד השתא עבר על העשה ואם פן מוכח שסובר שלא קנסו
משום העשה והפרי מגדים סובר דקנסו וכתב שהאחרונים חולקים על הפרי מגדים

וסוברים דלא קנסו למי שעובר על העשה וכן הוא בנודע ביהודה סי' ט"ו ובצל"ח ובשאגת אריה ובבר"א [ובברית אברהם] וכן פסק הפרי מגדים עצמו בפתיחה וכן משמע מדבריו בסי' תמ"ג ואם פן דברי הפני יהושע קנינים: (כ) אולם האחרונים חלקו מטעם אחר על הפני יהושע דלדעתם אינו מקנים מצות השבתה במשליכו למקום הפקר וכן דעת הטורי זקב בסי' תמ"ו דלא כהבית יוסף ואין נראה לומר דהטורי זקב מייירי במשליכו לרשות הרבים ואינו מפקירו ונדעתיה עליה והפני יהושע מייירי במשליכו להפקר אלא משמע דפליגי ולפי זה יש לחקור אם עובר אחר פה בבל יראה ולהפני יהושע אינו עובר שהרי קנים מצות תשפיתו אף לדעת הט"ז דלא קנים בזה השבתה אולי עובר עליו אחר פה ובפרי מגדים סי' תמ"ז במשפצות סק"א פסק להלכה דלאחר איסורו ולא ביטלו במוציא לרשות הרבים עובר בבל יראה ואם ביטלו צריך פירור מדרבנן שפא יאכל אדם ובסובין אף שאינו מאכל אדם מפל מקום חיישינן שיאכיל לבהמה אף פאן שפבר זכה עכומ"ז אף שהוא לא קנים מצות השבתה מפל מקום זכה העכומ"ז בהחמץ פקונה מההפקר ואף שפל חמץ אינו בידו והתורה אוקמא ברשותו זהו פשאין רשות אחר עליו אבל לא פשזכה בו אחר וכתב שדבר זה תלוי במה שנבוכו האחרונים במוכר חמץ אחר שיש אי מהני: ואחר שנשא ונתן באריכות בדין מוכר חמץ אחר זמן איסורו והקונה זכה בו במשיכה אי מהני ואם יש חילוק בין קנה במשיכה לקנה בכסף או באגב קרקע ובדין איסורי הנאה אי חשיב יש לו בעלים והמציא טעם להתיר במניח החמץ ברשות הרבים דמועיל בתורת יאוש דיאוש מועיל אף בדבר שאינו ברשותו ולא שייך לומר שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו דהא לא גרע מדבר היתר דמועיל יאוש וכו' ועוד כתב צד היתר על פי דברי הש"ט מן הנפצת בבבא קמא ל"ג דכל שייבא אחר פה לרשותו יכול להקדישו ועוד חידש דהפקר בית דין לא שייך באיסורי הנאה דרבנן דהא האפר מותר ולא יצא מרשותו וכו' והאריה בפלפולים בכל הנ"ל ועוד הביא מה שכתבו הפוסקים אם מועיל ביטול בשש שדעת חכמי וניציא שאם בטל בשש מותר אחר הפסח והפרי חידש בסי' תל"ד הקשה מדרב גידל אמר רב המקדש בחטי קורדנייתא וכו' והעלה דלדין דקימא לו דחמץ מן הנשרפין ואפרן מותר מהני ביטול מדאורייתא לשלא יעבור בבל יראה וכיון שלא עבר בבל יראה לא קנסוהו רבנן ומותר אחר הפסח [ורב גידל דאמר אין חוששין לקידושין סובר דחמץ הוא מן הנקברין דאפרן אסור] ולפי זה הוא הדין בהשליף החמץ לרחוב העיר והעכומ"ז זכה בו יש לצרף לסניף דעת בעל המאור שפוסק כר' שמעון דחמץ בערב פסח אינו אלא מדרבנן ולא שייך הפקר בית דין זוכה העכומ"ז מדאורייתא ולא עבר זה על בל יראה ומותר אחר הפסח: שוב כתב דכל האריכות הנה לא נצרך אלא לחמץ גמור אבל בנדון הנ"ל שהוא סובין האריף קצת להוכיח שאינם אלא חמץ נוקשה וסייג סיומא דפסקא דהסובין הנ"ל הואיל וזרקו לרשות הרבים ועכומ"ז זכה בהם בנדאי מותרים מפמה טעמים: (כא) ואחר חתימת הפסק כתב וזה לשונו הנה אחר כמה שנים באה שאלה לפני בשכר לשכח למכור ונזכר בערב פסח אחר חצות וצויתי להשליף לנהר וכן נעשה מעשה ולא רציתי לסמוך על תשובת פני יהושע כי אז פבר יצא לאור שו"ת חתם סופר א"ח ושמ' בסי' קי"ב מפקפק על היתר זה ואף כי למעלה הראיתי לו פנים בהלכה מפל מקום לענין חשש שיעבור בפסח על בל יראה אין לסמוך על זה בחמץ גמור אף בקמח או בדבר שאינו חמץ מבורר

יש לסמוך על זה גם פתב שהגאון שואל ומשיב בח"ג סי' ר"ט השיג על דבריו בתשובה הנ"ל והוא פתב לקנים דבריו שבתשובה הנ"ל אלו תנרף דב"ק: והגאון מוהר"ם שיק בסי' ר' נשאל על מה שפתב מרן החתם סופר שאפילו הוציא החמץ מרשותו עובר עליו בבל יראה שהגאון שאגת אריה בסי' פ"ג ופ"ד הוכיח דאינו עובר בבל יראה בכי האי גוונא והשיב דבדברי השאגת אריה האריה במקור חיים בסי' ת"מ סק"ג בבניאורים לחלוק עליו ובשערי תשובה שם פתב שבס' בית אפרים יישוב דברי השאגת אריה ואין ספרו מצוי בידי וכו' והוא פתב דלכאורה קשה עליו מדאמרו בירושלמי הלכה ב' לא יראה לה אפילו בפלטאי וכו' ואחר שפלפל בזה מסיק ליישב דעת מרן החתם סופר שאמר כהלכה עי"ש שוב נדפס שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב להגאון הנ"ל יצ"ו וראיתי שם בקונטרס אחרון סי' י"א תשובה שלמה בעניינים אלו ולא איסתייבא מילתא האינדנא לעיניו בדב"ק פוק עיניו בזה וקצת מדב"ק הבאתי לקמן בסי' ח' אות ח' סק"ב וכתב שם דבהפסד גדול מאד אם היה בא מעשה לידו היה סומך על הוראת הגאון פני יהושע עי"ש וצריך לומר דבעובדא שבחלק ראשון שפנה להשליך לנהר לא היה הפסד גדול מאד (כב) והנה בספרי שדי חמד בחלק דברי חכמים [שיצא לאור הדפוס בשנת התרנ"ב] נדפס ענין זה בסי' ק"ג והיו הדברים האלה למראה עיני ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר ישראל חיים דייכעש אבד"ק וואלאדיסלאווא יצ"ו וכתב לי בענין זה ואלה דברי מכתבו ישאו הרים שלום וברכה אל כבוד ידיד ה' וידיד פל יראיו ה"ה וכו' כקש"ת מוהר"ר חיים חזקיאוי די מודינא שליט"א אב"ד דק"ק קראסוב באנאר יצ"ו אחדשה"ט ושלום תורתו באהבה רבה כמשפט ספר היקר שדי חמד דברי חכמים קבלתי לנכון ומקרב לב עמוק הנני שולח לו תודתי יחד עם מנחתי וכו' תן ה' וינקה להוציא לאור פל אשר אתו בפתובים וילכו רבים לאורו איה"ש והנני להעתיק לו ענין אחד מחידושי להלכות פסח [סי' תמ"ח] השייך לספרו שדי חמד דברי חכמים סי' ק"ג בתקנותי כי כבודו יקבל נחת מזה איה"ש פי מקום הניחו לי מן השמים בזה להתגדר וכי הוא זה: (כג) איתא בש"ע או"ח [סי' תמ"ח סעיף ה'] חמץ שנמצא בפית ישראל אחר הפסח אסור אף שבטלו דין זה פתב הרא"ש בפסחים [בפ"ב סי' ד'] והוא מהירושלמי שם [פ"ד ה"ב] דאיתא שם הפקיר חמצו ב"ג לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר אסור רשב"ל אמר מותר אמר ליה ר"י לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור אמר ליה חמץ איסורו גרם לו הא מה אית לה למימר [המפרשים נדחקו בפירוש דברי ירושלמי והנכון הוא כמ"ש בספר מגן האלף על ה"פ שם דר"י הקשה לרשב"ל דמה מועיל הפקירו להתיר אחר הפסח הלא בלאו הכי אחר שש נאסר ונעשה מןפקר ממילא ולא מסתבר שיועיל הפקירו יותר ממה שנעשה הפקיר מחמת האיסור ומשני חמץ איסורו גרם לו שהוא לא הפקירו רק שנעשה הפקיר מחמת האיסור וזה אינו מועיל לו שהרי עשאו הכתוב כאלו ברשותו ועבר עליו אבל הפקיר ממש מועיל] א"ר יוסה לר"פ נהיר את פד הוינו אמרינו אתינא דר' יוחנן כר' יוסי ודרשב"ל כר' מ' היינו ר' יוסי ור' מאיר דפליגי במסכת נדרים [ד' מ"ג] אי הפקיר אינו יוצא מרשות המפקיר עד דאתי לרשות זוכה דר' יוחנן סובר כר' יוסי דאמר אין הפקיר יוצא מרשותו עד דאתי לרשות זוכה ומשום הכי אסור אחר הפסח ועיין להרב קצות החשן סי' רמ"ג] אינה פן אלא ר' יוחנן חייש להערמה [פירוש הרא"ש שם דהיינו הערמה שפא לא יפקירונו ויאמר הפקירתי] ורשב"ל לא חייש להערמה מה

נפק מביניהון נפלה עליו מפולת מאן דאמר הערמה לית פאן הערמה והוא מותר מאן דאמר זכיה לית פאן זכיה והוא אסור ע"כ ואחרי דפליגי בזה ר' יוחנן וריש לקיש נקיטינו דהלכה כר"י ואסור לא מהני משום הערמה וכבר האריכו בזה גדולי האחרונים הלא המה הרבנים פרי חדש בא"ח שם והמשאית בנזמן ס' נ"ח והמנ"י בתוה"ש סי' ה' ופני יהושע ח"א סי' י"ג י"ד ועבודת הגרשוני סי' ק"ה ובבא"י י"ט ע"ג ונודע ביהודה מהדורא קמא ח"א סי' י"ט ורבינו עקיבא איגר סי' כ"ג ומקור חיים על ה"פ שם: אמנם בהגהת אשירי בפסחים שם פתב בשם הא"ז דמותר להפקיר חמצו קודם שעה ששית על מנת לזפות בו אחר הפסח ע"ש וזהו נגד הירושלמי דר"י סובר דאסור משום הערמה עיין להרב מראה הפנים שם שהניח בצ"ע וביותר יש לתמוה הפלא ופלא דבא"ז הגדול בהלכות פסח סי' רמ"ו הביא הך ירושלמי ואעתיק לשונו מותר להפקיר קודם שעה ששית על מנת לזפות בו אחר הפסח ושרי אפילו באכילה וראיה לדבר מהירושלמי שביעית פ"ק ט' הלכה ד' רג"א פל שפלה מינו מן השדה יבער מינו מן הבית והלכה כדבריו סזקה אמר מפנין שהתחיל באוצר כמבוער הוא אתא עובדא קומי ר"י ואורי כחזקה אמר אלא לא דאנא סבר פנותיה אלא מה דאנא חמי רבנן סברי פנותיה ריב"ר ה"ל עובדא אתא שאל לר"י אמר ארנינותא קומיה ואף שאיל לתעלייתא אתא שאיל לר"י א"ל חמי לך תלתא רועין ואפקרה קומיהון קופדקאי דצפורין שאלין לר"א פגון דלית לאילין עמא רחים ולא שאיל שלים הך צורפא מיעבד א"ל פד תחמין רגליא צללא תיהוון נפיק ליה לשוקא ומפקרין ליה וחזרין וזוכין ביה פ"א ר"ש משאנן קופדקאי אדם קפדנין שלא הנה להם אוהבים ואם יפקירו יזכו בהן ולא יחזירו להם והורה להם ר"א דכשיראו השוק פנוי מבני אדם יפקירו ואחר כך יזכו הא למדת שהמפקיר על מנת לזפות בו הוי הפקר אף שיחזור וינזה ויהיא דפוק פל שעה ירושלמי דאמר הפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו רי"א אסור רשב"ל אמר מותר וכו' אלא ר"י חייש להערמה רשב"ל לא חשש להערמה וכו' אין לפרש דערמה דר"י חייש לה היינו שיפקיר על מנת לזפות בו אלא דחייש שמא לא יפקיר כלל ויאמר הפקירתי קודם הפסח וחזרתי וזכיתי בו אחר הפסח אבל אם הפקיר קודם הפסח על מנת לזפות בו אחר הפסח שרי עכ"ל.

ונפלאתי הלא ר"י סובר דאסור משום הערמה מה לי אם נפרש דהערמה הוא שיפקיר על מנת לזפות בו או דהערמה היא שמא לא יפקיר ויאמר הפקירתי בין פה וכה הלא אסור בהנאה לר"י אחר הפסח ואיך פסק כרשב"ל נגד ר"י ועיין גם כן בפסקי מוהר"ם ריקנטי סי' קנ"ז שכתב כמו הא"ז.

ואולי יש לומר דסוברים הא"ז ומוהר"ם ריקנטי כמו שכתב הרב פרי חדש באו"ח שם. דאם הפקיר בעדים מותר לאחר הפסח ובכ"י האי גוונא מייירי הא"ז ומוהר"ם ר' תנ"ל והירושלמי מייירי כשהפקיר בלא עדים ובכ"י האי גוונא אסר ר"י משום הערמה היינו שמא לא יפקיר ויאמר הפקירתי אבל כשיש עדים שהפקיר דליכא הך חששא מותר אף לר"י אמנם הרבה מן האחרונים שהבאתי לעיל השיגו על הפר"ח בזה והוכיחו מן הירושלמי הנה דאין לחלק בזה דאם לא כן אמאי לא קאמר הירושלמי דנפקא מינה בין אי נימא דטעמא דר"י דאוסר אחר הפסח הוא משום דהפקר אינו יוצא מרשות בעלים עד דאתי לרשות זוכה או דנימא דהטעם הוא משום הערמה היכא דהפקיר בעדים דלטעם הערמה מותר ולטעמא דזכיה אסור אלא ע"כ דאין לחלק בזה דלעולם יש לגזור היכא

דהפקיר אטו לא הפקיר עינין להרב נודע ביהודה שם ובעוד אחרונים: ונראה לי לנישב
בזה בעזה"י דהנה תנו במסכת פסחים ד [כ"ח ע"א] חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח
מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לה שם בגמ' מתני' מני לא ר'
יהודה ולא ר"ש ולא ריה"ג מאי היא דתנא חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר
עליו בלאו תוף זמנו עובר עליו בלאו וכר' דר"י רש"א חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו
עובר עליו בלא פלום תוף זמנו עובר עליו בכרת ובלאו וכו' ריה"ג"א תמה על עצמה
היא חמץ אסור בהנאה כל שבעה וכו' מאי טעמא דר"י תלתא קראי פתיבי לא יאכל
חמץ וכל מחמצת לא תאכלו לא תאכל עליו חמץ חד לפני זמנו וחד לאחר זמנו וחד לתוף
זמנו וכו' מני מתניתין אי ר"י חמץ סתמא קאמר אפילו דנכרי ואי ר"ש אפילו דישראל
נמי מישרא שרי וכו' אראב"י לעולם ר"י היא ויליף שאור דאכילה משאור דראיה ומה
שאור דראיה שלף אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה וכו' רבא אמר
לעולם ר"ש ור"ש קנסא קניס הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא בשלמא לרבא
היינו דקתני של ישראל אסור משום שנאמר לא יראה לה וכו'.

אלא לראב"י משום לא יאכל חמץ מיבעי ליה מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי וה"ק
חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משום שנא' לא יראה לה וכו' שלף אי
אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ויליף שאור דאכילה משאור דראיה
ובירושלמי על הך מתניתין איתא מאן תנא לא יראה לה ר' יהודה דתני האוכל חמץ משש
שעות ולמעלה וכן חמץ שעבר עליו הפסח הרי זה בלא תעשה ואין בו פרת דבר"י רש"א
כל שאין בו פרת אין בו בלא תעשה וכו' מאי טעמא דר"י לא יאכל חמץ היום מה אנו
קיימין אם בתוף המועד כבר פתיב לא תאכל עליו חמץ אלא אם אינו ענין בתוף המועד
תנהו ענין לאחר המועד וכו': מבואר מזה דהירושלמי מוקי למתניתין כר"י דסובר דחמץ
לאחר זמנו הוא דלא יאכל חמץ ויש להקשות לשיטת הירושלמי הנ"ל דאם פן תיקשי
קושית הש"ס דילן אי כר' יהודה אפילו חמץ של נכרי לאחר הפסח נמי אסור בהנאה
דהא לא יאכל חמץ סתמא פתיב דמשמע בין של ישראל בין של נכרי מאי אמרת כתי'
ראב"י דלא יליף שאור דאכילה משאור דראיה דאם פן מדוע לא הזכיר הירושלמי מזה
מאומה ועוד הלא הירושלמי מסיק שם לעיל מזה דבתוף הפסח אסור חמץ של נכרי
אפילו בהנאה ולראב"י מותר לר"י חמץ של נכרי בתוף הפסח בהנאה לשיטת התוס' שם
ולרש"י אפילו באכילה מותר ושיטת הירושלמי מבוארת לכל מעיין דסובר דחמץ של
נכרי בתוף הפסח אסור בהנאה ולאחר הפסח מותר ומשום הכי מוקי למתניתין כר"י
וקשה מנא ליה להירושלמי האי ממה נפשך אי סבירא ליה לר"י לאסור חמץ של נכרי
בתוף הפסח משום דלא תאכל חמץ סתמא פתיב בין דישראל בין דנכרי אם פן לאחר
הפסח נמי נימא הכי דהא לא יאכל חמץ סתמא פתיב ועוד תיקשי לשיטת הירושלמי
קושית הש"ס דילן דאי מתני' ר"י אמאי תנו במתניתין ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר
לא יראה לה וכו' הנה ליה למימר שנאמר לא יאכל חמץ מאי אמרת דקאי ארישא כמו
דאמרינו בש"ס דילן לראב"י אם פן הנה ליה להירושלמי להקשות ולתרץ פן ועוד
דלשיטת הירושלמי אין לומר פשיטת ראב"י פנ"ל: וליישוב זאת קאמר דהירושלמי
והש"ס דילן לשיטתיהו אזלי דהנה לכאורה יש להקשות על הא דאמרו בגמרא מני
מתניתין אי ר"י חמץ סתמא קאמר אפילו דנכרי דעל פרחין אין הפי' דר"י סתמא קאמר

כְּדַבְּרֵי דְחֻמְזֵי לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר וְאִם כֵּן מִשְׁמַע אֶפִּילוֹ דְנִכְרֵי דְהָא ר"י לֹא מֵיִירֵי מְזֵה כָּלֵל אֲלֵא בְּאֵל הַשְּׁמִיעֵנוּ דְחֻמְזֵי אַף לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר וְעוֹד מֵאֵי מְשַׁנֵּי לִפְי"ז רַאב"י דר"י יְלִיף שְׂאוֹר דְאֲכִילָה מִשְׂאוֹר דְרֵאָה אֲפֹתֵי תִיקְשֵׁי הֵלֵא בְּדַבְּרֵי לֹא גִנְפֵר לְחֻלְק בֵּין חֻמְזֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְשֶׁל נִכְרֵי אֲלֵא עַל פְּרָחִין דְכֻנְנַת הַגַּמְלָה לְהַקְשׁוֹת דְהָא בְּקֵרָא סְתָמָא פְתִיב לֹא יֵאכֹל חֻמְזֵי וְכִינּוּן שְׂסוּבֵר דְזֵה קָאֵי עַל אַחַר זְמַנּוֹ מִמִּילָא אִין לְחֻלְק בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְשֶׁל נִכְרֵי וְאִם כֵּן קָשָׁה הֵלֵא יֵשׁ לֹמֵר דְסוּבֵר ר"י דְחֻמְזֵי תוּף זְמַנּוֹ אָסוּר בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁל נִכְרֵי דְלֹא תֵאכֹל חֻמְזֵי סְתָמָא פְתִיב אֲבָל חֻמְזֵי שְׁעֵבֵר עָלֵיו הַפֶּסַח אַף דְכְתִיב לֹא יֵאכֹל חֻמְזֵי סְתָמָא מְכָל מְקוֹם אֲמַרִינּוּ דְדוֹקָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר אֲבָל שֶׁל נִכְרֵי מְוֹתֵר מְשׁוּם דְאֲמַרִינּוּ הַטַּעַם דְאֲסָרָה תוֹרָה חֻמְזֵי שְׁעֵבֵר עָלֵיו הַפֶּסַח אַף שְׂאֵז הֵיתֵר הוּא מְשׁוּם דְכִינּוּן שְׁעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא כָּל יְמֵי הַפֶּסַח וְנִעְבְּדָה בּוֹ עֲבִירָה לְכֻן אָסוּר בְּהִנְאָה אַף אַחַר הַפֶּסַח וְכִמוֹ בְּשׂוֹר בְּחֻלְב לֵאִיסִי בְּן יְאֻדָּה [וְעֵינִן בְּצַל"ח וּבֵא"ח מ"ש שֶׁם וַיֵּשׁ לְפִלְפֵל הַרְבֵּה בְּדַבְּרֵיהֶם וְאֲכַמ"ל] וְזֵה לֹא שְׁיִיף אֲלֵא בְּחֻמְזֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא אֲבָל חֻמְזֵי שֶׁל נִכְרֵי דְלִיכָא בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא כְּדִאֲמַרִינּוּ שְׁלֵף אֵי אַתָּה רוֹאֶה אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים וְכו' מְשׁוּם הֵכִי מְוֹתֵר לְאַחַר הַפֶּסַח בְּאֲכִילָה כִּינּוּן דְלֹא נִעְבְּדָה בְּהַ עֲבִירָה אֲבָל תוּף הַפֶּסַח אָסוּר בְּהִנְאָה דְלֹא תֵאכֹל חֻמְזֵי סְתָמָא פְתִיב וְצָרִיף לֹמֵר דְהִגְמָרָא שְׁפִיר מְקַשָּׁה דְהִנֵּה תִנְיָא בְּבָבָא מְצִיעָא ד' [קט"ו ע"א] ת"ר אֲלֵמְנָה בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׂירָה אִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ דְבָרֵי ר' יְאֻדָּה ר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר עֲשִׂירָה מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ עֲנִיָּה אִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ שְׁאֵתָה חֲזִיב לְהַחֲזִיר לָהּ וְאַתָּה מְשִׂיאָה שֶׁם רַע בְּשִׁכְנוּתִיהָ מְבֹנָאֵר מְזֵה דְהָא דְכְתִיב לֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֲלֵמְנָה סְתָמָא סוּבֵר ר' יְהוּדָה דְכִינּוּן דְסְתָמָא פְתִיב מִשְׁמַע בֵּין עֲשִׂירָה בֵּין עֲנִיָּה דְלֹא דְרִישׁ טַעְמָא דְקֵרָא אֲבָל ר' שְׁמַעוֹן סוּבֵר אַף דְכְתִיב לֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֲלֵמְנָה סְתָמָא דְמִשְׁמַע בֵּין עֲשִׂירָה בֵּין עֲנִיָּה מְכָל מְקוֹם אֲלֵמְנָה עֲשִׂירָה מְמַשְׁכְּנִין מְשׁוּם דְדָרְשִׁינוּ טַעְמָא דְקֵרָא דְהָא דְאָסוּר לְחַבֵּל בְּגַד אֲלֵמְנָה הוּא מְשׁוּם דְכִינּוּן דְחֲזִיב לְהַחֲזִיר לָהּ כְּסוּת לִילָה בְּלִילָה וְכְסוּת יוֹם בְּיוֹם אַתָּה מְשִׂיאָה שֶׁם רַע בְּשִׁכְנוּתִיהָ וְכָל זֶה לֹא שְׁיִיף אֲלֵא בְּאֲלֵמְנָה עֲנִיָּה אֲבָל בְּאֲלֵמְנָה עֲשִׂירָה שְׁאִין אַתָּה מְחַנְיָיב לְהַחֲזִיר לָהּ וְלִיכָא שֶׁם רַע מְמַשְׁכְּנִין וְאִם כֵּן הֵכִי נָמִי לר' יְהוּדָה דְאָמֵר דְלֹא יֵאכֹל חֻמְזֵי קָאֵי עַל אַחַר הַפֶּסַח וְכִינּוּן דְמְסַתְמָא פְתִיב דְמִשְׁמַע בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁל נִכְרֵי לֹא אֲמַרִינּוּ דְטַעְמָא דְקֵרָא דְאָסוּר חֻמְזֵי אַחַר הַפֶּסַח הוּא מְשׁוּם דְנִעְבְּדָה בְּהַ עֲבִירָה וּמִמִּילָא שֶׁל נִכְרֵי מְוֹתֵר דְהָא ר"י לֹא דְרִישׁ טַעְמָא דְקֵרָא וְשְׁפִיר פְּרִיף הִגְמָרָא אֵי ר' יְהוּדָה חֻמְזֵי סְתָמָא קָאֵמֵר אֶפִּילוֹ שֶׁל נִכְרֵי וּמְשׁוּם הֵכִי הֵוֹכַח רַאב"י לְתַרְזֵי דר"י יְלִיף שְׂאוֹר דְאֲכִילָה מִשְׂאוֹר דְרֵאָה וְרַבָּא מוֹקֵי לְמַתְנִיתִין כּו' שְׁמַעוֹן אֲבָל לר"י אַף חֻמְזֵי שֶׁל נִכְרֵי אָסוּר אַחַר הַפֶּסַח: אֲמַנְם הִירוּשְׁלָמִי לְשִׁיטָתוֹ אֲזִיל דְשִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי הִיא דר"י דְרִישׁ טַעְמָא דְקֵרָא דְאִיתָא בִירוּשְׁלָמִי ב"מ [פְּרָק ט' הַלְכָה י"ג] תְּנִי אֲלֵמְנָה בֵּין עֲנִיָּה בֵּין עֲשִׂירָה אִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ כָּל עֵיקוֹר עֲשִׂירָה מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ וְאִינוּ מְחַזִּיר [פִּירְשׁ י"ע שְׁאִינוּ מְחַנְיָיב לְהַחֲזִיר לָהּ כְּסוּת לִילָה בְּלִילָה וְכְסוּת יוֹם בְּיוֹם מְשׁוּם הֵכִי מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ דְלִיכָא שֶׁם רַע אֲבָל אֲלֵמְנָה עֲנִיָּה אִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ מְפָנִי] שְׁמַתוּף שְׂבָא אֲצֵלָה מְשִׂיאָה שֶׁם רַע [וְעֵינִן בְּבִיאוּרֵי גְתִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם בִירוּשְׁלָמִי שֶׁם מַה שְׁהֶאֱרַכְתִּי בְּבִיאוּר הַף יְרוּשָׁלַיִם] הָרִי מְבֹנָאֵר דְשִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי הִיא לְהִפּוּף מְשִׁיטַת הַבְּבִלִי וְסוּבֵר הִירוּשְׁלָמִי דר"י דְרִישׁ טַעְמָא דְקֵרָא וְאִם כֵּן שְׁפִיר יֵשׁ לֹמֵר דר"י סוּבֵר דְחֻמְזֵי תוּף הַפֶּסַח אַף שֶׁל נִכְרֵי אָסוּר בְּהִנְאָה מְשׁוּם דְלֹא

תאכל חֶמֶץ סֶתְמָא כְּתִיב בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁל נְכָרֵי אַבְל אַחַר הַפֶּסַח אַף דְּכִתִּיב לֹא יֹאכַל חֶמֶץ סֶתְמָא מִפְּלֵ מְקוֹם שֶׁל נְכָרֵי מוֹתֵר דְּדַרְשִׁינוּ טַעְמָא דְקִרְא דְהָא דְאָסוּר חֶמֶץ אַחַר הַפֶּסַח הוּא מִפְּנֵי שְׁנַעְבְּדָהּ בּוּ עֲבִירָה שְׁעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא כֹּל הַפֶּסַח וְאִם כֵּן זֶה לֹא שִׁינְיָה אֲלֵא בְּחֶמֶץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַבְל לֹא בְּחֶמֶץ שֶׁל נְכָרֵי דְלִיכָא בַּל יִרְאֶה לְכוּן שְׁפִיר קְאָמֵר דְּהִירוּשְׁלָמִי מֵאֵן תִּנָּא לֹא יִרְאֶה לֵה ר' יְהוּדָה דְתַנִּי הָאוּכַל חֶמֶץ וְכוּ' דְהִירוּשְׁלָמִי לְשִׁיטְתָּהּ אֲזִיל בְּהָא פְּדַכְתִּיבְנָא וְהָכִי פְּרוּשָׁה דְמַתְנִיתֵן לְשִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי דְאוּקִי לֵה כַר"י חֶמֶץ שֶׁל נְכָרֵי שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח מוֹתֵר בְּהִנָּאָה וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר בְּהִנָּאָה מִשּׁוּם שְׁנַעְמָר לֹא יִרְאֶה לֵה דְמַהֲאֵי טַעְמָא אֶסְרָה תוֹרָה חֶמֶץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח מִשּׁוּם שְׁנַעְבְּדָהּ בּוּ עֲבִירָה שְׁעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה אַבְל שֶׁל נְכָרֵי דְלִיכָא בַּל יִרְאֶה דְדַרְשִׁינוּ שְׁלֵף אֵי אַתָּה רוּאָה אַבְל אַתָּה רוּאָה שֶׁל אַחֲרִים מִשּׁוּם הָכִי מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה אַחַר הַפֶּסַח וְקָאֵי לְפִי זֶה הֵךְ שְׁנַעְמָר לֹא יִרְאֶה לֵה בֵּין אֶסְיָפָא וּבֵין אַרִישָׁא: וְאַחֲרֵי כֹּל אֲלֵה יְתִינִישׁב לְנוּ שִׁיטַת הַא"ז וּמוֹהֵר"ם רִיקְנִיטִי הַגְּ"ל דְהָא קְיִימָא לֵן ר' מֵאִיר וּר' שְׁמַעוֹן הֶלְכָה כַר"מ וְהָא דְפֶסְקִינוּן כַר' שְׁמַעוֹן דְחֶמֶץ אַחַר הַפֶּסַח מוֹתֵר כְּמַבְּנָאָר בְּפֶסְחִים שָׁם [כ"ט ע"ב] וּבִשּׁו"ע או"ח סי' תמ"ז סעיף י"א וְעֵינֵן לְהֵרֵב מְגוּן אַבְרָהָם שָׁם סְקִי"ד הוּא מִשּׁוּם דְרָבָא מוּקִי לְסֶתְמָא דְמַתְנִיתִין הַגְּ"ל כַר' שְׁמַעוֹן וּנְקִיטִינוּ דְהֶלְכָה פְּסָתָם מִשְׁנֵה מִשּׁוּם הָכִי קְיִימָא לֵן בְּהָא כַר' שְׁמַעוֹן נִגְדַר ר' מֵאִיר וּלְפִי זֶה הִירוּשְׁלָמִי דְמוּקִי מַתְנִיתִין כַר' מֵאִיר בְּנֻדָּאֵי קִים לִיה כַר' מֵאִיר דְאַחַר הַפֶּסַח מִן הַתּוֹרָה וְאָסוּר דְהָא סָתָם מַתְנִי כְּנוֹתִיָה וְגַם דְהֶלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם נִגְדַר ר' שְׁמַעוֹן וּלְפִי זֶה הָא דְאַמְרוּ בִירוּשְׁלָמִי דְהַמְפְּקִיר חֶמְצוֹ קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית אָסוּר אַחַר הַפֶּסַח מִשּׁוּם הָעֶרְמָה שְׁמָא לֹא יִפְקִיר וַיֵּאמֶר שְׁהַפְּקִיר הוּא מִשּׁוּם דְהִירוּשְׁלָמִי לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל דְסוּבֵר לְהֶלְכָה כַר"י דְחֶמֶץ אַחַר הַפֶּסַח אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְכוּן יֵשׁ לְגִזּוֹר הֵיכָא שְׁהַפְּקִיר אִטּוּ הֵיכָא שְׁלֵא הַפְּקִיר אַבְל לְדִידֵן דְנְקִיטִינוּן כַר' שְׁמַעוֹן דְאַחַר הַפֶּסַח מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה וְרַק קְנָסָא קְנִיס מִפְּנֵי שְׁעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וְכוּ' לְכוּן אִם הַפְּקִיר קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית פְּדִין דְשׁוּב אֵינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וְכוּ' מוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְלִיכָא לְמִיגְזוֹר אִטּוּ לֹא הַפְּקִיר דְהָא אַף אִם לֹא הַפְּקִיר לִיכָא אִיסוּרָא דְאוּרְיִיתָא וְלֹא גְזַרְיָנוּן בְּכִי הָאֵי גְוֹנָא: וַיְתִינִישׁב לְפִי זֶה שִׁיטַת הָרַב בְּעַל הָעֵיטוֹר הַמוּבָא בְּטוֹר או"ח שָׁם סִי' תמ"ח בְּחֶמֶץ שְׁנַמְצָא בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אַחַר הַפֶּסַח אִם בְּטָלוּ אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא בְּאַכִּילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה וְהָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה הַקָּשָׁה עָלָיו מֵהֵךְ יְרוּשְׁלָמִי הַגְּ"ל דְאַמָּאֵי לֹא קְאָמֵר הִירוּשְׁלָמִי דְהַנְּפִקוּתָא בֵּין טַעְמָא דְהָעֶרְמָה לְטַעְמָא דְזַכְיָה הֵיא דְלְטַעַם הָעֶרְמָה אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא בְּאַכִּילָה וְלְטַעְמָא דְזַכְיָה אָסוּר אֲפִילוּ בְּהִנָּאָה עִי"ש שְׁהַנִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא וְלֵהַגְּ"ל אֲתִי שְׁפִיר שִׁיטַת הָעֵיטוֹר הַגְּ"ל אַחֲרֵי דְנְקִיטִינוּן כַר' שְׁמַעוֹן דְחֶמֶץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח מִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר בְּאַכִּילָה אַף כְּשֵׁלֹא בִיטַל וְרַק קְנָסָא קְנִים מִשּׁוּם שְׁעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא וְאִם כֵּן כְּשֵׁלֹא עֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא דְהִינּוּ כְּשִׁבְיטַל דִּי לְנוּ אָסוּר בְּאַכִּילָה אַבְל לֹא בְּהִנָּאָה.

אֲמַנָּם הִירוּשְׁלָמִי לְשִׁיטְתוֹ דְפֶסַח כַר' מֵאִיר דְחֶמֶץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח מִן הַתּוֹרָה אָסוּר בְּהִנָּאָה שְׁפִיר שׁ לְנוּ לְאַסּוֹר אַף כְּשִׁבְיטַל אֲפִילוּ בְּהִנָּאָה מִטַעַם הָעֶרְמָה שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי אִיסוּר דְאוּרְיִיתָא וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְפִי זֶה מְנָא לִיה לְהֵרֵב בְּעַל הָעֵיטוֹר לְאַסּוֹר כְּשִׁבְיטַלוּ אֲפִילוּ בְּאַכִּילָה לְשִׁיטַת הַש"ס דִּילֵן אַחֲרֵי שְׁמֵהִירוּשְׁלָמִי אֵין רְאִיָה דִּישׁ לומר דְהָעֵיטוֹר לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל שְׁפוּבֵר דְאַף חֶמֶץ שֶׁל נְכָרֵי שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר בְּאַכִּילָה וּבְהִנָּאָה הוּא

דמותר פדכתב משמו הטור בא"ח שם ריש סי' תמ"ח והוא משום גדר הרחקה בעלמא
פדכתב הרב חק יעקב שם להוכיח פן מדברי הראשונים.

ועוד דבאכילה דאסור מוכח גם מהש"ס דילן פדכתב האור זרוע שם להוכיח מחולין [ד'
ע"ב] ועיין גם פן בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תל"ו ובשו"ת פני יהושע שם להוכיח גם
מגמרא דחולין הנ"ל לאסור ויש לפלפל בדברי רש"י ותוס' שם בחולין הנ"ל לשיטת
העיסור המוכח בטור שם בריש הסימן ובב"י שם וקצרתי פעת זהו מה שגראה לי בזה
הענין בעזושי"ת וכשיזפהו ה' להוציא לאור יתר חיבוריו היקרים אבקשו ליתן מקום
לדברי אלה וכו' הנני דו"ש באהבה רבה ומברכו בחיים ושלום וכל טוב סלה פתפצו
וחפץ אהבו ישראל חיים דייקעש החופ"ק וואלאדיסלאוואוו: (כד) ואלה דברי ידידי
הרב המאוה"ג חו"ב מוהר"ר יקותיאל גונסמאן הפהן אבד"ק סטאראבין יצ"ו במכתבו
מיום י"ג ניסן תרנ"ב כבוד ידיד ה' ידיד כל בני"י וכו' כקש"ת חיים חזקיא מדיני הי"ו
ולכל הגלויים אליו שלום וברכה וכל טוב סלה אהד"ש כמשפט קבלתי מכ"ק גם ספר
הבהיר דברי חכמים והנני לתת לו תודה וברכה על אשר יכבדני בספריו הנחמדים
והבהירים השי"ת יאריף ימיו ושנותיו בנעימים ויזכה להוציא לאור כל חיבוריו לזכות
את הרבים וכו' פנפש ידידו מתכבד באהבתו יקותיאל גונסמאן הפהן חופ"ק סטאראבין
לא אמצע מלעורר את רומ"כ במ"ש בספרו הבהיר דברי חכמים סי' ק"ג לתמונה על מ"ש
בהג"א בשם הא"ז להתיר להפקיר חמצו על מנת לזכות בו אחר הפסח דהלא בא"ז ח"ב
סי' רמ"ו מסיק ומותבינן אסברתין מהא דאיתא בחולין דחמצון של עוברי עבירה מותר
מפני שמחליפין ואם איתא הואיל דמהדרי אהיתרא הנה ליה להפקיר אלא על פרחין
שהנה בדעתם לזכות דהא כה"ג שרי הרי דלמסקנא לא סובר הא"ז להתיר הנה בא"ז
בסוף ח"א בשו"ת סי' תשמ"ח פתב בהדיא שגראה בעיניו להלכה ולמעשה להתיר
ואפשר משום דסובר דאין ראיה כל כף מהו דחמצון של עוברי עבירה דלא יחפצו
להפקיר דילמא יזכה בהם אחר ולא יוכלו להוציא ממנו וכמו שראיתי אחר כף שגם
הדר"ג פותב פן והנה פבוד הדר"ג נ"י פתב בכונת הא"ז בח"ב סי' רמ"ו הנ"ל שפתב אין
לפרש דהערמה דר"י חנייש לה היינו שייפקיר על מנת לזכות אלא דחנייש שמה לא יפקיר
פלל ויאמר הפקירתי קודם הפסח וחרתי וזכיתי בו לאחר הפסח אבל אם הפקיר קודם
הפסח על מנת לזכות בו לאחר הפסח הריא שרי פדפירשתי ע"כ ועל זה פתב הדר"ג
דכונת הא"ז דלא נימא דכונת הירושלמי דכשפפקיר הפקר גמור שלא על מנת לזכות
אחר הפסח אוסר ר' יוחנן מחשש הערמה שמה יפקיר על מנת לזכות בו אחר הפסח ואם
פן שמעינן דמפקיר על מנת לזכות בו אחר הפסח לא מהני אהכי פתב דאין זה פירש
הערמה דנדאי בכה"ג מהני אלא דהחשש שמה לא יפקיר פלל ויאמר שהפקיר אבל אם
ידוע שהפקיר דהיינו שהפקיר בפני עדים אף שהפקיר על מנת לזכות בו אחר הפסח
מותר ומזה הביא כ' הדר"ג סיוע להשכנה"ג דהפקר בעדים מהני בחמץ אף להפוסקים
כר"י דחנייש להערמה דלפי פירושו של הדר"ג פנונת הא"ז לפירש דגם לר' יוחנן מותר
להפקיר בעדים לזכות והנה לבד דעיקר חסר מן הספר דהי' להא"ז לפירש אבל אם
הפקיר בעדים עוד זאת דמדברי הא"ז גופא בח"א בשו"ת סי' תשמ"ח הנ"ל נראה להדיא
דלכך מותר להפקיר על מנת לזכות משום דנקיטינן כרשב"ל וכו' יאשיהו ור' אמי דשרי
אפילו לכתחלה אבל לר' יוחנן נראה מדבריו שם דאף הפקיר בעדים אסור דהא פתב

שם בסי' ה"ל דר' יאשיה ור' אמי קיימו כרשב"ל ונהלא ר' יאשיה צוה להפקיר בפני תלת רחמינ ונאם מאי ראיה דסובר כרשב"ל דנהלא אם הפקיר בפני עדים גם ר' יוחנן מודה דמותר אלא על פרחין דלר"י אף אם הפקיר בעדים אסור וגם בח' שני סי' רמ"ו ה"ל לענ"ד אין פונת הא"ז לחלק לר"י בין הפקיר בעדים או שלא בעדים והא דכתב הא"ז שם שמותר להפקיר על מנת לזכות הוא משום דסובר דהלכה כרשב"ל וכמ"ש בח"א ה"ל והא שפתי הא"ז לפרש דברי ר' יוחנן הוא דלא נימא דהערמה דחנייש הוא שיפקיר על מנת לזכות בו אחר הפסח ואם פן אף רשב"ל דלא חנייש להערמה הוא משום דלא חנייש להערמה שיפקיר על מנת לזכות אחר הפסח דכין שמפקיר מפקיר לגמרי שלא לזכות אחר פה אבל אם באמת מפקיר להדיא פן על מנת לזכות אחר הפסח גם רשב"ל מודה דאסור ע"כ פתב הא"ז דהערמה דחנייש ר"י הוא שמא לא יפקיר פלל ויאמרהפקרתי קודם הפסח ונחורתי ונכיתי בו לאחר הפסח ורשב"ל לא חנייש להערמה זו שלא יפקיר פלל וכיון שהפקיר מותר ואף אם הפקיר על מנת לזכות בו אחר הפסח שרי רשב"ל כיון שהפקיר באמת קודם הפסח ומה שכתב הא"ז אבל אם הפקיר קודם הפסח על מנת לזכות בו אחר הפסח הריא שרי כדפירשתי היינו אליבא דהלכה דסובר כרשב"ל דלא חנייש להערמה ואפשר דאף דאם הפקיר שלא בעדים שרי אליביה כ"ז פתבתי בפנזה במעט העיון מחמת טרדת העת ימי קודם החג ומחמת כי חפצי להקדים את ידיעתו מקבלת ספרו הנכבד הזה פרוצון הדר"ג לא יכלתי לעיין בזה יותר ולא פאתי רק להעיר ואת פבוד הדר"ג הבחירה אם לרחק אם לקרב עכ"ד יצ"ו: וידידי הרב הג' מוהר"ר משה דובער אבד"ק אראל יצ"ו כתב לי בענין זה וז"ל בספרו דברי חכמים בסי' ק"ג לענין אי מהני הפקיר לחמץ במקום בייעור והרחיב הדברים שם ברוב בקיאותו וילדעתי יש להוסיף בזה גם פן ולומר דהנה פבר יש מי מגדולי האחרונים שהקשה בת' מהרי"א סי' קט"ו דלמה לא תקנו רבנן במקום בייעור חמץ להקדישו לזמן למ"ד בנדריים ד' כ"ט בסוגיא דבר פדא דפקע בכדי בתשלום הזמן ולא שייך גזירה דלמא אתי למיכל מניה דהא הקדש בדילי אינשי מניה וגם שמא לא יקדישונו בלב שלם לא שייך דהא לית ליה פסידא כיון דפקע בכדי בתשלום הזמן אלו תנורף דב"ק ולתרוץ זאת נראה דנהי דבל נראה ליכא בשל גבוה מכל מקום כיון דבידו לבערו אינו ראוי להשהותו שצריך לקיים עשה דתשביתו כמ"ש הפ"י בהדיא בפסחים ד' מ"ו ע"ב וממילא מזה הטעם גם פן לא מהני הפקיר לחמץ וק"ל עכ"ד יצ"ו: (כה) ובעיקר דין ביטול והפקיר בחמץ פתב לי ידידי הרב הגדול מוהר"ר יחזקאל וויפרענסקי אבד"ק טישענהרין יצ"ו וז"ל ראיתי להודיע צערי למני"ר מה שנתקשתי היום בדין ביטול והפקיר בחמץ שמועיל מן התורה לכל הפוסקים חוץ מנפסח א' ברמב"ם אמאי לא אמרינן הואיל דאי בעי מתשיל יעו' בנתיבות סי' רע"ג דגם בהפקיר מהני שאלה קודם שבא ביד זוכה וביחוד לשיטת התוס' פסחים ד' ה' דילפי דין ביטול בחמץ מלא נראה לה ובתוס' שם ד' מ"ו הקשו על של גבוה ותירוץם לכאורה לא יספיק על ביטול והפקיר קודם שבא ליד זוכה עכ"ד יצ"ו: ח"י) אם לא מכר החמץ עד חצות הדבר פשוט שאסור למכרו אז וצריך לבערו וכן פתב מפורש הרב נודע ביהודה בתניינא סי' ס"ג וז"ל ולא נזכר עד אחר חצות הא ודאי שהמורה באותה שעה היה לו לגזור אמר לבער תיכף ע"כ וכן מתבאר ממה שכתבו הרבנים שער אפרים ויד אליהו הביא דברייהם הרב עיקרי הד"ט סי' י"ז אות ד' וכן כתבו הרבנים חתם סופר

בְּרִישׁ סִי קי"ד וּבִהֲגָהוֹת מוהרל"ח בְּרִישׁ סִי תמ"ג וּבֵית שְׁלֵמָה סִי ס"ט דְּכִינּוֹן דְּאָסוֹר
בִּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה וּמְכִירָה נְמִי הֲנָאָה הִיא וְדַאי דְּאָסוֹר לְמוֹכְרוֹ וְאָף אִם אֵין שׁוּם צַד לִינְצֵל
מֵאִסוֹר בַּל יֵרָאָה אֱלָא עַל יְדֵי מְכִירָה [כַּגּוֹן שְׂאִין הֶחֱמִץ אֲצֵלוֹ וְכִינְצֵא] אָסוֹר לְמוֹכְרוֹ
דְּזֶה בְּקוּם עֲשֵׂה וְזֶה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וְהַתְּמַרְמֵר מֵאֵד עַל הַמּוֹרָה שֶׁהוֹרָה לְמוֹכְרוֹ לְנֹכְרֵי
אֲחֵר חֲצוֹת עי"ש בְּאַרְיֵכוֹת וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵי הַר"ן בְּנִדְרִים ד' מ"ו ע"א [בד"ה בְּעֵי רְמִי]
כָּל שְׂאָסוֹר בִּהֲנָאָה אָסוֹר לְמוֹכְרוֹ וְכו' וְעֵינּוּן לְהֵרֵב מִשְׁנֵה לְמַלְךְ בְּפֶרֶק חֲמִישִׁי מֵהִלְכוֹת
יְסוּדֵי הַתּוֹרָה הִלְכָה ח' [בד"ה וְדַע] וְהִנֵּה אָף דְּכָל מֵאֵי דְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּבֵית שְׁלֵמָה שֵׁם הוּא
עַל הוֹרָאת הַמּוֹרָה לְמִכּוֹר אֲחֵר חֲצוֹת וְכֵן דְּקִדְק בְּלִשׁוֹנוֹ דְּמָה שְׂאָסוֹר בִּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה
גַּם מְכִירָה אָסוֹר מִן הַתּוֹרָה וְאִם כֵּן אֲפֹשֶׁר דָּאִם נִזְכֵּר בְּשַׁעֲה שְׁשִׁית דְּרַק מְדַרְבְּנָן הוּא
דְּאָסוֹר בִּהֲנָאָה וְכִינּוֹן דְּאִינוּ עוֹבֵר אֲזֵ לֹא בְּבַל יֵרָאָה וְלֹא בְּעֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ יֵהָא מוֹתֵר
לְמוֹכְרוֹ לְנֹכְרֵי מְקָל מְקוּם לְפִי הַטַּעַם שֶׁפֶתַב דְּמְכִירָה נְמִי הֲנָאָה הִיא אִם כֵּן כִּינּוֹן שְׂאָסוֹר
בִּהֲנָאָה בְּשַׁעֲה שְׁשִׁית מְדַרְבְּנָן נִרְאָה וְדַאי דְּאָסוֹר גַּם בְּמְכִירָה מְדַרְבְּנָן כֵּן נִרְאָה לִי הַדֵּל
וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַרְב רב"ך בְּסִפֵּר רֵאשִׁית בִּיפּוֹרִים וְהוּא דְשֵׁם בַּד' י"א ע"ב הִבִּיא מַה
שֶׁפֶתַב הַרְב נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּתַנְיִינָא סִי ס"ג דָּאִם מְכַר חֲמִץ אֲחֵר חֲצוֹת וְהַנְּכָרִי קִנְאוֹ
בְּמִשִּׁיכָה אוֹ הַגְּבֵהָה מוֹתֵר בִּהֲנָאָה אֲחֵר הַפְּסָח אֲכָל אִם קִנְאוֹ בְּקִנְיָן אֲגַב קִרְקַע אָף
דְּהַמְטִלְטֵלִין צְבוּרִין בְּתוֹכוֹ לֹא מְהַיֵּי דְבַעֲיָנוּ דַּעַת אֲחֵרַת מְקַנָּה וְשֶׁהֵרֵב קְצוֹת הַחֲשׂוֹן חִלַּק
עָלָיו וְסוֹבֵר דְּקוֹנָה בְּאֲגַב וְצְבוּרִין בְּתוֹכוֹ וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֶה וְכַתֵּב בַּד' י"ב ע"ב וְז"ל וּמִש"ל
בְּנִזְכֵּר אֲחֵר חֲצוֹת פִּשׁוּט דַּה"ה כְּשֶׁנִּזְכֵּר בְּזִמְן אִסוֹר הֲנָאָה מְדַרְבְּנָן דְּאִינוּ מוֹעִיל עוֹד שׁוּם
קִנְיָן מִבְּעַל הֶחֱמִץ בְּזֶה כִּינּוֹן שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ עוֹד רַק קִנְיָן הַגְּבֵהָה אוֹ מְשִׁיכָה לְבַד שִׁיעֲשֵׂה
הַנְּכָרִי בְּהַחֲמִץ אֲזֵ אוֹ קִנְיָן מְטִלְטֵלִין אֲגַב קִרְקַע כְּשֶׁצְבוּר לְתוֹכוֹ לְדַעַת הַקְּצָה"ח הַנְּ"ל בְּזֶה
וְצ"ע [כִּינְתוֹ לְפִי מַה שֶׁנִּשְׁטַתָּה שֵׁם דַּעַת עֲצָמוֹ לְסִבְרַת הַנּוֹ"ב דְּלֹא מְהַיֵּי קִנְיָן אֲגַב קִרְקַע
אֲפִילוֹ בְּצְבוּרִין בְּתוֹכוֹ כִּיעִי"ש] וְעַל כָּל פְּנִיִם כִּינּוֹן שְׂאֵז עֲדִין לֹא עָבַר בְּעֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ
מוֹרִים לוֹ לְכַתְחֵלָה אֲזֵ שִׁיקְנָה הַמְּקוּם לְבַדוֹ לְהַנְּכָרִי בְּכִסֵּף וְהַנְּכָרִי יִקְנֶה הֶחֱמִץ בְּעֲצָמוֹ עַל
יְדֵי אֲגַב כְּשֶׁצְבוּרִין בְּתוֹכוֹ כְּזוֹכָה מִן הַהֶפְקֵר אוֹ עַל יְדֵי קִנְיָן חֲצֵר אִם עוֹמֵד בְּצַדוֹ עכ"ל
מוֹכַח דְּלְמִכּוֹר לְנֹכְרֵי לְהִדְיָא בְּשַׁעֲה שְׂאָסוֹר בִּהֲנָאָה מְדַרְבְּנָן אָסוֹר אֱלָא שֶׁהִמְצִיא תִקְנָה
לְזֶה לְמִכּוֹר אֵת הַמְּקוּם בְּלַבַּד וְכו' [תִּקְנָה זֹה הִיא דוֹקָא לְזִמְן הָאָסוֹר מְדַרְבְּנָן כְּמִבּוֹאֵר
בְּדִבְרֵיו] אֲבָל לְמוֹכְרוֹ לְנֹכְרֵי שִׁיקְנָהוּ בְּמִשִּׁיכָה אוֹ הַגְּבֵהָה אָסוֹר וְכֵן הוּא מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן
הַפּוֹסְקִים בְּסִי תמ"ג דְּדוֹקָא בְּשַׁעֲה חֲמִישִׁית דְּמוֹתֵר בִּהֲנָאָה יְכוֹל גַּם כֵּן לְמוֹכְרוֹ לְנֹכְרֵי
אֲבָל בְּשַׁעֲה שְׁשִׁית דְּאָסוֹר בִּהֲנָאָה מְדַרְבְּנָן מְשַׁמַּע דְּאִינוּ יְכוֹל לְמוֹכְרוֹ דְּגַם זֶה בְּכָלֵל הֲנָאָה
וְאָסוֹר מְדַרְבְּנָן וְכֵן פֶּתַב בְּפִירוּשׁ בַּש"ע הַרְב מוהרש"ז שֵׁם אוֹת ג' וּבָאוֹת יו"ד פֶּתַב דָּאִם
מוֹכְרוֹ מְשַׁעֲה שְׁשִׁית וְאֵילָךְ אָסוֹר לוֹ לִיקְנוֹת מְדָמִי הֶחֱמִץ וּבִשׁוּ"ת מִיָּם חַיִּים לְהֵרֵב
מוהרר"ך רֵאפְפוֹרְט סִי ד' הַתְּרַעַם עַל הַשּׂוֹאֵל שֶׁבֵּא לוֹ אֶחָד בְּעָרֵב פֶּסַח סְמוּךְ לְחֲצוֹת
וְהַיּוֹם מְעוֹנָן וְהִיא סְפַק אִם יֵשׁ יוֹתֵר מְשַׁעֲה לְחֲצוֹת שְׂאֵז הוּא שַׁעֲה חֲמִישִׁית וּמוֹתֵר לְמִכּוֹר
כְּמוֹ שֶׁפֶתַב הַרְמַג"א תמ"ג סק"ג אוֹ הִנֵּה פָחוֹת וְכַתֵּב לוֹ שֶׁטֵּר מְכִירַת חֲמִץ וְצִינָה לוֹ שִׁיבֵּא
תְּכַף אֲחֵר הַפְּסָח לְשׂוֹל שְׂאֵלָה וּבֵּא אֲחֵר הַפְּסָח וְשִׂאֵל לוֹ אִם בִּיטֵל הֶחֱמִץ וְאָמַר שֶׁבִיטֵל
וְסִתֵּר דְּבִרְיוֹ וְכו' וְכַתֵּב הַרְב הַשּׂוֹאֵל דְּאִין לוֹמֵר דְּהוּי סְפַק חֲמִץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפְּסָח שְׂנֵה
סְפַק מְחִסְרוֹן יְדִיעָה וְהַרְב הַמְּחַבֵּר הַשִּׁיב עַל זֶה דְּלְפִי דַּעַתוֹ שְׂנֵה מִיְקָרֵי סְפַק חִסְרוֹן יְדִיעָה
וְלֹא נִחְשָׁב לְסְפַק כָּלֵל לֹא יָפָה עֲשֵׂה שְׂצִינָה לְבֵּא אֲחֵר הַפְּסָח אֱלָא הִיא לוֹ לְצוֹת לְבַעַר

תִּיכַף הַחֲמִיץ דָּאָף אַם בִּיטַל עַל כָּל פְּנִים מוּטַל עָלָיו מַצּוֹת בִּיעוּר מְדַרְבְּנָן עכ"ל [וכן מתבאר מדברי הרב חמדת שלמה המובא להלן בד"ה ומי שהוא עיי"ש]: ובספר זכרון פהונה ד' ד' ע"א והלאה שהאריף להוכיח דמכירה והקדש חלין על איסורי הנאה כיעי"ש מפל מקום נראה דמודה דאסור למוכרם לכתחלה אלא שאם מכרן מכור והרב שואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"א סי' ק"א פתב וז"ל גם מ"ש הנו"ב דהיה לו להמורה לגזור שיעבר תיכף הנה זה לשיטתו דעובר בבל יראה אחר חצות כמ"ש בנו"ב מ"ק אבל אנו קיימא לו דרק בעשה דתשפיתו עובר ויכול לקיים המצוה על ידי מכירה ובפרט לשיטת הרב בעל המאור דמותר בהנאה עד הלילה ואף שכתב מרן בב"י סי' תמ"ג דאין לסמוך על בעל המאור באמת בשעת הדחק יכול לסמוך על זה כמו שכתבתי לעיל בשם הנודע ביהודה הובא בשיעורי רז"ה עכ"ד ספר זה אין מצוי אצלי וממה שכתב שם בשמו הבנתי דמה שסמוך הנודע ביהודה על זה הוא רק על בדיעבד שגמפר אחר חצות ועבר עליו הפסח אבל לא שיהיה מותר למכרו לכתחלה כמו שנתראה מסוף דברי הרב שואל ומשיב] וגם על דיעבד נראה שחולק עליו המחבר שיעורי רז"ה שהביא שם ולפי הנראה אין לסמוך על זה להתיר למכור אחר שש פלל: וראיתי להרב מוהר"י מפאדווא בשו"ת מוהרי"מ סי' י"ד שכתב שהרב השואל תמה על מה שאוסר הנודע ביהודה למכור אחר שש דאם מוכר לו הסדר לבד והנכרי ימשוך החמץ או שיהיה עומד בצד הסדר ויקנה ממילא מדין חצר וכו' מה איסור הנאה שייך בזה שהרי הוא מוכר לו הסדר והחמץ נקנה לו ממילא והשיבו דאסור משום רוצה בקיומו דאנו סהדי דמוכר לו הסדר כדי שיזכה הנכרי בחמץ ויתקיים לאחר הפסח וכו' עיי"ש ונראה דבשעה ששית דאינו אסור אלא מדרבנן ורוצה בקיומו איסורו רק מדרבנן כמ"ש מוהרי"מ שם שפיר דמי למוכרו באופן הנ"ל וכדברי הרב ראשית ביכורים הנ"ל: ובאמת שדבר זה היה פשוט בעיני דאסור למכור איסורי הנאה דהמכירה גופה הנאה היא וכדפשיטא להו לרבנן קדישי הנז"ל אלא שראיתי להרב בית שמואל בסי' כ"ח ס"ק ה"ן שכתב דכל איסורי הנאה דקיימא לו דמותרין [לחולה שאין בו סכנה] ליהנות שלא פדרף הנאתו יכול לקדש בהם פשיודעת שהוא דבר איסור אף דהיא אינה חולה ואינה יכולה ליהנות בהם אפילו שלא פדרף הנאתו מפל מקום יכולה למכור לחולה עכ"ל הרי מפורש שסובר הרב דמותר למכור איסורי הנאה והדבר תמוה לומר פן וראיתי שפבר תמה עליו הרב פסר נבחר בכלל קמ"ט אות ה' עיי"ש וכן מפורש בדברי הריטב"א בחידושו לקידושין ד' נ"ו ע"ב גבי מקדש באיסורי הנאה דאסורה למכרם לחולה שאין בו סכנה ליהנות מהם שלא פדרף הנאתו או לחולה שיש בו סכנה ליהנות פדרפן דהמכירה גופה הנאה היא עיי"ש ובדברי הרב משנה למלך בפרק חמישי מהלכות אישות דין א' והובא בפתחי תשובה אהע"ז סי' כ"ח ס"ק כ"ט ובשו"ת שאילת שלום מהדורא תגנינא ריש סי' נ"א פתב וז"ל אם פונתו למכרו או ליתנו לנכרי ולהוציא מרשותו לרשות הנכרי לכתחלה לא יפה עשה דהא חייב לבערו משום עשה דתשפיתו אף בכל זאת בדיעבד וכו' עיי"ש הנה מפורש בדב"ק דפשיטא ליה דלכתחלה אסור למכרו או ליתנו לנכרי [אלא דבדיעבד שר"ו חפמיא עיין לקמן באות ל"ב] ועמ"ש במק"ח [נדפס מחדש] בקונטרס אחרון מהגאון האמיתי צי"ע רב"א זי"ע באות י"ח בהג"ה שם בענין זה: וחמץ נוקשה ששכח למכרו עד שש פתב הרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ג סק"ב גבי לעקו"ך שהוא מי פירות עם מים

והוא נוקשה יש לצדד וכו' ונשם בסק"ו [ד"ה הוי יודע] כתב אם מכר נוקשה בפסח תליא בפלוגתא ויש לצדד ובששית יש להתיר דהוי ספק ספיקא אף למחליף דהוי תרי דרבנן ואם שכח למפור נוקשה בפסח נפקיד אצל נכרי ולרנוחא יקבל הנכרי אחריות ותו לא שינה דילמא אתי למיכל וכו' עי"ש: ומי שהיה מסופק בזמן [שאין לו מורה שעות] אם הוא שעה רביעית או חמישית או ששית לענין הנאה נסתפק בזה הגאון בס' דרכי הוראה יצ"ו בת"ב פ"ק כ"א היכי לדיינינו וכתב דלכאורה הוי ספיקא דרבנן לקולא וכן מצא בשו"ת חמדת שלמה חלק יו"ד סי' ד' באחד שמכר חמצו בפפר ונהיה מסופק אם הנה שעה חמישית ומותר בהנאה או שעה ששית ואסור בהנאה ואינו שולו למפור כתב פנ"ל כיון שהיה פאן ספק דרבנן ונהיה אז מותר ליהנות ממנו דספיקא דרבנן לקולא ומני"ר המחבר נר"ו תמה עליו דספק זה חשיב ספק דחסרון ידיעה ואינו חסרון ידיעה לכל העולם שהרי יש מציאות לכונן את השעות על פי ראות השמש ואפילו ביומא דעיבא יש מציאות על ידי כמה אנפי כמורה שעות חול ומים וכל שפן עתה על ידי מורה שעות ומי שאינו בקי הוי ספק מחסרון ידיעה דלא חשיב ספק ומסיק כן לדינא דאסור באותה שעה דלא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא ועיין בקונטרס הפללים במערכת הסמ"ך אות ב"ן מה שרשמתי בכלל דספק מחסרון ידיעה ונדפס בשדי חמד ח"א בחלק דברי חכמים סימן ס"ח]: וזמנין דמשפחת דאסור למפור בערב פסח גם בשעה חמישית או רביעית והיכי דמי כגון שאדם עומד במקום אחד וחימצו בעיר אחרת ויש חילוק בין שתי המקומות בתהלוכות השמש לפי שינוי האיקלימים שעה או שתיים.

שבמקום שעומד החמץ עלות השחר קודם למקום שהאדם עומד והכריח הרב בשו"ת עונג יום טוב סי' ל"ו דביתר החמץ אצלנו ולא בתר הבעלים ואם מכר אחר חצות היום למקום שעומד החמץ אף שהוא קודם חצות במקום שעומד בעל החמץ הוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח עי"ש ואם כן בשעה חמישית או רביעית אסור לו למפור באופן כזה וק"ל עתה השגתי ספר זכרון לידידי הרה"ג משה יאנדה אבד"ק ראזישטאש יצ"ו וראיתי בהלכות פסח ד' י"ד ע"א שכתב בשם שו"ת חסד לאברהם סי' ל"ה צריף עיון אם אחד העומד פה יש לו חמץ באמעריקא ששם חל איסור חמץ מקודם איזה שעות מבפנה אם יכול למפור קודם זמן איסור חמץ בפנה או צריף למפור קודם זמן איסור חמץ באמעריקא עכ"ל והמוכן מזה דלא ברירא ליה דאזלינן בתר החמץ דאולי יש לומר דאזלינן בתר הבעלים והיינו דמאי דפשיטא ליה להרב ענג יום טוב מספקא ליה להרב חסד לאברהם ואינו מצוי אצלי לעיין בדב"ק: ואם מותר להפקיר חמצו הפקר גמור דהיינו להשליכו לרחוב ואולי יקחו אותו הנכרים ויחזירוהו לו אחר הפסח עיין לעיל בס' זה אות י"ז אות קטן י"ד ד"ה נאני: יט) מה שנוהגים ליתן במתנה גמורה לנכרי פלים מחומצים ויודע שאינו רק להפקיע האיסור ומקבלם בשתיקה ותיכף אחר הפסח מעצמו מחזירם לישראל אי חשיב זה במקום ביעור שתקנו חז"ל עיין להרב עיקרי הד"ט סי' י"ז אות י"ב ובמה שכתבתי בס' ח' אות י"א: ומתנה על מנת להחזיר דלא מהני בחמץ אם הוא מן הדין או אינו אלא חומרא בעלמא רשמתי בסימן ט' אות ט"ז: כ) אם מפקיד חמצו ביד נכרי וקבל עליו אחריות אם עובר המפקיד בבל יראה או אסור מדרבנן עיין בש"ע סוף סי' ת"מ ובדברי המפרשים שם ומשם באר"ה דבמחלוקת הוא שנוי אם המקפיד עובר בבל יראה או לא וראיתי בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ר"מ שאלת ממני הנותן

חמצו לנכרי מכירו על מנת להחזירו אחר הפסח אם עובר בבל יראה ובל ימצא תשובה אם החמץ בבית נכרי לא מבעיא לה דהא קנימא לו דחמץ של ישראל המופקד אצל נכרי מדרבנן הוא דצריה ביעור אבל מן התורה אינו עובר עליו כיון שאינו ברשותו וכו' ע"ש ושם בסי' תק"ב כתב וז"ל שאלת מי שהפקיד חמצו אצל נכרי וקבל הנכרי אחריות אם זקוק לבער תשובה פשוט דזקוק לבער לכולי עלמא דעד פאן לא פליגי אלא אם עובר עליו דיש מהגאונים שכתבו דאין המפקיד עובר עליו והר"י והרא"ש ורבים פתבו דעובר עליו וכיון דבתראי סברי דעובר עליו הכי אית לו למיפקס אבל לענין אם זקוק לבער משמע לי דלא פליגי וכו', ע"ש הנ"ל רואה דהני מילי דמר סתראי גינהו והוא פלא ולפי הנראה דבריו האחרונים [בסי' תק"ב] הם עיקר ומרן חיד"א בברכי יוסף סוף סי' ת"מ הביא דברי הרדב"ז דסי' תק"ב ולא זכר מה שכתב בסי' ר"מ וכן הרב ער"ה השלחן ועיין בספרים שרשמתי בסי' ח"י"ת אות י"א ואות י"ב ואות כ"ג בד"ה ואם החמץ וכו' ובסי' זה אות ט"ל מה שדברו בענין זה ומתבאר דאף דקנימא לו פדעת הסוכרים דעובר המפקיד בבל יראה מפל מקום היינו דוקא פשיש לומר דהנפקד השאיל מקום להמפקיד וכו' ע"ש אלא דאף בכי האי גוונא דעת הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל בסי' ת"מ אות א' בקונטרס אחרון אות ב' דמפל מקום חייב לבער מדרבנן והוכיח פן מדתנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלף לפניה ואסור להנגזל בהנאה ולדעת מאן דאמר בירושלמי שהביא החזק יעקב דאחריות הישראל בחמצו של נכרי אינו אוסר בהנאה על פרחין לומר דמה שנאסר החמץ הזה בהנאה לא משום לתא דאחריות הגזלן אלא משום שעבר הנגזל בבל יראה באונס כמו שכתב בתודת השלמים בסי' ו' והרי הכא לא השאיל מקום להנגזל ואפילו הכי נאסר אלמא דמדרבנן מיהא נאסר אף בכי האי גוונא ע"ש וראיה זו יש לדחות במחכתה"ר דיש לומר דדוקא בחמץ של נכרי הוא דהאחריות של הישראל לא מהני ליה לאוסרו בהנאה אבל פשהו חמץ של ישראל אף אם אין סכרא לאוסרו מחמת בעל החמץ כגון שהוא אנוס כנגזל מפל מקום מהני אחריות הישראל שיהיה דינו כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח כיון דבאמת של ישראל הוא ואם פן אינו מוכרח דלמאן דאמר בירושלמי דהאחריות אינו אוסר בהנאה דחמץ הגזול נאסר משום הנגזל דיש לומר דנאסר משום האחריות הגזלן בצירוף מה שהוא חמץ של ישראל ולא מוכח מיניה דאף פשאין מושאיל מקום אסור מדרבנן ובאמת דעת כמה מרבנן בתראי דחמץ הגזול נאסר מחמת הגזלן ולא משום לתא דהנגזל עיין בדברי הרבנים פרי מגדים סי' תמ"ח סק"ב [ד"ה מ"ש המחבר] ובקהלת יעקב בתוספות דרבנן אות לק"ט ובשו"ת מים חיים ראפורט סי' ה' ובחתם סופר סי' קי"ט [ד"ה איברא] אלא דבסי' ח' אות י"ו הבאתי דעת כמה פוסקים דמה שנאסר הוא משום לתא דהנגזל אף שהוא אנוס ושפן כתב הרמב"ן בליקוטיו בפרק שני דפסחים ע"ש ולפי דבריהם הוכחת הרב מוהרש"ז מחמץ גזול היא הוכחה ברורה דעל פרחין לומר דאף בכי האי גוונא אסור מדרבנן ועיין להרבנים בגדי ישע סי' א' אות ג' ותפארת יוסף א"ח סי' כ"ט בהגהה אות ב' ודבר אליהו סי' י"ג הבאתי תורף דב"ק בסי' ח' אות ג"ן [ועיין לקמן בסוף אות זו]: והרב משנת רבי אליעזר ח"ב סי' ח"י הקשה על סברת הגאונים [דהמפקיר אינו עובר] מדאמרינן בבבא קמא ד' ס"ו רע"ב [גבי נגזל] כיון דמטא זמן איסוריה מייאש מיניה ותיירץ בשם חז מחבריא דלאו משום איסור מייאש אלא כדי שלא יוכל לומר לו הרי

שְׁלֵף לְפָנֶיהָ וְהוּא תִּירֵץ דְּמִדְרַבָּנָן הוּא דְחֵיב לְבַטֵּל שְׁמָא יִחְזִירָנוּ לוֹ אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ וְיִהְיֶה בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלֹא יוּכַל לְבַטְלוֹ אִזּוֹ אוֹ שְׁמָא אַף אֵי גַם מְדַרְבָּנָן אִינוּ חֵיב בְּבִיטוּלָה הוּא חוֹשֵׁשׁ וּמְבַטֵּל וְכוּ' וְאַתָּה תִּחְזֶה מֵה שְׁפַתְבָּ בְּעֵנְיָנוּ זֶה הֶרֶב אֲבָנֵי שְׁוֵהָם בְּנִימוּקֵי עַל הַטּוֹר א"ח סי' ת"מ [מר גיהו החד מתבריא שהזכיר במשר"א] וְרָאָה בְּעֵינֶיהָ מֵה שְׁיֵשׁ לְפַלְפֵל בְּדַב"ק וְשֵׁם הַבֵּיא דְּמַצִּינוּ חֵיב בִּיטוּל מְדַרְבָּנָן כְּמוֹ שְׁפַתְבָּ הֶרֶמְב"ן בְּלִיקוּטִיּוֹ ד' י"ב ע"ג גְּבִי חֲמִץ שְׁנִפְלָה עָלָיו מְפֹלֶת עִי"ש אַחַר זְמַן הִגִּיעַ לִידֵי בְּשִׂאלָה סֶפֶר פֶּסַח אֲלֵיהּ וְרָאִיתִי בְּסִי' ת"מ אוֹת ג' שְׁהַקְשָׁה דְּבָרֵי הַרְדָּק"ז הַנֶּ"ל אֶהְדְּדֵי וְכֵן הַקְשָׁה הֶרֶב עָרוּף הַשְּׁוֹלְחָן בְּסִי' ת"מ ח"ס ס"ד וְבַהֲהִיא דְּבָבָא קָמָא עֵינָן לְהֶרֶב בְּשׁו"ת רמ"ץ סי' ל' אוֹת ב' מֵה שְׁפַתְבָּ לְדַעַת הַגְּאוּנִים וְשֵׁם מְסַכִּים דְּלַדְעַת הַגְּאוּנִים גַּם בְּלֹא קַבֵּל הַנְּכָרֵי אַחֲרֵי אִינוּ עוֹבֵר כָּל שְׁהַנִּיחוּ בְּיַד נְכָרֵי קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ עִי"ש וְהַבֵּאתִי דְּבָרֵי לְקַמְן אוֹת כ"ט וְעֵינָן בְּזֶה לְהֶרֶב שֵׁם אַרְיָה סי' ט' ד' י"א ע"ד וְהֶרֶב חֲתָם סוֹפֵר בְּסִי' ק"ט [בד"ה אָבֵל] פֶּתַח דָּאִין לְסִמּוּף בְּזֶה עַל הֶרֶב שְׁאֵגַת אַרְיָה דְּמַתִּיר לְדַעַת הַגְּאוּנִים אֲפִילוּ בְּלֹא קַבֵּל אַחֲרֵי וְעֵינָן מֵה שְׁהַאֲרִיף בְּזֶה הֶרֶב נְאוֹת דְּשָׂא סי' ט"ל [ד"ה אֵיבְרָא] וּבְשׁו"ת תְּשׁוּאַת חֵן סי' נו"ן שְׁהַבֵּאתִי לְקַמְן סי' ח' אוֹת י"א [בד"ה אַחַר כָּל אֵלֶּה] סוֹמֵף עַל דְּבָרֵי הֶרֶב שְׁאֵגַת אַרְיָה הַנֶּ"ל עִי"ש וְלְקַמְן בְּסִי' ח' אוֹת מ"ו: וְאֵם יִשְׂרָאֵל הַפְּקִיד חֲמָצוֹ אֲצֵל חֲבָרוֹ וְלֹא קַבֵּל אַחֲרֵי וְעֵינָן בְּסִי' ת"מ ג' ס"ב דְּחֵיב הַנְּפִקֵד לְמוֹכְרוֹ וְכַתְּבוּ הַרְבָּנִים בֵּית חֲדָשׁ וּמִגֵּן אַבְרָהָם דָּאִף דְּהַמְפְּקִיד אִינוּ עוֹבֵר עָלָיו חֵיב לְמוֹכְרוֹ שְׁלֹא יַעֲבֹר הַמְּפִקִיד וְהֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ מְסִיק דָּאִין אֶחָד מְשַׁנֵּיהֶם עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאָה וְאֵם לֹא מְכָרוּ סוּמֵף לְזְמַן אִיסוּרוֹ אִינוּ חֵיב לְבַעֲרוֹ וְהֶרֶב בֵּית מְאִיר הֶרֶבָה לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי כָּל רַבְּנֵי הָאֲחֵרוּנִים הַמְּדַבְּרִים בְּזֶה וְהַעֲלָה דְּהַמְּפִקִיד וְהַנְּפִקֵד עוֹבְרִים בְּבֵל יִרְאָה דְּלֹא מְמַעֲטִינוּ שְׁלֹא אַחֲרִים אֲלֵא שְׁלֹא נְכָרִים אָבֵל אַחֲרִים יִשְׂרָאֵלִים גַּם הֵם בְּכֻלָּל לֵף הֵם גַּם בְּשׁו"ת עֵמֶק הַלְכָה מֵהַלְכוֹת פֶּסַח סי' כ"ו אַחַר שְׁהַאֲרִיף בְּזֶה מְסִיק דְּעוֹבֵר הַנְּפִקֵד בְּבֵל יִרְאָה וְלֹא אֲמָרוּ אָבֵל אַתָּה רֹאֶה שְׁלֹא אַחֲרִים אֲלֵא בְּשֵׁל נְכָרִים [וְעֵינָן לְקַמְן בְּד"ה אַחַר שְׁנִים]: וּבְעֵינָן סְבֵרַת הָרָא"ש דְּמִשּׁוּם שְׁהַנְּפִקֵד מְשִׁאֵל מְקוֹם לְבַעַל הַפְּקִידוֹן עוֹבֵר הַנְּפִקֵד בְּבֵל יִרְאָה הַקְשָׁה הַגְּאוּן שְׁאֵגַת אַרְיָה בְּסִי' פ"ג דְּאֲמָרִינוּ בְּפֶסַחִים ד' ו' דְּשְׁכִירוֹת אֵינָה קוֹנָה וְכָל שְׁפֵן שְׁאֵלָה וְכַתְּבֵן הַגְּאוּן מוֹהַר"ם שִׁיק בְּסִי' ר' [ד"ה וְלְכַאוּרָה] לִיִּישֵׁב דַּעַת הָרָא"ש דְּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ קִנְיָן שִׁימוּשׁ וְהוּי פְּקִנְיָן פִּירוֹת וְהוּי כְּבִית הַשְּׁוֹתְפִין וְאֲמָרִינוּ בְּרִישׁ פֶּרֶק רֵאשִׁית הִגְזוּ דְּהִיכָא דְּכַתִּיב בְּלִשׁוֹן רַבִּים גַּם שְׁלֹא שְׁוֹתְפוֹת בְּכֻלָּל וְהָא נְמִי דְּכַתִּיב לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיבְכֶם גַּם שְׁלֹא שְׁוֹתְפוֹת בְּכֻלָּל וְשׁוֹב פֶּתַח לְפַקֶּפֶק דְּנִהֵי דְּשְׁוֹתְפוֹת בְּכֻלָּל אֲפֹשֶׁר דְּהֵינּוּ שְׁוֹתְפוֹת יִשְׂרָאֵל וְזֶה תְּלוּי בְּשֵׁנֵי הַתִּירוּצִים שְׁבַפְרָק רֵאשִׁית הִגְזוּ ד' קל"ה דְּמַתְרַצִּינוּ לְרַבָּנָן אֵי בְּעִית אֵימָא וְכוּ' וְעוֹד יֵשׁ לְפַקֶּפֶק נְהִי דְּהַנְּפִקֵד מְשִׁאֵל לוֹ מְקוֹם בְּמַה נִּקְנָה הַמְּקוֹם לְהַמְּפִקִיד וְאֵף דְּמַצִּינוּ שְׁאֲפִילוּ בְּלֹא קִנְיָן גָּמַר וּמְקָנָה עֵינָן בְּתוֹסְפוֹת בְּכוֹרוֹת דָּף י"ח ע"ב בד"ה אֲקִינוּי מְכָל מְקוֹם לֹא מַצִּינוּ כִּינְצָא בְּזֶה בְּמְקוֹם אַחַר לְכֵן נִרְאָה בְּיוֹתֵר הַטַּעַם מְשׁוּם דְּהַפְּתוּב עֲשֵׂהוּ כְּאֵילוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְכוּ' וְכֵן פֶּתַח הַמְּקוֹר חֵיִים בְּסִי' ת"מ בְּטַעַם הֶרֶמְב"ם וְסִיעֲתוֹ אֲלֵא שְׁהַגְּאוּנִים סוֹבְרִים דְּלֹא עֲשֵׂהוּ כְּאֵילוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ אֲלֵא כָּל זְמַן שְׁלֹא נִכְנַס בְּרִשּׁוֹת אַחַר אָבֵל אִם זָכָה בּוֹ הַנְּכָרֵי אֵין הִישְׁרָאֵל הַמְּפִקִיד עוֹבֵר וְכוּ' אֵלוֹ תוֹרָף דְּב"ק: אַחַר שְׁנֵים רַבּוֹת בָּא לִידֵי בְּשִׂאלָה ס' יְקָר שׁו"ת עֵמֶק הַלְכָה וְרָאִיתִי בּוֹ הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת אֲשֶׁר אִם הִיָּה הַסֶּפֶר בְּיַדִּי מֵאִזְ הֵימִים הֵייתִי מְבִיא דְּב"ק בְּמְקוֹמוֹת רַבִּים וְעַתָּה אֵין בְּיַדִּי אֲלֵא לְצֵינָן דְּב"ק בְּאֵיזְהוּ מְקוֹמָן אֵיִה"ש

והנה בעניינים אלו האריך בהלכות פסח מסי' ככ"ו והלאה ובדין שאנו דנים בו [בישראל המפקיד לנכרי והאחריות על הנפקד] עמד בסי' ככ"ז והאריך קצת לפלפל בזה וכפי הנראה לפום ריהטא [פי לא עינתי היטב בדבריו] מסקנתו לדינא שאם הנכרי קבל גם אחריות דאונסין אין המפקיד עובר בכל יראה [עי"ש בד"ה ולעד"נ] ולגבי ישראל מישראל לא תלי כלל בקבלת אחריות ואינו מועיל קבלתו אחריות לענון שלא יעבור המפקיד ובמשאיל או ממשפן ביד נכרי כתב דגבי משפון לא קני מישראל אבל אם הנה קונה משפון וכן במשאיל או משפיר לזמן אין המפקיד חייב בביעורו דאין חמץ מפקיע שיעבוד הפירות של השואל או השוכר והדברים ברורים וישרים עכ"ל וכתב [בד"ה ולפי"ז] דממה שכתבו הגאונים דישאל שיהפיק חמצו אצל ישראל וקבל הנפקד אחריות דהנפקד חייב בביעורו ועל פרחין לגבי הנפקד אחריות כמאן דליתא לפי מה שביאר שם קודם לזה דאחריות שמירתו פלטה בשעת איסורו ועפרא בעלמא הוא דקא נטר ואפילו הכי חייב הנפקד לבערו שמת מינה דאפילו בלא אחריות כלל חייב לבער מטעם שאינו בכלל של אחרים דממעטינן וכמו שכתבתי בסי' ככ"ו: כא) אם מותר לזרוע שעורים שלשה ימים קודם הפסח או נחוש שבזמן הנ"ל שהאדמה רטובה ומלאה לחלוחית וגם גשמים וטל שכיחי אז שפא יבא לידי חימוץ הנה ודאי שפאים לידי חימוץ כיון דמינח גיחתי ושוהים הרבה עיין בסי' תס"ז ס"ב וכל שפן בתבואה עצור לזריעה דבא לידי חימוץ וכל מ"ש מעל' להתיר משום דקליטה היא שלשה ימים וכו' נפל בבירא דקימא לו דקליטה היא שתי שבתות ומכל מקום יפה דן להקל ולא מטעמיה כי אם מפת הסבא דנדאי כשפאו השעורין באדמה נתפחו ונתבקעו ונמאסו ונסרחו שאין ראויים לאכילה וממה נפשך מותר דאם לא נכנס בהם רטיבות האדמה לא נתחמץ ואם שלטה הרטיבה לפעול החמוץ הרי נתעפש ונמאס ושוב אינו ראוי לאכילה ואינו ענין למה שכתב הרמ"א בריש סי' תל"ו דשם מייירי בחטים שבפור שנעשה להצניע חטים שם והוא רחב ואינו מתעפש אלא שבתחתית מתחמץ ואינו מתעפש אבל כשזרועים בקרקע ודאי מתעפש ונמאס ולא גרע מעריכה שיש בה בצק דסגי אם מטיח בטיט כמ"ש בסי' תמ"ב סי"א וכו' פן כתב הרב שיבת ציון סי' ט' וכתב דמה שכתוב בסדר מכירת חמץ למר אביו דמי שיש לו תבואות בשדה שיירד הגשם עליו או שמתניירא פן ירד הגשם בימי הפסח יכול למפור אגב שכירות החדר דנראה מזה דחושש גם לתבואה שבשדה היינו בתבואה העומדת בפרי בגדיש בשדה תחת האויר שאין מכניסין אותה לבית דבזה הוא דיש לחוש לחימוץ אבל מה שנזרע בשדה אין בו מחוש עכ"ל: ועל פי דבריו מתנישב קצת מאי דהנה קשיא לי על מה שראיתי להרב זכור לאברהם אביגדור בסי' ל"ח שנשאל במי שזרע שעורים סמוך ממש לפסח שבנדאי עדיין לא השרישו וירדו עליהם גשמים הרבה אם צריך לבערם והביא בעיא שבפרק הזהב ד' נ"ו זרעינהו קודם לעומר ולא אשרוש קודם לעומר וכו' כמאן דשדאי בכדאי דמי ושרינהו עומר או דילמא בטלינהו אגב ארעא תיקו וכיון דלא איפשיטא אית לן למיזל לחומרא וצריך לבערם ושוב כתב אבל יש צד להקל ממה שכתב הרשב"א בסי' ע' שחטים שבקרקעות עיפוש והפסד הוא דמקבלים ולא חימוץ ע"כ ולפי הנראה פשיטא ליה דנדאי באים לידי חימוץ וכדעת הרב הנ"ל דכיון דמינח גיחתי וכו' ובכל זאת סומך בכל פחו על מה שכתב הרשב"א דעיפוש הוא ולא חימוץ ומתיר על פי זה שלא לבערם והוא תימה לכאורה

דְּהָרֵי מָמָה שְׁפָתַב מְרֵן בִּש"ע ס' תס"ז ס"ז מִתְבָּאָר יָפָה דְלָא סְמָךְ לְהַתִּיר אֲלָא בְּסַפֵּק אָם
יֵשׁ חֲטִימִים מְבֻקְעוֹת מְלַחֹת הַבּוֹר וְאָף זֶה עַל יְדֵי בִיטוּל וּלְפִי דְבָרֵי הַרְמ"א בְּסִי' תל"ו
ס"א אֲפִשְׁיָדוּעַ שְׁיֵשׁ חֲטִימִים חֲמֵץ מֵהַ שְׁמֹנֶת הוּא אָם נַעֲשֶׂה אוֹצֵר קוֹדֵם שְׁלֵשִׁים יוֹם לְפֶסַח
דְּמִשְׁמַע דְּאִין סוּמְכִים לְהַתִּיר עַל פִּי סְבָרָא זֹו דְּהֵם עֵיפוּשׁ וְהַפְסֵד וְהִיָּה אֲפִשְׁרַ לֹמַר דְּאִין
כּוֹנְתוֹ לְהַחֲלִיט הִיתֵר רַק כְּתִב דְּיֵשׁ לְצַדֵּד לְהַקְלֵל וְאִינוּ מְחֲלִיט הִתִּיר מְפֻנֵי מֵהַ שְׁנֹרְאָה
מִדְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים דְּאִין לְסִמּוֹךְ עַל סְבָרָא זֹו אֲלָא שְׁמָמָה שְׁפָתַב בְּמִפְתָּחוֹת הַסֶּפֶר מִתְבָּאָר
דְּמִסְקִנְתּוֹ כֵּן לְהַקְלֵל עִי"ש אָף לְפִי מֵהַ שְׁחִילְקַה הַשֵּׁב"ץ בֵּין חֲטִימִים שְׁבַבּוֹר לְחֲטִימִים שְׁהֵם
זְרוּעִים גִּיחָא כְּמוֹכֵן [אֲלָא שְׁיֵשׁ לְהַרְגִישׁ עָלָיו שְׁעַל כָּל פְּנִימֵי הִיָּה לוֹ לְהַבִּיא דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים
הַמְדַבְּרִים וְלִכְתּוֹב שְׁיֵשׁ לְחַלְקַה בְּנוֹשְׂאִים וְלֹא לְסִתּוֹם הַדְּבָרִים]: וְכַתֵּב הֶרֶב חֲתָם סוֹפֵר
בְּסִי' ק"ד דְּחֲטִימִים הַזְרוּעִים בְּקַרְקַע יוֹם אוֹ יוֹמִים קוֹדֵם הַפְּסַח נוֹהֲגִים לְמַפְּוֹר לְנִכְרֵי מִשּׁוּם
חֲשֵׁשׁ חֲיָמוּץ וּמִנְהֵג יָפָה הוּא וְזָכוֹר לְטוֹב וּבִיָּאָר שְׁם דְּבַנְזָרְעוּ כִּי הָאִי גִוְוָא יֵשׁ סֶפֶק אָם
צְמָחוּ וְנִתְחַמְצוּ וְאָם תִּמְצָא לֹמַר צְמָחוּ הוּא בְּנֹדָאֵי עֵיפוּשׁ וְנִכְסֵל מְאֻכִּילַת כְּלָב טְפִי טוֹבָא
מְחֻטֵּין בְּקַרְקַע הַבּוֹר דְּהָכָא דְרַף כְּלִיּוֹן הוּבָאוּ שְׁם וְקַל וְחוֹמֵר מִפְּנֵי שְׁאוּר שְׁיִיחְדָּה
לִישִׁיבָה וְכו' עִי"ש וְהֶרֶב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוּרָא ג' ח"א ס' כ"ו נִשְׁאֵל בְּחֲטִימֵי הַבְּנֹרְעִים
בְּעָרֵב פֶּסַח אוֹ בְּחוּל הַמוֹעֵד אִי צְרִיף לְמוֹכְרָם אוֹ סְגִי בְּבִיטוּל בְּעֵלְמָא וְהֶרֶב הַשׁוֹאֵל דְּעֵתוֹ
לְהַקְלֵל מִכַּח סֶפֶק סְפִיקָא וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו דְּלָא מְהִי סֶפֶק סְפִיקָא כִּיּוֹן דְּמִדְּאוּרֵיָּתָא הוּא
דְּבָר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין [עֵיין מֵהַ שְׁרִשְׁמִתִּי בְּזֵה בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים מְעַרְכַת
הַדְּלִי"ת אוֹת ט"ל וְאוֹת פ"ה] וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּדְבָרֵי הֶרֶב חַת"ס הַנֶּ"ל וּמְסִיק דְּצְרִיף לְמוֹכְרָם
לְנִכְרֵי עִי"ש שְׁפִיטִים כָּל זֶה כְּתִבְתִּי בְּנִחְיָצָה רַק בְּרַמְזָה בְּעֵלְמָא כִּי לֹא נִפְנִיתִי עַכ"ל וְעֵיין
מֵהַ שְׁפָתַבְתִּי לְקַמֵּן בְּסִי' ח' אוֹת ג': וּבְשׁו"ת הַגָּאוֹן מוהר"ם שִׁיק בְּסִי' קצ"ו נִשְׁאֵל שְׁאֲחָד
שְׁכַח לְמַפְּוֹר שְׁדָהוּ הַבְּנֹרְעַ תוֹף וְשִׁלְשָׁה יָמִים סְמוּךְ לְפֶסַח וְשׁוֹאֵל מֵהַ דִּינוֹ וְכַתֵּב בְּשֵׁם
הַשׁוֹאֵל דְּלְפִי דְּבָרֵי הֶרֶב מְגוֹ אֲבָרְהֵם בְּסִי' תל"ו סק"ח שְׁאָם בְּשַׁעָה שְׁנָתָן הִתְבּוֹאָה לְבוֹר
לֹא הִיָּה שְׁם חֲמֵץ אִינוּ זְקוּק לְבַעַר וְהָכָא נִמְי בְּשַׁעָה שְׁנָרַע לֹא הִיָּה שְׁם חֲמֵץ וּבְלָאו הִכִּי
הַרְשָׁב"א בְּסִי' ס' כְּתִב דְּחֲטִימֵי הַצְּמָחִים אֵינָם חֲמֵץ אֲלָא עֵיפוּשׁ בְּעֵלְמָא וְאָם כֵּן אִין רְאָיָה
לְאַסוֹר בְּכָל זֶה וְהַשִּׁיבוּ הִנֵּה גוֹף הַדִּין כְּבָר כְּתִב מְרֵן הַחֲתָם סוֹפֵר שְׁמִכִּירַת הַשְּׁדוֹת עִם
הַבְּנֹרְעַ בְּתוֹכָן הוּא רַק חוֹמְרָא וְשִׁרְשׁ הַדְּבָרִים דְּבּוֹדָאֵי קִיָּימָא לֵן דְּדוֹקָא לְאַחַר אַרְבַּעָה
עָשָׂר יוֹם דְּנֹדָאֵי אִז קוֹלְטַת הַשְּׁרִשִׁים וּלְפִי עַנ"ד דְּנָהִי דְּכַתֵּב הַרְשָׁב"א דְּהוּא רַק עֵיפוּשׁ
דְּהֵינּוּ שְׁבָא לְכָלֵל גִּידוּל וְלְקַלִּיטָה אֲבָל מִתְחַלָּה כִּיּוֹן שְׁמֹנֶת בְּמָקוֹם לַח וְרִטוּב וְעַל יְדֵי
זֶה נִתְחַמְץַת הַחֲטָה קוֹדֵם הָעֵיפוּשׁ וּמִמִּילָא כִּיּוֹן שְׁנַעֲשֶׂה חֲמֵץ בְּפֶסַח אֲפִילוּ אָם נִתְעַפְּשׁ אַחַר
כֶּף וּמְצָמִים בְּפֶסַח מְכָל מְקוֹם הוּוּ גִידוּלֵי אִיסוּרֵי הַנְּאָה וְאִיסוּרֵין וְאָף דְּהוּא בְּעַצְמוֹ אִינוּ
גוֹרֵם לְזֵה מְכָל מְקוֹם הַגִּי כְּמִבְטַל אִיסוּר לְכַתְּחַלָּה דְּאִיסוּר לְהַמְבַטֵּל וּלְמִי שְׁנִתְבַטַּל בְּשִׁבְלֵו
אָף בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן לְכֵן צְרִיף לְכַתְּחַלָּה לְמַפְּוֹר הַשְּׁדָה עִם מֵהַ שְׁנֹרְעַ בְּתוֹכָהּ וְאָם אִינוּ
מוֹכֵר הַגִּידוּלִים אִיסוּרֵין וּלְפִי זֶה אִינוּ עֵנִין לְדְבָרֵי הַרְשָׁב"א וּמַג"א הַנֶּ"ל דְּשְׁם מִיָּרִי לְעֵנִין
אִיסוּר בַּל יִרְאָה וְשִׁיָּהָא חֲמֵץ שְׁעֵבַר עָלָיו הַפְּסַח בְּזֵה כְּתִב הַמַּג"א דְּאִין חֲזִיב לְבַעַר אֲבָל
כָּאֵן שְׁהוּא עַצְמוֹ גוֹרֵם הַחֲיָמוּץ שְׁעַל יְדֵי זֶה יִגְדְּלוּ הַצְּמָחִים בְּנֹדָאֵי אִיסוּר לְכַתְּחַלָּה כְּכָל
מְבַטַל אִיסוּר אֲלָא אָם כֵּן מוֹכְרוֹ לְנִכְרֵי דְּחֲמָצוֹ אִינוּ אִיסוּר בְּהַנְּאָה וְלֹא הַגִּי גִידוּלֵי אִיסוּרֵי
הַנְּאָה זֶהוּ טַעַם מְכִירַת הַשְּׁדוֹת כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּמִבְטַל אִיסוּר לְכַתְּחַלָּה וְאָם כֵּן בְּמִבְטַל
אִיסוּר קִיָּימָא לֵן בִּי"ד ס' צ"ט דְּבִשְׁוֹגַג מוֹתֵר וּלְכֶף בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ שְׁמִכֵר כָּל הַשְּׁדוֹת אֲלָא

ששכח למפנר אחת מהן הוי פשוטג ומותר אף למי שנתבטל בשבילו אלו תנרף דב"ק וכתב עוד קצת בבואור דבר זה עי"ש: ואם מותר לזרוע חטים על ידי נכרי בחול המועד פסח נשאל על זה הגאון מוהר"ם שיק בחלק יו"ד סי' שע"ו אודות ישראלים שיש להם שדות ואם לא יהיו רשאים לתרוש ולזרוע בחול המועד יהיה להם מזה הפסד מרובה אם יש היתר למפנר אותם לנכרי והנכרי יזרע אותם בחול המועד ובתשובתו [אחר שבואר שמצד איסור מלאכה בחול המועד אין לחוש משום דכיון דאיכא ספק דבר האבוד מותר] כתב אבל מצד הזריעה שיש בו חשש איסור חמץ על זה יש לדון וכתב בשם הרב השואל דמין הגאון חתם סופר כתב דקנימא לן דקליטה היא בשתי שבועות וא"כ בפסח לא יהיה חשש חמץ וכתב על דבריו איברא אני פתבתי במקום אחר [לעיל בסי' רצ"ג] דמשנה פ"ב דכלאים משנה ג' ומירושלמי דהתם משמע דקליטה היא שלשה ימים במקום הטיט דהא אמרינן התם ימתין לה עד שיתליע ואיתא בירושלמי עד כמה מתלעת עד שתהא ג' ימים במקום הטיט וכו' במקום הטיט ולא במקום הגריד וכו' ופירש הרא"ש שם דבארץ לחה מתפשטין הימנה שרשים דקים נאדנמים פתולעת וכן נראה מוכרח דאם לא פן למה מהני היפוף השרשים וכן פסק הרמב"ם והש"ע פהירושלמי ואם פן מוכח דגם לדידן סתם זרע קולט לשלשה ימים ובפרט בשעורים כתב רש"י במסכת עבודה זרה ד' ח' ע"ב דממהרין לקלוט יותר משאר תבואה [ובזה יישב דברי הרב תרומת הדשן שהובא בשפתי פהן יו"ד סי' רצ"ג סק"ב ובגקודות הפסח שם וסיים] ועל כל פנים לענין זריעה סמוך לפסח או בחול המועד יש לחוש בזמן מועט לצמיחה משום איסור חמץ אלא דכבר כתב מין הגאון בחתם סופר עוד טעם על פי הרשב"א בתשובה דהצמיחה אינו אלא עיפוש ונפסל מאכילת פלב ועוד הביא טעמים להיתרא מיהו שם אינו מבואר אלא בדיעבד אבל לכתחלה נוהגין שאם זורעין סמוך לפסח מוכרין הקרקעות עם הזריעות לנכרי ואין ענין למכירה זו מה שכתב מעלתו דתליא בפלוגתא דתבואת שור ומקור חיים סוף סי' תמ"ח ובחתם סופר סי' ס"ח מספיים להרב מקור חיים שמוותר ליתן בהמות וכו' וזה לא תליא בפלוגתא זו דהכא דמי לגמרי לשאר מכירות חמץ ששוכר או מוכר החדר שלא יהיה החמץ ברשותו והכא נמי מוכרו שלא יהא החמץ ברשותו וגם פן מבטלין אותו בכלל שאר חמץ ואם פן מה ששאל אם יכול לעשות זאת בחול המועד זה גם פן מותר שהרי יכול גם בחול המועד לבטל קודם שיתחמץ כדאמרינן בפסחים ד' ז' ע"ב דאף לאחר זמן איסורו מצי מבטל ליה קודם שהחמץ וכ"ז פתבתי לדבריו שכתב שהוא דבר האבוד וכל זה לענין חול המועד ומטעמים הנ"ל אבל חלילה למפנר מכירה פזו שהוא פערמה פדי להתיר לתרוש בשבת או ביום טוב פמוכן ובפרט שבלאו הכי אסור מפני שנקראת על שמו ונהי דבסוף פרק קמא דעבודה זרה משני שדה לאריסותיה קנימא היינו אם הוא באמת מתחילה ועד סוף אריס ונוטל חלק בשדה פמבואר פמגן אברהם בסי' רמ"ד סעיף קטן ה' עי"ש חילוקו וכן נראה לי אלו תנרף דב"ק: כב) נשים אי איתנהו בעשה דתשביתו דהוי מצות עשה שהזמן גרמא עיין תוס' קידושין ד' ל"ג ד"ה מעקה ונפקא מינה בגיורת שמתה ערב פסח אחר חצות עיין ר"ן פ"ק דפסחים דרי"ף פוסק כר"ש ומשמע לפני זמנו גם פן ואסור בהנאה מן התורה מאף ביום הראשון תשביתו שלא פדרף הנאה [וחזקה ור"א י"ל למלקות פליגי דלא כהר"מ] אם פן אי אשה אין מוזהרת אעשה אמאי אין חוששין דלדידה שרי עיין משנה למלך הלכות אישות

פ"ד ה"א פן כתב הרב פרי מגדים פריש סי' תמ"ג באש"ל אברהם נראה דלא ברירא ליה דנשים ישגו בעשה דתשביתו ומה שציינו לעיני בתוס' בקידושין ד' ל"ד ד"ה מעקה פוננתו דכשם שפכתבו התוס' שם דנשים ליתנהו בעשה דיום טוב משום דהויא מצות עשה שהזמן גרמא פן יש לומר בעשה דתשביתו ובפתיחה הפוללת בהלכות פסח בפרק ראשון אות ז שקיל וטרי עוד בזה ומחליט שם דנשים ליתנהו בהאי עשה וסיים ונ"ל ונפקא מינה גר וגירות שמתו בערב פסח אחר חצות והניחו חמץ דהפקר הוא בגירות מהני אחר פסח ובגר אסור דקנסא קניס הואיל ועבר אעשה ולאו דוקא לאו עיין שו"ת פני יהושע ושו"ת שאגת אריה עכ"ל ומה שציינו לעיין בשאגת אריה הנה שם בסי' פ"ב עמד הרב בחקירה זו ופלפל באריכות מענין לענין פדרכו בקודש.

ומתבאר להמענין בדב"ק שדעתו שנשים נמי איתנהו בעשה דתשביתו עי"ש טעמו ונזמיקו ונהר בשם אריה בשו"ת יו"ד סי' א' [בד"ה ונראה לי] כתב בשם הרב שאגת אריה סי' פ"ב דלאו דבל יראה לא הוי גימק לעשה דתשביתו לפי שהלאו כולל יותר מן העשה דנשים אינו מצוות בעשה דתשביתו משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא עי"ש ונראה שאין פונתו לומר שכן היא באמת דעת הרב שאגת אריה שהרי המענין בגוף דברי הרב ישר יחזקה דלקושטא סבירא ליה דאיתנהו נשים בעשה דתשביתו אלא פונתו לומר שהרב שאגת אריה צדד לומר פן ונהר בשם אריה שם דלא תקע עצמו בהלכה זו לא דקדק בלשונו הטעור בזה: ונהר שואל ומשיב במהדורא תננינא בח"ב סי' ח' [בד"ה והנה בשנת] כתב שרב אחד הקשה על מה שכתב הפרי מגדים דנשים ליתנהו בעשה דתשביתו אם פן לפי מה שכתוב בתשו' הרשב"א סי' ח"י [תשובה זו לאו הרשב"א חתים עלה אלא הם דברי הרר"י ו' פלט וכתב מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' תל"ג אות ו' ונ"ל אף דהרשב"א בסי' ח"י העתיק שו"ת מוהרי"ף כתב הרר"י בנו ששמע מפי מר אביו הרשב"א דלא ניצית להני פללי ומפאן תשובה על המקשים אהרשב"א אהדדי ולא קשיא מידי דאיהו לא ס"ל כהיא דסי' ח"י עכ"ל לכן שניתי מלשון הרב שואל ומשיב שכתב לפי מ"ש הרשב"א וכו' וכתבתי לפי מה שכתוב בתשובת הרשב"א ועיין בקונטרס פאת השדי בחלק אסיפת דינים במערכת ברכות אות ג' [והר"ן בפרק קמא דכתובות דעל לא תעשה לא שייך ברכה אם פן נשים לא יברכו על בדיקת חמץ פלל וזה לא מצינו וגם קשה הא דאמרנו היכן ציינו מלאו דלא תסור ונהרי על לא תעשה לא שייך ברכה פלל וכתב לו דלא קשיא מידי דמה שאין מברכין על לא תעשה הוא דעל שלילה לא שייך ברכה וחו"ל לא תקנו רק על עשיה ולפי זה במצוה שצריך לעשות אף שאינה רק בלא תעשה אם יעבור פשיטא דשייך ברכה עכ"ל ומתבאר שתופס פסברת הרב פרי מגדים דנשים אינו בעשה דתשביתו ובמחכ"ת מפולם נעלם מה שכתב רבינו החינוך בפרשת בא במצוה ט' בעשה דתשביתו דנוהג גם בנשים עי"ש וכן כתב הרב ערוך השולחן פריש סי' תמ"ג על פי דברי הרב החינוך ועוד הכריח פן עי"ש גם בשו"ת אמרי בינה בדיני חמץ סי' ג' [בד"ה והנה המג"א] הכריח דנשים ישגו בעשה זו וגם הביא דברי החינוך: ואי עשה דתשביתו הוא דוקא בערב פסח הנה הרב נודע ביהודה בתניינא סי' ס' כתב בשם הרב השואל שנסתפק בזה דשמא אין עשה זה נוהג אלא בערב פסח והשיב לו דמעולם לא נסתפק אדם בזה דנדאי עשה זה איתיה גם בפסח וכן מוכרח ממה שכתב הרמב"ם דהבודק בתוך המועד מברך על ביעור חמץ ואם איתא דבתוך הפסח ליתיה

לעשה אם כן לא היה צריך לברך דהא לא תקנו ברכה על הלאונן וכו' עיי"ש ובסי' ס"א הביא מה שהשיב הרב השואל על דבריו והוא פתב להעמיד דבריו הראשונים גם הרב שאגת אריה בסי' פ"ב [בד"ה ואפתי] פשיטא ליה דעשה דתשביתו יתנו בכל ימי הפסח ומזה הכריח דנשים ישגו בעשה זו אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא דכינון דעשה זה ישגו מאחר חצות ערב פסח עד סוף ימי הפסח ובפסח עצמו פשיטא דנשים מוזהרות בהאי עשה כמו שמונהרות על הלאו דבל יראה וכינון שפלה רחמנא מערב פסח עד סוף הפסח בחד עשה אי אפשר לומר דנשים ישגו בעשה זו בפסח ולא בערב פסח עיין בדב"ק והרב שואל ומשיב במהדורא תניינא בח"ב סי' ח' [בד"ה והנה בשנת] רמז לדחות הוכחת הנודע ביהודה הנ"ל משום דכל שעושה מעשה אף שאם לא היה עושהו לא היה עובר אלא בלאו מכל מקום על המעשה שהוא כדי שלא לעבור על הלאו שייך שפיר לברך עיי"ש ונראה דמכל מקום בגוף הדין מודה לו דעשה זו איתיה גם בפסח וכן מתבאר ממה שכתב הרב מגן אברהם בסימן תמ"ו סק"ב ונראה דחמץ לא מיקרי עשה דרבים וכו' דאם לא כן חמץ נמי עשה ולא מעשה הוא ולדחי עשה ולא מעשה דיום טוב עכ"ל ונהרי הוא כמבואר: עתה יצא לאור קונטרס עשירי מקובץ יגדיל תורה וראיתי שם בסי' קנ"ג בקונטרס גפן אדרת לידידי הגאון אבד"ק פאניווטו יצ"ו שכתב בסי' י"א [בדף רע"ח סוף ע"ג] דהמפרשים נתחבטו בדברי רש"י בפסחים ד' ס"ג ע"א דתנו התם השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא מעשה [וכתב רש"י עובר בלא מעשה דלא תשחט על חמץ] וכו' ובמועד לשמו פטור ושללא לשמו חייב [וכתב רש"י שללא לשמו חייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא] דלמה לא פירש כן ברישא דתנו עובר בלא מעשה דהיינו לא מעשה דלא תשחט על חמץ בהדין לאו דבל יראה כמו שפירש בסיפא גבי ובמועד וכתב הרב הנ"ל יצ"ו ליישב דרש"י הכא סובר דאין עשה דתשביתו אלא בערב פסח אחר חצות עד הלילה [ודבר זה נראה בעליל מדברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומסדור הלאוים שם ומה שמנגד לזה מה שכתב הרמב"ם לברך על הפיעור וכו' כמו שהכריח הנודע ביהודה אין מזה כל כף קושיא וכו'] ולכן ברישא בשוחט בערב פסח לא כתב דלוקה משום בל יראה משום דאזיל לשיטתיה שבדף ד' ע"א ד"ה בין דלאו דבל יראה איתיה אף בערב פסח אחר חצות והוי לאו הנחתק לעשה ואין לוקין עליו אבל בסיפא גבי שוחט במועד דליכא עשה דתשביתו אז לוקה גם על בל יראה משום דאז לא הוי ניתק לעשה וזה ברור בלתי שום ספק בכונת רש"י והוסיף לומר שגם דעת רבינו הטור בפרפראותיו בפרשת בא היא כן והוא ממה שכתב בפסוק אף ביום הראשון אף בגימטריא חובה שאין חובה אלא ביום הראשון בלבד ותקמה מאוד דהא האי קרא בביעור חמץ קאי ולא באכילת מצה ולפי האמור נחא שסובר דעשה דתשביתו אינו אלא ביום הראשון שהוא ערב פסח בלבד ע"כ דברי הרב הגאון יצ"ו ודבריו חדים ותרופים ברוך שחלק מתקמתו ליריאי: ולפי הנראה בפשיטות היה לו להכריח לפי שיטתו מדברי רש"י בסיפא דמתניתין גם בזולת קושית המפרשים הנ"ל והוא מדכתב דשללא לשמו חייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא מלקות נמי דשחיטה עכ"ל דמשמעות לשונו הוא דלוקה משום בל יראה ומשום שוחט פסח על החמץ ואם איתא דסובר רש"י דאיכא עשה דהשבתה גם בפסח איה אפשר שילקה משום בל יראה והא הוי ניתק לעשה אלא ודאי דסובר דליתיה לעשה דהשבתה גם בפסח עצמו ואין לדחות

דרש"י סובר דלאו דבל יראה לא הוי ניתק לעשה משום דלא חשיב ניתק לעשה אלא בעשה שאי אפשר לקיימו אלא על ידי העברת הלאו כבנותר דאחר שיעבור על לא תותירו מקנים העשה דשרפה וכן פיוצא לזה אבל עשה דתשביתו יכול לקיימו גם בלא העברת הלאו ומשום הכי לא חשיב ניתק לעשה וכמו שצדד הרב שאגת אריה בסי' פ"ב.

דהמעין שם בסוף התשובה דלגירסת רש"י והתוס' חשיב ניתק לעשה וכדסבירא ליה הרב הנ"ל יצ"ו ואם פן בהכרח לומר דמה שפכת רש"י דלוקה היינו משום שסובר דליכא עשה דהשפכה זולת בערב פסח ולא ביום טוב: ומה שהכריח הרב הנ"ל יצ"ו אין דבריו מוכרחים לדעתי הענייה דעל קושית המפרשים על דברי רש"י בפסחים הנ"ל כבר תריץ יתיב רבינו התוספת יום טוב שדעת רש"י פאן דלאו דבל יראה ליתיה בערב פסח כלל ומה שפראה מדברי רש"י בבבא קמא ד' כ"ט שסובר שגם בערב פסח איכא בל יראה כמו שפכת הרב חק יעקב בריש סי' תמ"ג פבר הבאתי למעלה באות יו"ד [בד"ה ובדעת רש"י ובד"ה אמנם] דברי איזה רבנים שפכתו לישב דברי רש"י דבמקום שפראה מדבריו שסובר דגם בערב פסח עובר בבל יראה הוא דאמר אליבא דר' יהודה דסובר דחמץ לפני זמנו בלאו והבאתי שפכה רבנים תופסים בדעת רש"י דבערב פסח אינו עובר בבל יראה עי"ש: גם מה שפכת שזו היא דעת הריב"ה בפפראותיו הנה סיגנון לשונו אינו מורה פונה זו וז"ל בערב תאכלו מצת חסר וי"ו ששת ימים יהיה רשות לאכול מצה אף ביום הראשון אף בגימטריא חובה שאין חובה אלא ביום הראשון עכ"ל ומוכן דעל האכילה הוא דקאמר שרק ביום הראשון כלומר בלילה הראשונה חובה דייקא נמי מדנסוב ביום הראשון בלבד דאי על השפכה קאמר השתא הנה ליה למינקט קרא פדכתיב אף ביום הראשון תשביתו דכיון דמר קעסיק ואתי אאכילה מסתמא לא משמע דעל השפכה ידבר אלא משמע דעל אכילה קאי ואף דעיקר קרא קאי אהשפכה מכל מקום מר הוא דאמר דרמז בעלמא רמז הכתוב דאין חיוב אכילת מצה כי אם ביום הראשון כלומר בלילה ראשונה ועיין לקמן בד"ה אחר שנים רבות: והא דבערב פסח עובר בעשה דתשביתו אם עובר תקף אחר חצות או אינו עובר בעשה עד הלילה עיין במה שרשמתי בסי' זה אות יו"ד: ואם עובר בעשה דתשביתו בחמץ של נכרי שקבל עליו אחריות רשמתי גם פן שם: אחר שנים רבות השגתי ספר יקר פרי יצחק לידדי הגאון יצחק בלאזער [שהנה אבד"ק פפטרבורג] יצ"ו וראיתי בסי' טו"ב שפעמד בחקירה זו אם עשה דתשביתו איתיה גם בכל ימי הפסח או דוקא בערב פסח והביא [בד"ה אכן] מה שפכתו הגאונים נודע ביהודה בקמא סי' כ' ובתניינא סי' ס' ושאגת אריה הנ"ל שגם בפסח איכא עשה דתשביתו וכתב שפן נראה ממה שפכתו התוספות בפסחים ד' כ"ט בשם ר"י דמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהיה משום דלא יראה ניתק לעשה שוב הביא דבשו"ת גור אריה יהודה סי' ק"י פשיטא ליה דאין עשה דתשביתו אלא בערב פסח והוא שעל מה שפכת הרב מגן אברהם סי' תמ"ו סק"ב לענין המוצא חמץ ביום טוב דחמץ נמי עשה ולא תעשה הוא פכת שפראה מדברי הפגן אברהם שגם ביום טוב יש בחמץ עשה דאף ביום הראשון תשביתו ולא ידעתי מנא ליה הא וכו' ואף להתוספות שפכתו דקרא מירי לאחר זמן איסורו היינו דוקא אחר שש בערב יום טוב וכו' אבל מנא ליה דגם בפסח יהיה עובר על עשה דתשביתו ושהאריה לפרש דברי התוס' דבל יראה הוי ניתק לעשה ומר ניהו הרב המחבר יצ"ו פכת שמצא בס' אור זרוע הגדול

בפירוש אלקי הרוחות להר"ש מפאלייאש שפכתב וז"ל ובשם ריב"א נאמר שהחטה שנמצאת בפסח צריכה כפיית כלי כדי לשוורפה בחול המועד כי שמא ביום הראשון תשביתו דאסיקנא לעיל שרופה לומר תבערו לאו דוקא ביום הראשון דהוא הדין כל ימי הפסח ורבינו יעקב פירש דמזמן האיסור ואילך קרי שלא בשעת ביעורו וכו' ואם כן טעונה החטה שרפה ולשוורפה ביום טוב אי אפשר דילמא ביום הראשון דוקא טוב להיות כופה עליה כלי עכ"ל ומתבאר דמסתפק אם עשה זו איתיה גם בפסח או דוקא בערב פסח דאין לפרש דמקום הספק הוא לענין שריפה לר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה אם הוא דוקא בערב פסח או דהוא הדין כל ימי הפסח דאין זה במשמעות לשונו ועוד מהיכא תיתי שיהא ביעור חמץ בשריפה דוקא ביום הראשון הלא גם בפסח יש ללמוד מנותר אלא נדאי דספיקו טהור הוא אם איתיה גם בפסח ומה שפכתב דאם ביום הראשון לאו דוקא טעונה החטה שריפה ולשוורפה ביום טוב אי אפשר דדילמא ביום הראשון דוקא היינו משום דבאמת תלי זה בזה דעיקר ילפותא מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה הוא רק לעשה דתשביתו דהוא דוקא בשרפה כמו עשה דנותר אולם אי נימא דבפסח גופיה ליכא עשה דתשביתו כלל רק הלאו דבל יראה ממילא לא ילפינו מנותר שיהא ביעור חמץ בשרפה דלענין כל יראה בנדאי סגי להשבית בכל דבר וכדכתב השאגת אריה ועל כל פנים היינו דמספקא ליה לריב"א אי טעונה החטה שרפה אם ביום הראשון דוקא או לאו וזה ברור מיהו נראה דהעיקר כדכתבו הפגן אברהם ונודע ביהודה ושאגת אריה דעשה דתשביתו נוהג בכל הפסח וראיה לזה מדברי המרדכי בריש פירק קמא דפסחים בשם ר"י שחטה הנמצאת בתרנגולת בפסח צריכה כפיית כלי כדי לשוורפה בחול המועד דקיימא לן אין ביעור חמץ אלא שריפה וכן כתב הטור בסי' תמ"ה המוצא חמץ בביתו ביום טוב וכו' לא יוציאנו כיון שאינו יכול לבערו קדינו דהיינו בשריפה לר"י הרי מבואר מדברי הראשונים דגם בפסח לר"י אין ביעור חמץ אלא שרפה וכבר כתבנו דאי עשה דתשביתו אינו נוהג בכל הפסח רק ביום הראשון צריכה לומר דמאי דאמר ר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף מנותר היינו דוקא בערב פסח דאיכא עשה דתשביתו דעיקר ילפותא מנותר הוא לענין עשה דתשביתו אבל בפסח אי ליכא עשה דתשביתו לא ילפינו מנותר וכיון שפכתבו הראשונים דגם בפסח אין ביעור חמץ אלא שריפה מוכח דעשה דתשביתו נוהג בכל הפסח ועל פי זה כתב להביא ראיה מהירושלמי ריש פירק במה מדליקין דאיתיה לעשה דתשביתו גם בפסח מדאמרינן התם דאסור להצית בחמץ מערב יום טוב שיהא דולק ביום טוב למאן דיליף מנותר וכו' והביא מה שפכתב בנודע ביהודה ושאגת אריה דאף דבעשה דתשביתו כתיב ביום הראשון ואם כן מנא לן דאיתיה גם בפסח צריכה לומר דבכלל הגזרות שנה דשאור שאור כדאיתא בפסחים דף ה' נתקבלה גם כן הך שאור דאף ביום הראשון וילפינו בגזרה שנה מכל יראה דעשה דתשביתו נוהג גם בפסח: וחיידש לפי זה דהא דעשה דתשביתו נוהג בכל ימי הפסח לאו היינו דעשה דאף ביום הראשון נמשכת בכל ימי הפסח ואינה פלה ביום ראשון משתחשף וכאילו לא כתיב בה ביום הראשון דאם כן קשה באמת למה כתיב ביום הראשון אלא האמת הוא דעשה של ביום הראשון כשעבר אותו היום ולא השבית הרי ביטל אותו העשה אלא דמכל מקום ילפינו בגזרה שנה שאור שאור מלא יראה דעשה זו נוהגת גם אחר שעבר יום ראשון כל ימי הפסח כמו במצות מילה דכתיב ביום

השמיני ימול ואם עבר שמיני ולא מל ביטל מצוה זו ומכל מקום גם אחר יום השמיני מצות עשה למול וכו' כמבואר בש"ס ופוסקים והאריה על פי זה בישוב כמה עניינים ובביאור שיטת התוספות בפסחים ד' כ"ט דמשקה חמצו ודעתו לבערו אינו עובר בבל יראה אלו תנרף דב"ק אשר האריה בכל זה בתריפות ובקראות פדרכו בקודש: כג) סובין אי חשיבי חמץ גוקשה ואין חייב בביעורם מדאורייתא הנה הרב פרי מגדים באש"ל אברהם סי' תס"ז ס"ק י"ד כתב דסובין ומורסן הוו גוקשה ואם נתערב בשמיני של פסח אף שאין ששים מותר להשהות דהווי תרי דרבנן דנגד מעט קמח הדבוק בהם יש ששים עי"ש ועיין בר"ש סי' תנ"ד במג"א וחק יעקב ובשערי תשובה שם פתב בשם הרב בית חדש בתשו' דהקליפה עצמה שהיא הסובין כעץ ואפר בעלמא נחשבת ואינה אוסרת והח"י תמה על מג"א ממשנה שלמה אין שורין את המורסן וכו' שהן מחמיצות וכן הקשה בנתיב חיים וכתבו הרבנים מחצית השקל ואש"ל אברהם דגם הרב מגן אברהם ידע דסובין ומורסן מחמיצין מחמת מעט קמח הדבוק בהם והיינו דתנן אין שורין וכו' אלא דמספקא ליה בסובין עצמם אי מחמיצין או לא ולפי דבריהם אנדא לה ראית הרב ערוף השלחן שאבסי' תנ"ד פתב דהוכיח המג"א דסובין מחמיצין מדיוצא בו ידי חובת מצוה לדעת הר"י וכתב שפן משמע מדברי רש"י בס' הפרדס אין עושין מורסן לעופות ביום טוב אבל בחול המועד שרי ובחול המועד של פסח צריף שינוי ליתן הסובין לתוך מים רותחים ושם יבא לידי חימוץ ע"כ ולדברי הרבנים הנ"ל דלא נסתפק המג"א אלא בסובין עצמם אם פן אין ראיה לזה מדבריו בפרדס דיש לומר דכתב פן משום הקמח הדבוק בהם ובספר דרף חיים סי' ס"ה שהביא הרב שבות יעקב בח"א סוף סי' כ"ב פתב דהמג"א נסתפק בסובין אבל מורסן פשיטא ליה דמחמיצין והשיג בזה על מה שהביא הרב בחק יעקב ממתניתין דאין שורין המורסן עי"ש משמע שהבין דברי המג"א על הסובין פמות שהם עם הקמח הדבוק ולפי זה יש ראיה מהפרדס הנ"ל וכבר פתב בשבות יעקב שם דגם סובין הם חמץ גמור מדתנן וזמן של צבעים והוא מי סובין וכו' עי"ש: והנה מדברי כל הרבנים הנ"ל מתבאר דהסובין טעונים ביעור דהם חמץ גמור מחמת הקמח הדבוק בהם ואף למה שפתב הדרף חיים בכונת המג"א דיש חילוק בין מורסן לסובין על כל פנים בסובין מספקא ליה להמג"א אם הם חמץ גמור ומספיקא אסורים ורק בתערובת בשמיני של פסח מותר פדברי הפרמ"ג הנ"ל אבל בתוך הפסח ודאי דטעונים ביעור וראיתי להרב שואל ומשיב במהדורא תנ"ינא בח"ד סי' יו"ד [בסוף ד"ה אמנם איזה אנשים] שפתב וז"ל ומ"ש להסתפק כמה שהגיד לו אחד שנותן סובין להפירה בעת החליבה ולזה פתב פינן דהסובין הוי חמץ כמ"ש המג"א דכל שלתת החטין הוי חמץ והמג"א סי' תנ"ד נסתפק אם סובין מחמיצין ואם פן מידי ספק לא נפיק וא"כ אסור לבלול אף קודם פסח דחוזר ונעור והנה לכאורה מבואר במשנה אין שורין את המורסן לתרנגולים האשה לא תשרה את המורסן אבל שפה על בשרה יבש משמע דמשום הליתיה ליכא חשש.

מיהו אין מזה ראיה דבזמן הש"ס לא היו רגילים ללתנות דברי הנה מותר לקנות קמח מהשוק ועתה אסור כמ"ש מג"א תע"ג סק"ח אמנם נראה פינן דאין חשש רק משום קמח הנדבק בו ועיין באש"ל אברהם סי' תנ"ד מ"ש ליישב קושית הרב חק יעקב מהמשנה אם פן כל שנותן לבהמתו אינו נהנה ממה שנתחמץ דאין נפקא מינה במה שהוא מאכל בהמה

אם טועמת טעם חמץ או לא ולכך דוקא לשרות לבהמתו אסור פיון דאינה אוכלת אלא על ידי שריה ונמצאנהנה מן החמץ שעל ידי השריה אוכלת אבל כל שאינו שורה פעם מה הנאה יש לו כמה שנותת מכבר והבהמה אוכלת פיון דגם בלא הלתימה היה מאכל בהמתו דכמה אנשים אוכלים בלא לתימה ותדע דמשמע דוקא אין שורין אבל הסובין מותרים להיות בביתו וע"כ דאין בו איסור בל יראה דהווי רק משהו בעלמא ונחצי שיעור אינו עובר בבל יראה ולא חזי לאיצטרופי וא"כ מותר לתת סובין אף שהם לתותים ואף דקי"ל דאף אם יבש אסורה לשפשוף כמ"ש בתס"ה ס"ב היינו שפא תתלחלח אח"כ ותהנה מחמץ בעין ועיין ט"ז שם אבל פאן הוא אינו נהנה רק מה שמאכיל לבהמתו וזה אינו נהנה מהלתימה כלל ומזה מבואר קצת כהמג"א דהסובין והמורסן בעצמו אינו מחמיץ רק על ידי ששורה את המורסן הוא דאסור פיון דיש קצת קמח דבוק והבהמה אינה אוכלת כ"א בשריה זה אבל אם הסובין והמורסן בעצמו מחמיץ למה אינו אסור אף כשאינו שורה ואזל לה ראית החק יעקב מהמשנה הלז ונהפוך הוא כמ"ש ודוק וע"כ אפשר להתיר אבל בעל נפש ירחיק מזה ועיין מגן אברהם רס"י תמ"ב דבמין במינו בודאי בטל ברוב לענין בל יראה ואם פן קמח עם סובין הוי מין במינו ובודאי אינו עובר בבל יראה רק משום הנאה הוא דקאיתנו עלה ולכן אסור לשרות דוקא עכ"ל ולפי שלענ"ד דבריו סתומים ותמוהים אמרתי אדברה וירנח לי: הנה לפי הנראה השואל שאל שנותן להפירה סובין יבשים בלא גיבול במים אלא שהסובין הם מחטים לתותים וכל שלתת החטים הוי חמץ גמור כמ"ש המג"א בס"י תג"ן סק"ח שבמקום שלותתים החטים ושזהים במים אסור ליקח קמח מהשויק דהוי פדגן שנטבע וכ"כ התה"ד וכו' וכ"פ כל חכמי פראג וכו' עי"ש ומ"ש והמג"א נסתפק וכו' פונתו דאפילו בסובין מחטים שאין לתותים אם בא לגבלם במים אסור דעל כל פנים יש ספק אם הסובין מחמיץ על ידי המים ומספיקא אסור אלא דמה שכתב ואף לבלול קודם פסח אסור דחוזר ונעור לא ידעתי פונתו מה שייך בזה חוזר ונעור הרי אם מגבל הסובין קודם פסח נעשו חמץ גמור או ספק חמץ לפי מה שהבין בדעת הרב מגן אברהם דמסתפק אם סובין מחמיץ ואין שום תערוכת שנאמר דנתבטל ונבא לידי מדת חוזר ונעור ולפי דברי רבנו קדישי הנ"ל דגם המג"א מודה דמחמת המעט קמח שבהם מחמיץ אלא דמספקא ליה בקליפה שבהסובין אם מחמיץ אפשר לומר דכונתו דלכשנאמר דהקליפה אינו מחמיץ אם פן הוי תערוכת חמץ עם שאינו חמץ ובטל אלא שחוזר ונעור אלא דקשה דאחר שכתב דעל כל פנים מידי ספיקא לא נפיק ומספקא אסור אם פן ממילא אין פאן ביטול ולא צריכין לחוזר ונעור ועוד אף אם נאמר דהקליפה ודאי אינו מחמיץ איך שייך לומר דהקמח שבתוכו נתבטל הרי הוא דבר הנזכר ולא נתערב בתוכו אלא שאינו יכול להפרידו משם ובכי האי גוונא לא שייך ביטול כלל פמוכן ותשובת הרב המחבר הלא היא לענין סובין מחטים לתותים ורצה לומר דאין חשש מחמת הלתימה מדתנו אין שורין וכו' ודחה דבזמן הש"ס לא היו לותתים וכו' וכל זה משנה שאינה צריכה דודאי החטים שהם לתותים הם חמץ גמור וכמו שהביא בעצמו דברי המג"א [ונרשם בטעות תע"ג והוא תנ"ג] והסובין שבאים מהם ככר נתחמצו על ידי הלתימה לכל הפחות מחמת הקמח הדבוק בהם אף אם לא פעל הלתימה שום חימוץ בהלתימה ואם פן הרי הסובין ודאי נאסרו ככר וטעוניהם

ביעור ומה שפכתב דכינון דאין חשש בהסובין אלא מחמת הקמח שפכתו אין הנאה מזה וכו' איני מבין דב"ק דמלבד מה שפכתתי למעלה בשם הרבנים הנ"ל.

דפשיטא ליה להמג"א דהסובין אסורים מחמת הקמח שבהם אלא דמספקא ליה בהקליפה ואם כן כשאוכלת הקליפה לבד הרי נהנה מהקמח וקמח שאסור בהנאה אסור להאכיל אפילו לבהמת אחרים ועוד דל מהכא החשש מהקליפה שפסובין מכל מקום הרי אוכלת הקמח שפכתו שזה נדאי חמץ ומתפטמת באכילה זו ואין שייך לומר דאין נפקא מינה לבעל הבית אם תאכל לתות או שאינו לתות הרי השתא מיהא הרי הוא מאכיל חמץ לבהמתו ומה שפכתב ותדע דמשמע דוקא אין שורין אבל מותר להשהות תמוה דעדיין לחלוותית הדיו קנימת שפכתב הוא עצמו דמהמשהנה אין ראיה לפי שלא היו רגילים ללתות ואם כן מה ראיה מביא משם לסובין מחטים שנותתים שיהיה מותר להשהותם והרי הם חמץ גמור ומה שפכתב בטעם הדבר דאינו עובר בבל יראה דהוי משהו בעלמא וח"ש אינו עובר בבל יראה וכו' תמיה לי מפני לומר דהוי חצי שיעור והרי בשק מלא סובין בנדאי יש בסובין שפכתו מהקמח הדבוק בהסובין בין הכל כזית דלעגנו בל יראה לא בעינו שיהיה כזית בכדי אכילת פרס וכל שיש כזית עובר לפי הסכמת הפוסקים כמו שמתבאר מדברי הרב חק יעקב בריש סי' תמ"ב ואם מותר להשהות הסובין יניח בביתו שק או כמה שקים ויש בהם כזית מהקמח ויעבור בבל יראה בלי ספק ואף למה שפכתב אחר כך דהוי מין במינו מכל מקום מדרבנן אסור אף גם מאי דפשיטא ליה דאינו עובר בבל יראה דהוי חצי שיעור בעלמא הנה אמת דבחצי שיעור אינו עובר בלאו אבל איסורא מיהא איכא ונחלקו בזה אם אסור מן התורה או אינו אלא מדרבנן וכמו שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ו' עיי"ש לכו"ל ע"למא מיהא איסורא איכא ואיך אפשר שיהיה מותר להשהות בפסח ואולי סובר הרב דכינון דכל טעם האיסור מדרבנן הוא מחשש תקלה דילמא אחי למיכל מניה בפסח בסובין דאין דרף בני אדם לאכול סובין לא חיישינו להכי דדרף הסובין ליתתם לבהמתו ולשיטתו מותר ליתנם לבהמתו שאינו נהנה וכו' שוב ראיתי שמתבאר ממה שפכתב בשואל ומשיב הנ"ל בח"ב סי' ס"ו [בסוף ד"ה והנה בדברי הראב"ן] דתופס כשיטת הרב חכם צבי סי' פ"ו דבמשהו ליכא בל יראה ומשמע ליה דגם מדרבנן שרי אי ליכא חשש תקלה ומה שפכתב בסוף דבריו על פי דברי הרב מגן אברהם בסי' תמ"ב דמין במינו בטל ברוב וכו' כבר פתבתי למעלה דנראה לי ההדיוט דאין שייך בזה דין ביטול כלל באופן דלפענ"ד דבריו בזה תמוהים במחילת כתה"ר וצ"ע ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקפ"ט שיש מי שהורו שאין צריך לבער סולת וסובין ומורסן דאף דלא בקיאינו בלתייה חמץ לא הוי שיאסור להשהותו וכל שכן שאינו עובר בבל יראה והשיב דאין לסמוך בזה כלל ואסור להשהות הפל וקרוב שעובר בבל יראה מפמה טעמים וכו' וסיים ולפיכך אני אומר שחייבין עליו פרת והמשהה עובר בבל יראה עיי"ש הרי שפכתב מפורש שצריך לבער הסובין והמשהה עובר בבל יראה וכן מתבאר מתוך השקלא וטרוא שבשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ג סי' ר"ט שנשאל מהרב הגאון מוהרי"ץ ששמעליקש מראוונא באחד שהיה לו סובין מחטים שנותתו קודם הטחינה ושכח למכרם ונזכר בערב פסח אחר תצות וצינה לו להשליכם לרשות הרבים וכן עשה ובא נכרי אחד ולקחם והיו שם רבים מישראל ואמרו לו שיהיו שלו לחלוטין ואחר הפסח החזירם הנכרי מעצמו להבעלים ושקלו וטרו שם

אי אהנו מעשיו או לא והוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח עי"ש דב"ק משמע דנקטי
תרנייהו הרב השואל והגאון המחבר דסובין הם חמץ גמור ואם לא נמכרו ולא השליכם
לרחוב ועבר עליהם הפסח אסורים: והן עתה ראיתי בס' מנחת משה הנדפס מחדש
לידידי הגאון אבד"ק קאמינקא יצ"ו בס' ט"ו אות ו' שהביא שו"ת דברי חיים סי' כ"א
באחד ששכח למפור סובין וחטים [נראה דצ"ל מחטין] שגלתתו היטב ונתפחו והיו
ברחיים של נכרי ונזכרו בחול המועד והורה המורה והשליכום לים וכתב דקפה הורה
ואינו מועיל היותו בבית הנכרי דהוי חמץ של ישראל מןפקד ביד נכרי דאסור
מדאורייתא או מדרבנן מיהא ומטעם חצר לא נקנה להנכרי וכו' ושוב פתב ונ"ל ואין
לומר דהסובין הוי גוקשה פינון דאין יוצאים בו בפסח ואינו חייב בביעור מן התורה ודא
דקא בעודו בחטה הנה ראוי וחמץ גמור אם פן אפילו אחר שגפסל מאוכל אדם אסור מן
התורה וכן פתב הרב בית שלמה סי' ס"ה ותו דקא פתב הרב מגן אברהם ריש סי' תנ"ד
דאפילו קליפה אם דבק בו קצת אוסר במשהו והא בגוקשה מתיר המג"א במשהו [אולי
פונתו לדברי הרב מגן אברהם בס' תמ"ז סק"ה ועי"ש בח"י בסקי"א בדעת הרב טורי
זהב] אלמא דבדבוק בו איזה ממשות הוי חמץ גמור והקא אית בנייהו רוב קמח והוי
חמץ גמור ועוד דגם בגוקשה חייב לבער [בפסח] ואין לומר דבבית הנכרי לא שייך הטעם
דילמא אתי למיכל דאם פן למה שורפין הגוקשה יתנהו בבית או בחצר וגם הא באמת
בגדון דידן יש קמח תוף הסובין פנראה בעין ואפילו יש ששים נגד הקמח אינו בטל
ובנדאי דהנה פזית קמח בין הסובין דכדי אכילת פרס לא בעינן לענין כל יראה ושפיר
הורה להשליך לים עכ"ד לענינינו הנה רואה דברי הרב [דב"ח הנ"ל] ודברי התלמיד
[צעיר אנכי] פי בהרבה דברים יש לי רב תנא דמסייע לי במה שהשגתי על דברי הרב
שואל ומשיב הנ"ל פי באמת כל הנ"ל ברתת ידים פתבתי פי ירא אנכי להשיג על דברי
גאון מןפלא פמותו אמנם עתה עלץ לפי בראותי פי יש סמוכים מן התורה לכל מה
שפתבתי ונוסף לי לתמוה על הגאון פרי מגדים בס' תס"ז הנ"ל דפשיטא ליה דסובין
הם חמץ גוקשה דמה יענה למה שהכריח הגאון דברי חיים דהוי חמץ גמור וספר זה אין
מצוי אצלי לראות אם עמד בזה ומה שפתב בדב"ח דאין לומר דבבית הנכרי אין שייך
אתי למיכל וכו' עיין לקמן אות ל' מה שרשמתי בזה בס"ד: אחר שנים רבות השגתי
שו"ת בית יצחק ששאלו עלי הרב המחבר מר ניהו ידידי הגאון מוהרי"ץ שפעליקש
אבד"ק פראמישלא יצ"ו פעת הוא אבד"ק לבוב וראיתי מה שפתב שם בס' ט"ן ואכן
נודע לי שמר ניהו הרב השואל שבשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ג סי' ר"ט הנ"ל
ותורף דב"ק העתקתי לעיל בס' זה אות י"ז [בד"ה ובעיקר דן הפקר] במה שנוגע לדון
אם מהני מה שייפקיר החמץ אחר זמן איסורו שלא יעבור עליו בכל יראה ופה ארשנן
מה שפתב שם לענין סובין אם הם חמץ והוא שפתב שם באות י"א [בד"ה הנה כ"ז
הארבתי] דמבואר בס' תנ"ד דסובין אינו מחמיץ ועיין בפרי מגדים שפתב דקליפה
העבה אינו מחמיץ כלל והקליפה הדקה גם פן אינו מחמיץ רק מחמש קמח וכל ש עברו
שלישים יום בנדאי אינו מחמיץ ועי"ש שפסק דאין צריך לשער רק פנגד מעט הקמח
משמע דהסובין אינו אף גוקשה אמנם בס' תס"ה בטורי זהב ובס' תמ"ז במגן אברהם
משמע דסובין הוי גוקשה ורק מחמש קמח אולי הוי חמץ גמור ובישנות אין חשש קמח
ועיין בית אפרים סי' ל"א פתב להקל באיסור משהו אמנם לדעתי אף להפוסקים דמורסן

אינו מחמיץ כלל זה דוקא בפני עצמו אבל אם הוא עם החטה והחטה נחמצה אף המורסן נחמצה ולכן ל"מ מ"ש דמורסן אינה מחמצת דבסובין מחטים לתותין החשש שמא נחמצו בלתייתה עם החטים אף על פי כן אינם אלא נוקשה ואף דבחמץ בעינו עד שיפסל מאכילת פלב דוקא אם מעיקרא חזו לאדם מה שאין פן הסובין מעולם לא חזו לאדם ואין לומר דבעודה עם החטה ראוי לכוס פדאמרין בשבועות דאף לכוס לא תשיב רק הקמח שבתוכה ולא הקליפה ונמצא דלא הוי רק נוקשה ונוקשה שעבר עליו הפסח מותר החשש שיש עליו קמח בנדאי יש רוב מהסובין נגדו ואף דזה הוי מין בשאינו מינו ואולי מיקרי לח בביב וכיון דאין ששים אסור להשהות ועוד אולי ניפר האיסור מפל מקום הוי ספק אולי יש ששים ולא הוי רק משהו ומשום הכי מותר לאחר הפסח: עתה השגתי ס' יד יהודה להלכות שחיטה להגאון מוהרי"ל לאנדא יצ"ו וראיתי בהשמות בדר קנ"א סוף ע"א שכתב שבספרו להלכות תערוכות בסי' ק"ט סק"א כתב דבקמח פשיט שאינו מנופה יפה מהסובין יש חשש מחמת הסובין מהחטים המצומחים לפי מה שכתב הרב מגן אברהם בסי' תנ"ד שגם הם מחמיצין ושמצא בכתבים שלו שרשם לעיין בפרי מגדים שם שהביא תשובת הרב בית חדש דסובין אינם מחמצים ושצ"ן לעיין בבית אפרים סי' ל"א וכתב שהפרי מגדים מסיק לדינא דהקליפה עבה הנושרת בשעת הפתישה אינה מחמצת וקליפה דקה של חטים חדשות אי אפשר שלא יהא דבק בהם קמח ומחטין ישנות היינו שעברו שלשים יום מהקצירה יש לומר דאין שום קמח נשאר בהם וגם מחדשות קודם יום טוב או בערב פסח דבטל בששים די לשער נגד הקמח לבד ולא בכל הסובין והמורסן ולדעתי אינו פן וכו' והאריה לפלפל בזה בחריפות ובקיאיות פדרפו בקודש וסיים שם בעמוד ג' [בד"ה ומ"ש] פל זה פתבתי לדחות הראיות שהביאו דנדאי באים לידי חימוץ מיהו עם פל זה האמת תורה דרפה דהעיקר כמגן אברהם וחזק יעקב ואלהיו רבה דאף אי נימא דאם הם בפני עצמם אין מחמיצין מפל מקום פל שהם עם הקמח בנדאי מחמיצין גם פן דנדאי אינם פעץ ועפר בעלמא כדכתב הבית חדש בתשובה סי' ק"ז דעם עץ ועפר לא יאכל אדם פת ועם מורסן וסובין אוכלים ולכמה אנשים ערב להם יותר פת מקמח עם הסובין שנקרא ראזיווי מפת מקמח שנקד ממנו פל הסובין וכן לבריאיות הגוף כתב הרמב"ם בהלכות דעות פרק חמישי דין יו"ד דסלת שפפו אותה פל צרפה עד שלא נשאר בה ריח מורסן הוא קשה לגוף ועל פרחין שהם פכל קליפות הפרי דנאכלין עם הפרי ואינם עץ ואפר וכן פירש רש"י בפסחים ד' מ"ב ע"ב מי דחינרא מי סובין וכן אנו רואים בכל יום דאנו מחמיצין בארשט עם סובין ואין נראה דרק המעט קמח שעליהם עושה החימוץ מפל שפן פשהם נילושין עם הקמח ביחד בנדאי גם הם מחמיצים על פן לדעתי העיקר כמו שכתבתי שם דטוב יותר על פסח הקמח הנקי יותר: (כד) גזל חמץ קודם הפסח אם עובר הגזלן או הנגזל בבל יראה הנה הרב גודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' כתב דהגזלן עובר בבל יראה ולא הנגזל פיון שאחריות החמץ על הגזלן אפילו לאונסין לא מבעיא לדעת הסוברים דנפקד שקבל אחריות עובר ולא המפקיד דכמו כן בגזלן ונגזל אלא אף למאי דנקיטינו פדעת הסוברים דעובר המפקיד כמו שכתבו הפוסקים בסוף סי' ת"מ מפל מקום התם היינו טעמא משום דנפקד מושאיל מקום למפקיד והוי ביתו של מפקיד וזה אין שייך בגזלן ואף שכתב הר"ן דלדעת הסוברים דאין המפקיד עובר מפל מקום מדרבנן עובר היינו דוקא במפקיד שבידו לבערו

אָבֵל נִגְזַל שְׂאִין בְּיָדוֹ לְבַעֲרוֹ וְאֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ לְשׁוּם דְּבָר אֵינוֹ חַיִּיב לְבַעַר אֶף מְדַרְבְּנָן אֵלּוֹ תוֹד"ק עי"ש [בד"ה ומ"מ].

[וּלְעֵינֵינוּ אִם נֶאֱסַר הַחֲמִיץ כְּשֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח עֵינֵינוּ לְקַמֵּן בְּסִי' ח' אוֹת ט"ז כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ] וּמִצְאָתִי לֹא חָבַר בְּסִבְרָא זֶה מֵרַ גִּיהוּ מְרַן מוֹהֲרִיט"א בְּסִפְרֵי הַלְכוֹת יוֹם טוֹב בְּפָרֶק חֲמִישִׁי דְּבִכּוּרוֹת סִי' מ"ד ד' ע"ב ע"ד [מְדַפּוּס וּוְאֶרְשָׁא בְּד"ה וְהִנֵּה הַפ"ח] שְׁפָתַב פְּכָל דְּבָרֵי הַנּוֹדֵעַ בִּיהוּדָה וּשְׁנֵי נְבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּסַגְנוֹן אֶחָד וְכֵן דַּעַת מְרַן הַפָּרִי חֲדָשׁ סִי' חֲת"ם ס"ג שְׁפָתַב בְּפִשְׁטוּת דִּהֲנִגְזַל לֹא עָבַר אֲלָא הַגְּזֵלָן וְהַזְכִּירוּ שֵׁם וּשְׁם בְּדָף ע"ג ע"א הִבִּיא מַה שְׁפָתַב בְּפִשְׁטָה מְקַוְפָצֶת לְקַמָּא עַל ד' צ"ו ע"ב עַל מִתְנִיתִין דְּגֵזֵל חֲמִיץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אוֹמֵר לֹא הָרִי שְׁלָהּ לְפָנֶיהָ בְּשֵׁם הַר"מ מְסַאֲרָקוֹסְטָא דְּגַם הַגְּזֵלָן אֵינוֹ עוֹבֵר וְכַתְּבֵי שְׁדַבְּרִי תַּמּוּהִים דְּנֻדְאֵי הַגְּזֵלָן עָבַר כִּינֹן שֶׁהוּא חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹת וּמְרַן חֲדָשׁ אֲבִיחֲזִיק בְּרַכָּה סִי' תַּמ"ח אוֹת יו"ד הִבִּיא סְבֵרַת הָרַב נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה דִּהֲנִגְזַל אֵינוֹ עוֹבֵר וְסִיִּים וְעֵינֵינוּ בְּא"ז קַמָּא לְד' צ"ו ע"ב בְּשֵׁם הַר"מ מְסַאֲרָקוֹסְטָא ע"כ וְכֹנְנִתוֹ לְסִיִּיעוֹ בְּמַקְצֵת מְדַבְּרֵי מוֹהֲר"ם בְּדִין נִגְזַל מִיָּהָ דְּאֵינוֹ עוֹבֵר וְהָרַב אֲבָנִי שֶׁהֵם בְּנִימוּקִי לְסִי' תַּמ"ח מְסִיק בְּצ"ע דְּבָרֵי הַר"מ הַנֶּז"ל וּשְׁם הַזְכִּיר דְּבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִי לְפָרֶק פֶּל שְׁעָה שְׁפָתַב פְּדַבְּרֵי הַפ"ח [דְּנֶאֱסַר הַחֲמִיץ גַּם לְמִי שְׁלֹא עָבַר בְּבֵל יִרְאָה כְּמוֹ שְׁפָתַב הַר"ן וְכַתְּבֵי הָרַב פָּרִי חֲדָשׁ רְאִיָּה לְזֶה מַהִּיא דְּגֵזֵל חֲמִיץ וְכו' דְּאוֹמֵר לֹא הָרִי שְׁלָהּ לְפָנֶיהָ שֶׁהַרְמַב"ן גַּם כֵּן הִבִּיא רְאִיָּה זֶה] וְעֵינֵינוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ן וּמְפֹנְרֵשׁ יוֹצֵא מְדַבְּרֵי קְדָשׁוֹ דִּהֲנִגְזַל עָבַר בְּבֵל יִרְאָה וְלֹא הַנִּגְזַל עי"ש וּלְפִי מַה שְׁפָתַב הַר"ן בְּמַפְקִיד שְׁקַבֵּל אַחֲרֵיּוֹתוֹ הַנֶּפְקֵד דְּמְדַרְבְּנָן מִיָּהָ הַמַּפְקִיד חַיִּיב בְּבִיעוּר וְלִכְּנֹן אֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח אִם כֵּן הַרְמַב"ן דְּמוֹכִיחַ מְדִין גֵּזֵל חֲמִיץ וְכו' דְּאֶף דְּלֹא עָבַר פְּכָל אֲסוּר הַחֲמִיץ אַחַר הַפֶּסַח צָרִיךְ לוֹמַר שְׁסוּבֵר דְּגַם מְדַרְבְּנָן אֵינוֹ חַיִּיב בְּבִיעוּר מְטַעַם שְׁפָתַבו לְחַלֵּק בְּזֶה הַרְבָּנִים נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה וּמוֹהֲרִיט"א הַנֶּז"ל דְּלֹא דְּמִי לְמַפְקִיד דְּזֶה אֵינוֹ בְּיָדוֹ פְּכָל גַּם הָרַב מְשַׁנֵּת ר' אֱלִיעֶזֶר ח"ב סִי' ח"י פְּתַב דְּכִמוֹ זֶר נִחְשָׁב סְבֵרַת הַר"מ מְסַאֲרָקוֹסְטָא דְּנֻדְאֵי הַגְּזֵלָן עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאָה וְכֵן פְּתַב הַפָּרִי חֲדָשׁ וְכו' עי"ש: הֵן אֲמַת דִּישׁ לְפַקְפֵּק דְּנֵהִי נֻדְאֵי מְסַתְבְּרָא כְּמוֹ שְׁפָתַבו הַרְבָּנִים נוֹדֵעַ בִּיהוּדָה וּמוֹהֲרִיט"א דְּבִנְגְזַל אֵין לוֹמֵר דְּחַיִּיב בְּבִיעוּר מְדַרְבְּנָן שְׁהָרִי אֵינוֹ בְּיָדוֹ כִּי אִם בְּיַד הַגְּזֵלָן וְאִיךְ דְּחַיִּיבוּהוּ חֲזו"ל לְבַעַר מְכָל מְקוֹם נִימָא דְּחַיִּיב לְבַטְלוֹ מְדַרְבְּנָן דְּכִי הִיכִי דְּבַמְפְקִיד דְּסַמִּיָּה בִּידִיָּה לְבַעֲרוֹ חַיִּיבוּהוּ לְבַעַר מְדַרְבְּנָן הִיכִי נְמִי בְּנִגְזַל דְּסַמִּיָּה בִּידִיָּה לְבַטֵּל נִימָא דְּחַיִּיבוּהוּ רְבָנָן לְבַטְלוֹ וְכֵן רְאִיתִי לְהָרַב אֲבָנִי שֶׁהֵם בְּסִי' ת"מ שְׁפָתַב דְּחַיִּיב הַנִּגְזַל לְבַטֵּל מְדַרְבְּנָן מְשׁוּם שְׁמַאיחֲזִיר לֹא הַגְּזַב הַחֲמִיץ בְּפֶסַח וְדַעַתִּיהָ עֲלוֹנָה וְהִבִּיא שְׁכֵן פְּתַב הַרְמַב"ן לִיקוּטִי לְפ"ק דְּפֶסַחִים דְּבִנְפֵלָה עָלָיו מְפֹנְלֵת צָרִיךְ בְּיָטוּל מְדַרְבְּנָן שְׁמַאי יְפִנָּה הַגֵּל וְדַעַתוֹ עַל הַחֲמִיץ אֲבֵל מְדַאֲוִרִיָּתָא הָרִי הוּא כְּמִבּוֹעַר עי"ש וּלְפִי הַנֶּרְאָה נְעֵלָם מְמַנּוּ שְׁכֵן דַּעַת רִש"י וְהַר"ן בְּהִיא דְּנִפְלָה עָלָיו מְפֹנְלֵת דִּהֲבִיטוּל הוּא מְדַרְבְּנָן עֵינֵינוּ לְהַרְבָּנִים בְּב"ח סִי' תַּג"ל ס"י וּבַמַּג"א ס"ק י"ז וּבַחֲקַי יַעֲקֹב שֵׁם וְיִישׁ חוֹלְקִים וְסוּבְרִים דִּהֲבִיטוּל דְּמְפֹנְלֵת הוּא מִן הַתּוֹרָה וְאִם כֵּן לֹא נִפְלֵאת לוֹמֵר פְּדַבְּרֵי הָרַב אֲבָנִי שֶׁהֵם דְּחַיִּיב הַנִּגְזַל לְבַטֵּל מִיָּהָ מְדַרְבְּנָן וּבְזֶה הִנֵּה נִרְאָה לִינִישׁב תַּמִּיהַת מְרַן מוֹהֲרִיט"א שֵׁם עַל הַר"ן שֶׁהִבִּיא רְאִיָּה דְּחֲמִיץ שְׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֲסוּר אֶף לְמִי שְׁלֹא עָבַר עָלָיו עַל כֵּל יִרְאָה מַהִּיא דְּחֲמִיץ שֶׁל עוֹבֵר עָבִירָה דְּטַעַמָּא שֶׁהוּן מְחַלִּיפִין הָא לֹא הִיכִי אֲסוּר וְאֲמַאי לֹא הִבִּיא מְשַׁנֵּה עֲרוּכָה גֵזֵל חֲמִיץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אוֹמֵר לֹא הָרִי שְׁלָהּ לְפָנֶיהָ דְּשִׁמְעִינוּ מִיָּהָ דְּאֶף דְּלֹא עָבַר הַנִּגְזַל נֶאֱסַר עָלָיו מְשׁוּם שְׁעָבַר הַגְּזֵלָן

ונדחק לומר דהיה אֶתְיָא כר"י דחמץ אחר הפסח אסור מן התורה עיש"ב [והמגיה לס' אבני שהם בסי' תמ"ח פתב על דבריו ועין רואה להרמב"ן בליקוטיו שהביא ראיה זו ואם כן אין מקום לתירוץ ע"כ ולא ידעתי מאי פעי בזה דמין מוהריט"א לא פתב דליפא מאן דאמר דהיה כר' שמעון אלא פתב ליישב דעת הר"ן דמשום דיש לדחות דהיה אֶתְיָא פרבי יהודה משום הכי לא אייתי מינה] ולפי האמור ניחא דהר"ן סובר דכמו שפסקדון חייב בביעור מדרבנן ואם לא ביער אסור אחר הפסח הכי נמי בנגזל חייב לבטל מדרבנן ואם לא בטל אסור אחר הפסח ואם כן הא דגזל חמץ ועבר עליו הפסח דאסור יש לומר דהיינו משום דלא בטל דמסתמא לא אסיק אדעתיה לבטל חמץ שנגזל ממנו ומה גם דלשון הביטול כל חמירא דאיפא ברשותי וזה אינו ברשותו אהכי אסור כיון דעבר אדרבנן מיהא כמו במפקיד אבל כל שלא עבר כלל אמין לה אָנָא דלא נאסר למי שלא עבר משום הכי לא הביא ממתניתין דגזל חמץ וכו' זה היה נראה לכאורה אלא דלפי מה שפתב באבני שהם בכונת הש"ס בד"ס ע"ב דמשום דחייב בביטול מדרבנן הוא דמיאש וכן פתב במשנת ר' אליעזר הג"ל אם כן שמעת מינה דפשיטא ליה להש"ס דודאי מבטל ליה ואם כן לא עבר תו אפילו אדרבנן ובכל זאת אסור לנגזל שפיר מצינו למילף מינה [אי מוקמינן הא מתניתין כר' שמעון] דאף שלא עבר כלל אסור לו מפני מי שעבר עליו וק"ל: ובשו"ת בית שלמה סי' ס"ב מסכים הולך לדעת הרב נודע ביהודה הג"ל דהגזלן עובר בכל יראה ולא הנגזל והביא דברי הרמב"ן בליקוטיו הג"ל וכתב שרוח ה' דבר בהג' תוה"ש סי' ו' שפיננו לדעת הרמב"ן שמוכח מהו דגזל חמץ וכו' דאף באונס קנסו והאחרונים דחו דבריו דהתם משום לתא דגזלן הוא ונהרי מפורש בדברי הרמב"ן הפך דבריהם אלא שמה שהיקל בתוה"ש בצירוף ביטול וגם אונס הוא תמוה דהא בגזל חמץ עדיף מביטול דהא הנגזל פשיטא דאין צריך לבטל ולא עבר אב"י וגם הערמה רחוק לומר בזה וגם אונס הוא על הביעור ואפילו הכי קנסו אלא מוכח דלא חלקו חכמים בזה ואונס בצירוף ביטול גם כן לא מהני עכ"ד ונראה דמאי דפשיטא ליה דאין צריך ביטול אפילו מדרבנן הוא מוכרח מדברי הרמב"ן שהרי הביא שם בשם הרמב"ן שפתב בדברי הר"מ גבי מקפיד דאף שאינו עובר בכל יראה מן התורה חייב מדרבנן ואסור אחר הפסח ואם כן אי סבירא ליה דהנגזל חייב בביטול מדרבנן איך מוכיח דאף דלא עבר כלל אסור החמץ שאני הכא דעבר אדרבנן דהצריכוהו ביטול ולא ביטל וזה דלא פדעת הרבנים משנת ר' אליעזר ואבני שהם הג"ל שפתבו דחייב הנגזל לבטל מדרבנן אף גם זאת ראיתי שהרב מקור חיים סי' תמ"ח סק"ט בבבאוריים [בד"ה אכן וכו'] גם הוא פתב דהנגזל אינו עובר בכל יראה והוסיף דגם לבטל אינו צריך וגם אינו מועיל ביטול דקי"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואם כן כמו שלאחר שיש אינו יכול לבטל לפי שאינו ברשותו כמו כן הנגזל אינו יכול לבטל דגם כן אינו ברשותו עי"ש הרי אסברה לן דאין שום סבא לומר דחייב לבטל מאחר דהביטול אינו מועיל כלום כיון שאינו ברשותו והרב מים חיים רפפורט סי' ה' פתב גם הוא דהנגזל אינו עובר בכל יראה ומה שאסור החמץ אחר הפסח הוא משום לתא דהגזלן עי"ש וכבר פתב הרב בית שלמה דמפורש בדברי הרמב"ן דהוא משום לתא דנגזל דאף דלא עבר בכל יראה כן הוא דין חמץ שעבר עליו הפסח דאסור אפילו לא עבר על כל יראה בין באונס בין בשוגג וכו' ושם [במ"ח]

סי' ו' [ד"ה ו'אעו] כתב כמו שכתב הרב מקור חיים לענין ביטול דכיון שביטול מדין הפקר הוא לא מהני מה שיבטל הנגזל או הנגזל וכן כתב הרב עמודי אור סי' י"ז דלפי מה שכתב הרב מחנה אפרים בדיני הפקר סי' ז' דאין הנגזל יכול להפקירו נלמוד דהוא הדין דאין יכול לבטלו ושכן מבואר בכל האחרונים ולפי הנראה נעלם זה מהרב שואל ומשיב במהדורא תניינא חלק ד' סי' יו"ד בדרך ד' ע"ד שכתב דביטול מהני אף שאינו ברשותו כמו בכל חמץ שאינו ברשותו ומועיל ביטול עי"ש ומלבד שלא ראה שאין פן דעת רבני האחרונים הנ"ל אף גם זאת במחכתה"ר מה שמדמה זה לכל חמץ דעלמא דמהני ביטול אף שאינו ברשותו הם דברים תמוהים לדעתי הקצרה דכל חמץ דעלמא מה שאינו ברשותו הוא משש שעות ולמעלה פדאמר ר' אליעזר שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב פאליו הם ברשותו בור וכו' וחמץ משש שעות ולמעלה אבל קודם לכן הרי הוא ברשותו וביטול אינו מועיל אלא קודם זמן איסורו ואז הוא ברשותו ואדרבא ממקום שפא ללמוד דמועיל ביטול אף שאינו ברשותו משם מוכח בהיפוך שהרי לא מהני הביטול אלא קודם זמן איסורו ודברי הרב צ"ע: הן אמת שכתבו רבני האחרונים בשם מרן הבית חדא בתשובה סי' כ"ד דהפקר מהני לדבר שאינו ברשותו ונחלקו בדעתו אם דוקא בביטול חמץ הוא שסובר פן או דבכל הפקר דעלמא נמי סובר דהפקר מהני לדבר שאינו ברשותו דכולי עלמא מיהא בחמץ סובר הרב בית חדש דמהני ביטול לדבר שאינו ברשותו וזה פדעת הגאון שואל ומשיב הנ"ל אף מלבד שסברת הבית חדש אינה מן ספמת והגאון מים חיים שם בסי' ו' תמה על ראיתו מדברי הרא"ש וגם כתב שנעלם ממנו דברי התוספות בבבא קמא ד' ס"ט ד"ה צנועין ועוד דבשואל ומשיב מהדורא קמא ח"ב סי' ס"ז דף כ"ט סוף ע"ג כתב ועיין פרי מגדים סי' רמ"ד דמפקיר הפקס והפקר מועיל בדבר שלא פא לעולם וזה תמוה דאף דהבית חדש כתב פן מבואר בסוגיא דצנועין ד' ס"ח דלא מהני הפקר בדבר שאינו ברשותו ועיין קצות החשן סי' רי"א ובתשובה הארכתי ליישב דברי הבית חדש אבל לא קניימא לן פן לדינא עכ"ל הרי דנקיט דלא פהרב בית חדש והפקר אינו מועיל לדבר שאינו ברשותו ומשמעות דבריו הוא שגם לביטול חמץ סובר דלא מהני לדבר שאינו ברשותו ואי הכי הני מילי דמר סתראי נינהו ועיין במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת ה"ה אות ק' בשדי חמד ח"א ולקמן בסי' ח' אות ס"ז הבאתי דברי הגאון מוהר"ם שי"ק בסי' רי"ט לענין אם יכול הלנה לבטל חמצו ממנושפן ועיין בקונטרס פאת השנה במערכה הנ"ל אות י"ד: וראיתי להרב שואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"א סי' של"ב שכתב בענין זה ראשי פרכים בקיצור וז"ל דברי הרב נודע ביהודה שהביא הנה בליקוטי הרמב"ן מבואר דלא פהרב נודע ביהודה ואסור לכל העולם אף שלא עברו על כל יראה ועיין בשיטה מקובצת ב"ק צ"ז ובמהריט"א בבכורות עכ"ל והייתי מבין בדעתו דאף דחולק על הרב נודע ביהודה וסובר דהחמץ אסור לכל העולם מפל מקום בזה מודה לסברת הרב נודע ביהודה דאין הנגזל עובר וכדמוכח ומתבאר פן גם מדברי הרמב"ן בליקוטיו הנ"ל וציונו לדברי מוהריט"א פונתו לרמזו דחולק שם על מה שכתב בשיטה מקובצת בשם הר"מ מסארוקוסטא אף ראיתי אליו עוד שם בח"ג סי' ל"א שהאריך מאד בענין זה וכתב דיש להוכיח מש"ס דב"ק ד' ס"ו ע"א דהנגזל עובר בכל יראה מדהקשה ר"י לרבה מהא דגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר הרי שלף לפניה ואי סלקא דעתך יאוש קונה מפי מטא עידן

איסורא איניאש מינייה ממנא מעלייא בעי שלומי ומשני זה מתניאש וזה אינו רוצה לקנות
א"כ פיון שהגזלן אינו רוצה לקנות בפסח שוב הוי של הגזל ועדיף מפקדון דזה ודאי
ברשות הגזל הוא פיון דזה אינו רוצה ממילא הוי ברשות הגזל אף דהגזלן
תיבבאחריות מ"מ הוי פקדון שקבל עליו אחריות דקי"ל דהמפקיד עובר כמ"ש בסי'
ת"מ ס"ד וה"ה פאן והיה יכול להקדישו גם כן אי לאו משום איסור חמץ פיון דזה אינו
רוצה לקנותו הוי פשלו ועבר על כל יראה וז"ב לדעתו ושינה ושיילש כן דהדין אמת
דהגזל עובר בכל יראה וכתב שבזה נסתר כל בנין הנו"ב שחידש דמותר החמץ להגזל
וכו' ונרגש מדברי הרמב"ן בליקוטיו שכתב דאין הבועלים עוברים בכל יראה ופירש
דכונתו פשלו החמץ אינו עובר וכיון שחל עליו חובת ביעור דעובר על כל יראה אי
לא ביטלו העמידו תקנתם שהחמץ אסור ושם בע"ד רצה לומר דדוקא לרבה דאמר זה
אינו רוצה לקנותו הוא דיש ללמוד דהגזל עובר בכל יראה אבל לר"י דקי"ל פנתיה לא
אמרינן הכי ושוב דחה דלא מיסתברא דפליגי בהכי ולכן הדין אמת דהגזל עובר בכל
יראה ושם ד' כ"ו ע"ד [בד"ה וכו'] הביא מ"ש בשמ"ק לקמא צ"ו ע"ב בשם הר"מ
מסארקוסטא ה"ל וכתב שדבריו תמוהים דנהי דהגזל י"ל דאינו עובר דהוא אנוס אבל
הגזלן למה לא יעבור וכתב שפבר העיר בזה מוהריט"א וכו' אלו תוד"ק עיש"ב.

והנה מ"ש דהוי פקדון ועדיף וכו' פבר דחו זה הנודע ביהודה ומוהריט"א דשאני פקדון
דהנפקד מושאיל מקום למפקיד מה שאין כן בגזלן דלא שייך לומר כן והוא עצמו
במהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז ד' ס"ו ע"ב [ד"ה אף] כתב לחלק בנושאים על פי טעמו של
הרא"ש בפקדון עי"ש וצריך לומר שסובר דכיון דאינו רוצה לקנותו מושאיל מקום
להגזל ומכל מקום דברי הרמב"ן לפי פשוטן מורים פדעת כל הרבנים ה"ל דסברי
דהגזל אינו עובר בכל יראה ועיין עוד בנודע ביהודה מהדורא תניינא בריש סי' ע"א
ובשו"ת עין יצחק להגאון מקאנונא יצ"ו בסי' כ"ב ענף ב' אות ה' כתב דהעיקר פהנודע
ביהודה דאין הגזל עובר בכל יראה לפי שאינו ברשותו להקדישו ולהקשה גם
הוא על סברת הר"מ מסארקוסטא שבשיטה מקובצת ה"ל דאין הגזלן עובר בכל יראה
וכו' ויישב דבריו קצת עי"ש והבאתי תוך דב"ק לקמן בסי' ח' אות ט"ז בד"ה ובשו"ת
עין יצחק]: והנה בעיקר הדין דאומר הגזלן להגזל הרי שלף לפניה משמעות לשון הש"ס
והפוסקים הוא דדוקא פשעבר עליו הפסח הוא דיכול לומר לו כן אבל בתוך הפסח אינו
פוטר עצמו במה שיאמר לו הרי שלף לפניה וכן כתב הרב חק יעקב בתשובתו שפסי'
תמ"ג סק"ו דבתוך הפסח שהכל מצווין לבערו אינו יכול לומר לו הרי שלף לפניה והרב
מים חיים ראפפורט בסי' ח' [בד"ה שוב] כתב דהרב קצות החשן בסי' שס"ג השיג על
הרב חק יעקב בזה והוא הכריע דאם תבעו בתוך הפסח יכול לומר לו הרי שלף לפניה
ואם לא תבעו בתוך הפסח אין יכול להחזיר לו בתוך הפסח עי"ש והרב נודע ביהודה
במהדורא קמא א"ח סי' כ' [בד"ה ואמנם קשה עלי] כתב דאפילו בפסח יכול לומר לו
הרי שלף לפניה כמו שאומרים בכל איסורי הנאה דאורייתא ולא נחית לחלק דשאני
חמץ דהכל מצווים לבערו ועיין בנודע ביהודה תניינא סי' ס"ה בהשגת הרב המשגיג אות
ט' ובתשובת הרב המחבר אות ט' והרב בית מאיר בא"ח סי' תמ"ג כתב דיכול לומר לו
הרי שלף לפניה אף בתוך הפסח ומה שאמרו בש"ס גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו
הרי שלף לפניה אין הפונה שעברו ימי הפסח אלא רוצה לומר שהגיע שעת האיסור ומה

שְׁפֹתַי הָרַב חָק יַעֲקֹב לְחַלֵּק בְּזֶה מִטַּעַם שֶׁהִפְלִי מְצוּיִים לְבַעֲרוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל לִר' אֱלִיעֶזֶר
 בֶּן יַעֲקֹב יוֹכִיחַ אֶף דָּגַם שֵׁם אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ הִפְלִי מְצוּיִים לְבַעֲרוֹ עִי"ש וְסִפֵּר קְצוֹת הַחֲשׁוֹן
 אֵין מְצוּי אֲצִלִּי וּמִמָּה שֶׁפֹּתַי בְּשִׁמּוֹ הָרַב מִיָּם חַיִּים הַנִּ"ל הֵייתִי סְבוּר דְּהַקְצוֹת הַחֲשׁוֹן חוֹלֵק
 עַל הַחֵק יַעֲקֹב בְּדִין אֶף מִמָּה שֶׁפֹּתַי הָרַב עֲמוּדֵי אוֹר סִי י"ז שֶׁהִבֵּאתִי לְקַמֵּן בָּאוֹת ט"ל
 נִרְאֶה דְּהָרַב קְצוֹת הַחֲשׁוֹן אֶף שֶׁהִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי הָרַב חָק יַעֲקֹב מִכָּל מְקוֹם בְּמִסְקִנְתּוֹ מִיִּישָׁב
 דְּבָרָיו עִי"ש וְכַתֵּב בְּעֲמוּדֵי אוֹר דְּדִין זֶה דְּאוֹמְרִים לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ לִיתִיָּה בְּגִזְלוֹן נְכָרִי
 וְעִינֵי וַיִּתְּ רַעְיוֹן ח"ב סִי י"ב אוֹת י"ד דְּמִתְרַץ דַּעַת הַח"י בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת עִי"ש ה': וְנִפְקֵד
 שְׁהִיָּה צְרִיף לְמַפּוֹר הַחֲמִץ הַמְּנֻפֵּק אֲצִלוֹ וּפְשַׁע וְלֹא מְכָרוֹ פֹתַי הָרַב חָתַם סוֹפֵר בְּסוֹף סִי
 ק"ה דִּיכּוֹל לֹאמַר לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ וְלֹא דוֹקָא כְּשֶׁהוּא בְּעֵין הוּא דִּיכּוֹל לְפִטוֹר עֲצָמוֹ
 בְּאַמְרָן לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ אֲלֵא אֶף אִם נִגְנַב מִמֶּנּוּ וְלִיתִיָּה בְּעוֹלָם וְאֶפְּלוֹ עַל יְדֵי פְשִׁיעָה
 פְּטוֹר מִשׁוּם שְׁהִיָּה יְכוֹל לֹאמַר לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ וְלֹא מִיָּדֵי אֶפְסוּדִיָּה עִי"ש וְהֵא דְּאִמְרִינֵן
 בְּבָבָא קַמָּא ד' צ"ח ע"ב אָמַר רַבָּה גִּזְלַת חֲמִץ לְפָנֵי הַפֶּסַח וְבָא אַחַר וּשְׁרָפוּ וְכוּ' לְאַחַר
 הַפֶּסַח בְּאִנּוּ לְמַחְלוֹקֶת וְכוּ' אִינוּ סוֹמֵר סְבָרַת הָרַב חָתַם סוֹפֵר כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאֵר לְמַעֲיָין שֵׁם
 וּמִדְּבָרֵי הָרַב מִתְּצִית הַשֶּׁקֶל בְּסִי ת"מ סק"א מִשְׁמַע לְכַאוּרָה שְׁאִינוּ סוֹבֵר כְּדַעַת הָרַב
 חָתַם סוֹפֵר אֲלֵא כָּל שְׂאִין הַחֲמִץ בְּעֵין אִינוּ פּוֹטֵר אֶת עֲצָמוֹ בְּמָה שְׁהִיָּה יְכוֹל לֹאמַר לוֹ הָרִי
 שְׁלֵף לְפָנֶיךָ וַיֵּשׁ לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאִים עִי"ש: כה) נְכָרִי שֶׁהִפְקִיד חֲמִצּוֹ בִּיד יִשְׂרָאֵל וְחִיִּיב מְעוֹת
 לְהַנְפִּיק דְּכִשְׂיָאֵבַד הַחֲמִץ לֹא יִשְׁלַם לוֹ חוֹבוֹ מִיְקָרֵי אַחֲרֵיאוֹתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְחִיִּיב לְבַעַר כֹּן
 פֹּתַי הָרַב מְקוֹר חַיִּים בְּסִימָן ת"מ וְלִדְיָדֵי צ"ע בְּדִין זֶה דְּנִרְאֶה לִי דְלֹא אִמְרִינֵן גּוֹרֵם לְמִמּוֹן
 כְּמִמּוֹן דְּמִי אֲלֵא הֵיכָא דְּאִי מְגַנֵּיב אוֹ מִתְּאֲבִיד בְּעֵי לְשִׁלוּמֵי מִבֵּיתוֹ וְכוּ' אֲבָל אִם כְּבָר נִתֵּן
 מְעוֹתָיו בְּתוֹרַת הַלְוָאָה לְנְכָרֵי דְּאִי מִיְגַנֵּיב יֵאבֵד מְעוֹתָיו וְלֹא יִשְׁלַם לוֹ לֹא מִיְקָרֵי זֶה גּוֹרֵם
 לְמִמּוֹן דְּמְעוֹתָיו כְּבָר נִתְּנוּ לְהוֹצָאָה וְאִיבּוּד מְעוֹתָיו שֶׁכְּבָר אִינָם בְּרִשׁוֹתוֹ לֹא הָיִי גּוֹרֵם
 לְמִמּוֹן דְּשִׁיעֲבוּדָא בְּעִלְמָא אִית לִיה לְנְכָרֵי דְּמִלְוָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה וְהֵא דְּאִמְרִינֵן בְּפִסְחִים
 ד' ל"א דִּישְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְנְכָרֵי עַל חֲמִצּוֹ לְמֵאן דְּאָמַר יִשְׂרָאֵל מִנְכָרֵי לֹא קָנָה מִשְׁכּוֹן אִינוּ
 עוֹבֵר עָלָיו אִפִּי בְּהִרְהִינוּ אֲצִלוֹ וְכַתֵּב בְּעַל הַמָּאוֹר וְהֵרָא"ש דְּמִיְרִי שְׁלֵא קִבֵּל עָלָיו
 אַחֲרֵיאוֹת הֵא אִם קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיאוֹת עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה מִטַּעַם קִבֵּלַת אַחֲרֵיאוֹת אֶף שְׂאִין
 הִישְׂרָאֵל צְרִיף לְשַׁלֵּם מְעוֹת מִבֵּיתוֹ רַק שְׂיָאֵבַד חוֹבוֹ שֶׁהִנְכָרֵי לֹא יִשְׁלַם לוֹ יֵשׁ לֹאמַר דְּהָתָם
 מִשׁוּם דְּמִסְתְּמָא הַמְּשָׁכּוֹן שְׁנָה יוֹתֵר מִפְּדֵי חוֹבוֹ וְכִשְׂיָאֵבַד יִצְטָרֵף הִישְׂרָאֵל לְשַׁלֵּם הַמּוֹתֵר
 מִבֵּיתוֹ מִשׁוּם הַכִּי הוֹצֵרְכוּ לֹאמַר דְּמִיְרִי דְּהִישְׂרָאֵל לֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיאוֹת אֵלוֹ תְּנִירָף דְּבָרֵי
 הַגָּאוֹן עוֹנֵג יוֹם טוֹב בְּסוֹף סִי כ"ה [ד"ה מִיָּהוּ] וְכַדְבָּרָיו כְּתִב בְּקִיצוֹר הַגָּאוֹן מוֹהֵר"י
 יוֹסְקֵי הִבִּיא דְּבָרֵי הָרַב אֲגוּנַת אֲזוּב מִדְּבָרֵי ד' ה' ע"ב אוֹת ב' וְהִבֵּאתִי דְּבָרָיו לְקַמֵּן סִי ח'
 אוֹת י"ג סְעִיף קָטָן י"ז [אָמַר הַמְּחַבֵּר כָּל הַפְּתוּב בְּעֵינֵי זֶה נִדְפַס בְּסִפְרֵי שְׂדֵי חֲמַד ח"א
 בְּחֻלֵּק דְּבָרֵי חֲכָמִים סִי ק"ד וְעַל דְּבָרֵי הָרַב עוֹנֵג יוֹם טוֹב שֶׁהִבֵּאתִי כְּנִז"ל פֹּתַי לִי הָרַב
 הַג' שְׁמוּאֵל פִּנְחָס מו"ץ בְּרוֹנְאָצֵק יצ"ו שֶׁבְּתוֹמִים סִי ע"ב ס"ק י"ג אִיתָא לְהִפְּסָה עַכ"ד]:
 וְעַל פִּי זֶה נִרְאֶה לִיִּישָׁב קוֹשִׁיָּת הַגָּאוֹן קָרְבַן נִתְּנָאֵל עַל מָה שֶׁפֹּתַי הֵרָא"ש בְּפָרֵק כָּל שְׁעָה
 סִי יו"ד דְּנְכָרֵי שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצּוֹ וְהִרְהִינוּ אֲצִלוֹ.

אִם לֹא אָמַר לוֹ מַעֲכָשְׁיוֹ לֹא קָנִי לִיה נְכָרֵי וְקָם לִיה בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאָסוּר וְהִקְשָׁה עַל זֶה
 דְּאֶף אִם לֹא קָנָה הַנְּכָרֵי מִכָּל מְקוֹם כִּינּוֹן דְּאִם אֲבֵד הַמְּשָׁכּוֹן אֲבָדוּ מְעוֹתָיו אִם כֹּן חֲשִׁיב
 הַנְּכָרֵי שׁוֹמֵר שְׂכָר מִצַּד זֶה וְהֵרָא"ש פֹּתַי בְּפָרֵק א' דְּמִיְקָרֵי חֲמִצּוֹ כְּשֶׁנֶּעֱשֶׂה שׁוֹמֵר שְׂכָר

עָלְיוֹ וְתִירָץ דְּדוֹקָא בְּיִשְׂרָאֵל שְׁקִיבֵל אַחֲרֵי עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי הוּא דְחָשִׁיב שֶׁל יִשְׂרָאֵל
לְחוּמְרָא אֲבָל נְכָרִי מִיִּשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ הֵנִי שׁוֹמֵר שְׁכָר מִכָּל מְקוֹם לֹא קִנִּי וּמִיָּקָרִי גַם כֵּן
חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִסּוּר ע"כ וְזֶה דוֹחֵק לְעֵינָיו דַּעֲתֵי דְמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים הוּא דְעַל
יְדֵי קִבְלַת אַחֲרֵי חָשִׁיב שֶׁל מִן הַתּוֹרָה וְאִם כֵּן אֵין לְחַלֵּק בֵּין חוּמְרָא לְקוֹלָא אֲדָּהּ לְפִי
מָה שְׁפָתַיב הָרַב עֲוֹנָג יוֹם טוֹב נִיחָא דְהֶאֱחָרִיּוֹת שֶׁל הַנְּכָרִי שֶׁהוּא מְצַד שְׂיֵאבֵד חוֹבוֹ לֹא
חָשִׁיב כְּשֶׁלּוֹ פִּינּוֹן שְׂאִינוֹ צָרִיף לְשֵׁלֵם הוּא מְפִיסוֹ וְאִף אִם יִהְיֶה הַמְשָׁפּוֹן שְׁוֹה יוֹתֵר מִלְּבַד
שְׂאִינוֹ חָיִיב לְשֵׁלֵם הָעוֹנָדָף אֲלֵא בְּדַפְרִישׁ וְעִי"ש בְּקִרְבֵּן נִתְנָאֵל וְעוֹד אִף אִי פְרִישׁ הִנֵּה לֹא
הֵנִי אַחֲרֵי אֲלֵא עַל הָעוֹנָדָף אֲבָל לֹא כִּנְגָד חוֹבוֹ וְהֵנִי בְרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאִסּוּר: [אֲמַר הַמְחַבֵּר
עַל דְּבָרִים אֵלוֹ פָּתַח לִי הָרַב הַג' מְנַחֵם נַחוּם גָּאֲלֵאנְטִי אַבְד"ק זֵאלֵאט אֲפֵאֲלֵיִיא יצ"ו וְנ"ל
נְפִלְאִתִּי מְאֹד עַל כ"ג דְּנֻדָּי הָא דְעַל יְדֵי שְׁקִיבֵל עָלְיוֹ אַחֲרֵי חָשִׁיב כְּשֶׁלּוֹ לְעֵבּוֹר עָלְיוֹ
הוּא דוֹקָא בְּחִמְץ דְּגִלִּי קִרָּא דְלֹא יִמְצָא דְגוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דְּמִי וּמְצוּי אֲצֵלוֹ קִרְיָנָן
כְּמִבְּנֹאֵר בִּש"ס פְּסָחִים וְזֶה לֹא שְׂיִיף אֲלֵא בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְגַבִּי עֲכוּמ"ז וְעוֹד דְּאֲפִילוֹ אִם
יִשְׂרָאֵל קוֹבֵל אַחֲרֵי עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ שְׁנִיחָם עוֹבְרִים בְּכָל יִרְאָה דְּבִשְׁבִיל
זֶה שְׁקִיבֵל אַחֲרֵי לֹא נַעֲשֶׂה כְּשֶׁלּוֹ לְגַמְרִי רַק שֶׁהוּא עוֹבֵר גַּם כֵּן בְּכָל יִרְאָה אֲבָל זֶה
שְׁהַחֲמִץ הוּא שֶׁלּוֹ בְּנֻדָּי עוֹבֵר וְדְבָרֵי הַקִּרְבֵּן נִתְנָאֵל טוֹבִים וּמְרֻנּוּחִים וְאִינָם מִהַדוּחֵק גַּם
הָא דְמִשְׁמַע מְדַבְרֵי קְדֻשׁוֹתָם בְּאֵמַת קִיבֵל הַנְּכָרִי אַחֲרֵי עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִינוֹ חָיִיב
יִשְׂרָאֵל לְבַעַר חֲמִצּוֹ נְפִלְאִתִּי מְאֹד דְּאִינוֹ נִרְאָה כֵּן מְדַבְרֵי כָּל הַפּוֹסְקִים וּבְהַדְיָא מְבֻנָּאֵר
בְּדַבְרֵי הַגְּאוּנִים שְׁפָתַיב דָּאֵם חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְוַנַּח אֲצֵל נְכָרִי וְהַנְּכָרִי קִיבֵל אַחֲרֵי
דְּאִין הִישְׂרָאֵל עוֹבֵר עָלְיוֹ מִהָא דְמְכִילְתָּא בְּבִתְיָכֶם וְאִם אִיתָּא לָמָּה לִי שְׂיִיחָה הַחֲמִץ מְוַנַּח
אֲצֵל עֲכוּמ"ז בְּבִיתוֹ וְלִהְתִּיר מִהָא דְבְּבִתְיָכֶם הָא הַנְּכָרִי קִיבֵל אַחֲרֵי עַל הַחֲמִץ
אֲלֵא וְדָא דְקִבְלַת אַחֲרֵי שֶׁל הַנְּכָרִי אִינוֹ מוֹעִיל אֲלֵא אִם מְוַנַּח אֲצֵלוֹ וְגַם בְּזֶה לֹא פְּסִקִּינָן
כְּהַגְּאוּנִים כְּמִבְּנֹאֵר בִּש"ע ס' ת"מ עכ"ד יצ"ו]: וְהִנֵּה הָרַב מְקוֹר חָיִים לְפִי סְבָרְתוֹ הַנְּ"ל
הַמְצִיא דִּין חֲדָשׁ בְּמַכִּירַת חֲמִץ דְּמִקְנָה לְהַנְּכָרִי אַגְבִּי קִרְקַע דְּצָרִיף לְמַפְּוֹר לֹו הַחֲדָר
שְׁהַחֲמִץ מְוַנַּח בְּתוֹכוֹ וְאִגְבּוֹ יִקְנֶה לֹו הַחֲמִץ.

וְלֹא סָגִי בָּאֵם יִקְנֶה לֹו הַחֲמִץ אַגְבִּי קִרְקַע אַחֲרֵי שְׂאִין הַחֲמִץ בְּתוֹכוֹ וּבְסִפְרֵי דְרָף פְּקוּדֵיף
בְּמַצָּנוֹת לֹא תַעֲשֶׂה י"א בְּחַלְקֵי הַדִּיבּוֹר אוֹת ב' פָּתַח דְּהֵדִין עֲמוֹ וְכֵן דְּרִישְׁנָא בְּפִרְקָא וְכו'
וְאִנִּי עֲנִי רְאִיתִי בְּכַמְּהַ תְּשׁוּבוֹת מְרַבְּנָן קְדִישֵׁי הַבָּאִים אַחֲרֵי יִצְאוּ עוֹרְרִין עַל דְּבָרֵי הַמְּקוֹר
חָיִים וְלִרְגֵל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי אַעֲתִיק תְּנַרְף דַּב"ק בִּס"ד.

הִנֵּה הַמְּקוֹר חָיִים בִּס' ת"מ בְּפִיאוּרִים סק"ג פָּתַח דְּהַדְעָה שֶׁהוּבָאָה בִּש"ע בְּדִין נְכָרִי
שְׁהַפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְאִינוֹ חָיִיב בְּאַחֲרֵי בְּדִין אֲלֵא שְׁהַנְּכָרִי אֲלֵם וְיִכְפְּהוּ לְשֵׁלֵם
אִם יֵאבֵד חָיִיב לְבַעַר הִיא עֵיקָר וְכָל מָה שֶׁהַקְּשָׁה עַל זֶה הַט"ז י"ל וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין אִם
הַנְּכָרִי הַמְּפָקִיד חָיִיב מְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל הַנְּפָקִיד וְכִשְׂיֵאבֵד לֹא יִשְׁלֵם לֹו חוֹבוֹ מִיָּקָרִי אַחֲרֵי
עָלְיוֹ וְחָיִיב לְבַעַר.

וּלְפִי זֶה בְּמַכִּירַת חֲמִץ שְׁלָנוֹ שְׁמַקְבֵּל מְעוֹת דְּבָר מוֹעֵט וְהַמּוֹתֵר זוֹקֵף עָלְיוֹ בְּמִלּוֹה וְיָדוּעַ
בְּבִירוֹר שְׂכִישְׂיֵאבֵד הַחֲמִץ לֹא יִשְׁלֵם אִף בְּדִינֵיהֶם שְׁגָם הֵם אֵין מְחִזְיָקִים מְכִירָה זוֹ אֲלֵא
לְהַעֲרָמָה בְּעֵלְמָא וְכֵן פָּתַח הָרַב תְּבוּאֹת שׁוֹר דְּמַכִּירַת חֲמִץ הִיא רַק הַעֲרָמָה צָרִיף דוֹקָא
לְמַפְּוֹר לֹו הַחֲדָר שְׁהַחֲמִץ בְּתוֹכוֹ דְּאָז הֵנִי כְּקִיבֵל אַחֲרֵי חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּבִיתוֹ שֶׁל נְכָרִי

דְּשָׁרֵי וְלֹא מְהֵנִי כְּשִׁמְשִׁפִּיר לֹו הַמְּקוֹם דְּלֹא נְקִיטִינָן כַּר"ת וְשׁוֹבֵר דְּמֵהֵנִי יַחֲוֵד לֹו בֵּית
וְכו' אֲבָל הַדְּרִים בְּשִׁכִּירוֹת מְהֵנִי מֵה שִׁמְשִׁפִּירִין לְנִכְרֵי הַמְּקוֹם דְּכִינּוֹן וְשִׁנְסַתְלַק מִכָּל זְכוּת
שֵׁישׁ לֹו בְּבֵית זֶה שׁוֹב לֹא קָרִינָן בֵּיהּ בֵּיתוֹ דְּלֹאוּ בֵּיתוֹ הוּא עַכ"ל.

וְכֵן פְּתַב שָׁם בְּחֻק יַעֲקֹב אוֹת ה': וְהִנֵּה בְּדַבְּרֵי אֵלֹו אֵין בְּמִשְׁמַע דְּמַחְמִיר אֵלֹא לַעֲנִין
לְכַתְּחִלָּה אֲבָל בְּדִיעֻבְד וְעֵבֵר עָלֵיו הַפְּסַח לֹא פּוֹרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַנַּ"ל לְאַסּוֹר הַחֲמִיץ פְּדִין חֲמִיץ
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֵבֵר עָלֵיו הַפְּסַח אַף בְּסִי' תַּמ"ח סק"ט בְּפִיאוּרִים תוֹף ד"ה וְגַם יֵשׁ תַּקְנָה
וְכו' הוֹסִיף דְּאִסּוֹר הַחֲמִיץ אַחַר הַפְּסַח וְנ"ל וְהַחֲמִיץ שֵׁישׁ לֹו בְּבֵיתוֹ מְחַוְּיָב לְמַפְּוֹר לְכַתְּחִלָּה
בְּכֹסֶף וּמְשִׁיכָה הֵינּוּ שֵׁימְפְּוֹר לֹו הַמְּקוֹם שֶׁהַחֲמִיץ בְּתוֹכּוֹ דְּהוּא כְּמוֹ מְשִׁיכָה וְיִקְבַּל מִמֶּנּוּ
קָסָף.

וְאֵם לֹא הַקְּנָה לֹו הַרְּשׁוֹת שֶׁהַחֲמִיץ בְּתוֹכּוֹ אַף שֶׁהַקְּנָה לֹו אֲגַב קַרְקַע לֹא מְהֵנִי פִּינּוֹן דְּאַחְרֵירוֹת
עַל יִשְׂרָאֵל פִּינּוֹן שֶׁעוֹמֵד בְּרְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַנְּכָרִי חֵיב לֹו דְּמִי הַמְּקַח הָנִי כְּמוֹ מִשְׁכּוֹן
וּבְהֵיא הַנְּאָה דְּתַפִּיס לִיה אֲדָמִי הָנִי שׁוֹמֵר שְׂכָר אֲפִילוֹ בְּנִכְרֵי כְּמוֹ שֶׁפְּתַבּוּ הַתּוֹס' סוֹף
הַאֲנֻמְנִין וְאֲפִילוֹ אֵם הַתְּנָה בְּפִירוּשׁ שֶׁפְּטוֹר מֵאַחְרֵירוֹת מִכָּל מְקוֹם פִּינּוֹן שֶׁיְדוּעַ שֶׁהַנְּכָרִי לֹא
יִשְׁלַם לֹו כְּשֵׁי־אֲבָד הָנִי כְּאַחְרֵירוֹת אֲנָס עָלֵיו דְּאִסּוֹר וְאֵם נִזְכָּר בְּפְסַח חֵיב לְבַעֲרוֹ דְּהוּא
אִיסּוֹר דְּאוֹרְיִיתָא וְאֲפִילוֹ בִּיטוּל אֵינוֹ מוֹעִיל לְחֲמִיץ שֶׁקִּבַּל עָלֵיו אַחְרֵירוֹת וְאַחַר הַפְּסַח גַּם
כֵּן אִיסּוֹר הַחֲמִיץ דְּאֵף דְּנִגַּד אִיסּוֹר הַחֲמִיץ שֶׁעֵבֵר עָלֵיו הַפְּסַח שֶׁהוּא דְּרַבְּנָן סְמִיכִין דְּמַעוֹת
בְּלִבְד קוֹנוֹת מִכָּל מְקוֹם מִצַּד אַחְרֵירוֹת אִיסּוֹר וְאֵין לְסַמּוֹף עַל הַח"י שֶׁפְּסַק דְּקִבַּל אַחְרֵירוֹת
עַל חֲמִיץ שֶׁל נְכָרִי לֹא נֶאֱסַר הַחֲמִיץ דְּבִמִּשְׁכּוֹן גֵּרַע עַכ"ל וְכֵן פְּתַב בְּקִיצוֹר בְּחִידוּשִׁים
סַק"ח עי"ש: וְתוֹרָף דְּבָרֵי הַמַּק"ח הַנַּ"ל הֵבִיא הָרַב זְכָרוֹן צָבִי מְנַחֵם סִי' א' וּבְנָה כְּמֵה
פְּלֹפּוֹלִים עַל פִּי סְבָרָא זֹו וְשׁוֹב פְּתַב וְנ"ל וְהִנֵּה כָּל זֶה פְּתַבְתִּי לְדַעַת הַמְּקוֹר חֵיִים דְּכִינּוֹן
דְּהַנְּכָרִי חֵיב דְּמִי הַמְּקַח הָנִי כְּמוֹ מִשְׁכּוֹן אֲבָל לְפִי הַנְּרָאָה הָרַב נִגְרַר בְּתַר דְּבָרֵי הַתּוֹס'
דְּהַאֲנֻמְנִין וּבִשְׁבוּעוֹת וְהֵם פְּתַבּוּ שֶׁפִּיר לְגַבִּי נְכָרִי שֶׁהִלְוָה עָלֵיו הַנְּכָרִי חֲמִיץ דְּחִזִּינּוֹן שֶׁלְקַח
הַחֲמִיץ לְמִשְׁכּוֹן הָרִי אֵית לִיה הַנְּאָה דְּתַפִּיס לִיה אֲזוּזִי אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ לֹו יְהִי שֶׁהַנְּכָרִי
חֵיב לֹו מַעוֹת מִי יִימַר שֶׁהִישְׁרָאֵל תּוֹפְסֵי הַחֲמִיץ לְמִשְׁכּוֹן וְרֵאָה דְּבִאֲנֻמְנִין לֹא שׁוֹמֵר שְׂכָר
רַק בְּשִׁבִּיל הַנְּאָה שְׁנַתָּן לֹו הַכְּלִי לְמַלְאכָה הָא לֹא הָכִי לֹא הָנִי שׁוֹמֵר שְׂכָר רַק בְּאוֹמֵר לֹו
טוֹל אֵת שְׁלֵף דְּגִלִּי דַעֲתִיָּה דְּרוּצָה לְתַפְּנֵס אֲזוּזִי אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר גְּמַרְתִּיו אֵינוֹ חֵיב אַף
שֶׁמַּגִּיעַ לֹו מַעוֹת עַל הַחֲפִץ וּמִכָּל שְׁכֵן בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ שֶׁהִישְׁרָאֵל עָשָׂה מְכִירָה זֹו לְהַפְּקִיעַ
מֵעָלֵיו אִיסּוֹר חֲמִיץ וְרוּצָה לְהַפְּקִיעַ מֵאִיסּוֹר מֵהִיכָא תִּיתִי לֹוּמֵר שֶׁרְצוֹנוֹ לְקַבַּל אַחְרֵירוֹת
בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲבֹר עָלֵיו הָא כָּל עֲצָמוֹ רְצוֹנוֹ לְהַפְּקִיעַ מִנִּיה אִיסּוֹרָא.

וְאֵין לֹוּמֵר דְּלֹאוּ כְּוֹלִי עֲלֵמָא דִּינָא גְּמִירִי וְאֵינוֹ יוֹדַע שֶׁבְּקַבְּלַת אַחְרֵירוֹת יַעֲבֹר בְּבַל יִרְאָה
דְּאֵם כֵּן הָנִי כְּאוֹמֵר מוֹתֵר וְשָׁרִי כֵּן נִרְאָה לִי בְּלִי שׁוּם פְּקוּיָק וְמֵה שֶׁפְּתַב הַמְּקוֹר חֵיִים
דְּהוּי כְּאַחְרֵירוֹת אֲנָס וְכו' י"ל דְּדוֹקָא בְּאֲנָס שֶׁיְדַע מִתְּחִלָּה שֶׁהוּא אֲנָס וְעַם כָּל זֶה קִבְּלוּ
בְּבֵיתוֹ וְיוֹדַע שֶׁיַּצְטָרֵף לְשִׁלְמֵם אֵם יֵאבֵד הָנִי כְּקִיבַל אַחְרֵירוֹת מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ וְכו'
וְאֲפִשֵׁר לְסַמּוֹף עַל כָּל פְּנִים אַחַר הַפְּסַח אֲדַעַת הַחֻק יַעֲקֹב שֶׁמוֹתֵר וּבְכַרְט שֶׁדַעַת הַרְּבֵה
פּוֹסְקִים דְּבַעֲינּוֹן דּוֹקָא אַחְרֵירוֹת גְּנִיבָה עַכ"ד: וְשָׁם בְּסִי' ב' הֵן לֹו הוֹבָא מֵה שֶׁהִשִּׁיב לֹו רַב
אַחַד וְבַד' ג' ע"ב פְּתַב וְנ"ל וְמֵה שֶׁמַּעַכְתָּ"ה פְּלִפְלֵל וְכו' דְּבָרֵי סוֹבְבִים עַל דְּבָרֵי הָרַב מְקוֹר
חֵיִים וְכו' דְּהוּא כְּאַחְרֵירוֹת אֵלֵם וְכו' וְאֲנִי אוֹמֵר לֹא חֲשַׁחִין אֲנַחְנָא עַל פְּתַגְּם דְּנָא לְאַסּוֹר

על ידי זה החמץ אחר הפסח על ידי איזה סכרא ובאחריות דאלם גופיה פדאי הט"ז לסמוך עליו שמתיר לאחר הפסח.

ולי אפשר לומר שאף הרמב"ם גופיה אינו אוסר באחריות אלם אחר הפסח שלא נמצא זה ברמב"ם ובה ניצול מהשגת הראב"ד מהא דרב נחמן ובפרט להקת הפוסקים גדולי האחרונים שמתירים לגמרי אחר הפסח חמץ של נכרי באחריות ישראל ולא יהי אלא ספקא דרבנן לקולא עכ"ד ובסי' ד' הובא תשובת רב אחד על הגדון שפסי' א' וכתב בסוף הסי' וז"ל הא דאיתא במקור חיים וכו' ואסור גם פן אחר הפסח שדינא נרגא מאן ימר שהישראל תופס החמץ למשכון הא בשטר מבואר שזקף במלנה בלי משכון ורשות להנכרי לקבל החמץ ולעשות בו פאדם העושה בשלו וכמה פעמים הקונים שתו ולעו בימי הפסח ולית דימחה בהו וכו' וביותר דרצונו להפקיע מאיסור בל יראה ובנדאי מואס בקצע של החמץ לתפוס אזוי לעבור על בל יראה וכו'.

וכן מורין דברי המגן אברהם סי' תמ"ח סק"ד שכתב אבל מדינא שרי פיון שאין הישראל חייב אחריות אבל אם פשיאבד החמץ יצטרף להחזיר דמי המכירה היינו הזידאטיק שקבל אסור ועי"ש בפרק ח' ומנא ליה לידון בדבר חדש להחמיר באיסור דרבנן עכ"ד ועיין עוד שם בסי' ט' הבאתי דבריו בסי' ח' אות י"ג סעיף קטן י"ב וי"ד [ועי"ש באות כ"ד מה שרשמתי בסברת המקור חיים בזה]: ובשו"ת בית שלמה סי' ס"ב האריף מאד לתמונה על דברי המקור חיים הנ"ל והבאתי תורף דב"ק לקמן סי' ח' אות י"ג אות קטן ט' ומסיק דעל כל פנים בהנאה מותר אחר הפסח בענין זה ושם בסי' ס"ה כתב על גדונו הנה לדברי המקור חיים החמץ אסור בהנאה פיון שלא נמכר המקום שהחמץ בו וכו' אמנם בכמה תשובות הארכתי לפקפק על דברי המקור חיים והעליתי להתיר בכה"ג בהנאה וגם בסוף סי' ס"ו [בד"ה וע"ד השאלה] רמז לזה עי"ש ובסוף סי' ע' כתב אמנם החמץ שמכר שעומד ברשותו שלא נמכר הרשות לנכרי דיוע שבמקו"ח החמיר בזה מאד מטעם אחריות אבל האחרונים הבאים אחריו פקקו עליו גם אני פלפתי בזה בכמה מקומות ותשובתי ומסקנתי להתיר על כל פנים בהנאה ובתוף סי' ע"ח כתב המקור חיים החמיר מאד וכו' כמו שכתבו התוס' בפרק האומנין ובתשובתי להשיג עליו דרך לטעמא דשמואל דהנה ליה פאילו פירש הוא דהוי שומר שפר אף לנכרי אבל הנאה דתפיס ליה אדמי לא עדיף מנותן לו שפר שמירה דלא מהני וגם מה שכתב דהוי כמשכון דבריו תמוהים דכל זמן שלא פירש בהדיא שתופסו למשכון אין דינו כמשכון כמפורש ברמ"ה הובא בטור אה"ע סי' כ"ח ובבית שמואל סק"ל עי"ש בד' מ"ט ע"ד.

וגם בסי' ע"ט הזכיר למה שפקפק במקום אחר על דברי המקור חיים דמשוי ליה בפשיטות אחריות על ישראל וגם בסי' ס"א כתב ואשר הביא דברי המק"ח לפקפק מפת אחריות וכו'. פבר הארכתי בכמה תשובות בזה ואיני רוצה לכפול.

והרב בגדי ישע בסי' ד' דף ג' ע"ב [ד"ה גם] האריף גם כן להסביר שאין זה בכלל אחריותו על ישראל דהישראל מוכר לו מכירה גמורה ובפועל פפיו הוציא החמץ מרשותו ואם יאבד החמץ הוי פאילו הפקיר מעותיו מעתה וכו' עי"ש: וראיתי להרב רמ"ץ סי' צ' דמתבאר דעתו דלא חייש לחומרת המקור חיים הנ"ל שכתב באחד שהשפיר חנותו לנכרי ואגב קרקע הקנה לו חמוצים שלו ופרט אחר כך מחיר כל אחד ומאחד

מהמינים הפתובים בשטר הנה לו עוד בבית נכרי אחר שהניח שם קודם פסח ושכח ולא מכר גם זה והוא ביטל כל חמצו בערב פסח כדינו ושאל השואל בחול המועד מה לעשות והשיב דנראה מלשון השטר דגם החמץ שיש לו במקום אחר הוא בכלל המכירה פיון שלא פרט בשטר שמוכר לו החמצים המונחים בחנות רק כתב סתם שמוכר לו אגב קרקע החמצים שלו ופרט לו מחיר כל מדה ע"כ נקנה להנכרי גם מה שיש מאותו המין במקום אחר דלא בעינן צבורים בתוכו ואם היו באים לדין והיה טוען שלא היה בלבו על חמץ זה לא היה מועיל טענתו דדברים שבלב אינם דברים והנכרי קנה הכל פלשון השטר עכ"ל.

והרי בנדון זה לא נתן מעות על החמץ שהיה לו במקום אחר וגם לא הקנה אותו לו אגב קרקע שהחמץ בו ופשיטא ליה דמהני: גם הרב שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ב סי' ע"ז [ד"ה ובה נראה] כתב דמה שכתב המקור חיים סי' תמ"ח דלא מהני להשפיר החדר דשכירות לא קני ונהיה ליה כמקבל אחריות על חמץ של נכרי בבית ישראל דאם יאבד לא ישלם הנכרי.

ומעל"כ כתב דאין לחוש אבל לא ביאר לדחות דברי המקור חיים וידעתי אין התחלה לדבריו דמה אחריות מקבל כאן ושאי פקדון וכו' אבל כאן ממה נפשך כל זמן שהוא בעיני הרי מוכרו ואם יאבד יפסיד הישראל ומה אחריות שייך בזה רק שמפסיד ממונו ועל כל פנים שייך לומר דגם כ"ז שהוא בעיני הני דבר הגורם לממון וזה ברור פלש"ע ע"כ.

ושם בח"ד סי' יו"ד ד' ד' ע"ג [ד"ה ונהיה] כתב וז"ל. גם מה שכתב המקור חיים דבשכירות לא מועיל דאחריותו עליו וגם בישועות יעקב כתב כן.

אני דחיתי הדברים כמו שכתבתי בתשובה לקהל בורשטיין ולק' זבאריב עכ"ל והתשובה לק' זבאריב שרמז הלא היא לפי הנראה הדין דח"ב ה"ל והתשובה לקהל בורשטיין שרמז חפשי ומצאתי במהדורא קמא ח"ב סי' ט"ל ששם הביא מה שכתב המקור חיים דלא מהני להשפיר החדר משום דשכירות לא קני ונהיה ליה פירותו של ישראל ואחריותו עליו וכו' וכתב על זה ובאמת לא ידעתי התחלה לדבריו א' שהוא רב וקרוב בדברי תורה דכתיב אמת לא אולינו בתר רב וקרוב: ואני אומר דלא דמי דשאני כל מקבל אחריות וכו' [כמו שכתב בתשובה שבמהדורא תניינא ה"ל] ובסוף התשובה כתב ובמה שכתבתי לעיל לדחות דברי המקור חיים מצאתי בפ"י פסחים ל"א [ד"ה בגמרא תנן] שכתב בעין זה ונהניתי מאד עכ"ד [וכן כתב שם בח"ג סי' ק"פ לתמוה על דברי המקור חיים ה"ל].

וגם כתב שמצא בפני יהושע בפסחים ד' ל"א שכתב דלא שייך אחריות בזה כדבר האמור ונהניתי מאד ע"כ. ושם בח"א סי' פ"ו במי שהקנה החמץ לנכרי אגב קרקע אחרת שאין החמץ שם.

וכתב דהרב השואל חשש למה שכתב המקור חיים סי' ת"ס סק"ג דלא מהני והשיב זה שנים רבות שכתבתי בתשובות רבות לדחות דברי המקור חיים דמה אחריות שייך בזה וכו' וזה ברור ופשוט ע"כ במהדורא תליתאה ח"ב סוף סי' קמ"ח הביא מה שכתב המקור

חיים דלפי המנהג שמוכרים לנכרי ואין לוקחים ממנו כל הפסוף רק זידאטיק הנה ליה
אחריותו על ישראל שהרי אם יאבד לא ישלם וכו' ולכן אין תקנה אלא שימכר החדר
שהחמץ בו ולא מהני שכירות וכו' נכתב על זה ובאמת שהרבה נהגו להשפיר בלבד ואני
משפאה אם יצא הדבר מפי אדם גדול נהרי כל שפטל החמץ רק דמדרבנן צריף בינור
והמכירה היא פביעור אם פן אם נאבד החמץ חמצו שמכר נאבד ומה אחריות שינה בזה
וכו' וזה ברור פשמש ודברי המקור חיים תמוהים עכ"ד ומשמע דאינו חושש לסכרת
המקור חיים אף לכתחלה וכל שפן דאינו חושש לאסרו באכילה פשעבר עליו הפסח
פדחניש הגאון בית שלמה הנ"ל ועיין בשו"ת שאילת שלום מהדורא תניינא סי' צ"א
המובאת לקמן בסי' ח' אות נ"ו: המורם מפל האמור דמה שחינדש הגאון מקור חיים
להחשיב זה פחמצו של נכרי מןפקד ביד ישראל ואחריותו על ישראל דצריף לבער הו
רבים שרים ונכבדים אשר היו תמהים ולוחמים עליו ולפי דבריהם אין שום חשש אם
מקנה להנכרי החמץ אגב קרקע אחר שאין חמץ בתוכו ובנדאי לכתחלה יש לחוש
לסכרתו הואיל ויצא מפי קדשו וגם הרב דרף פקודיף תלה לה פיפי וקלסיה וגם הרב
המחבר בשאלות ותשובות אגודת אזור מדברי לא נחה דעתו במה שחילק הגאון מוהר"י
יוסקי שלא לחוש לדברי המקור חיים הנ"ל פמו שפכתתי בשמו בסי' ח' אות י"ג או"ק
י"ז גם הרב מים חיים רפפורט סי' ד' [ד"ה אכל] פתב ואם פן בנדון דידן שפנדאי מכר
החדר שמונח החמץ פמנהג כל ישראל ע"כ וחשיב ליה בנדונו פרשות הנכרי ואי הנה
סובר דסגי בהקנאה על ידי מקום אחר הנה לו לחקור איף הנה בנדונו עי"ש וק"ל.

וכן דעת הישועות יעקב סי' תמ"ח סוף סק"ה. גם אשו"ר נלנה עמם פחונמרא זו בשו"ת
דברי נחמיה סי' ל"ה ד"ה ואגב בענין שכירות החדרים צ"ע אם פן הרי זה פחמצו של
נכרי בבית ישראל דלרש"י לא מהני ייחד לו בית פי אם פשלא קבל אחריות והכי נקיטינו
בסי' ת"מ לכתחלה על כל פנים נהרי בנדון דידן הרי זה פקבל אחריות שהרי הנכרי עני
וגם הע"ק נהרי זה פאחריות דאנס שוב ראיתי בספר מנחת שי שו"ת לגאון בדורנו יצ"ו
בסי' ס"ח [בד"ה וראיתי בתשו'] הביא מה שהרבו להקשות הרבנים דברי חיים בח"ב
סי' מ' ושואל ומשיב מהדורא תליתאה סי' קמ"א על דברי הרב מקור חיים והאריף קצת
ליישב תמיהותיהם עי"ש: ולפום ריהטא נראה גם ממה שפכת בש"ע הג' מוהרש"ז בסי'
תמ"ח סי"ד דקאי בשטת המקור חיים דמה שנייע נזק לישראל אם יאבד או יגנב חשיב
פאחריותו עליו שפכת דאם אחר שמסר המפתח להנכרי חזר ונטלו ממנו בעל פרחו פדי
שלא יפנס ויטול פלום אסור אחר הפסח דכיון שלא הניחו ליפנס שם נפטר הנכרי שאם
יגנב לא יצטרף לשלם דמי החמץ שלא סילק וכל חמץ שנייע ממנו הפסד לישראל אם
יגנב הרי זה עובר בבל יראה ופסח עי"ש אף באמת נראה דיש לחלק
בנושאים וק"ל ומדברי הגאון דברי חיים שהביא ידידנו הגאון מנחת משה יצ"ו
פקונטרס חוקת הפסח אות ד' נראה גם פן דקאי בשטת המקור חיים עיין מה שפכתתי
בסי' ח' אות ט"ו [ד"ה אחר זמ"ר] אבל לענין דיעבד ועבר עליו הפסח פשיטא דאין
לחוש על זה ולא מפעיא בהנאה ודאי דשרי פדפשיטא ליה להגאון בית שלמה הנ"ל אלא
גם באכילה נראה דאם יש הפסד מרובה אפשר להתיר פסתמיות ומשמעות דברי שאר
פוסקים הנ"ל ועיין מה שרשמתי לקמן בסי' ח' אות כ"ג דבקבל ישראל אחריות ממש
על חמצו של נכרי בביתו של ישראל הספמת רבני האחרונים דמותר אחר הפסח בהנאה

וילדעת הגאון פתב סופר שהבאתי שם אסור בהנאה להמקבל אחריות ומותר אפילו באכילה לאחרים וכל זה בקבל אחריות ממש אבל בנדון פנה דלדעת רבנן קדישי הג"ל לא חשיב קבלת אחריות יש לומר דנחתנינן דרנא ומותר אפילו באכילה אם יש הפסד מרובה בלא לא נתיר באכילה פן נראה לומר לכאורה אף חלילה לסמוך על דברי למעשה והמענין יבחר ויקרב: והרב מעין גנים [עצי לבונה ח"ב] בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח [בד"ה ולפי זה] מתבאר דקאי בשיטת המקור חיים [אף שלא הזכירו] לענין לכתחלה מיהא.

וגם דעת הרב שם אריה סוף סי' י"א [בד"ה ונחזור] נראה בעליל דקאי בשיטת המקור חיים שפתב ליישב מה שיש לפקפק בקנין אגב קרקע במקירת חמץ דאגב קרקע הוא קנין דרבנן וכו' וכתב דהוי ספק ספיקא אי אגב קרקע מדאורייתא אם תמצא לומר דרבנן ספק הלכה כמאן דאמר דקנינו דרבנן מהני לשל תורה ואף דאין מוציאינן ממון על ידי ספק ספיקא ואם פן לא יוכל הנכרי להחזיקו בשל וקאי ברשות המוכר מכל מקום פיון דמאי דאין הולכין בטר ספק ספיקא הוא רק להוציא מהמחזק וכמו שפתבו האחרונים אם פובחמץ דמוכרים גם פן החדר שהוא בתוכו אם פן אדרבא הנכרי מחזק דמונח ברשותו עי"ש ואי הנה סובר דסגי להקנות החמץ אגב קרקע שאין החמץ בתוכו אין זה מן הישוב פלל כמבואר: והנה ממה שפתבתי לעיל מדברי המקור חיים מבואר נגלה דלדעתו אם עבר עליו הפסח [בחמץ שנמכר לנכרי ולא קבל כל המעות ולא הקנה לו המקום שהחמץ מונח בו] אסור ותמיה לי על מה שראיתי בספר מנחת משה בקונטרס חקת הפסח סי' י"ח בשם הרב שערי דעה סי' ה' במי שמכר חמצו לנכרי וקבל ממנו אדרוי"ף ולא עשה שטר מכירה על פי דין תורה רק עשה נאטארשטוק בפני הערבי בלשונם וכתב להתיר בדיעבד משום דלא גרע מסיטמותא דמועיל בדיעבד.

וסיים ואף שלא הקנה לו מקום החמץ הנה דברי המקור חיים לחוש בזה לאחריות אלם ודאי אינו אלא לכתחלה שהרי בקבל עליו אחריות דעת החק יעקב על פי הירושלמי דאינו אסור אחר הפסח וכל שפן אחריות אלם דבעלמא אינו אלא דרבנן כמו שפתבו תוס' חולין ט"ל ד"ה רישף לכן יש להקל להתיר אחר הפסח עכ"ל ומשמעות דבריו הוא דלאו סברא דנפשיה הוא דקאמר דאין להתיר בדיעבד.

אלא אליבא דהמקור חיים נמי קאמר דבדיעבד מודה דשרי אחר הפסח והוא תימה דהא מפניש במקור חיים בהיפך דגם אחר הפסח אסור גם מה שהביא ראיה מדין קבל עליו אחריות שפתב החק יעקב דמותר וכו' הוא תמוה דהא כבר כתב המקור חיים דאין לסמוך על זה משום דמשכון גרע וכו' וצריך לעיין בגוף דברי הרב שערי דעה ואין מצוי אצלי ותמיהני על ידי הגאון המחבר יצ"ו שלא העיר בזה: ונדע דאחר זמן רב ראיתי להרב בגדי ישע סי' ב"ת אות ד דסובר דמכירת חמץ שלנו חשיב אחריות על הישראל אף לא מטעם המקור חיים דכיון דאם יאבד החמץ לא ישלם הנכרי פי אין מחשבין זה למכירה גמורה והוי כאחריות אנס וכו' אלא מטעם אחר שפדין לא ישלם הנכרי אם יגנב או יאבד לפי שמוכר לו בלי מדידה ובלי משקל ויש שאין פותבים גם קצב דמים רק עד למדידה ועד למשקל וכפי שישומו ג' אנשים ואם פן ודאי לא ישלם לו החמץ שנאבד כי מה שנאבד לא ימדד ולא ישקל ולא יושם בשומא ולכן הוי אחריותו על הישראל ולא סגי

בלא הקנאת מקום הקמץ להנכרי פדי שיהיה חמץ של נכרי בבית נכרי ואחריותו על הישראל דשרי וכו' עיין שם באנרף ולפי הטעם שפתבו הפוסקים שפתבתי למעלה לחלוק על המקור חיים דלא תשיב אתריות אלא פשיצטרף מחמת האחריות לשלם מעות מפיו ולא פשיצטרף מעותיו שפבר נתנם נראה דגם למה שחושש הגאון בגדי ישע הנ"ל אין לחוש וצ"ע: אף גם זאת אודיע פי ראיתי עתה בספר חדש חשק שלמה [שנדפס בשנת תרמ"ח פבוד התורה לפ"ק] להגאון מוהר"ר משה שלמה שביאר בסי' ב' דלפי מה שהמציא הגאון מוהרש"ז לעשות המכירה לנכרי באמצעות ערב קבלן נסתלק החשש של המקור חיים לפי שהתנאי מפורש שלא יהיה שום אחריות על הישראל: (כו) אשה אחת נתנה שאור בינו כדי לחמצו ומאותו חומץ נתנה בינו אחר לחמצו ושאלה אשה אי יכולה להשהותו בפסח עיין מגן אברהם סי' תמ"ב סק"ט בשם הרמב"ן [צ"ל הראב"ן] כמו שפתבתי לקמן סי' ח' אות כ"ה עי"ש] דאף בד' וה' אסור בינו דהוי מעמיד ומרו הב"י ביו"ד סוס"י קט"ו התיר מהשלישי דלאחר שלש פעמים פלה הראשון ועיין שנייני פנסת הגדולה סי' תמ"ח מה שהתיר מטעם זה ותימה שלא זכרו להרמב"ן שחולק וגם בד' וה' אסור וכו' ומ"מ בנד"ד לכ"ע אסור להשהותו דהוי עדיין שני ומוהריט"ץ בסי' פ"א התיר בנדונו והוא נגד כל הני אשלי רב רבני ואין ספרו מצוי בידי פה פתב הרב אגורה באהלך ד' י"א ע"ד ומה שכתב שהתיר הרב שנייני פנסת הגדולה לפי הנראה הוא מה שכתב בפנסת הגדולה יו"ד סי' קט"ו סוף הגב"י דעל דברי מרן בב"י דמי שעבר והעמיד חלב בחלב חמץ של נכרי ומחלב זה העמיד בו אחר ומאחר אחר שמותר ליקח מחלב שלישי זה ולהעמיד בו חלב אחר ואוכלו דלאחר שלש פעמים פבר פלה חלב של נכרי פתב על זה בכנה"ג דמזה למד בתשובותיו לא"ח סי' ח"ץ למוכרי חלב קפוי הנקרא ייגורטי ליקח קודם פסח אותו חלב הנעשה משאור ולעשות בו חלב אחר ומאותו אחר עד פעם שלישית ומותר לאכול בפסח החלב שנקפה בו ואף דמרן לא פתב אלא דמי שעבר והעמיד דמשמע דלכתחלה אסור היינו משום דאסור לבטל לכתחלה אבל חמץ קודם פסח היתר הוא [עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס שנה בשדי חמד ח"א ריש מערכת האלף] ויכול לעשות לכתחלה עכ"ל וכן ראיתי להרב פרי חדש בסי' תמ"ז סי"א [ד"ה שמרים] שכתב פן בשם שכנה"ג ומה שתמה שלא זכרו דברי הראב"ן הנה על השכנה"ג ודאי יש לתמוה אכן על מרן הב"י ודאי אין שום תימה דיש לחלק בין פת וחלב שלקהו דקליש איסורייהו לחמץ בפסח דחמיר וכמו שאכתוב להלן בס"ד ומה שכתב על דברי הרב מוהריט"ץ דהוא נגד כל האשלי רב רבני הא גרמה לי למר שלא ראה בו בפרק דברי הרב מוהריט"ץ דהמעין בדב"ק בגופן שלקהו ישפוט בצדק דאין לדברי הרב שום סתירה מדברי האשלי רב רבני הנ"ל דשם פתב דמותר ליקח מעט חלב נקפא מהנכרי במקום שאין מצוי של ישראל להקפות בו חלב של ישראל ואמר רב בטעם ההיתר דנדאי חלב קפוי זה הוא חלב טהורה שאם לא פן לא היה נקפא ולא מקפאי אלא דיש חשש צחצוחי חלב טמא ומשום הכי אסור לאוכלו דלא ידעין כמה הוו צחצוחי החלב אבל כשולקח מעט להקפות החלב הרי נגד הפל גם פן יש נשים אלא דהאיסור משום מעמיד וכיון דהמעמיד הוא היתר שהרי נקפא והצחצוחי בטלים לכן מותר עי"ש ד"ק וא"כ אפשר דכשהמעמיד הוא דבר איסור יודה דאסור עד שלש פעמים או יותר: ובשו"ת מכתב שלמה סי' ד"ן הביא מ"ש המג"א בשם הרמב"ן דר"ת התיר להשהות הדבש שהי

רביעי או חמישי וְשֶׁהֲרַמְב"ן הִתְפַּלָּא עָלָיו וְכו' וְכַתֵּב הָרַב דְּנִרְאָה דְּהֵדִין עִם ר"ת כְּדַמּוּכַח מְבַרְיִיתָא דְּחֻמְצָן שֶׁל כּוֹתֵימִים וְכו' שֶׁהֵבִיא הַרִי"ו וְיָמְרָן הַב"י בְּסוּף סִי' קט"ו אֲלָא דְּמִשּׁוּם חוּמְרָא דְּחֻמְצָן דְּעוֹנְשׁוֹ פֶּרֶת וְאָסוּר בְּמִשְׁהוּ לֹא מְלֹאוֹ לְבוֹ לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה בְּפֶסַח וְאָף לְאַחַר הַפֶּסַח לֹא הִתִּיר אֲלָא בְּהִנָּאָה וְצ"ע עַל תְּמִיחַת הַרְמַב"ן וְכו' וְשׁוּב הֵבִיא מֵה שֶׁכַּתֵּב הַשְּׁכֵנָה"ג הַג"ל לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה בְּפֶסַח וְתִמָּה עָלָיו שֶׁלֹּא הִזְכִּיר מַחְלֻקְתָּא ר"ת וְנִרְמַב"ן דְּלֵהֲרַמְב"ן אָסוּר לְהַשְׁהוּתוֹ וְלִר"ת לְאֲנָכְלוֹ מִיְהֵא אָסוּר וְאִם רְאֵיתוּ רְאֵיָה גְמוּרָה לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה מִכָּל מְקוֹם לְמָה לֹא הִזְכִּיר דְּבַרֵי הַרְמַב"ן וְהַצ"ע וְלִפִּי הָאֵמֶת דְּדָבָר זֶה לֹא נִמְצָא בְּתוֹשׁבוֹת הַרְמַב"ן כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבִיתִי לְמַעְלָה וְהֵם בִּס' רְאָב"ן שְׂאִינוּ מְצוּי כֹּף לֹא נִפְלֵאת לֹמֵר דֵּהֲשְׁכֵנָה"ג לֹא הֵיךְ בְּיָדוֹ סֵפֶר רְאָב"ן כְּשֶׁכַּתְּבִי דְּבָר זֶה וְכֵן יֵשׁ לֹמֵר עַל הַפֶּר"ח הַג"ל וְאָף שֶׁדְּבַרֵי רְאָב"ן הֵבִיֵּאם הָרַב מִגֵּן אֲבָרְהָם יְיָדוּעַ דְּהָרַב פְּרִי חֲדָשׁ בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת מִזְכִּיר אֶת הַמַּג"א אֵינוֹ מִן הַתִּימָה אִם לֹא רְאָה דְּבַרֵי בְּזֵה וְנִרְאָה מִדְּבַרֵי הָרַב הַג"ל דְּמִסְפִּים הוֹלֵךְ לְסִבְרַת הָרַב שְׂיִירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה דְּמִוֹתָּר לְאֲכֹל בְּפֶסַח מֵה שֶׁהַעֲמִיד אַחַר שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים שְׁהָרִי פֶתַח דְּרְאֵיָה גְמוּרָה הִיא מֵהַבְּרִייתָא דְּחֻמְצָן וְכו' וְקִצְתָּ נִרְאָה כֵּן גַּם דַּעַת הָרַב אֶגוּרָה בְּאֶהְלֵךְ הַג"ל וְכַדַּעַת הָרַב שְׂיִירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְפְרִי חֲדָשׁ הַג"ל: אִף הָרַב שְׁבוֹת יַעֲקֹב בַּח"ב סִי' י"ו נִשְׁאָל בְּחֻמְצָן יֵין שְׁנִתְחַמֵּץ עִם הָאֵם שֶׁל חוּמְצָן שְׁכָר וְאַחַר כֹּף נִתְחַמֵּץ מִזֵּה חוּמְצָן אַחַר עַד כְּמוֹ חוּמְצָן רְבִיעִי אוֹ חֲמִישִׁי אִי מוֹתֵר לְקַיְיֵמוֹ בְּפֶסַח וְהַשִּׁיב דְּלִכְאוּרָה הֵיךְ נִרְאָה דְּמִוֹתָּר גַּם בְּשִׁתִּיָּה עַל פִּי דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא דְּחֻמְצָן וְכו' וְדְבַרֵי מְרֵן הַב"י סס"ו קט"ו הַג"ל וְשׁוּב כַּתֵּב דְּמִאַחַר דִּין זֶה לֹא נִזְכָּר בְּש"ס דִּין וְכָל גְּדוּלֵי רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים לֹא הֵבִיאוּ דִין זֶה לְפָסֵק הַלְכָה כִּי אִם בְּכַת וְחֻלְב שְׁלֵהֶם דְּקִלִּישׁ אִיסוּרֵיהוּ וְהַרְבֵּה הִקְלוּ בְּדְבָרִים אֵלוֹ שֶׁהוּא רַק חֲשַׁשׁ נִתְעַרַב חֻלְב טֵמֵא וְהִקְלוּ גַם בְּזֵה אֲבָל לְעִנְיַן אִיסוּר חֻמְצָן דְּחֻמְצָן חֲלִילָה לְהַקֵּל וְכַמ"ש הַרְמַב"ן שֶׁהֵבִיא הַמַּג"א דְּאָסוּר לְקַיְיֵמוֹ וְכֵן עֵינְקָר אִף שֶׁבְּתוֹשׁוֹ פְּנִי"מ סִי' ק"ז הַשִּׁיג וּמִתְמִיחָה עַל הָרַב מִגֵּן אֲבָרְהָם וְכו' אִף אִם עֲבַר וְשִׁהָה יֵשׁ לְהַתִּירוֹ בְּהִנָּאָה אַחַר הַפֶּסַח בְּצִירוֹף דְּבַרֵי קִצְתָּ פּוֹסְקִים דְּעַכְשָׁיו שֶׁפְּלֵם מְבַטְלִים אֵין לְהַחֲמִיר כֹּף אֵלוֹ תוֹד"ק וּמִשְׁמַע דֵּהַפְּנִי"מ מִתִּיר בְּשִׁהָיָה מִיְהֵת וְכֵן מִתְבָּאָר מִמָּה שֶׁכַּתֵּב בְּשֵׁמוֹ הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תמ"ב אוֹת י"א אִף הָרַב זְכוּר לְאֲבָרְהָם ד' פ"ט סוּף ע"א עַל מֵה שְׂצִיֵּין הַבָּאָר הֵיטֵב שְׁבו"י וּפְנִי"מ סִיִּים הוּא וְז"ל דְּכַתְּבוּ חוּמְצָן יֵין וְכו' אָסוּר לְקַיְיֵמוֹ בְּפֶסַח וְהֵבִיאוּ הִי"א ע"כ נִרְאָה דְּגַם הַפְּנִי"מ לֹא הִחְלִיט לְהַתִּיר לְקַיְיֵמוֹ וְצָרִיף לְעִיֵּין בְּגוּף דְּבַרֵי הַפְּנִים מְאִירוֹת וְאֵינוֹ מְצוּי אֲצִלֵי וְשֵׁם בּוֹל"א ד' ק' סוּף ע"א הֵבִיא מ"ש הַשְּׁכֵנָה"ג הַג"ל וְכַתֵּב בְּשֵׁם הַא"ז סִי' תמ"ז דְּהֵנִיחַ דְּבָר זֶה בְּצַע"ג וְהָרַב מוֹהֲרֵש"ז בְּש"ע חֲלוֹ סִי' תמ"ב סוּף אוֹת יו"ד כַּתֵּב יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר שְׂמִי דְּבִשׁ הָרְבִיעִי מוֹתֵר אֲפִילוֹ בְּשִׁתִּיָּה בְּלֹא פְדִיּוֹן לְפִי שְׁכָר פְּלֵה כֹחַ שְׂמֵרֵי הַשְּׁכָר בְּשִׁלְשָׁה מִי דְּבִשׁ הָרֵאשׁוֹנִים יֵישׁ לְסַמְנֵה עַל זֶה אִם הוּא בְּעִנְיַן שְׂיֵישׁ הַפֶּסֶד מְרוּבָה אִם נֶאֱסָר אוֹתוֹ בְּשִׁתִּיָּה וְכַתֵּב שֵׁם בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן אוֹת ט' דְּבִשׁוֹ"ת פְּנִים מְאִירוֹת הֵבִיא רְאֵיָה לְזֵה מִדְּבַרֵי מְרֵן ב"י סס"ו קט"ו וְשֵׁם מוֹנִזְכָּר גַּם כֵּן חֻמְצָן שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח אֲבָל בְּחֻמְצָן לְפָנֵי הַפֶּסַח י"ל דְּאֲפֹשֶׁר לֹא מְקִילִינוּ כּוֹלֵי הָאִי דְּלֹא כְּהָרַב שְׂיִירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה לְפִי שְׂיֵישׁ לוֹ עֵינְקָר מִן הַתּוֹרָה וְכו' וּמִסִּיק דְּאֵין לְסַמְנֵה עַל שׁוֹ"ת הַג"ל אֲלָא בְּהַפֶּסֶד מְרוּבָה וְצִיֵּין לְהַא"ז סוֹס"י תמ"ז וּבְשׁוֹ"ת שְׁבִסו"ס בֵּית לְחֵם יְאֻדָּה בִּסִּי"ר צ"ג ע"ש וּמִתְבָּאָר דְּהַפְּנִים מְאִירוֹת מֵר קַעְסִיק לְעִנְיַן חֻמְצָן שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח וְגַם מִתְבָּאָר שֶׁהָרַב מוֹהֲרֵש"ז אֵין דַּעַתוֹ נֹחֶה בְּמָה שֶׁהִתִּיר הָרַב שְׂיִירֵי כְּנֶסֶת

הגדולה הנ"ל גם הרב שמן המשקה סי' כ"ו ד' כ"ד ע"ד הביא מ"ש בשינירי פנסת הגדולה בדין הייגורט"י הנ"ל ותמה על מה נשכתב מרן הב"י ללמוד פן מדברי הר"ב העיטור ועל מה שלמד מדבריו בשינירי פנסת הגדולה דלא דמו שאר איסורין לחמץ שעבר עליו הפסח וכו' והוסיף לומר דגם הייגורטי הרביעי אסור פינון שהעמדה הראשונה הנה באיסור מאן לימא לן שאין בהייגורטי מהאיסור הראשון כדי להעמיד ובכי האי גוונא אין שינירי להתיר מטעם זה וזה גורם ואחר שהאריף בזה והביא מ"ש המג"א ושו"ת פנים מאירות ושבו"י הנ"ל פתב ב"ד ע"ב דאפשר להתיר מד' והלאה משום דהוי ספק במידי דרבנן דמדאורייתא פל דבר בטל ברוב ואם פן אזלינו לקולא והראב"ן דהחמיר בד' וה' אזיל לשיטתיה דסובר להחמיר בספק משהו [והעתיק דברי ראב"ן בתחלת ספרו בענין זה] אבל לדין דקי"ל פהרי"ף בפרק פל שעה גבי פלוגתא דשמואל ומר עוקבא דבמערוכת משהו אזלינו בספקו קולא הכי נמי ברביעי וחמישי מותר דאפשר דאין בו כדי להחמין מהאיסור ונדקא למאן דאמר דאין חוזר ונעור אבל למאן דאית ליה חוזר ונעור אסור דלא כדמשמע מהשינירי פנסת הגדולה אלו תנרף דב"ק ועוד האריף עי"ש: כז) פתב הרב עטרת זקנים סוף סי' תל"ד [על דברי מרן בסעיף ה' שלוחו יכול לבטל] וזה לשונו וי"א שאין השליח יכול לבטל ולכן אין להקל ועל כל פנים האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ כי אצלה גבי הפרה מיעטה התורה שאין שלוחה כמותה משום דכתיב אישה יקימנו עכ"ל.

ויגעתי ולא מצאתי להבין דב"ק דמבואר בנדרים ושאר דוכתי בפלוגתא דרי"ו ורי"א וברמב"ם וסמ"ג וטור וש"ע יו"ד סי' רל"ד דמיעוטא דאישה יפרנו הוא לבעל שלא יפר ע"י שליח. אבל לשלא תעשה האשה שליח להפר לא ידעתי מקום דרשה זו.

וגם לא ידעתי מאי נפקא מינה בעשותה שליח הרי הבעל יכול להפר שלא בפניה כבסי' רל"ד סכ"ח וגם אין מעיקר דין זה ראיה לסתור פלל גדול שבתורה שלוחו של אדם כמותו זולת היכא דגלי קרא ומיעטה ואשה עושה שליח לקבל גטה וכן לכל דבר שליחות סוף דבר לא יכולתי להלום דברי הרב בזה וצער לי.

ובמכתב אחד ששלחתי להגאון הגדול כקש"ת מוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף יצ"ו הודעתי צערי: וזאת תשובתו מה שתמה על העט"ז הנה החמד משה מביא גם פן אבל אשה אינה יכולה לעשות שליח לבטל ולא הזכיר מקור הדין ואמנם סיים דברי העט"ז מהפרה והנכון בעיני להגיה ולהחליף הדברים שבא מתחתון לעליון וכן צריף להיות שלוחו יכול לבטל פי גבי הפרה ממעטה התורה שאין שלוחו כמותו מדכתיב אישה יקימנו [והיינו רק היכי דמעטיה קרא להדיא עי"ש בתוס' ב"מ צ"ו סוע"א ובט"ז סק"ו] וי"א שאין השליח יכול לבטל ובכך אין להקל ועל כל פנים האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ [והיינו משום דאשה אינה יכולה להפקיר שלא מדעתו וכמ"ש הט"ז ומגיהים בלתי מלומדים לא הבינו פונתו ונתחכמו להפוך הלשון והעמידו מלמעלה למטה שהוא לנתינת טעם פי אצלה גבי הפרה וכו'] ומפל מקום אם נרצה לפרש בלא הגהה יש לכוון לדברי רבו הבית חדש סוף סי' תל"ד שהשיג על הב"י דלמה לא נימא דבקיטול יש לו כל דין הפקר וכו' ובגדר לא מהני ע"י שליח עי"ש ואולי מטעם נדר מפל שפן דאשה

אינה יכולה לעשות שלים לבטל זולת הבעל דקיום ובקטול הנדרים ע"י הבעל והכי נמי בקטול וק"ו מנדר שהבעל אינו יכול לעשות שלים.

ואולי כתבו בשיגרא דלישנא בדרה בדחיותא לדמות לנדר ממש ואכמ"ל פי מה שכתבתי נכון בעיני שפחלף בסידור עכ"ד הגאון יצ"ו: ואנכי הדל הדרה השני לא יכולתי להולמו ולא הבנתי תוכן פונתו.

והדרה הראשון אשר לפי דעתו הוא הנכון לי הדל במחכתה"ר מלבד מה שדחוק לומר שפול ט"ס פנה שהוא רחוק המציאות קשה ביותר דאם פונת העט"ז הוא דאשה לא תעשה שלים לבטל שלא מדעת בעלה וכמ"ש הט"ז דאינה יכולה להפקיר שלא מדעתו אם פן מאי ארייא שלא תעשה שלים הרי היא עצמה לא תוכל לבטל שלא מדעת בעלה.

וגם משמעות דבריו דקאמר סתמא דאשה לא תעשה שלים מורה דבין אשת איש בין פנויה קאמר דלא תעשה שלים ולפי מה שפירש בכונתו הא אין זה אלא באשת איש ולא בפנויה כמובן.

ולכן לדעתי עדיין דברי העט"ז צ"ע ולמודעי אני צריף פי מצאתי בשונה הלכות ח"א ד' נ' ע"ד שהחליט דדברים אלו לא יצאו מפה קדשו של העט"ז אלא אינה תלמיד טועה כתבו והם דברי תימה וכו' עי"ש גם בס' פסא אליהו [אשר השגתי אותו בשאלה] ראיתי בס' תל"ד שכתב על דברי העט"ז ונ"ל והם דברים שלא בהשגחה אחר המח"ר דמה שמיעטה תורה היינו דאין הבעל יכול לעשות שלים לבטל נדרי אשתו אבל היא האשה מעולם לא נתמעטה משליחות ואדרבא עושה שלים לקבל גטה וקידושיה וכדכתבתי במקום אחר עכ"ל ועיין מחזיק ברכה סי' תל"ד אות ז בשם מור וקציעא דאשתו של אדם בלא רשות עדיפא משליח ברשות ובאות ח' בשם הרמ"ע דאשתו ובניו שאוכלים משלו יש להם רשות לבטל ומשוו נמי שלים: והנהגו הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה הכהן מוילנא יצ"ו כתב אלי ונ"ל ומה שתמה כת"ר נ"י על העט"ז יפה תמה דמה ענין הפרה לענין בקטול דכיון דלכל הדברים יכולה אשה לעשות שלים כמו איש מהיכא תיתי דלענין בקטול לא וגם הפרה עושה הבעל ואין זה מצד הסרון האשה רק דגזרת הפתוב הוא בהפרה ובשאלה בבעלים ועיין תוס' ב"מ צ"ו ד"ה שלים ובלאו הכי נראה דאישתמיט מיניה דברי מוהרי"ל בליקוטיו [הובא בקיצור באלהו רבה סי' תל"ד] שכתב להדיא דגם אשה יכולה לעשות שלים לבקטול שכתב שם דהבודק לאלמנה היא תבטל בעצמה וכו' ואם אינה יכולה פלל לבטל בעצמה יבטל הבודק בשבילה וכו' אף ידוע דהעט"ז הנה רב מובהק וגדול וכו' אמרתי לעשות סניגרון לדבריו והוא דבעיקר דין בקטול ע"י שלים כתב מרן הב"י בסוף סי' תל"ד דאף דהפקר מטעם נדר ונדר אי אפשר ע"י שלים מכל מקום בקטול אינו ענין לנדר עי"ש ולא ביאר למה אינו ענין לנדר וגם מהיכן פשיטא ליה דנדר אינו ע"י שלים ולכאורה נראה דסובר דמשום הכי נדר אינו ע"י שלים משום דאין שלים לדבר עבירה דהנזיר פאלו בנה במה והתוס' בב"מ ד' יו"ד ד"ה דאמר כתבו דבטל השליחות וכו' פתב בהגהת יד אברהם בס' רל"ד [ולפלא בעיני דברי הגו"ב מהדורא קמא יו"ד סי' ס"ז שכתב דלא מצא מפניש אם חל שבועה ע"י שלים ואף לא ראה דברי מרן הב"י הנ"ל וכן בהגהות י"א לא הביא דברי הב"י רק כתב פן מסבא וצ"ע] ועל פי זה שפיר אמר בקטול חמץ דאינו עבירה ואדרבא מקנים מ"ע

מְהַנִּי ע"י שְׁלִיחַ אֶף שִׁיגְרַת לְשׁוֹן מֶרֶן הַב"י לֹא מִשְׁמַע שְׁפִינּוֹן לְזֶה: וְעוֹד דָּאֵם פֶּן הֶפְקַר נְמִי דְאִינוּ עֲבִירָה תִּיהֵנִי ע"י שְׁלִיחַ.

אָבֵל בְּאַמַּת לוֹלֵא דְבָרֵי מֶרֶן הַב"י הִנֵּה מְקוּם לוֹמֵר דְּמִשׁוּם הֵכִי לֹא מְהַנִּי שְׁלִיחַ בְּנִדָּר וּשְׁבוּעָה וְהֶפְקַר מִשׁוּם דְּהוּי מִיְלִי וְלֹא מִמִּסְרֵי לְשִׁלִּיחַ וְנִדְעַת מוֹהַרִימ"ט ח"א ס' קכ"ו דְּאִפִּילוּ שְׁלִיחַ רֵאשׁוֹן לֹא מְהַנִּי בִּיהַי מִיְלִי וְכֵן מִשְׁמַע לְהִדְיָא בְּדָבָרֵי הַגֵּר"א בַּח"מ ס' קכ"ה סְקִי"ו וּמָה שְׁתַּמָּה עַל זֶה בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא תַנְיִנְנָא יו"ד ס' קמ"ז מְרַש"י גִּטִין כ"ט [וְכֵן בְּדָף ס"ו ע"ב] דְּמִשְׁמַע לְהִדְיָא דְדוֹקָא לְשִׁלִּיחַ שְׁנֵי בַמַּח"כ לֹא עֵינָן בְּרַש"י גִּטִין ד' ע"א ע"ב ד"ה דְאָמַר מִיְלִי דְשָׁם מִשְׁמַע לְהִפּוּף דְעַל דְּבָרִים לֹא אֶמְרִינָן הַל' שַׁש"א פְּמוֹתוֹ וְאֶמְנָם ל"ק עַל רַש"י הַג"ל דְּפָשׁוּט דְזֶה תִּלְיָא אִם מוֹדָה ר"י בְּאוֹמַר אֶמְרוּ וְכַמ"ש בְּעִנְיֹתֵינָן בְּהַגְהוֹת לַב"ב בְּתוֹף הַגְהוֹת שֶׁל מֶרְאָה כִּהֵן וְאִם זְכִינוּ לְדִין דְלַעֲנֵן בִּיטוּל גַּם פֶּן דְּהוּי שְׁלִיחַוֹת עַל מִיְלִי תִלְיָא בְּפִלּוּגְתָּא הַג"ל אִי מְהַנִּי שְׁלִיחַוֹת עַל מִיְלִי בְּשְׁלִיחַ רֵאשׁוֹן וְאֶמְנָם דְּהַשְׁלִיחַ יַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ שְׁלִיחַ שְׁנֵי בְּנוֹדָי אִינוּ יְכוֹל דְּזֵהוּ עֵיקַר דִּין דְּמִיְלִי לֹא מִמִּסְרֵי לְשִׁלִּיחַ וְעַפִּי"ז הַדִּין עִם הַעַט"ז וְלֹא מִטַּעְמָה אֶף מִטַּעַם פִּינּוֹן דְּהִיא בְּעַצְמָה הִיא שְׁלִיחַ מִבְּעֵלָה דְּמִסְתַּמָּא נִיחָא לִיהַי דְּתַבְדּוּק וְתַבְטֵל אָבֵל שְׁלִיחַ בְּנוֹדָי אִינְהַי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת מִשׁוּם מִיְלִי וְאִין סְתִירָה לְפִי זֶה מוֹהַרִי"ל דְּהוּא מִיְרֵי בְּאַלְמָנָה וְשִׁפִּיר פְּתַב יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ אָבֵל בְּאַשְׁפָּה שְׁיֵשׁ לָהּ בַּעַל יֵשׁ לוֹמֵר דְּמוֹדָה מוֹהַרִי"ל אֶף מָה שְׁפַתְב רְאִיָּה מִהַפְרָה אִינוּ מוּבָן פֶּנ"ל וְאוּלַי דְּכִינּוֹן דְּמִשׁוּם דְּהַחֲמִץ שֶׁל הַבַּעַל וּמִבְטֵלָת עַל דְּעַתָּה לֹא מְהַנִּי עַל יְדֵי שְׁלִיחַ כְּמוֹ בְּנִדָּרֵי עֵינּוּי נֶפֶשׁ וּבִינוּ לְבִינָה דְאִינוּ יְכוֹל הַבַּעַל לְקַיֵּם נִדְרָה ע"י שְׁלִיחַ דְּכַתִּיב אֲשֶׁה יְקִימְנוּ אֶלְמָא דְּגִזְרַת הַכְּתוּב הוּא דְּנִדָּר שְׁנוּגָע לְהַבַּעַל אִינוּ יְכוֹל לַעֲשׂוֹת הַבַּעַל שְׁלִיחַ לְהַקְמָה וְלִמַּד מִזֶּה דְּהִיא נְמִי אִינְהַי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ עַל הַנִּדָּר בְּדָבָר שְׁשִׁיף לְבַעֲלָהּ.

וְאֶמְנָם זֶה דְּנוֹחַק וְאֶמְנָם טַעַם שְׁפַתְבּוֹ אֶנְחֵנוּ מִצַּד מִיְלִי נֶרְאָה לִי נְכוּן עַכ"ד הַפְּהֵן הַגְדוֹל עֲלִיוֹן לְמַעְלָה יצ"ו: וְכִבְר פְּתַבְתִּי ע"ד הַגְּאוֹן מוֹהַרִיז"ש יצ"ו דְּאִין דְּעַתִּי נוֹחָה לְפָרֵשׁ בְּכּוֹנַת הַעַט"ז דְּאֲשַׁת אִישׁ לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ שְׁלֹא מִדְּעַת בְּעֵלָה דְּסִתְמָא קְאָמַר וּמִשְׁמַע אֲשֶׁה פְּנוּיָה נְמִי לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ עַל שְׁלָהּ.

וּמָה שְׁפַתְב בְּטַעַם דְּנִדָּר אִינוּ ע"י שְׁלִיחַ מִשׁוּם דְּאִין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה יֵשׁ לְפַקְפֵּק דְּהֵא דְּכָל הַנּוֹדָר כְּאִילוּ בְּנָה בְּמָה מִשְׁמַע דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְאִינוּ פָּשׁוּט לוֹמֵר בְּדַרְבְּנָן אִין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה עֵינָן מָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הָאֶל"ף אוֹת קצ"ג [בְּשִׁדְי חֲמַד ח"א] וְעוֹד דְּמִסְתַּמִּיּוֹת דְּבָרֵי מֶרֶן נֶרְאָה דְּאִין מְצִיאוֹת לְקַבְּלַת נִדָּר עַל יְדֵי שְׁלִיחַ כָּלֵל אִי טַעְמָא מִשׁוּם שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה הֵא אִיכָּא נִדְרִים הַפְּנוֹתִירִים פְּגוֹן נוֹדָר בְּעַת צָרָה וְכִיּוֹצֵא וְעֵינָן שׁו"ת שֶׁם אֶרְיָה חִיו"ד ס' מ"א וְק"ל וּמָה שְׁפַתְב דְּבִטֵּל הַשְׁלִיחַוֹת כְּמוֹ שְׁפַתְבו הַתּוֹס' בַּב"מ וְכו' עִמּוֹ הַסְּלִיחָה רַבָּה דְאִינוּ פָּשׁוּט לוֹמֵר פֶּן וְכַמָּה דְּיוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ וְכַמָּה קוֹלְמוֹסִים נִשְׁתַּפְּרוּ בְּעִנְיָן זֶה אִי הֵנִי תִרֵי שְׁנוּיֵי שְׁבַתּוֹס' הַג"ל פִּלְגָן בְּהַדְיָהוּ וְכִבְר נִתְעַצְמוּ בְּזֶה בְּשׁו"ת נוֹדָע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא קְמָא אַה"ע ס' ע"ה וְע"ו וּבְטֵל אוֹרוֹת בְּשׁו"ת אַה"ע ס' א' וְהַזְּכִיר שֶׁם שׁו"ת מוֹהַרִימ"ט ס' קי"ו וּמְוָצֵל מֵאַשׁ ס' ל"ד וּבְשׁו"ת רַעַק"א ס' קכ"ט ד' קכ"ו ע"א [וְעֵינָן מָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הָאֶלְף אוֹת קצ"ט בְּשִׁדְי חֲמַד ח"א]: וּמָה שְׁתַּמָּה ע"ד הַנּו"ב יו"ד ס' ס"ז עֵינָן בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת

השי"ן אות מ"א מה שרשמתי בזה ושם הבאתי בשם הגאון מוהרח"ך ראפאפורט בס' מים חיים חיו"ד סי' נ"א שהשיג על הנודע ביהודה מדברי מרן הב"י.

ומה שכתב על דברי רבינו מוהרימ"ט בדין הקדש ע"י שליח עיין מה שרשמתי בקונטרסי הפללים במערכת ה"ה אות צ"ג [בשדי חמד ח"א] בס"ד. אחר זמן ראיתי בשו"רי ברכה למרן חיד"א שכתב שדברי העט"ז תמוהים ושכבר תפסו עליו בזה.

ובאמת תמה אני על עצמי איך לא ראיתי אז את דבריו ואת דברי הרב זכור לאברהם ודברי מנחם שדברו בזה באותו פרק באותו מקום בס"י תל"ד וכבר הובא שם בדב"ק דברי הרבנים פסא אליהו ושיו"רי ברכה ושונה הלכות ונעלם ממני ומעיני העדה הגאונים עליונים למעלה יצ"ו: וכתב לי הגאון מרדכי אליהו ראבינוויץ אבד"ק וואשילקאווא יצ"ו על מה שכתב הגאון רש"ך הג"ל בענין מקילי לא מימסרן לשליח גם אנכי העירותי כבר באריכות והזכרתי מזה בקצרה בספרי נר למאור סוף סי' כ' ודחיתי שם בקצרה סברא זו דמילי לא מימסרי לשליח דלא אמרינן זה לענין ביטול עכ"ד והרה"ג מוהר"י נו"יס מספינקא יצ"ו כתב לי לעיין בשו"ת מוהר"ם שיק חלק א"ח סי' קצ"ד שפירש דברי העטרת זקנים הג"ל בטוב טעם ואין שו"ת הג"ל מצוי אצלי: שוב זכיתי בספר התורה הג"ל ולפי שאינו מצוי נכון להעתיק תנ"ך דב"ק והוא זה הקדים הפלוגתא אם שליח יכול לבטל ושכסוף סי' תל"ד מוכח דאשה שבטלה בלי רשות בעלה מהני ואין הטעם משום דזכין לאדם שלא בפניו דאם כן אפילו אחד נמי ומאי שנא אשתו דנקט אלא הטעם דאשתו מסתמא הוי כאילו מינה אותה אפטרופוס והר"ן בפ"ק דכסחים בשם הר"ב העיטור כתב דכחל לבטל ע"י שליח מדאצטריף קרא למעט גבי הפרה דאין שליחות מפלל דבעלמא יש שליחות וקשה לכאורה דאדרבא מהתם מוכח דאין שליחות והוא דמוהרי"ט בס"י קכ"ז כתב דאין אדם יכול לעשות שליח להקדיש דבר והרב נודע ביהודה בתניינא יו"ד סי' קמ"ז כתב דנעלם ממנו סוגיא ערוכה דאיצטריף למעט גבי הפרה מאישה יקימנו מפלל דבעלמא אפילו במילי יש שליחות ואין זו קושיא דמוהרי"ט סובר דמהתם ילפינן לכל התורה דנדאי לולא גילתה תורה בהפדה דאין שליחות הנה אמינא דאפילו במילי יש שליחות והשתא דגלי קרא דבהפדה אין שליחות וכיון דבכל התורה יש שליחות אמאי נימא דכאן הוא גזרת הכתוב לומר דאין שליחות אדרבא מסתבר לומר דבהפדה היינו טעמא דאין שליחות משום דמילי הוא ולא מימסרי לשליח וילפינן מהתם לכל התורה דבמילי אי אפשר למשוי שליח ויש רמז מזה בתשובת אדמו"ר בחתם סופר סי' שכ"א וכיון שפן דמהפדה ילפינן דבמילי לא מצי למיעבד שליח אם כן אדרבא אית למילף דאין יכול לעשות שליח לבטל והכי יליף הר"ב העיטור מהתם דכחל לבטל על ידי שליח: וכתב לינישב קושיא זו על פי דברי הפרמ"ג בס"י תל"ד הואיל ובדפבורו דביטל מתעביד מעשה חשיב כמעשה פמו מימר ובניאר דבריו דאף דגם בהקדש בדפבורו מתעביד מעשה הנה השטיה מקונצת בבבא מציעא ד' מ"ג כתב דפגול אף בדפבורו מתעביד מעשה הואיל ואיתא במחשבה לא מיקרי בדפבורו מתעביד מעשה ואם כן בהקדש דאיתא במחשבה כדאמרינן בשבועות ד' כ"ו דכתיב כל נדיב לב עולות לא חשיב מעשה אכל ביטל סובר הר"ב העיטור דבעינן דוקא שיאמר בפה כדכתב הב"ח בסוף סי' תל"ד דסובר דביטל אינו במחשבה דעל מחשבה אין מברכין וליתא בשליחות וכיון דסובר דבעינן דבור איכא למימר דחשיב כמעשה כאילו ממנה שליח לעשות מעשה

ובזה מתניישוב גם קושיא הראשונה דאיכא למימר דהרב העיטור סובר דהפירה מועיל אפילו במחשבה וכיון דמהני בלב לא תשיב מעשה אלא מילי ואפילו הכי איצטריף למעוטי משליחות ומתם ילפינו דלמילי אי אפשר למינשוני שלים ומדאצטריף התם קרא מוכח דבעלמא היכא דעדיף מניה פגון היכא דבדבורו מתעביד מעשה דאינו מועיל במחשבה שפיר מהני ואם פן בביטול דלא מהני במחשבה ובכי דיבור לדעת הרב העיטור שפיר יליף מהפירה דמועיל שליחות אמנם פל זה אם השליח עושה ומבטל בעצמו אבל אם השליח רוצה לעשות שלים אחר שוב מיקרי מילי ולא מהני שליחות: ובזה ביאר פונת העטרת זקנים דמעיקרא פתב דאינו יכול לעשות שלים ודלא כהר"ב העיטור ושוב פתב ועל כל פנים אשה אינה יכולה לעשות שלים וכו' רוצה לומר אף אי נימא דנסמך על הר"ב העיטור דחשיב לביטול כממעשה וכסברת הפרמ"ג מפל מקום אשה רוצה לומר אשה בבית בעלה ובנכסי בעלה אינה יכולה לעשות שלים דהא עצמה נחשבת רק כשליח ואם פן אם לא תבטל בעצמה אלא תעשה שלים הניא היא רק כשליח למילי וזה ממנועט מהפירה והיינו מטעם הנ"ל שהיא חשובה רק כאילו נעשית שלים למילי ולמילי ילפינו מהפירה דאין שלים אלו תנורף דב"ק ועם שהדברים עמקים וקשה להחליט שהרב עטרת זקנים נתפונן לכל זה בקצירת האומר ועל מי סמך ויבינהו בכל זאת העתקתי תנורף דב"ק להשביע נפש שוקקה הצמאים לפילפולא דאורייתא דחדי בה קודשא בריה הוא.

והנה זה שקרי ועוד פלפל הגאון הנ"ל באותה תשובה ובסי' קצ"ה בדברי מרן הב"י אם ביטול משום הפקר ושמה שהפקר אינו מועיל על ידי שלים הוא מדין נדר וכו' עי"ש דב"ק: גם ראיתי בספר חדש ספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' י"ד ע"ב שכתב בשם תשובת מוהר"י אסאד אשה יכולה לעשות שלים לבטל חמץ בעלה אף דהיא בעצמה היא רק שלים ומילי לא מימסרי לשליח שיוכל לעשות שלים אחר מפל מקום פיון דבדיבור עביד מעשה להוציא מרשותו לא הוי מילי כמו בתמורה ועוד נראה דאשתו כגופו ועדיפא משליח ויכולה לעשות שלים: כח) מי שמת בערב פסח אחר תצות או בתוך הפסח והניח חמץ שלא ביטלו ולא מקרו אם חייבים היורשים לבערו עיין מה שרשמתי לקמן סי' ח' אות ל"ב: כט) מבר חמצו לנכרי אגב קרקע שהשכיר חנותו לנכרי והקנה לו דברים חמוצים שלו ופרט אחר כך מחיר כל אחד ומאחד מהמינים שפרט לו הנה לו עוד במקום אחר אצל נכרי שהניח שם קודם הפסח ושכח ממנו ולא הנה בלבו למוכרם לו והוא ביטל כל החמץ שלו בערב פסח פדינו ונזכר בחול המועד ושאל אם חייב לבערו השיב הגאון בשו"ת רמ"ץ סי' ל' דאינו חייב לבערו דיש לדון מלשון השטר דמכירה גמורה היא גם להחמץ שהנה לו במקום אחר פיון שלא פתב שמכר החמצים שפחנות רק פתב שמכר לו אגב קרקע דברים החמוצים שלו וכל החמצים שלו בכלל ולא בעינו ציבורים ואף שלא הנה בדעת המוכר חמץ זה בשעת מכירה מפל מקום אם היו באים לפנינו המוכר והלוקח לדון לא הנה מועיל טענת המוכר שלא היו בלבו דברים בלב אינם דברים וקנה הנכרי הפל וזה פשוט וברור וכתב עוד שכל הענין בנדון זה הוא מדרבנן ומטין להקל דמלבד דכבר ביטל פדינו ומן התורה אינו עובר רק מדרבנן חייב בביעור ועוד פיון דהחמץ הנה בבית נכרי הרי לדעת הגאונים והרמב"ן והרשב"א אינו עובר בכל יראה ובתשובת שאגת אריה סי' פ"ג ביאר דבריהם דכשהוציאו מביתו והפקידו ביד נכרי קודם זמן איסורו לא חל עליו מצות

השפּתָה רק מְדַבְּרֵנוּ חַיִּיב לְבַעַר וּכְבֵר הַסְפִימוּ הַפְּרִי חֲדָשׁ וְשֹׁאֲגַת אַרְיָה דָּגָם בְּלֹא קִבֵּל
עָלָיו הַנְּכָרִי אַחֲרֵי הַדִּין כֵּן וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּדִין קִנְיָן חֲצָר לְנִכְרִי וּמְסִיק דְּמַעֲיָקְרָא דְּדִינָא
הַנְּכָרִי קִנְיָן הַחֲמִיץ וְלִיָּתֵר שֹׁאֲת יָכוֹל יִשְׂרָאֵל אַחֵר לְגִלוֹת הַדְּבָר לְהַנְּכָרִי וְשֶׁהוּא יַחְזִיק
הַחֲמִיץ כְּשֶׁלּוֹ פְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּדָבָר תְּמוּהָ לְפָנֵי הַהֶמוֹן עִם מַה שֶּׁאִין הַיִּשְׂרָאֵל מְבַעְרוּ וְגַם
יֵשׁ הִיתֵר בְּרוֹחָא לְעֵנְיָן לְהַבָּא פִּי מַה שֶּׁפְּתַב הָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא תַנְיִינָא סִי ס"ג
דְּאִפִּילוּ בְּתוֹף הַפְּסַח אִם מְכַר לְנִכְרִי שׁוֹב אֵינוֹ עוֹבֵר וְאִם אַחֲרִים מְלַמְּדִים לְהַנְּכָרִי לְקִנּוֹת
הַחֲמִיץ שֶׁפִּיר דְּמִי דְּבַעַל הַחֲמִיץ אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם אֵלּוּ תוֹד"ק וְהִנֵּה מַה שֶּׁפְּתַב דְּכִינּוֹן דְּבִיטוּל
כָּל חֲמִצּוֹ אֵינוֹ חַיִּיב לְבַעַר אֲלֵא מְדַבְּרֵנוּ עֵינּוּ מַה שֶּׁרְשָׁמְתִי לְעֵיל אוֹת ו' אִי מְהִי בִּיטוּל
שֶׁלְנוּ דְּדַעְתּוֹ עָלָיו לְחִזּוֹר וְלִזְכּוֹת בּוֹ וְשֵׁם הַבְּאֵתִי שׁו"ת הָרַב רמ"ץ ס' כ"ד דְּמְסַפִּים לְדַעַת
הָרַב מִשֹּׁאֲת בְּנִימִין דְּלֹא מְהִי בִּיטוּל זֶה וְהוּא לְכַאֲרָה הִיפּוֹף מִמַּה שֶּׁפְּתַב בְּסִי' ל' וַיֵּשׁ
לִיְיָשֵׁב וְשֵׁם בְּסִי' ל"א הִבִּיא מַה שֶּׁהִשְׁיִגּוּ רַב אֶחָד בְּעֵנְיָן זֶה וְחִזּוֹר הָרַב הַמְּחַבֵּר לְהַעֲמִיד
דְּבָרָיו הָרֵאשׁוֹנִים עֵי"ש"ב: וּבְשׁו"ת שֵׁם אַרְיָה ס' ט' [ד"ה שׁוֹב בָּא] בְּאֶחָד שֶׁמְכַר חֲמִצּוֹ
עַל יְדֵי שְׁלוּחֵי הָעִיר כְּפִי הָרַב וְכַתֵּב בְּכַח וְהַרְשָׁאָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְמַפְּרֹךְ כָּל הַחֲמִיץ
שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ וְאַחֵר כְּפִי פְּרִט שֶׁמוֹכֵר יי"ש כְּפִי וְכִפִּי שֶׁעוֹמֵד בְּמַקּוֹם פְּלוֹנִי וּבְמַקּוֹם פְּלוֹנִי וְגַם
שֶׁפִּיר"ט שֶׁעוֹמֵד בְּמַקּוֹם פְּלוֹנִי וְשֶׁכַח שֶׁהִיָּה לוֹ בְּמַקּוֹם אַחֵר אֲצֵל נִכְרִי [עֵי"ש גוּף
הַמְּעַשֶׂה] שֶׁפִּיר"ט שֶׁשֶּׂה הֵינן וְלֹא פְּרִט אוֹתוֹ וּבְפְּסַח עָלָה סְפֵק בְּלִבּוֹ אִם מְכַר שֶׁפִּיר"ט
הַנְּ"ל וְכו' וּבְהַשְׁטֵר מְכִירָה הַפּוֹלֵל שֶׁנּוֹתְנִים לְהַנְּכָרִי שֵׁם כּוֹתְבִים וּמוֹכְרִים לוֹ כָּל מַה
שֶׁנִּמְצָא אֵף שֶׁאֵינוֹ מְזוֹכָר בְּהַרְשִׁימָה כְּתַב הָרַב דָּאָם נוֹדַע בְּפְּסַח שְׁלֹא נִכְתַּב הַשֶּׁפִּיר"ט
הַנְּ"ל וְדֹאֵי צְרִיף לְבַעַר דְּעַל מַה שֶּׁנִּזְכָּר בְּהַשְׁטֵר מְכִירָה שֶׁמוֹכְרִים לוֹ כָּל הַנִּמְצָא אֵף שֶׁאֵינוֹ
מְפֹרָשׁ בְּהַרְשִׁימָה קִשָּׁה לְסַמּוֹךְ דְּהִנִּי מוֹכֵר דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָם עֵינּוּ בְּחוּ"מ ס' ר"ט ס"ב
וּבְסִי"ע שֵׁם וּבְסִי' רמ"א ס"ד שֵׁם הִבִּיא שֵׁשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁבֵּין בְּמִכְרָם בֵּין בְּמִתְּנָה
יָכוֹל לְהַקְנוֹת דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָם אֵף דְּעָה הָרֵאשׁוֹנָה כְּתַב בְּסִי"ע נִרְאָה שֶׁפּוֹסֵק כֵּן וְכִמוֹ
שֶׁפְּתַב בְּסִי' ר"ט לְכֵן אִם נוֹדַע בְּפְּסַח חַיִּיב לְבַעַר עכ"ל [ועֵי"ש לְעֵנְיָן אִם לֹא נוֹדַע עַד
אַחֵר הַפְּסַח וְהַבְּאֵתִי בְּסִי' ח' אוֹת ל"ד] וְלִפִּי הַנִּרְאָה אֵינוֹ סוֹתֵר לְמַה שֶּׁכְּתַב הָרַב רמ"ץ
הַנְּ"ל דְּשֵׁם שֶׁמְכַר לוֹ כָּל חֲמִיץ שֶׁלּוֹ לְכֵן גַּם הַחֲמִיץ שֶׁהִיָּה בְּמַקּוֹם אַחֵר נִכְלָל בְּהַמְּכִירָה כִּינּוֹן
שְׁלֹא אָמַר לוֹ כָּל חֲמִיץ שֶׁבְּחִנּוּתִי אֲבָל הִכָּא אָמַר לוֹ כָּל חֲמִיץ שֶׁבְּרִשׁוֹתִי וְהִרִי שֶׁפִּיר"ט הִנֵּה
לֹא הִיָּה בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֵף שֵׁשׁ לֹא מְרַב דְּחַשִּׁיב שֶׁפִּיר רִשׁוֹתוֹ כִּינּוֹן שֶׁכָּל נִפְקֵד מוֹשְׁאֵיל מְקוֹם
לְהַמְּפַקֵּד כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הָרֵא"ש עַל דְּבָרֵי הַגְּאוֹנִים בְּהִיא דְּסוּף ס' ת"מ מְכַל מְקוֹם בְּלִשׁוֹן
בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁאֹמֵר לְחַבְּרוֹ שֶׁמוֹכֵר לוֹ כָּל מַה שֵׁשׁ לוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וְנִמְצָא שֵׁשׁ לוֹ פְּקִדוֹן בְּיַד
אַחֵר נִרְאָה דִּיכּוֹל לֹא מְכַר אֶת אֲשֶׁר אֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וּמַה גַּם דְּפָרַט לוֹ אַחֵר כְּפִי
חֲמִיץ שֶׁבְּמַקּוֹם פְּלוֹנִי וְשֶׁבְּמַקּוֹם פְּלוֹנִי וְדֹאֵי דִּישׁ לֹא מְכַר אֵין בְּכָלֵל אֲלֵא מַה שֶּׁבְּפָרַט הַחֲמִיץ
שֶׁבְּמַקּוֹם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מוֹכֵר וְלֹא הַחֲמִיץ שֶׁבְּמַקּוֹם אַחֵר וְאִם כֵּן אֵין צַד הִיתֵר אֲלֵא מִחֲמַת
שֶׁכְּתוּב בְּהַשְׁטֵר כִּירָה שֶׁמוֹכְרִים הַכֵּל וְעַל זֶה קִשָּׁה לְסַמּוֹךְ דְּהִנִּי דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָם וְכו'
וְיָמַר אָמַר חֲדָא וּמַאמ"ח וְלֹא פְּלִיגִי.

[וּבְסִי' ח' הַנְּ"ל כְּתַבְתִּי בְּעֵנְיָן דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָם עֵי"ש]: אֲלֵא דְּבָגוּף דְּבָרֵי הָרַב שֵׁם אַרְיָה
יֵשׁ לְפַקְפֵּק לְע"ד דְּמוֹכַח מְדַבְּרָיו דָּאָם בְּאֵמַת הִיָּה דַעַת מְרַן לְפָסוּק כְּהִישׁ חוֹלְקִים שֶׁבְּסִי'
רמ"א דְּבִין בְּמִכְרָם בֵּין בְּמִתְּנָה יָכוֹל לְהַקְנוֹת דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָם לֹא הִיָּה מְחַשְּׁבֵיבוּ לְבַעַר
בְּנִזְכָּר בְּפְּסַח וְכֵן בְּדִין כִּינּוֹן שֶׁלְפִי הָאֵמַת זֶה הָאִישׁ כְּבָר אָמַר בְּפִה מְלֵא שֶׁמְפַקִּירוֹ הַפְּקָר

גמור כמו שכתב שם בש"א בסמוך [נכתב דאף דבהפקיר חמצו גם פן אסור אחר הפסח היינו דוקא פשהחמץ ברשותו ובביתו ולא פשהיה ברשות אחר וכו' עי"ש] אם פן לאחר הביטול הזה אין פאן אלא חיוב ביעור מדרבנן ואם היתה נפסקת ההלכה בש"ע פמאן דאמר דיכול להקנות דבר שאינו מסויים ודאי דיש לסמוך על זה שלא להצריח לבער אלא דמאחר דמוכח מדברי מרן דסובר דהעיקר הוא פסבא קמייא לכן קשה לסמוך להקל באיסור חמץ על סמך דיש חולקים פן נראה פונתו ויש לתמוה דאם נאמר דנדון זה דומה להמתלונקת שבסי' רמ"א הנ"ל הרי אם פן יש לפסוק להקל דמה שכתב הרב שם אריה דדעה הראשונה פתב בסתם נראה שפוסק פן במחכ"ת אשתמיט מיניה מה שכתבו הפוסקים ובפרטות בדין זה פתב הרב עבודת הגרשוני סי' קי"ד דכשכותב מרן בשולחן ערוך יש אומרים ויש אומרים דעתו לפסוק פסברת הויש אומרים וכמו שרשמתי בקונטרס בכללי הפוסקים סי' י"ג אות ט"ו ואף שיש סוברים דבכל פי האי גוונא אין הכרע בדעת מרן מכל מקום אין לייחס אליו שדעתו פסבא קמייא וכיון דאין הכרע והוא ענין דרבנן כנז"ל למה לא נסמוך להקל כדעת הסוברים דיכול להקנות דבר שאינו מסויים ובפרט לדעת הרב טורי זקב הובא בבאר היטב שהכריח דנקיטינו פהיש חולקים ועיין להרב מוהריק"ש בספר ערוך לחם סי' ר"ט וז"ל אבל האומר לחבריו וכו' אמר לו כל המטלטלין שבבית זה או בתיבה זו או בשק אני מוכר לה בכה וכה וקנו מידו אף שלא הודיע פרט המטלטלין קנה שהרי מינם ידוע שהם מטלטלין ועיין בלשון דדוקא פשיש ספק במין אם תבן או זקב וז"פ וכו' עכ"ל, ולפי דבריו בנדון זה אין פאן לתא דמוכר דבר שאינו מסויים כלל גם מה שנראה מדבריו דהדין שבסי' ר"ט עם הדין שבסי' רמ"א הם ענין אחר ולפי דבריו היש חולקים שבסי' רמ"א חולקים גם בדין דסי' ר"ט ס"ב אין נראה פן מדברי הסמ"ע סי' רמ"א ס"ק י"ג שכתב ומ"ש שם אינו דומה לזה דהתם בס"ב פאומר כל אשר בבית זה אני מוכר לה דאינו מכור היינו טעמא משום דגם מינו אינו ידוע דיכול להיות דאין שם אלא תבן עכ"ל הרי מבואר דהיה דסי' רמ"א ודסי' ר"ט לא ראי זה כראי זה גם הרב בית שלמה תוף סי' ע"ו פתב בזה הלשון ועי"ש בח"מ סי' רמ"א ס"ד ובדבר שאינו מסויים כמו בסי' ר"ט פנלי עלמא מודו ע"כ נראה דכונתו לומר דגם החולקים בסי' רמ"א מודו בדהיא דסי' ר"ט: ועוד יש לפקפק לפי מה שכתב הרב פתחי תשובה בריש סי' ר"ט בשם שו"ת באר"י דנראה ברור דדוקא פשאומר שמוכר בסוף כף וכף אמרינו דלא סמכא דעת הקונה דשא אינושנה כפי הסוף שקצב אבל פשאומר שמוכר לו כפי הסוף שישומו שלשה כמו שנהוג במכירת חמץ בזה לא שייך לא סמכא דעתיה דנדאי לא ישומוהו יותר משיווי ויהיא ראיות לזה ע"כ וכדבריו ראיתי שכתב הרב תפארת יוסף סי' י"ט [בד"ה אולם] וכתב שם פראש הסי' דאף דהמקור חיים בסי' תמ"א [סק"ט סוד"ה וגם] פתב דצריח לפרט בהשטר כל מין ומין שאם לא פן הוי פמוכר דבר שאינו מסויים דלא קנה כמ"ש בסי' ר"ט לא פתב פן אלא על לכתחלה אבל בדיעבד נגד שינצל מלאו דבל נראה נראה דמועיל המכירה וכו' ועוד פתב שם דמאי דלא מהני בדבר שאינו מסויים היינו טעמא משום דכיון דהקונה לא סמכא דעתיה גם המוכר לא גמר ומקנה ובמכירת חמץ פשפוטב שאף מה שימצא אחר כף שלא נכתב בהרשימה יהיה מכור לנכרי הא חזינו שגמר ומקני שפכונה פותב פן שירא שאם נשפח ממנו ומבקש לינצל מאיסור בל נראה אם פן בודאי גמר להקנות בכל

אופן עיין תוספות קידושין י"ח ד"ה אקנוני ועוד האריף וכתב עוד דנראה ברור דגם הרב מקור חיים שכתב דצריף לפרט הפין היינו דנקא פשידוע להישאל מיני החמץ שיש לו וכמו שכתב להדיא בסמ"ע בסי' ר"ט דמשום שהאחד יודע והשני אינו יודע לא גמר ומקני מה שאין פן בנדון זה דשניהם לא ידעו ולכן לא פרט המוכר הפין רק כתב בהשטר מכירה שגם הוא בכלל המכירה פשימץא וישלם כפי שישומו בנדאי גמר ומקני [ויש להרגיש שתפס במןשלם סברת הסמ"ע ולא הזכיר דברי הש"ך שם בסק"ב דנראה דאינו מסכים לחילוק הסמ"ע ואולי משמע ליה מדקדוק לשון הש"ך שכתב ואין אנו צריכים לחילוק הסמ"ע שלא בא לחלוק עליו בחילוקו אלא דאין לנו צורך בו אלא דממה שכתב הרב פתחי תשובה שם שדעת הרב חזת יאיר גם כן דלא כהסמ"ע משמע דחולקים בדין ואין מצוי אצלי ס' חזת יאיר] ועוד האריף דכיון דהחמץ שלא פרט לו הנה גם הוא ברשות הנכרי קנה מטעם חצר ושקיל וטרי בזה עיש"ב ועם פי לא נתברר לי מתוך דבריו אם נשאל והשיב בתוך הפסח ושמה לא כתב להקל מטעמים הנ"ל אלא לענין אם עבר הפסח ואינו ענין למה שכתב הרב שם אריה דחייב לבער דמנירי בפסח מפל מקום נראה דמטעמים אלו יש להתיר גם בפסח אחר שכתב בטל חמצו פדינו ואינו חייב לבער אלא מדרבנן דהא מר הוא דאמר דהרב מקור חיים לא הצריף לפרט אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד וכשנזכר בתוך הפסח הרי הוא דיעבד ומהני לינצל מאיסור בל יראה וגם שאר הטעמים שכתב יש בהם כדאי להתיר בפסח שלא להצריכו ביעור וגם מה שכתב הרב רמ"ץ שם דכל הענין הוא מדרבנן דמלבד מה שבטל וכו' ועוד דלדעת הגאונים וכו' שייך גם בנדון השם אריה ולענין אם הוא אחר הפסח בסי' ח' אות ל"ד הנ"ל הבאתי מה שכתב הרב בית שלמה בענין זה דנראה דדעת כמה גדולים החתם סופר ומר רבו והנודע ביהודה ובית דינו דלא חיישינו כלל במכירת חמץ משום דבר שאינו מסויים דסברי דכיון שמוכר רק מיני חמץ חשיב דבר מסויים וסומכים על זה לכתחלה בעיקר מכירת חמץ ונראה דלדידהו ודאי כל שכן בדיעבד ונזכר בתוך הפסח ועוד הובא שם צד היתר בדבר שאינו מסויים לפי שהנכרי מוחזק ולא שייך בזה דין אסמכתא וגם דיש סוכרים דאין דין אסמכתא לנכרי ועוד הנזכר שם צד היתר באם נכתב בהשטר לשון אודיתא מודה אני הבא על החתום וכו' עיש"ב ומפל הנז"ל נראה דיש צד גדול להתיר בנזכר בתוך הפסח שלא לחייבו לבער פן נראה להלכה אבל לא למעשה חלילה: ל) דבר שמן הדין אין צריף ביעור רק שאסור להשהותו משום חשש תקלה שיבא לאוכלו אפשר לתקן זה על ידי שיפקיד אותו ביד נכרי ואז ליכא למיחש דילמא אתי למיכל מניה פן מתבאר ממה שכתבו הרבנים ערוף השולחן סי' תס"ז סוף אות י"ב ושערי תשובה שם אות י"ט ואות למ"ד ובשו"ת תפארת יוסף סוף סי' כ"ב ופרי מגדים באשל אברהם סוף סי' תמ"ג נכתב שם ולרונחא יקבל הנכרי אחריות עי"ש ומפל מקום ודאי דלכתחלה אין לסמוך על זה וכן דקדק בפרמ"ג שם שכתב בדין חמץ גוקשה שאם שכח למוכרו יש תקנה שיפקידהו ביד וכו' עי"ש ונראה דבחסים וקמח דלא חזו לאכילה בעינייהו אלא אחר טחינה ואפיה [עיין לעיל באות ט"ו] אולי בשעת הדחק יוכל לסמוך אפקדון ביד נכרי וראיתי בספר מנחת משה הנדפס מחדש לאחד מגאוני דורנו יצ"ו בסי' ט"ו אות ו' שהביא בשם שו"ת דברי חיים סי' כ"א בפי ששכח למכור חטים וסובין שנתלתו היטב ונתפחו ונזכר בחול המועד והחטים היו עומדין ברחיים של נכרי והורה המורה להשליכם

לִים וְכֵן נַעֲשֶׂה וְכַתֵּב דִּינָהּ הַזֶּה וְכו' וְאִין לֹאמֵר דִּהֶסְוִינָן הָוֵי גְּנוּקְשָׁה וְכו' וְעוֹד דְּגַם גְּנוּקְשָׁה חֲזִיב לְבַעַר וְאִין לֹאמֵר דְּבִבִית הַנְּכָרִי לֹא שְׁיִינָה דִּילְמָא אֲתִי לְמִיכַל דָּאֵם כֵּן לְמָה שׁוֹרְפִין הַגְּנוּקְשָׁה יִתְנוּהוּ בְּבִית אוֹ בְּחֶצֶר עַכ"ל מִתְבָּאָר דַּעְתּוֹ דְּגַם אִי נִימָא דְסוֹבִין הָוֵי גְּנוּקְשָׁה לֹא מְהֵי מַה שְׁהֵם בְּבִית הַנְּכָרִי לְהַצִּילוֹ מִחֲשֵׁשׁ תַּקְלָה וְסִפֵּר דְּבָרֵי חֲזִיִּים אִין מְצוּי אֲצִלִּי לְרֵאוּת אִם רָאָה דְּבָרֵי הַפְּרַמ"ג וְחוֹלַק עָלָיו פִּי לְפִי דְּבָרֵי הַפְּרַמ"ג הַנְּ"ל נִרְאָה דָּאֵם נְנִיחַ דְּסוֹבִין הָוֵי גְּנוּקְשָׁה לֹא הֵיָה צָרִיךְ לְבַעַרְם וְאִית לֵהוּ תַּקְנֵתָא עַל יְדֵי פְקֻדוֹן בְּיַד נְכָרִי וּבְקַבְלַת אַחֲרֵיּוֹת כְּנֻ"ל וְמַה שְׁהֶכְרִיחַ הַרְבַּ דְּב"ח מְדַהֲצָרִיכוּ לְבַעַר הַגְּנוּקְשָׁה נִרְאָה דָּאִין מְזַה הֶכְרַח דְּוֹדָאֵי לְכַתְחֵלָה אִין לְסַמְוֵה עַל זֶה וְצָרִיךְ לְמוֹכְרוֹ אוֹ לְבַעַרוֹ קוֹדָם פִּסְח אֲבָל בְּנֻזְפֵר בְּפִסְח וְהוּא חֲמִיץ גְּנוּקְשָׁה נִרְאָה דְּשִׁפִּיר דְּמִי לְסַמְוֵה אֲתַקְנֵתָא דֵּה־פְרַמ"ג אֲלֵא דְבִסוֹבִין אִינוּ פְּשוּט דְּחֻשִׁיב גְּנוּקְשָׁה וְכֵמוֹ שְׁפַתְבַּ הַרְבַּ דְּבָרֵי חֲזִיִּים וְעֵינֵין בְּמַה שְׁפַתְבַּתִּי בְּזֶה לְעֵיל אוֹת כ"ג אֲבָל בְּחֲמִיץ גְּנוּקְשָׁה מִמֶּשׁ וּבְפֶרֶט כְּשֶׁבְטֵל חֲמִצּוֹ [דְּבַהֲכִי מִיִּירֵי בְּדב"ח] הַנְּ"ל וְשִׁהֵי מוֹפְקֵד בְּיַד נְכָרִי קוֹדָם זְמַן אִיסוּרוֹ נִרְאָה דָּאִין זְקוּק לְבַעַרוֹ וְעֵינֵין בְּשׁו"ת הַרְבַּ רַמ"ץ ס' לְמ"ד שְׁהִבְאֵתִי בְּאוֹת כ"ט וְק"ל: לֹא) טַעְמוֹ וְלֹא מִמֶּשׁוֹ אִם עוֹבֵר עָלָיו בְּבַל יִרְאָה הֵיָה הַרְבַּ חֵק יַעֲקֹב בְּרִישׁ ס' תמ"ב בְּשֵׁם הַרְבַּ עוֹלַת שְׁבַת פְּתַב דְּעוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה וְנִחְלַק עָלָיו וּמְסִיק דְּאִפִּילוּ הַסּוֹבְרִים טַעַם פְּעִיקָר דְּאוֹרֵיִתָא לְעַנְוֵי אֲכִילָה מוֹדִים דָּאִינוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה רַק אֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מְדַרְבְּנָן וְאִם נֻזְפֵר בְּפִסְח טַעוֹן בְּיַעוּר וְאִם עֵבֵר הַפִּסְח מוֹתֵר בְּהַנְּאָה וּמִשׁוּם חוּמְרָא אֲסוּר בְּאֲכִילָה וְהַרְבַּ מְקוּר חֲזִיִּים בְּסַק"א הִבִּיא דְּבָרֵי הַח"י דָּאִינוּ עוֹבֵר וְכַתֵּב וְכֵן מְסַתְפֵר וּבִש"ע הַרְבַּ מוֹהַרֲש"ז שֵׁם אוֹת ז כַּתֵּב דְּמַעֲיָקָר הַדִּין מוֹתֵר בְּהַנְּאָה וּבְהַפְסֵד מְרוּבָה גַּם בְּאֲכִילָה אֲלֵא דְטוֹב לְהַחְמִיר בְּהַנְּאָה גַּם כֵּן אִם אִין הַפ"מ עִי"ש וְהַרְבַּ מְגוֹן הָאֵלֶף שֵׁם אוֹת א' [בְּד"ה וְדַע דְּגַם] כַּתֵּב דְּמֵאֵי דְפִשְׁיטָא לֵהוּ לְהַאֲחֻרוּנִים דְּבִטְעַם פְּעִיקָר עוֹבֵר עַל בַּל יִרְאָה לֹא כֵן אֲנִכִי עֲמָדִי וְכו' עִי"ש וְהַרְבַּ חֲתַם סוֹפֵר ס' ח"ק [בְּד"ה וּמְכוּוֹן] כַּתֵּב דְּכֵמוֹ שְׁטַעַם פְּעִיקָר לְשִׁתְיָה כֵּן לְעַנְוֵי שְׁהֵיָה דְלֹא כַמ"ש בַּח"י רַס"י תמ"ב לְהַתִּיר בְּשִׁתְיָה [צ"ל בְּשִׁהֵיָה] מַה שְּׂאִין בְּתַעְרוּבָתוֹ מִמִּשׁוֹת הַחֲמִיץ רַק טַעְמוֹ וּמְכַל שְׁכֹן גְּעוּל הַפְּלִי וְכַבֵּר דְּחָה כָּל רְאִיוֹתָיו בְּסִפֵּר חֲמָד מְשָׁה גַּם מְסַתִּימַת לְשׁוֹן הַטּוֹר לֹא מְשַׁמַּע כַּח"י וְכַתֵּב דְּהַרְבַּ הַשׁוֹאֵל נִתְלָה בְּדְבָרֵי הַטּוֹר בְּמַה שְׁפַתְבַּ בְּשִׁפְרָה שְׁעוֹשִׂים בְּאֲשַׁכְּנֵוּ וְכו' וְלֹא צָדֵק בְּזֶה דְּהָא הַטּוֹר שֵׁם מִיִּירֵי לְעַנְוֵי אֲכִילָה וְכו' וְסִיִּים אֲבָל מְכַל מְקוּם בַּר מִן דִּין פְּכָר הַסְּפִימוֹ הָאֲחֻרוּנִים בְּלְבוּשׁ וּפְרִי חֲדָשׁ וְחֲמָד מְשָׁה הַנְּ"ל לְאִיסוּר עַכ"ל וְהַרְבַּ בֵּית שְׁלֵמָה ס' פ"ז ד' ג"ן ע"ד כַּתֵּב וְז"ל וְאִף שֶׁח"י כַּתֵּב דָּאִף בְּטַעַם גְּמוּר כָּל שְׁהוּא רַק טַעְמוֹ וְלֹא מִמֶּשׁוֹ יֵשׁ לְצַדֵּד דָּאִינוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה פְּכָר חֲלָקוֹ עָלָיו הָאֲחֻרוּנִים הַבָּאִים אַחֲרָיו וְגַם לְהַח"י עַל כָּל פְּנִים אֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ וּבְעֵבֵר וְשִׁהֵיָה אִין לְהַתִּירוֹ רַק בְּהַנְּאָה וְלֹא בְּאֲכִילָה כְּמוֹ שְׁפַתְבוֹ הָאֲחֻרוּנִים עַכ"ל [כְּפַעַת לֹא יִדְעַתִּי מִי הֵם הָאֲחֻרוּנִים הַבָּאִים אַחֲרָיו שְׁחֲלָקוֹ עָלָיו חוּץ מִהַחֲמ"מ שְׁהִבִּיא הַחַת"ס] וְעֵינֵין לְהַרְבַּ פְּרִי מְגִדִּים בְּאֲשַׁל אַכְרָהֶם וְהַרְבַּ מִחֲצִית הַשְּׁקָל שֵׁם הֶעֱתִיק דְּבָרֵי הַרְבַּ חֵק יַעֲקֹב וְהַרְבַּ רַמ"ץ ס' ל"ב אוֹת ד כַּתֵּב וְעוֹד יֵשׁ צַד הַיִּתֵר לְפִי מַה שְׁפַתְבַּ ח"י דְּבִטְעָמוֹ וְלֹא מִמֶּשׁוֹ אִינוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה וּמוֹתֵר לְאַחַר הַפִּסְח וְכֵן כַּתֵּב הַמְּנַחַת כִּהֵן וְכו' וְאִף שֶׁח"י הֶחְמִיר לְעַנְוֵי אֲכִילָה הוּא רַק חוּמְרָא בְּעֵלְמָא וּבְנֻזְפֵר דִּינֵן דָּאִיכָא כָּל הַגֵּי צְדָדִים אִין לְהַחְמִיר כָּלָל עַכ"ל וְלֹא הִבִּיא שׁוּם חוֹלַק כִּיעִי"ש הָא לְמַדְתָּ דְּדָבָר זֶה בְּמַחְלוּקַת שְׁנוּי וְאִין הַכְּרַע לְאֲסוּר וּבּוֹדָאֵי דְּבַעֲבֵר בְּפִסְח אֲפִשְׁר לְסַמְוֵה לְהַתִּיר בְּהַנְּאָה וּבְהַפְסֵד מְרוּבָה גַּם בְּאֲכִילָה: וְנוֹתֵן טַעַם לְפָגַם בְּפִסְח אִם מוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתוֹ

לאחר הפסח לדעת הסוברים דנותן טעם לפגם בפסח אסור עיין מה שרשמתי בסי' א' אות י"ו:לב) אם עבר ומכר החמץ לנכרי בתוך הפסח אי מהני שלא יעבור בבל יראה ממכירה ואילך עיין לקמן סי' ח' אות ח' שפתיבתי בשם הרבנים נודע ביהודה בתניינא סי' ס"ג ופרי מגדים סוף סי' תמ"ג דמהני וכן כתב הרב גאון דשא סי' ט"ל [ד"ה ומה"ט] שרוב האחרונים סברי כהפרמ"ג וכן נראה דנקטי הרבנים בשו"ת מים חיים ראפאפורט סי' ד' [עי"ש בטעם השני] ושו"ת רמ"ץ סי' ל' שהבאתיו בסי' זה אות כ"ט ואין פן דעת הרב חתם סופר שכתב בסי' ק"י [ד"ה נמצא] במי שצוה בפסח לנכרי שימכור חמצו לנכרי פלוני ומכרו לא הועיל אפילו מכאן ולהבא פי חמץ אסור בהנאה ואין מכירה תופסת בו נהרי הוא ברשות הישראל אפילו אם החמץ במצולות ים ולא הועיל פלום במכירתו אפילו מכאן ולהבא וכו' עי"ש ובסי' קי"ב וצריף לעיין בגוף דברי הרבנים שער אפרים ונד אליהו שהביא דבריהם הרב עיקרי הד"ט בסי' י"ז אות ד' שאוסרים חמץ שנמכר אחר חצות אחר ששאל לחכם והורה לו לאסור כיעי"ש מאיזה טעם הוא אם הוא משום דסוברים דמכירה בזמן האיסור לא מהני מידי והוי כלא נמכר כלל ועבר בפסח בבל יראה וקנסינו ליה או משום דסברי דאף דמהני מכאן ולהבא מפל מקום פבר עבר בעשה דתשביתו קודם המכירה וסברי דגם משום עשה דתשביתו קנסינו ליה [עיין מה שרשמתי לעיל אות יו"ד] או דסברי דגם בערב פסח עובר בבל יראה [כדעת הסוברים פן שרשמתי שם]: ובשו"ת שאילת שלום במהדורא תניינא סי' נ"א בסוף ד"ה ק מכתבו כתב וז"ל אם פונתו למכרו או ליתנו לנכרי ולהוציאו מרשותו לרשות הנכרי הנה אף פי לכתחלה גם כן לא יפה עשה דהוא מחוייב לבערו משום עשה דתשביתו בכל זאת בדיעבד אם פן עשה יש כן עשה טובה להצילו שלא יעבור בפסח בבל יראה דכיון שפא לרשות הנכרי זכה בו הנכרי מן ההפקר והוי תו חמץ של נכרי ולא של ישראל כמבואר בנודע ביהודה תניינא סי' ס"ג ובספרו צל"ח בריש פסחים אלא שאם עשה פן מה זה שפותר דבחול המועד ציוה להשמש לילה עם הנכרי להשליף החמץ להטווא דאם פבר זכה בו הנכרי אין מהצנרף עוד להשביתו ומה שעבר בערב פסח על עשה דתשביתו פבר עבר והוא מענות וכו' אבל בפסח פבר החמץ הוא של נכרי ואין מצוה עליו להשביתו ואף גם הוא מותר אחר הפסח פינון שלא עבר עליו בבל יראה וגם דבחמץ של נכרי לא שייף למקנס כמבואר בנודע ביהודה שם עכ"ל ולפי הנראה לא ראה כן שיטת הרב חתם סופר שאינו סובר פן כנו"ל אף באמת דברי תורה עשירים במקום אחר ושם בסי' ר"ל הביא סברת הנודע ביהודה דכשזכה הנכרי בפסח אין מקום עוד לקנס וכתב ועם פי החתם סופר בתשובותיו לא כן דעתו אין דבריו מוכרחים והראיה שהביא מחופר בור ברשות הרבים לא דמיא פעוקלא לדנא משום דשם אף שהחזיק בו נכרי מפל מקום מחוייבין להחופר על שגורם מכשול בחפירתו מה שאין פן בגדון דידן פינון שזכה בו נכרי אם פן בשל נכרי אין לקנוס פינון שהוא מותר ורשאי גם המוכר ללוקחו בחזרה כמו אחר ודברי הנודע ביהודה נכונים עכ"ד: לג) חמין שאינו שלו אלא שהוא חייב באחריותו אי מהני ליה ביטול דעת הרב שאגת אריה סי' ע"ז דכיון דגוף החמץ אינו שלו אלא של נכרי אף שאחריות על הישראל אינו יכול לבטלו ובכמה תשובות מרבני אחרונים נמשכו כן אחר סברתו וכן תפס במושלם הגאון מוהרש"ך מוילנא יצ"ו בהגהותיו למסכת פסחים בדפוס ראם הנד"מ עי"ש בריש ההגהות ועיין

בְּשׁוֹת רַעַק"א סִי כ"ג [בד"ה ונ"ל] וּבד' י"ח ע"ג [בד"ה הַיִּצְאָ] וּלְהִרְבּ מְקוֹר חַיִּים
בְּסִי חֲת"ם סק"ט [ד"ה נגם יש] וּבְהִקְדָּמָתוֹ לְסִי תל"א [בד"ה וְעַתָּה נִבְאָר] וּמְקָרֹב
נִדְפֵס סֵפֶר בֵּית מֵאִיר לֵא"ח וְרֵאִיתִי שֵׁם בְּסִי תל"א ס"א [בד"ה וְאִף] שֶׁפֶתַב עַל דְּבָרֵי
הָרֵב שְׁאֵגַת אֲרִיָּה דָאִין דְּבָרָיו מְוַכְרְחִים וּמְסַתְמִיּוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים לֹא מִשְׁמַע כְּדְבָרָיו וְכו'
וְרֵאִיתוֹ יֵשׁ לְדַחֲוֹת וְכו' וּמְסִיק בְּצ"ע וְהָרֵב עֲנָג יוֹם טוֹב סִי כ"ד ד' כ"ט ע"א [ד"ה
וּבְמִש"כ] הָאֲרִיָּה מֵאֵד בְּדְבָרֵי הָרֵב שְׁאֵגַת אֲרִיָּה וְדַעְתוֹ נוֹטָה לְהִלְכָה דְלֹא פְהָרֵב שְׁאֵגַת
אֲרִיָּה עו"ש וְהָרֵב בֵּית שְׁלֵמָה סִי ס"ב ד' מ' ע"ד פֶּתַב דְּגַם הָרֵב פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ סוֹבֵר פְּהָרֵב
שְׁאֵגַת אֲרִיָּה וְנִרְאָה שֶׁפֶן הִיא סְבָרְתוֹ עִי"ש גַּם הָרֵב פְּרִי מְגִדִים בְּאֲשֵׁל אֲבָרְהָם סִי אִמ"ת
סק"ד פֶּתַב דְּהָרֵב פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּסִי ה' וְהָרֵב שְׁאֵגַת אֲרִיָּה סְבָרֵי דְלֹא מְהַנִּי בִּיטוּל לְחֻמֵּץ
שֶׁל נְכָרִי שֶׁהֶאֱחָרִיּוֹת עַל הַיִּשְׂרָאֵל וְסִיִּים הוּא דְגַם לְמִוֹכְרוֹ בְּלֹא רְשׁוֹת הַנְּכָרִי אִי אֶפְשָׁר
כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ וְכֵן פֶּתַב הָרֵב מְעִין גָּנִים [עֲצֵי לְבוֹנָה ח"ב] בְּנִימוּקָיו לֵא"ח סִי תמ"ח
עִי"ש בְּדָף מ"ח ע"ד [ד"ה וּלְפִי זֶה] וְעִינּוֹ לְהָרֵב חֲתָם סוֹפֵר בְּסוֹף סִי קי"ח בְּחֻמֵּץ שֶׁמְכָרוֹ
לְנְכָרִי וְהֶאֱחָרִיּוֹת עַל הַנְּכָרִי רַק שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ רְשׁוֹת בְּיָדוֹ לְחַזֵּר בּוֹ שֶׁפֶתַב אִינוֹ מוֹעִיל
לוֹ בִּיטוּל כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ לְהַפְקִירוֹ שֶׁהָרִי שֶׁל הַבְּעָלִים הַקּוֹנִים הוּא וְאִין לוֹ בּוֹ רַק אֲחִיזָה
בְּעֵלְמָא וְאִין בְּזֵה פְּדִי לְהַפְקִירוֹ וְעִינּוֹ לְהָרֵב מְקוֹר חַיִּים סִי תל"א הַנְּ"ל לְעַנְּן חֻמֵּץ שִׁישׁ
לוֹ בּוֹ רַק טוֹבַת הַנְּאָה אִם יָכוֹל לְבַטְלוֹ לְמֵאִי דְנִקְיִטִּינּוֹ טוֹבַת הַנְּאָה אִינָה מְמוֹן וְהָרֵב עֲמוּדֵי
אוֹר סִימֵן י"ח הִבִּיא דְבָרֵי הָרֵב מְקוֹר חַיִּים סִי ת"מ סק"א דְחֻמֵּץ שֶׁל נְכָרִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו
אֲחָרִיּוֹת יָכוֹל לְבַטֵּל דְכִינּוֹן שֶׁהוּא זָקוּק לְבַעַר הֵלֵא הוּא אָבוּד מִבְּעָלָיו וּמְפָל אָדָם וְיָכוֹל
לְזַכּוֹת בּוֹ בְּמִפְּלֵ שֶׁפֶן שֶׁיָּכוֹל לְבַטְלוֹ וְכֹתֵב עָלָיו דֵּיִשׁ סְתִירָה לְסְבָרְתוֹ מִהִירוֹשְׁלָמִי בְּפָרֵק
שְׁלִישִׁי דְפִסְחִים הִלְכָה ג' יֵשׁ אָדָם מְפָקִיר דְּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ בְּתַמִּיָּה עִי"ש וּבְשׁוֹת אֲמָרֵי
בִּינָה לְהַגָּאוֹן מוֹהֲר"ם אוֹיְעֶרְבַּאָף אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם בְּדִינֵי פִּסְחָ סִי ב' [בד"ה וְהִנֵּה] הָאֲרִיָּה
לְהַכְרִיחַ דְּבִיטוּל מְהַנִּי אִף לְחֻמֵּץ שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ לְפִי מֵה שֶׁפֶתַבּוֹ הַקְּדָמוֹנִים דָּאִינוֹ עוֹבֵר בְּבֵל
יִרְאָה אֶלֶּא שֶׁשְׁמַחֲזִיק הַחֻמֵּץ כְּשֶׁלּוֹ וְלָכֵן כְּשֶׁבִטְלוֹ שְׁמַגְלָה דַּעְתוֹ שְׁאִינוֹ מַחֲזִיקוֹ כְּשֶׁלּוֹ אִינוֹ
עוֹבֵר וְאִם כֵּן גַּם כְּשֶׁהַחֻמֵּץ אִינוֹ שְׁלוֹ רַק שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו אֲחָרִיּוֹת מְהַנִּי עִיש"ב: גַּם הַגָּאוֹן
מוֹהֲר"ם שִׁיק בְּסִי קצ"ח הִבִּיא מֵה שֶׁפֶתַבּוֹ הַגָּאוֹן שְׁאֵגַת אֲרִיָּה דְלִרְש"י דְסוֹבֵר דְתַשְׁבִּיתוֹ
הִינּוֹ בִּיטוּל וְתַשְׁבִּיתוֹ קֵאִי גַּם עַל חֻמֵּץ שֶׁל נְכָרִי שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו אֲחָרִיּוֹת כְּדֹכְתַב בְּשְׁאֵגַת
אֲרִיָּה סִי ע"ח אִם כֵּן מְהַנִּי בִּיטוּל אִף לְשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת דְּבִיטוּל מִטְעַם הַפְּקָר לֹא מְהַנִּי
דָּאִין אָדָם מְפָקִיר דְּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ וְכֹתֵב עַל דְּבָרָיו דָּאִין כָּאֵן מַחֲלוּקַת דְּבִקֻּבֵּל עָלָיו
אֲחָרִיּוֹת גַּם הַתּוֹסְפוֹת מוֹדֵי דָאִף בְּלֹא הַפְּקָר מְהַנִּי בִּיטוּל וְכו' וְהִבִּיא הַרְאִיּוֹת שֶׁבְּשְׁאֵגַת
אֲרִיָּה וְדַחָאֵם אַחַת לְאַחַת וּבְסוֹף הַתְּשׁוּבָה רְצָה לְהִבִּיא קִצָּת רֵאִיָּה דְמְהַנִּי בִּיטוּל לְפִי מֵה
שְׁאֲמָרוֹ בְּמַכִּילְתָא שֶׁהִבִּיא וְהַרְמַב"ן וְהַר"ן וְלֹא יִרְאָה לָהּ אֶלֶּא בְּטַל בְּלִבָּהּ וּפְיִרְשׁ הַרְמַב"ן
עַל דְּרָף שִׁיטַת רִש"י וְאִם כֵּן קִשָּׁה מְנָא לָן בְּסוֹנְגִינּוֹ לְלִמּוּד מְלָךְ דְּבִשְׁל עֲכוּמ"ז אִינוֹ עוֹבֵר
דִּקְלָמָא בְּשֵׁל עֲכוּמ"ז נְמִי עוֹבֵר רַק אֲדַרְבָּה בְּאֵ הַפְּתוּב לֹא מְהַנִּי בִּיטוּל אֶבֶל בְּשֵׁל
עֲכוּמ"ז לֹא מְהַנִּי בִּיטוּל אֶלֶּא שִׁישׁ לְדַחֲוֹת וְסִיִּים וְעַל כָּל פָּנִים מְסַבְּרָא כֵּן הוּא: (לד) יִשְׂרָאֵל
שְׁמוֹכֵר חֲבִיּוֹת יי"ש וְשָׂכָר לְנְכָרִי וְהֶאֱחָרִיּוֹת עַל הַנְּכָרִי וְזוֹקֵף עָלָיו הַדְּמִים בְּמִלְוָה אֶלֶּא
שִׁישׁ רְשׁוֹת בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל לְחַזֵּר וּלְיִקַּח מִמֶּנּוּ בְּכָל שְׁעָה וּבְשִׁינּוֹי הַזְּמַן יוֹקְרָא וְזוֹלָא פְּשׁוּט
דְּעוֹבֵר בְּזֵה בְּבֵל יִרְאָה וְכו' דְּקִלְלָא דְחֻמֵּץ דָּאִף עַל גַּב דְּשִׁלְּהָ אִי אַתָּה רוֹאָה אֶבֶל אַתָּה
רוֹאָה שֶׁל אַחֲרִים הֵאִי שִׁלְּהָ לֹא דוֹקָא שִׁלְּהָ מִמֶּשׁ אֶלֶּא כָּל שְׁמִצּוֹי לוֹ שׁוּם אֲחִיזַת יַד מִיִּקְרִי

שְׁלוֹ וּמִטַּעַם זֶה דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמִמּוֹן עוֹבֵר אֶף דְּבַעֲלָמָא לָאוּ כְּמִמּוֹן דְּמִי וְכֵן פְּקִדוֹן נְכָרִי
בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי וְלַחֵד שִׁיטָה אֲפִילוּ אַחֲרֵי וְכֵן בְּחֻלָּה עוֹבֵר
מִטַּעַם הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל אֶף דְּמִי יִימַר דְּמִזְדַּקִּי לִיהַּ תְּלַתָּא וְקַל וְחֹמֶר הֵכָא שְׂיִישׁ
בְּיָדוֹ לְחִזּוֹר בּוֹ וְדַאי עוֹבֵר וְלִכְּוֹן קוֹדֵם פִּסַּח צָרִיף לְבַטֵּל הַקְּנָנִי מִהַנְּכָרִי לְגַמְרִי וְיִחְזוֹר
וְיִמְשׁוּף עַל דְּעַת לְקַנּוֹת קִנְיָן גָּמוֹר מְבַלִּי שְׂיִוְכְלוּ בְּעָלִים לְחִזּוֹר בּוֹ פְּלַל אֵלּוּ תְּנַרְף דְּבָרִי
הֶרֶב חֲתָם סוֹפֵר בְּסִימָן יק"ח: לה) יֵשׁ לְחַקּוֹר חֲמִץ שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתְפִים יִשְׂרָאֵל וְהוּא בְּיַד
אֶחָד מִהַשְׁוֹתְפִים וְאִין אַחֲרֵי וְחֻלָּה חֲבִירוֹ עָלָיו אִם עוֹבְרִים בְּבַל יִרְאֶה וּבַל יִמְצָא פִּינּוֹן
דְּשִׁלְתָּהּ הוּא בְּשׁוֹתְפוֹת דִּילְמָא פִּינּוֹן דְּאִינוּ מִיְּחֻד לְכָל אֶחָד מֵהֶם אִינֵם עוֹבְרִים דְּהָא כְּתִיב
לֹא יִרְאֶה לָהּ וּבַעֲשֵׂה דְהַשְׁבֵּתָהּ יֵשׁ לֹאמַר דְּגַם שֶׁל שְׁוֹתְפִים בְּכָלֵל מִדְּכַתִּיב תִּשְׁבִּיתוּ אֲבָל
בְּלָאוּ אֶף דְּכַתִּיב לֹא יִמְצָא בְּבַתִּיכֶם לְשׁוֹן רַבִּים הֶרִיבּוּי הוּא לְהַבְתִּים וְלֹא לְשָׂאוֹר דְּלֹא
כְּתִיב שָׂאוֹר לֹא תִשְׂאִירוּ כְּמוֹ בְּתִשְׁבִּיתוֹ וְנִרְאֶה דְּאִם יֵשׁ שְׂעֵעוֹר פְּזִית לְכָל אֶחָד עוֹבְרִים
פִּינּוֹן דְּכָל אֶחָד עוֹבֵר עַל חֻלְקוֹ שְׂיִישׁ לוֹ שְׂעֵעוֹר פְּזִית וְאִינוּ עוֹבֵר עַל חֻלְקוֹ חֲבִירוֹ שְׂנֹאֲמַר
אִיף יַעֲבֹר עַל חֲמִץ שְׂאִינוּ שְׁלוֹ וְכו' אֲבָל אִם אִין פְּזִית לְכָל אֶחָד אִינוּ עוֹבֵר שׁוּם אֶחָד
מִהַשְׁוֹתְפִים כֵּן פְּתַב מְרַן מוֹהֲרִיט"א בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב בַּסִּי לַק"ט מִדָּף ד"ן ע"ג וְהִלְאָה
[מִדְּפוּס חֲדָשׁ] וְהִבִּיא דְּעַת הֶרֶב טוֹרִי זֶהָ בְּסוֹף סִי תמ"ה דְּהַשְׁוֹתְפִים חֲזִיבִים מִמֶּשׁ כְּמוֹ
אֲדָם אֶחָד לְכָל מִיָּלִי וּמֵה שְׁפֶתַב הֶרֶב חֶק יַעֲקֹב דְּנִלְמַד זֶה מִדְּכַתִּיב תִּשְׁבִּיתוּ וְשָׁקִיל וְטָרִי
בְּזֶה עִי"ש וְהֶרֶב יֵד דְּוֹד לְפִסְחִים עַל ד' כ"ג ע"א עַל מַה שְׂאָמְרוּ שֶׁם ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר
תְּמַה עַל עֲצָמָה אִיף חֲמִץ אֲסוּר בְּהִנְאָה וְכו' הִבִּיא מַה שְׁפֶתַב הֶרֶב חֶק יַעֲקֹב וְכַתֵּב
דְּמִתְשַׁבִּיתוּ אִין רְאִיָּה פִי הֶרֶבָה מְצוֹת נֶאֱמְרוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְאִין לְלַמּוֹד בְּזֶה שְׁוֹתְפוֹת [נִרְאֶה
דְּכּוֹנְתוּ דְּאִנּוֹן מִדִּינּוֹן לֹא אֲמַרִּינוּ הֵכִי מְסַבְרָא דְּנִפְשִׁין כֹּל דְּלֹא אֲשַׁכְּחִין דְּאִמּוֹר רַבְּנָן בְּש"ס
הֵכִי עֵינּוֹן חוֹלִין קל"ה ע"א דְּמִדְּכַתִּיב עַל בְּגִדִיכֶם לְשׁוֹן רַבִּים מְרַבִּינוּ שֶׁל שְׁוֹתְפִין וְק"ל]
אֲבָל מְסַבְרָא יִדְעִינוּ דְּגַם שֶׁל שְׁוֹתְפִין עוֹבֵר דְּעַל כָּל פְּנִים יֵשׁ לוֹ חֻלְקוֹ שְׂרָאוּי לְעַבּוֹר וְדוֹקָא
גַּבִּי מְצוֹת עֲשֵׂה מְצִינוּ מִיַּעוּט גַּבִּי שְׁוֹתְפִים אֲבָל לֹא בְּמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְגַבִּי שְׁבַת פְּתִיב
עַבְדָּהּ וְאִמְתָּהּ וּבְהִמְתָּהּ וּבְדוֹאִי עֶבֶד וְאִמָּהּ וּבְהִמָּהּ שֶׁל שְׁוֹתְפִים חֲזִיב בְּשַׁבִּיתָהּ אֵלּוּ תְּנַרְף
דב"ק וְעֵינּוֹן בְּמַה שְׂרַשְׁמֵתִי בַּסִּי ח' אוֹת ב' בְּדִין חֲמִץ שֶׁל שְׁוֹתְפִים שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח: לו)
חֲמִין שְׂשִׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים נִצִּים עָלָיו וּמְנֻחַ בְּהֶאֱמַט וְלֹא יִצָּא עֲדֵינּוֹ דְּבַר הַמְּשַׁפֵּט לְמִי שְׂשִׁיף
אִי מְהַנִּי לִיהַּ בִּיטוּל עֵינּוֹן לְקַמֵּן בַּסִּי ט' אוֹת ה': לו) לְפִי מַה שְׁפֶתַבּוּ הַפּוֹסְקִים דְּחֲמִץ
שְׁנֵתְעָרַב וְנִבְלַל מִיָּן בְּמִינוֹ דְּבַטֵּל בְּרוּב מִן הַתּוֹרָה וּמִתַּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא
דְּמִדְּרַבְּנָן חֲזִיב לְבַעֲרוֹ כְּמוֹ שְׂאָסוּר בְּאֲכִילָה מִדְּרַבְּנָן עֵינּוֹן בְּרִישׁ סִי תמ"ב לְהַרְבָּנִים מְנָן
אֲבָרְהֶם וְחֶק יַעֲקֹב וּש"ע הֶרֶב מוֹהֲרִש"ז בְּאוֹת י"ב וְחֵי אֲדָם רִישׁ פְּלַל ק"ך וּבמג"א סִי
תמ"ז ס"ק מ"ב יֵשׁ לְדְעַת אִם הַדִּין כֵּן בִּי"ש שֶׁל פֶּסַח שְׁנֵתְעָרַב בּוֹ יי"ש מְתַבּוֹאָה חֲמוּצָה
וְנִתְבַטֵּל בְּרוּב אִי חֲשִׁיב מִיָּן בְּמִינוֹ וְאִינוּ עוֹבֵר עָלָיו מִן הַתּוֹרָה וְהִנֵּה הֶרֶב פְּרִי מְגִדִים סִי
תמ"ה בְּמִשְׁבָּצוֹת [ס"ד ד"ה מַעֲשֵׂה] כְּתִיב דָּאָף דִּי"ש פֶּסַח שְׁוֹה לְכַאוֹרָה מִמֶּשׁ בְּטַעַם
לִי"ש חֲמִץ כְּשֶׁהוּא מִן הַפּוֹבְחָר אֲפִתִי אֲפִשֵׁר הֵנִי מִיָּן בְּאִינוּ מִינוֹ דְּמִכָּל מְקוֹם לָאוּ חֵד
טַעְמָא מִיָּקָרִי עֵינּוֹן בְּש"ף יו"ד סִי צ"ח עכ"ד וְשֶׁם בַּסִּי תס"ז ס"ק י"א כְּתִיב יי"ש פֶּסַח
עִם יי"ש חֲמִץ אֶף דְּעִיָּקְרָם אִינוּ מִינוֹ מְכָל מְקוֹם בְּתַר טַעְמָא אֲזַלִּינוּ לְקוֹלָא וְלַחּוּמָרָא
עִו"ד צ"ח ש"ף ס"ק'ו וְכו' עכ"ל נִרְאֶה דְּהָא מִיָּלְתָּא רַפְיָא בִּידְיָהּ אִי חֲשִׁיב מִיָּן בְּמִינוֹ
וְהֶרֶב חֲתָם סוֹפֵר סִי קל"ג אַחַר שְׁפֶתַב שִׁי"ש הַנְּעֻשָׂה מְתַבּוֹאָה הוּא חֲמִץ גָּמוֹר וְחֲזִיבִים

בטל ולא עבר בבל יראה כמו שפכת הרב מגן אברהם סי' תמ"ב א' י"ל וכו' אפשר הוי מין באינו מינו ע"כ הרי מוכח להדיא דכל הספק ש'ל' אי יי"ש ביי"ש חשיב מין במינו או הוי מין באינו מינו כיון שאין שנים בטעמים אבל אם היה פשוט בעיניו דחשיב מין במינו היה פשוט בעיניו דמותר אחר הפסח ולא שאני ליה בזה בין תערוכת יבש ביבש לתערוכת לח בלח ואם כן לא יתכן לומר דמה שפכת בסי' תמ"ז תערוכת יבש וכו' הוא משום דסובר דלא נאמר דין זה בלח בלח כמו שפירש בכונתו הרב עטרת חכמים כמבואר: והקרוב אלי דמה שפירש דברי המג"א ביבש ביבש הוא משום דבחמץ רחוק המציאות תערוכת לח בלח חוץ מיי"ש ביי"ש [כמו שפירש מה שפכת בפרמ"ג בסי' תס"ז הג"ל ונ"ל או יבש ביבש במינו ברוב או מין במינו בלח פחות מששים ויצונו יי"ש פסח עם יי"ש חמץ וכו'] וביי"ש ביי"ש נוסף דעתו דאין שנים בטעמים וחשיב תערוכת מין באינו מינו וזה אסור מן התורה אהכי מתרגם דברי המג"א ביבש ביבש ונדאמן עלה נראה מדברי הרב עטרת חכמים דיותר מסתבר ליה למימר דיי"ש ביי"ש הוי מין באינו מינו ועובר עליו ולא מהני ליה רובא דהיתירא משום שאין שנים בטעמים וביי"ש שנעשה מעיקרו מתערוכת תבואה ותפוחי אדמה פשוט יותר דעובר עליו ואסור אחר הפסח משאר הטעמים הנז"ל: ובשו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא סי' ס"ו כתב הרב השואל ביי"ש של פסח שהוא בינד נכרי שיש חשש שזיגף הנכרי והחליף ביי"ש חמץ כיון דעל כל פנים אי אפשר לזיגף כולו או רובו שאו כל אדם מרגיש בו מפח הריח רק החשש שמה עירב מעט יי"ש חמץ אם כן מדאורייתא בטל ברוב ולא נשאר רק איסור דרבנן וכו' ואף דיי"ש חמץ עם יי"ש של פסח חלוקים בטעמים ומסקנת הש"ך דאזלינן בתר טעמא וכו' [והקשה דברי הש"ך אהדדי במ"ש בסי' קי"ח סק"ה ולכן כתב] צריף לומר דהא דאזלינן בתר טעמא היינו אם הוא משונה הרבה בטעמו אבל אם הטעם משונה רק קצת חשיב מין במינו ואם כן ביי"ש של פסח אם של חמץ הוא רק קצת משונה בטעם ושם שזה הוי מין במינו והרב המחבר פקפק על דבריו דכיון דיהיב טעמא ואמרינן טעם כעיקר מה הפרש בין רב למעט וכו' ושוב כתב דמצא בפרי תואר סי' צ"ח סק"ד שכתב בדברי הרב השואל לחלק דאם אינו שינוי טעם גמור רק קצת שינוי הוי מין במינו לענין ביטול ברוב ושקיל וטרי עוד בדברי הש"ך הסותרים וכתב ומפל מקום בחמץ אין לסמוך על מה שאינו שינוי טעם גמור שהרי ארבעה מיני מדינה החמץ שבהם הוא לקיחה בעלמא ואפילו הכי נחלקו בו ר' אליעזר ורבנן ופסקו הרמב"ם ומרן בש"ע סי' תמ"ב כר"א עכ"ל מתבאר מזה דדעת הרב נודע ביהודה לחלק בין שאר איסורין לחמץ דאף אם נודה לסברת הרב פרי תואר בשאר איסורין דכשונים בשם ואין הטעם שינוי גמור הוי מין במינו מפל מקום בחמץ יש לומר דחשיב מין בשאינו מינו וקצת תימה לי על מה שכתב הרב בית שלמה א"ח סי' ע"ב [ד' מ"ו ע"א] לענין יי"ש מתערוכת תבואה וקטניות שעבר עליו הפסח ונ"ל מ"מ יי"ש שלנו שעיקרו נעשה מקטניות רק שיש תערוכת מאל"ץ בו מ"מ הרוב הוא מקטניות אם כן מן התורה בטל ברוב פדין מין במינו ואף שנימא שיש קצת שינוי טעם בין היי"ש שנעשה מקטניות ליי"ש שנעשה מתבואה מפל מקום כיון שאינו שינוי טעם גמור כל שהוא מין במינו בשמא הוי מין במינו ובטל מן התורה ועיין פר"ת סק"ה ובנודע ביהודה סי' ס"ו והביא דברי הרב חתם סופר דאף שעכשיו הוא מין במינו מפל מקום בעת הבקשול הוי מין בשאינו מינו ועוד

פינון שפתחלת הוניתו בא על ידי תערוכת לא שינה ביטול וכו' ותמה על כל דבריו עיי"ש ומשמע דכוננתו לומר דגם הנו"ב מסכים לסברת הרב פרי תואר דכל שאינו שינוי גמור חשיב מין במינו [אף בחמץ דאירי ביה] והוא תמוה דנהפוך הוא דדעת הנו"ב נראה בעליל דאף לכשנודה לסברת הפר"ת בשאר איסורין מפל מקום בחמץ אין לסמוך על זה ואף בשאר איסורין אין דעתו נוחה כל כך לחלק בזה כמבואר בדבריו הנו"ל ומצאתי אליו עוד בסי' פ"ז [ד' ג"ן ע"ג] שמצדד בעיקר דבר זה אי חשיב מין במינו או הוי מין באינו מינו ונראה שהבין בדעת הנו"ב דהוי מין בשאינו מינו שכתב וז"ל הנה אם נאמר דהיי"ש חמץ הפלוע בהווענט"ש הוי מין במינו עם היי"ש של פסח וכו' אמנם אי נימא דהפלוע מיי"ש חמץ הוי מין באינו מינו עם היי"ש פסח ועיין נודע ביהודה סי' ס"ו וכו' שהוא איסור תורה וכו' עכ"ל נראה מריהטת לשונו דמייחס להנודע ביהודה שסובר דהוי מין באינו מינו איהו שיהיה לדאמן עלה נתבאר דדבר זה שנוי במחלוקת אי תערוכת יי"ש חמץ ביי"ש של פסח חשיב מין במינו ובטל מן התורה ברובא ואינו עובר עליו או הוי מין בשאינו מינו ועיין לקמן בסי' ח' אות ל"ז ביי"ש ששולח על ידי נכרי ונתקלקל החותם מה דינו אחר הפסח ואם מותר להשהותו בפסח: ובשו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא בסי' י"ג [בד"ה ואגב אבאר] כתב דבשו"ת פני יהושע ח"ב סי' ט' העלה להקל ביי"ש דאינו אלא זיעה בעלמא והוא נוקשה ואינו אסור בכל יראה רק מדרבנן ונמשכו אחריו כמה אחרונים ועם שאי אפשר לסמוך על זה משום שמבואר בכמה אחרונים דהיי"ש הוי חמץ דאורייתא וכן כתב החכם צבי בסי' כ' ומדחה סוגיא דפסחים מפני סוגיא דחולין ובאמת הרב לחם משנה בעשירי מהלכות מאכלות אסורות כתב בפירושו דסוגיא דפסחים עיקר ואף שגם הרב שער אפרים סי' ד' כתב לחלק דביי"ש הוי טעם פעיקר דאורייתא ודוקא לענין ברכה אמרינו דהוי זיעה קשה הא גם לענין ערלה אין לוקין על היצא מהם וגם לענין ברכה אמרינו בברכות ד' ט"ל מיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי וכתב המג"א סי' ר"ה פינון דנתנו הירקות טעם בהם הולכין אחר הטעם הרי דאף לענין ברכה אמרינו טעם פעיקר ואף על פי כן גבי דובשא דתמרי אמרינו דאין מברכין עליהם אלא שהכל וכן משקין של שאר פירות דאין מברכין עליהם כמו על הפרי עצמו: ועוד לו יהי שאסור מדאורייתא משום טעם פעיקר הא כתבו התוספות בעבודה זרה ד' ס"ז בסוף ד"ה אמר ר"י דאף על גב דטעם פעיקר דאורייתא לא לקי בטעמו ולא ממשו דטעם פעיקר ילפנינו מתעבירו באש והוא עשה בעלמא ואין לוקין עליו עיי"ש וכשאינו עובר בכל יראה אינו אסור אחר הפסח וכן מצאתי בפני יהושע בפסחים ד' כ"ד שכתב פן אף דלרבנן דילפי ממשרת איכא לאו בטעם פעיקר אמנם רש"י בחולין ד' צ"ח ע"ב ד"ה לטעם פעיקר כתב דילפוטא ממשרת אינה אלא אסמכתא בעלמא וכיון דליכא אלא עשה ליכא ביי"ש לאו דבל יראה רק עשה דמשפיתו וכשאינו עובר בכל יראה מותר אחר הפסח ועוד כתב לנדונו באלמנה העוסקת במכירת יי"ש שנתנה את התנות ואת היי"ש לנכרית בערב פסח בפוקר והבאתי תורף דב"ק לקמן בסי' ח' אות ג"ן עיי"ש דאעשה דמשפיתו לא עברה כלל אם לא היה החמץ ברשותה רק ברשות הנכרי דהא דלא מהני מדרבנן פשהנפקד קבל אחריות הוא מדכתיב לא יראה לה ועדיין עיקר החמץ שלף הוא אכל לענין משפיתו הא לא כתיב אלא משפיתו שאור מבתיכם ואם מוציא החמץ מרשותו וגם הוא אחריות הנפקד כבר יצא מביתו ומרשותו וקיים בזה מצות

תשביתו מפתיתכם ולא עבר כלל אף בפסח עצמו כי האי גוונא ממילא מותר להחמיץ לאחר הפסח ועינין בפני יהושע פסחים ד' ד' ויש להאריה ואין פאן מקומו עכ"ל ולי ההקדוּט יש לפקפק במה שפכת דכיון דטעם פעיקר אין בו לאו אלא עשה אינו עובר בבל יראה דמי זה אמר דהא ביהא תלי וישפיר מצינו למימר דכיון דטעם פעיקר דאורייתא אף דאינו לוקה באכילתו מפל מקום חמץ מיקרי והוא בכלל לא יראה לה חמץ וכי היכי דחשבינו ליה חמץ לעבור בעשה דתשביתו הכי נמי נימא דחשיב חמץ לעבור בבל יראה וגם במה שפכת במאי דלא מהני מדרבנן קבלת הנפקד האחריות דיש לחלק בין לאו דבל יראה להעשה דתשביתו וכו' יש לפקפק לדעתיה הקצרה וצריה לעינין בגוף דברי הרב פני יהושע לפסחים שצינין בזה ואין מצוי אצלי: והביא מה שהגאון עטרת חכמים בסי' ה' כתב להקל ביי"ש שנעשה מתפוחי אדמה ודגן ושפסק מפני שמזיעת התבואה יוצא יי"ש יותר מזיעת תפוחי אדמה וכתב על זה דזה הנה בזמנו אבל בזמננו שלוקחים תפוחי אדמה כפלי כפלים מדגן בודאי יש יי"ש יותר מזיעת התפוחים מן זיעת הדגן ועל מה שפכת בעטרת חכמים על פי דברי הרב ש"ף בסי' צ"ח דלא אמרינן סלק את שאינו מינו וכו' והקא הרי יש בו מים וכו' השיב דהרבה פוסקים סוברים דאמרינן סלק את שאינו מינו וכו' וכן פסק הרב ט"ז שם כפרו הש"ע דאמרינן סלק וכו' וגם הרב חנת דעת פסק כהט"ז והאריה בראיות וכתב ואם נפל במינו תחלה ואחר כך לאינו מינו אף להש"ף היינו דוקא בנתערב בבת אחת אבל אם נפל במינו תחלה שפכר הותר מקודם אף הש"ף מודה דמותר דאף הרשב"א שאוסר בסי' ק"ט [היינו ביבש שנתבטל חד בתרי] כשבין אחר כך מין במינו מודה דאינו אלא מדרבנן עכ"ל ואם פן ביי"ש שנתבטל מקודם במינו היינו קודם שפגו במים גם הש"ף מודה: ומה שפכת הרב עטרת חכמים שאין טעם היי"ש הנעשה מתבואה כזה הטעם היי"ש הנעשה מתפוחי אדמה כבר דחה סברא זו בפספא אחד ופסק דהוי מין במינו משום דטעמן שונה [לא הגיד שם הספא וכבר הבאתי למעלה דברי הרבנים נודע ביהודה וחתם סופר ובית שלמה בענין זה וחידיוש הוא שאינו מזכיר מדבריהם ועינין עוד בתשובת הגאון מוהר"ם שיק סי' רי"ח הבאתי דב"ק לקמן בסי' ח"ת אות ס"ג]: וגם על מה שפכת בעטרת חכמים דלא שייך ביטול בכי האי גוונא לפי שתחלת הוניתו בתערובת וכדכתב המרדכי גבי רוק יבמה וכו' הרבה להשיב דיש לחלק בכמה אנפי עי"ש ואמה תחזה במה שרשמתי בשדי חמד ח"א בחלק הפללים במערכת הבי"ת אות פ"ג ספרי דבי רב המדברים בזה שנאמרו בזה כמה דעות וחילוקים לה נא ראה.

ובאמת מה שדעת הרב דבר אליהו דשייך ביטול בנדון כזה יש לו סמוכים מן התורה שיש מרבני האחרונים סוברים פן כמו שיראה הרואה ועינין עוד במה שפכתתי בקונטרס פאת השדי בחלק הפללים במערכת הבי"ת אות ט"ל: ונהנה על דברי הגאון פרי מגדים שהבאתי בראש אות זו מצאתי תשובה אחת להגאון שואל ומשיב במהדורא שתימתא סימן ו' [תוף ד"ה מעשה] שדבר בקדשו בענין זה ועם שיש לפקפק בדב"ק ואין הפנאי אתי להתיישב בזה בכל זאת לרגל מלאכתי אכתוב תנרף דב"ק בזה והוא שאחר שהעתיק דברי הפרי מגדים כתב זה נדאי מירי דהיי"ש שונה בטעמא עם היי"ש של חמץ דעל פי הרוב ניפר היטב היי"ש של פסח דהא אינו נעשה מתבואה ואינו חריף כל כך ואין טעמם שונה וכמו שפכת בעצמו אחר כך דמקרי אינו מינו ואם פן שוב לא חיישינן לאחלופי

דמתגרא העכומ"ז ש'ינגיש שקרו ואם נ'חוש ש'החליף ביי"ש של פסח אחר שוב לא ח'ישינו וגם הא על כל פנים ה'ה יי"ש של פסח וגם לא ח'ישינו לחוש ש'מא ש'תה היי"ש מחציתו וערבו ביי"ש של פסח [נ'ראה להגיה ועירב בו יי"ש ח'מץ והמ'ענין יכריע] דעל כל פנים כל ש'יש לחוש ש'יתגלה שקרו לא ח'ישינו וכל ש'יש לחוש ש'יתפס עליו פגנב לא ח'ישינו ואין לומר ד'יתנצל ש'אדרבא ע'שה לו טובה ש'נתן לו יי"ש יותר טוב ו'חריף ממה ש'היה אותו יי"ש ד'זה אינו דעכומ"ז יודע היטב ש'פסח אין ח'פצו של י'שראל ביי"ש של ח'מץ וגם שום ד'בר ש'לא נ'עשה לשם פסח ואם כן שוב יש לתפוס עליו פגנב ולא ח'ישינו ומ'צאתי ב'נודע ב'יהודה ת'נגינא א"ח סי' ס"ו ש'האר"י ר' הרב השואל והג'און המ'חבר ש'אפ'שר להפיר ב'טעם ו'ריח ואין לחוש רק ש'מא עירב מעט יי"ש של ח'מץ וה'וי מין ב'מינו וב'טל ב'רוך עי"ש ואם כן שוב יוכל להרבות עד ש'שים ב'ערב פסח ד'אין פ'אן רק ח'שש ס'פק ד'רבנן א'מנ'ם ב'גוף הד'בר נ'ראה ד'יכול לב'טל ב'ערב פסח ל'כולי ע'למ'א ד'הרי כ'ינו ד'ח'ישינו ש'מא ה'חליף ביי"ש של ח'מץ אם כן שוב צ'ריף ב'יעור מן הת'ורה ואם כן ב'זה ש'מב'טלו גם כן מ'קיים מ'צות ב'יעור ד'על כל פנים אין פ'אן יי"ש של ח'מץ ו'קודם פסח ב'טל ב'ששים וגם ב'פסח ב'טל הוא רק ד'מתמירינו ב'מ'שהו על כל פנים ב'ל י'ראה לא ש'י'יף ב'זה ואם כן כל ש'עושי'ן מ'צנה לא ש'י'יף אין מ'ב'טלין פ'דכתב ה'מרדכי ה'ובא ב'בית ח'דש ו'טורי ז'הב סי' תרכ"ה ל'ב'טול פ'יסולי ס'כ' ד'כל ד'מ'צנה היא מ'צות לאו ל'הנ'ות נ'תנו אם כן גם פ'אן ש'וב לא ש'י'יף ה'ח'שש ד'אין מ'ב'טלין ואין לומר ד'כ'ינו ש'מ'רגיש ה'טעם ש'וב לא ח'ישינו ש'החליף רק ב'מעט יי"ש של ח'מץ וב'טל ב'מין ב'מינו ב'רוך ו'שוב אין צ'ריף ב'יעור וא'סור לב'טל ד'זה אינו ד'אם כן ממה נ'פ'ש' מ'ותר ו'שוב אין לחוש כ'לל ד'הנה ל'יה ס'פק ד'רבנן ומ'ותר ועל כל פנים להרבות מ'ותר ול'הריח אם הוא יי"ש של ח'מץ או פסח נ'ראה ד'מ'ותר ד'אינו ע'שוי להריח וגם אינו רק ס'פק ע'יין ב'יו"ד סי' ק"ח אלו ת'נרף דב"ק: לח) ק'נה ח'מץ מ'נ'כרי ק'ודם פסח ולא ק'נהו מ'עכ'ש'יו רק ש'יהא ק'נוי לו אחר ה'פסח ומ'שפ'חת ל'ה ב'ק'נהו ב'מ'שיכ'ה ל'דעת ה'ר"ן ב'כת'ובות פ"ט [בד"ה ג'ר'ס'ינו ב'ג'מרא ד' פ"ו ע"ב ב'ע'א מ'י'ניה ר'מי ב"ח מר"ח ה"ז ג'טף ולא ת'תג'ר'שי בו א'לא ל'אחר ש'לשים יום וכו'] ד'ב'מ'שיכ'ה ל'ק'נות ל'אחר ש'לשים יום ק'נה ל'כולי ע'למ'א ב'ע'ומד ה'ד'בר ה'ק'נוי ב'ס'ימ'ט'א או מ'שפ'חת ל'ה ב'ק'נוי כ'סף [ל'דעת ה'פוס'קים ד'ק'נוי כ'סף ק'ונה ב'נ'כרי] ו'הת'נה ש'הכ'סף י'ק'נה ק'נוי ג'מור ל'אחר ה'פסח ד'מ'הני ת'נאי ז'ה ל'ק'נות ב'כ'סף ל'דעת ר'מ"א בח"מ סי' ק"ץ ועי' א'חר'ונים ש'ם וב'כ'סף נ'דאי מ'הני ק'נוי ל'אחר ז'מן כ'מב'נ'אר ב'ש"ס ק'ידושי'ן ד' ט"ו ד'הני מ'עות לאו ל'מ'ל'נה ד'מי ולא ל'פ'קד'ון ד'מי יש להס'תפ'ק אם ה'י'שראל ע'ובר ב'בל י'ראה ד'אפ'שר ד'אין א'ח'ריות על ה'י'שראל עד ז'מן ש'יק'נה וב'ר'שות ה'נ'כרי ע'ומד וא'ף אם ה'א'ח'ריות על ה'י'שראל מ'כל מ'קום כ'ינון ש'ע'תה ה'ח'מץ ב'יד נ'כרי ה'וי כ'מק'בל א'ח'ריות ח'מצו של נ'כרי ב'ר'שות נ'כרי ד'ש'רי ל'דעת ר'וב ה'פוס'קים ע'מד ב'זה ה'רב ע'מודי אור בסי' י"ו ו'כתב ל'כ'א'ורה ח'שיב ז'ה ג'ורם ל'מ'מון [וקי"ל ג'בי ח'מץ ד'כ'מ'מון ד'מי] א'ף ד'הש'ת'א לאו ד'יד'יה הוא מ'כל מ'קום כ'ינון ד'סופו ל'היות מ'מונו ה'ש'ת'א נ'מי ג'ורם ל'מ'מון ה'וי ד'מ'י'יא למ"ש ב'פ'ס'חים ד' כ"ט ד'אוכל ח'מץ ה'ק'דש ב'פסח א'ף ד'הש'ת'א לא ש'וי מ'ידי כ'ינון ד'ל'אחר ה'פסח ר'אוי ל'פ'דותו מ'יק'רי ג'ורם ל'מ'מון א'לא ד'לפי ד'ברי הט"ז סי' ת"מ סק"ד ד'ד'וק'א פ'ש'הח'מץ ה'ג'ורם ל'מ'מון הוא ב'יד י'שראל הוא ד'מ'רבינו ד'ה'וי כ'מ'מון ולא כ'ש'הוא ב'יד נ'כרי אם כן ב'נ'ד'ון ד'ידן נ'מי אם ה'ח'מץ ב'יד נ'כרי אין ה'י'שראל ע'ובר מ'שום ג'ורם ל'מ'מון ואם הוא ב'ר'שות י'שראל א'פ'ילו פ'ירש

שְׁהֶאֱחָרִיתוֹת עַל הַנְּכָרִי חָשִׁיב גּוֹרֵם לְמִמּוֹן דְּסוֹפּוֹ לְהִיּוֹת קִנּוּי לּוֹ וְאֵין לְהִקְשׁוֹת מִדְּאִיתָא בְּתוֹסְפָתָא דְלֹא מְהַיְבִי בְּחֻמְצָא מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר וְנִכְתְּבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִי' תמ"ח דְּהוּא מִשׁוּם חוּמְרָא וְאִמְאִי לֹא יִהְיֶה אֲסוּר מִדִּינָא מִשׁוּם גּוֹרֵם לְמִמּוֹן דְּסוֹפּוֹ לְהִיּוֹת שְׁלוֹ דִּישׁ לְחַלֵּק דְּדוֹקָא אִם עֵתִיד לְבֹא לִידּוֹ מִמִּילָא הוּא דְּמַרְבִּינּוּ בְּחֻמְצָא דְּהוּי מִמּוֹן אֲבָל מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר הוּא רַק זְכִינָה דְּרַף תְּנָאִי פִּינּוֹן דְּחֶסֶר מַעֲשֵׂה הַהִקְנָאָה דְּתַנָּאִי לֹא מִיְקָרִי גּוֹרֵם לְמִמּוֹן שׁוֹב כְּתֹב דְּמַדְבְּרִי הָרָא"ש בְּפָרְק כָּל שְׁעָה סִי' יו"ד גְּבִי יִשְׂרָאֵל שְׁהִלּוּהָ אֶת הַנְּכָרִי וְהִרְהִינוּ אֲצִלּוֹ מִתְּבָאָר דְּאִפִּילוּ פִּירֵשׁ שְׁיִהְיֶה קִנּוּי לְהִישְׁרָאֵל אַחַר הַפְּסָח כָּל שְׁלֹא אָמַר לוֹ מַעֲכָשׁוֹ נִמְצָא שְׁלֹא הָיָה קִנּוּי לּוֹ וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יֵרָאֶה וְדַבְּרִי הָרָא"ש מִן כְּרַחֲמִים וְכוּ' וְהָאֲרִיף לִינִישְׁב אִמְאִי לֹא נִימָא דְּהוּי גּוֹרֵם לְמִמּוֹן וְכוּ' וּבָאוֹת יו"ד כְּתֹב דְּכִינּוֹן דְּמִתְּבָאָר מַדְבְּרִי הָרָא"ש דְּקִנְיָן דְּלֹאֲחַר זְמַן לֹא מְהַיְבִי בְּחֻמְצָא לְעַבְוֹר עָלָיו עַל פְּרַחְטָן לְחַלֵּק בְּהִיא דְּחֻמְצָא שְׁל הַקִּדְשׁ דְּכִינּוֹן דְּמִמּוֹן גְּבוּהָ הוּא וְאֵין רְשׁוּת אַחֲרִים עָלָיו אֲלֵא שְׁאִינוֹ שְׁנָה פְּלוּם שְׁאִין אָדָם שְׁיִפְדְּנוּ עִכְשָׁיו פִּינּוֹן דְּאֲחַר הַפְּסָח יִהְיֶה בֵּר דְּמִים מִיְקָרִי גּוֹרֵם לְמִמּוֹן אֲבָל בְּקוּנָה הַחֻמְצָא שְׁיִהְיֶה קִנּוּי אַחַר הַפְּסָח וּבְפְסָח רְשׁוּת הַבְּעָלִים נְכָרִי עָלָיו מִיְקָרִי חֻמְצָא שְׁל אַחֲרִים רַק אֲסוּר מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ וְעִדְיָן הַדְּבָר צְרִיף תְּלִמוּד אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק: וְהִנֵּה מַה שְׁכָּתֹב אוֹ מִשְׁפַּחַת לֵה בְּקִנְיָן פְּסָף וְהַתְּנָה וְכוּ' קִצַּת תִּימָה שְׁלֹא הִזְכִּיר דְּבָרִי מְרַן הַב"י בח"מ סוּף סִי' קצ"ז [בד"ה וְנִכְתְּבוּ הַתּוֹסֵף] דְּמִשְׁמַע מַדְבְּרִיָּהֶם שְׁאֵם קִנְיָה קִרְקַע בְּכֶסֶף בְּמִקּוּם שְׁאִין כּוֹתֵבִין שְׁטֵר אוֹ שְׁהַתְּנָה לְקִנּוּת בְּכֶסֶף וְאָמַר לוֹ קִנּוּי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אֲפִילוּ לֹא אָמַר לוֹ מַעֲכָשׁוֹ קִנְיָה בְּסוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם אִף דְּנִתְּאֲפְלוּ הַמַּעֲוֹת חֲשׁוּבִים כְּאִילוּ הֵן בְּעֵין דְּאִילוּ לֹא נִתְּקִינִים הַמַּקְח הָיָה צְרִיף לְהַחְזִיר עכ"ל וְמַה שְׁהוֹקְשָׁה לּוֹ מִמִּתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר דְּמִשְׁמַע מַדְבְּרִי הַפּוֹסְקִים דְּמַעֲיָקֵר הַדִּין מוֹתֵר כְּבָר עֲמַד בְּזָה הֵרֵב מִחֲנֵה אֲפְרִים בְּהִלְכוֹת מְאֹכְלוֹת אֲסוּרוֹת ד' כ"ב ע"ד [בד"ה הָאֲמַנְם] דְּאֲחַר שְׁנִישָׂא וְנָמַן בְּמַחְלוֹקַת הַפּוֹסְקִים בְּמִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר אִי מְהַיְבִי בְּחֻמְצָא וְהַעֲלָה פְּדֻעַת הַסּוּבְרִים דְּמַהְיִי הוֹקְשָׁה לּוֹ דְּלִיתְסֵר מִשׁוּם גּוֹרֵם לְמִמּוֹן דְּלַעֲנִין בַּל יֵרָאֶה כְּמִמּוֹן דְּמִי וְכִמוֹ בְּאוֹכַל חֻמְצָא הַקִּדְשׁ וְנִיחָא לִיה דְּכִינּוֹן דְּהַחֻמְצָא הוּא בִּיד נְכָרִי בְּכִי הָאִי גּוֹנוֹנָא לֹא הוּי כְּמִמּוֹן עִי"ש אֲלֵא שְׁהֵרֵב עֲמוּדֵי אוֹר לֹא נִתְּקַרְרָה דְּעֵתוֹ בְּזָה לְפִי מַה שְׁמִתְּבָאָר מַדְבְּרִי הֵרֵב חֶק יַעֲקֹב דְּלֹא נִקְטוּ הַפּוֹסְקִים [בְּדִין מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר] לְנְכָרִי שְׁמַחוּץ לְבֵית אֲלֵא מִשׁוּם דְּלִיְהוּי מְשִׁיכָה וְאִם כֵּן אִם אַחַר שְׁמִשְׁכּוֹ הַחְזִירוּ לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל גַּם לְדִידְהוּ מוֹעִיל פִּינּוֹן שְׁלֹא קִבֵּל הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵיּוֹת וּבְהֶכְרַח לּוֹמֵר דְּבְמִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר לֹא שְׁיָיֵךְ מִשׁוּם גּוֹרֵם לְמִמּוֹן פִּינּוֹן דְּחֶסֶר מַעֲשֵׂה הַהִקְנָאָה וְיִמָּה שְׁכָּתֹב לְחַלֵּק בֵּין הֵיא דְּאוֹכַל חֻמְצָא הַקִּדְשׁ לְנִדּוֹנוֹ דְּבְהַקִּדְשׁ פִּינּוֹן דְּאֵין לְשׁוּם אָדָם עֵתָה זְכוּת בּוֹ הוּי שְׁפִיר גּוֹרֵם לְמִמּוֹן מַה שְׁיִהְיֶה רְאוּי וְכֵר דְּמִים אַחַר הַפְּסָח וְכוּ' מְצִאתִי דְּקִאִי בְּסִבְרָא זֹו גַּם הֵרֵב בְּשׁו"ת עוֹנֵג יו"ט סִי' כ"ו שְׁהִבִּיא דְּבָרִי הֵרֵב מְגַן אֲבָרְהָם סִי' תמ"ח דְּמִאִי דְּלֹא מְהַיְבִי בְּחֻמְצָא מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר הוּא מִשׁוּם חוּמְרָא בְּעֻלְמָא וְכָתֹב לִינִישְׁב מַה שְׁהוֹקְשָׁה לְמָה לֹא יֵאָסֵר מִן הַדִּין מִשׁוּם גּוֹרֵם לְמִמּוֹן עַל פִּי חִילּוּק זֶה דְּכִינּוֹן שְׁפַעַת הוּא בְּרְשׁוּת אַחֲרִים לְאוֹ מְמוֹנוֹ הוּא עִי"ש: טל) מִי שְׁנַגְנַב מִמֶּנּוּ חֲבִיּוֹת יי"ש בְּלִיל י"ד גִּיסָן וּבְחוּל הַמוֹעֵד נוֹדַע לוֹ שְׁנַכְרִי אֶחָד מִהַכְּפָר הוּא הַגְּנָב נִשְׂאֵל הֵרֵב עֲמוּדֵי אוֹר בְּסִי' י"ז אִם יִסַּע הַגְּנָב בְּחוּל הַמוֹעֵד לְהוֹצִיא הַגְּנָבָה מִיָּדוֹ וְכָתֹב דִּישׁ לְחַקֵּר אִם חִיָּיֵב לְהוֹצִיא הוֹצִאוֹת לְהַשִּׁיג הִי"ש וּלְבַעֲרוֹ דְּבַבְעִיא דְּכַפֵּר בְּפִי נְחָשׁ אִם צְרִיף חֲבֵר לְהוֹצִיאָו דְּבְמִמּוֹנוֹ לֹא אֲטָרוּחוּהוּ רַבְּנָן אוֹ דִּילְמָא לֹא שְׁנָא פְּסַק הֵרֵב מְב"ם לְקוּלָא מִשׁוּם

שְׁכָר בְּטֵל וְהוּי סֶפֶק דְּרַבְּנָן וְהָא שְׂפִשְׁעַת הַבְּיָטוּל הִיָּה בְּיַד הַגְּזֵלָן אֵין הַבַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל לְבַטְלוֹ וְכו' אִם כֵּן הִיָּה סֶפֶק בְּדִאֲוִרְיָתָא וּלְחֻמְרָא וְגַם יֵשׁ לֹאמֵר דְּלֹא הִיָּה סֶפֶק אֶלָּא חַיִּיב בְּרוּר.

דְּמִדְּאִמְרוּ בְּש"ס בְּלִשׁוֹן זֶה אֶטְרוּחֻהוּ רַבְּנָן אוּ לֹא אֶטְרוּחֻהוּ רַבְּנָן מִשְׁמַע דְּמִיָּרִי בְּחֻמְרָא שְׂיָכוֹל לְבַטְלוֹ וּבִיעוּרוֹ הוּא רַק מִדְּרַבְּנָן בְּהָא מְסַפְקָא לָן אִי אֶטְרוּחֻהוּ אֶבֶל לְגַבִּי הַעֲבַרְתָּ לֹא דְבַל יִרְאֶה נְתַשְׁבִּיתוּ פְּשׁוּט שְׂחִיבִלְהוּצִיא מְמוֹנוֹ עַל זֶה [כְּמוֹ שְׂפַתְב הֶרֶם"א בְּסִי' תִּרְנ"ו] שְׁלֹא לְעַבְרוֹ עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְאֵין נִרְאִין דְּבָרֵי הַפְּרִי מְגִדִים בְּאִשְׁל אֲבָרְהֶם שְׂפַתְב לְחַלֵּק בְּזֶה בֵּין קוּם עֲשֶׂה לְשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וְכו' אֶלָּא שְׂיֵשׁ צַד לְהַקְל עַל פִּי שְׂיִטַּת הַגְּאוּנִים דְּמִפְקִיד חֲמִצּוֹ בְּיַד אַחַר אֵינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וְרַק עוֹבֵר מִדְּרַבְּנָן וּלְגַבִּי דְּרַבְּנָן נְסֻמוֹ עַל סֶפֶק הַבַּעֲיָא דְּבְּמִמוּנִיהָ לֹא אֶטְרוּחֻהוּ רַבְּנָן אִף קָשָׁה לְסַמְּחָה עַל זֶה לְמַעֲשֶׂה אַחַר שְׁנִפְסַק הַהֲלָכָה בְּש"ע סוֹף סִי' ת"מ כְּהַפְּסוּקִים דְּאָף בְּמִנְחָה בְּרִשׁוֹת נְכָרֵי עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה מִן הַתּוֹרָה וּמִי יָקֵל רֹאשׁ וְכו' וְלִדְיָדָהוּ חֲטִיב לְהוּצִיא הוּצְאוֹת לְבַעַר הִי"ש שׁוֹב פְּתַב דְּיֵשׁ לְחַקוֹר מִצַּד הַפְּסָד מְמוֹנוֹ אִם רִשְׁאֵי לְתַבְּנֹעַ מִהַנְּכָרֵי דְּמִי הַחֲמִץ בְּמִקוּם הַחֲמִץ וְאִימַת נְאוֹת לֹא יוֹתֵר לְתַבְּנֹעַ אִם בְּפֶסַח אוּ אַחַר הַפְּסַח וְכַתְּב דְּלִפִּי מַה שְׂפַתְב הַחֵק יַעֲקֹב סִי' תִּמ"ג סִי' ג' דְּהָא דְּהַגְּזֵלָן יָכוֹל לֹאמֵר הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ הִיָּינוּ דְּוָקָא אַחַר הַפְּסַח אֶבֶל בְּפֶסַח אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֵר הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ וְחֲטִיב לְשַׁלֵּם לֹא דְּמִים נִרְאֶה דִּיּוֹתֵר טוֹב לְתַבְּנֹעַ בְּפֶסַח כִּי אִזּוֹ יִהְיֶה חֲטִיב לִיתֵן לֹא מְעוֹת בְּעַד הַחֲמִץ שְׁהַפְּסִידוֹ קוֹדֵם הַפְּסַח וְיִהְיֶה מוֹתֵר לֹא לְקַבֵּל הַמְּעוֹת [כְּפִנְתוֹ דְּאוּלֵי יִסְכִּימוּ גַם בְּדִינֵיהֶם לְהַגְּבוֹתוֹ הַמְּעוֹת מִפְּנֵי טַעֲנָתוֹ שְׁהַפְּסִידוֹ הַחֲמִץ קוֹדֵם הַפְּסַק וְשֵׁאִם לֹא יִסְכִּימוּ גַם בְּדִינֵיהֶם לְזֶה מַה יוֹעִיל מַה שְׂבִדִּינְנוּ אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֵר הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ הֲלֹא הֵם יִפְסְקוּ לְהַחְזִיר לֹא הַחֲמִץ וְלֹא יִהְיֶה לֹא כֹּו הַנְּאָה שֶׁל פְּלוּם] אֶבֶל אִם יִתְבַּעְנוּ אַחַר הַפְּסַח דְּהֵדִין הוּא דְּאוּמֵר לֹא הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ אִזּוֹ לֹא יוֹכֵל לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ מְעוֹת דְּהַשְׁתָּא קִזְבִּין לִיהָ וְחֲלִיפֵי חֲמִץ קָא שְׁקִיל אֶלָּא דְּלִפִּי מַה שְׂפַתְב הֶרֶב קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן בְּיִשׁוּב דְּבָרֵי הֶרֶב חֵק יַעֲקֹב מִתְבָּאָר דְּחִילוּק זֶה הוּא דְּוָקָא בְּגִזְלָן יִשְׂרָאֵל דְּלִפִּי שְׁנַתְּחִיב הוּא לְבַעַר הַחֲמִץ שְׁגִזַּל הוּא דְּבַתוֹף הַפְּסַח אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֵר לֹא הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ וְאִם כֵּן יוֹתֵר טוֹב שְׂיִתְבַּעְנוּ אַחַר הַפְּסַח כִּי שְׂמָא בִּינֵי וּבִינֵי יְכַלֵּה הַנְּכָרֵי אֶת הַחֲמִץ וְיִהְיֶה מוֹתֵר לֹא לְקַבֵּל דְּמִי וְאֵינוֹ חֲלִיפֵי אִיסוּר הַנְּאָה כִּינֵן שְׁהַחֲמִץ אֵינוֹ בְּעִין אֶבֶל אִם יִתְבַּעְנוּ בְּפֶסַח וְיִהְיֶה אִזּוֹ יָכוֹל לֹאמֵר לֹא הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ אִם עַד יֵין הַחֲמִץ קֵיִים וְלֹא יוֹכֵל לְיִהְנוֹת מִמֶּנּוּ וְשׁוֹב פְּתַב דְּבִאֲמַת הַחֲמִץ נִקְנָה לְהַנְּכָרֵי לְמֵאן דְּאָמַר יֵאוּשׁ קִנֵּי מִטַּעַם כִּי מְטָא זְמַן אִיסוּרֵיהָ מִיֵּאֵשׁ מִיָּנִיָּה וְהַנְּכָרֵי רוּצָה לְזַכּוֹת כֹּו [וְלֹא דְּמִי לְמ"ש בְּב"ק ד' ס"ו בְּגִזְלָן יִשְׂרָאֵל זֶה מִתִּיָּאֵשׁ וְזֶה אֵינוֹ רוּצָה לְקַנּוֹת דְּכִינֵן דְּהוּא נְכָרֵי רוּצָה לְקַנּוֹת וְקִנֵּי בְּיֵאוּשׁ] וְלְמֵאן דְּאָמַר יֵאוּשׁ לֹא קִנֵּי מִפְּל מְקוּם לְפִי מַה שְׂחַדֵּשׁ הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא תְּנִינָא סִי' ס"ג בְּמוֹכַר חֲמִצּוֹ לְנְכָרֵי אַחַר חֲצוֹת עֶרֶב פֶּסַח וּמִשְׁכּוֹ הַנְּכָרֵי לְרִשׁוֹתוֹ מְהִנֵּי דְּכָבֵר פִּקַּע רִשׁוֹת הַיִּשְׂרָאֵל וְנִקְנָה לְהַנְּכָרֵי בְּחִצּוֹ וְכו' אִם כֵּן בְּנִדּוֹן דִּידֵן נְמִי כְּבָר נִקְנָה לְהַגְּזֵלָן בְּזִמְן אִיסוּרוֹ כִּינֵן דְּהַנְּכָרֵי רוּצָה לְקַנּוֹת וּבִין בְּפֶסַח וּבִין אַחַר הַפְּסַח אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֵר לֹא הֲרֵי שְׁלֵחַ לְפָנֶיהָ כִּי כְּבָר הוּא שֶׁל הַנְּכָרֵי וְחֲטִיב לְשַׁלֵּם לֹא מְעוֹת וְאִף דְּבָרְגַע הֶרֶאשׁוֹן שֶׁל אַחַר חֲצוֹת מִדְּאוּרְיָתָא אוּ בַתְּחִלַּת שְׁעָה שְׁשִׁית מִדְּרַבְּנָן עֲבַר הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֲשֶׂה דְּתַשְׁבִּיתוֹ כְּבָר הַסְּכִימוּ הָאֲחֻרוּנִים דְּמִשׁוּם עֲשֶׂה דְּתַשְׁבִּיתוֹ אֵינוֹ נְאָסֵר הַחֲמִץ וְאִם כֵּן יוֹתֵר טוֹב לְהַמְתִּין מִלְּתַבְּנֹעַ בְּפֶסַח דְּאִם יִתְבַּע בְּפֶסַח אוּלֵי יִפְסְקוּ בְּדִינֵיהֶם לְהַחְזִיר לֹא הַחֲמִץ וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ [כְּלוּמֵר שְׂמַקְבְּלָהּ

ואילו יהא נאסר עליו משום חמץ שעבר עליו הפסח ויצטרף לבערו בפסח] אבל אם
ימתין עד אחר הפסח אזי אף אם יחזיר לו היי"ש יהיה מותר לקבלו שהוא חמץ של
הנכרי שפבר נקנה לו אלו תנרף דב"ק: והנה במה שכתב דלפי הספמת הפוסקים בס"י
ת"מ דמפקיד עובר בבל יראה אסור בנדון דידן וצריף לבערו וכו' יש לתמוה לפענ"ד
דנראה דלא סינימו קמיה דמר מה שכתב הרא"ש בטעם הדבר שהוא משום דמסתמא
הנפקד מושאיל מקום להמפקיד לצורף הפקדון ומשום דהוי כביתו של המפקיד הוא
דעובר המפקיד בבל יראה ואם פן בגזלן דנדאי אין דעתו להקנות מקום לנגזל גם
להרא"ש ודעמיה אינו עובר עליו הנגזל וכן כתבו הרבנים נודע ביהודה מהדורא קמא
סי' כ' [בד"ה ומ"מ] ומרן מוהריט"א בפרק חמישי דבכורות סי' מ"ד [בד"ה והנה הפ"ח]
ומים חיים דאפורט סי' ו' [ד"ה שוב] לגבי נגזל דאינו עובר בבל יראה גם למאי
דנקיטינו דהמפקיר עובר ואמור רבנו בטעמא דלפי טעם הרא"ש הנ"ל [וכן כתב הרב
הלבוש בסוף סי' ח"מ טעם זה] בגזלן דנדאי אינו מושאיל מקום להנגזל דהא פונתו
לגזלו ממנו אין הנגזל עובר וכן נראה דעת הרב מקור חיים בסי' ת"מ סק"ה [בד"ה
ונראה] שכתב וז"ל ודמי לנכרי שגזל חמץ מישראל דנדאי אין הישראל חייב בביעור
מדאורייתא לדעת הגאונים מקרא דבתיכם דלא שייך לומר דהנכרי משאיל ביתו לישראל
עכ"ל ויש חסור לשון בדבריו דלפי מה שכתוב בספר אינו מוכן לדעת הגאונים מי זה
אמר דהנכרי משאיל מקום להישראל וטעם זה כתב הרא"ש לשיטתו דעובר המפקיד
והגאונים סוברים בהיפך אלא נדאי טעות הוא וכן צריף להיות וגם לדעת הרא"ש אינו
עובר הנגזל דלא שייך וכו' ובסיגנון זה הם דברי המק"ח בסי' תמ"ח סק"ט [בד"ה אכן
וכו' עי"ש] וכאן הוא ט"ס פאמור ועוד מרבנו קדישי נשתמשו בסברא זו לדון להקל
בעניינים שונים על פי טעם זה עיין להרבנים חתם סופר סי' קי"ט [בד"ה והנה אי
שכירות או מכירת החדר] דכשפכר החמץ לנכרי אלא שלא הועילה המכירה ונרי הוא
פמןפקד ביד הנכרי גם להרא"ש אינו עובר המפקיד וכו' ובשו"ת נאות דשא סי' ט"ל
[בד"ה ומעתה] כתב פן בענין הנ"ל ובתשו' עטרת חכמים סי' ה' כתב פן לענין אם הנפח
חמץ בבית נכרי שלא בידיעת הנכרי ובשואל ומשיב מהדורא תננינא ח"ב סי' ע"ז [ד"ה
אף] כתב סברא זו לענין מתנה על מנת להחזיר עי"ש באופן שזה פשוט דכל שאין שייך
לומר דהנפקד השאיל מקום להמפקיד אינו עובר המפקיד בבל יראה וכן כתב בש"ע
הרב מוהרש"ז בסוף סי' ת"מ ובשו"ת נאות דשא הנ"ל צדד לומר דבכי האי גוונא אינו
עובר גם מדרבנן אלא שלא החליט הדבר והרב מוהרש"ז שם כתב דמדרבנן מיהא עובר
מכל מקום הרי לגבי דרבנן מועיל הספק דהאבעיא כמו שכתב הוא עצמו [העמודי אור]
לשיטת הגאונים כנז"ל וצד היתר זה בנדון זה הוא טוב ויפה מהצד היתר שסמך על דברי
הרב נודע ביהודה דסברת הנו"ב בחידוש זה אינה מוספמת אף לענין אחר הפסח כמו
שמתבאר ממה שרשמתי לקמן בסי' ח' אות ח' ופלא בעיני שלא ראה דברי הרב חק
יעקב סי' תמ"ח סק"ד שצדד להקל בגזל נכרי חמץ ועבר עליו הפסח מטעם דהוי ספק
חמץ דשמא החליפו הנכרי ומסיק בצ"ע ומוכח דאם הוא בענין שאין צד לתלות בחילוף
אסור ולפי דברי הרב עמודי אור על פי סברת הנו"ב גם כשידוע שלא להחליף מותר
ובעיקר הדבר לענין חמץ שגזל הנכרי ועבר עליו הפסח אם מותר להנגזל עיין מה
שרשמתי לקמן בסי' ח' אות י"ו [בד"ה ואם הגזלן] ומשם באר"ה ומה שכתב דבנדון זה

אינו יכול לבטלו לפי שהיה ביד הגזלן הנה אמת שפן פתבו הרבנים מקור חיים ומים חיים שהבאתי לעיל אות כ"ד [בד"ה ובשו"ת] אף יש להעיר דכיון דנגבב בליל י"ד בניסן ומסתמא לא היה זה קונדם שעת הבדיקה ובטול ואם באמת ביטל בלילה אף שטוב לחזור ולבטלו ביום כמו שפכת מרן בסי' תל"ד ס"ב מפל מקום לא מפני זה יהיה נחשב כאילו לא בטל כלל שיהיה ספק בדאורייתא וכו' והיה לו לבאר דכף היה המעשה שלא בטל בלילה והבטול של יום לא הועיל לו לפי שאינו ברשותו וקוצר במקום שהיה לו לבאר: ושם בסי' ח"י אות ו' פתב טעם להתיר החמץ שפגדונו בסי' י"ז על פי מה שפירש בדברי המכילתא [שממנה למדו הגאונים דבמפקיר אצל נכרי אינו עובר] דלא מיירי כלל בפקדון אלא בנכרי שגזל מן הישראלי וכתב דבזה אפילו איסור דרבנן ליפא שהרי הר"ן שכתב לדעת הגאונים דמדרבנן מיהא אסור לא כתב פן אלא מפח הכרח מדין נכרי שהלנה על חמצו דבעינו מעכשיו אבל בלא הכרח מהיכא תיתי לומר שתיקנו רבנן שיעבור הנגזל וכיון דלגבי נגזל אין הכרח מהש"ס דאסור מדרבנן אין לנו לבדות גזרות מדעתינו ובנגזל מישראל דעת הרב נודע ביהודה דמותר להנגזל ובזה חלקו עליו הפאים אחריו משום דנאסר החמץ מצד הגזלן שהוא ישראל ועבר על כל יראה ואסרו גם פן לכל אדם אבל בגזל נכרי פשיטא דמותר אף בלא טעם זכיה [שתמה עליו בסי' י"ז ודחאו בסי' י"ח עי"ש מאות ז' והלאה ובאות ט' פתב דהוא ברשות הישראלי לענין יוקרא וזולא וכו'] דבכי האי גוונא לא עבר כלל ולא נאסר אחר הפסח ובאות י"א הביא דמרו מוהריט"א גם פן סובר דנכרי שגזל ועבר עליו הפסח מותר ושם שפכת לו רב בזה אלו תורף דב"ק וכבר הבאתי בסי' ח' ריש אות י"ו דברי פמה מרבנן בתראי שכתבו דטעם האיסור להנגזל הוא משום לתא דהגזלן וכתבתי שם דנעלם מהם דברי הרמב"ן בחידושו לפסחים בפרק פל שעה בסוגיא דחנות ומלאי דמבואר דהוא משום לתא דהנגזל והבאתי דברי הרב בית שלמה דגם בנגזל מנכרי אסור לפי דברי רמב"ן עיש"ב: (מ) ישראל שהלנה לנכרי על חמצו ואמר לו מעכשיו והגיע הזמן ולא פרעו אף לא משפנו ביד הישראלי אלא היה ביד נכרי כל ימי הפסח משמע מדברי מרן בש"ע סי' תמ"א ס"ב דאין הישראלי עובר בכל יראה כיון שהמשכון הוא ביד נכרי והקשה הרב ראש יוסף הביא דבריו הרב חק יעקב בסע"ק ו' דלפי מה שכתב מרן בסוף סי' ת"מ דיישראל שהפקיד לנכרי עובר המפקיד אם פן הכא נמי כיון דלמפרע נקנה החמץ להישראל כשהגיע הזמן ולא פרעו נמצא שהיה ביד נכרי פקדון ויעבור המלנה בכל יראה ותירץ הרב חק יעקב דאם לא משפנו ביד הישראלי אם פן לא נקנה לו אלא בכסף וכסף לא מהני לקנות מטלטלין מנכרי ואף למאן דאמר דקנינו של נכרי בכסף מפל מקום בזה שהוא על דרך אסמכתא ואינו סומך דעתו על הנכרי לא מהני אם לא משפנו בידו והנה לפי זה נראה דאם בשעת ההלואה משכו הישראלי אלא שאחר כך חזר הישראלי ומסרו בידו והיה אצל הנכרי כל ימי הפסח ועבר הזמן ולא פרעו בזה עובר הישראלי למפרע כיון שנקנה לו החמץ למפרע בכסף ומשיכה ועיין בש"ע הג' מוהרש"ז שם באות יו"ד וי"ב ולי ההדיוט תירוצו זה דחוק דאם מה שהונקו הפוסקים לכתוב ומשפנו בידו הוא משום שיהיה בזה קנוי להישראלי לא היה להם לתלות במשפנו בידו רק היה להם לכתוב ישראל שהלנה לנכרי על חמצו והקנה אותו להישראלי וכו' ויהיה מובן שהקנהו במשיכה או קנין סודר או אגב קרקע יהיה אף שיהיה ולמה להם לתלות במשפנו בידו דהיינו

קננו משיכה ולולא דמסתפינא מפבוד תורתם אמינא דמעיקרא קושיא ליתא ובנדאי
בנדון פנה צריה בהכרח משפנו ביד ישראל לעבור עליו והוא דהרא"ש פתב [והובא
בח"י עצמו בסוף סי' ת"מ] דהטעם דעובר המפקיד משום דהנפקד מושאיל מקום
לשמירת ממונו של מפקיד וקרינו ביה ביתו של מפקיד ונה שייך דוקא במפקיד חמצו
לחברו או לנכרי שהנפקד יודע שידיו מסולקות מחפץ זה ואין לו עסק בו ודעתו בקבלת
הפקדון להשאיל מקום לשמירת חפץ חברו אבל נכרי זה שהחפץ שלו ומחזיק בו לדעת
עצמו ולצרפו שפדעתו לפרוע חובו והחמץ ישאר לו אף שבאמת לא עלה בידו לפרוע
ונמצא למפרע שהוא של הישראל מפל מקום הוא לא על דעת פן החזיק בו ולא הושאיל
מקום בביתו להישאר וכיון דלאו ביתו של ישראל הוא אינו עובר בבל יראה ולכן
הצריכו הפוסקים שמשפנו ביד הישראל וכבר רשמתי לעיל אות ט"ל בשם הרבנים חתם
סופר ונאות דשא שפתבו בענין שנמכר להנכרי ולא היתה המכירה כהגון ונמצא שהוא
כפקדון ביד הנכרי דאין הישראל עובר דכיון שסבור הנכרי שנמכר לו לא שייך לומר
דמשאיל מקום להישאר וכן פתב הרב מקור חיים סי' ת"מ סק"ה דבנכרי שהלנה
לישראל על חמצו אין שייך לומר דמושאיל מקום להישאר דהנכרי לצרפו הוא מחזיקו
בביתו ואם פן כל שפן כשבאמת עתה החמץ הוא שלו ממש ודעתו לפרוע חובו וישאר
החמץ לו דנדאי הנכרי מחזיקו בביתו לצרפו ולא לצורף הישראל ואינו מקנה לו מקום
ולכן אינו עובר עליו בבל יראה אם לא שמשפנו בידו פן נראה לדעתי הענייה: ועל מה
שיישב הרב חק יעקב דהוא משום משיכה הקשה הרב בית מאיר דאם פן בדין נכרי
שהלנה לישראל על חמצו דבעינו הרהינו אצלו [כמ"ש שם בסי' תמ"א ס"א] למה פתב
הרא"ש הטעם פדי שלא יהיה באחריות הישראל תיפוק ליה דאם לא פן לא נקנה להנכרי
בלא משיכה וכתב לבאר דברי הרב חק יעקב דכונת הרא"ש בזה פיון שאין הדבר מוכרע
אי נכרי קונה בכסף או במשיכה [דהוא מחלוקת בש"ס ובפוסקים] אהכי בדין נכרי
שהלנה פתב הטעם משום אחריות פדי שלא יהיה מוכרח מזה דקיימא לן דאין קננו לנכרי
בכסף ובדין ישראל שהלנה לנכרי פתב דמייירי במשפנו בידו פדי שלא יהא מוכרח
בהיפוך דבקננו דנכרי סגי בכסף ולא בעינו משיכה אלו תנרף דב"ק הנה מה שהקשה
דלמה לי טעמא משום אחריות נראה לע"ד דהוצרך לומר פן לאשמועינו דבעינו שיהיה
פל ימי הפסח ביד הנכרי דאי משום חסרון משיכה אם משכו הנכרי בעת ההלואה
והחזירו לישראל והיה בידו פל ימי הפסח הנה סגי במה שמשכו בשעת ההלואה משום
הכי פתב דהטעם משום שלא יהיה באחריות הישראל ואם פן מוכן ממילא דלא סגי במה
שימשכנו רק בשעת ההלואה ומה שביאר בכונת דברי הרב חק יעקב אינו נח לי דהמעניין
בדברי הרא"ש בריש פרק שני דבכורות ישפוט בצדק דדעת הרא"ש למינקט כר"ת
דקנינו של נכרי במשיכה דוקא [וכן הבינו בדעת הרא"ש הרמ"א בתשובה סי' פ"ז
ומוהר"ם מלובלין סי' ל"א וחינוך בית יהודה סי' פ"ד ועוד כמה רבנים הלא בספרתם]
ואם פן הנה מן הראוי שיפרש סוגית הש"ס בזה על פי דרכו ושיטתו ומה לו אם יהיה
מזה הכרח לאיזה צד או לא הלא הוא לא בא עתה להכריח הדין הנה הכי או הכי אלא
לפרש השיטה על פי סברתו והכרעת דעתו בעלמא וכן הוא דרך הפוסקים שפל אחד
מפרש השמועה כפי שיטתו שפחר לו בעלמא אף שידע שאין הכרח לפרש פן ויכול
בעל דין לפרש בדרך אחרת באופן שלא תהיה מוכרחת סברתו מפל מקום הפוסק מפרש

הסוגיא לפי דרכו ושיטתו: מא) ערב פסח אחר חצות נמצא בחבית דבש שלשה פתיתי לחם והיה קשה להפיקם הדבש ודאי אסור לאוכלו בפסח כמו שכתב הרמ"א בסי' תמ"ז ס"ד בפת שנפל לנין דאסור בפסח דחיישינן שמא נשאר לו פירורין [אמר המחבר לנדון זה לא היה לו להביא מדברי הרמ"א דאם פן למאן דאמר דמותר על ידי סינון ודלא פהרמ"א וכן למאן דאמר שלא אסר הרמ"א אלא בלא סינון עיין בדברי המפרשים לשם הכי נמי נימא בנדון זה דשרי הדבש בפסח אף בנדון זה היה לו להביא מדברי הרב מגן אברהם בס"ק י"ג דאם נפל במי דבש לא מהני סינון פיון שלפעמים הם עבים עי"ש וכל שכן בדבש עצמו פשיטא ודאי דאין לו תקנה בסינון] ולענין להשהותו אף שלגבי יין הנ"ל כתב המג"א דמותר להשהותו מכל מקום יש לדון ממה שכתב מרן בב"י בשם הפל בו דאם נמצאו שלשה שעורים בתבשיל חזקה דאיכא טובא ושמא נתבקעו ואם פן כל שכן שיש להחזיק שיש עוד לחם בהדבש ואף שכתב המג"א סי' תמ"ז [צ"ל תס"ז ס"ק י"ב] דלא אמרינן פן אלא בתולעים דמנייה קא רבו אבל במילתא דאחי מעלמא לא ועוד דהא יכולים לבדוק אם יש בו שעורים אף בנדון זה אין להתיר מטעמים הנ"ל בדדיקה ודאי לא מהני דטבע הדבש להפוך דבר המעורב בו למראיתו ממש כמו שכתב הרב טורי זהב שם בשם הרא"ש ומטעם דאחי מעלמא גם פן אין להתיר דהא כתב המגן אברהם מיהו בכרי של חטים שנפל עליו גשמים אסור אם פן כל שכן פאן בתערובת הפת דנדאי עשה פן נכרי בכונה להרבות משקל הדבש וכו' ועוד דהא החק יעקב משיג על המג"א בטעם דאחי מעלמא אלא שיש להקל משום דמשהו הוא אם פן בנדון דידן דיש לחוש לפת טובא עד שאין ששים נגד הפת אחר שאי אפשר להפירו פנ"ל אסור להשהותו אמנם במקום הפסד יש לומר דמותר להשהותו כמו שכתב המג"א סי' תמ"ז ס"ק י"א דבבבש בביבש במקום הפסד מותר להשהותו ונדון זה הוי יבש בביבש עיין ש"ך יו"ד [אולי פונתו למה שכתב בש"ך והובא בבאר היטב בריש סי' ק"ט] אלא שדברי המג"א לכאורה תמוהים וכו' והאריף לבאר דברי המג"א וליישב השגות החיי אדם בנשמת אדם סי' י"א ומסיק דדברי המג"א נכונים ואם פן במקום הפסד יש להתיר להשהותו להלכה ולמעשה אלו תנן דברי הג' בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג בסי' מ"ה: ויש להעיר במה שכתב בדדיקה לא מהני וכו' דאדרבא לפי דברי הרא"ש שהביא הט"ז בסי' תס"ז סק"ו יש צד להתיר שהרי כתב דאם נחוש בדבש לתערובת נאסור אותו פל השנה שיש אומרים שנותנים בתוכו בשר נבלה ומתהפך לדבש ומותר דבשר השתא אזלינן עכ"ל ואם פן בנדון זה אם נאמר דיש עוד כפר לחם ואי אפשר להפירו משום שנתהפך מראיתו למראה דבש מסתמא גם טעמו לא עמד בו ונהפך לדבש ומותר דבשר השתא אזלינן [עיין מה שרשמתייב קונטרס הפללים בשדי חמד ח"א מערכת האלף אות שמ"ט] ומה שכתב שאין להתיר מטעם דאחי מעלמא וכו' י"ל דמי יימר דנעשה על ידי אדם פלל ואולי אתרמי דנפל ואדרבה אם נאמר דנעשה על ידי אדם בכונה להרבות המשקל יש צד לומר דרמאה ברמיותיה מזדהיר שלא יורגש הזיוף שבתוכו ואולי לא נתן אלא השלש פתיתי לחם שנמצאו ולא עוד ומה שכתב דהחק יעקב השיג על המג"א וכו' הנה הרב מקור חיים בס"ק ה' השיג על דברי הח"י והסביר דבדבר שהוא דרוך מקרה ואין לנו החרח ואין השכל מחייב שיהיה פן לא אמרינן דהוי חזקה בשלש פעמים עי"ש שהאריף ונמצא דלגבי דידן הא איכא רש"ל וט"ז ומג"א ומק"ח דנקטי לחלק בין מידי דמנייה קא רבי

לדאָתיה מעלמא וְהרב פְּרִי תוֹאֵר ס׳ פ״ד ס״ק כ״ב פְּתַב עַל דְּבַרֵי רש״ל וט״ז ומג״א
הג״ל ולְבֵי נוקפֵי לְמַעֲשֵׂה אַחַר שְׁלֵא הַזְנוּפֵר זֶה בְּסִפְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וַיֵּשׁ ל״מֵר דְּסִמְכִינוּ עַל
זֶה בְּמִינֵי תוֹלְעִים הַלְבָּנִים וְכַדוּמָה שְׁאִין בְּמִינָם מְצוּי שְׁיִמְצָאוּ בְּבַת אַחַת רַבִּים וְאֶפְשָׁר
דְּהַנְמַצָּאִים הֵם הַנוֹפְלִים אֲבָל בְּנִמְלִים שְׁיֵשׁ בְּמִינָם הַרְבֵּה וְאִיפֹא חֲשַׁשְׁתָּ רַבִּים אִית לָן
לְהַחְזִיק הַתְּבָשִׁיל בְּשִׁלְשָׁה פְּנֵי דְעֵתֵי נוּטָה לְהַכְרִיעַ עכ״ל וְנִרְאֶה דְלִפֵּי הַכְּרַעְתּוֹ הָא דִּידֵן
לְתוֹלְעִים הַלְבָּנִים דְּמֵיָא וְלֹא מִחְזִיקִינוּ בְּשִׁלְשָׁה לְאַסְוֵר הַשְּׁהִיָּה וְהַרְבֵּה מְזִמּוֹר לְדוֹד ד' ח״ן
ע״ב פְּתַב דְּאַפִּילוּ לֹא נָחוּשׁ לְדַעַת רש״ל וט״ז ומג״א אֵלֶּא לְשׁוֹנֵיהּ סִפְק הָיָה לִיה בְּתוֹלְעִים
סִפְק סְפִיקָא עי״ש נִרְאֶה מְדַבְּרֵיו דְּטָפִי דְעֵתוֹ נוּטָה לְדַעַת רש״ל וכו׳] [וְעֵינֵן לְקַמֵּן ס׳ יו״ד
אוֹת ז] וּבְעֵיקָר דְּבַרֵי הַפֶּל בּוּ עֵינֵן לְהַרְבָּנִים פְּרִי חֲדָשׁ שָׁם ס״ט וְנִהַר שְׁלוֹם ד' דק״ל ע״ד
וּמֵאַמֵּר מְרַדְכֵי ס״ק י״ב וְשִׁלְחוּ גְבוּהַ ס״ק י״ח וְהַרְבֵּה בֵּית יְאֻדָּה ד' ח״ק ע״ד וד' ק״ט
הָאֲרִיף לְדַחֲוֹת דְּבַרֵי הַפֶּר״ח וּפְסַק פְּדַעַת הַפֶּל בּוּ וַיֵּשׁ לְפַקְפַק בְּדַבְּרֵיו וְעַל כָּל פְּנִים נִרְאֶה
דְּלַעֲגֵנוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ אֶפְשָׁר לְסַמְוֵי עַל הַמַּתִּירִים וּמָה שְׁפַתְב [הַדְּבַרֵי מְרַדְכֵי] דְּהַחֲזִיק יַעֲקֹב
כְּתַב דְּמָה שְׁיֵשׁ לְהַקֵּל הוּא מְטַעַם מְשֵׁהוּ מָה שְׁאִין כּוּ בְּנִדּוֹן דִּידֵן וְכוּ׳ הִנֵּה לִפֵּי דְעֵתֵי יוֹתֵר
הָיָה לוֹ לְחַלֵּק עַל פִּי דְּבַרֵי הַרְבֵּה חֵק יַעֲקֹב בְּאַנְפֵּן אַחַר וְהוּא לִפֵּי מָה שְׁפַתְב הַרְבֵּה חֵק יַעֲקֹב
בְּטַעַם לְהַקֵּל בְּנִמְצָא שְׁלִשָּׁה שְׁעוּרִים דְּאַף אִם נֶאֱמַר דְּהַחְזִיק בְּזֶה הַתְּבָשִׁיל לְהִיּוֹת עוֹד
שְׁעוּרִים מְפֹל מְקוֹם מְסַתְמָא גַם הֵם כְּמוֹ הַנְּמַצָּאִים שְׁלֵא נִתְבַּקְעוּ וּמֵהִיכָא תִּיתִי לָן ל״מֵר
שְׁיֵשׁ עוֹד וְהֵן נִתְבַּקְעוּ וְכוּ׳ הָאֲרִיף בְּסִבְרָא זֹו בְּמֵאַמֵּר מְרַדְכֵי הַגְּ״ל וְזֶה שְׁיִיף בְּשְׁעוּרֵין
שְׁיֵשׁ ל״מֵר שְׁאִם תְּמַצָּא ל״מֵר יֵשׁ עוֹד לֹא נִתְבַּקְעוּ וְהֵם כְּהַנְּמַצָּאִים אֲבָל בְּנִדּוֹן הַרְבֵּה דְּבַרֵי
מְרַדְכֵי שְׁנִמְצָא חֲמִיץ מְמֵשׁ אִם כּוּ אִם נֶאֱמַר שְׁהַחְזִיק הַדְּבַשׁ שְׁיֵשׁ בּוּ עוֹד הִיָּינוּ חֲמִיץ וְדֵאִי
בְּזֶה אִין לְהַקֵּל לְדַעַת הַח״י וְאִיף שְׁיִהְיֶה לְעֵנֵן הַדִּין יִפֶּה אִמֵּר רַב דְּמִוִּתֵּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמִקּוֹם
הַפְּסָד: מַב) עָרַב פְּסַח שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ וְשִׁכַח לְמַפְנֵי חֲמִצּוֹ בְּעָרַב שְׁבַת פְּתַב הַרְבֵּה חֵק יַעֲקֹב
בְּסִי׳ תמ״ד סק״ח דָּאִם שְׁכַח לְמַפְנֵי חֲמִצּוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּחֻזֵּר מִיּוֹחַד בְּעָרַב שְׁבַת צְרִיף לְתַת
בְּשִׁבְתָּ בְּמַתְנֵה לְנִכְרֵי הַחֻזֵּר עִם מְסִירַת הַמַּפְתָּח וְאֶפְשָׁר דְּאַפִּילוּ מְכִירָה שְׁרִי וְלֹא הָיָה
כְּמַקְח וּמְמַכֵּר דְּאַסּוֹר בְּשִׁבְתָּ כִּיּוֹן שְׁאִינוּ עוֹשֵׂה אֵלֶּא לִינְצַל מֵאַסּוֹר חֲמִיץ וְכִי הָיָה גּוֹנָא
כְּתִבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּעִירוּבֵין ד' ס״ו ד״ה יִפֶּה דְּמִוִּתֵּר לְשַׁכּוֹר רְשׁוּת נִכְרֵי בְּשִׁבְתָּ וְלֹא הָיָה
כְּמַקְח וּמְמַכֵּר לִפֵּי שְׁאִין עוֹשֵׂין אֵלֶּא לְהַתִּיר טִילְטוּל כְּמַבְוֹאֵר בִּשׁ״ע ס׳ שפ״ב וס׳ שפ״ג
אַף מְפֹל מְקוֹם הִיכָא דְּאַפְשָׁר בְּמַתְנֵה עֲבָדִינוּ אִם יוֹדַע שְׁהַנְּכָרֵי יַחְזִיר לוֹ אַחַר פְּסַח כְּמַבְוֹאֵר
לְקַמֵּן ס׳ תמ״ח עכ״ל: וְהִנֵּה מָה שְׁפַתְב שְׁצָרִיף לְתַת לוֹ הַחֻזֵּר עִם מְסִירַת הַמַּפְתָּח כְּפִנְתּוֹ
שְׁעַל יְדֵי קִנְיָן הַחֻזֵּר יִהְיֶה נִקְנָה לוֹ הַחֲמִיץ אִף לֹא פּוֹרֵשׁ בְּדב״ק אִם הוּא בְּתוֹרַת קִנְיָן חֻזֵּר
אוּ בְּקִנְיָן אַגַּב קִרְקַע וּמְסַתְמָא מְשַׁמַּע שְׁהוּא בְּקִנְיָן חֻזֵּר אִף לִפֵּי מָה שְׁפַתְבָּאֵר מְדַבְּרֵיו
שְׁבָסִי תמ״ח ס״ק ט״ו שְׁמַסְפִּים לְמָה שְׁפַתְב שָׁם בְּשֵׁם הַרְבֵּה מוֹהַר־שׁ״ק דָּאִין קִנְיָן חֻזֵּר
לְנִכְרֵי וְצָרִיף לְהַקְנוֹת אַגַּב קִרְקַע צְרִיף ל״מֵר שְׁגַם כָּאֵן כְּפִנְתּוֹ שְׁיִקְנֶה לוֹ הַחֲמִיץ בְּתוֹרַת
מְטִלְטִלִין אַגַּב קִרְקַע וְכָאֵן לְנַחֲת לְבָאֵר פְּרִטֵי הַקִּנְיָן כְּמוֹ שְׁלֵא כְּתַב כָּאֵן מָה שְׁבָאֵר שָׁם
לְעֵנֵן מְכִירַת הַחֲמִיץ אַגַּב קִרְקַע שְׁצָרִיף לְהַתְנוּת עִמוֹ שְׁמַקְנֶה לוֹ כְּכֹסֶף אוּ בְּחֻזְקָה לְבַד
מְשׁוּם דְּבִסְתָּם אִינוּ קוֹנֶה קִרְקַע אֵלֶּא בְּשִׁטְר: וּמָה שְׁלֵא כְּתַב שְׁיִקְנֶה לוֹ הַחֲמִיץ בְּמַשִּׁיכָה
שְׁיִמְשַׁכְנוּ הַנְּכָרֵי לְרְשׁוּתוֹ [דְּהָא בְּנִכְרֵי הַמְּאַמְיָנוּ וְסוּמָה עֲלֵיו אִיְרִי בְּדַסְיִים בְּמִילְתֵיהּ]
נִרְאֶה פְּשוּט שְׁכּוֹנְתּוֹ לְהַמְצִיא תְּקִנָּה לְכַשְׁהַחְמִיץ הַרְבֵּה שְׁאִי אֶפְשָׁר בְּמַשִּׁיכָה אִי נְמִי יֵשׁ
ל״מֵר לִפֵּי שְׁאַסּוֹר לִיתֵּן לְנִכְרֵי בְּשִׁבְתָּ אֵלֶּא דְּבַר מוּעַט [הִיָּינוּ כְּדֵי סְעוּדָה אַחַת] שְׁאִם הָיָה

רוצה הנכרי לאכלו בבית ישראל הנה יכול אבל אם נותן לו יותר מזה אסור דהני פאילו
אומר לו בפירוש להוציא אלא דאם אינו מוליכו דרף רשות הרבים אלא דרף פרמלית
מוטר [ואף לזה אין ראיה ברורה להפיר אחר שמבטל ואינו דומה לתוף הפסח דליתיה
בביטול עיין להרב מקור חיים בפניאורים ס"ק ב'] וסתמא דמילתא החמץ שפחדר המיוחד
הוא יותר מפדי סעודה וגם יש איזה מיני חמץ שאין ראויים לאכלם עתה פקמח מלוחת
וכינצא ולא פולי עלמא זהירי לחלק בין אם יוליף הנכרי את החמץ דרף פרמלית לאם
יוליכנו דרף רשות הרבים לכן סתם הפתח והורה להקנותו על ידי הסדר ועיין בדברי
הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל בס"י תמ"ד אות ט' שפיאר היטב באיזה אופן מותר ליתן
הפירורים שנשארו בשבת להנכרי וכתב שם דליתן מתנה בשבת מה שאינו לצורך
השבת אסור מפל מקום פיון שעושה פן פדי שלא לעבור בכל יראה יש במתנה צורך
מצוה ומותר בשבת: עוד אפשר לומר בטעם הרב חק יעקב שלא פתב ליתן החמץ במתנה
על ידי משיכה והוא משום דכשם שפמכר לא סגי להקנות לו במשיכה לחוש לדעת רש"י
דאין נכרי קונה מטלטלין אלא בכסף ורק בדיעבד מהניא משיכה כדכתב בחק יעקב בס"י
תמ"ח ס"ק ט"ו הכי נמי במתנה אף שדעת התוספות בעבודה זרה ד' ע"א ע"א בד"ה
פרדשנא דבמתנה ומציאה פיון דליכא פסר מהני לכולי עלמא קנין משיכה מפל מקום
חשש הרב לסברת הרמב"ן שהביא באסיפת זקנים בפסק הנהב ד' מ"ז ע"א [ד"ה דבר
תורה] גבי ישראל דלמאן דאמר מעות דוקא קונות גם במתנה לא מהניא משיכה אלא
חלי פין או אגב או חצר והוא הדין לנכרי למאן דסובר דלא מהני משיכה במכירה הוא
הדין דלא מהני במתנה גם מרן מוהריט"א בפסק שני דבכורות אות י"ז [בד"ה והנה
מפני] פתב בשם הרמב"ן א בחידושייו לע"ז שם דאין חילוק בין מכר למתנה [וכתב שם
דהרמב"ן סובר פדעת התוספות דמהני משיכה במתנה לכולי עלמא ועיין מה שפכתתי
על דבריו בקונטרס הפללים במערכת המ"ם אות ע"ב] ואף דמדברי הפוסקים בס"י
תמ"ח סעיף ג' שכתבו ליתן החמץ לנכרי במתנה משמע דכוננתם שיתנו לנכרי במשיכה
וכן פתב שם הגאון מוהרש"ז בש"ע ש"ל באות ט' דכשנזונו במתנה מהני משיכה לכולי
עלמא פיון שאין שם פסר די במשיכה מפל מקום אפשר דהרב חק יעקב חשש לסברת
הרמב"ן והריטב"א דשונים בזה מכירה ומתנה ולמאן דאמר דאין נכרי קונה במשיכה גבי
מכירה הוא הדין במתנה ועיין בעניינים אלו במה שפכתתי אני הדל במערכת בכור בהמה
סי' ג' אות ב' בס"ד [בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים]: ובמה שפכתב הרב חק יעקב
דאם אי אפשר במתנה אפשר שיכול למכרו לנכרי בשבת הנה הרבנים באר היטב בס"ק
ד' ומחצית השקל בסק"ז הביאו דבריו פלשונו ובשמו גם הרב מקור חיים בחידושיים
סק"ה פתב פן והרב פרי מגדים באשל אברהם סק"ח פתב פן בשם הרב אליהו רבה
בדרף פשיטות [לא פלשון אפשר כמו שפכתב בחק יעקב] אף הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל
השמיט ענין המכירה וגם בגיליון רש"א ליו"ד סי' ש"ף וגם מר אביו רבינו עקיב"א
בנימוקיו ליו"ד שם הביאו תשובת הרב עבודת הגרשוני בס"י כ"ה גבי מבפרת שישבה
על המשבר בשבת דאין תקנה להפקיעה מקדושת בכורה על ידי מכירה פי אם על ידי
מתנה והפקר דוקא בשבת אבל בחול אין להפקיע קדושת בכור על ידי מתנה והפקר:
גם אשור גדול בדורנו יצ"ו בשו"ת תורת חסד חלק א"ח שנדפס מקרוב בס"י ז"ך
שהאריך לדחות ראית הרב חק יעקב מדין שכירות רשות נכרי בשבת דהתם לא בעינו

שכירות גמורה דאפילו שכירות רעועה מהני משום הכי שרי בשבת דחשיב כמתנה מה שאין פן מכירת חמץ דצריכה להיות מכירה גמורה אסור משום מקח וממכר והאר"י להכריח דבריו מפמה מקומות וסינים שנתבאר שאין שום ראיה מהגמרא והתוספות להתיר למכור חמץ לנכרי בערב פסח שחל בשבת אלא שמצד הסברא נבא להתיר איסור מקח וממכר דרבנן כדי שלא יעבור אחר כף בעשה דתשביתו ולא תעשה דבל יראה והיכא שאפשר ליתנו במתנה לנכרי דמתנה בשבת שרי לצורך מצנה ודאי דאין להתיר איסור שבות דמקח וממכר בשבת שלא הותר אף במקום מצנה אלא אף היכא שאי אפשר להקנות במתנה אין ראיה להתיר איסור מקח וממכר לא מבעיא להסוברים דחמץ שלא ביטלו ומצאו ביום טוב דאסור לבערו משום איסור מוקצה שהעמידו דבריהם בשב ואל תעשה או משום דלא הוי בעידנא כדכתב המג"א בסי' תמ"ו סק"ב אלא אף להפוסקים דחמץ שלא ביטלו מותר לבערו ביום טוב שאני יום טוב דהוא אחר זמן איסורו ואינו יכול לבטלו אבל בערב פסח קודם זמן איסורו הרי יכול לבטלו ומדאורייתא סגי ליה ובלאו הכי הרי צריך לבטל כל חמצו בזמנו בשבת כדאיתא בסי' תמ"ד סעיף ו': וכל שכן אם הוא בעצם חמץ דרבנן שבלאו הכי אינו עובר עליו בבל יראה מן התורה כלל ומשום שלא יעבור אחר כף בחיוב הביעור מדרבנן אין להתיר משום זה לעבור בקום עשה באיסור דרבנן דמקח וממכר בשבת ואף שיש לומר דמוטב לעבור איסור שבות בפעם אחת ולא יעבור על חיוב הביעור דרבנן כל שעה כעין מה שכתב הר"ן גבי חולה ביום הפיפורים דשוחטין בשבילו ולא להאכילו ובלה שיעבור על כל זית וזית מפל מקום לא דמי לדהקא פמוכן ועוד כבר כתבנו מהא דהתירו איסור שבות דאמירה לנכרי יותר משבות דאיסור קנין בשבת ואם פן יכול לבערו על ידי נכרי ולמה נתיר לו איסור מקח וממכר בשבת דמשום הפסד ממון אין להתיר שבות דמקח וממכר בשבת עיין במג"א סי' של"ט סק"ג דאף בקרי היזקא ויש לו חוב גדול שיהיה נאבד לא התירו רק טלטול ולא לעבור בפסיגה פניו דאפילו לדבר מצנה אסור ואם פן הכי נמי באיסור מקח וממכר דגם פן אסור אף לדבר מצנה וצדד עוד שישכח להפקיר חמצו בשבת וסיים דבלקוטי הרמב"ן ריש פסחים משמע דאסור להפקיר בשבת אף לצורך מצנה וגם קיימא לן דאין לסמוך לכתחילה להפקיר בפני שלשה ואף דמה שצריך מכירה הוא מדרבנן לפי שכתב ביטל מפל מקום צריך מכירה גמורה ונחלוטה ועוד דכבר כתבו הפוסקים דחמץ הנמכר אינו בכלל הביטול וכל שהמכירה אינה גמורה עובר בבל יראה מן התורה ואף אם תהיה המכירה אחר הביטול מפל מקום כשמוכרו לנכרי אחר כף גלי אדעתיה שרוצה לזכות בו מהפקרו וכל זה פשוט ולא היה צריך לכתוב דבר זה לרוב פשיטותו רק שלא יהיה מקום לבעל דין לחלוק לפטפט בדבר זה לכו להלכה בערב פסח שחל בשבת יש ליתנו לנכרי במתנה וזקא ולא במכירה אלו תנן דב"ק: ורב גדול מרבני ויילנא יצ"ו בספרו נחל משה בסי' ג' ד' כ"ב ע"א עמד בחקירה זו בערב פסח שחל בשבת ושכח למכור חמצו בערב שבת אם מותר למכרו בשבת וצ"ל במים אדירים להוכיח מפמה מקומות בתלמודין ובירושלמי ומדברי הראשונים בכמה עניינים דאסור למכור לנכרי וסיים לפי מה שביארנו דאף שאינו עושה קנין רק להנצל מאיסור לא שרינו לעשות קנין בשבת לכו הדת נתנה דמי ששכח למכור חמצו קודם אין מתירין לו למכרו בשבת פי אם ליתנו לנכרי בשבת פן נראה להעיר ולא להלכה אלו תנן דב"ק ואגב ריהטאי בכל מה

שְׁהָאָרִיף שֶׁם עַד ד' כ"ו סוּף ע"ב לֹא רֵאִיתִי שְׁהַזְכִּיר שְׁפָכָר עֲמָדוֹ רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים
בְּחֻקֵּיהֶּם זֶה וְהֵנָּה מִיְמֵינִים וּמִשְׁמָאלִים כָּכֵל הָאָמֹר לְמַעְלָה: שׁוֹב רֵאִיתִי בְּסִדּוֹר תְּפִלָּה
שֶׁל הָאֲשָׁפְנָזִים הִ"ו וּבֹו ס' דָּרָךְ הַחַיִּים לְהַגָּאוֹן חֲנוּת דַּעַת וְשֵׁם בְּסִי' ככ"א בְּדִינִי עָרַב פֶּסַח
שֶׁחֵל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתֵּי אוֹת ה' פֶּתַח אִם שְׁכַח לְמַפְנֵי הַחֲמִץ בְּעָרַב שִׁבְתֵּי יִתֵּן הַחֲמִץ בְּמִתְנָה
בְּשִׁבְתֵּי לַעֲכוּמ"ז עִם הַחֲדָר בְּמִסִּירַת הַמִּפְתָּח אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַעֲכוּמ"ז יִחְזִיר לוֹ אַחַר הַפֶּסַח
וְאִם לֹא יִמְפָּן הַחֲדָר עִם הַחֲמִץ בְּשִׁבְתֵּי וְיִקְנֶה לוֹ עִם מִסִּירַת מִפְתָּח וְאִם אֵין מִפְתָּח בְּחֲדָר
זֶה יִמְפָּן לוֹ בְּלֹא מִפְתָּח וְלֹא יִכְתּוֹב לוֹ שְׁטָר רַק יִתֵּן לוֹ הַעֲכוּמ"ז הַפֶּסַח וְיִתְנֶה עִם
הַעֲכוּמ"ז שְׁפָכָסָף בְּלֹא שְׁטָר יִקְנֶה הַחֲדָר וְלֹא יִקְבַּל הַפֶּסַח בְּיָדוֹ רַק יִתֵּן לְתִיבְתּוֹ וְלֹא הָיָה
כְּמִקְח וּמִמְכָּר כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה רַק לְהַנְצִיל מֵאִיסוֹר חֲמִץ אֲלֵיהֶוּ רַבָּה וּפְרִי מְגִדִים סִי'
תַּמ"ד עכ"ד וְהִגִּיעַ לִידֵי בְּשִׁבְתֵּי לְיוֹמֵיהָ סִדּוֹר הַגָּ"ל עִם פִּירוּשׁ נְתִיב הַחַיִּים סְחוֹר סְחוֹר
לְהַסְפֵּר דָּרָךְ הַחַיִּים לְהַרְבֵּ אַבְד"ק גִּיקְאֲלִיב מַח"ס קַב נְקִי וְעַל דְּבָרִים הַגָּ"ל כְּתוּב שֶׁם
וְנ"ל וְאֲדַמּו"ר בְּסִי' תַּמ"ח סְעִיף ט"ז אוֹסֵר לְמַפְנֵי בְּשִׁבְתֵּי אֲפִילוֹ אֵינוֹ לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מְעוֹת
אֲלֵא קוֹצֵץ עִמּוֹ סְכוּם הַמִּקְח אוֹ מוֹכְרוֹ לוֹ כְּשֶׁעָרַשׁ שְׁבִשׁוּק בְּלֹא קְצִיצַת סְכוּם הַמִּקְח וְאֲפִילוֹ
בְּהַפְסֵד מְרֻבָּה אִסוֹר לְמַפְנֵי עכ"ל וְעֵינֵינִי בְּש"ע הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ז בְּמִקּוֹם שְׁצִינּוֹ וְלֹא
מְצָאֵתִי וְלֹא פְּנִיתִי לְעֵינַי כַּעַת בְּמִקּוֹם אַחַר וּכְבָר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה [בְּד"ה וּבְמָה שְׁפָתַב]
שְׁהַגָּאוֹן מוֹהַרש"ז בְּש"ע שְׁלוֹ הַשְּׁמִיט עֲנִין הַמְכִּירָה וְכו': (מַג) חֲמִץ שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרָם אוֹ
תְּקוּרֻבַת ע"ז אִף דְּבָלָאוּ הִכִּי אִסוֹר בְּהַנְאָה וְאֵינוֹ שֶׁל עוֹבֵר עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה דְּכִינּוֹן דְּחֲמִץ
בְּפֶסַח אֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם וְעֲשֶׂהוּ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ הוּא הַדִּין אִם הַחֲמִץ
אִסוֹר בְּהַנְאָה מִצַּד אַחַר כְּנֹז"ל עוֹבֵר עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה כֵּן פֶּתַח רַב אֲחַד הוּבָא בְּשׁו"ת תּוֹרַת
חֻסָד א"ח הַנֶּד"מ בְּסִי' כ"ד וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר פֶּתַח דִּישׁ לוֹמֵר דְּמָה שֶׁעֲשֶׂהוּ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ
הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ הוּא רַק לְעֲנִין מַה שְׁאִסוֹר בְּהַנְאָה מִשּׁוּם חֲמִץ גּוֹפְיָה וְלֹא כְּשִׁבְתֵּי הַנְאָה
בָּא לוֹ מִצַּד אַחַר וּכְבָר נִפְקַע מִקּוֹדֵם מְרִשׁוֹתוֹ לֹא יָשׁוּב אֲלָיו עוֹד לְהִיּוֹת נֶחֱשֵׁב בְּרִשׁוֹתוֹ
לְעֲנִין בַּל יִרְאֶה וְכו' וְהִבִּיא שְׁבִשׁו"ת תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה סִי' קצ"ט פֶּתַח בְּפִשְׁטוֹת בְּלִי שׁוּם
רֵאִיָה דְּגַם בְּחֲמִץ פְּלֵאֵי הַפָּרָם עֲשֶׂהוּ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ וְהוּא נֶר"ו הָאָרִיף לְהוֹכִיחַ
דְּבַחֲמִץ שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרָם לֹא עֲשֶׂהוּ כְּאֵילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה עֵי"ש וְעֵינַי
לְהַרְבֵּ פְּרִי מְגִדִים בְּפִתִּיחָה לְהַלְכוֹת פֶּסַח פָּרַק א' אוֹת ט' שְׁנֵרָאָה שְׁנוּטָה דַּעַתוֹ דְּבַחֲמִץ
שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרָם עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וְעֵי"ש לְעֲנִין מִי שְׁאִסֵּר עַל עֲצָמוֹ הַחֲמִץ קוֹדֵם זְמַן
אִיסוּרוֹ אִם עוֹבֵר שׁוֹב בְּבַל יִרְאֶה: גַּם בְּסִפֵּר הַנְּחָמָד בְּנֵן שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ל
מוֹוִילְנָא יצ"ו בְּסִי' כ"ה הָאָרִיף מֵאֵד בְּחֻקֵּיהֶּם זֶה בְּחֲמִץ שֶׁל אִיסוּרֵי הַנְאָה פְּלֵאֵי הַפָּרָם
וְכִינְצָא וְטָבַל אִם עוֹבֵר עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה וְאִי מְהִינִי בִּישׁוּל לְחֲמִץ זֶה וְהוֹכִיחַ מְהִש"ס בְּפֶסַחִים
ד' מ"ו בְּסוּגֵיָה דְּהוֹאִיל דְּחֲמִץ שֶׁל טָבַל הַטְּבוּל לְחֻלָּה עוֹבְרִים עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה כְּדִמְשַׁמַּע
הַתָּם דָּאִם יִשְׁאֵל עַל הַחֻלָּה בְּנֹדָאֵי יַעֲבֹר עָלֶיהָ בְּבַל יִרְאֶה לְכוּלֵי עֲלָמָא אִף דָּאִם יִשְׁאֵל
עָלֶיהָ הַדְרָה לְטִיבְלָה וְהוּי חֲמִץ שֶׁל טָבַל אֲלָמָא גַּם בְּטָבַל טְבוּל לְחֻלָּה עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה
וְהוּא הַדִּין בְּטְבוּל לְתַרוּמָה וְהָאָרִיף לְפַלְפֵּל לִיִּישֵׁב מַה שְׁקָשָׁה עַל זֶה וְכִינְוָה דַּעַתוֹ בְּרֵאִיָה
זֶה לְדַעַת הַגָּאוֹן מְנַחֵת חִינּוּף בְּפִרְשַׁת בָּא סִי' י"א [בְּתוֹךְ ד"ה שְׁלֵא] עֵי"ש שֶׁהִבִּיא סוּגֵיָה
זֶה וּבְדָף ל"א ע"ג עֲמַד לְבָאָר בְּחֲמִץ שֶׁל הַקֶּדֶשׁ שְׁקָבַל עָלָיו אַחֲרֵיכֵן אִם עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה
וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֵא רֵאִה דְּבָרֵי הַרְבֵּ פְּרִי מְגִדִים שֶׁהִבִּיאֵתִי וּבְדָף ל"ב ע"א [בְּד"ה וּמִפִּי] פֶּתַח
בְּשֵׁם הַג' מֵר אַחֲיוֹ שֶׁעַל פִּי מַה שְׁפָתַב הַר"ן דְּהַטַּעַם דְּהַחֲמִירָה תּוֹרָה בְּחֲמִץ בְּבַל יִרְאֶה

הוא משום דלא בדילי מיניה פשוט דבחקמין של הקדוש דבדיל מיניה ליכא בל יראה פיון דבדיל מיניה דמי לשאר איסורין דלא אסרה התורה בהם משום בל יראה ואם פן שפיר אמר רב דאם של הקדוש אינו צריף אף בקבל עליו אחריות דהוי כשלו מכל מקום אין צריף עשיית מחיצה משום דבדיל מיניה פלומר דכיון דבדיל לא החמירה התורה בכגון זה משום בל יראה וזה פפתור ופרח ושפתים ישק וקרב המחבר יצ"ו שקיל וטרי בזה כיעי"ש ותמיה לי שלא העירו דאנו קיימא לן דלא דרשינו טעמא דקרא ואיך נוכל להוציא דין על פי הטעם שנאמר במצוה ועם שאינו פשוט כל כף דנקיטינו דלא דרשינו טעמא דקרא כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הטי"ת אות ט"ו מכל מקום גם לאידך גיסא אינו פשוט לומר דדרשינו טעמא דקרא היכא דעל ידי הטעם יצא לנו קולא פי הכא דעל ידי הטעם נזבין ונדון להקל שאינו עובר בבל יראה וכן יש להעיר בדברי הרב מנחת חינוך שם כמו שיראה המעיין בדבריו וצ"ע: ואתה תחזה בקונץ יגדיל תורה במאמר גפון אדרת לידדי הגאון אבד"ק פאניוועק יצ"ו אשר בקונטרס עשירי סי' קנ"ג ד' רע"ה ע"ב שחקר בלאו דבל יראה אם חל על חמץ האסור באכילה ונהגה כמו תרומה טמאה והקדוש פלאי הפך תקרובת ע"ז וכיוצא ורצה לומר דלפי מה שכתב הר"ן בריש פסחים והרבה מגיד בהקדמתו להלכות חמץ דמה שאמרה תורה בחמץ לא יראה הוא משום שלא יבא לאוכלו ואם פן באותם שאסורים ועומדים קודם שחל איסור חמץ ובדיל מיניהו מפני איסורם יש לומר דלא עליהם אמרה תורה בל יראה ובל ימצא ודחה זה דהא קיימא לן דלא דרשינו טעמא אף היכא דכתיב בהדיא ואם פן פשוט דגם בהם יש לאו דבל יראה ובל ימצא ושוב שקיל וטרי בדין אין איסור חל על איסור עי"ש דב"ק וחיזוהו הוא שלא ראה לכל הפחות דברי הרב פרי מגדים הנ"ל ומצאתי שפבר העיר עליו בזה ידידי הגאון מוהר"ש פריידאש מליאדי יצ"ו בקונטרס דברי שלמה שבקונץ שמעתיא דרבנן בקונטרס ד' י"א אות ג' ובמה שכתב דקיימא לן דלא דרשינו טעמא דקרא אף היכא דמפורש הטעם בכתוב עיין שפתבתי בקונטרס הפללים במערכת הטי"ת אות י"ד בס"ד: ובספר אמרי בינה להגאון מוהר"ם אוערבאך בדיני פסח סי' ב' בדף ל"ו ע"ב [בד"ה וראיתי] הביא דברי הרב פרי מגדים שבפתיחה הנ"ל והאריך קצת בעניינים אלו ושם בסוף הדבור הנ"ל הוכיח מסוגיא דפסחים הנ"ל [גבי הואיל] דעובר בבל יראה עי"ש סיגנון ראיתי: מד) חמץ שנפלה עליו מפולת דהוי כמבוער ועל כל פנים צריף ביטול נחלקו הפוסקים אם מה שצריף ביטול הוא רק מדרבנן או מדאורייתא צריף ביטול דעת רש"י והר"ן ורבינו עובדי' והרשב"ץ שהוא מדרבנן ומדאורייתא אינו עובר עליו אף דעת שאר הפוסקים דמדאורייתא צריף ביטול ואם לא ביטלו עובר עליו פן כתב הרב און אהרן בקונטרס ארעא סמיכתא ד' פ"ח אות ו' ומדברי הרב אליהו רבה בסי' תל"ד סעיף א' שהביא באון אהרן שם בד' ל"ד אות ל' מתבאר שתופס דעת רש"י ודעמיה שהביטול הוא מדרבנן שכתב בלשון זה [גבי חמץ שנפלה עליו מפולת ולא בטלו ונפתח הגל אחר הפסח] דכיון דלא בטלו ועבר על תקנת חכמים קנסינו ליה ואסור עכ"ל הרי קאמר דעבר על תקנת חכמים ואולי פונתו לומר דאף לדעת הסוברים דמה שצריף ביטול הוא מדרבנן קנסינו ליה משום שעבר על תקנת חכמים וצריף לעיין בגוף ספר אליהו רבה ואינו מצוי אצלי: מה) מי שמכר חמצו לנכרי וגם ביטל חמצו ושוב נודע שלא היתה המכירה כדין אם נאמר שגם אותו החמץ

שלא נמכר פדין נכלל בכלל הביטול שאמר כל חמירא דאיכא ברשותי ונהרי זה שלא נמכר פדין גם הוא ברשותו ונכנס בכלל הביטול או נימא פיון שהיה סובר שנמכר פדין לא היתה פונתו על חמץ זה ונמצא שעבר ככל יראה בשוגג עיין מה שרשמתי לקמן בסי' ח' אות מ"ט [בד"ה עוד יש להעיר ומשם וקלאה] ומשמע מדברי הגאון בית שלמה בסי' ע"ב שהבאתי שם דדוקא אם בתחלה מכר החמץ ואחר כך ביטל הוא דאמרינו דמה שמכר קודם הביטול לא נכנס בכלל הביטול דסברא הוא שלא פיון לבטל אלא מה שהוא חמץ שלו וזה שפבר מכרו אינו שלו אבל אם בתחלה ביטל החמץ ואחר כך מכר חמצו משמע מדבריו שגם זה שמכר אחר כך כבר נכלל בכלל הביטול שאף שהיה בדעתו למכרו כל שעדין הוא ברשותו הוא מכונן בביטולו גם עליו ואחר כך מוכרו פדי לקנים מצות חכמים לבערו שמכירתו זו היא ביעורו וכן משמעות לשון הגאון חשק שלמה [החדש] בסוף סי' ב' וז"ל דעת התבואות שור ושאר אחרונים לבטל גם החמץ הנמכר ושמועיל הביטול ואף שקצת אחרונים פקפקו בזה מפיון שמכר החמץ איך יבטל חמץ שאינו שלו אין זה פקפוק דאנו סהדי שכל ישראל מבטלים חמצם באם לא תהיה פדין עכ"ל משמע דאף המפקקים לא פקפקו אלא על החמץ שפבר נמכר דאיך יבטל חמץ שאינו שלו וכיוצא לזה כתב בשו"ת זכרון פהונה בדף ג' ע"ג ועוד דאם באנו לדון בזה לפי שיקול דעת הביטול היה בטעות שהיה סבור שזה החמץ נמכר על ידי אשתו ומעולם לא נתפנון לבטל החמץ הידוע לו ואילו ידע שלא נמכר היה מוכרו הוא בעצמו ולא להפקירו ואף שאמר כל חמירא דאיכא ברשותי אנו סהדי שלא על זה היתה פונתו עכ"ל [והבאתי גוף דברי קדשו בסי' ח' אות ח' סק"ו עיי"ש]: אמנם בשו"ת שאילת שלום להגאון אבד"ק באטאשאן בתניינא סי' רס"ז כתב על נדונו במי שכתב בערב פסח שטר מכירה על החמצים שפחגותו ושכח ולא מסר השטר מכירה לנכרי עד יום ראשון דחול המועד וגם לא קבל ממנו אדרה"ן ועבר הפסח ויש בכלל החמצים שלשה היו יי"ש וקראכמיל סינאלע וגם פארפליך והשיב שהדין מבואר בש"ע דאף אם ביטל ושגג או נאנס ולא ביערו ועבר הפסח דאסור בהנאה ומה שרצה השואל בשו"ת פני יהושע לומר דדוקא בזמנם שלא נתפשטה התקנה דהבודק צריך שיבטל הוא דאסרו אף כשבביטל מחשש שמא יערים לומר שבביטל אף שלא ביטל אבל בזמן הזה שכל העולם מבטלים אין לחוש עוד כבר דחה סברתו הרב פני יהושע ובודאי שתקנה זו היתה גם בזמן המלשנה כדמוכח מדברי התוס' בריש פסחים שאם לא פן לא היו מקשים מידי על מה שפירש"י [דטעם הבדיקה היא משום שלא יעבור על בל יראה] דהא מדאורייתא בביטול סגי ואמרינו דהבודק צריך שיבטל וכו' עיי"ש שוב כתב וז"ל ומלבד זה בחמץ שהיה בדעתו לבערו או למכרו לא היה בכלל הביטול כלל דלא היה דעתו לבטלו כלל וכבר הרגישו בזה פני יהושע ובאר יעקב וישועות יעקב עיי"ש ואף לפי מה שמפורסם בפי העולם בשם הגאון יונתא מזאלקאווא במה שאומרים בביטול היום דביערתיה ודלא ביערתיה דלכאורה אין לו פירוש דמה שביער מה צורך לו לבטלו ופירש דהפונה בזה לכלול גם מה שמכר לנכרי דהוי כביערו ולא נעשה המכירה פדינו ודברי פי חכם חזן גם לדבריו אינו נכלל בכלל הביטול אלא מה שמכר ולא נמכר פדינו אבל מה שהיה בדעתו למכרו ולא מכרו עדיין נדאי לא היה בדעתו עליו לבטלו ובפרט בנדון דידן שטר מכירה לנכרי ביום א' דחול המועד והיה בדעתו למכרו בזה הרי גילה דעתו דלא היה בכלל

הביטול דאם בטלו האיה מְכָרו דאין אדם מוכר מה שהפקיר או אלא ודאי] דהוי גילוי דעת דניחא ליה בו ונזכה לו תצרו ולתכי מוכרו וכיון דאין בהמכירה ממש פשהיא לאחר זמן איסורו אם פן הרי על פרחו אוקמיה רחמנא ברשותו לעבור עליו עכ"ל הרי דגם על החמץ שלא מְכָרו עדיין קאמר הרב דכיון שהיה בדעתו למכרו אינו נכלל בהביטול שלא היתה דעתו על מה שימכור וכל שפן שיש לוומר שהחמץ שפכר מְכָרו אינו בכלל הביטול כלל: ומלשון הגאון מוהרש"ז בש"ע ש"ל בהלכות מכירת חמץ שפסוף ח"ד נראה קצת שגם אם ביטל ואחר כך מכר אין הביטול על מה שפדעתו למכרו שפתב בלשון זה ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ היא מדברי סופרים לפי המנהג שהכל מבטלין החמץ ואומרים כל חמירא ליבטיל וליהוי הפקר שגגה היא בידו כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח לזאת אם המכירה אינה כדת עובר בבל יראה ובל ימצא עכ"ל מסתמיות דבריו שלא חלק בין מכר ואחר כך ביטל לביטל ואחר כך מכר וגם מדכתב כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול ולא פתב כי חמץ שמכר אינו בכלל ביטול משמע שפונתו שגם החמץ שלא מכר רק שעתידי למכרו אינו בכלל הביטול [ויש להתנייב איה"ש במה שרשמתי לעיל באות וי"ו דלפי הנראה יתכן שיתברר משם לענין זה]: מו) פתב הכל בו בהלכות חמץ ומצה וענין הביטול הוא שמשים אותו כדבר שאינו חשוב לכלום וכדבר בטל לגמרי ולפיכך מועיל שאינו נחשב אחר כך להתחייב עליו בבל יראה אבל אינו מועיל לפנותו אם אכלו עכ"ל ונשאל על זה הגאון מוהרי"ם מפאדוה בשו"ת מוהרי"ם סי' ס"ז דאינו מוכן דמהיכא תיתי דתיסק אדעתין דליהוי הביטול מהני לפנותו אם אכלו והשיב דכונת הכל בו דהנה רוב ראשונים סוברים דביטול הוי מטעם הפקר ועיין בר"ן ריש פסחים אבל שאר ראשונים סברי דביטול אינו מטעם הפקר אלא דגזירת הכתוב דכתיב תשביתו והשבתה בלב סגי והענין מבואר היטב בשו"ת מוהר"י קולן סי' מ"ב אבל לדברי רבינו שלמה והמיימן דכתבו דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי דהיינו מתשביתו לא קשה כלל דלדידהו אינו מטעם הנ"ל אלא שעושה הפעפרא בעלמא כדמשמע לשון השבתי והוי דומיא דתבן וביטלו דפרק קמא דסוכה דף ד' ודפרק חלון בעירובין דף ע"ח עכ"ל ועיין פסחים ד' מ"ה ע"ב גבי קיפת שאור שיחדה לישבה והענין דהסוברים דתשביתו אינו מטעם הפקר אלא דגזרת הכתוב שצריך שישבית בלבו החמץ מתורת אוקל ולחשבו כפעפרא בעלמא ובזה מתקנים המצנה דתשביתו ואינו עובר תו על בל יראה וזה פונת הכל בו בתחילת דבריו וענין הביטול שמשים אותו כדבר שאינו חשוב לכלום וכו' היינו דסובר דביטול היינו תשביתו דקרא וגזרת הכתוב לבטלו מתורת אוקל ולזה שפיר השמיענו הכל בו דאינו מועיל רק שאינו עובר עליו על בל יראה אבל לא לענין לפנותו אם אכלו דהייתי אומר פיון דביטלו מתורת אוקל שוב אינו עובר על אכילה ואשמענין דאינו פן וזה ברור עכ"ל: ובשו"ת ביכורי שלמה שנדפס מחדש לידי הרב הגדול מוהרש"א רזעכטא מאונזארקאוו יצ"ו בסי' י"ג פתב דלא הועיל הגאון מוהרי"ם בתירוצו פלום דעדיין יפלא איה תיסק אדעתין דמשום דביטלו ונחשב בעיניו כפער יהיה מותר באכילה הא כל שאכלו שוב אחשביה לאוקל וכדכתב הריטב"א במסכת מפות דטעמי דר' שמעון דאמר כל שהוא למכות הוא משום דאחשביה באכילתו וכיוצא בזה פתב ההקם צבי בסי' פ"ו דחצי שיעור שאסור מן התורה לר' יוחנן הוא מטעם דאחשביה באכילתו ואם פן כל שפן בנדון זה דבאמת חשוב

הוא רק ביטולו מדעתיה מתורת אנוכל ואם פן פשאוכל את החמץ אתי מעשה דאכילה ומבטל מחשבתו כבקדושין ד' ט"ן ואיך סלקא דעתין שיהיה מותר באכילה בכי האי גוונא: לכן פתב לכאר דברי הפל בו בענין אחר והוא על פי מה שפתב הבעל המאור דבאכילת חמץ מקיים מצות עשה דתשבייתו וכיון דמקיים מצות עשה דתשבייתו מנתק הלאו דבל יראה כמו שפתבו התוס' בשם ר"י בד' כ"ט ד"ה רב אשי דלאו דבל יראה ניתק לעשה ורמז מה שעמדו המפרשים על דברי ר"י דזה הוי לאו שקדמו עשה ומה שתיירצו בזה וסיים דמתבאר דלדברי הבעל המאור באכילת חמץ בפסח אף שעבר בלא תאכל חמץ מפל מקום מקיים העשה דתשבייתו ומנתק הלאו דבל יראה ואף דבטעם המלך בראשון מהלכות חמץ הלכה ג' העלה דאף לדעת הבעל המאור שיקיים עשה דתשבייתו באכילה היינו לפני זמנו וכו' שמעון אכל תוף זמנו גם בעל המאור מודה דאם אכל החמץ אינו מקיים העשה דאיך שיקף לומר שבכלל תשבייתו היינו אכילה והתורה אמרה כל מחמץ לא תאכלו: מפל מקום מצא שהרב תשובה מאהבה סי' קפ"ב חלק עליו וכתב דלדעת בעל המאור מקיים עשה דתשבייתו גם באוכל חמץ בתוף הפסח ואף שעובר על איסור פרת עם כל זה מקיים עשה של השבתה כמו הבא על אחת מהעירות האמורות בתורה שיקיים מצות עשה של פריה ורביה ואם פן זהו פונת הפל בו לומר דדוקא ביטול מהני לסלק את האיסור דבל יראה אבל אין מועיל לו לפוטרו אם אכלו פירוש אינו מועיל לו לפוטרו מפל יראה אם אכלו דבאכילתו אינו מקיים העשה דתשבייתו לנתק הלאו משום דסובר הפל בו פרוב הפוסקים דבאכילתו חמץ בפסח אינו מקיים עשה דתשבייתו משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ואף אם נאמר דהפל בו סובר פהרמב"ם דקונה חמץ בפסח לוקה ואינו סובר דחמץ הוי ניתק לעשה מפל מקום יש לומר דכתב הפל בו סברתו דבאכילתו אינו מועיל לו לפוטרו מפל יראה אף לסברת התוס' דסברי דבל יראה ניתק לעשה אלו תורף דב"ק בבבאור דברי הפל בו ושוב נשא ונתן אם שיקף בכיוצא לזה משום מצוה הבאה בעבירה עי"ש: והנה מה שפתב ושנה דבריו בתמיהתו דאיך תיסק אדעתין דמשום שביטלו יהיה מותר באכילה וכו' במחילת כתיב דבריו בזה שלא בדקדוק דהיתר אכילה מאן דכר שמה דלכשתמצא לומר דכוננת הפל בו היא כמו שפירש הגאון מוהרי"ם אין הסלקא דעתין שיהא מותר באכילה אלא הסלקא דעתין הנה שאם אכל אינו ענוש משום כל מחמץ לא תאכלו מאחר שביטלו דכי היכי דהביטול פוטרו מפל יראה הכי נמי פוטרו מעונש כל מחמץ לא תאכלו וכו' וכן מדוקדק לשון הפל בו אינו מועיל לפוטרו אם אכלו שפונתו רק על עבר ואכלו וכן דקדק הרב מוהרי"ם שכתב דהייתי אומר פנין דביטול מתורת אנוכל שוב אינו עובר על אכילה עכ"ל הרי שלא כתב שהייתי אומר דמותר לאוכלו דלזה ודאי לא היה שום סלקא דעתין משום דאף שביטלו מפל מקום כשפא לאוכלו הרי הוא מחשיבו וכמו בחצי שיעור שאסור מן התורה משום שמחשיבו על ידי אכילתו כמו שהביא הרב יצ"ו בשם הרב חכם צבי כמו כן יש לומר בכשביטלו שיהא אסור לאוכלו מטעם זה ואם לא מטעם זה יהיה מטעם אחר על כל פנים מבואר דהסלקא דעתין לא היה להיתר אכילה אלא לענין פטור אם אכלו וזה ברור לדעתי הקצרה: ומה שתמה על גוף הסלקא דעתין הנ"ל והרי על ידי אכילתו אחשביה אנוכל כדכתב הריטב"א לר' שמעון דאמר כל שהו למפות לי הדל נראה דאין להזניח סלקא דעתין זה שהרי רבנן דפליגי על ר' שמעון סוברים דאינו

לוקה על כל שיהו ולית להו האי סברא דאכילתו מחשיבו ואף דטעמייהו דרבנן משום דקים להו דסתם אכילה בכזית היינו אף למלקות על כל פנים חזינו דלרבנן אין האכילה מחשיבתו ללקות עליו ואם פן כמו כן הנה סלקא דעתין לומר פשטילו מלבדו ועשאו כעפר בעלמא שיהא נפטר מן הלואו אם אכלו ויש מקום לומר דאף דלרבי שמעון משום דאחשביה באכילתו מיחייב מלקות היינו דוקא בכל שיהו שהאוכל אותו לא עשאו כעפר בעלמא ולא גילה דעתו קודם אכילתו שהוא בעיניו כעפר בעלמא רק שמפני קטנו אנו דנים בו שאינו חשוב וראוי ללקות עליו בזה סובר ר' שמעון דזה שאוכלו הרי לגבי דידיה חשוב הוא וראוי ללקות עליו אבל מי שגילה דעתו מתחלה שעושה אותו כעפר בעלמא וכדבר שאין בו ממש אינו פשוט כל כך שמה שחוזר ואוכלו הוא מפני שמחשיבו לאוכל וסותר גילוי דעתו דמעיקרא ולכן הוצרך לומר שאינו מועיל לפטרו אם אכלו: ועוד נראה דאף דלרבי שמעון אמרינן דאחשביה על ידי אכילתו מיהו אינו אלא כשאוכלו במזיד ונחשיבותו מהני לחייבו מלקות אבל אם אכלו בשוגג גם ר' שמעון מודה שאינו חייב חטאת אלא על כזית כדאמרינן בהדיא בש"ס במכות ד' י"ז ובשאר דוכתי דאמר ר' שמעון דלא אמרו כזית אלא לענין קרבן אלמא דלענין אכילה בשוגג לחייבו קרבן לא מהני מאי דאחשביה על ידי אכילתו ואם פן נוכל לפרש דהסלקא דעתין לפוטרו משום שפטילו היינו לפוטרו אם אכל חמץ בשוגג דהיימא לן דהאוכל חמץ בשוגג חייב חטאת כדתנן בריש פרישות ומבואר בדברי הרמב"ם ריש הלכות חמץ וזה שפטילו ועשאו כעפר אם אכלו בשוגג פטור מקרבן דאין אכילת שוגג מחשיבתו קא משמע לן דאין הביטול מועיל לזה כלל כן נראה לדעתי הקצרה לקיים פירוש הגאון מוהרי"ם בדברי הפל בו והוא פירוש נכון יותר מפירושו של ידידי הרב מוהרש"א יצ"ו שצריך להעמיס בדברי הפל בו איזה סברות שאין זכרון להן בדברי הפל בו ואין דרך הקדמונים בדרך זו: ועינתי שם בס' י"ד במה שהשיב לו הגאון הגדול יוסף זכרני שטערין מח"ס וכר יהוסף אבד"ק שאנויל יצ"ו וראיתי שם באות יו"ד שכתב וז"ל ומ"ש כתו"ר בכוננת הפל בו אבל אינו מועיל לו לפטרו אם אכלו היינו דבאכילתו אינו מקיים העשה דתשבייתו לנתק הלואו דבל יראה אם כי דבר חכמה אמר בזה אבל אין זו פונתו שמלבד שרחוק הוא לכונן בדברי הפל בו על המצאת התשובה מאהבה וכו' בלאו הכי אין לכונן זה כלל בלשונו דקאי רק לענין העשה דתשבייתו שמנתק הלואו דבל יראה דהא ודאי לאחר אכילתו שוב לא שייך משום כל יראה אף אם לא היה מתקיים העשה דתשבייתו באכילתו ודברי הפל בו כפשוטן כדכתב מוהרי"ם ואף דלא דמי לכל שהוא למלקות משום דאחשביה דהתם מהני רק לשוויי שיעור אכילה ועל כל פנים היינו טעמו דהכא לא שייך לפוטרו מהאי טעמא שבטלו כיון דאחשביה להאיסור באכילתו ועיין ברא"ש ריש פ"ק כל שעה דאף דבטלה דעת האוכל מכל מקום כיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכו' ועיין פ"י ח"ד א"ח סוף סי' תמ"ב ויש לומר דבחמץ היכא דאחשביה לאוכל אסור ואף דהוי אכילה על ידי הדחק דלא שמה אכילה בשאר איסורין עכ"ל יצ"ו וכונתו לפי הנראה היא ליישב תמיהת הרב המחבר יצ"ו דהיכי תיסק אדעתין וכו' ומתרגז דלפי האמת היינו טעמיה דהפל בו דאמר דאינו מועיל משום דאחשביה באכילתו: והרה"ג המחבר יצ"ו בס' ט"ו אות כ' כתב על דבריו הנ"ל וז"ל ומה שהשיג כ"ג דמלבד שרחוק לכונן בדברי הפל בו וכו' לדעתי אינו השגה כוננתי היתה דלשיטת בעל המאור שסובר דבאכילתו מקיים

עשה דתשפיתו וסובר דלר' שמעון מותר באכילה עד הלילה ואם פן לא הוי לאו שקדמו עשה רק לאו הניתק לעשה ובאכילתו מנתק הלאו דבל יראה אם פן לשיטתו אם אוכל הקמץ ברגע האחרונה של יום שביעי של פסח גם פן מקיים העשה דתשפיתו ומנתק הלאו דבל יראה למפרע ואם פן בעל המאור פוטר לגמרי באכילתו מבל יראה דהא ברגע אחר אכילתו כבר עבר הפסח ושוב ליכא עוד בל יראה ועקר למפרע הבל יראה שעבר בימי הפסח לכן שפיר כתב הפל בו לחלוק על בעל המאור דאינו מועיל לפטרו אם אכלו פירוש דבזה אינו פוטר אכל יראה שעבר למפרע פיון דהוי מצוה הבאה בעבירה ולא קיים העשה פלל ואין שייך לומר דהעשה מנתק הלאו אם פן מיושב השגת כ"ג שהשיג דעל כל פנים לאחר אכילתו לא שייך משום בל יראה אף אם לא היה מתקיים העשה דתשפיתו זה אינו דהא ברגע אחר אכילתו כבר עבר הפסח ואין אנו דנים רק על למפרע לפני אכילתו: ובסימן ט"ז הובאה תשובת הגאון יעקב לאנדא אבד"ק נאשעלסק שמסכים למה שפירש הגאון מוהרי"ם בכוננת הפל בו ועל מה שהקשה הרב המחבר יצ"ו דאיך סלקא דעתין לפטרו באכילה הא אחשביה השיב דמשפחת לה פגון שנתערב חמץ בהיתר בכזית בכדי אכילת פרס דחייב מחמת חמץ והתם לא שייך אחשביה דלאו מחמת חמץ אכיל ליה רק מחמת עיקר האוכל שנתערב בו החמץ גם יש לומר לענין הנאה פגון לישב עליה דלא שייך אחשביה ועיין תוס' פסחים כ"ט בהא דיליף שאור דאכילה וכו' דהיינו הנאה.

והרב המחבר בסי' י"ז אות ב' השיב על זה דאף שהאחרונים העלו פן בדעת רבינו יקיר בע"ז ד' ס"ח דסובר דאף לר' שמעון דכל שהוא למלקות זה דוקא בעין אבל על ידי תערובת אינה לוקה משום דטעמי דר' שמעון משום דאחשביה כדכתב הריטב"א ומשום הכי בשוגג דלא שייך אחשביה לא לקי והוא הדין על ידי תערובת לא שייך אחשביה נראה דסברא זו שייך דוקא בכל שהוא למלקות דאף דאינו בכלל אכילה דסתם אכילה בכזית ודוקא משום דאכליה בעיניה אחשביה שיהא נקרי אכילה אבל אם אכלו על ידי תערובת לא מוכח דפחות מפזית נחשב אצלו אכילה רק משום דאכל גם פן חצי זית היתר ונצטרף לכזית שלם משום הכי נקראת אצלו אכילה אבל חצי זית לבד לא מיקרי אצלו אכילה אבל בנדון זה דבאמת הוא ראוי לאכילה רק שעל ידי מחשבתו נחשב אצלו כעפר ואם פן פיון שאכלו אחשביה לאכילה ואף שאכלו על ידי תערובת מכל מקום פיון שאכל גם החמץ על כל פנים גם החמץ נחשב לו לאוכל ומעשה האכילה מוציאה מידי מחשבתו שחשבו כעפר וממילא נשאר המאכל חמץ דבר הראוי לאכילה ולוקה דאילו היה זית עפר בתוך אכילת פרס המצה בודאי לא היה אוכלו ורק החמץ פיון דהוי בעצם מאכל טוב אוכלו ואם פן מעשה האכילה מוציא מידי מחשבתו פקדושין ד' ט"ן ועיין לעיל סי' ט"ו אות כ"ג ולקמן בתשובה זו בשם שו"ת הרי"ם: ועל מה שפירש הגאבד"ק נאשעלסק דכוננת הפל בו על הנאה כתב דרחוק בעיניו לפרש דבריו פן ואף שכ"ג הביא ראיה מהתוס' פסחים ד' כ"ט שאני התם מפני הדוחק דלא משפחת לה באכילה של אחרים צריף לפרש פן אבל בנדון דידן אין צריף לרחוק פן ונוכל לפרש הלשון כמו שכתבתי פירושו ועוד דתרוץ השני של התוספות לא נצרך לומר פן ועוד דפוסק צריף לפרש דבריו ביותר וכתב לבאר דברי הפל בו בענין אחר ובסוף הסימן הביא שמצא בתשובת הרדב"ז ח"א סי' קל"ה שכתב ואפילו היכא דבטלו נהי דמועיל הבטול לענין

שלא יעבור עליו אבל לענין שהאונקלו יהיה פטור אין לנו הילכה האוכל חצי וית חמץ
אסור אפילו אם ביטלו דאי לא תימא הכי יבטל את החמץ ערב פסח ובתורה הפסח ימלא
כריסו ממנו ויאמר עפר בעלמא אני אוכל וכיון דחצי שיעור אסור לאכלו מן התורה אם
לא ביטלו ואם ביטלו אסור מדרבנן חצי שיעור וצריף לבער וכדי שלא יבא לאכלו וכו'
עכ"ל הרדב"ז אם כן בנדאי נוכל לומר דגם הפל בו פונתו פדכתב הרדב"ז פפירוש
מוהרי"ם אף גם פירושיו אין להרחיק עכ"ד הרב יצ"ו הנה הבאתי תורף דברי קדשו
בענין זה ויותר ממה שקראתי לפניכם כתוב בספרו היקר פלפלא אריקא בחריפות
ובקיאות נפלא פיך ה' הטובה עליו ואני עני בדעת לא יכלתי להתנישב היטב בדב"ק
ולבאר מה שיש לי לפלפל ולהשתעשע באמרותיו הטהורות ורק פתבתי תורף דב"ק
להראות חזותו וכבוד עושר תורתו כמה עמקו מחשבותיו וה' עמו שהלכה פמותו: מז)
הניח ישראל חמץ שלו שכבר בטלו] בחדר של נכרי שלא בידיעת הנכרי כגון שראובן
מכר חמצו לנכרי ומכר לו גם החדר שהחמץ בו פדת וכהלכה ושוב בא שמעון קודם זמן
איסור חמץ והניח בחדר זה חמץ שלו גם כן ובא לשאול בתורה הפסח אם יפה עשה או
צריף לבער בתורה הפסח הנה בנדון מעין זה נחלקו הרבנים מצודת יששכר [שהובאו
דבריו בעיקרי הד"ט סי' י"ז אות כ"ג] והרב עיקרי הד"ט ולפי הנראה מדבריהם נוכל
ללמוד לשאלה זו ודברי הרבנים הנ"ל הם במי שלא מכר חמצו לנכרי אלא הניחו בחדר
חברו שלא מדעת בעל החדר כי יודע שחברו בעל החדר ימכור חמצו שבתוך החדר
וממילא גם החמץ שלו גאולה תהיה לו להיות נמכר לנכרי בכלל החמץ של בעל החדר
ובעל החדר מכר החדר אם החמץ שבתוכו לנכרי ומכר לו המפתח כדין ולא ידע מהחמץ
שהונח שם ואחר הפסח ראה בעל החדר את החמץ ונודע לו אשר עשה בעל החמץ הרב
מצודת יששכר כתב דלא עשה פלום דאפילו בישראל אין חצרו קונה לו שלא מדעתו
כשלא ידע מהמציאה כמו שכתב הרמ"א בחושן משפט סי' רס"ח ס"ג וכיון דהנכרי לא
ידע במציאות החמץ הנה לא קנה לו חצרו ואם מפני שהוא מופקד ביד נכרי הא קנימא
לן בסי' ת"מ דאף אם קבל הנכרי אחריות אסור כל שכן בזה שלא קבל אחריות והרב
עיקרי הד"ט כתב על דבריו ולא ידעתי מאי נפקא מיניה שיידע הנכרי של מי הוא מה
שבתורה החדר הלא מוכר לו כל מה שבתוכו יהיה מה שיהיה ודעת הנכרי לקנות הפל
ודעת בעל החמץ להקנות לנכרי מה שמשים שם ומה שיידע בזה ענין חצרו שאינו קונה
אלא מדעתו כיון שהנכרי קונה מה שבתוך על ידי מסירת המפתח כמו שקונה את של
המוכר כן קונה גם את של זה והמקנה הרי הוא מקנה וגם הנכרי דעתו לקנות כל מה
שבתוך וכל שכן דניחא ליה במרובה טפי ואם מדד ושקל מה שבתוך גם זה נכנס במשקל
ובמנין והיא דסי' רס"ח מייירי במציאה לא במכר ומתנה ולכן מסיק דאם כבר ביטל
החמץ אף אם נאמר דלא קנה הנכרי מפל מקום כיון שאין החמץ בביתו של הישראל
אם ביטלו אינו עובר בכל יראה דעד כאן לא נימא דאף שביטל יעבור על בל יראה דוקא
כשהחמץ בביתו של הישראל פדכתב הרב קול אליהו ומשם ראיה דאף שאין בדעתם
להקנות ולקנות אם בטל ואינו ברשותו אינו עובר עליו ואינו בקנס חכמים לחמץ שעבר
עליו הפסח אלו תורף דב"ק: ובנדון השאלה שלפנינו נראה שלדעת הרב מצודת יששכר
ודאי צריף לבער ונלמד בכל שכן שאם בנדונו שהניח החמץ בחדר קודם המכירה על
סמך שיהיה נכלל במכירת החמץ של הבעל הבית אסר החמץ שהוא אף לאחר הפסח כל

שְׁפֹן בְּנִדּוֹן זֶה שְׁהַנִּיחַ הַחֲמִץ אַחַר שְׁמֵכֵר בְּעַל הַחֲדָר אֶת חֲמָצוֹ דְּלֻדְעָתוֹ וְנָדַי דְּעוֹבֵר בְּעַל
הַחֲמִץ הַזֶּה בְּבַל יִרְאֶה וְחַיִּיב לְבַעֵרוֹ בְּתוֹף הַפֶּסַח וּלְדַעַת הָרַב עֵינְקָרִי הַד"ט יֵשׁ לְצַדֵּד
לְכַאוּרָה דְּיִוְדָה בְּנִדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ פִּינּוֹן שְׁמָה שְׁהַנִּיחַ הַחֲמִץ בְּחֲדָר הַהוּא הִיָּה אַחַר שְׁמֵכֵר בְּעַל
הַחֲדָר אֶת הַחֲמִץ וּבְנִדְאֵי לֹא הִיָּתָה דַּעַת הַנְּכָרִי אֲלֵא לְמָה שְׁיֵשׁ עִתָּה בְּעַת הַמְּכִירָה בְּחֲדָר
הַהוּא וְלֹא עָלָה עַל דַּעַתוֹ כִּלְלֵי שְׁיִוְבָא שָׁם עוֹד חֲמִץ שְׁיִהְיֶה גַם הַחֲמִץ הַהוּא בְּכִלְלֵי הַמְּכִירָה
אֲמָנָם בְּאַמַּת לְפִי מִסְקָנָתוֹ דְּלֹא דְמִי לְהִיָּה דְסִי רִס"ח וְגַם לְפִי מָה שְׁכַתְּבֵי דְאַף אִם לֹא
קָנָה הַנְּכָרִי אֶת הַחֲמִץ מִכָּל מְקוֹם פִּינּוֹן שְׁלֹא הִיָּה בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל אֵינּוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה
וְכוּ' נִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין בְּנִדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ אֵינּוּ צָרִיף לְבַעֵרוֹ בְּתוֹף הַפֶּסַח שְׁהָרִי אֵינּוּ עוֹבֵר בְּבַל
יִרְאֶה: וְהָרַב פְּרִי מְגָדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת סוּף סִי תמ"ח כְּתַב מִעֲשֵׂה בִיהוּדִי שְׁמֵכֵר חֲמִץ לְנְכָרִי
וְאָמַר לוֹ כֹּל מָה שְׁבַחְדָּר זֶה שְׁלֵף הוּא וְאַחַר כֶּף בָּא יְהוּדִי אַחַר וְנָתַן חֲמִץ בְּמִתְנָה לְיְהוּדִי
זֶה וְהַנִּיחוֹ שָׁם צָרִיף עֵינּוֹן שָׁם הַיְהוּדִי הִרְאִישׁוֹן הִיָּה נוֹתֵן בּוֹ חֲמִץ שְׁהִיָּה שְׁלוֹ וּבְרִשׁוֹתוֹ
יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׂרִי שְׁפֹן אָמַר לְהַנְּכָרִי כֹּל מָה שְׁתַּמְצָא שָׁם הַכֹּל שְׁלֵף הוּא מָה שְׁאִין פֶּן חֲמִץ
אַחַר אֵינּוּ אָדָם מִקְנָה דְּכָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם וְצ"ע עֵינּוֹן סִי תמ"ו מְגַן אֲבָרְהָם א' וְסִימָן ת"ן
טוֹרִי זֶה בָּא דְּכָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם בְּחֲמִץ וְחֲצָרוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז לְמָאן דְּאָמַר עֲכוּמ"ז מִעֲכוּמ"ז
נִעֲשֵׂה שְׁלִיחַ יֵשׁ לוֹמַר הוּא הַדִּין חֲצָרוֹ עֵינּוֹן סִי תמ"ח וּבַחֲזֵק יַעֲקֹב שָׁם עכ"ל וְאִם פֶּן בְּנִדּוֹן
שְׁלֵנוּ אַף אִם הַיִּשְׂרָאֵל אָמַר לְהַנְּכָרִי הַקּוֹנָה כֹּל מָה שְׁתַּמְצָא שָׁם הַכֹּל שְׁלֵף אֵינּוּ זֶה מוֹעִיל
לְגַבֵּי הַחֲמִץ שֶׁל אַחֲרִים שְׁהוּבָא שָׁם אַחַר כֶּף וּמָה שְׁיֵשׁ צַד לְהַתִּיר הוּא מְשׁוּם שְׁהַנְּכָרִי
הַקּוֹנָה זֹכֶה לוֹ חֲצָרוֹ כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִיסוּרוֹ שְׁהוּא הַפְּקָר וְאִם פֶּן תְּלִי בְּאַשְׁלֵי רַבְרָבִי אִם
בְּנְכָרִי אֲמָרִינּוֹן חֲצָרוֹ קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ וּבְקוֹנְטֵרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת אוֹת ל"ח
רְשָׁמְתִי בְּזֶה מַעֲרָכָה מוֹל מַעֲרָכָה עֵי"ש וְאִם הַנִּדּוֹן הוּא עַל לְאַחַר הַפֶּסַח וְנָדַי דְּיֵשׁ לְסַמְנָה
עַל דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּיֵשׁ לְנְכָרִי קִנְיָן חֲצָר כְּבִישְׂרָאֵל וְכֹל שְׁפֹן שְׁפָפִי הַנִּרְאֶה מִמָּה שְׁרְשָׁמְתִי
שָׁם שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים עוֹמְדִים בְּסִבְרָא זֹו עֵי"ש אֲבָל בְּנִדּוֹן שְׁאַלְתָּנוּ שְׁהִיָּה בְּתוֹף הַפֶּסַח
יָפָה אָמַר רַב פְּרִי מְגָדִים שְׁצָרִיף עֵינּוֹן לְעֲשׂוֹת מִעֲשֵׂה עַל פִּי סִבְרָא זֹו דְּיֵשׁ קִנְיָן חֲצָר לְנְכָרִי:
וּמִלְבַד זֶה אוֹמַר אֲנִי דְּהַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים נִקִּיט נִפְשִׂיָה בְּקִי צָרִי פְּדִרְכּוֹ בְּקוֹדֵשׁ וְרִשְׁם רְאִשֵׁי
פְּרָקִים לְעֵינּוֹן לְעַת הַפְּנָאִי וְהַאֲדָנָא לֹא נְחִית לְעוֹמְקָא דְּהַאִי דִּינָא שְׁהָרִי לְפִי דְּכָרִי הָרַב
מְצוּדַת יִשְׁשָׁכָר אֵינּוּ שְׁיִיף בְּכִי הַאִי גּוֹנָא דִּין דְּחֲצָר קוֹנָה וְכוּ' אֲפִילוֹ בִּישְׂרָאֵל וְעַם שְׁנִרְאֶה
וְנָדַי שְׁהָרַב פְּרִי מְגָדִים לֹא רָאָה דְּכָרִי מִכָּל מְקוֹם עֵינֵינוּ הִרְאוּת שְׁפָדְכָרִי הָרַב מְצוּדַת
יִשְׁשָׁכָר כְּתַב הָרַב חֵק יַעֲקֹב בְּסִי תמ"ח ס"ק ט"ו בְּשֵׁם הָרַב חִינּוּף בֵּית יְהוּדָה סִי י"ג
וְהַרְבֵּנִים בְּאֵר הַיֵּטֵב וְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם וְחַיִּי אָדָם כִּלְלֵי קכ"ג אוֹת ו' כִּלְמֵ קְדוּשִׁים נִמְשָׁכוּ
אַחַר דְּכָרִי בְּזֶה וְכֵן הָרַב מְקוֹר חַיִּים בְּסִי תמ"ח בְּחִידוּשִׁים סק"י וְסִפְרֵי בְּאֵר הַיֵּטֵב וְחֵק
יַעֲקֹב רָאָה אוֹתָם וּמִבִּיא דְּכָרִיָּהֶם אֲלֵא דְלֹא נְחִית לְעוֹמְקָא דְּהַאִי דִּינָא פְּאָמוֹר וְאֲנִי הַדֵּל
הַאֲרַכְתִּי קֶצֶת בְּס"ד בְּקוֹנְטֵרִיס זֶה בְּסִימָן ח' אוֹת י"א לְעֵנִין כְּשֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אִם יֵשׁ
לְהַתִּירוֹ אוֹ לֹא עֵי"ש: עִתָּה הַשְּׁגָתִי ס' יָקָר שׁו"ת מְנַחֵת שִׁי לְגָאוֹן בְּדוּרְיָנוּ יצ"ו וְרִאִיתִי
שְׁבָסִי ס"ח דְּכָר בְּעֵנֵינוּ אֵלּוֹ וְנִכּוֹן לְהַעֲתִיק בְּס"ד תוֹרָף דב"ק וְהוּא זֶה נִשְׁאָל בְּאַחַד
שְׁמֵכֵר חֲמָצוֹ לְנְכָרִי וְגַם הַחֲדָר שְׁהַחֲמִץ בְּתוֹכּוֹ מְכָר לוֹ וּבְכִלְלֵי הַחֲמִץ מְכָר לוֹ אֵיזָה סָף
י"ש וְלֹא הִיָּה כֹּל כֶּף י"ש כְּמוֹ שְׁפָרַט לוֹ רַק שְׁמֵכֵר לוֹ עַד לְמַדִּידָה כְּפִנּוּג וְאַחַר הַמְּכִירָה
בָּא אַחַד וְהִבִּיא לוֹ שְׁתֵּי מִדּוֹת י"ש וְנָתַנָּם לוֹ בְּמִתְנָה וְהַעֲמִיד הַשְּׁתֵּי מִדּוֹת הַנִּלְ בְּשִׁאֲפַע
אַחַת שְׁהִיָּה בְּחֲדָר הַמְּכוֹר לְנְכָרִי עַל סִמְף הַמְּכִירָה הַנִּלְ לְהַשְׁלִים סָף הַי"ש שְׁפָרַט לוֹ

ובתוך המועד נודע לו כי לא טוב עשה ושואל אם חייב לבער היי"ש הנ"ל ואם עובר
בבל יראה או לא והשיב דלקאורה הדבר מבואר בפרי מגדים [שהבאתי למעלה] דאין
יכול לקנות רק מטעם קנין חצר וכו' יש מבוכה וכו' ושהעלו אחרונים דמהני קנין חצר
בנכרי והביא דברי הרב מקור חיים שרשמתי למעלה [בד"ה ומלבד וגוף דבריו הבאתי
בסי' ח' אות י"א הנ"ל שם] דמשמע שסובר דאין נכרי קונה מטעם חצר שאם לא כן
מה בכך שהם לא ידעו הא חצר קונה שלא מדעתו כבחנין משפט סי' רס"ח דלא בעינו
חצר המשמרת היכא דאיכא דעת אחרת מקנה אף יש לומר דהמקור חיים מייגרי שראה
הנכרי מה שקנה מהישראל הראשון ומה שמנח בחדר ומהיכא תיסק אדעתיה שישאל
אחר יניח שם חמץ ומבואר ברמ"א שם שאם הוא דבר שאין רגיל לבוא אין חצרו קונה
שלא מדעתו אבל בעובדא דהפרי מגדים משמע מלשונו שהנכרי לא ראה כלל את החמץ
רק שאמר לו כל מה שבחדר זה שלך הוא ואינו יודע כלל מה שיש בבית וסמכה דעתיה
לקנות כל מה שימצא בבית זה על פני קונה לו שלא מדעתו ובגדון דידן אף שהשתי מדות
יי"ש לא היו ברשותו בשעת המכירה מכל מקום פיון שהנכרי לא ראה וסבר שיש בו
כל היי"ש שפטר לו שפיר יש לומר דחצרו קונה לו שלא מדעתו: שוב פתב דבאמת אין
שייף פאן קנין חצר והוא על פי מה שתמה הגאון מוהרש"ק על הגאון פרי מגדים דבמוכר
דבר שאינו מסויים ואין מינו ידוע לכולי עלמא לא הוי מכירה ואם כן פשטכר כל מה
שבחדר זה הוי פאן מינו ידוע כלל ולא הוי מכירה וכדי ליישב תמיהה זו הוצרכו לפרש
דהפרי מגדים מייגרי שפטר לו כל מין ומין ומה שאמר לו כל מה שבחדר זה הוא שלך
כונתו על איזה מין ששכח לפרט ונותנם לו במתנה וכתב בהגהות אמרי ברוך [על דברי
הסמ"ע בסי' רמ"ג סקי"ג] דבאומר כל מה שבבית זה מכור לה דלא קנה אינו משום
שאינו דבר מסויים אלא משום דהוי אסמכתא וכמשחק בקוביא אבל במתנה סמכא
דעתיה ובגדון השאלה הנ"ל שהוא מכירה לא מהני וכו' ועוד פתב ובלאו הכי לא שייף
פאן לקנות על ידי חצרו דהא העמיד היי"ש בשאפע והשאפע לא נמכר לנכרי בכלל
החמץ ושייף למוכר והוי פליו של מוכר ברשות לוקח דלא קנה כבח"מ סי' ר' סעיף ה'
ולפי זה אף אם השתי מדות יי"ש היו של הישראל מכר דבכי האי גוונא פשיטא ליה
להפרמ"ג דשרי מכל מקום בזה שהניח בשאפע והשאפע לא נמכר לנכרי ודאי אסור לפי
מה שכתב המקור חיים בסי' ת"מ סק"ג דבמכירת חמץ שמקבל דבר מועט והשאאר זוקף
במלנה ואם יאבד החמץ לא ישלם לו אף בדיניהם שאין מחזיקין אותו רק להערמה
בעלמא לכן הוי פאחריות אלם עליו וצריף למפור לו החדר דאז הוי כמקבל אחריות על
חמצו של נכרי בביתו של נכרי אם כן כל שפן בגדון דידן שבשעת המכירה לא מסר לו
יי"ש זה אף אם היה שלו והניחו שם קודם המדידה מכל מקום הנכרי לא ישלם עבור זה
אם יאבד והוי פאחריות אלם וכיון שהניחו בכלי של מוכר הוי כמקבל אחריות על חמצו
של נכרי בבית ישראל דחייב לבער אלו תורף דב"ק העולים לדינא על השאלה הנ"ל
ושוב שקיל וטרי קצת ליישב מה שהשיגו הרבנים דברי חיים בח"ב סי' מ' ושואל ומשיב
מהדורא תליתאה סי' קמ"ח על סברת הרב מקור חיים הנ"ל ואני ההדיוט הבאתי בסי'
זה אות כ"ה דברי רבני האחרונים מערכה מול מערכה על סברת הרב מקור חיים יש
חוששים לחומרתו ויש אשר היו תמהים עליו עי"ש: מח) במה שכתב הרמב"ם בריש
הלכות חמץ שהקונה חמץ בפסח או שחמצו בפסח הנה לוקה בזמן שבית המקדש קיים

נסתפק הגאון מגן האלף בסי' תמ"ח סק"ז [בד"ה וא"כ דיון] אם הוא דוקא פשטין ידוע שיש לו פבר פזית חמץ שהשקה אותו דמסתמא מחזקינו ליה שאין לו חמץ מקודם לכן אבל אם ידוע שפבר יש לו חמץ שהשקה אותו מלפני הפסח אפשר שאינו מוסיף איסור במה שקנה עתה ואינו עובר בכל יראה על חמץ זה וכן דעתו נוטה קצת אבל פתב שצריך עוד עיון בזה: מט) על המנהג שפתב הרמ"א בסי' תל"ב סעיף ו' להניח פתיתי חמץ שימצאם הבודק בשעת הבדיקה שלא תהא ברכתו לבטלה פתב לי ידידי הרה"ג ולמן זוסקא מאלי מ"ץ במינסק יצ"ו ונ"ל עיין בטורי זהב וחק יעקב מה שכתבו בזה ולי נראה טעם המנהג משום שנוהגים שמכבדים ומנקרין בכל פינות הבית בחורים ובסדקים אינה ימים קודם הפסח כמו שפתב השערי תשובה שטעם זה ההמון עם אין בודקים אלא בהעברה בעלמא והחק יעקב בסי' שאחר זה פסק שאם בודק ליל י"ג אין צריך לבדוק עוד ואם פן אם יבדוק בליל ארבעה עשר הוי חשש ברכה לבטלה לכן המנהג הוא להניח פתייתו וכמו שפתב שם החק יעקב שיחזור וישתמש בתוכה חמץ ואז יוכל לחזור ולבדוק בברכה: ונראה שהפתיית חמץ צריך להיות קטנים שאין בכל אחד פזית ולא יהא אז חששת הטורי זהב שפא יניחם במקום שלא ימצאם הבודק ובכללם יחד יהיו הפתיית פזית דהמגן אברהם בסי' ת"ס סק"ב פתב דפרורי בצק מתפבדין יחד ונדפקין ונחשיבי מה שאין פן פרורי לחם דלא חשיבי עכ"ל ובסי' תמ"ב סעיף י"ח מייירי בבצק והחילוק שבין בצק לחם פתב הרב פרי מגדים משום שפרורין אינדרפן להתקבץ אבל פרורי בצק דרפן להתקבץ יחדיו ואם פן הכא פינו דמחשב להו ומקבץ אותם יחדיו דמי לבצק ונחשיבי וכינון שיש ביחד פזית צריכים לבער פדין ולא יהיה אז חשש ברכה לבטלה עכ"ד יצ"ו אמר המחבר מצאתי שפיונה דעת ידידי הרב הנ"ל לדברי הגאון עמק הלכה בהלכות פסח סי' קכ"ח שהביא מה שכתב הרב טורי זהב דראוי לנהוג שלא להניח דחיישינו שפא לא ימצאם וכתב על דבריו דלדין חובה הוא להניח פתייתו שאם לא כן יש חשש ברכה לבטלה ולא מטעם שפתב הרמ"א שפא לא ימצא חמץ רק משום שאנו נוהגים פדכתב המרדכי שהובא בסוף סי' תמ"ג דכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה [והאריך קצת לבאר ראית הרב המרדכי לענין זה ודברי הרב תרומת הדשן בסי' קל"ג וסיים] ואם פן נשים שלנו שנוהגות כמו שפתב המרדכי דצריך לכבד חדריו קודם הבדיקה וסתמא בודקות פדאיתא בגמרא אם פן מדינא יצאו כל החדרים ואפילו בגומא נמי מחובת הבדיקה ואם פן הבדיקה היא אף למותר ונשים נאמנות לומר בדקנוהו והברכה תהיה לבטלה ובזה לא שייך מה שכתב הרמ"א דדעת כל אדם לבער אם נמצא דזה אינו רק אם הבדיקה חיובית מה שאין פן אחר הבדיקה לא שייך לברך פשאינו בודק פדכתב הרא"ש דברכה דעל פיעור משום דבדיקה תחלת הפיעור לכן צריך להניח פתייתו ולגבי הבודק שלא ידע היכן הם הפתיית הבדיקה חיובית דאף דלגבי המניח אמרינו מה שמשפיר יניחנו בצנעה שפא יחסר או תטול חולדה אבל בלאו הכי אין צריך לחזור ולבדוק מפל מקום לגבי הבודק שלא ידע היכן הניחו הבדיקה חיוב ורשאי לברך עליו ואין לומר דהיה לנו לתמן שלא לכבד החדרים קודם הבדיקה דזה אינו אחר שפתב המרדכי דלא מיבדיק שפיר בלא פיבוד אף דבגמרא לא משמע הכי ראוי לנו להחמיר דגברא רבא אמר מילתא אבל לגבי ברכה צריך תקנה דפתייתו לכן מנהגנו הלכה: נ) במה שכתב הרמ"א בסי' תמ"ז ס"ה מיהו אם יש פזית במקום אחד חייב לבערו וכו'

וְכַתֵּב הַדְּגוּל מִרְכָּבָה לֹא קָאֵי אֲנִתְנוּהוּ קוֹדֵם שְׁנֵי חֲדָשִׁים דָּאֵז וּדְאֵי אֲפִילוּ פְּנִית מְוֹתֵר
לְהִשְׁהוּתוֹ וְכוּ' וְקָשָׁה לִי דְהַד"מ כְּתִב בְּפִירוּשׁ בְּשֵׁם פְּסָקִי מוֹהַר"י דְּאֵם הִיָּה פְּנִית בְּמָקוֹם
אֶחָד אֲפִילוּ נִתְּנוּ ב' חֲדָשִׁים לְפָנַי חֵג הַפְּסָק חֲזִיב לְבַעְרוּ אִם לֹא טַחְאוּ בְּטִיט עַכ"ל וְכֵן
קָשָׁה עַל הַמַּג"א לְעִיל סִי' תַּמ"ב סַק"ה יַעו"ש גַּם אֵלֶּה דְבָרֵי יְדִידֵי הָרַב הַגַּ"ל יצ"ו: נֹא)
בִּיטוּל חֲמִץ אִם הוּא בָּלֵב אוֹ בְּעֵינַי שְׂיֹצִיא בְּשִׁפְתָיו הוּא מְחַלְוֹקֵת הַקְּדֻמוֹנִים כְּמוֹ שִׁפְתֵי
מֶרֶן הַבַּיִת יוֹסֵף בְּסִי' תַּל"א [בְּסוּף ד"ה וּמְדַאֲוֵרֵימָא] דְּהַר"ן כְּתִב בְּשֵׁם אֵיפֹא מֵאֵן דְּאָמַר
דְּמֵאֵי דְאָמְרִינַן בְּש"ס מְבַטְלוּ בְּלָבוּ וְדִיו לֹאֵו דְּוָקֵא בְּלָבוּ אֵלֶּה צָרִיף לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו
וְשִׁרְבִינוּ הַטּוֹר סוֹבֵר שְׂאִין צָרִיף שְׂיֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְהָרַב בֵּית חֲדָשׁ בְּסִי' תַּל"ד סְעִיף ו'
כְּתִב שְׂדַעַת הָרַב הָעֵיטוֹר שְׂצָרִיף שְׂיֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְשִׁרׁוֹב הַגְּאוּנִים סוֹבְרִים שְׂאִין צָרִיף
שְׂיֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְכֵן נִקִּיט בְּפִשְׁטוֹת הָרַב תּוֹסְפֵת יוֹם טוֹב בְּרִישׁ פְּסָחִים [בְּד"ה בּוֹדְקִין]
דְּבִיטוּל סְגִי בְּמַחְשָׁבָה בְּעֶלְמָא עִי"ש שְׂמִינְיָחַס כֵּן בְּדַעַת רַש"י וְרַבִּינוּ עוֹבְדֵיָה וְהָרַב נוֹדַע
בִּיהוּדָה בְּסִפְרוֹ צִיּוֹן לְנֶפֶשׁ חַיָּה עַל דְּבָרֵי רַש"י בְּד' ו' ע"א [ד"ה הַבּוֹדֵק צָרִיף שְׂיִבְטַל]
שִׁפְתֵי שְׂיִבְטַל בְּלָבוּ סְמוּךְ לְבִדְיָקָה מִיָּד וְאוֹמֵר כָּל חֲמִירָא וְכוּ' הַתְּפִלָּא שְׂדַבְרֵי רַש"י
סוֹתְרִים דְּפִתַח בְּבִיטוּל בְּלָב וְסִיִּים בְּאֲמִירָה דְּמִשְׁמַע שְׂצָרִיף שְׂיִאֲמַר בְּפֶה וְנִיחָא לִיה
לְיִשָּׁב דְּכַוֻּנַת רַש"י דְּלִדְיִן דְּקִיָּמָא לֵן דְּחֲמִץ בְּפִסְחָא אֲסוּר בְּהִנָּאָה סְגִי בִיטוּל בְּלָב אֶבֶל
לר' יוֹסִי הַגְּלִילִי שְׂסוֹבֵר חֲמִץ מְוֹתֵר בְּהִנָּאָה כָּל שְׂבַעָה לֹא סְגִי בְּדְבָרִים שְׂבַלֵב וְצָרִיף
שְׂיִאֲמַר בְּפֶה וְהַסְבִּיר הַדְּבָרִים בְּמָה שְׂיִישׁ לְחַלֵּק בְּזָה בֵּין לְדַעַת רַבִּנּוּן לְבִין סְבֵרַת ר' יוֹסִי
הַגְּלִילִי וְרַש"י מְפָנוּ שְׂרַצָּה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה אֲלִיבָא דְּכֹנְלִי עֶלְמָא לְכֵן אָמַר בְּתַחֲלָה
שְׂיִבְטַל בְּלָב וְהִיָּנוּ אֲלִיבָא דְּרַבִּנּוּן וְחֹזֵר וְאָמַר שְׂיִאֲמַר כָּל חֲמִירָא וְכוּ' וְהִיָּנוּ אֲלִיבָא דְּר'
יוֹסִי הַגְּלִילִי וְשָׁקִיל וְטָרִי עוֹד בְּזָה ע"ש וְאֵם כֵּן לְדִיָּן דְּקִיָּמָא לֵן דְּחֲמִץ אֲסוּר בְּהִנָּאָה כָּל
שְׂבַעָה סְגִי בְּבִיטוּל בְּלָב לְדַעַת רַש"י וְהוּא מְכַוֵּן לְמָה שְׂמִינְיָחַס הָרַב תּוֹסְפֵת יוֹם טוֹב בְּדַעַת
רַש"י: וְהֵאָמַת שְׂזָה דְּחֲמִץ לְפָרֵשׁ כֵּן בְּכַוֻּנַת רַש"י וְיֹתֵר נִכּוֹן לְפָרֵשׁ בְּכַוֻּנַתוֹ שְׂיִאֲמַר כָּל
חֲמִירָא הִיָּנוּ שְׂיִאֲמַר כֵּן בְּלָבוּ דְּמַצִּינוּ אֲמִירָה שְׂנֶאֱמָרָה עַל דְּבָרִים שְׂבַלֵב כְּמוֹ שִׁפְתֵי
בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הָאֵל"ף אוֹת קַס"ח [בְּשִׁדִּי חֲמֵד ח"א] שְׂנֶאֱמַר לְשׁוֹן אֲמִירָה
בְּפִתּוּבִים וּבְדְבָרֵי רִז"ל עַל הָאֲמִירָה שְׂבַלֵב וְהַבֵּאתִי שָׁם מָה שִׁפְתֵי רַש"י בְּנִזִּיר ד' יו"ד
ד"ה כְּסוּבֹרָה הִיָּנוּ דְּקַתְנֵי אֲמָרָה פָּרָה שְׂמַצִּינוּ מַחְשָׁבָה בְּלִשׁוֹן אֲמִירָה כְּגוֹן וְדוֹבֵר אָמַת
בְּלָבוּ עַכ"ל הֵרִי דְּמִפְרֵשׁ לְשׁוֹן אֲמִירָה דְּמַתְנִיתִין עַל הַמַּחְשָׁבָה שְׂבַלֵב וְלֹא נִפְלֵאת הִיא
לְפָרֵשׁ כֵּן בְּכַוֻּנַתוֹ וְכְמוֹ שְׂכֵן רֵאִיתִי לְהָרַב שְׂזָה יִצְחָק גּוֹאֲיִטַע שְׂפִירֵשׁ דְּבָרֵי רַש"י דְּפִסְחִים
הִלְלוּ כֵּן וְז"ל פִּירוּשׁ בְּלָבוּ הִנֵּה אוֹמֵר [יְהִיָּה אוֹמֵר] כֵּן וְאִין צָרִיף לְאוֹמְרוֹ בְּפֶה וְדִקְדַּק
מְלִשׁוֹן הַר"ן בְּפָרֵק כָּל שְׂעָה ד' ל"א גְּבִי חֲמִץ שְׂנֶפֶלָה עֲלִיו מְפּוֹלֵת דְּאָמְרִינַן וְצָרִיף שְׂיִבְטַל
בְּלָבוּ דְּאֵיפֹא מֵאֵן דְּאָמַר דְּלָבוּ לֹאֵו דְּוָקֵא וְכוּ' עִי"ש דְּמִשְׁמַע דְּלַרַש"י אִין צָרִיף שְׂיֹצִיא
בְּשִׁפְתָיו וְסִיִּים וְאֲפֹשֶׁר מָה שְׂתַקְנוּ לּוֹמַר בְּפֶה מְפָנִי עַמִּי הָאֲרֵץ שְׂאִין יוֹדְעִים לְבַטַל בְּלָב
עַכ"ל הֵרִי דְּמִפְרֵשׁ רַש"י שְׂיִאֲמַר כָּל חֲמִירָא וְכוּ' בְּלָבוּ כְּמוֹ שְׂכֵן הוּא פִּשְׁט דְּבָרֵי רַש"י
וְלִכְּל הַדְּבָרוֹת אֵף לְמָה שְׂהַמְצִיא הַגְּאוּן צַל"ח בְּכַוֻּנַת רַש"י לְדִיָּן דְּקִיָּמָא לֵן דְּחֲמִץ בְּפִסְחָא
אֲסוּר בְּהִנָּאָה דַּעַת רַש"י הִיא דְּסְגִי בְּבִיטוּל בְּלָב: וּבְכַוֻּנַת דְּבָרֵי רַש"י הִנֵּה אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ
לְאִידֵף גִּיסָא שְׂרַש"י מְפָרֵשׁ מָה שְׂאָמְרוּ מְבַטְלוּ בְּלָבוּ לֹאֵו בְּלָבוּ מְמֵשׁ קָאֲמַר אֵלֶּה שְׂיִאֲמַר
בְּפִיו וְכַהִיָּא דְּאָמְרִינַן בְּפָרֵק שְׁנֵי דְּבָרְכוֹת ד' ט"ו לֹא יְבָרַךְ אָדָם בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן בְּלָבוּ וְאֵם
בְּיָרֵף יִצָּא וּפִירֵשׁ רַש"י בְּלָבוּ שְׂלֵא הַשְּׂמִיעַ לְאֲזַנּוֹ וְהִיָּנוּ שְׂהוֹצִיא מִיָּהָא בְּשִׁפְתָיו אֵלֶּה

שלא השמיע לאזנו והאריף הרב פרי חדש בס' מים חיים ד' א' ע"א לבאר מי הכריח לרש"י לפרש פן עי"ש ואם פן יש לומר שכן מפרש מבטלו בלבן שאין הפונה בהרהור הלב אלא באמירה בפיו ולכן מסיים שיאמר כל חמירא וכו' ודבר זה גם כן היא בפשט דברי רש"י אלא דלא ניתא לי בזה כמו שדקדק הרב שדה יצחק מדכתב איפא מאן דאמר שצריך שיוציא בשפתיו ולא כתב שזו דעת רש"י מוכח שסובר שדעת רש"י דסגי בהרהור הלב ולכן צריך לומר שפונתו שיאמר בלב: וכן כתב מפונרש הרמב"ן בליקוטיו לפסחים בדעת רש"י וכן היא דעתו שפתב וז"ל ונראין הדברים שהביטול בלב הוא ואין צריך להוציאו בשפתיו וזהו ששנינו בכל מקום מבטלו בלבן וכן פירש רש"י וכן לענין עבודה זרה שהזכירו חכמים ביטול כל שנתניאש מעבודה זרה שלו בלבן הוי ביטול ומותר וכו' עי"ש בד' י"ב ע"א מדפי הספר ושוב כתב ויש לפרש מבטלו בלבן שאפילו ביטול בפיו ולבו עליו עובר עד שיהיו פיו ולבו שנים ואינו מחונן אלא פועל ביטול בעבודה זרה ובלבו בלבד הוא עכ"ל: ומה מאד תמיה לי על מה שראיתי להריטב"א בחידושו לקידושין ד' מ"ב ע"ב [בד"ה הא דאמרין] וז"ל הא דאמרין לחייב על המחשבה כמעשה אינו מחשבה ממש שמהרהר בלבן אלא דבור הוא תדע דהא מפל דבר פשע נפקא והוא דבור הוא אלא דמשום שאינו צריך שישמיע לאזנו קרי ליה מחשבה כדאמרין בבבבכות ד' ט"ו ע"א לא יברך אדם ברפת המזון בלבן ואם בירך יצא ואמרין גבי חמץ מבטלו בלבן ולא דוקא בלבן ממש דהוא מהרהר קרי ליה אלא לומר שאינו מוציא בשפתיו רבינו הגדול הרמב"ן עכ"ל להריטב"א.

גם בחידושו לדרף ו' ע"ג בסוגיא דדברים שבלב אינם דברים הביא הריטב"א [בד"ה תו קשיא ליה] קושית הראשונים אהיה דאמרין בפרק קמא דמסכת פלה דאמר ר' עקיבא על ההוא שגילה ראשו שהוא ממזר ובר הנדה וחקר ר' עקיבא מאמו לדעת מה טיבו של עובר זה והיה נשבע לה ומבטל בלבן וכו' דהיכי מהני ביטול בלבן הא דברים שבלב אינם דברים וכתב ליישב בשם רבינו הגדול שהיה מוציא בשפתיו ולפי שלא השמיע לאזנו קרי ליה בלבן כדמתניא לא יברך בלבן עי"ש ומלבד שמתמא מנו רבינו הגדול דקאמר היינו הרמב"ן שמכנה אותו בתואר זה עוד מצאתי שהרב יד דוד [על יו"ד] בסי' ד' אות ב' הביא דברים אלו בשם שיטת הרמב"ן לקידושין ושהביא דבריו הריטב"א בחידושו קרי במקומות הללו שמים זו שמענו שדעת הרמב"ן לפרש מה ששנו חכמים בלשון בלבן דלאו בלבן ממש הוא אלא שמוציא בפיו ואינו משמיע לאזנו וגם כתב בשמו בפירוט דמאי דאמרין מבטלו בלבן לאו דוקא בלבן שאם פן מהרהר קרי ליה והוא היפך ממה שכתב בליקוטיו לפסחים הנז"ל שהביטול הוא בלבן ואין צריך שיוציא בשפתיו ומשמע נדאי שאין פונתו לומר שאין צריך שישמיע לאזנו אבל צריך מיהא שיוציא בשפתיו אלא פונתו שאין צריך שיוציא בשפתיו כלל וצ"ע: וראיתי בשו"ת עונג יום טוב סי' כ"ד שהביא קושית הגאון שאגת אריה בסי' ע"ז במאי דקיימא לן דשוחט הפסח על החמץ לוקה דהיכי משכחת דלוקה הלא מן התורה סגי בביתול לענין שלא יעבור בבל יראה וכן הוא מסתמא גם לענין שחיטת הפסח על חמץ דכיון שביתול לא הוי תו שוחט על חמץ ואם פן אמאי לקי אימור בטולי בטליה ואף למאי דקיימא לן התראת ספק שמה התראת היינו דוקא בדבר שעומד להתברר וכו' אבל דבר זה אי אפשר לברר שלא ביטול ולא הוי התראת ולמה לוקה והגאון המחבר שקיל וטרי בדברי השאגת אריה וכתב

[בד"ה ובר מן דין] וז"ל ובר מן דין מצאתי להריטב"א בקידושין ד' מ"ב שפכת בשם הרמב"ן דהא דאמרינן גבי חמץ מבטלו בלבד לאו בלבד ממש קאמר דההוא מהרהר קרי ליה אלא הוא כמו דאמרינן לא יברך אדם ברכת המזון בלבד ואם בירך יצא דלאו היינו מהרהר אלא שאינו משמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו וכן גבי שליחות יד דאמר לחיוב על המחשבה כמעשה לאו היינו מהרהר ואם פן אתי שפיר דלא הוי התראת ספק דמשפחת שקנה חמץ וראוהו שלא הוציא בשפתיו עד שחיתת הפסח עכ"ל: וחידיש הוא ובעיני יפלא על גאון שפמותו שתופס פן בפשיטות ולא זכר שמלבד שאינו ברור שכן היא דעת הרמב"ן פאשר פתבתי דהני מזלי דמר סתרא"י ניהו ויותר היה לו ליישב קושיתו על פי דברי הר"ן בשם איפא מאן דאמר שמפרש דלאו בלבד ממש ועוד הרי אין דבר זה מוסכם ודעת הגאונים ורבינו הטור היא דמבטל בלבד היינו במחשבה בעלמא ולידדהו הדרא קושיותיה לדוכתא שוחט על חמץ למה לוקה אימור בטוליה בטוליה בלביה וכו' וגם נראה לדעתי הקצרה שאף לדעת הסוברים דלאו ביטול בלב ממש אלא מוציא בשפתיו מכל מקום כיון שאין צריך אף להשמיע לאזניו יכול לומר שביטול חמצו בפיו והם לא הרגישו בדבר ודוחק גדול הוא להעמידה פשראו העדים שכל אותו הזמן היה מדבר דברים אחרים בלי הפסק או שראו שלא היו שפתותיו נעות כלל והיה פאלם דומם ועל כל פנים היה לו להזכיר שיטת הגאונים שסוברים דמבטלו בלבד ממש הוא פאמור: וכן תמיה לי על הגאון מחנה אפרים בהלכות זכיה מהפקר סי' ג' ד' כ"ח ע"ג שיהביא מה שפכת הר"ן בפירק קמא [צריך להגיה בפירק שני] דפסחים לענין ביטול חמץ ולא מהני ביטול בלב משום דדברים שבלב אינם דברים וכתב על זה ולי נראה דכל פי האי גוונא ביטול בלב מהני דהווי דברים שבלב דמוכחי והכא אגון סהדי דביטול בלבד פדי שלא לעבור באיסור פדאמרינן גבי גיגית בפירק קמא דשבת והכי אמרינן גבי ע"ז דביטול בלב מהני והביאו המרדכי וראיה מהניחיה עובדי' בשעת שלום דמתרת דאי לאו דביטלה לא היה מניחה והולך ואגון סהדי דביטלה וכו' אלו תנרף דב"ק והנה אין לתמוה עליו שלא הביא תנא דמסייע ליה דברי הרמב"ן בליקוטיו לפסחים הנ"ל דקרוב לשמוע שלא נדפסו בזמנו אבל תמיה לי שלא זכר שר דברי מרן הבית יוסף ודברי הרב בית חדש שדעת הגאונים ורבינו הטור דסגי במחשבה בלבד וכן לאידך גיסא דעת הרמב"ן בשתי המקומות שפכת הריטב"א בשמו דלאו דוקא בלב וכו' פאמור: והנה מרן הבית יוסף בסי' קפ"ה הביא מה שפכתו תלמידי רבינו יונה אהיה דלא יברך ברכת לא בלבד ואם בירך יצא דלאו במחשבה קאמר דנדאי בהרהור לא יצא אלא רוצה לומר שלא השמיע לאזניו וחתף בשפתיו וכו' עי"ש ואין מזה הכרח שסוברים פן גם בחמץ דמבטלו בלבד לאו בלבד ממש הוא משום שיש לומר דגבי חמץ מודו דמהני בלב מהטעם שפכת הרב מחנה אפרים דבחמץ אגון סהדי דבטוליה פדי שלא לעבור באיסור בל יראה: ובדעת התוספות כתב הגאון בית מאיר בסי' תל"א דהגאון שאגת אריה בסי' ע"ז ובסי' שאחריו הוכיח שיטת התוספות והר"ן בחזא פאילו הם אחרים וזה אינו פי שיטת התוס' ברורה בד' ד' ע"ב שסוברים דמבטלו בלבד לאו דוקא אלא בפה מלא פדירך שאנו עושים ואמרם מבטלו בלבד היינו לומר שצריך שיהיו פיו ולבו שונים והן הן האיפא מאן דאמר שיהביא הר"ן וכו' ושקיל וטרי עוד והביא בשם השאגת אריה שפכת [פדברי הציון לנפש חיה] דלר' יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה וכן לר' שמעון דבערב פסח מותר בהנאה

לא סגי בביטול בלב וצריך אמירה בפיו וכתב על דבריו דזה אינו וכו' ונקיט שם שדעת רש"י ונהר"ן דסגי בביטול בלב עי"ש דב"ק: ועל דברי רש"י דפסחים ד' ו' ע"ב שפכת מבטל בלבבו שייאמר כל חמירא וכו' שתמה הגאון ציון לנפש חיה דפתח בלב וסיים באמירה מצאתי תשובה שלמה לידידי הגאון אבד"ק יאס יצ"ו בספרו הפהיר אורי וישעי סי' א' שעמד בזה וכתב דבר חריף בכונת רש"י ותורף דב"ק הם בתחלה פתב ליישב קושיות הקדמונים האיה מהני ביטול בלב והא קיימא לו דברים שבלב אינם דברים והוא על פי מה שפכת הרב מוהרימ"ט דכשהדבר גלוי לכל מחשבתו דאנו סהדי על דברו שפיר מהני אף דברים שבלב ולכן בשעתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מהני מטעם דמחלה אף דהוי דברים שבלב כיון דאנו סהדי דודאי מחלה והוי דברים הגלויים לכל דכיון דלא תבעה דודאי מחלה וכן מבואר בתוספות ריש פרק השולח ובפרק קמא דשבת גבי גיגית ונר לבית שמאי דמהני דברים שבלב משום דהוי כאנו סהדי ובקרא"ש נדרים ד' כ"ח ע"ב ובתוס' שם ומשום הכי אתי שפיר הקא דמועיל ביטול בלב אף דהוי דברים שבלב משום דהוי כאנו סהדי דודאי ביטול החמץ כדי שלא לעבור בבל יראה ובל ימצא ומהני אף לר' יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה וכו' [אמר המסבך פיונה דעתו לדעת הגאון מחנה אפרים בהלכות זכיה מהפקר סי' ג' שהבאתי לעיל בד"ה וכן תמיה לי וכו' שפכת בדבריו ממש]: והביא מחלוקת הקדמונים אי מהנו ביטול לחמץ ידוע וכתב בשם הגאון פני יהושע בחידושו לפרסחים שפכת פשר דבר דלענן בל יראה ובל ימצא סגי בביטול בלב אף בחמץ ידוע אבל לענן עשה דתשפיתו ודאי לא מהני ביטול וכן הוא להדיא בגנוסחא הישנה של הרמב"ם שהביא בכסף משנה ומה היא השפחה האמורה בתורה להסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאנו ידוע מבטל בלבבו הרי דהרמב"ם לא איירי אלא בעשה דהשפחה ולא מאיסור לאו ובזה פתב לחדש דבחמץ ידוע לא מהני ביטול בלב דהא הטעם דמהני הביטול בלב הוא משום דהוי אנו סהדי וכו' אבל בחמץ ידוע דהביטול לא מהני ליה לגבי עשה דהשפחה אם כן הרי לפנינו שזה אינו חושש על האיסור כיון דאינו מקיים עשה דתשפיתו דגם זה אפשר דהוי איסור כמו לאו כיון שגם על הלאו אינו לוקה ואף אם איסור בל יראה ובל ימצא הוא איסור גדול מתשפיתו כפר מבואר בפוסקים דמי שחשוד לעבור על איסור דרבנן חשוד לעבור גם על איסור תורה וכן פתב במשנה למלך הלכות גירושין פרק עשירי דין ח"י דהיכא דהויא נדה לא אמרינן חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דראינו שאינו חושש על איסור ואם כן הקא נמי לא צריך לומר אנו סהדי ודברים שבלבו גלויים לכל שביטול בודאי את החמץ כדי שלא יהא קולר העבירה על צוארו דהא ראינו שפוזון לבו אינו חושש על איסור דתשפיתו ואיתרע ליה חזקה כשרותו וכמבואר באורים ותומים סי' ל"ד ובכללי מגו שם דהיכא דעבר על איסור דרבנן תו לא שייך לאוקומי אחזקה פשרות ואיתרע ליה חזקה: אבל בחמץ שאינו ידוע דמהני ביטול בין ללא דבל יראה ובין לעשה דהשפחה והוא מטעם דאנו סהדי כנז"ל מהני גם ביטול בלב כיון דלא חזינו דאיתרע חזקה והאריף בפלפול בזה ליישב עוד איזה עניינים על פי דברים הללו והעלה ליישב בזה דמה שפכת רש"י מבטלו בלבבו דסגי אפילו בלב היינו בחמץ שאינו ידוע ומה שפכת ויאמר כל חמירא הוא לגבי חמץ ידוע דלא מהני ביה ביטול בלב וצריך שייאמר בפיו ובשפתינו אלו תורף דב"ק עי"ש חריפותו ובקיאתו ועם פי אין דעתי העניה נוחה לומר שזאת היא כונת רש"י

וגם יש לי לפקפק בָּמָה שְׁכַתּב בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים דְּהַחֲשׂוּד לְאִיסוּר דְּרַבְּנָן חֲשׂוּד גַּם לְאִיסוּר
תּוֹרָה דְּאִינוּ פֶּן לְפִי הֶרְשׁוּם בְּזִכְרוֹנֵי דְּהַחֲשׂוּד לְדַבֵּר קַל אִינוּ חֲשׂוּד לְדַבֵּר חֲמוּר וּמָה
שֶׁהֵבִיא מִהֶרֶב מִשְׁנֵה־לְמַלְלָהּ בְּהַלְכוֹת גְּרוּשִׁין הֵתֵם פִּינָן דְּחֻזְיָנָן דְּלֹא חָשׂ עַל אִיסוּר פֶּרַת
דְּחֲמִיר אֲמַרִּינָן דְּלֹא יַחֲוִישׁ לְבַעֲלִילַת זְנוּת דְּקִיל וְצָרִיף לְהַתְּיַשֵּׁב בְּזֵה אִיִּה"ש בְּכָל זֹאת
הַעֲתִיקָתִי תְּנַרְף דב"ק לְהִרְאוֹת חֲזוּתוֹ בְּרוּף שְׁחֵלֶק מִחֻקְמָתוֹ וּמִי שְׁרַחֲבָה דַּעְתּוֹ יַעֲמִיד
הַדְּבָר עַל אֲמַתְתּוֹ: בְּן) נִכְרִי שְׁמַכְר אוֹ נָתַן לְיִשְׂרָאֵל קוֹדֵם הַפְּסַח חֲטִיִּם אוֹ דְבָר אַחַר
וּבְתוֹף הַפְּסַח נוֹדַע לוֹ שִׁישׁ בְּתוֹכּוֹ חֲמִץ אִם יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לְנִכְרִי מִשּׁוּם דְּהוּי מְקַח טְעוֹת
עֵינָן לְקַמְן בְּסִי' ח' אוֹת ד"ן: גֵּן) אֶחָד תִּשְׁתַּן קוֹדֵם פְּסַח קָמַח מְעוֹרָב עִם רַעַל וּמִיָּם שֶׁהֵכִינוּ
לִישְׁתּוֹן לְעַכְבְּרִים וַיֵּשׁ שֵׁם פְּזִית חֲמִץ וְשִׁכַח לְבַעֲרוֹ קוֹדֵם פְּסַח נִשְׂאָל עַל זֶה יְדִידֵי הַגָּאוֹן
אבד"ק לוֹצִיָּן בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר אֲבָן שְׁתִּיָּה סִי' י"ז וְכַתֵּב שֶׁאֶחָד מֵהַלּוֹמְדִים רָצָה לוֹמַר שֶׁאִין
חֲזִיבִים לְבַעַר מִשּׁוּם שֶׁנִּפְסַל מֵאֲכִילַת כָּלֵב קוֹדֵם עַל יְדֵי הַתַּעֲרוֹנָת מִי רֹאשׁ שְׁבַתּוֹכּוֹ
כְּדַכְּתַב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מֵאֲכִלוֹת אֲסוּרוֹת פָּרָק י"ד דָּאִם עֵינָרְב דְּבָר מֵר וְאֶכְלוּ פְּטוּר
הָרִי דָּאָף שֶׁהָאוֹכֵל מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא רֹאזִי מְכַל מְקוֹם פִּינָן שְׁמַחֲמַת הַתַּעֲרוֹנָת אִינוּ רֹאזִי
פָּקַע שֵׁם אִיסוּר מִנִּיָּה מִשּׁוּם דְּכָל הָאִיסוּרִין יִלְפִינָן מִנְּבִלָה דְּבַעֲיָנָן רֹאזִי לְאָדָם וְאִם פֶּן כָּל
שְׁפָן בְּזֵה שִׁישׁ סִפְנָה לְאֶכְלוֹ אִין לָהּ אִין רֹאזִי לְאָדָם יוֹתֵר מִזֵּה וּמִמִּילָא פְּטוּר מִלְּבַעַר
כְּדַקְיָמָא לֵן בְּסִי' תמ"ב בְּחֲמִץ שֶׁנִּפְסַל קוֹדֵם זְמַנּוֹ שֶׁפְּטוּר מִלְּבַעֲרוֹ וְכַתֵּב לְדַחוֹת דְּשִׂאֲנִי
הֵתֵם שְׁנַתְּקַלְקַל גּוּף הַטַּעַם שֶׁבְּאוֹכֵל עַל יְדֵי שְׁנִסְרַח אוֹ עַל יְדֵי הַדְּבָר מֵר שְׁנַתְּנָן בְּתוֹכּוֹ
אֲבָל בְּתַעֲרוֹנָת זֶה שֶׁאִינוּ מְקַלְקַל טַעַם הָאוֹכֵל וְאֶדְרַבָּא הוּא מִשְׁבִּיחוֹ וְעַל דַּעַת פֶּן נוֹתְנִים
אוֹתוֹ בְּתוֹכּוֹ לְהַשְׁבִּיחַ טַעְמוֹ אֲלֵא שְׁמַפְנִי שִׁישׁ בּוֹ סִפְנָה הוּא שֶׁאִינוּ רֹאזִי לְאֶכְלוֹ יֵשׁ לוֹמַר
דְּלֹא מְפַנִּי זֶה נִקְרָא אִינוּ רֹאזִי לְאָדָם וְהֵבִיא רֵאזִית לְזֵה מַחְוִלִין ד' ח"ן גְּבִי בְּהֵמָה שֶׁהִפְשִׁיָּה
נַחֲשׁ דְּמִוֹתֶרַת מִשּׁוּם טְרִיפָה וְאֲסוּרָה מִשּׁוּם סִפְנַת נִפְשׁוֹת וְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הֶרְאִשׁוֹנִים דְּלֹא
פָּקַע מִיָּנָה שֵׁם נְבִלָה לְעַנְיָן טְוִמָּאָה וְלֹא שֵׁם נְבִלָה לְעַנְיָן אִיסוּר אֲכִילָה וְהֶאָרִיף לְפַלְפֵּל
בְּזֵה וְשׁוּב כְּתִב בְּשֵׁם רַב גְּדוֹל שְׁנִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה הַנְּ"ל דּוֹמָה לְכּוֹפֵת שְׂאוּר שִׁיחְדוֹ לִישִׁיבָה
דְּאֲמַרִּינָן בְּפִסְחִים ד' מ"ה שֶׁאִינוּ חֲזִיב לְבַעֲרוֹ וְכַתֵּב שֶׁהַצֵּדֵק אָתּוֹ שֶׁהָרִי כְּתִבוֹ הַתּוֹסְפוֹת
שֵׁם דְּמִיָּרִי שְׂרֹאזִי לְאֲכִילָה וְאִם הִנֵּה אוֹכְלוֹ הִנֵּה חֲזִיב פֶּרַת וְאֶפְיִלוֹ הֵכִי אִינוּ חֲזִיב לְבַעַר
וְהַטַּעַם כְּדִאֲמַרִּינָן בְּחֻלִין ד' קכ"ט פִּינָן שִׁיחְדוֹ לִישִׁיבָה הוּי פֶּעֶץ בְּעֵלְמָא וּבִיאוּר הַדְּבָר
מְצָא בְּלַב אֲרִיָּה שֵׁם שֶׁהוּא מִשּׁוּם פִּינָן דְּחֲמִץ מִדְּאוּרִיָּתָא בְּבִטּוּל בְּעֵלְמָא סְגִי דִּילְפִינָן
מִתְּשַׁבְּבִיתוֹ דְּהַשְׁבֵּתָה בְּלַב הוּי הַשְׁבֵּתָה הִילְכָף הָאִי שְׂאוּר נְמִי פִּינָן שִׁיחְדוֹ לִישִׁיבָה קוֹדֵם
פְּסַח לֹא גָרַע מִהַשְׁבֵּתָה שֶׁבְּלַב וְכו' וְשִׁקִּיל וְטָרִי קֶצֶת בְּזֵה וּמִסִּיק פֶּן דְּבַנְדוֹן הַנְּ"ל פִּינָן
שְׁעֵינָרְב הָאוֹכֵל בְּסַם הַמְּנוֹת אִין לָהּ הַשְׁבֵּתָה וּבִטּוּל וְדְבָר מְאוּס יוֹתֵר מִזֵּה הִילְכָף אִינוּ
עוֹבֵר עַל זֶה מִשּׁוּם בַּל יִרְאֶה אֱלוֹ תְּנַרְף דב"ק: דֵּן) נָתַן מְעוֹת לְנִכְרִי שִׁיחְדוֹ לֹא חֲמִץ קוֹדֵם
הַפְּסַח וְהַנְּכָרִי נִשְׁתַּהֵה בְּדַרְף וְחֹוֹשֵׁשׁ הַיִּשְׂרָאֵל פֶּן יִקְנֶה לוֹ עֲבוּרוֹ הַחֲמִץ בְּפְסַח מַה יַּעֲשֶׂה
שֶׁלֹּא יַעֲבֹר בְּבַל יִרְאֶה עֵינָן לְקַמְן בְּסִי' ט' אוֹת ל"ד: הֵן) מְכַר חֲמִצּוֹ לְנִכְרִי בְּעָרֵב פְּסַח
כְּדִין וּבְהַשְׁטָר מְכִירָה שְׁכַתֵּב לְהַנְּכָרִי כְּתִב בּוֹ תְּנַאִי שְׁבָאִם לֹא יִסְלַק הַנְּכָרִי לְהַיִּשְׂרָאֵל
הַמְּעוֹת שֶׁקֶצֶץ עֲמוֹ תְּכַף אַחַר הַפְּסַח תִּהְיֶה הַמְּכִירָה בְּטִלָּה וְאִם פֶּן הוּי כְּאִילוֹ לֹא מְכַר כָּלֵל
וְנוֹדַע דְּבָר זֶה בְּעָרֵב פְּסַח אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ כְּתִב עַל זֶה בְּשׁו"ת פְּנוֹת הַבֵּית סִי' י"ז וְנ"ל
אֲמַרְתִּי לְפִי שֶׁעָה שִׁיכְתוּב עַל הַשְׁטָר מְכִירָה בְּהַסְפַּמַת הַנְּכָרִי וַיְבוֹאוּ שְׁנִיָּהֶם עַל הַחֲתוּם
שְׁמַחְלוֹ זֶה לְזֵה הַתְּנַאִי הַנְּ"ל רַק יִהְיֶה מְכִירָה חֲלוּטָה וְהַמְּעוֹת מְלוּהָ דְּבִזֵּה יִרְאֶה קֶצֶת

להקל מטעם נהי דאין בידו למפור מפל מקום למחול התנאי יראה דבינדם ואם פן יהיה התנאי לטובת המוכר או לזכות סוף סוף שניהם ימחלו זה לזה והנה אפילו אם נאמר במחילת תנאי חל המכירה מעתה אפילו הכי יש לומר גם באחר זמן איסורא גם פן מהני דבא ממילא אף על כל פנים יש לומר כיון שפבר עבר בערב פסח על עשה דתשבייתו שוב אסור וכמו שצינודו בזה האחרונים עיין שאגת אריה ובנודע ביהודה אכן יש לומר ולסמוך על הסוברים דבמחילת תנאי חל המכירה למפרע ועיין היטב בא"ח [סי' תמ"ג] בענין זה וישם בחידושינו הארכנו גם פן בזה ואם פי הדבר דוחק לסמוך על זה אף אחרי אשר ההפסד מרובה וקרוב הדבר אשר בעל הי"ש לא ישמע לקולנו להפסיד פל חמצו וכעת אין ידינו תקיפה על פן התרשתי ואף על פי כן יש מקום קצת לסמוך על הנ"ל: נו) חמץ שנתערב בענין שבטל מן התורה אם מועיל הביטול שלא יעבור בבל יראה דכשם שיועיל להתירו באכילה יועיל גם פן לשלא יעבור עליו בבל יראה נסתפק בזה הגאון פרי מגדים בפתיחה לסי' תמ"ב דשפא יש לדמות זה למה שכתבו רש"י ותוספות בבכורות ד' כ"ג במאי דאמרין התם טהור מליטמא במגע אבל במשא מיהא מטמא וכתבו הטעם דבשלקא לענין מגע או אכילה יש לומר בכל פעם שנוגע או אכל שהוא מהיתר הרוב ולא האיסור לא כן לענין משא שעל פרחו הרי הוא נושא גם האיסור לא שייך ביטול אם פן גם לענין חמץ יש לומר בשלקא לענין אכילה כיון שרובו היתר שפיר בטל אבל לענין בל יראה כיון שגם החמץ מצוי הוא בביתו יש לומר דדומה לטומאת משא ושקיל וטרי קצת בזה ומסיק דלרוב הפוסקים שייך ביטול בבל יראה ויהרמב"ם משמע דמן התורה לא בטל ודינו כמשא: ולי הדל נראה דכל השקלא וטריא בזה היא משום יגדיל תורה דחדי קודשא בריה הוא בפילפולא כי המעיין בכל מה שציניתי לעיל בסי' ג' אות ג' בדין חמץ שנתבטל קודם הפסח למאן דאית ליה חוזר ונעור אם מותר להשהותו או לא ישר יחזה דנקטי הפוסקים לדבר פשוט דאחר שנתבטל ומותר באכילה מן התורה אינו עובר עוד בבל יראה רק דיש אוסרים להשהותו לכתחלה מחשש תקלה ואם עבר והשהה אותו מותר אחר הפסח ואם היה עובר עליו בבל יראה מדאורייתא לא היה מותר אחר הפסח ויש פוסקים שמתירים להשהותו דאף שאסור באכילה מפל מקום מותר להשהותו הרי דלכולי עלמא דינא הוא דכל שנתבטל ומותר באכילה מן התורה שוב אינו עובר עליו מן התורה בבל יראה ואין סברא לומר דדוקא בנתערב בתוך הפסח דאסור במשהו הוא שמצד הרב פרי מגדים לומר דאף שמותר באכילה מן התורה לא אהני ליה הביטול לענין בל יראה דכיון דלמאן דאית ליה חוזר ונעור איירינן הרי לדידיה הוי בנתערב בתוך הפסח: שוב ראיתי שהגאון אבד"ק פרעמישלא יצ"ו בספרו הבהיר בית יצחק חלק א"ח סי' ס"ו אות ג' כתב לצדד בנדונו על פי מה שצדד בפרי מגדים הנ"ל אף כתב שם בפשיטות דכל זה הוא בנתערב בפסח אבל אם נתערב קודם פסח הוי טעם קלוש ואינו חל איסור פלל עי"ש ומפל מקום סיים דבאמת אנו פסקינן דגם לענין בל יראה שייך ביטול כמו שכתב הגמון אברהם דמין במינו בטל ברוב וצריף לומר דבל יראה לא דמי לטומאת משא וביחוד למה שכתב הר"ן בטעם דבל יראה שפא יבא לאוכלו היכא דבטל לאכילה בטל גמי לבל יראה ועיין עוד בספרו בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטרס אחרון סי' יו"ד אות ב': ובשו"ת אכן יקרה להגאון בנימן אריה הכהן אבד"ק טשערנאוויץ יצ"ו בסי' כ"ג [בד"ה אמנם לכאורה] עלה בדעתו לחדש דלענין בל יראה

לא מהני ביטול על פי דברי התוס' דבכורות הנ"ל ונהראו לו שפבר העיר בזה הפרי מגדים והבין מדבריו שכן דעתו באמת דלדעת הרמב"ם שמשמא במשא מדאורייתא גם לעגנו כל יראה לא שינה ביטול ועובר עליו [לדעת הענינה אין הכרח להבין פו שהרי משמע הוא דקאמר וכלומר שאין הכרח ברור לומר פו בדעת הרמב"ם] וכתב על דבריו דאין דעתו מספמת לדבריו ונהראו לו ברור שגם הרמב"ם סובר פהרשב"ץ בביבין שמועה דאין שינה כל יראה רק בחמץ שאסור באכילה ואם פו פשבטל לעגנו אכילה שוב אינו עובר על כל יראה וראה ברורה לזה שהרי הראב"ד פראשון מהלכות שאר אבות הטומאה הקשה על הרמב"ם שפסק פרב חסדא דנבלה בטלה בפשוטה לפי שאי אפשר לשחוט שפתעשה נבלה הא אין זה אלא לר' יהודה דמין במינו לא בטיל אבל לדידן דמין במינו בטל ברוב אין נפקא מינה מזה פלל וכתב מרן פספ משנה בשם הרב מוהר"י קורקוס דהא דמין במינו בטל היינו דוקא שאחר הביטול האיסור הוא פמאן דליתיה פלל מה שאין פו בזה שהרי אף אחר הביטול טומאה פמאן דאיתא דמי דהא אפתי מטמא במשא בזה אף רבנו מודו דבמקום שאפשר למבטל להיות פבטל אינו פטל פלל ואם פו אם נאמר דהרמב"ם סובר דלא שינה ביטול לעגנו כל יראה אם פו הא בחמץ אפשר למבטל [האינו חמץ] להיות פבטל ואם פו שוב אף לעגנו אכילה לא היה לו ליבטל דהא גם לאחר הביטול האיסור פמאן דאיתא דמי לעגנו כל יראה אלא על פרחין דכשבטל לעגנו אכילה אין שינה עוד איסור כל יראה: זן) חלת חוצה לארץ דעת פמה פוסקים דמותר לכתחלה לבטלה ברוב ולאונקלה לכו נראה אף דקימא לו פדעת המחמירין מפל מקום לגבי חמץ יש לחוש לדעות אלו לכו מה שכתב החק יעקב בסי' תנ"ז דאם נשאר בביתו חלת חמץ בערב פסח שחל בשבת דאין צריה לבערה פינו דאי אפשר לישאל עליה הא הוי אינה שלו ואינו עובר עליה ונהגם דאינו אלא מדרבנן מפל מקום מדאורייתא פביטול בעלמא סגי אינו פו פינו שיש דעות דמותר לבטלה ברוב ולאונקלה תו הויא שלו דמה תאמר דהא אי אפשר לבטלה מחמת איסור חמץ הא אי נימא דמותר להשהותה אם פו תו אחר הפסח יהא יכול לבטלה ברוב אם פו תו הוי גורם למזון פדאמרינו בפסחים ד' כ"ט דלר' שמעון הוי חמץ של הקדש גורם למזון פינו דמותר אחר הפסח פו פתב הגאון מוהר"י לאנדא יצ"ו בספרו יד יהודה להלכות שחיטה בהשמטות להלכות תערוכות בד' קמ"ד ע"ב: חן) זמן איסור חמץ מדרבנן בהנאה מבואר בש"ס ופוסקים דמתחלת שש אסור פדתנו ושורפין בתחלת שש וחקר בס' פרי יצחק לידידי הגאון יצחק בלאזער [שהיה אבד"ק פעטרבורג] יצ"ו בס' י"ח אם חייב לבער בשעה חמישית מחשש שמא יטעה בשעות ומה ששנינו ושורפין בתחלת שש הפונה דתחלת שש אסור בהנאה ומשום דתנא תולין כל חמש דכל חמש מותר בהנאה תנא ושורפין בתחלת שש פלומר דבתחלת שש אסור בהנאה או נימא דגם הביעור לא חייבו בשעה חמישית פלל אלא בתחלת שש או אולי שורפין בתחלת שש היינו איסור הנאה אבל חייב הביעור אינו פלל בשעה חמישית דרק לאכילה ולהנאה חששו לטעות דשעות אבל משום עשה דתשביתו לא חשו לעשות הרחקה והאריה בכל הצדדים פדברי הפוסקים בעגנו זה לך נא ראה נפלאות מתורת פלפולו הנעים: טן) עשה שליח לבדוק ביתו ומסר לו המפתח ונדע לו בערב פסח שהשליח נסע לעיר אחרת פליל ערב פסח קודם עלות השחר ולא ידע אם בדק או לא נשאל על זה בשו"ת פאת השדה [שנזכר פלבוב תרמ"ב] והרב המחבר נשא ונתן

בחילוקים שנאמרו בדין חזקת שלים עושה שליחותו שיש חילוק בין היכא שאם לא יעשה שליחותו נמצא המשלם עושה איסור להיכא שאין המשלם עושה איסור והכא שידוע השלם שהמשלם יבטל החמץ אם פן לא יעשה איסור ואם פן לא יעשה שליחותו ובדברבן סמכינן דעושה שליחותו והכא אחר הבטול הוא מידי דרבנן וחקלק מרן המשנה למלך בהלכות בכורות פרק רביעי בין מידי דלית ליה עיקר מדאורייתא להיכא דאית ליה עיקר מן התורה ומסיק שם [בפאת השדה] ועדיין צריך עיון רב לכן אמרתי לחזור ולבדוק בערב פסח: ס) אם עשה שלים לבער את חמצו [או למפנר] פדינו נסתפק הגאון מסאוראן יצ"ו הובאו דבריו בקונטרסים שמעתי דרבנן סי' ז' אות ו' אם קנים המצות עשה דתשפיתו והוא דהן אמת דתו לא עבר על כל יראה אף זהו אם על ידי שלים מקנים המצנה וידוע מה שכתבו התוספות רי"ד בקידושין דמצנה שפגופו אינה נעשית על ידי שלים עיין קצות החשן סי' קפ"ב ואם פן במאי דאמרה תורה תשפיתו יש לומר דחל על כל אחד ואחד כשאר מצות כמו ספירת העומר וכדאמרינן בפרק מצות חליצה וקראו לו זקני עירו ולא על ידי שלים כמו כן פאן או לא ועיין חתם סופר א"ת סי' ק"י ובחידושי רבינו עקיבא איגר א"ח סי' תמ"ו על הגמן אברהם סק"ב ובמקום אחר הארכתי בזה עכ"ל וחידישי רבינו עקיבא איגר על א"ח אין אצלי ומדברי הרב מגן אברהם שם משמע דמהני ביעור על ידי אחר אף שהוא עכומ"ז ואין שליחות לעכומ"ז בעלמא הכא מהני משום דלא בעינן שליחות בזה רק שיהיה החמץ נשפת מרשותו ובכי האי גוונא לא אמרינן אין שליחות לנכרי כדכתב הגאון מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א [ד"ה ועוד] שוב מצאתי בקובץ הארות השמש לידדי הגאון אבד"ק ראווא יצ"ו בסי' ז' אות י"א שהביא ספק הנ"ל וכתב יעניין ברא"ש פרק קמא דפסחים בשם הריב"א ובאבודרהם דמצנה שאפשר לעשותה על ידי שלים מברך בעל והכא מברך על ביעור חמץ [והברכה היא על מצנה דתשפיתו ולא על מניעת האיסור של כל יראה] וכן משמע מסתמיות הראשונים לענין שלים יכול לבטל חמצו וכן משמע מגמן אברהם סי' תמ"ו סק"ב עכ"ד יצ"ו: ושם ראיתי תנרף דברי חידושי רבינו עקיבא איגר שכתב שם וז"ל ומה שהקשה הגרעק"א על הגמן אברהם ולא שייך בזה כלל מצנה דתשפיתו פיון שמבערו על ידי עכומ"ז ואין שליחות לעכומ"ז נראה ליישב דסובר כדעת המחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א ובהלכות קנין משיכה סי' ט"ו דבמידי שיכול לעשות שלא מדעת בעל הבית והרי הוא עשוי כסופה ומעקה אף עכומ"ז נעשה שלוחו ויכול הישראל לברך על זה עי"ש ויש להביא זכר לדבר מהא דמכות ד' ח' פיון דאם מצא חטוב לאו מצנה השתא נמי לאו מצנה ויעניין בשיטה מקובצת בבא קמא ד' נ"ב שעל מה שכתבו התוספות ומ"ש דל"ק בנעילת דלת אם פן בגיטין בפרק הזורק וכו' אלמא נעילה לחוד קניא שלא היה יכול לעשות שום מנעל בשפת וכו' כתב על זה בשם הר"א מגרמישא מכל מקום אמירה לעכומ"ז במלאכה דאורייתא לא היינו מתירין בשביל שכיב מרע עכ"ל משמע בלאו הכי היה נעילת העכומ"ז כנעילת הישראל והאמנם יעניין בטעה"מ ה' חו"מ שמאן בדברי המחנה אפרים ונטה דעתו לומר דאדרבא על ידי צויו לעכומ"ז בזה מבטל המצות עשה וחוכך בזה אם הוי בטיול בידיים וכו' יעוי"ש אבל באמת כתב הרשב"א לענין מצות עשה דנטילת נשמה בבת פהו דהיה יכול להתקיים בזמן קדום שהיו דנין אז דיני נפשות על ידי עכומ"ז יעוי"ש [הובא ביד"ש יו"ד סי' קכ"א] והמחנה אפרים בהלכות קנין משיכה

אֵינִי גַם כּוֹן מִהֲרֹשֶׁב־אֵל שֶׁהִסְכִּים כּוֹן לְהִסְבְּרָא דְהַעֲכוּמִיז נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ בְּמִיָּדִי שֶׁיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ וְשֵׁלָא מְדַעַת בְּעַל הַבֵּית וְלַעֲלִיל כְּתַבְנּוּ כּוֹן גַּם בְּשֵׁם הַר"א מִגְרָמִישָׁא וּמַה שֶׁדְּחַו הָאֲחֵרוֹנִים דְּבָרֵי הַמַּחְנֶה אֲפָרִים מִדְּבָרֵי הַרֹשֶׁב־אֵל בְּבָא קָמָא ד' ב"ן שֶׁהִקְשָׁה עַל מַה שֶׁאֲמָרוּ בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתְפִים הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לֵה דְלָמָא עַל יְדֵי עֲכוּמִיז וְתִל' דָּאִין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז וְלִפִּי מַה שֶׁכְּתַב הַמַּחְנֶה אֲפָרִים הֵא מִשְׁפַּחַת לֵה שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז בְּצַד שֶׁכְּתַב הַמַּחְנֶה אֲפָרִים אוּלַם בְּאֵמַת תִּיקְשִׁי לְהַרֹשֶׁב־אֵל מְדִידִיָּה אֲדִידִיָּה וְצָרִיף לֹמֵר דְּעַד כָּאֵן לֹא מוֹעִיל צְדָדִי הַסְּבָרוֹת שִׁיְהִיָּה הַשְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז אֶלָּא בְּקִנְיָן אוּ מְצָנָה וְלֹא בְּמִלְתָּא דְּאִיסוּרָא הֶדְרֹן לַעֲנִינְנֵי דְלְדְבָרֵי הַמַּחְנֶה אֲפָרִים אִם כּוֹן בִּיעוּר חֲמִץ הָוִי דְכּוֹנְתִיָּה כְּמַעֲקָה וְכִסּוּפָה שָׂאֵם נְתַבְעֵר חֲמִץ מִמִּילָא הָרִי הוּא מְבוּעֵר וְאִין שׁוּם חֵיּוּב בִּיעוּר חֲמִץ הָוִי שְׁלוּחֹ וְצִל"ע לַעֲנִינְנֵי מְצָנָה הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי אֲמִירָה לַעֲכוּמִיז עָרַב שְׁבַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת אִם מְבָרַף הַיִּשְׂרָאֵל עֲלִי אֵלּוּ תִנְרַף דַּב"ק: וְאֵנִי הַדֵּל לֹא נְטַפְלְתִי כְּעַת לַעֲנִינְנֵי בְּמַה שֶׁפְּלַפֵּל בְּסִבְרַת הַגָּאוֹן מַחְנֶה אֲפָרִים רַק אֵת זֶה אֲגִיד דְּמַה שֶׁכְּתַב בְּשֵׁמוֹ דְּבְמִיָּדִי דְלָא בְּעִינֵי שְׁלִיחוֹת לֹא אֲמִירָנֵי אִין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז וְיִכּוֹל לְבָרַף עָלֵיו בְּמַחְלַת כְּבוֹד תּוֹרְתוֹ הַרְמָה דְּבָרֵיו בְּזַה הֵם שֶׁלֹּא בְּדַקְדוּק וְהַמְעַיֵין בְּגוּף דְּבָרֵי הַמַּחְנֶה אֲפָרִים בְּהַלְכוֹת שְׁלוּחִין סוּף ס' י"א יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא כְּתַב לְבָרַף עַל מְצָנוֹת מַעֲקָה הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי עֲכוּמִיז [דְּבָהָא הוּא דְּאִירִי שֵׁם] אֶלָּא מִשׁוּם שֶׁכִּינֹן שֶׁהוּא פּוֹעֵל וְיָד פּוֹעֵל כִּינֵד בְּעַל הַבֵּית אִין שִׁיְיָ בְּזַה מִשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְכו' אֲבָל לֹא כְּתַב לְבָרַף מִשׁוּם דְּכִינֹן דְלָא בְּעִינֵי שְׁלִיחוֹת לֹא אֲמִירָנֵי אִין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז וְיִבְרַף עָלֵיו שֶׁהָרִי אַחַר שֶׁכְּתַב דְּהָא דָּאִין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמִיז הִינְיוּדְנָקָא בְּמִיָּדִי דְּבַעֲנֵינֵי שְׁלִיחוֹת כְּתוּרִיָּה וְכו' וְהִבִּיא שֶׁכּוֹן כְּתַב הַרֹשֶׁב־אֵל גְּבִי טְבִילַת פְּלִים עַל יְדֵי עֲכוּמִיז דְּמַהֲנִיָּא סִיִּים וְז"ל אִיבְרָא דְּהָאִי טַעְמָא לְחֻדְיָה לֹא סָגִי אֶלָּא לֹמֵר שֶׁתּוֹעִיל טְבִילַת פְּלִים ע"י נְכָרֵי כִינֹן דְלָא בְּעִינֵי שְׁלִיחוֹת אֲבָל שִׁיְהָא מַה שֶׁעֲשֶׂה הַעֲכוּמִיז כְּאִילוֹ עֲשֶׂהוּ בְּעַצְמוֹ שִׁיְבְרַף עָלֵיו דְּאִפִּילוֹ אִם עֲשָׂאוֹ חֲבָרוֹ לֹא חָשִׁיב כְּאִילוֹ עֲשֶׂהוּ בְּעַצְמוֹ כְּדִי שִׁיְבְרַף עָלֵיו כְּדַכְתַּב הָרַב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה בְּהַלְכוֹת שׁוֹפֵר בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ דְּעֲשִׂיּוֹת מַעֲקָה וְכִיּוֹצֵא דְלָא בְּעִינֵי שְׁלִיחוֹת אִין הַבְּעַל הַבֵּית מְבָרַף עָלֵיו אֶלָּא הַמַּתְקֵן הוּא מְבָרַף דְּכִינֹן דְלָא בְּעִינֵי שְׁלִיחוֹת אִינוֹ חָשׁוּב עוֹשֶׂה הַמְצָנָה אֶלָּא הַמַּתְקֵן וְדָלָא כְּהָרַב בֵּית חֲדָשׁ שֶׁכְּתַב דָּאֵם הַטְּבִיל עַל יְדֵי נְכָרֵי שֶׁמְבָרַף עָלֵיו אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּינֹן נִרְאָה שִׁיְבְרַף מְטַעֵם הַרְאִשׁוֹן דְּכִינֹן שֶׁהוּא פּוֹעֵל הָוִי יָדוֹ כִּינֵד בְּעַל הַבֵּית וְכו' עכ"ל הָרִי מְבוֹאֵר דְּמַה שֶׁהִסְכִּים לְבָרַף בְּנִדּוֹנוֹ הוּא מְטַעֵם הַרְאִשׁוֹן [כִּינֵד פּוֹעֵל כִּינֵד בְּעַל הַבֵּית] אֲבָל לֹא מִשׁוּם הַטַּעֵם הַשְּׁנִי דְלָא אֲמָרוּ דָּאִין שְׁלִיחוֹת לְנְכָרֵי אֶלָּא בְּמִיָּדִי דְּבַעֲנֵי שְׁלִיחוֹת וְכו' כְּמִבְּנָאֵר בַּדְּב"ק וּמַה שֶׁנִּסְתַּפֵּק אִם יְבָרַף עַל הַמְצָנָה הַנַּעֲשִׂית בְּעָרַב שְׁבַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת עַל יְדֵי אֲמִירָה לְנְכָרֵי הַגָּה מִתּוֹף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מַחְנֶה אֲפָרִים שֶׁהִבְאִיתִי מוּכָן מַה שִׁישׁ לְהַעִיר עָלָיו.

וְעִינֵינֵי בְּמַה שֶׁכְּתַבְתִּי בְּשִׁדְדִי חֲמֵד ח"א בְּמַעֲרַכַת בְּרִכּוֹת ס' א' אוֹת ט"ז בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ בַּס"ד וְאִיָּה"ש אֲכַתּוּב עוֹד בְּזַה בְּקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׁדִי בְּמַעֲרַכַת בְּרִכּוֹת בַּס"ד [כִּי אִין כָּאֵן מְקוּמוֹ] וְעַל כָּל פָּנִים לְמֵאֵי דְּאֵתְאֵן עָלֵהּ נִרְאָה דְּשִׁפִּיר קָאֲמֵר הָרַב יצ"ו דָּאֵם עֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְבַעַר חֲמִצּוֹ מְהִיָּ: סִימָן וּ בְּדְבָרִים הָאִיסוּרִים מְחַמַּת מְנַהֵג.

א) לַעֲנִינְנֵי מִיָּנִי קְטִנִּיּוֹת דְּהַמְנַהֵג שֶׁלֹּא לְאָכּוֹל בְּפִסְחָא כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַרְמ"א בַּסִּי' תנ"ג אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק וְשִׁנְתָּ רַעְבוֹן וְכַמְעַט לֹא יִמְצָאוּ הָעֲנִיִּים מַה לְאָכּוֹל יֵשׁ לְהַתִּיר לָהֶם כִּי כָּל מַה שֶׁגָּזְרוּ וְאָסְרוּ חַז"ל וְאִין בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוֹ דְּרָרָא דְּאִיסוּרָא רַק סִיגִי וְגָזֵר וּפְרִישׁוֹת לֹא

גזרו בשעת הדחק ולכן שרי ואין לומר דדונקא לעניינים נתייר שאין ידם משגת להמציא מה לאכול ולא לעשירים דאם כן יהיה לבם נוקפם ויפרשו פי יסברו דיש איסור בדבר וימנעו משמחת יום טוב וכי האי גוונא מצינו דחשו חז"ל לענין בדיקה לפני תשמיש שלא יהא לבו נוקפו ופורש ויבטל מפו"ר לכן דעתי נוטה להקל בשעת הדחק לעניינים ולעשירים כן כתב הגאון בס' שו"ת מוהר"י מבריסק סי' מ"ח וביאר שם דאף דדעת רוב הראשונים דדבר שנהגו משום סיג ופרישות ודבר מצוה אין בידינו להתיר אף על ידי חרטה היינו להתיר הדבר לחלוטין אבל בדבר שנצרך להתיר רק לפי חיי שעה בזה לא מיקרו כלל ואפילו גזרת חז"ל שנתפשט איסורו בכל ישראל פאכילת דמאי התירו לעניינים ולאכסניא אלמא דגזרת חז"ל אינה בהחלט ולעת הצורך אמרינו דלא היתה בזה הגזרה והביא עוד מארבע דברים שפטרם במחנה וכו' ומגזרת רגמ"ה שהיא חמורה ומקילים לעת הצורך וכו' עי"ש והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' כ' בשנה שהיה דוחק גדול שלא יהא אפשר לעניינים למצוא חטים פשרים אם יש להתיר לאכול קטניות ומין רעצקא כתב דאפילו אם לא נעשה מנהג זה על פי הסכמת צבור או גאוני ארץ פיון שנתפשט מנהג זה אי אפשר להתיר אלא אם כן יתחרטו פולם כל מדינות אשכנז ולא מהני התרה וקניימי באיסור דרבנן אלא אם כן אין לו מה יאכל דאז הוי חיי נפשו ואף בכי האי גוונא יותר מסתבר להתיר קטניות שאין עושין מהם קמח מלהתיר רעצקא שעושים ממנו קמח וכו' וצדד לומר דבמקום דוחק לא גזרו או לא קבלו עליהם ומסיק בצ"ע עי"ש ולי הדל נראין דברי שו"ת מוהרי"מ הנ"ל דפשיטא ליה להתיר בשעת הדחק גדול דבכי האי גוונא לא גזרו שהרב עיקרי הד"ט סי' ח"י אות ע"ב כתב בשם הרב מור וקציעה סי' תג"ן דצונח כי פרוקיא בעיקר המנהג שלא לאכול קטניות דמתוך שאין אוכלין מיני קטניות צריף להרבות באפייית המצות ועל ידי זה אין מדקדקין בעשיית המצות והעיד על הג' אביו ח"ץ שהיה מתרעם על זה ואמר אי איישר חילי אבטליניה שהוא מנהג גרוע וחומרא דאתי לידי קולא וחוורבא ומכשול באיסור חמץ והובא גם במחזיק ברכה סי' תג"ן ובשירי ברכה שם הביא שו"ת בשמים ראש סי' שמ"ח שכתב על מנהג זה חלילה לאסור דברים המותרים וכל שכן מפני העניינים והמתמירים עתידים לקטן את הדין ע"כ הנדב רואה כמה הפליג המנהג הזה ואף שבאמת במקום שקבלו עליהם חומרא זו חלילה להתיר והמתיר הוא פורץ גדר כמו שהאריך מרן חיד"א בשירי ברכה שם מפל מקום בכי האי גוונא דאין אנו באים להתיר לגמרי רק לעת הצורך ודוחק גדול הבו דלא לוסוף עלה [ויבחי אדם בכלל קכו"ו אות א' אחר שהאריך בדין אכילת קטניות כתב חז"ל ולכן ובשעת הדחק שאין לו לאכול מה אלא בדוחק גדול מותר לבשל קטניות וכו' עי"ש] ובשערי תשובה ריש סי' תנ"ג הביא דברי מרן חיד"א בקונטרס טוב עין [שדבריו מכוונים לדבריו שבשירי ברכה] וסיים הוא דאף אם יש קצת דוחק אין להתיר במקום שנהגו לאסור כדי שלא יבואו לפרץ משמע בדוחק גדול אפשר להתיר: וכיוצא לזה העיד מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סי' צ"ד בשם הרב חקרי לב לענין אכילת אורז דמנהג פשוט באתריה דרב שאין אוכלין אותו בפסח בכל זאת התיר שנה אחת שהיה דוחק במצות לאוכלו בפסח עי"ש אף דבאורז יש חשש תערובת משום דעל הרוב נמצאים בתוכו חטים כמו שכתבו רבנן בתראי או משום דאתי למיחלף בדייקא ולדעת מוהר"י הלוי שהביא הרב פרי חדש בדיני מנהגי איסור אות ט' אסור להתיר להם אפילו

בשאלה נרק אם נהגו איסור באכילת אורז מפני שסברו שהוא מחמיץ הוא דמתירין להם על פי שאלה עי"ש והפר"ח חלק עליו אף הרב חתם סופר בסוף סי' ככ"ב פתב לקניינים דברי מוהריה"ל עי"ש ומזה נלמוד לתבשיל ממניי קטניות שאינו אלא משום חשש שמא יטעו ההמון להתיר תבשיל של חמשה מיני דגן כמו שפתוב בפוסקים וסייגים שם בלב חיים שגוראה להתיר אכילת האורז למי שאין לו מצות פי אם בצמצום גדול בתנאי שיבדקו את האורז קודם פסח שלשה פעמים מחטים ושעורים הנמצאים בתוכו ושיהיה קלוי באש קודם הבישול וקודם הבישול ירתיחו המים ושיהיה כחליטה דאף דאין אנו סומכים בחמשה מיני דגן על החליטה באורז דאינו אלא חומרא יתירה משום סיג לאיסור פרת יש לסמוך להתיר בכי האי גוונא ובמרדכי בפרק כל שעה סי' ק"ו פתב ואפילו ליתנו במים רותחין נכון לאסור דילמא אתי ליתנו במים קרים ע"כ אלא דמפל מקום כל מה דאפשר למעוטי לבחור הרע במיעוטו עבדינו: והגאון חתם סופר בסי' ככ"ב האריף מאד לבאר דבמקום שאין דוחק וצורך להתיר אכילת קטניות בפסח פשוט שאין להתיר מנהג זה שנתקיים על פי הרבה מרבנותינו הצרפתים דחשיב כנתפשט בכל ישראל וכדי לבטלו צריך בית דין גדול בחכמה ומגן וליכא ואף אם לא נתפשט בכל ישראל אין להתיר בלי טעם ואף אם יהיה טעם צריך קיבוץ כל או רוב חכמי המדינה וכו' והאריף לענן אי מהני על ידי חרטה והתרת נדר וכו' ובכל זאת כתב שם דאם ראו שיש מכשולים על ידי אפיית פת עבה ופת מרובה ואי אפשר לצאת ידי חובת שמור פראוי כל כך ובחרו הרע במיעוטו להתיר לעניי ישראל מינים הללו כדי שימעטו באפיית המצות ויהיו משומרים מפל חמץ יפה עשו ונוכל לומר אדעתא דהכי לא החמירו הראשונים כמו שכתב הרא"ש כלל ה"ן סי' יו"ד אפילו מנהג שנהגו לסיג ויכול לבא לידי קלקול יש לבטל המנהג וצריכים להזהיר לתת הקטניות במים רותחים מיד כמו שכתב רבינו פרץ בהגהת סמ"ק וטעמו מוכן דאפילו בדגן פי האי גוונא ליכא איסור ברור אלא משום דלא בקיאי בחליטה ובקטניות מיהא קליש איסורא וכי האי גוונא רגיל אנכי ללמד לאחינו בני ישראל אנשי הצבא ויהיו משומרים מאכול חמץ דאורייתא ואם כשבאים לעקור המנהג לגמרי למד עליהם זכות ואמר מר דאדעתא דהכי לא החמירו וכו' קל וחומר שיש לנו לומר כן כשבאים להתיר רק לעת הצורך ודוחק השעה ואף דשלא בשעת הדחק וטעם מספיק חלילה להתיר וכמו שכתב בחתם סופר שם בסוף התשובה דהמנהיגים שבעיר פ' שהתירו אכילת קטניות בפסח אין להם על מה שיסמוכו ואם עשו מפני הטעם הנ"ל [שלא יבואו לידי מכשולים בפת מרובה] או מטעם אחר פיוצא בו מפל מקום אין ללמוד מהם למקום אחר ודרשינו בפרקא שאין ללמוד מהם וכו' עי"ש מפל מקום בשעת הדחק גדול שקשה מאד להמציא להם לפי הטף יש להתיר פדברי מוהרי"מ הנ"ל וכן מצאתי להרב שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ד סי' ככ"ח שכתב בשנה אחת שהיה דוחק גדול להמציא לעניים קמחא דפסחא מחמת יוקר השערים ומחמת שנתהווי בחטים הרבה מצומחים פי מפני שהיתה בשנה הקודמת חולי רע רחמנא ליצלן לא יכלו לקצור התבואה בזמן הראוי וכו' וכמעט שקשה לחלק לעניים קמח מחמשת המינים די ספוקם לכן נתתי אל לבי אולי נוכל להתיר מיני קטניות וכן רעטשקי מלוקט יפה יפה שלא נתערב בו מקמח מחמשת המינים לאפות מצות ואף פי זה שנים רבות בקשוני להתיר להם קטניות פי היה שעת הדחק ולא רציתי להכניס ראשי בזה אף כעת אמרתי לחלק

לעניינים אולי שרי פדתנו מאכילין את העניינים דמאי וכו' והארץ בגוף דין זה דלהאכיל את העניינים דמאי ובהחילוקים שפיתבו הרמב"ם והרע"ב בפירושי המשנה דמאכילין את העניינים דמאי ובסוף ד"ה והנה הרב וכו' הביא דברי מרן הב"י ביו"ד סי' קי"ב בשם המרדכי דמי שהולך בדרך מותר לאכול פת נכרי דלא עדיף פת נכרי ממה שמאכילין את העניינים דמאי עי"ש ששנראה דעתו להתיר בשנה שהיא דחוקה מאד אלא שנראה דלא סבירא ליה פסברת מוהרי"מ להתיר גם לעשירים ובעלי בתים כדי שלא יהיו העניינים לבם נוקפם אלא לעניינים לבד הוא דמתירים וגם מדברי השו"ת בשמים ראש הנו"ל נראה דשפיר דמי להתיר לעניינים בלבד וכן נראה מדברי החתם סופר שפיתב בחרו הרע במיעוטו להתיר לענייני ישראל וכו' ואם באמת גם לעשירים ובעלי בתים יש דוחק גדול נראה דגם להם אפשר להתיר ולומר דעיקר התקנה והמנהג לא הנה אדעתא דהכי [וילענן לאפות מצות מחטי תוגרמ"ה בשעת הדחק עיין באות שאחר זו ובספר שבילי דוד ליו"ד סי' קי"ב אות ב' פתב בדין קטניות בפסח לשעת הדחק ולפי שלא נתברר לי פונתו לא העתקתי דב"ק עי"ש] ואף דהרב בית מאיר בסי' תנ"ג [ד' ס"ח ע"ג] הטיח דברים נגד תשו' בשמים ראש וז"ל הגה מיהו יש אוסרין כפר קדמני הפר"ח להביא סמך לחומרא זו מהש"ס עי"ש לדברי הסמ"ק שפיתב אע"ג דבימיהם הנה מותר מפל מקום עתה יש להתמיר בדורות הללו שאין בקיאים כל כף באיסור והיתר פדורות הראשונים ודלא כתשובה שבס' בשמים ראש דאם לא חתים עלה אנוש שפיתב זרות הוא זה ותולה המנהג בשבויש הקראים חלילה לא מפי הרא"ש יצאו דברים אלה עכ"ל מפל מקום משום צורך ושעת הדחק גדול מסתברא דגם הרב מודה דיש להתיר וכדעת הרבנים הנו"ל: וידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסי' ד' כלל ה' ד' כ"ח ע"ד חקר אם יכולים בית דין לבטל דברי בית דין לצורך שעה והביא מה שפיתב הגאון מוהר"י מבריסק להתיר הקטניות בשעת הדחק גדול וכתב שבשו"ת מאמר מרדכי סי' ל"ב פתב דאף לצורך שעה אין יכולים לבטל ושהביא ראיה ממועד קטן ד' ג' וממשנה פרק ה' דמעשר שני משנה ב' וצ"ע לעיין בתועפות רא"ם בחלק א"ח ד' כ"ה ע"ב וכתב דמדברי ספר הישר לרבינו תם בסי' של"א לחד שינויא מוכח דיש פח ביד בית דין לבטל לצורך שעה ומצדד לשינויא קמא שם ושוב פתב לחלק בין אם באים לבטל ולעקור הפל אין יכולים אפילו לצורך שעה אבל לעקור מקצתו לצורך שעה שפיר דמי ומצא פן בתשובת רש"ל סי' ס"ה בשם רבינו האור זרוע ובחילוק זה דחה ראיות המאמר מרדכי דהתם הוי לעקור הפל ולכן אין יכולים ותמה על הרבנים הנ"ל שלא ראו סברת האור זרוע ומסיק דבנדון הגאון מוהר"י מבריסק יכולים להתיר בשנה דחוקה מפני הצורך הגדול פנין שאינו אלא לבטל מקצת אלו תנ"ך דב"ק ובמכתב רב גאון גדול בדורנו יצ"ו ראיתי בשם מפתבי עתים הצופה להמגיד שנת חמש עשרה בגליון שעמד בפרץ שלא להתיר קטניות בפסח גם בשנת הבצורת ולא חת מאימת החדשים אשר הפילו עליו אימים והוא עמד מנגד להם ולא התיר ולא יתיר וכו' ולפי הנראה הוצרך לעשות פן להוראת שעה ואין מצוי אצלנו המגיד והדין נכון ואמת להתיר בשנה דחוקה כנו"ל: יקר דברי מלפיאל לידידי הגאון אבד"ק לאמזא יצ"ו וראיתי שבס"י כ"ח הביא מה שנסאל בשנת התר"מ שבשנה ההיא היו יוקר יאמיר וגם הנה קשה להשיג תפוחי אדמה ולכן התירו בכמה מקומות לאכול קטניות בפסח ובקישוהו להתיר להם גם במקומו והשיב ראש המדברים

להתיר אכילת קטניות במחוזות הללו הוא הגאון מוהר"י מפריסק בסי"מ"ח לכן יכתוב
תשובתו על סדר דבריו ביסוד ההיתר מה שנתראה לו להשיב על ראיותיו והביא תנ"ך
דבריו וכתב שעם פי אינו פדאי להרהר אחר דברי הגאון מפל מקום תורה היא וכו'
ושתראה לו כי חלילה לומר שגזרת חז"ל ניתנה בידי בית דין להקל לצורך שעה וזה נותן
יד להקל בדבריהם ח"ו ולא נתנו דבריהם לשיעורין ולא פלוג רבנן וכו' והאריה מאד
בפולפול ובקיאות נפלא לדחות ראיות הגאון מוהרי"ם ולהביא ראיות חבילות חבילות
שאין לנו פת להתיר מה שגזרו חכמי התלמוד והקדמונים אם לא פירשו הם להוציא
איזה פרט מפלל גזרתם ומקנתם ואחר שהאריה בשש עשרה סעיפים בראיות רבות
מעוטפים כתב בסעיף י"ז דנראה לו מקום להיתר מדקיימא לן ביו"ד סי' רל"ב סעיף י"ב
דנדרי אונסין מותרין אף שנתחדש האונס אחר כף כגון שחלה הוא או שחלה בנו ואין
צריך התרה דנדאי לא אדעתא דהכי נדר ואונס ממון גם כן מיקרי אונס רק שאם בנקל
להשתדל לא מיקרי אונס ואם כן מנהג שנהגו לא עדיף מאילו קבלו על עצמם בנדר
גמור דמותר במקום אונס ואף שפכתו הפוסקים דיש חוקר בכנים במנהג שנהגו
אבותיהם יותר מהאבות עצמם היינו לענין כשפאים להתחרט שהאבות יכולים להתחרט
ולא הבנים וכו' אבל לענין אונס לא חמירי מאבותיהם דחייב הבנים הוא מאל תטוש
ותורת אביהם היתה רק במקום שאין דוחק גדול וגם יש לומר שלא קבלו על דעת
שיגרמו לבניהם דוחק גדול והאריה קצת בזה בשלשה סעיפים וכתב בסעיף כ' וז"ל:
נשוב לנדון דידן במנהג איסור אכילת קטניות בפסח נראה דנדאי לא עדיף מנדר גמור
דאמרינן אדעתא דהכי במקום דחוק ואונס לא גזרו ובימיהם הנה זול גדול ולא אסקו
אדעתיהו שיהיה יוקר גדול כנה להתנות עליו אבל נדאי לא קבלו על עצמם על דעת
יוקר ודוחק גדול כנה וגורם לעניים מניעת שמחת יום טוב וגם תפוחי אדמה יקרים
וכמעט אינם במציאות מחמת הקור בפרט כי על גוף המנהג פקפקו רבים כדכתב בב"י
סי' תנ"ג שהרבה גדולים אכלו קטניות וכיון שכל יסוד ההיתר הוא מצד אונס ודוחק אם
כן אין להתיר אלא לעניים שסובלים דוחק ולא לעשירים וכל מי שאפשר לו להשתדל
שלא יאכל קטניות בלי דוחק ונדאי אסור לו לאכול קטניות דהיכא שישכח להשתדל לא
מקרי אונס והגאון מוהרי"ם שהתיר אף לעשירים לטעמיה אגיל שתקנה גופא יש פת
ביד חכמי הדור לשנותה כפי הצורך אבל למה שפכתתי שחלילה ליגע בגוף הדבר רק
מחמת אונס שיש להתיר אם כן אין היתר אלא למי שהוא אנוס: ובאמת כפי שסופר לנו
יפה דיבר הגאון מוהרי"ם לפי זמנו שהיה אז יוקר נורא מאד וגם מדלית איסור ובנדאי
הרגיש הצדיק הנ"ל שיש הרבה שבושים לפרסם עניותם ומתראים כעשירים ולחרפה
הנה להם לאכול קטניות ובשביל זה יסבלו חרפת רעב ביום טוב לזה לבש צדקה כמדו
וצנה שיאכלו כולם פי הנה נוגע אז כמעט לפיקוח נפש כפי אשר שמעתי מעולם הינוקר
ורעב שהיה אז ובכגון זה יש לדון ולומר דניחה ליה לחבר למיעבד איסורא קלילא וכו'
אבל בזמנינו וכמו בשנה זו תהלות לאל לא הגיע למדרגה זו ח"ו והפרוטה מצוייה קצת
ורק העניים הפרטים וידועים מכבר קשה להם לסבול בזה נדאי אין להתיר רק לעניים
ולא לזולתם והם שכבר הורגלו בעניותם לא יבשו במה שיאכלו קטניות לבדם וכל איש
ישקול בנפשו אם הגיע למדרגה שהוא סובל דוחק בזה או לא: וכתב דבעיר אשר יוכלו
העשירים לפזר על צדקה באופן שלא יצטרכו העניים לבא לידי מדה זו מה טוב אבל

אין לנו רשות לכופם לזה כמו שאין כופים להעשיר את העניים שלא יצטרכו לאכול דמאי אף שיש לחלק וכו' מכל מקום כן עיקר לדינא ובכל מקום שמקילים בהפסד מרובה ולעני אין שום מצוה לעשיר ליתן לעני כפי הפסדו כדי שלא יצטרף לקולא של ההוראה הדין והוא הדין בזה ואף שמצינו גבי אבל עני שמותר לו לעשות מלאכה בצנעא אחר שלשה ימים אבל אמרו חכמים תבא מארה לשכניו שיצרכוהו לכך פדאיתא ביו"ד סי' ש"ף דמוכח שצריף לפרנס את העני שלא יצטרף להקל באיסור זהו דוקא מפני כבוד המת שיתאבלו עליו וכו' דאבילות משום כבוד המת הוא וכו' נהרי בחול המועד מותר לפועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה ולא מצינו שיאמרו חז"ל להספיקו כדי שלא יצטרף לכך ותבא מארה ח"ו אלא על פרחין פדכתיבנא וכו' לכן נדאי פשוט שאין צריף להספיק להם כדי שלא יצטרכו להתיר להם קטניות וגם דבגדון דידן שעיקר האיסור משום מנהג נזדר ובמקום אונס הותר הנזדר אם פן אין פאן איסור כלל ואטו מי שהותר נדרו מחמת אונס יש מצוה להסיר אונסו כדי לקיים זה בנדאי אינו דכיון שהותר הנזדר אין שום מקום להחמיר ואסור לעני שפובל דחוק גדול להחמיר על עצמו שלא לאכול קטניות דכיון שמותר לו לגמרי יש לו עבירה על מניעת שמחת יום טוב אלו תנרף דב"ק הנך רואה שגם הרב הג"ל יצ"ו מסכים להתיר בשעת דחק גדול וכדעת הגאון מוהרי"ם אף לא מטעמיה והמציא על פי טעמו חומר לעשירים שלא פדכרי הרב מוהרי"ם וכבר פתבתי למעלה [בד"ה והגאון חתם] שמדכרי תשובה שבפשימים ראש נחתם סופר ושואל ומשיב נראה שפוברים שבשעת הדחק גדול אין להתיר אלא לעניים ולא לעשירים שיש ביכלתם להמציא אוקל למו וכדעת הרב הג"ל יצ"ו: ובספר חשק שלמה החדש להגאון משה שלמה אבד"ק נאשעלסק [שנדפס בווארשא בשנת כבוד התורה לפ"ק] בסי' ה' נשאל אם נוכל להתיר בשעת היקור לאכול בפסח מיני קטניות פי אם נאסור יוכל להיות קצת ביטול עונג יום טוב והשיב דלכאורה אין להתיר פינו שחרמ"א שאנו שותין מימיו אוסר בפירוש אין בידינו להקל נגדו וטעם האיסור בזה.

א) שיעשו מהם דגן כמו במיני דגן ויש מקומות שעושים פת קטניות ואתי לאיחלופי ביה. ב) פעמים מעורבת בהם תבואה ואי אפשר לבררם יפה לכך נהגו לאסור אם פן אין בלחנו להתיר ואחר העיון נמצא צד היתר והוא דלכאורה יש להסתפק בהטעם השני אם הפירוש שאי אפשר לבררם הוא שיהיה ששים נגד התבואה ויש בזה חשש איסור תורה או שהפירוש שאי אפשר שלא ישאר פלום מהתבואה אם פן האיסור הוא מחמת חשש משהו דרבנן והכי מסתברא שהוא רק מחשש משהו דרבנן לכן יש להקל על ידי חליטה דהיינו לערות מים רותחין על הקטניות קודם בישולן ולבשולם אחר כך ואף דאין אנו בקיאים בחליטה פדאיתא בסי' תנ"ד הנה המג"א הקשה דלמה לא פירשו דדיעבד מותר פדאיתא ביו"ד סי' ע"ג גבי חליטת הפכד דמותר בדיעבד ולפי שהמג"א לא מצא מפנרש פן בפוסקים לא מלאו לבו להקל והרב המחבר [חשק שלמה] פתב דשאני גבי פכד דאחר בישולו ליפא אלא חשש איסור דרבנן דדם שבישולו לרוב הפוסקים הוא איסור דרבנן אבל חליטה בעיסה הוא חשש איסור תורה ולכן לא היקלו בדיעבד ומצא שכתב פן במשאת בנימן סי' כ"ה וגם הפרי מגדים פתב פן ברמז ושוב פתב שפנראה לו להקל אף לכתחלה באיסור משהו דרבנן על ידי חליטה ולא נמצא בפירוש בפוסקים ראשונים שאסרו חליטה פי אם בחשש איסור דאורייתא אבל לא בדיעבד אף שלכאורה

יש ראיה להיפך מדאסרו חליטה בכבוד לכתחלה אף שהיא איסור דרבנן והכי נמי נימא דיש לאסור בקטניות על ידי חליטה לכתחלה והאריף קצת ותנן דרבנן דיש לחלק דלגבי פסח הוי היתר גמור שאין לו שום איסור בזה הזמן בשום אופן אבל בכבוד ובשר אם פירש הוי איסור אף בזה הזמן גם כן לכן לכתחלה אסור דהוי כמבטל איסור לכתחלה עי"ש וכבר כתבתי למעלה [בד"ה וכיוצא לזה] בשם מרן החבי"ף דאף שאין אנו סומכין על החליטה לגבי דגן אבל באורז שהוא רק חומרא יתירה משום סיג לאיסור פרת סמכינו וכל מאי דאפשר לבחור הרע במיעוטו עבדינו: (ב) בהיות פי היקר הנה בעולם ואחינו בני ישראל מדונפאים בעניות וחצי רעב נשתלחו ואין מצוי בנקל חטים וקמח לעניי ישראל כדי סיפוקים לפסח וחסך אחד המציא לעשות מצות מקמח של חטי תוגרמ"ה [הנקרא טירקשע ווייץ] לאכול אותו חוץ משתי הלילות ראשונה ושניה ולהזהיר שלא ללוש במים חמין כמו שרגילין בכל השנה משום גזרת קטניות דלא לייתי למיחלף ללוש קמח מדגן גמור אלא ילושו במים קרים ויאפו בכל דקדוקי מצות ונראה דלא אזלינן בתר שמה שקורין אותם חטי תוגרמ"ה דהני לאו חטי ומינייהו נינהו פלל ונסמך על קבלת רבותינו מוהר"ם מלובלין וחק יעקב ואליהו רבה ופרי מגדים ריש סי' תנ"ג שהוא מין קטניות ואם נפל לתבשיל בפסח סגי ברובא ואם גדרו אבותינו ואסרו קטניות במין דלא מיחלף בתואר וצורת מין דגן כל שפן שיש להחמיר בקמח ועיסה הנעשה מטירקשע ווייץ שאין שום היכר והפרש בינו לבין עיסת מיני דגן לכן אם נתיר לעשות מקמח הנ"ל מצות יעשה על כל פנים ככל הלכות מצה ללוש במים שלנו ומים קרים ובלי מלח ובמקום הראוי לאפיה וגם ליזהר שלא יתערב בהם מעט קמח או עיסה של חטים ח"ו לכן יהיו נזהרים בעת הטחינה שיהיה הרחיים מגוקה מקמח שנטחן בו לפסח וטוב שיטחנו קודם החטים וגם בשעת לישה ואפיה יהיו הכלים והשולחן נקי מכל ליקלוקי עיסה של מצה וטוב לעשות גדר שלא יבואו לטעות לעשות מהם מצה של מצנה לצאת ידי חובה והוא שלא לעשותם אלא עבים שקורים רי"ב מצות ולא ריקים ואם כן לא יתחלפו במצות מצנה כי הם ריקים כן דעתי נוטה ויציע הדבר לפני רבני הגליל אם הם מסכימים גם אני מסכים אלה דברי הרב חתם סופר בסי' קכ"א: והנה בקונטרסי על השולחן ערוך בסי' תמ"ד כתבתי דממה שכתב הרב פרי מגדים שם באשל אברהם סק"ב דמותר לאכול בערב פסח מצה ממיני קטניות טטרקע משמע שפובר דבפסח עצמו אסור רק שבערב פסח משמע ליה דלא גזרו וכתבתי שם דהרב חיי אדם בכלל קכ"ו אות א' כתב על מיני קטניות דמותר לטחון ולאפות פעין מצות ולאכול והיינו נדאי שבפסח עצמו מתיר לאכול ומה שכתב פעין מצות אולי פונתו להצריך שינוי בין שאר מצות כדי שלא יבואו לטעות לצאת בהם ידי חובת מצנה בשתי הלילות וכדברי הרב חתם סופר הנ"ל ועתה ראיתי בשאלת ותשובת יד יוסף תוך סי' כ"ה [בד"ה ומה] שהבין מדברי הרב פרי מגדים מדלא כתב אבל בפסח אסור לאכול מצה ממיני קטניות בהכרח שפובר דגם בפסח מותר דכל גזרת הקטניות היתה שלא לבטלם בפסח עצמו מטעמים שכתב הסמ"ק והמרדכי הובאו בב"י וט"ז סי' תנ"ג וכל הטעמים לא שייכי בעשיית מצות קודם פסח ועיקר חידוש הפרי מגדים הוא דאף דאסור לאכול מצה בערב פסח מפל מקום מצה ממיני קטניות מותר לאכול בערב פסח וכשאפה מצות מקטניות בערב פסח מותר לאוכלם גם בפסח פיון דאישתרי אישתרי אבל אם היו קטניות כשנכנס פסח וחל עליהם

שם גזרת קטניות שאסרו הגאונים אסור לאפותם ולאונכלם בפסח וכעין זה כתב הרב בית דוד סי' רמ"ו לענין אכילת מצה מבושלת בערב פסח דאף להאוסרים מותר פשוט בשלו קודם ערב פסח דלא קל עלה שם איסור ואין בזה משום אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין וכו' דעשיית מצות לאפותם קודם פסח לא אסרו כלל דגזרתם לא היה רק על בישול ממיני קטניות בפסח עצמו ושוב הביא דברי החיי אדם הנ"ל והבין מדבריו דמתיר לאפות בפסח עצמו וחלק עליו דאין להתיר אלא פשוטאפו קודם פסח ושיקריו שיקחו על שתי לילות קמח מחטין לצאת ידי חובת מצה והמצות מקמח קאקריזע יאפו קודם פסח אלו תנרף דב"ק ולי ההדיוט מה שהבין בדעת הפרי מגדים אינו מוכרח דיש לומר שבדקדוק פתב בערב פסח לאפוקי בפסח דאסור ולא הוצרך לפרש דמסתמא יש להבין דבפסח אסור קטניות מפח המנהג ומה שפתב על דברי הרב חיי אדם הנה לדעתי הענייה נראה דסברת הרב חיי אדם הוא דלפי הטעמים שצאמרו בענין זה יש לומר דלא אסרו אלא לעשות תבשיל ולא אסרו לאפות מצות מהם דלהטעם שהוא משום שמצויים חטים בהם והיינו שהחמירו שלא לסמוך על מה שיבדקו אותם ויבררום מחשש חטים ושעורים יש לומר דדוקא בבישול הוא דאסור דאם באמת יש איזה חטה ודאי דמחמיץ על ידי חימום הבישול כמו שאי אפשר להתיר מיני דגן לבשלם משום טעם זה שעל ידי הבישול ודאי דיתחמצו אבל פשלישין ואופין מקטניות שריכמו בחטין עצמן וכן להטעם שהוא משום שפינון שעושים מהם דייסא כמו בחטים אתי למיחלף ואי שרית להו לבשל קטניות יבואו לבשל גם מיני דגן פינו דדמו אהדדי ואי גמי פינו דדמו לדגן דהאי מידגן והאי מידגן אי שרית לבשולי בהו אתו לבשולי פלהו מיני דמדגן ואסור שמתחמצים על ידי בישול אם כן בלא בישול אלא בלישה ואפיה יש לומר דשרי קדשרי בתמשת מיני דגן ולפי זה אין מקום לחלק בין אם נעשו המצות בפסח לאם נעשו קודם פסח דלפי שדומים לתמשה מיני דגן אין סברא לאסור בהם מה שמותר במיני דגן דהיינו לישה ואפיה ודיו לבא מן הדין וכו' ואם נאמר בדעת הרב פרי מגדים כמו שהבין הרב יד יוסף דמדלא אמר בפירושו דבפסח אסור מוכח שסובר דמותר יש לומר דבין אם נעשו המצות הללו קודם הפסח ובין אם נעשו בפסח שרו אלא שצריך לזהר בעשיית המצות אלו כשאר המצות ללוש במים קרים וכו' כמו שכתב בתם סופר וגם נכון לעשות בהם סימן שתהיו משונות משאר מצות שלא יטעו לצאת בהם ידי חובת מצה כדברי הרב חתם סופר ולא לסמוך על ההכרזה כמו שכתב הרב יד יוסף דאיפא דלא שמע בהכרזה או שמע ושכח ויבא לידי מכשול בישול מצות עשה וברכה לבטלה ח"ו ועיין במה שאכתוב באות שאחר זה להתיר תערובת חטים בקאגירוזס דנראה דהמתירים פשיטא להו דבלא שום תערובת אין שום חשש כלל ומדברי הרב שואל ומשיב שהבאתי באות א' נראה דלא שאני ליה בין בישול הקטניות לאפנית מצות מהם וגם לא שאני ליה בין קודם פסח ללאחר הפסח: ג) אהד עירב קאגירוזס [היינו חטי תוגרמ"ה] בחטים וטחן הפל לפסח ומכר ורב אהד התיר פי קרוב שבקמח יש ששים ורב אהד חוכך להחמיר על פי דברי מגן אברהם וחתם סופר שהבאתי באות הקודמת והשיב על זה הרב בית שלמה בסי' פ"ד דאין שום צד איסור ודברי המג"א וחתם סופר תמוהים וכו' ובגדון זה דמעט הוא רק ק"ג אין שום חשש חימוץ כל שכן בגדון זה שנתערב קודם הטחינה וטחן הפל ביחד ועשה מהן מצות לכל הדעות בכי האי גוונא יש

ביקלה וגם מדברי כל הפוסקים סי' תנ"ג שכתבו דבשאר מינים אם הרוב חטים יוצא ידי חובתו בפסח שמעינו דלא חיישינו לחימוץ ומשמע מדברי כל הפוסקים דאין צריף כדי לצאת ידי חובת מצה לאכול כל כך עד שיהיה פזית מחטין עצמן אלא פשהרוב הוא חטין מצטרף הפל ומה שכתב הרב מגן אברהם בסי' תנ"ה ס"ק י"ז דצריף שיהיה פזית מצה חוץ מהתבלין היינו דוקא בתבלין וכו' ובח"מ ריש סי' רכ"ט מבואר דבזמנא הנה נמצא רובע קטניות בסאה חטים ולא אישתמיט בש"ס ופוסקים דצריף לאכול מצה יותר מפזית כדי שיהיה פזית מחטים לבד ומוכח דגם חשש חימוץ ליפא ושם בסי' פ"ה כתב דהרב האוסר השיב דיש לחלק דרב בדיעבד שפבר לש ואין לו מצה אחרת הוא דיש להתיר ודחה דבריו דאם יש חשש חימוץ אין מקום לחלק בין דיעבד ללכתחלה וכתב דעל כל פנים הלוקחין יכולים לחזור בהם כיון דהאידידא אין דרוך בכך: ובשו"ת בגן ציון החדשות בסי' ו' נשאל שנתערב קמח מטורקשיע ווייצין בקמח חטים ואפו מצות הרבה ואם יאסרו המצות פדברי הרב חתם סופר סי' ככ"א שמיין זה מפסיק בתנור ויבא לידי חימוץ יהיה הפסד מרובה מאוד וגם כפר נמכרו לכפרים רבים והשיב דברי החת"ס אינם מבותרים במה שמדמה לדברי המג"א בסי' ת"ס דהתם במיני זרעונים אפילו אם הם פתושים הם דבר קשה ואינו ממין קמח ואינו נאפה בשונה עם עיסה מקמח ויבא לידי חמץ אבל אם טחנם עד שנעשו קמח ממלש ונתערב בקמח חטים כל כך עד שאינו ניכר בודאי נאפה בשונה עם הקמח חטים וראיה מדתנן ונפסק בש"ע סי' תנ"ג העושה עיסה מחטים ואורז אם יש בה טעם יוצא ידי חובתו בפסח ואין לומר דאורז שאני דגריר אחר חטים וכו' דזהו דוקא לענין הטעם שלו וכו' ואפילו נאמר דמזיירי מתניתין בדיעבד שפבר עשה מחטים ואורז אבל לכתחלה אסור נקוט מיהא דבדיעבד שרי ולכן המצות שנגאפו כפר מותרות אבל הקמח שלא נאפה עדין אף דלדידי גם בזה אין חשש לא מלאני לבי לחלוק על הגאון חת"ס מסבא ומסתמא אין בזה הפסד מרובה כל כך לכן אסור לאפות מהם מצה ולענין לצאת בהם ידי א במצות שפבר נאפו יש לטעום אם לא נרגש טעם אחר משאר מצות שנגאפו מקמח דג לבד יוצא בהם ואם נרגש טעם משונה לא נקרא יש לו טעם דג ואין יוצא בו אלו תנרף דב"ק וגם מדברי הרב שואל ומשיב מהדורא תנגינא ח"ד סי' ככ"ח שהבאתי באות א' נראה בעליל דאין דעתו להתיר לכתחלה אלא פשלא יהיה מעורב בו מקמח אחר כיעי"ש: ד) לענין חרדל שנוהגים האשפנזים על פי הרמ"א בסי' תס"ד שלא לאוכלו בפסח כתב הרב חק יעקב שם בשם מוהרי"ל דין שמשימים בתוכו חרדל בעודו תירוש למונעו מתסיסתו ולעמוד במתיקתו [וקורין אותו סאמאטוק] אין לשותו בפסח כיון דלטעמא עביד לעמוד במתיקתו עי"ש ומזה תמהתי על אשר שמעתי באומרים שהאשפנזים שבעיירות הללו שותין יין זה בפסח אף שאין אוכלים חרדל כמו שאר מיני קטניות אף גם אחר מהם אמר לי פי הג' מוהר"י תומארכין נר"ו התיר בפשיטות לשותו בפסח ולא ידעתי מאין בא להם היתר זה שוב ראיתי בש"ע הרב החסיד מוהרש"ז שכתב לענין חרדל בזה הלשון ואפילו אם קודם פסח כתשו וטחנו ועירבו עם יין אף על פי כן אין אוכלין אותו בפסח דכיון שהוא עיקר וניכר ונראה אין זה נקרא תערובת שמתירין אותו אף בפסח ועוד דלא הקלו אלא בתערובת הנעשה מאיליו אבל המערב בידיים כדי לאכול התערובת בפסח אין מתירין לו לאוכלו עכ"ל משמע דלאכול החרדל עצמו עם תערובת היין הוא דאסור אבל מה שנוהגים עתה

בסאמאטוק הַנ"ל דְהַסְרָדֵל נִשְׁאַר בְּתַחֲתִית הַפְּלִי וְהֵינּוּ צָף צָלוּל וּבְרוּר מְבִלֵי שׁוּם תַּעֲרוֹבֶת פְּלִל פְּחֵמֵר טֵב דִּי־תִיב עַל דְּוִרְדִּיָּא נִרְאָה דְבְכִי הַאי גְוֹנָא אִין לְאַסּוֹר וְאִף שְׂאִין פֶּן מִשְׁמַעוֹת דְּבְרֵי מוֹהֲרֵי"ל הַנ"ל מְפֹל מְקוּם יֵשׁ לְסַמּוֹךְ עַל מִשְׁמַעוֹת דְּבְרֵי הַג' מוֹהֲרֵש"ז הַנ"ל וְאַנְחֵנוּ הַסְפְּרָדִים מְנַהֲגִינוּ לְאַכּוֹל חֲרָדֵל וּכְמוֹ שֶׁפֶתַח הָרֵב שְׁלַחַן גְּבוּהַ סִי' תַס"ד וְאִם זְכָרוֹנֵי אִינוּ מְכֻזִּיב נְהִירְנָא פֶּד הַוִּינָא טְלִיא הֵינּוּ אוֹכְלִים בְּעִיר קִדְשָׁנוּ יְרוּשָׁת'וֹ חֲרָדֵל מְתַקֵּן עִם חוּמְזִי לְגַרֵר תַּאֲנוֹת הַמַּאֲכָל: עֵתָה הַשְּׂגִיתִי סִפְרֵי שְׂאִילַת שְׁלוֹם מִהַדוּרָא תַנְיִינָא וְרֵאִיתִי בְּסִימֵן י"ד שֶׁהֵבִיא חֲנוּמֶרֶת מוֹהֲרֵי"ל בְּיַיִן שֶׁהוּשֵׁם בּוֹ חֲרָדֵל לְמַנְעוֹ מִתְּסִיסָתוֹ שְׂאִין לְשִׁתוֹתוֹ בְּפֶסַח אִף דְקִטְנִיּוֹת אִין אוֹסְרִין תַּעֲרוֹבְתָן וּבְטִלִין בְּרוּב וּמָה שֶׁפֶתַח הָרֵב חֵק יַעֲקֹב בְּטַעְמוֹ מִשׁוּם דְּזֶה לֹא מִיקְרֵי תַּעֲרוֹבֶת פִּינּוֹן דְּלִטְעָמָא עֵבִיד לֹא בְטִיל וְגַם פִּינּוֹן שְׁעִירְבוּ לְכַתְחֵלָה וְאֶפְשָׁר לְשִׁתוֹתָן אַחַר הַפֶּסַח לֹא שְׁרִינּוּ לְשִׁתוֹתוֹ בְּפֶסַח וְכַתְּבֵי שְׁדְּבְרֵי מֶרְפָּסֵן אִיגְרֵי לְדוֹן בְּזֶה דִּין מַעֲמִיד אוֹ עֵבִיד לְטַעְמָא וְכִי הַסְרָדֵל מַעֲמִיד אֶת הֵינּוּ אוֹ נוֹתֵן טַעַם הֵלֵא פְּכָר עֲמֵד טַעְמוֹ וְרִיחֹו בּוֹ מְהִיוּצָר כֹּל וְהַסְרָדֵל אִינוּ פּוֹעֵל כִּי אִם שְׂיִשְׂאָר בְּטַעְמוֹ וּבְמִתִּיקָתוֹ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְחִימוּץ עַל יְדֵי הַתְּסִיסָה כְּדַרְכּוֹ וְאִיךְ אֶפְשָׁר לִיתֵן עָלָיו שֵׁם מַעֲמִיד אוֹ עֵבִיד לְטַעְמָא וְגַם הַטַּעַם מִשׁוּם שְׁעִירְבוּ לְכַתְחֵלָה אִינוּ נִכּוֹן דְּמָה לְנוּ בְּזֶה שְׁעִירְבוּ לְכַתְחֵלָה הָרֵי אִין לְדוֹן בְּזֶה מִשׁוּם בִּיטוּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה פִּינּוֹן דְּלֹא הִיָּתָה פְּוִנְתוֹ לְבַטֵּל כִּי אִם לְמַנְעַת הַתְּסִיסָה וּבְפֶרֶט שְׁעִירְבוּ בְּזִמְנֵי הַהִיתָר וּמָה שֶׁפֶתַח דְּאֶפְשָׁר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח אִינוּ מוֹכֵן וְכִי לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׂאִין לוֹ אַחַר וְצָרִיךְ לְשִׁתוֹת מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח וְהָרֵי מוֹהֲרֵי"ל לֹא חִזְקֵל בְּדְבָר וְגַם בְּקִטְנִיּוֹת שְׁנַתְּעַרְב בְּתַבְשִׁיל שֶׁפֶתַח הַרְמ"א בְּסִימֵן תַנ"ג בְּסִתְמָא לְהַתִּיר וְכִי לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ דְּאֶפְשָׁר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח וְיִוִּתֵר נִרְאָה לִיתֵן קֶצֶת טַעַם לְחֲנוּמֶרֶת הַמוֹהֲרֵי"ל עַל פִּי מָה שֶׁפֶתַח בְּתִי בְּסִפְרֵי סִי' פ"א [לְפִי הַנִּרְאָה פְּוִנְתוֹ לְסַפְרוֹ שְׂאִילַת שְׁלוֹם מִהַדוּרָא קָמָא אֲשֶׁר אִינוּ אֶצְלִי] דְּאִף דְּמִשְׁמַע מִדְּבְרֵי הַרְמ"א דְּבְקִטְנִיּוֹת סְגִי בְּתַעֲרוֹבֶת רֹב הִיתָר פְּדַכְתֵּם חֵזַק יַעֲקֹב מְפֹל מְקוּם הֵינּוּ דוֹקָא פְּשִׁסְיִלְקוּ גּוּף הַקִּטְנִיּוֹת וְלֹא נִשְׂאָר רַק פְּלִיטָה אֲבָל בְּנַתְּעַרְב מִמֶּשׁוּ וְדֹאִי אִף דְּאִיכָּא רֹב בְּתַבְשִׁיל מְפֹל מְקוּם הַקִּטְנִיּוֹת וְדֹאִי נִיכְרָ בְּטוֹב בְּתוֹכּוֹ דְּאִינוּ מִינּוּ הוּא וְלֹא מִיִּחְשָׁב תַּעֲרוֹבֶת כֹּל וְהוּי כְּאוֹכֵל קִטְנִיּוֹת בְּעֵינֵי: וּבְזֶה נִרְאָה לִיתֵן טַעַם לְדְבְרֵי הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן שְׁבַרְמ"א סִי' תַס"ד שֶׁלֹּא לְאַכּוֹל חֲרָדֵל אִף שְׁנַתְּעַרְב קוֹדֵם פֶּסַח שֶׁהִרְגִישׁ בְּחֵק יַעֲקֹב שֵׁם דְּהַקִּטְנִיּוֹת גּוֹפִיָה בְּטִל בְּרוּב וְאִינוּ נִרְאָה מָה שֶׁפֶתַח חֵזַק יַעֲקֹב לִיִּישָׁב לְזֶה וְכו' וְלְפִי מָה שֶׁפֶתַח בְּתִי גִיחָא דְכִינּוֹן דְּגוּף הַסְרָדֵל נִתּוֹן בְּתוֹכּוֹ וְנִיכְרָ בְּיַיִן אִף דְּאִין הַסְרָדֵל עֵיקָר לֹא בְטִיל וְאִם פֶּן גַּם בְּנִדּוֹן דְּמוֹהֲרֵי"ל בְּיַיִן שֶׁהוּשֵׁם בְּתוֹכּוֹ חֲרָדֵל לְמַנְעַת הַתְּסִיסָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּמִיגְרֵי בְּגִרְעִינִין שֶׁל יֵין [נִרְאָה דַּצ"ל שֶׁל חֲרָדֵל] וְכִינּוֹן דְּהַסְרָדֵל נִשְׂאָר בְּתוֹךְ הֵינּוּ חִיִּישִׁינּוּ כְּשֶׁפֶא לְשִׁתוֹתוֹ בְּפֶסַח שֶׁלֹּא יִתְעַרְב גְּרַעִין שֶׁל חֲרָדֵל בְּיַיִן וְיִבְלַעְנוּ וְכִינּוֹן שְׁנִיכְרָ בְּיַיִן לֹא הוּי תַּעֲרוֹבֶת וְהוּי כְּאוֹכֵל קִטְנִיּוֹת עֲצָמוּ וּבְכָל זֹאת חוּמְרָא יִתְרִיהַּ הִיא לְהַחְמִיר כֹּל כֶּף בְּגִזְרַת קִטְנִיּוֹת דְּגוּף הָאִיסוּר חוּמְרָא בְּעֵלְמָא הִיא וּמִטַּעַם זֶה נִרְאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ הַט"ז וּמַג"א דְּבְרֵי מוֹהֲרֵי"ל הֵלְלוּ מִשׁוּם דְּאִין נִרְאָה לָהֶם לְחוּשׁ לְחוּמְרָא זֹו אֵלֶּה תַנְרַף דַּב"ק וְאִם הָרֵב הִיָּה רוּאָה דְּבְרֵי הָרֵב מוֹהֲרֵש"ז שֶׁהֵבִיאוּ אֲנִי הַדֵּל הִיָּה שְׁמַח לְקִרְאָתָם שְׁמַתְבָּאֵר מַדְב"ק שֶׁכֹּל עֵיקָר חוּמְרָא זֹו אִינְהָ אֵלֹא שֶׁלֹּא לְשִׁתוֹת הֵינּוּ עִם הַתַּעֲרוֹבֶת חֲרָדֵל שְׁבַתוֹכּוֹ אֲבָל לְשִׁתוֹת הֵינּוּ לְבַדּוֹ לֹא אִסַּר וְאֶפְשָׁר דְּאִף אִם הַסְרָדֵל הוּא גְרַעִינִין אִינוּ אוֹסֵר לְשִׁתוֹת הֵינּוּ מִחֲשָׁשׁ שְׂמָא יְבַלַּע גְרַעִין שֶׁל חֲרָדֵל שֶׁהוּא חֲשָׁשׁ רְחוּק וְחוּמְרָא יִתְרִיהַּ בְּפֶרֶט שְׂאִין טַעַם לְאַסּוֹר שְׁתִּיָּתוֹ

מפני זה ניש להתיר שתיתו על ידי סינון על כל פנים דשוב אין לחוש לשמא יבלע גרעין של חרדל ולכן נראה עיקר כדמשמע מדברי הרב בש"ע ש"ל ש"ל אסר מוהרי"ל אלא לשתות היין בתערובתו [שוב ראיתי דבריו שפסי"ט"ו אשר אביא להלן איה"ש]: ונשאר הגאון שאילת שלום שם ביי"ש של פסח שהושם בתוכו קראה"מ קימע"ל אם מותר לשתותו בפסח והרב השואל פתב דהטעמים שפתב הרב חק יעקב לחומרת מוהרי"ל שייכי נמי בזה אלא דכיון דמילתא דעביד לטעמא דלא בטיל אינו אלא מדרבנן אם כן בקטניות דאינו אלא חומרא בעלמא ובגני ספרד אוכלים אותו בכי האי גוונא לא גזרו רבנן וכעין שפתב הט"ז בסי"ס"ד בשם הרש"ל לענין חתיכה נעשית גבלה והרב המחבר השיבו דבגדון זה שפיר יש לדון משום עביד לטעמא דהקראה"מ קימע"ל נדאי נותן טעם לשבח בהיי"ש ומה שפתב דמילתא דעביד לטעמא אינו אלא מדרבנן לא כן הוא ושיטת הר"ן דבעביד לטעמא אף מן התורה לא בטיל וכו' אבל באמת אף לשיטת הר"ן אין לחוש לזה אף דנרגש הטעם דכיון דנקיטינן בקטניות אף ברנבא בעלמא בטל ודעת החק יעקב נראה דאף ממשו בטל ברנבא ואף למה שפתבתי דמשו אינו בטל מכל מקום פליטתו נדאי בטיל ברנבא ואף דאז נדאי נרגש טעמו בכל זאת אינו אוסר ולא גרע מילתא דעביד לטעמא ביותר מששים ממילתא דלא עביד לטעמא ברוב בעלמא ואין להחמיר ובפרט קאר"ם קימע"ל דאינו בכלל גזרת קטניות וחומרת הט"ז היא חומרא בלא טעם וכבר פתב החק יעקב עליו דאין להחמיר יותר והבו דלא להוסיף עלה דגזרת קטניות ודבריו נאמנו מאד לכן אין מקום להחמיר כלל ומותר לשתותו בפסח בלי פקפוק ומה שהרגיש במה שהחמיר מוהרי"ל ביון שהוא מי פירות עיין בסי"טס"ב דאי אפשר בלא טיפת מים שנופל בעת הבציר ובמג"א שם סק"ו ואתי שפיר דטעם ההיתר הוא משום דכשתוסס היין משתנה הטיפת מים מה שאין כן כשנתנו בו חרדל שלא תסס הוי כמי פירות עם מים דממהר להחמיץ: ובסימן ט"ו הביא מה שהשיב הרב השואל על תשובתו שפסי"י"ד וארשום תורף דבריו ומה שהשיבו הרב המחבר.

א) במה שתמה מה ענין מעמיד וכו' בחרדל העיר מדברי הראב"ן דמחשיב מעמיד לשמרים שהעמידו בהם מי דבש משום דפעולתם ניקרת במי דבש אם כן גם ביון שהושם בו חרדל כששותו היין מרגישים מתיקתו הרי ניקר פעולתו ביון והשיבו לא דמי פעולתו לנדא דבמי דבש נדאי ניקר פעולת השמרים במי דבש שהחמיצו אותו והעמידו על טעמו הנכון אבל חרדל ביון לא שייך לומר דניקר פעולת החרדל ביון שהחרדל לא עשה שום פעולה בו כי אם שמנעו מלהיות תוסס פדרפו ונשאר ממילא בטעמו ומתיקתו וכמה יינות ישארו בלי תוססה בזמן הקור בלא שום פעולה ולכן לא שייך לדון על החרדל מעמיד ועביד לטעמא: ב) ובמה שתמה דלא שייך בזה משום בישול איסור וכו' השיגו דהא תינח לשיטת המג"א שמתיר לתת חלב חטה ביון משום דאין פונתו אלא לתמן היין אמנם החק יעקב הסכים לדברי הצמח צדק שאוסר ואם כן שפיר פתב טעמו להחמיר והשיבו דהמעין בצמח צדק נראה דלא החמיר בחלב חטה לערבו לכתחלה אלא משום שמא יבוא לשתותו בפסח וגם שמא ישאר חלב חטה בעין ויתן טעם משהו בפסח וכל זה לא שייך בגדון דידן וגם החק יעקב בספרו מנחת יעקב נראה עיקר טעמו לאסור בגדון הצמח צדק משום דמחשבו לחזותא דלא בטיל [והשיב על המנחת יעקב בזה] ועל כל פנים בגדון דידן לא שייך כל זה ואף למה שפתב הט"ז ביו"ד סי' קל"ז דהיכא דאפשר

בַּעֲנֵן אַחַר אֲסוּר אַף בְּאֵין פְּנִינָתוֹ לְבַטֵּל וְגַם לְמַה שֶּׁפָּתַח בְּהַגְהָה בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה יו"ד סי' כ"ו לְחַלֵּק בְּזֶה דְלַעֲרַב בְּיַדִּים אֲסוּר אַף בְּאֵין פְּנִינָתוֹ לְבַטֵּל גְּרָאָה דְלֹא שְׂיִיף לְחַלֵּק בְּזֶה כִּי אִם לְעַנְן אִם מוֹתֵר לְעַרְב לְכַתְחֻלָּה אֲבָל אִם כָּבֵר עֵינְרָבוּ בְּאִנְפֵן שְׁנַתְבַּטֵּל שְׂפִיר וְאֵין שׁוּם חֲשׁוּשׁ אֲסוּר בְּתַעְרוּבוֹת אֲלֵא מִשׁוּם הָא דְאֵין מְבַטְלִין אֲסוּר לְכַתְחֻלָּה וְדַאי לֹא שְׂיִיף לְאַסוּר בְּלֹא הֵיךְ פְּנִינָתוֹ לְבַטֵּלוֹ פִּינּוֹן דְּגַם בְּבִיטוּל אֲסוּר מִמֶּשׁ בְּמַזִּיד אֵינוֹ אֲסוּר אֲלֵא לְמַבְטְלוֹ אוֹ לְמִי שְׁנַתְבַּטֵּל בְּשִׁבְלֵוֹ מִשׁוּם קִנְס וְכִינּוֹן דֵּהוּא מִשׁוּם קִנְס לֹא שְׂיִיף לְקוֹנְסוֹ כִּי אִם בְּהֵיךְ פְּנִינָתוֹ לְבַטֵּלוֹ בְּמַזִּיד אֲבָל אִם לֹא הֵיךְ פְּנִינָתוֹ לְבַטֵּלוֹ אַף שְׁעָרְבוּ בְּיַדִּים וְהֵיךְ אֲפָשֵׁר בַּעֲנֵן אַחַר וְדַאי אֵין לְקִנְסוֹ וְלֹא גֵרַע מִשׁוּגַג דְלֹא קִנְסוֹ בְּזֶה בְּפִרְט בְּנִדּוֹן דְּמוֹהֵרִי"ל שְׁעָרְבוּ בְּזִמְן הֵיטֵר וְלֹא הֵיךְ פְּנִינָתוֹ שְׂיִשְׁתֵּה מִמֶּנּוּ בְּפִסַּח וְדַאי אֵין שְׂיִיף לְאַסוּר בְּדִיעֵבַד לְשִׁתוּתוֹ בְּפִסַּח בְּפִרְט בְּקִטְנִיּוֹת דְּחֻמְרָא בְּעֵלְמָא הוּא אֵלוֹ תוֹרָף דְּכָרְיוֹ בְּזֶה וְעֵינּוֹן בְּמַה שְׂרַשְׁמֵתִי אֲנִי הַדֵּל בְּכָלְלִיָּה דְרַב ט"ז הַנ"ל בְּשִׁדְי חֲמֵד ח"א בְּחַלֵּק הַפְּלִילִים בְּמַעֲרַכַת הָאֲל"ף אוֹת י"ג דִּישׁ מִיִּמִּינִים וּמִשְׂמָאלִים בְּכָלְלִי זֶה וְהַבְּאֵתִי שְׂפָתָבוּ רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְלֹא אָמַר הֵרַב טוֹרֵי זֶה אֲלֵא כְּשֶׁאֲפָשֵׁר בְּקַל בְּאִנְפֵן הֵיטֵר לְגַמְרֵי אֲבָל הֵיכָא דְאֵיכָא טְרַחַה גְדוּלָּה לִית לָן בַּהּ וְגַם עַל הַפְּלִילִי שֶׁל הֵרַב מוֹהֵרֵשׁ"ל שְׁבַנּוֹדַע בִּיהוּדָה הַנ"ל הַבְּאֵתִי שֶׁם בְּאוֹת י"ב קֶצֶת בַּעֲנֵן זֶה וְצִינֵינֵתִי לְעֵינּוֹן בְּנַחֲלַת צְבִי שְׁבַפְתַּחֲחֵי תְּשׁוּבָה ס' פ"ד סְעִיף י"ג וְשֶׁם אִתָּהּ מוֹצֵא שְׁהֶאֱרִיף הֵרַב לְחַלֵּק עֲלֵיו וְהוֹכִיחַ מִכְּמַה מְחַבְּרִים וְשְׂאֵין סוֹבְרִים לְחַלֵּק בְּזֶה עִי"ש וּבְקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשִּׁדְי בְּחַלֵּק הַפְּלִילִים בְּמַעֲרַכַת הָאֲל"ף אוֹת קל"ה סק"ד [ד"ה בְּמֵאִי:] ג) עַל מַה שֶּׁפָּתַח בְּטַעַם חֻמְרַת מוֹהֵרִי"ל שְׂמָא יִבְלַע גְּרַעֲיִן שֶׁל חֲרָדֵל הַשִּׁיגוֹ דִּהֵיךְ אֲפָשֵׁר לְסַנְגוֹ וְהֵרַב הַמְּחַבֵּר הַשִּׁיב דְלֹא יִתְכַן בְּזֶה סִינּוֹן שְׂאֵם יִסְנּוֹן קוֹדֵם הַפִּסַּח כֹּל הֵינּוֹן הַצְּרִיף לְפִסַּח יוֹפַג טַעְמוֹ וְרִיחּוֹ פִּידוּעַ וְאִם נִתִּיר לוֹ לְסַנְגוֹ בְּפִסַּח בְּעַת הַצְּרִיף לְשִׁתוּת יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא יִבֵּא לְשִׁתוּתוֹ בְּלֹא סִינּוֹן אֲבָל בְּאַמַּת כָּבֵר כְּתַבְתִּי שֶׁם כִּי גַם טַעַם זֶה אֵינוֹ לְשִׁבַּח וְאֵין לְהַחְמִיר חֻמְרוֹת כְּאֵלוֹ בְּחֻמְרַת קִטְנִיּוֹת עכ"ל וְהַאֲמַת אֲתוֹ דְאֵין טַעַם לְהַחְמִיר וְלְחוּשׁ כֹּל כֹּף שְׂמָא יִבֵּא לְשִׁתוּתוֹ בְּלֹא סִינּוֹן וְגַם אִם יִרְצֶה לְסַנְגוֹ קוֹדֵם הַפִּסַּח וּלְהַחְזִירוֹ לְחִבּוּת אַחַר הַסִּינּוֹן כְּאֲשֶׁר הֵיךְ בְּתַחֲלָה גְּרָאָה דְעַל שְׁעָה קֵלָה שְׁעַת הַסִּינּוֹן לֹא יִפִּיג טַעְמוֹ וְרִיחּוֹ לֹא יוֹמַר כְּאֲשֶׁר עֵינֵינוּ הֵרֵאוֹת שְׁעוֹשִׂים כֹּן כֹּל בְּעֵלֵי הַמְּרַתְפִּים לְסַנְגוֹ אֵת יִינּוֹתֵיהֶם סְמוּף לְפִסַּח כְּדִי לְהוֹצִיא אֵת הַשְּׂמֵרִים שְׁבַהֲיֵין הַמְּקַלְקֵלִים אֵת הֵינּוֹן אִם יִשְׁאַרוּ בְּתוֹכוֹ כְּשֶׁהָאוֹר מִתְחַלֵּף לְהִיּוֹת חֵם וְלָכֵן מְסַנְגִים אוֹתוֹ בְּחֻדָּשׁ מֵאֲרֵט אוֹ סְמוּף לוֹ לְפִי שְׂיִנּוֹי הָאוֹר וְאֵין חוֹשְׁשִׁים כֹּלְלִי שְׂמָא יוֹפַג טַעַם וְרִיחַ הֵינּוֹן כִּי בְּאַמַּת בְּשְׁעָה קֵלָה אֵינוֹ מִפִּיג הַטַּעַם וְהֵרֵי חוֹזְרִין וְנוֹתְנִים הֵינּוֹת לְהַחְבִּיּוֹת כְּאֲשֶׁר הֵיךְ בְּתַחֲלָה: ד) וְעַל מַה שֶּׁפָּתַח דְלִשְׁיַת הַר"ן מִיַּדִּי דִּהֵנִי לְטַעְמָא הוּא מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא שְׁבַנּוֹדַע דִּידוֹן לֹא גֵרַע מִתַּעְרוּבַת בְּרוּב דְּנִדְאֵי נוֹתֵן טַעַם וּבְטִיל כְּתַב הֵרַב הַשּׁוֹאֵל לְפַלְפֵּל עַל זֶה מִש"ס דְּחֻלִּין ד' ו' שְׂאֵנִי שְׂאוֹר וְתַבְלִין דְּלְטַעְמָא עֲבִידִי וְכו' וְהֵרַב הַמְּחַבֵּר פִּלְפֵּל עַל דְּכָרְיוֹ וְסִיִּים דִּהֵינּוֹן שְׁבַנּוֹדַע דִּידוֹן דְּבַלְתִּי הַקְּרֵא"ם קִימַע"ל גַּם כֹּן יֵשׁ לוֹ טַעַם לְשִׁבַּח וְאֵין פּוֹעֵל כִּי אִם לְהִיּוֹת טַעְמוֹ מְשׁוּבָח יוֹתֵר לֹא מִיִּחְשָׁב עֵיקַר וּבְעֵינּוֹן וְאֵין לְדוֹן אֲלֵא מִשׁוּם טַעְמוֹ וְטַעְמוֹ אֵינוֹ אוֹסֵר כֹּלְלִי: ה) בְּמַה שֶּׁפָּתַח לִיִּישׁב הַעֲרַת הֵרַב הַשּׁוֹאֵל בְּמַה שְׁהַחְמִיר מוֹהֵרִי"ל בְּיֵין שְׁהוּא מִי פִּירוֹת וְכו' כְּתַב הֵרַב הַשּׁוֹאֵל דִּהַחֵק יַעֲקֹב אֵינוֹ מְחַלֵּק בֵּין תַּסַּס לֹא תַּסַּס אֲלֵא מִשׁוּם דְּנַחְמֵץ בְּמָקוֹם הַמֵּים וְחֵמֵץ בְּמִשְׁהוֹ וּבְחֲרָדֵל לֹא שְׂיִיף זֶה וְהַשִּׁיב דְּמַלְבַּד דְּמוֹהֵרִי"ל אֵינוֹ מְשׁוּבָח לְדַבְּרֵי הַחֵק יַעֲקֹב הֵיךְ עַל הַמּוֹהֵרִי"ל לְעוֹד דְּגַם לְדַבְּרֵי הַחֵק יַעֲקֹב נִיחָא דְאֵף

שדקדק החזק יעקב דחמץ במשהו היינו שם דמיירי לענגן ללוש בנין דהמים נשאר בפיסה במקום אחד ואין יכולים להחמיץ רק שם לכן דניק דחמץ במשהו אבל בנדון דידן דהינו מעורב בו הטיפה של מים וגם הסרדל מעורב בו יוכל לחמץ בכ"פ מעט סרדל אשר יבא למקום המים עד שיסתחמץ רובו לא פלו וא"ש: ה) במה שנתלקו הפוסקים באכילת צלי במקום שנהגו שלא לאכול אם הוא דוקא בשתי לילות או גם בשני הימים טובים ראשונים הרב דברי מנחם בסי' תע"ו כתב.

שדעת הרב ראש יוסף פדעת המתירים מדכתב דדוקא בשתי לילות של פסח אבל בשאר ימים אין איסור כלל באכילתו טלה שלם צלוי מותר ואין אצלי ספר ראש יוסף ולי ההדיוט אין מדברים אלו הכרח שסובר דמותר דלא בא אלא למעט שאר ימי הפסח חוץ מיום טוב ראשון ושני דלא נימא דכל הפסח בכלל ואין הכי נמי דבשני הימים גם הימים הם בכלל האיסור ולילות דנקט הוא לשון המשנה ולענגן דינא כתב הרב קמח סולת בד' ק' ע"ב בשם הרב זרע אמת בס' שבח פסח דהעלה להקל ואם נהגו להחמיר הוא מנהג בטעות ומבטלינו ליה עי"ש: ולענגן צלי קדר אי שרי לאכול במקום שנהגו שלא לאכול צלי וכן לענגן צלאו ואחר כך בישלו עיין בדברי רבני האחרונים בסי' עת"ו ובשו"ת בנין ציון הדדשות סי' מ"ה: ו) לענגן אכילת פירות יבשים להנזיגים שלא לאוכלם בפסח פי אם ביום טוב האחרון נשאל הרב חתם סופר בסוף סי' ע"ט באם חל להיות בשבת אם מותר לבשל אותם ביום שביעי של פסח דהא על ידי עירובי תבשילין לא הותר לבשל אותם ביום שביעי של פסח דהא על ידי עירובי תבשילין לא הותר מטעם דאי מקלעי אורחים והכא לא שייך זה דהא אסורים בו ביום דשביעי של פסח נוהגים איסור בפירות יבשים וכתב בשם רבינו עקיבא איגר להתיר מטעם הואיל נחזי לחולה שאין בו סכנה דמותר בפירות יבשים ולא הודה לו דנהי דחולה שאין בו סכנה שכיח אבל לא שכיח שאותו חולה יהיה צריך לפירות אלו ע"כ תוד"ק ולא ידעתי אמאי הוצרכו לחולה שאין בו סכנה [ונה קצת רחוק המציאות שיהיה שכיח חולה הראוי לפירות אלו המובשלין תוך התבשילין דזה על הרוב מאכל הבריאים והחולים אוכלין אותם באופן אחר לא כמו שאוכלים הבריאים] ועדיפא הנה להו למימר פיון דמגיעת אכילת פירות יבשים תלוי במנהג ואיכא אינשי דלא נהגי איסור בהו אם פן נימא הואיל ומקלעי אורחים הרגילים לאוכלם בו ביום וכיוצא לזה כתבו הפוסקים לענגן אכילת אורז להנזיגים לאוכלו ביום טוב אחרון וכשחל בשבת שרו חפמיניא לבשלו ביום שביעי של פסח על ידי עירובי תבשילין ואמור רבנן בטעמא הואיל ומקלעי אורחים דנהגי למיכלי בפסח עיין למרן חיד"א במתזיק ברכה סי' תס"ז אות ו' ולהרבנים ערוף השולחן סי' תג"ן אות ד' ברפת המים ד' ט"ל ע"ב [הובא בישרי לב ד' ט' ע"ב] דברי מנחם סי' תס"ז אות ט"ו יבא הלוי בתשובה סי' ג' באופן דדעת רובא דרובא להתיר ובדברי מנחם כתב דמתבאר מתשו' הרדב"ז הדדשות ח"ב סי' תרס"ט שסובר פהמתירים וציון פאת ים ד' ג' ע"ב מפלגן של דברים נראה דהוא הדין לגבי פירות יבשים ושמא מה שהוצרך רבינו עקיבא לחולה שאין בו סכנה היינו משום דבמקומו היו פלם נוהגים שלא לאכול פירות יבשים בפסח ולא שייך לומר הואיל ומקלעי אורחים דאתו מעלמא ונהגי היתר דזה לא שכיח פולי האי לכן אמר מר דחזי לחולה וכו' דקצירי ומריעי מישפח שכיחי והג' חתם סופר לא הודה לו מטעם הנ"ל אבל אם הוא במקום שמקצתם נוהגים היתר

כְּמוֹ בְּאַנְרֵז דְּשִׁכְיַחֵי בְּעִיר אַחַת מִקְצָתָם אוֹכְלִים בְּשׁוֹפֵי וּמִקְצָתָם צְנוּעִין מוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶם
גַּם הֵג' חֲתָם סוֹפֵר יוֹדֵה דְאָמְרִינֵן הוֹאִיל וּמִקְלָעֵי אוֹרְחִים דְּנִהְיְגִי בְּהוּ הֵיִתֵר זֶה נִרְאֶה לְפָנֵם
רִיחֵטָא: וְעַתָּה גִדְפִס סֵפֶר שֵׁם אֲרִיָּה וְרֵאִיתִי בְּחֵלֶק אֶבֶן הַעֲזָר סוֹף סִי' צִ"ה שִׁפְתָב עַל
דְּבָרֵי הָרַב חֲתָם סוֹפֵר הַגָּ"ל דִּישׁ לֹמֵר דְּחֲזִי לְקַטְנִים דְּאָף לְהַסּוֹבְרִים דְּגַם אִיסוּר דְּרַבְּנָן
לֹא סְפִינֵן לְקַטְנִים מְפֹל מְקוֹם בְּדָבָר שְׂאִינוּ אֵלָא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא מוֹתֵר לְמִסְפִּי לִיה ע"כ
וְזֶה הַטַּעַם עֲצָמוּ שְׂיִיָּה גַם בְּבִישׁוּל אֲנָרְז בְּשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח: וְלַעֲנִין אִי שְׂרִי לַעֲשׂוֹת יי"ש
לְפֶסַח מִפְּיֹרוֹת יְבֻשִׁים רְשָׁמְתִי לַעֲיֵל סִי' ד' אוֹת ו' אוֹת קֶטֶן יי"ב שו"ת נו"ב וְנִשְׁמַת אָדָם
עִי"ש: ז) מִי שְׁנוֹהֵג בְּאִינְזָה חֲנוּמְרוֹת בְּפֶסַח אִם אֶפְשָׁר לְהַקְלֵל בְּהֵם בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שָׁל
פֶּסַח עֵינֵן מֵה שְׂצִינֵן מֶרֶן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה סִי' תמ"ז אוֹת יו"ד וּבס' רוֹחַ חַיִּים שֵׁם
אוֹת ד הִבִּיא בְּשֵׁם הַחַמ"י שִׁפְתָב פְּדַעַת מֶרֶן הַפְּרִי חֲדָשׁ דְּאִין נִכּוֹן לְהַקְלֵל פִּי הִיכִי דְלֹא
לִיתוּ לְזִלְזוּלֵי בְּיָה וְכו' וְעוֹד צִינֵן סְפָרִים הַמְדַבְּרִים בְּזֶה עִי"ש וּבס' דְרָף פְּקוּדֵי הַנִּדְ"מ
בְּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יי"ב בְּחֵלֶק הַדִּיבּוּר אוֹת ד פֶּתַח וְז"ל כֹּל דְּבָר שְׂאָדָם עוֹשֶׂה מִצַּד חוּמְרָא
יוֹתֵר מִשׁוֹרֵת הַדִּין רָאוּי שְׂלֹא לְהַחְזִיק בְּחֲנוּמְרָא בְּיוֹם אַחֲרוֹן שָׁל פֶּסַח דְּאִם נוֹהֵג חוּמְרָא
זוּ גַם בְּיוֹם אַחֲרוֹן אִם כֵּן מַחְזִיק הַדְּבָר לְחַמְץ גְּמוּר וְלֹא נִיחָא לְמַרְיָיָהוּ דְלִמְרוּ הִכִּי ע"כ
וּמִשְׁמַע דְּבְדָבָר שְׂמַחְמִיר בּוּ מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ אִיסוּר יֵשׁ לְהַחְמִיר בּוּ גַם בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן וְכֵן
פֶּתַח הָרַב בֵּית יֶאֱנָדָה בְּסִי' מ"ז גְּבִי יי"ש גְּרוּגְרוֹת שְׂהוּצִיאוּ בְּכֻלֵּי שְׂמַדְבְּקִין אוֹתוֹ בְּעֵינְסָה
וְאַפֵּר דְּבֵאֲרֵגִי"ל נִהְגוּ בּוּ אִיסוּר כֹּל יְמֵי הַפֶּסַח וּבְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן יֵשׁ מִי שְׂמִיקֵל וְאִין נִרְאֶה
לְהַקְלֵל בְּדָבָר שְׂיֵשׁ בּוּ חֲשֵׁשׁ אִיסוּר פֶּרַת ע"כ וְתִיבַת פֶּרַת יֵתֵר וּכְנִטוּל דְּמִי [דְּהָא בְּיוֹם
שְׂמִינֵי דְּרַבְּנָן אִיִּירִינֵן] וְכּוֹנְנָתוֹ לֹמֵר דְּכִינֵן שְׂיֵשׁ בְּזֶה חֲשֵׁשׁ אִיסוּר כְּמוֹ שְׂבִיָּאָר שֵׁם אִין
לְחֵלֶק בּוּ בֵּין שְׂאָר יְמֵי הַפֶּסַח לְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן: ח) עַל הַנִּגְעָלֵיָּה שִׁפְתָב הַרְמ"א בְּסִי' תס"ז
ס"ח דְּנוֹהֲגִין שְׂלֹא לְאֹנְכְלוּ [וְהוּא מֵה שְׂאַנְחָנוּ קוֹרִים קְלָאָבוּ דִּי קוּמְרִי] וְהוּא מִשׁוּם
שְׂשׁוּרִים אוֹתוֹ בְּמִי שְׂעוֹרִים אוּ בִּימֵי סוֹבִין שְׂלֹא יִתְיַבֵּשׁ בְּדָרָף רְחוּקָה כְּמוֹ שִׁפְתָבוּ בְּדָרְכֵי
מִשָּׁה וּלְבוּשׁ וְזָכוּר לְאַבְרָהָם פֶּתַח בְּמַחְזִיק בְּרָכָה אוֹת ח' שְׂהַעֲיָדוּ שְׂבֵאֲמִשְׁטָרְדָם נִתְבָּרַר
לְהֵם שְׂמִזְלָפִין עַל הַקְלָאוּ שְׂכָר שְׂעוֹרִים וְנִרְאֶה דְּכּוֹנְנָתוֹ לֹמֵר דְּאָף דְּהַחְנוּמְרָא בְּדָבָרִים
אִלוּ שְׂהַזְפִּיר הַרְמ"א אִינְזָה אֵל לְהַאֲשִׁפְנִזִים כְּמוֹ שִׁפְתָב הָרַב זָכוּר לְאַבְרָהָם עַל דְּבָרֵי הָרַב
בְּאָר הַיֵּטֵב ס"ק ט"ו מְפֹל מְקוֹם בְּשָׁל אֲמִשְׁטָרְדָם דְּנִתְבָּרַר שְׂעוֹשִׁין כֵּן גַּם לְנוּ יֵשׁ לְאַסְוֹר
וּבְסִפְרוֹ לִב דּוֹד פֶּרַק ל' [ד"ה וְדַע] פֶּתַח כִּי הַקְלָאוּ וְהַקְנָמוֹן הַעֲיָדוּ שְׂנִתְבָּרַר בְּאֲמִשְׁטָרְדָם
כִּי בַּהִינְדִי"א מְזִלְפִין עָלָיו שְׂכָר הַשְׂעוֹרִים הַנִּקְרָא בִּיר"א עכ"ד אָף בְּקוּנְטְרִיס תּוֹדַת
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר בְּס' מוֹרָה בְּאַצְבַּע [שְׂנַדְפִס בַּעִיָּהק"ו יְרוּשָׁת"ו] בְּסִי' כ"א ד' קכ"ה ע"א
הַגִּיָּה עַל זֶה וְז"ל אַחַר זְמַן נִתְבָּרַר שְׂהַחֲשָׂא הִיא בְּקִלְאוּ לְבַד וְלֹא בְּקִנְמוֹן שְׂהוּא
הַקְנִיל"ה עכ"ל וְהִבִּיאוּ הָרַב מְשַׁנֵּת ר' אֱלִיעֶזֶר ח"ב בְּזִכְרוֹנוֹתָיו ד' כ"ח ע"ד אוֹת י"ו [וּמֵה
שִׁפְתָב שֵׁם דְּבְמַחְזִיק בְּרָכָה אֲסֵר הַקְנִיל"ה אִינוּ מְדוּקְדָק כְּמוֹ שְׂרִאָה הַרוּאָה]: וְעַל הַפֶּן
שְׂקוֹרִין מֵאַגְנָא וְכֵן הֵינֵן"ו בַּה"ר רְשָׁמְתִי בְּסִי' ב' אוֹת ג': ט) דְּבָרִים הַמְּוֹתְרִים וְאַחֲרִים
נִהְגוּ בּוּ אִיסוּר מַחְמַת שְׂהִיו סוֹבְרִים שְׂהוּא אִיסוּר וְשׁוּב נִתְבָּרַר לְהֵם שְׂהוּא מוֹתֵר אוּ שְׂהִיו
סוֹבְרִים שְׂהוּא אִיסוּר גְּדוּל וְנִתְבָּרַר לְהֵם שְׂאִין אִיסוּר כֹּל כְּף אָף שְׂיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂצָרִיָּה
הַתְּרָה כְּכָר פֶּתַח רמ"א בִּי"ד סִי' רי"ד סוֹף סְעִיָּה א' דְּנוֹהֲגִים פְּסָבֵרַת הַאֹמְרִים דְּאִין
צָרִיָּה הַתְּרָה וּלְפִי זֶה אוֹתָן הַנוֹהֲגִים לְאַכּוֹל כֹּל יְמֵי הַפֶּסַח מִצָּה שְׂמוּרָה לְפִי שְׂהִיו סוֹבְרִים
שְׂמַצָּה לְאַכּוֹל שְׂמוּרָה כֹּל יְמֵי הַפֶּסַח רְשָׁאִין לְשַׁנוֹת בְּלֹא הַתְּרָה דְּבִאֲמַת אִין מַצָּה כֹּל

רק בלילי פסח לאכילת מצנה וכן כתב מרן הפרי חדש בסי' תצ"ו במנהגי איסור והיתר סוף פלל א' וז"ל ואלו בני אדם שנוהגים לאכול מצה שמורה כל ימי הפסח לא מיקרי סיג ואינו אלא מילתא דתירתא דעבדי ואם רוצה לאכול משאינה שמורה משעת קצירה מסתברא דאפילו התרה לא בעי פלל וזה פשוט וגם בכלל תשיעי כתב בשם הרב מוהר"י הלוי סי' ל"ה דאותם שנוהגים שלא לאכול אורז בפסח אם נוהגים פן מפני שסוברים דאורז מחמיץ מתירין להם בשאלה והתרה ואם יודעים שהאורז אינו מחמיץ אלא שרצו להחמיר עליהם משום תערובת או משום גזירה דדילמא אתי לאיחלופי בדייקא אסור להתיר להם אפילו בשאלה וכו' וכתב על דבריו ולפי מה שפכתתי וכו' אין זה מכונן להלכה אלא אם נהגו פן מפני שסברו שאורז מחמיץ הוי מנהג בטעות ומודיעים להם שמתירים לאוכלו בלא התרה ואם רצו להחמיר על עצמם מתירים להם על ידי חרטה ולבנים מתירים בכל גוונא גם פן על ידי התרה עכ"ל ומדברי הרב פרי חדש בזה למד הרב חיי אדם בכלל כ"ו סעיף ז' שאם נהגו משום שחששו לשאר חטים שבא עליהם מים ונוהגים פן מחמת סיג דינו כמו שכתב שם בסעיף ב' עי"ש [ועיין לקמן בד"ה ועל הנוהגים לאכול] וסיים ולפי זה נראה לי פשוט דמה שיש נוהגים שלא לאכול צנון ושומים שאין לזה שום טעם וריח מותר להתיר להם בפשיטות דנדאי בזה לא שנייף שום סיג עכ"ל: אף הרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תס"ד אות א' כתב יש נוהגים שלא לאכול שום פסח ואיני יודע טעם לזה מפל מקום עתה אין להקל לפני עמי הארץ ובצנעא לתלמידי חכמים אין להחמיר וכתב עוד דמה שקורין ערד עפיל אמרו לי שהוא מה שאנו קורין קארטופ [קארטופלין] וכן ראיתי בספר עמק הלכה בהלכות פסח סי' קל"ד שקורין לתפוחי אדמה ערד עפיל כמזנומה שנוהגים היתר פי אין בכלל קטניות וגדולים הם ולית בהו תערובת תבואה וקאווא נוהגים היתר ועיין סי' ת"ג בזה עכ"ל והוא טעות הדפוס פי דבריו הם בסי' תנ"ג במשבצות אות א' וזה לשונו ושתיית הקאפ"ע נוהגין היתר פי עירוב לית בהו ואין דומין לדגן לאיחלופי וכמזנומה בספר חק יוסף גמגם לאסור ועיין פרי חדש הביא פסחים מ"ם ב' תוספות ד"ה רבא ועיין ט"ז תס"ג אות ג' ומפל מקום קאפ"ע לא מחלפי פלל ואין לאסור במקום שנוהגים היתר והוא הדין מה שקורין ער"ד טאפלי"ן או ער"ד עפ"ל דשרי אם לא במקום שנהגו איסור ואמנם מה שכתב דהקאפ"ע נחרף ואין ראוי לכלום זה אינו דבחמץ פי האי גוונא כמו מאל"ץ הואיל והמשקה משונבח מהם השוטה מהם חייב פרת עיין שו"ת חכם צבי סי' כ' דיי"ש נמי הקא הוא עכ"ל וגם מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תנ"ג אות ג' הביא מה שכתב הרב שבות יעקב בח"ב סי' ס' דקאהב"י אם חרכו קודם פסח יש להתיר ושהרב חק יוסף בשם הגאון חמיו אברהם ברודא הורה לאסור וכתב על דבריו ומסתברא פהרב שבות יעקב והבו דלא לוסף עלה שהקאב"י הוא אילן ונעשה משקה עכ"ל: ועל הנוהגים לאכול שמורה משעת קצירה ראיתי עתה בספר ריח חיים למרן החבי"ף בסי' תנ"ג אות ד שכתב מי שנוהג לאכול מצה שמורה בכל ימי הפסח ורוצה לשנות המנהג יש לעשות התרה פדכתב בפרק שני מהלכות פסח אבל דעת מורינו הרב מוהר"ח"א בספר מקראי קדש בד' ד' דלא בעי התרה וחלק על הרב פרי חדש בסי' תצ"ו שכתב דבעי התרה וכן ראיתי ושמעתי שהורו פן גדולים בתורה ועיין מה שכתב מורנו הרב מוהר"ח מודעי בקונטרס זכרון לראשונים שבסוף ספר בירך משה להרב מוהר"ם גאלאנטי ובספר טוב עין סי' ט' אות

ו' עכ"ל ואין אצלי ספר מקראי קודש ולא ס' טוב עין ומה שכתב בשם הרב פרי חדש במחילת פבוד קדושתו לא דק ונהפוך הוא שדעת הרב פרי חדש היא דלא בעי התרה פלל כמו שהעתיקתי דב"ק בריש אות זו ועיניתי בספר בירך משה בקונטרס זכרון לראשונים ודברי הרב מוהר"ח מודעי הם בדרך קנ"ב ע"ג ואעתיק לשונו הטאהור ומוכן שאין הדבר כמו שכתב הרב רוח חיים וז"ל [בסי' תצ"ו על דברי הפרי חדש] שם סק"א בסופו וזה פשוט מילתא דפשיטא ליה למר מספקא להו לרבנן קשישי דארעא דישראל כאשר תראה בספר הל"ק סי' ק"ג ועי"ש ולכן אין להקל בדבר זה בלי התרה מאחר דאי מיקרו סיגי לדעת הרמב"ן ודעמיה אין מתירין להם פלל ומסתיין דנסמון על סברת הרא"ש להתיר לו בהתרה וכן ראיתי ושמעתי שהורו פן גדולים בתורה ועיין להרב מקראי קודש בדרך ד' ע"ב שחלק עליו בזה עכ"ל ולפי הנראה יש איזה טעות הדפוס בספר רוח חיים וצריך לתקן הלשון כפי מה שהוא האמת כמובן מדברי הרב מוהר"ח מודעי הנ"ל: ובמה שנהגו ההמון שלא לאכול שומים בפסח ראיתי בספר חדש ממש חמדת משה להרה"ג דומ"ץ בעיר לאדז יצ"ו בסי' י"א שנתעורר לעיין במה שנהגין הרבה בני אדם שלא לאכול שום בפסח וכתב בשם מר אחיו הרה"ג אבד"ק ראדום מוהר"ר אברהם צבי יצ"ו דמוכח מדברי הרב מגן אברהם בסי' תמ"ז סק"ך דמותר לאכול שום בפסח [אם לא נחתם בספין חמץ] והרבנים מקור חיים ופרי מגדים לא ערערו על דבריו ושכן מתבאר מדברי הרב חוט השני שהביא הרב שערי תשובה באות כ"ה וכן משמע מדברי הרב שב יעקב שהביא הרב מחצית השקל באות כ' וכתב הרב המחבר שבהמשך הזמן דבר עם כמה מורי הוראות ולא אחד בהם שידע טעם למנהג זה רק שמע שיש חשש שהעכומ"ז שורין את השום בשקר ואין רוח חמדתו נוחה בשמועה זו שאם פן לא הוו שתקי הפוסקים מלהודיע זאת דדוחק לומר שבזמננו נתחדש חשש זה והביא דברי הרבנים חיי אדם ופרי מגדים בסי' תס"ד הנ"ל ול"ו יעיר במה שכתב להתיר בצנעא דהא פל דבר שאסור בפרהסיא אסור גם בצנעא כדאיתא בביצה ד' ט' וניחא ליה על פי מה שכתב הרב תפארת ישראל בפירוש המשנה פרק שלישי דמסכת ביצה משנה ו' דהא דכשאסור בפרהסיא אסור גם בצנעא אינו אלא כשהאסור בפרהסיא הוא משום חשדא אבל כשהאסור בפרהסיא הוא משום שלא יבואו להקל ביותר [גם בדבר שאינו מותר] אזי מותר בצנעא והכי נמי באכילת שום טעם האסור בפרהסיא הוא משום שלא יבואו להקל גם בשאר דברים לכן כתב הרב פרי מגדים דבצנעא מותר וצ"ע לעיין ביו"ד סי' פ"ז בנחלת צבי סעיף ג' אלו תנרף דב"ק ובהורמנומיה דמר אומר אני עם שדבריו נכונים בישוב קושיותו על פי דברי הרב תפארת ישראל אמנם לפום ריהטא לדידי חזי דלא צריכנא לכלליה דרב תפארת ישראל דרב מאריה דהאי דינא במסכת ביצה ובכמה דוכתי דייק ואמר פל מקום שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחזרי חזרים אסור אבל דבר שלא אסרו חכמים ורק נהגו פן ההמון נהי דאין אנו יכולים להתיר להם או לעשות בפרהסיא היפך מה שנהגו אבל לאסור גם בצנעא לא מסתבר פלל מאחר שלא ראינו שאמרו פן אלא על מה שנסאסר מפי חכמים ונהי אפילו באיסורין שהם מדרבנן ואסרו בהם מפני מראית עין אינו פשוט דאסרו גם בחזרי חזרים כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות ט"ז וכל שכן בדבר שאסר ההמון מעצמו נראה דבזה כולי עלמא מודו דלא מפני שאסור בפרהסיא אסור גם בצנעא: יו"ד) חולה בחלל

הגוף שצווי עליו הרופאים שלא לאכול פת מחמשת המינים אלא פת הנעשה מטערקשע ונייץ הנקרא טענגיר"ע וכבר התחיל הקוה"ר בראש חדש ניסן נשאל הגאון מוהר"ם שיק בסי' רמ"א אם מותר לאכול גם בפסח מפת הנ"ל וכתב בשם הרב השואל דאף שחולי בחלל הגוף מיקרי ספנה מפל מקום מה שהתחיל ולא המתין יש לומר דלא תשיב ספנה ושללא במקום ספנה כתב בשמו הוא הצ"ד צדדים לכאן ולכאן והשיב הגאון המחבר צריף לשאול פי הרופאים אם הוא חולי שיש בו ספנה שאם יש בו ספנה אין אומרים דהיה לו להתמתין כדאיתא בארח חיים סי' שכ"ח סעיף י"ח אף נדון בדבר זה אם אין בו ספנה ומפל מקום הוי חולי כל הגוף ופשוט דמותר לא מיבעיא אם אפשר ללוש במי פירות בחלב ודאי דשרי לחולה שהרי עיקר איסור מיני קטניות הוא משום אחרוני או חשש פת אחר וקיימא לן בסי' תס"ב סעיף ד' דבמי פירות אסור ללוש ואפילו הכי במקום חולי התירו שם אלא אף אם אי אפשר במי פירות ואפשר בחליטה במים רותחין טובא נמי שפיר דמי דהא קיימא לן דחלוט אינו מחמיץ ואף דלא בקייאנו בחליטה מסתפק המגן אברהם לענין דיעבד ואף אם אי אפשר נמי בחליטה או דנימא דלענין חשש קטניות לא חלקו מפל מקום בדבר שאיסורו משום מנהג אדעתא דהכי במקום חולי לא הנהיגו לאסור וכיוצא בזה מצינו בכמה דוכתי במגן אברהם סי' תקפ"א סקי"ב ובדגול מרכבה ביו"ד סי' רי"ד בשפתי פה"ק סק"ב יישב דברי המגן אברהם פינן שאינו רוצה לבטל המנהג רק עתה פשיש מיחוש אדעתא דהכי לא הנהיגו ואף בתשעה באב בא"ח סי' תקנ"ד דעת הרמב"ן דבמקום חולי שאין בו ספנה לא גזרו ובא"ח סי' תצ"ו והתירו יום טוב שני במקום מקצת חולי ובחולי כל הגוף אמרינן בא"ח סי' שכ"ח סעיף י"ז התיר בשבת שבות ואף דהמגן אברהם בסי' תצ"ו הביא בשם או"ה הואיל ואפשר למחר לא התירו אפשר דהיינו באינו חולה חולי כל הגוף ובמגן אברהם סי' שכ"ח סקנ"ג פלפל אי בכי האי גוונא הוי חשש דאורייתא ואף דיש לומר דמידי דאכילה שאני כדאיתא ביו"ד סי' קנ"ה לאסור אפילו דרבנן מפל מקום התלוי במנהג שרי וכן כתב בפשיטות הפני יהושע בפסחים ד' כ"ה דלמאן דאמר ערלה אסור רק מהלכות מדינה דהיינו מנהג שרי לחולה שאין בו ספנה וגדולה מזו התיר מרן בחתם סופר חלק א"ח סי' קכ"א בשעת הדחק לעשות פת מקטניות ובחלק יו"ד סי' ע"ג התיר לחולה אחר שעה משאכל בשור לשותות מחלב ובכל טעמים הנ"ל נראה אם אפשר ללוש במי פירות או בחליטה יעשה ואם אי אפשר וחולי כל הגוף רשאים לעשות בכלים בפני עצמן ולהשגיח שלא יתערב ויעשה הפת משונה משאר מצות ובענין כזית מצה בשתי לילות הראשונות של פסח אם אין ספנה מחוייבת לאכול וכל הדברים האלה הוא אם הרופא אומר שצריף לעשות כל זה תיכף ומיד בלי איחור ועיכוב עכ"ל ומה שצדד לומר דלגבי חשש קטניות לא חלקו דמשמע שפונתו לומר דאף דבמיני דגן התירו בדיעבד בחליטה מפל מקום בקטניות החמירו לאסור אף דיעבד אין נראה פן מדברי הגאון חתם סופר שהבאתי באות א' [בד"ה והגאון] שמתבאר שדעתו שיותר יש להקל בחליטה לגבי קטניות שאינו אלא מנהג מבדגן וכן מתבאר מדברי מרן החבי"ף בס' לב חיים שהבאתי שם [בד"ה וכיוצא] ומדברי הגאון חשק שלמה שהבאתי שם [בד"ה ובספר] וכן הדעת נותנת ונראה ברור לדינא כמו שכתב הרב להתיר לחולה שאין בו ספנה באופן שכתב הרב ותו לא מידי וענין לעיל בסי' א' אות י"ז לענין חליטה לחולה שאין בו ספנה: (יא) י"ש הנעשה מתפוחי

אָדמָה שְׁקוּרִין עָרַד עֲפִיל אוּ מִין טְטָרְקִי שְׁקוּרִין גְּרִיקֵעַ אִם מְוֹתֵר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּפֶסֶח עֲמַד
בְּזָה בְּשׁוֹ"ת עֲמָק הֶלְכָה בְּהִלְכוֹת פֶּסֶח סִי קל"ד וְכַתֵּב דְּהֵרֵב חֲיֵי אָדָם נְטָה לְאַסּוֹר מִדְּבַרֵי
הַתְּרוּמוֹת הַדְּשָׁן סִי קכ"ג שֶׁהִתִּיר לִיקְנוֹת מִמֵּינֵי קִטְנִיּוֹת מִשּׁוּם דְּהִנָּאָה אֵינָה אֵלָא בְּלֹאוּ
אֲבָל שְׁתִּיָּה שֶׁהִיא בְּכַרְת אֲסוּר וְלִכֵּן אֲסֵר הֵרֵב חֲיֵי אָדָם בְּשִׁתִּיָּה בְּאוֹתָם שֶׁנַּעֲשׂוּ מִגְּרִיקֵעַ
לְבַד וְכַתֵּב עַל דְּבַרְיוֹ וְלִדְעָתִי לֹא זָהוּ חֲמִץ שֶׁעֲנוּשׁ עָלָיו פֶּרֶת שֶׁאֲפִילוֹ הִי"ש הַנַּעֲשֵׂה
פְּדוּגְמָתוֹ מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה לְבַד אֵין בּוֹ פֶּרֶת וְלֹא מִלְקוֹת רַק אֲיֹסוּר עֲשֵׂה [וְהֶאָרִיף קֶצֶת
בְּזָה לְבָאָר שֶׁפֶן הוּא אֲבָל לְפִי הַנֶּרְאָה רַבְּנֵי הָאֲתְרוּנִים בְּתִשְׁבוּתֵיהֶם תּוֹפְסִים לְעֵיקָר
דִּי"ש מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה הֵנִי חֲמִץ גָּמוּר שֶׁחֲזִיבִין עָלָיו פֶּרֶת] שְׁנִית בְּמִדְּיִנְתֵּינוּ בְּנַעֲשֵׂה
מִתְּפוּחֵי אָדמָה הַנֶּאֱכָל בְּפֶסֶח עֲצָמוּ וּבְכִי הָאֵי גִּוּוֹנָא אֲפִילוֹ הִיָּה בְּתַעֲרוּבָת מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה
בְּעֵין לִית בִּיָּה כְּזִית בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס וְלִית בִּיָּה פֶּרֶת רַק מִלְקוֹת וְכוּ' וּבְכִי הָאֵי גִּוּוֹנָא
הִי"ש הַנַּעֲשֵׂה מִתְּפוּחֵי אָדמָה עִם תְּבוּאָה אֲפִילוֹ הִיָּה בְּעֵין בְּתַעֲרוּבָת כְּזִית בְּכַדִּי אֲכִילַת
פֶּרֶס וְלֹא זִיעָה לִיכָא פֶּרֶת לְפִי זֶה בְּהַנַּעֲשֵׂה מִתְּפוּחֵי אָדמָה עִם גְּרִיקֵעַ לִיכָא פֶּרֶת אִם כֵּן
לֹא חֲזִינְשֵׁינוּ לְאִיחְלוּפֵי דְבְּכָל דְּנוֹכְתָא דְּחִינְשֵׁינוּ לְמִרְאִית הָעֵין אֵינּוּ אֵלָא בְּנֶרְאָה שֶׁהוּא
אֲיֹסוּר וְרַחוּק הַדְּבַר לְתַלּוֹת בְּדַבֵּר הֵיתֵר שֶׁאֵינּוּ מְצוּי כְּמוּ בְּכֵן פְּקוּעָה דְּדַבֵּר רַחוּק הוּא
שִׁיתְלָה בְּכֵן פְּקוּעָה דְּאֵינּוּ הוּנָה וְכֵן נִשְׂרוּ כְּלָיו וְסוּלָם שֶׁל עָלֶיהָ וְכֵן בְּחֻלּוֹן וּבִשְׂוִק לֹא
יַעֲשֵׂה כֵן וּבְזוּג שֶׁאֵינּוּ פְּקוּק מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּדַבֵּר שֶׁיְכוּל לְהִיּוֹת הֵיתֵר כְּמוּ אֲיֹסוּר לֹא חֲזִינְשֵׁינוּ
דִּילְמָא אֲתִי לְאִיחְלוּפֵי דָאָם כֵּן מְצָה לֹא נִיְכוּל שְׂמָא יֵאמְרוּ שֶׁהוּא חֲמִץ וּבִימֵיהֶם לֹא הִיתָה
מְשׁוּנָה צוּרְתָם שׁוּמָן לֹא נִיְכוּל שְׂמָא הוּא חֵלֵב שׁוּם מְשָׁקָה לֹא נִשְׁתָּה בְּפֶסֶח שְׂמָא הוּא
שְׂכָר אוּ יִי"ש חֲמִץ הֵכִי נְמִי בְּשַׁעַת שְׁתִּינִית הִי"ש לִיכָא לְמִיחַשׁ לְאִיחְלוּפֵי וְעַד כָּאֵן לֹא
חֲשַׁשׁ רַבָּא בְּפָרָק כֹּל שְׁעָה לְמִיחַשֵׁי קִינְדְּרָה בְּחִסְיָסֵי אֵלָא דְּהִתָּם בְּפֶסֶח בְּשַׁעַת עֲשִׂיָּה וְדֹאֵי
חֲזִינְשֵׁינוּ מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּנַעֲשֵׂה קוּדָם הַפֶּסֶח לִיכָא לְמִיחַשׁ מִיָּדֵי דְּהִיּוּדַע שֶׁעוֹשֵׂהוּ לְפֶסֶח
רוּאָה שֶׁאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ חִימוּץ וּמִי שֶׁאֵינּוּ יוֹדַע מְלֹאכְתּוֹ אֵינּוּ יוֹדַע שֶׁנַּעֲשֵׂה לְפֶסֶח וְכִי הָאֵי
גִּוּוֹנָא פֶּתֵב הַמְּגוֹן אֲבָרְהֵם בְּסִי רמ"ד בְּמֶרְחֵץ וּבְכָר פֶּתֵב הַחֵק יַעֲקֹב בְּסִי תס"ד שֶׁמְוֹתֵר
תַּעֲרוּבָת רֹב בְּתַרְדֵּל וּמִינֵי קִטְנִיּוֹת כֹּל שֶׁאֵין צוּרַת הַתַּרְדֵּל נִיְכָר וְהַסְּפִים לְדַבְּרֵי הֵרֵב
פר"מ [פְּרִי מְגָדִים] לִכֵּן אֵין בְּזָה שׁוּם אֲיֹסוּר יִשְׁתּוּ רַבִּים וַיִּהְלָלוּ ה' בְּטוֹב לֵב אֶף צָרִיף
לִינְהַר שִׁיָּהָה הַגְּרִיקֵעַ מְלֹקֵט מִתְּבוּאָה מִחֲמַשְׁת הַמֵּינִים אֶף שִׁישׁ שִׁשִּׁים הֵנִי כְּמַבְטֵל אֲיֹסוּר
לְדַעַת הַרְשָׁבָ"א וּמְכָל שֶׁפֶן בְּפֶסֶח גּוֹפִיָּה לְשִׁתּוֹתוֹ הֵגַם שְׂאֵי אֲפִשֵׁר שִׁיָּהָה מְלֹקֵט שֶׁלֹּא
הִיָּה בּוֹ שׁוּם גְּרַעֲיִן מְכָל מְקוֹם כֹּל טַצְדְּקֵי דְּאִית לְמִיעֵבַד עֲבָדִינוּ וְשׁוּב אֵינּוּ נֶרְאָה כְּמַבְטֵל
אֲיֹסוּר גַּם צָרִיף לִינְהַר לְקַנּוֹתוֹ מְמוֹחֶזֶק בְּכִשְׁרוֹת כְּבִיּוּרָה דְּעָה סִי קי"ט דַּעַת הַרְמָבָ"ם
וְכֵן הוּא שֶׁם בְּסִי ס"ה אֵין לּוֹקֶחֶין בְּשָׂר מְכָל טֶבַח שֶׁשׁוּחַט וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים אֵלָא אִם כֵּן
הַחֻזֵק בְּכִשְׁרוֹת וְזֶה צָרִיף לִינְהַר בְּכָל יִי"ש שְׁקוּנִים לְפֶסֶח שֶׁנַּעֲשֵׂה מִמַּע"ד וּמִרְאִינְקַעֲשׁ
אוּ מִפְּלוּיָמֵן וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם הָאֲרֻכְתִּי בְּזָה לְפִי שְׂרֵאִיתִי קֶצֶת מִחֲמִירִים בְּזָה וּבְכָר עֲסֻקְתִּי בְּזָה
עִם גְּאוּנֵי זְמַנֵּינוּ וְאֵין פּוּצָה פֶּה לְמִצּוֹא מְקוֹם לְהַחֲמִיר דְּלֹא כְּהֵרֵב חֲיֵי אָדָם לִכֵּן יִשְׁתּוּ
וַיִּתְעַנְּגוּ וַיִּשְׁמְחוּ בַּה': סִימָן ז בְּדִין כְּלִים שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּחֲמִץ א) כְּלִים שֶׁבִשְׁלוּ בְּהֵם חֲמִץ בְּפֶסֶח
עֵינֵן לְהֶרְבֵּנִים מְגוֹן אֲבָרְהֵם סִי תמ"ז סק"א וּפְרִי חֲדָשׁ שֶׁם סוּף [ד"ה וְאֲכַתִּי] וּמִחֲצִית
הַשְּׁקָל וּפְרִי מְגָדִים עַל דְּבַרֵי הֵרֵב מְגוֹן אֲבָרְהֵם וְחֵק יַעֲקֹב סק"ד וְסִי אַת"ן וְש"ע הֵרֵב
מוֹהַרש"ז ס"ג דְּפֶסְקוֹ דְּמוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסֶח כְּדִין כְּלִים שֶׁנֶּשְׂתַּמְשׁ חֲמִץ קוּדָם
הַפֶּסֶח דְּלֹא כְּרַבִּינוּ הָרוֹקֵחַ דְּמַחְלֵק בְּזָה עִי"ש וּבִשְׁלַחַן גְּבוּהָ סִי תמ"ז וְעֵינֵן בְּאֵר הַיֵּטֵב

סי' תס"ז ס"ק י"ח דמה שכתב הרמ"א דהמנהג לאסור הכל פונתו הפיסי והכף והפלים וכו' וכתב על זה הרב זכור לאברהם ח"א ד' קט"ו ע"א דע דהפלים אין צריכים שבירה ומותר להשהותם לאחר הפסח אפ"ל נתבקעה החטה כמבואר בסי' תמ"ז ס"א בהגה ובאה"ט סק"ד ובפר"ח ואחרונים שם עכ"ל ועיין ב"ח אדם כלל ק"ך אות ח' באופן שזה נראה פשוט ומוסכם דכלים שנתבשל בהם חמץ בפסח אין צריכים שבירה ומותר להשהותם לאחר הפסח ותמיה לי רב אחד הובא בשו"ת רעק"א סי' י"ט שהורה לשפוך הפלי חרס שבישלו בו חמץ משהו בפסח עי"ש וכבר הובא שם דחביריו חלקו עליו וגם רעק"א חלק עליו ופלפל מאד אם גזרת חז"ל משהו בפסח הוא באכילה והנאה דנקה או אף לעגנון בל יראה וכו' וכתב דמדברי המג"א תמ"ז ס"ב נראה דבבלעו חמץ ממש בפסח מותר להשהותם עי"ש ולא היה ראוי לכתוב שגנאה מדברי המג"א דנדאי פן הוא פונת המג"א כמו שהכריחו הרבנים מחצית השקל ופרי מגדים והרי הוא כמבואר והיה לו להביא דברי הרבנים פרי חדש וחק יעקב הנז"ל ושו"ת בית אפרים שציין הרב שצרי תשובה באות ד' אין מצוי אצלי ועיין לקמן אות ב' ב) פלי חרס שבישלו בו בפסח חמץ משהו מותר להשתמש בו בפסח האחר דלגבי איסור משהו סמכינן על הג' חכם צבי דאחר י"ב חדש הוי עפרא פן כתב הרב ר' טוביה הובא בשו"ת רבינו עקיב"א סי' כ"ו וכתב דלפי דבריו אם אירע זה בסוף ימי הפסח יהיה הפלי אסור בתחלת ימי הפסח הבא פינון דלא פלו שנים עשר חדש אבל באמת אין צריך לזה דהא התבטל עצמו שנמצא בו החיטה מותר בפסח הבא דבטעמא לא אמרינן חוזר ונעור ע"כ ועיין להרב בית שלמה בסי' צ"ג שהרב השואל כתב בשם הרב השיב משה דחוכה לאיסור דכינן דאין לו ביטול בעת התערובת פינון שנעשה בפסח שוב לא מיבטיל אחר כף ושהאריך לחלוק עליו וכתב שהדין עם הרב השואל ורמז דברי הרב מקור חיים סי' תמ"ז סק"ה ושו"ת רעק"א הנ"ל ומסיק וכן אני מורה תמיד דהפלים שיש בהם בליעה מתבטל שיש בו משהו חמץ בפסח מותר להשתמש בהם בפסח ששנה שניה למה שהכריע הרמ"א דבלח בלח אינו חוזר ונעור וכל שפן בטעם בעלמא עכ"ל עתה הגיע לידי שו"ת השיב משה ודבריו הם בחלק א"ח סי' י"ז שנסתפק בתבטיל שנתערב בו משהו חמץ בפסח ונשתתה לפסח הבא אי שרי מכינן שנתבטל אחר פסח שעבר כמו חמץ שנתערב קודם פסח ונתבטל בששים דמותר בפסח או דילמא פינון דבשעה שנתערב דהיינו בפסח לא נתבטל משום שחמץ בפסח במשהו איך יתבטל מעצמו אחר הפסחומה שמוותר אחר הפסח אינו משום שפכר נתבטל אלא משום דלא שייך קנס דלא עבר אבל יראה מותר אחר הפסח כמו כל חמץ ולעולם חמץ הוא ואסור בפסח הבא והאריך בפלפול לברר ספק זה ונראה דעתו כצד זה ואסור לפסח הבא ושם הובא הגהת בן בנו של המחבר ומפלפל על דברי מר זקנו המחבר וכתב בסוף דבריו דנראה ברור דמותר בפסח הבא ואמר מר מילתא בטעמא דאף אם נאמר דמה שמוותר כל השנה לאו מטעם ביטול הוא אלא משום דלא שייך למיקנסיה פינון דלא עבר בכל יראה מפל מקום שם חמץ עליו מפל מקום פשהגיע ערב פסח אחר זמן חמץ דנדאי מותר ביש ששים מטעם ביטול אם פן הרי נתבטל קודם פסח ואינו חוזר ונאסר כמו בכ"מ שנתבטל קודם פסח עכ"ד וראיתי בס' נדפס חדש מנחת משה באור"ח סי' ט"ו אות נו"ן שהביא מה שמצא כתוב בכתבי הג' מוהרש"ק מבראד דמבואר מדבריו שסובר דעת הרב השיב משה דבנתערב בפסח אסור בפסח הבא והביא

שו"ת הבית שלמה הנ"ל וסינים ובאמת יש מקום לחלק בין תערוכת משהו במאכל לבין הפלים דבמאכל שינה לומר דנתבטל על כל פנים אחר הפסח במשהו חמץ שבתוכו ושרי לפסח הבא מה שאין כן בכלי שנבלע בו משהו בפסח ונאסר איה שינה בו ביטול אף לאחר הפסח בבלוע שבתוך הכלי ועם כל זה יש לצדד להקל ובפרט דיש צירוף דעת הח"ץ סי' ע"ה עכ"ד הגאון מנ"מ נר"ו והרב עמודי אור סי' ט"ו אות ב' פתב ופשוט דלא איכפת לן מה שנתערב בשעה שהיה עליו שם איסור פניו שנסתלק האיסור אחר כך וכן פתב בפשיטות רעק"א בתשו' להתיר הפלים הנאסרים בפסח מתערוכת משהו בפסח הבא דחוזר ומתבטל עכ"ל [ובסברת החכם צבי הנ"ל רשמי באות שאחר זו]: גם הגאון מוהרי"ץ אלקנה אבד"ק קאוונא יצ"ו בשו"ת עין יצחק בסי' כ' נשאל בזה בכלי שנאסר מחמת משהו בפסח וכן במאכל אם מותרים לפסח הבא והיתה דעתו נוטה לאסור והאריף לפלפל כדרךכו בקודש ובסוף התשובה פתב שראו שהגאונים מקור חיים בסי' תמ"ז ס"ק ה' ורע"ק איגר הסכימו להתיר לכן ביטול דעתו נגד דברייהם וסיים לכן לדינא אני מסכים דמותר התבשיל והקדרות בפסח דשנה הבא אם לא נאסר רק מצד תערוכת משהו: ובספר בגני שלמה להגאון מוהרש"ל מוילנא יצ"ו בסי' כ"ד הביא מה שכתב רבינו עקיבא איגר בתשובה הנ"ל דהתבשיל והכלי מותרים לשנה הבאה משום דבטעם לא אמרינן חוזר ונעור וכינן שנתבטל אחר הפסח שוב נשאר בהיתרו לעולם ומזה הוליד חומרא דבאותו הפסח אפילו ספק משהו אסור דהא דספק משהו מותר היינו דיש ספק שפא נתערב בו גוף החמץ דבכי האי גוונא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין דהא חוזר לאיסורו בפסח הבא דאז גם כן צריף לחוש באותו ספק דהא קיימא לן דחוזר ונעור אבל בספק טעם הוי דבר שיש לו מתירין דהא לא יחזור לאיסורו לעולם הילכף אפילו בספק משהו אסור כשאר דבר שיש לו מתירין דאף ספק בדברנו לא בטיל ועל דברים אלו הרבה לתמוה דמלבד שאין הדעת נותנת להחמיר בספק תערוכת טעם משהו יותר מספק תערוכת משהו חמץ בעין ועוד האריף בטעמים הפוסקים בפילפול עמוק ונפלא וגם על מה שכתב רבינו עקיבא דהפלים יש להם מתירין לשנה הבאה מצד יישון י"ב חדש פתב שאין היתר זה ברור והאריף קצת בזה עי"ש דב"ק ועל סברת הגאון חכם צבי בהא דיישון שנים עשר חדש כבר ציינתי למעלה לעיין באות שאחר זו ששם הבאתי בס"ד דברי הרבה מרבני האחרונים מיימינים ומשמאלים בזה עי"ש: ג) קדרת ברזל שפשוטו בה חמץ ועמדה ריקנית יותר משנים עשר חדש ושוב בשלו בה בפסח אם אפשר להתיר התבשיל להאוסרים נותן טעם לפגם בפסח הנה הג' חכם צבי בסי' ע"ה האריף להוכיח דכל שעבר י"ב חדש פלה כל הלחלוחית והוי כעפר בעלמא ולמד כן מדין קנקנים של יין נסוף דמותרים וכן חרצנים וזגים ודנרדיים של יין נסוף דשרו אחר י"ב חדש ומדין בריה שאין בה עצם וכו' וכינן שאחר שנים עשר חדש פלה כל הלחלוחית והוי כעפרא בעלמא הרי הוא כחמץ שחרכו קודם איסורו ושרפו לגמרי דמותר אפילו באכילה דאף להאוסרים באכילה חמץ שחרכו קודם זמנו מכל מקום בשרפו לגמרי מותר ועוד דגם בחרכו אין אוסרים באכילה אלא משום דאחשביה על ידי אכילתו וזה אינו שינה במשתמש בכלי אלו תנרף דב"ק וביאר שם דלהפוסקים נותן טעם לפגם אסור בפסח יש להמציא קולא להשתמש בכלי זה לכתחלה אחר שנים עשר חדש מטעם שהסביר לחלק בין שאר נותן טעם לפגם דאסור לכתחלה לדין זה אלא שלא מלאו לבו להתיר

לכתחלה אבל אם בשלו בה תבשיל בפסח אחר שעבר שנים עשר חדש פשוט דמותר
עיי"ש והוצרכתי לרשום צדדי ההיתר שהונפרו שם לפי שראיתי להרב חיי אדם בהלכות
פסח כלל ק"ך אות י"ד שכתב בלשון זה נותן טעם לפגם אסור בפסח ומפל מקום בדבר
שהוא עפרא בעלמא אפילו בפסח מותר דבשילמא נותן טעם לפגם על כל פנים יש טעם
אלא שהוא פגום מה שאין פן כאן דאין טעם כלל ומטעם זה מתיר הח"ץ סי' ע"ה בספין
שעבר עליו י"ב חדש דאפילו חתף דברים חריפים אינו אוסר אבל אם נעשה כעפרא
אחר זמן איסורו אוסר דהא אפילו האפר אסור בהנאה כדאיתא בסי' תמ"ה ולעיל כלל
י"ט [צריף להיות כלל קי"ח] סי' ל' עכ"ל הרב חיי אדם הנה כתב בטעם ההיתר משום
דאחר שנים עשר חדש נעשה עפרא ולפי טעם זה אין מקום להיתר זה אלא בקדירה
שנשתמשו בה חמץ אחר הפסח בשנה זו ולשנה הבאה תהיה מעוברת דאז פלו להו שנים
עשר חדש קודם זמן איסור חמץ והוי כחמץ שחרכו קודם זמנו וגם צריף שמה
שנשתמשו בשנה זו אחר הפסח שיהיה סמוך לפסח מאחריו ולא מופלג כפי שימלאו
השנים עשר חדש קודם פסח הבא שאם השנה הבאה פשוטה אף אם תהיה שלמה [חשון
פסלו מלאים] ואף אם הי"ב חדש הללו נמנה כולם חסרים כמו שכתב הרב פתחי תשובה
ביו"ד סוף סי' קל"ה בשם הרב ברית אברהם מפל מקום עד פסח הבא לא מלו י"ב חדש
אלא בתוף הפסח והוי כחרכו אחר זמן איסורו דאסור כמו שסיים הרב חיי אדם כנו"ל
וכל זה הוא אם טעם ההיתר הוא רק משום דמדמינן נדון זה לחמץ שחרכו אבל לפי מה
שהוכיח הרב חכם צבי מדין קנקנים ונגים וכו' של יי"ן ומדין בריה וכו' נראה דלא
משגיחינן תו אי מלו השנים עשר חדש קודם זמן איסור חמץ דבכל גוונא שרי וכן
מתבאר ממה שכתב בשו"ת רבינו עקיב"א בסי' כ"ו בשם רב אחד דכלי חרס שבשלו
בה בפסח חמץ משהו מותר להשתמש בו בפסח האחר דבאיסור משהו סמכינן על סברת
הרב חכם צבי והוא כתב על דבריו דלפי זה אם איננו זה בסוף ימי הפסח יהיה הפל
אסור בתחלת ימי הפסח הבא דאפתי לא פלו י"ב חדש וכו' עיי"ש מדברי שניהם נלמוד
דאם פלו הי"ב חדש בתוף הפסח מותר מאז והלאה ולא אמרינן דהוי כחרכו אחר זמנו
והרב חיי אדם קוצר בזה כמובן הו אמת דלפי דברי הרב חק יעקב סי' תמ"ז ס"ק מ"ו
[על דברי הרמ"א דיש מחמירים בנוטל"פ] דהיינו דוקא כשאינו נפסד לגמרי אבל אם
נפסד לגמרי עד שהוא כעפר אין איסור כלל [ב"י בשם הרשב"א] ואפשר דאף שנפסד
אחר זמן איסורו שאסור בהנאה מפל מקום זו לא מקרי הנאה דאדרבא מפסיד המאכל
עכ"ל אם פן לאחר י"ב חדש שאנו דנים בהבלוע שנעשה כעפר אף אם הוא אחר זמן
איסורו אין לאסור אף מלבד דנראה דהרב חק יעקב לא ברירא ליה האי מילתא ועוד
דמדברי הרב חכם צבי נראה שסובר דאחר זמנו אסור מדשקיל וטרי בדין חרכו קודם
זמנו ויותר מבואר פן מדברי הרב חיי אדם הנ"ל [עיין לקמן בסמוך בשם הרב שבות
יעקב]: והנה בהוראת הגאון חכם צבי הנ"ל מובא שם סי' ע"ו דהג' מוהר"ר נפתלי
הספים לסברתו ושם בסי' כ' כתב דרב אחד חלק עליו וחזר וכתב להחזיק סברתו והרב
חיי אדם הנ"ל נראה דגם הוא מסכים לסברת הח"ץ וכן נראה דנקיט הג' מוהרש"ל מר
בריה דהג' נודע ביהודה בהגהתו לספר דורש לציון דרוש י"א [ד"ה והנה הרמב"ן] עיי"ש
גם הרב מכשירי פסחא באות ס"ט הביא הוראת הרח"ץ דמותר אם בשל בדיעבד וכן
הרב תפארת ישראל בכלל דחמץ ונקושה שבריש סדר מועד [שם חילק שלש מדרגות

ואחת היא טעם חמץ ושם בטעם חמץ בד"ה אמנם] הביא שו"ת הח"ץ הג"ל ושהספים
עמו הג' מוהר"ן והוסיף עוד דבאדני פז אור"ח התיר אפילו רק בשקתה הקדרה איזה
שבועות וס' אדני פז אינו מצוי אצלי אף ראיתי להרב שבות יעקב ח"א סי' כ"א שכתב
דיש צד להקל בנדונו משום שלא נשתמש בכלי ימים רבים דאף דנותן טעם לפגם נהגו
להחמיר מפל מקום פשנפסד לגמרי והוי כעפר אין בה איסור פלל וכמ"ש בחק יעקב סי'
תמ"ז ס"ק מ"ו וכו' והכא כיון שלא נשתמש בו זמן הרבה אפשר מקרי נפסד לגמרי וכו'
אלא שצריך להוכיח איזה שיעור ישיקה הפלי שיקרא נפסד לגמרי דמקננים של י"ן
דקי"ל דמישנן י"ב חדש ושרו וכתב הרשב"א דלאחר י"ב חדש פלה כל הללוהית והוי
כעפר אין ראיה משום דיש לומר דדוקא בנבלע בצונן פלה לחלוהית אחר י"ב חדש מה
שאין פן בנבלע בבישול וגם יש לומר לאידך גיסא דדוקא ביי"ן הוא דבעינו י"ב חדש
משום דביי"ן אין חילוק בין פן יומו לאינו ב"י אבל בשאר איסורין דקי"ל דנפגם בשחיית
מעט לעת ולקצת פוסקים בלינת לילה אפשר דאחר איזה ימים נפגם יותר והוי כעפר
ולא בעינו י"ב חדש וגם מדין בריה שאין בה עצם אין ראיה וכו' ומסיק דיש להביא
ראיה דלאחר שני חדשים הוי כעפר מדין חביות יין שנדבקו נסריה בבצק שני חדשים
קודם הפסח המבואר בסי' תמ"ז ס"ה בהגהה וכו' [והיא הראיה שדחה הח"ץ עי"ש]
ומפל מקום לכתחלה אין להשתמש בשום פלי אפילו עברו כמה שנים הרבה שלא
נשתמש אף בשאר איסורין וכל שפן בחמץ וכו' אבל בדיעבד לענון חמץ אף שנוהגים
לאסור אפילו שאינו פן יומו מפל מקום כיון דהוי כעפר יש להתיר אחר שני חדשים
ובתנאי שלא יהיה המתבשל דבר חריף דמשוי ליה לשבח פנ"ל ברור וכו' אף כיון שלא
מצאתי הדין להדיא באחד מן האחרונים לחלק פה בפסח אומר אני אי דלית דור אדלינא
עכ"ד ושם בח"ב סי' י"ז נשאל מרב אחד אם יש לסמוך למעשה על מה שכתב בח"א
סי' כ"א הג"ל פי מסוף דבריו משמע שיש קצת להחמיר לפי שלא מצא לאחד מהאחרונים
לחלק בכך והשיב דע שבשו"ת הר"ץ סי' ע"ה ירד לחילוק זה וראיתו מיי"ן ואין משם
ראיה פל פה וכו' וכן מדין בריה וכו' אין ראיה וכו' ועיקר ראיתי מחבית שדבקו בבצק
וכו' אף שבשו"ת הר"ץ דחה ראיה זו כפר נשמטתי בזה בלוח הטעות וכו' לכן נראה לי
להורות פן הלכה למעשה עכ"ד ואולי גם מה שכתב באדני פז להתיר בשקתה איזה
שבועות היינו לא פחות משני חדשים כדברי השבו"י הרי דגם הרב שבות יעקב קאי
בשיטת הח"ץ ודידיה עדיף דמתיר בפחות מי"ב חדש שאם נשתמש אחר שעברו שני
חדשים סובר דמותר התבשיל וכל שפן כשעברו שנים עשר חדש: גם אשו"ר בספר יד
הודנה לאחד מרבני אשפנז הנד"מ [שיטה על מסכת פסחים] על מה שאמרו בגמרא ד'
ל' ע"א אמר רב קדרות בפסח ישברו פתב בשם ס' מספר צבאם שהקשה מזה על החכם
צבי הג"ל דלפי דבריו אמאי ישברו לישהינהו להשתמש בהו אחר י"ב חדש והרב המחבר
תירץ על פי מה שכתב הרשב"א בתורת הבית הארוך דהיא פינפא דרבי אמי בחולין
ד' קי"א] דתברא אף דהיה אפשר להגעיל שלש פעמים היינו משום דחייש לתקלה שמא
ישתמש בנתיים ואם פן להשהות אצלו פלי חמץ י"ב חדש בנדאי חיישין דילמא יפשע
בהו וישתמש בנתיים אבל אם עבר ושיקה י"ב חדש באמת מותר כמו ביי"ן וזה פשוט
עכ"ל משמע מדבריו דכן הדין פשוט וברור להשתמש בכלי שעבר י"ב חדש שלא
נשתמש בו וכדעת הח"ץ דמותר מעיקר הדין אלא שלא מלאו לבו להתיר לכתחלה והנה

מה שכתב בס' מס"ץ הג"ל נראה דנעלם ממנו תשובת הח"ץ סי' פ' [בד"ה ועוד] שקרב המשיג עליו הקשה פן ותירץ לו כיעי"ש וכבר הושג בזה מהג' מוהרי"ש נטאגנזאהן בהספמתו לס' הג"ל עי"ש ומה שתירץ הרב המחבר על פי דברי הרשב"א לענן הגעלת פלי חרס שלש פעמים הנה מצינו להרשב"א שכתב סב"א זו גבי יישון עצמו ונ"ל בתשובה סי' תקע"ה וזה פשוט עוד דלא סגי יישון אלא בכלי יי"ן וראיה מהיהא פינפא אין ראיה חלוטה דאולי פדי שלא ישתמש קודם מיהו בנין דוקא סב"א שפלה הלחלוחית ע"כ הרי שכתב דאין ראיה מהיהא פינפא מדתברא דלא שייך יישון דיש לדחות דחייש לתקלה וכמו כן יש לומר להא דרב דקדרות בפסח ישברו [אלא דמתשו הרשב"א הלזו הוכיחו רבנן בתראי דלא כהח"ץ וכמו שאכתוב להלן בסיעתא דשמאי]: וראיתי בהגהות שבסוף ספר ח"ץ הנדפס בלבוב (והם מהג' מוהרי"ש נטאגנזאהן הג"ל) שכתב מה שהביא מקנקנים של יין נסוף דמועיל יישון וכו' מצאתי להרשב"א סי' תקע"ה דאין למדין משם לשאר איסורין ועיין ר"ן פ"ק פ"ל הבשר גבי ספין ששחט בה ושו"ת רדב"ז ח"ב סי' תשל"ט ובתשו' הארכתי ע"כ וכבר הושג הח"ץ ממרן חיד"א בשו"ת ברכה א"ח סי' את"ן אות א' מתשו' הרשב"א הג"ל [מה שכתב שם בתחלת דבריו ונ"ל הג' מוהר"ץ התיר קדרות של חמץ שעבר עליהם יב"ח להשתמש בהם בפסח וכו' במחילת פבוד קדושתו אינו מדוקדק ולהשתמש בהם לכתחלה הא סיים בח"ץ דלא מלאו לבו וסמך על מה ששם בסוף האות העתיק דברי הח"ץ דלא מלאו לבו עי"ש וכן לא דקדק בלשונו רבינו עקיב"א הג"ל ועיין שם בס' מ"ג והובא לקמן בד"ה ובשו"ת וק"ל] ומה שהביא בהגהות הג"ל מתשו' הרדב"ז פונתו למה שכתב שם בזה הלשון ולענן להשהות הפלים י"ב חדש לא אמרו שהיה זו אלא לענן יין לבד לא לשאר איסורין ואם עבר ובשל בכלי שאינו בן יומו התבשיל מותר בדיעבד והפלי נשאר באיסורו עכ"ל ובשו"ת ברכה הג"ל כתב דאין מדברי הרדב"ז הג"ל סתירה להר"ץ דהרדב"ז לא אמר אלא לענן לכתחלה דבכלים של יי"ן התירו להשהות לכתחלה י"ב חדש אבל בשאר איסורין לא התירו פן להשהותם אף אם במקרה אירע שנסתהו מותרים ולי הדל אין נראה פן פונת הרדב"ז אלא גם בעברו ונשתהו סבירא ליה דבשאר איסורין לא מהני יישון ואף אם עברו י"ב חדש דינם כשאר פלים שאינם בני יומן דאם נשתמשו בהם בדיעבד התבשיל מותר והפלי אסור וכן הבין בדעת הרדב"ז הרב ערוף השולחן סי' תנ"א אות ו' ונ"ל מוהר"ץ התיר להשתמש בפסח [אינו מדוקדק וכמש"ל ע"ד הש"ב הג"ל] בקדרות של חרס [ברזל פן הוא בתשו' מוהר"ץ] שעבר עליהם י"ב חדש וכבר חלק עליו הפנים מאירות ח"א סי' כ"ד וכ"כ רדב"ז סי' תשל"ט דלא התירו שהיית יב"ח אלא לענן יין בלבד עכ"ל ואין ספק דגם בהגהות הג"ל הבין פן בדעת הרדב"ז וזהו שציין שו"ת הרדב"ז הלזו פלומר דמינה תברא לס' הח"ץ הג"ל וכן מתבאר ממה שכתב הוא עצמו בתשובה שנביא להלן בסיעתא דשמאי שוב השגתי ספר ערוף השולחן חיו"ד וראיתי בס' צ"ג אות ה' שהביא דברי רבני האחרונים בדיון זה ושלא ראו דברי הרשב"א בתשו' ס' תקע"ה וכתב עוד שגם התוס' בזבחים ד' צ"ה ד"ה עירה והר"ן בפ"ק פ"ל הבשר [בד"ה ספין ששחט] כתבו להדיא דברי הרשב"א והוסיף לומר שפן נראה מדברי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות בסוף פ"ק ששי במה שכתב קערה שמלח בה בשר וכו' אסור לאכול בה פותח לעולם עי"ש במגיד משנה וכן כתב בריש פ"ק י"ו עי"ש בפסח משנה וכן כתב האיסור

והיתר כלל ל"ב דין ל"ה בשם הרשב"א ותשובת הרשב"א דסי' תקע"ה הביאה בקיצור
מ"ן הב"י בסוף סי' קכ"א וכן כתב שם בשם הרב בית דוד בסי' נ"ג דפשיטא ליה דבשאר
איסורין לא מהני יישון י"ב חדש כיון שתשמישו בחמין וכן כתב הרב"ז סי' תשל"ט
והרב דבר שמואל סי' קנ"ג והרב פנים מאירות בח"א סי' כ"ג ולפי הנראה לא ראה הרב
את ספר שיורי ברכה באשר נודע פי שבעתתי דמ"ן חיד"א בפומיה דרב ערוף השלחן
ולא הוה מישתמיט מלהזכיר דב"ק: ובשו"ת זרע אמת ח"ב סי' כ"ה כתב דאם באנו
לצדד היתר משום שעברו י"ב חדש.

דלדעת הח"ץ אף הפלי חרס מותרים אם יישנו שנים עשר חדש כמו שכתב בתשובה סי'
פ' נראה דיפה אמר בר פלוגתא דלא מהני יישון להוציא פלי חרס מידי דופנים וכו'
[ואחר שנשא ונתן בדברי הרב חכם צבי בזה מסיק וז"ל] וכן מצאתי באמת שפסק
בפשיטות הרב דבר שמואל בסי' קכ"ג עכ"ל דברי הרב דבר שמואל הם על פלי חרס
שבשל בו סתם יינם דאסור להשתמש אחר יישון שנים עשר חדש כמו שכתב בשמו
הרב זכור לאברהם ח"א ד' רמ"ד ע"א גם הרב שמואל המשחה בהלכות תערוכות סי' כ"ט
ד' קכ"ו ע"ג כתב ואף דהר"ץ התיר קדושת חמץ שעברו ב' חדש [אין לשונו מדוקדק
כמו שיראה הרוואה בגוף דבריו דמר קעסיק לענין אם מותר להשתמש לכתחלה בהפלים
כיעי"ש ובזה גם הח"ץ לא מלאו לבו להתיר פאמור] והסכים עמו הרב נפתלי פבר נמצא
דהרשב"א סי' תקע"ה חולקבזה ועיין חיים שאל ח"ב סי' ח"ל אות פ"ו חק"ל יו"ד ח"ב
סי' יו"ד עכ"ל והנה ס' חקרי לב וחי"ם שאל אין מצויים אצלי ואולי הוא מה שכתב
בשיורי ברכה ה"ל דשם כתב עכומ"ז ששלח דורון לישראל פלים נחמדים ולא ניפר
אם נשתמש בהם העכומ"ז ואחר ששהו בי"ב יומי מ"ב חדש שאל אם יש להם היתר
ונכתב דאין להתיר מפת הוראת מוהר"ץ ומוהר"ן חיד"א דתשו' הרשב"א נראה היפה דעתם
ועוד דבשאר איסורין גם הח"ץ מודה וכו' ורצה להתיר על ידי ספק ספיקא שפא לא
נשתמש בהם הנכרי כלל דאורח ארעא דשולח דורון אינו שולח אלא חדשים ושפא
נשתמש בצונן ובצירוף שעבר שנים עשר חדש ומפל מקום מסיק ועדיין צריך יישוב
עכ"ל שוב ראיתי שהרב שיערי תשובה בריש סי' תנ"א העתיק תנ"ך דברי תשובת חיים
שאל ח"ב סי' ל"ח והן הן הדברים שבשו"ב ה"ל עי"ש ויש להרגיש על הרבנים זרע
אמת ושמן המשחה ה"ל דעסקו רבנן בכלים האסורים משאר איסורין ואהא מיייתו דעת
הרב חכם צבי ושקלו וטרו אי נקיטינן פנומיה או לא נהלא בשאר איסורין גם הח"ץ
מודה וכמו שכתב בשיורי ברכה ה"ל וגם בשו"ת רעק"א סי' מ"ג במי שקנה פלי חרס
מעכומ"ז יישנים יותר משנים עשר חודש.

ויש הפסד מרובה אם יצטרף למוכרם לנכרי. והרב השואל כתב להקל על פי דעת הח"ץ
והשיבו דאין בזה היתר דהא הח"ץ עצמו מודה דבשאר איסורין אסור אחר יב"ח ואף
בכלי חמץ לא הכריע להקל אלא לענין אם פבר בשל בהם ושוב הביא דברי הרשב"א
סי' תקע"ה ה"ל ומ"ש הר"ן בחולין ד' צ"ו דהכשר יין לסוף משונה משאר איסורין דלא
מצינו עירוי וניגוב ויישון אלא ביין נסוף לבד ומי ירים ראש להקל בפרט במקום דליפא
חולק בפירושו עכ"ל [וצריך לעיין בענין זה בספר עין המים ד' ז"ך שציינו הרב דברי
מנחם סי' תנ"א אות ה' ואינו מצוי אצלי] ועיין בתשובת רבינו עקיב"א בסי' כ"ו והבאתי
תנ"ך דב"ק לעיל באות הקודמת שנראים דבריו היפה ממה שהחליט בסי' מ"ג ה"ל:

עֲתָה [בַּשָּׁנָה תַרְנ"ה] נִדְפַס קוֹבֵץ כְּנֶסֶת חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל קוֹנְטְרָס רְבִיעֵי וְרֵאִיתָ שֶׁם בְּסִי
ע"א אוֹת ל"ט ד' ע"ו ע"א וְהֵם דְּבָרֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֵר"ש פְּרַיִדְעֶשׁ אַבְד"ק לֵיִיאָדִי יצ"ו]
שְׁתֵּמָה פִּינְצָא לְזֶה עַל שְׁנֵי הַגָּאוֹנִים מוֹהֵר"ש קִלְיַגְעֶר בְּסִפְרוֹ נְדָרֵי זְרוּזִין ח"ב ד' ד' ע"ד
וְיָד אֲלֵי עֶזֶר סִי צ"ו שְׁנַעְלָם מֵהֶם מָה שֶׁמְבֹנָאָר בְּתִשְׁבֹּת הַגָּאוֹן חֲכָם צָבִי בְּסִי ע"ה וְסִי
פ' דְּבִשְׁאָר אִיסוּרִים מוֹדָה וְכַתְמִיהֶתִי עַל הַרְבָּנִים הַנְּ"ל: וּבִשְׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ב סִי
נִק"ב כְּתַב גַּם מ"ש לְסַמְנָה עַל הַח"ץ דְּאַחַר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ פְּלָה פֶּלַח הַלְחֹלְחִית וְכוּ כְּתַב
בְּשׁו"ת פֶּרַח מִט"א הוּבָא בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא תַנְיִנָא יו"ד סִי ס"ז [עֵינִיתִי שֶׁם
וְלִיתְנָהוּ לְהַנִּי מְקִילִי כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה הַרְוֹאָה וְאוּלַי בְּנִתְּנוֹ לְדַבְּרֵי שְׁבָסִי ח"ו וְנ"ל וְדַבְּרֵי בְּעַל
פִּמ"א וְכוּ' וּבְעִבְדָא דִּידְקָה הָיָה כְּמָה הִיתְנִירִים שֶׁהִגְעִילוּ הַכְּלִים אֲלָא שְׁהִיָּה שֶׁל חֶרֶם וְגַם
הָיָה לָהֶם יִישׁוּן וְכוּ' עכ"ל וְס' פִּמ"א אֵין אֲצִלִי] עַל זֶה קָשָׁה לְסַמְנָה וְאַנִּי כְּתַבְתִּי בְּהַגְהוּתִי
עֵינִי הַרְשָׁב"א סִי תַקְע"ה וְכוּ' גַּם הַרְ"ן פ' כה"ב גְּבִי סָפִין שְׁשַׁחַט בָּהּ וְרַדְבָ"ז ח"ב סִי
תַשְׁל"ט וְכוּ' וְע"כ אֵי אֲפִשְׁרֵי לְסַמְנָה לְהַתִּיר זֹאת עכ"ל וְצִינִי לְעֵינִי בְּפָרִי מְגִדִים יו"ד סִי
ק"ג וְעֵינִיתִי שֶׁם בְּשַׁפְתִּי דַעַת וְרֵאִיתִי בְּס"ק י"ז שֶׁהִבִּיא סְבָרוֹת הַחֲכָם צָבִי וּפְנִים מְאִירוֹת
וְדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל סִי קכ"ג שֶׁהִזְפִּיר הַרְבֵּי זָרַע אֲמַת הַנְּ"ל וּבִיָּאָר שֶׁם דְּבַצוֹנָן כְּגוֹן עַל יְדֵי
כְּיָבוּשׁ גַּם הַרְבֵּי פְּנִים מְאִירוֹת מוֹדָה דְּמַהְנֵי יִישׁוּן פִּי פְּלִיגִי בְּחַמִּין דְּלִהַרְב חֲכָם צָבִי אִם
בְּזָגִים וְדוֹרְדֵינָא שְׁהֵם בְּעֵין מַהְנֵי כָּל שְׁכָן בְּבִלְוַע וְלִהַרְב פְּנִים מְאִירוֹת בְּכָלִי הַטַּעַם שְׁמוֹר
יֹתֵר וְכוּ' וְהִבִּיא שׁו"ת הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל וְשָׁקִיל וְטָרִי בְּזֶה וּמְסִיק בְּכָלִי חֶרֶס שֶׁהוּחַם בּוֹ
אֲפִילוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן אֵין לְהַקְלֵי בְּיִישׁוּן וְעַל יְדֵי כְּבִישָׁה הַמִּיקַל בְּהַפְסֵד מְרוּבָה וְצוֹרֵךְ גְּדוֹל
אֵין גּוֹעֲרִין בּוֹ וְאֲפִילוּ בְּאִיסוּר תוֹרָה כְּמוֹ ד"ח ע' סִי צ"ו וּבְמַתְכוּת יֵשׁ לְעֵינִי וְאֵינִי מְכַנִּיס
כְּמַכְרִיעַ כָּלֵל רַק כְּנוֹשָׂא וְנוֹתֵן וְצ"ע אֵלוֹ תוֹרָף דְּב"ק וּבִשְׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ג סִי כ"ח [לְפִי
הַנְּרָאָה זֹהוּ הַתְּשׁוּבָה שְׁרַמְזוּ עָלֶיהָ בְּהַגְהוּתִי וּבִשְׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ב הַנְּ"ל שְׁכַתְּבֵי וּבְתִשְׁבֹּת
הַאֲרַכְתִּי] הַאֲרִיף בְּעֵינִי זֶה שְׁנַשְׂאֵל מִחֲכָם אֲחַד אִם לְנִהוּג כְּהַרְב חֲכָם צָבִי בְּקִדְרַת חַמִּץ
שְׁשִׁיָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ וּבִשְׁלֹו בָּהּ אַחַר כֶּף בְּפִסְחָא וְכַתְּבֵי הִנֵּה כְּבָר הוֹרָה זְקוֹן וְכִדָּאֵי לְסַמְנָה
עָלִיו אִף שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַדְּחָק אִף מְכָל מְקוֹם אִם פִּי דְּב"ק חֲבִיבִים עָלִינוּ לֹא אֲכַחַד דְּמַעוֹלָם
הֵייתִי תוֹהָה בְּזֶה וּמְצַאֲתִי לְהַרְשָׁב"א סִי תַקְע"ה וְכוּ' וְהַרְ"ן וְכוּ' וְהַרְדְּבָ"ז סִי תַשְׁל"ט
וְכוּ' הַרִי בְּהִדָּאֵי שְׁאֵין לְמַדִּין שְׁאָר אִיסוּרִין מֵיִין נְסִף לְעֵינִי יִישׁוּן וְכוּ' וְרֵאִיָּה בְּרוּרָה
מִהֵיָּא פִּינְכָא דְר' אֲמִי וְכוּ' וְאֲמִאי תְּבָרָא יְנִיחָנָה עַד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ וְכוּ' [לֹא יִדְעִיתִי אִיף
כְּתַב זֹו לְרֵאִיָּה בְּרוּרָה אַחַר שְׁכָבֵר רֵאִיָּה שׁו"ת הַרְשָׁב"א הַלְזוּ וְיִמַר הוּא דְּאָמַר שֶׁם דָּאֵין
רֵאִיָּה מְמַנָּה מִשׁוּם דְּחִינִישׁ לְתַקְלָה וְכוּ' וְהוּא פֶּלָא] וְעַל פְּרַחִין דְּלֹא מַהְנֵי יִישׁוּן בְּזֶה וְזֶה
בְּרוּר וְהַאֲרִיף עוֹד וּבְדוּף י"א ע"א כְּתַב שְׁנַרְאֵין דְּבָרֵי הַפְּנִי"מ לְחַלְקֵי דְּבַדְבָּר שֶׁהוּא בְּעֵין
הוּא דְּכָל שְׁנַתִּישׁוּן י"ב חֲדָשׁ וְנִתְקַשָּׁה כְּעֵץ יָבֵשׁ כָּל הַטַּעַם אֲבָל מָה שְׁבַדְנִפְנֵי הַכְּלִי דְּלֹא
שְׁלִיט בִּיָּה אֲוִירָא הָאֲנֹכֵל שְׁמוֹר לְפַקְדוֹן וְכוּ' וְלֹא מְצִינּוּ בְּכָל דְּבָרֵי הַרְב חֲכָם צָבִי תְּשׁוּבָה
לְזֶה וְהוּא דְּבָר שֶׁהַחוּשׁ וְהַשְׁכָּל מְקַבְּלוּ וְכוּ' וְשֶׁם עֲמוּד ב' כְּתַב דִּישׁ רֵאִיָּה דִּישׁוּן לֹא מַהְנֵי
מְדָאִיתָא בְּאֲבוֹת דְּרַבִּי נִתְּן פֶּרֶק י"א שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים בְּכָלִי חֶרֶס בּוֹלַע וְאֵינּוּ פּוֹלֵט וְאֵינּוּ
מְבַאִישׁ וְכוּ' וְגַם בְּזֶה שְׁקִיל וְטָרִי וְהַמְעֵינִי בְּדַבְּרֵי יִשְׁפּוֹט בְּצִדְקָא שְׁאִף שְׁכַתְּבֵי בְּתַחֲלָה
שְׁכַדָּאֵי הַח"ץ לְסַמְנָה עָלִיו שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַדְּחָק לֹא אָמַר כֵּן אֲלָא בְּדוּרָה לְכַאוּרָה אִף בְּאֲמַת
דַּעַתוֹ שְׁלֵא לְסַמְנָה עַל זֶה אַחַר שְׁסַבְרַת הַרְב חֲכָם צָבִי הִיא הִיפּוֹ דַּעַת הַקְּדוּמוֹנִים הַרְשָׁב"א
וְהַרְ"ן וְרַדְבָ"ז וְכוּ': גַּם הַרְבֵּי בֵּית שְׁלֵמָה בֵּא"ח ס' ס' אֵין דַּעַתוֹ לְסַמְנָה עַל הַח"ץ בְּזֶה כֵּינֵן

שְׁבִתְשׁוּ הַרְשָׁב־א פְּתַב בְּפִירוּשׁ דְּלֵא מְהַי יִישׁוֹן אֶלָּא בְּכִלֵי יַיִן וְכוּ' וְאִי שְׁמַה שְׁפַתְבּ
הַרְשָׁב־א מִיְהוּ בַּיַיִן דְּוָקָא סְבָרָא שְׁפִלְהַ הַלְחָלוּחִית אִינוּ מוּבָן טַעְמוֹ יֵשׁ לוֹמַר דְּסוּבְר
פְּדַבְרֵי הַשָּׁ"ף יו"ד סי' קל"ה ס"ק ל"ג לְחַלְקַ בֵּין יַיִן לְשַׁאֲרַ אִיסוּרִין וְכַתְּבַ בְּשֵׁם שׁו"ת
פּמ"א דְּכּוֹנֶנֶת הַרְשָׁב־א לְחַלְקַ בֵּין נְבִלְעַ בְּצוּנָה לְנְבִלְעַ בְּחַמִּין וּמְכַל מְקוּם יי"ש שֶׁהוּא חֲרִיף
בְּיוֹתֵר הָיִי פְּחַמִּין וּסְבָרָא הַלְזוּ פְּתַב הָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא תַנְיִינָא יו"ד סי' ס"ז דְּאִי
לְהַסוּבְרִים דְּכַבוּשׁ בְּכִלֵי אִינוּ אוֹסֵר רַק פְּדֵי קְלִיפָה מְכַל מְקוּם ביי"ש שֶׁהוּא חֲזַק וְחֲרִיף
אוֹסֵר בְּכּוֹלוֹ וְגַם הַחֲכָם צָבִי לֹא פְּתַב לְהַקְלַ בְּכִלֵי שְׁנִבְלַע בּוֹ יי"ש דְּאוּלַי אֵין טַעְמוֹ נְפָגָם
גַם אַחַר יָמִים וְשָׁנִים וְאִי שֶׁהִמְגִ"א סי' תנ"א ס"ק מ' לְמַד לְהַחְמִיר לְכִלֵי יי"ש שְׁאִינוּ בֶן
יוֹמוֹ מְדִין יי"ן ועי"ש בסי' תמ"ז ס"ק כ"ה וְכִינּוֹן דְּבַיִן מְהַי יִישׁוֹן דִּי לְבָא מִן הַדִּין וְכוּ'
וּמְכַל מְקוּם פַּיִן דְּמֵאֵי דְּלֵא מְהַי בְּכִלֵי יי"ן מַה שְׁאִינוּ בֶן יוֹמוֹ הוּא מְסַבְרָא שְׁפַתְבו
הָרָא"ש וְתַרּוּמַת הַדְּשָׁן סי' ר"א דְּהַיַיִן מְשַׁבִּיחַ בְּתוֹכוֹ יֵשׁ לוֹמַר דְּמַהֲאֵי טַעְמָא ביי"ש שֶׁהוּא
חֲרִיף יוֹתֵר אִי יִישׁוֹן שְׁנִים עֲשָׂרַ חֲדָשׁ לֹא מְהַי מַהֲאֵי טַעְמָא וּבְלֵאוּ הָכִי יֵשׁ לְדַחוּת רְאִיתָ
הַחֲכָם צָבִי דְּכַמָּה קוּלוֹת הַקְלוּ בַּיַיִן לֹא כֵן בְּחַמִּין דְּחַמִּיר עַיִן מַג"א סי' תנ"א ס"ק מ"ט
וּמַנְחָ"י פְּלָל פ"ה סקי"ב עכ"ד גַּם הָרַב בֵּית דּוֹד סי' ע"ג הִבִּיא דְּבַרְיוֹ הָרַב קַהֲל יִאֲוֹדָה
סי' קל"ה ס"ה בַּהֲגָהָה [בד' ע"א ע"א] עַל דְּבַרֵי הַרְמ"א דְּלֵא מְהַי עִירוּי לְכִלֵי חֲרָס
שְׁנִשְׁתַּמְשׁ בְּחַמִּין פְּתַב דִּיִישׁוֹן נְמִי לֹא מְהַי לִיהַ דְּלֵא מְצִינוּ יִישׁוֹן אֶלָּא לְנִשְׁתַּמְשׁ בְּצוּנָה
וְכוּ נִרְאָה מַמַּה שְׁפַתְבּ כְּמוֹ בְּשַׁאֲרַ אִיסוּרִין מְשַׁמַּע דְּלַגְמֵרִי הוּא כְּשַׁאֲרַ אִיסוּרִין דְּלֵא מְהַי
בְּהוּ יִישׁוֹן ע"כ וְהָרַב קַהֲל יְהוּדָה בד' ע"ב ע"ב עַל מַה שְׁפַתְבּ מֶרֶן כָּל הַפְּלִים מְיִישָׁן וְכוּ'
פְּתַב וְדוּקָא נִשְׁתַּמְשׁ בְּהֵם צוּנָה אֶבֶל עַל יְדֵי חַמִּין לֹא מְהַי בְּהוּ יִישׁוֹן וְכִלִּים מְשַׁאֲרַ
אִיסוּרִים שְׁנִבְכַשׁ בְּהֵם בְּצוּנָה לֹא נִתְבָּאֵר אִי מְהַי בְּהוּ יִישׁוֹן שְׁנִים עֲשָׂרַ חֲדָשׁ וצ"ע עכ"ל
וּלְפִי הַנִּרְאָה נִעְלַם מִמֶּנּוּ שׁו"ת הַרְשָׁב־א דְּמַחְלַק בֵּין יַיִן לְשַׁאֲרַ דְּבַרִים וְהָרַב פְּרִי מְגֻדִים
בְּפִתְיָחָה הַכּוֹלֶלֶת בְּסֻדֵר הַנְּהַגְתַּ הַנְּשַׁאֲלַ עִם הַשּׁוֹאֵל בְּסֻדֵר א' אוֹת כ"ד פְּתַב דְּלַהֲשָׁהוּת אוּ
בַּהֲנָאָה יֵשׁ לְהַקְלַ לְסֻמְוֹ עַל הַח"ץ בְּשַׁעַת הַדְּחַק וְאִי דְּבַשׁו"ת הַרְשָׁב־א וְכוּ' יֵשׁ לְסֻמְוֹ
בַּהֲפֻסַד מְרוּבָה אוּ עַל כָּל פְּנִים לְשָׁהוּת אוּ לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה פִי הַאֵי גּוֹנָא עכ"ל: הַנְּהַ הַבְּאֵתִי
אִמְבוּהָא דְּרַבְנָן קַדִּישֵׁי מַעְרְכָה מוּל מַעְרְכָה וּבְכָל הַסְּפָרִים הַנִּזְ"ל לֹא רְאִיתִי מִי שֶׁהִזְכִּיר
דְּבַרֵי הָרַב שְׁבוּת יַעֲקֹב ח"א וּח"ב הַנִּזְ"ל רַק אֵת זֶה רְאִיתִי לְהָרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה יו"ד סי'
קב"ך ס"ק ג' שֶׁהִבִּיא שׁו"ת ח"ץ וּפְנִי"מ וּפְמ"ג וּשְׁעַת וּרְעַק"א הַנִּזְ"ל וְהִבִּיא גַם שׁו"ת
שְׁבוּ"י ח"א הַנִּזְ"ל וְכַתְּבַ עוֹד בְּשֵׁם הָרַב שְׁמֹן רוֹקַח סי' ב' דְּקָשָׁה לְסֻמְוֹ עַל הַח"ץ וְכוּ'
פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב בְּרִית אֲבָרְהָם דְּאִפִּי' בְּדַבְרַ שְׁגוּף הָאִיסוּר דְּרַבְנָן קָשָׁה לְסֻמְוֹ עַל זֶה לְחוּד
אֶלָּא אִם יִשְׁעוּד צַד קוּלָא עי"ש גַּם הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה רִישׁ סי' תמ"ז הַזְּכִיר רַק שׁו"ת
שְׁבוּ"י ח"א: וְדַע דְּבְכָל פְּתַבֵי הַקְדָּשׁ סְפָרֵי דְּבִי רַב הַנִּזְ"ל דְּשַׁקְלוּ וְטָרוּ בְּעַנְיָן זֶה הֵם
הַמְדַבְרִים בְּכִלֵי שְׁהִיָה רִיקוֹן כָּל שְׁנִים עֲשָׂרַ חֲדָשׁ מְשַׁמַּע דָּאֵם תּוּף י"ב חֲדָשׁ נִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ
בְּאִיזָה דְּבַר אֵין מְתִיבֵשׁ הַבְּלִיעַת אִיסוּר שְׁבוּ וּמַעִין זֶה פְּתַבוּ הַפּוֹסְקִים גְּבִי נוֹתֵן טַעַם
לְפָגַם דְּלֵא אֲמָרוּ בְּקוּדְרָה דְּאַחַר מַעַת לַעַת הִיא לְפָגַם אֶלָּא כְּשֶׁהִיָתָה רִיקְנִית עַיִן בְּאֵר
הֵיטֵב יו"ד רִישׁ סי' ק"ה וְאֶפְשָׁר דְּאִי לְהַסוּבְרִים שֵׁם שְׁאִין לְחַלְקַ בְּהָא מוֹדוּ דְּהָא כָּל טַעַם
הַרְח"ץ הוּא מְשׁוּם שְׁנִתְיַבֵּשׁ וְכִלְהַ הַלְחָלוּחִית וְנַעֲשֶׂה עֶפֶר בְּעֻלְמָא וְכְּשֶׁמְשַׁתְּמָשִׁים בּוֹ
אִיזָה שְׁמִיּוּשׁ אִינוּ מְנִיחוּ לְהַתִּיבֵּשׁ וְכוּ פְּתַב הָרַב מוֹהַרש"ל בְּדוּרְשׁ לְצִיּוֹן בַּהֲגָהָה לְדוּרְשׁ
י"א [ד"ה וְהַנְּהַ הַרְמָב"ן] וְז"ל אֲמָנָם וְכוּ' דְּזֶה דוּקָא אִם לֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בְּכִלִּים י"ב חֲדָשׁ

כָּלֵל אֶז נִתְיַבֵּשׁ וְנִעְשָׂה עֶפֶר אַבֵּל אִם יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ תוֹף הַזְּמַן עַד כְּלוֹת ז' שְׁכַבְשׁוּ הַתְּבַשִּׁיל
אִינוֹ מַנִּיחַ לְבִלְעֵת הָאִסוּר לְהִתְיַבֵּשׁ עַכ"ל וְנִרְאֶה דָּאף דְּבִכְלִי יִזְן קְוִימָא לֹן דְּכִלִּים
שְׁיִיִּשְׁנֵן יב"ח אפ"י נָתַן לְתוֹכָן מִיַּם תוֹף יב"ח אֵין בְּכַף כְּלוּם הָתָם הֵינּוּ טַעֲמָא לְפִי שְׁמַה
שְׁמַשְׁתַּמְּשִׁים הוּא בְּצוּנָן אִינוֹ מוֹעִיל לְלַחֵלַח הַבְּלִיעָה שְׁלֵא תִתְיַבֵּשׁ אַבֵּל בְּכִלִּים
שְׁמַשְׁתַּמְּשִׁים בְּבִישׁוּל אִם יִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּתוֹף י"ב חֲדָשׁ בְּבִישׁוּל אֶז הַבִּישׁוּל מְעוֹרֵר אֶת הַטַּעַם
הַבְּלוּעַ וְאִינוֹ מַנִּיחוֹ לְהִתְיַבֵּשׁ עֲתָה בָּא לִידֵי סֵפֶר יָקָר דְּרַכִּי הוֹרְאָה לְאַחַד מִגְּאוּנֵי דוֹרְנוּ
יצי"ו וְרֵאִיתִי בַח"ב פֶּרֶק ז"ךְ שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּ' הַג' ח"ץ הַנְּ"ל וְאֲשֶׁר הִשְׁיִיגוּהוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים
וְחָשַׁף זְרוּעוֹ לִיְיָשֵׁב דְּבָרֵי הַח"ץ וּבְמִסְקִנְתּוֹ פָּתַח דְּמַפְלָא מְקוּם יֵשׁ לְדוֹן בְּהוֹרְאָתוֹ לְעַנְּוֹ
לְכַתְחֵלָה וְכו' אַבֵּל דִּיעֲבַד לְאַחַר י"ב חֲדָשׁ וְדָאֵי יֵשׁ לְסַמְּוֵה עָלָיו גַּם לְהַמְחִמִּירִים נוֹתֵן
טַעַם לְפָגַם עַכ"ל וְהַמְעַיִן בְּגוּף דְּבָרָיו יִרְאֶה שְׁלֵא הָיוּ לְמִרְאָה עֵינָיו כֹּל דְּבָרֵי רַבְּנֵי
הָאֲחֵרוֹנִים שְׁרַשְׁמֵתִי בְּעַנְּוֹן זֶה: גַּם נִדְפַס מְקָרֹב סֵפֶר בְּנֵן שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגְּאוּן מוֹהֵרֵשׁ"ל
מְוִוִּילְנָא יצי"ו וְרֵאִיתִי בְּסִי' כ"ד [ד' ל' בד"ה וְלַעֲנִיָּן] שְׁעַל מַה שְׁכַתְּבַת בְּתִשׁוּבַת רַבֵּינוּ
עֲקִיב"א בְּסִי' כ"ו דְּכִלִּי שְׁנָאֶסֶר מִחֲמִץ מִשְׁהוּ בְּפִסַּח מוֹתֵר לְשָׁנָה הַבָּאָה מִצַּד יִישׁוּן י"ב
חֲדָשׁ וְכו' הַשִּׁיב דְּכָבֵר הָעֵלָה הַפְּרִי מְגִדִּים בְּסִי' ק"ג ס"ק י"ז בְּשִׁפְתֵי דַעַת דְּלֵא מְהֵי יִישׁוּן
אַלָּא אִם נִבְלַע בְּצוּנָן אַבֵּל לֹא בְּנִבְלַע עַל יְדֵי חֲמִין וְכֵן הוּא בְּתִשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א סִי' תַקַּע"ה
וְכֵן פִּסְקוֹ הַפְּנִים מְאִירוֹת סִי' כ"ג וְדָבָר שְׁמוּאֵל סִי' קל"ג וּמִדְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א מִתְּבָאָר
דְּבִשְׁאָר אִסוּרֵין חוּץ מִיַּין נֶסֶף אֶף אִם נִבְלַע בְּצוּנָן עַל יְדֵי כְּבִישָׁה לֹא מְהֵי יִישׁוּן דְּדוֹקָא
בְּיַין נֶסֶף דְּקִלִּישׁ וּבְדָבָר שְׁמוּאֵל מִשְׁמַע דְּאִין לְדַמּוֹת שְׁאָר אִסוּרֵין לִיַּין נֶסֶף דְּמַצִּינוּ
שֶׁהִקְלוּ בּוֹ כְּמָה קִילוֹת לְכֵן אֶף בְּנִבְלַע בְּצוּנָן בְּשְׁאָר אִסוּרֵין אוֹ בְּחֲמִץ יֵשׁ לְאַסוּר הַכְּלִי
אֶף בְּדִיעֲבַד אֶף הוּא דְּבָר חֲרִיף שְׁאִין בּוֹ מִשׁוּם לְפָגַם עֵי"ש בְּפְרִי מְגִדִּים עַכ"ל יצי"ו
וּמִסְפִּים לְדַעַת כֹּל רַבֵּינוּ הָאֲחֵרוֹנִים הַנְּ"ל: וְאֲנִכִּי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי לְהֵאֵי תַנָּא דִּידֵן רַבִּין חֲסִידָא
בְּסֵפֶר פְּפִי אֶהְרֵן ח"ב שְׁבַחֲלֵק יו"ד סִי' ג' בְּדָף כ' ע"א [ד"ה וְעוֹד] שֶׁהֵבִיא מִחֲלֻקַּת זוֹ
וְהֵבִיא הַרְבֵּה מִרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהִזְכִּירִי לְמַעְלָה שֶׁהִשְׁיִיגוּ עַל הַגְּאוּן ח"ץ מִתְּשׁוּבַת
הַרְשֵׁב"א וְכו' וְשִׁצְרִיף לְהַבִּין מַה יַעֲנוּ לְהִרְאִיּוֹת שֶׁהֵבִיא הַח"ץ מִחֲמַת שְׁחִרְכוֹ וּמִחֲרַצְנֵים
וְנִגִּים וְדוֹרְדֵי דִי"ן שְׁמוֹתֵרִים מְפָנִי שְׁנַעֲשׂוּ כְּעַפְרָא בְּעֵלְמָא וּמְבָרִיָּה שְׁאִין בְּהַ עֲצָם
דְּנַעֲשִׂית אַחַר י"ב חֲדָשׁ כְּעַפְרָא בְּעֵלְמָא וְגַם הוּא הוֹסִיף לְהֵבִיא מַה שְׁכַתְּבַת הַרְמ"א בִּי"ד
סִי' פ"ז סְעִיף יו"ד בְּשֵׁם שְׁבִלֵי הַלְקֵט דְּעוֹר קִיבָה לְפַעֲמִים מוֹלְחִין אוֹתוֹ וּמִיְיַבֵּשִׁים אוֹתוֹ
וְנִעְשָׂה כְּעֵץ מוֹתֵר דְּמֵאחַר שְׁנִיתְיַבֵּשׁ הָיוּ כְּעֵץ בְּעֵלְמָא וְאִין בּוֹ לְחִלוּחִית כְּלָל וְהַגְּאוּן נוֹדַע
בִּיהוּדָה בְּמַהְדוּרָא קָמָא סִי' כ"ו הָעֵלָה בְּכַחַא דְּהִיתְרָא בְּמַה שְׁמַנִּיחִים בְּתוֹף הַמְשַׁקָּה
שְׁלַחֲפִית דָּג טָמֵא מִטַּעַם שֶׁהוּא יָבֵשׁ כְּחֶרֶס וְהוּא עַפְרָא בְּעֵלְמָא וְהָאֲרִיף בְּנו"ב שֵׁם שְׁדָבְרֵי
הַשְּׁבוּלֵי הַלְקֵט לְקוּחִים מִדְּבָרֵי הַרְמְב"ם וְכו' וְעוֹד הֵבִיא [בְּכַפִּי אֶהְרֵן] הַרְדָּב"ז בַּח"ג סִי'
תַקַּמ"ח הָעֵלָה לְהַתִּיר הַמוּמִי"א [בְּשֵׁר הַמֵּת יָבֵשׁ] בְּאַכִּילָה מִשׁוּם דְּהָנוּ עַפְרָא בְּעֵלְמָא וּמַה
שֶׁהֵרַב גִּנַּת וְרָדִים כְּלָל א' סִי' ד' חוֹלֵק עַל הַרְדָּב"ז בְּזֶה הוּא מִטַּעַם אִסוּר הַנְּאָה אַבֵּל
מוֹדָה הוּא דְּמוֹתֵר בְּאַכִּילָה הוֹאִיל וְנִפְסֵל מִלְּאֲכוּל הַכֶּלֶב [סֵפֶר גִּנַּת וְרָדִים הַסְּפָרְדִי אִין
אַצְלֵי לְרֵאוֹת דְּב"ק דְּמִשְׁמַע דְּעַל הַמוּמִי"א עֲצָמָה קָאֵמֵר דְּמוֹתֵרַת בְּאַכִּילָה וְאִסוּרָה בְּהַנְּאָה
וְזֶה לֹא יִתְכַן דָּאֵם אִסוּרָה בְּהַנְּאָה תַהֲיָה מוֹתֵרַת בְּאַכִּילָה דְּמִי גְרִיעָה אַכִּילָה מִשְׁאָר הַנְּאָה
וְאוּלַי אִין הַלְשׁוֹן מְזוּקָדֵק וְכוֹנְנָתוֹ לוֹמֵר דְּדָבָר שְׁאִינוֹ אִסוּר אַלָּא בְּאַכִּילָה מוֹתֵר לְאַכְלוֹ
הוֹאִיל וְנִפְסֵל וְכו'] וְעוֹד פָּתַח בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז בַּח"ג סִי' תע"א שֶׁהָעֵלָה לְהַתִּיר הַמֵּר בְּאַכִּילָה

אף שהוא דם קרוש מטעם שנתניבש והוי עפרא בעלמא וכן העלו הרבנים פרי חדש בתשובה סי' יו"ד ובעי חיי סי' ק"ג ומפל זה קשה להסוברים דיישון לא מהני בשאר איסורין והלא כיון דאחר י"ב חדש הוי עפרא בעלמא ליישורי וביומר קשה על הרב"ז שפוסק דיישון לא מהני ואיהו סובר במומי"א ומר דמותרים באכילה משום שנעשו כעפר: וכתב דצריף לחלק בין איסור בעיניה לאיסור הבלוע דכשהאיסור בעין ושולט בו הרוח והאור ומתניבש יפה יפה והוי כעפר ומותר אבל כשהאיסור בלוע תוך פנימיות הפלי ושמור שם מרוח ואור בזה סוברים הרבנים הנ"ל דאינו מתניבש גם כשעובר זמן רב טעמו וריחו לא פג וחוזר ופולט כשישתמשו בו ומה שמועיל יישון לכלים של יין נסו הוא משום ששתמישן בצונן ואינו נבלע הרבה בפנימיות הכלים אבל בחמץ ושאר איסורין שפולעים על ידי חמין נכנסת הבליעה ביותר בפנימיות הכלים ולא סגי להו ביישון ועל פי זה המציא דהרב"ן והרא"ש והטור בסי' קל"ה והרא"ה ורבינו ירוחם והריטב"א בחידושיהו לע"ז ד' ל"ג שפוסקים דמהני ישון לכלי נתר של יין נסו אף שכלי נתר בליעתם מרובה עד שהפליגו הרשב"א ודע"מיה להחשיבם כבליעה חרס הדריאני ואפילו הכי סוברים דעל ידי ישון שנים עשר חדש חוזר להיות כעפר ומותר כל שכן בסתם בליעה דחמין שידוע וניכר שאין בשום בליעת פלי איסור בחמין ממשו של איסור אלא טעמו דנקא דפשיטא דמתירין הם ע"י ישון שנים עשר חדש ורבני האחרונים המתירים בשאר איסורים ג"כ על ידי ישון שנים עשר חדש מזליהו חזו דיש מן הראשונים שפוסקים פן אלו תוד"ק ולפי דבריו לא נפלאת היא סברת הגאון ח"ץ והמורה פדבריו אין מוניחין אותו ולי הדל צריף להתנישב בזה אחרי שבדברי הרשב"א בתשובה מפורש לאיסור וכן דעת הר"ן והרב"ז וכו' כנז"ל קשה לסמוך על פי איזה המצאה בפרט בדבר ששלמים וכן רבים מרבני האחרונים נקטי להחמיר כנז"ל: ד) מעשה שנתערבו פלי חרס חמץ בכלים חדשים עשירים פלים חמץ בשלש מאות חדשים ואין ניכר התערובת כתב רב השואל נ"י דלפי דברי המג"א סי' תמ"ז סק"מ דכלים הוי דבר שיש לו מתירין אם פן כל הכלים אסורים אף לכאורה יש תקנה ליקח מהתערובת פמנין הכלים שנתערבו ולהשתמש בהם קודם פסח חמץ ונוכל לתלות ולומר דהם הני שנתערבו עיין סי' תס"ז במג"א סק"ד בשם הרב"ח דמותר לכתחלה ואין פאן מבטל איסור אף צ"ע עדיין דהרי צריף לאכול תרתי תרתי ובכלים לא שייך אף הא דצריף לאכול תרתי תרתי הוא משום דהוי כספק ספיקא שמה האיסור נפל ואם תמצא לומר דהאיסור עדין בהתערובת דלמא בשעשה שאוכל כל תרתי ותרתי הם דהיתרא דחדא ודאי דהיתר ומדקא דהיתר דתברתה נמי היתר ובגדון זה בלאו הכי הוי ספק ספיקא דילמא הלכה דחמץ לא הוי יש לו מתירין ואת"ל דהוי ולמ"ת דילמא הני שלקחו מהתערובת הם אותם שנתערבו וכן כתב דגול מרובה לענין יבש ביבש דאין צריף לאכול תרתי מאחר דיש ס' אי חוזר ונעור וזה פשוט דהוי כנפל לים מאחר דהנה פלים שלוקחין מהתערובת להשתמש בהם חמץ אין אנו צריכים לדון עליהם וזיל בתר טעמא וכן מצאתי בפ"מ במשפחות סי' תמ"ז ס"ק ט"ו אף מאחר שיש מתעקשים אשר יעקימו עלינו את הדרף באתי לימלה וכו' עכ"ד: והנה עיינתי בפרי מגדים וז"ל ודע דכלי חמץ שנתערב בין פלי פסח וכלם פלי חרס ונשבר אחד מהם אין לומר דהותרו אחרים דבעינן תרי תרי דהיתר [כמ"ש ביו"ד סי' ק"י ס"ז] וזה לא שייך פאן ולבשל בשתי קדרות ולערבם יחד

צ"ע ואם הנה מותר באופן זה הוא הדין אם נאסר אחר כף אחד מהתערובת בבירור הותרו האחרים משא"כ בכ"מ דמהני הגעלה לשאר איסורין חמיר טפי עכ"ל הנה רואה דפשיטא ליה דבעינן תרתי תרתי אלא דמצדד אי בישול בשתי קדרות ועירבם יחד תשיב כתרתי תרתי או לא ומסיק בצ"ע ואם פן בנדון זה אף אם ישמשו חמץ בהפלים אשר יקחו מהתערובת ויהיו נחשבים כנשברו מאחר שהם נאסרו בבירור מכל מקום צריך תרתי תרתי ואם הנה פשוט דמהניא תקנתא דבישול בשתי קדרות ולערבם יחד הנה צריך בנדון זה לבשל בארבעים פלים ולערב יחד וזה דבר בלתי אפשר ומה גם דלפי האמת לא פשיטא ליה להרב דמהני זה במקום אכילת תרתי תרתי ואפשר דמפני זה סתמו הפוסקים וכתבו דכלי חמץ שנתערב אסור ולא כתבו תקנה זו דלהשתמש באחד מהם בחמץ אם הוא פלי חרס משום דסברי דבעינן מיהא אכילת תרתי תרתי ולא שנייה בכלים ולענין השאלה הנ"ל עיין בש"ע הגאון מוהרש"ז בס"י תמ"ז סכ"ג דכלי חרס חמץ שנתערב ברוב פלי חרס של היתר מותר להשתמש בכל הפלים בחמין בערב פסח עד הלילה ומותר לאכול חמין הללו בפסח אבל להשתמש בהם בחמין בתוך הפסח אסור כדון יבש ביבש שנתבטל ברוב קודם הפסח דחוזר ונעור בפסח ועי"ש לענין פלי מתכות דגם זה אסור והרב חיי אדם פל"ק אות כ"ב כתב דכלי חמץ שנתערב בכלים אינו בטל ומכל מקום בהפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב יש לסמוך על מה שכתב אליהו רבה בשם פנסת הגדולה דבאינו בן יומו יש להקל ויסיר פלי אחד ממנו וסיים דאפשר דהכנה"ג כתב פן לשיטת הסוברים נותן טעם לפגם מותר וצ"ע בכנה"ג עכ"ל ונראה דמה שכתב להקל משום מניעת שמיו"ט והפ"מ היינו בשכבר נשתמשו בהפלי [ואף בזה מסתפק דש"מ דוקא להמתירים נותן טעם לפגם] אבל להשתמש לכתחלה וכל שכן לקנות הפלים כדי להשתמש הא ודאי אי אפשר דמאני דפחרא מישפח שכיחי ואין שנייה מניעת שמחת יום טוב ומניעת ריוח המוכר לא הוי הפסד [עיין בש"ד ח"א בחלק הפללים במערכת ה"ה אות ס"ט מה שרמזתי בזה] והרב עולת שבת הביא דבריו הרב זכור לאברהם בח"א ד' ז' ע"ב [על דברי הבאר היטב סי' תמ"ז סק"ד] כתב דאף אם יפריש אחד מן הפלים אסור להשתמש בשאר ודוקא בפסח עצמו אבל קודם לכן אפילו משש שעות ולמעלה אין להחמיר וכתב על דבריו וז"ל ועיין במג"א דאפי' מקודם הפסח אסור עכ"ל משמע דכונת העולת שבת היא לחלק בין פשתתערובת הנה בתוך הפסח דאז הוא דאסור לכשהיה התערובת קודם פסח ממש דשרי ולפי זה בנדון זה שהיה התערובת קודם פסח שרי ועי"ש שהביא דברי החיי אדם הנ"ל בשם הא"ז דיש להקל באינו בן יומו על ידי שיסיר פלי אחד והנה ס' הא"ז אין אצלי ונראה שדעתו להתיר באינו בן יומו אף לבשל לכתחלה [ותנאי דהפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב שכתב הרב חיי אדם הוא מסברת עצמו דאילו הא"ז דעתו להקל לבשל בהם משום שאין הפלי בן יומו] ומשמע דבין בכלי חרס ובין בכלי מתכות דעתו להתיר והרב זכור לאברהם ד' צ"ה ע"ב [על דברי הרב באר היטב ס"ק ל"ח] הביא דעת הרב פרי חדש בסוף סעיף ט' דלכתחלה אפילו אינו בן יומו אסור לבשל בהם והרב שלחן גבוה כתב דאם אין לו פלים אחרים רק אלו חשיב כדיעבד ושרי דהרי אין להם תקנה בהגעלה בפסח שחוזר ובוילע מי הגעלה כמבואר בס"י תב"ן ס"א דהרי קיימא לן נותן טעם לפגם מותר ע"כ ולפי זה בכלי מתכת קודם הפסח אין להתיר בלא הגעלה אבל פלי חרס בין בפסח בין קודם

הפסח שרו פינו דאין להם הכשר בהגעלה ובשם ש"ע גור אריה פתב דכלי חמץ שנתערב חד בתרי בטיל אף לדעת הר"ף שסובר דייבש בייבש בפסח אפילו באלף לא בטיל דאין זה אלא בגוף האיסור ולא בטעם עכ"ל וקרב מאמר מרדכי בסי' תמ"ז אות כ' שקיל וטרי בדין זה ומסיק דלפי מאי דקי"ל פהרי"ף דייבש בייבש בפסח אפילו באלף לא בטיל פשוט דכלי חמץ אם נתערב בכלים אחרים אסור וכל מה שפתבו קרב בית קדש ודעמיה לאסור משום דיש אומרים גם בשאר איסורים דהוי דבר שיש לו מתירין וכו' לא נצרכה אלא לדעת הרא"ש דייבש בייבש בפסח חד בתרי בטיל וכו' וכתב דלא ניקחא ליה לחלק בין גוף האיסור לטעמו באופן דבנדון דידן דהיינו במוכר פלים שנתערבו לו עשרים כלי חרס בשלש מאות חדשים במחלוקת שנוי אם אפשר להתירם וכיון שאין שום דוחק בכלים פהם מצויים הם רק מניעת ריח המוכר והשואל רמז במכתבו שיש חכמים שאוסרים לו למוכרם לצורך הפסח לכן לא פתבתי לו צד היתר וביניהם יכריעו: עתה נדפס ס' גר למאור לידידי הגאון מרדכי אליה' ראבינאוויץ יצ"ו וראיתי שפסי' כ"ב נשאל בכלי חמץ שנתערב בכלים של פסח אם יש להם תקנה להשתמש בהם בפסח והשיב דקיימא לו דייבש בייבש בפסח לא בטיל וכתב המג"א [תמ"ז סק"מ] דכל שפון שיש להחמיר בפלים ובפסח עצמו פשיטא דאסור דלא עדיף משאר יבש בייבש ומבואר בסי' תנ"ב דבפסח לא מהני הגעלה שחוזר ובלוע משהו ומכל מקום פתב להתיר הפלים על ידי הגעלה לפי דברי הא"ז שהביא החק יעקב בס"ק מ"ד דחתיכה שנסארה במשהו ונתערבה יבש בייבש בטלה וכן פתב פרי מגדים באשל אברהם סק"מ בכלי דאם נאסר במשהו בטל ברוב ואם פן פשיגעילם אין לחוש למשהו שיבלעו בהגעלה דלזה אהני מה שנתערבו ונתבטלו ברוב לפי דברי הא"ז והפרמ"ג וכתב בש"ע קרב מוהרש"ז בסי' תמ"ז סי"ז לסמוך על הא"ז בשעת הדחק או בהפסד מרובה ולהסיר כלי אחד לפי המנהג ויזהר שלא יגעיל כל הפלים ביחד דאז יאסרו פולם בודאי על ידי שיבלעו בודאי משהו מפלי חמץ אלא יגעילם בכלי מיוחד לכל אחד ואחד שוב חקר דאולי יש בזה משום אין מבטלים איסור לכתחלה אם נאמר דכשם שאסור להוסיף על האיסור כדי לבטלו הכי נמי דאסור לפחות את האיסור כדי שיתבטל האיסור הנשאר במיעוטו שאם פן יש לומר בנדון זה נמי שאין להתיר על ידי הגעלה דאף שפבר נתערבו מפל מקום פינון דלא מהני להו בישול התערובת בפסח אפשר שאין להתיר על ידי הגעלה שישאר משהו ויועיל על ידי זה הביטול שנתערב עם עוד פלים דהוי פמחסר ופוחת איסור כדי שיועיל הביטול להמשהו הנשאר והאריף בזה הוא הצ"ד צדדים לכאן ולכאן לשפוט ספקו ומסיק להתיר משום צורך יום טוב את"ד יצ"ו עיש"ב: ה) כלי של פסח שנסארו במשהו שנתערב בכלים אחרים עיין בש"ע הגאון מוהרש"ז בסי' תמ"ז אות י"ז דיש אומרים דצריף להצניע פולם שחמץ בפסח אין לו ביטול ויש אומרים דבטל ברוב פינון שלא נאסר אלא מחמת משהו ויש לסמוך על דבריהם בהפסד מרובה או שעת הדחק ויסיר כלי אחד לפי המנהג שנתבאר ביו"ד סי' ק"ט ע"כ ועיין להרב חק יעקב ס"ק מ"ד שכתב בשם הא"ז דחתיכה שנסארה במשהו בטלה חד בתרי אפילו תוף הפסח וסיים על זה ועמ"ש בסקי"ט לענין פלים וצ"ע עכ"ל וכעת נעלם ממני פונת הציון הזה: ו) כלי שהיה בו יי"ש חמץ לא מהני בו הגעלה כדי להשתמש בתוכו ובדיעבד אפשר מהני הגעלה אף בלא מים ואפר פן פתב קרב פרי מגדים במשפצות סי' תנ"א ס"ק ז"ך וקצת משמע דלא ברירא

ליה דבדיעבד מהני הגעלה מדכתב בלשון אפשר אף הרב בית שלמה אור"ח רס"י פ"ז
כתב בלשון זה פתב כ"ת דבדיעבד פתב הפמ"ג דמותר וזה נכון וכן פתב בש"ע הג'
מלאדי סעיף ס"ג וכן בדין דגם בבית שאור וחרונסת פתב הט"ז דבמקום דלא אפשר
סומכין אהגעלה עכ"ל הרי שהבינו שפן היא דעת הרב פרמ"ג באמת ואף שפתב בלשון
אפשר הוא דרף עונה שפן דרף הפוסקים כמו שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי'
י"ו אות א' עי"ש שהבאתי מערכה מול מערכה בזה: ובשו"ת שאילת שלום מהדורא
תננינא סוף סי' נ"א ראיתי שפתב הרב וז"ל ובדבר הפלים של הי"ש בכלי זכוכית ודאי
אין להחמיר דלא פלעי פלל וגם בכלי עץ לדעתי מותרין בלי הכשר פלל פיון
דבתערובתם לא גזרו וילדעת רוב הפוסקים אף בפחות מששים וכן הסכים המג"א ובפרט
בפליטת פלים יש לומר דגם הטור מודה ובפרט ביי"ש דיש דעה דזינעה בעלמא הוא ואין
לומר דהוי בשימושן כמבטל איסור לכתחלה דהא אין פונתו לבטל ובפרט באיסור דרבנן
ואם ירצה להחמיר להגעיל ובאפר עם מים מקודם הרשות בידו עכ"ל: ז) החרבית
שמוכילים מים להפעלי בתים דעיר פ' בחג הפסח נודע כי לקחום מהפודאל של יי"ש
אשר החרזיקו בהן יי"ש וכתב הח"ץ דשם וז"ל ולפי ענ"ד נראה שצריכים לכלהפחות
הגעלה ולהכשירן קודם הפסח פדיון פל הפלים הצריכים הכשר והגעלה אם יש בהם
חשש חמץ פל שפן אלו שמוחזקים הם לחמץ ולא סגי להכשירם על ידי מילוי ועירווי
שלש פעמים מעת לעת אבקש שיודיע דעתו ותהא נכלל בהתשו' אם מותרים המים ללוש
בהם המצות אלו דברי המ"ץ דשם והשפתי דכבר נהגו שלא להשתמש בפסח בכלים
שהכניסו בהם יי"ש לקיום ולכתחלה צריף לרחצם היטב תחלה במים חמין ואפר עד
שיסתלק מהם הריח לגמרי ואחר כך להגעילם כמפורש בדברי הרבנים לבוש וט"ז סי'
תנ"א ס"ק ז"ך ובש"ע הגאון מוהרש"ז סעיף ס"ב ושרי ללוש בהם מצות ואם הוא שעת
הדחק שאי אפשר לעשות תקנה זו בשום אופן נראה לכאורה דיש לסמוך על דעת
הסוברים דצונן לא פלט בפחות מעת לעת כפתוב בש"ע הנ"ל סי' תס"ז סעיף ל' ולכן
אם ידוע בבירור שאין המים שוהים מעת לעת בחביות הים מותרים אלא דיש לומר
דזה דוקא בדבר שאינו חריף אבל בדבר חריף הא קי"ל ביו"ד סי' ק"ה דבדבר חריף
כציר וחומוץ לא בעינן כבישה מעת לעת אלא כשישה כדי שיתן על גבי האש וירתיח
אוסר ובחומץ אינו מוספם ושנוי במחלוקת פידוע אבל ביי"ש שהוא חזק וחרף מאד
כמו שפתב הפגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק כ"ה ועיין להרב נודע ביהודה מהדורא תננינא
חלק יו"ד סי' ח"ן יש לומר דלכולי עלמא לא בעינן שיהיה כבוש מעת לעת ונאסר אף
בפחות ממעת לעת וכן פתב הרב רמ"ץ א"ח סי' כ"ט אות ד' דדבר שנכבש ביי"ש שתי
שעות יש לומר דחשיב כבוש לכולי עלמא אלא שפתב להקל שלא להצריף ששים כנגד
פל היי"ש אלא לשער באומד כמה נבלע בו דבזה לא אמרינן בכוליה משערין עי"ש
ובתוף הפסח אין נפקא מינה מזה דהא אסור במשהו ואף שיש לומר דזה הוא דוקא
בנכבש ההיתר בגוף היי"ש עצמו אבל בנדון שהוא רק הבלוע שבחביות אפשר דאין לנו
להחמיר לאסור בשהיית פחות ממעת לעת מפל מקום קשה להקל מסבא לכן יש
להשתדל להכשיר את החביות באופן הנז"ל כדי שלא יהיה שום חשש ופקפוק ועיין
להרב מג"א סי' תמ"ז סק"ט לענין אם יש לאסור חמץ בפסח בצונן שפתב לדעת המרדכי
דדוקא כשהחמץ בעין אסרינן בצונן אבל כשבא להפליט טעם הבלוע מהפלי אין אוסר

בצונן ואם פן לא נפלאת היא לחלק פן לנדון דינן וכדברי המג"א הנ"ל פתבו הרבנים
נהר שלום סי' תס"ז אות י"ב ומגן האלף שם אות ט"ז: שוב ראיתי מה שנתלקו הפוסקים
לענן שהיית ציר בכלי אי דינו כבאוכל דשיעורו פדי שיתן על גבי האור ונרתית או
בעינו מעת לעת דהרב טורי זקב ביו"ד סי' ס"ט ס"ק מ"א פתב דאין להחמיר דשיעור
כבישה יהיה פשיעור שפסי' ק"ה ס"א כבבוש בתוך ציר פדי שיתנו על האור דזה שנין
על הפשר הנשרה בציר אבל בכלי לא מפליט בזמן קצר אלא במעט לעת וכן היא דעת
הרב ש"כ שם ס"ק ס"ח ועיין להרב פרי מגדים שם ובסי' ק"ה במשפצות סק"א [ד"ה
וכבוש פשיעור שיתיתח] שפתב דהט"ז והש"ך פשיטא דסוכרים דאין פח בכבישה
דפחות ממעט לעת להפליט מה שפלוע בפלי ונסתפק אי אמרינו דבולע הכלי בכדי
שיתיתח דאף דאינו פולט בכבישה פזו מפל מקום אפשר דבולע וכתב דמהט"ז מוכח
דגם אינו בולע עי"ש אף בחי' רעק"א ביו"ד סי' ס"ט על דברי הרב שפתי פהן הנ"ל
דהמג"א בסי' תמ"ז ס"ק י"ו סוכר פהדרישא דכבישה פדי שיתן על האש ונרתית מפליט
מפלי וכן מבואר דעת התפלה למשה בהשגתו על הש"ך סקפ"ג וכו' עי"ש ובס' יד יהודה
הנד"מ להג' מוהר"י לאנדא [על הלכות דם ומליחה] בסי' ס"ט ס"ק ע"ח פתב בשם הט"ז
וש"ך דבכלי לא שנין כבוש פדי שיתיתח ושקיל וטרי בזה והביא סברת המג"א הנ"ל
ומסיק דהעיקר דאין להחמיר בכלי פדי שיתיתח ובחכמת אדם פלל ל"ב אות ל"ב העתיק
דברי הט"ז דסי' ס"ט הנ"ל ובקלל ז"ן אות יו"ד ובבינת אדם שער איסור והיתר סי' ט"ן
שקיל וטרי במחלוקת זו וכתב דבמקום שאין הפסד מרובה יש להחמיר פדעת המג"א
אבל בהפסד מרובה יש לסמוך על הש"ך פן פתב האו"ה בהדיא וכו' ועי"ש לענן לאסור
הפלי [שנסתפק הפמ"ג הנ"ל] והרב קהל יהודה בסי' ק"ה ס"א ד' כ"ו ע"א פתב [ליישוב
מה שתמה על הרמ"א בסי' ס"ט] על פרחין לומר דאף דכל ששהה בציר בכדי שיעור
זה מיקרי כבוש ואוסר פולו גבי פלי לא אמרינו הכי וצ"ע ע"כ והוא תימה שלא ראה
דברי הרבנים ש"ך וט"ז הנ"ל והרב פרי מגדים פרי' שלמה ליו"ד סי' ק"ה ד' כ"א ע"ד אות ח' הביא
מחלוקת זו וכתב שבדגול מרבבה מיקל בחומץ ומשמע שפונתו דמשום דבחומץ הוא
מחלוקת הפוסקים אי בעינו מעת לעת או דינו כציר כמו שרשמתי בקונטרס הפללים
מערכת הפ"ף אות קל"ג אהכי פתב להקל בו אבל בציר וכינצא בדבר שהוא פשוט
דשיעור שהייתו בכדי שיתן על האש ונרתית יש להחמיר גם בכלי פון: וכל זה הוא
פשיעור דבר חריף אבל בנדון זה שמה שמשתמשים בכלי הוא מים והחשש הוא
משום שפלוע בפלי דבר חריף שהוא היי"ש נראה דלכולי עלמא לא הוי כבוש בפחות
ממעט לעת ואפשר לדמות זה למאי דקים לן ביו"ד סי' קב"ד ס"ג דאף דבדבר חריף לא
אמרינו נותן טעם לפגם משום דחורפיה משויה לשבח היינו דוקא פשהקדירה אינה פת
יומא ומה שהושם בה הוא חריף אבל אם הפלע שבקדירה הוא חריף ונתבשל בה דבר
שאינו חריף לא אמרינו דמשוי לשבח ואם פן אפשר דהוא הדין לנדון זה יש לחלק בכך
פן נראה לכאורה וכבר ידוע דיש הרבה פוסקים שסוכרים דלא אמרינו כבישה להפליט
אלא דנקיטין להחמיר כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף
אות מ"ב מפל מקום אפשר לעשות סניף סברת המיקילים לענן נדון דינן שלא לאסור
בפחות ממעט לעת ועדיין צריך לעיין בדבר איה"ב: ח) פלים שעושים בהם הסוקא"ר
פל השנה ויש חשש שמערבין בהסוקא"ר קמח או שנופלים שם אינה פירורין פת אם

צָרִיכִים הַכָּשֶׁר וְסֹדֵר הַכָּשֶׁר רְשָׁמְתִי בְּסִי' ג' אוֹת י"ט: ט) לְעֵינַי הַכָּשֶׁר הַיּוֹרוֹת שְׁשׁוֹרְפִין בָּהֶם יי"ש חֲמֵץ כָּל הַשְּׁנָה לְהַכְשִׁירָם לִיִּי"ש שֶׁל פֶּסַח הַלְוָאֵי יִשְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא יַעֲשֶׂה כּוֹ בַּיִשְׂרָאֵל וְאֲשָׁרֵי מִי שֶׁיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹת חֲדָשִׁים אִף לֹא יִשְׁמְעוּ לְאַסּוֹר לְגַמְרֵי כִּי הוֹצֵאתָ מִרְוּבָה ע"כ עַל פְּרָחִינוּ לִיפְנֵס בְּשַׁעֲרֵי הַיִּתֵּר וְשׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם הִנֵּה מִשׁוּם שְׂאִין שְׂשִׁים כְּנֶגֶד כָּל הַפְּלִי יָפֵה כְּתֹב הַגָּאוֹן מְחַצֵּף הַשִּׁקְל ס' תנ"א סק"מ שְׂאִין הַשִּׁכָּר כְּלוּ חֲמֵץ כִּי אִינוּ נַעֲשֶׂה מְחַמֵּץ לְבַד אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ מִים וּמִינִים אַחֲרֵים אִם כֵּן נֶגֶד חֵלֶק הַחֲמֵץ שֶׁבּוֹ אֶפְּלוֹ יִהְיֶה מְחַצֵּיתוֹ י"ל הַפְּלִי ס' נֶגְדוֹ וּמִי הַגְּעֵלָה אֵין נַעֲשִׂים נִבְלָה קוֹדֵם זְמַן אִסּוּרוֹ וְהַבְּצָק שֶׁמְדַבְּקִים בְּסִתִּימַת הַפּוֹכֵעַ צָרִיף לְנִקּוּתוֹ קוֹדֵם הַהֲגַעֲלָה וְאִם יִשְׁאַר פְּרִירוֹ כָּל שְׂהוּא בְּטֵל בְּס' וְהִיִּי"ש יִסְגְּנוּ אוֹתוֹ בְּמִסְנַנֵּת שֶׁל לְבַד קוֹדֵם הַפֶּסַח וּמִפְּנֵי רִיחַ פִּיטוּם שֶׁל יי"ש הַמְּחַמֵּץ הִנֵּה כֹה יַעֲשׂוּ קוֹדֵם הַהֲגַעֲלָה יִבְשְׁלוּ בְּהִיּוֹרָה וְהַפּוֹכֵעַ וְכָל הַקְּנִיָּם לְבַשֵּׁל בָּהֶם מִי אֶפְרָר גַּם אֶפְרָר הַרְבֵּה שְׂיִהְיֶה חֲזָקִים מְאֹד וְהֵם מְפַגְּמִים הַטַּעַם בְּלִי סָפֵק כִּמ"ש מֶרֶן הַבִּי בִּי"ד ס' צ"ה וְלֹא חָשׂוּ לְקוֹי שְׂ"ף וְט"ז עֵינַי שׁוֹ"ת ח"ץ ס' ק"א וְצ"ץ ס' צ"א וְפ"מ שֶׁם וְכָל שְׂכֹן בְּהִיּוֹרָה בְּלַע טָרֵם זְמַן אִסּוּרוֹ אִף צָרִיף הַשְּׁגָחָה גְּדוּלָה לְנִקּוּת הַיּוֹרָה בְּמַחְתִּיתוֹ וְלִהְסִיר מִשֶּׁם הַקְּנִיָּם עַל יְדֵי אֲנָפִין אוֹ לְפָחוֹת לְהַנִּיחַ גְּחָלִים עֲלֵיהֶם וְעַל מְקוֹם הַטְּלָאֵי וְכָל זֹאת שׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מְשִׁתִּימַת יי"ש בְּפֶסַח אֲבָל אֵין לְאַסּוּר אַחֲרֵ תִּיקוּנֵים הַלְלוּ פֹה דִּיבַר בְּקִדְשׁוֹ הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר א"ח ס' ק"ך וְהִנֵּה עַל פִּי דְבָרֵי הַגָּאוֹן חֲתָם הַגָּ"ל עֲשִׂיתִי מַעֲשֶׂה בְּעִיר הַזֹּאת אֵינָה שְׁנִיָּם שְׂהִיָּה אִישׁ אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר עוֹשֶׂה יי"ש לְפֶסַח וְהוֹרְתִי לוֹ לַעֲשׂוֹת מַשְׁפָּט כְּתוּב בְּתַשׁוּבַת הַחֲתָם הַגָּ"ל כִּי לֹא הָיוּ אֲזַ מְבִיאִים לָפֹה יי"ש לְפֶסַח מִמְּקוֹמוֹת אַחֲרֵים כִּי הָיָה לְהֵאִישׁ הַגָּ"ל אֵינָה פְּרִנְסָה מִזֶּה וְלֹא רָצוּ לְהִזְיָקוֹ שׁוֹב הַשְּׁגָחָה סֹפֵר שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב לְאֶחָד מִגְּדוּלוֹ דוֹרְנוֹ יצ"ו וְרֵאִיתִי שֶׁם בַּח"ג רִישׁ ס' קנ"ג שְׁפָתַי וְנ"ל וְהִבִּיא מַעַל דְּבָרֵי הַחֲתָם ס' ק"ץ [ק"כ] שְׁמִיקָל בִּיִּי"ש גַּם כֵּן מִטַּעַם דָּאֵין כָּל הִיִּי"ש חֲמֵץ וְכוּ' כְּדִבְרֵי הָרַב מְחַצֵּית הַשִּׁקְל וְכוּ' הִנֵּה יָפֵה דָחָה מַעֲלָתוֹ דְּגַם הַמִּים נַעֲשִׂים שִׁכָּר וְיָפֵה כְּתֹב בְּזֵה אִף שְׂגַם מִהַנּוֹ"ב מ"ת יו"ד ס' כ"ח נִרְאָה כֵּן אֲבָל חֲלִילָה לְהַקְל בְּזֵה וְכִיּוֹצֵא לְזֵה כְּתִבְתִּי בְּהִגְהוֹת לִי"ד בַּט"ז ס' צ"ח ס"ק י"א בְּשֵׁם דו"ז הַג' מוֹהַר"ץ דְּכָל הַקְּדוּרָה נַעֲשֶׂה כְּאֵילוֹ כְּלוּ חֵלֶב עַכ"ל וּמִתְבָּאָר שְׂאִין דַּעְתּוֹ נוֹחָה לְהַכְשִׁירָה עַל יְדֵי הַגְּעֵלָה וּמִמָּה שְׁפָתַי בְּסִי' ד' אוֹת י"ב בְּשֵׁם הָרַב בֵּית שְׁלֹמֹה בְּסִי' פ"ז מִתְבָּאָר ג"כ דַּס"ל דְּלִכְתַּחֲלָה אֵין לְסַמְּוֹד לְהַגְעִיל הַיּוֹרָה שֶׁל יי"ש חֲמֵץ לְפֶסַח עִי"ש וּבְמֵאֵי דְּבִינֵי וּבִינֵי הַלְלוּ בְּעַל סְחוּרָה הַחֲלוּ עוֹלִין וּמְבִיאִים יי"ש לְפֶסַח הַנַּעֲשֶׂה בְּעֵינֵירוֹת גְּדוּלוֹת בְּכַתֵּב הַכָּשֶׁר מִרְבְּנֵי מְתָא דְּפִקִּיעַ שְׂמִיָּהוּ יִתְנוּ עֵינֵיהֶן כִּי הִיִּי"ש הִנֵּה נַעֲשֶׂה בְּהַכָּשֶׁר גְּמוּר לְפֶסַח וְכוּ' וְהֵאִישׁ הַהוּא חֲדָל מַעֲשׂוֹת בְּעִיר הַזֹּאת יי"ש לְפֶסַח וְלוֹקְחִים מִזֵּה הִיִּי"ש שְׂבָא מַעֲיֵירוֹת גְּדוּלוֹת עַל פִּי מִפְתְּבֵי תְּעוּדָה כְּנֹ"ל וּפְעַם אַחַת הִבִּיא אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר הַזֹּאת יי"ש שְׂקִנָּה בְּמְקוֹם אַחֲרֵ לְמוֹכְרוֹ לְפֶסַח וְלֹא הָיָה בִּידוֹ שׁוּם כְּתֹב הַכָּשֶׁר כְּנֵהוּג כִּי אָמַר שְׂהוּא קָנָה מִמְּקוֹם פ' מֵאִישׁ פ' וְשָׂאֵמֵר לוֹ שְׂהוּא בְּעַצְמוֹ עֲשֶׂה הִיִּי"ש הִנֵּה לְפֶסַח וְעַכְבְּתִי בִּידוֹ מִלְּמַפּוֹר הִיִּי"ש הַגָּ"ל עַד שְׂיָבִיא כְּתֹב מִהַמוֹכֵר הַגָּ"ל וְשְׂיָבֵרָר בְּתוֹכוֹ אִיף הַתְּנַהֵג בְּעֲשִׂינֵי הִיִּי"ש הִנֵּה וּבָה אֲדַע אִם עֲשֶׂה כְּדִין אֲרָשֶׁהוּ לְמַפּוֹר וְהַקּוֹנָה הַגָּ"ל הֵלֶף אֲצֵל הַמוֹכֵר הַגָּ"ל וְהִבִּיא מְכָתֵב מִמֶּנּוּ וְכָתוּב בּוֹ אֲנִכִי תִקְנִיתִי הִיִּי"ש הִנֵּה לְפֶסַח וְהוּא כָּשֶׁר וְאֵין שׁוּם אָדָם יְכוֹל לְאַסְרוֹ וְדְבָרָיו לָעוֹ וְהָיוּ כֹּלָא הָיוּ וְלֹא סְמִכְתִּי עַל דְּבָרָיו כִּי יִדְעָתִי שְׂבָמְקוֹם הַהוּא אֵינָם בְּנֵי תוֹרָה וּבְכַרְטוֹת יִדְעָתִי אֵת הַמוֹכֵר הַגָּ"ל כִּי אִישׁ עֲנִי בְּתוֹרָה הוּא וְלֹא לְבַד שְׂלֵא הוֹעִיל בְּמִכְתָּבוֹ כִּי מִגְּרַעוֹת נָתַן

כי אחרי שהוגד לו בשמי כי לא אתן למפנר בעיר הזאת עד שיפנר לי במכתבו הנהגתו בהיי"ש הג"ל מה הנה לו להשטט מזה אין זה כי אם לב יודע מרת נפשו ונרא לאמר ככה עשיתי כי לא על פי ידיעה בתורה עשה כי רק לפי שיקול דעתו ובאמת איך נוכל לסמוך על מאן דהו האומר שעשה כדן והוא לא ידע מה הדין דורש מאתו והרי בשחיטה אי לאו דאסתזק לו דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים לא הנה סמכינו להתיר היכא דליתנה קמן דנישזיליה אם הוא בקי או לא ועיין להרב צפיתח בדבש ד' ק"ל ע"ג וכל שכן בנדון דידן שיש רגלים לדבר שאינו בקי בדין וסוף דבר לא נמכר היי"ש שהוא לפסח ואחר הפסח כתב המוכר הג"ל לאחד מידי"ן כי יביאני במשפט בערפאות הקיר"ה שאסרתי דבר המותר ואמטית ליה פסידא ואחר איזה ימים בא המוכר הג"ל לעיר הזאת וינחם על הרעה אשר חשב לעשות ובא אל בית מדרשי לבקש הסליחה על חלומותיו ועל דבריו ואמרתי לו הגידה נא לי עתה איך התנהגת בהיי"ש הג"ל ואם באמת עשית כדן וגרמתי לך נזק עלי לשלם נזקה במשלם ענה ואמר כי היורה שעשה בה יי"ש לפסח הוא היורה אשר להאדון פ' שעושה בה יי"ש כל השנה משמרי יינם [סתם יינם] ואצלו הנה שמרי יין פשר ששמרם מזמן הבצור לפסח ושפך על היורה מים חמין ושפספה היטב ועשה בה היי"ש לפסח אמרתי לו אודה לה' שנתגלגל זכות על ידי והצלתך מלהכשיל את הרבים והראתי להאיש שבא אלי עמו כי העלה חרס בידו ואשמו בראשו כי אף אם לא ידע מכל מה שכתבו רבנן קדישי במקום שבעלי תשוב"ה עומדים [החת"ם והשו"מ הג"ל] על כל פנים הנה לעשות משפט כתוב בש"ע סי' תנ"ב ס"ו בדין הכשר יורה גדולה וגם להצינורות שממשיכין בהם הידעה לא חלי ולא מרגיש לעשות להם שוב הכשר והיי"ש אסור למכרו לישראל ונפטר מאתי לשלום צא ולמד כי דברים העומדים ברומו של הדת בני אדם מוזלזלין בעונותינו מחסרון ידיעה והשגחה והוא רחום יכפר: גם ראיתי עתה בס' צמח צדק החדש בס' נ"א שדבר בקדשו בענין הכשר הפלים ליי"ש ומתוך דבריו מתבאר על מה נשאל ונ"ל הגיעני שאלתו והראתי לרב פ' והסכמנו שאין להקל בזה בשום אופן כי באמת גם בזולת הנוגע לדינא פיון שמנהג כל ישראל בכל המדינות שנוהרין מאד בעשיית יי"ש לפסח שלא לעשות רק בטרובען חדשים או דעבדינהו פעין חדתי ולא לסמוך על הגעלה אפילו בטרובען ישרים מי יערב אל לבו להקל ח"ו וגם אשתקד נשלח תשובה לכל המדינות מהגאון רע"ק איגר נ"י שהחמיר מאד וצונח פכרוכיא להזהר בעשיית יי"ש לפסח ואמנם גם מצד שורת הדין יש בזה חששות רבות ואזכיר קצתן כי איך יעלה סברא לעשות לכתחלה יי"ש לפסח בכלים שנמנע לנקותן מחמץ ולסמוך על שאין בו כדי נתינת טעם שהרי מחמירין בטוש"ע סי' תנ"א וכל הפוסקים בהגעלה שלא יהיה אפילו קצת חלודה ולא גומות ולא טלאי שקדם הבליעה לטלאי אשר בכל זה פשיטא שלא יהיה כדי נתינת טעם וזה נוהג בכל האיסורין דאוסרין כדי נתינת טעם וכל שכן וקל וחומר בקצת חמץ בעין ממש ואין לדמות זה למה שכתב הרשב"א והובא בש"ע סי' צ"ב וקכ"ב שאם נבלע איסור מועט לתוך פלי אם דרך אותו פלי להשתמש בו היתר בשפע מותר להשתמש בו לכתחלה וכו' דלא כתב כן רק באיסור בלוע אבל באיסור בעין אפילו להרשב"א הוי מבטל איסור לכתחלה כמו שבאר חילוק זה להדיא הריב"ש בס' שמ"ט וכן מבואר בתורת הבית הארוך ד' קכ"ו ע"ב שכתב ואפילו איסור משהו אין מבטלין לכתחלה ומיהו אם נבלע וכו' וגם בעיקר דין הרשב"א

חלקו על זה הרא"ה והטור והספימו לזה כל האחרונים הב"ח ולבוש וש"י סי' קכ"ב וט"ז סי' צ"ט וכל שפן באיסור חמץ אפילו לפני הפסח יש עוד טעם להחמיר לחוש לכתחלה על כל פנים לדעת הגאונים דאפילו טעם חמץ שנתבטל חוזר ונעור והפרי חדש בתמ"ז ס"ד פסק פן אפילו אדיעבד ומלבד חשש זה גם מצד הפלוע בפלים יש לומר דלא מהני הגעלה פלל שהלבוש בסי' תנ"א סכ"א כתב דחביות הפלוע מיי"ש גריעי טובא מבית שאור ולכן הט"ז אף דסובר פמאן דאמר דגם לבית שאור מהני הגעלה מפל מקום הצריח בחביות הנ"ל לבשל אותה תחלה במים ואפר כמו שכתב בס"ק כ"ז והנה הרא"ש שהביא דברי ר"י דמתיר בית שאור על ידי הגעלה הרי כתב רק שאין נראה דבלוע על ידי צונן וכו' אם פן אם יצויר בית שאור שתשמישו ע"י רותחין כגדון זה שהיי"ש הוי כבית שאור וגרע מיניה טובא פנ"ל וגם הוא נבלע בהפלים על ידי רותחים אפשר הנה מודה ר"י והרא"ש ג"כ לדעת רש"י וסיעתו דלא מהני הגעלה או על כל פנים בכי האי גוונא ודאי יש לנו לתפוס דעת רש"י להלכה דבלאו הכי נמי סובר הרב מג"א דהמנהג פנשי"י ולא סבירא ליה פדברי הרב ט"ז ובגדון זה יש לומר דגם הט"ז יודה ואם פן פשיטא דלא מהני גם מה שכתב הט"ז לבשל תחלה במים ואפר וכו' דנה לא מהני רק להסיר ריח היי"ש ולא למאן דאמר דלא מהני הגעלה ואפשר מהאי טעמא המנהג פשוט שאין עושין יי"ש לפסח רק בטרובען חדשים או דעבדינהו פועין חדתי עכ"ל הנה רואה כמה החמיר הרב על פי מה שהכריח דלא מהני הגעלה ליורה שמתחין בה יי"ש ומעיד בגדלו שפן המנהג פשוט ועל המדינות בו יאמר שפן נהגו בכל המדינות ועם פי מדבריו נראה שלא נהגו פן פי אם בהטרוכן [לפי המוכן הם הצניזרות שהזיעה עולה דרוך שם] ליקח חדשים מ"מ לפי הטעם שכתב הרב נראה דגם להיורה לא מהני ליה הגעלה ואולי מלבנין היורה אבל הטרובען אי אפשר ללבנו ולכן קונים חדשים ושם בסי' ב"ן הוסיף ידו שנית בענין זה וביאר הדברים באריכות והביא ששני מ"ץ נחלקו בדבר הזה וכתב טעמי המתיר ודחה דבריו וטעמי האוסר והספיק לדבריו עיש"ב וראיתי עוד מה שנסא ונתן הרב שם בתשובתו שבס' דברי נחמיה בסי' כ"ט ומה שכתב הרב המחבר בסי' ל' בגדון יי"ש לפסח שנעשה בכלים שלא הוכשרו פראוי מה דינו לשתייה בפסח ולפי שלא יכלתי להבין היטב מתוך דב"ק גופא דעובדא היכי הוה לא אעתיק דבריהם בזה ואתה תחזה: אדר שנים רבות הן עתה בשנת תרנ"ה שאל ממני איש אחד להרשותו לעשות בפפר יי"ש לפסח ביורה שאצל אחד מאדונים עכומ"ז ששורפין בה יי"ש מסתם יינם ואמרתי לו שאי אפשר להתיר זה פלל [כמוכן מתוך כל הפתוב למעלה בענין זה] ולפי רוב הפצרתו ולבקשת אחד מידידי שבא עמו אמרתי להם עם פי לדעתי אין שום היתר בזה בכל זאת אשאל פה קדוש הגאון המובהק מוהר"ר יוסף זכריא שטערין אבד"ק שאנויל יצ"ו ואם הוא יתיר אבטל דעתי הענינה פן עשיתי ביום ב' פרשת חיי שרה הנ"ל פתבתי לו בקשת האיש הנ"ל ורמזתי לו ממה שכתוב בקונטרסי כנז"ל וגם פתבתי לו שאמר לי אחד שאפשר לדרוש בזה מרבני בעסאראבייא שבקיאים בעניינים אלו ושמלבד שאיני יודע ובקי בהם ובשמותיהם אף אין דעתי הענינה סומכת זולת למה שיורה הגאון יצ"ו הלכה למעשה וקבלתי תשובתו מיום ב' תולדות תרנ"ה: ואלה דבריו פכתבו וכלשונו לשון של זהורית על דבר שאלתו הנה להעדר בריאותי בשלימות קשה עלי לבא בארובה ולהעמיק עיוני ואשר אין רצוני לתקוע עצמי לקבוע הלכה למעשה במה

שְׁכַבְר דְּשׁוּ בָּהֶם רַבִּים וְאַשֶׁר כָּבֵר הָיָה לְפָנָיו דְּבָרֵי הַחֲתָם סוֹפֵר חֲא"ח ס"א ק"ך שְׁצָרִיף
הַשְּׁגָחָה גְדוּלָה מֵהַבִּי"ד וְלִהְסִיר מִשָּׁם הַקְּנִים עַל יְדֵי אֲוֹמָן וְכוּ' וְאַחַר כָּל זֶה אָמַר שׁוֹמֵר
נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִשְׁתִּינִית י"ש זֶה בְּפֶסֶח כו' וְגַם דְּבָרֵי הַשׁו"מ קָמָא ח"ג ס"א ק"י"ג דְּאָף בְּפֶסֶח
יֵשׁ לְאַסְנֹר לְכַתְחֵלָה וְצוּנֹחַ עַל הַמְּקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂים כֵּן וּבִפְרָט שֶׁהֵבִיא מִצְמַח צָדֵק שְׁיִהְיוּ
הַטְּרוּיָבֹן חֲדָשִׁים וּמִסְתַּמָּא פּוֹנְתוֹ עַל הַצְּמַח צָדֵק הַחֲדָשׁ שְׁאִינוֹ תַּחַת יְדֵי וּמִי יִכְנִיס עֲצָמוֹ
לְעֵשׂוֹת חֲדָשׁוֹת וְלִהְכָרִיעַ נִגְדוֹ לְהַקֵּל וְלִסְמוֹךְ עַל רַבְּנֵי בְּעֶסְאֲרָאֲבִיָּא אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּנוּ מֵה
וּמִי הֵם לְתַקְוָע עֲצָמָם בְּזֶה וּמִי הִי הַמְּשַׁגִּיחַ בְּזֶה לְהַעֲרִיד שְׁלֹא נַעֲשֶׂה גַם כֵּן ע"י דְּגֹן בְּבֵיתוֹ
וְעַל כָּל פְּנִים כֵּאֵן הוּא לְכַתְחֵלָה וּמֵה לְנוּ לְהַכְנִיס עֲצָמֵינוּ נִגְדַּ מֵה שֶׁהוֹרָה זְקֵן בְּמִקּוֹם שְׁיֵשׁ
הַרְבֵּה חֲשָׁשׁוֹת וְאַשֶׁר הֵהִיתָרִים רוֹפְפִים בְּזֶה בְּכָל אֲוֹפֹן וְלִכּוֹן אֵין לְזוּז מֵהוֹרָאתוֹ וְשְׁלֹא
לְהַקֵּל יוֹתֵר וּבִפְרָט דְּלֹא לִיְסָרְכֵי לְהַקֵּל בְּסִתָּם יֵינָם וְדִי בְּזֶה יְדִידוֹ הַדּוּש"ת יוֹסֵף זְכַרְנִי
שְׁטַעֲרֵן אב"ד פ"ק שְׁאֲוֹנִיל: יו"ד) הָיָה עוֹבְדָא בְּפֶסֶח שְׁנַמְצָאָת חֲטָה בְּסִפְלָ שְׁהִיָּה בּוֹ בְּשׁוֹר
מְלוּחַ וְהוֹרָה הַגַּאבֵּד"ק טְאָרְלֹא בְּשׁו"ת דְּבַר אֲלִיָּהוּ ס"א ט"ו לְאַסְנֹר הַבְּשָׂר אָף מֵה שְׁבִשְׁלוֹ
קוֹדֵם שְׁנַמְצָאָת הַחֲטָה לְפִי שְׁמִחְזִיקִים אִיסוּר מְזִמָּן לְזִמָּן וְהִתִּיר אֶת הַכְּלִים שְׁבִשְׁלוֹ בָּהֶם
הַבְּשָׂר מִקּוֹדֵם מִפְּנֵי שְׁהִיָּה מְנִיעַת שְׁמִחַת יוֹם טוֹב שְׁעֵנִי הוּא וְאֵין בִּיכְלָתוֹ לְקַנּוֹת כְּלִים
חֲדָשִׁים וּבִיָּאָר דְּלֹא הָיָה כְּתִרְתִּי דְּסִתְרִי אֶהְדָּדִי דְּמֵה שְׁאָסֵר הַבְּשָׂר הוּא מְשׁוּם דְּאָף דִּישׁ
לּוֹמֵר דְּלֹאֲחַר הַדְּחָה נִפְלַ אֲמָנָם מִפְּנֵי שְׁהִיָּה קִצָּת בְּקַעִים בְּבִשְׂר וְיִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהַחֲטָה הִיָּתֵה
נְטֻמָּת בְּשַׁעַת הַדְּחָה בְּאִיזָה בִּיקוּעַ לְכֵן אָסֵר הַבְּשָׂר וְהִנֵּה הַרְבֵּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דְּאָף
בְּפֶסֶח אֵין מְלִיחָה אוֹסְרָת רַק כְּדִי קְלִיפָה אֲמָנָם לְפִי שְׁאֵין אָנוּ בְּקִיָּאִים בֵּין כְּחוּשׁ לְשִׁמּוֹן
אֲסִרֵּינוּ בְּמִשְׁהוֹ אָף שֶׁהָאִיסוּר כְּחוּשׁ וְאֵם כֵּן כֵּאֵן שְׁיֵשׁ סְפִיקוֹת (א) שְׁמָא לְאַחַר הַמְּלִיחָה
נִפְלָה הַחֲטָה (ב) שְׁמָא לֹא נִגְעָה הַחֲטָה רַק בְּזוֹ הַחֲתִיכָה שְׁנַמְצָאָת עֲלֶיהָ לְכֵן לֹא אָסֵר הַכְּלִים
שְׁבִשְׁלוֹ בְּהֵן מִקּוֹדֵם וּמִדְּמָה לְמֵאֵי דְּאֲמֵרֵינוּ בְּחֻלּוּן דְּרַף יו"ד סְפִין אֶתְרַעִי בְּהִמָּה לֹא אֶתְרַעִי
וְהֵבִיא דְּבָרֵי הָרַב בְּכוֹר שׁוֹר בְּחֻלּוּשְׁיוֹ לְחֻלּוּן וּפְלִפְל בְּעֵנִין זֶה עַל פִּי מֵה שְׁכַתְּבַת הָרַב שָׁב
שְׁמַעְתָּתָא בְּשְׁמַעְתָּא ד' פָּרְק ד' וְהָאֲרִיף קִצָּת בְּזֶה וְהֵבִיא דְּבָרֵי הָרַב חֲנוּת דְּעַת ס"א ק"י
קס"ז וּפְלִפְל קִצָּת בְּזֶה עֵי"ש: יא) הָאֲגָנוֹת וְהַטְּסִין שֶׁל גְּחוּשָׁת שְׁאוּפִין בָּהֶם חֲלוֹת כְּלָל
הַשְּׁנָה הַדְּבַר פְּשוֹט דְּצָרִיכִין לִיְבוֹן גְּמוּר שְׁיִהְיֶה נִיצוּצוֹת נְתוּזִין מֵהֵן כְּמִבְּנֹאָר בְּמִגְן אֲבָרְהָם
ס"א תנ"א סְעִיף קָטָן כ"א וְאָף אֵם טָחִין אוֹתָם בְּמַעַט שְׁמֵן כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ הַחֲלוֹת אֵין זֶה
מְצִילָן שְׁלֹא יִהְיֶה נִקְרָא בְּלִיעָתָן עַל יְדֵי הָאוֹר וְכִמוֹ שְׁכַתְּבַת הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ שָׁם וְכֵן כְּתַב
הַפְּרִי מְגָדִים בְּאֲשֶׁל אֲבָרְהָם ס"ק ט' בְּשֵׁם הַע"ש בְּשֵׁם בַּתְּה"א לְעֵנִין שְׁפוּדִין וְאֶסְפְּלָאוֹת
דְּאָף אֵם טָחִין אוֹתָן בְּשִׁמּוֹן סִיכָה כָּל שֶׁהוּא הוּא עֵי"ש וְעַל כֵּרְחִין צָרִיף לּוֹמֵר דְּאָף שְׁכַתְּבַת
הַרְא"ם ז"ל לְעֵנִין מַחְבַּת שְׁמִטְגָּנִין בְּהַ דְּאָף אֵם נִשְׁרַף וְנִדְּבַק בְּדוֹפֵן הַקְּדִירָה אוֹ הַמַּחְבַּת
עֲדִין יֵשׁ לְחֲלוּחִית מְשָׁקָה שָׁם עֵי"ש בְּטוּרֵי זָהָב ס"ק ט"ז שְׁמִבִּיאָו וּמִשְׁמַע דְּגַם לְחֲלוּחִית
לְבַד מֵהֵנִי שְׁלֹא יִהְיֶה נִחְשָׁב בְּלִיעָתָן עַל יְדֵי הָאוֹר שָׁם שְׁאֵנִי דְּמַתְחֵלָה הָיָה שְׁוֹמֵן מְרוֹבָה
וְנִבְלַע בְּכָלִי וְכִיּוֹן דְּעֲדִין יֵשׁ שָׁם לְחֲלוּחִית מְשָׁקָה הַלְּחֲלוּחִית מְקוֹשֶׁר עִם הַבְּלִיעָה
שְׁבַמְחַבַּת וּמִיִּחְשָׁב כְּבְּלִיעָתוֹ עַל יְדֵי מְשָׁקָה מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּמַחְבַּת שְׁאוּפִין בּוֹ דְּסִיכָה מְשָׁהוּ
בְּעִלְמָא עֲבָדִי לִיָּה וְלֹא חֲשִׁיב כְּלָל וְלִכּוֹן צָרִיכִים לִיְבוֹן גְּמוּר כְּדִינוֹ אֲמָנָם פַּה"ק הָאֲוֹמָנִים
הִיאוּדִים הַמְּצָפִים בְּבִדִיל הַגִּידוֹ לִי מִכְּבָר כִּי הֵם מְלַבְּנִים הַכְּלִים מִקּוֹדֵם עַד שְׁיִתְאָדְמוּ
וְהָיָה כְּאֵשׁ וְאֲדָרְבָּא כָּל שְׁמֵתְלָבֹן יוֹתֵר טוֹב וְקַל לָהֶם יוֹתֵר לְמִלְאָכְתָּם וְכֵן הִזְהַרְתִּי אוֹתָם
שְׁיִדְקוּ בְּזֶה וְיֵשׁ לְחַקוֹר אֲצֵל הָאֲוֹמָנִים דְּשָׁם וְאֵם הֵם אֵינָם מְלַבְּנִים כָּל כֵּף וְדֹאֵי לֹא

מְהִי בְּזֶה לִיבוֹן קַל וְאִם הִגְעֵלָה אַחַר כֵּן לֹא מְהִי וְלֹאֲשֶׁר הַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים וּמְבֹנָאֲרִים
אַקְצֵר אֵלֶּה דְבָרֵי הַגָּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדוּרָא תְּנַיִנָא סִי' קפ"ב וְאֵנִי הִקְדִּיֹּט פְּתַבְתִּי
בס"ד בְּמַעְרַכַת הַה"א בָּאוֹת ט"ז בְּדִין הַכָּשֶׁר הַמְחַבֵּת וְשֵׁם [בד"ה וְכַתֵּב עוֹד] הַבְּאִתִּי
דְבָרֵי הָרַב תְּפַאֲרַת אָדָם שְׂדַעְתּוֹ לְהַכְשִׁיר הַטָּאֲסִין בְּהַגְעֵלָה וְשִׁכּוֹן הַמְּנַהֵג בְּמַקוֹמוֹת הַהוּן
וְגַם בְּמָה שְׂפַתֵּב הַגָּאוֹן עַל פִּי דְבָרֵי הָאֲנֻמְנִים לְעִנְיֵן הַצִּיְפוּי פְּתַבְתִּי שֵׁם [בד"ה עוֹד פְּתַב
וּבד"ה וּמְקָרוֹב עִי"ש]: (יב) כְּלֵי הַעֲשִׂיָאֵהוּן [אַמְרוּ לִי שֶׁהוּא הַנִּקְרָא בִּינְנוּ צוּבִין] הַמְצַנְפוּן
בְּתוֹכוֹ בְּהִיתוּף זְכוּכִית מְוַתְרִים עַל יְדֵי הַגְעֵלָה שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים וְהַסְאָמְאוּר אָסוּר לְהַגְעִיל
דְּהוּי פְּכֻלֵי שְׁפִיּוֹ צָר עֵינֵן מְגֹן אַבְרָהָם בְּסִי' תנ"א סק"א פֶּן פְּתַב בְּסִי' תוֹרַת אַבְיָגְדוֹר בְּסִי'
תנ"א הִבִּיא דְבָרֵיו בְּסִפְרֵי הַזְּכָרוֹן לִידִידֵי הַרְה"ג אַבְד"ק רֶאֱזִינְשֵׁטִשׁ יצ"ו בְּסוּף ד' י"ד וְאִין
אַצְלֵי סִפְרֵי זֶה לְדַעַת טַעְמוֹ וְנִימוּקוֹ וְצָרִיף לְהַתְיַשֵּׁב אִיה"ש וְזֹאת לְזַפְרוֹן: וְעַנְגְלִישֵׁע קו"ך
[אַמְרוּ לִי שֶׁהוּא כְּעֵין פִּירָה גְּדוּלָה כַּדִּי שְׂפִיתַת כְּמָה קְדֻרוֹת וְהִיא שֶׁל מַתְכַת וּמְסִיקִין
אוֹתָהּ מְלַמְטָה וְהַקְדָּרָה לְמַעְלָה] לֹא מְהִי לִיבוֹן הַהִסְקָה לְמַטָּה שְׂפַלְע בְּפָנִים וְצָרִיף
לְהַסִּיקוֹ בְּפָנִים פֶּן פְּתַב בְּסִי' זְכָרוֹן הַגָּ"ל בְּדָף ט"ו ע"א בְּשֵׁם סִפְרֵי אֲנֻמְץ יוֹסֵף בְּסִי' תנ"א:
עוֹד כְּתַב שֵׁם [בְּשֵׁם שׁו"מ] שְׂאָפַע עִם פְּאֵלִיצְעֵס יֵשׁ לְהַגְעִיל מְמַטָּה לְמַעְלָה וְכַפִּי מָה
שֶׁהִגִּידוּ לִי הוּא מְגַדֵּל שֶׁל עֵץ וְלוֹחוֹת קְבוּעוֹת בְּתוֹכוֹ עֲלִיוֹת וְתַחְתִּיוֹת וּמְשַׁתְּמֵשִׁין בּוֹ לְהַנִּיחַ
עַל הַלוֹחוֹת פְּלִים וְאוֹכְלִים וְהוּא הַנִּקְרָא בִּינְנוּ דוּלְאֵפ וְיֵשׁ קוֹרִין אוֹתוֹ אִישׁקָאֵף וְלֹא
יְדַעְתִּי כְּעַת טַעַם הַהַגְעֵלָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה וְאִישׁכָּא מְסַתְּבָרָא לְהַגְעִיל תַּחְלָה לְמַעְלָה שְׂאָם
יְגַעִיל תַּחְלָה לְמַטָּה יֵשׁ אִיזָה חֲשֵׁשׁ פְּקָפוּק מְמָה שְׂיִזּוּבוּ מִימֵי הָעֲלִיוֹנִים לְהַתְחַתּוֹנִים וְאוּלֵי
הַמְדְּפִיס עוֹלָם הַפּוּף רָאָה וְנָתַן אֶת הָעֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְכו' וְצוּיִתִּי לְחַקוֹר מֵהַרְה"ג הַמְחַבֵּר
קַרְיֵינָא דְאַגְרָתָא אוּלֵי יֵשׁ אִיזָה טַעוֹת הַמְדְּפִיס וְשִׂיּוּדִיע מִי בַעַל דְבָרִים אִם הוּא הַגָּאוֹן
שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּאִיזוֹ מַהְדוּרָא וְכו' וְאֵלֶּה דְבָרֵי תְּשׁוּבָתוֹ הַדִּין שֶׁהַבְּאִתִּי שְׂשִׂאֵפַע עִם
פְּאֵלִיצְעֵס צָרִיף לְהַגְעִיל מְמַטָּה לְמַעְלָה נִמְצָא בְּשׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מַהְדוּרָא חֲמִישָׁאָה סִי' ד'
וְטַעַם הַדְּבָר אִינִי זוֹכֵר וְהַסִּפְרֵי הַזֶּה לֹא נִמְצָא אַצְלֵי כְּעַת וְכֵן אִיתָא בְּסִפְרֵי הַנְּהַגוֹת יִשְׁרוּת
בְּשֵׁם הַג' מוה' דוֹד זצ"ל מ"מ דק"ק סְטַעֲפִין וְאִיתָא בְּשֵׁם הַטַּעַם דָּאָם יְגַעִיל מְקוֹדָם לְמַעְלָה
יְזוּב הַמִּים לְמַטָּה וְלֹא יוֹכֵל לְהַגְעִיל אַחַר כֵּן לְמַטָּה שְׂיִצְטַנְנוּ מִי הַגְעֵלָה עַל יְדֵי הַמִּים שְׂזָבוּ
מְלַמְעֵלָה וּמָה שֶׁהוּלָף אַחַר הַהַכְשֶׁר מִים חַיִּים מְמַעְלָה לְמַטָּה כְּשִׁמְגַעִיל לְמַטָּה מְקוֹדָם אִין
חֲשֵׁשׁ וְנִרְאָה לִי הַטַּעַם דְּהוּי גִימָל נוֹתְנֵי טַעְמִים וְשִׁנֵּי פְלִים דְּמְבֹנָאֵר בְּמְגֹן אַבְרָהָם סִי'
תנ"ב ס"ק א' וּבְאֲשֶׁל אַבְרָהָם שֵׁם דְּמוֹתֵר אִף לְכַתְחָלָה וְגַם עַל פִּי רֹב אִין הַפְּלִים בְּנֵי
יֻזְמֹן וְהוּי נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם קוֹדָם פְּסַח עכ"ד יצ"ו אֲפָרִיוֹן נְמַטְיָה וְשִׁלִּית יֵשׁ אַצְלֵי שְׂאֵלוֹת
וְתְּשׁוּבוֹת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב הַגָּ"ל וְאַעֲתִיק דב"ק: וְאֵלֶּה דְבָרֵיו אֲשֶׁר שְׂאֵלָת אִיף לְהַגְעִיל תִּיבָה
שְׂיֵשׁ דְּפִים קְבוּעִים בְּתוֹכָהּ אִם מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה אוּ מְלַמְטָה לְמַעְלָה לְכַאוּרָה לֹא יְדַעְתִּי מָה
הַחֲשֵׁשׁ וְשִׁמְעֵתִי שֶׁהַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׂלַמְעֵלָה לְמַטָּה יְנַטֵּף הַמִּי הַגְעֵלָה לְמַטָּה וְהַמִּים מְחַנְמְצִים
וְלֹא יְדַעְתִּי מָה בְּכָף הָא עֲדִיין הַדְּפִין הַתְּחַתּוֹנִים מְחַנְמְצִים וְכְשִׁיגְעִילוּ אוֹתָן אַחַר כֵּן
יֻכְשְׁרוּ גַם מִמִּי הַגְעֵלָה וְגַם קוֹדָם פְּסַח אִין נִפְקָא מִיזָה כְּלָל כְּמְבֹנָאֵר בְּסִי' תנ"ב אָבֵל
נִרְאָה דִּישׁ לְהַגְעִיל מְלַמְטָה לְמַעְלָה מְהָא דְּמְבֹנָאֵר בְּחִמְיָשִׁי דְּמַכְשִׁירִין מְשַׁנָּה יו"ד דְּהַמְעָרָה
מַחֵם לְחַם וּמְצוֹנֵן לְצוֹנֵן וּמַחֵם לְצוֹנֵן טְהוֹר מְצוֹנֵן לְחַם טְמֵא וּבִיָּאֵרוּ הַרְמַב"ם וְרַבִּינוּ
שְׂמִשׁוֹן הַטַּעַם דְּזוּיָעָה מַחֵם לְצוֹנֵן אִינוּ דְּהַצּוֹנֵן הַתְּחַתּוֹן אִין בּוֹ פַח לְהַזְיָעָה וְהַחֵם הָעֲלִיוֹן
אִין בּוֹ פַח לְאַסוֹר הַתְּחַתּוֹן לֹא כֵן מְצוֹנֵן לְחַם דְּהַתְּחַתּוֹן מְזִיעַ וְנִאָסֵר הָעֲלִיוֹן וּמְפָנּוּ לְמַד

המְרָדְכִי בְּפָרֶק כָּל הַבְּשָׁר לַעֲנִין אִיסוּר וְהוּבָא בִּיּוֹ"ד סִי' צ"ב סְעִיף ה' בְּהִגָּהָה וּלְפִי זֶה בְּשִׁלְמָא כְּשִׁמְגַעִיל מִמַּטָּה לְמַעְלָה אִם כֵּן אַף שֶׁהַזִּיעָה עוֹלָה לְמַעְלָה אַחַר כֶּף כְּשִׁמְגַעִיל לְמַעְלָה מְכַשִּׁירוּ וּמָה שֶׁעוֹלָה אַחַר כֶּף הַזִּיעָה מִמַּעְלָה לְמַטָּה לִית לֵן בֵּה דְמַחֵם לְצוּנָן לֹא אַכְפֵּת לֵן אֲבָל כְּשִׁמְגַעִיל לְמַעְלָה אִם כֵּן נִהִי שִׁיגְעִיל אַחַר כֶּף אֲבָל כְּשִׁמְגַעִיל אַחַר כֶּף לְמַטָּה יַעֲלֶה לְמַעְלָה וְאוֹסֵר וְצַדֵּד קִצָּת וְסִיִּים עַל כָּל פְּנִים הַדִּין נִרְאֶה לִי נִכּוֹן וּכְמוֹ שֶׁפְּתַבְּתִי: עוֹד כָּתַב שָׁם בְּדף ט"ו ע"ב בְּשֵׁם יוֹסֵף דַּעַת דָּאִין לְהַגְעִיל בְּכָלִי שֶׁהוֹרַתַּח עַל יְדֵי קִנְיָה הַזִּיעָה שֶׁמּוֹלִיכִין הַזִּיעָה לְאַמְבָּטִי וְהוּא מְרַתִּיחַ דְּכָל שֶׁדַּפְנוּתִיו מְקַרְרוֹת לֹא הָוִי כְּכָלִי רֵאשׁוֹן וְעֵינִן בְּמָה שֶׁהִבְאִתִּי אֲנִי הִדַּל בְּקוֹנְטְרִים זֶה בְּמַעְרַכַת ה"ה אוֹת כ"ד בְּדִין זֶה: יג) בְּקַעֲיִן שֶׁצִּיפּוּהוּ בְּבִדִיל וְהוֹרָה הָרַב דְּלַכְתַּחֲלָה לֹא מְהַנִּי רַק בְּעַת הַדְּחַק הַתִּיר כְּדַעַת הַט"ז סִי' תנ"א ס"ק ז"ך בְּתַקְנַת אֶפְרָיִם בֵּית שְׁאוּר וְחִרְוֹסַת שְׁאוּר לְלוֹשׁ בָּהֶם בְּלֹא הַגְעָלָה שֶׁכָּתַב הָרַב ט"ז שְׁנוֹהֲגִים שְׁלֹא לְהַגְעִיל כְּלִי שֶׁהִיָּה בּוֹ יי"ש כְּדַכְתַּב בְּלְבוּשׁ וְסִיִּים שְׁאֵם בְּיָשׁוּל אוֹתוֹ בְּמִים עִם אֶפְרָיִם אוֹ שְׁאָר עֲנִיִּינִים עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק הָרִיחַ לְגַמְרֵי אִין אַחַר כֶּף אִיסוּר לְהַגְעִילוֹ וְאִיזָה אֲנָשִׁים בְּיָזוּ אֶת הָרַב עַל הוֹרָאָה זוֹ וְנִשְׁאַל הַגָּאוֹן מִשֶּׁה שְׁלֹמָה אַבְד"ק נֹאשְׁעֵלְסֵק בְּסִפְרוֹ חֲשֵׁק שְׁלֹמָה בְּחֻלְקֵי א"ח סִי' ג' וּבְתַשׁוּבָתוֹ כָּתַב לְחַקוֹר אִם הַצִּיפּוּי נִחְשָׁב כְּהַגְעָלָה וְהַגְעָלָה דְּצִיפּוּי בְּדִיל חֲשִׁיב לִיבּוֹן קַל וּבְמִקּוֹם דְּמַדִּינָא סְגִי בְּהַגְעָלָה וּמִשׁוּם חוּמְרָא מְצַרִּיכִין לִיבּוֹן סְגִי בְּלִיבּוֹן קַל [וְהִבְאִתִּי תוֹרָף דב"ק לְעִיל בְּמַעְרַכַת ה"ה אוֹת ט"ז בד"ה וּמְקַרּוֹב]: שׁוֹב כָּתַב לְנִדּוֹן הַנ"ל אִם מְהַנִּי לִיבּוֹן כְּזֶה לְכַתְּחֵלָה הִנֵּה לְדַעַת הַמַּג"א בְּסִי' תנ"א דְּבַעֲרָבוֹת וְדַפִּין שֶׁלְשִׁין כָּל הַשְּׁנָה מֵאִי דְלֹא מְהַנִּי הַגְעָלָה הוּא מְטַעֵם דְּהוּי כְּבֵית שְׁאוּר וְהַרְמ"א מְסִיק שָׁם שְׁכָן עֵיקַר מְשַׁמֵּע לְדַעַת הַמַּג"א דְּמַדִּינָא לֹא מְהַנִּי הַגְעָלָה לְבֵית שְׁאוּר וְצַרִּיף לִיבּוֹן גְּדוֹל נִיצוּצוֹת נִתְזוּזִין וְאִם כֵּן בְּנִדּוֹן הַנ"ל דְּהוּי כְּבֵית שְׁאוּר צַרִּיף לִיבּוֹן גְּדוֹל וְצִיפּוּי לֹא הָוִי אֲלֵא לִיבּוֹן קַל וְאִף דְּבִסְעִיף ט"ז גְּבִי מְדוּכָה הַכְרִיעַ הַרְמ"א דְּסִי' בְּלִיבּוֹן קַל אִף דְּזֶה הָוִי גַּם כֵּן כְּבֵית שְׁאוּר יֵשׁ לוֹמֵר דְּשָׁם צַרִּיף לְהִתֵּר דַּעַת הַסּוֹכְרִים דְּהוֹלְכִים בְּכָל הַפְּלִים אַחַר רֹב תַּשְׁמִישָׁן כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָאֲחֵרוֹנִים וּבְנִדּוֹן דִּינִן אִין שִׁינְיָה לוֹמֵר הוֹלְכִין אַחַר רֹב תַּשְׁמִישָׁן דְּכָבֵר כָּתַב רַבֵּינוּ מְנַחֵם עֲזַרְיָה בְּתַשׁוּבָה דְּטַעֵם הַפּוֹסְקִים לִילָף אַחַר רֹב תַּשְׁמִישָׁן הוּא מְטַעֵם דְּהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ מִשׁוּם דְּהַכְּלִי אִינוּ כֵּן יוֹמוֹ וּבְנִדּוֹן דִּינִן לֹא שִׁינְיָה זֶה דְּהָא נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָר חֲרִיף וְלֹא שִׁינְיָה אִינוּ כֵּן יוֹמוֹ וְאִף דְּגַם בְּמְדוּכָה דְּכִין בְּהַ שׁוּמִין עִם פֶּת וְהוּי חֲרִיף כְּבָר כְּתַבְתִּי בְּתַשׁוּבָה שְׁגַם בְּדָבָר חֲרִיף יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין אִם הָאִיסוּר מְצַד עֲצָמוֹ הוּא דָּבָר חֲרִיף וּבֵין חֲרִיף שְׁאִין מְצַד עֲצָמוֹ אִיסוּר כְּעֵין שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים לְחַלֵּק בְּמִדְּיָ דְּעַבִּיד לְטַעֲמָא דְלֹא בְּטִיל בֵּין אִם הָאִיסוּר עֲצָמוֹ עַבִּיד לְטַעֲמָא וּבֵין שֶׁהָאִיסוּר עֲצָמוֹ אִינוּ עַבִּיד לְטַעֲמָא וְאִף שֶׁכְּפָה פּוֹסְקִים פְּסָקוּ דְּבָלּוּעַ בְּכָלִי לֹא שִׁינְיָה דְּבָר חֲרִיף מְכָל מְקוֹם לְדַעַת הַמַּגֵּן אַבְרָהָם נִכּוֹן לְהַחְמִיר בְּזֶה לְכַתְּחֵלָה וְגַם שֶׁמְשַׁמֵּע בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דְּלְלוֹשׁ בָּהֶם גְּרַע מְלֵה־שְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֲמִין אֲכָן בְּמִקּוֹם אוֹ בְּשַׁעָה שְׁאִין אַחֲרֵים מְצוּיִים כְּבָר נִתְפַּשֵּׁט הַמְּנַהֵג לְהוֹרוֹת כַּהֲט"ז לְהַתִּיר עַל יְדֵי תַקְנֵתָא דְּאֶפְרָיִם וְכֵן פְּסָקוּ כְּפָה אַחֲרוֹנִים וְכֵן הַכְרִיעַ הַגָּאוֹן מוֹוִילָנָא וְאִם כֵּן יָפָה הוֹרָה הָרַב וְעַל הַתַּפְּרָצִים מוּטָל לְפִיִּים אֶת הָרַב כְּדִין הַמְּבַזָּה ת"ח שְׁלֹא כְּדִין תוֹרָה: יד) סְתָם כְּלִי הוּא בְּחֻזְקַת נְקִי כֵּן מְשַׁמֵּע מְלִשׁוֹן הַרְמ"א בְּסִי' תמ"ז סְעִיף ז' [עַל מָה שֶׁכָּתַב מְרַן בּוֹסֵר שֶׁדְּכִין קוֹדֵם פְּסַח בְּמַחְבֵּת מְחוּמָצַת מוֹתֵר לְאַכְלוֹ בְּפִסְח] וְנ"ל מִשׁוּם דְּאִינוּ מְפָלִיט בְּצוּנָן וְאִף אִם נַעֲשֶׂה בְּפִסְח אִינוּ אוֹסֵר אִם הִיָּה הַכְּלִי נְקִי אֲבָל אִם חֲתָכוּ בְּסִפִּין שֶׁל חֲמִץ תוֹף הַפְּסַח יֵשׁ לְהַחְמִיר

דסתם ספין אינו נקי ויש לחוש לחמץ הדבוק עליו וכו' מוכן דדוקא בספין הוא דאמרין דמסתמא אינו נקי וממילא מוכן דמה שפכת גבי מדורה אם הנה הפלי נקי כננתו לאפוקי אם ידוע שהוא מלנכלה אבל בסתמא הרי הוא בחזקת נקי ונראה שמדקדוק לשון הרמ"א הוא מה שלמד הרב עולת שבת והובא במחוקק יהודה [על דברי הרמ"א אם הנה הפלי נקי] דמסתמא ארינו שהוא בחזקת נקי כמש"כ בשמם בס' פנים חמד לידדי הגאבד"ק ליאדי יצ"ו בחלק ג' דף ו' ע"ד [ס' עולת שבת ומחוקק יהודה אינם אצלי] ובכן יפה תמה ידידי שם על הגאון גדליה ליפשיץ בספרו ארחות חיים שפכת אין אומרים בפסח סתם פלי נקי שלא זכר דברי העולת שבת וכלומר שדברי העולת שבת מוכרחים מל' הרמ"א: (טו) פלי הנקרא שפאהר הער"ט שפולט הדף העליונה לחוץ פשוט דאף להסוברים ביו"ד סי' קכ"א דלא בעי הכשר בכולו היינו אם אין משתמש בכולו אבל בשפאהר הער"ט הנ"ל משתמש בכולו ובעינו ליבון בכולו וכיון דאין האש מהלך תחת אותה הבליטה צריך שיניח על הבליטה אש וגחלים עד שיתלבן כראוי שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו דבליבון הספים השפתי פהו שם לדעת הרא"ה דאינו פולט אלא הוא שורף במקום שמתלבן ואם כן צריך שגם הבליטה היו ניצוצות ניתזין ממנה על ידי שיניח שם אש זה אחר זה ואם אי אפשר יתן עליו טיט פענבי אצבע ויטיח כל הבליטה או יניח טס חדש על הבליטה כן נראה פשוט כד פתב הגאון מוהר"ם שיק בס"ר ר"ג: טז) בדבר הטסין וברזלים שבתנור אשר כת"ר יצא לדון בדבר חדש דאף שהקצוות שלהם שקועים בטיט ולבנים ואי אפשר ללבנם מפל מקום כיון שדעת השפתי פהו יו"ד סי' קכ"א כשנעשה חם בצד אחד אינו מבליע בצד השני וכאן נמי החמץ להקצוות לא בא מעולם שהרי הם מוכנסים וגם מה שבלעו הוא רק מה שנשפף מהקדרות עליהם ואם כן אינו על ידי האור רק באמצעות מים וסגי בהגעלה וכיון שנתלבנו הטסין עד שניצוצות ניתזין מהם וממילא הקצוות נתלבנו על כל פנים ליבון קל שקש נשרף עליו פאשר החוש יעיד על זה ומבואר בס"י תנ"א דכלים שדינם בהגעלה סגי בליבון קל כזה והגאבד"ק סיגוט השיגו דאם כן גבי ספיני דפסקא דאמרין בפסחים ד' ל' פרזלייהו בנורא וקפיייהו ברותחין למה לי קפיייהו ברותחין ותיסגי להו ליבון הספין להברזל שבתוף הקתא משום שנתחמם הצד השני וכו' וכת"ה השיב דהגעלה היא משום העץ שבקתא וזה אינו כמבואר בפוסקים שהגעלה היא משום הברזל שבקתא וכדעת הגאבד"ק אלא טעם הגעלת קתא דספינא הוא משום דהליבון קל לא מהני להברזל שבתוף הקתא כי אם למה שנבלע בו ע"י חום הברזל ולא למה שנבלע בו ע"י משתמשין בהקתא בחמין וכבולעו כד פולטו ולא סגי ליה הליבון קל שעל ידי שנתחמם הברזל של הספין לפי שנבלע בהברזל שבתוף הקתא על ידי רותחין שנשתמשו בהקתא: וכל זה שייך בקתא של ספין לא כן בהני טסין וברזלים שמשוקעים בטיט ובלבנים על הקצוות ואי אפשר כלל לבלוע דרוך הלבנים שהרי בתנור של חמץ סגי בטיחה פענבי אצבע כבסימן תס"א ואין בהו רק החפש דחם מקצתו חם כולו ולזה שפיר פתב כת"ה דמהני ליבון קל ואין השגה עליו מהש"ס דפסחים ואף שמדברי הטורי ז"ה ביו"ד סי' קכ"א סק"ז במה שפירש דברי הרשב"א שבמשמרת הבית שהביא שם מתבאר שלהלוע שנבלע בספין בלהב על ידי האור ונכנס גם להקתא לא מהני ליבון הלהב לחוד רק להקליש הבלוע ועל כל פנים צריך עוד הגעלה לזה הקלוש מפל מקום לא דמי כלל להברזלים הנ"ל והוא על פי מה שפכת בישועות יעקב

סי' תנ"א דעיקר סברת הרשב"א דעל ידי הבליעה כמה פעמים נתקשה הבליעה בתוכה ואם פן בכלי מקדש שמבשלים בכל יום לא שינוי זה דלא נתקשה הבליעה כלל ומה שנבלע נפלט תיכף עינין שם ותימה הוא שלא הביא ש"ס דעבודה זרה ד' ע"ו האי קריד והאי לא קריד ופירש רש"י דגזעולי עכומ"ז פינו דלא מבטלי כל שעה מתקשה הבליעה בתוכו ואינו נוח לפלוט בהגעלה ובעי ליבון אבל בקדשים דכל שעתא מבטלי בהו אינו מתקשה וסגי בהגעלה עיי"ש ולכן שפיר כתב הרשב"א דאף דהגעלה לחוד לא מהני היינו רק משום שנתקשה הבליעה ולכן פינו שנתלבו הלהב נקלש גם החלק שבתוך הקטא והיינו שנתרפף הבליעה ולכן מהני אחר כף ההגעלה וכל זה בספינים שאין משתמשים בהם תדיר בחמין ומתקשה הבליעה לא מהני הליבון לחוד וצריף הגעלה אחר כף מה שאין פן בהני טסין של תנור שמבשלים בו כמה פעמים בכל יום והוי ממש דומיא דקדשים דלא נתקשה הבליעה אם פן שפיר אמרינו כבולעו כף פולטו ואין צריף רק הגעלה לחוד והליבון קל הוי כמו הגעלה סיומא דמילתא דהני טסין דרוב הבליעות ע"י מים ודאי יש להקל בהגעלה והקצוות גם פן נתלבנו עכ"פ ליבון קל והוי פהגעלה וכדברי כת"ה ואין צריף להסיר הטסין זולת אם אין משוקעים בבגנו והם מגולים דאז צריף להניח גחלים בוערות על הקצוות וכן אני מודה תמיד אלו תנרף דברי הגאון בשו"ת מנחת שי יצ"ו בסי' מ"ו: וכתב עוד דלכאורה יש חששא גדולה שלפעמים נותנים לחם על התנור לייבש וכדומה והוי תשמישו על ידי האור ובעי ליבון ואנו [פלומר האשפנדים יצ"ו] לא נהגינן לילף בכלי אחר רוב תשמישו פדכתב הרמ"א בסעיף ו' והאריף קצת לבאר דגם לזה אין לחוש ושפיר מהני ליה הגעלה או ליבון קל שדינו פהגעלה: (ז) כלי חרס מבואר בריש סי' תנ"א דאין להם הכשר ע"י ה'יסק וכו' כי אם ע"י החזרה לפכשן והשגתי עתה ס' ליקוטי בית אפרים להרה"ג נפתלי סופר וראיתי בפקונטרס ח"ת [הידושי תורה] בדרף ה' אות יו"ד ששאל במי שיש לו כלי חרס יפה שנטרפה אם רשאי ליתן לאומר טעפנע"ר שיתננו בככשן להכשירו לפסח פי כפר בחון האופן שנתן שני פלים לתוף התנור ולא נתבקעו ולכאורה נראה דמותר פמבואר בסי' תנ"א אם החזירן לככשן שמצרפין כלי חרס חדשים מותר ועיין מג"א שם ס"ק י"ד ודוחק לומר שצריף שיהיה דוקא בתנור שעושים שם פלים פמוהו אבל תנור של כלי חרס פשוטים שאינם צריכים ה'יסק גדול כמו לכלי חרס היפים לא מהני לכלי חרס היפים פי מלשון המחבר משמע פינו שנתן בתוף ה'יסק גדול לא יחוס ועכ"פ בטעללע"ר הי' נראה להתיר שהם רק כלי שני ועיין פר"מ באשל אברהם סי' תנ"א ס"ק ג' דמשמע ג"כ שיש לחלק וגם שאין רצונו להתיר לצורך פסח פי אולי לא יהיה ה'יסק גמור וישתמש בפסח דמשהו אוסר אבל לאחר הפסח נראה להתיר אם יהי' ישראל עומד שם ורואה שעכומ"ז נותנו לתנור בה'יסק גדול ומצאתי באליהו רבה שם ס"ק ג' שכתב בשם איסור והיתר דין מ"ח דאנו נוהגים שלא להסיקן ולדעתי אחר פסח גם האיסור והיתר מתיר: מעין פתיחה "לשמיני של המערכה" אמר המחבר מודעת זאת אשר בענייני חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח רבו המבוכות והספקות וצדדים לכאן ולכאן ויותר ממה שכתבו הפוסקים הקדמונים אשר מימיהם אנו שותים נמצא מאד בתשובות רבני האחרונים למאות ולאלפים ומה מאד זכות הרבים תלוי בהגאון המפורסם בעל שערי תשובה אשר קבץ פעמיר אסף איש טהור תשובות רבות על כמה וכמה פרטים שונים בענייני חמץ שעבר

עָלְיוּ הַפֶּסַח וְקִבְעֵם בְּדָפוּס בְּסִי' תַמ"ח עַל דְּבָרֵי הָרַב בָּאָר הַיֵּטֵב סְעִיף קָטָן ח' וְהֵם מְאִירִים עֵינַיִם לְהַקֵּל טוֹרַח הַחִיפּוּשׁ לְמִי שֶׁנִּמְצָאִים בְּיָדוֹ הַסְּפָרִים הֵהֵם וְאָף כִּי לְמִי שֶׁאֵין אֲצִלוֹ הַסְּפָרִים הַנֶּ"ל וְצָדֵקָה תִּהְיֶה לְהַגְאֹן הַנֶּ"ל זֹלָה"ה: בָּרַם דָּא עָקָא וְכָל יָמֵי הַיִּיְתִי מִצְטַעַר אֲשֶׁר פֶּאן שְׁנָה רַבִּי הַלְכוֹת מְרֻבּוֹת בְּסְעִיף קָטָן אֶחָד וְכוּלָן מְשֻׁלְבוֹת בְּאֵין הַבְּדֵל וְהַפְּרָשׁ בֵּין דִּין לְדִין אֲשֶׁר יִלְאָה הַקּוּרָא לְחַפְשׁ לְמִצּוֹא דְבָרֵי חִפְזָא אֲשֶׁר צָרִיף לוֹ בְּעַת הַהִיא וַיִּנְדָּמֵן בְּחַפְשׁוֹ בְּמְרוּצָה יִבְקֵשׁ הַדְּבָר וְלֹא יִמְצָא וְכִמְדוּמָה לִי שֶׁנִּנְדָּמֵן לִי כַּמָּה פְּעָמִים בְּעַת שְׁחִיפְשֵׁתִי אֵיזָה דְבָר לֹא מִצָּאתִי וְאַחַר זְמַן פָּגַעְתִּי בּוֹ אֶף שְׁכַחְתִּי עַל מָה הַיִּיְתִי צָרִיף לְעֵינַי אֲזִי וְלֹא רָאִיתִי הַדְּבָרִים שֶׁבְּשִׁעְרֵי תְּשׁוּבָה בְּזְמַן הַהוּא אוֹלֵי הִנֵּה לִי מָה לְדַבֵּר לְבָנוֹת אוֹ לְסִתּוֹר כְּדַרְפָּה שֶׁל תּוֹרַתְנוֹ הַקְּדוּשָׁה עָלַי לְבִי דָוִי כִּי יִצָּא מִלְּבִי וְהִנֵּה כְּלֹא הִנֵּה וְזֶה צַע"ר הַשְּׂמִים כִּי יוּכַל לְהִיּוֹת שֶׁבְּקוֹנְטְרִיֶסִי בְּמַעֲרָכָה זֶה בְּמַקּוֹמוֹת רַבִּים הַשְּׂמִטִּי דב"ק וְעַתָּה סְמוּךְ לְהַדְפָּסֵת קוֹנְטְרִיֶסִי זֶה בַּעַ"י רַחֲשׁ לְבִי לְהַעֲתִיק כָּל אֲשֶׁר פָּתַב הַגְּאֹן הַנֶּ"ל (בְּדַבּוּר אֶחָד) וְלְחַלְקוֹ לְכַמָּה סְעִיפִים הַד"ר הַד"ר לְבַדּוֹ בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל בְּפָנַי עֲצָמוֹ וְלְכָל סְעִיף קָטָן אֶתְמוֹן בַּעַ"י בְּרֵאשׁוֹ כְּעֵין מִפְתַּח בְּקִצְרָה לְהוֹדִיעַ אֶת אֲשֶׁר יָבֵא בּוֹ וְהִיא תּוֹעֵלַת גְּדוּלָה בַּעַ"י וְאֵם לֹא יוֹעִיל לִי בְּעֲצָמֵי אַחַר שֶׁכָּבַר כְּתוּב כָּל מָה שֶׁבְּקוֹנְטְרִיֶסִי מְשֻׁנָּם קַדְמוּנִיּוֹת יוֹעִיל אִיֵּה"ש לְזוּלְתִי וְזִכּוֹת הַגְּאֹן הַנֶּ"ל תְּהֵא מְגוֹן בְּעַדִּי וְזֶה הַחֲלִי בַּעֲזָה"ש יִתְעַלָּה הַדְרִי (וְהוֹדִי: א) בְּדִין אִם הַעֲכוּמ"ז הַקּוֹנָה הַחֲמֻצִים גָּנַב אֵיזָה דְבָר מִן הַחֲמֻצִים וְהִנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית בְּיִשְׂרָאֵל הַמּוֹכֵר עַל מָה שֶׁכָּתַב מֶרֶן בְּסְעִיף ג' חֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח אֲסוּר וְכו' וְאֵם מְכָרוֹ אוֹ גָּתְנוּ לְנִכְרֵי שְׁמַחוּץ לְבֵית קוֹדֶם הַפֶּסַח אֶף שִׁישְׂרָאֵל מְכִירוֹ נִיּוֹדַע בּוֹ שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ וַיִּחְזוֹר וַיִּתְּנֵנוּ לוֹ אַחַר הַפֶּסַח מִן־כָּתוּב עַל זֶה וְנ"ל שְׁמַחוּץ עֵינַי בָּאָר הַיֵּטֵב וְעֵינַי בְּשׁו"ת בֵּית אֶפְרַיִם סִי' ל"ז אֶחָד שֶׁמְכָר חֲמֻצוֹ וְהַמְשַׁרְת׃ הַלֵּךְ בְּפֶסַח לְמַרְתֵּף שֶׁל הַיִּי"ש וְלִקַּח מֵהַיִּי"ש שְׁבִתוֹף הַחֲבִית לְתוֹף כְּלִי וְהַעֲמִיד בְּזָוִית בְּמַקּוֹם מוֹצָנֵעַ שִׁיְהִיָּה לוֹ לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח וְשׁוֹב אַחַר שְׁחִזוֹר הַיִּשְׂרָאֵל וְקִנְיָה מֵהַעֲכוּמ"ז מְצָא כְּלִי זֶה עִם הַיִּי"ש וְנִתְּנוֹדַע שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵּן עַל יְדֵי הַמְשַׁרְת׃ וּמְבֹאָר כַּמָּה צְדָדִי הַיִּתֵּר שֶׁאֵין לְאֲסֹרוֹ בַּהֲנָאָה לְפִי שֶׁהִנֵּה חֲזִיב לְבַעַר דְּמִדְּאֲגָבִיָּה קִנְיָה וְנִתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ וַיֵּשׁ לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה וְלִרְוּחָא דְּמִלְתָּא יֵשׁ לְעַרְבוֹ חַד בְּתָרֵי ע"ש וְעֵינַי בְּסִי' ל"ח בַּעֲכוּמ"ז שֶׁגָּנַב חֲמִץ מִיִּשְׂרָאֵל וּבְתוֹף הַפֶּסַח הַשְּׁלִיכּוֹ לְפָנַי בֵּית הַיִּשְׂרָאֵל וְצוּעַק פְּלוּנִי צֵא וְטוֹל אֶת שְׁלֵף וְלֹא רָצָה לְקַחְתּוֹ לְתוֹף בֵּיתוֹ וְלִקְחוֹ לְמַבְצָר וְאַחַר הַפֶּסַח רוֹצִים לִתְּמוֹן הַחֲמִץ לְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ צְדָדִים לְהַתִּיר בְּכִי הַאִי גְּוֹנָא ע"ש: ב) בְּעַנְיַן מְכִירַת אוֹ הַשְּׁכָרְת׃ הַחֲדָר עִם הַחֲמִץ שְׁבִתוֹכוֹ: וְעֵינַי בְּשִׁבּוֹת יַעֲקֹב ח"ב סוֹף סִי' ט"ו שֶׁצָּרִיף לְהַזְהִיר אֶת הָעָם שֶׁבְּשַׁעַת מְכִירָה יֵאמֵר הַרְיֵנִי מוֹכֵר לָךְ הַחֲדָר עִם כָּל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ וְאֵין אוֹתוֹ חֲדָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַק שְׂכוֹר לוֹ צָרִיף לֹאמַר אֲנִי מְשֻׁפֵּיר לָךְ הַחֲדָר כָּל יְמֵי הַפֶּסַח עִם כָּל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ כִּי שְׂכִירוֹת לְיוֹמָא מְמַכֵּר הוּא עִי"ש וְעֵינַי בְּשׁו"ת הַר הַפְּרָמֵל סִי' י"ג בְּמִי שֶׁהַחֲדָר שָׁבוּ הַחֲמִץ שְׁמוֹכֵר לַעֲכוּמ"ז הוּא בְּשְׂכִירוֹת אֲצִלוֹ מְכָל מְקוֹם הוּא יְכוּל לְהַשְׁפִּירוֹ לַעֲכוּמ"ז וְלְהַקְנוֹת לוֹ אֲגַב קַרְקַע וְגַם מָה שֶׁנּוֹטֵל שְׂכִירוֹת בְּעַד הַחֲדָר שֶׁהַחֲמִץ בּוֹ אֵין זֶה כְּמִשְׁתַּכֵּר בְּאַיִסוּרֵי הַנָּאָה שֶׁהָרִי יְכוּל לְקַחְתּוֹ לְבֵיתוֹ וְאֶף עַל פִּי כֵּן מִיִּחְזִיב לְשַׁלֵּם לוֹ כְּפִי הַזְּמַן וְכו' עִי"ש וְגַם כְּתוּב דְּאֶפִּילוֹ מוֹכֵר אוֹ מְשֻׁפֵּיר חֲדָר הַתִּיכוֹן שֶׁאֵין הַעֲכוּמ"ז יְכוּל לְבֹא שְׂמָה אֶלָּא דְרָף בֵּית יִשְׂרָאֵל לִית לֹן בַּהּ (וְנוֹהֲגִים לְכַתּוּב שְׁנוֹתָן לוֹ דְּרִיסַת הַרְגֵּל דְּרָף בֵּיתוֹ וְע"ש) וְאִם מְשֻׁפֵּיר לוֹ חֲדָר בְּמַנְעוּל וּמִפְתַּח וּמְסַר לוֹ הַמְּפָתַח אִם יִרְצָה יִשְׁאִיר לְעַצְמוֹ זָוִית בְּזֶה הַחֲדָר אוֹ

ישפוך ממנו זווית ויניח שם תפציו קודם פסח ואז יכול הישראלי לעשות לו מסגרת לשמור תפציו ויהיה המפתח תחת ידו ומפתח העכומ"ז תחת ידו ואף שעל ידי זה איננו יכול לבא לשם בכל שעה שהוא רוצה שרי פיון שבעל פרחו צריף הישראלי לפתוח לו בעת שיצטרף לילך שם עי"ש: ג) עצה טובה שלא יבא הקונה החמצים לגנוב ממה שנמכר לו: ופעם אחת אירע שהעכומ"ז הקונה מרתף משקים הלך בימי הפסח בכל פעם למרתף והיה שותה ושכור והמשקים היו יקרים שהיה עולה להפסד גדול וגם מדאגה בדבר שלא ירבה רעים שישתו וישכרו עמו והעכומ"ז עני ודאגה בלב איש ושיחנה ויעצתי לו שבעת שהעכומ"ז נופל ומשתקע בשינה יקח המשרת שלו המפתח מכיסו והוא ידמה בנפשו שנאבד ממנו וכולי האי לא עביד שיעשה לו מפתח אחר וכן עשה ועלה פהוגו ונראה דהוא הדין שמתר לומר להמשרת שישאל המפתח מהעכומ"ז שצריף לאיזה תפצים שלו ואחר כך ישמיט עצמו או שיאמר שאיבדו ונראה שאין בזה איסור ושמעתי שגדול אחד נשאל לפניו פזאת ולא השיב לשואל דבר רק כשהלך מאתו שלח אחר העכומ"ז ואמר לו שצריף לשליחות אגרת על כמה פרסאות וקצין לו שכר ובשהות ההליכה וחזירה עברו ימי הפסח וקראתי עליו מים עמוקים עצה בלב איש וכתבתי זה על דרך שאמרו בכתובות ולשון חכמים מרפא: ד) באיזה קנין נכון להקנות חמץ: בענין הקניינים כתב בדגול מרובה שהיה נראה שקנין הפוכה שיקנה החמץ להעכומ"ז בקנין סודר דהוי קנין חליפין ומה אעשה והשפתי פהו בחשן משפט סי' קכ"ג קיהה בדבר עכ"ל ועיין בקצות החשן האריף בענין הקנין לחמץ ועיין בספר מקור חיים הרחוב בזה ואיה"ש בקונטרס ספר המקנה אשר יעדתי לחברו בלא נדר על דינים אלו אבאר בעזה"י: ה) אם בערב פסח אחר חצות החליף חפץ אחד ביי"ש של עכומ"ז והעכומ"ז משף החפץ וקודם שהביא היי"ש להישראלי נזכר מהאיסור חמץ: ועיין בפמ"א (בפרח מטה אהרן או פנים מאירות) ח"א סי' מ"ו באחד שהיה לו חתיכת פשתן בערב פסח אחר חצות השנה עצמו עם עכומ"ז שיתן לו עבורו ששה זהובים ומדה יי"ש ושכח שהוא ערב פסח ומשף העכומ"ז את הפשתן לביתו ושוב נזכר שהוא ערב פסח ושאל אם מותר להמתין עד אחר הפסח ויקבל ממנו או אסור להמתין וצריף לקבל ממנו מיד ולשפכו והעלה שרשות לומר לעכומ"ז כי המקח היה בטעות שנזכרתי מאיסור חמץ ואני חוזר בי או תן לי הפשתן או דמים ששנה היי"ש ואם אין רוצה מגנזל גזליה ואין הישראלי עובר עליו פלל ע"ש וילדעתי באם היי"ש אינו בעין ביד העכומ"ז בשעת החליפין או אפילו אם היה בעין אלא שלא הראה לו על יי"ש זה לא שייך מה שכתב הפמ"א דכשמשף הפשתן נקנה היי"ש בכל מקום שהוא פיון שאין היי"ש מסוניים בפני עצמו ואם היה המדה יי"ש בבית העכומ"ז בענין מסוניים לעצמו גם כן אין מקום שיקנה הישראלי אותה אם לא פשאר לו שחליף על מדה של יי"ש שיש לו בביתו שאז נופל עליו דין קנין חליפין ואם נשפף אחר כך ההפסד של הישראלי מה שאין כן פשאינו מראה לו עליו רק הוא התחייב את עצמו מדה יי"ש סתם פשיטה דלא נקנה פלל רק חיובא עליה דהעכומ"ז רמיא ואם כן אין איסור לקבלו אחר הפסח: וי"ו) בקונה יי"ש מעכומ"ז זמן מה קודם הפסח והביאו להישראלי בתוך הפסח והוא שכח ממקח זה קודם פסח ולא מכרו לעכומ"ז במכירת החמץ: ועיין בשו"ת ש"י (שבות יעקב) ח"ב סי' ט"ו בישראל שלקח מעכומ"ז יין שרף זמן מה קודם הפסח וצנה לו להביאו תוך איזה שבועות ונתן לו הכסף מיד והעכומ"ז

הביאו תוך הפסח והישראל קונדם פסח שכח מהמקח הנ"ל ולא מכרו קונדם פסח אסור
פינו שפבר נתן המעות ומכרו העכומ"ז פדינו ודאי נקנה מידי לישראל מחוק ודין המלכות
וקל וחומר מהיכא דהעכומ"ז אלם ויכפהו שלם וכו' ולא כהפמ"א סי' צ"ו שמצדד להיתר
ע"ש ונראה שאם לא היה בעין הי"ש בפעשה שמסר הכסף לעכומ"ז יש לצדד קצת פינו
שלא היה בשעת נתינת הכסף לא קניא ליה ועתה שהביאו אינו רוצה לקבל ממנו ולא
קניא ליה וקונדם שהביאו איסורא לא ניחא ליה דליקני ואפילו אם היה הי"ש מן המוכן
ביד העכומ"ז קונדם פסח מפל מקום נראה דכל כמה שלא מסרו ליד ישראל או שהישראל
היה אצלו ויחד לעצמו יי"ש זה ומפל שפן אם חתם בחותמו אם פן אין פאן קנין על
יי"ש זה לישראל זה דהא אי בעי ימכור או יתן יי"ש זה לאחר ואין ראיה מאחריות
דאלם ששם בא החמץ בפקדון ליד הישראל ועל ידי אחריות שקבל מצוי בידה קרינו
ביה לא כן פאן אם הוא ינהגנו אלמות שלא להחזיר הדמים אין זה רק דמיגזל גזל ליה
ומפל מקום הי"ש לאו ברשותיה קאי וכדכתב הפמ"א אלא שהפמ"א נראה שפכתב פן
גם בענין שהיה הי"ש בעין ברשות העכומ"ז ודעתו שיכול לבטל המקח משום מקח
טעות וכמ"ל על זה חולק השבות יעקב וכן משמע מלשון השאלה בשבות יעקב שהיה
בעין אלא שצוה לו להביאו אחר כך עי"ש ומפל מקום צריף עיון היכא שהביא בפסח
והוא אינו רוצה לקבלו אף שיש לומר דלא קני ליה מפל מקום שוב אחריותו עליו מההיא
שעתא בדיניהם על כל פנים ומפל שפן שבונדאי אלם הוא שלא להחזיר המעות אלא
שיש לומר פינו שהעכומ"ז חוזר ולוקחו לביתו שוב הנה ליה מקבל אחריות חמצו של
עכומ"ז בביתו של העכומ"ז דשרי: זי"ן) בענין הנ"ל וכיוצא בו: ואם העכומ"ז מעמיד
היי"ש בביתו של ישראל בעל כרחו של ישראל יראה הישראל לחזור אחר עכומ"ז אחר
שיעמידנו אצלו על אחריותו ואף שיבטיח דבר קצוב להעכומ"ז הנפקד בשביל זה לית
לן בה ויפרט לו שהחמץ אינו שלו רק של העכומ"ז שהעמידו אצלו שלא מדעתו ועיין
לעיל סי' ת"מ סעיף קטן ב' בשם השאגת אריה בקיבל עליו אחריות של חמץ עכומ"ז
והפקידו אצל עכומ"ז אחר אף שהשני לא קיבל עליו אחריות שרי בהנאה אחר הפסח
עי"ש ועיין בשו"ת פתרי פתרי סי' ח' באחד שעשה מעמד עם אדון אחד לקבל ממנו
עבור חוב חמשה חביתין יי"ש ועשו (קאנטראקט) שהאדון יעמיד הי"ש לעיר
שהישראל דר שם ואחר המדידה יוחשב כו"כ (כף וכף) בעד כל מדה וחתמו שניהם על
זה ובגמר המקח צוה האדון להישראל לחתום החביתין בחותמו ונשארו כף עד אחר
הפסח והישראל שכח למכור העלה להתיר על פי מה שכתב המ"י סי' ל"ה דאף
להרמב"ם דבמלוה קנה דוקא בישראל מישראל ואף שהיה בחתימת הישראל על חביתין
דלכאורה לא גרע מרושם (אפשר לומר דאין זה דומה לרושם שנוהגין לקנות על ידו
מה שאין פן זה אינו נעשה לקנין רק מחשש אחלופי) יש לומר דאינו רק דרבנן ובהא
לא קניס ר' שמעון ואף להר"ן יש לומר דדוקא אם החמץ שלו אלא שלא עבר בל יראה
מדאורייתא סבירא ליה דקנים מה שאין פן היכא שאין החמץ שלו מדאורייתא וגם לא
אזלינן בהא פתר דיניהם ואף להמשאת בנימן לא אזלינן לחומרא וגם השאגת אריה סי'
ע"ט פתב דלא אזלינן בהא פתר דיניהם וגם יש לומר דלקמא הלכה פמאן דאמר דבעי
משיכה וחמץ שעבר עליו הפסח דרבנן יש להקל וגם דמסתמא היה מבטל ואף להמשאת
בנימן דביטול לא מהני היינו כשהוא בביתו אבל פאן שהוא בבית האדון מהני מפל שפן

בְּזֶה שֵׁשׁ לֹמֵר דְּחַשׁשׁ הַעֲרָמָה הֵינּוּ שֶׁבִּידוֹ לְבַעַר מֵה שְׂאִין פֶּן בְּזֶה שֶׁהֵי"ש רְחוֹק מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּרָסְאוֹת וְכו' (ולפענ"ד אין מִחְנוֹר שְׂאֵף עַל פִּי כֵן הִיָּה יָכוֹל לְמִוֹכְרוֹ וּלְהַקְנוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא וְזֶה בִּיעוּרוֹ) וְגַם פִּינּוֹ שֶׁהִיָּה מְחֻנֵּיב לְהַעֲמִידוֹ לִיד הַיִּשְׂרָאֵל נִמְצָא שֶׁהִיָּה בְּאַחֲרֵיּוֹת שֶׁל הָאָדוֹן וַיֵּשׁ לְצַרְף דַּעַת הַמְקִילִין בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא פֶּשְׁעֵבֵר עֲלָיו הַפֶּסַח וּבְצִיּוּרָף הַיִּתֵּר בְּעַל שׁו"ת פ"י (פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ) דֵּי"ש חֲמִיץ דְּרַבָּנָן וְלִכֵּן יֵשׁ לְהַתִּיר הֵי"ש אֶף בְּשִׁתְיָה עֵי"ש (אָמַר הַמְחַבֵּר בְּמָה שֶׁהַשִּׁיג הֶרֶב עַל דְּבָרֵי הֶרֶב פֶּתֵר פְּהוֹנָה עֵינּוּ בְּמָה שֶׁפִּתְבְּתִי בְּסִי' ח' אוֹת ז' סק"ד): ח) בְּמִי שֶׁמְכַר חֲמִצּוֹ קוֹדֵם חֲצוֹת הַיּוֹם וְלֹא הִסְפִּיק לְמִסְוֹר הַשְּׁטֵר מְכִירָה עַד שֶׁעֵבֵר חֲצוֹת: וְכַתֵּב דּוֹדֵי מוֹהֵר"ר הַגָּאוֹן מוֹהֵר"ם בְּתִשְׁבֻּבָה פְּתִיבַת יָד בְּאַחַד שֶׁמְכַר חֲמִצּוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְקִבֵּל אֲדֵרו"ף בְּזִמְנֵי הַמְּוֹתֵר וְהַיִּשְׂרָאֵל אָמַר לְהַקְנוֹהַ בְּשַׁעַת קִבְּלַת הַפֶּסַח הֵרִי מַעֲתָה הַכֹּל שֶׁלָּהּ וְכֵן הַקְנוֹהַ חִיּוּק דְּבָרָיו וְאָמַר מַעֲתָה הַכֹּל שְׁלִי וְטָרָם שֶׁקִּיבֵּל הַשְּׁטֵר לִידוֹ עֵבֵר חֲצוֹת הַיּוֹם וְקִיבֵּלוֹ אִזְ וְהַעֲלָה דָּאָף שְׁנִתְפָּןֵס חֲנוּמֵרַת הֶרֶב הַמַּגִּיד וְדֵאֵי דְמוֹדָה הֶרֶב לְדַעַת הֶרֶב מְב"ם דְּעַל כָּל פְּנִיִם אַחַר שֶׁהִגִּיעַ הַשְּׁטֵר לִיד הַקְנוֹהַ קְנָה לְמַפְרַע וְלִכֵּן בְּהַפְסֵד יֵשׁ לְהַקֵּל עַכ"ד (אָמַר הַמְחַבֵּר עֵינּוּ בְּזֶה לְקַמֵּן בְּסִי' ח' אוֹת ח' סק"ד בְּשֵׁם הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב): ט) בְּדִין מוֹמֵר לַעֲכוּמ"ז שֵׁשׁ לוֹ כְּעֵין הוֹרֵאנְד"א וַיִּשְׂרָאֵל הוּא הַנְּאָמֵן שְׁלוֹ וּמְכַר הַנְּאָמֵן אֶת הַחֲמִיץ אֵי מְהִנְיָא מְכִירְתוֹ וְכַתֵּב עוֹד בְּעֵינָן פְּקִיד בְּזֶה שֶׁהִיָּה מְמוֹנָה עַל הוֹרֵאנְד"א שְׁלוֹ יְהוּדֵי לְנְאָמֵן.

וּמְכַר הַנְּאָמֵן בְּעֶרֶב פֶּסַח הַחֲמִיץ לַעֲכוּמ"ז שֶׁהִיָּה גַם פֶּן נְאָמֵן שֶׁל הַפְּקִיד וְכַתֵּב דְּלִכְאוּרָה אֵין לְסַמְוֵה עַל מְכִירַת הַנְּאָמֵן דָּאָף לְפִי מָה שֶׁפִּתְבֵּר אֵא"ז בְּבִכּוֹר שׁוֹר דְּמְכִירַת חֲמִיץ לֹא מִיְקָרֵי הַעֲרָמָה דְּמִסְתַּמָּא גָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲבֹר בְּבֵל יִרְאָה מְכָל מְקוֹם בְּזֶה בְּעַל הַחֲמִיץ פְּשִׁיטָא דֵאֵין חוֹשֵׁשׁ לְבֵל יִרְאָה וְהַנְּאָמֵן אֶף שֶׁהוּא בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ אֵינּוּ עוֹבֵר עֲלָיו פִּינּוֹ שְׂאִינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ מְכָל מְקוֹם מְסִיק שֵׁשׁ לֹמֵר פִּינּוֹ שֶׁהִיָּה מוּטֵל עֲלָיו לְמַפְוֹר בְּכִדֵי שֶׁלֹּא יְהִיָּה נְאָסֵר הַחֲמִיץ לְמִוֹכְרוֹ לַיִּשְׂרָאֵל אַחַר הַפֶּסַח וְאֵם פֶּן אֵיפָא אֲנִימְדָּנָא דְּבִרְשׁוֹת קַעֲבִיד לְמַפְוֹר וְגַם לְפִי מָה שֶׁפִּתְבֵּר הַשׁוֹאֵל הִיָּה לוֹ כו"ה (פֶּחַ וְהַרְשָׁאָה) לְמַפְוֹר הַכֹּל וְכו' וּמְכָל מְקוֹם צָרִיף שֶׁהִרְיוּחַ וְהַפֶּסֶד יִחֲשֵׁב עַל הַקְנוֹהַ שְׂאֵם יִחֲשֵׁב עַל הַמְוֹכֵר אֵיגְלָאֵי מִיְלְתָא לְמַפְרַע שֶׁלֹּא הִיָּה מְכִירָה וּבְעַל נְפֶשׁ יְחוּשׁ לַעֲצָמוֹ עַכ"ד: יוֹד) בְּדִין אֵם לֹא מְכַר הַחֲמִיץ אֲבָל הִיָּה חֲזִיב מַעוֹת לְאָדוֹן תְּקִיף וְעֵינֵי הָאָדוֹן הֵי תְּמִיד עַל הַחֲמִיץ לְגִבּוֹת חוֹבוֹ מִמֶּנּוּ כִּי אֵין לוֹ דְּבַר אַחַר לְשַׁלֵּם אֵי חֲשִׁיב זֶה כְּאִפּוֹתִיקֵי וְאֵי אִפּוֹתִיקֵי מְהִנְיָ בְּלֹא מַעֲכָשׁוֹ: וְכַתֵּב בְּשׁו"ת אַרְבַּעַה טוּרֵי אָבֵן ס' מְהַגָּאוֹן מוֹהֵר"ר מִשָּׁה בְּאַחַד שֶׁהִיָּה לוֹ מֵאֵל"ץ וְשִׁכַח לְמַפְוֹר וְצָדַד לְהַתִּיר מִחֲמַת שֶׁהִיָּה חֲזִיב מַעוֹת לְאָדוֹן אַחַד תְּקִיף וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם לֹא מַעוֹת וְלֹא קִרְקַע רַק זֶה הַמֵּאֵל"ץ וְתְּמִיד עֵינֵי הַשֵּׁר עַל זֶה הַמֵּאֵל"ץ וְהִנֵּה לִיָּה כְּאִפּוֹתִיקֵי וְאֵף דְּחֲמִיץ מְפִקִיעַ מִיַּדֵּי שֶׁעֲבוּד יֵשׁ לֹמֵר דְּרַבָּה לְטַעֲמִיָּה דְּסְבִירָא לִיָּה שֶׁעֲבוּדָא לֹא דְּאוּרִיָּתָא וְכו' עֵי"ש וְנִרְאָה שֶׁלֹּא אָמַר לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה רַק כְּתִבְלַעֲצָמוֹ לְחַפְשׁ אֵינָה זְכוּת שֵׁשׁ בּוֹ מוֹעִיל כְּשִׁיָּהִי צְדָדֵי הַהִיָּתֵר כְּרָאֵי מוּצָק חֲזִי לְאִיִּצְטְרוּפֵי גַם הָאֵי אֲבָל פְּשִׁיטָא שְׂאִין לְסַמְוֵה עַל זֶה כָּלֵל אֶף שֶׁנְּאָמַר שְׁוֹדָאֵי יְגָבָה מְזָה מְכָל מְקוֹם קִיָּמָא לֵן בְּעַל חוֹב מְכָאֵן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבָה וּמָה שֶׁעֵינֵי הָאָדוֹן עֲלָיו אֵין זֶה מְצִיל שֶׁהִרֵי הַרְשׁוֹת בִּידוֹ לְמַכְרוֹ לְכָל אֲדָם שֶׁיִּרְצָה וְלִיקַח מַעוֹת וּלְסִלוּקֵי לְאָדוֹן בְּזוּזֵי וְאֵטוֹ חֲמִיץ שֶׁהוּא עוֹמֵד לְיִמְכֹר לְאַחַר אֵינּוּ עוֹבֵר עֲלָיו פְּשִׁיטָא דְּכָל זִמֵּן שֶׁלֹּא מְכָרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא גָּבְאוּ זֶה בְּחוּבוֹ שֶׁעוֹבֵר עֲלָיו וְאֵף שְׂאִין לוֹ לְשַׁלֵּם לְבַעַל חוֹב כְּדְמוּכַח כְּוָלָה סוּגִיָּא דְּפִסְחִים וּבְאָמֵת גַּם אִפּוֹתִיקֵי לֹא מְהִנְיָ וּמַעֲכָשׁוֹ בְּעֵינָן וּמָה שֶׁפִּתְבֵּר

דַּרְבָּה לְטַעֲמֶיהָ דְּבָרִים תְּמוּהִים הֵם וְקִצְרֹתַי: יא) בְּדִין יִשְׂרָאֵל שְׂמוּכָר תָּמִיד יי"ש
לעכּוּמ"ז שְׁבַעֲרֵי אַחֲרֵת בְּמִקְחַת הַקְּצוּב בִּינְיָהֻם וְגַם בְּעָרֵב פֶּסַח שְׁלַח לוֹ אָבֵל לֹא יִגִּיעַ לְיַד
הַקּוֹנֶה עַד אַחַר חֲצוֹת: וְכַתֵּב בַּפֶּמ"א ח"ב סי' ע"ב בְּמִי שְׁהִיָּה לוֹ מִקְחַ עִם עַכּוּמ"ז לְשִׁלּוֹחַ
לְהַעַכּוּמ"ז בְּכָל פַּעַם יי"ש הַמְדָּה בְּכָף וְכָף וְשִׁלַּח לוֹ עָרֵב פֶּסַח גַּם כֵּן וְהוּא מִהֲלָף יוֹם אֶחָד
עַל יְדֵי עֲגִלוֹן עַכּוּמ"ז נִמְצָא שֶׁהִגִּיעַ לְלוֹקַח בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְכַתֵּב שֶׁם צַד הַיִּתְרָה
לְפִי שְׁדָרָף עַכּוּמ"ז עֲגִלָּן מוֹשֵׁף לְבֵיתוֹ בְּשִׁבִיל הַלּוֹקַח וְכִינּוּן דְּלִמְפָרַע נִיחָא לִיהַּ בְּשִׁלִּיחַ
וְכו' אֵלָּא שְׂיֵשׁ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב הַמָּגֵן אַבְרָהָם דְּאִין עַכּוּמ"ז עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְעַכּוּמ"ז וְגַם
יֵשׁ לְצַדָּד בְּשִׁבִיל שְׁהִיָּה עִמּוֹ שְׂטֵר קִישׁוּר וְדַחָה גַם זֶה לְפִי שְׁהִיָּה יָכוֹל לִימְכַר זֶה לְאַחֲרִים
אוֹ לְשִׁתּוֹתוֹ וְלִקְנוֹת לְעַכּוּמ"ז יי"ש אַחַר אֵף יֵשׁ לְצַדָּד לְפִי שְׁנָתָן לוֹ בְּהַקְפָּה וְעַכּוּמ"ז עֲשֶׂה
מְשִׁיכָה וְכו' וְסִיָּים שְׂיִמְתִּין הַיִּשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל הַמַּעוֹת עַד אַחַר שְׂיִמְכּוֹר הַעַכּוּמ"ז וְיִכְלָה
הַיִּי"ש מִן הָעוֹלָם וְאִזּוֹ יִקַּבֵּל מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת: יב) בְּדִין אִם הַפְּקִיר הַחֲמִץ וְסָגַר הַמִּקּוֹם
שֶׁהַחֲמִץ בּוֹ וְהַשְׁלִיף הַמַּפְתָּח בְּמִקּוֹם הַפְּקִיר וּבְדִין מִי שֶׁלֹּא קִבֵּל אֲדוּרוֹ"ף רַק עֲשֶׂה הָאֲנ"ט
שֶׁלֹּא"ק שֶׁהוּא קִנְיָן לְבָנֵי מְקוֹמוֹ: וְכַתֵּב בְּשׁו"ת פְּנֹסֶת יַחְזַקְאֵל סִימָן י"ד בְּאֶחָד שְׁהִיָּה לוֹ
יי"ש וְמִי דָּבַשׁ אֲשֶׁר הִחְמִיץ בְּמִי שֶׁכָּר בַּמֶּרְתֵּף וְחִזַּר אַחַר עַכּוּמ"ז לְמַכּוֹר לוֹ וְלֹא עָלְתָה
בְּיָדוֹ וְסָגַר הַמֶּרְתֵּף וְנָרַק הַמַּפְתָּח בְּמִקּוֹם הַפְּקִיר וְכַתֵּב שֶׁלְּפִי מִהַ שְׁהִנְגַד לוֹ שֶׁהִנְפַקֵּר בְּפֶה
מִלֵּא וְהִיָּה עִמּוֹ אוֹרַח יְהוּדִי וְאֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו יֵשׁ לְהַתִּיר וּבְשִׁבִיל שֶׁסָּגַר הַמַּפְתָּח (הַמֶּרְתֵּף) לֹא
נִתְבַטַּל הַהַפְּקִיר וְלִיִּתֵּר שְׂאֵת זָרַק הַמַּפְתָּח וְהַמַּאֲלָצִי"ן שְׂמַכְר וְלֹא קִבֵּל אֲדוּרוֹ"ף רַק עֲשֶׂה
הָאֲנ"ט שֶׁלֹּא"ק וְשֶׁם בְּמַדִּינָה הַהִיא הַמְנַהֵג שֶׁהָאֲנ"ט שֶׁלֹּא"ק הוּא קִנְיָן וְכֵן הַמִּי דָּבַשׁ
מִן־תֵּרִים וְהַיִּי"ש יֵשׁ לוֹ לְעַשׂוֹת חֲלִיפִין כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב הַט"ז בְּמוּכָר לְמוּכָר לְעַכּוּמ"ז עַי"ש:
יג) בְּדִין עֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְמַכּוֹר וְהַשְׁלִיחַ לֹא מְסַר הַמַּפְתָּח הַתִּיבָה כִּי אִם מַפְתָּח הַחֲדָר: וְכַתֵּב
בְּשׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה ח"א סי' י"ח בְּעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְמַכּוֹר חֲמִצּוֹ וּמְכַר וְלֹא מְסַר לְעַכּוּמ"ז
הַמַּפְתָּח מִן הַתִּיבָה שְׁבוֹ הַחֲמִץ סָגוּר רַק הַמַּפְתָּח מִן הַחֲדָר וְהַעֲלָה לְהַקֵּל שְׁמוֹתֵר אַחַר
הַפֶּסַח ע"ש: יד) אִם לֹא נִמְכַר הַחֲמִץ בְּעָרֵב שֶׁבֵּת שֶׁהוּא י"ג בְּנִיסָן וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת אַחַר
הַמְּנַחָה נוֹדַע זֶה: וְשֶׁם בְּסִימָן י"ט כַּתֵּב בְּמַחְזִיק כְּפָר שְׁהִיָּה לוֹ חֲמִץ אֲצֵל הוּוּעַרֶשׁ"ט
הַיִּיזִי"ר שְׁלוֹ וְסָמְכוּ כָּל אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ וּבִין כָּף וּבִין כָּף לֹא נִמְכַר בְּעָרֵב שַׁבָּת י"ג גִּיסָן
וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא עָרֵב פֶּסַח אַחַר מְנַחָה נוֹדַע לְהַמְחִזִּיק שֶׁלֹּא נִמְכַר הַחֲמִץ אֲסוּר בְּהִנָּאָה
אַחַר הַפֶּסַח וְאֵף עַל פִּי שֶׁבִּיטֵל ע"ש: טו) בְּדִין מִי שֶׁמַּת בְּפֶסַח וְלֹא בִיטֵל וְלֹא בִיעֵר: וְשֶׁם
בְּסִי' ד' כַּתֵּב בְּיִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר וְלֹא בִיעֵר חֲמִצּוֹ וְגַם לֹא בִיטֵל וּמַת תּוֹף הַפֶּסַח מִן־תֵּרִים לְהַבְּנִים
אַחַר הַפֶּסַח וְאֲפִילוֹ מִת עָרֵב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת יֵשׁ לְסַמְּוֹף לְהַתִּיר בְּאַכִּילָה וּבְהִנָּאָה ע"ש
וְעִיָּין בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה מְהוּרָא תַנְיִינָא ס' ס"ב בְּעַנְיָן זֶה (אָמַר הַמַּחְבֵּר עִיָּין בְּמַה שֶׁכַּתֵּב
אֲנִי הִדַּל בְּסִי' ח' אוֹת ל"ב בְּעַנְיָן זֶה וְהַבְּאֵתִי דְּבָרֵי רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים מִיָּמֵינוֹ וּמִשְׁמָאֵלִים
בְּדִין זֶה וּמִשֶׁם בְּאַרְה: טז) בְּדִין מְכַר חֲמִצּוֹ אַחַר חֲצוֹת וּמִשְׁכּוֹ הַנְּכָרִי לְבֵיתוֹ וּבְדִין מִי
שְׁהִיָּה נַחוּץ לְזֵרְכוֹ וּבְדָרָף נִזְכַּר מִהַחֲמִץ וְהַפְּקִירוֹ קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ הַפְּקִיר גְּמוּר בְּפָנֵי
שְׁלֵשָׁה: וְשֶׁם בְּסִי' ס"ג כַּתֵּב בְּמִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר חֲצוֹת וּמְכַר לְעַכּוּמ"ז וְעַכּוּמ"ז
מִשְׁוֹף הַחֲמִץ לְבֵיתוֹ בְּעָרֵב פֶּסַח יֵשׁ מְקוֹם לְהַתִּיר דְּהוּי כְּזוֹכָה מִהַפְּקִיר וְאִם כֵּן שׁוּב אֵינּוּ
שָׁל יִשְׂרָאֵל אֵף לְעַבּוֹר בְּכָל יִרְאָה ע"ש וְעִיָּין בְּתַפְאַרְתַּת צְבִי סִימָן ט"ז בְּאֶחָד שְׁנֹסַע וְצִנְהָ
לְבָדוּק וּלְבִטֵּל וּבְדָרָף נִזְכַּר שְׂיֵשׁ לוֹ בְּמִקּוֹם אַחַר יי"ש וְנִחְפְּזוֹ לְבֵיתוֹ לְמוֹכְרוֹ בְּעָרֵב פֶּסַח
וְלֹא יָכוֹל לְבֹא וְאָמַר בְּעָרֵב פֶּסַח קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ לְפָנֵי שְׁלֵשָׁה שְׂמַפְרֵשׁ הַפְּקִיר גְּמוּר

וכאשר בא אחר זמן איסורו אמרו לו חכמים שיניח המרתף פתוח בימות הפסח וכן עשה ואחר הפסח שאל השואל מה דינו והוא הפ"מ (הפסד מרובה) והורה פבוד דודי מוהר"ר הגאון מוהר"ם לסמוך על תשובת פני הושע שמתיר בהנאה על ידי שיערב ברוב ובעל המחבר הסכים עמו בזה עיי"ש: טו"ב) ל"א מכר חמצו רק הניחו בקדר שתברו מניח בו הקמץ שלו ואותו הקדר נמפר להנכרי: ועיין שם בסימן י"ז באחד שהניח יי"ש בבית חברו ולא מכרו גם פן רק שמפל מקום ה"ה היי"ש מונח בקדר שנמכר לעכומ"ז ובעל היי"ש אומר שביטל בערב פסח כדינו יש לצדד להתיר על ידי שיערב ברוב וכמו שכתב בשו"ת פני הושע בצירוף שיש לומר כיון שהוא יי"ש שאינו מזוקק ויש בו תערובות מים הנה ליה כמוסיף ע"ש ועיין לקמן בבאר היטב ס"ק יו"ד בשם שו"ת חינוך בית יהודה שכתב לאסור בכי האי גוונא שהניח בקדר חברו בלא ידיעתו ע"ש ואפשר דשאני הקא שהיה סבור שתברו ומכרנו אין לקונסו פולי האי וכמו שכתב בסוף דבריו דיש לומר דהוי כמו אנוס שהיה סבור שהנפקד ומכרנו וכו' מה שאין פן בעונדא דחינוך בית יהודה שהערים והניח בקדר חברו בלי ידיעתו לא שייך זה: ח"י) סמוך על הבעל הבית שימכור היי"ש שלו ולא מכרו ואחר זמן איסורו מכרו הבעל הקמץ: ועיין בשו"ת פני הושע סימן י"ד בענין מי שסמוך על בעלת הבית שלו שתמכור ולא מכרה ואחר זמן איסורו מכר הוא וסיים בה גם פן להתיר משום דיי"ש הוא חמץ ונקשה וביחוד שביטלו ע"ש ועיין מה שכתבתי לקמן בשם שו"ת פני הושע סימן י"ג ומה שכתבתי בזה לעיל סי' תמ"ב ס"ק ג' ע"ש: יט) מכר חמצו וקבל אדרו"ף ומסר השטר מכירה להקונה ואחר חצות חזר הקונה מהמקח וקבל האדרו"ף והחזיר השטר ושוב חזרו ונתרצו ועבר בפסח: ועיין בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא סי' נ"ח באחד שמכר חמצו ולקח מעות לאדרו"ף ונתן שטר ואחר חצות בא העכומ"ז וחזר מהמקח והחזיר השטר והיהודי החזיר לו האדרו"ף ושוב חזרו ונתרצו ולקח השטר ונתן האדרו"ף ועתה עבר הפסח והורה הגאון להיתר דנדאי אם היתה החזרה מועלת לא ה"ה המכירה השניה מועלת כמו שאין מועיל ביטול לאחר זמן איסורו אבל באמת אין החזרה מועלת דחזרת השטר אין מביטל הקנין כמבואר בחשן משפט סימן ס"ו וסימן קפ"ט וגם חזרת האדרו"ף אינו בתורת קנין פסוף רק בתורת חזרה וכן חזרת המפתח אף שנאמר דמסירת המפתח הוי קנין מפל מקום לא נתפוננו לקנין חדש ולכן מותר אף באכילה אף בתורת גדר שלא להקל בפני עמי הארץ יש להחמיר שלא יזדקק בו ישאל רק העכומ"ז ומכרנו לעכומ"ז אחר והדמים מותרים לישראל: כ) קנה חזקת היי"ש מהשורה ובערב פסח מכר היי"ש והחזקה ובפסח הגיד לו השופט שנקרי אחד הפר חק והביא יי"ש מעיר אחרת ויבא להתדיין ולא רצה הקונה להתערב בזה ועבר הפסח: וכתב עוד בסי' נ"ט באחד שקנה מן העצה חזקת יי"ש שלא יביאו אחר מחוץ לעיר ובערב פסח מכר חמצו עם החזקה שהוא ובימי הפסח בא השופט אליו ואמר לו שעכומ"ז אחד הביא איזה מדות יי"ש מחוץ לעיר והשיב לו עכשיו אין לי עסק בזה ועשה כמשפט העובר ובאחרון של פסח סמוך לחשיכה בא לשאול אם מותר לקבל היי"ש מן השופט וכתב דנהי דהמכירה לא מהני דהוי דבר שלא בא לעולם מפל מקום גם הישראל לא זכה מטעם זה (וצ"ע שבתחלת דבריו שם כתב דאפשר דמצד מנהג המדינה הוי דינא דמלכותא וזכה ומפל מקום אינו יכול להשפיר לאחר עי"ש) ואף לפי מה שכתב המגן אברהם סי' ת"נ במדות הרחיקים מפל מקום פאן לא הופרש בשביל

ישראל לבד שצריכה לדון עליו בשביל קנס שמגיע להעצה (גם בזה צריכה עיון דמפל מקום עיקר לקיחת היי"ש הוא בשביל הישראל השוכר ודין הקנס הוא ענין לעצמו והיי"ש גופיה הוא בשביל הישראל ומפל מקום אפטר דשינה בזה איסורא לא ניחא ליה דליקני ובפרט שהוא הוציא החזקה מת"י [מתחת ידו] והשפירה לאחר ועדיף מביטול דכאן יש לומר דהוי לענין זה פסילק דמהני בדבר שלא בא לעולם וצ"ע) אף שזה לא טוב עשה ששמתק כל הפסח ולא בא לשאול אם צריכה לבערו וכו' נטוב עשה המורה לקונסו איזה קנס לעניים עי"ש: כא) תשובת הגאון פני יהושע דיי"ש הוא חמץ מדרבנן ושמותר לערב לכתחלה: וכתב בשו"ת פני יהושע באחד ששכח למפור יי"ש ועבר עליו הפסח והוא הפסד גדול וכתב שאין לסמוך להתיר מחמת הביטול רק שיש לצדד היתר לפי מה שכתב בתשובה דיי"ש אינו רק חמץ מדרבנן וכיון ששכח הנה ליה כאונס וגם יש לסמוך על רבינו יונה בשעת הדחק לערבו ביי"ש אחר ומפל מקום יש לקונסו להשליף לאיבוד השליש או חצייה שלא יוסיף לעשות עוד פן וכן עשיתי מעשה בעירי ע"ש ועיין בשו"ת משאת בנימן סי' מ"ג ונ"ח ונ"ט וצ"ח מדינים אלו: כב) אלמנה שציונה להמתעסק בנכסי היתומים למפור ולא מכר עד אחר חצות.

וכן מי שעומד בפפר ולא היה יכול למפור שם ושלח את בנו לעיר שיימפור שם והוא לא עשה פן: וכתב בשו"ת פתח פהונה סי' כ' באחד שמת והניח עזבון אוראנד"א והניח יתומים קטנים והאלמנה היא העוסקת בזה וצנוחה להריש דוכנא אשר אתה בבית למפור היי"ש והמאלצי"ן ולא מכר עד אחר חצות היום והם סברו שהוא מכירה גמורה ואחר שעבר עליו הפסח נודע לנו והוא הפסד גדול יש להתיר היי"ש בהנאה למפור רק לעכומ"ז והמאלצי"ן יערבו ברוב מאלצי"ן של היתר ע"ש וסי' כ"ה כתב במחזיק פפר שלא היה יכול למפור היי"ש שלו במקומו ושלח בנו לכפר אחר למפור שם ובנו לא עשה פן וביקש ממחזיק אחר שיימפור שלו ימפור גם של אביו והמחזיק ההוא שכח ונודע בפסח וזה איש ישר ורוצה לשפכו ולא הניחוהו שכיניו באמרם שאין לאסור לעצמו בלא שאלת חכם והאריף והביא שם מהחז"י סי' מ"ח דאם מסופק לא הוי פאומר מותר וכאן אף שכיניו היו אומרים לו שמספק אין להורות איסור וכו' והאריף בענין אונס אם יש לסמוך על הביטול ולבסוף העלה דמפל מקום המורה להתיר על ידי שיערב היי"ש ברוב היתר יש לו על מה שייסמוך ע"ש: כג) שכח למפור המאלצי"ן ונזכר אחר חצות ומכרם אז וזקף הפעות במלנה אם מותר לקבל הדמים: וכתב בספר רב משולם דף ט"ו באחד ששכח למפור מאלצי"ן ואחר חצות נזכר ומכר לעכומ"ז וזקף עליו הפעות במלנה מותר ליקח הדמים מן העכומ"ז הקונה עי"ש ועיין בשו"ת גבעת שאול בכי האי גוונא דלמיחש מיבעיא שמה יחזור וימפרנו לישראל ע"ש מה שכתב בזה ועיין לעיל סי' תמ"ג: כד) בדין נודע לו בערב פסח אחר זמן איסורו ששכח למפור היי"ש והיה צריכה לשפכו ולא עשה פן ועבר הפסח והחליפו: וכתב במקום שמואל סי' ט"ו במי ששכח למפור שני חביות יי"ש ונתונדע לו בערב פסח אין לו לסמוך על אמירת כל חמירא וצריכה לשפוך קודם פסח ואפילו הפקר בפני עדים אינו מועיל והביא שם ממשאת בנימן סימן נ"ח ושער אפרים סימן ד' ובאליהו זוטא סימן תמ"ח ובתשובה בקונטרס אחרון שבשער אפרים ועבודת הגרשוני סימן ק"ה ובתורת השלמים שבסוף המנחת יעקב ע"ש והנה בעל היי"ש לא שמע להמורה להחמיר והטה אונן לקצת לומדים שהקילו לו שלא

לְשַׁכּוֹ וְעָבַר הַפֶּסַח וְהַחֲלִיפוּ ע"ש סִימָן ט"ז שֶׁהוֹרָה לְהַתִּירוֹ אֶפְיָלוֹ לְמַחֲלִיף עֲצָמוֹ ע"ש:
(כה) בְּדִין אִם הִשְׁקָה הַחֲמִץ עַל פִּי הוֹרָאָה בְּטַעוֹת וּבְדִין מִי שֶׁנִּשְׁוִי נִכְרִית שְׁלֵא בְּדִין וְנִמְצָא
אֶתָּה חֲמִץ אִי אֲמָרִינוּ מֵהַ שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בְּעֵלָהּ אוֹ נִימָא אִיסוּרָא לָא נִיחָא לָיָה דְלִיקְנִי:
וּבְעֵנָן אִם שָׁקָה חֲמִץ בְּפֶסַח עַל פִּי הוֹרָאָה בְּטַעוֹת אִם מִיקְרִי אוֹנָם יֵשׁ לְלַמּוֹד מִמָּה שֶׁפָּתַב
בְּאָבֵן הָעֶזְרָ סוּף סִי' י"ז בְּשֵׁם מֵהֵרִי"ק וְעֵינָן בְּשׁו"ת בֵּית אֶפְרַיִם חֶלֶק אַה"ע וְכַתֵּב בְּשִׁבּוֹת
יַעֲקֹב ח"א סִי' כ' בְּמִי שֶׁהִיָּה נִשְׁוִי נִכְרִית שְׁלֵא פָּדַת וְנִמְצָא אֶתָּה חֲמִץ שֶׁעָבַר הַפֶּסַח אִם
נִימָא מֵהַ שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה וְכו' וְכַתֵּב דְּמִוֹתָר מִטַּעַם שֶׁבִּיטֵל וְהִפְקִיר אֲמָרִינוּ אִיסוּרָא לָא נִיחָא
לָיָה דְלִיקְנִי וְכִמוֹ שֶׁפָּתַב הָרֵא"ש בַּעֲכוּמ"ז שֶׁמְבִיא דוֹרִין וְכו' וְע"ש דְּמִיָּתוּ מִשׁו"ת שֶׁעַר
אֶפְרַיִם שֶׁהוּבָא בְּבַה"ט פֶּאן בְּמִי שֶׁמְכַר לְשִׁפְחָה וְכו' ע"ש: (כו) בְּדִין חֲמִץ שֶׁעָבַר עָלָיו
הַפֶּסַח בְּאִוְנָס שְׁלֵא יָדַע כָּלֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִץ אִם יֵשׁ לְחֶלֶק מִשְׁאָר אֲוֹנָסִין שֶׁהִיָּה יוֹדַע שֶׁיֵּשׁ
לוֹ חֲמִץ רַק שֶׁהִיָּה אָנוּס עַל הַבִּיעוּר: וְכַתֵּב בְּדַבְרֵי יוֹסֵף סִימָן י"א רֵאוּבֵן הִיָּה בְּיָדוֹ מְעוֹת
שֶׁמְעוֹן תּוֹשֵׁב עִיר אַחֲרַת וְשִׁמּוֹנָה חֲדָשִׁים קוֹדֵם פֶּסַח קָנָה חֲמִץ וְשִׁלַּח לְשִׁמְעוֹן וְהַסְפִּינָה
לֹא הִגִּיעָה עַד אַחַר הַפֶּסַח הַחֲמִץ מִוֹתָר בְּאֶפְיָלָה כִּיּוֹן שְׁלֵא הִיָּה יוֹדַע לוֹ כָּלֵל וּבְשׁו"ת חֲזִיִּים
שָׁאֵל כָּתֵב שֶׁאֲחָד קָדוֹשׁ הַסִּפִּים עָמוּ וְכַתֵּב שֶׁדַּבְּרֵי טוֹבִים וְנִכּוּחִים ע"ש וְנִרְאָה מְזֵה
לְהוֹרוֹת הֵיָתֵר גַּם כֵּן בְּעֵנָבְדָא שֶׁאֵיִרַע שֶׁשִּׁלְחוּ יי"ש מִמְקוֹם אֲחָד בְּתוֹךְ כָּלֵי פּוֹזֶרֶר"ע
בְּקִיתוֹנוּיּוֹת שֶׁל זְכוּכִית מְגוּפּוֹת וְסִתּוּמוֹת שֶׁקָּנוּ בְּשִׁבִיל רֵאוּבֵן מִמְעוֹתָיו וּבַהֲגִיעַ הַסֶּפֶן לְנִמְל
מְסָרוּ לְאִישׁ אֲחָד אוֹהֵבוֹ שֶׁל זֶה שֶׁיְהִיָּה אֲצִלוּעַד שֶׁיִּשְׁלַח בְּעָלָיו אַחֲרָיו וְכֹאשֶׁר בָּא שְׁלִיחַ
רֵאוּבֵן פָּתַח קִיתוֹן אֲחָד לְטַעְמוֹ וְהִיָּה מִיָּם וְדוּמָה בְּנִפְשׁוֹ שֶׁפְּמוֹת זֶה גַּם שָׁאֵר הַקִּיתוֹנוּיּוֹת
נִתְרוֹקְנוּ וּמִלְאוּם מִיָּם כְּמוֹ שֶׁרְגִילוֹת לְפַעְמִים שֶׁהַסְפִּנִים מְרִיקִים כְּלִים שֶׁל יי"ש וּמִמְלָאִים
מִיָּם וְחִזּוֹר לְבֵיתוֹ וְאָמַר שְׁלֵא רָצָה לְהִטְרִיחַ לְקַחְתּוֹ רִיקָם מֵאֲחַר שֶׁהוּא רִיק אִין בּוֹ יי"ש
וְזֶה הִיָּה זְמַן מֵהַ קוֹדֵם פֶּסַח וְעַמַּד כֶּף בְּבֵית הַנֶּפֶקֶד עַד עֲבוּר הַפֶּסַח וְאַחַר זְמַן מְצָאוּ שֶׁשָׁאֵר
הַכְּלִים הָיוּ מְלָאִים יי"ש וְרַק כָּלֵי זֶה הוֹרֵק וְהִיָּה לְמִיָּם וְנִרְאָה דְשִׁרֵי מִטַּעְמָא שֶׁפָּתַב
בְּתֻשׁוּבָה הַנ"ל כָּלֵל שְׁלֵא הוֹדַע אֵלָיו לִיכָּא לְמִיקְנָסְיָהּ וְאַף עַל גַּב דְּכָאן יֵשׁ לוֹמַר דְּכִיּוֹן
שֶׁיָּדַע שֶׁשׁוֹלְחִין יי"ש שֶׁפִּיר שֶׁיִּיָּךְ קִנְסָא דַר' שֶׁמְעוֹן זֶה אִינוּ לְפִי עֲנִיּוֹת דְעֵתִי דְכָל כִּי הָאִי
גּוֹנָא לֹא הִנָּה לִיָּה לְמִיָּדַע וְלֹאסוּקִי אֲדַעְתִּיָּה כָּלֵל כִּיּוֹן דְשִׁכִּיחַ וּמִתְרַמִּי הִכִּי לְפַעְמִים דְעַבְדִּי
דְלָא מְעָלִי וּמְכַנְסִין מִיָּם תַּחַת יִין וּמְכָל שֶׁכֵּן פֶּאן כִּיּוֹן דְהַשְׁלִיחַ חִזּוֹר וְאָמַר לוֹ בְּסִתְּמָם
שֶׁהַכְּלִי רִיקָם כָּלֵי יי"ש הִיָּה סְבוּר שֶׁכַּדְּבָרֵי מְסִתְמָא כֵּן הוּא וְאִין זֶה דִּין אָנוּס שֶׁפָּתַב
הַרְמַב"ם וְהַש"ע דִּיָּדַע שֶׁיֵּשׁ חֲמִץ אֵלָא שֶׁהִיָּה אָנוּס מְלַבְעָרוֹ וְאַף בְּזֶה דַעַת הַתְּשׁוּבָה
לְהַתִּיר כְּמוֹ שֶׁפָּתַבְתִּי לְקַמֵּן וְאַף שֶׁאִין לְסִמּוֹךְ בְּזֶה נִגְדַת הַרְמַב"ם מְכָל מְקוֹם בְּאָנוּס
כִּי הָאִי גּוֹנָא אִין פֶּאן חֲשַׁשׁ הָעֶרְמָה כָּלֵל וּבְכִי הָאִי גּוֹנָא נִרְאָה דְשִׁפִּיר דְמִי לְסִמּוֹךְ עַל
הַבִּיטוּל וְצ"ע וּמְכָל מְקוֹם הוֹרִיתִי בְּמְקוֹם הַפֶּסַח לְעָרְבוּ חַד בְּתַרִי וְעֵינָן בְּשִׁאֲלוֹת וּתְשׁוּבוֹת
בֵּית אֶפְרַיִם (אָמַר הַמַּחְבֵּר עֵינָן בְּמָה שֶׁפָּתַבְתִּי אֲנִי הַדֵּל בְּעֵנִינִים אֵלָו בְּסִי' ח' אוֹת ז'
בְּס"ד): כִּז) חֲמִץ שֶׁל נִכְרִי הַמְשׁוֹנְעָבֵד לְהִישָׁרְאֵל וְהַאֲחֲרִיּוֹת עַל הִישָׁרְאֵל אֲבָל לֹא מִשְׁכָּנוֹ
בְּיָדוֹ וְגַם לֹא אָמַר לוֹ מַעֲשִׂיו: וְכַתֵּב בְּמֵאִיר נְתִיבִים סִי' נ"א בְּאֲחָד שֶׁלְקַח כָּתֵב שֶׁעָבוּד
מַעֲכוּמ"ז עַל יי"ש שֶׁלוֹ הָעוֹמֵד בְּמִתְרַף הַעֲכוּמ"ז שָׁאֵם לֹא יִסְלַק לוֹ אַחַר אַרְבָּעָה שְׁבוּעוֹת
יִקַּח לוֹ הֵי"ש כְּפִי הַמְקַח שֶׁשׁוֹנָה בְּשׁוּק וְהִישָׁרְאֵל קִבֵּל אַחֲרִיּוֹת עַל הֵי"ש בְּאַרְבָּעָה
שְׁבוּעוֹת אֵלָו וְעָבַר הַפֶּסַח וְהוֹרָה הֵיָתֵר לְהִישָׁרְאֵל לְקַבֵּל הֵי"ש כִּיּוֹן שְׁלֵא אָמַר לוֹ מַעֲשִׂיו
וְגַם אִין מִשְׁכָּנוֹ בְּיָדוֹ וּמְצַד אַחֲרִיּוֹת גַּם כֵּן לִית לוֹ בַּה כִּיּוֹן דְמְקַבֵּל חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז

בביתו של עכומ"ז ולכן היי"ש מותר לכל ישראל אפילו בשתייה ע"ש (אמר המחבר עיין במה שפכתתי בסי' ח' אות כ"ג בד"ה ו'אם התמז): כח) בדין החליף התמז שעבר עליו הפסח ובדין הניח התמז שוגג או אנוס אם אסור אחר הפסח: וכתב בשו"ת חות יאיר סי' מ"ו באחד ששכח למכור חמצו ואחר הפסח החליף עם עכומ"ז על סוס והמורה שלח אליו שלא ישתמש בו עד שיעיין בדינו והלה ומכרו וע"ש שהאריה בדין חליפי תמז והגאון בעל המחבר עבודת הגרשוני השיב לו שדעתו להתיר אף אם לא מכר הסוס פיון שביטל חמצו פדת אף שהתמז עצמו יש לאסור אף שביטל מכל מקום יש להתיר החליפין אף יתן לצדקה כפי ראות עיני המורה ועיין בש"ע סעיף ג' שוגג או אנוס ועיין בשו"ת תשב"ץ סי' קצ"ט כתב דהניח באונס רחמנא פטריה ע"ש ובקונטרס טוב עין שפסוף ספר ועד לחכמים כתב שדבריו קשים פי מה ראה לחלוק על הרמב"ם ועיין בתורת שלמים שפסוף סי' מנ"י סי' ו' במי שהיה חבוש בבית הסוהר וצוה שימכרו היי"ש שפמרתה והאשה שלחה שליח אחר וסוף נודע שלא נמכר והעלה להתיר ויש אחרונים חולקים עיין בשער אפרים ואלהיו זוטא ומה שפכתתי לעיל בשם המקום שמואל ובכתר פהונה סי' י"א וסי' כ' בענין זה: כט) נתן לעכומ"ז המאלצי"ר לעשות מאל"ץ ונגמר שני ימים קודם פסח ולא לקחו לביתו ושכח למכרו ובדין מי שלא בא אצלו העכומ"ז למכור לו התמז ורצה למכרו לאחר אחר חצות ואמרו לו שלא תועיל ולא מכרו ועבר הפסח: וכתב בשו"ת גבעת שאול סי' ל"ה באחד שנתן לעכומ"ז המאלצי"ר לעשות מאל"ץ ונגמר שני ימים קודם פסח ולא לקחו לביתו ושכח למכרו בערב פסח והוא הפסד גדול והאיש עני יש לצדד להתיר בהנאה למכרו לעכומ"ז אף בכדי שלא יחזור וימכרנו לישראל יש לו לעשות יי"ש והיי"ש יש לו תקנה לפי דברי האיש הזה שיכול למכרו לעיר שאין ישראלים דרים שם פלל והמוזגים עכומ"ז וקונים מפמה בני אדם ומתערב אצלם ויתבטל אצלם מעט בהרבה ואף אם מיעוטא דמיעוטא שישתה ישראל שם כבר נתבטל ע"ש וע"ש עוד בסימן ק"ד באחד שלא בא בערב פסח העכומ"ז שהיה רגיל לקנות אצלו והיה סבור שרשאי למכור כל היום ושלח אחר עכומ"ז אחר ושוב נתנדד לו שאין מועיל מכירה אחר חצות ולא מכר ועבר הפסח והוא הפסד גדול וגם הוא בעל חוב להשר ויצטרף לעקור מן הגליל וכתב לצדד דמותר בהנאה באופן שימכור לבני פרים הקרובים אליו לכל אחד מעט ויזהירם שלא ימכרו לישראל וכן מהמאל"ץ יעשה יי"ש וימכור באופן זה עי"ש: (בדין תמז שעבר עליו הפסח).

א) נשאלתי בענין תמז שעבר עליו הפסח וגופא דעובדא הכי הנה אלמנה אחת עוסקת במכירת יי"ש ולפי שהיא שנה ראשונה שנתאלמנה לאו אדעתא להכתיב חמצה בכלל הרשימה של המנונה ע"ז (שהמנהג הוא מקדם קדמתא שבגני העיר נותנים פח והרשאה ביז המנונה ע"ז למכור כל התמז של בני העיר ושמתתי שפן המנהג בליט"א ופולין) כמו שהיה עושה בעלה וגם לא עשתה שום ביטול תמז פנהוג וסמוך לליקה בע"פ אסיק אדעתה שהיה צורך למכור התמז ותכף הוציאה כל היי"ש מרשותה ונתנתו בפקדון ביז נכרי שכנה שיהיה אצלו עד אחר התק וביו"ט בערב היא באה שאלה אישה מה יהיה משפט היי"ש אמרתי לה שביו"ט ראשון ושני לא תגע בו יד ובגליל מוצאי יו"ט חייבת לבערו מן העולם ושככל רגע שיעבור איסורא דאורייתא רביע עלה לא יראה ולא ימצא וביו"ט שני שלחתי לזרזה ע"ז ואשה בכל אלה לא עשתה פן כי נבהלה על מנונה וחי

נפְּשֵׁה וּנְפֹשׁ הַיְתוּמִים כִּי אֵין לָהֶם מִשְׁעָן וּמִשְׁעֲנַת זולת הַקָּרֵן הַגָּזֵל וְכִי פְּלִיא קָרְנָא אֵלֶּה הַצָּאן מֵהַ יַעֲשׂוּ וְאַחַר הַחֵג הַיְדִיעָה צַע"ר בְּאִשָּׁה וְהִיא מֵרַת נֶפֶשׁ עַל אֲשֶׁר לֹא בִיעָרָה הִי"ש הַגָּזֵל וּמִבְקָשֶׁת לְהַמְצִיא לָהּ רַפּוּאָה מִן הַתּוֹרָה: וְהִנֵּה אִם הִיְתָה מוֹכְרָתוֹ לְנֹכְרֵי קוֹדֶם הַלִּילָה הִיָּה אֲפֹשֶׁר לְהַתִּירוֹ כַּמ"ש הַג' נו"ב מ"ת סי' ס"ג דְּדוֹקָא קוֹדֶם שְׁזָכָה בּוֹ שׁוּם אָדָם וְהָרִי הוּא הַפְּקָר הוּא שְׁעֲשֵׂאוּ הַפְּתוּב פְּאִילוּ הוּא בְּרִשׁוּתוֹ לַעֲבֹר עָלָיו.

אָבֵל אִם מִשְׁכּוֹ הַנֹּכְרֵי לְרִשׁוּתוֹ וְנִתְפָּנֵן לְזִכּוֹת בּוֹ וְזָכָה בּוֹ הַנֹּכְרֵי מֵהַפְּקָר יֵצֵא מִרִשׁוּת יִשְׂרָאֵל לְגַמְרֵי וְאֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו עִי"ש וְאֵף שִׁמְמ"ש בְּשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תמ"ח אוֹת ח' בְּשֵׁם שׁו"ת פנ"י סי' י"ד בִּי"ש שְׁנִמְכַר אַחַר אִסּוּרוֹ דְּסִיָּים לְהַתִּיר מִשׁוּם דִּי"ש הוּא חֲמִץ גְּנוּב וְכִיחֻד שְׁבִטְלוֹ ע"כ וּמִשְׁמַע דְּאֵינּוּ סוֹבֵר כַּהֲנו"ב דְּמַכִּירָה אַח"ז אִסּוּרוֹ מֵהַנִּי דְּלִדְבָרֵי הַנּו"ב אֵף בְּחֲמִץ גְּמוּר יֵשׁ לְהַתִּיר בַּכֹּה"ג.

וְכֵן מִשְׁמַע מ"ש בְּשַׁע"ת שְׁם בְּשֵׁם שׁו"ת פְּתֵר פְּהִנְוָה סִי' כ' בִּי"ש וּמֵאֵל"ץ שְׁנִמְכַר אַח"ז אִסּוּרוֹ וְנוֹדַע אַחַר הַפְּסָח וְיֵשׁ הַפְּסָד גְּדוֹל יֵשׁ לְהַתִּיר הִי"ש בְּהַנְּאָה לְמַכּוֹר לְנֹכְרֵי עִי"ש. וְלִדְבָרֵי הַנּו"ב גַּם בְּלֹא הַפְּסָד גְּדוֹל יֵשׁ לְהַתִּירוֹ אֲפִילוּ בְּשִׁתְּיָה דְּאֵין זֶה חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח פִּינּוֹן שְׁלֵא עֵבֵר עַל ב"י אֲהַנְּיָא לִיָּה מַכִּירָתוֹ לְנֹכְרֵי לְהַתִּירוֹ אַחַר הַפְּסָח.

מ"מ אוֹלֵי הַיְיָנוּ יְכוּלִים לְסַמְּוֵה אֶסְבֵּרַת הַגָּאוֹן נו"ב בְּחֲמִץ שְׁעֵבֵר עַה"פ דֵּהוּא מִשׁוּם קָנֶס מְדַרְבְּנָן וְאוֹלֵי תְּלֵי פְּלוּגְתִּיָּהוּ בְּמָה שְׁנִחְלָקוּ הַקְּדָמוֹנִים בְּחֲמִץ בַּע"פ מ"ש"ש וְלִמְעַלָּה אִם עוֹבֵר בַּב"י וּב"י אוֹ רַק מִשׁוּם עֲשֵׂה דִתְשַׁבִּיתוּ, עֵינֵי בַחַק יַעֲקֹב וְעָרוּף הַשְּׁלַחֲוֹן רַס"י תמ"ג וּבְנִשְׁמַת אָדָם הַל' פְּסָח סִי' א' דֵּהֲנו"ב ס"ל דְּאֵינּוּ עוֹבֵר אֵלָּא בַּעֲשֵׂה דִתְשַׁבִּיתוֹ וְכִינּוֹן שְׁמַכַּר בַּע"פ קוֹדֶם שְׁעֵבֵר אֵלָּאוּ דַּב"י ש"ד.

וּפנ"י וְכַת"כ נִקְטִי דְּעוֹבֵר וְאֵהֲכִי לֹא הַתִּירוֹ לְהַדְּיָא (וְעֵינֵי מֵהַ שְׁרִשְׁמַתִּי בַּקּוֹנְטֵרַס הַפְּלִים מְעַרְכַת הַקּו"ף אוֹת כ"ב אִי קָנְסִינּוּ מִשׁוּם עֲשֵׂה) וְעֵינֵי לְעִיל בַּסִּי' ה' אוֹת יו"ד בְּדַעַת הַגָּאוֹן נו"ב וְיוֹתֵר נִכּוֹן לֹמַר דְּלֹא פְּלִיגִי פְּלָל וְכוּלְהוּ ס"ל כַּהֲנו"ב דְּמַכִּירָה אַח"ז אִסּוּרוֹ מִתִּירוֹ לְאַחַר הַפְּסָח וְהוּא עַפ"י מֵהַ שְׁבִיָּאֵר בְּנו"ב שְׁם דְּדוֹקָא אִם קָנְאוּ הַנֹּכְרֵי בְּמִשְׁיָכָה הוּא דְּמֵהַנִּי אָבֵל אִם קָנְאוּ בַּפְּסָח וְלֹא מִשְׁפָּה לֹא עִי"ש הַטַּעַם וַא"כ י"ל אוֹלֵי בְּעוֹבְדֵי דַּפְנ"י וְכַת"כ לֹא קָנְאוּ הַנֹּכְרֵי בְּמִשְׁיָכָה אֵלָּא בַּפְּסָח וְאֵהֲכִי הַנֹּצְרָכוֹ לְהַתִּיר מִטַּעְמִים אַחֲרִים מִשׁוּם גְּנוּבָה.

אוֹ הַפְּס"ג לְהַתִּירוֹ בְּהַנְּאָה. וְצָרִיף לְעֵינֵי בְּגוּף ס' שׁו"ת פנ"י וְכַת"כ וְאֵין מְצוּי אֲצֵלִי (וְעֵינֵי בְּמָה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּעַנְיָן זֶה לְקַמֵּן אוֹת חִי"ת) וְכ"ז אִם הִנֵּה נִמְכַר אָבֵל בְּנִדּוֹן דִּידֵן שְׁלֵא נִמְכַר פְּלָל רַק בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן נִתְּנָתוֹ לְנֹכְרֵי לְפִי הַנְּרָאָה אֵין מְקוּם לְהַתִּירוֹ פְּלָל דְּהָרִי בְּכָל יְמֵי הַחֵג עֲבָרָה עַל ב"י וּב"י וְהָרִי הִיא בְּכָלֵל הַקָּנֶס שְׁקָנְסוּ חֲכָמִים לְמִשְׁהָה חֲמִצּוֹ וְעֵבֵר עַל ב"י.

וְהָרִי שְׁלַחֲוֹ הַלְכָה פְּסוּקָה בַּסִּי' ת"מ ס"ד דְּאִם הַפְּקִיד חֲמִץ אֲצֵל חֲבָרוֹ אוֹ אֲצֵל נֹכְרֵי עוֹבֵר עָלָיו הַמְּפָקִיד בְּבֵל יִרְאָה פְּדַעַת הַרר"י שְׁהַסְפִּים לְדְבָרָיו הָרֵא"ש וְאֵף לְדַעַת הַיֵּשׁ מִן הַגָּאוֹנִים שְׁהַבִּיא הָרֵא"ש וְהַטּוֹר דְּאֵין הַמְּפָקִיד עוֹבֵר בַּב"י.

מוֹכַח מִדְּבָרֵיהֶם דֵּהֵינּוּ דוֹקָא פְּשָׁקְבֵל הַנְּפָקִד אַחֲרֵיאוֹת אָבֵל לֹא בְּסִתָּם פְּקֻדוֹן כַּנְדו"ד דַּנְר' דְּבָזָה לַד"ה עוֹבֵר הַמְּפָקִיד בַּב"י. וּבַחֲזַק יַעֲקֹב סִימָן תמ"ב סק"ד הַבִּיא דְּבָרֵי הַרַב הַשּׁוֹאֵל

שכ' לצדד היתר לפי שהחמץ הנה מופקד בבית הנכרי ולא הסכים לדבריו משום דלא כ' להתיר אלא בשקבל הנפקד אחריות עיי"ש ויעניין עוד בח"י סי' תמ"ח ס"ק ט"ו בשם שו"ת חינוך בית יהודה דאסר החמץ שעבר עה"פ אף שהנה בפסח ברשות הנכרי (שו"ת חינוך ב"י לא הנה מצוי אצלי אף אחז"ר הגיע לידי ס' עיקרי הד"ט וראיתי שם בא"ח סי' י"ז אות כ"ג שכ' בשם שו"ת מצודת יששכר לאסור בעובדא דשו"ת חב"י הנ"ל וכתב מפורש דלא הועיל פלוג' מה שמנוח ברשות הנכרי כדקי"ל בסוס"י ת"מ עיי"ש ושוב בא לידי שו"ת חינוך בית יהודה וראיתי שדברי המצודת יששכר מכוונים למ"ש בחב"י וענין לקמן אות י"א מה שכתבתי בענין ההוא בס"ד) באופן דזה נראה מוספם דהמפקיד חמצו ולא קבל הנפקד אחריות עובר המפקיד בב"י וחמצו אסור אחר הפסח והנה אמת דראיתי מ"ש הרב חיי אדם בנשמת אדם סי' א' להכריח דלשון הטור אינו מדוקדק.

ולדעת הגאונים כשהפקיד חמצו אצל נכרי אף אם לא קבל הנכרי אחריות אינו עובר המפקיד עיי"ש ולא נפניתי פעת לענין בזה דמ"מ אף אי נימא בדעת היש מן הגאונים פן אנו אתפא דמרון סמכינן וכבר פסק בש"ע סוס"י ת"מ לאסור וכן נקטו הבאים אחריו.

ומאן ספין להרים ראש להתיר את אשר נפסק להלכה לאסור וענין חיי אדם כלל קי"ט אות ה' פסק ג"כ כמ"ש מרון בש"ע. ולסמוך עמ"ש בשע"ת בשם הפנ"י דיי"ש הני חמץ גוקשה ובחמ"ן קי"ל בסוס"י תמ"ז דאם עבר הפסח מותר הנה תברא בצדה פי השע"ת ציין למ"ש הוא עצמו בס"י תמ"ב אות ג' והמענין שם יראה דאינו פשוט דיי"ש חשיב חמץ גוקשה ומה גם דלפי הנר' ממ"ש בשמו השע"ת דלא התיר להדיא יי"ש שעבר עליו הפסח כדין חמ"ן.

רק בשמכרו אלא שהמכירה היתה אח"ז איסורו אבל כשלא נמכר כלל נראה דמורה דלא סמכינן לומר דהני חמ"ן ומותר אחזה"פ. וצריך לענין בגוף שו"ת הפנ"י (ובחזק יעקב סי' תמ"ח ס"ד כתב צד היתר בפקדון בידי נכרי שודאי החליפו ולא ברירא לי אם אפשר לסמוך ע"ז בנדו"ד וענין חיי אדם כלל קכ"ג אות כ"ד ודוק ואי"ה יתבאר במ"א ענין בס"י זה אות ל"א): ולפי ששערי ההיתר בענין זה ננעלין תנן שלחתי לחערסאן להג' המפורסם מוהרמ"ל מלבים נרו' שיודעני דעתו בזה אוילי יש פתח להציל מידי הפסד מרובה ולפקח על חיי נפש האשה וילדיה הנ"ל וזאת תשובתו אות באות לכבוד וכו' ה' חזקהו ויאמצהו אמן אודות האלמנה שישכחה למפור היי"ש יוכל כת"ר לסמוך למכור לנכרי עפי"ד הג' מוהרש"ז מלאדי בש"ע שלו' סי' תמ"ב ס"י שחדש היתר ביי"ש שעבר עה"פ ודבריו חדשים ונכונים ועם זה יש לצרף דעת הרבה מהאחרונים שפינון שמסרו לנכרי בע"פ שלא הנה עדין לאו דב"י רק עשה דמשביתו קנה הנכרי מההפקר בצרוף יתר ההיתרים שהזכיר כת"ר יש להתיר היי"ש בשגם הוא הפ"מ והנני דו"ש באהבה מאיר ליבוש מלבים עכ"ד נר"ו: והנה עיינתי בש"ע הנ"ל והנה אמת שהתיר שם בהפסד גדול מאד למכרו לנכרי אף לענ"ד איכא למשדי נרצא דהנה יסוד ההיתר הוא לסמוך ע"ד הסוברים דכל שהוא דבר חריף שאי אפשר לאכול ולשתות הימנו פזית בכדי אכ"פ או בכדי שתית פרס אינו חייב בביעורו אלא מדרבנן וכשאינו חייב בביעורו אלא מדרבנן אינו פזית בשבועתו אלא מדרבנן וכן שאינו חייב בביעורו אלא מדרבנן אינו פזית בשבועתו אלא מדרבנן וכן שאינו חייב בביעורו אלא מדרבנן אינו פזית בשבועתו אלא מדרבנן.

ולפי הנר' אינו פשוט לדמות כל שביעורו מדרבנן לתמץ גוקשה דכמו בחמ"ן שעבר עליו הפסח מותר פן יהיה הדין בכל דבר שביעורו מדרבנן כמו שנר' להדיא ממ"ש מוהרש"ז בש"ע הנ"ל בסי' ת"מ אות א' גבי הטמין תמצו בתצר תבירו שלא מדעת תבירו דאינו חייב בביעור אלא מד"ס.

ואם עבר הפסח עליו אסור פדין תמץ שעבר עה"פ כיעוי"ש הרי דאף שביעורו מדרבנן אסור אחה"פ. וכמו כן י"ל בדבר חריף וחקק הנ"ל.

ונראה שהג' מוהרש"ז נמשך בזה אחר סברת המג"א דהנה במג"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו הק' בזה דברי הר"ן אהדדי וכו' לחלק בין דבר שיש לו ביעור מן התורה ואמרה תורה שמועיל ביעור זה ורבנן אמרו דאינו מועיל לדבר שאין לו ביעור מהת"ו פלל דבזה אחר הפסח מותר עיי"ש ולדבריו בדבר חריף וחקק שא"א לאכול פזית בכדי אכילת פרס אין לו ביעור מהת"ו לדעה הנ"ל ומותר אחר הפסח אף הג' פר"ח שם מחלק באופן אחר פדי ליישב סתירת הר"ן.

והוא דבדבר שראוי לעבור עליו מהת"ו כגון תמץ שבטלו שלולא הביטול ראוי לעבור עליו מהת"ו. וכן תמץ גמור של ישראל שהפקידו בידי נכרי (דס"ל להר"ן דאינו בביעור אלא מדרבנן עיי"ש) אם לא היה מפקידו היה ראוי לעבור עליו בב"י בכה"ג אם עבר הפסח אסור.

משא"כ בתמץ גוקשה דאינו ראוי לעבור עליו בב"י עיי"ש. ולפי חילוק זה נראה דבתמץ חזק שאין יכול לאכול ממנו פזית בכדי אכילת פרס מחמת חזקו ונחריפותו ואם יוסיף בהתערובת מהדברים שמחלישים נחריפותו ראוי הוא לאכול פזית בכדי אכ"פ ועובר עליו בב"י וא"כ אם עבר הפסח ראוי לאונסרו בהנאה פנין שראוי הוא לעבור עליו בב"י כנז"ל.

ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ז שכ' דמדברי הטור בשם בעה"ע"י משמע דאם קבל דורון מנכרי ביו"ט אחרון אסור בהנאה אחר הפסח. אע"ג דאינו חייב בביעור אלא מדרבנן ומשום חומרא בעלמא לפי מאי דאנן בקיאינן בקיבועא דירחא.

וכ"ש לדידה בייב בביעור מדרבנן בזמן דאורייתא: ועוד יש לפקפק בגוף היתר זה בנדון דידן והוא דבש"ע הנ"ל סי' תמ"ב שכ' היתר זה הטיל תנאי שיזהר שיהיה בענין שלא יחזור הנכרי וימכרו לישראל כי אסור בשתייה לכל בר ישראל ואם אין הפסד גדול אין להתיר אפילו בהנאה ע"כ ולפי זה כמעט רחוק הוא מציאות זה במקומות האלו שכל היי"ש הוא מתבואה ולא מתרצנים ועד נג ומפני זה קונים יי"ש מאצל הנכרי כמו מאצל ישראל א"כ אם ימכרו לנכרי בבת אחת בנדאי הנכרי ימכור ממנו גם לישראלים ואם ישהינו בידו למכרו על יד על יד לנכרים ונא איפא למיחש דאתי ביה לידי תקלה פנין דיי"ש זה הוא הרבה ויצטרף להשהותו שמים ושלש שנים עד שימכרו לנכרים ונא על יד על יד.

ואף שהוא אסור דרבנן כבר כתב הרב ערוף השלחן סי' תע"א אות ה' דאף באיסורין דרבנן חיישי' לתקלה בזמן מרובה וזה אפשר לתקן לעשות ע"ד שכתב בשע"ת סי' תמ"ח סוף אות ח' בשם שו"ת גבעת שאול עיי"ש.

אף בעיקר המצאת הקיטר שהמציא הגאון מוהרש"ו יש לפקפק וכפי הנראה אין הפל מודים בזה וכותלי בית המדרש יוכיחו ספרים מלאים בכמה תשובות בענייני יי"ש שעבר (* אחר זמן רב פתבתי קצת בענין זה בס"ד והוא לקמן בסי' זה אות מ"ו עיי"ש.

עה"פ דשקו"ט להמציא הקיטר הכל לפי הענין והנדון ולא עלה על דעת שום אחד להתיר לפי שהוא חזק וכו' פי על פן לפענ"ד קשה לסמוך ע"ז למעשה. ושלחתי עוד להגרל"מ הנ"ל לפקפק ע"ד ולא קבלתי ממנו מענה לשון (ושוב שמעתי שעקר דירתו משם) ושלחתי לשאול פה קדוש הרב הגדול כמוהר"ר אליהו מני נר"ו ראש על ארץ חברון עיהק"ו תוב"ב והשיב לי דלא מצא מקום להקל כלל: ומ"ש הג' מוהרל"מ דבע"פ דלא עבר עב"י רק אעשה דתשפיתו וכו', עיין מה שרשמתי בסי' ה' אות יו"ד בזה.

ולכאורה עדיפא הו"ל למימר דבנדו"ד אפילו עשה דתשפיתו ליפא דהא כתב הפרמ"ג בא"א רס"י תמ"ג דנשים ליתנהו במ"ע דתשפיתו דמ"ע שהזמן גרמה היא וכינן דנדו"ד היא האשה הרי לא עברה אפי' בעשה דתשפיתו.

אלא דכבר פתבתי בקונטרס הפללים מער' המ"ם אות ק"י שנר' שנעלם מהפרמ"ג דברי רבינו החינוך סי' ו' דנשים איתנהו בעשה דתשפיתו והבאתי פן בשם שאג"א ושם אריה. וגם רשמתי מ"ש השו"מ במדו' ב' ח"ב סי' ח' עיי"ש: אחר זמ"ר נדפס ס' שו"ת בית שלמה וראיתי שם בא"ח סוס"י ס"ד שכ' בנדונו שהקיטר ברור אף שתלוי במחלוקת מ"מ שומעין להקל ובפרט ביי"ש יש סניף סברת הפנ"י דאינו רק חמץ דרבנן.

ובפרט ביי"ש הזה שעיקרו הוא מתבואה שאינה חמוצה אלא שיש תערובת מתבואה חמוצה יש סניף להתיר בהנאה עיין בש"ע הג' מוהרש"ו סי' תמ"ב ואולי אין בהתערובת פזיזת בכא"פ ועיין בנו"ב מ"ת סי' ס"ו וקצרתי פי כל זה הוא רק לסניף לרונחא דמילתא רק אינו מתירו בהנאה רק שיהיה באופן שלא יהיה חשש שהישראל ישמה ממנו ע"כ תו"ד מבואר דאינו סומך לגמרי על המצאת הש"ע הנ"ל רק לעשותו סניף גדול לנדונו שבלא זה יש צדדי הקיטר מרונחים.

לכן כ' לעשות סניף ביי"ש ס' הפנ"י וס' הש"ע הנ"ל ועיי"ש שכ' ג"כ לחוש לתקלה שביי"ש מרובה אולי יבא לידי מכשול שישמה הישראל ממנו אם ימכרונו למוזג ישראל וכו'. גם על מה שפתבתי אם בדבר הטעון ביעור מדרבנן ואינו עובר בב"י מדאו' אמרי' דאסור אחר הפסח עיין מה שרשמתי לקמן אות יו"ד וי"א: גם אשו"ר בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ט"ו שכתב בשם תשובת שער אפרים סימן דלי"ת במי שלא מכר יי"ש שלו בערב פסח והורה לו המורה לשונפכו קודם הלילה והוא לא עשה פן אלא קודם הלילה נתנו לנכרי אחד במתנה ואחר הפסח החזירו לו הנכרי והוא הפסד מרובה ונדעתו לאסור ושכן המחבר צדד להקל ובק"א שם כ' מה שהשיב לו הא"ר וגם בן המחבר הודה לו שיש להחמיר למעשה עד כאן.

ונראין הדברים קל וחומר לנדון דידן שלא נתן להנכרי אלא בפקדון לימי הפסח דאסור. ואולי יש לומר דשניא ההיא שהוא פושע ומזיד שעשה מעשה אחר שהורה לו המורה לשונפכו קודם הלילה וצריך לעיין בגוף ספר שער אפרים ואינו מצוי אצלי ובנדון השער אפרים לפי הנראה מסיגנון הלשון הוא דהנכרי משכו לרשותו ואם פן נראה דלשיטת

הנודע ביהודה הנ"ל בתחלת האות מותר וצ"ע: כל זה פבר הי' נדפס בספרי דברי חכמים סימן ק"ו ובאתי פה להוסיף מפורש המעשה של שו"ת גבעת שאול שהבאתי בד"ה ועוד יש כו' והנה השאלה באחד שנתן לעכומ"ז המאצלי"ר לעשות מאל"ץ ונגמר שני ימים קודם פסח ולא לקחו לביתו ושכח למכרו בערב פסח והוא הפסד גדול והאיש עני יש לצדד להתיר בהנאה למכרו לנכרי אף בכדי שלא יחזור וימכרו לישראל יש לו לעשות יי"ש וביי"ש יש לו תקנה לפי דברי האיש הזה שיכול למכרו לעיר שאין ישראלים דרים שם כלל והמוזגים נכרים וקונים מפמה בני אדם ומתערב אצלם ויתבטל, אצלם מעט בהרבה ואף אם מיעוטא דמיעוטא שישתה ישראל שם פבר נתבטל ועוד פתב במי שלא בא לו בערב פסח הנכרי שהיה רגיל לקנות אצלו וסבר שרשאי למכור כל היום ושלח אחר עכומ"ז אחר ושוב נודע לו שאינו מועיל מכירה אחר חצות ולא מכרו בערב פסח והוא הפסד גדול וגם הוא בעל חוב ויצטרף לעקור דירתו מהגליל צדד דמותר בהנאה באופן שימכור לבני כפרים הקרובים אליו לכל אחד מעט ויזהירם שלא ימכרו לישראל וכן בהמאל"ץ יעשה יי"ש וימכור באופן זה עי"ש: ב) ישראל שהלנה חמץ לנכרי קודם הפסח ושילם לו אחר הפסח חמץ אחר הואיל ואינו מחזיר לו אחר הפסח אלא חמץ אחר ולא החמץ הראשון שרי ואין פאן חליפי חמץ דכבר קם ברשות הנכרי פן פתב הרב חקמה ומוסר ד' קס"ו אות כ"ט בשם האחרונים ומשמע דאם מחזיר לו החמץ עצמו שלנה ממנו אסור ולא ידעתי למה דכיון דקם ברשות הנכרי משעת הלואה הוי חמצו של הנכרי שעבר עליו הפסח דשרי וכן ראיתי להרב פרי חדש בריש סי' ת"ן שכתב פן ולפי הנראה פן היא מסקנת רבנו בתראי דהרב פרי חדש דחה דברי ריא"ז שראה מדבריו דאסור וכן הספיק הרב פרי מגדים באש"ל אברהם סק"ב והרבנים מקראי קודש וכסא אליהו הביא דבריהם הרב דברי מנחם בסי' הנ"ל אות ב' פתבו דריא"ז חייש לסברת הרב בעל העיטור דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור באכילה וכן פתב הרב אפי זוטרי ודבריהם לדידן דלא נקיטינן כהר"ב העיטור לית לן למיחש למאי דמשמע מדברי ריא"ז ואף דלפי מה שכתב הרב שלחן גבוה בכונת ריא"ז דחייש להערמה וכו' עי"ש יש מקום לומר דקים לן כריא"ז מפל מקום פינון דחמץ שעבר עליו הפסח אסור דרבנן הוא נדאי דנקיטינן להקל בפרט פי ברבים היו הסוברים להתיר לכן נראה דגם אם החזיר לו הנכרי החמץ עצמו שלנה ממנו מותר: אחר זמן רב הגיע לידי ספר אור זרוע הגדול וראיתי בח"ב סי' רמ"ז שהביא מה שאמרו בתוספתא ונותנו במתנה וחזור ולוקח הימינו אחר הפסח ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה וכתב על זה הא דבעי שיתנו במתנה גמורה היינו משום שהחמץ בעין ואם לא נותן לו במתנה גמורה עובר עליו אבל גבי הלואה הואיל והלואה הרי יצא מרשותו לגמרי וכיז הלואה לאוכלו קודם הפסח הנה ליה כמפרר וזורה לרוח הילכף פי שקיל ליה מיניה לאו דמי חמץ שקיל ושרי עכ"ל ונלע"ד דמדבריו אלו מתבאר פדעת הרב פר"ח שהרי פתב הואיל והלואה יצא מרשותו וכו' ואם פן הוי חמץ של עכומ"ז שעבר עליו הפסח דשרי וגם ממה שכתב הילכף פי שקיל ליה מיניה וכו' משמעו דשקיל ליה החמץ עצמו שהלואה דאפילו הכי שרי מפיון שפבר יצא מרשותו ונעשה חמץ ש"ן וכיון שבמקור הדין מתבאר פן מדברי הא"ז בגופו שלנה בעל כרחו לדחוקי אנפשינו לפרש פן גם בכונת דברי הא"ז שהביא הפר"ח וכל הרבנים הנ"ל שנדחקו ליישב דברי הא"ז בפנים שונים הא גרמא להו פי לא

ראו גוף דברי הא"ז אכל אנו דזכינו זכיה דאורייתא אור נגה עלינו שנתפשט ס' הא"ז
במינו אין לנו לקבל שום ישוב כי הוא היפך המתבאר מדברי פאמור: ג) חטים שזרעו
בקרע יום או ימים קודם הפסח והמנהג למכרם לעכומ"ז משום חשש חימוץ ושכח
אחד ולא מכר וגדלה התבואה ומסתפק אם הגידולין מותרים או לא הנה לפי מה שכתב
הרשב"א בחטים שבקרע דאם תמצא לומר יש בהם חמץ אינו אלא עיפוש ונפסלו
מאכילת פלב ואם פן אם נזרעו סמוך לפסח ספק אם צמחו ונתחמצו ואם תמצא לומר
צמחו הא בנדאי נתעפשו ונפסלו מאכילת פלב טפי טובא מחטים שבקרע דהכא דרף
זרועה וכיליון הובאו שמה ונהי דמנהג יפה הוא למכרו לעכומ"ז אכל להחמיר גם
בגידוליהן דאפילו גדלו באיסור בפסח מפל מקום רוב גדוליהן אחר הפסח בהיתר וגם
הוא לא זרע חמץ בזמן איסורו וגם אי צמחו בפסח נתעפשו ג"כ לשעה קלה ונתבער
החמץ פשיטא שאין להחמיר פלל פן כתב הגאון חתם סופר סי' ק"ד והגאון מוהרש"ל
בשו"ת שיבת ציון סי' ט' פשיטא ליה דחטים שזרעו בקרע אין צריף למכרם פלל
דאינם מקבלים חימוץ אלא עיפוש והפסד ולא דמי לחטים שבתחתית הבור שברמ"א
ריש סי' תל"ו וכו' ועתה נדפס שו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה וראיתי בח"א סי'
כ"ו שנשאל בחטים הנזרעים בערב פסח או בחול המועד אם חייב למכרם או סגי
בביטול וכתב בשם הרב השואל דהאריף בדברי הב"ח בתשו' דמועיל ביטול אף למה
שיתחמץ והביא מ"ש המג"א סי' תל"ו סק"ח וגם מה שכתב בסי' תל"ג ס"ח דיש בגובה
שלשה טפחים אינו עובר אף דכאן בנדאי דעתו לפנותו הא הוי גידולין דהחזק יעקב מתיר
ואף דהמק"ח משיג עליו מפל מקום הוי ספק ספיקא דהשלטי הגבורים מתיר אף החמץ
עצמו ואם תמצא לומר פרב האיי מפל מקום הגידולין מותרים והרב המחבר השיב על
זה דאין לסמוך על הספק ספיקא דהשלטי גבורים נגד רב האיי אינו חשוב ספק דהלכה
פרב האיי וגם הוי דבר שיש לו מתירין אחר הפסח ולא מהני ספק ספיקא וגם העיקר
דגידולין אסורין וכמ"ש התוס' ע"ז ד' מ"ט ד"ה שאם ששם מבואר דבאיסורי הנאה
גידולין אסורין ועל פל פנים אין לעשות ספק ספיקא דהוי דבר שיש לו מתירין ואם פן
צריף למכרו ובחת"ס סי' ק"ד נמצא בזה תשו' וראשית דבריו תמוהים מ"ש בשם סמ"ק
דבבואה שצמחה הוי חמץ גמור ובב"י סי' תג"ן הובא זאת אכל נראה ששם מיירי מדגן
שנצמח והיינו מה שקורין אויסגיואקסין וזה הוי חמץ גמור אכל דגן שנצמח בקרע
אינו חמץ עדין וז"פ וגם האריף בגידולין ולא זכר דברי הח"י הנ"ל ומצדד להקל ועי"ש
בכל התשו' שהוא תמוה אכל לענ"ד באיסור הנאה גידולין אסורין ובבבואה לא שייך חצי
שיעור ואסור עיין בהרב המגיד פרק ח' ממאכלות אסורות דבהנאה לא בעי שיעור ולכן
נדאי צריף למכרם פל זה כתבתי בנחיצה כי לא נפגיתי וכו' עכ"ל ואיני מבין מאי קשיא
ליה על הרב חתם סופר דהמעין בדבריו יראה דגם הוא מבין מדברי הסמ"ק דמיירי
בדגן שצמח ולא מיירי בבבואה הזרוע במקום אחר ועל דגן שצמח שקיל וטרי אם עבר
ונרע חטים שצמחו אם אסורין הגידולין ושוב כתב אף פל זה להתלמד במקום אחר אכל
בנדון שלפנינו הרי כתב הרשב"א וכו' ואם תמצא לומר יש מחומצים אינו אלא עיפוש
וכו' ואם נזרעו קודם הפסח ספק אם צמחו ונתחמצו ואת"ל צמחו הוא בנדאי עיפוש
ופיסול מאכילת פלב וכו' (כמו שהעתקתי בשמו למעלה) ואין לו עליו אלא תרעומת
שלא זכר דברי הח"י וכו' ותו לא מידי ועיין מה שרשמתי בסי' ה' אות כ"א בענין זה

אחר זמן רב נדפס מנחת משה לידידי הגאבד"ק קאמינקא יצ"ו ובסי' ט"ו אות ט"ל הן
לו הובא שם דברי הח"ס ושו"מ הנ"ל וכתב על דברי השו"מ דמה שתמה עוד (ר"ל חוץ
מתמיהתו שלא הביא דברי הח"י ותוס' ע"ז הנ"ל) על החת"ס במחכ"ת לא הבין פונת
החת"ס על נכון ע"כ ואולי פונתו למה שפתי אגני עני כנו"ל: והנה דברי הרבנים חק
יעקב ומקור חיים בדין הגידולים של חמץ אם אסורין שרמז בשו"ת שואל ומשיב הנ"ל
הם בסוף סי' תמ"ג (על מה שכתב מרן דחמץ אינו תופס דמיו ונחליפין מותרין) שערב
חק יעקב כתב ונראה דהוא הדין בדין שנתחמץ ועבר עליו הפסח ונזרע דגידולין מותרין
דחליפין בגדולין עיין בנדריים ד' מ"ז ובפרק קמא דשבת אף על גב דגידולי תרומה
אסורין דדילמא משהי להו ואתי לידי תקלה אבל בחמץ שעבר עליו הפסח דרבנן לא
גזרינן כוליה האי בדבר שזרעו פלה וכן כתבו בפסקי תוספות פרק קמא דפסחים דגידולי
איסורי הנאה מותר והרב מקור חיים כתב על דבריו ולכבי לא כן דמה דנראה לי דגידולי
איסורי הנאה לכולי עלמא אסור דכל דבר שאסור הנאה גרם לו לבא לעולם כמו נטל
כרפר וארג בו או אפה הפת באיסורי הנאה וכן פרה שנתפטמה כל ימיה באיסורי הנאה
וכו' ואין לה דבר שזרעו פלה יותר מזה וכן אפילו בזבל אמר ר' יוסי אף הוא נעשה זבל
מכל שכן מה שנתגדל מאסור הנאה גופיה וכל שכן באיסורי הנאה שאפרן אסור וכו'
אבל גידולין שגרמו להניית הדבר לכולי עלמא אסור ומה שהביא בשם פסקי תוספות
לא מצאתי זה וכו' ואפילו אם ימצא באיזה מקום שכתבו פן אפשר לא כתבו רק באיסורי
הנאה שאפרן מותר ובדבר שזרעו פלה הגידולין נעשו אחר שנעשה האסור עפרא
בעלמא ואף בזה יש לפקפק וכו' אלו תנן דב"ק והנה מדלא חלק עליו במה שכתב דלא
גזרינן באיסור דרבנן לדילמא אתי לידי תקלה נראה דמודה לו דברבנן לא חיישינן
לתקלה ואין פן דעת הרב באר יעקב בחידושו ליו"ד סי' צ"ט ב"ב ע"ב שכתב
ויבדאי גם במילתא דרבנן חיישינן לתקלה כדאמרינן בפסחים ד' ל"ד גבי אבא שאול
גבל של בית רבי הנה והנה מחמין לו חמין בחטים של תרומה טמאה ופריה אמאי ניהוש
דאתי בהו לידי תקלה ומשני רב אשי בשילקתא ומאיסתא משמע דלולי זה חיישינן
לתקלה אף דבימי רבי הנה תרומה מדרבנן אלו תוד"ק ואולי סברי לחלק בין שאר
איסורין דרבנן ובין חמץ שעבר עליו הפסח דקיל שאינו אלא משום קנס ודוחק ואיה"ש
אכתוב בזה בחלק הפללים במערכת החי"ת בס"ד: ובעיקר מחלוקת הגאונים חק יעקב
ומקור חיים הנה השגתי ספר יקר פרי יצחק לידידי הגאון יצחק בלאעזר יצ"ו (שהנה
אבד"ק פעטערבורג) שעמד בזה וכתב שדברי הרב מקור חיים תמוהים מאד דכל גידולי
איסורי הנאה נראה ודאי דמותרים משום זה וזה גורם והוא ש"ס ערוף בע"ז דף מ"ח
וסבר ר' יוסי זה וזה גורם אסור והתנן ר' יוסי אומר וכו' מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך
והרפיב מותר ופירש רש"י דהוי זה וזה גורם אגוז דאיסור וקרע דהיתר והתוספות
חלקו על רש"י וסוברים דלא מיקרי זה וזה גורם אלא בשני דברים שהן מענין אחד כגון
הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן אבל אגוז וקרע שני עניינים הם ולפי
דבריהם אם נטע פרי של ערלה וגדלו הגידולין אסורין דמשום קרע דהיתר לא מיקרי
זה וזה גורם אף דעת כל הראשונים כמעט היא כפירוש רש"י הרמב"ם בסוף פרק עשירי
מהלכות מעשר שני וכו' וכן נראה מדברי הראב"ד סוף פרק חמישי מהלכות נדרים וכו'
והר"ן ובחידושי הריטב"א בע"ז שם וכן פירש הטור ביורה דעה סי' רצ"ד פשיטת רש"י

עיינן שם בבית יוסף דפרי דאסור וקרקע דהיתר גורמין וזה גורם מותר וכן פסק בשלחן ערוך בלי שום חולק ולפי זה כל מה שהאריף במקור חיים להביא ראיה דכל דבר שהאסור הנאה גרם לו לבא לעולם אסור כל זה אינו ענין כלל בנדון דידן בגידולי איסורי הנאה דנדאי מותרים משום זה וזה גורם כמבואר בסוגית הגמרא והראשונים הנז"ל אפילו בגידולי איסורי הנאה דאורייתא וכל שפן בגידולי חמץ שעבר עליו הפסח דרבנן דמותר משום זה וזה גורם ואף אם לא נמצא פן בפסקי תוספות הרי תלמוד ערוך הוא ועל החק יעקב יש לתמוה שלא הביא סוגית הש"ס דע"ז ופירוש המפרשים וכו' והביא דברי הרא"ם שפשיטה מקובצת לנדרים ד' ז"ן ומטעם שגדליו מן האסור נמי אינו לאוסרון דסבר זה וזה גורם מותר וכו' דמתבאר מדברי הרא"ם דסובר כפירוש רש"י דגידולין הווי זה וזה גורם על ידי קרקע דהיתר והאריף לפלפל בכל זה וכתב (בד"ה נחזור) דנראה דהעיקר כפירוש רש"י דאגוז וקרקע דהיתר הווי זה וזה גורם וזו דעת כל הראשונים כמעט וכמו שפסק מרן בש"ע ודלא כפירוש התוספות והאריף עוד וסיים (בד"ה ועכ"פ) הרי נתבאר דהעיקר כפירוש רש"י דגידולי אגוז של ערלה מותר מטעם זה וזה גורם וכן היא דעת כל הראשונים וכמו שפסק גם פן מרן בש"ע ולפי זה נראה דכל שפן גידולי חמץ שעבר עליו הפסח דמותר מטעם זה וזה גורם דלא כמו שכתב הגאון מקור חיים לאסור גידולי חמץ שעבר עליו הפסח פן נראה ברור: ד) כתב הרב דרף המלה בהלכות חמץ ומצה דמי שרואה את חבירו שאוכל חמץ זה לפי שאינו יודע שעבר עליו הפסח אין צריף להודיע פניו שאינו אסור אלא משום קנס ובדף ו' הביא דברי הרב מוהריפ"ו שחולק עליו ונזר המחבר לקיים דבריו עיש"ב ומה שכתב שם דדברי מוהריפ"ו נתינים המה בהשמטות הספר עיינתי שם יגעתי ולא מצאתי כמו שיראה הרואה וכבר רשמתי בקונטרס הפללים במערכת הל"מ ד אות ט"ל (ונעתק עתה בשדי חמד חלק הפללים במערכת הני"ו אות כ"ו ס"ק ז"ך) כמה מרבנן בתראי שחלקו על הרב דרף המלה עיש"ש והעיקרי הד"ט שרשמתי שם גם הוא פשפש ולא מצא דברי מוהריפ"ו: ה) מי שעשה שליח לנכרי שיקנה לו החמץ מין פלוני וישלחנו לעיר פלונית ובתוך הפסח נודע להישאל שהחמץ ההוא הוא בספינה ושאל לחכם ואמר דמותר משום דאין שליחות לנכרי והרב ריט שנה בסי' ג' אסר משום דיש שליחות לנכרי לחומרא לשיטת רש"י ודעימיה והרב מוהר"ד הלוי הובא בשמן המשחה ד' ט"ו ע"ב פתב דצדקו דברי המתיר משום דהא דיש שליחות לחומרא אינו אלא ברבית ולא בשאר איסורין עיש"ש (ועיינן מה שרשמתי בזה אני הדל בקונטרס הפללים [בשדי חמד ח"א] במערכת האל"ף אות רס"ג) והנה הרב מתנה אפרים בהלכות שלוחין סי' ט"ו ביאר דדבר שקנינו של עכומ"ז הוא בכסף אם שלח הכסף על ידי ישראל מהני דהפסח הוא דקונה לו והשליח מעשה קוף בעלמא הוא דעבידמה שאין פן בדבר שקנינו במשיכה דבזה לא מהני מה שישאל ימשוך בעד העכומ"ז עיש"ש ולפי זה נראה דכל מאי דשקלו וטרו הרבנים הנ"ל הוא אליבא דר"ת דסובר דעכומ"ז מישאל וישאל מעכומ"ז במטלטלין הוא דוקא במשיכה דאילו לדעת רש"י דקנין העכומ"ז במטלטלין הוא בכסף אם פן לא שייך בזה לומר אין שליחות וכו' (דלפי הנראה הישראל נתן מעות לשלוחו שיקנה לו החמץ הנ"ל) אף בקונטרס הפללים במערכת הקו"ף אות ד"ן הבאתי חולקים על הרב מתנה אפרים וסוברים דגם בקנין כסף אמרינו אין שליחות לעכומ"ז ואולי פן היא גם דעת הרבנים

הנ"ל וצריף לעיניו בגוף דברי הרב ריח שזדה ואין מצוי אצלי עתה ועיניו בקונטרס פאת השדי חלק הפללים במערכת האל"ף אות ע"ח: ובשו"ת בית שלמה סי' פ"א על דבר השמרים שבאו ממדינת הזים לשלשה ישראלים שהאחד שלח מעות הדראה"ן להמוכר עכומ"ז שישלח לו על ידי הדי דנאר ובעת שיומסר לו מהבי"ד ישלם המותר והשני לא שלח הדראה"ן רק כשישיג ישלח המעות על ידי הבי"ד ואחד פתב למפירו שבעיר פלונית שיקתוב להמוכר שבמדינת הזים שישלח לו שמרים והוא ישלח המעות לעיר פלונית והגיעו תוף הפסח השמרים הנ"ל ולא קבלו הלוקחים עד אחר הקהג השיב על זה הגאון המחבר דלא מבעיא לדעת הסוברים דישאל מעכומ"ז אינו קונה בכסף אלא במשיכה ואף אם בדיניהם קונה בכסף בלבד האריף במקום אחר לצדד להקל ומפל מקום בנדון דידן פיון שלא ייחד קניינו לקנות שמרים אלו לא מיקרי חמצו של ישראל אף לדעת רש"י דקונה בכסף ושוב פתב דלכאורה יש לאסור לפי מה שכתב הנה"מ סי' פק"ח דיד פועל עכומ"ז פיד בעה"ב (עיניו מ"ש בזה בקונטרס הפללים בשדי חמד ח"א במערכת האל"ף אות קמ"ו) ואם פן הדי דנאר הוי פועל וידו פיד הקונים וכו' ודחה זה דאינו פועל אלא של המשלח שאם לא ירצו הקונים לקבל את הסחורות יחזור על המשלח וכתב דיש לפקפק לדעת הסוברים דיש לעכומ"ז שליחות לחומרא אפילו בשאר איסורין חוץ מרבית ומפל מקום פיון דאינו אלא חומרא מדרבנן וכמה מהראשונים מקילים עיניו ביו"ד סי' קס"ט ס"ו יש להקל בחמץ שעבר עליו הפסח וכתב עוד דיש לסלק אלו החששות משום דבעל הדי דנאר לא פיון לזכות וגם הישראלים פיון שלא ידעו השעה שניתן להדי דנאר לא פיונו לזכות ואף דבדאיפא דעת אחרת מקנה לא בעינו פונה לזכות היינו פשהמקנה ישראל וכו' וכתב לפקפק על של מי שהקדים דינר ומפל מקום מסיק להתיר של שלשתן בהנאה ולא באכילה: ומי שישלח לחברו משלוח מנות מיני חמץ דרף הדי דנאר והמקבל לא היה בביתו ונשאר בהדי דנאר עד אחר הפסח ואז קבל מהב"ד וראה שהוא מיני חמץ היינו י"ש ראזאלייא ופלאדין והריפות משעורין הנה ודאי דהישאל השני לא קנה החמץ קודם שקבלו מהב"ד כי אין שליחות וזכיה על ידי עכומ"ז וגם הישראל הראשון לא אמר זכה או תן דהוי כזכי לדעת ר"ת ואף בזניפה לו על ידי אחר וצונח מעיקרא פולי עלמא מודו (בחולין ל"ט) דלא קני והוי של הראשון וכאן הוי פצונח מעיקרא דאיסורא לא ניתא ליה למיקני והוי של השולח ואסור בהנאה פדיו חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואף שהיה אנוס הרי גם באנוס אסור ואף שהאחרונים צירפו דעת הפני יהושע ביי"ש לבטל ברוב להתירו בהנאה היינו דוקא פשהיה פיטול ובנדון דידן לא נכנס חמץ זה בכלל הפיטול דלא אסיק אדעתיה שלא הגיע עדיין ליד השני וגם אין פאן הפסד מרובה מאד ופלאדין הוי חמץ גמור ולא נוקשה עיניו פרמ"ג ס"י תמ"ג ואף שבמק"א (עי"ש בס"י ע"ט) צדדתי להקל בהנאה אחר הפסח על פי דברי האליהו רבה סי' תנ"ג ס"ד וריש סי' תס"ז ופרי חדש שם סק"ט ומג"א ס"ק י"ב וצ"ץ סי' ל"ב ודעת הרמב"ם דכל שלא נתבקעו הוי חמץ דרבנן וע' פ"ח שם וח"י סק"ז מפל מקום לא סמכתי על זה רק שהיה פלאו הכי יסוד גדול להקל פן פתב הגאון בית שלמה סי' פ' ויש לפקפק על מה שכתב שלא היה בכלל פיטול דלא אסיק אדעתיה וכו' דמפל מקום יש לומר דהוי פיטול פמו שכתב רבינו עקיב"א סי' כ"ג ד' ח"י ע"ג (ד"ה ובתחלת) דכיון דאמר פל חמץ שברשותי פיון דאגלאי מילתא שגם זה היה ברשותו

הרי הוא בכלל הביטול ועיין מה שרשמתי בזה בסי' ה' אות ו' בס"ד: ובשו"ת הרב רמ"ץ סי' ל"ג נשאל בנדון אחד ששלח למשרתו ישראל לקנות יי"ש וקנה והביאו למרתף האדון והישאל חתם החביות בחותמו לבל יתערב בו מים פי הוא המוכר היי"ש ויש אוסרים את היי"ש אחר הפסח משום דאין שליחות לעכומ"ז ולא נקנה להאדון והרי הוא ברשות השליח ישראל והוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח והוא פתב דשגו בדבריהם ושפיר נקנה להאדון על ידי חצרו והארץ בכמה פרטי דינים המסתעפים מזה ושוב פתב באות ד' דכל מש"ל הוא להתלמד במקום אחר אבל בנדון דידן אין צריך לפל זה דאף אם יצויר דלא קנה האדון היי"ש מכל מקום הישראל השליח גם כן לא פגון לקנותו ולא עבר על בל יראה כמו שפתב הריב"ש בסמ"ח ת"א ואף דהריב"ש פתב הטעם דלא רצה לקנותו מצד איסור חמץ שהוא בבל יראה דמייירי לענין קנין בפסח ונדון דידן מייירי בקנה קודם הפסח מכל מקום הריב"ש נקט כן בנדון דידן אכל באמת גם בנדון דידן הרבה מוכיח דהישאל לא רצה לקנות מעצמו רק להאדון לעשות שליחותו וגם כן נתן היי"ש במרתף של האדון ואסח דעתיה מניה והוי פהפקר וכו' ואף דבהפקיר חמצו אסור אחר הפסח משום הערמה מכל מקום בנדון דידן דראוי להסיח דעתו ממנו ומסר החמץ למרתף האדון ודאי אין לאוסרו מחשש הערמה ונוסף לזה דהשליח לא קנה היי"ש מהמוכר הנכרי פי אם בכסף לבד דלכמה פוסקים לא מהני והמשיכה על ידי נכרים אין שליחות לנכרים ומה שכתבו האוסרים משום שאחריות החמץ על הישראל שגו בזה דמה אחריות יש המוכר כבר קבל מעותיו ונגד המשלח העכומ"ז אין עליו שום חוב דכבר עשה שליחותו וקנה ומסר לו היי"ש ועוד דבשביל אחריות אין נאסר החמץ אחר הפסח וכו' וכן פתב שם באות יו"ד ושקיל וטרי שם בתשובת הריב"ש ובדברי הרב משנה למלך בפרק ד' מהלכות חמץ עיש"ב: ואם לא עשה את הנכרי שליח בפירוש רק שאמר לנכרי שהיה עומד על המקח שיוסיף על המקח ונתן לו מעות בתורת הלואה דוקא מה דין החמץ אחר הפסח עיין בשו"ת אורי וישעי סי' מ"ד והבאתיו לקמן באות כ"ה (בד"ה והוי עובדא): ואם עכומ"ז יכול לזכות לעכומ"ז חבירו או דילמא אין שליחות להם זה לזה עיין בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטרס אחרון סי' ט' והובא בקצרה לקמן באות ס': (ו) ראובן אצר תבואה תחת הקרקע ובערב פסח מצא תבואתו שרוייה במים ולא היה לו שהות למוכרה לעכומ"ז והניחה עד אחר הפסח פתב הרשב"ץ בס' קצ"ט דאם נתבקעה אסור לאוכלה ומוכרה לעכומ"ז דאינו אסור בהנאה אלא מטעם קנס ולזה אין לקונסו דמה היה לו לעשות אנוס הוא וכבר ביטל ובטול מהני לחמץ ידוע ע"כ וקשה אם כן מהאי טעמא תהיה מותרת באכילה ועוד קשה דהיה לו להתירה באכילה על ידי ביטול ברוב מידי דאיסורו מדרבנן מותר לבטלו ברוב לכתחלה וכמ"ש הרדב"ז בח"ג סי' תקפ"ט וצ"ע כן פתב הרב חכמה ומסר ד' קס"ה אות ח"י הנה מה שהקשה דלבטליה ברובא עיין בקונטרס הפללים מערכת האלף אות מ"ח (בשדי חמד ח"א) שכתבתי דאפשר דהרשב"ץ סובר דדוקא אם נתערב ממילא ובא להוסיף עליו כדי לבטלו הוא דשרי באיסורין דרבנן אבל לא לערבו בידיים ועוד אפשר לומר דסובר פדעת הסוברים דגם להוסיף בדרבנן אסור עי"ש ומרן חיד"א בברכי יוסף סי' תמ"ח אות ב' הביא דברי הרשב"ץ הנ"ל בקיצור ולכאורה דינו של הרשב"ץ הוא היפה פסק מרן בש"ע סי' תמ"ח ס"ג דחמץ שעבר עליו הפסח אפילו הניחו שוגג או אנוס אסור והנה

הרב באר יעקב פתב דלא אסרו אפילו שוגג או אנוס אלא בפטול ולפי זה דין הרשב"ץ הג"ל דמיינרי בביתול כמו שפתב בשמו בחקמה ומוסר הג"ל יכול להיות דאינו היפך פסק מרן אף הרבנים פרי חדש ונודע ביהודה ח"א סי' י"ט הביא דבריהם מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' תמ"ח סברי דמה שאמרו אפילו שוגג או אנוס אסור היינו אפילו בביתול ולפי זה דינו של הרשב"ץ הוא היפך דעת מרן הש"ע ולא היה לו למרן חיד"א בברכ"י הג"ל להביא דין הרשב"ץ בשתיקה ואי לא אסיקא דעתיה בברכי יוסף שדין מרן הוא אפילו בביתול על כל פנים במחזיק ברכה היה לו לבאר שלדברי הסוברים שדינו של מרן הוא אפילו בביתול לא קיימא לן פהרשב"ץ שוב ראיתי שהרב שיערי תשובה סי' תמ"ח אות א' קרוב לסופו הביא דברי מרן חיד"א בקונטרס טוב עין שבסוף ספר ועד לחכמים שדברי הרשב"ץ קשים דמה ראה לחלוק על הרמב"ם וכו' והן הן הדברים המובאים בשו"ת הרב סי' תמ"ח אות ג' גם הרב חתם סופר בריש סי' קי"ד פתב אמנם מעיקר הדין בשוגג או נאנס ולא ביעור חמצו אחר שביתול פדינו פסק הרמב"ם בפשיטות דאסור בהנאה אחר הפסח ואין שום חולק וכו' עי"ש והרב שואל ומשיב בח"א סי' פ"ד וסי' צ"ג ובח"ב סי' מ"א אף דבנדונו היה ביתול בכל זאת פתב דלא קיימא פהרשב"ץ דמתיר בהניחו באונס ושבתשו האריף דלא קיימא לן הכי.

והנה מה שפתב הגאון חתם סופר דהרמב"ם פסק בפשיטות דגם בפטול ושגג או נאנס אסור בהנאה ואין שום חולק וכו' ביאר בתשובתו דאף שמרן כסף משנה שם (בראשון מהלכות חמץ דין ד') פתב דמשמע מדברי הר"ן דכל שלא עבר לא מדאורייתא ולא מדרבנן אין החמץ נאסר ואם כן בביתול החמץ הרי לא עבר מפל מקום הרי סיים מרן שם דאפשר דהר"ן ראוי לעבור קאמר עי"ש דלפי זה הפל מודים דאף אם ביתול אסור וסיים דהמענין בהר"ן יראה שאין שום משמעות שסובר דבביתול מהני: אף הרב מים חיים ראפפורט א"ח סי' ה' שקיל וטרי בדברי הרבנים פר"ח ונו"ב לדחות ראיותיהם והוכיח מדברי מרן הב"י בסי' תמ"ח ובש"ע שם ס"ג וס"ה דהיכא דאיכא תרתי לטיבותא שביתול חמצו והיה אנוס או שוגג על הביעור אינו אסור אחר הפסח ומסיק כן לדינא דאם בטל וגם שוגג או נאנס על הביעור מותר על כל פנים אחר הפסח בהנאה מיהא ושוכח חשיב כאנוס לענין זה עי"ש ומתבאר מדבריו דלא בעינין שיהיו עדים על ביתולו אלא מה שהוא אומר שביתולו מהימן ואם הוא שוגג או אנוס על הביעור מתירין לו חמצו בהנאה אחר הפסח ובס' ריבון יצחק (ביאור על ההגדה) בדינים שבראש הס' בד' ב' ע"ד פתב גם כן דמדברי הש"ע מוכח דלא אסרו שוגג או אנוס אלא בפטול אבל אם ביתול והיה שוגג או אנוס על הביעור מותר בהנאה אחר הפסח והרב עטרת חכמים סי' ה' פתב וגם מצאתי בתשב"ץ ח"ב סי' קצ"ט וכו' אף בנדון דידן לא היה אונס פלל וכו' עי"ש שגראה קצת דאפשר לסמוך על דברי הרשב"ץ אם יש אונס וביתול וכתב בשם הרב השואל להקל בנדונו על פי דברי הרב חק יעקב ובתשובתו בתודת השלמים סי' ו' דהיכא דביתול וגם יש אונס יש להקל וכתב על זה הן אמת שגם בזמן המג"ש פסק גאון אחד להתיר מטעמים המבוארים בתוה"ש והאריף לסתור דבריו עיין בשו"ת פנ"י סי' י"ג מפל מקום יש להצילו מפל השגתיו אף בנדו"ד לא היה אונס וכו' נראה קצת שדעתו נוטה להקל בביתול ואנוס וכן נראית דעת הגאון פנות הבית בסי' ט"ו שהבאתי באות ז"ך (בד"ה והשיב איני מסכים): ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא בח"ג סוף סי' פ"ג

דאיירי בְּמִי שְׁבִיטֵל חֲמִצּוֹ וְהִכִּין שְׁטֵר מְכִירָה אֶף שְׁהִיָּה עֶרֶב פֶּסַח יוֹמָא דְשׁוּקָא וְשִׁכַח וְלֹא מְכָרוּ וְכֹא לְשִׂאוֹל אַחַר הַפֶּסַח שְׁפִתְב הָרַב הַשּׁוֹאֵל כְּמָה צְדָדִים לְהַתִּיר וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר סֵתֵר אוֹתָם וְסִיִּים אֲבָל אֲנִי אֵינִי מַתִּיר כִּי נִרְאָה שְׁפִשְׁע בְּמָה שְׁלֹא מְכַר וְאֵף אִם שְׁכַחַה מִיְקָרֵי אָנוּס מְכָל מְקוֹם גַּם בְּאֲנוּס אֶסְרוּ כְּמִבְנוֹאָר בְּסִי' תַּמ"ח ע"כ וְעִי"ש בְּסִי' קַכ"א (ד"ה וּבְזָה) שְׁהִרְבָּה לְהַפְלִיא עַל דְּבָרֵי הַרְשָׁב"ץ הַגָּ' וְשֵׁם בַּח"ב סִי' ס"ג (ד"ה וְהִנֵּה שְׁנַת) כְּתִב וְז"ל וְכָבֵר נַעַל בְּפָנֵינוּ הַש"ע סִי' תַּמ"ח דְּכָל שְׁלֹא בִיעֵר אֶף שְׁבִיטֵל וְהִיָּה אָנוּס לֹא מוֹעִיל עַכ"ל וְכֵן כְּתִב עוֹד שֵׁם וְז"ל אֲמַנְם לַע"ד הִיָּה נִרְאָה דְעַד כָּאֵן לֹא מְבִנוֹאָר בַּש"ע סִי' תַּמ"ח דְּאִם לֹא בִיעֵר אֶף שְׁבִיטֵל וְהִיָּה אָנוּס דְעֵבֵר רַק כְּשִׁלֵּא עֲשֵׂה שׁוּם מַעֲשֵׂה וְכו' הִנֵּה רוֹאֵה שְׁפָל כֶּף פְּשׁוּט כֵּן בְּעֵינָיו כְּאִילוּ מְבִנוֹאָר כֵּן בַּש"ע וְכִסִּי' ע"ז כְּתִב וְאֵף שְׁבִיטֵלוּ כָּל שְׁלֹא מְכָרוּ חַז"ל קִנְסוּ אֶף בְּשׁוּגָא וְאָנוּס ע"כ וְשׁוּב הַזְכִּיר שׁו"ת הַרְשָׁב"ץ וְכַתֵּב שְׁדָבְרֵיו תְּמוּהִים שְׁלֹא זָכַר דְּבָרֵי רַמְבַּ"ם וְהַטּוֹר וְכו' גַּם בְּמַהֲדוּרָא ג' ח"ב סִי' ס' בְּנִדּוֹן שְׁהִיָּה בִיטוּל כְּתִב דְּגַם בְּאֲנוּס אֶסּוּר וְכ"כ שֵׁם סִי' קַמ"ח וְשֵׁם בַּח"א סִי' ס"ג כְּתִב דְּמְבִנוֹאָר בְּסִי' תַּמ"ח דְּאֵף בְּבִיטֵל וְאָנוּס אֶסּוּר וְכַתֵּב בַּח"ג סִי' ל"א (ד"ה וְהִנֵּה בַּמ"ש) דְּמְכָל מְקוֹם בַּשְּׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לְצַרְף דְעַתּוֹ וּבְמַכְתָּב אֶחָד מִחֲכָמֵי דוֹרְנוּ יַצ"ו רְאִיתִי בְּשֵׁם שׁו"ת דְּבָרֵי חַיִּים סִי' כ"א שְׁכַתֵּב דְּלֹא סְמְכִינָן אַמְאָן דְּמַתִּיר בְּאֲנוּס עַל יְדֵי בִיטוּל (ס' דַּב"ח לֹא רְאִיתִיו מַעוֹלָם) וּבְשׁו"ת כְּתִב סוֹפֵר א"ח סִי' פ"ב הָאָרִיף מְאֹד בְּעֵינָיו זֶה וְהַעֲלָה כִּי הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וּבַעֲהַע"י סְבָרֵי דְחַמֵּץ שְׁבִיטֵלוּ וְלֹא בִיעֵרוּ אֶפְיָלוּ בְּמִזִּיד מוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְהָרֵא"ש וְהַטּוֹר וְהַרְמַב"ן וְהָר"ן סְבָרֵי דְאֶסּוּר אֶפְיָל בְּדֹאִיפָא תְּרַתִּי לְטִיבוּתָא שְׁבִיטֵל וְשׁוּגָא אוֹ נֶאֱנוּס עַל הַבִּיעוּר וְכֵן קִבַּע מִרְן בַּש"ע לְהַלְכָה וּמִי יָרִים רֹאשׁ לְהַקֵּל וּמְכָל מְקוֹם יֵשׁ לְסַמְּוֶה עַל דְעַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וּבַעֲהַע"י בְּצִירוּף עוֹד צְדָדִים לְהַקֵּל וְכו' וְאִז גַּם צַד זֶה חֲזִי לֹא צְטוּרָפִי וְכו' וּבִיָּאָר בְּנִדּוֹנוּ כְּמָה צְדָדִים לְהַקֵּל וּמ"מ כְּתִב דְּמַהֲיוֹת טוֹב מֵאַחַר שְׁכַבְרָה גַּתְעֶרֶב יוֹסִיף עָלָיו וְכו' יַעֲי"ש וְלַתְּשׁוּבָה זֹו רְמֵז שֵׁם בְּסִי' פ"ג אוֹת א' הָא לְמַדְתָּ שְׁדָבֵר זֶה שְׁנוּי בְּמַחְלֻקָת וּלְדַעֲתִי הָעֵנִיָּה נִרְאִים יוֹתֵר דְּבָרֵי הָאוּמְרִים דְּגַם בְּבִיטוּל וְשׁוּגָא אוֹ נֶאֱנוּס וְלֹא בִיעֵר אֶסְרוּ אֲלֵא שְׁהַמּוֹרָה לְהַקֵּל יֵשׁ לוֹ עַל מַה לְסַמְּוֶה (וְעֵינָיו לְקַמְּוֶה בְּסוֹף ד"ה וְכַתֵּב עַל זֶה מַה שְׁהַבֵּאתִי בְּשֵׁם שׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוּרָא שְׁתִּיתָאָה): וְאֲנִכִּי חֲזוֹן הַרְבַּתִּי בְּשׁו"ת זְכָרוֹן צְבִי מְנַחֵם סוֹף סִי' א' ד"ה עוֹד כְּתִב וְהָא דְכַתְּבוּ בְּסִי' תַּמ"ח דְּאֵף בְּשׁוּגָא אֶסּוּר אַחַר הַפֶּסַח כְּבָר הַכְרִיעוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְּמִיָּרִי בְּלֹא בִיטֵל וְאֵף אִי מִיָּרִי בְּבִיטֵל מְכָל מְקוֹם וְכו' וְכֵן כְּתִב שֵׁם בְּסִי' ה' ד"ה גַּם וְעִי"ש בְּסוֹף סִי' ח' וְעֵינָיו בְּחָק יַעֲקֹב סִי' תַּל"ו סַק"ט דְּמַתְּבָאָר מְמָה שְׁכַתֵּב בְּשֵׁם הָרַב רֹאשׁ יוֹסֵף דְשׁוּגָא אוֹ אָנוּס דְאֶסּוּר הוּא אֶפְיָלוּ בְּבִיטֵל וּבְשׁו"ת שֵׁם אֲרִיָּה סִי' ט' (בַּד"ה וְהִנֵּה הָאֲחֵרוֹנִים) כְּתִב דְנִרְאָה לוֹ סְבָרָא גְדוּלָה לּוֹמֵר דְּבְדֹאִיפָא תְּרַתִּי בִיטוּל וְאָנוּס אוֹ שׁוּגָא לֹא קִנְסִינָן עוֹד דְהִיא גּוּפָא דְשׁוּגָא אוֹ אָנוּס דְאֶסּוּר הַרְמַב"ם אֶף בְּעֵבֵר בְּבִל יִרְאָה נְלָאוּ לְמַצּוֹא מְקוֹר הַדְּבָר כּו' וּמִרְן כְּסוֹף מְשַׁנָּה כְּתִב דְּמַדְבָּרֵי הָר"ן מְשַׁמַּע שְׁאֵם לֹא עֵבֵר לֹא מְדֹאוּרִיָּתָא וְלֹא מְדַרְבְּנָן כְּגוֹן שְׁשִׁכְחוּ וּמְצָאוּ אַחַר הַפֶּסַח מוֹתֵר וְלִית לִיָּה דְאֶפְיָלוּ שׁוּגָא אוֹ אָנוּס אֶסּוּר וְכֵן כְּתִב הַרְשָׁב"ץ סִי' קַצ"ט וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה כְּתִב בְּשֵׁם קוֹנְטְרָרִיס טוֹב עֵינָו שְׁדָבְרֵיו קָשִׁים דְּמָה רָאָה לְחַלּוֹק עַל הַרְמַב"ם וְלֹא רָאָה דְבָרֵי הַכ"מ שְׁכַתֵּב שֵׁפֶן גַּם דְעַת הָר"ן לְכֵן אֶף דְאָנָן פְּסָקִינוּ כְּהַרְמַב"ם בְּהָא אֲבָל הִיכָא דְבִיטֵל דְּלֹא עֵבֵר אֲדֹאוּרִיָּתָא רַק מְדַרְבְּנָן שְׁלֹא בִיעֵרוּ וְהִיָּה שׁוּגָא אוֹ אָנוּס עַל הַבִּיעוּר לֹא קִנְסִינָן לִיָּה עוֹד וּמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְנוֹקָא הִיכָא דְלִיכָא לְמִיחַשׁ לְהַעֲרַמָּה

פָּלַל כְּגוֹן שֶׁהִיָּה הָאֲנוֹס יָדוּעַ וְלֹא מִפּוֹ אָנוּ חַיִּין וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק וְשֵׁם (בד"ה וְעַתָּה נִעְתִּיק) פֶּתַח בְּשֵׁם הָרַב מְנַחֵם יַעֲקֹב דְּעַד פְּאָן לֹא אָסְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם אֶף שֶׁבִּיטֵל אֶלָּא כְּשֵׁלֵא בִיעָר בְּמִזִּיד אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס כִּינּוּן דְּלֹא אִיתְרַע חֲזָקתוֹ לֹא חִינּוּשֵׁינוּן שְׁמָא לֹא בִיטֵל וְכוּ' וְשֶׁהָרַב נֹדַע בִּיהוּדָה סִי' י"ח הַשִּׁיגוּ וְכַתֵּב לִינִישָׁב סְבֵרַת הָרַב מְנַחֵם יַעֲקֹב הַגָּז"ל (ובד"ה עוֹד פֶּתַח) פֶּתַח דְּהָרַב פְּנִים מְאִירוֹת פֶּתַח טַעַם נִכּוֹן לְהַתִּיר בְּבִיטֵל וְגַם הוּא אָנוּס אוֹ שׁוֹגֵג מִשׁוּם דְּהַטַּעַם דְּאָסֵר הָרַמְבַּ"ם אָנוּס אוֹ שׁוֹגֵג הוּא מְדַקְדָּימָא לִן דְּקִנְסִינוּן שׁוֹגֵג אִטּוּ מִזִּיד בְּדְאוּרִינִיתָא אִם כֵּן בְּבִיטֵל דְּלִיפָא אִיסוּר תּוֹרָה לֹא קִנְסִינוּן שׁוֹגֵג אִטּוּ מִזִּיד וְכוּ' עי"ש: וְהִנֵּה מַה שֶּׁפֶתַח פֶּעַם וּשְׁתִּים דְּמָרָן כ"מ פֶּתַח דְּמַדְבְּרֵי הָרַ"ן מִשְׁמַע דְּאִם שְׁכַחוּ מוֹתֵר וְהַשִּׁיג עַל פִּי זֶה עַל מָרָן חֵיד"א בְּמַה שֶּׁפֶתַח בְּטוֹב עֵין כְּנוֹז"ל אוֹמֵר אֲנִי בְּהוֹרְמְנוּתִיהָ דְּמַר לֹא סִימּוֹ קַמֵּיהָ סִיּוּם דְּבָרֵי מָרָן כ"מ שֶׁפֶתַח וְז"ל וְאֶפְשָׁר דְּהָרַ"ן נָמִי רְאוּי לְעַבְרוּר קְאָמֵר וּכְדָבְרֵי ה"ה עכ"ל דַּעַת שְׁפִתּוֹ בְּרוּר מְלִלוּ דְּהִזְדַּר בֵּיהּ מִמַּאי דְּאָמֵר מְעַיְקָרָא בְּדַעַת הָרַ"ן וְאָמֵר מַר דְּרְאוּי לְעַבְרוּר קְאָמֵר וְאִם כֵּן אֶפִּילוּ שְׁכַחוּ נָמִי אִיסוּר וּלְפִי זֶה כִּינּוּן דְּמַדְבְּרֵי הָרַ"ן אִין הִכְרַע וּמְצִינוּ מְפִנְרֵשׁ בְּדָבְרֵי הָרַמְבַּ"ם דְּאֶפִּילוּ הִנְיָחוּ שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס אִיסוּר יָפָה אָמֵר רַב מָרָן חֵיד"א שֶׁדָּבְרֵי הָרַשְׁבַּ"ץ קָשִׁים דְּמָה רְאָה לְחַלּוּק עַל הָרַמְבַּ"ם כִּינּוּן דְּלֹא נִמְצָא בְּפִירוּשׁ מִי שֶׁחֹלַק עָלָיו וּבְאֵמַת בַּחַת"ס שֶׁם פֶּתַח דְּאִין שׁוּם חוֹלַק אֶהְרַמְבַּ"ם רַק שֶׁהַ"מ פֶּתַח שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הָרַ"ן אִינוּ כֵּן לְאִסוּר וְשׁוֹב חִזּוּר בּוּ בְּעֶצְמוֹ וְהַמְעַיֵין בְּרַ"ן יִרְאֶה שְׁאִין שׁוּם מִשְׁמַעוֹת וְכוּ' ע"כ הָרִי שְׁמַבִּין בְּדַעַת מָרָן כ"מ שְׁגַם הָרַ"ן סוֹבֵר כְּהַרְמְבַּ"ם וְעַל כָּל פְּנִים אִין הִכְרַע בְּהִיפּוּף וּמַר בְּרִיָּה בְּשׁו"ת פֶּתַח סוֹפֵר.

שֶׁהָאֲרִיף בְּזֶה אִם אִיסוּר אֶפִּילוּ שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס וּבְשֶׁבִיטֵל אוֹ דוֹקָא בְּשֵׁלֵא בִיטֵל וּשְׁקִיל וְטָרִי בְּדָבְרֵי הָרַבָּנִים פְּרִי חֲדָשׁ וְנוֹדַע בִּיהוּדָה פֶּתַח שֵׁם בַּד' ע"ו ע"א (ד"ה וְהִנֵּה) דְּבַדַּעַת הָרַ"ן נִסְתַּפֵּק הַכ"מ אִי סוֹבֵר כְּהַרְמְבַּ"ם אֲבָל הָרַמְבַּ"ן בְּמַלְחָמוֹת אֶהָא דְּאָמֵר רַבָּא חֲמִיץ בְּזַמְנֹו בְּמִשְׁהוּ וְכוּ' מוֹכְרָח שְׁסוֹבֵר כְּהַרְמְבַּ"ם עִישׁ"ב וְשֵׁם ע"ג (ד"ה אֲמָנָם) פֶּתַח דְּמוֹכָח מְדָבְרֵי הָרַמְבַּ"ן דְּאֶפִּילוּ אִיכָּא תַרְתִּי לְטִיבוּתָא בִיטֵל וְלֹא בִיעָר בְּאֲנוּס אִיסוּר אֶפִּילוּ בְּהִנְאָה עי"ש גַּם בְּשׁו"ת רַעַק"א סִי' כ"ג הָאֲרִיף בְּדָבְרֵי מָרָן כ"מ בְּמַה שֶּׁפֶתַח דְּאֶפְשָׁר דְּהָרַ"ן סוֹבֵר כְּהַרְבַּ הַמַּגִּיד דְּלְכַאוּרָה יֵשׁ לְפַקְפַק בְּזֶה וְכוּ' וְשׁוֹב פֶּתַח לְהַסְבִּיר שֶׁדָּבְרֵי מָרָן כ"מ נִכּוֹנִים דְּהָרַ"ן לְשִׁיטְתָּיהָ בְּמַפְקִיד חֲמִצּוֹ בִּיד נָכְרִי בְּהַכְרַח שְׁסוֹבֵר דְּאֶפִּילוּ בְּאֲנוּס אִיסוּר וּמְכַרִּיחַ דְּלִשְׁיטַת הָרַ"ן אִיסוּר בְּאֲנוּס אֶפִּילוּ בִיטֵלוּ עי"ש וְעִינֵין בְּשׁו"ת יַד יוֹסֵף סִי' קי"ג ד"ה וַא"כ הַבְּאִתּוֹ לְקַמֵּן סִי' זֶה אוֹת זַיִן ס"ק ח' דְּמַתְבָּאֵר מְדָבְרֵיו דְּמִשְׁמַע לִיהָ דְּמָה שֶׁאָמְרוּ אִיסוּר אֶפִּילוּ אָנוּס הוּא אֶפִּילוּ בְּבִטֵל וְהָרַב בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ס"ב הִבִּיא דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּפָרֻק כָּל שְׁעָה ד' ל"א בְּשִׁמְעָתָא דְּחִנּוּת וּמְלֵאִי וְכוּ' שֶׁפֶתַח לְהַדְרִיא דְּכִי קִנְיֵס ר"ש הוֹאִיל וְעָבַר בְּב"י לֹא דוֹקָא בְּעָבַר בְּבִל יִרְאֶה אֶלָּא אֶפִּי' שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס קוֹנְסִין אוֹתוֹ אֶף דְּלֹא עָבַר בְּבִל יִרְאֶה כָּלָל וְאֶפִּי' אִם הִפְקִירוּ וְכוּ' וּמָה שֶׁהִיקַל בְּתוֹרַת הַשְּׁלֵמִים בְּצִירוּף בִּיטוּל וְגַם אָנוּס הוּא תְּמוּהָ דְּהָא בְּגוֹל חֲמִץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח דְּאוֹמֵר לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיהָ וְאִיסוּר בֵּין לוֹ וּבֵין לְאַחֵרִים עָדִיף מְבִיטוּל דְּהָא הַגָּזֵל פְּשִׁיטָא דְּאִין צְרִיף לְבִטֵל וְלֹא עָבַר עַל בִּל יִרְאֶה וְאֶף הַעֲרָמָה רְחוּק לּוֹמֵר דְּשִׁיף בְּזֶה וְגַם הוּא אָנוּס עַל הַבִּיעוּר וְאֶפִּילוּ הִכִּי קִנְסוּ שְׁמַעַת מִינָהּ דְּלֹא חֲלָקוּ חֲכָמִים בְּהַדְרָא קִנְסָא וּבְצִירוּף אָנוּס וּבִיטֵל גַּם כֵּן לֹא מְהַנִּי עכ"ד עי"ש וְדָבְרֵי הָרַמְבַּ"ן הִלְלוּ נְעֻלְמוֹ מֵהַג' פֶּתַח סוֹפֵר שֶׁהוֹצֵרָה לְהוֹכִיחַ דַּעַת הָרַמְבַּ"ן שְׁסוֹבֵר כֵּן בְּהַכְרַח מַחֲמַת קוֹשִׁיא עַל דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ן כִּיעִי"ש וְגַם יֵשׁ לְתַמּוּהָ שְׁמִינְחָס לְהַרְמְבַּ"ם דְּחֲמִץ

שביטלו ולא ביצעו אפילו במזיד מותר אחר הפסח ולא זכר כלל דברי מי שגדול הג' מר אביו בתתם סופר שם שכתב בדעת הרמב"ם ב'הפסח כנו"ל ועיין עוד בעניינים אלו בשו"ת בית שמואל אחרון בא"ח סי' ח' ו'שם כתב שדעת הנו"ב דשתי חנומרות שוגג וביטל לא אסרו הירושלמי והרמב"ם אלא שהנו"ב לא כתב טעם הדבר והוא האריף לתת טעם וכבר כתבתי למעלה דאדרבא דעת הנו"ב דגם בתרתי לטיבותא ובשו"ת תפארת יוסף סוף סי' כ"ב כתב אולם שיטת הר"ן דבשכח בפסח מהחמץ מותר לאחר הפסח כמו שכתב בכסף משנה פרק א' מחמץ רק שיטת הרמב"ם הוא דאפילו בשוגג אסור עי"ש וכבר כתבתי דאין לייחס פן בפשיטות בדעת הר"ן: אחר זמן רב השגתי ספר שו"ת הרדב"ז שציין בספר חכמה ומוסר הנ"ל ו'שם ראיתי שכתב בסוף הסימן וז"ל ותו דטעמא דאיסורא משום קנסא והכא ליכא למיקנסיה דאנוס הנה עכ"ל ומצינו חב"ר לסברת הרשב"ץ ועדיפא מדהרשב"ץ דשם איירי שגם לא ביטל כמו שהעמקתי לקמן אות כ"ט דב"ק (עי"ש בד"ה וכתב הרדב"ז) ונעלמו דברי הרדב"ז הנ"ל מעיני כל הרבנים הנו"ל ותמיהת הרבנים הנו"ל על הרשב"ץ דמה ראה לחלוק על רמב"ם והטור וכו' תסוב לכאורה גם על הרדב"ז הנ"ל אף נראה לחלק דנדאי גם הרדב"ז מודה דאנוס לא מהני מידי בזה דגם באנוס קנסו אלא שסובר דדוקא במי שידע מהחמץ שיש לו ומחמת שגגה או אנוס לא יכול לבערו בהא הוא דאיכא למיקנסיה אבל באנוס פי האי דמייירי הרדב"ז דהמשותפים עכומ"ו עשו שלא מדעת בעל הבית ללכת החיטים שיהיו מזומנים לטחון במוצאי החדג והבעל הבית לא הנה לו ידיעה מעיקרא ולא הנה ליה לאסוקי אדעתיה שיעשו פן משרתיו שלא בידיעתו ורשותו בכל פי האי גוונא סובר דלא גזרו רבנן ומצאתי שכתב סברא זו הגאון בית מאיר בסי' תמ"ח דבעובדא דבית הלל וחינוך בית יהודה שהביא החק יעקב בסק"ד שולתתו העכומ"ז החטים ושאפו פת לישראל שלא מדעתם ביום אחרון של פסח וכתבו כמה צדדים להקל כתב על זה הרב בית מאיר ולענ"ד בלא צדדי היתרים מותרים באכילה דמה שכתב הרמב"ם אפי' באנוס היינו כשהנה לו ידיעה ממנו כמו שמורה לשון רמב"ם אפילו הניחו שוגג או אנוס דמשמע דינע ונהיחו אבל באנופנים הנ"ל דלא ידעו מאומה שרי לכולי עלמא וכו' עי"ש ולפי זה סברת הרשב"ץ יחידאה היא דבגדונו גם להרדב"ז יש לומר דאסור: גם השגתי עתה שו"ת אורי וישעי להגאבד"ק יאסי יצ"ו וראיתי בסי' ק"ו שהאריף בעניינים אלו הן בעיקר דברי הרמב"ם דאפילו אם הניחו שוגג או אנוס ועבר עליו הפסח אסור אשר עמדו על זה המפרשים למצוא מקור לדברי הרמב"ם ושקיל וטרי בדבריהם והן כמה שיש להסתפק אם דוקא כשלא ביטל הוא דאוסר הרמב"ם בהניחו שוגג או אנוס וכן היא דעתו משום דסבירא ליה דמה שפסקו לאסור אפילו שוגג הוא מטעם דקנסו שוגג אטו מזיד ואין זה אלא באיסור תורה ואם פן כשביטל דליכא איסור תורה לא שייך למיקנסיה וכתב בסוף ד' ס"א שמצא מפורש בדבריו בשו"ת פנים מאירות סי' ז"ך וכתב שכן דעת הרב בית חדש בסי' תמ"ח סק"ג דאף אם הניחו שוגג או אנוס גם פן אסור אינו אלא כשלא ביטל אבל כשביטל מותר אלא שפנים הרב בית חדש דבאכילה מיהא אסור והביא דברי הרב נודע ביהודה שהכריח דגם בביטל אסור שוגג או אנוס ותמה על דבריו וגם הביא דברי הרב שערי תשובה בשם קונטרס טוב עין כמה שתמה על הרשב"ץ מה ראה

לחלוק על הרמב"ם וכו' וכתב על דבריו שנועלם ממנו דברי מרן פסוק משנה שדעת הר"ן דהיא דהניחו אנוס או שוגג מותר אחר הפסח.

וסיים דלנדונו אין צריך לכל זה דנדאי גם הרמב"ם ודעמיה שאסרו אפילו הניחו שוגג או אנוס אינו אלא כשלא ביטל אלו תנרף דב"ק וכבר נתבאר ממה שרשמתי למעלה שיש הרבה פוסקים שסוברים פן ולעומת זה גם פן יש הרבה פוסקים שסוברים דגם כביטל אסרו אפילו הניחו שוגג או אנוס ומה שהשיב על דברי מרן חיד"א בטוב עין על פי דברי מרן פסוק משנה בשם הר"ן פבר כתבתי למעלה על דברי הרב שם אריה (שגם הוא כתב פן כנו"ל) שמרן עצמו חזר בו מזה ואעיקרא קאי הרב חתם סופר וכתב שאין שום משמעות מדברי הר"ן דאם הניחו שוגג או אנוס מותר וכו': הן עוד נביא דעת הגאון אבד"ק באטאשאן בשו"ת שאילת שלום מהדורא תניינא בסי' רס"ז במי שהכין בערב פסח שטר מכירה למפורח חמצו לנכרי ושכח ולא מסר השטר לעכומ"ז עד יום ראשון חול המועד השיב באמת הדין מבואר בשלחן ערוך דאף אם ביטל ושגג או נאנס ולא ביטלו אסור אחר הפסח בהנאה והוא מהירושלמי וכו' וכתב להתיר על פי סניפי היתר שהיו בנדונו וממה שהיה ביטול ושכחה לא עשה שום סניף מוכח דנקיט בפשיטות דגם כביטל ושכח אסור והבין פן מדברי מרן בש"ע כאילו כתוב פן מפורש גם בשו"ת בית יצחק להגאון מפראמישלא יצ"ו בסי' ע"ז (בד"ה ועכ"פ) כתב בזה הלשון מפל מקום אסור לאחר הפסח כמבואר בסימן תמ"ח דאפילו שוגג או אנוס אסור לאחר הפסח ואפילו ביטל עי"ש עכ"ל הרי גם הוא מבין פן מדברי הפוסקים כאילו כתבו פן מפורש גם בספר פינוות הבית ריש כ"י ק"ז כתב וז"ל מקור הדין בשלחן ערוך סי' תמ"ח סעיף ח' דחמץ שעבר עליו הפסח אסור אחר הפסח אף שביטלו עכ"ל: ובשו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא בסי' י"ב במי שמכר חמצו וגם ביטל פדין רק ששכח למפורח החטים (מבוקעים) שקנה מעכומ"ז אחד ועדיין מונחים ברשות העכומ"ז ועבר הפסח כתב דבשו"ת מים חיים סי' ה' מבואר במי שראינו שמכר חמצו קודם פסח וביטל פדינו והיה מחזיר לעשות פתקנת חז"ל גם הרמב"ם מודה שאין לאסרו ומותר לאחר הפסח ושכחה מקרי אונס עי"ש (ואחר שנשא ונתן קצת בנדונו סיים) ואין לצדד להתיר מחמת שביטל דזה אינו כי זה לא היה בכלל הביטול פינון שמכר חמצו וסבר שגם אלו החטים היו בכלל המכירה אמנם יש לומר פינון שבאמת לא מכר את אלו החטים ובשעת הביטול ביטל חמץ הידוע ושאינו ידוע לו פנפסח הנהוג אם פן אלו החטים היו שפיר בכלל הביטול וכו' עי"ש שגראה מדבריו דביטול ואנוס אין החמץ נאסר אחר הפסח וכדעת הסוברים פן כנו"ל: ואת זה אגיד כי מה שהביאו הרבנים הנז"ל בשם הרשב"ץ דכשבביטל החמץ והיה אנוס אין החמץ נאסר אחר הפסח ויש מהם שנסתייעו מדבריו לפסק הלכה דבענין זה מותר ומהם אשר היו תמהי"ם מה ראה לחלוק על הרמב"ם שפסק שאף אם ביטל והיה אנוס על הביטול אסור החמץ אחר הפסח כנו"ל הנה עתה ראיתי לגאון בדרנו בשו"ת מנחת שי יצ"ו בסוף סי' ל"ב שכתבלבאר דברי הרשב"ץ ושאינו חולק על הרמב"ם והביא גוף דברי הרשב"ץ במילואם (אשר הרבנים הנז"ל העתיקו תנרף דב"ק בקיצור) וביאר פננתו ואלה דברי הרשב"ץ בח"ב סי' קצ"ט ראובן אצר תבואה תחת הקרקע וערב פסח ביקר תבואתו ומצאה שרויה במים ולא היה לו שהות למכרה לעכומ"ז קודם פסח והניחה עד לאחר הפסח מהו דין תבואה זו תשובה תבואה שגפול עליה מים יש

מחלוקת בגמרא אי בעינן נתבקעו ממש וכו' והוי ספק ובדרבנן אזלינן לקולא וחסמין
שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ולפי זה אם לא נתבקעו מותרת לאוכלה אחר
הפסח ואם נתבקעו אסור לאוכלה ומותר למכרה לנכרי דחמין שעבר עליו הפסח אינו
אסור אלא משום קנס וזה אין לקנסו דמה היה לו לעשות אנוס הוא וכבר ביטל ובטול
מהני אף לחמין ידוע עכ"ל: וכתב על זה הרב המחבר דלקאורה דבריו תמוהים דאינה
אנוס יש פאן פיון שראה התבואה שרויה במים בערב פסח היה לו לבערה ומה בכך
שלא היה לו שהות למכרה לעכומ"ז וכי זה מיקרי אנוס ומי פתיב בתורה למפוך
לעכומ"ז הלא תשביתו פתיב וזה היה ביזו לבערה וכתב ליישב על פי מה שכתב הרב
מגן אברהם בסי' תס"ז ס"ק י"ב במה שכתב מרן דתבשיל שיש בו חטים משהו ולא
נתבקעו דהוי ספק חמין ובאיסור משהו אזלינן לקולא והקשה דהא עד פאן לא פליגי
אלא בלתימה אבל היכא דמינח נייחי כולי עלמא מודו דאסור ומירץ המג"א דמינח נייחי
אתי לידי חמין אמרו אבל עדיין אינו חמין ודאי אלא ספק ואם פון פיון דבנדון הרשב"ץ
לא ראה בערב פסח בהתבואה שום ביקוע רק שהיה שרויה במים ומה שכתב אחר כך
אבל אם נתבקעו היינו שעכשיו רואה שנתבקעו אבל בערב פסח לא ראה זאת ועל פון
שפיר השיב דכיון דבלא נתבקעו אזלינן לקולא לכן אם גם עתה עדיין לא נתבקעו ודאי
מותר לאכלה אחר הפסח אבל אם עכשיו נתבקעו יש לחוש שגם מקודם נתבקעו והוי
ספק ספיקא להחמיר לכן אסור לאוכלה דשמא נתבקעו קודם פסח ושמא גם בלא
נתבקעו אסור ועל כל פנים מותר למכרה לנכרי פיון שלא ראה קודם פסח שום ביקוע
לא היה מחוייב לבערו ואף שרואה עתה שנתבקעו מפל מקום כל ימי הפסח היה אנוס
פיון שלא היה שהות למכרה לעכומ"ז וגם לבערה לא היה מחוייב מספק כל זמן שלא
ידע שהו מבוקעין וזה ברור בפירוש דברי הרשב"ץ והביא מה שכתב בשערי תשובה
בשם גונטרס טוב עין שהשיג על הרשב"ץ שפסק נגד הרמב"ם וכתב על דבריו דאין
שום קושיא דהרמב"ם מייירי בנדאי חמין שעבר עליו הפסח לכן אסור אף באנוס מה
שאין פון בהא דהרשב"ץ דאינו אלא ספק חמין שעבר עליו הפסח לכן אסור באכילה
ומותר בהנאה דאנוס הוא שלא היה יכול למכרה לעכומ"ז ומה שלא ביערה אין לאסרה
בהנאה פיון שהיה רק ספק פדכתב הב"ח וילדעת החק יעקב ספק חמין שעבר עליו הפסח
מותר אף באכילה אלו דברי הרב מנחת שי יצ"ו ודבריו טובים ונכוחים ליישב דברי
הרשב"ץ אבל דברי הרדב"ז שבח"ג סי' אלף ט"ו שהבאתי לקמן באות כ"ט (בד"ה וכתב
הרדב"ז) נראה דאי אפשר ליישבם על דרך זו דמשום שהוא ספק חמין שעבר עליו
הפסח הוא שכתב להתיר משום שהיה אנוס שהרי סגנון לשונו מורה שגם אם היה בנדונו
נדאי חמין יש להתירו מפני שהיה אנוס עי"ש נקוט מיהא דהרשב"ץ אינו מוכרח שחולק
על הרמב"ם אלא גם הוא סובר דכשאמרו אסור אחר הפסח הוא אף אם היה אנוס
ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא שתיבאה סי' נו"ן ד' ס"ב ע"ב פתב וז"ל ואף אם ביטל
כל שלא מכר אף באנוס אסור וכמבואר בסי' תמ"ח וכו' ושם בעמוד שלישי קרוב לסוף
כתב בשם הרב השואל דמה שכתב מרן בסי' תמ"ח סעיף ג' דאף בשוגג או אנוס אסור
היינו בשלא ביטל וכתב על דבריו פבר הספימו כל האחרונים דאף דבטל ושגג או אנוס
אסור וכו' עי"ש ואזיל לשיטתיה בכמה תשובות שרשמתי למעלה (בד"ה ובשו"ת שואל
ומשיב): ז) חמין (א) שלא היה ידוע לבעלו ממנו ועבר עליו הפסח היינו שראובן שלח

מעוֹת לַחֲבִירוֹ שֶׁבְּעִיר אַחֶרֶת שִׁילְבִישׁם בְּסַחֲרוֹת וְקָנָה לוֹ מִיְּנֵי חֶמֶץ וְשָׁלַח לוֹ כַּמָּה חֲדָשִׁים קוֹדֵם הַפֶּסַח וְלֹא הִגִּיעָה הַסְּפִינָה עַד אַחַר הַפֶּסַח פָּתַח מֶרֶן חֵיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף סִי' חֶת"ם אוֹת ג' בְּשֵׁם הָרַב דְּבָרֵי יוֹסֵף סִי' י"א דֶּהֱחַמֵּץ מוֹתֵר בְּאַכִּילָה פִּינּוֹן דֶּהֱחַמֵּץ לֹא הָיָה בְּרִשּׁוֹתוֹ וְגַם לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ בְּכִי הָאֵי גּוֹנוֹנָא לֹא אָסְרוּ רַבָּנָן וְהָרַב שֶׁעָרִי תְּשׁוּבָה אוֹת ח' קָרוֹב לְסוּפוֹ פָּתַח שֶׁבְּסֶפֶר חֲזִים שָׁאֵל פָּתַח וְשָׁאֵחַד קְדוֹשׁ הַסְּכִים עִמּוֹ שֶׁדְּבָרָיו טוֹבִים וְנִכּוּחִים וְלָמַד מִזֶּה לְבִדּוֹנוֹ עִי"ש וּלְפִי הַנֶּרְאָה הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁפָּתַח בְּשִׁירֵי בְּרָכָה רִישׁ סִי' חֶת"ם וּבְקוֹנְטְרִיסִי לְסִי' תמ"ח פְּתַבְתִּי קֶצֶת שֶׁקָּלָא וְטָרְיָא בְּדְבָרֵי הָרַב דְּבַר"י הַגָּ"ל וְכַתַּבְתִּי שָׁם שֶׁרְאִיתִי לְהָרַב זָרַע אֲמַת ח"א סִי' מ"ט ד' ס"ה ע"ד שֶׁהֶעֱלָה לְדִינָא דְלֹא פֶּהָרַב דְּבַר"י הַגָּ"ל וְעַתָּה אֵינּוּ בְּיַדִּי לְרִאוֹת דְּב"ק וְרְאִיתִי לְהָרַב פְּרִי מְגִדִים בְּמִשְׁבְּצוֹת סִי' ת"מ סוּף סק"ד שֶׁפָּתַח עַפְר"ח וְכו' דָּאֵף בְּלֹא יָדַע מִהֶחַמֵּץ פְּלוּם שֶׁיֵּיךְ הַעֲרָמָה עַכ"ל וְעַיִן לְקַמֵּן אוֹת קָטָן ד' וּלְפִי הַנֶּרְאָה שֶׁפִּירֵי יֵשׁ לְסִמּוֹךְ לְדִינָא עַל הָרַב דְּבַר"י הַגָּ"ל בְּשֶׁגַם שָׁלַשְׁתָּ הַרוּעִים הַגָּ"ל סְבָרֵי פְּנִתְיָה וּלְפִי הַנֶּרְאָה כֵּן הִיא דַּעַת הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה בְּסִי' פ' וְהִבְאֵתִיו לְעֵיל אוֹת ה' דְּשָׁקִיל וְטָרִי אִם הֶחַמֵּץ הוּא שֶׁל הַשּׁוֹלֵחַ אוֹ שֶׁל הַנִּשְׁלַח וְהוֹכִיחַ שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַשּׁוֹלֵחַ וְכַתַּב וְאִם כֵּן אָסוּר בְּהִנָּאָה פִּינּוֹן שֶׁעֲבַר עַל בַּל יִרְאָה אֵף שֶׁהָיָה אָנוּס וְכו' מִשְׁמַע דָּאִם הֵינּוּ אוֹמְרִים שֶׁהוּא שֶׁל הַמְּקַבֵּל לֹא הָיָה הַדִּין כֵּן וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּהוּי פְּעוֹבָדָא שֶׁבְּשׁו"ת דְּבַר"י הַגָּ"ל דְּכִינּוֹן דֶּהֱחַמֵּץ לֹא הָיָה בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלֹא יָדַע מִמֶּנּוּ פְּלֵל בְּכִי הָאֵי גּוֹנוֹנָא לֹא אָסְרוּ רַבָּנָן וְעוֹד יֵשׁ לְצַרְף מַה שֶׁכַּתַּב הָרַב כְּתוּר פְּהוֹנָה סִי' ח' הוּבָא בְּשַׁע"ת סִי' חֶת"ם אוֹת ח' דָּאֲפִילוּ בְּיודֵעַ מִהֶחַמֵּץ אֲלֵא שֶׁהָיָה רַחוּק מִמֶּנּוּ מְאֹד וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְבַעֵרוֹ אֵין שֶׁיֵּיךְ הַעֲרָמָה (וְמַה שֶׁפָּתַח הָרַב שֶׁעָרִי תְּשׁוּבָה עַל דְּבָרֵי הַפְּתוּר פְּהוֹנָה עַיִן לְקַמֵּן אוֹת קָטָן ד') וְאִם כֵּן כָּל שֶׁכֵּן פְּשָׁלָא יָדַע מִהֶחַמֵּץ פְּלֵל דְּלֹא שֶׁיֵּיךְ הַעֲרָמָה וּבִזְהָ גַם הָרַב שֶׁעָרִי תְּשׁוּבָה יוֹדֵה וְהֵנָּה בְּדְבָרֵי יוֹסֵף שֵׁם לֹא הוֹנֵכֵר שֶׁבְּפִיטֵל חֲמִצּוֹ קוֹדֵם הַפֶּסַח וְאוּלַי סִתְּמוּ כְּפִירוּשׁוֹ דְּכָל אֲדָם מְבַטֵּל הֶחַמֵּץ קוֹדֵם הַפֶּסַח וְהָרַב חַק יַעֲקֹב סִי' תמ"ח סק"ד פָּתַח שֶׁהֶעֱלָה בְּתוֹדַת הַשְּׁלָמִים שָׁלוֹ סִי' ו' דְּמִי שֶׁלֹּא יָדַע מִהֶחַמֵּץ שָׁלוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח וַיֵּשׁ עֲדִים שֶׁבְּפִיטֵל אוֹ הַפְּקִיר קוֹדֵם הַפֶּסַח יֵשׁ לְהַתִּיר בְּהִנָּאָה עַל כָּל פְּנִים אַחַר הַפֶּסַח עִי"ש מִשְׁמַע דְּבְּאַכִּילָה אָסוּר אֵף בְּדֹאִיפָא עֲדִים שֶׁבְּפִיטֵל וּבְדִלִיכָא עֲדִים אָסוּר אֵף בְּהִנָּאָה וְאַפְשָׁר לוֹמַר דְּאֵינּוּ חוֹלֵק עַל סְבָרַת הַדְּבַר"י הַגָּ"ל דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין לֹא הֵיְתָה לוֹ יְדִיעָה מִהֶחַמֵּץ מְעוֹלָם כִּי הֵיְתָה דֵּהֲדַבְּרֵי"י לְהִיכָא דִּינֵדַע מְעִיקְרָא וְשׁוֹב נְעֵלָם מִמֶּנּוּ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח וּק"ל וְעַיִן בְּשׁו"ת שֵׁם אֲרִיָּה סִי' ט' הוּבָא לְקַמֵּן אוֹת קָטָן ה': (ב) וְכַתַּב עוֹד בְּחַק יַעֲקֹב שֶׁהֶעֱלָה בְּשׁו"ת תוה"ש הַגָּ"ל דְּכַשְׁיֵשׁ אָנוּס גְּמוּר בְּעַנְיַן הַמְּכִירָה וְכָל יְמֵי הַפֶּסַח הָיָה סְבוּר שֶׁמְכַר וְאַחַר הַפֶּסַח נוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא מְכַר פִּינּוֹן שֶׁהָיָה אָנוּס כָּל כֶּף אָנוּס יְדוּעַ וְאָמַר שֶׁבְּפִיטֵל אֵף דְּלִיכָא עֲדִים לֹא חֵיִישִׁינּוּ לְהַעֲרָמָה וַיֵּשׁ לְהַתִּיר עַל כָּל פְּנִים בְּהִנָּאָה דְּלֹא כְּמַקְצֵת אַחֲרוּנִים שֶׁהֶחַמִּירוּ חֲנוּמְרוֹת יְתִירוֹת בְּדִינִים אֵלוֹ עַכ"ל וְסֶפֶר תּוֹדַת הַשְּׁלָמִים אֵין מְצוּי אֲצִלִּי וּלְפִי הַנֶּרְאָה הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁכַּתַּב הָרַב קִמַּח סֶלֶת ד' ק"ה ע"ד בְּשֵׁם סֶפֶר מְנַחַת יַעֲקֹב וְשֶׁהֶסְכִּים עִמּוֹ הַלְקֵט הַקִּמַּח בְּאֶחָד שֶׁהָיָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְצִיּוּנָה לְאַשְׁתּוֹ שֶׁתִּמְפּוֹר לַעֲכוּמ"ז קוֹדֵם הַפֶּסַח הֵי"ש שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאַשְׁתּוֹ עֲשֵׂתָה שְׁלִיחַ לְמַכְרוֹ וְסוּף דְּבַר נוֹדַע שֶׁלֹּא נִמְכַר מְעוֹלָם צִדָּד וּפְסַק הַמְּנַחַח"י לְהַתִּיר דְּלֹא חֵיִישִׁינּוּ לְהַעֲרָמָה וְכֵן נוֹטָה דַּעַת הַלַּה"ק עַכ"ל וְאִם כֵּן הוּא הֵאֱמַת הַנֶּה רֹאֵה כִּי הָרַב קִמַּח סֶלֶת קִיצֵר בְּמַקּוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לְהֶאֱרִיף וּלְבָאֵר דְּדוֹקָא אִם אוֹמַר שֶׁבְּפִיטֵל וְגַם שֶׁהָאֲנוּס יְדוּעַ כָּל כֶּף וְשֶׁדוֹקָא בְּהִנָּאָה כְּמוֹכֵן מ"ש בַּח"י הַגָּ"ל וְכֵן רְאִיתִי בְּסֶפֶר עִיקְרֵי

הד"ט סי' י"ז אות ו' (ד"ה כ') שהביא עונבדא שבמנח"י בלשון זה ואחד שהיה בתפיסה וכו' והאריף קצת להוכיח שאין שום צד לאסור בהנאה וכו' ומשום חנומרת חמץ לא התיר למעשה עד שיסכים עמו מר חמיו והסכים עמו עי"ש הרי דקדק לכתוב דאין לאוסרו בהנאה מפלל דלא שרי באכילה דלא כדמשמע מסתמיות דברי הק"ס הנ"ל: (ג) והנה ממה שכתב הרב מגן האלף סי' תמ"ח סק"ח בשם התוה"ש הנ"ל מתבאר דדעתו בזה דאף דמפורש בש"ע סי' תמ"ח ס"ג דחמץ שעבר עליו הפסח והניחו שוגג או אנוס אסור (ועיין לעיל אות ו' אי דוקא בשלא ביטל) היינו דוקא כשהשגגה או האנוס גרם לו שלא לקיים תקנת חז"ל בביעור שלא ביעור פללאכל כל שעשה מה שמוטל עליו לעשות לקיים תקנת חז"ל אם נאנס ולא עלתה בידו לעשות פהוגן כפי המועיל לפי תקנת חז"ל שביקש וצינה למפור וכל ימי הפסח היה סבור שגמכר פדין בכי האי גוונא יש לסמוך על הביטול ואין לקונסו לאוסרו בהנאה וגם אין לחוש בכי האי גוונא להערמה וראיתי כמה מרבנו בתראי שסומכים על סברא זו להתיר בהנאה ולרגל המלאכה ארשום בסייעתא דשמיא אשר ראיתי מדברים בזה עיין חתם סופר סי' ח"ק במי שעשה שליח למפור החמץ והשליח מכר הפל חוץ מחביות אחת דאחר השקלא וטריא בזה כתב ונ"ל ומפל מקום הואיל והוא הפסד מרובה נראה לי לדון להקל שהרי ביטל והפקיר פדין תורה ורק חשש הערמה וכאן שעשה שליח למפור וסבר שפל החמץ נמכר ורק הנשאר בביתו על ידי שום סיבה יהיה הפקר וביטל ואם פן למה לו להערים ולשקר פיון שלדעתו חביות זו נמכר ואם שליחא עוית מאי הנה ליה למיעבד ובסוף ספר מנח"י ונו"ב נמצאו קילות כאלו עכ"ד עי"ש שמתיר בהנאה ושם בסי' קי"ט (בד"ה איברא) כתב על דברי התולת השלמים ובלאו הכי בעונבדא דידיה הסכימו פל גדולי הדור להתיר עיין אליהו זוטא ורבה סי' תמ"ח ושער אפרים ועבודת הגרשוני עכ"ל ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' במי שמכר פל חמצו לעכומ"ז אגב קרקע ופרט פל המינים וכו' וקבל זידאטיק וקודם שמסר לו השטר לקח מקצת מאותו החמץ ונתנו לעכומ"ז שני שימפור על יד על יד בפסח ולא נתן לו שטר מכירה פי סמך על מה שמכר לעכומ"ז ראשון ושוב מסר לעכומ"ז הראשון השטר מכירה ובערב פסח סמוך ללילה חזר בו העכומ"ז השני והחזיר החמץ להישאר והישאר הנחו אצלו עד חולו של מועד ואז שלחו להעכומ"ז ראשון ויבא לשאול הדין אחר הפסח והאריף כמה שיש לבנות ולסתור בענין וכתב (בד"ה עוד) דיש לצדד להתיר פיון ששגג שסבר שהמכירה מעליא מהני שפיר דאף דגם בשוגג או אנוס אסור ואפשר אפילו אם ביטל מפל מקום היינו כששטיף לקונסו על שלא קיים תקנת חז"ל ולא ביעור או משום חשש הערמה וכאן שבאמת קיים תקנתם ומכרו וסבר שהוא מכירה גמורה ושגג בדין הוי כאומר מותר דהוי שוגג אפשר דבזה לכולי עלמא לא קנסינו ליה פיון שלדעתו עשה בתקנת חז"ל שביטל ומכר על צד היותר טוב עכ"ל ושם בסי' ב' (ד"ה ומה שצדד) השיב לו רב אחד דאומר מותר הוא רק שוגג ולא אנוס והמתירים אינם מתירים רק באנוס ולא בשוגג כמו שכתב הרב חק יעקב שהוא ראש המיקלן בדברים אלו שבאנוס גדול יש להתיר עכ"ל ושם בסי' יו"ד במי ששכח לחתום בשטר המכירה וקבל מעות זידאטיק מהעכומ"ז כתב הרב השואל דיפה הורה להתירו בהנאה לסמוך כדיעבד אקנין פסח וביותר שהח"י מיקל באם ביטל החמץ ובדעתו שמכר החמץ אזי הוי אנוס מפורסם כמו שכתב בתולת השלמים שלו סי' ו' והטיב אשר דבר דהוי ספק דרבנו

וכו' ע"כ (עיינן לקמן אות כ"ד בענין אומר מותר בחמץ שעבר עליו הפסח מה שפכתתי בס"ד): (ד) ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ד אות ו' במי שפדק ובטל לילה ניום ושחרף הראוי לשרוף וגם מכר את החמץ לעכומ"ז והיה נחויץ לזרפו מאד לנסוע אל אביו כי בא לו שמועה כי נטה למות בפפר ולפי שהיה נחפז שכח למכור את החמץ שהיה לו במקום אחר שהוא אצלו בשכירות מן עכומ"ז ולא בא אל ביתו עד אחר הפסח והאריף בנדונו אם יש לאנסרו אחר הפסח וכתב וז"ל ואף שכתב הר"ן דאף דאינו עובר בבל יראה מן התורה מכל מקום פיון דמדברבן חייב לבערו אסור מכל מקום יש לומר פיון דלא בא לביתו עד אחר הפסח לא היה בידו לבער אף מדברי הש"ע סי' תמ"ח משמע דגם בנמצא החמץ אחר הפסח ולא ידע ממנו לבערו ואפילו ביטלו גם פן אסור וכו' ואם פן גם בנדון דידן יש לאסור אף לפי מה שצדד בתוה"ש להקל היכא שהיה אנוס מלבער פגון שהיה בבית האסורים והכא נמי לא היה בביתו כל ימי הפסח ולא היה יכול לבערו ואף דהיה יכול למכרו מכל מקום בזה לא עבר על תקנת חז"ל שהם תקנו לבדוק ולבער חמץ ולא למכרו רק דבמכרו מקודם שוב אין החמץ שלו ואין זקוק לבערו זה פשוט וברור אף בעל תוה"ש לא החליט להתיר ובחז"ל סי' תמ"ח סק"ב לא התיר כי אם בהנאה עכ"ל מתבאר מדבריו דאפילו בלא היה אנוס מלמכור לעכומ"ז מכל מקום כל שבטל ובדק ובער מה שזנפר יש להתיר לו בהנאה מה שלא נזכר למכרו פיון שלא היה בביתו כל הפסח ולא היה בידו לבערו אף שהיה אפשר לו למכרו דהסברא היא דאין לאסור אלא כשלא היה אנוס לקיים תקנת חכמים אבל כשהיה אנוס בתק"ח אף שלא הי' אנוס על המכירה לית לן בה פיון שאין המכירה מפלל תקנת חכמים ונראה שזוהי סברת הרב פתר פהננה סי' ח' שהביא הרב שערי תשובה סי' חת"ם אות ח' במי שהיה חמצו ביד עכומ"ז ולא היה אפשר לבערו (עי"ש גוף המעשה) שכתב שיש לומר דחשש הערמה היינו שבידו לבער אבל בזה שהיי"ש רחוק ממנו כמה פרסאות וכו' והשע"ת כתב על דבריו דאינו מחנור שהרי היה יכול למכרו בכל מקום שהוא וזהו ביעורו עי"ש ולפי מה שהסביר הרמ"ץ הנ"ל ניחא כי לא מפני זה נחשב לא קיים תקנת חז"ל.

אלא דלפי מה שפכתתי באות קטן ג' מה שהבנתי מתוך דברי הרב מגן האלף בדעת התוה"ש נראה דבנדון זה לא יתיר התוה"ש דמה שהיה אנוס לבער אינו מועיל להתיר ואינו מועיל אלא כשהאנוס הוא שסבר שקיים תקנת חכמים ונמצא שלא קיים וצריך לעיין בגוף דברי התוה"ש ואין מצוי אצלי ועיין להרבנים נאות דשא ושו"ת הרב רמ"ץ סי' ג' שהבאתי לקמן באות קטן ט' וק"ל ונראה דעכ"ל דיש לחלק בנושאים כמו שנראה מדברי המגן האלף בשם התוה"ש שהרי במים חיים סי' ה' כתב בשמו דהוכיח מהא דגזל חמץ ועבר עליו הפסח ואומר לו הרי שלף לפניה דאסור אפי' באנוס גמור דהנגזל אנוס וכו' וזה לכאורה היפך ממה שכתב בחק יעקב הנ"ל שהעלה בתוה"ש דכשהיה אנוס גמור וכו' מותר בהנאה אף להנ"ל ניחא דבנגזל האנוס גרם לו שלא קיים תקנת חכמים כלל ובכי האי גוונא ודאי אסור וק"ל ועיין פינות הבית סי' ט"ז שהבאתי לקמן באות ס"ו: (ה) והרב שם אריה סי' ט' כתב דהאחרונים האריכו בחמץ שעבר עליו הפסח בשוגג או באנוס וגם ביטל החמץ זה אוסר וזה מתיר וכתב להכריע דהיכא דליכא חשש הערמה פגון שידוע שהיה שוגג או אנוס וכגוןא שבינדוע ביהודה סי' י"ט פגון שהיה חולה בערב פסח ולא היה דעתו צלילה לבטל (לפי הנראה צריך להיות לבער דאם לא

ביטל בנדאי אסור אפילו הניחו שוגג או אנוס כמו שכתב שם בסמוך דאנון פסקינון
כהרמב"ם וכו' ע"ש) או שלא ידע מהחמץ כגון שמת אחד ממורישינו ולא ידע שנפל לו
חמץ ברשותו או שהיה לו תבואה במקום אחר ונתחמצה בפסח וכדומה אבל כשאין אנו
יודעין שהיה שוגג או אנוס רק שאומר שהיה שוגג או אנוס וגם ביטל החמץ בזה בנדאי
יש לאסור שאם לא כן מה הועילו בתקנתם בלא ביער לאסור משם הערמה כדאיתא
בירושלמי אלא נדאי דהיכא דתיישינו לדילמא משקר לא מהני מה שאומר כן ואף
שאומר שביטל וגם היה אנוס או שוגג לא מפיו אנו חיים פיון דאיפא חשש הערמה אלו
תורף דב"ק ועוד כתב שם בסוף הסי' במעשה שאחד מכר כל החמץ ושכח לפרוט חביות
אחת י"ש שהיה לו במקום אחר וכתב צדדי ההיתר השייכים בנדונו ושוב כתב וגם דעת
הרבה אחרונים דבתרתי לטיבותא שביטל ושגג או נאנס מותר אחר הפסח ואף שכתבתי
למעלה דאם לא ידענו אלא מפיו יש חשש הערמה שיאמר שהיה שוגג או אנוס וגם ביטל
מכל מקום בנדון זה שעשה פתיקון חכמים ומכר כל החמץ שברשותו רק שפרט אחר
כך כל המקומות שהיו כמה אלפים הין י"ש רק שיי"ש זה שכח לפרוט בפירוש אם כן
אנו סהדי ששוגג היה וזה נעשה בפני עדים הן השלוחים למפור החמץ ומהיכא תיתי
לחוש שלא ביטל פיון שלא עבר על תקנת חכמים כמו שכתב בתודת השלמים וכו' ומסיק
להתירו בהנאה על ידי ביטול ברוב ע"ש: (ו) ובמים חיים ראפפורט סי' ה' במי שמכר
כל החמץ ופרט את הפל רק שכח מחביות אחת י"ש שהיה מונח בחדר שמונח כל החמץ
ונזכר אחר חצות ערב פסח ואמרו לו שכניו שימכרו אז כי כן הורה להם החכם בשנים
שעברו ומכר אז בהיותו בכפר ואחר הפסח בא לעיר ושאל ושקיל וטריהרב איך היה
הדין אם לא היה נזכר כלל עד אחר הפסח והביא דעת הרבנים פרי חדש ונודע ביהודה
במהדורא קמא בסי' י"ט דחמץ שעבר עליו הפסח דאסור אפ"ל שוגג או אנוס היינו אפילו
אם ביטל החמץ והאריף לסתור דבריהם וכתב דמדברי הרמב"ם נדאי מוכח כדבריהם
אלא דמדברי הטור וש"ע מתבאר דלא סברי להחמיר בדאיפא תרתי לטיבותא וטעם לפי
שלא מצאו ראיה מוכרחת לדינו של הרמב"ם לכן לא רצו להחמיר בדאיפא תרתי
לטיבותא באומר שביטל וגם היה שוגג או אנוס על הביעור ומסיק לנדונו דאף לדעת
הרמב"ם דאסור בשניהם נוכל לומר דדוקא בסתם בני אדם דלא ראינו דמיהדר לקניי
מצות חז"ל אבל במי שראינו שמכר חמצו קודם פסח לעכומ"ז נעשה פתקנת חז"ל אף
ששכח למפור קצת מחמצו ואומר שבטלו אפטר דגם הרמב"ם מודה דמותר אחר הפסח
ושכחה מיקרי אונס ועל כל פנים יש לסמוך בחמץ שעבר עליו הפסח דקיל שהוא רק
משום קנס על דברי הרב בעל העיטור להתירו בהנאה דוקא במקום הפסד מרובה
כשבטל וגם נאנס או שגג בהפסד מרובה גדול ואף שזנכר בערב פסח אחר חצות ולא
ביער וזה חשוב מזיד ואסור כמו שכתב הנודע ביהודה והנכון עמו מכל מקום פיון שאמרו
לו השכנים על פי הוראת חכם שמותר חשיב שוגג כדמשמע מהש"ף סי' קפ"ז סק"ז
דאשה יכולה לסמוך על חכמתה בכגון זה ע"ש: (ז) ובשואל ומשיב מהדורא קמא ח"א
סי' צ"ג קרוב לנדון הנ"ל שמכר לעכומ"ז ופרט איזה דברים ושכח מקצתם אבל בערב
פסח אמר לו שמכר לו גם אותם הדברים שלא נכתבו ולא פסק דמים לאותם הדברים
והוא הפסד מרובה האריף הרב בזה ובסוף דבריו כתב ובלאו הכי הרי נסתפקו הפוסקים
אי שכחה מיקרי אונס ואף דקי"ל דאפילו באונס אסור היינו דוקא בשאר אונס אבל כאן

דְּהוּי אֲנוֹס גָּמוּר שְׁהָרִי פֶתֶב עַל הַסֵּפֶר כָּל הַדְּבָרִים שְׁצָרִיךְ לְמַפְנֵי בְּרִשְׁמִיָּה אַחַת לְמַעַן יֵדַע הַדְּבָרִים שְׁמוּכָר אֱלָא דְּבִשְׁטֵר הַמְּכִירָה שְׁכַח לְכַתּוּב הַפֶּל בְּכִי הַאי גְּוֹנָא הוּי אֲנוֹסָא דְּלֵא שְׁכִיחָא וְלֵא קְנָסוּ בְּכִי הַאי גְּוֹנָא וְדוּקָא פְּשִׁנְזַפֵּר אַחַר הַפֶּסַח אֲבָל אִם נִזְכָּר קוֹדֵם הַפֶּסַח לֹא מוֹעִיל זֹאת וְהָיָה צָרִיךְ לְבַעֲרָם פִּינּוּ דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲמַנָּם נִרְאָה פִּינּוּ שְׁהַקּוּנָה יוֹכֵל לֹאמֵר שְׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְקַנּוּת הַפֶּל בְּקַנְיָן אַגַּב קַרְקַע לֹא יוֹכֵל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מִסְפֵּק וְאַף בְּמַקְבֵּל אַחֲרֵי כֵן שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּבֵית עֲכוּמ"ז אֵינוֹ עוֹבֵר כְּמַבְנֹאֵר בְּחֵק יַעֲקֹב סִי ת"מ וְכֵן עֲדִיף דְּבִאֲמַת מִן הַתּוֹרָה בְּבִיטוּל בְּעֵלְמָא סְגִי וְגַם מְכַר לֹא רַק שְׁכַח לְכַתּוּב בְּשֵׁטֶר בְּזָה וְדֹא אֵינוֹ עוֹבֵר עַכ"ל וְשֵׁם בַּח"ב סִי מ"א בְּמִי שְׁמַכְר וְכַתְּב שֵׁטֶר מְכִירָה וְיֵשׁ בּוֹ טְעוּת וְהוּא חֲסָפָא בְּעֵלְמָא פֶתֶב דִּישׁ לֹאמֵר דְּבִזָּה שְׁמַכְר וְחֻשְׁב שְׁהִיא מְכִירָה כִּי הוּא עִם הָאָרְץ וְלֹא הִרְגִישׁ בְּהַטְעוּת אֵין שְׁיָיְדָה חֻשְׁשׁ הַעֲרָמָה אֱלָא דְּחִלְיָה לְסַמּוּךְ עַל זֶה אִם לֹא הִיכָא דְּאִיכָא עוֹד סְנִיף וְכו' עִי"ש וְשֵׁם בְּמַהְדוּרָא תַנְיָנָא ח"ד סִי יו"ד (בְּסוּף וְהָיָה בַּח"ב לְמַב"י) פֶתֶב בְּשֵׁכַח לְכַתּוּב מִינ אֶחָד וְטוֹעֵן שְׁמַחְמַת שְׁכַחָה הוּא לֹא שְׁיָיְדָה הַעֲרָמָה בְּכֵן שְׁהָרִי חֲזִינּוּ שֶׁכְּהִינּוּ זָכַר וּמְכַר בְּשֵׁטֶר כְּדִינוֹ מִהִיכָא תִּיּוֹתִי לֹאמֵר שְׁהַעֲרִים עַל הַמִּין שְׁשֵׁכַח וְאַף דְּקִיָּמָא לֹא דְּגַם אֲנוֹס אָסוּר כֵּן לֹא שְׁיָיְדָה זֹאת גַּם כָּל שְׁיָיְשׁ סְפֵק אֲזַלִּינוּ לְקוּלָא בְּדַרְבְּנָן כַּמ"ש הַש"ךְ סִי ט"ל וְכו' וְהוּא הַדִּין כֵּן נִהִי דְּגִזְרוּ הֵינּוּ כְּשֵׁלֵא מְכַר כָּלֵל אֲבָל כֵּן הָרִי חֲזִינּוּ דְּמְכַר וְלֹא הַעֲרִים וְאַף אֵי נִחְשְׁבָהוּ לְסַפֵּק דְּאוּלֵי לֹא שְׁכַח אֲזַלִּינוּ לְקוּלָא וְזֶה בְּרוּר כְּשֵׁמֶשׁ וְשֵׁם בְּסִי י"א בְּאֶחָד שְׁהָיָה לֹא מֵאֵל"ץ וְאָמַר לֹא לְמַדָּן אֶחָד שְׁאִין צָרִיךְ לְמַוְכָרוּ לְעֲכוּמ"ז וְכֵן עָשָׂה אֵף בִּיטוּל וְהַפְקִיר חֲמִצּוֹ בְּפִירוּשׁ לֹא כְּהַמּוֹן שְׁאוּמְרִים כָּל חֲמִירָא וְרָצָה הָרַב הַשּׁוֹאֵל לְסַמּוּךְ עַל סְבֵרַת הַר"ב הַעֲיָטוּר לְהַתִּירוֹ בְּהַנָּאָה פִּינּוּ שְׁפָכֵר בִּיטוּל וְדָחָה דְּבָרָיו דְּאֵין כֵּן בִּיטוּל פִּינּוּ שְׁאָמַר לֹא הַלְמָדָן שְׁאִין צָרִיךְ מְכִירָה לֹא הָיָה דַעְתּוֹ עַל זֶה וְכָל שְׁהוּא מְשׁוּם קְנָס אָסוּר אִפִּי אָנוֹס וְכו' וְאַף שְׁעָשָׂה עַל פִּי הוֹרָאָה חֲכָם מְכַל מְקוּם לֹא עֲדִיף מְשׁוּגָג כְּמוֹ שְׁפֶתֶב מַג"א סִי שִׁי"ח ס"ג וּמְכַל מְקוּם פִּינּוּ שְׁהַפְסֵד מְרֻבָּה הוּא יֵשׁ לְהַתִּיר לְעֲשׂוֹת מִהַמְאֵלֶץ יי"ש וְלַעֲרַב אַחַר כֶּף הִי"ש בְּרוּב כְּמוֹ שְׁפֶתֶב הַפְּנִי יְאוּשַׁע וְלְסַמּוּךְ עַל הַפּוֹסְקִים דְּאַחַר הַפֶּסַח מְוֹתֵר בְּרוּב וְאֵין צָרִיךְ שְׁשִׁים וְאַף לְכַתְּחֵלָה מְוֹתֵר לַעֲרַב וְאַף דְּחֲמִץ אַחַר הַפֶּסַח אָסוּר אֲפִילוֹ אָנוֹס כֵּן לֹא שְׁיָיְדָה זֹאת דְּאָנוֹס גָּמוּר הוּא וְשֵׁם שְׁיָיְדָה הַעֲרָמָה וְיַעֲרִים מִתְּחֵלָה לְהַשְׁהוּתוֹ וְלַעֲרַבוֹ אַחַר כֶּף וְכֵן לֹא שְׁיָיְדָה זֹאת עַכ"ל וְעִי"ש בְּסִי פ' לְשִׁכַח לְחַתּוּם בְּשֵׁטֶר הַמְּכִירָה.

וּבְמַהְדוּרָא תְּלִיתָאָה ח"ב סִי ס' בְּאֶחָד שְׁמַכְר כְּדִין לְמִי שְׁהָיָה סְבוּר שְׁהוּא עֲכוּמ"ז וּבְחֹל הַמוֹעֵד נֹדַע כִּי הוּא מוּמָר לְעֲכוּמ"ז וְלְדַעַת הַט"ז אֵף עַל פִּי שְׁחָטָא יְשָׁרָאֵל הוּא וְאַף שְׁבִמְקוּם שְׁמוּאֵל חוֹלֵק עַל הַט"ז בַּמַּח"כ וְכו' וְסִיִּים פִּינּוּ דְּמִן הַתּוֹרָה בְּבִיטוּל סְגִי אֵף דְּחַז"ל תִּקְנוּ בְּדִיקָה וְאִם לֹא בְּדַק אֲפִילוֹ בְּאֲנוֹס אָסוּר הֵינּוּ כָּל שְׁלֵא מְכַר כָּלֵל אֲבָל כֵּן מְכַר וְקִיָּים תִּקְנַת חַז"ל אֵף שְׁנַתְּגַלָּה אַחַר כֶּף שְׁהַמְכִירָה הָיָה בְּטַעוּת סְגִי בְּבִיטוּל עַכ"ל וְעִינּוּ עוֹד בְּכַמָּה תְּשׁוּבוֹת מִמֶּנּוּ בְּעִנְיָן מִי שְׁשֵׁכַח לְחַתּוּם בְּשֵׁטֶר הַמְּכִירָה (וְרִשְׁמֵתִים לְקַמֵּן בְּאוֹת י"ג אוֹת קָטָן ג') שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִבְרָא זֹו דְּלֵא אָסְרוּ אֱלָא כְּשֵׁלֵא מְכַר כָּלֵל וְכו' וְכֵן בְּמִי שְׁשֵׁכַח לְקַבֵּל אַדְרו"ף מִהַעֲכוּמ"ז וְכַתְּב בְּשֵׁטֶר שְׁקַבֵּל אַדְרו"ף וְכו' וְרִשְׁמֵתִי בְּאוֹת י"ד וְעִינּוּ בְּס' זְכָרוֹן כְּהַנּוּחַ ד' ה' ע"ד הוּבָא לְקַמֵּן בְּסִי זֶה אוֹת ח' וְעִינּוּ לְקַמֵּן בְּאוֹת ע"ד לְמִי שְׁפֶתֶב שֵׁטֶר וּפְרַט כָּל הַמִּינִים וְהַמְקַח שֶׁל כָּל מִין וְרַק מְשִׁנֵי מִינִים לֹא הָיָה יָדוּעַ לֹא מְקַחֵם וְהַנִּיחַ מְקוּם פְּנוּי לְכַתּוּב מְקַחֵם אַחַר הַחֲקִירָה וְשִׁכַח וְלֹא כְּתִב מְקַחֵם וְהִרְגִישׁ מְזָה

אחר הפסח: (ח) ובניד יוסף סי' קי"ג (בפאלה השנית עי"ש בד"ה ובגידון וכו') במי שכתב רשימה ופרט כל החמץ שלו ומסר הרשימה ביד המורה שיכתוב לו שטר מכירה והמורה תעלים עין משתי חביות יי"ש שהיה בהרשימה ולא כתבם בשטר כלל ונדע זה בפסח ושאל להמורה והורה לו שלא לבערם אלא להריק היי"ש לחביות ריקנות שהיו לו לבעל החמץ ונמפרו להנכרי עם החמצים שהרב השואל פלפל אי קני העכומ"ז מטעם חצר ולזה השיבו דלפי מה שכתב הנודע ביהודה מהדורא תניינא סי' ס"ג (ד"ה אמנם) אין מקום להתיר מטעם זה אף לפי דברי מג"א סי' שי"ח בשם מוהרד"ך דעשה על פי חכם מיקרי שוגג.

וכתב הנודע ביהודה מהדורא קמא סי' כ' (בד"ה אמנם אומר אני) דמה שקנסו חכמים לא חל בתוה הפסח שהרי בלאו הכי אסור בהנאה מן התורה רק הקנס יחול במיפק יומי דפסחא שחזור להיתר מן התורה לר' שמעון אז חל עליו קנס חכמים וכו' ואם פו בגידון הנ"ל הרי בתוה הפסח לא שינוי לומר שקנסו אלא אחר הפסח הוא שיחול קנס הואיל ועבר בבל יראו ונהרי הכא לא היה מקום לקנסו שהרי היה שוגג הואיל ועשה על פי הוראת המורה הנ"ל ולא עבר כלל בבל יראו ולמה לנו לקנסו ואף דמבואר בסי' תמ"ח דאפילו הניחו שוגג או אנוס אסור אחר הפסח התם הוא משום הערמה אבל הכא הרי עשה כל מה שמוטל עליו לעשות וביטל חמצו כדת ועשה שטר מכירה ואף בתוה הפסח שנודע לו הרי עשה כדיו ושאל למורה וכיון שעשה על פי הוראה הרי הוא שוגג ואין לקנסו כלל וזה היתר ברור עכ"ד.

ואם פי לא אוכל להבין למה הוצרך להביא דברי הגו"ב דלא חל הקנס עד אחר הפסח דלפי הנראה אף אם נאמר דלא כהגו"ב אלא הקנס חל בפסח עצמו (ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים בשדי חמד ח"א מערכת האל"ף אות שח"ן דמשמע דהרשב"א סובר דיש מקום לחז"ל לאסור מדרבנן אף מה שהוא אסור בלאו הכי מן התורה) מפל מקום הרי כל עיקר הטעם בגידון זה להתיר הוא על פי סבא דכיון שעשה בהוראת חכם בשוגג גמור כזה אין ראוי לקנסו.

ונה לפי הנראה שינוי גם אם נאמר דחל הקנס בתוה הפסח וצ"ע על כל פנים למדנו דסברתו היא כסברת התולדות השלמים דכל שעשה תקנת חכמים לבער אף ששגג ולא עלתה בידו אין לקנסו לאנסרו לאחר הפסח וכבר כתבתי לעיל (אות קטן ג') דברי החתם סופר סי' ח"ק בעובדא פי האי שפינד יוסף שכתב להקל באם ביטל והפקיר אם הוא הפסד מרובה דשליחא הוא דעניית ומאי הנה ליה למיעבד ועיין עוד בחתם סופר סי' קל"ג ונה פשוט מי שצוה לשליח למכור ועינות ולא מכרו מפל מקום הרי הוא בכלל הביטול שביטל המשלח וכו' ואין כאן אלא תקנת חכמים לבער ויכול לסמוך על חזקת שליח עושה שליחותו בדרבנן ויודע השליח שיש מכשול להמשלח ואם אינו ברור שעניות השליח יש לדון אם נאמן לומר שלא מכר ומ"מ אין צריכים לכל זה פי פשוט פי בהמשלח אין שינוי קנס ולא הערמה עכ"ל אלא שהרב שיערי תשובה בסי' חת"ם אות ח' כתב בשם הרב פתח פתח סי' כ' וכ"ה במי שצוה לאחר למכור ושכח ולא מכר דיש להתיר בהנאה על ידי עירוב וביטול ברוב משמע דבלא עירוב אין דעתו נוחה להתיר וספר זה אין מצוי אצלילראות דב"ק ונהרב נודע ביהודה בח"א סי' ח"י כתב ואף אם

נסכים להט"ז לאסור משום קנס שהערים היינו אם הערים המוכר אבל פאן השליח הערים ויאמר המוכר לתקוני שדירתך ואם הייתה המכירה תלויה בזה לא היה מועיל שיאמר לתקוני שדלתיו דמכל מקום לא נעשה השליחות אבל פאן שהמכירה קיימת יכול לומר לתקוני וכו' ע"ש: (ט) ובשו"ת עטרת חכמים סי' ה' באחד ששכח לכתוב בשטר המכירה אחד מהמינים פתב הרב השואל להקל על פי דברי התולת השלמים דאם ביטל וגם יש אונס גמור יש להקל והגאון המחבר פתב דאין זה אונס פינו ששכח מחמת עצלות ומכל מקום אף שלא היה אונס וכו' למאן דאמר דלא מהני אונס היה אפשר לסמוך על הביטול בנדון זה דאין לחוש להערמה פינו שמכר כל החמץ שראה אם היה רואה גם את זה היה מוכרו אלא דבעיקר אמירת כל חמירא מפקפק שם אי חשיב ביטול עיש"ב והגאון גאות דשא סי' ט"ל (ד"ה אמנם) הביא דברי הפרי מגדים במשבצות סי' ת"מ סק"ד דכשאין אסור להשהותו אלא מדרבנן כגון חמץ שביטל לפני עדים אם היה גם כן אנוס בדבר יש לצדד היתר בהפסד מרובה דליפא הערמה וכתב בזה הלשון וזהו עצמו כהשאלה שבס"פ מנח"י סי' ו' שהתיר שם מחמת שביטול והיה אנוס במה שלא מכר וכו' מיהו נדון דידן גרע דשם התיר משום דחזינו דעשה כל מה שמוטל עליו דהיינו שציונה לאשתו שתמכור משום הכי לא חיישינו להערמה אבל בנדון דידן לא עשה מה שמוטל עליו דלא צוה למכור וכו' ע"ש נראה דבכשעשה כל מה שמוטל עליו מסכים והולך לסברת התורה ש"הנ"ל וכתב שם (בעט"ח) עוד דאם אמירת כל חמירא הנה חשיב ביטול אפשר היה לצדד היתר דכיון שכל החמץ שראה מכר לעכומ"ז בנדאי אם היה רואה גם חבית זו היה מוכרה דלמה נחוש בכי האי גוונא על הביטול בהערמה ושאני עובדי דח"י ופנ"י שצאנא במסירת חמצו הידוע לו וכיון שבהויל להפסיד ממונו אף שביטול להדיא חיישינו דמערים ואינו מבטל בלב שלם אלא דבגוף הביטול יש לגמגם וכו' ע"ש והבאתי דבריו בסי' ה' אות ו' ובשו"ת הרב רמ"ץ סי' ל"ג אות ג' הקשה על מה שכתבו הפוסקים דכסף לחוד וכן משיכה סגי בחמץ לכולי עלמא משום דבגילוי דעת סגי הרי הגילוי דעת הוי כביטול ואפתי בעי בייעור מדרבנן ולמאן דאמר דאינו קונה בכסף לבד אם פן לא היה בייעור וכתב ליישב דלענין לאחר הפסח יש לומר אף דחמץ שמכר לא פינו לבטל מכל מקום לא עבר בבל יראה מן התורה דהמכירה מועלת מצד גילוי דעת הוי כביטול וכיון דלא עבר בבל יראה אף דחייב בבייעור מדרבנן שרי אחר הפסח דר' שמעון לא קניס אלא היכא דעבר בבל יראה אף דבביטול ולא ביער אסור בכי האי גוונא לא גזרו פינו שמכר וטעה שלא מכר באוה"מ כמ"ש הח"י עכ"ל: (יו"ד) והרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' קרוב לסופו פתב אם שקה החמץ על פי הוראה בטעות אי מיקרי אונס יש ללמוד ממ"ש באהע"ז סוס"י י"ז בשם מוהרי"ק (לפי הנראה ט"ס הוא וצ"ל בשם הרשב"א) ועיין בית אפרים אהע"ז עכ"ל ואין מצוי אצלי ס' בית אפרים ולכאורה נראה דכונתו לומר דכי היכי דבהורה ב"ד לינשא פתב שם הרמ"א דמוותר לחזור לבעלה.

דהויא אנוסה הכי גמי במשקה חמץ על פי הוראה בטעות יש להתיר דהוי אנוס וכונתו דאף דמפורש בש"ע דמשקה חמץ אפילו באונס אסור מכל מקום באונס פנה דלא שייך שום חשש הערמה ולא ביטול תקנת חז"ל יש להתיר ומטעם זה נראה דלדידיה אף למה שכתב שם בשם מרן חיד"א בברפי יוסף דלא סגי בבית דין סתמא אלא בעינן ב"ד הגדול

שבישראל לגבי חמץ שעבר עליו הפסח בכל הוראת המ"ץ מאריה דאתרא ההוא יש לדון פאנוס גמור שאין בו חשש הערמה כנו"ל ועיין בשואל ומשיב מהדורא תננינא ח"ד סי' י"א שהבאתי בסמוך (אות קטן ז') ובשו"ת מים חיים סוף סי' ה' שהבאתי באות קטן ו' בזה ועוד רשמתי בכיוצא לזה בקונטרס הפללים מערכת הטית אות ז"ך (הן אמת דעלה בדעתי לומר דמה שכתב בשערי תשובה אינו טעות וכונתו לדברי הרב מוהריק"ו שהביא הרב בית שמואל בסי' ל"א סק"י [רמזו בבית שמואל סוף סי' י"ז] שגראה שחולק על הרשב"א ואדרבא פננת השע"ת לומר דלא הוי אנוס אלא דלא גיחא לי בזה כי משמעות לשונו [שכתב כמ"ש באהע"ז וכו'] מודה שפונתו על המחברים מרן או הרמ"א ומה גם שכתב בברכי יוסף שם דאינו מוכרח דמוהריק"ו חולק אהרשב"א) ושם בשערי תשובה בסמוך לאחריו כתב בעובדא דנשלח לאחד קודם הפסח תיבה מלאה קיטוניות יי"ש ושלח פקידו ליקח התיבה הנ"ל ופסח קיטוניות אחת וראה שהיה מים תחת יי"ש וחשב שקל הקיטוניות פן ולא רצה לקבל התיבה ואמר להבעל הבית כי לא רצה לקבל התיבה לפי ששלחו מים תחת יי"ש ועמד הדבר כך עד אחר הפסח ושוב נתברר כי רק אותו קיטוניות היה מים וכתב שיש להתיר פיון שלא ידע הבעל הבית מהחמץ שחשב שהוא פדברי הפקיד ובאנוס גמור כי האי יש לסמוך על הביטול ומכל מקום הורה לערבו ברוב עי"ש: (יא) גם בס' מנחת משה הנדפס מחדש לידידי הגאון אבד"ק קאמינקא יצ"ו בסי' ט"ו אות ג' הביא שו"ת רח"ך סי' י"ב במי שמכר הסדר עם החמץ ביום י"ג וכתב שטר מכירה פדיון אלא שהעכומ"ז לא לקח השטר מכירה ואמר שיבא ביום ארבעה עשר ליקח השטר ולא בא עד אחר חצות ואז קבל השטר והמפתח כתב כמה צדדים של היתר לנדונו ובכלל דבריו הביא דברי התוה"ש סי' ו' הנ"ל וסיים ואם פן בנדון דידן הא הישראל עשה מה שמןטל עליו לקיים דברי חכמים רק שהעכומ"ז איחר לבא ליקח השטר מכירה הוי דומיא דהתה"ש ומנהגי אמירת פל חמירא וכו' ע"כ ועיין בשואל ומשיב מהדורא תננינא ח"ב סי' ס"ג הבאתי לקמן אות ח' בנדון פנ"ל ובשו"ת תורת חסד לאחד מגאוני דורנו יצ"ו הנדפס חדש ממש ראיתי בסי' כ"ב שגשאל באחד שלא היה בביתו עד ליל ערב פסח ונשלח לו סחורות מחמץ ממדינת הים וקבלם הפקיד נאמן ביתו והניחם במרתף ולא הודיעו לבעל הבית ולכן הבעל הבית פשטיטול חמצו ומכר לעכומ"ז כל חמצו לא מכר הסחורות הנ"ל ולא ידע מזה כל ימי הפסח מה דין הסחורות ובתשובתו האריף ואין הפנאי מספים עמדי להעתיק תוד"ק בכל מה שצדד לבנות ולסתור בכל זה אף את זה אגיד כי אחר שהביא דברי הפוסקים המדברים ונשא ונתן בפלפול וחרטיפות פדרכו הטוב והזכיר דברי הנודע ביהודה ותודת השלמים והאחרונים האוסרים הלכה זו העלה לנדונו שביטלו וגם היה אנוס מלבערו כי לא נודע לו כל ימי הפסח דאם אין הפסח הרבה יש לאסור אף בהנאה לחוש לדעת האוסרים האחרונים ובהפסד מרובה יש להתיר בהנאה לסמוך על הפוסקים גדולי הראשונים (שעיקר יסוד שלו כמה שהאריף להוכיח דיש ויש הרבה פוסקים דבמחלוקת ר"י ור"ל שבירושלמי בפרק כל שעה בחמץ שהפקירו דר' יוחנן אסר וריש לקיש שרי פוסקים כר"ל דסברי דלא נאמר הפלל דהלכה כר"י לגבי ר"ל אלא במחלוקת שבש"ס דילן ולא במחלוקת שבירושלמי ע"ש ובמה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הרי"ש אות י"ב) ויש להורות גם פן לערבו ברוב חמץ היתר שיש בזה עוד צירוף דעות להתיר וכל זה להתירו בהנאה אבל באכילה אין

להתיר אלו תורף דברי מסקנתו ועיין לקמן באות ס' ובאות מ"ה: (יב) ולא אכחד אשר נמצא גם פן מרבנו בתראי אשר אין דעתם נוחה בסברת התולדות השלמים (כאשר ארשום להלן בס"ד) מכל מקום לפי הרשום למעלה עינינו הרואות דשלמים וכן רבים סומכים על סברת התוה"ש להתיר הקמץ בהנאה וכדאי לסמוך עליהם במקום הפסד מרובה ובפרט אם יש עוד בנדון ההוא צדדי היתר אחרים כאשר נמצא על הרוב דפשיטא ודאי דינש לסמוך עליהם ולא לאבד ממונ של ישראל ואין להמורה להחמיר לאחרים במקום שיש להם על מה לסמוך להתיר בהנאה (עפה ארשום אשר ראיתי מפקפקים על דברי התולדות השלמים) הרב בית שלמה בסימן ס"ב ד' ט"ל ע"ג פתב אלא שמה שהיקל בתוה"ש סי' ו' בצירוף ביטול וגם אונס הוא תמוה דהא בגזל חמץ הוא עדיף מביטול דהנגזל פשיטא דאין צריף לבטל ולא עבר על כל יראה ואף הערמה רחוק לומר דשייף בזה וגם הוא אנוס על הביעור ואפילו הכי קנסו אלמא דלא חלקו חכמים בהו קנסא ואונס בצירוף ביטול נמי לא מהני עכ"ד משמע דבנדון תוה"ש עצמו אין דעתו נוחה להתיר על פי סברתו: והרב רבינו עקיבא איגר סי' כ"ג ד' ח"י ע"ד (ד"ה גם לפי) פתב ונ"ל וכל דברי המנחת יעקב בתשו' אין מספיק להתיר דכל יסודו דבביטולו ראוי להתיר כמו בגוקשה והדבר פשוט לחלק כמו שכתבו המגן אברהם בסוף סי' תמ"ז ופני יהושע סו' י"ג גם יסודו דבטל רק משום חשש הערמה והיינו כשלא קיים תקנת חז"ל לבערו חיישינו שמשקר לפנינו ואם פן אם הנה אנוס לא חשדינו ליה למשקר אינו מוכרח דינש לומר דחיישינו להערמה בפעם אחר וחז"ל כללו גדול בתקנתם וכו' ובכל ענין אסרו חז"ל עכ"ל ובשערי תשובה סי' תמ"ח אות ח"י"ת קרוב לסופו הביא שו"ת התוה"ש הנ"ל שהעלה להתיר (גם הוא קיצר ולא ביאר דמה שהתיר הוא בהנאה דוקא וגם שביטול) וכתב ויש אחרונים חולקים עיין שער אפרים ואליהו זוטא ומ"ש לעיל בשם מקום שמואל ובכתר פהונה סי' י"א וסי' כ' בענין זה עכ"ד (הני ספרי שער אפרים ואליהו זוטא לא שכיחי גבאי ועיין בפתח סופר סי' קי"ט מה שכתב בשמם והבאתיו לעיל באות קטן ג' וק"ל) ועי"ש שהובאו כמה עובדי דלא שייכי בהו הערמה ולא סמכו רבנו בתראי המובאים שם להקל בנדונם מפני מה שאין שייף הערמה ועיין עוד בבית שלמה סי' פ' הבאתיו לעיל בסי' זה אות ה' ובשואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"ג סי' ל"א ד' כ"ד ע"ג פתב דמדברי הרמב"ן בליקוטיו בסוגיא דחנות ומלאי מתבאר שלא כדברי התוה"ש דכשביטולו והנה אנוס על הביעור לא נאסר הקמץ וכן הוכיח הרב משנת ר' אליעזר בח"ב סי' ח"י מדאמרינו בבבא קמא ד' ס"ו ע"ב גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח פיון דמטא עינן איסוריה אינאש מניה וכו' והביא גם דברי הרמב"ן עי"ש: (ח) (א) חמץ שנמכר אחר חצי היום ועבר עליו הפסח פתבתי לעיל אות א' בשם הרב נודע ביהודה דאם משכו עכומ"ז לרשותו או שהגביהו מהני ועפה ראיתי להרב בית שלמה בסוף סי' ס"ד שהרב מקור חיים סי' ת"מ פתב להחמיר אף שמשוה העכומ"ז לביתו משום דכבר אוקמיה רחמנא ברשותו בעל פרחו לעבור עליו בכל יראה ובשו"ת בית אפרים סי' ל"ד הביא משו"ת פנ"י שמסופק בזה אבל פיון שפל גדולי האחרונים פתבו להקל בזה אם זכה העכומ"ז על פי הדין בהחמץ אף שנמכר אחר שש ודאי שיש לסמוך עליהם בפרט באיסור דרבנן עכ"ל וכן פתב שם בסי' ס"ט והרב ראשית ביפורים ד' י"א ע"ב הביא שו"ת הנו"ב דכל שבא הקמץ לרשות העכומ"ז לא עבר תו אבל יראה וכתב שפן דעת

הרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ג דאם בא הקמץ לרשות העכומ"ז בפסח אינו עובר מפאן ואילך ואם פן המוכר אחר חצות במשיכה או הגבחה לעכומ"ז בדיעבד שלא ש על זה ועתה בא לשאול אין מורין לו לבערו ומותר לישראל אחר הפסח כיון שלא עבר על כל יראה לדעת הנו"ב ומפל מקום הרב מקור חיים ריש סי' ת"מ בבבאוריים נחתם סופר סי' קי"ד נראה דפליגי בכל זה עכ"ל והרב שואל ומשיב ח"ב סי' ס"ג (ד"ה והנה שנת) מפקפק על דברי הרב נודע ביהודה דהנכרי זוכה מההפקר על ידי משיכה ולא אמרו דעשהו הפתוב פאילו הוא ברשותו אלא פשלא בא ליד אחר אבל זה שזכה בו הנכרי אינו עובר בכל יראה דהתינח אם הנה העכומ"ז מכיון לזפות בו לגמרי אבל זה שהוא רק להערמה ואינו רוצה לקנות מההפקר לא יצא מרשות הישראל ושוב כתב והפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח ובסי' תמ"ג דעתו דיוכל למפור לאחר זמן איסור חמץ ואינו עובר על כל יראה אף כפר השיגו בנטע שעשועים סי' ז' ואני מוסיף וכו' עי"ש הנה ספר נטע שעשועים אין אתי וגם הפתיחה של הפמ"ג ליתא בפמ"ג שלפני (מגיני ארץ דפוס זיטאמר) ומשמעות הלשון הוא דהפמ"ג מתיר למפור אחר זמן איסורו ואם פן אפשר לומר דרק בזה הוא שחולק עליו הנט"ש אבל לדיעבד אם פבר מכר אפשר דמודה לו אף בפמ"ג בסי' תמ"ג באשל אברהם סק"ו (ד"ה הוי יודע) לא פתב שם אלא דאם עבר ומכר חמץ בפסח לעכומ"ז קנה העכומ"ז ממכירה ואילך ואינו עובר בכל יראה דכשיש ידים זוכות שפיר מהני ואין צריך לילך אצל העכומ"ז ליקח החמץ ולבערו ע"כ ולפי הנראה מה שכתב בשואל ומשיב בשמו דיוכל למוכרו הוא שלא בדקדוק וכונתו דאם מכרו מהני ולכל הדברות יש לתמוה על הרב שואל ומשיב שכתב במהדורא תליתאה ח"ב סי' קמ"ח (בד"ה והנה בשנת) בתוך דבריו בזה הלשון אף אם הוא חמץ גמור פבר פתב הרב נודע ביהודה מהדורא תניינא דאם מכר בערב פסח אחר חצות והעכומ"ז משה פשיטא דמותר אחר הפסח דעכומ"ז קנה במשיכה עי"ש עכ"ד ומשמע דמסתמיך ואזיל בתר סברת הרב נודע ביהודה להתיר בזה היפך ממה שכתב במהדורא תניינא הנז"ל: וקצת יש לפקפק על מה שכתב הרב נודע ביהודה דאם קנה העכומ"ז במשיכה מהני גם למאן דאמר דקנין העכומ"ז דוקא בכסף משום דכיון שהוא אחר זמן איסורו דלא שייך פסח מהני במשיכה לכולי עלמא עי"ש.

דא תינח לדעת התוספת דסברי דבמתנה דליכא פסח מהני משיכה לכולי עלמא אף לדעת הרמב"ן והריטב"א דסברי דמכר ומתנה שונים עיין בקונטרס זה (בשדי חמד ח"א) מערכת בכור בהמה סי' ג' אות ב' ונראה דכמו כן בהפקר יש לומר לדידהו דלא מהני משיכה לעכומ"ז וכן פתב הרב חתם סופר בחלק י"ד סי' שי"ב ובחלק ששי בחי' למס' ע"ז והבאתיו בקונטרס הנ"ל דמציאה ומתנה שונים למכר לדעת הרמב"ן ולא מהני אלא לקיחה לרשותו בביתו אבל משיכה ארבע אמות בסימטא לא מהני עי"ש והוא הדין בהפקר דמציאה והפקר שונים ונפקא מינה דאם לא הביאו העכומ"ז לביתו ממש רק קנאו בדין משיכה דמשמע מדברי הנו"ב דמהני לכולי עלמא מטעם דכל דליכא פסח קונה במשיכה וכן בהגבחה נראה שאינו מוסכם ואפתי מידי פלוגתא לא נפקינן ואין ליישב לדעת הנו"ב ולומר שסובר דדוקא במתנה דאפשר לקנות בקנין אגב קרקע הוא שסובר הרמב"ן דלא מהני משיכה אבל בהפקר דלית בה קנין אגב דא בעינן דעת אחרת מקנה כמו שביאר בנודע ביהודה שם ופשיטא דגם עכומ"ז זוכה מההפקר ואם פן במה יזכה

אם לא במשיכה והגבחה דהא ליתא דהרי יכול לזפות מן ההפקר על ידי קנין חצר בעומד בצד חצירו דהוא משום יד ומהני אף בעכומ"ז כמו שכתב הרב נודע ביהודה ושם וכיון דבלא משיכה משפחת קנין בהפקר לעכומ"ז מסתברא ודאי דלמאן דאמר דלא מהני משיכה לעכומ"ז במתנה הוא הדין במציאה והפקר וקצת צ"ע והנה מה שתמהתי למעלה על דברי הרב שואל ומשיב ראיתי כי עוד יש לתמוה שבמהדורא תליתאה ח"ג סי' ל"א סוף ד' כ"ד הביא סברת הרב נודע ביהודה הנ"ל וכתב על זה ובמכ"ת הדבר בטל ואי אפשר לאומרו וכו' והביא דברי הירושלמי במפקיר חמצו בי"ג וכו' וכתב דמבואר דלא פהרב נודע ביהודה וגם גוף הסברא תמוה דאיך שייך לומר שיצא מרשותו והתורה עשהו פאילו הוא ברשותו וע"כ חלילה לסמוך ע"ז עכ"ד ועיין לעיל סי' ה' אות ט"ל (בד"ה והנה בונה) שכתבתי מדברי הרב חק יעקב סי' תמ"ח סק"ד מתבאר דלא סבירא ליה פהרב נודע ביהודה: גם מה שכתבתי לעיל בשם הרב פרי מגדים דהמוכר בפסח אינו עובר בבל יראה ממכירה ואילך עיין מה שרשמתי בזה בסי' ה' אות ל"ב: (ב) ואם לא משוה העכומ"ז החמץ ולא הגביהו אלא שקנאו בקנין מטלטלין אגב קרקע פתב הרב נודע ביהודה שם דלא מהני משום דקנין אגב לא מהני אלא בדאיפא דעת אחרת מקנה ובהפקר לא שייך קנין אגב רק אם הנה עומד העכומ"ז בצד המקום שהחמץ שם אז הנה קונה מדין חצר וכו' (וכן פתב הרב בית שלמה הנ"ל) וכתב על זה הרב ראשית ביפורים דהרב קצות החושן סי' ער"ה ס"ג העלה דגם הפקר נקנה מטלטלין אגב קרקע פשציבורין בתוכו ובנתיבות המשפט שם סק"א ובסי' ר"ב סק"ב העלה כהנו"ב ומני"ר עמד על ראיתו מדברי הר"ן ומפל מקום נראה קצת שדעתו פדעת הנו"ב ונתיבות עי"ש וכן נראה דעת הרב עונג יום טוב שגשאל בסי' ל"ו במי שעומד בעיר אחרת וחמצו בעיר אחת ויש שינוי בשעות זמניות מהיום לפי מהלך השמש דבמקומו הוא שעה חמישית ובמקום שהחמץ שם פבר עברו שש שעות ומכר החמץ בשעה חמישית לפי המקום שהוא עומד אם מותר החמץ בהנאה דניזיל בטר מקום הפעלים או אזלינן בטר מקום החמץ והשיב דבטר מקום החמץ אזלינן ומסתמא ודאי לא קנה העכומ"ז החמץ במשיכה או הגבחה אלא בקנין אגב קרקע ואי הנה סבר פהרב קצות החושן הנה לו להתיר דלא חשיב חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח דכבר זכה העכומ"ז קודם הלילה וק"ל: ומפל מקום אין לנו הכרח שפובר הרב עונג יום טוב דלא מהני שום מכירה אחר חצות וכדעת הרב מקור חיים שהביא הרב ראשית ביפורים דאולי אם הנה נמכר במשיכה והגבחה הנה סבר דמהני וכדעת הנו"ב ומצאתי בענין זה שהרב שואל ומשיב במהדורא קמא ח"ב סי' מ' (בסוף ד"ה והנה) פתב דמבואר בשו"ת מוהר"ם מינץ החדשות דאף אחר חצות מועיל המכירה ושפן פתב בפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח פ"ב אות ד' וקצת נראה מדברי הרב מוהר"ח דראפפורט בס' מים חיים סי' ד' שפובר דלא מהני אם נמכר אחר חצות וכן מתבאר ממה שכתב בסי' ה' הבאתיו לעיל באות ז' סק"ו כיעי"ש ובעיקר דברי הנו"ב בהיכא דלא משוה החמץ אלא קנאו על ידי הקנאת מקום עיין בשו"ת הרב רמ"ץ או"ח סי' כ"ד אות ט' והלאה שהאר"י בזה ובאות י"ד הביא סברת הקצה"ח שהביא בראשית ביפורים הנ"ל דמהני קנין אגב גם בלא דעת אחרת מקנה ומוכח מדבריו דגם הוא מסכים לזה גם הרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' א' (ד"ה אמנם) פתב דחמץ שנמכר אחר חצות דמותר דוקא אם מכר עם החדר שהחמץ מונח בו בקנין אגב קרקע

וכו' דהוי פמשיכה וכו' וכן פתב שם בסי' ג' דמשיכה או קנין מטלטלין אגב קרקע מהני ובשואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"א סי' ק"א פתב אם נמכר אחר חצות בכסף לחוד ונדאי לא מועיל שפכר נאסר אמנם אם היה אגב קרקע פתב הנודע ביהודה דלא מהני אגב בהפקר ובעי שיעמוד בצד חצרו או מתורת יד והקצה"ח סובר דגם בהפקר מועיל אגב אם צבורין פתוכו ואף שהנו"ב והגתיות חולקים עליו וכו' נראה דיש לצרף דעת בעל המאור שמתיר בהנאה חמץ עד הלילה ויש לסמוך עליו בשעת הדחק וכן הביא בשיעורי רז"ה דיני מכירת חמץ בשם הנו"ב שרצה לסמוך בזה ורז"ה שחולק עליו הוא דוקא פשלא ביטל וגם יש לנו לסמוך על הקצה"ח דמהני אגב ועוד האריף ונראה דעתו להתיר בזה פשביטל עי"ש: ובאם נמכר החמץ אחר חצות רק בכסף שפתבתי לעיל מה שכתב הגאון נודע ביהודה דלא מהני ולא נכנס בזה ברשות עכומ"ז הנה אחר שפתבתי כל הפתוב באות זו מסעיף קטן א' עד סוף סק"ז הפתובים להלן ועברו שנים רבות השגתי ספר היקר בית יצחק לידידי הגאון מפראמישלא יצ"ו וראיתי בסי' ט"ן דשדי נרנא בזה ונ"ל (בד"ה הראשון בזה וכו') הראשון בזה היה הרב הגאון בצל"ח ד' ה' בשם הגאון זאב אלעסק דהא דעובר בכל יראה בחמץ היינו דוקא פשלא זכה בו עכומ"ז וראיה מבור ברשות הרבים וחיזוק דבריו עוד בנודע ביהודה תניינא סי' ס"ג וביאר להלכה למעשה דזה דוקא פשקנה העכומ"ז במשיכה דהוי פקונה מן ההפקר ולא בקנה בכסף דאין לבעל החמץ פח להקנות וכן לא באגב דהפקר אין נקנה באגב דלא פקצות החשן ותזיתיה לדעתיה דסבירא ליה דאיסורי הנאה חשיב בהפקר ולהיפך מדבריו משמע בפרי מגדים סי' תמ"ג דאם עבר ומכר חמץ לאחר שיש אינו עובר בכל יראה דקנה העכומ"ז פשיש ידים זוכות קונה ומקנה ושפיר הוי מכירה והביא ראיה עי"ש ולשיטתיה אולי קונה עכומ"ז אף בכסף ואין בידינו להכריע בין שני ראשים גדולים הלא ידעתי אף שמעתי דברי הקצות החשן בסי' ת"י ובאבני מילואים סי' כ"ח דאיסורי הנאה יש לו בעלים ומיקרי ש'לו ורק אין בידו מקרי ולכן אין יכול לבטל ולהפקיר וכן היא שיטת הגאון מליסא וכו' והאריף מאד בפלפולים שונים מענין לענין פדרכו בקדש ולא נתבררה לי דעתו והספמתו לדינא אף באות ט' שם פתב סברא להתיר מטעם יאוש דאף דיאוש לא מהני לאחר זמן איסורו היינו דוקא פשהוא תחת ידו ורשותו ורק משום שהוא אסור בהנאה הוא אינו בידו בזה לא מהני יאוש פנין דהתורה עשהו פאילו הוא ברשותו אבל פשהוא אינו בידו באמת אף בחמץ בפסח מהני וכו' וסיים ועובדא אתא לידאי באחד ששלח חמץ קודם פסח ונאבד בדרך ואחר הפסח נמצא והבעלים לא מקרוהו ולא מלאני לפי להקל מטעם יאוש דלדעת המקור חיים והקצות החשן בעי אתי ליד זוכה וכאן פלה היאוש קודם שבא ליד זוכה ובסוף התשובה הזכיר בקצרה מה שהאריף הגאון שואל ומשיב במהדורא קמא ח"ג סי' ר"ט להשיג על דברי תשובתו ובכלל השגותיו השיג על מה שכתב מטעם יאוש דלא מהני יאוש אלא בדבר שהיה שלו ולא בדבר שאינו שלו והתנצל על זה שהוא הביא פן בשם קצות החשן סי' ת"ה שמתבאר שסובר דיאוש מהני אם בא ליד זוכה ולא עליו תלונתו אלו תנרף דב"ק והמעשה שבא לידו לפי הנראה הוא מה שהובא בספרו שם בסי' ע"ז והבאתי תנרף דב"ק לקמן באות ס"ד עי"ש: גם אשור"ר בספרו היקר בית יצחק יו"ד ח"ב שנדפס עתה חדש ממש שפקונטרס אחרון סי' י"א נשאל באחד שקנה יי"ש מאת אדון אחד בקנין כסף ובהאנדשלא"ג ושלכר גם המקומות

אֲשֶׁר עָמַד בְּהֵן הַיִּי"ש עַל מִשְׁחָה שְׁנֵי חֲדָשִׁים וּמָסַר לוֹ הָאֲדוֹן הַמַּפְתָּח וְשָׁלַם לְהָאֲדוֹן דְּמֵי שְׂכִירוֹת וְשָׁכַח לְמַפְנֵי הַיִּי"ש בְּעָרְבַּ פֶּסַח וְאַחַר חֲצוֹת גִּזְכָּר וְצִוָּה עָלָיו הַמּוֹרָה לְמַפְנֵי תִּכְרָף הַיִּי"ש וְכֵן עָשָׂה וּמָכַר הַיִּי"ש לַעֲכוּמ"ז בְּקִנְיָן פֶּסַח וְכָל הַקְּנִינִים הַמוֹעִילִים וְגַם הַתְּנָה שִׁיְהִי פֶל הָאֲחֵרִיּוֹת עַל עֲכוּמ"ז וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וּבִתְשׁוּבָתוֹ הַזִּכְרִי מֵהַ שְׁפָתַי בְּבֵית יִצְחָק סִי' ט"ו הַנִּל וְכָתַב צְדָדִים לְהַתִּיר א' דָּאָף דְּהִיָּה אָסוּר לְמַפְנֵי חֲמִצּוֹ אַחַר חֲצוֹת דָּאָסוּר בְּהַנָּאָה מְכָל מְקוֹם פִּינּוֹן שְׁעָשָׂה עַל פִּי הוֹרָאָה מוֹרָה וְסָבוּר שֶׁיִּכּוֹל לְמַפְנֵי מִתְיָאֵשׁ מִהַחֲמִץ וְיֵאוּשׁ מוֹעִיל אִף בְּדָבָר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וְקִנְיָה עֲכוּמ"ז מִהַפְּקָר מִטַּעַם יֵאוּשׁ וְהָאֲרִיף לְפִלְפֵל בְּזָה עַד סוּף אוֹת ז וּבָאוֹת ח' פָּתַח לְצַד הַיִּתֵּר ב' דָּאָף אִם נֶאֱמַר דָּאָם מָכַר בְּעָרְבַּ פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת לֹא מְהִי מְכִירָה פִּינּוֹן דָּאָסוּר בְּהַנָּאָה מִדְּאֹרְיִתָּא לְדַעַת הַרְמַב"ם שְׁפוֹסֵק לְפָנֵי זְמַנּוֹ כִּר' יְהוּדָה כְּמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה סִי' י"ט מְכָל מְקוֹם בִּי"ש דְּלֹא הָיָה רַק תַּעֲרוֹנָת חֲמִץ וְאִין בּוֹ פְּזִית בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס אִף דְּקִיָּמָא לֹן כִּר' אֲלִיעֶזֶר דְּתַעֲרוֹנָת חֲמִץ מִדְּאֹרְיִתָּא בְּלָאוּ וְעוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה לְדַעַת קֶצֶת פּוֹסְקִים מְכָל מְקוֹם הַתּוֹסְפוֹת פְּתִיבוּ בְּרִישׁ פֶּסַחִים ד' ב' דָּגַם לְמֵאֵן דָּאָמַר גְּנוּקְשָׁה מִדְּאֹרְיִתָּא לֹא אָסוּר לִר' יְהוּדָה רַק תּוֹף הַפֶּסַח אִם כֵּן לְפָנֵי זְמַנּוֹ מוֹתֵר מִדְּאֹרְיִתָּא וְרַק מְדַרְבְּנָן אָסוּר וְכִינּוֹן דְּמִדְּאֹרְיִתָּא מְהִי הַמְכִירָה וְהָיָה שֶׁל עֲכוּמ"ז לֹא עָבַר הַיִּשְׂרָאֵל בְּבַל יִרְאָה מִדְּאֹרְיִתָּא וּמוֹתֵר לְאַחַר הַפֶּסַח וְכוּ' וְהָאֲרִיף קֶצֶת בְּזָה וּבָאוֹת יו"ד פָּתַח ג' פִּינּוֹן דְּמִדְּאֹרְיִתָּא מְהִי הַמְכִירָה בְּעָרְבַּ פֶּסַח לְתַעֲרוֹנָת חֲמִץ פְּדֻכְתִּיבְנָא דָּאָף ר' יְהוּדָה מוֹדָה לְפָנֵי זְמַנּוֹ בְּתַעֲרוֹנָת וְעוֹד דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים כִּר' שְׁמַעוֹן גַּם בְּלְפָנֵי זְמַנּוֹ אִם כֵּן אִין לְדַמּוֹת לַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל עֲכוּמ"ז וְקִיבֵל עָלָיו עֲכוּמ"ז אַחֲרֵי דְּצָרִיף לְבַעַר מְדַרְבְּנָן וְאִם לֹא בִיעֶרּוּ אָסוּר לְאַחַר הַפֶּסַח דְּהָא פָּתַח הַמְגַן אַבְרָהָם בְּסוּף סִי' תַּמ"ז טַעַם הַדָּבָר דִּישׁ לְחוּשׁ שְׁפָל אָדָם יַעֲשֶׂה כֵּן וַיֹּאמֶר שְׁקִיבֵל הַעֲכוּמ"ז אַחֲרֵי אִם כֵּן זֶה דְּנֻקָּא בְּלֹא מָכַר כָּלֵל מֵהַ שְׁאִין כֵּן בְּמָכַר לְאַחַר חֲצוֹת וּמַחֲמַת שְׂכָחָה לֹא מָכַר קוֹדֵם חֲצוֹת דָּאִין לְחוּשׁ שְׁפָל אָדָם יַעֲשֶׂה כֵּן דְּכִינּוֹן דְּמָכַר כְּמוֹ שְׁפָל יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין לְמָה נְחוּשׁ שִׁיעֲשֶׂה כֵּן לְמַפְנֵי אַחַר חֲצוֹת וְלֹא קוֹדֵם חֲצוֹת וּבְשִׁלְמָא חֲלָא לְמַפְנֵי כָּל חֲיִישִׁינּוֹ אֲבָל שִׁימְפְנֵי אַחַר חֲצוֹת לֹא חֲיִישִׁינּוֹ וְלָכֵן מוֹתֵר לְאַחַר הַפֶּסַח וּכְבָר הַתִּירוּ הַרְבֵּה פּוֹסְקִים בְּכִיּוּצָא לְזָה עֵינּוֹן פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָתַר כְּהוֹנָה סִי' כ' וּמוֹהַר"ם מִינְץ וְנָטַע שְׁעָשׂוּעִים וּבְרִית אַבְרָהָם אִף הַחֲתָם סוּפֵר סִי' קי"ב מְפַקֵּק דְּלַדְעָתוֹ אִף אִם מָכַר לַעֲכוּמ"ז וְזָכָה עֲכוּמ"ז מִהַפְּקָר עֲדִינּוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה וַיֵּשׁ לְפִלְפֵל הַרְבֵּה בְּזָה אִף אַחַר הַפֶּסַח דְּהוּא רַק אִיסוּר דְּרַבְּנָן יֵשׁ לְסַמּוּךְ עַל הַפּוֹסְקִים הַמַּתִּירִים בְּצִירוֹף הַיִּתֵּר ד' שְׁפָתַי הֵרַב הַשּׁוֹאֵל פִּינּוֹן דְּלֹא קִנְיָה רַק בְּפֶסֶף שֶׁהַתִּיר בְּמַקּוֹר חַיִּים עַל כֵּן הַגְּנִי מְסַכִּים לְהַתִּיר הַיִּי"ש בְּהַנָּאָה הִינּוֹ דָּאָם עוֹד לֹא פָּדָה הַיִּי"ש מִעֲכוּמ"ז מוֹתֵר לְקַבֵּל דְּמִיּוֹ וְאִם כְּבָר פָּדָה הַחֲמִץ מוֹתֵר לְמוֹכְרוֹ לַעֲכוּמ"ז וּמוֹתֵר לְבַטְלוֹ בְּרוֹב וַיְהִי מוֹתֵר אִף לַיִּשְׂרָאֵל וּמְכָל מְקוֹם אִם הִיָּה עוֹבֵדָא בָּא לִידֵי בְּעָרְבַּ פֶּסַח בְּהַפְּסַד מְרוּבָה כְּעָרָף הַשְּׂאֵלָה הַיִּתִּי מוֹרָה כְּדָבָרֵי הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל יִלּוֹף לְשֵׁם וַיִּשְׂרָאֵלִים אַחֲרֵים יִזְמִינוּ לַעֲכוּמ"ז שִׁיזְכּוּ בַּהִי"ש וְהַיִּשְׂרָאֵל הַבְּעָלִים יִקַּח הַמַּגּוּפּוֹת וְהַיִּי"ש יִתְחַיֵּל לְיָרֵד לְקַרְקַע וְהַיִּשְׂרָאֵל יִלּוֹף תִּכְרָף וַיִּפְקִיר בְּפָנֵי יִשְׂרָאֵלִים וַיִּשׁוּבוּ הַעֲכוּמ"ז וַיִּזְכּוּ בַּהִי"ש כְּמַצִּילִין מְזוּטוֹ שֶׁל יָם וַיִּקְחוּ הַיִּי"ש לְסַלִּים (לְכָלִים) אַחֲרֵים שִׁיְהִי לְהֵם זְכוּת בְּהַסְלִים (בְּהַפְּלִים) וְכָל זֶה בְּהַפְּסַד מְרוּבָה גְּדוֹל כְּמוֹ בְּשִׂאֵלָה הַנִּל: (ג) וְאִם מָכַר הַחֲמִץ בְּשָׂעָה שְׁשִׁית דָּאָסוּר בְּהַנָּאָה מְדַרְבְּנָן פָּתַח הֵרַב שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב מַהְדוּרָא קָמָא ח"ב

סי' מ' דאף שגחלקו הפוסקים לענין ביטול חמץ אי מהני בשעוה ששית כמו שפיתבו בשנייני פנסת הגדולה סי' תל"א ופרי חדש סי' תל"ד מכל מקום לענין מכירה יש לומר דמהני לכולי עלמא ומותר אחר הפסח דהא למוהר"ם מינין בתדשות ולפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח פ"ב אות ד' מכירה לאחר תצות מהני בדיעבד עכ"ל ולפי הנראה נעלם ממנו באותו פרק דברי הרב פרי מגדים בסי' תמ"ג במשפצות סק"ג שפתב פנותיה דמר וכטעמיה ששם הזכיר מחלוקת הפוסקים לענין ביטול בשעוה ששית וסיים דבמכר דיש ידים זוכות אינו עובר בפסח וכל שפן אם מוכר גם החדר לעכומ"ז דלדעת יש אומרים הוי חמצו של ישראל ביד עכומ"ז וכו' ואף דלא קים לן הכי מכל מקום הוי כעין ספק ספקא ושרי עכ"ל ובשו"ת מים חיים להרב מוהרח"ך ראפפורט סי' ד' באחד שמכר חמצו בערב פסח ויש ספק אם היה בשעוה חמישית או בשעוה ששית ועל כל פנים ידוע שהיה קודם תצות פתב להתיר משני טעמים האחד משום כיון דאינו אלא איסור דרבנן דומה לחמץ גוקשה שעבר עליו הפסח דמותר בצירוף מה שמכר החדר להעכומ"ז ונמצא שהחמץ היה ברשות העכומ"ז וכו' והביא סברת הרב פרי חדש דאם ביטל בשעוה ששית ולא ביער עובר על כל יראה מדאורייתא והביא ראיה לדבריו מדאמרינן ונבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמי ודחה ראיתו והכריח דלא הפקיעו רבנן הביטול פאילו לא בטל כלל ואינו עובר בכל יראה מדאורייתא ואם כן דומה לחמץ גוקשה השני על פי דברי הפרי מגדים שפתב לחלק בין ביטול למכירה ואפילו למאן דאמר דלא שרי בבטול במכירה שרי וכו' וסיים להתיר היי"ש בהנאה בלי שום פקפוק אלו תנרף דב"ק עי"ש: ולי ההדיוט מה שפתב לדחות ראית הרב פרי חדש והיה בהנחת דלא אמרינן כל המבטל אדעתא דרבנן מבטל דלא אמרינן הכי אלא בקידושין כדאמרינן בכמה דוכתי כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש לפי הנראה יש לפקפק ממה שפתב הרב הפרישה יו"ד סי' ש"ף יש להסתפק בזמן הזה שרוב המוכרים אין מקבלים מעכומ"ז רק מעות ואין מדקדקים להקנות המקום אם יש לומר כל המקבל מעות אדעתא דרבנן מקנה ודעתו גם כן אמקום כדאמרינן גבי משאיל חפץ לקידושין באעה"ז סי' כ"ח עכ"ל הרי דאינו פשוט לומר דדונקא בקידושין אמרינן כל דמקדש וכו' ואף דגם לאידך גיסא לא פשיטא ליה נוכל לומר דרק להקל הוא שמסתפק אי אמרינן הכי בשאר דברים אבל להחמיר אולי פשיטא ליה דאמרינן הכי וא"כ למאי דעסיק הרב פרי חדש דהוא להחמיר יפה אמר רב דאדעתא דרבנן מבטל וכיון שהם אסרו הביטול הוי פלא ביטול כלל ועי"ש בחידושי רעק"א ובסי' רצ"ד וק"ל ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ד אות ו' פתב בפשיטות דמכירה בשעוה ששית לא מהני כדאמרינן דילמא משפח לה בטר זמן איסור וכו' ואם הוא ספק אם המכירה היה בשעוה חמישי או ששי הוי ספק דרבנן ולקולא ובאות ח' הביא דברי הכנה"ג סי' תל"א בשם כמה פוסקים דמהני ביטול בשעוה ששית ושקיל וטרי בסברא זו ומסיק ואם כן גם במקר חמצו בשש אינו עובר בכל יראה מן התורה ועדיף מכירה מביטול וכו' ועיין בפרמ"ג סי' תמ"ח במשפצות זקה סק"ה אם מכר לעכומ"ז בשעוה ששית יש לומר דתלי בפלוגתא אי עביד בדרבנן אי מהני ועיין שכנה"ג גבי ביטול הא מכירה גמורה וכו' וצ"ע עי"ש והרב עונג יום טוב סי' ל"ב האריף בעניינים אלו עי"ש ובמה שגחלקו הפוסקים בדין ביטול בשעוה ששית אי מהני או לא עיין במה שרשמתי לעיל בסי' ה' אות ה' בס"ד: (ד) וכתב הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא

ח"ב סי' ס"ג (ד"ה ונהנה שנת) דאם מְכַר הַחֲמִיץ וְקָבַל אֶדְרוּי"ף קוֹדֵם חֲצוֹת וְנִתְאַחַר הַשְּׁטֵר עַד אַחַר חֲצוֹת עַד שֶׁמִּצָּא עֵדִים לְהַחֲתִים בּוֹ דָּאָף שְׁאִינוּ יָכוֹל לְמוֹכְרוֹ אִזּוּ יֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא שְׁיִיף בְּזֶה קִנְס פִּינּוֹן שְׁרָאִינוּ שְׁהוּא מַחְזִיר עַל מְכִירְתּוֹ וְכִינּוֹן דִּישׁ סָפֵק אִם פְּסָף לְבַד קוֹנֶה וְזֶה רְצָה לִיתֵן לוֹ שְׁטֵר רַק שְׁנַאֲנַס אָנּוּ סִהְדֵי דְנִיחָא לִיהַ דְּלִיקוּם בְּהִימְנוּתִיהַ וְאִין הַשְּׁטֵר עֵיקָר וְאָף שְׁאִין יָכוֹל לְמַפּוֹר אִזּוּ מ"מ הַמְּכִירָה הֵיחָא כְּבָר וְזֶה רַק גִּילוּי מִקְלָתָא וּבְלָאוּ הֵכִי עכ"פ יֵשׁ סָפֵק שְׁמָא קִנְה בְּכֶסֶף לְבַד וְיֵשׁ בְּזֶה פְּלוּגְתָא דְרַבּוֹנָתָא וְהוּי סָפֵק דְרַבְּנָן וְלִקְוֹלָא וְשֵׁם (בד"ה ובשנת) פְּתַב שֶׁהַשְּׁע"ת ס' תמ"ח פְּתַב שְׁהוֹרָה כֵּן הֵג' מוהר"ר סְעֻדָּר וְדִי לְנוּ שְׁהַגְּאוֹן הַנ"ל הֵיכַל עכ"ל וכו"כ שֵׁם בח"ד ס' יו"ד (ד"ה ונהנה שנתרח"י):

וּבְסִפּוֹר עֵיקָרֵי הַד"ט ס' י"ז אוֹת ד פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב יַד אֶלְיָהוּ ס' י"ז בְּאַחַד שְׁהֵיָה בַּפְּפָר וְבָא לְבֵיתוֹ וְשָׂאל לְאִשְׁתּוֹ עַל הַחֲמִיץ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּיַד פְּלוּנִי בַּפְּקָדוֹן אִם מְכָרָה אוֹתוֹ וְאָמְרָה לוֹ שְׁמִכְרוּ הַנְּפָקֵד וְהִלֵּף וְשָׂאל לְהַנְּפָקֵד וְאָמַר דְּלֹא אֶסִּיק אֲדַעְתִּיָּה לְמוֹכְרוֹ וְהִלֵּף בְּעַל הַחֲמִיץ בְּלִי שְׂאֵלַת חֲכָם וּמְכָרוּ לַעֲכוּמ"ז וְכָל זֶה הֵיָה בְּעָרְב פְּסַח אַחַר חֲצוֹת וּבְכֶסֶח נוֹדַע הַדְּבָר וְכַתֵּב דְּלֹא שְׁיִיף לְמַקְנִיָּסִיָּה כִּי לֹא יַדַּע שְׁאֶסּוֹר לְמוֹכְרוֹ אַחַר חֲצוֹת כִּי אִישׁ כְּפָרִי הוּא וְלֹא דְמִי לְנִדּוֹן הָרַב שְׁעָרֵי אֶפְרַיִם שְׁאֶחַר הוֹרָאת חֲכָם שְׁאֶסּוֹר לוֹ לְמַפּוֹר אֶלָּא לְשִׁרְוֹף הִלֵּף וּמְכַר וְשְׁיִיף שְׁפִיר לְקוֹנְסוֹ עכ"ל: (ה) וְהֵן עֵתָה נַד"מ ס' מְנַחַת מִשְׁהַ וְרֵאִיתִי בְּסִי' ט"ו אוֹת גִּימָל שְׁהַעֲתִיק בְּשֵׁם שׁו"ת רח"כ ס' י"ב בְּמִי שְׁמִכְר לַעֲכוּמ"ז בְּיוֹם י"ג הִי"ש וְהַדְּבַשׁ מְבוֹשָׁל שְׁנִתְחַמֵּץ בְּשִׁמְרֵי שְׁכָר וּפְסַק עֲמוֹ דְמִים וְכַתֵּב לוֹ שְׁטֵר מְכִירָה אֶלָּא שְׁלֹא מְסָרוּ לֵיד הַעֲכוּמ"ז כִּי אָמַר שְׁלִמְחָר יָבֵא לְקַבֵּל הַשְּׁטֵר וְלֹא בָּא עַד אַחַר חֲצוֹת וְאִזּוּ קָבַל הַשְּׁטֵר וְהַמְּפָתַח וְכָבֵר בִּיטֵל הַחֲמִיץ בְּאַמִּירַת כָּל חֲמִירָא בְּלִילְיָהּ וּבְיוֹם בַּפְּנִי כְּמָה בְּנִי אָדָם דִּישׁ לְהַתִּירוֹ בְּהַנָּאָה מִכְּמָה טְעָמִים דְּהָא פְּתַב הָר"ן דְּחֲמִיץ שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ אֶלָּא שְׁעַשְׂהוּ הַפְּתוּב פְּאִילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ בְּגִילוּי דַּעְתָּא דְּלֹא נִיחָא לִיהַ דְּלִיקְהוּי זְכוּתָא בְּגוּיָהּ סְגִי וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דָּאָף דְּבִשְׁאָר מְכָר בְּעֵינּוֹ דְּמִטָּא שְׁטָרָא לֵיד לְוִקְחָהּ הֵנִי מִיְלֵי הֵיכָא דְּהוּי בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר אֶבֶל חֲמִיץ דְּאִינוּ בְּרִשׁוֹת הָאָדָם אִין צָרִיף שְׁיִגִיעַ שְׁטֵר לְלוֹקְחָהּ דְּבְּגִילוּי דַּעַת סְגִי וְאִין לָהּ גִּילוּי דַּעַת יוֹתֵר מִפְּתִיבַת שְׁטֵר וְעֵינּוֹ בְּמִשְׁאֵת בְּנִימָן ס' ט"ו דְּמִיַּד כְּשֶׁהִגִיעַ זְמַן אִיסוּרוֹ בְּקִנְיָן כָּל דְּהוּ נִפְיָק מְרִשׁוֹתוֹ לְרִשׁוֹת עֲכוּמ"ז וּבַח"מ ס' ר"ד מְבוֹאָר דְּדְּבָרִים בְּלֹא מַעוֹת הַחֲזוֹר בּוֹ הָרִי זֶה מְחוֹסְרֵי אֲמָנָה אִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַהֲנִי זֶה בְּמְכִירַת חֲמִיץ דְּסִגִי בְּגִילוּי דַּעַת וְקִנְיָן כָּל דְּהוּ וּבְכֶרֶט שְׁכַתֵּב שְׁטֵר דְּהוּי גִּילוּי מִקְלָתָא בְּמַעֲשֵׂה רַב וְגַם עֲשׂוּ מְנַהֵג תַּגְרִים שְׁשִׁתּוֹ כּוֹס (עֵינּוֹ מַה שְׁרִשְׁמֵתִי בְּזֶה בְּקוֹנְטְרִיס זֶה בְּשִׁדִּי חֲמֵד ח"א בְּאַסִּיפַת דִּינִים) בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהֵמָה ס' ג' אוֹת ד' סק"ח וְקִנְיָן הַתַּגְרִים מְהֵנִי עוֹד יֵשׁ לְצָרֵף הַבִּיטוּל דְּמַה שְׁאֶמְרוּ שְׁאָף עַל פִּי שְׁבִיטְלוֹ אֶסּוֹר הֵינּוּ מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה וְזֶהוּ דְּוָקָא בְּעֵבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים וְלֹא כְּשֶׁעֲשֵׂה מַה שְׁמִוּטֵל עָלָיו אֶלָּא שְׁאִירְעוּ אֲנִי וְלֹא נִתְקַיְימָא מַחְשַׁבְתּוֹ דְּאִזּוּ לֹא חִיִּישִׁינּוֹ לְהַעֲרָמָה אָף דְּאִין עֵדִים שְׁבִיטֵל כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הַתּוֹה"ש ס' ו' וְנִדּוֹן דִּינּוֹן הוּא כֵּן וּמְהֵנִי בִיטוּל וְעֵוִינּוֹ תוֹס' שְׁבַת ד' ח"י ע"ב (דְּמַסְתְּמָא מִפְּקִיר לְהוּ לְהַפְּקִיעַ אִיסוּר שְׁבַת) וּבְנִדּוֹן זֶה אָנּוּ סִהְדֵי דְּגָמוֹר וּמְקַנֵּי דְּאִיכָּא נְמִי טַעְמָא דְּנִיחָא לִיהַ דְּנִיִּקוּ בְּהִימְנוּתִי שְׁלֹא יְהֵיָה מְחוֹסֵר אֲמָנָה עוֹד יֵשׁ לְצָרֵף סְבֵרַת כֵּן הַשְּׁעָר אֶפְרַיִם דְּדוֹקָא בְּנִמְצָא אַחַר הַפְּסַח חִיִּישִׁינּוֹ לְהַעֲרָמָה דְּבִזְמַן כְּמָה יָמִים אִיכָּא שְׁכַחָה וְאֶפְשָׁר לֹא בִיטֵל וּמַעֲרִים לוֹמֵר שְׁבִיטֵל אֶבֶל נִמְצָא עָרַב פְּסַח אַחַר חֲצוֹת דְּלֹא שְׁכִיחָא שְׁכַחָה בְּזְמַן מוּעֵט כְּזֶה (לְפּוּם רִיחֵטָא יֵשׁ לְפַקְפֵּק מְהֵיָא דְּאֶמְרִינּוֹ אֲשַׁתְּלִינּוּ כְּתוּבוֹת ל"ג ע"א וְיֵשׁ לְעֵינּוֹ בְּדְּבָרֵי הַרְשָׁב"א שְׁהִבִּיא

הר"ן פָּרַק כָּל הַנְּשָׁבְעִין אַמְתַּנִּי דְּשִׁכְנָגְדוּ חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבוּעָה כִּיצַד וְכו' וַיִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחַר אִם יִרְצֶה ה') וְהוּא אֹמֵר וְשֹׁמֵר כָּל חֲמִירָא לֹא חִיְיָשִׁינוּ לְהַעֲרָמָה דְּאִטּוּ בְּרִשְׁעֵי עֲסִיקִינוּ לֹמֵר בְּמִזִּיד שְׁקֵר (לְפִי הַנִּרְאֶה כְּוִנְתּוֹ לֹמֵר דְּדוֹקָא אַחַר הַפְּסַח דְּאִיכָא לְמִיחַשׁ לְשִׁכְחָה לְכֹן אֲנִי אֹמְרִים שְׁשִׁכַח מַה שֶּׁהוּא הֶאֱמַת שְׁלֵא בִּיטֵל וְכִינֵן שְׁאִינוּ בְּרוּר לֹ שְׁלֵא בִּיטֵל אִף אִם לֹאִדְּךָ גִּיסָא גַם כֵּן לֹא יִהְיֶה בְּרוּר לֹ שְׁבִיטֵל מְכַל מְקוֹם בְּהוּל עַל מְמוֹנֵי וְאֹמֵר שְׁבִיטֵל אֲבָל בְּזִמְנֵי מוּעֵט שְׁבְּרוּר לֹ שְׁאִינוּ שׁוֹכַח בְּזִמְנֵי מוּעֵט אִם לֹא בִּיטֵל לֹא יִשְׁקֵר בְּמִזִּיד לֹמֵר שְׁבִיטֵל) עוֹד כְּתִב לְחֻלְק דְּאַחַר הַפְּסַח קְנִיס ר' שְׁמַעוֹן דְּעֵבֵר בְּבַל יִרְאֶה אֲבָל קוֹדֵם הַלִּילָה לֹא עֵבֵר וְאִם נָתַן הִי"ש לְעִכּוּמ"ז אַחַר חֲצוֹת אִין לְקוֹנְסוֹ ע"כ וְאִף דְּאִין לְהוֹרוֹת כְּדָבְרֵי מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְצַרְף זֶה לְסַנְיָה בְּהַפְּסַד מְרֻבָּה בְּדִיעְבַד עוֹד יֵשׁ לְצַרְף דַּעַת מוֹהֲרִיט"ץ דִּי"ש אִינוּ אֵלָא קִיּוּהָא וְנִזְעָה בְּעֻלְמָא אִף שְׁאִין מוֹרִין כֵּן יֵשׁ לְצַרְף לְסַנְיָה עוֹד יֵשׁ לְצַרְף לְהַתִּיר הַדְּבָשׁ דַּעַת הָאִיסוּר וְהִיתֵר וְהִים שֶׁל שְׁלֵמָה שְׁפִסְקוּ דְּדָבָר הַמְּעַמִּיד בְּטֵל וּבְחֻמְצָא עַל כָּל פְּנִים לְהַשְׁהוֹתוֹ אִף שְׁכְּתִב הַמַּג"א דְּדָבְרֵי בְּטֵלִין נֶגְדַּת הַטּוֹר שְׁכְּתִב דְּדָבָר הַמְּעַמִּיד חָשׁוּב כְּמוֹ בְּעִינְיָה מְכַל הִנֵּי טַעְמֵי יֵשׁ לְהַתִּיר כָּל הִי"ש וְהַדְּבָשׁ הַנִּמְצָא בְּאוֹתוֹ חֻזַּר בְּהַנָּאָה עַכ"ל וְהִם דְּבָרִים נְכוּנִים: (ו) שׁוֹב הַגִּיעַ לִידֵי ס' שׁו"ת זְכָרוֹן כְּהֻנָּה (שְׁנַדְפֵס בְּשַׁנַּת תַּרנ"ג וְהַג' הַמְּחַבֵּר הִנֵּה מְדוּרוֹת שְׁלִפְנֵי פְּנִינוּ וַתְּשׁוּ' שְׁקוֹדֵם לְזוֹ הַשִּׁיב לְשׁוֹאֵלוֹ בְּשַׁנַּת תַּקמ"ג) וְרִאִיתִי בַד' ג' ע"ג וְנ"ל בְּנִדּוֹן שְׁבִקְהַלְתֶּם בְּמַכִּירַת חֻמְצָא אַחַר זִמְנֵי בִיעוּרוֹ וְהָאִישׁ בָּא בְּחֻצֵי הַיּוֹם עָרַב שְׁבִיעֵי שֶׁל פְּסַח וְכו' אִם הִנֵּה בְּאַפְשָׁרוּת לְהַשִּׁיב בְּיַמֵּי הַחַג הִנֵּה דַעַתִּי נוֹטָה לְהַצְרִיכוֹ בִיעוּר אִם (אִף) שְׁכָבָר עֲשׂוּהוּ לְהַמְשִׁיךְ עַד אַחַר הַפְּסַח כְּבָר יֵצֵא הַדְּבָר מִחֲמוּר לְקַל חֻמְצָא שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח דְּרַבְּנָן וּבְגוּף הַדִּין חֲמוּר מְאֹד מֵאַחַר שְׁמֻכְרָא אַחַר זִמְנֵי אִיסוּרוֹ וּבְכֻסָּף לְבַד בְּלֹא מְשִׁיכָה וּבְלֵי הַקְּנָאָת מְקוֹם שְׁתֵּי רַעוּתוֹת אֵלּוּ אֶחָד בְּאַחַד יִגְשׁוּ לְהַחְמִיר וְלֹא לְהַקֵּל כִּי בְּאַמְתָּ כְּבָר הָיוּ מַעֲשִׂים כְּאֵלֶּה וּקְצַת הוּבָא בְּסַפְרֵים וּבְסַפֵּר שׁו"ת בְּמֵי שְׁמֻכְרָא אַחַר זִמְנֵי אִיסוּרוֹ וְנוֹטָה לְהִיתֵר כִּי אַחַר שְׁמֻכְרָא כְּבָר זָכָה הַעֲכוּמ"ז וְיָמָּה שְׁעֲשֶׂה עֲשׂוֹי וְאִף דְּאִין בְּרִשׁוֹתוֹ לְמוֹכְרוֹ מְכַל מְקוֹם הַעֲכוּמ"ז זָכָה בּוֹ כִּינֵן שְׁהַבְּעָלִים נִתְנוּהוּ לֹ מִי מְעַכְבַּ עָלָיו לְזַכּוֹת בְּחֻמְצָא זֶה וְכִינֵן שְׁזָכָה בּוֹ הָרִי חֻמְצָא שֶׁל עֲכוּמ"ז הוּא וְכָבָר הִנֵּה מַעֲשֶׂה בַק"ק פ' וּמְצָאוּ כֵּן לְהִיתֵר בַּס' יָד אֵלֶּיהוּ וְגַם שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַגָּאוֹן וְכו' בְּשֵׁם הַג' שְׁאִירַע כְּזֶה לְפָנָיו וְנוֹטָה לְהִיתֵר מֵהָאִי טַעְמָא אֲמַנָּם אֲפֻשֵׁר דְּבִהְנָהוּ עוֹבְדֵי מִשְׁפַּח הַעֲכוּמ"ז וְכו' אוֹ שְׁהִנֵּה הַחֻמְצָא בְּרִשׁוֹתוֹ דְּחֻצְרוֹ קוֹנָה לֹ דְּאִף שְׁכְּתִבוּ הַתּוֹס' (הַפּוֹס') מִשֵּׁם מוֹהֲרֵש"ק שְׁאִין תּוֹרַת חֻצַּר לְעֲכוּמ"ז לְדַעַתוֹ גַּם זֶה אִינוּ אֵלָא לְכַתְּחֻלָּה אֲבָל בְּאַמְתָּ בַטוּש"ע יו"ד סי' ש"ף מְשַׁמַּע לְהַדְּיָא שְׁהַמְקוֹם קוֹנָה אֵת הַבְּהֵמָה לְעֲכוּמ"ז מִטַּעַם חֻצַּר אִף בְּנִדּוֹן זֶה שְׁלֵא הִנֵּה אֵלָא נְתִיבַת מְעוֹת וְחֻמְצָא מְנוּחָ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אִם כֵּן אִם נֹאמֵר דְּאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לְמַכְרוֹ כְּמוֹ שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לְבִטְלוֹ מִמִּילָא אִין בְּמַכִּירַתוֹ כְּלוּם דְּאִף דְּלַדַּעַת רַש"י מְעוֹת קוֹנוֹת לְעֲכוּמ"ז הִינֵנוּ כְּשֶׁהַבְּעָלִים מוֹכְרִים וְכָל שְׁכֵן דְּלָרֹב הַפּוֹסְקִים אִין מְעוֹת קוֹנוֹת בַּעֲכוּמ"ז וְלָכֵן אִם הִנֵּה בָּא הַשְּׁאֵלָה בְּחַג הַיִּיטִי מְצוּנָה לְבַעֲרוֹ וְגַם מַה שְׁבִיטֵל לֹא מְהַנִּי כִּינֵן שְׁהַחֻמְצָא מְנוּחָ בְּבֵיתוֹ וְאֹמֵר לְעֲכוּמ"ז הַרְנִי מוֹכֵר לָךְ חֻמְצָא שְׁלִי זָכָה לֹ חֻצְרוֹ וְכו' וְשׁוֹב הָאִרְיָה לְהוֹכִיחַ דְּבִאִיסוּרֵי הַנָּאָה (חוּץ מִשׁוּר הַנְּסַקֵל עִי"ש) מְהַנִּי בְּהוּ מַכִּירָה וְהַקְּדָשׁ בְּדִיעְבַד וְלֹא אֲמַרִינוּ שְׁפִינוּ שְׁאִינָם בְּרִשׁוֹתוֹ הָא בְּעִינֵן מַה בֵּיתוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וְכו' וְהָאִרְיָה לְהַסְבִּיר זֹאת וּמְסִיק דָּאָם עֵבֵר וּמְכַר הַחֻמְצָא אַחַר זִמְנֵי אִיסוּרוֹ בְּקִנְיָן הַמוּעִיל בַּעֲכוּמ"ז בְּכֻסָּף אוֹ מְשִׁיכָה לְמַר כְּדָאִית לִיָּה וּלְמַר כְּדָאִית לִיָּה הִנֵּי מַכִּירָה וְשׁוֹב כְּתִב אֵלָא

דבדין זה במעוֹת רפוי מאד דהביטול נדאי לא מהני שְהרי מוֹנח בְרשוֹתוֹ וּכְשֶׁאֹמֵר הֲרִיגִי מוֹכֵר לָהּ חֲמִץ הֲרִי חוֹזֵר וְזוֹכֶה בּוֹ וְכוּ' וְעוֹד דָּאֵם בְּאֵנוּ לְדוֹן בְּזָה לְפִי שְׁיָקוּל דַּעַת הַבִּיטוּל הִיָּה בְּטַעוֹת שְׁהִיָּה סְבוּר שְׁזָה חֲמִץ נִמְכָּר ע"י אִשְׁתּוֹ וּמַעוֹלָם לֹא נִתְפַּוֵּן לְבַטֵּל חֲמִץ הַיְדוּעַ לוֹ וְאִילוּ יָדַע שְׁלֹא נִמְכָּר הִיָּה הוּא מוֹכְרוֹ בְּעַצְמוֹ וְלֹא לְהַפְקִירוֹ וְאִף שְׁאֹמֵר כֹּל חֲמִירָא דְאִיכָּא בְרִשׁוֹתֵי אֲנִן סְהִדֵי שְׁלֹא עַל זֶה הִיָּה פְּנִינְתּוֹ וְאִף דְּבַעֲלָמָא אִין לָנוּ לְדַחּוֹת הַבִּיטוּל עַל פִּי אֲנִמְדִין דַּעַת וּדְבָרִים שְׁבַלְב אִינָם דְּבָרִים מְכָל מְקוֹם בְּגִדוֹן זֶה שְׁחִזֵּר וְזָכָה בּוֹ וּמְכָרוֹ וּבֵר מִן דִּין הָא בִּיטוּל לֹא מְהִנִי מְדַרְבְּנָן מִיְהִת וְאִפְּלוּ אַחַר הַפְּסַח אֲסוּר וְאִפְּלוּ בְּטָלוּ בְּפָנֵי עֲדִים כֹּל הַקְּיָלוֹת בְּזָה אִין לָהֶם עַל מַה שְׁיִסְמוּכוּ אִם אִינוּ אֲנִסְן גָּמוּר כֹּל יְמֵי הַפְּסַח כְּמוֹ שְׁכַתְבַּת הַתּוֹדֹת הַשְּׁלָמִים וְכוּ' וְלָכוּ בְּגִדוֹן זֶה הַבִּיטוּל הוּא כְּעַפְרָא דְאַרְעָא כִּי חִזֵּר וְזָכָה בּוֹ וְרוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ וּמוֹנַח בְּחִצְרוֹ בְּמַתְפַּוֵּן וּמִשְׁתַּמֵּר לְדַעַתּוֹ וְאִינוּ מְדַבֵּר מְזָה כְּלוּם אִף מַה שְׁצָרִיף לְחַקוֹר בְּגִדוֹן דִּינָן הוּא בְּקִנְיָן הַמְּעוֹת אִי עֲכוּמ"ז קוֹנָה בְּכֶסֶף וּמַה שְׁכַתְבַּת מַע"ל דְּכַתְבַּת הַמ"ב דְּקִנְיָן כְּסָף מְהִנִי בְּחֲמִץ לְכוֹלֵי עֲלָמָא פִּינָן דְּבִגְלוּי דַּעַתָּא דְלֹא נִיחָא לִיהַּ דְלִיְהִי זְכוּתָא בְּגִנְיָה סְגִי הִנֵּה הַמ"ב לֹא אָמַר אֶלָּא בְּמִכְרָא קוֹדֵם שֶׁשׁ דָּאֵז מְהִנִי כְּמוֹ בְּבִיטֵל אֲבָל בְּמוֹכֵר אַחַר שֶׁשׁ נָהִי דָּאֵם הִיָּה מוֹכֵר בְּמִכְרָה גְּמוּרָה הַמוֹעֵלֶת בְּעֲלָמָא יוֹעִיל גַּם כֵּן כָּאֵן כְּמוֹ שְׁכַתְבַּתִּי מְכָל מְקוֹם שְׁיִהִיָּה עֲדִיף לְקִנּוֹת בְּקִנְיָן שְׁאִינוּ מוֹעִיל בְּעֲלָמָא בְּזָה שְׁמִכְרָא אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ זֶה אִינוּ מוֹעִיל בְּשׁוּם פְּנִים (וְהַעֲתִיק דְּבָרֵי הַמ"ב בְּסִי' ט"ן בְּזָה) וְסִיִּים הֲרִי שְׁלֹא כַּתְבַּת הַמ"ב סְבָרָא זֹו רַק בְּמִכְרָא קוֹדֵם שֶׁשׁ וְכוּ' אֲבָל בְּמוֹכֵר אַחַר שֶׁשׁ בְּנִדְאֵי אִינוּ מוֹעִיל קִנְיָן שְׁאִינוּ מוֹעִיל בְּעֲלָמָא וְשׁוּב שְׁקִיל וְטָרִי בְּדְבָרֵי הַמ"ב וּמְסִיק בְּמוֹכֵר אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ דָּאֵז אִינוּ מוֹעִיל כִּי אִם מְכִירָה נִשְׂאָר עֲלֵיו אִיסוּר תּוֹרָה כֹּל יְמֵי הַפְּסַח אִם הִדִּין בְּעֲלָמָא דַּעַתּוֹ מ"ז אִינוּ קוֹנָה בְּכֶסֶף וְאִף שְׁבִיטָלוּ קוֹדֵם אִיסוּרוֹ כְּבָר כַּתְבְּנוּ דְכִינָן שְׁרָצָה אַחַר כֶּף לְמוֹכְרוֹ חִזֵּר וְזָכָה בּוֹ שְׁעוֹבֵר עֲלָיו כְּבָל נִרְאֶה כְּקוֹנָה חֲמִץ בְּפֶסַח דְּמִיד שְׁרָצָה לְמוֹכְרוֹ זָכָה בּוֹ לְהִיּוֹת כְּשֶׁלּוֹ כְּדִי לִיְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ בְּמִכְרֵתּוֹ וְאִף שְׁלֹא הוֹעִילוּ מַעֲשִׂיו לְפִי שְׁלֹא קִנָּה הַעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף עִם כֹּל זֶה הוּא זוֹכֶה בּוֹ לְדַעַתּוֹ עַל יְדֵי חִצְרוֹ וְאוּלָם בְּגִדוֹן זֶה שֶׁהוּא כְּבָר אַחַר הַפְּסַח וְהוּא בְּלֹא הִכִּי מְדַרְבְּנָן הַכ"ד וְכוּ' עַכ"ד וְאִינוּ מְפוֹרָשׁ הֵיטֵב מְסַקְנָתוֹ רַק נִרְאֶה שְׁדַעַתּוֹ לְהַתִּירוֹ אַחַר הַפְּסַח: עוֹד הַבְּאִתִּי לְקַמֵּן בְּאוֹת ה"ן לְעַנְיָן מְכָר חֲמִצּוֹ בְּתוֹף הַפְּסַח בְּמִשְׁיכָה אוֹ בְּקִנְיָן חִצְרָא תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן שְׁאִילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא סִי' רס"ז עי"ש: (ז) וְכֹל זֶה הוּא בְּחֲמִץ גָּמוּר שְׁמִכְרוֹ אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ אֲבָל דְּבָר שְׁאִינוּ חֲמִץ גָּמוּר רַק מִצַּד חוּמְרָא הִנֵּה מְצָאֵתִי כְּתוּב בְּקוֹנְטְרִיִסִי בְּשֵׁם שׁו"ת תְּשׁוּבָה מֵאֵהָבָה (שְׁהַעֲתִיקֵתִי מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהִיָּה בְּיָדִי) שְׁבָסִי' ק"פ הוּבָא דְּבָרֵי חֲתָנוּ לְעַנְיָן הַגְּרוּפִי"ן שְׁשִׁכַח לְמַכּוֹר לַעֲכוּמ"ז קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ וּמְכָר אַחַר חִצּוֹת שְׁכַתְבַּת שְׁצָרִיף לְדַעַת אִם לוֹתֵתִים אוֹתָם וְאִם צָרִיף לְהַשְׁהוֹתָם כֹּל כֶּף עַד שְׁיִבֹאוּ לִידֵי חִימוּץ וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים בְּסִי' תנ"ג דְּבִשְׁעַת הַדְּחַק מוֹתֵר לִיקַח קִמַח מִהַשּׁוּק וְשֶׁהַמַּג"א אוֹסֵר שְׁמַחְזִיקִים הַסּוֹלֵת לְחֲמִץ גָּמוּר וּמְכָל מְקוֹם בַּגְּרוּפִי"ן אֶפְשָׁר אִין לְחַוֵּשׁ כֹּל כֶּף וּבַפְּרִט לְהַשְׁהוֹתָם וְכֹל שְׁכּוֹן לְהַחְזִיקָם לְחֲמִץ גָּמוּר לְאֲוֹסְרָם אַחַר הַפְּסַח וְכֹל זֶה בְּלֹא מְכָר כֹּלֵל אֲבָל בְּגִדוֹן דִּינָן שְׁמִכְרָא אַחַר חִצּוֹת נִרְאֶה דְּאִין לְחַוֵּשׁ וּבְסִי' תנ"ג אִם קִנָּה בְּחֲמִץ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעֲלָה שׁוּם דְּבָר מוֹתֵר וּבְחַק יַעֲקֹב הִבִּיא מַחְלוֹקֶת אִם אוֹתוֹ חֲמִץ עֲצָמוֹ שְׁלִקַח אַחַר פְּסַח מוֹתֵר וְהִכָּא בְּגִדוֹן דִּינָן שְׁאִין כָּאֵן חֲמִץ גָּמוּר נִרְאֶה דְּכֹל הַפּוֹסְקִים מוֹדִים שְׁאִין לְאַסוֹר הַגְּרוּפִי"ן וְאִף אִם נִרְצָה לְהַחְמִיר בְּזָה מְכָל מְקוֹם לְמוֹכְרוֹ לְנִכְרֵי נִרְאֶה דְּאִין לְהַחְמִיר כֹּלֵל וְשְׁמַעְתִּי שְׁגָדוּל

אחד הורה להשליך לנהר יודיעיני דעתו והג' המחבר האריך בזה בסי' קפ"א ונדעתו להתיר דלא קנסו אלא בחמץ או בספק חמץ אבל לא בדבר שהוא משובח ומרא פגון בלתי תהי נכתב בחק יעקב סי' תנ"ג סוף סק"ח שאם השקה הגרופי"ן אסורים ומה שכתב באלוהו זוטא בשם זקנו הג' שהורה למפור לעכומ"ז פבר נשאתי ונתתי עמו ואמר שהוא גם כן עמד על התקירה ונדע שהוא חמץ גמור והשומע שמע וטעה אלו דברי החק יעקב והוא תמוה איה פתב שהא"ז חזר בו מהוראתו הלא בס' אליהו רבה שחבר אחר פה ושם לא הניח דבר קטן וגדול מספר ח"י והוראה זו בעצמה מביאה שנית וקבעה להלכה והוסיף ליישב דבריו דמשום דמדינא דש"ס לתימה מותר בדיעבד ואפילו בשעורים כל זמן שלא נתבקעו וכו' ואפילו בקמח סלת אם עבר ושהה אין בהם קנס וכו' על כל פנים בהוראת הג' מוהר"ש אין לפקפק כלל וכו' כל שכן בנדון זה שמכר אחר שש וכו' לכן מי שהורה להשליך לנהר אם הורה פן לאחרים אל יהי חלקו עמו כי עונש המחמיר שלא פדין מרובה מהמיקל שלא פדין כי המחמיר שלא פדין צריך לרצות חבירו וסימניך הלכ"ה חמור"ך טרפו"ן רמז על המחמיר ומטריף וכו' פן מצאתי פתוב בקונטרסי ונראין הדברים שמתיר אף לאוכלו ואין צריך למנוח לעכומ"ז פדברי חתנו ובשו"ת שואל ומשיב מ"ק ח"ב סי' מ' ה"ל הנדון שלו הנה במי ששכח למפור בכלל החמצים שלש פורין פעריל גרופי"ן ונזכר אחר חמש והלך וכתב בהשטר מכירה שנתן להעכומ"ז גם הג' פורין ונתן השטר מכירה להעכומ"ז והג' פורין ה"ל היו מונחים בתוך ששכר לו וביום טוב פא לשאול מה משפטו ולזה הוא מה שנשא ונתן בתשובתו אם הועיל מה שמכר אחר חמש ולא יצטרף לבערו ויהיה מותר להשהותו לאחר הפסח ואם הנה נשאל אחר הפסח אולי הנה נחית לחלק בין שאר חמץ לגרופי"ן פדברי הרב תשובה מאהבה ה"ל: ט) נדרשתי ללא שאלוני על אשר נודע לי כי בעיר כונזלב הפאדווא"ל שקונים ממנו י"ש כל השנה הוא של בני מקרא וקונים ממנו גם תכף אחר הפסח ונסתפקתי אם יש לחוש משום חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח כי מצינו בענינים רבים רבנן קדישי נבוכים הם באר"ש אם הבני מקרא חשוכים פנכרי' או פישראל מומר ואלו הם.

לענין צירוף לזימון בסי' קצ"ט. מה שכתוב בסי' ש"ל לענין עירוב בסי' שפ"ה.

לומר להם שיעשו לנו מלאכה ביו"ט בסי' תקכ"ו. לענין שחיטה בסי' ב'.

לענין פתם בסי' קי"ב לענין גבינות שלהם בסי' קט"ו לענין יינם בסי' קכ"ד. לענין רבית בסי' קט"ן.

ללמד תורה. למול בניהם בשבת בסי' רס"ו.

ס"ת שכתבו בן מקרא. מירוח לענין מעשר בסי' אש"ל.

לענין טומאה בסי' עש"ב. (טו) לענין חיתון באה"ע סי' ד' (טז) לענין קידושין בסימן מ"ב (יז) אם מקבלים אותם אם באים לקבל תושבע"פ (יח) לענין דגל הקי"ל (יט) לענין דינא דבר מצרא בסי' קע"ה (כ) לענין חזקה (כא) לענין קנין סודר.

וענין בקונטרס הפללים מערכת הקו"ף אות ג"ן שם רשמתי ספרי דבי רב המדברים בכל אחד מהפרטים ה"ל (ונוסף גם פרטים אחרים לענין פתיבת ונתימת גט ולענין ישראל ונכרי שבאו לדין וכו' ועוד עי"ש) והנה אם נדון בהם פדין מומר לענין חמץ

וְיִהְיֶה דִּינּוֹ כַּמַּ"שׁ בַּח"י וּבֵאֵה"ט סִי' תַּמ"ח סְקִי"א הֵנָּה אֵינּוּ פְּשׁוּט דְּחֻשִׁיבֵי מוּמָר לְהַכְעִיס וּמָה גַם לַמַּ"שׁ מֶרֶן הַחֲבִי"ף בַּס' חַיִּים בְּיַד ד' קִי"ד ע"ב לְהוֹכִיחַ דְּכָל מוּמָר בּוֹזֵה"ז חֻשִׁיב לְתִיאָבוֹן דְּלֹא כַּהֲרַח"י וְעַיִן מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּזֵה בַּקּוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַמַּ"ם אוֹת קַע"ה.

וְכָל זֶה הוּא בְּסֵתְמָא. אָבֵל בְּיָדוֹעַ שַׁעֲבַר עַה"פ כְּמוֹ נְדוּ"ד שְׂיָדוֹעַ שְׁהִי"ש שְׁמוּכָר אַחַה"פ הוּא אֲשֶׁר הֵיךְ לוֹ קוֹנְדֵם הַפְּסַח מַה מְהַנִּי מֵאֵי דְּחֻשְׁבִּינּוֹ לְתִיאָבוֹן וְגַם בְּסֵתְמָא נְמִי יֵשׁ לוֹמֵר דְּדָא אֵי דְּיִינְיָנּוֹ לֵיָה לְסֵתֵם מוּמָר לְתִיאָבוֹן מִיָּדֵי הוּא טַעְמָא אֲלֵא מְשׁוּם דְּלֹא שְׁבִיב הֵיפְתָרָא וְכו' אָבֵל בַּבְּמ"ק לְפִי הַנְּרָאָה לֹא שְׂיָיָה לְמִימֵר הַכִּי.

אֲלֵא שְׂיֵשׁ לוֹמֵר כִּינּוֹ דְּאִיסוּר חֲמִץ שְׁעֵבֵר עַה"פ הוּא מְשׁוּם קָנֵס. בַּכַּה"ג דְּנְדוּ"ד אֵינּוּ שְׂיָיָה לְאֶסְתֵּר מְשׁוּם קָנֵס עַיִן בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדוּרָא ב' הַנְּדוּ"מ בַּח"ד סִי' יו"ד ד"ה וְהֵנָּה בְּיוֹם א' בְּמַדְבָּר שְׁהִבִּיא מ"ש הַמְּקוֹם שְׁמוּאֵל דְּיִשְׂרָאֵל שְׁמֵכָר חֲמִץ לְמוּמָר צָדֵד דְּלֹא שְׂיָיָה לְמַקְנִיסִיה דְּלֹא פְּהֵט"ז סִי' תַּמ"ח וּמ"ש אַעֲפ"י שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא הֵינְיָנּוֹ לְגַבִּי דִּידֵן דְּאִיסוּרִין אָנוּ לְהַכְשִׁיל הַמוּמָר אָבֵל הַמוּמָר לְגַבִּי נְפִשׁוֹ כְּנִכְרִי חָשׁוּב וַא"כ בְּנְדוּ"ד וְדֵאֵי הֵיךְ מוּתָר וְאָף שְׁבִתְשׁו" דְּחִית דְּבָרֵי (וְעַיִן בְּשׁו"מ מִהַדוּ"ג ח"ב סִי' ס') אָמְנָם לְעַנְיָן זֶה שְׁנִקְנוֹס לְכָל הָעוֹלָם עֲבוּרוֹ וְדֵאֵי לֹא שְׂיָיָה לְקוֹנְסוֹ וְגַם לֹא יִדְעָתִי מַה שְׂיָיָה קָנֵס דְּהַמוּמָר לֹא יִשְׁמַע לָנוּ וְיִמְכֹּר לְנִכְרִים וְלֹא יִגִּיעַ לוֹ הַפְּסַד מְזֵה כ"כ וְלָמָּה נִקְנוֹס לְהִישְׂרָאֵל חֲנָם וַא"כ לֹא שְׂיָיָה קָנֵס בְּזֵה ע"כ.

וְהֵנִי מִיָּלֵי דְּסִבְרָא שְׂיָיָכִי בְּנְדוּ"ד דְּהַבְּמ"ק לֹא יִשְׁמַעוּ לָנוּ וְיִמְכְּרוּ הִי"ש לְנִכְרִים כְּלֵי הַפְּסַד כְּלָל. וְרַק לְהִישְׂרָאֵלִים יִהְיֶה קָנֵס שְׂיָצֻטְרָכוּ לְקַנּוֹת מַעִיר אַחֲרַת וְטוֹבִיא חֲטָא וְכו': וְעַיִן בַּכַּרְמ"ג יו"ד סִי' צ"ט בַּש"ד ס"ק י"ז דְּמַעֲשֵׂה הֵיךְ שְׁאָחֵד לְקַח מְמוּמָר אַחַר הַפְּסַח כְּמָה חֲבִיּוֹת יי"ש סֶף גְּדוֹל וּבְנֵדֵאֵי נַעֲשֵׂה תוֹף הַפְּסַח וְהוֹרָה הַמּוֹרָה כִּינּוֹ שִׁ"ל דְּחֻבִּית אַחַת נַעֲשֵׂה אַחַה"פ אוֹתוֹ חֲבִית מוּתָר דְּסַפֵּק חֲמִץ שַׁע"פ שְׂרִי וְתוֹ יֵשׁ לְסִמְנָה אֶהְמַחֲבֵר וְט"ז וִיש"ש דְּמוּתָר לְהוֹסִיף עָלָיו וּלְבַטְלוֹ וְנִרְאָה דְּיָפָה הוֹרָה בְּמַקּוֹם הַפ"מ וְשַׁע"ד עַכ"ל וְהַלְשׁוֹן מְגוֹמְגָם קֶצֶת וְהַמוּבָן מַדְב"ק הוּא דְּאֵינּוּ מְתִיר אֲלֵא ע"י בְּיָטוּל לְהַרְבּוֹת עָלָיו וְכו' לְפִי שְׁהוּא בְּגֵדָר ס' חֲמִץ שַׁע"פ אָבֵל אִם הוּא וְדֵאֵי חֲמִץ מוּמָר שַׁע"פ אֵינּוּ לוֹ תִּקְנָה, וּבְנֵדוֹן שְׁלִפְנֵינּוּ נִרְאָה דְּנִכּוֹן לוֹמֵר לְהַקּוֹנִים מִפֹּאדוּו"ל שְׁל בְּנֵי מְקָרָא שְׂיָקְנוּ קוּדָה"פ יי"ש כְּדֵי הַצְּוֹרָה לְהֵם בְּשִׁבִיל אֵיזָה יָמִים שְׁלֹאֲחַר הַפְּסַח וְיִמְכְּרוּהוּ קוֹנְדֵם פְּסַח עִם הַחֲמִץ כְּפִיָּהוּ.

וְאַחַר שְׂיָעֲבָרוּ כְּמָה יָמִים אַחַר הַפְּסַח (שְׂיָיָה בָּהֵם לְתִלוֹת שְׁהִי"ש שְׂיָקְנוּ עֲתָה נַעֲשֵׂה אַחַר הַפְּסַח) יִקְנוּ מֵהֵם אָף בְּסֵתֵם. רַק שְׁלֹא יִדְעוּ בְּבִירוֹר שְׁהוּא אוֹתוֹ שְׁנַעֲשֵׂה קוֹנְדֵם הַפְּסַח כְּנִלְע"ד לְהַלְכָה וְלֹא לְמַעֲשֵׂה.

וְלֹא נַעֲלָם מִמֵּנִי שְׂיֵשׁ אֵיזָה צְדָדִים לְהַקֵּל בִּי"ש שְׁעֵבֵר עַה"פ דִּישׁ אוֹמְרִים דְּחֻשִׁיב זִיָּעָה. וְיֵשׁ שְׁמַתִּיר מְטַעֵם שְׁהוּא חֲזָק וְחָרִיף.

וְיֵשׁ מִי שְׁחוֹשֵׁב דְּהוּי כְּחֲמִץ גְּנוּקָשָׁה וְכִינְצָא עוֹד אֵיזָה צְדָדִים אָף אֵינּוּ בָּהֵם כְּדֵאֵי לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה וְשִׁתְיָה רַק בְּהִנְאָה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת סְנִיף לַעַת הַצְּוֹרָה כְּמִבְּנֹאֵר בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים הַמְּדַבְּרִים בְּעַנְיָנִים אֵלּוּ.

וּלְפִי שְׂאֵינִי כְּדַאי לְהִתְעַרֵּב בְּשֵׁל אַחֲרֵיהֶם וְדַיְוִנוּ לְעִמּוּד בְּשֵׁלְנוּ מֵה גַם כִּי לֹא נִדְרָשְׁתִּי ע"ז
וְהַדָּבָר מְנוּטָל עַ גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֵינֵיהֶם מְשֻׁטְטוֹת לְקָרוֹב וּלְרַחוּק לְהוֹרוֹת לָהֶם אֵת
הַדָּרָךְ יִלְכוּ בָּהּ לְכוּ גְלִיתִי אֲזַן אֶחָד מִגְּדוּלֵי דוּרֵינוּ וְזֹאת תְּשׁוּבָתוֹ ע"ד הַיִּי"ש חֲמֵץ
מִפְּאֲדוּו"ל שֶׁל בַּמ"ק שְׂקוּנִים גַּם תְּקַרְף אַחֲה"פ אִם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ חֲמֵץ שִׁי"ש שְׁעֵה"פ.

אֲנִכִּי בְּעֵינַי אֵינִי רוֹאֶה בָּהֶם שׁוֹם חֲשֵׁשׁ לֹא מִבְּעֵינַי לְדַבְּרֵי הַשֵּׁ"ךְ יו"ד ס' קט"ן סק"ו.
וּרְס"ו ס"ק י"ז.

וּבְסִי' ב' סוּס"ק כ"ד. וּרְס"ז ס"ק ט"ן.

וּבַח"מ אַה"ע ס"י ד' וּבב"ש ס"מ"ד ס"ק י"ג לְעֵנִין פּוֹתִים ה"ה לְעֵנִין קְרָאִים בּוֹה"ז.
וּבְבִית הַלֵּל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַנִּזְ"ל שֶׁהַסְּפִימוֹ לְדַבְּרֵי הַרְבָּנִים ר' בְּצִלְאֵל בִּתְשׁוֹ' ס' ג'
וּמוֹהֲרָאנ"ח וּמב"ט שֶׁהֵם פְּנֻכְרִים גְּמוּרִים אִפִּי' לְהַקְל וְדַאי דָּאִין פָּאן בֵּית מִיחּוּשׁ אֲלֵא
אֲרַף אִם נַחֲוֹשׁ לְדַבְּרֵי הַרְבִּי' בַּאֲה"ע ס' מ"ד שֶׁיֵּשׁ לְחֻוֹשׁ עֲלֵיהֶם לְחֻוּמָרָא וְאֲפִילוּ אִם נִדּוּן
בָּהֶם דִּין תִּינּוֹק שְׁנֹשְׁבָה וְכו' עכ"ז מֵאַחַר דְּכָל עֵינְךָ דִּין חֲמֵץ שְׁעֵבֵר עֲלִיו הַפֶּסַח אֵינּוּ רַק
מִטְעַם קָנֵס ע"כ אֵין שְׁיִיךְ לְקוֹנְסָם בְּזָה וְכוּן מְבֻנָּאָר בִּתְשׁוֹ' הַרָא"ם ס' ז' שְׁאֵעַפ"י שְׁצַדָּד
שֶׁם בְּזִכּוּתָם בְּכָל אוֹתָהּ תְּשׁוֹ' כ' וְזו"ל וְהֵם דּוּמִים לְתִינּוֹק שְׁנֹשְׁבָה וְכו' שְׁנֹשְׁתַּקַּע מֵהֶם
תּוֹרַת הַיְהוּדוֹת שְׁאֵעַפ"י שְׁשֻׁמַּע אַח"כ שֶׁהוּא יְהוּדִי אֵין אֲנַחְנוּ מְצוּנִים לְהַעֲנִישׁוּ מִפְּנֵי
שֶׁהוּא אָנוּס שְׁהָרִי כִּף גְּדוּלוֹהוּ וְכו' וְהַעֲתִיק לְשׁוֹן הַרְמַב"ם פ"ג מֵהַל' מְמָרִים הַל"ג שֶׁכ'
שֶׁהֵם פְּתִינּוֹק שְׁנֹשְׁבָה וְכו' שֶׁהוּא פְּאָנוּס אֲרַף עַפ"י שְׁשֻׁמַּע אַח"כ שֶׁהוּא יְהוּדִי וְרָאֶה
הַיְהוּדִים וְדַתָּם וְכו' וְעוֹד הַאֲרִיךְ שֶׁם בְּדַבְּרֵים רַבִּים בְּזָה.

וּסו"ד אֲנִי אוֹמֵר מְמ"ן אִם דִּינָם פְּנֻכְרִים גְּמוּרִים הָא וְדַאי דְלַעֲנֵן אִיסוּר וְהִיתָר דִּינָם
פְּנֻכְרִים אֲרַף לְהַקְל וְאִם דִּינָם פְּתִינּוֹק שְׁנֹשְׁבָה הָא לֹא שְׁיִיךְ לְמִיקְנִיִּסְיָהוּ וְאֵעַפ"י שְׁלַעֲנֵן
חֲמֵץ שְׁעֵה"פ לֹא מְהִי אֲנוּס כַּמ"ש בְּסִי' חֲת"ם ס"ג עכ"ז מְבֻנָּאָר נִגְלָה בְּתוֹדַת הַשְּׁלָמִים
ס' ו' דְּבַכְה"ג לֹא שְׁיִיךְ לְקוֹנְסוֹ.

וּמְבֻנָּאָר בַּתְּשׁוּבָה"ץ ח"ב ס' קצ"ח אֲפִילוּ לְעֵנִין אֲנוּס סִתָּם שְׂאִין לְנוּ לְקוֹנְסוֹ מֵאַחַר שְׁהִיָּה
אָנוּס וּבַכְה"ג וְדַאי אֲזַלִּינוּ לְקוֹלָא: וְחוּכָךְ אֲנִי לוֹמֵר עוֹד דְּבַמִּילְתָּא דְרַבְּנָן כִּי הָאִי וְדַאי
דְּהִנְכוּן הוּא לְהַחְזִיק אוֹתָם לְנֻכְרִים גְּמוּרִים שְׁנִמְצָא קוּלוּ חוּמְרוֹ וְהָא חוּזִינוּ אֲשֶׁר כָּל גְּדוּלֵי
רַאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים חֲתָרוּ בְּכָל עֵז וְתַעֲצוּמוֹת לְהַרְחִיקָם מֵאַתְנוּ.

וּבַבְּה"י אַה"ע ס"י ד' כ' עַל לְשׁוֹן ר' שְׁמִשׁוֹן שֶׁהַעֲתִיק הַרְבִּי' שֶׁם בְּדִין הַקְּרָאִים שְׂאִין
מְקַבְּלִים אוֹתָם וְזו"ל וְלָכוֹן כ' שְׂאִין מְקַבְּלִים אוֹתָם מֵה"ט שְׁמָא יִתְעַרְבוּ בִּישְׂרָאֵל וְיִשְׂאוּ
נִשְׂמִים וְיִשְׂאוּ בְּנִיָּהֶם לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל אַעַפ"י שְׁרוּצִים לְחֻזְרָא וְלְקַבֵּל עוֹל מִצּוֹת כְּשִׂאָר
יִשְׂרָאֵלִים אַעַפ"י כ' אִיסוּר לְקַבֵּל אוֹתָם דְּהֵינּוּ לְהַכְנִיס אוֹתָם לְבַה"כ"ן אֲתָנוּ שְׁמָא יְהִיוּ
סוּבְרִים הָרוּאִים שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל גְּמוּר וְיִבּוּאוּ לְהַתְחַתֵּן עִמּוֹ אֲבָל אִם אֵינּוּ מְקַבְּלִים עוֹל מִצּוֹת
רַק נוֹהֵג כְּמִקְדָּם שְׂאִינוּ מְנִיחַ תְּפִילִין מוֹתֵר לְהַכְנִיסוֹ אֲתָנוּ לְבַה"כ"ן וְאֵין לְחֻוֹשׁ דְּהָא יוֹדְעִים
כ"ע שְׂאִינוּ יִשְׂרָאֵל מְדַאִין תְּפִלִין בְּרַאשׁוֹ עכ"ל הָא קָמוּ שְׁיִוְתֵר מִתְקַבֵּל הוּא לְהַתְנַהֵג
עִמָּהֶם כְּמוֹ עִם נֻכְרֵי גְמוּר וְזֵהוּ תְּקַנְתֵּינוּ דְּנוֹגְמַת מ"ש הַרִיב"ש בְּסִי' תכ"ה וְזו"ל וְמָה
שְׁנִפְלָאֵת אֵיךְ לֹא תִקְנוּ טְבִילָה לְפָנוּיָהּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְשְׁלוּ בָּהּ רַבִּים אֵין פָּאן תִּימָה וְכו'
אֲדַרְבָּה אִם הִיָּתָה טוֹבֵלֶת הִיָּה בָּהּ מְכֻשׁוֹל שֶׁהִיוּ מְקַלְטִין בְּאִיסוּרָא וְכו' וְנֵר' שְׁנִיָּהוּ בְּטְבִילָה

בדורות ראשונים משום טהרות וכו' ועוד דאפשר דס"ל טבילה בזמנה מצנה ואעפ"כ כ' הרמב"ן שכתלוקה בדורות אחרונים משום דהיא חומרא דאמי לידי גנולא שייבואו בה לידי מכשול להקל באיסור דרבנן עכ"ל הריב"ש הובא בקיצור בב"י יו"ד סוס"י קפ"ג ובנדאי שלענן או"ה כל מה שנתמיר עליהם מפת חומרא שנתחזיק אותם פישראל יותר התקרבות הוא ממה שנתן עליהם קנלי נכרים שזו הקנולא הוא סניג וגדר לדברים חמורים: ולפי שרמז לי מני"ר שרשם בקונטרס מי ומי המדברים בענן הלז ע"כ הנני להודיעו אשר דרכי הרא"מ בתשו' הם קלורית לעין בענן הלז שפסי' מ"ז הביא שמ"כ בס' ישן ע"ש ר"ס גאון ונ"ל צריף לדעת משפטי מומר וב' בחינות יש להם מקום ראשון לענן לברך ולזמן ולבטל רשות וכדומה להם מן המצנ' בחינתו בזה לראו' אם הוא שומר שבת וכו'.

ומקום שני לענן קידושין וגטין חליצה מיאונין ומזרות וכו' בחינתו בכל אלה לראות אם הייתה הורתו ולידתו בקדושה וכו' פללו של דבר במצות הלך אחר שמירת שבת בעריות אחר היריון ולידה וכו'.

ובס"י ז"ן כ' ונ"ל ועוד שאין הקראים האלו מאותם המינים הכופרים תחלה בתו' שבע"פ כצדוק ובייתוס שהם מעצמם וממחשבתם יצאו למינות וכפרו בתורה שבע"פ בשאט בנפש שעליהם נאמר שיהיו מן המורדים אבל אלו הקראים הם בני אותם המינים ובני בניהם קרוב לאלפיים שנה מאז עד היום הנה והם דומין לתינוק שנשבה שנשפתקע ממנו תורת היהדות שאע"פ ששמע אח"כ שהוא יהודי אין אנו מצויים להענישו מפני שהוא אנוס שפך גדלוהו וכו': ועפ"י הדברים האלו ינתרו לנו מה שנמצא סתירות בדברי הפוס' לפעמים מחמירים עליהם ולפעמים מקילים וכי מעיינת בה כל הפרטים ונכנסים תחת הפללים האלה ואכ"מ לפורטם ורקלדוגמא אנקוט חדא במ"ש הש"ך יו"ד סי' קט"ן סק"ו עמ"ש רב"י עי"ש ודברי הרא"מ הנ"ל יצא פנוגה צדקת הב"י בפ' דברי הר"מ שכ' ומתנאי הג' מומר הנה שמונתר לאכול משחיטתו הוא שלא יהיה צדוקי ובייתוסי והן שתי פתות שהתחילו להכחיש בדברי הקבלה וכו' אבל דינם להיות פדין האפיקורסין.

הא קמן דאירי הרמב"ם בדין ב' הפתות שהתחילו היינו בעת התחלתם ודורותיהם הראשונים אשר מעצמם וממחשבתם יצאו למינות פדברי הרא"מ הנ"ל. ובאמת גם עתה בכל דור ובכל זמן אי איתרמי ח"ו פתה חדשה פזו ודאי דהכי דינייהו ומינה דבניהם וב"כ דינם רק פתינוק שנשבה וכמ"ש הרמב"ם בהל' ממרים הנ"ל וכדברי הרא"מ כ' המל"מ פ"ה מהל' מלנה ה"ב בד"ה עוד כ' ולענן וכו' שהרמב"ם בפיה"מ אירי פישראל שנעשה קראי דומיא דצדוק ובייתוס וכיון בזה מסברת עצמו לדברי הרא"מ הנ"ל וע"ע הרדב"ז ח"א סי' ע"ג ובח"ד סוס"י רי"ט ובח"ב סי' תשצ"ו וע"ז השיג המבי"ט ח"א סי' י"ט.

סו"ד איני רואה להחמיר בזה פלל ואדרבה לפי"ד הנכון הוא להקל בזה בקראים שבזמנינו אשר לפי"ד גנולא זו חומרא הוא ממקום אחר פהתקת קבלה לבהכ"ן בכדי שידעו ישראל שאינם בכלל ישראל ולא יבואו להתערב עמהם בשום דבר וצריכים הרחקה יתירה פי תולעת יעקב הם וממי יהודה יצאו עכ"ל נר"ו: והנה מ"ש עפי"ד הרבנים התשב"ץ ומנח"י סי' ו' לענ"ד צע"ר לי פי הנה על סברת התשב"ץ מלבד דברים

לוחמים עליו וקשה מאד לסמוך לעשות מעשה עפ"י סברא זו בלבד זאת ועוד דנראה דלא אמר הרשב"ץ להתיר באנוס אלא כשבטל החמץ ומטעם דבטול מהני גם לחמץ ידוע ואף גם לא התיר אלא בהנאה דוקא ועיין מה שרשמתי לעיל אות ו' בפ"ט זה באורח בס"ד.

ונדו"ד דאנו באים להתיר באכילה. וגם שידיע לנו שהבני מקרא אין עושים שום בטול חמץ אם פן אם נדון בחמץ פדין חמץ של ישראל שעעה"פ נראה שאין שום צד היתר לחמץ מצד שהם אנוסים דאנוס לבד בלא בטול אין במשמעות דברי הרשב"ץ להתיר באכילה.

וכן מ"ש עפ"י ד התוה"ש הנה מלבד דגם סברת התה"ש איננה מוסכמת ואף דשלמים וכן רבים נמשכו אחריו כמו שמתבאר ממה שרשמתי בענין זה לעיל אות ז. מ"מ מתבאר שם דלא אמר להתיר אלא כשבטל ורק בהנאה אבל כשלא בטל ולהתיר באכילה לא אמר ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ך הנה כי כן לענ"ד מצד זה אין להתיר אף מ"ש דיש לדונם כנכרים גמורים נראה דאפשר לסמוך על זה בצירוף מה שפכתתי עפ"י ד השו"מ דאין שייך לקנוס בזה ולמעשה צ"ע: והן עתה אחר כמה שנים נשאלתי מכוזל"ב על הי"ש הנ"ל מיד"ן השו"ב דשם הלא הוא הרבני המנפלא הוח"ם מוהר"ר גבריאל סג"ל נ"י והודעתיו מפל דברי הגדול הנ"ל בר"ו דאין מקום לחוש.

והוא כתב שרגיל להתיםם בשטר ההרשאה למכירת חמץ ורואה כי אף שחותרים מ"מ הוא לשחוק בעיניהם וכתבתי שלא יחתימם עוד (אם לא שיש לחוש משום איבה וכו') דהוה תרתי דסתרי אהדדי דאם נסמוך ע"ד הגדול הנ"ל יצ"ו להתיר בהנחה שהם כנכרים גמורים הרי מעשה החתימה סותר זה שאם הוא נכרי אינו נעשה שלוחו וגם לפי מה שפכתבו דמכירת חמץ לא הוי הערמה משום דאנו סהדי דגמר בלבד פדי שלא לעבור בב"י הנה בדידהו נדאי אין שייך לומר פן: ומצאתי להרב שערי תשובה בס"ח אות ח' בשם מר דודו בתשובה פתיבת יד גבי מומר שכתב סברא זו דלא שייך לומר דגמר בלבד שלא לעבור בבל יראה שהוא אינו חושש בזה ואלה דבריו וכתב עוד (מר דודו שהזכירו בתחלה) בענין פקיד מומר לעכומ"ז שהיה ממנה על הוראנדא שלו יהודי לנאמן ומכר הנאמן בערב פסח החמץ לעכומ"ז שהיה גם פן נאמן של הפקיד וכתב דלכאורה אין לסמוך על מכירת הנאמן דאף לפי מה שכתב אא"ז בבכ"ש דמכירת חמץ לא מקרי הערמה דמסתמא גמר בלבד שלא יעבור בבל יראה מפל מקום בזה בעל החמץ פשיטא דאינו חושש לבל יראה והנאמן אף שהוא באחריותו אינו עובר עליו פיון שאינו ברשותו ומפל מקום מסיק שיש לומר פיון שהיה מוטל עליו למכור בכדי שלא יהיה נאסר החמץ למכרו לישראל אחר הפסח ואם פן איכא אומדנא דברשות קעביד למכור וגם לפי מה שכתב השואל היה לו פח והרשאה למכור הפל וכו' ומפל מקום צריך שהריוח וההפסד יחשב על הקונה שאם יחשב על המוכר איגלאי מילתא למפרע שלא היה מכירה ובעל נפש יחוש לעצמו עכ"ד הרי שכתב מפני דלטעמא דמאי דלא מיקריא מכירת חמץ הערמה הוא משום דמסתמא גמר בלבד וכו' כשבעל החמץ מומר אין שייך לומר פן והוא הדין בבעלי מקרא נדאי הם אינם חוששים לזה ואצל כולם ימצא מסתמא כמה מיני חמץ ואין מוכרים לעכומ"ז את חמצייהם כי אם בעלי הפאדוואל ולא מפני

שחוששים הם לבל יראה אלא מפני שהמורשה הולך אצלם להחתימם הלא יבושו לומר בפה מלא כי אין להם חלק ונחלה בנימוסי ודתי בני ישראל השוכנים בתוכם ומפני שורת דרך ארץ הם חותמים בהשטר מכירה ולבם בל עמם ואולי חושבים זאת שעושה המורשה לבצע פסח פנהוג שנותנים החותמים איזה שכר על זה ולפי שחוששים שאם לא יחתמו בשטר המכירה יחשדו שמשתמטים מלחתום משום חסרון פיס לכן חותמים מפני הכבוד ויותר היה נח להם אם לא היה הולך אצלם להחתימם: ואף שכתב במסקנא דמהני מה שהמומר מרשה את הנאמן שלא למכור החמץ לעכומ"ז הנה בגדון שהוא אין המומר בעל החמץ מתעסק בעסק המכירה כלל רק הנאמן הוא העוסק במכירת היי"ש וכשימכור הנאמן את החמץ על פי, רשותו לא יסתור בעל החמץ את אשר עשה הנאמן שלו לא כן בהרשאת הבני מקרא מחזיקי הפאדוואל הנ"ל אחר שחתמו בשטר ההרשאה הרי הם עצמם יסתרו מעשה המורשה כי אחר שימכור המורשה את כל החמצים לאיזה עכומ"ז פנהוג הרי הם עצמם נושאים ונותנים בהיי"ש כל יום ערב פסח כי רק בשבעת ימים המפורשים בתורה מאמינים ואפשר מחזיקים בהם אבל בערב פסח בודאי אין מאמינים וגם בימי הפסח עצמו קרוב לנדאי הוא שאם ינדמן להם איזה קונה עכומ"ז ימכרו לו בימי הפסח כי אין זה איסור לגבי דידהו כלל וכיון שאחר ההרשאה חוזרים וזוכים בהחמץ חזר החמץ להיות ברשותם וההרשאה בטלה מעיקרא ולכן נכון שלא להחתימם ומה גם כי לשחוק בעיניהם כמו שכתב ידידי השואל נ"י ולדעתי ההעדיר טוב ממציאותו שאם לא תהיה מהם שום הרשאה למכירת חמץ ינהרו הבעלי בתים שלא לקנות מהם תכף אחר החג ויקנו מקודם הפסח איזה מדות כמו שכתבתי למעלה בד"ה ועיין להרב) ולקמן בסי' ט' אות נ"ו הבאתי דברי גאון גדול שהובאו דבריו בתשובות אורי וישעי סי' קכ"א אשר התמרמר מאד על פיוצא בזה עיי"ש (בד"ה וגורמת המכירה הפוללת) שהבאתי גוף דב"ק: והנה מה שכתבתי למעלה דאף אם גדון בהם פאנוסים גמורים כתינוק שנשפה אין להתיר וכו' ראיתי עתה כעין זה בפרי מגדים סימן תמ"ח במשפצות זהב סק"ד (בדברי המתחיל והגי יודע) מומר שנשא כותית הולד כותי ולהפך הולד ישראל ומכל מקום דייעבד צריך עיון דיש לומר עדיף מתינוק שנשפה וכו' ואין לך אונס גדול מזה ואף דבישראל אנוס אסור זה עדיף טפי ודייעבד אם קנה ממנו בה"מ י"ל עכ"ל הרי דאף בכי האי גוונא דעדיף מתינוק שנשפה וכו' לא עלה על דעתו להסתפק אם מותר לקנותו ממנו דנה פשוט לו דאסור ורק לדיעבד הוא הנ"ד דאפשר דשרי ומסיק בצריך עיון ומדברי הרב פרי מגדים הנ"ל למדנו דלא שמיע ליה סברת השואל ומשיב הנ"ל להתיר מטעם דלא שייך קנם דהוא לאישמע לנו וכו' דהרי בגדון הפרמ"ג נמי הכי הוא ולא נסתפק להתיר לקנות ממנו: והנה בתתי להעתיק כל הכתוב לחיים בענין זה נתעוררתי ושלחתי ענין זה להגאון המופלא מוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף נרו' שיחנה דעתו בזה ונה אשר השיב לי במכתבו ובענין היי"ש של במ"ק וכו' מ"ש מהשו"מ תגנינא ח"ד סי' יו"ד והנה מ"ש מהמק"ש מה שצדד לענין מומר דלגבי עצמו חשיב כנכרי הם דברים תמוהים ודחויים אם שלפנים הזכירו איזה מהאחרונים לענין קצת סניף ועיין פרי תבואה סי' ל"ב ויריעות האהל סימן יו"ד וי"א ושו"מ תגנינא ח"ג סי' ל"א ועיין ב"ש קמ"א ומ"א קפ"ט ובישועות יעקב ובאחרונים.

ונש"ת יד אליהו סי' פ"ג משו"ת באר עשק סי' ע"ז וב"ח יו"ד סי' קט"ן ונש"ה סק"ט וחסות דעת סק"ג ונדב"ז ח"ה סי' י"ב ואולם בעיקר סברתו דהבמ"ק לא ישמעו לנו וימכרו להנכרי ורק הישראליים יצטרכו לנסוע לעיר אחרת.

ואני תמה א"כ גם בתמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ה"ן נימא דלמה נקנוס לאחרים הלוקחים ואטו נאמר לצדד להקל חלילה אף פשידוע יהיה להם הפסד וגם פשוט כזול וכה"ג ואף דלא שייך באינו מומר שבלא"ה ימפור לנכרים מ"מ גם במומר יהיה לו קצת הפסד ומניעת הריגת שיוכל לטרוח להשתדל רק אחר קונים נכרים והפסיד מהריגתו שיהיה מוכר סחורתו פעמים וגם לעכב ולהשהות עד שיזדמנו לו קונים נכרים ובעונבדא דהשו"ת הנה השליח חשוב לפי"ד המערערים למומר ולזה ה"ל הקנס לישראל המשלח שיפסיד שהוא לא עשה האיסור וכיון שבלא"ה השליח המומר לא ישמע לנו וימפור לנכרי בלי הפסד כ"כ והיינו דאיסורי הנאה אינו תופס דמיו וכיון שהמומר השליח יעבור ולא בעל החמץ וממילא לא יתעבד (אולי ט"ס הוא וצ"ל יתבטל) תק"ח לגמרי ובעל החמץ אין לקונסו כיון שלא עשה איסור כלל ואינו שייך לכאן שבעלי החמץ עשו בעצמם האיסור ואף שלא ישמעו לנו שלא למפור גם לנכרים מ"מ יפסידו הרבה מה שהיו יכולים להרויח מקניית הרבה לוקחים ישראלים ולהשהות החמץ זמן ארוך עד שישגי למפור לנכרים ועכ"פ אין לעקור תק"ח בחמץ שעעה"פ אף אם באותו פעם יש לו סחורה מועטת ויש קופצים מרובים נכרים שחז"ל השוו מדותיהם ולא נתנו לשיעורין וכו' ולא חלקו במאן דלא ציית לגזרתם.

ואטו בכל גזרות והרחקות דרבנן יש חילוק להתיר למי שלא ישמע לגזרתם ואף שהאיסור רק משום קנסא ומכ"ש שאין לחוש לתקנת הלוקחים שלא יצטרכו לילך למק"א לקנות ואין להאריך בראיות בדבר פשוט ומבואר ומ"ש מהפמ"ג מהיי"ש שקנה מכבר ויש לו חבית אחת שאינו של חמץ והני ספק חמץ שעעה"פ דמותר להוסיף אבל מה עניינו לכאן לעשות, ספק לכתחלה מה שיקנו ממנו הישראליים אחה"פ וכמבואר במ"א סימן יו"ד ס"ק י"א ובט"ז סי' ע"א סק"ג ואפילו לענין ס"ס דאסור לעשות בידים דהני כמבטל איסור ובש"ה יו"ד סוס"י ז"ן ופר"ח בכללי ס"ס פלל י"ח ואפילו בספק דחסר דהני ספק איסור וכמוהרי"ט ואכמ"ל ומכ"ש דגם פשיקנה אח"כ ליכא רוב היתר ורק מיעוטא: ומ"ש בשם רב אהד לדמות המב"ק לעכו"ם גמורים כמו פותים תמיהני מאד גם לפי דרכו הרי שם חכמים גזרו עליהם והיה בקיבוץ כל חכמי ישראל אבל כאן אף שבתשו"ב רב"ץ החמיר על הקראים שבזמנם נחלקו ג"כ עליו ומתי גזרו עליהם וגם אין בכחנינו לגזור עליהם והרי גם בכותים היה משום שעבדו להר גריזים אז גזרו עליהם ועיין בשערי דעה על הל' רבית בסי' קנ"ט ס"ב כותים יש להם דין מומר לעכו"ם ומשמע דאסור ללות מהם ברבית כבמומר.

והש"ה כ' דצ"ע וז"ל ולענ"ד עיקר פהמחבר דאף דאמרינו בכמה דוכתי דעשאום כעכו"ם גמורים מ"מ ודאי מדינא לא גריעי מישראל מומר דגר שנתגיייר אף שהמיר אח"כ חשיב פישאל מומר פדאמרי' בהחולץ טבל ועלה הרי הוא פישאל לכל דבריו אף שהמיר אח"כ וכמ"ש לקמן סי' רס"ח סי"ב ואם כן אף שחז"ל גזרו עליהם ועשאום כעכו"ם גמורים אף לקולא שאין קידושיהו קידושין וכי"ב היינו דבר שנוגע לדין אבל

מ"מ מצויים הם ונענשים על פל העבירות פישראל דאטו משום שעשאוים פעפוי"ם
איתגורי איתגור להיות מותרים בכל עבירות וכה"ג פריה בע"ז אהא דתני ר"י ראה ויתר
וכו' א"כ מצוינו חוטא נשפר וכינון שעל גזרת הב"ה פריה פן כש"כ על תקנת חז"ל דשיניף
להק' פן וא"כ פינון שפותים נענשים על פל העבירות פישראל מומר אף שחז"ל עשאוים
פעפוי"ם גמורים מ"מ אסור ללות מהם ברבית דעובר על לפני עור לת"מ דאף לעפוי"ם
בדבר שמצוה אסור ליתן משום לפני עור כמ"ש בפ"ק דע"ז למפור לעפוי"ם תשמיישי
ע"ז ולענין סירוס בב"מ צ' ע"ב וז"ב ונכון.

שו"ר בבית הלל שהשיג על הש"ף מטעם אחר והוכיח דלקולא לא עשאוים פעפוי"ם
ודבריו נכונים עכ"ל וע"ע ישועות יעקב סימן שפ"ה סק"ב שנסתפק אי גם להקל דין
הפותי פעפוי"ם במילתא דרבנן דיש בינדם להקל עיש"ב ועיין ב"י אה"ע סי' ד' לדעת
הטור דהא דאמרינן עשאוים פעפוי"ם ה"ד לחומרא ולא לקולא ולכן פוסק שם בסי' מ"ד
דכותי שקידש חוששין לקידושיו ועיין בתוספת שבת סימן רע"ו סק"א שנסתפק בהדליק
לצנרף פותי אי נימא דגם בדין זה דינו פישראל לחומרא או"ד דוקא לענין אסור דאמרי'
הכי אבל פאן דאינו אלא מדרבנן דינו פעפוי"ם גמור.

ולא זכר מדרב"ן פ"ק דקידושין בהא דנתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי ותיישנו מדרבנן
והק' דהו"ל ספיקא דאורייתא וכו' ולפיכך אני מסתפק בכל ס' קידושין אי צריכה גט
מדאורייתא דאפשר דמדאורייתא שרי דהעמד אשה על חזקתה משו"ה אמרינן ס' היא
ותיישני מדרבנן ואם פי דלדעת הר"י סופ"ק דקידושין דהוי קידושין מדאורייתא מ"מ
לדהר"ן הוא הדין בכותי שקידש פינון דספק היא אין אסור דאורייתא ומ"מ חוששין
להחמיר ולכן בהדליק לצנרף פותי ה"נ להחמיר ואכמ"ל.

וע"ע בתפארת צבי יו"ד סי' ס"ג אות ו' ובש"ע הגרש"ז לענין רבית בקראים ובכנה"ג
וש"ף יו"ד סי' קנ"ט סק"ו ונה"כ והגהות רלנ"ח ומשל"מ פ"ה ממלנה ה"א ומש"ש
הש"ף בשם רש"ל צ"ע מט"ז יו"ד סי' קכ"ד סק"ב בשם רש"ל פנין ועיין בחו"ד סק"ה.

ועיין במ"ז קנ"ד סק"ט ובמג"א וביו"ד סי' ב' ס"ט ואינם מאמינים בתורה שבע"פ וכו'
ואף דחשיב פעפוי"ם מחלל שבת פסימן קי"ט ס"ז והוי פאילו בר זביחה דלא מהני עו"ע"ג
כסי' ב' ס"ה וכן בא"ת שפ"ה ס"א דצדוקי פישראל ומבטל רשות ועיין ט"ז ומג"א רס"י
שפ"ה והמבי"ט ח"א סל"ו וע"כ כמ"ש בשמ"ח דהווי פתינוק שנשפכה.

ועיין בשו"ת בנין ציון ח"ב סי' כ"ג פינון שמעשה אבותיהם בידיהם והם פתינוק שנשפכה.
ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוה"ב"י ולא ידעי לעיקרי הדת ואין מעיזים פניהם
נגד חכמי הדור לא חשיבי מזיזים והרבה מפושעי ישראל דומין להם שמה שמחמיר
הר"ש בקראים וכו' (פמובא ביו"ד סי' קכ"ד בנקה"כ בשם המבי"ט) אינו מפני חילול
מועדות בלבד אלא מפני שפפרו גם בעיקר הדת שמלין ולא פורעין ואין להם דיני גטין
וקידושין יעיי"ש ויפלא מאד בעיני על הגדול המנוזר במכתבו מה ראה על פכה ולא
מצאתי שום יסוד בדבריו לדון בהם פכותים ואשר גם פכותים דעת ריהפ"ו דרק להחמיר
ועכ"פ עליו בעצמו בודאי איפא אסורא וכמ"ש השערי דעה וכו"ל ועיין תוס' בשבת ד'
ג' ד"ה בבא דמ"מ איסד"ר מיהא איפא ועיין ש"ף יו"ד רס"י קכ"א ומ"א שמ"ז סק"ד
גם להרמב"ם פ"ג מהל' מפרים ה"ג שקראם פאנוסים וכתינוק שנשפכה מלבד שאינו

מועיל כלום בזה כמ"ש הדר"ג בעצמו וע"ע בשו"ת משיבת נפש א"ח סי' י"א משש"ב וע"ע במגן"י ביו"ד שהשיג על הט"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ט שה"ר מתוס' בכורות כ"ג ד"ה סבר דמשמע דלא פסיקא להו דאפשר דאומר מותר הוי פמזיד וכמשמעו לשון הטור שהביא בט"ז ועי"ש בפר"ח ס"ק י"ב ובפליתי סק"ו שהשיגו בהבנת דהתו' ותמיהני מה שפסקו עליו בזה לבטל המנהג לחתום על ההרשאה לפי שפותר ההיתר שלו שהם פעפופים גמורים ומה חששא בזה גם לפי דרכו וכי בחתימתם מצד הכרח לטובת העסק נעשה פישראל ואף שמוזלזל בשאר מצות חמורות.

גם מ"ש דמכירת חמץ לא הוי הערמה דאנו סהדי דגמר בלבו פדי שלא יעבור בב"י ובדידהו לא שייך פן וציין להשעת תמ"ח אות ה' בשם דודו לחזק דהת"ש לענין מכירת בהמות דהוי הערמה דמוכח בדאורייתא דהקולא רק היכא שבטל ושמ אנו דנים מצד הביטול של אחר המכירה דכשמוכר הרי זוכה בהחמץ וכבר האריכו האחרונים וגם בזה צדקו דברי הישו"י תמ"ח סק"ט דהא בבכור מבואר בכל הפוסקים דמהני המכירה אף דהוי הערמה בדאורייתא אלא דשם הוא עושה שלא יצטרף לטרונח בטפולה ולכן במכ"ח לא שייך נמי הערמה שאם לא ימכרנו ויגיע ימי הפסח יצטרף לבערו משא"כ לענין מכירת הבהמות פדי להאכילם חמץ שמצד שלא יהיו משונבחים כ"כ איזה שבועות לא היה מוכרם וא"כ הוי הערמה דמוכח שמוכיח שאינו מוכרו לחלוטין ועכ"פ הקא ביי"ש דהוי רק דרבנן כמ"ש הפנ"י והאחרונים ובדרבנן מותר לכ"ע גם בהערמה.

ובפרט דלא הוי הערמה כלל שפדאי לפניו למפור החמץ גם לחלוטין ולהזיל מהמקח פניו שלא יוכל למפור זולת זה לישראלים ומה נ"מ פישראל המוכר החמץ שלא יעבור בב"י או שלא יפסיד בשתייתם מצד מיעוט הקונים שלא יקנו אלא נכרים.

ומה נ"מ מה שמחזיק בלבו שהרי מ"מ הוא מוכרח למפור גם בזול ממה שיצטרף אח"כ להשהות זמן רב שלא יוכל למפור רק לנכרים ועכ"פ טוב פשיחתמו על ההרשאה והשטר מכירה דיש לסמוך ע"ז ביי"ש דהוא דרבנן עכ"ד הגאון הנ"ל נר"ו: ועם שאיני פדאי להשיב ע"ד תורה היא וללמוד אני צריך ואומר דמ"ש לחלק בין עובדא שבשו"מ לנדו"ד פכל הפתוב בדב"ק איני מבין מאי דאמר מר דהקנס היה להמשלח וכו' ושהמומר לא ישמע לנו וכו' דלפי הנראה הם שני הפכיים דאם הקנס הוא להמשלח א"כ עכ"ל ראין על המומר שום חיוב תשלומין על אשר שינה שליחות בעה"ב המשלחו וא"כ הוא למה לא ישמע לנו באם נאסור על הבעה"ב הרי לא יגיע לו שום הפסד מזה.

ועוד אם הדין נותן לאסור על המשלח יש לנו לעשות את המוטל עלינו ואם המומר לא ישמע מה לנו עוד ואיך יעלה על הדעת לומר דמשום שפוף המומר למוכרו ויביא דמיו להבעה"ב שזה מותר בדיעבד (עיין לקמן אות כ"ו) נתיר את החמץ עצמו להבעה"ב ואם אין הדין נותן לאסור על הבעה"ב כמ"ש מני"ר הגאון נר"ו לקמיה דאין לקנס את בעל החמץ פניו שלא עשה שום איסור.

א"כ ממילא החמץ מותר ומה לנו לתלות במומר שישמע או לא ישמע. ובאמת מה שפכתב מני"ר נר"ו דבעל החמץ אין לקונסו לפי שהוא לא עשה איסור דמשמע דהא בהא תלי אם עושה איסור אז אוסרין לו את חמצו ואם אינו עושה איסור אין אוסרין לו את חמצו במחכ"ת הרמה דבריו תמוהים דהא גזל חמץ ועבר עה"פ אומר להנגזל הרי של"ל והנגזל

אינו עובר כלל כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל בסי' ה' אות כ"ד ואפי"ה אסור להנגזל כמו שהספיקו רבני האחרונים (דלא פדעת הנו"ב) וישכח מפורש בדברי הרמב"ן בליקוטין עיין מה שרשמתי בזה בסי' זה לקמן אות ט"ז ולענ"ד מ"ש השו"מ דלא שיניד למקניסיה דלא ישמע לנו וכו' לא על נדונו הוא אומר אלא על נדון הט"ז והמק"ש דלהט"ז חמץ של מומר אסור (אלא שהמציא בנדונו תקנתא דחליפין עי"ש) אהא פתב דכינן דחמץ שעעה"פ אינו אלא משום קנס במומר לא קנסו פיון דלא ישמע לנו כו' (פן הבנתי בכנות השו"מ ומזה למדתי מדבריו לבעלי מקרא פיון שונדאי לא ישמעו לנו אינם בקנס חכמים ומ"ש הגאון נר"ו דשיניד קנס מה שלא יוכל למפורן פי אם לנכרים וכו' הנה גם ע"ד השו"מ יש להשיב פן אלא שפבר נזהר ודקדק בלשונו וכו' ולא גיע לו הפסד מזה כל פה וכו' פלומר דאף דיש בכחיו להסב עליו הפסד ע"י שגאסור לישראלים לקנות ממנו.

מ"מ פיון שאין בידינו לעשות פתקנת חכמים לגמרי היינו לאסור את החמץ בהנאה לגמרי לא בטפלו כלל חז"ל לאסור לחצאין ולא היתה גזרתם על פיוצא בזה כלל. ולפי מ"ש המק"ש דהמומר לגבי נפשיה הוא פנכרי גמור הרי כ' במשל"מ פ"י מהלכות מלכים דלא מצינו בשום מקום שעשו סיגים לב"ן.

ובקונטרס הפללים במערכת ג' אות סמ"ה הבאתי מ"ש בשו"ת נח"י סי' ג' דלמ"ד דחונמר הספקות מדרבנן לא אפרו לב"ן ועוד הבאתי מ"ש השו"מ בשם הקצוה"ח דמה שהוא תקנתא דרבנן לא תקנו פנכרי ועוד רשמתי בזה עי"ש ואף דהשו"מ פתב שדחה סברת המקו"ש מ"מ בדבר שההיזק הוא רק להישראל משמע ליה דלא אסרו חז"ל בכה"ג ואף דבכל גזרות דרבנן לא פלוג בין שומע לגזרתם לאינו שומע מ"מ יוצא מן הכלל וההפסד הוא רק להישראל שאני) ומ"מ מה שפתבתי לסמוך על הסברא שבשו"מ משום דהקנס אינה אלא לאחרים וכו'.

הנה עתה ראיתי בשו"ת חת"ס סי' ק"י שהרב השואל פתב סברא זו לנד"ד והר"ב המסבר כ' ע"ז שהם דברי הבל אין ראוי להשחית בהם נגיר ודיו עי"ש ועיין בשו"ת השיב משה סי' ט"ו דנדונו הנה בחמץ של מומר שעבר עעה"פ ולא עלה על שפתיו לעשות סניף להיתר מחמת היות חמץ של מומר והקנס אינו אלא לאחרים וכו' ש"מ לא שמיצא ליה לחלק בזה ועיין עוד בתשו' להג' מוהרש"ק שבסו"ס נאות דשא בסי' א' בדין חמץ של מומר וכבר פתבתי לעיל בדברות ראשונות בד"ה והנה מה שפתבתי וכו' דמדברי הפרמ"ג מוכח דלא ס"ל סברת השו"מ הנ"ל עי"ש: ומה שהשיב על מה שהבאתי מהפרמ"ג יו"ד וכו' ע"ז דמה עניינו לכאן וכו' פכתוב בדב"ק.

הנה לפי הנראה מני"ר נר"ו הבין בכונתי שהבאתי דברי הפרמ"ג ללמוד מדבריו היתר לנדו"ד האמנם לישרי לן מר פי לא לכף נתפונתי ונהפוך הוא דרציתי ללמוד מדבריו לאסור בנד"ד דדוקא בנדון הפרמ"ג שהוא בסוג ספק חמץ הוא שיש לו תקנת המורה שהביא הפרמ"ג אבל נדאי חמץ מומר שעעה"פ אין לו שום תקנה וע"ז הוא סיום דברי ובנדון שלפנינו וכו' פלומר שאינו דומה לנדון הפרמ"ג נראה דנכון לומר וכו' פן הוא פונתי בבירור פמתבאר מדברי הנז"ל ובלי ספק המעתיק השמיט איזה דברים והא גרמא ליה למר להבין היפך ממה שהיתה פוננתי ויעיין עוד בפרמ"ג א"ח סי' תמ"ח במ"ז סק"ד

בד"ה עיניו ביו"ד וכו' שְהִרְאָה לַמַּשׁ בְּיַד הַנָּזִ"ל וּמִבְּנֵי דְבָרָיו דְּבִנְדָאֵי נַעֲשֶׂה בְּפִסְחָא אֲסוּר אֲפִילוּ בַּהֲפ"מ וּבְגִדוֹנוּ לֹא הִתִּיר אֶלָּא בַּהֲפ"מ עי"ש: ומ"ש הַגָּאוֹן נִרְ"ו ע"ד הַגְּדוֹל שְׁהִבְאֵתִי בְּעֵינַי זֶה הָאֱמֶת אֲגִיד כִּי בְּזִמְנָא הָוָא לֹא נִטְפְּלֵתִי לְעֵינַי בְּדְבָרָיו לְפִי שְׁהִיָּה צָרִיךְ לִי לְעֵינַי בְּדְבָרֵי הַגָּאוֹנִים רַב"ץ וּמוֹהֲרָאנ"ח וּמְבִי"ט וְרַא"ם (ח"א) וּבֵית הַלֵּל שְׁהִבְיָא בְּדְבָרָיו וְאִין גַּם אֶחָד מְצוּי אֶצְלֵי כּוֹן גַּם עֲתָה סְפָרֵי דְרַבֵּי רַב הַנָּזִ"ל לֹא שְׁכִיחֵי גַבְאֵי וְכוֹן הַסְּפָרִים שְׁהִבְיָא הַגָּאוֹן נִרְ"ו שְׁעָרֵי דְעָה תַּפְּאָרְתָּ צָבִי מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ וְתו"ש וְכוֹן שְׁאִינִי יְכוֹל לְעֵינַי בַּדְּב"ק בְּגוֹפֵן שְׁלֵהֵן אִינִי רוּצָה לִיטְפֹּל בְּזָה (שְׂאָם יִקְשֶׁה עָלַי מַה לֹּא מְצִינָא לְאַשְׁמַעוּנֵי לִיחֵי ס"ת וְנִיחְזִי).

לְדוּגְמָא אֲנִקְוֹט מֵאֵי דַק"ל דְּבְרַבְרֵי הַגְּדוֹל פְּתוּב לֵאמֹר דְּבַסְפָּר בֵּית הַלֵּל הַסְּפִים לְדְבָרֵי הַרַב"ץ דְּהֵם פְּעַפּו"ם גְּמוּרִים אֲפִילוּ לְהַקְל וְאִילוּ מְנִי"ר יִצ"ו הִבְיָא מ"ש הַשְּׁעָרֵי דְעָה וְכַתְּבַת מְפֹרָשׁ בְּשֵׁם הַב"ה דְּהוֹכִיחַ דְּלִקְוֹלָא לֹא עֲשָׂאוּם פְּעַפּו"ם.

וְאִם אֲמַר כּוֹן לְגַבֵּי פּוֹתִים דְּמְצִינֵנוּ בְּהִדְיָא בְּש"ס דְּעֲשָׂאוּם פְּעַפּו"ם. כ"ש בְּצִדּוּקִים וְהִתְקַרְחֵת לְעֵינַי בְּגוֹף הַסְּפָר לִידַע אִיזָה יִכְשֶׁר וְהָרִי לֹא שְׁכִיחַ גַבְאֵי.

וְתוּ ק"ל דְּלִפִּי מ"ש בְּיַד סִי' רַס"ז סִמ"ז דְּצִדּוּקֵי בּוּזָה"ז דִּינוּ פְּכוּתֵי קוֹדֵם גְּזֵרָה וְקִי"ל כַּמ"ד דְּכוּתִים גְּרִי אֱמֶת הֵם אִם כּוֹן מְסַתְּבַר וְדָאֵי דְדִינֵם פְּיִשְׁרָאֵל וְגַם עֲלֵיהֶם תְּחוּל גְּזֵרַת חַז"ל לְהַחְמִיר דַּע"כ לֹא פְּשִׁיטָא לִיָּה לְהַרְש"ךְ דְּגַם לְהַקְל הָרִי הֵם פְּעַפּו"ם אֶלָּא לְאַחַר שְׁעֲשָׂאוּם פְּעַפּו"ם גְּמוּרִים אִךְ כִּי חֲזִינָא לְכַהֲנָא רַבָּה הַש"ךְ שֵׁם בְּשֵׁם רַב"ץ דְּכַתְּבַת וְהַקְרָאִים בּוּזָה"ז קִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם וְאִינֵם כְּשָׂרִים לְשׁוּם עֲדוּת אֲמִינָא אוֹלֵי בְּשׁו"ת רַב"ץ פְּתוּב בְּפִירוּשׁ דְּהַקְרָאִים בְּזִמְנָא הַזֶּה דִּינֵם פְּכוּתִים אַחַר שְׁגָזְרוּ עֲלֵיהֶם וְהֵם פְּעַפּו"ם גְּמוּרִים וְלִדְעַת הַש"ךְ אִךְ לְהַקְל אֶהְכִּי לְמִיעַל נְפִשָׁאֵי בְּסַפִּיקָא לֹא בְּעִינָא) וּמַה גַּם כִּי מִי אֲנִכִּי לְהַכְרִיעַ בֵּין הַהָרִים הַגְּדוֹלִים וְלִרְגֵל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי הַעֲתִיקֵתִי דַב"ק וְעֵינֵי הַרוּאָה תַּחֲזִיחַ שְׂדַעַת הַג' מְנִי"ר נִרְ"ו שְׁחַמְצָן שֶׁל בַּמ"ק שְׁעֵבֵר עַה"פ הָרִי הוּא כְּחַמְצָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשְׁצָרִיךְ לְפִי זֶה לְהַחְתִּימָם בְּשִׁטְר הַהִרְשָׁאָה לְמַכִּירַת חַמְצָן וְשִׁישׁ לְסַמְוֵה ע"ז בִּי"ש שְׁהוּא מְדַרְבְּנֵן (וְאִנִּי עֲנִי כְּבָר רַמְזֵתִי ע"ז בְּמַכְתְּבֵי בְּהַעֲתִיק הַדְּבָרִים הַנּוֹז"ל דְּסַבְרָא זֹו אִין לְסַמְוֵה עֲלֵיהָ אֶלָּא לְעֲשׂוֹת מְזָה סְנִיף וְעֵינַי מַה שְׁכַתְּבֵתִי בְּסִי' זֶה בְּאוֹת א' וְעוֹד כְּתַבְתִּי בְּזָה לְקַמֵּן בְּסִי' זֶה אוֹת כ"ח) דְּלֹא פְּדַעַת הָאֶחָד מְגִדּוּלֵי הַדּוֹר הַנּוֹז"ל דְּפְּשִׁיטָא לִיָּה דְּדִין חַמְצָן שֶׁל בַּמ"ק כְּדִין חַמְצָן שֶׁל נְכָרֵי שַׁעֲעָה"פ וְאֲפִילוּ בְּחַמְצָן גְּמוּר שְׁלֵהֶם וּבְלֹא שׁוּם מַכִּירָה מוֹתֵר לְפִי דַעַתוֹ כְּנֹז"ל וְהַמְעֵינַי יִבְחַר וְיִקְרַב: רַק אֵת זֶה אֲגִיד דַּעַתִּי הַעֲנִיָּה דְּלִפִּי דַּעַת הַגָּאוֹן יוֹסֵף עֵינֵינוּ נִרְ"ו דְּחַמְצָן חַשִּׁיב חַמְצָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עַה"פ נִלְע"ד דְּלִפִּי מ"ש הַשּׁוֹאֵל מְכוּזָּלָב כִּי אִךְ שְׁחוֹתְמָם בְּהַשְׁטֵר הַרְשָׁאָה הוּא לְשַׁחֵק בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵתִי בְּדְבָרוֹת רַאשׁוֹנוֹת א"כ אִינוּ מוֹעִיל הַמַּכִּירָה כְּלָל וְהוּא לְפִי מַה שְׁרָאִיתִי לְהַג' מְכוּזָּלָב בְּסַפְרוֹ גַּחְלַת יַעֲקֹב בְּתִשׁו' סִי' א' שֶׁכ' בְּשֵׁם רַב אֶחָד לְהַחְזִיק בְּס' הַתְּב"ש דְּמַכִּירַת חַמְצָן אִינָה אֶלָּא הַעֲרָמָה וּבְכֻלָּל דְּבָרָיו כ' וּמ"ש כ"ח בְּכָל מַכִּירַת חַמְצָן מְגַלָּה דַּעַתוֹ שְׁאִין הַמַּכִּירָה לְגַמְרֵי וְלִשְׁיטַת הַשְּׁעָרֵי אֲפָרִים גִּילּוּי דַּעַת מְבַטֵּל הַמַּכִּירָה עַכ"ל לֹא חַשִּׁידֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּכָה לְגַלוֹת דַּעַתָּם שְׁאִין הַמַּכִּירָה חֲלוּטָה אֶלָּא אֲדַרְבָּה מוֹכְרִים בְּלָב שְׁלָם וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה לְהַנְצִיל מֵאִסוּר וּמַה אִיכְפַת לִיָּה אִךְ אִם יִתֵּן הַנְּכָרֵי הַמְעוֹת יִקַּח וְאִךְ שְׁיִודַע שְׁהִיִּשְׂרָאֵל יִחְזוֹר וְיִקְנֶה מִמֶּנּוּ אֲבָל לֹא חֲזִינֵנִי לְגַלוֹת דַּעַתָּם וְיִכּוֹל לְדַרוֹשׁ בְּרַבִּים שְׁאֲסוּר לִג"ד וְאִין אֲנוּ

אחר־אין לאסור את המותר בשביל החשודים ומי שמגלה דעתו לזהחמצו אסור בהנאה
עכ"ד הרי דלא נחלקו השואל והמשיב אלא בסתמא אבל פשמגלה דעת שאין המכירה
לגמרי מיהא לכ"ע המכר בטל וא"כ הבמ"ק הללו פי לשחוק הוא בעיניהם כל עסק זה
אין לה גילוי דעת יותר מזה שאין דעתם להרשות למכירה גמורה והמכירה בטלה לא
שרירא ולא קנימת לגבי דידהו פלל: וזאת תשובת הפהו הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר
שלמה הפהו מוויילנא נר"ו מכתבו וכו' קבלנו וכו' ויען שאני מוקף בתבילי טרדין בהגהות
הש"ס ובמילי דמתא איני יכול לצאת בכותבת הגסה פפי הראוי לכבודו נ"י רק אבא
בקצרה.

הנה חזיתי שארי נעשה שואל בחמץ של בני מקרא שעעה"פ אי אסור בהנאה וכו' והביא
מ"ש השו"מ דבמומר לא שייך קנס וכו' ושרב אחד העלה להתיר וכו' כמ"ש בתוה"ש
פ"י וכו' ובאמת מדברי התוה"ש אין ראיה פלל דמלבד בנד"ד ע"א הוא דצינה למפור
החמץ נעשה כפי תיקון חכמים ובכה"ג לא שייך קנס לד"ה הנה מלבד זה הלא אדרבא
תיקף דחה בעצמו היתר זה מהסוגיא דפ' הגזול עצים גבי גזל חמץ ועעה"פ דאומ"ל הרי
של"ל ועכ"פ מבואר דאסור אחזה"פ דאף שהבעלים היו אנוסים גמורים שהרי החמץ
היה ביד הגזולן ולא היה אפשר לו לבערו עי"ש הרי אדרבה מסיק להיפך דאף באנוס
גמור אסור לאחזה"פ איברא דשוותא דהג' תוה"ש לא ידענא דמאי מייתי מהתם דנהי
דהנגזל הוא אנוס מ"מ הגזולן נמי עובר בב"י דהא חייב באחריות והוא אינו אנוס וא"כ
י"ל דאסור בהנאה מצד הגזולן ובפרט לפי מה שהעלה הג' נו"ב במ"ק סי' כ' דהנגזל אינו
עובר פלל בב"י דלא מיקרי ברשותו שהרי אינו יכול להקדיש ועיקר הקנס הוא על
הגזול והעלה דין חדש דמותר החמץ באכילה לכל ישראל פינון שלהגזולן בעצמו אי אפשר
לקנוס עי"ש ובחז"ל על א"ח פתבתי דנראה דהוא מחלוקת אמוראים בירושלמי פסחים
פ"ב ה"ב הובא בחי' סי' ת"מ לענין חמץ של נכרי שקבל עליו אחריות דג"כ מבואר
במג"א סי' ת"מ דיכול להחזירו לנכרי ואעפ"כ סבר ר' יוסי שם דאסור בהנאה ודוחק
לומר דהירושלמי מייירי באופן שנתקלקל החמץ ואין הנכרי רוצה לקבל וצריף ליתן לו
חמץ מעליא ואז שייך קנס ודוק.

וגם מ"ש דהנגזל אינו עובר לפי שאינו ברשותו יש להתעורר הא בלא"ה כל חמץ אינו
ברשותו ונעשאו הפתוב וכו' וא"כ מה בקד אם נצטרף עמו עוד ענין שאינו ברשותו ויענין
בתשו' מאהבה ח"א ס"י שנסתפק בחמץ של איסורי הנאה פגון של פלאי הכרם אי עובר
בב"י בפסח מצד דאיה"ן לא מקרי שלו עי"ש ובספרי בגין שלמה שהוא עונה בכ"י
הארבתי בזה הרבה בעה"י: אמר המחבר עתה זכינו לאורו שנדפס ספרו בגין שלמה
ודבריו הם בסי' כ"ה.

וענין מה שפתבתי אנכי הדל בענין זה לעיל בסי' ה' אות י"ג: והנה אנכי תמה על הגאונים
הנ"ל מתוספתא ערוכה ברפ"ב דפסחים דחמץ של פותים מאמתי מותר אחזה"פ של בעלי
בתים אחר ג' שבתות של אפיה ר"ש אמר אף פשאמנו של נחתומין וכולי בד"א שלא
עשו פסחיהם עם ישראל או שהקדימו יום א' וכו' עי"ש היטב והדבר מבואר דמייירי
בפוחים קודם גזרה וגם לא היו חשודין להשהות חמץ בביתם רק שלא היו עושים לחג
הפסח בזמן אחד עם ישראל לפי שרוצים שיבא עצרת אחר שבת וכמ"ש בר"ה דף כ"ב

וּלְפִיכֶּךָ אֲסוּר לִיקַח מֵהֶם אַחֵה"פ אִם לֹא שִׁישׁ לַתְּלוּת שֶׁנֶּאֱפָה אַחַר הַפֶּסַח וְהָיָה פְּשוּט דְּמִתּוֹסְפֵתָא הֵלְזוּ יֵשׁ לְדַחוּת ב' הַסְּבָרוֹת הַנּוֹז'ל שֶׁהָרִי פּוֹתִים בְּנֻדָּאֵי לֹא צְיִינֵי לַחֲכָמִים כָּלֵל וַיִּמְכְּרוּ לַעֲכוּמ"ז אוֹ לַפּוֹתִים אַחֲרֵיהֶם וְאֵעִי"כ קִנְסוּ לְיִשְׂרָאֵל.

וְאִין לֹאמַר דְּהַתּוֹס' אֲתֵיָא כַר"י דְּהָא ר"ש נָמִי אֲיִירִי בְּהַ כַּמֶּש"ל וְגַם סְבַרְתָּ הַגְּדוּל דְּהוּא אֲוֹנָס גְּמוּר דְּהוּי פְּתִינוּק שֶׁנֶּשְׁבָּה לִיתָא דְּהָרִי הַפּוֹתִים פְּכַר הוֹלְכִים אַחַר מְנַהֵג אַבּוּתִיהֶם דְּעֶצְרַת אַחַר שְׁבֵת וְהוּוּ כְּאֲנוּסִים גְּמוּרִים וְאֵעִי"כ קִנְסוּ חֲמִצָּן אַחֵה"פ וְגַם הַסְּבָרָא שֶׁיּוֹתֵר נִכּוֹן לְהַקְל בְּזֶה פְּדִי שְׁלֵא לְהַתְּעַרְב אֲתַנּוּ אַף שֶׁפְּעִין סְבָרָא זֹו מְצִינּוּ בַב"ק דָּף ל"ח ע"ב דְּקַנְסִי ר"מ פְּדִי שְׁלֵא יִטְמְעוּ בְּהֵן וְכוּ' לְדִידִי לֹא נִרְאָה כָּלֵל דְּבִזְהָ שְׁלֵא נִקַּח מֵהֶם אַחֵה"פ חֲמִצָּן אִיזְהָ זְמַן לֹא שִׁינְיָה קוֹלְקוּל כָּלֵל דְּמִי יִימַר שֶׁנֶּמְנַע מִצַּד אִיסוּר חֲמִצָּן דִּילְמָא אִינוּ צְרִיף כְּעַת לְקַנּוּס וְלֹא רְאִינוּ אִינוּ רְאִיָּה.

וְגַם בְּלֵא"ה לֹא דְּמִי כָּלֵל לְגַדּוֹן הַב"ה בַּאֵה"ע דְּמִיִּירִי לְעַנְיָן לְהַכְּנִיס אוֹתָם וְכוּ' דְּהַתּוֹס' שִׁינְיָה שְׁפִיר מְכָשׁוּל וְתַדַּע דְּהָא בְּחוּל מְוֹתֵר לְמוּל אֵת בְּנִיָּהֶם וְלֹא חֲיִישִׁינּוּ לְהַתְּקַרְבוּת. וְתַדַּע דְּהָא בְּמַקּוּם דְּשִׁינְיָה שְׁלֵא יְהֵא חוּטָא נִשְׁכָּר אָמַר שֶׁם דְּלֹא קִנְסִינּוּ וְעוּד דְּלֹא מְצִינּוּ שֶׁם שִׁישׁ לְהַקְל בְּאִיסוּר מְשׁוּם הַף טַעֲמָא.

וּבְלֵא"ה ל"ד לְגַדּוֹן הַש"ם דַּב"ק וְדו"ק. וְגַם הַסְּבָרָא שֶׁבְּתַשׁוּי שׁו"מ דְּאִין תּוֹעֵלַת בְּקַנְסִי שֶׁבְּנֻדָּאֵי יִמְכְּרוּ לְנִכְרִים תְּמִיָּהֵנִי דְּנֻדָּאֵי דְּהָא דְּקַנְסוּ לַכ"ע לֹא מְשׁוּם דַּל"ה הִיָּה יְכוּל לְהַעֲרִים וְלִמְכּוֹר לְיִשְׂרָאֵלִים דְּהָא לִיתָא דָּאֵם נִימָא דָּאָף בְּיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר חֲשַׁדִּינּוּ לִיהַ דְּשִׁמָּא לֹא יִרְצָה לְקַנְסִי קַנְסִי חֲכָמִים מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקְנַתָּם דְּהַשְׁתָּא נָמִי יְכוּל לְמַכּוֹר לְנִכְרִי אוֹ שִׁימְכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל וַיֵּאמֶר דְּהַתּוֹס' נַעֲשֶׂה אַחֵה"פ וְהִלּוּקַח יֵאֲמִין לוֹ דְּהָא יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר וְנֶאֱמַן הוּא.

אֲלֵא וְדָאֵי דְּלִזְהָ לֹא חֲיִישִׁי כָּלֵל אֲלֵא עִיקַר הַטַּעַם הוּא דְּעֵשׂוּ הַקַּנְסִי כְּעִין דְּאוּרִינִי מְמַשׁ כְּחִמְצָן בְּתוּף הַפֶּסַח דְּאִין לוֹ תַקְנָה רַק בְּשִׁרְיָפָה אוֹ מְפָרֵר וְכוּ' הַכִּי נָמִי לֹא אַחַר הַפֶּסַח מְוֹתֵל עָלָיו מְצַנַת בְּיַעוּר וְהוּא מְשַׁנָּה מְפּוֹרְשֵׁת בְּפֶסַחִים דָּף יו"ד ע"ב לֹא בְּדַק בְּתוּף הַמּוֹעֵד יְבָדוּק לֹא אַחַר הַמּוֹעֵד וּפְלִי הָרִי"ף וְהַרְמָב"ם דַּר"ל אַחַר הַפֶּסַח אֲלֵמָא דְּצְרִיף בְּדִיקָה וּבִיעוּר מְמַשׁ וְאִם לֹא בִיעוּר רַק הַפְּקִיר הַחֲמִצָּן לֹא יֵצֵא עֲדִין הַקַּנְסִי חֲכָמִים וְאִם בָּא הַחֲמִצָּן לִיד אַחַר מְוֹתֵל עָלָיו לְבַעֲרוּ דְּעַדִּין לֹא נִתְקַנְסִי קַנְסִי חֲכָמִים.

וְאִין לְהַשִּׁיב ע"ז מְהָא דְּאֲמַרִי בַב"ק דָּף צ"ח ע"ב דָּאֵם בָּא אַחַר וּשְׁרַפּוּ בְּמוֹעֵד פְּטוּר שֶׁהַכֵּל מְצִינּוּ לְבַעֲרוּ לֹא אַחֵה"פ מְחַלּוֹקַת ר"ש וְרַבְּנָן וְכוּ' דְּמִשְׁמַע דַּאֲחֵה"פ אִין אֲנַחְנוּ מְצִינּוּ לְבַעֲרוּ. דְּשִׁאֲנִי הַתּוֹס' כִּינּוּ דְּהַגְזָלָן אִינוּ חֲיִיב לְבַעֲרוּ דִּיכּוּל לְהַחֲזִירוּ לְבַעֲלֵיו לְצַאת בּוּ יְדִי הַשְּׁבָה מִמִּילָא גַם אַחֲרֵים אִינָם מְצִינּוּ וְאֲדַרְבָּה אִינָם רִשְׁאִים לְבַעֲרוּ וְלְהַפְּסֵד לְהַגְזָלָן אֲבָל בְּעֵלְמָא חַל הַחֲיִיב לְמִי שְׁבָא הַחֲמִצָּן לִידוּ לְבַעֲרוּ וְכַעֲיִן סְבָרָא זֹו פְּתַבְתִּי מְכַבֵּר לִיִּישׁב מֵאִי דְּקָשָׁה לְדַעַת הַתּוֹס' וְסִינְעַתָּם דְּמָה דְּלֹא מְהִי בְּיַטוּל מְדַרְבְּנָן הוּא מְשׁוּם שְׁלֵא יְבֵא לְאֹכְלוּ א"כ לְמָה לֹא מְהִי מְחִיץָה עֲשֶׂרָה כְּבַחֲמִצּוּ שֶׁל נִכְרִי שְׁלֵא קַבֵּל עַא"ח וְכַתְּבַתִּי דְּמַהֵף גְּזַרְהָ תַקְנּוּ דְּעוּבֵר בַּב"י מְדַרְבְּנָן.

דתקנו דלא מהני ביטול לסלק הלואו דב"י וממילא לא מהני מחיצה. ובהגהותי ריש פסחים פתבתי דיש להעמיס זה בפירש"י דמ"ש בודקין שלא יעבור בב"י ר"ל מדרבנן יע"ש סוף דבר איני רואה בזה היתר ברור לענ"ד.

ומיהו למעשה איני רוצה לחוות דעתי בזה פיון שפבר יצא להיתר עפי"ד הגדול ובפרט במקום שדרים שם הבני מקרא ורוב המוכרים הוא מהם והוא פמעט גזרה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בהם וגם יש לחוש משום איבה ומצינו בכמה דברים שהיקלו חז"ל משום איבה ובפרט ביי"ש דאין ברור דאית ב"י ב"י דאורייתא דהא ודאי אין בו פזית בכדי אכפ"ר.

אף אם אפשר בקל לבטל ברוב ודאי הדבר נכון וכמ"ש כת"ר נ"י (אמר המהבר דבר זה לא נזכר בדברי כמ"ש הרואה) דנדאי דכל מאי דאפשר למיעבד בהיתר טפי עדיף ע"כ דברי רב פהנא רבה הגאון מוהרש"ך נר"ו.

מפאן ואילף דברי תלמיד צעיר אנכי המחבר מה שיש לי להעיר בדב"ק שיחיה: (א) פתוב למ"ר ני"ר יצ"ו דמדברי התוה"ש אין ראיה וכו' למודעי אני צריך פי ספר תוה"ש אין מצוי אצלי רק ראיתי בספרי האחרונים שכותבים פן בשמו וגם הוא עצמו בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ך הביא מ"ש בתוה"ש וכתוב אצלי בקונטרסי אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ח' אות ז ס"ק ג' דממ"ש בס' מגן האלף בס' תמ"ח סק"ח בשם התוה"ש מוכן דס"ל דאע"ג דקי"ל גבי חמץ דאפילו הניחו שוגג או אנוס אסור לא בכל מין אנוס אסור אף בחלקות ישית דאם האנוס גרם לו שלא לקיים תקנת חכמים בביעור שלא ביער כלל אף שהיה על ידי אנוס אסור אבל אם קיים תקנת חכמים ונאנס מצד אחר כגון שמכר חמצו רק שהמכירה לא הייתה לפום דינא והוא לא ידע כל ימי הפסח וטעה וסבר שנמכר פדיו או שהיה בבית האסורים ועשה שליח למכור החמץ וכל ימי הפסח סמך על חזקת שליח שעשה שליחותו ושוב נודע לו שלא נמכר כלל.

הנה בכה"ג פיון שעשה כל מה שמוטל עליו לעשות לקיים תקנת חז"ל אלא שלא עלתה בידו לעשות פהוגן כפי המועיל לפי תק"ח יש לסמוך על הביטול ואין לקונסו לאוסרו בהנאה וגם אין לחוש בכה"ג להערמה ואספתי באמרים מלתייהו דרבנן קדישי דנגררו בתר סברת התוה"ש לעשות סניף להתיר בנדונם ובס"ק ד' הבאתי מ"ש בשע"ת סי' חת"ם אות ח' בשם פת"ר פהונה דמי שהיה חמצו ביד נכרי ולא היה אפשר לבערו שהיה רחוק ממנו כמה פרסאות אין לחוש להערמה וכו' וכתבתי דלפי מה שהבנתי בדעת התוה"ש דס"ל לחלק כנו"ל נראה דבנדון הפת"ר פהונה לא יתיר התוה"ש מטעם שהיה אנוס ולא היה יכול לבער דאנוס כזה אינו מועיל להתיר דסו"ס לא עשה מה שמוטל עליו לעשות וכתבתי דעכ"ל בדעת התוה"ש דיש לחלק בנושאים כמו שנראה ממ"ש במגא"ל שהרי בשו"ת מים חיים ראפורט סי' ה' כתב בשם תוה"ש עצמו דאפילו באנוס גמור אסור ושהוכיח פן מדין גזל חמץ ועעה"פ דאומר לו הרי של"ל אף על גב דהנגזל היה אנוס גמור וכו' וזה לכאורה הקפך ממ"ש בח"י שהעלה בתוה"ש דבאנוס גמור מותר בהנאה.

אלא ודאי עכ"ל כנו"ל ולכן נגזל אף דהיה אנוס גמור מ"מ פיון שהאנוס גרם לו שלא קיים מצנת ביעור כלל אסור בהנאה. ובסע"ף קטן ט' הבאתי שו"ת גאות דשא סי' ל"ט

דְּנִרְאָה ג"כ שְׁהָבִין בְּדַעַת הַתּוֹה"ש שְׁיֵשׁ לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאִים כַּמֶּש"ל דְּמוּבֵן מִדְּבָרֵי הַמָּגוּן הָאֵלֶּף הַגָּ'ל.

וּבְנִדוּ"ד בְּחֻמֵּץ שֶׁל בַּמ"ק הֵייתִי נְבוּדָה בְּדַעַתִּי לְמִי דוֹמָה דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּלֹא מְקַיְיֵמִי מַצּוֹת בְּיַעֲוֹר כַּתֵּק"ח אִף שֶׁהוּא מַחֲמַת אֲנֹנְס גְּמוּר שְׁמַעְשָׂה אַבּוּתִיהֶם בִּידֵיהֶם. מ"מ אָסוּר כְּמוֹ בְּנִגְזֵל דְּאִף שֶׁהוּא אָנוּס גְּמוּר חֲמָצוֹ נֶאֱסָר בִּהֲנָאָה.

אוּ פְלֵה לְדַרְךָ זוֹ דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּדִינָם פְּתִינוּק שְׁנִשְׁבָּה וְלִית לְהוּ מְעַקְרָא יְדִיעָה בְּתַחֲלָה מִתַּק"ח כִּלְלֵי חֲשִׁיבֵי כְּמִי שְׁמִיְהֶדֶר לְקַיָּים תַּק"ח וְלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ וּבַכֵּה"ג יֵשׁ לְהַתִּיר לְדַעַת הַתּוֹה"ש. וְלָכֵן פְּתַבְתִּי דַּעַכ"פ יֵשׁ לְפַקְפֵּק ע"ד הַגְּדוּל מִצַּד אַחַר דְּסו"ס לֹא אָמַר הַתּוֹה"ש לְהַתִּיר אֲלֵא בְּשִׁבְיֵטל וְרַק בִּהֲנָאָה וְכו'.

וְעַתָּה בְּרִאוּתֵי דְּבָרֵי הַגְּאוּן שְׁלֵמָה יצ"ו רוֹאָה אֲנִי כִּי אֵין דַּעַת הַתּוֹה"ש לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאֵי כְּנִז"ל דְּהָא מָר הוּא דְּאָמַר דֵּהֲתָה"ש גּוּפִיָּה תַּבְרָא לְגִזְיוֹנָה וְאוּתִיב אֲשַׁמְעַתִּיהָ מֵהֵיא דְּגִזֵּל חֲמֵץ וְכו' דְּאוּמָר לוֹ הַש"ל וְאֵי ס"ל לְחַלֵּק כַּמֶּש"ל הֵרִי מֵהֶתֵם לִיכָּא שׁוּם תַּבְרָא דְּהִיכָּא דְּגָרַם לוֹ הָאֲנֹנְס שְׁלֵא לְקַיָּים תַּקְנַת חֲכָמִים כִּלְלֵי שְׁאֲנִי.

אֲלֵא שְׁאֲנִי מִבִּין מַה שְׁיִיחֲסוּ אֵלָיו כְּמָה מְרַבְּנָן בְּתַרְצֵי (פְּרָשׁוּם בְּקַוְנְטְרִיסִי אֲמַבּוּהָא דְּסַפְרֵי הַמְדַּבְּרִים בְּזָה) דְּבִאֲנֹס גְּמוּר יֵשׁ לְהַתִּיר בִּהֲנָאָה וְכו' וְכֵן הָעִיד עַל עַצְמוֹ בַּס' חֵק יַעֲקֹב כְּנִז"ל וְלִפִּי מ"ש מְנִי"ר יצ"ו אֵין כֵּן מְסַקְנָתוֹ: (ב) וּמֵאֵי דְּדַחֵי מְנִי"ר שִׁיחַל"א רְאֵינִת הַתּוֹה"ש וְאָמַר רַב דְּהֶתֵם נֶאֱסָר מִצַּד הַגְּזֵלָן וְכו' אֵימָא לִיהַ אֵיזִי וְחֲבִיבֵי שִׁיחַל"א דְּמְנִי"ר אֵיזִי דְּטָרִיד בְּשַׁמְעַתִּיהָ אֲשַׁתְּמִיטְתִּיהָ דְּכָבֵר קְדָמוּהוּ רַבְּנָן בְּהָא מִקְלָתָא וְעֵינָן בְּשׁו"ת מִיָּם חַיִּים רַאפְפוּרְט בַּסִּי ה' שֶׁכ' לְדַחֲוֹת רְאֵינִת הַתּוֹה"ש דְּמָה שְׁאֲסָרוּהוּ הוּא מִשׁוּם לְתָא דְּהַגְּזֵלָן.

גַּם בְּשׁו"ת חַת"ס סִי קִי"ט ד"ה אֵיבְרָא וְכו' כ' ע"ד הַתּוֹה"ש וְרְאֵינָה זוֹ אֵינִי מְפִיר וְכו' עִי"ש שֶׁכ' פְּנִתְיָה דְּמַר. וְכ"כ בַּפְרָמ"ג סִי חַת"ס בַּא"א אוֹת ב' ד"ה מ"ש הַמְּחַבֵּר.

וּבַס' בֵּית מְאִיר בַּסִּי חַת"ס דָּף ס"ו ע"ד ד"ה וְרִאֵינִי. וּבְקַוְנְטְרִיסִי הַגָּ'ל בַּסִּי ח' אוֹת ט"ז הַבְּאֵתִי עוֹד כְּמָה מְחַבְּרִים דְּקַיְיֵמִי בְּשִׁיטָה זוֹ דְּמָה שְׁנֶאֱסָר הוּא מִשׁוּם לְתָא דְּהַגְּזֵלָן (וְלֹא בָּאוּ עַד הַתּוֹה"ש אֲלֵא סְבָרָא דְּנִפְשִׁיָּהוּ קְאָמְרִי) הֵלֵא הֵמָּה הַפְּר"ח סִי תַמ"ח ס"ג.

וּרְבִי"ן חֲסִידָא בַּס' קִהֲלֵת יַעֲקֹב (אֵלְגָאזִי) בְּתוֹסַפֵּת דְּרַבְּנָן סִי קל"ט. וּמַר בְּרִיָּה מְרוֹן מוֹהֲרִיט"א בְּפ"ה דְּבַכּוּרוֹת סִי מ"ד ד"ה וְהֵגָה הַפ"ח.

וּבְשׁו"ת מְשַׁנֵּת ר"א ח"ב סִי י"ח. וּבַס' דְּרָף הַפְּלֵה פ"א מֵהַלְכוֹת חֲמֵץ: (ג) אֲמָנָם מ"ש מְנִי"ר נַר"ו וּבְפָרְט לַפְּמ"ש הַנּו"ב וְכו' וְהָעֵלָה דִּין חֲדָשׁ וְכו' וְהוֹסִיף לוֹמַר שְׁבַחֲלִי עַל א"ח כ' דֵּהוּא מְחַלְוֹקַת אֲמוּרָאִים בִּירוּשְׁלַמִי וְכו' כְּכַתּוּב בַּדְּב"ק הֵגָה לִפִּי מַה שְׁפַתְבְּתִי בְּקַוְנְטְרִיסִי לְקַמֵּן בַּסִּי זֶה אוֹת כ"ג דְּדַעַת רְאָב"ן דְּחֲמֵץ שֶׁל נְכָרִי מְוַפְקֵד בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיכֵן מוֹתֵר בִּהֲנָאָה אַחַר הַפְּסוּחַ וְשִׁאֵין סְתִירָה לְזָה מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם בַּפ"ד ה"ג דְּמִשְׁמַע דְּבַקְבָּל אַחֲרֵיכֵן אָסוּר דְּלֹא אָמַר אֲלֵא לְאָסוּר בְּאֲכִילָה וְלֹא בִּהֲנָאָה וְכַתְבְּתִי שֶׁהָא"ר הִבִּיא סְבָרַת רְאָב"ן וְשִׁפְן דַּעַת הַפְּנִי בְּסוּגֵיָא דְּפְסוּחִים דָּף ל"א ע"ב וְהַבְּאֵתִי שׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה סִי ס"ב וְסִי ס"ו וְע"ד וְע"ח וְע"ט שְׁהָעֵלָה כֵּן לְדִינָא דְּרִאוּי לְפְסוּקָה פְּהָרָב"ן דְּמוֹתֵר בִּהֲנָאָה.

וכן דעת הג' מוהר"י יוסקי הובא בשו"ת אגודות אזור מדברי סי' י"ג אות ב'. וכן דעת רב אהרן בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ב'.

והבאתי שו"ת פתב סופר סי' פ"ד דלחלק יצא דלדידיה אסור אפילו בהנאה ולכ"ע מותר אפי' באכילה ושתיה והבאתי דברי הרבנים קהלת יעקב בתוס' דרבנן סי' קל"ט. וש"ע מוהרש"ז.

וחיי אדם. וישועות יעקב.

ובית מאיר בזה. וכתבתי דנראה דנקיטי' פדעת רבנן בתראי המספיקים לסברת ראב"ן דמותר בהנאה ומשמע אף לדידיה.

ואסור באכילה אף לכ"ע עיש"ב. והנה לפי דברי מני"ר שיחל"א דסברת הנו"ב תליא בפלוגתא שבירושלמי לענין חמצו של נכרי בידי ישראל וקע"א א"כ כיון דבהיה נקיטינן דמותר בהנאה ה"ן בגזל חמץ ועעה"פ נקיטינן פדעת הנו"ב דמותר בהנאה להנגזל כן נראה לפום שיטתיה דמני"ר נ"י ואהא ודאי תמיה לי טובא דנראה דמני"ר יצ"ו מסתמיה ואזיל בתר סברת הג' נו"ב ונוטל מה שחידש להלכה פסוקה והוא פלא לענ"ד דלא זכר מני"ר אשר כל רבנן קדישי הבאים אחריו הנו"ב ה"ה ראו כן תמהו ע"ד הנו"ב וכבר רשום אצלי בקונטרסי לקמן בסי' זה אות י"ו דהגם דמצינו חב"ד להג' נו"ב בזה.

ה"ה מרן מוהריט"א בפ"ק ה' דבכורות סי' מ"ד כיעי"ש בד"ה איברא דלפי מ"ש וכו' ומשם והלאה עד סוף הסי' דגם הוא כ' סברת הנו"ב דמותר להנגזל. אלא דאיכא בנתייהו דלהנו"ב מותר גם לכ"ע ולמרן מוהריט"א לפי טעמו אינו מותר אלא להנגזל כדי שלא יפסיד מן הקרן לא גזרו עליו חז"ל.

הנה מלבד מה שכתבתי שם דאינו פשוט לייחס דס"ל כן להלכה ולמעשה דהוא פתב רק דר"ד שקו"ט ומצינו לרבי"ן חסידא הרב מר אביו בס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' קל"ט דתפס השיטה דאסור להנגזל.

ומרן מוהריט"א באותו פ"ק באותו מקום (בקה"י ה"ל) בא לו בארובה בענייני חמץ שעבר עליו הפסח ולא פתב דבר או חצי דבר ע"ד הרב אביו בזה. ועוד אף אם נאמר דכן ס"ל למרן מוהריט"א מ"מ כל רבני האחרונים אשר היו ותמיהם על דברי הנו"ב בזה לא סברי הכי ונקיטי' פנותייהו פי ברבים היו והנשיאים הביאו דברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בחי' לפסחים בפ' כל שעה בסוגיא דחנות ומלאי וכו' שכ' מפניך בגזל חמץ ועעה"פ דאסור בהנאה אף שלא עברו בעליו בב"י וב"י ולא משום לתא דהגזלן דחייב לבערו (כמ"ש מני"ר נר"ו ומסתיעא מילתיה מדברי המ"ח וחת"ס וכו' שכתבתי בס"ק ב' ה"ל) דהלא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים והם לא עברו בכלום אלא ש"מ שקנס זה הוא בין בשוגג בין באונס בין לו בין לאחרים עכ"ל הרמב"ן, והבאתי מ"ש המק"ח בסי' תמ"ח בפ"אורים סק"ט בד"ה אכן וכו' דמה שחידש הנו"ב דמותר להנגזל אחת"פ וכו' ליתא וכו' עי"ש, וקרב משנת ר"א ח"ב סוס"י י"ח כ' דאף דהנו"ב כ' דמותר להנגזל פ"ב עמדת ע"ד במ"א והוכחתי בראיות דלא כהנו"ב ע"כ.

והבאתי עוד מ"ש בשו"ת בית שלמה סי' ס"ב וסי' ע"ה דכל המבוכה בדברי האחרונים הנו"ב ומק"ח בזה הוא לפי שלא ראו דברי הרמב"ן בליקוטיו וכו' דמבואר דלא כהנו"ב,

וכן הבאתי שו"ת יד יוסף להגאון מוהר"י דייטאש בסי' ל"ב שכ' ע"ד הנו"ב דאילו ראה דברי הרמב"ן בליקוטיו לא היה מורה פן ותמה על כל גדולי המורים שהאריכו לסתור את דברי הנו"ב ולא ראו דברי הרמב"ן עי"ש וכ"כ בשו"ת שו"מ ח"א סי' של"ב (מהדו' תליתאה) והאריף שם בח"ג סי' ל"א.

ובנו"ב מ"ת סי' ס"ה השיגו רב אהרן. והבאתי עוד דבס' עצי לבונה יו"ד סי' קל"ב ס"א סוד"ה והנה וכו' כ' ג"כ דאסור להנגזל.

ושכ"כ בשו"ת עונג יו"ט בהגהה בסי' כ"ו, וישפן דעת הרבנים מ"ח וחת"ס ופרמ"ג ובית מאיר ופר"ח וכו' הנז"ל באות קטן ב' אלא שהם סוברים שמה שנגאסר להנגזל הוא משום לתא דהגזלן דעבר על ב"י הא מיהא הצד השנה שבהם דאסור להנגזל ג"כ, וא"כ פשיטא ודאי דאית לן למינקט דלא כהנו"ב בזה ונאמר בפה מלא דאילו היה רואה הג' נו"ב דברי רבינו הגדול הרמב"ן היה חוזר בו שפן ראוי להיות חוזר ומבטל דעתו נגד חז מן קמיא ונדוע דכשהאחרונים לא ראו דברי הראשונים נקיטין פדברי הראשונים ודברי ידי"ן מני"ר שיחל"א בזה צע"ר לי: (אחר ששלחתי לו מכתבי הג"ל ראיתי בס' עמודי אש דף מ"ט ע"ג בד"ה בשו"ת נו"ב וכו' שכ' בשם היד המלך בפ"ד מהלכות חמץ שכ' סתירה מפנישת להנו"ב מדברי הרמב"ם בדין נפקד ישראל שקבל אחריות על חמצו של נכרי דאסור באכילה וכו' והגאון המחבר נר"ו הביא מחלוקת שבהירושלמי בזה והאריף בדברי הח"י סי' ת"מ סק"ד ודברי רבני האחרונים בזה וכו' דהרמב"ם שאוסר באכילה ומתיר בהנאה אוילי ס"ל פן בכל ס' חמץ שעעה"פ דאסור באכילה ומותר בהנאה ולכן פסק במחלוקת זה שבירושלמי דאסור באכילה אולם אנו קי"ל דבס' חמץ שעעה"פ מותר לגמרי יש להתיר ג"כ בפלוגתא הג"ל פן יש ליישב דלא והיה הנו"ב מןפ"ה כ"כ אולם להלכה נראה מפל הפוסקים דלא כהנו"ב והחמץ אסור גם בזה וכן מבואר להדיא בחידושי הריטב"א לפסחים כ"ט ע"א בשם מורה"ה בשם רבו הרמב"ן דהחמץ אסור בהנאה וכן יש להורות עכ"ד נר"ו ואין דעתי העניה נוחה בלישוב זה פלל דמלבד דאינו פשוט דקי"ל דספק חמץ שעעה"פ מותר באכילה ועיין מג"א סי' תמ"ט בשם הב"ח דאסור באכילה.

ועוד אף לדעת רבנו בתראי דפליגי ע"ז וסברי דמותר באכילה ולפי מה שרשמתי בסי' זה אות ל' נראה שפן הוא הסכמת רוב האחרונים עי"ש מ"מ מאחר שדבר זה לא נמצא מפניש דברי הראשונים שספק חמץ שעבר עה"פ מותר באכילה ובדברי הרמב"ם (לפי"ד העמודי אש דתלו דברי הרמב"ם בזה) מפניש דאסור באכילה מי יעצור פח לחלוק ע"ד רבינו הגדול בלתי שום ראיה וסעד ומופת חותף מהש"ס ומה גם דמצינו חב"ר להרמב"ם בזה הוא הרמב"ן שכ' הפוסקים בשמו דס"ל דאסור באכילה ומותר בהנאה ולדידה נמי צ"ל דכן הדין בכל ספק חמץ כמו שאנו אומרים בדעת הרמב"ם ובאמת כ"כ בשו"ת בית שלמה סי' ע"ח דף מ"ט רע"ד בטעם הרמב"ן.

ואם גם הרמב"ם סובר פן ודאי אין בכח האחרונים לדחות דבריהם. ועכ"פ גם הוא נר"ו מודה דלא קי"ל כהנו"ב ואפ"ן נמטייה דהביא לנו דברי הריטב"א והרא"ה דמשמע דנקטי ג"כ כהרמב"ן ז"ל וס' ח"י הריטב"א לפסחים אמצ"א לראות דב"ק): ומ"מ לא אכחז מאדוני מני"ר שיחל"א כי בקונטרסי הג"ל פתבתי דאולי אפ"ן לעשות סניף

להתיר להנגזל סברת הנו"ב ומה שצדד מרן מוהריט"א והוא עפ"י מה שמצאתי בס' צרור החיים דף נ"ט ע"א בשם ר"מ בפ"א מהלכות חמץ וז"ל ואיכא לעיוני בחמץ של ישראל שעעה"פ שאסור משום קנס, לישראל אחר שלא עבר עליו מהו, והביא ע"ז תשובת הרי"ף שמותר לאחר מיהו אית דמורו ביה לאיסורא ואיתלו דבריהם בהיהא דחמץ של עוברי עבירה אחה"פ מותר מפני שמחליפים.

דאי לישראל אחר שרי אמאי אצטריך לטעמא שמחליפים אלא ש"מ דאפילו לישראל אחר אסור עכ"ל נמצא דדעת הרי"ף דלא אסרו אלא להעובר ולא לאחרים. ובדברי מרן מוהריט"א שם מבואר דטפי מסתבר להתיר להנגזל מלהתיר לאחרים דלאחרים י"ל פיון דאין להם אלא מניעת הרינוח קנסו רבנן וכו' משא"כ בהנגזל י"ל דבמקום פסידא לא גזרו רבנן עי"ש וא"כ מאחר דמבואר בדברי הרי"ף דמותר לאחרים כ"ש די"ל לדידיה דמותר הוא להנגזל ולפי דעתו עכ"ל כמ"ש הג' נו"ב לסתור מה שפירא מן אחר דוכתי דאסור להנגזל עי"ש באורח ונמצא לפי"ז דלהנו"ב יש לו רב תנא דמסייע ליה רבינו הרי"ף וגם לפי דעת הרב מוהר"ם מסארקסטא ז"ל שהביא בא"ז לב"ק דף צ"ח והזכירו מרן מוהריט"א שם בד"ה והנה הפ"ח וכו' דגם הגזלן אינו עובר אפ"ל דלדידיה ס"ל פיון שאין שום העברת לאו בחמץ זה לא קנסו וכיון שכן לא נפלאת היא לומר כסברת הנו"ב להתיר להנגזל מיהא ואולי אפשר לעשות מזה סניף להתיר וצ"ע אגב ארחין אנדיע למני"ר נר"ו כי בקונטרסי הג"ל אות י"ז אני מסלסל בצערי כי לא בינת אדם לי להבין במאי מיקרו הרי"ף והאית דמורו וכו' אי פננת הרי"ף להתיר לאחרים היינו למפור או לתון לאחרים הא נדאי כמו זר נחשב שהרי א"כ נמצא בעל החמץ נהנה מחמץ זה.

ואם נאמר דלא אמר הרי"ף דמותר לאחרים אלא פשאחרים נהנים ממנו שלא בידיעת הבעלים היינו שהבעלים הפקירוהו והשליכוהו לחוץ ובאו אחרים וזכו מההפקר א"כ מאי מיתו האית דאמרי מהיהא דחמץ של עי"ע דהתם באים לקנות מהעו"ע אהכי צריכא לטעמא דמחליפין סו"ד לא יכולתי להבין דב"ק בלא ימנע וצע"ר לי.

שוב הבאתי בקונטרסי מה שהקשה הרב השואל בשו"ת חת"ס סי' קכ"ד מהתוספתא דפ"ב דפסחים (שהביא מני"ר יצ"ו) ומה שתיירץ המספר וכתבתי דלפי מה שפירא מדברי תשו' הרי"ף דהיכא דאחרים זוכים מעצמם מיהא שרי אין תי' הג' חת"ס עולה יפה.

והבאתי שו"ת כתב סופר סי' פ"א שנסתפק בזה ולא זכר דברי מר אביו בתשובה הג"ל ושפ"ס פ"ב תירץ להקושיא מהתוספתא דהנה אמינא דוקא באכילה הוא דאסור ולא בהנאה. והבאתי מ"ש בשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ב סוף סי' ס"ו וכתבתי דאין דבריו נוחים לענ"ד אלו תורף דברי קונטרסי שם אפקשה את שהאבה נפשי לעיני מני"ר בהאי מילתא ויאר עינינו ברוחב שכלו ולחסד רב יחשב: (ד) גם מ"ש מני"ר נ"י לפקפק ע"ד הנו"ב דס"ל דהנגזל אינו עובר לפי שאינו ברשותו הא בלא"ה אינו ברשותו וכו' פכתוב בדב"ק במחכת"ה שותי"ר לא ידענא וליטעמך תקשי ליה הא גופא קשיא על סברת הרשב"א והרמב"ן והר"ן דסברי מרנן דישראל המפקיד אצל חבירו וקבל הנפקד אחריות שאינו עובר המפקיד בב"י לפי שאינו ברשותו וכו' ותקשי ליה כי אינו ברשותו מאי הני הא בלא"ה אינו ברשותו ועשאו הפתוב פאילו ברשותו וכו' וכבר ביאר

בנו"ב דאף לדעת הרמב"ם וקי"ל פן דעובר המפקיד אף שאינו ברשותו היינו משום דמושאיל מקום למפקיד והוי ביתו דמפקיד הא לא"ה אינו עובר ולדידהו נמי קשה קושית מני"ר יצ"ו אף באמת עמו הסליחה דלא דמו רשויות אהדדי דהראשונים הנ"ל שכתבו שאינו ברשותו פלומר שאינו בביתו ממש ודרשינן מה ביתה ברשותה אף גבולה ברשותה כמבואר בדברי הרא"ש בפ"ק סי' ד' ובב"י סוס"י ת"מ.

ודאמרי' חמץ אינו ברשותו ועשאו הפתוב פאילו ברשותו הוון פונה אחרת שאף שאינו שלו עשאו הפתוב פאילו הוא שלו ולכן עובר עליו פיון שהוא בביתו ואין אחריותו על שום אדם משא"כ בגזול דהוא בבית הגזול ועליו האחריות ואין שניף לומר דמושאיל מקום לגזול פשיטא די"ל דאינו עובר בב"י.

ומלבד אשר שרים רבים ונכבדים קיימי בפשיטת הנו"ב כמו שרשמתי בקונטרסי הנ"ל בסי' ה' אות כ"ד הלא הנה. הפר"ח בסי' תמ"ח ס"ג.

וקרן מוהריט"א בפ"ק ה' דכורות הנ"ל. ובס' אבני שיהם בנימוקיו לסי' תמ"ח.

ובשו"ת משנת ר"א ח"ב סי' י"ח. ובשו"ת בית שלמה סי' ס"ב.

ובמקור חיים סי' תמ"ח סק"ט. ובשו"ת מ"ח ראפפורט סי' ה'.

ובקהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' קל"ט. הרי מפורש יוצא פן בדברי רבינו רמב"ן בליקוטיו הנ"ל דהגזול עובר ולא הגזול ופשיטא נדאי דאין להרהר עוד אחר דברי הגאון נו"ב פי רוח ה' דבר בקדשו וזכה לדעת האשל הגדול הרמב"ן ומי יבא אחר המלך איברא דמצאתי תנא דמסייע למני"ר שיחל"א מר ניהו הג' שואל ומשיב במהדורא ג' חלק שלישי סי' ל"א דדעתו לומר דגם הגזול עובר בב"י ותורף דבריו הוא דמזמי למפקיד דאף דהנפקד קבל עליו אחריות עובר המפקיד והקא נמי אף דהגזול חייב באחריות עובר הגזול.

ונרנש מדברי הרמב"ן בליקוטיו הנ"ל דאין הפעלים עוברים בב"י וכתב דהיינו דוקא כשבטלו החמץ וכו' יעי"ש ששינה ושילש דהדין אמת דהגזול עובר ושפנה נסתר פל בגין הנו"ב וכו' והנה מ"ש דדמי לפקדון וכו' הוא תמוה דכבר דחו זה הגאונים נו"ב ומוהריט"א דשאני פקדון דהנפקד מושאיל מקום להמפקיד והו"ל ביתו משא"כ בגזול.

והיותר תימה עליו דהוא עצמו במהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז בד"ה אף וכו' כתב לחלק בנושאים עפ"י טעמו של הרא"ש. בנפקד דמושאיל מקום למפקיד.

ועם שי"ל דבריו מ"מ פשט דברי הרמב"ן מורים פדעת פל הרבנים הנ"ל דהגזול אינו עובר בב"י ודברי מני"ר שיחל"א שגבו ממני: (ה) ודאייתי מתניתא בידיה תנא תוספאה תוספתא דרפ"ב דפסחים וביאר עליה הפהן (הגדול מני"ר יצ"ו) להוכיח דיש לבטל שתי הסברות מדין השנוי בתוספתא הנ"ל ככתוב בדב"ק הנה באמת פל מילי דמר טובים ונכוחים ומתוך מה שרשמתי למני"ר ישר יחזו פנימו פי תוספתא זו עמי היתה אף אודיע למני"ר יצ"ו אשר בקונטרסי הנ"ל הבאתי באות כ"ב דברי הרב שלחן גבוה ברס"י תמ"ח שכ' דסברת הר"ב העיטור דחמץ של נכרי שעבר עה"פ אינו מותר באכילה אלא בהנאה נפק"ל מתוס' זו ומפרשה לענין הנאה עיש"ב ולכן לא נוכל לעשות סוד מזה

לסתור סברות הנ"ל עפי"ד התוס' דמיירי בתמצון של נכרי או בכותים אחר שגזרו עליהם לדעת הרב ש"ג הנ"ל ויתכן דגם הגדול והשו"מ בפתשו' שבח"ד שהבאתי באות זה מפרשי הכי ואין לסברתם סתירה מזה דהא תמצו' של נכרי דאסור באכילה לאו משום קנס הוא כמובן וידוע דבכמה מקומות מיתלפא שיטתו' דהג' שו"מ ולכן אף שממ"ש בח"ב סי' ס"ו מתבאר דלא ס"ל כהש"ג.

אולי בח"ד הדר ביה. אף באמת אני עני פתבתי באות כ"ב הנ"ל דדברי הש"ג צ"ע דהדבר פשוט דברייתא זו נשנית קודם שגזרו על הכותים דמבואר בקולין דף ו' דבימי ר' אמי ור' אסי הוא דגזרו עליהם וכו' ועתה שיש אנכי שמצאתי רב תנא (מני"ר) דמסייע לי ופשיטא ליה כמ"ש בעניותי.

ודברי הרב של"ג תמוהים. וכל מ"ש מני"ר יצ"ו ישרים ונכוחים.

אלא דמ"ש וגם הסברא שבתשו' שו"מ דאין תועלת וכו' תמיהני דודאי הא דקנסו וכו' פכתוב בדב"ק. לא ירדתי בכוננתו בזה אחלי יכוננו לבאר שיחתו שית שפתי צדיק פי כעת נעלמו ממני מעומק המושג וקוצר המשיג (ו) גם מאי דפשיטא ליה למר דחייב ביעור על כל אדם הוא אף אחר הפסח כמו שמחנניבים בעליו לרבי פשיטא ליה לחזקיה מספקא ליה ואין נראה פן מדברי הגאון חתם סופר בסוף סי' ק"ה כיעי"ש ומה שפכתב כתה"ר יצ"ו דאין להשיב מההיא דבא אחר ושרפו לאחר המועד וכו' דשאני התם וכו' פכתוב בדב"ק הגה לפי הנראה משמע ליה למר דמה שאמרו אומר לו הרי שלח הוא דוקא בבא להשיבו אחר הפסח וכפשיטא דלישנא דמתניתין אבל בפסח אינו יכול לקיים בו מצות השבה לומר לו הרי שלח לפניך אמנם אין דבר זה פשוט והגאון נודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' (בד"ה ואמנם קשה עלי) פתב מפורש דבפסח גם פן יכול לומר לו הרי שלח לפניך כמו שאומרים בכל איסורי הנאה דאורייתא והגאון בחק יעקב סי' תמ"ג בתשובתו שבס"ק ו' פתב דבפסח דהפל מצוים עליו לבערו אינו יכול לומר לו הרי שלח לפניך ובשו"ת מים חיים להגאון מוהרח"ד ראפאפורט בס"ה ה' ראיתי שפכתב שבס' קצות החשן סי' שס"ג השיג על החק יעקב בזה ואין ספר זה מצוי אצלי לראות דב"ק והרב מים חיים פתב לחלק בין היכא דתבעו בתוך הפסח דאז יכול לומר לו הרי שלח לפניך להיכא דלא תבעו בתוך הפסח ועיין בנודע ביהודה תננינא סי' ס"ה בדברי הרב המשיג באות ט' וכדברי הגאון המחבר באות ט' ובמה שרשמתי בזה לעיל בס"ה א' אות י"ב: (ז) והנה על מה שפכתבתי למעלה בראש אות זו דאף אם נדון את הבני מקרא כמומר לתיאבון דקי"ל תמצון של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מידי הוא טעמא אלא מפני שהם מחלפין דלא שביק התיירא ואכיל איסורא וזה לא שייך בבני מקרא דאינהו לא חשבי ליה איסורא ושוב צדדתי דיש לומר פיון דאיסור תמצן שעבר עליו הפסח הוא קנס מדרבנן על שעבר בבל יראה והבני מקרא לא ישמעו למה שקנסו רבנן לכן לא גזרו רבנן על תמצון פיון שאינו קנס להם אלא לישראל הקונים מהם והבאתי שסברא זו כתבה הגאון שואל ומשיב לענין מומר עי"ש עתה השגתי ס' חדש זכר יהודה להגאון מוהר"י בטלן וראיתי בס"ה ג' שנשאל בתמצון של קראים אם אסור אחר הפסח וכתב דאף דתמצון של עוברי עבירה מותר היינו משום דלא שביק היתרא ואכיל איסורא אבל בני מקרא דלא חשבי זה איסורא פיון שאינו מפורש בתורה ליתיה להאי טעמא ושוב פתב אבל מפל מקום

אפשר לומר פיון דלית להו איסורא דרבנן על כן לא קנסו בדידהו כלל דלא שנייה לקנסם כדמצינו בסגנון זה לגבי עירוב דצדוקי הרי הוא כעכומ"ז לענן עירוב דכיון שאינו מודה בעירוב כלל חשוב לדבר זה כעכומ"ז וכו' וא"כ בסגנון זה יש לומר פיון שאין מודים כלל בחמץ שעבר עליו הפסח לא קנסו בחמץ אף שאין הגדון דומה דהתם לחומרא והכא לקולא וכו' פל זה פתב בתחילת תשובתו ועם שגראה מזה שדעתו נוטה להקל בחמץ של בני מקרא שעבר עליו הפסח מפל מקום לא נודע בברור מה עלתה מסקנתו לפי שאחר הדברים האלה נשא ונתן בדין מי שאינו מודה בעירוב אם דינו כעכומ"ז ולא נמצא סיום דבריו כמו שגראה הרואה בדב"ק ויוכל להיות שבמסקנתו החליט היפה ממה שצדד בתחלה ולא הבאתי דב"ק הנ"ל אלא להורות שמה שצדדתי אני הדל בזה יש לי רב תנא דמסייע לי ולענן הלכה כפר הבאתי למעלה דעת רב גדול בדורנו (ולא נרשם מי בעל הדברים האלו מר ניהו הרה"ג מוהר"ר שניאור זלמן פינסקער אבד"ק חארסאן) להקל ולדון בחמץ פדין חמץ של עכומ"ז שעבר עליו הפסח וגם הבאתי דברי ידי"ן טובים השנים הגאונים מוהרי"ז שטערין יצ"ו אבד"ק שאנויל ומוהרש"ל הפהן יצ"ו מוויילנא דלמר יש לדון בחמץ פחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח וצריף להחתימם בשטר המכירת חמץ כמו שחותמים כל הבעלי בתים ולמר הדעת נוטה קצת להקל עיין בדב"ק באורף ואני ההדיוט פתבתי בתחלת הסימן על יי"ש חמץ שקונים כל השנה מפאדוואל של בני מקרא שזכון לומר להקונים מפאדוואל הנ"ל שיקנו קודם הפסח יי"ש פדי הצורף להם בשביל איזה ימים אחר הפסח וימכרוהו לעכומ"ז קודם הפסח עם שאר חמצים כנהוג ואחר שיעברו כמה ימים אחר הפסח (שיהיה בהם לתלות שהיי"ש שיקח עתה נעשה אחר הפסח) יקנו מהם אף בסתם רק שלא ידעו בבירור שהוא אותו שנעשה קודם הפסח וכתבתי שאף שיש איזה צדדים להקל ביי"ש שעבר עליו הפסח לפי שיש אומרים דחשיב זיעה ויש מי שמתיר מטעם שהוא חזק וחרף ויש מי שמחשבו בחמץ גוקשה וכיצא איזה צדדים אף אין בהם פדאי להתיר באכילה ושתיה רק בהנאה הוא שיש לעשות מהם סניף לעת הצורף והמענין יכריע לענן הלכה למעשה: ועתה נתעוררתי שיש לומר דלא מהני מה שיחתמו את הבני מקרא בשטר ההרשאה על המכירת חמץ משום שאף אם ימכרו את חמצם להעכומ"ז וכל ימי הפסח ישבתו ממסחר זה מפל מקום נראה ודאי דבערב פסח כל היום עד הלילה הם נושאים ונותנים בסחורות חמץ כי הם לא יאמינו בהקבלה האמתית שחמץ משש שעוה ולמעלה אסור מן התורה וכן באיזה שנים יזדמן שלפי חשבונם יום טוב של פסח שלנו חול הוא להם ובו ביום נושאים ונותנים כמעשיהם בכל יום חול ונמצא לפי זה שאחר שמכרו החמץ לעכומ"ז חוזרים וזוכים בו ואם פן המכירה (שמכרו חמצם לעכומ"ז הקונה החמצים) בטלה פאילו לא היתה שהרי על ידי שחוזרים וזוכים בהחמץ שמכרו הרי החמץ עומד ברשותם ונסתלק העכומ"ז מאחריותו ואם פן מה יועילו חכמים בתקנתם שיחתמו בהרשאה או בהשטר מכירה פיון שהמכירה בטלה על ידי מעשיהם כמו שהבאתי בסי' ט' אות ל"ה ועיין שם בד"ה וזאת להודיע לכן לדעתי הענייה אם נחזיק אותם פישראל גמור ויהיה בחמץ דין חמץ של ישראל אין תקנה לזה על ידי מכירה אלא אם יתברר שגם הם ישבתו ממסחר חמץ מזמן שכל עדת בני ישראל שובתים ממנו שלא יהא מקום לחוש לבטיול המכירה הא לאו הכי אין שום תועלת בהמכירה כלל: (ח) ועל מה שפתבתי

בַּעֲנֵן זֶה עַל דְּבָרֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ל הַפֶּהן יצ"ו הַשִּׁיב לִי עַל זֶה בְּמָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי לְדַחֲוֹת דְּבָרֵי הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי פִּינּוֹן שֶׁבּוֹדָאֵי יִמְפֹּר לְנֹכְרִים אִין תּוֹעֵלַת בִּקְנָס דְּהָא חֲזִינַן דְּמַחְמַת הַקְּנָס אֶסְרוּ הַחֲמִץ עַל כָּל הָעוֹלָם הָרִי דַּעֲשׂוּ כַּעֲשֵׂי דְאֹרְיִיתָא כְּמוֹ בְּחֲמִץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְכוּ' וְכַתֵּב עַל זֶה מֶר נ"י דְּלֹא יֵרֵד לְכַנְנֵתִי בְּזֶה וְאַחֲלִי כּוֹנֵנוּ לְבָאֵר שִׁיחְתּוּ בְּזֶה עכ"ל וְרֵאִיתִי לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי וְכַנְנֵתִי דָּאֵם לֹא אֶסְרוּ חֲמִץ שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח רַק כְּדִי שִׁיקְנוֹס לְבַעַל הַחֲמִץ שְׁלֵא יִשְׁקָה עוֹד חֲמִץ לְאַחַר הַפֶּסַח אִם כֵּן הִיָּה דִי שֶׁנֶּאֱסַר אוֹתוֹ לְבַד שְׁלֵא לְאָכֹל וְשְׁלֵא לְמַפֹּר וְשְׁלֵא לְהַנּוֹת אֲבָל לְאַחֲרִים לְמָה אֶסְרוּ (וְהָרִי בְּמַבְטַל אִיסוּר לֹא אֶסְרוּ רַק לְהַמְבַטֵּל וְלִמִּי שֶׁנֶּתְבַטַּל בְּשִׁבִּילוֹ בְּלֶבֶד וּמָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי בְּתַבּוּאֹת שׁוֹר בְּסִי ט"ז דְּבָהֶם הַקָּלוּ מִשּׁוּם שֶׁהוּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן כְּבָר תָּמָה עָלָיו הַפָּרִי מְגִדִים שֶׁם דָּאֵם כֵּן לְהֶרָאֵב ד' דְּסוֹבֵר דָּאִיסוּר מִן הַתּוֹרָה הוּא אִיסוּר לְכָל הָעוֹלָם וְלֹא אֶשְׁתַּמֵּיט בְּשׁוּם פּוֹסֵק לְכַתּוּב כֵּן) וְעַל כְּרַחֲוִין דָּאֵף דַּעֲיָקְרוּ לֹא אֶסְרוּ רַק מִטַּעַם קְנָס מְכַל מְקוֹם כְּשֶׁאֶסְרוּ הַטִּילוּ אִיסוּר עַל הַחֲמִץ גּוֹפָא וְעֲשׂוּ אוֹתוֹ כַּעֲשֵׂי דְאֹרְיִיתָא וְהַלְכָּף אִין נִפְקָא מִיָּנָה כָּלֵל אִם יֵשׁ בְּזֶה תּוֹעֵלַת בִּקְנָס אוֹ לֹא כֵן הִיָּה כּוֹנְנֵתִי שֶׁם אֲבָל מָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי שֶׁס דְּמִנְטָל עָלָיו מַצָּנוֹת בִּיעוּר גַּם לְאַחַר הַפֶּסַח וְהִיא מִשְׁנָה מְפֹרָשֶׁת וְכָל זֶה וְדָאֵי טַעוֹת הוּא דְּהָא בְּהַדְיָא מְפֹרָשׁ בִּש"ס דְּבָבָא בְּתָרָא ד' צ"ט דְּדוֹנָקָא בְּמוֹעֵד הַכֵּל מַצָּנוֹת עָלָיו לְבַעֲרוּ אֲבָל לְאַחַר הַפֶּסַח לֹא שִׁיָּדָּ בִּיעוּר כָּלֵל וְהָא דְחַנּוּן דְּלֹא בְּדַק בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד יְבַדְּוֹק לְאַחַר הַמוֹעֵד וְכוּ' וּפְיָרְשׁוּ הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם דִּיבְדוֹק לְאַחַר הַפֶּסַח אִינוּ מִטַּעַם מַצָּנוֹת בִּיעוּר רַק שְׁלֵא יִכְשַׁל בְּחֲמִץ שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח וְכִמוֹ שֶׁמְבַנְיָר בְּשׁו"ע בְּסִי תל"ה וְחַדַּע דְּהָא מְסִיִּים שֶׁם הַרְמַב"ם וְהַשּׁו"ע וְעַל הַבְּדִיקָה שֶׁלְאַחַר הַפֶּסַח לֹא יִכְרֵף וְכֵן מְבַנְיָר לְהַדְיָא בְּמ"מ וּבכ"מ וּבמג"א שֶׁמְנוֹתָר לְהַשְׁהוֹתוֹ וְהַלְכָּף כָּל מָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי שֶׁם מַתִּיבַת וְעֲשׂוּ הַקְּנָס כַּעֲשֵׂי דְאֹרְיִיתָא עַד תִּיבּוֹת לֹא נִתְקַיִּים קְנָס חֲכָמִים הוּא טַעוֹת וְצָרִיף לְמַחְקוֹ וּמִיָּהוּ בְּעֵיקָר דְּבָרֵי הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב נִרְאָה לִי דְּבָלָאוּ הָכִי לִיתָא וְלְכַאוּרָה תְּמוּהָ דְּמָאֵי תּוֹעֵלַת בִּקְנָס שֶׁקְנָסוּ חֲכָמִים לְאַסּוֹר בְּהַנָּאָה הָא פִּינּוֹן דְּחֲשׂוּד לְעֵבֹר עַל בַּל יִרְאָה לְאֹרְיִיתָא לֹא יִצִּיִּית גַּם כֵּן לְקְנָס חֲכָמִים וְעַל כְּרַחֲוִין צָרִיף לוֹמֵר דְּהַקְּנָס הוּא שִׁישְׁרָאֵלִים לֹא יִקְנוּ מִמֶּנּוּ וְזֶה גַּם כֵּן קְנָס הוּא לוֹ דָּאִין דְּרָף לְהַשְׁהוֹת חֲמִץ וְלְעֵבֹר אֲבָל יִרְאָה רַק בְּנַחְתוּם שִׁישׁ לוֹ הַרְבֵּה חֲמִץ שֶׁעוֹמְדוֹת לְמַפֹּר וְחָס עֲלֵיהֶם לְבַעֲרָם וְלִכֵּן מִשְׁקָה אוֹתָם אֲבָל פִּינּוֹן שִׁישְׁרָאֵלִים לֹא יִקְנוּ מִמֶּנּוּ אִין כְּדָאֵי לוֹ לְהַשְׁהוֹת בְּשִׁבִּיל עֲכוּמ"ז לְבַד דְּוֹדָאֵי רֹב הַקּוֹנִים מְנַחְתוּם יִשְׂרָאֵל הֵם יִשְׂרָאֵלִים וּבְשִׁבִּיל זֶה אֶסְרוּ הַחֲמִץ לְכָל אֵדָם דָּאֵם לֹא יִאֶסְרוּ רַק לְבַעֲלִים לֹא יִהְיֶה תּוֹעֵלַת כָּלֵל דְּהוּא בּוֹדָאֵי לֹא יִצִּיִּית לְקְנָס חֲכָמִים וְעַל פִּי זֶה בְּטַל לְגַמְרֵי סְבֵרַת הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב דָּאֵף בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוּד לְהַשְׁהוֹת חֲמִץ בְּמִזִּיד בְּשִׁבִּיל הַפֶּסַח מְמוֹן בּוֹדָאֵי לֹא יִצִּיִּית לְקְנָס חֲכָמִים וּבּוֹדָאֵי יִמְפֹּר לְעֲכוּמ"ז וּמְכַל מְקוֹם אֶסְרוּ חֲז"ל לְקְנוֹת מֵהֶם וְזֶה גּוֹפָא הִיא קְנָס לְהַמְשָׁקָה וְדְבָרֵי הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב תְּמוּהֵינן בְּזֶה וצ"ע עכ"ל יצ"ו: וְיְדִידֵי הָרַב הַגָּאוֹן מוֹהֲר"ר מִשְׁה דּוֹבְעֵר אַבְד"ק אֶרָאֵל יצ"ו כָּתֵב לִי בַּעֲנֵן זֶה וְז"ל בְּדִין אִם מְנוֹתָר לְקְנוֹת חֲמִץ שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח מְבַנְיָ הַקְּרָאִים נִרְאָה לְעֲשׂוֹת סְמוּכִים לְהַמְיָקָל בְּזֶה סִי' ק"ז מְדְבָרֵי הַגְּמָרָא עִירוּבִין ד' ס"א ע"ב דְּצָדוּקֵי הָרִי הוּא כְּעֲכוּמ"ז לְעַנְנֵן עִירוּב מְכִינּוֹן שְׁאִינוּ מוֹדָה בְּעִירוּב כָּלֵל לְכֵן חֲשׂוּב הוּא בְּדָבָר זֶה כְּעֲכוּמ"ז וְאִינוּ מְעַכְבֵּ וְכִמוֹ דְּאֶמְרִינּוּן בְּגִיטּוֹן ד' כ"ג וּבְקִדּוּשֵׁין ד' מ"א ע"ב דָּאִין הַעֲבָד נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּט לְאִשָּׁה מִיָּד בַּעֲלָה לְפִי שְׁאִינוּ בְּתוֹרַת גִּיטּוֹן וּקְדוּשֵׁין כָּלֵל וְאִם כֵּן לְעַנְנֵן חֲמִץ גַּם כֵּן פִּינּוֹן דָּאִינוּ מוֹדָה בְּאִיסוּר חֲמִץ שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח לֹא קְנָסוּ

בְּחֻצוֹ דִּידְקָה עַכ"ד יצ"ו: יו"ד) חֲמִיץ דְּרַבְּנָן שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסֵחַ בְּאִיזָה עֲנִין אָסוּר עֵינִין לְהַרְבֵּינִים בְּאֵר הַיֵּטֵב סִי תַמ"ב סק"א וּמַג"א סִי תַמ"ז ס"ק מ"ב וּס"ק מ"ו שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדוּרָא תַנְיִינָא ח"ג סִי פ"ג נוֹדַע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא קָמָא סוּף סִי ח"י רע"ק אִיגָר סִי כ"ג ד' ח"י ע"ד (ד"ה גַם) מְשַׁבְּצוֹת זָהָב סִי תַמ"מ סק"ד וְשֵׁם מְחַלֵּק לְדַעַת הַרְמַב"ן וְהַר"ן בֵּין חֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה דְּאִי אֶפְשָׁר לְבוֹא בְּשׁוּם עֲנִין לְבַל יִרְאֶה שְׁזָה מוֹתֵר אַחַר הִפְסַח לְשָׂאֵר חֲמִיץ דְּרַבְּנָן שְׁאֶפְשָׁר לְבֹא לִידֵי אִיסוּר בַּל יִרְאֶה דְּאָסוּר וְעֵינִין מַה שְׁרַמְזִיתִי לְקַמֵּן אוֹת י"א ס"ק ה' בְּעֵינִין זֶה גַם הָרַב נֹאֹת דְּשָׂא סִי ט"ל (ד"ה אָמְנָם) כְּתַב דְּלַדַּעַת הַרְמַב"ן וְהַר"ן דְּסַבְּרִי דְּחֲמִיץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מוֹפְקֵד בְּיַד עַכּוּמ"ז וְלֹא קִבַּל הַעַכּוּמ"ז אַחֲרֵיּוֹת דְּמֵן הַתּוֹרָה אִינּוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וּמְכַל מְקוּם מְדַרְבְּנָן אָסוּר דְּקָשָׁה דְּמַבְּנָאֵר בְּכָל הַפּוֹסְקִים בְּסוּף סִי תַמ"ז דְּחֲמִיץ שְׁאִינּוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה אֶף שְׁעֵבֵר וְלֹא בִיעָרוּ כְּחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה אוֹ תַעֲרוֹכַת בְּאִנְפּוֹ שְׁבִטְלָא מִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר בְּהַנָּאָה וְכַתַּב הַמַּג"א דְּאֶפְּלִיּוֹ בְּאֶכִּילָה מוֹתֵר וְלָמָּה נֶאֱסָר כָּאֵן וְכו' וְשׁוֹב הַבֵּיא דְּבַרֵי הָרַב מְשַׁבְּצוֹת הַנ"ל עִי"ש וְעֵינִין לְהַרְבֵּי חֵק יַעֲקֹב סִי תַמ"ח סק"ז בְּקַבַּל מַעַכּוּמ"ז חֲמִיץ בִּיּו"ט אַחֲרוֹן דִּהוּא מְדַרְבְּנָן אִם אָסוּר אַחַר הִפְסַח וְעֵינִין בִּשְׁ"ע הַג' מוהַרש"ז בְּסִי תַמ"מ אוֹת א' בְּהִטְמִין חֲמִיץ בְּחֻצַּר חֲבִירוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתּוֹ וְכו' וּבְסִי תַמ"ב בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן אוֹת ט' וְעֵינִין מַה שְׁכַתְּבִיתִי בְּאוֹת א' בְּעֵינִין זֶה וְעֵינִין כְּתַר כְּהוֹנָה סִי ח' הוּבָא בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִי חֲת"ם אוֹת ח' דָּאֵם אֵין הַחֲמִיץ שְׁלוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן גַּם הַר"ן מוֹדֵה וְעֵינִין לְהַרְבֵּי מִים חַיִּים רְאֶפְּאָפוּרְט בְּסִי ד' דָּאֵם מְכַר חֲמִיץ בְּשַׁעֲרֵי שְׁשִׁית דְּאִינּוּ אָסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן דּוּמָה לְחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה דְּאִינּוּ אָסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וּמוֹתֵר אַחַר הִפְסַח וְכו' עִי"ש וְעֵינִין בְּשׁו"ת עֵטֶרֶת חֲכָמִים א"ח סִי ה' (ד"ה וּמְלַבֵּד) וְכַתַּב שֵׁם שְׁדַבְּרֵי הַמַּג"א ס"ק מ"ו שְׁכַתַּב לְחַלֵּק דְּבַדְּבָר שְׁמֵן הַתּוֹרָה צָרִיף בִּיעוּר אֶף שְׁבִיטוּל חֲשִׁיב מִן הַתּוֹרָה בִּיעוּר כֵּינּוּן דְּחֲכָמִים אָמְרוּ דְּלֹא חֲשִׁיב בְּיִטּוּל מִשׁוּם הַכִּי אָסוּר לֹא כֵן חֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה שְׁאִין צָרִיף בִּיעוּר כְּלָל מִן הַתּוֹרָה לֹא יִשְׁרוּ דְּבַרֵי בְּעֵינֵי הַגָּר"א וְכו' וְגַם הוּא הַקָּשָׁה מִדִּין דוֹרוֹן שְׁמַבִּיא הַעַכּוּמ"ז בִּיּו"ט אַחֲרוֹן דְּאָסוּר עֵינִין מַג"א חֲת"ם סק"א אֶף דִּיּו"ט אַחֲרוֹן אִינּוּ אֲלֵא חוּמְרָא בְּעַלְמָא וְהַרְשָׁפ"א שְׁנִסְתַּפֵּק בְּסִי קַע"ח בְּדִין זֶה נִרְאֶה דְּרַק בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שְׁאִין כְּלָל עוֹד אִיסוּר חֲמִיץ דְּאוֹרֵיִתָא נְסַתַּפֵּק אֲבָל בְּגוֹנוּנָא אַחֲרִינָא אֶפְשָׁר דְּמוֹדָה דְּאֶף דְּאִין בְּשִׁהֲיִתּוֹ אֲלֵא אִיסוּר דְּרַבְּנָן אָסוּר וְהַבֵּיא מַה שְׁכַתַּב הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ לְחַלֵּק בֵּין רְאוּי לְבֹא לִידֵי אִיסוּר תּוֹרָה לְאִינּוּ רְאוּי וְכו' וְהַאֲרִיף בְּדִין מִין בְּמִינוֹ שְׁנַתְּבִטְלָא בְּרוּב מִן הַתּוֹרָה וְאָסוּר מְדַרְבְּנָן אִם יֵשׁ לְדַמּוּתוֹ לְחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה דְּהָא גַם בְּזָה אִינּוּ רְאוּי לְבוֹא לִידֵי בַל יִרְאֶה דְּאוֹרֵיִתָא אוֹ נִמָּא דְּהָא נְמִי אֲתִי לִידֵי בַל יִרְאֶה אִם נְתוּסָף מְעַט חֲמִיץ בְּהַתַּעֲרוֹכַת עִי"ש וְהַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֲשׁ יצ"ו בַּד' נו"ן ע"א (ד"ה בְּשׁו"ת) כְּתַב בְּשֵׁם הָרַב פְּרִי תְּבוּאָה סִי ט"ו דְּמַה שְׁפָסַק בִּשְׁ"ע דְּחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסַח מוֹתֵר הוּא שְׁלֹא כְּדַעַת הַר"ן שְׁפוּבֵר דְּגַם כְּשֶׁאָסוּר מְדַרְבְּנָן אָסוּר אַחַר הִפְסַח וְכַתַּב עַל דְּבַרֵי דְּשִׁגָּה בְּזָה וְכו' וְהַפְּנ"י ח"א סִי ט"ו כְּתַב לְחַלֵּק דְּחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה עֵיקְרוֹ מְדַרְבְּנָן עִי"ש וְסַפֵּר פְּרִי תְּבוּאָה אֵין מְצוּי אֲצִלֵי לְרֹאוֹת אִם הַזְּכִיר דְּבַרֵי הַמַּג"א וּפְר"ח וְעוֹד מְרַבֵּי הָאֲחֲרוֹנִים הַחוּנִים סְבִיב הַשְּׁלֶחָן (הַש"ע) שְׁעַמְדוּ בְּזָה וּבָאוּ אֶל הַיְשׁוּב לְמַר כְּדָאִית לִיָּה וּלְמַר כְּדָאִית לִיָּה וּבַפְּנ"י סִי ט"ו עֵינִינִי וְלֹא מְצָאִיתִי מַה שְׁכַתַּב בְּעֲמוּדֵי אֲשׁ בְּשִׁמוֹ רַק בְּסִי י"ג הַבֵּיא דַּעַת הַר"ן דְּגַם כְּשֶׁאָסוּר מְדַרְבְּנָן אָסוּר אַחַר הִפְסַח וּבְסוּף הַסִּי כְּתַב לְגַדּוּנוֹ וְכֵינּוּן שֶׁהוּא רַק מְדַרְבְּנָן לֹא קוֹנְסִינּוּ לִיָּה כַּמ"ש הַרִיב"ש בְּחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה עִי"ש שְׁלֹא כְּתַב שׁוּם חֲלִיּוּק בֵּין הַהִיא דְּהַר"ן

לְנוֹקְשָׁה וּמָה שֶׁכָּתַב שֶׁהַפְּנִי יְהוֹשֵׁעַ בַּח"ב ס' ל"ה פָּתַב עַל רְאִיּוֹתוֹ מֵהָיָא דְחַמְצָן שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבִירָה וְכוּ' הוּא טְעוּת הַדְּפּוּס וּדְבָרָיו הֵם בְּסִי' ה' ע"ש וְשֵׁם בְּסוֹף הַסְּפָר (בְּתְּשׁוּבוֹת שֶׁנֶּעְתְּקוּ מִס' בֵּית אֶפְרַיִם) בְּסוֹף ס' ט' פָּתַב לְעַנְיָן י"ש שְׁנֵי צְדָדֵי הַיָּתֵר אֶחָד שֶׁהוּא זִיעָה וְאֵינּוּ מִשְׁקָה מְמֵשׁ וְלֵהָאֵי טְעָמָא יֵשׁ לוֹמֵר דְּאַחַר הַפְּסַח מוֹתֵר פִּינּוֹן דְּאֵינּוּ אֲסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן לֹא גְזָרוּ בְּכִי הָאֵי גְנוּנָא וְהַשְּׁנֵי מְשׁוּם שֶׁהוּא שְׁלֵא פְדָרָה הַנְּאָתָן וְלֵהָאֵי טְעָמָא אֲסוּר פִּינּוֹן דְּהוּי גּוּף הָאֲסוּר ע"כ וּבְשׁו"ת דְּבָרֵי חַיִּים ס' כ"א הוּבָא בְּמִנְחַת מִשֶׁה ס' ט"ו דִּין ו' פָּתַב בְּחַמְצָן שֶׁהִיָּה אֲצֵל הַטּוֹחַן עֲכוּמ"ז וְנִזְכָּר בְּפְסַח צְרִיף לְבַעַר דְּמִיָּמָא לֵן פְּהֵרָא"ש דְּחַמְצָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עֲכוּמ"ז חֲזִיב לְבַעַר מִן הַתּוֹרָה וְאֵף לְשִׁיטַת הַגְּאֹוֹנִים וְהֵרַמְב"ן מְפַל מְקוֹם מְדַרְבְּנָן צְרִיכִים בְּיַעוּר וְאֶפְיָלוּ אַחַר הַפְּסַח פְּמִבּוֹאָר בְּהַר"ן וְכוּ' ע"כ.

וּבְשׁו"ת רמ"ץ א"ח ס' כ"ד אוֹת ו' בְּעַנְיָן שֶׁיֵּשׁ סֶפֶק בְּהַמְכִירָה אִם הוֹעִילָה פָּתַב פִּינּוֹן דְּכַעַת הַנִּידוֹן הוּא עַל אֲסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁקְּנִסוּהוּ סֶפֶק דְּרַבְּנָן לְקוּלָא וְאֵף שֶׁכָּתַב הַר"ן גְּבִי מְפָקִיד לְעֲכוּמ"ז דְּאֲסוּר מְדַרְבְּנָן וְאֲסוּר גַּם אַחַר הַפְּסַח פִּינּוֹן דְּעֵבֵר אֲדַרְבְּנָן מְפַל מְקוֹם יֵשׁ לוֹמֵר דְּבִנְדוֹן דִּינָן שְׁלֵא בָּא לְבִיתוֹ כִּי אִם אַחַר הַפְּסַח לֹא הִיָּה בְּיַדוֹ לְבַעַר וְכוּ' אֵף מְדַבְּרֵי הַש"ע ס' תמ"ח מְשַׁמֵּעַ דְּגַם בְּנִמְצָא הַחַמְצָן אַחַר הַפְּסַח וְלֹא יָדַע מִמֶּנּוּ לְבַעַרו וְאֶפְי' בִּיטְלוּ אֲסוּר וְאִם כֵּן בְּנִידוֹן דִּינָן נָמִי אֲסוּר וְשׁוֹב צְיָדָד לְהַתִּיר בְּהַנְּאָה עַל פִּי דְּבָרֵי הַתּוֹדַת הַשְּׁלָמִים ס' ו' בְּמִי שֶׁהִיָּה בְּתַפְיֶסָה וְכוּ' (הַבְּאֵתִיו לְקַמֵּן אוֹת י"א בַּד"ה וְהִנֵּה סֶפֶר מִנְחַת יַעֲקֹב וְכוּ') וּמִבּוֹאָר בְּסֶפֶר חֶק יַעֲקֹב ס' תמ"ח סק"ך דְּלֹא הַתִּיר אֲלֵא בְּהַנְּאָה ע"ש וְעִינָן לְהַרְבֵּ שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדוּרָא תַנְיִינָא ח"ב ס' ס"ג ד' מ"ח ע"ב מָה שֶׁכָּתַב עַל דְּבָרֵי הַפְּגוּן אֲבָרְהָם וְע"ש בַּח"ג סוֹף ס' פ"ג וּבְשׁו"ת זְכוּרוֹן צְבִי מִנְחַם סוֹף ס' ט' וְהַבְּאֵתִיו לְקַמֵּן אוֹת י"ג ס"ק י"ב וּבְשׁו"ת דְּבַר אֱלִיהוּ לְהַגְּאֹוֹן טְאֲנָרְלָא ס' י"ג הוּבָא לְקַמֵּן בְּאוֹת ג"ן וּבְשׁו"ת מוֹהַר"ם שִׁיק ס' רי"ח הוּבָאָה לְקַמֵּן אוֹת ס"ג שְׁאִילַת שְׁלוֹם מִהַדוּרָא תַנְיִינָא ס' רס"ז הוּבָאָה לְקַמֵּן אוֹת ה"ן וּבְשׁו"ת בֵּית יִצְחָק יו"ד ח"ב בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן ס' ט' הוּבָאָה לְקַמֵּן אוֹת ס': וְהִנֵּה בְּמָה שֶׁכָּתַב הַרְבֵּ מְגוּן אֲבָרְהָם (שֶׁרְשָׁמְתִי בְּתַחֲלַת הָאוֹת) לְחֶלֶק בֵּין חַמְצָן וְנוֹקְשָׁה לְשָׂאֵר אֲסוּר דְּרַבְּנָן דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַר"ן שֶׁגַם בְּעֵבֵר מְדַרְבְּנָן אֲסוּר לְאַחַר הַפְּסַח וְלִזְזָה פָּתַב לְחֶלֶק דְּבַחְמָצָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה צְרִיף בְּיַעוּר וְחֲכָמִים תִּקְנוּ שֶׁבְּעַנְיָן פְּלוּנֵי מִיָּקָרֵי בְּיַעוּר אֵף דְּמִן הַתּוֹרָה מִיָּקָרֵי בְּיַעוּר מְפַל מְקוֹם הַנִּי פְּעוּבֵר אֲדֹאוּרִיָּתָא אֲבָל בְּדָבָר שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵינּוּ צְרִיף בְּיַעוּר פְּלֵל אֵף שֶׁמְדַרְבְּנָן צְרִיף בְּיַעוּר אִם עֵבֵר הַפְּסַח וְלֹא בְּיַעוּרוֹ מוֹתֵר וְכַמְּה מְרַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים בְּתְּשׁוּבוֹתֵיהֶם נִמְשָׁכוּ אַחַר חִילּוּק זֶה הֵלֵא בְּסִפְרָתָם הִנֵּה הַיּוֹם קַבְּלָתִי סֶפֶר נְחֻמָּד בְּרִית עוֹלָם לְהַגְּאֹוֹן אַבְד"ק ווִיסָאקִי מְאֲזִאוּנְעֶצֶק יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּסִי' פ"ו (בַּד"ה שׁוֹב רֵאִיתִי) שֶׁאַחַר שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְבֵּ מְגוּן אֲבָרְהָם הַנִּי לְסִיִּים אֲמַנָּם עִינָן בְּבִיאוּרֵי מְרָן רה"ג הַגְּר"א בְּסִי' תמ"ז סְעִיף קָטָן מ"א דְּנִרְאָה דְּלֹא נִיחָא לִיָּה בְּחִילּוּק הַמְּג"א שֵׁם וְלֵהַרְמְב"ן בְּאַמַּת גַּם בְּמַחְזִיב מְדַרְבְּנָן אֲסוּר לְאַחַר הַפְּסַח וְהָאֲרִיף קִצַּת הַרְבֵּ הַמְּחַבֵּר בְּעַנְיָנָא דְּשָׁקִיל וְטָרִי בָּהּ וְלֹא פְּנִיתִי לְעִינָן בַּד"ק וְגַם חִידוּשֵׁי הַגְּר"א לֹא חֵאֲנִן מְצוּיִים אֲצֵלוֹ יא) אִם לֹא מְכַר הַחַמְצָן קוֹדֵם הַפְּסַח אֲלֵא הַנִּיחוֹ בְּחֶדֶר שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ כִּי יוֹדַע שֶׁחֲבִירוֹ יִמְכֹּר הַחַמְצָן שֶׁבְּחֶדֶר הַהוּא וּמִמִּילָא גַּם הַחַמְצָן שֶׁלּוֹ יִהְיֶה בְּכֹלֵל הַמְכִירָה וְחֲבִירוֹ מְכַר הַחֶדֶר עִם הַחַמְצָן שֶׁבְּתוֹכוֹ וּמְסַר הַמְּפָתָח פְּדִין וְאַחַר הַפְּסַח רֵאָה בַּעַל הַחַמְצָן אֶת הַחַמְצָן הַהוּא יֵשׁ עַל זֶה שֶׁאֵלֶּה הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה פְּאֶשֶׁר יְבֹאֵר לְהִלָּן בַּעַל יאֵנִי טָרַם אֲחֵלֶה לְדַבֵּר בְּעַנְיָן הַשְּׁאֵלָה אֲכַתּוּב מָה שֶׁרֵאִיתִי שֶׁדְּבָרוֹ הַפּוֹסְקִים בְּעַנְיָן כְּזֶה וְאַחֲלַקְמָם

לסעיפים קטנים להקל על הקורא ואלו הם א) פתב הרב מצודת יששכר הביא דבריו הרב עיקרי הד"ט סי' י"ז אות כ"ג דלא עשה פלום דאפילו בישראל אינו קונה חצרו שלא מדעתו כשלא ידע מהמציאה כמו שפתב הרמ"א בח"מ סי' סר"ח ס"ג וכינון שהעכומ"ז לא ידע במציאות החמץ הזה לא קנה לו חצירו ואם מפני שהוא מןפקד ביד עכומ"ז הא קיימא לן בסי' ת"מ דאפילו אם קבל העכומ"ז אחריות אסור פל שפן בזה שלא קבל אחריות עכ"ל והרב עיקרי הד"ט פתב לא ידעתי מאי נפקא מינה שיידע העכומ"ז של מי הוא זה מה שפתוף החזר הלא מוכר לו פל מה שבתדרו יהיה מה שיהיה ודעת העכומ"ז לקנות הפל ודעת בעל החמץ הזה להקנות לנכרי מה שמשים שם ומה שייך בזה ענין חצרו שאינו קונה שלא מדעתו פינון שהעכומ"ז קונה מה שבתדר על ידי מסירת המפתח כמו שקונה של המוכר פן קונה את של זה והמקנה הרי הוא מקנה וגם העכומ"ז דעתו לקנות פל מה שבתדר וכל שפן דניחא ליה במרובה טפי ואם מדד ושקל מה שבתדר גם זה נכנס במשקל ובמנין והיה דסי' רס"ח מייירי במציאה לא במקר ומתנה ולכן מסיק דאם כבר בטל החמץ אף אם נאמר דלא קנה העכומ"ז מפל מקום פינון שאין החמץ בביתו של הישראלי אם בטלו אינו עובר בבל יראה דעד כאן לא נימא דאף שבטל יעבור על בל יראה דוקא כשהחמץ בביתו ורשותו של ישראלי כמו שפתבתי בשם הקול אליהו ומשם ראיה דאף דאין בדעתם להקנות ולקנות אם בטל ואינו ברשותו אינו עובר עליו ואינו בקנס שקנסו חכמים לחמץ שעבר עליו הפסח אלו תורף דב"ק הנה ספר מצודת יששכר אין אצלי אף ראיתי שפדבריו פתב בשו"ת חינוך בית יהודה סי' י"ג והובאו דבריו בקצרה בחק יעקב סי' תמ"ח ס"ק ט"ו ובבאר היטב ושערי תשובה שם בתוף סק"ח וחי' אדם פלל ככ"ג אות ו' ותימה לכאורה על פל הרבנים הנ"ל שלא הרגישו מפל אשר הרעיש בזה הרב עיקרי הד"ט אף באמת לא ידעתי מה פל החרדה דאף דנראה ודאי דאם מוכר בעל החמץ את פל החמץ שבתוכו הרי הפל בכלל כבחשן משפט סי' רט"ו ס"ה וכן פתב הרב חתם סופר בא"ח סוף סי' ק"ד מפל מקום היינו דוקא במוכר דבר שהוא שלו אבל מה שמוכר חפץ של חברו בלתי ידיעתו מידי מששא אית ביה הא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו ולא חשיב מכירה פלל ואפילו נימא דמה שגילה דעתו על ידי מעשיו המוכיחים דניחא ליה בהכי חשיב כאילו הודיעו לבעל הבית שימכור גם את חמצו אי נמי דאפילו לא הודיע פלל יש לומר דמהני ונעשה שלוחו ממילא משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בידיעתו (עיין להרב מקור חיים בסי' תמ"ג סק"ה בד"ה והנה בהך דינא) מפל מקום הבעל הבית שלא ידע מזה קודם המכירה לא פינון להקנות להעכומ"ז אלא חמצו וגם העכומ"ז לא פינון לקנות טפי ממאי דאקני ליה בעל הבית אף דנדאי פל כמה דטפי ניחא ליה מיהו בניחותא לחוד לא סגי ובעינו קנין וליכא וכל זה במנוח דהמצודת יששכר מייירי במוכר לעכומ"ז פל מה שבתדר פפי מה שהבין הרב עיקרי הד"ט בקל זאת יש לומר דלא מהני כאמור פל שפן דיש לומר בפשיטות דמייירי דהישראלי פרט להעכומ"ז שמוכר לו פל מין פלוני שבתדר הזה בעד סף כף וכף והחמץ של חבירו שהניח (שם בלא דעת בעל הבית) הוא מין אחר וכינון שפרט לו מה שמוכר הא ודאי אף אם אמר לו הריני מוכר לך פל מה שבתדר הזה מין פלוני אין בפלל אלא מה שבפרט ולא נמכר לו חוץ מאותו המין אלא דבכל זאת הנה מקום לומר דכינון דמכר החזר להעכומ"ז הרי הוא חצרו וכינון שבעל הפקדון דעתו להקנותו להעכומ"ז אף דלא

נעשה בזה שום קנין (פיון שלא היה בנדע הבעל הבית למפור לו את של זה וגם העכומ"ז לא פיון לקנותו) מפל מקום תקנה לו חצירו שלא מדעתו דחמץ אינו ברשותו של אדם והני הפקר וקונה לו חצירו ההפקר אף אם לא היה דעת המפקיד להקנותו על זה כתב דאין חצר קונה שלא מדעת אלא כשיודע שיש שם מציאה וכו' זה נראה פשוט בכונת דברי הרב חינוך בית יהודה והנמשכים אחריו ולפי הנראה דברי הרב מצודת יששכר מאיש לוקחו משו"ת חב"י הנ"ל כי נראין דברים אחרים והדברים ברורים ותסר מעליו תלויות הרב עיקרי הד"ט פאמור ולפי מה שהבין הרב עיקרי הד"ט דמייירי במוכר פל מה שבחצר נראה דיש לפקפק מצד דבר שאינו מסוים המבואר בח"מ סי' ר"ט ס"ב ולא דמי למה שכתב הרב חתם סופר דמייירי בחיטים זרועים ומוכר לו השדה וכל מה שבתוכו עי"ש ואם ירצה ה' יתבאר במקום אחר בס"ד (עיין לקמן באות ל"ד בענין זה): (ב) והנה אחר זמן רב ראיתי בשו"ת יד יוסף (להגאון מוהר"י דייטאש) בס"ל ל"ב בשאור שלא נמכר ועבר עליו הפסח וחמצו בו ואפו בו את הפת שקיל וטרי אי מהני בהשלכת דמי הנאה וכתב דמר רבו בספר יהושע סי' ע"ז צדד בזה וחדש שם היתר אחר דאף דלא נמכר השאור מפל מקום פיון שבא ערב פסח אחר שש נאסר בהנאה ואינו עובר בבל יראה עד הלילה ודבר שנאסר בהנאה הני הפקר וקנה העכומ"ז אז מן ההפקר ותו לא קנסוין לאנסרו אחר הפסח וכתב על דבריו ואני חוכך בהיתר זה לפי דברי הרב בית אפרים א"ח סי' ל"ד בשם הפנ"י ונ"ל וגם מצד שהעכומ"ז זכה מן ההפקר ומיקרי חמצו של עכומ"ז לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה דאפשר תיכף אחר שש חל האיסור ועשהו הפתוב כאלו הם ברשותו נמצא דמיקרי חמצו של ישראל וסניב לשרפו ומאן יימר דזכויות העכומ"ז יפקיע האיסור שבו מקנס חכמים הואיל ועבר עליו עכ"ל הפנ"י למדנו מדבריו דבל יראה שנייך גם בערב פסח ואם פן כפר חל עליו קנס חכמים וכו' עי"ש והנה בדין זה (אם עובר בבל יראה בערב פסח) כפר רשמתי לעיל בס"ל ה' אות יו"ד עי"ש ובקונטרס הכללים שרשמתי שם לענין אי קנסוין משום עשה דתשביתו אף אני תמה בעיקר היתר דבמאי קנאו העכומ"ז דנהי דנראה שהשאור היה מונח בין החמצים בחצר שמכר לעכומ"ז מפל מקום הרי לדעת הרבנים מצודת יששכר וחינוך ב"י הנ"ל על פי דברי הרמ"א ח"מ סי' רס"ח פיון שלא ידע העכומ"ז מהחמץ לא אמרינן דחצירו קונה לו דאף בישראל לא מהני כל כי האי גוונא: (ג) ומה שכתב הרב עיקרי הד"ט דזהו דוקא במציאה אבל במקר ומתנה קנה כמו שכתב הרמ"א עצמו ברס"י ר' הנה שם מייירי הרמ"א לענין דלא בעינו במקר ומתנה שיהיה משתמר לדעת הקונה או מקבל מתנה דוקא אלא אף שהוא משתמר לדעת המוכר או הנותן חשיב חצר המשתמרת ונקנית לו המקח והמתנה ומה ענין זה לא בעינו שידע מהדבר שיש שם או לא דלעולם אימא לה דבעינו שידע הקונה שישנו ברשותו וגם בעינו פיסוק דמים כמו שכתב שם מרן ואם פן בעובדא דחב"י ומצי"ש דלא ידע העכומ"ז כלל מהחמץ הנה ולא אסיק אדעתיה כלל בהא נימא שפיר דאין חצרו קונה לו וכן בעובדא שבספר יהושע ויד יוסף הנ"ל נראה דאין שנייך לומר דהעכומ"ז קנה לו חצרו שלא מדעתו וכן מתבאר מדברי הרב נאות דשא סי' ט"ל שהבאתי לקמן במי שהיה לו פקדון חמץ מחברו ומכרו לעכומ"ז עם חמץ שלו שלא בידיעת ורשות בעל החמץ דאם נאמר דמכירה שלא בידיעת בעלים לא מהני אין לצדד היתר משום שפיון שמסר גם הפקדון ההוא לעכומ"ז ונהי הוא

בְּרִשׁוֹתוֹ אִם כֵּן כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ קָנָה הֶעֱכוּמ"ז מִהֶהֱפָקֵר דְּחֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ דָּלָא אֲמַרִּינוּ
חֻצְרוֹ קוֹנֶה אִף בִּישְׂרָאֵל כְּשֶׁאִינוּ יוֹדְעִים מִהֶמְצִיאָהּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמ"א בְּסִי' רס"ח וְאִם כֵּן
אִף שֶׁהֶעֱכוּמ"ז יָדַע מִפְּקֻדוֹן זֶה שֶׁהָרִי גַם הִפְקִדוֹן מָסַר לוֹ מִכָּל מְקוֹם כִּינּוּן שֶׁאִינוּ מוֹעִיל
הַמְכִירָה וְרַק שֶׁאֵינוּ בָּאִים לְדוֹן שְׁזָכָה מִן הֶהֱפָקֵר אַחֵר שֶׁשׁ וְהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לֹא יָדַע
שֶׁיֵּשׁ הֶפְקֵר שָׁם דָּאִף שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ דְּבָר זֶה שָׁם מִכָּל מְקוֹם כִּינּוּן שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא הֶפְקֵר
הַיּוֹי כְּאִילוֹ לֹא יָדַע כָּלָל עִי"ש וְנִרְאֶה דְּכָל שֶׁכֵּן לְדִידְיָהּ כְּשֶׁלֹּא יָדַע כָּלָל שֶׁיֵּשׁ דְּבָר זֶה שָׁם
דְּנֻדָּא אֵין שְׁיָיָהּ לֹאמֵר דְּחֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ לְפִי דְּבָרֵי הַרְמ"א הַנ"ל וְכָתַב בְּנֵאוֹת דְּשָׂא שָׁם
דְּאֲפָשֵׁר דְּזִהוּ.

טַעְמוֹ שֶׁל הַחֵב"י שֶׁהֵבִיא הַח"י בְּסִי' תמ"ח וְכו' וְצָדַד לֹאמֵר דְּאוּלַי טַעְמוֹ מִשּׁוּם שְׁפוּבֵר
דְּאֵין חֻצֵר קָנָה לְהֶעֱכוּמ"ז כָּלָל וְכָתַב כֵּן לְפִי שֶׁלֹּא רָאָה בְּגוֹף תְּשׁוּ' הַחֵב"י כְּמוֹ שֶׁהֵעִיד
בְּעֶצְמוֹ דְּבִאֲמַת מְבוֹאֵר בְּדְבָרֵי הַחֵב"י דֶּהוּא מְשׁוּם דְּבָכִי הָאֵי גְּוֹנָא לֹא אֲמַרִּינוּ דְּבִחֻצְרוֹ
קוֹנֶה לוֹ אֲפִילוּ בִּישְׂרָאֵל כְּנֻז"ל וְדְבָרֵי הַיָּד יוֹסֵף וְיָמַר רַבּוֹ וְעַד צ"ע גַּם הָרַב שָׁם אֲרִיָּה
בְּעוֹבְדָא שֶׁבְּסוּף סִי' ט' אֶחָד מִצְדָּדֵי הַהִיתָר לְהַחֲמִץ שֶׁלֹּא נִמְכַר הוּא לְפִי שֶׁהִיָּה הַחֲמִץ
בְּהַחֲדָר שֶׁנִּמְכַר לְהֶעֱכוּמ"ז וְכָתַב דְּמִתָּר מְשׁוּם שֶׁקָּנָה הֶעֱכוּמ"ז עַל יְדֵי חֻצְרוֹ עִי"ש וְלְפִי
הָאֵמִוּר אֵין מְקוֹם לְצַד הִיתָר זֶה וְכֵן יֵשׁ לְפַקְפֵק עַל הָרַב רמ"ץ סִי' ל' בְּשִׁכַח לְמַפְּוֹר מִין
אֶחָד מִהַחֲמִץ וְהִיָּה בְּיַד עֶכּוּמ"ז מְקוֹדֵם הַפְּסוּחַ וְצָדַד דְּמַהֲנֵי מִדִּין חֻצֵר (וְעֵינֵינוּ בְּקוֹנְטְרִיס
הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַחֵי"ת אוֹת ל"ז מֵה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּזֶה ב"ס"ד): (ד) וְכֵן רְאִיתִי לְהָרַב עֲטָרַת
חֲכָמִים סִי' ה' בְּמִי שֶׁמְכַר הַחֲדָר עִם הַחֲמִץ שֶׁבְּתוֹכוֹ וְשִׁכַח לְפָרֵט בְּשִׁטְר מְכִירָה חֲבִיּוֹת
אֶחָת יי"ש שֶׁהִיָּתָה אַחֲרֵי הַפְּתִיחַ וְהַעֲלִים עֵין וְאַחֵר שֶׁנִּשְׂאָ וְנָתַן אִם אֲפָשֵׁר לְהַתִּיר בְּגִדוֹנוֹ
לְפִי שֶׁאוֹתוֹ הִי"ש הִיָּה מִתְּפוּחֵי אֲדָמָה וְדָגָן מְעוֹרָב וְאֵי חֲשׁוּב אָנוּס מֵה שֶׁשִׁכַח חֲבִיּוֹת זֹ
וְכו' כָּתַב לְצָדַד הִיתָר כִּינּוּן שֶׁכָּל הַחֲדָר מְכוּר לְעֶכּוּמ"ז וּמְקוֹם עֲמִידַת הַחֲבִיּוֹת בְּכָלָל אִם כֵּן
כְּשֶׁהִגִּיעַ אִסּוּר הַחֲמִץ וְהוּא הֶפְקֵר חֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ וְכו' וְסָתַר הִיתָר זֶה עַל פִּי דְּבָרֵי הַרְמ"א
בַּח"מ סִי' רס"ד (צ"ל רס"ח) ס"ג דְּאֵין חֻצֵר קוֹנֶה בְּדְבָר שֶׁאֵין רָגִיל לְבֹא עִי"ש וְהָרַב
מִים חֵיִים רַאפְפוּרֵט סִי' ה' נִשְׂאָל גַּם כֵּן בְּמִי שֶׁשִׁכַח לְמַפְּוֹר חֲבִיּוֹת אֶחָת שֶׁהִיָּתָה מְנוּחַת
בְּחֲדָר שֶׁמוֹנְחִים כָּל מֵינֵי הַחֲמִץ אֲשֶׁר נִמְכְּרוּ עִם הַחֲדָר לְעֶכּוּמ"ז וְנִזְכָּר מִזֶּה אַחֵר חֻצוֹת
בְּעָרַב פְּסוּחַ וְאִז מְכַר וְשִׁקִּיל וְטָרִי מָה הִיָּה הַדִּין אִם לֹא הִיָּה מוֹכֵר כָּלָל אַחֵר חֻצוֹת וְאֵי
הַדִּין עִתָּה שֶׁמְכָרָה וְלֹא הַעֲלָה עַל שְׁפָתָיו שׁוּם צַד הִיתָר מִטַעַם שְׁזָכָה הֶעֱכוּמ"ז מִהֶהֱפָקֵר
וְקָנָה לוֹ חֻצְרוֹ כִּיעִי"ש וְזוֹחֵק לֹאמֵר שְׁפוּבֵר דְּאֵין חֻצֵר קוֹנֶה לְעֶכּוּמ"ז שֶׁכָּפָר רְשָׁמְתִי
בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמְעַרְכַת הַחֵי"ת אוֹת ל"ח דְּדַעַת רַבּוּבָא דְּרַבּוּבָא קְמָאֵי וּבְתַרְאֵי דְּגַם
בְּעֶכּוּמ"ז אֲמַרִּינוּ חֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַתוֹ עִי"ש"ב וְאִף אִם נִחְשָׁב זֶה לְסַפֵּק פְּלוּגְתָא
דְּרַבּוּנְתָא הָרִי הוּא צַד וְסִנְיָף גְּדוּל לְהַתִּיר בְּחֲמִץ שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפְּסוּחַ דְּקִיל אֲלֵא וְדָאֵי מוֹכַח
דְּבָכִי הָאֵי גְּוֹנָא לִיכָא לְמִימַר חֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ כִּינּוּן שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים מִהֶהֱפָקֵר וְכְנֻז"ל וְכֵן הִיא
דַּעַת הַג' בֵּית שְׁלֹמֶה בְּסִי' ע"ו הַבְּאֲתִיו לְקַמֵּן אוֹת י"ג ס"ק ד' וְגַם מִדְּבָרֵי הָרַב בְּגִדֵי יִשְׁע
סוּס"י ד' מִתְּבָאָר דָּאִם הַמוֹכֵר הַחֲמִץ לֹא כִּינּוּן לְמַפְּוֹר הַחֲמִץ שֶׁהִנִּיחַ אֵינָה אָדָם בְּבִיתוֹ שֶׁלֹּא
בִּידְעָתוֹ אֵין הִיתָר לְהַחֲמִץ הַהוּא אִף אִם הִתְנֶה שֶׁמוֹכֵר לוֹ כָּל מֵה שֶׁיִּמְצָא חֲמִץ בְּהַחֲדָר
הַהוּא שֶׁהַשְּׁפִיר אוֹ מְכַר לְהֶעֱכוּמ"ז וְלֹא אֲמַרִּינוּ דְּקִנֵּי לִיָּה מְמִילָא חֻצְרוֹ לְהֶעֱכוּמ"ז שֶׁהָרִי
כָּתַב שָׁם וְז"ל וְלְפִי זֶה נִרְאֶה שֶׁאִם אֵינָה שָׁכֵן הִנִּיחַ חֲמִצוֹ בְּחֲדָר בְּעַל הַבֵּית בְּלִתֵּי דִיעָתוֹ
וּבֵית דִּין (הַמוֹכְרִים הַחֲמִץ שֶׁל בְּנֵי הָעִיר עַל יְדֵי פֶת הַרְשָׂאָה שְׁנוֹתָנִים לְהַב"ד) כְּשֶׁמְכָרוּ

הַחֲמִץ לְהַעֲכוּמָ"ז הִתְנוּ עִמּוֹ בְּפִירוּשׁ שְׁמוּכְרִים לוֹ כֹּל הַחֲמִץ שֶׁנִּמְצָא בְּחֶדֶר הַהוּא וְהַמִּקְחָ כְּפִי שִׁישׁוּמוֹ הַבְּקִיָּאִים אוֹ כֹּל לִיטְרָה בְּסוּף פ' אֲזִי הָיָה מְכִירָה גְמוּרָה בְּדִיעֵבֶד אִם כִּינּוֹנוֹ בֵּית דִּין גַּם לְהַחֲמִץ שֶׁהֵנִיחַ שָׁם אָדָם בְּלִתִּי יָדִיעַת בַּעַל הַבֵּית כִּי זְכוּת הוּא לְאָדָם הַהוּא עַכ"ל מוֹכַח דְּדוֹקָא כְּשִׁכּוּנוֹ בֵּית דִּין גַּם לְהַחֲמִץ שֶׁהוֹנֵחַ בְּלִתִּי יָדִיעַת הַבַּעַל הַבֵּית הוּא דְמִהְיֵי בְּדִיעֵבֶד וְאִם כֵּן בְּגִדּוֹן שֶׁבְּעִיקְרֵי הַד"ט שֶׁלֹּא כִּינּוֹן הַבַּעַל הַבֵּית לְמַפְנֵי מֵהַ שֶׁהוֹנֵחַ שָׁם בְּלִתִּי יָדִיעַתוֹ אִף שֶׁמְכַר כֹּל הַחֲמִץ שֶׁבְּתוֹכוֹ לֹא מִהְיֵי וּבְשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהְדוּרָא קָמָא ח"א ס' ע"ז בְּאֶחָד שֶׁמְכַר הַמְּקוֹם שֶׁעוֹמֵד שָׁם חֲמָצִים וּמְכַר כְּדִין רַק הִי"ש וְהָאֲקוּוּיט אֲשֶׁר הָיָה שָׁם לֹא מְכַר רַק אַחַר הַחֲג וְנִזְכָּר וּבֹא לְשֹׂאֵל כְּתַב הִנֵּה מֵהַ שֶׁצָּדַד כְּבוֹדוֹ שֶׁמֵּאַחַר שֶׁמְכַר הַמְּקוֹם שֶׁעוֹמֵד שָׁם הִי"ש שׁוֹב זָכָה עַכּוּמָ"ז בְּהֵם שֶׁחֲצָרוּ קוֹנֵה לוֹ זֶה אֵינוֹ דְּמַלְבֵּד דִּישׁ בְּזֶה מְבוּכָה גְדוּלָה בַּעֲכוּמָ"ז אִי קוֹנֵה לוֹ חֲצָר אִף גַּם בְּכֹאֵן גִּילָה בַּעַל הַחֲצָר דַּעַתוֹ בְּפִירוּשׁ שֶׁלֹּא מְכַר לוֹ רַק שֶׁאֵר הַחֲמָצִים וּלְפִי דְבָרֵי מַעֲלָתוֹ לֹא הָיָה לְכַתּוּב שֶׁטֶר מְכִירָה רַק עַל הַחֲצָר וְכָל הַחֲמָצִים יִזְכָּה מִתּוֹרַת חֲצָר וְזֶה אֵינוֹ וְכו' וְכַתַּב טַעַם אַחַר (לְהַתִּיר עִי"ש) עַכ"ל וְהִנֵּה גְדוּנוֹ הָיָה שֶׁשָּׂכַח מִהַחֲבִית וְהָאֲקוּוּיט וּמִפְּנֵי זֶה הוּא שֶׁלֹּא מְכַרְם וּמֵהַ שֶׁלֹּא נִזְכָּר מֵהֵם חֲשִׁיב לִיהַ פְּאוּמֵר בְּפִירוּשׁ שֶׁאֵינוֹ מוֹכְרָם וְאִם אָמַר כֵּן הִגְאוּן עַל הַגְּדוּן הַנִּזְכָּר לְשֵׁהם חֲמָצִים שֶׁלּוֹ וְאִם הָיָה נִזְכָּר מֵהֵם בְּנִדְאֵי הָיָה מוֹכְרָם כֹּל שֶׁכֵּן בְּחֲמִץ שֶׁהֵנִיחַ חֲבָרוֹ בְּחִנּוּתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַתוֹ וְהוּא לֹא יָדַע דְּנִדְאֵי חֲשִׁיב פְּאוּמֵר בְּפִירוּשׁ שֶׁאֵינוֹ מוֹכֵר אוֹתָם לַעֲכוּמָ"ז: (ה) וּמֵהַ שֶׁכְּתַב הָרַב עִיקְרֵי הַד"ט דָּאִם בְּיִטַל הַחֲמִץ וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה דְּמִדְּאוּרֵייתָא בְּבִיטוּל סְגִי וְכִינּוֹן דְּאֵינוֹ בְּבַל יִרְאֶה וְרַק חֲשִׁיב לְבַעַר מְדַרְבְּנָן אֵינוֹ בְּדִין חֲמִץ שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפְּסָח לְכֹאֲוֵרָה נִרְאֶה דִּיפָּה אָמַר וְעִינָן לְהַרְבְּנִים חֵק יַעֲקֹב וּבֹאֵה"ט רִישׁ ס' תמ"ב שֶׁכְּתַבוּ וְכֵן הַדִּין בְּכָל הַגֵּי שֶׁמוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה לְהַשְׁהוֹתָן רַק מְדַרְבְּנָן גְּאָסֵר לְהַשְׁהוֹת לְכַתְּחִילָה וַיִּשְׁרוּף תוֹף הַפְּסָח מְדַרְבְּנָן אִם עֲבַר וְשָׁהָה מוֹתֵר ע"כ אֵלֶּה דְּמַמָּה שֶׁכְּתַבוּ קוֹדֵם לְכֵן בְּשֶׁאֵר טַעַמוֹ וְלֹא מִמְשׁוֹ דִּישׁ לְהַתִּיר בְּהִנָּאָה וְאִסוּר אֲכִילָה בְּזֶה אֵינוֹ אֵלֶּה מְדַרְבְּנָן וְעַל זֶה הוּא שְׁפִטִּים וְכֵן הַדִּין וְכו' מִשְׁמַע דְּגַם בְּהִנָּה שֶׁמוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה לְהַשְׁהוֹתָן רַק מְדַרְבְּנָן אִסוּר וְכו' יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּאֲכִילָה וּמוֹתֵר דְּקָאֵר הִינּוֹ בְּהִנָּאָה וְכֵן בְּדִין שֶׁהָרִי כְּתַב שָׁם כְּמִבְּנֹאֵר בְּס' תמ"ז וְכֵן כְּתַב שָׁם קוֹדֵם לְכֵן גְּבִי מִיִּן בְּמִינוֹ דְּמִדְּאוּרֵייתָא בְּטַל בְּרוּב וּמוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֵלֶּה דְּמְדַרְבְּנָן צְרִיף לְבַעַרוֹ וְאִם עֲבַר וְשָׁהָה מוֹתֵר אַחַר הַפְּסָח כִּינּוֹן דְּלֹא עֲבַר אֲבָל יִרְאֶה כְּמִבְּנֹאֵר לְקַמֵּן ס' תמ"ז ע"כ וּלְפִי הַנִּרְאֶה כְּוִנָּתוֹ לְהוֹכִיחַ כֵּן מִמ"ש בְּש"ע שָׁם ס' ב גְּבִי חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה דְּמוֹתֵר אַחַר הַפְּסָח וְכַתַּב הָרַב מַג"א סקמ"ו דְּמוֹתֵר אֲפִילוֹ בְּאֲכִילָה וְהָרַב חֵק יַעֲקֹב שָׁם חֲלַק עָלָיו וְאָסֵר בְּאֲכִילָה וְכִינּוֹן דְּמַהֲהִיא דְּס' תמ"ז גְּלִיף לְכָל הַגֵּי דָּאִם עֲבַר וְהַשְׁהָה מוֹתֵרִין אַחַר הַפְּסָח דִּיו לְבֹא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִידוֹן וְאֵינוֹ מוֹתֵר אֵלֶּה בְּהִנָּאָה וּבְלֹא הֵכִי לְפִי מֵהַ שֶׁכְּתַב בְּמַג"א ס' תמ"ז ס"ק מ"ו לְחֲלַק בֵּין חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה דְּאֵין צְרִיף בְּיַעוּר מִן הַתּוֹרָה לְשֶׁאֵר חֲמִץ דְּצְרִיף בְּיַעוּר מֵהַת"ו וְאִמְרָה תּוֹרָה דְּמִהְיֵי בְּיַעוּר כְּזֶה וְחֲתָמִים אָסְרוּ אוֹתוֹ הַבְּיַעוּר וְאִמְרֵי דְּלֹא מִהְיֵי כְּזֶה גַּם אַחַר הַפְּסָח אָסוּר וְהוֹכִיחַ כֵּן מִמ"ש בְּתַמ"ח ס"ה חֲמִץ שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אַחַה"פ אָסוּר אִף שֶׁבְּיִטְלוֹ וְהָרַב פְּרִי חֲדָשׁ בְּס' תמ"ז ס"ב מְחַלֵּק בֵּין חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה דְּאֵינוֹ רְאוּי לְבֹא לִידֵי אִיסוּר תּוֹרָה כֹּל לְחֲמִץ הַמְּנוּפְקָד בִּיד עַכּוּמָ"ז דְּרְאוּי לְבֹא לִידֵי אִיסוּר תּוֹרָה עִי"ש וּבְס' תמ"ח סוף ס"ק ה' כְּתַב בְּשֵׁם ה"ה דְּכָל חֲמִץ שֶׁרְאוּי לְעַבְרוֹ עָלָיו אָסוּר אִם כֵּן אֵין לָנוּ לוֹמֵר בְּכָל דְּבַר שֶׁאִיסוּר שֶׁהִיָּתוֹ אֵינוֹ אֵלֶּה מְדַרְבְּנָן שֶׁאִם הַשְׁהָה שֶׁיֵּהָא מוֹתֵר אַחַר

הפסח וצריף להתיישב ולחפש בדברי הפוסקים בעניינים פאלו ואי"ה יתבאר במקום אחר (עיינו לעיל בסי' זה אות י"ד): והנה לפי דברי הרב עקה"ד דאפילו נאמר דלא קנה העכומ"ז מכל מקום מותר אחר הפסח משום שלא היה החמץ בביתו של ישראל צריף לומר דבעונבדא דמצודת יששכר מייירי בשלא ביטל בעל החמץ וכן יש לדחוק בדברי החינוך ב"י ודעימיה אף הרב שערי תשובה סי' תמ"ח סק"ח קרוב לסופו הביא דברי הרב תפארת צבי סי' י"ז באחד שהניח י"ש בבית חברו ולא מכרו רק שהיה מונח בחדר שנמכר לעכומ"ז ובעל הי"ש אמר שביטל בערב פסח פדינו דיש לצדד להתיר על ידי עירוב ברוב וכו' ונגזש מתשובת הרב חינוך ב"י הנ"ל שאסר בנדון פזה וכתב ואפשר שאני הקא שהיה סבור שימכרו חברו ולכן אין לקונסו לא כן בעונבדא דחב"י שהערים והניח בחדר חברו בלי ידיעתו ע"ש מוכח דהרב שערי תשובה לא משמע ליה לחלק פזה בין ביטל ללא ביטל שאם פן היה לו ליישב שהחינוך בית יהודה מייירי בלא ביטל ותפארת צבי בדביטל ואפשר שלא כתב פן משום דמסתמא משמע דגם החב"י מייירי בביטל ועל כל פנים מתבאר דעת הת"ץ דאפילו ביטל ולא היה ברשות ישראל אין דעתו נוחה להתיר אלא על ידי תערובת ברוב ומשמע דדוקא ביי"ש הוא דכתב לצדד להתיר ע"ש שצירף מה שהי"ש אינו מזנקק ויש בו מים וכו' וגם שהיה אנוס וכו' ואם פן בחמץ אחר ובאינו אנוס וכעונבדא דמצוי"ש וחב"י מוכן דאין מקום להתיר לפי דעת הת"ץ ומשמע דגם השע"ת סבר וקביל פנותיה: (ו) ומה שרמז הרב עיקרי הד"ט לדברי הרב קול אליהו והוא מה שהביא שם באות י"ב דמה שנהגו ליתן לעכומ"ז פלים שאי אפשר לנקרם ונותנים במתנה גמורה אף שהעכומ"ז יודע שאינו עושה אלא להנצל מהאיסור ואחר הפסח מחזירם לבעל הבית אין בזה איסור וסיים ואף אם לא יתנם במתנה גמורה דהא קיימא לן דמהני ביטול לחמץ ידוע ואף למאן דסבר דלא מהני פכר פתבו האחרונים דדוקא אם הוא בבית ורשות ישראל אבל אם אינו ברשותו גם לסברא הנ"ל אינו אסור משום כל יראה וב"י וביטול מהני ובמפקיד חמצו לעכומ"ז והעכומ"ז מקבל עליו אחריות נתבאר שם דבמחלוקת הוא שינוי בין גדולי הפוסקים עכ"ל הנה ספר קול אליהו אין אצלי לראות דב"ק דלפי הנראה דבריו קשו אהדדי דמה שכתב דבמפקיד לעכומ"ז וכו' במחלוקת הוא שנוי פנותו למ"ש בסי' ת"מ ס"ד ע"ש בטור וב"י דמי שהפקיד חמצו ביד עכומ"ז או ביד חברו והנפקד קבל אחריותו יש מן הגאונים דסברי דאין עובר המפקיד בכל יראה והר"י וכן הרא"ש פתבו דאף בזה עובר המפקיד וכן פסק מרן בש"ע ומשמע דאף לדעת הגאונים דאין המפקיד עובר היינו דוקא כשקבל הנפקד אחריות אבל אם לא קבל הנפקד אחריות עובר המפקיד לכולי עלמא וזה הוא היפך ממה שכתב בתחלה דאם אינו בידו ורשותו אינו אסור משום ב"י וכל ימצא ואמר רב הכי לנדונו שאין העכומ"ז מקבל אחריות דמשום שאינו ברשות הישראל אינו עובר בכל יראה דשמעת מינה דאף אם אינו באחריות הנפקד אינו עובר המפקיד ועיינו במשפצות סי' ת"מ סק"ד שהביא דברי הרמב"ן בפרשת בא ושפן מוכרח דעת הר"ן דחמצו של ישראל מנפקד ביד עכומ"ז או ביד חברו אפילו לא קבל הנפקד אחריות אינו אסור אלא מדרכנו ודעת הגאונים שהביאו הרא"ש והטור הוא דמרתמי בעינן פי היכי דלא ליהוי בכל יראה וכל ימצא שלא יהא ברשותו של מפקיד וגם שיקבל הנפקד אחריות ולהר"י והרא"ש והטור ומרן אף אי איכא תרתי לטיבותא עובר ע"ש והרב קול אליהו

לפי הנראה לא נחית לסכרת הרמב"ן והר"ן הנ"ל אלא למחלוקת הרר"י והרא"ש עם יש מן הגאונים ואם כן בנדונו שאין הנפקד מקבל אחריות החמץ עליו (שהרי נותנו לו במתנה אלא שאינו מתנה גמורה והוא רק פקדון בעלמא שלא באחריות) נראה דלכולי עלמא עובר בבל יראה וכל שפן למאי דנקיטינן פדעת הרר"י דגם בקבל אחריות והוא ברשות הנפקד עובר המפקיד אם כן אין לנו צד היתר אלא משום הביטול וזה אינו פשוט דאף דנקיטינן דביטול מהני גם לחמץ ידוע מפל מקום מדרבנן מיהא צריה לבער ואם כן איך אפשר להתיר ליתן לעכומ"ז באופן זה על סמך הביטול דהא בעי ביטול מדרבנן ואף בעבר והשקה חמץ כזה שאינו חייב בביטול אלא מדרבנן אינו פשוט לומר דאין בו דין חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח לפי שאינו דומה לחמץ נוקשה כמו שפכתבתי למעלה בשם המג"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו וכן כתב במשבצות סי' ת"מ הנ"ל ע"ש ואחרי שהרב מצודת יששכר הביא להיא דסי' ת"מ דנקיטינן דאף בקבל הנפקד אחריות עובר המפקיד לא ידעתי אמאי לא נתעורר הרב עקה"ד להקשות על הרב קול אליהו משם וצריה יישוב: שוב התבוננתי דאין משם סתירה לסכרת הרב קול אליהו שהרי כתב הרא"ש דהטעם דאף שקבל הנפקד אחריות עובר המפקיד הוא משום דהנפקד כשקבל הפקדון משאיל לו מקום להמפקיד והוי ביתו של מפקיד לכן עובר בבל יראה ע"ש ואם כן מוכן דאם אין פדעת הנפקד להשאיל מקום לו אינו עובר המפקיד ובנדון הקול אליהו שהמפקיד נותן לו במתנה אלא שאינו מתנה גמורה ולא הוי אלא כפקדון בעלמא מ"מ פיון שאינו נותנו לו אלא בתורת מתנה ולא בתורת פקדון ודאי שאין דעת העכומ"ז להקנות לו מקום כלל והוי חמץ של ישראל ואינו בביתו ואינו עובר בבל יראה כלל וכן כתב סברא זו הרב עטרת חכמים סי' ה' (ד"ה ומיום) לגבי פשאין יודע העכומ"ז מהפקדון שהונח ברשותו שלא בידיעתו וכן כתב הרב נאות דשא סי' ט"ל (בד"ה ומעתה) בחמץ שנמכר לעכומ"ז והוא ברשות העכומ"ז אלא דלא הועיל המכירה ונמצא פקדון בידי עכומ"ז דכיון דהעכומ"ז סבור שנמכר לו לא שייך לומר דהשאיל מקום להמפקיד וכן כתב הרב חתם סופר בסי' קי"ט (בד"ה והנה אי שפירת או מכירת הסדר) וכן כתב הרב מים חיים ראפפורט סי' ו' (ד"ה שוב) לגבי גנב שפל זמן שלא החזיר הגניבה אין הגנזל עובר דאינו ברשותו ולא השאיל לו הגנב מקום וכן כתבו הרבנים גודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' (בד"ה ומפל מקום) ומקור חיים בסי' תמ"ח סק"ט (בד"ה אכן) ומרן מוהריט"א בפרק חמישי דבכורות סי' מ"ד (בד"ה והנה הפ"ח בסי' תמ"ח) ע"ש בדרך ע"ב ע"ב מדפוס ווארשא: גם הרב שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ב סי' ע"ז ד' ס"ו ע"ב (ד"ה אף) כתב לענין מתנה על מנת להחזיר דלפי דברי הרא"ש בטעם דעובר המפקיד כנז"ל אם כן זהו פשבאמת הפקיד אצלו אבל זה נמן במתנה על מנת להחזיר ואם כן ממה נפשך בעת שהוא עדיין מתנה ולא הוי זמן החזרה אינו ביתו של הנותן ובעת שמחזיר לו אינו בביתו ואם אינו רוצה להחזיר הוי פקדון דבפקדון דהמקום שמונח ודאי לא הוי של המפקיד ואם כן יש ממה נפשך לא מיקרי ביתו של המפקיד ואינו עובר בבל יראה ע"ש ואף דנראה דמפל מקום אסור מדרבנן אף כשאין הנפקד משאיל מקום להמפקיד וכן כתב הג' מוהרש"ז בש"ע ש"ל סי' ת"מ אות א'.

ובקונטרס אחרון כתב שהפר"ח ומג"א הסכימו לסכרת הר"ן דמפל מקום אסור מדרבנן בכיצא לזה ושפן מוכרח מפל האחרונים (ומשיטת הירושלמי והבאתיו בסי' ה' אות כ')

עי"ש מה שפכתבתי על דבריו בזה) מפל מקום בבל יראה לא עבר ובכי האי גוונא משמע ליה להרב קול אליהו דכיון דאינו חייב בביעור מן התורה מהני ביה ביטול והרב נאות דשא סי' ט"ל הבאתי דבריו לקמן אות י"ב צדד לומר דלמאי דנקיטין דעובר המפקיד בבל יראה פשטיף לומר דמושאל הנפקד מקום להמפקיד דכשאין שייף לומר פן אינו אסור אפילו מדרבנן אלא שלא החליט לומר פן עי"ש ושם (בד"ה ואולם) שקיל וטרי בדעת הגאונים דסברי דאינו עובר המפקיד אם הוא דוקא פשקבל הנפקד אחריות וכתב דמה שפירש הרב פרי מגדים בכונת הרא"ש בדעת הגאונים דלאו דוקא פשקבל הנפקד אחריות הוא נכון ומוכרח לומר פן פדי ליישב תמיהת הרב חכם צבי בסי' לק"ט על דבריו וגם דברי הטור יש לדחוק ולפרש פן וכו' וכן מוכח דעת מרן הב"י שהרי פתב על דברי הטור ששיטת יש מן הגאונים היא דעת הרמב"ן והר"ן והר"י.

בדבריהם מבואר דאפי' לא קבל נפקד אחריות אין המפקיד עובר וכו' עי"ש. ובזה יש ליישב קצת ממה שתמהתי לעיל על דברי הרב קול אליהו וק"ל וגם הרב שאגת אריה בסי' פ"ג שהאריך בענין זה מסיק בדעת הגאונים דאף בלא קבל עליו אחריות סוברים דאין צריך לבער מן התורה פשהוא בבית עכומ"ז דבתיכם ולא בית עכומ"ז עי"א ועיין להרב שם אריה סי' ט' ד' י"ב והרב חיי אדם בנשמת אדם סי' ב' האריך להכריח דלשון הטור אינו מדוקדק ודעת הגאונים דאפילו לא קבל אחריות אינו עובר ואפשר שהרב קול אליהו שקיל וטרי בכל זה ומי שנמצא בידו ליעיין במילי דמר גם הרב רמ"ז סי' ל' אות ב' פתב עוד נוסף החטים היו בבית העכומ"ז קודם הפסח והגאונים והרמב"ן והרשב"א ור"ן סוברים בזה דאינו עובר וכו' רק מדרבנן חייב לבער וכו' וכבר הסכימו הפר"ח ושאג"א סי' פ"ג דאף בלא קבל העכומ"ז אחריות הדין פן ובאמת מדברי מרן מוהריט"א הנ"ל נראה בעליל שסובר דכל דלא שייף לומר דהשאל לו מקום אינו עובר אפילו מדרבנן ולכן פשיטא ליה דבנגזל מעכומ"ז מותר אחר הפסח וכן נראה מסתמיות דברי הרבנים הנז"ל שכתבו דכל שאין שייף לומר דהשאל מקום אינו עובר אף לדעת הרא"ש: ולפי האמור יש לתמוה על הרבנים מצודת יששכר וחינוך בית יאודה שכתבו דכיון דלא הועיל הפכירה לעכומ"ז הוי פפקדון דאפילו קבל הנפקד אחריות עובר המפקיד פמבואר בסי' ת"מ ומשמע דכונתם לומר דעובר בבל יראה פבהיא דסי' ת"מ והדבר תמוה דלא דמי לדסי' ת"מ דהתם טעמא דמילתא משום דהנפקד משאל מקום להמפקיד והוי החמץ בביתו של מפקיד דברי הרא"ש וכן פתב הרב הלבוש בסי' ת"מ טעם זה וזה לא שייף לומר בנותן חמצו בחדר חבירו שלא מדעת חבירו וכן פתב מפורש הג' מוהרש"ז בש"ע שלו שם עי"ש ואם דעתם לומר דמכל מקום אסור מדרבנן ואף בשאסור להשהותו מדרבנן סוברים דמיקרי חמץ שעבר עליו הפסח דסברי מרנן דלא דמי לחמץ גוקשה וכדעת הרב מגן אברהם כנז"ל אין זה במשמעות דבריהם פלל דכל פי הא הנה להו לפרושי וצ"ע: (ז) איף שיהיה לענין השאלה שראובן הוליה חביות י"ש לבית שמעון לבקש ממנו שימפור את הי"ש בכלל החמצים שלו ושמעון לא היה באותה שעה בבית ואמרה לו אשת שמעון הנח את החביות בחדר זה ששם מונח החמץ שלנו ואודיע לבעלי שימפור בכלל החמץ שלנו וכן עשה ואשת שמעון שכתה להודיע זה לבעלה ושמעון מחר החמץ שלו לעכומ"ז ופרט ברשימה פל מה שמוכר לו חוץ מהי"ש הנ"ל פי לא ידע מזה פלל וראובן ביטל החמץ בלילה פדין וגם ביום פנהוג והיה לבו

בטוח שפּכּר מְכָרוּ שְׁמֵעוֹן וּבְיוֹם טוֹב כְּשֶׁרָאָה אֶת שְׁמֵעוֹן נָתַן לוֹ תוֹדָה עַל שְׁמֹכֵר חֲמִצּוֹ וַיִּתְמָה שְׁמֵעוֹן עַל דְּבָרָיו וְאָכַן נוֹדַע הַדְּבָר מִשִּׁגְגַת אִשְׁתּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ לְהֵרֵב וְאָמַר צָרִיף לְעֵינָיו בְּדִין וְאִדְהֵכִי וְהֵכִי עֵבֶר הַפֶּסַח הִנֵּה לִפִּי דְבָרֵי הָרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט יֵשׁ לְהַתִּיר בְּגִדוֹן דִּינָן דְּאָף דְּלֹא נִמְכַר הֵי"ש לַעֲכוּמ"ז וּבְכַגּוֹן נִדּוֹן דִּינָן נִרְאָה דְּגַם לְהֵרֵב עֵקָה"ד לֹא מִיָּקָרֵי נִמְכַר לַעֲכוּמ"ז וְזִשְׁהֵרֵי פֶרֶט לוֹ בְּהִרְשִׁימָה כָּל הַדְּבָרִים שְׁמוּכָר לוֹ וְהֵי"ש אִינְיָנוּ בְּכָלֵל הַמְּכִירָה מְכָל מְקוֹם הָא חֲזִינָן דְּאָמַר הָרֵב דְּאָף אִי לֹא מְהַנִּי הַמְּכִירָה יֵשׁ לְהַתִּירוֹ לִפִּי שְׁבִטֵל וְהַחֲמִץ לֹא הִיָּה בְּרִשׁוֹתוֹ אֲלֵא בְּרִשׁוֹת הַעֲכוּמ"ז אִם כֵּן גַּם בְּגִדוֹן זֶה אִם מְכַר שְׁמֵעוֹן אֶת הַחֲדָר לַעֲכוּמ"ז כְּמוֹ שֶׁהוּא הַמְּנַהֵג וּכְבָר כְּתַבְתִּי דְּכָל שְׁלֵא יָדַע הַנְּפָקֵד מֵהַפְּקֻדוֹן אִין שְׁיָיֵף לֹמַר דְּהַשְׁאִיל מְקוֹם לְהַמְּפָקֵד וְאִם כֵּן הָרֵי הַחֲמִץ הִיָּה בְּבֵית וּרְשׁוֹת הַעֲכוּמ"ז וּמְהַנִּי בִּיטוּל וּלְפִי דְבָרֵי הָרֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּגִדוֹן דִּינָן יֵשׁ לְהַתִּיר עַל יְדֵי עֵירוּב בְּרוּב דְּבַעֲוֹבְדָא כִּי הָאִי גַם הַחֲזִינוּף בֵּית יְהוּדָה מוֹדָה שְׁהָרֵי בְּגִדוֹן זֶה לֹא הָעָרִים כָּלֵל וְעָשָׂה כָּל אֲשֶׁר בְּכַחוֹ וְהַשְׁתַּדֵּל בְּמְכִירָתוֹ וְסָבַר שְׁשֵׁמֵעוֹן יִמְכְּרֵנוּ אֲלֵא שְׁאִשְׁתּוֹ שְׁכַחָה לְהַגִּיד לְבַעֲלָהּ וְדוּמָה נִדּוֹן זֶה לְנִדּוֹן הַתְּפָאֶרֶת צְבִי מִמֶּשׁ וְהַתִּירוֹ עַל יְדֵי בִּיטוּל בְּרוּב אֲלֵא דְּצָרִיף לְעֵינָן בְּגוּף הַסְּפָר דְּלִפִּי הַנְּרָאָה לֹא הַתִּיר עַל יְדֵי עֵירוּב אֲלֵא בְּהַנְּאָה וְגַם צָרִיף לְעֵינָן בְּגוּף שׁו"ת פְּנִיִּים מְאִירוֹת ח"ב ס' קס"ג שְׁכַתְּבַת בְּשֵׁמוֹ בְּעָרוּף הַשְּׁלֶחֶן ס' תמ"ח אוֹת ו' וְנ"ל (עַל דְּבָרֵי מְרָן שָׁם בַּס"ה דְּחֲמִץ שְׁנִמְצָא בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אַחַר הַפֶּסַח אֲסוּר אַף שְׁבִטֵל) וְהַפְּנִי"מ הַתִּיר בְּבִיטֵל אִם שְׁכַח וְלֹא מְכַר חֲמִצּוֹ עִי"ש שְׁהָאָרִיף אִי קִנְסוּ שׁוֹגֵג אֲטוּ מְזִיד בְּדַרְבְּנָן וְעֵינָן מ"ש בַּס' שַׁל"ט וְשִׁי"א אִי שְׁכַחָה מִיָּקָרָא שׁוֹגֵג עַכ"ל וּמִשְׁמַע דְּמַתִּיר לְגַמְרֵי בְּאֲכִילָה וּבְלֹא שׁוּם עֵירוּב וְאָף דְּלְכַאוּרָה הַדְּבָר תְּמוּדָה לְהַתִּיר מִפְּנֵי מַה שְׁשְׁכַח דְּאָף אִי נִימָא דְּשְׁכַחָה חֲשִׁיב שׁוֹגֵג אוֹ אֲנוּס (עֵינָן מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַשִּׁי"ן אוֹת כ"ב) מְכָל מְקוֹם הָרֵי שְׁלֶחֶן הַלְּכָה פְּסוּקָה בַּס' תמ"ח ס"ג דְּאֲפִילוּ שׁוֹגֵג אוֹ אֲנוּס אֲסוּר בְּהַנְּאָה אַחַר הַפֶּסַח וְאוּלֵי סוֹבַר כְּמֵאן דְּאָמַר דְּלֹא אֲסָרוּ שׁוֹגֵג, אוֹ אֲנוּס אֲלֵא כְּשֵׁלֵא בִּיטֵל אֲבָל אִם בִּיטֵל מוֹתֵר וְעֵינָן מַה שְׁרִשְׁמַתִּי לְעֵיל בְּאוֹת ו' בְּעֵנָן זֶה וְגוּף ס' פְּנִי"מ אִין מְצוּי אֲצִלֵי לְעֵינָן בַּדב"ק וְעַל כָּל פְּנִיִּים מְדַבְּרִיו יֵשׁ לְלַמּוֹד בְּקַל וְחֻמְרָא לְנִדּוֹן דִּינָן דְּהוּא לֹא שְׁכַח לְמַפּוֹר אֲלֵא שְׁסַמְף עַל חֲזַקַת שְׁלִיחַ וְשְׁלוּחָא הוּא דְּעוּנִית וְצָרִיף לְעֵינָן בְּשׁו"ת פְּתַר כְּהוֹנָה ס' כ' וְס' כ"ה שְׁרַמְזוּ הָרֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם בְּמֵי שְׁצִנָּה לְאַחַד לְמַפּוֹר וְשְׁכַח וְלֹא מְכַר דִּישׁ לְהַתִּיר בְּגִדוֹן זֶה עַל יְדֵי עֵירוּב שְׁיַעֲרַב בְּרוּב וְכו' וְאִין גּוּף הַסְּפָר מְצוּי אֲצִלֵי וְאִם נִמְצָא בִּיד מַעַל נ"י יְעֵינָן בְּהֵם וְדַעֲתֵי הַעֲנִיָּה לְהַתִּיר בְּגִדוֹן זֶה עַל יְדֵי עֵירוּב וּבִיטֵל בְּרוּב כְּדַעַת הָרֵב תְּפָאֶרֶת צְבִי שְׁהֵבִיא הָרֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה הַנּוֹ"ל: (ח) אַחַר זְמַן רַב שְׁכַתְּבַתִּי כָּל הַנְּ"ל הַשְּׁגַתִּי שׁו"ת גְּאוֹת דְּשָׂא לְהַג' בְּעַל לְבוּשֵׁי שְׂרָד וְרִאִיתִי שָׁם בַּס' ט"ל (בַּד"ה אֲמָנָם) שְׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַמְּשַׁבְּצוֹת ס' ת"מ סק"ד כָּל שְׂאִין אֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן כְּגוֹן חֲמִץ שְׁבִיטֵל לְפָנֵי עֲדִים אִם הִיָּה גַם כֵּן אֲנוּס בְּדָבָר יֵשׁ לְצַדַּד הִיָּתֵר בַּה"מ דְּלִיפָא הַעֲרָמָה וְכַתְּבַת שָׁם וְזֶהוּ עֲצָמוֹ כְּמוֹ הַשְּׁאֵלָה שַׁבְּסו"ס מְנַחַת יַעֲקֹב ס' ו' שְׁהַתִּיר שָׁם מַחֲמַת שְׁבִיטֵל וְהִיָּה אֲנוּס בְּמַה שְׁלֵא מְכַר וְכו' מִיְהוּ נִדּוֹן זֶה גְּרַע דְּשָׁם הַתִּיר מִשׁוּם דְּחֲזִינָן שְׁעָשָׂה כָּל מַה שְׁמוּטֵל עָלָיו דְּהִיָּנּוּ שְׁצִנָּה לְאִשְׁתּוֹ שְׁתַּמְּפּוֹר מִשׁוּם הֵכִי לֹא חִיָּיִשִּׁינָן לְהַעֲרָמָה אֲבָל בְּגִדוֹן דִּינָן לֹא עָשָׂה מַה שְׁמוּטֵל עָלָיו דְּלֹא צִנָּה לְמַפּוֹר אֲבָל לְשׁוֹן הַמְּשַׁבְּצוֹת מוֹרָה דְּבָלֵי הַף סְבָרָא כִּינּוֹן שְׁהִיָּה אֲנוּס וְגַם בַּנּוֹ"ד שְׁהִיָּה אֲנוּס שְׁסָבַר שְׂאִין צָרִיף לְצוּוֹתוֹ וְשִׁיָּהִיָּה הַנְּפָקֵד רְשָׁאֵי לְמַפּוֹר בְּעֲצָמוֹ שׁוּב חֲזַר לְסִיִּים הַעֲתַק דְּבָרֵי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְכַתְּבַת וְאִם

כּוּן בְּגִדוֹן זֶה כִּינּוֹן דְּלֹא עֵבֶר בְּבֵל יִרְאֶה רַק מְדַרְבְּנָן אַחַר הַפְּסָח שְׂרִי וּבִפְרֹט בְּגִדוֹן זֶה שְׂבִיטָל וְהָיָה אֲנוּס וְהִבִּיא שׁו"ת גְּבַעַת שְׂאוּל ס"י ל"ה שֶׁהִתִּיר בִּהְנָאָה מֵאֵל"ץ שְׂלֵא נִמְכָּר בְּשׁוּגָג וְהָיָה כֹּל הַפְּסָח אֲצֵל הַעֲכוּמ"ז וְשִׁמְמָה עַל הָרֵב בַּעַל הַעֵיטוֹר דְּחִמְיָן שְׂעֵבֶר עָלָיו הַפְּסָח מִן־תֵּר בִּהְנָאָה אִם בִּיטְלוּ וְצִיָּרָף דַּעַת הָר"ן דְּחִמְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עֲכוּמ"ז לֹא עֵבֶר הַמְּפָקִיד בְּבֵל יִרְאֶה וְלִכֵּן הִתִּירוּ בִּהְנָאָה מִחֻמַּת שְׂהִיָּה שׁוּגָג וְהִפְסֵד רַב וּבִסִּי' ק"ד הִתִּיר יי"ש שְׂלֵא נִמְכָּר כָּלֵל עַל פִּי טַעוֹת בַּעַל הַי"ש שְׂהִיָּה סְבוּר שְׂיִכּוּל לְמַפְנֵי אַחַר חֻצוֹת וְשׁוּב נֹדַע לוֹ שְׂאֵינּוּ רִשְׁאֵי וְלֹא מְכָרוּ וְהָיָה הַי"ש בְּבֵיתוֹ וְאֶפְיָלוּ הִכִּי הִתִּירוּ מִחֻמַּת בִּיטוּל הַלֵּילָה אֲף שְׂלֵא בִיטְל בַּיּוֹם וְסִיִּים הָרֵב נְאוּת דְּשָׂא וְכָל שְׂפֵן שְׂיֵשׁ לְהִתִּיר בְּגִדוֹן זֶה אֲף אִם בָּא לְיִמְלָה בְּפִסָּח אֵין לְהִתִּיר לוֹ לְהַשְׁהוּתוֹ וְכוּ' אֵלּוּ תוּד"ק וּמְדַבְּרִיו יֵשׁ לָנוּ סִיוַע גְּדוּל לְגִדוֹן זֶה שֶׁהוּא בִיטְל וְגַם הָיָה אֲנוּס שְׂפָכֶר עֲשֵׂה מַה שְׂמִנְטָל עָלָיו לַעֲשׂוֹת שְׂצִינָה לְמַנְכָּרוֹ וְהָיָה בְּיַד עֲכוּמ"ז בְּאִנְפֹּן שְׂאֵין שְׂיָיָה לֹמַר דְּמִקּוּם הַחִמְיָן הַשְׂאֵילוֹ לְהַמְּפָקִיד כְּאִמּוֹר וְאֵין בּוֹ אֵלֵא אִיסוֹר דְּרַבְּנָן וְהָיָה תְּרֵי דְרַבְּנָן וְאֵין חֲשַׁשׁ הַעֲרָמָה וְיֵשׁ הַפְּסֵד מְרֻבָּה דִּישׁ לְהִתִּיר עַל דְּרָף שְׂפִתְבָּתִּי לְמַעְלָה וְהִנֵּה אִמַּת דְּבְגִדוֹן הָרֵב נְאוּת דְּשָׂא נִמְכָּר הַחִמְיָן לַעֲכוּמ"ז רַק שְׂלֵא הָיָה בִּידְעַת הַמְּפָקִיד מַה שְׂאֵין כּוּן בְּגִדוֹן דִּינּוֹ שְׂלֵא נִמְכָּר כָּלֵל מִכָּל מְקוּם הַמְּעִינּוֹן שֶׁם יִרְאֶה דְּכָל מַה שְׂפִתְבָּתִּי הוּא בְּמִנְחָה דְּהַמְּכִירָה אֵינָה כְּלוּם לְפִי שְׂהִיָּתָה שְׂלֵא מְדַעַת בַּעַל הַחִמְיָן וּבְכָל זֹאת כָּתַב אֵלּוּ הַצְּדִידִים לְהִתִּיר וְרִאִיִּים אֵלּוּ הַצְּדִידִים לְהִתִּיר בִּהְנָאָה מִיָּהָא עַל יְדֵי עֵירוּב כְּמוֹ שְׂפִתְבָּתִּי מֵאֲזַעַל פִּי מַה שְׂפִתְבָּתִּי הָרֵב שְׂעֵרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם הָרֵב תְּפִאָרַת צְבִי כְּנוֹ"ל וְעֵינּוֹן מַה שְׂרַשְׁמַתִּי לְעֵיל אוֹת ח' סְנִיף קֶצֶת עַל יי"ש דַּעַת הַפְּנ"י דְּחֻשִׁיב חִמְיָן גְּנוּקָשָׁה וְעוֹד סְנִיף אַחַר דְּבָרֵי ש"ע הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ז ס"י תמ"ב דִּי"ש הוּא חֲרִיף וְחֻזֵק וְאֵי אֶפְשֵׁר לְשִׁתּוֹת כְּנִית בְּכַדִּי שְׂתִיַּית פָּרַס וְכוּ' וְאֵין בְּשִׁהֲיִיתוֹ אֵלֵא אִיסוֹר דְּרַבְּנָן וְכוּ' וְהָיָה בְּגִדוֹן דִּינּוֹ תִּלְתָּא אוֹ ד' דְּרַבְּנָן שְׂפִיר יֵשׁ לְהִתִּירוֹ בִּהְנָאָה כְּנוֹ"ל (וְעֵינּוֹן לְקַמֵּן אוֹת כ"ח מַה שְׂרַשְׁמַתִּי עוֹד אִם לַעֲשׂוֹת סְנִיף בִּי"ש סְבָרַת הָרֵב פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ הַנָּ"ל): (ט) וְהִנֵּה ס' מְנַחַת יַעֲקֹב אֵין מְצוּי אֲצֵלִי לְרֵאוֹת דְּב"ק אֲף רִאִיִּי מַה שְׂפִתְבָּתִּי בְּשִׁמּוֹ הָרֵב עֵינְקֵרִי הַד"ט ס"י י"ז אוֹת ו' וְהוּא בְּאֶחָד שְׂהִיָּה בְּעָרֵב פְּסָח בְּתִפְסָה וְצִינָה לְאֲשֵׁתוֹ לְמַפְנֵי לַעֲכוּמ"ז הַי"ש שְׂבִבִיתוֹ וְלְמַסּוֹר לוֹ הַמְּפָתַח וְאֲשֵׁתוֹ אֲמָרָה לְאֲשֵׁה אַחֲרַת לְמַפְנֵי וְלֹא מְכָרָה וְאַחַר הַפְּסָח נֹדַע שְׂלֵא נִמְכָּר כָּלֵל וְהָאֵרִיף לְהוֹכִיחַ שְׂאֵין שׁוּם צַד לְאַסּוֹר בִּהְנָאָה וּלְאַבֵּד מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל בְּחֻנָּם וְאֲף שְׂהַמְּשָׂאת בְּנִימָן בְּסִי' ח"ן הַחֲמִיר בְּגִדוֹנוֹ וְהִדִּין עִמּוֹ מִכָּל מְקוּם בְּגִדוֹן זֶה כְּלָם יוֹדוּ לְהִתִּיר וְאֲמִירַת כָּל חֲמִירָא מְהֵנִי כְּמוֹ שְׂפִתְבָּתִּי הַמ"ב בְּסִי' ט"ן אֲף מְשׁוּם חֲנוּמַת חִמְיָן לֹא הִסְפִּים לְהִתִּיר עַד שְׂיִסְפִּים אֶחָד עִמּוֹ וְהִסְפִּים עִמּוֹ הָרֵב חֲמִיּוֹ עכ"ל וְהָרִי גִדוֹן זֶה דוּמָה לְגִדוֹן דִּינּוֹ רַק שְׂיֵשׁ קֶצֶת חִלּוּק דְּשֵׁם לֹא נֹדַע עַד אַחַר הַפְּסָח וּבְגִדוֹן דִּינּוֹ יָדַע מְהֵטְעוֹת בְּתוֹף הַפְּסָח וְכִינּוֹן שְׂלֵא צִינָה לוֹ הָרֵב לְבַעֲרוֹ אֵלֵא אָמַר לוֹ שְׂצָרִיף לְעֵינּוֹן בְּדִין וְאֶדְהִכִּי וְהִכִּי עֵבֶר זְמַנּוֹ מִסְתַּבְּרָא דֵּאֵין לְאַנְסָרוֹ מְפִנִי יְדִיעַת הַטַּעוֹת בְּפִסָּח: (י"ד) גַּם הָרֵב חֲתַם סוֹפֵר ס"י ח"ק בְּאֶחָד שְׂעֲשֵׂה שְׂלִיחַ לְמַפְנֵי חִמְצוֹ לַעֲכוּמ"ז וְהַשְׂלִיחַ מְכָר כָּל הַחִמְיָן חוּץ מִחֻבִּיּוֹת אַחַת יי"ש מִתְּבוּאָה שְׂיֵשׁ בָּהּ תַּעֲרֹבֶת חִמְיָן שְׂיֵשׁ בּוֹ טַעַם חִמְיָן כְּתַב דִּישׁ לְפַקֵּק גַּם עַל כָּל הַחִמְיָן דְּכִינּוֹן דְּשִׁנָּה בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ בְּטַל הַשְׂלִיחוֹת וְלֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ כְּהַאֲמַר לְשִׁלּוּחוֹ זָבִין לִי כּוּרָא וְזָבִין לִי לִיתְכָּא בַח"מ ס"י קפ"ט ס"ט וְאֵין לְהַמְּצִיא אֶפְיָלוּ סְנִיף לְהִתִּיר מְפִנִי שְׂהַחֲבִיּוֹת הַנָּ"ל הָיָה מְנוּחַ בְּחֻצְרוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וְדַעַת הַרְמַב"ן וְהָר"ן דְּהַמְּפָקִיד חִמְצוֹ אֲצֵל עֲכוּמ"ז וְקִבֵּל עָלָיו אַחֲרִיּוֹת שׁוּב אֵין כָּאֵן בַּל יִרְאֶה דְּאוֹרִיַּתָּא דְּהִכָּא לֹא מְבַעֲיָא

דלא קבל אחריות ופשיטא דאין לסמוך על דברי יחיד אחרון שאגת ארניה להתיר אפילו בלא קבל אחריות אלא אפילו קבל אחריות שהרי המרתף היה שכור לבעל החמץ והוא ביתו וגבולו של ישראל והוי מקבל אחריות חמצו של ישראל בביתו של ישראל ואין כאן אפילו סניף וכו' שוב פתב ומפל מקום הואיל והוא הפסד מרובה נראה לדון להקל שהרי ביטל והפקיר פדין ורק חשש הערמה וכאן שעשה שליח למפור וסבור היה שפל חמץ שיש לו נמפר ורק הנשאר בביתו על ידי שום סיבה יהיה הפקר וביטל אם פו למה לו להערים ולשקר פינן שלדעתו חביות זו נמפר ואי שלוחיה עוית איהו מאי הנה ליה למיעבד ובסוף ספר מנח"י ונו"ב מ"ק ומת"ן נמצאו קילות פאלו והרב העיטור סובר דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא באכילה נהי דלא קנימא לן פנותייה מפל מקום בהפסד מרובה ונדון כנ"ל ישראל לא ישתה ממנו אלא ימפור לעכומ"ז במקום דלא שכיחי ישראל לשמות בביתו ודמי שיווי החמץ שבתוכו יתן לקנפה צדקה של רבים באופן שהוא לא יהנה ממנו וגם לא יהיה ו טובת הנאה מהעני המקבל וה' הי"ב עכ"ל והרב עטרת חכמים סי' ה' באחד ששכח לכתוב אחד מהמינים בהשטר מכירה פתב בשם הרב השואל להקל על פי דברי הח"י בס' תודת השלמים סי' ו' דאם ביטל וגם יש אונס יש להקל וכתב על דבריו דמה ששכח מחמת עצלות לא חשיב אונס ומפל מקום אף שלא היה אונס וגם להסוברים דלא מהני אונס היה אפטר לסמוך על הביטול בנדון זה דאין לחוש להערמה פינן שמכר פל החמץ שראה אם היה רואה גם את זה היה מוכרו וכו' אלא דמפקפק עלאמירת פל חמירא דלא חשיב ביטול עי"ש ועיין מה שרשמתי באות ז כמה תשובות מרבנו בתראי הסומכים על סברת הרב תודת השלמים הנ"ל להתיר בהנאה אחר הפסח ומשם באר"ה: אחר פל אלה הדברים השגתי שו"ת תשואת חן וראיתי בסי' ו' שנסאל באחד שהפקיד חמץ אצל אביו ושאל ממנו אביו אם ימפור עם החמץ שלו והשיב שהוא עצמו ימפור וכן עשה ומכר חמצו רק מין אחד שהיה לו אצל אביו שכח למפור ואביו מכר את החזר שלו וכתב בשטר פל דבר בפרטות וגם פתב שמוכר לו פל חמץ שיש לו שם בעד יו"ד זהובים ונזכר סמוך לשביעי של פסח באופן שלא היה פנאי לשרוף ויש להסתפק מה דינו אחר הפסח וגם איך היה הדין אם היה נזכר בפסח בזמן שהיה אפטר לבערו והביא לזה דברי הרב חינוך בית יהודה הנ"ל ודקדק על דבריו דמשמע דאם היה יודע העכומ"ז היה קונה מדין חצר והלא חצר משום שליחות ואין שליחות לעכומ"ז ותירץ דהחינוך בית יהודה סובר דיש חצר לעכומ"ז דהוי פשליחות עכומ"ז לעכומ"ז עוד הקשה עליו דכיון שביטל החמץ לא עבר תו בבל יראה ואם פו מותר אחר הפסח דלא קנים ר' שמעון אלא בעבר בבל יראה ואף דקנימא לן דחמץ הנמצא בבית ישראל אסור אחר הפסח אפילו ביטלו היינו משום הערמה ויש לומר דדוקא פשנמצא החמץ בביתו אבל אם הוציאו מביתו והניח בבית עכומ"ז יש לומר דמהני ביטול ודקדק פו מדברי הרב מ"ב סי' ח"ן שפכת ומאחר שהוא עדיין בביתו וברשותו חצרו קונה לו וכו' וכן דקדק מדברי התודת השלמים והובא פחק יעקב סי' תמ"ח סק"ד דדוקא אם הניח החמץ בביתו וברשותו ומדעתו וכו' הוא דאסור אבל אם הוציאו מרשותו ביטול מהני שלא יעבור בבל יראה וכתב עוד דאף אם נאמר דגם אם הוציאו מרשותו לא מהני ביטול היינו דוקא לדעת הרא"ש והטור וש"ע סוף סי' ת"מ דהפקידו בידי עכומ"ז לא מהני ועובר עליו המפקיד בבל יראה אבל למה שהסכים

השאגת ארניה דהעיקר פהגאונים והרמב"ם דאינו עובר המפקיד בבל יראה אלא שאסור מדרבנן יש לומר בזה דמהני ביטול ולא חיישינן להערמה דהימנוהו רבנן בדרבנן והוסיף לומר דגם לשיטת הרא"ש יש לומר דבעובדא דרב חינוך בית יהודה שרי שהרי הטעם שכתב הרא"ש לפי שהנפקד מושאיל ביתו למפקיד לא שייך בזה ולכן גם בעובדא דחב"י יש מקום להקל אלא שפבר הורה זמן והח"י העתיק דינו וחסלילה להקל וצריף לדחוק ליישב דבריהם כיון שעשה שלא פתיקון חכמים ופשע שלא מכר מכירה גמורה אף שלא עבר על בל יראה ראוי לקונסו ואסור אחר הפסח ואם פן בנדון זה שעשה פתקנת חכמים ומכר החמץ אלא ששכח ממין אחד ולא היה ברשותו אלא ברשות העכומ"ז ולא עבר על בל יראה אלא אסור דרבנן יש לומר דמהני מה שביטלו ולא חיישינן בזה להערמה ואף על פי כן לא מלאו לבו להתיר על ידי זה כיון שלא נמצא בפירוש: אמנם פל היתר הג"ל לא מהני אלא אחר הפסח אבל אם נזכר תוך הפסח דאז חייב לבטלו מדרבנן אף דמדאורייתא סגי בביטול מכל מקום חייב לבטלו מתקנת חכמים אף אחר העיון היטב נראה ברור היתר גמור מצד שמכר אביו החדר וכל החמץ שבתוכו ומסר לו שטר מכירה ואם פן יכול העכומ"ז לומר שכל החמץ שלו ואין הבן נאמן לומר שהוא שלו דהמוציא מחבירו עליו הראיה וזכה העכומ"ז בכל החמץ גם בדינו כיון שלא אמר להעכומ"ז בשעת המכירה שאינו מוכר לו החמץ של בנו הרי הפל בכלל המכירה ואף אם לא היה קונה העכומ"ז על פי הדין כתב בצ"ץ סי' ס"ב לענין מכירת בכור דאם העכומ"ז אלם אינו יכול להוציא מידו הוי קניה גמורה להעכומ"ז וכתב חק יעקב בסי' תמ"ח סק"ד דהוא הדין לענין חמץ אם פן כל שפן בנדון דידן שהדין עם העכומ"ז ואף שהישאל יודע בעצמו שלא זכה בו העכומ"ז מכל מקום כיון שאינו יכול להוציא ממנו הוי קנין גמור ואם העכומ"ז היה מוכרו לישראל אחר פשוט שהיה מותר לו ואם פן גם לזה הישראל מותר אף שידע שלא זכה בו העכומ"ז וכבר כתבתי למעלה דמטעם אחר בלאו הכי מותר אחר הפסח ואם פן בצירוף פל הג"ל הדבר ברור דמותר והצעתי דברי לפני פמה לומדים והספימו לדעתי אלו תנרף דב"ק ומתוך פל הרשום למעלה יתבאר שיש לערער קצת על דבריו כאשר יראה הרואה: והנה עובדא באחד שעשה שליח את חברו שיש לו חנות ועתיד למכור חמצו לעכומ"ז שימכור גם פן חבית וישני"ק שלו ובערב פסח קודם זמן אסור חמץ הביא החבית להחנות אחר שפבר מכר בעל החנות את חמצו והניחו מחוץ למחיצת החמץ שמכר בעל החנות לעכומ"ז ולא ראהו בעל החנות ולא ידע ממנה ואחר הפסח בא ליקח חביתו והגיד לו בעל החנות שמפני שלא הודיעו כשהביאה לא מכרה והוא איש עני וההפסד רב נשאל על זה הגאבד"ק יאס בשו"ת אורי וישעי ובתשובתו בסי' ק"ו הביא מה שנהלקו רבני האחרונים במאי דקיימא לן דחמץ שעבר עליו הפסח אסור אפילו הניחו באונס או בשגגה אם הוא דוקא כשלא ביטל החמץ או אף אם ביטל החמץ אסור ונדעתו מספמת דבדאיכא תרתי לטיבותא שוגג או אנוס וגם ביטל ועבר עליו הפסח אינו אסור (עיינו במה שרשמתי בזה בסיומן זה אות ו' בס"ד) ולכן בנדון דידן דאיכא תרתי לטיבותא אין לאוסרו אחר הפסח ועוד דכיון דהניח החבית בתוך החנות שנמכר לעכומ"ז הוי כמפקיד חמצו ביד עכומ"ז ולא קבל העכומ"ז אתחרייתו שהעלה הגאון שאגת ארניה בסי' פ"ג שלדעת הגאונים שהביא הרא"ש והטור בסוף סי' ת"מ אף אם לא קבל העכומ"ז אתחרייתו אינו עובר עליו בבל יראה וכן דעת הרמב"ן

והר"ן (עיינו לקמן באות מ"ו מה שרשמתי בזה בס"ד) דעיקר הפיטור הוא משום שהחמץ אינו ברשות הישראל אלא בביתו של עכומ"ז ואף שדבריו דחוקים בפירוש דעת הגאונים מפל מקום יש לומר דקנה לו חצרו של העכומ"ז דאף שגחלקו אם מועיל קננו חצר לעכומ"ז הנה מבואר בספר מקור חיים דנקיטנו דיש קננו חצר לעכומ"ז וכתב בס"ק ה' וז"ל מפל מקום יהיה אף שיהיה הנה בש"ס דמקשה ותיקני ליה פליו מוכח דחצר קונה בעכומ"ז וכן פתב בשיטה מקובצת לבבא מציעא דחצר לא קני לקטן פיון דאף יד, אין לו דאילו הנה לו יד אף חצר הנה לו ואם פן עכומ"ז דאית ליה יד פדכתב בש"ף יו"ד סוף סי' שכ"א יש לו חצר וכינון שפיררנו דהיא אנוס או שוגג וגם ביטל אין לקונסו כלל ושיטת הבעל העיטור דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה ודחמץ שעבר עליו הפסח קיל פיון דאינו אלא משום קנס פמבואר במג"א סי' תמ"ז ס"ק י"ד בשם הפוסקים דבטל ברוב ומקיות טוב יצוה לבעל החבית לבטלו ברוב וישני"ק אחר פמבואר בשו"ת פני הושע בא"ח סי' י"ג ואז לית דין צריף בושש דיש להתירו בהנאה פן נראה לי ברור אלו תנרף דב"ק והרבה יש לי לפלפל בדב"ק לפי פל הרשום באות זו אף אין הפנאי אתי לבאר הדברים והמעניין ישר יחזה: אף בזאת מה שפתב על פי שיטת הרב מקור חיים דנקיטנו דיש קננו חצר לעכומ"ז תמיה לי שלא ראה דברי הרב מקור חיים בס"ח פחידישים סק"י וז"ל ואם אהד נתן חמצו בחצר של אחר והאחר מכר החצר להעכומ"ז עם חמץ שלו ולא ידע המוכר ולא העכומ"ז הקונה מהחמץ של אחר אפילו בדיעבד אסור החמץ עכ"ל הרי מפורש דלא מהני בזה מה שהחמץ מונח ברשותו של עכומ"ז ובהכרח לומר שסובר דאף שיש קננו חצר לעכומ"ז מפל מקום לא עדיף מישראל דלא אמרינו בכי האי גוונא חצרו קונה לו פמו שפתב הרב מצודת יששכר על פי המבואר בח"מ סי' רס"ח כנו"ל ונראין הדברים שמה שפתב במקור חיים הנה"ל הן הן הדברים שפתב הרב חק יעקב בשם הרב חינוף בית יהודה וכבר פתבתי למעלה בסק"ג דמבואר בחינוף בית יהודה דטעמו משום דלא אמרינו בכי האי גוונא חצרו קונה לו כבח"מ סי' רס"ח הנה"ל ולכן גם הרב מקור חיים אף שסובר דיש קננו חצר לנכרי אוסר החמץ שהוא אף לאחר הפסח ואף שיש חולקים בזה פמו שפתבתי למעלה מפל מקום לדעת הרב מקור חיים בהכרח לומר פמו שפתבתי: יב) ראובן הפקיד אצל שמעון פמה שקים מאל"ץ בחדרו המיוחד לתבואה ובערב פסח היה ראובן טרוד באבלו ולא אסיק אדעתיה למפור החמץ הנה"ל ושמעון מכר החצר עם פל התבואה שבתוכו וגם השקים הנה"ל אלא ששכח להודיע לראובן שירשהו למוכרו ונזפרו בחול המועד נשאל הרב נאות דשא סי' ט"ל וכתב דלכאורה יש להתיר דקימא לן חמץ אינו ברשותו של אדם והוי הפקר ממילא ואם פן פשהגיע שש דאסור מן התורה ואינו עובר אלא בעשה דתשביתו הרי זכה העכומ"ז על ידי קננו חצרו שגמפר לו החצר הנה"ל וכינון דהישראל לא עבר על פל יראה אפשר הנה לצדד היתר לדעת הפנ"י סי' י"ב וי"ד דלא קניס ר' שמעון אלא בעבר פבל יראה ונפילו נזפר בתוף הפסח אין חייב לבערו לסברא זו דאינו עובר פבל יראה פיון שזכה בו העכומ"ז והוי חמץ של עכומ"ז אלא דיש לסתור היתר זה משני טעמים א) דחצר דגברא משום שליחות הוא ואין שליחות לעכומ"ז (והאריף קצת בזה) ב) מדברי הרמ"א בח"מ סי' רס"ח ס"ג דאין חצרו קונה דבר הפקר אלא פשיודע לו מציאה או דאסיק אדעתיה אכל דבר שאינו רגיל לבא אין

תצרו קונה לו וכו' ובגדון זה נמי דהעכומ"ז ידע מחמץ זה ונתפנון לקנותו קודם שש בתורת אגב מפל מקום הרי אז לא קנהו דעדין לא היה הפקר ואחר שש דנעשה הפקר הא לא ידע העכומ"ז שיש הפקר בתצרו שלא ידע שדבר זה הפקר הוא וגם הוא דבר שאינו רגיל לבא שאין לו לעכומ"ז לידע שיבא הפקר לתצרו דהוא סבור שהחמץ שלו הוא מחמת המכירה ופשיטא דלא קנה לו תצרו ועוד יש לפקפק דאפשר דמה שאמרו חז"ל דחמץ אינו ברשותו וכו' פונתם דפקע פח הממון ממנו ולא פח איסור שבו דומיא למפקיר עבדו דיצא לחירות וצריך גט שיקרור לאפקועי איסורא (ומעין זה פתב הרב נד יוסף בד' ל' ע"ג בשם שו"ת פנ"י שבבי"א ובהאתיו באות י"א סק"ב) והאריך בזה וכתב ואין להאריך עוד כי בלאו הכי נסתר ההיתר משני טעמים הנ"ל שוב פתב לצדד היתר על פי דברי הרא"ש והטור בסוף סי' ת"מ דיש מהגאונים שכתבו דחמץ המופקד לא עבר המפקיד והרר"י כתב דעובר המפקיד והרא"ש סתר טעם הרר"י וכתב טעם אחר דכיון דהנפקד קבל הפקדון מושאיל מקום למפקיד והוי ביתו ואם פן בגדון דידן שהעכומ"ז סובר שגמפר ו והוא שלו הרי לא השאיל מקומו לראובן וכן פתב סברא זו בשו"ת מאיר נתיבים סי' נ"א: שוב פתב דכל זה הוא בקבל העכומ"ז אחריות אבל הקא החמץ הוא ברשות הישראל ואין העכומ"ז חייב באחריותו שמכר לו דבר שאינו שלו ועובר הישראל בכל יראה.

וחזר לקיים היתר זה על פי דברי במשפצות סי' ת"מ ס"ק ד' דהרמב"ן והר"ן סוברים דכשהחמץ ברשות עכומ"ז אף שלא קבל אחריות אין המפקיד עובר בכל יראה ושכן דעת הרא"ש והוא הוסיף שכן יש לפרש דברי הטור ושכן מוכח מדברי מרן הב"י וכו' ומגוף דברי הגאונים וכו' ואף שכתבו הרמב"ן והר"ן דאסור מדרבנן יש לומר דזהו לשיטתם דאין המפקיד עובר בכל יראה מן התורה הנצרכו לומר דאסור מדרבנן כדי ליישב מאי דקשה לשיטתם אבל אליבא דהלכתא דקיימא לן דעובר המפקיד בב"י (אלא שגדון זה דלא שייך טעם הרא"ש דאינו משאיל כלל מקומו דהא סבור שגמפר לו כנז"ל) מנא לן לחדש דאסור מדרבנן כשאין המפקיד עובר עליו וכו' וכן פתב במשפצות הנ"ל וכו' ושם פתב להקל כשאין אסור להשהותו אלא מדרבנן כגון שביטל חמצו בפני עדים והיה אנוס דיש לצדד בהפסד מרובה דליכא הערמה וכו' ובגדון זה נמי בטל והיה אנוס מחמת אבלו ואם הנפקד היה מתראה עמו היה מרשהו למוכרו כמו שעשה עם שאר אנשים שהיה לו בידם מיני חמץ והרשם למוכרם וזה שלא נתראה עמו לא יכול לצוות לו שימכור וקשב שבנדאי הוא ימכור מעצמו ושזה יועיל על פי שורת הדין ונהי דכבא להמלך בפסח אין בגדינו להתיר לו להשהותו דאף דכתבו דאין איסור אפילו מדרבנן אליבא דהלכתא מפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה וכו' על כל פנים אחר הפסח דהוי תרתי דרבנן דהא ביטלו וגם אין איסור בשהיתו אלא איסור דרבנן לפי דעת הרמב"ן והר"ן וכיון דהוי תרתי דרבנן בתוך הפסח נוכל לסמוך להתיר מטעם דיש לומר דמה שמכר שמעון החמץ הנ"ל אף שהיה שלא מדעת המפקיד המכירה קיימת דקיימא לן דהנפקד יכול למכור חמץ של המפקיד כמו שהתיר רבי ליוחנן חקוקאה ופסקו פן הפוסקים בסי' תמ"ג ומשום דהוי כמשיב אבידה שאם לא ימכרונו הולך לאיבוד נעשה שליח מעצמו לדעת תורה והאריך להסביר דאין חילוק בין אם אין המפקיד בעיר לכשהוא בעיר והיא ועוד הביא ראיה מדברי הרב תה"ד סי' קפ"ח ופסקו רמ"א ביו"ד

סי' שכ"ח דהיכא דהעיסה מתקלקלת וזכות הוא לבעל העיסה יכול ליטול שלא מדעתו וכן משרתת שרגילה לפעמים ליטול שהבעה"ב נותנת לה רשות ושקיל וטרי בדברי הט"ז וב"ח ולא דוקא ברגילה פמה פעמים אלא אפילו בפעם אחת סגי ובגדון דידן נמי פנין דזכות הוא להמפקיד יש לומר דנעשה שליח מעצמו וגם אשתקד עשאו המפקיד שליח להנפקד למפון חמץ שקדון שהיה בידו והוי כמשרתת והאריה כמה שנראין דברי הרב תרומת הדשן סותרים למה שכתב בס"י רכ"ז באשת מומר דאף דזכות הוא לה אינו נעשה שליח לקבלה מעצמו וכן קשים פסקי הש"ע דחלה אדגט וכתב דדוקא בגט החמיר וכו': ועוד כתב לפקפק לכאורה ממה שכתב הרב נמוקי יוסף בשם הר"ן בפרק קמא דמציעא דבמידה דמונא אין אדם נעשה שליח מעצמו אלא במידי דשייך לומר מיגו דאי בעי זכי לנפשיה כמגביה מציאה לחבירו ואם פו בגדון זה אינו יכול להיות שליח מעצמו וההיא דחנקאא יש לומר דדוקא אם המפקיד בעיר אחרת דהוי משיב אבידה וכו' ודחה זה מפמה טעמי חדא דיש חולקים אסברת הנמק"י ונקיטינן בשל סופרים הלך אחר המיקל ובגדון דידן אף בתוך הפסח אינו אלא לכל היותר תרי דרבנן שהרי כבר ביטלו וגם שהוא ברשות העכומ"ז וכל שפן שיש לצדד דאפילו חד דרבנן נמי ליכא לפי ההלכה דהמפקיד עובר בבל יראה כששייך לומר דהנפקד משאילו מקום וכשאין שייך טעם זה אף איסור דרבנן ליכא ועוד פנין דמחמת איסור עושה פאיסורא דיינינן ליה ולא כממון פנין שאין מוכרו לעכומ"ז לחלוטין אלא להפקיע האיסור ועוד גם בזה שייך לומר מיגו דזכי לנפשיה וכו' ועוד יש טעם אחר להתיר בגדון דידן לומר דהמכירה קיימת על פי דעת הרמב"ם ופסק פו בש"ע יו"ד סי' של"א סל"א תרם שלא ברשות ובא נאמר לו פלך אצל יפות וכו' ועי"ש בט"ז דמסיק הטעם פנין דלבסוף ניהא ליה ומידי דמצוה הוא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דגם מעיקרא הוה ניהא ליה והוי כשוייה שליח וכן בגדון דידן פנין שפשוטע לבעל החמץ שפכרו הספים למעשיו אמרינן איגלאי מילתא וכו' ונדון זה דהוא אפרושי מאיסורא דבל יראה עדיף מקיום מצוה דתרומה ומסיק וז"ל הגה זאת תורת העולה שפנדון זה שהחמץ מונח בחדר המכור לעכומ"ז ושהמפקיד היה אנוס מחמת אבלו שלא היה יכול לצאת מביתו ואנשים אחרים שהיה לו בידם חמצו ובאו אצלו לנחמו ציוה להם למפון רק לזה שלא בא אצלו לא צוה ושהנפקד הזה היה נפקד למפקיד הזה אשתקד וצוה לו אז למוכרו וכיון שיש כל האופנים הללו אומר אני בטח שיש להתיר חמץ זה אפילו באכילה שפכר נתבאר שכל אלו העניינים שהיו בגדון זה פלם מועילים להיתר והיכא שחסר אחד מעניינים הללו מוטל על המעניין לברר אם יועילו ההיתרים אחרים על כל פנים בגדון דידן בלי שום ספק שרי: ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא תנינא ח"ב סי' ע"ז במי שציוה לאחד שיכתוב לו שטר מכירה לעכומ"ז פלוני וכתב לו וסימן המצרים שיש לו בחדר שהחמץ שם ומכר לו כדין באגב קרקע וזידאטי"ק פנהוג ומסר השטר לעכומ"ז ושכח לחתום שמו בשטר ונדע זה אחר הפסח כתב דהשטר אינו מועיל פלום פנין שלא חתם וגם אינו כתב ידו ממש וגם הקנין כסף אינו מועיל פנין דגילה דעתו דאינו רוצה לקנות בכסף לבד וכו' ובזה פולי עלמא מודו וכו' ושוב כתב לצדד פנין דסימן הבית במצריה וניכר בזה שהוא ביתו של המוכר אף שיכול לטעון אני לא מכרתי כלל ואיש אחר סימן המצרים מפל מקום פנין דזכין לאדם שלא בפניו ואנו סהדי אילו ידע המוכר שזה פותב שטר למפון חמצו אגב קרקע הנה

גיחא ליה אם פן מה בכך שאחר כתב הא אף אם אחר כתב שלא בידיעתו הנה גיחא ליה להפקיע איסור חמץ וכיוון שבדיננו מועיל אף אם בדיניהם אינו מועיל אם אתה יכול לזכותו בדינינו וכו' וכל שכן בהפקעת איסור חמץ שאין לה גיחותא דמצוה גדול מזה ועיין ש"ה סי' חש"ן וקצה"ח סי' רס"ב ובט"ז סי' של"א (ב"ד) לענין תרומה ובעירובין ד' ע"א ומפל מקום קשה לסמוך על זה לכן יערב הקמח ברוב ויש לסמוך על הפוסקים דקמח בקמח הוי יבש ביבש ועל הסוברים דמותר לערב איסור דרבנן וכו' אלו תנרף דב"ק ועינינומה שרשמתי בסי' ט' אות ב' ובמערכת בכור בהמה סי' ג' אות ט' (שבאסיפת דינים ח"א) בענין שלא מדעת בעלים: יג) (א) ראובן מכר חמצו לעכומ"ז וצוה לשמעון שיכתוב לו שטר מכירה כפי הדין כי ראובן הוא איש פשוט שאינו יודע איה לכתוב על פי שורת הדין ושמעון כתב לו את ספר המקנה וחתם בו ומסרו להקונה ואחר ההגרא הוא אותו אחד מהחכמים והנה השטר שהוא עליו בו קמשונים האי שטרא חספא בעלמא הוא לא יועיל ולא יצליח לא בדיני ישראל ולא במשפטי הקיר"ה וכמאן דלימא דמי שאל השואל מה יהיה משפט החמץ שעבר עליו הפסח הנה פיוצא לזה ראיתי להרב זרע אמת ח"ב סוף סי' ע"ב בשם הרב גנת ורדים יו"ד פל"ז סי' ו' בשטר עיסקא להתיר איסור רבית שכתבו הסופר שלא כדון דהוי אונס ואמרין דל מהכא האי שטרא ויהיבין ליה מה שמותר לפי דיני עיסקא שהתירו חז"ל והוא כתב דאין לסמוך בזה דהיא סברא מחודשת ויש לגמגם דסוף סוף הוי קרוב לשקר ורחוק להפסד דאם יפסיד כל הקרן.

יאמר המלנה לא נתתי המעות אלא שיהיו בטוחים וכו' עי"ש והרב פתח הדביר ח"ג סי' רמ"ה סוף אות ז"ו בדין ישראל ועכומ"ז שקנו שדה בשותפות שצריף להתנות שיהיה שטר שבת לעכומ"ז לבדו וכו' כתב ונ"ל ולענין אם הלכו אצל סופר מןמחה שיכתוב שטר כשר על פי הדין וטעה וכתב השטר בדרך איסור אי חשיבו פאנוסים והוי כאילו נעשה הענין כדון ויקח חלקו ברנח עיין גנת ורדים וכו' זרע אמת וכו' דון מינה ואוקי בדינא דקמן ע"כ אף אנו נאמר דון מינה ומינה ואוקי באתרין ובאנו למחלוקת הנ"ל ואף דיש לומר שבנדון זה גם להרב גנת ורדים לא מהני וחשיב חמץ שעבר עליו הפסח דהא כל חילקה דרב הוא משום דהוא אנוס ומאי הנה ליה למיעבד ואילו גבי חמץ קיימא לן בסי' תמ"ח דאפילו הניחו שוגג או אנוס איסור ואם פן בנדון דידן אף דנימא דהוי אנוס אסור: אף יש לומר גם פן בהפסד דבנדון דידן גם להרב זרע אמת מהני דכיון דמדינא בביטול סגי אלא דחשו חכמים להערמה וגזרו שגם אם הניחו אנוס ליתסר כדי שלא יערים להניחו מזיד ויאמר שוגג או אנוס הייתי וזה שייך פשהניחו הוא באנוס אבל אם הניחוהו אחרים אין שייכות להערמה הגע עצמה הרי שיש לו חמץ והוציאו מרשותו קודם זמן איסורו והניחו במקום שאינו משתמר והפקירו הפקר גמור ובא חבירו ולקחו שלא מדעתו והחזירו לרשות בעל החמץ במקום המוצנע ובעל חמץ לא ידע מזה כלל עד אחר הפסח האם נאמר בזה דהוי חמץ שעבר עליו הפסח וליתסר הא אין כאן שום חשש הערמה כלל הכא נמי בנדון זה הרי האיש הזה סמכא דעתיה על הסופר כי שית וכי שיג לו שיכתוב שטר כדון והוא סובר שכתב פן ועל זה חתם בו ומסרו להעכומ"ז הקונה והרב חק יעקב סי' תמ"ח סק"ד כתב דהעלה בתוה"ש שלו דכשיש אונס גמור בענין המכירה וכל ימי הפסח הנה סבור שמכר ואחר הפסח נודע לו שלא מכר פיון שהיה אונס כל כך ידוע ואמר שביטל אף דליכא עדים לא חיישינו להערמה ויש להתיר

על כל פנים בהנאה אחר הפסח דלא כמקצת אחרונים שהחמירו וכו' ולפי הנראה הא דקמן היינו ה' שגם זה היה סבור שמכר חמצו פדת וכהלכה ויש להתירו בהנאה (ועיין בסי' זה אות זיין מסק"ב והלאה מ"ש ע"ד התוה"ש הנ"ל ובסק"ח פתבתי דבעושה שליח לבער ולא ביער אין שייך קנס והערמה עי"ש וק"ל): עוד נראה דאין לדמות פיסול שטר מכירת חמץ לשטר עסקא משום דגבי רבית כל עיקר ההיתר הוא אם נעשה כפי תקנת חז"ל וכשהשטר בטל יש לומר דאף שהוא אנוס סוף סוף לא נעשה דבר היתר להתיר הרבית אבל בשטר מכירת חמץ דזה האיש ביטל חמצו וגם מקרו לעכומ"ז בכסף וכל עיקר השטר הוא לאפוקי נפשוין מפלוגתא דרש"י ור"ת אם קניינו של עכומ"ז בכסף או במשיכה וצריך למפור להעכומ"ז המקום של החמץ שיהיה זה במקום משיכה ולפי שאין עכומ"ז קונה קרקע בכסף לבד הצריכו שטר מכירה ואם פו נהי שהשטר פסול וממילא לא הועיל קנין הקרקע שיהיה במקום משיכה מפל מקום נמצא החמץ קנוי להעכומ"ז בכסף מיהא ויש לנו אילן גדול לסמוך על סברת רש"י והרמב"ם דעכומ"ז קונה בכסף לבד וידוע דיש מי שכתבו שפן דעת רוב הפוסקים וגם יש סוברים דלכולי עלמא מהני בחמץ כסף בלבד משום גילוי דעת דלא ניחא ליה סגי בקנין כל דהו ואם פו בחמץ שעבר עליו הפסח יש לומר דל מהכא השטר מכירה הרי נקנה להעכומ"ז בכסף ומהני בדיעבד אחר שעבר עליו הפסח כמ"ש בחי' סי' תמ"ח ס"ק י"ד וכ"כ רבים ונכבדים מרבנו בתראי (עיין במ"ש לקמן אות ט"ו): ואחר החיפוש ראיתי בשואל ומשיב בח"ב סי' מ"א שנסאל בנדון פזה בשטר מכירה שנקתב בפיסול ובעל החמץ הוא עם הארץ והוא עצמו כתב השטר כפי נוסח המנדפס וחשב שהשטר נכתב כהוגן וסמך עליו והשיב דלא שייך בכי האי גוונא הערמה ולא גזרו בזה אף חלילה לסמוך על זה בלבד ומסיק להקל בחמץ גוקשה דוקא ולא בחמץ גמור עי"ש ואם פו בנדון שלפנינו שהוא חמץ גמור ואין שום סניף להקל פי אם בסברא זו דלא שייך הערמה וכן מאן ספין להקל בדבר ואף שיש לחלק בנושאים דבנדון שבשואל ומשיב לא חשיב אנוס גמור דאדרבה פיון שהוא ע"ה לא היה לו לסמוך על עצמו וילך אצל חכם ויכתוב שטר כהוגן וידעתי זה נקרא פושע ולא אנוס אבל בנדון דידן מאי הנה ליה למיעבד הרי עשה כל מה שמוטל עליו לעשות ובאנוס גמור פי האי אפשר דכולי עלמא מודו דאין להתמיר עליו מפל מקום פיון שאין שום סניף בדבר אין להתיר ואפשר דאם הוא הפסד מרובה וביטל חמצו יש להתיר כמו שנראה דעת הרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' קרוב לסופו בדין מי שהשקה חמצו על פי הוראה בטעות ועבר עליו הפסח (ועיין מה שרשמתי בסי' זה אות ז ס"ק י"א בענין זה): אלא דמפל מקום תמיה לי על הרב שואל ומשיב הנ"ל דלא נחית לסברא זו לומר כדכתבינא בעניינתין דדל מהכא השטר הרי החמץ קנוי להנכרי בכסף ואם פו כשעבר הפסח יש לסמוך על קנין כסף בדיעבד וראיתי שם בח"א סי' פ"ד ועוד בכמה תשובות פועין עובדא דנדון דידן (עיין לקמן אות קטן ג') ושם כתב סברא להתיר דקנה הנכרי מן היאוש וגם על זה לא סמך לדינא והצריך לביטל ברוב עי"ש ואנכי לא ידעתי מה כל החרדה דדל מהכא השטר הרי נקנה לנכרי בכסף לבד ומהני בדיעבד לאחר הפסח מיהא וצ"ע אחר זמן השגתי שו"ת בית שלמה וראיתי מה שכתב בסי' ס"ב והבאתי דבריו לקמן בס"ק ט' בענין שטר שלא חתם בו המוכר דיש לסמוך על קנין הפסח בדיעבד בחמץ שעבר עליו הפסח ודבריו נכונים וברורים כמו שיראה הוואה ובמה שכתב

בשואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ב סי' ע"ז דגילה דעתו דלא ניחא ליה לקנות בכסף
עינין לקמן באות קטן ה' מה שכתבתי בענין זה בס"ד: ואם המכירת חמץ לא הייתה על
ידי אגב קרקע מכור רק אגב קרקע מושפר עינין לקמן באות קטן ב': וכל זה הוא פשקבל
כל דמי החמץ בזה הוא דיש לומר דל מהכא השטר וקונה בכסף אבל אם לא קבל אלא
זידאטי"ק תלוי בחומרת הרב מקור חיים עינין מה שרשמתי בסי' ה' אות כ"ה ומתבאר
מהרשום שם שהרב שואל ומשיב אינו חושש לחומרת המק"ח אף ללכתחלה וכל שכן
לעבר עליו הפסח עי"ש וק"ל: (ב) ונהו עובדא שטעה הסופר הי"ו שבהשטר מכירה
שנכתב בערב פסח פתח הזמן שלשה עשר לחדש ניסן ונמשך לו טעות זה לפי שהיה
לפניו הנוסח של שטר מכירה דאשקד שחל ערב פסח בשבת ונכתב השטר ביום י"ג
ואמרתי לו וכתב שטר אחר ונפל הספק באם לא היינו מרגישים בטעות זה עד אחר
הפסח איך היה הדין נותן אם להתיר החמץ שעבר עליו הפסח או לא דאין לומר דכיון
דפיסול שטר מוקדם הוא מדרבנן אם כן הרי הוא פחמץ גוקשה דאם עבר עליו הפסח
מותר ויהיה מותר באכילה או בהנאה לכל מר פדאית ליה שהרי מצינו בכמה ענינים
דרבנן דאסור החמץ אחר הפסח והרב מגן אברהם בסוף סי' תמ"ז חילק בין חמץ
שביעורו מן התורה ואמרה תורה שבענין זה מועיל הביעור וחז"ל אמרו דאינו מועיל
דבזה אמרינן דאסור אחר הפסח ובין כשאין לו ביעור מן התורה כלל פחמץ גוקשה דלא
אצרכה תורה ביעור כלל דבזה מותר אחר הפסח והרב פרי חדשכתב לחלק בין ראוי
לבא לידי איסור תורה להיכא דאין ראוי לבא לידי איסור תורה עינין מה שרשמתי לעיל
באות א' ובאות יו"ד ובין למר ובין למר נראה דבנדון זה אף דהפיסול של שטר זה הוא
מדרבנן כיון שהוא חמץ גמור שטעון ביעור מן התורה הרי הוא אסור אחר הפסח ולא
דמי לחמץ גוקשה כלל ואחר החיפוש מצאתי להרב בית שלמה סי' ע' שנשאל מעין נדון
זה בשטר מכירת חמץ שנכתב בארבעה עשר בניסן והשמיט הסופר תיבת עשר וכתב
ארבעה לחדש ניסן ונדע אחר הפסח ודעת הרב השואל דהשטר פסול לפי שהוא מוקדם
והגאון המחבר כתב דכמעט פשוט לו בהפך דכיון דהשטר הוא רק בחתימת יד המוכר
בלא עדים לא נפיק חורבא ממה שהקדים הזמן ושוב הביא דברי התוס' גיטין ד ג' סוד"ה
כתב דנראה מדבריהם דמועיל תפיסה בזה וא"כ יש לומר דנפיק חורבא וכו' ואחר שנשאל
ונתן בזה דלפי מה שפירש הרב מוהר"ם לובלין בכוננתם אין ראיה מדבריהם אלא שהרב
קצות החשן בריש סי' ס"ט דחה פירושו וכו' מסיק דאין להחמיר בספק חמץ שעבר עליו
הפסח שהוא רק מדרבנן משום קנסא ובסי' ע"א כתב דרב אחד רצה להתיר החמץ משום
כיון דהפיסול מדרבנן הוי פחמץ גוקשה ותמה עליו שנעלם ממנו דברי המג"א וכו' וכל
שכן דנדון דידן גרע יותר וכו' ועוד כתב בשמו דרצה להכשיר השטר לפי דברי מרן
בח"מ סי' מ"ג ס"ז דשטר מוקדם גובה בו מבני חרי אם כן חשיב שטר לקנות על ידו
והשיב לו דבבתיבות שם סקי"ב ביאר דאם הוא שטר מקנה הוי חספא בעלמא וכו' עי"ש
וסיים וגם אני הכשרתי השטר כיון דלא היה רק כתב ידו ולא נפיק חורבא אלו תורף
דב"ק ולפי מה שכתבתי בס"ק א' על פיוצא בזה דנמצא השטר פסול דיש סברא לומר
דל מהכא השטר מכל מקום כיון שקבל כסף מעכומ"ז היינו הערבון פנהוג יש לסמוך
בדיעבד לענין חמץ שעבר עליו הפסח אקנין כסף לחוד הוא הדין בנדון זה דאף אי נימא
דהשטר הזה פסול הוא מ"מ החמץ מותר והרב בית שלמה לא נחית לזה אולי סובר כיון

דנחית למכתב שטר אַמרינו דגלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקני בכסף וכדעת השו"מ שרמזתי בס"ק א' ועיין מה שכתבתי לקמן בס"ק יו"ד וק"ל.

ולפי הנראה ממה שכתב בבית שלמה הנ"ל בסוף הסי' דמיירי דלא קבל מהעכומ"ז כל דמי הקמץ אלא זידאטי"ק לבד ובכי האי גוונא באנו לחומרת המקור חיים שרשמתי בס"ה' אות כ"ה והבית שלמה חושש לדבריו שלא להתיר אלא בהנאה עי"ש אתי שפיר מה שלא הזכיר להתיר מטעם זה לסמוך אקנין כסף וכו' וק"ל: ולפי מנהגנו שמוכרים הקמץ אגב קרקע בשכירות לעכומ"ז ולא במקור נראה דאין חשש במה שינופסל השטר מכירה דהא שכירות קרקע נקנה בכסף בלבד כמו שכתב הרמ"א בס"ה' צד"ק וכן כתב הרב מקור חיים בס"ה' תמ"ח סק"ט (תוף ד"ה וגם יש תקנה למפנר) עי"ש ובגדון הרב בית שלמה צריף לומר שהיה הקנאת הקמץ אגב מכירת הקרקע שלזה נדאי אי אפשר בלי שטר וזה פשוט (עיין לקמן בס"ה' ט' אות ו' ד"ה וכל זה הוא וכו' ובאות כ"ב): וראיתי בקונצ' גידיל תורה קונטרס ט' סי' קכ"ז ב"מ שכתב חמצו לעכומ"ז וקבל האדרו"ף ובהשטר שכתב לו שכח לכתוב זמן כלל שנה חדש יום ונזכר בפסח עמד בזה רב אחד יצ"ו לבאר מה דין הקמץ והביא מה שכתבו הפוסקים דדוקא בשטרי הלואה המאחרין פשרין אבל בשטרי קנין מאחרין פסולין וכתב דהוא הדין לאין בו זמן כלל לפי טעם הדבר ושוב הביא דבשער המשפט סי' מ"ג אות ה' העיר בזה ותלי לה בפלוגתא וכו' ולפי זה בגדון דידן יש לאסור הקמץ דהאי שטר חספא בעלמא הוא שוב כתב דלפי דברי הש"ף שם סק"ל דאם השטר מאחר נכתב בידיעת המוכר ומרנצה לזה הוא פשר אם פן בלא זמן נמי פשר אם הוא בידיעת המוכר וכן הביא בשע"מ שם ואם פן פאן מחמת איסור קמץ דרביע עליה גמר ומקני וצ"ע לעיין במחנה אפרים הלכות זכיה סי' ג' ותוס' בבכורות י"ח ד"ה דאקני נאנן סהדי ע"ז וקנאת סופרים להגאון מוהרש"ק וסיים ולפי זה יש להתיר הקמץ לאחר הפסח עי"ש והנה לא פורש בהשאלה אם הקנאת הקמץ אגב קרקע ה"ה אגב שכירות הקרקע או אגב מכירת הקרקע שאם הוא אגב שכירות הקרקע הרי שכירות הקרקע נקנה בכסף לבד ואם פן אף אם השטר פסול לית לן בה ומשום דגלי דעתיה דבשטר ניחא ליה דליקני אין לחוש עיין לקמן סק"ה וגם אם ה"ה הקנאת הקמץ אגב מכירת הקרקע ובהא לא סגי בלא שטר ומכל מקום יש לומר דל מהכא קנין הקרקע ונקנה הקמץ בכסף בלבד דמהני להתיר הקמץ לאחר הפסח מיהא רק דאיפא למיחש לחומרת הג' מקור חיים למאן דחייש ליה וכמו שכתבתי למעלה ותו לא מיד: (ג) ואם השטר מכירה נכתב פדיון אלא ששכח לחתום בו ונודע זה אחר הפסח ואינו כתב יד המוכר אלא כתב איש אחר כתב בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' פ"ד דיש לומר דקונה העכומ"ז מחמת שנתניאשו הבעלים מפי מטא זמן איסורו דדוקא בישאל אמרינו בכבא קמא ד' ס"ו דאינו רוצה לקנותו מן היאוש פינו דאיסורא הוא מה שאין פן בעכומ"ז ואם פן אין צריף שטר ולא שום קנין ואף דבעינן מטא לידיה הרי זה מטא לידיה פינו דאחר אינו יכול לזכות בו פינו שזה נתן זידאטי"ק וקבל שטר אף שזה שכח לחתום בו ואף דלא רצה להקנות אלא בכסף ושטר עיין ח"מ סי' רס"ח מכל מקום פינו דנתניאש קנה העכומ"ז מטעם הפקר ומסיק אמנם לדינא אין לסמוך בזה רק על ידי שיערב ויבטל ברוב ועוד דשכחה הני אונס ואף דגם באונס אסור היינו משום הערמה אבל פאן שכתב וכתב שטר ולקח זידאטי"ק רק ששכח לחתום לא שייך הערמה ובצירוף כל הטעמים

נראה דעל ידי שיבטלנו ברוב מותר לסמוך על דעת הפנ"י אלו תנרף דב"ק ומיירי במי
שפכר עסק פארקיע עי"ש ובסי' צ"ה באחד שמכר ביתו וחמצו קודם הפסח ושכח
לחתום שמו ונודע אחר הקג פתב דכינון דהיה בת"כ (נראה ט"ס וצ"ל בכת"י היינו
בכתיבת ידו) מהני אף בלא חתם וכן פתב המקור חיים סי' תמ"ח אלא שיש לומר דכינון
שפתב חתימתי דלמטה וכו' וגם באתי על הקתום ונתימתו נשארה מעל מיגרע גרע ושוב
פתב דמועיל מטעם יאוש וכו' (כמו שפתב בסו' פ"ד הנ"ל) איברא דאפתי לא יועיל
להקנין שהיה לו במגאזי"ן כמה מאות מדות וגם בפאטיק כמה מאות מדות דזה צריך
לקנות אגב קרקע והקרקע לא קנה דלגבה לא שייך הסברא דיאוש ולא נקרא מטא לידיה
וכתב ויש לדון בדבר חדש דשכחה מיקרי אונס וכו' ובאונס פנה לא גזרו וליתר שאף
יערב היי"ש שבפאטיק ברוב יי"ש היתר ואין בזה משום מבטל איסור לכתחלה וכו'
ושאר היי"ש ושאר הדברים מותרים בלי פקפוק אלו תנרף דב"ק והנה דבריו סותרים
למה שפתב בסי' פ"ד דשם לא התיר אלא בעירוב ובצירוף כל הטעמים והכא שאר
החמץ (חוץ משבפאטיק) מתיר להדיא בלא עירוב ומלבד זה איני מבין מה שפתב דלא
יועיל להקנין שהיה לו במגאזי"ן ובפאטיק משום דלא מטא לידיה וכו' והלא גם החמץ
שבביתו אף שמכר ביתו להעכומ"ז והחמץ הוא שם מכל מקום פיון שאין עכומ"ז קונה
קרקע בכסף וצריך שטר והשטר הזה אינו מועיל לפי שפתוב חתימתי וכו' ואינינו אם
כן נמצא שהחמץ אינו ברשות של עכומ"ז כלל ובכל זאת אמר מר דקונה העכומ"ז
ביאוש ונחשיב ליה דמטא לידיה מפני שאין אחר יכול לזכות פיון שזה נתן זידאטיק וכו'
ואם כן גם של מגאזי"ן ושל פאטיק יש לומר שקונה מטעם זה ובמהדורא תנגינא ח"ב סי'
ע"ז בעובדא פי האי שהשטר מכירה נכתב על יד איש אחר ונכתב בו שם העכומ"ז
הקונה ושכח המוכר לחתום בו פתב דהשטר כמאן דליתא ואף אם נרצה לסמוך על הפסך
פדעת הפוסקים דכסף קינה בעכומ"ז פאן גרע שהרי ראינו שלא רצה להקנות בכסף כי
אם על ידי השטר ועיין ח"מ סי' רס"ח היכא דגילה דעתו שרוצה לקנות בקנין אחר
שהובא שתי דעות בזה ועל כל פנים מידי ספיקא לא נפיק ואדרבא בזה נראה שהפל
מודים דלא רצה להקנות בכסף בלבד דבשלמא אם היה קנין ברור יש לומר דמכל מקום
קנה בקנין זה אבל פיון שאינו ברור אמרינו דבנדאי לא מחית איניש נפשיה לספיקא
ורפאי בידיה ורצה להקנות באופן היותר מועיל בשטר וכינון ששכח לחתום בשטר לא
קנה ושוב פתב טעם להתיר משום דאף אם היה כותב האחר השטר שלא מדעתו מסתמא
הנה ניקח ליה נחותא דמצנה שלא לעבור בבל יראה וכו' ועוד מטעם שקנה העכומ"ז
ביאוש וכו' ודשכחה הוי אונס וכו' (ככל דבריו שבמהדורא קמא הנ"ל) וסיים לכן לדעתי
מותר בלא עירוב וראיתי במקור חיים סי' חת"ם בפיאורים שפתב שכל שלא חתם שמו לא
מהני ויש לומר דקאי באם לא נזכר שם הקונה בשטר ואם כן אין יכול הקונה לקנות
אבל כל שמזכיר שם הקונה רק המוכר לא חתם ונדאי מועיל זה פתבתי בלי עיון בספר
אלו תנרף דב"ק ובמכ"ת הרמה מה שפתב בכונת הגאון מקור חיים אין נח לי שהרי פתב
ונ"ל וכשמוכר לו בשטר צריך שיכתוב שם המוכר והלוקח אבל ביתי מכורה לה בלבד
שפתוב בשטר אינו מועיל פדכתב הסמ"ע ריש סי' ס"ו אם לא שהיה בעדי מסירה או
שהשטר היה בכתב ידו של מוכר או חתם ידו וכו' עי"ש והנה נדאי מה שפתב הסמ"ע
דשדי מכורה לה לא מהני לאו דוקא כשלא הוזכר שם הקונה דאף אם הוזכר שם הקונה

מִפֶּל מְקוֹם פִּינּוֹן שְׁאִינוֹ פָּתַב יָד הַמּוֹכֵר הָרִי יָכוֹל לֹאמֵר אֲנִי לֹא מְכַרְתִּי וּמָה יוֹעִיל מְכִירַת הָאֵחָר וּבְעֵלְמָא לֹא שְׁיִיךְ נִיחּוּתָא דְמַצְוָה שְׁכַתְבַּת הָרַב כְּמוֹכֵן וְאִם פֶּן כְּשַׁכְתַּב הָרַב מְקוֹר חַיִּים דָּאִם לֹא הִזְנִיחַ הַשֵּׁם אֲלָא פָּתַב בֵּיתִי מְכוֹרָה לָךְ לֹא מְהִינִי כְּדַכְתַּב הַסְּמ"ע וְכו' וְדַאי דְכַוְנַתּוֹ לֹאמֵר דָּאִף אִם יִזְכִּיר שֵׁם הַקּוֹנֵה לֹא מְהִינִי כְּבִהִיָּה דַּהַסְּמ"ע: (ד) וּמָה שְׁכַתְבַּת (בְּשׂוֹאֵל וּמְשִׁיב) הַגָּ"ל מִטַּעַם שְׁקִנְיָה הַנְּכָרִי מִן הַיְּאוֹשׁ הַנֶּה הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ע"ו בְּמִי שְׁלֵא פָּרַט אֶחָד מִהַמֵּינִים בְּשֵׁטֶר הַמְּכִירָה כִּי הַמּוֹכֵר שְׁכַח אֲזַ מְמַנּוּ פָּתַב בְּשֵׁם הָרַב הַשְּׂוֹאֵל לְהַתִּיר דָּאִף אִם לֹא נִמְכַר כָּלֵל פִּינּוֹן שְׁהִיָּה עוֹמֵד בְּמְקוֹם שְׁנַמְכַר לְנְכָרִי פִּינּוֹן דְּמִטִּי זְמַן אִיסּוּרוֹ אִיִּיאֹשִׁי מִיִּיאֹשׁוֹ הַבְּעָלִים מִנִּיָּה וְהָיִי הַפְּקָר וְקָנִי לִיָּה חֲצָרוֹ לְנְכָרִי וְהַשִּׁיב כָּל דְּבָרֵי כ"ת הֵם דְּבָרֵי הַמְּקוֹר חַיִּים סוּף סִי' ת"מ כְּדַמּוֹתֵם כְּצַלְמֵם (וְאֲנִי מוֹסִיף שְׁכֵן פָּתַב גַּם בְּסִי' תַּמ"ג סק"ה ד"ה יַעוֹד נִרְאָה) אִף דְּבָרֵי הַמַּק"ח תְּמוּהִים שְׁהֵם נִגְדַ דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּכַבָּא בְּתָרָא ד' נ"ד ע"א שְׁכַתְבוּ דָּאִף חֲצָרוֹ אִינוֹ קוֹנֵה לוֹ בְּאִינוֹ מִתְּפִינִן לְקַנּוֹת וְכֵן מִשְׁמַע בְּתוֹס' ב"ק כ"ט ב"ד"ה אֲלָא אר"א שְׁכַתְבוּ מִשּׁוּם דְּהָיִי הָאִי גָּלֵל בְּכַלְיוֹ עִי"ש וְכַלְיוֹ מִטַּעַם חֲצָר הוּא נֶאֱפִילוֹ הֵכִי קָאֵמֵר בְּש"ס דָּאִם לֹא נִתְּפִינּוֹן לְזַכּוֹת בְּהֵם פְּטוֹר אֲלָמָא דְּחֲצָרוֹ בְּלֹא כּוֹנֵה לֹא קָנָה וְאִם פֶּן בְּיִשְׂרָאֵל שְׁהַפְּקִיד חֲמַצּוֹ אֲצֵל נְכָרִי דְּאִיִּירִי בִּיָּה הַמַּק"ח יִדְעַע שְׁהַחֲמִץ בְּחֲצָרוֹ וְלֹא נִתְּפִינּוֹן לְקַנּוֹת לֹא קָנָה לְכֵן דְּבָרֵי הַמַּק"ח תְּמוּהִים וּבְנִדּוֹן דִּידֵן אִף שְׁהַנְּכָרִי אִינוֹ יוֹדַע אִם הוּא בְּחֲצָרוֹ כָּלֵל מִפֶּל מְקוֹם הָא פָּתַב הַתּוֹס' ב"ב הַגָּ"ל דְּחֲצָרוֹ קוֹנֵה שְׁלֵא מִדְּעַתּוֹ הוּא דְּוָקָא בְּאִנְפּוֹן שְׁאִם הִיָּה יוֹדַע שְׁהוּא בְּחֲצָרוֹ הִיָּה מִתְּפִינּוֹן לְזַכּוֹת אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּידֵן וְדַאי אִף אִם הִיָּה הַנְּכָרִי יוֹדַע שְׁהַחֲמִץ הַגָּ"ל הוּא בְּחֲצָרוֹ וְלֹא נִמְכַר לֹא הִיָּה מִתְּפִינּוֹן לְזַכּוֹת דְּאִטּוֹ הַנְּכָרִי יוֹדַע שְׁבִזְמַן אִיסּוּרוֹ נִתְּיִיאֹשׁוֹ בְּעָלְיוֹ מִנִּיָּה וְהָיִי הַפְּקָר הָא וְדַאי לִיתָא וְאִם פֶּן אִין זֶה הִיָּתֵר כָּלֵל.

וְעוֹד דָּאִף אִם הִיָּה נִתְּוֹדַע לְהַנְּכָרִי שְׁיִישׁ שֵׁם חֲמִץ זֶה וְכִי הִיָּה זוֹכֵר אִם לֹא נִמְכַר לוֹ בְּעַת הַמְּכִירָה וּבְדַאי הִיָּה סְבוּר שְׁפָכַר נִמְכַר לוֹ וּבְכִי הָאִי גְּוֹנָא לֹא קָנִי עַכְשָׁיו עַל יְדֵי קִנְיָן חֲצָר מִחֲדָשׁ כְּדַאֲמַרִּינּוּ בִּיבְמוֹת ד' ב"ן הַעוֹדֵר בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּכְסָבוּר שְׁלוֹ הֵם לֹא קָנָה וְאִין חִילּוּק בֵּין קִנְיָן אֲחֵר לְחֲצָר בְּאִינוֹ מִתְּפִינּוֹן לְקַנּוֹת כְּמִבְּנֵי דְּבָרֵי תוֹס' ב"ק וב"ב הַגָּ"ל וְעוֹד דְּהָא פְּסִק רַמ"א ב"ח מ"מ סִי' רס"ח ס"ג דְּאִין חֲצָרוֹ קוֹנֵה שְׁלֵא מִדְּעַתּוֹ אֲלָא דְּאִסִּיק אֲדַעְתִּיָּה שְׁהוּא שֵׁם וְלֹא בְּדָבָר שְׁאִינוֹ רָגִיל לְבֹא שֵׁם וּבְנִדּוֹן דִּידֵן וְדַאי לֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיָּה שְׁהַיִּשְׂרָאֵל שְׁכַח לְמַכּוֹר חֲמִץ זֶה וּבְלָאוּ הֵכִי הַמַּק"ח הִחְלִיף שִׁיטְתּוֹ שְׁבַסְפְּרוֹ נַה"מ סִי' ר' ס"ק ט"ו פָּתַב דְּבַנְּכָרִי לְכּוֹלֵי עֵלְמָא אִין יָדוֹ אוֹ חֲצָרוֹ קוֹנֵה שְׁלֵא מִדְּעַתּוֹ וְאִם פֶּן נִסְתְּרוּ דְּבָרֵי שְׁבַמַּק"ח וְחוּץ מִפֶּל הַגָּ"ל פִּינּוֹן שְׁעַל כָּל פָּנִים אֲנִן לֹא קִיָּמָא לֵן כְּהַגְּאוֹנִים אֲלָא יִשְׂרָאֵל שְׁהַפְּקִיד חֲמַצּוֹ אֲצֵל נְכָרִי עוֹבֵר עָלְיוֹ כְּכַתוּב בְּס"י ת"מ מְוִכְרַח דְּלֹא אֲמַרִּינּוּ חֲצָרוֹ שְׁלֵ נְכָרִי קוֹנֵה לוֹ: (ה) וּמ"ש (הַשּׁו"מ הַגָּ"ל) דְּאִין לְסַמּוּךְ אֲקַנְיָן כְּסָף מִשּׁוּם דְּבְכִי הָאִי גְּוֹנָא דְּקַנְיָן כְּסָף אִינוֹ בְּרוּר יֵשׁ לֹאמֵר דְּלְכּוֹלֵי עֵלְמָא אֲמַרִּינּוּ גְּלִי אֲדַעְתִּיָּה דְּלֹא נִיחָא לִיָּה אֲלָא בְּשֵׁטֶר לִי הַהֲדִיּוּט אִין נִרְאָה פֶּן וְאֲדַרְבָּא יֵשׁ לֹאמֵר דְּנִהִי דְּמַסְפְּקָא לִיָּה אִי קִנְיָן כְּסָף מוֹעִיל אוֹ לֹא וּמִפְּנֵי זֶה רְצָה לְהַקְנוֹת גַּם בְּשֵׁטֶר שְׁיִהִיָּה בְּאִנְפּוֹן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל מִפֶּל מְקוֹם אִין כְּוַנַּתּוֹ לְדַחּוֹת הַקִּנְיָן רֵאשׁוֹן כָּלֵל רַק מִשּׁוּם שְׁהוּא מְסוּפֵק אִם יוֹעִיל הֲרֵאשׁוֹן אוֹ לֹא לְכֵן עָשָׂה הַקִּנְיָן הַשְּׁנִי וְאִילוֹ הִנֵּה יָדַע דְּקַנְיָן הֲרֵאשׁוֹן יֵשׁ בּוֹ כֹּחַ לְהַקְנוֹת לֹא הִיָּה גְּזַקַּק לְקַנְיָן הַשְּׁנִי כָּלֵל וְאִם ו יֵשׁ לֹאמֵר הַסְּבָרָא בְּהַפְּקֵד דָּאִף לְהַסּוּבְרִים דְּאֲמַרִּינּוּ גְּלִי אֲדַעְתִּיָּה דְּלֹא נִיחָא לִיָּה בְּקַנְיָן זֶה אֲלָא בְּקַנְיָן הָאֲחֵר הִיָּינוּ דְּוָקָא כְּשִׁהַקִּנְיָן הֲרֵאשׁוֹן הוּא קִנְיָן בְּרוּר

ויש בו פְּדִי לְסִמּוֹן עֲלֵיו וְזֶה מְסוּר אַחַר קִנְיָן אַחַר בְּהָא אֲמַרְיָנוּ גְּלִי דְעֵתִיָּה דְלֵא נִיחָא לִיָּה בְּקִנְיָן הִזְה וּבְחַר לֹו קִנְיָן אַחַר כְּנָפֵל עַל הַמְצִיאָה דְקִנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת הוּא קִנְיָן בְּרוּר וּמַה לֹו בְּנִפְיָה וְכֵן בְּשָׂכִיב מְרַע שְׁנַתָּן בְּקִנְיָן בְּסִי' ר"ן ס"ט וְהָרִי דְבָרִי שְׂכִיב מְרַע כְּכַתּוּבִים וְכו' וּמַה צְרִיךְ לְקִנְיָן אַם לֹא דְרָצוֹנוּ שְׂלֵא לְהַקְנוֹת אֱלָא בְּקִנְיָן מַה שְּׂאִין פֻּן כְּשֵׁהֲקִנְיָן הִזְה הוּא מְפֻקְפֵק וּמְסַפְקָא לִיָּה אִי מְהַנִּי אוּ לֹא יֵשׁ לֹוּמַר דְּמַפְנִי זֶה הוּא שְׂעֵשְׂהָ הַקִּנְיָן הַשְּׂנִי וְלֹא הִזְה פְּנֻתָו לְדַחּוֹת הַקִּנְיָן הָאֲחַר שְׂלֵא לְחַפְנִי בְּקִנְיָנִיתוֹ כְּלָל וְכִינּוּן דְּלִפִּי הָאֲמַת הַקִּנְיָן הִרְאִישׁוֹן הוּא קִנְיָן טוֹב וּמוֹעִיל בְּדִיעְבַּד לְאַחַר הַפְּסַח וְזֶה לֹא דְחָה אוֹתוֹ הַקִּנְיָן אֱלָא אֲחַז מְזַה וְגַם מְזַה מְהִיכָא תִּיתִי לֹוּמַר דְּמִשׁוּם שְׂרָצָה לְעֵשׂוֹת הַקִּנְיָן הָאֲחַר גַּם פֻּן פְּדִי שְׂיִהִיו מְעֵשִׂיו קִיָּיִמִים בְּלִי פְּקֻפּוּק שְׂלֵא יוֹעִיל לֹו הַקִּנְיָן הִרְאִישׁוֹן זֶה אִין סְבָרָא כְּלָל וְעַל פֻּן לְכָל הַיּוֹמֵר אִין לְנוּ לְהַחְמִיר אֱלָא לֹוּמַר דְּזֶה גַם פֻּן תְּלוּי בְּמַחְלֻקַּת הַקְּדָמוֹנִים אִי קִיָּיִמָא לֵן כִּי הָאִי שְׂיִנּוּיָא דְכִינּוּן דְּנָפֵל גְּלִי דְעֵתִיָּה וְכו' (דְּלֹוּמַר דְּאֲמַרְיָנוּ בְּכִי הָאִי גְּוֹנָא לְכֹוּלִי עַלְמָא גְּלִי דְעֵתִיָּה וְכו' זֶה אִין סְבָרָא כְּלָל) וְאִם פֻּן פְּשִׁיטָא וְדָאִי דְלַעֲנִין חֲמִיץ שְׂעֵבַר עֲלֵיו הַפְּסַח יֵשׁ לְנוּ לְסִמּוֹן עַל הַסּוּבָרִים דְלֹא אֲמַרְיָנוּ גְּלִי דְעֵתִיָּה וְאִיכָא קִנְיָן פְּסַף מִיָּהָא: (ו) וְאַחַר הַחִפּוּשׁ מְצִאתִי בְּשׂוֹאֵל וּמְשִׁיב מְהִדּוּרָא קַמָּא ח"א ס"י צ"א בְּאֲחַד שְׂהִיָּה לֹו פְּרָה מְבַכְרַת אֲצֵל הַרוּעָה וּמְכַר לֹו הַפְּרָה בְּאַנְדְּשִׁלָּאָה"ק וְלֹא לְקַח אֲדִירוּי"ף וְאָמַר לְהַרוּעָה שְׂיִהִיו אֲצֵלוֹ בְּבִית לְמַעַן יִמְסַרְנָה לֹו וּמְשַׁכְנָה וְאַחַר כֻּף נְשַׁכַּח הַדְּבָר וּבִין כֻּף יִלְדָה בְּכוֹר וְכַתּוּב דְאַנְדְּשִׁלָּאָה"ק קוּנָה כְּמוֹ שְׂפַתְבוּ כְּנִי"ח וְנִטְע שְׂעֵשׂוּעִים וְאִין לֹוּמַר פִּינּוּן דְּאָמַר לִיָּה שְׂיִמְסַרְנָה לְמוֹשֶׁכָּה גְּלִי דְעֵתִיָּה דְלֹא רָצָה לְהַקְנוֹת בְּאַנְדְּשִׁלָּאָה"ק רַק בְּמִשְׁיכָה וּכְהִיא דְאֲמַרְיָנוּ גְּלִי דְעֵתִיָּה דְבְּנִפְיָה נִיחָא לִיָּה דְלִקְנִי וְכו' שְׂהָרִי מְבוֹאָר בְּב"י ס"י רס"ח דְנִקִּיטִינּוּ כְּשִׁיטַת הַרָא"ה דְאֲפִילוּ בְּקִנְיָן דְרַבְּנּוּ לֹא אֲמַרְיָנוּ גְּלִי דְעֵתִיָּה וְאִין לֹוּמַר דְּשֵׁם גַּם הַקִּנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת (אִין הַלְשׁוֹן מְדוּקְדָק דְּמִשְׁמַע דְּנִפְיָה הִיא קִנְיָן דְרַבְּנּוּ וְזֶה אִינוּ) אִינוּ אֱלָא מְדְרַבְּנּוּ לְכֻף לֹא אֲמַרְיָנוּ גְּלִי דְעֵתִיָּה מַה שְּׂאִין פֻּן בְּקִנְיָן תּוֹרָה וּסְטוּמְתָא דְסְטוּמְתָא הוּא רַק מְנַהֵג וּמְסִירָה וּמְשִׁיכָה הוּא קִנְיָן תּוֹרָה וְשְׂיָיָךְ לֹוּמַר דְלֹא נִיחָא לִיָּה בְּקִנְיָן סְטוּמְתָא דְזֶה אִינוּ דְכָל דְחֻזִּינוּ שְׂעֵשְׂהָ אַנְדְּשִׁלָּאָה"ק וְלָמָּה עֲשֵׂה אַנְדְּשִׁלָּאָה"ק אַם לֹא רָצָה לְהַקְנוֹת בְּזֶה וְשְׂאִי הֵתֵם דְנָפֵל גְּלִי דְעֵתִיָּה דְלֹא נִיחָא לִיָּה קִנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת דְהָא פְּכַר הִזְה לֹו קִנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת אֲבָל כָּאֵן כָּל שְׂעֵשְׂהָ אַנְדְּשִׁלָּאָה"ק בְּנֻדָּאִי נִתְרָצָה רַק שְׂלִיָּתֵר שְׂאֵת רָצָה שְׂיִהִיָּה גַם בְּמִשְׁיכָה אֲבָל לֹא בְּטַל קִנְיָן הַסְטוּמְתָא לְכֵן נִרְאָה דְפְטוּרָה מְבַכּוּרָה עַכ"ל וְגַם בְּסִי' צ"ג כְּתוּב וּבְלָאוּ הִכִּי יֵשׁ לֹוּמַר פִּינּוּן דְבְּאֲמַת הַקְּנָה לֹו אַגַּב קַרְקַע וְכו' וְאִין לֹוּמַר דְכָאֵן גְּרַע כְּהִיא דְב"מ ד' י"א פִּינּוּן דְנָפֵל גְּלִי אַדְעֵתִיָּה וְכו' דְכְּבַר מְתַבָּאָר בְּסִי' רס"ח דְלֹא קִיָּיִמָא לֵן כְּהֵךְ סְבָרָא וּנְקִיטִינּוּ כְּהַרָא"ה דְאָרְף בְּקִנְיָן דְרַבְּנּוּ לֹא אֲמַרְיָנוּ פֻּן עֵי"ש בְּב"י וְא"כ אָרְף שְׂפַתְבוּ לֹו שְׂטֵר לֹא גְרַע בְּזֶה וְקִנְיָן מְצַד שְׂהַקְנָה לֹו אַגַּב קַרְקַע וְכו' עַכ"ל הִנְיָךְ רוּאָה דְהִנִּי מִיָּלִי דְמַר סְתֵרָא"י נִינְהוּ וְלִי הִדְל דְבָרִיו שְׂבִתְשׁוּבוֹת אֵלוּ הֵם עֵיקַר וְאִם פֻּן אַם לְגַבִּי הַפְּקֻעַת קִנּוּשַׁת בְּכוֹר פְּשִׁיטָא לִיָּה דִישׁ לְסִמּוֹן עַל קִנְיָן סְטוּמְתָא שְׂאִינוּ קִנְיָן תּוֹרָה לְפִי דְעֵתוֹ (וְעֵינּוּן מַה שְּׂרַשְׁמֵתִי בְּקִנּוּטְרִים הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַקּוּ"ף אוֹת ס"ה בְּזֶה) וְלֹא נְחוּשׁ לֹוּמַר דְגְּלִי דְעֵתִיָּה וְכו' כָּל שְׂפֻן לְעֵנִין חֲמִיץ שְׂעֵבַר עֲלֵיו הַפְּסַח וְהַקִּנְיָן שְׂעֵשְׂהָ הוּא קִנְיָן פְּסַף דְהוּא קִנְיָן דְאֲוִרְיָתָא דְנֻדָּאִי לֹא נְחוּשׁ לֹוּמַר דְגְּלִי דְעֵתִיָּה דְלֹא נִיחָא לִיָּה בְּקִנְיָן דְאֲוִרְיָתָא דְהָרִי הָר"ן בְּחִזְדּוּשְׂיוֹ וְהִבִּיא דְבָרִיו מְרֵן בְּב"י ס"י רס"ח כְּתוּב בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים (שְׂלֵא כְּדַעַת הַרְשָׁב"א) דְאָרְף מֵאֵן דְאִית לִיָּה סְבָרָא דְגְּלִי דְעֵתִיָּה וְכו' לֹא אֲמַר

אֵלָא נֶגְד קִנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת דְּרַבְּנָן וְלֹא לִגְבֵי קִנְיָן תּוֹרָה וְהָרַב מִיָּם חַיִּים רֵאָפְפוּרְט בֵּאוּ"ח
ס' ז' (ד"ה נְעוּד) פֶּתַב גַּם פֶּן בְּנִדּוּנֵי דְאִין לְחַוֵּשׁ מִשּׁוּם דְּגַלִּי דְעֵתִיָּה וְכוּ' דְהָא לֹא קִיָּמָא
לֵן הִכִּי בְּסִי רִס"ח נְעוּד דְהָא פֶּתַב בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה בְּכָל אֲנָפִן הַמּוֹעִיל יוֹתֵר לְתַקְנַת חַו"ל
וְאִם פֶּן חֲזִינָן דְּגַלִּי דְעֵתִיָּה לְכָל אֲנָפִן הַמּוֹעִיל יוֹתֵר לְמַכִּירַת הַחֲמִיץ עַכ"ל וּבְשׁו"מ ח"א ס' ז'
ר"ד שְׁהִבְאֵתִי לְקַמֵּן אוֹת י"ד בְּמִי שְׁפַתְבּ שְׁקַבְל אֲדְרוּי"ף וּבְאֵמַת לֹא קַבְל וְנִמְצָא שְׁלֹא
נִקְנָה לוֹ הַקְּרָקַע וְלֹא הַחֲמִיץ אֲגַבּוּ פֶּתַב דְּלִפִּי סְבֵרַת הַמַּחְנָה אֲפֵרִים דְּחֻזְקָה דְשִׁכְרִיּוֹת הִיא
עַל יְדֵי הַשְׁתַּמְשׁוּת אִם פֶּן קִנְיָה הַעֲכוּמ"ז הַקְּרָקַע בְּחֻזְקָה וְדָחָה זֶה כִּיעִי"ש וְלֹא נִחִית כָּלֵל
לְסַבְרָא זֹו לִוְמֵר דְּכִינּוֹן שְׁפַתְבּ שְׁקַבְל זִידֵאֲטִיק גְּלִי דְעֵתִיָּה דְרַצּוֹנֵוּ לְהַקְנוֹת בְּכֶסֶף וְאִינּוּ
מוֹכַח דְאִזְזִיל לְשִׁיטְתוֹ שְׁבַתְשׁוּ' הַנָּ"ל דְאִין חֲשַׁשׁ בְּזֶה כָּלֵל וְעִינּוּ עוֹד בְּתַשׁוּבוֹתָיו שְׁאֲרִישׁוֹם
לְהֵלֵן בְּס"ד וְהָרַב חַיִּי אָדָם בְּקִנְיָנֵי אָדָם נִשְׁמַת אָדָם סוּף ס' ג' מְסִיק בְּצ"ע אִם נֶאֱמַר גְּלִי
דְעֵתִיָּה וְכוּ' בְּכִיּוֹצֵא לְזֶה אוֹ נִימָא אֲדַרְבָּה בְּכָל דְהוּ נִיחָא לִיה וְלֹא הִזְפִּיר כָּלֵל הִיא
דְבִנְפִילָה נִיחָא לִיה דְלִיקְנִי וְכוּ' וְדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים בְּזֶה כִּיעִי"ש וּבְשׁו"ת זְכָרוֹן צְבִי מְנַחֵם
רִס"י ד' הוֹבָאָה תְּשׁוּבַת הַג' מְקַאֲזֵמִיר וְנ"ל בְּדַבְרֵי שְׁמַכְר הַחֲמִיץ אֲגַבּ קְרָקַע שְׁלַ הַמַּרְתָּף
וְהַמַּרְתָּף לֹא הִיָּה שְׁלוֹ לִפְע"ד אִם קַבְל זִידֵאֲטִיק אִף אִי אֲמַרִּינוּ דְבִטְלַת מְכִירַת הַמַּרְתָּף וְגַם
קִנְיָן אֲגַבּ קְרָקַע עִם כָּל זֶה נִשְׁאָר קִנְיָן כְּסָף לְחֻזֵד דְמַהֲנִי בְּדִיעֵבַד לְעִנּוּ חֲמִיץ אַחַר הַפְּסָח
וְאִף שְׁפַתְבּ בְּשִׁטְר אֲגַבּ קְרָקַע הִיָּנוּ שְׁרָצָה לְצֵאת גַּם לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְלֹא מְהַנִּי כְּסָף
לְעַכּוּמ"ז אֲבָל הַקִּנְיָה גַּם פֶּן בְּכֶסֶף וּמְהַנִּי בְּלִי אֲגַבּ קְרָקַע בְּדִיעֵבַד וְכוּ' עִי"ש וְעִינּוּ עוֹד שְׁמ
ס' ט' שְׁאֲבִיא דְבְרֵי לְהֵלֵן בְּס"ד: (ז) וְשֵׁם (בְּשׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מַהֲדוּרָא תְּנַיִנָא) ח"ד ס' פ'
בְּמִי שְׁמַכְר חֲמִצּוֹ וְהִבִּית שְׁבוֹ הַחֲמִיץ בְּכֶסֶף וְכַתְּבֵי שְׁטֵר וְנִזְכָּר בְּחוּל הַמּוֹעֵד שְׁלֹא חֲתַם
וְאִמֵּר לוֹ הַמּוֹרָה שְׁיַחְתּוּם בְּחוּל הַמּוֹעֵד פִּינּוֹן שְׁהַשְׁטֵר הוּא לְרֵאָה מוֹעִיל אִף שְׁחֻתָם בּוֹ
אַחַר כֶּף וְנִקְנָה לְמַפְרַע וְהוּא לֹא חֲתַם וְעַבְר הַפְּסָח וְהַשִּׁיב דָּאִם נֶאֱמַר דְאִינוּ מוֹעִיל כְּסָף
בְּעַכּוּמ"ז כְּמַחְלֻקַת הַפּוֹסְקִים מַה יוֹעִיל שְׁיַחְתּוּם אַחַר כֶּף מִי יוֹדַע אִם הִיָּה בְּדַעַתוֹ לְמַפְרַע
לְהַקְנוֹתוֹ וְגַם אִם הִיָּה בְּדַעַת הַמּוֹכֵר לְהַקְנוֹת סוּף סוּף הַעֲכוּמ"ז לֹא סָמַךְ עַל זֶה עַד שְׁיַהֲיָה
לוֹ שְׁטֵר פְּתוּב וּמַה שְׁאִמֵּר הַמּוֹרָה פִּינּוֹן שְׁהִיָּה גַּם סְטוּמָתָא בּוֹדָאִי מוֹעִיל אֲדַרְבָּא גְּרַע דְּגַלִּי
דְעֵתִיָּה וְכוּ' עִינּוּ מַחְלֻקַת הַפּוֹסְקִים בְּסִי רִס"ח אֲמָנָם לְדִינָא וְכוּ' (פֶּתַב שְׁמ הַהִיתֵר מִצַּד
דְשִׁכְחָה הוּי אֲנִס וְכוּ' וְגַם כ' דְּדַבְרֵי הַמַּק"ח דְאִינוּ מוֹעִיל הוּא כְּשִׁלֵּא הִזְפִּיר גַּם שְׁמ הַקּוֹנָה
וְכוּ' וּמְסִיק וְנ"ל) אֲמָנָם לִיְתֵר שְׁאֵת יוֹכַל לְעַרְב בְּרוּב וְכוּ' וְאִף דְזֶה נִזְכָּר בְּפְסָח וְהוּי מִזִּיד
וְכָל הַטְּעָמִים הַנָּ"ל אִינָם אֵלָא לְנִזְכָּר אַחַר הַפְּסָח מְכָל מְקוּם יֵשׁ לִוְמֵר פִּינּוֹן שְׁאִמֵּר לוֹ
הַמּוֹרָה שְׁיֵשׁ לְהִתִּיר הַחֲמִיץ עַל יְדֵי שְׁיַחְתּוּם שְׁמוֹ הוּי כְּשׁוֹגֵג בְּהוֹרָאָה וְסָמַךְ עָלָיו עִינּוּ
מַג"א ס' שִׁי"ח סק"ג נְעוּד נְרָאָה לְהוֹסִיף דְאִף אִם נֶאֱמַר דְכַתִּיבָה בְּלֹא חֲתִימָה אִינוּ מוֹעִיל
הִיָּנוּ דוֹקָא בְּשִׁטְר דְבְרִים פִּינּוֹן דִּיכּוֹל לְהַכְחִישׁ וְלוֹמֵר דְאִינוּ שְׁלוֹ וְנִדְמָה לְשְׁלוֹ אֲבָל בְּחֲמִיץ
דְאִנּוּ סְהַדִּי דְלֹא יִשְׁקֵר וְאֲדַרְבָּא נִיחָא לִיה דִּימְכּוֹר חֲמִצּוֹ בּוֹדָאִי סְגִי בְּדִיעֵבַד אִף כְּשִׁלֵּא
חֲתַם וְגַם כְּשִׁהוּא פְּתִיבַת יָד אַחַר וְהוּא צְנָה לוֹ לְכַתּוּב גַּם פֶּן מוֹעִיל בְּזֶה לְכֹן וְדָאִי מוֹתֵר
בְּדִיעֵבַד וְעַל כָּל פְּנִים בְּעִירוּב בְּרוּב הִיתֵר וְדָאִי מוֹעִיל עַכ"ל: וְהִנֵּה מַה שְׁפַתְבּ מִשּׁוּם דְּגַלִּי
דְעֵתִיָּה וְכוּ' כְּבָר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה בְּזֶה וּמַה שְׁפַתְבּ עַל דְבְרֵי הָרַב הַשּׁוֹאֵל דְמַה מְהַנִּי לְחַתּוּם
שְׁיַקְנָה לְמַפְרַע וְכוּ' הִנֵּה לְפִי הַנְּרָאָה פְּנִינַת הָרַב הַשּׁוֹאֵל הִיא לְפִי מַה שְׁפַתְבּ מְרֹן בְּב"י
ח"מ ס' ק"ז עַל הַדִּין שְׁבִסְעִיף ז' דְבִאֲתֵרָא דְכַתְּבִי שְׁטֵרָא אִינוּ קוֹנָה עַד שְׁיַכְתּוּב הַשְׁטֵר
שְׁהִבִיא שְׁמ דְבְרֵי הַנָּ"ן לְחַלְקֵי בֵּין שְׁטֵרֵי קִנְיָן לְשְׁטֵרֵי רֵאָה דְבְשִׁטְר קִנְיָן אִינוּ קוֹנָה

למפרע אבל בשטר שהוא לראיה אם נתן פסוף ואחר כך פתב השטר נקנה הדבר משעה שנתן את הפסוף למפרע ע"ש והכא נמי לפי מה שהניח הרב השואל דשטר זה הוא לראיה וגם הרב המחבר לא חלק עליו בזה אם כן נראה דשפיר קאמר דמהני בזה דלא בעינן דעתו אלא ממילא הרי הוא קנוי לו למפרע שאין הקנן על ידי השטר אלא על ידי הפסוף שנתן מעיקרא והשטר לראיה בעלמא (ועיין בשו"ת אגודות אזור מדברי בסי"י"ג ד' ה' ע"ב שנסתפק בזה אי מהני למפרע אם יחתום אחר כך פיון שהוא שטר ראיה שהרי פתוב חתימת ידי תעיד וכו' ומסיים ולראיה ביד הקונה חתמתי וכו' ושם בע"ד אות ד פתב גם כן ספק זה ע"ש והרב יפה ענף ד' ס"ה ע"ד אות יו"ד פתב וז"ל באתרא דכתבי שטרא דלא קנה בכסף לבד מפל מקום היכא שונכתב קונה למפרע משעת נתינת הכסף כן פתבו הרמב"ן והריטב"א והרשב"א בגיטין ד' יו"ד ע"ב ועיין הר"ן שם ובפרק קמא דקידושין ושמת יום טוב סי' כ"א ומטה שמעון סי' ק"ץ הגב"י אות ד): ומה שכתב הרב שואל ומשיב דאף שזנפר בפסח הני פשוטג בהוראה וכו' הנה אמת שכן פתב הרב מגן אברהם בשם הרב מוהרד"ך ושלמים וכן רבים נקטי הכי כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הטי"ת אות ז"ך ובקונטרס זה בסימן זה אות ז ס"ק י"א בשם הרב שערי תשובה מפל מקום נראה דיש לפקפק בזה דהניחא אם הנה עושה כפי מה שהורה לו המורה והנה חותם השטר אף אם נאמר דמה שחותם אחר כך אינו מועיל לפום דינא מפל מקום יש לומר דזה הני שונג בטעות דהוראה פי סמך על דברי המורה אבל בנדון זה שצוה לו המורה לחתום והוא לא חתם (ולא נזכר שם שמפני שום אונס לא חתם) מוכח דלא סמך דעתיה על המורה ואדעתא דנפשיה הוא דעביד וכיון שלא נאמרו טעמי ההיתר אלא לנזכר אחר הפסח וזה נזכר בפסח והנה לו לבער ולא ביער הנה לנו לאנסרו דאין שום אונס מחמת הוראה בטעות כאמור ועיין עוד בשואל ומשיב הנ"ל סי' י"א הבאתיו בסי' זה באות הנ"ל ושם בסי' ק"ב השיב גם כן להתיר במי ששכח לחתום ולא ידע עד אחר הפסח וכתב בכר התרתי כמה פעמים וכו' (הזכיר קצת מטעמים הנ"ל) ונדון זה עדיף שהנה פתיבת יד המוכר עצמו וכו' ע"ש: (ח) גם במהדורא תליתאה ח"א סי' ס"ג במי שאמר לאחר לכתוב לו שטר מכירה על דגן וקמח וסימן המצרים של הבית שמכר לו ומכר אגב קרקע עם זידאטי"ק רק שלא נכתב שם המוכר וגם לא חתם בהשטר אבל שם העכומ"ז הקונה נכתב והשיב כמו שכתב בתשובותיו הנ"ל דאם נאמר דהשטר מכירה אינו פלום אין צד היתר משום קנין כסף פיון דגלי דעתיה וכו' אלא שיש לומר פיון שהזכיר שם הקונה מהני וכו' וגם משום ניהותא דמצוה וכו' וששכחה הני אונס ושקנה ביאוש וכו' ואף שקשה לסמוך על זה למעשה מפל מקום על ידי ביטול ברוב נדאי מותר ואף דקמח בקמח לקצת פוסקים הני לח בלח יש לסמוך על הפוסקים דלא מיקרי לח בלח עכ"ל ועיין מה שכתבתי בשמו לקמן סעיף קטן ח"י: (ט) ורפי שלא הרוו צמאני דברי הג' שואל ומשיב בכל תשובותיו הנ"ל כי יושב בסת"ר ממקום למקום וגם כי יש לפקפק ולגמגם בדבריו כנז"ל אמר יאמר העבד ל"ו אצא חפשי"י בסיפרי רבנן בתראי בתשובותיהם ומצאתי להג' מוהר"ש בשו"ת בית שלמה סי' ס"ב ששואל בעובדא דאתא לקמיה באיש אהד שמכר חמצו לעכומ"ז בקנין אגב קרקע בשטר וקבל אדרוי"ף והשאר זקף עליו במלוה כנהוג ואחר הפסח פשקבל השטר מכירה בחזרה מן העכומ"ז ראה שלא חתם בו והוא הפסד מרובה כי החמץ עולה לסוף רב ושאל השואל מה דין

הַחֲמִיץ וְהַשֵּׁיב דֵּה־שֵׁטֶר וְדַאי חֲסָפָא בְּעֵלְמָא הוּא כִּינּוּן שֶׁהוּא כָּתַב אִישׁ אַחֵר וְלֹא חָתַם שְׁמוֹ הַמוֹכֵר וְכו' וְא"כ יֵשׁ בְּדַבָּר זֶה שְׁלֵשׁ חֲשָׁשׁוֹת וְהָאֲרִיף לְבָאֵר הַחֲשָׁשׁוֹת וְצָדִיךְ הַהֵיטֵר בְּהֵם הֵינּוּ.

א' פִּינּוּן שְׁנֵתְבַטֵּל הַשֵּׁטֶר אִם כּוֹן מְכִירַת הַקְּרָקַע בְּטֵלָה דְּהָא עֲכוּמ"ז אִינוּ קוּנָה קְרָקַע בְּכֶסֶף לְבַד וְכִינּוּן שְׁלֵא נִקְנָה הַקְּרָקַע לֹא נִקְנָה לוֹ הַחֲמִיץ אַגַּב קְרָקַע אֲלֵא בְּכֶסֶף לְבַד וְדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דַּעֲכוּמ"ז אִינוּ קוּנָה מְטִלְטְלִין אֲלֵא בְּמַשִּׁיכָה וְהִבִּיא לָזֶה דְּבָרֵי הָרַב מִשְׁאֵת בְּנִימָן סִי"ט"ן דְּבַחֲמִיץ הַפֶּל מוֹדִים דְּמַהֲנֵי קִנְיָן כֶּסֶף לְבַד דְּבַגְיָלוּי דַּעֲתָא דְלֹא נִיחָא לִיהִ סָגִי וּמַהֲנֵי קִנְיָן כָּל דְּהוּ וּפְקַפְקָא עַל דְּבָרֵיו שְׁנַרְאָה מְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּמַלְחָמוֹת בְּסוּגְיָא דְּהַרְהִינוּ אֲצִלוּ דְּגַם בְּחֲמִיץ בְּעֵינָן מַשִּׁיכָה לְמַאן דְּאָמַר דְּקִנְיָנוּ שְׁל עֲכוּמ"ז בְּמַשִּׁיכָה וְכַתַּב דְּמִפְּל מְקוּם אַף אִם אִין דְּבָרֵי הָרַב מִשְׁאֵת בְּנִימָן מְוַכְרְחִים וְכַמְחַלְקֵת בְּעֵלְמָא כּוֹן מְחַלְקֵת לְעֵנָן חֲמִיץ מְכָל מְקוּם מִיַּדִּי פְּלוּגְתָא לֹא נִפְיָק דִּישׁ פּוֹסְקִים כְּסָבְרַת רַש"י דַּעֲכוּמ"ז קוּנָה בְּכֶסֶף וּבְחֲמִיץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח הוּי סְפָקָא דְּרַבְּנָן וּלְקוּלָא וּמַה שְׁגַמְגַם בְּסָפֵר פְּרִי מְגִדִּים דְּכִינּוּן דְּבַפְּסַח עֲצָמוּ הוּי סְפָקָא דְּאֲוֹרֵי־תָא אִין לְהַקֵּל אַחֵר הַפְּסַח דְּהוּי סְפָק דְּרַבְּנָן עַל יַדִּי גִילְגוּל אִינוּ גְּמָגוּם בְּנִדּוֹן זֶה לְפִי מַה שְׁהַסְפִּימוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְּאִם לֹא נוֹדַע הַסְּפָק אִיסוּר עַד אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן מוֹתֵר אֲמַנְם בַּפְּרַמ"ג (אוֹלִי הוּא בְּאֲשֵׁל אַבְרָהָם סִי"ת מ"ח ס"ג ד"ה וְדַע אִם) מְחַמֵּיר בְּאִם עֵבֵר עַל סְפָק בַּל יִרְאֶה לְאִיסוּר הַחֲמִיץ אַחֵר הַפְּסַח מִשּׁוּם קִנְס דְּכִינּוּן דַּעַל כָּל פְּנִינִים עֵבֵר עַל סְפָק בַּל יִרְאֶה וְעַבַּד אִיסוּרָא קִנְסוּהוּ רַבְּנָן וְלָזֶה הָאֲרִיף (הַב"ש) לְפַלְפֵּל וּמְסִיק דְּדַל מַהֲכָא קִנְיֵית הַקְּרָקַע הָרִי נִשְׁאָר עַל גּוּף הַחֲמִיץ קִנְיָן כֶּסֶף וּבְדִיעְבַּד מוֹתֵר וּבַפְּרַט שְׁכָל הָאֲחֵרוֹנִים הַסְפִּימוּ לְדִינָא לְהַמְשִׁיחַת בְּנִימָן דְּסַמְכִינוּ בְּדִיעְבַּד עַל קִנְיָן כֶּסֶף אַף בְּנוֹדַע בְּפְּסַח דִּישׁ חֲשַׁשׁ אִיסוּר דְּאֲוֹרֵי־תָא כָּל שְׁכָן בְּנִדּוֹן זֶה שְׁלֹא נוֹדַע עַד אַחֵר הַפְּסַח שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן פְּשִׁיטָא דִּישׁ לְסַמּוֹךְ עַל קִנְיָן כֶּסֶף וְזֶה בְּרוּר: הַחֲשַׁשׁ ב' פִּינּוּן שְׁקִנְיָה הַקְּרָקַע וְהַחֲמִיץ בְּקִנְיָן אֶחָד הוּי כְּקִנְיָן אֶת וְחַמּוֹר וְכִינּוּן שֶׁהַקְּרָקַע לֹא נִקְנָה גַם הַחֲמִיץ לֹא נִקְנָה וְאִף דְּבַקְנֵי אֶת וְחַמּוֹר נְקִיטִינוּ דְּקִנְיָה מְחַצָּה מְכָל מְקוּם יֵשׁ לְפַקְפַק לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וְבַה"ג שֶׁהִבִּיא מֶרֶן בַּה"ע סִי"מ א"ס"ג בְּקִדְשׁ נָשִׁים רַבּוֹת וְהִיוּ בְּהֵם שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת דְּאִף הָאֲחֵרוֹת אִינוּ מְקוּדְשׁוֹת וְכַתַּב הָר"ן דְּהֵינּוּ אַף לְמַאי דְּנְקִיטִינוּ דְּקִנְיָה מְחַצָּה מִטַּעַם וְכו' וְלְכַאוּרָה כּוֹן הוּא בְּנִדּוֹן דִּידוֹן וְאִף דְּמִיַּד פְּלוּגְתָא לֹא נִפְיָק מְכָל מְקוּם קִשָּׁה לְהַקֵּל כָּל כּוֹף לְכַאוּרָה פִּינּוּן שְׁפַקְנִינוּ כֶּסֶף עֲצָמוּ יֵשׁ דַּעַת דְּלֹא קִנְיָן דִּי לְהַקֵּל בְּקִנְיָן כֶּסֶף עֲצָמוּ אֲבָל בְּהַצְטָרְף רִיעוּתָא זֶה אוֹלִי יֵשׁ לְהַחֲמִיר אֲלֵא דְּבָבִית מְאִיר כְּתַב דַּעַת הָר"ן יְחִידָאָה הִיא דִּישׁ לֹאמַר לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם כְּמוֹ שֶׁכַּתַּב הָרַמְבַּ"ן דְּטַעֲמוֹ דְּבְדִיבּוּר אֶחָד כּוֹלֵל כּוֹלֵל שְׁאֲמַר כְּלַכֶּם וְזֶה אִינוּ בְּנִדּוֹן דִּידוֹן וְהוּא כְּתַב דְּנַרְאָה בְּרוּר דְּטַעַם הָר"ן לֹא מִשּׁוּם דְּכָלְלָם בְּקִנְיָן אֶחָד דְּגַם בְּזֶה יֵשׁ לֹאמַר דְּקִנְיָה מְחַצָּה וְכו' אֲלֵא הַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּכָלְלָם בְּסוֹף אֶחָד וּבְזֶה פִּינּוּן שְׁבַטֵל אֶחָד מֵהֶם לֹא קִנְיָה הַשְּׁאָר מִשּׁוּם דְּמִקְחָא אֶחָד הֵם וּמְכָרָם בְּסוֹף אֶחָד יְכוּל לֹאמַר בְּמִקְחָא שְׁלָם אֲנִי רוּצָה וְכו' מַה שְׁאִין כּוֹן בְּנִדּוֹן דִּידוֹן שְׁקִצְבָא סוֹף הַקְּרָקַע בְּסוֹף בְּפִנְיָ עֲצָמוּ וְעַרְף הַחֲמִיץ גַם כּוֹן בְּסוֹף מִיּוֹחַד אִם כּוֹן לְמַאי דְּנְקִיטִינוּ דְּקִנְיָה מְחַצָּה אַף דְּנִתְבַטֵּל מִקְחָא הַקְּרָקַע קִינִים לְגַבֵּי הַחֲמִיץ (מְצָאֵתִי חֶבֶר לְהָרַב בֵּית שְׁלֵמָה בְּחִילוּק זֶה רַב אֶחָד הוּבָא בְּסָפֵר זְכָרוֹן צְבִי מְנַחֵם סִי"ב ב' ד"ה וּמַעֲתָה וְכו' וְנ"ל וְעוֹד שְׁמַחְמַת הַקְּרָקַע וְהַמְטִלְטְלִין בְּנוֹדַי אִינוּ עֲנִין לְבַטֵּל הַמְכָר פִּינּוּן שֶׁהַקְּרָקַע מְכָר בְּסוֹף בְּפִנְיָ עֲצָמוּ בְּנוֹדַי שְׁתֵּי מְכִירוֹת הֵם וְזֶה אִין צְרִיף לְפָנִים ע"כ וְכֹן כְּתַב שְׁם בַּד"ה וְאוּלָם עי"ש) וְנִדּוֹן דִּידוֹן עֲדִיף מְדַרְבֵּינוּ שְׁמַחָה

בְּמַרְדְּכֵי פָּרָק מִי שְׁמַת בְּהַקְנָה בְּקִנְיָן סֵדֶר מְטַלְטְלִין וּמְטַבֵּעַ פְּאָחַד שְׁקֵנָה מְטַלְטְלִין מְשׁוּם דְּאָף מְטַבֵּעַ בַּת קִנְיָן הִיא בְּשִׁאֵר קִנְיָנִים וְכֵאֵן עֲדִיף טְפִי דְּהָא קִנְיָן פְּסָף בְּקִרְקַע גַּם כּוּן קִנְיָן הוּא אֵלָּא דְּבִנְכָרִי לֹא מְהַנִּי מְשׁוּם דְּלֹא סְמָכָא דְּעֵתִיָּה וְכוּ' וְעַל כָּל פְּנִים גַּם הַפְּסָף קִנְיָן הוּא וְלֹא דְּמִי לְאֵת וְחִמּוֹר אֵלָּא שְׁלִסְבַּרְת הֵר"ן וְכוּ' וְעַל כָּל פְּנִים מְכִירַת הַחֲמִיץ קִנְיָן וְזֶה בְּרוּר (בְּעֵנְיָן זֶה עֵינְיָן לְקַמְן בְּאוֹת כ"ג): הַחֲשָׁשׁ (ג) עַל פִּי דְּבָרֵי הַמְּקוֹר חֲיִים דְּכִשְׁמִקְנָה הַחֲמִיץ לַעֲכוּמ"ז אַגְבִּי קִרְקַע צָרִיף שְׁיִקְנָה לּוֹ אַגְבִּי קִרְקַע שְׁהַחֲמִיץ בְּתוֹכּוֹ שְׁאֵם לֹא כּוּן אָף שְׁמִקְנָה לּוֹ אַגְבִּי קִרְקַע (אַחֵר) לֹא מְהַנִּי כִּינּוּן דְּהַחֲמִיץ הוּא בְּרִשׁוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵנִי כִּיִּשְׂרָאֵל שְׁקִבְלִי חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּרִשׁוּתוֹ וְקִבְלִי אַחֲרֵיָּהּ דְּכִינּוּן דֵּהֶעֱכוּמ"ז חֲזִיב לּוֹ מְעוֹת הֵנִי כְּמוֹ מְשֻׁכּוֹן וּבִהֵיָּה הַנָּאָה דְּתַפִּיס לִיָּה אֲדָמִי הֵנִי שׁוֹמֵר שְׁכָר וְאָף דָּאִין דִּין שׁוֹמְרִים לַעֲכוּמ"ז מְכָל מְקוֹם בְּמִשְׁפָּן אָף בַּעֲכוּמ"ז הֵנִי שׁוֹמֵר שְׁכָר וְכוּ' וְכִינּוּן דְּבִנְדוּן דִּינּוּן לֹא נִמְכָּר הַקִּרְקַע לַעֲכוּמ"ז (כִּינּוּן דְּהַשְׁטֵר חֲסִפָּא בְּעִלְמָא וְאִינוּ קוֹנָה קִרְקַע בְּלֹא שְׁטֵר) נִמְצָא שְׁהַחֲמִיץ הוּא בְּרִשׁוּת הַמּוֹכֵר וְקִבְלִי אַחֲרֵיָּהּ שְׁהַחֲמִיץ לֹא סִילַק כָּל הַמְּעוֹת וְאִסוּר לְדַעַת הַמְּקוֹר חֲיִים וְעַל זֶה הָאָרִיף שְׁדַבְּרֵי הַמְּקוֹר חֲיִים תְּמוּהִים דְּמֵאִי דְּתַפִּיס אֲדָמִיָּה לֹא חֲשִׁיב קִבְלִי עֲלֵי אַחֲרֵיָּהּ וְכוּ' וְכַתֵּב עוֹד בְּשֵׁם הַרְבֵּי מְקוֹר חֲיִים דְּאֲפִילוּ אִם הִתְנָה בְּפִירוּשׁ שְׁפִטוֹר מֵאַחֲרֵיָּהּ מְכָל מְקוֹם כִּינּוּן שְׁיָדוּעַ שֶׁהֶעֱכוּמ"ז לֹא יִשְׁלַם כְּשִׁיִּבְדֵּי הֵנִי בְּאַחֲרֵיָּהּ אֵלֶם עֲלֵי וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֶה וּבְמָה שְׁנִחְלַקוּ הַרְבָּנִים מִגֵּן אַבְרָהָם וְחַק יַעֲקֹב בְּסִי' ת"מ כִּיִּשְׂרָאֵל שְׁקִבְלִי אַחֲרֵיָּהּ עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וְעַבְרָא עֲלֵי הַפְּסָח אִם הוּא מוֹתֵר וְהָאָרִיף לִיִּשְׁבַּב דַּעַת הַחַק יַעֲקֹב מִמָּה שְׁהִקְשׁוּ עֲלֵי הָאֲחֵרִים וּמְכָל מְקוֹם לְדִינָא קִשְׁיָה לְסִמּוּף אֵהִיִּתְרָא דְּחַק יַעֲקֹב (דְּסוּבְרָא דְּקִבְלִי עֲלֵי אַחֲרֵיָּהּ מוֹתֵר אַחֵר הַפְּסָח) דְּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַרְבֵּב"ם פָּרָק ד' הַלְכָה ג' דְּכִשְׁקִבְלִי אַחֲרֵיָּהּ אִסוּר לְאִנְכְלוּ אַחֵר הַפְּסָח אֵלָּא דְּמְכָל מְקוֹם אִין סְתִירָה לְדַבְּרֵי אֵלָּא לַעֲנִין אֲכִילָה אֲבָל לַעֲנִין הַנָּאָה אִין סְתִירָה מְדַבְּרֵי רַמְבַּ"ם וְיִישׁ לְסִמּוּף עַל הַחַק יַעֲקֹב בְּהַנָּאָה וְגַם הָאֵלִיָּהּ רַבָּה מְבִיא דַּעַת רַאב"ן שְׁמַכְרִיעַ לְאִסוּר בְּאֲכִילָה וְלִהְתִּיר בְּהַנָּאָה (בְּעֵנְיָן זֶה כְּתַבְתִּי בְּסִי' ה' אוֹת כ"ה דַּעַת רַבְּנֵי הָאֲחֵרִים בְּחֻמְרַת הַמְּקוֹר חֲיִים עִי"ש): וְעוֹד הָאָרִיף דְּבִנְדוּן דִּינּוּן דָּאִין הִיִּשְׂרָאֵל מְקִבְלִי עֲלֵי אַחֲרֵיָּהּ בְּפִירוּשׁ רַק מְצַד שֶׁהֶעֱכוּמ"ז אֵלֶם כְּדַבְּרֵי הַמַּק"ח הַנֶּה דַּעַת הָאֲחֵרִים דְּאָף דְּרוּב הַפּוֹסְקִים הַסְּפִימוּ לְאִסוּר כְּדַעַת הַרְבֵּב"ם מְכָל מְקוֹם בְּלֹאֵת הַפְּסָח יִישׁ לְהַקֵּל כְּדַעַת הַרְבֵּב"ד וְשִׁקִּיל וְטָרִי אִם יִישׁ לְאִסוּר גַּם לְדַעַת הַרְבֵּב"ד מִטַּעַם דִּינָא דְּמִלְכוּתָא וּבִיָּאֵר שְׁבִנְדוּן זֶה אִין חֲשָׁשׁ מְזֶה וְעוֹד כְּתַב דְּאָף אִם נֹאמֵר דְּחֲשִׁיב כְּקִבְלִי הִיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵיָּהּ מְכָל מְקוֹם כִּינּוּן דְּבִשְׁיַעֲבוּד סְמִכִינּוּן אֲדָר"ת דִּיִּחַד לּוֹ בֵּית מְהַנִּי וְזֶה שְׁמִכְרָא לּוֹ הַקִּרְקַע שְׁהַחֲמִיץ בּוֹ אָף שְׁלֹא הוֹעִיל מ"מ הֵנִי כִּיִּחַד לּוֹ בֵּית וְעוֹד הָאָרִיף וּמְסִיק דְּלִהְנָאָה פְּשִׁטָּא דִּישׁ לְהַקֵּל דְּהָא אָף בְּחֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּרִשׁוּת וְאַחֲרֵיָּהּ יִשְׂרָאֵל הַסְּפִימוּ הָאֲחֵרִים דַּעַת"פ מוֹתֵר בְּהַנָּאָה לְאַחֵר הַפְּסָח וְאָף בְּאֲכִילָה יִישׁ לְצַדֵּד לְהַקֵּל בְּהַפְּסָד מְרוּבָה כְּזֶה מַחֲמַת הַטַּעֲמִים שְׁכַתְּבִתִּי אֲמַנָּם לְמַעֲשֵׂה אִין לְסִמּוּף עַד שְׁיִסְפִים אֲחַד מִהַמְּפִנְסִים וְהַסְּפִים עַל דִּי הַגָּאוֹן מְבָרָאד שְׁוֹדָאִי מוֹתֵר בְּהַנָּאָה וְאָף בְּאֲכִילָה יִישׁ לְהִתִּיר אִם הוּא הַפְּסָד מְרוּבָה מִטַּעֲמִי דְּכַתִּיבְנָא עַד כָּאֵן דְּבָרֵי הַנֶּה רּוֹאָה שְׁהַגָּאוֹן הַנֶּה"ל חֲקֵר בְּרוּחַב שְׁכָלוֹ כָּל מָה שְׁיִישׁ לְפַקֵּק בְּנִדּוּנוֹ וְיִשְׁבַּב עַל הַבֵּא"ר בֵּא"ר רַחוּבוֹת שְׁאִין לְחוּשׁ בְּדַבְּרָא וְלֹא הַעֲלָה עַל דֵּל שְׁפִתָּיו לְחוּשׁ שְׁגַם קִנְיָן פְּסָף נִתְבַּטַּל מְשׁוּם דְּגַלִּי דַּעַתִּיָּה וְכוּ' כְּדִחֲשִׁיב הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מוֹכַח מְזֶה דְּפְשִׁיטָא לִיָּה דְּלֹא שְׁיִיף בְּזֶה לּוֹמֵר גְּלִי דַּעַתִּיָּה וְכִמְאִי דְּכַתְּבִינּוּ בְּעֵינֵיָּהּ: (י"ד) שׁוּב רְאִיתִי שָׁם ס' ס"ח בְּאַחַד שְׁמִכְרָא

לְנִכְרֵי חֲמִצּוֹ בְּלֵיל עֶרֶב פֶּסַח וְלֹא קָבַל מִמֶּנּוּ כֶּסֶף רַק קִנְאוֹ הַנִּכְרֵי בְּמִשְׁכָּה שֶׁהוֹלִיכּוּ אֵל בֵּיתוֹ וְאָמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל מִחֵר תָּבֵא וְאָתֵן לָהּ שֹׁטֵר מְכִירָה וְלֹא בָּא הַנִּכְרֵי עַד אַחַר הַפֶּסַח וְכַתֵּב הָרֵב הַשּׁוֹאֵל דְּבִדְעֵבֶד מוֹעִיל מְשִׁיכָה לְבַד וְאִין לוֹמַר דְּכִינּוּן דְּאָמַר לוֹ שְׂיִכְתּוּב שֹׁטֵר גְּלִי דְעֵתִיָּה וְכוּ' דְאַנּוּן סְהַדֵי דְאֵילּוּ יַדְעֵי הַיִּשְׂרָאֵל דְּמַהֲנֵי מְשִׁיכָה לְבַד לֹא הָיָה מִזְפִּיר שֹׁטֵר כָּלֵל וְהַמְחַבֵּר הִשְׁיִיבוּ עַל זֶה דְזָה אֵינּוּ וְרָאִיָּה מִשׁ"ס בְּבֵא בְּתָרָא ד' קנ"ב דְּאָמַר שְׁמוּאֵל שְׁמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֱלָא בְּשֹׁטֵר וְאִין שֹׁטֵר לְאַחַר מִיתָה אִף דְּסִתָּם שְׂכִיב מְרַע רוּצָה שְׂתַּחֲקִינִים מִתְּנָתוֹ דְּמִטְעֵם זֶה תִּקְנוּ דְּדַבְרֵי שְׂכִיב מְרַע כְּכַתּוּבִין וְכַמְסוּרִין דְּמוּ וְעוֹד דְּאִף אִם נֹאמַר דְּהוּא גָמַר וּמְקַנָּה מִחֲמַת אִיסוּר חֲמִץ מִכָּל מְקוֹם פִּינּוּן שְׁאָמַר כֵּן לְהַעֲכוּמ"ז אִיְהוּ לֹא גָמַר וְקָנָה פִּינּוּן דְּלִדְיָדִיָּה לֹא אֲכַפְתָּ לִּיה אִיסוּר חֲמִץ וְסִבְרָא זֹו כְּתִיב הַמְקוֹר חֲזִים סִי חֲת"ם סק"ה וְהֶאֱרַכְתִּי בְּמְקוֹם אַחַר לִיִּישֵׁב דְּבָרֵי אֲמָנָם בְּלֹא הֲכִי אִין זֶה חֲשֵׁשׁ דְּהָא נְקִיטִינּוּן זְכוּ בְּשִׁדָּה זֹו לְפָלוּנֵי וְכַתְּבוּ לוֹ הַשֹּׁטֵר חוּזַר בְּשֹׁטֵר וְאִינוּ חוּזַר בְּשִׁדָּה רַק כְּשֹׁאוֹמַר עַל מְנַת כְּדִאֲמַרִּינּוּן בְּבֵא בְּתָרָא ד' ע"ז וְעִינּוּן סמ"ע ס' גר"ם סק"ג וט"ז אה"ע ס' נו"ן סק"ב וְכוּ' מוֹכַח לְהַדְיָא מִדְּבָרֵי הַמְקוֹר חֲזִים שֵׁם סק"ט דְּבִשְׁכִירוֹת קַרְקַע אִין חֲשֵׁשׁ כָּלֵל דְּכִשְׁנִתְבַּטַּל שֹׁטֵר הַמְכִירָה מִשּׁוּם דְּנִקְנָה בְּכֶסֶף וְלֹא אֲמַרִּינּוּן דְּכִינּוּן שְׂכִיב לוֹ שֹׁטֵר גְּלִי אַדְעֵתִיָּה דְּאִין רְצוּנּוֹ לְהַקְנוֹת בְּלֹא שֹׁטֵר וְכָל שְׂכֵן בְּנִדּוֹן דִּינּוּן עכ"ל וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ בֵּין עַל הָרֵב הַשּׁוֹאֵל וּבֵין עַל הָרֵב הַמְשִׁיב דְּנִרְאָה דְּנִקְטִי בְּעֵלְמָא בְּפִשְׁיטוֹת בְּכָל כִּי הָאִי גּוֹנָא דְּאֲמַרִּינּוּן גְּלִי אַדְעֵתִיָּה וְכוּ' וְלֹא זָכְרוּ שְׂרִים הֵהִיא דְּסִימָן רס"ח דְּנִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים בְּזֶה וּלְפִי הַנִּרְאָה הָעֵינְקָר הוּא דְּלֹא נְקִיטִינּוּן כִּי הֵהוּא שְׁיִנּוּיָא דְּגְלִי אַדְעֵתִיָּה וְכוּ' כְּמוֹ שְׂכַתְּבִי לְעִיל וְדְבָרֵי הָרֵב הַשּׁוֹאֵל נִרְאִים נְכוּנִים וְאִינוּ דוּמָה לְהֵהִיא דְּשְׂכִיב מְרַע דְּהָכָא מִשּׁוּם שֶׁהוּא קִנְיָן מְסוּפֵק הַשְּׂתַדֵּל לְעֵשׂוֹתוֹ בְּאִנּוּן הַמוֹעִיל בְּלִי פִּקְפּוּק וְעִינּוּן בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה ס' רס"ח שְׂרַמְזוֹ שׁו"ת מוהר"ם רוֹטְרוֹנְבוּרְגַּ הַאֲחֵרוֹנִים בְּאוֹר"ח ס' יו"ד שְׂכַתְּבִי לִיִּישֵׁב דְּלֹא תִּקְשִׁי אַדְעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דְּלֹא נְקִיטִינּוּן כְּשִׁנּוּיָא דְּגְלִי דְעֵתִיָּה וְכוּ' מֵהֵהִיא דְּשְׂכִיב מְרַע שְׂעֵשָׂה בּוֹ קִנְיָן דְּאֲמַרִּינּוּן דְּלֹא קִנְיָ מִשּׁוּם דְּגְלִי דְעֵתִיָּה וְכוּ' עי"ש וּמְכָל מְקוֹם בְּנִדּוֹן זֶה אִין לְחוּשׁ מִשּׁוּם דְּגְלִי דְעֵתִיָּה וְכוּ' בֵּין לְהָרֵב הַשּׁוֹאֵל מִשּׁוּם דְּאַנּוּן סְהַדֵי דְאֵילּוּ יַדְעֵי שְׁמוֹעִיל קִנְיָן כֶּסֶף לֹא הָיָה מְקַנָּה עַל יְדֵי אֲגַב קַרְקַע וּבֵין לְדְעַת הָרֵב הַמְשִׁיב דְּאִף אִם נִתְבַּטַּל הַשֹּׁטֵר הָיִי כְּאוֹמַר זְכוּ בְּשִׁדָּה לְפָלוּנֵי וְכַתְּבוּ לוֹ הַשֹּׁטֵר בְּלֹא עַל מְנַת דְּחוּזַר בְּשֹׁטֵר וְלֹא בְּשִׁדָּה כְּמוֹכּוֹ: (יא) וְשֵׁם (בְּבֵית שְׁלֵמָה) בְּסִי"ג נִשְׂאֵל גַּם כֵּן כְּעִין שְׂאֵלָה הַקּוֹדְמָת (בְּמִי שְׂשִׁכַח לְחַתּוּם שְׁמוֹ בְּשֹׁטֵר הַמְכִירָה) אֱלָא שְׂהִיָּה עוֹד סְנִיף גְּדוֹל לְהַקְל הַיִּינוּ שְׂהִיָּו שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים כְּשֵׁרִים שְׂרָאוּ הַמְכִירָה וְגַם מְסִירַת הַשֹּׁטֵר וְכַתֵּב הַמְקוֹר חֲזִים בְּסִי"ח תמ"ח דְּמַהֲנֵי בְּעַדֵי מְסִירָה אִף דְּבִגְט אִם לֹא כְּתִיב שְׁמוֹ וְשְׂמָה בְּטַל הַיִּינוּ מִשּׁוּם דְּבְעִינּוּן סְפִירַת דְּבָרִים וְכוּ' וּמְסַתְּפָרָא כְּנוֹתִיָּה וְכוּ' נִרְאָה לְהַדְיָא מִתְּשׁוּבַת הַרְשָׁפָ"א שְׂהִבִיא מְרַן ס' ל"ב וְכַתֵּב לְפַקְפֵּק מְטַעְמִים אַחֲרִים וּדְחָאֵם וְכַתֵּב דְּבִנְדּוֹן זֶה הַשֹּׁטֵר מְעֵלִיא וְעוֹד דְּהָא לְהַרְשָׁפָ"ם וְסִייעָתוֹ עֲכוּמ"ז הוּא כְּיִשְׂרָאֵל וְקוֹנָה קַרְקַע בְּכֶסֶף לְחוּד בְּאַתְרָא דְּלֹא כְּתִיב שְׂטָרָא וּמֵאִי דְּמִבְּנֹאֵר בְּשׁ"ס דְּעֲכוּמ"ז לֹא קִנְיָ בְּלֹא שֹׁטֵר הוּא בְּאַתְרָא דְּכְתִיבֵי שֹׁטֵר קִנְיָן אֲבָל בְּאַתְרָא דְּלֹא כְּתִיבֵי שֹׁטֵר קִנְיָן מֵהֲנֵי שֹׁטֵר רָאִיָּה וְאִם כֵּן אִף שְׁלֵא יִיחַדֵּם לְעֲדִים הָיִי עַל כָּל פְּנִים שֹׁטֵר רָאִיָּה עַל יְדֵי הָעֲדִים שְׂרָאוּ הַמְסִירָה וְשֹׁטְרֵי דִינּוּן שֹׁטֵר רָאִיָּה הֵם וְלֹא שֹׁטֵר קִנְיָן כְּמ"ש הַקְצָה"ח רס"י קצ"א דְּהָא הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר וְכוּ' וְעכ"פ יֵשׁ כְּפָה צְדָדִים דְּבִנְד"ד הַשֹּׁטֵר מְעֵלִיא וְיֵשׁ לְהַקְל וְאִף שְׂבִנּוּסַח הַשֹּׁטֵר מִתְּחִיל בְּלִשׁוֹן חֲתִימַת יְדֵי דְּלִמְטָה

וגם סיים באתי על ההתום פשוט דאין זה מגרע פח עדי מסירה דל"פ בנה בעדים אחרים
ע"כ וגם בסי"ס"ד בנדון שלו הנה ריעותא זו ג"כ דשכח לחתום שמו בשטר אלא ששם
אין שינוי לומר דקנה העכומ"ז החמץ בכסף לפי שהמכירה הייתה אחר תצות דלא מהני
כסף ותורף הענין הוא שמכר אחר תצות המרתף עם החמץ וגם מכר לו י"ש שהיה לו
במקום אחר והשפיר לו אותו מקום וכתב דמה שמכר לו החמץ עם המרתף לכאורה
נדאי לא הועיל פינן דאין מכר לאיסורי הנאה וגם הי"ש שבמקום אחר לא הועיל בו
המכירה אבל מה שהשפיר לו מקום הי"ש נדאי מועיל דהא שכירות קרקע נקנה בכסף
לבד דאין לומר דכיון דלא הועיל המכירה להמרתף והחמץ הנ"ל (זה לפי שאינו נקנה
לעכומ"ז בלא שטר וזה לפי שאינו ברשותו למכרו) נתבטל גם שכירות מקום הי"ש
ע"פ דעה ראשונה שבהרמ"א ח"מ סוף סי' ג"ר דנה אינו (והאריף קצת בחילוקים בנה)
וכו' ובלא"ה הא נקיטין להלכה דקנה מיהא מה שמועיל בו קנין וכו' ואחר שכתב דהועיל
שכירות מקום הי"ש עמד לבאר מה משפט הי"ש אחר הפסח אי אמרינן דנקנה
להעכומ"ז בקנין אגב קרקע או בחצר והאריף מאד בכל פרט עי"ש: (יב) ובשו"ת זכרון
צבי מנחם סי' ט' הן ל"ו הובא שם שו"ת הרב מפאטשינוב באחד שמכר החמץ עם הסדר
שבו החמץ לישאל חבירו (לפי הנראה הוא פדי שימכרנו לעכומ"ז) והקונה מכרו
לעכומ"ז ולקח זידאטי"ק וכתב שטר ושכח לחתום בו ולא מסר בפני עדים ובשעת קבלת
העירבון אמר לו שמוכר לו כל הפתוב בשטר מכירה והוא הפסד מרובה (ומובן מתוך
התשובה שנסאל על אחר הפסח) וכתב לפי דברי המק"ח תמ"ח בחידושים סק"ח דאם
לא הקנה הסדר ולא נתן רק מקצת דמים אסור החמץ אחר הפסח דהוי פאחריות אלם
וכיון דעכומ"ז אינו קונה קרקע בכסף בלא שטר והאי שטר פמאן דליתיה דמי פינן
שלא חתם ולא מסר בפני עדים וכיון שנתן רק מקצת דמים נשאר פאחריותו ואסור וגרע
עוד נדון זה לשיטת הרמב"ם הובא בח"מ סי' רט"ז ס"ה בהקנה קרקע ודקלים ונתבטל
המכר של דקלים נתבטל פלו וכן בנדון זה שהקנה הקרקע והחמץ בקנין אחד כשנתבטל
קנין הקרקע נתבטל פלו ושוב הקשה על המק"ח דפסק דבקנין שיש בו פלוגתא מותר
אחר הפסח דהוי ספקא דרבנן בפלוגתא דרביתא ואם כן גם פאחריות אלם הוא מחלוקת
הרמב"ם והראב"ד ומסתבר טעמיה דהראב"ד וכו' ואם כן יהיה מותר אחר הפסח ועוד
המק"ח סותר את עצמו למ"ש בפיאורים סק"ה דאם החמץ במקום אחר יכול להקנותו
באגב קרקע וכו' וקשה הא גם שם נשאר אחריות אלם ודוחק לומר דמייני בנתן כל
הכסף או שהחמץ מונח ביד עכומ"ז וכתב ליישב דנתן מקצת מעות אוסר משום דאיכא
ספק ספיקא לאיסורא ספק הלכה כר"ת דבעי משיכה וספק הלכה כהרמב"ם פאחריות
אלם אבל בפיאורים דהקנה לו גם באגב קרקע ליכא אלא חד ספק לאיסורא משום
אחריות דאלם לכן מותר אחר הפסח ולפי זה בנדון דידן דאיכא ג' ספקי לאיסורא דילמא
כר"ת דבעי משיכה וספק הלכה כהרמב"ם פאחריות אלם וספק כרמב"ם בנתבטל מקצת
המקח נתבטל פלו כל שכן דיש לאסור אלא דלפי מה שנתבאר בסמ"ע סי' צד"ק
דלרשפ"ם והראב"ד והר"ן קונה העכומ"ז קרקע בכסף בלא שטר ואם כן נקנה החמץ
להעכומ"ז אגב קרקע שצבור בו החמץ ואין לומר דמקנה לו כל הפתוב בשטר וכיון
שהחמץ ברשות העכומ"ז לא איכפת לן תו מה שהוא פאחריות האלם ויש לנו רובא
להיתר דילמא עכומ"ז קונה קרקע בכסף לבד ואז מותר החמץ ואם תמצא לומר כרמב"ם

דְּצָרִיךְ שֶׁטֶר נִשְׁאַר הַחֲמֵץ בְּסֻפָּק הַנֶּ"ל אִם אֲסוּר אוֹ מְתוּר וְעַדִּיף מְסַפֵּק פְּלוּגְתָא דְרַבְּנָן וְתֵא
וּמְתוּר אַחַר הַפֶּסַח וְלִיכָא לְמִשְׁדֵּי נִרְגָא דְמֵאחַר דְּמָסַר לוֹ שֶׁטֶר גְּלִי דַעֲתִיָּה דְרוּצָה לְהַקְנוֹת
בְּכֶסֶף וְשֶׁטֶר וְכוּ' דְהָא לֹא נִקְיִטִינָן כִּי הֵיא שִׁנְיֻנְיָא דְבִנְפִילָה נִיחָא לִיה דְלִיקְנִי וְכוּ'
כְּמִבְּנָאָר בְּסִי רַס"ח וְעוֹד דְהֵתָם פִּינָן דְלֹא הָיָה מְוַכְרַח לְנִפְיִלָה וְנִפְל גְּלִי דַעֲתִיָּה דְבִנְפִילָה
נִיחָא לִיה וְכוּ' אֲבָל בְּמִכִּירַת חֲמֵץ דְחַנּוּ"ל הִצְרִיכוּהוּ לְשַׁנֵּי קַנְיִינִים כְּסָף וְשֶׁטֶר אִם כֹּן אָף
שֶׁמָסַר הַשֶּׁטֶר לֹא הָיָה גְּלִי וְדַעַת שְׁאִינוּ רוּצָה לְקַנּוֹת בְּכֶסֶף לְבַד וַיֵּשׁ לוֹמַר דְקָנָה הַקְרָקַע
בְּכֶסֶף לְבַד לְרִשְׁבָּ"ם וְדַעַמְיָה וְעוֹד דְמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הָרַב הַמַּגִּיד שֶׁפִּירֵשׁ טַעַם הַרְמַב"ם
דְּבַעֲזֵי שֶׁטֶר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁמָא יִכְרִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל לְמִוְכְרוֹ לוֹ אֲבָל לְהַכְרִיחוֹ שְׁיִכְתּוּב לוֹ
שֶׁטֶר כְּנֹלִי הָאִי לֹא עֲבִיד מוּכָן מִנָּה דְמֵן הַתּוֹרָה קוֹנָה עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף לְבַד וְכִינּוּן דְרַק מְדַרְבְּנָן
לֹא קָנָה הַעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף לְבַד לֹא עֵבֶר בְּבַל יִרְאֶה וְלָמָּה נִקְנוּס אוֹתוֹ וְאָף דְכָתַב הַר"ן
דְּבַעֲבֵר עַל כֹּל יִרְאֶה מְדַרְבְּנָן אֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח הִנֵּה לְפִי דְבַרֵי מוֹהֲרֵיב"ל הוּבָא בְּמִשְׁנֵה
לְמַלְךְ פ"א דְמִכִּירָה דְאִם נִשְׁבַּע לְמַכּוֹר לוֹ הָיָה כְּפִרְיֵשׁ לְקַנּוֹת בְּכֶסֶף לְבַד דְמַהֲנִי וְהָכֵא נְמִי
הָיָה כְּהַתְנָה וְכוּ' וְכִזָּה לֹא תִקְנוּ רַבְּנָן וְכוּ' וְהַר"ן לֹא אָסַר בְּעֵבֶר בְּבַל יִרְאֶה מְדַרְבְּנָן אֲלֵא
הֵיכָא שֶׁתִּקְנוּ בְּפִירוּשׁ שְׁיַעֲבֹר וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרָף דְב"ק: (יג) מַה שֶׁהַקְשָׁה עַל דְבַרֵי הַמְקוֹר
חַיִּים מִמָּה שֶׁכָּתַב בְּבִיאורֵים דִּיכּוֹל לְהַקְנוֹת אֲגַב קְרָקַע חֲמֵץ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּמִקּוּם אַחַר דְּהָרִי
גַם שֶׁם נִשְׁאַר אַחֲרֵיכֵן אֵלֶם וְכוּ' הִנֵּה בְּהִגִּי דְבַרֵי קוֹשְׁיָתוֹ תְּכַף אֲמַרְתִּי דְלִפִּי הַמְתְּבָאָר
מִמָּה שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעֲלָה בְּשֵׁם שׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה ס' ס"ב בְּהַחֲשָׁשׁ הַשְּׁלִישִׁי דְעַד כָּאֵן לֹא
חִיֵּשׁ הַמַּק"ח לְאַחֲרֵיכֵן אֵלֶם אֲלֵא כְּשֶׁהִקְנָה לוֹ חֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע אַחַר אֲבָל אִם מִקְנָה לוֹ
הַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע שֶׁהַחֲמֵץ צָבוּר בְּתוֹכּוֹ דְהָיָה חֲמֵץ שֶׁל עֲכוּמ"ז וְכִרְשׁוֹתוֹ לֹא אֵיכָפַת לָן
מְשׁוּם אַחֲרֵיכֵן אֵלֶם אִם כֹּן שֶׁפִּיר יֵשׁ לוֹמַר דְכְּשִׁישׁ לוֹ חֲמֵץ בְּמִקּוּם אַחַר יִקַּח פְּרוּטָה
מִעֲכוּמ"ז וְיִקְנָה לוֹ בְּהַ אִתּוֹ הַמְקוּם שֶׁהַחֲמֵץ בּוֹ וְאֲגַבּוּ יִקְנָה הַחֲמֵץ וְהָיָה חֲמֵץ שֶׁל עֲכוּמ"ז
וְכִרְשׁוֹתוֹ וְלֹא חִיֵּשִׁינָן תּוֹ לְאַחֲרֵיכֵן אֵלֶם וְאִם כֹּן אֵינּוּ מוּכָן מֵאִי קִשְׁיָא לִיה עַל הַמַּק"ח
וְאֲמַרְתִּי דְאוּלַי מַה שֶׁכָּתַב וְדוֹחֵק לוֹמַר וְכוּ' אוֹ שֶׁהַחֲמֵץ מְנוּחַ בִּינְד עֲכוּמ"ז בְּהַכְרַח לוֹמַר
דְּכּוֹנְתוֹ דְמְנוּחַ בִּינְד עֲכוּמ"ז מִחֲמַת שֶׁהִקְנָהּ לוֹ עַל יְדֵי הַמְקוּם שֶׁצָּבוּר בּוֹ וְלִזָּה הוּא שֶׁכָּתַב
שְׁנֵה דוֹחֵק דְאִם כֹּן הִנֵּה לִיה לְפִרֵשׁ אֲלֵא דְלֹא הִנְנַח לִי דְמַלְבַד דְאִין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹת דְּבַרֵי
אֲלֵא מְשַׁמַּע שֶׁרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְנִמְצָא מְכָבֵר בִּינְד הַעֲכוּמ"ז וְעוֹד דְלִפִּי דְבַרֵי שְׁנֵה דוֹחֵק אִם
כֹּן צ"ל דְמַה שֶׁכָּתַב הַמַּק"ח דְמַהֲנִי לְהַקְנוֹת אֲגַב קְרָקַע הַחֲמֵץ שֶׁבְּמִקּוּם אַחַר הֵינּוּ אִפִּי
אֲגַב קְרָקַע שְׁאִין הַחֲמֵץ צָבוּר בְּתוֹכּוֹ וְהַדְּבָר תְּמוּהַ דְמְדַבְּרֵי כְּמָה מְרַבְּנָן בְּתַרְאֵי שְׁמִבְיָאִים
סְבַרַת הַמַּק"ח הַנֶּ"ל מִתְבָּאָר דְאִין שׁוּם תִּקְנָה לִינְצַל מִחֲשַׁשׁ אַחֲרֵיכֵן דְאֵלֶם בְּנוֹתָן מְקַצָּת
דְּמִים אֲלֵא אִם כֹּן מִקְנָה וְהַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע שֶׁהַחֲמֵץ צָבוּר בּוֹ אֲבָל אִם מִקְנָה לוֹ אֲגַב
קְרָקַע אַחַר הָיָה אַחֲרֵיכֵן דְאֵלֶם וְאֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח וְכֹן מְבִנָּאָר בְּדַבְּרֵי הַמַּק"ח שֶׁהִבִּיא בְּבֵית
שְׁלֵמָה שֶׁם וְז"ל בְּסִי תַמ"ח וְאִם לֹא הִקְנָה הַרְשׁוֹת שֶׁהַחֲמֵץ בְּתוֹכּוֹ אָף שֶׁהִקְנָה לוֹ אֲגַב
קְרָקַע לֹא מַהֲנִי פִּינּוּן דְאַחֲרֵיכֵן עַל הַיִּשְׂרָאֵל פִּינּוּן שְׁעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַעֲכוּמ"ז חִיֵּיב
לוֹ מַעוֹת הָיָה כְּמִשְׁכּוֹן וְכִהְנָא דְתַפִּיס לִיה אֲזוּזֵי הָיָה שׁוֹמֵר שְׁכָר וְכִמְשָׁכּוֹן אָף בַּעֲכוּמ"ז
הָיָה שׁוֹמֵר שְׁכָר וְכוּ' עכ"ל (וְאַחַר זְמַן בָּא לִידֵי סֵפֶר מַק"ח וְרֵאִיתִי דְבַרֵי בְּסִי תַמ"ח
סַק"ט בַּד"ה וְגַם יֵשׁ תִּקְנָה לְמַכּוֹר חֲמֵץ שְׁיֵשׁ לוֹ וְכוּ' וְהֵם כַּמ"ש הַבֵּית שְׁלֵמָה וְסִינִים עוֹד
וְאִפְּלוֹ אִם הַתְנָה בְּפִירוּשׁ שֶׁפְטוֹר מֵאַחֲרֵיכֵן מְכָל מְקוּם פִּינּוּן שְׁיָדוּעַ שֶׁהַעֲכוּמ"ז לֹא יִשְׁלַם
לוֹ כְּשִׁיאֲבֵד הָיָה כְּאַחֲרֵיכֵן אֵלֶם וְכוּ' וְאַחַר פֶּסַח גַּם כֹּן אֲסוּר הַחֲמֵץ דְאָף דְנִגְדַּד אֲיִסוּר הַחֲמֵץ

שְׂאֵחַר הַפֶּסַח שֶׁהוּא מְדַרְבֵּן סְמַכִּינָן דְּמַעוֹת בְּלִבָּד קוֹנוֹת מִכָּל מְקוֹם מִצַּד אַחֲרֵיּוֹת אֲסוּר וְכוּ' עַד פֶּאֶן הָרִי מְבֹאָר דְּמָה שְׂמַקְנָה לוֹ אַגַּב קַרְקַע אַחַר לֹא מְהַנִּי וְאֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח וְלָכֵן נִרְאֶה דַּמ"ש הַמַּק"ח לְהַקְנוֹת הַחֲמִץ שְׂפָמְקוֹם אַחַר אַג"ק הַיְיָנוּ אַג"ק שְׂהַחֲמִץ בּוֹ דְּוָקָא דְאִזְ אִין לְחוּשׁ לְאַחֲרֵיּוֹת אֲלֵם דְּהַנִּיחֲמִץ עֲכוּמ"ז בְּרִשׁוֹת עֲכוּמ"ז וּמ"ש עוֹד בְּשֵׁם הַמַּק"ח דְּבִסְפַק פְּלוּגְתָּא מְוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְכוּ' לְפִי הַנִּרְאֶה הוּא מ"ש בְּבִיאוּרִים סִי' תַּמ"ח סַק"ה שְׂשֵׁם הַבֵּיא מ"ש הַמַּג"א סַק"ד בְּשֵׁם הַמ"ב דְּקַנְנָן כְּסָף לְחוּד מְהַנִּי בְּחֲמִץ אַף לַר"ת דְּקַנְנִינוּ שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּמַשִּׁיכָה דְּוָקָא מְשׁוּם פִּינּוֹן דְּבַגְלִיּוֹי דַּעַת דְּלֹא נִיחָא לִיהַּ סְגִי מְהַנִּי קַנְנָן כָּל דְּהוּ וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב עַל זֶה וְסִיִּים וְלָכֵן נִרְאֶה דְּבַעֲיָנוּ תַרְנוּנִיָּהּ אִף בְּדַעֲבַד נִרְאֶה מְטַעַם אַחַר דְּמְוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח פִּינּוֹן דְּפְלוּגְתָּא דְּרַבְּנוֹתָא הוּי סְפָקָא דְּרַבְּנָן וְאַפְּלִי בְּפֶסַח פִּינּוֹן דְּבַגְלִיּוֹי דַּעַת שׁוּב אִין עָלִיו אִיסוּר דְּאוּרִיָּתָא וּבְדַרְבֵּנָן מְוֹתֵר בְּסַפְקָא פְּלוּגְתָּא דְּרַבְּנוֹתָא עַכ"ל וּמַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הוּא דַּעַל שְׁנֵי הַקַּנְנִינִים קַנְנָן כְּסָף וּמַשִּׁיכָה אָמַר רַב דְּבַדַּעֲבַד מְוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח בְּאַחַד מֵהֶם דְּבַקְנִין מַשִּׁיכָה אַף דְּאִיכָּא מְשׁוּם אַחֲרֵיּוֹת שְׁרִי פִּינּוֹן שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וּבְקַנְנָן כְּסָף צְרִיף לֹאמַר דְּמַיְירִי כְּשִׂסְיִלְק כָּל הַכְּסָף דָּאֵם לֹא כֹּן לֹא מְהַנִּי לְהַמַּק"ח דְּחַשְׁבִּיב לִיהַּ כְּמַקְבֵּל אַחֲרֵיּוֹת וְכֹן מְתַבָּאָר מ"ש בְּסַק"ט ד"ה וְגַם יֵשׁ תַּקְנָה וְכוּ' וְז"ל דְּאִף דְּמַצַּד אִיסוּר חֲמִץ שְׂאֵחַר הַפֶּסַח דְּהוּא דְּרַבְּנָן סְמַכִּינָן דְּמַעוֹת בְּלִבָּד גַּם קוֹנָה מִכָּל מְקוֹם מִצַּד אַחֲרֵיּוֹת אֲסוּר עַכ"ל) וְהִנֵּה גַם הֵרַב הַנְּ"ל קֵאִי בְּשִׂיטְתֵּינוּ דְּלֹא אָמְרִינוּ כִּי הֵאִי גִּוּוֹנָא גְּלִי דַּעֲתִיָּהּ וְכוּ' אִי מְשׁוּם דְּלֹא נְקִיטִינוּ כִּי הוּא שְׂיִנּוּיָּא דְּבַגְּפִילָה נִיחָא לִיהַּ דְּלִיקְנִיָּהּ וְאִי מְשׁוּם שְׂיֵשׁ לְחַלְקָא בְּבוּשָׁאִים כְּנִז"ל וּמ"ש לְפַקְפַּק מִדִּין קַרְקַע וּדְקָלִים נְתַבָּאָר בְּדַבְרֵי הַגָּאוֹן בֵּית שְׁלֵמָה הַנְּ"ל דְּאִין בְּזֵה חֲשָׁשׁ וּמ"ש עַל פִּי דְּבַרִי מוֹהַרִיב"ל בְּנִשְׁבַּע וְכוּ' עֵינִן בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב מִהַדוּרָא קָמָא ח"א סִי' פ"ד מ"ש לְהַרְבֵּה הַשׁוֹאֵל בְּעַנְיָן זֶה וְעַל כָּל פְּנִיָּם לְמַדְנּוּ מְדַבְרֵי הֵרַב שְׂבַתְשׁוּבָה זְכָרוֹן צְבִי מְנַחֵם הַנְּ"ל דְּדַעַתוֹ לְהַתִּיר בְּשִׂכַח לְחַתּוּם עַל הַשְּׁטֵר מְכִירָה וְלֹא נְתַבָּאָר בְּדַבְרֵי אִם הִנֵּה כְּתַב יָד הַמּוֹכֵר אוֹ כְּתַב יָד אַחַר (וְעַכ"ל דְּהִנֵּה כְּתַב יָד אַחַר דָּאֵם הִנֵּה כְּתַב יָד הַמּוֹכֵר הָרִי כְּתַב הַמַּק"ח בְּסִי' תַּמ"ח סַק"ט בְּד"ה וְגַם יֵשׁ וְכוּ' דְּמְהַנִּי עִי"ש): (יָד) וְהֵרַב הַמַּחְבֵּר כְּתַב לוֹ דִּיפָּה הוֹרָה לְסַמְוֵה בְּדַעֲבַד אַקְנִין כְּסָף לְהַתִּיר לְמַכְרוֹ לְעֲכוּמ"ז וּמָה גַּם שְׂבַתְוֹדַת הַשְּׁלָמִים מִיְקַל כְּשִׂבִיטֵל וְהִנֵּה סְבוּר כָּל יְמֵי הַפֶּסַח שְׂמַכְרָה הַחֲמִץ דְּהוּי אוֹנָם מְפֹרָסִים וְהַטִּיב אֲשֶׁר דִּבְרַר דְּהוּי סְפָקָא דְּרַבְּנָן אַף דִּי"ל דְּהוּי סְפַק דְּרַבְּנָן עַל יְדֵי גְּלַגּוּל דְּאִזְלִינוּ לְחוּמְרָא עִם כָּל זֶה י"ל דְּגוּף אִיסוּר חֲמִץ אַחַר הַפֶּסַח הוּא רַק קִנְסָא שְׂעֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה אֲבָל בְּסַפְקָא אַף דְּהוּי דְּאוּרִיָּתָא לֹא אָמְרִינוּ קִנְסָא קִנְסִים כִּי בְּסַפְקָא אִיסוּר דְּאוּרִיָּתָא דְּפִסְקִינוּ לְחוּמְרָא נִשְׂאָר בְּאִיסוּרוֹ לְעוֹלָם אַף אִם יִצְמַח מְזֵה אִיסוּר דְּרַבְּנָן אֲבָל בְּחֲמִץ שְׂאֵחַר הַפֶּסַח מְמִילָא מְוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה וְרַק מְשׁוּם קִנְסָא אִין לָהּ בּוֹ אֲלֵא חִידוּשׁוֹ בְּתוֹף הַפֶּסַח סְפַק לְחוּמְרָא אֲבָל אַחַר הַפֶּסַח סְפַק לְקוֹלָא וּבְלָאוּ הִכִּי שְׂדִיחֵי נִרְגָּא בְּסַבְרַת הַמַּק"ח דְּכִשְׁלֵא הַקְנָה הַחֲדָר הוּי כְּאַחֲרֵיּוֹת אֲלֵם דְּנִרְאֶה דְּלֹא דְּמוֹ דְּהִנֵּה מְדְאוּרִיָּתָא מְהַנִּי בִּישׁוּל דְּכִינוּן דְּאֲסוּר לְהַשְׁהוֹת הַחֲמִץ אָמְרִינוּ דְּבִיטֵל בְּלֵב שְׁלֵם וְחִז"ל הוֹסִיפוּ שְׂיִמְפֹּר לְעֲכוּמ"ז אַף בְּלִי מַעוֹת כִּי דַּעַתוֹ לְמַפְּוֹר לְעֲכוּמ"ז בְּלֵב שְׁלֵם אַף אִם לֹא יִשְׁלֵם כִּי אִינוּ רוֹצֵה בְּהַחֲמִץ וְאִם הַעֲכוּמ"ז יְבַבְּזוּ הַחֲמִץ בְּתוֹף הַפֶּסַח לֹא יִמַּס לְכַבּוֹ וּמְמִילָא אִינוּ רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כִּי הַמְכִירָה לְדִידוֹן עֲדִיף מְהַפְּקֵר לְדִין דְּאוּרִיָּתָא כִּי מְתִיאֵשׁ מְהַחֲמִץ בְּפֶסַח וְאִם אַחַר הַפֶּסַח יִשְׁלֵם לוֹ מָה טוֹב וּבְאִם לֹא לֹא גָרַע מְהַבִּישׁוּל שְׂבִיטֵל בְּעֲצָמוֹ אֲבָל בְּקַבֵּל אַחֲרֵיּוֹת עֲכוּמ"ז שְׁלֵא נְכַנְס בְּהַבִּישׁוּל אִז

ממילא עובר משום אחריות כי לא גילה דעתו בהביטול וי"ל ועל פל פנים אין להוסיף לאסור בהנאה עכ"ד ומתוך דבריו מתבאר דהמעשה לא נודע עד אחר הפסח (מהביאו לנדונו מהתודת השלמים) ואם כן אין חשש בכי האי גוונא משום ספק דרבנן על ידי גלגול כמ"ש הבית שלמה סי' ס"ב הנ"ל שכן הסכימו האחרונים ועיין לקמן בסי' זה אות ל' ד"ה והנה: (טו) ובשו"ת אגודות אזור מדברי ראיתי שבסי' י"ג נשאל בענין זה במי שהפתיב שטר מכירת חמץ על ידי אחר ושכח לחתום בו ושם הלוקח נכתב בו ולא שם המוכר וכתוב בו שמכר לו החדר ואגב קרקע מכר לו החמץ שבתוכו וקבל ממנו זידאטי"ק והשאר זקף עליו במלנה וגם מסר לידו המפתח ובלשון השטר יש לצדד אם נתינת הזידאטי"ק הנה רק על החמץ או גם על הקרקע וכתב על זה דאם באמת הזידאטיק לא הנה אלא להחמץ צריך להבין במאי נקנה הקרקע לנכרי דאין לומר דנקנה בהשטר דשטרי דידן לקנן הם כמבואר בח"מ סי' קצ"א דהא בהשטר הנ"ל הנה פתוב חתימת ידי תעיד עלי וכו' ולראיה ביד הקונה וכו' הרי שהיא לראיה ועוד שהשטר חספא בעלמא הוא כיון שאינו פתב ידו ולא נמסר בעדי מסירה ולא חתם וכו' ואם כן אף אם הזידאטיק הנה גם על הקרקע לא מהני דנכרי אינו קונה קרקע בכסף בלא שטר ואי משום מסירת המפתח שפתח החק יעקב סי' תמ"ח ס"ק י"ח דנתפשט המנהג שלא למכור החדר רק החמץ שסומכין על מסירת המפתח וכו' נראה דדוקא לקנות החמץ מהני מסירת המפתח ולא לקנות הקרקע ואף לתירוץ השני שבסמ"ע סוף סי' ר"א (הובא בבאה"ט שם דמחמת מנהג גם בקרקע) מכל מקום בנכרי לא קנה במסירת המפתח דלא עדיף מקנן חזקה שקונה על פי הדין ולא מהני בנכרי בלא שטר וכי האי גוונא מביא הקצות החושן בסי' ר"א בשם המרדכי דסיטומתא לא קני בדבר שלא בא לעולם שאין המנהג מועיל להחשיבו כקנן גמור אלא דלפי מ"ש הח"י בשם הנחלת שבעה דמסירת מפתח מהני דלא בעינו שיכתוב שטר או שיתנה שיקנה בכסף בלבד אם כן אם בנדון זה הזידאטיק הנה על הקרקע שפיר קנה הנכרי הקרקע עכ"ד ואיני מבין דברי בתחלה פתב דודאי מסירת המפתח מהני לקנות המטלטלין (אלא שפקפק על קניית הקרקע) ואם כן אף אם לא הנה הזידאטיק על הקרקע דל מהכא קנן הקרקע הרי נקנה לו החמץ בהזידאטיק ומסירת המפתח דמה לנו אם יקנה הקרקע או לא הלא אין אנו צריכים להקנות לו הקרקע אלא כדי שיעל ידי הקנאת הקרקע תתקיים קניית החמץ דלא סגי בכסף לבד למאן דאמר משיכה קונה בנכרי ולא כסף ולכן צריך להקנותו אגב קרקע ואז הוא דצריכים לקניית הקרקע אבל כל שנקנה החמץ במסירת המפתח אין לנו צורך שיקנה הקרקע פלל ואם כן אף אם הזידאטיק לא הנה על הקרקע נראה דמהני למאי דפשיטא ליה להרב עצמו דמהני מסירת המפתח למטלטלין וכדעת הח"י על פי פסק הרמ"א בסוף סי' ר"א ועיין בקונטרס הפללים במערכת הקו"ף אות ס"ו שכתבתי בשם הכנה"ג סי' קב"ץ וסי' ר"א דשלמים וכן רבים נקטי הכי דמהני מסירת המפתח ודוחק לומר דסמך על מה שיכתוב אחר כף דלא מהני קנן כסף בלא הקנאת מקום משום חומרת המק"ח וצ"ע ומ"ש על פי דברי המרדכי דלא מהני סטומתא בדבר שלא בא לעולם הנה אין זה מוסכם ובמרדכי עצמו והובא בב"י יו"ד סי' סד"ר מובא מחלוקת בזה ועיין במה שרשמתי בקונטרסים הפללים מערכת הקו"ף אות ס"ה: (ט"ז) שוב שקיל וטרי דמה שכתוב בשטר המכירה חתימת ידי תעיד וכו' הני אודיתא והביא דעות הפוסקים אי

מהני קנין אודיתא ואם יש לחלק בין מטלטלין לקרקע וכתב דבגדון זה אין נפקא מינה מזה דכיון דלא חתם על השטר הרי ליכא אודיתא וכתב דיש סברא לומר דבמכירת חמץ אינו מעפב השטר להקנאת הקרקע לנכרי דאף דבעלמא אינו נקנה אלא בכסף ושטר היינו לטובת הישראל שלא יעשה אלמות מה שאין פן בשטר דכולי האי לא עביד כמ"ש הרב המגיד בטעם הרמב"ם וא"כ בחמץ שטובת הישראל הוא שיקנה בכסף לבד מהני וכעין זה פתב במקו"ח סי' תמ"ח סק"ה ד"ה וילענין וכו' גבי קנין דרבנן למאן דאמר דלא מהני דיש לומר דכשהוא לטובת ישראל מהני וכתב די"ל וכו' ועוד דלא פלוג רבנן בתקנתם ושוב פתב דאף אם הזידאטי"ק ה"ה על החמץ ונסמוך על הפוסקים דסגי כסף לחוד מפל מקום אסור משום אחריות כמ"ש המק"ח לחלוק על הח"י והספ"ם עמו החמדת שלמה סי' א' ואפילו באחריות אלם גם פן אסור ורצה לצדד היתר לפי שבטל והיה אנוס גמור שסבר שמכר והעלה בחק יעקב דמותר אלא שהמק"ח בסק"ט אסור ועוד גמגם על הביטול דלא מהני לחמץ ידוע וגם שאין דעתו לבטל זה החמץ וכו' וסוף דבר לא העלה דבר ברור לנדונו וכבר כתבתי למעלה דברי הרב בית שלמה דחולק על המצאת המק"ח דמה שאינו מקבל מהעכומ"ז כל המעות הני פאחריות אנס וכו' ועיין במה שרשמתי בזה סי' ה' אות כ"ה: (יז) ושמ הובא תשו' הגאון מוהר"י יוסק שהביא אעובדא הג"ל ונ"ל נראה שבמכירת חמץ באגב קרקע היא בשכירות להעכומ"ז כל ימי הפסח לחמץו שיקנה שנקנית בכסף לבד וכו' ולא במקרה ובשטר כמו שכתב הח"י סי' תמ"ח סקי"ד דזה אינו דמבואר בתוספות קידושין י"ד ד"ה הואיל ובכא בתרא ד' ד"ן ד"ה עכומ"ז דאין קנין לעכומ"ז בשטר ואיני רואה הקפד ממ"ש המקו"ח דהני פאחריות אלם דהא אחריות לא מצאנו אלא כשצריך לשלם מכיסו לא היכא דיפסיד ועוד דתינוח לעבור בפסח על כל יראה אבל בעבר עליו הפסח הוא מבואר בח"י סי' ת"מ סק"ד וכ"כ הפני יאושע ואף שמדברי הרמב"ם פ"ג ה"ג לא משמע פן אלא שבגדון שאלתו יש לעיין איך נקנה החמץ לעכומ"ז דאם בכסף מלבד שהח"י בסקי"ד חולק אמשאת בנימן שהביא המג"א בסק"א ועוד דהכא גרע דלפי הנראה לא היה פיסוק דמים על החמץ בעל פה אלא בשטר וכיון שלא חתם והוא כתב חתימת ידו דלמטה וכו' אין בו ממש וחספא הוא ואין כאן לא כסף ולא קנין אגב קרקע ואף אם היה פסיקת דמים בעל פה יש לדון דכיון דכתב לו שטר לא גמר להקנות אלא בשטר וכו' אלא דבזה י"ל דחמץ שאני כמ"ש האחרונים דבגילוי דעת סגי ואף דשדי נרגא המק"ח בסק"ה יש לסמוך על האחרונים אבל אם לא היה פסיקת דמים בעל פה כי אם בשטר החמץ אסור בהנאה אלו תנורף דב"ק והמחבר השיג עמ"ש דמכירת החמץ אגב קרקע הוא בשכירות דלשון מכרתי לא משמע שכירות ועוד דשכירות לא מהני אלא לקרקע שהוא בשכירות בינו ולא לקרקע שלו ואם פן אם החדר שמכר הוא שלו ממש לא מהני לומר מטעם שכירות (איני מבין השגתו בזה דהא דלא מהני שכירות בקרקע שלו אפילו בדיעבד הוא משום חשש אחריות ישראל בבית הישראל לדעת המק"ח ועל זה כבר כתב הג' מוהר"י לחלוק על המק"ח כנז"ל) ומ"ש דנכרי אינו קונה על ידי שטר כמ"ש התוס' וכו' היינו לקנות בשטר לחוד אבל כשיש כסף או חזקה מהני השטר לקנות קנין גמור שלא יהיה חשש אלמות ומה שחילק בין כשיצטרף לשלם וכו' לא שמיעא לי פלומר לא סבירא לי לחלק בזה והאריף קצת בשקלא וטריא עמ"ש בתשובה הג' הג"ל עפי"ד הח"י ופנ"י ובמ"ש בענין פיסוק

דמים אם לא היתה בעל פה דיש לאסור נראה דמודה לו אלו תנרף הדברים שנאמרו שם ומכלל כל הכתוב לחיים מראש ועד סוף נראין דברי הגאון בעל בית שלמה הנז"ל בנדון זה טובים ונכוחים ותו לא מידי: ומה שפיתבו הרבנים הנ"ל לדבר פשוט דעכומ"ז אינו קונה שכירות קרקע בשטר על פי דברי התוספות בבבא בתרא ובקידושין כנו"ל פן כתב גם הגאון שאילת שלום בתניינא סי' ר"ל והבאתי דב"ק לקמן בסוף אות י"ד (בד"ה עתה) ושם פתבתי קצת בזה בס"ד עי"ש: (חי) ואם השטר מכירה נכתב ונחתם כדן אלא שבשעת מסירה להעכומ"ז טעה ונתן לו שטר אחר שהיה מונח לפניו וחשב שהוא השטר מכירה ואחר הפסח פשהחזירו העכומ"ז ידע בהטעות וחפש בין שטרותיו וראה את השטר מכירה הנה הוא בפי אמתחתו נשאל הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא חלק ד' סי' יו"ד ד' ד' ע"ג (ד"ה והנה ביום) והשיב כיון דעיקר הטעם דאינו קונה רק בשטר משום שאין דעתו סומכת אם פן כשפאמת חשבו שזה שטר מכירה גמור מה בכך דטעו מפל מקום הא הנה קנין כסף על ידי הדרא"ן וגם סמכו דעתם על השטר שחשבו שהוא שטר נאנן סהדי דאילו ידע הישראל הנה מוסר לו השטר מכירה כי באמת קרא לפניו ואם פן למה לא יקנה בכסף כל שסמך דעתו אף שסמכה בטעות עכ"פ קנין כסף הנה ואף שסמך בטעות גם על השטר מפל מקום מועיל וכן נראה שהוא הדין במאי דקימא לן דבמקום שכותבים שטר לא קנה עד שיכתוב אם כתב לו שטר וטעה ונתן לו כתב אחר והוא חשב שזה הנה שטר קנה בכסף לכד עכ"ל ולפי דבריו בהמצאה זו נראה דבכל גוונא דאתרמי איזה ריעותא בהשטר מכירה נהרי הוא כאילו אינו אין לנו לומר דנתבטלה ההקנאה שהקנה אגב קרקע מחמת שלא נקנה הקרקע לעכומ"ז כיון שלא הנה שטר דכיון שהמוכר והקונה חשבו שהוא שטר מעליא הרי סמכא דעתם ואף שהנה בטעות מהני ובאמת עיינו הרואות כמה דיות נשפתכו בדברי רבנן קדישי קמאי ובתראי ומפללם מני"ר השואל ומשיב בכמה תשו' הנ"ל דשקלו וטרו בכיוצא בזה ולא אחד בהם שיאמר להתיר החמץ אחר הפסח על פי סברא זו וצ"ע לענין מעשה: (יט) הן עתה השגתי ספר שו"ת מוהר"ם מרוטרונבורג האחרון וראיתי בא"ח סי' יו"ד שנשאל במי שמכר החמץ אגב מכירת הבית אשר היא אצלו רק בשכירות וכלל את הכל בסוף אחד וכתוב שקבל הזידאטיק והשאר זקף במלנה ושכח לחתום בהשטר מכירה ולא נודע לו מזה עד אחר הפסח ובתשובתו האריך אם יש לומר דלא מהני בזה קנין כסף משום דגלי דעתיה דניחא ליה בשטר כההיא דאמרינן כיון דנפל וכו' ועוד כתב דיש לפקפק לכאורה מאחר שעתה המנהג הוא לכתוב שטר על מכירת חמץ שמקנה לו אגב קרקע ואם פן הוי כאתרא דכתבי שטרא דלא קני אלא בשטר וכתב על זה דבחמץ לא חיישינן משום גילוי דעת דאנן סהדי דמשום איסורא ניחא ליה להקנות בכל מאי דאפשר וגם אין עיכוב מצד השטר דגם בלא השטר סמכא דעתיה ועוד מאחר שמה שעושים קניינים אלו לא מחמת מנהג בעלמא שהנהיגו ההמון פן הוא אלא הוא מנהג שנתניסד על פי ותיקין שהנהיגו פן לאפוקי נפשין מידי פלוגתא ולעשות על צד היותר טוב וזה שעושה פן על פי תקנתם ודאי שרוצה בכל טעדי דמצי למיעבד להוציא מרשותו ואם נתבטל קנין אחד על ידי איזה סיבה ודאי שרוצה הוא בקנין האחר ואין לה גילוי דעת גדול מזה דניחא ליה בקנין האחר ובלאו הכי הרי דעת כל הפוסקים דלא קימא לן כי האי שינויא כיון דנפל גלי דעתיה וכו' וכן פסק מרן בש"ע והרמ"א וכן הוא דעת רמב"ם גם פן דלא כדברי הרב

המגיד אלא פהרב פסוף משנה והש"ף שוב שקיל וטרי אם יש חשש משום שפולל מכירת
החמץ והחזר וכינון שנתבטל קנין מכירת הבית מתבטל מכירת החמץ גם כן ובאנו
למחלוקת הפוסקים במוכר קרקע ודקלים ואין לו דקלים וכו' והאריף להוכיח דמ"מ אין
המקח בטל אם מתרצה הלוקח ליקח הקרקע לבד או שהמוכר נותן לו שניהם וא"כ
במכירת חמץ אנו סהדי דשניהם מתרצים על החמץ לבד ונקנה לו בכסף הזידאטיק ואין
שום חשש לא משום דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בקנין כסף ולא משום דהוי פאתרא
דכתבי שטרא ולא משום מחלוקת הפוסקים בקרקע ודקלים ואין לו דקלים וסיים לעיין
בתשובה שאחר זה והוא דשם גם כן נשאל מעין עובדא הנ"ל במי שמכר חמצו לעכומ"ז
על ידי כסף זידאטיק והקנאה אגב קרקע פדיו רק שלא חתם מחמת טירדא אף הסופר
השמיט איזה תיבות מעסק מכירת הקרקע (היינו וגם מסרתי לו המפתח) ועור איזה
שטות וכתבם המוכר בכתב ידו ביני שיטי ונכתב בהשטר חתימת ידי תעיד וכו' ולראיה
פאתי על החתום וכו' ומסר השטר לעכומ"ז בפני עד אחד (שלא במתכונן ליתנו בפני
עד) כי היה סבור שנכתב פהוגו ושוב אחר פסח ידע ששכח לחתום והשיב דעל השלשה
חששות הנ"ל כבר ביאר בתשובה הקודמת דאין כאן בית מיוחד וכתב עוד ובלא זה
פהאי דנדון דידן דנעשה בטעות והמוכר והלוקח היו סבורים כל הפסח שנכתב השטר
פהוגו לא דמי פלל לאתרא דלא סמך דעת הלוקח דסובר דהמוכר לא גמר והקנה ולוקח
מידו המעות שיהיה הברירה בידו לחזור מהמקח כל זמן שלא נכתב השטר וזה לא שייך
בנדון דידן (אם כתב כן בדקדוק כאן בנדון דידן לאפוקי מעובדא קמייטא לא אדע מה
בין זו לזו דלפי הנראה גם בעובדא קמייטא שייך סברא זו וכמו שכתבתי בס"ק ח"י
ולכן נראה דלא בא למעט העובדא דסי' יו"ד אלא דשם לא אסיק אדעתיה עדיין סברא
זו) שוב כתב לפקפק דכיון דלא סילק כל הפסח לא מהני אף אם מקנה לו אגב קרקע
אחרת אלא צריך להקנות לו החזר שהחמץ בו וכדברי המקור חיים וכו' וכאן דלא נקנה
לו המקום שהוא וגם לא סילק כל הפסח לא מהני קנין כסף והאריף לסתור כל דברי
הרב מקור חיים בזה וגם כתב דכיון דהמוכר עצמו כתב איזה תיבות מעסק מכירת קרקע
חשיב שפיר כאילו כתב השטר בכתב ידו ואינו מעכב מה שלא חתם והאריף בכל זה
בפולפול גפלא מענין לענין וסיים מכל הילין טעמי נראה להתיר ובפרט בהפסד מרובה
כזה ואיני רוצה ליכנס בפילפולים של האחרונים בענין ביטול כל חמירא הנהוג שיש
אומרים דכיון שביטל ואמר פלחמירא שוב לא שייך חשש ערמה ויש אומרים דלא מהני
ודי במה שבארתי בזה עכ"ל: ומי שמכר חמצו לעכומ"ז וכתב שטר וחתם בו ושכח
למסור השטר להקונה עד יום ראשון דחול המועד ואז מסרו להקונה ועבר הפסח עיין
לקמן באות ה"ן: ואם בשטר המכירה כתוב קנין אגב והמקנה לא ידע מקנין אגב והבין
שהכונה היא לקנין חצר וכן הסביר להעכומ"ז עיין בתשובת הגאון מוהר"ם שיק סי'
רל"ב והבאתי תורף דב"ק לקמן באות ע': ובמה שכתבתי למעלה מסעיף קטן ה' והלאה
בהיכא שהשטר פסול אי מצינו למיסמך בדיעבד על קנין הכסף או נימא כיון דגלי
אדעתיה דניחא ליה לקנות בשטר אמרינן דמסתמא אין דעתו להקנות בכסף הנה הגאון
מוהר"ם שיק שם כתב לנדונו שהיה חשש פיסול בהשטר ונ"ל ואם נסמך על המעות
שנתן על הפוסקים דקנין עכומ"ז במעות זה היה אפשר אם לא היה נותן לו שטר והיה
דעתו לקנות בקנין מעות אף שלא היה אלא דראה"ן גאב"ע מכל מקום אם נתן בתורת

קננו קונה כבח"מ סי' ק"ו אבל זה שנתן שטר אם פן לא היה הערבון בתורת קננו ולא קנה וכבר פקפק בעבודת הגרשוני סוף סי' ק"ב דאולי אין פונת העכומ"ז לקנות בזה וגם המחצית השקל בסי' תמ"ח האריה בזה ועל זה כתב מרן החתם סופר ביו"ד סי' ש"י דאף אם לא היה דעתו לקנות מכל מקום פינו שמעשיו סותרים מחשבתו ואין המחשבה מוכרחת ונודעת חשיב רק כדברים שפלב שאינם דברים אמנם פאן לענין ערבון לא שינה תירוץ זה: ובשו"ת משיב פהלכה להגאון אזו" פרענקל אבד"ק רישא בסי' ב' נשאל במי שלא חתם עצמו בשטר המכירה אלא במסירת הקולמוס וכתב הרב השואל שהיה נראה דאף שאין השטר מועיל כלום מכל מקום נקנה החמץ לעכומ"ז בכסף ובדיעבד יש לסמוך אקננו כסף וכו' אלא שחשש א' משום קני את וחמור ב' משום הא דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בכסף אלא בשטר וכו' והגאון המחבר אחר שכתב לפלפל בסברות הפוסקים אם לגבי קננו של תורה אמרינו גלי דעתיה או דוקא בקננו דרבנו דהוי פאומר אי אפשי בתקנת חכמים וכו' סי' ב' ד' סוף ע"א וז"ל ובגדון דידן ניחוי אנו הקפידה לא מצאה מקום לנוח מצד הלוקח דעכומ"ז בנדאי אינו מקפיד אם בקננו זה או בקננו אחר רק מצד המוכר שרצה להקנות דקננו אגב קרקע ובאמת קפידת המוכר נדאי מהני כמו דאמרינו בבבא בתרא פרק המוכר את הספינה ד' ע"ו גבי לה משוה וקני מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום אף שם שינה ממה שצינה לו אף בכאן לא שינה הלוקח עוד זאת דלא שינה גילוי דעתא רק במקום שאינו רוצה הקננו אחר ומגלה דעתיה לקנות בנפילה וכדומה לזה אבל במקום שרוצה לקנות בשתי קניינים וא' לא מהני מכל מקום זכה בו מן הקננו הב' פינו דבשניהם רוצה לקנות והנה נודע דאנו צריכין ב' קניינים אגב דחוששין דכסף אינו קונה בעכומ"ז גם קננו כסף צריה לשיטת הפוסקים דכסף קונה בעכומ"ז ואגב קרקע רק קננו דרבנו ואם פן מתפונן מתחלה לשני קניינים ואף דנפל האחד קנה בקננו השני הו אמת דיש לומר לשיטת המכילתא דחמצו של ישראל ביד עכומ"ז אין צריה ביעור מדאורייתא רק מדרבנו כמו שכתב הר"ן אם פן פינו דמוכר החצר הוי חמצו ביד עכומ"ז שוב הביעור רק מדרבנו וקונה בקננו דרבנו לבד ואין צריה לומר לקננו דאורייתא ובזה נכון בעיני לתרץ הא דאמרינו אפיי אמר למפרע הוא גובה והקשו הא מטלטלין לא קני למפרע ותרצו א"ק והקשו הא הוי קננו דרבנו אף פינו דקרקע קונה למפרע והוי ברשות עכומ"ז ואין צריה ביעור רק מדרבנו ומנהי קננו דרבנו אמנם לשיטת שאר פוסקים שחולקים על המכילתא (גם פן ניחא) דהקונה נתפונן לקנות בשני קניינים ולא שינה גילוי אדעתא ובסוף התשובה כתב וז"ל גם יש להביא ראיה דלא אמרינו דגליה דעתיה דלא ניחא לקנות בקננו זה דהא בקדושין ד' מ"ח בקדושה בשטר שאין עדים חתומים בו סברי חכמים דשמין את הנגיר אם יש בו שנה פרוטה דמקודשת מטעם כסף אף דהוא לא רצה לקדש אלא בשטר דהא כתב שטר אלמא דלא אמרינו דגליה דעתיה דבשטר ניחא ליה דליקני בכסף לא ניחא ליה דליקני דהא מקודשת בתורת כסף אף על גב דכתב שטר וכן משמע בפירושלמי דאמר על מתניתין דאשה נקנית בשטר והוא דלית ביה שנה פרוטה הוי מקודשת בתורת כסף אף דהוא לא רצה לקדשה אלא בשטר נימא דגליה אדעתיה דבשטר ניחא ליה דליקני ולא בכסף אלמא דלא אמרינו סברא דגליה דעתיה והדבר צריה ביקור בש"ס ופוסקים עכ"ל: יד) שטר מכירת חמץ שכתב בו שקבל זידאטיק מן העכומ"ז פנהוג ונודע אחר הפסח ששכח לקבל ממנו

הזידאטיק וכתוב בפטר שהקנה לו החמץ אגב שכירות הסדר והעכומ"ז הקונה השתמש באותו הסדר אחר שקנאו מהמוכר הנה דעת המתנה אפרים דשכירות קרקע נקנה בשמימוש בו לבד בלא נעל ופרץ אף היינו דוקא לגוף הקרקע אבל שיקנה בזה מה שהקנה לו אגב קרקע לא מהני כמו שפתיב הנה"מ בסי' קצ"ב עי"ש טעמו וכן שצריך להקנות לו החמץ אגב קרקע לא מהני על ידי שמימוש לבד ולא מהני שיאמר הרניני פאילו התקבלתי ואני מוחל לו הזידאטיק דדוקא לגבי תנאי מהני הרניני פאילו וכו' אבל כל שגוף הקנין הנה על ידי זידאטיק והוא לא קבל אם פן לא הנה קנין כלל ומה יועיל שימחול לו עתה והלא אם נתן הזידאטיק בפסח אינו מועיל שפכר עבר בכל יראה ונראה דאף דחמץ שעבר עליו הפסח אסור אפילו בנאנס היינו משום קנס והערמה ודוקא כשלא מכר כלל אבל זה שמכר ולא רצה להערים רק שישכח לקבל זידאטיק לא שייך לקונסו ושכחה הוי אונס כהמג"א סי' ח"ק לכן נראה דמותר בהנאה וליהר שאת יערבו ברוך היתר אחר הפסח ומותר והנה נראה לי שיועיל מה שהודה שקבל זידאטיק אודיתא שהוא קנין בפני עצמו אלא דהט"ז ביו"ד סי' קס"ח סקי"ד פתיב דלא מהני אודיתא להפקיע אסור רבית וקצות החשן סי' צד"ק פתיב להשיב על דברי הט"ז דגם לאיסור מהני ממה שפתיבו התוס' בבבא מציעא ד' מ"ו ד"ה ולקניי והביא דברי התוס' בבבא קמא ד' ק"ד ד"ה אגב דאודיתא לא מהני מדאורייתא וכו' ונראה מדברי המרדכי בבבא מציעא ד' ע' ע"א אהיהא דמעוה של יתומים מותר להלוות קרוב לשכר ורחוק מהפסד דהפקר בית דין להפקיע אסור תורה לא מהני ותמהו עליו מפרוזבול עיין משנה למלאך בפרק ד' מהלכות מלוה הלכה י"ד.

ולענ"ד יש ליישב וכו' ואם פן כל שקנין אודיתא הוא מדרבנן אינו מועיל לאיסור חמץ שהוא אסור תורה מיהו פיון שבטלו יצא מאיסור תורה אפטר דמועיל הפקר ב"ד אף פכר פתיב בקצה"ח סי' מ"ב דקנין הודאה אינו נגמר בלא עדים וכן פתיב בתשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י בח"מ סי' רב"ן ולא מהני אודיתא בנדון זה ועיין מקור חיים סי' תמ"ח דאודיתא לא מהני אלו תנרף דברי הג' שואל ומשיב בח"א סי' רי"ד (שם נודע הדבר בפסח ובפסח שאלו ממנו וכתב שתשובתו יגיע להשואל בשמיני של פסח ולא יצטרף לבער כמו שפתיב המג"א סי' תמ"ו ולהח"ץ אף בשביעי של פסח אין צריך לבער וכו' ויסוד ההיתר של הג' שו"מ שייך ללאחר הפסח פמוכן) הנה מאי דסבר דאם יתן הזידאטיק בפסח לא מהני פן מתבאר מתשובת הג' בית שלמה סי' ע"ב שאביא להלן בס"ד: אף מה שפתיב דאודיתא לא מהני בלא עדים נראה שאין כו דעת הג' חת"ס דממה שפתיב באו"ח סי' ק"ו נראה לכאורה שפותר דאי אודיתא מהני אף בלא עדים מהני שפתיב וז"ל אף יעלה על הדעת ששטר החתום מן הלוקח ולא מן המוכר והשטר נשאר ביד המוכר וכתוב בו שנתן זידאטיק פך וכו' ושיניהם מודים שלא נתן פלוס אף הישראל אמר לו שיימכר היי"ש בפסח וישלם לו שכרו פך וכו' הנה אפילו נכתב פדינו שמכר חמצו אגב קרקע צריך שיחתום המוכר ושימסרונו ליד הלוקח והמוכר מודה שקבל זידאטיק והודאתו מהני אפטר וקנה הלוקח במסירת השטר לידו ולמאן דאמר פסר קונה וסבר נמי אודיתא מהני בדאורייתא אם פן יקנה החמץ בפסח על ידי אודיתא שהמוכר פתיב שקבל וחתם עצמו ואי נמי הנה הקונה נותן ח"כ בכתומת ידו אני חייב ליתן פך וכו'.

אֶפְשֶׁר מְהֵנִי פְּכֶסֶף אֲבָל הֵכָא בְּשִׁטְר פְּתַב הַלּוּקַח שְׁנָתָן וְלֹא שְׁיָתָן וְהַמּוֹכֵר לֹא חָתַם
בְּהוֹדָאתוֹ שְׁקִבֵּל הָרִי זֶה חֲסָפָא בְּעִלְמָאנְכִינּוּן שְׁשִׁינְיָהֶם מוֹדָה שְׁשִׁכְרוּ לְפוּעֵל וְכוּ' הֵיזֵשׁ רְשַׁע
עָרוּם מְזֵה לְכֹן אִם הִתְמִיז בְּעֵינָן אֲסוּר בְּהִנְאָה וְכוּ' אֵלּוּ תִּנְרַף דְּב"ק הָרִי דְּאָף דְּלֹא הֵיזָה
מְסִירָה בְּפִנֵּי עֵדִים אָמַר מֵר דָּאֵם הָאוּדִיתָא הֵיזָה פְּהוּגָן שְׁהוּדָה הַמּוֹכֵר שְׁקִבֵּל מְהֵנִי לְמֵאן
דְּאָמַר דְּאוּדִיתָא מְהֵנִי אֵלּא דְּלִפִּי מַה שְׁכַתְּבָה הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה וְהַבְּאִתּוֹ בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים
בְּמַעְרַכַת הַקּו"ף אוֹת טו"ב לְחַלְקָה בֵּין אוּדִיתָא דְּבַעַל פְּהָה לְאוּדִיתָא שְׁבִשְׁטֵר וְחִתִּימַת יָדוֹ
אִין הִכְרַח מִהַחֲתָם סוֹפֵר שְׁסוּבֵר דְּמְהֵנִי בְּלֹא עֵדִים וְעַל כָּל פְּנִים מַה שְׁכַתְּבָה הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב
דְּלֹא מְהֵנִי בְּגִדּוּנוֹ מְשׁוּם שְׁהֵיָה בְּלֹא עֵדִים הֵיזָה לְדַבְּרֵי הַבֵּית שְׁלֵמָה גַּם לְהַקְצוֹ"ח מְהֵנִי
כִּינּוּן דְּחֲתַם בְּשִׁטְר וּמַה שְׁכַתְּבָה הַשּׁו"מ בְּעֵנְנָן חֲזָקָה עַל יְדֵי תַשְׁמִישׁ עֵינָן מַה שְׁרַשְׁמַתִּי
בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים מַעְרַכַת הַשִּׁין אוֹת ע"ד: וּבְשׁו"ת מִים חַיִּים רַאפֵּאפוּרֵט סִי' ז' נְשָׂאֵל
הָרַב בְּגִדּוֹן זֶה בְּמִי שְׁמַכֵּר לַעֲכוּמ"ז פְּדִין וְהַקְּנָה לוֹ הַחֲמִיץ אֲגַב שְׁכִירוֹת קַרְקַע וְכַתְּבָה בְּשִׁטְר
שְׁקִבֵּל זִידְאָטִיק וּבְאָמַת לֹא קִבֵּל וְהַשִּׁיב דְּכִינּוּן דְּלֹא נִקְנָה הַקַּרְקַע לַעֲכוּמ"ז מְמִילָא לֹא
נִקְנָה הַחֲמִיץ דְּאִין לְהַתִּיר מְטַעַם אוּדִיתָא לֹא מִיבְעֵיָא לְהַט"ז בִּינ"ד סִי' קס"ח דְּלֹא מְהֵנִי
אוּדִיתָא לְהַפְקִיעַ אִיסוּר רַבִּית וְכוּ' אֵלּא אֶפְיָלוֹ לְהַב"ח וְנִקְה"ח שְׁחוּלְקִים שָׁם הֵכָא מוֹדוֹ
עִי"ש מַה שְׁמַחְלֵק אֶף פְּתַב לְהַתִּיר הַחֲמִיץ מְשִׁנֵּי טְעָמִים הָאֶחָד דְּכִינּוּן דְּקִיָּמָא לוֹ דְּמוֹכֵר
שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רַעְתָּה קוֹנָה בְּשִׁטְר לְחוּד בְּיִשְׂרָאֵל וּמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הָרַב הַמַּגִּיד וּמֵרֵן פְּסָף
מְשִׁנָּה בְּפֶרֶק רֵאשׁוֹן מִהַלְכוֹת מְכִירָה הִלְכָה י"ז דְּהֵיכָא דְּמְהֵנִי בְּיִשְׂרָאֵל מְהֵנִי בַעֲכוּמ"ז נְמִי
וְאִם כֹּן פִּי הֵיכִי דְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רַעְתָּה מְהֵנִי שְׁטֵר לְחוּד מְשׁוּם דְּבִנְיָה וְדָאִי גָמַר וּמִקְנָה
הֵכִי נְמִי בְּמַכִּירַת חֲמִיץ גָמַר וּמִקְנָה שְׁכִירוֹת הַקַּרְקַע פְּדִי שְׁיִוִּכַל לְהַקְנוֹת עַל יָדוֹ הַחֲמִיץ
וּמְהֵנִי שְׁטֵר לְחוּד וְטַעַם הַשִּׁנִּי הוּא עַל פִּי מַה שְׁחִידֵשׁ דְּדוֹקָא בְּמַכִּירַת קַרְקַע הוּא דְּאֶמְרִינּוּ
דְּלֹא קָנָה בְּשִׁטְר עַד דְּיִהִיב זִוְזֵי מְשׁוּם דְּאִיכָא זִוְזֵי אֲבָל בְּשְׁכִירוֹת דְּלִיכָא זִוְזֵי דְּשְׁכִירוֹת
אִינְיָה מְשַׁתְּלַמַת אֵלּא לְבַסּוֹף דּוּמָה לְמַתְנָה דְּקוֹנָה בְּשִׁטְר לְחוּד וְאֶף דְּכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת
בְּקִידּוּשֵׁין וּב"ב דַּעֲכוּמ"ז אִינּוּ קוֹנָה בְּשִׁטְר לֹא כְּתָבוּ כֹּן אֵלּא אֵלִיכָא דְּמַקְשֵׁן וְכוּ' וְכִינּוּן
דְּשְׁטֵרֵי דִּידּוֹן שְׁטֵרֵי קִנְיָן הֵם כְּדֹאִיתָא בְּסִי' קצ"א ס"ג לְכֹן נִקְנִית שְׁכִירוֹת קַרְקַע בְּשִׁטְר
לְחוּד וְלֹא אֶמְרִינּוּ כִּינּוּן דְּכַתְּבָה שְׁקִבֵּל אֶדְרוּף אִם כֹּן גְּלִי דַעְתִּיָּה דְּלֹא נִיחָא לִיהָ לְהַקְנוֹת
בְּשִׁטְר לְחוּד דְּלֹא קִיָּמָא לוֹ כִּי הֵאִי שְׁיִוְזִיָּא דְּגְלִי דַעְתִּיָּה וְכוּ' כְּפָתוּב בַּח"מ סִי' רס"ח וְאֶף
אִם נֹאמַר דְּמַה שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס' דְּשִׁטְר לֹא מְהֵנִי בַעֲכוּמ"ז הוּא גַּם לְפִי הַמַּסְקָנָא מְכָל מְקוֹם
כִּינּוּן דְּמַדְבְּרֵי ה"ה וְכ"מ וְהַסַּמ"ע בְּסִי' צד"ק סק"ד (ד"ה וּמ"ש וְאִינּוּ קוֹנָה אֵלּא בְּשִׁטְר)
מִתְבָּאָר דְּכָל דְּמְהֵנִי שְׁטֵר בְּיִשְׂרָאֵל מְהֵנִי גַּם בַּעֲכוּמ"ז אִם כֹּן אֶף אִם הוּי סָפֵק פְּלִגְוִתָּא הוּי
סָפֵק חֲמִיץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח דְּקִיָּמָא לוֹ דְּמוֹתָר בְּהִנְאָה וּבְאֶכִילָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ הַחֲקֵק יַעֲקֹב
וְאֵלֶיהוּ רַבָּה וּמְסִיק לְהַתִּיר בְּאֶכִילָה בְּלִי שׁוּם פְּקֻיּוֹק וְהֵיזָה כָּל מַה שְׁכַתְּבָה הַג' הַנְּ"ל הוּא
בְּמוֹנָח דְּהַשְׁטֵר הוּא שְׁטֵר קִנְיָן וְקָנָה הַעֲכוּמ"ז בּוֹ שְׁכִירוֹת הַקַּרְקַע וְהַחֲמִיץ אֲגַבּוּ אֶף יֵשׁ
לְפַקְפֵּק דְּבִשְׁטֵרוֹת שְׁלָנוּ שְׁכּוֹתֵב בְּפִירוּשׁ וְלִרְאִיָּה בְּאִתִּי עַל הַחֲתוּם נִרְאָה דְּדִין שְׁטֵר רֵאזִיָּה
יֵשׁ לְהֵם וְעֵינָן מַה שְׁכַתְּבִיתִי לְעֵיל בְּאוֹת י"ג אוֹת קֶטֶן ז' בְּשֵׁם שׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדוּרָא
תַּנְיָינָא ח"ד סִי' פ' וּבְאוֹת קֶטֶן י"ו וְאִם כֹּן נֶפֶל יְסוּד הֵיזָה זֶה כִּינּוּן שְׁאִין הַשְׁטֵר לְקִנְיָן
וְאוּלַי מִפְּנֵי זֶה לֹא פָּסַק הַשּׁו"מ הַנְּ"ל לְהַתִּיר בְּגִדּוּנוֹ בְּפִשְׁיטוֹת לְאֶכִילָה אֵלּא בְּהִנְאָה מִצַּד
הַטְּעָמִים שְׁכַתְּבָה מְשׁוּם שְׁסוּבֵר דְּשְׁטֵרֵי דִּידּוֹן הוּוּ לְרֵאזִיָּה וְלֹא שְׁטֵר קִנְיָן: וּמַצָּאִיתִי
שְׁבַע עֶנְיָנִים אֵלּוּ דְּבַר הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה בְּסִי' ע"ב וְסִי' ע"ג וְאַעְתִּיק תִּנְרַף דְּב"ק בְּס"ד וְהוּא

זה שבסי' ע"ב נשאל מרב אחד על דבר שמחזיקי הגראלני"א מכרו החמץ שבהגראלני"א לנכרי ונכתב בהשטר שקבלו אדרו"ף ובאמת שכחו לקבל האדרו"ף ונזכרו אחר הפסח והם היו חייבים להנכרי שכר פעולה ואמרו לו אחר הפסח שניכנו לו משכר פעולתו דמי האדרו"ף וכתב הרב השואל דאף דנחלקו הפוסקים בסי' ד"ר סעיף יו"ד אם חוב קונה במקום פסח היינו דוקא אם אמרו פו בשעת המכירה אבל מה שאמרו אחר הפסח לא מהני אלא שכתב להתיר דנקנה להנכרי מטעם אודיתא דמהני לחמץ כמו שכתב הקצוה"ח ואף לדעת המקור חיים שחולק באודיתא היינו דוקא אם מקנה החמץ עצמו שהוא גוף האיסור באודיתא אבל הכא שהקנה הקרקע ואגב החמץ והאודיתא היא על הפסח של הקרקע שפיר דמי גם להמק"ח ואף דהקצה"ח התנה באודיתא שיהיו בפני עדים ונדון דידן לא היה בפני עדים הנה בחמץ שעבר עליו הפסח יש לסמוך על דברי נה"מ שחולק וסובר דנגמר שלא בפני עדים והמחבר השיבו דמה שכתב דמה שניכנו משכרו אחר הפסח לא מהני יפה כתב ומה שכתב לסמוך אהנתה"מ דמהני אודיתא שלא בפני עדים אין לסמוך על זה כי דברי הקצוה"ח ברורים ובקו"ן משו"ן חזק דבריו אף בנדון דידן גם להקצה"ח מהני פיון דהאודיתא היא בכתב וחתמו המוכרים לא בעינן בפני עדים וכו' אלא דמה שכתב השואל דלהמק"ח גם פו שפיר דמי כנו"ל הנה הקצה"ח עצמו בסי' צד"ק הביא דברי תוס' בבבא קמא ד' ק"ד ד"ה אגב דלא מהני לפדות מעשר שני בהקנה לו המעות אגב קרקע אף שהודה והוא ממש בנדון דידן ושם קיל יותר דעלשיו פודה במעות רק שהמעות נקנו לו על ידי אודיתא ולא מהני ואף דהקצה"ח רצה לרפאת על נקלה וכו' (האר"י לסתור דבריו) אמנם ביי"ש דעת הפנ"י ס"י י"ד וס"י ט"ו דאינו רק חשש גוקשה ואף דעל זה לבד קשה לסמוך מכל מקום יי"ש שלנו שעיקרו מקטניות אף שיש מיעוט מתערוכת מאל"ץ בטל ברוב פדין מין במינו ושקיל וטרי בזה אי חשיב מין במינו ומסיק דביי"ש שלנו נ בו איסור תורה ומועיל קנין אודיתא אף להתוס' דב"ק ה"ל וכל זה הוא לענין היי"ש שנעשה קודם הפסח ומכרו לעכומ"ז אבל היי"ש הנעשה בפסח מתערוכת מאלץ שהמאלץ היה חמץ מן התורה ולהתוס' ה"ל לא מהני אודיתא לשל תורה וכן הקמחים חמוצים שהם עדיין בעין אלא שיש לומר דבמכירת חמץ מהני קנין כל שהוא כמו שכתב המ"ב סי' ט"ן אף דהמק"ח חולק עליו אין דבריו מוכרחים ואף להמק"ח מהני המכירה להפקיע איסור תורה ועל איסור דרבנן מועיל אודיתא ועוד יש צד היתר בנדון זה שהקונה הוא פועל בהגראלני"א אם עמד החמץ במקום שהשכירו לו נקנה שכירות הגראלני"א להשוכר בלא פסח רק במה שנשתמש בו קודם הפסח אחר השכירות דשכירות קרקע נקנה בחזקת שימוש וכו' ועוד פיון שנהגו הסוחרים לקנות על פי שלישי צעטלי"ך שעושים ביניהם מועיל מדין סטומתא ומכל מקום לא מלאני לבי להקל לענין היי"ש שנעשה אחר השכירות וכן שאר החמצים רק לערבם ברוב היתר אבל היי"ש שמקודם נראה להתיר בעין אם יספיק כ"ת עמי כי אני פותב בלי עיון וכו' אלו תנורף דב"ק בסי' ע"ב ה"ל: ובסימן ע"ג הביא מה שהשיגו הרב השואל על דברי תשובתו ה"ל והוא כתב ליישב השגותיו ושוב כתב דנתברר להרב השואל כי שטר המכירה מסר הבעל הבית לנאמן ביתו שיוליכנו לעכומ"ז פלוני שפבר גמרו עם העכומ"ז שהוא שיקנה החמץ ויתן אדרו"ף פו וכו' ומסר לו השטר מכירה על דעת פו שיקח מהעכומ"ז האדרו"ף והשליח שכח ליקח האדרו"ף ואם פו אין פאן אלא

שטר אַמְנָה שְׁבֻאָמֶת דַּעַת הַמְשַׁלַּח לְקַבֵּל הָאֲדָרוּיָף וְלֹא הַקְנוֹת לוֹ לְכַתּוֹב שֶׁקַּבֵּל וְלֹא יִקַּבֵּל דְּכָל אוֹדֵיטָא הוּא שְׂיֻדַּע בְּעֻצְמוֹ שֶׁהַחֲפִיץ שְׁלוֹ וּמַחֲמַת שְׂרוּצָה לְהַקְנוֹתוֹ לְחַבְרוֹ מוֹדָה שֶׁהוּא שֶׁל חֲבָרוֹ וּמְכַנֵּן לְהַקְנוֹתוֹ לוֹ מֵה שְׂאִין כֵּן בְּנִדּוֹן זֶה וְכַתּוֹב עַל דְּבָרָיו שְׁבֻאָמֶת הוּא תִּינְהָא גְדוּלָה מְאֹד אִף כִּינֵן שֶׁהוּא הַפְּסֵד מְרֻנָּה עַל כְּמָה אֲלָפִים יֵשׁ לְצַד הַיִּתֵר דְּמַסְתָּמָא נִכְתָּב בְּשֵׁטֶר וְכָל הַגְּ"ל נַעֲשֶׂה בְּאוּה"מ לְדַעַת חו"ל כִּינֵן אִם כֵּן זֶהוּ בְּעֻצְמוֹ כִּינֵן אוֹדֵיטָא דְכִינֵן דְּהוּדָה דְנַעֲשֶׂה בְּאוּה"מ אִף לֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ כִּינֵן כְּסָף הוֹדָאָת בַּעַל דִּין כְּמָאָה עֲדִים דְמִי וְנַעֲשֶׂה הַמְכִירָה עַל יְדֵי כִינֵן אַחַר הַמוֹעִיל וְאִף אִם לֹא נִכְתָּב בְּשֵׁטֶר כֵּן נִרְאֶה וְדָא אִם לֹא הִיָּה הַעֲכוּמ"ז רוּצָה לְהַחֲזִיר הַחֲמִץ וְהִיָּה מְחֻזָּק בְּכִינֵינוּ וְהִיָּה בְּאִים לְדִין לֹא הִיָּינוּ יְכוּלִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כִינֵן שְׁכַתָּב בְּשֵׁטֶר שֶׁקַּבֵּל מִמֶּנּוּ אֲדָרוּיָף וְתַפְיִסְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שְׁבֻאָ הַשֵּׁטֶר לִידוֹ מִיַּד הַמוֹכֵר אוֹ מִיַּד שְׁלוּחֹו וְכוּ' וְכַתּוֹב דְּאִין לְפַקְפַּק מִצַּד שְׂוִינֵי הַשְּׁלִיחַ וְנִתְבַּטַּל שְׁלִיחוּתוֹ דְּאִין סְהַדֵי דְנִיחָא לִיה וְכוּ' וְתוֹ יֵשׁ לְצַרְף דַּעַת הַרְאָב"ד שְׁבַסמ"ע ס' קפ"ב סק"י דְכַשְׁעִיּוֹת הַשְּׁלִיחַ וְרוּצָה הַמְשַׁלַּח לְקִינִים הַמְקַח הַמְקַח קִינִים וְכוּ' וְעוֹד כְּתִב דְּיֵשׁ צַד הַיִּתֵר דְשְׂמָא הַשְּׁלִיחַ קַבֵּל הָאֲדָרוּיָף דְחֻזְקַת שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ וְהָאֲרִיף בְּזֶה מְאֹד וְשׁוֹב כְּתִב וְחֻזֵץ מְכָל הַגְּ"ל יֵשׁ לְצַרְף טַעְמֵי הַיִּתֵר בְּתַרְאֵי שְׁבַתְשׁוּבְתֵי הַרְאִשׁוֹנָה מְכָל אֵילֵן טַעְמֵי נִרְאֶה לְהַתִּיר הַיִּי"ש כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵי בְּתַשׁוּבַת הַקּוֹדֶמֶת וּבְאָמֶת שְׁלוּלָא שְׁמַעְתִּי שְׂיֵשׁ לְהֵם יי"ש סִף עֲצוּמֵיּוֹתֵר מַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים טע"פ אֲקוּוֹיט לֹא הִיָּיתִי מִיְקַל רַק לְהַתִּירוֹ בְּהַנָּאָה דְיֵשׁ צִירוּף כְּמָה אַחֲרוֹנִים לְהַתִּיר בְּלֹא הִכִּי בְּהַנָּאָה בְּנֶאֱמַר וְגַם בְּיִטֵּל וְלֹא הִיָּיתִי מִתִּירוֹ בְּשַׁתִּיָּה רַק עַל יְדֵי בְּיִטֵּל בְּרוֹב הַתֵּר אִף בְּנִדּוֹן דִּינֵן שֶׁהוּא יי"ש מְרֻנָּה וְאִין לְהֵם הַיִּתֵר כָּל כֶּף וְגַם לְהַתִּירוֹ בְּהַנָּאָה בְּלִבְד מְמֵשׁ הוּא מִהַנְּמַנֵּעַ וְעוֹד שְׁגַם זֶה הַפְּסֵד עֲצוּמֵי כִּינֵן כִּינֵן בְּצִירוּף כָּל הַטַּעְמִים הַגְּ"ל וּבְהַפְּסֵד עֲצוּמֵי כִּינֵן לְסַמְנֵף לְהַתִּירוֹ אִף בְּשַׁתִּיָּה עוֹד יֵשׁ לְצַרְף דַּעַת רש"י וְרַשְׁב"ם דְשִׁכְרִיּוֹת קַרְקַע נִקְנָה בְּמַסִּירַת מַפְתַּח וְכֵאֵן מַסְתָּמָא מְסַר לוֹ הַמַּפְתַּח מִהַחֲדָר שֶׁהִיָּי"ש בְּתוֹכּוֹ וְנִקְנָה לוֹ הַקַּרְקַע בְּשִׁכְרִיּוֹת וְהִיָּי"ש אֲגַב קַרְקַע וְאִף שְׁרַבּוֹ הַחֻזְלָקִים עַל רש"י וְרַשְׁב"ם מְכָל מְקוֹם לְעֻנֵן חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסֵד דְקַל יוֹתֵר מִשְׂאֵר אִיסוּרֵי דְרַבְּנָן דְכַטֵּל בְּרוֹב כְּמוֹ שְׁכַתָּב הַמְּגַן אֲבָרְהֵם סוּף ס' תמ"ז וּבְשַׁעַת הַדְּחַק שְׂיֵשׁ בּוֹ הַפְּסֵד מְרֻנָּה סְמִכֵינֵן אִף עַל יְחִיד בְּמְקוֹם רַבִּים וּבְצִירוּף דַּעַת הַמ"ב דְסָגִי כִינֵן כָּל דְהוּ: אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים כְּתִב דִּאח"ז רָאָה שְׂיֵשׁ בְּנִדּוֹן הַגְּ"ל הַיִּתֵר יוֹתֵר פְּשׁוּט וּבְרוּר וְהוּא עַל פִּי מַה שְׁהוֹכִיחַ מִדְּקָדוּק לְשׁוֹן הַרְמַב"ם דְשִׁכְרִיּוֹת קַרְקַע נִקְנָה בְּשֵׁטֶר לְבַד וְשְׁכַתְּבוּ הַרְבַּ הַמַּגִּיד וּמְרָן כְּסָף מִשְׁנָה דְמָה שְׂאִינוֹ קוֹנָה בְּיִשְׂרָאֵל אִינוֹ קוֹנָה בְּנִכְרֵי הָא מֵה שְׁקוֹנָה בְּיִשְׂרָאֵל קוֹנָה גַם בְּנִכְרֵי וּשְׁכִירֵי קַרְקַע דְנִקְנָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטֶר לְבַד נִקְנָה גַם לְנִכְרֵי בְשֵׁטֶר לְבַד וְעוֹד כְּתִב כְּטַעְמוֹ שֶׁל הַרְבַּ מִיָּם חִיִּים (דְּהוּי כְּמוֹכֵר שְׁדָהוּ מְפָנִי רַעְתָּה) אִף לֹא בְּסַגְנוֹן שְׁכַתָּב בְּמִים חִיִּים אֲלֵא כִינֵן שְׁבַכְלָל שְׁכִירֵי הַמְקוֹמוֹת נִכְלָלִין גַם הַגְּרָאֵלִיָּא גַם עַל יְמֵי הַפְּסֵד דְלֹא חֲזִי אֲלֵא לְנִכְרֵי גַם הַמִּיגְאָזְהֵן מְחֻזְקַת הַיִּי"ש אִינוֹ רְאוּי לְיָמֵי הַפְּסֵד לְקַבֵּל שְׁכִירֵי מִיִּשְׂרָאֵל כָּל כֶּף כְּמוֹ מִהַנְּכָרֵי כִי הַנְּכָרֵי יוֹכֵל לְהַחֲזִיק בּוֹ יי"ש וְלֹא הַיִּשְׂרָאֵל וְעוֹד דְּהָא הַמוֹתֵר זְקַף עָלָיו בְּמִלְוָה וְזֶה מוֹעִיל גַם בְּמוֹכֵר שְׁלֹא מְפָנִי רַעְתָּה וְזֶה הַמְּוֹתֵר שְׁזַקֵף בְּמִלְוָה עוֹלָה גַם עַל הַשְּׁכִירֵי מְכָל הַמְקוֹמוֹת שׁוֹב כְּתִב שְׂרָאָה הַשֵּׁטֶר מְכִירָה וְכַתּוֹב בּוֹ וְהַקְנִינוּ לוֹ כָּל דְּבָר לְפִי כִינֵנוּ שְׁכִירֵי קַרְקַע בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר זֶה וְכוּ' וְאִם כֵּן יֵשׁ לְפַקְפַּק דְשְׂמָא דוֹמָה לְדְבָרֵי הַרְמ"א בַּח"מ רס"י קצ"ז וְכַתּוֹב דְּגַם זֶה אִינוֹ פַּקְוּק וְרַמְזוֹ מְחֻלְקַת הַפּוֹסְקִים אִי אֲמָרִינוּ וְא"ו לְחַלֵּק אוֹ לְהוֹסִיף וּבְחֻמְזוֹ בְּפִסְחָא סְפַק

להקל לכן מותר הי"ש גם בשתייה אמנם לאשר אני רוצה שייסכים עמי עוד רב אחד בהוראה זו למעשה לזאת תכף יתיר כ"ת את הי"ש בהנאה בלי תערוכת וגם בשתייה על ידי ביטול ברוב היינו מעט יותר ואם יסכים רב אחד מותר בשתייה לגמרי אלו תנרף דב"ק ומבואר שפובר פסקת הרב מים חיים הג"ל דשכירות קרקע סגי בשטר לחוד ואף דנראה דבכל זאת אין דעתו נוחה להתיר בשתייה אלא בהפסד גדול מאד ועל ידי כמה סניפים וטעמים הנז"ל מפל מקום נראה דאפשר לסמוך בחמץ שעבר עליו הפסח וכשביטל בזמנו אדעת הג' מ"ח דמתירו באכילה פינן דלא מצינו מי שאומר בפירוש דשכירות קרקע אינו נקנה בשטר לחוד ועיין בספר פרת יוסף להג' מסלאנים נר"ו בנמוקיו לטור ח"מ סי' הק"ץ שהביא שו"ת המ"ח הג"ל בשתיקה פהודא ועיין בשו"ת חתם סופר א"ח סי' קי"ג (ד"ה ועפי"ז נהגו) ומוכר החמץ אגב שכירות קרקע בשטר שעכומ"ז קונה קרקע בשטר ע"כ משמעות דבריו דבשטר לחוד קונה: הן אמת דבשו"ת בית שלמה הג"ל לא נחה דעתו להתיר על ידי קנין אודיתא בחמץ שהוא מדאורייתא לפי שפיתבו התוס' בבבא קמא דאודיתא לא מהני לדאורייתא ואהכי מיהדר בנדונו למישויה חמץ דרבנן דבהכי מצינו למסמך אודיתא שהיא קנין דרבנן כיעי"ש ואם פן בשטר לחוד אי אפשר לסמוך להתיר בחמץ דאורייתא לפי מה שכתב הרב בגדי ישע חא"ח סי' ב' אות ז (בד"ה והנה ראיתי במקו"ח ובד"ה והנה ראיתי בתנאים) דהתוס' בקידושין ד' ט' ע"א ד"ה הלכתא פתבו בפירוש דקנין שטר הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אף לפום ריהטא לא זכיתי להבין מהיכא משמע ליה הכי מדברי התוס' שהם ואי"ה יתבאר במקום אחר: והנה לענין קנין אודיתא למאן דאמר דמהני משמע מדברי הרבנים הג"ל דאין חילוק בין אם החמץ אינו ברשותו של ישראל לאם הוא בביתו וברשותו אף ראיתי בשו"ת אגודת אזוב מדברי בסי' י"ג אות ד שהביא סברת הקצות החשן דאודיתא מהני לחמץ ושהמקור חיים חולק על סברת הקצות"ח וכתב ויש לעיין במה שהקצה"ח המציא קנין אודיתא דוקא לחמץ שאינו ברשותו כמו שנראה מתחלת דבריו ומסוימא שכתב ואם פן אם אין החמץ בביתו יכול למוכרו באודיתא ולא פתב דגם לחמץ שבביתו מהני אודיתא ואפשר שפובר דאודיתא מהני גם למטלטלין על ידי אודיתא על המטלטלין עצמם או על ידי אודיתא של הקרקע מהני לקנות המטלטלין אגב קרקע של האודיתא אבל לא מהני שישתלק המוכר מהקרקע לגמרי והטעם דלענין מטלטלין דסגי במשיכה ומסירה ובזיפה על ידי אחר משום הכי מועיל אודיתא שעשה קנין המועיל אף דינענין שלא עשה שום קנין אבל קרקע דבעינן שייאמר בשטר שדי מכורה לה לא מהני אודיתא וכפתוב בתשב"ץ שהביא הקצות"ח ואף דמצינו אודיתא בקרקע בתוספות שהביא בקצה"ח היינו לענין שיקנה המטלטלין שהקנה לו אגב קרקע וכו' אבל קרקע לא קני באודיתא שיהיה של הקונה לגמרי וכו' ואם פן בחמץ שבביתו לא מצי להקנות באודיתא שאסור משום קבלת אחריות חמצו של עכומ"ז בבית ישראל פדברי המקור חיים לכן לא המציא הקצה"ח רק בחמץ שאינו ברשותו דליכא משום אחריות שהרי אינו בביתו אמנם דוחק הוא ונראה דגם לענין קניית קרקע לגמרי מהני אודיתא להסוברים דאודיתא קנין הוא דאם לא פן הוי מקלמא דרבנן פחוכא ואטלולא שהקרקע לא קנה והמטלטלין שהקנה לו אגבו קנה ועיין חתם סופר יו"ד סי' שי"ד דלא מהני על הקרקע אודיתא לקנות מטלטלין אגב קרקע עכ"ד הנך רואה דמשמע ליה בדעת הקצה"ח דלא מהני אודיתא

לחמץ שפביתו מהטעם שפכת לחלק כנוז"ל ולי הדל יש לפקפק במה שהסביר טעם לחלק דיועיל אודיתא למטלטלין ולא לקרקע ואני בער ולא אדע מה בין זה לזה דכי היכי דבמטלטלין דקנן דידהו במשיכה וכיוצא מהני אודיתא אף דינדיעין שלא עשה שום קנן ואמרין דהוי הודאת פיו כעשיית הקנן הכי נמי נימא בענן קניית קרקע דהודאתו תהיה חשובה פאילו עשה קנן המועיל ואמר בשטר שדי קנויה לה (כמו שכן צ"ל באמת לפי מה שגראה מסקנתו דגם בקרקע מהני אודיתא) וס' קצוה"ח אין אצלי לראות דב"ק פי מה שפכת בשמו ואם פן אם אין החמץ בביתו יכול למכרו באודיתא ניהוי אנו האי החמץ היכא קאי דנדאי לאו בשופטני עסיקינו ואין החמץ במקום המופקר אלא מסתמא החמץ הוא מופקד ביד אחר ישראל או עכומ"ז ואם פן לפי דברי הרא"ש (בדין שבסי' ת"מ ס"ד) דהנפקד מושאל מקום להמפקיד הרי הוא רשותו של בעל החמץ ואם פן אפתי הוי חמץ של עכומ"ז ברשות ישראל ואחריות על הישראל (לדעת המק"ח) ואמאי מהני ולי הדל יתכן שפוננתו לחלק בין אם החמץ אצלו לאם החמץ אינו בסמוך לו אלא בריחוק מקום ממנו אף שהוא ברשותו של הישראל ובזה לא שייך מה שכתב הרב אגודת אזוב כמובן וגראה כיון דלא מצינו מפורש דלא מהני אודיתא לחמץ שפביתו ואף לדברי האגודת אזוב בכונת הקצה"ח הדבר תלוי בסברת המק"ח ומצינו שלמים וכן רבים דחולקים עליו (עיינן במה שכתבתי בסי' ה' אות כ"ה) נראה דאין לחוש לזה לענן חמץ שעבר עליו הפסח ומהני למאן דאמר דאודיתא מהני לחמץ: ובדין אודיתא אי מהני למכירת חמץ מתבאר מדברי הגאון בית שלמה בסי' ס"ה הנ"ל דכל היכא דהמכירה היתה מועילה מדאורייתא כגון בקנן פל דהו דמהני מן התורה משום דבגילוי דעת דלא ניקח ליה סגי כדכתב המ"ב נהי דמדרבנן לא מהני ולא סגי בהכי פי היכי דלא סגי בבטול לחוד מפל מקום לגבי דרבנן מהני אודיתא עי"ש דב"ק ובספר היקר מנחת משה בסי' ט"ו אות ל"ג הביא תנ"ך דברי הרב שואל ומשיב בסי' רי"ד הנ"ל וסיים ולע"ד בחמץ דסגי בגילוי דעת בעלמא יש מקום לומר דמהני אודיתא וע' בשו"ת בית שלמה סי' ס"ה שיש להקל בחמץ שעבר עליו הפסח באודיתא ע"כ ובאות כ"א הביא תנ"ך דברי הרב בית שלמה הנ"ל עי"ש ועיינן להרב ישועות יעקב בהתשו' שבסוף הלכות פסח בקונטרס אחרון (בד"ה והנה כבר כתבתי) ועיינן לקמן בסי' ט' אות כ"ה (בד"ה ובשו"ת חשק) מה שהבאתי בשם שו"ת חשק שלמה החדש שגראה שדעת הרב דאודיתא מהני: עתה השגתי ספר יקר שאילת שלום מהדורא תניינא וראיתי להעתיק אשר דבר בקדשו בענן זה והוא שבסי' ר"ל נשאל הגאון במי שמכר חמצו יי"ש וקמח סלת וחטים לתותים ומסר להעכומ"ז השטר מכירה בחתימת ידו פדת אף לא קבל מאתו פסוף הערבון לא ממכירת החמץ ולא משכירות המקומות ולא נזכר עד יום ראשון דחול המועד ועתה עבר הפסח ונדרש לחוות דעתו בזה והשיב דמה שכתבו הרבנים השואלים לדון דכיון שפכת בשטר וקבלתי ערבון הוי קנן אודיתא דמהני לדעת הקצות החשן בסי' צד"ק אף לענן איסור בפרט אחר הבטול דאין פאן אלא איסור דרבנן דמהני אף לדעת התוס' בכבא קמא כדכתב הקצות החשן שם לכאורה יפה דיברו ואף דגם לדעת הקצות החשן בעינן הודאה גמורה בעדים וכדכתב שם ובסי' מ' מפל מקום בנדון דידן שמסר לו שטר בחתימת ידו יש לומר דמהני לקנן אודיתא כהודאה גמורה בעדים כמבואר בח"מ סי' פ"א דבהודאה בכתיבת ידו אינו יכול לטעון לא טענת השטאה ולא השבעה ועיינן בח"מ

בש"ף סי' מ' סק"ה ואף דבמה שפכת הקצות החשן דאחר הביטול אינו רק איסור דרבנן וכן פתב בנודע ביהודה פבר הרגישו בזה דמה שמכר לא הנה בכלל הביטול וכיון דלא היתה המכירה פדין תו הוי נגד איסור תורה ויש לומר דלא מהני אודיתא לקנן אמנם הגאון יונפא מזלקאווא אמר במה שתקנו לומר בביטול היום דבערתיה ודלא בערתיה דהפוננה על מה שמכר דהוי פביעור אלא שלא היתה המכירה פדין ונכלל בכלל הביטול ואם כן תו לא הוי רק איסור דרבנן ומהני קנן אודיתא אלא דמלבד דהנתיבות בספרו מקור חיים חולק על הקצות החשן דלא מהני קנן אודיתא לאפקועי איסורא לדעתיה אף להקצות החשן אין לדון בזה משום אודיתא דלא מיבעיא אם לא נכתב כלל שום ערבון בהשטר ונשאר מקומו חלוק ודאי אין לדון בזה משום הודאה דמה זו הודאה אם לא נדע מה הודאה שקבל ומה זקף במלוה אלא אף אם נכתב סכום ערבון בהשטר אלא ששכח לקבלו גם כן אין לדון בזה משום אודיתא כיון שלא חתם בתורת הודאה אלא שבאמת הנה בדעתו לקבל ממנו ושכח אחר כך לקבל הנה הודאה בטעות וגם העכומ"ז בעצמו יודה בזה כי הנה הודאה בטעות ועל פי שכחה ולא מהני הודאה כזו לעשות קנן ועיין בנה"מ בח"מ סי' מ' עי"ש אלה תנרף דברי הרב הנ"ל בפרט זה וכבר כתבתי מאז דברי כמה מרבנן בתראי הם המדברים בענין זה כנז"ל ויענין השאלה הנ"ל אעתיק דב"ק בזה בס"ד כאשר אבאר: עוד פתב בשם השואלים דכאן הוי פהתנו לקנות בשטר כיון שנקתב בהשטר שיקנה באיזה קנן שיהיה חל על פי דין תורה והשיב על זה דלענין קניית החמץ ודאי אין לדון מתורת קנן שטר דמטלטלי לאו בני שטרא נינהו אלא דיש לדון דעל כל פנים המקום קנה בשטר וממילא נקנה לו החמץ בתורת קנן אגב קרקע אם נכתב בו או מתורת קנן חצר דעכומ"ז יש לו קנן חצר ובפרט כפי הנראה ממכתבם שהיה חצר המשמרת לדעתו ועומד בצדו אבל הרי דעת רבינו תם תוס' קידושין ד' י"ד ובבא בתרא ד' נ"ד דעכומ"ז אינו קונה קרקע בשטר כלל עכ"ל: אמר המחבר נראה דאפשר לקיים צד היתר זה על פי מה שחידש הגאון מים חיים ראפורט בא"ח סי' ז' דגבי מכירת חמץ מהני שטר לקנן המקום אף בלא כסף והוא על פי מה שדקדק ממה שכתב הסמ"ע בסי' צד"ק סק"ד (בד"ה ומ"ש ואינו קונה אלא בשטר) ונ"ל רוצה לומר עם נתינת הכסף דהא לא עדיף מישראל שקונה מישראל עכ"ל דמוכח מדבריו דקניית שטר לחוד היכא דמועיל בישראל בלא נתינת מעות כגון מוכר שדהו מפני רעתה מועיל גם בעכומ"ז וכן מבואר להדיא בהרב המגיד ומרן פס"ק משנה בראשון מהלכות מכירה דין י"ז ואם כן מוכח נמי דכמו שמוכר שדהו מפני רעתה מהני שטר לחוד כמבואר בסי' קצ"א סעיף ב' וכתב בסמ"ע הטעם דבזה ודאי גמר להקנותה ללוקח בשטר לחוד וכו' אם כן לגבי מכירת חמץ דאנן סהדי דלא השכיר המקום להעכומ"ז אלא כדי שיוכל להקנות לו החמץ המנוח שם באגב קרקע בודאי דעתו להקנותו בשטר לחוד אף בלא נתינת מעות כמו במוכר שדהו מפני רעתה ועוד פתב דבר חדש דבשכירות מהני שטר לחוד אפילו בקרקע טובה כמו שמהני גבי שכירות כסף לחוד כמבואר בסימן קצ"ה סעיף ט' בהגהה ובסי' צד"ק בהגהה הכי נמי גבי שכירות מהני שטר לחוד דכי היכי דבמתנה דאין בה מתן מעות מהני שטר לחוד הכי נמי בשכירות דאין בה עתה מתן מעות דאין בשכירות משתלמת אלא לבסוף וכיון דאינו מקבל דמים בשעת השכירות בודאי גמר ומקני בשטר לחוד כמו גבי מתנה ושקיל וטרי קצת בזה במה שיש לדחות דלא דמי שכירות למתנה

ומסיק דקנה המקום בשטר לחוד בשכירות והחמץ נקנה אגב קרקע: שוב כתב ולא נעלם ממנו מה שכתבו התוס' בקידושין ובבבא בתרא הנ"ל בד"ה עובד אלילים מפי מטי וזו לידה איסתלק ליה שטר ודאי לא קנה מעכומ"ז משום דישראל גופיה לא קני בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הנה אבל יראה לי דהתוס' כתבו פן אליבא דהמקשן שם בקידושין דמקשי אשפחן עבד עברי הנמכר לעכומ"ז הואיל וכל קנינו בכסף וגם להסלקא דעתין דגם חליפין אינו שייך בעכומ"ז פמבואר בתוס' בבבא בתרא בד"ה עובד אלילים דהא הראיות שמביאים התוס' שם לענין שטר שייכי גם לענין חליפין עיי"ש דמשמע להדיא דהתוס' מדמו שטר לחליפין לענין עכומ"ז ואם פן פנין דמסקי התוס' בקידושין ד' ג' בד"ה ואשה בפחות משנה פרוטה דחליפין נקנין בעכומ"ז אם פן היא הדין שטר נקנה גם פן בעכומ"ז והש"ע בח"מ סי' קכ"ג פסק דחליפין מהני בעכומ"ז אם פן הוא הדין שטר ואף דהש"ך משיג שם על זה כפר החזיק הגאון בעל אורים ותנאים פדעת התוס' והש"ע דחליפין מהני בעכומ"ז: ותדע דהתוס' בבבא בתרא לא כתבו דשטר אינו נוהג אלא אליבא דהמקשן אבל לא במסקנא דאם לא פן למה השמיטו הפוסקי תוס' בקידושין ובבא בתרא דין זה דבעכומ"ז לא מהני שטר אלא ודאי דלא כתבו אלא לסלקא דעתין דהמקשן ולא לפי המסקנא וכיון שפסקו הפוסקי תוס' בריש קידושין דקנין חליפין מהני בעכומ"ז הכי נמי דמהני שטר גבי עכומ"ז ומי שירצה להתעקש ולומר דהתוס' סוברים פן גם להמסקנא מכל מקום כבר הבאתי בשם הרב המגיד וכסף משנה והסמ"ע דמבואר בדבריהם דשטר מהני בעכומ"ז היכא דמהני גבי ישראל והם פוסקים אחרונים ואף אם נחשוב לספק פלוגתא הוי השתא ספק חמץ שעבר עליו הפסח וכבר פסק הגאון חק יעקב בסי' תמ"ט דספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר באכילה והסכים לדבריו הרה"ג באליהו רבה אלו תורף דב"ק: הרי מדברי הרב שפתיים זו שמענו חזק דלגבי שכירות מהני שטר בלא כסף כי היכי דמהני כסף בלא שטר ועוד דמכירת חמץ פנין שעושה להציל עצמו מאיסור דינה פמוכר שדהו מפני רעתה ואסברה ניהלן דמדברי התוס' אין סתירה דלא כתבו אלא להסלקא דעתין שבש"ס והוכחתו מפוסקי התוס' היא נכונה ומה גם שפן מתבאר מדברי הרב המגיד וכו' והם פוסקים אחרונים פדכתב הרב ומעתה אם פנדון השואלים הנה הקנאת המקום בשכירות הרי בשכירות מהני שטר לחוד ואם היתה ההקנאה פמכר מהני מטעם דחשיב פמוכר שדהו מפני רעתה ומצאתי שהגאון שאילת שלום עצמו בסי' רס"ו נשתמש בסברא זו דמוכר מפני האיסור דינו פמוכר שדהו מפני רעתה לענין קניית המקום דאף בענין ונפיק אזוי ולא זקף מותר המעות פמלנה קנה והבאתי דב"ק לקמן בסי' ט' אות יו"ד (בד"ה ובמה שכתב הגאון מוהרש"ז) עיי"ש: וראיתי פוסק פורת יוסף להגאון מסלאנים פנימוקיו על הש"ע שכתב בסי' קצ"ה ונ"ל ראיתי בתשובת מים חיים דחידוש דבשכירות הנה סגי שטר בלא כסף אף אם שכר שדה טובה משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וגם החליט דגם פנכרי מהני שטר בלא כסף היכא דמהני גבי ישראל פגון פמוכר שדהו מפני רעתה פדברי הסמ"ע דסי' קצ"ד סק"ד שכתב דרק היכא דלא מהני בישראל וכדברי הרב המגיד וכסף משנה פ"א מה"מ הלכה י"ז דלא פדברי התוס' דבבא בתרא נ"ד ע"ב ואם פן שכירות מנכרי סגי בשטר לחוד ודו"ק עכ"ל וכוונתו לפי הנראה היא שהרב מים חיים מר קעסיק לשכירות קרקע ששכר נכרי מישראל דמהני בשטר לחוד כנז"ל ויליף מינה הרב פורת

יוסף דהוא הדין בהקפדו ישראל ששכר מנכרי סגי בשטר לחוד אלא דמה שפכת דלא כהתוס' דבבא בתרא הנה לדעתו הענייה לא כן היא דעת הרב מים חיים לפי האמת אלא דעתו היא דלא פתבו כן התוס' אלא לסלקא דעתין דש"ס אלא שפכת שאף מי שירצה להתעקש לומר דהתוס' פתבו כן לפי האמת למסקנא דגמרא מכל מקום מדברי הרב המגיד ומרן פספ משנה והרב הסמ"ע מתבאר דמהני אבל לדעתו גם התוס' סוכרים פן ועל כל פנים למדנו דגם הרב פורת יוסף מספיק לדברי הרב מים חיים הנ"ל: גם אשור"ר להגאון בגדי ישע בחלק א"ח סי' ב' אות ז (בד"ה והנה ראיתי בתומים) בהדי דקעסיק בדין קנין אגב אי מהני בעכומ"ז שפכתו הגאונים בתומים סי' קכ"ג וקצות החשן סי' צד"ק סק"ג דלא מהני קנין אגב בעכומ"ז וחלליהו דכמו שפכתו התוס' דקנין שטר אינו מועיל בעכומ"ז מטעם דבישראל נאמר ולא בעכומ"ז הכי נמי קנין אגב דקרא דעם ערים בצורות בישראל כתיב ותמה עליהם דהרא"ש והטור ורבינו ירוחם ומרן הב"י פתבו בבכור קנין אגב בעכומ"ז גם קנין שטר פתבו הרמב"ם וש"ע ח"מ סי' צד"ק דמועיל בעכומ"ז וכתב דהפוסקים הנ"ל חולקים על מה שפכתו התוס' דדוקא לישראל נאמר וסוכרים דעכומ"ז גם פן גמרינו מישאל דקניי בנהו קניינים משום דדוקא במידי דבישראל לא ילפינו אלא מיתורא דקרא שפיר אמרינו דהו יתורא לישראל נאמר ולא בעכומ"ז אבל במידי דבישראל ילפינו מפשטיה דקרא ולא מיתורא שפיר ילפינו נמי עכומ"ז מניה פדמשמע בש"ס דמצרכינן קרא עמיתה דלעמיתה בכסף ולעכומ"ז במשיכה אלמא דוקא מיתורא דעמיתה ממעטינו עכומ"ז הא ליכא יתורא למעוטי אין חילוק בין ישראל לעכומ"ז בקניינים דעכומ"ז קונה בקנין ישראל עכ"ל והוא מספיק לדעת הרב מים חיים שדעת הפוסקים שלא כמו שנגרעה מדברי התוס' אלא דהרב בגדי ישע לא נחית למה שהכריח הרב מים חיים דלקושטא דמילתא גם התוס' מודים דמהני שטר בעכומ"ז ואם פן יש מקום לקיים ההיתר שכתבו הרבנים השואלים: וכתב עוד בשאלת שלום שם בשם הרבנים השואלים לדון להקל על פי דברי הרב מחנה אפרים בשם הר"טב"א דאפילו זקף הפל במלנה ולא קבל פלום חשיב קנין משום דהוי כאלו קבלו וחזר והלנה לו וכתב על דבריהם הטיבו אשר דברו בזה ועם פי הביא שם דהרשב"א מסתפק בזה לא שפקינו פשיטתא דהר"טב"א משום ספקא דהרשב"א ובפרט בחמץ אחר הפסח דהוא משום קנס דרבנן בעלמא ובדרבנן שומעין להקל וגם יפה פתבו דהדבר מוכרח לפי מה שנוהגין לכתוב קבלת ערבון וכן נדפס הגנוסח בכל הסידורים (וכתב במנסגר אנו נוהגין לכתוב שקבל בתורת פרעון וכן יש לכתוב לכתחלה) ואף שערבון אינו קונה אלא כנגד מעותיו אף בדלא ענייל ונפיק אזויי פמבואר בחשן משפט סי' ק"ץ ועל פרחין דמה שזוקפין מותר המעות במלנה הוי כאלו קבל כל המעות וחזר והלנה ואם פן גם בזקף הפל קונה שפיר ואף דקאן יש לומר דעל כל פנים הסכום שהיה בדעתו לקבל ערבון במזמן לא זקף במלנה ולא קנה כנגדו מלבד דאחר הפסח יש לדון בזה משום ברירה פמבואר בשאגת אריה ובס' תועפות ראם למו"ז וגם יש לדון בזה וכו' אלא דבלאו הכי לדעתו פיון דגם בערבון בפירש שיקנה נגד הפל ובפרט בפירש המוכר לכולי עלמא קנה הפל ועיינו בסמ"ע שם וברי מנהגינו לכתוב לבסוף דמעכשיו קם כל המקום וכל החמץ ביז העכומ"ז ובודאי גם בשטר זה נכתב פן הרי פירש המוכר שיקנה פולו ומהני שפיר לקנות פולו על ידי זקיפת המלנה דהוי פקבלת מעות וכדברי הר"טב"א:

אמר המחבר דברי הרב מחנה אפרים שרמז ולא ציין מקומו לפי הנראה פונתו למה שכתב בהלכות מכירה קנן מעות סימן ה' ואם היה כפי המובן מדברי הרב שהריטב"א והרשב"א לבדם דברו בזה והריטב"א פשיטא ליה והרשב"א מספקא ליה אף דלענין חמץ שעבר עליו הפסח יפה אמר מר דלא שבקינן פשיטותיה דהריטב"א מקמי ספקו דהרשב"א דזה כלל גדול לענין פסק הלכה דכל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה נקיטין כמאן דפשיטא ליה וכמו שכתבתי בכמה מקומות בכיוצא לזה ועיין מה שרשמתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' ט"ז אות י"ט ועל כל פנים במידי דרבנן סמכינן בזה אף להקל ובחמץ שעבר עליו הפסח דאינו אלא מדרבנן פשיטא ודאי דסמכינן על זה להקל אף אם לסמוך על זה בתוך הפסח שלא יצטרף לבער שהוא ספק איסור תורה היה הלב מהפס קצת אבל באמת המעיין בדברי הרב מחנה אפרים בגופן שלחו יראה דלא לבד הריטב"א הוא שסובר כן ואעתיק תוך דב"ק והוא זה: מי שקנה מתבירו שום חפץ ולא היה לו ללוקח דמים וכתב לו שטר חוב ומסרו ביד המוכר או שקנו מידו שהוא מתחייב לתבירו דמי החפץ הרי זה קנה קנן גמור כן כתב רבינו הא"י בספר מקח וממכר בשם הגאון בשער י"ג אלא שכתב שהוא עמד על זה ולא הכריע ומוהראנ"ח בסי' קי"ו עמד על זה ודקדק מההיא דבכורות דקאמר דבר תורה בנו פדוי לכשימתן דלא חשיב שיעבוד פדמים ולי אין משם ראיה דהתם שאני דבפירוש מיעטה תורה שאין פודים בשטרות וכמו כן אין פודין בשיעבוד אבל בעלמא אי יהיב למוכר שטר חוב על עצמו קונה כסף וכו' והיה נראה להביא ראיה דחייב שמתחייב עצמו לתבירו בעד המקח חשיב כנתינת כסף מדאמרין בקידושין ד' ט"ז ע"א האי שטר היכי דמי אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכן פירש הריטב"א אילימא דכתב שטר אדמיה פירוש ודוקא מדעתו של אדון אבל בעל פרחו לא מיהו מלנה לאו כסף היא כלל שהרי אין קרקע נקנה בה ואינו מחוייב מי שפרע במטלטלין וכיון שכן אף אינו מגרע מפדיונו במלנה: הן אמת דבשיטת הרשב"א כתב קשה מאי קאמר היינו כסף דאם כן המקדש בכסף וכתב לה שטר עליו תהא מקודשת דשטר דכתיב עליה היינו כסף ויש לומר דהשתא הוא דקאמרין הכי משום דאכתי לא ידעינן דגופו קנוי ואינו אלא פחוב וצ"ע עכ"ל וכן כתב בד' ה' ע"א גבי מאי דאמרין מה לכסף שכן פודים בו הקדשות אבל שטר אין פודין וכן פירש בסוגיא דמנה אין כאן משכונ אין כאן והריטב"א פירש שם סוגיין לפי שיטתו ודחה פירוש הרשב"א ומתוך דברי הר"ן גבי מנה אין כאן וכו' נראה קצת דדוקא בקידושין הוא דאמרין דאין האשה מתקדשת בשיעבוד משום דקידושין דאגיד גבי בעל לאו קידושין הוו ואפשר דהיינו טעמא משום דמקשינן הויה ליציאה לענין זה אבל לענין מכר אפשר דמודה דמועיל ובפרק האומנין גבי מאי דאמרין התם מלמדים שלא יחזרו כתב הריטב"א פירוש דכיון דזקפן במלנה הרי הוא פאילו קבלום ויחזרו והלנום ובדין הוא דאפילו לא נתן לו כלום אלא שזקף כל האלף וזו במלנה היה קונה מדין כסף דאף דמלנה אינה קונה בקרקעות התם הוא במלנה שעמו מקודם לכן אבל מה שזוקף עליו הכסף במלנה ואומר הר"ן פאילו התקבלתי זה כפרעון גמור חשיב שמענו מכל האמור דרש"י והריטב"א והר"ן סוברים בנדון דידן דקנה ואף הרשב"א נראה דרפאי בידיה שפיים בצ"ע ועיין בהרא"ש פרק השולח גבי אקנייה לבנו קטן במה שפירש ר"ת ולהרב המגיד בפרק ה' מהלכות אישות דין כ"ב אלו תוך דברי הרב מחנה אפרים שם: עיניך

הרואות שפתיב הרב דלהריטב"א גלוו עמו רש"י ונהר"ן שסוכרים דזקיפה במלנה חשיב ככסף במזמן ונראה גם פו שכן דעת הרב מחנה אפרים גם הרב שער המלה בשמיני מהלכות לולב הלכה יו"ד (בד"ה ומעשה תמיה לי בדף מ"ט סוף ע"א) נקיט הכי בפשיטות שפתיב וז"ל ואף על גב דלא יהיב דמי לאלתר וכ"ת (אולי הוא טעות הדפוס וצריה להיות וד"ת והוא ראשי תיבות ודבר תורה) מעות קונות מכל מקום אי זקפן עליו במלנה מיהא קנה דבר תורה עיין במחנה אפרים הלכות קנין מעות סי' ה' וכו' עי"ש שמיניס סברא זו להרמב"ם ליישב מאי דקשיא ליה ולפי זה נראה דגם בדאיפא חשש איסור תורה נוכל לסמוך בזה דזקיפת מלנה הוי ככסף והרב ש"ך ביו"ד סי' ש"ך סק"ח פתיב בשם הרב בית חדש בתשובה דאם מכר לעכומ"ז ולא קבל ממנו מעות אלא שהאמינו במה שהבטיחו ליתן לו כף וכו' לא מהני עי"ש ושו"ת בית חדש אין אצלי לעיין בדב"ק ולכאורה הוא היפך שיטת הריטב"א ודעמיה הנ"ל ודוחק לומר דדוקא בישאל מישאל הוא דקני בכי האי גוונא ולא כשקונה עכומ"ז מישאל אף יותר נראה דהרב ב"ח מייירי כשלא פתיב העכומ"ז לישאל שום שטר ולא היה שום קנין על זה רק דברים בעלמא שהבטיחו ליתן והאמינו בזה ומאחר שלדעת הרב מחנה אפרים פו היא שיטת רש"י ונהר"ן והריטב"א ולהרב שער המלה פו היא דעת הרמב"ם פשיטא דנקיטין פומייהו: איברא דמה שפתיב דהרשב"א רפיא בידיה שפיים בצ"ע נראה לדעתי הקצרה דאינו מוכרח דמספקא ליה אי זקיפה במלנה חשיב ככסף כשפתיב עלה שטר דממה שפתיב הרב המגיד בחמישי מהלכות אישות דין כ"ג בשמו משמע דפשיטא ליה הכי וכן דעת הרמב"ן גם פו שפתיב וז"ל וכתב הרשב"א ואפילו אמר לה הריני חייב ליה מנה בקנין והתקדשי לי בו אינה מקודשת שאין כאן מנה אלא מלנה ולא קנה ואפילו פתיב לה שטר עליו אינה מקודשת וכן פתיב הרמב"ן עכ"ל משמע שפון דעתם בבירור ומאי דעסיק בצ"ע נראה שלא על עיקר הדין אלא על פירושו בסוגית הש"ס הוא דמספקא ליה אם הוא כמו שפתיב או יש לפרש בענין אחר ומה שיש לומר דאין הרשב"א חולק על הריטב"א הוא במה שיש לחלק בין קידושין לשאר קניינים על דרך שפתיב לחלק בדעת הר"ן אלא שבמקום אחר פתיבתי על דבריו דלפי הנראה לא ראה דברי הרב מוהרימ"ט בקידושין על הר"ן שפתיב להדיא בהיפך וז"ל אבל בחוב דידיה פון דאפתי פש גביה ולא יצא מרשותו לא חשיבה נתינה וכסף שיקנה האשה על ידו והוא הדין קרקע ועבד דמקני בכסף נתינה מעליא בעינן ומה שהזכיר אגיד ביה אשגרת לישן הוא ולא בכסף קידושין דוקא קאמר אלא בכל מילי דקנין עכ"ל הרי דפשיטא ליה בדעת הר"ן שלא לחלק בין קידושין לשאר קניינים: שוב מצאתי שפרן מוהריט"א בספר קהלת יעקב במערכת הפ"א סי' רס"ו (ד' קי"ח ע"א מדפוס אשפנז) פתיב דלמדנו מדברי הרמב"ן דבין בקידושין בין במקר אם קידשה או קנה קרקע בחיוב מנה שנתחייב על ידי קנין או על ידי משכון אינה מקודשת ולא קנה הקרקע (גוף דברי הרמב"ן בפסגיא דקידושין ד' חיי"ת ע"ב מנה אין כאן וכו' הביאם שם בד' קי"ז ע"ג) והביא מה שפתיב הרב מוהרימ"ט בכונת הר"ן וכתב שמה שהוכרח לבאר פו הוא מפני שלא ראה גוף דברי הרמב"ן פי אם מה שפתיב הר"ן בשמו אמנם בדברי הרמב"ן עצמו בקידושין מפורש דדין הקידושין ודין המקר שונה הוא והביא מה שפתיב הרב מחנה אפרים בהלכות קנין מעות סי' ה' הנז"ל וכתב דנראה שלזה נטתה דעתו שפתיב שם בסי' ד' דרש"י והריטב"א ונהר"ן סוכרים דהוי מקר וקנה ותמה

עליו דמלבד שדברי הר"ן הן דברי הרמב"ן ובדברי הרמב"ן בחידושי מובא להיפך וגם מגוף דברי הר"ן פבר הכרית מוהרימ"ט דאי אפשר לומר פן ועוד אם איתא דיש לחלק בין קידושין למכר דבמכר מהני שיעבוד אם פן בפרק האיש מקדש ד' מ"ז דפריד לרב לימא פתנאי המקדש במלנה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת ותסבא אימא סיפא וכו' ואם איתא מאי פריד ותסבא לוקמה דמיירי במקדש במלנה שנתחייב המקדש פקנן וקדשה פשעבוד שבקנן וכו' והביא דברי הרשב"א בחידושי (כמו שהביאם הרב מתנה אפרים) ושקיל וטרי עוד בזה: והביא שיטת הראב"ד בפירוש הסוגיא דמנה אין פאן וכו' פפי מה שכתב בשמו הרמב"ן והרשב"א וסיים דלדעתו הוא הדין אם כתב לה שטר חיוב או קנו מידו שנתחייב לה מנה מקודשת אף דאגיד גבי דבעל וכו' כתב הריטב"א בחידושי בפירוש דברי הראב"ד ושהעיקר פסברת הראב"ד ושפפורש שפן דעת הריטב"א בכמה מקומות בקידושין ובפרק האומנים דכיון דזקפו במלנה פנתנת פספ דמי ולאו דוקא נתן קצת דמים אלא אפילו לא נתן כלום קנה דשטר חיוב היינו פספ וכו' מתבאר ממה שכתב בשמו באסיפת זקנים לכתובות בפרק מי שהיה נשוי בד' צ"ב ע"א גבי מאי דאמרין התם ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפו עליו במלנה ונ"ל וזקפו במלנה יש שפירשו דמאי דנקט זקפו במלנה לאשמועינו דאף דאין קרקע נקנה במלנה התם הוא במלנה שהיה המוכר חייב ללוקח דמלנה להוצאה ניתנה ואין פאן פספ לקנות בו אבל מלנה זו שהתחייב הלוקח עכשיו למוכר פפרעון גמור הוא וקנה בו מדין פספ וכו' וכל זה אינו נכון דדינא קמא פשיטא דפרעון פספ גמור הוא חשוב זקיפה דמלנה עכ"ל הרי דפשיטא ליה טובא האי דינא עד דלא ניחא ליה לומר דנקט זקפו במלנה לאשמועינו זה אלא שתמה על הריטב"א שמאחר דרבותיו הרמב"ן והרשב"א סוכרים בהיפך איה לפחות לא ניחא ליה לומר דאיצטריד להשמועינו היפך סברתם ועוד שקיל וטרי דנראה היפך סברת הריטב"א מסוגיא דפרק האיש מקדש ד' מ"ז דאמר רב המקדש במלנה אינה מקודשת והאריד קצת בזה עי"ש ועיין בתשובות שאילת שלום מהדורא תננינא סי' רס"ו הבאתי דב"ק לקמן בסי' ט' אות יו"ד (בד"ה ובמה שכתב הגאון מוהרש"ז) נחזור לדברי הרב שאילת שלום בסי' ר"ל הנ"ל שכתב עוד: אמנם מה שכתבו הרבנים השואלים דכיון שהתחיל למכור מהחמץ בזמן היתר לא גרע מקנן סטומתא איני רואה ממש בזה דמה ענין זה לקנן סטומתא וכי משום שמכר מעט בזה קנה הפל אלא דיש לדון דנקנה לו המקום בחזקת תשמיש במה שנשתמש בו בזמן ההיתר פשהתחיל למכור ושוב נקנה לו החמץ אגב קרקע או בתורת קנן חצר ואף שהנתיבות בסי' קצ"ב דעתו דבחזקת תשמישין לא נקנה חצר הפושפר שיקנה על ידו דבר אחר מפל מקום במתנה אפרים ריש הלכות שכירות הביא ראיה ברורה דמהני והנתיבות לא ראה דבריו (אמר המחבר אין בידי ס' הנתיבות לעיין בו והגאון שואל ומשיב בח"א סי' רי"ד נמשך אחר מה שכתב הנתיבות בסי' קב"ץ דגם להמתנה אפרים לא מהני לקנות מטלטלין על ידי קנן אגב שכירות קרקע זו שקונה בשמוש): גם העצה שעשו שאיש אחר יאמר להקונה ביום טוב שיקבל פל החמץ לביתו ומבואר בנדע ביהודה תננינא סי' ס"ג דכי האי גונא אין מקום לקנוס אחר הפסח פינו שהנכרי זכה בו בפסח ואין לקנוס בפל נכרי יפה עשו בזה ועם פי החתם סופר בתשובותיו לא כן דעתו אין דבריו מוכרחים והראיה שהביא מחופר בור ברשות הרבים לא דמאי פעוכלא לדנא דשם אף דהחזיק בו

עכומ"ז מְכַל מְקוֹם מְחַיֵּבִין לְהַחֲפֹר עַל שְׁגָרָם מְכַשׁוּל בְּחִפְיָתוֹ מֵה שְׁאִין כֹּן בְּגִדוֹן דִּינֹן
כִּינֹן שְׁזָקָה בּו עֲכוּמ"ז אִם כֹּן בְּשַׁל נְכָרִי אִין לְקַנְסֹן וְכִינֹן שְׁהוּא מְוֹתֵר רְשָׁאִי גַם הַמּוֹכֵר
לְלוֹקְחוֹ בְּחִזְרָה כְּמוֹ אַחַר וְדַבְרֵי הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה נְכוּנִים וְלָכוֹן כִּינֹן שְׁפָתְבוֹ דְּהוּא הֶפְסֵד
מְרַנְּבָה מְאֹד וְגַם גּוּף הֶחְמֵץ אִינוֹ חֲמֵץ גְּמוּר כִּידוּעַ מֵה שְׁפִילְפְּלוֹ הָאֲחֵרוּנִים בְּגִדוֹן יי"ש
וּבְפָרְט קִמַח וְחֻטִּים לְתוֹתִים אִין בָּהֶם כִּי אִם חֲשַׁשׁ חֲמֵץ לָכוֹן אֲנִי מְסַכִּים לְהַתִּיר הֶחְמֵץ
וּבְכָל זֹאת לֹא מְלֹאֲנִי לְבִי לְהַקְלֹל וּלְהַתִּירוֹ כִּי אִם בְּהִנָּאָה וְלֹא בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְיִמְכַר הַפֶּל
לְצוֹרֶךְ עֲכוּמ"ז וְגַם יֵשׁ לְקַנְסֹן בְּעַל הֶחְמֵץ לִיתֵן אִיזָה סְכוּם לְעֻנְיִים עֹבֹר שְׁלֹא נִזְהַר וּבָא
לִידֵי מְכַשׁוּל אֱלוֹ תַנְרַף דב"ק וְעֵינֵין לְעִיל בְּאוֹת ח' מֵה שְׁהִבְאֵתִי בְּדִינוֹ שְׁל הֶגְאוֹן נּוֹדַע
בִּיהוּדָה דְּכִשְׁמַכֵּר לְעֲכוּמ"ז בְּמִשְׁיָכָה וְכִינְצָא בְּתוֹף הֶפְסַח אִינוֹ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה מְמַכִּירָה
וְאֵילָף וְאִין הֶחְמֵץ נְאַסֵּר וְגַם בְּסִי' ה' אוֹת ל"ב כְּתַבְתִּי דְּרַבְנֵי הָאֲחֵרוּנִים מְסַפְמִים לְדַעְתּוֹ
עִי"ש: (טו) חֲמֵץ שְׁמַכְרוּ לְעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף לְבַד וְעֹבֵר עָלָיו הֶפְסַח מְבוֹנָר בְּמַגֵּן אַבְרָהָם סִי'
תמ"א סק"ב בְּשֵׁם הַמְּשָׁאת בְּנִימֵן סִי' ט"ו דְּהֶחְמֵץ מְוֹתֵר וְאִף שְׁפָתְבִי הַטַּעַם מְשׁוּם דְּרוֹב
הַפּוֹסְקִים סְבָרִי כְּרִשִׁי דְּקַנְיִינוֹ שְׁל עֲכוּמ"ז בְּמַטְלִטְלִין בְּכֶסֶף וְאִם כֹּן לְמֵאֵן דְּסִבֵּר
דְּאֲדַרְבָּה דַּעַת רוֹב הַפּוֹסְקִים בְּמִשְׁיָכָה אֶפְשָׁר דְּלֹא מְהַיִּי כְּכַר כְּתַבוֹ הַרְבָּנִים חַק יַעֲקֹב שֵׁם
ס"ק י"ד וּבְמַחְצִית הַשְּׁקָל שֵׁם סק"ב דְּגַם לְהַסּוֹבְרִים כֹּן מְהַיִּי מְטַעַם שְׁהַזְכִּיר עוֹד בְּמִשְׁאֵת
בְּנִימֵן דְּבַחְמֵץ דְּבַגְלִילֵי דַּעַת דְּלֹא נִיחָא לִיה דְּלִיְהוּי זְכוּתָא בְּגוּיָה סְגִי מְהַיִּי קַנְיֵן כֹּל דְּהוּ
וְכֹן כְּתַב הָרַב חֲזִי אָדָם כָּלֵל קכ"ג אוֹת ד' וּבְנִשְׁמַת אָדָם סוּף סִי' ג' וְכֹן כְּתַב הָרַב שׁוֹאֵל
וּמְשִׁיב ח"ג סִי' ר"ד דְּכָל שְׁבִיטָל אִם מְכַר בְּכֶסֶף מוֹעִיל וְתַמְיָה לִי עַל דְּבָרָיו שְׁבַמְהֵדוּרָא
תְּלִיתָאָה ח"א סִי' של"ב בְּאַחַד שְׁהוּבָא לוֹ יי"ש מַחוּץ לְעִיר שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת הַמְּמוֹנָה עַל זֶה
וּשְׁנֵי יָמִים קוֹדֵם פְּסַח גְּתַפְס וְלִקְחוּ הִי"ש אֵל בֵּית הַמִּשְׁפָּט עַד שְׁיֵצֵא לְאוּר מְשֻׁפָּט וּבְעַל
הִי"ש מְכַר לְעֲכוּמ"ז בְּעֶרְב פְּסַח בְּכֶסֶף וְכַעַת יֵצֵא הַמִּשְׁפָּט לְהַחְזִיר הִי"ש לְבַעֲלִים וְכַתַּב
לְדַחוֹת סְמוּכִים שְׁל הַשׁוֹאֵל וְסִיִּים אֲמַנְם בְּגוּף הַדִּין יַעֲרַב הִי"ש בְּרוֹב יי"ש וְכו' וְאִז יִהְיֶה
מְוֹתֵר כְּדַכְתַּב בְּשׁו"ת פנ"י וְכֹן הוֹרְתִי כְּמָה פְּעֻמִּים עכ"ל מוֹכַח דְּאִינוֹ סוּמָךְ עַל קַנְיֵן פְּסָף
לְחוּד רַק לְהַתִּיר עַל יְדֵי הַתַּעֲרוּבָת וְכֹן נִרְאֶה קִצַּת מְמָה שְׁפָתְבִי בְּמַהֲדוּרָא תַנְיִנָא ח"ב סִי'
ע"ז הִבְאֵתִיו לְעִיל אוֹת י"ג אוֹת קֶטֶן ג' וְהוּא סוּתֵר לְדַבְרָיו שְׁבַמְהֵדוּרָא קְמָא ח"ג הַנְּז"ל
וְאוּלַי דְּמִשׁוּם שְׁלֹא הִיָּה מְבוֹנָר בְּשַׁעַת מְכִירָתוֹ אִם הוּא שְׁלוֹ לָכוֹן לֹא סְמָךְ עַל קַנְיֵן פְּסָף
אֱלָא עַל יְדִיתַעֲרוּבָת וְגַם זֶה אִין נַח לִי וְאִיךְ שְׁיִהְיֶה מֵה שְׁפָתְבִי בַח"ג הַנְּז"ל הוּא עֵיקָר
שְׁהוּא כְּהַסְכַּמַת רַבְּנֵן קְדִישֵׁי הַנְּז"ל וְכֹן כְּתַב הָרַב בֵּית שְׁלֹמֹה סִי' ס"ב וְכַתַּב שֵׁם בַּד' ט"ל
ע"ג שְׁכַל הָאֲחֵרוּנִים הַסְפִּימוּ לְדִינָא לְהַמ"ב דְּבַדִּיעַבַד סְמַכִּינוּ עַל קַנְיֵן פְּסָף אִף בְּנוֹדַע
בְּפֶסַח דִּישׁ חֲשַׁשׁ אִיסוּר דְּאוֹרִינָא וְכָל שְׁכַן כְּשִׁלָּא נּוֹדַע עַד אַחַר הֶפְסַח שְׁאִינוֹ אֱלָא
מְדַרְבְּנוֹן וְשֵׁם סִי' ס"ה כְּתַב וּבְלָאו הִכִּי הָא הַמ"ב כְּתַב דְּבַחְמֵץ מְהַיִּי קַנְיֵן כֹּל דְּהוּ וְכו' אִף
שְׁבַמְקוֹר חֲזִים סִי' תמ"ה סק"ה חוֹלֵק עָלָיו אִין דְּבָרָיו מְוֹכְרָחִים וְעֵינֵין בְּתִשׁוֹ מוהר"י מִינְץ
סִי' ל"ה עכ"ל וּבְסִי' ע"ב כְּתַב וּמְבוֹנָר בְּמִשְׁאֵת בְּנִימֵן וּבְאֲחֵרוּנִים בְּגִדוֹן הַקַּנְיִנִּים פְּסָף
וּמְשִׁיכָה שְׁיֵשׁ מַחְלֻקָת אִיזָה מְהֵם מְהַיִּי בְּעֲכוּמ"ז וּבְדִיעַבַד בְּחֲמֵץ שְׁלֹאֲחַר הֶפְסַח סְמַכִּינוּ
אֶאֱחָד מְהֵם עכ"ל וְגַם שֵׁם בְּסוּף הַסִּי' כְּתַב דְּמְכִירַת חֲמֵץ מְהַיִּי לְכוּלֵי עָלְמָא קַנְיֵן כֹּל דְּהוּ
מְטַעַם שְׁפָתְבִי הַמ"ב סִי' ט"ו אִף שְׁבַמְקוֹר חֲזִים חוֹלֵק עָלָיו אִין דְּבָרָיו מְוֹכְרָחִים ע"כ (מֵה)
שְׁפָתְבִי לְמַעֲלָה עַל דְּבָרֵי הָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב הַנָּה אַחַר זְמַן רְאִיתִי מֵה שְׁפָתְבִי בְּשׁוֹאֵל
וּמְשִׁיב שְׁהִבְאֵתִי דְּבָרָיו לְקַמֵּן סִי' ט' אוֹת ה' דְּהוּי מְכִירָה רַפְיָא עִי"ש בְּכַעֲיֵן גִּדוֹן זֶה וּבְס'

הבהיר מנחת משה הנד"מ בסי' ט"ו אות ז"ך העתיק שו"ת השו"מ ולא העיר על דבריו): והרב בגדי ישע סי' א' אות ה' הביא דברי הרב משאת בנימן דקנן פס"ק מהני ומה שהקשה עליו הרב מקור חיים דגילוי דעת לא מהני אלא להחשיבו הפקר ויצא מרשות ישראל המוכר אבל במה יפגס לרשות העכומ"ז מאחר דאינו קונה בכסף וגם על משיכה בלי פס"ק הקשה המקור חיים דנהי דעל ידי גילוי דעת הוי הפקר ועכומ"ז קונה מהפקר על ידי משיכה היינו פשיה דעתו לקנות מהפקר אבל זה הנה דעתו לקנות על ידי מכר ולא מהפקר ואם כן למאן דאמר דקנינו בכסף ולא במשיכה לא מהני מידי מחמת גילוי דעת וכו' וכתב בשם הרב חמדת שלמה שמה שתמה המק"ח על קנן פס"ק יפה כתב אבל מה שתמה על המשיכה לא קשיא מידי דלא בעינו שידע העכומ"ז באיזה צד הוא קונה אם על ידי מכר או על ידי הפקר רק בעינו שתהא פונתו לקנות וכו' (וכדבריו פתב הרב רמ"ץ א"ח סי' ל"ג אות ג' להשיב על דברי הרב מקור חיים בענין משיכה עי"ש) והבגדי ישע שקיל וטרי להחזיק בדברי החמ"ש במה שכתב על קנן במשיכה ובסוף האות פתב בשם הרב חמדת שלמה דיש לקיים דברי המ"ב לומר דקנן פס"ק מהני אף בפסח (ולא הביא מה שכתב לקיים דברי המ"ב) וכתב על זה שהוא תמוה דבזה נדאי שפיר קמותיב המקור חיים דלא מהני גילוי דעת אלא לעשותו הפקר ובמה יפגס לרשות הקונה וכו' ועוד הביא בשם הרב חמדת שלמה דאף להפקעת קדושת בכור מהני בדיעבד פס"ק לבד על פי דברי הפנים מאירות דהכרעת הפוסקים דעכומ"ז קונה בכסף ובצירוף דברי המ"ב הנ"ל ותמה עליו דלא פתב המ"ב אלא לענין חמץ דלאו ברשותיה קאי וכו' אלו תנן דב"ק ומתבאר דהרב חמדת שלמה במסקנתו מורה ובא פסקת המ"ב דקנן פס"ק מהני בדיעבד לענין חמץ והרב בגדי ישע דעתו נוטה לדעת הרב מקור חיים שהביא שם שחולק על המ"ב בקנן פס"ק וסובר דלא מהני אף ראיתי עוד שם בסי' ט' (ד"ה ומ"ש ר"מ) דנראה מדבריו שסובר דקנן פס"ק מהני בחמץ שכתב וז"ל אף לרש"י דסבר מעות קונות בעכומ"ז מפל מקום הקא לא פיון העכומ"ז לקנות ולא הישראל להקנות במעות האדרו"ף לבד דהא אמר לו העכומ"ז שיקחוב הנשטר והני פההיא דבח"מ סי' ק"ץ ס"ז דבמקום שדרו לכתוב שטר לא קנה בכסף לבד וכן בנדאי סובר גם מעכ"ת דאם לא פן לא הנה שאלה פלל דהנה אמרינו דשפיר סמכינן ארש"י שקונה בכסף עכ"ל ולכאורה דבריו סתרי אהדדי אמה שכתב בסי' א' הנ"ל: אף באמת נראה דדבריו נכונים דבסי' א' קאמר כלפי מה שכתב המ"ב דבחמץ מהני קנן פס"ק לכולי עלמא מטעם דבגילוי דעת סגי וכו' ובזה חולק עליו המקור חיים דלא מהני הגילוי דעת אלא שיצא מרשות הישראל ויהיה הפקר אבל לא שיהיה קנוי להעכומ"ז דבמה יקנה העכומ"ז הרי לא משו ולא עשה שום קנן (דאליבא דמאן דאמר דכסף לא מהני בעכומ"ז קניינין) ובזה סובר גם הרב בגדי ישע פדעת המק"ח דאין סברא לומר דמהני קנן פס"ק גבי חמץ גם למאן דאמר דאינו קונה אלא במשיכה דזה לא יתכן אבל למאן דאמר דקנינו בעלמא בכסף נדאי דמהני ואפשר לנו לסמוך בדיעבד בחמץ שעבר עליו הפסח אסברא זו וזהו שכתב בסי' ט' דשפיר סמכינן ארש"י וכו' פמוכן ונמצא לפי זה דגם הרב בגדי ישע משלנו היא וסובר דמהני בדיעבד קנן פס"ק לבד בחמץ שעבר עליו הפסח ועיין להרב משנת ר' אליעזר ח"ב סי' ח"י הבאתיו לעיל בסי' ה' אות י"ז אות קטן יו"ד בדין חמץ שיש לו בספינה ואי אפשר להקנותו במשיכה שיקנהו בכסף ובהפקר: והרב זכרון צבי מנחם סי'

א' בְּמִי שֶׁמָכַר הַחֲמִץ אֲגַב קָרְקַע הֵינּוּ שֶׁמָכַר לוֹ הַמֶּרְתֵּף שֶׁהוּא בְּיָדוֹ בְּשִׁכְרוֹת וּמְכִירַת הַחֲדָר בְּטֵלָה דְּהוּי מוֹכֵר דְּבָר שֶׁאִינוֹ שְׁלוֹ הֵבִיא דְּבָרֵי הַמַּק"ח סִי תַמ"ח דְּשִׁקִּיל וְטָרִי אִי הוּוּ מְכִירָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּי מְכִירוֹת וְכו' וְנִשְׂא וְנָתַן בְּזָה וְכו' ב' ע"ג (ד"ה אָף) פֶּתַב דְּאֶפְשָׁר לְמַצּוֹא הַיֵּתֵר כִּי הַדְּבָר בְּרוּר שֶׁקִּנְיָן אֲגַב קָרְקַע שֶׁמָכַר לַהֲעֻכּוּמ"ז בְּנֻדָּאֵי לֹא הֵבִין הֲעֻכּוּמ"ז כָּלֵל קִנְיָן זֶה וְאִיךָ אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר לוֹ זֶה הַקִּנְיָן וּבְהֶכְרַח צָרִיךָ לְסַמְּוֵךְ רַק עַל קִנְיָן פְּסָף וְהַשְׁטֵר שֶׁאֲנִי עוֹשִׂים הוּא רַק לְרַוּוּחָא דְּמִקְלָתָא וְכו' עי"ש וְכֵן פֶּתַב רַב אֶחָד שֶׁם בְּסִי ב' (בד"ה וְאוֹלָם וְכו' וְדְבָרֵיו הֵם עַל גְּדוּן זֶה) דְּנָהֵי דְּלֹא קָנָה הַקָּרְקַע מִכָּל מְקוֹם קָנָה הַחֲמִץ בְּפֶסֶף דְּבִדְעֵבֵד מְהֵי קִנְיָן פְּסָף דְּלֹא גָרַע מִקִּנְיָן סְטוּמְתָא וְכו' כ"כ רַב אֶחָד שֶׁם בְּרִישׁ סִי ד' וְגַם הַמְחַבֵּר בְּרִישׁ סִי ה' וּבְסוּף הַסִּי עֲמַד בְּחִקִּירָה אַחַת דְּאִיךָ מוֹעִיל קִנְיָן פְּסָף בְּחֲמִץ דְּהָא אִם יִגָּב אוֹ יֵאָבֵד לֹא יִצְטָרֵף הֲעֻכּוּמ"ז לְשִׁלְמָא אִף בְּדִינָנוּ כִּי יָכוֹל לֹמַר קִים לִי כְּמֵאן דְּאָמַר דְּעֻכּוּמ"ז אִינוֹ קוֹנֵה אֱלָא בְּמִשְׁכָּה וְכִינּוֹן שְׁלֵא יִצְטָרֵף לְשִׁלְמָא הַיֵּי פְּאַחֲרֵי דְּאָנְס וְיֵשׁ סְפִיקָא לְחוּמְרָא סְפִיקָא אִי עֻכּוּמ"ז קוֹנֵה בְּכֶסֶף וְסְפִיקָא אִם הִלְכָה כְּהַפּוֹסְקִים דְּבְאַחֲרֵי דְּאָנְס חֵיב לְבַעַר וְנִיחָא לִיה דְּבַעֲכוּמ"ז לֹא שְׁנִיךָ לֹמַר קִים לִי וְכו' עי"ש וּבְסִי נָא"ו וְסִי זִי"ן וְכֵן פֶּתַב הַמְחַבֵּר שֶׁם בְּרִישׁ סִי יו"ד וְכֵן פֶּתַב הַרַב רַמ"ץ סִי כ"ד אוֹת נָא"ו וְסִי ל"ג אוֹת ג' נָאוֹת יו"ד וְהַקְשָׁה עַל הַרַב מִשְׁאַת בְּנִימָן דְּמָה יוֹעִיל גְּגִילוּי דְּעַת לְהַכְנִיסוֹ לְרִשּׁוֹת הֲעֻכּוּמ"ז וְכו' וְכַקְוִשְׁתִּי הַמַּק"ח שֶׁהֵבִיא הַבְּגָדִי יִשַׁע וְכַתֵּב לִי יִשָּׁב עי"ש: וְהַרַב זְכָרוֹן כְּהוֹנֵה ד' ו' ע"א פֶּתַב שֶׁדְּבָרֵי הַמ"ב מִרְפָּסֵן אֲגָרִי וְהָרִי הוּא עֲצָמוֹ פֶּתַב בְּסִי ח"ן דְּבִיטוּל לְחוּד אִינוֹ מוֹעִיל אֶפְיָלוֹ בְּדִיֵּעֵבֵד וְאִסוּר אַחַר הַפְּסָח כַּר' יוֹחֲנָן וְאִם כֵּן בְּגִילוּי דְּעַת דְּאִינוֹ אֱלָא כְּהַפְקָר אִיךָ יוֹעִיל שְׁיִכְנֵס לְרִשּׁוֹת הֲעֻכּוּמ"ז אִם בְּאַמַּת בְּעֻלְמָא עֻכּוּמ"ז אִינוֹ קוֹנֵה בְּכֶסֶף וְמָה שְׁיִוְצָא מִרִשּׁוֹת הַיִּשְׂרָאֵל לְבַד לֹא מְהֵי בְּמִקּוֹם בְּיַעוּר דְּהַמְעוֹת אִינוֹ מוֹעִיל לְהַקְנוֹת הַחֲמִץ לַעֲכוּמ"ז דְּהַפְקָר אִינוֹ נִקְנָה בְּמַעוֹת וְלָכֵן פֶּתַב דְּכּוֹנֵת הַמ"ב הִיא כְּלַפִּי מָה שֶׁפֶתַב בְּסִי ח"ן דְּבִיטוּל וְהַפְקָר לֹא מְהֵי לְחֲמִץ שֶׁמְנִיחוֹ מִדְּעַתוֹ וּמְכִירַת חֲמִץ כְּזֶה הוּא לְהַפְקִיעַ אִיסוּר דְּאוֹרִיִּתָא וְהַמְכִירָה עֲצָמוֹ הִיא כְּהַעֲרָמָה אִף כְּשֶׁהִיא מְכִירָה כְּדִינָה כְּדַעַת הַתַּב"ש רַק דְּבִדְרַבְּנָן שְׁרִי הַעֲרָמָה וְלָכֵן קָאָמַר דְּבְחֲמִץ שֶׁמְנִיחוֹ מִדְּעַתוֹ נָהִי דְּלֹא מְהֵי בִיטוּל וְיִצְטָרֵף לְהַפְקִיעַ אִיסוּר תוֹרָה.

וְלְהַפְקִיעַ אִיסוּר תוֹרָה לֹא מְהֵי מְכִירָה דְּהוּי כְּהַעֲרָמָה לְזָה פֶּתַב דְּהַמְכִירָה הַיֵּי כְּגִילוּי דְּעַת וְכִי הִיכִי דְּבִיטוּל וְהַפְקָר מְהֵי לְהַפְקִיעַ אִיסוּר תוֹרָה לְחֲמִץ שֶׁאִינוֹ מְנִיחוֹ לְדַעַתוֹ הִכִּי נְמִי מְהֵי הַגְּגִילוּי דְּעַת שְׁעַל יְדֵי הַמְכִירָה לְחֲמִץ שֶׁמְנִיחוֹ לְדַעַתוֹ לְהַפְקִיעַ אִיסוּר תוֹרָה וְהַמְכִירָה כְּדִין מְהֵי לְהַפְקִיעַ חֵיב בְּיַעוּר דְּרַבְּנָן וְכִינּוֹן דְּהַמְכִירָה אִינָה אֱלָא מִשּׁוּם חֵיב בְּיַעוּר דְּרַבְּנָן סְמִכִינּוֹ אֲדַעַת רַש"י דְּעֻכּוּמ"ז קוֹנֵה בְּכֶסֶף זֶהוּ מָה שֶׁהַבְּנָתִי מִתּוֹרָף דְּבָרֵיו וְרָאָה זֶה חֲדָשׁ מָה שְׁלֵא שְׁיַעֲרוּ שׁוּם אֶחָד מִרְבָּנֵי הָאֲחֲרוּנִים שֶׁכּוֹלָם הֵבִינוּ מִדְּעַת הַמ"ב שֶׁפּוֹנְתוֹ לֹמַר דְּגַם לַר"ת דְּקִנְיָנוֹ שֶׁל עֻכּוּמ"ז אִינוֹ בְּכֶסֶף הֵכָא מוֹדָה דְּמְהֵי וּמְזָה לְמָדוּ בְּאִיזָה תְּשׁוּבוֹת מִרְבָּנֵי הָאֲחֲרוּנִים לְשֶׁאֵר גְּדוּנִים לְהַקְלֵל מִשּׁוּם דְּבִקְנָן כָּל דְּהוּ סָגִי וְלַפִּי דְּבָרֵי הַרַב זְכָרוֹן כְּהוֹנֵה הַג"ל לֹא אָמַר כֵּן הַרַב מִשְׁאַת בְּנִימָן אֱלָא לְעִנְיָן פְּסָף לַפִּי שֶׁיִּטְתּוֹ שְׁדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים כְּרַש"י וְהוּי הַמְכִירָה כְּדִין וּמוֹעִיל מְכִירָה כְּזוֹ לְחֵיב בְּיַעוּר דְּרַבְּנָן אֲבָל מְכִירָה שֶׁהִיא מְפּוֹקֶפֶת וְלַדַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים לֹא הוּיָא מְכִירָה כְּגוֹן פְּסָף לַמִּי שֶׁסּוֹבֵר שְׁדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דְּקִנְיָנוֹ שֶׁל עֻכּוּמ"ז דּוֹקָא בְּמִשְׁכָּה אֶפְשָׁר דְּלֹא מְהֵי מִיָּדִי וְלֹא סְמִכִינּוֹ עֲלָה אִף בְּחֲמִץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפְּסָח וּמִכָּל מְקוֹם וְדָאֵי דְּהַעֲיָקֵר כְּדַעַת רַבְּנָן בְּתַרְאֵי דְּלַעֲנֵן חֲמִץ

שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסֶח מִהֵנִי קִנְיָן פֶּסֶף לְבַד וּבְמִקּוֹם אַחֲרֵתְּבִיתִי שְׁמֵצָאֲתִי חֶבֶר לְהַמ"ב בְּמָה
שְׁסוּבֵר שְׁרֹב הַפּוֹסְקִים נִקְט פְּרִש"י דְקִנְיָנִיו שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף וְהוּא רִבִּינוּ מוֹהֵר"ם
אֶלְשֵׁיךְ בְּתִשְׁבּוּבָה וְעוֹד הִבְאֵתִי שְׁפֶתַב הָרַב עֲבוּדַת הַגִּירָשׁוֹנִי בְּסִי' ק"ב דְרִבִּינוּ חֲזִיִּים
שְׁבִתוֹסְפוֹת בְּבָבָא מְצִיעָא ד' מ"ח סוּבֵר דַּעְכוּמ"ז וַיִּשְׂרָאֵל קוֹנִים בְּכֶסֶף.

וְהַרְמַב"ם סוּבֵר דַּעְכוּמ"ז קוֹנָה אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה כְּמוֹ שְׁפֶתַב הָרַב חֶק יַעֲקֹב הַנּוֹ"ל
וְאֵנִי הִקְדִּיט פְּתִבְתִּי שֶׁם בְּשֵׁם הָרַב חֶתֶם סוּפֵר דְגַם דַּעַת הָרִי"ף וְהַרְשָׁב"א בְּמִנְחָסוֹת
כְּהַרְמַב"ם וְעוֹד הִבְאֵתִי שְׁפֶתַבּוּ בְּשֵׁם הָרַב אֲמוּנַת שְׁמוּאֵל שְׁדַעַת הַטּוֹר וּש"ע דְקִנְיָנִיו שֶׁל
עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף וְהִנֵּה כִּי כֵן לֹאֵר דְקִנְיָנִיו שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף לַעֲנֵן חֲמִץ שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסֶח
וְדַאי לֹא נִפְלְאָת הִיא וְלֹא רְחוּקָה וַיֵּשׁ לְסַמְךָ עַל זֶה: וְהָרַב נִהַר שְׁלוּם בְּסִי' תמ"ח אוֹת ד'
הִבִּיא דְבָרֵי הָרַב מַג"א בְּשֵׁם הַמ"ב וְכָתַב דָּאֵם הַמ"ב קָרִי דִיעֲבַד מַה שְׁקָנָה הַעֲכוּמ"ז
בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַדְרָכִים וְאִי אֶפְשָׁר שְׁיִקְנֶה בְּדָרָךְ אַחַר כְּגוֹן שְׁאִינוֹ לְפָנִינוּ וְכִיּוֹצֵא קִשָּׁה לְהַקֵּל
בְּפִלּוּגָתָא דְרַבְּנִינָא פִּינּוֹן דְהוּא סָפֵק בַּל יִרְאֶה וּבְפֶרֶט לְהַקֵּל בְּמִשְׁיכָה דְלַדַּעַת הַמ"ב רֹב
הַפּוֹסְקִים סְבָרֵי פְרִש"י וְרִאֲיִיתוֹ אֵינָה מְסַפְקַת לְחַדֵּשׁ דִּין דְבִקְנֵן כֹּל דְהוּ סָגִי וְכוּ' וּמִיֵּהוּ
הִכָּא שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסֶח פְּשִׁטָּא דָּאִין לְאַסּוֹר פִּינּוֹן שְׁאִינוֹ אֶלָּא קִנְס וְס' מ"ב אֵינוֹ בְּיַדִּי
עַכ"ד וְהִנֵּה גַם הוּא מְסַכֵּם עַל חֲמִץ שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסֶח דְמוֹתֵר כְּשֶׁנִּמְכָּר בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה
וְכֵן פֶּתַב הָרַב אֶפִי זוּטְרֵי דְלִפֵּי דְבָרֵי הַמַּג"א בְּשֵׁם מ"ב דְקִנְיָן כֹּל דְהוּ סָגִי אִם כֵּן אֶפְיִלוּ
לֹא מִשְׁךְ שְׁרִי וְהוֹסִיף דְמַה שְׁפֶתַב בַּש"ע דְמָכְרוּ אוֹ נִתְּנוּ לַעֲכוּמ"ז שְׁמַחוּץ לְבֵית מוֹתֵר
וּפִירֵשׁ הָרַב חֶק יַעֲקֹב שְׁמַה שְׁצָרִיךְ לַעֲכוּמ"ז שְׁמַחוּץ לְבֵית מוֹתֵר הִיא מְשַׁנֵּת
חֲסִידִים דְמֵן הַדִּין אֶפְיִלוּ לֹא מִשְׁךְ שְׁרִי עִי"ש וְאֵף שְׁאִין נִרְאֶה לַעֲנ"ד שְׁתִּהְיֶה כֵּן דַּעַת מֶרֶן
דְהָא דְכָתַב הַמ"ב דְקִנְיָן כֹּל דְהוּ סָגִי בְּחֲמִץ חִידוּשׁ הוּא שְׁחִדוּשָׁה תוֹרָה דִּילְקִיָּה וְלֹא נִמְצָא
בְּהַפּוֹסְקִים שְׁקִדְמוּהוּ שְׁכַתְּבוּ כֵּן וּמַה גַּם דְכָלֵל מֶרֶן מִתְּנָה בְּהַדִּי מְכָר וּבְמִתְּנָה בְּעֵי מִשְׁיכָה
דְלִיכָא פֶּסֶף מְכָל מְקוֹם הַדִּין אֶמֶת כְּהַסְכַּמַת רַבֵּן קַדִּישִׁי הַנָּ"ל דְחֲמִץ שְׁנִמְכָּר לַעֲכוּמ"ז
בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה וְעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסֶח מוֹתֵר וְעֵינֵן לְקַמֵּן בְּסִי' ט' אוֹת כ"ד (בד"ה שׁוֹב עֲמַד
לְבָאֵר) מַה שְׁהִבְאֵתִי בְּשֵׁם שׁו"ת מְשִׁיב כְּהַלְכָּה: וְהִנֵּה מֶרֶן מוֹהֵרִיט"א בְּרִישׁ פְּרָק שְׁנֵי
דְבַכּוֹרוֹת אוֹת י"ז ד' ט"ז ע"ב (מְדַפּוּס וּוְאֶרְשָׁא) כָּתַב דְבִמְכִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף בְּלֶבֶד
אִיכָּא סָפֵק סָפֵק סָפֵק הִלְכָה כְּרִישׁ לְקִישׁ דְמִשְׁיכָה מְפֹרְשֵׁת מִן הַתּוֹרָה וְלַעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף
כְּמוֹ שְׁפֶסֶק רִש"י וְאִם תִּמְצָא לֹאֵר הִלְכָה כַּר' הַיּוֹדֵה דַּלְעֲכוּמ"ז בְּמִשְׁיכָה שְׁמַה הִלְכָה
כְּהַרְמַב"ם דְלַר"י עֲכוּמ"ז קוֹנָה בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה וְהִבִּיא חֲקִירַת הָרַב מוֹהֵר"י ו' פּוֹרְנָה
שְׁבָשׁו"ת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמַה הִנְצָרְכוּ הַפּוֹסְקִים לְקִנְיָן פֶּסֶף וּמִשְׁיכָה כְּדִי לְהַפְקִיעַ קְדוּשַׁת בְּכוֹר
וְלֹא סָגִי לְהוּ בְּכֶסֶף לְחוּד מִטַּעַם סָפֵק סְפִיקָא וְהָרַב בְּנֵי יַעֲקֹב תִּירֵץ דְהוּי כְּשֵׁם אֲנָס אֶחָד
וּמוֹהֵרִיט"א דְחָה תִּירוּצוֹ וְכָתַב לִיִּישָׁב מְשׁוּם דְכִינּוֹן דָּאִין מוֹצִיאִים מְמוֹן עַל יְדֵי סָפֵק סְפִיקָא
וְאִם הַיִּשְׂרָאֵל יִרְצֶה לְחַזֵּר מִהַמְקַח לֹא יוּכַל הַעֲכוּמ"ז לְהַחֲזִיק בְּמִקְחוֹ מִפְּחַ סָפֵק סְפִיקָא
אִם כֵּן גַּם לַעֲנֵן אִיסוּר אֶמְרִינּוּ אִיסוּרָא בְּתֵר מְמוּנָא גְרִיר דָּאֵם לֹא כֵּן הוּי תְּרִיתִי דְסִתְרִי
אֶהְדִּי וְכוּ' עִיש"ב וְלַעֲיִל בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהֶמָּה סִי' ג' אוֹת א' סק"ח הִבְאֵתִי (בְּשִׁדִּי חֲמַד
חֶלֶק רֵאשׁוֹן בְּחֶלֶק אֶסִיפַת דִּינִים) דְרַבֵּן בְּתֵרָאִי מְקַהוּ אַקְהִינְתָּא עַל דְבָרֵי מֶרֶן מוֹהֵרִיט"א
דָּאֵף דָּאִין מוֹצִיאִין מְמוֹן עַל יְדֵי סָפֵק סְפִיקָא מְכָל מְקוֹם שְׁפִיר מְהִי הַסָּפֵק סְפִיקָא לַעֲנֵן
הָאִיסוּר וְלֹא הוּי תְּרִיתִי דְסִתְרִי מֵאַחַר שְׁבָאֲמַת הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ מִהַמְקַח אֶלָּא אֶדְרַבָּא
רְצוֹנוֹ שְׁיִתְקַיֵּם הַמְקַח כְּדִי לְהַפְקִיעַ הָאִיסוּר לֹא חִיִּישִׁינּוּ לְמַה שְׁיֵשׁ יְכוּלַת בְּיָדוֹ לְבַטֵּל

המקח ולכן מהני הספק ספיקא לענין האיסור ומה שלא כתבו הפוסקים דסגי בכסף לבד משום ספק ספיקא הוא משום דאין עושים ספק ספיקא בידיים ואני עני פתבתי ליישב על פי דברי הרא"ש שהבאתי שם דכל דאפשר בתקנתא לית לן למיסמך אתרי ספיקי וכו' עי"ש ונלמוד מזה לענין חמץ בדיעבד שנמכר בכסף בלבד אף אם נזכר בתוך הפסח וכל שכן אם כבר עבר הפסח דיש לנו לומר דמהני בדיעבד ומותר אחר הפסח: ואם לא קבל שום פסח מהעכומ"ז אלא שהישראל חייב להעכומ"ז ומכר לו בחובו ולא היה שום קנין אחר אלא קנין פסח מהחוב אי מהני בכסף עיין מה שרשמתי במערכת בכור בהמה סי' גימל אות א' ס"ק כ"ח (בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים) ומדברי הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ג סי' קכ"א (ד"ה והנה מעלתו) נראה דפשיטא ליה דלא מהני חוב במקום פסח לענין חמץ שעבר עליו הפסח ועיין להרב פתח פתח פתח סי' ח' הביא דבריו הרב שערי תשובה בסי' תמ"ח אות ח': ואם קנה העכומ"ז בקנין משיכה בלא פסח נראה דכל שכן דיש להתיר בחמץ שעבר עליו הפסח כמו שמתבאר מדברי הרבנים הנ"ל דעדיף קנין משיכה מקנין פסח ועיין להרב רמ"ץ סימן כ"ט סוף אות ג': ולענין חמץ שנמכר בקנין סטומתא בלבד ועבר עליו הפסח עיין להרבנים מגן אברהם סי' תמ"ח וחק יעקב שם סקי"ד והרב שואל ומשיב במהדורא קמא ח"ג סי' ר"ך כתב דמהני סטומתא כיון דחמץ אינו ברשותו והתורה אוקמא ברשותו בקנין כל דהו סגי וכמו שכתבו המשאית בנזמן ומג"א וכו' וגם הרב בית שלמה א"ח בסוף סי' ע"ב כתב בנדונו ועוד יש לומר כיון שנהגו הסותרים וכו' מועיל מצד קנין סטומתא ועיין בתשו' הרא"ש פלל י"ג סי' כ' וכו' ובשו"ת שערי דעה סי' ה' הובא בספר הבהיר מנחת משה סי' ט"ו אות י"ח כתב עם כל זה נראה להתיר בדיעבד כיון שכבר נהגו בקנין זה לא גרע מסטומתא דמועיל בדיעבד עכ"ל ובמערכת בכור בהמה סי' ג' אות ד' (בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים) רשמתי לענין הפקעת קדושת בכור ולענין חמץ על ידי קנין סטומתא עי"ש: והנה בעובדא דישראל קנה מנכרי חמץ קודם הפסח ולא נתן לו מעות כלל וקנאו במשיכה ועבר עליו הפסח ולא מכרו לנכרי קודם הפסח והוא הפסד מרובה נראה שאפשר לסמוך על דעת הפוסקים דקניינו של נכרי דוקא בכסף ולא במשיכה כלל ולא נקנה להישראל כלל דכמו שפוסקים הפוסקים הנ"ל על סברא זו לענין ישראל שמכר חמצו לנכרי בכסף בלבד כן נסמוך אסברא זו בנדון הנ"ל ונאמר דלא נקנה להישראל במשיכה בלא פסח כן היה נראה לדעתי הענינה פשוט אלא שפשהגיע לידי ספר מקור חיים ועיינתי בו בעניינים אלו ראיתי שאין דעתו כן כפי בסי' תמ"ח בבבאוריים סק"ה אחר שהרבה להשיב על המשאית בנזמן (כמו שפתבתי למעלה בשם הרב בגדי ישע) סיים לכן נראה דבעינן תרנווייהו אף בדיעבד נראה מטעם אחר דמותר אחר הפסח כיון דפלוגתא דרבנן תא הוי ספקא דרבנן ואפילו בפסח כיון דבגילוי דעת שוב אין עליו איסור תורה ובדרבנן מותר בספק פלוגתא דרבנן עכ"ל ופשוט דבריו הוא דעל שני הקניינים אמר רב דיש לסמוך בפלוגתא דרבנן דאם נתן העכומ"ז כל הפסח (דאז ליכא משום חשש אחריות לפי דעתו) או שמשך החמץ לרשותו ולא נתן פסח כלל ואין בזה חשש אחריות כיון דהוא חמץ של עכומ"ז ברשות עכומ"ז) מהני בדיעבד אחר הפסח דבכסף סמכינן אדעת רש"י ובמשיכה אסברת ר"ת וכן כתב שם בסק"ט (בד"ה וגם) דאם לא הקנה לו החמץ אגב קרקע שהחמץ מונח בו אף אם הקנה לו אגב קרקע אחר וקבל מקצת דמים אסור אחר הפסח

דאף דמצידי איסור הקמץ שאחר הפסח הוא דרבנן סמכינן דמעוות בלבד קונות מפל מקום פינון שתייב לו העכומ"ז דמי המקח הוי פאחריותו על הישראל ואסור מצד אחריות עיי"ש דמשמע דאם הקנה בכסף וסילק לו כל המעות דאז ליכא משום אחריות שרי אחר הפסח וכן מתבאר ממה שכתב שם בחידושים סק"ח דאם מכר לו הקמץ ולא הסדר ולא קבל כל המעות אסור אחר הפסח משום אחריות וכו' דמשמע דאם קבל כל המעות שרי משום דבזה סמכינן אדעת רש"י דקניינו של עכומ"ז בכסף ובכל זאת פתב שם בפאורים סוף סק"ה ואם נתן מעות על הקמץ לעכומ"ז ועבר עליו הפסח פינון דהוא רק מדרבנן יש לסמוך על הפוסקים שפוסקים דבעכומ"ז דוקא משיכה קונה ולא מעות מה שאין פן במשך ולא נתן מעות פינון דרוב הפוסקים דמשיכה קונה אסור עכ"ל וכן פתב בחידושים סק"א הג"ל עיי"ש ואני בער ולא אדע מה בין זה לזה דכי היכי דבמכר לעכומ"ז בכסף בלבד סמכינן אדעת רש"י דקניינו בכסף הכי נמי בקנה מעכומ"ז במשיכה לבד בואו ונסמוך אסברת רש"י דלא קנה אלא בכסף ואכתי הואתמץ של עכומ"ז ואם עבר עליו הפסח מותר וסבור הייתי לומר דדוקא במכר לעכומ"ז בכסף הוא שפוסק הרב מקור חיים למיזל לקולא כשעבר עליו הפסח משום דלסברת רש"י דקניינו של עכומ"ז הוא בכסף מסייע ליה דעת הרמב"ם דעכומ"ז קונה בין בכסף בין במשיכה וכן לסברת רבינו תם מסייע ליה דעת הרמב"ם מה שאין פן בקנה מן העכומ"ז במשיכה דלדעת ר"ת הוא חמץ של ישראל וגם דעת הרמב"ם מסייע בזה לר"ת להחמיר בנדון זה שעשה משיכה לכן סובר בזה להחמיר אלא דלא הונח לי חדא דלא חזינא בדברי הרב מקור חיים שזהנפיר פלל סברת הרמב"ם ועוד דמאחר דמשום דהוא ספק פלוגתא דרבנן אתינן עלה להקל בדרבנן מאי נפקא מינא אם הרמב"ם מסייע לסברת רש"י או לא סוף סוף מידי פלוגתא דרבנן לא נפיק ונפיר נסמוך בדרבנן אמאן דמיקל וכבר רשמתי למעלה (בד"ה ונהר זכרון פהונה) דסברת רש"י לאו יחידאה ממש והוא באחד היא דהא איכא מרבנן דקיימי פנותיה ושפיר מצינו למיסמך עלייהו ואין לומר דדוקא במכר לעכומ"ז דעל ידי הגילוי דעת של המכירה אינו אלא איסור דרבנן אפילו בפסח הוא דמהני להתיר אחר הפסח מה שאין פן בקנה מהעכומ"ז בקנין משיכה דליכא גילוי דעת ובפסח אסור מן התורה להסוברים דקונה במשיכה הוי ספק דאורייתא על ידי גלגול דאזלינן לחומרא חדא דגם בנדון זה אם בטל הרי הוא מדרבנן אפילו בפסח ונהר מקור חיים סתמא קאמר ומשמע אפילו אם ביטל כמו שהוא דרף העולם ועוד שנהר בית שלמה סי' ס"ב פתב בשם האחרונים דאם לא נודע הספק עד שנעשה דרבנן.

אזלינן לקולא ואם פן אם לא נודע מזה עד אחר הפסח אין לגמגם משום גילגול ולזה השיב לי רב אחד דאפשר דהמקור חיים מייירי בשלא ביטל ובנדע תוף הפסח או שפוסק דדעת הרב פרי מגדים שהביא בבית שלמה שם דנראה שאינו סובר פדעת האחרונים הג"ל ולדידי צ"ע ועיין לקמן בד"ה ומה שכתבתי: ואם ישראל קנה מעכומ"ז יי"ש קודם שנעשה ושכר ממנו מקום להעמיד היי"ש ושוב העמיד היי"ש שם ושכח למוכרו קודם הפסח והנה היי"ש נחסר מהגראדין שהתנו כמבואר בהקאנטראט שביניהם ובכל זה מכר הקונה הג"ל לאחר חמשים טעפ"ף והלה הלוקח וקבל ושכח למוכרו קודם הפסח ורב אחד פתב דמותר משום דלא קנה הישראל פינון שהוא דבר שלא בא לעולם ומה שהעמידו במקום המושך לו הנה חצר משום יד ושליחות ואין שליחות לעכומ"ז והוא תמוה דנדאי

קוֹנָה הוא אף שְׁהוּא דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם מִשׁוּם דְּהוּי כְּסוּמוּמָתָא וְכֵן הוּא מְעַשִׂים בְּכָל יוֹם קוֹנִים וּמוֹכְרִים יי"ש שְׁלֵא נוֹלַד וְאִין פּוֹצֵה פֶּה פִּינּוֹן שְׁמַנְהֵג הַסּוֹחְרִים כְּף וְכֵן הַסְּפִימוּ גְאוּנֵי זְמַנְיָנוּ הַמְּקוֹר חַיִּים בְּסִי' ת"ן וּמוֹהֲר"ם א"ש וְחֲתָם סוֹפֵר דְּקוֹנָה אָף שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וּמָה שְׁנַחְסֵר מִהַגְרָאָדִין כָּל שְׁאַפְשֵׁר לְהַשְׁלִים בֵּין בְּדִינָיוּ בֵּין בְּדִינֵיהֶם קוֹנָה וְיִשְׁלִים אוֹ יִנְפֶּה מִהַדְּמִים וּמָה גַם דְּהַקוֹנָה הַנְּ"ל כְּבָר מְכַר חֲמִשִּׁים טע"פ מֵהֵי"ש הַנְּ"ל וְגַלִּי דַעֲתִיָּה דְרוּצָה לְקִנּוֹת הֵי"ש הַנְּ"ל כְּמוֹ שְׁהוּא וְיִשְׁלִים לוֹ אוֹ יִנְפֶּה מִהַדְּמִים לְכֵן בְּרוּר דֵּהֵי"ש אָסוּר כֵּן כָּתַב הָרַב שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּמַהְדוּרָא תַנְיִנָא ח"ג ס' כ"א (ד"ה וְהִנֵּה בְּשַׁנַּת תַּרְי"ג) וְעֵינּוּ בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַחֵי"ת אוֹת ל"ח מָה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּדִין קִנְיָן חָצַר לַעֲכוּמ"ז אִי מִשׁוּם שְׁלִיחוֹת אִי מִשׁוּם יָד וּמִתְבָּאָר דַּעַת הַרְבֵּה מִרְבֵּנוּ בְּתַרְאֵי דִישׁ קִנְיָן חָצַר לַעֲכוּמ"ז וּבְעַנְיָן דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם עֵינּוּ בְּמָה שְׁרַשְׁמַתִּי שָׁם בְּמַעְרַכַת הַדְּלִי"ת אוֹת צ"ד (בְּשַׁדִּי חֲמֵד חֶלֶק רֵאשׁוֹן בְּחֶלֶק הַפְּלָלִים) בְּאֵם אוֹמֵר שְׁיִקְנֶה כְּשִׁיחֵה בְּעוֹלָם וְהִנֵּה לְפִי מָה שְׁפָתַב הַרְמ"א בְּסִי' ט"ר ס"ד דְּבָכָל דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם אִם כָּתַב לוֹ שְׁטַר מְהֵי לְקִנּוֹת דְּהוּי כְּתַפְס אִם כֵּן בְּגִדּוֹן הַנְּ"ל דְּכוּתְבִים בֵּינֵיהֶם שְׁטַר קִאֲנִטְרָאט נִרְאֶה דְאִין לְבַטֵּל הַמְּקַח מִשׁוּם דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְאוּלַי מִטַּעַם זֶה הוּא דְּפָשִׁטָא לְהוּי לְהַגְאוּנִים הַנְּ"ל דְאִין חֲשַׁשׁ בְּמָה שְׁקוֹנִים וּמְקַנִּים דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם דְּהַמְנַהֵג כְּכִינְצָא בְּזֶה לְכַתּוּב קִאֲנִטְרָאט וּמְחַמַת הַשְׁטַר מְהֵי וְהָרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בַח"מ ס' ר"א ס"ב כָּתַב בְּשֵׁם שׁו"ת רש"ל ס' ל"ד דְּבַהוֹרְעַנְדִי מְהֵי שְׁטַר אָף שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם פִּינּוֹן שְׁהוּא מְנַהֵג וְדָמִי לְכְּסוּמוּמָתָא וְאַפְשֵׁר שְׁכֵן הוּא גַם מְדִינָא דְּמַלְכוּתָא גַם בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב מִהַדוּרָא תַנְיִנָא ח"ב ס' פ"א בְּשׁוֹתָף אֶחָד שְׁקִנְהָ יי"ש שְׁעַדִּין לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם וּמַת וְהַשְׁוֹתָף הַשְּׁנִי רָצָה לְבַטֵּל הַמְּקַח בְּטַעֲנַת דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם הַשִּׁיב וְז"ל וּמָה שְׁהַאֲרִיף בְּטַעֲנַת דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם תְּמִיחֵי דְלָמָּה לֹא רָאָה דְּבָרֵי הַיָּם שֶׁל שְׁלֵמָה בְּכָבֵא קָמָא וְהוּבָא בְּמְקוֹר חַיִּים סִי' ת"ן בְּשֵׁם רש"ל בְּתַשׁו' ס' ל"ו דְּקִנְיָן כְּסוּמוּמָתָא מוֹעִיל בְּזֶה וְעֵינּוּ בְּהַרָא"ש פ"ק דְּב"ק וְהַבְּאִתִּים בְּתַשׁו' וּדְבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּזֶה רְמִזִּי בְּיַד שְׁאוּל ס' רס"ד עכ"ל: אַחַר זַמְ"ר גְּדַפְס סֵפֶר הַיָּקָר מְנַחַת מְשִׁה וְרֵאִיתִי שָׁם בְּקוֹנְטְרִיס חֲקַת הַפְּסַח אוֹת דְּשֶׁהִבִּיא שׁו"ת דְּבָרֵי חַיִּים ח"א ס' י"ט וְהוּא קְרוּב לְגִדּוֹן הַשׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב אֶלָּא שְׁיִישׁ קָצַת שִׁנּוּי דְשָׁם לֹא נִזְכַּר שְׁהַקוֹנָה מְכַר לְאַחַר מְמָה שְׁקִנְהָ מִהַאֲדוֹן (כְּפָתוּב בְּשׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב) וְשָׁם נֶאֱמַר דְּרָאָה הַשְּׁלִיחַ שְׁהַאֲדוֹן רָצָה לְהַטְעוֹתוֹ בְּמִדָּה גַם כֵּן (מְלַבֵּד מָה שְׁחָסֵר הַרְבֵּה מִגְרָאָדִין שְׁהַתְּנוּ) וְלָכֵן אַחַר הַמְּדִידָה לֹא רָצָה הַשְּׁלִיחַ לְקַבְּלוֹ וְאָמַר שְׁהַקוֹנָה וְהַמוֹכֵר יִשְׁתּוּוּ בֵּינֵיהֶם וְסִגְרוּ הַמְּרַתָּף בְּשִׁנֵי מִפְתַּחוֹת הָאֶחָד לְקַח הַשְּׁלִיחַ וְהַשְּׁנִי בְּיַד הַמוֹכֵר וְנִשְׁתַּהֲהָ הַדְּבָר וְעַל יַדִּי שְׁכַחָה לֹא נִמְכַר הַחֲמִץ וְהַשִּׁיב דְלֹא קִנְהָ הַיִּשְׂרָאֵל הֵי"ש שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְאָף דְּמִתְבָּאָר מִדְּבָרֵי הַרְמ"א בְּסִי' ר"ט דְּבַשְׁטַר קִנְהָ דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם יֵשׁ לְחֶלֶק דְּדוֹקָא בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא בַעֲכוּמ"ז דְּבִאֲמַת מְטַלְטְלִין אִין נִקְנִים בְּשְׁטַר אָף בְּדָבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם דְאִין בְּמָה לְהַקְנוֹתָם אֲמַרִּינוּ מִדְּטַרַח וְכָתַב שְׁטַר גָּמַר וּמְקַנֵּי וּמְהֵי כְּמוֹ תַפְס וְזֶה רַק בְּיִשְׂרָאֵל אֶבֶל בַעֲכוּמ"ז לֹא אֲמַרִּינוּ דְּגָמַר וּמְקַנֵּי וְלִיכָּא אֶלָּא קִנְיָן כְּסָף דְּלָרוּב הַפּוֹסְקִים לֹא מְהֵי כְּסָף בַעֲכוּמ"ז וְאָף לְמֵאן דְּאָמַר דְּמְהֵי כְּסָף בְּלַבֵּד מְקוֹם בְּדָבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְדָאִי לֹא קִנְהָ שְׁהָרֵי עֵתָה אִינוּ בְּרַק קִנְיָן וְרַק אַחַר שְׁבָא לְעוֹלָם הַתְּחִיל חֲלוּת הַקִּנְיָן וְאִין הַמְּעוֹת בְּעֵין וּבְמָה יִקְנֶה יְעוּיָין בִּי"ד ס' קב"ל ס"ד וּמְדִינָא דְּמַלְכוּתָא גַם כֵּן לֹא קִנְהָ פִּינּוֹן שְׁנַחְסֵר הַגְּרָאָדִין מִהַמְּדוּבָר בֵּינֵיהֶם אָף שְׁבְדִינֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹמֵר דְּיָפוּת וְנִמְצָאוּ רַעוֹת הַמְּקַח קִנְיָם

אָבֵל בְּדִינָא דְמַלְכוּתָא וְדַאי לֹא קָנָה הַיִּשְׂרָאֵל וְגַם עַל אַחֲרֵיכֵן לֹא הָיָה שְׁלֵלָה קָבֵל אֶת הַיִּי"ש פִּינּוּן שְׁלֵלָה הָיָה כְּפִי הַמְדוּבָר וְאֵין לֹאמֵר דְּהוּי אַחֲרֵיכֵן אֲלֵם שְׁהָאָדוֹן לֹא יִשְׁלֵם לֹו הַחֹב אִם יִפְסִיד הַיִּי"ש דְּגַם אַחֲרֵיכֵן אֲלֵם צָרִיךְ עַל כָּל פְּנִים לִהְיוֹת עַל יְדֵי מְשִׁיכָה אוֹ צַד קִנְיָן אָבֵל בְּאַחֲרֵיכֵן וּכְפִיִּית אֲלֵם לְחֹד בְּוִדַי אֵינֹו חֲזִיב בְּבִיעוּר וְאִם בְּאוּלֵי עֲשֵׂה הַשְּׁלִיחַ אֵיזָה הַגְּבִיָּה מְכַל מְקוֹם לֹא נַעֲשֵׂה שְׁלִיחוֹת הַקִּנְיָן דְּלֹא שְׁלַחוּ לְקָבֵל פְּחוֹת מִהַגְרָאָדִין וְטַעוֹת בְּמִדָּה וְלֹא עֲשֵׂהוּ שְׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת בְּזָה שׁוּם קִנְיָן וְיִמָּה שְׁמֹנֶט בְּמִקוֹם שְׁנֵתָן לֹו רְשׁוּת לְהַנְיָחוּ שְׁם מ"מ הָאֵ רַק בְּאִם יִקְנֵהוּ נִתָּן לֹו רְשׁוּת אָבֵל לֹא טָרַם קִנְיָתוֹ וְלִכְּן הַיִּי"ש מְוֹתֵר לְגַמְרֵי ע"כ וְהִנֵּה מָה שְׁפָתָב מִשׁוּם אַחֲרֵיכֵן אֲלֵם שְׁהָאָדוֹן לֹא יִשְׁלֵם לֹו וְכו' לְפִי הַגְרָאָה דַּעֲתוֹ הִיא כְּדַעַת הַמְקוֹר חֲזִיִּים בְּסִי' ת"מ סק"ג דְּמָה שְׁיִפְסִיד הַיִּשְׂרָאֵל שְׁהַעֲכוּמ"ז לֹא יִשְׁלֵם לֹו חֹבֹו חֲשִׁיב לִיָּה אַחֲרֵיכֵן עַל הַיִּשְׂרָאֵל (עֵינִן בְּמָה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּסִי' ה' אוֹת כ"ה הֵן לֹו הוּבָא שְׁם מִקְלִתִּיָּהוּ דְּרַבְּנָן קַדִּישֵׁי הַבָּאִים אַחֲרֵיכֵן וְרַבִּים לֹוֹחֲמִים עָלָיו בְּזָה כִיעֵי"ש) וּבְגִדוֹן זֶה גַם הֵרַב מְקוֹר חֲזִיִּים מוֹדָה דְּאֵין חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם אַחֲרֵיכֵן אֲלֵם שְׁהַרִי לְפִי דַעַת הַג' דְּבָרֵי חֲזִיִּים הַחֲמִץ הוּא בְּרַשׁוּתוֹ שֶׁל עַכּוּמ"ז כִּי לֹא הִקְנָה לֹו הַמְקוֹם אֲלֵא אִם יִקְנֵהוּ וְאִם הוּי חֲמִצּוֹ שֶׁל עַכּוּמ"ז (לְדַעַת הַדְּב"ח שְׁלֵלָה קִנְאוֹ הַיִּשְׂרָאֵל כְּנֹז"ל) בְּרַשׁוּתוֹ שֶׁל עַכּוּמ"ז וּבְזָה אֲפִילוֹ בְּאַחֲרֵיכֵן מִמֶּשׁ מְוֹתֵר וְיִמָּהֵא טַעְמָא גַם הַמְק"ח הַמְצִיא תִקְנָה דְּכִשְׁמוּכְרִים לַעַכּוּמ"ז וְאֵין מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ דְּמִי כָּל הַחֲמִץ אֲלֵא זִידֵאֲטִיק שְׁצָרִיךְ לְמַפְּוֹר לֹו הַחֲדָר עֲצָמוֹ שְׁהַחֲמִץ מְוֹנָח בּוֹ דְּאֵז הוּי חֲמִצּוֹ שֶׁל עַכּוּמ"ז בְּרַשׁוּת עַכּוּמ"ז דְּמְוֹתֵר קַבְּלַת הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵיכֵן וְק"ל וְיִמָּה שְׁפָתָב דְּמַטְלִטְלִין אֵין נִקְנִים בְּשִׁטֵּר נִרְאָה דְּמָה שְׁהוּא דְּרַךְ לְהַקְנוֹת בְּשִׁטֵּר וְדַאי מְהַנִּי מִדִּין סְטוּמְתָא וְכִמוֹ שְׁפָתָבְתִי בְּשֵׁם שׁו"ת הַרְש"ל וְעֵינִן בְּשׁו"ת צְמַח צְדָק לְהַגְאֹוֹן מְלִיבָאוּנִיץ בַּחֲיו"ד סִי' רל"ג שְׁהַקְנוֹטְרָאט שְׁעוֹשִׂים בְּמַכִּירַת יִי"ש הוּי כְּקִנְיָן סְטוּמְתָא וְכֵן נִרְאָה מִתְּשׁוֹ מְאִיר נְתִיבִים רִישׁ סִי' נ"א דְּשִׁטֵּר הוּי קִנְיָן לְחַבִּיּוֹת יִי"ש וְכִמוֹ שְׁרַשְׁמַתִּי בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהִמָּה בְּסוּף הַפְּתוּחָה לְמַעֲרַכָּה הַנְּ"ל (בְּשִׁדִי חֲמַד ח"א בְּחַלֵּק אֲסִיפַת דִּינִים) וּבַגּוּף הַמַּעֲרַכָּה בְּסִי' ג' אוֹת ה' ד' קכ"ב ע"ב וע"ג וְעֵינִן לְקַמֵּן בְּאוֹת נ"א מָה שְׁהַבְּאֵתִי יִשְׂרָאֵל שְׁקָנָה מִעַכּוּמ"ז יִי"ש שְׁלֵלָה בָּא לְעוֹלָם: וְיִמָּה שְׁפָתָבְתִי לְמַעֲלָה (בד"ה וְהִנֵּה בְּעוֹבְדָא) דְּמַתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הֵרַב מְקוֹר חֲזִיִּים דְּבִקְנָה יִשְׂרָאֵל מִעַכּוּמ"ז בְּכֶסֶף לְבַד וְעַבְרָ עָלָיו הַפְּסַח גַם לְדַעֲתוֹ מְוֹתֵר דְּסַמְכִינּוּ אֲדַעַת רֹוב הַפּוֹסְקִים דְּלֹא קִנְיָיִשְׂרָאֵל מִעַכּוּמ"ז אֲלֵא בְּמְשִׁיכָה הִנֵּה לְפִי זֶה בְּגִדוֹן הֵרַב חֲתָם סוּפֵר בְּסִי' קי"א בְּאַחַד שְׁקָנָה מִהַסּוּחֵר חַבִּיּוֹת יִי"ש בְּכֶסֶף וּבַחֹל הַמוֹעֵד הוּבָא לֹו הַחַבִּיּוֹת וְלֹא קַבְּלָה הַיִּשְׂרָאֵל כִּי אָמַר שְׁאֵינָה שְׁלֹוֹ אֲלֵא שֶׁל עַכּוּמ"ז פְּלוּנִי שְׁמַכְר לֹו קוֹדֵם הַפְּסַח כָּל חֲמִץ שְׁלֹוֹ שְׁיִישׁ לֹו בְּכָל מְקוֹם וְהַבִּיאוּ הַחַבִּיּוֹת לְאוֹתוֹ עַכּוּמ"ז וְקַבְּלָה וְאַחַר כֶּף כְּשִׁחְזוֹר וְקָנָה הַחֲמִץ מִהַעַכּוּמ"ז הַחֲלִיף הַחַבִּיּוֹת הַהִיא בִּי"ש אַחַר וְהוּא רַק חֲלִיפֵי חֲמִץ אֲלֵא דְלַהַמְחִלִיף עֲצָמוֹ אָסוּר וְהִנֵּה סַפְקָ בְּהַמְכִירָה לַהַעַכּוּמ"ז אִם הָיָה כְּדִין וְכַתֵּב לְהַתִּיר מִטַעַם דְּכַבֵּר בִּיטֵל וּבְכִי הֵאֵי גּוֹנָא לֹא גָזְרוּ לְהַמְחִלִיף עֵי"ש וְלְפִי הָאֵמוּר פִּינּוּן שְׁלֵלָה קָנָה הַיִּשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּכֶסֶף אֲפִילוֹ אִם הַמְכִירָה לֹא הִיָּתָה כְּדִין הָיָה לֹו לְהַתִּיר הַחֲמִץ עֲצָמוֹ בְּהַנְּאָה מִיָּהָ וְהַחֲלִיפִין לֹא חֲמִירֵי מִהַנְּאָה הַחֲמִץ עֲצָמוֹ וְשָׂרִי בְּפִשְׁטוֹת וְאֵין לֹאמֵר שְׁפּוֹבֵר דְּיִשְׂרָאֵל מִעַכּוּמ"ז קוֹנָה בְּכֶסֶף לְדַבְּרֵי הַכָּל וְכַדַּעַת הֵרַב ט"ז בִּי"ד סִי' קל"ב סק"ח שְׁהַרִי הוּא עֲצָמוֹ בְּחֲתָם סוּפֵר יו"ד סִי' שט"ז (בד"ה וְהִנֵּה קִנְיָן כְּסָף) דְּחָה סְבָרָא זֹו בְּשִׁתִּי יְדִים עֵי"ש וְעֵינִן מָה שְׁפָתָבְתִי לְעֵיל בְּסִי' זֶה אוֹת ה' בְּשֵׁם הֵרַב בֵּית שְׁלֵמָה סִי' פ"א בְּגִדוֹן כְּזָה דְּאָף אִם בְּדִינֵיהֶם קוֹנָה בְּכֶסֶף לְבַד צְדָד

להקל ומפל מקום פשלא ייחד קניינו לקנות חמץ זה לא מיקרי חמץ של ישראל אף לדעת רש"י דקונה בכסף עי"ש וצ"ע (ובעיקר דברי הרב חתם סופר עיין מה שרשמתי לקמן אות כ"ו) ועיין להרב רמ"ץ סי' ל"ג אות ד' דאחד מצדדי ההיתר בנדונו הוא מה שלא קנה החמץ מהעכומ"ז אלא בכסף דלכמה פוסקים לא מהני והרב פרי מגדים באש"ל אברהם סי' תמ"ח סק"ד (ד"ה עיין) כתב ואם קנה מעכומ"ז בכסף הנה לרוב הפוסקים בין עכומ"ז מישראל בין ישראל מעכומ"ז משיכה בעינו אם פן אחר הפסח הני ספק חמץ שעבר עליו הפסח ולקולא ואם ירצה עכומ"ז להחזיר המעות רשאי ליקח אלא דכפי הנראה כל מה שנהגו הסוחרים הני מקח וראוי לאסור גם ספק פלוגתא בפסח הני ספק תורה ואחר הפסח לא מהני תו ספק דרבנן ואפשר שפן דעת הג' חת"ם הנ"ל וק"ל ובעיקרי הד"ט סי' י"ז אות י"ד כתב בשם שו"ת מקום שמואל דישאל ועכומ"ז שהם שותפים ומכרו החמץ לישראל בכסף קודם הפסח ועבר עליו הפסח דהחמץ הני של הקונה ותייב לבערו ואף אם יתרצה העכומ"ז למחול הקנין אסור להקונה להניחו בידו שפא ומכרו לישראל אחר ושו"ת ר' נ' ששון הסכים לתייב את הקונה בחלקו של עכומ"ז כיון דבדיניהם מעות קונות וכו' עי"ש שנהרא דפשיטא ליה דישאל שקונה מעכומ"ז בכסף ועבר עליו הפסח אסור ולא סמכינן אמאן דאמר דקנינו במשיכה דוקא וצריך לעיין בדברי הרבנים הנ"ל בגופן שלהן: ואם ישראל קנה חמץ מישראל בכסף לבד ולא משוה הקונה והרי הוא ברשות המוכר ומכרו הנכרי ולא הלוקח ועבר עליו הפסח פשוט דמותר דכיון דלא משוה הלוקח הרי הוא ברשות המוכר עדיין ומהני מכירתו ואף דלמאן דאמר דבר תורה מעות קונות אפשר לומר דהחמץ הוא של הלוקח מן התורה ולא מהני מכירת המוכר מפל מקום כיון דכמה מרבנותא סברי דמשיכה מפונשת מן התורה פריש לקיש א"כ מהני מכירת המוכר באיסור חמץ שעבר עליו הפסח שהוא מדרבנן דסמכינן אהנהו רבנותא דמשיכה מפונשת מהת"ו אבל אם לא מכרו המוכר אלא הלוקח יש להסתפק דאף לרבנותא דמעות קונות מן התורה מפל מקום כיון דרבנן הפקיעו הקנין ובטלו אותו שוב עובר המוכר על כל יראה מן התורה האריף בזה הג' עונג יום טוב בסי' כ"ה ומסיק דמותר החמץ אחר הפסח דאף אם נחוש לתקנתא דרבנן דמשיכה קונה ומעות אינן קונות מפל מקום הם לא תקנו לבטל הקנין רק שאם חזר בו מתבטל הקנין ואם לא חזר בו הני קנין מעליא ושפיר זבין הלוקח חמצו לנכרי ואין לומר דאם הישראל קונה בכסף אם פן נכרי אינו קונה בכסף כדאמרינן בבכורות ד' י"ג לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה דהא איכא אמוראי דסברו דבין נכרי בין ישראל קונין בכסף ועוד הא מסתמא הקנה החמץ להנכרי על ידי קנין אגב ובקנין סודר והאריף לבאר דאין לאסור משום הואיל ומצי המוכר למיחד ביה וקאי ברשותו וגם לא משום חשש אחריות על ישראל בחמצו של נכרי פדין חמצו של נכרי מפקד ביד ישראל וכו' עי"ש: ואם קנה ישראל מחבירו חמץ במשיכה לבד והקונה מכר את החמץ קודם הפסח לנכרי ועבר עליו הפסח הנה למאי דקיימא לן דברי תורה מעות קונות ומשיכה היא רק תקנתא מדרבנן אם פן תלוי במחלוקת ישנה אי קנין דרבנן מהני לשל תורה עיין מ"ש באור לי סי' ל"א ובהשקטות לשם באורה בענין זה ושוב נדפס ס' שו"ת שם אריה וראיתי שם בא"ח סי' י"א שהאריף מאד בענין זה וע"ע בפסחים שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הקו"ף אות ח"י ומתבאר דהספמט רבני האחרונים דקנין דרבנן מהני

לְשֵׁל תוֹרָה וּפְשִׁיטָא דְלַעֲנִין חֲמִיץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסֵחַ מְהֵי מְכִירַת הַקּוֹנֶה וּמָה גַם דְּאִיפָּא מִרְבְּנוֹתָא דְפִסְקֵי פְרִישׁ לְקִישׁ דְּמִשִּׁיכָה מְפּוֹרְשֵׁת מִן הַתּוֹרָה פְּאָמּוֹר לְמַעְלָה וְעַתָּה רְאִיתִי בְּשׁו"ת עֵין יִצְחָק לְהַגְאֹן אַבְד"ק קֵאוּנָא יצ"ו בְּסִי' כ"ב עֲנָף א' שְׁדַבֵּר קִצַּת בְּעֲנִין קִנְיָן דְרַבְּנָן אִי מְשׁוּי לִיה פְּדֹאוֹרֵייתָא וּבָאוֹת ה' פְּסִיק וְתַנִּי דְקִנְיָן דְרַבְּנָן לֹא מְהֵי לְמִישְׁוֹנֵיהּ קִנְיָן תּוֹרָה וְאִנִּי הִדֵּל הָאֲרַכְתִּי בְּס"ד בְּמָקוֹם אַחַר בְּעֲנִינִים אֱלוֹ וְהִבְאֵתִי דְבָרֵי הַפּוֹסְקִים הַמְדַבְּרִים בְּזֶה מַעְרְכָה מוּל מַעְרְכָה וְכַתְּבִיתִי דְבַקְנִין מְשִׁיכָה אֶף דְנִקְיִטִינוּ דְמִשִּׁיכָה אִינְהּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן מְכַל מְקוֹם מְהֵינָא פְּשֵׁל תּוֹרָה אֶף לְהַסּוֹבְרִים דְקִנְיָן דְרַבְּנָן לֹא מְשׁוּי פְּשֵׁל תּוֹרָה וְכַתְּבִיתִי בְּקוֹנְטְרִיסי שְׁהַגְאֹן מְסַלְאֲנִים בְּשׁו"ת פְּרַת יוֹסֵף אַחַר שְׁהַאֲרִיף מְאֹד בְּכָל הַפְּרָטִים הַמְסַתְעָפִים מְזֶה פְתַב בְּדָף צ"ב ע"ד (בד"ה וְהִנֵּה) בְּשֵׁם הַגְאֹן מוֹהֵר"י מְפֹאֲדוֹנָא שְׁכַתְּבִי לֹו דְהַסְפַּמַּת הָאֲחֵרוֹנִים דְקִנְיָן דְרַבְּנָן מְהֵי לְשֵׁל תּוֹרָה עֵי"ש: וְאִם קִנְהָ יִשְׂרָאֵל מַעֲכוּמ"ז חֲמִיץ בְּפִסְחָא וְעֵבֵר עָלָיו הִפְסֵחַ פְּתַב הַגְאֹן מְקֵאוּנָא יצ"ו בְּשׁו"ת עֵין יִצְחָק סִי' כ"ב עַל מָה שְׁנִשְׁאֵל בְּאֶחָד שְׁקֵנָה יי"ש מְאֹדוֹן אֶחָד עַל פִּי שְׁיִלוּחוֹ וְנָתַן אוֹף גָּאֵב וְגַם עֲשֶׂה קוֹנְטְרָאט עַל שֵׁם הַמְשַׁלַּח וּבְתוֹף כֹּף עֵבֵר עָלָיו הִפְסֵחַ וְלֹא מְכַר זֶה בְּמְכִירַת חֲמִיץ כְּפִנְהוּג וּבְתוֹף יְמֵי הַחֵג הַגִּיד הַמוֹכֵר לְהַמְשַׁלַּח פִּי שְׁיִלוּחוֹ קִנְהָ עֵבֵרוּ יי"ש מְמַנּוּ וְעֲשֶׂה קוֹנְטְרָאט וְסִילֵק לֹו הַמְּוֹתֵר הַנִּשְׁאָר חֲיִיב עֵבֵר הֵי"ש רַק מָה שְׁמַגִּיעַ מְמַנּוּ עֵבֵר מִנֵּת הַמְּלֵךְ שְׁקוֹרִין אֶפְלֹאטֵעַ זֶה לֹא סִילֵק עֲדִינִין וְחוּב אֶפְלֹאטֵעַ עוֹלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מְמַחְצָה שְׁיוּי הֵי"ש וְנִשְׁאֵל אִם יֵשׁ אִיזָה צַד הַיֹּתֵר בְּזֶה וְהַשִּׁיב פִּי בְּקִנְיָן מְעוֹת מַעֲכוּמ"ז הוּא סְפֵק פְּלוֹגְמָא כְּמִבְּנֵי אֶרֶץ בִּי"ד סִי' שְׁ"ף וּבֵא"ח סִי' תמ"ח וּמָה שְׁכַתְּבִי מְשַׁאֲתָא בְּנִימִין דְרֹב הַפּוֹסְקִים סוֹבְרִים פְּרִישׁ"י דְקִנְיָנוּ שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף בְּמָקוֹם אַחַר כְּתַב לְהוֹכִיחַ בְּהִיפָּף מְדֹאִיתָא בַח"מ סִי' קצ"ח סְעִיף ה' וְסִי' קצ"ט סְעִיף א' ב' ג' דְּהִיכָא דְהִי דְבַר שְׁאִינוּ מְצוּי מוֹקְמִינוּ אֲדִין תּוֹרָה דְמַעוֹת קוֹנוֹת וְכֵן הִיכָא דְשִׁינֵי לֹוּמֵר הָעֵמִידוּ דְבִרְיָהֶם אֲדִין תּוֹרָה וְכִי הָאִי גוֹנָא אֶלְמָא דְפִסְקֵי לְהִי הַפּוֹסְקִים שֶׁם דְמַעוֹת קוֹנוֹת בִּישְׂרָאֵל אִם כֵּן מְמִילָא לַעֲכוּמ"ז בְּמִשִּׁיכָה לְכֹן מְסַתְּבָרָא טְפִי לְמִינְקַט בַּעֲכוּמ"ז דְקִנְיָנוּ בְּמִשִּׁיכָה וְלֹא בְּמַעוֹת וְלְכָל הַפְּחוֹת הֵי סְפִיקָא דְדִינָא וְכִינּוּ דְחֲמִיץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסֵחַ הוּא מְדַרְבְּנָן אִם כֵּן בְּסְפִיקָא נְקִיטִינוּ לְהַקֵּל וְאֶף דְנוֹלֵד הַסְפֵק בְּדֹאוֹרֵייתָא בְּפִסְחָא פְּשׁוּדַע לֹו מְזֶה הָא מִן הַתּוֹרָה בְּבִיטוּל בְּעֶלְמָא סְגִי וְלֹא נוֹלֵד הַסְפֵק מְעִיקְרָא כִּי אִם בְּדַרְבְּנָן וְאֶף אִם לֹא בִיטֵל חֲמִצּוֹ מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְדוֹן דְזֶה דוּמָה לְמֵאִי דְמִבְּנֵי אֶרֶץ בִּי"ד סִי' ס"ו גְּבִי דָם בְּצִיִּים בְּסְפֵק אִם עַל חֲלָמוֹן טְרַפָּה אוֹ לֹא דְבַתְעֲרוּבוֹת מְקִילִינוּ אֶף דְנוֹלֵד הַסְפֵק בְּדֹאוֹרֵייתָא מְקוֹדֵם הַתְעַרְבוּת עִם כָּל זֶה כִּינּוּ דִישׁ סוֹבְרִים דָּדָם בִּיצִיִּים דְרַבְּנָן לְכֹן אֶף דְלֹא נְקִיטִינוּ הֵכִי לְדִינָא מְכַל מְקוֹם מְהֵי זֶה שְׁלֹא יְהִי נִקְרָא נוֹלֵד הַסְפֵק בְּדֹאוֹרֵייתָא וְהוּא הַדִּין בְּגִדוֹן דִּידוּ כִינּוּ דְלִשְׁיִטַת הַר"ן חֲמִיץ הַמְּפִקֵד אִינוּ הַמְּפִקֵד עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאֶה רַק מְדַרְבְּנָן אֶף דְלֹא קִיִּימָא לֹן הֵכִי כְּמִבְּנֵי אֶרֶץ בִּי"ד סִי' ת"מ סְעִיף ד' עִם כָּל זֶה תוֹעִיל שִׁיטַת הַר"ן עַל כָּל פְּנִיִּים שְׁלֹא יְהִי דִינוּ כְּנוֹלֵד הַסְפֵק בְּדֹאוֹרֵייתָא וְעִינִין בְּלְבוּשֵׁי שְׂרָד בְּחִידוּשֵׁי לִי"ד ס"ק מ"א וְלְכֹן מְצַד קִנְיָן הַפְּסָף יֵשׁ לְהַקֵּל לְכֹאוֹרָה עַכ"ד בְּפִרְט זֶה וְהַאֲרִיף אַחַר זֶה לְבֹאֵר בְּמָה שְׁיֵשׁ לְדוֹן לְהַחְמִיר בְּזֶה מְצַד שְׁאֵר הַקִּנְיָנִים שְׁנוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת בְּמְכִירַת חֲמִיץ עֵי"ש דב"ק: וְהִנֵּה הַגְאֹן הַנִּלְיָנוּ לֹא נְטַפֵּל לְהִבִּיא בְּזֶה הַחוֹלְקִים עַל מָה שְׁכַתְּבִי הַגְאֹן מְשַׁאֲתָא בְּנִימִין שְׁדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים כְּסִבְרַת רִש"י דְקִנְיָנוּ שֶׁל עֲכוּמ"ז אִינוּ אֱלָא בְּכֶסֶף) וְסוֹבְרִים דְהַעֲיָקֵר פְּדַעַת ר"ת דִּאִינוּ עֲכוּמ"ז קוֹנֵה אֱלָא בְּמִשִּׁיכָה וְכַתְּבִי שְׁבְּמָקוֹם אַחַר הוֹכִיחַ שְׁלֹא פְּדַבְּרִי הַרְבַּ מְשַׁאֲתָא בְּנִימִין וְכו' וּמְסַתְּמָא בְּאוֹתוֹ

מקום כָּבֵד הֵבִיא דַעוֹת הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים כִּן וְדַעַת הַחוֹלְקִים וּלְפִי שְׁלֵא יִדְעוּאֵיָהּ מְקוֹם
כְּבוֹד דְּב"ק בְּזֶה הֵנָּה נִכּוֹן לְרִשׁוֹם קִצֵּת בַּעֲה"י בְּעֵינֵינוּ זֶה וְהֵנָּה הַמַּעֲיִין בְּדַבְרֵי הָרֵב חֶק
יַעֲקֹב בְּסִי' תַּמ"ח ס"ק י"ד יִשְׂרָיִךְ יִחַזֵּה שְׁהִרְבָּה פּוֹסְקִים שְׁהֵבִיא שְׁם סוֹבְרִים שְׁהַעֲיָקֵר
לְדִינָא פְּדַעַת ר"ת דְּקַנְיִינוּ שֶׁל עֲכוּמ"ז אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִשְׁיכָה וְאֵין צִוְרָף לְהַעֲתִיק דְּב"ק לְפִי
שְׁסַפְרוּ מְצוּי בְּיַד כָּל אָדָם וְאַעֲתִיק בַּעֲה"י דְּבָרֵי אֵינָה רַבָּנִים וְשְׁאֵין סַפְרֵיהֶם מְצוּיִים בְּיַד
כָּל אָדָם לְמַעַן דַּעַת כִּי רַבִּים וְעֲצוּמִים הֵם הַסּוֹבְרִים כִּן וְעַם שְׁגָם בְּשִׁיטַת רַש"י דְּקַנְיִינוּ
שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף עֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת שְׁיֵשׁ כְּמָה פּוֹסְקִים שְׁסוֹבְרִים כְּמוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁרַמְזִיתִי
לְמַעֲלָה (בַּד"ה וְהָרֵב זְכָרוֹן פְּהוֹנָה) וְנוֹכַל לְסַמּוֹף עַל סְבָרָא זֹו לְעֵנִין חֲמִץ שְׁנַמְכֵר לְעֲכוּמ"ז
בְּכֶסֶף בְּלֵבָד וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח לְדוֹן בּוֹ כְּחֲמִץ שֶׁל עֲכוּמ"ז שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח מְכָל מְקוֹם
מִמָּה שְׁאַרְשׁוֹם בְּס"ד יִתְבָּאָר שְׁיֹוֹתֵר מְנוֹסְפָמַת שִׁיטַת ר"ת דְּקַנְיִינוּ שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּמִשְׁיכָה
וְלִכֵּן פְּשוֹט וּבְרוּר דְּיִשְׂרָאֵל שְׁקֵנָה חֲמִץ מְנָכְרֵי בְּכֶסֶף בְּלֵבָד וְלֹא מִשְׁף וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח
מְוֹתֵר דְּסַמְכִינוּ אֲדַעַת ר"ת שְׁאֵין קַנְיִינוּ אֶלָּא בְּמִשְׁיכָה וְהֵא לֹא מִשְׁף וְהַחֲמִץ הוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ
שֶׁל עֲכוּמ"ז וְחֲמִץ שֶׁל עֲכוּמ"ז שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח מְוֹתֵר וּבְדַבְרֵי הַגָּאוֹן פַּחַד יִצְחָק יצ"ו:
וְאַלְהֵ הַרְבָּנִים הַסּוֹבְרִים דְּשִׁיטַת ר"ת הִיא עֵיָקֵר הֵנָּה הָרֵב חֲיִנוּף בֵּית יְהוּדָה בְּסִי' פ"ד
כְּתַב שְׁדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים וְהֵם בְּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְרַבֵּינוּ הֵאֵי גָאוֹן
בְּשַׁעַר י"ד וְהַרִי"ף וְתוֹס' וְהַרְמַב"ן וְסַמ"ג וְהַר"ש וְרַבֵּינוּ יְרוּחֶם וְהַטּוֹר וְדַרְיֵשׁה
וּמוֹהַר"ם מֵינֶץ כָּל אֶחָד מֵאלוֹ וְסִייעָתָם סוֹבְרִים כְּרַבֵּינוּ תָּם דְּמִשְׁיכָה קוֹנָה בַּעֲכוּמ"ז וְלֹא
כְּסָף וְשְׁסַבְרַת רַש"י דְּקוֹנָה בְּכֶסֶף וְלֹא בְּמִשְׁיכָה סְבָרָא יַחֲדָאָה הִיא וּנְקִיטִינֵן כְּרַבִּים
וְהַלְכָה כְּבַתְרָאֵי וְעוֹד שְׁשֻׁמַע דְּרַש"י מְכַלֵּל הַפְּרָשָׁנִים וְהַגְּדוּל שְׁבָהֶם וְאֵינוֹ מַכַּת הַפּוֹסְקִים
וְהַמְּחַבְרִים לָבֶם וְדַעַתָּם עַל פְּסַק הַלְכָה בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה וְכִן הַעֲלָה בְּשׁו"ת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִי'
ע"ט שְׁכֵן דַּעַת כָּל הַפּוֹסְקִים וְגַם הַטּוֹר וְש"ע סוֹבְרִים כִּן דְּלֹא כְּמִשְׁאֵת בְּנִימֵן וְאַמוֹנַת
שְׁמוּאֵל שְׁרַצוֹ לְוֹמֵר בְּדַעַת הַטּוֹר וְש"ע שְׁסוֹבְרִים כְּרַש"י גַּם הַרְמ"א בְּתַשׁוּבָה סִי' פ"ז
הַעֲלָה כִּן וְלִכֵּן אִף דְּלַכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְהַצְרִיף שְׁנֵי הַקַּנְיִנִּים בְּמַכִּירַת כְּכוֹר מְכָל
מְקוֹם הַעֲלָה שְׁם דְּבַדִּיעֵבֵד יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמִשְׁיכָה לְחוּד דְּלֹא כְּמוֹהַרִי"ל דְּמַחְמִיר אֶפְיָלוֹ
בְּדִיעֵבֵד אֵלוֹ תוֹרָף דְּבָרֵי הָרֵב חֲיִנוּף בֵּית יְהוּדָה וְעֵינֵין עוֹד שְׁם בְּסִי' פ"ח כְּמִי שְׁקֵנָה רַחֲלָה
מַעֲכוּמ"ז בְּכֶסֶף בְּלֹא מִשְׁיכָה וְלֹא יִדַע שְׁהִיא מְעוֹנְבֶרֶת וְשׁוֹב יְלָדָה וְעוֹדָה בְּבֵית הַמּוֹכֵר
אַחַר שְׁכַתְבֵּ צְדִי הַהֵיִתֵר בְּנִדּוֹנוֹ דְּהֵי עֲכוּמ"ז מְסִיחִים לְפִי תוֹמָם שְׁכָבֵר יְלָדָה פְּעַם אַחֲרַת
וְכו' סִיִּים וְכָל שְׁכֵן לְמָה שְׁכַתְבֵּ הַשַּׁעַר אֶפְרַיִם דְּרוֹב הַפּוֹסְקִים פְּסַקוֹ כַּר"ת אִם כִּן כְּסָף
אֵינוֹ קוֹנָה וּבְנִדּוֹן דִּידֵן שְׁקֵנָה בְּכֶסֶף לְחוּד וְלֹא נָתַן כָּל הַכְּסָף וְכו' אִם כִּן לֹא מִיָּקֵרֵי כָּלֵל
שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּינּוֹן שְׁלֵא מִשְׁף עֲדִין עַכ"ל: וְלְפִי הַנְּרָאָה לֹא הֵיָה נִמְצָא אֶצְלוֹ סַפֵּר הַיְרָאִים
לְהַר"ם שְׁאֵם לֹא כִּן הֵיָה לוֹ לְצַרְף סְבָרַתוֹ בַּהֲדִי כָּל הֵנָּהוּ רַבְּנוֹאֲתָא דְּסַבְרֵי דְּהַלְכָה
כְּשִׁיטַת ר"ת שְׁכֵן מְפֹרֵשׁ בְּדַבְרֵיו בְּעַמּוּד מְקַדָּשׁ בְּסִי' שַׁנ"ב לְעֵנִין מְכִירַת כְּכוֹר וְנ"ל
וְדוֹקָא בְּמִשְׁיכָה צְרִיף שְׁיָקֵנָה הֵגוֹן דְּנְקִיטִינֵן כַּר' יוֹחֲנָן דְּאָמַר דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת וְכָל
דְּבַר הַקּוֹנָה בְּיִשְׂרָאֵל קוֹנָה הַעֲכוּמ"ז לְהִיָּפֵף דְּדַרְשִׁינוּ אוֹ קֵנָה מִיַּד עֲמִיתָהּ לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף
הֵא לְעֲכוּמ"ז בְּמִשְׁיכָה וְהֵכִי מְסַקִּינוּ בְּפָרָק בְּתָרָא דַּע"ז מִשְׁיכָה בַּעֲכוּמ"ז קוֹנָה עַכ"ל וְמָה
שְׁכַתְבֵּ שְׁסַבְרַת רַש"י יַחֲדָאָה הִיא לְפִי הַנְּרָאָה נְעָלָם מַעֲיָנֵי קְדָשׁוֹ שִׁיטַת הַרְמַב"ם בְּזֶה
דַּעֲכוּמ"ז קוֹנָה וּמְקֵנָה בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה עֵינֵין בְּהַלְכוֹת זְכִיָּה פָּרָק רֵאשׁוֹן דִּין י"ד וּבְדַבְרֵי
הָרֵב הַמַּגִּיד וְאִם כִּן בְּמֵאֵי דַּעֲסִיק הָרֵב בְּיִשְׂרָאֵל שְׁקֵנָה מַעֲכוּמ"ז בְּהֵמָה מְבַכְרַת בְּכֶסֶף

בלבד ולא משה דלדעת רש"י הנולד בכור יש לו חבר מר גיהו הרמב"ם דמהני פספ בעכומ"ז וממה שאכתוב להלן יתבאר דיש עוד פוסקים שסוברים פן ומה שכתב ששמע דרש"י אינו מפת הפוסקים שמועה זו היא מוצאת בדברי מרן הב"י א"ח סי' יו"ד ושירים רבים הנה ראו פן תמהו היכי מפיק מרן סברת רש"י מן המנגן וגדול פבודו ומי פמוהו מורה (ענין מה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ח' אות ט') ומה שכתב בדעת הטור והרא"ש דנקטי לדינא פסברת ר"ת דקניינו במשיכה הנה אמת נכון דאף דבראשון דמסקת בכורות סי' ב' פתב הרא"ש וכן פתב מר בריה הריב"ה בטור יו"ד סי' ש"ף דיש להצריף פספ ומשיכה דמשמע דרפיא בידיהו אי הלכתא פרש"י או כר"ת פבר פתבו בשם הרב בני יעקב שעמד בסתירת דברי הרא"ש דבפרק קמא דבכורות חייש לדברי שניהם ואילו בפרק שני שם מתבאר דנקיט בדעת ר"ת וכתב ליישב דודאי דעת הרא"ש לדינא דהעיקר כר"ת ואם קנה עכומ"ז פרה מישראל במשיכה פטורה מבכורה אלא דבפרק קמא שבא לתמן לכתחלה להקנות לעכומ"ז פדי להפקיע קדושת הבכור בכדי שלא יבא הישראל לידי תקלה בכי האי גוונא ראו לתמן לחוש לסברת רש"י דאיף נעשה מעשה בידיים להפקיע מהבכורה במילתא דאיפליגו בה רבנואמא: ומה שכתב בדעת מרן בש"ע הנה ראיתי להרב עטרת חכמים בחלק יו"ד סי' כ"ה (בד"ה אמנם) שכתב דנראה דעת הש"ע בכמה מקומות דתופס פשיטת רבינו תם דאינו קונה אלא במשיכה וכתב דהרב פנים מאירות הוכיח מדכתב בש"ע יו"ד סי' קב"ל ס"ב צריף ליקח הדמים קודם שימדוד שסובר פרש"י ודחה ראיתו עי"ש ובספר חידושי רז"ה בדיני מכירת חמץ פתב שדעת מרן דבסתם יינם דרבנן הולכין לקולא וסגי בכסף בלבד ובככור דאורייתא בעי תרנוניהו ובמכירת חמץ אם מכר בדמים לבד או במשיכה לבד מהני: ובקונטרס עומק הלכה שפספ הגן ד' ז' ע"ד פתב שדברי הטור בענין זה צע"ג דבח"מ סי' צד"ק פסק דכסף לחוד קונה וביו"ד סי' ש"ף פסק דמשיכה קונה וכבר דיבר בזה בשו"ת פנים מאירות ח"ב ושוב פתב ליישב דהואיל ומנהג הסוחרים לקנות בכסף לכן לענין ממון פסק פן בסי' צד"ק אבל לענין איסור אפשר דלא מהני מנהג הסוחרים ואף שגם ביו"ד סי' קל"ב פסק דמעוה קונות אפשר דדוקא בסתם יינם לא החמירו מה שאין פן לענין איסור בכור דהוי איסור תורה ואף דמדברי המגן אברהם בריש סי' תמ"ח משמע דגם לענין חמץ מהני קנין הסוחרים יש לומר שאני חמץ דאינו ברשותו וסגי בגילוי דעת בעלמא עכ"ל: ויש להעיר במה שכתב דהטור בסי' ש"ף פסק פרבינו תם דלפי הנראה אינו מדוקדק דעינינו הרואות שם דלא פסק פן רק הביא סברת רש"י ורבינו תם וכתב דלצאת ידי שניהם צריף פספ ומשיכה וקושיתו על דברי הטור גם לפי מה שהוא האמת דבסי' ש"ף לא פסיקא ליה קשה לכאורה וספר פנים מאירות אין מצוי אצלי לראות מה שיישב בזה אף תמיה לי איף לא הביט עין בדברי הרב הדרישה באותו פרק באותו מקום ביו"ד ובח"מ הג"ל שכתב שלא פתב הטור בח"מ דקונה בכסף אלא לדעת רש"י וכו' וקא משמע לן דאין צריף גם שטר ומינה נלמוד דלרבינו תם סגי במשיכה בלא שטר וכו' עי"ש והספיק לזה רבינו עקיבא איגר סי' ל"ז (בד"ה ונחזור) והתפלל מאוד על מה שכתב הרב משאת בנימן בסי' ל"ה דהטור ח"מ סי' צד"ק סובר פרש"י דהרי הטור בעצמו בריש סי' קצ"ח פסק דמעוה קונות בישראל עי"ש ומה שכתב אהיה דיו"ד סי' קל"ב פבר פתבתי מה שכתב בשיעורי רז"ה דמשום שהוא דרבנן אזלינן לקולא וכונתו

דכינן דמתלוקת הפוסקים היא אזלינן לקולא (ולא מטעם שיהוא מנהג הסוחרים) אף בשו"ת עטרת חכמים הנ"ל פתב דהוא מטעם קנין הסוחרים עי"ש מה שביאר על פי תשובות המינוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה וקרב מלאכת שלמה חפים בד' כ"ג פתב בשם קרב מוהר"א די בוטון (בשו"ת לחם רב) בסי' קנ"א דמעיקר הדין סובר רבינו הטור פדעת הרמב"ם דקניינו של עכומ"ז בין בכסף בין במשיכה הוא ורק משום חומרא מחמיר במידי דאיסורא: ומה שכתב (הרב חינוך בית יהודה) שדעת הרמב"ן פדעת רבינו תם דקניינו של נכרי במשיכה ולא גילה לנו איה מקום פבוד דב"ק בזה הנה במקום אחר פתבתי פדעת הרמב"ן וקרב"א במתלוקת זו והוא זה.

מ"ן מוהריט"א בהלכות יום טוב פרק שני דבכורות אות י"ז (ד' י"ז ע"ב מדפוס ווארשא בד"ה ונהגה בפ"ב) פתב דהריב"ע בשו"ת מוהרש"ך ח"ב סי' קי"ז פתב פדעת הרשב"א שסובר פהרמב"ם דנכרי קונה בכסף או במשיכה ושפן פתב הרב פנסת הגדולה בח"מ סי' צד"ק אות י"ג וכתב על דבריו דבחידידושי הרשב"א לחולין ד' ט"ל ע"ב מפונש שסובר פריינו תם דמשיכה קונה עי"ש.

וכן פתבהרב עטרת חכמים פחלק יו"ד סי' כ"ד (ד"ה אמנם) דהרשב"א פחולין הנ"ל סובר פריינו תם. וכתב שפן דעת הרמב"ן שם ושפן נראה דעת הריטב"א פחידידושו לע"ז ד' ע"א ועיין להרב המגיד פראשון מהלכות זכיה הלכה י"ד פתב דהרמב"ן אינו סובר פהרמב"ם שפתב וז"ל וכבר נחלקו עליו ואמרו דהכי קיימא לו דנכרי דווקא במשיכה ולא בכסף וכן פתב הרמב"ן בהלכות בכורות עכ"ל ומ"ן הב"י פיו"ד סי' קל"ב (ד"ה פתב עוד הרשב"א) הביא דברי הרמב"ן דמה שאמר אמיר משיכה פנכרי קונה לאו משיכה דווקא קאמר אלא אף משיכה והוא הדין למעות הקלף כל שהקדים לו מעות וכו' מותר וכתב שלזה הסכים הרשב"א עי"ש: ולפי זה מלבד דקשו דברי הרמב"ן אהדדי לפי מה שפתב הרב המגיד בשמו כנז"ל וכבר הקשה פן רבינו עקיבא איגר בתשובה סי' ל"ז (בד"ה אמנם) והקשה גם ממה שפתב פחידידושו לחולין ד' ט"ל הנ"ל עי"ש קשו נמי דברי הרשב"א אהדדי ממה שפתב פחידידושו לחולין הנ"ל ורעק"א שם פתב דכדאי הם הנה פוסקים לסמוך עליהם לעשות מזה ספק פקנין פסף עי"ש ולי ההדיוט קשה לסמוך פזה פינו שאין סברתם מבוררת ומלתייהו דרבנן קדישי סתראי ניגהו מאי חזית דסמכת אהא וכו' ולפי מה שפתבתי פקונטרס פללי הפוסקים סי' יו"ד דכשפותר הרשב"א דבריו מה שפתב פחידידושו עם מה שפתב בתורת הפית נקיטינן פדכתב בתורת הפית (ועיין עוד פמה שרשמתי פקונטרס הפללים פמערכת הקו"ף אות ט"ז בד"ה והיכא) ניחא דהא מה שפתב מ"ן הב"י בשם הרשב"א הוא שפתב פן בתורת הפית ואם פן שפיר נוכל לסמוך ולומר שזו היא דעת הרשב"א אכל לסמוך שזו היא דעת הרמב"ן הא ודאי קשה מאחר שאין דעתו מבוררת ואין אתנו יודע על איזה מדבריו יש לסמוך וצריף לעיין בגוף דברי הרבנים מוהרש"ך ופנסת הגדולה ח"מ ח"ב לראות אם הזכירו דברי הרמב"ן והרשב"א: ומצאתי שהרב מלאכת שלמה חפים בשלישי מהלכות מכירה ד' כ"ג אחר שהביא דברי הרב המגיד שפתב דהרמב"ן סובר דעכומ"ז דווקא במשיכה ולא בכסף כנז"ל פתב שפן מצא פחידידושו הרמב"ן לע"ז ד' ס"ג שפתב הא דהקשו והא מיחסרא המשיכה משמע לי דאליבא דריש לקיש לקיש מקשינן דאלו לר' יוחנן פינו דמדאורייתא מעות קונות ולא משיכה הא לא מיחסרא משיכה ודמפרש פזונה פותית דלא קניא במשיכה

פירש רש"י דכי פתיבה המשיכה בישראל פתיבה ואף זה פריש לקיש דלר' יוחנן איפכא הוא בישראל מעות ובעכומ"ז משיכה עכ"ל ומזה תמה על מה שכתב מרן הבית יוסף ביורה דעה סי' קל"ב הג"ל וכתב שפן ראה למוהרש"ך בח"ב סי' קי"ו שהקשה פן ושתגרין שיש להגיה בדברי הרשב"א שכתב יוסף הג"ל הרמב"ם במקום הרמב"ן או נאמר דמה שכתב הרב המגיד שפן כתב הרמב"ן אעיקרא קאי על מה שכתב שנתלקו על דברי הרמב"ם שהוא גם פן כתבו ופקפק על שני התירוצים ומסיק בצ"ע מה שכתב הרב המגיד בשמו שהוא היפך מה שכתב הרשב"א בתורת הבית והיפה מה שכתב הרמב"ן בחידושו לע"ז הג"ל ועמד גם פן בסתירת דברי הרשב"א מה שכתב בתורת הבית שהביא מרן הבית יוסף עם מה שכתב בחידושו לחולין ד' ט"ל הג"ל וכתב שבכנסת הגדולה סי' צד"ק כתב שמדברי הרשב"א במינוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה נראה שסובר פהרמב"ם שעכומ"ז קונה בין בכסף בין במשיכה והאריף קצת בענין זה עי"ש: שוב ראיתי דמרן מוהריט"א בפסק שני דבכורות אות י"ז (בד"ה והן עתה בדרף ט"ז ע"א וע"ב מדפוס ווארשא) אחר שכתב שדעת הרמב"ן בהלכות בכורות שם מבוארת שסובר פרבינו תם דמשיכה קונה ושפן דעת בעל הלכות ודקדק על דברי בעל הלכות דמה שכתב בהלכות הלואה נראה בהיפך וכו' כתב שמרן הב"י ביו"ד סי' קל"ב כתב בשם הרשב"א בשם הרמב"ן שסובר דאמימור או כסף או משיכה קאמר ושפן כתב הריטב"א בחידושו לע"ז ד' ע"א בשם הרמב"ן וכתב בשם הריב"ע שפשו"ת מוהרש"ך סי' קי"ו שצריך להגיה בדברי הרשב"א שבב"י הג"ל הרמב"ם במקום הרמב"ן כדי שלא יהיו דבריו סותרים למה שכתב הרב המגיד בפסק א' מהלכות זכיה דהרמב"ן אינו סובר פהרמב"ם ומרן מוהריט"א כתב דאין צריך להגיה כלל משום דמה שכתבו הרשב"א והריטב"א בשם הרמב"ן הוא דמפרש מילתיה דאמימור דכסף או משיכה קאמר ולא דסבר הכי לדינא סובר פרבינו תם דקניינו במשיכה פדכתב הרב המגיד וכמו שפירש בדבריו שבהלכות בכורות וסובר לדחות סוגיא דע"ז מקמי ההיא דמסכת בכורות וכו' אלו תנרף דב"ק ומוכן לפי זה דמה שכתב לקמיה בדרף י"ז ע"ב הג"ל דהרשב"א בחידושו לחולין סובר פרבינו תם דלא כהריב"ע שייחס להרשב"א שסובר פהרמב"ם וכו' פונתו היא לומר דמה שכתב הרשב"א שהובא בבית יוסף יו"ד הג"ל הוא דוקא בפירוש הסוגיא דע"ז אבל לענין הלכה סובר פרבינו תם פדכתב בחידושו לחולין הג"ל: ועל פי דברי מרן מוהריט"א הללו יש לדחות סמיכת רבינו עקיבא איגר על הרמב"ן והרשב"א שכתב יוסף סי' קל"ב הג"ל שהרי כל דבריהם לא נאמרו אלא לפרש סברת אמימור אבל לדינא סוברים פרבינו תם דדוקא במשיכה כמפורש בדברי הרמב"ן בהלכות בכורות והרשב"א בחידושו לחולין הג"ל ורק אולי נוכל לסמוך על מה שכתב הרב מלאכת שלמה בשם הרב כנסת הגדולה דמתשובת הרשב"א במינוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה נראה שסובר פהרמב"ם דעכומ"ז קנינו בין בכסף בין במשיכה ויש לנו ליכנס במבוכה במה שפילפלו הפוסקים בסתירת דברי הרשב"א מחידושו לתשובותיו כהי מינייהו נקיטינו וגם אני הדל פתבתי בזה בקונטרס כללי הפוסקים סי' יו"ד אות ב': הן אמת שראיתי להגאון חתם סופר בחלק שיש בחידושו למסכת ע"ז על דף ע"א ע"א שאחר שנשא ונתן בענין זה כתב בדרף נ"ט ע"ג מדפי הספר וז"ל מכל מקום לדינא אם נתן מעות איפא דעת רש"י דעכומ"ז במעות ודעת רבינו חיים בתוספות בבא מציעא דף

מ"ח ע"ב דבין ישראל ובין עכומ"ז בְּמַעוֹת וְדַעַת הַתּוֹסֵ' דְשִׁמְעֵתִין דַּעְכוּמ"ז אוּ בְכֶסֶף אוּ
בְּמַעוֹת (צָרִיף לְהִיּוֹת אוּ בְּמַשִּׁיכָה) וְכֵן דַּעַת הַרְמַב"ם וְכֵן רַמְבַּ"ן בְּמִינוּחֵסוֹת סִי רַכ"ה וְכו'
עכ"ל וְכֵן פֶּתַב שֵׁם בְּעַמּוּד שְׁנֵי (בד"ה וְעוֹד) וְשֵׁם בְּעַמּוּד רֵאשׁוֹן (בד"ה אָמַר) פֶּתַב
דְּהַרְמַב"ן בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת סוּבַר דְּקַנְיָן עַכּוּמ"ז הוּא בְּמַשִּׁיכָה עִי"ש וְהִנֵּה מַה שֶּׁפֶתַב בְּשֵׁם
הַרְמַב"ן בְּמִינוּחֵסוֹת הוּא אֲשַׁגְרַת לִישׁוֹן דְּוֹדַי הַמִּינוּחֵסוֹת הֵן לְהַרְשֵׁב"א פִּידוּעַ וּמַה גַּם
שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ מַעִיד שֶׁהַרְמַב"ן בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת נָקִיט כַר"ת דְּקַנְיָן עַכּוּמ"ז הוּא בְּמַשִּׁיכָה
וְכֵן הוּא בְּאֵמַת בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ן כְּמוֹ שֶׁגַּם מֶרֶן מוֹהַרִּיט"א פֶּתַב כֵּן כְּנוֹ"ל אֶלָּא פְּוִנְתּוֹ עַל
הַרְשֵׁב"א וְעַם פִּי גַם עַל זֶה תִּיקְשִׁי לֵן מִמָּה שֶׁפֶתַב הַרְשֵׁב"א בְּחֻלְיֵן ד' ט"ל דְּקַנְיָנוּ
בְּמַשִּׁיכָה עַל כָּל פָּנִים כֵּן מִתְבָּאָר מִדְּבָרָיו שֶׁבְּמִינוּחֵסוֹת וּלְפִי זֶה נִרְאֶה שֶׁאֵין דְּבָרֵי מֶרֶן
מוֹהַרִּיט"א מְנַכְרָחִים וְשִׁפִּיר נוֹכַל לֹמַר דְּמַה שֶׁפֶתַב הַרְשֵׁב"א שֶׁהִבִּיא מֶרֶן הַב"י בְּסִי
קל"ב לֹא לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי אַמְיָמַר בְּלַבַּד הוּא דְאָמַר אֶלָּא לְקוּשְׁטָא דְּמִילְתָא קְאָמַר כְּמוֹ
שֶׁמִּתְבָּאָר מִדְּבָרָיו שֶׁבְּמִינוּחֵסוֹת שְׁתּוּפְסֵן פֶּן לְעֵיקָר וְשִׁפִּיר קְאָמַר הַרְב רִיב"ע שֶׁבְּשׁוֹ"ת
הַרְב מוֹהַרֶ"ךְ שִׁישׁ לְהַגִּיחַ הַרְמַב"ם בְּמִקּוֹם הַרְמַב"ן: וְלְמַדְנּוּ מִדְּבָרֵי הַרְב חֲתַם סוּפֵר
שֶׁגַם הַתּוֹסֵ' בְּסוּגְיָא דַּע"ז הַנִּזְ"ל קִיָּמִי בְּשִׁיטַת הַרְמַב"ם דְּקַנְיָנוּ שֶׁל עַכּוּמ"ז בֵּין בְּכֶסֶף
בֵּין בְּמַשִּׁיכָה הוּא וְעוֹד מְצֵאֵתִי בְּחֲתַם סוּפֵר יו"ד סִי שִׁי"ב שֶׁהַכְרִיחַ שְׁדַעַת הָרִי"ף הִיא
כְּדַעַת הַרְמַב"ם וְאֵף שֶׁפֶתַב לְדַחוֹת עַל פִּי דְּבָרֵי הַרְא"ם בְּפָרִשַׁת מְשֻׁפְּטִים מְכַל מְקוֹם פֶּתַב
דְּהַאֲמַת נִרְאֶה שְׁדַעַת הָרִי"ף הִיא כְּהַרְמַב"ם וְגַם בְּסִיּוּם דְּבָרָיו פֶּתַב וּלְהַסּוּבְרִים הִלְכָה
כְּרַבִּי יוֹחָנָן וְעַכּוּמ"ז דּוֹקָא בְּמַשִּׁיכָה וְלֹא בְּכֶסֶף כָּלֵל דְּלֹא כְּהָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְכו' עִי"ש
הָרִי שֶׁחֲזַר לְדַעַתוֹ הִרְאֵשׁוּנָה וְכָלֵל אֶת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם בְּשִׁיטָה אַחַת וְזֶה הִיפּוֹף מַה שֶׁפֶתַב
הַרְב חִינּוּף בֵּית יְהוּדָה הַנּוֹז"ל (בד"ה וְאֵלֶּה) שֶׁהָרִי"ף פּוֹסֵק כְּדַעַת ר"ת דְּאֵינוּ אֶלָּא
בְּמַשִּׁיכָה: וְהַרְב צָמַח צֶדֶק (הִרְאֵשׁוֹן) בְּסוּף סִי ס"ב פֶּתַב דַּעוֹת הַפּוֹסְקִים לְעַנְיָן מְכִירַת
בְּכוֹר דְּאֶפִּילוּ בְּדִיעְבַּד בְּעֵינָן כְּסָף וּמַשִּׁיכָה אֶלָּא דְּהַרְמַ"א פֶּתַב בְּתִשׁוּבָה סִי פ"ז דְּבִדְעֵבַד
מְהִי מַשִּׁיכָה לְחוּד וּמְכַל מְקוֹם לֹא פֶּתַב כֵּן אֶלָּא בְּמַשִּׁיכָה אֲבָל בְּכֶסֶף לְחוּד אֵף לְדִידִיָּה
לֹא מְהִי אֶפִּילוּ בְּדִיעְבַּד עכ"ל וְכֵן פֶּתַב הַרְב אֲגוּדַת אֲזוּב מִדְּבָרֵי בְּחֻלְק יו"ד סִי ל"ז
(בד"ה אֲמַנָּם כִּיּוֹן) דְּהַעִיקָר כְּדַעַת רַבִּינוּ תָּם דְּבַעֲיָנוּ מַשִּׁיכָה דּוֹקָא וּלְכַתְּחִלָּה חוֹשְׁשִׁין
לְהַחְמִיר כְּשִׁיטַת רַש"י לְהַצְרִיף כְּסָף גַּם כֵּן וּמַה שֶׁהִקְלוּ הָאֲחֵרוּנִים וְרַמְ"א בְּדִיעְבַּד הוּא
דּוֹקָא בְּמַשִּׁיכָה וְלֹא בְּכֶסֶף לְבַד: וּמֶרֶן מוֹהַרִּיט"א בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פָּרַק רְבִיעִי אוֹת נ"א
(ד' ל"ז ע"ד מְדַפּוּס וּוְאֲרָשָׁא בַד"ה וְהִנֵּה רֵאִיתִי) הִבִּיא מַה שֶּׁפֶתַב בְּדִרִישָׁה יו"ד סִי ש"ל
שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו דְּמַה שֶׁאָמְרוּ דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת וְחֻכְמִים תִּקְנוּ מַשִּׁיכָה נְאָמַר זֶה גַּם
בְּעַכּוּמ"ז וְהַתְּפִלָּא עָלָיו דְּזֶה אֵינוּ אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל אֲבָל עַכּוּמ"ז מִיִּשְׂרָאֵל אוּ יִשְׂרָאֵל
מִעַכּוּמ"ז הוּא מְחַלְוֹקַת רַש"י וְר"ת וְכו' וּלְדַעַת רַש"י דַּעְכוּמ"ז קוֹנָה בְּכֶסֶף מִן הַתּוֹרָה לֹא
תִּקְנוּ חֲזו"ל גַּבִּי עַכּוּמ"ז דְּלִיבְעֵי מַשִּׁיכָה מִדְּרַבְּנָן וּבְכֶסֶף לְחוּד קוֹנָה וְלַרְבִּינוּ תָּם אֵינוּ קוֹנָה
בְּכֶסֶף כָּלֵל אֵף מִדְּאֲוִרֵיָּתָא כִּי אִם בְּמַשִּׁיכָה קוֹנָה מִן הַתּוֹרָה וְהִבִּיא מַה שֶּׁפֶתַב בְּדִרִישָׁה
ח"מ סוּף סִי צד"ק וּבִיּו"ד סִי ש"ף הַנִּזְ"ל שֶׁלֹּא פֶּתַב הַטּוֹר דְּמִטְלָטְלִין קוֹנָה מִעַכּוּמ"ז
בְּכֶסֶף אֶלָּא לְדַעַת רַש"י וְכו' שֶׁמִּתְבָּאָר מִדְּבָרָיו בְּבִירוֹר גְּמוּר שְׁדַעַת הַדְּרִישָׁה הִיא דְּאֶפִּילוּ
יִשְׂרָאֵל מִעַכּוּמ"ז תְּלוּי בְּמַחְלְוֹקַת זוּ דְּלִסְבְּרַת רַבִּינוּ תָּם שֶׁהִיא הַעִיקָר אֵינוּ קוֹנָה יִשְׂרָאֵל
מִעַכּוּמ"ז כִּי אִם בְּמַשִּׁיכָה וְהִבִּיא מַה שֶּׁפֶתַב הַרְב ש"ף בַּח"מ רִישׁ סִי צד"ק לְדַקְדָּק מִדְּבָרֵי
הַסַּמ"ע בַּס"ק א' וַס"ק ט"ז שֶׁסוּבַר דְּיִשְׂרָאֵל מִעַכּוּמ"ז לְכוּלֵי עֲלָמָא קוֹנָה מִטְלָטְלִים

בְּדָמִים וְהִשִּׁיג עָלָיו הָרַב שׁ"ף בְּזֶה וְעַל זֶה פָּתַח מֶרְנ מוֹהֲרֵיט"א דְּמֵאֲחֵר דְּבִדְרֵיֶשָׁה בִּינְאָר
דְּעֵתוֹ בְּבִירוֹר דְּאִין חִילּוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל מֵעֵכּוֹמ"ז לֵעֵכּוֹמ"ז בִּישְׂרָאֵל בְּהֶכְרַח לֹמֵר דְּמָה
שְׁפָתַב בִּס"ק א' דְּהַחֹלְקִים הוּא בֵּעֵכּוֹמ"ז מִישְׂרָאֵל לָאו דְּוִקָא וְכֵן מָה שְׁפָתַב בִּס"ק ט"ז
וְכו' וְשִׁינָה וְשִׁילָשׁ לֹמֵר שְׁסֻבְרַת רַבִּינוּ תָּם הִיא הָעֵינְקָר עִי"ש גַּם בְּשׁו"ת דְּבַרֵי חַיִּים ח"א
סִי' י"ט הוּבָא בְּקוֹנְטְרִיס חֲקַת הַפְּסָח שְׁפָסְפָר מְנַחַת מִשֶּׁה בָּאוֹת ד' וְהִבְאֲתִיו לְמַעְלָה (בד"ה
וְאַחֵר זמ"ר) פָּתַח שְׁדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דְּלֹא מְהַנִּי פְּסָף בֵּעֵכּוֹמ"ז: וְהָרַב מְלוֹבְלִין בְּתַשׁוּבָה
סִי' ל"א פָּתַח הָרֵא"ש פְּסָק שְׁאָם קָנָה יִשְׂרָאֵל בְּהֶמָּה מֵעֵכּוֹמ"ז וְלֹא מְשִׁכָּה רַק נָתַן לוֹ
מְקַצַּת דְּמִים שְׁאִינָה חֵיבָת בְּבִכּוּרָה וְכֵן פְּסָק בְּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וּמִטַּעַם דְּקִיטָמָא לֵן כֵּר'
יוֹחֲנָן דְּבִישְׂרָאֵל מְעוֹת קוֹנוֹת וְעֵכּוֹמ"ז דְּוִקָא בְּמִשְׁיכָה וְשִׁינָה וְשִׁילָשׁ שְׁם שְׁדַעַת הָרֵא"ש
דֵּעֵכּוֹמ"ז בְּמִשְׁיכָה וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַעִיר הִיכִי פְּשִׁיטָא לִיה הִכִי בְּדַעַת הָרֵא"ש וְהִלֵּא מְדַבְּרֵי
הָרֵא"ש שְׁבַפְרָק קָמָא דְּבִכּוּרוֹת שְׁהַצְרִיף לְהַפְקַעַת קְדוּשַׁת בְּכוֹר בְּמִכְרָה לֵעֵכּוֹמ"ז פְּסָף
וּמִשְׁיכָה מוּכַח דְּמִסְפָּקָא לִיה אִיזוּ דְּעָה הִיא עֵינְקָר אִם סְבַרַת רִש"י אוֹ סְבַרַת רַבִּינוּ תָּם
וְצָרִיף לֹמֵר שְׁסוּבְרָ כְּמוֹ שְׁפָתַב הָרַב בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁדַעַת הָרֵא"ש דְּאָף דְּלִדְיָנָא נְקִיטִינּוּ
כְּרַבִּינוּ תָּם דְּמִשְׁיכָה קוֹנָה מְכָל מְקוֹם לְכַתְחַלָּה כְּשִׁבְאִים לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה הַמִּכְרָה צָרִיף
לְעֲשׂוֹתָהּ בְּאִנְפֹן הַמוֹעִיל לְכֹלֵי עֲלָמָא אָף קָשָׁה שְׁשָׁם פָּתַח עוֹד וְנ"ל אֲבָל מוֹהֲרֵי"ל פְּסָק
דְּהַנִּי סְפָק בְּכוֹר דְּמִסְפָּקָא לִיה אִי נְקִיטִינּוּ כֵּר' יוֹחֲנָן אוֹ פְּרִישׁ לְקִישׁ וּמִטַּעַם זֶה פְּסָק הַטּוֹר
כְּשִׁמוּכָר לֵעֵכּוֹמ"ז בְּהֶמָּה מְפָנִי חֲשַׁשׁ בְּכוּרָה צָרִיף לְהַקְנוּתָהּ בְּמַעוֹת וּבְמִשְׁיכָה עַכ"ל
מִשְׁמַע שְׁסוּבְרָ דְּמָה שְׁפָתַב רַבִּינוּ הַטּוֹר כֵּן הוּא מְשׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה אִי הִלְכָה פְּרִש"י אוֹ
כֵּר"ת וְכִדְכַתְּבַב בְּשֵׁם מוֹהֲרֵי"ל דְּהַנִּי סְפָק בְּכוֹר וְכו' וְהוּא תִּימָה שְׁהַרֵי דְּבַרֵי רַבִּינוּ הַטּוֹר
מֵאִישׁ לֹקְחוֹ הוּא הָרֵא"ש שְׁפָתַב כֵּן בְּפָרָק קָמָא דְּבִכּוּרוֹת וְלְהַסְתַּלַּק מִן הַסְּפָק וְכו' וְלִפִּי
מֵאִי דְּפִשְׁיטָא לִיה לֹמֵר בְּדַעַת הָרֵא"ש בְּרִישׁ פְּרָק שְׁנֵי דְּבִכּוּרוֹת שְׁפּוֹסֵק כְּרַבִּינוּ תָּם
בְּהֶכְרַח לֹמֵר דְּמָה שְׁפָתַב בְּפָרָק קָמָא לֹא מְשׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה פָּתַח כֵּן אֲלֵא מְשׁוּם
דְּלְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה לְכַתְחַלָּה יֵשׁ לְעֲשׂוֹת בְּאִנְפֹן הַמוֹעִיל אֲלִיבָא דְּכֹלֵי עֲלָמָא וְאִם כֵּן גַּם בְּדַעַת
רַבִּינוּ הַטּוֹר נוֹכַח לֹמֵר שְׁהִיא כֵּן וְלֹאוּ מְשׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה בְּעֵינְקָר הַדִּין אִם הִלְכָה פְּרִש"י
אוֹ כְּרַבִּינוּ תָּם וְכֵן מְתַבָּאָר מְדַבְּרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ז בְּשִׁלְחֹן עָרוּף שְׁלוֹ שְׁפָסִי תמ"ח סְעִיף
י"ב מְתַבָּאָר מְדַבְּרֵי דְּנְקִיט לְעֵינְקָר דְּמִשְׁיכָה קוֹנָה (וְכֵן נְקִיט בְּדַעַתוֹ בְּשׁו"ת צְמַח צְדָק
לְהַגָּאוֹן מְלִיבְאוּוִיץ בְּחֻלְק יוֹרָה דְּעָה סִי' רל"ג עִי"ש) וּבְכָל זֹאת פָּתַח בִּסִי' תמ"ח סְעִיף ח'
דְּלְכַתְחַלָּה לֹא סָגִי בְּמִשְׁיכָה וְצָרִיף שְׁיִטְוֹל פְּסָף מֵהֵעֵכּוֹמ"ז לְפִי שְׁיִשׁ אוֹמְרִים שְׁאִין קִנְיָן
לֵעֵכּוֹמ"ז בְּכֶסֶף עִי"ש וְהִינּוּ מִטַּעַם הַנֵּ"ל דְּעַל כָּל פְּנִים לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְעֲשׂוֹת בְּאִנְפֹן שְׁאִין
שׁוּם חֲשַׁשׁ פִּיקְפוּק: וּבְסֻפְרָ בָּאָר יַעֲקֹב בִּי"ד סִי' שׁ"ף ד' צ"ב ע"א פָּתַח בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל
דְּהַרמ"א בְּתַשׁוּבָה וְהַרְבְּנִים טוֹרֵי זָהָב וְשַׁעַר אֲפְרִים וְחִינּוּף בֵּית יְהוּדָה וְנַחֲלַת שְׁבַעָה
הַסְּפִימוּ לְשִׁיטַת רַבִּינוּ תָּם דֵּעֵכּוֹמ"ז קִנְיָנוּ בְּמִשְׁיכָה וְשְׁכַתְּבוּ דְּעַל כָּל פְּנִים יֵשׁ לְסַמְוֹף עַל
זֶה בְּדִיעְבַד וְהָרַב הַמְּחַבֵּר פָּתַח עַל דְּבַרֵי דְּבַנְדוּנוּ לֹא הִיְתָה מְשִׁיכָה כְּהוֹנֵן עִי"ש מִשְׁמַע
קַצַּת דָּאָם הִיְתָה מְשִׁיכָה כְּהוֹנֵן הִיְתָה מוֹזָה דְּאֲפָשָׁר לְסַמְוֹף עַל זֶה בְּדִיעְבַד וּמְתַבָּאָר
מְדִיקְדוּק לְשׁוֹן הָרַב הַשּׁוֹאֵל דְּמָה שְׁפָתַב בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים וּמְכַלְלֵם הַשַּׁעַר אֲפְרִים דִּישׁ
לְסַמְוֹף בְּדִיעְבַד אֲקִנְיָן מְשִׁיכָה לְחוּד הוּא מְשׁוּם שְׁסוּבְרִים דְּהַעֵינְקָר פְּשִׁיטַת רַבִּינוּ תָּם
דְּקִנְיָנוּ בְּמִשְׁיכָה וּמִשְׁמַע דְּאֲקִנְיָן כְּסָף לְחוּד אִין לְסַמְוֹף אֲפִילוּ בְּדִיעְבַד כִּינּוּ דְּאִין הַעֵינְקָר
פְּשִׁיטַת רִש"י וְכֵן דַּעַת הָרַב מְעִין גַּנִּים (עֲצִי לְבוּנָה ח"ב) בִּסִי' צד"ק סְעִיף ג' דְּכֶסֶף לְבַד

אינו מועיל אף בדיעבד ע"ש לענין מי שנתן פרתו לעכומ"ז לזונה בשכר ואחר זמן מכרה לו בכסף להפקיע קדושת בכור ולא משך כלל וילדה זכר ושחטו ואכלו בשרו והאדון לקח העור כנהוג ומכרו לישראל ונתערב עם עורות אחרים והוא גם פן מכר העורות לאחרים וכתב דהמכירה לעכומ"ז לא הועילה פינון שלא משך לא קנה אף בדיעבד: ובחידושי יד אברהם (אשר נספחו לאשלי רב רבי דפום ראם) בריש סי' ש"ף סעיף נ"ו פתב בשם הרב שער אפרים סי' ע"ט דבספק בכור שגמפר בכסף לחוד יש להקל משום שפתב הרמב"ם דבכור בחוזה לארץ דרבנן (עיין במה שרשמתי בקונטרסים פאת השדי בחלק הפללים במערכת הבי"ת אות מ"א) וכן פתב החינוך פרשת בא ובהגהות מרדכי בסוף חולין פתב דבכור בזמן הזה דרבנן אם פן הוי ספק דרבנן ולא הוי איתחזק איסורא דחזקת האם שלא ילדה דאדרבה זיל בתר חזקת הולד שאינו קדוש ע"ש מוכח דבנדאי בכור אין לסמוך אפילו בדיעבד אקנין פסך לחוד ועיין שם במה שנסאל בישראל שקנה בהמה מן הנכרי ולא משכה שפתב דלשיטת רבינו תם דמשיכה דוקא קונה וכן משמע בהרא"ש ובהגהות אשירי מאור זרוע ובמרדכי ובתשובת מימנויות לספר קנין סי' ה' וכן פסק בגמרא יוסף בפרק הזהב וכן תפסו האחרונים לעיקר בדיעבד פשמוכר ישראל לנכרי משיכה מתיר שכן היא דעת רוב הפוסקים עיין חק יעקב סי' תמ"ח ואם פן יש לומר דהוא הדין להיפך פשקנה ישראל מנכרי ולא הנה משיכה מותר וכן פתב הטורי זקב בשם הרמ"א בתשובה סי' פ"ז וכו' והרב פרום שלמה (חאאס) בסי' ש"ף פתב אם הנה פסך בלא משיכה אסור אפילו בדיעבד וכו' ואם לא הנה רק משיכה יש לאסור לכתחלה אלא אם פן נשחט או שיש שעת הדחק ובשו"ת מאיר נתיבים בסי' ט"ל ד' ס"ח ע"א פתב דהאחרונים פתבו בשם מוהר"ם מינץ דלא מקילינן אלא במשיכה לחוד אבל בכסף לחוד אפילו בדיעבד אסור: והגאון חתם סופר בחלק יו"ד סי' שט"ז (בד"ה והנה קנין פסך) פתב שרוב הפוסקים חולקים על רש"י שסובר דעכומ"ז קונה בכסף דוקא עיין במרדכי פרק הניזקין סי' שצ"ד שגורם ר' יוחנן סבר משיכה וריש לקיש סובר פסך וכן הוא בירושלמי פרק ח' דשביעית ועיין בתוספת קרבן העדה סוף פרק משילין והמענין בלשון רש"י בעבודה זרה ד' ע"א ע"ב אבל לא יין ביין וכו' אליבא דר"י וכו' יראה שפך היתה גירסת רש"י ואם פן הלקה כר' יוחנן ישראל במשיכה ועכומ"ז בכסף מפל מקום רוב הפוסקים חולקים והרמב"ם פסק דקונה או בכסף או במשיכה וגם בזה חולקים ואפילו ישראל מעכומ"ז אינו קונה בכסף פדכתב בש"ף ח"מ ריש סי' צד"ק דלא כסמ"ע שם וט"ז יו"ד סי' קל"ב סוף סק"ח לכן ישראל שפכר בכסף לחוד לא מהני לפטור מבכורה עכ"ל הנה מעיד בגדלו שדעת רוב הפוסקים דמשיכה קונה בנכרי ולא פסך וכן מתבאר מדבריו שבחלק שיש בחידושי למסכת ע"ז ד' ע"א שאחר שהאריך בביאור שיטת הפוסקים בזה פתב בד' ט"ן ע"ג (בד"ה מ"מ) ונ"ל לדינא אם נתן מעות איפא דעת רש"י דעכומ"ז במעות ודעת רבינו חיים בתוס' בבבא מציעא ד' מ"א ע"ב דתנוניהו במעות ודעת התוספות דשמעתין והרמב"ם והרמב"ן במיוחסות סי' רכ"ה דהעכומ"ז או בכסף או במעות (צ"ל או במשיכה) ואם פן בדיעבד והפסד מרובה ויש צירוף היתרים אחרים יש לסמוך ואם הנה קנין פרה ממש ולא רק להפקיע איסור בכור יש לצרף גם פן אם בדיניהם פסך או אפילו סיטומתא קונה עכ"ל הנה רואה דאף שמצא שרים רבים ם ונכבדים דסברי דכסף מהני בעכומ"ז לא

מלאו לבו להתיר במקום הפסד מרובה (דמשמע שפבר נשחט) אלא על ידי צירוף היתרים אבל לא בכסף לבד משום דקנין משיכה הוא שקונה (אלא שנראה שמחלפת שיטתו בזה כמו שאכתוב להלן איה"ש).

והרב עבודת הגרשוני בריש סי' ק"ב אף שפכת דרבינו חיים שבתוס' בבבא מציעא הנ"ל וכן התוס' בעבודה זרה ד' ע"א ד"ה שקולו סוכרים פהרמב"ם בכל זאת חשיב ליה ספק בכור: ובשיטת רש"י גם פן נמצא דכמה פוסקים קיימי בשיטתיה דמלבד מה שפכתו הרבנים משאת בנימן ואמונת שמואל שרוב הפוסקים סוכרים פרש"י דקניינו של עכומ"ז בכסף מצאתי לרבינו מוהר"ם אלשיך בתשובה סי' יו"ד (בד"ה ועוד דבשלמא) שפכת וז"ל ובגדון זה אף שמטלטלין נקנין מן התוגר בכסף פאשר הספימו רוב הפוסקים וכו' הרי שפכת שהספמת רוב הפוסקים שקונה ישראל מעכומ"ז בכסף ועוד פתב שם (בד"ה ובר מן דין) ואפילו הנה ברור ששמעון פרע שכירות הספינה לעכומ"ז מתחלה ועל ידי שכירות המקום קנה הספינה אפילו הכי לא קנה ראובן ממנו דהא הספינה מטלטלין היא ואם הישראל קונה מטלטלין בכסף אינו מקנה לישראל הספינה בכסף אלא במסירה עכ"ל נראה דמסתמיה ואזיל בתר סברת רש"י דישאל מעכומ"ז קונה בכסף והוא הדין לדידיה דעכומ"ז מישאל נמי קונה בכסף: הו אמר דהנה נראה לומר דהרב מוהר"ם אלשיך סובר פדעת הרב ט"ז ביו"ד סי' קל"ב סק"ח דישאל מעכומ"ז קונה בכסף דכינו דישאל קונה מדין תורה משום דדבר תורה מעות קונות כל שכן דישאל מעכומ"ז קונה במעות ומדוקדק זה בלשונו הטהור שפכת דישאל קונה מעכומ"ז בכסף ולא אמר סתם דקנין העכומ"ז בכסף כי היכי דלא לישתמע בין עכומ"ז מישאל ובין ישראל מעכומ"ז אף מלבד שדברי הרב ט"ז במחכתה"ר תמוהים הם ואף שהנה נראה לכאורה דמדשתק הרב ש"ף מלהשיגו בנקודת הכסף בענין זה פדרכו בכל מקום.

מוכח דסביר וקביל פנותייה על דרך שפכתו בעלי הפללים דכל מקום שהראב"ד אינו משיג על הרמב"ם אות היא שסובר פמותו אף באמת זה אינו ודברי תורה עניינם במקום אחד ועשירים במקום אחר שפבר גילה דעתו בש"ף ח"מ סי' צד"ק סק"א וסק"ד דמה שנראה מדברי הסמ"ע דישאל מעכומ"ז לכולי עלמא קונה מטלטלין במעות הוא תמוה דמהש"ס ריש פרק שני דבכורות מוכח להדיא דישאל מעכומ"ז ועכומ"ז מישאל חד דינא אית להו ושפן דעת הרמב"ן ושאר הגאונים והרא"ש והטור והאחרונים ביו"ד סי' ש"ף וכן פתב בש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תמ"א סעיף י"ב ובקונטרס אחרון שם אות ד וכן פתב הרב חתם סופר הנז"ל (בד"ה והגאון חתם) גם בחידושי הגרשוני ביו"ד שם פתב על דברי הרב טורי זהב שבמחולת פבודו תלה בוקי סריקי בהטור דלית מאן דסבר לחלק בין עכומ"ז מעכומ"ז ובין ישראל מעכומ"ז והט"ז עצמו בסי' ש"ף סק"ח הביא תשובת הרמ"א דסובר דלא שנא: וגם מדברי תשובות המיוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה שהביא הרב מחנה אפרים בהלכות מכירה קנין מעות סי' ח' מתבאר דמן הדין אין חילוק בזה שהרי פתב וז"ל ישראל שקנה מטלטלין מעכומ"ז מפי יחיב דמי קנאם פינון דנהגו העכומ"ז להקנות בדמים הרי מבואר דאי לאו משום מנהגא דידהו קנין מעות לא הוי מהני בישאל שקונה מעכומ"ז למאן דאמר דקנין העכומ"ז במשיכה וכתב במחנה אפרים דמוהרש"ך בח"ב סי' קי"ז ד' פ"א ע"ב לא נאה דברי הרמב"ן הנז"ל עי"ש וספר

מוהרש"ך אין מצוי אצלי לראות מאי אמר רב מוהרש"ך בזה פי אולי סובר פדעת הט"ז הנ"ל והרב מחנה אפרים מטמין ברמז שסברתו היא היפה הפתוב במינוחסות להרמב"ן ובהגהות יד שאול פתב בסי' קל"ב דדברי הט"ז תמוהים ושבספר שער אפרים סי' ע"ט האריף לתמוה עליו גם בחידושי יד אברהם הנ"ל פתב דאין לחלק בזה בין ישראל שקנה מעכומ"ז לעכומ"ז שקנה מישראל דלא פהט"ז והסמ"ע וכן פתב הרב חינוך בית יהודה בסוף סי' פ"ז והביא דברי הש"ך הנ"ל ובסי' פ"ח בישראל שקנה רחלות בכסף בלבד פתב דתלי בפלוגתא דרש"י ורבינו תם עי"ש.

ומה שייחסו הרבנים חתם סופר ויד אברהם הנ"ל להסמ"ע דקאי בשיטת הט"ז הנה הם נמשכו בזה אחר דברי הש"ך בח"מ סי' צד"ק הנ"ל אף אני ההדיוט מצאתי למרו מוהריט"א בפסק רביעי דבכורות אות נ"א (ד' ל"ז ע"ד מדפוס ווארשא בד"ה והנה ראיתי להדרישה) שפתב דמאחר דבדרישה יו"ד סי' ש"ף סעיף י"ב ובח"מ סוף סי' צד"ק מבוארת דעתו בבירור דאין חילוק בין ישראל מעכומ"ז לעכומ"ז מישראל על פרחין לומר דמה שפתב בסמ"ע סק"א דהחולקים על הר"ם הוא בעכומ"ז מישראל לאו דוקא וכן מה שפתב בס"ק ט"ז ודו"ק עכ"ל: ודברי הרב מוהרש"ך שרמז הרב מחנה אפרים ראיתי שהביאם הרב אהל יעקב ד' ע"ב אות ט"ו ומתבאר דסובר דגם אם ישראל קונה מעכומ"ז במעות לא מהני להסוברים דקניינו במשיכה שפתב מטלטלין שמכר עכומ"ז לישראל ולא קנה מישראל אלא בכסף וצדין לא משה ובתו' פ"ב פא ישראל אחר קנה מהעכומ"ז בכסף ובמשיכה השני קנה דכיון דקנינת השני היא אליבא דכולי עלמא וקנינת הראשון הוי פלוגתא דרבנותא וכו' אף דבדיניהם קנה הראשון.

מכל מקום אין פח בדיניהם לעקור דין תורה עכ"ל מוכח להדיא שסובר דגם ישראל הקונה מעכומ"ז במעות לבד תלי בפלוגתא ואם פן פונת הרב מחנה אפרים (במה שפתב שלא ראה מוהרש"ך דברי הרמב"ן) פננתו דמפח דיניהם מיהא מהני פדכתב הרמב"ן וראיתי להרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין סוף סי' ט"ו שפתב לדעת הטור שסובר דישאל מעכומ"ז קונה בכסף והוצרף לכתוב פן פדי ליישב דעת הטור ומיהו שם פתב יישוב אחר לדברי הטור דכיון דהעכומ"ז קונים ומקנים בכסף הוי כסטומתא וישוב השני נח לי לפי מה שהוכיחו רבנן קדישי הנ"ל דגם ישראל מעכומ"ז אינו קונה לשיטת רבינו תם אלא במשיכה כנז"ל: הרי שדעת כל רבנן קדישי הנ"ל שאין לחלק בזה בין ישראל מנכרי לנכרי מישראל דתנונייהו פי הדדי גינהו ולעיל (בד"ה והנה בעובדא ובד"ה ומה שפתבתי) הבאתי דברי הרבנים מקור חיים ופ"מ דנקטי גמי דאין חילוק בין נכרי מישראל לישראל מנכרי וכתבו שסברת הרב ט"ז תמוהה ואפיקוה מבי מדרשא ואם פן לא נכון בעיני לייחס דהרב מוהר"ם אלשיך קאי בשיטת הרב טורי ז"ה אלא מפני שהמעשה שלו הנה בישראל שקנה מנכרי תפס בלשונו ישראל מנכרי אבל הוא הדין דנכרי מישראל קונה לדידיה בכסף ועוד נראה דלא יתכן לומר פן בדעת הרב מוהר"ם אלשיך דאם פן מה הלשון אומרת דהספימו רוב הפוסקים וכו' דמשמע דאיכא פלוגתא מיהא הלא לדעת הרב טורי ז"ה בישראל מנכרי בטלה מחלוקת ולכולי עלמא קונה בכסף ואף שיש בידי הדוחה לפרש דבריו בדרך זו בלחוק אף פשט דבריו לכל ישר הולך מורים דנקיט בשם רוב הפוסקים פדעת רש"י: איבא דלפי דברי הרב טורי ז"ה הנ"ל תנוח דעתינו ליישב דברי רבינו האור זרוע דקשו אהדדי ועמד על זה הרב מלאכת שלמה

חפים ד' כ"ג ע"ד דבהגהות אשירי לבבא מציעא ד' מ"ז פתב בשמו דישראל שיש לו מבפרת יכול למפור העופר בכסף דכיון דאי אפשר במשיכה מהני פסך דגם ריש לקיש מודה בכי האי גוונא דמשיכה קונה ומשיכת הפרה לא מהניא להעובר וכו' דמוכח דקאי בשיתת רבינו תם דקניינו של נכרי במשיכה ואילו בהגהות אשירי לבבא בתרא ד' ה"ן פתב בשמו דקניינו בכסף עי"ש שלא מצא יישוב לזה ולפי סברת הרב ט"ז יש ליישב דהא בבבא בתרא ה"ל מייירי בישראל שקנה מטלטלין מנכרי בכסף ולא משו ובה ישראל אחר לזכות ואמר דאינו רשאי לפי שפבר קנו לישראל הראשון בכסף דישראל קונה מנכרי בכסף לכולי עלמא אף באמת אין לנו הכרח בדעת הא"ז שישפבר פן דיש ליישב דב"ק בדרף שפתב הרב בני יעקב ליישב דברי הרא"ש דודאי לדינא סובר פרבינו תם דמשיכה קונה ואם משו נכרי בהמת ישראל ולא נתן מעות נפטרה מהבכורה אלא דכשפאין לתמן לכתחלה להקנות לנכרי להפקיעו מקדושת בכור שלא יבא לידי תקלה ראוי לחוש לסברת רש"י דאין לעשות מעשה בידיים במלתא דאיפליגו רבנותא (הרב ש"ך בח"מ סי' צד"ק פתב דמשום ספק פתב הרא"ש בפרק קמא דבכורות להצריף שניהם אבל הרב בית יעקב סובר דפשיטא ליה להרא"ש פרבינו תם ורק מפני שאין נכון לעשות מעשה לכתחלה וכו') וא"כ כמו כן י"ל בהיפך לדעת הא"ז דאף דסובר בעלמא דקניינו בכסף וכשיטת רש"י מכל מקום פשיטאם לעשות מעשה להפקיע מקדושת בכור צריכים לעשות באופן המועיל גם לשיטת רבינו תם וחדית לן דבמכירת העופר בכסף מהני גם לשיטת רבינו תם דכיון דאי אפשר במשיכה מעות קונות ולעולם דבעלמא סובר פדעת רש"י דכסף קונה ובאמת מדויקדוק לשון המרדכי בפרק הזהב סי' ש"ב ובתשובת מיימוניות לספר קנן סי' ה' ובתרומת הדשן סי' ע"ר שפשיטתו דברי הא"ז פתבו בזה הלשון ואפילו לר"ת דמשיכה קונה וכו' מוכח קצת דכוננתו רק לצאת אף ידי סברת רבינו תם אבל מעיקר הדין אפשר דסובר פדעת רש"י דקניינו בכסף: ורב אחד הובא בתרומת הדשן בפסקים וכתבים סי' קס"ט פתב דמנהג וסוגיא דעלמא להקנות העופר רק בכסף פדברי רש"י ורשב"ם דלא מצרכי רק קנן פסך דכל קניינו של עכומ"ז בכסף וכתב עוד שמה שמוהר"ם הנה מצריף פסך ומשיכה אינו אלא לחומרא בעלמא ורבינו התרומת הדשן התפלא עליו ועל המנהג כיעי"ש מכל מקום יתבאר דסברת רש"י לא נפלאה היא ולא דחוייה מכל הפוסקים ובחתם סופר חלק ח"מ סי' ק"ה פתב פיון שפבר סילק דמי המכירה ולשיטת התוס' (גראה דצ"ל רש"י) ורוב הפוסקים פסך בעכומ"ז קונה על פן לא אעיין בזה עכ"ל הרי דלדעתו רוב הפוסקים סוברים דכסף קונה בעכומ"ז ובחתם סופר חלק יו"ד סי' שי"ח (ד"ה וכבר ביארתי) פתב על פל פנים בנדון שלפנינו על פי רוב דעת גדולי הקדמונים קנה בכסף ורק לשיטת ר"ת דעכומ"ז דוקא במשיכה וכו' עכ"ל (וכבר רמזתי למעלה דמיחלפא שיטתיה בהאי דינא) ובישועות יעקב חלק יו"ד בסי' ש"ף בתשובת נכד המחבר פתב במאי דקניימא לן דאם הטיל מום בבכור קונסין אותו ולא ישחט עליו דהיינו דוקא אם הטיל מום במזיד שידע שאסור להטיל בו מום אבל כשלא ידע שאסור להטיל בו מום כגון שפכר מעופרת בכסף ומשיכה אלא שהמשיכה לא היתה פדין ונשאר רק פסך והוא חשב שאין עליו קדושת בכור לא קנסינו ליה ובפרט שיש עוד סמך להתירו מצד קנן מעות דמהני לדעת גדולי

הפוסקים ומותר לשוחטו: המורם מכל הרשום למעלה דבין לסברת רש"י ובין לסברת רבינו תם גלוו אליהו דעות הרבה מהפוסקים ולכן חמץ שנמכר לעכומ"ז בכסף בלבד או במשיכה בלבד ועבר עליו הפסח מותר דיש לסמוך על איזו משתי הסברות הנ"ל בלי פיקפוק וכן אם קנה ישראל חמץ מעכומ"ז בכסף בלבד או במשיכה בלבד נראה גם כן דיש להתיר דנסמוך על הסברא האמרת דלא מהני קנין זה בעכומ"ז ועדיין החמץ ברשותו של עכומ"ז הוא ולכן במקום הפסד מרובה מיהא יש להתיר לפי דעת הקצרה גם באם קנה ישראל מעכומ"ז במשיכה בלא פסוף והרב מקור חיים הנז"ל (בד"ה והנה בעובדא) שפתב דבזה אסור כתב כן לפי שלדעתו רוב הפוסקים סוברים דדוקא במשיכה הוא קנינו של עכומ"ז אף לפי מה שרשמתי מתבאר דיש גם כן הרבה פוסקים שתופסים כשיטת רש"י ומהם יש שכתבו שכן דעת רוב הפוסקים ואם כן נדאי נוכל לסמוך עליהם לענין חמץ שעבר עליו הפסח לכל הפחות במקום הפסד מרובה והגאון מוהר"ם שיק בסי' רל"ב (בד"ה ומ"ש מעלתו) פתב דאף שפדיעבד יש לסמוך אקנין פסוף לחודיה כדכתב בחק יעקב סי' תמ"ח ס"ק י"ד היינו דוקא אם לא היה פותב לו שטר וכו' עי"ש משמע דאם לא היה פותב שטר מודה דמהני קנין פסוף בדיעבד דאין נראה לומר דלדעת הרב חק יעקב הוא דקאמר וליה לא סבירא ליה: ובגדון שבעין יצחק סי' כ"ב במי שקנה יי"ש על פי שלוחו והוגד לו בפסח וכו' כנז"ל (בד"ה ואם קנה ישראל מעכומ"ז חמץ בפסוף) כתב הגאון יצ"ו עוד צדדים להתיר בגדונו והבאתי תנרף דב"ק לקמן באות מ"ח ומ"ט ועיין בשו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא בסי' י"ב והבאתי תנרף דב"ק לקמן באות ב"ן: כל הכתוב לחיים בענין זה אינו אלא במקנה החמץ לעכומ"ז בכסף בלבד אבל אם הקנה אותו באגב קרקע ועל ידי שטר (בענין שהיה צריך שטר על הקנאתו הקרקע כגון שמכר לו הקרקע ואגבו הקנה לו החמץ) והשטר שהוא היה פסול וכמאן דליתיה דמי יש סברא לומר פיון דגלי אדעתיה דניחא ליה להקנותו בשטר והשטר פסול אם כן גם הקנין פסוף לא מהני או נימא דל מהכא השטר וקני ליה בפסוף לבד עיין במה שכתבתי לעיל באות י"ג בסק"ה ומשם והלאה בס"ד: טז) גזלן שגזל חמץ לפני הפסח ועבר הפסח שאומר להגזל הרי שלף לפניך שרי בהנאה לגזל ולא עבר על כל יראה נודע ביהודה ח"א סי' כ"ה.

ועיין בשיטה מקובצת לבב"ק על ד' צ"ו ע"ב בשם ר"מ סרקוסטא כן פתב מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' חתם אות יו"ד ואולם רבנן קדישי דאתו בתריה המה ראו כן תמהו על הרב נודע ביהודה וארשום פה בס"ד את אשר ראיתי בזה הנה הרב מקור חיים בסי' תמ"ח בבבאוריים סק"ט (בד"ה אכן) כתב דמה שחידש הנו"ב דהחמץ מותר לגזל אחר הפסח ונדחק ליישב מה שנראה סתירה לזה מפמה מקומות ליתא ותנרף דב"ק הוא דבחמץ דקימא לן דלא מהני מה שהיה אנום על הביעור אם כן מה לי אנוס על ידי דבר אחר ומה לי אנום מחמת הגזלן ונאסר החמץ על הגזל משום לתא דהגזל אף שהיה אנוס עי"ש וכן דעת הרב פרי חדש שם ס"ג שהרי הביא ראיה לסברת הר"ן דלאחרני נמי אסור מהא דגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלף לפניך וכתב ונ"ל כלומר אף על פי שאסור לו ואף דהגזל לא עבר אסור לגזל אלמא דכל חמץ שעבר עליו שום אדם נאסר לכל ע"כ ומרן מוהריט"א בפסק חמישי דבכורות סי' מ"ד (בד"ה והנה הפ"ח וכו' ד' ע"ב ע"ד מדפוס ווארשא) כתב על ראיתו זאת ובאמת שהיא ראיה נכונה דהא

אמרנו שם בדרך ח"ץ מאן תנא אומרם באיסורי הנאה הרי שלח לפניה הרי מוכח דלגזול נמי אסור בהנאה אף על גב דנדאי לא עבר וכו' והאריה לבאר דהגזול לא עבר גם בפרק רביעי אות כ"ט פתב הפרי חדש הביא ראיות מכריחות על סברא זאת דאסור בהנאה עי"ש וקרב משנת ר' אליעזר בחלק ב' ס' ח"י פשיטא ליה נמי דאסור להגזול אחר הפסח והביא דברי הפר"ח הג"ל ובסוף הסימן פתב אף דהנודע ביהודה שהביא במחזיק ברכה פתב דמותר להגזול פניו שלא עבר על כל יראה דע כי פבר עמדתו על דבריו במקום אחר והוכחתי בראיות דלא פקרב נודע ביהודה עכ"ד.

ועם פי לא ידענו ראיותיו הנה בדברי הרמב"ן בליקוטיו בפרק כל שעה בסוגיא דחנות של ישראל וכו' שהביא שם (במשנת ר' אליעזר בראש הסי') מפירש פן וז"ל ומסתמיע האי סברא מההיא דגזול חמץ אלמא אסור בהנאה אף שלא עברו בעליו בב"י וב"י וא"ת פניו שהגזול חייב לבערו ועובר עליו משום הכי אסור הלא אין קנס זה אלא לבעלים ראשונים והם לא עברו בכלום אלא שמעת מינה שקנס זה בין בשוגג בין באונס בין לו בין לאחרים עכ"ל הרי מפירש דאסור להגזול אף שלא עבר בכל יראה וקרב מים חיים ראפאפורט סי' ה' פתב בשם המנח"י בשו"ת סי' ו' דהוכיח דחמץ שעבר עליו הפסח דאסור הוא אפילו בהניחו באונס מהא דגזול חמץ ועבר עליו הפסח דאומר לו הרי שלח לפניה אף דהבעלים היו אנוסים הפסידום חכמים שיהיה אסור בהנאה והוא פתב לדחות ראיתו דמה שאסרוהו להגזול הוא משום שהגזול עבר על כל יראה בלא אונס וכו' עי"ש הנה רואה דבין למר ובין למר החמץ אסור הוא להגזול גם פן וקרב פתב סופר סי' פ"א ד' ע"ג ע"ד (ד"ה וראיתי) הביא דברי הרב פרי חדש ודחה מה שכתב לצדד מרן מוהריט"א דלר' שמעון מותר להגזול וחזק ראיות הפר"ח והסביר אמאי לא הביא הר"ן ראיה שהביא הפרי חדש ועיין עוד למרן מוהריט"א בקהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' לק"ט שם פתב בדברי הרב מים חיים ראפאפורט דההיא דגזול חמץ ועבר עליו הפסח דאומר לו הרי שלח לפניה הוא משום לתא דהגזול ונאסר להגזול ולכל העולם עי"ש וכן פתב הרב בית מאיר לא"ח בד' ס"ו ע"ד (ד"ה וראיתי) וכן פתב הרב חתם סופר או"ח סי' קי"ט (ד"ה איכרא) עי"ש ובכלם נאמר ונעלם דברי הרמב"ן הג"ל ובנודע ביהודה מהדורא תגנינא ריש סי' ע"ז דחה דברי הרב עט"ז סי' ת"מ על פי שיטתו דהחמץ מותר להגזול ולפי מה שנתבאר אין לדחות דברי העט"ז מצד זה פי דבריו שרירים וקניימים על פי דברי הרמב"ן הג"ל ועיין בש"ע הג' מוהרש"ז בסי' ת"מ בקונטרס אחרון אות ב' שהכריח פדעת המנח"י הג"ל מהירושלמי וקבאתיו בסי' ה' אות כ' וקרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ח אות ב' (ד"ה מ"ש המחבר) פתב דנאסר משום הגזול וכן דעת הרב עמודי אור שהבאתי בסי' ה' אות ט"ל ונעלם מהם דברי הרמב"ן הג"ל: גם הרב בית שלמה סי' ס"ב אחר שהביא כל דברי הרמב"ן בליקוטיו (שהובא במשנת ר' אליעזר הג"ל) פתב ובנו"ב סי' כ' יצא לידון בדבר חדש דאף בגזול ישראל שגזול קודם פסח ועבר הפסח ביז הגזול דמותר החמץ להגזול פניו דהגזול אומר לו הרי שלח לפניה וקרב דברי הרמב"ן בהיפך וכו' ע"כ ושם בסי' ע"ה על דבר הי"ש שלקח הפאסעסיר באלמות מישראל אחד ועבר עליו הפסח והפאסעסיר מחוייב להחזיר הי"ש להישראל שקבל ממנו פתב וז"ל והנה כ"ת צדד היתר מחמת דברי הנו"ב סי' כ' דמותר החמץ להגזול הנה בדברי הנו"ב מבואר גם פן בבואור הגאון מוהרי"ט אלגזי בפר"ה מהלכות בכורות

אָמַנְם בַּפ"ח סי' תמ"ח ס"ג פְּתַב בְּפִירוּשׁ דְּאַף דְּהַגְזֵלָן הוּא שְׁעֵבֵר בְּבַל יִרְאֶה וְלֹא הַגְזֵל
אַף עַל פִּי כֹן הִתְחַמַּץ אָסוּר לְכָל אָמַנְם מִבְּנֵי מִזְהָ דְאִם הָיָה גְזֵלָן עֲכוּמ"ז מוֹתֵר הִתְחַמַּץ
אַחַר הַפְּסָח אָמַנְם מִדְּבָרֵי הַחֵק יַעֲקֹב ס' תמ"ח ס"ד דְּאַף בְּכִי הָאִי גְנוּנָא אָסוּר אִם בְּרוּר
שְׁלֹא הִתְלִיפוּ וְרֵאִיתִי לְאַחַד מִהֶאֱחָרוּנֵי שְׁהִתְפַּלֵּא עָלָיו אָמַנְם בַּמִּק"ח ס"ק ט' הִעֲלָה
דְּאָסוּר לְהַגְזֵל וְכָל הַמְּבֹכָה הָיָה שְׁלֹא רָאוּ הֶאֱחָרוּנֵי דְבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו וְכו'
דְּמִבְּנֵי כַהֲנ"י וּמִק"ח לְכֹן אִין הִתְפַּר זֶה כְּלוּם עַכ"ל וְהִנֵּה מְסַגְנוּן לְשׁוּנוּ נִרְאֶה דְּמִיַּחֲס
דַּעַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרִיט"א פְּדַעַת הַנּו"ב דְּגַם בְּגֵזֵלָן יִשְׂרָאֵל סוֹבֵר דְּמוֹתֵר לְהַגְזֵל מִשׁוּם שְׁהִיָּה
אָנוּס וְכו' וְעַמּוֹ הַסְּלִיחָה רַבָּה דְּאִין נִרְאֶה לִיַּחֲס וְלוֹמַר כֹּן לְפִי הָאֲמַת בְּדַעַת מְרֹן
מוֹהֲרִיט"א דְּנֻדָּי בְּגֵזֵלָן יִשְׂרָאֵל מוֹדָה דְּאָסוּר לְהַגְזֵל מִשׁוּם לְתַא דְּהַגְזֵלָן שְׁעֵבֵר עַל בַּל
יִרְאֶה וְכִמּוֹ שְׁמִפְנֵיךָ בַּדב"ק דְּמִסְפִּים לְדְבָרֵי רַבִּינוּ הַפ"ח דְּאָסוּר לְנַגְזֵל מִשׁוּם לְתַא
דְּהַגְזֵלָן אֲלֵא דְּבְּגֵזֵלָן עֲכוּמ"ז הוּא שְׁסוֹבֵר דְּמוֹתֵר לְהַגְזֵל אַחַר הַפְּסָח וּמֵר גִּיהוּ שְׁהִתְפַּלֵּא
עַל הָרַב חֵק יַעֲקֹב בְּזֶה כְּמוֹ שְׁנִבְיָא דְּבָרֵי קְדָשׁוֹ לְהֵלֵן בַּס"ד אֲבָל בְּגֵזֵלָן יִשְׂרָאֵל מוֹדָה
דְּאָסוּר לְהַגְזֵל: הֵן אָמַת דְּמַמָּה שְׁפַתְב לְקַמִּיָּה (בַּד"ה אִיבְרָא דְּלִפִּי מ"ש) וּמִשְׁם וְהִלָּאָה
עִי"ש (בְּדָף ע"ג ע"א) נִרְאֶה שְׁסוֹבֵר כֹּן בְּאָמַת וְכו' יַיַּחֲס אֲלֵיו הָרַב פְּתַב סוֹפֵר ס' פ"ד
(בַּד"ה אָמַנְם כֹּן) אָף לִי הַהֲדִיּוּט נִרְאֶה דְּאַחַר שְׁרַאֲנוּ לְהָרַב מֵר אָבִיו בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב
רִישׁ ס' ל"ט דְּמִתְבָּאָר דְּתַפְס הַשִּׁטָּה דְּאָסוּר לְנַגְזֵל וּמֵר בְּרִיָּה מְרֹן מוֹהֲרִיט"א בְּאֹתוֹ
פָּרַק בְּאֹתוֹ מְקוּם שְׁקִיל וְטָרִי בְּמָה שְׁחַקֵּר בְּעַנְיָן חֲמִץ שֶׁל עֲכוּמ"ז בִּיד יִשְׂרָאֵל וְכו' שֶׁל
הַקְּדָשׁ וְאַחֲרֵיכֵן עַל הַנְּפִקָּד אִם נֶאֱסַר אַחַר הַפְּסָח אוֹ לֹא עִי"ש דַּב"ק בְּאֹנְרָה וְלֹא פְתַב
שׁוּם הַעֲרָה עַל דְּבָרֵי הָרַב אָבִיו הַמְּחַבֵּר נִרְאֶה דְּשְׁתִּיקָה זֶה הוֹדָאָה הִיא דְּשִׁטָּה זֶה הִיא
אָמַת לְדִינָא וְכָל מָה שְׁפַתְב בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת הַנְּ"ל הוּא הַצ"ד צְדִי צְדִי דְּרָף שְׁקֵלָא
וְטָרִיא אֲבָל לְדִינָא קוּשְׁטָא דְּמִלְתָּא הוּא דְּאָסוּר לְהַגְזֵל כְּפִשְׁיטוֹת לְשׁוֹן הַש"ס דְּבָבָא קָמָא
ד' צ"ח דְּמִתְנִי' דְּהַגְזֵלָן אוֹמַר לְנַגְזֵל הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ הִיא כְּמָאן דְּאָמַר אוֹמְרִים בְּאִסּוּרֵי
הַנָּאָה הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ דְּרוּצָה לוֹמַר אָף דְּלַנְגְזֵל אָסוּר כֹּן נִרְאֶה לְדַעַתִּי הַעֲנִיָּה שְׁלֹא לִיַּחֲס
בְּפִשְׁיטוֹת דַּעַת מְרֹן מוֹהֲרִיט"א דְּמוֹתֵר לְנַגְזֵל וְעִינֵן בְּשׁו"ת עוֹנֵג יוֹם טוֹב ס' כ"ו בְּהַגָּהָה
וְנ"ל אָף עַל גַּב דְּבַהֲדִיּוּט פִּי הָאִי גְנוּנָא אִם גְזֵל חֲמִץ וְעֵבֵר הַפְּסָח חֲיִיב לְשַׁלֵּם לְהַגְזֵלָן אֲבָל
אִם הַגְזֵלָן תוֹבְעוֹ (וְהַגְזֵלָן אִינוּ תוֹבְעוֹ) וְנָדָי דְּפִטוּר דְּלַגְבִּי נַגְזֵל יְכוּל לוֹמַר מָאִי אַפְסַדְתִּיךָ
הָא אִם הָיָה חֲחִמִּץ בְּעִין הָיָה עֲפָרָא בְּעֵלְמָא וְהַגְזֵלָן הָיָה מַחְזִיר לָךְ חֲחִמִּץ כְּמוֹ שְׁהִיא עַכ"ל
מִבְּנֵי דְּפִשְׁיטָא לִיָּה פְּדַעַת רַבְּנָן בְּתַרְאֵי הַנְּ"ל דְּאָסוּר הִתְחַמַּץ לְהַגְזֵלָן דְּמִשׁוּם הַכִּי יְכוּל
לוֹמַר לוֹ מָאִי אַפְסַדְתִּיךָ וְכו' גַּם הָרַב עֲצִי לְבוֹנָה יו"ד ס' קב"ל ס"א (סוֹף ד"ה וְהִנֵּה)
פְּתַב גַּם כֹּן דְּהִתְחַמַּץ אָסוּר לְהַגְזֵל בְּהַנָּאָה גַּם בְּשׁו"ת רַעַק"א ס' כ"ג פְּשִׁטָּא לִיָּה דְּאָסוּר
לְנַגְזֵל וְכַתְּב בַּד' ח"י (ד"ה וְלַכְּאוּרָה) דְּמָה שְׁפַתְב הַנּו"ב דְּהִתְחַמַּץ מוֹתֵר בְּהַנָּאָה הוּא רַחוּק
מִדְּרָף הָאֲמַת וְעַל כָּל פְּנִיָּם אָף אִם נֹאמַר דְּלַקוּשְׁטָא סוֹבֵר מְרֹן מוֹהֲרִיט"א דְּלַנְגְזֵל שְׁרִי
כְּמוֹ שְׁיַיַּחֲסוּ אֲלֵיו בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה וְכַתְּב סוֹפֵר הַנְּ"ל מְכָל מְקוּם נִרְאֶה דְּאִיכָּא בְּנִיָּהּ
בֵּין הַנּו"ב לְמוֹהֲרִיט"א לְעַנְיָן אִי שְׁרִי גַּם לְאַחֲרִים אוֹ דוֹקָא לְהַגְזֵלָן עֲצָמוּ דְּלַהַנּו"ב שְׁרִי
לְכֹלֵי עֲלְמָא לְמוֹהֲרִיט"א לֹא שְׁרִי אֲלֵא לְהַגְזֵלָן דְּמִשׁוּם שְׁלֹא יְהִיָּה לוֹ הַפְּסָד מִהַקְּרָן לֹא
קָנְסוּ רַבְּנָן עִי"ש בַּדב"ק בַּד"ה וְאוּלָּם חֲשַׁבְתִּי דְּרַכִּי וְכו' וְק"ל: וּבְשׁו"ת יַד יוֹסֵף לַהַג'
מוֹהֲרִי דְּיִיטָאשׁ בַּס' ל"ב (ד"ה אָמַנְם) פְּתַב עַל דְּבָרֵי הַנּו"ב דְּאַף שְׁהִתְחַלִּיט הַדְּבָר
בְּפִשְׁיטוֹת אִילּוּ הָיָה רוֹאֶה דְּבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו לֹא הָיָה מוֹרָה כֹּן וְאַחַר שְׁהִעֲתִיק כָּל

לשון הרמב"ן הנ"ל פתב הרי בקדנא דאף דאומר לו הרי שלף לפניך אסור בין לו בין לאחרים ומתתימא על כל גדולי המורים שהאריכו לסתור דברי הנו"ב ולא ראו דברי הרמב"ן וברור דאם הנה רבינו הנו"ב רואה דברי הרמב"ן לא הנה מורה הלכה נגדו עכ"ל.

גם בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"א סי' של"ב בעובדא מעין העובדא שבבית שלמה סי' ע"ה הנ"ל פתב וז"ל הנה דברי הנו"ב שהביא באמת בליקוטי הרמב"ן פסחים מבואר דלא כהנו"ב ואסור לכל העולם אף שלא עברו על כל יראה עכ"ל ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר פאן בתשובה זו נקיט לה בקיצרי ושם בח"ג סי' ל"א האריף מאד בענין זה לסתור דברי הנו"ב שכל יסוד דבריו הוא על פי מאי דפשיטא ליה דהנגזל לא עבר על כל יראה ומני"ר פתב דפשוט מאד והדין אמת דהנגזל עובר בכל יראה ואם פן נדאי דאסור לו חמץ אחר הפסח עי"ש ועיין מה שרשמתי בזה לעיל סי' ה' אות כ"ד ואחר כל הכבוד הנה הדבר פשוט מאד דאין לסמוך על סברת הג' נו"ב בזה כלל ובמהדורא תניינא סי' ס"ה הובא שם דרב אחד השיגו על כל דבריו שפסי' כ' ומני"ר פתב ליישב השגותיו עי"ש ומכל מקום נראה דהעיקר פדעת רבני האחרונים החולקים עליו אחרי שמפנין פן בדברי רבינו הגדול הרמב"ן ומכל מקום אפשר לעשות סניף להתיר להנגזל פדעת הנו"ב: ובשו"ת עין יצחק למאור עינינו הגאון אבד"ק קאוונא יצ"ו ראיתי בסי' כ"ב ענף ב' אות ח' שפתב דהנודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' חידש דאין הנגזל עובר בכל יראה דכיון דאין ביזו להקדישו ולהקנותו לא קרינא ביה ביתו דמפקיד ולא דמי לפקדון דכל היכא דאיתיה ברשותא דמאריה קמא איתיה פדכתב הרא"ש בפירק קמא דפסחים ואף שבתשובת רעק"א סי' כ"ג לא הסכים לדבריו מצאתי בבבא קמא בשטיטה מקובצת על ד' צ"ח ע"ב (בד"ה חמץ ועבר עליו הפסח) שפתב בשם הר"מ מסארקוסטא דבגזל חמץ ועבר עליו הפסח לא זה וזה עוברין בכל יראה הרי שפתב פדברי הנודע ביהודה דאין הנגזל עובר ואין לפרש דהר"מ קאי בשטיטת הר"ן דחמץ הפוקד אין המפקיד עובר בכל יראה דאם פן לישמוענין ריבנותא בפקדון ושוב תמה על מה שפתב הר"מ דגם הנגזל אינו עובר דאמאי הרי הוא חייב באחריות החמץ ולא גרע משאר שומרים דעוברים בכל יראה משום חייב האחריות דמה לי אחריות שקבל השומר בעצמו ומה לי אחריות שהתורה הוא שחייבתו דסוף סוף הוי גורם לממון ויישב דכונת הר"מ על פי המבואר בפסחים ד' ה' ע"ב למאן דאמר לאו פממון דמי שאני הקא דאמר קרא לא ימצא ובכל חמץ עובר בשני לאוין כל יראה ולא ימצא ובחמץ שהוא רק משום האחריות עובר רק אלא ימצא ולא על כל יראה וזהו שפתב הר"מ דאינו עובר בכל יראה אבל בכל ימצא יש לומר דעובר.

ועל כל פנים נקיטינן פמה שחידש הנודע ביהודה דאין הנגזל עובר משום שאינו ברשותו להקדישו ולהקנותו ואף שהנודע ביהודה פתב עוד טעמים בזה נראה דהעיקר פטעם הנה דהיינו לפי שאינו ברשותו והאריף קצת עוד בזה להוכיח פטעמו של הנודע ביהודה ומהו יצא לידון להקל בנדונו ביי"ש שאינו עדיין ברשותו משום שחייב מנת המלה ולא יתנוהו לו עד שישלם מנת המלה ועבר עליו הפסח וכו' נכתב עוד טעמים אחרים עי"ש דב"ק שמתבאר דמיסתמיף ואזיל בתריה דרב נודע ביהודה בכל מקל הן במה שסבר דאין הנגזל עובר בכל יראה משום שאינו ברשותו להקדישו והן במה שסובר דחמץ זה שעבר

עליו הפסח מותר: ומכל הַרְשׁוּם לַמַּעֲלָה בְּעֵינָיו זֶה וּמִמָּה שֶׁהִבֵּאתִי בְּסִימָן ה' אוֹת כ"ד עֵינֶיהָ הַרְוֹאוֹת דְּסִבְרַת הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה דָּאִין הַנִּגְזָל עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה הִיא מְוַסְפֶּמֶת מִפִּי הַפּוֹסְקִים הַמְדַּבְּרִים בְּעֵינָיו זֶה וּכְבָר קִדְמוֹ הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ וְאִי־סִתִּינְעָא מִקְלִתֶּיהָ מִדְּבַרֵּי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו לְפָרֵק כָּל שְׁעָה וְהֵדִין אֲמַת.

אָמְנָם בְּמָה שֶׁסּוֹבֵר דָּאֵם עֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח מְוַתֵּר מִשׁוּם שְׁלֵא עֵבֵר הַנִּגְזָל בְּבַל יִרְאֶה אִין כֵּן דַּעַת רַבְּנֵי בְּתַרְאֵי הַנּוֹ"ל שֶׁהִחְלִיטוּ דְהַחֲמִיץ אֲסוּר אַחַר הַפְּסַח יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים הַטַּעַם מִשׁוּם לְתַא דְהַנִּגְזָל שֶׁעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וְיֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים דָּאֵף אֵם אִין מִי שֶׁיַּעֲבֹר בְּבַל יִרְאֶה נֶאֱסַר הַחֲמִיץ אַחַר הַפְּסַח וְהַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ שֶׁכֵּן פָּתַב הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו הַנּוֹ"ל וְכָתְבוּ שְׂאֵם הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה הִיָּה רוֹאֶה דְבַרֵּי רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל הִיָּה מְבַטֵּל דַּעַתוֹ שֶׁכֵּן רָאוּי לְהִיֹּת חוֹזֵר וּמְבַטֵּל דַּעַתוֹ נֶגֶד הַמְּפֹרָשׁ בְּדְבַרֵּי הַרְאִשׁוֹנִים וְגַם עַל דְּבַרֵּי הַר"ם מְסַאָרְקוּסְטָא שֶׁבְּשִׂטָּה מְקוֹנְבָצַת הַנּוֹ"ל כְּבָר עֲמָדוּ רַבְּנֵי קַדִּישֵׁי הַנּוֹ"ל וְתִימָה עַל מְרֵן פְּחַד יִצְחָק יצ"ו שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ כָּל הַרְשׁוּם בְּכַתְבּ: וּמָה שֶׁמְצַדֵּד מְרֵן מוֹהֲרִיט"א וְהוּא עַל פִּי מָה שֶׁכָּתַב בְּסִפְרֵי צְרוּר הַחַיִּים בַּד' ט"ן ע"א שֶׁהִבִּיאוּ דְבַרֵּי רַבֵּינוּ מְנוּחַ דַּעַת הַרִי"ף בְּתַשׁוּ"ף דְּחֲמִיץ שֶׁעֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח אִינוּ אֲסוּר אֲלָא לְהַעֲבִיר בְּבַל יִרְאֶה וְלֹא לְאַחֲרִים וּבְדְבַרֵּי מְרֵן מוֹהֲרִיט"א בַּד"ה וְאוּלָּם חֲשַׁבְתִּי דְרַכִּי וְכו' מְבֹאָר דְטַפִּי מְסַתְבֵּר לְהַתִּיר לְהַנִּגְזָל מִלְּהַתִּיר לְאַחֲרִים דְלֹאֲחֲרִים יֵשׁ לוֹמֵר כֵּינֵן דָּאִין לְהֵם אֲלָא מְנִיעַת רִינּוּחַ קְנָסוּ רַבְּנֵי נֶאֱף לְגַבִּי לֹקַח דָּאִית לִיָּה פְּסִידָא קְנָסוּ דָּאִיהוּ אֲפְסִיד אֲנַפְשִׁיָּה מָה שֶׁאִין כֵּן בְּנִגְזָל יֵשׁ לוֹמֵר דְבְּמִקּוּם פְּסִידָא לֹא גִזְרוּ רַבְּנֵי עֵי"ש וְאֵם כֵּן מֵאַחַר דְּמְבֹאָר בְּדְבַרֵּי הַרִי"ף דְּמִוְתֵּר לְאַחֲרִים כָּל שֶׁכֵּן דִּישׁ לוֹמֵר לְדִידִיָּה דְמִוְתֵּר לְהַנִּגְזָל וּלְפִי דַּעַתוֹ עַל פְּרַחֲזִין לוֹמֵר כָּכֵל מָה שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן נו"ב לְסַתּוֹר מָה שֶׁנֶּרְאֶה מְבֹאָר מִכַּמָּה דְּוֹכְתִי דְאֲסוּר לְהַנִּגְזָל עֵי"ש בְּאוֹרְהָ וְנִמְצָא לְפִי זֶה דְלֵהֲנוּ"ב יֵשׁ לוֹ רַב תַּנָּא דְמְסִיעַ לִיָּה הָאֲדָם הַגְּדוֹל מֵרִיָּה הַרִי"ף וְגַם לְפִי דַּעַת הֶרֶב מוֹהֲר"ם מְסַרְקוּסְטָא שֶׁהִבִּיאוּ בְּאֲסִיפַת זְקֵנִים לְכָבֵא קָמָא ד' צ"ח וְהַזְפִּירוּ מְרֵן מוֹהֲרִיט"א בַּד"ה וְהִנֵּה הַפ"ח) דְגַם הַנִּגְזָל אִינוּ עוֹבֵר אֲפֻשֶׁר לוֹמֵר דְּסוֹבֵר כֵּינֵן שֶׁאִין שׁוּם הַעֲבֵרַת לֹא בְּחֲמִיץ זֶה לֹא קְנָסוּ וְכֵינֵן שֶׁכֵּן לֹא נִפְלְאוֹת הִיא סִבְרַת הַנּוֹ"ב לְהַתִּיר לְהַנִּגְזָל מִיָּהָ וְאוּלִי אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹת מְזָה סְנִיף לְהַתִּיר וַצ"ע וְעֵינֵי לַעֲיִל אוֹת ט' וּבְתַשׁוּבַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ך יצ"ו (בַּד"ה וְזֹאת תְּשׁוּבַת וּבְמֵאֵי דְכַתִּיבָנָא בְּעֵינֵי תִין בַּד"ה אָמְנָם מ"ש מְנִי"ר): וּבְהִיּוֹתִי בְּזָה רָאִיתִי לְהֶרֶב דְרַף הַמְּלָךְ בְּפָרֵק א' מֵהִלְכוֹת חֲמִיץ שֶׁרְצָה לְדַחוֹת רָאִיתִי הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ לְדְבַרֵּי הַר"ן מֵהִיָּא דְגוֹל חֲמִיץ וְעֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח דִּישׁ לוֹמֵר דְּמִתְנִיתִין ר' יְהוּדָה הִיא דְּסוֹבֵר חֲמִיץ אַחַר זְמַנּוֹ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְשׁוֹב פָּתַב לְהַסְכִּים לְדְבַרֵּי הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ דְּמִדְּלָא פִּירְשׁוּ בַּש"ס דְּמִתְנִיתִין ר"י הִיא מוֹכַח דְגַם כֵּר' שֶׁמְעוֹן מְצִי אֲתִיָּא וְאֵם כֵּן עַל פְּרַחֲזִין לוֹמֵר דְאֲסוּר לְנִגְזָל דָּאֵם לֹא כֵּן פְּשִׁיטָא דְאוֹמֵר לוֹ הִרִי שֶׁלֶף לְפָנֶיהָ וְעוֹד דְרַבָּא אִית לִיָּה הִלְכָה כְּסַתְּמָה מְשֻׁנָּה וְהִיכִי פְּסִיק כֵּר' שֶׁמְעוֹן אֲלָא וְדָאִי דְּמִתְנִיתִין אֲתִי כְּרַבִּי שֶׁמְעוֹן עֵי"ש שְׁלֵא רָאֶה מָה שֶׁכָּתַב בְּזָה מְרֵן מוֹהֲרִיט"א: וְכֵל זֶה כְּשֶׁלֵּא מְכַר הַנִּגְזָל אֶת הַחֲמִיץ לְעֻכּוּמ"ז קוֹדֵם הַפְּסַח אֲבָל אֵם מְכָרוּ לְעֻכּוּמ"ז קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ כְּדִינוֹ וְעֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח פָּתַב הֶרֶב מְקוֹר חַיִּים סִי' תַמ"ג סוֹף סק"ה דְמִהֲנֵי הַמְּכִירָה וּמְוַתֵּר הַחֲמִיץ אַחַר הַפְּסַח עֵי"ש הַטַּעַם וּבְסִי' תַמ"ח סק"ט (תוֹךְ ד"ה וְגַם): וְאֵם הַנִּגְזָל הוּא עֻכּוּמ"ז וְעֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח פָּתַב מְרֵן מוֹהֲרִיט"א בְּפָרֵק חֲמִישִׁי מֵהִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת סִי' מ"ד (ד' ע"ב ע"ד בַּד"ה וְהִנֵּה הַפ"ח) דְּפִשׁוּט הוּא דְכֵינֵן דְּהִאֲחֲרִיּוֹת הוּא עַל הַנִּגְזָל וְהִשְׁרָאֵל הַנִּגְזָל לֹא עֵבֵר עַל בַּל יִרְאֶה דְּמִוְתֵּר הַחֲמִיץ וְהִתְפַּלֵּא עַל הֶרֶב חֲמִיץ

יעקב בסי' תמ"ח סוף סק"ד דמשמע מדבריו דאם ידוע בנדאי שלא החליפו העכומ"ז
אסור החמץ אחר הפסח דלמה יאסר אחר הפסח וכוננתו דאף דבגזלן ישראל אף דאינו
עובר הנגזל בבל יראה דין הוא שפאסר החמץ על הנגזל משום שעבר הגזלן בבל יראה
וכל שיש מי שעבר נאסר על כל העולם מפל מקום בגזלן עכומ"ז דלא עבר בבל יראה
לא הגזלן ולא הנגזל אין לאנסרו ונראה דאף למה שכתב הרב שואל ומשיב במהדורא
תליתאה ח"ג סי' ל"א הנ"ל דלא פהרב נודע ביהודה אלא סובר דהנגזל עובר בבל יראה
מודה הוא דאם הגזלן עכומ"ז אין הנגזל עובר דהא טעמא דידיה הוא פנין שהגזלן אינו
רוצה לקנותו הרי הוא ברשות הנגזל וכו' וזה שייך דוקא בגזלן ישראל אבל בגזלן
עכומ"ז נדאי דרוצה לקנותו נהרי הוא חייב באחריות וקאי ברשותו ואין הנגזל עובר
ואם פן יתכן דמודה למרן מהריט"א דמותר החמץ לאחר הפסח וכן לדעת הסוברים
דטעמא דמפסדינו לנגזל הוא משום לתא דהגזלן שעבר על כל יראה נראה דבגזלן
עכומ"ז הדין נותן דאינו נאסר כלל אף האמת הוא פדכתב הרב בית שלמה בסי' ס"ב
הנ"ל דמתבאר מדברי הרמב"ן בליקוטיו דאסור החמץ משום לתא דהנגזל אף שלא עבר
על כל יראה והוא הדין לפי זה גם בגזלן עכומ"ז וכדעת הרב חק יעקב וכן כתב שם בסי'
ע"ה וכינון שמרן מוהריט"א לא הזכיר דברי הרמב"ן הנ"ל נראה דנעלמו מעיני קדשו
נדאי דיש להחמיר לאסור פדעת הג' בית שלמה הנ"ל והרב פרי מגדים בסי' תמ"ח
במשפצות סק"ו (ד"ה שנותפים) כתב ועכומ"ז שגזל חמץ מישראל ועבר פסח צדד בא"ר
לקולא ע"כ וספר אליהו רבא אין מצוי אצלי לראות דב"ק והרב עמודי אור סי' י"ז וסי'
ח"י אות ו' וי"א שהבאתי לעיל סי' ה' אות ט"ל פשיטא ליה דנקנה החמץ להגזלן עכומ"ז
ומותר לקבלו ממנו אחר הפסח או לקבל הדמים תוף הפסח עי"ש והרב מקור חיים סי'
ת"מ סק"ה (ד"ה ונראה) כתב ודמי לעכומ"ז שגזל חמץ מישראל נדאי אין הישראל
חייב בביעור מדאורייתא לדעת הגאונים מקרא דבתיכם דלא שייך לומר דעכומ"ז
משאיל ביתו להישאל עכ"ל נראה דיש טעות סופר בדב"ק וקודם תיבות דלא שייך
וכו' צריך להיות וגם לדעת הרא"ש אינו עובר דלא שייך וכו' פן נראה לי דמוכרח להגיה
בדבריו ואין מדבריו הכרח דסובר דמותר אחר הפסח דלא קאמר אלא דאינו עובר עליו
בבל יראה וק"ל: עתה השגתי ספר יקר אמרי הנצבי לידידי הגאון צבי מאיר אבד"ק
דאברי יצ"ו וראיתי שבחידושיו לפרק מרובה באות כ"ט נשא ונתן בסברת הרב נודע
ביהודה דמותר החמץ להנגזל כמה שמקשים עליו מסוגיא דבבא קמא ד' ס"ו פנין דמטא
זמן איסוריה נדאי מייאש הא לשיטתו דמותר להנגזל לא מייאש וכתב ליישב על פי מה
שביאר הרב נודע ביהודה דלא אמר סברתו הנ"ל אלא למאי דקים לן דחמץ אחר הפסח
הוא רק מדרבנן אבל לר' יהודה דסובר דאחר הפסח אסור מן התורה נדאי גם להנגזל
אסור והכרית דרבה (דאלביה היא השקלא וטריא בפסגיא הנ"ל) סובר כר' יהודה וכו'
עי"ש דבריו הנחמדים בד' י"ז ומכל מקום אינו מסכים לסברתו באשר תראה בדב"ק
בד' ל"ב ע"ב שהביא דברי הרמב"ן בחידושיו לפסחים הנ"ל וכתב שגם הר"מ
מסארוקוטה שבשיטה מקובצת הנ"ל יתכן שסובר פהרמב"ן והזכיר תשובת הרב שואל
ומשיב שקדמו להשיג על הרב נודע ביהודה מדברי הרמב"ן עי"ש: יז) חמץ שנמצא
אחר הפסח דאסור אף על פי שביטלו ככתוב בסימן תמ"ח ס"ה כתב הרב פתב סופר סי'
פ"א שנסתפק השואל אם גם לכולי עלמא אסור או דילמא דוקא לדידיה אסרו אבל

לאחרני כשבעל החמץ לא מכר ולא נתן אלא האחרים זוכין בו מעצמם שרי דכיון דכשבטלו הוא מחלוקת בירושלמי נהי דנקיטינו להחמיר מיהו אולי לכולי עלמא מיהא שרי דהא טעם האוסר אפילו ביטל הוא משום הערמה ופירש הרא"ש שיאמר שביטל והוא לא ביטל ובעל העיטור סובר דדוקא באכילה אסור ולא בהנאה דמשום הנאה לא יערים והטור בסי' תמ"ח סובר דגם כדי ליהנות יערים אבל פשאסור לו גם בהנאה יש לומר דמשום הנאה דאחרים לא יערים דאין אדם חוטא ולא לו או דילמא לא פלוג רבנו ואסרו בביטלו גם לאחרים הרב המחבר האריך בזה להוכיח דגם לאחרני אסור ודקדק פן גם מלשון מרן בש"ע סי' תמ"ח וכל שפן דאסור לבנו אחריו דאם לאחרים אסור אפילו כשלא בא להם מיד העובר ואפילו זכו מההפקר וכיוצא כל שפן דאסור לבנו אחריו דנכנס תחת האב ומפחו הוא זוכה ומרשותו בא לו עיי"ש שהביא דברי מרן מוהריט"א בפרק חמישי דבכורות ד' מ"ח ע"ב (הלא המה בסי' מ"ד ד' ע"ב ע"ג מדפוס ווארשא בד"ה איברא דראיתי להר"ן) וישקיל וטרי בזה עיי"ש גם מדברי הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל סי' תמ"ח סכ"ט הבאתי דבריו בסי' ה' אות י"ז מתבאר דסובר דאף כשאינו בא ליד אחר על ידי מכר ומתנה אסור: ולא אכחד מלהעלות על הספר מה שיהיה נראה לי ההדיוט דאולי מקום יש בראש לצדד להקל בכי האי גוונא שאחרים זוכים מעצמם בלא ידיעת בעל החמץ כלל והוא על פי מה שפכת רבינו מנוח בפרק א' מהלכות חמץ הביא דבריו הרב צרור החיים בד"ט"ן ע"א ואיכא לעיוני בחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור משום קנס לישראל אחר שלא עבר עליו מהו והביא תשובת הרי"ף שהוא מותר לאחר מיהו אית דמורו ביה לאיסורא ואיתלו דבריהם בההיא דאמרין חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפים דאי לישראל אחר שרי אמאי איצטריך לטעמא שהם מחלופים אלא שמעת מינה דאפילו לישראל אחר אסור עכ"ל והנה הגם דאין לומר דמה שהתיר בתשובת הרי"ף לאחרים הוא על ידי מכר או מתנה דהא ודאי אסור דהרי נהנה בעל החמץ וכמו שביאר מרן מוהריט"א שם אף מפל מקום למדנו מדברי רבינו מנוח דהרי"ף מתיר לכל הפחות בכי האי גוונא שאינו על ידי מכר או מתנה אלא שאחרים זוכים הם מעצמם בלא ידיעת הבעלים כלל ואם פן אולי אפשר לסמוך עליו בדבר שאינו מפורש בדברי הפוסקים בהפסח: אלא דלא נחה דעתי הענייה במה שפכתתי בכוננת תשובת הרי"ף דאי מיירי דוקא בכי האי גוונא אם פן אינו מוכן מה שפכת ואית דמורו וכו' ומייתי מההיא דחמץ של עוברי עבירה וכו' ומאי ראיה מהתם דהתם באים לקנות מהעוברי עבירה אהכי צריכין לטעמא דמחליפין אלא ודאי דהרי"ף מיירי בקונה או מקבל מתנה אלא דהדבר תמוה איך יתכן שיהיה מותר בכי האי גוונא דהא קמתהני בעל החמץ וצ"ע ועיין להרב חתם סופר בסי' קכ"ד שהביא קושיות הרב השואל אהיהא דאמרין והאמר רבא קנסא קניס ר' שמעון הואיל ועבר על כל יראה דהכי סליק אדעתיה דר' שמעון לא קניס הא תנאי בתוספתא ריש פרק שני דרבי שמעון אוסר לקנות חמץ של כותים אחר הפסח מפני שנוחשדו על כל יראה וכתב ליישב ותורף דב"ק הוא דודאי למפור וליתן אין שום סלקא דעתין דודאי אסור והיגינו מה שאמרו בתוספתא דאסור לקנות מהם אבל חמץ אינו נאסר שאם הפקירו והשליכו לחוץ מותר לכולי עלמא פי מה טעם לקנוס בזה אף מדמוקי רבא מתניתין דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור כר' שמעון דקנסא קניס ומשמע מלשון המשנה דהחמץ עצמו

נָאָסֶר מְזֵה שְׁמַעֵינוּ דְנֶאָסֶר לְכָל הָעוֹלָם אַף בְּכִי הָאֵי גִוְוֵנָא שְׁבָאִים לְזַכּוֹת מִהֶהָפְקֶר אַחַר
שְׁהַעֲוָר הַשְּׁלִיכּוּ לְחוּץ עֵי"ש דב"ק דְנֶרְאָה דְמַר בְּרִיָּה בְּשׁו"ת פְּתַב סוֹפֵר הַגָּ"ל גְּעַלְמ
מִמְנוּ תְּשׁוּבָה זֹו דְמְזֵה מְבוֹאָר דְלִפִּי הָאָמֶת סוֹבֵר הָרַב חֲתַם סוֹפֵר דְגַם בְּכִי הָאֵי גִוְוֵנָא
פְּשׁוּט דְאָסוּר אֵלָא דְצָרִיף לְהַבִּין דְלִפִּי הַנֶּרְאָה מַה שְׁתִּירֵץ הָרַב לְקוֹשְׁיַת הָרַב הַשְּׁוֹאֵל
בְּמַחֲלַת פְּבוֹד תּוֹרְתוֹ הָרְמָה אִין זֶה מִן הַיְשׁוּב לְדַעַת הָרִי"ף בְּתְשׁוּבָה הַגָּ"ל דְלְכָל הַפְּחוֹת
מוֹכַח דְבְכִי הָאֵי גִוְוֵנָא שְׁאִין הָאָחֲרִים זֹוכִים וּמְקַבְּלִים מִיַּד הָעוֹבֵר בְּבַל יֵרְאֶה סוֹבֵר דְמִתְר
וְאִם כֵּן לְדִידֵיהּ צָרִיף לֵאמֹר דְלֹא אָמַר רַבָּא קְנָסָא קְנִיס וְכו' אֵלָא שְׁאָסוּר לְעוֹבֵר וְנִימָא
גַּם לְקִנּוּת מִמְנוּ אָסוּר כְּמִפְנֵי בְּתוֹסְפָתָא אֲבָל לֹא לְאָחֲרִים הַזֹּוכִים שְׁלֹא מִחֲמַתּוּ
וְאִם כֵּן הִדְרָא קוֹשְׁיַת הָרַב הַשְּׁוֹאֵל לְדוֹכְתָא וְצָרִיף לְהַתִּישְׁב בְּכָל זֶה לַעַת הַפְּנֹאֵי וְלֹא
בְּאִתִּי אֵלָא לְהַעִיר אֲנִין וְלַעֲיָקֶר קוֹשְׁיַת הָרַב הַשְּׁוֹאֵל שְׁבָשׁו"ת חֲתַם סוֹפֵר הַגָּ"ל רְאִיתִי
לְהָרַב שְׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדוּרָא תְּנִינָא ח"ב סוֹף ס' ס"ו שְׁפַתְב דְמַשֵּׁם אִין רְאָיָה דִּיש
לֵאמֹר דְדוֹקָא בְּכוֹתִים הוּא דְקְנִיס ר' שְׁמַעוֹן דְהֵם חֲשׁוּדִים עַל בַּל יֵרְאֶה אֲבָל לֹא בִישְׁרָאֵל
עכ"ל וְכִנְנָתוּ לִפִּי הַנֶּרְאָה הִיא לֵאמֹר דִּישְׁרָאֵל כִּינּוּ דְלֹא נִחְשְׁדוּ עַל כֵּף לֹא קְנִיס אַף לְמִי
שְׁעֵבֵר דְכָל עֵיָקֶר תְּקַנְתּוּ וּקְנִיס שְׁלוֹ הוּא רַק עַל הַכּוֹתִים וְאִין דְבְרִיו נוֹחִים לְדַעַתִּי הָעֵנִיָּה
דְמַה טַעַם שְׁלֹא לְאָסוּר וּלְקִנּוּס עַל הַיְשְׁרָאֵל הָעוֹבֵר בְּבַל יֵרְאֶה כִּי הִיכִי דְקְנִיס בְּסַתְּם כּוֹתִי
מְשׁוּם שְׁנַחֲשֵׁד לְעֵבֹר עַל בַּל יֵרְאֶה וּמְצָאֵתִי שְׁהָרַב פְּתַב סוֹפֵר ס' פ"ב (ד"ה וַיֵּש אִתִּי)
תִּירֵץ דְאֵי מִהֶתֶם הֵוָה אֲמִינָא דְאָסוּר דוֹקָא בְּאֲכִילָה וְרַבָּא אֲשִׁמוּעֵינוּ דְאָסוּר בְּהִנְאָה עֵי"ש
שְׁלֹא זָכַר גַּם שְׁם דְבְרִי ר' אַבְה"ו בְּחֲתַם סוֹפֵר הַגָּ"ל: יח) חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלְיוּ הַפְּסַח
וְהַבְּעֻלִים הַפְּקִירוּהוּ קוֹדֵם הַפְּסַח אֵי מִהֵנִי עֵינִין מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּסִי ה' אוֹת י"ז: יט) מְכַר
חֲמִץ לְעֹכוּמ"ז קֶטֶן וְעֵבֵר עָלְיוּ הַפְּסַח אַף עַל גַּב דְקֶטֶן אִין לוֹ זְכִיָּה מִן הַתּוֹרָה כִּינּוּ דְחֲמִץ
שְׁעֵבֵר עָלְיוּ הַפְּסַח אִיסוּרוֹ מְדַרְבְּנֵן יֵשׁ לְהַקְל גַּם בְּמְכָרוֹ לְעֹכוּמ"ז קֶטֶן כֵּן פְּתַב הָרַב עֵיָקֶרִי
הַד"ט ס' ח"י אוֹת ע"ג בְּשֵׁם שׁו"ת וְשֵׁב הַפְּהֵן גַּם הָרַב שְׁעֵרִי תְּשׁוּבָה ס' תמ"ח סקט"ו
הִבִּיא שׁו"ת הַגָּ"ל עֵי"ש שְׁיֵשׁ הַפְּרֵשׁ בִּינֵיהֶם כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהִמָּה ס' ג'
אוֹת י"ח (בְּשֵׁדִי חֲמֵד ח"א בְּחֻלְק אֲסִיפַת דִּינִים) וְהָרַב חֲתַם סוֹפֵר חִיו"ד ס' ש"ז פְּתַב
לְעַנְנֵן מְכִירַת בְּכוֹר לְפִנְטוֹר מִן הַבְּכוֹרָה דְלִגְבֵי עֹכוּמ"ז לֹא נֶאֱמָרוּ שְׁעֵוִירִים אֵלָא אֲפִילוּ
הוּא קֶטֶן כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ דַּעַת שְׁלֵמָה וְהַגִּיעַ לְפִלְגוֹת רְאוּבֵן אַף שְׁאִינוּ כֵּן י"ג שְׁנָה הָרִי הוּא
כְּגֹדוֹל וַיֵּשׁ לוֹ קִנְיָן מִן הַתּוֹרָה וְלָכֵן אִם קִנְיָה הַעֹכוּמ"ז הַקֶּטֶן אֶת הַבְּכוֹר בְּכֶסֶף וּמְשִׁיכָה
הָרִי נִפְטֵר מִן הַבְּכוֹרָה וְאִם בְּכֶסֶף לְבַד בְּאִינוּ לְמַחְלֻקַת הַקְּדֻמוֹנִים אֵי נְכָרִי קוֹנֵה בְּכֶסֶף אוֹ
בְּמְשִׁיכָה וְאִם יֵשׁ סְטוּמָתָא עִם הַכֶּסֶף אַף דְבְּעֻלְמָא בַעֲכוּמ"ז גְּדוֹל מִהֵנִי מְכָל מְקוֹם
בְּקֶטֶן מְסוּפְקֵנִי דְאֲפִשֵׁר דְאִין דְרָף הַתְּגָרִים לְחֲשׁוֹב מַעֲשֵׂה קֶטֶן קִנְיָן וְכו' אֵלּוּ תִנְרַף דְבְרִי
קִדְשׁוֹ וְהִבִּיא דְבְרִיו הָרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בִּיו"ד ס' ש"ף סק"ד וְאִם כֵּן לְדְבְרִיו כָּל שְׁכֵן
לְעַנְנֵן חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלְיוּ פְּסַח דִּישׁ לָנוּ לֵאמֹר דִּישׁ לְסַמוּךְ עַל מַה שְׁנִמְכֵר לְעֹכוּמ"ז קֶטֶן אִם
נִמְכֵר כְּדִינוּ בְּכֶסֶף וּקְנִינֵן אֲגַב קְרַקַע אוֹ מְשִׁיכָה וְחֲצֵר וְכִינְצָא בְּדְרָף שְׁמוּעִיל בְּמְכָר
לְעֹכוּמ"ז גְּדוֹל וּמְשַׁמַּע דְלְכַתְּחִלָּה גַּם שְׁפִיר דְמִי לְמַפְּוֹר לְעֹכוּמ"ז קֶטֶן שְׁדַעַתוֹ שְׁלֵמָה
דְבַעֲכוּמ"ז אִין חִילוּק בֵּין גְּדוֹל לְקֶטֶן: אַף הָרַב בֵּית שְׁלֵמָה ס' ס"ו (בְּחֻלְק אוֹר"ח) נִשְׁאֵל
בְּמִי שְׁמְכַר לְעֹכוּמ"ז קֶטֶן בְּקוּמָה וְהוּא כֵּן חֲמַשׁ עֶשְׂרֵה שְׁנָה וְהַמְכִירָה הִיתָה כְּדִין בְּכֶסֶף
וְהַקְּנָאת מְקוֹם וְעֵבֵר הַפְּסַח וַיֵּשׁ מְפַקְפְּקִים בְּזֶה כִּינּוּ שְׁבְדִינֵיהֶם אִין קִנְיָן לְקֶטֶן עַד שְׁיִהְיֶה
כֵּן כ"ד שְׁנָה וְהַשִּׁיב דְמְשׁוּם הָאֵ אִין לְחוּשׁ אִם בְּאָמַת הִיָּה מוֹעִיל בְּדִינֵינוּ אִין לָנוּ לְחוּשׁ

לדיניהם דאזלינו בַּתֵּר דִּינָא דִּינָן וְהִבִּיא שְׁפָן פְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּזָה אַף בְּאַמַּת בְּדִינֵינוּ אֵין קִנְיָן לְקַטְנָן מִן הַתּוֹרָה וְהִבִּיא דְבָרֵי הָרַב חֲתָם סוֹפֵר דַּעֲכוּמ"ז קַטְנָן בְּרַעַת הוּא כְּגֹדוֹל בְּזָה וְתַמָּה עָלָיו וְכָתַב לְדַחֲוֹת סְבָרְתוֹ וְכִינּוֹן שְׁגָם בַּעֲכוּמ"ז קִנְיָן קַטְנָן לֹא מְהִינֵי בְּדִינֵינוּ נְהוּ דְזָהוּ בְּן ט"ו שְׁנִים הָא בְּעֵינָן שְׁיָבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וּבְגִדוֹן זֶה לֹא נֹודַע אִם הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וּמְסִיק דְּנֹודַאי אֵין לַעֲשׂוֹת כֹּן לְכַתְחֻלָּה אֲבָל עֲתָה שְׁכָבֵר עֶבֶר הַפְּסַח אֵין לְפַקְפַק כָּלֵל דְּבִדְרַבְנָן סְמִיכֵינוּ אַחְזָקָה דְרַבָּא כָּל שְׁבָא לְכָלֵל שְׁנִים בָּא לְכָלֵל סִמְנִים וְהַחֲמִיץ מוֹתֵר בְּאַכִּילָה אַף לְמַהֲדָרִין מִן הַמַּהֲדָרִין עִי"ש וּבְסִי"ט שְׁקִיל וְטָרִי עַל מַה שְׁהַשִּׁיגוּ רַב אֲחִיד עַל דְּבָרֵיו שְׁבָסִי"ט וּמִינִישְׁב דְּבָרֵיו עִי"ש: כ) חֲמִיץ שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתְפִים יִשְׂרָאֵלִים שְׁעֶבֶר עָלָיו הַפְּסַח חָקֵר מִרְן מוֹהֲרִיט"א הוּבָא בְּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב סִי' לִק"ט ד' ד"ן ע"ג (מְדַפּוּס חֲדָשׁ) אִם עוֹבְרִים בְּכָל יִרְאָה וְהוּי חֲמִיץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֶבֶר עָלָיו הַפְּסַח וְהִבִּיא פְּלוּגְתָא דְרַבְּנָן וּר' אֲלֵעָאֵי בְּחֻלִּין ד' קל"ה ע"א וּמַחֲלוּקַת הַפּוֹסְקִים אֵי קִינִימָא לֹן כּו' אֲלֵעָאֵי אִו כְּרַבְּנָן וּמְסִיק דְּלֵהֶסוּבְרִים דְּקִינִימָא לֹן כּו' אֲלֵעָאֵי כִינּוֹן דְּכַתִּיב בְּלִשׁוֹן יְחִיד לֹא יִרְאָה לְךָ חֲמִיץ הַשְׁוֹתְפִין בְּכָלֵל וְלֵהֶסוּבְרִים דְּנִקִּיטִינּוּ כְּרַבְּנָן אֵי אֵיכָא שְׁיַעוּר כְּפִזִּית לְכָל אֲחִיד עוֹבְרִים וְאֵי לֵיכָא כְּפִזִּית לְכָל אֲחִיד אֵין עוֹבְרִים וְכָבֵר רָאָה דְבָרֵי הַרְבָּנִים ט"ז וְחָק יַעֲקֹב שְׁבָסוּף סִי' תַּמ"ה עִי"ש וְעֵינָן בְּהַגָּהַת כָּלִיל תַּפְּאַרְתַּת שְׁבָשׁוּ"ת תַּפְּאַרְתַּת יוֹסֵף א"ח סִי' כ"ב וְהָרַב יַד דָּוִד עַל פְּסָחִים לְדָף כ"ג ע"ב הִבִּיא דְבָרֵי הַחֲקֵי יַעֲקֹב סִי' תַּמ"ה דְּחֲמִיץ שֶׁל שְׁוֹתְפִין חֲזִיב לְבַעַר מְדַכְתִּיב תַּשְׁבִּיתוֹ וְכָתַב דְּאֵין רָאָה מְדַכְתִּיב בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְכו' אַף מְסַבְרָא יְדַעִינוּ כֹּן בְּלֵי שׁוּם לִימּוּד עִי"ש וְהִבִּיאֵנוּ בְּסִי' ה' אוֹת ל"ה: וְכָתַב הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשׁוּ"ת תַּפְּאַרְתַּת יוֹסֵף הַגָּ'ל בֵּי"ש שֶׁל שְׁנִים עֲשָׂר שְׁוֹתְפִים יִשְׂרָאֵל וְהָאֲחִיד עֲשָׂר שְׁוֹתְפִים מְכָרוּ חֲלָקָם לַעֲכוּמ"ז אַף הִי"ב לֹא מְכָר חֲלָקוֹ מִחֲמַת שְׁכָחָה רַק כְּשִׁמְכָר חֲמִיץ שְׁבָבִיתוֹ פְּתַב לַעֲכוּמ"ז שְׁמוּכָר לֹו גַם חֲמִיץ שְׁאֵינוּ יְדוּעַ לֹו דְדִינָא הוּא דֵהִי"א חֲלָקִים מוֹתֵר דְּבִדְרַבְּנָן יֵשׁ בְּרִירָה כְּמוֹ שְׁפָתַב הַגָּאוֹן שְׁאֲגַת אַרְיָה בְּחֲמִיץ שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתְפִים שְׁהָאֲחִיד לֹא מְכָר חֲלָקוֹ וְאֵף דְּבַחֲקֵי יַעֲקֹב וּמְקוֹר חֲזִי"ם הַצָּרִיכוּ עֵינָן אֵי שְׁרֵי בְּאַכִּילָה מְפָל מְקוּם יֵשׁ לְצָרְף דַּעַת הַפְּנִי"י דֵי"ש הוּי רַק חֲמִיץ דְּרַבְּנָן וְלֵהֲתִיר אַף בְּאַכִּילָה וְחֲלָק י"ב אֲסוּר וְהָרַב הַמְּחַבֵּר הַאֲרִיף דְּלַכְאוּרָה יֵשׁ לֵהֲתִיר מְשׁוּם שְׁזָהוּ תַּעֲרוּבַת מִיִּן בְּמִינוֹ וְנִתְבַּטַּל בְּרוּב קוּדָם הַפְּסַח דְּלַכְאוּרָה לֹא עֶבֶר אֲבָל יִרְאָה וְלֹא שְׁרִיף קִנְס וְשׁוּב כְּתַב דְּאֵי אֲמָרִינוּ יֵשׁ בְּרִירָה בְּדְרַבְּנָן אִם כֹּן כָּל חֲלָק לַעֲצָמוֹ עוֹמֵד וְלֵיכָא תַּעֲרוּבַת וְכו' וּמְסִיק לְדִינָא דְּגַם חֲלָק הַשְּׁנִים עֲשָׂר מוֹתֵר בְּהַנָּאָה לְמְכָרוֹ לַעֲכוּמ"ז עִי"ש וְהָרַב בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ע"ד בְּשְׁנֵי שְׁוֹתְפִים בְּשְׁמָרִים וְהַשְּׁמָרִים הָיוּ בְּמִרְתָּף אֲבִיָּהֶם שְׁהַשְּׁאִיל לָהֶם וּבְעֶרְב פֶּסַח נָתַן הָאֲחִיד הַשְּׁמָרִים בְּמִתְנָה בְּלֵי שׁוּם קִנְיָן לְאֲבִיו וְהָאֵב מְכָר הַשְּׁמָרִים לַעֲכוּמ"ז וְכָתַב דְּהָרַב הַשּׁוֹאֵל הַאֲרִיף לְהַחֲמִיר אַף בְּהַנָּאָה גַם חֲלָק הַנּוֹתָן וְהוּא הַשִּׁיב דְּחֲלָק הַנּוֹתָן וְדִי מוֹתֵר דְּהָאֵב קָנָה עַל יְדֵי קִנְיָן חָצֵר אַף דְּהִנָּה הַמְּרַתָּף שְׁאוּל לָהֶם: וְיֵשׁ לְפַקְפַק עַל פִּי דְבָרֵי הַנְּתִיבוֹת בְּפִתִּיחָה לְסִי' ד' מְפָל מְקוּם כִּינּוֹן שְׁלֹא עֲשׂוּ שׁוּם קִנְיָן בְּמִרְתָּף רַק חֲזָקַת תַּשְׁמִישׁ וְזֶה לֹא מְהִינֵי לַעֲנִין זֶה כְּמוֹ שְׁכָתַב הַנְּתִיבוֹת עֲצָמוֹ בְּסִי' קצ"ב וְהוּי כְּמִפְקִיד שְׁהַקָּנָה לְנִפְקִיד דְּבָר הַמְּוִפְקִיד שְׁכָתַב הַנְּתִיבוֹת בְּסוּף הַפִּתִּיחָה דְּהַעֲיָקֵר כְּמוֹהֲרִי"ט וְלֹא כַּט"ז (עֵינָן מַה שְׁרַשְׁמִיתֵי בְּזָה בְּקוּנְטְרִיס הַכָּלִילִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת אוֹת ק"י) בְּפִרְט דְּלֹא קִבַּע זְמַן לְהַשְׁאֵלָה וְיִכּוֹל לְדַחֲוֹתָם בְּכָל זְמַן שְׁיִרְצָה וְאֵף חֲלָק הַשְּׁנֵי יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַקֵּל דְּהַמְכִירָה שֶׁל הָאֵב מְהִינֵי עַל פִּי דְבָרֵי הַמְּקוֹר חֲזִי"ם סִי' תַּמ"ג סק"ה גַם יֵשׁ לְצָרְף קַצַּת כִּינּוֹן דְּשׁוֹתְפֹו הוּדִיעוּ בְּעֶרְב פֶּסַח אַחַר זְמַן אִסּוּרוֹ וְשְׁתַּק

השתיקה הני כהסכים לדבריו לדעת כמה פוסקים שהביא המשנה למלך בריש פרק ה' מה"ש וכתב דהשואל מפקפק מצד שלא מכר האב החדר לעכומ"ז אלא השפירו לעכומ"ז וכתב המקור חיים שצריך דוקא למכור (עינו מה שרשמתי בזה בסי' ט' אות ד') ואין בזה חשש וכו' וגם מה שכתב משום שלא חתם המוכר בשטר על פי דברי המקור חיים סי' תמ"ח זה אינו פיקפוק דשכירות קרקע נקנה בכסף לבד בלא שטר ובלאו הכי פיון שהמרתף הוא של האב מועיל חתימתו דהשטר אינו אלא בשביל הקרקע ומה גם דגם בחמץ עצמו יש לו חלק מה שנתן לו במתנה האחד ומסיק להתיר השמרים בהנאה או לישראל על ידי ביטול ברוב שמרי היתר: כא) חמץ שישראל ועכומ"ז שנתפס בו ועבר עליו הפסח כתב הרב חק יעקב בריש סי' תמ"ח דחלק הישראל אסור אפילו בהנאה וחלק העכומ"ז מותר בהנאה אבל באכילה צ"ע עי"ש וקרב מוהר"ש זלמן בש"ע ש"ל שם אות ז"ך כתב דחלק העכומ"ז מותר אפילו באכילה וקרא מקום להחזק יעקב עי"ש וקצת תימה דבחזק יעקב לא החליט דמותר אלא ספוקי מספקא ליה כמו שיראה הרואה וכן כתב הרב חיי אדם בכלל קכ"ג אות כ"ג וכן נראה קצת דעת הרב שאגת אריה בסי' פ"ט דרק בהנאה מותר וכן כתב הרב מקור חיים בריש סי' תת"ם וקרב רמ"ץ סי' כ"ט אות ב' הבין בדעת החזק יעקב דמחמיר לענין אכילה וכל זה שלא כדברי הרב מוהרש"ז ונראה שדעתו דכיון דספק בדברנו הוא אזלינו לקולא פיון דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדברנו אף מה שכתב הרב מוהרש"ז דחלק הישראל אסור אפילו בהנאה היינו שנמשך אחר סברת הרב חק יעקב וכן כתבו הרבנים חיי אדם ומקור חיים שם וש"ת רמ"ץ הנ"ל וקרב שר האלף בריש סי' תמ"ח מגמגם גם בחלק העכומ"ז אמנם הרבנים מרן חיד"א במחזיק ברכה ושערי תשובה סי' תמ"ח נחמיה ומוסר ד' קס"ו אות כ"ב הנשיאים הביאו מסקנת הרב שאגת אריה בסי' צ' דגם חלק הישראל מותר ועיין למרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב סוף סי' לק"ט מה שכתב על דברי הרב חק יעקב בזה ובשו"ת מוהר"ם מרוטרונבורג האחרונים סי' ט' האריך מאד בעניינים אלו ולא יכולתי לעיין בדב"ק (בהיותו בידי בתורת שאלה) ועיין להרב שם אריה סי' י"ו לענין אם שני שלישים מהחמץ הוא של העכומ"ז ושליש אחד הוא מישראל אי אמרינו דבטל ברוב כשאר איסורין ולא עבר על כל יראה או נימא ממונא לא בטיל ועיין בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ג' ד' ד' ע"ב (ד"ה אמנם) מה שכתב על פי דברי השאגת אריה ובשערי תשובה ריש סי' תמ"ח ציין שו"ת בי"א ואין מצוי אצלי ועיין במקור חיים שם בביאורים סוף סק"א שתמה על הח"י כמה שהצ"ע לאכילה וקרב עונג יום טוב סי' ל"ג האריך בעניינים אלו עי"ש: והגאון מוהר"ם שיק בסי' רכ"ו כתב פשוט דאסור בהנאה דבשנתפין שחלקו בחמץ לאחר הפסח כבר האריך בשאגת אריה סי' צ' וצ"א לאסור חלק הישראל וחלק העכומ"ז מותר ובאמת צריך עיון אף אי נימא יש ברירה בדברנו מפל מקום פיון דבפסח היה גם באחריות הישראל דכל השנתפין אחריו זה לזה ואם פן עבר הישראל גם על חלק העכומ"ז בבל יראה וקיימא לו בחמץ שקבל ישראל אחריות עובר עליו ואם פן אחר הפסח היה לנו לאסור גם חלק העכומ"ז משום שעבר בבל יראה ואפשר שסובר כהחזק יעקב סי' ת"מ דחמץ של עכומ"ז שקבל ישראל אחריות מותר אחר הפסח והשער המלך ברביעי מהלכות חמץ דין ג' עשה סמוכים לזה דש"ס דילן סבירא ליה הכי מיהו אף אי נימא הכי בחמץ של עכומ"ז בעלמא משום דאין נפקא מינה לקנוס את העובר

כינון שֶׁחֲמֵץ בֵּינְד עֹכֹמ"ז אֲבָל פְּשָׁהֶם שְׁוֹתְפִים וְכָל חֶלְקוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִשְׁוֹעָבָד גַּם לְשׁוֹתְף
הַשְּׂנִי בְּדִכְתָּב הֶר"ן בְּנֻדְרִים בְּרִיש פֶּרֶק הַשְׁוֹתְפִין וְעַל יְדֵי הָאִיסוּר הַנֶּאֱמָר נִפְקַע שְׁעֵבֹדוֹ
וְכִי הָאִי גְּוֹנָא יֵשׁ נִפְקָא מִיֵּנָה אִם כֵּן אֲפֹשֶׁר דְּכִי הָאִי גְּוֹנָא קִנְסוּ וְצָרִיף עֵיוֹן עַל הַשְּׂאֲגָתָ
אֲרִיָּה מִיְהוּ אָף אִי נִימָא כְּהַשְּׂאֲגָתָ אֲרִיָּה הִינְנִי לְאַחַר שְׁחַלְקוּ אֲבָל קוֹדֵם שְׁחַלְקוּ שְׁפַל שְׁנֵה
פְּרוּטָה שִׁינְיָה לְשְׁנֵיהֶם וְלֹא שִׁינְיָה אִז בְּרִירָה נִרְאָה דְּוֹדָאִי אִסוּר בְּהַנְּאָה הַכָּל וְקוֹדֵם שְׁחַלְקוּ
לֹא שִׁינְיָה לְוִימֵר בְּרִירָה וּמָה שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב דְּכַתָּב גַּם בְּשְׂפָאֵרְקָאֶסְסֵעַ לְעַנְיָן
רִיבִית דְּאִי אֲמָרִינֵן בְּרִירָה מְוֹתָר לְלוֹת שֵׁם זֶה אִינוּ מוֹכֵן כְּמוֹ שְׁפַתְבִּתִּי וְהָאֲרַכְתִּי בְּמִקּוֹם
אַחַר בְּנִידוֹן הַשְּׂפָאֵרְקָאֶסְסֵעַ וְאִין פֶּאן מְקוֹמוֹ וּלְעַנְיָן אִיסוּר חֲמֵץ הַנֶּרְאָה לִי כְּתַבְתִּי עַכ"ל
(מָה שְׁפַתָּב בְּמִקּוֹם אַחַר הוּא לְפִי הַנֶּרְאָה בְּחֶלֶק יו"ד סי' זק"ן וְקנ"ח עי"ש וּמָה שְׁפַתָּב
בְּשֵׁם שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב וְלֹא צִיִּין מְקוֹמוֹ לְפִי הַנֶּרְאָה פּוֹנְתוֹ לְתַשׁוּבְתוֹ שְׂבַמְהֵדוּרָא קָמָא ח"ג
סי' ל"א עי"ש): וּבִשְׁוֹ"ת עֵין יִצְחָק לְגָאוֹן דּוֹרְנוּ אַבְד"ק קֶאֱוֹנָא יצ"ו בְּחֶלֶק א"ח סי' כ"ב
עֲנָף ג' כְּתַב לְהַתִּיר בְּנִדְוֹנוּ שֶׁהוּא תַעֲרֹכֶת י"ש חֶלֶק הַיִּשְׂרָאֵל בְּרוּב חֶלֶק הָאֶדוֹן מְטַעֵם
בִּיטוּל בְּרוּב וְלֹא זְכָר שֶׁר מְכַל הַמְּבוּכָה שְׂבִין רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַנֶּ"ל אִם יֵשׁ הֵיִתֵּר עַל יְדֵי
זֶה לְחֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַק עֵמֵד בְּמִקְצוֹעַ אַחַר הַשִּׁינְיָה בְּנִדְוֹנוּ בְּדָבָר הַמְּעַרְבֵּן מִתְחַלְתּוֹ
שְׂדַעַת הַמְּרָדְכֵי בְּסוֹף חוֹלִין דְּלֹא מְהַנִּי לִיָּה בִּיטוּל כִּיעֲוִינִין שֵׁם וְגַם הֵיָה לוֹ לְעֵמֵד וּלְבָאָר
מָה שִׁישׁ לְהַעִיר מִדְּאָמְרִינֵן בְּסוֹף בִּיעָזָה ד' ל"ח מְמוֹנָא לֹא בְּטִיל הָרִי שְׁנִתְעָרַב קַב חֲטִין
שְׁלוֹ בְּשֶׁל חֲבָרוֹ יֹאכֵל הֵלָה וְחָדִי וְאָף דְּאָמְרִינֵן הֵתָם דְּאִיסוּר תַּחֲוּמִין שְׂבוּ בְּטִיל הַנָּה הַרַב
שֵׁם אֲרִיָּה בְּסִ"ט וְהָאֲרִיף קָצַת לְהַסְבִּיר שִׁישׁ חֲלִיּוּק בֵּין אִיסוּר תַּחֲוּמִין שְׂאִינוּ תְלוּי בְּמָה
שֶׁהוּא מְמוֹנוּ מִשׁוּם הַכִּי בְּטַל לְאִיסוּר בֵּל יִרְאָה שְׁתְּלוּי בְּמָה שֶׁהוּא מְמוֹן שְׁלוֹ וְלָכֵן אִיסוּר
הִבָּא מִחֲמַת שֶׁהוּא מְמוֹנוּ חֲשִׁיב מְמוֹן וְלֹא בְּטִיל אֲלֵא שְׂמַסְקָנְתּוֹ שֵׁם נִרְאָה שֶׁגַּם לְאִיסוּר
בֵּל יִרְאָה שִׁינְיָה בִּיטוּל אֲלֵא שְׂמַסְקָפֶק שֵׁם הַרְבֵּה עַל פִּי מָה שֶׁהַקְּשָׁה הֶר"ן בְּפָרֶק כָּל שְׂעָה
בְּהַרְהִינוּ אֲצֵל עֹכֹמ"ז דְּאִינוּ עוֹבֵר אֲמָאִי לֹא אֲמָרִינֵן הוּאִיל וְאִי בְּעֵי פְּדִי לִיָּה וְהוּי כְּשֶׁלוֹ
וְכוּ' וְעוֹד דְּכִינֵן דְּאֲפֹשֶׁר לְהַפְרִיד הָאִיסוּר הָוִי כְּנִיפָר הָאִיסוּר וְלֹא מְהַנִּי בִּיטוּל וְכוּ' עי"ש
דב"ק: כב) חֲמֵץ שֶׁל עֹכֹמ"ז שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסַח שְׂדַעַת הַרַב הַעֲיָטוֹר דְּאִינוּ מְוֹתָר בְּאַכִּילָה
אֲלֵא בְּהַנְּאָה מִשְׂמַעוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁהִבִּיאוּ סְבָרְתוֹ הוּא דְּלֹא שָׁנָא אִם הַחֲמֵץ הוּא
בְּפַסַּח בְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁנָא אִם הֵיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַעֹכֹמ"ז אִסוּר הוּא בְּאַכִּילָה וְכֵן מִתְבָּאָר
מִדְּבָרֵי הַרִיב"ה בְּסִ"ח תַּמ"ח שְׁפַתָּב חֲמֵץ שֶׁל עֹכֹמ"ז שְׁעֵבֵר עָלָיו הִפְסַח מְוֹתָר אֲפִילוֹ
בְּאַכִּילָה וְכֵן כְּתַב הֶרִי"ף וְהַג' ור"א בְּשִׂאֵלְתוֹת וְכֵן כְּתַבוּ הַגְּאֹוֹנִים וּבְעַל הַעֲיָטוֹר כְּתַב
שְׂאִיסוּר בְּאַכִּילָה וּמִשְׂמַע וְדָאִי דְּכִנְּנָתוֹ לְוִימֵר דְּסָבְרַת הֶרִי"ף וְכוּ' הִיא הִיפָה דְּעַת הַעֲיָטוֹר
וְאִם אֵיתָא דְּלֹא אֲמַר הֶר"ב הַעֲיָטוֹר דְּאִיסוּר בְּאַכִּילָה אֲלֵא דְּנִקָּא כְּשֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל
מְנָא לִיָּה לְהַרִיב"ה שְׁהַרִי"ף וְסִיעֵתוֹ חוֹלְקִים בְּזָה נִימָא דְּאִינְהוּ מִיָּרוּ בְּמָאִי דְּהוּי סְתָמָא
דְּמִילְתָא דְּהַחֲמֵץ הוּא בְּבֵית הַעֹכֹמ"ז מִשׁוּם הַכִּי כְּתַבוּ דְּמְוֹתָר אֲפִילוֹ בְּאַכִּילָה: וְכֵן מִתְבָּאָר
מִדְּבָרֵי הַרַבְּנִים מְקַרָּאִי קוֹדֵשׁ וְכִסָּא אֲלֵיָהוּ וְאִפִּי זוֹטְרֵי שְׂפַתְבִּתִּי לְעִיל אוֹת ב' דְּהָא נְכָרִי
שְׁלָנָה הַחֲמֵץ מִהַיִּשְׂרָאֵל מִסְתָּמָא וְדָאִי הוֹלִיכּוֹ לְבֵיתוֹ וְקֶאֱמָרִי בְּדַעַת הָא"ז שְׂפוֹכֵר כְּהַר"ב
הַעֲיָטוֹר עי"ש וְכָל זֶה הֵיָה פְּשוֹט בְּעֵינֵי אֲלֵא שְׂרָאִיתִי לְהַרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם אֲבִיגְדוֹר בְּסִ"ט
ט"ל שֶׁהִבִּיא קוֹשִׁיַת הַרַב בֵּית חָדֵשׁ מְדִין חָנוּת וּמְלָאִי וְכוּ' שְׂבָסִ"ט תַּמ"ט וְקוֹשִׁיַת הַרַב פְּרִי
חָדֵשׁ מִדְּאָמְרִינֵן בְּד' ל' פִּי הוּינֵן בִּי רַב נַחְמָן כִּי הוּוּ נְפָקִי שְׂבַעָה יוֹמֵי דְּפַסְחָא אֲמַר לֵן פּוּקוּ
זְבוּנוּ חֲמִירָא דְּבִנֵּי חִילָא וְכוּ' דְּמִבְּוָר דְּחֲמֵץ שֶׁל נְכָרִי מְוֹתָר בְּאַכִּילָה וְכַתָּב דְּוֹדָאִי לֹא

יעלה על הדעת דהר"ב העיטור יסבור דאסור באכילה דהא לא שיניף קנס בחמץ של נכרי ומה שאסור באכילה הוא דוקא בחמץ של נכרי בבית ישראל אף שלא קבל הישראל אחריות ואינו עובר עליו מפל מקום פיון שהחמץ היה ברשות ישראל שחמצו אסור אסרו גם החמץ זה באכילה ודייק לה מדתנו חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח דהנה ליה למימר חמץ של נכרי אחר הפסח מאי שעבר עליו הפסח פיון שאינו עובר עליו אלא שמעת מיניה דקאי בכי האי גוונא שהוא ברשותו של ישראל ובענין זה דוקא הוא שפכת הטור בשמו דאסור באכילה אלו תנרף דב"ק ובהורמנותיה דמר דבריו תמוהים לדעתי העניה דמאחר דהחמץ הוא של נכרי ואין ישראל חייב באחריותו ואינו עובר פלל מה מקום לאנסרו מפני מה שהיה בביתו של ישראל וכי פותלי בית ישראל אוסרים החמץ ומאי נפקא מינה אם הוא בביתו או בבית ישראל אם יש סברא לאסור חמץ של נכרי אחר הפסח באכילה אפילו אם הוא בביתו יאסר ואם אין שום סברא לאנסרו באכילה פשהיה בביתו הכי נמי אין לאנסרו פשהיה בבית ישראל ולא קבל עליו אחריותו דר' שמעון לא קניס אלא על חמצו של ישראל שעבר בכל יראה וזה חמצו של נכרי ואין הישראל עובר בכל יראה לא נכנס בכלל הקנס פלל ומה שדקדק מלשון המשנה ונראה שרצונו לפרש שעבר עליו הפסח פלומר שהיה בבית ישראל שאילו היה חמצו היה עובר עליו והוא רחוק ונדחוק מאד ולא ניתא להר"ב העיטור לייחס אליו דברים פאלו אלא שהרב נכנס בעובי הקורה ליישב דב"ק פאשר חובה עלינו לקיים מילי דאבות העולם רבותינו הראשונים שטובה צפוננו וכו': וכבר עמדו המפרשים ליישב סברת הר"ב העיטור הרב טורי זהב ריש סי' תמ"ח פתב דפוסק פרבי יהודה לאחר זמנו ומשום הכי אסור בהנאה וההיא דחנות אתיא כר' שמעון והרב לשון למודים סי' קפ"ה דחה דבריו וז"ל וליתא דכל הפוסקים פסקו כר' שמעון בלאחר זמנו ובעל העיטור מפללן פמו שפכת הרא"ש בפרק פל שעה עכ"ל ובמחילת פבוד תורתו דבריו תמוהים דהרא"ש לא פתב בפרק הנ"ל סי' ד') בשם הרב העיטור דפוסק כר"ש אלא בלפני זמנו אבל בדין לאחר זמנו לא הזכיר את בעל העיטור רק פתב אף דקימא לן כר' שמעון לאחר זמנו וכו' והם דברי עצמו אלא דמפל מקום בדברי הט"ז לא תתיישב פל פה קושית הפרי חדש מההיא דזבינו חמירא דבני חילא דכיון דרבא מעיד בגודלו מעשה רב דהו עבדו פי רב נחמן דמזה מוכח דסברי כר' שמעון לאחר זמנו ומשום הכי מותר של נכרי מהיכא תיתי לן לפסוק כר' יהודה לאחר זמנו וגם לפי דברי הט"ז מחלוקת הפוסקים עם הרב העיטור היא בסברות הפוכות דהפוסקים סברי דערב פסח אחר חצות חמור מלאחר זמנו ופסקו כר"י לפני זמנו וכו' שמעון לאחר זמנו ולהר"ב העיטור ערב פסח קיל דהא בלפני זמנו פוסק פרבי שמעון פמו שפכת הרא"ש שם ובלאחר זמנו לדעת הט"ז פוסק כר"י וזה קצת דוחק ובחזק יעקב פתב דגם בעל העיטור מודה דמדינא מותר באכילה ורק הרחקה וגדר הוא עי"ש וקצת משמע פן מלשון הטור שאחר שפכת סברתו סיים והאריף בענין וסוף דבריו דמן הדין עלינו להחמיר וכו' והרב לשון למודים שם תירץ לקושית הפרי חדש דמה שאמר זבינו חמירא הוא להאכיל לפועליו דמותר בהנאה ורק באכילה אסור שמה יערים לומר של עכומ"ז הוא אבל משום הנאה לא יערים אי נמי דהרב העיטור מפרש חמירא שאור והיינו פדי לחמע עיסות וכיון שאינו ראוי לאכילה בפני עצמו אלא לחמץ העיסה חשיב רק הנאה ושרי ועוד תירץ דאינו מפרש פרש"י דנדאי אפואו בפסח אלא

היה ספק דילמא אפו אחר הפסח אהכי שרי באכילה עי"ש ולי ההדיוט אפשר לומר לפי דרכו (דמפרש חמירא שאור) דאין אנו צריכים למה שפכת הרב דכין דאינו ראוי לאכילה בפני עצמו חשיב רק הנאה אלא אף אי חשיב אכילה כיון שהוא על ידי עירוב שפיר דמי ואף דאין מבטלין איסור לכתחלה יש לומר שסובר כהר"י שהביאו הרא"ש והטור סוף סי' תמ"ז דמותר לערב חמץ שעבר עליו הפסח עי"ש בדברי הרא"ש דמתבאר כן וכן פתבו בכמה תשובות (עיין בזה לקמן אות ז"ך ד"ה ומה שפכת להקל וכו') לצרף דעת הר"י דמותר לערב בינדים והרב מאמר מרדכי הביא קושית הרב בית חדש מחנות ומלאי וכתב דהכנסת הגדולה תירץ דלא היה בריתא זו בגירסת הרב העיטור וכן מוכח מדברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הזכירוה: ובאמת זה דוחק גדול והוא תירץ דמשמע להרב העיטור מדלא אמרו באוקימתא דרבא דמתניתין דתני חמץ של עכומ"ז שעבר עליו הפסח מותר בהנאה הוא איידי דתנא של ישראל אסור בהנאה מוכח דלאוקמתא דרבא רק בהנאה מותר וגם זה דוחק דנדי אין מזה הברת דיש לומר דהש"ס סמיה אמ"ש בשנינויא דרב אחא ב"י וכמו שפכת הרב פרי חדש והרב נהר שלום תירץ גם כן פהרב מאמר מרדכי ועיין בדבריהם אשר היו תמה"ם על הרב טורי וזהב וגם הרבנים שלחן גבוה ואפי זוטרי האריכו מאד בזה ושם בא"ז פתב דמצא בפסקי תוס' ריש מסכת ביצה סי' ח' דחמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה אבל שלא במינו מותר וכתב דסברי פהרב העיטור ומיירו בחמץ של עכומ"ז ומותר רק בהנאה דאי בחמץ של ישראל אסור בהנאה עי"ש והרב חק יעקב בסק"י לא הונח לו לפרש כן דמשנה מפורשת היא עי"ש ובאמת מטבע הלשון מורה דצריך להיות אסור בהנאה (אף שגם זה משנה מפורשת) ועיין להרבנים אשר אברהם בסוף סק"ג וישועות יעקב סוף סק"ח (ד"ה גחזור) ובס' רינון יצחק (ביאור להגדה) בד' ד' ע"ד האריה מאד בדברי הפסקי תוס' עי"ש ומה שפכת בשלחן גבוה דנפקא ליה להרב העיטור לחלק בין אכילה להנאה מתוספתא ריש פרק שני דפסחים חמץ של כותים מאימתי מותר וכו' ופירשה לענין שאור ולהנאה וכו' עיין שם באורף לא ידעתי מה ענין כותים אצל עכומ"ז דלפי הנראה בריתא זו שנויה קודם שגזרו עליהם ודינם פישראל וחסמץ אסור אחר הפסח באכילה ובהנאה דהא מבואר בש"ס דחולין ד' ו' ע"א דבימי ר' אמי ור' אסי הוא דגזרו עליהם שיהיו כעכומ"ז וקבלו גזרתם ומה שגזרו רבן גמליאל ובית דינו לא נתקבלה גזרתם ומדברי הגאונים חתם סופר סי' קכ"ד וכתב סופר בסי' פ"ב ושואל ומשיב בתניינא ח"ב סי' ס"ו שהבאתי בסי' זה אות י"ז מתבאר שהבינו דהתוספתא בכותים קודם גזרה נישנית וכן ראיתי בספר אפי זוטרי ד' ע"ב ע"א שפכת בשם מר רבו בחסדי דוד שפירש התוספתא דלאו בעכומ"ז איירי אלא בכותים וסברה גרי אמת הם וזהירו במאי דכתיב באורייתא וקודם שגזרו על פתן איירי וכו' עי"ש וכן בדין שהרי אחר זה בסמוך תני בתוספתא עכומ"ז שהלוח וכו' ומדשני בלישניה דברי שא תני כותים ובתר הכי עכומ"ז מוכח נדאי דהאי לחודיה והאי לחודיה (עיין לעיל בסי' זה אות ט' בסק"ה ד"ה ודאייתי מתניתא וכו') הנך רואה כמה דיות משתפכות ליישב דברי רבינו בעה"ע"י זה אומר ברה וזה אומר ברה ועל דבריהם יש לפקפק כאמור: אף אני עני מצאתי בשו"ת כתב סופר א"ח סי' פ"ב בדף ע"ה ע"ב שהביא דברי הר"ב העיטור והם בעשרת הדברות הלכות זמן השבתה וביאור ד' נון ע"א וע"ב ומפורש בדב"ק שהוא עצמו הוקשה לו קושית

הַרְבֵּנִים בַּיַּת חֵדֶשׁ וּפְרֵי חֵדֶשׁ הַנֵּ"ל וּבָא לְכָלֵּל יִשׁוּב דְּטַעַם הַהֵיטֵר הוּא מְשׁוּם שְׁהִישְׁרָאֵל בִּיטֵל אֶת הַחֲמִץ עִי"ש דב"ק וגם הֵיא דְּזַבִּינוּ חֲמִירָא דְּבַנֵּי חִילָא פְּתַב שָׁם בְּכַתֵּב סוֹפֵר שְׁהִיִּקְשָׁה לְבַעַל הָעֵיטוּר וְשִׁינִישְׁב וְלֹא הִבִּיא דב"ק בְּזֶה וּמִצְאֵתִי דְּמִפְרֵשׁ לָהּ דְּמְשׁוּם שְׁהוּא עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ הוּא דְּשָׂרִי כְּמוֹ שְׁפָתַב בְּשֵׁמוֹ יְדִידֵי הַג' מוהר"א נר"ו בסה"ב עֲמוּדֵי אֲשׁ סִי' ו' סוֹף אוֹת ח' ד' נו"ן ע"ב וְז"ל וְהָא דְּאָמַר רַבָּא פָּקוּ וְזַבִּינוּ פִּירֵשׁ הַבַּעֲהָ"י דְּהֵינּוּ הַפֶּת שְׁאָפוּ בְּנֵי חִילָא וְנִתְעַרְבַּ בּוֹ שְׁאֹר שֶׁל עֲכוּמ"ז וְכִינּוּ דְּהוּי עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ לְכֹן מוֹתֵר עַכ"ל וְלִפִּי הַנִּרְאָה קִיצֵר מְאֹד בְּהַעֲתֵק יִשׁוּב זֶה וְדְבָרִים פְּכַתְבֵּן גִּירָאִין דְּכּוֹנְנָתוֹ לֹאמַר דְּהַבְּנֵי חִילָא עֲכוּמ"ז לְשִׁין וְאוֹפִין תִּיקָף אַחַר הַפֶּסַח בְּשְׁאֹר שְׁהֵיָה לָהֶם בְּפֶסַח וְנִמְצָא שְׁיִשׁ בְּהַעֲיָסָה שְׁאֹר שֶׁל עֲכוּמ"ז שְׁעֵבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְהֵיָה צָרִיף לְהִיּוֹת אֲסוּר בְּאַכִּילָה אֲלֵא דְּכִינּוּן שְׁהוּא עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ מוֹתֵר וּמָרָן הַב"י בִּיּו"ד סוֹף סִי' קט"ו הִבִּיא דְּבָרָיו ר"י בְּקִיצוּר בְּשֵׁם בַּעַל הָעֵיטוּר דְּמִפְרֵשׁ הֵיא דְּחֲמִצָּן שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבִירָה דְּמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ עִי"ש וְדְבָרֵי רִי"ו כְּמוֹת שְׁהֶם הוּבָאוּ בְּשׁוֹלְחַן גְּבוּהָ סִי' תמ"ח ס"א (ד"ה וְאַחֲרֵי עִי"ש) שֶׁהַצ"ע דְּהָא קִיָּמָא לֹן דְּדָבָר הַמְעַמִּיד אֲפִילוּ בְּאַלְף לֹא בְּטִיל וְאִין זֶה כָּל כֹּף תִּימָה דְּאָף דְּאֵנּוּ קִיָּמָא לֹן דְּדָבָר הַמְעַמִּיד לֹא בְּטִיל: הֵיָה הָרַב מְגַן הָאֲלָף סִי' תמ"ב סק"ח פְּתַב דְּמִדְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א בְּתוֹרַת הַבַּיִת בַּיַּת ב' שְׁעַר ו' נִרְאָה דְּאִין זֶה דִּין מוֹסָפִים בְּש"ס וְרָצָה לֹאמַר דְּגַם ר"ת אִינוּ סוֹבֵר דִּין מְעַמִּיד כָּלֵּל וְעוֹדֵהֵיָה אֲפִשֵׁר לֹאמַר שְׁסוֹבֵר הָרַב הָעֵיטוּר דְּאָף דְּבַעֲלָמָא לֹא בְּטִיל מְכַל מְקוּם פִּינּוּן דְּחֲמִץ אַחַר הַפֶּסַח אֲסוּר רַק מְשׁוּם קִנּוּס (בְּעֲמוּדֵי אֲשׁ הִבִּיא מ"ש הַט"ז דְּהַר"ב הָעֵיטוּר פּוֹסֵק כַּר"י דְּאַחַר זְמַנּוֹ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְכַתֵּב דְּבַבַּעַל הָעֵיטוּר עֲצָמוֹ מִפְּרֵשׁ דְּפּוֹסֵק דְּלֹא כַּר"י וְאִם כֵּן מִשְׁמַע דְּפּוֹסֵק כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּהוּא מְשׁוּם קִנּוּס) וְלֹא קִנִּיס אֲלֵא בְּעֵינֵיהּ וְלֹא עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ מְשׁוּם הֵכִי שָׂרִי עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ אֲלֵא שְׁרָאִיתִי לְהַגְּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר בַּא"ח סִי' ק"ו (ד"ה וְשִׁפְחָתוֹ) שְׁפָתַב דְּהַג' מוהר"ם א"ש הַקְּשָׁה דְּבָרֵי רַאב"ן אֶהְדְּדִי דְּבַהֵיָה דְּפוֹקֵי זַבִּינוּ חֲמִירָא דְּבַנֵּי חִילָא פִּירֵשׁ שְׁהִישְׁרָאֵלִים אָפוּ מִיָּד אַחַר הַפֶּסַח לְבַנֵּי חִילָא וְלֹא הֵיָה לָהֶם לְהַחֲמִיץ אֲלֵא בְּשְׁאֹר שְׁבָבִיתָם יַעֲבְרוּ עָלָיו בְּבַל יִרְאָה וְאֲפִילוּ הֵכִי פִּינּוּן דְּעֵירְבוּם לַעֲכוּמ"ז מוֹתֵר לָנוּ לְקַבּוֹת מֵהֶם דְּעַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ לֹא קִנִּיס רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּמִשְׁמַע מִזֶּה דְּדָבָר הַמְעַמִּיד בְּטִל וְאִילוּ בְּמַעֲשֵׂה דְּשִׁמְרֵי דְּבֶשׂ פְּתַב שָׁם בְּאוֹתוֹ עֲמוּד וְהִבִּיאֵו הַמַּג"א סִי' תמ"ג סק"ט דְּדָבָר הַמְעַמִּיד חֲשִׁיב בְּעֵינֵיהּ וְאִינוּ חֲשִׁיב תַעְרוּבָתָהּ וְאִם כֵּן לֹא בְּטִיל וְתִירֵץ דְּנֵהִי דְּחֲשִׁיב בְּעֵינֵיהּ דְּלֹא בְּטִיל מְכַל מְקוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא קִנִּיס אֲלֵא בְּעֵינֵיהּ מִמֶּשׁ אֲבָל כָּל שְׁנִיתְעַרְבַּ לֹא קִנִּיס וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו אָף עַל פִּי שְׁדְּבָרֵי פִי ת"ח אִינִי מְסַפִּים עֲמוֹ לְדִינָא דְּמֵאֵי דְּלֹא קִנִּיס רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל יְדֵי תַעְרוּבָתָהּ הוּא מְשׁוּם דְּדִי לִיָּה מַה שְׁקִנְסוּ בְּעֵינֵיהּ שְׁלֹא נִתְקַיְּמָה (אֲלֵא) מִחֲשָׁבְתוֹ שֶׁל הָעֵבֶרֶיָּין וּבְשְׁאֹר וּשְׁמָרִים שְׁכַל עֲצָמוֹ אִינֵם עֲשׂוּיִם אֲלֵא לְעַרְבֵי אִם כֵּן הָרִי נִתְקַיְּמָה מִחֲשָׁבְתוֹ וּקְנִסוּהוּ אֲלֵא דְּלִיָּישְׁב דְּבָרֵי רַאב"ן פְּתַב דְּוֹדָאֵי דְּבָרֵי הַמְעַמִּיד שְׁגוּף הַמְעַמִּיד נִשְׂאָר בְּהַתַּעְרוּבָתָהּ אֲסוּר מַה שְׁהוּעֲמִיד בּוֹ אֲלֵא דְּרַאב"ן מִפְּרֵשׁ הֵיא דְּבַנֵּי חִילָא שְׁהִישְׁרָאֵל הַחֲמִיצוּ בְּשְׁאֹר וְקָדְמוֹ וְסִלְקוּהוּ וְלֹא נִתְחַמֵּץ אֲלֵא בְּהַרִיחַ דְּמִתְחַמֵּץ בְּרִיחַ כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ הַהַג"א וְכַדְאָמְרוּ בְּש"ס שְׁקָדָם וְסִלְקוּ וּבִהָא לֹא קִנִּיס שְׁלֹא נִתְקַיְּמָה מִחֲשָׁבְתוֹ דְּאִם יִשְׂאָר הַשְׁאֹר גּוֹפוֹ בְּתוֹכּוֹ אֲסוּר הַמְתַּחֲמֵץ עַכ"ד הָרִי שְׁסוֹבֵר הָרַב חֲתָם סוֹפֵר לְדַעַת הָרַב בַּעַל הָעֵיטוּר דְּדָבָר הַמְעַמִּיד אֲסוּר אֲפִילוּ בְּחֲמִץ שְׁעֵבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְכִינּוּן שְׁאִין סִפֵּר הָרַב בַּעַל הָעֵיטוּר מְצוּי אֲצִלִּי לֹא אוֹכַל לִידַע אִם אֲפִשֵׁר לְהַעֲמִים בְּדְּבָרָיו מַה שְׁפָתַב הָרַב

חתם סופר בכוננת ראב"ן דממה שפכתב ונתערב בו שאור של עכומ"ז (כמו שכתב בעמודי אש הנ"ל) משמע ששאר השאור בתוכו ואם האמת הוא כן בהכרח לומר בדעת הר"ב העיטור פדברי הרב מוהרמ"א הנ"ל דלענן קנס לא תשיב פאילו הוא בעיניה אלא דבעניתי איני מבין ישוב זה דבדברי ראב"ן שיהביא המג"א פתב שרבינו יעקב התיר בהיה דשמרי דבש להניחו לאחר הפסח דלא קניס רבי שמעון אלא בעיניה ולא על ידי תערובת והוא תמה על דבריו וז"ל ונפלאתי עליו דהכא פיון דהוא מעמיד תשיב פאילו הוא בעיניה ועוד דלא שרי רבי שמעון אלא פששה חמץ ונתערב אחר הפסח אבל פשנתנו אחר הפסח אסור לשהותו פדתנו ואלו עוברין וכו' עכ"ל הרי דעל מה שרצה ר"י לומר דזה הוי תערובת ולא קניס רבי שמעון התפלא עליו נאמר דלא תשיב בכי האי גוונא תערובת וצריך לומר דדוקא להשהתו בפסח הוא דחשי ליה בעיניה משום דדבר המעמיד הוא אבל פשעבר הפסח דליכא אלא משום קנס סבירא ליה דתשיב תערובת ולא קניס אלא דזה דחוק דמשמע מסגנון הלשון דמה שכתב בתחילה ונפלאתי וכו' קאי גם אנתערב אחר הפסח וכן הבין הגאון השיב משה סי' ט"ו ד' ח' ע"ב עי"ש ואיך שיהיה ממה שהביאו הרבנים הנ"ל בשם הרב בעל העיטור נראה דלא כמו שכתב הרב זכור לאברהם בכוננתו אלא גם בחמץ שהוא בביתו של עכומ"ז כי היה דזבינו חמירא אסור באכילה לדעת הרב בעל העיטור אי לאו על ידי תערובת דלא כדמשמע ליה להרב ז"ל א בדעת הרב בעל העיטור ונמשך בזה הרב דברי מנחם בסי' תמ"ח עי"ש כי הם לא ראו גוף דברי הרב בעל העיטור ולכל הדברות כל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא חשו לסברת הרב בעל העיטור וכבר כתבתי למעלה באות ב' דמה שייחסו הרבנים מקראי קודש וכסא אליהו דהא"ז קאי בשיטת הר"ב העיטור הוא לפי שלא ראו בס' הא"ז עצמו ומפסקי תוספות שהביא באפי זוטרי אין הכרע וכעת לא ראינו חבר להרב העיטור בסברתו ומרן חיד"א בברפי יוסף ריש סי' תמ"ח כתב בשם הרדב"ז ח"ב סי' תפ"ו כל העולם נוהגים היתר בחמץ עכומ"ז שעבר עליו הפסח ואין מי שגזר וכו' ע"כ ובנדאי פונתו לומר דנוהגים היתר אכילה לאפוקי מסברת הר"ב העיטור ובגוף סברת הר"ב העיטור הנ"ל ראיתי עתה מה שהאריך הרב שמן המשחה בהלכות חמץ ומצה סי' כ"ו ולא אוכל פעת לעיין בדב"ק: ק: כג) חמץ של עכומ"ז מןפקד ביז ישאל וקבל עליו אחריות ועבר עליו הפסח דעת הרב מגן אברהם בסי' ת"מ סק"א דאסור.

והרב חק יעקב בסק"ד סובר דמותר. והביא הירושלמי דפליגי בזה וכיון דהוי ספק בדברנו אזלינן לקולא ובש"ע הרב מוהרש"ז שם סי"ז סתם כדמשמע מהרב מגן אברהם וכתב דאסור באכילה ובהנאה לכל ישראל כדן חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח וכתב שם פקונטרס אחרו וכן מצאתי בהד"א בהרמב"ם ונהביאו הב"י שכתב אם לא קבל אחריות מותר אחר הפסח ע"כ עי"ש שהביא עוד מהתוספתא ושפן מוכח מכמה פוסקים ואישתמטטיה להרב חק יעקב וכו' והנה דברי הרמב"ם הם בפרק ד' הלכה ג' ודייק ממה שכתב שאם לא קבל אחריות מותר לאכול אחר הפסח מפלל דאם קבל אחריות אסור אחר הפסח וכן דקדק הרב פרי מגדים באשל אברהם מלשון הרמב"ם אלא דמה שכתב בש"ע הנ"ל דאסור גם בהנאה איני מבין הכרח לזה מדברי הרמב"ם דכיון דהרמב"ם בלא קבל אחריות נקט היתר אכילה פי דייקנו מדבריו הא קבל אחריות אסור היינו באכילה ומנא לו לאסור בהנאה ולפי מה שהבין הרב חיי אדם כלל קי"ט אות ו' בדעת

הרב חק יעקב דמתיר בהנאה עי"ש משמע דבאכילה אוסר וכן כתב שם בשם הא"ר אם כן אין לזה שום סתירה מדברי הרמב"ם אלא דאין נראה לי כן בדעת הרב חק יעקב דכיון דסובר דבחמץ של עכומ"ז לא אסרו חז"ל אם כן מהיכא תיתי לן איסור אכילה והרב פרי מגדים באשל אברהם שם כתב דמה שכתב הרב חק יעקב דמסקנת הירושלמי להיתר אדרבא הנסקחא שלפנינו היא מסקנת הירושלמי לאסור וכתב דהא"ר הביא בשם ראב"ן דחמצו של עכומ"ז מןפקד ביד ישראל ואחריות על ישראל ועבר עליו הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה ועיין בישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ד מה שביאר בדעת ראב"ן בזה: גם הרב בית מאיר תמה על הרב חק יעקב מהירושלמי לפי גירסא שלפנינו וממה שכתב הוא עצמו בסי' אמ"ת סק"ב להלכה שיטת הרא"ש דמשום אחריות לבד נאסר עי"ש והרב בית שלמה סי' ס"ב עמד על דברי הרב חק יעקב דנראה דיש סתירה לדבריו מדברי הרא"ש ואחר שהאריך ליישב זה כתב דמכל מקום קשה לסמוך על דברי הרב חק יעקב אחר שמתבאר מלשון הרמב"ם (הנ"ל) דכשקבל אחריות אסור אחר הפסח אלא שכל זה לענין אכילה אבל לענין הנאה יש לסמוך על הרב חק יעקב דבזה אין סתירה לדבריו מדברי הרמב"ם וכן כתב הא"ר הכרעה זו בשם הראב"ן ע"כ (דברי הראב"ן הביאם גם כן בזכור לאברהם אביגדור סי' ט"ל) וכן כתב בסוף סי' ס"ו דאסור באכילה ומותר בהנאה כמו שכתב הראב"ן שהביא הא"ר ושכן כתב בספר פני יהושע בפסחים ד' ל"א ע"ב וכן כתב שם בסוף סי' ע' ובסוף סי' ע"ד ובסי' ע"ח גם כן שקיל וטרי בדברי הרב חק יעקב ומסיק גם כן דיש להתיר בהנאה אחר הפסח כמו שמוכרש כן בדברי ראב"ן ואין הכרע לזה מדברי הרמב"ם והביא קצת מדברי הפני יהושע עי"ש בד' מ"ט ע"ג ועי"ש בד' נו"ן ע"ב גם בסי' ע"ט כתב דיש לפסוק בדברי ראב"ן דאסור באכילה ומותר בהנאה עי"ש: והרב מקור חיים בסוף סי' ת"מ (בד"ה ובעיקר) הביא דעת המג"א דנאסר החמץ ומה שהחק יעקב הביא בשם הירושלמי דמותר וכתב דמדברי פל הפוסקים בסי' תמ"א שכתבו דאם לא משכנו בידו אסור מטעם דאחריות על הישראל והם מאיסור הנאה מיירו מוכח דנאסר בהנאה ובסי' תמ"א (בד"ה לכן נלע"ד) הביא מה שכתב הרב חק יעקב דחמץ של נכרי המופקד ביד ישראל וקבל עליו אחריות שעובר בבל יראה מכל מקום אינו נאסר בהנאה כיון דהישראל יכול לומר לנכרי הרי שלך לפניך לא קנסינו לחמצו של נכרי בשביל שהישראל עבר עליו והוקשה לו דהא ישראל שהלנה לנכרי ומשכנו בידו ואחריותו עליו נאסר החמץ בהנאה וכתב ליישב דהתם הוא מטעם שהישראל יש לו שעבוד על החמץ וכשנאסר בהנאה נפסד השעבוד של ישראל ויש פאן קנס להישראל כשאוסרים אותו וגם נראה שאין הנכרי חייב לשלם להישראל מנכסים אחרים אף שיש לו כיון שנאסר מחמת הישראל ויש פאן קנס גדול לישראל שפיר קנסינו ליה להישראל ואוסרים אותו: ומרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב סי' קל"ט עמד בחקירה זו אי בחמץ של עכומ"ז ברשות ישראל וקבל עליו אחריות אסור אחר הפסח או לא דיש לומר דלא אסרו אחר הפסח אלא כשהבעל החמץ הוא ישראל דבר חיובא ובר מצנה הוא אבל בממון של עכומ"ז דלאו בר חיובא ובר מצנה הוא לא תקנו חז"ל לאוסרו וכתב שם דבהקדש שחייב באחריותו דקיימא לן דבכי האי גוונא עובר המקדיש בבל יראה כמו שאמרו בירושלמי יש סברא לומר דאסור אחר הפסח דכממון ישראל דמי ונהביא תוספתא סוף פרק קמא דפסחים דמותר וגם הירושלמי שהביא הרב

חק יעקב והביא מה שכתב הרמב"ם דמתבאר דמקבל עליו אחריות אסור אחר הפסח ושפדברי הרמב"ם פתב רבינו ירוחם בנתיב ה' חלק ששני ותמה על הרב חק יעקב שגזעלם ממנו דברייהם ובספר שו"ת אגודת אזור מדברי סי' י"ג בד' ה' ע"ב בתשובת הג' מוהר"י יוסקי שפירא באות ב' מיסתמיה ואזיל בתר סברת הרב חק יעקב ושפן פתב בפני יהושע דאחר הפסח מותר חמץ עכומ"ז שפרשות הישראל וקבל עליו אחריות וכתב אף שפדברי הרמב"ם פ' ד' הלכה ג' לא משמע פן ולא דמי למה שכתב הרב מגן אברהם בריש סי' תמ"א בשם הרא"ש והיגו מה שהקשה בש"ע הנ"ל ובית מאיר ובית שלמה דאף חמץ של עכומ"ז נאסר משום קבלת אחריות הישראל (דהתם שייך לקנוס לישראל שישלם מעות וכמו שכתב הרב מגן אברהם שם סעיף קטן ג' (ד"ה ואם) מה שאין פן כשאומר לעכומ"ז הרי שלח לפניה ממילא מותר החמץ לישראל כמו שכתבו הרבנים חק יעקב ופני יהושע ועיין שם בדברי הרב המחבר בד' ה' ע"ד אות ב' וכתב שם בד' ו' אות ד' דמה שכתב הגאון מוהר"י יוסקי בשם הרב מג"א ס"ק ג' (ד"ה אם) לא ידע היכן רמיזא אף מצא פן בדברי המקור חיים סי' תמ"א ס"ק א' בפניאורים שפן פתב על דברי הרא"ש ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' פתב להכריח דלדעת הסוברים דחמץ של ישראל המופקד אצל עכומ"ז דעובר על פרחין לומר דסברי פדעת הרב חק יעקב עי"ש ושם בסי' ב' בתשובת רב אהרן פתב בד' ג' ע"ב (ד"ה ומה) וכו' דגדולי האחרונים מתירים לגמרי אחר הפסח חמץ של עכומ"ז באחריות ישראל ולא יהיה אלא ספק הוי ספק דרבנן ולקולא: והרב רבינו עקיבא איגר סי' כ"ג (בד"ה ולבאר) וכו' ומשם נהלאה שקיל וטרי בענין זה והשיג על הרב חק יעקב מדברי רמב"ם דמפונרש דאסור באכילה וממילא גם בהנאה אסור דמה שכתב וכו' עי"ש וכבר פתבתי למעלה דאין מדברי הרמב"ם הברח לענין הנאה ומצינו בכמה דינים בעניינים אלו לחלק בון אכילה להנאה אף מה שכתב עוד דמפל מקום יש סתירה להרב חק יעקב מדברי הרמב"ם שהרי משמע להדיא מדברי הרב חק יעקב דדעתו להתיר גם באכילה וכו' פן נראה שהוא האמת כמו שכתבתי למעלה על דברי הח"א ומשמעות דברי רמ"ץ בשו"ת סי' ל"ג אות ד' ואות יו"ד דלדעת הרב חק יעקב מותר לגמרי גם באכילה ונקיט פותיה עי"ש גם ממה שכתב בשו"ת שערי דעה סי' ה' הביא דבריו ידידי הגאון מנחת משה יצ"ו בקונטרס חקת הפסח סי' ח"י משמע שפובר פדעת הרב חק יעקב דמותר לגמרי וידידי הגאון עמודי אש יצ"ו ד' מ"ט סוף ע"ג פתב בשם הרב חמד משה שהבין פדעת הרב חק יעקב דמותר באכילה וכתב על דבריו וליתא דהרב חק יעקב אינו מתיר רק בהנאה וכו' עי"ש וכבר פתבתי דשלימים וכן רבים הבינו פדעת הרב חק יעקב דמתיר באכילה וכן נראה לי הדל האמת ליעקב: והגאון פתב סופר בסי' פ"ד שגשאל בישראל שנותן לו עכומ"ז במתפן חביות של י"ש למפור במדה ונותן לו שקר עבור טרחת המכירה והחביות והיי"ש באחריות הישראל שאם יארע איזה תקלה חייב לשלם ונותן לו לפרקים דמי זביני לפי חשבון ומקבל ממנו אח"כ שקרו משלם והגיע פסח ונשארו איזה חביות במרתף הישראל שבביתו ועבר בבל נראה פדין מקבל אחריות חמץ של עכומ"ז שבבית ישראל הביא על זה דברי הרב חק יעקב דהוא מחלוקת בירושלמי ומה שכתב הרב פרי מגדים דלפי הגירסא שלפנינו המסקנא היא לאסור וכתב דלגירסא זו לא אתי שפיר מה שאמר ר"י חמץ של עכומ"ז הוא וישראל עבר דמי לא ידע בזה והמתיר טעמו הוא משום דכל שאין גוף החמץ של העובר לא

אָסרוּ וְגִירְסַת הָרַב חֵק יַעֲקֹב עֵינֵיךָ וְתָמָּה עַל הַרְמַב"ם שֶׁנֶּרְאָה שְׁפוּסָק כְּמֵאן דְּאוֹסֵר דְּהָא לָמָּה שֶׁפֶתַב דְּגִירְסַת הָרַב חֵק יַעֲקֹב עֵינֵיךָ אִם כּוֹן מִסְקֵנַת הַירוּשְׁלַמִּי לְהִתֵּר וְעוֹד דְּכִינּוֹן דְּמִדְרַבָּנָן הוּא אֵית לֵן לְמִיזֵל לְקוֹלָא שׁוּב כְּתַב דְּמִמְתַּנִּיתִין דְּבִבְאָ קָמָא דְגִזְלוֹן אוֹמֵר לְגִזְלוֹן אַחַר הַפְּסָח הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ מוֹכַח דְּאָסוּר לְכוֹלֵי עֲלָמָא כְּמוֹ שֶׁפֶתַב הָרַב פְּרִי חֶדֶשׁ שְׁמַעַת מִינָהּ דְּאִין גּוּף הַחֲמִיץ שֶׁל הַגְּזוּלוֹן אֵלָּא שְׁחָזֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ נְאָסֵר וְהוּא הִדִּין לְחֲמִיץ שֶׁל עֲכוּמ"ז שֶׁקֶבֶל הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵיּוֹת דְּאִין מְקוּם לְחֻלְק בֵּין הַגּוּף שֶׁל עֲכוּמ"ז אוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּסוּף סוּף אֵינּוּ שֶׁל הָעֶזְרָב עֲבִירָה (לֹא רָאָה דְּבָרֵי מְרֵן מוֹהֲרֵיט"א שֶׁבִּקְהֵלַת יַעֲקֹב הַגָּ'ל הוּא הַמִּסְבִּי"ר לְחֻלְק בֵּין הַיְכָא דְּהַמָּמוֹן שֶׁל בֵּר חַיּוּבָא וְבֵר מַצְוָה לְשֶׁל נְכָרֵי דְלָאוּ בֵּר חַיּוּבָא כְּנֹז"ל) וְעַמְד לְבָאָר בְּאִיזָה סְבָרָא פְּלִיגִי אַמּוֹרָאֵי בִירוּשְׁלַמִּי הַגָּ'ל וְכָתַב דְּפָלִיגִי אִם הִטִּילוּ אִיסוּר עַל הַחֲמִיץ עֲצָמוֹ וְאִם כּוֹן אִיסוּר הוּא לְכוֹלֵי עֲלָמָא גַּם לְמִי שֶׁלֹּא עֵבֵר עָלָיו כִּבְל יִרְאָה אוֹ דְלֹא הִטִּילוּ הָאִיסוּר אֵלָּא עַל הָעֶזְרָב וְלֹא לְאַחֲרֵים וְנִקְיִטִינוּ לְהִלְכָה כְּהַמְתִּיר וְהַעֲרִיף הַגְּאוֹן בְּכָל זֶה וּמְסִיק לְגִדּוּדָהּ דְּלִידִידָהּ דְּעֵבֵר עַל בַּל יִרְאָה אִיסוּר בְּהַנָּאָה וְאִיסוּר לוֹ לְמוֹכְרוֹ עַל מְנַת לְקַבֵּל שְׁכָרוֹ מִהַנְּכָרֵי כְּמִנְהֵגוֹ דְּמִשְׁתַּפֵּר בְּאִיסוּר הַנָּאָה הוּא וְקָרוֹב לוֹמֵר דְּאִפִּילוּ בְּחֻנָּם בְּלֹא שְׁכָר טְרַחְתּוּ אִיסוּר דְּהוּי כְּנוֹתָן אִיסוּרֵי הַנָּאָה בְּמַתְנָה דְּאִיסוּר וְכוּ' אֵלָּא יִחְזִיר הַחֲבִיּוֹת לְהַנְּכָרֵי וְאִין לְחַוֵּשׁ שְׁמָא יִמְפּוֹר הַנְּכָרֵי לְאִיזָה אִישׁ וְיָבֵא זֶה הַיִּשְׂרָאֵל לְקִנּוֹת מְאוֹתוֹ הַקּוֹנָה בְּבִלִי דַעַת שֶׁהִי"ש שְׁקוֹנָה מְזָה הָאִישׁ הוּא אוֹתוֹ הִי"ש הָאִיסוּר לוֹ בְּהַנָּאָה דְּזֶה חֲשֵׁשׁ רְחוּק דְּהוּא מִיְעוּטָא דְּמִיְעוּטָא בְּעוֹלָם וְלֹא חִיּוּשִׁינוּ לִיה וְלְאַחֲרֵים שְׂרִי אִפִּילוּ בְּשִׁתְיָה וִיכוּלִים לְקִנּוֹת מִן הַנְּכָרֵי אֲבָל אִם הַיִּשְׂרָאֵל הַגָּ'ל מוֹכֵר בְּאִיסוּר בְּשִׁלְיחוֹת הַעֲכוּמ"ז אִיסוּר לְקִנּוֹת מְמַנּוֹ מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר וְכוּ' אוֹ מְסִיעֵ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה אֲבָל מִמִּי שְׁקִנָּה מִיִּשְׂרָאֵל זֶה מוֹתֵר לְקִנּוֹת וְאִפִּילוּ מִיִּשְׂרָאֵל דְּהָא לְאַחֲרֵים שְׂרִי וְאִפִּילוּ מִי שְׁקִנָּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּאִיסוּר וְסִיעֵ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה לֹא מְצִינוּ שְׁקִנְסוּ רַבָּנָן מְפָנֵי זֶה וְסִיעִים דְּנִרְאָה לוֹ כּוֹן לְהִלְכָה וְלַמְעֻשָׁה בְּעִזְרַת אוֹמֵר וְעוֹשָׂה אֵלּוֹ תוֹרַף דְּב"ק: הַמּוֹרָם מְפָל הָאִיסוּר דְּחֲמִיץ שֶׁל עֲכוּמ"ז הַמּוֹפְקֵד בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקֶבֶל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת מִיְדֵי פְּלוּגְמָתָא לֹא נִפְיֵק אִי שְׂרִי לְאַחַר הַפְּסָח וְלֹא נִמְצָא מְפּוֹרֵשׁ בְּגִדּוֹן זֶה עֲצָמוֹ בְּדְבָרֵי הָרְאִשׁוֹנִים לְאִיסוּר בְּהַנָּאָה לְכוֹן הַסְּפָמַת רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים הַגָּ'ל תְּכָרִיעַ דְּמוֹתֵר בְּהַנָּאָה וְאִיסוּר בְּאַכִּילָה כְּנֹז"ל וּמִשְׁמַעוֹת דְּבִרְיָהּ הוּא דְּאִפִּילוּ לְהַעֲוֵבֵר עֲצָמוֹ מוֹתֵר בְּהַנָּאָה וְאִיסוּר אַכִּילָה וְשִׁתְיָה הוּא לְכוֹלֵי עֲלָמָא וְהַגְּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא סִי' צ"א כְּתַב דְּאִף שְׁדַעַת הַמְּגֵן אַבְרָהָם הִיא שְׁלֹא כְּדַעַת חֲזַק יַעֲקֹב כְּבָר הַסְּפִימוֹ הָאַחֲרוֹנִים לְסִמּוֹךְ עַל חֲזַק יַעֲקֹב עַל כָּל פְּנִים לְהַתִּירוֹ בְּהַנָּאָה וְכוֹן כְּתַב בְּאַלְיָהוּ רַבָּה בְּשֵׁם הַרְאַב"ן לְחֻלְק כּוֹן וְכוֹן כְּתַב שֶׁם בְּסִי' צ"א: וְכִשׁוֹ"ת בֵּית יִצְחָק לִידִידֵי הַגְּאוֹן מְפָרָאֵם שְׁלֹא יִצ"ו בְּחֻלְק יו"ד ח"ב שְׁנִדְפָס מְקָרוֹב רְאִיתִי בְּהַתְּשׁוּבוֹת שֶׁבְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שְׁדַבֵּר בְּעִנְיָן זֶה בְּסִי' ט' וְתוֹרַף דְּב"ק הוּא שֶׁהֵבִיא מֵהַ שְׁכַתֵּב הָרַב שְׁעַר הַמְּלָךְ בְּרַבִּיעֵי מַהֲלָכוֹת חֲמִיץ דְּדַעַת רַש"י שְׁפוֹבֵר כִּר' יוֹנָה בִירוּשְׁלַמִּי דְּחֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז שְׁעֵבֵר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל מוֹתֵר בְּהַנָּאָה אַחַר הַפְּסָח דְּלֹא קִנְסוּ רַבָּנָן רַק בְּדִידָהּ וּמְזָה כְּתַב הָרַב יִצ"ו לְלִמּוֹד לְגִדּוּדָהּ דְּאִף שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר כִּבְל יִרְאָה מוֹתֵר לְאַחַר הַפְּסָח וְשְׁכוֹן כְּתַב בְּחֻק יַעֲקֹב סִי' ת"מ סק"ד דְּקִיּוּמָא לֵן כִּר' יוֹנָה בִירוּשְׁלַמִּי וְהֵבִיא שְׁבִיד אַפְרִים סִי' תמ"ח בְּמְגֵן אַבְרָהָם סק"ה נִרְאָה שְׁפוֹבֵר דְּבִסְפָק אִם עֵבֵר כִּבְל יִרְאָה אִיסוּר לְאַחַר הַפְּסָח וְסִיעִים אֲבָל אֲנִי כְּתַבְתִּי בְּתִשׁוּבָה דְּאִף שְׁגַם הַחֲתָם סוֹפֵר בְּסִי' קי"ד כְּתַב דְּבָעֶזְרָב אַסְפָּק בַּל יִרְאָה אִיסוּר לְאַחַר הַפְּסָח אִם לְדִין יֵשׁ תִּשׁוּבָה דְּקִנְסָא מְקִנְסָא לֹא יִלְפִינוּ וְכָל שְׁכוֹן

ללמוד מודאי עבר בבל יראה לספק עבר בבל יראה לא מיבעיא להרמב"ם דחונמר
הספקות מדרבנן דודאי יש לומר דבדרבנן לא קנסו פמבואר בסוף סי' תמ"ז אלא אף
להרשב"א דחונמר הספקות מן התורה יש לומר דבספק לא קנסו ועיין פרי מגדים סוף
פתיחה לסי' תמ"ב דלא נסתפק רק בתערוכת חד בחד ונאבד אחד דאיתחוק איסורא
ועבר בספק אם קנסו אף בסי' תמ"ח באשאל אברהם סק"ג פתב דבספק נמי קנסו וגם
דבריו צריכים עיון: ובאות ב' פתב דנראה דלר' יונה דסובר חמצו של עכומ"ז שישאל
עבר עליו בבל יראה מותר לאחר הפסח כל שכן בספק עבר דלא קנסו שהרי הט"ז בסוף
סי' אמ"ת פתב דהיא שיש ספק שיהיה שלו חמיר טפי מאחריות על ישראל ובמקור
חיים סי' ת"מ פתב דהיינו טעמא דבאחריות עליו עובר בבל יראה משום שיכול להיות
שיהיה שלו כדאמרינן בריש המפקיד דמקני ליה פשתגב וכיון דבאחריות מותר אחר
הפסח הוא הדין בספק בל יראה ואף דלר' יוסי שסובר בירושלמי דחמץ של עכומ"ז
ואחריות על הישראל אסור אחר הפסח אולי סובר גם פן דבספק בל יראה קנסו אבל
לר' יונה איכא קל וחומר שאם בודאי עבר בל יראה לא קנסו כל שכן בספק אם עבר
בבל יראה ועוד דהוי ספק דרבנן ולא הוי ספק דרבנן על ידי גילגול פיון דיש לומר
דבספק לא קנסו וצ"ע לעיין בספרו בחלק א"ח סי' ס"ט מה שפתב על דברי הרב פרי
חדש בחטה שהיה פתוב עליה ארץ חטה ושעורה דחייב לבער ומכל מקום אחר הפסח
מותר ואני הדל פתבתי מכבר בענין זה לקמן אות למ"ד עי"ש: ואם חזר הישראל
והפקידו לבעלו שנתלקו המג"א וזקק יעקב אם עובר הישראל או לא עיין להרב בשו"ת
רמ"ץ סי' כ"ו שהאריך בשקו"ט בענין זה: ואם החמץ של עכומ"ז משועבד לישראל
לגבות ממנו חובו והוא ברשות העכומ"ז ועבר עליו הפסח הנה בא לידי בשאלה ס' מאיר
נתיבים וראיתי בסי' נ"א באחד שהיה חייב לו העכומ"ז והגיע זמן פרעון בראש חדש
ניסן ולא פרע ותבעו בדין ונתן לו פתב שיעבוד על חביות יי"ש שפכית העכומ"ז שאם
לא יתן מעות עד ר"ח אייר יקח לו היי"ש כפי שיהיה שנה בעת ההיא למכור בשוק ואחר
זה רצה העכומ"ז להוליך היי"ש למקום פ' כי שם ימכר ביןקר ולהביא הפעות להישראל
ולא הספיק הישראל ותבעו בערפאות ואמר העכומ"ז שאם לא יניחנו להוליכו מסלק
עצמו מאחריות היי"ש ונתרצה הישראל וקבל עליו אחריות היי"ש שאם לא יפרע חובו
עד ר"ח אייר יקח לו היי"ש לחלוטין ועבר עליו הפסח והשיב פיון שלא היה שום קנין
פסח או שטר מקנה על היי"ש קודם פסח כי אם רק שיעבוד וכיון שלא משפנו ביד
ישראל ולא אמר לו מעכשיו אף שהישראל קבל אחריות היי"ש עליו הוי כמקבל אחריות
על חמצו של עכומ"ז בבית עכומ"ז דשרי ונהביא דברי המג"א סי' תמ"א סק"ה והט"ז
סק"ג ושקיל וטרי בזה ומסיק דכשיגיע זמן פרעון ולא יסלק העכומ"ז מעות לפרעון
חובו מותר הישראל ליקח היי"ש שהוא בדמי שיווי ומכאן ולהבא גובה ומותר בשתיה
לכל ישראל ונראה דמזה יש לפשוט מה שנסתפק הרב שואל ומשיב בח"ג סי' ר' במי
שיש לו חוב על העכומ"ז ויש לו שיעבוד על חמץ שמונח בקאמיר של הקיר"ה אם חייב
לבערו גם באחד שיש לו סחורה על הקאמיר ובתוך כך קפץ ידו מלשלם לבעלי חובות
ועקלו הבע"ח הסחורה שיש לו על הקאמיר שהוא מונח על שם פל הסוחרים ועוד לא
נתברר סף שיש לכל אחד בו והחוב מגיע לישראלים ועכומ"ז והישראלים אין יכולים
למכור דאין להם דבר מסויים שהם שלו וגם יד עכומ"ז באמצע והבעל חוב אין לו רשות

למפנר שְהרי הבע"ח עקלו הסחורה ונסתפקתי מה משפטו ואמרתי דעל כל פנים הוי כחמצו של ישראל שמנח ברשות עכומ"ז וקבל אחריות ועדיף טפי שעדן אינו של ישראל בבירור ואינו רק לשיעבוד ואם הבעל חוב יתן מעות בעד הסחורה הסחורה שלו ואין הבע"ח יכול למפנר ואם פן יש לצדד בזה להתיר אבל לא בברתי הדברים להלכה ולמעשה עכ"ד: והנה דבריו נפלאו ממני ולא אדע מאי קאמר דעל כל פנים הוי כחמצו וכו' דנראה דכוננתו לצדד היתר על פי זה וכדמוכח פן גם מסיום הלשון והוא תמוה דאם נאמר דהוי זה כחמצו של ישראל מןפקד ביד עכומ"ז הרי שלחן הלכה פסוקה בטוש"ע סוף סי' ת"מ דאף אם קבל הנפקד אחריות עובר עליו המפקיד ואף לדעת הגאונים דסברי דאינו עובר בבל יראה מקל מקום חייב בביעור מדרבנן ומה הלשון אומרת דהוי כחמצו של ישראל וכו' כאילו הדין פשוט דבזה אינו עובר ונהפוך הוא ורציתי לומר בכוננתו לפי דברי הרא"ש בטעם הדבר דהמפקיד עובר משום דהנפקד מושאיל ביתו להמפקיד והוי ביתו של המפקיד ומשמע דכשאינו ביד העכומ"ז בדרך פקדון דאז אין שייך לומר דמושאיל מקום לבעל החמץ אינו עובר עליו וכן כתוב סברא זו לחלק עפ"י טעם הנ"ל בכמה ספרי רבנן בתראי אפס קצהו תראה מה שרשמתי בזה בסי' זה אות י"א אות קטן ו' ומקללם מר ניהו בשו"ת שו"מ כיעי"ש ולכן בנדון זה שהחמץ של עכומ"ז ויש שיעבוד לישראל נראה דאין שייך לומר דמושאיל לו מקום וכן כתב באמת בדין זה בשו"ת מאיר נתיבים הנ"ל עי"ש אהכי קאמר דככי האי גוונא אינו עובר אלא דלא נחה דעתי בזה דזה רחוק במשמעות דבריו ואם לכו נתפונן לא היה לו לכתוב פן כמדבר על הידוע דכל כי הא ודאי צריכה למימר: ומה גם דלפי מה שפתישתי שם מתבאר דאינו פשוט לומר דבזה אינו עובר כלל אפילו מדרבנן דיש סוברים דבזה חייב לבער מדרבנן מיהא ואם היו דבריו סוברים על לאחר הפסח בזה אפשר היה לצדד היתר אחר שפיטל חמצו אף פשוט דבריו הוא דמר קעסיק על לפני הפסח אם הוא עובר או לא ואיך שיהיה הדין אמת דבחמץ של עכומ"ז ויש לישראל רק שיעבוד בו דאינו עובר כמו שכתב מפניש בשו"ת מאיר נתיבים הנ"ל ואפילו אם קבל הישראל אחריות.

שוב ראיתי שערב שיערי תשובה סי' תמ"א רמז שו"ת מאיר נתיבים הנ"ל והביא תנורף דבריו בסי' תמ"ח אות ח' קרוב לסופו ותימה על הגאון שו"מ דכל רז לא אגיס ליה ונעלם ממנו זה: ואם החמץ של ישראל אלא שחייב לעכומ"ז ואין לו מה לשלם וזולתו ועיני הבעלי חובות נשואות על החמץ שהוא אף לא שיעבדו לו כלל כתב הרב שיערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' בשם שו"ת ד' טורי אכן דכיון דהעכומ"ז הבעל חוב הוא תקיף וקוזק שבודאי יקח זה בחובו הוי כעשאו אפותיקי לעכומ"ז ואף דחמץ מפקיע מידי שיעבוד זהו למאן דאמר שיעבודא לאו דאורייתא וכו' וכתב השע"ת שאין בזה שום צד היתר עי"ש גם בשואל ומשיב הנ"ל כתב שדבריו תמוהים מאד עי"ש: כד) אם הקנה החמץ לעכומ"ז אגב קרקע אחר שאין החמץ שרוי בתוכו ועבר עליו הפסח אסור בהנאה אם לא קבל הישראל מהעכומ"ז כל דמי החמץ אלא זידאטיק לבד דכיון דאם יאבד החמץ הדבר ידוע שלא ישלם העכומ"ז לבעל החמץ הוי כאחריותו על הישראל והוי חמצו של עכומ"ז מןפקד ביד ישראל ואחריותו על הישראל דאסור פן כתב הרב מקור חיים בסי' ת"מ ועיין מה שרשמתי בזה לעיל בסי' ה' אות כ"ה בס"ד (ועיין בס' מנחת משה הנד"מ בסי' ט"ו אות ל' שהביא להלכה קצת מתשובות השואל ומשים שהבאתי שם).

עוד הבאתי שם דעת הרב מקור חיים דצריף בדוקא להקנות החמץ לעכומ"ז על ידי מכירת החדר שהחמץ בתוכו ולא על ידי שכירות החדר כשהחדר הוא שלו משום דשכירות לא קניא ומ"מ בדיעבד ועבר עליו הפסח אין לחוש עי"ש ובמה שרשמתי על דבריו בסי' ט' אות ד': ואם הקנה החמץ לעכומ"ז אגב מכירת החדר אלא שבאמת החדר שמכר לעכומ"ז אינו שלו ממש רק בשכירות בידו ולא היה ראוי למכרו בלי רשות הבעל הבית ונמצא שמכירת החדר בטלה ועבר עליו הפסח הנה במקור חיים סי' חת"ם סק"ט (בד"ה וגם קרוב לסופו) פתב אם הבית אינו שלו והוא מכר להעכומ"ז הבית והחמץ וכללם בסוף אחד פיון שנגד הבית המכירה בטלה דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו גם מכירת החמץ בטל לדעת הרמב"ם שהביא הט"ז בח"מ סי' רי"ו ס"ה במוכר קרקע ודקלים דחשיב מכירה אחת ונתבטל כל המוכר וכשנזכר בפסח ודאי צריף לבער ואם נזכר אחר הפסח יש לסמוך אהרמב"ם (צ"ל אהרשב"ם) שם ולהתיר החמץ אחר הפסח בהפסד מרובה כשהתנה בפירוש שאחריות החמץ חל על העכומ"ז ע"כ: ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' ד' ב' (ד"ה ועתה) פתב הנה עובדא שנקתב בהשטר מכירתי להערל שני המרתפים שבבית חמי וכו' בסוף פ"ד וכו' ואגב קרקע הקניתי לו המטלטלין שבתוכו וכו' וכל הנ"ל מכרתי לו לצמיתות וכו' ומסרתי לו המפתח ויש בידו לעשות עם החדר והמטלטלין הנ"ל כאדם העושה בשלו ע"כ ובאמת המרתפים הם בשכירות בידו ולא נטל רשות מחמיו למכור המרתפים לעכומ"ז וכבר עבר הפסח והביא דברי המק"ח דתלי בפלוגתא דהרמב"ם ורשב"ם אם הם מכירה אחת או שתי מכירות וכתב דנראה דהקא דתלי המכירה זה בזה דהקנה המטלטלין אגב קרקע לכולי עלמא הוי מכירה אחת ונתבטל הכל ותמה על המק"ח שכתב דבדיעבד בהפסד מרובה יש לסמוך ארשב"ם דהוי שתי מכירות דזה אינו והקא לכ"ע הוי מכירה אחת.

והאריף לפלפל בדברי המק"ח בזה ועלה בדעתו למצוא היתר על ידי שימכור לו חמיו עתה המרתפים וכיון שפכר ביטל וליפא אלא ביעור דרבנן בדרבנן אמרינן איגלאי מילתא למפרע דרצונו היה להקנותם לו ואיפא ניהותא דמצוה דגם החמץ של חמיו שהיה במרתף מכר על פי רשותו ואם תהיה המכירה בטלה גם הוא עבר בבל יראה ונדחה זה דאף דנימא איגלאי מילתא למפרע שרצונו להקנות המרתף מכל מקום עדיין מחוסר קנין סוּדָר או שאר קנין: אף פתב דיש היתר מטעם דהדבר ברור דהעכומ"ז לא הבין כלל קנין אגב קרקע דאיף אפשר להסביר קנין זה לאטומי לב רק צריף להסביר לו קנייני מטלטלי עם קרקע ובהכרח צריף לסמוך רק על קנין פסח והשטר הוא לרנוחא דמילתא ואם פן כשדעת העכומ"ז לקנות מטלטלין עם קרקע שוב הווי שני קניינים כמו שכתב המק"ח ואפשר לסמוך בדיעבד ועוד פיון שהיה שוגג שסבור שהמכירה פדיון אף דגם בשוגג אסור ואפשר אף בביטל מכל מקום התם שייף למקנס על שלא קיים תקנת חז"ל לבער או מחשש הערמה אבל פאן שקיים תקנת חז"ל ומכרו וסבור שהיא מכירה מעליא הוי פאומר מותר דהוי פשוגג ובהו אפשר לא קנסינו ליה לכולי עלמא ושם בסי' ב' השיב לו גאון אחד להיתר דנהי דלא קנה הקרקע מכל מקום קנה החמץ בכסף ומהני בדיעבד קנין פסח ואין לחוש שנתבטל כל המקח כמו קרקע ודקלים וכו' חדא דמתברר מלשון השטר דלא פללם בסוף אחד אלא החמץ בסוף בפני עצמו והמרתף בפני עצמו ועוד אף אם נכללו יש לסמוך ארשב"ם בדברי המק"ח ומה שהקשה מעכ"ת וכו' ועוד יש היתר

גמור פּינּוּן שְׁגָם חֲמִיו הָיָה לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹכָם וְצִוְהוּ לוֹ לִמְפֹנֵר הַחֶמֶץ מִסְתַּמָּא צִוְהוּ אוֹתוֹ אֲדַעְתָּא דְּמִנְהָגָא שְׁמוֹכְרִים הַקְּרָקַע וְאֵגְבוּ הַמְטַלְטְלִין וְהָיִי כְּשִׁלּוּחוֹ מִכָּל אֵילָן טַעְמֵי גִרְאָה בְּפִשְׁיטוֹת לְהִתִּיר הַחֶמֶץ אִם יִסְכִּים מֵע"ל עכ"ל וְלִי הַדָּל יֵשׁ לִפְקַפְקַק קְצַת בְּטַעַם הָאֲחֵרוֹן דְּמִסְתַּמָּא צִוְהוּ אֲדַעְתָּא דְּמִנְהָגָא וְכוּ' דְּאֲדַרְבָּא יֵשׁ לוֹמַר לְאַיְדֵיהּ גִּיסָא דְּמָה שְׁצִוְהוּ הוּא עַל דְּעַת לִמְפֹנֵר הַחֶמֶץ עַל יְדֵי שְׁכִירוֹת הַמְרַתְּפִים שְׂפִן הוּא הַמְנַהֵג שְׂמִי שְׂאִין לוֹ קְרָקַע שְׁלוֹ אֵלָא בְּשְׁכִירוֹת מְקַנָּה חֲמִצּוֹ לַעֲכוּמ"ז אֵגְבַּ שְׁכִירוֹת קְרָקַע פִּינּוּן שְׂאִינוּ יְכוּל לִמְפֹנֵר הַקְּרָקַע שְׂאִינוּ שְׁלוֹ וְגַם הָרַב מְקוֹר חֲיִים שְׁסוּבֵר שְׁצַרִּיהּ מְכִירַת הַחֶדֶר מוֹדֵה כְּשִׂאִינוּ שְׁלוֹ שְׁמַשְׁפִּירוֹ לַעֲכוּמ"ז וְכִינּוּן שְׁחֲמִיו יוֹדֵעַ שְׁהַמְרַתְּפִים הֵם שְׁלוֹ וְלֹא יוּכַל חַתְּנוֹ לְמִוְכָרֵם וְלֹא הִקְנִס לוֹ לְמִוְכָרֵם מִסְתַּמָּא יֵשׁ לוֹמַר כִּי שְׁוֹנְיָהּ שְׁלִיחַ לִמְפֹנֵר הַחֶמֶץ אִינוּ אֵלָא עַל דְּעַת שְׂיִקְנָה לַהֲעֲכוּמ"ז עַל יְדֵי שְׁכִירוֹת וְלֹא עַל יְדֵי מְכִירַת הַמְרַתְּפִים וְעִי"ש בְּסִי' ג' תְּשׁוּבַת הָרַב הַמְחַבֵּר עַל מָה שְׁהוֹשֵׁג מִמֶּנּוּ: וְשֵׁם בְּסִי' ד' הַשִּׁיב לוֹ הִג' מְקַאֲזֵמִיר דָּאִם קִבֵּל זִידְאֵטִיק אֲף אִי גֵימָא דְּבִטְלָה מְכִירַת הַמְרַתְּפִי וְקִנְיִן הַמְטַלְטְלִין בְּאַגְבַּ קְרָקַע עִם כָּל זֶה נִשְׁאַר קִנְיִן כְּסָף לְחִיד דְּמַהֲצִי לְעִנְיִן חֶמֶץ אַחַר הַפְּסַח וְמָה שְׁפָתוּב בַּשְּׁטֵר אֵגְבַּ קְרָקַע הַיֵּינּוּ שְׁרָצָה לְצִאֵת גַּם לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּלֹא מְהַצִּי כְּסָף בַּעֲכוּמ"ז וְזוֹ הִיא ג"כ פְּנִינַת הַמַּק"ח לְהִתִּיר אַחַר הַפְּסַח וְכוּ' וְמָה גַּם שְׁבִנְדוֹן זֶה לֹא תְּלָה הַמְּכָר זֶה בְּזָה וְלֹא כָּלְלֵם בְּסוֹף אֶחָד וְמָה שְׁפָתַב מֵעַל דְּהָיִי כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר דְּהָיִי שׁוּגֵג הָא מְבַרְאָר בִּש"ע דְּאַף שׁוּגֵג אֲסוּר אֵלּוּ תוֹרְף דְּב"ק בְּזָה וְאִינוּ מוּכָן הַשְּׁגָתוֹ שְׁהָרִי הַמְחַבֵּר עֲצָמוֹ בְּסִי' א' כְּכָר נִשְׁמַר מְזָה כְּנוֹ"ל וְרָאִיתִי שֵׁם בְּסִי' ה' שְׁהֵשִׁיב לוֹ הָרַב הַמְחַבֵּר כִּן וְבַעֲיָקַר דְּבָר זֶה אִם יֵשׁ לְהִתִּיר עַל יְדֵי שְׁנַאֲמַר דְּהָיִי כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר הִנֵּה הָרַב חֲתַם סוֹפֵר או"ח ס' קי"ט (בְּד"ה אָף אִי גַם שְׁכִירוֹתוֹ) כְּתַב בְּנִדּוֹן מִי שְׁמַכְר הַחֶמֶץ וְמַכְר אוֹ הַשְּׁכִיר הַחֶדֶר וְתְּלָה הַמְּכִירָה בְּתַנְאִי וְלֹא נְתַקְיִים הַתְּנֵאִי וְנִמְצֵא דְּהַמְּכָר בְּטַל וְעַבְרָ עֲלֵיו הַפְּסַח וְשָׁקִיל וְטָרִי אִם תְּלָה גַּם מְכִירַת הַחֶדֶר בְּהַתְּנֵאִי אוֹ לֹא.

וְשׁוּב כְּתַב בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל דְּכִינּוּן דְּטַעָה בְּדִין וְהָיָה סְבוּר דְּדִי לוֹ בְּמְכִירָה זֶה הָיִי כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר וְבַעֲבֵר הַפְּסַח דְּאִינוּ אֵלָא מְשׁוּם קִנְס כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר לֹא קִנְסוּ וְרָאִיָה מְמַנְחוֹת ד' מ"ט ע"א דְּמוּקִי כְּהֵינִים שְׁפָלְגוּ בְּשׁוּגֵג דְּפִטוּרִים כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר וְהָרַב הַמְחַבֵּר שְׁקִיל וְטָרִי בְּזָה וְכַתְּב וּמִיָּהּ אֶפְתִּי אוֹמֵר נְהִי דְּבַעֲבֵר עַל בַּל יִרְאָה בְּשׁוּגֵג אוֹ אוֹמֵר מְוַתֵּר פְּשִׁיטָא לִי דְּנִאָסֵר חֲמִצּוֹ דְּקִנְסוּ שׁוּגֵג אֲטוּ מְזִיד בְּדָבָר דְּאוּרְיָתָא (כְּלוֹמֵר בְּדָבָר שְׂיֵשׁ לוֹ עֵיָקַר מִן הַתּוֹרָה עִי"ש בְּד"ה אֵיבְרָא) מְכָל מְקוּם בְּגוֹנוֹי דְּהִקְא נְרָאָה דְּאִין לְקוֹנְסוֹ כְּדְאֲמַרִּין בְּגִיטִין נ"ד ע"א גְּבַרָא לְכְּפוּרִי מְכוּנּוֹן אֲנִי גִיקוּם וְנִיקְנִיסִיָהּ וְכִן גְּבַרָא לְתַקּוּנִי לְטַהוּרִי וְכוּ' וּפִירַשׁ"י וְאַדָּם כְּשֵׁר גִּיקוּם וְנִיקְנִיסִיָהּ עַל שְׁגָגָתוֹ אֲבָל מְטַמָּא וּמִדְּמַע אִינוּ עוֹסֵק בְּטוֹבָה וְסִבְרָא גְּדוּלָה הִיא דְּאַפִּילוּ בְּעוֹבֵר עַל דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ פְּרַת אִינוּ חֲזִיב חֲטָאֵת אִם עוֹסֵק בְּמַצָּנָה וְכוּ' וְאִם כִּן בְּנִדּוֹן דִּידֵן דְּגְבַרָא עֵסִיק וְכָא בְּמַצָּנָתוֹ לְבַעְרוֹ וְלְמוֹכְרוֹ לַעֲכוּמ"ז אֵלָא שְׁטַעָה וְשׁוּגֵג בְּדִין הָיָה לִיָּה טוֹעָה וְעוֹסֵק בְּמַצָּנָה וְפִטוּר וְיֵשׁ לְסַמּוֹף לְהִתִּיר בְּהַנָּאָה בְּהַפְּסַד מְרַנְבָה שְׁלֹא יְפָסִיד מִן הַקְּרוֹן וְאִם יֵשׁ אֵיזָה רִינּוּחַ לֹא יִהְיָ חוּטָא נִשְׁכָּר וְהָרִינוּחַ יַתֵּן לְעַמְלֵי תוֹרָה וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרְף דְּב"ק: הִנֵּה מְצָאנוּ לוֹ חֲבֵרִים הַגְּאוּן חֲתַם סוֹפֵר וְרַב הַשּׁוֹאֵל דְּסִבְרֵי לוֹמַר בְּזָה דְּאוֹמֵר מְוַתֵּר אִינוּ אוֹסֵר הַחֶמֶץ אַחַר הַפְּסַח (אֵלָא דְּמִדְּבָרֵי בְּסִי' קי"ד ד"ה נִמְצֵא וְכוּ' וְכָל שְׂפִן כְּאוֹמֵר מְוַתֵּר שְׁהוּא רַק קְרוֹב לְאוּנְסֵ וְכָל שְׂפִן הִקְא שְׂרַבִּים חֲלָקוּ עַל הַמּוֹרָה לֹא הָיָה לוֹ לִישְׁעוֹן וְכוּ' ע"כ נְרָאָה דְּאוֹמֵר מְוַתֵּר לֹא מְהַצִּי אֲף אִם לֹא הָיוּ רַבִּים חוֹלְקִים אֲף שְׁעוֹסֵק

במצוה וקצת צ"ע) ושם (בזכרון צבי מנחם) בסי' ה' הנ"ל פקפק בקנין פסוף איך מהני בדיעבד הרי הנכרי יכול לומר קים לי פדעת הפוסקים דקניינו של נכרי הוא במשיכה ולא יצטרף לשלם אם יגנב וכו' ויישב זה והגאון מקאזמיר בסי' ו' שקיל וטרי בזה והמחבר בסי' ז' פתב עוד דלקאורה זה דומה למוכר דבר שלא בא לעולם עם דבר שפא לעולם עי"ש מלתייהו דרבנן קדישי והעולה מדבריהם לענין דינא הוא דדעתם להתיר כנז"ל ויש לעשות סניף מה שראיתי בשו"ת אגודות אזור מדברי סי' י"ג במי שמכר חמץ אגב מכירת הקדר ושכח לחתום בו ואם פן לא נקנה לו הקדר דבעינן שטר ונשא ונתן בזה הרב המחבר ושוב הביא תשובת הגאון מוהר"י יוסקי שפתב דמכירת חמץ אגב קרקע הוא אגב שכירות לנכרי כל ימי הפסח ושכירות לא בעי שטר רק בכסף קני וכו' והמחבר השיגו דמה שכתוב בשטר מכרתי לו הקדר לא משמע שכירות ועוד דשכירות לא מהני אלא לקרקע שאינו שלו וכו' עי"ש מוכן דדעת הגאון מוהר"י דאף שפתב לו מכרתי הקדר אין הפוננה מכירה ממש אלא שכירות ליומי דפסחא קרי לה מכירה ואם פן בנדון דידן ממילא אנדא ליה החשש דנתבטל השטר וכו' פמוכן ויש לעשות זה קצת סניף להקיתרים הנז"ל ועיין עוד בתשובת מוהר"ם מרוטרונבורג האחרונים בסי' יו"ד שפתב בענין זה דאף דבאמת לא נקנה להנכרי הקרקע לפי שאינו של המוכר מפל מקום מהני קנין פסוף לבד בחמץ שעבר עליו הפסח ואין לחוש משום שגילה דעתו שאינו רוצה לקנות בכסף אלא בשטר ולא משום דהוי פאתרא דכתבי שטרא פיון שנהגו עתה לכתוב שטר על מכירת חמץ ולא משום מוכר קרקע ודקלים ואין לו דקלים שפחלקו הפוסקים בזה והבאתי תורף דב"ק בסי' זה אות י"ג ס"ק י"ט ומדברי הגאונים בס' פנות הבית סי' ט"ו שהבאתי בסימן זה באות ז"ך (בד"ה גם אשו"ר בשו"ת פנות) מתבאר דסברי שאם על קרקע שהוא בשכירות אצלו פתב שמכרו לעכומ"ז ואגבו הקנה לו החמץ המכירה בטלה ולא משמע להו לפרש דמה שאמר מכרתי היינו השכירות ליומי דפסחא: כה) נשאלתי באחד שקנה מחברו אחר פסח שמרי שטר ועשה מהם יי"ש ושוב נודע פי השמרים הנז"ל עבר עליהם הפסח ואסורים ותבע הקונה את המוכר שישלם לו את נזקו ולא הטוה און ועתה שאל הרב השואל נ"י מה יהיה משפט היי"ש שהועמד בשמרים אלו וכתב שפחלקו בזה שני רבנים זה אוסר וזה מתיר וחוזר על הכתוב השלישי שיכריע והנה לא פתב טעמם ונימוקם ואני אתנהלה לעטי לעיין בעזר האל ותברך בדברי הפוסקים בדין העמדה בחמץ שעבר עליו הפסח ומזה יתבאר בס"ד בנדון שלפנינו ואף פי פבר בא מפורש בספרן של צדיקים לרגל המלאכה אשר לפני לא אחשוף מלהעתיק תורף דב"ק העולה לענין דינא הנה אם העמידו איזה דבר בחמץ שעבר עליו הפסח פגון שמרי שטר שחמצו בהם עיסה פתב הרב מגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק מ"ה בשם הרב מוהר"ם מלובלין דאסור פאילו הוא בעיניה וכתב שם הרב פרי מגדים פאשל אברהם (ד"ה שמרי) דלא מהני חוץ מדמי איסור שבו דהוי פבעין והרב חק יעקב סי' תמ"ב סקי"ו פתב דאפשר דכל הני דאמרינו דלטעמא עביד לא בטיל וכן דבר המעמיד לא גריעי מפחות מששים שעבר עליו הפסח דסגי בהשלקת הנאת האיסור לים פכסי' תמ"ז סי"א אלא דמדברי האחרונים מבואר דכולו אסור ומפל מקום בהפסד מרובה אפשר להתירו בהנאה על ידי השלקת הנאת המעמיד לים המלח ובפרי מגדים שם סק"ט פתב דלא מהני הולכת הנאה לים המלח דהוי פאילו פולו חמץ וסיים ובהפסד מרובה צ"ע

והרב מחצית השקל הביא דברי הרב חק יעקב הנ"ל וכן הרב חיי אדם פלל ק"ך אות ב' ובש"ע הרב מוהרש"ז סי' תמ"ב אות יו"ד דבהפסד מרובה יש להתיר בהנאה על ידי השלכת איסור או למפוך לעכומ"ז חוץ מדמי איסור שבו ועיי"ש אות י"ב לחנומן שנתחמץ בשמרי שֶכר והרב שְערי תשובה סי' תמ"ח אות י"א פתב בשם תשו' כ"י דלא מהני השלכת האיסור במעמיד דלא פהחק יעקב אלא אם פו הוי זה וזה גורם עיי"ש: אף הרב מקור חיים בסוף סי' תמ"ז הביא דברי המגן אברהם בשם מוהרמ"ל דאם חנומן עיסה בשמרי שֶכר שְעבר עליו הפסח אסור וכתב ונ"ל נראה דגם פאן מהני הולכת איסור דלא עדיף מעמיד דרבנן מטעם גמור שהוא מדאורייתא (פונתו בפחות מששים דכתב הרמ"א בהשלכת הנאת איסור לים המלח) דסגי בפידיון עכ"ל ומשמעות דבריו הוא דאפילו שלא בהפסד מרובה סגי בהכי וגם משמע דאפילו באכילה שרי דהא פתב לפני זה בשם הט"ז ומ"ח ומגן אברהם גבי פחות מששים דכתב הרמ"א דסגי בפידיון דמותר גם באכילה והאריף להסביר איהו יועיל הפידיון להתיר באכילה עיי"ש ואם פו כשכתב דמעמיד לא עדיף פחו מפחות מששים משמע ודאי דכי היכי דפחות מששים שרי באכילה הכי נמי במעמיד שרי באכילה ומצאתי שהרב השיב משה סי' ט"ו עמד בענין זה ודעתו דמן הדין יש לנו לומר דבמעמיד בחמץ שְעבר עליו הפסח לא מבעיא אם יש פנגד המעמיד ששים רק דבאנו לאסור מטעם דמעמיד לא בטיל דפשיטא דמהני השלכת הנאת איסור להתיר בהנאה מקל וחומר מתערובת פחות מששים דחמור דהא אסרו תורה דטעם פעיקר דאורייתא ואפילו הכי מהני ביה השלכה מנלן לומר דעל ידי צירוף גאסר ומנין לנו לחדש דבר פזה וגם אין זה במשמעות דברי מג"א שיהיה האיסור על ידי צירוף רק משמע דעל ידי מעמיד לבד אוסרין אף אם יש ששים ואם פו קשה מאד אלא על פרחין דכונת מוהרמ"ל ומג"א באין הפסד מרובה דאז אין מתירין בלא השלכה רק בינש ששים אז אם הוא מעמיד אסור ולא מהני ששים אבל בהפסד מרובה דמתירין ברוב בעלמא כבמגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק מ"ד וחק יעקב ס"ק מ"ט וכן על ידי השלכה דמותר אף בפחות מששים אף באין הפסד מרובה בהא לא מיירי דהא פשיטא דלא חמיר מעמיד דרבנן מטעם פעיקר וגם מהראיה שהביא הרב מגן אברהם מיו"ד סי' קכ"ג סט"ו אין ראיה לאסור בהשלכה דביי"ן לא מהני השלכה אבל פאן הוא רק קנס מהני עיין ט"ז ס"ק י"ח ומגן אברהם ס"ק מ"ה ואי מיירי בסתם יינם דמהני השלכה וכו' בתקנתא לא מיירי וכו' והראיה מסי' תמ"ב ס"ה שהביא המגן אברהם שם מיירי בפסח דלא מהני השלכה וכו' וכיון דמהראיות אין להוכיח דלא מהני השלכה על פרחין לומר דהמגן אברהם לא מיירי מתקנתא ואין להביא ראיה מהרמב"ן שהביא המגן אברהם סי' תמ"ב סק"ט דמשמע דחולק על ר"ת ואוסר בקל ענין מפח דבר המעמיד ולא סגי בהשלכה מדלא פתב תקנתא זו וקצת משמע דאף בנתערב אחר הפסח דמהרמב"ן ודאי אין ראיה דהא סבירא ליה דאף בפסח עצמו מועיל פדיון להתירו ולמנכרו לעכומ"ז ואיהו יעלה על הדעת דאחר הפסח שהוא רק קנס חכמים ודבר המעמיד דרבנן גאסר על ידי פדיון אלא ודאי דלא מיירי מתקנתא דפדיון ואצ"ל פלל פינון שבפסח עצמו מועיל לדדיקה פנ"ל ברור פשמש אלו תנרף דב"ק ולי הדל פמה שפכת לדחות הראיה ומדברי הרמב"ן שבמג"א הנ"ל יש לפקפק דזה הוא לפי שנמשך אחר הפתוב במג"א דהיא תשובת הרמב"ן וכן ייחסו דבר זה להרמב"ן הרבנים חק יעקב סי' תמ"ב סקי"ו ובזכור לאברהם

ח"ג ד' ל"א ע"ד: וְהָרַב מִגֵּן הָאֱלֹף ס"י תמ"ב סק"ח תמ"ח על דברי תשובה זו דלפי מה שכתב הרב מגן אברהם דזה וזה גורם שרי אם פן מי גרע הא מזה ונה גורם דהא אינו מחמץ אלא לפי חשבון וכתב ליישב דתשובת הרמב"ן היא להרשב"א וְהַרְשֵׁב"א סובר דחוזר ונעזר ולא פתב טעמא דמעמיד אלא דלא תימא דטעמא בעלמא הוא לזה פתב דמעמיד לא בטיל ואם פן לדידן דלא אמרינו חו"ן הנה מותר אפי' בשתיקה ונהי דיש להחמיר בשתיקה להשהותו מיהא אין להחמיר ושוב הקשה ממ"ש הרמב"ן ונפלאתי עליו וכו' פאילו מעמיד הוא דין מוספם בש"ס וְהֵלֵא מְהַרְשֵׁב"א עֲצָמוּ בַתְּה"א בֵּית ב' שֶׁעַר ו' ד' ס"ג לא משמע פן וא"כ מאי ק"ל אי לא ס"ל מעמיד פלל ובשתיקה החמיר משום חומרא דחמץ והצ"ע הנה רואה דלפום מאי דמשמע ליה דתשו' זו היא להרמב"ן בנה וסתר ומסיק הדבר בצ"ע גם הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל ס"י תמ"ב בקונטרס אחרון אות ט' ייחס זה להרשב"א אף באמת עיניתי בתשו' המינוחסות בסי' ח' (ובשאר דוכתי דשייכי במפתחות מאכלות אסורות) וליתנהו להני מילי כיעי"ש וְהָרַב בֵּית מֵאִיר ס"י תמ"ב ד' ט"ן ע"ד פתב גם פן דלא נמצא זה בתשובות המינוחסות וא"י מקומו איה וְהַדְּבָר פְּשוּט ש"ס הוא במג"א וצ"ל ראב"ן במקום רמב"ן וכן הוא בשו"ת פני יהושע ח"ב סוס"י י"ב עי"ש שהביא מה שכתב המג"א בשם ראב"ן בספר אבן העזר וכן פתב הרב שערי תשובה ס"י תמ"ב אות י"ב דטעות סופר הוא במגן אברהם וצ"ל ראב"ן גם בתשובת הרב חתם סופר ס"י ק"ו (בד"ה וְשִׁפְחָתוֹ) פתב בשם הג' מוהר"ם א"ש וצ"ל המחמיר בדבר המעמיד הוא הראב"ן דמיייתי הפגן אברהם ס"י תמ"ז (צ"ל תמ"ב) והוא בראב"ן ד' ע"ב ע"א וכו' עי"ש שהקשה דברי ראב"ן אהדדי ומשמע שפגן אברהם שלפניו הנה פתוב פהוגן ראב"ן וכן העתיק הרב שואל ומשיב מהדורא תגנינא חלק ב' סוף ס"י ס"ז גם הרב תורת חיים בפרק שני דמס' ע"ז ד' ל"ד (בד"ה האי דנרדניא) פתב דברים אלו בשם הראב"ן עי"ש ואם פן מוכן דאין מקום למה שדחה הרב השיב משה להראיה מהראב"ן אלא דגוף הראיה יש לדחות בקל ואינו מוכרח דכתב פן גם לאחר הפסח ועיין בקונטרס זה במערכת חלב של עכומ"ז אות ג' מה שכתבתי על דברי הרב ערוך השלחן יו"ד ס"י קט"ו): עוד פתב בשו"ת השיב משה דמה שכתב הרב חק יעקב בלשון ספק דאפשר דכל הני דלטעמא עביד ומעמיד לא גרעי מפחות מששים במח"כ לא שם אל לבו היטב וְהַדְּבָר בְּרוּר דסגי על ידי השלכת הנאת איסור והביא דברי הרב מקור חיים וכתב וראוי לסמוך עליו ומיהו במקום הפסד מרובה גם הח"י מתיר ומה גם דדעת הרשב"ם וְהַרְמַב"ן וְהַמְרַדְכִי וְהַג"א דחמץ בפסח שלא במינו בנותן טעם ואסור בהנאה דיוליף הנאת האיסור לים המלח ומותר בהנאה ואף דלא קיימא לן פותיה בפסח עצמו וכו' מפל מקום אחר הפסח יש לומר דכולי עלמא מודו ואף אי פליגי אזלינו לקולא בדרבנן וכו' ולכן העלה בנדונו במומר שפחזיק עצמיית הי"ש ומכירתו ועשה המומר י"ש בפסח מתבואה שהוא חמץ ועבר עליו הפסח והשאר מהיי"ש שפמרים וְהַבְּנֵי הָעִיר קָנוּ מִהַשְּׂמֵרִים וְעָשׂוּ עֵיסוֹת וְגַם בְּנֵי הַכְּפָרִים קָנוּ מִמֶּנּוּ שְׂמֵרִים לְמִלְאֲכַת הַי"ש וְעָשׂוּ הַרְבֵּה יי"ש וְהָיוּ סְבוּרִים שֶׁהַמּוֹמֵר מְכַר הַתְּבוּאוֹת לַעֲכוּמ"ז קוֹדֵם הַפְּסַח עַל יְדֵי הַמְּמוֹנָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לוֹ וְשׁוּב יָדְעוּ כִּי לֹא הָיוּ אוֹתָן הַתְּבוּאוֹת בְּכֻלָּם הַמְּכִירָה וְיֵשׁ הַפְּסַד מְרֻבָּה וְהָעֵיסוֹת כְּבָר אֶסְרוּ אוֹתָן מֵעֲצָמוֹן קוֹדֵם שֶׁשְׂאֵלוֹהוּ וְרַק עַל הַי"ש שֶׁאֵלוֹ וְכָתַב דַּהֲי"ש מוֹתֵר בַּהֲנָאָה עַל יְדֵי הַשְּׁלֵכַת דְּמֵי הַשְּׂמֵרִים לְמִקוֹם שֶׁהוּא אָבוּד כְּגוֹן נֶהָר עֲמוּק כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַשְּׂפָתִי כֹהֵן

סי' ק"י ס"ק מ"ג וקל"ד סק"י ונה ברור להלכה ולמעשה עכ"ל ועיין להרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות י"א מה שכתב לענין אם העמידו עיפה בשמרים וכן לענין יי"ש: וראיתי להרב ז' יוסף דאייטש סי' ל"ב ששאל באשה ששאלה משפנתה שאור לחמץ העיפה והשאור לא נמכר קודם פסח ונודע זה אחר הפסח ועל זה הביא דברי הרב חק יעקב דבהפסד מרובה שרי בהנאה על ידי השלכת איסור לים המלח וכתב דפלא עליו ששכח דברי עצמו תוך כדי דיבור שהרי הוא ציין למה שכתב מרן הב"י בס"י קי"ב ושם מפורש דמאי דשאור אוסר לאו משום נתינת טעם הוא דהרי על תערובת דמאי לא גזרו ומאי דשאור אוסר הוא משום דמתקן כל העיפה כמו שכתב רש"י והוא גרע מתערובת פחות מששים ותמה על הרב מקור חיים שהעתיק לפסק הלכה בדברי הרב חק יעקב ולא שת לבו לענין היטב בדבריו שסותר תוך כדי דיבור וכן תמה על רבו בשו"ת ספר יהושע בפסקים וכתבים סי' ע"ז שצייד בנדונו על פי דברי החק יעקב ולא שם לבו לענין היטב בדבריו עי"ש שלא הסכימה דעתו להתיר על ידי השלכת הנאת איסור פדעת הרב חק יעקב והנה כבר כתבתי למעלה דכמה רבנים נמשכו אחר סברת הרב חק יעקב להתיר בהנאה בהפסד מרובה על ידי השלכת הנאת איסור ותימה הוא לומר שכולם שגו בראיה חלילה אף בענייני הפלאה זו איני יודע מה היא דמי הגיד לו שהרב חק יעקב מבין דטעם דשאור הוא משום נתינת טעם כלל שאני אומר אילו היה מבין פן לא היה מסתפק כלל בדבר זה והיה מחליט להתיר כמה שכתב הרמ"א בס"י תמ"ז סי"א על פחות מששים דמותר על ידי השלכת הנאת איסור לים המלח אלא ודאי גם הוא ידע דטעם שאור משום שהוא עיקר שהרי מתקן כל העיפה אלא מיהא מצד לומר דכיון דחשיבות זה אינו מועיל לאוסרו מן התורה כמו שהקדים לומר דדבר המעמיד ומידי דלטעמא עביד דלא בטלי אינו אלא מדרבנן אם פן יש לדון קל וחומר דאם בפחות מששים קיימא לן דמותר על ידי השלכת הנאת איסור אף על גב דבעלמא הוא איסור תורה דטעם בעיקר דאורייתא כל שכן פשטין בתערובת נתינת טעם אלא שבאנו לאוסרו משום שהוא מעמיד דזה אינו בעלמא אלא מדרבנן דפשיטא דיש לנו להתיר ונאמר דכל שהו בתערובת פהאי גוונא לא קנסו חכמים לאוסר שאר התערובת ומותר אחר השלכת הנאת האיסור אלא דמכל מקום פיון דיש צד לומר דמעמיד חשיב ממש כאלו הוא בעין ואין שום תערובת לכן בהפסד מרובה מיהא יש לסמוך להתיר בהנאה וכבר כתבתי למעלה מה שכתב בשו"ת השיב משה דאדרבא לאידך גיסא תמ"ה יקרא דאין שום צד וסברא לאוסר במעמיד יותר מתערובת פחות מששים וכי היכי דבפחות מששים מותר על ידי השלכת הנאת האיסור הכי נמי במעמיד ודברי הרב חק יעקב ברורים הם לדעתי הענייה: הן אמת שראיתי להרב בית מאיר בס"י תמ"ב דף ט"ו ע"ג שהוקשה לו על הרב פרי חדש דבס"י תמ"ז סי"א האריך להשיג על הטור ופוסק דאפילו נתערב אחר פסח בפחות מששים נמי מותר ובכל זאת כתב דשמרים ושאור שעבר עליהם הפסח אם העמיד גבינות או החמיץ בהם עיפה אסורים דדבר המעמיד לא בטיל דמאי שנא מתערובת פחות מששים דמותר וניחא ליה דמדדחזינו דאתערובת דמאי לא גזרו אפילו בנותן טעם גמור ועל שאור ותבלין גזרו ואסרו אפילו באלף כדאמרינן בחולין דף ו' וכו' כתב מרן בית יוסף ריש סי' קי"ב וכו' אם פן שמעת מנה דעניינים אלו אינם בכלל תערובת אלא הוו כבעין לענין ביטול והכי נמי יש לומר דאינם בכלל תערובת לומר דלא קניס רבי שמעון אלו תנרר דברי

קדשו עי"ש ששנראה שמסכים לסברת הפר"ח מפל מקום אין בנו פח להקשות ביד חזקה על הרב חק יעקב אם לא יסבור פן ויכול לומר דלעגנו קנס בחמץ שעבר עליו הפסח כיון דאמור רבנן דבתערוכת לא קניס גם זה הוא באמת תערוכת ואינו בכלל הקנס והמענין בדברי הרב בית מאיר בגופן שלקהם יראה דלא דחה דברי הרב חק יעקב על פי סברא זו רק פתב ליישב לדעת הפרי חדש ובאמת בפרי חדש לא פתב דלא מהני השלכה וגם בבית מאיר לא הזכיר מדין השלכה וכשם שנדחק הרב השיב משה בדעת הרבנים מוהרמ"ל ומגן אברהם דבתקנתא לא מיירו ואין הכי נמי דשרי על ידי תקנתא פן נוכל לומר לדעת הרפ"ח ועל כל פנים אין לנו פח להקשות ולסתור בזה סברת החק יעקב והנמשכים אחריו דשפיר יש לומר דאף דחכמים עשו לדבר המעמיד פאילו הוא בעין מפל מקום בקנס זה שלא קנסו אלא בלא תערוכת לא חשיב זה פאילו הוא בעין וסברא זו פתב גם פן הרב פני יהושע בח"ב סי' י"ב (היא התשובה פתיבת יד שרמז הרב שערי התשובה הנ"ל) בשמרי שחר שעבר עליהם הפסח ונותנים אחר פסח לחבית שחר וכתב הרב השואל דאסור בודאי דלא הוי הגי תערוכת אלא חמץ בעין פכל דבר המעמיד והביא ראיות מפרק ב' דע"ז ד' ל"ה דאמרינן כיון דאוקומי קמוקים כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי ומפרק קמא דחולין וכתב על דבריו ולא היה צריך לראיות דהדבר מוסכם בפני כל הפוסקים וכמה שכתב הטור בסי' תמ"ב בשם ראב"ן בגבינות שהעמידו בחלא דשכרא וכל זה אפשר לדחות דנהי דבכל איסור החמירו חכמים ושויהוה פאיתיה בעיניה מפל מקום בחמץ שעבר עליו הפסח שאינו אלא משום קנס מאן לימא לן דקניס ר' שמעון כיון שבאמת אינו בעין אלא כמאן דאיתיה בעיניה נוכל לומר דפירושו שחכמים החמירו לעשותו פאילו הוא בעין מה שאין פן הכא עד כאן ואף שלא סמך על סברא זו בלבד להתיר בגדונו וכתב שם טעם אחר וגם הביא בסוף דבריו מה שכתב הראב"ן שהביא המג"א כיעי"ש מפל מקום מבואר מדבריו דאף אחר שנראה הסוגיא דפרק קמא דחולין והיא מסתמא הסוגיא שבדף ו' שהביא היד יוסף הוטב בעיניו לומר דאף דבעלמא עשו חז"ל למעמיד פאילו הוא בעין מפל מקום לעגנו חמץ שעבר עליו הפסח כיון שבאמת אינו בעין דינו כתערוכת דלא קניס ר' שמעון וכתב שם לעגנו שמרי חמץ שעבר עליו הפסח שנותנים בעיסה דאם נאמר דשחר לבדו מחמיץ אסורה העיסה כיון שיש בה מים וטעם שחר שהוא מי פירות אבל אם אפשר דשחר לבד אין מחמיץ אין נראה לאסור דבלאו הכי יש לפקפק כמו שכתבתי דהני שאני דאין האיסור אלא משום קנס וכוננתו דאם נאמר דהשחר לבדו בלא השמרים יש בו פח להחמיץ אם פן הוי מעמיד בדבר שאיסורו מחמת עצמו ולא בטיל אפילו באלף אבל אם אין השחר לבדו מחמיץ אלא בצירוף השמרים וכיון דהשמרים עצמם אין אסורים אלא מחמת השחר שבהם אם פן הוה ליה איסורו מחמת דבר אחר ואין בו דין מעמיד ואין הנאסר אוסר יותר מן האוסר כמו שכתב להתיר בגדונו מטעם זה עי"ש: איברא דחזינא להגאון חתם סופר סי' ק"ו דאסברה לן דבכי האי גוונא לא שייך למימר דבתערוכת לא קניס ר' שמעון דכל הטעם דלא קניס על ידי תערוכת אינו אלא משום דדי לו במאי דקנסו בעיניה שלא נתקיימה מחשבתו של העבריין ובשאר ושמרים שכל עצמן אינן עשויין אלא לערבן הרי נתקיימה מחשבתו ולמה לא נקנסיה עי"ש מפל מקום אף לפי סברתו אין לנו לקונסו אלא שלא יתנה מן החמץ עצמו שעשה בו עבירה וכשנצריך לו להשליך הנאת איסור

ליום המלח חזר הדין לומר דדי לו לקונסו בעיניה ולא גם התערוכת ולפי מה שהביא שם בשם הג' מוהר"ם א"ש שהקשה דברי ראב"ן אהדדי וכתב ליישב לדעת ראב"ן דנהי דהוי כבעין דלא בטיל מפל מקום לענין קנס דר' שמעון לא קניס אלא בעיניה ממש אבל כל שנתערב לא קניס ומה שכתב המג"א בשם מוהר"ם לופלין דאסור פאילו הוא בעין אפטר דסובר דגם אחר הפסח בעי ששים פדעת הטור ודבר המעמיד לא בטיל בששים אבל למאי דקיימא לן דבעירוב לא קניס ר' שמעון אם פן גם הנתחמץ בשמרים מותר ע"כ (וכתב על דבריו ואף על פי שדפח"ח איני מסכים עמו לדינא וכו' עי"ש) משמע דכונתו דמותר לגמרי אף בלא השלכת הנאת האיסור פינו דחשיב ליה כמתערוכת דלא קניס ר' שמעון או לכל היותר נחשוב אותו כמתערוכת פחות מששים ובהשלכת הנאת איסור מיהא שרי בהנאה ודאי לדעתו וגם הרב חתם סופר לפי הנראה הבין בדעתו דמתיר לגמרי ואהא הוא דפליג עליה אבל על ידי השלכה נראה דמודה לפי טעמו כמש"ל ולעיל בסי' ז' אות כ"ב הבאתי דברי הרב חתם סופר ליישב דברי ראב"ן וצדדתי דהרב בעל העיטור סובר כמו שכתב הגאון מוהר"ם א"ש עי"ש: וכתב עוד בשו"ת חתם סופר בנדונו שעברין אחד הערים פאילו מכר חמצו ובאמת לא מכר ושפחתו מכרה בפסח שמרי שחר וגם מאותן שמרים שעבר עליהם הפסח נעשה יי"ש והנה השמרים אסורים ולפי מה שחילק ליישב דברי ראב"ן היי"ש נאסר לדברי הפל ומפל מקום פתב דאין לאוסרו בהנאה ותורף דבריו הוא דנהי דהמוכר העברין צריף להחזיר דמי השמרים להקונה פינו שמכרלו איסור הנאה כבח"מ סי' רל"ד מפל מקום דמי היי"ש אין צריף לשלם לו אף מדינא דגרמי וכו' דיש לפנותו מטעם הניזק שאינו ניפר שהרי אינו ניפר שנתחמץ על ידי איסור הנאה וזה חשיב שוגג אף דהוי מזיד בעבירה וכו' וכינון שאי אפטר לחייבו יותר מדמי שמרים אם פן ההפסד אינו על העובר אלא על הקונה שלא חטא ולכן יש להקל באיסור הנאה דלדידיה קנסו ולא לאחרים אף על גב שהחמץ עצמו אסור בכל מקום שהוא מפל מקום בכי האי גוונא לאסור ולקנס את זה וכו' ע"כ חמץ שעבר עליו הפסח אם אפטר למקנס גברא מפסידים ממנו ואפילו מכרו לאחרים ישלם להם ונופסד החמץ אבל היכא דפטר לשלם והם מפסידים משלם וליכא אלא משום איסורא אהחמץ והיינו משום שנעברה בו עבירה לכן מסתיין לאסור באכילה ולא בהנאה אלו תורף דב"ק ולפי דבריו פן יהיה הדין בנדון שלפנינו ובנדון היד יוסף לאסור באכילה ולהתיר בהנאה ומשמע אף בלא השלכת הנאת האיסור פלל: ולי הדל בהורמוניתה דמר לדידי חזי שסברתו מופרכת מדין גזל חמץ ועבר עליו הפסח דנקיטינן דאומר לו הרי שלח לפניך ואסור החמץ להנגזל כדאמרין בבבא קמא ד' צ"ח מאן תנא אומרים באיסורי הנאה הרי שלח לפניך והתם אין הקנס למי שעבר העבירה פי הוא פוטר עצמו באומר לו הרי שלח לפניך והקנס הוא להנגזל על לא חמס בכפו.

וסבור הייתי לומר דהרב חתם סופר קאי בשיתת הרב נודע ביהודה בח"א סי' כ' דמותר החמץ להנגזל והאריף ליישב לפי שיטתו ההיא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלח לפניך כיעי"ש וכן צדד מרן מוהריט"א בפרק ה' דבכורות סי' מ"ד (ד"ה איברא ד' ע"ג ע"א מדפוס ווארשא) עי"ש אלא שראיתי בחתם סופר סי' קי"ט (ד"ה איברא) דמתבאר שפובר דחמץ זה אסור להנגזל ששם הביא מה שכתב הרב תודת השלמים להכריח דאיסור חמץ שעבר עליו הפסח הוא אפילו הניחו באונס מדנאסר לנגזל אף שהוא אנוס

גמור וכתב על דבריו וראיה זו איני מכיר כי לא הנגזל קנסו אלא הגזלן שעבר בבל
נראה וכו' וכיון ששעבד בו עבירה נאסר פי כף תקנו חכמים הוא וחמצו אסור אף דממילא
מסתעף מזה הפסד להנגזל אם יחזיר לו הגזלן ויאמר הרי שלח לפניה הא לאו קנסא הוא
אלא דינא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלח לפניה ומפל מקום האמת הוא שגם החמץ
קנסו רבנן ואין ראיתו מכרעת לקנוס אונס עכ"ל וכונתו דאם לא היה שום אדם שעבר
עבירה פי הבעל היה אנוס על הביעור ולא היה יד אחר באמצע בכי האי גוונא אין שום
סבא לקנות את הבעלים ולא נאסר החמץ אבל אם מי שהיה ברשותו ובאחריותו עבר
עבירה נאסר החמץ גם להבעלים שהיה אנוס ואם פן בנדונו שבסי"ק ל"ו שבעל החמץ
עבריון שהערים ולא מכר החמץ ולפי שיטתו דדבר המעמיד הוי פאילו בעינו ולא הוי
תערוכת נראה דנאסר חמצו ואסור גם למי שלא חטא גם בהנאה כמו בנגזל דנאסר חמצו
מפני העברת הגזלן ומקרי בהכי נעבדה בו עבירה ליאסר גם להנגזל וכל שכן היכא
שבעל החמץ עצמו עבר בו עבירה דיש לנו לומר דנאסר חמצו לכל אדם בהנאה משום
שנעבדה בו עבירה: ושם בסי"ק כ"ד ביאר דבלא מילתיה דרבא דאמר דקניס ר' שמעון
היה ידעינו דקניס שלא ימכרנו ולא יתנונו ולא יקבל אדם ממנו אבל חמצו אינו נאסר
שאם הפקירו והשליכו לחוץ מותר לכולי עלמא ומדברא שמעינו דנאסר החמץ וקנסו
החמץ עי"ש ותינו ודאי לאסור בהנאה ובכן שותא דמני"ר החת"ס לא ידענא ואף אם
היה אפשר לומר דקאי בשיטת הנודע ביהודה דלא נאסר להנגזל ונימא דהוא הדין דאין
לאסרו על הקונה מפל מקום נראה דאין לסמוך על זה דכבר פתבתי בסי"א זה אות י"ו
דרבני האחרונים שרים רבים ונכבדים המה ראו פן תמהו על סברת הנודע ביהודה ומהם
הביאו דברי רבינו הגדול הרמב"ן בחידושי פוסחים שכתב מפורש דהחמץ אסור
להנגזל אף שלא עבר בבל נראה ולא חטא כלל וכתבו דאילו היו דברי הרמב"ן למראה
עיני הרב נודע ביהודה הנה הדר ביה שכן ראוי להיות חוזר ולבטל דעתו נגד סברת ודעת
הראשונים ועל פן נראה דבעובדא דנדון דידן הטוב והישר הוא להתיר היי"ש שנעשה
מהשמרים הללו בהנאה על ידי השלכת הנאת האיסור וכדעת הרבנים הנ"ל הסוברים
פן ותו לא מידי (עמה ראיתי לידידי הגאון אבד"ק קאמינקא יצ"ו בספר מנחת משה
הנד"מ בסי"ט"ו אות מ שהעתיק דברי החת"ס ולא העיר עליו פלום עי"ש ולענ"ד דבריו
צ"ע כמ"ל): ודע שכתב הרב פרי מגדים בסי"א תמ"ב באשל אברהם סק"ט דדוקא
כשדבר המעמיד היה בעין בפסח ואחר הפסח העמידו בו כבעובדא דמוהר"ם מלובלין
סי"א קכ"א שהעמידה היתה אחר הפסח הוא דאסור אבל אם העמידו גבינה בחמץ קודם
הפסח ושהה אחר הפסח יש לומר דבכי האי גוונא מעמיד דרבנן לא קניס ר' שמעון וכו'
ובחזק יעקב צדד בהפסד רב עכ"ל ומדברי הרב חיי אדם כלל ק"ך אות ב' נראה דלא
שאני ליה בין הועמד אחר הפסח להועמד קודם הפסח וכן מתבאר דעת הרב מוהרש"ז
בש"ע שלו שם אות יו"ד וי"ב וכן נראה ממה שכתב הרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות
י"א וז"ל וכתב עוד במי שלא מכר מי דבש ואחר הפסח נודע לו שקודם פסח התמיצוהו
בשמרי שחר יש להתיר על ידי השלכת הנאת איסור לים המלח אף דסבר דלא מהני
השלכה דלא כחזק יעקב מפל מקום בזה דלהתורת חיים בע"ז ד' ל"ד לא הוי מעמיד
משום דהוי זה וזה גורם כדאי לסמוך עליו עכ"ל מוכח דאי לאו דהוי זה וזה גורם הנה
דינו כהועמד אחר הפסח דלא מהני השלכה לדיניה ונהר בית מאיר סי' תמ"ב ד' ט"ן

ע"ג (ד"ה אַמְנָם) אַחַר שְׁהֶאָרִיף לומר דְּדָבָר הַמְעַמִּיד לָא חָשִׁיב תַּעֲרוּבָת אֱלָא כְּאִילוּ הוּא בְּעֵינַי פְּתַב וְאוּלָּם זֶה נִיחָא בְּהוֹעֲמָד גְּבִינּוֹת בְּחֻמְיָא שְׁעֵבַר עָלָיו הַפְּסַח אַבְל אַם הוֹעֲמָדוּ בְּחֻמְיָא לְפָנֵי הַפְּסַח וְעֵבַר עָלָיו הַפְּסַח נְהִי דְלִהְשִׁהוּתָם אָסוּר לְמֵאן דְּאָמַר דְּאָרְבָּנּוּ גְּזַרְיָנּוּ דִּילְמָא אֲתִי לְמִיכַל דְּלָא פְּהֵטוּר פְּמִבְּנָאָר בְּרִישׁ סִי תַמ"ב וְהִינּוּ טַעֲמָא דְהֶרְשָׁב"א סִי תַת"ן מְפָל מְקוּם אַם הִשְׁקָה אוֹתָם נְהִי דְנִימָא דְחָשִׁיב בְּעֵינַי מִי גֵרַע מִנּוֹקְשָׁה בְּעֵינַיָּה ס"י תַמ"ז דְּאַחַר הַפְּסַח שְׁרִי הוּאִיל וְלֹא עֵבַר בְּבַל יִרְאָה וְזֶה בְּדָבָר הַמְעַמִּיד אַבְל בְּמִידֵי דְלַטְעָמָא עֵבִיד פְּעוֹבְדָא דֵהנ"ש שְׁבָחַק יַעֲקֹב תַלְיָא בְּאַם הוּא דְאֹרְיָתָא לְמַעַן דְּאָמַר טַעַם פְּעִיקָר דְאֹרְיָתָא יֵשׁ לומר דְּאָסוּר אַחַר הַפְּסַח לְמַסְקַנַּת הַחֵק יַעֲקֹב רִישׁ סִי תַמ"ב דְּעוֹבְרַב בְּבַל יִרְאָה אִף אַם אֵין פְּזִית בְּכַדֵי אֲכִילַת פָּרַס אַבְל אַם אֵינוּ אֱלָא מְדַרְבָּנּוּ מְוֹתַר פְּמוֹ גְּנוֹקְשָׁה אֱלָא דְמַדְבְּרֵי הַר"י שְׁבַטוּר סוּף סִי תַמ"ז מְשַׁמַּע דְּמִידֵי דְלַטְעָמָא עֵבִיד לָא בְּטִיל מִן הַתּוֹרָה וְכו' וצ"ע אֵלוּ תוֹרָף דַּב"ק וְצָרִיף לְהַתְּיַשֵּׁב בְּמָה שְׁחִילְקוּ הַפּוֹסְקִים בֵּין חֻמְיָא גְּנוֹקְשָׁה לְשָׂאָר דְּבָרִים שְׁאָסוּר בְּבַל יִרְאָה מְדַרְבָּנּוּ עֵינַי מָה שְׁרַשְׁמַתִּי לְעִיל אוֹת יו"ד (וְכַשׁו"ת רַח"כ סִי י"ב הוּבָא בְּמַנְחַת מְלָשָׁה בְּקוֹנְטְרִיס חֻנוֹקַת הַפְּסַח סִי ג' בְּדָבָשׁ שְׁנַתְחַמְיָא בְּשַׁמְרֵי שְׁכָר וּמְכָרוּ לַעֲכוּמ"ז וְכַתֵּב לוֹ הַשְּׁטֵר וְלֹא בָּא הַעֲכוּמו"ז עַד אַחַר חֻצוֹת וְאָז לְקַח הַשְּׁטֵר וְהַצִּיעַ פְּמָה צְדָדִים שֶׁל הַיִּתֵּר וְכַתֵּב עוֹד דִּישׁ לְצָרֵף דַּעַת הָאִסוּר וְהִיתֵר וְיָם שֶׁל שְׁלֵמָה שְׁפָסְקוּ דְּדָבָר הַמְעַמִּיד בְּטִיל וּבְחֻמְיָא עַל כָּל פְּנִים מְוֹתַר לְהַשְׁהוּתוֹ אִף שְׁכַתֵּב הַמַּג"א שְׁדַבְּרֵי בְּטִילִים נֶגֶד הַטּוֹר שְׁכַתֵּב דְּחָשִׁיב כְּבַעֲיָנִיָּה עַל כָּל פְּנִים לְסַנִּיף יֵשׁ לְצָרְפוֹ וְהִתִּיר בְּגִדוֹנוֹ בְּהִנָּאָה וּבְמַעֲמִיד שֶׁהוּא זֶה וְזֶה גוֹרֵם שְׁכַתֵּב הֶרֶב תּוֹרַת חַיִּים שְׁמֹתַר עֵינַי בְּתַשׁוּבַת הֶרֶב מוֹהַר"ן יָפָה בְּסִי ט"ז וְהַבְּאֵתִי דַּב"ק בְּמַעֲרַכַּת חֲדָשׁ בְּזִמְנַי הַזֶּה אוֹת ט"ו בַּד"ה אִף יֵשׁ לומר) וּבְתַשׁוּבַת הַגְּאוֹן מוֹהַר"ם שֵׁיק בְּסִי רי"ח הַבְּאֵתִי תוֹרָף דַּב"ק לְקַמֵּן בְּאוֹת ס"ג וּמְתַבָּאָר שֶׁם דְּסוֹבֵר דְּבְמַעֲמִיד אֵין חִילּוּק בֵּין הוֹעֲמָד אַחַר הַפְּסַח לְהוֹעֲמָד קוֹדֵם הַפְּסַח (וְעֵינַי בְּסַפֵּר אֵילָה שְׁלּוּחָה שֶׁהַבְּאֵתִי לְקַמֵּן בְּסוּף אוֹת זוֹ וְלֹא אִיסְתַּיְיָעָא לְהַצִּיג דַּב"ק פָּה לִךְ נָא רְאָה): וְמָה שְׁכַתֵּב הֶרֶב שְׁעָרֵי תַשׁוּבָה עַל פִּי דְבָרֵי הֶרֶב תּוֹרַת חַיִּים דְּבִנְיָה וְזֶה גוֹרֵם מְוֹתַר הַנֶּה סֵפֶר תּוֹרַת חַיִּים לֹא הָיָה מְצוּי אֲצִלֵי וְעַתָּה זְכִיתִי בּוֹ וְרִאִיתִי לְהַעֲתִיק דַּב"ק לְפִי שְׁאֵין סֵפֶרוֹ מְצוּי בְּיַד כָּל אָדָם וְדַבְּרֵי הֵם בְּסוּגְיָא דְדָף ל"ד (בַּד"ה הַאי גְּוַרְדִּיָּא) וְנ"ל פְּתַבוּ הַתּוֹסֵף שְׁהַעֲיָסָה שְׁנַתְחַמְצָה בְּהֵם קוֹדֵם תְּמוּדָם אוֹ תוֹף י"ב חֲדָשׁ אָסוּרָה וְאַפִּילוּ בְּאַלְף לֹא בְּטִיל כֵּינּוּ דְלַטְעָמָא עֵבִיד וְכֵן פְּתַב בְּטוֹר וּש"ע סִי קכ"ג וְנִרְאָה דְּדוֹקָא בְּכִי הַאי גְּוֹנָא שֶׁהַשְּׁמָרִים שְׁנוֹתְנִין בְּעֵיסָה לְטַעֲמָא עֵבִידֵי שֶׁהֵם מְחַמְצִין אֶת הַעֵיסָה וְלִהְכִי לֹא בְּטִילֵי אֲפִילוּ בְּאַלְף אַבְל שְׁמָרִים שְׁנוֹתְנִין בְּשֹׁכָר וּמִי דְבִשׁ פְּדִי שִׁיְהִיו תּוֹסְסִין מֵהֵם אוֹתָן הַשְּׁמָרִים אַם הֵם שֶׁל יֵין שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּטָלוּ בְּמַשְׁקָה בְּשִׁשִׁים דְּלֹאוּ לְטַעֲמָא עֵבִידֵי אֱלָא שִׁיְהִי תּוֹסֵס מֵהַר מִיהוּאֵם נְתָנוּ בְּהֵן אוֹתָן שְׁמָרִים פְּדִי שִׁיְתָנוּ טַעַם בְּמַשְׁקָה וְדֹאֵי לֹא בְּטָלוּ בְּאַלְף וְכֵן פְּתַב בַּש"ע סִי קי"ד וְנ"ל צָרִיף לִיְזַהֵר וְלִבְדוֹק וְלַחְקוֹר בְּשֹׁכָר וּמַשְׁקָה שֶׁל דְּבִשׁ שְׁעוֹשֵׁין הַעֲכוּמ"ז אַם גּוֹתְנִין בְּהֵם שְׁמָרִים שֶׁל יֵין וְאֵם דְּרַכְּנָן לִיתָן בּוֹ שְׁמָרִים אָסוּר לְקַנּוֹת מֵהֵם אַם אֵין בְּמַשְׁקָה שְׁשִׁים מִן הַשְּׁמָרִים וְהוּא דְּלֹא עֵבִידֵי לְטַעֲמָא דְלַטְעָמָא אֲפִילוּ בְּאַלְף לֹא בְּטִיל וְלִפִּי זֶה הָיָה נִרְאָה לומר דְּמִי דְּבִשׁ שְׁנוֹתְנֵי בּוֹ שְׁמָרִים שֶׁל שְׁכָר שְׁעוֹרִים פְּדִי שִׁיְהִיָּה תּוֹסֵס מֵהַר אֵין צָרִיף לְבַעֲרוֹ וּמְוֹתַר לְקִיְמוֹ בְּפְסַח כֵּינּוּ דְּלֹאוּ לְטַעֲמָא עֵבִידֵי וְיֵשׁ בְּמִי דְּבִשׁ כְּנִגְדוֹן שְׁשִׁים פְּמָה פְּעָמִים בְּטִילֵי וְכֵן פְּתַב הַרְאָב"ן מַעֲשֵׂה הָיָה בּוֹאוֹרְשָׁא בִּיהוּדֵי אֲחָד שְׁבַשְׁל דְּבִשׁ וְהַחְמִיצוּ בְּשַׁמְרֵי דְּבִשׁ שְׁבַשְׁל כָּל הַשָּׁנָה וְדְבִשׁ הַרְאִשׁוֹן הָיָה

מְחַנְמֵץ בַּשְּׁמֵרִים שֶׁל שֶׁכֶר וְזֶה שְׂבִינְשֵׁל עֵתָה הִנֵּה רִבִיעֵי לוֹ אוֹ חֲמִישֵׁי לוֹ וְהִתִּיר לוֹ רִבִינוּ
יַעֲקֹב בֶּן רִבִינוּ יִצְחָק לִהְיוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וּלְמִכְרוֹ וְנִחְלְקוּ עָלָיו חֲכָמֵי דוֹרוֹ וְטַעֲמֵא
הָיָה מִשׁוּם דְּלֵא קָנִיס ר' שְׁמַעוֹן הִכָּא דְלִיתָא בְּעֵינַיָהּ וְהוּא ו"ל פֶּתַב עָלָיו דְּתַמּוּהָ בְּעֵינָיו
דִּהָא דָּבָר הַמַּעֲמִיד כְּמֵאן דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינַיָהּ דְּמִי כְּדָאֲמַרִּין לְקַמֵּן גַּבֵּי קִיבָה דְכִין דְּקָא מוֹקִיָּם
כְּמֵאן דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינַיָהּ דְּמִי וְאִם כֹּן שְׁמֵרִים נְמִי כִּינֵן שְׂהַחֲמִיז בְּהוּ כְּמֵאן דְּאִיתְנָהוּ בְּעֵין
דְּמִי ע"כ וּלְפִי מָה שְׂפִירִשְׁתִּי אֵין לְתַמּוּהָ כָּלֵל דְּאוֹתוֹ שְׁמֵרִים שֶׁל שֶׁכֶר שְׁנֹתְנִין בְּמִי דְבִשׁ
לָאו לְטַעֲמֵי עֲבִידֵי וְאֵין נוֹתְנִין אוֹתָן לְתוֹכוֹ אֲלֵא פְדֵי שְׂיֵהִיָּה תוֹסֵס וְיַעֲמוּד מֵהָר כְּמוֹ שְׂפַתְבוּ
הַתּוֹסֵס לְעֵיל גַּבֵּי הָא דְקָאֲמַר הָאִי חֵלָא דְשִׁיכְרָא דְאַרְמָאֵי אָסוּר וְכוּ' לְכַף לָא חֲשִׁיבִי כְּמֵאן
דְּהוּ בְּעֵין וּבְטְלִי בְּשִׂשִׁים מִיְהוּ מִי דְבִשׁ שְׁנֹתְנִי בּוֹ שְׁמֵרִים שֶׁל שֶׁכֶר עֲצָמָן נִרְאָה דְצָרִיף
לְבַעֲרוֹ וְלֵא מְטַעֲמִיָּה אֲלֵא מִשׁוּם דְּשְׁמֵרִים יוֹרְדִים לְמַטָּה בְּשׂוּלֵי הַחֲבִיּוֹת וְאֵין מְתַעֲרְבִין
בְּתוֹף מִי דְבִשׁ וּלְכַף חֲשִׁיבִי שְׁמֵרִים כְּמֵאן דְּאִיתְנָהוּ בְּעֵין וְלֵא בְטְלִי וְאִף דְּמְתַעֲרְבִי לְמַטָּה
בְּתוֹף הַשְּׁמֵרִים דְּהָף עַל יָדֵי דְבִשׁ גּוֹפְיָהּ וּמְכָל מְקוֹם אֵין בְּהָף שְׁמֵרִים שְׂשִׁים לְבַטְלָן וּמְכָל
מְקוֹם מִי דְבִשׁ שְׁנֹתְנִי בּוֹ שְׁמֵרִי מִי דְבִשׁ אַחַר וּמִי דְבִשׁ הָרֵאשׁוֹן נִתְּנּוּ בּוֹ שְׁמֵרִים שֶׁל שֶׁכֶר
כְּעוֹבְדָא דְלְעֵיל נִרְאָה דְלָאו אָסוּר הוּא לְקַיָּמוֹ וּלְמִכְרוֹ אַחַר פֶּסַח מִשׁוּם דְּאִף דְּשְׁמֵרִים
יוֹרְדִין לְמַטָּה וְעוֹמְדִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ מְכָל מְקוֹם כִּינֵן דְּלִית בְּהוּ אֲלֵא מַעֲט מְשִׁמֵּי שֶׁכֶר שְׁנֹתְנִי
בְּמִי דְבִשׁ הָרֵאשׁוֹן אוֹתוֹ מִיעוּט בְטָל בְּשִׂשִׁים בֵּין שְׂאָר הַשְּׁמֵרִים שְׂבַחֲבִיּוֹת דְּמִסְתְּמָא אִית
בְּהוּ שְׂשִׁים כְּנָגַד אוֹתָן מַעֲט שְׁמֵרִי שֶׁכֶר שְׂבַחֵן עכ"ל: וְאִם הַמַּעֲמִיד הוּא אַחַר שְׂלֵשׁ פְּעָמִים
וְעַבֵּר עָלָיו הַפֶּסַח אִם אֲפֹשֶׁר לְהִתִּיר לְפִי שְׂכַבְר כֵּלָּה כַּח הַחֲמֵץ עַד שְׂלֵשׁ פְּעָמִים שְׂהַעֲמִידוֹ
עֵינֵין כְּמָה שְׂרַשְׁמֵתִי בְּסִי' ה' אוֹת כ"ו וּמְשַׁמֵּעַ מִדְּבַרֵי הָרַב שְׁבוֹת יַעֲקֹב שְׂהִבֵּאתִי שָׁם דְּבַכִּי
הָאִי גְנוּנָא לֵא בְּעֵינֵן הַשְּׁלֵכַת הַנְּאִת אִיסוּר לְיָם הַמַּלְחָא אֲלֵא שְׂרִי לְהִדְיָא וְכֹן נִרְאָה דַּעַת
ש"ע הָרַב שְׂהִבֵּאתִי שָׁם עִ"ש וְהָרַב שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדּוּרָא תְּנַיְנָא ח"ב ס' ס"ו ד' ב"ן
ע"ג (ד"ה וְהִנֵּה) תְּמָה עַל רֵאָב"ן שְׂאָסֵר מְרִבִיעֵי וְאֵילָף דִּהָא הֵנִי זֶה וְזֶה גוֹרָם דְּמוֹתָר כְּמוֹ
שְׂפַתְבַּהּ מַג"א וְכַתְּבַהּ דְּרֵאָב"ן סוֹבֵר דְּבַחֲמֵץ לֵא שֵׁיף זֶה וְזֶה גוֹרָם דַּעַל כָּל פְּנִים מְשֵׁהוּ
אֵיפֵא וְנִדְנָקָא בְּחֲמֵץ הַחֲמוּר אֲבָל בְּחָלֵב שֶׁל עֲכוּמ"ז מוֹדָה לְדְבַרֵי מְרֵן הַב"י בְּסִי' קט"ו
כִּינֵן דְּאֵינּוּ אֲלֵא גְזֵרָה דְּרַבְּנָן מוֹעִיל וְכֹן כְּתַב הָרוֹקַח ס' רצ"א וּתפ"ז דְּקַדְרָה שְׂנַתְבִּשְׁל
בְּהַ חֲמֵץ מְשֵׁהוּ תוֹף הַפֶּסַח וּבִשְׁלוּ בְּהַ אַח"כ ג' מִינִים שֵׁא"מ אַחַה"פ וּמְנוֹתָר וְסִיָּים עַל כָּל
פְּנִים יִהְיֶה אֵיף שְׂיֵהִיָּה לֵא קַיָּמָא לֹן כְּהָף דְּרֵאָב"ן דְּגַם בְּמִשְׁהוּ הֵנִי זֶה וְזֶה גוֹרָם וְשְׂרִי
וּבְפִרְט לְהַשְׁהוֹת לְאַחַר פֶּסַח דְּבִמְשֵׁהוּ לֵא שֵׁיף בַּל יִרְאָה כְּמוֹ שְׂפַתְבוּ בְּשׂוּ"ת מוֹהֵרִיט"ץ
ס' ס"ד וּבַח"ץ ס' פ"ו עכ"ד: וְאִם הַמַּעֲמִיד לְבַדּוֹ לֵא הִנֵּה בּוֹ כַּח לְהַעֲמִיד אֲלֵא עַל יָדֵי
צִירוּף דְּבַר הִתִּיר דְּהֵנִי זֶה וְזֶה גוֹרָם עֵינֵין בְּסִי' תמ"ב בט"ז סק"ד ומג"א סק"ט וּבְדְבַרֵי
הַמְּפָרְשִׁים בְּסִי' הַנ"ל וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה ס' חַת"ם אוֹת י"א וּבְשִׁמְן הַמְּשֻׁחָה ס' כ"ו וּבִי"ד
סוֹף ס' פ"ז בְּפָרִי חֵדֶשׁ ס"ק ל"א וּבְמְפָרְשִׁים לְשֵׁם וּבְשׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדּוּרָא תְּנַיְנָא ח"ב
ס' ס"ו וּבַח"ג ס' פ"ג וְשֵׁם בַּח"ד ס' יו"ד (ד"ה אֲמַנְם אִיזָה) כְּתַב בְּשֵׁם הָרַב הַשׂוֹאֵל
בְּעוֹבְדָא שְׂקֵנוּ שְׁמֵרִים תְּכַף אַחַר הַפֶּסַח מֵאִישׁ אֶחָד רִשְׁעָא אוֹכֵל גְּבִלוֹת וְכוּ' וְעוֹד בְּעַל
עֲבִירוֹת גְּדוּלוֹת וְהִנֵּה הָאִישׁ הַהוּא בְּחַג הַפֶּסַח בְּעֵיר אַחֲרַת וְחִזּוּר לְעֵירוֹ וְקֵנוּ מִמֶּנּוּ הַשְּׁמֵרִים
וְאָמַר שְׂמֵכֵר חֲמֵצוֹ בְּעֵיר שְׂהִיָּה שָׁם קוֹנֵם פֶּסַח וְהָרַב לֵא יְכוֹל לְחַקְרוֹר וּלְבַרֵר הָאָמַת
וְהַרְבֵּה נַחֲתוּמִים עֲשׂוֹ בְּעֵרָף סוֹף רַב ע"י שְׂמֵרִים שְׂקֵנוּ מִמֶּנּוּ וְגַם כְּמַעֲט כָּל הָעֵיר עֲשׂוֹ
לְחַם שְׂבַת מְזֶה וְאָסֵר הָרַב בְּאַכִּילָהּ וְהִתִּיר בִּהְנֵאָה כְּדִין סָפֵק חֲמֵץ שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח אֵיף

היו איזה אנשים שעירבו איזה שמרים פשרים והגוי זה וזה גורם והתיר להם וגם איזה אנשים שלשו ביום ה' וראו שהשמרים שקנו מאותו רשע היו גרועים ולכן ביום הששי עירבו שמרים פשרים וגם זה התיר לכבוד שבת מטעם דרוב עיסה נתחמצה משמרים פשרים ומקצת העיסה שנתחמצה משמרים האסורים בטל ברוב העיסה והג' המחבר השיב דכל מה שהורה כדין הורה ואף שעל אותם שעירבו אחר כך שפתב השואל להתיר שנתבטל וכו' פקפק דכיון שהוא מעמיד דלא בטיל אפילו באלף לא שינה ביטול ברוב מפל מקום כתב דבחמץ דטעם האיסור הוא משום דנותן טעם בעיסה פדעת המ"כ שהביא הפרי חדש ביו"ד סי' צ"ח סק"ז או משום פירסום הפעולה פדעת הפר"ח הנה בזה וזה גורם לא שינה שום אחד מהטעמים ושרי עי"ש: ואם העיסה היא מקאקריזיס ורעסקי (ר"ל שאינה מחמשת מיני דגן אלא מקטניות כמו מקמח הנקרא מיס"ר בוגדאי"י וכיוצא) והעמידו בשמרי חמץ שעבר עליו הפסח כתב בשואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ד סי' יו"ד (בד"ה אמנם איזה אנשים) בשם הרב השואל שמצא בפרי חדש יו"ד סי' צ"ח סק"ז (בד"ה ומעתה אסורה נא ואראה) דאחר שהאריך דאיסור מחמץ איתיה אפילו בשאינו מינו כתב דדוקא בחמשה מיני דגן אבל אחר ודוחן ושאר מיני קטניות לאו בר חמיוץ הוו ואינו אוסר כיון שאינו מחמץ אלא בא לידי עיפוש וסרחון ושאיני תפוח שרסקו בעיסה דהעיסה בת חמיוץ מעליא היא אבל כאן גוף העיסה אינה ראויה לבא לידי חמיוץ לכך לא מיקרי חמץ וכן מצא בפרי מגדים בהקדמתו להלכות פסח ח"ב פרק א' אות י"ז ולכן התיר להם אחר שהיה על כל פנים שיעור ששים והמחבר לא כתב לו על זה בפרטות אלא על שאר הוראותיו ושוב כתב דרך כלל כל הוראותיו נכונות וכו': והנה עובדא בשמרים ונינער שהיו מחוץ לעיר ונמכרו לעכומ"ז פדת וכהלכה ובתוך הפסח הובאו השמרים ולקחם הנכרי לביתו שוב נתפס העכומ"ז הנ"ל כי לא שילם המכס המגיע ונלקחו השמרים לבית הממשלה למכרם על ידי ליצעטאציע בראש כל חוצות ונאספו שמה הרבה עכומ"ז לקנותם וגם העכומ"ז הנ"ל היה שם ועבר דרך שם הישראל בעל השמרים ואמר להעכומ"ז הנ"ל קנה אתה את השמרים ותוסיף על מה שיתן אחר שני פאריס והלך לדרפו והעכומ"ז קנה השמרים ולקחם שנית לרשותו והמעות שנתן בעד השמרים לזה העכומ"ז אחר כך מאת הישראל הנ"ל בתורת הלואה דוקא נשאל בזה ידידי הגאון אורי וישעי יצ"ו כי ההיזק רב הוא למאוד והשיב בסי' מ"ד להתיר השמרים הנ"ל דכיון שהישראל לא עמד בשעת הקנין ולא קנה השמרים בעצמו רק העכומ"ז בעצמו קנה אותם וכיון דיש פח ביז העכומ"ז לעפכם לעצמו ולא היה יכול הישראל להוציאם מידו לא בדיני ישראל ולא בדיני הקיר"ה ואם פן הני פחמץ של עכומ"ז ברשות עכומ"ז דמותר ואף אם נדון בזה מדין שליחות שאמר לו הישראל שיוסיף על המקח פנ"ל הא קיימא לן אין שליחות לעכומ"ז וכן מבואר בסי' ת"ן סעיף ו' ברמ"א שם והוא מדברי הריב"ש שאסור לקנות חמץ בפסח אף במעות של עכומ"ז משום דאין שליחות עי"ש במגן אברהם ועיין ביו"ד סי' קס"ח וקס"ט ובחידושי הארכתי דהעיקר פשיטת רבינו תם דאין שליחות לעכומ"ז כלל ואף לשיטת רש"י שיש שליחות לחומר אין לחוש בנדון דידן כיון שלא עשאו בפירוש שליח עבורו ובחוד דמבואר שם ברמ"א דאין למחות ביז הנוהגים להקל פרינו תם ומפל שפן במקום הפסד רב אלא שיש לדון בזה מטעם דרוצה בקיומו דמטעם זה אסור להשפיר פלי לעכומ"ז בפסח

לכשל בו חמץ וכתב הטור הטעם מפני שרוצה בקיומו של איסור על ידי דבר אחר שלא יבקע הפלי אף הרב פרי חדש בסי' ת"ן סעיף ז' דחה דין זה מהלכה דרוצה בקיומו הוא דוקא ביין נסוף פבעבוכה זרה ד' ס"ד ע"א ע"ש ברש"י והעלה דרוצה בקיומו לא שייך בחמץ והאריף בכמה הוכחות וראיות דאין שייך גבי חמץ דין דרוצה בקיומו וכו' ולי נראה להביא ראיה מסי' תמ"ח סעיף ג' דאם מקרו או נתנו לעכומ"ז קודם הפסח אף שהישראל מכיר לנכרי ויודע שלא יגע בו כלל ויחזור ויתנו לו מותר אם נתנו לו במתנה גמורה והא נדאי רוצה בקיומופדי שייחזרו לו אחר הפסח אף על פי כן מותר לו לקבלו ומוכח מזה דלא שייך דין דרוצה בקיומו גבי חמץ ועוד יש לי ראיות הרבה ואין להאריך וכן מצאתי מפניך ברדב"ז ח"א סי' ר"מ דליתיה בחמץ ושאר איסורין וכן העלה במקור חיים סי' ת"ן ואף דמחלק שם דדוקא פשגה בקיומו של חמץ אסור דמגיע לו הנאה מחודשת אבל הצלת נזק לא חשיב הנאה דהוי כמבריך ארי ע"ש ואם כן בנדון שלפנינו דהוי הצלת נזק דהוי כמבריך ארי ולא הוי הנאה כלל.

ועוד יש לחלק דלא דמי לנדון דידן דהתם בשאלת פלים דעל ידי קיומו של החמץ בהכלי יתחייב הנכרי לשלם לו חשיבא הנאה בפסח מה שאין כן הכא דאין הנאה ידוע לו בנדאי דאולי לא ירצה הערל להחזיר לו החמץ אזי לא יוכל ללוקחו בזרוע ובניד חזקה ממנו ואף לא להעריף נגדו בערכאותיהם ואם כן לא חשיבא הנאה אצלו בפסח כלל עד אחר הפסח וזה נכון בסברא לפי עניות דעתי גלל כן נראה דהשמים הללו מותרים המה לאחר הפסח כשיחזיר הישראל ויקנם מעכומ"ז הלז כן נראה לי ברור על פי דין תורתנו הקדושה אלו תנרף דב"ק: והנה מה שכתב בדין רוצה בקיומו של איסור על פי דברי הרדב"ז בח"א סי' ר"מ דברי הרדב"ז הם בתשובות התדשות סוף סי' ר"מ ונ"ל והוי יודע דאף דחמץ בפסח אסור בהנאה לא אמרו רוצה בקיומו אסור אלא גבי יין נסוף לבד אבל בשאר איסורי הנאה לא אמרו והביא דבריו הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות תקס"ב ומזה זמן רב פתבתי בזה דתימה בעיני שכתב כן בפשיטות ולא זכר שדעת רבינו הטור בסוף סי' ת"ן דרוצה בקיומו של חמץ אסור והרבנים פרי חדש שם וקרנן אליצור בד' ק"ם כתבו בפירוש דלרש"י והרשב"א מותר בפסח ולהטור אסור ואם כן איך נקט הרדב"ז פשיטות דרוצה בקיומו לא שייך בשאר איסורין ונהי דלעגנן הלכה יש לומר דכיון דרוצה בקיומו של איסור דאסור הוא מדרבנן כמשמעות לשון הרדב"ז לא אמרו רוצה בקיומו וכו' דמשמע שפונתו לומר דרבנן הוא שאמרו רוצה בקיומו אסור.

אית לן למינקט כדעת רש"י והרשב"א דלא אסרו אלא בע"ז ולא בשאר איסורין מכל מקום הנה לו להרדב"ז להביא סברת רבינו הטור ולכתוב דלא נקיטין פנותיה ותימה על הרב יד מלאכי שלא העיר בזה ונתקשיתי בזה זמן רב ובפרט שאינו ברור דעיקר דין רוצה בקיומו הוא מדרבנן וצריך להתיישב במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הרי"ש אות י"ג בס"ד.

ומלשון הרדב"ז אין הכרע שהרי מצינו בכמה מקומות לשון זה על דבר שהוא מן התורה ופירשוהו סופרים כמו שכתבתי בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות רג"ע (בשדי חמד ח"א) ובקונטרס פאת השדי במערכת האל"ף אות כ"ב ע"ש בדברים שצאמר עליהם בלשון אמרו חכמים והפונה שפירשוהו חכמים: שוב מצאתי שהגאון בגדי ישע

בסי' ב' אות ט"ו אחר שהביא דברי הרב פרי חֲדָשׁ שְׁדָחָה הדין על פי מאי דמשמע ליה מסנגיא דע"ז ד' ס"ד דרוצה בקיומו לא נאמר אלא בגין נסד נכתב שפן העיר בספר מקור חיים ובספר נשמת אדם ושפן מצא בתשובות הרדב"ז בח"א סי' ר"מ דרוצה בקיומו אינו אסור אלא בגין נסד ולא בחמץ ושאר איסורי הנאה הנה אחר פל זה כתב שהרדב"ז נראה שחזר בו בחלק ד' סי' כ"ד והסכים לדעת רבינו הטור דגם בחמץ אסור רוצה בקיומו.

ונכתב דמה שציין הרב פרי חֲדָשׁ לעיין ברדב"ז סי' פ"ד הוא טעות הדפוס וצריף להיות סי' כ"ד עי"ש ונמצא לפי זה שדעת הרדב"ז דגם בחמץ אסור רוצה בקיומו ונעלמה תשובה זו מהגאונים הנ"ל שראו דבריו שפסי' ר"מ הנ"ל ולא ראו מה שכתב בסי' כ"ד שכתב ד' גם מעיני הגאון שואל ומשיב במהדורא קמא ח"א סי' פ"ד נעלמה תשובה זו שכתב דהרב פרי חֲדָשׁ כתב דלא נאמר אסור רוצה בקיומו של אסור גבי חמץ ומצא שכתב פו הרדב"ז בסי' ר"מ אבל קיימא לן פדברי הטור עי"ש ולא היה לו להחליט פו בדעת הרדב"ז אם היה רואה דבריו שכתב ד' הנ"ל: ומפל מקום צריף לדעת טעמו של הרדב"ז שתופס פדעת הטור היקף סברת רש"י והרשב"א לא מיבעיא אם נאמר דהא דרוצה בקיומו של אסור הוא מדרבנן בעלמא אלא אף אי נימא דהוא מן התורה היה לו לפסוק פרש"י והרשב"א נגד רבינו הטור ולפי מה שכתב הרב פרי חֲדָשׁ שפן היא גם דעת התוספות ניחא אי אמרינן דהוא מדאורייתא והוי ספק שקול ואזלינן לחומרא אבל אם אינו אסור אלא מדרבנן קשה קצת.

אמנם באמת בפגדי ישע שם ביאר מחלוקת הרדב"ז עם הטור ולפי שאין ספר התורה הזה מצוי ואצלי הגם שאול הוא אתי אעתיק בס"ד תנרף דב"ק והוא דמש"ס דידן בע"ז ד' ס"ד דאמרינן אי רבנן מאי איריא עוקרין אפילו קיומי שפיר דמי משמע בהדיא דסבר דהא דאיתא בכלאים ריש פרק ח' פלאי הפך אסורים מלזרוע ומלקיים אתיא דוקא כר' עקיבא או אף אי אתיא כרבנן דר' עקיבא מייירי מתניתין דוקא בשעשה מעשה שסייג או גדר פדי לקיימן פדפירש רש"י בעבודה זרה שם וכן הסכימו התוס' שם דמה שאסור בקיומו של פלאים ילפינן מלא תזרע שדה וכו' ומסתבר דמקיים הוא דומיא דזרע דהיינו שעושה מעשה בקיומו אבל אם אינו עושה מעשה בקיומו מותר לגמרי לרבנן להיות רוצה בקיומו במחשבתו ור' עקיבא סבר דאסורא איכא אף שלא עשה מעשה בקיומו ואין לוקין על קיומו אלא בעושה מעשה אף בירושלמי ריש פרק ח' דכלאים אמר ר' יוסי הפל מודים באסור שאסור בשלא קיים על ידי מעשה וצריף לומר דר' יוסי לא יליף אסור רוצה בקיומו דכלאים מפלאים שדה לא וכו' אלא יליף אסור רוצה בקיומו דכלאים מגזרה שנה דכן פן מע"ז וכו' וכיון דיליף אסורו מגזרה שנה אסור אפילו שלא על ידי מעשה כמו בע"ז דאסור אפילו שלא על ידי מעשה ור' עקיבא סבר דעל ידי מעשה לוקה נמצא דפליגי ירושלמי וש"ס דילן דירושלמי סבר דגם בכלאים ושאר איסורי הנאה אסור רוצה בקיומו אף שלא על ידי מעשה אפילו לרבנן וש"ס דילן סבר דלרבנן דר' עקיבא דהלכתא פנותיהו מותר רוצה בקיומו בכלאים ושאר איסורים אם אינו עושה מעשה והטור פוסק כהירושלמי והרדב"ז פוסק כש"ס דילן ובאר עוד דכיון דכלאי זרעים דמותרים אף באכילה בכל זאת אסור להיות רוצה בקיומו כמפורש במשנה ריש פרק ח' דכלאים ובדאי אסור אף אם אין עושה מעשה בקיומו דומיא דאסור רוצה

בקיומו של כלאי הכרם הנשנה ברישא דמתניתין אם כן כל שפן חמץ דאסור בהנאה פשיטא דרוצה בקיומו אסור אף שלא עשה מעשה ושוב הוקשה לו דבירושלמי הא איפא ילפותא אחריתי לרוצה בקיומו מפרם ולא פלאים ולדידיה איפא למימר דאינו אסור אלא בעושה מעשה ואם כן למה פסק הטור לאסור רוצה בקיום החמץ בלא מעשה וניחא ליה דמה שמשפיר הכלים לנכרי חשיב עושה מעשה אלו תנרף דברי הרב שם: ולפי מה שכתב דהרדב"ז בחלק ד' סובר כהריב"ה דגם בחמץ אסור רוצה בקיומו וכיון שלסברת הטור לא מצא מרגוע אם לא שנאמר דמה שמשפיר חשיב מעשה אם כן צריף לומר דגם הרדב"ז מייירי בכי האי גוונא דהוי מעשה שאם לא כן מלבד מה שהקשה הרב מהאוקמתא אחריתי דבירושלמי כנו"ל הדבר קשה לומר דרבותינו הטור והרדב"ז בתשובה שבחלק ד' תופסים פשיטת הירושלמי ומסורת בגינתו בכל דוכתא דפליגי התלמודים אהדדי נקיטינו כתלמוד דידן וכיון דמתבאר מסוגית הש"ס דילן דרוצה בקיומו של אסור בלא מעשה אינו אסור מה ראו על ככה לפסוק פהירושלמי אלא ודאי דמשמע להו דחשיב מעשה: ונכון הדבר להעתיק דברי רבינו הרדב"ז בתשובה הנ"ל לפי שאין ספרו מצוי ונ"ל (בדפוס ווארשא תרמ"ב היא סי' אל"ף צ"ט).

שאלה קדרות שנתבשל בהם איסורי הנאה כבשר בחלב וחמץ בפסח אם מותר להשתמש בהן בגיבש תשובה רבינו תם מתיר משום דאף דרוצה בקיומו באיסורי הנאה אסור הני מילי באיסור בעין אבל איסור בלוע בגופני הקדירה אינו בעין ולא דמי לחרס האדרייני דהתם הני האיסור פאילו הוא בעין ממש ויש פוסקים להחמיר וכן נהגו כל ישראל להצניע כל פלים הבלועים מחמץ שלא להשתמש בהם כלל אפילו בגיבש ולפי זה כלי חרס הבלועים משאר איסורי הנאות אין להם תקנה אלא ישברו ולגבי הדין א"ת רואה אני את דברי ר"ת אף שאיני פדאי להקריע וגדולה מזו אני אומר דאין אנו צריכים לכל זה שהרי אינו רוצה בקיומו שאפילו שהוא רוצה בקיום הכלי אינו רוצה בקיום האיסור הבלוע בתוכו ויותר היה חפץ שלא היה בלוע כלל הילכף אומר אני שמוותר להשתמש בהם בגיבש ומה שנהגו להצניעם חומרא יתירה היא אי נמי שלא יבואו להשתמש בחמין ובשאר פלים הבלועים משאר איסורי הנאה אף שמוותר להשתמש בהם בגיבש אין ראוי להשהותם שמה יבא בהם לידי תקלה אבל למוכרם מותר עכ"ל: ולפום ריהטא נראה לי הדל דאף שכתב הרדב"ז שגם בחמץ ושאר איסורי הנאה איתיה לאיסורא דרוצה בקיומו מפל מקום בדינו של רבינו הטור אינו מודה לו הרדב"ז לאסור להשפיר כלי בפסח לשל בו חמץ מטעם דרוצה בקיומו על ידי דבר אחר דכיון שאין האיסור בעין ולא דמי לחרס הדרייאני לית ביה משום רוצה בקיומו וגם מהטעם שכתב דאף שרוצה בקיום הכלי אינו רוצה בקיום האיסור הבלוע בתוכו והלואי שלא היה בלוע כלל ולכן מה שכתב הרב בגי' ישע דהרדב"ז חזר בו ומסכים לדעת הטור אין פונתו שמסכים לדינו של הטור רק פונתו שגם באיסור חמץ איתיה לאיסורא דרוצה בקיומו בדבר ששייף לומר בו דין דרוצה בקיומו: ובעיקר דין דרוצה בקיומו יש לעיין בדברי הפוסקים שדברו בזה ועם פי אין הפנאי כעת להתיישב בדב"ק אשא את שמוותם להועיל למי שיצטרף לו לעמוד בדין זה ואלו הם עיין בדברי המפרשים בסי' ת"ן ובדברי הרבנים חתם סופר א"ח סי' קי"ו וסי' קי"ט ובחלק ששי בחידושויו למסכת ע"ז על ד' ל"ב.

ובבש"ת בית שלמה א"ח סי' פ"ג ובבש"ת עונג יום טוב סי' ל"ז (ד"ה מיהו) ובהגהה שם
יד מלאכי בכללי הדינים סי' תקנ"ו קרפן אליצור ד' ק"ס מקנה אברהם באות רצ"ו שואל
ומשיב מהדורא קמא ח"ב סי' ט"ל ובמהדורא תליתאה ח"ב סי' ל"א ד' כ"ה ע"ד ובספר
עבודת השם (לרב גדול משאלוניקי) בחלק יו"ד סי' ב' ולקמן בסי' ט' אות ד' בד"ה ומה
שהעיר כ"ת: ובמה שכתב הרב אורי וישעי בגדונו הנ"ל מטעם דאין שליחות לעכומ"ז
עיין במה שפתבתי למעלה באות ה' בס"ד: ודע שהשגתי עתה (ששו"ן) ספר קטן הפמות
ורב האיכות אילה שלוחה לגאון בדורנו נפתלי הירץ אבד"ק שימבורג וראיתי שם בסי'
ג' תשובה אחת בעניינים אלו ודבריו חדים ואעתיק תורף דב"ק והוא שנשאל באחד
שביום שלשה עשר ניסן נתן לבית דין פח והרשאה למכור החדרים שלו עם החמץ ושוב
שלח לריגא לקנות שמרים יבשים והעגלון העכומ"ז לקח השמרים בתוך הפסח מהסוחר
בריגא והביא בתוך הפסח וצוה להעכומ"ז השניקער שנייח במקום החמץ ובית דין לא
כתבו בשטר מכירה שלהם שיקנה העכומ"ז גם מה שיבא אחר פך לרשות המוכרים
וכיון שבשעת מכירת בית.

דין להעכומ"ז לא קנה עדיין העגלון את השמרים בריגא לא נכלל זה בהמכירה
להעכומ"ז ועתה עבר עליהם הפסח ונאפו בשמרים הנ"ל הרבה עיסות ונשאל על
העיסות והשמרים והשיב להתיר העיסות משום דבטלו השמרים ביותר מששים עיין
שו"ת פני יהושע ח"ב סי' י"ב ובעטרת זקנים סי' תמ"ב סק"ב דשמרי שחר שהן רק
לתסיסת העיסה לאו לטעמא עבידי וכן שמרים יבשים לאו לטעמא עבידי אלא כדי
שיתפח ויתסס העיסה וגם השמרים גופניהו כיון שאין ראויים לאכילת בעל חי עיין מגן
אברהם תמ"ב ס"ק י"ד דכשנפסל מאכילת פלב אין חילוק בין חמץ לשאור ועיין הרא"ש
בפרק שני סי' ג' והא דמניא הפת שעופשה חייב לבער מפני שיכול לחמץ בה עיסות
איירי בראויה לכלב משום דגם שאור שאינו ראוי לכלב הוא עפרא בעלמא ועיין לחם
משנה דגם להראב"ד אין חייב לבער מן התורה גם בשאור ועל כל פנים אינו עובר בכל
יראה ומותר אחר הפסח והתוס' בע"ז ל"ד ד"ה דורדא כתבו דשמרים שיבשו אסורים
בהנאה אף בהגהות אשירי שם בסי' כ"ה בשם אור זרוע כתבו שמרים של שחר מותר
לאוכלן בפסח ובנימינו זכינו לספר האור זרוע עיין בסי' תשע"ט ובתשובת מוהר"ם בר
ברוך ח"ג סי' קס"ה וקס"ו וזה לשון האור זרוע נראה בעיני הלכה למעשה ששמרים
של שחר גופניהו מותר לאוכלן בפסח אי לית בהו פלל צחצוחי שחר דאמר רב זביד
דורדא דחמרא בתר שנים עשר חדש שרי והטעם שפכר נתיבשו וכלה מהם טעם היין
וצחצוחו ובירושלמי פרק קמא דמאי הלכה ג' דשמרים שיבשו אין נאסרים בכלל יין
נסף וכו' וכל שפן באיסור שחר בפסח דקיל או הוא הדין דשמרים אינם אלא טיזנפות
בעלמא כדמוכח בירושלמי פרק סאה תרומה יין עכור אתה מוצא שמרים שבו פירוש
שאינו מצטרף לאסור שאינו כי אם טיזנפות בעלמא וכו' שהשמרים שמחמיצים לאו
מחמת דהו חמץ אלא מחמת קיוהא דאית בהו מחמיצין ותפוח דאכלינן בפסח מחמיץ
את העיסה כדאיתא במנחות ד' ד"ן עכ"ל: ודברי האור זרוע נעלמו מהגאונים מוהר"ם
לובלין שבמגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק מ"ה וחתם סופר סי' ק"ו מפני שבימיהם לא ראה
הספר אור הדפוס ועל כל פנים גם בתוך הפסח הני ספק דפלוגתא ויש להקל לאחר
הפסח דהני ספק דרבנן ואף שהחמיר מוהריב"ל בספק תורה ועל ידי גלגול נעשה

האיסור מדרבנן עינין שפתי פהו בדיני ספק ספקא אות י"ח וי"ט היינו דוקא פשוט
הספק איסור דאורייתא קודם שנעשה דרבנן כגון מבשל בקדרה ספק איסור דאורייתא
דהקדרה אסורה אף אחר שנעשית אינה בת יומא לא כן בנדון דידן שלא נודע החשש
איסור עד אחר הפסח ועינין מנחת יעקב כלל מ"ג להקל בלא נודע מקודם גם בלא הפסח
מרוכה ואף שהלבושי שרד בחידושי דינים סק"ד וס"ק ל"ח נסתפק להחמיר פשהיה
יכול להתנדע שיש ספק איסור מן התורה טרם שנעשה איסור דרבנן על ידי גלגול רק
שלא שם לבו לדקדק בזה והכא נמי אם היה משים אל לבו בתוך הפסח היה אפשר
להתנדע הספק איסור מן התורה אפתי בנדון דידן פשיטא להקל פיו דאחר הפסח אין
שום מציאות חשש איסור דאורייתא ועינין תשובת רבינו עקיבא איגר סי' מ"ט מה שכתב
להקל בכפר ספק חמץ שעבר עליו הפסח (ושקיל וטרי בכלליה דרב מוהריב"ל הג"ל
וסיים וז"ל) נחזור לענייננו דבנדון דידן שלא נודע הספק איסור עד אחר הפסח ובעל
החמץ מכר חמצו וטעה שחשב דמהני המכירה גם למה שיבא לו תוך הפסח ואומר מותר
אנוס הוא ועינין מנחת יעקב בתודת השלמים במי שצוה למכור חמצו וכל ימי הפסח סבר
שכפר מכרו שיש לצדד להקל אחר הפסח וגם רבו הסוברים דאין ישראל קונה מעכומ"ז
בלא משיכה והישראל לא משוה השמרים רק שאמר להשיינקער להניחם בחדרים
שמניחים המיני חמץ והחדרים הם של העכומ"ז הקונה החמץ מהבית דין בשליחות
הבעלים ועל כל פנים פשוט להתיר בנדון דידן להלכה ולמעשה העיסות והשמרים הג"ל:
כו) חמץ גמור שעבר עליו הפסח בלא שום מכירה קודם פסח ואחר הפסח מכרו לעכומ"ז
ועדיין המעות ביז המוכר מתבאר מדברי הרב חתם סופר סי' קי"ד דאסור לו להינות
מדמי החמץ שכתב במי ששכח למכור קמח סולת קודם חצות ומכרו אחר חצות על פי
הוראת מורה אף שרבים חלקו על המורה סמוך על המורה ומכרו ואחר הפסח מכרו
לגמרי לעכומ"ז וקבל דמיו והם ביזו עדיין עד אשר יבא לו תשובת הגאון חתם סופר
ובתשובתו האריף לסתור דעת המורה ושאלו היה הקמח בעין היה מורה להשליכו לנהר
פדין כל חמץ שעבר עליו הפסח ולא מהני ליה מידי מה שמכרו אחר חצות דלדעת רוב
הפוסקים דחמץ אחר שש אסור מן התורה אם פן הוי כמכרו בפסח ואף שקנאו העכומ"ז
קנין גמור במשיכה או שהשפיר לו מקומו ואם עכומ"ז אחר יגזלנו ממנו נהרג עליו מכל
מקום לא מהני זה לגבי הישראל שלא יעבור בבל יראה דעשאו הכתוב כאילו הוא
ברשותו וכו' (ועינין מה שרשמתי בפרט זה לעיל אות ח') אלא דלהרב בעל העיטור דאחר
שש עד הלילה אינו אסור בהנאה אלא מדרבנן אם פן פיון שעל ידי המכירה שאחר שש
נקנה קנין גמור להעכומ"ז אינו עובר בבל יראה פלל ומותר אחר הפסח וכל שפן להרז"ה
והראב"ד דסברי דמותר בהנאה אפילו מדרבנן עד הלילה אם פן הוי מכירה מעליא ולא
יעבור עליו בפסח בבל יראה ואנן קיימא לן פדעת רוב הפוסקים דאחר שש אסור בהנאה
מן התורה ומה שמכרו אז הוי כאילו מכרו בפסח אף הואיל וכבר מכר החמץ הזה אחר
הפסח והמעות חליפי החמץ ביזו וקיימא לן דאינו תופס דמיו ואף דהאחרונים חששו
לדעת רש"י דעל כל פנים אסורים להמחליף עצמו מכל מקום הכא דחמץ אחר הפסח
איסור דרבנן בעלמא הוא ולהרז"ה והראב"ד ור"ב בעיטור מותר לגמרי פיון שכפר מכרו
בערב פסח אחר חצות וגם לתיתה דהסולת אינו אלא ספק חמץ גמור לכן נראה להתיר
החליפין אפילו להמחליף עצמו ויחוש לעצמו מחטא בל יראה שעבר אלו תורף דב"ק

מתבאר דלא התיר התלפין להמחליף עצמו אלא בצירוף מה שמכר הסולת אחר תצות
בערב פסח ובצירוף שאינו חמץ גמור ודאי הא לאו הכי אסור: שוב ראיתי שפן מפוך
כדב"ק בסי' ק"ו בעברנין אהד שהערים פאילו מכר חמצו לעכומ"ז והוא רשע ערום וכו'
כתב אם הנה החמץ בעין הנה אסור בהנאה ומעל' כתב שאין ממנו בעולם מפל מקום
דמיו שקבל אסור לו אף דמגן אברהם נראה כמסתפק קצת בסי' תמ"ג ופרי חדש התלית
להתיר לא ראו בסמ"ע ופ"ד סימן רל"ד ולא שבקינן פשיטותא דידהו מפני ספקו של
המג"א ומדלא הביאום משמע שנועלם ממנו ויוציא הדמים מתחת ידו ויכולים לפרנס
בהם בניו ומשפחתו ולא הסמוכים על שלחננו ואם יראו לקונסו קצת לצדקה יעשו עכ"ד
ומפוך שדעתו דבחמץ ודאי אסור להמחליף אף שהתלפין היו אחר שעבר הפסח הנה
המענין בבית חדש שרמז המג"א בסי' תמ"ג סק"ו ובדברי הסמ"ע ופ"ד סי' רל"ד ובדברי
חמודות על דברי הרא"ש בפ"ק חמישי דבכורות סי' י"ב ובדברי רבנו בתראי באו"ח
סוף סי' תמ"ג יראה דמתבאר מדב"ק דהאסור להמחליף אסור גם פשהחליף אחר הפסח
והמתיר מתיר גם בזמן שאסור בהנאה מדאורייתא ולא פלוג רבנו בזה בין אסור בהנאה
מדאורייתא לאסור בהנאה מדרבנן והרב משנה למלה בפ"ק חמישי מהלכות אישות דין
א' (ד"ה הפלל העולה) נסתפק בזה דאפשר דלדעת רש"י דהתלפין אסורין להמחליף
מדרבנן לא אסרו אלא באיסורי הנאה דאורייתא אבל לא באיסורי הנאה דרבנן וכתב
שלא נמצא מבואר דבר זה: והרב שער המלה בפ"ק ראשון מהלכות חמץ (כד"ה ואשר
אני אזהרה) הכריח מדברי הרא"ש בפ"ק האיש מקדש שפוסק דענת רש"י דבאיסורי
הנאה דרבנן לא גזרו ושהרשב"א דענת רש"י סובר דגם בדרבנן אסרו וכן דעת התוס'
ותמה על המשנה למלה שכתב שלא מצא הדבר מבואר ולא ראיתי שהזכירו דברי סמ"ע
ופ"ד ודברי חמודות וב"ח ומג"א הנז"ל כיעי"ש והרב פרי מגדים באשל אברהם סק"ו
שקיל וטרי דענת רש"י דחולין ד' ד' ע"ב אי באיסור הנאה דרבנן אסור להמחליף ולא
ראה דברי הרשב"א והרא"ש הנ"ל ובש"ו"ת זכרון צבי מנחם סי' ח' הביא מה שנסתפק
הרב משנה למלה באיסורי הנאה דרבנן אם אסור להמחליף וכתב דבש"ו"ת ברית אברהם
הכריח דבאיסורי הנאה דרבנן לא גזרו ודברי רש"י חולין ד' ד' הם לסלקא דעתין
דברייטא כר"י אבל למסקנא דאתיא כר' שמעון מותר למחליף ושקיל וטרי לסתור
הכרעת הרב ברית אברהם עי"ש ולי הדל אין דבריו מוכרחים ודעת רבינו הפרי חדש
דנקיטנין דמותר ושפן נראה דעת מרן בש"ע וכן כתב הרב מג"א דענת מרן הש"ע וכן
נראה דעת הרב נהר שלום לדינא דש"י אף לדידיה וכתב הרב שלחן גבוה סוף סי' תמ"ג
שפן עיקר לדינא ושפן כתב הרב בית דוד סי' קס"ב ואף שכתב הרב באר היטב
דהאחרונים מחמירים בזה אנו אתפא דמרן סמכינן וש"י למחליף עצמו: וגם מצאתי
ראיתי להרב משאת בנימן סוף סי' צ"ז וז"ל ומה שנסתפק מר אם יכול ישראל ליהנות
מאותו ממון שנתן העכומ"ז בעד הי"ש לא ידעתי מאי מספקא ליה וכו' ואפילו למה
שהעלה על דעתו דהמקח בטל והוי חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח אפילו הכי
המעוות מותרין משום שהחמץ אינו תופס דמיו אפילו בתוך הפסח כל שפן לאחר הפסח
שאינו אסור אלא מדרבנן וראיה וכו' ועוד ראיה ממעשה דשפחה שמכרה חמץ בפסח
בעד ירקות והתיר ר"ת הירקות באכילה דחמץ אינו תופס דמיו פכתוב בטור סי' תמ"ג
וכו' עי"ש ונראה משפט דבריו דכונתו להתיר הדמים להישאל המוכר עצמו ומשמע

ליה בְּדַעַת ר"ת שְׁפוּבָר דְּהַחֲלִיפִין מְוֹתֵרִים לְהַמוֹכֵר עֲצָמוֹ וְכַדְמִשְׁמַע לְהֵרֵב פְּרֵי חֲדָשׁ
שְׁלֵא כְּדַבְרֵי הֵרֵב בֵּית חֲדָשׁ דְּמִשׁוּם שְׁקַנְתָּה הַשְּׁפָחָה שְׁלֵא מִדְּעַתּוֹ שָׁל בַּעַל הַבֵּית הוּא
דְּהֵתִיר אֵיבְרָא דְיַשׁ לְתַמּוּה דְלֵא זֵכֵר שֶׁר מַחְלֻקֶת הֶרֶאשׁוּנִים בְּחֲלִיפֵי אִיסוּרֵי הַנָּאָה אֵי
מְוֹתֵרִין לְהַמְחֲלִיף וְכֵמָּה דְיוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ בְּזָה וּמִנִּי"ר לֵא חֲלִי וְלֵא מְרַגְּיֵשׁ וְקִפְסִיק וְתַנִּי
דְּהַמְעוֹת מְוֹתֵרִים וּמִשְׁמַע דְּלְהַמוֹכֵר קָאָמֵר דְּמְוֹתֵרִים וְאוּלֵי פְּשִׁיטָא לִיה כְּמוֹ שְׁהֶכְרִיחַ הֵרֵב
שְׁעַר הַמָּלְךָ בְּדַעַת הָרֵא"ש שְׁפוּבָר שְׁדַעַת רַש"י דְּבֵאִיסוּרֵי הַנָּאָה דְרַבְּנִן לֵא גְזֵרוּ וְהוּא
דְּנוֹסֵק דְּסוּף סוּף הֵינָה לֹו לְהֵבִיא כָּל זֶה וְלְגַלוֹת דַּעַתּוֹ: וּמִצְאָתִי בְּסִפְרַי פְּרֵי הָעֵץ ד' קי"א
ע"א שְׁתַּמָּה עָלָיו בְּזָה עי"ש וּמְכַל מְקוּם מְפָשֵׁט דְּבָרָיו נִרְאָה וְדֵאֵי שְׁפוּבָר שְׁדַעַת ר"ת
הֵיא דְּגַם לְמַחְלִיף מְוֹתֵר וְכֵן פּוֹסֵק בְּנִדּוּנּוֹ גַם מְדַבְּרֵי הֵרֵב בְּנֵי אֱהוּבָה שְׁהֵבִיא הֵרֵב פְּתַחֵי
תְּשׁוּבָה יו"ד רס"י רי"ו מִתְּבָאָר שְׁפוּבָר דַּעַת מֶרֶן בִּש"ע סי' תמ"ג דְּמְוֹתֵר לְהַמְחֲלִיף
עֲצָמוֹ וְכַתֵּב שְׁבֵא לְכָלל יִשׁוּב מַה שְׁנִרְאָה הַפָּךְ מִזֶּה מִהֵינָה דִּיו"ד רֵישׁ סי' רי"ו עי"ש
וּבִש"ע הֵרֵב מוֹהֵר ש"ז בְּאוֹת יו"ד כְּתֵב דְּאָסוּר לְהַמְחֲלִיף מְדַרְּבָּנּוֹ וּבְקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שָׁם
ס"ג הָאָרִיף בְּזָה וּבְאוֹת יו"ד כְּתֵב דְּבְמִקּוּם הַפְּסֹד מְרֻבָּה יֵשׁ לְסַמוּךְ עַל דְּבָרֵי הַמַּתִּירִים
אֲבָל בְּמִקּוּם שְׁאִין הַפ"מ יֵשׁ לְהַחֲמִיר אֲפִילוֹ לֵא מְכָרוֹ וְהַחֲלִיפוּ עַד אַחַר הַפְּסָח שְׁאִינוֹ
אָסוּר אֲלֵא מְדַרְּבָּנּוֹ גַם הֵרֵב מְגוֹן הָאֵלֶף כְּתֵב דְּהַעֲיָקָר פְּהַסוּבְרִים דְּאָסוּר לְהַמְחֲלִיף וְהֵרֵב
מוֹהֵר ש"ז בִּש"ע הַנ"ל אֲהֵינָה דִּיו"ד סְמָךְ בְּכָל פָּחוֹ כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הָרוּאָה בְּדַבְּרָיו וּלְדַבְּרֵי
הֵרֵב בְּנֵי אֱהוּבָה הַנ"ל אֵין הֶכְרַח מִשָּׁם לְחַמֵּץ גַם הֵרֵב מְגוֹן הָאֵלֶף כָּל מַה שְׁהֶכְרִיחוּ לוֹמַר
דְּמָה שְׁכַתֵּב ר"ת בְּמַעֲשֵׂה דְשְׁפָחָה שְׁקַנְתָּה יְרַקוֹת הוּא כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ הֵרֵב בֵּית חֲדָשׁ מִשׁוּם
דְּקַנְתָּה שְׁלֵא מִדְּעַת בַּעַל הַבֵּית הוּא מִשׁוּם שְׁהַטוּר הֵבִיא הָא דר"ת וּבִיו"ד סי' רי"ו אָסֵר
עי"ש וְאֵין הֶכְרַח מִשָּׁם לְפִי דְבָרֵי הֵרֵב בְּנֵי אֱהוּבָה הַנ"ל וְדַעַת הֵרֵב מְקוּר חִיִּים סי' תמ"ג
דְּדוֹקָא בְּמַכְרַח אַחַר שֵׁשׁ כֵּינּוֹן שְׁלֵא עֶבֶר עֲדִינּוֹ בְּבַל יִרְאָה מְוֹתֵר אֲבָל בְּמַכְרַח בְּפְסָח אַחַר
שְׁכָפָר עֶבֶר עַל כָּל יִרְאָה אָסוּר עי"ש בְּבִיאורֵים ס"ק"ז שְׁכַתֵּב כֵּן לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַמַּג"א
וּבְחֻזְדוּשִׁים כְּתֵב הַעֲיָקָר דְּאֲפִילוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁקַנְתָּה מְוֹתֵר חֲלִיפֵי חֲמִץ אַף לְדִידֵיהָ עַכ"ל וְכַוְנַתּוֹ
הֵינָה לְהֵיכָא דְקַנְתָּה אַחַר שֵׁשׁ דְּמִיָּרֵי מֶרֶן וְלֵא סְבִירָא לִיה מַה שְׁכַתֵּב הֵרֵב פְּרֵי חֲדָשׁ דְּלֵאוֹ
דְּנוֹקָא שֵׁשׁ דְּהוּא הַדִּין בְּתוֹךְ הַפְּסָח (וְהֵרֵב עֲמוּדֵי אוֹר סי' כ"ג כְּתֵב דְּמְבֹאָר בְּתְשׁוּבַת חוֹת
יְאִיר סי' מ"ז דְּלַדְעַת רַש"י אַף אַחַר הַפְּסָח שְׁהוּא מְדַרְּבָּנּוֹ אָסוּר לְהַמְחֲלִיף וְהֵרֵב פְּרֵי
מְגָדִים בְּסִי' תמ"ג נִסְתַּפֵּק בְּזָה וְאֲשַׁתְּמִיטִיטָה דְבָרֵי הֵרֵב חוֹת יְאִיר ע"כ): וְהֵנָּה לְפִי
הַנְּרָאָה בְּעוֹבְדָא דְרַב חַתָּם סוּפֵר הַנ"ל בְּהֶכְרַח שְׁנֵה הַמְחֲלִיף לֵא בְּיִטְל חֲמִצּוֹ קוֹדָם הַפְּסָח
שְׁאָם בְּיִטְל לֵא הֵינָה צָרִיף לְצִירוּף מַה שְׁמְכָרוּ אַחַר חֲצוֹת וּמָה שְׁאִינוֹ וְדֵאֵי חֲמִץ גְּמוּר
שְׁהָרֵי בְּסִי' קי"א בְּמִי שְׁבִיטְל חֲמִצּוֹ וְגַם מְכָרוּ לְעַכּוּמ"ז וְאוֹמַר שְׁפִירֵשׁ בְּמַכִּירְתּוֹ שְׁכַל
חֲמִץ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּכָל מְקוּם: הֵינָה מְכוּר לְעַכּוּמ"ז וּבְחֻזֹל הַמּוֹעֵד הוּבָא לוֹ חֲבִיּוֹת יי"ש שְׁכָפָר
קִנְהוּ מִהַסּוּחַר בְּכֶסֶף וְאוֹמַר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ אֲלֵא שֶׁל הַעַכּוּמ"ז שְׁקַנְתָּה מְמַנּוֹ חֲמִצּוֹ וְהֵבִיאֹ
הַחֲבִיּוֹת לְאוֹתוֹ נְכָרֵי וְקַבֵּל אוֹתוֹ וְאַחַר הַפְּסָח פְּשְׁחָזַר וְקַנְתָּה חֲמִצּוֹ מִהַעַכּוּמ"ז הַחֲלִיף
הַחֲבִיּוֹת הֵינָה בֵּי"ש אַחַר וְהוּא רַק חֲלִיפֵי חֲמִץ שְׁעֶבֶר עָלָיו הַפְּסָח אֲלֵא דְמְכָל מְקוּם
לְמַחְלִיף מִיָּהּ אָסוּר הַשִּׁיב דְּמָה שְׁאוֹמֵר שְׁמְכָר לְעַכּוּמ"ז חֲמִץ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּכָל מְקוּם וְדֵאֵי
שְׁהוּא נְאָמֵן כֵּינּוֹן שְׁכָפָר הַחֲלִיף וְאֵין כָּאֵן מְכָשׁוּל לְאַחֲרִים אֲלֵא לוֹ הָרֵי הוּא נְאָמֵן עַל עֲצָמוֹ
וּמוֹרִים לוֹ דַּע אִם לֵא מְכָרְתָּ הָרֵי אָסוּרִים לָךְ בְּהַנָּאָה וְאַחֲרִים: הֵנּוּ וְאִם מְכָרְתָּ מְוֹתֵר לָךְ
וְיִפְּהָ עֲשֵׂה שְׁמְכָר וְגַם בִּטְל דָּאֵם הַמְכִירָה לֵא נַעֲשִׂית כְּדִין תּוֹרָה הָרֵי הוּא מְבֹטָל בְּכָלֵל

חמץ שלו דאיכא ברשותיה וכשכבא החבית אם לא מכרו רק בטלו הנה צריך לומר שהיא מופקרת לכל מי שיירצה שפבר הפקירו אף שמא המכירה מעלייתא היא ואינו יכול להפקיר מה שאינו שלו לכן יפה עשה ששלחו להנכרי יחזיק במעונו מטעם קנין או זכיה מההפקר ועתה אחר הפסח אם הנה מכירה כדין פשוט שיכול הישראל לחזור ולקנות ממנו אף שמא לא הנה מכירה מעולה (מפני שיש במכירת חמץ עיקולי ופישורי ולא פולי עלמא דינא דמכירת חמץ גמירי וכו') ונסמוך על הביטול וקימא לן המוצא חמץ אחר הביטול אסור אחר הפסח משום הערמה ואם שוב החליף הנה דעת הגאון חות א"ר סי' מ"ו להחמיר והחזירו הג' מוהר"ג שם בסי' מ"ח והעלה להקל דעד פאן לא אסור להמחליף אלא כשלא בטל אבל כשפטל והחליף מנא לן לבדות ולקנוס מלבינו ודבריו נכונים וראוים ומה שכתב הפני יהושע בסי' י"ג אמאי לא נימא בההיא דחמץ של עוברי עבירה חולין ד' ד' דלא שביק היתרא ומסתמא בטל אלא ודאי דגם אם בטל לא מהני בלא החלפה (נראה דכונתו להקשות לנפשיה למה שכתב דהאמת הוא דבטל והחליף מותר להמחליף דהרי לפי דברי הפנ"י דודאי העוברי עבירה היו מבטלין החמץ דבזה אין להם שום הפסד ולא שבקי היתרא וכו' ואפילו הכי לא התירו אלא מטעם שהם מחליפין ובההיא דעוברי עבירה כתב רש"י מארז' דהאי דינא דלמחליף עצמו אסור דלדידיה אסור אלמא דגם בבטל והחליף אסור להמחליף לזה כתב) דבריו תמוהים והלא עוברי עבירה פירש"י שאם נתחמץ להם עיסה בפסח אנו יודעים שעוברים בבל יראה ואם פן אפילו שמענו וראינו שמבטלים ומפקירים אף מקיימי בביתם ואנו יודעים שאם יבא פלב או נכרי לאכול החמץ שפטל הנה מבריחו ממנו וכו' ואיה ביטולו של זה ואנו מישראל כשר איירינו שבטל והפקיר ולא נחשד מעולם וליתר חשש הערמה מחמירינו ואהא נימא דכשהחליפו לא נאסור תו על המחליף דכולי האי לא נחוש והוא אמת וברור וכל שכן בנדון זה שאינו אלא ספק דילמא היתה מכירה מעלייתא עכ"ד (עיין לעיל בסי' זה אות ט"ו בד"ה ומ"מ בקנה מה שכתבתי על דבריו בזה) הארכתי להעתיק כל דב"ק להורות דאף דבאמת בנדוני אינו אלא ספק דשמא מכר כדין מפל מקום מהמשוה כל לשונו הנ"ל נראה בעליל דגם בודאי עבר הפסח בלא שום מכירה דעתו להתיר להמחליף אם ביטל חמצו ואם פן בהכרח לומר דבההיא דסי' קי"ד איירי כשלא ביטל או שלא נודע אם ביטל או לא וכן בההיא דסי' ק"ו פיון שהיה עבריין ורשע ערום פשיטא שלא ביטל או על כל פנים ספק שמא לא ביטל אהכי כתב דאסורים לו הדמים: ומזה תמיה לי על הגאון כתב סופר (מר בריה דמרן חתם סופר) בסי' פ"ב שגראה שנגעלם ממנו דברי ר' אבה"ו בשו"ת חתם סופר הנ"ל והוא שגשאל באחד שבוערב פסח ציוה לגיסו למכור חמצו לעכומ"ז פי הנה נחפז לזרכו וכן עשה ומכר חוץ מחבית שהיה במרתף ושכח לצוות על זה ולא מכר ואחר הפסח מצא חבית זו במרתף ושם יד לפיו ולא שאל לחכם ומכר יי"ש זה מעט מעט במדה שאדם מודד בהקפה לעכומ"ז ואחר זמן נתנו לו תמורת היי"ש חטין ושעורין ונתערב דגן זה בדגן אחר ואינו אפילו חד בחד ושוב בא לשאול מה דינו של תערובת זה ובתשובתו כתב באריכות נפלא כדין חמץ שבטלו בזמנו ולא ביצעו ועבר עליו הפסח בשוגג או באונס אם אסור והעלה שדעת הרי"ף והרמב"ם והרב בעל העיטור דחמץ שבטלו ולא ביצעו אפילו במזיד מותר אחר הפסח ולא מצאנו מי שכתב מפניו או מוכח מדבריו שסובר לאסור א הרא"ש וטור ורמב"ן והר"ן הכי סברי

גם בתרתי לטיבותא שביטל והיה שוגג או אנוס על הביעור וכן קבע מרן בש"ע ומי ירים ראש להקל מפל מקום יש להקל בצירוף עוד צדדים להקל ובגדון זה שפבר החליף ודעת רוב הפוסקים דמותר להמתילף אם פו חזי לצרף שיטת הסוכרים דחמץ שביטל מותר אחר פסח ושיטת הסוכרים דמותר להמתילף וכל שפן בגדון דידן דנתן חמץ להעכומ"ז ואחר זמן זמנים טובא קבל החליפין ומתיות טוב ירבה עליו עד שיהיה חד בתרי וסמוכים להתיר בטח וראוי לקונסו מאחר שעשה בשאט בגפוש ושם יד למו פה אלו תנרף דב"ק.

והוא פלא שלא זכר דברי החתם סופר דהג' מוהר"ג והספים לדעתו הג' חזת יאיר דבביטל חמץ אין לאסור החליפין ועוברי עבירה שאני דלא מהני בהו ביטול דידהו והספים לזה הג' חתם סופר כמו שפכתתי ומעתה לא היה צריך לצירוף סברות הג"ל דלפי האמור כשביטל והחליף בטלה מחלוקת ולכלי עלמא מותר גם למחליף דלא גזרו ככי האי גוונא ואף אם נאמר דמה שכתב בחת"ס בשם החו"י אין פונתו דכשביטל מותר אליבא דכולי עלמא אלא מקריע לפסוק פן מפל מקום אם היה רואה דברייהם היה מביא תנא דמסייע ליה בסברתו דבביטל והחליף מותר החליפין למחליף ותשובת החו"י הג"ל הזכירה הרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' קרוב לסופו עי"ש ושם קודם לכן הביא בשם ספר רב משולם ד' ט"ו באחד ששכח למכור מאלצי"ן ואחר חצות בערב פסח נזכר ומכרו לעכומ"ז וזקף עליו המעות במלנה מותר ליקח הדמים מן הקונה ע"כ ואין מצוי אצלי ספר רב משולם לראות טעמו ונמוקו אם מה שהתיר הוא משום דמייירי בביטל חמצו כמו שפן דרף כל אדם וסובר פדעת מוהר"ג וחו"י וחת"ס דכשביטל לא אסרו למחליף או שסובר דמה שמכרו אחר חצות מצילו מליאסר עליו דסמכינו בדיעבד אדעת הרב בעל העיטור והר"ז ה' והראב"ד דמהני המכירה ולא עבר בכל יראה להתיר לו החליפין מיהא או אולי סובר פדעת רבנו קדישי הג"ל דתפסו השיטה כמאן דאמר דחליפי איסורי הנאה מותרים גם להמתילף ואף דגם להמתיר אינו אלא בדיעבד אכל לכתחלה אסור ליקח דמי החליפין הנה פיון שפבר מכרו לו וזקף עליו המעות במלנה סובר הרב משולם דנקנו לו המעות להמוכר והוי פאילו כפר קבל החליפין ושרי להסוכרים דחליפין מותרים: ומצאתי בספר עצי לבונה ביו"ד סי' קב"ל ס"א שכתב וז"ל ועיין בתשובת רב משולם שאם עבר ומכר לאחר שש מותר ליקח הדמים ומ"ש שם (בסי' ת"ן ס"ד) בש"ע שאסור היינו דשם הוי תמורת הכפרות דהוי פמכר לו עתה לכן אסור לו ליקח הדמים מה שאין פו בזה דכבר קנה לא הוי דמי חמץ עי"ש עכ"ד הרב עצי לבונה וכיון דנחית להעתיק מילתא בטעמא ולא פתב דההיתר מצד המכירה שאחר שש או מצד הביטול נראין הדברים דהרב משולם סובר כמאן דאמר דהדמים מותרים גם להמתילף אלא דהיה מקום לחוש פיון שעדיין לא לקח המעות הוי פמוכר עתה וזה נדאי אסור דלא אמרו להתיר אלא בדיעבד אהכי פתב פיון דכבר קנה הוי פאילו כפר פא לידי דמי חמץ ושרי אף למחליף גם במעין גנים (הוא הח"ב מעצי לבונה) בסי' תמ"ח סוף ס"ג הביא דברי רב משולם הג"ל וצ"ל לעיין במה שכתב בשו"ת פ"מ בזה ואינו מצוי אצלי: והנה בעצי לבונה סיים וז"ל ולהש"ף פאן צריך הפסד מרובה אף לאחר ומשמע דלדידה אסור אף בהפ"מ וצ"ע עכ"ל וכונתו בזה דמרן בש"ע שם סי' קב"ל ס"א פתב דאם הישראל מכר יין נסו לעכומ"ז אם נתן לו המעות קודם שקבל היין אסורים ואם לקח העכומ"ז היין תחלה ואחר כך נתן המעות לישראל יש מי שאומר שאף שלבעל היין

אסורים בהנאה לאחרים מותרים וכתב שם הרב ש"ך בסק"ג דאף דהרא"ש נמי סובר
כה"ש מי שאומר וכן דעת המרדכי וכן מסקנת התוס' מפל מקום הרמב"ן והר"ן סוברים
ולדעתו פן היא דעת רש"י דאסור וגם הר"ן לא הכריעו הילכך דוקא במקום הפסד
מרוכה שרי וסיים הש"ך דאף דלא נפקא מינה בגין נסד בזמן הזה דקנינא לן דשרי
בהנאה מפל מקום נפקא מינה למפר עכומ"ז ומשמשיה דכשם שנתלקו בגין נסד הוא
הדין בעכומ"ז ויש להקל בהפסד מרוכה דוקא עי"ש וכתב בעצי לבונה דנפקא מינה עוד
לעגן חמץ לאחר שש שעות פמבואר בא"ח סי' ת"ן ס"ד ושוב הביא מה שכתב בשו"ת
רב משולם וסיים ולהש"ך פאן וכו' ואולם נראה דנעלם ממנו דברי המג"א בסי' תמ"ג
סק"ו ונ"ל וכו' ביו"ד סי' קב"ל דאפילו ביי"ן דתופס דמיו אם לקח העכומ"ז היין ואחר
כך נתן המעות שרי ומיהו לבעל היין אסורים ונראה לי דבחמץ שרי אף לדידה לכולי
עלמא אפילו להב"ח עכ"ד וכוונתו לומר דבעגן זה שקבל החמץ תחלה ואחר כך לקח
הדמים אף דביי"ן ועכומ"ז פי האי גוונא אסור לבעל היין מפל מקום בחמץ כה"ג מותר
לבעל החמץ עיין במחצית השקל וכן הבין בדעתו בש"ע הרב מוהרש"ז פאות י"ב ואם
משך העכומ"ז תחלה החמץ לרשותו ואחר כך נתן דמיו או חליפין מותרים גם למחליף
וכו' עי"ש וציין מג"א הרי מפני דעת הרב מג"א דבחמץ אחר שש אם משך תחלה
מותר הנחלה להמחליף גם פן אף דכי האי גוונא בגין נסד אסור ואולי פן דעת הש"ך
הנ"ל ואהכי לא כתב דנפקא מינה בחמץ אחר שש וכו' דבזה גם לדידה שרי לכולי
עלמא פדברי המג"א ועם פי אינו מוכרח שפן דעת הש"ך מפל מקום הרב מגן אברהם
כתב פן מפני ונהיה העלמ"ה מהרב עצי לבונה: נראיתי במקור חיים שכתב בבניאורים
סק"ז עמ"א ונראה לי דחמץ שרי אף לדידה לכאורה פונתו דבחמץ פולי עלמא מודו
דמותר אף לדידה ותימה דבהדיא כתבו תוס' ורש"י בחולין דאסור לדידה ועוד פון
דהאיסור לדידה הוא משום קנס ולא מטעם התפסה אין לחלק בין ע"ז ויי"ן לשאר
איסורי הנאה ועוד דהלשון אינו מדוקדק דהיה לו לומר דבחמץ שרי (עיינתי במג"א
בכמה דפוסים ובכלם פתוב דבחמץ שרי וכן תפס במחצ"ה דברי המג"א ולפני הרב
מקור חיים היה פתוב דחמץ שרי ולא דבחמץ ומה שכתב דכיון דלאו משום תפיסת דמים
וכו' אין לחלק וכו' עיין בפרי מגדים שם שכתב דטעם החילוק הוא משום דיש לומר
שאני ע"ז דחמיר) ושמה פונתו להתיר החמץ עצמו אחר פסח פיון שפבר קנהו העכומ"ז
שוב אין הישראל עובר בפסח בבל יראה רק בעשה דתשביתו ולא קנסינו אלא בעובר
בבל יראה ועיין בסי' ת"מ ותמ"ח שהעליתי דהחמץ אסור בכי האי גוונא ועוד אפשר
לומר דכוונתו דבחמץ שרי הדמים לדידה דמדאורייתא אינו אסור בהנאה אחר הפסח
רק דרבנן אסרו משום דעבר על בל יראה ואדמים לא שייך קנס דלא עבר בהו וכו' אלו
תורף דב"ק עי"ש שפנראה שלא הבין בכונת המג"א שרוצה לומר דבחמץ במשך תחלה
ואחר כך נתן המעות הוא דשרי אף דביי"ן וע"ז אסור לדידה אלא הבין שפונתו לומר
אעיקרא דדינא דגם לדעת הסוברים דחליפי איסורי הנאה אסורים למחליף מפל מקום
בחמץ מודה דשרי ואהכי קשיא ליה דמבואר ברש"י ותוס' בהיפך ונהיה לו להקשות גם
פן דאיך סיים המג"א דגם להב"ח שרי ונהלא הוא עצמו הזכיר דברי הב"ח ודברי הב"ח
קרו בחיל דאסור להמחליף ומה שהתיר ר"ת בשפחה שקנתה ירקות הוא משום שלא
עשתה מדעת בעל הבית וכו'.

וגם יש להגדיל התימה על הרב מג"א (לפי הבנתו) דכיון דהרב בית חדש מביא דברי רש"י ותוס' דחולין נהרי הוא בבל יאמר על המג"א ששנעלם ממנו דברי רש"י ותוס' הנ"ל אם פן איך יכתוב דמופתר לכולי עלמא לכו נראה דכונת המג"א כמו שהבינו המחצית השקל וש"ע הרב הנ"ל דדוקא כשמשוה חמץ ואחר פה קבל הישראל המעות מותרים להמוכר עצמו וכן הבין בכונתו בס' חוסן ישועות על מס' חולין על דברי התוס' ד' ד' ע"ב וז"ל ונהי יודע שפתיב המג"א שאם נתן חמץ לעכומ"ז ואחר פה קבל ממנו דמים מותר לכולי עלמא אפילו לדידה ולא נהירא דאם פן אמאי דחקו רש"י ותוס' שמרויחים כו' לימרו שמרויחים בגוונא שפתיב המג"א דאז שרי גם לדידה וגם בעיקר הדין יש להשיב דכיון דלכתחלה נדאי אסור להחליף אף בכי האי גוונא ממילא אי עבר ועבד אסור לדידה לעולם כמו מבטל אסור עכ"ל הרי גם הוא הבין בכונת המג"א דלא קאי אעיקרא דדינא אלא באופן זה שמשוה העכומ"ז תחלה ואחר פה נתן הדמים ומה שהשיב דהוי כמבטל אסור וכו' בעניויתי לא הבנתי דב"ק דהרי לדעת המתירים בעיקר הדין חליפי אסורי הנאה להמחליף עצמו תקשי ליה דהא נדאי גם הם מודים דלכתחלה אסור להחליף ואם פן היכי שרו באם החליף ולא חשו משום מבטל ומה שנגיזש ונאמר לדידהו בעיקר הדין פן נאמר לדעת המג"א דאף לדעת האוסרים לדידה מותר בכי האי גוונא שמשוה תחלה וכו' אף דלכתחלה אסור להחליף בענין זה מקל מקום אם עבר ומכר מותר גם להמחליף: ומה שפתיב הרב עצי לבונה דלדעת הש"ך פדי להתיר לאחר צריף שיהיה הפסד מרובה אמת שכן פתיב הש"ך ביי"ן כמבואר בדבריו אף אני בער ולא אדע מה שייך לומר לגבי הנאת אחרים הפסד מרובה דמה הפסד יגיע להם מזה ואינו אלא מניעת ריוח ולפי המשוער בדעתי במקומות שפותרים הפוסקים לסמוך אסברת המקליו במקום הפסד מרובה היינו פדי להתיר הדבר שהוא לבעל הממון שאם לא נתיר לו יהיה הפסד מרובה אבל להתיר רק לאחרים מטעם הפסד מרובה פעת לא ידעתי דומה לזה וצ"ע וחיפוש בדברי הפוסקים: ומן האמור בענין חזות קשה הוגד לי על מה שראיתי בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ח' שבא לפניו שאלה שהאופה לא מכר קודם פסח הלחם והגלוסקאות רק נתנם לעכומ"ז למכור בפסח על פי ריוח ידוע והעכומ"ז מכר בכל יום והביא לו דמי המכירה ושאל הרב מדוע פכה עשית והשיב פי כן מנהגם מקדמת דנא פי סברו שאין צריף יותר נעתה לשאו"ל הגיעו מה דין המעות להמוכר עצמו (אחר הפסח פן מתבאר מתוך התשובה) והשיב דהמג"א מתיר דמי החמץ וב"ח וט"ז אוסרים והמק"ח בסי' ת"ן פתיב דכשמוכר העכומ"ז שלא מדעת בעלים מותרים הדמים אבל בידיעתם אסורים הדמים (זהו סברת הב"ח אבל במקור חיים לא ראיתי שפתיב פן כיעי"ש) ולזה הביא מה שנסתפק המשל"מ אם באיסורי הנאה דרבנן אמרינו דאסור להמחליף ושבתשובת ברית אברהם הכריע דלא אמרינו פן באיסור הנאה דרבנן ונשא ונתן לסתור הכרעתו ושפסק המשל"מ עדיין במקומו לגבי חמץ שעבר עליו הפסח דאפשר לדעת רש"י אסור להמחליף אף לרבי שמעון דאינו אלא קנס משום שפכר עבר בבל יראה על החמץ אסור לו גם המעות אף כל זה כשהיה מזיד על המכירה אבל אם היה שוגג על המכירה דפשיטא דאם נגזר שוגג אטו מזיד כפשוטו דשמא היה מזיד הוי גזרה לגזרה דהא בכל מקום בדרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד רק שפאמר לקנוס דשמא יעשה בפעם אחרת פן יבא לידי אסור תורה ולענין זה שפאסור הריוח יצאנו מחשש זה יש להתיר

המעוות לבעלים אם יפקיר הרינוח ובי"ד סי' צ"ט פסקו כל האחרונים דאומר מותר הוי שוגג (עיין מה שרשמתי בענין זה בשדי תמד ח"א בחקק הפללים במערכת האלף אות רל"ט) ואם כן בנדון זה פיון שהאופים סברו בדעתם שגזה שמוציאים הקמץ מרשותם לרשות העכומ"ז והעכומ"ז מקבל אחריות יצאו ידי חובתם נחשבים פשוטגים ואין לומר דזיל קרי בי רב הוא והכל מוכרים הקמץ ולא הוי שוגגים דהא באמת לדעת הגאונים די בזה ואף שהמנהג למפור הקמץ יוכל להיות שסברו שגהו מחמת שהקמץ מונח ברשותו והוי שוגגים ולכן בצירוף דעת הר"ן שפסק פהגאונים מדין תורה רק דמדרבנן עברו על כל יראה ולא קנסינו שוגג אטו מזיד בדרבנן ובצירוף דעת הרב בעל העיטור דקמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור בהנאה ולא גרע המעות מהקמץ עצמו ולכן מותר להם המעות רק באופן שיתנו הרינוח לעניים עד כאן דבריו ותמוה לי דמאחר דבנדונו הוא שהעכומ"ז משוף לרשותו את הקמץ קודם הפסח ואחר כך סילק דמי הפדיון להישראל אם כן לדעת המג"א בכי האי גונוא מותר אליבא דכולי עלמא בקמץ ומני"ר כבר ראה דברי המג"א דסוף סי' תמ"ג ואם כן הנה לו להתיר מצד זה דאף שפכת דהב"ח וט"ז אוסרים והמג"א מתיר זהו בעיקר הדין אי חליפי קמץ אסורים להמחליף אבל במשוף ואחר כך קבל הישראל המעות מהעכומ"ז הרי פכת המג"א דשרי אף להב"ח ולא הביא על דברי המג"א בזה שום חולק והנה לו להתיר מטעם זה ובאמת אף אם הנה הביא חולק על זה הא מיהא גם סברת המג"א חזי ליה לאצטרופי להיתר שהרי הוא סניף סברת הגאונים והר"ן אף דבאמת לא קימא לו הכי וכן צירף סברת הרב בעל העיטור אף שסברא יחידאה חשיבא נגד דעת רוב הפוסקים ונקיטינו כן דאסור אפילו בהנאה: וראיתי בתשובת הג' מוהרש"ק אשר בסוף ספר גאות דשא בסי' א' האריף לפלפל על דברי המג"א בדין משוף ואחר כך קבל הדמים ולא יכולתי לעיין בדב"ק רק בהעברה בעלמא ראיתי בסוף הסימן שפכת דצ"ע אם נפסוק כהמג"א בזה.

ועוד יש להעיר שפכת לצרף דעת הר"ן והגאונים וכו' כנז"ל ומשמע דלדעת הרא"ש ודעימיה דפליגי אסברת הגאונים אין שום צד סניף להקל בנדונו והדבר תמוה דלפי הנראה גם לדעת הרא"ש יש צד להקל לפי מה שפכת הרא"ש בטעם הדבר משום שפסתמא הנפקד משאיל מקום להמפקיד ונחשיב ביתו של מפקיד משום הכי הוא דעובר עי"ש בפסק קמא סי' י"ד ובבית יוסף סוף סי' ת"מ וזה שייך במפקיד משוף אבל בנדון הרב זכרון צבי מנחם שהעכומ"ז לא לקח הפכרות בתורת פקדון אלא כמו מקח וממכר אלא דלא הנה שום מכירה בדבר וממילא הוי פפקדון אם כן אוילי יש לדמות זה למה שפכתו הפוסקים שהבאתי לעיל אות י"א סק"ו (ד"ה שוב) דבכי האיגונוא אין שייך לומר דמושאיל מקום וכו' פיון שלא קבלו בתורת פקדון עי"ש והרב מקור חיים סי' ת"מ סק"ה פכת דבעכומ"ז שהלנה לישראל על חמצו לא שייך לומר דמשאיל מקום להישראל דהעכומ"ז לצרכו הוא מחזיקו בביתו עי"ש והכי נמי בנדון הרב זכרון צבי מנחם הנ"ל יש לומר פיון דמגיע רינוח ושכר להעכומ"ז מן המכירה אם כן מה שפכתו הפכרות בביתו לצרכו הוא מחזיק ולא בשביל הישראל: אחר שפכתתי כל זה ראיתי בשו"ת פכת סופר הנ"ל בסי' פ"ג שהזכיר דברי החתם סופר הנ"ל והוא שנשאל שם באחד שמכר לישראלים ונכרים קמץ שעבר עליו הפסח שביטל ולא ביער ולא מכר חמצו קודם פסח ונדון לבו השיאו שלא קיים תקנת חכמים לבערו או למוכרו ונסתפק הרב השואל אם

התמץ שהוא בעין בידו או ביד אחרים אסור ועל הדמים שקבל עבור התמץ הנ"ל אם מותרים המעות להמוכר והשיב דהתמץ שהוא בעין אסור ולא מהני מה שבטלו אף אם קנה אנוס על הביעור ועל השאלה אם מותרים המעות להמוכר הנ"ל האריף מאד בתריפות ובקיאאות גדול צלל במים אדירים ים התלמוד ודברי המפרשים והפוסקים ראשונים ואחרונים פדרכו בקודש ובד"ה וכאשר בינותי וכו' הביא דברי הרב חות יאיר סי' מ' וסי' מ"ח תשובת הרב מוהר"ג דקשביטל התמץ והחליף מותר גם להמחליף והביא גם תשובת החתם סופר הנ"ל (שם נרשם סי' קמ"ז והוא ט"ס דבס"י קמ"ז לא דבר מזה וצריף להיות סי' קי"א) ושקיל וטרי במה שדחה החת"ס ראית הפנ"י הנ"ל ושוב עשה סניגרון לקנים מילי דאבות דמדברי הרשב"א והריטב"א מוכח דסברי דביטול דעובדי עבירה לא מהני פסברת מר אביו ומסיק פניו דהרשב"א בעצמו נראה שסובר דחליפי איסורי הנאה אפילו דאורייתא מותרים אלא שסובר דלשיטת רש"י ודעמינה אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן והריטב"א בסוף פרק שני דקדושין סובר נמי אפילו בדאורייתא מותר וכו' היא שיטת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן וכו' נראה דעת מרן ריש סי' תמ"ג סמוכו לנו להקל על כל פנים באיסור דרבנן דגם הטור סובר דמותר (היינו מה שכתב בס' ת"ן בשם הרשב"א דהדמים מותרים להמחליף וכתב שם בד' ע"ז ע"ב ד"ה אלא בס' ת"ן מביא הטור וכו' דהטור מחלק בין איסור תורה פההיא דסי' תמ"ג דמייירי בערב פסח אחר שש דבזה אסור להמחליף ובין חמץ שעבר עליו הפסח פההיא דסי' ת"ן עי"ש) וסמוך לבי לא אירא וכל שפן וקל וחומר היכא דביטל ולא ביער אפילו במזיד דביארנו דכולי עלמא מודים בדרבנן כי האי עכ"ד: ועל מה שכתב המג"א להתיר גם לדידיה כשהעכומ"ז משף תחלה כתב דאף דיש לומר בטעם המג"א שסובר דרק ביי"ן דחמיר אסרו לדידיה מפל מקום לא ידענו מנא ליה להמג"א ז"ה והאריף להוכיח מתוך דברי הרא"ש בסוף פרק האיש מקדש שאינו סובר לחלק פן ומסיק פן לדינא דאין חילוק בין משף תחלה כו' וכתב שמצא חבר לסברתו מר ניהו מרן המשנה למלך בפרק ששה עשר מהלכות מכירה דמתבאר מתוך דבריו מתחילתן עד סופן דפשיטא ליה דלהסוברים חליפי איסורי הנאה אסורים למחליף גם כשמשף הלוקח עד שלא נתן המעות אסור וחדש עוד במשל"מ דגם להסוברים חליפין מותרים היינו כשכבר קבל הדמים או אותו דבר שנתחלה לו בשלו אבל אם כבר מכר ולא קבל דמי שיוויים אסור לקבל לכתחלה דבשעת קבלה הוי כמחליף ונהנה וזה מהיפוך להיפוך מסברת המג"א דאם משף תחלה מותר לכולי עלמא ורחוקה שיטתו כרחוק מזרח ממערב ומסיק העולה לדינא א' חמץ בעין אסור בין לדידיה בין לאחרים אפילו אם זה יפקיר התמץ וירצו אחרים לזכות מההפקר שלא מדעת המפקיר ב' מה שמכר לישראלים בלא יודעים שמכר להם איסור מה שאכלו אכלו וצריף להחזיר להם כל הדמים כמו שכתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ט"ז הלכה ד' ג') מה שמכר לעכומ"ז הדמים שכבר קבל בין משכו תחלה בין שלא משכו תחלה מותרים לו מפמה צירופים וטעמים שכתבנו ד) כל זה אם כבר קבל המעות אבל אם לא קבל עדין אסור לו לקבל כמו שכתב שם הרב משנה למלך דעיקר הנאה בשעת קבלה מלבד הראיה שהביא מבעה"ת מתחבר פן (נראה דצריף להיות מסתבר) דכולי עלמא מודים דאסור לקבל הגם שכבר מכר והוא כמו תחלת חליפי ואסור לו לגבות דמי זבינו דנהנה בקבלתו ואם אחר כך יתן זה מתנה לאחרים מפל מקום עושה איסור

בְּקַבְּלֹתוֹ וְגַם הַנְּתִיבָה עֲצָמָה הִיא הַנְּאָה וְאַף אִם יִרְצֶה לִּיטּוֹל מִהַנְּכָרִי כְּדִי לִיתְנוּ לְצַדִּיקָה וּמִצְוֹת לְאוֹ לִיְהִנּוּת נִתְּנוּ וְלֹא מִיִּקְרֵי הַנְּאָה מִכָּל מְקוֹם מִיַּד כְּשֶׁמִּקְבֵּל מַנְּכָרִי עוֹשֶׂה אִיסוּר דִּמְחָלִיף אִיסוּרוֹ וְכוּ' (עַיִן בְּמָה שְׁרִשְׁמֵתִי בַּקְּוִינְטִיטְרִים הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הָאֵלֶּ"ף אוֹת ש"ד בְּזֶה בְּשִׁדְי חֲמֵד ח"א) וְלֹא יִדְעָתִי עֲצָה רַק שְׁאַחֲרִים יִגְבּוּ הַמַּעוֹת מִהַנְּכָרִי בְּאֶמְרָם שֶׁהֵם שְׁלוּחִים וְיַעֲשׂוּ בּוֹ כְּרֻצוֹנָם מִהֵיחֵת טוֹב יִחְלְקוּ לְעַנְיִים אוֹ יִתְּנוּ לְקוֹפֶת הַצְּדָקָה וְגַם אִם כָּבֵר גְּבָה מַנְּכָרִי רְאוּי לְקוֹנְסוֹ בְּסוֹף מְסוּנִים שְׁלֹא יִהְיֶה חוּטָא נִשְׁכָּר יְעוּיִין כְּזֶה בְּשׁוֹ"ת פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ וְחֹת יְאִיר וְחַתִּם סוֹפֵר סִי' ק"י' כֹּל שֶׁפֶן בְּגִדוֹן זֶה דְּחַטָּא וְהַחֲטִיָּא רַבִּים רְאוּי לְקוֹנְסוֹ לֹא לְבַד שְׁלֹא יִרְוִיחַ אֲלֵא שְׁיִפְסִיד מִהַקְּרָן קְרַנִּי רְשָׁעִים יִגְדַע וְכוּ' אֵלוֹ תְּוֹרַף דְּב"ק: ** (אָבֵל כֹּל הַנְּ"ל אֲמוֹר אִם יְהִי לְזֶה רְשׁוּת מִהַמְּשַׁלָּה יִר"ה כִּי בְּכָל מְקוֹם וְכָל זְמַן דִּינָא דְּמִלְכוּתָא (דִּינָא: **) וְהִנֵּה אַף שְׁנַרְאָה קָצַת שְׁאִין דַּעְתוֹ נוֹחָה לְהַתִּיר בְּפְשִׁיטוֹת כְּשֶׁבִיטְל וְגַם עֶבֶר הַפְּסַח (אֲלֵא עַל יְדֵי כְּמָה צְרוּפִים וּטְעָמִים) מִכָּל מְקוֹם וְדָאֵי כְּדָאֵי הֵם הַגְּאוּנִים עַה"ג וְחו"י וְחַת"ס לּוֹמֵר דְּבִזְזָה פְּוִלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ דְּמִוְתָר לְהַמּוּכָר עֲצָמוּ כִּי בְּלֹא הִכֵּי כָּבֵר מִתְּבָאֵר מִתּוֹךְ כֹּל הַרְשׁוּם לְמַעְלָה דְּשַׁלְמִים וְכֵן רַבִּים מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים וְגַם מַגְדוּלֵי הַמּוֹרִים הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן וְהַרְיֵטְב"א וְהַר"ן (וְשֶׁפֶן דַּעַת מְרוֹן לְדַעַת רַבֵּן בַּתְּרָאֵי הַנּוֹ"ל) דְּבָכֵל אִיסוּרֵי הַנְּאָה סוֹבְרִים דְּמִוְתָר לְהַמְחָלִיף וְכֹל שֶׁפֶן בְּחֻמְצָא שְׁעֵבֵר עַלְיוֹ הַפְּסַח שְׁלַפֵּי דְּבָרֵי הָרֵב כְּתִב סוֹפֵר גַּם דַּעַת הַרְשֵׁב"א וְרַבְנוּ הַטוֹר לְהַתִּיר בְּמִיָּדֵי דְּרַבְּנָן לְהַמְחָלִיף עֲצָמוּ וּמֵאֵי דִלָּא נִיחָא לִיהֵ דְּבָרֵי הַמַּג"א לְחַלֵּק בֵּינָם לֹא מְשַׁךְ תַּחֲלָה לְהִיכָא דְּמִשְׁךְ תַּחֲלָה הִנֵּה כָּבֵר כְּתִבְתִּי לְמַעְלָה דְּהַרְבּ מוֹהַרֶש"ז נִמְשַׁךְ אַחֲרֵי סְבַרְת הַמַּג"א וְקִבַּע לְהַלְכָה בְּשִׁלְחָנוּ כֵּן גַּם מְפָרְשֵׁי דְּבָרֵי מַחְצִית הַשְּׁקֵל וְאִשְׁלֵי אַבְרָהָם לֹא פִקְפְּקוּ עַלְיוֹ בְּזֶה וּמָה שְׁפִקְפַק בְּחוּסוֹן יְשׁוּעוֹת אֵינוֹ כְּדָאֵי לְדַחוֹת בְּזֶה דַּעַת הַמַּג"א רַק מָה שְׁהָאֲרִיף לְהוֹכִיחַ הָרֵב כְּתִב סוֹפֵר מִדְּבָרֵי הָרֵא"ש נִרְאָה לְפּוּם רִיבְהִטָּא שְׁהַדִּין עֲמוֹ אֲמַנָּם מָה שְׁהוֹסִיף שְׁמִצָּא חֶבֶר הוּא הַקְּדוּשׁ רַבִּינוּ הַמְשַׁל"מ בְּהַלְכוֹת מְכִירָה וְכוּ' בְּהַוְרַמְנוּתִיהָ דְּמָר אֹמֵר אֲנִי חֵלֵק עַלְיָנו אֶת הַשְּׁוֹיִן וּמֵאֵן לִימָא לָן דֶּהַמַּג"א מִתִּיר לִיקַח הַדְּמִים מִהַעֲכוּמ"ז שְׁלֹא כְּתִב אֲלֵא דָאֵם לְקַח הַעֲכוּמ"ז הַיִּין תַּחֲלָה וְאַחֲרַיָּךְ נָתַן לוֹ הַמַּעוֹת שְׂרִי וּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן הוּא דְאַחֲרַיָּךְ כֹּל הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ שֶׁהַעֲכוּמ"ז מְשַׁךְ וְגַם אַחֲרַיָּךְ נָתַן הַמַּעוֹת אֲמַר רַב הַמַּג"א דְּהַמַּעוֹת מְוַתְרִים וּבִסְגָנוֹן זֶה הֵם דְּבָרֵי הָרֵב מוֹהַרֶש"ז כִּיעִי"ש וְלַעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּגַם הֵם מוֹדִים דְּרַבְּנָן דָּאֵם עַדִּין לֹא קִבַּל הַמַּעוֹת אֲסוּר לוֹ לְקַבְּלָם דְּבַשְׁעַת קַבְּלַת הַמַּעוֹת חֲשִׁיב כְּמִחְלִיף וְאַסוּר וְכַדַּעַת הָרֵב מְשַׁנָּה לְמַלְךְ וּבַגּוֹף דְּבָרֵי הַמְשַׁל"מ עִם כִּי רְאִיתִי בְּגַלְיוֹן רַש"א בִּינ"ד סִי' רִי"ו דְּנִקִּיט כֵּן וְלַמַּד מִדְּבָרֵי הַמְשַׁל"מ לְעַנְיִן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין שְׁכַתְּבַן מְרוֹן שֶׁם דְּמִוְתָרִים דְּהֵינּוּ דְּנִקָּא כְּשֶׁכְּבָר קַבְּלָם אָבֵל אִם עַדִּין לֹא קַבְּלָם אֲסוּר לְקַבֵּל דְּבַשְׁעָה שְׁמַקְבֵּל הַוִּי כְּמִחְלִיף מִכָּל מְקוֹם רְאִיתִי לְהָרֵב עֲצִי לְבוֹנָה בְּסִי' רִי"ו שְׁכַתְּבַן בְּשֵׁם ס' ש"ב דְּרַש"י בְּחוּלִין ד' ד' סוֹבֵר דְּמִוְתָר לְגַבּוֹת הַדְּמִים מִהַלּוֹקַח בְּעֵבֶר וּמְכַר דִּלָּא כְּדְבָרֵי הַמְשַׁל"מ בְּהַלְכוֹת מְכִירָה וְכוּ' עִי"ש אֲלֵא דִלָּא הַבְּנֵתִי דְּבָרֵי וְצָרִיף לְעַיִן בַּגּוֹף הַסְּפָר וְאֵינוֹ מְצוּי אֲצִלִּי: וְהַרְבּ פְּרִי הַעֵץ ד' ק"י ע"ד כְּתִב לְדַחוֹת רְאִיתִי הַמְשַׁל"מ מִדְּבָרֵי בְּעַל הַתְּרוּמוֹת דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּינָם כְּשֶׁהָאִיסוּר בְּעֵין דְּבִזְזָה הוּא שְׁכַתְּבַן בַּעַה"ת דְּאַסוּר דְּחֲשִׁיב כְּאֵילוֹ מִחְלִיף בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לְכֻשְׁאִין הָאִיסוּר בְּעֵין דָּאֵז אֵינוֹ חֲשׁוּב כְּמִחְלִיף עֲתָה עִי"ש וְכָבֵר כְּתִבְתִּי לְעִיל (בַּד"ה וּמַזְהָ תְּמִיָּה) דְּבָרֵי הָרֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם רַב מְשׁוּלָּם דָּאֵם מְכַר הַחֲמִץ לְעֲכוּמ"ז אַחֲרַיָּךְ שֵׁשׁ וְזָקַף עַלְיוֹ הַמַּעוֹת בְּמִלְוָה מְוַתְרִי לִיקַח הַמַּעוֹת מִמֶּנּוּ וְזֶה נִרְאָה הִיפּוֹף סְבַרְת הַמְשַׁל"מ לֹא אֲלֵא דִישְׁלוֹמֵר שְׁטַעְמוֹ

הוא משום דיש לסמוך בדיעבד אהמכירה דאחר שיש להתיר לו החליפין מיהא או אפשר דמיירי אחר שפבר פלה האיסור וכדברי הרב פרי העץ שם וצריך להתנישב במה שפולפל בתשובת הרב מוהרש"ק הנ"ל בדברי המשל"מ הנ"ל ע"ש (בד"ה עוד נלפע"ד ומשם והלאה) ועל כל פנים נראה דמסברת המשנה למלה אין שום סתירה לדברי המג"א דהמג"א לא אמר אלא כשעכומ"ז קבל המעות כנז"ל ודברי הרב כתב ספר בזה צ"ע: והנה מקרוב נדפס ספר מנחת משה לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו וראיתי שפגונטרין חקת הפסח דין י"ו הביא שו"ת כתב ספר שפסי' פ"ב וכתב על דבריו ולענ"ד אין לגבב קולות בנדון בזה שעשה בשאט נפש עכ"ד ואני אומר לישרי לן מר דאין פאן גבוב קולות שפון שורת הדין מחייבת להקל מצד הביטול ונעלם מעיני דמר לשעתו דברי הגאונים חו"י ועה"ג ושו"ת חת"ם הנז"ל אף כי ראיתי שם באות מ"ד שהעתיק שו"ת חת"ם הנ"ל הא ודאי כל הפתוב בפגונטרין הנ"ל לאו בסקירה אחת נסקרו ואפתי לא חזא שו"ת החת"ם עד אחר ומ"ר ושוב נשפח ממנו מה שכתב באות י"ו שאם היה עולה בדעתו היה מעביר קולמוס על מה שכתב בדין י"ו כי אדרבא יש לומר בפשיטות להקל מחמת הביטול ואין להאריך: נשאלתי באשה שלא היתה בביתה כמה חדשים קודם הפסח, ובשובה אל ביתה אחר הפסח מצאה בביתה הלבבות שקורין פרפי"ל ושכחה למקורם קודם הפסח ויש הפ"מ.

וכתב הרב השואל (אחד מידידי נפשי הלא הוא המאור הגדול הרב המפורסם לשם טוב ותהלה, אבד"ק פערקוף ונכעת בקאחוקא) מוהר"ר חיים ליב נ"י), ונ"ל, רצוני לחפש צדדי היתר היינו. א) יען שנילושו הפרפי"ל במי בצים ועירבה בהם מעט מים ואין ידוע שיעור מיעוט המים אף דמי פירות עם מים ממקרים להחמיץ.

והרא"ש כ' דקיטוף שרי וכו', משמע דמעט מים למ"פ אין מחמיצין. והמג"א תס"ב סק"א נשאר בצ"ע בנפל מעט מים, ואף שאין בדינו לשער שיעור מיעוט המים להמקלים נגד המיעוט שעירבה האשה להמ"פ אולי לקרותו פספק חמץ שעעה"פ ויש להקל בהפ"מ אף באכילה כמ"ש בש"ע הג' מוהרש"ז מלאדי.

ב) אולי נצרך להיתר דעות פוסקים ראשונים להקל במי פירות עם מים (אף דלא קי"ל להלכה) כמ"ש הרא"ש וכו'. ובקרבן נתנאל פי' כ"ש אות פ"א כתב אפ"ל דהרי"ף דקדק וכו'.

ג) לצרף מה שכתבו התוס' פסחים ל"ה ד"ה מי פירות בשם ר"ת דמ"פ עם מים מיקרי חמץ גוקשה וכ"כ (סי' תס"ב) בטור וא"כ מותר אם עבר עליו הפסח, ולהמג"א תמ"ז ס"ק מ"ו מותר אף באכילה. ד) אולי נצרך מ"ש השע"ת מתשב"ץ דאם הניח באונס לא קנסו ושכחה ואונס בחזא מחתא מחתינהו הרמב"ם.

ואחרי כל אלה אפשר להקל לערבם ברוב פרפי"ל אחרים ובנתערבו מותר לדעת הפוס' זולת הטור דמחמיר בס'. והח"י הכריע ברוב, וכן הסכים בש"ע הג' מוהרש"ז.

ובנד"ד אחרי כל צדדי היתר פנ"ל אולי נסמוך ע"ד המיקלים שהובא בפר"ח יו"ד צ"ט לערב לכתחלה באיסור דרבנן. ובשע"ת הובא מפמה שו"ת בחמץ שעעה"פ להתיר לערב לכתחלה ברוב, אבקש לחוות דעתו וכו', ע"כ דברי הרב השואל נ"י, והנה עם פי לענן

דינא הלקה למעשה אין רצוני לסמוך על דעתי לא לאיסור ולא להיתר ואתייעץ בזה איה"ש עם רבני גאוני דורינו יצ"ו.

לפטרם בלא פלוגא אי אפטר אידי דחביבותיה גבן אכתוב מה שיש להעיר ולהשיב על צדדי ההיתר שהזכיר, אשר לדעתי נרפים הם: וזאת תשובתי על ההיתר הראשון. הנה הרב מג"א נשם בסק"ג פשיטא ליה דמעט מים שגפלו למי פירות אסור ואסתירת דברי המג"א נאמרו כמה ישובים.

הרב א"ר הביא דבריו הרב מאמר מרדכי בסק"ה פתב דיש לחלק בין נתערב אחר הלישה לנתערב בשעת לישה דכשנתערב בשעת לישה אף כל דהו הוי מ"פ וממהר להחמיץ (והספימו לחילוק זה הרבנים מקור חיים סי' תס"ג ובית מאיר בסוף תס"ג).

והרב מחצית השקל פתב דלא נסתפק המג"א אלא במיעוט מ"פ למים אבל מיעוט מים למ"פ פשיטא ליה לאסור. וכן מתבאר דעת הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל למתבונן בד"ק שפסי' תס"ב אות ג' פתב דמים כל שהוא ממהרים להחמיץ.

ואילו באות ד' פתב דמים במ"פ שרי לפי שהוא מועט עי"ש. ובמקום אחר פתבתי שכן דעת כמה מרבני בתראי (עיין לקמן סי' י"ג אות י') ובנדו"ד בין למר ובין למר חשיב מ"פ עם מים כיון שהוא מים לתוך מי פירות והוא בשעת לישה.

ותו דאף אי נימא דמשום שהוא מעט מים לא חשיב מ"פ עם מים, מ"מ בנדו"ד נראה דאסור, דנהי דלא חשיב מ"פ עם מים לומר דמהר להחמיץ עד דלא סגי להו שימור. מ"מ שימור מיהא בעי כשאר עיסה שגפלו מים במים לבד יעניין בח"י סי' תס"ב סק"ו וס"ק י"ב.

ומדוקדוק כן בדברי מוהרש"א בפסחים דף ל"ח להיא דרביעית היא ומתחלקת לכמה חלות (שהבאתי בסי' י"ג נשם), שפתב דמעט מ"פ למים אינו ממהר להחמיץ יותר מאילו היה הכל מים. משמע דמחמיץ, מיהא פאילו היה הכל מים.

ועיין במאמר הנ"ל. וא"כ בגדון דידן דהלביבות נעשו לצורך שאר ימות השנה ובנדאי לא נזקרו בשמירתם לא חשיב ספק חמץ אלא נדאי חמץ שעבר עליו הפסח הוא.

וכל זה הוא באם ידוע שהיה ששים במי הבצים נגד המים שאם אין ששים במי הבצים נגד המים לא חשיב מעט מים, עיין בפרמ"ג בא"א רס"י תס"ב ובח"י סי' תס"ז ס"ק י"ז. (וכן מתבאר מדברי הרב רמ"ץ בסי' ל"ה אות ה', ועיין לקמן בסי' י"ג אות י' ד"ה ודע).

וממילא גם צד היתר השני ע"פ סברת הרי"ף דמ"פ עם מים אינו ממהר להחמיץ וכו' ליתני' בנדו"ד משום דאף להרי"ף, (וכן הוא דעת הרמב"ם כמ"ש מרן הב"י והרב נהר שלום סי' תס"ב אות ב'), אין הפונה דאין מחמיץ כלל אלא ר"ל שאינו מחמיץ יותר מעיסה שגפלו מים לבד (עיין בב"י וב"ח ובנה"ש נשם): הן אמת דהרב פני יהושע בת"ב בא"ח סי' י"ב ד"ה ועל וכו' פתב דהג"א פ"ב דע"ז אפטר דס"ל פדעת הרי"ף שהביאו הטור בסי' תס"ב דמ"פ אפילו עם מים אין מחמיצין כלל ע"כ, ומשמע דמבין פדעת הרי"ף דאפילו שימור לא בעי כלל ודינו כמי פירות לחודייהו.

אף בדברי הרא"ש במתני' ר"פ אלו עוברין, מבואר בדעת הרי"ף בהפ"ה, וז"ל, ומה שפסק רב אלפס דמ"פ אין מחמצין אפילו ע"י מים היינו לענן לישת העיפה דאינה ממהרת להחמיץ ויכול לשומר מחימוץ כמו שאר עיפה אבל בכה"ג שנותנים שעורים בשכר או בחומץ להשהות בתוכו מחמצין אם יש בו מים עכ"ל.

הרי מפורש דגם לדעת הרי"ף פשוטהוין באים לידי חימוץ. והרב קרבן נתנאל בפ"כ כ"ש סי' י"ג האריך בדברי הרא"ש שנתראים פסותרים והמעניין בדב"ק יראה דטפי ניתא ליה לפרש דברי הרא"ש שם פפי מה שמתבאר מדבריו שפריש פ"ק אלו עוברין (עם פי גם בזה לא נתקרה דעתו) מלפרש דברי הרא"ש שם דמבין בדעת הרי"ף דאין מחמיצין קלל.

עיי"ש בס"ק פ' גם הרב מוהראנ"ח בח"ב רס"י ע"ד פתב בפשיטות דמאי דס"ל להרי"ף דמי פירות עם מים אין מחמצין לאו למימרא דאין מחמצין קלל ולא בעי שימור אלא צריכים שימור ומהני להו שימור פשאר עיפה עיי"ש.

גם מדקדוק דברי הריב"א בס"א תס"ב נראה בעליל דמבין פו בדעת הרי"ף (כמו שהבינו מ"ן בב"י ורב"ח), שהרי כתב, וז"ל, ולרב אלפס אפילו במי פירות עם מים מותר ללוש מליל א' ואילף וכו' ור"י פי' דמ"פ בלא מים אין מחמצין קלל ומותר ללוש ב"ה מליל א' וכו' ע"כ.

הנה רואה שדקדק לכתוב (פשהביא סברת הרי"ף) במ"פ עם מים מותר ללוש, ולא כתב לישנא דאין מחמיצין קלל כמו שכתב פשהביא סברת ר"י גבי מ"פ בלא מים והיינו נדאי משום דס"ל דאף לדעת הרי"ף מ"פ עם מים מחמיצין הם אלא דסגי להו בשומר כמו עיפה דמים לחודייהו, וא"כ בלביבות אלו שנעשו לצורך ימות השנה דנדאי שהו פמה וכמה בלי עסק קלל אין לי מי שיתירם קלל: ומ"ש בהיתר השלישי לפי שמי פירות עם מים הם חמ"ן וכו' וחמץ נוקשה שעבר עליו הפסח מותר, הנה הא דחמ"ן שעבר עה"פ מותר הוא לקוח מתשו' הריב"ש שהביא מ"ן בב"י סוף סי' תס"ז ועם שממ"ש בשמו מ"ן בב"י משמע שכתב פו דרוך קלל על כל שהוא חמץ נוקשה אם עבר עליו הפסח מ"מ תמיה לי על הרב השואל נ"י שאחר שראה דברי הרב מג"א בס"ק מ"ו אף לא דקדק בדבריו דמתבאר דס"ל דעד כאן לא כתב הריב"ש דחמץ נוקשה שעבר עה"פ מותר אלא בחמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה ובחמץ נוקשה פנה הוא דנחלקו דלהמג"א מותר גם באכילה, ולהרב חק יעקב אסור באכילה שהרי עמ"ש מ"ן דחמץ נוקשה אפילו בעיניה אינו אסור בהנאה אחזה"פ פתב המג"א.

ונ"ל דאפי' באכילה שרי והא דנקט בהנאה משום דחמץ נוקשה לא חזי לאכילה עכ"ד. והרב חק יעקב השיגו דבתשו' הריב"ש פתוב מפורש דאסור באכילה ומדלא השיב עמ"ש המג"א דנקט הנאה משום דנוקשה לא חזי לאכילה דליתא דהרי בתשו' הריב"ש פתוב מפורש דין זה גם בחמץ נוקשה דראוי לאכילה או שפתוב סתם חמץ נוקשה ומשמע גם חמ"ן הראוי לאכילה משמע דמודי ליה מיהא דמצינו לפרש דברי הריב"ש בחמ"ן שאינו ראוי לאכילה, וא"כ י"ל דכל עיקר דין זה אינו אלא בחמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה, אבל חמ"ן שראוי לאכילה גם הריב"ש מודה דאסור פשעבר עליו הפסח.

וכן מתבאר מדברי הרב מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תמ"ב ס"ב שכתב אין אסור מן התורה
אלא חמץ גמור שראוי לאכילה אבל עיסה וכו' וכן בצק שסופרים מדבקים נירוטיהו
שאינו ראוי לאכילה פשיאפו אותו וכן כל פיוצא בזה נקרא חמץ גוקשה ומותר מן התורה
לאוכלו בפסח אבל חכמים אסרוהו בהנאה והצריכו ג"כ לבערו בע"פ גזרה שמה ישפח
ויאכל ממנו בפסח שע"י הדחק ראוי לאכילה ואם שכח ולא ביערו ועבר עליו הפסח
מותר בהנאה פינון שלא עבר עליו אסור של תורה לא קנסוהו חכמים עכ"ל.

הרי שלא כתב דין חמץ גוקשה שעבר עליו הפסח דמותר בהנאה אלא בחמץ גוקשה
שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחק משא"כ בחמץ גוקשה דמי פירות עם מים דראוי
לאכילה גם שלא ע"י הדחק שהרי לכה הוא עשוי ומתקן יש לו דין חמץ שעבר עליו
הפסח ואסור.

וגם לפי מ"ש בטעם דין זה (דחמ"ן שעבר עה"פ מותר בהנאה) דכינון שלא עבר עליו
אסור תורה לא קנסוהו חכמים מתבאר ג"כ דחמ"ן דמ"פ עם מים שעבר עליו הפסח
אסור לפי מה שהאר"י הרב שער המלך בהלכות חמץ פ"ד הלכה ח' להוכיח לדעת כמה
גדולים שהזכיר שם דיש שני מיני חמץ גוקשה.

האחד הוא שאינו ראוי לאכילה כזמן של צבעים וכו' והוא אינו אסור אלא מדרבנן.
והשני הוא חמ"ן דמי פירות עם מים דראוי הוא לאכילה אלא שאין עיסתו יפה כעיסה
שנלושה במים לבד עי"ש.

וא"כ י"ל דלענין חמץ גוקשה שעבר עליו הפסח שכתב הריב"ש דמותר לא אמר אלא
בח"ן דמין הראשון שאינו ראוי לאכילה כלל. גם בש"ע הנ"ל בס"י תנ"ט סי"ג ביאר
דחמץ גוקשה שאסורו באכילה ובהנאה רק מדרבנן הוא חמ"ן שאינו ראוי לאכילה
עי"ש.

ומדברי הרב שו"מ במהדורא תניינא ח"ג סי' פ"ג משמע ג"כ דהא דחמ"ן שעבר עליו
הפסח מותר אינו אלא פשיאפו ראוי לאכילה והוא ששם הביא מ"ש הרב שערי תשובה
בסי' תמ"ב אות ג' שמאל"ץ שנתקלקל עד שאינו ראוי לאכילת אדם הוי חמץ גוקשה
וכ"כ שם בס"י תמ"ח אות ב' דבכה"ג אם עבר עליו הפסח מותר.

וכתב ע"ז. וז"ל, הדבר תמוה דע"כ לא אמרי' דחמ"ן מותר אחר הפסח רק כמה שלא
נעשה חמץ ולא הגיע לכלל חמץ גמור והוא רע לאכילת אדם אבל במאל"ץ שנעשה
משעורים שרונים פינון שעיקרו נעשה לכה וכו' אף שנתקלקל ואינו ראוי לאכילת אדם
מ"מ ראוי לחם בו וכו' עי"ש.

משמע מדבריו דאין לנו היתר בחמץ גוקשה שעבר עה"פ אלא בחמ"ן שאינו ראוי
לאכילת אדם גם שם בח"ד סי' י' (בד"ה אמנם איזה אנשים) הביא מ"ש הרב שער המלך
דאף דגוקשה אינו אלא מדרבנן מ"מ במי פירות עם מים אפשר שהוא מן התורה פינון
שנותן טעם כראוי אף שאינו חמץ גמור וכו' עי"ש.

ומעתה בלביבות אלו שבנדו"ד וכן בכל מיני מי פירות עם מים דאינם רע לאכילת אדם
ואדעתא דהכי עבדי להו יש לומר דאם עבר עליהם הפסח אסורים: ועוד נראה דיש
לאסור הלביבות שבנדו"ד משום דאף אם נאמר דגם בחמץ גוקשה דמי פירות עם מים

שְׂרָאוּי לְאֹכִילָה הַדִּין פֶּן דָּאָם עֶבֶר עֲלֵיו הַפֶּסַח מוֹתֵר (וְכֵן הָעֲרָנִי יְדִידֵי הָרַב הַשּׁוֹאֵל נ"י בְּמַכְתָּבוֹ הַשְּׁנִי שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנִּי מ"ש הָרַב שְׂעָרֵי תְּשׁוּבָה רס"י תמ"ב בְּשֵׁם הָרַב פנ"י בס"י ט"ו דְּמֵי פִירוֹת עִם מַיִם הָיוּ חֲמֵץ גְּנוּקָשָׁה וּמוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתוֹ וְהָאֵמֶת אִתּוֹ שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנִּי דְּבָרֵי הַפנ"י הַנ"ל דְּלִפִּי זֶה וְדָאֵי דמ"פ עִם מַיִם שְׂעֵבֶר עה"פ מוֹתֵרִים דְּכִיּוֹן דְּמוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתָם וְדָאֵי דְּמוֹתֵרִים אַחֵר הַפֶּסַח דָּאֵי לָא מָאֵי אֶהְיֵי לִיהָ.

אָמְנָם לַעֲנִיד צ"ע לִפִּי מָה שֶׁכְּתַבְתִּי דְּמוֹכַח מְדַבְּרֵי רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַנּוֹ"ל דְּרַק בְּאֵמֶן שְׂאִינוּ רָאוּי לְאֹכִילָה הוּא דְּאָמַר הָרִיב"ש דָּאָם עֶבֶר הַפֶּסַח מוֹתֵר), מ"מ בַּנְדוּ"ד יֵשׁ חֲשׂוֹשׁ מְצַד אַחֵר דְּנֵהִי דְּעַל הַלִּישָׁה י"ל דְּהָיוּ רַק חֲמֵץ גְּנוּקָשָׁה מִשּׁוּם דְּהָיוּ מ"פ עִם מַיִם הֵנָּה הַקֶּמַח עֲצָמוֹ שֶׁהוּא לְתוֹת פָּמוֹ שֶׁהוּא הַמְּנַהֵג בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת אֱלוֹ שֶׁהָאֲשָׁפְנוּזִים קוֹנִים קִמַּח לְתוֹת מִן הַשּׁוּק כְּכָר הוּא בְּעֲצָמוֹ חֲמֵץ מִחֲמַת הַלְּתִיתָה וְעֵינֵן בַּמַּג"א ס"א תנ"ג סק"ח דְּהַקְמַת סוּלָת בַּזֶּה"ז שְׁרוּחְצִים הַחֲטִיִּם וְכוּ' הָיוּ חֲמֵץ גָּמוּר וְכוּ' וּא"כ מָה יוֹעִיל מָה שֶׁנֶּעְשָׂה אַח"כ מֵי פִירוֹת עִם מַיִם בְּעַת הַלִּישָׁה.

הָרִי כְּכָר נְאֻסְרוּ קוֹדֵם הַלִּישָׁה וְהָיוּ חֲמֵץ גָּמוּר שְׂעֵבֶר עֲלֵיו הַפֶּסַח כְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַמַּג"א הַנ"ל (וּמְלַבֵּד שֶׁמְצַד הַסִּבְרָא הַדְּבָר פְּשוֹט מְאֹד פֶּן מִתְבָּאָר גַּם מִמָּה שֶׁהַשֵּׁיב הָרַב שַׁע"ת בְּרִישׁ ס"א תמ"ב עַל דְּבָרֵי הָרַב פנ"י עַל בְּלִילוֹת מְסוּקָאָר עי"ש).

אֲלָא דְּדָבָר זֶה אִינוּ בְּרוּר אֲצִלִּי פְּעַת אִם קִמַּח הַנְּלַתַּת חֲשִׁיב חֲמֵץ גָּמוּר, וְאִיהִ"ש אֲשֶׁנָּה פָּרַק זֶה וְאֲבָאָר בְּמַקוֹם אַחֵר בְּפֶרֶט זֶה בַּס"ד, (עֵינֵן לְקַמֵּן בַּס"י זֶה אוֹת כ"ט): וְהִיתֵר הָרַבִּיעִי עַפ"י סְבֵרַת הַרְשֵׁב"ץ וְכוּ' וְשִׁכְחָה וְאֶנְס בְּחֻדָּא מִחֲתָא וְכוּ' הֵנָּה מְלַבֵּד שְׂאִינוּ פְּשוֹט לְלַמּוֹד קוֹלָא מְאֻנְס לְשׁוֹכַח דִּישׁ הַרְבֵּה פּוֹסְקִים סוּבְרִים דְּשׁוֹכַח לָא הָיוּ כְּאֻנוּס וְאֵת פּוֹשְׁעִים גְּמָנָה פִּידוּעַ, (עֵינֵן בְּמָה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַּת הַשֵּׁי"ן אוֹת כ"ב) וְהַרְמַב"ם דְּמַחְתִּינְהוּ בְּחֻדָּא מִחֲתָא הוּא לְהַחְמִיר לוֹמַר שְׂאֲפִילוּ בְּאֻנוּס קִנְסוּ.

זֹאת, וְעוֹד נִרְאֶה דְּלִמְעַשָּׂה אֵין לָנוּ לְהַשְׁעֵן עַל סְבֵרַת הַרְשֵׁב"ץ דְּסְבֵרַת הַרְשֵׁב"ץ בְּזֶה רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים גְּדוּחָה קָרוּ לָהּ אֲפָקוּהָ מִבֵּי מְדַרְשָׁא וְשָׂרִים רַבִּים אֲשֶׁר הָיוּ תְּמַהִים עַל הַרְשֵׁב"ץ מָה רָאָה עַל פְּכָה לְחֻלּוֹק עַל הַרְמַב"ם כְּמַבְּאָר בְּדַבְּרֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַחֹנְנִים עַל הַש"ע ס"א חַת"ם וּבְכַמָּה תְּשׁוּבוֹת.

וַיַּעֲנֵינוּ בְּשׁוֹ"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"א ס"א צ"ג וּח"ב ס"א מ"א וּמְבַנְאָר בְּדַבְּרֵיו דְּגַם בְּבִיטֵל וְנֶאֱנָס ס"ל דְּקִנְסוּ אַחֵר הַפֶּסַח (לְעִיל בַּס"י זֶה אוֹת ו' הַבְּאֵתִי דִּישׁ מִתִּירִים בְּזֶה וְנֵהִי דְּהַסוּמָד עֲלֵיהֶם לְהַתִּיר בְּהַנָּאָה אֵין מוֹחִים בְּיָדוֹ.

מ"מ אֵין בְּיָדֵינוּ לְעַשׂוֹת מַעֲשָׂה פֶּן אִפִּי בְּבִיטֵל וּכ"ש אִם לָא בְּיָטֵל דְּבִזָּה גַּם לְהַרְשֵׁב"ץ נִרְאֶה דְּלָא מְהַנִּי) וּכ"ש פְּשָׁאִינוּ ע"י אֻנוּס גָּמוּר אֲלָא ע"י שִׁכְחָה דְּגָרַע מְאֻנוּס כְּאָמַר: וּמ"ש לְהַקְלֵל שְׂתַעַרְב בְּרוּב וְכוּ' הֵנָּה כְּכָר אֲסִיק הַפּוֹר"ח ס"א צ"ט ס"ו דְּנִקְיִטִינֵן בְּכָל אִיסוּרֵינוּ דְּרַבְּנֵן דְּאִסוּר לְבַטְלָם ע"י עֵרוּב לְעָרֵב בְּיָדִים כְּדִי לְבַטֵּל אַף בְּאִיסוּר שְׂאִין לוֹ עֵיקָר מֵהַת"ו, וְלַעֲנֵנוּ חֲמֵץ שְׂעֵבֶר עה"פ כְּתַב פֶּן מְפוֹרֵשׁ ה"ג רש"ז מְלֻאָדִי בַש"ע שְׁלוֹ ס"א תמ"ז אוֹת ס"א.

ועיין שואל ומשיב ח"א סי' ע"ז וסי' פ"ד וצ"ה דנקיטין הכי בחמץ שעעה"פ ולא התיר לערב בנדונו אלא מטעם דכינן דהפעלים חזרו לתמן הדבר אלא שלא הועיל מעשיהם וכו' עי"ש ובסי' רי"ד.

ועיין מה שרשמתי בענין זה בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות מ"ח ושם כתבתי דיש חילוק בין שאר איסור לאיסורי הנאה. ומה שנמצא באיזה תשובות להתיר לערב ברוב הא נדאי לא אמרו פן אלא לסניף בעלמא בדבר שלפי הנדון יש צדדים להתיר בלא זה ועושים זה סניף, (וכן הוא בתו' הרדב"ז הבאתי בקונטרס הפללים שם אחר שכתב טעמים להתיר בנדונו פתב ותו פיון דאחר זמנו מדרבנן הוא מבטלין פקל שבאיסורין פתרומת חו"ל וכו' והתירתי לערבו וכו' עי"ש), ובכל זאת מי שרוצה לסמוך בהפ"מ על הסוברים דמותר לערב איסור דרבנן לבטלו אפשר שאין מוחין בידו.

אלה דברי תשובתי בענין זה אשר פתבתי בקונטרסי. ולידידי הרב הנ"ל נ"י קצרתו באיזה דברים מפני שקשה עלי לכתוב בכתב רש"י שאיני רגיל בו וחזר וכתב לי עוד שתי פעמים באריכות אף מפני שאיחר תשובתו עידן ועידנים וכבר נעתקתי ללימודים אחרים לא יכלתי לעיין היטב בדבריו רק פחותה על הגחלים דין גרמא די עציראה מלעיין ולהשיב עוד לעשות רצונו אשר חפצתי.

ובאמת שיש מקום לומר דאף למאי דקי"ל דאפי' איסורין דרבנן אסור לבטלם ע"י עירוב לערב בידים, מ"מ בחמץ שע"ע הפסח למאי דקי"ל פרבי שמעון דאינו אלא משום קנס יהא מותר לבטל כדאשפחן דוגמא לדבר בדין הגעלה לכלי חרם דאע"ג דלא מהני באיסורין דרבנן שיש להם עיקר מהת"ו דדוקא בבישולי נכרים שאין לאיסורו עיקר הוא דמהני הגעלה ג"פ כמ"ש ביו"ד סוס"י קי"ג במה שהבאתי בקונטרס זה במע"ה ה"א אות י"ט.

בכל זאת בחמץ לאחר הפסח מהני וכתב הרב ערוך השלחן בסי' תמ"ז אות ו' הטעם פיון דאינו אלא קנסא נהגינן ביה פקל שבאיסורין דרבנן וכמ"ש הר"ן בפ' כ"ש דמהאי טעמא סגי בבטול ברוב דא"כ הכי נמי יש לומר בבטול איסור אלא דלפי מ"ש הרב פר"ח דנקיטין בכל איסורין אף שאין להם עיקר מן התורה אסור לבטלן א"כ חמץ שיש לו עיקר מהת"ו אף שהוא מחמת קנס י"ל דלא גרע מאיסורין שיש להם עיקר מהת"ו: ולענין הלכה למעשה שאלתי במכתבי למופת דורנו הגאון המפורסם מר קשישא כקש"ת מוהר"ר יצחק אלחנן יצ"ו האבד"ק קאוונא פדת מה לעשות, ואלה דברי תשובתו במכתבו הטהור זמן נקט יום ב' י"ג מ"ח תרמ"א פבוד ידיד ה' וידיד בית ישראל וכו' שליט"א, וישגי רוב ברכות וכל טוב סלה אח"ד שה"ט.

מכתבו היקר הגיעני במה שדרש ממני לחוות דעתי ע"ד אשה א' ששכחה למכור קוה"פ לביבות שקורין פרפ"ל פי לא היתה בביתה ואחר הפסח נזכרה והוי הפ"מ והאריף כת"ר בזה בדברים נכונים והנני להשיב פי לפי המבואר בסי' תמ"ז סי"ב חמץ גוקשה אינו אסור אחר הפסח שהרי לא עבר בבל יראה, א"כ הה"ד מי פירות עם מים דקי"ל דהוי חמץ גוקשה כמ"ש"כ התוס' בפסחים דף ל"ה ובהרא"ש שם, וכ"כ הטור בסי' תס"ב, א"כ פיון דלא עבר ע"ז בבל יראה אין לאסור לאחר הפסח.

ומ"ש כת"ר לחלק דלא אמרו פן אלא בחמ"ן שאינו ראוי לאכילה אבל מי פירות עם מים שראויים לאכילה דינם ככל חמץ שעבר עליו הפסח. הנה לדעתי אינו פן שיהי בתשו' הריב"ש סימן ג' כ' להדיא דחמ"ן אינו נאסר אחה"פ וחושב שם מיני גוקשה אותם שא"ר לאכילה או שאינו עדין חמץ גמור וכו', וכן נמי עיסה שגילוושה במים ומ"פ מעורבין וכו' ואינו חמץ גמור אלא גוקשה וכו' עכ"ל ריב"ש, הרי בהדיא דגם מ"פ ע"מ פינון דהוי גוקשה לא נאסר אחה"פ וע"כ תורת אמת בפיו של הפרי מגדים בפתי' להלכות פסח בחלק השני בפ"ב אות ו' שפתיב דג' מיני גוקשה הם ומונה שם מ"פ ע"מ דדינם ככל גוקשה גם לאחר הפסח ועי"ש אות ז.

וכ"כ בתשו' פנ"י סימן ט"ו דמ"פ ע"מ מקרי גוקשה לענין עעה"פ. וכן ראיתי במשניות תפארת ישראל בסוף סדר מועד בדיני חמץ ונגוקשה שכ' ג"כ דמ"פ ע"מ מותרין אחה"פ עי"ש.

ואין לנו להאריך בדברי האחרונים דהלא כבר מבואר ומפורש פן בדברי הריב"ש שהוא מהראשונים, וע"כ העיקר פן לדינא. וראיתי בס' מקור חיים להגאון מליסא זצ"ל לא"ח סי' תס"ב אות א' בסופו שמחלק בין גוקשה שאינו ראוי לאכילה לחמץ גוקשה שראוי לאכילה כמו מ"פ ע"מ עי"ש.

אף זהו התיב גבי מ"ש הנו"ב סי' כ"ב לענין אי סגי בתערוכת ס' או אף במשהו אוסר, וענין מנה בנו"ב סי' כ"ה ובמק"ח סוס"י תס"ב ובנו"ב מה"ת סי' נ"ד ויש להאריך הרבה בדבריהם ואכ"מ. אף לענין חמץ גוקשה שעעה"פ ברור לדעתי לדינא דאין לחלק ביניהם וכדברי הריב"ש, דכיון דלא עבר על ב"י לא נאסר לאחה"פ, ולשיטת המ"א מותר אף באכילה פל חמ"ן לאחר הפסח, ולשיטת הח"י אסור באכילה ומותר בהנאה ועכ"פ מותר לערב ברוח היתר לכ"ע פינון דלפי המבואר בש"ס קנסא קניס ר"ש הואיל ועבר בב"י א"כ בחמץ מי פירות ע"מ דלא עבר בב"י אינו נאסר א"כ מה שהחמירו לאסרו באכילה אין לו מקור מהש"ס רק מצד חומרא שהחמירו הפוסקים, א"כ באיסור קל כזה שפיר יש לדמותו לתרומת חו"ל וחסלת חו"ל דמבטל ברוב לכתחלה בפרט דשי' המג"א להתירו באכילה.

לכן דעתי מסכמת לבטלו ברוב היתר ואז מותר באכילה, יותר אין לי פח להאריך. והנני לברכו ברוב חו"ש והצלחתו בתורה ובעבודת ה' ובהצלחה זמניות, פנפשו ונפש ידידו המברכו ברוב חו"ש.

יצחק אלחנן בהרב מ' ישראל איסר זצ"ל החופ"ק קאוונא: ואפריון נמטייה דאייתי מתניתא בידיה שמפורש בתשו' הריב"ש דגם חמץ גוקשה דמי פירות עם מים שעבר עה"פ מותר, פי שו"ת הריב"ש אין מצוי אצלי ורק ראיתי קיצור דבריו שהביא מן בב"י בסוס"י תמ"ז ודברי הרב מג"א (שפתיב דנקט הנאה משום דחמץ גוקשה אין ראוי לאכילה) סבובי גם סבובי להבין דבחמץ גוקשה שאינו ראוי לאכילה מיירי דאי במי פירות עם מים הא חזו לאכילה.

ואהימנותיה דמני"ר סמיכנא שכ"כ גם הרב פרמ"ג (הפרמ"ג שפנדי הוא אשר נדפס עם המגיני ארץ ביטאמיר שנת התרכ"ה והושטמו כל הפתיחות אשר בתחלת הס' פרמ"ג

כְּאֲשֶׁר הוֹדַעְתִּי בִּמ"א (עֵינַי אֹר לִי סִי נ"א) אֲלֵא שְׂיֵשׁ לִי מְקוֹם עֵינַי קִצַּת שְׂרָאִיתִי עִתָּה לְהַרְב פֶּרֶם לִי גְּבָהֶךָ לְסִי תִס"ז שְׂכֶתֶב דְּנוֹקְשָׁה דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם וְנִיפֶר בָּהֶם הַחִימוּץ יֵשׁ לוֹמֵר דְּאָף לְמ"ד דְּחָשִׁיב גְּנוֹקְשָׁה הֵנִי מִן הַתּוֹרָה, וּמ"מ אֲפֹשֶׁר בֵּל יִרְאֶה לִיכָא בְּזָה, וּנְפ"מ לְעֵבֶר הַפֶּסַח עָלָיו, עֵינַי סִס"י תִמ"ז עכ"ל דְּנִרְאָה מְזָה דְּלֵא בְּכָל מִי פִירוֹת עִם מִיָּם סוֹבֵר דְּהֵנִי חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה וּמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח אֲלֵא דְּנוֹקָא בִּמ"פ עִם מִיָּם שְׂלֵא נִיפֶר בָּהֶם חִימוּץ אֲבָל אִם נִיפֶר בָּהֶם חִימוּץ רִפְיָא בִּידֵיָה אִם מְנוֹתֵרִים אַחַר הַפֶּסַח).

וּבְדַבְרֵי הַתְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל (בִּתְפ"י שְׂבִינְדִי הֵם בְּקוֹנְטְרִיס קִנְפֶת הַרוֹכְלִין אַחַר פְּלַכְלֶת שַׁבָּת אֲשֶׁר לֹא אִסִּיקְנָא אֲדַעְתֵּאִי לְעֵינַי שֶׁם וְהִגְאֹן עָלָיו יצ"ו כֹּל רַז לֹא אָנוֹס לִיָּה) מְפִנְרֵשׁ דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם דְּהֵנִי חִמ"ן מְנוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח כְּאֲשֶׁר הָעֵיד בְּגָדְלוֹ הִגְאֹן פְּחַד יִצְחָק נר"ו, וּא"כ פֶּשׁוּט דְּהִלְכָה וְהוּ מוֹרִין כֹּן דְּגַם חִמ"ן דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם שְׂעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח מְנוֹתֵר. וְמָה שְׂדַקְדֻקְתִּי מִדְּבָרֵי רַבְּנֵן קְדִישֵׁי שְׁהַבְּאֵתִי בְּתַשׁוּבְתִי דְּסִבְרֵי לְחֶלֶק בֵּין חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה שְׂאִינֹו רְאוּי לְאֲכִילָה לִמ"פ עִם מִיָּם אִינֹו מְנוֹכְרָח וְהַטּוֹב אֲשֶׁר דְּבַר הִגְאֹן יִחְיָה, כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר מְפִנְרֵשׁ כֹּן בְּדַבְרֵי הַרִיב"ש אִין לְהַרְהֵר עוֹד בְּדַבְרֵי.

וְמָה שְׂדַקְדֻקְתִּי מִדְּבָרֵי הָרַב שׁו"מ בְּתַנְיִינָא ח"ג סִי פ"ג יֵשׁ לְדַחֲוֹת דְּאִין כְּוֹנְנָתוֹ לְחֶלֶק כְּמוֹ שְׁהַבְּנָתִי בְּדַעְתּוֹ, אֲלֵא עֵיקַר חִילּוּקוֹ הוּא בֵּין הָגִיעַ לְכָלֶל חִמְזֵן גְּמוֹר וְנִתְקַלְקַל דְּזָה לֹא תָשִׁיב חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה לְהִכָּא דְּלֵא הָגִיעַ לְכָלֶל חִמְזֵן גְּמוֹר דְּזָה הֵנִי חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה וְמִי פִירוֹת עִם מִיָּם אִף דְּרְאוּי לְאֲכִילָה מ"מ לֹא הָגִיעוּ לְכָלֶל חִמְזֵן גְּמוֹר וְחָשִׁיבִי חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה.

וְמָה שְׁהַבִּיא בִּשׁו"מ הַנ"ל דְּבָרֵי הָרַב שְׂעֵר הַמְּלָךְ. וְנִרְאֶה דְּנִקִּיט גְּמִי הֵכִי דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם כִּינֹן שְׁנוֹתָן טַעַם כְּרְאוּי אַעֲפ"י שְׂאִינֹו חִמְזֵן גְּמוֹר אֲפֹשֶׁר שְׁהוּא מִן הַתּוֹרָה מ"מ אִין מְזָה הִכְרַח שְׁיָהֵא אֲסוּר אִם עֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, וְכַמ"ש הִגְאֹן יִחִי לְדַבְרֵי הָרַב מִק"ח כְּנֹז"ל.

אֲמַנָּם תַּמִּיָּה לִי עַל הִגְאֹן יצ"ו דְּאָחוֹ צְדִיק פְּלָךְ הַשְּׁתִּיקָה וְלֹא בְּאֵר לָנוּ מָה שְׁהַעֲרוֹתִי בְּתַשׁוּבְתִי דִּי"ל דְּאָף דְּגַם חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם הִדִּין נוֹתָן שְׁמוֹתֵר בְּעֵבֶר עַה"פ מ"מ הִלְבִּיבוֹת הִלְלוּ מְסַתְמָא נַעֲשָׂה מְקַמַּח לְתוֹת שְׂפָל הָאֲשָׁפְנָזִים שְׂבִמְקוֹמוֹת אֵלוֹ אוֹכְלִים קַמַּח הַנְּקָרָא כוֹרְפִיצַנִי כִּידוּעַ לְכָל וְהָרִי הַקַּמַּח עֲצָמוֹ קוֹנְדָם הִלִּישָׁה הוּא חִמְזֵן גְּמוֹר שְׁהָרִי הוּא בָּא מַחֲטִים שְׁלוֹתֵתִים אוֹתָם.

וְאִם הִגְאֹן יצ"ו ס"ל דְּקַמַּח מַחֲטִים לְתוֹתִים לֹא תָשִׁיב חִמְזֵן גְּמוֹר אֲלֵא סְפָק חִמְזֵן הִיָּה לוֹ לְבְּאֵר זֹאת. וְעַכ"פ בְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם בְּעֵלְמָא בְּקַמַּח שְׂלֵא לְתוֹתוֹ הַחֲטִים וְדָאִי אִית לָן לְמִינְקַט דְּמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח.

אַחַר זְמַן הַשְּׁגַתִּי שׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה שְׁנַדְפָּס מְקָרוֹב. וְרְאִיתִי לְהַרְב בְּסִי ע"ט שְׂכֶתֶב דְּאָף דְּהֵנּו"ב בְּסִי כ"א וְכ"ב, וְהִאֲתָרוּנִים בְּסִי תִס"ב פְּתַבּוּ דְּמִי פִירוֹת עִם מִיָּם הֵנִי דְּאוֹרְיָתָא אִף דְּשְׂאָר חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה הוּא מְדַרְבְּנֵן הֵנִה דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּמַנְחוֹת דְּרָף נ"ד סוֹף ד"ה אִין מְחַמְצִין הוּא נֶגֶד דְּעַת הָאֲתָרוּנִים.

אֲמַנָּם אֲפֹשֶׁר לְדַבְרֵי הָאֲתָרוּנִים דְּנוֹקָא לְעַנְנֵן אֲכִילָה, אֲבָל לְעַנְנֵן בְּיַעוֹר הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן וּבְנוֹקְשָׁא דְּרַבְּנֵן מְנוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְכו' עי"ש. וּמְצָאנּוּ רַב תַּנָּא דְּמִסְיָע לְרַב יִצְחָק מְנִי"ר הִגְאֹן עָלָיו לְמַעְלָה יצ"ו וְעֵינַי לְקַמְן בָּאוֹת זֹו בְּד"ה וְעַל מָה שְׂנַחְלָקוֹ: וְמָה שְׂכֶתֶב הִגְאֹן יצ"ו לְהַתִּיר לְעֵרְב לְכַתְחִלָה חִמְזֵן גְּנוֹקְשָׁה שְׂעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח לְבַטְלוֹ בְּרוּב הִתֵּיר כִּינֹן

דמבואר בש"ס דאסור חמץ שעבר עליו הפסח הוא משום קנס על שעבר בבל יראה ונהרי בחמץ גוקשה לא עבר וכו' משמע דבחמץ גמור שעבר עליו הפסח אין רוח חממתו נוחה להתיר לכתחלה לבטל ברוב הימור אמנם בספרו עין יצחק שנדפס אחר כף ראיתי מה שפכת בזה בסוף סי' כ"ב ונראה מדבריו דגם בחמץ גמור סובר דכשעבר עליו הפסח מותר לערבו לכתחלה ואיה"ש אעתיק תנרף דב"ק לקמן אות מ"ט ועיין עוד לקמן באות ע"ג ובאות ע"ה: ובעיקר דין חמץ גוקשה שעבר עליו הפסח דקיימא לן בסוף סי' תמ"ז דמותר בהנאה נחלקו הפוסקים אם מותר באכילה גם כן דלהרב מגו אברהם שם מותר גם באכילה.

והרב חק יעקב שם השיגו דלא עיין במקור הדין בדברי הריב"ש סי' ג' דאסור באכילה והרב בית מאיר פתב דאף שכן פתוב בפירוש בהריב"ש מכל מקום צריך עיון גדול מנא ליה פשרה זו וכן הקשה הטור בסי' תמ"ח על דברי הרב בעל העיטור ולכן המג"א פירש דבריו להר"ן ריש פרק אלו עוברין וחולק בזה אהריב"ש ע"כ ואינו נח לי דאם באמת המג"א ראה דברי הריב"ש שפכת דאסור באכילהאלא שהוא חולק עליו הול"ל.

ולי נראה וכו' ונהו משמע שפיר פוננתו דהריב"ש הביא בשם הר"ן ריש פרק אלו עוברין דמותר בהנאה ומשמע ליה דרוצה לומר דבאכילה אסור והמג"א חולק וסבירא ליה דלהר"ן מותר גם באכילה ונקט הנאה משום דלא חזי לכן נראה ודאי דהמג"א לא ראה בגוף דברי הריב"ש (אף שאין הכרח כל כף מדיקדוק לשון ונראה לי וכו').

כמו שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ז אות כ'): והרב דברי מנחם בהגהות ב"י אות כ"ח פתב בשם אהד קדוש בכתיבת יד שעל דברי מר"ן הב"י שהביא בשם הריב"ש דמותר בהנאה פתב דלאו דוקא בהנאה דהוא הדין דבאכילה נמי שרי דאין חילוק בין הנאה לאכילה דאם עבר אסור בהנאה ואם לא עבר מותר גם באכילה כעין מה שפכת הטור על דברי הרב בעל העיטור וכו' וכתב בדברי מנחם דלא ראה בגוף דברי הריב"ש וכו' עי"ש.

וכן דעת רבני האחרונים דאסור באכילה עיין להרבנים מקור חיים סוף סי' תמ"ז וחי אדם כלל קכ"ג אות כ"ה וש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תמ"ב ס"כ. וכן משמע דברי הרבנים תפארת יוסף סוף סי' כ"ב ובית שלמה סי' ע"ח ד' נ' ע"ב ובסי' ע"ט וכן פתוב מפני שם בסי' פ"ו דהעיקר בזה כהחזק יעקב דאסור באכילה דלא כהמג"א.

וכן פתב בפירוש הרב שם אריה סי' ט' סוף ד"ה אמנם עי"ש. וכתב הרב זכור לאברהם ח"א ד' ק' ע"ב על דברי הרב באר היטב ס"ק מ"ו דכן פסק האליהו רבה דאסור באכילה דלא פהרב מגו אברהם גם הרב פרי חדש סי' תמ"ב ס"א (ד"ה ולענין הלכה) פשיטא ליה דמה שפכת מרן בסוף סי' תמ"ז דחמץ גוקשה שעבר עליו הפסח מותר בהנאה הוא בדוקא הנאה ולא אכילה שפכת וז"ל וכן דעת הרב המחבר שפכת בסוף סי' תמ"ז שחמץ גוקשה אסור באכילה אחר הפסח וכו' עי"ש ואף שלא פתב מרן בפירוש דאסור באכילה משמע ליה דבדוקא נקט אינו אסור בהנאה לומר דבאכילה מיהא אסור ולכן פתב בשמו שאסור באכילה כאילו פתב כן בפירוש: ועל מה שנהלקו בגוקשה דמי פירות עם מים אי הוי מן התורה ואינו בטל בששים או לא ראיתי עתה בספר חשק שלמה שו"ת להגאון משה שלמה נאשעלסק בסי' ד' שפכת בשם הגאון בית אפרים שנוטה דעתו לדעת

הסוברים שאף למאן דאמר דגוקשה הוא מדרבנן מפל מקום גוקשה דמי פירות עם מים אסור מן התורה ולא מהני ביטול בששים אף פתב על דבריו שבתשובה האריה בראיות הרבה מפמה ראשונים דהעיקר להלקה פדעת הגאון סדרי טהרה בספרו שיורי לקט על א"ח דגם מי פירות עם מים דהוי גוקשה אינו אסור אלא מדרבנן ובטל בששים פשאר גוקשה אלא שפיים שאין זרפו לסמוך על זה בלבד רק אם יש עוד צירוף היתר ומר קעסיק לענין אכילה בפסח אבל לענין עבר עליו הפסח אפשר שמורה ובא אפשר דעתו נוטה והעיקר דהוי גוקשה מדרבנן ועיין לקמן בד"ה ולסמוך ובד"ה ובעיקר ובשואל ומשיב מהדורא שתימאה סי' נו"ן (ד"ה והנה) ד' ס"ב פ"ג והבאתי תורף דב"ק לקמן אות ע"ה: גם אשו"ר בשו"ת פנות הבית להגאון אברהם טיקטין אבד"ק שווערזעניץ (שנדפס בשנת תרמ"ג) בסי' ט"ו שנסאל מהגאון חיים אווערבוך באחד שמכר חמצו קודם פסח ויש במכירתו שתי ריעותות א') שבהשטר כתוב מכרתי להעכומ"ז הקלעיר (מוכן שם איזה חדר שהחמץ מונח בתוכו) ואגב קרקע הקניתי לו כל וכו' ונתן לי העכומ"ז שני זהובים ומתי שירצה לסלק לי עד ש"ן זהובים יהיה נקנה לו למפרע ונודע זה אחר הפסח ואם פן כיון שהעכומ"ז לא סילק הוי למפרע חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ב') הקלעיר אינו שלו אלא בשכירות ואם פן לא קנה העכומ"ז המקום וממילא לא קנה גם החמץ אף החמץ הוא לעקי"ך שפעשה מדבש ומים ומי פירות עם מים הוי רק חמץ גוקשה וחמץ גוקשה שעבר עליו הפסח מותר באכילה ובהנאה כמבואר (סי' תמ"ז סי"ב) אף יש לדחות דהא קודם שנתן הדבש לתוך הקמח יש לחוש שפא בא מים לתוך הקמח ואם פן נעשה חמץ גמור אף יש לומר דהא בשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק ואם פן לא חיישינו לחמץ אלא בשעת עשיית הלעקי"ך והוי מי פירות עם מים ואף דהאחרונים אסרו ליקח קמח מן השוק מפל מקום בעבר עליו הפסח דהוי מדרבנן אפשר מודים וגם אפשר דלעקי"ך הוא מהקמח דגן וש"ד דדוקא חטים רגילים להחמיץ כמבואר במגן אברהם שם עוד היה בחמץ הג"ל י"ש אם יש לסמוך אתשובת פני יהושע דסובר י"ש הוי רק דרבנן דהוי זיעה בעלמא וגם בספר תודת השלמים סי' ו' כתב היכא דליכא למיחוש להערמה מותר והאיש הלז היה סבר שמכר אם פן אפשר דלא קנסינו גם היה בחמץ הג"ל (קרומע טייטרע) וגם קרוחמעהל הנקרא שטראק) דלפי דעתי הוי רק גוקשה נא ידידי וכו': והשיב איני מסכים להתיר אף פי בשער אפרים סי' ד' בהגהת פן המחבר העלה לדין שהפל מבטלין אין שייך חשש הערמה מי יסמוך על זה אשר האליהו רבה בקונטרס אחרון שם ובספרו סי' תמ"ח חלק על זה ואף שפיים בסק"ג בהפסד מרובה מאד יש לסמוך להקל מפל מקום שם סמוך רק כשסבר שמכר שלוהו כמבואר בתודת השלמים סי' ו' דזה הוי אונס גמור ואף דהרמב"ם וש"ע פסקו אף שוגג או אנוס אסור מפל מקום כשבטלו גם פן יש לצדד להקל אבל בגדון דידן מיקרי פושע שלא שאל לחכם ומה גם ודאי הזהיר המורה שכל מי שיעשה שטר מכירה יבא אצלו ואף בגדון החק יעקב עצמו יש לפקפק ואין מקום להאריך פעת לענין אי אומר מותר מיקרי שוגג ועוד צריך לעיין הרבה דהוי פלא ביטלו שהביטול לא היה על חמץ זה כפשר ביאר הפנים מאירות ח"ב סי' קס"ג ואף דמלשון תודת השלמים ושער אפרים הג"ל משמע דסברי דמפל מקום הוי בכלל ביטול ואפשר דנימא דנדאי היתה פונתו כל מה שברשותו אם המכירה לא תועיל מפל מקום אין זה מוכרח אף דבפנים מאירות שם

התיר גם כן מטעם דלא קנסו שוגג אטו מזיד בדרבנן גם זה אינו דלא פל הדברים שונים ואל יתמה במה שאני מחפש צדדים להחמיר מה שאין זה דרכי אבל הואיל ומפשטות לשון הש"ע ושאר מפרשים סתמו דבריהם ודאי קשה לסמוך להקל על האחרונים פאשר כתב באמת האליהו רבה והכל הסכימו אתו דאסור וכן המשאת בנגמון סי' ח"ן: ולסמוך על הי"ש דהגוי זיעה בעלמא חלקו על זה פל האחרונים עיין במשאת בנגמון הנ"ל ובתשובת מוהר"ם טיקטין שבהקדמת הרי"ף לסדר נשים וגם בתשובת חכם צבי אולם הלעקי"ך יש להתיר פי מי פירות עם מים לא הוי רק חמץ גוקשה ולחוש ללתיטה הוי חפש רחוק פי הוא רק מקמח דגן ואף אם הוא מקמח חטים נראה לסמוך להקל דאף לתיטה הוי רק ספק אם נתחמץ על פן נראה להקל: ובעיקר הדבר אשר היה נראה לי דחמץ גוקשה דמי פירות עם מים שעבר עליו הפסח פיון שראוי לאכילה אין לו דין חמץ גוקשה שעבר עליו הפסח פתב לי ידידי הרב עזריאל אבד"ק טלאטשין יצ"ו ונ"ל ואגב פאתי לעורר את כת"ר בספרו דברי חכמים סי' ק"ח במעשה שאשה אחת לא היתה בביתה כמה חדשים קודם פסח ושכחה למכור פארפיל ופלפל כ"ג אם הוא גוקשה מי פירות עם מים מדוע לא הביאו הדר"ג והגאון רי"א דברי הרמ"א סי' תמ"ז סוסע"י ה' חבית שעברו נסריו בכצק לאחר שני חדשים אינו נותן טעם ולהט"ז לאחר שלשים יום יעו"ש במג"א סק"ל שאף בתוך הזמן הוא חמץ גוקשה ויעניין במקור חיים סי' תמ"ב סק"ב שמחלק בין פת לעיסה גם מה שחשש שם הדר"ג מהקמח אשר הדרף ללחות הגה פפי ידיעתי מבעלי רחיים בחורף אין דרף ללחות בפרט בטבת ושבת שהאוריר קר ולח ואף הכצק יוכל להתרפף אף כ"ז שלא נתרפף אינו נותן טעם: וכמה שפתבתי בראש אות זו דאף אי נימא דמעט מים למי פירות לא חשיב מי פירות עם מים מפל מקום נהי דלא חשיב מי פירות עם מים לומר דממהר להחמץ עד דלא סגי להו שימור מפל מקום שימור מיהא בעי כשאר עיסה שגילושא במים לבד עיין חק יעקב וכו' ומדוקדק פן בדברי מוהרש"א בפסחים ד' ל"ח וכו' הגה קבלתי היום (ה' טבת תרנ"ז בהיות גונטרקיס בבית הדפוס) מכתב ידידי הגאון רש"ל פרעידעש מח"ס פנים חמד אבד"ק ליאדי יצ"ו (מיום ג' דחננפה תרנ"ז) ובו השיגה ידו עלי בזה וזה לשונו ולא הבנתי לכאורה מאי ראיה מדברי מוהרש"א הנ"ל להדינא של החק יעקב הא מוהרש"א מייירי במעט מי פירות למים ובזה הוא דסובר דמחמץ מיהא פאילו הנה הפל מים אבל בגדון של החק יעקב במעט מים למי פירות נוכל לומר דבטל מיעוט מים בתוך המי פירות המרובים והגוי פאילו הנה הפל מי פירות ואינו מחמץ פלל וכו' מה אהבתי תורתו פל היום הוא שיחתי ואני לומד בכל יום באהבה עזה בספריו הקדושים אשר פלטה נפשי להם השי"ת יחיייהו ובתורתו אהגה תמיד אם אין טירחא לפניו רצוני מאד שיודיעניי אם נכונים הדברים וכו' עכ"ל יצ"ו שש אנכי על אמרותיו ואודה ה' בכל לבב העושה את שאינו זוכה כזוכה שיהיו גדולי דורנו יצ"ו נושאים ונותנים בדברי איש דל פמוני פעל ספר פתב איש רבי אפריון נמטייה אשר ענותו תרבני ועם היותי טרוד בעניינים אחרים פניתי לשעה קראתי בכל לב את דב"ק ואשיב מפני הכבוד מה שגראה לדעתי הקלה להשיב בזה בס"ד הגה אחר שפתבתי למעלה ומדוקדק פן בדברי מוהרש"א וכו' סימתי לשוני ויעיין במאמר מרדכי וכו' ולפי הגראה אין נמצא בעקד ספרי ידידי הגאון יצ"ו ס' מאמר מרדכי פי המעיין בדב"ק ישר יחזה שפתב שאין שום סברא לחלק בין מעט מי פירות למים למעט

מים למי פירות ואם מעט בטלים ברוב והיו פלא היו זה וזה שונים ואי הכי מצניא לשנויי דלקה נתפוננתי בציון זה לשלול סברת ידידי הגאון יצ"ו ותמכתי דברי על פי סברת הרב מאמר מרדכי שאין חילוק בין מעט מים למעט מי פירות וגם בלא הציון הלז הנה המשך לשוני הנה הוא נעוץ סופו במה שפכתתי ותו אף אי נימא דמשום שהוא מעט מים לא תשיב מי פירות עם מים וכו' וכלומר דלא שאני לו בין מעט מי פירות למעט מים מפל מקום נהי וכו' שמתבאר מסוגנו הלשון שעל הנחה זו שאין חילוק בין זה לזה הוא מה שפכתתי שמדוקדק מדברי מוהרש"א וכו' שסובר פדעת הרב חק יעקב דהא בהכי איירינן בהאי סברא דאידי ואידי שוו פן יכלתי לתרץ דברי: אף באמת בהורגנותיה דרב שותיה דמר לא ידענא מנא ליה למימר דמעט מים במי פירות עדיפי להקל בהם מבמעט מי פירות למים ונהרי איפקא שמעינן מדברי הרב מחצית השקל שהבאתי בראשית דברי שפכת דעד כאן לא נסתפק הרב מגן אברהם לומר דמעט שרי אלא במעט מי פירות לתוף המים אבל במעט מים למי פירות פשיטא ליה לאסור ולא אמרינן דבטלי מעט המים לגבי המי פירות ואין מחמצין וכתבתי שפן מתבאר מדברי שלחן ערוך הרב מוהרש"ז וכן הבאתי לקמן בס"י י"ג אות יו"ד (שציינתי למעלה) כמה רבנים שסוברים לחלק פן ואי הכי שפיר מוכח מדברי רבינו המוהרש"א דקאי פשיטת הגאון חק יעקב דאי במעט פירות למים אמר רב דמחמיץ מיהא פדרף שמחמיץ עיסה שנילושה במים לבד פל שפן במעט מים למי פירות שיסבור דאף דלא נימא בהו מי פירות עם מים ממהר להחמיץ עד דלא מהני להו שימור הא מיהא שימור כעיסה הנלושה במים לבד פן נראה ברור הדברים ותסר מעלי תלונת ידידי הגאון יצ"ו: כח) מאלץ (היינו תבואה חמוצה) אי חשוב חמץ גוקשה להתירו בעבר עליו הפסח עיין בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ב' בשם שו"ת בי"א דהכל לפי הענין אם הוא מקולקל הרבה עד שנופסל מאכילת אדם וכו' הוי חמץ גוקשה ואם שכח למפוך המאלץ קודם הפסח ונודע לו בפסח ולא בא לשאול עד אחר הפסח אם הנה עדיין ראוי לאכילת אדם אסור בהנאה אחר הפסח אבל אם הנה מקולקל מאד עד שאינו ראוי לאכילת אדם הוי חמץ גוקשה שעבר עליו הפסח דשרי פכתוב בסוף סי' תמ"ז וכן פתב גם בס"י תמ"ב אות ג' עי"ש שהוכיח מתוך דברי הח"ץ סי' כ' דגם בנתקלקל מאד הוי חמץ גמור והצ"ע והרב שואל ומשיב בתניינא ח"ג סי' פ"ג נשאל ביי"ש שנעשה מן טעריקשעין וויעץ (לפי הנראה הוא הנקרא מיסיר בוגדאי) רק שנתערב מעט ממאלץ משעורים שרויים פתב בשם הרב השואל דהמאלץ הוא חמץ גוקשה ואחר הפסח מותר ולהמג"א סוף סי' תמ"ז אף באכילה ואף שנתערב גם שמרים והוי דבר המעמיד מפל מקום הוי זה וזה גורם דהמאלץ ודאי הנה מעמיד ונגד השמרים איפא ששים וזה גורם שרי בששים וכתב על דבריו דהא לא הוי זה וזה גורם פיון דהמאלץ אינו היתר גמור דאסור הוא בפסח אף בהנאה אלא דמשום שאינו עובר בבל נראה מותר אחר הפסח וגם מה שמחשב ממאלץ לחמץ גוקשה אינו ברור דהח"ץ סי' כ' פתב דהוא חמץ גמור וכן פתב הרב מוהר"ם הביא דבריו הרב שערי תשובה סי' חת"ם אות ב"ת דאסור אחר הפסח אף הרב שערי תשובה פתב דבנתקלקל אפשר הנה חמץ גוקשה וכן פתב בס"י תמ"ב סק"ג ותמיה לי דעד כאן לא אמרינן דחמץ גוקשה מותר אחר הפסח אלא במה שלא הגיע לחמץ גמור והוא רע לאכילת אדם אבל במאלץ שנעשה משעורים שרויים פיון שעיקרו נעשה לכך מלבד דלא גרע מארבע אומניות

ועיין להרב מגן אברהם סי' תמ"ב ואף דשם אינו רק מדברבנן היינו דליכא פזית בכדי אכילת פירס אבל פאן אסור מן התורה דאף דאינו ראוי לאכילה הא ראוי לחמץ בה ולעשות יי"ש מזה ועיקר היי"ש פא מזה איך אפשר לומר דמיקרי פגום ועיין ע"ז ס"ח בפגום מעיקרא הואיל וראוי לחמץ פמה עיסות גם פאן הרי נעשה יי"ש מזה ובנדאי אסור וראיה משמרים שהם רע מאד לשתיה ולא הוי גוקשה דמתחלה נעשו לכך ולא מיקרי קלקול והוא הדין במאל"ץ וכעין זה חילק הרב שער המלך בפרק ד' הלכה חי"ת מהלכות חמץ לענין מי פירות עם מים דאף דהוי גוקשה מכל מקום הוי ראוי ועיין רמב"ם והר"א פרק א' הלכה ב' ותמצא דשאור כל שראוי לחמץ אף שפוסל מאכילת פלב אסור עי"ש בהה"מ ודוק וכל שפן פשנעשה יי"ש מזה ואף שהרב נודע ביהודה מהדורא תניינא יו"ד סי' ג"ן רצה להתיר פשנפסל מאכילת פלב אף שראוי לחמץ הרי אחר כך החמיר בחמץ דהתורה הקפידה על חמיוץ וגם בשאר איסורין יש להחמיר כי הנו"ב לא הזכיר הך דע"ז ומה שפכת הרב מגיני שלמה דיי"ש הוי זיעה קשה לסמוך על זה והרב פני יהושע חלק בזה והרב נודע ביהודה מהדורא תניינא לא רצה לסמוך בזה וגם הרב חכם צבי ומכל מקום מי שרוצה לסמוך על זה איני מוחה בידו אבל אני איני מתיר כי נראה שפשע במה שלא מכר החמץ ואף אם שכחה מיקרי אונס הרי גם באונס אסרו עכ"ל מה שפכת לענין חמץ גוקשה דיש לומר דדוקא פשהוא רע לאכילה וכו' בזה פתבתי לעיל אות כ"ז עי"ש: ובשואל ומשיב מהדורא קמא ח"ב סי' נק"ב פכת בתוך דבריו ומה שפכת הפני יהושע דהוי חמץ גוקשה היינו לשיטתו דהוא זיעה בעלמא וגם אולי לא קאי רק על המאלץ אבל יי"ש הנעשה וכו' עי"ש נראה דבמאלץ גופיה מודה להפנ"י דהוי גוקשה ובמהדורא תניינא ח"ד סי' י"א פכת ונ"ל והנה מעלתו פתח בהצלה שפכתו בשם פנ"י דהמאלץ הוא גוקשה והאריף מעלתו דהוי חמץ גמור ויפה פכת בזה שהכל לפי הענין אם הוא מקולקל הרבה כמ"ש בשע"ת בס"י תמ"ח עכ"ד.

ונראה בעליל דהני מילי דמר סתרא"י גינהו ממקום למקום ועיין בדברי הרב בית מאיר שהבאתי לקמן (בד"ה ומ"מ): ובשו"ת בית שלמה בראש סי' ס"ה פכת ונ"ל הנה דבר זה לומר דמאל"ץ שאין ראוי לאכילה פלל הוי רק חמץ גוקשה אף שבתשובת בי"א סוס"י ל"ד פכת פן בשם הפנ"י לדעתי איך לסמוך על זה אף לסניף דכיון דבעת שנתבקעו השעורים או אף בעת שהתחילו לצמוח היו ראויין לאכילה אף שאחר שצמחו הרבה אין ראויים לאכילה הוי חמץ מן התורה עד שיפוסל מאכילת פלב וגוקשה לא הוי רק אם מעולם לא הנה ראוי לאכילה מעת שהתחיל להחמיץ כמו שפכת המג"א סי' תמ"ב ודבריו מוכרחים ועי"ש בפרי מגדים ובפתיחה ח"ב פ"ב באורף אם פן אין שום אופן להתיר וכו' ע"כ: ולענין יי"ש הנעשה מתבואה חמוצה (מאלץ) או שמרי שכר שעבר עליהם הפסח אם חשוב חמץ דאורייתא ואסור אחר הפסח הנה דברי הרבנים חק יעקב בהתשו"ת סי' תמ"ב ושערי תשובה סי' תמ"ב ס"ג ועוד מדברי המפרשים לשם דועים ואני לא אמרתי אלא להזכיר דברי שו"ת רבני האחרונים בזה ואין מוקדם ומאוחר כי רק פפי אשר ינדמן לי דרך לימודי ארשום פה בס"ד בשו"ת שואל ומשיב הנ"ל (ברי"ש אות זו) פכת דקשה לסמוך על הרב מגיני שלמה דיי"ש הוי זיעה כנז"ל ובמהדורא תליתאה ח"ב סי' קמ"ח פכת בחנומץ שידוע בבירור שפנעשה מפסולת היי"ש ועבר הפסח (ונמכר לעכומ"ז קודם הפסח אף לא היתה המכירה כדיון) הנה ביי"ש ידוע דעת הפנ"י

שאינו רק זיעה בעלמא ואף אי נימא שלא כדבריו וכדברי החכם צבי בתשובה ועיין להרב חק יעקב סי' תמ"ב בהתשובה שם שהשואל והב"ש הסכימו דאינו רק זיעה בעלמא ואף להח"י שם מפל מקום החומץ שנעשה מהפיסולת בנדאי אינו רק זיעה בעלמא ושינוי ההיתרים דשם ובפרט דבאיסור דרבנן פתחין גוקשה דעת המג"א דאף באכילה מותר אחר הפסק עיין בדבריו בסי' תמ"ז ס"ק מ"ו ואף להח"י שם שחולק על כל פנים בהנאה מותר אם פן מותר למקרו לעכומ"ז אף לפי שלא ידעתי היטב מהות עשייתו לכן לא יכלתי לעשות סמיכה מזה עכ"ד: שוב שקיל וטרי בנדונו אם הועילה המכירה שמכר לעכומ"ז וסיים ובכל זאת נראה לעשות פדברי הפנ"י בתשו' לערב החומץ בחומץ אחר שיהיה ששים נגדו ואז בנדאי מותר ועדיין צ"ע עכ"ל ובמהדורא קמא ח"ב סי' נק"ב פתב גם פן דלסמוך על דברי בעל מגיני שלמה בפנ"י דיי"ש אינו רק זיעה בעלמא אי אפשר פי פבר האריף הח"ץ לחלוק על זה והנודע ביהודה בח"ב א"ח סי' ס"ד פתב שאין רצונו לתקוע עצמו בהלכה זו פי צריף כמה שבועות וכי, ומה שפתבו הר"מ מטקטין והח"ץ לענין חמץ עיין סמ"ג במצנות לא תעשה סי' ע"ז ע"ח על כל פנים אי אפשר לסמוך על זה לבד וכו' ומה שכתב הפנ"י דהוא חמץ גוקשה היינו לפי שיטתו דאינו אלא זיעה בעלמא וגם אולי לא קאי רק על המאלץ אבל יי"ש הנעשה מתבואה פשיטא דהוי חמץ גמור ואף לאחר הפסח לדין דשיטת הח"ץ עיקר ואין להקל בזה וכו' ובמהדורא תניינא ח"ד סוף סי' יו"ד פתב ואף שדעת הפ"מ בתשובה דיי"ש הוי זיעה בעלמא פבר חלקו עליו עכ"ד ובמכתב לאחד חכם פשפתתי דיי"ש הוי חמץ גמור כמ"ש הח"י והח"ץ ובש"ע הג' מוהרש"ז בתמ"ב ס"ט וח"א פ"ל ק"ך וכו' פתב אלי דבשו"ת עמק הלכה סי' קל"ד פתב דיי"ש הנעשה מתבואה אין בו לא פרת ולא מלקות רק איסור.

ושפדבריו מבואר בשו"ת באר יצחק סי' יו"ד וי"א: ושהרב פנסת יחזקאל סי' י"ד פתב דיש לצרף דעת ר"י צהלון לסניף להיתר בנדון דידיה דיי"ש אינו אלא קיוהא וזיעה בעלמא ולא חמץ גמור לענין להשהות ובשם ס' ארבע שיטות למוהרי"ש בסופו סי' ע"ז פתב דהוכיח דיי"ש הוי שלא פדרף הנאתו וקיימא לן דטעמו ולא ממשו בחמץ אסור להשהותו רק מדרבנן ושדחה שו"ת ח"ץ וגם הרבה לשאול על פסק הר"מ מטקטין הנדפס דיש הרי"ף מסדר נשים ומסיק דכל האחרונים נגדרים אחר פסק הר"מ מטקטין ולא מצינו שהחמיר בדיעבד אלא שראוי להשתיק להמיקל ושפכ"ל זאת לא מלאו לבו להקל ביי"ש מתבואה שפבר פשט איסורו בכל ישראל מפל מקום צד גולא הוא היכא דיש צדדים אחרים להתיר ע"כ וספרים הקלו אין מצויים אצלי לעיין בדב"ק: ובציקרי הד"ט סי' ח"י אות יו"ד פתב בשם שו"ת מקום שמואל סי' י"ו דאם שכח למכור היי"ש ואחר הפסח החליפו עם של עכומ"ז מותר לשותו וכתב עוד בשם רב אחד שהעמיק ביי"ש שעבר עליו הפסח והעלה דאם יש עדים שפיטל והניחו בשוגג או באונס מותר בהנאה אלא שלא מלאו לבו להתיר פי אם על ידי פיטול ברוב פשיש עדים שפיטל ושגג או נאנס ושרב אחד פתב לו דלמעשה אין מקום להחמיר ובטל דעתו נגד דעת המתיר עי"ש מזה מוכן דחשבי ליי"ש חמץ גמור ולא אמרו להתיר אחר הפסח אלא על ידי עירוב ברוב או פשיש עדים על הפיטול ושגג או נאנס למקרו והרב פתב סופר סי' פ"ד בנדון יי"ש שעבר עליו הפסח האריף מאד ולא עלה על דל שפתיו לומר דיי"ש אינו אלא זיעה ונוקשה כיעי"ש מוכח שפובר דהוי חמץ גמור וכן מוכח בשו"ת חתם שופר

א"ח סי' ק"ך ביי"ש אנו אוסרים ומחייבים על הזיעה שעל ידי בישול והוא חמץ ממש עינין תשו' באר יעקב ע"כ ובסי' קל"ג פתב הנה פבר הלכו נמושות שיי"ש שנעשה מתבואות הוא עיקרו וגופו של חמץ ולא רק תערובת וכו' והח"ץ נחית בה טפי נהרי הוא ממש המקה חמץ וגמעו שחייב עליו פרת ולא אטפל בזה פלל ושוב שקיל וטרי לפי מה שאומרים שרגילים לערב עם התבואה תפוחי אדמה אם יתברר שהיה רוב תפוחי אדמה ויבנר דשנה בטעמא וכו' עי"ש וקרב פרי מגדים סי' תנ"ג במשבצות סק"א פתב דמשקה שעושים ממאלץ הואיל והמשקה משונב השותה ממנו חייב פרת עינין ח"ץ סי' כ' דיי"ש נמי הכי הוא עכ"ד ושם בסי' תמ"ה סק"ד (ד"ה מעשה) ביי"ש של פסח שיש ספק שהחליפו העכומ"ז ביי"ש חמץ חשיב ליה ספק איסור תורה ועינין בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק המוכא להלן בסי' זה אות ס"ג ובשו"ת פנות הבית שהבאתי באות ז"ך (בד"ה ולסמוך על הי"ש): ומכל מקום לסניף מיהא (סברת מאן דאמר דיי"ש אינו חמץ גמור) בדבר שלפי הגדון מותר מן הדין ורק שהלב נוקף קצת בהיתר מצטרפת לטובה דעה זו כמו שפתבו כמה מחברים בתשובותיהם עינין בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' בשם שו"ת פתב פהונה סי' ח' ובצירוף היתר הפנ"י דיי"ש חמץ דרבנן יש להתיר הי"ש בשתייה ועוד שם בשם שו"ת תפארת צבי סי' י"ו במי שהפקיר חמצו וכו' והורה רב אחד לסמוך על תשובת פנ"י שמתיר בהנאה על ידי שיערב ברוב והודה לו המחבר ועוד שם בשמו בסי' י"ז עי"ש ובשו"ת בית שלמה סוף סי' ס"ד ונצרך לזה תשובת הפנ"י וכו' ובסי' ע"ב פתב אמנם ביי"ש דעת הפנ"י דאינו רק חשש נוקשה ואף שעל זה לבד קשה לסמוך נגד דעת רוב הפוסקים ועינין להרב חכם צבי סי' כ' מכל מקום י"ש שלנו שעיקרו נעשה מקטניות רק שיש בו תערובת מאל"ץ אם פן מן התורה הי"ש שנעשה מחמץ בטל ברוב וכו' ובסי' ע"ה פתב אמנם מ"ש כ"ת צד קולא משום דיי"ש בזה"ז שעיקרו מקטניות או מתפוחי אדמה ואף שמעמידים במאל"ץ מעמיד הוא מדרבנן יפה פיון ובתשו' פנ"י העלה להתיר על ידי בישול ברוב והגדולים בספר באר יעקב חלקו עליו ולא התירו רק בבטל ונאנס דיש לבטל ברוב להתיר בהנאה וכו' ובסי' ע"ח בד' ט"ן ע"ב פתב ובפרט שיש לצרף דעת הגאון פנ"י שיי"ש אינו רק חמץ דרבנן ובחמץ דרבנן שרי בהנאה אחר הפסח ככתוב בסוף סי' תמ"ז ובפרט ביי"ש שלנו שעיקרו מתבואה שאינה חמוצה רק יש תערובת מחומצת וכו' עי"ש ובסי' פ' באר דמה שאירפו האחרונים דעת הפנ"י בחמץ י"ש לבטל ברוב ולהתירו בהנאה זהו דנקא על ידי צירוף שביטל מה שאין פן בגדון זה וכו' וגם אין פאן הפסד מרובה מאד ע"כ ועינין שאילת שלום מהדורא תגנינא סי' רס"ד המוכא לקמן באות ה"ן: והרב תפארת יוסף סי' כ"ב פתב בשם הרב השואל דבגדונו צ"ע אם להתירו באכילה ומפל מקום ביי"ש יש לצרף דעת הפנ"י דהוי רק חמץ דרבנן ולהתיר אף באכילה והרב בית מאיר, לאור"ח בסי' תמ"ח ד' ס"ז ע"א (ד"ה ותו) פתב מה שהעליתי להחמיר וכו' מה שאין פן בנין שרף נהי דהחלטת גאוני אחרונינו דיי"ש לא הוי זיעה עדיין פרט זה צע"ר ועינין בפ"י על חדש וגם בתשו' פנ"י היקל ומלבד זה צ"ע אחר שנעשה קודם הפסח ועינינו הרואות שאין שום טעם חמץ נרגש בו אלא כל טעמו אף מכל היסודות הנפרדים מן החמץ וטעם חריפות פח אש הוא דאית בו כמו פח יסודי המוצאים מתפוחים או יין י"ל איך פול על זה בהגיע פסח שם איסור חמץ נדאי אילו נעשה מחמץ בפסח היה דומה ממש לדין הריב"ש אבל באופן זה

צ"ע גדול פיוצא בזה פתב הר"ן הובא בב"י סי' תמ"ב על חרכו קודם זמנו דמותר באכילה פינון שפיצא מתורת פת קודם שיחול בו איסור חמץ ואף דשם לא קנימא לן הכי היינו נדאי רק מדרבנן וכן מצינו במימי חלב וכו' ואף דאסור מדרבנן ולכן פשיטא לי נדאי דאסור אפילו בשקה מדרבנן מפל מקום לא עדיף מחמץ נוקשה דמותר אחר הפסח הואיל ואינו ראוי לעבור עליו בבל יראה נוסף לזה חקרת מעושי מלאכת שריפת הי"ש ישראלים וכלם פאחד הגידו דכל יי"ש אפילו המוכר אינו נעשה אלא ממאלץ מעורב בו שמרים ובזה נתחמץ ואחר חמוצו גרוע מפל חמץ שנוקשה ואינו ראוי לאכילת אדם ולא לחמץ בו עיסות ואפילו לחזיר וכלב אינו ראוי ואם פן לא עדיף היצא מהנוקשה מגוף הנוקשה דמותר לכל הפחות אחר פסח בהנאה ואף שבפולין מעמידים ממנו משקה בורטש טרם שנעשה ממנו הי"ש לא יצא מפלל נוקשה כי מפל חמץ נוקשה אפטר לעשות ממנו משקה בורטש שהרי המגן אברהם פתב בסי' תמ"ב דנוקשה אפילו ראוי לאכילה קצת וכו' מפל אילן טעמינראה לי לצדד היתר לכל הפחות בביטל ועבר הפסח בשוגג וכל שפן באונס לסמוך על הרב בעל העיטור ולהתירו בהנאה במקום הפסד עכ"ל: והרב עטרת חכמים סי' ה' אחר שנשא ונתן בנדונו בחבית יי"ש שלא נכתב בשטר המכירה לעכומ"ז ועבר עליו הפסח ולא הכריע לא להתיר ולא לאסור סיים (בד"ה סוף דבר) ועם כל זה הנני מעתיק משו"ת פני יהושע שבירר דרך לעצמו להקל ביי"ש מחמת שהוא זיעה בעלמא ותשובתו שרמזו שם נדפסה בבית אפרים וכו' עיי"ש והבאתי תוך דב"ק לעיל בסי' זה אות ל"ז והרב שואל ומשיב פתב במהדורא קמא ח"א סי' ע"ז האמנם העיקר שיערב הי"ש ונוכל לסמוך על שו"ת פני יהושע שמתיר לערב ולבטל עם רוב פטר וכו' וכן פתב שם בסי' צ"ה ובח"ב סי' נק"ב פתב גם מ"ש הפנ"י דיי"ש הוי חמץ נוקשה זה לא פתב רק משום דזיעה בעלמא וכבר חלקו עליו וכו' ולכן אין להקל בזה רק על אחר הפסח ולא לפסח עכ"ל ובמהדורא תליתאה בח"א סי' של"ב פתב אמנם בגוף הדין יערב הי"ש הזה עם רוב יי"ש פטר ומותר פכתוב בשו"ת פנ"י וכו' עיי"ש וצריך להתיישב בדבריו ועיין בשו"ת דבר אליהו סי' י"ג שהבאתי בסי' ה' אות ל"ז ובשו"ת עין יצחק סי' כ"ב שהבאתי בסימן זה אות מ"ח ובשו"ת מוהר"ם שיק סי' רי"ח שהבאתי לקמן באות ס"ג ובסי' רכ"ד שהבאתי באות ס"ח: ובספר מנחת משה בחלק א"ח סי' ט"ו אות ג' הביא שו"ת הרב רח"כ סי' י"ב עוד יש לצרף דעת מוהריט"ץ דיי"ש אינו אלא קיוהא וזיעה בעלמא ואף שאין מורין פן על כל פנים לסניף יש לצרפו ושם באות ה' הובא בשם הרב דברי חיים סי' כ' בנדונו שהנה מקום לומר ולתלות שהחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שהנה בבית עכומ"ז החליפו העכומ"ז ונתן לו אחר פתב דמפל מקום אינו סומך להתיר רק אם גם מתפוחי אדמה או קטניות מעורב עם התבואה בזה יש להקל מפח תערובת וכו': כט) קמח סלת מחטים לתותים שעבר עליו הפסח אם מותר עיין בסי' תג"ן ס"ה דהאינדנא אסור ללתנות לפסח וכתב הרב חק יעקב ס"ק ח"י דמותר להשהותם פינון דמדינא דש"ס מותר ללתנות ודוקא ברחיצה מועטת אבל בשריה מרובה פינון דמשהו להו במיא הוי חמץ גמור ועיי"ש במג"א סק"ח דבמקום שלותתים החטים ושוהין אותן במים הוי פדגון שנטבע וכו' ומחזיקים הסולת לחמץ גמור וכו' ומשמע דאסור להשהותם ואם עבר הפסח אסורים וכן פתב בחק יעקב שם סק"ח לענין מיני הריפות שמלחחין אותן במים קודם פתישה שהוא חמץ גמור ואם עבר הפסח

אסורים בהנאה ושפן דעת גיסו הרב המחבר ס' אליהו זוטא ושמה שכתב שם בשם זקנו הג' שהתיר למכרם לעכומ"ז השומע טעה כי בנדאי הם חמץ גמור אלא דאין מנה ראיה ללתייה דלפי משמעות דברי הרב חק יעקב מיני הריפות גריעי משאר לתייה וכן כתב הרב פרי מגדים שם באש"ל אברהם סק"ב ומיני הריפות אם השקו בביתו אסורין בהנאה דחמץ גמור הם וגרע מלתייה ועיין א"ר אות ב' וכבר כתב בחי' שושא ונתן עמהם דאסור בהנאה וכ"ה ברור עכ"ל ושם בסק"ג כתב דבמקום שלותתים החטים אסור להשהות ובספק אם לתתו ועבר פסח יש לומר דהוי ספק דרבנן וכו' עי"ש משמע דאם נדאי שלתתו אסור אחר הפסח ושם בסק"ט כתב דלתייה שלנו אסור להשהות בביתו ואם שקה משמע דאסור בהנאה ועי"ש עוד דמוכח פן דעתו דבידוע שלתתו החטים ועבר הפסח אסורים ובסי' ת"מ במשבצות אות א' (ד"ה נשאלתי) כתב קמח שלנו חטים לתותים וחמץ גמור וכן כתב באש"ל אברהם סוף סי' תמ"ג והרב חתם סופר בסי' קי"ד באחד ששכח למכור הקמח סלת ומכרו אחר חצות היום והורה לו מורה אחד שטוב עשה שעל כל פנים אחר פסח יוכל ליהנות ממנו ורבים צווחו עליו והוא סמוך על המיקל ואחר הפסח מכרו לגמרי לעכומ"ז ונשאל אם מותר ליהנות מן המעות והאריף בדין ביטל חמצו ולא ביערו בשוגג ובדעת הר"ב העיטור דמחלק בין הנאה לאכילה וכתב (בד"ה נמצא) דהמשקה חמץ גמור בפסח אפילו באונס גמור אסור בהנאה וכל שפן בנדונו וכו' וכן הדין בסלת אף שהוא רק ספק אם נתחמצו החטים על ידי הלתייה חמץ גמור פניו דעל כל פנים עבר להדיא על ספק בל יראה דאורייתא וכו' ולכן אם היה הסלת עדיין ביז ישראל היה מורה להשליכו לנהר אלא עתה שהוא חליפי חמץ וגם לתייה דסלת אינו אלא ספק חמץ גמור יש להתיר החליפין וכו' עי"ש הרי דפשיטא ליה דסלת שעבר עליו הפסח אסור בהנאה: ובתשובות הרדב"ז ח"ג סי' תקפ"ט (בדפוס נוארשא ש' תרמ"ב היא סי' אלף ט"ו) נשאל על סלת וסובין ומורסן שקצת מהחכמים התירו שאין צריף לבער שהרי מדין התלמוד מותר ללתת אלא דשדרו ממתבתא דלא בקיאין בלתייה ומעשה סלת הוא שלותתים החטה במים ואחר כף מערבין עמה מורסן וכותשין אותם ברגליהם עד שמשיר הקליפה ואחר כף טוחנים ונהי דלא בקיאין השתא בלתייה מפל מקום לא הוי חמץ שיהא אסור להשהותו וכל שפן שלא יעבור בבל יראה והשיב דאין לסמוך על הוראה זו כלל ואסור להשהות הכל וקרוב אני לומר שעובר בבל יראה ובל ימצא מפמה טעמי חדא שהלתייה שהתירו בתלמוד היא לזריזין לצורך פסח ואין משהין בתוך המים זמן מרובה ומיד מנגבין ומייבשין אותו אבל לתייה של עכומ"ז לצורך כל השנה משהין החטה שרונייה וצוברין אותה עד שנתפח כדי שתהא הקליפה רפויה לינשר ואין מדקדקין אם תעמוד זמן מרובה במים ותו וכו' וכינן דשהי זמן מרובה במים כשמוציאין אותה וישקה זמן מועט חוץ למים חיישין לביקוע ועוד שמעברין עם החטה המורסן והמורסן שואב כל לחות החטה ונעשה חמץ גמור וכו' ואף אם הוא מעורבת חמץ לא גרע מארבע מיני מדינה וכו' ותו מאן לימא לן דאין בהחטים קצת מבוקעות וכינן ששפרו במים איתרע חזקתיהו והרא"ם כתב דבשריה מרובה חוששין לביקוע והאוכלן בכרת האם יש שהיה מרובה ממעשה הסולת ותרומת הדשן סי' קי"ט נשאל אם להשהות המרקחות ואסר מפני חשש עירוב הסלת ואיך נשקה סלת עצמו והמתיר זה הוא מן המתמיהין והרשב"א נשאל על חטים שנפלו למים והוציאום ונגבום

אם מותר להשתותם שנתערב ברוב ואסר מההיא ארפא דטבעא בחישתא דלא שהינהו לאחר הפסח הרי דאסר אפילו התערובת וכל שכן בגופייהו והאי לתינה גריעה מההיא ארפא וכו' שהיא שרויה כ"ד שעות ואפילו אחר הטחינה יש בקמח קצת לחות ומי יאמין שלא יגיע בשיעור הזה לידי חימוץ ולפיכך אני אומר שחייב עליו פרת והמשהה אותו עובר בבל יראה ובל ימצא אלו תנרף דב"ק הנף רואה כמה הפליג מאד בענין לתינה שאחר התלמוד עד שסיים שהאוקלת חייב פרת והמשהה בבל יראה ואם פן נדאי לדידה אם עבר פסח בלא מכירה לעכומ"ז הרי הוא חמץ גמור שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה והרב שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"א סי' ק"א (ד"ה והנה) פתב וז"ל מה שהאריף בענין לתינה הנה לא עלה על דעת לומר דזה לא מיקרי חמץ שהרי גלתת שתיים עשרה שעות והוי לתינה גמורה ומאן האי דלא חש לקמחיה עכ"ל ובספר מגן האלף סי' תנ"ג סוף סק"ו דקדק מדכתב הרמב"ם מותר לכלול במים וטוחנים אותם מיד ע"כ שצריך שימור לזה ואסורים משום חמץ פדגן שנטבע בנהר ואפי' לשהותו אסור ע"כ אלא דמדבריו אין ראיה לאסור אחר הפסח: והנה ספר אליהו רבה שציין הפרי מגדים הנ"ל אין מצוי אצלי לראות מה הציון הלז ולפי מה שפתב בחק יעקב סק"ח הנז"ל דנשא ונתן עם גיסו הרב והודה לו דמה שפתב באליהו זוטא הוא טעות השומע וכו' נראה דבספר אליהו רבה שחבר אחרי כן פוסק דאסור למוכרם לעכומ"ז.

אף הרב חיי אדם כלל כ"ה אות ג' פתב בשם הא"ר בריש סי' תס"ז שהביא משם זקנו שהתיר למוכרם לעכומ"ז ואולי פתב פן בשמו ולא הודה לו אמנם לעיל בסי' זה אות ח' ס"ק ז' הבאתי שהרב תשובה מאהבה סי' קפ"א שתמה בזה על החק יעקב וסובר דהאליהו רבה לא חזר בו וכתב דהוראת זקנו של הא"ר יוצאה בהינומא דלא אסרו אלא חמץ גמור או בספק חמץ ולא בדבר שהוא חומרא כמו לתינה וכו' ואין לפקפק כלל וכו' עי"ש ולפי מה שכתבתי בשם הרדב"ז דלתינה שעושים בלתי זריזות לשם פסח היא נדאי חמץ גמור או על כל פנים לכל הפחות ספק חמץ גמור ולא חומרא בעלמא נראה דאם עבר הפסח בלתי שום מכירה אסור וכדעת הגאון חתם סופר בסי' קי"ד הנ"ל ומדברי הרב חינוך בית יהודה שהביא בחק יעקב סי' תמ"ח סוף סק"ד משמע דאינו מחזיק הלתות בחמץ גמור או בספק חמץ גמור לאנסרו אחר הפסח: ומצאתי שהרב בית שלמה סי' ע"ט פתב בפעריל גרופין שמכרם לעכומ"ז בערב פסח רק שהיו ברשות הישראל דיש אומרים דזה הוי פאחריותו טל הישראל ועבר הפסח פתב דבחי אדם כלל קכ"ד ס"ו פתב דפ"ג נכתשים יבשים בלא מים אבל פאן שמעתי ששורין במים קודם הטחינה יום או יומים והוי חמץ דאורייתא דהרי נתבקעו בשריה זמן מרובה ואף אם נרצה לסמוך על דברי ראב"ן (דכשהוא באחריות הישראל אסור באכילה ומותר בהנאה) מפל מקום יש חשש גדול שמא ימכרו לישראל לכן יחקרו ממקום שמביאים הפ"ג הנ"ל ואם פולם או הרוב לותתין צריך להתנישב בדבר ואם אין הרוב לותתין ולא שורין יש להתיר בהנאה ולא נחוש שמא ימכרו לישראל פיון שהוא ספק חמץ שעבר עליו הפסח ובסוף סי' פ' פתב ומ"ש כ"ת להתיר בהנאה משום דמי פירות עם מים הוי רק גוקשה ליתא דקמח חטים שלנו שנוהגים ללתות הוי חמץ גמור עיין להרב פרי מגדים סוף סי' תמ"ג.

ואף שבתשובה שציודתי להקל בהנאה אחר הפסח משום דברי האליהו רבה בסי' תנ"ג סעיף ד' וריש סי' תס"ז ועיין פרי חדש סי' תס"ז סק"ט ומגן אברהם שם ס"ק י"ב וצמח צדק סי' ל"ב ודברי הרמב"ם דכל שלא נתבקעו הוי רק חמץ דרבנן ועיין פרי חדש שם ובחזק יעקב שם סק"ז מכל מקום לא סמכתי על זה רק דשם היה בלאו הכי יסוד גדול להקל ובפרט שבנדון דידן אין פאן הפסד מרובה עכ"ל: ושם בסי' פ"ו נשאל בגראפלי"ך מחטים דהיינו שעירב עשרה סאין חטים לתותים עם עשרה סאין שאין לתותים והלתימה נעשית על ידי זליפה מועטת ולא נטחנו מיד אלא אחר י"ב שעות ונשאר סאה אחת מתערובת זה ועבר עליו הפסח בלא מכירה לעכומ"ז קודם פסח האריה בדברי הרמב"ם והרב המגיד בפרק ה' מהלכות חמץ דין ז' ובדברי רבני האחרונים בענין זה וכתב בשם הרב השואל כינון דבנדון זה היתה הלתימה בזליפה מועטת מותר להשהותם לכתחלה כמו שכתב החזק יעקב בסי' תנ"ג סק"ח והוא תמה עליו דלא ראה דברי המג"א סוף סק"ב דמשמע דאפילו בליחלוח מעט אוסר להשהות והחזק יעקב שם סק"ח מחמיר אף בעבר עליו הפסח ומה שכתב בס"ק ח"י היינו דוקא פשטננו מיד אחר הלתימה וכן כתב הג' מלאדי בש"ע שלו וכן משמע בתשובת צמח צדק סוף סי' ל"ב אלא דמכל מקום האליהו רבה מיקל באם עבר עליו הפסח למפור לעכומ"ז ולא חזר בו (כמ"ש הח"י) עי"ש בספר מח"י ואם פן אחר הפסח הוא מחלוקת בין חזק יעקב ואליהו רבה ובנדון דידן לא מיבעיא אם נתלחחו רק מעט ולא נתרככו כלל בדברי השואל אם פן אין פאן אלא חשש חמץ דרבנן ודינם כגוקשה שעבר עליו הפסח דמותר בהנאה אלא אפילו אם יש ספק שנתרככו מכל מקום ספק הוא אי הלכה כשמואל או כמר עוקבא ואחר הפסח שהוא רק מדרבנן הוי כחמץ משהו דפסק הרי"ף והרמב"ם דלא אסרינו רק בנתבקעו ממש משום דהוי ספק דרבנן והוא הדין לענין הם עצמם אחר הפסח וכן כתב הרב פרי חדש בסי' תס"ז סק"ט (בד"ה נשאלתי) ואף אם היה מקום ספק שמא נתבקעו ממש מותר דלא חשיב ספק ספקא לחומרא וכו' אלא דקשה להתיר מטעם זה לבד עיין להרב גודע ביהודה מהדורא תניינא סי' ע"ז ושוב כתב דיש ספק אולי בהסאה הנ"ל היו הרוב אינם לתותים דאי אפשר לצמצם שיהיו שנה בשנה ובדאי איכא רובא נקיטנו בנתערב קודם פסח ואי אפשר לבודקו מותר לאחר הפסח (ושקיל וטרי בענין זה) אף באכילה ואף דבנדון זה יש ספק אם היה רוב מכל מקום דעת רוב האחרונים להקל בחמץ (נראה דכונתו בספק חמץ) שעבר עליו הפסח אף באכילה וכל שכן בנדון זה שיש כמה ספקות ועל צד היותר טוב יערב עתה עוד מעט גראפליה לתוכם ויש עתה רוב פשרים ולא אמרינו ביבש חתיכה נעשית גבלה ואף להאוסרים לערב חמץ שעבר עליו הפסח לכתחלה מכל מקום פאן הוא להוסיף על התערובת דמותר באיסור דרבנן לדעת רוב הפוסקים כל שכן באיסור זה דקיל וכ"ש דאיכא פל הגי ספקות להקל אלו תנורף דב"ק (עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת האל"ף אות מ"ח ונדפס עתה בשדי חמד ח"א): והנה לעיל באות ז"ך כתבתי לענין השאלה בלביבות שלא נמכרו לעכומ"ז ועבר עליהן הפסח דאף אם נאמר דמי פירות עם מים חשיב חמץ גוקשה יש לאסור הלביבות משום הקמח שהוא לתות וכו' ורמזתי שם דעות הסוברים דלתימה שעושים בזמן ההנה שמששים התבואה במים זמן רב הוא חמץ גמור (עי"ש בד"ה ועוד נראה) ותמהתי שם על הגאון אבד"ק קאוונא יצ"ו על דברי תשובתו שהבאתי שם שלא כתב בענין זה דבר

ש'אם סוכר דלתי'תה בזמן הזה אינה אוסרת דלא הוי חמץ גמור ה'יה לו לבאר וכו' עי"ש בסוף ד"ה ואפ'ריון נמט'ניה) וע'תה ש'נדפס ספרו היקר עין יצחק מצאתי שם בחלק א"ח סי' כ"א שעמד בענין זה בתשובה שהשיב בשנת תרל"ב (תשובתו אלי ה'יתה בשנת תרמ"א) והוא ש'נשאל להכריע ב'מה ש'נתנופ'חו אינה רבני דורנו על קמח קורפעצקי ש'לא נמכר לעכומ"ז ועבר עליו הפסח ד'יש מתירים משום ספק ספיקא ש'מא לא ג'לתת כ'לל וש'מא לא ג'לתת ב'דרף ש'נתחמץ המבואר בסי' תנ"ג ס"ד ובטורי ז'קב סק"ג ומטעם זה אף אם נודע בפסח עצמו יש להקל ו'יש מהם ש'אסרו משום ד'אין הספק ספיקא מתהפף דלכ'שתאמר ג'לתתו ב'דרף ש'נאסרו לא מצית תו למימר ש'מא לא ג'לתתו ובק'שוהו לחוות דעתו: וה'יתה תשובתו ד'משום ש'אין מתהפף אין לחוש ב'גדון זה לפום מאי ד'כ'ייל לו הרב ש'פתי פ'הו בכ'ללי הספק ספיקא אות ט"ו גבי ספק על הארי ואם תמצא לומר על ש'מא לא ד'רס ד'אף ש'אינו מתהפף חשיב ספק ספיקא כ'יון ש'אי אפ'שר ל'דון בספק השני ש'מא ד'רס א'לא אם כ'ן נאמר ד'על ובהכרח ל'דון תחלה הצד הראשון ש'מא נכנס או לא נכנס ואם תאמר נכנס ש'מא לא ד'רס והכי נמי ב'גדון זה ד'אי אפ'שר לומר על החטים ש'מא ג'תחמצו א'לא אם נאמר ש'ג'לתתי ד'מסתמא לא מ'חזקינו ריעותא והביא בשם החוות דעת בכ'ללי הספקות ש'כתב ד'אף ד'ספק ספיקא ש'מא לא על וש'מא לא ד'רס הם משם א'חד אפ'ילו הכי מהני משום ד'היכא ד'הוי ספק בעיקר ה'ריעותא ש'אני וכן ב'גדון הקמח ה'זה מהני הספק ספקא כ'יון ד'הוי ספק בעיקר ה'ריעותא ש'וב פ'תב ד'יש לכ'פקק בעיקר הספק ספיקא לפי מה ש'כתבו הפרי מגדים ובאר היטב בשם צ'מח צ'דק דלתי'תה ש'לנו ד'משהין החט'ה במים ה'וי חמץ גמור וכן אם נאמר ש'הרוב מ'לתתין החטים אין ל'דון עוד ש'מא לא ל'תתו ול'כן אף בעבר הפסח ד'סגי ספק א'חד להקל מ'כל מקום אם ר'וב אנשי ה'פ'דינה ש'נעשה שם הקורפעצקי ל'ותתין החטים אין פ'אן אף ספק א'חד להקל ו'שוב פ'תב ד'יש לצ'דד להקל על פי מה ש'כתב הר"ן ב'חולין ד' ס"ג תרץ ק'ושית התוס' בד"ה וד'ילמא וכו' ד'כ'יון ד'יש מ'יעוט ט'רפות ומ'יעוט ט'מאות מ'צרפינו התרי מעוטי והוי פ'לגא ופ'לגא וכן ב'גדון ד'ידן אף אם יבואר ש'הרוב מ'לתתין מ'כל מקום איכא מ'יעוטא ד'אינ'ם ל'ותתין וכן אף אי נ'ימא ד'רוב ה'לתותים מ'תחמצים מ'כל מקום איכא מ'יעוטא ד'לותתין ב'אופן ש'לא ג'תחמצו ובהצ'טרפות ה'ני תרי מ'יעוטי ה'וי פ'לגא ופ'לגא וה'וי ספק ד'רבנן ב'חמץ ש'עבר עליו הפסח וד'ג'ינו להקל ו'זה כ'לל ח'דש בענין ספק ספקא ש'לא העירו ב'זה האחרונים ומ'כל מקום גם מטעם זה ק'שה להקל משום ד'יכול להיות ד'אף מ'יעוט גמור ליכא כ'כל זה וכ'יון ד'לא ג'תברר המ'יעוט אין ל'צ'רף התרי מ'יעוטי ד'דוקא היכא ד'איכא תרי מ'יעוטי ב'ב'רור אז מ'צרפין אותן ו'היו כ'מחצה על מ'חצה א'בל היכא ד'לא ג'תברר המ'יעוט אין ספק מ'יעוט מוציא מ'ידי ודאי ר'וב על כ'ן לכ'אורה אין מקום להקל אף לאחר הפסח.

ו'שוב פ'תב צ'ד להתיר ב'גדון ש'נתנופ'חו בו ה'רבנים מצד ש'ה'יה שטר ע'יסקא על הקמח ה'הוא וכו' וס'יים וז"ל וכ'עת א'מרו לו כ'י בש'נים ה'ללו יש ה'רבה מן קמח קורפעצקי ש'אין ל'ותתים החטים כ'לל ול'כן בפ'שיטות יש להתיר כ'כי האי ג'ונוא ומ'כל מה ש'נתבאר יש תווע'לת להתלמד ב'מקום אחר אלו ת'ורף דב"ק: ו'יתכן ד'על ש'מועה זו סמך ול'כן לא ח'ש ב'גדון ש'אלתנו על מה אף ש'הלביבות ה'יו מ'קמח כ'ורפיצני א'מנ'ם ב'מקומות אלו כ'פיהנ'שמע קמח כ'ורפיצני ה'וא מ'חטים ל'ותתים ומ'שהים אות'ם ה'רבה ב'שרייתן ב'מים ומי ש'יבא ל'ידו ה'לכה למעשה ב'זה יח'קור ב'מנהג המ'קום ו'ידע מה להשיב וע'יין לקמן

בד"ה ובשוי"ת שאילת שלום: ובעיקר הדבר מה שמפקפקים המחמירים משום שאין הספק ספיקא מתהפך הנה מלבד מה שכתב הגאון יצ"ו על פי דברי הרב שפתי פהן ואתה תחזה במה שפתיבתי בקונטרס הכללים במערכת הסמ"ד אות כ' בס"ד משם באר"ה דקלל זה שריר וקיים מפי הרבה פוסקים.

ועוד נראה דאין לחוש על זה לא משום שאינו מתהפך ולא משום שם אחד לפי מה שכתב הרב פרי מגדים בכללי הספקות אות ט"ו דבדרבנן לא בעינן מתהפך ובקונטרסי הנ"ל הבאתי דאינו מתהפך ושם אחד שוו אהדדי ואם פן בחמץ אחר הפסח שהוא מדרבנן לא בעינן מתהפך ואף שבפסח הנה איסור חמץ מן התורה הרי מסתמא פולחם מבטלים חמץ ואם פן גם בפסח הוא מדרבנן וכל שפן שנודע הספק בזמן שאיסורו מדרבנן וצריך להתיישב לעת הפנאי בל"ן ואני לא באתי אלא להעיר און שומעת: ובשוי"ת שאילת שלום מהדורא תניינא סי' נ"א (בד"ה אמנם) כתב הגאון מה ששאל בקמח סולת שמוזלפין על החטים מים קודם הטחינה בנדאי אין להחמיר בזה דכבר פתב בחק יעקב דאף דאין אנו בקיאים בלתייה מכל מקום ברחיצה או בשיהיה מועטת מותר גם לכתחלה להשהותם בביתו עי"ש בסי' נ"ג ומ"ש כ"ת דאף אם הוי ספק חמץ פיון דלאחר הפסח הוי רק משום קנס והוא ספק דרבנן ולקולא פמבואר בסי' תמ"ט ליתא דהיינו דוקא בנולד הספק אחר הפסח בדרבנן אבל פאן נולד הספק בפסח ואז הוי ספק דאורייתא ובנתגלגל לדרבנן לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא וגם פיון שנוולד הספק בפסח ואז הוי ספק דאורייתא והיה מחוייב לבערו מספק ולא ביערו ודאי יש לאסרו אחר הפסח משום קנס אבל באמת אין זה ספק חמץ פלל פי אם חשש בעלמא ולכל היותר אין לאסרו פי אם באכילה לישראל ולא בהנאה וגם זה משום חומרא בעלמא ובדבר הקראכמייל האחרונים הביאו בשם המוהרי"ל דהוי חמץ גמור ואיני בקי בעשייתו ולדעתי נראה דאינו ראוי אף לאכילת פלב אף באין ספק דבר מועט היא יצנה להשליכו הנה הפריו הרב לומר דאינו אף בסוג ספק דרבנן מה שלדברי הגאון חתם סופר בסי' קי"ד שהבאתי באות כ"ו הוי על כל פנים ספק חמץ גמור וכבר פתיב דעות המחמירים והמיקלים והפל תלוי לפי המקום בהנהגתם בהלתייה אם שפיקה וזילוף מים בעלמא על החטים לכשרו חצים ומשהים אותם במים פאמור ומה שכתב משום דהוי ספק דרבנן על ידי גילגול עיין במה שפתיבתי לקמן באות ל' (בד"ה והנה) בעניינים אלו: שוב השגתי שוי"ת בית יצחק ליד ידי הגאון אבד"ק פרעמישלא יצ"ו וראיתי בחלק א"ח בסוף סי' ט"ן (בד"ה הנה כ"ת הארכתי) שכתב קצת בענין זה ואלה דבריו ודע דמשמע מדברי הפרי מגדים דקמח חטין במקום שנהגו לתנות הוי חמץ גמור ואסור בנדאי לאחר הפסח ובסוף תמ"ג פתב קמח חטים במקום שנהגו לתנות הוי חמץ גמור ובמקום שלא נהגו הוי חמץ נוקשה ובסי' תמ"ג סעיף ח' ט' מביא דברי הצמח צדק דאין דומה לתייה שלנו לתייה דהש"ס וכתב דאם שיה אסור בהנאה ומכל מקום בקמח שעבר עליו הפסח יש לעיין דהרי בנמצא חטה בתבשיל אף ששקה שם הרבה ולא נתרככה מותר התבשיל ואף בנתרככה לדעת קצת הוי רק ספק ולא נדאי וכל שפן בחטים לתותין הוי רק ספק ובדרבנן ספקא להקל ולכן הנה נראה לי דאף קמח שעבר עליו הפסח מותר אמנם מדברי הפרי מגדים משמע לאיסור ושמעתי שיש חילוק דבקיץ באמת שוהין החטים במים הרבה אמנם בחורף אינם מניחין החיטין במים ואין שורין לתוכו רק זורקין עליו מעט מים ואין שוהין

רק מעט ועל פן לדעתי יש להורות בעבר עליו הפסח ובעל הקמח ביטל חמצו בערב הפסח להתיר על פי ביטול ברוב בהנאה ואם יש עוד צדדים יש להתיר אף באכילה: והגאון מוהר"ם שיק בסי' רט"ו נשאל במי ששכח למכור שק מלא סלת ונודע הדבר אחר הפסח אם מותר ובתשובתו הביא מה שכתבו הרבנים מגן אברהם וחזק יעקב ותשובת הרדב"ז סי' תקפ"ט הנ"ל בראש אות זו וקשה להתיר גוף הסלת ושוב הביא ש"ל דעות בדגן שנטבע.

א' דעת הרא"ם שהביא הרדב"ז דבין סלת ובין דגן שנטבע הוי חמץ גמור ואוכלו בכרת וכתב דלכאורה יש ראיה לדעה זו מהא דפריה הש"ס בפ"ק כל שעה ד' מ' לרבא בההיא ארבא דטבעה פחישתא מההיא דבגד שאבד בו פלאים דאם איתא כשא"ר דעות דהוי ספק חמץ או חמץ דרבנן מאי קושיא מפלאים דהוי איסור ודאי מדאורייתא והאריה קצת לצדד בראיה זו ושא"ר לראיה דאיה גדולה דהוי חמץ גמור והוא הדין בסלת הנעשה ממנו ואם שיהא אחר הפסח אסור.

ב' הפרי חדש בסי' תס"ז סעיף ב' כתב דטעות סופר הוא בדברי הרא"ם ואינו אלא ספק פרת ובהגהות מיימונית בחמישי מהלכות חמץ הגירסא בדברי הרא"ם אין האוכלו חייב פרת המגן אברהם בסי' תס"ז סק"ב הוכיח דדגן שנטבע הוי רק ספק חמץ והוא הדין הסלת ואם כן אפשר דלאחר הפסח הוי ספק דרבנן וכתב לפלפל אי חשיב זה ספק דרבנן על ידי גילגול מדאורייתא (עיין בזה לקמן באות ל'): שוב כתב דאין כאן ענין ספק דרבנן להקל לפי מה שכתב הרב השואל בשם מרן החתם סופר בתשובה פתיבת יד דכיון דבפסח הנה מחוייב לבערו ואם כן לכה ראוי לקנסו אף דהחוייב בפסח הוא רק משום ספק דאורייתא מפל מקום הנה החיוב עליו מן התורה ובאמת להרמב"ם דחומר הספקות רק מדרבנן אם כן בדגן שנספרה וכן סולת שלנו דחשיבי ספק ורק מדרבנן הנה מחוייב לבערו בפסח איפא למימר דדינו בנזקשה לדידן דקיימא לן שיהא רק מדרבנן ואם עבר ושנה פסקינן בסוף סי' תמ"ז דמותר ואם כן ממילא אף לשיטת הרשב"א דחומר הספקות מן התורה מפל מקום הא כתב בפ"ק קמא דחולין ד' ט' היכא דהוי ספק במקרה מן התורה להקל ואם כן הוא הדין ה"א מיהו סברא זו אינה מוכרחת ואפשר לומר כיון דמדרבנן עשאוהו בנדאי שוב הוי כמו ודאי דאורייתא וקנסו אותו וסברא זו נראה שסובר מרן החתם סופר בתשובה הנ"ל: ג) היא דעת הרמב"ם בחמישי מהלכות חמץ ומצה דין ח' דדגן שנספרה אם לא נתבקע הוי חמץ דרבנן ומותר התבטיל כן פירש דבריו בלחם משנה וכן כתב מוהרי"ט בח"ב סי' ב' באשגרת לישן דדגן שנטבע הוי רק דרבנן וכן דעת הלבוש בסי' תמ"ז וכתב הפרי מגדים בסי' תס"ז סקי"ב דדעת הש"ע שם בסעיף ט' נראה דהיא פדעת הרמב"ם ולדידהו כיון דהוי חמץ דרבנן דינו כחמץ נזקשה דמותר אם שיהא לאחר הפסח וגם לשיטה אמצעית דהוי ספק צריה ליישב מה שהקשיתי מפסחים ד' מ' דפשיטא ליה להמקשן דגם קודם זמן איסור אסור לגרום ספק ספיקא או ספק דרבנן בידיים דחמץ שמו עליו וכדעת הרשב"א שבמגן אברהם סי' תמ"ז סקמ"ה ועל כל פנים לפי שיטה האחרונה אפשר להתיר הסולת אף אין לסמוך על זה לבד (לומר כדאי הרמב"ם לסמוך עליו במקום הפסד מרובה דכשעת הדחק דמי ובמידה דרבנן פדקיימא לן ביו"ד סימן רמ"ב בכללי ההוראה) משום דהרב המגיד כתב שדעת הרמב"ם פהרי"ף דהוי ספק וכבר הניח הלחם משנה זה בצ"ע ומפל מקום אם הוא הפסד מרובה התורה

חֶסֶה עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהַקְלֵ כִּי יֵשׁ דְּעוֹת שֶׁהִתִּירוּ בְּשׁוּגָג וְלֹא מְכַר אִם יֵשׁ עֲדִים
שֶׁבִיטְל וְנֶאֱפֵ דְבַעְבוּדַת הַגְּרָשׁוֹנִי סִימֵן ק"ה בִּינְאָר דְּחַשְׁשׁ הַהֲעֵרְמָה הוּא שְׁמָא לֹא יִבְטַל
בְּלֵב שְׁלָם וְכֵן פְּתַב מֶרֶן הַחֲתָם סוּפֵר בְּתַשׁוּבָה פְּתִיבַת יָד הַגְּנ"ל וְכֵן בִּינְאָר יָפָה בְּפָרִי מְגֻדִים
סִי' תַּמ"ח וְאָם כֵּן אַף בְּבִיטוּל מִשְׁפַּחַת חַשְׁשׁ דְּאוֹרֵינִיתָא מְכַל מְקוּם נִרְאָה דִּישׁ לְסַמְּוֵה גַם
בְּגִדוֹן שְׁלָנוּ עַל הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ סִי' י"ג וְזַכְרוֹן יוֹסֵף בְּתַשׁוּבָתוֹ שְׁבַבְאָר יַעֲקֹב דִּיכֹוֹל לְעָרַב
לְכַתְּחִלָּה בְּרוּב וְלִמְפָּנֵר לְעַכּוּמ"ז וְכֵן פְּתַב הֶרְדֶּב"ז ח"ג סִי' תַּקַּפ"ט וְאָף דְּשָׁם הָיוּ צְדָדִים
רַבִּים לְהִתִּיר נִרְאָה דְּלְעָרַב לְכַתְּחִלָּה בְּרוּב שְׁרִי אַף בְּלֹא צְדָדִין אַחֲרִים אֲלֵא שְׁכַתַּב הַפְּנֵי
יְהוֹשֻׁעַ שְׁיֵשׁ לְקַנְסוֹ בְּשְׁלִישׁ אוֹ מְחֻצָּה וּבְתַשׁוּבַת זַכְרוֹן יוֹסֵף הַגְּנ"ל פְּתַב דְּהַפְּל לְפִי הָאִישׁ
וְהִזְמַן וְהִמְקַרְהָ וְהַחֲכַם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ אֵלוֹ תַּנְרַף דַּב"ק: וְשָׁם בְּסִימֵן רַצ"ו אַחֲרַ שְׁכַתַּב
דְּסוּלַת שְׁלָנוּ הָיוּ סָפֵק חֲמִץ דְּאוֹרֵינִיתָא כְּמוֹ שְׁכַתַּב מֶרֶן הַחֲתָם סוּפֵר בַּסִּי' קִי'דוּהַמְּגוֹן
אַבְרָהָם בַּסִּי' תַּנ"ג סַק"ח פְּתַב דְּאָנוּ מְחֻזִּיקִים סֵלַת שְׁלָנוּ לְחַמֵּץ וְכו' פְּתַב וְשְׁמַעְתִּי שְׁיֵשׁ
אוֹמְרִים שְׁעָתָה שְׁטוּחְנִין בְּדָאָמְעָפ מִילְלַעַן אֵין לוֹתְתִין אֲבָל אַחֲרַ הַחֲקִירָה וְדִרְיִשָּׁה שְׁמַעְתִּי
שְׁגַם בְּדָאָמְעָפ מִילְלַעַן יֵשׁ לוֹתְתִין וּבְעִיר פְּעֵסַט יֵשׁ יוֹתֵר מְשֻׁלְשִׁים מִילְלַעַן וְלַהֲרַבָּה מָהֵם
יֵשׁ מְאֻשִׁין לְלַתָּוֹת וְשְׁתַּתִּיבֵשׁ מְהֵרָה וְעַל כָּל פְּנִים גַם עָתָה לֹא יָצָא הַסּוּלַת שֶׁל כָּל הַשְּׁנָה
מִיִּסְפֵּק חֲמִץ גַם בְּתַשׁוּבַת פְּנוֹת הַבַּיִת סִי' ט"ו שְׁהַבְּאִתִּי בְּאוֹת ז"ך (בַּד"ה וְלְסַמְּוֵה עַל
הַי"ש) פְּתַב דְּלַתִּיתָה הָיוּ סָפֵק גַּתְחֲמִץ וְכַתַּב דִּישׁ לְהַקְלֵ בְּעֵבֵר עֲלָיו הַפְּסַח וְגַם פְּתַב
דְּחֲמִץ דְּמִי פִירוֹת עִם מַיִם הָיוּ חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה וּמוֹתֵר אַחֲרַ הַפְּסַח גַם בְּתַשׁוּבַת בַּיִת יַצְחָק
לְהַגָּאוֹן מִפְּרֹאֲמִישְׁלֵא יַצ"ו בְּסוּף סִי' ע"ז פְּתַב לְגַדּוֹנוֹ (בַּד"ה אָף) פִּינּוֹן שְׁאִין בּוֹ רַק חַשְׁשׁ
תַּעֲרוּבַת קִמַח וְקִמַח גּוּפִיָּה הָיוּ סָפֵק לְכֵן בְּרִיר דְּמוֹתֵר אַחֲרַ הַפְּסַח בְּצִירוּף הַיְתֵר וְכו'
עִי"ש מְתַבְּאָר שְׁפוּבֵר שְׁקִמַח הוּא סָפֵק חֲמִץ וּבִשׁוּ"ת אֲבָן יָקָרָה לְהַגָּאוֹן אַבַּד"ק
טְשָׁעֶרְנָאוּיִץ יַצ"ו פְּתַב בְּרִישׁ סִי' כ"ג וּבַפְּרַט לְפִי מָה שְׁחַקְרִתִּי מְנַהֵג טוּחְנֵי הַקִּמַח בְּזַמַּן
הַזֶּה רִנְבָא דְרַנְבָא שְׁלֵא לְלַתָּוֹת כָּלָל וּבִיחּוּד בְּחַטִּים הַנְּטֻחְנִים בְּרִיחִים הַקִּיטוֹר וּמְלֹאכּוֹתִים
(דְּאִמְעָף וְקוּנְסֻטְמוּהֶלָן) אֵין דְּרָף לְלַתָּוֹת כָּלָל עִי"ש וְזֶה שְׁלֵא כְּדַבְּרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֵר"ם שִׁי"ק
וְצִרְיָף לומר דִּישׁ שִׁינוּי מְנַהֵג בְּמַקּוֹמוֹת כְּמוֹ שְׁכַתְּבִתִּי לְמַעְלָה וְעֵינֵין לְקַמֵּן בְּאוֹת ע"ו בְּשָׁם
הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוּרָא שְׁתִּיתָאָה סִי' נו"ן: וְעַל דְּבַר הַמַּאֲקוּרָאטֵשׁ (אַמְרוּ לִי שְׁהוּא
מִינֵי לְבִיבוֹת שְׁקוֹרִין מַאֲקָאוּנִים) שְׁנַמְכְּרוּ לְעַכּוּמ"ז קוֹדֵם הַפְּסַח אֲלֵא שְׁהָיוּ בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל וְלַדְּעַת הַמְּקוֹר חַיִּים חֲשִׁיב זֶה חֲמִץ שֶׁל עַכּוּמ"ז בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּקְבֵל הַיִּשְׂרָאֵל
אַחֲרֵירוֹת וְעֵבֵר עֲלָיו הַפְּסַח כְּתַב בְּשׁוּ"ת בַּיִת שְׁלָמָה סִי' ע"ט דְּהַרְבַּ שׁוֹאֵל פְּתַב לְהִתִּיר
מְשׁוּם דְּהָיוּ חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה פִּינּוֹן שְׁאִינָם רְאוּיָם לְאֲכֹל רַק אַחֲרַ הַבִּישׁוּל וְכַתַּב עַל דְּבָרָיו
דִּישְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא יֹאמֵר דְּאָף דְּאֵין רְאוּיָם אֲלֵא אַחֲרַ בִּישׁוּל הָיוּ חֲמִץ גְּמוּר וְכו' (וְכַתַּב
קֶצֶת רְאוּיָת וְסִיִּים דְּאַרִיכוֹת בְּזֶה לְמוֹתֵר וְאַנִּי תַּמְיָה עַל שְׁנֵיהֶם דְּהָרִי שְׁלַחַן הַלְּכָה פְּסוּקָה
בְּסוּף סִי' תַּמ"ז דְּהַפִּידָאוּס הֵם חֲמִץ גְּמוּר וְאַסוּרִים אַחֲרַ הַפְּסַח וְהַפִּידָאוּס אֵינָם רְאוּיָם
לְאֲכֹל אֲלֵא אַחֲרַ הַבִּישׁוּל כִּידוּעַ וּמְפִוּרְסָם שְׁהוּא דוּמָה לְמַאֲקוּרָאטֵשׁ הַגְּנ"ל) אֲמַנְם אִם
הַמַּאֲקוּרָטֵשׁ נִעְשָׂה מִמֵּי פִירוֹת עִם מַיִם וְאִם הֵמִי פִירוֹת רַבּוּ הָיוּ רַק חֲמִץ גְּנוּקְשָׁה וְאָף
דְּכַתְּבוּ הָאֲחֻרָנִים בַּסִּי' תַּס"ב וְנוֹדַע בִּיהוּדָה סִי' כ"א כ"ב דְּגְנוּקְשָׁה דְּמִי פִירוֹת עִם מַיִם
הָיוּ מְדָאוּרֵינִיתָא הֵינּוּ לְעֵנִין אֲכִילָה אֲבָל לְעֵנִין בִּיעוּר הוּא רַק מְדַרְבְּנוּ וְאִם כֵּן מוֹתֵרִים
אֵלוֹ הַמַּאֲקוּרָטוּשׁ אַחֲרַ הַפְּסַח וְאָף דְּלַתְתּוֹ הַחַטִּים וְאִם כֵּן כָּבֵר גַּתְחֲמִץ הַקִּמַח קוֹדֵם
שְׁנִילוּשׁ עִם מֵי פִירוֹת וּמִיִּם מְכַל מְקוּם דַּעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים דְּבַהֲפָסַד מְרוּבָה מוֹתֵר בַּהֲנָאָה

אחר הפסח שאינו רק ספק חמץ וכינון שבלאו הכי יש לפסוק פראב"ו דחמץ של עכומ"ז
ברשות ישראל וקבל עליו אחריות מותר בהנאה אחר הפסח וגם בתשו' פקפקתי על
דברי המקור חיים בסי' תמ"ח דמשנוי ליה בפשיטות דזה הוי אחריות על הישראל אם כן
יש להתיר בהנאה במקום הפסד מרובה ודוקא אם אין אוכלין מאקוראטש הישראל
בסביבות שלכם (נראה שפונתו שאין קונים מהעכומ"ז) שאם לא כן יש לחוש שמא
ימפור העכומ"ז לישראל אלו תנרף דב"ק: וכתב הרדב"ז בסוף סי' הנ"ל דהנה מעשה
שהעכומ"ז המשרתים אצל טוחן ישראל לתתו החטים ביום טוב אחרון אחר חצות כדי
שיהיה מוכן לטחון במוצאי פסח וכתב להתיר מפמה טעמי חדא שראה בהחטה שעדין
לא הגיעה לידי חימוץ ולא לביקוע ותו דהוי איסור דרבנן בזמן דרבנן ותו דטעם האיסור
משום קנס וקכא ליפא למיקנסיה דאנוס הנה ואי משום דעבר על בל יראה ליתא דהא
ביום טוב לא היה אפשר לבערו ואי משום דהנה להם לבעלים לבטולי קודם שמחמיץ
הרי לדעתי אין זה חמץ הילכף ליפא למיקנסיה ותו פינו דאחר זמנו אין איסורו אלא
מדרבנן מבטלין אותו ברוב לכתחלה ולפי הטעמים הללו התרתי לו לערבו מעט מעט
עם שאר החטה ולמכרו אפילו לישראל עכ"ל ותנרף דברי הרדב"ז הביא הרב
מוהריק"ש בסי' תמ"ח וכתב הרב פרי חדש שם ס"ב דנראה לו דאם נתבקעו אסור
לערבו אליבא דכולי עלמא ואם לא נתבקעו תלוי במחלוקת ולסברת מרן בסי' תס"ז
ס"ט דאסור למיכלינהו בעינייהו אסור לערבם דאין מבטלין איסור לכתחלה: והרב נהר
שלום אות ב' פתב דיש להתיר פשלא נתבקעו דכינון דיש פלוגתא אי שרו באכילה בפסח
ספק דרבנן להקל ושרו אחר הפסח וכינון דיש להתיר בעינייהו יש לסמוך על סברת
רבינו יונה דמותר לערב לכתחלה אבל בלא עירוב ראוי שלא להתיר אבל בנתבקעו
נראה דהרדב"ז לא אמר עכ"ל והרב מוהריק"ש נראה שהבין בדעת הרדב"ז דסומך על
מה שכתב בסוף דבריו דכינון דאחר זמנו מדרבנן וכו' ולא שאני ליה בין לא נתבקעו
לנתבקעו אף שהרבה בטעמים וצדדים להתיר פן דרף הפוסקים ולכן העתיק בסתם תנרף
דברי הרדב"ז ולא פתב פפתוב בגוף דברי הרדב"ז (שראה שלא הגיע לידי ביקוע ושהנה
אנוס) מפני שסובר דבלא צדדים אלו נמי יש להתיר והרב נהר שלום פתב דמקום יש
בראש להקל גם בנתבקעו דהרי נתבקעו הם רק ספק חמץ ובצירוף דעת הרר"י וכו'
אלא דאין לעשות מעשה בנתבקעו דאין ביטול לחמץ ידוע (אשגרת לינן הוא) וכי ריבה
עליהם מאי הוי יכרם והרי הם באיסורים עכ"ל והרב שלחן גבוה בסק"ד אחר שנשא
ונתן על דברי הרב פרי חדש מסיק דכדאי הרדב"ז להתירו באכילה בשעת הדחק על ידי
תערובת וגם ראיתי למרן חיד"א במחזיק ברכה הביא תנרף דברי הרדב"ז ולא ראה
דברי הרבנים מוהריק"ש ופרי חדש עי"ש: ל) ספק חמץ שעבר עליו הפסח או ודאי חמץ
וספק אם עבר הפסח עליו אם מותר באכילה עיין להרב חק יעקב סי' תמ"ט מה שכתב
על דברי הרב מגן אברהם בשם הרב בית חדש (דספק אם הוא חמץ שעבר עליו הפסח
אסור באכילה) ומסקנתו דמותר אף באכילה וכן כל ספק חמץ שעבר עליו הפסח ומה
שכתב הרב שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ד סי' יו"ד ד' ד' ע"ב דהחק יעקב מצדד
להתיר באכילה אינו מדוקדק דודאי פן היא דעתו ולא שמצדד להתיר וכן הבין בדעתו
הרב מים חיים רפפורט בסוף סי' ז' דמותר באכילה וכתב שפן הספים לדבריו הרב
אליהו רבה וכן היא דעתו עי"ש וכן פתב מפורש בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ד עי"ש וכן

הבין בְּדַעְתּוֹ הֶרֶב מְקוֹר חַיִּים בְּסִי תַמ"ח סוֹף סַק"א (וְהֶרֶב בֵּית שְׁלֵמָה סִי ע"ח פְּתַב דְּהַאוּר בְּשֵׁם רֶאֱב"ן פְּתַב דְּחַמֵּץ שֶׁל עַכּוּמ"ז מְוֹפֶקֶד בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי כֵן וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֲסוּר בְּאַכִּילָה וּמִתּוֹר בְּהִנָּאָה וְכַתֵּב הַבֵּית שְׁלֵמָה שֵׁם בַּד' מ"ו רִישׁ עַמּוּד ד' דְּהַטְעַם מִשּׁוּם דְּהוּי סֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְסוּבֵר בְּחַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח כַּהֲמַג"א דְּבִאֲכִילָה אֲסוּר עִי"ש וְאִם הֶאֱלִיְהוּ רַבָּה נְקִיט פְּהֶרֶאֲב"ן הַנ"ל לֹא יִתְּכֵן לֹאמַר טַעַם זֶה לְפִי שִׁטְתּוֹ דְּמַסִּיק כַּהֲח"י דְּמִתּוֹר בְּאַכִּילָה וְצָרִיף לַעֲיִן בְּגוּף דְּבָרֵי הַא"ר וְאִין מְצוּי אֲצִלִּי) וְכֵן דַּעַת הֶרֶבָנִים נִהַר שְׁלוֹם וְעָרַף הַשְּׁלֵחֵן סִי תַמ"ט וְלִשׁוֹן לִימּוּדִים סִי קפ"ה: וְרִאֲיִתִּי לְהֶרֶב יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִי תַמ"ט אַחַר שֶׁנִּשְׂאָ וְנִתֵּן בְּרִאֲיִת הַמַּג"א סִיִּים יֵשׁ לְסַמְךָ לְהַתִּיר בְּהִנָּאָה בְּחַמֵּץ וְכֵן בְּאַכִּילָה בְּמָקוֹם דְּלֹא שִׁינֵי פֶת שֶׁל עַכּוּמ"ז כְּמוֹ בְּמִלְאֵי וּשְׂאָר דְּבָרִים וְכו' וְאִינִי מְבִין מַה שֶׁפְּתַב בְּסִי תַמ"ח סוֹף אוֹת ח' דְּנִדּוּנוֹ חֲשִׁיב סֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח סוֹף דְּבָר דַּעַתִּי מְסַפֶּמֶת לְהַתִּיר הִי"ש בְּהִנָּאָה עִי"ש וְאִמְאֵי לֹא הַתִּיר גַּם בְּשִׁתִּיָּה לְפִי מַה שֶׁנִּרְאָה הַסְּפָמֶתוֹ בְּסִי תַמ"ט עִי"ש וְהֶרֶב מְגֵן הָאֵלֶּף בְּסִי תַמ"ט פְּתַב לְדַחוֹת רִאֲיִת הַמַּג"מ וְדְבָרֵי הֶרֶב חֶק יַעֲקֹב וּמַסִּיק מִיְהוּ לַעֲנִין דִּינָא נִרְאָה דְּאִין לְהַחֲמִיר בְּסֶפֶק דְּרַבְּנָן דְּחַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח קִיל מִשְׂאָר אִיסוּר דְּרַבְּנָן דְּאִפִּילוּ שְׂשִׁים אִין צָרִיף וְאִם כֵּן אִין לְהַחֲמִיר בְּסֶפֶקוֹ וּבִסְגּוּן זֶה פְּתַב הֶרֶב בֵּית מֵאִיר לְדַחוֹת דְּבָרֵי הַמַּג"א וְהַח"י וְסִיִּים דְּמַה שֶׁפְּתַב הַח"י וְכֵן כָּל סֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מִתּוֹר לֹא מִשְׁמַע מִשְׁם לְהִתִּיר אֲלֵא דְּמַסְבָּרָא יֵשׁ לְדוּן כָּל זְמַן שְׂאִין רִאֲיָה לְאַסּוּר עַכ"ל וּבִש"ע הֶרֶב מוֹהַרש"ז בְּסִי תַמ"ח סְעִיף ל' פְּתַב וְיֵשׁ מִחֲמִירִים בְּכָל סֶפֶק שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח לְאַסּוּרוֹ בְּאַכִּילָה וְיֵשׁ לְחַוֵּשׁ לְדְבָרֵיהֶם אִם אִין הַפֶּסַח מְרֻבָּה מוֹכַח דְּמֵן הַדִּין דַּעְתּוֹ דְּמִתּוֹר וְהֶרֶב שֵׁם אֲרִיָּה בְּרִישׁ סִי ט' פְּתַב וְאִף שֶׁדַּעַת הֶרֶבָנִים מְגֵן אֲבָרְהֶם וּב"ח וְכו' כְּבָר הֶעֱלָה בַח"י דְּאִפִּילוּ בְּאַכִּילָה מִתּוֹר עִי"ש שֶׁבִּיאָר יָפָה דַּעַת הַתּוֹס' בְּעָרוּבִין ע"כ וּבְשׁו"ת רַעַק"א סִי כ"ג (ד"ה אֲמָנָם דַּחוּק) פְּתַב וְנ"ל גַּם שֶׁרֶשׁ חִילּוּקוֹ שֶׁל הַמַּג"א בְּסִי תַמ"ט בְּסֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח לְאַסּוּר בְּאַכִּילָה וּלְהַתִּיר בְּהִנָּאָה בְּעַצְמוֹתוֹ תְּמוּהָ בְּלִי יִסוּד וְשֶׁרֶשׁ טַעְמָא דְּמִלְתָּא וּמִי כְּהַחֲכָם יוֹדַע פֶּשֶׁר דְּבָר עַכ"ד: וְהֶרֶב בֵּית שְׁלֵמָה בְּסוֹף סִי פ"ו פְּתַב וְאִף דְּבִנְדוּן זֶה הוּא סֶפֶק אִם הִיָּה רֹב מְפַל מְקוֹם דַּעַת רֹב רַבְּנֵי הָאֲחֵרוּנִים לְהַקֵּל בְּחַמֵּץ (בְּסֶפֶק חַמֵּץ) שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אִף בְּאַכִּילָה וְכָל שְׁכֵן בְּזֶה שְׂשִׁי פְּמָה סְפָקוֹת ע"כ וְכֵן פְּתַב הֶרֶב מוֹהַרש"ק בְּתִשְׁבָּה שֶׁבְּסוֹף סֶפֶר גְּאוֹת דְּשָׂא רִישׁ סִי א' וְנ"ל וְאִם כֵּן כִּיּוֹן שְׂשִׁי לְתַלּוֹת שֶׁקְּנָאוּ מַעֲכוּמ"ז אַחַר הַפֶּסַח הוּי סֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וּמִתּוֹר אִף בְּאַכִּילָה (וְעִי"ש בַּד"ה וְעִפִּי"ז יֵשׁ לִיִּישֵׁב שֶׁפְּתַב עַל כָּל פָּנִים הַיּוֹצֵא מִזֶּה לְנִדּוּן זֶה דִּישׁ פְּמָה צְדָדִים לְהַחֲמִיר דְּאוּלֵי אֲמָרִינֵן חֲזָקָה וְכו' וְאִף אִי לֹא אֲמָרִינֵן חֲזָקָה זֹו מְפַל מְקוֹם לֹא יֵצֵא מִיַּדִּי סֶפֶק וְאוּלֵי כְּדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּסֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח לְחַוֵּמָרָא לְכַף נִרְאָה דְּהַחֲמֵץ אֲסוּר רַק בְּיִטּוּל בְּרֹב מוֹעִיל עַכ"ל וְק"ל) וְכֵן פְּתַב הֶרֶב עַמּוּדֵי אֵשׁ ד' מ"ט ע"ד וְהֶרֶב מְב"ם שֶׁפְּתַב אֲסוּר בְּאַכִּילָה אוּלֵי סוּבֵר כֵּן בְּכָל סֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אוּלֵם אֲנִן דְּקִיִּימָא לֵן דְּבְסֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מִתּוֹר לְגַמְרֵי יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם בְּפִלּוּגְתָא הַנ"ל עַכ"ל וּמַמָּה שֶׁפְּתַב בְּחֶק יַעֲקֹב בְּסִי תַמ"ח סוֹף סַק"ד בְּשֵׁם הֶרֶב חֲנִינוּף בֵּית יְהוּדָה סִי י"א מִשְׁמַע קֶצֶת דְּסֶפֶק חַמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אִינוּ מִתּוֹר בְּאַכִּילָה אִי לֹא דְּאִיפָא סֶפֶק סֶפֶקָא אִף אִינוּ מְוַכָּרַח כָּל כְּף דִּישׁ לֹאמַר שֶׁפְּתַב כֵּן בְּנִדּוּנוֹ לְרַחֲוּא דְּמִלְתָּא פְּדָרָף הַפּוֹסְקִים וּבְדְבָרֵי הַתִּשְׁבָּה מֵאַהֲבָה שֶׁהִבֵּאתִי לְעִיל בְּסִי זֶה אוֹת ח' ס"ק ז' פְּתוּב דְּלֹא אֲסָרוּ אַחַר הַפֶּסַח אֲלֵא

ונדאי חמץ או ספק ולא מה שהוא משום חומרא משמע דספק נמי אסור וצריך לעיין בגוף הספר ומסתמיות דברי הרב רמ"ץ סי' כ"ט שהבאתי לקמן אות ל"ג משמע שסובר דספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר באכילה וקרב עמודי אור סי' כ"ג שקיל וטרי בספק חמץ שעבר עליו הפסח אי שרי באכילה ובאות י"ב וי"ג נראה מסקנתו כהמג"א דרק בהנאה שרי עי"ש וקצת נראה פן דעת הגאון מנחת שי יצ"ו בסי' ל"ב שהבאתי לקמן אות ח"ן: וכתב הרב בית מאיר שם דאף לדעת המג"א דיש לחלק בין אכילה להנאה היינו בהנאה דמכירה דקיל דאף החמץ בפסח גופיה אינו תופס דמיו וכו' אבל הנאה דרחיצה וסיכה אין שום סברא להקל בהנאה מבאכילה וכו' עי"ש וכן פתב בשו"ת הרב מוהרש"ק הנ"ל (בד"ה ועל פי הדברים האלה): והנה בדבר שיש מחלוקת בפוסקים אם הועילה המכירה שמכר לעכומ"ז או לא ועבר הפסח דנראה לכאורה דזה הני כספק חמץ שעבר עליו הפסח וכן מתבאר מדברי קצת מהפוסקים שרשמתי למעלה הנה ראיתי בשו"ת בית שלמה סי' ס"ב במוכר חמץ לנכרי בכסף לחוד ועבר עליו הפסח כיון דפלוגתא דרבנן היא והרבה מרבנותא הסכימו לסברת רש"י דקנין עכומ"ז במטלטלין בכסף אם פן בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא מדרבנן יש להקל ומה שגמגם בפרי מגדים כיון דבפסח עצמו הני ספקא דאורייתא לא מצינו להקל אחר הפסח דהני ספקא דרבנן על ידי גלגול זה אינו גמגום בנדון דידן לפי מה שהסכימו האחרונים דאם לא נודע הספק איסור עד אחר שנעשה דרבנן יש להקל אמנם בפרי מגדים פתב להחמיר באם עבר על ספק בל יראה לאסור החמץ אחר הפסח משום דכיון דעבד איסורא קנסוהו רבנן ונראה להביא ראיה דבעבר על ספק בל יראה לא קנסוהו רבנן וכו' עי"ש והנה לא נראה מקום דברי הפרמ"ג ולכאורה מדבריו שבסימן ת"מ במשפצות אות א' (ד"ה והנה) מתבאר יפה בהקדמה שפתב דבדין אחריות דאנס לא הכריע מרן ואחר הפסח יש לומר דהני ספק וילקולא בתוך הפסח הני ספק תורה ע"כ הרי דלאחר הפסח חשיב ליה ספק דרבנן למיזל לקולא ולא הני ספק דרבנן על ידי גלגול וגם לא אסר אחר הפסח משום שעבר בפסח על ספק בל יראה (לפום ריהטא לא ידענא אמאי לא חשיב הכרע בדין אחריות אנס שהביא מרן דעת הרמב"ם בסתם ודעת הראב"ד בלשון ויש חולקים ומצאתי להרב פרי מגדים באש"ל אברהם סי' תמ"ח סק"ג [ד"ה ודע אם] דמשמעות דברי מרן הם פדעה ראשונה וזה סותר למה שפתב במשפצות הנ"ל והרב שלחן גבוה שם סק"ד צדד בכונת מרן וצד אחר הוא דמה שפתב ואפילו וכו' הוא לדברי הוי"ש אומרים שהביא בתחלה בדין אחריות פשיעה וכו' ונראה שפן הבין במשפצות הנ"ל ושוב חזר בו דהאמת הוא דהני סתם ואחר כך מחלוקת ולכן פתב באש"ל אברהם הנ"ל דדעת מרן פדעה ראשונה וכן היא מסקנת הרב שלחן גבוה שם) ובהגהה מן המחבר בשו"ת בית שלמה שם פתב ובעיקר הדין אם קונסין אחר הפסח בעבר על ספק בל יראה עיין בתשובת בית אפרים סי' מ"א שפתב דאפילו למאן דמחמיר דוקא בספק דמעשה ולא בספק דפלוגתא ע"כ ואם מה שפתב הרב בית שלמה בשם הרב פרי מגדים הוא בספק דמעשה אין נסת"ר מחמת"ו ממה שפתב במשפצות סי' ת"מ דהתם מיירי בספק דפלוגתא (שוב ראיתי מה שפתב בסי' תמ"ה סק"ד [ד"ה מעשה] ביי"ש פסח שנשלח על ידי נכרי ויש ספק שהחליפו וז"ל ואחר הפסח יש לומר דספק חמץ שעבר עליו הפסח יש להקל בהנאה על כל פנים ומיהו יש לומר דעבר תוך הפסח בספק לאו דבל יראה עכ"ל) אלא דאף אם הוא פן מדברי

הבית שלמה מוכח דלא שאני ליה לחלק בהכי ולדבריו קשו דברי הפרמ"ג אהדדי ובאש"ל אברהם סי' תמ"ח הג"ל כתב פללא דמילתא ספק מעשה וספק פלוגתא פל שעבר הפסח קנסוהו אבל ספק פלוגתא ומעשה לאחר הפסח מודינא דספקא דרבנן לקולא ובשו"ת חתם סופר סי' קי"ד במי שלא מכר קמח סלת ועבר עליו הפסח כתב דאסור בהנאה ואין לומר פיון דחמץ שעבר עליו הפסח הוא דרבנן הוי ספק דרבנן שמה לא נתחמץ זה אינו פיון שעבר על ספק איסור הוי נדאי איסור דרבנן שמה תיקנו שהמכניס עצמו לאיסור זה יאסר חמץ שלו אחר הפסח וכו' ע"כ ולפי מה שכתב בהגהת בית שלמה הג"ל יש לומר דבספק פלוגתא מודה דאינו נאסר: והרב זכרון צבי מנחם סי' יו"ד כתב בשם הרב השואל במי ששכח לחתום בשטר המכירה וקבל זידאטיק שהורה למכור החמץ לעכומ"ז וכתב על דבריו שיפה הורה לסמוך בדיעבד אקניו כסף וביותר שהחק יעקב מקיל באם בטל החמץ וסבר שמכר החמץ אז הוי אונס ידוע והאריה וכו' והיטב אשר דבר דהוי ספק דרבנן אף דיש לומר דהוי ספק דרבנן על ידי גילגול דאורייתא ובכי האי גוונא הוי לחומרא פדכתב מוהריב"ל עם כל זה יש לומר דגוף איסור אחר הפסח הוי רק קנסא אבל בספק עבר על בל יראה אף דהוי דאורייתא אשר פסקינו לחומרא נשאר באיסורו לעולם אף שיעמח מזה איסור דרבנן אבל בחמץ שאחר הפסח ממילא מותר מן התורה ורק משום קנסא אין לה בו אלא חידושו בתוך הפסח ספק לחומרא אבל אחר הפסח ספק לקולא עכ"ל ולפי מה שזכרנו מסגנון הדברים דמייירי בבטל נודע לו הספק אחר הפסח (מדמדמה נדונו להיהא דחק יעקב) אם פן בכי האי גוונא איך שיהי לאסור מטעם גילגול כמו שכתב הרב בית שלמה בשם האחרונים: ואין להקשות מה ענין ספק דרבנן על ידי גילגול מדאורייתא לכאן דכיון שבטל ומדאורייתא סגי בבטול אם פן אין כאן אלא ספק בדרבנן דכבר כתבו רבני האחרונים דאין לסמוך על הביטול בחמץ הנמכר עיין מה שרשמתי לעיל בסי' ה' אות ו' בענין זה וראיתי להרב זכרון צבי מנחם בסי' א' ד' א' ע"ג שכתב בנדון דידה דהוי פלוגתא דרבנותא אם פן הוי ספק דאורייתא ואף דנדאי בטל מפל מקום הוי ספק דאורייתא על ידי גילגול כמו שכתבו הפוסקים בסי' ז"ן גבי ספק דרוסה שנתערב שוב כתב דלא דמי לספק דרוסה דשם תכף שנשחט הוי ספק דאורייתא ואחר כף פשיטערב הוי ספק על ידי גילגול ואף שנודע הספק אחר כף מפל מקום פיון שבאמת נולד הספק מקודם בשל תורה הוי ספק דאורייתא אבל הכא בשעה שבטל עדיין לא נאסר פלל החמץ ואם פן תכף בשעת הביטול נעשה דרבנן בשעה שחל האיסור והוי ספק דרבנן ועיי"ש בסי' ב' ד' ג' (ד"ה ומה שמעכת"ה) ונראה מזה דבסי' א' הג"ל סבר דיש לסמוך על הביטול להוציא מיד ספק איסור תורה ולפי זה בהיהא דסי' יו"ד לא היה צריך למה שכתב לחלק כנז"ל דאעיקרא פשבטל אין כאן ספק איסור תורה פלל ועיין להרב רמ"ץ סי' כ"ט (הבאתיו לקמן אות ל"ג) ובסי' ל"ב (הבאתיו לקמן אות ל"ד בד"ה והנה): אחר זמן רב השגתי שו"ת הגאון מוהר"ם שיק וראיתי שדבר בזה בסי' רט"ו והוא דבמאי דעסיק שם בפלת שעבר עליו הפסח וכתב דלדעת הסוברים דסלת הוי ספק חמץ (עיין במה שרשמתי בזה לעיל אות כ"ט) יש לומר דאם עבר עליו הפסח חשיב ספק דרבנן ולזה כתב בשם הרב השואל דזה לא מקרי ספק דרבנן פדכתב השפתי כהן בכללי ספק ספקא אות י"ט ובמוהריב"ל ח"א סי' ק' פיון דעיקר ספקא הוא מן התורה ורק על ידי גילגול נעשה דרבנן אף קשה לזה בסי' תס"ז סעף ט' בדגן שבתבשיל

שמתירין התבשיל משום ספק דרבנן אף דעיקר הספק הוא מן התורה ובאמת הנודע ביהודה בסי' ע"ז הביא ראיה מהא שהתירו התבשיל משום ספק דרבנן אף קשה באמת על הפלל שפללו מוהריב"ל וישפתי פהן כנ"ל ונראה לנישב על פי דברי הפרי חדש בכללי ספק ספיקא אות ח' לנישב ומה שקשה על כלל זה מביצת ספק גבלה דקיימא לן בסי' פ"ו דמותר דהוי ספק דרבנן אף דעיקר ספקא בדאורייתא ותיגרז דביצה שאני שהם שני גופים מה שאין פן הבליעה בקדרה עם גוף האיסור הוי חד גופא ועוד תיגרז דבקדרה מעיקרא היתה הקדרה עצמה איסור דאורייתא עד שתפגם ולפי זה לתירוץ שני יש לומר גם כן דתבשיל הוי גוף אחד ומעולם לא הוי איסור דאורייתא ולכן שפיר מקרי ספק דרבנן ולפי זה ראיה דקיימא לן פתירוץ בתראי דאף דהרמ"א בסי' תס"ז סעיף ט' חולק ואוסר התבשיל הוא רק משום חומרא דדבר שיש לו מתירין או משום דאין אנו בקיאים אבל לא משום דהוי ספק דאורייתא והפרי מגדים בכללי ספק ספיקא אות י"ט פתב דיש להחמיר פתירוץ קמא של הפרי חדש ולהנ"ל הרי ראיה מזה פתירוץ השני ואפשר דסבירא ליה לפרי מגדים דהכא שאני דלא נודע האיסור עד שנעשה דרבנן פנראה גם כן מלשון הפרי מגדים בסי' תס"ז במגן אברהם סקי"ב ואם כן נקוט מיהא פלגא בינדה דאם לא נודע עד שנתערב ונעשה דרבנן מיקרי שפיר ספק דרבנן דדוחק לחלק דהכא שאני דהוי רק תערובת משהו מה שאין פן תערובת טעם וכל זה בתבשיל דאיכא למימר דהוי כגוף אחד וכתיירוץ הפרי חדש אבל אם נשתהה עד לאחר הפסח דהוי אותו הגוף שהיה מעיקרא איסור דאורייתא שפיר יש לומר דלא מיקרי ספק דרבנן ואין ראיה להנודע ביהודה: שוב השגתי שו"ת חיים של שלום להגאון אבד"ק באטישאן יצ"ו ובסי' ח"ן אחר שפיאר שהגדון שנושאל עליו (המוכא להלן באות ע"ח) הוא ספק חמץ מחמת פלוגתא דרבנותא ומותר באכילה או בהנאה לכל מר כדאית ליה פתב בסוף דף ס"ב הן אמת שיש מקום לומר דבגדון דידן אין להקל מטעם ספק דרבנן פינון דמתחלה הנה הספק בשל תורה נהי דהשתא נתגלגל לרבנן מכל מקום אזלינן לחומרא כדכתב מוהריב"ל וכו' והבית חדש והמגן אברהם חק יעקב שמקילים בספק חמץ שעבר עליו הפסח (באכילה או בהנאה) איירו בנמצא אחר הפסח אף זה אינו דברור דאין לאסור בספק דאורייתא שנתגלגל לרבנן אלא במה שהיא איסור דרבנן לא כן חמץ אחר הפסח דאסור רק מקנס דקיל מאיסור כדכתב הר"ן בפסחים ד' ו' ע"ב לענין נתערב אחר הפסח אפילו ביותר מפדי אכילת פנס מותר ובלבד שיירבה עליו ההיתר פתרומת חוצה לארץ שמבטלין ברוב פינון דחמץ אחר הפסח אינו אלא קנס דיו שינהגו בו פקל שבאיסורין של דבריהם ובתועפות ראם בא"ח סי' מ"ז פתב לדון בכיוצא בזה לאסור אחר הפסח מטעם גילגול לרבנן ולא כן אבי דבזה יש לומר שגם מוהריב"ל יודה ועוד שאני הא דמוהריב"ל דהספקות הם בענין אחד דמעיקרא הנה ספק לענין אכילה וכן אחר שנעשה דרבנן לא כן הכא דבזמן שהיה דאורייתא לא הנה לענין אכילה שום ספק אלא לענין א יראה וספקא דבל יראה ליתא השתא דמאי דהנה הנה ועיקר הספק השתא הוא לענין אכילה בזה יש לומר דאזלינן לקולא ככל ספק דרבנן ויש ראיה לחילוק הראשון מרש"י בבכורות ד' ל"ד ד"ה הצורם שפתב ובכהן קמייירי וכן בגטין ד' מ"ד דקדק וכתב פהן הצורם משמע דלא משפחת בישראל ואמאי הא משפחת בספק בכור ביד ישראל שאין הפהן יכול להוציא ממנו וירעה עד שישתאב ויאכל לבועלים וישראל זה הטיל בו מום

בכּוּנוּהַּ לְהַתִּירוֹ הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַטְנוּ לר' אֲלִיעֶזֶר פְּדֹאִית לִיהַּ וּלְרַבֵּנּוּ פְּדֹאִית לְהוֹ
וּמוֹהֲרִיט"א בְּהִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי מִשְׁנֵה ד' אוֹת מ"ד בְּקֵשׁ לְמִצּוֹא חֲפֵץ בְּדַבְּרֵי
רש"י הִלְלוּ וְלֹא מִצָּא וּלְהֶאֱמֹר יֵשׁ לוֹמֵר דֵּהֲיִינוּ טַעֲמָא דְלִכְאוּרָה לֹא מִשְׁפַּחַת בְּיִשְׂרָאֵל
אֲלֵא בְּסַפֵּק בְּכוֹר פְּדֹאֲמָרְן אִם כֵּן לְרַבֵּנּוּ דר' אֲלִיעֶזֶר שְׁסוּבְרִים בְּהִטִּיל מוּם בְּכּוּנוּהַּ אִין
אִיסוּר לְאוּכְלוּ בְּמוּם זֶה אֲלֵא מְדַרְבָּנּוּ מִמִּילָא בְּיִשְׂרָאֵל שְׁהִיָּה לוֹ סַפֵּק בְּכוֹר וְהִטִּיל מוּם
בְּכּוּנוּהַּ הָוִי לְעִנְיַן אִיסוּר אֲכִילָה עַל יְדֵי מוּם זֶה סַפֵּק דְּרַבֵּנּוּ וּלְהַקֵּל אֲמַנְם זֶה אִינוּ מֵאֲחַר
שְׁהַסְפֵּק הָיָה מְעַיקְרָא בְּשֵׁל תוֹרָה אִף שְׁאֲחַר כִּף נִתְגַּלְגַּל לְדַרְבָּנּוּ אֲזִלְיִנּוּ לְחוּמְרָא אֲלֵא
דְּכָל זֶה בְּאִיסוּר דְּרַבֵּנּוּ לֹא כֵן צוּרֵם אֲזִין בְּכוֹר דְּאִיסוּר אֲכִילָה אִינוּ אֲלֵא מִשּׁוּם קִנְס וְהוּא
אִיסוּר קַל בְּדַכְתַּב הָר"ן וְכָל שְׂיֵשׁ הַשְׁתָּא סַפֵּק אִף דְּמִתְחַלְהָ הָיָה הַסְפֵּק בְּשֵׁל תוֹרָה
כְּשֶׁנִּתְגַּלְגַּל לְדַרְבָּנּוּ מוֹתֵר לְהִכִּי דְקֻדְקַר רש"י וְכַתֵּב דְּבִכְהֵן מִיְיָרֵי דְאִילּוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּסַפֵּק
בְּכוֹר בְּאַמְתַּ שְׂרִי וְהָאֵרִיף קִצַּת עַל דְּבָרֵי מְרֵן הַמִּשְׁנָה לְמִלְךָ בְּרִישׁ פָּרָק רְבִיעִי מִהִלְכוֹת
בְּכוֹרוֹת שְׁדָן בְּנִדּוּנוּ בְּסַפֵּק בְּכוֹר לְהַחֲמִיר מִשּׁוּם גִּילְגוּל וְכו' וְרַצָּה לְדַחוֹת חִילוּק זֶה מִדְּבָרֵי
רַגמ"ה בְּכַתִּיבַת יָד שְׁהוּבָא שָׁם בְּמוֹהֲרִיט"א שְׁמִפְרֵשׁ הֵיָּה דְצוּרֵם אֲזִין גַּם בְּיִשְׂרָאֵל וְכַתֵּב
דִּישׁ לְדַחוֹת דְּרַגמ"ה סוּבֵר דְּבִבְכוֹר תַּחֲלַת גְּזֵרְתֵם הֵיָּתָה אִף בְּסַפֵּק (סִיִּים שְׂיֵשׁ לְדַבֵּר
הֲרַבָּה בְּזֶה וַיִּבְנוּ אֶרֶץ בְּמִקּוֹם אַחֵר): וְעוֹד כְּתֵב לְחַלֵּק וְכַתֵּב שְׁהוּא הָעֵיקָר דֵּהָא דְסַפֵּק עַל יְדֵי
גִילְגוּל דְּאֲזִלְיִנּוּ לְחוּמְרָא שְׁנֵה לְסַפֵּק אֲחַד בְּגוּפּוֹ וְסַפֵּק אֲחַד בְּתַעְרוּבָת דְּגַם כֵּן אֲזִלְיִנּוּ
לְחוּמְרָא וְכִינּוּ דְבְּסַפֵּק אֲחַד בְּגוּפּוֹ וְסַפֵּק אֲחַד בְּתַעְרוּבָת כְּתֵב הַפְּרִי מְגִדִים בְּסִי' ז"ן דְּלֹא
מִתְמִירִינוּ אֲלֵא בְּסַפֵּק דְּמַעֲשֵׂה וְלֹא בְּסַפֵּק דְּפִלּוּגְתָא הִכִּי נִמִּי בְּסַפֵּק תוֹרָה שְׁנִתְגַּלְגַּל לְדַרְבָּנּוּ
לֹא מִתְמִירִינוּ אֲלֵא בְּסַפֵּק דְּמַעֲשֵׂה וְלֹא בְּסַפֵּק דְּפִלּוּגְתָא אֵלּוּ תוֹרָה דְּב"ק: לֹא) חֲמִיץ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל מוֹפְקֵד בְּיַד עֲכוּמ"ז וְעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח עֵינָן מֵהַ שְׁפַתֵּב הָרַב חֵק יַעֲקֹב בְּסִי' תמ"ח
ס"ד בְּעוּבְדָא שְׁבִבִית הִלְל שְׁהֵיָּתִיט יִשְׂרָאֵל אֲחַד חֲטִיִּים אֲצֵל טוּחַן עֲכוּמ"ז קוּדָם הַפְּסַח
וְנִתְעַפְּבוּ עַד הַפְּסַח וְטוּחַן הַעֲכוּמ"ז וְאֶפְסָה מֵהֵם פֶּת בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן וְהִבִּיא לְיִשְׂרָאֵל שְׁפַתֵּב
לְהַתִּיר מִפְּמָה טַעֲמִים וְהָאֲחַד מֵהֵם הוּא דִּישׁ לְתַלוֹת שְׁהַחֲלִיף הַעֲכוּמ"ז בְּשֵׁלוֹ וְהָוִי סַפֵּק
חֲמִיץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח וּמוֹתֵר עֵי"ש וְהָרַב חֵי אֲדָם פֶּלֶל קכ"ג אוֹת כ"ד כְּתֵב
דִּין זֶה וְהַשְׂמִיט הַטַּעַם שְׁפַתֵּב בְּחֵק יַעֲקֹב שְׁמָא הַחֲלִיף וְכַתֵּב דְּמוֹתֵר לִקְחַת הַדְּמִים
מֵהַעֲכוּמ"ז דֵּהָוִי כְּמִזִּיק וְכֵן כְּתֵב הָרַב מְקוֹר חֵיִים בְּחִידוּשִׁים ס"ב אִף בְּבִיאורִים שָׁם
ס"ב פִּקְפֵּק עַל דְּבָרֵי הַחֵק יַעֲקֹב בְּשֵׁאֵר הַטַּעֲמִים וְכַתֵּב שְׁעִיקָר הַהִיתֵר הוּא דְתַלְיִנּוּ
שְׁהַחֲלִיף בְּשֵׁלוֹ וְאֶפִּילוּ לְמֵאן דְּלֹא חֵיִישׁ לְחֲלִיפִין דְּנֻקָא כְּשֶׁמְחִזִּיר כְּמוֹת שְׁהוּא נִתֵּן לוֹ אֲבָל
כְּשֶׁשְׁנִינָה שְׁלֹא מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת לְכוּלֵי עֲלָמָא חֵיִישִׁינּוּ שְׁהַחֲלִיף וְאִם הַעֲכוּמ"ז מְהִימֵן לִיהַּ
אִיסוּר אִף מְפָל מְקוּם יֵשׁ לְהַתִּיר דְּלֹא הָוִי כְּמוֹכֵר רַק שְׁמִשְׁלָם לוֹ דְּמֵי הִיזְקוּ וְנִרְאָה דֵּהִיכָא
שְׁאִין הַעֲכוּמ"ז מְהִימֵן לִיהַּ דִּישׁ לְתַלוֹת שְׁהַחֲלִיף וְהָוִי סַפֵּק חֲמִיץ שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח יֵשׁ
לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה לְמִי שְׁסוּבֵר כֵּן בְּכָל סַפֵּק חֲמִיץ שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח כְּמוֹ שְׁרַשְׁמֵתִי בְּאוֹת ל'
(וּלְפִי הַנִּרְאָה אִין שְׁיִיף בְּזֶה דִּין חֲלִיפִי חֲמִיץ לְאַסוּר לְהַחֲלִיף לְמֵאן דְּסֵבֶר הִכִּי עֵינָן מֵהַ
שְׁרַשְׁמֵתִי לְעֵיל אוֹת כ"ו וק"ל) וְכֵן כְּתֵב מְפִנְרֵשׁ בְּחֵק יַעֲקֹב שָׁם וְהִנֵּה בְּסוּף סִי' ת"מ
מְבוֹנָר דְּנִקִּיטִינוּ דְּחֲמִיץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מוֹפְקֵד בְּיַד עֲכוּמ"ז עוּבֵר הַיִּשְׂרָאֵל בְּבַל יִרְאָה וּמִשְׁמַע
דְּאֲחַר הַפְּסַח אִיסוּר כְּדִין כָּל חֲמִיץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח וְלֹא תַלְיִנּוּ שְׁהַחֲלִיפוּ
הַעֲכוּמ"ז בְּשֵׁלוֹ וְצָרִיף לוֹמֵר דְּשָׁם מִיְיָרֵי בְּפִקְדוֹן סְתוּם וְחֲתוּם שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְעֲכוּמ"ז
לְהַחֲלִיף אוֹ שְׁהִיִּשְׂרָאֵל מִפִּירוֹ שְׁהוּא שְׁלוֹ אוֹ דְּמְהִימֵן לִיהַּ עֲכוּמ"ז וְכֵן פִּיּוּצָא בְּזֶה אִי נִמִּי

דאף בגוונא דאיפא למיתלי שהחליף מכל מקום אם נודע לו בפסח צריף לבערו ובהכי מיירו הפוסקים בסוף סי' ת"מ ואין הכי נמי דאם לא נודע עד אחר הפסח מותר דהוי ספק חמץ שעבר עליו הפסח והרב מגן האלף סק"ג הביא דברי הח"י דבעכומ"ז אמרינן מסתמא החליף וכתב ונראה לצרף עוד דעת הגאונים דחמץ של ישראל מןפקד ביד עכומ"ז אינו עובר דכשנאסר פקע ממונו של ישראל וקני העכומ"ז ממילא ועל כל פנים מותר לקבל הדמים ואם נודע לישראל בפסח צריף לבערו עכ"ל ומרן מוהריט"א בפרק חמישי דבכורות סי' מ"ד (ד"ה והנה הפ"ח) הביא דברי הח"י דלטעם דתלינן שהחליף העכומ"ז בשלו יש לומר דעכומ"ז שגזל חמץ של ישראל ועבר עליו הפסח מותר וצ"ע עכ"ל וכתב על דבריו דלמה הוצרף לטעם זה תיפוק לי דכיון דהגזלחניב באחריותו הוי ש"ל וכו' עי"ש.

משמע דמודה לו מיהא דאפשר להתיר מטעם חליפין: והנה במעשה שבא לידי זה זמן רב בחמץ של ישראל שהפקידו בערב פסח אחר חצות ביד עכומ"ז (עיין לעיל בסי' זה אות א') כתבתי דלא ברירא לסמוך על דברי הרב חק יעקב לתלות שהחליף פי לא ראיתי אז דברי הרבנים הנ"ל רק דברי הח"י וח"א הנ"ל ועתה לפי מה שרשמתי למעלה נראה דאפשר לסמוך על זה להתיר לכל הפחות למוכרו לעכומ"ז אם הוא באופן שיש לתלות שהעכומ"ז החליפו אף אם בעל החמץ ידע והפיר שהוא אשר הפקיד בידו או אף אם אינו מפיר אותו ממש אבל יודע פי לא נופל הי"ש הנה שמביא לו עתה מן הי"ש שהפקיד בידו פי הם שנים בהגראדוס של זה כזה הנה בכי האי גוונא ודאי אין לתלות שהחליף דמה לו להחליף בדבר שאין לו רינח בחליפין ועיין ביו"ד סי' קי"ח סעיף יו"ד דאם אינו נהנה בחליפין לא חיישינן שפא החליף להכשיל את המפקיד כיון שאין לו הנאה בדבר ואם אמרו פן להקל כל שפן שנאמר פן להחמיר שלא לתלות שהחליף בדבר שאין בו רינח ועיין בט"ז יו"ד סי' ס"ג ו' סק"ג ובגיליון רש"א ביו"ד סי' קי"ח הנ"ל מקשה אקדישתא ונוטה לחלק דווקא אם העכומ"ז מפסיד בהחילוף הוא דלא חיישינן לחליפין אבל אם אינו מפסיד אף אם אינו מרויח בהחילוף יש לומר דמחליף כדי להכשילו עי"ש ובענין כזה שאין שייך שום מכשול בהחילוף נראה ודאי דאין לנו לתלות שהחליף ועיין בשו"ת מים חיים רפפורט סי' ו' באחד שנגנב ממנו כמה שקים מאלץ והחזיר הגנב בפסח ועבר עליו הפסח עי"ש גוף המעשה ולא העלה על שפתיו להקל לתלות שהחליף הגנב כיעי"ש ואפשר שהוא מטעם זה כיון שאין לו הנאה בהחילוף לא תלינן שהחליף אלא שבגוף המעשה כתוב שהפיר איש אחד שהוא המאלץ הגנב מהבעל הבית ואין מזה הכרח ועוד יש לדחות וק"ל ועיין בשו"ת בית שלמה סי' ע"ה באיש אחד שלקח באלמות מחבירו י"ש והאלם נתחייב להשיבו לבעליו ולא נמכר לעכומ"ז ועבר עליו הפסח כתב ונ"ל ואין להתיר משום ספק דשפא החליפו האלם ביי"ש שלו כדברי חק יעקב בריש סי' תמ"ח לענין עכומ"ז דלא מבעיא אם מפיר הישראל שהיי"ש שלו שאין לומר פן ואף אם אינו מפיר רק שהיי"ש שמחזיר לו אינו גרוע מזה דלא חיישינן בזה לחליפין אף בעכומ"ז ככתוב ביו"ד סי' קי"ח אף לקולא אלא אף אם אינו מפיר לא חיישינן לחליפין רק בעכומ"ז או בישראל חשוד אבל בנדון דידן דהישראל האלם הזה אינו מוחזק לחשוד וגזלן דאף שלקח ממנו הי"ש באלמות כולו עבדי הכי ונעשה להם פהיתר שסוברים שפן הוא מצד דד"מ עכ"ל הרי מפורש דכל דלית ליה הנאה לא תלינן שהחליף והוא

פשוט וע"ע במג"א סי' תקי"ג סקי"ג ובבאר היטב ריש סי' תקט"ו ונשם בסוף הסי' ובסי' תקי"ז סק"ב וכן פתבו הפוסקים בא"ח סי' כ' לענין לשלוח ציציות ע"י עכומ"ז דצריף חותם בתו"ח דהיינו דוקא פשיש הנאה להעכומ"ז בהחילוף אבל בלא זה לא תישינו שפא יחליף להכשיל את הישראל עינין להרפנים מג"א וש"ע הרב מוהרש"ז דמ"ש בגליון רש"א על פי דברי רבינו המוהרי"ט דאף דלית לעכומ"ז הנאה תישינו שיחליף להכשיל בדבר שאין בו טורח תמינהי שלא ראה דברי הגאונים פרי חדש נשם בס"ק ל"ו ופרי תואר בריש הסי' ובסקי"ד שיחלקו על הרב מוהרי"ט ושהדין ברור דלא תישינו שיחליף בדבר שאין לו הנאה וכן היא דעת הגאון חכם צבי בסי' ט"ל עי"ש וכן פסק הרב ירד אברהם בח"א ד' כ"ג ע"ב אף הרב בית מאיר סי' קי"ח ס"י נוטה דעתו לדעת המוהרי"ט שפן נראה מדברי הרשב"א ב"חולין עי"ש גם הרב מעשה אברהם בחיו"ד סי' ל"ג נוטה דעתו להחמיר פסקת הרב מוהרי"ט ונהר ישועות יעקב בחלק יו"ד סי' קי"ד אות א' מחלק בין איסורין דרפנון לאיסורי תורה דבאיסורי תורה יש לחוש גם כשאין לו הנאה בחליפין ועינין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת החי"ת אות קכ"ח: ובשו"ת שם אריה סי' ט' נשאל באיש אחד שנתן להנכרי משקה שנעשה מיי"ש למוכרו לשרים ואדונים ועושה זאת לאהבת הישראל ואינו מרויח כלום מזה וישראל זה שכח ולא מכר משקה הנ"ל לנכרי קודם פסח ואינו יודע אם נשאר ממה שנתן לו קודם פסח ועתה שעבר עליו הפסח שואל אם צריף לשואלו אם נשאר בידו ממשקה הנ"ל ומה דינו אם נשאר.

והשיב דנדאי צריף לשואלו פינן דיש לברר בקל על ידי שאלה צריף לברר כמו שפכת במנח"י פ"ל נ"ח סק"ט ואם יאמר שנשאר אם חושדו שהמשקה שלו מכר כבר וזה אחר הוא כי נמצא משקה זה הרבה אף שאומר שלא מכר הני על כל פנים ספק שפא מכרו וכבר העלה הרב חק יעקב בסי' תמ"ט דמותר אפילו באכילה וכו' אף אם מאמינו אין פאן ספק ונאמן אף בלא מסיח לפי תומו וכו' ויש לצדד היתר דהא בנדון זה ליכא למיחש להערמה דאי בעי הנה אמר דלא מהימן ליה וכיון שאומר שביטל חמצו וליכא למיחש להערמה יש לומר דשרי והאריף בצד זה ועוד צדדי היתר עיש"ב ולא הזכיר דברי הרב חק יעקב ומקור חיים סי' תמ"ח הנ"ל וגם הנה לו לבאר דהיכא דלא מהימן ליה דהני ספק חמץ וכו' היינו דוקא אם יש הנאה להמחליף דאם לא פן אי אפשיך לתלות להקל ולומר שהחליף אלא דמשום דבנדונו כבר אמר בעל החמץ דמהימן ליה לא האריף לבאר פרטי הדין באם לא מהימן ליה אבל נדאי הדין ברור כמו שכתב הגאון בית שלמה הנ"ל דיש לחלק בענין פאמור: וראיתי בספר מנחת משה לידידי הגאון מקאמינקא יצ"ו בקונטרס חקת הפסח אות ה' שכתב בשם שו"ת דברי חיים סי' כ' באחד ששכח למכור יי"ש בערב פסח ונדע לו בחול המועד ופתח הפתח ולקחו הנכרי שגמפר לו החמץ להחזר הסמוך לזה החזר שהנה בו יי"ש הנה ואחר הפסח החזירו העכומ"ז לישראל דיש לצדד להקל על פי דעת הרב"ד בפרק י"א מהלכות מעשר דחזקת נכרי הנפקד שחליף בנדאי ואף להרמב"ם הני ספק על כל פנים ומותר אחר הפסח ועם כל זה לא סמוך להתיר רק אם גם מתפוחי אדמה וקטניות מעורב עם התבואה וכו'.

והרב המחבר תמה על דבריו שלא זכר את דברי הרב חק יעקב בזה וספר דברי חיים אין מצוי אצלי לראות דב"ק ומשמעות הדברים הוא שהשני חזרים הנ"ל הם חזרים של

הַיִּשְׂרָאֵל וְאִם הוּא כֵּן מִסְתַּמָּא יִהְיֶה יֵרָא הַנְּכָרִי לְהַחֲלִיף כְּמוֹ בְּדִין יִשְׂרָאֵל יוֹצֵא וְנִכְנָס שְׂבִי"ד ס' קי"ח הַנ"ל וְאִיךָ אֶפְשֶׁר לְתַלּוֹת שְׁהַחֲלִיף וְאִם הוּא בְּעֵנֶן שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ עַל כָּל פְּנִים הִיךָ לוֹ לְבָאָר דְּלֹא תְּלִינן בְּהַחֲלִיף אֲלָא בְּאֵם יֵשׁ הַנְּאָה לְהַמְחִילֵיף דְּאֵם לֹא כֵּן מְהִיכָא תִּיתִי לְתַלּוֹת לְקוֹלָא כְּנֹז"ל וְכֵן מִתְּבָאָר מִמָּה שְׁפָתַב הָרַב פְּרִי מְגָדִים ס' תמ"ה בְּמִשְׁבָּצוֹת סק"ד (ד"ה מַעֲשֶׂה) דְּמִשּׁוּם שֶׁהִי"ש שֶׁל פֶּסַח הוּא מְשׁוּבָח מֵהִי"ש חֲמֵץ הוּא דְּחִינֵי שְׁמָא הַחֲלִיפוּ בִּי"ש חֲמֵץ הָא לֹא הִכִּי לֹא הִנֵּה חִינֵי שֶׁל וּמִתְּשׁוּ' דְּבָרֵי מְרָדְכִי פְּרִידְבוּרְג ס' מ"ו הַמּוּבָא לְקַמֵּן אוֹת ל"ז מִתְּבָאָר גַּם כֵּן דְּכָל דְּלִית לֵיהּ הַנְּאָה לְהַנְּכָרִי לֹא חִינֵי שְׂאִין שְׁהַחֲלִיף עִי"ש וְעִינֵן לְקַמֵּן ס' י"א אוֹת ו' לְעֵנֶן שְׁלִיחַת קַמַח עַל יְדֵי נְכָרִי: לב) מִי שְׁמַת בְּפֶסַח וְהִיךָ לוֹ חֲמֵץ וְעֵבֶר וְלֹא בִּיעֲרוּ וְלֹא בִּיטְלוּ קוֹדֵם הַפֶּסַח מוֹתֵר הַחֲמֵץ אַחֵר הַפֶּסַח לְבָנָיו וְאֶפְּלוּ מִת בְּעֲרַב פֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת יֵשׁ לְסַמְנֵי לְהַתִּיר הַחֲמֵץ אֶפְּלוּ בְּאֲכִילָה כֵּן פָּתַב מְרֵן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרִכָּה ס' תמ"ח אוֹת י"א בְּשֵׁם הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה ס' כ' וְהֶאֱמַת שֶׁפֶן פָּתַב הַנּו"ב שֶׁם אֲמַנֵם אֲנִכִי הַרוֹאֵה דְּאִין הַכֹּל מוֹדִים בְּזֵה כַּאֲשֶׁר אֶרְשׁוּם פֶּה בַס"ד הַגָּאוֹן חֶק יַעֲקֹב ס' תל"ה סק"ב פָּתַב צ"ע מִי שֶׁלֹּא בְּדַק חֲמֵץ קוֹדֵם זְמַן אִסּוּרוֹ וּמִת אִי מוּטָל עַל הַיּוֹרְשִׁים לְבַעֲרוּ וְנִדְעָתוּ נוֹטָה שְׂאִין חֲיִיבִים לְבַעֲרוּ וַיִּכְפוּ עָלָיו כְּלִי אוֹ מְחִיצָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ לְאֹנְכְלוּ וְכו' וּמִכָּל מְקוֹם טוֹב לְבַעֲרוּ כִּינֵן שְׁפָכַר נֶאֱסַר בְּהַנְּאָה לְמָה לְהֵם לְקִימּוֹ אִךָ לֹא יִבְרְכוּ כִּינֵן שְׂאִינֵם חֲיִיבִים לְבַעֲרוּ חֲמֵץ שְׂאִינֵנוּ שְׁלֵהֵם עַכ"ל הָרִי מְבוֹאָר שְׁפוּבָר דְּנֶאֱסַר הַחֲמֵץ לְהַיּוֹרְשִׁים וְהַגָּאוֹן מְקוֹר חֲיִימֵם שֶׁם בְּחִידוּשִׁים הַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הַחֶק יַעֲקֹב וְלֹא נִתְּבָרְרוּ דְּבָרָיו לְדַעֲתִי הַעֲנִיָּה אִךָ רְאִיתִי מַה שְׁרָמַז לְס' תמ"ח וְהוּא שֶׁם בְּסוּף סק"ט (בד"ה עוֹד הַמְּצִיא) שְׁפָתַב עַל דְּבָרֵי הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה הַנ"ל וְלִכְבִּי לֹא כֵּן יִדְמָה וְכו' דְּרַחֲמָנָא אַחֲשָׁבִיהָ נֶגֶד כֹּל יִרְאֵה אֶפְּלוּ חֲמֵץ גָּמוֹר וְעֲשָׂאוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלֹא דְּמִי לְעַכּוּמ"ז שֶׁהִבִּיא דוֹרוֹן דֶּהִיָּא אֶפְּלוּ לֹא הִיךָ חֲמֵץ אִם לֹא רָצָה לְקַנּוֹתוֹ אִינוּ שְׁלוּ דְּאִין מְקַנֵּין לְאֲדָם בְּעַל פְּרָחוּ אֲבָל בִּירְוִשָׁה דְּאֵם לֹא הִיךָ חֲמֵץ יוֹרֵשׁ שְׂאֵמֵר אִינִי רוֹצֵה לִירֵשׁ אִינוּ כְּלוּם אִם לֹא שְׁמִפְקִירוּ וּבְחֲמֵץ רַחֲמָנָא אַחֲשָׁבִיהָ וְכו' עִי"ש רְאִיוֹתָיו מִשִּׁיתַת הַגָּאוֹנִים שֶׁהוּבָאָה בְּהֵרָא"ש שְׁפָרַק קַמָּא דְּפִסְחִים ד' ו' בְּיִשְׂרָאֵל הַמְּפַקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ דְּעוֹבֵר הַנְּפַקֵד אִם קַבֵּל הָאֲחֵרִיּוֹת וְכו' וּמִסּוּגֵיָא דְּפִסְחִים ד' מ"ו גְּבִי חֲלָה דְּחֲשִׁיב טוֹבַת הַנְּאָה לְמִמּוֹן גָּמוֹר וְכו' עִי"ש דב"ק וְלֵהֲלֵן אֲכַתְּוֵב אִיה"ש דַּעַת הַגָּאוֹן מִגֵּן הָאֵלֶף בְּזֵה: וְכַתֵּב הַגָּאוֹן נְאוֹת דְּשָׂא ס' ט"ל (בד"ה וְמַה"ט) שְׁבַס' אוֹר חֲדָשׁ לְפִסְחִים בַּד' י"ג ע"ד פָּתַב בְּשֵׁם הַג' מוֹהֲרֵי"ח מְפָרָאג (הַנּו"ב ז"ל) דְּמִי שְׁמַת בְּעֲרַב פֶּסַח וְכו' מְמִילָא חֲמֵץ זֶה אַחֵר הַפֶּסַח מוֹתֵר בְּאֲכִילָה וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו וְלְדְּבָרֵינוּ הַנ"ל דְּלֹא קִינֵמָא לֵן כְּאֲמִימֵר בְּפָרַק הַשּׁוֹלַח גְּבִי מְפַקִיר עֲבָדוֹ וּמִת דְּסַבֵּר דְּאִסּוּרָא לֹא מוֹרִית לְבִרְיָה אֲלָא כְּרַבִּינָא דְּאִסּוּרָא מוֹרִית לְבִרְיָה מְמִילָא כִּינֵן שְׁמַעַט זְכוֹת נְשָׂאָר לְבַעַל הַחֲמֵץ כִּי מְנִית מוֹרִית אִסּוּרָא לְבִרְיָה וְאִם אִינוּ מְבַעֲרוּ עוֹבֵר הַבֵּן בְּכֹל יִרְאֵה וְאִסּוּר אַחֵר הַפֶּסַח בְּהַנְּאָה וְדָבָר זֶה בְּרוּר בְּעֵינֵי דְּדְּמִי מְשִׁשׁ לְמַפְקִיר עֲבָדוֹ וּמִת דְּקִינֵמָא לֵן דְּמוֹרִית אִסּוּרָא לְבִרְיָה וְאִנִּי תְּמַה עַל הַגָּאוֹן שְׁפָתַב כֶּף בְּפִשְׁטוֹת בְּלִי שׁוּם רְאִיָּה וְגַם נִרְאֵה לִי דְּרוּב הָאֲחֵרוֹנִים שְׁפָתַבוּ דְּמִכִּירָה מְהִי בְּפֶסַח לְחֲמֵץ דְּלֹא עֵבֶר בְּכֹל יִרְאֵה מְמִכִּירָה וְאִילָךְ פְּלִיגִי עַל הַג' הַנ"ל דְּכִי הִכִּי דְּמִכִּירָה מְהִי הִכִּי נְמִי יְרוֹשָׁה דְּבַכָּל דְּנוֹכְתָא דִּינָם שְׁוָה עַכ"ל וְאִין מְצוּי אֲצֵלִי סִפֵּר אוֹר חֲדָשׁ לְפִסְחִים לְרְאוֹת מָה אֲמַר בְּזֵה הָרַב אוֹר חֲדָשׁ וּמוֹכֵן מִדְּבָרֵי הָרַב נְאוֹת דְּשָׂא שֶׁלֹּא פִקְפַק עַל דְּבָרָיו אֲלָא הִבִּיא דְּבָרָיו בְּשִׁתְּיָקָה כְּהוֹדְאָה וְהָרַב נְאוֹת דְּשָׂא לֹא רְאֵה בְּגוּף

תשובת הנו"ב הנ"ל בזה שלא פתב פן בלי שום ראיה כמו שחשב כי אם בכמה הכרחיות
ופלפולים כיעי"ש ומה שמדמה למפקיר עבדו ומת דקנימא לן דלא פאמימר דאיסורא
מורית לבריה אין משם ראיה לפי דברי הרב חק יעקב דהתם הוא מדרבנן בעלמא וכמו
שכתב הרא"ש שם דלא פהרי"ף ועוד חמץ גופיה חידוש הוא שעשאו פאילו הוא ברשותו
וכו' ואין לה אלא חידושו שלא לחייב היורשים עי"ש והרב שערי תשובה בס' תמ"ח
אות ח' הביא תורף דברי הגאון נודע ביהודה שבמהדורא קמא וציין לתשובתו
שבמהדורא תניינא המובאת בדברינו להלן ולפי הנראה לא ראה דברי הרבנים חק יעקב
ומקור חיים ופרי מגדים הנז"ל והוא חידוש (לפי מה שחילקתי דברי הרב שערי תשובה
לסעיפים קטנים פפתוב בפתיחה לסימן זה דבריו בזה הם בס"ק ט"ו): והגאון מגן האלף
בסימן תמ"ח סוף סק"ח הביא סברת הנודע ביהודה ומה שהשיגו בספר מקור חיים וכתב
לדחות השגותיו וראיותיו וסיים וסבור הייתי לעשות קצת סמוכים לדברי הגאון נודע
ביהודה מהא דפרק השולח ד' מ' במפקיר עבדו איסורא לבריה לא מורית ופירש רש"י
דאין ירושה אלא בדבר של ממון וכיון דאינו דבר של ממון מה יוריש לבניו חיוב הביעור
ולמה יתחייבו הם לבער (אמר המחבר נראה דסובר הרב דנקיטין כמאן דאמר דאיסורא
לבריה לא מורית וכבר פתבתי דברי הרב חק יעקב דאנו לא קנימא לן הכי אלא שכתב
דהוא מדרבנן בעלמא) שוב פתב דקשה על זה מהא דבקידישין ד' י"ז ע"ב דייקין דגר
אינו יורש מן התורה מדיכול לומר לעכומ"ז טול אתה ע"ז ואני מעות ואי יורש מן התורה
חליפי ע"ז קשקיל ומאי קושיא דלמא אף שיורש מן התורה מפל מקום ע"ז לאו בר דמים
היא אצל הגר ולא ירש הע"ז פלל ועוד הקשה עליו מדברי הר"ן בנדריים ד' מ"ז גבי
האומר לבנו קנזם אי אתה נהנה לי אם מת לא יירשנו שכתב דלאו משום דאין זוכה
בנכסים לפי שאסורין בהנאה שאם פן איך נותן לבנו ולאחיו הרי דאף שהנכסים אסורים
לו זוכה בירושא ובנדריים ד' פ"ה אמרינן פיון שאמר קנזם שוינהו עפרא בעלמא אלמא
דגם באיסורי הנאה יורש הוא ולכן נותן לבעל חוב וכדכתב הר"ן שם ועוד אם איתא
שפותרין היורשין להשהותו אם פן ממוןם הוא וברשותם קאי מדיכולין להשהותו
לכתחלה ולאחר הפסח יהיה מותר וכמו שכתבתי בס' תמ"ג סק"ג דכי האי גוונא לאו
גורם לממון הוא רק ממון ממש פיון דלכתחלה יכול להשהותו על לאחר הפסח אם פן
הוי ממון גמור לכן נראה דנדאי מחוייבים היורשים לבערו: ובשו"ת נודע ביהודה
מהדורא תניינא סי' ס"ה הובא שם שרב אחד השיגו בכמה דברים ובהשגה ח' פתב
המשיג וז"ל גם מה שפלפל בעבר אבל יראה ומת תוף הפסח נראה לי ברור דאסור אף
ליורשים מדבעי רבא פהנים בגזל הגר יורשים הוו וכו' משמע דבירושאים ממש פשיטא
ליה שאומר הרי שלף לפניה אלמא לא פקע שם בעלים המורישים ממון זה רק בפסח
אריה דאיסורא רביע עליה ובצאת הקג שוב הוא למפרע להיות ממון בעלים עכ"ל ולפי
הנראה פונת הרב המשיג להוכיח מזה בירושאים דעלמא (לא לגבי פהנים בגזל הגר להצד
דירושאים הוו) דאומר להם הרי שלף לפניה ואסור החמץ ולא הבנתי מה שהשיב הג'
נו"ב בזה שם באות ח' שאין רצונו להשיב שפכר ביאר גם הוא בנו"ב קמא הנ"ל דהיכא
דנאסר החמץ נאסר גם להיורשים ואין כאן השגה לדינא עי"ש והלא בירושין דעלמא
מר הוא דאמר דלא נאסר החמץ דהאיסור מצד הקנס לא חל בפסח פלל אלא אחר הפסח

כי בתוך הפסח שאסור מן התורה אין שינוי שיקנסו חכמים לאסורו וכו' ואילו מדברי הרב המשיג הנ"ל משמע שרוצה לומר דנאסר להיורשים וטובא איפא נפקא מינה לדניא.

ומה שכתב הרב נאות דשא דממה שכתבו רוב האחרונים דמכירה מהני שלא יעבור ממכירה ואילך מוכח שהוא הדין לירושא וכו' הנה לפי זה יש סתירה בדברי הנודע ביהודה דידיה אדידיה דבתניינא סי' ס"ג סובר דממכירה ואילך אינו עובר כדכתב בשמו בשו"ת הרב רמ"ץ שהבאתי לעיל סי' ה' אות כ"ט ואילו הנה רואה דבריו שפמהדורא תניינא הנ"ל הנה מגדיל התימה עליו אלא דלי הדל נראה דאפשר לחלק בין מוכר לירושא: והנה מסתמיות דברי הרב חק יעקב בסי' תל"ה הנ"ל הנה נראה לי דכוננתו דבין אם מת בערב פסח בשעת איסורו מדרבנן ובין אם מת אחר שש דאסור מן התורה וכן בפסח קאמר דאין היורשים חייבים לבער מן הדין אלא דטוב וכו' אף מדברי הרב פרי מגדים באשל אברהם סוף סי' הנ"ל נראה שסובר דהח"י לא אמר אלא במת בשעה ששית שכתב שאלה מי שמת בערב פסח בשש שעות והניח חמץ ויורשים יעבר הפסח מהו.

תשובה אם כיונו היורשים לזכות פשיטא דעוברים בבל יראה ואסור אחר הפסח וכו' ואם לא כיונו לזכות עיין חק יעקב דאין צריף לבערו וכו' ומיהו אם מת בשבע אם קנסו שעבר בעשה דתשפיתו וכו' ובתמ"ח יבואר ע"כ ועי"ש בתמ"ח סק"ב באשל אברהם שכתב דמשמע מפמה פוסקים דאף דעבר בעשה קנסוהו עי"ש ולפי זה נראה דכוננתו בסי' תל"ה דבמת אחר חצות נאסר החמץ מחמת הבעלים שעברו בעשה ברגע שאחר חצות וממילא אסור לכל אדם היפך סברת הגו"ב הנ"ל וכבר הביא הרב עיקרי הד"ט סי' י"ז אות ז דברי הפרמ"ג על דברי הרב נודע ביהודה הנ"ל עי"ש הא למדת שאין הדבר פשוט ובמחלוקת הוא שנוי ואם האמת כמו שנראה ממה שכתב בנאות דשא הנ"ל דהו אור חדש הנ"ל מישתק שתיק להגו"ב אולי נוכל לסמוך להתיר החמץ שעבר עליו הפסח בכי האי גוונא או יהיה סניף גדול מזה על כל פנים.

שוב ראיתי מה שהאריף הגאון מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תל"ה בקונטרס אחרון אות ב' על דברי הרב חק יעקב הנ"ל עי"ש דב"ק: ולעומת זה ראיתי בשו"ת ברית יעקב להגאון ברוך מרדכי ליבשיץ בחלק א"ח סי' ו' שהביא מה שכתב בנודע ביהודה קמא סי' כ' דמי שמת בערב פסח ולא ביער ולא ביטל שאין צריכים היורשים לבער החמץ כיון שפבר נאסר ואינו שלהם ולא אמרינן בהו עשהו הכתוב כאילו הוא ברשותו דבדידיה הוא דאמרינן הכי אבל ליורשין כיון שאינו של המת אינו יכול להורישו ואפילו לעומד החמץ בחצר שלהם אינו נקנה להם דאיסורא לא ניחא להו דליקנו וכתב על דבריו וכבר קדמו החק יעקב בזה והוסיף דאמרינן דאיסורא לא מורית לבריה אף דלא קיימא לן הכי גבי מפקיר עבדו וכו' הוא מדרבנן בעלמא כדכתב הרא"ש ועוד דחמץ חידוש הוא שעשהו כאילו הוא ברשותו ואין לה בו אלא חידושו שלא לחייב את היורשים וסגי במחיצה בעלמא אלה הדברים אשר כתב בשם הגאון חק יעקב ולא סיים למילתיה מה שכתב שפכל מקום טוב לבער כיון שהחמץ אסור בהנאה נראה דמשמע ליה דגם הרב חק יעקב סובר לא החמץ נאסר אחר הפסח מחמת היורשין ולא אמר דהחמץ נאסר אלא מחמת המוריש שעבר עליו בעשה אבל אם מת בשעה שאסור מדרבנן דלא נאסר מחמת

המוריש אינו אסור מחמת הירושין וכשיטת הגאון נודע ביהודה והביא מה שהגאון מקור חיים השיג על הגאון נודע ביהודה וכתב לדחות ראיותיו וגם עלהראיה מסוגיא דקידושין ד' י"ז גבי ירונשת הגר אי מדאורייתא וכו' האריף לפלפל שם עי"ש דב"ק: לג) אם מכר חמצו לעכומ"ז בכסף ובהקנאת מקום בשטר פנהוג ופרט כל מיני החמץ ומחירם וכתב מין פלוני שלשים מדות כל מדה בסף פלוני והיה שם הרבה יותר ויש ספק אם אמר לו בעל פה שאם יהיה יותר משלשים מדות גם פן מכור לו במחיר הנ"ל ובאיזה זמן אמר לו פן אם בהיותם עסוקים בענין המכירה או אחר כך ועבר עליו הפסח החמץ מותר דאף דבדיני ממונות בעלמא בכי האי גוונא שאמר לו שגם אם יהיה יותר על המדה שהזכיר יכול הלוקח לומר אין לי צורך בכל זה ובזה אזלינן אחר לשון בני אדם וכוננתם מפל מקום במכירת חמץ אף היכא דבמכירה שביין אדם לחבירו יכול הלוקח לטעון שאין צריף לקנות יותר סף רב במכירת חמץ דאינו אלא הערמה ואפילו הכי מפקיע מאיסור בל יראה ולהתבואת שור על כל פנים מאיסור ביעור חמץ שהוא מדרבנן אחר הביטול והישראל והעכומ"ז יודעים מזה ושניהם מתפוננים שיחול המכירה על כל החמץ ולכן מהני לשון זה ואף שיש ספק אם אמר לו פן מותר דספק דרבנן לקולא ואף דינש להמוכר חזקת ממון ואין מוציאין מידו וכו' מפל מקום יש לסמוך על הפוסקים דספק דרבנן שרי אפילו באתחזק איסורא ובגדון דידן אפילו אם אמר לו שגם היתרון מכור לו אחר זמן שאין עסוקים בענין המכירה ואין כאן קנין כסף כמובן מפל מקום כדיעבד כבר הסכימו הפוסקים דדי במשיכה והכא החמץ הוא ברשות ששכר העכומ"ז וקונה לו חצירו אף שאינו עומד בצדו דלא כהרב נודע ביהודה ואף שיש פוסקים דאין חצר מושפר קונה לשוכר מפל מקום מהני בזה וגם פינן דהגדון הוא באיסור דרבנן אחר הפסח יש לסמוך על שאר פוסקים וכל זה הוא אף אם הוא חמץ גמור אלו תנרף דברי הגאון רמ"ז סי' כ"ט: לד) אם מכר חמץ לעכומ"ז ופרט בשטר המכירה המיני חמץ שיש לו וכתב בשטר שאם נשפח ממנו איזה דבר חמץ שיהיה גם הוא בכלל המכירה ובאמת נשפח ממנו איזה מין חמץ ועבר עליו הפסח אם מותר עיין לעיל בסי' ה' אות כ"ט שהבאתי שו"ת שם אריה סי' ט' בענין זה שאם בפסח נזכר חייב לבער אבל על לאחר הפסח כתב שם להתיר בהנאה ותנרף דבריו הוא דכיון דבטל והפקיר חמצו אף דנקיטינן דלא מהני הפקר היינו מחשש הערמה וזה שייך פשהוא ברשותו אבל בגדון זה דהיי"ש שפירט ששכח לפרט היה מקודם לכן בחדר של ישראל אחר ואותו הישראל מכר אותו החדר עם החמץ שלו לעכומ"ז בערב פסח וכיון שלא היה החמץ ברשותו אין שייך הערמה וכו' וגם יש לומר דתכף שהפקירו זכתה לו חצירו להישראל שהחמץ היה ברשותו וזכה בו בשעה שהיה עדין היתר והיה אנוס מה שלא מכרו שלא ידע מזה ואף שגפקד חייב לבער פאן לא היה אצלו בפקדון ולא קבל שמירתו (לי הדל צד היתר זה צ"ע דאם נאמר דנקנה החמץ להישראל שהיה ברשותו אם פן פינן שלא מכרו כלל כמו שפירש בשו"ת שם אריה הנ"ל שכתב שהישראל השני מכר הקאמיר עם חמצו רק השפירט לא מכר שאינו שלו אם פן אף שהיה אנוס גמור שלא ידע מזה מפל מקום הרי זה דומה לנגזל שהיה אנוס גמור שלא היה בינו לבערו ובכל זאת נאסר חמצו אחר הפסח כמו שרשמתי לעיל בסי' זה אות י"ו דלא כהנו"ב עי"ש) וגם יש לומר דהעכומ"ז קנה מטעם חצר וכו' וגם דעת הרבה פוסקים דבתרתי לטיבותא בטל ואנוס מותר וכאן לא שייך הערמה שהשלושים

מעידים שמכר כמה אלפים יי"ש שי"ש לו ורק זה שכח וכיון שעשה פתקנת חכמים לא חיישינו שמא לא ביטל ואומר שביטל ועוד שפירט זה אין ראוי לשמות מפני חזקו ונמכר רק למלאכת הצבע ובתשו' גב"ש סי' ל"ה מתיר בכי האי גוונא בהנאה לכן מפל הגי טעמי יש להתיר בהנאה על כל פנים בנדון זה וליתר שאף יבטלו ברוב אלו תנרף דב"ק: והרב בית שלמה סי' ע' בד' מ"ה ע"ב על דבר שלא נכתב בשטר כל חמץ בפרטות רק שנכתב שמכר כל התמצים שהשער שבשוק כתב במקור חיים מחמיר דהוי פמוכר דבר שאינו מסוים עיין בח"מ סי' ר"ט סעיף ב' ואף שלכאורה יש לומר דדוקא כשאומר כל מה שבבית מכור בסוף פלוני הוא דלא קנה דאינו יודע אם שנה הסוף הזה וכן נראה שהבין הרב חיי אדם בכלל קכ"ג אות ג' שכתב שהרי אינו יודע אם שנה הרבה או מעט והוי כשוחק בקוביא אבל בנדון דידן שלא מכר בקצבה רק כפי השער יש לומר דאין חשש (עיין לעיל סי' ה' אות כ"ט שכתבתי שכן הוא באמת דעת הרבנים באר' יצחק ותפארת יוסף) מפל מקום מסתמיות דברי הרמב"ם והש"ע נראה שאין לחלק ועי"ש בש"ס סק"ב ובביאור הגר"א והארקתי במקום אחר אמנם בגוף הדבר מתשובת החתם סופר סי' ק"ט משמע להדיא דלא פהרב מקור חיים ועי"ש בש"ש רבו ומשמע שם דכיון שאומר שמכר לו כל מיני חמץ הוי כמינו ידוע וכן משמע בשו"ת שיבת ציון בנוסח שטר מכירה של הגאון נודע ביהודה ובית דינו ואף שדברי המק"ח מסתברים יותר מפל מקום פנין שהוא אחר הפסח יש לצדד להקל (נראה שסובר דלהמקור חיים פמוכר פי האי גוונא אסור החמץ בעבר עליו הפסח ואין פן דעת הרב תפארת יוסף סי' י"ט שהבאתי לעיל סי' ה' הנ"ל) והנה אם יאמר המוכר שאף שלא נכתב בשטר בפרטות מפל מקום בעל פה פרט לו כל מין ומין ודאי דאין כאן שום פקפוק ומותר החמץ פי השטר אינו אלא להקנאת הקרקע פיידוע ואף אם גם בעל פה לא פרט לו יותר מהפחיתוב בשטר הנה צדדתי בתשו' להקל אם פתוב בשטר מודה אני הח"מ בהודאה גמורה וכו' דקונה מדין אודייתא (עיין לעיל בסי' זה אות יו"ד מדין אודייתא) דאם העכומ"ז יתבענו בדין ויאמר שפרט לו כל המינים בעל פה הדין עם העכומ"ז דכיון שכתב שמכר לו כל מיני חמץ אמרינו שנדאי מכרם באופן המועיל ופרטם בעת המכירה ואף אם שניהם מודים שלא הקנה לו באופן המועיל אפילו הכי מהני וכו' והסקמתי בתשובה שהיא דבהנאה ודאי מותר וגם באכילה מותר על ידי ביטול ברוב של היתר ושוב שקיל וטרי אם יש לחלק בין אם החמץ הוא בהחזר שנמכר לעכומ"ז לאם הוא במקום אחר (עיין בזה לעיל סי' ה' אות כ"ה ד"ה ובשו"ת) גם בסי' ע"ו באחד ששכח למכור חבית אחת שהיתה בהחזר שנמכר לעכומ"ז וכתב הרב השואל להתיר משני טעמים האחד דאף שלא נמכר כלל קנה העכומ"ז בשעה שנאסר לישאל דאיאש מיניה על ידי חצרו ועל טעם זה הרבה להשיב דלא מהנו בזה קנין חצר מכמה טעמים עיין שם באורף: וטעם שני כתב הרב השואל משום שנכתב בהשטר מכירה שאם ימצא חמץ שלא נתפרש שם חייב העכומ"ז לקבלו כפי שומת בקיאים ונהרי הוא שלו מעכשיו והשיב על זה דמבואר במקור חיים דלא מהני דהוי מוכר דבר שאינו מסוים אף דמוכר רק מין חמץ ונכונים דבריו מאד וכו' וכתב דאין נראה לחלק בין מוכר בסוף פלוני למוכר כפי שישימו וכו' (כמ"ש בסי' ע' והאריף קצת בזה) והו אמת מוכן מהרבה גדולי מחברים בגנוסח שטר מכירה דלא קפדי לפרט כל מין ומין דוקא ולכן סברי דכיון שאומר שמכר כל מיני חמץ בכף וכף הוי כמינו ידוע אבל דברי

המקור חיים מסתברים מאד נוסף על זה שבלשון האמור בנדון דינו יש בו תינהא גדולה ונלאתי להאריף לכן לא מלאני לבי להקל אמנם אם הוא הפסד מרובה ואי אפשר לבטלו ברוב יוכל להתירו בהנאה ולצרף דעת כמה פוסקים דיי"ש הוי חמץ דרבנן בפרט יי"ש שלנו שעיקרו מקטניות הגם שאין להקל מחמת זה לבד מפל מקום יש לצרף לעשות גם מזה סניף אבל בשתייה אין להתיר וכל זה אם אמר על כל פנים לעכומ"ז בעל פה כן בשעת המכירה פפי הכתוב בשטר או אף אם אינו זוכר בבירור אם ידוע שדרכו לפרש כל פרטי הדברים מענין המכירה בעל פה בעת המכירה אז אם אי אפשר לערבו ברוב ויש הפסד מרובה יוכל להתירו דוקא בהנאה אלו תנרף דב"ק ובהגהה מפי המספר הביא מה שכתב הרב פתחי תשובה בשם הרב באר יצחק דלא חיישינן במכירת חמץ משום דבר שאינו מסוים שפכתב פפי שישומו וכתב דבהכרח לומר כן בדעת הרב מקור חיים גופיה שלא יסתור מה שכתב בסי' תמ"ח לדבריו בסי' תל"ז סק"ד (נראה שהוא ט"ס וצ"ל סי' תל"ו סק"ד והוא שכתב שם שיקתוב שטר מכירה על כל החמץ שפכית זה אף שאינו ידוע לו ע"כ וכינן שאין ידוע לו אי אפשר לו לפרוט אלמא מהני ואם פומקרח דמה שכתב בסי' תמ"ח מייירי במוכר לו בקצבת סכום מעות ובסי' תל"ו פונתו שיימכור על פי שישומו כן נראה פונת הרב בן המספר והוא דחוק לע"ד ואמנם לפי מה שכתב הרב תפארת יוסף סי' י"ט דהמקור חיים לא אמר אלא לכתחלה יש לומר דהיה דסי' תל"ו חשיב דיעבד עי"ש) וכתב עוד דבחמץ שעבר עליו הפסח אפשר דיש לסמוך על דברי הסמ"ע דאם שניהם אינם יודעים מה שפכית מהני וכן פתב הט"ז והביא עוד דבתשו' גא"ב סי' י"ט מבואר דנקטי חילוק זה הרבנים בעל מג"ש וב"ח ובנו ומוהר"ר מיכל טיימר דקששניהם אינם יודעים דמי ממש למשחק בקוביא דקני לדעת הטור והרמ"א והדעת נוטה להקל בחמץ שעבר עליו הפסח ובפרט שפכתב פפי שישומו שלשה לולא דמסתפינא מדברי האמו"ר עכ"ל: ובסימן ס"ה הביא בשם הרב השואל דמדברי הרב חתם סופר מוכח דאם כתב כל החמצים הוי פמינו ידוע ושאין כן דעת המקור חיים ושמסתפרא כהמק"ח והוא השיב דהאמת כן הוא פדברי המק"ח ומפל מקום יש לצדד היתר מחמת קנין אודיתא וכו' (כמ"ש בסי' ע' הנ"ל ועוד האריף בזה וגם לבאר פרטי הדינים בזה) וכתב אם לא נכתב בסופו בכולל באופן שמכר לו כל החמצים בסוף פה וכהו חוץ מהפרטים שהזכיר בראשונה אלא שבתחלה פרט ואחר פה הזכירם בכלל כמו שהנסח לכתוב אם כן אין בכלל אלא מה שפרט ואדלעיל מיניה קאי ולא מכר אלא החמצים שהזכיר בתחלה ואין שום צד היתר אמנם אם הלשון הוא שחוץ מהפרטים של מעלה מכר לו גם כן עוד כל מיני חמוצים הנמצאים שם בסוף פה וכהו או שנקלל דמי המכירה מהחמצים שהם תוך דמי המכירה שלמעלה אז יש מקום לדבר רק נמי באופן שנקתב שמוכר מיני החמוצים בסוף פה וכהו או שנקלל קצבתם בהסוף שהזכיר למעלה שאם לא כן גם לא מהני פמבואר בח"מ סי' ר"ז רס"ז ואם בעל פה אמר לו שמוכר החמץ ההוא והחמץ מונח בהרשות שנמכר לעכומ"ז פשיטא דשרי ואינו מעכב מה שלא נכתב בהשטר ואם אינו ברשותו שנמכר להעכומ"ז לסברת המקור חיים חשיב חמצו של עכומ"ז ואחריותו על ישראל וכו' ובזה מותר בהנאה וכו' ואם לא אמר לו בעל פה שמוכר לו גם החמץ ההוא וגם לא אמר לו בעל פה שחוץ מהפרטים מוכר לו עוד דברים חמוצים בסוף פה וכהו פשוט דהחמץ אסור בהנאה ואף אם היה פורטם בשטר בפירוש

לא מהני כלום דעיקר המכירה היא מה שיאמר לעכומ"ז שמוכר לו והעכומ"ז מתרצה
אבל אם מוסר לו שטר ואינו אומר לו כלום לא מהני וכשלא פירש החמץ שהוא בעל פה
רק אומר לו בעת המכירה בלשון השטר (שבסוף השטר נכתב דרף פלל שמוכר לו כל
דברים התמוצים שבבית הנ"ל) הנה אם נכתב פנוסח הנהוג שמוכר לו אגב קרקע כל
החמץ שבתוכו הנה אם לא היה החמץ שהוא בהחזק שמוכר לנכרי נדאי החמץ שהוא אינו
בכלל המכירה ואין אנו צריכים לדון אי חשיב זה כמוכר דבר שאינו מסוים או לא רק
כשהיה ברשות הנמכר לעכומ"ז וגם אומר לו בעל פה בלשון הפתוב בשטר בזה יש לדבר
אם חשוב מינו ידוע וכו' ואם נכתב בשטר לשון הודאה מהני אודיתא ויש להתיר החמץ
ההוא בהנאה היינו לעשות מהמאל"ץ יי"ש למפור לעכומ"ז ולא לישראל ועיין בג"ש
סוף סי' ל"ה ואם יסכימו עוד שני רבנים מובהקים אני מצטרף להתיר הי"ש הנעשה
ממנו בשתיקה אם יערב המאל"ץ מקודם עם המאל"ץ פשר ברוב ויש עוד סניף דעת
הר"י שבהרא"ש דמותר לערב ברוב חמץ שעבר עליו הפסח והרב פני יהושע ח"א סי'
י"ג צירף דעת הר"י בעונדא פזו אמנם אם לא נכתב לשון אודיתא איני נמנה להתירו
רק בהנאה לעשות ממנו יי"ש למפור לעכומ"ז דלענין הנאה יש לסמוך על הרב חתם
סופר ונוסחת רבו והנו"ב שפשו"ת שיבת ציון וכו' בפרט שיש כמה סניפים להקל וגם
מה שכתבו האחרונים סניף בבטל ונאנס וכל זה דוקא אם הזכיר על כל פנים בעל פה
בעת המכירה בדרף פלל כל התמוצים שמוכר לו בכך וכך חוץ מהפירטים וגם היה החמץ
ההוא במקום שנמכר להעכומ"ז אלו תנן דב"ק ובסי' ע"א פתב בשם הרב השואל
לחלק מטעם שמוכר לו כפי השער והשיבו דאף דלכאורה יש מקום לחלק פן לא עלה
לרצון לפני וכו': והנה כשפירט אחר כך שמוכר לו עוד כל התמוצים הנמצאים וכלל דמי
מכירתם עם התמוצים שלמעלה נראה דיש לפקפק דאם נחשוב מכירת כל התמוצים כדבר
שאינו מסוים יש לחוש על כל המכירה שתבטל דהוי כמוכר קרקע ודקלים דהוי מכירה
אחת וכשאינו לו דקלים בטל מקח לדעת הרמב"ם בח"מ סי' רי"ו סעיף ה' וקצת תימה
שלא העיר מזה הגאון בית שלמה אלא דלדינא אין לחוש לזה כמו שכתב הרב רמ"ץ סי'
ל"ב באחד שמוכר חמצו בכסף ושטר והקנאת מקום ופירט כל המינים ומחירם ובסוף
השטר כתוב שאם ימצא בהחזק איזה חמץ שלא נפרטו גם פן מכור לו ונמצא אחר הפסח
עני"ס שנתבשל עם יי"ש וכתב דלכאורה יש לפקפק פניו שכלל בדמי המכירה גם החמץ
שאינו ידוע וכו' נתבטל כל המכירה וכו' ושוב פתב אף לדעת הרשב"א הווי שתי מכירות
וכשמנפה לו שיווי הדקלים מתקיים מקח הקרקע והכא נמי כשמנפה לו שיווי החמץ
הנמצא מתקיים המקח לשאר חמץ ולענין שעבר עליו הפסח שהוא מדרבנן אזלינן לקולא
בספק פלוגתא ואף דיש על כל החמץ חזקת מרא קמא והיא פעין חזקה דמעיקרא וכו'
כבר כתבו הפוסקים דחזקה זו לא מהניא בספק פלוגתא דבשביל החזקה לא ישתנה הדין
ועל החמץ שנמצא כתב דיש להתירו על פי דברי הסמ"ע בסימן ר"ט דכששנייהם אינם
יודעים מהני והט"ז מסכים עם הסמ"ע אף שהש"ך סק"ב חולק מקל מקום בספק חמץ
שעבר עליו הפסח יש להקל מטעם ספק דרבנן ושקיל וטרי עוד בדברי הסמ"ע ופ"ד
וכתב עוד צד היתר להעני"ם הנ"ל לפי מה שכתב הרב חק יעקב בסי' תמ"ב דבטעמו
ולא ממשו אינו עובר בכל יראה והאי עני"ס שנבלע בו יי"ש יש לומר דלא מיקרי אלא
טעמו דאף דדעת כמה פוסקים דחלב שנבלע בבשר חשיב ממשו מקל מקום שאר פוסקים

לא סברי הכי וכן נראה מדברי רש"י פסחים ד' מ"ה נזיר ששנה פתו ביין וכו' וכיון דלא עבר בבל נראה מותר אחר הפסח כמו שכתב החק יעקב ואף דהחמיר לענין אכילה הוא רק חומרא בעלמא ובגדון זה דיש לנו כל הצדדים האלה להתיר אין להחמיר כלל ובאות ו' פתב דאחר התבוננות יש לומר דאין שום חשש דבר שאינו מסוים גבי מכירת חמץ דהא הטעם הוא משום אסמכתא ונהרי דעת הרמב"ם ומרן בח"מ סי' ר"ז סי"א דערבונני מחול לה מהני פינון שמוחזק בו לא שייך אסמכתא והכא העכומ"ז מוחזק בהחמץ שלא ידעו על ידי שהוא מוחזק בהחזר שהקנה לו הבעל הבית ולא שייך ביה אסמכתא ואף שכתב הרמ"א דיש חולקים יש לסמוך בחמץ שעבר עליו הפסח אהרמב"ם ומרן בש"ע דספק דרבנן לקולא ומצאתי בט"ז ריש סי' ר"ט שכתב דדין זה הוא במשך לסימטא ולא במשך לרשותו ותירוץ זה עיקר (לפום ריהטא נראה שתלוי זה במחלוקת השדמונים אי אמרינן בעכומ"ז חזקת ממון וצריך להתנישב כמה שרשמתי בקונטרס הפללים בשדי חמד ח"א מערכת הגימ"ל אות נ"ה לעת הפנאי בל"ן) ובלאו הכי יש צד היתר לדעת הראב"ד דאין דין אסמכתא בעכומ"ז פינון דבדיניהם מהני המכירה שבגדון דידן מהני דיניהם לסלק חששא דאסמכתא ועיין להרב מגן אברהם סי' תמ"ח אלא שאין אנו צריכים לכל זה וההיתר ברור בלאו הכי אלו תוהו דב"ק: עוד פתב הרב רמ"ץ שם באחד שמכר חמצו כנ"ל ואמר לעכומ"ז בעל פה שאם ימצא עוד בחדרו גם כן שייך לו ואחר הפסח נמצא מיני חמוצים והשיב דנדאי זה לשון מתנה הוא כדאמרינן בגיטין ד' מ"ם ובח"מ סי' רמ"ח דאם אמר גבי שדה הרי היא שלו דהוי לשון מתנה וגם במתנה לא קנה בדבר שאינו מסוים כמו שכתב הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות זכיה ובח"מ סי' רמ"א ס"ד ובסמ"ע שם וצד הרב המגיד דמתנה גרועה ממכר (בחידושי רבינו עקיבא איגר בריש סי' ר"ט פתב וז"ל המקנה נ"ב אבל נותן מתנה קנה תשו' לחם רב סי' י"א אש דת לבעל מוצל מאש בפרשת חיי שרה עכ"ל וספרים הנ"ל אין מצוים אצלי לראות דב"ק דבהדיא מבואר בסי' רמ"א ס"ד דמכר ומתנה שונים בזה ולדברי הרב המגיד שהביא הרב רמ"ץ מתנה גריעה ממכר בענין זה) ויש להסתפק דאף דנדאי אין שום חשש לשאר חמץ דאין המכר תלוי במתנה כמובן מכל מקום באותו חמץ עצמו יש להסתפק אי מהני מה שכתבו הסמ"ע וט"ז דכששניהם אין יודעים מהני בדבר שאינו מסוים דיש לו מרדדוקא בדבר שהמוכר רוצה בדמים והלוקח בהחפץ שייך לומר אגב דבעי לקנות גמר ומקני אבל במתנה דאינו מקנה דבר לא שייך לומר כן והאריף בזה ושוב פתב דמהני מטעם שהוא מוחזק פההיא דערבונני מחול לה וכו' (כמ"ש לעיל בעובדא קמייתא) עוד פתב לפקפק בהאי עובדא דכיון דמה שאמר לו בעל פה פה פה הוא אחר שנגמר המכירה הראשונה ואינם עסוקים עוד בה והמתנה מילתא אחריתי ולא יוכל לקנותה מטעם אגב קרקע דהא בעינו שייקה המטלטלין פאחת כמבואר בח"מ סי' ר"ב ס"א אם פה במאי נקנה להעכומ"ז וכתב דיש לומר דקונה מדין חצר המשפחת לדעתו שלקח המפתח והארכתי במקום אחר דיש קנין חצר לעכומ"ז במשפחת אפילו אינו עומד סמוך לו ולכן אין שום פיקפוק בגדון זה וחסמץ הנמצא מותר ע"כ (בדין קנין חצר לעכומ"ז רשמתי בקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ל"ח עי"ש): והגאון שואל ומשיב במהדורא תליתאה ח"ב סי' קמ"ח נשאל באחד שמכר חמצו ובתוכו הנה חבית חומץ שנעשה מפסולת י"ש ולא ידע המוכר ממנו שהיה סגור וחתום ונשלח לו מאחד

למְוָכְרוּ בְּכֹלל חֲמִצּוֹ וְהוּא אָמַר לַעֲכוּמ"ז פֶּל מַה שְּׁיֵשׁ פֶּאן הַפֶּל מְכוּר לָךְ בְּכֹלל הַחֲמִץ
וְרַב אֶחָד רִצָּה לְאַוְסְרוֹ פְּדִין חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁהַמְּכִירָה לֹא הוֹעִילָה פִּינּוֹן שֶׁהוּא
דָּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם וְכו' וְהַשִּׁיב דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּלִמָּה שֶׁפֶתַח הַט"ז בְּרִישׁ סִי' ר"ט
דְּמִינְרִי שְׁלֹא מִשָּׁף לְרִשׁוֹתוֹ אֶלָּא לְסִימָטָא וְאִם כֵּן בְּחֲמִץ שֶׁהוּא בְּיָדוֹ דְּהַקְנָה לוֹ אֲגַב קַרְקַע
קָנָה אֶלָּא דְּתִירוֹץ זֶה הוּא דְּנוֹסָק וְהַעֲיָקָר כְּתִירוֹץ הֶרְאִישׁוֹן שֶׁבַט"ז וְכו' וְרִצָּה לְהַתִּיר מִטַּעַם
דְּהוּי חֲמִץ גְּנוּקָשָׁה אֶלָּא שְׁלִפִי שְׁלֹא יָדַע מֵהוּת עֲשִׂיתוֹ לֹא עָשָׂה סְמִיכָא מְזָה וְכַתְּבִי טַעַם
אַחַר וְז"ל וְלִכְאוּרָה גְּרָאָה דְּבָר חֲדָשׁ דְּכָאן לֹא שְׁיָיָף הַטַּעַם דְּלֹא גָמַר וְקָנִי דְּהַרִי מְכִירַת
חֲמִץ הוּא רַק הַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנָן וְכִמוֹ שֶׁכַּתְּבִי הַתַּב"ש וְכו' וְאִם כֵּן בְּיָדָאִי גָמַר לְהַקְנוֹת פֶּל
דְּבָר וְגַם הוּא גָמַר לְקַנּוֹת וּבְחֲמִץ בְּגִילּוּי דַּעַת בְּלַבַּד סָגִי כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבוּ הַרְבָּנִים הַמ"ב
וּמַג"א סִי' תַּמ"ח ס"ד וּבְאַמַּת שְׁזָה מְנַהֵג בְּכֹל תְּפּוּצוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂאֲנָשִׁים שְׁיֵשׁ לָהֶם פֶּל
מִינֵי חֲמִץ עוֹשִׂים קְנוּפָה אַחַת וְשׁוֹלְחִים לְחֲנוּת אַחַת לְמַפְּוֹר הַחֲמִץ וּמוֹכְרִים הַחֲמִץ וְכֹלִים
הַחֲמוּצִים וְכֹל דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ חֲשֵׁשׁ חֲמִץ וְגַם בְּנוֹסָח שְׁטָרֵי מְכִירַת חֲמִץ כְּתוּב כֵּן וְאִין אִישׁ
פּוֹצֵה פֶּה וְעַל כְּרַחֲוִין כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבִי דְּנֹדָאִי פִּינּוֹן דְּקוֹנָה פֶּל הַחֲמִץ בְּדָבָר מוֹעֵט פֶּל הַחֲמִץ
גָּמַר בְּלַבּוֹ לְקַנּוֹת פֶּל דְּבָר וְאִם יִרְצָה לְמוֹכְרוֹ יִרְאֶה מַה שְּׁיֵשׁ בּוֹ וּבְכֹל זֶה גְּרָאָה לִי לַעֲשׂוֹת
כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבִי הַפְּנ"י לְעַרְבֵי הַחֲמוּץ בְּחֲמוּץ אַחַר שְׁיָהִיָּה שְׁשִׁים נִגְדָוּ וּבְנֹדָאִי מְוָתֵר וְעַדִּין
צ"ע וְעוֹד כְּתִיב דִּישׁ צַד הִיָּתֵר לְדַעַת הֶרְאָב"ד דְּאִין אֶסְמַכְתָּא לַעֲכוּמ"ז אֶלָּא דְּבְאַמַּת אָנּוּ
לֹא נִקְיִטִינּוּ כְּהֶרְאָב"ד וְכו' אֵלּוּ תַּנְרַף דַּב"ק: וּבְמַהֲדוּרָא תְּנַיְינָא ח"ד סִי' יו"ד (ד"ה וְהִנֵּה
בַּכ"ב) בְּמִי שְׁמַכְר וּפְרַט הַחֲמִץ וְשִׁכַח לְפָרוֹט מִיָּן אֶחָד רַק שֶׁכַּתְּבִי בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה שְׂאִם
שִׁכַח אִיזָה דְּבָר לְכַתּוּב הַפֶּל יִהְיֶה מְכוּר לוֹ עַד לְמַדִּידָה וְהַמְּשַׁקֵּל וְכַתְּבִי לְפִי זֶה אִינִי רוֹאָה
שׁוּם חֲשֵׁשׁ בְּזֶה דְּאָף אִי גִימָא דְּצָרִיף לְפָרַט הַפֶּל שְׂאִם לֹא כֵּן הוּי דְּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם וְכִמוֹ
שֶׁכַּתְּבִי הַרַב מְקוֹר חַיִּים הִנֵּה מְלַבַּד דְּבָסִי' רַמ"א ס"ד מְבּוֹאָר דְּלֹא קִיָּמָא לֵן כְּהַרְמַב"ם
וּמוֹעִיל דְּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם וְעוֹד וְכו' אֲבָל כְּאִן אָנּוּ סִהַדִי דְּרִצָּה לְמַפְּוֹר כְּדִי שְׁיִנְצַל מֵהַבִּיעוּר
דְּנֹדָאִי גָמַר לְהַקְנוֹת וְאָף אִם הַעֲכוּמ"ז לֹא גָמַר לְקַנּוֹת הַרִי אָף כְּשֶׁפּוֹרַט אִין הַעֲכוּמ"ז גָּמַר
לְקַנּוֹת רַק שֶׁהַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנָן שְׂרִי וְכו' וְלִיָּתֵר שְׂאִת יַעֲרְבוּ בְּרוּב מְאֻלְטָשׁ אוֹ שְׁכָר כְּשֶׁר
וְכִמוֹ שֶׁכַּתְּבִי הַפְּנ"י וְכו' וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַט"ז בְּסִי' רַמ"א דְּנִקְיִטִינּוּ דְּלֹא כְּהַרְמַב"ם וּמִהַנִּי
דְּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם וְכו' וּמֵה גַם דְּכָאן שֶׁכַּתְּבִי בְּהַדְיָא פֶּל דְּבָר שֶׁשִׁכַח הַפֶּל בְּכֹלל הַמְּכִירָה
עַל פֶּל פְּנִים יָדַע שֶׁהוּא דְּבָר הַחֲמִץ וְלֹא דְּמִי לְדָסִי' ר"ט שְׂאִינּוֹ יוֹדַע אִם תְּכֵן אוֹ זֶהָב דְּאִינּוֹ
מוֹכֵר קוֹדֵם פֶּסַח רַק מִינֵי חֲמִץ וְסָמָף דַּעַתוֹ וְכו' וְעוֹד כְּתִיב דְּבְשִׁכַח מִיָּן אֶחָד לְכַתּוּב וְטוֹעֵן
שְׁמַחְמַת שִׁכְחָה הוּא אִין שְׁיָיָף הַעֲרָמָה דְּהָא חֲזִינּוּ דְּכֹל הַמִּינִים זָכַר וּמְכַר בְּשִׁטְר כְּדִינּוֹ
וּמִהִיכָא תִּיתִי לוֹמֵר שְׁהַעֲרִים עַל הַמַּאֲל"ץ וְלָכֵן אָף דְּקִיָּמָא לֵן דְּאָף שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס אָסוּר
כְּאִן לֹא שְׁיָיָף זֹאת וְכו' וְאָף אִם נִחְשְׁבָהוּ לְסַפֵּק דְּאוּלִי אִ שִׁכַח אֲזִלִּינּוּ לְקוֹלָא בְּדַרְבְּנָן וְכו'
עַכ"ל וְשֵׁם (בַּד"ה וְהִנֵּה בְּיוֹם א' בְּמַדְבָּר) הִבִּיא מַה שֶׁהוֹשֵׁג עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשִּׁיב לְקִיָּים
דְּבָרֵי עִי"ש: הַמּוֹרֵם מִפֶּל הָאֲמוֹר לְמַעְלָה דְּבְמוֹכֵר לַעֲכוּמ"ז כֹּל מִינֵי חֲמִץ שְׁלֹו כְּפִי הַשַּׁעַר
שְׁבִשׁוּק אוֹ כְּפִי מַה שְּׁיִשׁוּמוֹ שְׁלִשָּׁה בְּקִיאִים בְּכֶסֶף וּבְשִׁטְר וְהַקְנָאת מְקוֹם כְּפִינּוֹ וְעֵבֵר
עָלָיו הַפֶּסַח יֵשׁ צְדָדִים הַרְבֵּה לְהַתִּירוֹ וְאֲזַנְפִּירָם בְּקִצְרָה א') שְׁיֵשׁ לוֹמֵר דְּדוֹקָא בְּמוֹכֵר בְּסוּף
קְצוּב הוּא דִּישׁ לְחוּשׁ מְשׁוּם דְּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם אֲבָל לֹא בְּמוֹכֵר כְּפִי הַשַּׁעַר אוֹ כְּפִי שְׁיִשׁוּמוֹ
שְׁלִשָּׁה ב') דְּדוֹקָא כְּשֶׁאֶחָד יוֹדַע וְחִבְרוֹ אִינּוֹ יוֹדַע הוּא דִּישׁ חֲשֵׁשׁ דְּבָר שְׂאִינּוֹ מְסוּיָם אֲבָל
כְּשֶׁשְׁנִיָּהֶם אִינּוֹ יוֹדַעִים לִית לֵן בַּה ג') פִּינּוֹן דְּשְׁנִיָּהֶם יוֹדַעִים דְּהַמְּכִירָה הִיא רַק הַעֲרָמָה

דְּשָׂרְיָא בְּדַרְבָּנָן בְּנֻדְאֵי גְמָרֵי וּמְקָנֵי ד' פִּינּוּן שְׁהַחֲמִין הוּא בְּרִשּׁוֹת הַקְּוֹנָה שְׁהַקְּנָה לֹו אַגְבִּי קַרְקַע אֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם דְּבָר שְׂאִינוּ מְסֻיָּם ה' מַה שְׂמוּכָר רַק מִינֵי חֲמִין חֲשִׁיב מִינוּ יְדוּעַ ו' דְּהָרַב מְקוֹר חֲזִיִּים לֹא אָמַר לְהַחֲמִיר אֲלֵא לְעַנְיָן לְכַתְּחֻלָּה ז' דְּיֵישׁ פּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּקִיָּמָא לֹו דְּלֵא פְהָרְמַב"ם וְיִכּוּל לְהַקְנוֹת דְּבָר שְׂאִינוּ מְסֻיָּים ח' דְּיֵישׁ פּוֹסְקִים דְּאִין דִּין אֲסַמְכְּתָא לַעֲכוּמ"ז וּמוּכָר דְּבָר שְׂאִינוּ מְסֻיָּים דְּלֵא מְהַנִּי הוּא מִשׁוּם דִּין אֲסַמְכְּתָא ט' אִם כּוֹתֵב בְּלִשׁוֹן אוֹדִיתָא מְהַנִּי יו"ד פְּשׁוּרְט כָּל הַחֲמִין וְאָמַר לִיה בְּעַל פֶּה אוּ בְּשִׁטְר שְׂאִם יִמְצָא עוֹד מִינֵי חֲמִין הָרִי הוּא גַם כֵּן מְכוּר לֹו וְנִמְצָא שְׂבִאָמַת שְׂכַח אֵיזָה מִינֵי חֲמִין וְעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח יֵישׁ עוֹד סְנִיף דְּבָכִי הָאֵי גְנוּנָא דְמְכָר וּפְרִט כָּל הַחֲמִין אֵין לְחוּשׁ מִשׁוּם הַעֲרָמָה וְעַל כָּל פְּנִים בְּהַנְּאָה וְדָאֵי יֵישׁ לְהַתִּירוּ אַחַר הַפֶּסַח וּלְיִתֵּר שְׂאֵת לְעֲרְבוּ וּלְבַטְלוּ וְהֵס כִּי לֹא לְהַזְכִּיר לְנַעֲוֹל שְׂעָרֵי הַיִּתֵּר וּלְאֹנְסָרוּ בְּהַנְּאָה כִּי יֵישׁ לְחוּשׁ לְאִיבוּד מְמוֹן יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם שְׂיֵישׁ וְיֵישׁ עֲמוּדֵי עוֹלָם לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהֶם בְּפְרִט בְּאִיסוּר קִיל דְּרַבָּנָן כְּחֲמִין שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח: וְרִאִיתִי בְּסִפְרֵי אֲגוּדוֹת אֲזוּב מְדַבְּרֵי חֲלָק א"ח ס' י"ג ד' ה' ע"ב ד"ה עוֹד נְשִׂאֲלִיתִי בְּאֲחָז שְׂבִטֵל וּמְכָר קוֹדֵם פֶּסַח בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה חֲתִימַת יְדֵי תְּעִיד עָלַי וְכו' שְׂמַכְרִיתִי לַהֲעֲכוּמ"ז וְכו' אַגְבִּי קַרְקַע וְכו' זִידְאֲטִיק וְכו' וּמְסִירַת מַפְתָּח כָּל זֶה נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל מְכִירָה גְמוּרָה שְׂרִירָה וְקִיָּמַת דְּלֵא פְּאֲסַמְכְּתָא וְכו' וְחַתֵּם בּוּ רַק שְׂשִׁכַח לְפָרוּט בְּשִׁטְר אֵת כָּל הַמִּינִים שֶׁל הַחֲמִין שְׂלֵא פְרִט אֲלֵא מְקַצָּת וְשִׁכַח מְקַצָּת אֲלֵא שְׂהִיּוּ מְנוּחִים בְּתוֹךְ הַחֲזָר הַנְּמַכֵּר וְהַמְּטַלְטֵלִין שְׂבִתוּכוּ הַקְּנָה לֹו בְּשִׁטְר מְכִירָה וְהַשִּׁיב דְּבִהַקְּנָאת הַמְּטַלְטֵלִין בְּכָלֵל שְׂלֵא בְּפְרִטוֹת כְּתַב הַמְּקוֹר חֲזִיִּים דְּלֵא מְהַנִּי כְּפִתוּב בַּח"מ ס' ר"ט וְכו' מִן דִּין בְּחֲמִין שְׂלֵא יָדַע מְמַנּוּ הַמוּכָר וְהַלּוֹקֵחַ כְּכָר הוּבָא בְּאֲחֲרוֹנִים בְּשֵׁם שׁו"ת חִינּוּף בֵּית יְהוּדָה ס' י"ג דְּאֲסוּר וְשֵׁם בַּע"ג אוֹת ו' בְּתִשׁוּבַת הַגָּאוֹן יוֹסֵף יוֹסְקִי שְׂפִירָא כְּתַב וְנ"ל הַדִּין פְּשׁוּט לְאִיסוּר וּכְמוֹ שְׂכַתְּבֵי הַמַּק"ח בְּחִידוּשִׁים סַק"ח וְכַמְּבֹאֵר בַּח"מ רִישׁ ס' ר"ט עכ"ל וְעַמְהָם הַסְּלִיחָה רַבָּה שְׂכַתְּבוּ לְאֲסוּר בְּפִשְׁיטוֹת עַל פִּי מַה שְׂנַמְשְׁכוּ אַחַר מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הָרַב מַק"ח דְּסוֹבֵר כֵּן לְעִיפּוּבָא וּמְלַבֵּד דְּאִינוּ פְּשׁוּט לּוֹמַר כֵּן בְּדַעְתּוֹ כְּמוֹ שְׂרַשְׁמִתִּי לְמַעְלָה מְדַבְּרֵי שׁו"ת תְּפָאֲרַת יוֹסֵף ס' י"ט שְׂכַתְּבֵי בְּפִשְׁיטוֹת דְּלֵא אָמַר הַמַּק"ח אֲלֵא לְכַתְּחֻלָּה וְכו' וְעוֹד אִף אִם נֹאמַר דְּדַעַת הַמַּק"ח לְאֲסוּר בְּדִיעֵבֵד (וְכֵן מִשְׁמַע מְלִשׁוֹנוֹ שְׂבִחִידוּשִׁים סַק"ח שְׂצִינֵן הַגָּאוֹן מוֹהַר"י הַנֶּ"ל וְכַשְׂמוּכָר הַחֲמִין צְרִיף לְפְרִט כָּל מִין חֲמִין שְׂבִחֲדָר אֲבָל אִם כּוֹתֵב סֵתֵם הוּי כְּמוּכָר דְּבָר שְׂאִין מִינוּ יְדוּעַ שְׂהַמְכָר בְּטַל עכ"ל) מְכַל מְקוֹם יֵישׁ לְסַמּוֹךְ לְהַתִּיר הַחֲמִין עַל פִּי הַטְּעָמִים הַנּוֹז"ל אֵין צוֹרֵף לְכוּפְלֵם וְמַה שְׂהִבִּיא מְשׁו"ת חִינּוּף בֵּית יְהוּדָה דְּהַתֵּם מִיָּרִי בְּמִי שְׂהַנִּיחַ חֲמִצּוֹ בְּחֲזָר חֲבָרוּ שְׂלֵא מְדַעַת בְּעַל הַבֵּית שְׂיִודַע הוּא שְׂהַבְּעַל הַבֵּית יִמְכּוֹר חֲמִצּוֹ עִם הַחֲזָר וְיִהְיֶה נִמְכָּר גַּם הַחֲמִין שְׂלוֹ שְׂהַנִּיחַ בְּתוֹכוֹ וְלִזָּה כְּתַב דְּלֵא מְבַעֲיָא אִם הַבְּעַל הַבֵּית לֹא מְכָר הַחֲזָר לְנִכְרֵי אֲלֵא הַחֲמִין לְבַד דְּנֻדְאֵי לֹא נִמְכָּר בְּכָלֵל גַּם הַחֲמִין שֶׁל הַמְּפָקִיד וְהֵינּוּ מִשׁוּם דְּהַבְּעַל הַבֵּית לֹא כִּינּוּן לְמַכּוֹר לֹו אֲלֵא הַחֲמִין שְׂלוֹ וְלֹא אֵת שֶׁל חֲבִירוֹ שְׂהָרִי לֹא יָדַע מְמַנּוּ כָּלֵל וְגַם הַקְּוֹנָה לֹא כִּינּוּן לְקַנּוּת מַה שְׂלֵא הַקְּנָה לֹו הַבְּעַל הַבֵּית אֲלֵא אֲפִילוּ אִם מְכָר לֹו גַם הַחֲזָר וְאִם כֵּן נֹאמַר דְּאִף דְּהַבְּעַל הַבֵּית לֹא כִּינּוּן לְהַקְנוֹתוֹ וְגַם הוּא לֹא כִּינּוּן לְקַנּוּת מְכַל מְקוֹם חֲצָרוֹ קוֹנָה לֹו שְׂלֵא מְדַעְתּוֹ לִזָּה כְּתַב דְּאִין חֲצָרוֹ קוֹנָה לֹו כְּכִי הָאֵי גְנוּנָא עִי"ש וְהַבְּאֲתִיו לְעִיל בְּסִימָן זֶה אוֹת י"א וְאִף בְּזֶה מְפָקֵק הָרַב עֵיקָרֵי הַד"ט כְּמוֹ שְׂכַתְּבִיתִי שֵׁם אֲבָל כְּשִׂמוּכָר הַחֲמִין שְׂלוֹ אִף שְׂאִינוּ יְדוּעַ לֹו מְכַל מְקוֹם הוּא מְתַנָּה עִמּוֹ בְּפִירוּשׁ שְׂכַל מַה שְׂיִמְצָא חֲמִין שְׂלוֹ שְׂלֵא

פָּרְטוּ יְהִי מְכוּר לֹא בְּזָה אֶפְשָׁר דָּגַם הַחִינוּךְ בֵּית יְהוּדָה מוֹדָה דְּמַהְיֵי שְׁפִיר וְעַל כָּל פְּנִים אַחַר הַפֶּסַח מוֹתֵר וְאִם נֹאמַר דְּהֶרֶב חִינוּךְ בֵּית יְהוּדָה אֵינוֹ מוֹדָה בְּזָה וְגַם זֶה אֲסוּר לְפִי דַעְתּוֹ מִכָּל מְקוֹם מְדַבְּרֵי כָּל הָרַבָּנִים הַנּוֹז"ל מִתְּבָאָר יָפָה דְּלֹא סְבָרֵי הֵכִי וְשְׁפִיר דְּמִי לְסַמְנָה עֲלֵיהֶם בְּחֻמְזָא שְׁעֵבֵר עֲלֵיו הַפֶּסַח כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה: וְרֵאִיתִי לְהֶרֶב שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדוּרָא קַמָּא ח"ג ס' ק"ך שְׁבַנְדוֹנוֹ שְׂכַח לְפָרְט שְׁנֵי מִינֵי חֻמְזָא שְׁהִיָּה לֹא בְּהַחְדָּר שְׂמִכְר לְנִכְרֵי אֱלָא שְׁהוֹלִיכוּ אֶל הַחְדָּר הַהוּא וְאָמַר לֹא רָאָה כָּל מַה שְׁבַהְחָדָר נִמְכָּר לֵה כִּי לֹא אוֹכַל לְפָרְט הַפֶּל וְשָׁקִיל וְטָרִי בְּנִדְוָנוֹ עַל שְׂאָר חֻשְׁשׁוֹת שְׁהִיָּה לְחֻשׁ כְּפִי הַנְּדוֹן וְאֵילוֹ מִשׁוֹם חֻשְׁשׁ דְּבָר שְׂאִינוֹ מְסוּנִים לֹא הָעִיר כָּלֵל אֶלְמָא דְּפְשִׁיטָא לִיָּה דְּאִין בְּזָה שׁוֹם חֻשְׁשׁ אֱלָא דְּמִכָּל מְקוֹם הִיָּה לֹא לְבָאָר זֶה דְּהָא מִכָּל מְקוֹם וְדָאֵי אֵינוֹ פְּשׁוּט כָּל כְּף דְּהָא מִנִּי"ר גּוֹפִיָּה בְּתַשׁוּבוֹתֵינוּ הַנּוֹ"ל חֻשׁ לֵה רַב וְהַצְרִיף לְהַתִּיר עַל יְדֵי תַעְרוּכָת.

וְעֵינֵן לְהֶרֶב בְּגֵדֵי יִשְׁעֵי ס' ב' אוֹת יו"ד נִרְאָה לְדִינָא פְּשׁוּמֹכֵר אוֹ מְשִׁפִּיר הַחְדָּרִים לַעֲכוּמ"ז צָרִיף לְהִרְאוֹת לֹא כָּל חְדָּר וְחָדָר וְכו' וּבְאִם לֹא לֹא קָנִי כָּלֵל פְּכַתוּב בַּח"מ ס' ר"ט ס"ב וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהִרְאוֹת לֹא וְכו' אֲזִי יִמְכָּר אוֹ יִשְׁפִיר לֹא בְּלִי קֶצֶב דְּמִיָּהֶם כָּלֵל רַק כְּפִי שְׁיִשׁוּמוֹ שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים וְכַפְתוּב בַּח"מ ס' ר' ס"ז עכ"ל מִתְּבָאָר דְּסוּבְר כְּסִבְרַת הָרַבָּנִים בָּאָר יִצְחָק וְתַפְאָרֶת יוֹסֵף הַנּוֹ"ל דְּבִכִּי הָאֵי גִּוּוֹנָא שְׂמֹכֵר לְפִי מַה שְׁיִשׁוּמוֹ לֹא שְׁיִיף הַדִּין שְׂבָסִי ר"ט וְסַמְכָא דַעְתִּיָּה וּמַהְיֵי זֶה לְדַעְתּוֹ אִף לְכַתְחֻלָּה וְשֵׁם בְּסוּף ס' ד' כְּתַב שְׂאִם הַנִּיחַ חֻמְצוֹ בְּחָדָר בַּעַל הַבֵּית שְׁלֵא בִּידִיעְתּוֹ וְכַשְׂמִכְר הַחֻמְזָא הַתְּנָה עִם הַעֲכוּמ"ז בְּפִירוּשׁ שְׂמֹכֵר לֹא כָּל חֻמְזָא שְׂהַמְצָא תַמְצָא בְּחָדָר הַהוּא בְּמִקְחָא כְּפִי שְׁיִשׁוּמוֹ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי אוֹ כָּל לְיִטְרָא בְּסוּף פְּלוּנֵי אִם כִּינּוֹן הַמּוֹכֵר לְהַחְמִץ שְׁהִנִּיחַ שֵׁם אָדָם בְּלִתֵּי יְדִיעַת הַבַּעַל הַבֵּית הָוֵי מְכִירָה גְמוּרָה וְכו' ע"ש אֶלְמָא דְּכְפִי שְׁיִשׁוּמוֹ וְכו' מַהְיֵי וְאִין בְּזָה מִשׁוֹם מוֹכֵר דְּבָר שְׂאִינוֹ מְסוּנִים.

וְעֵינֵן לְהֶרֶב תְּשׁוּאוֹת חֲזוֹן ס' ו' שְׁהַבְּאִתִּי לַעֲיִל בְּסִי זֶה אוֹת י"א סק"י דְּמִתְּבָאָר גַּם כֵּן דְּכַשְׂמוֹכֵר כָּל הַחֻמְזָא שְׂבַחְדָּר אֵין לְחֻשׁ מִשׁוֹם דְּבָר שְׂאִינוֹ מְסוּנִים וְשֵׁם מְזִירֵי בְּמוֹכֵר בְּקַצְבָּה בְּסוּף פְּלוּנֵי כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַרְוָאָה.

וְכֵן כְּתַב הָרַב שְׂבִילֵי דְּוֹד לִי"ד בַּד' קכ"ז ע"ב אוֹת ט"ו וְנ"ל וּבְחֻמְזָא צָרִיף לְפָרְט כָּל מִין וְלַפְסוּק מְקַח כְּפִי הַמְּדִידָה וְאִם כְּתַב בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה כִּי מוֹכֵר לֹא כָּל חֻמְזָא שְׂיִמְצָא אֶצְלוֹ כְּתַבְתִּי בְּחִידוּשֵׁי לְהַלְכוֹת פֶּסַח ס' תמ"א דְּמַהְיֵי אִף דְּמוֹכֵר דְּבָר שְׂאִינוֹ מְסוּנִים לֹא מַהְיֵי כָּאֵן דְּאֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּלֵל אִם יֵשׁ לֹא עֲדִיף וְכו' וְעַל כָּל פְּנִים פְּסִיקָה בְּעֵי שְׂיִכְתוּב שְׂמוֹכֵר זֶה עִם הַחֻמְצִים שְׂמֹכֵר בְּסוּף הַקְּצוּב עֲבוּר הַפֶּסַח הַהוּא וְעֲדִיף יוֹתֵר שְׂיִכְתוּב שְׂמוֹכֵר כְּפִי אֶשְׁר יִשׁוּמוֹ אַחַר כְּף עכ"ל.

וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵינוּ הוּא דְּגַם לְכַתְחֻלָּה שְׁפִיר דְּמִי לַעֲשׂוֹת כֵּן וְצָרִיף לַעֲיִן בְּחִידוּשֵׁי לְהַלְכוֹת פֶּסַח שְׂרַמְזוֹ וְאִין מְצוּי אֶצְלֵי: אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים רֵאִיתִי בְּקוֹבֵץ יְגִדִּיל תוֹרָה קוֹנְטְרָיס א' ס' א' שְׁהוֹנְכֵר שֵׁם שְׁנֵהֲגֵי קֶצֶת רַבָּנִים לְכַתְּוֹב בְּשִׁטְר מְכִירַת חֻמְזָא שְׂמוֹכְרִים כָּל הַחֻמְזָא שְׂנִשְׁפַּח מְבַעְלֵיו לְמוֹכְרָם וְרַב אַחַד שֵׁם נִשְׁתַּוְּמֵם עַל זֶה דְּמַחְלוּקַת יִשְׁנָה הִיא אֵי שְׂכַחָה חֻשִׁיב אֲוֹנָס אוֹ פּוֹשְׁעַ וְהוּא הַכְּרִיעַ דְּשׁוֹכַח לֹא חֻשִׁיב שׁוֹגֵג וְאֵת פּוֹשְׁעִים נִמְנָה וְאִין לַעֲשׂוֹת תַּקְנָה לְהַפּוֹשְׁעִים וְעוֹד כְּתַב לַעֲרַעֵר מִצַּד שְׁהָרַבָּנִים כּוֹתְבִים כֵּן מְדַעְתֵּם שְׁלֵא בִּידִיעַת הַבַּעַל הַבֵּית וְכו' וְעַל כָּל דְּבָרֵינוּ יָפָה הַשִּׁיב רַב אַחַד שֵׁם בְּסִי ג' ע"ש.

שְׁדַבְרֵיו נְכוֹנִים מְאֹד. וְעַיִן מֵה שֶׁפָּתַתִּי בְּסִי' ט' אוֹת ב' בְּעֵנֶן מְכִירָה שְׁלֵא מְדַעַת הַבְּעָלִים וּבְקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַשִּׁי"ן אוֹת כ"ב לְעֵנֶן שֶׁכָּחָה אֵי חֲשִׁיבָה פְּשִׁיעָה אוֹ אֲנוֹס וּבְסִי' ב' הָאָרִיף רַב אֶחָד מְוֹפֵלָא לְתַמּוּהָ עַל הַמְּנַהֵג הַזֶּה מִטַּעַם אַחַר לֹא מֵצֵד שְׁמוֹכְרִים הַבֵּית דִּין שְׁלֵא מְדַעַת הַבְּעָלִים אֲלֵא מְשׁוּם דְּהַמִּין הַנִּשְׁפַּח פִּינּוֹן שְׁאִינוֹ יָדוּעַ לְהַבְּעָלִים וְלֹא לְהַקּוֹנָה לֹא מְהַנִּי בֵּיה מְכִירָה וְסִיִּים דְּהַמִּין הַנִּשְׁפַּח אֲסוּר אַחַר הַפְּסַח בְּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה כְּדִין חֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח וְהַמְתִּיר בְּזֶה עוֹלָה זָדוֹן וְכו' וְנִשׁ אֲתִי תְּשׁוּבָה בְּפֶתַח מַהֲרָה"ג מְלָבוֹב שֶׁהֶסְפִּים לְדַעַתִּי וְכו' עִי"ש וְלֹא פְּנִיתִי פְּעַת לְעַיִן בְּרֵאיוֹתָיו כִּי הוּא הַנִּיחַ כְּמָה יְסוּדוֹת כְּדִי לְבֹא אֶל מְבַקְשׁוֹ רַק זֶה אֲנִי אוֹמֵר דְּלִפִּי מֵה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּאוֹת זֹו מִתְּבַאֵר יִפָּה דְּמָה שְׁיִשׁ לְחַוֵּשׁ בְּמוֹכֵר כֹּל חֲמִץ שְׁיִמְצָא הוּא רַק מְשׁוּם מוֹכֵר דְּבָר שְׁאִינוֹ מְסוּנִים וְעַל זֶה יִשׁ כְּמָה צְדָדִים וְטַעַמִּים לְהַתִּיר וּמְדַבְּרֵי קֶצֶת פּוֹסְקִים שֶׁרְשָׁמְתִי מִתְּבַאֵר דְּגַם לְכַתְּחֵלָה אֶפְשָׁר לְעֵשׂוֹת כֹּן לְכָלֹל בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה שְׁמוֹכֵר גַּם אֵת הַחֲמִץ הַנִּשְׁפַּח עַל פִּי שׁוּמַת וְכו' אוֹ כְּפִי הַשַּׁעַר וְכו' וּלְכֹלֵי עֲלָמָא מִיָּהָא בְּדִיעְבַד וְעֵבֵר הַפְּסַח מוֹתֵר וְחִלְיָה לֹוֹמֵר עַל זֶה שֶׁהוּא חֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח וּמֵה שֶׁפָּתַח שְׁיִשׁ אֲתוֹ תְּשׁוּבַת מַהֲרָה"ג מְלָבוֹב אִם כְּנֻנְתּוֹ עַל הָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב הוּא תְּמוּהָ דְּמְדַבְּרֵי שֶׁהִבְאִיתִי לְמַעְלָה מִתְּבַאֵר דַּעַתוֹ דְּמַעֲיָקֵר הַדִּין אֵין חֲשֵׁשׁ בְּזֶה וְאִיף יֹאמֵר שֶׁאֲסוּר בְּהֲנָאָה וְעַיִן לְקַמֵּן בְּאוֹת ס"ה מֵה שֶׁהִבְאִיתִי מִתְּשׁוּבַת בֵּית יִצְחָק בְּעֵנִינִים אֵלוֹ: עֵתָה הַשְּׁגָתִי שׁו"ת רַבִּינוֹ עֲקִיבָא אִיגָר מִהַדוּרָא תַנְיִינָא וְרֵאִיתִי שֶׁבְּסִי' ז' נִשְׁאֵל בְּמִי שֶׁמְכֹר חֲדָר מִיְּחֻד עִם הַחֲמִץ שְׁבוֹ לְעַכּוּמ"ז וְאָמַר לוֹ שֶׁכֹּל חֲמִצּוֹ שְׁיִשׁ לוֹ בְּמַקּוֹם אַחַר הַכֹּל יִהְיֶה קְנוֹי לוֹ אֲגַב קֶרְקַע וְאַחַר פְּסַח מְצָא שְׁעוֹרִים כְּתוֹשִׁים בְּמַקּוֹם אַחַר וְהוֹרָה לוֹ הַמּוֹרָה לְהַשְׁלִיכֵם לְאִיבוּד שְׁלֵא הָיוּ בְּכָלֹל הַמְּכִירָה דְּלֹא סְמָכָא דַּעַת הַקּוֹנָה דְּשָׂמָא לֹא יִהְיֶה לוֹ חֲמִץ יוֹתֵר וְהָרַב הַשׁוֹאֵל פִּקְפַק עַל הוֹרְאֵת הַמּוֹרָה וְדַעַתוֹ לֹוֹמֵר דְּקִנְיָה עַכּוּמ"ז וְלֹא הָיוּ חֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח וְהַגְּאוֹן הַמְּחַבֵּר הָאָרִיף קֶצֶת בְּדַבְּרֵי הָרַב הַמְּפַקְפֵק וְכַתֵּב וּבְעֵינֵיךָ הַדִּין בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ פְּשׁוּט דְּקִנְיָה הַחֲמִץ דְּבֹאוֹמֵר סֵתֵם כֹּל חֲמִצֵּי שְׁיִשׁ לִי בְּעוֹלָם מְכוּר לֵךְ קִנְיָה כְּמוֹ בְּאוֹמֵר כֹּל נְכֹסֵי מְכוּר לֵךְ כְּדֹאִיתָא בְּחֻשׁוֹן מְשַׁפֵּט סוּף סִי' רִי"ח (וּבְאֲמַת אִינִי יוֹדַע הַהֲפָרֵשׁ דְּמֵאֵי שְׁנָא בְּאוֹמֵר כֹּל מֵה שְׁיִשׁ בְּבֵיתִי מְכוּר לֵךְ דְּלֹא מְהַנִּי לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וְהַשְּׁלַחַן עָרוּף רִישׁ סִי' ר"ט וְגַם בְּאוֹמֵר כֹּל מֵה שְׁיִשׁ לִי בְּעוֹלָם כְּדַתְּבַת הָרַמְבַּ"ם אֲשֶׁם וְהוּא הַדִּין לְשָׁנִים שֶׁהַחֲלִיפוֹ כֹּל אֲשֶׁר לָהֶם וְאִינִי יוֹדַע הַהֲפָרֵשׁ בֵּין כֹּל נְכֹסֵי וּבֵין כֹּל מֵה שְׁיִשׁ לִי בְּעוֹלָם וְצָרִיף עֵיוֹן גְּדוֹל) (אָמַר הַמְּחַבֵּר כֹּל הַמְּוֹסָגֵר בְּחֻצָאֵי לְכַנְיָה מִתְּיַבֵּת וּבְאֲמַת עַד גְּדוֹל כֹּן הוּא בְּגוּף הַסְּפָר וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵם דְּבָרֵי הָרַב עֲצָמוֹ וְאֵתְמוּהֵי קַמְתָּמָה אֲבָל אֵין כְּנֻנְתּוֹ לְסַתּוֹר הַדִּין מְפָנִי הַקּוֹנֵשִׂא וְסִיִּים הָרַב וְז"ל) וְאִם כֹּן לְמָה יִגְרַע בְּמָה שְׁאוֹמֵר כֹּל חֲמִצֵּי שֶׁכְּחָדָר זֶה וְגַם כֹּל חֲמִצֵּי שֶׁבְּמַקּוֹם אַחַר וְהִכָּא עֲדִיף יוֹתֵר דְּכֹל חֲמִצֵּי הָיוּ מִיֵּן מְסוּנִים דְּגַם לְהַרְמַב"ם מְהַנִּי (וּמְלִשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם יִרְאֶה דְּחֲמִצֵּי לֹא מִיְּקָרִי מִיֵּן יָדוּעַ שֶׁפָּתַח דְּצָרִיף שִׁיאֵמֵר עֲרָמָה חֲטִיִּים שֶׁקֵּ תֵאֲנִים אֲבָל לֹא עֲרָמָה תְּבוּאָה שֶׁקֵּ פִּירוֹת) (גַּם זֶה הַמְּוֹסָגֵר כֹּן הוּא אֲשֶׁם וְסִיִּים) לְזֶה הַדְּבָר פְּשׁוּט שֶׁהַמְּכִירָה הִיָּה כְּדִינוֹ עַכ"ל וּכְבָר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה כֹּל הַסְּבָרוֹת וְהַצְּדָדִים שְׁיִשׁ לְהַתִּיר עַל כֹּל פְּנִים בְּכִשְׁעֵבֵר הַפְּסַח וְכֹן הוּא מְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי רַבִּינוֹ עֲקִיבָא הַנִּזְכָּר לְעֵנֶן הַדִּין אִף שֶׁמְתַמִּיָּה בְּדַבְּרָר גַּם אֲשׁו"ר בְּסִפְרָא נְחָמֵד שֶׁנְּדַפְּס חֲדָשׁ מְמַשׁ חֲמַדַּת מְשָׁה לְהַרְה"ג מְלֵאדְזוֹ יצ"ו שְׁבְּסִי' ד' עָמַד בְּדִין זֶה וְהִבִּיא קֶצֶת מְדַבְּרֵי רַבִּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהִבְאִיתִי אֲנִי הַדֵּל וּפְלִפְלֵ קֶצֶת בְּדַב"ק וְשֶׁם רֵאִיתִי שֶׁכְּתַב בְּסוּף הַסִּימָן וְז"ל וְרֵאִיתִי בְּס' נ"ח חִיו"ד דְּבַכְתָּב

מין חמץ לא מהני אכל לא זכר מקל מה שפכתתי לעיל עכ"ל ולא ידעתי איזה ספר הוא ספר נ"ח אולי הוא נשמת חיים להגאון מוהרש"ק מבראדי שראיתי שמזכירים רבני דורנו באיזה עניינים ואינו מצוי אצלי: לה) דבר שהוא רק טעמו ולא ממשו של חמץ שעבר עליו הפסח אם מותר באכילה או בהנאה מתבאר כמה שרשמתי בסי' ה' אות ל"א: לו) חמץ שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה אם מותר להריח בו עיין מה שרשמתי בסי' א' אות א' בס"ד: לז) יי"ש חמץ שנתערב קודם הפסח ברוב יי"ש של פסח ועבר עליו הפסח אי חשיב תערובת מין במינו ומותר אחר הפסח עיין כמה שרשמתי בסי' ה' אות ל"ז ומעשה היה ששלחו יי"ש פסח על ידי עכומ"ז והגיע ליד הישראל בערב פסח אחר חצות ונמצא החותם מקולקל נשאל בשו"ת דברי מרדכי (להגאון מוהר"מ פרידבורג) בסי' מ"ו אם צריך לשפך כמו שהורה מורה אהרן והעלה דמותר להשהותו ותורף דבריו על פי שלשה טעמים א') דאף דכתב הרב נודע ביהודה מהדורא תניינא יו"ד סי' ע"ב בגדון כי האי גבי יין שהביא הנכרי ונתקלקל החותם וניכר שלא נעשה על ידי אדם אלא מעצמו נתקלקל ואסרו משום פיון שהנכרי ידע שנתקלקל והוא בדרך יש לחוש וכו' מפל מקום דברי הנו"ב הם היפך דברי הרב שפתי פהו וכו' וגם הרב פנים מאירות ח"ב סי' ע"ו כתב להקל בגדון הנו"ב פיון שניכר שלא נעשה על ידי אדם בכוננה יש להתיר מספק ספיקא שפא לא ידע העכומ"ז שהוא פתוח ושפא לא נגע ובכי האי גוונא לא בעינו מתהפך כמו שכתב הש"ך בכללי ספק ספקא אות ט"ו וכו' והוא הדין ה"א דבתחלה צריך לדון אם ידע הנכרי שהחותם מקולקל ומהני אף דאינו מתהפך (עיין מה שרשמתי בענין זה בקונטרס הכללים מערכת הסמ"ך אות כ') והנו"ב דאוסר סובר כה"ע שהביא הש"ך באות י"ד דאף בכי האי גוונא לא חשיב ספק ספיקא ואף לדעת הנו"ב יש להתיר בגדון זה משום דהחשש בגדון זה הוא שפא שתה מהיי"ש של פסח ונתן תמורתו של חמץ דבלא שום הנאה לא חיישינן שנתן בו יי"ש חמץ ובנדאי לא לקח להחליף אלא מיעוטו כדי שלא יורגש ויש לומר שפא החליף במים ולא נתן יי"ש חמץ כלל וכתב הרב פרי מגדים בדיני ספק ספקא אות י"ד דכשהספק בשני גופים פגון בנשבר הגוף וניקב הריאה דצריך לדון תחלה על הגוף לא בעינו מתהפך אם פן גם בגדון זה יש לדון תחלה אם לקח מיי"ש פסח כלל ואם תמצא לומר לקח דילמא נתן תמורתו מים ומפל מקום להתירו בשתיקה אי אפשר לדברי הרמ"א בסי' תס"ז דלהתיר לאכול.

בפסח לא מהני ספק ספיקא (עיין מה שרשמתי בזה לעיל בסי' ב' אות א') טעם ב') דהישראל אינו עובר בכל יראה על החמץ של נכרי שהחליף ולא נקנה לו דאיסורא לא ניקח ליה דליקני ונצרו נמי לא קני ליה.

וככתוב בסי' תמ"ח לענין דורון שהביא עכומ"ז לישראל ואין לומר דכיון דהיי"ש חמץ הוא מועט בטל לגבי של ישראל וחשיב כולו של ישראל דממונא לא בטיל והביא מה שאמרו בש"ס ביצה ד' ל"ח ולקבטיל מים ומלח לגבי עיסה וכו' וביאר דבגדון זה דאנו דנים אם עובר הישראל בכל יראה וזה תלוי באם הוא ממונא לא בטיל וכתב דאם נאמר דיי"ש חמץ בשל פסח הוי מין במינו בלאו הכי מותר להשהותו מן התורה דבטל ברוב ואף דמדרבנן אסור להשהותו כמו שכתב הא"ר ריש סי' תמ"ב מפל מקום ה"א דאיכא ספק ספקא כנז"ל מותר אף מדרבנן דבדרבנן מהני ספק ספיקא שאינו מתהפך כמו שכתב הרב פרי מגדים בדיני ספק ספקא אות ט"ו ואי נימא דהוי מין בשאינו מינו דיי"ש חמץ

הוא מדגן ונשל פסח מפסולת הסוקא"ר ובמין בשאינו מינו פתב המגן אברהם ריש סי' תמ"ב דאסור להשהותו מפל מקום יש לומר דהיינו דוקא כשהחמץ של ישראל מה שאין פן בנדון זה שהעכומ"ז עירב חמץ שלו ואיסורא לא ניתא ליה דליקני אף יש לומר דזה תלי בפלוגתא אי בטעם פעיקר עובר בבל יראה אז בנדון דידן אסור דאף דאינו עובר על גוף היי"ש שנתן בו העכומ"ז מפל מקום עובר על היי"ש פסח שלו משום שקבל טעם מיי"ש חמץ ומפל מקום אחר שבנדון זה יש מקום להתיר בלאו הכי יש לצרף דעת הסוברים דעל טעם אינו עובר בבל יראה ואף דאסור להשהותו מדרבנן יש להתיר מצד ספק ספקא שאינו מתהפך כנז"ל.

טעם ג') פתב פיון שהעכומ"ז הזיק לכל הפלי יי"ש שאסרה בהנאה הרי מיקלא קליה וכו' פפתוב פיו"ד ריש סי' קב"ל גבי יי"ן ושקיל וטרי בזה על דברי הבית הלל שם בעכומ"ז שאפה לישראל בז' של פסח מדגן של הישראל והביאו להישראל וכו' והובא בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ד והרבה לתמוה על דברי הרב חק יעקב בזה וסיים דכל זה הוא בעובדא דהבית הלל אף בנדון זה אם נחוש שעירב העכומ"ז יין היינו ודאי דחיישינן דשתה מהיי"ש פסח (דבלא הנאה לא חיישינן פלל) והרי אם פן העכומ"ז גזלן הוא ששלח יד בפקדון ונקנה לו מעת ששתה עיניו בח"מ סי' רצ"ב ס"ה ואין על הישראל שום חיוב לבער (ושקיל וטרי למ"ש בש"ע סוף סי' שנ"ד ואם רצו הבעלים לטול הפלי שבור וכו') ואף דיש לומר שמה בעת ששתה העכומ"ז לא הגביה הפלי אלא הטוה ושתה ונתנו הטוה את החבית וכו' דלא מיקרו שליחות יד בהטיה מפל מקום פיון דבנדון זה הוא פלי קטן שאין דרף לשותות ממנו כי אם דרף הגבהה.

ועוד דמידי ספק לא נפקא שמה לא שתה ושמה דרף הגבהה וזה הוי ספק ספקא טוב מפל הני ג' טעמים מותר להשהותו ובפרט דכאן איכא ספקי טובא שמה לא ידע שהחותם מקולקל וספק אם שתה וספק דרף הגבהה וספק לא נתן תמורת היי"ש ששתה אלא מים על פן מותר להשהותו באופן שיאמר להעכומ"ז שיקחנו לביתו או שיהיה בבית הישראל באופן שלא יהיה האחריות על הישראל אלו תנן דב"ק: לח) קנה חמץ מעכומ"ז קודם הפסח ולא אמר ליה מעכשיו יהיה קנוי אלא אחר הפסח חול הקנין ועבר עליו הפסח מה יהיה דינו אם מותר בהנאה או לא מתבאר ממה שרשמתי בס"ה אות ל"ח: טל) ישראל שלנה מעכומ"ז ומשכן חמצו בידו והגיע הזמן ולא פרעו אלא שלא אמר לו מעכשיו דהחמץ אסור כדין חמץ של ישראל אם חייב הישראל לפדותו מן העכומ"ז כדי שלא יהיה כפורע חובו באיסורי הנאה הרב מגן אברהם סי' תמ"א סק"ג הצריף עיון בזה והרב חק יעקב פתב דטוב להתמיר והרב מקור חיים בסק"ג האריף לחלוק על זה דנדאי אין צריף לפדותו מהעכומ"ז ולבערו אף אם עדין הוא ביד הישראל אלא ששעבדו לעכומ"ז אסור ליתנו לו כמו שקתב המגן אברהם עי"ש ובש"ע הרב מוהרש"ז פסק דחייב לפדותו מהעכומ"ז עי"ש אף הרב חתם סופר בסוף סי' ק"י פתב דאין הישראל חייב לפדות החמץ מהעכומ"ז ולבערו עתה אף דהמג"א מסופק בדבר יפה פתב הגאון מקור חיים בראיות ברורות דלא דמי לאנס וכו' גם הרב בית מאיר לא"ח סי' תמ"א הקשה על המג"א ונדעתו דאין צריף לפדותו וכן דעת הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ג סי' קנ"א (ד"ה והנה מעלתו) (אלא דמצאתי לו תשו' אחרת במהדורא ג' ח"ב סי' קפ"ד שהרבה להשיב על דברי המקור חיים וכתב דראיית המג"א ברורה וכו' עי"ש

שלא הוכרז פלל הטעם שכתב בהיא דסי' קכ"א לחלוק על המג"א) והנה הרבנים הנ"ל עד כאן לא נסתפקו אלא אם יש חשש משום פורע חובו באיסורי הנאה הא לאו הכי שרי ולא מצריכין לפדותו משום חשש תקלה אלא ומה שכתב הרב חק יעקב בסי' ת"מ סק"ד בישראל שקבל אחריות על חמצו של עכומ"ז והיה חייב לבצרו ולא בצרו דיכול לומר לו הרי שלח לפניה ולא חיישינו לשמא ימכרנו העכומ"ז לישראל ונמצא ישראל האחר נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח והדברים קל וחומר דהכא חמץ הוא של הישראל ורק השעבוד של העכומ"ז הוא על החמץ בכל זאת אינו צריך לחוש שמא יפשלו בו אחרים כל שכן כשהחמץ הוא של העכומ"ז ורק האחריות הוא על הישראל דנזאי אין עליו לחוש שמא יפשלו בו אחרים וכן ראיתי בש"ע הרב מוהרש"ז בסי' ת"מ בקונטרס אחרון ס"ק י"ג שכתב ק עי"ש ונהגתי שפיונתי לדעתו והרב נ"ב בתניינא סי' ע"ז תמה על דברי המג"א ריש סי' ת"מ דהיכן מצונו שיהיה הישראל מחוייב לשלם מעות לעכומ"ז כדי שלא יבא מכשול לישראל אחר וכו' וסיים ובכל זאת אין בידי לסתור דברי המג"א בלי ראיה ברורה עכ"ל ואם כן כל שכן לדעתו שיש לחוש במשכונן ישראל שביד עכומ"ז ואולם אפ"ש לומר בהיפך דדוקא בהיא דסי' ת"מ דהחמץ הוא ביד ישראל והוא בא עתה ליתנו לעכומ"ז ולפטור עצמו באמור לו הרי שלח לפניה נתינה זו חשיבא כאילו בא למוכרו לעכומ"ז וכיון שיש חשש תקלה אסור למוכרו לעכומ"ז דאף דהחמץ שעבר עליו הפסח איסורו מדרבנן הא קיימא לן דגם איסור דרבנן אסור למכור לעכומ"ז כשיש חשש תקלה עיין ביו"ד סי' פ"ו ועיין במה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות ק"ץ אבל בהיא דסי' ת"מ"א דהחמץ הוא ביד עכומ"ז מכבר אינו בדין שיצטרף לפדותו ממנו כדי לבצרו ועיין להרב צמח צדק סי' ס"ב שכתב לחלק בן בדין בכור שתפסו פכומ"ז שכתב מוהרמ"ל דאין הישראל חייב לפדותו מהעכומ"ז משום חשש תקלה דמכל מקום אם עדין הוא ביד הישראל צריך הוא לסלק יד העכומ"ז ולפי זה מוכן דמה שכתב הרב מוהרש"ז הנ"ל אינו מוכרח ואתי שפיר מה שהמג"א נסתפק בסי' ת"מ"א אם לחוש משום פורע חובו באיסורי הנאה ולא חש משום תקלה: ואם אין הישראל נותן התקלה שאינו מוכר החמץ לעכומ"ז אלא העכומ"ז משלם לו דמי נזקו וממילא נשאר החמץ לעכומ"ז אין הישראל חייב להפסיד ממונו מפני תקלת אחרים כן כתב הרב מוהרש"ז בסי' ת"מ"ח אות כ"ח: ובדין מקבל אחריות על חמצו של עכומ"ז שנתלקו המג"א והחק יעקב כנז"ל כתב הרב בית שלמה א"ח סוף סי' ע"ח דלפי מה שכתב מוהרימ"ט בח"ב יו"ד סי' ב' בטעם מה שאסור למכור לעכומ"ז איסור דרבנן שאינו נזק שיהא משום שאין עושין ספק דרבנן בידיהם יש לומר דזהו דוקא בנזאי איסור דרבנן אבל בספק דרבנן מותר לגרום לו עוד ספק ולהתיר ואם כן בנדון זה שיש מחלוקת בירושלמי (כמו שהזכיר החק יעקב) אם מותר באכילה שוב מותר למכרו לעכומ"ז כיון דספק הוא אם ימכרנו לישראל אף בזה"ר בחולין ד' צ"ג כתב דהו"ד שמא ימכרנו לישראל לאו ספקא הוא ובנזאי משוינו ליה דנזאי ימכרנו לישראל ובקונטרס הפללים הנ"ל שויתי עזר לסברת הרב חק יעקב דבדבר שהוא איסור דרבנן ויש בו פלוגתא דאמוראי לא חיישינו משום תקלה שימכור לישראל מדברי רבינו התרומת הדשן סוף סי' קע"ח עי"ש ועיין עוד בבית שלמה סי' ע"ט והבאתי תורף דבריו לעיל אות ח' אלא דעיקר מחלוקת הרבנים מגן אברהם וחק

יעקב הנז"ל אם בחמץ שאינו שלו רק שיש לו עליו אתריות ועבר עליו הפסח אם נאסר בהנאה ראיתי בס' בנן שלמה לידידי הגאון מוהרש"ל מוילנא יצ"ו בתוך סי' כ"ה (ד' כ ע"ב מד"ה וילענין ומשם וקלאה) דשקיל וטרי טובא והעלה שם בעמוד ד' להלכה דחמץ של עכומ"ז שקבל הישראל עליו אתריות ועבר עליו הפסח אינו פרוור להלכה ואפשר דאסור בהנאה אחר הפסח כמו שפן דעת הרב מגן אברהם וכן נראה להדיא מדברי התוספות והרא"ש בפרק פ' שעה ד' ל"א לענין ישראל שהלנה לעכומ"ז על חמצו דמותר בהנאה שפיתבו דכולה סוגיא מיירי בלא קבל אתריות וכו' דמוכח דכל שקבל אתריות אסור בהנאה אחר הפסח וכן מוכח מדברי הראב"ד ברביעי מהלכות חמץ ממה שהקשה על הרמב"ם בדין מפקיד אנס מדאמר רבא בדרף ל' פד הוינא בי רב נחמן כי הו' נפקי יומי דפסחא וכו' ומסיק בצ"ע והאריף בעניינים אלו הגאון אמרי בינה בדיני פסח סי' ו' ד' מ' ע"ב עי"ש: מ) מי שמכר חמצו לעכומ"ז קודם הפסח פדינו ואחר שעבר עליו הפסח הלה ישראל אחר וקנאו מהעכומ"ז ובעל החמץ צנוח פי פרוכיא על הקונה השני אי משגיחנין ביה או לא עיין בקמח סלת ד' ק"ה ע"ד בשם פנים חדשות וקנסת הגדולה בשם מ"ב דמוציאין אותו מידו וכתב בשם שלחן גבוה בס' תמ"ז (טעות סופר הוא וצ"ל תמ"ח סק"ט) דהוא הדין אם הפקירו הבעל וקדם אחר וזכה בו אחר הפסח דמאי שנא הפקר ממכירה ועיין בענין הראשון בט"ז סי' חת"ם סק"ו ומג"א סוף סק"ד ושו"ת חתם סופר סי' קט"ו ושואל ומשיב ח"ג סי' ר"ד: מא) חמץ שגמכר לעכומ"ז בלא פיסוק דמים רק אמר לו שמוכר לו החמץ וקבל ממנו זידאטיק והוא דבר שאין שומתו ידועה ולא אמר לו פדשנימי וכו' (כבח"מ סי' ר' ס"ז) ועבר עליו הפסח נראה דלא אהני ליה המכירה והוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור ועיין ביו"ד סי' קב"ל ס"ב ועיין נשמת אדם תוף סי' ג' דאם מכר החדר לעכומ"ז ולא פסק דמים הוי חמץ של עכומ"ז ברשות ישראל וכו' דאף שפסק דמים על החמץ פיון שלא פסק על החדר אינו מועיל עי"ש ואפילו אם מכר בכסף ומשיכה דהיינו שנתן לו דינר לקנין פסח ומשך ולא הנה פיסוק דמי המקח ביניהם כתב בבאר יעקב בחלק יו"ד בד' צ"ב ע"א דמוכח מש"ס דע"ז ד' ע"א ומדברי רש"י דלא מהני.

ובעובדא שבתתם סופר סי' קל"ג שאחד קנה מחברו חמץ ולא הנה פיסוק דמים ביניהם והנה החמץ בדרף ולא נמכר לעכומ"ז קודם הפסח ולפי הגדון הדרב תלוי באם נאמר דהקונה קנה החמץ יש לאוסרו אחר הפסח ואם לא קנאו והרי הוא ברשות המוכר מותר אחר הפסח (עי"ש גופא דעובדא) פסק דלא קנאו והרי הוא ברשות המוכר משום שלא הנה פיסוק דמים ביניהם שמעת מינה דכל שלא הנה פיסוק דמים ביניהם לא חשיב מכר קלל ומינה גלמוד דה"ה כשמכר ישראל לעכומ"ז ולא הנה פיסוק דמים ביניהם הרי הוא ברשות המוכר והוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור וכן כתב בספר שבילי דוד בקונטרס הקניינים (שאחר סי' ש"ף) בחקירה ג' אות ט"ו והנה זה כבר ידוע דמכירה בלא פסיקא לאו פלום היא וכו' ואם כתב שמוכר לו כל חמץ שמיצא אצלו וכו' ועל כל פנים פסיקא בעי וכו' ויכתוב שמוכר לו כפי אשר ישומו אחר פה עכ"ל ובס' אגודות אזוב מדברי בחלק א"ח סי' י"ג הובא שם תשובת הגאון מוהר"י יוסקי וכו' שם בד' ה' ע"ג דאם כתב שטר מכירת חמץ ומסרו לעכומ"ז ושוב נודע ששכח לחתום בהשטר ולא הנה פסיקת דמים ביניהם בעל פה כי אם בהשטר פיון שלא נחתם השטר

אין פאן מכירה פלל וְהַחֲמִץ אֲסוּר בַּהֲנָאָה פְּחֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִי"ש וּבִשְׂוֹאֵל וּמְשִׁיב
מִהַדְּוִרָא ג' ח"ב סי' קמ"ח בְּתוֹךְ ד"ה וְהֵנָּה בִּשְׁנַת וְכו' עוֹד נִשְׂאֵלְתִי בְּאֶחָד שְׁהִיָּה לּוֹ שְׁתִּי
כְּפָרוֹת חֲמִץ וּנְתָנָם קוֹדֵם הַפֶּסַח לַעֲכוּמ"ז שְׁיִמְכְרָם בְּחִנּוּתוֹ וְלֹא קֶצֶץ לּוֹ דָּמִים וְגַם לֹא
לְקַח מִמֶּנּוּ זֵיךְ אֲטִיָּק אִם יָכוֹל לְקַבֵּל הַפְּעוֹת אַחַר הַפֶּסַח וְהַשְׁבֵּתִי פִּינּוֹן שְׁמֹכֵר אוֹתָם וּנְתָנָם
לְחִנּוּתוֹ הָרִי קִנְאָם הַעֲכוּמ"ז וְאִף שְׁלֹא קָץ לּוֹ דָּמִים הָרִי הִלְחָם מִיְקָרִי קֶצֶץ דָּמִים וְדוּמָה
לְדֹאֲמֵרִינוּ בְּבָבָא קָמָא פֶּרֶק ח' גְּבִי הָנִי קָרִי דְאָתוּ לְפּוּמְבְּדִיתָא דְכָל שְׁעוּמָדִים לְמַכּוּר מְקָרִי
קֶצֶץ וְעֵינֵי ט"ז סי' תנ"ד ע"כ מוֹכַח דְּבִמְיָדֵי דְלֹא קִנְיִץ דְּמִיָּה וְעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח סוֹבֵר
דְּאֲסוּר: וְאִף דְּהָרֵב שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמִהַדְּוִרָא קָמָא ח"א סי' ג"ץ רִצָּה לְחַדֵּשׁ דְּכֵינּוּן דְּפִסּוּק
דָּמִים הוּא מְשׁוּם אֲסַמְכְּתָא אִם פֶּן לְדַעַת הָרֶאָב"ד דְּסוֹבֵר דְּאִין דִּין אֲסַמְכְּתָא לַעֲכוּמ"ז אִין
לְחוּשׁ עַל זֶה וְכו' (וְעֵינֵי מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּזֶה בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים [בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א] מְעַרְכַת
גִּימ"ל אוֹת נ"ה ס"ק ז' וְשֵׁם הַבְּאֵתִי דְאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת צַד הִיתֵר לְעֵנִין חֲמִץ שְׁעֵבֶר עָלָיו
הַפֶּסַח עַל פִּי סְבַרְתָּ הָרֶאָב"ד אִף שְׁהַעֲיָקֵר פְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם דִּישׁ דִּין אֲסַמְכְּתָא בַעֲכוּמ"ז)
הֵנָּה יָפָה הַשִּׁיג עָלָיו יְדִידֵי הַגָּאוֹן בַּע"ס מְנַחַת מְשִׁיב נר"ו בְּקוֹנְטְרִיס חֲקַת הַפֶּסַח אוֹת ל"א
מְהַלְכָה פְּסוּקָה בִּי"ד סי' קב"ל ס"ב וְהִיא מְשִׁנָּה שְׁלֵמָה כִּיעִי"ש וְהָרֵב שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב פְּתַב
לְהִתִּיר בְּגִדּוֹנוֹ מְשׁוּם שְׁיִשׁ שְׁעַר קְבוּעַ עַל הַקְּמַח שְׁקוֹצְבִים הַמְּקַח שְׁרִי הַמְּלָךְ מִיָּדֵי חֲדָשׁ
בְּחֻדְשׁוֹ וְעוֹד דְּהַקְּנָה לּוֹ גַם פֶּן בְּשִׂאָר קִנְיִינִים דְּהֵינּוּ אַגַּב קָרְקַע וְאִם הִיָּה מְקַנָּה לּוֹ אַגַּב
קָרְקַע מְטַלְטְלִין בְּמַתָּנָה וְדֹא הִיָּה מוֹעִיל וְאִין לֹא מְרַע דְּגָרַע מְצַד שְׁכַתְבֵּי לּוֹ שְׁטֵר פְּהִיָּא
דְּאֲמֵרִינוּ פִּינּוֹן דְּנִפְל גְּלִי דַעֲתִיָּה דְּבִנְפִילָה גִּיחָא לִיָּה דְּלִיקְנִי וְכו' דְּהָא מְבֹאָר בְּסִי' רס"ח
דְּלֹא גָרַע מְשׁוּם זֶה וְעֵינֵי מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּזֶה בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַפ"ף אוֹת קו"ל)
וּבְפֶרֶט שְׁהַתָּנָה שְׁבִאִיָּה קִנְיִן שְׁיִרְצָה יִקְנָה וּמַה גַם דְּמַכְרוּ לּוֹ רַק שְׁשִׁכַח לְכַתּוּב בְּשִׁטְר
וְכַתַּב בְּמַנְחַת מְשִׁיב שְׁם דְּמַחֲמַת יֵתֵר הַטְּעָמִים שְׁכַתְבֵּי בְּשׂוֹאֵל וּמְשִׁיב יֵשׁ צַד לְהַקֵּל לְאַחַר
הַפֶּסַח וְצִיָּין לְעֵינֵי לְמַה שְׁכַתְבֵּי הוּא בְּאוֹת כ"ד וְאוּלַי הוּא טְעוּת סוֹפֵר וְצִרְיָה לְהִיּוֹת אוֹת
ז"ך דְּשֵׁם הַבִּיא שׂו"ת הַשׂוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמִהַדְּוִרָא תְּלִיתָא הַנ"ל וְעוֹד פְּתַב שְׁם הַשׂוֹאֵל
וּמְשִׁיב דְּלִפִּי דְּבָרֵי הַתְּבוּאָת שׂוֹר דְּמַכִּירַת חֲמִץ הָנִי הַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנָן וְשָׂרִי וְאִם פֶּן אִין
חֲשֵׁשׁ מְשׁוּם פִּסּוּק דָּמִים שְׁהָרִי פְּתַב רְשָׁב"ם הַטְּעָם שְׁמָא הַמּוֹכֵר יַעֲלֶה הַמְּקַח וְהַקּוֹנָה
יִזְלַל הַמְּקַח וְכֵן בְּלֹא הָכִי הַעֲרָמָה הִיא שְׂאִין בְּדַעַת הַקּוֹנָה לְקַנּוּת וְלֹא הַמּוֹכֵר לְמַכּוּר
וְשָׂרִי פִּינּוֹן דְּמֵן הַתּוֹרָה בְּבִיטוּל סְגִי עִי"ש וְזֶה אִינוֹ פְּשׁוּט דְּמַכִּירַת חֲמִץ הָנִי הַעֲרָמָה וְכו'
עֵינֵי מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּסִי' ט' אוֹת ט"ו.

וְעֵינֵי בְּמַה שְׁהַבְּאֵתִי לְקַמֵּן בְּאוֹת ע"ד בְּעֵנֵי פִּסּוּק דָּמִים: בָּם) אִם נָתַן הַחֲמִץ לַעֲכוּמ"ז
בְּמַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׁכַתְבֵּי מְרֵן בִּש"ע סי' חת"ם ס"ג דְּלֹא מְהַנִּי וְעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח
פְּתַב הָרֵב מַחְנָה אֶפְרִים בְּחִידוּשָׁיו עַל הָרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ח' מְהַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת דִּין י"ז
ד' כ"ב ע"ג דְּתִלִּי בְּמַה שְׁנַחֲלָקוּ הַפּוֹסְקִים בְּעֵיקָר דִּין זֶה דְּמַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר לֹא מְהַנִּי
אִם הוּא מִן הַדִּין וְעוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה אוֹ אִינוֹ עוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה וְרַק מְשׁוּם חוּמְרָא דְּחֲמִץ
אֶמְרוּ דְּמַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר לֹא מְהַנִּי וְאִם פֶּן בְּעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח לְמַאן דְּאָמַר דְּהוּא רַק
מְשׁוּם חוּמְרָא בְּעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח מוֹתֵר מְשׁוּם שְׁלֹא עֵבֶר עַל כָּל יִרְאָה וְלְהַסּוֹבְרִים דְּמֵן
הַדִּין לֹא מְהַנִּי וְעֵבֶר בְּכָל יִרְאָה אִם עֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח דְּאֲסוּר וְהַבִּיא מַה שְׁכַתְבֵּי הָרֵב פְּרִי
חֲדָשׁ בְּסִי' תמ"ח לְהַכְרִיחַ מִדְּבָרֵי רִש"י דְּעוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה וְכַדַּעַת רַדְבָּ"ז שְׁהַבִּיא הַכְּנַה"ג
וְדַחָה רְאֵיתוֹ וּמַתְבָּאָר מַדְב"ק דַּעֲתוֹ נוֹטָה שְׁמוֹתֵר מִן הַדִּין דְּמַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׁמָה

מתנה ואם עבר הפסח מותר דהוי חמץ של עכומ"ז שעבר עליו הפסח אם אין החמץ עומד בביתו של הישראלי ועי"ש באם לא קיים העכומ"ז תנאו ולא התחזירו אלא מכרו לישראל אחר ובא בעל החמץ והוציאו מיד הקונה מפת תנאו אם אסור או לא ובש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תמ"ח אות כ"ב כתב דאם אמר לו על מנת שתחזירנה לי אחר הפסח (וקיים תנאו) מותר אפילו באכילה והרב ערוך השולחן באות ד' מתבאר מדבריו שדעתו לפסוק דמתנה על מנת להחזיר לא מהני גבי חמץ ועובר בבל יראה ותמה על סברת הרדב"ז הנ"ל ממה שכתב בח"א סי' ר"מ בהקפה וגם שסברתו היא היפה דעת הרמב"ם וכמו שכתב הוא עצמו בלשונות הרמב"ם סי' מ"ג וכו' והרב בית מאיר כתב גם כן על מה שכתב הרב חק יעקב בפירוש דברי מרן דהוא רק משום חומרא דלשון לא מהני אין מורה כן ודברי הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם) שהביאו מג"א ופר"ח נכונים וכו' ע"כ וכן כתב הרב דברי מנחם בהגב"י אות ב' דמלשון מרן בש"ע שהשמיט מה שכתב בתה"ד דאינו אלא חומרא בחמץ וסתם וכתב דלא מהני מוכח דמן הדין לא מהני וכתב בשם הרב מטה יהודה שפ"י דברי התה"ד והגמ"י דמשום דחמץ התמירה בו תורה שעובר בבל יראה וענוש פרת לקח אסור מן הדין וכן עיקר עכ"ל ולדעתם נראה דאחר הפסח אסור: וכתב בדברי מנחם בשם הרב שמחת יהודה סי' ב' שכתב ליישב דברי הרדב"ז דמה שכתב בלשונות הרמב"ם הוא אליבא דהרמב"ם דסובר דהמפקיד חמצו אצל נכרי עובר בבל יראה אבל לדעת רוב הפוסקים דחלקו וסברי דתרתיה בעינן שיהא חמצו וברשותו כדי שלא לעבור בבל יראה אם כן כי לא מקיים תנאיה נמי מאי הוי סוף סוף הרי לא עבר בבל יראה וכו' וספר הנ"ל אין מצוי אצלי לעיין בו כי לא זכיתי להבין דהא בתשובת הרדב"ז דסי' ר"מ מבואר דאף אם החמץ הוא בביתו של ישראל כגון שאחר שאמר לו הרני נותן לה במתנה על מנת להחזיר זכה בו העכומ"ז ונחזר והניחו בבית ישראל סובר הרדב"ז דאינו עובר בבל יראה רק דאסור לעשות כן משום חומרא דחמץ עי"ש ולפי זה כי לא מקיים תנאיה הרי הוא חמצו של ישראל בביתו של ישראל אף מרן מוהריט"א בספר קהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' חל"ק תריץ יתי"ב דברי הרדב"ז דסובר דמ"ש רמב"ם דאם נותן החמץ על תנאי עובר בבל יראה אזיל לשיטתיה שכתב בפרק ד' דישראל שלנה מעכומ"ז על חמצו והרהינו אצלו ואמר מעכשיו דמותר אינו אלא בהגיע זמנו קודם פסח אבל הגיע זמנו אחר הפסח אפילו אמר מעכשיו אסור כיון דבתוך הפסח מילתא תלי דאפשר דיפדנו הישראל אחר הפסח כי היכי דליקום בהימנותיה ע"כ לדידה הוא הדין במתנה על מנת להחזיר דמיתלא תלי דשמא לא יקיים תנאו ונחשיב כפקדון.

אבל לדעת רוב הפוסקים דבהרהינו אצל נכרי ואמר ליה מעכשיו אפילו הגיע הזמן אחר הפסח שרי הוא הדין במתנה על מנת להחזיר שרי מן הדין ורק משום חומרא דחמץ הוא דאסור אלו תוד"ק עי"ש בד' ב"ן סוף ע"א (מדפוס אשכנז) ובד' ג"ן סוף ע"ג ומתבאר דעתו לענן דינא דנקיטינו כדברי הרדב"ז דסי' ר"מ דאינו אלא מדרבנן וא"כ מותר אחר הפסח דמן הדין הרי הוא חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח: אלא דלי הדל יש לפקפק בתירוץ זה דמנא לן דלרוב הפוסקים דסוברים בהרהינו אצל נכרי ואמר לו מעכשיו והגיע הזמן אחר הפסח דמותר דהוא הדין במתנה על מנת להחזיר דשרי דהא יש לומר דשאני ההיא דהחשש הוא שמא יפדנו הישראל כי היכי דליקו בהימנותיה כהא אמרינן

וסמכינן שנדאי לא יפדנו דטפי ניחא ליה דלא למיקם בהימנותיה מלעבור בבל יראה
שאם יפדנו ימצא דלמפרע הנה חמץ שלו ועבר על בל יראה לכן אמרינו דנדאי לא יפדנו
ולא מיקרי מילתא תלי וכו' אבל במתנה על מנת להחזיר דהדבר תלוי ביד הנכרי ואולי
לא יקים התנאי ולא יחזירו ונמצא למפרע שהמתנה בטלה והישראל עבר על בל יראה
שפיר יש לומר דגם רוב הפוסקים מודו לסברת הרמב"ם בזה דאם נתן החמץ במתנה
על מנת להחזיר עובר בבל יראה וכן פתב הרב מקור חיים סי' תמ"ח סק"ו דמאי דקימא
לן דישראל שאמר לנכרי מעכשיו דאינו עובר אף שיש ספק שאפשר שהיה שלו לגמרי
הוא משום פיון דהדבר תלוי ביד ישראל בנדאי לא יעשה הישראל דבר שיהיה שלו
למפרע מה שאין פן בדבר שאין תלוי ביד הישראל אלא בנכרי במתנה על מנת להחזיר
דאפשר שלא יקיים התנאי ויהיה בעל פרחו של הישראל וכתב דבזה יש ליישב דברי
הרדב"ז שהביא המג"א: ולפי הנראה לא ראה בגוף דברי הרדב"ז דמוכח מדבריו דמתנה
על מנת להחזיר עובר בבל יראה הוא דוקא לשיטת הרמב"ם ולא לשיטת רוב הפוסקים
וכדברי מרן מוהריט"א הנ"ל על כל פנים למדנו מדברי הרב מקור חיים דשפיר יש
לחלק בזה בין היכא דהדבר בידו להיכא דתלי ביד אחרים ואם פן אפשר לומר דבמתנה
על מנת להחזיר מודו פולי עלמא למאי דמשמע מדברי הרמב"ם דעובר בבל יראה ואף
דיש ביד הישראל לכוף את העכומ"ז בדינינו ובדיניהם לקיים תנאו מכל מקום כבר
הביא מרן מוהריט"א שם דברי הריב"ש בסימן שמ"א דכל שמקיים התנאי על ידי כפייה
לא חשיב זה קיים תנאו וכתב דמדברי רבינו מוהר"י נ' מיגאש בסי' י"ז שהביא מרן
חיד"א בברכי יוסף יו"ד סי' ש"ה אות ח' (והיא בדפוס בסי' מ"ג) מוכח דבמתנה על מנת
להחזיר אף אם מקיים באונס חשיב קיום תנאו ואמר מר עוד לחלק בין שאר דברים
לפדיון וחמץ דבדבר שיש איסור אם לא יקיים התנאי אמרינו דכוננתו שיחזירו לו בין
ברצון בין בעל פרחו וכו' עי"ש מכל מקום כבר פתב הוא עצמו דמדברי הריב"ש
והמח"א מתבאר דלא סובר לחלק בהכי ואי הכי שפיר נוכל לומר שדעת רוב הפוסקים
גם פן הוא דאין לחלק ומה שיקיים העכומ"ז התנאי על ידי כפיית הישראל לא מיקרי
קיום התנאי והוי למפרע חמץ של ישראל ועבר בבל יראה: גם לפי מה שפתב עוד הרב
מקור חיים שם לחלק בין מתנה על מנת להחזיר להיא דישראל שהרהין חמצו וכו'
דבהרהין חמצו הדבר תלוי ביד ישראל לקיים המקח ולא יפדנו אבל במתנה על מנת
להחזיר אף אם ירצה העכומ"ז לקיים תנאו משפחת לה שיהיה ברשותו של ישראל
בהכרח דאי מיגניב או מתביד יסתלק מעל העכומ"ז חייב החזרה ויהיה בהכרח חמץ של
ישראל עי"ש יש לומר נמי דמהאי טעמא מודו רוב הפוסקים גם פן לדעת הרמב"ם
דבמתנה על מנת להחזיר עובר בבל יראה ולזה יש לדחות דברי הרב מק"ח אינם
מוכרחים דהקא נמי שפיר יש לומר דבידו לקיים התנאי דאי מיגניב או מתביד יקיים
התנאי בחזרת דמים ולא יסתלק מן העכומ"ז חייב החזרה כמו שפתב מרן מוהריט"א
שם דחזרת דמים חשיב קיום התנאי פל שאין הדבר בעין דמה לי הו ומה לי דמיהן כמ"ש
הרא"ש בפרק לולב הגזול סי' ל' בשם רב העיטור דדוקא באתרוג דבעי ליה לצאת ידי
חובת חזרת דמים לא הוה חזרה אבל בשאר דבר של ממון דלהרנחה מכנין אמרינו מה
לי הו ומה לי דמיהן עי"ש אלא דברי מרן מוהריט"א בזה לי הדל צ"ע דהא תינח לדעת
הרא"ש שפתב שם דחייב באונסין אבל לדעת יש אומרים ורבינו ישעיה שהביא הרא"ש

שם דפטור באונסין ושגם בגניבה ואבידה וכן דעת הרשב"ם שהביא מרן הב"י ופסקו כן בש"ע ח"מ סי' רמ"א ס"ח דפטור באונסין ועי"ש בסמ"ע דפטור גם בגניבה ואבידה הרי אם יגנב ויאבד הוי של הישראל שאין העכומ"ז חייב לקיים תנאו בתשלומין כמו שכתב המק"ח דאי מיגניב או מיתביד יסתלק מעל העכומ"ז חייב התורה וכן פתב הרב ישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ז דכיון דאם נאנס החפץ ביד המקבל פטור מלשלם וכתב הסמ"ע דגם בגניבה ואבידה פטור אם כן אף שהוא של המקבל הוא באחריות הישראל והישראל רוצה בקיומו וכו' עי"ש ונדאתאן עלה נראה דעת הרב מק"ח דאסור מדינא וכן פתב שם בחידושים דאסור מדינא וישועות יעקב שם פתב לחלק דאם התנה תנאי פפול אסור מדינא ובדלא בפליה לתנאיה אינו אסור אלא מחמת חומרא ומיישב בזה דדברי הרדב"ז שהביא הכנה"ג דאסור מדינא לא פליגי אתרומת הדשן דהרדב"ז מייירי בדכפליה לתנאי והתה"ד והגמ"י מייירו בדלא בפליה עי"ש דב"ק ולא נתקרה דעתי הענייה בזה כי הרואה יראה דאין שום רמז בדב"ק מזה: והרב דברי אמת בקונטרס א' סי' א' קרוב לסופו (בד"ה וראיתי לה"ה פ"ח מהלכות גירושין וכו' דף מ"ג ע"ג) תמה מאד על דברי הרב פרי חדש דמתנה על מנת להחזיר אסור מן הדין דלא כהרב תרומת הדשן וכתב על דבריו ולעניות דעתי ליתא דהפל מודים בעל מנת בין בתנאי דשב ואל תעשה בין דקוםעשה דאם בא עליה מקיים התנאי וישפיר ולא אמרינן הגט בפקדון הוא ושמא לא יקיים התנאי ונמצאת אשת איש עכ"ל הרי שהזניח סברת הפ"ח וסובר דאינו אסור מן הדין אלא משום חומרא דחמץ אף נראה שנעלם ממנו דעת הרמב"ם בזה וכבר הקשה על דבריו הרב טל אורות בסוף הספר ד' י"ו ע"ד על כל פנים דעתו כן לדינא ועיין בתוספת דרבנן הנ"ל דגם הוא תמה פתמיהת הג' דברי אמת הנ"ל על מה שכתב בכנסת הגדולה בשם הרדב"ז, דהוא היקף דעת כל הראשונים בענין תנאי בגט דלא אמרינן דמיתלי תלי וקאי ולא נתקרה דעתו עד שראה גוף דברי הרדב"ז בלשונות הרמב"ם שלא פתב כן אלא לשיטת הרמב"ם וכו' עי"ש: והרב עונג יום טוב סי' כ"ו נשאל בנתן חמצו לעכומ"ז במתנה על מנת להחזיר אחר הפסח אי שרי אחר הפסח והשיב דמבואר בסי' חת"ם דאסור רק משום חומרא דחמץ וכמו שכתב המג"א וכן פתב המחנה אפרים וכו' דכיון שקיים התנאי והחזירו הרי חמץ של עכומ"ז למפרע ולא עבר על בל יראה והביא מה שהקשה המח"א דכיון דאחר זמן יהיה שלו יהיה חייב לבער מדין דבר הגורם לממון כמו באוכל חמץ הקדש במועד דלמאן דאמר כממון דמי ומעל והמתנה אפרים חילק בין אם החמץ ברשות ישראל לאם הוא בבית עכומ"ז ומני"ר פתב לחלק דזוקא בדבר שהשתא אין לשום אדם זכות בו הוא דאמרינן דמה שאחר זמן יהיה ראוי לו הוי גורם ממון מה שאין כן במתנה על מנת להחזיר דעכשוו רשות העכומ"ז בו וכו' אין לאסור משום גורם לממון וכו' והאריף עי"ש שנראה דעתו דאחר הפסח מותר פדין חמץ של עכומ"ז והרב עמודי אור סי' יו"ד פתב לחלק להיהא דאוכל חמץ הקדש כמו שכתב בעונג יום טוב ועי"ש בראש הסי' דנקיט גם כן דדין דמתנה על מנת להחזיר הוא רק משום חומרא: והרב דין אמת בליקוטים שבסוף הספר בדף י"ד (נרשם בטעות ט"ו) ע"ב הביא מה שכתב הכנה"ג בשם הרדב"ז דעובר בכל יראה ותמה על זה דמלבד דלא מצא להרדב"ז שכתב כן (כי לא ראה מה שכתב בלשונות הרמב"ם סי' מ"ג הנ"ל) אלא אדרבה מצא להרדב"ז בסי' ר"מ דמפניך בדבריו דהוא משום חומרא דחמץ ותמה על

הרב מתנה אפרים שלא נסתייע מתשובת הרדב"ז הלזו עי"ש מוכח דדעתו פן היא דאינו אסור מדינא גם הרב טעם המלה פרק ד' מהלכות חמץ בד"ה ודע וכו' לא ראה דברי הרדב"ז שבלשונות הרמב"ם הנ"ל ותמה על הרבנים מגן אברהם ופר"ח ומח"א ושעה"מ שם שמייחסים לרדב"ז דסובר דעובר בבל יראה דמלבד שלא נמצא פן בדברי הרדב"ז אדרבה בסי' ר"מ מבואר בהיפך וכו' עי"ש וכדבריו פתב גם פן בנשמת אדם סי' ד' ואמנם מה שכתב בשם רדב"ז לא ידעתי מקומו ומצאתי בסי' ר"מ וכו' גם בחיי אדם פלל קכ"ג אות יו"ד פתב אע"ג דמתנה על מנת להחזיר הוי מתנה משום חומרא דחמץ החמירו שמעת מינה דסובר דרק חומרא היא ואינה מן הדין: גם הרב פרי תואר סי' ק"ג סט"ו פתב ונהגם דבחמץ בפסח פתב התה"ד ופסקו מרן בסי' חת"ם דלא הוי מתנה התם פתבו הטעם דבחמץ בפסח החמירו אבל הרדב"ז פתב וכו' ולדברי רדב"ז צריך להתנישב לפי סוגיא דקידושין דמסקינן דמתנה על מנת להחזיר הוי מתנה לכל מילי אלו תנרף דב"ק משמע דגם הוא נקיט עיקר דבחמץ לאו מן הדין הוא אלא משום חומרא דחמץ (ומבואר שמבין פן בדעת מרן בש"ע אף שכתב דלא מהני דלא כמו שכתב בדברי מנחם הנ"ל) וקצת נראה פן גם דעת הרב חתם סופר אורח חיים סי' קי"ו בד"ה ומה דבדיק לן וכו' שנשאל על דברי המג"א דמן הדין שרי דקשה הא רוצה בקיומו של איסור שאם יאבד באונס פטור העכומ"ז מלשלם ואפילו למאן דאמר דחייב מפל מקום לא בעי למיקם בהדיה בדינא ובדיינא והשיב דלא אמרו רוצה בקיומו של איסור אסור אלא כשעושה כדי להרויח לא כשעושה שלא להפסיד וכו' עי"ש שלא העיר פלום על דברי הרמג"א נראה קצת דמודה לו: שוב ראיתי בחתם סופר סי' קי"ט דמפורש בדב"ק דסובר דמתנה על מנת להחזיר שרי מדינא זולת משום חומרא ששם הביא מה שכתב התה"ד ומיייתי לה בש"ע סי' חת"ם דמדינא מועיל בחמץ כמו בכל התורה אלא משום חומרא דחמץ וכתב ולא ידעתי מה חומר בחמץ אדרבה לענגן מכירה וסלוק פח ישאל קיל חמץ דבגילוי דעת סגי והביא מה שכתב המג"א בשם הרדב"ז וכתב ויפה דחאו המג"א והפשתי ברדב"ז ולא מצאתי וכו' פי אם בסי' ר"א ושם אדרבה הסכים שאינו אלא חומרא בעלמא וכו' ולא הזכיר פלום ממה שכתב הרב פנסת הגדולה בשמו ונראה שטעות סופר הוא בפנסת הגדולה ולא מצאתי מנו ומנו היא ואילו הנה חזינו דבריו של אותו גאון שהביא הכנה"ג הנה משכחינו טעמא אבל לית לן למשכונני נפשין בהדי דלא ידענא וכו' וביאר טעם החומרא משום רוצה בקיומו והוא רק חומרא דמן הדין לא שייך בכי האי גוונא רוצה בקיומו וזולת זה לא ידעתי שום טעם לחומרא זו ולמד מזה לענגן מחר על תנאי שאם אומר לו הרני מוכר לה על מנת להחזיר ולמפור לי לזמן פלוני הנה מועיל מעיקר הדין לולא משום חומרא וכו' עי"ש פל דב"ק: וכבר הבאתי למעלה שדברי הרדב"ז שכתב בשמו הרב פנסת הגדולה הם בלשונות הרמב"ם סי' מ"ג ונעלמו מעיני דמר הגאון חתם סופר ולכן פתב שהוא טעות סופר וכו' ולא ידע מנו וכו': הא למדת דמתנה על מנת להחזיר אי מהני מן הדין בחמץ זולת משום חומרא שנוי במחלוקת ומתבאר מפל הרשום דשלמים וכן רבים נקטי דמותר מעיקר הדין ואם פן נראה דאם עשה פן ועבר עליו הפסח יש לו דין חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ומותר שיש לסמוך על דברי רבנו קדישי הנ"ל דסברי הכי ונראה לי הדל דנדון זה עדיף משאר ספק חמץ שעבר עליו הפסח (שנחלקו הפוסקים אי שרי באכילה או דוקא בהנאה עיין מה שרשמתי

לעיל אות למ"ד בענין זה) דעינינו הרואות דרנבא דרנבא סברי מרנן דמתנה על מנת להחזיר שרי בחמץ מעיקר הדין ואזלינן בטר רנבא ומותר הקמץ בדיעבד אחר הפסח אפילו באכילה.

ומצאתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ב סי' ע"ז בד"ה והנה האריה שיש תקנה במתנה על מנת להחזיר דאף דהמג"א פתב בשם רדב"ז סי' ר"מ דלא מהני וכו' באמת בחיי אדם נחתם סופר חולקין על זה וכתבו דברדב"ז סי' ר"מ להיפוך וכו' וגם אנכי מצאתי בטעם המלך שתמה פן נאני זכיתי ומצאתי דברי הרדב"ז ששמביא המג"א והיא בלשונות על הרמב"ם סי' מ"ג וכו' אף וכו' אף גם לפי דעתי גוף הדין תמוה וכו' וזה ברור כשמש דלא שייך לתורת פקדון כלל אף אם נודה לסברת הרדב"ז כל שפן שרבים חולקים על הרדב"ז ועיין מחנה אפרים הלכות מאכלות אסורות וכו' עכ"ל פשט הדברים מורים דדעת הרב שואל ומשיב שלא לחוש לסברת הרדב"ז אפילו לכתחלה וכל שפן ודאי שאין לחוש בעבר עליו הפסח פמובן ולדעת הרב ישועות יעקב (הנז"ל בד"ה גם אם לא כפל התנאי לכולי עלמא אינו אסור מן הדין אלא משום חומרא דחמץ כמו שכתבתי ומסתמא הנותן מתנה להעכומ"ז על מנת להחזיר אינו מדקדק עמו להתנות במשפטי התנאים ובדין מתנה על מנת להחזיר בנותן בהמתו לעכומ"ז על מנת להחזיר אי מהני להנצל משביתת בהמתו שקיל וטרי הרב פתח הדביר בח"ג סי' רמ"ו אות ה' ד' י"ט ע"א וע"ב ע"ש גם בספר אמרי בינה להגאון מוהר"ם אויאורבעף בדיני פסח סי' ה' ד' ט"ל ע"ג והלאה האריה בדיני מכירה ומתנה על מנת להחזיר ע"ש וכן בתשובת הגאון מוהר"ם שיק בסי' ר"ך וסי' רכ"ב ובס' חמדת משה הנדפס חדש ממש להרה"ג מלאדז יצ"ו בסי' ה' ולא איסתייעא מילתא לעיין בדב"ק לה נא ראה וכן בספר יד יהודה להלכות שחיטה להגאון מוהרי"ל לאנדא יצ"ו בהשמות להלכות תערוכות בדר קמ"ד (ד"ה עוד ראיתי) שעמד על דברי הרב מגן אברהם בסי' תמ"ח במה שחלק לדעת הסוברים דמתנה על מנת להחזיר אסור מדינא דהיינו דוקא בתולה המתנה בהתנאי (הריני נותן לה על מנת שתחזירהו) אבל באומר הרי נותן במתנה ותחזירהו לי מותר מן הדין וכו' אשר תמה עליו מאד הרב חק יעקב מדאיתא ביו"ד סי' ש"ה גבי פדיון הבן וכו' והוא יצ"ו פתב ליישב בטוב טעם ע"ש דב"ק: מג) נראה לי חמץ של חרש שוטה וקטן שעבר עליו הפסח אפשר דאסור אף דליכא למיקנסיה לא פלוג כמו הניחו שוגג או מוטעה (וי"ל ה"ם חיישינו להערמה) וישראל הוא ויש לעיין בחמץ חרש שוטה וקטן שזכו מההפקר דמן התורה לאושלהם באין אחרים מזפים כי אם מדרבנן וקמא לן כל שאסור מדרבנן שרי אחר הפסח בהנאה פן פתב הרב פרי מגדים בפתיחה פוללת ח"ב אות ב' ובקונטרס הפללים במערכת החי"ת אות קט"ו (ד"ה והנה מסתמיות) פתבתי על דבריו דמסתמיות דברי הרמב"ם ברביעי מהלכות זכיה משמע דלא משכחת זכיה לשוטה אלא על ידי פן דעת דמופה לו ולא ידעתי מנא ליה להרב פרי מגדים דבזוכה בעצמו אית ליה זכיה מדרבנן ורשמתי שם לעיין בחשן משפט סי' רל"ה סעיף כ' השוטה אין מקחו מקח וכו' וסיים הרמ"א ואין לו זכיה כלל על ידי עצמו: גם במה שנראה מדרבנן דאם אחרים מזפים לו זוכה מדאורייתא ואם עבר הפסח אסור בהנאה תמיה לי שהרי לדעת הרמ"ה והרא"ש שהבאתי שם שוטה גמור אין לו זכיה כלל אף במתנה ואם פן בחמץ שעבר עליו הפסח נוכל לסמוך על שיטתם: ומה שכתב דקימא לן כל שאסור מדרבנן

שְׂרֵי אַחַר הַפֶּסַח בִּהְנֵאָה כּוֹנְנֵתוֹ לְמֵאֵי דְקִימָא לֵן בְּסוּף סִי' תַּמ"ח בְּחֻמְיָן גְּנוּקְשָׁה דְאַיְסוּרוֹ מְדַרְבְּנֵן וְאִם עֵבֶר עָלֶיהָ הַפֶּסַח מוֹתֵר בִּהְנֵאָה לְכוּלֵי עֲלָמָא (וְיֵשׁ סוּבְרִים דְגַם בְּאַכִּילָה מוֹתֵר) יֵשׁ לְפַקְפַק בְּזֵה לְפִי הַחִילּוּקִים שְׁנֵאֲמָרוּ בְּפוּסְקִים לְיִישָׁב מַה בֵּין גְּנוּקְשָׁה דְרַבְּנֵן לְחֻמְיָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּאַחֲרֵי הַעֲכוּמ"ז שְׁגַם כֵּן הוּא מְדַרְבְּנֵן וְאִם עֵבֶר הַפֶּסַח אֲסוּר וְאַחַד מֵהַחִילּוּקִים הוּא מַה שְׁפָתַב הָרַב עֲצֻמוֹ בְּמִשְׁבָּצוֹת סִימָן ת"מ סק"ד לְדַעַת הָרַמְבַּ"ן דְּדוּקָא בְּחֻמְיָן שְׂאֵי אֲפֻשֶׁר לְבֹא לְיַדֵּי בֵּל יִרְאֶה כָּלֵל כְּמוֹ גְּנוּקְשָׁה הוּא דְמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח אֲבָל חֻמְיָן שְׂאֲפֻשֶׁר לְבֹא לְיַדֵּי בֵּל יִרְאֶה כְּמוֹ חֻמְיָן גְּמוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂאִם אֵין הָאַחֲרֵי הַפֶּסַח עַל הַעֲכוּמ"ז הָרִי הוּא בְּבֵל יִרְאֶה אֲףֵי שֶׁהָאַחֲרֵי הַפֶּסַח עַל הַעֲכוּמ"ז וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּבֵל יִרְאֶה רַק מְדַרְבְּנֵן בְּחֻמְיָן כְּזֵה אֲמַרִּינוּ דְאִם עֵבֶר הַפֶּסַח אֲסוּר כֵּינֵן שֶׁהַחֻמְיָן הוּא חֻמְיָן גְּמוּר מִן הַתּוֹרָה אִם כֵּן גַּם בְּחֻמְיָן שֶׁל שׁוֹטֵה כֵּינֵן שֶׁהוּא חֻמְיָן גְּמוּר אֲףֵי שֶׁעֲתָה מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ זְכִיָּה כִּי אִם מְדַרְבְּנֵן אֵינוֹ עוֹבֵר אֲלָא מְדַרְבְּנֵן יִתְכֵן דְאֲסוּר בְּאִם עֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח וְצָרִיף לְהַתִּישָׁב בְּכָל מַה שְׂרַשְׁמֵתִי בְּעֵנֵינִים אֵלוֹ בְּסִי' זֶה אוֹת יו"ד עִי"ש וּלְפִי מַה שְׁכַתְּבוּ רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים בְּשֵׁם הָרַב כְּתֵר פְּהוּנָה דְעַד כָּאֵן לֹא סְבִירָא לֵיהּ לְהַר"ן דְחֻמְיָן גְּמוּר שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח אֲףֵי שְׂאֵינוֹ חֵיב בְּבִיעוּרוֹ אֲלָא מְדַרְבְּנֵן אֲסוּר אֲלָא דוּקָא בְּחֻמְיָן שֶׁהוּא שְׁלוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלָא דְאֵינוֹ חֵיב בְּבִיעוּרוֹ אֲלָא מְדַרְבְּנֵן בְּזֵה הוּא דְקִנְסוֹ וְאַסְרוּהוּ אַחַר הַפֶּסַח אֲבָל כְּשֶׁהַחֻמְיָן אֵינוֹ שְׁלוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מְדַרְבְּנֵן בְּזֵה לֹא קִנְסוֹ לְאַסְרוֹ אַחַר הַפֶּסַח מִתִּישָׁבִים דְבָרֵי הָרַב פְּרִי מְגָדִים כְּמוֹכֵן: אֲלָא שְׁבַעֲיָקֵר הַדְּבָר אֲףֵי בְּחֻמְיָן שֶׁהוּא שְׁלֵמָה מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לְפַקְפַק דְמֵנָא לֵן שְׁקִנְסוֹ וְאַסְרוֹ חֻמְיָן שֶׁל אֵלוֹ כֵּינֵן שְׂאִין שְׂיִיכִים בְּבֵל יִרְאֶה כָּלֵל וּמִשׁוּם לֹא פְּלוּג לֹא שְׂיִיף כָּל כֶּף לְפִי מַה שְׁפָתַב הָרַב טוּרֵי זֶהָב בְּאַרְחַ חַיִּים סִי' ער"ה וּבְאֶכּוֹן הַעֲזָר סִי' קי"ט ס"ק י"ב דְלֹא אֲמַרִּינוּ לֹא פְּלוּג מְאָדָּם לְאֶדָּם שְׂאִם בְּאֶדָּם אַחַד שְׂיִיכָה הַגְּזֵרָה וּבְאֶדָּם אַחַר לֹא שְׂיִיכָה לֹא אֲמַרִּינוּ דְגַם עָלָיו גְּזָרוּ מִשׁוּם לֹא פְּלוּג וּבְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַלְמ"ד אוֹת צ"ב (בד"ה וְכַתַּב הָרַב) כְּתַבְתִּי שֶׁהַגְּאוֹן שׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב בְּמַהֲדוּרָא קַמָּא ח"א סִי' כ"ב דָּף י"ב ע"ג פְּלִפְלֵ מְאָד בְּזֵה וּבִיָּאֵר דְּדוּקָא מִן הַסֵּתָם הוּא דְלֹא אֲמַרִּינוּ מְאָדָּם לְאֶדָּם אֲבָל אֵין הֵכִי נְמִי דְאֵיפָא דּוּכְתִי דְאֲמַרִּינוּ לֹא פְּלוּג גַּם מְאָדָּם לְאֶדָּם אֲלָא דְהֵיכָא דְלֹא מְצִינוּ שְׂאֲמָרוּ כֵּן אֲמַרִּינוּ מְסַתְמָא לֹא גְזָרוּ מְאָדָּם לְאֶדָּם מִשׁוּם לֹא פְּלוּג וּלְפִי זֶה בְּמֵאֵי דְקָמֵן שְׁלֹא מְצִינוּ שְׂאֲמָרוּ בְּפִירוּשׁ לֹא פְּלוּג אֵית לֵן לְמִימַר מְסַתְמָא דְלֹא גְזָרוּ מִשׁוּם לֹא פְּלוּג מְאָדָּם לְאֶדָּם וּבְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת (בְּשִׁדֵי חֻמְד ח"ב) אוֹת קט"ו כְּתַבְתִּי בְּשֵׁם הַגְּאוֹן פְּרִי מְגָדִים שְׁמַחֲלֵק בְּחֵרֵשׁ וְשׁוֹטֵה בֵּין מְצֻנָת עֲשֵׂה לְמְצֻנָת לֹא תַעֲשֵׂה דְבְּמְצֻנָת עֲשֵׂה הוּא דְחֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקִטְוֵן פְּטוּרִים אֲבָל מְצֻנָת לֹא תַעֲשֵׂה לְעֵבֹר בְּקוּם עֲשֵׂה הָרִי הַחֵרֵשׁ וְהַשׁוֹטֵה שְׁוִים לְקִטְוֵן שְׁמוֹנְזֵהָר אֲבִיו מוֹכֵן דְּבְּמְצֻנָת לֹא תַעֲשֵׂה שְׂאִינֵן בְּקוּם עֲשֵׂה כְּבֵל יִרְאֶה וּבֵל יִמְצֵא לִיתְנָהוּ בְּהוּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקִטְוֵן וְאֲףֵי בְּשִׁישׁ בְּהוּן מַעֲשֵׂה עַל אֲבִיו הוּא הָאֲזִזְהָרָה וְכֵינֵן שְׁכֵן מְסַתְבְּרָא דְעַל חֻמְצוֹ שֶׁל קִטְוֵן לֹא גְזָרוּ כָּלֵל לְאַסְרוֹ אַחַר הַפֶּסַח וּמְצֻנָתִי לְגְדוֹל בְּדוּרְנוֹ בְּסִפְרֵי הַבְּהִיר אֲגוּדַת אֲזוּב מְדַבְּרֵי סִי' י"ד דָּף ו' ע"ד (ד"ה וְהִנֵּה) שְׁכַתְּבֵן כֵּינֵן שְׁחֻמְיָן אַחַר הַפֶּסַח אֲסוּר מִשׁוּם קִנְסוֹ יֵשׁ לוֹמַר דְלֹא גְזָרוּ רַבְּנֵן לְנִשְׁמִטָּה וְהַבֵּאתִי תוֹרָף דְב"ק לְקָמֵן בְּסִי' ט' אוֹת י"ט עִי"ש שְׁלֹא זָכַר שׁוֹר מְדַבְּרֵי הַפְּרִי מְגָדִים שֶׁהַבֵּאתִי אֲנִי הַהֲדִיּוֹט בְּרִישׁ אוֹת זוֹ וְעֵינֵן לְקָמֵן בְּאוֹת ע"ז (בד"ה שׁוֹב חֻמְד): (מַה) חֻמְיָן שְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת וְלֹא בְּטָלוּ וְנִפְתַּח הַגַּל אַחַר הַפֶּסַח דַּעַת הַרְשָׁב"ץ בַּח"ב סִי' קצ"ט דְמוֹתֵר כֵּינֵן דְהָרִי הוּא כְּמִבּוֹעֵר לֹא קִנְסוּהוּ רַבְּנֵן אֲףֵי הָרַב חֻמְד הַפֶּסַח בְּסִי'

תל"ג אות י"א וסי' תל"ד אות ג' פתב ב'שם הרב אליהו רבה בריש סי' תל"ד דאסור פיון דעבר על תקנת חכמים ולא בטלו קנסין ליה פן פתב הרב און אהרן דף ל"ד אות ל' ויתכן דזה תלוי במה שנתקלו הפוסקים בבטול זה (בחקמין שנפלה עליו מפולת) אם הוא מן התורה או רק מדרבנן והזכיר מחלוקת זו שם בקונטרס ארעא סמיקתא ד' פ"ח אות ו' וצריך לעיין בגוף הספרים הנ"ל ואינם אצלי: מו) מי שהפקיד חמצו ביד עכומ"ז או ביד חברו והנפקד קבל אחריות דנתקלו הראשונים אם עובר המפקיד בכל יראה שדעת הגאונים דאינו עובר והר"י והרא"ש סוברים שעובר המפקיד וכן נפסקה ההלכה בש"ע סוף סי' ת"מ הנה לדעת הגאונים דאינו עובר משמע דהיינו דוקא אם קבל עליו אחריות אבל אם הנפקד לא קבל אחריות עובר המפקיד גם לדעת הגאונים פן משמע מפשטות דברי הרא"ש והטור שם ואם פן אם בענין פזה עבר עליו הפסח משמע דאין להתיר דאין לנו על מה לסמוך אמנם הגאון שאגת אריה האריך בזה והעלה שאין פונת הגאונים לפטור את המפקיד מטעם קבלת אחריות של הנפקד דזה אינו מעלה ומוריד כלל לענין פיטור המפקיד דאפתי ממונא דידיה הוא אף שהנפקד קבל עליו אחריות ועיקר פיטור המפקיד תליא רק במה שאינו ברשותו וכמו שסיימו הגאונים בדבריהם ולא הזכירו קבלת אחריות של הנפקד אלא משום מה שכתבו שהנפקד חייב בביעורו דזה דוקא בקבל אחריות אבל אם לא קבל אחריות אף שהוא ברשותו אינו חייב לבערו כדאמרין שלף אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ומשום סיפא דהפקידו אצל ישראל חבירו דהנפקד חייב לבערו הוא דנקטו קבלת אחריות ולא ארישא בהפקידו אצל עכומ"ז דכיון דהנפקד לאו בר מיעבר על כל יראה הוא פיטור המפקיד הוא משום שהוציא מרשותו לחוד וגם הר"י הבין דברי הגאונים על דרך שפירשתי אלו תנן דב"ק ואם פן לענין עבר עליו הפסח יתכן לעשות סניף סברת הגאונים הנ"ל ואף שהגאון חתם סופר בסי' ק"ט (בד"ה אבל) פתב דאין לסמוך על מה שכתב השאגת אריה שלדעת הגאונים מותר אף אם לא קבל אחריות: מכל מקום מלבד שיש מרבני האחרונים שתפסו פדעת הרב שאגת אריה עיין להרב רמ"ץ בסי' ל' אות ב' והבאתי דב"ק בסי' ה' אות כ"ט שפסקים שלדעת הגאונים גם בלא קבל עכומ"ז אחריות אינו עובר כל שהניחו ביד עכומ"ז קודם זמן איסורו וכן דעת הרב תשואות חן סי' ט"ו והבאתי דב"ק בסימן זה אות י"א (בד"ה אחר כל אלה) ועוד שהרב פרי מגדים במשפצות סי' ת"מ סק"ד הביא דברי הרמב"ן בפירוש פא ושפן מוכרח דעת הר"ן דחמצו של ישראל מופקד ביד עכומ"ז או ביד חבירו אפילו לא קבל הנפקד אחריות אינו עובר עליו בכל יראה רק שאסור מדרבנן ועיין בסימן זה באות י"ב (בד"ה שוב פתב) לענין איסור דרבנן בנדון שאין שייך לומר דהנפקד משאיל מקום להמפקיד אם יש לאסור מדרבנן: ובשו"ת אורי נישעי להגאבד"ק יאס בסי' ק"ו (בד"ה עוד יש חדא) על נדונו שהיה החמץ ברשות העכומ"ז אלא שלא קבל העכומ"ז אחריות עליו אחר שהביא מחלוקת הגאונים והר"י והרא"ש הנז"ל וכתב דמשמע דדוקא כשקבל העכומ"ז אחריות הוא דסברי הגאונים דאינו עובר עליו וכו' שוב הביא מה שכתב בשאגת אריה להכריח דאין הדבר תלוי בקבלת אחריות וכו' ומאי דנקטי הגאונים אחריות הוא משום סיפא וכו' וכתב על דבריו שהוא דחוק מאוד לפרש פן והמענין בדברי הרא"ש בפרק קמא דפסחים שהביא דברי הגאונים יראה דקאי ארישא בהפקידו אצל עכומ"ז וכו' עי"ש אלו תנן דב"ק וחידיוש הוא שלא זכר דברי הגאון

חתם סופר הנז"ל שגם הוא לא הסכימה דעתו לדברי הגאון שאגת אריה כנז"ל והנה על השאלה שנשאלתי מאז הנז"ל בסי' זה אות א' פתבתי (בד"ה וכל זה) דזה מוסכם שאף לדעת הגאונים דחמץ שהפקידו ביד אחר אין המפקיד עובר בכל יראה אינו אלא פשקבל הנפקד אחריות עי"ש וכתבתי פן טרם ראיתי מה שהבאתי באות זו שאין הדבר פשוט לומר פן וכבר ציינתי שם דברי הרב חיי אדם שכתב דאין חילוק לדעת הגאונים בין קבל אחריות ללא קבל ומפל מקום אין לסמוך על זה אלא לעשות סניף לצרף לשאר צדדי היתר ולא לסמוך על זה בלבד מאחר דקימא לן שלא פדעת הגאונים הנז"ל פאשר פתבתי שם ועוד ראיתי להגאון גאות דשא בסי' ט"ל (בד"ה איברא דהא ליתא) שעלה בדעתו להבין פדעת הגאונים דתלי בקבלת אחריות ואם הנפקד לא קבל אחריות גם הגאונים מודו דעובר המפקיד אף שוב הביא מה שכתב במשפצות סי' ת"מ בשם הרמב"ן בפירוש פא ושפן מבואר בהר"ן בפירק קמא דפסחים שסוברים דחמצו של ישראל מןפקד ברשות עכומ"ז אפילו לא קבל אחריות אין המפקיד עובר עליו ושפן אפשר לפרש מה שכתב הרא"ש בשם הגאונים והסכים לדבריו ועל פי זה יישב מה שהקשה הגאון חכם צבי סי' לק"ט על דברי הרא"ש (שכתב ולא הבנתי ראיתו של רבינו יונה מוגונב מבית האיש וכו') והשאר בצ"ע אף אם נאמר שמה שהתירו הגאונים אפילו בלא קבלת אחריות רק מפני מה שאינו מונח ברשותו יובנו היטב דברי הרא"ש וכתב דמשמעו לשון הטור אינו פן אף בכל זאת אפשר לדחוק ולפרש גם בדבריו דמה שאין המפקיד עובר לאו משום קבלת אחריות דנפקד והוכיח שגם מרן הב"י הבין פן בכונת הטור וכו' עי"ש גם הגאון תשוואות חן בסי' נו"ן (הבאתי תורף דב"ק בסי' זה אות י"א בד"ה אחר) נראה שפספס למה שכתב בשאגת אריה פדעת הגאונים דאף אם לא קבל הנפקד אחריות אין המפקיד עובר: מז) אחד שהיה לו קמח חמץ והיה לו שטר עיסקא לאחד שלנה ממנו מעות ובעל הקמח לא מכר הקמח לעכומ"ז אף בעל העיסקא מכר חמצו פדת נשאל על זה הגאון אבד"ק קאוונא יצ"ו בשו"ת עין יצחק סי' כ"א והשיב באות ג' דלא מיבעיא פלגא פקדון של נותן העיסקא ודאי דחל הקנין של הנותן פדין פל פקדון שתחת יד אחרים שיכול המפקיד למוכרו על ידי קנין אגב קרקע פנהוג במכירת חמץ וקנין אגב קרקע מהני או משום דקנין אגב קרקע הוא מן התורה או משום דקנין דרבנן גם פן מהני בזה ומלבד זה הרי עושה קניינים אחרים פמו סטונמתא ולכן חלו קניינים הנז"ל אף בפלגא של העיסקא פדכתב הקצות החשן בסי' ס"ו ס"ק ל"ה דגם פלגא מלנה נקנה באגב קרקע פינון דאסור למישתי ביה שיכרא לכן דינו פפקדון דנקנה אגב קרקע וכן פתב בנתיבות שם ס"ק ל"ח ואף שדברי רבינו עובדיה ברטנורא בעשירי דכתובות משנה ג' מוכח דסובר דאין דינה פפקדון שהרי פתב דעיסקא שביד אחרים הוי ראוי וכן היא שיטת מרן בש"ע ח"מ סי' ס"ז ס"ג דשביעית משמטת פלגא מלנה דעיסקא ואף דבתנאים שם סק"ו הביא בשם הרדב"ז ח"א דשביעית אינו משמט אף פלגא מלנה דדינה פפקדון אף הרדב"ז סותר את שיטתו דבח"ג סי' תקס"ד העלה דפלגא מלנה דעיסקא מיקרי ראוי ויש להאריך בזה מפל מקום מידי פלוגמת הפוסקים לא נפיק ואי נימא דדינה פפקדון מהני מכירת נותן העיסקא דהא הוי פמו פל חמץ שלו דחל בו מכירתו ואם פן אם היה זה בפסח עצמו יש להתישב הרבה בדבר זה אף לאחר הפסק פינון דסגי ספק אחד להקל יש להקל בנדאי ונוכל לדון דזה נכלל בהלשון מכירת חמצו של הנותן שמכר פל חמץ שלו פינון דהוי

פקדון מיקרי שלו לכן דעתי מסכמת להקל אלו תנרף דב"ק ונדונו הנה בקמח קורפיצני אשר לדברי רבני האחרונים קמח שלותתין החטים הוא חמץ גמור ועל זה הוצרה לדון היתר מצד העיסקא וסיים בסוף התשובה ששוב שמע באומרים לו כי יש הרבה קמח קורפיצני שאין לותתים החטים פלל ולכן יש להתיר בפשיטות פשעבר עליו הפסח עי"ש: ולי הדל צריף להתנישב בכל מה שרשמתי בסי' זה אות ל"ד במי שמכר חמצו ופרט כל הדברים שמוכר ונשפח ממנו מין אחד והוא כתב בהשטר מכירה שאם נשפח ממנו איזה דבר שיהא גם הוא נכלל בהמכירה אם מהני עי"ש ואם פן אף אם נותן העיסקא פשמכר חמצו לעכומ"ז אמר פן בפירוש שגם מה ששכח לפרט יהיה נכלל בהמכירה באנו לכל השקלא וטריא ההיא וכל שפן אם לא אמר פן בפירוש רק שאמר לו שמוכר לו כל חמצו ופרט לו כל המינים מהחמץ שיש לו ולא היה בכללם קמח חמץ קשה לומר שגם הקמח היה בכלל דכיון שפרט לו המינים יש לומר אין בכלל אלא מה שבפרט ואם מכר כל החמץ ולא פרט לו שום מין באנו להמשא ומתן דשם אי מהני כי האי גוונא או הוי פדבר שאינו מסוים וכל זה בחמצו ממש של בעל העיסקא וכל שפן פשאין החמץ שלו אלא שיש לו עליו עיסקא ויש לומר דאף אם בעל העיסקא נזכר שיש לו עיסקא על חמץ של פלוני לא אסיק אדעתיה לכוללו בכלל מכירתו להעכומ"ז דלאו כולי עלמא ידעי דדינה פפקדון דהא קמן פמה מרבנותא דסברי דהפלגא מלוה אין דינה פפקדון וכיון שפן מהיכא תיתי דתיסק אדעתיה דנותן העיסקא למכור לעכומ"ז הפלגא מלוה שאינה שלו ואף על הפלגא דידיה שהיא פקדון בנדאי יש לומר שלא היתה דעתו עליה שאף שמצד הדין היא פקדון אין דעתו של בני אדם להחזיקה פשלהם ויש לומר דלא עלה על דעתו פלל שתהיה נכללת בכלל מכירת כל חמץ שלו דבר שאינו בידו ומעולם לא היה ברשותו אלא בבית המקבל לכן לדעתי הקצרה צריף להתנישב הרבה בטעם זה למעשה והמענין יכריע: מח) מי שקנה יי"ש חמץ מאדון אחד על פי שלוחו ונתן או"ף גא"ב וגם קאנטראט על שם המשלח ובתוף ימי החג בא האדון להמשלח והגיד לו כי שלוחו קנה עבורו יי"ש ועשה עבורו קאנטראט וסילק לו המותר שנשאר חייב עבור היי"ש רק מה שמגיע עבור מנת המלף שקורין אפאלאטע והוא יותר ממחצה שיווי החמץ לא שילם עדיין ולא מכרו הישראל במכירת החמצים ועבר עליו הפסח בעודו ביד האדון נשאל על זה הגאון אבד"ק קאוונא יצ"ו בשו"ת עין יצחק סי' כ"ב ותנרף דברי תשובתו בקיצור הוא דמשום הקנין פסוף שהיה בזה יש להקל לכאורה לפי שדעת רוב הפוסקים ומפללם רבותינו הטור וש"ע דקניינו של עכומ"ז מישראל וישראל מעכומ"ז אינו אלא במשיכה ואם פן לא נקנה החמץ לישראל והוי של עכומ"ז ששעבר עליו הפסח (עיין במה שפתבתי לעיל בסי' זה אות ט"ו בדין קנין עכומ"ז מישראל וישראל מעכומ"ז אם בכסף או במשיכה) ואף אי הוי ספיקא דדינא פינו דחמץ שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן יש להקל וכו': שוב פתב דיש צד להחמיר מצד המנהג לקנות ולהקנות יי"ש בכסף וקאנטראט וכתב דאין לחוש גם לנה משום דקנין סיטומתא הוא קנין דרבנן ונקיטינו דקנין דרבנן לא משוי ליה פשל תורה ולא עבר על בל יראה מן התורה ועוד לפי מה שביאר הגאון נודע ביהודה קמא בסי' כ' גבי גזלן דאין הנגזל עובר בבל יראה מן התורה לפי שאינו ברשותו והאריף קצת בפרט זה והבאתי תנרף דב"ק בסי' זה אות ט"ז (בד"ה ובשו"ת עין יצחק) וכתב בענף ג' דכיון שלא שילם מנת המלף

לא יתנו לו היי"ש והוי אינו ברשותו ולא עבר עליו ואף דהמותר מן החוב המגיע להמלך הוא ש'לו והוא מוחזק בו ומיקרי ברשותו מכל מקום הרי הוא מעורב ברוב היי"ש שהוא פנגד חוב האפאלאטע וחמץ שעבר עליו הפסח בטל ברוב ולא בעינן ששים ושקיל וטרי אם שייך ביטול בדבר המעורב בתחלתו שיש מבוכה גדולה בזה ורשמתי קצת בזה בשדי חמד ח"א בחלק הכללים מערכת הבי"ת אות פ"ג ובפאת השדי בחלק הכללים במערכת הבי"ת עי"ש ומה שיש להעיר עליו בזה כתבתי לעיל באות כ"א עי"ש ומסיק דעל כל פנים במידי דרבנן יש לסמוך אשיטת הפוסקים דגם בזה מהני ביטול ברוב ויש עוד לצרף סניף להיתר על ידי ביטול ברוב יי"ש אחר כמו שפתי הפני יהושע בסי"ג ושקיל וטרי בזה ומסיים שהוא מספיק להיתרא על פי אופן זה אלו תנך דב"ק: מט) חמץ שעבר עליו הפסח אם מותר לכתחלה לערבו בינדים לבטלו ברוב היתר עיין במה שפתי ב"ת ז"ד בענין זה ומדברי הגאון אבד"ק קאוונא יצ"ו בתשובתו שהבאתי שם נראה דרק בחמץ נוקשה הוא שמתיר לערב בינדים לבטלו ברוב היתר אבל לא בחמץ גמור אמנם אחר זמן נדפס ספרו היקר עין יצחק וראיתי בסוף סי' כ"ב (על מה שנשאל ביי"ש שקנה ישראל מהאדונוכו' והבאתי תנך דברי קדשו באות הקודמת) ונ"ל באות י"ז לכן יש לצרף סניף מה שפתי הפני יהושע בא"ח סי' י"ג ביי"ש שעבר עליו הפסח לבטלו ברוב וכתב דאפשר דגם הרא"ש מודה ואין צריך לומר לדעת הרמב"ם דמשמע דבאיסור דרבנן מותר לבטל לכתחלה אף דביו"ד לא פסק לבטל לכתחלה מכל מקום מדברי הרמב"ם משמע דש"י אף לכתחלה ויש לדון בדברי הפני יהושע הנ"ל דאף דסובר הרמב"ם דאיסור דרבנן מבטל לכתחלה אפשר דאינו אלא באיסורי אכילה ולא באיסורי הנאה דהא נהנה מהריבוי וכדכתב החיות דעת בסי' צ"ט פ"ע סב"א זו לתרץ קושית הש"ך יו"ד סי' צ"ט ס"ק י"ט אם פן בחמץ שהוא מאיסורי הנאה יש לומר דגם הרמב"ם מודה דאין לבטל לכתחלה אכן יש לדון בזה להיתר לפי מה שהובא בב"י יו"ד סי' צ"ט דשיטת הרשב"א בתורת הבית הארוך דאיסור דרבנן שאין לו עיקר מדאורייתא מערבין לכתחלה כתרומת וחסלת חוצה לארץ אף דתרומה טמאה אסורה בהנאה של פילוי לכמה פוסקים מן התורה כמבואר במשנה למלך הלכות תרומות פרק שני דין י"ד ושאגת אריה בסי' צ"ז (בד"ה והשתא) בשם הר"ן בשם הרמב"ן דתרומה טמאה אסורה בהנאה חוץ מהנאה בשעת שריפתה וגם ביטול ברוב מיקרי הנאה של פילוי דהא נהפך האיסור להיתר ובפרט לח בלח ואפילו הכי מחמת קלות האיסור התירו אף באיסורי הנאה לבטל ברוב לכן הוא הדין בחמץ שעבר עליו הפסח דחזינו דהיקלו שיהיה בטל ברוב היתר פהכרעת מג"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ד משום דחמץ דאינו אסור אלא משום קנס ובכזה לא קנסו לכן יש לומר דמהאי טעמא מיקילינן לבטל לכתחלה ברוב היתר כתרומת חוצה לארץ ואף דיש לומר דשאני חמץ דנאסר בהנאה משום קנס ואם יהיה יכול לערבו לכתחלה אז לא הוי קנסא כל כך דהא יכול לעולם לערבו ברוב היתר עם כל זה העיקר כדכתבתי לדמות זה לאיסורים שהיקלו חז"ל בהם לבטלם לכתחלה ברוב היתר ובפרט דיש לדון דיי"ש חמץ הוי כתערובת חמץ בהמים ובתפוחי אדמה והוי כמו שנתערב כבר דבכי האי גוונא להרבה פוסקים מותר להוסיף עליהם ולבטל באיסורין דרבנן כמבואר ביו"ד סי' צ"ט שיטת המחבר שם ולכן שפיר יש לצרף זה לסניף לכל מה שכתבנו ולערבו ברוב היתר ולהתירו עכ"ל: והנה במה שלמד דגם באיסורי הנאה דרבנן מותר

לבטל לכתחלה מתרומת חוצה לארץ ודאסורה בהנאה של כילוי ומותר לבטלה יש לפקפק
דמלבד שישיש לומר דלא מפני שאסורה בהנאה של כילוי חשיבה איסורי הנאה פיו
שהנאה שאינה של כילוי מיהא מותר ליהנות וגם אולי יש לומר דתרומת חוצה לארץ
אפשר שאינו אסור בה הנאה של כילוי כולל ועוד בר מן דין ובר מן דין אין ללמוד חמץ
שעבר עליו הפסח ממנה דאפשר דשאני תרומת חוצה לארץ דהויא איסור הנאה דרבנן
שאין לו עיקר מן התורה אבל חמץ שעבר עליו הפסח כתב הרב קרפן העדה בריש פרק
אלו עוברין דמיקרי עיקרו מן התורה (עי"ש בשניי קרפן בד"ה ומלבד) אם פן יש לומר
דאין ללמוד איסור הנאה דרבנן שישיש לו עיקר מן התורה מאיסור דרבנן שאין לו עיקר
מן התורה ונראה שהגאון יצ"ו משמע ליה דגם חמץ שעבר עליו הפסח מיקרי אין לו
עיקר מן התורה וכן הבאתי בקונטרס פאת השדי בחלק הפללים במערכת האל"ף אות
קכ"ד סק"י עי"ש וצריך להתנייב בכל זה לעת הפנאי איה"ש ולא באתי אלא להעיר
אזן ועיני בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק סי' רכ"ד המוכא להלן באות ס"ח: עוד יש להעיר
במה שהביא לנדונו מדברי הגאון פני יהושע ולפי הנראה לא כתב פן הרב פני יהושע
אלא בעובדא שבטל החמץ אבל בנדון שבועין יצחק דלפי ציור השאלה מוכן שהבעל
הבית לא ידע שקנה לו שלוחו מהאדון יי"ש הנ"ל וישעשה קאנטראט על שמו עד תוך
ימי החג שהגיד לו האדון את אשר עשה שלוחו והוא באחד משני אופנים א) שמה
שכתוב בהשאלה שקנה יי"ש על פי שלוחו אין הפונה שהבעל הבית שלחו לקנות לו
היי"ש מהאדון אלא הפונה שהשליח הזה הוא דרכו בכך לקנות מה שצריך להבעל הבית
ויש לו רשות מהבעל הבית על זה ועל סמך זה קנה השליח מאת האדון הנ"ל ועוד לא
הודיע להבעל הבית מקנן זה ב) אפשר הוא עשהו שליח לקנות ממנו אף השליח לא
איסתייעא ליה להודיע לפני החג להבעל הבית שפכר קנה היי"ש מהאדון שפן משמעות
הלשון המוצג בשאלה שבתוך ימי החג הגיד האדון להבעל הבית שקנה שלוחו עבורו
וכו' דמשמע דחדשות הוא מגיד מה שלא היה ידוע להבעל הבית ואם אמת הדבר כפי
המוכן מציור השאלה הרי אם פן לא היה יי"ש זה בכלל הביטול שמסתמא ודאי לא
היתה דעתו בביטולו על היי"ש הזה וכיון שלא ביטלו לא נוכל ללמוד מנדון הרב פני
יהושע לנדון זה כולל וכיוצא לזה אמה תחזו בנדון מי ששלח מנות לחבירו ולא באו ליד
המקבל עד אחר הפסח וכו' שכתב הגאון בית שלמה בסי' פ' דאף שהאחרונים צירפו
דעת הפני יהושע ביי"ש לבטל ברוב להתירו בהנאה היינו דוקא כשהיה ביטול אבל חמץ
זה לא נכנס בכלל הביטול דלא אסיק אדעתיה שלא הגיע עדין ליד המקבל וכו' עי"ש
והבאתי דב"ק לעיל באות ה' (בד"ה ומי ששלח לחברו משלוח מנות) ואם פן כל שפן
בנדון שבועין יצחק שלא היתה לו ידיעה בתחלה שישיש לו חמץ פנה (כפי המוכן מציור
השאלה וכן מוכח גם פן ממה שלא מכר היי"ש הזה עם כל חמצו שאם פכר ידע מה
שקנה לו שלוחו היה לו למכרו עם חמצו ולא נזכר בהשאלה ששכח למכרו אלא מוכח
דלא נודע לו מקנן זה עד אשר הגיד לו האדון בתוך ימי הפסח) דודאי פשוט הוא שאינו
נכנס בכלל הביטול שבטל כל חמצו וכן לא אמר הרב פני יהושע כנז"ל: גם בסי' ע"ב
בעובדא שנקתב בהשטר מכירה שקבל אדרוף ואחר הפסח נזכרו ששכח לקבל האדרוף
כתב הרב בית שלמה ואמנם חוץ מזה פיון שמכר היי"ש קודם הביטול שבשעת שריפת
החמץ אם פן ודאי לא היה בכלל הביטול אף שעתה נתגלה שאין המכר פלום מפל מקום

הוא הִיָּה סְבוּר שְׁמֵכְרוּ וְאִין דַּעְתּוֹ לְבַטֵּל מַה שְׁכָּבֵר מְכַר וְכֵן כָּתַב בְּתַשׁוּבַת פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ סִי
י"ד סְבָרָא זֹו וּבְנוּדַע בִּיהוּדָה קָמָא סִי ח"י עֲלֵה בְּדַעְתּוֹ לֹוּמַר פֶּן וְנִדְחָה דְכִינּוֹן דְאָמַר פֶּל
חֲמִירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי אַם כּוּן פִּינּוֹן שְׁבָאָמַת הוּא בְּרִשׁוּתוֹ הָרִי זֶה גְּכַלֵּל בְּזֵה עִי"ש וּתְמִיָּהֲנִי
דְהַסְבָּרָא בְּרוּרָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵתִי וּרְאִיָּה בְּרוּרָה לְזֵה מִש"ס דְּנִדְרִים ד' מ"ג דְּקָאֻמַר דְּגַם לר'
יוֹסִי דְלֹא מְהַנִּי הֶפְקֵר עַד דְאֵתִי לְרִשׁוּת זֹוכָה מְכַל מְקוּם מְנוּתָר בְּהַפְקִירוֹ קוּדָם לְנִדְרוֹ
מִשׁוּם דְּכָל הַנוּדָר אִין דַּעְתּוֹ עַל מַה שְׁהַפְקִיר וְכִיּוּצָא בְּזֵה נְאָמַר בְּש"ס נְזִיר ד' י"ב כִּי
מִשְׁנֵי שְׁלִיחַ בְּמִילְתָא דְקִיָּמָא קִמְיָה וְעִינּוֹן בְּתַשׁוּבַת מוהר"י ט ח"ב ח"מ סוּף סִי כ"ג
וּבְמִשְׁנֵי לְמַלְךְ רִישׁ פֶּרֶט ט' מְהַלְכוֹת אִישׁוּת וְכָל שְׁכֵן בְּנִדּוֹן דִּידוֹן שְׁפִיבֵר שְׁמֵכַר וְאִינוּ
בְּרִשׁוּתוֹ פֶּלֶל עכ"ל הָרִי שְׁפֶל שְׁלֹא יִדַע שְׁחֻמְזִי זֶה הוּא שְׁלֹו אִינוּ גְּכַנְס בְּכַלֵּל מַה שְׁבִיטֵל
פֶּל חֲמִירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵיהּ וְהוּא הָדִין אוֹ כָּל שְׁכֵן בְּעֹבְדָא שְׁבַעֲנִין יִצְחָק הַנָּ"ל אַם הוּא
כְּפִי הַמּוּבָן שְׁלֹא הִיָּה יְדוּעַ לוֹ כָּלֵל שְׁשִׁלּוּחוֹ קִנְיָה הִי"ש מְהַאֲדוֹן שְׁנִדְאִי אִינוּ בְּכַלֵּל הַבִּיטוּל
וְאַם כּוּן אִינוּ דוּמָה לְמֵאִי דַעְסִיק הַגָּאוֹן פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ: וְהַגָּאוֹן מוהר"ם טִיִּבְבָּאשׁ בְּתַשׁוּבָתוֹ
שְׁבִסְפֵר אוּרֵי וַיִּשְׁעֵי סִי קכ"א (ד' ע' ע"ד ד"ה ומ"ש) כָּתַב וַיִּנְ"ל וּמַה שְׁכַתְּבֵתִי שְׁדַעַת כְּמַה
פּוֹסְקִים שְׁגַם מַה שְׁמֵכַר הוּא בְּכַלֵּל הַבִּיטוּל הֲלֹא הַדַּעְוֹת הִלְלוּ נִדְחוֹת מְהַלְכָה וְגַם הַסְבָּרָא
אִין נוּטָה לְזֵה דְהָא גַם אַם נֹאמַר שְׁמָה שְׁמֵכַר הוּא בְּכַלֵּל הַהַפְקֵר מַה מְהַנִּי הָרִי הֶפְקֵר לֹא
מְהַנִּי אֲלֵא מַה שְׁפֶל אָדָם יְכוּל לְזַכּוֹת בּוֹ וְאִפִּילוֹ הֶפְקֵר לְעַנְיִים וְלֹא לְעַשִּׁירִים לֹא מְהַנִּי
וְאִפִּילוֹ בְּאַם הֶפְקִיר לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְעַכּוּמ"ז פְּלִיגֵי ר"י ור"ש בִּירוּשַׁלַּיִם פֶּרֶק ז' דְּפִיָּאָה
וְעִינּוֹן תּוּס' בְּגִטִּין ד' מ"ז ד"ה אַדַּעְתָּא דְעַכּוּמ"ז וְאַם כּוּן בְּמַה שְׁכָּבֵר מְכַר גַם אַם הַמְכִירָה
אִינָה מוֹעֲלַת מְכַל מְקוּם אִין אָדָם יְכוּל לְזַכּוֹת בּוֹ דְלֹאוּ כְּוִלֵי עֲלֵמָא דִּינָא גְּמִירֵי דְאִין
הַמְכִירָה כְּלוּם וְאַם כּוּן אִיף אֶפְשָׁר שְׁיִוְעִיל כְּאֵן מַה שְׁהַפְקִירוֹ כִּינּוֹן דְאִין יְכוּל לְזַכּוֹת בּוֹ
וְכָל שְׁכֵן לְמָה שְׁכַתְּבֵתִי הָר"ן דְּמִשׁוּם הֵכִי לֹא סְמְכוּ עַל הַבִּיטוּל לְבַד מִשׁוּם דְּיִרְדּוּ לְסוּף
דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם דְאִינוּ מְפָקִירוֹ בְּלַב שְׁלָם וְאִיף שְׁאֹמַר שְׁמֵפְקִיר לְבּוֹ בַל עֲמוֹ וְכִינּוֹן שְׁכֵן
אִפִּילוֹ מִן הַתּוֹרָה אִין הַהַפְקֵר מוֹעִיל וּמְכַל שְׁכֵן בְּמַה שְׁכָּבֵר מְכַר וְנִדְאִי גַם אַם אוֹמַר כְּפִי
שְׁמֵפְקִירוֹ לְבּוֹ בַל עֲמוֹ וְאִין כְּאֵן הֶפְקֵר מִן הַתּוֹרָה כָּלֵל וַיִּשׁ כְּאֵן אִיסוּר דְאוּרְיָתָא: כָּל זֶה
כְּתַבְתִּי דְרַף הַעֲרָה אֲבָל לְעַנְיָן הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה מִי לְנוּ גְּדוּל בְּדוּרְנוּ כְּמֵאוּר עֵינִינוּ פַּחַד
יִצְחָק אָבִי הַתְּעוּדָה וְגַבְרָא רַבָּא אָמַר מִילְתָּא וְלוֹ שׁוּמְעִין לְהַתִּיר בְּמְקוּם הַפְּסַד מְרוּבָה
לְעַרְב לְכַתְּחַלְהַחְמִיץ שְׁעֵבֵר עֲלִיו הַפְּסַח וְכִדְאִי הוּא לְסַמּוֹךְ עֲלִיו וּמִצְאֵתִי לוֹ חֲבַר תַּנָּא
דְּמַסִּיעַ לִיהַּ הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּמַהֲדוּרָא שְׁתִּיתָאָה סִי ו' הַמּוּבָא לְהִלָּן בְּאוֹת ע"ה עִי"ש:
נו"ן) רוּפָא לְבַנֵּי הַחִיַל שְׁיִישׁ לוֹ חֵק מֵאַת הַמְּלָךְ שְׁנוּתָנִים לוֹ כְּפָרוֹת בְּכָל יוֹם נְשִׂאֵל בְּשׁו"ת
יְאֻדָּה יַעֲלֵה לְרַב גְּדוּל מְשִׂאֵלְוִנִיקֵי בְּסִי מ"ה אַם מְנוּתָר לוֹ לְקַבְּלָם מְהַפְלִטֵר אַחַר הַפְּסַח
אַם נוּתָן מְהַפְּכָרוֹת שְׁלֵשׁ אַחַר הַפְּסַח אוֹ דִּילְמָא כִּינּוֹן שְׁהַחֵק הוּא לִיתָן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ כְּבָר
זָכָה הָרוּפָא בְּאוֹתָן הַכְּפָרוֹת בִּימֵי הַפְּסַח וּמַה שְׁיִתָּן לוֹ הַפְּלִטֵר אַחֲרֵי כֵן הוּא חֲלִיפֵי חֻמְזִין
שְׁעֵבֵר עֲלִיו הַפְּסַח וּבְתַשׁוּבָתוֹ הִבִּיא מַה שְׁכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִי ת"ן ס"ג בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמֵקַבֵּל
מְעַכּוּמ"ז כְּפָרוֹת בְּשִׁכְר מְעוֹת שְׁהִלְנָה לוֹ וּמַה שְׁכַתְּבֵתִי הָרַב חֵק יַעֲקֹב בְּסִי"ג דְּמִשְׁמַעוֹת
לְשׁוֹן מְרוֹן וְהָרַב הַלְבוּשׁ דְּלַכְתְּחַלְהַ צְרִיף לְהַתְּנוּת קוּדָם פְּסַח שְׁיִתָּן לוֹ בְּשַׁבּוּעַ שְׁל פְּסַח
קָמַח אוֹ מְעוֹת וְכִינּוֹן שְׁהַתְּנָה כְּדָף אִיף שְׁאֲחַר הַפְּסַח נוּתָן לוֹ כְּפָרוֹת חֻמְזִין חֲלִיפֵי הַקָּמַח
וְהַמְעוֹת הֵן וְשָׂרִי וְאַם לֹא הַתְּנָה אַם הַעַכּוּמ"ז נוּתָן לוֹ קָמַח אוֹ מְעוֹת אוֹ חֻמְזִין שְׁנַתְּחַמְזִין
אַחַר הַפְּסַח מְנוּתָר לְקַבְּלוֹ וְכו' כִּי בְּלֹאוֹ הֵכִי אִין יִשְׂרָאֵל קוּנָה אֲלֵא בְּמַשִּׁיכָה וְכִשְׁמַתְּנָה עֲמוֹ

אף אם נותן לו אחר כך תמצו שעבר עליו הפסח מותר וכתב לפקפק עד דלא ידע מהיכא משמע ליה הכי מדברי מרן והרב המגיה יצ"ו פתב ליישב תמיהתו על החק יעלב וילעגין השאלה לא נמצא סיום התשובה בדברי הרב המחבר אף הרב המגיה פתב דפשוט להתיר אף בלא התנו דכיון דתמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדרבנן הוי ספק בדרבנן ולקולא ודי לנו להחמיר כשנותן לו פפרות שנותחמצו בפסח פדעת מרן אבל לא בנתחמצו אחר הפסח או כשנותן לו מעות או קמח וצ"ל באליהו רבה ס"ק ב': נא) ישראל שקנה אצל אדון יי"ש ועשה עמו קאנטראט לקבל ממנו בכל חדש כמה שיהא נעשה בבית הגורזעלני שלו וקודם הפסח מכר הישראל הנ"ל תמצו לעכומ"ז היינו כל מה שיתנהו יי"ש בבית הגורזעלני הנ"ל כל ימי הפסח ונסתפק הרב השואל בשו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא בסי' י"א.

א' אם קנה הלוקח מקח כזה דשמא חשיב דבר שלא בא לעולם. ב) אם מהני מכירת ישראל לעכומ"ז על כל ימי הפסח או לא כיון דהברירה ביד האדון שלא לתת להעכומ"ז מקצת מהקונטרט רק כל הקונטרט בבת אחת והשיבו הרב המחבר על ספקו הראשון דדבר פשוט הוא דהואיל ובגידו לקנות הוי כדבר שבא לעולם וקניית יי"ש הוי דבר המצוי לקנות ואמרינן יצא השאר פוסקים אף על פי שאין לזה יש לזה וכו' (שקיל וטרי בדין דבר שלא בא לעולם בביתאור דברי הרמב"ם ושאר מחברים בענין זה וכתב בד' י"ד ע"א בד"ה ועוד י"ל) לכן בגדון דידן דבר ידוע הוא שיי"ש הוא דבר המצוי לקנות לכן באם לא נכתב בהשטר דוקא יי"ש שיצא מבית הגורזעלני שלו בזה אמרינן פוסקין על השער ולא הוי דבר שלא בא לעולם אבל אם נכתב בהשטר דוקא מבית גורזעלני שלו לכאורה צריף עיון אף אין אנו צריכים לבא לכל זה כי בכל פתב המנהג לכתוב בלשון שעבוד היינו שהמוכר התקשר את עצמו וכו' בין אם כתוב בלשון הקודש ובין בלשון אשכנזי או"ך פערבינד"ע מ"ך וכן בשאר לשונות כולן משמעות לשון שעבוד ויכול לשעבד את עצמו אף בדבר שלא בא לעולם ואפ"י אם לא נכתב בלשון הנה יש לומר הרי המנהג לקנות על ידי שטר קונטרט ומכירה כזו היינו סטומתא מהני אף בדבר שלא בא לעולם דסטומתא הוא מנהג שנהגו הסוחרים מעצמם ומרצונם ודבר שנהגו מעצמם ומרצונם הוי מנהג ומבטל הלכה וראיה מבבא בתרא ד' ט' הנהו בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי וכו' (והרב המגיה הביא רישלמי בבבא מציעא פרק ז' הלכה א' אמתניתין מקום שנהגו שלא להשפיעם ולהעריב אינו יכול לכופן אמר ר' הושעיא זאת אומרת מנהג מבטל הלכה) ובתוס' בבא מציעא ד' ס"ו ד"ה ומניומי כתבו קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בבית דין חשוב כיון שנהגים בו כל העולם מידי דהנה אסטומתא דקנייא הרי אף דמדינא לא קני הקנס מטעם דהוי רק אסטומתא אף על פי כן מועיל מטעם סטומתא הכי נמי דבר שלא בא לעולם אף דיש לחלק דשאני דבר שלא בא לעולם דאין להקנין על מה לחול ואם כן מה יוסיף תת פח מנהג ורצון הסוחרים הא אין להקנין על מה לחול יש לומר דהמנהג משוי להקנין ענין שעבוד שעל ידי זו הסטומתא נשתעבד לכן שפיר חל על דבר שלא בא לעולם: ואתה תחזה בתשובת הגאון שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ג סי' ככ"א (ד"ה והנה בשנת תר"ג) שכתב דדבר פשוט דאף שהוא דבר שלא בא לעולם מהני משום דהוי כסטומתא וכן הוא מעשים בכל יום קונים ומוכרים יי"ש שלא נולד ואין פוצה פה כיון שמהג הסוחרים כך וכן הסכימו גאונים זמנינו המקור

חיים בסי' ת"ן ומוהר"ם א"ש נחתם סופר דקונה אף שלא בא לעולם וכו' עיי"ש והבאתי תורף דב"ק לעיל בסי' זה אות ט"ו (בד"ה וְאִם יִשְׂרָאֵל קָנָה מֵעֵכּוֹמ"ז יי"ש קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה) ועיי"ש מה שציינתי עוד בזה בס"ד ומכל הַרְשׁוּם שֶׁם עֵינֵיהָ תַחֲזִיחַ שֵׁשׁ לְהַעִיר קֶצֶת בְּדַבְרֵי הַרֵב דְּבַר אֵלֵיהֶוּ הַנִּ"ל גַּם בְּשׁו"ת חַיֵּי אֲרִיֶּה לִידֵידי הַגָּאוֹן אַבְד"ק קְרָאָקָא יצ"ו סי' י"ד ד' י"ט ע"ד (ד"ה מְלַבֵּד) הָאָרִיֶּה קֶצֶת בְּמַכִּירוֹת אֵלֶּי דָּאִין לְחַוֵּשׁ מִשׁוּם דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם דִּיכּוֹל לְהַתְּחַיֵּב בְּדַבְרֵי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְכַתּוּב בְּשֵׁם הַרֵב מוֹהַרְשֵׁד"ם ח"מ סי' כ"ח דָּאִין אָדָם מִקְנֵה דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם אוֹ שְׁאִינוּ מְצוּי בְּרִשׁוֹתוֹ וְלֹא חָל הַקְּנִינָה מִפְּלֵ מְקוֹם כְּשֶׁהוּא בְּדַרְךָ חַיִּיב פְּשִׁיטָא לְכוּלֵי עֲלָמָא דְּחַיִּיב וְכֵן פְּתַבּוּ הַתּוֹסְפּוֹת בְּכַתְּנֻבוֹת רִישׁ פָּרָק אֶף עַל פִּי ד' נ"ד דְּמָה שְׁמִשְׁעֵבֵד גּוֹפּוֹ לְחַיִּיב דְּבַר מְשַׁתְּעֵבֵד וּבִש"ע ח"מ סי' ס' סְעִיף ו' וּבִסְמ"ע ס"ק י"ח נִפְסַק גַּם כֵּן שֶׁיִּכְוֹל לְהַתְּחַיֵּב בְּדַבְרֵי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְעַיִן מַחֲנֵה אֲפָרִים דִּינֵי אֲסַמְכְּתָא ס' ד' דְּלֹא קְרִינֵן אֲסַמְכְּתָא מַה שְׁאָדָם מִתְּחַיִּיב עֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שְׁאִין בְּיָדוֹ אֵלֶּי תוֹרְף דְּב"ק: וְעַל הַסְּפֵק הַשְּׁנִי הַשֵּׁיב (בְּדַבְרֵי אֵלֵיהֶוּ הַנִּ"ל) וְזוֹמַר שְׁנִסְתַּפֵּק הָא הַבְּרִירָה בְּיַד הָאָדוֹן שְׁלֵא לְתַתּוֹ לְהַעֲכוֹמ"ז מִקְצֵת מְהַקְּנוֹן טְרָאט לְכַאוּרָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּעַל פִּי דִין תּוֹרָה יְכוֹל הַעֲכוֹמ"ז הַקּוֹנֵה הַחֲמִיץ לְכוּף אֶת הָאָדוֹן הַמוֹכֵר לִיתֵן לוֹ חֵלְקוֹ דְּהָא בְּדַבְרֵי שֵׁשׁ בּוֹ דִין חֵלְקָה יְכוֹל לְמַפְּוֹר אֶף מִקְצֵת הַמְּכָר וְאִין לֵה אֲפִשֵׁר לְחֵלְקָה בּוֹ יוֹתֵר מִבֵּי"ש אֶף מִסְתְּמִיּוֹת דְּבָרֵי מַעֲכ"ת נִרְאֶה דְּחָשׁ דְּהַבְּרִירָה בְּיָדוֹ מִטַּעַם אֲלָמוֹת וְנוֹדַע דְּבִפְקֻדוֹן הֵיכָא דְּהַעֲכוֹמ"ז אֵלִים הֵי שְׂרָאֵל עוֹבֵר וְהוּא הַדִּין פָּאֵן מִחֲמַת אֲלָמוֹת הָאָדוֹן לֹא יִתֵּן לְהַעֲכוֹמ"ז הַקּוֹנֵה רַק לְהֵי שְׂרָאֵל אֲמָנָם יֵשׁ לוֹמֵר דָּאִינוּ דוֹמָה לְפִקְדוֹן מְכַמָּה טַעֲמִים חֲדָא דְּהָא יְכוֹל הֵי שְׂרָאֵל בְּעַת שְׁקִבֵּל כָּל הַסְּכּוּם מִהָאָדוֹן לִיתֵן לְהַעֲכוֹמ"ז הַקּוֹנֵה חֵלְקוֹ הַנִּפְעֵל בִּימֵי הַפֶּסַח (וְאֶף אִם נִתְעַרַב לִית לֵן בַּה דְּהָא חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוֹמ"ז הוּא שְׁנַתְּעַרַב) וַיֵּשׁ לוֹמֵר בְּזֶה דְּהוּי פְּחֲמִץ שֶׁל עֲכוֹמ"ז הַמְּוֹנָח בְּבֵיתוֹ שֶׁל עֲכוֹמ"ז וְעַיִן מְגוֹן אֲבָרְהָם ס' ת"מ וּבַחֲק יַעֲקֹב שֶׁם וְהָכָא עֲדִיף מִנִּיהָ דְּהַאֲחָרִיּוֹת עַל הָאָדוֹן: בּוֹן מְכָר חֲמִצּוֹ וְגַם בִּיטֵל כְּדִין וְשִׁכַח לְמַפְּוֹר מֵאָה פּוֹר חֲטִים אֲשֶׁר קָנָה מֵעֵכּוֹמ"ז אֶחָד וְהַחֲטִים עֲדִין מְוֹנָחִים בְּרִשׁוֹת הַעֲכוֹמ"ז וַיֵּשׁ בָּהֶם כְּמָה פְּעָמִים שְׁשִׁים נֶגֶד הַמְּבֻקְעִים וְעֵבֵר עֲלֵיהֶם הַפֶּסַח נִשְׁאָל עַל זֶה הַגֵּאֲבָד"ק טְאָרְלָא בְּשׁו"ת דְּבַר אֵלֵיהֶוּ בִּסִי' י"ב וְהַשֵּׁיב דְּבִשׁו"ת מִים חַיִּים ס' ה' מְבֻנָּאָר בְּמֵי שְׂרָאִינוּ שְׁמֵכָר חֲמִצּוֹ קוֹדֵם פֶּסַח וּבִיטֵל כְּדִין וְהִנֵּה מְחַזֵּר לַעֲשׂוֹת פְּתִיקָת חַז"ל גַּם הַרְמַב"ם מוֹדָה שְׁאִין לְאָסְרוֹ וּמִוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וּשְׁכַחָה מְקָרֵי אוֹנִס וְגַם בְּסִפְר מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ ס' יו"ד פְּתַב לְהַתִּיר בְּאוֹפֵן כְּזֶה מְפָנֵי שְׁחֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהַפְּקִיד בְּיַד עֲכוֹמ"ז וְקִבֵּל עָלָיו הַעֲכוֹמ"ז אַחֲרֵיּוֹת סוֹבְרִים הַגָּאוֹנִים דָּאִינוּ עוֹבֵר עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה וּבְנִדוֹן דִּינֵן הַחֲטִים הֵם עֲדִין בְּרִשׁוֹת הַעֲכוֹמ"ז הַמוֹכֵר וְעוֹד הֵלֵא קִנְיֵן הַחֲטִים מִהַעֲכוֹמ"ז הִנֵּה רַק בְּכֶסֶף וַיֵּשׁ בְּזֶה מִחֲלוֹקֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֵכּוֹמ"ז קוֹנֵה בְּכֶסֶף לְבַד וְאֶף אִם תִּמְצָא לוֹמֵר דְּקוֹנֵה בְּכֶסֶף לְבַד זֶהוּ כְּשֵׁי אֲפִשֵׁר לְמַכְרוֹ וְלִיתֵן לוֹ אַחֲרַת עֲבוּרוֹ אֲבָל בְּנִדוֹן דִּינֵן דְּאַחֲרֵיּוֹת עַל הַעֲכוֹמ"ז הַמוֹכֵר דְּהָא יְכוֹל הַעֲכוֹמ"ז לְמַכְרוֹ וְלִיתֵן לוֹ אִיזוֹ תְּבוּאָה שְׁיִרְצָה בְּעַד מְעוֹתָיו בְּנִדָּאֵי לֹא קָנָה עֲדִין מִהַעֲכוֹמ"ז וְהוּי חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוֹמ"ז וּפְקַפֵּק בְּזֶה וְסִיִּים וּבְכַרְט שְׁדַרְךָ הַתְּגָרִים שְׁמַקְפִּידִין שְׁלֵא לְהַחֲלִיף תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה אַחֲרַת יֵשׁ לוֹמֵר דְּשִׁפִּיר הוּוּ הַחֲטִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִסוּר אֲמָנָם אֶף אִם נֹאמֵר כֵּן בְּכָל זֹאת יֵשׁ לוֹמֵר דְּהָא הוּי חֲמִץ עַל יְדֵי תַעְרוּבָת אֶף דְּנִיכְרִין אֵלֶּי הַגְּרַעֲיִנִין הַמְּבֻקְעִים יֵשׁ לוֹמֵר הָא אִין אוֹכְלִים אוֹתָם בְּעֵינֵן רַק עַל יְדֵי טְחִינָה וְאִינוּ מְכוּוֹן לְבַטֵּל רַק לְטַחֵן כְּמְבֻנָּאָר בִּיּוֹרָה דְּעָה ס' פ"ד בְּדַבְּשׁ שְׁנִפְלוּ בּוֹ נְמָלִים דְּזֶה

לא מקרי מבטל איסור וצדד להתיר מחמת שביטול דאין לומר פיון שמכר חמצו אי שגםאלו החטים היו בכלל המכירה אם פן לא היתה בכלל הביטול דיש לומר פיון שבאמת לא מכר חטים אלו ובשעת הביטול ביטל חמץ הידוע ושאינו ידוע לו בפנוסח הנהוג אם פן הוויין אלו החטים בכלל הביטול (וכתב קצת במה שפכתבו האחרונים אם אמירת פל חמירא חשיב ביטול) גם לענין אחריות העכומ"ז שיש להעכומ"ז על החטים הוי כמו הלנאה דמודה הרא"ש לשיטת הגאונים והקא נמי הא מגיע להעכומ"ז מעות עדין על החטים אם פן ליפא למימר שהעכומ"ז השאיל ביתו לישראל המפקיד דהא הנפקד מחזיק החמץ לצורף חובו אם פן איפא תרתי למעליותא חדא הביטול ועוד שהוא תחת יד העכומ"ז ואחריותו על העכומ"ז: שוב פתב דעיקר ההיתר שלו הוא בש"ס ביצה ד' ד' דאיסור דרבנן מותר לבטל לכתחלה אף שדעת התוספות דבדבר שיש לו עיקר מן התורה אסור לבטל וחמץ יש לו עיקר מן התורה יש לומר דשאני ביטול דממילא מביטול שעל ידי מעשה והאריף קצת בזה וחזר להיתרו הראשון על פי סברת הגאונים דחמצו של ישראל בבית עכומ"ז וקבל העכומ"ז אחריות אין עובר עליו וגם משום שלא היתה אלא קנין פסח דלהרבה פוסקים אינו קונה הישראל מעכומ"ז בכסף בלבד ואם פן לא היו חטים של ישראל כלל וגם אי אפשר לאכול המבוקעים בפני עצמם אלא על ידי טחינה ומתבטלים וכו': עוד פתב וביותר יש להביא ראיה להתיר ממה שכתב הרב קצות החשן בסי' רס"ד סק"א באחד ששכח לבטל חמצו בערב פסח קודם שיש שעות ולאחר שיש נזכר וביטל חמצו העלה להתיר לאחר הפסח בהנאה פיון דכבר העלו פל האחרונים להתיר כשבטל אף בלא מכירה פיון דעכשיו נהגו פולי עלמא בנוסח פל חמירא לא חיישינו להערמה וכו' ועיקר ראיתו מסוגיא דעירובין ד' ע"א בביטול משחשיכה דהוי כמו פלך אצל יפות ואמרינו מסתמא מעיקרא נמי ניחא ליה אלא ששכח ולא ידע והוא הדין בזה שנזכר אחר שיש אמרינו דמעיקרא נמי הנה ניחא ליה בהביטול עי"ש וכל שכן בנדון דידן שפכר ביטל בנוסח.

פל חמירא הנהוג אף שלא היתה בדעתו על אלו החטים אף על פי כן אמרינו דבנדאי היתה דעתו על פל חמצו הגע עצמה אם היתה מוצא בביתו חמץ לאחר הפסח בנדאי היתה מותר בהנאה שהרי העלו פל האחרונים דכשבטל אף בלא מכירה מותר בהנאה וכל שכן כשלא היתה ידוע שיש שם חמץ פדי למוכרו: וכתב בשם הגאון קצות החשן דהא דאמרינו בפסחים ד' ז' דלכתר איסוריה לא מצי מבטל ליה ולא אמרינו דמעיקרא נמי ניחא ליה בביטול אלא ששכח סוגיא זו אידיחייא מקמי סוגיא דעירובין והרב המחבר פתב דלא אידחייא והוא על פי מה שהסביר דהא דאמרינו מעיקרא נמי ניחא ליה הוא כמו ברירה דכינו דבסוף ניחא ליה הוכבר הדבר למפרע דהנה ניחא ליה ולכן בתוך הפסח דהוי איסור תורה לא אמרינו ברירה בדאורייתא אבל בהיה דעירובין דהוא מלתא דרבנן מהני משום דאמרינו איגלאי מילתא דמעיקרא נמי ניחא ליה דיש ברירה בדרבנן אם פן גם בנדון דידן דחמץ אחר הפסח הוא רק מדרבנן אמרינו שפיר דאם היתה ידוע היתה מבטל גם פן אלו תנרף דב"ק העולה לענין דינא בנדונו והשמטתי את השקלא וטרניא שלו ובעניויתי יש להעיר הרבה בדב"ק ואין הפנאי אתי ולרגל מלאכתי העתקתי דב"ק והמענין יבין וישפוט זולת זאת אכתוב בקיצור מה שכתב דמהני ביטול אחר זמן איסורו הנה ס' קצות החשן אין אצלי אף ראיתי שהגאון שאילת שלום במהדורא תניינא סי' נ"א

פֶּתַח דְּכָבֵד צְוֹנָהוּ עָלָיו בְּכִי מִדְּרָשָׁא וְכוּ' וּמְסִיק דִּישְׁתַּקֵּעַ הַדְּבָר וְעֵינָיו לְעֵיל בְּסִי' ה' אוֹת י"ז (ד"ה וְכַתֵּב עוֹד הַגָּאוֹן וּבַד"ה שׁוֹב מְצֵאתִי) וּמִתְבָּאֵר דְּהָרַב קִצּוֹת הַחֲשׂוֹן לֹא סָמַךְ עַל זֶה אֲלֵא לְסַנִּיף בְּעֵלְמָא לֹא כְּדַבְרֵי הָרַב דְּבַר אֵלֵיהּוּ שְׁנִירָאָה שְׁסוּמָךְ עַל זֶה כְּעַל רְאֵיהּ בְּרוּרָה: גו) אֲלֵמְנָה שְׁיֵישׁ לָהּ יְתוּמִים קְטַנִּים וְהוּא עוֹסֵקת בְּמִסְחָר י"ש לְפָרְנָסָם וַיֵּשׁ לָהּ חֲנוּת עִם י"ש שְׁקוֹרִין שְׁעֵנְךָ וּבְעָרְב פֶּסַח בְּבִנְיָן מְסַרָה הַחֲנוּת וְהַשְׁעֵנְךָ לְעֵרְלִית וּבְיוֹם הָרֵאשׁוֹן דְּחוֹל הַמוֹעֵד שְׁלַח אַחֲרֶיהָ חֲכָם אַחַד וְשָׂאל אוֹתָהּ מִדּוּעַ לֹא הִלְכָה לְמַפְוֹר הַחֲמִץ לְהַמְמוֹנָה עַל זֶה כְּמוֹ כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר וְהַשִּׁיבָה שְׁסַבְרָה בְּמָה שְׁנִתְנָה הַשְׁעֵנְךָ וְהַחֲנוּת לְעֵרְלִית שׁוֹב אֵינוֹ צְרִיכָה עוֹד לְמַפְוֹר וְנִזְרָף בָּהּ הַחֲכָם וְצוּהָ שְׁתַּכְרִיחַ אֶת הָעֵרְלִית שְׁתַּמְן בַּחֲזָרָה אֶת הַי"ש לְשִׁפְכוֹ לְנֶהָר וּבָאֵם אֵין הָעֵרְלִית שֶׁם מְחַוֵּיבָת לְשַׁפּוֹר הַדִּלְת וּלְהוֹצִיא הַי"ש לְשׁוֹפְכוֹ וְעֵרְלִית לֹא רְצָתָה לְחַנּוּתוֹ בַּחֲזָרָה בְּאִמְרָה שְׁהוּא שְׁלָה וְאֵין לְאַחֲרִים שׁוֹם רְשׁוֹת וְהִלְכָה הָאֲלֵמְנָה לְחֲכָם אַחַר בְּקוֹבְלָנָא וְהַחֲכָם שָׂאל אוֹתָהּ בְּנַחַת אֵיךְ הֵיטָה הַמְכִירָה לְהָעֵרְלִית וְהַשִּׁיבָה לוֹ שְׁבַעֲרַב פֶּסַח בְּבִקְרָה מְכָרָה כָּל הַמְשַׁקָּאוֹת לְהָעֵרְלִית וְקִצְבָה עִמָּה צְעֵנָא עַל כָּל מִין וּמִין וְעֵרְלִית טַלְטְלָה כָּל הַמְשַׁקָּאוֹת לְהַעֲמִידָם עַל הַנְּסָרִים הָעֲשׂוּיִים לְכַף כְּפִי רְצוּנָה וּמְסָרָה לָהּ הַמְפָתַח מִהַחֲנוּת וְקִבְלָה מִמֶּנָּה זִידְאֲטִיק וְהָעֵרְלִית הַתְּחִילָה לְמַפְוֹר בְּהַשְׁעֵנְךָ אֵיזָה שְׁעוֹת קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ וְשָׂאל אוֹתָהּ לְמָה לֹא עָשִׂתָה שְׁטַר מְכִירָה כְּנֶהְגּוּ וְהַשִּׁיבָה שְׁלֹא יִדְעָה שְׁצָרִיךְ שְׁטַר מְכִירָה וְגַם הָעֵרְלִית נְטְלָה הַחֲנוּת עוֹד בְּבִקְרָה וְהִלְכָה לְשׁוֹק עַל זְמַן מָה וְחֲזָרָה וּפְתַחַה הַחֲנוּת וּמְכָרָה הַמְשַׁקָּאוֹת וְשָׂאל אוֹתָהּ הַחֲכָם לְמָה לֹא אִמְרָה כֹּן לְפָנֵי הַחֲכָם הָרֵאשׁוֹן וְהַשִּׁיבָה שְׁמַחֲמַת גְּוֹדֵל הַבְּהִלָּה וְהַבְּזִיוֹנוֹת כְּמַעַט יִצְתָה מִדְּעַתָּה וְשָׂאל אוֹתָהּ אִם בְּדָקָה וּבְטָלָה הַחֲמִץ וְהַשִּׁיבָה שְׁעֲשִׂתָה שְׁלִיחַ לְפָלוּנִי וְהוּא בְּדַק וּבִיטָל וְנִתְנוּדַע שְׁכֵּן הוּא וְעַבֵּר הַפֶּסַח וַיֵּשׁ לְעֵינָיו בְּזֶה (א) אִם קִנְתָּה הָעֵרְלִית הַחֲנוּת עִם הַחֲמִץ עַל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח (ב) אִם נִאֲמַנְתָּ לֹאמֵר שְׁקִבְלָה הָעֵרְבוֹן זִידְאֲטִיק (ג) אִם לֹא נִאֲמִין אוֹתָהּ שְׁקִבְלָה עֵרְבוֹן מָה הֵיךְ דִּינוֹ שֶׁל הַחֲמִץ אִם הֵיךְ נִשְׁאָר עַד אַחַר הַפֶּסַח (ד) אִם עָבְרָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח עַל כָּל יְרָאָה וּבִל יִמְצָא מִן הַתּוֹרָה: זֶה הֵיךְ מַעֲשֶׂה הוּבָא בְּשׁו"ת דְּבַר אֵלֵיהּוּ לְהַגְאָבֵד"ק טְאָרְלָא בְּסִי' י"ג וְהָאֲרִיךְ לְחַפְשׁ בְּצִדְדֵי הָיִתָּר כִּי הַתּוֹרָה חִסָּה עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבִפְרָט עַל מְמוֹן יְתוּמִים קְטַנִּים וְהִבִּיא מַחְלוֹקַת הָרֵאשׁוֹנִים שְׁהוּבָא בְּטוֹר סוּף סִי' ת"מ בְּהַפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל חֲבֵרוֹ אוֹ אֲצֵל נְכָרִי דֵיֵישׁ מִן הַגָּאוֹנִים שְׁכַתְּבוּ דָאֵין הַמְפָקִיד עוֹבֵר בְּבֵל יְרָאָה וְרַבֵּינוּ יוֹנָה וְהָרָא"ש סוֹבְרִים דְּעוֹבֵר בְּבֵל יְרָאָה וְהַסְבִּיר הָרָא"ש דָּאֵרְךָ דְּהַחֲמִץ בְּבֵית עַכּוּמ"ז וְהַתּוֹרָה אִמְרָה בְּבֵיתְכֶם מִכָּל מְקוֹם כִּיִּן שְׁהַעֲכוּמ"ז הַשְּׂאִיל לוֹ בֵּיתוֹ לְהַנִּיחַ הַפְּקִידוֹן בֵּיתוֹ דְּמְפָקִיד מִיְקָרִי וְכַתֵּב הָרַב דְּבַר אֵלֵיהּוּ דְזֶה שְׁיִיךְ דוֹקָא בְּאֵם הַבֵּית הוּא שֶׁל עַכּוּמ"ז אֲבָל אִם הַחֲדָר הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַק שְׁהַקְנָה אוֹתוֹ לְעַכּוּמ"ז בְּכַדִּי שְׁיַקְנָה הַחֲמִץ שׁוֹב לֹא שְׁיִיךְ לֹאמֵר שְׁהַקְנָה הַעַכּוּמ"ז אֶת רְשׁוֹתוֹ לְהִישְׁרָאֵל דְּהָא הַקְנָה לוֹ הִישְׁרָאֵל אֲדַעְתָּא שְׁיִהְיָה שֶׁל הַעַכּוּמ"ז לְגַמְרִי וְלֹא שְׁיִהְיָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּלָל וּבַעַכּוּמ"ז שְׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצּוֹ וְהִרְהִינוּ בְּיָדוֹ מוֹדָה הָרָא"ש דְּלֹא מִיְקָרִי בֵּיתוֹ דְּיִשְׂרָאֵל דָּאֵין הַעַכּוּמ"ז מְשָׂאִיל לוֹ מְקוֹם דְּהָא הַעַכּוּמ"ז מְחַזֵּיק הַחֲמִץ לְטוֹבְתוֹ שְׁיִהְיָה לוֹ לְמַשְׁכּוֹן וְאִם כֹּן בְּנִדּוֹן זֶה שְׁהַנְּכָרִית מְחַזֵּקת בְּהַחֲמִץ לְטוֹבְתָהּ וְאִיכָּא תְּרַמִּי לְטִיבוֹתָא (א) שְׁהַאֲלֵמְנָה הַקְנָתָה לָהּ אֶת הַחֲנוּת (ב) שְׁהַנְּכָרִית מְחַזֵּקת אֶת הַחֲמִץ לְטוֹבְתָהּ יֵישׁ לֹאמֵר דְּגַם הָרָא"ש מוֹדָה דָּאֵינוֹ עוֹבֵר בְּבֵל יְרָאָה (אֲמַר הַמְּחַבֵּר סְבָרָה נְכוֹנָה הִיא לְחַלֵּק כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הָרַב וְכֹן הַבְּאֵתִי אֲנִי הַדָּל בְּסִי' זֶה אוֹת י"א בְּשֵׁם כְּמָה פּוֹסְקִים שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בְּסִבְרָא זוֹ לְחַלֵּק בְּנִדּוּנֵיהֶם עִי"ש

בד"ה שוב התבוננתי אִמְנֵם בסי' ה' אות כ' הבאתי דעת הגאון מוהרש"ו בְּשִׁלְחַן עֲרוּף: שְׁלוֹ סִי' ת"מ בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן אוֹת ב' דָּאָף בְּכִי הָאֵי גִּוּנָא אֲסוּר מְדַרְבְּנָן וְכַתְּבִיתִי לִפְקֵק קֶצֶת בְּרֵאִיתוֹ עי"ש) וְכַתֵּב בַּד' ט"ז סוּף ע"ב דְּהֶרְבָּנִים פְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי' ת"מ וְשִׁאֲגַת אַרְיֵה בְּסִי' פ"ג מְסַפְּמִים לְדַבְּרֵי הַגְּאוּנִים וְהֶרֶב מְקוֹר חַיִּים כְּתֹב כְּעֵין פֶּשֶׁר דְּכָר לְדַעַת הַגְּאוּנִים דְּבֵבִית הַעֲכוּמ"ז אֲפִילוּ לֹא קָבַל אַחֲרֵיּוֹת אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם דְּכִשְׁנֹכְנֵס שָׁם נַעֲשֶׂה הַחֲמִץ הַפֶּקֶר שֶׁהָרִי בֵּית דִּין מְצוּוֹיִן לְבַעֲרוֹ וְזוֹכֶה בּוֹ הַעֲכוּמ"ז וּבְאִפְסָן זֶה אֶתִּי שְׁפִיר פֶּסֶק הַגְּאוּנִים אֲבָל אִם הַפְּקִיד אֲצֵל יִשְׂרָאֵל צָרִיף שְׁיִקְבֹּל הַנִּפְקֵד אַחֲרֵיּוֹת: שׁוּב עֲמַד לְבָאָר אִם קִנְיָה הַנְּכָרִית אֶת חֶדֶר הַחֲנוּת שֶׁהָא מִיְקָרִי בֵּיתָה אוֹ לֹא וְנִשְׂא וְנָתַן בְּדִין אִם מְסִירַת מִפְתַּח מְהִי לְקִנְיֵן קַרְקַע בְּמִכָּר אוֹ בְּשִׁכְרִיּוֹת וְהִבִּיא מַה שֶׁפְּתַב הֶרֶמ"א בַּח"מ סִי' ר"א (עַל מַה שֶׁפְּתַב מֶרֶן כָּל דְּכָר שֶׁנִּהְיָ הַתַּגְּרִים לְקִנּוּת בּוֹ) אוֹ בְּמִקּוּם שֶׁנִּהְיָ הַסּוֹחֲרִים שְׁמוֹסְרִים הַמִּפְתַּח לְהַקּוּנָה וְכַתֵּב הַסַּמ"ע וַי"ל בְּסִי' קצ"ב נִתְבָּאָר דְּאֵין קוֹנִיִן קַרְקַע עַל יְדֵי מְסִירַת מִפְתַּח לְכַן אֵין לְפָרֵשׁ כָּאֵן שֶׁיִּקְנֶה הַחֶדֶר עַל יְדֵי מְסִירַת הַמִּפְתַּח וְהַחֶדֶר יִקְנֶה לוֹ הַסּוֹחֲרָה אֲלֵא רּוֹצֵה לֹאמַר שֶׁנִּהְיָ הַסּוֹחֲרִים לְהַקּוּנָה לּוֹ הַסּוֹחֲרָה עֲצָמָה עַל יְדֵי מְסִירַת הַמִּפְתַּח מִהַחֶדֶר שֶׁמוֹנָח שָׁם הַסּוֹחֲרָהאֵי נְמִי דְשָׁם מִיְיָרִי מִן הַדִּין וְכָאֵן מִיְיָרִי מִהַמְנַהֵג וְסִיִּים הֶרֶב דְּבַר אֲלֵיהֶו דְּכִיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי מְסִירַת הַמִּפְתַּח נִקְנֶה הַחֶדֶר דְּמְסִירַת הַמִּפְתַּח הָיִי קִנְיֵן סִיטוּמָתָא אִם כֵּן הָיִי חֶצְרוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וּבְחֲמִץ כְּכִי מְטִי זְמַן אִיסוּרוֹ אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְהָיִי הַפֶּקֶר כְּמוֹ שֶׁהִסְפִּימוּ רַבֵּי הַמְּחַבְּרִים דְּאִיסוּר הִנָּאָה אֵין לוֹ בְּעָלִים וְקִנְיָה הַנְּכָרִית אֶת הַחֲמִץ עַל יְדֵי חֶצְרָה שֶׁהַחֲמִץ מוֹנָח בְּתוֹכּוֹ וְהֶאָרִיף קֶצֶת לְפַלְפֵּל אִם חֶצֶר מְטַעֵם שְׁלִיחוֹת אַתְרֵי וְאֵין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמ"ז וּמְסִיק דִּישׁ קִנְיֵן חֶצֶר לַעֲכוּמ"ז מִשּׁוּם דְּחֶצֶר עֲדִיף לְעִנְיֵן שְׁלִיחוֹת דָּאָף בְּמִקּוּם דְּלִיכָא שְׁלִיחוֹת כְּגוֹן בְּדַבְּרָה עֲבִירָה מְכַל מְקוּם בְּחֶצֶר הָיִי שְׁלִיחַ מִשּׁוּם דְּבַעַל פְּרַחֲיָה מוֹתִיב בֵּיהּ וְעוֹד דְּלִגְבֵי פּוֹעֵל כְּתֹב הֶרֶב מִחֲנֶה אֲפָרִים דְּמִהִי אָף בְּמִקּוּם דְּלִיכָא שְׁלִיחוֹת וְהַסְבָּרָא בְּזָה יֵשׁ לֹאמַר מִשּׁוּם דְּהַפּוֹעֵל מְשׁוֹעֲבֵד לוֹ אִם כֵּן כָּל שְׂכַן חֶצֶר שֶׁהוּא שְׁלוֹ לְגַמְרֵי וְעֲדִיף מְפּוֹעֵל דְּנֹדָאֵי מְהִי אָף בְּמִקּוּם דְּלִיכָא שְׁלִיחוֹת (אָמַר הַמְּחַבֵּר בְּדִין קִנְיֵן חֶצֶר לַעֲכוּמ"ז אִתָּה תַּחֲזֶה בְּמַה שֶׁהִבְאִיתִי בְּס"ד בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת אוֹת ל"ח מַעֲרַכָה מוֹל מַעֲרַכָה דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּמִהִי קִנְיֵן חֶצֶר לַעֲכוּמ"ז וְהַסּוֹבְרִים דְּלֹא מְהִי עי"ש) וְעוֹד כְּתֹב בְּדָף ט"ז ע"ג דְּקִנְיָה עַל יְדֵי הַגְּבִיָּה שֶׁהִגְבִּיָּה אֶת הַיִּי"ש וְגַם בְּמַה שֶׁהַתְּחִילָה לְמִזְוֵג קוֹדֵם זְמַן הָאִיסוּר וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזָה קֶצֶת וּבְמַה שֶׁיֵּשׁ לְצַדֵּד הַיִּתֵּר קֶצֶת עַל פִּי סְבֵרַת הַגְּאוּן פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ דִּי"ש חֲשִׁיב חֲמִץ נּוֹקֶשֶׁה וְאֵינוֹ אֲסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּמַה שֶׁפְּלִפְלוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּזָה וְהִבְאִיתִי תוֹרָף דַּב"ק בְּסִי' ה' אוֹת ל"ז (בַּד"ה וּבְשׁו"ת דְּבַר אֲלֵיהֶו) עי"ש: עוֹד כְּתֹב בְּדָף ט"ז סוּף ע"ב טַעַם לְהַתִּיר מִשּׁוּם דְּהַחֲמִץ הַזֶּה אֵינוֹ שֶׁל הָאֲלֻמָּה אֲלֵא שֶׁל הַיְּתוּמִים רַק שֶׁהִאֲחֵרִיּוֹת עַל הָאֲלֻמָּה וּבְחֲמִץ שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹ רַק שֶׁקָּבַל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת דַּעַת הֶרֶב מְגוֹן אַבְרָהָם דְּסִגִּי לְחִזּוֹר וְלִתְנֹנֵי בְּבֵית עֲכוּמ"ז אַחֵר וְהוּא שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו הַעֲכוּמ"ז אַחֲרֵיּוֹת לְכַן בְּגִדּוֹן דִּינָן שֶׁהִאֲחֵרִיּוֹת קוֹדֵם הַפֶּסַח עַל הַנְּכָרִית סִגִּי וְהַחֶק יַעֲקֹב וּמְקוֹר חַיִּים פֶּסְקוֹ בְּחֲמִץ שֶׁל עֲכוּמ"ז שֶׁקָּבַל עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵיּוֹת יְכוֹל בְּתוֹף הַפֶּסַח לִתְנֹנֵי לַעֲכוּמ"ז עַל יְדֵי שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו כְּבָל יִרְאֶה מְכָאֵן וְלִהְבָּא אָף דְּהִכָּא הַחֲמִץ הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵינּוּ שֶׁל הַיְּתוּמִים אִמְנֵם לְפִי שֶׁאֵין הָאִיסוּר כָּאֵן אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וּבֵיתוֹמִים קְטַנִּים אֲבָאָר דְּבַכְּגוֹן זֶה אֵין צָרִיכִים לְבַעַר אָף מְדַרְבְּנָן מִמִּילָא לֹא עָבְרוּ פֶּשְׁהוּא בְּרִשׁוֹת הַעֲכוּמ"ז וּבַד' י"ז ע"ב (בַּד"ה וְהִנֵּה

בנ"ד) כתב דהחוק יעקב בסי' תל"ד פסק דאפוטרופוס של יתומים חייב לבדוק ולבער חמץ של יתומים ואם פשע ציין לעיין בסי' תמ"ג וכוננתו דהמגן אברהם שם בס"ק, ה' כתב דאם הנפקד לא מכר החמץ של המפקיד הנפקד חייב לשלם והחוק יעקב שם פסק דאין הנפקד חייב למכרו רק משום השבת אבידה ובאם לא מכרו פטור וגם באבן העזר הביא בשם דברי ריבות סי' קכ"ג דאפוטרופוס שלא מכר פטור משום דאין זה אלא גרמא בעלמא: והרב פרי מגדים באשל אברהם סי' תל"ד סק"ט כתב חמץ של יתום קטן שעבר עליו הפסח יש לומר דשרי דלמאן נקנסיה ולפי זה אפוטרופוס ששכח למכור חמץ של יתומים והגיע שש יסלק אחריותו מחמץ ויהיה מותר אחר הפסח ובגדון דינן הוי האחריות על הנכריות ואף אם נאמר דאחריות של יתומים על האפוטרופוס הא ביארנו היכא שלא מכר אפוטרופוס החמץ פטור אף אם נאמר כהמגן אברהם דהוי כשומר חנם דהנה ליה לקדם ברועים ובמקלות אף על פי כן מאן ליזיל בדינא ודיינא עם האשה ועוד שאין לה משלה כלום ואף כתובה אין מגיע לה מפני שלא נשבעת אם כן חל ההפסד על היתומים והיכא דההפסד על היתומים לא אמרינו באיסור דרבנן שצריכים לבער כמו בריבית ביו"ד סי' ק"ס דמותר ללוות ממונ יתומים בריבית אמנם יש לחלק דריבית שאני משום דהפקר וכו' הפקר והפקידו ממונו של לנה לגבי יתומים או לא גזרו כלל על מעות יתומים מה שאין כן בחמץ אף יש לומר דהא השליח ביטל בעבורן והיכא דביטל ולא ביער אינו רק דרבנן משום חשש הערמה כדאיתא בירושלמי פרק כל שעה הלכה ב' פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בביטל חמצו ולא ביער ר' יוחנן סובר דאסור דשמא יערים וריש לקיש סובר דמותר ואמרינו שם דבנפלה עליו מפולת אף ר' יוחנן מודה משום דלא שייך הערמה ואם כן פאן ביתומים קטנים דלאו בני דעה ניהו ולא שייך גבייהו הערמה כלל ודאי חמצם מותר לאחר הפסח: ועוד דבישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ח העלה דבחמץ שאינו ידוע לו כלל דמן הדין די בביטול בעלמא לא קנסו שוגג או אנוס אלא דאיכא חשש שמא יערים ואם כן ביתומים קטנים שביטל השליח ואצל היתומים הוא בחמץ שאינו ידוע וגם לא שייך אצלם חשש הערמה והוי כנפלה עליו מפולת ומותר חמצם אחר הפסח ואף אם יש להאלמנה חלק בה יש לומר דאף חלקה מותר אחר הפסח שנתערב בחלק היתומים ומין במינו לח בלח ונתבטל ברוב אינו עובר בבל יראה אליבא דכולי עלמא כדכתב המגן אברהם בסי' תמ"ז ס"ק מ"ב דמין במינו שאין עובר עליו מן התורה מותר באכילה אחר הפסח ומבואר בפרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ג סק"ו דאם שכח למכור נוקשה בפסח יש תקנה שיפקיד אצל עכומ"ז ולרווחא יקבל עכומ"ז אחריות ותו לא שייך דילמא אתי למיכל הרי דכשאינו אסור אלא מדרבנן סגי באחריות עכומ"ז וגם במגן אברהם סי' תמ"ז ס"ק מ"ב פסק דאם נתערב מין במינו פגון קמח בקמח אין עובר עליו פינון דמדאורייתא מותר באכילה משמע מדבריו היכא דמדאורייתא אינו עובר שרי להשהותו ומה שקשה מדין ישאל שהפקיד אצל עכומ"ז והעכומ"ז קבל אחריות דאינו עובר מדאורייתא רק מדרבנן ואף על פי כן פסקינו דחייב לבערו מדרבנן כבר הקשה פעין זה בפרי חדש וכתב לחלק בין דבר שראוי לעבור עליו בבל יראה פגון חמץ שבטלו דאם לא בטלו הנה ראוי לעבור עליו בבל יראה לכן חייב לבערו אבל נוקשה וכיוצא שאינו ראוי לכל לעבור בבל יראה אינו חייב לבערו לפי שאינו רק מדרבנן ועי"ש במג"א ס"ק מ"ו וכדומה לזה כתב הטורי זקב ביו"ד סי'

רי"ח דכשגזרו רבנן משום סיג לתורה דינו כדאורייתא ממש לכו בחמץ שהופקד אצל עכומ"ז ד יכול לבא לידי איסור תורה עובר עליו ומחויב לבערו כדבר תורה ממש ואף על פי כן בגדון דידן ביי"ש שנעשה בתערוכת תפוחים דלא הוי אלא תערוכת חמץ או אפשר שנתבטל ברוב אם פן לא יוכל לבא לידי איסור כל יראה מדאורייתא: וסיים אמנם על כל אלו ההיתרים איניני סומך את עצמי ח"ו פלל רק בצירוף פולם ביחד והעיקר בזה לפי דבריה שאמרה אחר כך שהיה קנין כסף על ידי הערבון זידאטיק אף דאיכא ריעותא במה שלא אמרה פן בתחלה מפל מקום בכל איסורין שבתורה אדם נאמן על עצמו בין איש בין אשה עיין מג"א סי' תל"ז ס"ק ח' דבבית שלהן נאמנות ועוד מפני שהוא בגדון לכו נאמנת באמתלא שמחמת ההקלה והצער לא הגידה פן בתחלה שוב שקיל וטרי קצת אם מהני אמתלא בגדונו שהאמתלא זאת הגידה ביום שני וכתב הבית שמואל סי' קט"ו ס"ק כ"ד דלאחר זמן אין מועיל אמתלא דיש לחוש שלמדוה לומר פן ודומה לטוען וחוזר וטוען ודחה זה לפי שאין דבריה אחרונים סותרים דבריה הראשונים שלא אמרה מתחלה שלא קבלה זידאטיק וכו' ועוד חזקה דלא שביק היתרא ואכיל איסורא וכו' ואין לומר דלא ידעה באיזה אופן למפור דהא הפל יודעים שצריכים לקבל ערבון זידאטיק לכו בצירוף כל הטעמים נראה דלא עברה על כל יראה ואף אם היה נשאר מהחמץ לאחר הפסח היה דינו כחמץ של עכומ"ז שעבר עליו הפסח דמותר כל זה כתבתי להלכה ולא למעשה: נד) אם עכומ"ז נתן או מכר לישראל חטים או דבר אחר וקבלם הישראל ממנו ואחר הפסח נודע לו שהיה בתוכו חמץ נראה לכאורה דחמץ מותר לאחר הפסח כדין חמץ של עכומ"ז וראה מדאיתא בגדרים ד' ל"ה באומר קונם פירי עליך מי מעל למעול מקבל יכול לומר היתרא בעיתי איסורא לא בעיתי ופירשו רש"י והר"ן והרא"ש דמעילה בשוגג היא ואילו הייתי יודע שהיא אסורה לא הייתי מקבלה אבל המוציא מעות הקדש בשוגג מעל אף שאילו ידע שהיא של הקדש לא היה רוצה לזכות בהם פיון שהוא עצמו לקחם כדי לזכות בהם אבל מה שנתנה לו על ידי אחר יוכל לומר אילו הייתי יודע שהיא איסור לא הייתי מקבלה ממנו כי איסורא לא בעינא למיקני ונמצא זכיה בטעות ואינו זכיה והוא הדין בגדון דידן ואף דמסקינן שם בקונמות שהמקבל מעללכשיוציא היינו משום שנעשה מעשה אחר כך באיסור שמעל בשוגג פשהוציא מה שאין פן פאן שלא עשה שום איסור אחר שקבלם מידו ועי"ש בר"ן וצ"ע עכ"ד הרב חק יעקב בסי' תמ"ח סק"ה והרב מקור חיים שם כתב דנראה לאסור דאף דנדאי מותר ליקח המעות מעכומ"ז פיון דאמת הוא דהיה מקח טעות כדמוכח בע"ז ד' ע"א גבי הלוקח גרוטאות מן העכומ"ז ונמצא בהן ע"ז מפל מקום החמץ נראה דאסור דהא מבואר בח"מ סי' רל"ב סעיף כ"ב דמקח שנמצא בו מום החפץ באחריותו לגניבה ואבידה עד שיודיע להמוכר ועוד דבדיניהם אין יכול לתבוע מעותיו מהעכומ"ז ולא גרע מאחריות של עכומ"ז אלא המבואר בסי' ת"מ וכל שכן פאן דחייב מדינא דמלכותא ועוד אפשר דמדינא גמי הוי פשוטר שקר בהנאה דתפיס ליה אדמי ונהי כמשכון וכיון דחייב באחריותו הרי הישראל עובר בכל יראה והיה חייב לבערו ולדעת המג"א בסי' ת"מ בחמץ של נכרי ביז ישראל וקבל עליו אחריות החמץ אסור ואף להחק יעקב דמתיר שם מפל מקום אפשר דהכא דהחמץ הוי כמשכון ביז ישראל על מעותיו גרע כדכתב הפני יהושע בסוגיא דנכרי שהלנה עכ"ל: ויש להעיר דבמקור חיים סי' תמ"א סק"א (בד"ה לכו

ולע"ד) הביא מה שפכת הרב חק יעקב בסי' ת"מ בשם הירושלמי דחמץ של עכומ"ז המןפקד ביד ישראל אף שהישראל קבל עליו אחריות ועובר עליו בבל יראה אינו נאסר בהנאה פינון דהישראל יכול לומר לו הרי שלח לפניה לא קנסינו חמצו של נכרי בשביל שהישראל עבר עליו בבל יראה והוקשה לו מהא דהישראל שהלנה לנכרי על חמצו ומשפנו בידו ואחריותו עליו דנאסר החמץ בהנאה אלמא דאסרינו חמצו של נכרי בשביל מה שהישראל קבל אחריות ועבר בבל יראה וכתב לנישב דהתם הוא מטעם דהישראל יש לו שעבוד על החמץ וכשנאסר בהנאה נפסד השעבוד של ישראל ויש פאן קנם להישראל כשואסרים אותו וגם נראה שאין העכומ"ז חייב לשלם להישראל מנכסים אחרים אף שיש לו פינון שנאסר מחמת הישראל ואם פן יש פאן קנס גדול להישראל לכן שפיר קנסינו ליה להישראל ואסרים אותו עי"ש ומתבאר דבענין שהישראל יכול לפטור עצמו באמור לנכרי הרי שלח לפניה ואם נאסר החמץ לא יהא הקנס אלא להנכרי לא אסרינו החמץ ולא קנסינו לנכרי דקנס חכמים הוא להישראל ולא להנכרי ואם פן בקא דסי' תמ"ח שפכת הרב דכינון דמקח טעות הוא יכול לקבל המעות מהנכרי ולהחזיר לו המקח אם פן אם נאסר החמץ מפני שהוא באחריות הישראל לגנבה ואבדה וכו' הרי אם פן הקנס הוא להנכרי ולא להישראל ובכי האי גוונא לית לן למיקנסיה לחמצו של נכרי כשאין ההפסד להישראל ומה שכתב דגם להחזק יעקב דמתיר בחמץ של נכרי שקבל הישראל אחריות שאני הכא דהחמץ הוי כמשכון ביד ישראל על מעותיו וכו' הנה לפי מה שביאר בסי' אמ"ת הנ"ל נראה דלא דמי למשכון ביד ישראל דהתם אסרינו החמץ לפי שיש שעבוד להישראל עליו ומפסיד השיעבוד והוי הקנס להישראל לא כן במקח טעות שהישראל יקבל המעות מהנכרי והקנס יתנה להנכרי: לכן נראה דצריף לומר דכל עיקר סמיכתו בדין זה הוא על מה שפכת אחר פה דבדיניהם אין יכול לתבוע מעותיו ולא גרע מעכומ"ז אלא וכו' ולכן אף דמצד הדין יכול לתבוע מעותיו מפני שהוא מקח טעות ואם הנה העכומ"ז מקבל עליו לדון בדיני ישראל לא היינו אוסרים החמץ לפי שאין זה קנס אלא להעכומ"ז כי הישראל יקבל מעותיו בחזרה מפל מקום עתה שאינו מקבל לדון בדיני ישראל ובדיניהם הדין נותן שאינו חייב להחזיר לו מעותיו אם רק מאחר שהחמץ הוא באחריות הישראל אוסרין החמץ והוא קנס להישראל והרי הוא פתופס משכון על חוב העכומ"ז דנאסר החמץ: והרב מגן האלף שם השיב על דברי הרב מקור חיים ונדעתו שאם פכר נתן המעות להעכומ"ז ועבר עליו הפסח יש להתיר אבל בתוף הפסח דאיסורא דאורייתא הוא נסתפק אם יש לסמוך על זה שלא יבערנו ועל פל פנים אחר הפסח יש להתירו: ובשו"ת דבר אליהו להגאבד"ק טארלא בסי' י"ד (בד"ה נאף) הביא דברי הרב חק יעקב וכתב ונדעתי אף בנדע תוף הפסח גם פן יכול להחזיר לעכומ"ז החמץ משום מקח טעות דהה דהיתרא ניחא ליה למיקני לא אמרינו אלא גבי דורון אבל גבי מקח טעות אף מאן דפליג על דורון מודה במקח טעות והרי חמץ אינו שונה פלום אצל ישראל והוי ביטול מקח לגמרי אף דהמקור חיים חלק עליו וכו' (העתיק דברי המקור חיים) באמת דחזיתו אינה דחיה דאם פן בכל מקום דאמרינו בחמץ דאומר לו הרי שלח לפניה אליביה לא משפכת פלל דהרי החמץ הוא באחריותו של הגזלן ואם פן חייב לבערו אלא אמרינו דזהו ביעורו במה שהנגזל יבערו והגזלן אינו מרויח פלל דהא דחמין לא קם ליה אפתי ברשותיה דהגע עצמה ישראל שקבל אחריות על חמצו של

עכומ"ז וְבֵאלֹהֵי הַתְּהוֹמוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח לִישׁוֹן חֲמִצּוֹ אִטּוֹ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לוֹ הָרִי מְבֹנָאָר
בְּפִירוּשׁ בְּסִי' ת"מ דְּרִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לוֹ הוּא הַדִּין בְּמִקְח טְעוֹת אַף דְּהוּי כְּחִמְז שְׂקִיבֵל עָלָיו
אֲחֵרִיּוֹת יָכוֹל לְהַחְזִיר לוֹ הַמִּקְח: וְלִי הַהֲדוּטָה נִרְאָה דְּנֻדָּאֵי אִם הַעֲכוּמ"ז יִתְרַצָּה לְקַבֵּל
הַחֲמִצּוֹ בְּחִזְרָה גַם הֵרַב מְקוֹר חַיִּים מוֹדָה דְּמִוֹתֵר הַחֲמִצּוֹ אַחַר הַפֶּסַח כְּמוֹ שְׂמִתְבָּאָר מִמָּה
שְׂפָתָב בְּסִי' תמ"א דְּכָל שְׂאִין שׁוּם הַפֶּסַח לְהִישָׁרְאֵל לֹא קִנְסִינָן חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וְהִכָּא
פִּינּוֹן שְׂהֵדִין נוֹתֵן שְׂיִקְבֵּל הַעֲכוּמ"ז בְּחִזְרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַח טְעוֹת וְגַם הוּא מִתְרַצָּה בְּזָה
וְדָאֵי דְּהַחֲמִצּוֹ מְוֹתֵר גַם לְדַעַת הֵרַב מְקוֹר חַיִּים וְלֹא כָּתֵב לְאַסְוֹר אֲלֵא מִשׁוּם שְׂבָדִינְיָהֶם
אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעַ מְמַנּוֹ מְעוֹתָיו בְּחִזְרָה וְלֹא גִרַע מִעֲכוּמ"ז אֲלֵם וְכו' וּבְגוֹף הַדִּין בְּיִשְׂרָאֵל
שְׂקִיבֵל אֲחֵרִיּוֹת עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל עֲכוּמ"ז וְהַחֲמִצּוֹ הוּא בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל אִם נֶאֱסָר אַחַר הַפֶּסַח
רִשְׁמִתִּי לְעִיל בְּאוֹת כ"ג דְּבָרֵי רַבֵּי הָאֲחֵרוֹנִים בְּזָה עי"ש: הוּן) אִישׁ אֶחָד כָּתֵב לוֹ שְׂטֵר
מְכִירָה בְּעָרֵב פֶּסַח עַל חֲמִצּוֹ אֲשֶׁר בְּחִנּוּתוֹ לְמִוֹכְרוֹ לְעֲכוּמ"ז וְשָׂכַח וְלֹא מָסַר הַשְׂטֵר מְכִירָה
לְהַעֲכוּמ"ז עַד יוֹם רֵאשׁוֹן דְּחוֹל הַמוֹעֵד וְגַם לֹא קִיבֵּל מְמַנּוֹ מְעוֹת אֲדֵרָא"ן וּבְכָלֵל חֲמִצּוֹ
יֵשׁ שְׂלִישָׁה הֵינּוּ יי"ש וְכִרְכֵּמִי"ל סִינְאֵל"ע וְגַם פֶּרֶפֶלִי"ךְ וְלֵהֲאִישׁ הַזֶּה הוּא הַפֶּסַח מְרֻבָּה
וְעֵבֶר הַפֶּסַח נִשְׂאֵל הַגָּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם מִהַדוּרָא תְּנִינָא סִי' רס"ז וְהַשִּׁיב דְּהַדִּין מְבֹנָאָר
בש"ע דָּאָף אִם בִּישְׁטֵל וְשָׂגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא בִיעֵרוּ אֲסוּר בְּהִנְאָה אַחַר הַפֶּסַח (עֵינִין בְּמָה
שְׂרִשְׁמִתִּי בְּזָה לְעִיל בְּאוֹת נִי"ו) וּמָה שְׂמִכְרוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח פִּינּוֹן דָּאִין בְּהַמְכִירָה מִמֶּשׁ לְאַחַר
זְמַן אִיסוּרוֹ אִם כֵּן הָרִי הוּא בְּרִשׁוּתוֹ לְעֵבֹר עָלָיו בְּכָל יִרְאָה וְעָלָה בְּלַבּוֹ לֹמַר לְפִי מָה
שְׂחִיזְדַּשׁ הַנוֹדַע בִּיהוּדָה וְכֵן כָּתֵב הַפְּרִי מְגִדִים בְּסִי' תמ"ג דָּאֵם מְכַר חֲמִצּוֹ בְּפֶסַח לְעֲכוּמ"ז
וְזָכָה בּוֹ זָכָה גְּמוּרָה כְּגוֹן שְׂמִשְׁכּוֹ לְבֵיתוֹ דָּאִין הַיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה מִכָּאֵן וְלֵהֲבֹא
וְגַם הַחֲמִצּוֹ מְוֹתֵר לְאַחַר הַפֶּסַח דְּכִינּוֹן דָּאִינוֹ אֲסוּר אַחַר הַפֶּסַח אֲלֵא מִשׁוּם קִנְסָא לֹא קִנְסוּ
לְנִכְרֵי (בְּדִין זֶה רִשְׁמִתִּי לְעִיל בְּאוֹת חִי"ת עי"ש) וְאִם כֵּן פִּינּוֹן דְּנִקִּיטִינּוֹ דְּחִצְרָא קוֹנָה
לְעֲכוּמ"ז (בְּדִין קִנְיָן חִצְרָא לְעֲכוּמ"ז כְּתִבְתִּי בְּקוֹנְטֵרִים הַפְּלִלִים וְצִינְתִּי לְעִיל בְּאוֹת י"א)
וּבְנִדּוֹן דִּינּוֹ דְּמָסַר לוֹ הַשְׂטֵר מְכִירָה בְּחוֹל הַמוֹעֵד וּבְנֻדָּאֵי נִזְכַּר בְּהַשְׂטֵר שְׂמוּכֵר אוֹ מְשִׁכִּיר
לוֹ מְקוֹם עֲמִידַת הַחֲמִצּוֹ וּמְכִירָה אוֹ שְׂכִירוֹת קִרְקַע נִקְנָה בְּשְׂטֵר וְאִם כֵּן נִקְנָה הַמְקוֹם
לְעֲכוּמ"ז בְּמִסִּירַת הַשְׂטֵר וּמְמִילָא קִנָּה לוֹ הַמְקוֹם אֶת הַחֲמִצּוֹ בְּתוֹרַת חִצְרָא מִהַהֲפָקֵר כִּי
הַפְּקִירָא דְּמִלְכָּא הוּא וְכִינּוֹן שְׂזָכָה בּוֹ הַעֲכוּמ"ז תּוֹ אֵין לְקִנְסוֹ וּמְוֹתֵר הַחֲמִצּוֹ גַם לְבַעַל הַחֲמִצּוֹ
לְקִנּוּתוֹ מְמַנּוֹ בְּחִזְרָה וְאֵין לֹמַר דְּהוּי כְּפִנֵי אֶת וְחִמּוֹר וּכְקוֹנָה דְּבָר שְׂפָא לְעוֹלָם עִם דְּבָר
שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם דִּישׁ דַּעוֹת דְּלֹא קִנָּה עֵינִין בח"מ סִי' ר"ט וְסִי' ר"ג וּבְסִמ"ע שְׁם חִצְרָא
דְּקִינָא לוֹ דְּקִנָּה מְחִצָּה וְאִף לְמֵאֵן דָּאֵמֵר דְּלֹא קִנָּה כָּלֵל הֵינּוֹ מִשׁוּם שְׂפּוֹכֵר דְּהַקְפִּיד
הַמְקִנָּה לְקִנּוּת הַפֶּל אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ אֵין מְקוֹם לְקִפִּידָה לְחוּל פִּינּוֹן דָּאֵם יִקְנָה רַק הַמְקוֹם
מְמִילָא יִקְנָה גַם הַחֲמִצּוֹ בְּקִנְיָן חִצְרָא וְנִעְשָׂה רְצוֹן וְדַעַת הַמְקִנָּה כֵּן הִיָּה נִרְאָה לְכֹאֲוֹרָה: אֲבָל
בְּאֵמַת אַף דְּחִצְרָא קוֹנָה לְעֲכוּמ"ז וְכִדְכָתֵב הַמְקוֹר חַיִּים בְּסִי' תמ"ח מְכָל מְקוֹם גַם לְדַעַתוֹ
כְּעֵינִין חִצְרָא הַמְשַׁתְּמֵר לְדַעַתוֹ אֲשֶׁר לְפִי הַנִּרְאָה לֹא הִיָּה כֵּן בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ וְלָכֵן קָשָׁה לְהַתִּירוֹ
אַף בְּהִנְאָה אֲלֵא לְפִי שְׂפָתָב כְּבוֹדוֹ כִּי לְהֵאִישׁ הַזֶּה יִחַשֵׁב לְהַפְּסֵד מְרֻבָּה הַהֲכָרַח לְסִמּוּךְ
עַל הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ דִּי"ש לֹא הוּי כִּי אִם חֲמִצּוֹ נִוְקָשָׁה דְּמְוֹתֵר בְּהִנְאָה אַחַר הַפֶּסַח פִּינּוֹן שְׂלֵא
עֵבֶר בְּכָל יִרְאָה מִן הַתּוֹרָה בְּפִרְט בִּי"ש שְׂלָנוּ דְּרַבּוֹ מְקֻטְנִיּוֹת וְאִף דִּישׁ בּוֹ גַם מְעַט חֲמִצּוֹ
וְיֵשׁ לְדוֹן בּוֹ מִדִּין מְעַמִּיד גַם דְּבָר הַמְעַמִּיד אֵינוֹ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְגַם יִשְׁדַּעַת הֵרַב בְּעַל
הַעִיטוֹר דְּכָל חֲמִצּוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח אֵינוֹ אֲסוּר אֲלֵא בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּהִנְאָה וּבְמִקְוֵם הַפֶּסַח

מְרַנֶּבֶה יֵשׁ לְסִמּוֹךְ עַל כָּל זֶה לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה הַיָּיִנוּ לְבִטְלוֹ מִקְּוֵדָם חַד בְּתַרְי וּלְמִוְכָרוֹ לְעִוְמוֹ"ז וְכִדְכָתְבוּ הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ וּבְאֵר יַעֲקֹב וְהַכְּרַמִּי"ל וְהַסִּינְאֵל עַד וְדָאֵי לֹא הָיָה כִּי אִם חֲמֵץ גְּנוּשָׁה וַיֵּשׁ לְהַתִּירוֹ בְּפִשְׁיטוֹת וּבְפִרְט כְּרַמִּי"ל שְׁלָנוּ הַגִּידוּ הַסּוֹחֲרִים כִּי נַעֲשֶׂה מְאֻרְזוֹ דְאֵינוּ אֶלָּא קְטָנִיּוֹת אֲבָל הַפְּרִפִּי"ל אִם יָבִין כְּבוֹדוֹ שֶׁהֵם חֲמֵץ גָּמוּר יִצְנֶה לְשַׂרְפָּם וּבְכָל זֹאת יֵשׁ לְקַנְסוֹ בְּאֵיזָה סֶף פְּפִי תְּבוּנָתוֹ פְּמִבְּוֹאֵר בְּאַחֲרוֹנִים: אָמַר הַמְּחַבֵּר אַף דְּמָמָה שְׂפֵתָב בַּתְּחִלָּה דְּלִפִּי שֶׁהוּא הַפְּסֵד מְרַנֶּבֶה הַהֲכָרַח לְסִמּוֹךְ עַל הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' מִשְׁמַע שְׂאֵף בְּגִדוֹן שְׂאֵין שׁוּם צַד לְהַתִּיר (כְּבִנְדוֹנוֹ לִפִּי מַה שְׂפֵתָב דְּאֵינוּ מוֹעִיל בְּגִדוֹנוֹ קִנְיֵן חֲצַר לִפִּי שְׂאֵינוּ מִשְׁתַּמְרֵת לְדַעְתּוֹ) סוֹבֵר הָרַב דִּישׁ לְסִמּוֹךְ עַל סְבֵרַת הַגָּאוֹן פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ דְּלֹא הָיָה אֶלָּא חֲמֵץ גְּנוּשָׁה אַף אִם הוּא יי"ש מִתְּבוּאָה בְּלִבְד בְּלֹא תַעֲרוֹבָת קְטָנִיּוֹת אֶלָּא שְׂהַעֲדִיף כַּח הַהֲתֵר וְכַתֵּב בְּפִרְט בִּי"ש שְׁלָנוּ שְׁרַבּוֹ קְטָנִיּוֹת וְכוּ דְרַף הַפּוֹסְקִים לְכַתּוֹב לְרוֹנוֹחַא דְּמִלְתָּא כְּמוֹ שְׂפֵתָבְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס פְּלִלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ז אוֹת ל"ח מְכַל מְקוֹם הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחֲזִיתוֹם וּמִתְּבַאֵר שְׂאֵין דַּעְתּוֹ לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה אֶלָּא עַל פִּי צִירוּף כָּל הַהֲתֵרִים שְׂהַזְכִּיר וְזוֹ הִיא דַּעַת הָרַבָּה מְרַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים שְׂהַבְּאֵתִי בְּסִימֵן זֶה בְּאוֹת כ"ח עי"ש: וּמַה שְׂפֵתָב בְּעִנְיֵן קִנְיֵן אֶתְּ נַחְמוֹר עֵינֵן לְעִיל בְּאוֹת י"ג ס"ק ט' (בד"ה הַחֲשֵׁשׁ ב') בְּמַה שֵׁישׁ לְפַקְפֵּק עַל פִּי דַּעַת הָרַבְּמַב"ם שְׂבַש"ע אֲבָן הָעֶזְרָה סִי מ"א ס"ג בְּמַקְדָּשׁ נְשִׁים רַבּוֹת וְהָיוּ בְּהוֹן אֲחִיוֹת וּבְשׁוֹ"ת שְׂאֵילַת שְׁלוֹם הַנָּ"ל בְּסִי צ"א מוּבָא לְהֵלֵן בְּאוֹת נ"ו: וּמַה שְׂפֵתָב צַד לְהַחְמִיר מִשׁוּם דְּהָיָה מְעַמִּיד וְכוּ' עֵינֵן לְעִיל בְּאוֹת כ"ה שְׂהַבְּאֵתִי סְבָרָא לְהַקֵּל בְּמַעֲמִיד שְׂהִיָּה תַעֲרוֹבָתוֹ קוֹדֵם הַפְּסַח: נו) יִשְׂרָאֵל שְׂמַכְר חֲמִצּוֹ לְיִשְׂרָאֵל חֲבָרוֹ בְּקִנְיֵן סוֹדֵר וּגַם מְקוֹם הַחֲמֵץ הַשְּׂפִיר לוֹ בְּקִנְיֵן סוֹדֵר וְיִשְׂרָאֵל הַקּוֹנֶה מְכַר אֶת הַחֲמֵץ לְעִוְמוֹ"ז וְעַבְרַת הַפְּסַח כְּתֵב הַגָּאוֹן שְׂאֵילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא סִי צ"א דִּישׁ לְאַסְרוֹ בְּשִׁתְיָה (הַגִּדוֹן הִיָּה בְּחִבּוּת שְׂכָר) וּלְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה דְאֵף דִּישׁ אוֹמְרִים (בְּחֻשׁן מִשְׁפָּט סִי קצ"ה סְעִיף ט') דְּשְׂכִירוֹת קָרְקַע אֵינוּ נִקְנָה בְּקִנְיֵן סוֹדֵר וּלְשִׁיטָה זוֹ נִשְׂאָר הַמְּקוֹם בְּרִשׁוֹת הַיִּשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן הָיָה כְּחֲמֵץ שֶׁל עִוְמוֹ"ז בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַחֲרִיּוֹת עַל הַיִּשְׂרָאֵל וְכִמוֹ שְׂפֵתָב הַמְּקוֹר חֲזִיִּים (פְּנִינָתוֹ לְדַבְּרֵי הָרַב מְקוֹר חֲזִיִּים שְׂהַבְּאֵתִי בְּסִימֵן זֶה בְּאוֹת כ"ד וְעֵינֵן שֵׁם וּבְסִי ה' אוֹת כ"ה מַה שְׂהַבְּאֵתִי בְּשֵׁם רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים הַמְּפַקְפְּקִים בְּזֶה וְהַחֲוָשִׁים לְסְבָרָתוֹ) הִנֵּה מְלַבֵּד מַה שְׂקִיָּהוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּלֹא מִיִּחְשָׁב זֶה פְּאַחֲרִיּוֹת עַל הַיִּשְׂרָאֵל כִּינֵן שְׂלֵא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרִיּוֹת בְּפִירוּשׁ וְאֵף אִם קִבֵּל אַחֲרִיּוֹת בְּפִירוּשׁ דַּעַת הַחֵק יַעֲקֹב בְּסִי ת"מ דְּמוֹתֵר אַחַר הַפְּסַח בְּאַכִּילָה וְהָאַחֲרוֹנִים הַסְּפִימוֹ לְסִמּוֹךְ עַל הַחֵק יַעֲקֹב לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה (בְּדִין זֶה רְשָׁמְתִי בְּסִי זֶה אוֹת כ"ג עי"ש) וְאֵף דְּבִנְדוֹן דִּידֵן יֵשׁ לוֹמֵר כִּינֵן שְׂעֵשָׂה קִנְיֵן סוֹדֵר עַל שְׂכִירוֹת הַמְּקוֹם וְקִנְיֵן הַחֲמֵץ בִּיחַד וְאִם כֵּן לְמַאֵן דְּאָמַר דְּשְׂכִירוֹת הַמְּקוֹם לֹא קִנְיֵן סוֹדֵר אֶפְשָׁר דְּגַם הַחֲמֵץ לֹא קִנְיֵן דְּאֵף דְּקִיָּמָא לוֹ בְּקִנְיֵן אֶתְּ נַחְמוֹר דְּקִנְיֵן מְחַצָּה עֵינֵן בְּסִי ר"ג וּבְסִי"ע שֵׁם מְכַל מְקוֹם הָרִי דַּעַת הָרַבְּמַב"ם בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת פְּרָק ט' דְּבַקְדָּשׁ נְשִׁים רַבּוֹת וְהָיוּ בְּהוֹן אַחֲרִיּוֹת אַף הַנְּכָרִיּוֹת אֵינֵן מְקוֹדְשׁוֹת וְכַתֵּב הָר"ן דְּטַעְמוֹ דְּאֵף דְּבַקְדָּשׁ אֶתְּ נַחְמוֹר קִנְיֵן מְחַצָּה הַיָּינוּ מִשׁוּם דְּבַמְּקָנָה אֵיכָּא לְמִימַר שְׂדַעְתּוֹ שְׂיִקְנָה עַל כָּל פְּנִים מַה שְׂיִוְכַל לְקַנּוֹת אֲבָל בְּקוֹנֶה קְפִידָא הוּא דְּבְכָל מְקוֹחוֹ הוּא רוּצָה וְלֹא בְּחֻצֵי וְעֵינֵן בַּאֲה"ע סִי מ"א סְעִיף ג' וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּהָכָא גְּמִי דְּכּוֹנְתִיָּה מְכַל מְקוֹם נְרָאָה דְּאֵף לְדַעָּה זוֹ הַיָּינוּ דְּנוֹקָא בְּשְׂשִׁנְיָהֶם שְׁוִין בְּקִנְיֵן אוֹ בְּשְׂכִירוֹת אֲבָל בְּדַבְּרִים נְפָרְדִּים כְּבִנְדוֹן דִּידֵן דְּהַמְּקוֹם בְּשְׂכִירוֹת וְלִזְמַן מִיחַד וְהַחֲמֵץ בְּקִנְיֵן לְחִלוּטֵין נְרָאָה דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא מוֹדוֹ דְּאֵין הַקְּנִינִים תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה

וקונה החמץ אף שלא קנה המקום גם בלאו הכי כל זה לא שייך אלא בקונה דבר לצורך עצמו אבל בנדון דידן (שהקונה הישראלי הוא שממנו לקנות החמיצים מבני העיר ומוכרם ביחד לעכומ"ז) דלא קנה אלא בכדי למוכרו לעכומ"ז ולא לצורך עצמו ודאי אין קפידא בדבר ומה גם דעיקר שכירות המקום לא היה כי אם לטובת בעל החמץ שלא יהיה החמץ ברשותו ולא לצורך עצמו כלל ודאי לא שייך בזה קפידא וקנה החמץ בקנין סודר ואם פן יש להתירו על כל פנים בהנאה (עיין ובתשובתו שהבאתי באות ה"ן בענין זה): ובעובדא ההיא אמר בתחלה הישראלי הקונה שלא עשה שום קנין כלל אלא שאחר כך חזר ואמר שעשה קנין סודר על שכירות המקום וקניית החמץ וגם בעל החמץ אומר פן ולזה פתב דאף אם לא היה קנין סודר כלל כמו שאמר בתחלה מכל מקום פיון שעל כל פנים רשם לו החמיצים ומקומו נמתן לו ח"פ ש"ט הרי גילה בעל החמץ דעתו דרצונו שהסופר ימכרו לנכרי כדי לינצל מאיסור אם פן הסופר בא בשלוחותו בהשפרת המקומות ומכירת החמץ דזכנו לאדם שלא בפניו וכמשיב אבידה וכהיה דיוחנן חקוקאה המבואר בש"ע סי' תמ"ג ואף דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו פיון דהוי כמשיב אבידה וזכות הוא לבעליו וזכיה מטעם שליחות והוא בשלוחו ומנהי שפיר המכירה והכי נמי דכותיה ומבואר באה"ע סי' ל"ה דאם גלה דעתו לשדכן שחפץ באשה פלונית יכול השדכן לקדשה לו שלא מדעתו וזכות הוא לו והוי בשלוחו לכן על כל פנים יש להתירו בהנאה (בדין זה רשמתי בס"ד בסי' ט' אות ב' ע"ש): וכן יי"ש העשוי לפסח כמשפטו ועל ידי טעות נתנו את היי"ש הזה בחבית שלפני שלש שנים היו משתמשים בה יי"ש חמץ ומאז ועד עתה עמדה ריקנית מבלי שים בה שום דבר וקודם שנתנה היי"ש הזה בתוכה רחצו ושפשופו אותה היטב וגם העמידו בתוכה מים איזה זמן ואחר כך נתנו בתוכה היי"ש ונדע זה בפסח נשאל הגאון אורי וישעי בסי' כ"ד וכתב פמה צדדים להתיר את היי"ש לשותו בפסח אף לא מלאו להקל כל כך אף על לאחר הפסח פתב בפשיטות להתיר בשתייה וכתב שהסכים עמו הגאון המובהק מלבוב (אולי פנתו על הגאון שואל ומשיב) ולענין שתיית היי"ש הזה בפסח ואתה תחזה במה שכתבתי אני הדל בסי' דל"ת אות ו' ובסוף האות הבאתי תנרף דברי הגאון הנ"ל ומה שיש קצת להעיר: חזן אחד קנה דגן מעכומ"ז קודם פסח והיה יבש ונקי והתנה עם המוכר שיהיה לו זמן לקבל את הדגן עד חודש מאי (הוא אחר הפסח) ובמשך הזמן הוצרך להעכומ"ז החדר שהיה הדגן בו והוציא הדגן לחצרו וירדו גשמים על הדגן שוב בא הישראלי לקבל הדגן וראה שהשקים נתלחלחו מאד ולא רצה לקבלם באמרו כי המוכר פשע שהניחם בחצר ונתקלקל הדגן והמוכר לא רצה להתזיר לו המעות ובין כך עבר עליו הפסח והישראלי לא מכרו ואחר הפסח הלך לראות הדגן ומצא בו הרבה מבוקעים ומצומחים עד שאין ששים נגדם והישראלי כבר שילם כל המעות להעכומ"ז ואי אפשר להוציא מידו נשאל על זה גאון בדורנו יצ"ו בס' שו"ת מנחת שי סי' ל"ב והשיב דקימא לן בסוף סי' ת"מ דישאאל שהפקיד חמץ אצל עכומ"ז והאחריות על העכומ"ז חייב לבערו וכתב דהרב השואל צדד להתיר לפי שהעכומ"ז פשע והיה חייב להתזיר המעות להישראלי ונמצא שלא היה הדגן של הישראלי אלא שחשש לדעת הסוברים דאין דין שומרים לעכומ"ז והשיב דאי מהא לא אריא אי משום דיש לחלק בין ישראלי מעכומ"ז לעכומ"ז מישראלי ובין שאר דיני שומרין לפשיעה וכו' אלא דעיקר ההיתר הזה משום דפשע וכו'

אינו ענין לנדון זה דאף שפשע אם נאמר דהדגן נקנה להישאר בפקס לבד אינו יוצא מרשותו מפני מה שפשע רק דמים בעלמא הוא דחייב לו ויכול לומר לו הרי שלקח לפניך וכו': ורצה לומר דבנדון זה אין הדגן של הישראלי כלל על פי מה שכתב בנתיבות המשפט סי' צ"ה סק"ג דאף דכל הגזלנים אינם משלימים אלא בשעת הגזלה מפל מקום אם ראובן מכר לשמעון חפץ במנה בקנין סודר ונתן לו הדמים ואחר כך אינו רוצה ליתן לו החפץ ונתנו לאחרים או הזיקו אף שאינו שונה רק חמשים חייב המוכר ליתן לו כל המנה דכיון שאינו מוסר לו החפץ שמכר לו והזיקו יכול הלוקח לבטל המקח והוא הדין כן פיון שעדיין לא מסר לו העכומ"ז הדגן ונתקלקל בפשיעת המוכר יכול הקונה לבטל המקח ואם כן הדגן היה של העכומ"ז ולא עבר הישראלי בכל יראה ומותר אחר הפסח אלא שיש לפקפק דכיון דעל כל פנים הברירה בידי ישראל שלא לבטל המקח יש לישראל בזה בית אחיזה ועובר בכל יראה פדכתב בכתם סופרסי' קי"ח דלא גרע מקבל עליו אחריות דהוי גורם לממון ועוד פיון דאי אפשר להוציא המעות מיד העכומ"ז פכתוב בשאלה אם כן הוי פאחריותו על הישראלי דקנימא לן דאף אם אין הישראלי חייב מן הדין רק שהעכומ"ז אלם ויכפהו לשלם חייב לבער והוא הדין כשהעכומ"ז חייב פאחריות רק שהישראלי אינו יכול לגבות ממנו חייב לבער (והאריף בזה בדברי כמה מחברים וחסור לעניינו וכתב): אף כל זה אם היה עומד הדגן ברשות הישראלי אבל כן שעדיין היה עומד ברשות העכומ"ז ורשות בידי ישראל לבטל המקח פדכתב הנתיבות המשפט סי' צ"ה סק"ג ונהרי כפר הגיד קודם פסח שאינו רוצה לקבל הדגן ושיחזיר לו המעות אם כן הדגן היה של העכומ"ז ואף שאי אפשר להוציא המעות מיד העכומ"ז לא גרע מקבל הישראלי אחריות על חמצו של עכומ"ז ברשות עכומ"ז דמבואר בסי' תמ"ג דאינו עובר אף אם נאמר דכיון שאין יכול לגבות ממנו הוי פלא קבל עליו אחריות מפל מקום פיון שמונח בבית בעליו אינו מזיק מה שהוא פאחריות הישראלי וגם החשש דמשום שהברירה בידי ישראל שלא לבטל המקח הוי פאילו הוא על אחריות ישראל לא שייך פאן דגם אחריות ישראל אינו מזיק פדכתיבנא ולכן מותר הדגן לישראל אחר הפסח בלי שום פיקפוק: ועוד אף אם נחליט דאין הישראלי יכול לבטל המקח יש להתיר הדגן פיון שלא ראה קודם פסח רק שנתלחלחו השקים ולא ראה בהם פיקוע ומה שמצא עתה מבוקעים דילמא אחר הפסח נתבקעו ואף היכא דמינח נייחי דאתי לידי חימוץ מפל מקום אינו אלא ספק חמץ פדכתב המג"א בסי' תס"ז ס"ק י"ב ואם כן אף אם נתבקעו קודם פסח הוי ספק חמץ שעבר עליו הפסח ולהמג"א אסור באכילה ומותר בהנאה ולהחזק יעקב מותר אף באכילה וכל זה אם נאמר דאין הישראלי יכול לבטל המקח אבל כפר בירתי דכול לבטל המקח והדגן של עכומ"ז ולכן מותר אפילו באכילה: טו) ספק אם עבר בכל יראה אם אסור החמץ אחר הפסח או לא קנסו אלא פודאי עבר עיין בשו"ת בית יצחק חלק יו"ד ח"ב פקונטרס אחרון סי' ט' אות א' ואות ב' והבאתי תורף דב"ק לעיל פאות כ"ג (בד"ה ובשו"ת בית יצחק): ס) לפני הפסח דבר עם עכומ"ז אחד למכור לו חמצו והסכים לזה והבטיחו לבא בערב פסח לעשות הקנין והישראלי הזמין השטר מכירה על שם הקונה הנ"ל ועד סמוך לזמן המכירה לא בא ואז מכר הישראלי לעכומ"ז אחד שיקנה בעד הקונה שנכתב בשטר וזה השני נתן אדרו"ף בעד הקונה הנזכר בשטר ונכתב בשטר שהקונה יקנה כל המטלטלין בקנין אגב קרקע ובחול המועד בא הקונה

המנוזר בפטר והקונה השני מסר לו השטר מכירה ואחר הפסח שאל השואל אם מותר
החמץ שהוא ויש בזה הפסד מרובה בערה שלשת אלפים ר"ך נשאל על זה ידידי הגאון
מפראמישלא ועתה אבד"ק לבוב יצ"ו בס' בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטרס אחרון סימן
ט' וכתב שהרב השואל פלפל אם יש שליחות לזכות לעכומ"ז ועל זה האריה בתשובתו
ואתיק דברי מסקנתו לדינא ומתוך הדברים מוכן את אשר נשא ונתן בגוף דברי התשובה
ונה לשונו בס"ק ז' סיומא דפסקא פיון שחמץ שעבר עליו הפסח לא הוי רק דרפנו ויש
סברא שקנה העכומ"ז החמץ מדין עבד פנעני אף אם אין שליחות וזכיה לכנעני וגם יש
ספק שמא יש שליחות וזכיה לכנעני בדברי המשאית בנימן וכבר פתבתי דהיא פלוגתא
דתנאי וגם יש סברא דלטועה בדין לא קנסו לכן הנני מסכים לדברי כת"ה להתיר ובאמת
אם לא היה הפסד מרובה הייתי מתיר על ידי ביטול ברוב אף בזה שהוא הפסד מרובה
הנני מצטרף להתיר גם בלא ביטול ברוב באופן שיסתן קנס לענני העיר כפי דעת כת"ה
על אשר לא שאל איהו ימפור החמץ וענין לעיל באות ז' ס"ק י"א: סא) ישאל מכר
תבואה לישאל חבירו על פי קבלת ערבון פנהוג והמנהג הוא כל עוד שלא בא ליד
הלוקח הוא באחריות המוכר ושלח התבואות קודם הפסח אבל נתאחרו מלבא עד יום
חזה"מ ויש בהתבואה דגן שצמח והלוקח לא רצה לקבל והמוכר לא מכר לעכומ"ז קודם
הפסח ולא ביטל וכיון שהחמץ באחריותו אם פו הוי חמץ של ישאל שעבר עליו הפסח
נשאל הגאון שואל ומשיב במהדורא שתיקאה סי' ל"א (בד"ה ודרף אגב) מאת הרב
המחבר ס' שנות חיים פדת מה לעשות בהדגן שצמחו והוא הפסד מרובה והשיב דיש
לצדד להיתר שהרי הדגן שצמח יש רוב פגדו שלא צמח ומן התורה מין במינו בטל
ברוב ואם פו לא עבר בבל יראה מן התורה וקנימא לן בס"י תמ"ז סעיף י"ב גבי חמץ
גוקשה דכל שלא עבר בבל יראה מן התורה ליפא למיקנס וגם נראה דלא שייך פאן בל
יראה שהרי פתב הר"ן ריש פסחים דטעם שעובר בבל יראה הוא משום שחייב פרת אם
אוכל ממנו וגם הרשב"ץ הובא בפרי מגדים בפתיחה להלכות פסח חלק א' אות ט' פתב
דהתורה החמירה בבל יראה כדי שלא יבא לאכול משום דחמץ לא בדיל מיניה ולפי זה
באמת כל חטה בפני עצמה אין בה שיעור כזית לעבור בבל יראה לדעת הרבה פוסקים
דחצי שיעור אינו עובר בבל יראה ואף שבהתרבות החטים המצומחים יהיה פשיעור
והוי פטומאת משא וענין מגן אברהם סי' תמ"ב סק"א בשם הרמ"ך מפל מקום מין במינו
גם הוא הסכים דאינו חייב בביעור וענין משנה לפלך בראשון ממשפכ ומושב דטומאת
משא הוא רק מדרבנו מיהו בלאו הכי על כל פנים אין ראוי לאכילה רק פשיטתו ונהרי
פשיטתו עם חטים יהיה ששים נגדו ופשיטא שלא יבררו החטים המצומחים לבדם לטחון
ואם פו יתבטל בששים ואין חשש שמא יבא לאכול דאף אם יאכל לא יהיה בו נתינת
טעם ושוב לא שייך לעבור עליו בבל יראה וענין סי' תמ"ז במגן אברהם סקי"א וילדעתי
פאן אף הרשב"א מודה דלא שייך שמא יבשלם ויתן טעם דהא יהיה ששים נגדו וראיתי
בפרי חדש סי' תנ"ג שדעתו דחטים המצומחים הוו איסור ניקר ולא שייך ביטול כלל
ומסתמיות לשון הפוסקים לא משמע פו ומחלבוש שם כפי שבאר במשבצות סק"ב
מבואר דהוי כאיסור שאינו ניקר וגם מצד הסברא הוא פו דאטו ניקר החמץ בעינו רק
מתוך שהם מצומחות יש לחוש שמא יהיה בהם חמץ ולא דמי לדהרשב"א סי' תפ"ו
שהביא הפרי חדש דשם החטים הן בקועות ניקר הביקוע וביקוע נדאי הוא חמץ מה שאין

כּן פּאָן וּמְפֹל מְקוּם צָרִיף עֵיוֹן וּמָה גַם דְּכָל זֶה הוּא לְאַחַר הַפֶּסַח אֲבָל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח חָזִיב לְבַעֲרוֹ וּלְזוֹרוֹת הַחַטִּים הַמְצַנְמִחִים וּלְבַעֲרָם וּצ"ע אֵלּוּ תוֹרְף דב"ק: סב) חֲמָאָה נִתְּכַת וְנוֹהֲגִים לְתַת פֶּה סֵלֶת וְעֵבֶר עֲלֶיהָ הַפֶּסַח כְּבָר מִיִּלְתָּא אַמּוּרָה בְּאַלְיָהּ זּוּטָא ס' תמ"ז ס"ק כ"א וְגַם בְּאַלְיָהּ רַבָּא שָׁם וְהוּבָא גַם בְּחַק יַעֲקֹב רִישׁ ס' תמ"ב הֵלְכָה לְמַעֲשֵׂה בְּשֵׁם מַר חָמִיו שְׁהוֹרָה לְהוֹלִיף הַנְּאֻת חָמִץ לִים הַמְּלַח וְהַשְּׂאֵר לְמַפְּוֹר לַעֲכוּמ"ז וּלְדַעֲתִי טוֹב לְמַפְּוֹר לַעֲכוּמ"ז חוּץ מִדְּמִי אִיסוּר שָׁבוּ וּמַעֲשֵׂה רַב וַיֵּשׁ לְסַמּוֹךְ עַל זֶה פִּינּוֹן שְׂיֵשׁ פּוֹסְקִים הַמַּתִּירִין אֲפִילוֹ בְּפֶסַח בְּתַקְנּוֹת אֵלּוּ עֵינּוֹן בְּפָרִי חֲדָשׁ רִישׁ ס' תמ"ז וּבְשִׁפְתֵי פֶהוֹן רִישׁ ס' ק"י וּבַחֲק יַעֲקֹב ס' תמ"ז אוֹת ב' וְכָל שְׂכּוֹן בְּנִדּוֹן שְׁלָנוּ שְׂיֵשׁ צְדָדִים לְהַתִּיר מִצַּד הַסֵּלֶת כּוֹן פְּתַב הַגָּאוֹן מוֹהֲר"ם שִׁיק בְּרִישׁ ס' רט"ו וְהַצְדָדִים שְׂיֵשׁ לְהַתִּיר מִצַּד הַסֵּלֶת הֵלֵא הֵם פְּתוּבִים לְמַעֲלָה בְּאוֹת כ"ט עי"ש מֵהַ שְׁפַתְבְּתִי בְּשֵׁמוֹ: סג) מִינִי כְּבוּשִׁין קְשׁוּאִין וְכִיּוֹצָא שְׁכַבּוּשִׁים בְּחוּמָץ שְׁנַעֲשֵׂה מְסִיפִירְטַס וְשִׁכַח לְמַכְרָם וְנוֹדַע לוֹ אַחַר הַפֶּסַח נִשְׂאֵל הַגָּאוֹן מוֹהֲר"ם שִׁיק בְּסִי רִישׁ אֵם אֲסוּרִים כְּשִׂאֵר חָמִץ שְׁעֵבֶר עֲלָיו הַפֶּסַח וְכַתֵּב שְׁהֵרַב הַשְּׂוֹאֵל צְדָד לְהַתִּיר א' דְּהַסְפִירְט עֲצָמוֹ בְּמַקּוֹם שְׁרָגִילִין לְעַשׂוֹתוֹ מְקַטְנִיּוֹת אוֹ מִתְּפוּחֵי אֲדָמָה וְאִין נוֹתְנִים שָׁם חָמִץ אֲלֵא מֵאֵל"ץ הַצָּרִיף לְזֶה בְּחֻלְק חֻלְק הַעֲשָׂרִים וְאִף אֵם לֹא נוֹדַע אֵם נַעֲשֵׂה מִדְּגוֹן אוֹ מְקַטְנִיּוֹת פִּינּוֹן דִּידְעִינוֹ דְּמַקְצָתוֹן עוֹשִׁין מִמִּינֵי קַטְנִיּוֹת יְכוּלִים לְתַלוֹת לְהַקֵּל כְּמַבְּוֹאֵר בִּי"ד ס' קי"ד וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר כְּתַב לְבָאֵר אֵם הַסִּיפִירִיט שְׁלָנוּ הוּא חָמִץ גְּמוּר וְהִבִּיא מְסַקְנַת מְרוֹן הַחֲתָם סוֹפֵר בְּסִי קל"ג שְׁהוּא חָמִץ וְאִף אֵם נַעֲשֵׂה מִשְׂאֵר קַטְנִיּוֹת וּתְפוּחֵי אֲדָמָה עִם הַמְּאֵלֶץ צָרִיף לִידַע אֵם הֵם רוֹב כְּנֻגַד הַמְּאֵלֶץ וְשְׁכַבֵּר כְּתַב בְּחֲתָם סוֹפֵר דְּלֵא שְׂיֵיף בִּיטוּל מִשׁוּם דְּתַחֲלַת בִּיאָתָם עַל יְדֵי תַעֲרוּבַת שְׁכַתֵּב הַמְּרַדְכֵי בְּסוֹף חוּלִין דְּאִינוּ כְּטַל וְנִרְאָה מִדְּבַרֵי הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְךְ בְּרִישׁ פֶּרֶק א' מֵהֵלְכוֹת אַבוֹת הַטְּוֹמָאָה דְּהוּי מִדְּאוּרֵיִיתָא וּבְלֵאוֹ הֵכִי אִף אֵי לֹא נִימָא כְּדַעַת הַמְּרַדְכֵי מְפֹל מְקוּם פִּינּוֹן דְּהוּא תַעֲרוּבַת מִין בְּאִינוּ מִינוּ דְּאִין טַעַם הַזִּיעָה שְׁמֵן הַקַּטְנִיּוֹת שְׁוֹה לְטַעַם הַזִּיעָה שְׁמֵן הַתְּבוּאָה וְלַעֲנִין בִּיטוּל אֲזַלִּינוּ כְּתַר טַעֲמָא וְלֹא כְּתַר שְׂמָא וְכַבֵּר הַעִירִבְזָה מְרוֹן הַחֲתָם סוֹפֵר וְכַתֵּב אֲלֵא אֵם כּוֹן יַתְּבַרֵר דְּטַעַם אֲחַד לְהֵם וּלְדַעֲתִי דְּבַר זֶה הוּא מִן הַבְּמַנְעַ וְאֲפִילוֹ אֵם הוּא סְפַק הוּי סְפִיקָא דְּאוּרֵיִיתָא שְׁהֵרִי אִין נוֹתְנִים מִשְׂאֵר מִינִים כָּל כְּףָּ שְׂיֵהָא בְּהֵם שְׂשִׁים נִגַּד הַחֲמִץ וְאִף אֵם הוּא סְפַק אֲזַלִּינוּ לְחוּמְרָא וְכו': אֲמַר הַמְּחַבֵּר לְעִיל בְּסִי ה' אוֹת ל"ז כְּתַבְתִּי בְּכָל זֶה בְּסִי"ד וְהַבֵּאתִי דְּבַרֵי מְרוֹן הַחֲתָם סוֹפֵר וְעוֹד דְּבַרֵי כְּמָה פּוֹסְקִים עֵי"ש וּמִשְׁמַע מִדְּבַרֵי הַגָּאוֹן בְּתַשׁוּבָה זוֹ שְׂאֵם בְּאַמַּת הֵיוּ נוֹתְנִים מִשְׂאֵר הַמִּינִים שְׂשִׁים כְּנֻגַד הַחֲמִץ הִנֵּה מִתְּבַטֵּל בְּשִׂשִׁים אֵם לֹא נִאֲמַר כְּדַעַת הַמְּרַדְכֵי (שְׂאִין בִּיטוּל מוֹעִיל בְּדְּבַר שְׁתַּחֲלַתוֹ בָּא עַל יְדֵי תַעֲרוּבַת) מִשְׁמַע דְּאֵם נִאֲמַר כְּהַמְּרַדְכֵי אֲזִי אִף אֵם יֵשׁ שְׂשִׁים מִשְׂאֵר מִינִים לֹא מִהֲנִי וְזֶה שְׂלֵא כְּדְּבַרֵי הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּתַנְיִנָּא חֻלְק יו"ד ס' ד"ן דְּאֵסְבְּרָה לָן דְּלֵא שְׂיֵיף כְּלָלִיָּה דְּרַב הַמְּרַדְכֵי אֲלֵא בְּבִיטוּל אֲשֶׁר מִתּוֹרַת רוֹב אֲתִינּוּן עֲלָה אֲבָל בְּדְּבַר שְׂכַבֵּיטוּלוֹ בְּשִׂשִׁים וְטַעַם הַבִּיטוּל הוּא מְפִנֵי שְׂאִין הַטַּעַם נִרְגָּשׁ אִין שְׂיֵיף בְּזֶה מֵהַ שְׂמַחֲלַק הַמְּרַדְכֵי עֵי"ש וְהִבִּיא דְּבַרֵי הַרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בִּי"ד ס' י"ד וְעֵינּוֹן כְּמָה שְׁכַתְּבְתִי בְּקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׂדֵי בְּחֻלְק הַכְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַבִּי"ת כְּלָל ט"ל סק"ב וק"ל וְשָׁם בְּסִי"ק ג' רְשַׁמְתִּי אֵי נְקִיטִינוּן כְּכַלְלִיָּה דְּרַב הַמְּרַדְכֵי עֵי"ש (נְחַזּוֹר לְדְּבַרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲר"ם שִׁיק הַנִּזְ"ל) וְעוֹד דְּהוּי מִין בְּשְׂאִינוּ מִינוּ שְׂאִין הַטַּעֲמִים שְׁוִים וְכו' וְלֹא סִגִּי בְּרוֹב וְאֲפִלּוֹ אֵם הוּא סְפַק הוּי סְפַק דְּאוּרֵיִיתָא וְלְחוּמְרָא (אֲמַר הַמְּחַבֵּר לְעִיל בְּסִי ה' אוֹת ל"ז כְּתַבְתִּי בְּכָל זֶה וְהַבֵּאתִי דְּבַרֵי

מֶרֶן הַחֲתָם סוֹפֵר וְעוֹד דְּבָרֵי כַּמָּה פּוֹסְקִים עִי"ש): וְאִם אֵם נִדוֹן בְּזֶה דִּין חֲמִץ שֶׁעֶבֶר עָלָיו הַפֶּסַח מִכָּל מְקוֹם כְּשֶׁהִסְפִּיק בְּמִצִּיאוֹת גַּם בְּדַרְבָּנָן אֲסוּר כְּדַכְתַּב הַפְּרִי מְגִדִים בִּיּו"ד ס' י"ד סק"ז בְּמִשְׁבָּצוֹת וּבְלֹאוֹ הֵכִי כִּינּוֹן שֶׁהוּא מְשׁוּם קִנּוּס עַל שֶׁעֶבֶר עַל בַּל יֵרָאֶה אִם כֵּן הָעֵינָקֵר תְּלוּי אִם בְּפֶסַח עֵינָקֵרוֹ מִדְּאוֹרֵינִיתָא וְגֵרַע מִמָּה שֶׁהֵבִיאוּ הַפּוֹסְקִים דְּכָל שְׂתַחֲלָתוֹ מִדְּאוֹרֵינִיתָא אִף שְׁנַתְּגַלְגַּל לְדַרְבָּנָן סְפָקוֹ לְהַחְמִיר (אָמַר הַמְּחַבֵּר עֵינָן בְּמָה שֶׁפְּתַבְתִּי בַּפֶּרֶט זֶה לְעֵיל בְּאוֹת ל' בְּסִימָן זֶה) וְעַל כָּל פָּנִים אִף אִם נִעְשָׂה גַם מִשְׁאָר מִיָּנִים אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם חֲמִץ וּמָה שֶׁפְּתַב הָרַב הַשּׁוֹאֵל (לְפִי שִׁיטְתוֹ דְּהִיכָא דְּנִדְּאֵי יֵשׁ תַּעֲרוֹכֶת שְׁאָר מִיָּנִים מוֹתֵר) דְּכִינּוֹן דִּישׁ עוֹשִׂים כֵּן תּוֹלִין לְהַקֵּל כְּבִיּו"ד ס' קי"ד לִיתָא חֲדָא דְלֹא אֲמַרִּינָן הֵכִי אֲלֵא בְּאִסוּר דְּרַבָּנָן וְהִכָּא אִיכָּא חֲשֵׁשׁ אִסוּר תּוֹרָה בְּפֶסַח עֲצָמוֹ וְלֹא תְּלִינָן לְהַקֵּל וְתוֹ דְּאִף בְּדַרְבָּנָן לֹא תְּלִינָן לְהַקֵּל אֲלֵא הִיכָא דְּאִף אִם נִתִּיר כָּלֵם לֹא יִהְיֶה בְּנִדְּאֵי אִסוּר כְּמוֹ בְּמַחְבּוּאָה בְּכַתּוּבוֹת ד' כ"ז כְּמוֹ שֶׁבִּינְיָאָר בְּמִשְׁנֵה לְמַלְךָ פְּרָק ב' מִהֶלְכוֹת חו"מ הֶלְכָה ב' עִי"ש וּמְבֹנָאָר מְזָה שֶׁהַשִּׁפְיָרְטִיס הִזָּה אָנוּ מַחְזִיקִין אוֹתוֹ לְחֲמִץ גְּמוּר: שׁוּב כְּתַב לְבָאָר לְפִי מָה שֶׁפְּתַב הָרַב הַשּׁוֹאֵל שֶׁמְטִילִין שְׁמוֹנֶה מִדּוֹת סוֹפְרִיטִיס לְמֵאָה מִדּוֹת מִים אִם נִעְשָׂה הַסִּפְיָרְטִיס רַק בְּתַבּוּאָה אִין בְּהִיתֵר שְׁשִׁים וְרִצָּה הַשּׁוֹאֵל לֹאמַר דְּבַטֵּל בְּשִׁשָּׁה חֲלָקִים כְּמוֹ בֵּינָן בְּמִים בִּיּו"ד ס' קי"ד (דְּצָרִיף לְהִיּוֹת קל"ד סְעִיף ה') וְאִם כֵּן הִיָּה בְּטֵל אִף אִם הָאִיִּסְפִּירְטִיס כְּלוֹ חֲמִץ וְכַתּוּב עַל דְּבָרָיו דְּזֶה אִינוּ דְּאִף אִם יִתְבָּרַר דִּי"ש בְּטֵל בְּשִׁשָּׁה חֲלָקִים כְּמוֹ יֵין הִנֵּה הַטַּעַם בִּיּו"ד שֵׁם הוּא מְשׁוּם דְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם וְכֵן כְּתַב בְּמַגֵּן אֲבֵרָה ס' ר"ד סקט"ז הַטַּעַם מְשׁוּם דְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם וּבְנוֹתָן טַעַם לְפָגַם קִינְיָא לֹן בִּיּו"ד ס' ק"ג דָּאָם חֲזוֹר וְהִשְׁבִּיחַ אֲסוּר וְדַעַת הַפְּרִי חֲדָשׁ שֵׁם דְּאִף קוֹדֵם שֶׁהִשְׁבִּיחַ כִּינּוֹן שְׁסוּפּוֹ לְהִשְׁבִּיחַ אֲסוּר וְאִם כֵּן מָה יוֹעִיל מָה שְׁנוֹתָן טַעַם לְפָגַם בְּאוֹתוֹ רִגַע שֶׁמְעַרְבוֹ עִם הַמִּים שֶׁהָרִי סוּפּוֹ לְהִשְׁבִּיחַ וְנִעְשָׂה עִם כָּל הַמִּים חוֹמֵץ לְשִׁבְחָ וְשִׁבְחָ בְּכַמּוֹת גַּם כֵּן מִיִּקְרִי שִׁבְחָ וְשִׁשִׁים אִין בְּהַמִּים נִגְדַּ הָאִיִּסְפִּירְט אִף אִם עוֹשִׂין הָאִיִּסְפִּירְט מִמִּינֵי קַטְנוֹת, וְהוּי רַק תַּעֲרוֹכֶת וְקוֹדֵם הַפֶּסַח לֹא אֲמַרִּינָן חֲתִיכָה נִעְשִׂית גְּבֵלָה וְאִם כֵּן יֵשׁ שְׁשִׁים בְּמִים נִגְדַּ עֵינָקֵרִי הַחֲמִץ שֶׁבְּאִיִּסְפִּירְט הַנִּזְל (אָמַר הַמְּחַבֵּר כֵּן דַּעַת הָרַבָּה מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְּבַחֲמִץ לְפָנֵי הַפֶּסַח לֹא אֲמַרִּינָן נִעְשִׂית גְּבֵלָה כְּמוֹ שֶׁרְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת אוֹת מ"ט אֲלֵא שֶׁהַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוּרָא קַמָּא ח"ג ס' קנ"ג מְפַקֵּק לְעַנְנֵי יי"ש שֶׁל שְׁמַרִים לֹאמַר שְׁגַם הַמִּים נִעְשִׂים יי"ש וְאִין כֵּן דַּעַת הַגָּאוֹן מוֹהַר"ם שִׁיק עֵינָן לְקַמֵּן בַּד"ה אִף יֵשׁ לְעֵינָן) מְכָל מְקוֹם הָרִי הָאִיִּסְפִּירְט הוּא מְעַמִּיד וּמְתַקֵּן הַכָּל וְאִף שִׁישׁ שֵׁם שְׁאָר דְּבָרִים גַּם כֵּן שֶׁמְעַמִּידִין וְהוּי זֶה וְזֶה גוֹרֵם לֹא מְהִי לֹא מִיִּבְעֵיָא לְמָה שֶׁפְּתַבּוֹ הַתּוֹסֵס בְּעַבּוּדָה זָרָה ד' מ"ט ד"ה שְׁאָם נִטַע שְׁאִינוּ נִקְרָא זֶה וְזֶה גוֹרֵם אֲלֵא אִם כֵּן הַשְּׁנֵי מִיָּנִים מְעַנְּוֹ אֲחַד אִף לְרִש"י שֵׁם וְהֵכִי קִינְיָא לֹן בִּיּו"ד ס' רי"ד סְעִיף י"ב דְּגַם אִין הַשְּׁנֵי גוֹרְמִין מְעַנְּוֹ אֲחַד הוּי זֶה וְזֶה גוֹרֵם מְכָל מְקוֹם בְּנִדּוֹן שְׁלָנוּ אִילוּ נָתַן גַּם סִיפִירְט שֶׁל הִיתֵר הוּי שְׁפִיר זֶה וְזֶה גוֹרֵם אֲבָל שְׁאָר סְמָמִים כְּגוֹן וְנִינְשְׁטִיין וְקִיִּסְמִין כָּל אֲחַד יֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְעַל יְדֵי כְּוָלָם נִתְּהַה הַחֲוֹמֵץ וְדוּמָה לְחֲוֹמֵץ הָאֲדוּמִי דְרִישׁ פְּרָק אֵלוֹ עוֹבְרִין דְּמְבֹנָאָר שֵׁם בְּבַעַל הַמְּאוֹר דְּמַכְוֵלָם נִעְשָׂה טַעַם חֲדָשׁ וְקִיּוּהָא עַל יְדֵי שִׁינּוֹ הַטַּעְמִים שִׁישׁ לְכָל אֲחַד וְקִינְיָא לֹן דְּהִנֵּף מִיָּנִים דְּתַנּוּ בְּאֵלוֹ עוֹבְרִין אֲסוּרִין בְּלֹאוֹ כְּבֹא"ח ס' תמ"ב וְאִין לֹאמַר דְּהַסִּפְיָרְט עֲצָמוֹ שִׁישׁ בּוֹ חֲלָק מְחַמֵּץ וְאִינָף הַחֲלָקִים מְדַבְּרִים הַמְּוֹתֵרִים הוּי זֶה וְזֶה גוֹרֵם דְּזֶה אִינוּ כִּינּוֹן דְּהַסִּפְיָרְט מְחַלְקֵי הַמְּוֹתֵר לֹא נִעְשָׂה סִיפִירְט אֲלֵא עַל יְדֵי

מאל"ץ הוא עצמו נתהוה על ידי איסור ואי אפשור להקרא זה הסיפירט גורם היתר כדמוכח מדברי המגן אברהם סי' תמ"ב סקל"ד דלא מיקרי שמרי שחר שיש בהם מהיתר ומאיסור לא נקרא זה וזה גורם אלא אם כן נטל שמרים אחרים שהן עצמן היתר וכל שכן לדעת הרשב"א המובא במגן אברהם סי' תמ"ב סוף סעיף קטן א' דכל שתחלת תקנתו ועשייתו הוא כה אינו בטל לכל הפחות מדרבנן ואם כן על כל פנים גם החומץ יש בו איסור חמץ (אמר המספר בדין זה וזה גורם צריף להתנישב כמה שהבאתי בסי' ב' אות ד' ובסי' ה' אות כ"ה ועוד רשמתי איזה פרטי דינים בקונטרס הכללים במערכת החי"ת עי"ש): אף יש לעיין בדבדב המעמיד עצמו לפי מה שכתב הפרי מגדים בפתיחה להלכות תערובת דלרוב הפוסקים רק מדרבנן הוא דאינו בטל רק להטור איפא למימר דחשיב כבעין ואיפא למימר דלדידה הני דאורייתא וגם זה אינו מוכרח להטור ועל כל פנים החומץ הוא גם כן דינו כחמץ או מדאורייתא או מדרבנן ומרן החתם סופר בסי' קל"ג פתב עוד סברא לענין יי"ש דשאר המינים מתהפכים לכח החמץ דומה לדרבינו יונה בבשר גבלה שמתהפה לדבש המובא במגן אברהם סי' רט"ז סק"ג אף קשה לזה דכלל אמרו חז"ל דשאר המינים חוץ מחמשת המינים אינם באים לכלל חמץ רק באורז מצינו דנגרר מן החטים לבא לידי חמץ כמבואר לענין חלה בסי' שכ"ד אבל שאר דברים לא שמענו שיהיו נגררים על ידי המאלץ אמר המספר מדברי הרב הללו מתבאר שסובר שמה שאמרו לאסור אחר הפסח דבר המעמיד הוא בדבר שהועמד מקודם הפסח ושהה בתערובתו עד אחר הפסח אמנם אני ההדיוט הבאתי לעיל בסי' זה אות כ"ה (בד"ה ודע) שיש סוברים דלא אמרו להחמיר בדבר שהועמד בחמץ אלא אם היה המעמיד בעין כל ימי הפסח ואחר הפסח העמידו בו אבל אם העמידו בו מלפני הפסח ונשתהה עד אחר הפסח לא חשיב חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ומותר עי"ש (בחוור לדברי הרב מוהר"ם שיק הנ"ל): ומעתה נבאר דין הכבשים שנתן לתוף מי הכבישה סיפירט דאף אם היה סיפירט מעט שיש נשים כנגדו מפל מקום הרי לדעת הרשב"א הנ"ל כל שתחלת תיקונו ועשייתו כה לא בטל וגם הרי הוא מעמיד ואינו מועיל ביטול אלא אם כן יש זה וזה גורם ובנדון הזה אין שם מעמיד אחר ואם כן הווי כשאר תערובת חמץ שעבר עליו הפסח אלא שמעלתו צדד עוד להתיר מצד שתי סברות א) כיון דביטול לא שייך הערמה ונודע לאחר הפסח לא נאסר משום קנס (אמר המספר לעיל בסי' זה אות ו' הארכתי בס"ד בדין שכח או נאנס ועבר עליו הפסח דאסור אם הוא דוקא פשלא ביטול או אף אם ביטול עי"ש) ב) על ידי השלכת הנאה לים המלח וגם אלו צדדי היתר אינם מועלים דמה שכתב בשם החזק יעקב הנה החזק יעקב עצמו לא פתב אלא אם נאנס אבל בשכח לא מיקרי אונס כמבואר בא"ח סי' תקנ"ז סק"ו דלפעמים הוי שכחה הפשיעה ובלאו הכי חלקו האחרונים על החזק יעקב דאפילו ביטול לא מהני ויעניין בפר"ח בסי' תמ"ח אות ה' וגם על הא דמתיר בהולכת הנאה לים המלח חלקו עליו: והנה נראה לצדד היתר על פי מאי דקיימא לן בסוף סי' תמ"ז דנוקשה שעבר עליו הפסח מותר ולהמגן אברהם מותר אף באכילה ולהחזק יעקב רק בהנאה וכיון דבנדון דידן לרוב הפוסקים אינו אסור אלא מדרבנן דומה לנוקשה ולהמגן אברהם מותר באכילה ואם משליך דמי הנאה לאיבוד מותר גם להחזק יעקב אלא דאין זה ברור דהפרי חדש פתב דדוקא דבר שאיסורו בפסח הוא רק מדרבנן ובשאר איסורים אופן איסור כזה אינו אוסר

בְּזֶה מִיקוּלִין לְאַחַר שְׁעֵבֶר עָלָיו אָבֵל אִם עֲנִין הָאָסוּר הוּא בְּעֲנִין שְׁגָם בְּשָׂאֵר אִיסוּרִים שְׂאִינָם מֵעֲנִינֵי פֶסַח הֵיךָ אוֹסֵר אִיסוּר בְּזֶה לֹא הִקְלוּ בְּזֶה אַחַר הַפֶּסַח (עֵינִין לְעִיל בְּאוֹת יו"ד מֵהַ שְׂרָשְׁמֵתִי לְחֻלְקַת בְּזֶה בֵּין גְּנוּקָשָׁה לְשָׂאֵר דְּרַבָּנִין) וַיֵּשׁ לְצַדֵּד עוֹד דְּמוֹתֵר לְכוּלֵי עֲלָמָא אִם כְּתֹב בְּשִׁטְר הַמְכִירָה בְּנוֹסַח שְׁתַּקְנוּ הַגְּאוּנִים שְׁמוּכָר כֹּל חֲמִץ בְּכֻלָּל וְכֹל דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ חֲשֵׁשׁ חִימוּץ אֶלָּא שְׂאֵחַר כֶּף כְּשִׁפְרֵט הַחֲמִץ וְסָכוּם דְּמֵי הַמְכִירָה לֹא הִזְפִּיר אֶת הַכְּבוּשִׁין וּפְסִיקַת דְּמִיָּהוּן יֵשׁ לוֹמֵר שְׁפִיר דְּגָם זֶה הֵיךָ בְּכֻלָּל הַמְכִירָה כְּמִבְּנוֹאֵר בְּתַשׁוּבַת מְרַן הַחֲתָם סוֹפֵר וּמְחַמֵּת כֹּל הַצְּדָדִים הַנִּ"ל יֵשׁ לְהַתִּיר לְכֹל הַפְּחוֹת בְּהִנְאָה: סד) אִישׁ אֶחָד נִשְׁלַח לוֹ קוֹדֵם הַפֶּסַח סְחוּרָה טִישִׁיקִילָאדַע (אָמְרוּ לִי שְׁהוּא מִין מְרַקַחַת שְׂיֵשׁ בּוֹ קַמַח) אֶל יַד עֲגֻלוֹן לְקַאֲמִפְטָאָהָר וּמִשָּׁם נִשְׁלַחָה עַל יְדֵי עֲגֻלוֹן וְלֹא נוֹדַע עַרְףָּ אַרְבַּעַה חֲדָשִׁים אָנָּה הַסְּחוּרָה וְתוֹבַע לְהַקְאֲמִפְטָאָהָר עֲבוּר הַסְּחוּרָה כִּי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה וְהֶאֱחָרִיּוֹת עַל הַקְאֲמִפְטָאָהָר וְאַחַר הַפֶּסַח בָּאָה הַסְּחוּרָה וְהוּא לֹא מְכָרָה קוֹדֵם פֶּסַח רַק בְּיִטְל חֲמִצּוֹ עַל מַעֲשֶׂה זֶה נִשְׁאֵל הַגְּאוּן מִפְּרָאֲמִישְׁלָא יצ"ו בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר בֵּית יִצְחָק ס' ע"ז וְהַשִּׁיב דִּישׁ מְחֻלְקַת בְּפוֹסְקִים בָּאִם לֹא יָדַע כֹּלֵל מִהַחֲמִץ אִם עוֹבֵר בְּכֹל יִרְאָה וְדַעַת הַטוֹר בְּס' תל"ד דְּכִשְׁנוֹדַע לוֹ מִהַחֲמִץ עוֹבֵר לְמַפְרַע בְּכֹל יִרְאָה (וְשִׁקִּיל וְטָרֵי קֶצֶת בְּזֶה) וְאֵף לְהַחֻלְקִים וְסוֹבְרִים דָּאִם לֹא נוֹדַע לוֹ בְּפֶסַח כֹּלֵל מִהַחֲמִץ אִינוּ עוֹבֵר בְּכֹל יִרְאָה מִכֹּל מְקוּם אָסוּר הַחֲמִץ אַחַר הַפֶּסַח כְּדִקְיָמָא לֵן בְּס' תמ"ח דְּאֶפִּילוּ אִם הִנְיָחוּ שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס וְאֶפִּילוּ בְּיִטְל אָסוּר הַחֲמִץ אֶלָּא שְׂיֵשׁ לוֹמֵר דְּהָא דְּאָסוּר אֶפִּילוּ שׁוֹגֵג וְכו' הוּא מְחַשֵּׁשׁ הַעֲרָמָה אָבֵל כְּשִׁנְאָבֵד הַחֲמִץ וְהַבְּעָלִים נִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ קוֹדֵם הַפֶּסַח עֲדִיף מִהַפְּקִירוֹ קוֹדֵם הַפֶּסַח דְּמַהְנֵי מִשׁוּם דָּאִין חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה כְּדַכְתֵּב הַמְּקוֹר חֲיִים אָף יֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא מַהְנֵי הֵכָא מִטַעַם יֵאוּשׁ לְפִי מֵהַ שְׁפָתָבוּ הַמְּקוֹר חֲיִים בְּס' תמ"ח וּקְצוֹת הַחֲשׁוֹן בְּס' ת"ה דְּלֹא מַהְנֵי יֵאוּשׁ כְּשִׁפְלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁבָא לִיד זוֹכָה אָף שְׁהַבְּאִתִּי רָאִיָּה בְּהִקְפָּה בְּס' ע"ו אִם כֵּן לְדִידְהוּ בְּנִדּוֹן דִּידֵן שְׁפָלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁבָא לִיד הַזּוֹכָה שְׁהָרִי בְּאֲמַת לֹא הֵיָתָה הַסְּחוּרָה אֲבוּדָה רַק שְׁלֹא יָדַע הֵיכֵן הֵיָתָה וּבְכֹל מְקוּם שְׁהֵיָא לֹא זָכָה בָּהּ אַחַר וְלֹא כִּינוּן לְזָכוֹת בְּהַסְּחוּרָה לְכֹן הַחֲמִץ הוּא בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וְעֵבֶר בְּכֹל יִרְאָה שׁוֹב כְּתֹב לְצַדֵּד לְהַבִּיא רָאִיָּה דֵיֵאוּשׁ מַהְנֵי בְּחֲמִץ אָף כְּשִׁפְלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁבָא לִיד זוֹכָה וְגַם כְּתֹב לְדַחּוֹת הַרְאִיּוֹת שְׁהַכְרִיחַם לְהַרְבֵּנִים מְקוֹר חֲיִים וּקְצוֹת הַחֲשׁוֹן לְחֻלְקַת בֵּין לֹא פְלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁבָא לִיד זוֹכָה לְהֵיכָא דְּכָלָה וְכו' וְאִם כֵּן בְּנִדּוֹן דִּידֵן אָף שְׁפָלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁבָא לִיד זוֹכָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַהְנֵי אֲמָנָם בְּנִדּוֹן דִּידֵן אִין זֶה יֵאוּשׁ גָּמוּר כִּינוּן שְׁהַקְאֲמִפְטָאָהָר הֵיךָ חֲיָיב לְשַׁלֵּם וְהוּא תוֹבַע לֹא הֵנִי יֵאוּשׁ דְּשׁוּם אָדָם לֹא יוֹכֵל לְזָכוֹת כִּינוּן שְׁפַעֵל הַקְאֲמִפְטָאָהָר שְׁהוּא הַשׁוֹמֵר לֹא נִתְיָאֵשׁ וְכַדְכְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּבָבָא קַמָּא ד' ס"ו לְעֲנִין גְּזֻלָּן אָף כִּינוּן שְׁהַטִּישִׁיקִילָאֲדַע אִין בּוֹ אֶלָּא חֲשֵׁשׁ תַּעֲרוֹבַת קַמַח וְקַמַח עֲצָמוֹ הוּא סָפֵק לְכֹן הַדְּבָר בְּרוּר דְּמוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח בְּצִירוּף הֵיָתֵר הַנִּ"ל אֵלוּ תוֹרְףָּ דְּב"ק וְעֵינִין שָׁם בְּס' ט"ן אוֹת ט' שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ גַּם כֵּן בְּסִבְרָא זֹו דֵיֵאוּשׁ מַהְנֵי לְחֲמִץ דְּעֲדִיף מִהַפְּקִיר וְשָׁם בְּסוּף הַסִּימָן כְּתֹב בְּקִצְרָה מֵהַ שְׁהַגְּאוּן שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּמַהְדוּרָא קַמָּא ח"ג ס' ר"ט הַשִּׁיגוֹ דְּלֹא שְׂיָיף יֵאוּשׁ אֶלָּא בְּדָבָר שְׁהוּא שְׁלוֹ וְכו' וְהַשִּׁיב עַל זֶה שְׁלֹא עָלָיו תְּלוּנְתוֹ שְׁהָרִי כְּסִבְרָתוֹ (דְּמַהְנֵי יֵאוּשׁ) כְּתֹב הַקְצוֹת הַחֲשׁוֹן וְכו' וְלְעֲנִין מַעֲשֶׂה בְּנִדּוֹן זֶה נִרְאָה שְׁצָרִיף לְהַתִּישֵׁב הֵיטֵב אִיֵּה"ש בְּמֵהַ שְׂרָשְׁמֵתִי לְעִיל בְּאוֹת ז' עֲנִין קְרוֹב לְזֶה: סה) בְּדִין מְכִירַת חֲמִץ בְּעֲנִין שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ מִשׁוּם מוֹכָר דְּבָר שְׂאִינוּ מְסוּנִיִּים וְעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח הֵנָּה הַבְּאִתִּי בְּס' זֶה אוֹת ל"ד דְּבָרֵי רַבֵּי הָאֲחֵרוּנִים הַמְדַבְּרִים בְּזֶה וְגַם בְּס' ה'

אות כ"ט פתבתי בזה בס"ד כמה חילוקי דינים ואם יש לחלק בין מכר למתנה עי"ש ועתה ראיתי בשו"ת בית יצחק לידדי הגאון מוהרי"ץ שמשעלינקש יצ"ו בחלק יו"ד ח"ב בקונטרס אחרון סי' י"ב שנושאל באחד שמכר חמצו פדות ובשעת המכירה אמר להקונה כל החמצים ששכחתי.

למפור אגני נותן לה במתנה ונזכר בחול המועד ששכח למפור מדה של מאלץ שהיה מונח בחדר שמונח החמץ שמכר לעכומ"ז ועבר הפסח וכתב בשם הרב השואל שהביא דברי הפרי מגדים בסוף סי' תמ"ח במי שמכר לנכרי כל מה שבחדר ואחר כך הניח שם עוד חמץ שפלפל הרב השואל אף מהני המכירה לכל מה שבחדר פינו דאין מינו ידוע הני דבר שאינו מסויים ואף שהסמ"ע ריש סי' ר"ט כתב דהיכא דגם המוכר לא ידע מהני מפל מקום השפתי פהו שם חולק עליו והשיבו דלפי המבואר ברמב"ם הובא בסי' ר"ט דמוכר דבר שאינו מסויים הוא כמצחק בקוביא משמע דמשמע אסמכתא הוא דלא קנה ואם כן יש לסמוך בחמץ לאחר הפסח דרבנן אדעת הרמב"ם דאין דין אסמכתא בעכומ"ז ושקיל וטרי קצת בזה ושוב כתב באות ב' דגם להרמב"ם דאסמכתא לא קניא גם בנכרי ודבר שאינו מסויים נמי לא קני מפל מקום יש לומר דמקנה דבר מסויים עם דבר שאינו מסויים קנה הכל והוא על פי מה שכתב המשנה למלה בהלכות מכירה פרק י"א הלכה ב' (ד"ה כתב מוהר"ם פאדאווא) דבמקנה מחציתו לצדקה ומחציתו להקדש מיגו דבהקדש קנה ולא הוי אסמכתא גם חבירו קנה וצריף לומר דשניא דא מקני את ונחמור דקנימא לו דקני מחצה וכן במוכר דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא לעולם דלא קני אלא הדבר שבא לעולם דשם לאו בר קנין הוא אבל באסמכתא קנין מעליא הוא רק שלא גמר בדעתו להקנות בהא אמרינן הואיל ובמקצת דעתו להקנות אף מקצת השני היה דעתו להקנות ושקיל וטרי לצדד בזה ושוב כתב דתלי הא באם אסמכתא דלא קניא הוא מדרבנן דאז יש לומר דבמקנה שני דברים שבאחר מהם לא הו אסמכתא מהני אף אי אמרינן דלא קני מדאורייתא לא אלים מקצת שאין בו אסמכתא שיקנה הכל מחמתו והאריף קצת בזה ובסוף אות ג' כתב שמצא בשם בני שמואל ותורת חסד דמקנה דבר קצוב ודבר שאינו קצוב הוי קני את ונחמור דלא כמו ששיער למעלה ומסיק באות ו' דלשיטת הבית חדש דאסמכתא קניא מדאורייתא הוא הדין שיש לומר כן בדבר שאינו מסויים דמשמע דהטעם הוא משום דלא סמכא דעתיה וכן כתב בשער משפט סי' ס' סק"ג וכיון דקנה העכומ"ז מותר לאחר הפסח פדכתב המגן אברהם בסוף סי' תמ"ז בטעם הר"ן דישראל שהפקיד חמצו אצל עכומ"ז והנכרי קבל אחריות דצריף ביעור מדרבנן ואסור לאחר הפסח הוא משום דחיישינן שכל אדם יעשה כן והוי כחשש שמא יערים אבל פאן דהוא התעסק שיקנה העכומ"ז והעכומ"ז קנה מדאורייתא ולא שייף חשש שמא יערים וגם מסתמא ביטל חמצו סוף דבר פינו דלדעת הסמ"ע כל שגם המוכר לא ידע מהני אף בדבר שאינו מסויים ויש סברא דבעכומ"ז מהני דבר שאינו מסויים וחמץ שעבר עליו הפסח דרבנן לכן החמץ מותר: ובשו"ת הגאון מוהר"ם שיק בסי' רל"ב עמד גם כן בהא דדבר שאינו מסויים וז"ל ועוד פקפק מעלתו על גוף השטר שנאמר בו שמוכר לו כל חמץ אפילו מה שיש לו בעיר אחרת שנה הוי כמוכר דבר שאינו מסויים פדאיתא בחשן משפט סי' ר"ט וכתב בזה סברות לכאן ולכאן ומה שכתב דהרי דבר שאינו מסויים חשיב כמו אסמכתא ואין אסמכתא אצל עכומ"ז כמו שכתב המגן אברהם בסי' תמ"א

סק"ב זה אפֿשר אָבֿל אינו מְוֹכֵר דְהַמְגֵן אַבְרָהָם קָאֵי שְׁם עַל אִסְמִכְתָּא הֵהוּא וְאִין פֿל
הָאִסְמִכְתּוֹת שְׁוֹיִן בְּדִינֵיהֶם וְמָה שְׁפֵתֵב עוֹד הוֹאִיל וְשִׁנְיָהֶם אֵינָם יוֹדְעִים זֶה אִינוֹ דְזֵה שְׁנִיף
דְּנָקָא הֵיכָא דְרוּצָה פֿל אֶחָד לִקְנוֹת אֲמָרִינֵן פֿינֵן דְשִׁנְיָהֶם אֵינָם יוֹדְעִים וְרוּצִים לִקְנוֹת גְּמָר
וּמְקָנָה אָבֿל הַדְבָר מִמְקוֹמוֹ מְוֹכֵרַע שְׁפֵל פֿי הָאֵי גְוֹנָא לֹא מְקָרִי אִסְמִכְתָּא דָּאֵי הָוִי
אִסְמִכְתָּא אִם פֿו גַּם הֶפְקָר וּבִיטוּל לֹא יִהְיֶה דְהַמְפְקִיר בְּאִסְמִכְתָּא לֹא הָוִי הֶפְקָר וְזֵה פֿשוּט
וְאִין צָרִיף לְרָאֵיהּ וְתוּ דְהָרִי הֶפְקָר הוּא פְנֹדֵר וּכְמוֹ שְׁפֵתֵב הַרְמַב"ם פֿרָק ב' דְּנִדְרִים דִּין
י"ד וּבְנִדְרֵי רְשׁוֹת יֵשׁ דְעוֹת עֵינֵן בְּאַרְחַ חֲזִים סוּף סִי תִקְס"ב דְלֹא מְהַנִּי בְּאִסְמִכְתָּא וְאִם
פֿו אֵי חֲמֵץ שְׁאִינוֹ יְדוּעַ מְקָרִי דְבָר שְׁאִינוֹ מְסוּיִים וְכֹאִסְמִכְתָּא גַּם בִּיטוּל וְהֶפְקָר לֹא מְהַנִּי
וְעַכְר"ח (וְעַל פְּרָחִין) פֿינֵן שְׁמִינּוּ יוֹדְעַ גְּמָר וּמְקָנָה וְכִינֵן דְדַעַת הַמְקָנָה לְאִקְנוּיִי אֲפִילוּ אֵי
גִימָא דָּאִין דַּעַת עֲכוּמ"ז לְאִקְנוּיִי (לְמִיָּקְנִי) מְכַל מְקוֹם פְּכָר פְּתַב הַנְּמוּקִי יוֹסֵף בְּבָבָא בְּתָרָא
דָּף מ"א גַּבִּי רַב עֵנֵן שְׁקִיל בִּיְדָקָא בְּאַרְעָא וְכֵן פְּתַב הַרְשֵׁב"א בְּחִידוּשֵׁיוֹ לְגִטִּין ד' כ"א
רע"ב גַּבִּי שְׁאִנִּי זְקוֹן דְהֵיכָא דְדַעַת־אֲחֵרֵת מְקָנָה אוֹתוֹ לֹא בְעֵינֵן שְׁיִהְיֶה לְקוֹנָה פְּוֹנֵת קִנְיֵן
וְאִם פֿו קָנָה עֲכוּמ"ז: וְאַף אֵי גִימָא פְּדַכְתְּבֵן מְרֵן חֲתָם סוּפֵר בְּסִי שִׁ"ג דְּדוּקָא גַּבִּי יִשְׂרָאֵל
שְׁיֵשׁ לוֹ זְכִיָּה מְהַנִּי דַּעַת אֲחֵרֵת מְקָנָה וְלֹא בַעֲכוּמ"ז מְכַל מְקוֹם בְּנִדוֹן שְׁלָנוּ אֲצֵל הַעֲכוּמ"ז
לֹא חֲשִׁיב אִסְמִכְתָּא דְדַעַתוֹ עַל פֿל מְאִי דְחִזִּי לִיָּה שְׁהָרִי אִין הַעֲכוּמ"ז נוֹתֵן יוֹתֵר עֲבוּר זֵה
וְכִינֵן שְׁהִישְׂרָאֵל מְקָנָה לוֹ גַּם שְׁאָר חֲמִצּוֹ שְׁהוּא יוֹדְעַ שְׁאֲפִשְׁרַע שְׁיִמְצָא עוֹד חֲמֵץ בְּרְשׁוֹתוֹ
לְמָה לֹא תְהֵא דַּעַתוֹ לִקְנוֹת אִם יִמְצָא עוֹד חֲמֵץ בְּרְשׁוֹתוֹ וְאַף אִם לֹא תְהֵא דַּעַתוֹ לִקְנוֹת
מְכַל מְקוֹם פֿינֵן דְמַעֲשֵׂיו סוֹתְרִין מִחֲשֻׁבְתּוֹ וְאִין הַמְחַשְׁבָּה מְוֹכֵרַחַת וְנוֹדַעַת חֲשִׁיב רַק
פְּדַבְרִים שְׁפֵלֵב פְּדַכְתְּבֵן חֲתָם סוּפֵר סִי שִׁ"י עַל גּוּף הַקִּנְיֵן לַעֲכוּמ"ז שְׁהַקְשָׁה הַמְחַצִּית
הַשְׁקֵל בְּסִי תִמ"ח דָּאִין פְּוֹנֵת הַעֲכוּמ"ז לִקְנוֹת וְמָה שְׁפֵתֵב עוֹד בְּחֲתָם סוּפֵר דְגַבִּי חֲמֵץ אִין
נְפָקָא מִיָּנָה בְּקִנְיֵית אֲלֵא פֿינֵן שְׁהַמּוֹכֵר הוֹצִיא הַחֲמֵץ מְרְשׁוֹתוֹ אִף אֵי לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ לֹא
גָרַע מִהֶפְקָר קֶשֶׁה דְהָא קִיָּמָא לֵן בְּחֻשׁוֹן מְשַׁפֵּט סִי רִמ"ה סְעִיף יו"ד דָּאִם זִיכָּה לְאַחַר
וְהָאֲחֵר לֹא רֻצָּה לִקְנוֹת לֹא חֲשִׁיב הֶפְקָר וְהָרִי הוּא שֵׁל בְּעֵלִים הָרֵאשׁוּנִים וְדַעַת רְשֵׁב"ם
בְּבָבָא ד' קל"ח הִיא פֿו אָבֿל לֹא קִיָּמָא לֵן הֵכִי וְדוּחֵק לוֹמֵר חֲמֵץ שְׁאִנִּי עַכ"ל לְפּוּם רִיָּהטָא
נְרָאָה דְלֹא דְמִי לְדַסִּימֵן רִמ"ה דְהֵתֵם קְאָמֵר לְהִדְיָא שְׁאִינוֹ רוּצָה בָּהּ אָבֿל הֵכָא לֹא אָמֵר
בְּפִירוּשׁ שְׁאִינוֹ רוּצָה רַק שְׁלֹא פֿינֵן לִקְנוֹת גַּם אֵת הַשְּׁאָר וְגַם דְהֵתֵם מְסַתְמָא אֲמָרִינֵן
דָּאִין דַּעַתוֹ לְהַפְקִירָה לְעֵלְמָא רַק דַּעַתוֹ שְׁיִזְכָּה בָּהּ הָאֲחֵר וְכִינֵן שְׁאִין הָאֲחֵר רוּצָה לְזַכּוֹת
בָּהּ מִמִּילָא הִדְרָא לְמֵאֲרָה וְלֹא הָוִי הֶפְקָר אָבֿל הֵכָא בְּחֲמֵץ שְׁפֵל פְּוֹנֵתוֹ בְּהַקְנוֹתוֹ לְהַעֲכוּמ"ז
אִינוֹ אֲלֵא לְהַצִּיל עֲצָמוֹ מֵאִסּוּר אֲמָרִינֵן מְסַתְמָא דַּעַתוֹ הִיא שְׁאִם לֹא יִחַפְּנֵן הַעֲכוּמ"ז
לִקְנוֹת אִין רְצוּנוֹ שְׁיִחְזוֹר הַמְקַח לְעֲצָמוֹ שְׁאִם פֿו יִכְשַׁל בְּאִסּוּר אֲלֵא פְּוֹנֵתוֹ שְׁתַּהֲיֶה הֶפְקָר
פֿו נְרָאָה לְחַלֵּק לְדַעַת הַגָּאוֹן חֲתָם סוּפֵר דְלֹא תִיקְשִׁי עָלָיו מְסִימֵן רִמ"ה הַנְּ"ל אֲלֵא דְקֶשֶׁה
עַל זֵה דָּאִף בְּהַפְקִיר בְּפִירוּשׁ אִינוֹ פֿשוּט דְמוֹעִיל לְכַתְחֻלָּה לְשֵׁלָא יַעֲבֹר בְּבַל יִרְאֵה וְצָרִיף
לְהַתִּיָּשֵׁב בַּל"ן בְּכָל מָה שְׁרְשִׁמְתִי בְּסִי ה' אוֹת טו"ב לְעַנְיֵן הֶפְקָר אֵי מְהַנִּי עִי"ש: סו)
עִיר אַחַת הִיָּתָה בְּמַצוֹר וּמֵאֲנָשֵׁי הָעִיר הַוּצָרְכוּ לְבָרוּחַ וּבִקְשׁוּ לִיקַח רְכוּשָׁם עִמָּהֶם אִף לֹא
הִנִּיחֵם רֵאשׁ הַצָּבָא וְהַוּצָרְכוּ לְהַנִּיחַ רְכוּשָׁם אֲצֵל יִשְׂרָאֵלִים אַחֲרֵים שְׁנַשְׂאָרוּ בְּעִיר וּבְכָלֵל
הַרְכוּשׁ יֵשׁ חֲמֵץ וְכוּלָם בִּיטְלוּ אֵת הַחֲמֵץ בְּזַמְנוֹ אִף לֹא מְקָרוּ אֵת חֲמִצְיָהֶם וְעַבְרַת הַפְּסָח
הָאֲרִיף עַל זֵה בְּשׁו"ת פִּינּוֹת הַבֵּית וְהַבֵּיא מָה שְׁפֵתֵבוּ הַפּוֹסְקִים אִם בִּיטְלַת הַחֲמֵץ וְלֹא
בִּיעָרוּ מִחֲמַת אוֹנָס וְעַבְרַת הַפְּסָח אִם אִסּוּר וְכַתְּבֵן בְּאוֹת ג' דְּבַנְדוֹן הַנְּ"ל לְכַאוּרָה נְרָאָה דְהָוִי

אונס לפי שפשיפצאו מן העיר הנה דעתם לחזור כי לא שיערו שישמשו הדבר עד אחר הפסח ואם כן יש צד להקל מחמת הביטול והאונס ונדחה דאין זה אונס שהרי היו יכולים למכרו בזמנו במקום שהם אלא דיש לומר דמי שיש לו חמץ במקום אחר שאי אפשר לו לבא שם מחמת אונס כדי לבערו לא עבר על כל יראה אף שלא ביטלו דהחייב הוא רק שישגיג זמן איסורו לבער החמץ ואם אז אי אפשר לבער מחמת אונס פטור ולא אמרינו שהיה לו למכור תחלה ומטעם זה כתב הר"ן ריש פסחים דיש לומר מן התורה בבדיקה לחוד סגי ולא בעי ביטול פינון שעשה את שלו ולא אמרינו היה לו לבטל אף קשה לסמוך על זה (עיין לעיל באות ז' סק"ד מה שרשמתי בזה): ורצה לצדד שיש אונס בנדון הנ"ל פינון שהניחו החמץ ביד ישראלים סברו שהנפקדים ימכרו חמציהם ונדחה זה שהרי בסי' תמ"ג ס"ב בנפקד שחייב למכור הפקדון נחלקו האחרונים באם לא מכר הפקדון אם חייב לשלם וכתב החק יעקב דאף אם הבעלים במדינת הים פטור מלשלם משום שהמפקיד היה יכול למכור במקום שהוא אם כן חזינו דלכולי עלמא החמץ מיהא אסור ודוחק לומר דאירי דוקא בשלא ביטלו הבעלים ותו דאם כן איך סלקא דעתין דהנפקד חייב הרי הבעלים היו יכולים לבטל ובנודע ביהודה קמא סי' י"ט העלה להחמיר בעניינים אלו ואף שבפנים מאירות סי' קס"ג צדד להתיר בהניחו שוגג או אנוס (שלא פדעת הרמב"ם) על פי מה שכתב מרן בכסף משנה דמשמעות לשון הר"ן אם לא עבר לא בדאורייתא ולא בדרכי שרי אין לסמוך להקל שהרי מרן הבית יוסף בסי' תמ"ח כתב לשון הרמב"ם ולפי מה שהבין בבית יוסף בכונת הר"ן צריך לומר דמה שכתב במוצא חמץ בביתו ביום טוב דצריך לשרוף אחר המועד היינו שמצא ביום טוב ראשון וצריך לשרפו בחול המועד וכדכתב בתודת השלמים והוא דוחק ומה שפלפל שם אם יש להתיר אונס אף בלא ביטול קצת תימה שלא הביא פלל לשון השלחן ערוך סי' תמ"ח סעיף ב': סז) אנה שחייב לנושים הרבה ישראלים ועכומ"ז ולא היה בידו לשלם ושופטי העיר סגרו חנותו ובתוכו חמץ הרבה ולא נמכר לעכומ"ז קודם הפסח והמגן אברהם בסי' אמ"ת כתב במשפון שהמלנה עובר והטורי זהב בסי' תמ"ג סק"ד כתב שהלנה עובר ובתשובת מוהרי"א סוף סי' כ"ג כתב שהמלנה עובר שהוא קונה משפון על ידי הערפאות ותמה הרב השואל (מר ניהו הרה"ג זוסמאן סופר אבד"ק האלאש בשנת תרל"ז) בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק סי' רי"ט במאי קנה המלנה גם על מה שכתב שהמלנה ימכור תמה בשלמא בפקדון דהנפקד מוכר החמץ היינו שנותן החמץ ליד הלוקח אבל כאן איך יכול למכור ולכן נראה לו שהמלנה אינו עובר דאף דבעל חוב קונה משפון היינו אם עשה בו איזה קנין אבל בלא קנין לא מצינו שקונה אלא הלנה חייב לבער ואחר הפסח אסור אף שהיה אנוס כמו שהאר"י במקור חיים דחמץ שעבר עליו הפסח אסור אפילו באונס ולדינא כתב בשם השואל שדעתו שאינו יכול למכור דהוי כגזל ונתניאשו (ולא נתניאשו) הבעלים והגאון המחבר השיבו דבסי' ק"ד סעיף ד' (בחשן משפט) מבואר דכשסגרו בית דין חנות של הלנה לא מיקרי גבוי ובעל חוב המוקדם יש לו גם כן חלק במה שבחנות ובתשובת הרא"ש כתב הטעם משום דלא שמו החפצים ולא סמכא דעתיה וצריך לומר דמה שהוצרך לטעם זה (ולא כתב משום דלא משו ומלנה אינו קונה) היינו משום שהבית דין היו שלוחים של המלנה וכינון שיכולים לסגור את החנות פקע על זמן שהוא הפח של בעל החנות והבית דין קנו את החנות לאותו זמן כאילו הם שלוחי המלנה והקנין הוא

ההסגר שפעלו החנות וקנו גם המטלטלין אגב הקרקע ואם פן היה אפשר לומר
דהמטלטלין יהיו פגבוי לכן פתב הטעם פינו דלא שמו התפצים לא שינה ביה פגבוי ואינו
פשוטו ממש אבל אפתי נשאר להם למשכון דמשכון אין צריה שומא והוי פאילו משכו
הם המשכון שלא בשעת הלואתו וקונין לכולי עלמא: וזה שינה בדיני ישראל במקומות
שיש להם רשיון מהשורה על זה אבל בערכאות אף שדיניהם דין דינא דמלכותא דינא
אבל ענין שליחות אין שינה אצלם ואם פן לכאורה נראה דלא זכו המלוים אלא דביו"ד
סי' קס"ט פסק דלחומרא יש שליחות ונראה שזה טעם תשובת מוהרי"א ואם פן יש
לומר דמדברבנן גם המלנה עובר שהרי הוא גם פן באחריותו מדינא דמשכון דתפסו בחובו
דאם יאבד או ישרף פינו דאין המלנה משתלם ממקום אחר הרי נפסיד חובו ולכן אף
דהתפצים המונחים בחנות הם של הלנה מפל מקום גם המלנה עובר בבל יראה דמסתמא
ניחא ליה בשליחות השופטים וזכין לאדם אף שלא בפניו וכל שפן בפניו ובידיעתו וכיון
שעיקר המשכון הוא של הלנה דבעל חוב מפאן ולהבא הוא גובה ויכול הלנה סלקו בזווי
הרי יכול הלנה וגם חייב למפור החמץ ולהקנותו אגב אינה קרקע שיהיה וכיון שהקונה
החמץ ישלם לו בעד החמץ ובאותן מעות יכול לסלק להמלנה אם פן לא דמי לגזל ולא
נתניאשו הבעלים דאין הנגזל יכול להקדישו משום דאינו ברשותו דזה דוקא בגזלה
דהדבר שנגזל ממנו אינו ברשותו אבל המשכון דהמלנה לא נחשב עליו אלא כנפקד וכל
היא דאיתה המשכון ברשותא דמרא איתה יכול הלנה למפור וכן המלנה יכול למפור
ברשות הלנה או מצד השבת אבידה ומצד זכין לאדם אבל זה שלא מכרו שום אחד מהם
נראה דדינו כחמץ שעבר עליו הפסח ויש לצדד על פי מה שכתב החק יעקב בסי' תמ"ח
סעיף ג' להתיר אם היה אונס כל ימי הפסח וביטלו וגם יש לדמות קצת לחמץ שנפלה
עליו מפולת שבמגן אברהם סי' תל"ג ס"ק י"ז דמותר ומה לי אם אינו יכול לבערו מצד
מפולת ומה לי אם הוא מוסגר ויש בדמות ראיה מסי' שצ"ד סעיף ג' דעירוב שהוא במגדל
ונאבד המפתח הוי כנאבד העירוב: וגם יש לצדד דכיון שנפקע זכותו פל אותו זמן של
פסח מן החנות ולא היה החמץ בביתו ובגבולו וכבר האריה השאגת אריהבסי' פ"ג דאם
הוציא חמצו מרשותו קודם הפסח אינו עובר עליו ואף שהיה יכול למכרו מפל מקום
פינו שלא היה אפשר לבערו והוא ביטל החמץ פדינו יש לומר דבכי האי גוונא לא קנסו
ולכן אם יש הפסד מרובה יש לסמוך על המתירים לבטל ולערב החמץ שהוא ברוב פן
היה נראה לדעתו ומעלתו מבפנים ואין לדין אלא מה שענינו רואות אלו דברי תשובתו
וענין במה שהבאתי בקונטרס פאת השדי בחלק הפללים במערכת ה"ה אות י"ד לענין
הפקר וביטול לדבר שאינו ברשותו אי מהני: ובספר ליקוטי בית אפרים להרה"ג נפתלי
סופר בח"ת ד' ה' אות י"ג נשאל גם פן באחד שהיה חייב וסגרו החנות מטעם ערכאות
הקיר"ה כדי למפור מה שבתוך החנות ליתן לבעל חובו והמותר יהיה ללנה ולעת עתה
אי אפשר להלנה ליכנס בהחנות פי הוא סגור וחתום ושאל הלנה אם חייב למפור הפח
שיש לו בחנות או לבטל ולהפקיר וגם אם לא ביטל ולא מכר אם המלנה הוא ישראל
אם יוכל ליהנות אחר הפסח מהמעוה אשר יהיה מן החמץ שיהא נמפר על ידי השופטים
אם גם הוא היה יכול למפור פחו שיש לו בהחמץ שממושפן בעד חובו והשיב שאם הוא
בענין שגם אחר שיגבה הבעל חוב חובו ישאר מה להלנה הרי יש לו חלק בכל דבר
מהחמץ ויוכל למכרו לעכומ"ז דכל שותף יכול למפור חלקו אף שאין הסחורה בידו ענין

מגן אברהם סי' תמ"ח ס"ק ח' ועיין פרי חדש סי' תמ"ח ס"ק ה' אם היה לו חמץ בפסח
במדינת הים דלא מהני הפקר בפני שלשה רק מכירה מהני ובכרפי יוסף סובר דאף
הפקר מהני אבל מכירה פולי עלמא סברי שיכול לקבל מעות ולהקנות על גבי קרקע
ואולי הואיל דלא משפחת משיכה בחמץ זה יהיה פסח לבד קונה או לא והלנה יהיה
מחוייב למפור ולא מהני ביטול ולא דמי לחמץ שנפלה עליו מפולת בסי' תל"ד סעיף ח'
ובמגן אברהם ס"ק י"ג פ"ג דנדיאי יפתחו החנות והוא מצפה על זה אינו דומה לגל גדול
שאינו עומד לפקח עיין שם בטורי זקב ס"ק ה' שמחלק גם כן אם עומד לפקח אז אסור
לאחר הפסח וכן מבואר בפרי חדש סי' תמ"ה ס"ק ה' שאם רוצה לזכות בו לא דמי
לנפלה עליו מפולת: וגם אם לא יהיה חלק להלנה פי כל מה שבתנות ינתן להבעל חוב
עם כל זה הלנה חייב לבער פי חמצו הוא כמבואר בטורי זקב סי' תמ"ג ס"ק ד' אף שאין
לו רשות לבערו על כל פנים חייב לבטלו פי הוא באחריותו שאם נאבד או נשרף המשכון
לא יפטר בזה מחובו פי הוא משפון עד שיהא נמכר מהשופטים ועיין מגן אברהם סי'
תמ"ג ס"ק ה' בסוף שאם נאסר יכול המלנה להתזירו ללנה והלנה צריף לשלם וכו'
ושקיל וטרי קצת עוד וכתב שאם הלנה לא מכר החמץ אם השופטים ימכרו החמץ ויתנו
המעות לישראל מותר ליהנות ממנו עיין מגן אברהם סי' תמ"ג ס"ק ו' ועיין במה
שהארבתי בס"ד בסימן זה אות כ"ו בדין חליפי חמץ אחר הפסח והנה הפר ליקוטי בית
אפרים הנ"ל נדפס בשנת תרנ"ב והרב המחברו (לפי הנראה משער הספר) הוא נכדו
של הרב השואל שפשו"ת מוהר"ם שיק שבשנת תרל"ז וכפי הנראה לא ראה הרב
המחבר דברי הגאון מוהר"ם שיק במה שהשיב למר זקנו: (סח) חומץ הנקרא עסי"ג
(אמרו לי שאינו חומץ יין אלא נעשה מיי"ש עם סממנים שונים) שמכרו לנכרי לעשות
בפסח אף המכירה היתה שלא כדון וכאילו לא היתה כלל ועבר הפסח ולולא שהיה הפסח
מרוכה לא היה ראוי להזדקק אף בהיות הפסח מרוכה והוא אחר הפסח כתב הגאון
מוהר"ם שיק בסי' רכ"ד לצדד א) על פי תשובת הפני יהושע בסי' י"ד שהביא בשערי
תשובה סי' תמ"ח שהיי"ש הנעשה על ידי המאלץ כפי מה שצריכין לו הוא רק חמץ
גוקשה ובסוף סי' תמ"ח נקיטין דגוקשה שעבר עליו הפסח מותר ולא קנסו אותו משום
דהוא רק מדרבנן והכא כל חשש החומץ הוא מפני שיש בו תערובת יי"ש הנעשה ממאלץ
דהוי גוקשה אלא דאין לסמוך על זה בלבד וגם הפני יהושע לא סמך על זה וגם בעשיית
האישפריטיש לא כל המקומות שנים פי יש מקומות שנעשה היי"ש ממין חמץ גמור לכן
יש לצרף עוד ב) מה שכתב בפני יהושע שם דחמץ שעבר עליו הפסח דינו כתרומת
חוצה לארץ ומותר לערבו לכתחלה וכן בנדון זה ירבה עליו חומץ המותר ויבטל החומץ
הזה ברוב אף שלדעתי אצל מאשין קשה לבטל ברוב שהרי אי אפשר ליקח החמץ מתוכו
מכל מקום פ"ג שעשיית החומץ הוא ששופכין עליו בכל עת שהחומץ הולך לחוץ אז
אפשר שגם החמץ שעבר עליו הפסח יצא לחוץ ובכמה פעמים ששופכין עליו יבטל
ברוב ולזה צריף אומד וראית עין ולכן צריף עוד לתקנה ג) להוליה ההנאה לים המלח
שיחשב כמה יי"ש חמץ יש בו וכמה שנה ויליכנו למקום האבוד היינו שימת דמי ההנאה
לשני בני אדם בפני הרב והם יוליכו ההנאה למקום איבוד ונסמוך על דעת הסוברים
דגם בשאר איסורים יוליה הנאה לים המלח ואז יהיה מותר החומץ בהנאה (ולא בשתייה)
שיחזיק החומץ למכרו לנכרים ולא לישראל וכל אלו הדברים צריף המורה להורות

להשואל בנדון הנ"ל (עיין לעיל באות כ"ה מה שצינינתי בדין הולכת הנאה לים המלח):
וגוף מכירת המאשין קשה להתיר וכן כל עניינים פיוצא לזה שהרי אסור לומר לנכרי
שיעשה הדבר ההוא וגם צריך למכור לו כל המאשין עם כל מה שבתוך המאשין וכבר
פקפק במחצית השקל בסי' תמ"ח שהרי הנכרי אינו רוצה לקנות ואינו מכוין לקנות אף
שפתבו הטעם משום דחמץ אינו ברשותו של אדם וכו' ולכן סגי בגילוי מלתא בעלמא
זה שייך על גוף החמץ אבל המאשין עצמו שאינו חמץ וכן הסמנים המונחים בתוכה
אפשר דאינו מועיל משום קושית המחצית השקל לכן צריך לשפוך המקום שהמאשין
עומדת שם שאז תצרו קונה לו שלא מדעתו ויש בזה פלפולים ואין פאן מקום להאריך
עיין לקמן בסי' ט' אות ל"א מה שצינינתי בסיעתא דשמיא בדין חצר אם קונה לנכרי:
סט) אחר שמכר חמצו לעכומ"ז קודם הפסח על ידי הקנאת מקום פדין והחמץ נשאר
ברשותו אם עשה סחורה באותו החמץ דהיינו שמכר לעכומ"ז אחר בפסח או בערב פסח
אחר זמן איסורו מקצת מאותו החמץ שמכר כבר אם על ידי זה מתבטלת מכירה
הראשונה ונמצא שהחמץ כולו הוא של ישראל ועבר עליו הפסח עיין במה שכתבתי
בסי' ט' סוף אות ל"ה: ע) מי שמכר חמצו בכסף שנתן לערבון פנהוג והקנאת מקום
והשטר כתבו מתוך הנסח המנדפס בלשון דייטש שכתוב בו קראסט דיוצר מיטטהונג
שהפונה בו על קנין אגב קרקע והוא לא הבין הפונה אלא סבר שהפונה על קנין חצר
וכן הסביר להנכרי ועבר הפסח כתב על זה הגאון מוהר"ם שיק בסי' רל"ב (בד"ה ומ"ש
מעלתו) דאין לסמוך על המעות שנתן על דעת הסוברים דקנין עכומ"ז בכסף דזה דוקא
אם לא היה כותב לו שטר וכו' (תנ"ך דב"ק בזה הבאתי לעיל באות י"ג ס"ק י"ט ד"ה
ובמה) אף נראה להתיר כיון דדעתו של ישראל היה להקנותו להעכומ"ז אלא שלא ידע
מאגב וסבר דגם בלי אגב נקנה במעות או בשטר ואילו ידע דבעינן אגב אנו סהדי דהיה
מקנה באגב דומה לדברי הרא"ש בתשובה ובפסקיו ונפסק פן באגב העזר סי' כ"ח סעיף
י"ט דשואל טבעת לקדש בו אף דאמר בלשון שאלה אנו סהדי דגמר ויהיב במתנה אף
דלא אמר הכי כמאן דאמר דמי כיון שנתן לו לקדש אותה הכי נמי אמרינן הכי כיון
דדעתו לאקנויי אנו סהדי כאילו אמר דמקנה לו באגב ועוד מטעם אחר כיון דבשטר
נכתב אגב ואילו לא אמר בעל פה שום דבר אלא נכתב בשטר אגב אף שלא הבין לשון
השטר הא קיימא לן בסי' ס"א סעיף י"ג וסי' מ"ה סעיף ג' כיון דחתם עליו גמר ומשעבד
או מקנה ואם פן הכא אף דאמר בפירוש וסבר שהוא מבין לשון הפתוב בשטר לא אתי
על פה ומרע לשטרא ולא אתי דיבור ומבטל מעשה משטר כדאיתא בקידושין ריש פ"ק
האומר וכן פתבו התוספות בריש פ"ק השולח לענין גט וכיון שהשטר בתקפו כשמוסר
לו השטר הוי כאילו אמר בפירוש מה שכתוב בשטר שמקנה לו אגב קרקע ואף שלא
כיון לזה ובקנין בעינן פונה היינו למעוטי כשאינו מכוין לקנות כלל או שמכוין לקנות
במעשה אחר בזה תליא בפלוגתא שהביא המחצית השקל בסי' תמ"ח אבל הכא שפונתו
לקנות בשטר זה ובאותו מעשה בעצמו פונתו לקנות אלא שהוא סובר שקונה מטעם
אחר זה לא שמענו ואדרבא אמרינן ביבמות ד' נ"ב ע"ב התם לא מכוין למיקני הכא קא
מכוין למיקני ואם פן גם בנדון שלנו מכוין למיקני אף שהוא סובר שהוא בלא אגב
ובאמת הוא באגב פונה ונשפיר מהני מתורת אגב ובפרט שיש לומר דגם כסף הערבון
קונה בדיעבד ובפרט שכאן ביטל המוכר חמצו פדין ולכל הפחות יש להתירו בהנאה

כדעת בעל העיטור פדכתב בספר באר יעקב בסי' תמ"ב בגדון פנה: עא) אחד נמו לעגלון
ישראל מעות להביא לו מעיר הסמוכה קמח ושאר דברים חמוצים ואחריות המעות
והחמץ היו על העגלון ונתאחר בדרך ובא בערב פסח סמוך לחשיכה ולא מכר את החמץ
ואף לא ביטלו אף באמירת כל חמירא ובעל המעות מכר גם את החמץ הפא בדרך פדינו
וגם העכומ"ז הקונה חמצו של בעל המעות קבל מיד העגלון גם את החמץ הזה תיקף
בעת בואו ועבר עליו הפסח נשאל על זה הגאון בגימון אריה ונייס יצ"ו אבד"ק
טשערנוויץ בספר אבן יקרה סי' נ"א והשיב דמותר אחר הפסח בלי שום פקפוק והנה
טעמו דכינון שקונדם הלילה מסר העגלון את החמץ להעכומ"ז הקונה אם פן לא עבר
הישראל בבל יראה וכדעת הגאונים שאגת אריה סי' ע"ט דמשום עשה דתשביתו לא
קניס ר' שמעון וכן נראה מהנודע ביהודה סי' כ' ואף שהגאון פרי מגדים בריש סי' תמ"ג
סובר דגם משום עשה דתשביתו קניס ר' שמעון על כל פנים מידי ספקא לא נפיק והוי
ספקא דרבנן ולקולא (אמר המחבר עיין מה שפכתתי בענין זה בסי' זה אות ח' בס"ד)
ובלאו הכי אין אנו צריכים לכל זה דהא כל הספק על החמץ הזה שנמכר באמת לעכומ"ז
כדין הוא רק משום שהיה באחריות ישראל העגלון ובין אם היה האחריות מדין שומר
שבעל העגלה חייב באחריות ובין אם קבל על עצמו אחריות בפירוש בפעשה שקבל
המעות מישראל המשלח אין לאסור החמץ מחמת אחריות העגלון דאי משום אחריות
מדין שומר הא כתב הרב המגיד ריש פרק שני מהלכות גניבה דכל היכא דאימעיט הקדש
מדכתוב רעהו אימעיט גמי עכומ"ז ותנן בבבא מציעא דף נ"ו לענין הקדש שומר חנם
אינו נשבע ונושא שוכר אינו משלם ומפרש טעמא בגמרא דאמר קרא רעהו ולא של
הקדש וממילא דלא שייך דין שומרים גם בעכומ"ז וכינון שהישראל המשלח מכר את
החמץ קודם זמן איסורו לעכומ"ז הא באותה פעשה נפטר העגלון ישראל מדין שומרים
נגד הלוקח העכומ"ז ואף אם קבל העגלון בפירוש אחריות נגד המשלח מכל מקום פינו
שהמשלח מכרו לעכומ"ז והעכומ"ז קבל על עצמו כל האחריות פנהוג אם פן בנדאי
נפטר העגלון מהאחריות שהרי המשלח נסתלק מהחמץ ונגד העכומ"ז אין עליו אחריות
שהרי יכול העגלון לומר לו לאו בעל דברים דידי את בדבר האחריות וכו' (שקיל וטרי
קצת בדין שומר שמסר לשומר דיכולים הבעלים לתבוע לשומר השני ואינו יכול לומר
לאו בעל דברים דידי את) ולכן החמץ הזה מותר בלי שום חשש ופיקפוק ולדעתי
הקלושה יש לפקפק דכינון שהאחריות של החמץ והמעות על בעל העגלון אם פן בעל
המעות איננו בעלים של החמץ ומאי מהניא מכירתו דבר שאינו שלו ואולי פונתו
דמהניא מכירת בעל המעות מדין זכות שזכין לאדם שלא בפניו וצריף להתיישב במה
שפכתתי בסי' ט' אות ב' ואין הפנאי פעת והיו עיניך רואות: עב) שלח תבואה חמוצה
(שאינה ראויה אלא לאכילת הבהמות) קודם הפסח על הבאה"ן (מסלת הברזל) ומסבת
טרדות שונות והרפתקאות דעדי עליה שכח למכרה קודם הפסח נשאל הגאון אבד"ק
טשערנוויץ יצ"ו בספרו אבן יקרה סי' כ"ב והשיב דמותרת אחר הפסח בהנאה (דלזה
הוא שעומדת למאכל בהמה) דאף שלכאורה יש לאסרה ולא מהני מה שהיא מופקדת
אצל הבאה"ן והאחריות על הנפקד דהא קיימא לן בסוף סי' ת"מ דעובר אף המפקיד
בכל זאת יש להתיר דהנה בהא דעובר המפקיד כתב הרא"ש הטעם משום דהנפקד
משאיל המקום להמפקיד והפקדון עומד ברשות המפקיד ומדברי הרא"ש אלו מקשים

על מה שכתב מֶרֶן מוהרימ"ט בח"א סי' ס"ה דחצור הנפקד קונה להנפקד ולינישב דבריו צריף לומר כמו שחילק שם בין ייחד לו מקום ללא ייחד לו מקום ויש לומר דלא קאמר הרא"ש דהמקום קנוי להמפקיד אלא כשייחד לו מקום אבל כשלא ייחד לו מקום מודה שאינו עובר המפקיד ואם כן בנדון דידן שאין פקיד הבאה"ן מייחד לו מקום שיהי הוא צריף לשלחו למקומו והרשות בידו להניחו באמצע הדרך באוצר אחר פידוע ואם כן הוא ברשות הנפקד ובאחריותו ומותר לכל הדעות: ואף שדעת הר"ן במפקיד חמצו אצל אחר דאין המפקיד עובר מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסור פינן שעבר ולא ביצרו ואם כן לכאורה יש לומר דגם לשיטת הרא"ש דכלא ייחד לו מקום קרוי מקום של הנפקד מכל מקום מדרבנן מיהא אסור אף זה אינו חדא דנראה דגם הר"ן לא אמר שאסור מדרבנן אלא כשלא ביצרו במזיד כדמשמע מדכתב הואיל ועבר עליו שלא ביצרו ולשון זה משמע מזיד כדכתבו התוספות בשפת ד' ל"ח ד"ה עבר ובדף מ"ג ד"ה טבל דלשון עבר משמע במזיד ואם כן בנדון דידן שהיה שוגג בדבר ושכח ליפא למיקנסיה ואף מדרבנן מותר ועוד דהא קיימא לן בסוף סי' תמ"ז דכל שמותר מדאורייתא אינו עובר אף מדרבנן ודעת הרב מגן אברהם ס"ק מ"ו דאף באכילה מותר והוקשה לו מדברי הר"ן הנ"ל שכתב דעובר מדרבנן ועי"ש מה שתיגרץ אף באמת יש לומר דהר"ן לשיטתו דסובר כדעת הגאונים דחמץ ברשות הנפקד אין המפקיד עובר עליו והיה קשה לו מהא דעכומ"ז שהלנה לישראל על חמצו והוצרך לדחוק ולחלק דשם על כל פנים מדרבנן אסור אבל לדין דקיימא לן דהמפקיד עובר אם כן הא דעכומ"ז שהלנה לישראל על חמצו אתי כפשוטו דמוכרחין אנו לאוקומא באומר מעכשיו דאם לא כן היה המפקיד עובר מן התורה ואם כן שוב אמרינן שפיר דכל שמותר מן התורה גם מדרבנן אינו עובר עליו וכן כתב בנאות דשא סי' ט"ל דלהפוסקים דהמפקיד עובר מדאורייתא לא קשה עליהם קושית הר"ן וממילא אמרינן דכל היכא דמותר מדאורייתא גם מדרבנן מותר ואם כן לא מיבעיא דלשיטת המגן אברהם היה מקום להתיר בנדון דידן אף באכילה אלא אף לדעת האחרונים המחמירים באכילה יש להתיר כפאן שהרי בכגון זה אין פאן איסור אף מדרבנן אלא דבנדון דידן אין צורך לתקוע עצמינו להלכה זו שלפי המבואר בהשאלה התבואה מצד עצמה אינה ראויה למאכל אדם ולענגן הנאה די במה שכתבתי כן נראה לי להלכה אלו תנרף דב"ק ועיין לעיל בסי' ה' אות כ' שהבאתי דעת הגאון מוהרש"ז בשלחן ערוף שלו בקונטרס אחרון בסי' ת"מ אות ב' דאף דלמה שכתב הרא"ש בטעם שהמפקיד עובר שהוא משום דמשאיל הנפקד מקום הפקדון להמפקיד יש לומר דבענגן שאין הנפקד משאיל המקום להמפקיד אין המפקיד עובר מן התורה מכל מקום הוכיח הרב הנ"ל שם דמדרבנן מיהא אסור וצריף להתנישב היטב בכל מה שרשמתי שם לה נא ראה: עג) אודות קמח שמכר הישראל לעוזב דת ועבר עליו הפסח קשה לסמוך לכתחלה על היתרו של הטורי זקב סי' תמ"ח פאשר האריכו האחרונים בזה (אמר המחבר פונתו למה שכתב בס"ק ד' שהמומר יחליף את החמץ שקנה מהישראל או ימכרנו לעכומ"ז ויתן הדמים או החליפין להישראל בעל החמץ דחמץ אין תופס דמיו ובענגן זה הארכתי בס"ד בסי' זה אות כ"ו ושם מתבאר דעת רבני האחרונים בחליפי חמץ שעבר עליו הפסח עי"ש ובריש סימן ט' הבאתי דברי הרב חכמה ומוסר דחמץ שנמכר למומר ועבר עליו הפסח מותר אף בלא חליפין ולכן נראה דלהתיר על ידי שיחליפנו המומר או ימכרנו לעכומ"ז

היא סבֵּרָא מְמוֹצַעַת לְסִמּוֹן עֲלֶיהָ כִּן נִרְאָה לְפִי רִיבּוּס נְחֹזֵר לְדַבְרֵי הַתְּשׁוּבָה שֶׁהִתְחַלְנוּ): אִךְ בְּגוֹף הַחִימוּץ שֶׁל הַסֵּלֶת יָפָה כָּתֵב מֵעֲלָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לְהִקְל בְּסִפְקוֹ וּלְהַעֲמִיד הַחֲטִים בְּחֻזְקָת שְׂלֵא נִלְתָּתוּ בְּפֶרֶט לְפִי מָה שֶׁחֲקַרְתִּי וְדַרְשֵׁתִי מִנְהַג טוֹחֲנֵי הַקֶּמַח בְּזִמְן הַזֶּה רַבָּא דְרַבְנָא שְׂלֵא לְלַתּוֹת כָּלֵל וּבִיחּוּד בְּחֲטִים הַנְּטֻחִים בְּרַחֲיִים הַקִּיטוֹר וּמְלֵאכּוֹתִים (דאמ"פ וּקְוֹנָסֵט מוהֵלֶעֶן) אִין דְּרָךְ לְלַתּוֹת כָּלֵל (אָמַר הַמְּחַבֵּר עֵינִן בְּמָה שֶׁפְּתַבְתִּי לְעִיל בָּאוֹת כ"ט וּבִתְשׁוּבַת הַגָּאוֹן מוהר"ם שִׁיק שֶׁהִבְאֵתִי שָׁם): אֲלֵא שֶׁיֵּשׁ לְעֵינִן מִחֻמַּת שְׂלֵא נִבְרְרוּ הַחֲטִין מִמְצֻנְמַחִים וְהֵם מִיַּעוֹט הַמְּצוּי בְּדוֹרְנוֹ וּבְאַרְצוֹתֵינוּ שֶׁאֲחַד מִיָּנֵי אֲלֵף שְׂלֵא יִמְצְאוּ חֲטִים מְצֻנְמַחִים אוֹ מְבֻקְעִים וּבְמִיַּעוֹט הַמְּצוּי חוֹשְׁשִׁין לְאַסּוֹר אִף דִּיעֵבַד כְּמוֹ בְּעֵגֶל שֶׁנִּשְׁחַט תּוֹךְ שְׂמֵנָה לְלִידְתּוֹ שְׂנוֹהֲגִין לְאַסּוֹר אִף דִּיעֵבַד כְּדַעַתְהֶרַמְב"ם וְסִיעֵתוֹ עֵינִן תְּבוֹאֵת שׁוֹר סִי ט"ו וּבִתְּסֻפּוֹת יְבָמוֹת ד' ל"ו ע"ב וְנִדְּהָ ד' מ"ד ע"ב וְמָה שֶׁכָּתֵב בְּתְשׁוּבוֹת הַר"ן סִי ט"ן דְּלֵא מְחֻזְקִינֵן רִיעוּתָא בְּחֲטִין שְׂלֵא נִבְדְּקוּ מִמְבֻקְעוֹת יֵשׁ לוֹמַר דְּבִזְמַנּוֹ וּבְמִקוֹמוֹ לֹא הָיוּ שְׂכִיחֵי כְּמִתְבָּאָר מִהַשְׂאֵלָה אִךְ אִין מְזָה חֲשֵׁשׁ דְּכִינּוֹ דְּאִף בְּהַחֲטִים שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהֶם מְצֻנְמַחִים עַל כָּל פְּנִים הָרוֹב מֵהֶם אֵינֶם מְצֻנְמַחִים אֲלֵא שֶׁיֵּשׁ סִפְקָא אִם יֵשׁ שְׂשִׁים וְהָרִי מִן הַתּוֹרָה בְּטָלִים בְּרוֹב דְּהָיוּ מִין בְּמִינוֹ (אָמַר הַמְּחַבֵּר עֵינִן בְּשִׂדֵי חֲמָד חֲלַק הַכָּלָלִים בְּחֻלְק שְׁנֵי בְּמַעֲרַכַת הַטִּי"ת כָּלֵל י"ג סק"ד מָה שֶׁהִבְאֵתִי בְּזֶה בַּס"ד) וְאִין כָּאֵן אֲלֵא חֲשֵׁשׁ אִיסוּר דְּרַבְנָן כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְּגַן אֲבָרְהָם וְשֶׁאֵר אַחֲרוֹנִים רִישׁ סִי תמ"ב וְלֹא עֵבֵר בְּבַל יִרְאָה: וְאִף שֶׁהַגָּאוֹן פָּרִי מְגֵדִים בְּפִתְיָה לְסִי תמ"ב כָּתֵב דְּלִגְבֵי בַל יִרְאָה לֹא מִהֲנִי בְּיִטּוֹל בְּרוֹב וְאִף שֶׁמּוֹתֵר בְּאַכִּילָה עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה דְּמִדְּמִי לָהּ לְמָה שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּכּוֹרוֹת ד' כ"ג לְעֵנִן מִשָּׂא בְּמַחִילַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ אִין הַדְּבָר כִּן וְכוּ' וְרִאֲיָה בְּרוּרָה לְזֶה וְכוּ' וְעוֹד נִרְאָה דְּמֵאֵי דְּחִיּוּשֵׁינוּ בְּנִפְל לְמִיַּעוֹט הַמְּצוּי לְאַסּוֹר בְּדִיעֵבַד הֵינֵנוּ מִשׁוּם דָּאֵם נִתִּיר בְּדִיעֵבַד תְּהֵא תְּקַנַּת חֲכָמִים נִעְקַרְתָּ מִעֵיקְרָא דְּהָא הַשְׂחִיטָה עֲצָמָה הִיא גּוֹף הָאִיסוּר שֶׁאֲסוּרוֹ שְׂלֵא לְשַׁחוּט תּוֹךְ שְׂמֵנָה מִשׁוּם דְּאִיכָּא לְבָרִירוֹ עַל יְדֵי הַמְּתָנָה אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּינִן שְׁעַל הַטְּחִינָה אֵן שׁוּם אִיסוּר דְּנִדְּאֵי מוֹתֵר לְטַחֲנוֹן חֲטִי סִפְקָא חֲמִץ אִם אִין רְצוֹנוֹ לְאַכְלֵם בְּפִסְחָא וְכִינּוֹן שֶׁאִין עַל הַטְּחִינָה שׁוּם אִיסוּר וְלֹא נִגְזַר עֲלֶיהָ אִם אַחַר כֶּךָ קִיּוּמָה בְּפִסְחָא בְּנִדְּאֵי בְּדִיעֵבַד אֲזִלִּינֵן בְּתַר רַבָּא דִּישׁ שְׂשִׁים נִגְדַּת הַמְּצֻנְמַחִים כִּינּוֹן דְּכָבֵר לִיכָּא לְבָרוּרֵי וְלִכֵּן יֵשׁ לְהַתִּיר הַקֶּמַח בְּפֶרֶט בְּמִקוֹם הַפֶּסֶד גָּדוֹל וְעֵינִן רמ"א בִּי"ד סִי ט"ל ס"ב בְּפֶרֶט כְּאֲשֶׁר הוֹרָה מֵעֲלָתוֹ לְעַרְבוֹ בְּרוֹב קֶמַח אַחַר פְּשׁוּט הוּא לְהַתִּיר וְיַעֲנִישׁוּהוּ בְּכֶסֶף לְבַל יוֹסֵף שְׁנִית דְּדוֹ לְעֲשׂוֹת שְׂלֵא כַּהֲגוֹן אֵלוֹ תַנְרַף דְּבָרֵי הַגָּאבֵּד"ק טְשֶׁרֶנוּוִיץ יצ"ו בַּס' אֲבָן יְקָרָה סִי כ"ג: עַד) כָּתֵב שֶׁטַר מְכִירָה וּפְרֵט כָּל הַמִּינִים וְהַמְּקָחִים וְרַק שְׁעַר הַקֶּמַח וְהַגְּעֵרֶסְטִלִּיָּה (שֶׁמְחֻזְקִים אוֹתוֹ לְחַמֵּץ גָּמוֹר) לֹא הֵיךְ יָדוּעַ לוֹ וְהַנִּיחַ מְקוֹם פְּנוּי עַד שֶׁיִּחְקוֹר וְיִכְתֹּב מְקַחֵם וְשׁוֹב שְׂכַח לְכַתּוֹב פִּיְסוּק דְּמֵי הַקֶּמַח וְהַגְּעֵרֶסְטִלִּיָּה וְהַרְגִּישׁ בְּזֶה אַחַר הַפֶּסֶח נִשְׂאָל עַל זֶה הַרָה"ג נִפְתָּלִי סוֹפֵר בַּס' לִיקוּטֵי בֵּית אֲפָרִים בַּח"ת ד' ה' אוֹת י"ב וְהִבְיָא הַלְכָה פְּסוּקָה בַּש"ס וּפּוֹסְקִים בִּי"ד סִי קל"ב סְעִיף ב' דְּכָל שְׂלֵא פֶּסֶק דְּמִים לֹא סְמָכָא דַּעַת הַקּוֹנֵה וְאִם כִּן לֹא נִמְכְּרוּ שְׁנֵי מִינִים הַנִּזְכָּרִים וְאִף שֶׁבְּטַל הַחֲמִץ מְכָל מְקוֹם לֹא הֵיךְ דַּעַתוֹ בְּבִיטּוֹלוֹ עַל אֵלוֹ לְפִי שְׁהֵיךְ סְבוּר שֶׁכָּבֵר מְכָרֵם אֲלֵא דְּלִפִּי מָה שֶׁכָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים לְבַטֵּל אַחַר הַמְּכִירָה מִחֲשֵׁשׁ שְׂאֵם לֹא תִּהְיֶה הַמְּכִירָה בְּטוֹב יִהְיוּ נִכְלָלִים בְּבִיטּוֹל וְאִם בְּנִדּוֹן זֶה הֵיךְ הַבִּיטּוֹל אַחַר הַמְּכִירָה הָרִי נִכְלָלוּ בְּבִיטּוֹל וְכִינּוֹן שֶׁמְכָר וְכָתֵב שֶׁטַר רַק שֶׁשְׂכַח לְכַתּוֹב פִּיְסוּק דְּמִים יֵשׁ לוֹמַר דְּלֵא קִנְיָה בְּזֶה וְעֵינִן טוֹרֵי זֶהָב יו"ד סִי צ"ט סק"ט בְּטוֹעָה בְּדִין אֵי חֲשִׁיב שׁוֹגֵג וְכוּ' וְכִינּוֹן שֶׁעֵבֵר

פסח והפל רק קנס דרבנן ועל הקמח פשוט להתיר כי הנה דאמפ"ף מעה"ל שעושים בלא הדחת החטים במים פלל ואף שאין סומכים על זה בפסח מפל מקום לענן קנס דרבנן סמכינו ורק על הגערסטליך שנוהגים ללתות במים יש לדון: ונראה פיון דטעם הפיסוק דמים הוא משום דלא סמכא דעתיה שפירא שפרא ירבה לו בדמים אם פן בחמץ נדאי העכומ"ז סומך על הישראל שלא יבקש ממנו יותר מפדי שיווייו פמו שהישראל סומך על העכומ"ז ומוכר לו פמה אלפים ומוסר לו המפתח וכו' בפרט בדבר שהשער ידוע ואי אפשר לבקש עליו יותר כי אם דבר מועט בנדאי סומך על הישראל וגם הישראל סומך על העכומ"ז שלא יפחות מהשער ועוד פיון שהקמח והגערסטליך היו עם שאר מיני החמץ בהחדר שפכר להעכומ"ז ויש צד לומר דאף שלא פסק דמים הרי הם באחריות העכומ"ז שאם אין רצונו לקנותם הנה לו להחזירם להישראל ובמגן אברהם סי' ת"מ יש דעות החמץ של ישראל ברשותו של עכומ"ז ואחריותו על העכומ"ז אין הישראל עובר בבל יראה לכן נראה בקמח שאין בו חשש חמץ יש היתר בהנאה (פן הוא לשונו אבל נראה דלאכילה קרי הנאה) ועל הגערסטליך יש היתר למפור לעכומ"ז אלו תורף דב"ק וכבר פתבתי בסימן זה אות מ"א בעניינים אלו עי"ש: עה) מ"כ י"ש לחברו והאחריות על העובר עד שיגיענו ליד הקונה ואירע מקרה שנקלח הי"ש על הקאמיר של הקיר"ה עבור המכס והקונה הי"ש מ"כ אותו קודם פסח אף הי"ש נשאר על הקאמיר עד הפסח שנה שניה כי לא נגמר דינו ומשפטו וקודם הפסח שנה השנית לא מכרו את הי"ש הנה לא הקונה ולא המוכר ואחר הפסח באה הפקודה להחזיר הי"ש להישראל כי זכה בדינו והרי הוא חמץ שעבר עליו הפסח נשאל הגאון שואל ומשיב במהדורא שתימאה סי' נו"ן והשיב פ"עין זה נשאל הגאון פני יהושע בשכח למפור י"ש קודם פסח והורה גבר במקום הפסד מרובה לערב הי"ש לסמוך על רבינו יונה דמתיר לערב לכתחלה ומטעם דיי"ש אינו אלא זיעה בעלמא והנה לסמוך על זה (שהוא זיעה) קשה מאד וכבר האריכו הגאונים שער אפרים וחקם צבי סי' כ' ופני יהושע בקונטרס אחרון בפסק החדש שלו אמנם לדעתי אין צריך לזה דבאמת פיון דאינו אלא איסור דרבנן לאחר הפסח וקנס בעלמא שפיר נוכל לסמוך על הפוסקים דרבנן לא נאסר לבטל איסור והרי ה"ן בפרק ב' דפסחים מדמה לתרומת חוצה לארץ דמותר לערב לכתחלה ברוב פביו"ד סי' שכ"ג וכדאי הם רי"ו וה"ן לסמוך עליהם לערב ולבטל ברוב י"ש הכשר ולפי דברי התוס' בפסחים ד' ל' דלכך אסור אף בדרבנן לערב ולבטל האיסור משום דאם פן מה הועילו חכמים בתקנתם שאסרו עד ששים שפל אחד יערב ויבטל ברוב ואם פן זה שייך בכל איסורין שאין בהם רק משום איסור אבל פאן פיון שעובר בבל יראה בנדאי לא ישנהו לכתחלה ורק שאירע אונס שלא הנה יכול למוכרו פשיטא דבכי האי גוונא נוכל לערב לכתחלה וכו' (האריך קצת בזה וסיים) וגם יש לסמוך על התולדות שלמים סי' ו' שהתיר במי שהנה חבוש בבית האסורים ולא יכול למפור החמץ אף דחלקו עליו בכי האי גוונא אין לה אונס גדול מזה שהרי לא הנה מועיל פלל המכירה פל עוד שחשבו שהקיר"ה יקח הי"ש לעצמו עבור המכס ועתה שיצא המשפט כי הדין עם הישראל אם פן מה יוכל לעשות ובכי האי גוונא נדאי נוכל לסמוך לערב ברוב לכתחלה ובפרט שיש פאן הפסד מרובה וכו' אלו תורף דב"ק ומתבאר שדעתו להלכה להתיר לערב חמץ שעבר עליו הפסח ברוב היתר מעיקר הדין אף בלא הסניפים שיש

בגדונו שאינם אלא לרונחא דמילתא ואני הדל בסי' זה אות ז"ך (בד"ה ומה שפכת להקל שפתערב) ייחסתי אליו שאין דעתו נוחה מעיקר הדין להתיר לערב אם לא על ידי אינה סניף והא קמן בתשובה זו מבואר שאין פן דעתו והוא תנא דמסייע לגאון עזינו בס' עין יצחק בסוף סי' כ"ב פמו שפכתתי למעלה באות מ"ט: עו) אחד היה לו שלשה שקים של קמח ואמר לאשתו שתתן לשותפה שימכרם בתוך חמצו והיא לא הבינה והלכה לשותפה ואמרה לו שנתנה לו במתנה שקים אלו והשותף לא עשה שום קנין ונשארו מנחתים כאשר היו כי חשב שקנאם באמירה בעלמא והלך ומכרם לישראל אחר בתוך שאר חמצו וזה הישראלי מכר חמצו של השותף הנ"ל ושכח למכור אותן שלשה שקים ובעל הקמח חשב פי אשתו עשתה כאשר צוה אותה ואחר הפסח פשעשו ממקצת הקמח עיסה התחילו לחקור ונדע שלא נמכר כלל בתוך חמצו של השותף וגם שאשתו נתנה לו במתנה באמירה בעלמא ושאלו להמורה וצוה שיאפה מה שפכר לשו ולשאול את גדולי הדור על זה נשאל הגאון שואל ומשיב במהדורא שתיארה סי' נו"ן (בד"ה והנה) מבעל הקמח וכתב שלכאורה אין תקנה כיון שהנתנה היתה רק באמירה כמה קנה השקים פטומי מילי בעלמא וניהו והשותף שמכרו לישראל והישראל שכח לפרטם בשם אם פן לא נמכרו כלל ונשאר החמץ ברשות בעלים ראשונים ואף ביטול לא היה שבעל הקמח חשב שהשותף ימכור אף להיות כי הוא נחתום עני והוי הפסד מרובה בערה ששה עשר רייניש והתורה חסה על ממונם של ישראל אמר דיש מקום לדון להתיר והביא מה שפכתבו הפוסקים בסי' תנ"ג סעיף ד' דמותר ליקח קמח מן השוק והמגן אברהם כתב בשם אבד"ק ליסא דעכשיו שרגילים לרחוץ החטים ומשהיו אותן במים אסור ליקח קמח מן השוק דהוי כדגן שנטבע וכו' וכן כתבו צמח צדק וחק יעקב ושאל את האיש ואמר שרחץ החטים אם פן הוי כחמץ ושוב שקיל וטרי אם חטים שגלתתו הוי חמץ גמור או רק גוקשה ושמצא בפרי מגדים בפתיחה לסי' תס"ז שפכת בשם הלבוש בסעיף ט' דחטים שגתבקעו במים לא הוי חמץ גמור מן התורה כי אם מדרבנן והפרי מגדים כתב שמפל הפוסקים נראה דאם נתבקעו חשוב חמץ גמור כל ששהה שיעור מיל ונתבקעו חייב פרת וכתב להביא ראיה להפרי מגדים מסוגיא דפסחים ד' ל"ו בחטים של מנחות דאין לותרתן אותם שפא יחמיצו וכתב לדחות על פי מה שפכתבו הגאונים שער המלך הלכות חמץ ומקור חיים סי' תס"ב דאף לשיטת הרא"ש והטור דגוקשה אינו אלא מדרבנן היינו דוקא בגוקשה שאינו ראוי לאכילה כזומן ועמילן ושיאור דלא חזו לאכילה אבל גוקשה של מי פירות עם מים אף דגוקשה הוי לא ממצטינו אותו רק מכרת ולא אית ביה ודבריהם מוכרחים וכו' ובאמת הדבר מוכרח לחלק כדכתבו השער המלך והמקור חיים וכל האחרונים ואם פן בקמח שגלתת דעל ידי זה נעשה קמח יפה אף דלא נתחמץ חמץ גמור מפל מקום גוקשה הוי והוי חמץ לעגנן מנחות ואם פן אין ראיה מזה: ועל כל פנים כל שגתבקע הוי חמץ גמור וכשלא נתבקע ולא ראינו בו סימני חמץ בודאי יש לומר דאינו חמץ גמור ואף גוקשה לא הוי ובסי' תמ"ז סעיף י"ב מבואר דגוקשה אפילו בעיניה אינו אסור בהנאה ולהמגן אברהם אף באכילה מותר אמנם נראה דאף דנימא דשאני גוקשה דלא חזי לאכילה ואינו אסור רק מדרבנן לא קנסו לאחר הפסח בהנאה מה שאין פן בגוקשה כי האי דאפשר דאסור מן התורה מפל מקום כיון דלא ניכר סימני חמץ ולא ראינו שגתבקע אפשר דאף חמץ גוקשה לא הוי ואינו אסור רק מדרבנן ועל כל פנים

נראה דמותר לערבו עם שאר קמח ובכי האי גוונא מותר לבטל פיון דאינו אלא איסור
נחשש דרבנו נראה להקל לפי שהוא הפסד מרובה לעני והפפרות שפכר נאפו אי אפשר
להתירם על ידי ביטול דדבר שפמנן לא בטיל וכו' וגם הני דין חתיכה הראויה להתפבד
לאורחים ולא בטיל ואם פן הפפרות אין להם תקנה ואף שיש מקום להקל על כל פנים
בהנאה כמו שכתבתי דכאן אפשר דלא חשיב אף חמץ גוקשה מפל מקום פיון שכתב
אא"ז המגיני שלמה דראוי לקנסו להפסיד שלישי או חציו אם פן בכי האי גוונא על כל
פנים די בקנס זה שפסיד הפפרות והקמח הנשאר יערב ברוב ושרי: שוב שקיל וטרי
בהא דביטול ברוב דלפי מה שכתב הרב בעל חות דעת בסי' צ"ט דבהנאה לא שייך לומר
דמותר לבטל דבשלמא באיסור אכילה כל שמבטלו אינו מרגיש הטעם אבל כל שאסור
בהנאה איך שייך ביטול הא מפל מקום נהנה במה שלוקח האיסור ומבטלו דהא מרויח
בכמות האיסור שמערב ולפי זה בפסח דאסור בהנאה שוב לא שייך ביטול מיהו המגיני
שלמה מדמי יי"ש שאינו אלא זיעה לגוקשה שכתב הריב"ש דמותר אחר הפסח בהנאה
ושוב יוכל לבטלו ואם פן גם בנדון דידן מותר בהנאה וכו' ועל כל פנים בנדון דידן מותר
לערב כדי לבטלו דאינו איסור רק מדרבנו ואף אם נמצא בו קצת ביקועים נתבטלו קודם
הפסח ברוב פמבואר בסי' תנ"ג ולכן פשיטא דיש לסמוך על ביטול ברוב וכתב שכל זה
כתב לעצמו ולא רצה להורות לבעל דין עצמו שישאל ממנו כי אולי הוא נגד המורה
ואמר לו שהמורה ישאל ממנו חוות דעתו וישיב לו ובא לו מכתב מהמורה ופלפל בדבריו
ובסוף דבריו כתב בשם הרב השואל דכיון דלא הוי אלא גוקשה וידעת הטור מותר
להשהותו אף דלא קיימא לן הכי מפל מקום בעבר עליו הפסח יש להקל וכתב על דבריו
הנה אמת שפן יש לומר ולצדד אבל על כל פנים מה שכתבתי לבטלו ברוב נדאי נכון
וישר אלו תנ"ך דב"ק: והנה לעיל בסי' זה אות ז"ך בהתשובה שכתבתי בשנת תרמ"א
כתבתי אני הדל (כד"ה ומה שכתב בהיתר השלישי) על פי דברי הגאון שער המלך
דחמץ גוקשה דמי פירות עם מים שראוי לאכילה אם עבר עליו הפסח אסור וכתבתי
שפן מתבאר מדברי הגאון שואל ומשיב בתשובות שרשמי שם שוב הבאתי מה שכתב
לי הגאון אבד"ק קאוונא דבתשובת הריב"ש (שלא היה מצוי אצלי אז) שממנו מקור
הדיו דגוקשה שעבר עליו הפסח מותר מבואר שאין לחלק בין גוקשה שאינו ראוי
לאכילה לגוקשה דמי פירות (עי"ש בד"ה וילענן הלכה למעשה) וכתבתי דמאחר
שמפונרש פן בדברי הריב"ש פשיטא שאין לנו לחלק בזה היפך דעתו הגדולה ועוד
כתבתי לדחות מה שהיה נראה לי בדעת הגאון שואל ומשיב עי"ש (כד"ה ואפריון
נמטייה) ועתה שהשגתי ספר שואל ומשיב מהדורא שתיארה וראיתי תשובתו הנ"ל הדר
בה חזקה שבתשובה הלזו נראה בעליל שפוכר באמת דחמץ גוקשה דמי פירות עם מים
אם עבר עליו הפסח אסור ובמה שכתב הגאון שואל ומשיב בתשובה הלזו על הקמח
מחטים לתותים אם היא חמץ גמור וכו' עיין במה שכתבתי באות ז"ך הנ"ל וגם באות
כ"ט (מן ד"ה והנה לעיל באות כ"ט והלאה) בענין זה (עז) נער אחד מצא חביות של יי"ש
חמץ בערב שביעי של פסח והביאם לבית אביו והניחם באחד מהחדרים שלא בידיעת
אביו ובליל יום טוב נודע לאביו ויגער בו אביו אף לא ביערם מפני שהוא יום טוב
פמבואר במגן אברהם סי' תמ"ו סק"ב ובחזק יעקב ועבר הפסח נשאל על זה הגאון אבד"ק
באטישאן יצ"ו בספרו הבהיר חיים של שלום בסי' כ"ה והשיב שצריך לידע אם נער זה

קטן הוא או גדול ואם סמוך על שלחן אביו או לא ובראשית מאמר פתב לבאר דאף דשאר איסורי הנאה אין להם זכיה וקנן מפל מקום חמץ בפסח יש בו זכיה וקנן פדכתב הרמב"ם דהקונה חמץ בפסח הנה לוקה בזמן הבית וטעם החילוק בחמץ משאר איסורי הנאה למדנו מדברי הר"ן במסכת ע"ז בסוגיא דהמוצא פלים דדוקא בערלה וכלאי הפסח שאיסורן איסור עולם ואין היתר לאיסורן הוא דאין נתפס עליהם שום זכות וקנן אבל ע"ז דעכומ"ז שיש היתר לאיסורה על ידי ביטול תופס בה קנן וכן בחמץ פינון שפשעבר הפסח מותר מן התורה אף דאסור מדרבנן יש לו היתר מיקרי ואית ביה קנן: שוב חקר בקטן שזכה בחמץ ואין זכיתו אלא מדרבנן ועבר עליו הפסח אם אסור פדין חמץ ששעבר עליו הפסח מי נימא דדמי לחמץ גוקשה דאיסורו מדרבנן ואם עבר הפסח מותר או נדמה חמצו של קטן לחמצו של ישראל שקבל עליו העכומ"ז אחריות דאסור מדרבנן ואם עבר עליו הפסח אסור והטעם כתב הר"ן בריש פרק אלו עוברין דלא דמי לגוקשה דגוף החמץ הזה אם לא הנה העכומ"ז מקבל עליו אחריות הנה אסור מן התורה וכיון שאמרו חכמים שקבלת אחריות לא הוי ביעור חשיב חמץ של תורה ואסור בעבר עליו הפסח והכא נמי הרי חמץ זה הוא חמץ גמור מן התורה ועובר וכתב שגרא פהצד הראשון דמלבד מה שכתב הרב פהנה בסי' א' דאפילו למה שכתב הר"ן הנ"ל דוקא פשהחמץ שלו אלא דלא עבר עליו בבל יראה מן התורה אלא מדרבנן קנסו ואסרו אחר הפסח אבל פשהחמץ אינו שלו מן התורה אלא מדרבנן לא קנסו עוד יש לומר דכיון דעיקר זכית הקטן מדרבנן הוא מפני דרכי שלום כי תקינו ליה רבנן היינו בדבר המותר דחזי ליה ולאחרינו אבל לא במידי דאסור בהנאה וכל שכן בחמץ דאיכא נמי בל יראה דומיא למאי דאמרינו בבבא מציעא דף צ"ו כי עבדי רבנן תקנתא ואמרו בעל לוקח הוי להיתרא לאיסורא לא עבדי רבנן תקנתא ועיין בתוס' שם בד"ה אמר רבא ובמחנה אפרים הלכות קנן משיכה סי' ב': והוסיף לומר דלפי האמור הנה נראה שאם הקטן זכה בחמץ קודם הפסח מן התורה פגון שזכה על ידי דעת אחרת מקנה דינש לו זכיה מן התורה לדעת פמה פוסקים אם עבר עליו הפסח אסור אף באמת יש לומר דאף אם החמץ הוא שלו מן התורה לא קנסו חכמים בחמצו פינון שאינו בר עונשין ולא עבר מן התורה על בל יראה אף דקנס חכמים זה הוא על החמץ ולא על הבעלים מדאסרוהו על כל העולם כמו שכתבו הפוסקים מפל מקום לא הטילו קנס זה אלא מפני שהבעלים עברו בבל יראה לא כן בקטן אף שהוא שלו מן התורה לא חל עליו קנס חכמים פלל וזה ברור: ואם הנער הזה הוא גדול אלא שסמוך על שלחן אביו וקיימא לן בא"ח סי' שס"ז ובחושן משפט סי' ע"ר דמציאתו לאביו ומתבאר בסוגיית הש"ס דבבא מציעא ד' י"ב דמן התורה הוא של הבן אלא דרבנן תקנו פן משום איבה ובמידי דאיסורי הנאה דלא שייך איבה בפרט בחמץ שעובר בבל יראה לא זכי אבוהי פלל והחמץ הוא של הבן ועבר עליו הפסח ואסור בהנאה ורצה לצדד להיתר שתקיף בצאת הפסח נקנה החמץ לאביו מתקנת חכמים על פן הסמוך על שלחן אביו ויש לומר דלאביו לא קנסו על דרוך שכתב הג' נודע ביהודה במהדורא קמא סי' כ' במי שמת בתוך הפסח דלא קנסו בנו אחריו והכי נמי נימא דלא קנסו אביו וצדד בזה עוד אף מלבד שחלקו עליו והקיפוהו בהלכות פמבואר במהדורא תניינא והוא נדחלקיים דבריו ועוד לא דמי לההיא דהכא נדאי יש לומר דאביו לא ניחא ליה באיסורא פאשר גער בו ואם פן הוי פאילו אמר לו חמץ זה יהא שלך והוי של הבן לעולם וכו'

וסיים חזרתו על כל צדדי ולא מצאתי: ואי משום שהחמץ הזה הוא יין שרף שאינו אלא זינעה בעלמא פדכתב הפני יהושע או משום דהמאלץ הוא חמץ גוקשה פדכתב בבאר יעקב הוא יסוד קלוש ורבים חולקים וגם הפני יהושע לא התיר מטעם זה לחוד כי אם בעוד צדדי היתר בצירוף ביטול ברוב לסמוך על דעת הסוברים דחמץ שעבר עליו הפסח מותר לבטלו ברוב לכתחלה וסיים בפני יהושע שיש לקנסו במקצה או שליש לעניים ונדון שלנו אף אם היה היי"ש סכום רב לא חשיב הפסד מרובה דמצאיה לא חשיב הפסד מרובה פדכתב הרא"ש שבמגן אברהם סי' תקל"ט סק"ט אלו תנך דב"ק: אמר המחבר במקצועות שהזכיר הרב הג"ל יצ"ו יש מהם שפתיב אצלי בקונטרסי ויש לשאת ולתת בהם אף קשה למיגמר בעתיקא רק אציין מקומם והיו עיניך רואות א) אם כל חמץ דרבנן שעבר עליו הפסח מדמינן לחמץ גוקשה דמותר עיין בסי' זה אות יו"ד ב) בדין חמץ של קטן שעבר עליו הפסח אם אסור עיין במה שרשמתי בסימן זה אות מ"ג ג) במי שמת בפסח והניח חמץ שלא ביטלו אם נאסר ליורשין עיין בסי' זה אות ל"ב ד) אם לסמוך על הסברא דיי"ש הוי חמץ מדרבנן אי משום דזינעה בעלמא הוא אי משום דהמאלץ הוא חמץ גוקשה עיין מה שרשמתי בסי' זה אות כ"ח ה) מה שכתב דאף אם הוא סכום רב לא מיקרי הפסד מרובה משום שהוא מצאיה יש לפקפק לכאורה לפי מה שכתב ידידי הגאון אבד"ק דאגנא יצ"ו בקובץ הארות השמש סי' ט"ז סוף אות י"ב בשם הגאון תפארת ישראל בכללי השמחות סי' א' דמניעת רינח גדול אלים פהפסד קרן ויש להתנייב בזה איה"ש: עח) איש אחד הקדיש עשרים כפר קמח מדגן לתותה לעני מיוחד בתורת נדבה שאמר הרי זו לפלוני אבל לא מסר הקמח להעני (וגם לא הודיע להעני מזה פן מתבאר מהתשובה) ושכח הנודב למכרו קודם הפסח פנהוג ועבר הפסח נשאל הגאון מבאטישאן יצ"ו בס' חיים של שלום סי' ח"ן מה משפט הקמח ובתשובתו האריף בתבונתו לבאר מה שנסתפק בדין נדבה באומר סלע זו לפלוני עני שמפשיטות ספקו יהיה תשובה לשאלה הג"ל וזו היא תקירתו דהנה הלכה ברורה דאין דין שומרים בהקדש דאימעיט הקדש מרעהו אלא שגחלקו הפוסקים בשומר דבר של הקדש אם חייב בפשיעה דיש סוברים דכשם שפטור מגנבה ואבדה פן פטור מפשיעה ודעת הרמב"ם וקצת ראשונים העומדים בשיטתו היא דדוקא מגנבה ואבדה הוא דפטור אבל בפשיעה חייב דפושע מזיק הוא והמזיק בהקדש חייב לשלם הקרן ואינו פטור אלא מחומש ואשם ועל זה חקר הגאון יצ"ו באומר הרי זו הקדש או שאמר סלע זו לצדקה דקימא לן נמי דפטור מגנבה ואבדה וכו' מה דינו בפשע אם חייב כמו שאר שומר דבר של הקדש (שחייב בפשיעה לדעת הרמב"ם ודעמיה) דאף דאמר הרי זו מכל מקום כל שלא מסר הדבר להקדש או להעני נעשה ממילא שומר עליו וחיוב בפשיעה או נימא פינון שלא קבל עליו שמירה פטור אף מפשיעה ורצה לומר דמדאמרינן מה בין נדר לנדבה וכו' נדבה דאמר הרי זו מתה או נגנבה פטור ולא אמרינן ריבנותא דפשע בה פטור מוכח דבפשיעה חייב והאריף בתריפות ובקיאות נפלא ומסיק לדינא דאף להרמב"ם ודעמיה דשומר דבר של הקדש אינו פטור אלא מגנבה ואבדה אבל בפשיעה חייב מכל מקום בזה שלא קבל עליו לשמור רק שאמר הרי זו לא נעשה שומר עליו ופטור אף מפשיעה אף לדעת הרמב"ם וכיון דלכולי עלמא בנדבה שאומר הרי זו אין עליו שום אחריות אף אחריות דפשיעה אם ק זה הבעל הבית שהקדיש הקמח בהרי זו לפלוני לא עבר על כל יראה

כָּלֵל וּמִוֶּתֶר הַקִּמְח הַזֶּה שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסֶח (וּמִצַּד הָעֵנִי אֲשֶׁר הִוּקְדָּשׁוּ לְשֵׁמוֹ יִבֹּאֵר לְהֵלֵן):
שׁוֹב עֲמַד לְבָאֵר פֶּרֶט אֶחָד שֶׁהוּא עֵינֵקֶר לְגִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה הַנִּזְכָּר לְוֵהוּא זֶה דְּלִפִּי מֵאֵי דְקִימָא לֹן
בְּנוֹדֵר לְצִדְקָה אֶפְיֵלוֹ לְעֵנִי מִיִּחוּד יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ כְּבִיּוּרָה דְעֵזָה סִי
רַכ"ח וּבְבִית שְׁמוּאֵל סִי נ"א ס"ק י"א וְכִינּוֹן דְּמַהֲנֵי שְׂאֵלָה יֵשׁ לִוְמֵר שֶׁעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה
מִטַּעַם הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל כְּמוֹ בְּחֻלָּה בֵּא"ח סִי תנ"ז וְכַתֵּב שֶׁזֶה תְּלוּי בְּמַחְלֻקָּת
אֲחֵרֵת בֵּין הַתּוֹסְפוֹת וְהַרְמַב"ם בְּהַקְדָּשׁ דְּמַהֲנֵי בֵּיהּ שְׂאֵלָה אִם הוּא עַל יְדֵי חֲרָטָה בְּלִבָּד
אוֹ בְּעֵינֵן שֶׁיְהִי גַם כֵּן פֶּתַח לְגִדּוֹן דְּאֵי מְהַנֵּי שְׂאֵלָה בְּחֲרָטָה בְּלִבָּד אוֹ אֲמַרִינּוּ דְעוֹבֵר
בְּבַל יִרְאֶה מִטַּעַם דְּאֵי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל אֲבָל אֵי בְּעֵינֵן נְמִי פֶּתַח לֹא אֲמַרִינּוּ הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי
מִיתְּשִׁיל דְשִׁמָּא לֹא יִמְצָא פֶּתַח לְגִדּוֹן וְאִם כֵּן אֵינּוּ עוֹבֵר הַבַּעַל הַבֵּית הַזֶּה בְּבַל יִרְאֶה
וְהִבִּיא שְׂדַעַת הַתּוֹסְפוֹת בְּעֶרְכֵין ד' כ"ג דְּמַהֲנֵי שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ אִף בְּחֲרָטָה בְּלִבָּד כְּמוֹ
שֶׁהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵיהֶם הַגָּאוֹן מַחְנֵה אֲפָרִים בְּהַלְכוֹת צִדְקָה וְלִדְבָרֵיהֶם אֲמַרִינּוּ הוֹאִיל וְכֵי
מִיתְּשִׁיל וְעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה אֲמַנְם דַּעַת הַרְמַב"ם בְּשִׁבְעֵי מַהֲלְכוֹת עֶרְכֵין הַלְכָה י"ז
דְּבַהֲקָדָשׁ וְצִדְקָה בְּעֵינֵן פֶּתַח וְחֲרָטָה וְאִם כֵּן לְדִידְיָה לִיכָּא לְמִימֵר הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל
וְלֹא עֲבַר עַל בַּל יִרְאֶה וְנִמְצָא שְׁנִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה שֶׁלְּפָנֵינוּ הוּא סִפְק חֲמִץ שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסֶח:
וְהִבִּיא מַחְלֻקָּת הַפּוֹסְקִים בְּסִפְק חֲמִץ שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסֶח אִם מִוֶּתֶר בְּאֲכִילָה אוֹ דְוִקָּא
בְּהִנְאָה וְכַתֵּב דְּאִף לְדַעַת הַרְבָּנִים בֵּית חֲדָשׁ וּמַגֵּן אֲבָרְהֵם שְׁפוֹבְרִים בְּעֶלְמָא בְּסִפְק חֲמִץ
שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסֶח שְׁאִינוּ מִוֶּתֶר בְּאֲכִילָה בְּגִדּוֹן שְׁלֵנוּ יֵשׁ לְהַתִּיר בְּאֲכִילָה גַם כֵּן שֶׁהִרִי
בְּחֻלָּה שֶׁעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה מִטַּעַם הוֹאִיל דַּעַת הַבֵּית חֲדָשׁ הִיא דְּאִף שֶׁעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה מִוֶּתֶר
אֲחֵר הַפֶּסֶח וְאִם כֵּן בְּגִדּוֹן שְׁלֵנוּ שֶׁהַסִּפְק חֲמִץ הוּא עַל יְדֵי הוֹאִיל מִוֶּתֶר בְּאֲכִילָה גַם לְדִידְיָה
וְשׁוֹב עֲמַד לְבָאֵר אֵי דְנִין בְּזֵה דִין סִפְק חֲמִץ שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסֶח דְּהַטַּעַם דְּמַקְיָלִין בֵּיהּ
בְּאֲכִילָה אוֹ בְּהִנְאָה הוּא מִשׁוּם סִפְק דְּרַבְּנֵן לְקוּלָּא וְזֵה דְוִקָּא בְּנִמְצָא הַסִּפְק חֲמִץ אֲחֵר
הַפֶּסֶח אֲבָל זֶה שֶׁמִּתְחַלָּה הִנֵּה אִיסוּר תּוֹרָה אֲלֵא שְׁאֲחֵר הַפֶּסֶח נִתְגַּלְגַּל לְדְרַבְּנֵן בְּכִי הֵאֵי
גְוִוָּנָא לֹא אֲמַרִינּוּ סִפְק דְּרַבְּנֵן לְקוּלָּא כְּדַכְתְּבוּ הַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם מֶרֶן הַמוֹהֲרִיב"ל וְהָאֲרִיף
לְבָאֵר דְּאִין לְחוּשׁ לְזֵה בְּגִדּוֹן דִּידֵן וְאִי"ה אֲכַתְּוֹב תּוֹרָף דב"ק בס"י זֶה אוֹת ל' שֶׁשֵּׁם כְּתוּב
אֲצִלִי מֵאִזְ הַיָּמִים בְּדִינִים אֵלּוּ בַס"ד: וְכָל זֶה הוּא לְבָאֵר דְּמִצַּד הַמְקַדֵּשׁ הַקִּמְח הַנִּזְכָּר אֵין
חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם בַּל יִרְאֶה דְלִכְל הַיּוֹתֵר אֵינוּ אֲלֵא סִפְק חֲמִץ וְדִינוּ כְּנִז"ל שׁוֹב כְּתֵב לְבָאֵר אִם
יֵשׁ לְחוּשׁ מִצַּד הָעֵנִי שֶׁהוּקְדָּשׁ לְשֵׁמוֹ וְכַתֵּב וּמִצַּד הָעֵנִי שֶׁעוֹבֵר עַל בַּל יִרְאֶה פְּשִׁטָּא דְּאִין
לְאֲסוּר אֶפְיֵלוֹ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים רּוֹבֵן כְּכֹלָם שְׁפוֹבְרִים דְּגַם בְּצִדְקָה לְעֵנִים אֲמַרִינּוּ אֲמִירָה
לְגַבּוּתָהּ כְּמִסִּירָה לְהַדְיוּט עֵינֵן בְּשׁו"ת מֵהַר"ט בְּרֵאשׁוֹנוֹת סִי כ"ב וּבְסִפְרֵי מַחְנֵה אֲפָרִים
הַלְכוֹת צִדְקָה סִי ד' שְׁאָסֵף לְכָל הַמַּחְנוֹת שֶׁמִּדְּבָרִים בְּעֵינֵן זֶה מְפָל מְקוֹם הָעֵנִי חֲשִׁיב
כְּאֻנְסָה דְּהֵא לֹא נוֹדַע לּוֹ קוֹדֵם הַפֶּסֶח שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִץ וְדַעַת הַתְּשִׁב"ץ סִי קצ"ט דְּבִאֻנְסָה לֹא
קִינִס ר' שְׁמַעוֹן וְאֶפְיֵלוֹ לְדַעַת הַרְמַב"ם עֵינֵן ש"ע א"ח סִי תמ"ח שְׁפוֹבֵר דְּגַם בְּאֻנְסָה יֵשׁ
לְקִנּוּס הָכָא שֶׁמִּסְתַּמָּא הָעֵנִי הַמְקַבֵּל בִּיטֵל כָּל חֲמִירָא דְּאִית לִי אַע"ג דְּלֹא סָגִי בְּבִקְטוּל
לְחוּד מ"מ אֵינוּ רַק מִשׁוּם הַעֲרָמָה כְּמִבְּוֹאֵר בִּירוּשְׁלַיִם וְעֵינֵן בְּשׁו"ת מ"ב וְשׁו"ת נוֹדַע
בִּיהוּדָה קָמָא חֲלָק א"ח סִי י"ח וְהָכָא דְּלֹא שִׁינֵף הַעֲרָמָה כֵּינּוּן שְׁלֵא נוֹדַע לּוֹ קוֹדֵם
פֶּסֶח אֵין לְקוֹנְסוֹ עֵינֵן בַס"י מִנ"י בְּחֻלָּה הַתְּשׁוּבָה וּבְלֹא הָכִי בְּהָא גּוֹפִיָה אִם הַמְקַבֵּל עֲבַר
בְּבַל יִרְאֶה מַחְמַת אֲמִירָה לְבַד יֵשׁ לְעֵינֵן טוֹבָא דְּנֵהִי דְּאֲמִירָה לְגַבּוּתָהּ כְּמִסִּירָה לְהַדְיוּט מְפָל
מְקוֹם יֵשׁ לִוְמֵר דְּלֹא חֲשִׁיב כְּשֵׁלוֹ מִמֶּשׁ שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו בְּבַל יִרְאֶה מְפָל שֶׁכֵּן לְדַעַת הַסּוֹבְרִים

דבאומר סלע זו לצדקה רשאי להלוותו אפילו היכי שגדר לעני מנוחד דאין עליו רק קיום וחיוב ליתן מה שגדר ועל כל פנים אסתגר בהאי שאילתא להתיר מפל מה שפתבתי אלו תנרף דב"ק והיו עיניו רואות במה שפתבתי אני הדל בסימן זה אות ז במי שלא ידע שיש לו חמץ וגם החמץ לא היה ברשותו הנה הבאתי דעת הרבה מרבני האחרונים שפתבו להקל דבכי האי גוונא לא אסרו רבנן וגם באות ו' פתבתי אם מה שאסור חמץ שעבר עליו הפסח אפילו הניחו שוגג או אנוס הוא ונקא כשלא ביטל החמץ או אף כשבטלו עי"ש: עט) אהד היה לו שלש מאות פור חטים באוצר שלו שאצר אותם אחר הדישה מיד ולא היה עליהם שום חשש מים ובינדעו זאת לא בטל אותם ולא כתבם בערב פסח בשטר המכירה ויקר מקרה בערב פסח כשעה קודם חצות נפלה דליקה סמוך לבית האוצר ונגעה גם בגג בית האוצר והיו שם עם רב מאינם יהודים ושפכו מים רבים לכבות את הדליקה ונשקע האש מעט אבל לא יכלו לכבות את הלפידים ועצי הגג שנפלו לתוך התבואה לכן לקטו העכומ"ז משם כל התבואה ונתנוה בבית עכומ"ז אחר והיו כשני שלישים חטים לפליטה ואחר הפסח בא ליקח את המוצל מאש וראה שתבואתו נתחמצה וברא בשברון לב אולי יש להמציא לו מזור כי מבלעדי זאת לא ישאר לו מקל רכושו אף כפר לחם נשאל בספר פאת השדה לרב אהד בדורנו ברוך עקפעלד בסי' יו"ד וכתב לצדד על פי דברי הרמב"ם בששי מהלכות גזילה הלכה ב' המציל מן הנזק מן הדליקה אם ידע בנדאי שנתאשו הבעלים הרי אלו שלו וכו' וקאן נמי מלבד שלא היה לו שום מציאות להציל התבואה מהדליקה לולא המצילים אותה גם שמעו מפיו כמה פעמים אשר צעק איני נאבוי אבד כל רכושי וא"כ מה שהצילו העכומ"ז הוא שלקחם ואף דמדינא דמלכותא צריכים הם להחזיר התבואה לבעליו ואין להם עליו אלא שכר טירחא מ"מ יש לדמות דינא דמלכותא להפקר בית דין שהעלה המקור חיים סי' תמ"ח (בד"ה הינצא) דהפקר מהני להוצא הדבר מרשותו ולא מהני להכניסו ברשות אחר עד שיעשו האחר קנין בו ואם פן קודם שזכה בעל התבואה אינה שלו ובנדאי לא ניחא ליה לזכות בדבר איסור אשר יצטרף רק לשרפו ויעבור על כל יראה (פן פתוב בספר התורה הנ"ל אבל נראה שיש לפקפק בזה דלמה ליה דבנדאי לא ניחא ליה וכו' דאף אי הוה ניחא ליה למיעבר על כל יראה לא היה עובר פינון שפך ימי הפסח לא היתה ברשותו אלא בבית העכומ"ז ואחר הפסח הוא שבא לזכות בה במה שיחזירו לו המצילים) וכתב לדחות דכינון שמדינא דמלכותא צריכים להחזירה אם פן מעולם לא זכו העכומ"ז בה ונשארה הפקר ונהרי קיימא לן דאפילו אם הפקיר בפה מלא ובפני עדים לא מהני שלא יאסר אחר הפסח כבמגן אברהם סי' תמ"ח סק"ח ובחק יעקב סק"ד והאריף לפלפל ולבאר למה לא יועיל ביטול גמור והפקר ומסיק אף שהעכומ"ז לא זכו בהתבואה פינון שבנדאי יצא מרשות הישראל שוב לא הוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח והנה אם ביטל ולא ביער מתיר החק יעקב בהפסד מרובה והספים עמו האליהו רבה בסוף סי' תמ"ח ועל פי הדברים האלה היה בדעתי להתיר התבואה בהנאה ובתנאי אם יספים עמי גדול בישראל אהד אשר אוכל לסמוך עליו ראשי ורובי עכ"ד הרב הנ"ל: סימן ט בדין מכירת חמץ.

א) מכירת חמץ אם יוכל למוכרו לי"מ הרב ט"ז בסי' תמ"ח העלה לאיסור והרב מקום שמואל סי' ז' דחה דבריו וכתב שממכרו קיים ומיקרי חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ומותר אפילו באכילה וכינון דאינו אלא מדרבנן ראוי לפסוק כמאן דמיקל וכל שפן שראה

הרמ"ש דברי הרט"ז ודקתאם פנ"ל ברור פן כתב הרב חכמה ומוסר לאנסין ד' קס"ד ע"ב אות י"ד ואין אצלי ס' מקום שמואל לעיניו בו פי מתחלת דברי הרב חכמה ומוסר לאנסין נראה דמייני בלכתחלה ומסוף דבריו נראה דאדיעבד קאי דאם עבר ומכרו קאמר דממכרו קינים ומשמע דלכתחלה לא ימכור ליי"מ (וכן כתב הרב נודע ביהודה בסדר מכירת חמץ שהובא בשו"ת שיבת ציון סוף סי' י"א והוסיף שם שלא ימכור לבן מומרת לעכומ"ז אף שבשעה שנולד כבר הייתה מומרת לעכומ"ז מפמה שנים עי"ש) ובדיעבד שפכר מכרו ליי"מ ואי אפשר למכרו לאחר שפכר עבר הזמן וכיוצא יש להתיר שוב ראיתי שהרב שואל ומשיב במהדורא תליתאה בח"ב סי' ס' נשאל במכר לנכרי ובחול המועד נודע שהוא י"מ והשיב להתיר משום שהיה אנוס שלא ידע שהוא י"מ ומשמע דבלא זה אין דעתו נוחה להקל בדיעבד ובמהדורא תניינא ח"ד סי' יו"ד (ד"ה והנה ביום א' במדבר) פתב וז"ל ועיין בשו"ת מקום שמואל שצדד באם מכר ליי"מ דלא שייך למיקנסיה דלא כט"ז דמה שאמרו אף על פי שחטא וכו' היינו לדין דאסור להכשיל הי"מ אבל הי"מ לגבי נפשיה פנכרי גמור חשוב ואף שבתשובה אחת דחיתי דבריו אמנם לענין זה שנקנס לכל העולם בעבורו בנדאי לא שייך לקנסו וגם לא ידעתי מה שייך קנס דהיי"מ לא ישמע לנו וימכור לנכרים ולא יגיע לו הפסד כל כך מזה ולמה נקנס להישאר אל חנם עכ"ד ועיין מה שפכתתי על פי סברתו זאת לעיל בסי' ח' אות ט' ומה שפכתתי שם מה שיש לפקפק בסברא זו וגם הבאתי (בד"ה והנה) מה שכתב הרב פרי מגדים בסי' תמ"ח במשפצות עי"ש: ובעיקר הדין הנה הרב מגן האלף בסי' תמ"ח סק"ז (בד"ה עוד) הביא מה שכתבו הרבנים ט"ז וחזק יעקב בדין זה וכתב שלהיות שקשה ליזהר בזה במקומות שמוכרי יי"ש ושכר הם י"מ אמר ללמד קצת קולא בזה והוא על פי מה שהסביר דמה שקנסו לאסור החמץ שעבר עליו הפסח משום שעבר בבל יראה היינו פדי שעל ידי זה ימנע ולא ישהה חמצו וזה שייך דוקא לגבי ישראל שאם נאסור לו אכילתו והנאתו אחר הפסח לא ישהנו בפסח ולא יעבור בבל יראה אבל י"מ שגם בפסח אוכל חמץ ואם נאסור לו חמצו אחר הפסח בנדאי לא ישמע והוא ישהה החמץ לכן לא קנסו חכמים על חמצו וסיים שיש לצדד בהיתר זה אף לכתחלה נדאי אסור משום לפני עור לא תתן מכשול ועוד צדד ללמד זכות על מה שאי אפשר ליזהר אחר הפסח כל כך והוא על פי מה שנסתפק בעיקר איסור בל יראה אם כשמרבה החמץ מוסיף האיסור פגון שיש לו כזית חמץ בתוך ביתו שעובר והוסיף עוד חמץ הרבה אם מוסיף הוא באיסור כמו באיסורי אכילה שפכל כזית עליו או איסור דבל יראה הוא שלא יהיה חמץ ברשותו ומה לי כזית או בית מלא ואינו דומה לאיסורי אכילה דעל הנאה מעט חייב וכל מה שאוכל יותר מוסיף באיסור לא כן בבל יראה ולפי מה שכתב הרמב"ם בקנה חמץ בפסח לוקה דהוי לאו שיש בו מעשה אם כבר היה לו חמץ בביתו אינו מוסיף לאו בחמץ שקונה ואין לומר אם כן איך לקי שמה יש לו חמץ מקודם לאו קושיא היא דלא מחזקינן ליה בהכי ואם יהיה כן אפילו לפני עור לא שייך בי"מ שהרי אוכל חמץ בפסח ומשהה בביתו ואין חמץ הנמכר לו מוסיף איסור ונכינו ללמד זכות על מה שאי אפשר ליזהר אחר פסח כל כך גם בשכר הוי חמץ על ידי תערובת וילדעת הרא"ש ורש"י משמע דלא קניס אפילו נתערב קודם פסח ומכל מקום ראוי ליזהר על כל פנים מאי דאפשר ואין לסמוך על זה רק לסניף בעלמא פי עדיין צ"ע: ולי הדל קשה לסמוך בזה אף לסניף

בעלמא משום דמסתברא לי דאף אם נאמר דמי שהשקה כזית חמץ בפסח ושוב קנה בפסח חמץ אינו לוקה ואינו עובר על כל יראה על החמץ שקנה פיון שפבר קא עובר הוא בכל יראה על הכזית מכל מקום בזה שמוכרים לי"מ החמץ קודם זמן איסורו כשיגיע הפסח הרי זה עובר בכל יראה על כל החמץ בבת אחת בין על חמץ שלו בין על החמץ שקנה מהישראל ואם אין לו שום חמץ עובר הוא על כל פנים על החמץ הזה שקנה מהישראל ואם פו יש לנו לחוש פיון שהוא י"מ הרי מזונותי מצויים לו בכל עת וחנוות הנחתום נכרי פתוחה לפניו בכל עת אם פו אינו נדחק להמציא לו פפר לחם קודם הפסח כי אם בליל פסח לעת האוכל ילד ויקנה ואם לא יתאנה לאכול בלילה לא יקנה לו לחם חמץ עד מחר שיקנה לחם חם ביום ואדהכי והכי הרי הוא עובר בכל יראה על החמץ שקנה מהישראל ואם פו אם נאמר שגם על חמצו של י"מ שעבר בכל יראה קנסו לאסרו אחר הפסח גם חמץ זה נאסר ואין מקום לצד היתר זה אלא בי"מ שידוע בבירור שיש לו חמץ משלו בתחלת הפסח דאז הוא דיש לומר דאינו מוסיף איסור בחמץ שקנה מהישראל: ורב אחד כתב לי וז"ל בפה נמצא י"מ שעסקו בי"מ ש עסק גדול שיש לו כמה סקלאדין בכמה עיירות חוץ מפה ושלחתי השמש אליו שיבקשו בשמי כפי אשר אחר הפסח יהיה אסור לנו הי"מ ששלו משום חמץ שעבר עליו הפסח יהיה החוב להודיע לכל העיירות וכן להכריז בזה בבתי כנסיות יותר טוב שיחתום על הכתב ההרשאה שייתן לי רשות למפור חמצו ואז הפל על מקומו יבא בשלום וכן עשו רבותינו ז"ל שבקשו והכרחו תמיד הי"מ שיש להם עסק בחמץ למפור חמצם למען לא יהיה קלקל משני הצדדים וכן היה שחתם על שטר ההרשאה ויש מגמגמים בדבר יש מהם אומרים כי מעולם לא שמע כזאת ומהם אומרים שלא היה לי לשלוח אליו רק אחר הפסח להכריז ורבות פאלה לכן יודיע כ"ת דעתו וכו' יהא לאל ידי לחזק הדין על תילו לימים הבאים עכ"ד: הנה מעיד בשם רבותיו לקדושים אשר בארץ שהיו מבקשים ומכרחים את הי"מ למפור חמצם ואני הדל איני יודע באיזה אופן היו מוכרים הי"מ את חמצם כי יש שני דרכים.

א) שימכרו חמצם לנכרי וישבתו הם ממסחר זה מערב הפסח משהגיע זמן איסור חמץ עד אחר העג כדרך שבני ישראל עושים ואם היה בכחם שלמפור בדרך זה פגון זאת אמרינו לפעלא טבא איישר והוא תיקון גדול להרים מכשול שלא יפלו בני ישראל בחמץ שעבר עליו הפסח.

ב) הוא המוכן ממכתב הרב הנ"ל שיקחתמו בשטר ההרשאה בלבד אבל הם עצמם לא ישבתו ממסחרם וישאו ויתנו אחר מכירת חמץ ובכל ימי הפסח בחמצם כמעשיהם בכל ימות השנה ואם באופן זה היו מתנהגים אני בער ולא אדע מה הועילו בתקנתם והרי כשחוזר ונושא נותן בכל ימי הפסח בהחמץ שמכר הרי הוא מבטל הרשאתו פאלו לא היתה ומה שימפור הרב המורשה את חמצו בכלל כל החמצים לא יועיל לו כלל ואתה תחזה דברי גאון גדול הובאו בשו"ת אורי וישעי סי' קכ"א אשר התמרמר מאד על פינוצא בזה והבאתי דב"ק בסי' זה אות ו' (בד"ה וגורמת מכירה הפוללת) ועיין לקמן בסי' זה אות ל"ה (בד"ה וזאת): ומה שנראה ממה שכתב הרב שערי תשובה בסי' תמ"ח אות ח' בשם מר דודו בי"מ שיש לו ישראל נאמן שלו והוא המתעסק בהאורנדא שלו שאם נותן לו פח ורשות למפור העסק לנכרי מהני היינו משום שאין הי"מ בעל החמץ מתעסק בהעסק כלל ואינו סותר מעשה מכירת הנאמן שלו אבל אם המרשה בעצמו הוא עוסק

בהעסק בימי הפסח כבכל ימות השנה והוא סותר את אשר הרשה את הרב למפור את חמצו בזה ודאי מסתברא דלא מהני הרשאתו כלל ונקרא חמץ שלו שעבר עליו הפסח ואין שום תקנה במה שיחתום בשטר ההרשאה פן נראה לדעת הקצרה ואם ירצה ה' אדרוש מרבני דורינו יצ"ו למען דעת איה מתנהגים בנדון פנה ב) מכירת חמץ נראה דאם אין האיש בביתו יכול אדם אחר למפור את חמצו שלא מדעתו דזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו ומסתמא ניחא ליה וכן תיקנתי בעיר אחת בשנת התרל"א שבכלל החמץ של כל בני העיר שמוכרים על ידי בית דין למפור גם חמץ של בני אדם המזוהרים בפפריים ולא חזרו לביתם ביום י"ד שחרית ונדוע לנו שלא יחושו על חמץ שבביתם לבערובזמן איסורו אף לא יחושו משום חמץ שעבר עליו הפסח לכן חישבנו זאת למיעוט תיפלה דבהא ודאי ניחא להו דלא למישבק היתרא וכו' ודבר זה קיימתי מסברא.

שוב ראיתי להרב פתחי תשובה יו"ד סי' ש"ף סק"ה בשם הרב פנים מאירות ח"ב סוף סי' נ"ב שכתב פן דאם מכר החמץ שלא מדעת מהני דזכין לאדם וכו' וכן הדין בהפקעת קדושת הבכור על ידי מכירה לנכרי עי"ש וכן מתבאר ביו"ד סי' שכ"ח ס"ג שכתב שם הרמ"א מיהו אם ידעינו דזכות הוא לבעל העיסה כגון שהיתה העיסה מתקלקלת מותר ליטול חלה בלא רשותו דזכין לאדם שלא בפניו ע"כ והוא מתשובת התרומת הדשן סי' קפ"ח עי"ש שמתבאר דכל שיש הפסד להבעל הבית אמרינו דמסתמא ניחא ליה עמ"ש בזה בקצה ח"ב סי' רמ"ג סק"ח) ובמערכת בכור בהמה סי' ג' אות יו"ד (בשדי חמד ח"א) רשמתי עוד לענין בכור שמועיל מכירה שלא מדעת בעלים בדבר שאין בגוף המכירה מצוה לומר דניחא ליה למיעבד מצוה בגופיה.

ומכירת חמץ אינה מצוה דמדאורייתא ביטול ומדרבנן ביעור והמכירה היא לינצל מחיוב ביעור ואין במכירה עצמה שום מצוה ואין להם להקפיד גם מקום לזון אף אם הנה המצוה שהרי הם עצמם אין יכולים לקיימה הנה פי כן פיון שיזוע לנו בבירור גמור שאנשים הללו לא יחושו לבער חמץם פי יחוסו על ממונם מעל האיסור נכון הדבר למפור חמץם אף שלא בידיעתם ומוטב למפור חמץם שלא מדעתם ממה שלא ימכר כלל וכן מתנהגים בעיר הנ"ל מאז והלאה ומצאתי קרוב לנדון דידן בש"ע הגאון מוהרש"ז בסי' תל"ו אות ד' במי שצינה לבדוק חדריו ולא צינה לבטל כתב שטוב שיבטל גם פן אף על פי שאין ביטולו מועיל כל כך פיון שאין החמץ שלו ולא עשאו הבעל הבית שליח לכך מפל מקום יש לחוש שמה ישפח בעל הבית לבטל וכו' ומוטב שיבטלו הם ממה שלא יבטל החמץ כלל וראוי להזהירם על כך פדי לצאת ידי ספק ע"כ: הן אמת דמדבריו שם מתבאר דבנדון דידן לא מהני המכירה פלום דדוקא בציונה על הבדיקה דאיכא קצת גילוי דעת הוא דאמר דמהני קצת ומוטב וכו' מה שאין פן בנדון דידן דליכא שום גילוי דעת דניחא להו בהכי נראה דלדעתו לא מהני המכירה כלל מפל מקום מדברי הפוסקים שכתבו לענין הפקעת קדושת בכור דמהני אף בלא גילוי דעת כלל כמו שרשמתי במערכת בכור הנ"ל נראה ללמוד דהוא הדין או כל שפן גבי חמץ דמהני וישפיר יש לסמוך על דבריהם ולומר מוטב וכו' כנז"ל ועיין עוד בש"ע הנ"ל בסי' תמ"ג אות ח' דכיון שהגיע שעה חמישית שהוא קרוב לאסור בהנאה הרי הוא כאבוד מבועליו וחיוב כל אדם הרואה אותו נאבד למוכרו לנכרי פדי לקיים מצות השבת האבדה עכ"ל: איברא דלכאורה יש לפקפק דלפי מה שכתב הרב תבואת שור דמכירת חמץ שלנו אינה אלא

העֲרָמָה אֵלֶּא דְלִפֵּי שְׁהִיא אַחַר הַבִּיטוּל הֵנִי הַעֲרָמָה בְּדַרְבָּנָן וּמַהֲנִי אִם כֹּן בְּאַנְשֵׁים הַלְלוּ דְקָרוּב לְוֵדַאי דְכִשְׁהֵם בְּפַפְרִים אוּ בְדָרָךְ לֹא אִסְקִי אֲדַעְתִּינְהוּ כָּלֵל לְבַטֵּל אֶת חֲמֻצָם הָרִי הֵם חֲיִיבִים לְבַעַר מִדְּאוּרֵינְיָתָא וְאִם כֹּן צָרִיךְ מְכִירָה גְמוּרָה וּמְכִירָה שְׁלֵנוּ שְׁהִיא רַק דְרָךְ הַעֲרָמָה לֹא מַהֲנִי כָּלֵל לְדִידְהוּ אִם כֹּן אֵיפֹה יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל מָה הוֹעִיל חַח"מ בְּתַקְנָתוֹ אֲמַנְם בְּאַמַּת אַף דְכַמָּה מְרַבְּנָן בְּתַרְצֵי נְמַשְׁכוּ בְּזָה אַחַר סְבֵרַת הָרַב תְּבוּאַת שׁוֹר מְכָל מְקוֹם הֵן רַבִּים גַּם כֹּן הַחוֹלְקִים עֲלָיו וְסַבְרֵי דְמְכִירַת חֲמִיץ שְׁלֵנוּ הִיא מְכִירָה גְמוּרָה וְלֹא הַעֲרָמָה וּמַהֲנִי מִשׁוּם דְאַנְן סִהְדִי דְגַמְר בְּלַבּוֹ כְּדִי שְׁלֵא לְעַבְרוֹר עַל בַּל יִרְאֶה וְשִׁפִּיר מוֹעִיל לְדַעְתָּם תַּקְנָה זֹו אַף לְאוֹתָם שְׁלֵא בְטָלוּ חֲמֻצָם כָּלֵל וְשִׁפִּיר נוּכַל לְסַמְךָ עֲלֵיהֶם וְנֹאמֵר מוּטָב וְכו' (גַּם אֵיפֹא חוֹלְקִים עַל הַתְּבוּאַת שׁוֹר מִטַּעַם דְּגַם בְּדְאוּרֵינְיָתָא מַהֲנִי מְכִירָה בְּהַרְמָה עֵינָן מַה דְכָתְבוּ הַגְּאוּנִים הַמְקוֹר חֲיִים סִימָן תַּמ"ח ס"ק י"א וְהַזִּית רַעְנָן ח"א סוֹף חֶלֶק או"ח דף ל"ב אוֹת י"ג).

וּמִצְאָתִי לְהָרַב שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב ח"ג ס' ר"ך (ד"ה וְהִנֵּה) שְׁפַתְב נִרְאָה לִי דְכָר חֲדָשׁ דְלִפֵּי מַה שְׁפַתְב הָרַב תְּבוּאַת שׁוֹר דְמְכִירַת חֲמִיץ הֵנִי הַעֲרָמָה וּבְדַרְבָּנָן שְׂרִי אִם כֹּן נִפְקֵד שְׁמוּכָר חֲמִיץ הַמְּנוֹפְקֵד צָרִיךְ לְמוֹכְרוֹ מְכִירָה גְמוּרָה וּמְכִירָה חֲלוּטָה פִּי שְׁמָא הַמְּפַקֵּד לֹא בְטָל חֲמֻצוֹ וְחֲיִיב לְבַעַר מִדְּאוּרֵינְיָתָא וְלֹא מַהֲנִי מְכִירָה שְׁהִיא הַעֲרָמָה דְלֹא כְּהַמְגָן אֲבָרְהֵם ס' פַּמ"ג ס"ד דְאִם יוּכַל וְלְמוֹכְרוֹ לְנַכְרֵי שְׂיֻדְעַ שְׂיֻחְזִיר לוֹ אַחַר הַפְּסַח אֲסוּר לְמוֹכְרוֹ מְכִירָה חֲלוּטָה ע"כ.

הָרִי דְלְהַחוֹלְקִים עַל הַתְּבוּ"ש מַהֲנִי שִׁפִּיר מְכִירַת הַנִּפְקֵד אַף אִם הַמְּפַקֵּד לֹא בְטָל חֲמֻצוֹ. וְעֵינָן לְקַמְן אוֹת ט"ו דְגַם הַתְּבוּאַת שׁוֹר לֹא הִחְלִיט דְהֵנִי הַעֲרָמָה וְשְׂרַבִּים תְּמָהוּ עַל מַה שְׁפַתְב בַּתְּחִלָּה דְהֵנִי הַעֲרָמָה מְדַרְבָּנָן: וְלִמַּאי דְאַתְמָן עֲלָה הִנֵּה רְאִיתִי לְהָרַב בְּגַדֵי יִשְׁע סוֹף ס' ד' כְּהַמְגָה שְׁמוּכָרִים הַחֲמִיץ עַל יְדֵי הַרְשָׁאָה לְבֵית דִּין (עֵינָן לְקַמְן אוֹת ו' מִמְּנֵהָ זֶה) דְמִי שְׁקוֹנָה חֲמִיץ אַחַר שְׁחַתְּם בְּהַרְשָׁאָה מְחַנְיִיב לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְהַבִּית דִּין שְׁנִית עַל מַה שְׁקוֹנָה אַחַר כֶּף וְאִם לֹא בָּא הָאִישׁ שְׁנִית (אַף שְׂאִינוּ רְשָׁאֵי לְעֲשׂוֹת כֹּן וְכו') וְיִדוּעַ לְבֵית דִּין שְׁהוּא טוֹבְתוֹ שְׂיֻמְכְרוּ גַם הַחֲמִיץ שְׁהַשְׁיֵג אַחַר כֶּף וְדַאי זְכוּת הוּא לוֹ מַה שְׂיֻמְכְרוּ בֵּית דִּין גַּם הַחֲמִיץ שְׁהַשְׁיֵג אַחַר כֶּף וּמְכִירַתְּם מְכִירָה גְמוּרָה וְכו' ע"ש אַף שְׂאִין מְדַבְּרִיו רְאָהָה גְמוּרָה לְנִדוֹן דִּין דְשְׂאִנֵי הֵתֵם דְגַלִּי דַעְתִּיהָ בְּמַה שְׁחַתְּם בְּרֵאשׁוֹנָה מְכָל מְקוֹם סַמָּךְ הוּא לְדַבְּרִינוּ: אַחַר שְׁנֵים רַבּוֹת הַשְׁגָּתִי שׁו"ת נְאוֹת דְשָׂא וְרֵאִיתִי בְּסִי' ל"ט שְׁנִשְׂאֵל בְּנִפְקֵד שְׂמִכְר חֲמִיץ שְׁל מְפַקֵּד שְׁלֹא מִדַּעַת הַמְּפַקֵּד וְהִנֵּה הַחֲמִיץ בְּהַחֲזֵר שְׂמִכְר לְנַכְרֵי וְהַמְּפַקֵּד הִנֵּה אָנוּס שְׁמַת לוֹ מַת בְּעַרְב פֶּסַח וְלֹא עֲלָה עַל דַּעְתּוֹ מִזָּה וְלִכֵּן לֹא צִינָה לוֹ לְמוֹכְרוֹ כְּמוֹ שְׂצִינָה לוֹ אֲשַׁתְּקֵד וְגַם בְּשִׁנָּה זֹו צִינָה גַם כֹּן לְהַנְפַקֵּדִים אַחֲרֵים שְׁנִתְרָאוּ עִמּוֹ בְּיוֹם עַרְב פֶּסַח וְנוֹדַע זֶה בְּפֶסַח וְהָאֲרִיךְ בַּתְּשׁוּבָתוֹ דְמַצַּד קִנְיָן חֲצֵר אֵין הִיתֵר אַף יֵשׁ הִיתֵר מַצַּד הִיּוֹת הַחֲמִיץ בְּרֵשׁוֹת הַנַּכְרֵי וְהָאֲרִיךְ דְבָכִי הֵאֵי גְנוּנָא גַם אִיסוּר דְרַבְּנָן לִיפֵא אֲלִיבָא דְכוּלֵי עֲלָמָא וְשׁוּב כְּתַב דְכָל זֶה הוּא אִם נֹאמֵר דְמְכִירַת הַנִּפְקֵד אֵינָה כְּלוּם דְלֹא דְמִי לְשִׂאָר נִפְקֵד שְׂאִין הַמְּפַקֵּד בְּעִיר וּמוּטָל עֲלָיו לְמַכְרוֹ מִשׁוּם הַשְׁבַּת אֲבִידָה מַה שְׂאִין כֹּן כְּשֶׁהַמְּפַקֵּד בְּעִיר (וְצִינָד כְּמָה צְדָדִים בְּזָה דִּישׁ לֹאמֵר דְגַם כְּשֶׁהוּא בְּעִיר יֵשׁ בּוֹ מִשׁוּם מְשִׁיב אֲבִידָה וְכוּן נִרְאָה הַסְּכַמַּת דַּעְתּוֹ ע"ש): אַף בְּאַמַּת יֵשׁ לֹאמֵר דְהַמְכִירָה שְׂרִירָה וְקִינִימַת מִשׁוּם דְזִכְיָן לְאֲדָם שְׁלֹא בְּפִנְיֵו כְּהוּא דִּי"ד ס' שְׁכ"ח וְאֵף דְגַבִּי גִט י"מ לֹא סְמִכְיָן בְּזָה הוּא מִשׁוּם חֲנוּמַת אִשְׁתֵּי אִישׁ וְכו' וְשׁוּב כְּתַב וְעוֹד נִרְאָה לִי דְאִם הִנֵּה מוֹכְרוֹ מְכִירָה גְמוּרָה בְּזָה הוּא

דיש לפלפל אם המכר בטל דשמה אין הבעלים מסכימים במכר הזה דאולי לדעתם שנה יותר אבל במכירה הנהוגה בינינו שאין מוכרה רק להפקיע איסור חמץ ויודע שהנכרי יחזירנו אין קפידא לבעלים כלל במכירה זו דאין שום נפקא מינה למי ימכור ובכמה ימכור ודאי יש לומר דמהני שפיר מכירה זו אפילו בלי ידיעת הבעלים ואפילו באיש אחר שאינו נפקד כלל אם מכר יש מקום לצדד ולומר דמהני שפיר והוכיח סברא זו מגוף דברי התרומת הדשן סי' קפ"ח ועוד פתב סברא לומר דמהני פניו דבסוף פשידע בעל החמץ שמכרו הנפקד מסכים למעשיו הוי מכירה למפרע ומסיק דבעובדא זו דהחמץ מונח ברשות הנמכר לנכרי והיה המפקיד אנוס והיה לו עוד חמץ ביד אחרים ונתראו עמו וציוה להם למכור רק לזה שלא נתראה עמו לא ציוה ושאלשקד ציוה לזה הנפקד למכור מותר החמץ באכילה ואם חסר אחת מאלו צריף המעיין לברר אם יועילו שאר היתרים אלו תנרף דב"ק: והנה שני הטעמים מהם שייכי בנדון דידן (היינו).

(א) שאין המכר ממכר עולם כי אם להפקיע איסור חמץ. (ב) שלבסוף יודעים ומסכימים והוי מכירה למפרע) ומצטרפים לטובה לדעת הפוסקים הנ"ל שפכתבו בהפקעת קדושת בכור ומכירת חמץ דמהני דזכין לאדם שלא בפניו ואם פן יש לומר שפיר מוטב שימכר באופן זה ממה שלא ימכר כלל והנה הסברא שכתב הרב גאון דשא משום מה שמסכים בעל החמץ פשידע וכו' ראיתי במקור חיים סי' תמ"ג סק"ה בנפקד שמכר קודם שעה חמישית נסתפק אי מהני מכירתו או לא פניו שלא היה רשאי אז למכרו הוי כמוכר דבר שאינו שלו וכתב דהוי מכירה דמתבאר מהש"ך ח"מ סי' שכ"ח סק"א דאם קידש אשה בדבר שאינה שלו ובא בעליו וגילה דעתו שנתרצה כגון בכלף אצל יפות דאיכא אומדנא דמוכח מהני דדוקא בתרומה וטומאה לא מהני וכו' עי"ש והרב בית שלמה סי' ע"ד הבאתיו בסי' ח' אות כ' פתב לצדד להקל בנדונו על פי דברי המקור חיים אלו עי"ש: גם אשו"ר להגאון תפארת יוסף בחלק יו"ד סי' ל"ד סוף ד"ה והנה וכו' מר קעסיק לענין משיכת הקונה שלא בפני המוכר (בהמתו משום הפקעת בכורה) וכתב דכי היכי דקנין שלא בפני הלוקח דל"מ דעכ"ז אי ידעינו דניחא ליה להלוקח בהפקח מהני כמבואר בח"מ סי' קנ"ה ה"ה קנין שלא בפני המוכר אי ידעינו דניחא ליה למוכר מהני וגם יש לומר דהוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו ודמי לדקימא לן בחמץ מןפקד ביד ישראל שחייב למכרו ואיך יועיל הקנין שלא בפני המוכר דהא לא עשהו המפקיד שליח וצריף לומר הטעם משום דהוי זכות למוכר וזכין לאדם שלא בפניו ואם פן הוא הדין בקנין להפקעת קדושת בכור עכ"ל: והנה עתה בעת ההעמק נמתי לפי לדרוש על זה מרבני גאוני דורנו ושלחתי פל הפתב למעלה להגאון הגדול המפורסם כמוהרי"ז שטערין יצ"ו בעל ספר נכבד זכר יהוסף ובתשובתו הרמה הביא אמבוקא דספרי דלא שכיחי גבאי ואעתיק לשונו הנהב פפתוב במכתב קדשו וז"ל מכתבו הגיעני בימי חול המועד פסח ובהיות שאין זה נוגע למעשה פעת רק על להבא אשר גם דעת האחרונים פן פדעת כת"ר שי' וכו' וכעת אמרתי להשיב בקצרה באשר אין רצוני פעת להאריף במה שהאריכו האחרונים אשר בלי ספק לא היו למראה עיני כת"ר ואעתיק קצת מדברייהם הנוגע לדינא בעיקר הדבר בענין השאלה במכירת חמץ למי שאינו בעירו אם יכולים הבית דין משם לזכותו שלא בפניו וכדערב פרח מטה אהרן וכבר האריכו האחרונים בזה בדברי המרפכת המשנה פרק ו' מגירושין במה שכתב המשנה לפלף במי שכתב גט לאשתו

שְׁנֵשֶׁת־טִיֶּת וְנִתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ שְׂיִתְּנֻנוּ לָהּ לְכַשְׁתִּשְׁתַּפֶּה שְׂאִינוּ יָכוֹל לִיתֵן לְכַשְׁתִּשְׁתַּפֶּה פִּינּוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַשְּׂמָא וְכֹתֵב דְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂלִיחוֹת שְׂיָכוֹל לְמִסְוֶר אַחַר כֶּף מִטְעַם זְכִיָּה וְהַשִּׁיג שְׂלֹא מְצִינּוּ רַק דְּזַפִּין שְׂלֹא בְּפִנּוּ שְׂיָקֵנָה וְלֹא זָכְנוּ לְאָדָם שְׂיִוְצִיָּאָנוּ מְרִשׁוֹתוֹ וְכִי הָאִי גִּוְנָא הֶעֱלָה הֶרֶב קְצוֹת הַחֲשׂוֹן סִי' רמ"ג סק"ה וְעֵינֵי לְהֶרֶב עֶמְק יוֹשִׁיעַ סִי' כ"א שְׂהָאֲרִיף לְפִלְפִל בְּדַבְרֵי הַמְרַכְּבֵת הַמְשַׁנָּה הַנְּ"ל וְהֶרֶב בְּאֵר יִצְחָק א"ח סִי' א' עָנָף ג' שְׂהִקְשָׁה עַל הֶרֶב מְרַכְּבֵת הַמְשַׁנָּה דְּלִפִּי זֶה אִיף מוֹעִיל הַמְכִירָה בְּקִרְקָעוֹת שְׁל יְתוּמִים הָא מוֹצִיאִין חֶפֶץ מְרִשׁוֹתוֹ עִי"ש וְעַם שְׂנָה אִינוּ מְוַכְרַח כְּמוֹ שְׂפִתְב בְּש"ף ח"מ סִי' שְׁנ"ט סק"ד דְּבַעוּמַד לְהַמְכֵר נְחֻשֶׁב זְכוּת בְּמָה שְׂבָא הַמְמוֹן לִידוֹ וְעֵינֵי לְהֶרֶב מַחְנֵה אֲפָרִים הַלְכוֹת גְּזֵלָה סִי' ה' דָּאָף לְהֶרָא"ש דְּאִינְרִי בְּעוּמַד לְיִמְכֵר וְאֲפִילוּ הִכִּי לֹא הִתִּיר אֱלֹא כְּשִׁזְיָפָה לוֹ עַל יְדֵי אַחַר אִיפָא לְמִימֵר דְּאִינְרִי בְּשְׂאִינוּ רוּצָה לְשַׁלֵּם דְּמִים אֱלֹא סְחוּרָה אַחֲרֵת וְכִי הָא אִין דְּעֵתוֹ שְׁל מוֹכֵר לְמַפְוֶר כִּי אִם בְּדְמִים אִם לֹא דְאִיפָא זְכִיָּה דְּעַדִּיפִי מְהֵי: וְכִשׁוֹ"ת דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת לְהֶרֶב מְנִישְׂאָק א"ח סִי' י"ח הָאֲרִיף גַּם פֶּן בְּחִקְרָה זֹו בְּאִישׁ אֶחָד שְׂמַכֵר חֲמִצּוֹ שְׁל חֲבֵרוֹ בְּעָרֵב פֶּסַח בְּלֹא יְדִיעַת בַּעַל הַחֲמִץ וְכַמְעַט כָּל דְּבָרֵי בְּלִי יְסוּד גַּם מַה שְׂהַעִיר עַל הַמְרַכְּבֵת הַמְשַׁנָּה מְדַמְעַמְדִין אֲפִטְרוּפוּס לְחֵלֶק בְּנִכְסֵי יְתוּמִים וְכו' עִי"ש בְּר"ן דְּהָאִי חֲלֻקָּה הִנּוּ פְּגִילוּי מְיֻלְתָּא גַּם מַה שְׂפִתְב מַגִּטִין נ"ב לְמַפְוֶר בְּרַחוּק וְכו' כָּל זֶה מְבֹאֵר בְּבֵאֵר יִצְחָק שְׂקִדְמוֹ בְּזֶה וְגַם קִיָּצֵר בְּשְׂאֵלְתוֹ דְּהוּא רַק כְּשְׂאִין בַּעַל הַחֲמִץ בְּעִיר וְשְׁהִיּוּ הַבְּעֵלִים בְּמָקוֹם שְׂאִין יָכוֹלִים לְמַפְוֶר אוֹ שְׁהִיָּה נִרְאָה לוֹ שְׂיָבֵא לְבֵיתוֹ בְּעַת מְכִירַת חֲמִץ מַה שְׂאִין פֶּן כְּשִׁהוּא בְּמָקוֹמוֹ וְלֹא חָשׁ לְמַפְוֶר וְכִמוֹ שְׂפִתְב הַפְּרִי מְגִדִים בְּפִתִּיחָה לְהַלְכוֹת פֶּסַח פֶּרֶק ב' אוֹת ג' בְּזְכִיָּה גְּבִי בְּיִטוּל חֲמִץ פִּינּוּ דְּהִיָּה יָכוֹל לְבַטֵּל הַחֲמִץ בְּעֶצְמוֹ וְלֹא בְּטֵל דְּנִרְאָה דְּאִינוּ רוּצָה בְּהַבְּטוּל וּבְשְׂאֵלְתוֹ שְׂסַתְם (דְּבָהִיּו) נִתְּן מְקוֹם לְהַקְוֵרָאִים לְהַכְּשֵׁל בְּדְבָרֵי וְעִי"ש בְּסִפֵּר דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת הַנְּ"ל דְּכִינּוּן שְׂהַגִיעַ זְמַן בְּיַעוּר הִנּוּ הַפְּקֵר מְמִילָא וְלְהַמְקוֹר חֲיִים בְּסִי' תמ"ג סק"ה דְּהִיָּה דְּאֲמֵרִינּוּ בְּבָבָא קַמָּא ס"ו כִּי מְטָא זְמַן אִיסוּרִיָּה מְיִיאֵשׁ מְיִנְיָה הִיָּינוּ סְמוּךְ לְזְמַן אִיסוּרוֹ דְּכְשִׁהַגִיעַ זְמַן אִיסוּרוֹ מְמָשׁ לֹא שְׂיָיף דְּקִנְיָה בְּיִאֵוֶשׁ דְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה לָאוּ בְּרַ קִנְיָן הוּא וְכו' וּבְיִאֵוֶשׁ כִּי הָאִי גִּוְנָא שְׂאָבוּד מְמַנּוּ וּמְכָל אָדָם מְהֵי כְּבָבָא מְצִיעָא ק"ב וְעִי"ש שְׂפִסְסֵק דְּגַם גְּזֵל חֲמִץ שְׁל חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְמוֹכְרוֹ וְיֵישׁ אֲתִי הֶרֶבָה לְפִלְפִל וְרִאִיתִי לְקִיָּצֵר כְּעַת וְעֵינֵי לְהֶרֶב יְרִיעַת הָאֵהֶל סִי' ט"ו שְׂהָאֲרִיף לְדַחוֹת הַשְּׂגוֹת הַנְּקוּה"כ סִי' ש"ה אַהֲט"ז ס"ק י"א לְעַנְיָן בְּכוֹר וְהֶעֱלָה כְּהַטוּרֵי זֶהָב: גַּם בְּחֻמְדַת שְׁלִמָה יו"ד סִי' ל"א הָאֲרִיף לְתַמְוָה עַל הַשְּׂ"ף וּבְסִי' ל"ב בְּתַשׁוּבַת הַגְּרִי"ע מְלִיסָא וְכֹתֵב וּמְכָל מְקוֹם לְמַעֲשָׂה צ"ע נְגֵד סְבֵרַת הַט"ז וְעֵינֵי זְכוּרוֹן יוֹסֵף חֵלֶק יו"ד סוּף סִי' כ"ו וּבְגִדֵי כְּהוֹנָה חִיו"ד סִי' י"א וּמְשִׁיבַת נְפֶשׁ ח"ב סִי' מ' שְׂהָאֲרִיף דְּאִינוּ נְפִדָה כָּלָל וְאִין כָּאֵן מְקוֹם לְהָאֲרִיף בְּזֶה וְעֵינֵי לְהֶרֶב בְּאֵר יִצְחָק הַנְּ"ל סוּף סִי' ב' דְּבִדִיעַבַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְדִאִי יֵישׁ לְהַקֵּל וְגַם בְּתוּף הַפֶּסַח פִּינּוּ דְּבַטְלוֹ לֹא הִנּוּ אֱלֹא חֲשֵׁשׁ בְּדַרְבְּנָן אֲבָל לְכַתְּחֵלָה מְחֻנְיִיב לְמַפְוֶר בְּעֶצְמוֹ אוֹ עַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ דְּהָא חֲסֵר לוֹ קִנְיָן כְּסוּף פִּינּוּ דְּבַעַל הַמְמוֹן אִינוּ בֶּן שְׂלִיחוֹת וְכַתּוּסְפוֹת בְּבָא מְצִיעָא ע"א ע"ב וְעֵינֵי לְהֶרֶב נִימוּקֵי יוֹסֵף ב"מ י"א עַל מְשַׁנָּה רְאָה אוֹתָן רְצִים אַחַר הַמְצִיאָה דְּאִי אֲפִשְׁר לְזַכּוֹת לְחֲבֵרוֹ אֱלֹא אִם פֶּן נַעֲשָׂה שְׁלִיחַ שְׁל בַּעַל הַמְמוֹן וְעֵינֵי שְׂ"ף יו"ד סִי' קס"ט ס"ק ט"ז וּבַחו"מ ק"ה סמ"ע סק"ב וְהִרִי לְכַתְּחֵלָה בְּעֵינֵי כְּסוּף וּמְשִׁיכָה בְּהַדְּדִי וְלֹא שְׂיָיף בְּזֶה דִּין עֲרֵבוֹת כְּמוֹ בְּכָל מְכִירַת חֲמִץ מְדִין תֵּן מְנָה לִפ' וְתִהֵא שְׂדֵי קְנוּיָה לָהּ כְּקִדּוּשִׁין ז' דְּהָא הִכָּא עוֹשִׁין שְׂלֹא מְדַעַת בְּעֵלִים

רק מתורת זכיה וגם מיגו דזכי לנפשיה וכו' לא שנייה רק פשמוכר את חמץ שלו גם כן ולא דמי להא דפקדון צא ומוכרם בשוק דהוי פאומר לכשתשלם לי אז יהא קנוי לה קחמץ מעכשיו או סמוך לזמן איסורו וכבבא מציעא ל"ד וח"מ סי' רצ"א ובתשובת רמ"א סי' פ"ז גבי בכור דאם הנכרי השומר סילק להמפקיד במעות דאמדינן דעת הבועלים דניחא להו להקנות גוף הפרה להפטר מבכורה והכא נמי הנה דעתו להקנות לנפקד שיוכל למכור החמץ שלא יפסיד כל חמצו והוי כבעל דין בעצמו ואין צריכה לזה לזכיה ושליחות ובגדון דידן לא שנייה הקנאה הנ"ל עכ"ל בקוצר ורק אם ידוע שהבועלים לא בטלו גם כן הוי הערמה בדאורייתא שאוסר התבואת שור ועינין בשואל ומשיב קמא חלק ג' סי' ר"ך בד"ה והנה המגן אברהם סי' תמ"ג סק"ד דאם יוכל למכרו לנכרי שיודע שיתזיר לו אחר הפסח אסור למכרו מכירה חלוטה דבמוכר חמצו של חברו ואם אירע שחבירו לא בטלו הוי הערמה בדאורייתא וצריכה למכרו מכירה גמורה (דברי השואל ומשיב הללו כבר הבאתי לעיל כיעי"ש) ואולם התבואת שור עצמו בבכור שור לפסחים כ"א נראה במסקנת דבריו שמצדד דלא שנייה הערמה בחמץ שאם ימכרנו ויגיע ימי הפסח ע"כ יבערנו ויהיה לו הפסד ע"כ גומר בלבדו למכור בלב שלם וכן לענין בכור שלא יצטרף ליטפל בגידולו ורק לענין בהמות שעיקר פונתו להאכילם חמץ בימי הפסח ולא גמר בלבדו למכרם וכן העלה הרב ישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ט (בד"ה נחזור) עכ"ד הגאון עליון יצ"ו: הנה רואה אשר מעיד בגודלו שדעת רבני האחרונים כמו שפתיבתי בעניויתין דמהני כמו שכתב בתחלת דבריו הנ"ל.

ויש לי לשאת ולתת במה שהביא מדברי רבנו קדישי הנ"ל. אף כי לא מצינא לאשתעווי נתיי ס"ת וניחזי דלא שכיחי גבאי דין גרמ"א ותמנ"ע היתה אף את זה אגיד אשר ראיתי בקובץ יגדיל תורה קונטרס א' סי' א' אשר תמה רב אחד שראה שטר מכירת חמץ של מחוז שלו שהרבנים מוכרים החמץ שנשפח מבועליו למכרם ונשתומם על זה שהרי שוכח הוי פושע ואין לעשות תקנה לפושעים וכו' וגם על מה שעושים כן הבית דין מדעתם שלא בידיעת הבועלים התרעם ולא נתקרה דעתו לומר דמהני בזה מטעם זכין לאדם וכו' ועל כל דבריו יפה השיב רב גדול אחד שם בסי' ג' עי"ש דבריו פי נעמו ואשר על ידו השני רב מןפלא נ"י האריה בסי' ב' לתמוה על המצאת רבני המחוז הנ"ל מסברת פרסם ויחר אפו ול"ו יעיר כל חמתו אשר קופצים להורות פסקי הראש ושפברתם בנויה ביסוד תורה ואבני בהו ולדעתו חמץ שנשפח אינו מועיל לו מכירה כלל וגם על מה שמוכרים שלא מדעת הבועלים מצאה קפדתו מקום לנוח עיש"ב ובא רב אחד גדול בקונטרס ב' סי' ט' האריה מאד לדחות כל דברי הרב המערער השני ועל מה שערער שמוכרים שלא מדעת בעלים פתב באות י"ז דנדאי מועיל מכירת הבית דין בכי האי גוונא מדין זכין לאדם שלא בפניו וכו' וזכות גמור הוא לבעל הבית והביא תשובת הרב גאות דשא סי' ל"ט הנ"ל ועוד הביא בשם הרב באר יצחק סי' א' ענף ו' ז' ח' ט' שהרבה לפלפל והביא ראיות עצומות לזה והעלה שאפילו להשכיר את המקום שלא מדעת בעל הבית פינן דבלא שכירות החדרים לא הנה אפשר להציל את הבועלים מן בל יראה וכו' ושנייה שפיר זכין לאדם וכו' וגם לומר דאדם מספים על דעת בית דין וכו' ושם באות ד' הביא מה שפתב בנהר שלום (אשר חקמי ווילנא נסתיעו מהנפסח שלו כמו שפתב בראשית בכורים ריש סי' ה' סוף ד"ה הן ראיתי) וז"ל וכל דיני קהלתינו אף אותם שלא

נזכרו בשום כתב בעולם ולא מכרו ולא בערו חמצם עשינו בכתב"ד יפה ומכרנו כל מיני חמץ הנמצא אצלם באיזה חדר או באיזה מקום עם החדר או המקום שהחמץ שם להמוכ"ז במקח שישומו שלשה בקיאים ואם אי אפשר למפור את החדר על כל פנים מוכרים אנחנו את החמץ עד למדידה וכו' אגב קרקע של כל החדרים הנרשמים בכתב הנמסר מאתנו בית דין מיום דלמטה להמוכ"ז וכן מין חמץ וכו' השייכים לאנשים ונשים הנרשמים מעבר לדף ואפילו ברמז בעלמא או השייכים לאיזה אנשים שאינם רמוזים כלל רק שדרים פ"ק או הישויבים הסרים למשמעתנו הפל פאשר לפל מכרנו וכו' עכ"ל.

וראיתי שהביא שם כמה תשובות רבני האחרונים המובאים בדברינו הן בענין זה והן בענין מוכר דבר שאין מסויים אשר כתבתי בזה בסי' ח' אות ל"ד ומפל מקום נראה לדעתו שאין לעשות מעשה לכתחלה למפור שלא מדעת הבעלים.

ועי"ש בהמודעא שבסוף גונטרס ד' ואגב ריהטאי לא ראיתי שהזכיר דברי הרב פנים מאירות שהביא הרב פתחי תשובה יו"ד סי' ש"ף סק"ה והרבנים רמ"ץ ותפארת יוסף חיו"ד סי' ל"ד שהבאתי במערכת בכור בהמה בשדי חמד ח"א) סי' ג' אות יו"ד ועיין עוד בענין הנ"ל בקונץ יגדיל תורה בקונטרס ד' סי' כ"ב וסי' כ"ז ובקונטרס ה' ריש סי' מ"ד ובקונטרס ז' ריש סי' ע"א ובסי' צ"ה אות ב' ובקונטרס ט' דף רכ"ט ע"ג אות ה' ולא יכלתי לעיין בכל דבריהם רק להיות מורה מקום הנגי בא והמעניין את אשר יבחר לו יקריב אליו: ובמכתב לחזקיהו מידידי הרב הג' יעקב עפשטיין אבד"ק במאריאפאל בשנת הטרנ"ב כתוב למ"ר בקשתי מכתר"ה להודיעני דעתו בנדון בן פכר אחד שלח את שלוחו בערב פסח למסור את חמצו להרב דק' והרב ימכרם פנהוג רק השליח נתעכב בדרך הוליו ובא לעיר אחר חצות היום והנה בשטר מכירה שנותן הרב להא"י נכתב בפירוש שמוכר גם את אשר נשכח ואת אשר הגה עדיין בדרך ולקע"ד יש לסמוך על זה בשעת הדחק ויש להביא ראיה מהא דיוחנן חקוקאה פסחים ד' י"ג דאמר צא ומוכרם כו' משום השבת אבידה ולדעתי לא גרע פח הרב מפח הנפקד בזה וגם מוטל מצנת השבת אבידה ועוד הלא הבעל הבית שלחו קודם זמן איסורו ואם פן גילה דעתו ורצונו שהרב ימפור חמצו ואף אם לא גילה דעתו מקודם רק אחר הזמן יש לומר גם פן דמהני ויש לדמותו למחלוקת אפיי ורבא ביאוש שלא מדעת ורבא סובר דהוי יאוש הואיל ושמענייה לבסוף אמרינו מעיקרא ניחא ליה ואף דהלכתא פאפיי ביע"ל קג"ם אף בניחותא דמצנה פולי עלמא סברי דמהני וכמבואר בקידושין ומחמת זה פסקו הפוסקים שמוטר ליקח טלי"ת חבירו בלי רשות וכמוהו הרבה דברים ובקשתי מכתר"ה להודיעני דעתו בזה עכ"ד יצ"ו וכתבתי לו שיעניין בספרי דברי חכמים סי' ק"ט ששם כתבתי בענין זה באריכות קצת בס"ד ומתבאר משם דיש לסמוך על זה לפי דעתי הענייה אף שהבאתי שם דיש מרבני דורנו יצ"ו בקונץ יגדיל תורה שסוברים שאין לסמוך על זה ומה שכתוב במכתבו ששלח שלוחו למסור החמץ להרב וכו' נראה שהוא שלא בדקדוק וצריך להיות למפור החמץ וכו' שזו אחת מדרכי המכירה הפוללת לכל בני העיר שפולם מוכרים להרב או להשו"ב והקונה מוכר הפל להנכרי ובאופן זה יש לפקפק יותר מבהדרה השני שהוא לעשות את הרב מורשה למפור את החמצים של כל אחד ואחד ויתבאר במקום אחר איה"ש (עיין לקמן בסי' זה באות וי"ו מה שכתבתי בזה בס"ד) עתה השגתי ספר חדש ספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטאש יצ"ו וראיתי בהלכות פסח ד' י"ד

ע"ב שכתב שהבאר יצחק מתיר אם מכרו הבית דין חמץ של אחד בלי רשותו מטעם זכיה ובספר טוב חיים חולק על זה ואוסר עכ"ל ואין אצלי ס' הג"ל ומסניגנון הלשון נראה דבבאר יצחק מר קצטיק אלאחר הפסח והטוב חיים חולק ואוסר את החמץ אחר הפסח ואם אמת הדבר פן לפום ריהטא נראה דהפריז על המדה וצריך לעיין בגוף דב"ק לידע טעמו ונמוקו ועיין לקמן בסי' זה אות ל"ב שהבאתי שם דמהני שליחות מעצמו מטעם זכיה ולעיל א בסי' ח' אות נ"ו הבאתי תשובת הגאון שאילת שלום בתניינא סי' צ"א דהיכא דאיכא גילוי דעת שחפצו בזה מיהא נעשה שלוחו דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות וכו' עי"ש (בד"ה ובקובדא ההיא) גם לקמן בסימן זה אות ט"ל (בד"ה ניותר נכון) הבאתי פן בשם תשובת אבן יקרה בסי' י"ז עי"ש: ג) לענן הבהמות אי מועיל להן מכירה לנכרי בכדי שיוכלו להאכילם חמץ בפסח על ידי נכרי חוץ מרשותו של ישראל הנה הרב תבואת שור בחידושיו לפסחים כתב דלא מהני והביאו מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תמ"ח והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ח' תמה על כל דבריו והרב חתם סופר בסי' ס"ב גם פן הצריך לתמונה על דבריו עי"ש וכתב בסי' קי"ג (בד"ה אמנם) מי שיש לו בהמות ורוצה שלא יפסידו בהכחשה פיזוע דהפקר (אולי צ"ל דהפסד) בהמה טהורה רב מהכיל אם תעמוד שמנה ימים בלי פיתום הראוי לה הדרה היותר טוב ליתנה לנכרי לפטמה ולקצוב לו שכר יפה אם יחזיר לו הבהמה מפוטמת בטוב והוא יפטם במה שירצה בשעורין או במי י"ש של ארז שקורין רק וכדומה ואם מפטמה אחר כך בחמץ מה לנו בזה ואין אנו נהנים מחמץ בפסח בזה אף גם אם ירצה למוכרה כדרך שמוכרין חמץ שרי וכן נוהגין עתה בכל המדינות והג' תב"ש כתב בזה דברים מתמיהים כמש"ל סי' ס"ב עכ"ל והג' נודע ביהודה בסדר מכירת חמץ שלו שהביא מר בריה בשו"ת שיבת ציון סי' י"א כתב דאם לא מכר הבהמה ורוצה להאכילה תבואה בפסח צריך ליתן לה מעט מעט ובמקום נגוב יעמוד עליה כדי לבער המותר פי' יתחמץ מהריר ובשבת ויום טוב שאי אפשר לבער יבטל ויפקיר המשתפיר קודם שיתחמץ ויותר נכון שימכור הבהמה ותבואה לנכרי והנכרי יאכילה חוץ לרשות היאודי ושוב לא איכפת להיאודי אם יותיר וכתב עוד קולא גדולה מזו בבהמות שרגילים להאכילם מפסולת היין שרף וטבע בהמות הללו שאם יעמדו אינה ימים מועטים ולא יאכלו מפסולת זה ותקלקלו הרבה והוא הפסד מרובה רשאי למכור מערב פסח הבהמות עם פסולת הג"ל לנכרי הרגיל עמו והנכרי יאכילם פזרפם אף היאודי לא יאמר לו פלל שיאכילום פסולת הזה וגם שיהיה חוץ מרשות היאודי או שישפיר גם הרפת שהבהמות עומדות שם עכ"ל ומתבאר יפה דעד כאן לא הצריך שיהא הפסד מרובה אלא כשרוצה להאכילה חמץ ממש בפסולת הג"ל אבל אם בא להאכילה על ידי נכרי תבואה וכינצא שאינו חמץ אלא דיש לחוש דאמי לידי חמץ מתמת הרירין בזה אף בלי הפסד מרובה מהני למכור לנכרי והנכרי יאכילה חוץ לרשות הישראל וכן נוהגים עתה בכמה מקומות לכתוב בשטר המכירה גם הבהמות ומאכלן אלא שרבים נכשלים שמאכילים אותם הם עצמם (לא על ידי נכרי) וברשותם סובין (ועיין מה שרשמתי לענן סובין בסי' ה' אות כ"ג) וכינצא ואין מבערים המותר ולא מבטלים מקודם וכל פי האי מצוה להשמיע לרבים והשומע ישמע ותבא עליו ברפת טוב ובשו"ת מים חיים להג' מוהר"ח הפהן רפפורט בסי' ח' נשאל אי מהני מכירת הבהמות כדי להאכילם חמץ וכתב שהיא מורה ובא שלא

למפנור לנכרי רק יתנו להם שחת ואף כי השחת ביוקר אין פדאי להקל מחמת זה ואם יש הפסד מרובה והיזק גדול יש להם תקנה שימפנור הבהמות לנכרי ובלבד שלא יזכיר בפירוש שיאכילום חמץ ואף שפודאי הנכרי יאכילם חמץ לית לן בה וכתב דבזה גם הג' תב"ש יודה והרב בנו שם רמז לדברי הנו"ב הנ"ל וכתב דגדולה מזו פתב בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' יו"ד ונשפתב הרב חתם סופר בסי' קי"ג בפירוש דאם ירצה למנכרה לנכרי פדרה שמוכרים פל החמץ לית לן בה והג' תב"ש פתב בזה דברים תמוהים עכ"ל וסיים ועל פי פל דברי הגאונים האדירים האלה קם ההיתר מכירת הבהמות לנכרי קודם הפסח פראי מוצק רק שלא יזכיר בפירוש ליתן חמץ והמכירה יעשה כביו"ד סי' ש"ף עכ"ל ומה שפתב הרב שערי תשובה סי' תמ"ח אות י"ז שפספס בית אפרים העלה ישוב למה שהקשו על התב"ש וכו' עיין בזה בחתם סופר סי' ס"ב מה שנשוא ונתן עמו וכתב בשערי תשובה דמר דודו בתשו' כ"י ובשו"ת תפארת צבי ופרי תבואה אוסרים כהתב"ש ובמקום שאין מנהג אין להתיר והרב ישועות יעקב בסי' תמ"ח סק"ט האריה בזה ומסיק דבמקום שנוהגים איסור לילה להקל ובמקום שנהגו היתר ימכרו הבהמות לבד והנכרי יאכילם חמץ שלו אבל לא ימכרו הבהמות והחמץ שזה הוא הערמה גדולה ובספר זכרנו לחיים במערכה זו אות א' פתב בשם הרב חסד לאברהם סי' יו"ד דהעלה להתיר לתת הבהמה והשעורים לנכרי שיאכילנה בחג ולפי הנראה אין זה דלא פהרב ישועות יעקב דשעורים אינם חמץ אלא שיש לחוש מחמת הרירין אבל בחמץ ממש אפשר דמודה: והרב בגדי ישע סי' ב' אות ה' פתב ואחר שהוכחנו שהמכירה תהא בלי הערמה פלל אם כן מותר גם למפנור בהמות לנכרי קודם הפסח במכירה גמורה אף שיודע שהנכרי יאכילם חמץ בפסח דאסור מדאורייתא וכמו שאוסר התב"ש מטעם זה מפל מקום היתר גמור הוא אם מוכר לו הבהמות בשוויין רק מוזיל גביה קצת כמו במכירת חמץ ואף שאם ימות מן הבהמה יהיה הפסד על הישראל לא הוי אלא כמקבל אחריות בהמת נכרי בבית נכרי דשרי כמו בחמץ ובלבד שיקנה לו בכסף ומשיכה כביו"ד סי' ש"ף או אגב קרקע גם המקור חיים דעתו להתיר למפנור הבהמות ונראה דוקא באופן שאם לא היה מוכרם קודם פסח יכחישו הרבה עד שלא יהיו שניים כפי הסף שמוכר עתה שאז מוכר לו בכל לבו וכמו שפתב הת"ש דבשאלמא החמץ פיון דלא סגי בלאו הכי או שימפנור או שייבער אמרינו דגמר ומקני אבל הכא למה לו למפנור בהמותיו בשביל הפסד מועט שיתקלקלו זמן מה וחוזרים לאיתנם בשלש שבועות עכ"ל.

והרב מגן האלה סי' תמ"ח סק"י פתב על פל פנים פשוט שאם מוכר בהמתו לנכרי אף שיודע שמאכילה חמץ אין איסור כי היכי דסמכינן באיסור חמץ דבל יראה דחמור מיניה ומה שפתב התב"ש דהוי הערמה כפר הקשה עליו המק"ח וכו' ועיקר מה שפתב לחלק דבמכירת חמץ שהיא מדרבנן אחר שפיטל סמכינן אהערמה דברי תימה הם שאם כן גם הפיטול פל שפן דנחשב הערמה שהרי אין דעתו להשאירו בידי נכרי אלא על פרחין סמכינן שהוא פיטל וקנין בלב שלם אם כן פל שפן בבהמות דשרי על ידי מכירה ולא תוסיפו פן תגרעו עכ"ל: והרב מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח ס"ז פתב דלפי מה שפתב בחק יעקב שם ס"ק כ"ג דמשמע מדברי האגודה עצמו שאפילו אם יודע שהנכרי יאכילנה חמץ מותר ליתן אותה לו קודם פסח שיאכילנה בפסח רק שלא יאמר לו בפירוש להאכילה חמץ.

(דלא פהמשאת בנימן בשם האגודה שהביא מרן הב"י) אלא שסיים החק יעקב דלכתחלה אין להקל אם פן בזה מתניישב תמיהת התב"ש וכו' פינו דבלאו הכי אף בלא מכירה שרי רק לכתחלה הוא דאסור לזה מהני שפיר המכירה וכתב שפן שמע מוהר"י מראנוני וכן מצא בס' מק"ח אלו תנרף דב"ק עי"ש.

והרב עטרת חכמים בחלק יו"ד סי' י"ד (ד"ה אבל) פתב דמה שפתב התב"ש דמכירת חמץ היא הערמה אלא שלפי שהיא אחר הביטול הוי הערמה בדרבנן ושרי דכריו תמוהים דחמץ הנמכר לנכרי אינו בכלל הביטול שאין אדם מבטל בערב פסח אלא החמץ שלא מכר ובגוף הדין שדן במכירת הבהמות השיגו עליו האחרונים וקם דינא במנהג פשוט להתיר גם מכירת הבהמות ולא חשבינו להערמה כלל שמצד אסור גמר ומקנה ומסתמא אנו דנים שאין בלבנו לבטל מה שעושה ואף אם יש בלבנו איזה מחשבה לא יאותה הו דברים שבלב ואינם דברים וכו'.

גם הרב עונג יום טוב בסי' כ"ח מסיק דמותר למוכרם לנכרי ובהמתו של נכרי היא דאוקלת חמץ ולא בהמתו אלא שיש להזהיר הקונה והמוכר שיכוננו להקנות ולקנות ולא יעשו פמצות אנשים מלומדה ובקונטרסי מצאתי פתוב שראיתי (בהיותי בעיר הסמוכה) בשו"ת מהר"ם מרוטרונבורג האחרונים בסי' י"ב שהאריך לפלפל בדברי התב"ש ודעתו להתיר למכור לנכרי הבהמות והמאלצין ויאכילם כל ימי הפסח רק שלא יזכיר שיאכילם חמץ ע"כ ועתה אין ספר זה מצוי אצלי: ** (והרב ז"ת רענן ח"א סוף חאו"ח דף ל"ב אות י"ג פתב וז"ל ובדבר מכירת הבהמות התבו"ש אוסר והמק"ח מתיר ואני נהגתי א"ע עד עתה להתיר למכור הבהמות איזהו ימים קודם פסח וטעם ההיתר למכור איזהו ימים קה"פ תמכתי על דברי האגור מוכא בב"י ס"ס ת"נ בכיוצא בזה להשפיר ביתו לנכרי דנקא בע"פ אסור.

והנה עתה חזרתי לעיין בזה והנה באמת אף שבכל מקום דברי הגאון תבו"ש הם פראי מוצקים ואמיתים לדינא אבל בכאן שגה לפענ"ד ותה"ל כל התשובות שהשיב עליו הגאון מק"ח קנימתי מסבא דנפשאי ועוד נלענ"ד ראי' נכונה ממס' מע"ש (פ"ד מ"ה) הנה עומד בגורן ואין בידו מעות וכו' וערע"ב וז"ל ורצה להערים ולפדות מע"ש בלא חןמש וע' תוס' ב"ק קד).

סד"ה אגב) וז"ל ה"ם מדאו' בעינן דאית ליה ארעא דאי ל"ל ארעא לא הי' קרוין מעותיו מדאורייתא שיוכל לפדות בהן פירות מע"ש וכו' ולדברי הגאון תבו"ש דהערמה ל"מ בדאו' והא דמערימין על מע"ש הוא דנקא במע"ש דרבנן א"כ הדרי קו' תוס' לדוכתי דאם איירי בפירות דרבנן יועיל ג"כ אודיתא כמו שמועיל זכיות קטן במעשר דרבנן במשנה ד' א"ו דאיירי במעשר דאו' ולהכי ל"מ אודיתא ואעפ"כ מהני הערמה.

ומה שחוכך בזה הגאון מק"ח ורצה לדמותו למי שקנה בהמה שתהיה קנוי' לו אחר הפסח ופשיטא ליה דאסור לפטמה ע"י עכומ"ז בתמצו של עכומ"ז אף דהבהמה אינה שלו בתוה"פ מ"מ אית ליה הנאה מיני' זת"ד.

לענ"ד יש לפקפק בזה טובא ויותר נראה דמותר גם בזה דהא איתא בגדרים ל"ח דזן את עבדו ושפחותיו אבל לא את בהמתו והטעם מבואר בראשונים מוכא בש"ך (סי' רכ"א

סק"ח) דְּכַל הַנָּאָה דְּמַמְיָלָא מְוֹתֵר מִשָּׂא"כ בְּזֵן אֵת בְּהִמְתּוֹ שְׁנִשְׁתַּבַּח מְמוֹנוֹ לְפִי שְׁנִתְעַלָּה בְּדָמִים הָוֵי הַנָּאָה גְּמוּרָה וְעֵינֵי פְּסָחִים (כ"ט) מ"ד מְעַל קְסָבֵר דְּבֵר הַגְּל"מ כְּמִמּוֹן דְּמֵי הָרִי לְהִדְיָא דְּכָל מֵיֵדִי דְּלִית לֵיהּ הַשְׁתָּא בְּגוּוֹה אַע"ג דְּחֻזֵי לֵיהּ לְאַחַר זְמַן ל"ה אֶלָּא גְרַל"מ וְאַנְן פְּסָקִינָן דְּגַלְר"מ לָאו כְּמִמּוֹן דְּמֵי עַש"ך (ס"א שפ"ו סק"י) וְכִינּוּן שְׁפָן תּוֹ לָא נִשְׁתַּבַּח מְמוֹנוֹ וְאַף דָּאִית לֵיהּ הַנָּאָה מ"מ תּוֹ לָא עָדִיף מְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ וְאַף לְתִירוּץ ב' בְּש"ף (ס"א רכ"א סק"ח) דְּיָכוֹל לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים מ"מ צְרִיכִין לְטַעַם זֶה דְּהַנָּאָה מְמִילָא דְּהָא גַם בְּזָה שָׂא"צ לְבַטֵּל מְמִילָאֲתוֹ וְלְחַזֵּר עַה"פ הָוֵי הַנָּאָה גְּמוּרָה כְּדְמוּכַח מְפָתוּבוֹת (מ"ז) וּמב"מ (י"ב) וְרַש"י שְׁם ד"ה שְׂאִין יוֹע"ש וּמ"מ פִּינּוּן שְׂלָא נִשְׁתַּבַּח מְמוֹנוֹ כְּמוֹ בְּזֵן אֵת בְּהִמְתּוֹ מְוֹתֵר בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה וְה"נ בנ"ד אֵף דָּאִית לֵיהּ הַנָּאָה בְּמָה שְׁעֵתִיד לְהַשְׁתַּפֵּר אַחֵה"פ אֵין כָּל זֶה רַק הַנָּאָה וּפְיִטוּם זֶה הוּא גְרָם לְהַנָּאָה בְּלִבְד וְלָא שְׂבַח מְמוֹן פִּינּוּן דְּקִי"ל דְּהַגְל"מ לָאו כְּמ"ד וְא"ל הָא בְּחֻמְזָן קִי"ל דְּהַגְל"מ כְּמ"ד לְעַנְנֵן קַע"א דו"א דְּהָא אֵין הַנְּיָדוֹן עַל הַחֻמְזָן רַק עַל הַבְּהִמָּה אִם הִיא מְמוֹנוֹ אוֹ לָא וְעוֹד דְּשָׂאֵנִי הֵתָם דְּרִיבָה רַחֲמָנָא לָא יִמְצָא שְׂלָא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם מְצִיאוֹת בְּחֻמְזָן וְאַע"ג דְּלָאו כְּמ"ד מ"מ עוֹבֵר עָלָיו עַכ"ל הַיְזִית רַעְנָן מֵהַרְה"ג נז"ר בְּוֹאֲרִשָּׁא שְׁלִיט"א:*) *וּבִסְפָר נַחְלַת יַעֲקֹב לְהַגְאֹן בְּעַל מְקוֹר חַיִּים בְּתִשְׁבוֹת שְׁבַח"ב ס"א א' הָאֲרִיף בְּעַנְנֵן זֶה בְּמָה שְׁהוֹשֵׁג מְרַב אֶחָד עַל מָה שְׁהִתִּיר בַּס' מַק"ח בְּמֵי שְׁשֹׁכֵר מְאָדוֹן קוֹדֵם פְּסַח זְמַן רַב לְזוֹן בְּהִמּוֹתָיו בְּחֻמְזָן שְׁיִמְפֹּר הַבְּהִמּוֹת לְהַאֲדוֹן וְהַאֲדוֹן יְזוֹן אוֹתָם בְּחֻמְזָן שְׁלֹו וְהַשִּׁיב שְׁם (בַּמַּק"ח) עַל דְּבָרֵי הַתַּב"ש וְהַרְבַּ הַשְׂוֹאֵל פִּקְפַק עַל דְּבָרָיו וְשִׁבְבִית אֲפָרִים יִישֵׁב דְּבָרֵי הַתַּב"ש וְלִזְהָ כְּתַב בְּנַחְלַת יַעֲקֹב שְׁדְּבָרֵי הַבִּי"א תְּמוּהִים יוֹתֵר מִדְּבָרֵי הַתַּב"ש וְכו' וּבְמִקּוּמֵי אֲנִי עוֹמֵד וְכו' וְאַחַר שְׁהָאֲרִיף כְּתַב וְעַתָּה נַחְזוֹר מָה שְׁכְּתַב כ"ת בְּכָל מְכִירַת חֻמְזָן מְגַלְהָ דַעְתּוֹ שְׂאִין הַמְכִירָה לְגַמְרֵי וּלְשִׁיטַת הַשְּׁעָרֵי אֲפָרִים גִּילּוֹי דַעַת מְבַטֵּל הַמְכִירָה לָא חֻשְׁדֵי יִשְׂרָאֵל בְּזָה אֶלָּא מוֹכְרִים בְּלַב שְׁלָם לִינְצָל מְאִיסוֹר וְכו' וְיָכוֹל לְדַרְוֵשׁ בְּרַבִּים שְׂאִיסוֹר לְגַלוֹת דַעַת וְאֵין אֲנוֹ אַחֲרָאִין לְהַחֲשׂוֹדֵין לְאַסוֹר בְּשִׁבְיָלָם אֵת הַמְוֹתֵר וּמֵי שְׁמַגְלָה דַעְתּוֹ לְזֶה חֻמְצוֹ אִיסוֹר בְּהַנָּאָה וְשׁוֹב שְׁקִיל וְטָרִי אִם יֵשׁ לְאַסוֹר מְצַד שְׁנִינְהָ הַיִּשְׂרָאֵל שְׁמַתְפֹּטְמַת בְּהִמְתּוֹ (שְׁעֵתִיד לְהַחֲזִירָה לוֹ) בְּפִסַּח בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה וְסִיִּים וְרוּאָה אֲנִי שְׁפָל דְּבָרֵי כ"ת סוֹכְבִים דְּהַמְכִירָה אֵינָה כְּלוּם וְכִי תְמוֹת אוֹ תַגְנֵב הַבְּהִמָּה תַתְּבַטֵּל הַמְכִירָה לְמַפְרַע וְזֶה לָא שְׁמִיעָא לָן וְלָא סְבִירָא לָן דָּאֵף שְׁתְּמוֹת מְחֻוּיָיב הַנְּכָרֵי לְשִׁלָם וְאִם אֵינּוּ מְשִׁלָם שְׂאִין לוֹ אוֹ מְשׁוּם אֶלְמוֹת אֵינּוּ מְזִיק בְּגוּף הַמְכִירָה וּמָה שְׁכְּתַב כ"ת דְּבִשְׁנִתְבַטֵּל הַפְּכָר מְבַהֲמוֹת נְתַבְטֵל גַם מְכִירַת הַחֻמְזָן הַגַם כִּי אֵין לְדְבָרָיו בְּיָאוֹר כָּלֵל וְדְבָרָיו סוֹכְבִים בְּמֵי שְׁמוּכֵר בְּהִמְתּוֹעַם חֻמְצוֹ וּבְזָה לָא הַתְּרַתִי בְּסַפְרֵי הוֹאִיל וְיִצָא מִפִּי הַתַּב"ש רַק בְּהַשְׁפִּיר בְּהִמּוֹתָיו קוֹדֵם פְּסַח לְזוֹנָם בְּחֻמְזָן וּפּוֹטֵר אֵת הַשֵּׁר מְחִיבוֹ קוֹדֵם פְּסַח וּמוֹכֵר לוֹ הַשְּׁוֹנְרִים בְּמְכִירָה גְּמוּרָה כְּלֵי גִילּוֹי דַעַת לְבַטֵּל הַמְקַח בְּזָה כְּתַבְתִּי לְהַתִּיר (לְפִי הַנְּרָאָה הוּא סְגוּן אַחַר וְאֵינּוּ הָעַנְנֵן שְׁהַזְכִּיר בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו) וּבְמִקּוּמֵי אֲנִי עוֹמֵד לְהַתִּיר וְהָרִי חֻשְׁ"י (בַּסִּי' תַמ"ח ס"ק כ"ג) מְתִיר בְּסִתָם וְכו' וְלְדְבָרֵי כ"ת מֵי שְׁשֹׁכֵר לְבַטֵּל חֻמְצוֹ וּמְכָרוֹ אִיסוֹר בְּהַנָּאָה אַחַר הַפְּסַח דְּנִגְדַת אִיסוֹר תּוֹרָה לָא מְהַנִּי הַמְכִירָה וּמָה נַעֲשֶׂה בְּחֻמְזָן שְׁקַבֵּל יִשְׂרָאֵל עָלָיו אַחֲרֵי דְלָא מְהַנִּי בִּישׁוּל וְלְדְבָרָיו אֵין לוֹ תַקְנָה אֶלָּא שְׁרִיפָה הֵם כִּי לָא לְהַזְכִּיר אֵין לָנוּ לְהַחֲמִיר מָה שְׂלָא נִזְכָּר בְּקַדְמוֹנִים לְהַפְסִיד וּמָה שְׁכְּתַב כִּי אֶחָד עֲשֶׂה כְּהוֹרְאָתִי וְהַפְסִיד סוֹף רַב בְּמִשָּׂא וּמִתָּן שְׁלוֹו הַנָּה שְׁמַעְתִּי כִּי הַרְבֵּה עֲשׂוֹ כְּהוֹרְאָתִי וְהַרְבֵּה עֲשׂוֹ שְׂלָא כְּהוֹרְאָתִי וְהַפְסִידוֹ וְכו' וְדְבָרֵי בְּזָה

עם גאוני ארץ וכלם הודו לדברי ע"כ תוד"ק: ובספר שבילי דוד ליו"ד בקונטרס הקניינים (שאחר סי' ש"ה) בתקירה ד' אות א' הביא דברי התב"ש בענין מכירת הבהמות וכתב שפחידושו לח"מ סי' צד"ק ובא"ח סי' תמ"ח כתב לתרץ מה שהשיג החת"ס עליו ועל מה שהקשה ממכירת בכור כתב דזה אינו מקח הרבה ועיקר השגתו דאין דרף של זה לקנות מקח רב וסיים ומק"ח וחת"ס הוכיחו דגם בדאורייתא מהני הערמה דמה לנו שדעתו לתזור ולקנות זהו פקונה מן השוק ואף דאחריותו עליו הרי משכיר או מוכר לו הסדר והוי מקבל אחריות חמצו של נכרי בביתו של נכרי דמותר ועוד הביא דברי המתצית השקל בסי' תמ"ח סק"ד לפקפק בהמכירה מצד דהנכרי אינו מכנין לקנות פלל ומה שהשיג על זה החת"ס סופר ביו"ד סי' ש"י ושקיל וטרי בזה עי"ש ובס' קיצור ש"ע להג' מוהרש"ג בסי' קי"ד אות יו"ד הזכיר מחלוקת הפוסקים בענין מכירת הבהמות ומי שאפשר לו ליזהר מה טוב וכתב בהגהה דאם מוכר פרה חולבת לנכרי פדי שיאכילנה חמץ אסור לו ליהנות מהחלב דכמו שאסור ליתן בהמתו לנכרי אם יודע שיאכילנה חמץ כמו כן בזה אף שהבהמה מכורה לנכרי מקל מקום אם יש לישראל איזה זכות בחלב הרי הוא נהנה מחמץ בפסח שעל ידי מה שהבהמה אוכלת חמץ יתרבה החלב ועיין שערי תשובה סי' תמ"ח ס"ק י"ז בשם ספר פרי תבואה ועוד הרי במה שיש לישראל יד בחלב הרי הוא מגרע בזה פח המכירה ומיחזי פי חוכא וידוע פי עיקר מכירת הבהמות שיאכלו חמץ קולא גדולה היא והבו דלא לוסף עלה וראוי לכל מורה להשגיח על זה מאד בעינא פקיקא ויכר ראינו כי בעתים האלו אם מתירים לעם הארץ איזה דבר הוא מתיר לעצמו יותר והמכשלה גדולה בעוה"ר והוא רחום יכפר: ובקובץ יגדיל תורה בקונטרס חמישי סי' ל"ה הובא שם שקלא וטריא מרב גדול מוהר"ר בן ציון יצ"ו אשר דבר בקדשו בענייני מכירת חמץ בכמה פרטים ובנוגע למה שאנו עסוקים אתה (בענין מכירת הבהמות) ראיתי שם בסוף הסי' שכתב וז"ל ומעתה לענין מכירת הבהמות במקום שלא נהגו אין להקל דעל פי רוב קשה להזהר מאיזה דבורים המוכיחין ובשלמא בחמץ עצמו יש היתר של המתצית השקל וכן כתב המ"ב והמג"א דכיון דחמץ בלאו הכי אינו ברשותו במכירה כל דהו סגי וגם יש סברא דכיון דברצונו להנצל מאיסור כל יראה מכון בלב שלם ואף אם אינו מכון בלב שלם מ"מ כיון דירא שמים מכון בלב שלם וא"כ אפתי לא הוי אומדנא דמוכח דהא לשונו בעצמו דמוכח קצת לא מהני רק בצרוף הענין פמבואר בג"מ דסעודתו מוכחת אבל בביתו לא שייך זה וגם יש לעיין דהא הלוקח לא סמכא דעתיה משום דגם בדיניהם מחשבין להערמה ויש לעיין בזה ע"כ במקום שלא נהגו למכור בהמתו אין להקל אבל במקום שנהגו הנח לישראל דדמי למכירת בכור ויש לעיין: ובשו"ת מי באר (שפסוף ס' מאורי אור להגאבד"ק באקרעשט) בסי' פ"ד כתב ואודות למכור הבהמות בפסח להאכילם ברייע על פי הדין אין בידינו להתיר זולת באופן שימכור הבהמות לנכרי אחר ונתחמץ לנכרי אחר ומותר לומר לנכרי הקונה הבהמות ולהיות לו לסרוסור לקנות הברייע אצל הנכרי השני ויוכל להגיד לנכרי מהברייע שנכרי השני איש נאמן ויוכל ליתן לו בהקפה ובאופן זה התיר ש"ב הגאון מלבוב בספרו ישיע"ק א"ח: ש ד) מה שנהגין למכור החמץ לנכרי עני שאין לו פלום קורא תגר על זה הגאון מקור חיים כיון דהנכרי עני ואפילו יאבד החמץ בודאי לא ישלם אין לה אלמות גדול מזה וכיון שהחמץ בבית ישראל אף דלא קבל הישראל אחריות.

מיקרי נְכָרִי אֵלֶם שְׂיִכְפֹּהוּ לְשֵׁלֶם הֵינּוּ שְׂיִהְיֶה הַהִיזָק לְיִשְׂרָאֵל עַל פֶּן צָרִיף לְמַפְנֹר לֹו
גַם הַחֲדָר שֶׁהַחֲמִץ מְנֻחַ בְּתוֹכּוֹ וּמִיִּקְרִי מְקַבֵּל אַחֲרָיוֹת חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵיתוֹ שֶׁל נְכָרִי
שָׁזָה מִוֶּתֶר עִי"ש וְהֵדִין עִמּוֹ וְכֵן דְּרִישׁנָא בְּפִרְקָא פֶּן פֶּתַב הֶרֶב דְּרָף פְּקוּדִיף בְּמִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה י"א בְּחֻלְק הַדְּבֹר אוֹת ב' וְאִין הַלְשׁוֹן מְדוּקְדָק פִּי הַמְעַיִן בְּדַבְרֵי הַמְקוֹר חֲזִיִּים
בְּגוּפֹן שְׁלֵהוּ יִרְאֶה דְעֵנִי וְעֲשִׂיר לֹא קָאָמַר וְעִיָּקֵר טַעְמוֹ בְּמַה שְׁצָרִיף לְמַפְנֹר הַחֲדָר הוּא
לְפִי שֶׁהַדְּבָר יָדוּעַ דֵּהַנְּכָרִי לֹא יִשְׁלַם לְהִישְׁרָאֵל אִם יֵאָבֵד אוֹ יִגְנַב הַחֲמִץ כִּי אֵינֶם מַחֲזִיקִים
זֶה לְמַקַּח גְּמוּר אֱלֹא לְהַעֲרָמָה בְּעֵלְמָא כְּמוֹ שֶׁפֶתַב הַתְּבוּאֹת שׁוֹר דְּמְכִירַת חֲמִץ שְׁלֵנוּ אֵינָה
אֱלֹא הַעֲרָמָה בְּעֵלְמָא וְשָׂרְיָא מְשׁוּם דְּאַחַר הַבֵּיטוּל הוּי הַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנֵן וְכוּ' וְחֲשִׁיב
כְּאַחֲרָיוֹתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וּבְרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְכוּ' עִי"ש וְכַתּוּב עוֹד (בְּדַרְף פְּקוּדִיף) דְּצָרִיף דְּוִקָא
לְמַפְנֹר הַחֲדָרִים שֶׁהַחֲמִץ מְנֻחַ בֵּהֶם וְלֹא סָגִי לְהַשְׁפִּירָם דְּשִׁכְרִיּוֹת לֹא קִנִּי וְאִם פֶּן הָרִי הוּא
בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְחֲשִׁיב כְּקַבֵּל הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרָיוֹת חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל כִּיּוֹן שְׂיָדוּעַ
שֶׁהַנְּכָרִי לֹא יִשְׁלַם לֹו אִם יֵאָבֵד הַחֲמִץ וְדוּקָא פְּשִׁהַחֲדָרִים הֵם לְיִשְׂרָאֵל לְמַקְנָה אֲבָל אִם
הֵם אֲצִלּוֹ רַק בְּשִׁכְרִיּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִנְּכָרִי מֵהֵנִי מַה שְׂמִשְׁפִּיר לְנְכָרִי כִּיּוֹן שְׁלֹא נִשְׂאָר לֹו
שׁוּם זְכוּת בְּהַחֲדָרִים הֵהֶם לֹא מִיִּקְרִי רִשׁוֹתוֹ כִּלְלֵי אֱלֹא דְכָשָׁהוּא בְּשִׁכְרִיּוֹת צָרִיף לְהַשְׁפִּירָם
יוֹם אֶחָד קוֹדֵם עָרַב פֶּסַח וְלֹא בְּעָרַב פֶּסַח דְּהוּי כְּמִשְׁפִּיר בֵּיתוֹ לְנְכָרִי לִיתֵן בְּתוֹכּוֹ חֲמִץ
דְּזֶה אֲסוּר בְּעָרַב פֶּסַח עִי"ש וְהִנֵּה עַל דְּבָרֵי הַמְקוֹר חֲזִיִּים בְּעַנְיֵן אַחֲרָיוֹת בְּזֶה כְּבָר רִשְׁמִתִּי
דְּבָרֵי הַבָּאִים אַחֲרָיו בְּסִי' ה' אוֹת כ"ה בְּס"ד וּבְעַנְיֵן שִׁכְרִיּוֹת הַמְקוֹמוֹת אוֹ לְמוֹכְרָם עֵינִן
לְהֶרֶב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תמ"ח רִישׁ אוֹת ח' מַה שֶׁפֶתַב בְּשֵׁם הֶרֶב נְשִׁבוֹת יַעֲקֹב ח"ב סוֹף
סִי' ט"ו וּבְשֵׁם הֶרֶב הַר הַפְּרָמֵל דְּמַתְּבָאָר פֶּן דֵּהַחֲדָר שֶׁהוּא שְׁלֹו יִמְפְּנֹר לְנְכָרִי וְאַשֶׁר הוּא
בְּשִׁכְרִיּוֹת בְּיָדוֹ יִשְׁפִּיר לְהַנְּכָרִי וְכֵן פֶּתַב הֶרֶב דְּבָרֵי מְנַחֵם בְּסִי' תמ"ח הַגְּהוֹת הַטּוֹר אוֹת
ט' בְּשֵׁם הֶרֶב מְאָמַר מְרַדְכֵי סִי' ס"ו דְּטוֹב לְמַפְנֹר הַחֲדָר וְלֹא לְהַשְׁפִּיר מְשׁוּם דְּשִׁכְרִיּוֹת לֹא
קִנִּי כְּמוֹ שֶׁפֶתַב הַב"ח וְכֵן הוּא בְּגוֹסַח שְׁטַר מְכִירַת חֲמִץ שֶׁבְּסִפְרָא רִאשִׁית בְּכוֹרִים סִי' ה'
לְמַפְנֹר אֵת שְׁלֹו וְלְהַשְׁפִּיר מַה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ בְּשִׁכְרִיּוֹת וְכֵן נִרְאֶה דְעַת הֶרֶב חֲזִי אֲדָם כִּלְלֵי
קכ"ג אוֹת ה' וּמְכַל מְקוֹם נִרְאֶה דְאִין הַכֹּל מוֹדִים בְּזֶה כְּמוֹ שֶׁאַכְתּוּב לְפָנֵינוּ בְּס"ד: הִנֵּה
בְּשׁו"ת בְּגֵדֵי יִשַׁע סִי' ב' אוֹת ט' פֶּתַב דְּבִמְקוֹמוֹת שְׁנוֹהֵגִין לְמַפְנֹר הַחֲמִץ שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר
עַל פִּי בֵית דִּין לְנְכָרִי אֶחָד יוֹתֵר טוֹב לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָרִים מִלְּמַכּוֹר דְּבִשְׁלֵמָא הַחֲמִצִּים שֶׁהֵם
מְטֻלְטָלִים אִם מוֹכְרָם לְנְכָרִי בְּזוֹל אִף אִם הוּא עֲנִי יוֹכֵל לְמַפְנֹר לְאִיזָה אֲדוֹן עֲשִׂיר בְּב"א
וְהָאֲדוֹן יִמְפְּנֹר עַל יָד עַל יָד כְּאֵן אוֹ יוֹלִיף לְמַקּוֹם אַחַר וְלֹא הוּי הַעֲרָמָה אֲבָל הַחֲדָרִים
וּמְקַצֵּת חֲדָרִים וְעֲלִיּוֹת וּמְרַתְפִּים לֹא יַחְפְּזִין שׁוּם אֲדוֹן לְקַנּוּתָם כִּי מַה יַעֲשֶׂה הָאֲדוֹן בְּכָל
אֱלֹהֵי וּמִי יִקְנֶה אוֹתָם מִמֶּנּוּ וְגַם הַנְּכָרִי אֵינּוּ גּוֹמֵר בְּדַעְתּוֹ לְקַנּוּתָם וְהוּי הַעֲרָמָה וְנִשְׂאָר
הַחֲמִץ בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵר עָלָיו (וְהִבִּיא מַה שֶׁפֶתַב הֶרֶב תְּבוּאֹת שׁוֹר דְּמְכִירַת חֲמִץ
הַעֲרָמָה הִיא אֱלֹא דֵּהַעֲרָמָה בְּדַרְבְּנֵן שָׂרְיָא וְתַמָּה עַל דְּבָרָיו וְהַעֲלָה דְּמְכִירָה גְּמוּרָה צָרִיף
לְהִיּוֹת מְכִירַת חֲמִץ בְּלִי הַעֲרָמָה כִּלְלֵי) וְשִׁפְן פֶּתַב הַגְּאֹן מוֹהַרש"ז בְּנוֹסַח מְכִירַת חֲמִץ
שֶׁבְּסוֹף הַלְכוּת חֲמִץ שְׂאִין תְּקַנָּה אֱלֹא בְּשִׁכְרִיּוֹת הַמְקוֹמוֹת וְשִׁפְן פֶּתַב הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה
בְּנוֹסַח מְכִירַת חֲמִץ שֶׁהוּבָא בְּשׁו"ת שִׁיבַת צִיּוֹן סִי' יו"ד דִּיּוֹתֵר טוֹב לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר
וּלְהַקְנוֹת הַחֲמִץ אֲגַב שִׁכְרִיּוֹת הַקְּרַקַע כִּי בְּשִׁכְרִיּוֹת וְדַאי קוֹנֶה הַנְּכָרִי מִיִּשְׂרָאֵל בְּכֶסֶף לְחוּד
אֲבָל מְכִירַת הַקְּרַקַע אֵינָה קוֹנֶה אֱלֹא בְּכֶסֶף וּבְשִׁטְר.

בו חֲמֵץ וְהָשִׁיב דְּהֵיִינוּ דְּנֹקָא אַם מְזַפִּיר בְּפִירוּשׁ לְשׁוּם בּוּ חֲמֵץ אַבְל בְּסֵתָם מְוֹתֵר אַף שְׂיֻדְעָ שְׁהַנְּכָרִי יַחְזִיק בּוּ חֲמֵץ וְאִם כֵּן אַף שְׂמִשְׁפִּיר הַחֲדָר וּמוֹכֵר הַחֲמֵץ שְׁבִתּוֹכּוּ הָא יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁהַנְּכָרִי יוֹצִיא מִשָּׁם הַחֲמֵץ תִּיכְף וְיַחְזִיק שָׁם דְּבָר אַחֵר ע"כ וְנִרְאֶה דְּהָרַב בְּעַל דְּרָף פְּקוּדֵיהּ לֹא נִתְקַרְרָה דְּעֵתוֹ בְּזֶה דְּאִין בּוּ פְּדִי שְׁבִיעָה דְּאִף דְּאִינוּ אֶסוּר אֱלָא בְּמִזְכִּיר בְּפִירוּשׁ לְהַנִּיחַ בּוּ חֲמֵץ מְכָל מְקוֹם בְּמַכִּירַת חֲמֵץ דְּהַדְּבָר יְדוּעַ שְׂאִינוּ מְשִׁפִּיר לּוּ הַחֲדָר לְהַנִּיחַ שׁוּם חֲפֵץ אַחֵר כִּי אִין הַנְּכָרִי הַקּוֹנֶה צְרִיף לְזֶה וּמָה גַם פְּשִׁמוֹכְרִים לּוּ כֹּל הַחֲדָרִים וּמְקוֹמוֹת שְׂיֵשׁ בָּהֶם חֲמֵץ שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר בְּיַחַד דְּנֻדְּאִי אִין שׁוּם צְוָרָף לְהַנְּכָרִי לְהַנִּיחַ שָׁם חֲפָצִים אַחֲרִים אַם כֵּן סֵתְמוּ כְּפִירוּשׁוֹ פְּאִילוּ מְשִׁפִּיר לּוּ לְהַנִּיחַ בּוּ חֲמֵץ וְזֶהוּ שְׁפִתְבּוּ דְּהוּי כְּמִשְׁפִּיר לְנְכָרִי לִיתָן בְּתוֹכּוּ חֲמֵץ אַף בְּבִגְדֵי יֵשַׁע סִי' ד' בָּאוֹת ו' כְּתַב בְּשֵׁם הַשּׁוֹאֵל דְּהַפְּרִי חֲדָשׁ אוֹסֵר שְׁכִירוֹת מִשׁוּם מְשִׁתְּפֵר בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְהָשִׁיב עַל זֶה דְּהַפְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי' ת"ן ס"ה הֵבִיא אַחֵר כְּף בְּשֵׁם הַמְּגוֹן אַבְרָהָם בְּשֵׁם הָאֲגוּר דְּדוֹקָא תוֹף הַפְּסַח אוּ בְּעָרַב פְּסַח אֶסוּר וְכֵן כְּתַב הַט"ז בְּס"ק ה' בְּשֵׁם הַב"י וּבְנֻדְּאִי הַפְּנֵה הוּא בְּעָרַב פְּסַח אַחֵר זְמַן אִיסוּרוֹ כְּמוֹ שְׁפִתְבּוּ הָרַב בְּאֵר הַיֵּטֵב דְּקוֹנְדָם זְמַן אִיסוּרוֹ אִין חִילוּק בֵּין קוֹנְדָם עָרַב פְּסַח לְעָרַב פְּסַח וְכֵן כְּתַב הַגָּר"א שָׁם סק"ו דְּאִיִּירֵי בְּעָרַב פְּסַח אַחֵר שְׁנֹאֶסֶר בְּהַנְּאָה וְהַכִּי נְקִיטִינוּ ע"כ: וּבְדַבְּרֵי הַנּוֹדְעַ בִּיהוּדָה שְׁבִישִׁיבַת צִיּוֹן הַגָּ"ל מְפוֹרָשׁ דְּשְׁכִירוֹת הַחֲדָר הוּא בְּעָרַב פְּסַח כְּנֻ"ל וְצְרִיף לּוֹמֵר הַטַּעַם כְּמוֹ שְׁפִתְבּוּ הָרַב בְּגִדֵי יֵשַׁע דְּכָל שְׂאִינוּ מְשִׁפִּירוּ אַחֵר זְמַן אִיסוּרוֹ לִית לָן בַּהּ.

אֱלָא דְּצ"ע עַל הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ז שְׁהַסְפִּים שְׂיִהְיֶה בְּשְׁכִירוֹת וּמְפוֹרָשׁ בְּהַנּוֹסַח שְׁלוֹ שְׁהַמְכִּירָה הִיא בְּעָרַב פְּסַח וּבְסִי' ת"ן סִי"א מְפוֹרָשׁ דְּסוֹבֵר דְּמָה שְׁפִתְבּוּ הַט"ז וּמַג"א לְחַלֵּק בֵּין עָרַב פְּסַח לְקוֹנְדָם לְכֵן אִין הַפְּנֵה כְּמוֹ שְׁפִתְבּוּ הַבְּגִדֵי יֵשַׁע אֱלָא כָּל יוֹם עָרַב פְּסַח אֶפְּילוּ קוֹנְדָם שְׁעָה ה' הָרִי הוּא כְּתוֹף הַפְּסַח וְאִם כֵּן אִיף נִיחָא לִיה בְּשְׁכִירוֹת וְלֹא חָשׁ לְמִשְׁתְּפֵר בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וּבְעַל כְּרַחֲמֵי לְדַחְוִי אֲנַפְשֵׁין דְּסוֹבֵר כְּדַכְתְּבּוּ הַבֵּית שְׁלֵמָה דְּכִינוּן שְׁלֹא אָמַר לּוּ בְּפִירוּשׁ לְהַחְזִיק בְּתוֹכְכֶם חֲמֵץ אִין חָשׁשׁ מִשׁוּם מְשִׁתְּפֵר בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְהִנֵּה נִכּוֹן לְפִי זֶה לְהַצְרִיף שְׂיִתְנֶה הַיִּשְׂרָאֵל בְּפִירוּשׁ שְׂמִשְׁפִּיר לּוּ לְהַנִּיחַ חֲפָצֵינוּ בְּתוֹכּוּ וְלֹא חֲמֵץ עַל דְּרָף שְׁפִתְבּוּ בְּש"ע הַגָּ"ל סְעִיף יו"ד לְעַנְיָן תַּנּוּר עִי"ש שְׁלִפֵי הַנְּרָאָה שְׁכִירוֹת הַחֲדָרִים בְּמַכִּירַת חֲמֵץ דּוּמָה לְשְׁכִירוֹת תַּנּוּר אִיף שְׂיִהְיֶה לְשֹׂאֵר פּוֹסְקִים שְׁכִתְבוּ וְהַסְפִּימוּ לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָרִים הַנֵּה אָמַת נִכּוֹן מ"ש הַגָּאוֹן בְּגִדֵי יֵשַׁע דְּלֹא אֶסְרוּ בְּעָרַב פְּסַח אֱלָא אַחֵר זְמַן אִיסוּרוֹ וְהָרַב חֲתָם סוֹפֵר או"ח סִי' קי"ג (ד"ה וְעַל פִּי זֶה נִהְגוּ) וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַחֲמֵץ מִבֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְשִׁפִּיר לְנְכָרִי חֲדָרוֹ עַל ט' אוּ יו"ד יָמִים וּמוֹכֵר הַחֲמֵץ אַגַּב שְׁכִירוֹת קָרְקַע בְּשֹׁטֵר וְכו' ע"כ הַנֵּה מְבוֹאֵר דְּעֵתוֹ דְּהַחֲדָר הוּא בְּשְׁכִירוֹת וְהַשְׁכִּירוֹת הוּא בְּעָרַב פְּסַח דְּקָאֵמַר עַל תְּשַׁעָה יָמִים.

וּכְשֶׁחַל עָרַב פְּסַח בְּשִׁבְתַּת מְשִׁפִּיר עַל עֲשָׂרָה יָמִים. וְשָׁם בְּסִי' קי"ז מְפַקְפֵק הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּעַנְיָן הַקְּנָאָה אַגַּב שְׁכִירוֹת קָרְקַע וְכַתְּבַת עַל זֶה אָנוּ אִין לָנוּ אֱלָא דִּין מְבוֹאֵר דְּקוֹנְדָם אַגַּב שְׁכִירוֹת קָרְקַע וּמִינָהּ לֹא יְזוּעַ אֶפְּילוּ זִיז כָּל שֶׁהוּא וְאִין לְהַזְנִיחַ הַלְכוֹת מְרֻוּחוֹת מְפִנֵי פְּלֻפּוּלִים וְחִידוּדִים וְכו' עִי"ש: וְרִאִיתִי לְהָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"א סִי' פ"ד שְׁפִתְבּוּ וְז"ל וּמָה שְׁהַאֲרִיף מְעַלְתוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל הַמְּשָׁאֵת בְּגִימָן דְּמְכָל מְקוֹם הָנִי רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שְׁהָרִי אַם יְפָסֵד הַחֲמֵץ שׁוֹב לֹא יִשְׁלַם לּוּ הַנְּכָרִי וְכו' לֹא יְדַעְתִּי מֵאִי קָאֵמַר וּבְאָמַת שְׁפָעִין זֶה כְּתַב הַמְּקוֹר חֲתִים סִי' ת"ס לְעַנְיָן שְׁכִירוֹת חֲמֵץ דְּלֹא מְהַנִּי מִטַּעַם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ וְאִנִּי שְׂמַעְתִּי

ולא אבין וכבר פתבתי בכמה מקומות לתמוה דהא באמת הוא ביטל הקמץ וגם מכר ואינו רוצה בקיומו וגם הא הפרי חדש מפקפק דרוצה בקיומו לא שניף רק בע"ז ולא בקמץ וכו' עי"ש והנה אף כי לא ראיתי (במקור חיים) שכתב טעם זה דרוצה בקיומו אינו ראיה אף תמיהה לי אם איתא דיש לאסור בזה משום רוצה בקיומו של אסור אם כן כי מכר הקדר מאי מהני דסוף סוף רוצה הוא בקיומו שאם יאבד הקמץ לא ישלם לו הנכרי שהוא עני ואין לו מה לשלם או שאף אם יכול לשלם לא ירצה לשלם.

וכן מי שהקדר הוא אצלו בשכירות דמודה המקור חיים דמהני השפרתו לנכרי התם נמי ניקא דאסור משום דרוצה בקיומו של חמץ ואולם בשואל ומשיב ח"ב סי' ל"ט וח"ג סי' ק"ך ובמהדורא תניינא חלק שני סימן יו"ד ובמהדורא תליתאה ח"ב סוף סי' קמ"ח בכלם פתב בשם המקור חיים דמה שלא הסכים על שכירות הקדרים הוא ומשום דשכירות לא קני ואם כן החמץ הוא ברשות הישראל וכיון שאם יאבד החמץ לא ישלם לו הנכרי תשיב פאחריותו על ישראל ואסור ובכל התשובות הנ"ל פתב דדברי המקור חיים תמוהים כמו שהבאתי תנרף דבריו בסי' ה' אות כ"ה עי"ש: גם אשו"ר בספר עמודי אש בדרף מ"ח סוף עמוד רביעי פתב בשם ספר זכרון שמואל בקונטרס נשמת חיים סי' י"א דהקרקע ישפיר לנכרי ולא במכירה דלא כהמקור חיים שכתב למפור לנכרי והביא גם מה שכתב השיבת ציון הנ"ל ובמכתב ששלח אלי הגאון המפורסם נהירו דעייניו כמוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף יצ"ו ראיתי שהביא מה שכתב המקור חיים שלא להשפיר הקדר מטעם אחריות וכו' ושהסכים עמו בספר דרך פקודיה וכתב והרבה יש לפקפק ואין פאן מקומו וכתב מפל מקום בעיקר תקירת המקור חיים כבר דחה גם כן הרב מגן האלף בסי' ת"מ סק"ג ובספר כרם שלמה סי' ז' אות ט' והארכתי בתשובה כמו שכתב גם כן הג"מ בספר ברפת השיר בדינים להלכות פסח אות ג' שכתוב בלשון שכירות הקדר ואגב על ידי שכירות נמי מהני פקודישין כ"ז ומקומו מושפך לו או יכתוב מכרתי כל פח וזכות שיש לי בקדר בשכירות ואגב להקנות החמץ ע"כ וספר ברפת השיר וקרם שלמה לאו"ח אין מצויים אצלי ובספר מגן האלף עיינתי בסי' ת"מ ואיינינו בדפוס אשר לפני (הוא דפוס ווארשא בשנת ש"ר האלף בדפוס ר' צבי יעקב באמבערג) ובמכתב הנ"ל הביא מה שכתב הרב שיבת ציון בשם הנודע ביהודה דהסכים להשפיר הקדר.

וכתב על זה וז"ל וכן היה נוהג גם אבא מארי מטעם פשוט דזה הוי הערמה דמוכח טפי פשמוכרו כל הבתים לנכרי עני מה שאין כן בשכירות להחזיק החמץ שמוכרו להפקיע האסור עכ"ד יצ"ו ומשמע מדקדוק לשונו דמשכירו להדיא להחזיק בו חמץ ואפילו הכי שרי וטעמו ודאי משום דסובר כמו שכתב הבגדי ישע דלא אסרו להשפיר להניח בו חמץ אלא אחר זמן אסורו כנז"ל אלא דתמיהה לי על הגאון נר"ו דממה שכתבתי בשמו נראה בעליל דדעתו מסכים להשפיר המקומות דעדי ממכירה מטעם הנודע ביהודה ומטעם הרב מר אביו שהביא במ"כ כנז"ל ואילו בנוסח שטר מכירת חמץ ששלח אלי (על פי דרישתי מאתו) ראיתי שנמשך אחר נוסח שפראשית ביפורים למפור הקדרים שהם שלו ולהשפיר הקדרים שהם בשכירות ביז המוכר חמץ ונוסח שטר מכירה הנ"ל הוא שמוכרים ב"ד חמץ של כל בני העיר על פי הרשאה מהם ולפי טעמו של הרב אביו משום דאם לא כן הוי פהערמה והוא קרוב למה שכתב הבגדי ישע הנ"ל מסתברא ודאי

דָּכַל שְׁפֹן שֵׁישׁ לְחוּשׁ לְזֶה בְּשֹׁטֵר מְכִירָה הַפּוֹלֵל לְכָל אֲנָשֵׁי הָעִיר שְׁמוֹכְרִים לְאִישׁ אֶחָד:
וְדַע שְׁבָשׁו"ת בְּגָדֵי יֵשַׁע סִי' ד' ד' ד' ע"ג (ד"ה עוֹד) פָּתַב בְּשֵׁם הָרַב מִחְצִית הַשְּׁקָל סִי'
תמ"ח סק"ד דָּאָף דְּלֶהֱשָׁפִיר הַחֶדֶר אֲסוּר מְשׁוּם מְשִׁתְּפֵר בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה מִפֶּל מְקוֹם מוֹתֵר
לְהַקְנוֹת לְנִכְרֵי הַחֶדֶר בְּשִׂאֵלָה דְּאִין הַנְּאָה לְיִשְׂרָאֵל וְיָכוֹל לְהַקְנוֹת עַל יְדֵי הַחֶמֶץ וְכַתֵּב עַל
דְּבָרָיו וְלַעֲנִיּוֹת דַּעֲתֵי דְּבִשְׂאֵלָה גְּרַע טָפִי דְּאִינוּ יָכוֹל לְהַקְנוֹת הַחֶמֶץ בְּאֵגֶב כְּמוֹ שֶׁפָּתַב
רַבֵּינוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם יֵשׁ אֹמְרִים וְהוּבָא בְּשִׂ"ף סִי' ר"ב סק"ה דְּמַטְלָטְלִין אִין נִקְנִין אֵגֶב
שְׂאֵלַת קַרְקַע וּמְסִיק הַקְצוֹת הַחוּשָׁן שְׁפֹן עֵיקָר דְּלֹא פְהֵשׂ"ף שְׁחוֹלֵק וְכוּ מוֹכַח מֵהָא דְּבָבָא
בְּתָרָא ד' מ"ד ע"ב דְּקֶאָמְרֵי עֲדִים דְּלֹא הֵנָּה לְהוּ אֲרַעָא מְעוֹלָם וּמָה בְּכָף הָא הַמּוֹכֵר
מַטְלָטְלִין וְדָאֵי יֵשׁ לוֹ מְקוֹם שְׁדָר שָׁם וְלֵן שָׁם עַל כָּל פְּנִים בְּשִׂאֵלָה מֵהַבַּעַל הַבֵּית כִּי אִין
דְּרָף בְּנֵי אָדָם לִישָׁן בְּחֻצוֹת תַּחַת אֹוִיר הַרְקִיעַ וְכוּ' אֵלָא וְדָאֵי דְּלֹא מֵהֵנִי מְקוֹם מוֹשָׁאֵל
לְהַקְנוֹת עַל יְדֵי מַטְלָטְלִין וְדוֹחֵק גְּדוֹל לֹא מְרַמֵּר שְׂאִינוּ לֵן בְּמְקוֹם אֶחָד רַק פְּעַם אֶצֶל זֶה וּפְעַם
אֶצֶל זֶה עכ"ד וּבְקוֹנוֹטְרִיס הַפְּלִלִים מְעַרְכַת הָאֵל"ף אוֹת ק"ו (בְּשִׂדֵי חֶמֶד ח"א) הַבְּאֵתִי
בְּזֶה דַּעַת הָרֵאשׁוֹנִים דְּסוֹכְרִים פְּהֵשׂ"ף דְּמֵהֵנִי עִי"ש: אָף מְלַבֵּד זֶה אִינִי מִבֵּין הַשְּׁגַת בְּגָדֵי
יֵשַׁע עַל הַשִּׁ"ף וְעַל הַמְחֻצִית הַשְּׁקָל דְּהַהוֹכְחָה שֶׁהֵבִיא מֵהַשִּׁ"ס הִיא לֹא מֵהַמְקָנָה
אֵת הַמַּטְלָטְלִין אִין לוֹ קַרְקַע שְׁלוֹ אֵלָא קַרְקַע שֶׁהוּא שְׂאוּל בְּיָדוֹ אִינוּ יָכוֹל לְהַקְנוֹת אֵגֶב
קַרְקַע זֶה אֵת הַמַּטְלָטְלִין.

אָבֵל אִם הַקַּרְקַע הוּא שְׁלוֹ מִמֶּשׁ אֵלָא דְּאִינוּ מְקָנָה אוֹתוֹ לְהַקְנוֹת הַמַּטְלָטְלִין בְּמִכְרָ אוֹ
מִתְנָה וּשְׁכִירוֹת אֵלָא מְקָנָה אֵת הַקַּרְקַע בְּשִׂאֵלָה לְבַד וְעַל יְדֵי הַקְנָאת הַמְקוֹם בְּשִׂאֵלָה
מְקָנָה לוֹ הַמַּטְלָטְלִין אִין הָכִי נָמִי דְּמַצִּינֵן לְמִימֵר דְּמֵהֵנִי וְאִין לְזֶה סְתִירָה מֵהַשִּׁ"ס וְנִהוּ
עֲצָמוֹ הַנְּדוֹן שְׂאֵנוּ דְּנִים בּוֹ דְּכַתֵּב הַמְחֻצִית הַשְּׁקָל דְּיִשְׂאֵיל חֶדְרוֹ לְהַנְּכָרֵי וְאֵגֶבּוּ יִקְנָה לוֹ
הַמַּטְלָטְלִין וּמֵהֵנִי וּמָה הוֹכַח יוֹכִיחַ הַבְּגָדֵי יֵשַׁע בְּהִיפּוֹ מִזֶּה לְהַשִּׁיג עַל הַמְחֻצִית הַשְּׁקָל וְאָף
בְּגוֹף הַהוֹכְחָה יֵשׁ לֹא מִפִּי מָה שֶׁפָּתַב הַר"ר יֵשַׁע בְּעִלְיוֹתָיו הוּבָא בְּשִׂטָּה מְקוֹנְפָצַת שָׁם שֶׁפָּתַב
דָּאֵם הַשְׂאֵילוֹ לְאָדָם אֶחָד קַרְקַע עַל מְנַת לְהַחֲזִיר כְּדֵי שֶׁיִּקְנָה מַטְלָטְלִין לְאַחַר לֹא מֵהֵנִי
לְעַנְנֵן בְּעַל חוּב (דְּאִינֵרֵי בְּשִׁ"ס שָׁם) אָבֵל מֵהֵנִי לְקְנוֹת מַטְלָטְלִין עַל יְדֵי נְכָסִים שְׂאִין
לְהֵם אַחֲרֵיּוֹת שְׁנִקְנִים עִם נְכָסִים שֵׁישׁ לְהֵם אַחֲרֵיּוֹת עִי"ש דְּלִפִּי זֶה אִין רְאִיָּה מְגוּף דְּבָרֵי
הַשִּׁ"ס דְּלֹא מֵהֵנִי בְּכִי הֵאֵי גּוֹנוֹנָא לְקַנְיִית מַטְלָטְלֵי אֵגֶב מְקַרְקַעֵי וְלִכּוֹן נִרְאָה דְּמֵאֵן דְּחִינֵישׁ
בְּשְׁכִירוֹת הַחֶדֶר מְשׁוּם מְשִׁתְּפֵר בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּתַב הַמְחֻצִית הַשְּׁקָל
לְהַשְׂאֵיל לוֹ חֶדְרוֹ וְלְהַקְנוֹתוֹ הַחֶמֶץ אֵגֶבּוּ וְעֵינֵן בְּסִפְרָ שְׁבִילֵי דוֹד לְיִוְרָה דַּעָה בְּקוֹנוֹטְרִיס
הַקְנֵינִים (שְׂאֵחַר סִי' שִׁ"ף) אוֹת ד' וְז"ל אִם הַשְׂאֵיל לְנִכְרֵי מְקוֹם לְקְנוֹת הַבְּכוֹר אוֹ חֶמֶץ
וְעָשָׂה חֲזָקָה בְּנַעֲלִיָּה וְכַדוּמָה הַעֲלֵתִי בְּמְקוֹם אַחַר דְּלֹא מֵהֵנִי חֲזָקָה בְּכוֹתֵי מְפָנֵי אֱלֻמוֹתוֹ
עכ"ד וק"ל: וְרֵאִיתִי בְּסִפְרָ מְעִין גַּנִּים (עֲצֵי לְבוֹנָה ח"ב) בְּנִימוֹקִיו לְסִי' תמ"ח בד' מ"ח
ע"ד (בד"ה וּלְפִי זֶה צ"ע) שֶׁפָּתַב דְּמַחְזִיקֵי אוֹרְעוֹנְדַע מֵהַשֶּׁר אִם הַשֶּׁר נוֹתֵן לְהֵם בֵּית מִיּוֹחַד
אִזִּי שְׁפִיר יָכוֹלִים לְמַפְּוֹר הַחֶמֶץ לְנִכְרֵי שֵׁישׁ פִּיר בְּכֶסֶף כָּל זְכוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּהַבֵּית וְהַחֶמֶץ
יִקְנָה לוֹ אֵגֶב קַרְקַע אָבֵל אִם הַשֶּׁר אִינוּ נוֹתֵן לְהֵם שׁוּם קַרְקַע וְחֶדֶר מִיּוֹחַד רַק הַיִּשְׂרָאֵל
הוּא מוֹזַג בְּבֵית נִכְרֵי אֶחָד בְּחֻצָם וְלֹא הַשְּׁפִיר לוֹ אֵלָא הַמְזִיגָה אִם מוֹכְרוֹ לְנִכְרֵי אַחַר צָרִיף
שֶׁיִּקְבֵּל מִמֶּנּוּ כֶּסֶף וְגַם יִמְשַׁכְּנוּ הַחֶמֶץ דָּאֵם לֹא כֵּן אִיף יִקְנָה אוֹתוֹ הָאֵחַר אֵת הַחֶמֶץ
דְּלַכְתָּחֵלָה בְּעֵינֵן כֶּסֶף וּמְשִׁיכָה אוֹ הַקְנָאת מְקוֹם וְזֶה שְׂאִין לוֹ מְקוֹם אִין לוֹ תִּקְנָה אֵלָא
בְּמְשִׁיכָה אָבֵל לְמַפְּוֹר הַחֶמֶץ לְהַנְּכָרֵי שֶׁהַבֵּית שְׁלוֹ אִי אֶפְשָׁר דְּמְשִׁיכָה לֹא שִׁינֵי אֶצֶלוֹ וְאֵגֶב

קרקע נמי ליכא דהא אין הקרקע של הישראל וחדר לא מהני בנכרי וכו' ואפשר פיון דהנכרי נתן לו רשות למזוג מסתמא קבל ממנו טובה והוי כמשפיר לו ביתו ושוב יכול להשפיר אותו זכות ויקנה לו החמץ אגב קרקע אלו תנן דב"ק וילפי מה שפכתתי דאפשר להקנות החמץ לנכרי אגב קרקע מןשאל שפן דעת הראשונים כנז"ל אם פן זה שמוזג בבית הנכרי אף שלא שטר ממנו החדר מפל מקום הרי הוא לו בשאלה ליומיה ויכול להקנות חמצו אגב קרקע השאיל לו מן הנכרי ואף אם הנכרי לא קבל ממנו שום טובה פיון שהשאיל לו המקום בהכי סגיא וק"ל: וראיתי בספר שבילי דוד ליו"ד בקונטרס הקנינים (שאחר סי' ש"ה) בתקירה ב' אות ד' ונ"ל אם השאיל מקום לנכרי לקנות הבכור או החמץ ועשה הנכרי חזקה בנעילה וכיוצא העלתי בחידושי לח"מ סי' קפ"ט דלא מהני חזקה בנכרי מפני אלמותו עכ"ל וחידושו על ח"מ אין מצוי אצלי ולפי הנראה פונתו לומר דמהני להקנות אגב השאלת המקום אלא דהשאלת המקום גופיה לא סגי ליה בחזקה ובעי שטר פדיו נכרי הקונה קרקע מישאל וילפי זה צריך לומר דמה שכתב מחצית השקל דיוכל להקנות החמץ על ידי השאלת מקום לנכרי היינו על ידי שטר על השאלת מקום ולי הדל צ"ע מאי שנא שאלה משכירות דמבואר בסי' קצ"ד סעיף י"א בדברי רמ"א דשכירות מן הנכרי סגי בכסף משום דאין דרוך לכתוב שטר על השכירות ומשמע דהוא הדין שכירות לנכרי סגי בלא שטר וכן מתבאר מדברי עצמו שם בתקירה ד' אות ח' הבאתי דבריו לקמן אות ו' ד"ה וכל זה עי"ש והוא הדין נמי שאלה דכמו שאין דרוך לכתוב שטר על השכירות פן נמי אין דרוך לכתוב שטר על השאלה במחצית השקל סי' תמ"ח סק"ד פתב דשאלה נקנה בכסף גרידא וגם יכול לקנות על ידי זה גם החמץ ע"כ ונראה דכונתו דאם משאיל הקרקע סגי בכסף גרידא על החמץ ומקנהו לו אגב קרקע השאיל בלא שטר ואם באמת לכוף נתכונן הוא תנא דמסייעו דבשאלת המקום אין צריך שטר: והן עתה שלחתי להגאון מוהרי"ש עליון למעלה יצ"ו העתק אות זו ובתשובתו לזה הודיעני כי שכחתי מה שכתב אלי במכתבו אז פי נוסח השטר מכירה ששולח לי אינינו הנוסח שטר מכירה שלו רק על ידי סיבה נמצא בידי בנו שיהיה נוסח מרב האי גאון יצ"ו וצויה להעתיקו אלי (פי לא היה באפשרות לחפש אחר הנוסח שלו) ולא שם עיונו בו ואחוי במקומו שפאמת דעתו שיהיה בשכירות וכתב אלי שאשמיט דבר זה (ורציתי לעשות רצון צדיק ולא עלתה בידי לקלקל הכתוב בקונטרסי ובהעתק ועמו הסליחה רבה) שהוא למותר ואם להזכיר שדעת הגאון הנ"ל לכתוב בלשון מכירה גם זה ללא תועלת ורבנותא למחשב גברי שנמשכו אחר דברי המקור חיים מחמת שלא ידעו מהחולקים עליו כמו שנמשך הרב באר יצחק (ספר זה אין מצוי אצלי) סוף סו' ה' אחר המקור חיים ולא נזכר בדבריו שום רמז מהחולקים עליו ועוד פתב אלי בענין זה באריכות פדרכו בקדש ואף שאיני מןפנה פעת לעיין לשאת ולתת בדב"ק.

אעתיק פל דב"ק שחביבים עלי ואיה"ש אשובה אראה לעת הפנאי לה תנאי בל"ן בס"ד ונ"ל גם בנדון הנזכר במכתבו במה שפכתתי בשם אבא מארי מטעם דהוי הערמה דמוכח וכו' שמדקדוק הלשון דמשכירו להדיא וכו' (פכתוב למעלה בד"ה וראיתי בשואל ומשיב) תמיהני הרי במכתבי הבאתי גם פן העתקת דברי הדרהפקודיה דאף אם מוכר החדר לא יעשה כן בערב פסח דהוי כמשפיר ביתו לנכרי ליתן בתוכו חמץ דזה אסור בערב פסח וכו' וגם העתקתי לשון הרב שיבת ציון שאינו משפירו לדור בו רק להחזיק

בו פליו ומטלטליו אבל לא ישפירנו בפירוש להחזיק בו חמץ ורק שממילא מובן שהנכרי
יחזיק שם החמץ עד שישגי למוכרו אבל חלילה להעמיס במכתבי מה שלא עלה על דעתי
שיהיה נכתב מפורש להחזיק בו חמץ וידעתי בפירור שגם אדוני אבי היה נזהר גם כן
שלא להזכיר בשטר מכירה רק בפנוסח השיבת ציון להחזיק בו מטלטלין וראיתי פעם
בבגדי ישע (שנדפס אחר פטירת א"א) בסי' ב' אות ט' שהזכיר גם כן סברא זו שהזכירתי
מא"מ ששמעתי ממנו בגילדותי על כל פנים אין להעמיס מה שפכתתי במרוצת הקולמוס
מה שלא עלה במחשבותי לנהוג כן ולכן ישמיט תיבות אלו שלא ליתן מקום וכו': ומה
שהעיר כ"ת על השואל ומשיב מהדורא קמא ח"א סי' פ"ד (וכו') פכתוב לעיל בד"ה
(וראיתי) ידע שהוא טעות סופר בשואל ומשיב וצריך להיות בסי' ת"ן סק"ג אסור
להשפיר כלי וכו' עיין חק יעקב שהוא הדין להשאיל דרוצה בקיומו ולי נראה דרק
להשפיר דנדאי רוצה בקיומו וכו' יעו"ש"ב ובעיקר הקושא דהא וכו' שלא נמסר ליד
נכרי אף דאינו מעפב להקנין דקימא לן פסק ומש"ו ולא מדד קנה מכל מקום רוצה בקיומו
דאסור אף שמתזיקו לשל נכרי והספמת הפוסקים בסימן ת"ן שהוא אחריות הישראל
דאי מיגניב או מיתביד לא איכפת לנכרי פלום וגם בלא קבל הישראל אחריות הרי א"י
אם נתחייבתי זולת בנותן לו נאמנות בדיבור הקל ומכל מקום נחשב להפסד גמור
וכפח"ה דנחשב להפסד דעביד איניש דזבין דינא וגם דמוכרים הרבה חמץ לנכרי עני
שאין לו לשלם אפילו אחד מאלף ועיין בשו"ת מוהרי"מ מבריסק שהאריך בסי' י"ד
דרוצה בקיומו בשאר איסורים אינו אלא מדרבנן ונדקא פשהגיע זמן האיסור כמו בפסח
עצמו אבל פשעושה פעולה בזמן היתר אף שפשיבא פסח נזכר דרוצה בקיומו וכו' ולכן
נקיט בש"ע אסור להשפיר פלים לנכרי בפסח כדי שייבשל חמץ וכו' עי"ש ועיין עוד
בבגדי ישע סוף סי' ב' דרוצה בקיומו הוא רק פשיש לו הנאת ממון מזה ועיין להרב חתם
הופר אור"ח סי' קט"ז דלא מצינו רוצה בקיומו רק להרויח ולא לינצל מהפסד (אמר
המחבר עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת הרי"ש אות י"ג י"ד ל"ח
בס"ד) ועיין להרבנים מגן האלף סק"ט ונשמת אדם סי' ו' ושואל ומשיב רביעהא ח"ב
סי' ר"ה וח"ג סוף סי' צ"ב על דברי הרב שערי אפרים סי' ו' שלא אסרו אלא בעושה
מעשה כדי לקיים החמץ אבל ביושב ומשמר שלא יגנב לא מיקרי רוצה בקיומו
וכתוספות בע"ז ד' ס"ד ד"ה כ"ע ומיישב השגת החק יעקב סי' ת"ן סק"ט מ"ד קל"ג
ועי"ש בח"ב סי' ז"ל ובשו"ת הר הפקמל א"ח סי' י"ג מפלפל על דברי הפרי חדש ובחמם
סופר ח"ו בחידושי לע"ז ד' ל"ב: ובענין שכירות קרקע מה שכתב בשואל ומשיב ח"ב
סי' ל"ט להשיג על דברי המקור חיים עיין בשו"ת בשמים ראש החידושים א"ח סי' ט'
שדחה דבריו דאין חילוק דהמעות שנוקח במלנה הוי פאילו כפר סילקו להישאר נהרי
דמשפון של נכרי בישראל אף דלא קני משכונן ישראל מנכרי באחריות עובר ובענין
שהתנה בפירוש שאפילו אם יאבד המשכונן יחזיר הלואתו להישאר ובלא התנה הוי
פקבל עליו הישראל אחריות וכמו שכתב הקרבן נתנאל על דברי הרא"ש פסחים דף
ל"א ועיין שואל ומשיב רביעהא ח"ב סי' ל"ז שכתב גם כן להשיג על המקור חיים דמה
אחריות שייך בזה ושמצא בפני הושע במסכת פסחים דף ל"א בד"ה תנן נכרי שהלנה.
גם בנשמת אדם סי' ו' ובשו"ת בגין עולם א"ח סי' כ"ב עי"ש ובקצור ש"ע מוהרש"ג
סי' קי"ד אות ב' גם כן כתב שצריך להשפיר החדר ועי"ש בהערה: ומה שכתב כת"ר

שְׁבִמְגוֹ הָאֵלֶּף שֶׁלִּפְנֵי לֹא נִזְכָּר מִזֶּה לְמִלְאוֹת רְצוֹנוֹ אֶעֱתִיק כְּפִי שֶׁנִּמְצָא לְפָנַי בְּהַדְפָּסָה רִאשׁוֹנָה (בְּשֵׁנֶת תַּקע"ו) מֵהַ שְׁפָתַי בְּסִי' ת"מ סק"ג בד"ה מִיְהוּ קִשָּׁה עַל הַרְמַב"ם לְשׁוֹן הַש"ס דְּקָאֵמֵר הָא דְקַבֵּיל עֲלֶיךָ אַחֲרֵי וּלְדַעַת הַרְמַב"ם הִיָּה לוֹ לֹאמֵר דְּאִיפָּא עֲלֶיךָ אַחֲרֵי וְגַם דְּחֻק שְׁבִשְׁבִיל שִׁיעֲלִיל עֲלֵי יְהִיָּה נִקְרָא גֹרֵם לְמִמּוֹן לְכֹן נִרְאֶה לִי מִלְשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׁפָתַי נְכָרִי אֲנִס שֶׁהַפְּקִיד חֲמָצוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אִם יוֹדֵעַ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהַנְּכָרִי יֵאָנֵס וְכֹפֶהוּ וְאוֹנְסוֹ לְשֵׁלֵם אֶף עַל פִּי שְׁלֵא קִבֵּל עֲלֵי אַחֲרֵי וְכו' עכ"ל.

הִנֵּה נִדְאִי בְּאוֹ דְּבָרֵי בְּדִקְדוּק דְּכִינּוֹן שִׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַנְּכָרִי יֵאָנֵס אוֹתוֹ לְשֵׁלֵם וְהוּא קִבֵּלוֹ מִרְצוֹן הָיָה כְּאִילוֹ קִבֵּל עֲלֵי אַחֲרֵי גִנְבָה וְאֲבָדָה שְׁהָרִי אֲדַעְתָּא דְּהִכִּי נָחִית וְאִם כֵּן יֵשׁ לֹאמֵר דְּגַם הַרְמַב"ם מוֹדָה אִם הִתְנָה שְׁלֵא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי אֶף שֶׁמְעַלִּיל עֲלֵי אַחֵר כֶּף יֵשׁ לֹאמֵר דְּאִין כְּאִין גֹּרֵם לְמִמּוֹן כָּלֵל וְאִין כְּאִין אֵלֵא (בְּדַפּוּס בְּטַעוֹת וְאִין כְּאִין) עֲלִילוֹת דְּבָרִים בְּעֵלְמָא וְלֹא עֵבֵר מִשׁוּם הִכִּי וּמַעֲתָה נִרְאֶה כִּי מֵהַ שְׁבִקֵּשׁ לְחַדֵּשׁ בְּסִפְרָא מְקוֹר חַיִּים שְׁאֵם מִקְנָה הַחֲמִץ בְּחֶדֶר שְׁלוֹ וְנִשְׂאָר הַנְּכָרִי חַיִּיב לוֹ הַמַּעֲוֹת דְּכִינּוֹן שְׁאֵם יֵאָבֵד הַחֲמִץ אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִשְׁלֵם לוֹ הַנְּכָרִי הַיּוֹי בְּאַחֲרֵי אֲנִס וּלְפִי מֵהַ שְׁפָתַי אֶפְיֵלוֹ לְדַעַת הַרְמַב"ם לֹא דְמִי שְׁהָרִי כִינּוֹן שְׁמִכְר סְתָמוֹ כְּפִירוּשׁוֹ שְׁאִין עֲלֵי עוֹד שׁוּם אַחֲרֵי מִן הַחֲמִץ וְעוֹד בְּשֵׁלְמָא בְּפִקְדוֹן רְשׁוֹתוֹ גֹּרֵם לוֹ הַאֲחֲרֵי שְׁאִילוֹ הַחֲזִירוֹ לְנְכָרִי אִין אַחֲרֵי עוֹד אֲבָל כְּאִין אֶפְיֵלוֹ יִחְזִיר הַחֲמִץ לְנְכָרִי לֹא יִשְׁלֵם לוֹ גַּם כֵּן כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ בְּטוּחַ לוֹ וְאִם כֵּן אִין רְשׁוֹתוֹ גֹּרֵם לוֹ הַאֲחֲרֵי וְכֵן מִשְׁמַע בְּפִסְחִים דָּף ל"א בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהַלְנָה לְנְכָרִי עַל חֲמָצוֹ אִי יִשְׂרָאֵל מְנְכָרִי לֹא קִנִּי מִשְׁכּוֹן וְאִינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרֵי וְאִמָּאִי לֹא יַעֲבֹר בְּשִׁבִּיל אַחֲרֵי שְׁמִסְתָּמָא אִין הַנְּכָרִי בְּטוּחַ לוֹ מַחֲבֹב כִּינּוֹן שְׁלֵקַח מִשְׁכּוֹן מִמֶּנּוּ אֵלֵא נִדְאִי מִשׁוּם הִכִּי לֹא אִיכְפַת לָן שְׁאִינוֹ רְשׁוֹתוֹ גֹּרֵם לוֹ זֶה וְכֵל שְׁכֵן בְּמִכְרָה שְׁרִשׁוֹת בְּיַד נְכָרִי לְהוֹצִיאָו וְאִינוֹ דוֹמָה לְאֲנִס שְׁמִטִּיל עֲלֵי הַשְּׁמִירָה בְּעַל כְּרַחוּ אֲבָל נְכָרִי הַקּוֹנֶה אִינוֹ מִטִּיל הַשְּׁמִירָה עַל הַיִּשְׂרָאֵל כָּלֵל וְאִינוֹ שׁוֹמֵר עֲלֵי כָּלֵל אֶף דְּנִיחָא לִיָּה שִׁישְׂאָר לְאוֹ גֹּרֵם לְמִמּוֹן מִיְקָרִי וְאִין בְּכֶף כְּלוּם וְאִם כֵּן יִטוּל מֵהַ שְׁחִיזָשׁ עַד כְּאִין דְּבָרֵי הַרְבֵּ מִגֵּן הָאֵלֶּף: וְסִפְרָא בְּרַכַּת הַשִּׁיר הוּא גַּם כֵּן מִהַגְּאוֹן הַנ"ל וְהוּא פִּירוּשׁ עַל הַגְּדָה וּבְתַחֲלָתוֹ קִצַּת דִּינִי פִּסַּח וְשֵׁם בָּאוֹת ג' כְּתַב וְז"ל מִי שְׁמוֹכֵר חֶדֶר מִן שְׁכָר לוֹ לֹא יִכְתּוּב שְׁמִכְר הַחֶדֶר שְׁהָרִי אִינוֹ שְׁלוֹ וְאִם כֵּן גֹּרֵם בְּיִטוּל בְּמִכְרַת הַחֲמִץ כִּינּוֹן שְׁפָתַי לְשׁוֹן מִכְרָה בְּחֶדֶר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ יוֹכֵל הַקּוֹנֶה לֹאמֵר שְׁלֵא נִתְרַצָּה רַק לְקִנּוֹת הַחֶדֶר גַּם כֵּן עֵינִן בְּמֵהַ שְׁפָתַי בְּמִגֵּן הָאֵלֶּף ס' תמ"ח כֵּה יִכְתּוּב לְשׁוֹן שְׁכִירוֹת הַחֶדֶר וּמוֹעִיל בְּתוֹרַת אֲגַב וְאֲגַב עַל יְדֵי שְׁכִירוֹת נְמִי מְהַנִּי כְּבָקִידוּשִׁין כ"ז וּמְקוֹמוֹ מִן שְׁכָר לוֹ אוֹ יִכְתּוּב וְכו'.

וְסִפְרָא כְּרַם שְׁלֵמָה שֶׁהַזְּפָרְתִי הוּא לְהַרְבֵּ מוֹהַר"ש זְעֵלִיג מְקַאֲדֵנִי וְז"ל בְּסִי' ז' אוֹת ט' וְכֵל שְׁכֵן בְּהָא דְּכַתְבַּת הַמְּקוֹר חַיִּים דְּאִם הַפְּקִיד נְכָרִי חֲמָצוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְאִם יֵאָבֵד לֹא יִשְׁלֵם הַנְּכָרִי מֵהַ שְׁחַיִּיב לְהַיִּשְׂרָאֵל אֶף דְּמִדִּינָא חַיִּיב אֵלֵא מִחֲמַת שֶׁהוּא אֵלֵם לֹא יִשְׁלֵם לוֹ נִדְאִי לֹא נִקְרָא זֶה בְּאַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶפְיֵלוֹ לְרַמְב"ם דְּסוֹבֵר בְּתַשְׁלוּמִין אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מִדִּינָא חַיִּיב לְבַעַר כְּנ"ל הֵינּוּ דוֹקָא אִם יִכְרִיחַ הַנְּכָרִי לְהַיִּשְׂרָאֵל לְשֵׁלֵם בְּעַד הַחֲמִץ אִם כֵּן נִהְנָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּקִיּוּם הַחֲמִץ דְּאִם הוּא בְּעֵינִן יִחְזִיר לְנְכָרִי וְלֹא יִצְטָרֵף לְשֵׁלֵם בְּעַדוֹ וְהוּי כְּמִי שְׁמוּטֵל עֲלֵי לְשִׁמְרוֹ וְקִשּׁוֹר לְהַחֲמִץ כְּדִי שְׁלֵא יִצְטָרֵף לְשֵׁלֵם בְּעַדוֹ וְהוּי גל"מ מֵהַ שְׁאִין כֵּן בְּהַפְּקִיד חֲמָצוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְהַנְּכָרִי חַיִּיב לוֹ מִמְּקוֹם אַחֵר לֹא עַל הַחֲמִץ וּמִדִּינָא אִם יֵאָבֵד צְרִיף לְשֵׁלֵם לוֹ חוֹבֹו אֵלֵא שֶׁהוּא אֵלֵם וְלֹא יִשְׁלֵם לוֹ אִם כֵּן אִין מוּטֵל עַל הַיִּשְׂרָאֵל

לשמור החמץ שלא יאבד דאם בדעת הישראל להפקיר ולמחול חובו להנכרי אין עוד שום חיוב על הישראל וגם אם אין רצונו למחול חוב להנכרי גם כן אין חיוב על ישראל כלל לשמור החמץ דהא לא קבל אחריות אף דהנכרי לא ישלם חובו הוי כגזל בידו על כל פנים אין הישראל משלם בעד החמץ אלא הנכרי אינו משלם חובו באלמות.

מה שאין כן באולם הנותן חמצו להישראל מכריח את הישראל לשלם בעד החמץ לכה חייב לבער משום דמעכשיו הוי חמץ ישראל פינון שיצטרף לשלם בעדו והוי חליפי חמץ ועוד דבאלם החמץ והמעות הוא ביד ישראל הנפקד מה שאין כן בדין המקור חיים דהמעות ביד הנכרי והחמץ לידו הוא ביד ישראל ואם נאבד הוי כאילו לא היה החמץ בעולם כלל מה שאין כן באולם של הרמב"ם אי אפשר לומר כן דהא הישראל משלם בעדו עכ"ל הפ"ם שלמה: גם מה שכתב במכתבו מהשערי תשובה בשם הר הפ"מל שהחזר שהוא שלו ימכור להנכרי ושבשכירות ישפיר לא נמצא משמעות מדבריו שהחזר שלו ימכור ורק שהשאלה היה שהיאודים יש להם בתים מושפדים לזמן ובתוכם חמץ ועל זה כתב (בד"ה ומה) נראה דמה בכה ושפיר יוכל להשפירו להנכרי ולהקנותו החמץ אגבו במטלטלי אגב קרקע כמו שכתב רמ"א בס"א ר"ב ס"א ומה שכתב בלשון ישאומרים כבר השיגו הרב ש"ך בס"ק ב'.

הן אמת שבדרכי משה העתיק כן בשם מוהרי"ו יש מי שכתב דלא קנה אכל ע"כ גוססא מוטעית היא ועיקר כמו שכתב שם בב"י בשם רי"ו וכן משמע להדיא בש"ס בבבא מציעא ובקידושין וכן כתב הריטב"א שם וכו' וכן כתב הב"י ס"א ת"ס"ז בשם תשובות להרמב"ן וכו' וכן כתב הש"ך בס"י שי"ג וכו' יעיש"ב אכל לא נחית כלל שבהמכורים אליו יכתוב דוקא בלשון מכירה.

ובענין שכירות הבית בערב פסח פשוט לשון הירושלמי פהג"ר א בערב פסח משעה ו' שנסאסר בהנאה דהא קאי אהא דמייירי מקודם חמצו של נכרי תוף הפסח מהו ורק דהוא מפרש גם הא דייחד לו בית בפסח דקאי אנכרי שנקנס לחצר ישראל ובצקו בידו אין זקוק לבער ייחד לו בית וכו' וע"כ משום דייחד לו הבית סתם ולא פירש להניח שם חמץ דמעניל לביתא דנפשיה ומוקי רישא שלא באחריות יע"ש ועל כל פנים במשפיר לו הבית בסתם בערב פסח קודם זמן איסורו אפילו שידוע שצריף הנכרי להחזיק החמץ מ"מ פינון שגם אם לא היה מחזיק בו החמץ היה צריף לשלם לו אין לחוש וכמו שכתב בחזק יעקב ס"י ת"ן סק"ז ח' שגם אם לא היה אופה בו כלום גם כן היה צריף ליתן לו שפרו וכו' ואם כן כל שאינו משכירו לאפות בו חמץ אף שודאי יאפה בו הנכרי חמץ מכל מקום הוא אינו נהנה משכר חמץ והוא הדין במשפיר בית בסתמא וכמו שכתב שם בסק"ט ורק דגבי בית אסור פינון שנקרא על שם ישראל שמשפירו בפירוש תוף הפסח או בערב פסח ומיהו בחמד משה סק"י כתב על מה שכתב הב"י מהאגור ודוקא להשפיר בפסח או בערב פסח דלא מסתבר לאסור להשפיר להנכרי אפילו שלשים יום קודם הפסח אפילו ידע שישים בו חמץ עכ"ל וצ"ע דנראה לי הפל לפי החזר שמשפיר לו.

ולפי דרך שימוש אותו חזר ושל אותו נכרי דאם הוא מוכר חמץ ורוצה לשפור חזר שדרף למפור או להחזיק בו אותו חמץ סתמו בפירושו דמי וכל פי האי גוונא עכ"ד הרב

חָמַד מִשֶּׁה וְעֵינַי לְהִרְבּוֹת פְּרֵי מַגְדִּים בְּמִשְׁבָּצוֹת סָק"ה אֲבָל בְּדַרְכֵי מִשֶּׁה הַעֲתִיק תּוֹף לְמִ"ד אֲסוּר קוֹדֵם שְׁלִשִׁים שָׁרֵי וְצ"ע עכ"ל.

וּמִדְבָּרָיו מְבוֹאֵר לְכַאוּרָה לְהַחֲמִיר בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא גַם בְּסִתְמָא: אוֹלָם בְּשׁו"ת הַר הַפְּרָמָל ס' ט' בד"ה וּמִשׁוֹם מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הַנָּאָה בְּמָה שְׁנוּטָל שְׁפִירַת הַחֲדָר שְׁהַחֲמִיץ בְּתוֹכוֹ וְכו' פִּינּוֹן דְּצָרִיף כְּדֵי לְהַקְנוֹת לוֹ הַחֲמִיץ עַל זֶה בְּקִנְיָן אֲגַב וְאִם הִיָּה מוֹכֵר הַחֲמִיץ לְנִכְרֵי עַל מְנַת שְׂמִימִשְׁכָּנוֹ הַנִּכְרֵי מְעַט מְעַט לְרִשׁוֹת אַחֲרַת יוֹתֵר הִיָּה הַנִּכְרֵי רוֹצֵה בְּכָף וְכו' וְעַדִּיף מִמִּשְׁפִּיר לְדוֹר בּוֹ דְּהֵתָם דְּרָף אָדָם לְהַכְנִיס כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ וּבְמִקּוֹם שְׂדֵר בּוֹ מַה שְּׂאִין כֵּן הֵכָא דְאַף אַחַר הַקְנָן מִיָּד בְּעָרְב פֶּסַח יָכוֹל הַנִּכְרֵי לְהַסִּיעַ חֲמִצּוֹ מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם שְׂיִרְצָה וְאֶפְלוּ הֵכִי צָרִיף לִיתֵן שְׂכִירוֹתוֹ כְּפִי הַזְּמַן שְׂשֻׁכֵּר מִמֶּנּוּ וְכִמוֹ שְׂכַתְבַּת הַפְּרֵי חֲדָשׁ בְּסִי' ת"ן גְּבִי תַנּוּר עִי"ש וְכו' עוֹד נִרְאֶה הִיתֵר מִטַּעַם אַחַר מְהָא דְאַמְרִינּוּן בַּע"ז ס"ג ע"ב בְּשֻׁכְרוֹ לְשֻׁכֵּר בִּי"ן כָּל לְמִיעוּט תִּיפְלָה שְׂפִיר דְּמִי וְהֵכִי נָמִי כְּדֵי לְהוֹצִיא חֲמִיץ מִרִשׁוֹתוֹ וְאִין לֹא אֶפְשָׁר לְקַיֵּים הַשְּׂבִיבָתָה בְּעִנְיָן אַחַר דְּהָא גַם הֵתָם יָכוֹל לְמַעַט תִּיפְלָה בְּחִנְיָם אֲלָא וְדַאי דְּמַכְּל מְקוֹם לֹא מִיְקַרֵּי מִשְׁתַּכֵּר עַל יְדֵי אִסּוּרֵי הַנָּאָה אֲלָא עַל יְדֵי מִיעוּט תִּיפְלָה אוֹ כָּל שְׂמִמִּעוּט תִּיפְלָה מִתֵּר לְהַנּוֹת וְכו' וְכִינּוֹן שְׂאִין אִסּוּר שְׂכִירוֹת זֶה אֲלָא מִדְּרַבְּנָן אִין לְהַחֲמִיר בּוֹ וּבְפֶרֶט שְׂבִשְׂעַת הַשְּׂכִירוֹת אִינוּ עֹדִין אִסּוּר הַנָּאָה וְגַם הַשְּׂכִירוֹת שְׂמִשְׁפִּיר הַבֵּית עַל זְמַן מְרֻבָּה חֲדָשׁ אוֹ יוֹתֵר וּמְכָל שְׂכָן לְמָה שְׂכַתְבַּתִּי לְעֵיל דְּזֶה לֹא מִיְקַרֵּי שׁוֹכֵר בֵּית לְהַכְנִיס בּוֹ חֲמִיץ עכ"ל: וְאִמְנָם מַה שְׂהַזְכִּיר דְּמִי שְׂחֹשֵׁשׁ לְהַחֲמִיר בְּשְׂכִירוֹת בְּקִנְיָן אֲגַב מִצַּד מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הַנָּאָה יוֹכֵל לְהַשְׂאִיל הַחֲדָר לְהַנִּכְרֵי וּלְהַקְנוֹת אֲגַבּוֹ וְכִמוֹ שְׂכַתְבַּת הַמַּחֲצִית הַשְּׂקָל וְכו' וְדַאי דְּמֵאֵן דְּעֵבִיד הֵכִי מֵאֵן מִיְרַמִּי מִיְדֵיהּ וְלֹא מִהַדְרִינּוּ עוֹבְדָא אֲבָל לֹא אֲדַע אִם הַדְּבָר כְּדַאי דְּעַל כָּל פְּנִיָּם גַּם בְּשִׂאלָה נִחְתִּינּוּ בְּמַחְלֻקָתָא וְגַם לְהַשְׂאִיל בְּעִצְמוֹ אִיכָּא מֵאֵן דְּפִלִּיג וְעֵינַי בְּהַגְהוֹת הַגֵּר"ע אִיגָר עַל ח"מ ס' ר"ב בְּמָה שְׂכַתְבַּת הַשְּׂאִיל בְּס"ק ב' וְכוּן מְוַכְרֵחַ לְהַדְיָא וְכו' אִין זֶה הוֹכְחָה גְּמוּרָה דִּישׁ לֹא מִרְדֵּי דְקוֹשְׁתֵי הַר"ש וְהַר"א שׁ בְּכָבָא מְצִיעָא דְּבְקִנְיָן חֲצֵר הַקְנָה לְהֵם הִיָּה לְהֵם לְהַשְׂאִיל מְקוֹמוֹ וְכוּן כְּתַב הַרש"מ בְּפָרֶק ז' דְּדַמֵּי עַל קוֹשְׁתֵי תוֹסְפוֹת וְכִי תִימָא דְשְׂדָה בְּשִׂאלָה וּמִטְלָטְלֵי בְּנִתְיָה לֹא יִקְנָה אֲגַבָּה הַנִּיחָא לְמֵאֵן דְּאִמֵּר מִטְלָטְלֵי אֲגַב קַרְקַע הַקְנָה לְהֵם אֲבָל לר"א לֹא שְׂיִיף לְמִמֵּר הֵכִי דְקִנְיָה מִטַּעַם חֲצֵר עכ"ל.

וְעִי"ש שְׂהִבִּיא דְּהַשְׂיטָה מְקוֹבְצָת ב"ב מר"ב ד"ה שְׂמַעַת מִיְנָה דְּאִקְנָה בְּשֵׁם עֲלִיּוֹת דְּר"י וְעֵינַי עוֹד לְהִרְבּוֹת שׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב מְהַדוּרָא קַמָּא ח"א ס' ר"ה שְׂנִשְׂאֵל גַּם כֵּן בְּמַכִּירַת חֲמִיץ בְּקִנְיָן אֲגַב עַל יְדֵי שְׂכִירוֹת וּשְׂאֵלָה וְאוֹלָם בְּלֹא הֵכִי לְגַבִּי שְׂאֵלָתָא מְקוֹם לְנִכְרֵי דְּהוּי כְּמַתְנָה אֲתֵאֵן לְמַחְלֻקָתָא דִּישׁ מְפָרְשִׁים בְּר"ן פָּרֶק הַשּׁוֹלַח (אֲמַר הַמַּחְבֵּר אִם כְּוִנְתוֹ לְמָה שְׂכַתְבַּת הַר"ן אֵהִיָּא דְּכָל הַמִּשְׁחָרֵר עֹבְדוֹ עוֹבֵר בְּעִשָּׂה לֹא מְצִאתִי מַחְלֻקָתָא אִם שְׂיִיף כְּשִׂעוּשָׂה לְטוֹבַת עִצְמוֹ וְגַם ב"י וְכו' שְׂרַמְזוֹ אִין חוֹלֵק בְּזָה) אִי שְׂיִיף לֹא תִתְנָם בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא שְׂעוּשָׂה לְטוֹבַת עִצְמוֹ וְעֵינַי טוֹרֵי אֲכֹן לְחַגִּיגָה וּמַג"א ס' ז' סק"ל וְכוּן הַקְשָׁה הַב"י יו"ד רישׁ ס' ז' וְעֵינַי בְּפִרְיָשָׁה (אֲמַר הַמַּחְבֵּר עֵינַי בְּמָה שְׂרַשְׁמַתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הַלְמ"ד אוֹת' ז': וְאִמְנָם בְּקוֹשְׁתֵי הַבְּגָדִי יִשַׁע מְכָבָא בְּתֵרָא ד' מ"ד ב' הַגַּם שְׂמָה שְׂדָחָה כַּת"ר שְׂיִחְנָה מִצַּד שְׂהִיכֵי שְׂהַמוֹכֵר יֵשׁ לוֹ קַרְקַע יֵשׁ לֹא מִיְרַמֵּי שְׂאֵלָה בְּאֲגַב וְזֶה צָרִיף הַכְרַע דְּהָא בְּשְׂכִירוֹת וְדַאי אִין חִילּוּק וְכִדְמִשְׁמַע בְּקוֹדְוִשִׁין וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת וְמָה עֲדִיפוֹת בְּזָה שְׂהַחֲפִץ שְׂלוֹ שְׂנוֹתָן בְּשִׂאלָה דְּלֹא בְּעִינּוֹן רַק שְׂהַקְנִיָה שְׂמַקְנָה יְהִיָּה בְּיָדוֹ וְגַם חִילּוּק

השיטה מקובצת לענין לטרון ממשעבדי דלא מהני היכא דאקני ליה ניהליה אלא על מנת להחזיר לו לאלתר אבל לענין שאלה אי מהני לענין קניית נכסים שאין להם אחריות מה סברא לחלק בזה לענין לטרון ממשעבדי.

ואמנם אף שהרב בגדי ישע פתב שהוה דחוק גדול לומר שאין לו מקום קבוע ללון נהרי אדרבא המציאות שרוב העניים אין נותנים להם דירה קבועה על משה זמן ואין בזה שום דחוק מלאוקמא בגברא ערטילאי שאין לו מקום בשכירות וכדפריה בבבא מציעא דף מ"ו ע"א ואיכפל תנא לאשמועינן בגברא ערטילאי וכו' ובגדה ד' ל"ג ע"א מוקי לה מתוך הדחק בכותי ערום ואף דלפילפולא יש לומר דהיינו הך עובדא דהנהב ברב פפא דאקני לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתא ונפק לאפיה עד תנוה ולזה מדרמי ליה מתני' ומוכרח לאוקומי נמי מתניתין דהיה עומד בגרון בגברא ערטילאי ומטבע נקנה בחליפין ואין דעתי נוחה להאריה בדברים הנאמרים לפילפולא בעלמא וכי האי גוונא בשבת ד' ה' ע"א.

פתובות ס"א. ובקידושין כ"ו ע"ב.

ונבחים ט"ו ע"א. ומנחות י"ב ב'.

יע"ש ועל כל פנים פיון דמוקי בגברא ערטילאי שאין לו מקום לינה בשכירות ומהכ"ת נוקמי שנותנים לו בשאלה על משה זמן ולא צריה לאוקומי הברייתא רק באופן שיהיה במציאות שאין לו קרקע עכ"ד הגאון עליון יצ"ו: עתה השגתי ספר יקר אמרי הצבי לידדי הגאבד"ק דאברי יצ"ו וראיתי בחידושיו לפרק מרובה באות ט"ל סק"ז שעמד בענין הקנאת הקרקע אם תהיה במקרה החזרים שהם שלו או מהני גם שכירות וכתב (בד"ה אלא) וז"ל גם בשכירות הגם פי במקור חיים מחמיר דוקא במקירת החצר והארכתי במקום אחר דבדיעבד מהני גם בשכירות ועוד צדדתי לומר דעתה לפי חק הממשלה דמכירת קרקע צריה להיות בפני הערפאות נכון יותר בשכירות וכן פתב בשואל ומשיב מהדורא קמא ח"א סי' פ"ד ועוד בכמה תשובות לדחות דברי המק"ח ושנהגו העם בשכירות עכ"ל יצ"ו יע"ש מה שחידש לענין גזלן: כעת הגיע לידי ס' מקור חיים ומגן האלה שגדפסו ביחד בווארשא בשנת תרנ"ב ובסופו קונטרס אחרון מגאון מובהק זי"ע וראיתי באות י"ב בהגהות שם וז"ל בדינו דהמק"ח הג"ל עי' זית רענן ח"א (סוף חא"ח אות י"א) שכתב סברא נמרצה לחלק הפסד חוב מקע"א פיון דאינו חייב לשלם בעד החמץ רק דעי"ז ישיג חובו דמי לשטרות דנקרא רק גרמי ולא גרל"מ ובחמץ ריבתה התורה רק מה דלר"ש בכל התורה כממון דמי והיינו בגל"מ ולא בגרמי (ומ"מ חשש לצאת דעת המק"ח וכו' עצה נפלאה בעובדא דידן) עי"ש היטב ועפ"מ"ג במשפצות (סק"א) דבאלם הוי ספיקא דדינא ואחה"פ מותר מסד"ר.

ועמק"ח (סק"ז בחידושים) דבדיעבד סומכין אדעה אחרונה (כצ"ל) ובע"כ פוונתו אחר הפסח וכדברי הפמ"ג (דאילו תוה"פ כ' בבבאוריים סק"ג דהעיקר פרמב"ם). ואין זה סתירה לדינו דבהשפיר אסור אחזה"פ די"ל דדמי לאחריות דד"מ וכמ"ש דבדיניהם מחזיקים אותו להערמה (ומ"ש ולפ"ז וכו' קאי אמ"ש דהפסד חוב נידון פאחריות.

ומ"ש בד"ק אלם הל' ל"ד). ובמגן האלף (סק"ג) הקשה מדקדוק לשון הרמב"ם דמשמע דדוקא פשקמבלו אדעתא דהכי אבל לא פשהאחריות הוא רק עלילת דברים ולהג"ל ניקח דהא בדד"מ נדאי דלא תליא בתנאי שלו דהא אין זה עלילה לחוד.

ומ"ש דבעינן דרשותו יגרום האחריות אתמהה היכן מצינו חדשות זה דכשהחמץ באמת ברשותו והאחריות נתחזק דגם פשאינו ברשותו חיי"ב יפטר מלבער ונהרי אמרו בקבל אחריות אחמצו ש"נ בביתו ש"נ אינו עובר ולא אמרו רבותא יותר דבכה"ג גם בלקחו לביתו א"ע וקרא' שהביא לסברא זו מישראל שהלנה (פנונתו הגם דמייירי בלא קע"א כמ"ש הרא"ש וש"ע תמ"א מ"מ פאלם הוי פיון שאינו בטוח אצלו) יש להשיב לכמ"ש המגן אלף מקודם (דטעמי' דרמב"ם רק משום דקיבלו אדעתא דהכי) ולכן התם לא נאסר מטעם אלם משום דהתנה דלא יתחייב באחריות ולכאורה דב"ק תמוהים דסותר דברי עצמו מני' ובי' אף פנונתו פשוטה דהק' מישראל שהלנה בדרך ממנ"פ (דמהתם מוכח פסברתו הראשונה או פהשני' ואיך שיהיה הושגו דברי המק"ח) ולקושטא גם מ"ש מקודם איני מבין דב"ק דמה בכך דקבל בפקדון אטו בישראל כה"ג נפקד שלא אמר הנח לפני וידע אלמותו דהמפקיד ואח"כ חזר המפקיד בתשו' ודנים בב"ד הדי נוציא מהנפקד על אומדנא פזו ועוד הא בכל ק"א הקשו הא אין דין שמירה לעכומ"ז ותירצו (א) בקנו מידו (ב) משום דינא דמלכותא (ג) משום דע"י אחריות פשיעה חייב לבער (ד) מטעם ספק קנין משום דלא אטרחי' לבי דינא וכל אלו התירוצים לא שייכי בדברי הרמב"ם באלם דהא הרמב"ם ס"ל דבעינן אחריות גו"א ועוד הא דברי הרמב"ם הם גם במטיל עליו השמירה בע"כ ועמ"ש המגן אלף בסה"ד ומה שהביאו לזה דקדוקו בלשון הגמרא דקע"א ולהרמב"ם הו"ל לומר דאיכא עליו אחריות מתישב בפשטא אם ננקוט בפירושא דגמרא דהביא ראיה מרבא ומפח כ"ש וכדצ"ל בל"ז להרמב"ם לישב קושית הטורי זהב (סעיף קטן א') עד"ק עיין שם ובניד אפרים (וכינן דנפרכו ב' הסברות דכ' רבינו בעל מגן האלף הדרי לדוכתי ב' קושיותיו על לשון הרמב"ם ויודע הישראל ועל דינא דישראל שהלנה והגם דבישראל שהלנה יתישב לכמ"ש הז"ר הג"ל אבל להנחת המק"ח תקשי).

ונראה דמזה ראי' לחידושו דאמ"ו זי"ע דבאחריות אלם רק מדרבנן חייב לבער לכן בעינן דכפיתית התשלומין יהיה בנודאי אבל לא מספיקא דהוי ספיקא דרבנן וגם להט"ז (תמ"א סק"ג) דבספק קנין עובר בב"י (והוא איסור נדאי פאילו הי' נדאי קנין א"כ גם פאן נימא דהוי פנדאי גל"מ) אמנם מצינו רק נדאי גל"מ או ספק קנין גמור אבל לא דספק גל"מ יהי' כממון.

וז"ש הרמב"ם ויודע הישראל וכו' ומדוקדק לישנא דיודע דלפירושו דהמגא"ל הול"ל וידע ונפ"מ רבתי באם בשעה שהפקידו לא ידע אלמותו ועכשיו בשעת פיעור יודע. גם מישראל שהלנה מיושב פמוכן (דגם מספק בטוח נוטלין משכונן לבטחון גמור) ועתה הדרינו להפשוט דבאלם אינו משום קבלת עצמו ובאחריות אין נפ"מ אם הרשות גרמו ומיושב ב' השגות המגא"ל מעל המק"ח עכ"ל הרב המג"ל בקו"א למק"ח ומה דיש פאן שנוי לשון תקנו יד"נ עזז הרה"מ בעצמו.

ושם בקו"א אחז בפסק המק"ח דבעינן דוקא למפור מקום החמץ אף מה דהמק"ח אוסר גם בדיעבד בהשפיר המקום כמ"ש בסי' תמ"ח סק"ח בחידושים על זה כתב שם בקו"א

שְׁנֵי טַעֲמִים גְּדוּלִים וְנִכְבְּדִים לְהַתִּירוֹ בְּדִיעֲבַד עִ"ש בְּנוּעַם דב"ק וְשֵׁם מְדַיִיק מְהַרְמַב"ם דְּבִאֲחֲרִיּוֹת אֵלֶם מוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח גַּם מְדַיִיק מְרַמִּינָה לְשׁוֹנוֹ דְּבִאֵלֶם רַק מְדַרְבְּנָן חֲזִיב לְבַעַר עִ"ש: וְאַעֲתִיק דְּבָרֵי הַזֵּית רַעֲנָן (הוֹבְאוּ לְעִיל בְּרַמִּיזָא בְּדְבָרֵי מַר נִכְדוֹ יְדִידֵי הַגָּאוֹן יצ"ו בְּעַל הַהֲגָהוֹת בְּקוֹנְטְרַס אַחֲרוֹן לַמַּק"ח) בְּהַשְׁגָּתוֹ עַל דִּינוֹ דֵּהמַק"ח בְּדְבָרִים בְּרוּרִים וְאַמִּיתִים לְדִינָא בְּהָא דְנִקְטַהּ הַמַּק"ח לְדְבָר פְּשוּט דְּאִין חִילּוּק בֵּין אַחֲרִיּוֹת אֵלֶם וְשִׁכְפָּהוּ לְשֵׁלֶם בְּעַד הַחֲמִץ אוֹ דְבִאֵם יֵאבֵד הַחֲמִץ לֹא יִשְׁלַם לוֹ הַחֹב דְּחֲזִיב לוֹ פֶּל זֶה הָיִי בְּכָלִל אַחֲרִיּוֹת אֵלֶם.

וְחִידוּשׁ הַזֵּית רַעֲנָן דְּשְׁנֵי וְשְׁנֵי בְּהַקְדָּם הַמְבֹאָר בְּסוּגֵיָא דב"ק (ע"א) דְּהַגַּם דְּהַגּוֹנֵב שֶׁהַנ"ס וְטְבַחוֹ פְּטוּר מִדוּ"ה מִשׁוּם דְּלֹא דְמַרְיָ קְטֻבַח אֲבָל בְּמַסְרוֹ לְשׁוֹמֵר וְכו' וּגְנִבּוּ מִבֵּית שׁוֹמֵר וְטְבַחוֹ חֲזִיב בְּדוּ"ה לר' מֵאִיר מִשׁוּם דַּס"ל כר' יַעֲקֹב דְּהַחֲזִירוֹ שׁוֹמֵר לְבַעֲלֵיו מוֹחֲזֵר וַס"ל כר"ש דְּדַהֲגַל"מ כְּמִמּוֹן דְּמִי.

וְהַקְשׁוֹ תוֹס' דַּל"ל לְמִימַר דַּס"ל כר"ש הָא ר"מ דְּאִין דִּינָא דְגְרָמִי (דְּגַרְעַ מַגְרַל"מ פִּינּוֹן דְּלֹא הָיִי עֵינְקָרוֹ מְמוֹן) וְתִרְצוּ בְּחַד תִּי מִשׁוּם דַּר"ש אָמַר בְּהַדְיָא לְעַנְנּוֹ דו"ה אֲבָל מִמָּה דְדִאִין ר"מ דַּד"ג עוֹד אִין לְהוֹכִיחַ דְּחֲזִיב עַל זֶה דו"ה.

וְצָרִיכִין לְהַבִּין דְּבָרֵי קְדָשָׁם. וי"ל בְּכּוֹנְנָתָם דְּלְכֹאֲוֵרָה קְשָׁה לר"מ דְּחֲזִיב בְּשׁוֹרֵף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבִירוֹ הֵכִי יִחַלֵּק אֲדִין דְּאִין אוֹנָאָה לְשְׁטָרוֹת.

וַצ"ל דַּס"ל דְּהַגַּם דְּאִין גּוֹפֵן מְמוֹן (דַּמָּה"ט אִין בְּהֵם דִּין אוֹנָאָה) מ"מ פִּינּוֹן שַׁע"י הַשְּׁטָר יִשְׁיֵג חוֹבוֹ הָרִי זֶה כְּאִילוֹ מֵאֲבָד אֶת הַמְמוֹן שְׁרֵאוֹי לְהַשִּׁיג ע"י שְׁטָר זֶה. וְכִינּוֹן דְּמוֹכְרָחִין לְשׁוֹמֵר דַּל"ר"מ הַחֲזִיב בְּשׁוֹרֵף שְׁטָר רַק מִשׁוּם דְּדַנִּין כְּשֶׁרַף הַמַּעֲוֹת הַעוֹמֵד לְגַבּוֹת בְּשְׁטָרוֹ א"כ בְּגַנְבֵי שֶׁהַנ"ס מִבֵּית שׁוֹמֵר גַּם מִכַּח דִּינָא דְגְרָמִי אִין לְדוֹן וְלֹמַר דְּהַשׁוֹר בְּעַצְמוֹ יִשׁ לֹא שְׁוִיּוּי מְמוֹן רַק דְּהָיִי כְּאִילוֹ גַּנֵּב מִמְּנוֹ הַמְמוֹן (אֲשֶׁר הַשׁוֹמֵר יִתְחַזֵּיב לְשֵׁלֶם כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה לֹא הַשׁוֹר לְהַחֲזִירוֹ לְבַעֲלִים).

וְהָרִי בְּגוֹנֵב מְמוֹן אוֹ חֲפָצִים וּמְכָרֵם אִינוֹ חֲזִיב בְּדוּ"ה דְּהָא דו"ה אִינוֹ נוֹהֵג אֵלֶּא בְּשׁוֹר וְשָׂה בְּלִבָּד. אֲבָל לר"ש דְּקֹאֲמַר בְּהַדְיָא בְּקְדָשִׁים שְׁחֲזִיב בְּאַחֲרִיּוֹתָן דְּחֲזִיב בְּדוּ"ה הָרִי דְנִקְרָא שֵׁם בְּעֵלִים עַל הַבְּהֵמָה עֲצָמָה לְכֹן גַּם בְּשֶׁהַנ"ס דְּנִין כְּאִילוֹ הַשׁוֹר עֲצָמוֹ שׁוֹה מְמוֹן וְחֲזִיב עָלָיו דו"ה.

וְזֶה בְּרוּר בְּכּוֹנְנָת תוֹס': לַפ"ז הָרִי לְפָנֵינוּ חִילּוּק בְּרוּר בֵּין כְּפִיִּית תְּשְׁלוּמִין בְּעַד הַחֲמִץ לְכְּפִיִּיתוֹ דְּלֹא יִשְׁלַם לוֹ חוֹב. דְּבַתְּשְׁלוּמִין בְּעַד הַחֲמִץ עֲצָמוֹ כְּפִי שְׁוִיּוֹ בְּשַׁעַת גְּנִיבָהּ וְאַבְיָדָה אֲזִי הָיִי הַחֲמִץ גַּרל"מ וְלר"ש בְּכַה"ג בְּכָל הַתּוֹרָה הָיִי הַבְּעֵלִים שֶׁל הַחֲמִץ וְגַם לְדִידֵן גִּילְתָּהּ הַתּוֹרָה בְּחֲמִץ דְּכְמִמּוֹן דְּמִי.

מִשָּׂא"כ בְּכְּפִיִּיתוֹ דְּלֹא יִשְׁלַם לוֹ חוֹב דְּכִינּוֹן דְּאִין תְּשְׁלוּמִין בְּעַד הַחֲמִץ רַק הַחֲמִץ גּוֹרֵם לוֹ לְהַשִּׁיג תְּשְׁלוּמִי חוֹב א"כ הָיִי הַח' כְּמוֹ שְׁטָר חוֹב דְּזֶה נִכְלָל רַק בְּסוּג גְרָמִי (וְלֹא בְּסוּג גַּרל"מ) וְהִינּוֹ דְּהָיִי כְּאִילוֹ מוֹנָח אֲצִלוֹ הַמְמוֹן אֲשֶׁר יִשְׁיֵג ע"י הַחֲמִץ.

וְהָרִי עַל מְמוֹן אִין עוֹבְרִים בְּב"י עַכְד"ק דְּהַזֵּית רַעֲנָן וְדְבָרֵיו מֵאִירִים פְּסִפִּירִים. וְעִי"ש עוֹד שְׁהִבִּיא רֵאִי לְזֶה מְסוּגָ' דְּהַרְהִינוּ וְלִישָׁב קוֹ הַתְּנֻמִּים עַל הָרֵא"ש בְּמ"ש דְּגַם בְּמַעֲכָשׁוֹ בְּעִינּוֹ הַרְהִינוּ עִיש"ה: וְבִשְׁוִי"ת אוּרִי וְיִשְׁעֵי סִי קַכ"א הוֹבָאָה תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן

מוהר"ם טאייבאש שפּתב טעם להיות הקנאת המקום בשכירות ולא במכירה ושפּנגדו הגאון מוהר"י לאנדא השיגו והוא פּתב לסלק השגתו וז"ל (בדף ע"ג סוף עמוד ג' בד"ה ומ"ש) ומה שפּתב על מה שפּתבתי דלדעתי יותר טוב להשפּיר פּינן שאסור למפּור בית לכנעני בשכונת ישראל בארץ ישראל וכתב דאישתמיט לי דברי התוס' והרא"ש בבבא בתרא דאף להשפּיר אסור לא אישתמיט לי דבריהם אבל הדבר פשוט ומבואר דמאי דאסור למפּור לכנעני פּתבו התוס' והרא"ש בבבא קמא בהדיא דהיינו דוקא פּשישראל רוצה ליתן אותן הדמים שנותן הפּנעני אבל אם הפּנעני רוצה לתת יותר אין להפסיד בשביל זה ויעניין בח"מ סי' קמ"ה סעיף י"א וסמ"ע שם ונפלאתי על הרמ"א בתשובה סי' יו"ד שנגראה שפּנעלם ממנו דברי התוס' הנ"ל ובמסכת ע"ז ד' כ' ד"ה ור' מאיר ואם פּן פּל שאין ישראל רוצה לשפּור כמו הכנעני נדאי אין איסור ואם פּן במשפּיר בית שיש לו בו חמץ לכנעני אין חשש איסור פּלל משום דפּשיטא שישפּיר לא ישפּרנו לזמן הנ"ל ולא ירצה בו פּל זמן שהחמץ בתוכו בימי חג הפסח ובנדאי לא יתן אותן דמים ואם פּן אין פּאן איסור להשפּיר אבל אם מכרו לצמיתות בנדאי גם הישראל יתן אותן הדמים ותו אסור למפּור לכנעני בשכונת ישראל וזה ברור ויש לחקור בעיקר הקנאת שהחמץ בו אם במקר או בשכירות לכל מר פּדאית ליה אם בעל המקום קנה אותו או שפּרו על תנאי שלא ימפּרו ולא ישפּירו לאחר מה יעשה ישראל הזה במכירת חמצו שפּירי למפּור או להשפּיר את המקום שהוא ואם יחא נחשב זה פּעובר על תנאו תהיה המכירה או השכירות בטלה והקרקע בחזקת מארא קמא קיימא ובשלמא אם המוכר הראשון הוא נכרי יש לו תקנה למפּור החמץ לנכרי בכסף וקנן סודר דמהני גם לנכרי לדעת רבינו תם וכן תפסי לעיקר רובא דרובא מרבני האחרונים כמו שמתבאר ממה שרשמתי בפּונטרס הפּלים מערכת הקו"ף אות ט"ו וענין לקמן באות ל' מזה) וגם ימפּור לו החדר ואם על ידי זה תתבטל הקנן של המקום אשר קנה מהנכרי ויחזור הקרקע לרשות המוכר הרי על פּנים נמצא החמץ שנמכר לנכרי מונח ברשות הנכרי ושפּיר דמי אבל אם המוכר או המשפּיר הוא ישראל ואותו הישראל לא השפּירו ולא מכרו להנכרי וישפּיר זה אין פּידו למכרו או להשפּירו פּינן שאינו שלו ונהי שלהקנאת החמץ עצמו יש לו תקנה להקנותו בכסף וקנן סודר או אגב קרקע אחרת אבל למה שאנו מצריכים להקנות להנכרי המקום שהחמץ מונח בו פּדי שיהיה חמצו של נכרי בביתו של נכרי ונהי בנדון פּזה יהיה חמצו של נכרי בבית ישראל שאף אם ימפּור החדר הזה לנכרי הרי פּינן שעבר על תנאו חזר החדר לישראל המוכר והני חמץ של נכרי בבית ישראל: וראיתי להרב מקור חיים בסי' תמ"ח בפּיאורים סק"ז שהביא מה שפּתב הרב טורי זקב בסק"ו שפּל אדם יתנה עם הנכרי פּשמוכר לו החמץ שהוא על תנאי שיחזיקוהו לעצמו ויעשה בו פּרצונו רק שלא ימפּרו לשום אדם אחר דזה הני מכירה גמורה אפילו בכל השנה ויועיל פּזה ששום אדם לא יוכל לקנות מהנכרי אותו החמץ פי על מנת פּן לא מכר לו ונמצא חזר המקח להנכרי ויוכל ישראל בעל החמץ לחזור ולקנותו וכו' ותמה עליו דאם מכרו הרי עבר תנאו ממילא המכירה בטלה ונעשה חמץ של ישראל למפּרע ונאסר ורצה לומר דדומה למה שפּתבו התוספות בגטין דף פ"ג בד"ה עמדה גבי על מנת שלא תנשא לפּלוגי ועמדה ונישאת) דכיון דהקדושין בטילין הרי נתקיים התנאי והכא נמי אם נידון אותו פּעובר על התנאי הרי לא היה למכרו דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו והמכירה

בטלה וממילא נתקייים התנאי והמכירה לישראל השני בטלה והמכירה לנכרי קיימת אף קשה דאף יכול הישראל הראשון לכוף לישראל השני להחזיר הא מצי הישראל השני לומר לו נהי דמכירתי בטלה מפל מקום לאו בעל דברים דידי את דהא על כל פנים אין התמץ שלקד וצ"ל דכוננת הט"ז דהוי פאלו התנה עם הנכרי לכשתמפון לא תמפון אלא לי כמשמעות סיום לשון הטורי זקב ולכן פשהנכרי רוצה למכרו לאחר נקנה באותו פעם לישראל הראשון מחמת התנאי ואף דבישראל פי האי גוונא לא קנה כמבואר בחשון משפט סי' ר"ו כשלא אמר מעכשיו הוא מטעם אסמכתא אבל בנכרי פסק הרמב"ד דאין דין אסמכתא לנכרי והביאו מגן אברהם בסי' תמ"א עכ"ל המק"ח.

הנה מבואר מדברי הרב על פי דברי התוספות דמי שהתנה במכירתו איזה דבר לחברו שלא ימכרנו לאחר ועבר ומכרו המכירה השניה בטלה וממילא קננו הראשון קיים דחשיב קיים תנאו ולפי זה במכירת חמץ גם כן אם התדר שמוכר או משפיר לנכרי קנוי או שכור לו על תנאי שלא ימכור וישפיר לאחר וזה שמכרו או השפירו לנכרי במכירת החמץ אין במעשיו פלום וממילא נתקייים תנאי המוכר או משפיר הראשון ונהרי הוא בחזקת הישראל המוכר החמץ והוי חמצו של נכרי בבית ישראל: ומצאתי בשו"ת מנחת שי לגאון בדורנו יצ"ו בסי' י' שגשאל במחזיק אוראנדא מהאדון בכפר והתנה האדון עמו שלא ישפירנה לאחר אף יתנהג במכירת חמץ שמוכר להשפיר כל זכות שלו מאוראנדא ואם כן עובר על התנאי וממילא בטל השכירות שלו מהאדון ואם כן אף יקנה הנכרי החמץ הא הוי כמו קרקע ודקלים אני מוכר לה ובתשובתו כתב לברר אם נתבטלו המכירה או שכירות בזה מפני שעבר על תנאו והביא מה שכתב הגאון משנה למלך בשלישי מהלכות זכיה דין ו' שמתוך תשובת הרא"ש שהביא הטור בסי' רמ"א מוכח דבמתנה על מנת שלא תמכרנו לפלוני אם עבר ומכר לאותו פלוני נתבטלה המתנה או המקח כיון שעבר על תנאו ואף דאי אמרינן שנתבטל המקח נמצא שמה שמכר לאותו פלוני אינו פלום דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו ונמצא דאין כאן מקח מפל אדם כיון שנתנו בדרך מכר נתבטל המקח מעיקרו וכן כתב הרב המגיד בשמיני מהלכות גרושין בעל מנת שלא תנשאי לפלוני אלא שהתוס' בגטין ד' פ"ג (הנ"ל) סוברים דהמתנה על מנת שלא תנשאי אין הפונה דרף גישואין אלא גישואין ממש ולא אנשכחו ביטול הגט אלא לאחר מיתת המגרש והרשב"א ונהר"ן בחידושיהם הביאו סברת התוס' ולפי זה יש ללמוד מדבריהם דהנותן מתנה לחבירו והתנה על מנת שלא תמכרנו אם עבר ומכרו המכר בטל והמתנה קיימת והצריף תלמוד וציין לעיין בתשובת מוהר"א ששון סי' קי"ח ובתשובת מוהר"ם אלשיך סי' ה' ונדברי הרב פנסת הגדולה בסי' קי"א אות ט' אינם נכונים והרב המגיד ציין לעיין בפרק י"א מהלכות מכירה דין ו' אלו תנורף דברי הרב משנה למלך: ועל זה הביא הרב מנחת שי דברי הרב טורי זקב בסי' תמ"ח הנ"ל וגם דברי הרב מקור חיים והצריף קצת לפלפל בדבריהם ובמסקנתו כתב דדברי הטורי זקב נכונים מאד דכיון שמוכר לנכרי ומתנה שלא ימכרנו לאיש אחר ודאי פונתו שאם יעבור וימכרנו יתבטל המכר מפאן ולהבא וממילא יתחייב הקונה להחזירו לישראל אבל לא שיתבטל למפרע כלל ואם כן מה שמכר הישראל להנכרי נשאר קיים והסביר דלא דמי לעל מנת שלא תנשאי לפלוני דשם צריף לבטל הגט למפרע וכו' ואין שום חולק על דין הטורי זקב ומיושבת גושית המקור חיים וכו' ולגדון שלנו ודאי תנאי האדון לא הנה

שיתבטל השכירות שלו למפרע אם יעבור על התנאי דנה דבר שאי אפשר דאם ישכיר האורנד"א לעשר שנים והשוכר יחזיק חמש שנים ואחר כך יעבור על התנאי יתבטל למפרע ויצטרף השוכר ליתן חשבון להאדון משנים שעברו כמה הרויח זה ודאי דבר בטל הוא לומר פן רק דמשעה שיעבור על התנאי הרשות ביד האדון לחזור בו ואם פן על פרחין דבשעת מעשה חל השכירות שהישאל משכיר לנכרי וכיון שחל השכירות על רגע זו ממילא עבר על התנאי וחוזר זכות האורנד"א מפאן ולהבא להאדון ואם פן אין פאן עוד שום חשש דלעגן הפח וזכות גופיה ודאי אין חשש דהא אחר שעבר על התנאי חוזר האורנד"א להאדון ולא עבר הישראל כלל: ואי משום שאר החמץ שחשש הרב השואל משום קרקע ודקלים אני מוכר לה גם פן אין לחוש בזה דהא פינו שבאמת בשעת קנין חל גם על הפח וזכות פמו שפתבתי וממילא נקנה גם שאר החמץ אף שאחר כך נפקע הקנין מן הפח וזכות על ידי התנאי מכל מקום פינו שבשעת הקנין היה חל נקנה גם החמץ עמו ולא דמי למוכר דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם וכן לקרקע ודקלים דשם בשעת הקנין לא נקנה כלל וגם דהנודע ביהודה בתניינא סי' נ"ט כתב דבכח וזכות מאורנד"א לא שייך סברא דמקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם דשם על כל פנים בבירור יבא הדבר שלא בא לעולם מה שאין פן באורנד"א דיש ספק שמה לא יבוא כלל הדבר שלא בא לעולם ולא יהיה ריוח בימי הפסח כלל ואף דבזמנינו לא שייך היתר זה ודאי הוא שגם בימי הפסח יהיה ריוח משתיית י"ש ושכר לנכרים אבל על כל פנים פינו דבשעת מעשה היה חל לא נתבטל בזה מכירת החמץ ועוד דגם בקרקע ודקלים דבטל כל המקח היינו אם הלוקח חוזר בו ואומר שאינו רוצה רק כל המקח ביחד פמבואר בסי' קפ"ב דהלוקח יכול לומר שאינו רוצה לקנות רק סאתים ביחד אבל כל זמן שלא חזר בו המקח קיים וכן מבואר בתשב"ץ ח"ד בטור השני סי' נ"ג ואם פן פאן נמי כל זמן שאינו חוזר בו הנכרי מהשכירות ודאי המקח קיים: וגם דיש לומר לפי הטעם שכתב המשנה למלה דאף שנתבטל המכר מכל מקום פינו שהיה דרו מכר אף שאינו חל מכל מקום עבר על התנאי ובהרשב"א הביאו הפני יהושע בגטין פ"ג ודאי על גישואין אלו פינון אם פן פאן בנדון דידן לא שייך לומר דעל מכירה ושכירות כזו היתה פונת האדון בתנאו פינו דאינו משכיר לנכרי רק על עשרה כדי להפקיע איסור חמץ בכי האי גוונא ודאי לא הקפיד האדון מדע דאם לא פן בטל כמעט כל מכירת חמץ באותן שיש להם בתים בשכירות דהא אין השוכר רשאי להשכיר ובפרט למי שבני ביתו מרובין ולנכרי בודאי אסור להשכיר ולכן בהכרח לומר דכיון שהוא רק לזמן מועט אין קפידא בזה והוא הדין פאן וראיה לזה דהא בעל מנת שלא תנשא לפלוני מבואר באה"ע סי' קמ"ג סעיף י"ז דזינתה עם פלוני לא נתבטל הגט פינו שלא היה דרו גישואין וכל שכן פאן ודאי לא היתה פונת האדון על זמן מועט כזה ולא נתבטל כלל שכירות האדון וכבר פתבתי שאף אי נימא דשכירות האדון גם פן נתבטל וחוזר הזכות לאדון מכל מקום מכירת שאר החמץ לא נתבטל מכל הטעמים אשר פתבתי לכן אין בזה שום חשש כלל אלו תנרף דברי הגאון הנ"ל ומדבריו אנו למדין לעגן חקירתינו באם בעל החמץ קנה או שכיר המקום (שמוכר או משכיר לנכרי) מישאל בעל מנת שלא ימכרנו ולא ישכרנו ודאי לא היתה פונת המתנה על מכירה או שכירות כזו ושפיר יכול זה להשכיר או למכור לנכרי ולא נקרא עובר על התנאי כלל: בקונטרס אחרון למק"ח אות י"ב בסופו

מעורר בדבר החדש דלפי חידושו דהמק"ח דצריף למפור החדר שהחמץ מונח בתוכו י"ל דזה רק בפעם הראשון אבל אם בפ"א מכרו ואח"כ בשנה השני' השפירו לית לן בה פנין דקי"ל דבהחזיר השטר לא חזרה מתנתו והרי אחה"פ לא נכתב שטר מחדש מהעכומ"ז אזי ממילא ל"ק הישראל הבית בחזרה דהא הוי לדין מקום שפותבין השטר ועוד דישאל מעכומ"ז ל"ק עד דמטא שטרא לידן' והוי הבית הפקר וכו' ועח"מ (סי' קצ"ב ס"ב ברמ"א) דאפי' החזיק בה הראשון לאחר נתינת המעות ל"מ.

ושם בהג"ה מבאר הפנונה דקולא יכול להיות מזה באופן זה פשהחמץ שמוכר בשנה שני' מונח בב' מקומות א' שלו (שמכרו בשנה הראשונה) וא' בשכירות אצלו והוא השפיר הא שתא שניהם לעכומ"ז דאזי גם על החמץ המונח איפא קנן אג"ק של החדר השכור אצלו דהא באגב ל"ב ציבורין והחסרון מחמת אחריות אלם שהמציא המק"ח ליפא פנין דמונח בבית הפקר אמנם אם בשנה השניה הי' החמץ רק בחדר שמכרו אשפקד יצא מהנ"ל חומרא דגם אם בשנה זו מכרו הא פנין דמאשפקד נשאר החדר הפקר נמצא דעכשיו לא קנהו העכומ"ז דהא פסוף ושטר של בעל החמץ ל"מ לזה א"כ נשאר על החמץ רק קנן פסוף לחוד.

גם נפ"מ בעלמא לכו"כ ענינים דחדר הזה אינו שלו כלל וכתב שם דא' מרבגי קשישא בשמעו הערה זו אמר דמעשה ינהוג פן למעשה ליקח מהעכומ"ז שטר מחדש על הבית: (ה) חמץ המונח בהאמט (לפי הנראה הוא מקום המשפט).

מערכאות הקיר"ה) ושני אנשים עברים נצים עליו ועדיין לא יצא דבר המשפט למי הוא נסתפק הג' אביו של השואל ומשיב בתניינא ח"ד סי' יו"ד ד' ד' רע"ד מה יעשו בו בפסח פי לא יוכלו למכרו דהוי דבר שאינו ברשותו כגזל ולא נתיאשו הפעלים גם אם יכתבו הרשאה זה לזה אפטר דאינו מועיל אף שכתב רמ"א דנוהגין לכתוב הרשאה על הפל מפל מקום דעת התוס' דהיכא דאיפא רמאי אין פותבים ועיין תומים ומלבד זה איך יקנו זה לזה והם גלקמים ועל זה הם דנים ומר בריה המחבר כתב דסגי בבטיול ובטיול מהני אף שאינו ברשותו כמו בכל חמץ שאינו ברשותו ומועיל בטיול ואף דבטיול ואנוס על הביעור אסור אחר הפסח היינו דוקא פשהאנוס מצד עצמו לא פשהוא אנוס ברשות התורה עיין תוס' שבת ד' ד' ד"ה קודם דכשאין רודה בשביל שאסרו חכמים אינו חייב והרי תחלתו בפשיעה אף שפאנס אחר כף אלא ודאי דכי האי גוונא עדיף מאנוס דעלמא וגם מה שאסור אחר הפסח הוא משום הערמה שיאמר שהיה אנוס וכאן שגלוי לכל שאי אפשר לו למכור לא שייף הערמה והיה נראה לכאורה דיכול כל אחד למכור בפני עצמו וממה נפשך תועיל מכירת שניהם כמו שיכולים להקדיש הגזלן והנגזל ביחד עיין בית שמואל סי' כ"ח ואף להחולקים מפל מקום פאן דבנדאי שייף על כל פנים לאחד מהם ואם פן כל שפל אחד מוכר למה לא יועיל אף נראה דהוי פעין מכירה רפאי דכל אחד אינו יודע איך פול דבר ולא מהני מכירה פזאת עיין בבבא בתרא ד' קמ"ב דרבא אמר דהוי מכירה רפאי עכ"ד ולענ"ד יש לפקפק במה שכתב דיכול לבטל אף שאינו ברשותו כמו בכל חמץ וכו' הרי בנגזל כתב הרב מקור קיים סי' תמ"ח ביאורים סק"ט (ד"ה אכן) דאינו מועיל לו בטיול דקיימא לן שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו גם הרב מים חיים רפפורט בסי' ו' (בד"ה ואען) כתב פדברי הרב

מקור חיים דכיון שביטול מדין הפקר הוא לא מהני מה שיבטל הנגזל או הגזלן וכן פתב הרב עמודי אור סי' י"ז דלפי מה שכתב הרב מחנה אפרים בדיני הפקר סי' ז' דאין הנגזל יכול להפקירו נלמוד דהוא הדין דאין יכול לבטלו וכתב שפן מבואר בכל האחרונים ועוד יש לתמוה עליו שהרי ביטול אינו מועיל אלא קודם זמן איסורו ואז הוא ק א ברשותו ומשום הכי הוא דמהני וכמו שפתבתי למעלה בסי' ח' ה' אות כ"ד (בד"ה ובשו"ת בית שלמה) עי"ש גם מה שכתב דביטול סגי באונס פי האי גוונא יש לפקפק לפי מה שהסביר במק"ח שם בטעם שאסרו בחמץ גם באונס למי שאין ראוי לקנוס דדוקא כשהקנס הוא משום חטא ועון הוא דמקילינו באונס דאנוס רחמנא פטריה מה שאין כן בחמץ דאם היה מסתלק האונס בתוך הפסח היה חייב לבערו והיה החמץ מתבער מן העולם ולא היה נשאר תחת ידו כלל ואם כן פשהיה אנוס כל ימי הפסח ולא ביצרו מהיכא תיתי ירויח על ידי האונס והרי הוא פמבוער וחיוב לבערו דדיינינו ליה פאילו נעשה הביעור וכו' עי"ש ולפי זה נראה דהוא הדין בגדון השו"מ אף שהוא אנוס אונס גמור על הביעור נראה דלא מהני ליה ולא סגי במה שבטלו להתירו אחר הפסח שהרי אם היה בא לידו בתוך הפסח היה חייב לבערו ודנים בו עתה פמבוער כמו לגבי נגזל אף שגם שם אין חשש הערמה שהכל יודעים שלא היה בידי לבערו ואפילו הכי נאסר לאחר הפסח ועם פי באמת יש הרבה פוסקים שכתבו לצדד להקל בחמץ שעבר עליו הפסח שבטלו והיה אנוס על הביעור אונס גמור באופן שאין חשש הערמה כמו שמתבאר ממה שרשמתי בסי' ח' אות ו' מכל מקום בגדון זה דהביטול הוא מפוקפק לא נשאר אלא האונס ועל זה לבד נדאי קשה לסמוך ועוד דכל זה הוא פשפבר עבר הפסח אבל כאן אנו דנים על לכתחלה לסמוך על זה וזה לא יתכן כלל לדעתי העניה ועל כן אין זה מתקן כלל דגם באונס גמור נדאי אם נודע לו בפסח חייב לבער ואיך נתיר לו לסמוך על זה קודם הפסח ולענין מעשה בעבר עליו הפסח אם אפשר להתירו אם נודה לסברת הג' שו"מ דיכול לבטל צריף להתיישב בדברי הפוסקים שרשמתי בסי' ח' אות ז בהיה אנוס אונס גמור על הביעור ובמה שרשמתי שם באות י"א ובשו"ת הרב רמ"ץ סי' ל' שהבאתי בסי' ה' אות כ"ט ואם הוא באופן שיש לתלות שהחליפו הנכרים (אנשי האמט) יש לעיין במה שרשמתי שם באות ל"א: ובמה שכתבו הרבנים הנ"ל דלא מהני ביטול לחמץ שאינו ברשותי עיין בקונטרס פאת השדי בחלק הכללים במערכת ה' אות י"ד מה שהבאתי בזה לענין נגזל ולזה בחמץ הממושפן וכיוצא ו) במכירת חמץ המנהג בעיר הזו שמוכרים החמץ של כל בני העיר על ידי בית דין דהיינו שבני העיר חותמים על שטר ההרשאה שנותנים להב"ד שיהיה פח בידם לעשות בהחמץ שלהם (הפתוב בהרשימות שנותנים להב"ד) פרצונם ויד ב"ד פינדם וכו' ועל פי פח ההרשאה זו מוכרים הב"ד את כל החמץ הנ"ל להנכרי קודם הפסח וכותבים שטר להנכרי פאדם העושה בשלו ואמר לי הרב המ"ץ ר"י שפן נוהגים בערי ליטא וכן הנהיג הוא פה.

וראיתי שהוזכר מנהג זה בשו"ת בגדי ישע סי' ב' אות ט' וז"ל לכן במקומות שנוהגים למכור כל אנשי העיר החמץ שלהם על פי ב"ד דשם לנכרי אחר וכו' גם שם באות ט"ז פתב בדבר שתקנתי פה שיהא מכירת חמץ על ידי הבית דין צדק וב"ד מפרטים להלוקח החמץ רשום בכתב מה הם הדברים אצלנו חמץ וכל החמץ מהמינים הרשומים בכתב שמוכרים להקונה שיש בחדר מוכרים הפל לנכרי וכו' עי"ש והרב בית שלמה ריש סי'

ס"ו פתב בשם הרב השואל דהמנהג מקדם שאחד מןפולג קונה כל החמץ מהיחידים שבק' והוא מוכרם לנכרי בערב פסח וכו' עי"ש משמעות הדברים שאין נוהגים פמנהג הנ"ל ליתן הרשאה להב"ד וכו' אלא מוכרים כל אחד החמץ שלו להמפולג והמפולג ההוא מוכר את כל החמץ ההוא אשר קנה מבני העיר לנכרי אחד (ואולי גם מה שכתב הרב בגדי ישע הוא על דרך זו שוב ראיתי שם בסוף סי' ד' [בד"ה והנה בסד"ר] שמבואר שם שהוא על ידי הרשאה על דרך שהעיד המ"ץ הנ"ל וכן מבואר בדברי הרב השואל (שם) ובשם אריה סוף סי' ט' (בד"ה שוב) באחד שמכר חמצו על ידי שלושים מכל העיר כנהוג וכו' ובשו"ת עונג יום טוב תוף סי' ל"ח (בד"ה ומה ששאל) שפאים לבית דין לעשותם שלושים למפור חמצון וכו' נראה גם כן שהוא על דרך הנ"ל (גם בספר אילה שלושה שנדפס עתה שנת ששון לגאון בדורנו בסי' ג' מתבאר יפה שנוהגים בדרך זו): וראיתי להרב שואל ומשיב מהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז (ד"ה והנה בעש"ק) שכתב לפקפק מאד בזה ולפי שלדעתי יש להשיב על דבריו אעתיק כל דבריו ונ"ל בענין מכירת חמץ אשר הורה הגאון מוהר"א תאומים וכן נפרש המנהג למפור על ידי שליח כל החמץ שיש לסוחר העיר ובני הפכרים והנהיג לכתוב הרשאה על שם השליח בכתומת ידי בני העיר והפכרים והשליח מוכר לנכרי אחד בשטר אחד וחומתם עצמו בשטר מכירה בכתומת ידו לבד ומוסר לנכרי השטר מכירה עם ההרשאה.

והשטר מכירה נכתב בהקנאה אגב קרקע של המשלחים ועל זה כתב מעלתו דמלבד דבמקור חיים סי' תמ"ח מבואר להדיא דכתומת השליח לא מהני אפי' עשאו בעדים להקנות הקרקע של המשלח ולפי זה גם הרשאת המוכרים לא מהני ובפרט שרב מהחומתים בהרשאה אין עדים מצויים לקיים חתימתם אף גם לדעת הט"ז ומג"א לא מהני בזה דהוי הערמה גמורה וגם החק יעקב שמיקל בסי' קי"ד (צ"ל בסקי"ד) כל שאין המפתח בעת המכירה בידי נכרי לא מהני וכאן אין הלוקח מפיר כלל להמוכר רק ששומע מהשליח שאומר הנני מוכר לך כל חמץ שיש לסוחר העיר ובני הפכרים והחזרים שהחמץ שם, וגם הידאטיק שמקבל מהנכרי אין ידוע אם מגיע שנה פרוטה על כל פנים לכל מקר.

והשיב על זה ונ"ל והנה יפה כתב מעלתו ובאמת כבר הנה לעולמים ושני גדולים מייאס מוהר"ם טאב"ש ומוהר"י לנדא נחלקו בזה וכבר מוזכר בש"ע של הגאון מוהרש"ז: ולפי עניות דעתי השומע שמע וטעה דשם מכרו החמץ להיאודים היודעים איך לכתוב ופירשו כל מקר ומכר כמה מינים יש לו למפור ועד למדידה וכדומה ובכי האי גוונא ליכא פאן כל החששות וכי האי גוונא מבואר ביצועות יעקב סי' תמ"ח והישאלים הלוקחים מוכרים לנכרי ובכי האי גוונא לא שייך הרבה חששות ואפילו הכי ערער הגאון מוהרמ"ט על זה ואף שהבית דין החזיקו בפסק הגאון מוהרי"ל גם אני הייתי מהמנויים אבל בכי האי גוונא שלא מכרו רק בהרשאה לבד והוא רק שליח יפה כתב מעלתו ששייך כל הני חששות ואני מוסיף שגם החששה שאינם פורשים המינים כלל ומה שמוכר ובכי האי גוונא לא מועיל כלל כמבואר בסי' ר"ט וכל שכן במכירת חמץ דהכל יודעים שאינו רק הערמה מכל שכן שיש לחוש שלא סמך דעת הקונה כלל ובלאו הכי נראה דבר חדש דעל ידי שליח לא מהני דהנה בענין המכירה כתב התבואת שור דאינו אלא הערמה דבדברנו שרי וכו' ולפי זה נראה ברור דלכך לא מהני על ידי שליח דעד כאן לא מרבינו

שליחות רק פשוטה רוצה שיהיה שילוחו ומוסר לו פחו אמרינו שילוחו של אדם כמותו אבל באמת אינו רוצה למפור נזה אינו רוצה לקנות והוא רק הערמה בלבד ואיך יועיל שליחות בדבר שעושה רק להערמה בעלמא ואין לו פח למפור כי הוא באמת מבטל החמץ והמכירה אינו רק להערמה שלא יצטרף לבערו ובכי האי גוונא לאו נתרבה שליחות כלל וזה ברור פשמש נהרי מכירתו לא מהני ומה יועיל שליח ולא עדיף השליח ממנו ולהערמה אין יכול לעשות שליח עכ"ל ובאמת מלבד עדות המ"ץ הז' שכן נוהגים בערי ליטא למפור ע"י הרשאה לבית דין (וכן מתבאר גם ממה שכתבו הרבנים בגדי ישע ושם אריה ועונג יו"ט שזה מנהג פשוט בהרבה מתפוצות ישראל) הנה שוב אחר כמה שנים השגתי ספר ראשית ביפורים להגאון רב"ך מוויילנא ומתבאר שזה מנהג פשוט ומסודר שם נוסח ההרשאה והשטר מכירה על פי גאונים גדולים ע"ש וחקלילה לומר שכלם שגו ברואה ולא הרגישו מכל הרעש אשר הרעיש בזה הגאון שואל ומשיב הג"ל (אחר זמן רב נתברר לי על ידי מכתב אחד המיוחד מגאוני הדור יצ"ו שכן פשט המנהג גם במקומות ועיירות גדולות ש"ס וחקמים) על פן חובה עלינו לעיין ולהסיר תלונות הגאון שואל ומשיב בזה ולקיים מנהג ישראל תורה: והנה על חשש דחתימת השליח לא מהני כבר בא חכם הגאון רב"ך בספר ראשית ביפורים סי' ה' ואסברה לו דכיון דכל החשש הוא משום שאין הקרקע נקנה בכסף ובעי שטר ושטר בלא חתימה לאו שטר ראיה הוא לגבי הקונה נגד המשלח אם פן בזה שנותנים להנכרי הקונה ההרשאה שנתנו המוכרים בידי השליח אפשר דמועיל בזה גם לדעת המקור חיים שהרי יש בידי הנכרי שטר ראיה מהמוכרים וכו' והיינו ההרשאה וכו' ויש לדקדק שהמוכר בעצמו יחתום על שטר ההרשאה על כל פנים אלו תורף דב"ק ועם שכתב פן בלשון אפשר אנכי הרואה להרב השואל בשו"ת בגדי ישע סי' ד' שכן כתב בפשיטוש דלפי מנהגינו שמוסרים להנכרי פל ההרשאות חתומים בחתימת יד המשלחים עם השטר מכירה אם פן יש להקונה שטר ראיה על המכירה עכ"ל.

(וכן ראיתי בספר ספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטש יצ"ו שהשגתי עתה שכתב בהלכות פסח ד' י"ד ע"א בשם שו"ת ספר חיים דאם יש הרשאה בחתימת יד המשלח מהני שטר בחתימת יד השליח ואין ספר זה מצוי אצלי ומשמעות הדברים הוא דאף אם אין המנרשה מוסר ההרשאה בידי הנכרי הקונה שפיר מהני מאחר שחתם בשטר ההרשאה ומפח זה הוא מה שחתם השליח) וכל זה הוא אף אם נאמר פדעת הגאון מקור חיים: אף באמת הגאון בגדי ישע דחה דברי המקור חיים ולדעתו פיון שאין המשלח מכחיש שעשאו שליח אזי בזה הוי שילוחו כמותו ונחשיב כאילו המשלח חתום על השטר ושפיר דמי ע"ש (במכתב ששלח אלי עתה הגאון המפורסם מוהרי"ז שטערין נ"י בעל ספר זכר יהוסף כתב וז"ל ובגדון מה שכתב הרב מקור חיים וכו' והשליח חתם בשטר וכו' יענין בספר ראשית ביפורים סי' ה' וכו' העתיק כל דברי הרב ראשית ביפורים בזה [וסיים] ואמנם אני תמה שלפי מה שהביא בעצמו בנוסח השטר מכירה שמשפיר הבית לנכרי על ימי הפסח ונהרי שכירות קרקע קונה בלי שטר רק בכסף כמו שכתב הסמ"ע בסקצ"א דכיון שהוא לזמן סמכא דעתו וכן כתב הרב שיבת ציון בשם אביו הגאון הנודע ביהודא דאין צריך למפור וכו' אלא להשפיר וכו' אלו תורף דברי הגאון הג"ל יחי' ומוכח דגם דעתו מספקת לזה דמהני על ידי מה שנמסר להנכרי השטר הרשאה ומה שתמה על

דברי הרב ראשית ביפורים תמיהני על תמיהתו דהרי בהגוסח שטר מכירה שבראשית ביפורים מפורש דמה שכתב להשפיר המקומות היינו המקומות שהם שפורים ביודו אבל המקומות שהם שלקהם לחלוטין פתוב שם למוכרם לנכרי ואם פן שפיר הוצרה למה שכתב דעל ידי מסירת ההרשאה הוי שטר ראיה דהא במקירת המקומות ודאי בעי שטר ופלא בעיני איך העלים עיין מה שכתב שם בראשית ביפורים (פ'שכתב דעל ידי מסירת ההרשאה הוי שטר ראיה וכו') וז"ל והיינו אותם המקומות שהם שלקהם ממש לחלוטין ולא בשכירות לבד כמבואר בהשטר מכירה בזה עכ"ל מבואר דכל דבריו בזה סובבים הם לענין מכירת החדרים לפי שיטתו שהחדרים שהם שלקהם לחלוטין צריכים למפור אותם (עיין מה שרשמתי בזה לעיל אות ד): ועוד הנה נראה דאף אם נחויש לסכרת המקור חיים גם במקירה זו שעל ידי הרשאה מפל מקום יש לתקן זאת על ידי שיקנה המורשה את החמץ להנכרי על ידי אגב קרקע ש'לו דלא פקפק המקור חיים אלא היכא דמוכר השליח קרקע של המשלח ואינו חותם המשלח בשטר המכירה אלא השליח.

אבל אם השליח מוכר קרקע ש'לו או שמשפיר קרקע ש'לו וחותר בו הוא עצמו ואגב מקנה לו החמץ שפיר דמי גם להמקור חיים שכן כתב בס' תמ"ח סק"ט קרוב לסופו (בד"ה ואם השליח) וז"ל ואם עשה שליח למפור חמצו ומכר החמץ אגב קרקע של השליח נראה דהוי מכירה מעליא ולא אמרינו דבעינו דוקא אגב קרקע של בעל החמץ וראיה לזה מח"מ סי' ר"ב ס"ד בהקנה שדה לאפוטרופוס וכו' והוא הדין כאן אף שהוא שליח רק על דבר זה לחוד מפל מקום לענין זה הוי יד השליח פידו של משלח עכ"ל וכן כתב הרב חיי אדם פלל קכ"ג אות ג' וכן כתב בספר מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח ס"ג (בד"ה עוד יש תקנה) עי"ש ואם פן הנה נראה לכאורה דאפשר לתקן שיימפור השליח המורשה אגב קרקע ש'לו דמהני גם להמקור חיים אלא דיש להבין דלפי שיטת המקור חיים שהבאתי לעיל בס' ה' אות כ"ה דאם מקנה החמץ להנכרי אגב קרקע אחר שאין החמץ שרוי בתוכו הוי כמקבל אחריות על חמצו של נכרי שהוא ברשות הישראל דעובר הישראל עי"ש קשה אם פן איך יועיל מה שמוכר השליח אגב קרקע ש'לו והרי נמצא לפי זה דאין החמץ ברשותו של הנכרי אלא ברשות של הישראל ואחריותו על הישראל פנין דתפיס ליה אדמיה ואסור ועל פרחין לומר דלאאמר המקור חיים פן אלא בהיכא שמקבל השליח מן הנכרי פל דמי החמץ דאז ליכא משום אחריותו על הישראל אבל ודאי אם אינו מקבל ממנו אלא זידאטיק והשאר הוא חוב עליו לא מהני מידי לא מצד ההקנאה שהיא על ידי קרקע שאינו של בעל החמץ דלזה אין לחוש.

רק מצד האחריות פנין שאם יאבד החמץ לא ישלם הנכרי וכו' ולפי זה במקירת פל אנשי העיר על ידי הרשאה דודאי אי אפשר לקבל מהנכרי דמי פל החמץ שמוכרים לו לאלפים ורק לקבל זידאטיק וכו' אם פן אין זה מתקן להקנות על ידי קרקע של השליח כמבואר ואף דבאמת רבים לחמים על חומרת המקור חיים כמו שרשמתי בס' ה' הנ"ל מפל מקום פבר פתבתי שם דלכתחלה ודאי יש לחוש לחומרת המקור חיים ואם פן ממילא אין תקנה באופן זה בנדון דידן (ועיין בזה לקמן אות ח'): וכל זה הוא באם מקנה לנכרי אגב מכירת קרקע אבל אם מקנה אגב שכירות הקרקע כמו שהוא מנהגנו דגם מי שיש לו קרקע ש'לו לחלוטין מקנה החמץ אגב שכירות קרקע ע"פ דברי גדולים שרשמתי באות ד' ודאי דאין

עיקר לחשש זה פינון דאין צריף שטר על שכירות קרקע וכן כתב הרב שבילי דוד ליו"ד בקונטרסים הקניינים (שאחר סי' ש"ה) בתקירה ד' אות ח'.

ונו"ל מיהו בזה דעושה שטר על שם חמותו והיא לא חותמת רק הוא חותם שם חמותו המוכרת הנה אין פאן שטר מכירה דאין פאן פתיבת יד המוכר ולא עדי חתימה ולא עדי מסירה וכפי מה שכתב המקור חיים אין זה שטר מכירה וכ"כ (וכבר פתבתי) ב"ה בחידושי לא"ח סי' תמ"ח (ספרו על או"ח איננו מצוי אצלי) לדעת הש"ך מהני ובלאו הכי אם המקום שמקנים לנכרי שכירות לא בעי שטר ורק בכסף נקנה גם הבית וצריף שיאמר בפירוש דנותן המעות גם על שכירות הבית ואם בית של בעלים לחלוטין אז צריף שימפור הבית וצריף שטר להקנאת הבית מיהו בשביל קנין אגב גם שכירות מהני ובדיעבד סגי בכסף לחוד כמו שנתבאר ב"ה מפל שפן אחר הפסח עכ"ל הרי דכתב מפני דגם אם הקרקע שלו לחלוטין אם מקנה החמץ אגב שכירות המקום מהני בדיעבד בכסף לבד (דלא כמו שהרעיש בשואל ומשיב דלא מהני פלל) ונוכל לומר בטח דכשמוסר בידו ההרשאה אזי אפילו לכתחלה יש לסמוך על זה לגבי שכירות בלי שום פקפוק: ועל החשש דמשום מסירת מפתח מצאתי להרב בגדי ישע סי' ב' אות ב' שכתב ונו"ל ואף שהבית חדש וט"ז אסרו לסגור החמץ במסגר מפני שנראה פהערה ודאי הם מיירו שמכר לו ושילם כל דמי החמץ לישראל קודם הפסח לכן אם יסגור במסגר שלו הני הערמה כי מה לו להסגיר חמץ של נכרי אבל כשזקף עליו במלנה יתר דמי המכירה עד אחר הפסח אין זה הערמה מה שמסגיר הבית שבו החמץ כי הוא תופס במשכון עד שישלם לו וכשישלם לו אף בפסח יפתח לו הישראל את המסגר ויניח אותו ליקח חמצו ואם לא הנה החמץ באחריות הישראל הנה מותר אף אם הנה חמץ בבית ישראל פינון דישראל מנכרי לא קני משכון וכו' עי"ש שהצריף ובאמת נראין הדברים נכונים בטעמם דאין שייך בכי האי גוונא שום חשש הערמה פינון שהדבר ידוע דתפיס ליה אדמיה ועי"ש מה שהסביר דאין חשש אחריות בזה ובחיי אדם פלל כ"ג אות ב' הביא מה שכתב החק יעקב דלאחר המכירה מותר ליתן מסגרת וחותם אם ירא שיקח הנכרי לעצמו וסיים ונראה לי דהוא הדין דמותר ליתן חותם משר העיר אם הנכרי מאבדו שהרי החמץ הוא באחריות הנכרי ואף שהוא כמשכון אצל ישראל פינון שישראל מנכרי אינו קונה משכון וגם הוא ברשות הנכרי שהרי מכר לו החדר וגם אין הישראל חוזר מהמכירה אלא שרוצה לכופו שישלם לו דמיו מותר עכ"ל.

ודבריו קרובים לדברי הרב בגדי ישע ומילי דסבא ניהו שוב ראיתי בשואל ומשיב שם באותו סימן (בד"ה והנה ביום ד' קדושים) שקבל מכתב מהרב שמתנצל על מה שהנהיג לכתוב בכו"ה דאף שלא מסר המפתחות מפל מקום פינון שיש לו רשות ליקח המפתחות לא איכפת לן מידי דהנה אמוכר דבר שהוא במקום אחר דאין צריף מסירת מפתח וכתב על דבריו שדבריו לא יועילו עי"ש שלא ביאר טעמו ואולי פונתו דלא דמי למוכר דבר שהוא במקום אחר דשם פינון שאינו בידו לא מיחזי הערמה ועיין להרב פרי מגדים באשל אברהם בסי' תמ"ח סק"ד (ד"ה והמ"ב) וק"ל ומפל ה מקום דברי הרב בגדי ישע נכונים ועל השואל ומשיב יש לתמוה דמילי דמר סתראי ניהו כמו שכתבתי לקמן אות ט': ומה שכתב לפקפק משום דכסף הידאטיק שלוקח מהנכרי לא גיע שנה פרוטה לכל מכר נראה דאפשר ליישב על פי מה שכתב במחנה אפרים הלכות קנין מעות

סי' ה' דדעת הגאון שהביא רבינו האי גאון בשער המקח דמוכר בהקפה ולא נתן שום פסוף רק זקוף במלנה וכתב שטר חוב על מה שזקוף במלנה מהני במקום פסוף ושכח דעת רש"י והר"ן והריטב"א וכתב דרבינו האי גאון לא הכריע והרשב"א רפ"א בידיה והביא מה שכתב מוהראנ"ח להוכיח דלא מהני פכסוף ודחה ראיתו והרב שער המלך פ"ק ח' מהלכות לולב הלכה יו"ד מיניחם להרמב"ם דסובר דזקוף במלנה הוי פכסוף ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות קל"א ובקונטרס זה במערכת בכור בהמה (בש"י חמד ח"א) שרשמתי בקונטרס הפללים הנ"ל דנראה דדעת הרבה פוסקים דמהני הזקיפה במלנה במקום פסוף: ועוד פתבתי במערכת בכור בהמה הנ"ל סי' ג' אות א' ס"ק כ"ה בשם הרב שם אריה חלק יו"ד סי' מ"ח שכתב לפי שיטת הקצות חושן שהביא שם.

דבזוקף במלנה לכולי עלמא מהני משיכה ולא בעינן פסוף פלל ואף שפתבתי שם לפקפק בזה מפל מקום מאחר דכל מה שמצריכים פסוף ומשיכה הוא רק משום חומרא דמן הדין הוא העיקר דדעת רבינו תם דנכרי קונה במשיכה וכתב הרב חינוך בית יהודה סי' פ"ד דהבעל הלכות גדולות ורה"ג והרי"ף ותוספות והרא"ש הרמב"ן סמ"ג והטור והדרישה ורי"ו ומוהר"ם מיניץ סוברים פן ושדעת רש"י דנכרי קונה בפסוף סברא יחידאה היא ואף שבמערכת בכור בהמה סי' ג' אות א' פתבתי דאינו פשוט לומר דסברת רש"י יחידאה עי"ש מפל מקום הן רבים שרים ונכבדים דקיימי בשיטת ר"ת אם פן שפיר נוכל לסמוך אדעת הגאון ודעמיה הסוברים דזקיפה במלנה בשטר חשיב פסוף וכיין דמכירות חמץ שלנו הם על ידי שטר משום הקנאת המקומות להנכרי וכותבין בשטר שזוקף במלנה המותר על הזידאטיק אם פן דל מהכא הזידאטיק (לפי שלא יגיע ממנו שנה פרוטה לכל מוכר) מפל מקום הרי איכא פסוף היינו מה שזוקף במלנה בשטר דמהני במקום פסוף לדעת הקדמונים הנ"ל או דכיין דליכא בקנין זה פסוף (שהרי כיין שאין מגיע שנה פרוטה לכל מוכר הוי כמכר לו בהקפה לגמרי בלא שום פסוף פלל) מהני משיכה לבד לשיטת הרב קצות החושן וכמו שכתב הרב שם אריה ואף דהמשיכה היא על ידי הקנאת מקום ולזה ודאי צריך פסוף דאם לא פן במה יקנה הנכרי את הקרקע וכיין דאין בהזידאטיק כדי שנה פרוטה לכל מוכר אם פן ליכא פסוף לקניית קרקע וממילא ליכא משיכה ונפל פיתא בבירא לכאורה מפל מקום יש לומר דלפי מנהגינו לעשות הקנאת המקומות להנכרי על ידי שכירות ולא במקירת המקומות (עיין מה שרשמתי בזה לעיל אות ד) אם פן הרי שכירות קרקע נקנה להנכרי בפסוף לבד כמו שכתב הרב מים חיים ראפפורט סי' ז' והרב בית שלמה סי' ע"ג (ונמשך בסברא זו הגאון מסלאנים בספר פרת יוסף הנדפס מחדש בנימוקיו על הטור סי' קצ"ה) ועוד כתב הרב מים חיים דאף דבעלמא אין נכרי קונה קרקע בשטר לבד מפל מקום במקירת חמץ חשיב כמוכר שדהו מפני רעתה ומנהגי שטר בלבד ואם פן דל מהכא פסוף הזידאטיק נקנה הקרקע להנכרי בשטר והחמץ אגב קניית המקום שהוא במשיכה ושפיר דמי ובספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזנישטש יצ"ו בהלכות פסח ד' י"ד ע"ב פתב בשם ס' תורת אביגדור דכשמוכרין פל העיר על ידי שליח צריך עיון אם צריך שנה פרוטה לכל אחד מהמשלחים ויש לומר דתני בהאי בעיא בקידושין ד' ז' ואין ספר זה מצוי אצלי לראות מסקנתו: ומה שהוסיף חשש על שאינם פורשים המינים וכו' וכי האי גוונא לא מהני כמבואר בסי' ר"ט הנה עם שבעיקר החשש

בְּזֶה אֵינּוּ פְּשׁוּט לְהַחֲלִיט דְּלֹא מְהַנִּי וּכְמוֹ שְׂמֵתִבְּאָר מִמֶּה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּזֶה בְּסִי' ח' אוֹת ל"ד מִכָּל מְקוֹם וְדַאי דְּלִכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְפָרֵט כָּל הַמִּינִים שְׂמוּכָר וְעַד לְמַדִּידָה וְכוּ' אַף אֵינִי מִבִּין מֵאֵי דְמִשְׁמַע מִדְּבָרֵי הַשּׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב דְּהָא בְּהָא תְּלִי דְמִפְּנֵי שְׂמוּכָרִים עַל יְדֵי הַרְשָׁאָה הוּא דְאֵינֶנּוּ פּוֹרְטִים הַמִּינִים וְאֵילּוּ הָיוּ מוּכָרִים בְּפָרְטוֹת אוֹ עַל יְדֵי מְכִירָה לְאִישׁ אֶחָד וְהוּא יִמְכֹּר לְנִכְרֵי הָיוּ פּוֹרְטִים וּלְפִי זֶה צְרִיךְ לֹאמַר דְּבִמְכִירָה עַל יְדֵי הַרְשָׁאָה לֹא יִתְכַּן לְפָרֵשׁ הַמִּינִים וְלֹא אֲדַע לְמָה הֲלֹא גַם כְּשֶׁמוּכָרִים עַל יְדֵי הַרְשָׁאָה יוּכְלוּ לְפָרֵט כָּל מִין וּמִין כְּמוֹ שֶׁהוּא מְנַהֲגִינוּ דְּכָל הַבָּאִים עַל הַחֲתוּם בְּשִׁטְר הַהַרְשָׁאָה כּוֹתְבִים בְּהַרְשִׁימָה שְׂפִיד הַשְּׁלִיחַ בֵּית דִּין כָּל חֲמִץ שִׁישׁ לוֹ בְּפָרְטוֹת.

וּבְהַשְׁטָר מְכִירָה כּוֹתְבִים שְׂמוּכָרִים לוֹ כָּל הַמִּינִים שֶׁל כָּל אֶחָד פְּרָשׁוּם בְּהַרְשִׁימָה וְנוֹתְנִים לְנִכְרֵי הַשְׁטָר מְכִירָה וְהַרְשָׁאָה וְהַרְשִׁימוֹת. וְגַם בְּגוֹף הַשְׁטָר מְבָאָרִים כָּל הַמִּינִים שְׂמוּכָרִים לוֹ וְיַעֲוִינֵן בְּסִפְרָה בְּגִדֵי יֵשׁע הַנְּ"ל וּבְסִפְרָה רֵאשִׁית בִּיכּוּרִים סִימָן ה' בְּנוֹסַח הַשְׁטָר מְכִירָה וְשָׁם מִתְבָּאָר לַעֲשׂוֹת כְּסִדֵּר הַזֶּה וְאִם כֵּן לְפִי הַנְּרָאָה אִם עוֹשִׂים כֵּן אֵין שׁוּם חֲשָׁשׁ וְאִם בְּאֵמֶת אֵין עוֹשִׂים כֵּן בְּנֹדַי מְצָאָה קִפְדָּת הַשּׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב מְקוֹם לְנוֹחַ אַף אֵין דְּבָר זֶה תְּלוּי בְּסִדֵּר הַמְכִירָה וּכְמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל (שׁוֹב רְאִיתִי לְהֵרֵב שׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב בְּאוֹתוֹ סִימָן בּד"ה וְהִנֵּה בְּיוֹם ד' קְדוּשִׁים וְכוּ' שֶׁכְּתַב לוֹ רַב אֶחָד הַתְּנַצְלוֹת עַל זֶה כִּינּוּן שֶׁלְנִכְרֵי פּוֹרְטִים כָּל מִינֵי הַחֲמוּצִים שִׁישׁ לְכָל אֶחָד וְכָל הַמְקוֹמוֹת וְכַתֵּב הַשּׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב עַל זֶה כָּל דְּבָרָיו לֹא יוֹעִילוּ עַד כָּאֵן וְלֹא בִּיאָר טַעְמוֹ וְלֹא יִדְעָתִי לְמָה לֹא יוֹעִיל בְּזֶה: גַּם מֵה שֶׁחֲדַשׁ לֹאמַר דְּלֹא מְהַנִּי עַל יְדֵי שְׁלִיחַ כִּינּוּן שֶׁהַמְכִירָה הִיא רַק הַעֲרָמָה וְכוּ' וְהִנֵּה מְלַבֵּד דְּאֵינוּ פְּשׁוּט שֶׁהַמְכִירָה הִיא הַעֲרָמָה וְעֵינֵן מֵה שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּסִי' ז' אוֹת ד' (בּד"ה הִנֵּה בְּשׁו"ת בְּגִדֵי יֵשׁע) וְעֵינֵן עוֹד בְּזֶה בְּמָה שֶׁכְּתַבְתִּי לְקַמֵּן אוֹת ט"ו: זֹאת עוֹד לֹא מְצָאִיתִי בְּעֵנִיּוֹת דְּעָתִי שׁוּם טַעַם וּסְבָרָא לֹאמַר דְּלֹא מְהַנִּי עַל יְדֵי שְׁלִיחַ דְּכִינּוּן דְּנִקִּיטִינוּ שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ לְכָל דְּבָר חוּץ מִשְׁלִיחוֹת לְדַבֵּר עֲבִירָה אִם כֵּן כִּינּוּן שֶׁאֵין בְּהַעֲרָמָה זֶה שׁוּם נִיחְנוּד אִסּוּר וְיִכּוּל לְמַכְּוֹר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ מֵה טַעַם וּסְבָרָא לֹאמַר דְּלֹא מְהַנִּי עַל יְדֵי שְׁלִיחַ הָרִי כָּל מִינֵי דְאִיהוּ מְצִי עֲבִיד מְשׁוּי נְמִי שְׁלִיחַ וְהָרִי אֶפְּלוּ בְּלֹא שְׁלִיחוֹת עַל הַמְכִירָה כְּתַבּוּ הַרְבֵּה פּוֹסְקִים דָּאִם אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ יְכוּלִים לְמַכְּוֹר חֲמִצּוֹ שְׁלֹא מִדְּעָתוֹ דְּזִכּוֹת הוּא לוֹ וְזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנּוּ וְכֵן לְעֵנֵן מְכִירַת הַפְּרָה לְהַפְקַעַת קְדוּשַׁת בְּכוֹר עֵינֵן מֵה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּזֶה בְּסִי' ז' אוֹת ב' וְאִם כֵּן כָּל שֶׁכֵּן וְדַאי דְמְהַנִּי בְּזֶה שְׁלִיחוֹת מִדְּעָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ וְגַם בְּדְבָרֵי הַמְקוֹר חֲתִיִּים סִי' תמ"ח וּמַעֲיֵן גְּנִים הַנְּ"ל (בּד"ה וְעוֹד נְרָאָה) מְבִנְיָן דְּיִכּוּל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְמַכְּוֹר חֲמִצּוֹ וְכֵן הַדְּעָת מְכַרְעַת וְדִלֹא כְּהַגְּאוֹן שׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב וְגַם בְּתִשׁוּבַת הָרֵב נוֹדַע בִּיהוּדָה מְהַדוּרָא קָמָא סִי' י"ח מְבִנְיָן דְּמְכִירָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ מְהַנִּי וְעֵינֵן עוֹד בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר וְכַתֵּר כְּהִנְיָה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּסִי' ח' אוֹת ז' סק"ח דְּמְבִנְיָן כֵּן וְכֵן מִתְבָּאָר מִתְשׁוּבַת הָרֵב כְּתַב סוֹפֵר סִי' פ"ב.

סוֹף דְּבָר לְעֵנִיּוֹת דְּעָתִי נְרָאָה כָּל מֵה שֶׁפְּקַפְקוּ הָרֵב הַשּׁוֹאֵל וְהַגְּאוֹן שׁוֹאֵל וּמִשִּׁיב בְּתַקְנָה זוֹ יֵשׁ לִינִשְׁבַּע עַל נִכּוֹן וְאֵין פְּדַאי לְהַרְעִישׁ בְּדְבָר זֶה וּלְבַטֵּל מְנַהֵג שְׁנִיגְוּוֹ כֵּן מְקַדָּם קְדַמְתָּא וְנִתְיַסַּד מְסַתְמָא עַל פִּי גְדוּלֵי הַדּוֹר שֶׁלְפָנֵינוּ עַל כֵּן לֹא רְאִיתִי לְחוּשׁ לְשִׁנוֹת הַמְנַהֵג מְהַרְשָׁאָה לְמְכִירָה: וְרֵאִיתִי בְּסִפְרָה מְנַחַת מְשִׁיב לְרַב רְחִימָאֵי הַגְּאוֹן מְנִי יצ"ו בְּקוֹנְטְרָס חֲנוּקַת הַפֶּסַח דִּין כ"ה שֶׁהֵבִיא שׁו"ת הַשׁו"מ הַנְּ"ל וְכַתֵּב שֶׁגַּם הַגְּאוֹן מוֹהֲרֵש"ק מְבָרָאֵי בְּסִפְרָה קְנָאֵת סוֹפְרִים בְּהַשְׁמָטוֹת לְקוֹנְטְרָס קְנִין עוֹלָם סִי' י"ד כְּתַב גַּם כֵּן דְּלֹא מְהַנִּי בְּזֶה

שליחות וּכְמוֹ שְׁכַתְבַּת הַמְקוֹר חַיִּים דְּחַתִּימַת הַשְּׁלִיחַ לֹא מְהִי וְכוּ' וְאִסּוּר אַחַר הַפְּסַח וְשְׁכַתְבַּת עוֹד טַעַם אַחַר וְצָרִיךְ לַעֲיִן בְּגוֹף סֵפֶר קִנְאָת סוֹפְרִים הַגָּ' ל' וְאִינוּ מְצוּי אֲצִלִּי וּמְנִי"ר הָא מְנִי"י יְחִיזָה פֶתֶב דְּבַעֲיָקָר חֲשֵׁשׁ זֶה שְׁלֵא יוֹעִיל הַשְּׁלִיחַ כַּעֲשִׂיַת הַבְּעַל הַבֵּית בְּעֲצָמוֹ יֵשׁ לְצַדֵּד דְּכִינּוֹן דְּהַשְּׁלִיחַ לִוְקַח שְׁכָר מִבְּעָלֵי הַחֲמִיץ עֲבוּר טְרַחְתּוֹ הַגִּי כְּפּוֹעֵל דְּיָדוֹ כִּינֵד בַּעַל הַבֵּית כְּמוֹ שְׁכַתְבַּת הָרַב מְחַנְהָ אֲפָרִים בְּהִלְכוֹת שְׁלִיחוֹתֵינּוּ סִי' י"א לַעֲגִנּוֹן שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי דְהִיכָא דְלוֹקַח שְׁכָר שְׁאֵנִי דְכִינֵד בַּעַל הַבֵּית דְּמִי וְהָכִי נְמִי יֵשׁ לֹמַר דִּינֵד הַשְּׁלִיחַ כִּינֵד בַּעַל הַבֵּית וְהִי כַתְּמָם בַּעַל הַחֲמִיץ עַל הַשְּׁטֵר מְכִירָה וְעַל דְּרָךְ זֶה פֶתֶב לְהַשִּׁיב עַל הַטַּעַם שְׁל הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ק וְכַתְבַּת שְׁיֵשׁ לִיִּישָׁב כָּל הַחֲשָׁשׁוֹת שִׁבְשׁוּ"מ הַגָּ' ל' אֲלֵא שְׁאִין רְצוֹנוֹ לְהַאֲרִיךְ כִּי עַל כָּל פְּנִים יוֹתֵר נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי מְכִירָה לְאִישׁ אֶחָד וְהוּא יִמְפְּוֹר הַכָּל וּמוֹהֲרַש"ק בְּשׁו"ת שְׁבַסּוֹף סֵפֶר נְאוֹת דְּשָׂא הַאֲרִיךְ לְקִיָּים מְנַהֵג זֶה (דְּמְכִירָה לְאִישׁ אֶחָד שְׁהוּא יִמְפְּוֹר שְׁל כְּנֹלָם לְנִכְרֵי) וְעַל כֵּן בַּעֲיָירוֹת אֲשֶׁר הָרַב הַמּוֹרָה יוֹכֵל לְהַשְׁגִּיחַ הֵיטֵב עַל כָּל פְּרָטֵי הַמְכִירָה הַכּוֹלֵלֶת שְׁיַעֲשׂוּ הַכָּל כִּינֵד אִין לַעֲרַעֵר עַל הַמְּנַהֵג וְהִירָא אֶת דְּבַר ה' יְכַתּוּב שְׁטֵר לַעֲצָמוֹ כִּי רַבָּה הַמְכַשְׁלָה וְכוּ' אֵלוֹ תַנְרַף דְּב"ק יצ"ו: וְהִנֵּה לֹא בִיָּאֵר מַה שְׁיֵשׁ לוֹ לִיִּישָׁב הַחֲשָׁשׁוֹת שְׁבַשׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב וְאוּלַי כִּינֵד לְמַה שְׁכַתְבַּתִּי בַּעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי אֲךָ מַה שְׁכַתְבַּת לִיִּישָׁב עַל כֵּי שִׁיטַת הַמְּחַנְהָ אֲפָרִים דְּכְפּוֹעֵל נִכְרֵי יֵשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וְכוּ' כְּנֹז"ל אִין דַּעֲתִי הַעֲנִיָּה נוֹחָה בְּזֶה דְּמַלְבֵּד דְּשִׁיטַת הָרַב מְחַנְהָ אֲפָרִים בְּזֶה אִינְהָ מִן סִסְפָּת וְכַמְּהָ דִּיּוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ בְּזֶה כְּמַתְבָּאֵר מִמַּה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּקוֹנְטְרַס הַכְּלָלִים מַעֲרַכַת הָאֲלֵף אוֹת קמ"ו (בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א) וְעוֹד אֲף לְדַעַת הָרַב מְחַנְהָ אֲפָרִים יֵשׁ לֹמַר דְּלֹא מְהִי דְהָא כָּל הַטַּעַם שְׁל הַמְקוֹר חַיִּים בְּזֶה הוּא מְשׁוּם דְּשְׁטֵר בְּלֹא חַתִּימָה אוֹ עַדִּי מְסִירָה אוֹ חַתִּימַת יָד הַמּוֹכֵר לֹא שְׁטֵר הוּא דְהָא לֹא שְׁטֵר רְאִיָּה הוּא נְגִיד הַמְשַׁלֵּחַ וְאֲף שְׁיֵשׁ עַדִּים שְׁעַשְׂאוֹ שְׁלִיחַ לֹא מְהִי חַתִּימַת הַשְּׁלִיחַ דְּכָל שְׁאִינוּ מוֹכַח הַרְאָיָה מִתּוֹךְ הַשְּׁטֵר עֲצָמוֹ וּבַעֲיָנּוּ צִירוּף עַדִּים שְׁיַדְעוּ שְׁזֶה שְׁלִיחוֹת לֹא נִקְרָא רְאִיָּה כָּלָל וְהִי חִסְפָּא בְּעֵלְמָא אִם כֵּן לְפִי זֶה מַה יִתֵּן וּמַה יוֹסִיף מַה שְׁהַשְּׁלִיחַ מְקַבֵּל שְׁכָר וְהִי כִינֵד בַּעַל הַבֵּית הָא סוֹף סוֹף בְּהַשְּׁטֵר אִין שׁוּם הוֹכַחָה שְׁמִכֵר הַבְּעַל הַבֵּית וְהִי חִסְפָּא בְּעֵלְמָא לְדַעַת הַמְקוֹר חַיִּים וּכְפּוֹשׁוּט בַּעֲנִיָּה דְלֹא מְהִי בְּזֶה מַה שְׁיָדוֹ כִּינֵד בַּעַל הַבֵּית וְעוֹד אִם בְּאֲמַת אִין לְנוּ לִיִּישָׁב חֲשֵׁשׁ הַמְק"ח אֲלֵא עַל כֵּי זֶה אִין זֶה מִן הַיָּשׁוּב לְגַמְרֵי דְהַתִּינַח לְגַבֵּי הַבְּעָלֵי בְּתִים שְׁנוֹתָנִים שְׁכָר לְהַשְּׁלִיחַ אֲךָ הַדְּבָר דְּזוּעַ כִּי כְּמַה בְּנִי אֲדָם הָעוֹשִׂים הַמְכִירָה עַל יְדֵי הַרְשָׂאָה הַגָּ' ל' אִין נוֹתְנִים שׁוּם שְׁכָר וּבְפִרְט הַעֲנִיָּים וְאֵלְמָנוֹת בְּוֹדָאֵי אִין נוֹתְנִים שׁוּם שְׁכָר (וְהַשְּׁלִיחַ מְסַפֵּים עַל זֶה כִּי לֹא בְּמַה שְׁנוֹתְנִים לוֹ הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם) וְאִם כֵּן לְגַבֵּי דִידְהוּ לֹא הִנֵּי יָד הַשְּׁלִיחַ כִּינֵד וְלֹא מְהִי חַתִּימַתוֹ וְעַם שְׁזֶה יֵשׁ לִיִּישָׁב וּק"ל מְכָל מְקוֹם הָאֲמַת יוֹרָה דְּרַכּוֹ לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעֲתִי דְלְפִי טַעַמוֹ וְנִימוֹקוֹ שְׁל הָרַב מְק"ח אֲף אִם יָד הַשְּׁלִיחַ חָשׁוּב כִּינֵד לֹא מְהִי כָּלָל: וּמַה מְאֹד תְּמִיָּה לִי עַל מַה שְׁכַתְבַּת הָרַב מְנַחַת מְשָׁה שְׁם בְּשֵׁם מוֹהֲרַש"ק דְּלֹא מְהִי בְּזֶה שְׁלִיחוֹת דְּאִין הַקְּרָע נִקְנָה לְהַנְכְרֵי וְהִי חֲמִיץ שְׁל נִכְרֵי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל דְּעוֹבֵר בְּבֵל יִרְאָה וּבֵל יִמְצָא וְכָל הַחֲמִיץ אִסּוּר אַחַר הַפְּסַח ע"כ וְכִינּוֹן שְׁלֵא הַזְּכִיר שׁוּם פְּקוּדָה עַל קִנְיָן הַכְּסָף (עַל דְּרָךְ שְׁפַקְפַק בְּהַשׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב לְפִי שְׁלֵא יִגִיעַ שְׁוָה פְּרוּטָה לְכָל מְכָר מְכָסָף הַזִּידִיאֲטִיק) מוֹכַח דְּעַל קִנְיָן הַכְּסָף אִין לֹא שׁוּם פְּקוּדָה אִם כֵּן אִיךָ יִתְכּוֹן לְאַסּוֹר הַחֲמִיץ אַחַר הַפְּסַח הָרִי דֵל מְהִכָּא הַשְּׁטֵר מְשׁוּם דְּלֹא מְהִי חַתִּימַת הַשְּׁלִיחַ מְכָל מְקוֹם נִקְנָה הַחֲמִיץ לְהַנְכְרֵי בְּכָסָף בְּלֵבֵד דְּמְהִי בְּדִיעְבַד לְאַחַר הַפְּסַח מִיָּהָא אִי מְשׁוּם דְּסְמִכִינּוֹן בְּדִיעְבַד אִשְׁיטַת רַש"י

ורמב"ם דקננו נכרי במטלטלין בכסף ואם משום מה שפכת המשאת בנימן דבחמין מהני קננו כסף או משיכה בלבד אליבא דכולי עלמא כמו שרשמתי בזה לעיל בסי' ח' אות ט"ו ואולי סובר דאף דקננו כסף לחוד בדיעבד מיהא מהני אחר הפסח מכל מקום פיון דנחית לכתוב שטר גלי דעתיה דלא ניחא ליה בקננו כסף לחוד ועל דבר זה כבר כתבתי באורח בסי' ח' אות י"ג מס"ק ה' והלאה והבאתי דברי רבנו קדישי המדברים בזה ומשם בארה או אפשר דקאי בשיטת המק"ח דכל שאינו מקבל מהנכרי דמי כל החמין אלא זידאטיק לבד לא מהני אלא אם פן החמין עומד במקום שנמכר לנכרי וכיון שבמכירה הפוללת על ידי הרשאה מסתמא נדאי אין הנכרי מסלק דמי כל החמין צריך שיהיה המקום קנוי לו וכל שאין המקום קנוי לנכרי הוי כחמין של נכרי ברשות ישראל ובאחריותו דעובר עליו בבל יראה ואסור אחר הפסח ועיין מה שרשמתי בענין זה לעיל בסי' ה' אות כ"ה פן אנכי מצדד בכונתו לפי שאין ספר קנאת סופרים הנ"ל מצוי בידי והגאון מנחת משה יצ"ו העתיק תורף דב"ק ולא גילה לנו טעמו ונימוקו: והנה על החשש משום מסירת המפתח שהבאתי למעלה ובד"ה ועל החשש) דברי הרב בגדי ישע דאין זה חשש וכו' פתב לי ידי הרה"ג מנחם נחום גלאנטי אבד"ק זאלאטאפאליא יצ"ו ונ"ל בחלק דברי חכמים סי' קי"א על החשש דמסירת מפתח שהביא דברי הבגדי ישע ציינתי על הגליון ועיין צמח צדק החדש חלק או"ח סי' מ"ה שהאריך בענין זה של חשש מסירת המפתחות ונדעתו דאדרבא פיון שלא מסר לו המפתחות מחמת דתפיס ליה במשפון עד שישלם לו אף דישראל מעכומ"ז לא קני משפון וגם לא נתבטלה מכירה עבור זה שלא מסר לו המפתח מכל מקום פיון שיש לו הנאה על ידי עכוב החמין שלא מסר לו המפתח שעל ידי זה הוא בטוח במעותיו נעשה שומר שוכר על החמין ולא דמי למלוה על המשפון יעו"ש באריכות דבריו וסיים שם ולפי זה הפוסקים שהתירו בלא מסירת מפתחות היינו במוכר במזוננים או פשאי אפשר למסור לו המפתח מה שאין פן היכא שזקף במלוה אף אם פתב השטר מכירה בנוסח אדמו"ר עם ערב קבלן אז אינו תופס החמין במשכון פי אין לו שייכות לתבוע מהקונה אלא מהערב קבלן אם פן אף אם לא מסר לו המפתח אינו חייב באחריות כלל אם לא שבקש הנכרי המפתח ולא נתן לו אז יש להחמיר יעו"ש ולפי זה צדקו דברי הרב השואל בשואל ומשיב שהנהיג לכתוב שיש לו רשות ליקח המפתחות עכ"ד יצ"ו ואני אומר עיני הרואה בגוף הספר שואל ומשיב תחזנה מישרים שלא הוזכר מה שכתב הרב הנ"ל יצ"ו בשם הרב השואל שם ולפי מה שהעתיק בשם הגאון צמח צדק החדש מתבאר דבמכירת כל החמצים של כל בני העיר על ידי הרשאה אם אין לנו פקפוק באופן מכירה זו אלא משום חשש מסירת המפתח אין לחוש לזה לגבי דידן פיון שאי אפשר למסור לו כל המפתחות שצריכים לרוב ככל בני העיר פמוכן וגם שמנהגנו הוא לעשות המכירה על ידי ערב קבלן כמו שכתבתי בסי' זה אות יו"ד שוב נזכרתי שלקמן באות ט הארכתי קצת בזה בס"ד ושם הבאתי גם דברי הגאון צמח צדק הנ"ל שבסי' מ"ד וסי' מ"ה עיי"ש: ומה שכתב הגאון שואל ומשיב הנז"ל (בד"ה וראיתי) שכבר היה לעולמים ושני גדולים מייאס מוהרימ"ט ומוהרי"ל נחלקו בזה ושמע השומע וטעה דשם מכרו החמין לאחד וכו' אבל למפור רק בהרשאה לבד שייך כל הגני חששות הנה עתה השגתי ס' יקר אורי וישע לידידי הגאבד"ק ייאסי יצ"ו ומצאתי שם בסי' קכ"א תשובת הגאון מר זקנו במה שכתב לדחות טעמי ההיתר של הגאון מוהר"י לאנדא ובא

לו בארובה ואי אפשר להעתיק דב"ק ככתבו וכלשונו וליפטר בלא כלום לא אפשר לכו
ארשום בס"ד רק ראשי פרקים ממה שכתוב שם וזהו: בדבר החדש במכירה פוללת
שיקנה איש אחד כל התמצים מהשנקעריש וסותרים אחרים בשמים ובאקלעס וכדומה
והוא מוכרם לעכומ"ז כבר גליתי ברבים שאין בתקנה זו ממש ואבאר שאין זו תקנה
אלא תקלה ומכשול לרבים והוא שידוע שתמך רב שאי אפשר למכרו בכסף ומשיכה
ונצטרף לשאר קניינים התירו חז"ל לצורך גדול אף שהיא הערמה נפרת התירו וקשו
על הפסד ממונם של ישראל וסמכו אהא דאדם בהול על ממונו פן יעבור בשאט בנפש
על איסור תמך בפסח ובתחלה לא התירו למכור באופן זה כי אם במכירת יין שרף שבו
היתה מחייתם אבל בשכר שלא הנה שעת הדחק כל כך לא התירו מכירה שהיא בגדר
ערמה ואחר שגפריץ לרוב גם המסחר בשכר חזרו והתירו גם בשכר פכתוב בבית חדש
ובאליהו רבה סי' תמ"ח וכל אשר לו מוח בקדקדו יבין שלא יתכן לתמן שיקנה אחד
סמוך לפסח תמך מאנשים רבים כדי למכור את הכל לעכומ"ז בערב פסח בלתי שום
פוי כח אחר כי אם בקניינים הנהוגים לכתוב בשטרי המכירה אשר מלפנים נהגו למכור
כל אחד תמצו לעכומ"ז וקנין זה של הישראל ומכירתו לנכרי הם ערמה גלויה ונפרת
לכל כי חז"ל התירו רק משום הפסד ממון ישראל כי מה יעשה בתמך שיש לו ולא פלה
עד שהגיע איסורו לזה התירו משום הפסד ממונו אבל מי התיר לישראל לקנות ולמכור
תמך בהערמה גלויה וניכר במה שאין לו שום צורך והפסד ממון רק מתכנין לעשות
סחורה בתמצו א חברו לקנות בערמה ולמכור בערמה מה שלא התירו אלא בדוחק גדול
משום הפסד ממון ולא למי שאין לו הפסד ממון וגם לא התירו אלא המכירה בערמה
ולא הקנין בערמה ואם פן הקנין והמכירה שתיהן גם יחד הן נגד רצון תקנת חז"ל: והביא
בדף ע"ד ע"ג מה שהשיב הרב המשיג והוא השיב על השגתו וז"ל ומה שכתב על מה
שקראתי דבר חדש הלא כבר נאמרה ונשנית התקנה בספר ישועות יעקב באמת מביא
שם תקנה זו אף כבר מבואר בבבא בתרא ד' ק"ל אין למדין הלכה לא מפי תלמוד ולא
מפי מעשה עד שיאמרו הלכה למעשה ש ואם פן פיון שהגאון מלבוב (פוננתו על
הישועות יעקב) בעצמו לא קבע המנהג הזה בלבוב נראה בעליל שהוא לא הסכים בזה
והמענין בספרו יראה שהיה בדעתו לדבר ממנהג זה ונשמט מספרו ומי פמוני קרוב
להגאון האמיתי הנ"ל בהיותי בלבוב עד שכמעט יום פלפלנו יחד ומעולם לא שמעתי
מפי קדשו מנהג זה ולו חפץ בו לא הכחיד לדבר עמי בזה אם טוב ונכון הוא ומה שכתב
שנקבע המנהג מהגאון מוואליטשיסק והגאון לב"ש האמת לא שמעתי מעולם שקבעו
מנהג הזה ואף אם האמת שנקבע המנהג מאתם הרי אמרו בבבא בתרא דף ק"ל אין לדיין
אלא מה שעניו רואות (הביא לשון הש"ס דאמר רבא כי אתא פסקא דדינא וכו') וסיים:
וכן אומר אני על התקנה פיון דחזי לי טעמא למיפרכה לא גמרינו מנייהו ולו שמעתי
טעם לשבח בזה הייתי מודה אבל פיון דאין בו טעם רק פטומי מלי דניחוש שמא יכתבו
שטרי מכירות שלא פדת והם דברי הבאי ויש לנו לתמן ולהעמיד כותבי שטרות פדת
וכשורה אין לחדש חדשות ומה גם שכתבתי טעם לשבח לבטל התקנה ולכן אין לנו
לימשך אחר התקנה וגם הגאון מוואליטשיסק שימש ברבנות פה ובנו הגאון אחריו ולא
הנהיגו פן לעשות מכירה פוללת פנודע לכל יושבי עירנו ומה שכתב בשם הגאון
מוהרש"ל קליגר שיש רמז בש"ס למכירה פוללת לא הודיע הרמז שמצא ותהלות לאל

יתברר אם הנה מקום לזה בתלמוד ידעתיו וגם ידעו דורות הקודמים והיו קובעים המנהג הזה ומאחר שלא שמענו זאת מעולם בנדאי אין ממש ברמיזותיו ושם בסי' כ"ב (בד"ה ועל מה שהמציא) נבעו מצפוני הרמ"ז הרומ"ז בש"ס על זה והוא בדר' י"ג בעונבדא דיוחנן חקוקאה שהנפקד אצלו דיסקינא חמץ וכו' והרב המחבר דחה דבריו וכתב דאדרבא יש להזכיר משם דמנהגם הנה במקירה פרטית וכו' עי"ש דבריהם באריכות נלאתי להעתיקם באין צורך לדעתי הקצרה פי אף אם המצאת הגאון מוהרש"ק על פי דיקדוקים בדברי רש"י בפירושו הסוגיא תהיה מכרחת לומר שהנה מנהג זה בזמן הש"ס: הרי על כל פנים לא חייבנו חז"ל להתנהג באופן זה ואם בזמנכם אשר היו חרדים לדבר ה' ולא הנה מקום לחוש לשום תקלה הנה בעתה אשר מוחלפת השיטה אחסור דרי ויש מקום לחוש לתקלות רבות לפי דעת הגאון מוהרמ"ט מי מזיקנו להתנהג בענין זה ויש לנו מנהגים רבים על אחת כמה וכמה אשר דורות הראשונים אהזו בהם לפי שלא ראו חשש תקלה ובדורות האחרונים ביטלו והנה כלא היו מפני מראית עין התקלות אשר פרוצו במנהג הראשון וכל שיש טעם לשבח לבטל המנהג להסיר מכשול מדבר העם פח בית דין יפה לשרש אחר המנהג ולבטלו ומה גם דאף אם נניח שכן הנה בזמן הגמרא מכל מקום לא נכחד שנתבטל אחר כך ועמד בביתו כמה מאות שנים אחר חתימת התלמוד על פן לא בא זכרנו בדברי גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים עד אחר איזה מאות שנה אחר חבור הטור והשלחן ערוך ואחרי שיש לחוש לכמה תקלות כפי דברי הגאון מוהרמ"ט אין ספק שראוי להעמידו בביתו ולא להניחו להיות חוזר ונעור למכשול ולפיקה הנה כי כן אין לנו אלא לידע ולהודיע אם יש חשש תקלה בהנהגת מכירה כוללת הלזו בדברי הגאון מוהרמ"ט או לאידך גיסא תקנה גדולה היא בדברי הגאון מוהרי"ל ולכן אעתיק בס"ד תנרף הדברים בהחששות שיש במקירה זו ולא אשיגם אם הנה מנהג כזה בזמן התלמוד או לא (לכן נחזור לדברי הגאון מוהרמ"ט כמה שיש לפקפק במקירה זו): ועוד כתב בסוף דף ס"ט (בד"ה ועוד) איך יתכן שאיש שבכל השנה אין עושה שום מסחר וקנין פי אין בידו מאומה ובפתע פתאום קודם הפסח יפרוץ מסחרו לרוב לאלפים ועיניו ולבו רק לבצע פסח איך אפשר לכנות זה בשם קנין ומכר פלל ועוד לכתחלה צריך למסור המפתח לנכרי ולהראות לו החמץ הנמכר לו ולאמת לו הקנין בכל מאי דאפשר ובמכירה הכוללת הלזו הקונה ידע מה הוא קונה ואיה יחפש מקומות שהחמצים מונחים שם ואין לו שום סמיכת דעת שקונה דבר זה והוא לשחוק ולהיתול בעיני הבריות ובסוף הסימן בדר' ע"ה ע"א כתב ומה שכתב הרב המשיג) על מה שכתבתי דלכתחלה צריך מסירת מפתח והוא כתב שאינו צריך ליתא שבנדאי צריך מסירת מפתח רק עלידי התקנה ומכירה הכוללת אי אפשר למסירת מפתח ומי יכריח לחדש חדשות ולא לאמת המקח במסירת המפתח ומה שכתב שאין צריך להראות להקונה החמץ הנמכר לו רק לפרט לו כל מקום וכל מין ומין נדאי הנכון לכתחלה להראות לו המקומות והחמץ כמו שכתבתי וכן מבואר בש"ע הגאון מוהרש"ז בקונטרס מכירת חמץ והאמת הוא באשר קראתי תקנה זו בשם תקלה באשר כל משפיל יראה כי כן הוא שאין לכנות בשם תקנה רק תקלה מכשול פי על ידי המכירה הכוללת נעשית מכירת חמץ לשחוק ולהיתול פי מה שהישראל קונה מישראל אין ביניהם שום דרכי המכירה ובעיניהם רק כשחוק אשר לא פינונו חז"ל בתקנתם: ובשם הגאון מוהרש"ק בתשובתו שבספר נאות דשא כתב

הָרַב הַמְּחַבֵּר בְּסִי' קכ"ב (ד"ה ומ"ש) וְעַל מַה שֶּׁפָּתַח מֵר זְקַנִי דְלִכְתּוּחָהּ צָרִיךְ לְמִסְנֵר הַמְּפָתַח וְרַק בְּדִיעֵבֶד מִיִּקַּל הַמְּשָׂאת בְּנִימָן וְגַם רָאוּי לְהִרְאוֹת לְהַקְוֶה אֶת הַחֲמִץ וְכו' הַשִּׁיב הַגָּאוֹן מוֹהֵר ש"ק דְּבִשְׁבִּיל דְּבָר נָכוֹן בָּא לְדַחוֹת דְּבָר הַנָּכוֹן יוֹתֵר לְהַצִּיל מִחֲשַׁשׁ שִׁיקִימוּ חֲמִץ בְּבִיתֵם וְלְהַצִּיל מִמֶּהֶפֶסֶד מָמוֹן שְׂזֵה יוֹתֵר נָכוֹן מִלְּחוֹשׁ לְמַה שֶּׁרָאוּי לְכַתּוּחָהּ לְהִרְאוֹת לוֹ הַחֲמִץ וְגַם לְמִסְנֵר לְנִכְרֵי הַמְּפָתַח עכ"ל וְגַם זֹאת אֵינָה הַשְּׂגָה לְדַעֲתִי דְּמִדּוּעַ נִתִּיר לוֹ לְעֲשׂוֹת מִלְּכַתּוּחָהּ דִּיעֵבֶד וְהֵלֵא קִינָמָא לֵן דְּדִיעֵבֶד נִקְרָא הֵיכָא דְאֵי אֶפְשָׁר לְעֲשׂוֹת בְּאִנְפֵּן אַחֵר וְכִשְׁעַת הַדְּחַק דְּמִי וְמַה אֵי אֶפְשָׁר שִׁיקֵי הֵכָא הֵלֵא אֶפְשָׁר לְכָל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל שִׁיקֵי מִפְּנֵי עֲצָמוֹ לְנִכְרֵי וְלְהִרְאוֹת לוֹ מִקּוֹם הַחֲמִץ וְגַם לְמִסְנֵר לוֹ הַמְּפָתַח הֵיכָא דְאֶפְשָׁר כְּגוֹן שְׂמוּכָר לוֹ כֹּל הַחֲנוּת וְהַדְּלַת סוּגָר אַחֲרָיו וְיִמְצָא הַרְבֵּה כְּאֵלוֹ הַמוֹכְרִים עִם כִּי אָנוּ צָרִיכִים לְשַׁעַת הַדְּחַק הֵיכָא דְאֵי אֶפְשָׁר כְּגוֹן שְׂמוּכָר לוֹ מִחֲצִית הַחֲנוּת אוֹ קָרָן אֶחָד בְּצַד אֶחָד אֲבָל לְמַה נִּתִּיר גַּם לְאוֹתָן הַמוֹכְרִים כֹּל הַחֲנוּת בְּאֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא לְשֵׁם וְקָמוּ דְּבָרֵי זְקַנִי כְּמוֹ נֹד נִצְבָּה: וְעַל מַה שֶּׁפָּתַח דְּמִי הַתִּיר לְקַנּוֹת בְּעֶרְמָה וְלִמְכּוֹר בְּעֶרְמָה הַשִּׁיבֹו דְּבִשְׁיִטָּה מְקַנְבָּצַת לְכָבֵא מְצִיעָא ד' מ"ו בְּשֵׁם הָרֵא"ש וְהֵרִיטְב"א מְבֹנָאָר דְּאַף שְׁתִּי הַעֲרָמוֹת מוֹתֵר וְכַתֵּב דְּהַמְעִינֵן שֵׁם יִרְאֶה דְּלִיתְנָהוּ לְהִנִּי מִיְלִי וְכו' וְשֵׁם בְּסִי' קכ"ב פָּתַח הַגָּאוֹן מַח"ס אוֹרֵי וַיִּשְׁעֵי יצ"ו דְּהַגָּאוֹן מוֹהֵר ש"ק בְּתִשְׁבּוּכְתּוֹ שֶׁבֶס' נְאוֹת דְּשָׂא פָּתַח דְּכָדִי לְהַצִּיל מָמוֹן חֲבָרוֹ וְגַם אֶת נַפְשׁוֹ מִעֲבִירָה שְׂרִי לִיה לְאִישׁ זָר לִיכְנֹס בְּזֵה וְעוֹד נִעְלַם מִמֶּנּוּ שֶׁמְצִינֵנוּ כִּינָצַח לְזֵה בְּכָרֵק שְׁנֵי דְּמַעֲשָׂר שְׁנֵי וְהוֹבָאָה בְּגִטִּין ד' ס"ה כִּיצַד מְעַרְיָמִין עַל מַעֲשָׂר שְׁנֵי וְכו' וְהֵתֵם נְמִי תִיקְשִׁי מִי הַכְּנִיס לְבָנוּ וּבַתּוֹ לְתַגָּר זֶה וְכו' וְהֵתֵם הוּא מְשׁוּם רִינַח בְּעֵלְמָא וְכו' וְגַם הוּי כְּשִׁתִּי הַעֲרָמוֹת וְכו' וְהָרַב הַמְּחַבֵּר פָּתַח לְדַחוֹת הַשְּׂגָתִיו עִי"ש (נִחְזוֹר לְדְבָרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֵר מ"ט): וְיִמָּאֵד הַתְּמַרְמֵר אוֹתוֹ צְדִיק (הַגָּאוֹן מוֹהֵר מ"ט) עַל שֶׁרָאָה בְּשִׁטְרֵי הַקְּנִינִים הַנְּעֻשִׂים בֵּין הַמוֹכְרִים לְהַקְוֶה וְנִכְתַּב בָּם שְׂמֹכָר אֶת הַחֲמִץ עַד לְמַדִּידָה וְשֶׁהַפְּקִיר כֹּל הַנְּ"ל מִעַכְשָׁיו וְהוּא תִימָה אִם מְכִירָה אִין הַפְּקִיר וְאִם הַפְּקִיר אִין מְכִירָה וְאִיךְ אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אֲגוּדִים יַחַד בְּשִׁטְרֵי אֶחָד מִי יָכוֹל אֲדָם לְמַכּוֹר מַה שֶׁהַפְּקִיר אוֹ לְהַפְּקִיר מַה שְׂמֹכָר וְדְבָר שֶׁאֵינֵנוּ בְּזֵה אַחֵר זֶה אֶפְּלִי בְּבַת אַחַת אֵינֵנוּ וְאִין כְּאֵן מְכִירָה וְלֹא הַפְּקִיר וְנִשְׂאָר הַחֲמִץ לְבַעֲלִים הָרֵאשׁוֹנִים וְכִינּוֹן שְׂלֵא מְכִרוּהוּ לְנִכְרֵי וְיִמָּה שְׂמֹכָר הַקְוֶה לְהַנְּכָרֵי אִין בּוֹ מִמֶּשׁ כִּינּוֹן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא קִנְאוֹ עוֹבְרִים הַמוֹכְרִים בְּכָל יִרְאֶה וְאַחֵר הַפְּסַח אֲסוּר אָף בְּהִנָּאָה כִּי אִין כְּאֵן לֹא מְכִירָה וְלֹא הַפְּקִיר כִּי אִם מְכֹשׁוֹל לְרַבִּים: וְגוֹרְמַת מְכִירָה הַכּוֹלְלַת רְעָה אַחֲרֵת כִּי כֹּל אוֹתָן הַמוֹכְרִים לְהִיִּשְׂרָאֵל הַקְוֶה רֹבָם כְּכֹלם הַעֲמִידוֹ נִכְרִים לְמַכּוֹר חֲמִצָּם בְּפְסַח וְלֹא מְכָרוּ לְהַנְּכָרִים הָאֵלֶּה הַחֲמִץ שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם לְמַכּוֹר בְּפְסַח רַק הִתְּנוּ עִמָּהֶם לְשַׁלֵּם מִכָּל מִדָּה כֶּף וְכֶף וְיִמָּה שִׁיקְחוּ יוֹתֵר יִקְבְּלוּ הַנְּכָרִים לְעֲצָמָם בְּעַד טִירְחָתָם וְיִמָּה שִׁישְׂאָר מִהַחֲמִץ יִקְבְּלוּ הַיְהוּדִים בְּחֻזְרָה וְלֹא עָשׂוּ עִם הַנְּכָרִים שׁוּם קִנְיָן בְּעוֹלָם כִּי סָמְכוּ עַל אֲשֶׁר מְכָרוּ לְהִיִּשְׂרָאֵל הַקְוֶה וְלֹא שְׂמוֹ עַל לֵב כָּלֵל שֶׁהַחֲמִץ שֶׁנִּתְּנוּ לְהַנְּכָרִים לְמַכּוֹר בְּפְסַח הִיָּה בְּרִשׁוּתָם לְעֲשׂוֹת בּוֹ כְּרִצּוֹנָם כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ בּוֹ מִיּוֹם שֶׁמְכָרוּ לְהִיִּשְׂרָאֵל הַקְוֶה עַד זְמַן הַמְּכִירָה שֶׁפְּרָצוּ מִסְחָרִים וּמְכָרוּ לְרַבִּים כְּרִצּוֹנָם לְכִי שֶׁכֵּן הִתְּנוּ עִם הִיִּשְׂרָאֵל הַקְוֶה שְׂלֵא מְכָרוּ רַק עַד לְמַדִּידָה וְהוּא מַה שִׁישְׂאָר בְּזְמַן אִיסוּרוֹ וְאִם כֵּן הַחֲמִץ שֶׁנִּתְּנוּ לְהַנְּכָרִים לְמַכּוֹר בְּפְסַח הוּא חֲמִצָּם שֶׁנִּתְּנוּ לְהַנְּכָרֵי לְמַכּוֹר בְּפְסַח בְּלִתי מְכִירָה לְהַנְּכָרִים וְדְמִי הַפְּדִיּוֹן וְהַחֲמִץ הַנְּשָׂאָר אֲסוּר בְּהִנָּאָה כְּדִין חֲמִץ שֶׁעֵבֶר עָלָיו הַפְּסַח: וְיִמְעַתָּה יְבִין כֹּל שִׁישׁ לוֹ רוּחַ דַּעַת כִּי לֹא הִיָּתָה בְּמְכִירָה הַכּוֹלְלַת תִּקְנָה לְהַנְּצִל מֵאִיסוּר כִּי אִם גְּרַם מְכֹשׁוֹל

עון באיסור תורה פל ימי הפסח ובאיסור דרבנן אחר הפסח ואי אפשר לתקן פלל מרוב ההפסד שיעלה לאלפים לכן עם ה' הברו לבלתי שמוע לתדשות אשר יבדו מלבם ונדרכו בעקבות הראשונים אז תלכו בטח ולא יהיה לכם למכשול ולפוקה והאריו קצת (בד"ה ומ"ש כת"ה יבקש) לבאר שאם היו מעמידים שענק"ר נכרי שיהיה שענק"ר של הנכרי הקונה היה תיקון למכשול זה אבל האריו לבאר שהוא בלתי אפשר לעשות כן אלא פל אחד ואחד מהמוכרים מעמיד הוא עצמו שענק"ר על חמצו קודם שימכור הישראל הקונה את החמצים להקונה שלו וכו': ועל מה שכתב הרב המאשר תקנה זו שמצוונים להמוכר שיאמר שמפקיר מהיום את החמץ שימצא אצלו בערב פסח קודם זמן איסורו הן מה שגשפח ממנו למוכרו והן מה שהיה בביטול מקח בדבר מכר יהיה נכלל בהפקר ויקנה הקונה דבר זה שהיה בו ביטול מקח בתורת חצר התפלא עליו מי שמע פזאת לצוות להפקיר חמץ כמה ימים לפני הפסח ותקנת חז"ל לא היתה לבטל ולהפקיר רק בערב פסח קודם זמן איסורו ואף המפרש בים הביטול והפקר אינו אלא בזמנו כפתוב בש"ע סי' תל"ו וכשיגיע הפסח יבטלנו דונקא בסמוך לאיסורו סמכו חז"ל על ההפקר דמשום איסורו אינא ושיאש ומפקיר בלב שלם אבל קודם זמן איסורו אין ענין להפקיר פלל והאריו לבאר דלא קנו החצרים מן ההפקר מפמה טעמים ומה גם לדעת הר"ן דבהפקר יכול לחזור תוך שלשה ימים אפילו זכה בה אחר ואם פן אף אם היה זוכה מההפקר פינו שהמוכרים משתמשים בהחמצים שמכרו הרי אם פן חזרו מההפקר תוך שלשה ימים ואף שרבו החולקים על הר"ן מפל מקום בנדון פזה יש לומר דבמכר ניקח ליה דליקני ולא בהפקר פינו דבהפקר אם חזר בו תוך שלשה ימים יכול לומר קים לי פהר"ן ובלאו הכי אין פאן לא מכר ולא מתנה פינו דמכירה והפקר נאמרו ביחד פל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת: ועוד יש סתירה לתקנה זאת דהנה הדבר ידוע שאף שהנכרי קונה החמץ בכל יפוי פח שבעולם ברור שאם ילך החמץ לאבדון לא ישלם הנכרי את המגיע ממנו וכל שפן פשנכתב עד למדידה אפילו מן הדין לא יוכל לגבות ממנו פלום פי פל זמן שלא נמדד מי יכול לברר פמה שנה החמץ שקנה ואם פן החמץ לעולם באחריות הישראל ואף אם אין חייב באחריות אלא שהנכרי אלם דעת הרמב"ם וכן נראה עיקר לדינא בסי' ת"מ שחייב לבערו ועיקר ההיתר שנוהגים במכירת חמץ אף שהוא באחריות ישראל היינו משום שמוכרים או משכירים החצרים שהחמץ שם הוי כמקבל אחריות חמצו של נכרי בביתו של נכרי דאינו עובר ועל פל פנים לא פלטינו מאיסור פינו דאחריות על ישראל ודאי רוצה בקיומו של חמץ פל ימי הפסח ואסור כמבואר בסי' ת"ן אלא דגם בזה התירו משום הפסד ממון ישראל אם פן פל זה לבעל החמץ דמשום הפסד ממון התירו לו אבל מדוע יתערב איש זר לקנות החמץ כדי למוכרו לנכרי ומפילא יהיה החמץ באחריותו פל ימי הפסח וירצה בקיומו של חמץ פל ימי הפסח הרי פינו שאין לו הפסד ממון לא התירו לעשות פן אלו תנרף דב"ק: ולפום ריהטא נראה דיש להשיב על פקפוק זה על פי מה שביאר הגאון חתם סופר בא"ח סי' קי"ו (ד"ה ולפענ"ד) ובסי' קי"ט אות א' דלא נאמר רוצה בקיומו של איסור אסור אלא ברוצה להתרויח על ידי זה אבל להיות ניצול מהפסד לא שמענו וכיוצא לזה כתב הגאון בגדי ישע בא"ח סי' ב' אות ט"ו דלא אמרו רוצה בקיומו של איסור אסור אלא דונקא אם יש לו הנאת ממון מזה שרוצה בקיומו פגון שמקבל שפך בשביל מה שקבל אחריות וכו' וכתב שפן פכת מפנרש הרב הלבוש

בסי' ת"ן עי"ש וּבְנֵדוֹן דִּינֵן אַף שֶׁהַקּוֹנֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִקְבֵּל שְׂכָר מִן הַמּוֹכְרִים לוֹ נִרְאֶה שְׂאִין קִבְּלַת שְׂכָרוֹ עַל שְׂמֻקְבֵּל עָלָיו הָאֲחֵרִיּוֹת כִּי אִם עַל הַתַּעֲסָקוֹ בְּעֶסֶק זֶה וְיִמָּה שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוֹר הוּא רַק לַהֲנַצֵּל מִן הַהֶפְסֵד אֲמָנָם פְּפִיחֵמוּבֵן לְהַמְעִיֵּן בְּדַבְרֵי הָרַב בְּגוֹפֵן שֶׁלְהוֹ שְׂזֵה הַיִּשְׂרָאֵל הַקּוֹנֶה מִן הַיִּשְׂרָאֵלִים בָּא בְּשִׂכְרוֹ וּמִשְׁתַּלְמֵת לְבִסּוֹף אַחַר יְמֵי הַפֶּסַח פְּאֻשֶׁר פְּתוּב שֵׁם (בד' ע' ריש ע"א) שְׂעִינוּ וְלִבּוֹ שֶׁל הַקּוֹנֶה רַק לְמַעַן בְּצוּעַ בְּצוּעַ פֶּסַח אֲשֶׁר יִקְבֵּל אַחַר כֶּף מִהַמּוֹכְרִים כְּפִלְגִים מְהַעֲרִבֵן שְׂקוּרִין אֲדָרו"ף תִּיכֶף אַחַר חַג הַפֶּסַח וּמִסְתַּמָּא וְדַאי אִם יִלְךְ הַחֲמִץ לְאִיבּוּד וְלֹא יִשְׁלַם הַנִּכְרִי לְהַיִּשְׂרָאֵל וְגַם הוּא לֹא יִשְׁלַם לְבַעֲלָיו גַּם הֵם לֹא יִתְּנוּ לוֹ פְּלוֹם וְאִם כֵּן הִנֵּי רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ כְּדֵי לְהַרְוִיחַ וְאִיסוֹר גַּם בְּקוֹנְטְרָיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הַרִ"ש אוֹת ל"ח פְּתַבְתִּי שֶׁנִּרְאֶה שְׂאִין הַכֹּל מוֹדִים לְמָה שֶׁחִילַק הָרַב חֲתָם סוֹפֵר עִ"ש וְשֵׁם בְּדָף ע"ג עֲמוּד ד' הֵבִיא מָה שֶׁהִשִּׁיב עַל זֶה הָרַב הַמְּשִׁיג מְדַקְדָּימָא לֵן דְּמִתְרַת לְקַבֵּל אֲחֵרִיּוֹת עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל נִכְרִי בְּבֵית הַנִּכְרִי וְלֹא חִיּוּשִׁינֵן מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ מִחֲמַת הָאֲחֵרִיּוֹת וְשִׂישׁ לֹמֵר בְּדַעַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ז דְּלֹא שָׂרִי לְקַבֵּל אֲחֵרִיּוֹת עַל חֲמִץ שֶׁל נִכְרִי בְּבֵית הַנִּכְרִי אֲלֵא בְּחֲמִץ שֶׁלֹּא הִיָּה שְׁלוֹ מְעוּלָם וְכו' וְלִכֵּן הִצְרִיחַ עָרַב קִבְּלוֹ וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו שְׂאִין זֶה פְּלוֹם וְכו' אֵלּוֹ תִּנְרַף הַדְּבָרִים בְּקִיּוּמוֹ וְעַל הַצַּד הִיָּתֵר עַל פִּי מָה שֶׁהַמְּצִיא הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ז בְּמַכִּירַת חֲמִץ עַל יְדֵי עָרַב קִבְּלוֹ יִשְׂרָאֵל כְּתֵב הָרַב לְפַקֵּק בְּזֵה וְהַבֵּאתִי תִּנְרַף הַדְּבָרִים לְקַמֵּן בְּסִי' זֶה אוֹת יו"ד (בד"ה עוֹד הַשְּׂגִיתִי סֶפֶר) עִ"ש: וּבְסִימָן קכ"ב כְּתֵב הָרַב הַמְּחַבֵּר יצ"ו שֶׁרְאֶה תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ק מְבַרְאֵדִי שֶׁהִשִּׁיב עַל כָּל דְּבָרֵי מֵר זְקֵנוּ הַנְּ"ל וְהוּא יצ"ו כְּתֵב לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו וּבִסּוֹף הַסִּימָן כְּתֵב וְאֵף שֶׁהַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ק הִצְרִיחַ לְהַשִּׁיג עַל דְּבָרֵי מֵר זְקֵנוּ בְּכָל זֹאת הַעֲלָה בְּסוֹף תְּשׁוּבָתוֹ וְז"ל אָמַר הַפּוֹתֵב אִם אֲמָנָם פְּתַבְתִּי בְּתִשׁוּבָה זוֹ לְקַיָּים מְנַהֵג זֶה לְמַפְּנֵן הַכֹּל לְאִישׁ אֶחָד פְּתַבְתִּי רַק לְפִי שְׂעָה לְקַיָּים דְּבָרֵי הָרַב הַגָּדוֹל מוֹהֲרַ"ר יוֹסֵף שְׂהִיָּה רַב גּוֹבְרִיָּה וְהִיָּה מְשִׁיגִים שְׂהִיָּה הַכֹּל כְּדִין אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה רְאִיתִי רַבּוֹ הַמְּתַפְּרָצִים מְאֹד בְּזֵה וְנוֹתְנִים עֵינֵיהֶם רַק בְּשִׂכְרָם וְרוּבָם אֵינָם עוֹשִׂין כְּדִין כָּלֵל וְרַבּוֹ בְּזֵה הַמְּכַשׁוּלוֹת וְנִכְשָׁלִין וּמְכַשָּׁלִין אֲחֵרִים בְּאִיסוֹר חֲמִץ שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח לִכֵּן אֲנִי מִזְהִיר לְכָל מִי שֶׁנִּגְעַע יִרְאֵת ה' בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לְתַת חֲמִץ שְׁלוֹ לְאֵלּוֹ הַקּוֹנִים חֲמִץ רַק כָּל אֶחָד יִכְתוּב שֶׁטֵר מְכִירָה לְעַצְמוֹ וְיִמִּי שְׂאִינוֹ בֵּר אוֹרְזִין יְהִיָּה מְרָאֶה שֶׁטֵר מְכִירָה שְׁלוֹ לְצוּרְבָא מְרַבֵּן לְרֵאוֹת אִם נִכְתֵּב כְּדִין וְזִכּוֹת הָרַבִּים יַעֲמוּד לְהֵם שֶׁלֹּא יִכְשִׁילוּ הָרַבִּים וְאֲנִי אֶת נִפְשֵׁי הַצִּלְתִּי כִּי אֲנִי מְפָרְסֵם גּוֹדֵל הַמְּכַשָּׁלָה כִּי רַב הוּא וְהַשׁוֹמֵעַ לִי יִשְׁכֹּן בְּטַח וְתִבֵּא עָלָיו בְּרַכַת טוֹב כְּנֶפֶשׁ הַמְּעַתִּיר שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר עכ"ד.

גַּם הַגָּאוֹן שְׂאִילַת שְׁלוֹם בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא סִי' צ"א הַזְכִּיר מְכִירָה הַפּוֹלְלַת שְׂכָפִי הַנִּרְאֶה כֵּן נוֹהֲגִים בְּעִיר פְּאֵלְטִישְׁאן שֶׁהַשְּׂמֵשׁ קוֹנֶה כָּל הַחֲמִצִּים וּמוֹכְרֵם לְנִכְרִי וְיִצְאָתָה שְׂגִיָּאָה מִתַּחַת יַד הַקּוֹנֶה הַשְּׂמֵשׁ הַנְּ"ל וְאַחַר שֶׁהִשִּׁיב עַל דְּבַר אֲשֶׁר נִשְׂאָל סִיָּים בְּסוֹף הַתְּשׁוּבָה אֲבָל בְּאַמַּת רַע עָלֵי הַמְּעַשָּׂה מְאֹד כִּי עַל גּוֹף הַמְּכִירָה הַפּוֹלְלַת אָנוּ מְצַטְעָרִים דְּהִיא כְּחוּכָא וְאִיטְלוּלָא וְיִר זְקֵנֵי מְאוּר הַגּוֹלָה בִּיטְלָה בִּיָּאָס עַד הַיּוֹם וְעַל כָּל פְּנִיָּם רְאוּי לְהַשְּׁגִיחַ לְמִנּוֹת אֲנָשִׁים יְדוּעִים וּמְבִינֵי מְדַע שֶׁיִּדְעוּ אִיךְ לְהַתְּנֵהָ נַעֲשֶׂה הַכֹּל כְּדִינוֹ וְלֹא שְׂכָל אֶחָד יִבְנֶה בְּמָה לְעַצְמוֹ וּמֵהַיּוֹם יִרְאוּ לְתַקֵּן זֶה עכ"ל: אֲמָנָם הַגָּאוֹן צָמַח צֶדֶק הַחֲדָשׁ בְּסִי' מ"ד נִשְׂאָל בְּעַנְיָן שֶׁלֹּא מְסַר הַמְּפָתֵם בְּזִמְן הַמְּכִירָה לְהַנִּכְרִי אִם מְעַכֵּב וְהַבֵּאתִי דב"ק לְקַמֵּן בְּסִי' זֶה אוֹת ט' וְשֵׁם הִנֵּה הַנְּדוֹן שֶׁהַמּוֹכֵר הַחֲמִץ לְהַנִּכְרִי הוּא קֹנֶה כָּל הַחֲמִצִּים שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר וּמְכַר אֶת הַכֹּל לְנִכְרִי וְהִיָּה הַסֶּפֶק בְּמַסִּירַת הַמְּפָתֵם וְהִשִּׁיבוּ עַל שְׂאֵלְתוֹ וּמְדַלָּא רַפְרָף

כָּלֵל בְּעִיָּקָר הַמְּכִירָה גִּרְאָה קִצַּת שְׂסוּבָר דָּאִין בְּזָה שׁוּם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה גְּלוּיָהּ לַקְּנוֹת
בְּעֲרָמָה וְלִמְכּוֹר בְּעֲרָמָה וְלֹא מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוּר אוֹ מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ שֶׁהַמְּכִירָה
הַכּוֹלְלֵת גּוֹרֶמֶת מְכַשׁוּל שְׂעִמְיָדוֹ נְכָרִים לִמְכּוֹר בְּפֶסַח כְּדִתְיִישׁ הַגָּאוֹן שֶׁבִּתְשׁוּבַת אוּרִי
וַיִּשְׁעֵי הַנָּ"ל וְעַל הַחֲשֵׁשׁ דְּמִסִּירַת הַמִּפְתָּח גַּם הַצִּמְח צֶדֶק סוּבָר דְּלִכְתּוּחָהּ צָרִיף לְמִסְנֵר
הַמִּפְתָּח אֲלֵא דָּאִינוּ מְעַכְבּ בְּדִיעֵבֵד וְאַף זֶה דְּוָקָא כְּשֶׁקָּבַל כָּל דְּמֵי הַחֲמִץ מִהַנְּכָרִי אוֹ שֶׁקָּבַל
מִמֶּנּוּ זִידֵאִטִּיק וְהַשְּׂאָר זָקַף עָלָיו בְּמַלְנָה וְקָבַל עַל זֶה עָרַב קְבֵלָן וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁהִסְדִּיר הַגָּאוֹן
מוֹהַרש"ז עי"ש בס"מ מ"ה אות ג':, מִתּוֹךְ כָּל הַרְשׁוּם בִּפְתַּח מִתּוֹרַת הַגָּאוֹן בִּתְשׁוּבָה שֶׁבִּס'
אוּרִי וַיִּשְׁעֵי הַנָּ"ל גִּרְאָה לִי הִדַּל דְּרוּב כְּכֹל הַחֲשֵׁשׁוֹת שֶׁמִּפְּנֵיהֶן לֹא הִסְפִּים הַגָּאוֹן הַנָּ"ל
לְהַמְכִירָה הַכּוֹלְלֵת אֵינֶן שְׂיִיכוֹת בְּמְכִירָה הַכּוֹלְלֵת בְּאִמְצָעוֹת הַרְשָׂאָה כְּמִנְהַגֵּנוּ וְרַק עַל
הַמְכִירָה שֶׁהוֹנְכַר שֶׁם דִּהְיִינוּ שֶׁפְּנֻלָם מוֹכְרִים לְאִישׁ אֶחָד וְאוֹתוֹ קוֹנֶה מוֹכֵר הַכֹּל לְנְכָרִי
הוּא שֶׁפְּתַח לְעֲרֵעַר מִהַטְעָמִים שֶׁבִּיאָר אֲבָל בְּמְכִירָה עַל יְדֵי הַרְשָׂאָה לֹא שְׂיִיכֵי הַרְבֵּה
מִהַחֲשֵׁשׁוֹת הַנָּ"ל א) הַחֲשֵׁשׁ מִשׁוּם הַעֲרָמָה נִיפְרָת וְגְלוּיָהּ שְׂאִישׁ שְׂאִין לוֹ שׁוּם קִנְיָן וּמִסְחָר
בְּפִתְעָה פְּתֹאֹם יִגְדַּל הָאִישׁ וַיִּפְרוֹץ לְרוּב לְמֵאוֹת וְאַלְפִים וּמֵי הַכְּנִיסוֹ בְּתַגָּר זֶה לַקְּנוֹת
וְלִמְכּוֹר וְכוּ' גִּרְאָה דְּבַמְכִירָה עַל יְדֵי הַרְשָׂאָה אֵין חֲשֵׁשׁ זֶה כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ אֵינוֹ קוֹנֶה
שׁוּם דְּבָר מֵהֶם רַק נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ עַל פִּי הַרְשָׂאָתָם לִמְכּוֹר חֲמֻצֵיהֶם וְאֵין שְׂיִיף לֹאמֵר בְּזֶה
מֵי הַכְּנִיסוֹ בְּתַגָּר זֶה מֵאַחַר שְׂאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה בְּזֶה לְמַה יִּמְנַע טוֹב מִבְּעֻלָּיו לְהִיּוֹת
שְׁלוּחוֹ בְּזֶה וְאַף אִם מְקָבַל שְׂכָר עַל טְרַחְתּוֹ בְּזֶה מֵהַ בְּכָף כִּיּוֹן שְׂאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה
בְּדָבָר אֵינוֹ עוֹשֶׂה אִיסוּר בְּלִקְיַחַת שְׂכָר טְרַחְתּוֹ וְאִם הֵינּוּ מְצָרִיכִים שֶׁכָּל אֶחָד יִכְתּוּב שְׂטֵר
מְכִירָה בְּעֲצֻמוֹ וַיְדוּעַ שְׂרוּב כְּכֹל בְּנֵי הָעִיר אֵין יוֹדְעִים לְכַתּוּב בְּעֲצָמָם שְׂטֵר מְכִירָה כְּדִין
וּבְמִקּוֹם שְׂאִין מְצוּיִים הַרְבֵּה לוֹמְדִים בְּלֵי שׁוּם סֶפֶק יִכְשְׁלוּ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם בְּזֶה שְׂיִהְיוּ
סְבוּרִים שֶׁמְכָרוּ וְכַתְּבוּ שְׂטֵר כְּדִין וּבְאִמְתָּה הַיֵּשׁוּרָא חֲסָפָא בְּעֻלְמָא הוּא אֲבָל כְּשֶׁתְּהִיָּה
הַמְכִירָה עַל יְדֵי בֵּית דִּין אוֹ אֶחָד הַמִּיּוֹחָד שֶׁבְּעֵדָה הַבְּקִי וְרַגִּיל בְּזֶה תְּהִיָּה הַמְכִירָה עֲשׂוּיָהּ
כְּדַת וְכִהְלָכָה: וְכֵן הַחֲשֵׁשׁ ב) מִשׁוּם שְׁפּוֹתְבִים מְכִירָה וְהַפְּקָר בְּשְׂטֵר אֶחָד וְאִם מְכִירָה אֵין
הַפְּקָר וְכוּ' לִיתִּיָּה כָּלֵל בְּשְׂטֵר הַמְכִירָה עַל יְדֵי הַרְשָׂאָה הַנְּהוּג בִּינֵינוּ כִּי זֹאת עוֹשִׂים רַק
בְּשְׂטֵר מְקִנָּה שֶׁקוֹנֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִבְּעֻלֵי הַחֲמִץ מֵהַ שְׂאִין שְׂיִיף זֶה בְּשְׂטֵר הַהַרְשָׂאָה: גַּם
הַחֲשֵׁשׁ ג) מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוּר לִיתִּיָּה בְּמְכִירָה שֶׁעַל יְדֵי הַרְשָׂאָה מֵאַחַר שְׂאִין
עַל הַמְּוֹרְשָׁה שׁוּם אַחֲרִיּוֹת וּמֵהַ לוֹ בְּקִיּוּמוֹ אוֹ בְּאִיבוּדוֹ שֶׁל חֲמִץ וְאִי מִשׁוּם שֶׁהַבְּעֻלֵי בְּתִים
עֲצָמָם רוּצִים בְּקִיּוּם הַחֲמִץ לְפִי שְׂאִם יֵאבֵד לֹא יִשְׁלַם הַנְּכָרִי הָרִי אֵין בְּזֶה הַפְּרֵשׁ בֵּין אִם
יִמְסְרוּ בְּעֲצָמָם כָּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ לֹאם יִמְכּוֹר שְׁלוּחָם הַכֹּל בְּבֵת אַחַת וְטַעַם הַהִיתָר מִפְּנֵי
מֵהַ שֶׁהוּא הַפְּסָד רַב מְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂיִיף בְּזֶה וּבְזֶה וְזֶה אֵף לְשִׁיטַת הַגָּאוֹן הַנָּ"ל דִּישׁ
בְּזֶה חֲשֵׁשׁ אִיסוּר מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ מִפְּנֵי הָאַחֲרִיּוֹת שְׂיִישׁ לוֹ עַל הַחֲמִץ בְּכֹל זֹאת
בְּהַרְשָׂאָה יֵשׁ לֹאמֵר דְּמוּדָה דָּאִין חֲשֵׁשׁ לְפִי שְׂאִין עַל הַמְּוֹרְשָׁה שׁוּם אַחֲרִיּוֹת וְכָל שְׂכָן לְמַה
שֶׁפְּתַבְתִּי לְמַעֲלָה (בד"ה וּלְפּוּם רִיְהֵטָא) דְּכָל שְׂמָה שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוּר אֵינוֹ כְּדִי
לְהַרְוִיחַ מְמוֹן כִּי אִם שְׂלֵא לְהַפְסִיד מִכִּיסוֹ אֵינוֹ אִיסוּר הָרִי הַמְּוֹרְשָׁה אֵינוֹ רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי
לְהַרְוִיחַ כָּלֵל כִּי אֵף שְׁנוֹתָנִים לוֹ אֵינָה שְׂכָר עַל זֶה הוּא רַק בְּעַד טְרַחְתּוֹ וְנוֹתָנִים לוֹ תְּכַף
בְּחוֹתְמָם עַל הַהַרְשָׂאָה וְאֵין לוֹ בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל חֲמִץ לֹא הַפְּסָד וְלֹא רִינַח כָּלֵל וְאִם כֵּן דַּל מֵהַקָּא
הַחֲשֵׁשׁ דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוּר וְעַם כִּי גִרְאָה פְּשוּט שְׂאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ בְּקִיבוּל שְׂכָר זֶה
שְׂיִקָּבַל הַמְּוֹרְשָׁה עֲבוּר טְרַחְתּוֹ) בְּכֹל זֹאת אֲנִי הִדַּל הַמְּתַעֲסֵק בְּזֶה שְׁנוֹתָנִים לִי בְּנֵי הָעִיר

הרשאה על זה איני מקבל שום שכר בלא נדר משום אחד מהם ואני שולח שני בני אדם אצל הבעלי בתים להחתימם על השטר הרשאה ורובם נותנים איזה שכר בידם וכל הנקבץ אחר ניכוי ההוצאות הנצרכות לענין זה אני שולח את הכל לגבאי הקהל לצרף זה בחילוק שמחלקים לעניים קמח וניין וכו' ובנדאי פן נכון לעשות למי שאפשר לו לעשות דלא דחיקא ליה שעמא ובזה ידעו כל עמי הארץ כי אין פונתנו בזה לבצע פספס כי רק טובתם נדרוש שלא יפסידו ממון רב ולהציל נפשותם מאיסור חמור שלא יעברו על כל יראה ובל ימצא אצל נדאי מי שהשעה דחוקה לו כמו שהוא על הרוב שהשעה דחוקה מאד להרבנים ועיניהם נשואות לקבלת שכר זה להספיק צרכי חג הקדוש המרובים נראה נדאי דאין בקבלת שכר בזה שום חשש: (והחשש ה) מה שצריך לכתחלה למסור המפתחות וכו' נדאי ישנו גם במכירה הפוללת שעל ידי הרשאה ולכן נדאי שמי שאפשר לו למסור המפתחות ביד המנרשה והוא יתנם להנכרי הקונה פן צריך לעשות לכתחלה וכן עושים באמת איזה בני אדם מיעוטא דמיעוטא אף רוב פכל הבעלי בתים אין עושים פן ואין המכירה שעל ידי ההרשאה גורמת זה פי גם אם היו מוכרים כל אחד בפני עצמו לא יעשו פן אף שלהרבה בני אדם אפשר לעשות פן כמוהמוכרים קמח ושאר סוחרים שמסחרם רק בדברים של חמץ וסוגרים חנותיהם לגמרי על כל ימי הפסח מפל מקום רובם יש להם גם סחורות אחרות המותרות ומניחים החמץ בקרון וזית ולא יוכלו לסגור החנות וכיון שלא לו הני שעת הדחק שאי אפשר להקפיד על המפתח גם אותם שאפשר להם למסור המפתח לא ישמעו לקול מורים כי לאו כל מוחא סביר לחלק בין אפשר ללא אפשר יאמר נא ישראל אם מסירת המפתח מעפכת מה לי הכא ומה לי התם ולכן אף שנדאי נכון וראוי לעשות כדברי הגאון מוהרמ"ט לכתחלה מפל מקום לא מפני זה נוכל לבטל כל עסק המכירה ולמי שיש לו לב להבין ומטה און קשבת צריף להודיעו שיעשה פן והנה הנשאר כל עדת בני ישראל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו' ובהכרח לסמוך על מה שחלקו איזה פוסקים בענין זה כמו שפתי למעלה (בד"ה ועל החשש דמשום מסירת המפתח).

גם החשש וי"ו) הנמשך ממכירה פוללת שנותנים חמציהם לנכרים למפנר בפסח וכו' בסומכי נפשם על שכבר מכרו החמץ להישראל הקונה וכו' ולולא מכירה הפוללת נדאי שהיו מוכרים הם עצמם פל אחד להנכרי שיעמידו בחנותיהם למפנר חמציהם ונמצא שמכירה זו בטלה וגוררת עון הגנה גם בהמכירה שעל ידי הרשאה ישנו לחשש זה והתקנה לזה לא רחוקה להודיע ברבים שאין שום אדם יכול להעמיד פרי בחנותו למפנר בפסח בלתי שאלת חכם וכן יאמרו בפירוש לכל אחד ואחד בבואו לחתום בשטר ההרשאה או בבואו למפנר חמצו להישראל הקונה שלא יוכל להעמיד נכרי בחנותו למפנר בפסח בלי שאלת חכם והוא יורה לו את הדרך ילך בה ואת המעשה אשר יעשה השומע ישמע ואשר אין לו לב לשמוע גם אם תבטל מכירה זו הפוללת פושעים יפשו בה אף צדיקים ילכו בה ועליהם תבא ברפת טוב וכבר נתפרסם בעיר הזאת שאיזה בני אדם הפה פשלו ונפלו בחומר איסור זה ופצו גזר למפנר בפסח קמח ויי"ש חמץ והוזמנו לדין והתנדתי עליהם אשר לא טוב עשו וגדול עונם לזלזל באיסור חמור וקבלו עליהם את הדין ונתנו איש פופר נפשו לצדקה לעניים ולא יזידו לעשות עוד כדבר הרע הזה וכל העם ישמעו ויראו: ז) פשמוכרים החמץ על ידי שליח בכח הרשאה כמו

שְׁכַתְבָתִי בְּאוֹת ו' הִנֵּה אִם אַחַר שְׁעֵשָׂה הַבַּעַל הַבַּיִת שְׁלִיחַ לְמַכּוֹר חֲמָצוֹ שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי קָנָה עוֹד חֲמֵץ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם הַהוּא אוֹ שְׂאִיזָה שֶׁפֶן נָתַן לוֹ חֲמֵץ בְּחֶדְרוֹ בְּמִתְנָה גְּמוּרָה חָיִיב לְבֹא עוֹד הַפְּעַם לִפְנֵי הַבַּיִת דִּין לַעֲשׂוֹתָם שְׁלוּחִים שִׁימְכְרוּ גַם הַחֲמֵץ הַזֶּה וְלֹא מִהֲנִי שִׂיאֵמֵר בְּתַחֲלָה שֶׁמִּמֶּנָּה אוֹתָם שְׁלִיחַ גַּם לְמָה שִׁימְכָנָה אַחַר כֵּן דְּכָל מִיִּלְתָּא דְלֹא מְצִי עֶבֶיד הַשְּׂתָא (שְׂאִינוּ יָכוֹל לְמַכּוֹר הוּא בְּעֲצָמוֹ הַחֲמֵץ שְׂאִין לוֹ עֲדִינִין) לֹא מְצִי מְשׁוּנֵי שְׁלִיחַ עַל הַחֲמֵץ שִׁימְכָנָה אַחַר כֵּן פֶּן כָּתַב הָרַב בְּגֵדֵי יִשַׁע סוּף סִי' ד' בְּשֵׁם רַב אֶחָד וְכָתַב עַל דְּבָרָיו שְׁנֹכְוִינִים מְאֹד וּמְפָל מְקוֹם אִם אֵינְרַע שֶׁהַבַּעַל הַבַּיִת לֹא בָּא לְב"ד שְׁנִית כְּנֹז"ל וּב"ד מְכָרוּ בְּפִירוּשׁ כָּל הַחֲמֵץ שִׁימְצָא בְּהַחֲדָר הַהוּא מִהֲנִי הַמְכִירָה גַם לְהַחֲמֵץ שֶׁהִשְׁיֵג אַחַר כֵּן מְשׁוּם דְּזִכּוֹת הוּא לוֹ וְזָכִין לוֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו וְאִם ב"ד יִמְכְרוּ לְהַנְכָרִי קוֹדֵם שְׁעָה חֲמִישִׁית מִהֲנִי כִּינּוּן דִּידוּעַ שֶׁהַבַּעַל הַבַּיִת לֹא יִמְכּוֹר לְפִי שִׁימְכּוֹר עַל הַב"ד (אִם שְׂאִינוּ רִשְׁאֵי לְסַמּוֹךְ בְּזֶה וְחָיִיב לַעֲשׂוֹתָם שְׁלוּחִים שְׁנִית עַל הַחֲמֵץ שֶׁקָּנָה אַחַר כֵּן) כַּמ"ש בְּסִי' תַּמ"ג וּבַמַּג"א עִי"ש לְעַנְּנוּ לְמַכּוֹר הַפְּקֻדוֹן קוֹדֵם שְׁעָה חֲמִישִׁית אִם הוּא דְבָר שְׁלֹא יִמְצָא קוֹנֵימֵי בְּרוּחַ וְכו' אֱלוֹ תוֹרָף דְּב"ק וְהָרַב עוֹנֵג יוֹם טוֹב תוֹרָף סִי' ל"ח ד' ז"ן סוּף ע"א נִשְׁאָל בְּבִנְי הַכְּפָרִים שֶׁבָּאִים לְבַיִת דִּין שֶׁבְּעִיר לַעֲשׂוֹתָם שְׁלוּחִים לְמַכּוֹר חֲמָצָם וְעֲדִינִין אֵין הַחֲמֵץ בְּיָדָם אִם ב"ד יְכוֹלִים לְמַכּוֹר חֲמָצָם וְהַשִּׁיב דְּלִכְאוּרָה נִרְאָה דְּכִינּוּן דְּבִשְׁעַת מִינּוּנֵי הַשְּׁלִיחוֹת הֵם בְּעֲצָמָם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַכּוֹר מְשׁוּם דְּאֵין אָדָם מְקָנָה דְבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם אִם פֶּן אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ אִם דְּבִשְׁעָה שִׁימְכְרוּ הַב"ד כְּבָר הוּא הַחֲמֵץ בְּיַד בְּנֵי הַכְּפָרִים מְפָל מְקוֹם לֹא חָל הַשְּׁלִיחוֹת מְשׁוּם דְּכָל מִיִּדֵי דְלֹא מְצִי עֶבֶיד הַשְּׂתָא לֹא מְצִי מְשׁוּנֵי שְׁלִיחַ אִם בְּאֲמַת קִשָּׁה הַדְּבָר לְהַקְפִיד בְּזֶה כִּי פֶמָה אֲנָשִׁים הַדְּרִים בְּכָפָרִים וּבְכָאִים לְב"ד לַעֲשׂוֹתָם שְׁלוּחִים וְאֵין הַחֲמֵץ בְּיָדָם.

וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְבֹא אַחַר שִׁימְכְרוּ הַחֲמֵץ לְכֹן חֲתַר לֹאמַר דְּאֶפְשָׁר דְּמִהֲנִי לָהֶם הַמְכִירָה לְפִי מֵאִי דְאֶמְרִינּוּ בְּבָבָא מְצִיעָא ד' ס"ו וּמוֹדִינָא דְאִי שְׁמִיט וְאֶכִּיל לֹא מְפִיקִין מִיְנִיָּה וְכֹן כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִי' ר"ט ס"ד וְכָתַב שֵׁם הַרְמ"א דְּבָכָל דְבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם מִהֲנִי בְּהוּ תְּפִיסָה וְכָתַב הַסַּמ"ע בְּס"ק י"ב דְּמָה דְּמִהֲנִי תְּפִיסָה לֹא מְשׁוּם סְפָק הוּא אֱלֹא שְׁכָף הַדִּין גּוֹתֵן (וְשִׁקִּיל וְטָרִי עַל דְּבָרֵי סַמ"ע בְּזֶה) וּמְסִיק כִּינּוּן דְּמִהֲנִי תְּפִיסָה מְדִינָא וְלֹא מִחֲמַת סְפָק וּמְטַעַם דְּנִיחָא לִיהַ דְּלִיקוּ בְּהִימְנוּתִיהַ נִרְאָה פְּשוּט דְּמָה לִי אִם מְכָר בְּעֲצָמוֹ דְבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם וְלֹא חֲזַר בּוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ לִיד הַלּוֹקֵחַ וּמָה לִי אִם צְנוּה לְשְׁלוּחוֹ לְמַכּוֹר דְבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם וְהִגִּיעַ לִיד הַשְּׁלִיחַ אִם דְּאֵין כָּאֵן דִּין שְׁלִיחוֹת דְּמִיִּדֵי דְלֹא מְצִי עֶבֶיד לֹא מְצִי מְשׁוּנֵי שְׁלִיחַ מְפָל מְקוֹם לֹא גִרַע מְמַכְר בְּעֲצָמוֹ דְּגַם כֵּן לֹא הָוִי אֱלֹא דְבָרִים בְּעֲלָמָא כָּל זְמַן שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם וּמִהֲנִי פְּשָׁבָא לִיד הַלּוֹקֵחַ הִכִּי נָמִי בְּצֻנָה לְשְׁלִיחַ לְמַכּוֹר וְהִגִּיעַ לִיד הַשְּׁלִיחַ דְּמִהֲנִי אִם שְׂאִין כָּאֵן דִּין שְׁלִיחוֹת גְּמוּר וְאִם כֵּן גְּבִי חֲמֵץ כָּל שְׁמַכְר הַרְשׁוֹת לְנַכְרֵי עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וְהַחֲצָר יִשְׁנוּ בְּעוֹלָם וְנַעֲשָׂה שְׁלִיחַ גְּמוּר עַל מְכִירַת הַרְשׁוֹת וְנַעֲשָׂה הַחֲצָר שֶׁל נַכְרֵי וּכְשֶׁקוֹנָה הַיִּשְׂרָאֵל חֲמֵץ וּמְעַמִּידוֹ בְּאוֹתוֹ חֲצָר הָרִי הַנְּכָרִי תְּפּוּס וּמוֹחֲזֵק בְּהַחֲמֵץ אַחַר שֶׁבָּא לְעוֹלָם וְקָנִי לִיהַ וְכָל שֶׁפֶן הִכָּא דְּנֹדָאֵי נִיחָא לִיהַ דִּיקָנָה הַנְּכָרִי אִי מְשׁוּם דְּלִיקוּ בְּהִימְנוּתִיהַ וְאִי מְשׁוּם שְׁלֹא לְעַבְנוֹר עַל כָּל יִרְאָה אִם כִּינּוּן שְׁעִיקָר הַקְּנִין הוּא עַל יְדֵי הַחֲצָר יִשׁ לְעִינִין אִי מִהֲנִי חֲצָר לְנַכְרֵי כְּשִׂאִינוּ עוֹמֵד בְּצֵדוֹ דְּהוּא מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְאֵין שְׁלִיחוֹת לְנַכְרֵי וְהִכָּא הַנְּכָרִי אֵינוֹ עוֹמֵד בְּצֵד הַחֲצָר שֶׁנִּמְכָּר לוֹ וְעִינִין בְּקַצָּה"ח דְּבִשְׁלִיחוֹת דְּחֲצָר לֹא קוֹפְדִינּוּ אֲבָנֵי בְרִית וְהַחֲצָר נַעֲשָׂה שְׁלִיחַ לְנַכְרֵי וּמְפָל מְקוֹם יוֹתֵר טוֹב בְּמִי שְׁרוּצָה לְמַכּוֹר הַחֲמֵץ שְׂאִינוּ

עָדִין בְּיָדוֹ שְׂיִמְכּוֹר הַרְשׁוּת וְהַחֲמִץ שְׂיִקְנֶה לְשִׁלְיָחוֹ יִשְׂרָאֵל וְכִשְׂיִקְנֶה הַחֲמִץ וְיִנְיִחַ שְׁם
נִקְנֶה לוֹ הַחֲמִץ לְהַקְוֶה יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲצָר פִּינּוֹן שְׂתַפּוּס בּוֹ מְהִי אַף בְּדָבָר שְׁלֵא בָּא
לְעוֹלָם וְהִישְׂרָאֵל יִמְכּוֹר אַחַר כֵּן הַחֲמִץ לְהַנְכָרִי קוֹדֵם שֶׁשׁ שְׂאֵז כָּבֵר הַחֲמִץ בְּרִשׁוּת
הִישְׂרָאֵל וְיִקְנֶה לְהַנְכָרִי בְּקִנְיָן אֲגַב אוֹ ק"ס וְלֹא יִצְטָרֵף לְבֹא לְדִין קִנְיָן חֲצָר בְּנִכְרִי שְׂיִשׁ
בְּזֶה דְעוֹת עַכ"ל: וּבְשׂו"ת צָמַח צָדֵק הַחֲדָשׁ לְהַגְאֹן מְלִיבּוֹיִץ זְצִלְלָה"ה בְּחֶלֶק א"ח ס'י
מ"ו נִשְׂאֵל בְּעִיר שְׂעוֹשִׂים אֵת הַמ"ץ שְׁלִיחַ שְׂיִמְכּוֹר חֲמָצָה וּמְפָרְשִׁים שְׂיִמְכּוֹר כֹּל הַחֲמִץ
גַּם מֵה שְׂיִבָּא לְרִשׁוּתָם לְהַבָּא עַד עָרַב פֶּסַח יִמְכּוֹר גַּם כֵּן וְנוֹתְנִים לוֹ שְׂטֵר שְׁלִיחוֹת שְׂנִים
אוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים קוֹדֵם הַפֶּסַח וּבְעֵלֵי הַבֵּתִים קִטְנִים מְבִיאִים חֲמִץ לְבַעֲלֵי הַבֵּתִים שְׂחַתְמוּ
עַל שְׂטֵר הַנ"ל וְנוֹתְנִים לָהֶם בְּמַתְנָה אִם נִכְלָל זֶה בְּמַכִּירַת חֲמִץ פִּינּוֹן שְׁלֵא הִיָּה הַחֲמִץ
בְּרִשׁוּתָם כְּשִׁנְתָּנוּ לוֹ כְּתַב שְׁלִיחוֹת הַנ"ל שְׂאֵז עָדִין לֹא יָכֹלוּ לְמוֹכְרָם בְּעֶצְמָם דְּהוּי כְּמוֹ
מֵה שְׂאִירֵשׁ מֵאֲבָא מְכוֹר לָךְ דְּאִינוּ פְלוּם אִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ עַל
זֶה אַף לְשְׂיִמְכּוֹר הַשְׁלִיחַ כְּשִׂבָּא בְּרִשׁוּתוֹ וְרָאִיָּה מְנַזִּיר ד' י"ב וּבִתְשׁוּבָתוֹ כְּתַב טְעָמִים
לְהַתִּיר בְּעוֹמָק פְּלִפּוּלוֹ וּבְטַעַם הַשְׁלִישִׁי כְּתַב דְּאָף אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ עַל זֶה מְפָל
מְקוֹם פִּינּוֹן שְׂגִילָה דְעַתּוֹ שְׂעוֹשֶׂהוּ שְׁלִיחַ עַל זֶה נְהִי דְהַשְׁלִיחוֹת לֹא מְהִי מְפָל מְקוֹם יוֹכֵל
אַחַר כֵּן הַמ"ץ לְמִכּוֹר מְשׁוּם דְזָכוֹת הוּא לוֹ שְׁלֵא יִפְסִיד חֲמָצוֹ וְשְׁלֵא יַעֲבֹר בְּבֵל יִרְאֶה
דְּהוּי כְּהִיא דְאִיתָא בְּש"ע ח"מ ס'י קצ"ה סְעִיף ג' בְּהַגְהָה דְוִדָּאִי נִיחָא לִיהַ עוֹד רָאִיָּה
מִמֵּה שְׂכַתַּב בְּהַגְהוֹת אֲשִׁירִי פָּרֵק קַמָּא דְגִטִּין בְּסִי י"ג הַשִּׁיב רִש"י וְכו' וְהַמְכוּוֹן
דְּהַשְׁלִיחוֹת מִצַּד עֶצְמָה לְבַד יֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא מְהִי מְשׁוּם דְּאִי אֲפִשֵׁר לְמַנּוֹת שְׁלִיחַ שְׁלֵא
בְּפִנֵי הַשְׁלִיחַ לְדַעַת כְּמֵה פּוֹסְקִים מְשׁוּם הִכִּי צְרִיף לוֹמֵר מְשׁוּם דְזָכוֹת הוּא לָהּ מְשׁוּם
דְּגִילְתָּה דְעַתָּה לְכוֹן מְהִי הַשְׁלִיחוֹת אַף שְׁלֵא בְּפִנּוֹן מִצַּד זְכִיָּה עַל כֹּל פְּנִים כֵּן פִּירֵשׁ בְּמַכְתָּב
מֵאֲלִיָּהוּ שְׂעֵר שְׁנֵי סוּף ס'י א' וְאַף שְׂכַתַּב שְׂהַטוֹר סוּף ס'י ק"מ חוֹלֵק בְּזֶה שְׂאִנֵּי הַתָּם
דְּעֶצֶם עֲנִין הַגִּירוּשִׁין חוֹב הוּא לָהּ רַק מְפִנֵי שְׂגִילְתָּה דְעַתָּה הוּא דְחָשִׁיב לִיהַ רִש"י זְכוֹת
וְלָזֶה יֵשׁ חוֹלְקִים אֲבָל הֵכָּא שְׂעֶצֶם עֲנִין הַמְכִּירַת חֲמִץ מִצַּד עֶצְמוֹ זְכוֹת הוּא לְבַעַל הַחֲמִץ
אִם כֵּן כְּשִׁנְסוּף עַל זֶה שְׂעֶשֶׂה אֶה הַמ"ץ שְׁלִיחַ לְמִכּוֹר לוֹ חֲמָצוֹ אַף אִם אֵין זֹו שְׁלִיחוֹת
גְּמוּרָה לְגַבֵּי הַחֲמִץ הַבָּא לוֹ אַחַר כֵּן מְפָל מְקוֹם הוּי שְׁלִיחוֹת מִצַּד הַזְּכִיָּה דְזְכוֹת הוּא לוֹ
וְלְכוֹן שְׂפִיר הוּי שְׁלִיחַ לְמִכּוֹר כֹּל הַחֲמִץ וּמְפָל מְקוֹם לְרוֹנוּחָא דְמִילְתָּא לְכַתְחִילָה נְכוֹן
לְכַתְּוֵב בְּשְׂטֵר הַשְׁלִיחוֹת שְׂעוֹשֶׂהוּ שְׁלִיחַ גַּם עַל הַחֲמִץ שְׂיִבָּא לְרִשׁוּתוֹ אַחַר כֵּן עַד עָרַב
הַפֶּסַח שְׂיִהִיָּה שְׁלוּחוֹ וְשְׂיַעֲשֶׂה לוֹ זְכוֹת זֶה לְמוֹכְרוֹ וְכו' דְכִינּוֹן שְׂמִזְפִּיר בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן
שְׂיַעֲשֶׂה לוֹ זְכוֹת וְדָאִי הוּי שְׁלִיחַ מְדִין זְכִיָּה וְכַעֲיִן זֶה כְּתַב בְּמַכְתָּב מֵאֲלִיָּהוּ שְׁם בְּשֵׁם רִש"י
שְׂיִאֲמֵר הַתְּקַבֵּל וְזָכִי וְכו': עַתָּה (שְׁנַת תְּרַנ"ו) גְּדַפְס ס' בְּרִית עוֹלָם לְהַרֵּה"ג מוֹהֲרֵי"ץ
אַבְד"ק ווִיסָאקִי יצ"ו וְרָאִיתִי בְּסִי כ"ב שְׂהַבִּיא חֲקִירַת הַגְּאֹן עוֹנָג יוֹם טוֹב אִיף מוֹעִיל
מֵה שְׂעוֹשִׂים שְׁלִיחַ לְב"ד לְמִכּוֹר הַחֲמִץ וְכו' דְּהוּי דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם וְכו' וּמִדִּי דְלֹא
מְצִי עֲבִיד וְכו' וְכַתַּב שְׂמִלְכַד הַטְעָמִים שְׂהַמְצִיא בְּעוֹנָג יוֹם טוֹב לְהִתֵּר בְּזֶה יֵשׁ עוֹד לְתַת
טַעַם עַל פִּי מֵה שְׂכַתַּב רַבִּינוּ תָּם שְׂהַבִּיאוּ הַתּוֹס' בְּנִזִּיר ד' י"ב בְּסוּגָיָא דְכָל מִיִּדִי דְלֹא מְצִי
עֲבִיד וְכו' עַל הַמְעֶשִׂים בְּכָל יוֹם שְׂאֲשֶׂה אוֹמְרַת לְחַבְרָתָהּ לוֹשִׁי לִי קָמַח וְהַפְרִישִׁי לִי חֶלֶה
וְכו' שְׂיִשָּׁב רַבִּינוּ תָּם שְׂיִשׁ בְּיָדָה לְהַבִּיא עֵיפָה מְגוֹלְגָלַת וְלוֹמֵר עֵיפָה זֹו תְּהִיָּה חֶלֶה עַל
קָמַח לְכִשְׂיִהִיָּה נִילוֹשׁ וְדְבָרִים שְׂבִינְדָה קִנְיָמִים דְּאִין זֶה דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם פִּינּוֹן שְׂבִינְדָה
לַעֲשׂוֹת וְאַף שְׂהַקְשׁוּ בַתּוֹס' עַל זֶה מְפָל מְקוֹם מְשִׁמַּע דְּקִימָא לֹן הִכִּי גַם בְּסִמ"ג עֲשִׂין

קל"ה פתב דעושה אדם שליח לתרום מכל התבואות שיהיה לו עד עולם מאחר שיכול ליתנם לשלוחו לזכותם לו שיקנה לו גוף הדבר הקרקע לפירוטיו גם באסיפת זקנים בשם רבינו עזריאל אמרו יכול לעשות שליח לשחוט פסחו קודם ארבעה עשר ולהפריש חלתו קודם גלגול אף דלא מצי עביד איהו הואיל ויכול להקנות הקרפן או הדמים ליקחם בשוק וכל שבידו לעשות לאו מחוסר מעשה עכ"ל הרי דהיכא דיכול לעשות טעדיקי דיהני ויקם הדבר מהני השליחות אף דלא עביד באופן המועיל אם עושה בעצמו מכל מקום מהני פיון שהיה יכול לעשות וגבי דבר שלא בא לעולם דעת המרדכי בשם הרשב"א והובא בח"מ ברמ"א סי' ר"ט אם אמר לכשיבואו בעולם מהני ואף דרמ"א הביא חולקים בזה וכן פסק הטורי ז"ה מכל מקום מבואר בש"ע שם ובסי' ס' סעיף ו' דאדם מתחייב בדבר שלא בא לעולם ואם פן לפי המבואר מתוס' בנזיר ה"ל דכשיכול לעשות באיזה אופן דמצי להקנות הדבר מצי לעשות שליח להקנות הדבר אף באופן אחר גם בחמץ יכול לעשות שליח למפוך פיון שיכול להקנותו באופן זה שיתחייב לו בזה וזה מהני ואף דהוי דבר שאינו קצוב וכו' מכל מקום גם לזה יש תחבולה שיתחייב בעצמו בתבואות ומיני חמץ במדה רבה כמה שירצה ומה שיקח עד הפסח יהיה בכלל ההתחייבות וכיון שיש איזו עצה שיכול לעשות פנ"ל לפי ה"ל דכל טעדיקי שהיה בידו מהני לזה משום הכי יכול לעשות שליח למפוך החמץ שעתיד לקנות ועוד טעם שני שדבר המצוי ושכיח ליקח חשיב בא לעולם עיין שער המלך בהלכות מכירה פ"ק כ"ב הלכה ה' דדבר שמצוי לקנות חשיב בא לעולם אם פן גם בנדון דידן שמוכרים החמץ שיקנו הפל שכיחי ויכול למפוך ולעשות שלוחין ועוד היתר שלישי על פי מה שכתב הרב המבי"ט בחלק שני סי' קל"ז והובא בשער המלך שם דאדם מקנה לבנו ולבתו דדעתו קרובה לו דבר שלא בא לעולם וכו' דמהני דמוכח דכשברור לנו שמקנה בלב שלם מהני אף בדבר שלא בא לעולם וכל שפן פאן דברור לנו שמוכר החמץ מקנה בלב שלם גם החמץ שעתיד לקנות פדי שלא לעבור על בל יראה ואם פן שפיר יכול למפוך ולעשות שליח ועוד כתב על פי דברי הרב מוהרימ"ט בחשן משפט סי' כ"ג דאם עשה שליח בפירוש לדבר דלא מצי עביד מהני וכו' וסיים ויש לפלפל בענין זה אלו תנורף דב"ק בחידוש זה שחידש מרן מוהרימ"ט רבים לוחמים ובספרי שדי חמד פללים חלק שלישי במערכת הפ"ף אות פ"ח הבאתי בסיעתא דשמאי דברי רבני האחרונים מיימינים ומשמאלים בזה עי"ש: ח) אם יכול השליח למפוך חמצו של משלח אגב קרקע של השליח או בעינו שיהיה אגב קרקע של המשלח עיין לעיל אות ו' (בד"ה ועוד) שהבאתי בשם הרבנים מקור חיים ומעין גנים דסברי דמהני וכן פתב הרב חיי אדם בכלל כ"ג אות ג' ועתה נדפס ספר פרת יוסף להגאון מסלאנים וראיתי שם בנמוקיו לסי' קפ"ג (בד' קל"ג ע"א) שכתב וז"ל נסתפקתי אם יכול השליח להקנות החפץ של המשלח בקרקע של השליח בקנין אגב קרקע ונראה דלא מהני מעובדא דאיסור גיורא בכבא בתרא ד' קמ"ט דאי מהני הי' לו לרבא לחוש אולי ימנה איסור שליח לקבל הפעות מיד רבא וימסור לרב מרי והשליח יקנה לרב מרי בקנין אגב קרקע של השליח אלא ודאי דלא מהני עכ"ל וקצת תימה שלא זכר דברי המק"ח שכתב מפני דמהני ומה שהוכיח מהיהא דרבא נראה דיש לדחות דלפי מה שכתבו התוס' בד"ה ואי אגב קרקע דהיה יכול איסור להודות שיש לו קרקע ומהני אלא דשפיר קאמר לקמן דליקנינהו באודיתא שהודתה

שְׁהַמְעוֹת עֲצָמָן שֶׁל רַב מְרִי ע"כ וְעַל פְּרָחִין לֹמֵר דְּרַבָּא לֹא אָסִיק אֲדַעְתִּיהָ לָּא הָא וְלֹא
הָא וְרַב הִנְקֵשָׁה לְהַתּוּס' אַהֲש"ס אֲמַאי לֹא אָמַר דְּלוּדִי אִיֶּסֶר שְׂיִישׁ לֹו קַרְקַע וְיִקְנֶה לֹו
אֲגַבּוּ וְתִיַרְצוּ דְשִׁפִּיר קְאָמַר וְכו' אִם פֶּן כְּמוֹ כֵּן נוּכַל לֹמַר דְּרַבָּא לֹא אָסִיק אֲדַעְתִּיהָ שְׂיִקְנֶה
לֹו עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וְהַש"ס לֹא אָמַר הֵכִי דְשִׁפִּיר קְאָמַר דִּיכּוּל לְהַקְנוֹת עַל יְדֵי עֲצָמוּ בְּאוּדִיתָא
וְלֹא יִצְטַרֵּף עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וּבִשְׂוִירֵי הַשְּׂיִטָּה מְקַוְבָּצַת לְבָבָא בְּתַרָּא שְׁנַדְפָּסוּ בְּסוּף סָפֵר
הַמְּאִירֵי לְשִׁבְתָּ פֶתַח בְּסוּגִיָּא הַנְּ"ל בְּשֵׁם הָרֵא"ש תִּימָה אֲמַאי לֹא קָנָה קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא אוֹ
יִשְׁפִּיר אוֹ יִשְׁאֵל וְיִישׁ לֹמַר דְּלֹא מְצָא אָדָם שְׂיִקְנֶה לֹו שְׁלֹא יִקְפִיד רַבָּא עָלָיו וְהַמְקוּם שְׂהִיָּה
דֵּר בּוּ אֵימּוֹר כְּלָתָה שְׁכִירוֹתוֹ עַכ"ל וְלִדְבָרָיו צָרִיף לֹמַר אוֹ דְּרַבָּא לֹא אָסִיק אֲדַעְתִּיהָ
שְׂוִיכַל לְשַׁפְּוֹר אוֹ לְשֹׂאוֹל הַקַּרְקַע (וְאַהֲכִי סָבַר דְּלֹא יוּכַל לְהַקְנוֹתוֹ אֲגַבּ קַרְקַע דְּהָא לִית
לִיהָ אַרְעָא) אוֹ דְּסָמֵף רַבָּא דְּמִסְתַּמָּא לֹא יִמְצָא מִי שְׂיִקְנֶה לֹו קַרְקַע לְהַמְרוֹת רִוּחוֹ וְאִם פֶּן
כָּל שְׁפֶן שְׁלֹא יִמְצָא מִי שְׂיִתְרַצֶּה לְהִיּוֹת שְׁלוּחֹו שֶׁל אִיֶּסוֹר גִּיּוֹרָא לְהַקְנוֹת לְרַב מְרִי עַל יְדֵי
קַרְקַע שְׁלֹו אֲבָל אֵין הֵכִי נְמִי דָּאִם יִמְצָא מִי שְׂיִהִיָּה שְׁלִיחַ וְיִרְצֶה לְהַקְנוֹת אֲגַבּ קַרְקַע שְׁלֹו
שִׁפִּיר מְהִנֵּי וּבְחִידוּשֵׁי הַרְמַב"ן כְּתִב וְאִנִּי תִמָּה אִיף לֹא לְקַח בֵּית רֹבַע קַרְקַע וְכו' וּמְצָאִתִּי
בְּגִירְסַת הַהֲלָכוֹת דְּרַב מְרִי בִי רַב הָוָה וְאִם פֶּן יִישׁ לֹמַר דְּאִיֶּסוֹר לֹא גָמִיר וְהֵכִי קְאָמַר
רַבָּא אִי טְעִי וְעֵבִיד אֲגַבּ קַרְקַע לֹא קָנִי לְהוּ דְּלִית לִיהָ אַרְעָא שְׂאִילוּ הִיָּה בְּקִי הִיָּה קוּנָה
קַרְקַע וּמְקָנָה עַכ"ל וְלִפִּי זֶה כָּל שְׁפֶן שְׂיִישׁ לֹמַר דְּאִיֶּסוֹר לֹא יִדַע שְׂיִכּוּל לְהַקְנוֹת עַל יְדֵי
מִינּוּי שְׁלִיחַ שְׂיִקְנֶה אַג"ק שְׁלֹו אוֹ דְּלִפִּי טְעוּתוֹ דְּמַהֲנֵי לֹא יִחְזוֹר אַחַר עֲצוֹת מְבַחוּץ וְיִקְנֶה
לֹו אֲגַבּ קַרְקַע שְׂאִין לֹו וְלֹא מְהִנֵּי: א שׁוּב רֵאִיתִי לְהַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר א"ח ס' קי"ו (בְּשִׁנִּית
לְהַנְּ"ל) שְׁכָתַב בְּשֵׁם גָּאוֹן אֶחָד שְׁנַסְתַּפֵּק אִם יְכוּל הַשְּׁלִיחַ לְהַקְנוֹת אֲגַבּ קַרְקַע שְׁלֹו
הַמְטַלְטְלִין שֶׁל הַמְשַׁלַּח וּפְשׁוּט הַג' הַנְּ"ל מְדַבְּרֵי הַר"ן רִישׁ פֶּרֶק הַזּוֹרֵק (בד"ה וְהָא דְּאוּרִי
לְהוּ רַבָּא) דִּיכּוּל לְהַקְנוֹת ע"י קַרְקַע שְׁלֹו דָּאִם לֹא פֶן הִיָּה לֹו לְהַר"ן לְדַחּוֹת מַה שִׁפִּירש"י
שְׂהַקְנֶה לֹו אַג"ק מְטַעַם זֶה דִּכְיִן דְּהַקַּרְקַע הִיָּה שֶׁל הַשְּׁלִיחַ לֹא מְצִי אֲקִנוּיִי הַגַּט אֲגַבּוּ וְהַג'
חַת"ס דְּחָה רֵאִיתוֹ דְּאֵין הֵכִי נְמִי דְּהָוָה מְצִי לְדַחּוֹת בְּזַה דְּבָרֵי רִש"י אֲלֹא דְּעִדִּיפָא מִינָּהּ
קְאָמַר וְכו' וְשׁוּב הִבִּיא דְּבָרֵי הַרַב מְקוֹר חֲזִיִּים דְּמַהֲנֵי וְכָתַב עַל דְּבָרָיו וְז"ל וְאִיבְרָא דְּלוּלֹא
דַב"ק פְּשִׁיטָא לֹאִידָף גִּיסָא מְסַבְּרָא וְכו' וּמְגַמְרָא דַב"ב ד' מ"ד ע"ב דְּלִית לִיהָ אַרְעָא
מְעוּלָם וְקִשָּׁה דְּלִיחּוּשׁ שְׂמָא שְׁלוּחֹו לְוָה לְעֲצָמוּ וְשִׁיעְבַּד קַרְקַעוֹ לְהַמְלִיחָה וְאֲגַבּ שְׁעַבַּד נְמִי
מְטַלְטְלִין שֶׁל מְשַׁלַּח וְלְוָה בְּעֵדוּ מְהַמְלִיחָה וְכו' ע"י שׁ וּמוּכַח דְּלֹא מְלֹאוּ לְבוֹ לְחַלּוֹק עַל
הַמְק"ח דְּלוּלֹא ד"ק קְאָמַר וְהַרְאָה שְׂהַבִּיא מַב"ב הַנְּ"ל גְּרָאָה שְׂיִישׁ לְדַחּוֹת דְּכּוּלֵי הָאִי
חֲשָׁשָׁא רַחוּקָה וְלֹא חֲזִיִּישִׁינָן לָהּ אֲבָל אִי עֵבִיד פִּי הָאִי גּוֹנוּנָא אֵין הֵכִי נְמִי דְּמַהֲנֵי: ט)
בְּמַכִּירַת הַחֲמִץ לְנִכְרֵי צָרִיף לְכַתְּחַלָּה לְמַסּוֹר לֹו מִפְתָּח הַחֲדָר שְׂהַחֲמִץ מוּנָח בּוּ וְכֵן אֲנִי
רָגִיל לְעֲשׂוֹת בְּשִׁלֵי אֶף שְׂאִין עוֹשִׂין פֶּן כָּל בְּנֵי הָעִיר וְאַחַר שְׂפָכֵר הַוּרְגָלוּ פֶּן מְקַדָּם קְדַמְתָּהּ
לְמַפְנֵי הַחֲמִץ בְּלִי מְסִירַת הַמְּפָתַח אֵין מְטִים אֲזַן לְהַמְחַדֵּשׁ לָהֶם דְּבָר מַעֲתָה וְלַעֲנִין דִּיעְבַּד
אִי מְעַכְב מְסִירַת הַמְּפָתַח עֵינִין לְהַרְבֵּנִים טוֹרֵי זָהָב ס' חַת"ס סק"ד וּבְמַשְׁבָּצוֹת שָׁם וְגַם
בְּחַלֵּק אֲשֶׁל אֲבָרְהָם סק"ד וּבְנוֹדַע בִּיהוּדָה ח"א ס' ח"י רְמִזוּ הַרַב שְׂעָרֵי תְּשׁוּבָה ס' ח'
חַת"ס אוֹת ח' כְּתִב דְּמָה שְׂהַחֲמִיר הַט"ז בְּאִם לֹא מְסַר הַמְּפָתַח דְּהִנֵּי הַעֲרָמָה וְעוֹבֵר בְּבַל
יִרְאָה דְּבָרָיו תְּמוּהִים דְּאִפְּלוּ אִם הִיָּה דַעְתּוֹ לְהַעֲרָמָה מַה בְּכַף כֵּינּוּן שְׂמַכְר לֹו כְּדִין בְּאוּפֶן
הַמוּעִיל וְכִי אֲנוּ מְשַׁחֲזִין בְּהַעֲרָמָה שְׁלֹו הֲלֹא אִם יְבוֹאוּ לְדִין נִקְהָה אֶת שְׁנָיו וְנִגְמַר לֹו
שְׂפָכֵר זָכָה הַנְּכָרִי בְּמַקְחֹו וְכֵינּוּן שְׂזָכָה הַנְּכָרִי שׁוּב אֵינּוּ עוֹבֵר בְּבַל יִרְאָה וְסִיִּים וְאֶף אִם

נסכים להט"ז לאסור החמץ על כל פנים משום קנס על שהערים וכו' עיי"ש שפכת לחלק
דבנדונו שהמכירה הנה על ידי שליח אין שייך לקונסו ומתבאר דלפי האמת אינו
מספיק לאסורו משום קנס אלא שכתב פן לרנוחא דמילתא דאף אם נודה להט"ז מפל
מקום בנדונו אין חשש ובשו"ת שואל ומשיב מ"ק ח"ג סי' ק"ך פתב בשם הרב השואל
שהשיב על דברי הנודע ביהודה דאין פונת הט"ז משום הערמה רק משום שנסאר חייב
לו המעות וכשלא מסר לו המפתח הוי פגילוי דעת דתפיס ליה אדמיה ונעשה כשומר
שקר ואף בהתנה שיפטר מאחריות מפל מקום פיון שיודע שהנכרי לא ישלם לו הוי
כאחריות אלם ואף דקנה אגב קרקע מפל מקום על ידי אחריות עובר בבל יראה והגאון
המחבר כתב ואני תמה אם פן בכל מכירה אף שמסר לו המפתח אם יאבד החמץ לא
ישלם לו הנכרי והוי כאחריות אלא על פרחין לומר פיון שבטל החמץ והפקירו לא מיקרי
אחריות רק דאם יאבד הנה לו הפסד אבל אחריות לא שייך בזה דשלו הוא וכו' והביא
דברי הרב מקור חיים בסי' ת"מ דכי האי גוונא חשיב ליה אחריות על הישראל ותמה
עליו (עיי"ש ובמה שרשמתי בסי' ה' אות כ"ה על דברי המק"ח הנ"ל) וסיים דברור
דמסירת מפתח לא מעכב פלל וגם יפה חלק החק יעקב בין היכא דסגר קודם המכירה
ובין אחר כך עכ"ד ובתניינא ח"ב סי' ע"ו פתב הט"ז אוסר והמק"ח מחמיר והנו"ב רוצה
להקל ואנו מה נענה אף מפני שרוב המוכרים נוהגים פן גם בעירנו צריף לדחוק ליישב
מנהג העולם פיון שהשטר פדינו ואם הנה הולך הנכרי להמשפט הנה יכול לקרוע החותם
פיון שגמפר לו פמו שכתב הנודע ביהודה ואף שאין השטר מועיל פלל בדיניהם מפל
מקום פל שפדינו זכה הנכרי ויש בזה זכות לישראל שלא יעבור בבל יראה דנין לו
פדינו והשטר הוי פדין והנח להם לישראל דבאמת המכירה רק מדרבנו דמדאורייתא
בביטול סגי והם אמרו והם אמרו אלו תנורף דב"ק: ויש לפקפק במאי דפשיטא ליה דחמץ
הנמפר לנכרי מהני ביה ביטול ובאמת אינו פשוט עיין במה שהבאתי בסי' ה' אות ו' על
פל פנים למדנו דדעתו כהנו"ב ומעיד בגדלו שפן מנהג רוב המוכרים חמץ שאין מוסרים
המפתח להנכרי ויש לתמוה על מה שכתב בשואל ומשיב בתשובה שהבאתי לעיל באות
ו' שהרעיש עולם על מה שמוכרים החמץ על ידי הרשאה לבד ואחד מהפקפוקים הוא
משום מסירת המפתח כיעי"ש ולא ידעתי מה פל התרדה הרי לדעתו דמסכים להנו"ב
אין בזה שום חשש וכיון שהוא מעיד שפן הוא מנהג רוב המוכרים וישיש להם על מה
שיסמוכו מה לו פי ינעק על המוכרים על ידי הרשאה על העדר מסירת המפתח שהרי
גם אם ימפרו בעצמם (ולא על ידי שליח בהרשאה) אין מוסרים המפתח וצ"ע וע"ע שם
מה שכתבתי בשם הרבנים בגדי ישע וח"א בזה והרב עיקרי הד"ט סי' י"ז אות ו' פתב
שבנדון הנו"ב שמסר מפתח החדר ולא מסר מפתח התיבה גם להט"ז מהני ובספר רינון
יצחק (פי' על הגדה ש"פ) פתב בראש ספרו דהמעין בדברי הפוסקים יראה שיש הרבה
פקפוקים על זה להתיר בדיעבד אף למה שכתב הח"י לחלק בין קודם המכירה וכו' אלא
אם פן אמר בעת הביטול ליהוי הפקר וכו' ולכן מורה ובא דכל מי שאינו רוצה ליתן
המפתח לנכרי על פל פנים יתלה המפתח בסופתא שבביתו במקום שיוכל לראות בכל
פעם שיטול הנכרי ואם באמת ירא שמא יגנוב הנכרי מותר לילך עמו עכ"ל ובנדאי פל
מאי דאפשר לתקן לצאת לדברי הפל הכי עדיף אף היכא דאי אפשר ודאי יש לסמוך על
הרב נודע ביהודה ובפרט לדברי הרב בגדי ישע שהבאתי באות ו' דכשלא שלם הנכרי

כל דמי הַחֲמִץ אין שום חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה אם לא יִמְסֹךְ הַמִּפְתָּח וְרוֹב הַמְכִירוֹת הַנְּהוּגוֹת עִתָּהּ הֵם בְּאִנְפֵּן זֶה שֶׁמִּקְבֵּל רַק זִידֵאָטִיק וְהַשְּׂאָר זוֹקֵף בְּמִלְוֶה וְאִין בְּזֶה חֲשֵׁשׁ הַעֲדָר מְסִירַת הַמִּפְתָּח: אֵיבְרָא דְמָמָה שֶׁכָּתַב הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּסִי' תַּמ"ח רִישׁ אוֹת ח' בְּשֵׁם שׁו"ת הַר הַכֶּרְמֶל נִרְאָה שְׂאִינוֹ סוֹכֵר כֶּהֱבִגְדֵי יֵשַׁע אֶלָּא אֵף פְּשָׁאִינוֹ מִקְבֵּל מֵהַנְּכָרִי כֹּל דְּמֵי הַחֲמִץ צָרִיף לְמִסְנֵר הַמִּפְתָּח לְנִכְרֵי שֶׁכָּתַב דְּפַעַם אַחַת אֵיבַרַע שְׁהַנְּכָרִי הַקּוֹנֶה מִרְתָּף הַמִּשְׁקִים יִקְרִים הַלֵּךְ בְּפִסְחָא לְהַמְרִתָּף וַיֵּשֶׁת מֵהֶם וַיִּשְׁכַּר וְהוּא הִפְסֵד גְּדוֹל וְגַם אוֹלֵי יִרְבֵּה עֲמוֹ רְעִים וְהַקּוֹנֶה עָנִי וַיַּעֲצוּ לְגַנוֹב מִמֶּנּוּ הַמִּפְתָּח כִּשְׁהוּא יֵשֵׁן וְנִרְדָּם וְכו' עִי"ש עוֹד עֲצָה בְּזֶה הָרִי דְאֵף דְהִיָּה עָנִי וּבְנוֹדָאֵי לֹא סִילַק לֹו דְּמֵי הַמְכִירוֹה (שְׂאֵם כֹּן לֹא הִיָּה לֹו לְדָאֻג בְּדָכָר) וּבְכֹל זֹאת הִיָּה בְּנִדּוֹן הַהוּא מְסִירַת מִפְתָּח אֵף בְּאַמַּת אִין מִזֶּה רְאָיָה דְאֶפְשָׁר אִם הִיָּה בָּא לְשִׂאוֹל מִמֶּנּוּ קוֹדֵם מַעֲשֵׂה הַמְכִירוֹה הִיָּה מוֹרָה לֹו דְּכִכֵּי הָאֵי גּוֹנוֹנָא אִין צָרִיף לְמִסְנֵר מִפְתָּח אֶלָּא דְהַבְעֵל הַבֵּית אַחַר שְׁעֵשָׂה בְּעֲצָמוֹ הַמְכִירוֹה עִם מְסִירַת הַמִּפְתָּח בָּא לְשִׂאוֹל עֲצָה עַל שְׂרָאָה שְׁנִכְרֵי הַהוּא שׁוֹמֵה מִמֶּנּוּ וְהִרְאָה לֹו פִּתְחָא לִינְצֵל מִהַנְּזִק וְהַרַב פְּרִי מְגָדִים (בד"ה וּמַעֲשֵׂה) צִדָד לְחִלְקָא פְּחִילוֹק הָרַב בְּגִדֵי יֵשַׁע' אֶלָּא שְׁלֹא הִחְלִיט כֹּן וְעִי"ש בְּאֶשְׁל אַבְרָהָם סק"ד (ד"ה וְהַמ"ב) וּבְחֵי אֲדָם שְׁהַבֵּאתִי בְּאוֹת ו' פֶּתַח דָּאֵם יִרָא שְׂמָא יֶאבֵד הַנְּכָרִי אֵת הַחֲמִץ יְכוֹל לְתַת מְסָגָר עַל יַד שַׁר הָעִיר וְכֹן כָּתַב בְּקִיצוֹר ש"ע להג' מוהרש"ג בְּסִימָן קי"ד אוֹת ג' דָּאֵם יִרָא כֹּן יִקְלַקְלַק הַקּוֹנֶה יְכוֹל לִיתֵן מְסָגְרַת אַחַר שְׁמִכְרָא לֹו הַחֲמִץ אוֹ אִם הַקּוֹנֶה מְסָכִים לְהַפְקִיד הַמִּפְתָּח אֶצְלַ הַיִּשְׂרָאֵל שְׁפִיר דְּמֵי וּבְסִפְרָא שְׁבִילֵי דוֹד לִי"ד בְּקוֹנְטְרִיס הַקְּנִינִים (שְׂאֵחַר סִי' ש"ף) בְּחִקִּירוֹה ד' אוֹת ד פֶּתַח דְּמִדְּכָרֵי הַט"ז נִרְאָה דְאִינוֹ מְשׁוּם הַעֲרָמָה (כְּדִסְבֵּר הַנּו"ב) אֶלָּא מְשׁוּם דְּבַעֲיִנֵן דְּלִיעֵינִיל בְּדִנְפִשְׂיָה וְכֹל שְׂאִין לֹו מִפְתָּח לֹא עֵינִיל בְּדִנְפִשְׂיָה וּמְקָרֵי מְצוּי אֶצְלַ יִשְׂרָאֵל גַּם מֵהַ שֶׁכָּתַב הַח"י דָּאֵם יִסְגֹּר אַחַר הַמְכִירוֹה אִין חֲשֵׁשׁ זֶהוּ לְדַעְתּוֹ שְׁהוּא מְשׁוּם הַעֲרָמָה אֶבֶל לְפִי מֵהַ שֶׁכָּתַבְתִּי דַּהַט"ז סוֹכֵר דְּבַעֲיִנֵן דְּעֵינִיל בְּדִנְפִשְׂיָה צָרִיף שְׁיִמְסֹר לֹו הַמִּפְתָּח עַל כֹּל הַפִּסְחָא וְכֹן נוֹהֲגִין בְּאַמַּת וּמִזֶּה מוֹכַח דְּכּוֹנֵת הַט"ז כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי וְאִם לֹא מְסֵר הַמִּפְתָּח מִזֵּי בְּדִיעֵבַד דְּדַעַת הַפּוֹסְקִים סְמוּךְ בְּדִיעֵבַד אֶקְנִין כֶּסֶף וְכו' וּפְרִי חֲדָשׁ חוֹלַק לְגַמְרֵי אִמְסִירַת מִפְתָּח וְגַם פ"מ מְצַדֵּד לְהַקְלֵי אִם מוֹכֵר בְּמִקְחָא הַשְּׁוֶה עַכ"ל וּבְאוֹת ו' כָּתַב דְּיֵשׁ לֹוּמֵר דְּמְסִירַת מִפְתָּח הִיָּינוּ כְּשִׂאִין לְהַיִּשְׂרָאֵל עוֹד חֲפָצִים בְּהַחֲדָר אֶבֶל אִם יֵשׁ לֹו חֲפָצִים לְמָה יִמְסֹר לֹו יוֹתֵר הַמִּפְתָּח כִּי גַם לֹו צָרִיף וּלְפִי מֵהַ שְׁפִירְשִׁתִּי בְּדַעַת הַטּוֹרֵי זֶהָב מְשֻׁמַּע גַּם כִּי הָאֵי גּוֹנוֹנָא כֹּן עַכ"ל.

וְכַתּוּב בְּשׁו"ת הָרַב רַמ"ץ בַּא"ח סִי' כ"ד אוֹת י"ב דְּמֵי שְׁהוּא בְּדָרָף וּמוֹכֵר לְנִכְרֵי שְׂמֵ הַחֲמִץ שְׁבִבִיתוֹ וְהַמִּפְתָּח בְּבִיתוֹ וְאָמַר לֹו שְׁפִשְׂיָבָא לְבִיתוֹ יִמְסֹר לֹו הַמִּפְתָּח אֵף לְמָה שֶׁכָּתַב הַחֵק יַעֲקֹב בְּסִי' תַּמ"ח ס"ק י"ד דְּכִשְׁלֵא מְסֵר מִפְתָּח הָנִי כֶּהֱעֲרָמָה בְּנִדּוֹן זֶה שְׂאִין הַמִּפְתָּח בְּיָדוֹ וּמוֹכֵן לְמִסְנֵר לֹו כְּשִׂבָּא לְבִיתוֹ הָנִי מְכִירוֹה גְּמוֹרָה וְגַם בְּפְרִי מְגָדִים סִי' תַּמ"ח בַּא"ח סק"ד (ד"ה וְהַמ"ב) כָּתַב דְּפִשׁוּט דְּמֵי שְׁמוֹכֵר חֲמִץ שְׂיֵשׁ לֹו בְּמִקְוֵם אַחַר אִינוֹ מַעֲכָב מְסִירַת הַמִּפְתָּח אֵף לְכַתְחֵלָה וְכו' וְכֹן כָּתַב הָרַב שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּמַהְדוּרָא תַּנְיִנָּא ח"ב סִי' ע"ז (ד"ה וְהִנֵּה בְּיוֹם ד' קְדוּשִׁים וְכו') (וְעֵינִין בְּתְּשׁוּבַת הָרַב מוהרש"ק שְׁבִסוּף סִפְרָא אוֹת דְּשָׂא בַד' ד' סוּף ע"א דָּאֵם נֶאֱבַד הַמִּפְתָּח שְׁלַ הַחֲדָר שְׂיֵשׁ בּוֹ חֲמִץ אִינוֹ מַעֲכָב מְסִירַת הַמִּפְתָּח) וּבְשׁו"ת צְמַח צְדָק לְהַג' מְלִיבְאוּוִיץ בַּח"א ח' בְּסִי' מ"ד נִשְׂאֵל בְּמֵי שְׁקוֹנֶה חֲמִץ שְׁלַ כֹּל בְּנֵי הָעִיר וְהוּא מוֹכֵרוֹ לְנִכְרֵי כְּדָרָף הַמְבִּנְאָר בְּשִׁטְר מְכִירוֹה שְׁלַ הַג' מוהרש"ז בַּש"ע שְׁלוֹ (הִיָּינוּ בְּתַקִּיעַת הַכֶּף וּבְקַבְלַת כֹּל הַפִּסְחָא וּבְשִׁטְר וּבְשִׁכִירוֹת כֹּן כְּתוּב בַּצ"ץ אֵף

נראה דמ"ש בקבלת כל הפסוק אינו מוקדם וכונתו בקבלת ערבון וערב קבלן על השאר) ואמר להנכרי בעת המכירה שימסור לו כל המפתחות כל אנשי מתנהו רק שאי אפשר להיות מקובצים בשעה אחת וכן היה שקצתם הביאו המפתחות אחר תצי היום והיו כל החדרים בלי מסגרת כלל וכתב השואל דאין לקרות זה הערמה ח"ו והשיב דהגם דהב"ח וט"ז מחמירים אפילו בדיעבד וכן דעת הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל בס"י תמ"ח סי"ג אבל המג"א בסעיף קטן ד' והמ"ב סב"ר להקל בדיעבד וגם הפרי חדש פסק להקל בדיעבד וכן האליהו רבה ובגדון זה שבשעת המכירה היו החדרים בלי מסגרת מותר לכולי עלמא פינן דאין גילוי דעת שאין רצונו שיפנס הנכרי בהם וכל שפן שמכר לו כל החמץ ואם מחדרים פתוחים לא מסר לו כל המפתח מה בכך עכ"ל גם בס"י מ"ה עמד בענין והאריך מאד וגם שם מסיק להקל ובאות ג' באר דהיינו דוקא אם הוא מקבל מהנכרי כל המעות או שמקבל ממנו זידאטיק ועל השאר מקבל ערב קבלן והמוכר כותב לנכרי שפבר קבל ממנו כל המעות אבל אם לוקח ממנו רק זידאטיק וזוקף השאר עליו במלנה הוי פתופס החמץ למשכון והוי שומר שוכר עליו וחיוב באחריותו ואסור ועיין לעיל בסימן זה אות ו' מה שהבאתי בס"ד בדין מסירת המפתח בשם הגאון מר זקנו של הגאון המהר"ם ס' אורי וישעי בס"י קכ"א ובס"י קכ"ב בענין זה עיי"ש (בד"ה ועוד כתב בסוף): יו"ד) במכירת חמץ שאין מוכרים במעות מזוננים אלא בהקפה ומקבל מהנכרי זידאטיק והשאר זוקף עליו במלנה כתב הג' מוהרש"ז בש"ע ש"ל בדיני מכירת חמץ דלא מהני כמתבאר מדברי תרומת הדשן שלא מצא תקנה למכור בהקפה ולזקוף המותר וכו' ואין תקנה אלא שיעמיד ערב קבלן על השאר וכו' עיי"ש ועיין במה שרשמתי במערכת בכור בהמה סי' ג' אות ט"ז והלאה (נדפס בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים) ומתבאר דעת פמה מרבנן בתראי דלא סב"ר פנותיה דרב אלא מהני קבלת זידאטיק במקום פסוף והבאתי שפן מתבאר מדברי הרב נודע ביהודה בסדר מכירת חמץ שפספך שיבת ציון ושפן כתב הרב רב"ד בראשית בכורים לקבל זידאטיק ולזקוף עליו השאר במלנה והיינו שיקבל הזידאטיק בתורת קנין פסוף וכתבתי שם שהרב שואל ומשיב בתניינא ח"ב סי' ס"ג מביא בשם שיעורי רז"ה דתמה על המנהג שלוקחין זידאטיק ואין מבארים שיהיה לקנין ואם פן לא קנה הנכרי כל החמץ אלא כנגד מעותיו פפתוב בח"מ סי' ק"ץ בהגה והמהר"ם כתב לחלק בין קרקע למטלטלין וכו' עיי"ש ומדמע דאף לשיעורי רז"ה אם מפרש שמקבל הזידאטיק לקנין פסוף מהני פכל הפסוף עיי"ש ב: שוב ראיתי דמתבאר פן מפמה רבנים בתשובותיהם לעשות מכירת חמץ בקבלת הזידאטיק בלא ערב קבלן אלא זוקף עליו השאר במלנה עיין בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' שקבל מהנכרי זידאטיק פנהוג וכו' ומתבאר שם בד' א' סוף ע"ב ובצעמוד ד' (בד"ה והנה ובד"ה אף) דלא היה פנדונו ערב קבלן ועיי"ש בסוף סי' ד' (ד"ה הא דאיתא) ובגריש סי' ט' ופשוט דברי הרב מקור חיים פחוקרתו שפצרי שיהיה החמץ בהחזר שנמכר להנכרי שאם יקנה לו החמץ אגב קרקע אחר חשיב חמצו של נכרי ברשות ואחריות הישראל מחמת שלא ישלם לו הנכרי אם יאבד החמץ וכן מדברי כל הפוסקים המדברים בענין הנ"ל ורשמתי תורה דברי קדשם לעיל בס"י ה' אות כ"ה ובסימן זה אות ד' מורים דמוכרים לנכרי בקבלת זידאטיק בלתי קבלת ערב קבלן על המותר אלא זוקף השאר על הנכרי במלנה ועיין בעובדא שבשו"ת מוהר"ם מרוטרובורג האחרונים סי' יו"ד שגם פן היתה המכירה בקבלת הזידאטיק

והמוֹתֵר זָקַף עָלָיו בְּמִלְוֶה (וְכֵן רָאִיתִי בְּנוֹסַח שְׁטֵר מְכִירַת חֲמִיץ שֶׁשָּׁלַח לִי הַגָּאוֹן הַמְּוֹפָלֵא מוֹהֲרֵיז"ש נר"ו בע"ס הַנְּחֻמָּד זָכַר יְהוֹסֵף יצ"ו עַל פִּי דְרִישָׁתִי מֵאֲתוֹ שֶׁפְּתוּב בֶּן שְׁהוֹמֹתֵר זָקַף בְּמִלְוֶה וְלֹא הִזְפִּיר מְעַרְב קִבְּלָן כָּלֵל וְכֵן הוּא בְּחַיֵּי אָדָם כָּלֵל כַּ"ג אוֹת ב' וּבְקִיצוֹר ש"ע הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ג ס' קי"ד אוֹת ב') וּבִסְפָר זְפָרוֹן לִידִידֵי הֵרָה"ג אַבְד"ק רֵאזְנִישְׁטַאשׁ יצ"ו בְּהִלְכוֹת פֶּסַח ד' ט"ו ע"ב פֶּתַב בְּשֵׁם ס' תוֹרַת אֲבִיגַדוֹר דָּאִין צָרִיף הַקּוֹנָה לִיתֵן כֹּל הַפֶּסֶף רַק אִם נָתַן מִקְצַת וְהִשְׁאָר זָקַף בְּמִלְוֶה גַם בֶּן מְהַנִּי רַק שְׂיִתֵן לוֹ הַמִּקְצַת בְּתוֹרַת פֶּרְעוֹן לֹא בְּתוֹרַת עֶרְבוֹן עכ"ל וְלֹא הִזְפִּיר מְעַרְב קִבְּלָן וְאִין סִפֵּר זֶה אֲצֵלִי לְרֹאוֹת אִם הִזְפִּיר סְבֵרַת הָרַב מוֹהֲרֵש"ז וְכֹא לְחֻלּוֹק עָלָיו אוֹ אוֹלֵי הַיָּה הַמְּחַבֵּר קוֹנֵד בְּזִמְנָן עַל כָּל פָּנִים דַּעַת הָרַב הַנֶּ"ל הִיא דְמַהַנִּי זְקִיפָה בְּמִלְוֶה אֵת הַשְּׁאָר: וּבְכָל זֹאת הִנְהִגְתִּי פֶה מְזֵה כַּמָּה שָׁנִים אַחֵר שְׁרֵאִיתִי דְבָרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ז לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵיו לְקַבֵּל עַל הַמְּוֹתֵר עֶרְב קִבְּלָן יִשְׂרָאֵל מִשׁוּם מְהִיּוֹת טוֹב יֵשׁ לָנוּ לְחוּשׁ לְדב"ק וּמָה גַם כִּי רָאִיתִי כִּי מָה שֶׁתְּמַהֲתִי עַל דְּבָרָיו בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהִמָּה הַנֶּ"ל כְּבָר קְדָמוֹנֵי בְּזֵה כְּמוֹכָא בְּס' שְׁאֵרִית יְאֻדָּה לְאַחֵיו שֶׁל הַג' מוֹהֲרֵש"ז בְּהַתְּשׁוּ' לְחַא"ח ס' יו"ד שֶׁשְׁאֵלוּ מִמֶּנּוּ גְדוּלִים חֲקָרֵי לֵב מְעִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים כִּי לֹא מְצָאוּ כֹל אֲנָשֵׁי חֵיל יְדִיעָה לְהַבִּין דְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵש"ז דְּמָה שֶׁנִּהְיָה לְכַתּוּב וְהַמְּוֹתֵר זְקַפְתִּי אֵינּוּ מוֹעִיל לְגְדוּלֵי הָרֵאשׁוֹנִים וַיִּשׁוּטְטוּ אָנָּה וְאָנָּה לְמַצּוֹא דְבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְלֹא מְצָאוּ וְהָרַב הַשֵּׁיב לְבָאָר כְּנִנְתּוֹ עַל פִּי תְּשׁוּבַת הָרִי"ף שֶׁבְּשִׁיטָה מְקוֹנְצַת בְּפָרָק הָאֲנֻמָּנִין בְּצִירוֹף דְּבָרֵי הַתְּה"ד בְּס' ק"ך וְכו' עִיש"ב וְעַם כִּי לְפּוֹם רִיהֶטָא לֹא נִתְּיִשְׁבָּה דַּעַתִּי הַעֲנִיָּה בְּדִבְרָיו וַיֵּשׁ לִי בְּזֵה הַרְהוּרֵי דְבָרִים מְכָל מְקוֹם אַחֲרֵי שֶׁלְּפִי דְבָרֵי הָרַב אַחֲרֵיו בְּשְׁאֵרִית יְאֻדָּה הַנֶּ"ל דְּבָרֵי הַג' מוֹהֲרֵש"ז נְכוֹנִים בְּטַעֲמָן וְדָאִי יֵשׁ לָנוּ לְחוּשׁ לְדב"ק בְּזֵה: אָמֵנָּם עֲתָה בְּשִׁנַת הַתְּרַמ"א רָאִיתִי לְהָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּתַנְיִינָא ח"ד ס' יו"ד שֶׁמְתַפְּלָא עַל הַמְּצָאָה זֹו לְקַבֵּל עֶרְב קִבְּלָן דָּאִם כֵּן הָעֶרְב הַזֶּה רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוּר שְׁאָם יֵאָבֵד הַחֲמִיץ וְלֹא יִשְׁלַם הַנְּכָרִי יִשְׁלַם הוּא וְאִם יִהְיֶה הַחֲמִיץ בְּעֵין יוֹכֵל לְהַחְזִיר הַחֲמִיץ אוֹ לְמוֹכְרוֹ וְלִשְׁלַם וְכו' עִיש"ב כ"ה וְהַג' וְכו' שֶׁמְבַּנְּאָר דְּלַדַּעַתּוֹ דְּבָר זֶה אִיסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ וְלִפִּי זֶה מָה שֶׁהִנְהִיגְנוּ פֶה לְמַתָּן הַדְּבָר לְאַפּוֹקֵי נַפְשֵׁין אֲלִיקָא דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא הַגָּה לֹא נִצָּא יְדֵי חוֹבַת סְבֵרַת הָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב דְּאֻדְרָבָה לַדַּעַתּוֹ דְּבָר זֶה אִיסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ וְכַתְּבָתִּי לְאַחַד הַמִּיּוֹחַד מִרְבְּנֵי גְאוּנֵי זְמַנֵּינוּ מַחְסִידֵי לְבָאוּוּיץ נ"י לְהוֹדִיעֵנו מִהֲשַׁגַּת הַשׁו"מ עַל הַש"ע וְאִם יֵשׁ בְּיָדוֹ לִיִּישֵׁב הַהֲשָׁגָה וְלִהְכָרִיעַ לַעֲנִין דִּינָא וְלֹא קִבְּלָתִי מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה וְאַחֵר זִמְנָן כְּשֶׁפְּתַבְתִּי לוֹ עוֹד עַל עֲנִין אַחֵר וְרַמְזָתִי לוֹ מִמְּכַתְּבֵי הַקּוֹדֵם עַל הַשְּׁגַת הַשׁו"מ מְפֹתְלֵי מְכַתְּבוֹ אֲלֵי חֲזִיתָהּ לַדַּעַתִּיהָ אֲשֶׁתְּמוּטִי קָא מְשַׁתְּמִיט מְלַדְבֵּר בְּזֵה שׁוֹב גְּדַפְס סִפֵּר מְנַחַת מִשָּׁה וְרָאִיתִי לְהַגָּאוֹן נר"ו בְּחַא"ח בְּס' ט"ו בְּקוֹנְטְרִיס חֲקַת הַפֶּסַח אוֹת כ"ו שֶׁהִבִּיא דְבָרֵי הַשׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא ח"ב ס' ס"ג שֶׁהִבִּאתִי בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהִמָּה ס' ג' אוֹת א' ס"ק כ"א וְכַתֵּב שֶׁיֵּשׁ לְפַקֵּק עַל דְּבָרָיו וְשַׁעַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב נְכוֹן לַעֲשׂוֹת כְּפֶתוּב בַּש"ע הָרַב הַנֶּ"ל לְקַבֵּל עֶרְב קִבְּלָן יִשְׂרָאֵל עַל הַמְּוֹתֵר וְשֶׁכֵּן הוּא נוֹהֵג וְכַתֵּב עוֹד דְּמָה שֶׁפַּקֵּק בַּשׁו"מ הַנֶּ"ל עַל דְּבָרֵי ש"ע הָרַב אֵין דְּבָרָיו מְוַכְרָחִים כָּלֵל ע"כ וְלֹא בִיָּאָר לָנוּ כְּמָה לְדַחוֹת דְּבָרֵי הַשׁו"מ וְלֹא פָּנִיתִי לְבִי פָּעַת לְהַתְּיִשֵׁב בְּזֵה וְצָרִיף לַעֲיִין כְּמָה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הָרִי"ש אוֹת י"ד וְאוֹת ל"ח לַעַת הַפְּנָאִי בל"ן וּמָה שֶׁפַּקֵּק מִשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ עֲיִין בְּשׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מַהְדוּרָא קָמָא ח"א ס' פ"ד וּמ"ש מַעַל לְהַקְשׁוֹת עַל הַמ"ב דַּמ"מ הֵנִי רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁהָרִי אִם יִפְסֵד הַחֲמִיץ שׁוֹב לֹא יִשְׁלַם

לו הנכרי הואיל דלרוב הפוסקים ל"מ לא ידעתי מאי קאמר ובאמת כעין זה כתב המק"ח סי' ת"מ וכו' ואני שמעתי ולא אבין דהא באמת הוא ביטל החמץ ומכר ואינו רוב"ק ולדעת הפוסקים דמועיל הקנין הרי מכר כדנינו ועכ"פ הוא ביטל החמץ ואינו רוב"ק וגם הא הפר"ח מפקפק דרוב"ק לא שייך רק בע"ז ולא בחמץ וכן מצאתי ברדב"ז ח"א סי' ר"מ ונהי דהטור בס"י ת"ן וקנימא לו פן דגם בחמץ שייך רוב"ק אבל פאן לא שייך זאת דהרי ביטל ומכר עכ"ל ולפי זה נראה דגם על הערבות אין חשש משום רוצה בקיומו: ומה שמקבל זידאטיק מהנכרי אי סגי בפחות משנה פרוטה עיין בס' עמודי אש ד' מ"ח ע"ד הבאתיו בקונטרס הפללים (בשדי חמד ח"א) במערכת הגימל אות נ"ה ס"ק ח"י: ובעיקר סברת הרב הגאון הקסיד מוהרש"ז זצלה"ה בש"ע שלו (למפור על ידי ערב קבלן פכתוב בראש אות זו) הנה בקונטרס השמטות השדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת בכור אות ב' פתבתי עוד בזה ובשם הבאתי מה שהשיבו מרבני דורנו יצ"ו על מה שפתבתי בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת בכור בענין זה וראיתי נכון להעתיקו פאן בס"ד ואכתוב בתחלה מה שהוספתי שם והוא זה ובמה שכתב הגאון מוהרש"ז בשלחן ערוך שלו שנהא בעליל מדברי התרומת הדשן דלא מהני מקצת וזוקף השאר במלנה פתבתי בנדפס שלא מצאתי בתרומת הדשן וכו' והארכתי להביא מדברי כמה מחברים שמתבאר מדבריהם דמה שזוקף השאר במלנה הני פאילו קבל כל הפסוף ובכל זאת פתבתי בדר קי"ח ע"ב דמשראיתי דברי הגאון מוהרש"ז שמצריף ערב קבלן נמשכתי אחריו ותקנתי לעשות פן במכירת חמץ עיש"ב ועתה השגתי ס' יקר שאילת שלום מהדורא תניינא להגאון שלום טוייבאש ומצאתי שם בס"י רס"ו פתוב למר בענין זה וראיתי להעתיק דב"ק פי הוא תנא דמסייען וז"ל בנידון השטר מכירת חמץ באמת פה אין המנהג פחונמרת הרב בש"ע שלו לעשות על ידי ערב קבלן וגם לא ראיתי לרבותיי הגאונים נ"ע שיינהגו פן וגם ביאס ובשאר ערי מדינתנו אין נוהגים בחונמרא זו וגם במדינת פולין אין נוהגים פן ולא קבלו לחונמרא זו ובאמת עיקר חונמרתו שחש לדברי התרומת הדשן שמשמע מדבריו דלא מהני זקיפת מותר המעות במלנה ולכן המציא עצה זו אשר יהיה אחר ערב קבלן עבור הנכרי הקונה ואם פן אין להישראל עוד שום חוב על הנכרי פי אם על הערב ואנו אין לנו אלא דברי הטורבסי' ק"ץ והב"י והרמ"א שם שכתבו בפשיטות דזקיפת מלנה מהני אפילו בדעייל ונפיק אזוי משום דהוי פאילו קבלם וחזר והלוןם וכדכתב בסמ"ע שם ועיין במחנה אפרים הלכות קנין מעות סי' ה' דמביא בשם הריטב"א דאף אם זקף כל המעות במלנה מהני פאילו קבל מעות וכתב שפן נראה דעת רש"י והר"ן עיי"ש ובפרט במכירת חמץ דמכרו מפני איסורו יש לדונו פמוכר שדהו מפני רעתה דאף בעייל ונפק אזוי ולא זקף מותר המעות במלנה קנה שפיר פמבונאר בס"י ק"ץ שם: ובאמת לא אוכל לדעת העצה שהמצא הרב בזה דאם באנו לחוש שאין זקיפת המלנה מהני על פרחין היינו טעמא משום דכל שלא קבל מעות מזומן לא סמכה דעתו ולא גמר להקנותו או משום דכל שלא קבל כל המעות במה יקנה פל המקח ולא סבירא ליה דהוי פאילו קבלם והלוןם לו בחזרה ואם פן מה מהני סמיכת הערב הא על פל פנים לח קבל מעותיו ומה לי אם זוקף במלנה על הערל הקונה או על הערב בין פה ובין פה יש לומר דלא סמכה דעתיה וגם אין פאן במה לקנות וגם גוף הערבות לדעתי אין בו ממש להתחייב בו פי ידוע לפל פי אינו אלא הערמה בעלמא ולא גמר דעתו

להתחייב ובשלמא בגוף המכירה יש לומר דמשום חומר איסור חמץ ודאי גמר בדעתו להקנותו לו אבל הערב הלזה ודאי לא גמר דעתו להתחייב ואם העכומ"ז לא ישלם אין לחייבו בדין ואם פן הערב הזה מה תועלת יש בו ולכן לא אראה מקום לחומר זה וגם לדעתי אף לדעת המחמירין בזקיפת מלנה ומשום דלא גמר להקנותו כל שלא קבל מעותיו בשלימות היינו בשאר דוכתי אבל במקירת חמץ אנו סהדי שודאי גמר להקנותו בזקיפת המלנה כדי להנצל מהאיסור ומהני שפיר וקרב ר' חיים שהנהיג שם פן כי הוא ממדינת רוסיא ושם נמשכו אחר חומרת הרב אבל אנו אין חוששים לחומר זה וזו ואין לה מקום כלל עכ"ל הגאון שאילת שלום: שיש אנכי שמצאתי אילו גדול תנא דמסייע למה שפתיאני אני הדל שבמח"כ הגאון מוהרש"ז אין דבריו מוכרחים בזה ומכל מקום גם אחר שראיתי דברי הגאון שאילת שלום הג"ל לא ראיתי לשנות מה שפיר תקנתי מאז הואיל ונפיק מפומא דרב עיר וקדיש זיע"א ובמה שפתיא הרב לדבר פשוט דזקיפת מלנה מהני משום דהוי כאילו קבלם וחסר והלנום וציינו למה שפתיא הגאון מתנה אפרים בשם הריטב"א וישפן דעת רש"י וק"ר"ן עיין לעיל בסי' ח' אות י"ד בד"ה שוב מצאתי שפירן) במה שהבאתי בזה אמנם מה שפתיא דכיון שמוכר מפני האיסור הוי כמוכר שדהו מפני רעתה היא סבא נכונה וכיוצא לזה הבאתי בסי' ח' אות י"ד בשם הרב מים חיים ראפפורט לענין קנין מקום בשטר בלא פס"ק (ועי"ש בד"ה הרי מדברי הרב שפתיא): עוד השגתי ספר יקר אורי וישעי ליד ידי הגאבד"ק ייאסי יצ"ו והובאה שם בסי' קכ"א תשובת הגאון מוהר"ם טוייבאש לערער מאד על אשר הנהיגו מחדש בענין מכירת חמץ שכל בני העיר מוכרים לאחד כל חמציהם ואותו הקונה מוכר את הפל לנכרי אחד והנהיג הרב המתקן תקנה זו שתהיה המכירה להנכרי בבטחון ערב קבלן והאריף בטעמים לבטל תקנה זו ובענין הערב קבלן כתב (בדף ע"א סוף ע"ג) וז"ל ומה שפתיא כת"ה לעשות בערב קבלן פתיקון הגאון מוהרש"ז והמענין יראה שהגאון החמיר מאד לחזק המכירה ולאמצה ביד הקונה הנכרי באופן היותר מועיל ומכירה זאת כוללת הוא להקל לעשות המכירה באופן שאינו מועיל רק בדיעבד ולתקן שעת הדחק פדיעבד והוא נגד רצון הגאון הג"ל ובענין ערב קבלן נטה אחר הגאון מוהרש"ז ולא זאת כי המכירה שנעשה עד למדידה ולא נודע הסכום שנתחייב הנכרי אם פן ממילא הערב הוי ערב לדבר שאינו קצוב ודעת הרמב"ם דאין הערב חייב כלום ויכול המוחזק לומר קים לי פהרמב"ם עיין ש"ף סי' קל"א ס"ק ט"ו ואם פן אין יתרון לערב קבלן בזה פינו שלא יתחייב בדין לשלם אלא אף אם נחזיק לעיקר שמתחייב הערב לשלם או באופן דהוי ערבות בדבר קצוב שמתחייב הערב לשלם מכל מקום בעיקר התקנה לעשות ערב קבלן לא מצאנו פן לשום אחד מראשונים ואחרונים ועם פי הגאון הג"ל רב גובריה פנראה מספריו המסודרים בהשפלה נדעת בכל זה אין לנו לזוז מדברי הראשונים ואחרונים אשר באורם אור לנו ואחרי הוראתם נמשכו כל חכמי ישראל וכיון שהם לא הזכירו מזה דבר אין לנו לבדות חדשות מלב: וגם יש טעם בדבר שלא המציאו תקנת הערב קבלן כי ידוע שאף שהנכרי קונה החמץ בכל פה שבעולם מכל מקום ברור שאם ילך החמץ לאבדון לא ישלם הנכרי את המגיע ממנו וכל שפן כשנכתב עד למדידה אפילו מן הדין לא יכול לגבות ממנו כלום כי כל זמן שלא נמדד מי יוכל לברר כמה שנה החמץ שקנה ואם פן החמץ לעולם באחריות הישראל ואף אם אין חייב באחריות אלא שהנכרי אלה דעת הרמב"ם

שִׁמְחוּיָב לְבַעְרוּ וּבְסִי' ת"מ גִּרְאָה שְׁכֹן עֵינָר לְדִינָא וְעֵינָר הֵקִיטָר שְׁנוֹהֲגִים בְּמַכִּירַת חֲמִץ אָף שֶׁהוּא בְּאַחֲרֵיּוֹת יִשְׂרָאֵל הֵינְנוּ מְשׁוּם שְׁמוֹכְרִים אוֹ מְשִׁפְרִים הַחֲדָרִים שֶׁהַחֲמִץ שֶׁם הוּא כְּמִקְבֵּל אַחֲרֵיּוֹת עַל חֲמָצוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵיתוֹ שֶׁל נְכָרִי דְּאִינוּ עוֹבֵר וְאִמְנָם עַל כָּל פְּנִים לֹא פְּלִטִינָן מְאִיסוֹר פִּינּוֹן דְּאַחֲרֵיּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל הָרִי וְדָאִי רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל חֲמִץ כָּל יְמֵי הַפְּסַח וְאִיסוֹר כְּמִבְּנֵי אֶרֶץ בְּסִי' ת"ן אֶלָּא דְּגַם בְּזֵה הַתִּירוֹ מְשׁוּם הַפְּסַח מְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן כָּל זֶה לֹאִישׁ שִׁישׁ לוֹ חֲמִץ דְּמְשׁוּם הַפְּסַח מְמוֹן הַתִּירוֹ לוֹ אֲבָל מְדוּעַ יִתְעַרֵּב אִישׁ זֶר לִכְנֹס לְעֵרֵב קִבְּלוֹן בְּעַד הַנְּכָרִי וּמִמִּילָא יִהְיֶה הַחֲמִץ בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ כָּל יְמֵי הַפְּסַח וְיִרְצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל חֲמִץ כָּל יְמֵי הַפְּסַח פִּינּוֹן שְׂאִין לוֹ הַפְּסַח מְמוֹן לֹא הַתִּירוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלָכֵן לֹא הִמְצִיאוּ הָאֲחֵרֹנִים עֵרֵב קִבְּלוֹן וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה עַכ"ל: וְלִי הַדָּל יֵשׁ לְפַקְפַק בְּטַעַם זֶה לְיִישָׁב לְדַעַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרָש"ז עַל פִּי מַה שֶׁפָּתַח הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר בֵּא"ח ס' קי"ו וּבְסִי' קי"ט אוֹת א' דְּאִין רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל אִיסוֹר אֶסוֹר אֶלָּא בְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי לְהַרְוִיחַ אֲבָל לְהִיּוֹת נִיצוּל מִהַפְּסַח לֹא שְׁמַעְנוּ וְאִם כֵּן הָעֵרֵב הַזֶּה שְׂרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל חֲמִץ כְּדִי לְהַנְצִיל מִן הַהַפְּסַח אִינוּ אֶסוֹר: עַתָּה אֲשִׁים דְּבִרְתִּי לְהַעֲתִיק דְּבָרֵי רַבֵּי גְּאֹוִי דוֹרְנוּ יצ"ו אֲשֶׁר פָּתַבְתִּי אֲנִי הַהֲדִיּוֹט עָלַי בְּעֵינַי זֶה וּבְכַדִּי שְׂיֻבְנוּ הַדְּבָרִים עַל נְכוֹן אַעֲתִיק בְּתַחֲלָה אֶת אֲשֶׁר פָּתַבְתִּי אֲנִי הַהֲדִיּוֹט בְּסַפְרֵי שְׂדֵי חֲמֵד בְּחֻלְק אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר ס' ג' אוֹת א' ס"ק ט"ז ד' קי"ז ע"ג וְאַחֲרֵי כֵן אֲכַתּוּב בְּס"ד דְּבָרֵי הַרְבָּנִים הַמְשִׁיגִים יְחִיו וְנִהוּ: וְלַעֲנִין קִנְיָן כְּסָף אִם מוֹכֵר לְנְכָרִי כְּדִינוּ אֶלָּא שְׂאִינוּ לוֹקַח מִמֶּנּוּ כָּל דְּמֵי הַמְּקַח אֶלָּא לוֹקַח פְּרוּטָה מִמֶּנּוּ וּמַעֲמִיד עָלָיו הַשְּׂאֵר בְּמִלְוָה אִי מִהֵנִי הִנֵּה רְאִיתִי לְהַגָּאוֹן מוֹהֲרָש"ז בְּש"ע שֶׁלּוֹ בְּהַלְכוֹת מְכִירַת חֲמִץ שֶׁבְּסוֹף חֻלְק רַבִּיעִי וְנ"ל וְהִנֵּה עֵינָר מְכִירַת חֲמִץ וְדַעְתּוֹ שְׂיַחֲזִירְנוּ לְאַחַר הַפְּסַח הוּא בְּמוֹכֵר בְּמַעוֹת מְזוּמָנִים וְלֹא בְּהַקְפָּה וְחֲדָשִׁים מְקֻרֹב בְּאוֹ לְחַקֵּן לְכַתּוּב וְהַמּוֹתֵר זְקַפְתִּי עָלָיו בְּמִלְוָה.

וְגַם זֶה אִינוּ מוֹעִיל לְפִי דַעַת גְּדוּלֵי הָרֵאשׁוֹנִים וּכְנִרְאָה בְּעֵלִיל מַמָּה שֶׁפָּתַח בְּזֵה גְּדוּל הָאֲחֵרֹנִים מוֹהֲרָא"י בְּתַרוּמַת הַדָּשָׁן שֶׁלֹּא מִצָּא תַקְנָה לְמַפְּוֹר בְּהַקְפָּה לְזַקְנוֹף עָלָיו בְּמִלְוָה עִי"ש וְלִזְאוֹת אֵין תַקְנָה אַחֲרַת לְמַפְּוֹר בְּהַקְפָּה אֶלָּא לְהִיּוֹת יָד יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּאַמְצַע שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְהִישְׂרָאֵל בְּעַל הַחֲמִץ שׁוּם עֶסֶק בְּעוֹלָם עִם הַנְּכָרִי הַקּוֹנֶה הַחֲמִץ וְלֹא יִהְיֶה הַנְּכָרִי (נ"ח) וְשְׂאֵר חֲזִיב כְּלוּם לְבַעַל הַחֲמִץ אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁלֹּא הִנֵּה הַחֲמִץ שֶׁלּוֹ עַדִּינּוֹ מְעוֹלָם עַכ"ל מִתְבָּאֵר מִזֵּה דְּהַחֲדָשִׁים מְקֻרֹב שֶׁהִמְצִיאוּ לְקַבֵּל פְּרוּטָה לְזַקְנוֹף עָלָיו בְּמִלְוָה עַל, הַשְּׂאֵר דַּעְתָּם לוֹמֵר דְּאָף דְּמוֹכֵר בְּהַקְפָּה לֹא חֲשִׁיב כְּכֹסֶף מְכָל מְקוֹם אִם מְקַבֵּל פְּרוּטָה הָרִי זֶה קִנְיָן כְּסָף וּמִהֵנִי לְזַקְנוֹף עָלָיו בְּמִלְוָה הַשְּׂאֵר וְהַרְבַּ חוֹלֵק וְסוֹבֵר דְּגַם זֶה אִינוּ מוֹעִיל אֶלָּא צָרִיךְ לְחַסֵּן דְּמֵי כָּל הַמְּקַח בְּמִזְנוֹמָן אוֹ לְהַעֲמִיד עֵרֵב קִבְּלוֹן עַל הַשְּׂאֵר כִּיע"ש וּמִתּוֹךְ חוֹמֵר שֶׁהַחֲמִיר בְּזֵה יֵשׁ לְלַמּוֹד לְהַקְלֵל בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּנְיָה מְכַפֵּרַת מְנַכְרֵי בְּכֹסֶף לְבַד וְלֹא סִילַק כָּל הַדָּמִים רַק נָתַן זִידֵאֲטִיק לְקִנְיָן וְהַשְּׂאֵר זְקַף עָלָיו בְּמִלְוָה וְקוֹדֵם שֶׁמְשַׁף לְזֵה זְכָר אִינוּ אֲפִילוֹ סָפַק בְּכוֹר כִּי לֹא נִחְשָׁב זֶה לְכֹסֶף כָּלָל וְהָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַנְּכָרִי כְּמוֹ שֶׁהִתְיָה וְכֵן בְּקִנְיָה חֲמִץ מְנַכְרֵי בְּאוֹפֵן הַנְּ"ל וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח אִינוּ בְּסוּג סָפַק חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו שְׁנַחֲלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם לְהַתִּירוֹ בְּאַכִּילָה אוֹ דוֹקָא בְּהִנְאָה (עֵינּוֹן מַה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּמַעֲרַכַת חֲמִץ וּמִצָּה ס' ח' אוֹת ל') אֶלָּא הָרִי הוּא חֲמִץ שֶׁל נְכָרִי שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח וּמּוֹתֵר (דְּאִין גִּרְאָה מְמַרוּצַת דְּבָרָיו דְּרַק לְהַחֲמִיר הוּא דְּסוֹבֵר דְּלֹא חֲשִׁיב כְּסָף וְלֹא לְהַקְלֵל): וְלְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתִּי בְּהוֹרְמוֹתֶיהָ דְּמַנִּי"ר אֲמִינָא דְּאִין דְּבָרָיו בְּרוּרִים דְּמַה שֶׁפָּתַח כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה בְּעֵלִיל מַמָּה

שְׁכַתְבַת הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן וְכו' אֲנִי עֲנִי יִגְעַתִּי וְלֹא מִצְאָתִי בַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן בְּכָל הַתְּשׁוּבוֹת
דְּשִׁינְכִי לְהִלְכוֹת בְּכוֹר וְהֵם בַּתְּרוּמַת הַדְּשָׁן סִי ר"ע וְסִי ר"ע"א (פְּרָשׁוֹם בַּמִּפְתָּחוֹת)
וּבַפְּסָקִים וּכְתָבִים סִי קכ"ט וְסִי ק"ל וְסִי ו' וְסִי ז' וְסִי ח' וְסִי ט' וְרמ"ד וְלֹא בְּהִלְכוֹת
פָּסַח (פְּרָשׁוֹם בַּמִּפְתָּחוֹת דִּינֵי פָּסַח) אֶפְיָלוּ רָמְזוּ מִזֶּה שְׁסוּבְרָ דְלֹא מְהַנִּי מֵהַ שְׁיִתְּנוּ מְעַט
פָּסַח לְקַנְיָן וְהַשְּׂאֵר יִזְקוּן בְּמִלְוֵה וּמִדְּבָרֵי הַגָּאוֹן חֲתָם סוּפֵר בִּי"ד סִי שִׁי"א מִתְּבָאָר
דְּסוּבְרָ דְסָגִי וּמְהַנִּי בְּקַבְלַת פְּרוּטָה לְקַנְיָן וְיִזְקוּן עָלָיו אֵת הַשְּׂאֵר בְּמִלְוֵה שְׁכַתְבַת דְּמָה
שְׁכַתְבוּ הַפּוֹסְקִים דְּהַפְּסָף שֶׁל מְכִירַת הַבְּהֵמָה סָגִי אִף בַּפְּרוּטָה הֵינּוּ דְּוָקָא כְּשֶׁפָּסַק עֲמוּ
דְּמִים הָרְאוּיִם וְנָתַן לוֹ פְּרוּטָה לְקַנְיָן וְלֹא לְפִרְעוֹן קִנְיָה הַפֶּל וְשְׂאֵר הַמְּעוֹת יִהְיוּ עָלָיו חוֹב
אֲבָל לִיתְּנוּ חֲצִי זָהָב בְּעַד עוֹ שְׁשׂוּהָ פְּמָה זְהוּבִים אֵינּוּ אֲלֵא אִסְמִכְתָּא וְאִין דְּעַתְּמָם לְקַנּוֹת
וּלְהַקְנוֹת וּרְאָיָה מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בַּע"ז ד' ע"א ד"ה רב אֲשִׁי דְאִי לֹא אֲנִי סְהַדִּי וְכו' הִנֵּה
בִּיטוּל מִקַּח וְאִם כֵּן תִּינַח בְּמוֹכֵר אֲבָר אֶחָד בְּזוּל וְכו' מֵהַ שְׂאִין כֵּן כְּשֶׁמוֹכֵר הֵעֵז כְּנִלְהָ
עִי"ש: וְכֵן לְפִי מֵהַ שְׁהַבִּין הֶרֶב פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה בִּי"ד סִי שִׁי"א וְסִי ק"ד לְ"ת שְׁעַל דְּבָרֵי הֶרֶב
חֲתָם סוּפֵר הַנֶּ"ל כְּתָב וְעֵינֵן בֵּא"ח סִי תמ"ח סְעִיף ג' אוֹ שְׁיִמְכְּרֵנוּ לוֹ מְכִירָה גְּמוּרָה בְּדָבָר
מוֹעֵט עֵינֵן חֶק יַעֲקֹב שֶׁם עכ"ל שְׁנִרְאָה שְׁמַבִּין מִדְּבָרֵי הֶרֶב חֶק יַעֲקֹב שְׁהַמְכִירָה בְּדָבָר
מוֹעֵט שְׁכַתְבַת מֶרֶן הַפְּנוּהָ שְׁמוֹכֵר הַחֲמִיץ בְּדָבָר מוֹעֵט בְּלִבָּד וְכֵן כְּתָב הֶרֶב חֲצִי אָדָם בְּכָלֵל
קכ"ג אוֹת ג' דְּסָגִי בַּפְּרוּטָה מִשׁוּם דְּאֲנִי סְהַדִּי דְּנִיחָא לִיָּהּ וְכו' וּמִשְׁמַע דְּכִנְיָתוֹ דְּבַפְּרוּטָה
לְבַד סָגִי (לֹא שְׁיִקְבַּל פְּרוּטָה וְיִזְקוּן הַמּוֹתֵר בְּמִלְוֵה דָּאִם כֵּן לְמָה לֹן דְּאֲנִי סְהַדִּי וְכו') וְכֵן
נִרְאָה שְׁהַבִּין הֶרֶב עֲבוּדַת הַגְּרָשׁוּנִי סִי ק"ב קְרוּב לְסוּפֵר מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' עִי"ש וְכֵן
בַּקְּוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שְׁבִשׁוּ"ת צְמַח צְדָק הִרְאִישׁוֹן בְּמָה שְׁשִׁינֵי לְסִי ס"א הִנֵּה לְפִי זֶה דְּנִרְאָה
שְׁסוּבְרִים דִּיכּוֹל לְמַפּוֹר כֹּל הַחֲמִיץ בַּפְּרוּטָה וּמִטַּעַם דְּאֲנִי סְהַדִּי דְּגָמַר וּמִקַּנְיָן כְּדִי לְהַצִּיל
עֲצָמוֹ מֵאִיסוּר נִרְאָה דְּכָל שְׁכֵן כְּשֶׁמוֹכֵר בְּמִקַּח הַשְּׁנוּהָ וּמִקַּבַּל פְּרוּטָה לְקַנְיָן וּמִעֲמִיד עָלָיו
הַשְּׂאֵר בְּמִלְוֵה דְּמְהַנִּי וּמֶרֶן מוֹהֲרִיט"א בְּסִפֵּר קַהֲלַת יַעֲקֹב בַּתּוֹסְפַת דְּרַבְּנָן בְּמַעְרַכַת הַפ"א
אוֹת רס"ו ד' קי"ח ע"ב (מִדְּפּוֹס אֲשֶׁר־נִזְ) כְּתָב לְעַנְיָן פְּדִיוֹן עֶבֶד וְ"ל וְהָא וְדָאִי דְּפְדִיוֹן
עֶבֶד עֲבָרִי כְּדִי שְׁיִהְיֶה פְּדוּי לֹא בְּעֵינֵן שְׁיִתְּנוּ כֹּל דְּמִי מִיָּדִי דְּהוּי אֲקַנְיָן קַרְקַע דְּנִקְנָה
בַּפְּרוּטָה הַשְּׂאֵר זוֹקֵף עָלָיו בְּמִלְוֵה דְּקוּנָה וְכִמוֹ שְׁכַתְבַת הַפְּרִישָׁה בַּח"מ סִי ק"צ גְּבִי קַנְיָן
קַרְקַע בַּפְּרוּטָה דְּאֶפְיָלוּ עֵינֵי וְנִפְיָק אֲזוּזֵי כִינּוּ דְּזַקְפָּם עָלָיו בְּמִלְוֵה קִנְיָה וְהוּא הַדִּין הַכָּא
כִּינּוּ דְּעֵיקֵר הַפְּדִיוֹן נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי פְּרוּטָה שְׁנוּתָן לוֹ בְּעֵינֵן שְׁפִיר דְּמִי אִף לְדַעַת הַרְשָׁב"א
דְּשִׁטֵּר חֲיוּב לֹא חֲשִׁיב כְּסָף לְקַנּוֹת הֵינּוּ כְּשֶׁעֵיקֵר הַקַּנְיָן הוּא עַל יְדֵי הַשְּׁעָבוּד וְכו' כִּינּוּ
דְּעֵיקֵר נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מְעוֹת בְּעֵינֵן וְהַשְּׂאֵר זָקֵף עָלָיו בְּמִלְוֵה שְׁפִיר דְּמִי וְכו' עִי"ש וּמִינְיָה
גְּלַמּוּד לְקַנְיָן הַנֶּכְרִי בְּמִטְלָטְלִין לְמֵאֵן דְּאָמַר דְּקַנְיָנוּ בְּכִסְף דְּוָקָא דָּאִם נוֹתֵן פְּרוּטָה וּמִעֲמִיד
הַשְּׂאֵר בְּמִלְוֵה שְׁפִיר דְּמִי וְלֹא בְּעֵינֵן שְׁיִתְּנוּ כֹּל הַפְּסָף בְּמִזְמוֹן וְשֵׁם בְּחוֹשֵׁן מִשְׁפָּט סִי ק"ץ
סְעִיף יו"ד מְפּוֹרֵשׁ דְּהִיכָא דְּנוֹתֵן פְּרוּטָה וְלֹא זָקֵף בְּמִלְוֵה לֹא מְהַנִּי הִיכָא דְּעֵינֵי וְנִפְיָק אֲזוּזֵי
וּבְמִכִּירוֹת הִלְלוּ שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵל עֵינֵי וְנִפְיָק אֲזוּזֵי דְּכָל עֲצָמוֹ לֹא בָּא אֲלֵא לְהַנְצִיל מִיָּדִי
אִיסוּר רְאוּי לֹמַר דְּאֶפְיָלוּ אוֹ לֹא זָקֵף הַשְּׂאֵר בְּמִלְוֵה מְהַנִּי כֹּל שְׁכֵן דְּאִיכָּא תְּרַתִּי זָקֵף
הַשְּׂאֵר בְּמִלְוֵה וְלֹא עֵינֵי וְנִפְיָק אֲזוּזֵי דְּמְהַנִּי וְגַם בְּנוֹתֵן פְּרוּטָה וְלֹא פִּירֵשׁ שְׁיִקְנָה כְּנִגְד
הַפֶּל מִפְּלֵ מְקוֹם קוּנָה כְּנִגְדֵי מְעוֹתָיו וְאִם כֵּן הוּא לִיָּהּ זְד נְכָרִי בְּאֲמַצְעָ וּפּוֹטֵר מִן הַבְּכוֹרָה
וְכֵן כְּתָב בְּשׁו"ת יד יוֹסֵף סִי קי"ג בְּשֵׁם שׁו"ת מוֹהַר"ם זִיסקִינְד סִי ז' וְ"ל דְּפִשְׁטָא אִם
נָתַן קֶצֶת הַמְּעוֹת בַּתּוֹרַת עֲרַבּוֹן בְּעֶלְמָא וְלֹא פִּירֵשׁ שְׁיִקְנָה כְּנִגְדֵי הַפֶּל אֲזִי אֵינּוּ קוּנָה אֲלֵא

פנגד מעותיו ופשיטא דפטורה מבכורה עכ"ל ובשו"ת חינוך בית יהודה סי' כ"ח פתב דיש צד להקל בנדונו שישאראל קנה שתי רחלות מנכרי בכסף בלא משיכה דמלבד מחלוקת רש"י ורבינו תם אי נכרי קונה בכסף או במשיכה יש עוד צד להקל בנדון דידן דלא נתן כל כסף קנינו אלא חצי והוא על מקח שתי רחלות וכלומר דלא נקנה להישאראל אלא פנגד מעותיו (וצריך לומר דמירי בשלא פירש שיקנה פנגד הפל) והוי יד נכרי באמצע: ורבינו מוהר"ם מלובלין בתשובה סי' ל"א בישאראל שקנה מנכרי ולא משוה רק נתן מקצת דמים פתב וז"ל ליכא להתיר בנדון דידן מטעם שלא נתן לו כי אם מקצת מעות ולא פולם דבהדיא פוסק הרא"ש בפסק הנהב פריש לקיש דסובר דמקצת מעות קונות פולו גבי ישאראל ומינה נשמע גבי כותי למר פדאית ליה וכו' ע"כ וכונתו מבוארת דלמאן דאמר קונה לו לא דוקא פשנותן כל הכסף אלא מקצת כסף פכולו וכל פה הנה פשוט בעיניו דמקצת כסף הוא פכל הכסף עד שפשהעתיק דברי הרא"ש דישאראל שקנה מנכרי ולא משוה אינה חייבת בבכורה פתב בזה הלשון ולא משוה רק נתן מקצת מעות ע"כ ועין רואה דלא הוזכר בדברי הרא"ש מקצת מעות אלא נתן מעות אלא דמשום דפשוט בעיניו דמקצת כסף פכולו פתב פן פאילו מפורש בדברי הרא"ש ובשו"ת עטרת חכמים פחלק יורה דעה סי' כ"ד סוף (ד"ה אמנם) פתב דהפנים מאירות הוכיח דדעת מרן השלחן ערוך סי' קל"ב סעיף ב' דכסף קונה בנכרי ודחה דבריו ואמר דמה שפתב בש"ע לא מדין כסף הוא דאם פן למה פתב צריך ליקח הדמים (דמשמע פל הדמים) ואחר פה ימדוד הא לקנין במעות די בפריטה והמותר ישאר במלוה אלא ודאי אין פונתו אלא מטעם מנהג שלפי המנהג אם לא נתן פל המעות יכול לחזור וכו' עכ"ל ומסקים לכל המזונבר ובהתשובה שפינד אברהם שאביא לקמן פתב שהישאראל מכרה לנכרי בכסף פמו שקנאה מהנכרי המוכר בכסף ומהני ממה נפשך וסיים על זה ואף שהישאראל לא קיבל מהנכרי רק אוי"ף גא"ב מפל מקום הרי נתן לו ערב על השאר וככי האי גוונא מהני וכו' עי"ש נראה דאם לא הנה ערב על השאר סובר דלא מהני אף באמת לפי פל האמור נראה דמהני על פל פנים אם זוקף השאר במלוה וגם בהעובדא שפינד יוסף סי' קי"ג שהסרסור קנה בהמה מהנכרי ונתן חצי דמים והחצי המחה לו מהקונה שישלם לו לזמן פרעון שנקצב ביניהם ושקיל וטרי אם קנין כסף לחוד מהני עיי"ש שפעת מינה דאף פשאינו גותן דמי פל המקח במזונמן חשיב כסף: הו אמר דנראה דהגאון מוהרש"ז רוצה לחלק ולומר דאף דבעלמא במכירה שהיא בהחלט מועיל מה שנותן פרוטה והשאר זוקף במלוה מפל מקום במכירת חמץ וכינצא שאין פונתו למפור לגמרי וכל עצמו לא בא אלא להפקיע האיסור בזה סובר דלא מהני וכן נראה מדקדוק לשונו הנז"ל מפל מקום לא ידענו היכא רמיזא סברא זו לחלק בזה דמה שפתב בשם התרומת הדשן פבר פתבתי דלא מצאתי זאת בתרומת הדשן פלל ורבי האחרונים נקטי בפשיטות דמהני ואף דנמצא פחתם סופר חלק ששי דף ט"ו ע"ב דסובר לחלק לענין קנין דבדיניהם בין קנין לגמרי לקנין שהוא רק להפקיע קדושת בכור וחמץ התם הוינו טעמא משום דבנימוסיהם לא מצינו קנין פזה להפקיע איסור שקנין פזה אינו אלא על פי דין תורתנו הקדושה ואם פן פשבאים אנו לדון בקנין זה על פי דין תורתנו הקדושה ודינא דידן הוא דמקצת כסף פכל הכסף ודאי דמהני למאן דאמר דקנינו של נכרי בכסף וכן מתבאר מדברי הרב צמח צדק הראשון סוף סי' ס"א שפתב שמכירה פזו להפקיע קדושת בכור אף דלא הוי מכירתו

בנימוסייהם מכל מקום בטר דינא דינא אולינו ופקעה קדושת בכור עי"ש שכתב פן לקנון כסף ומשיכה והיינו לדין אבל למאן דאמר דסגי בכסף לחוד בדינא דינא ודאי דמהני וק"ל: וכן הרב עבודת הגרשוני סי' ק"ב קרוב לסופו כתב בזה הלשון ועוד אפשר לומר שגם בדיניהם לא יפסקו פן אלא במכירה גמורה אבל בנדון דינא שכתב שתי פרות בעד חצי פ"ג אפשר שגם בדיניהם אינו קונה אף שהתוספות כתבו בע"ז דף ע"א ד"ה רבי אלעזר אמר דסגי בפרוטה היינו דוקא פשאין אנו צריכים לדיניהם ונימוסייהם אבל פשצריכים לנימוסייהם אפשר דבעינו דוקא כל דמי שיווי הבהמה וצריף חקירה בנימוסייהם עכ"ל הרי מבואר דמאי דאיפא לאיסתכוי בזה הוא מצה נימוסייהם פשאנו באים לדון מצד נימוסייהם אבל פשאנו לדון מצד דינינו אין שום נפקא מינה בין מכירה מוחלטת למכירה שהיא רק להפקיע הקדושה והאיסור ולכן נראה דבמכירת בכור וחמץ שאנו באים לדון מצד דינינו שפירמיתחשבו קנון כסף מה שלוקח זידאטיק וזוקף השאר במלנה וכן נראה מהגנוסח מכירת חמץ של הגאון נודע ביהודה שהביא מר שמואל בנו בשו"ת שיבת ציון סי' י"א שכתב שיקח פרוטה מן הנכרי וכו' ולא הצריף ליקח ממנו כל דמי החמץ (אלא דסיום הדברים פתוב שם בלשון אשכנז ואיני מכיר באותו לשון אולי נאמר שם שקבל ערב קבלן על השאר והראיתי לאחד מהמלמדים פה ולא הכיר הלשון כי אמר שהוא לשון נעמצ"י): וכן נראה דעת הגאון מוהר"ם מליבאוויץ בשו"ת צמח צדק חלק יו"ד סי' ר"ל דנקיט בפשיטות דאו"ף גא"ב דהיינו מקצת כסף אם יש עמו גם קנון חצר שפיר דמי ומהני כסף ומשיכה עי"ש ויש לתמוה עליו שלא זכר שיטת האדמו"ר בש"ע הג"ל דמקצת כסף לא מהני אלא אם כן העמיד ערב קבלן על השאר ואי בעובדא דידיה הנה הכי לא הנה ליה לסתום אלא מוכח ודאי דרק במה שנתן מקצת הכסף חשיב כאילו נתן לו כל הכסף ומהני לקנון כסף כדעת הרבנים הג"ל וסתם משנתו דלא פשיטת האדמו"ר בזה ועי"ש עוד בסי' רל"ג וק"ל והגאון שואל ומשיב בח"ב סי' צד"ק נשאל באשה שמכרה את הבהמה לנכרי וקבלה אדרו"ף ועל השאר התנית עמו שישלך לה תיקף פשתלד ושאם לא ישלך לה תתבטל המכירה וילדה זכר ולא סילק המותר והנראה מדברי תשובתו הוא דאם היה מעשה זה באיש שמכר על תנאי הג"ל היה מועיל על ידי מחילת התנאי בתנאי שבמזון וכו' ואף דאם כבר הגיע הזמן אינו מועיל מכל מקום היינו דוקא בסתם תנאי מזון שרוצה להקנות ולמכור באמת אבל פשמכר להפקיע הבכור אנו סהדי דלא היה התנאי בדוקא רק מחמת חסרון ידיעה עשה פן וכו' אף באשה יש לומר דלא ידעה לאקנוני וכו' אלו תנרף דב"ק מתבאר דעד כאן וכו' לא מספקא ליה אלא משום התנאי אבל משום שלא סילק כל המעות לא נסתפק לומר דלא חשיב כסף וכן ראיתי לגדול בדור האחרון הגאון רב"ד בספר ראשית ביפורים בגנוסח השטר מכירה העשוי ומתוקן על צד היותר טוב לחוש לכל חומרות האחרונים פתוב בדף י"ג ע"ב שקיבל מעות זידאטיק מהנכרי וזקף עליו השאר במלנה וכו' עי"ש שלא העלה על שפתיו חומרא זו להצריף להעמיד ערב קבלן על השאר ושפתי כהן ישמרו דעת כי באמת נראה שדבר זה חידוש הוא שחידש הגאון מוהרש"ז ולית דחש ליה כמו שנראה מדברי האחרונים אלא דזה פמה שנים משראיתי דב"ק גם אני נמשכתי אחריו לתקן השטר מכירה כפי הגנוסח שלו על ידי ערב קבלן לאפוקי נפשיו מידי כל פקפוק אבל מעיקר הדין נראה דסגי במה שיזקוף עליו השאר במלנה.

ועוד נראה דיתכן לומר דאף אם במקירת חמץ לא מהני אם יתן מעט כסף בסתם ולא פירש שיהיה לקנין דבזה יש לומר דלא קנה אלא פנגד מעותיו כדכתב הגאון שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ב סי' ס"ג בשם ספר שיעורי רנ"ה שפכת לתמוה על המנהג למפור חמץ ביותר משיווי הון רב והנכרי נותן זידאטיק דהא מבואר בח"מ סי' ק"ץ סעיף יו"ד בהגהה דאם לא נתן אלא לערבון בעלמא אפילו לא עניל ונפיק אזוי לא קנה אלא פנגד מעותיו אלא אם פן פירש שיקנה פנגד הכל והם נותנים דבר מועט ולא מכר כל החמץ וכו' (לפום ריהטא לא ידעתי למה הוצרך לומר שמוכרין ביותר משיווי דאף אם מוכרים בכדי שיווי פיון שאין מקבלים רק הזדאטיק ואינם מפרשים שיהיה לקנין הרי מצאה הקפדה מקום לנוח שלא נמכר כל החמץ רק פנגד מעותיו) והרב שואל ומשיב האריך לייים המנהג אף בחלקות ישית בין קרקע למטלטלין דבמטלטלין מהני מדין סטומתא עי"ש מפל מקום לענין מכירת בכור נראה דגם לשיעורי רנ"ה יש לומר דחשיב כסף ומהני למאן דאמר דסגי בכסף דאף שלא קנה אלא פנגד מעותיו מפל מקום הרי איכא זד נכרי באמצע ואם קבל מהנכרי מקצת כסף וגם משוה חשיב מכירה מעליא ומהני לכולי עלמא (ועיין מה שפכתתי בענין מכירת חמץ במערכת חמץ ומצה סי' ט' אות יו"ד) ומפל שפן כשקבל הזידאטיק ומפרש שיהיה לקנין דנדאי דהוי כסף גמור המורם מפל האמור דאם ישאל מכר מבפרת לנכרי בכסף וקיבל רק זידאטיק ואמר לו בפירוש שהוא לקנין והשאר זקף עליו במלנה אם גם משוה הנכרי הרי אם פן חשיב מכירה בכסף ומשיכה ופטורה מבכורה ואם לא משוה הוי ספק בכור מחמת המחלוקת רש"י ורבינו תם וישאל שקנה מנכרי בכסף באופן הנ"ל וקודם שמשוה הישראל ילדה זכר הוי ספק בכור ואם קבלת הזידאטיק הוא בסתם באופן שאינו קונה אלא פנגד מעותיו בין נכרי מישאל בין ישאל מנכרי הנה ליה זד נכרי באמצע ופטורה מן הבכורה: וילדעת מרן מוהריט"א אף בקנה בכסף שלם אינו פשוט למיחשביה ספק בכור משום פלוגתא דרש"י ורבינו תם אלא תלי בפלוגתא אי גזול נכרי אסור מן התורה או רק מדרבנן והוא שבהלכות בכורות בפרק שני אות י"ז (בד"ה והנה לפי האמור) כתב דאף דספק הוא אם קונה מנכרי בכסף לבד ואם פן הוי ספק בכור ומה גם דאיכא ספק ספיקא דקנה מנכרי ספק הלכה פהרמב"ם דישאל מנכרי קונה בכסף או במשיכה וספק הלכה פהרש"י דקניינו של נכרי בכסף מפל מקום פיון דאין מוציאין ממון מיד המוחזק על ידי ספק ספיקא איסורא בתר ממונא גריר ופטורה מבכורה ושוב כתב דלדעת הסוברים דאין לנכרי חזקת ממון משום שסוברים דגזול נכרי אסור מדרבנן אם פן יכולים להוציא מיד המוחזק הנכרי והוי בכור נדאי לענין איסור וילדעת הסוברים דגזול נכרי אסור מן התורה וילדידהו גם בנכרי איכא חזקת ממון ואין מוציאין המקח מידו על ידי ספק ספיקא אם פן איסורא בתר ממונא גריר ופטורה מבכורה עי"ש: ודאתן עלה בישאל ששכר לנכרי וקבל ממנו, רק זידאטיק והשאר זקף עליו במלנה אי חשיב כסף ואי איכא בהדיה משיכה נפטרה מהבכורה מצאתי בשו"ת אגודות אזור מדברי חלק יו"ד סי' ל"ו ששאל בישאל מישאל ששכר מבפרת לנכרי בל"ב זהובים וזולת זה הנה הנכרי חייב לו מעות מעסק אחר ולנה עוד מהישאל איזה זהובים וקנה בהם י"ש לאיינקוף וזקף עליו הכל במלנה והוליד הנכרי את המבפרת לרשותו וילדה זכר בבית של הקונה ואחר זמן הנה לו סיבה להנכרי שמוכרז למפור בהמתו ורוצה ליתנה להישאל בעד חובו ושאל מה לעשות על הבכור

והשיב דבגדון דידן הא איכא משיכה וכסף שפינון שלונה מהמוכר אינה זהובים וקנה בהם יי"ש לאינקוף הרי זה בכלל נתן מקצת דמים ולא ענין ונפיק אזוי דנהי שהיי"ש הנה זולת דמי המבפרת ל"ב זהובים ולא נתן עליהם כלל מכל מקום פינון שדרה הקונים לקנות יי"ש לאינקוף הוי פאילו השוו על הדמים עם האינקוף דכן הוא הדרה דכשהקונה אינו מסלק דמי המכירה קונה יי"ש והוי קניית היי"ש פעין שר על המתנת המעות ומה לי דמים שבשביל גוף המכר מה לי דמים שבשביל המעות של המכר או דהוי פהשוו על שניהם על היי"ש ועל הדמים ונתן האחד דהוי כמו נתן מקצת דמי המכר עכ"ל הגה רואה דפשיטא ליה דסגי במקצת כסף אף אם לא פירש שהיה לקנין פינון דלא ענין ונפיק אזוי וכל שפן באם מפרש לקנין ועי"ש עוד בסי' ל"ז במכר בהמתו לנכרי ולקח ממנו מקצת כסף דחשיב ליה קנין כסף: וכל זה היינו במקבל ממנו כסף כל דהוא מיהא אבל אם מוכר לו בהקפה לגמרי פבר מפורש בתשובת הרב בית חדש שהובאה בשפתי פהו יו"ד סי' ש"ה סק"ח ובבאר היטב שם שאם לא נתן מעות בשעת קנין אלא שהבטיחו ליתן לו כף וכף והאמין לו אף על פי שנתן לו הנכרי אחר כף מה שהבטיחו אין אלו מעות קונות ואף שהיה משיכה גם כן לא מהני לפי מאי דמצריכינו כסף ומשיכה ואין צריף לומר אם הישראל היה חייב לנכרי ואמר הנכרי פרתה קנויה לי במעות שאתה חייב לי והקנה לו הישראל דאין זה קנין מעות עי"ש ועיין בקונטרס הכללים במערכת הפ"ף אות קל"א הגה הבאתי מה שפכת הגאון מחנה אפרים הלכות קנין מעות סי' ה' דרבינו האי בספר המקח ורש"י והר"ן והריטב"א סוכרים דמה שזוקף במלוג חשיב ככסף ושהרשב"א רפ"א בידיה וכו' וכתבתי שצריף לעיין בגוף תשובת הבית חדש הג"ל דנראה שפובר דלא מהני לזקוף במלוג במקום כסף ושדוחק לחלק בזה בין ישראל מישראל לבין נכרי מישראל וכתבתי דאולי הבית חדש מיירי דוקא בשלא כתב לו הנכרי שטר על חוב זה והבאתי דעת הרב אהלי יהודה שכתב להוכיח מפמה דוכתי דאף אם מתחייב בשטר גם כן מהני וכתבתי דיש להשיב על דבריו עי"ש: והן עתה השגתי ספר אשלי רב רבי דפוס רא"ם ונספח אליו חידושים יקרים בשם יד אברהם יכונה וראיתי שם בסי' ש"ה סעיף ו' בשם הרב קצות החשן סי' ר"ד שאם הנכרי חייב לישראל הוי ככסף וסגי במשיכה עכ"ל ולפי זה נראה דמה שמוכר לנכרי בהקפה ומבטיח ליתן המעות אחר כף ונתן לו חשיב ככסף דהא לדברי הבית חדש מוכר בהחוב במקום כסף גרע ממוכר בהקפה וכיון דלהקצות החשן מהני חוב כל שפן שיש לומר לדידה דמהני בהקפה אלא דראיתי שם ביד אברהם הג"ל שכתב אחר כף בגדון מה שנשאל שם בישראל שקנה בהמה מן הנכרי ולא היה משיכה וגם קנין כסף במזומן לא היה אלא שהיה מגיע לו מעות מהנכרי וקנאה ממנו בעד מקצת חובו וכתב דלשיטת רבינו תם דמשיכה דוקא קונה וכן משמע שם ברא"ש ובהגהות אשירי מאור זרוע ובמרדכי ובתשובת מיימוניות לספר קנין סי' ה' וכן פסק בנמוקי יוסף בפרק הזהב וכן תפסו האחרונים לעיקר בדיעבד כשפכר ישראל לנכרי משיכה מתיר שפן הוא דעת רוב הפוסקים עיין חק יעקב סימן תמ"ח ואם כן יש לומר דהוא הדין להפך כשקנה ישראל מנכרי ולא היה משיכה מותר.

וכן כתב הטורי זהב בשם הרמ"א בתשובה סי' פ"ז ואם כן לשיטת רבינו תם נדאי יש להתיר אלא אף לדעת רש"י שהביאו הפוסקים וחסו לסברתו דקנין הנכרי דוקא בכסף וכן להרמב"ם דקונה בכסף או במשיכה מכל מקום בגדון דידן לא קנה הישראל את

הפְּרָה שְׁלֵא נָתַן הַמְּעוֹת בְּמִזְוָמָן אֶלָּא בְּחֻבּוֹ וּבְכִי הָאֵי גִּוְוָא לֹא הָוִי קִנְיָן כְּדִכְתְּבוּ הַב"ח וְהַש"ף גַּבֵּי קִנְיָת נְכָרִי מִיִּשְׂרָאֵל וְהוּא הַדִּין אֵיפְכָא תַּדַּע דְּהָא נְקִיטִינָן דְּמַלְוָה אֵינּוּ קוּנְהָ בְּמִקּוּם שְׁכֶסֶף קוּנְהָ כְּגוּן לַעֲנִין שְׁכִירוֹת קַרְקַע כְּחֻשָּׁן מְשֻׁפֵּט סִי קַצ"ה סְעִיף יו"ד וְלַעֲנִין מִי שְׁפָרַע בְּסִי ר"ד סְעִיף יו"ד וְלַעֲנִין מְכִירַת קַרְקַע בְּש"ף רִישׁ סִי ק"ץ וְכִינּוּן שְׁאִינוּ קוּנְהָ בְּיִשְׂרָאֵל מֵהִיכָא תִּיתִי שְׁתַּקְנָה בְּנְכָרִי וְכו' אֵלּוּ תוֹרָף דְּב"ק וְלַכְּאוּרָה צָרִיף עֵיוֹן דְּלַפּוּם רִיבְהֻטָא נְרָאִין דְּבָרָיו סוּתְרִים בְּתוֹף כְּדִי דִּיבּוּר שְׁהָרִי לְפִי מַה שְׁפַתְבּ בְּשֵׁם הַקְּצוֹת הַחֻשָּׁן מוֹכַח דְּסוּבֵר דְּחֻב חֻשִׁיב כְּסָף וְאִם כֵּן בְּגִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה הָרִי אִם כֵּן קִנְהָ הַיִּשְׂרָאֵל בְּמַה שְׁהִיָּה מְגִיעַ לוֹ בְּחֻבּוֹ דְּהָוִי כְּסָף וְהָוִי פְּרָתוֹ לְשִׁיטַת רַש"י מֵהִיא וְאִיף כְּתַב אַחַר כֵּף דְּגַם לְשִׁיטַת רַש"י לֹא קִנְהָ הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַפְּרָה: וְעַל כָּל פְּנִים לְמַדְנּוּ מְדַבְּרִי הָרַב קְצוֹת הַחֻשָּׁן דְּלַמְּכוֹר בְּהַקְפָּה זִוּזְקָף עָלָיו בְּמַלְוָה מְהִי כְּסָף דְּכִינּוּן דְּמַהֲנִי לְדִידְהִי מוֹכֵר בְּחֻב כָּל שְׁפָן מוֹכֵר בְּהַקְפָּה כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מְדַבְּרִי הַבֵּית חֲדָשׁ דְּמוֹכֵר בְּחֻב גְּרַע לַעֲנִין זָה.

וּלְפּוּם רִיבְהֻטָא נְרָאָה לְהַכְרִיחַ כֵּן מִמַּה שְׁפַתְבּ הַרְמ"א בְּתַשׁוּבָה סִי פ"ז הִבִּיא דְּבָרָיו הָרַב שְׁפַתִּי פְּהוּ בִּיּו"ד סִי ש"ף סְעִיף קָטָן ח' שְׂאִם קִנְהָ פְּרָה מְנְכָרִי בְּמַעוֹת וְנִגְנָבָה וְנִתְרַצָּה הַנְּכָרִי לְשֵׁלֵם לְהַיִּשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּף הַנּוֹפֵר הַגָּבֵב וְיִלְדָה דְּפִטוֹר מְבַכּוּרָה פִּינּוּן דְּנִתְרַצָּה הַנְּכָרִי לְשֵׁלֵם נְקִנְהָ לוֹ הַפְּרָה בְּכָל מְקוּם שֶׁהִיא וּמְפּוֹרָשׁ בְּתַשׁוּבָה שְׁם דְּמַדְמִי לָהּ לְמַה שְׂאָמְרוּ בְּרִישׁ פְּרָק הַמְּפָקִיד נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׂאוּמֵר לְכַשְׁתַּגָּב וְתַרְצָה וְתַשְׁלַמְנִי הָרִי פְּרָתִי קִנּוּיָה מְעַכְשָׁיו וְכו' כְּמוֹ שְׁפַתְבּ בְּשֵׁמוֹ הָרַב מְלֹאכֶת שְׁלֵמָה חֲכִים בְּדָף כ"ד ע"א וְהַקְשָׁה עַל דְּבָרָיו דְּאִין הַגִּדּוֹן דּוּמָה דְּהֵתֵם בְּהַמְּפָקִיד מְשֻׁף הַנְּפָקִד וְתַהֲיָה פְּרָתוֹ קִנּוּיָה לוֹ לְמַפְרַע עַל יְדֵי אוּתָהּ מְשִׁיכָה אֲבָל בְּגִדּוֹן הַרְמ"א שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא מְשֻׁף מְעוּלָם כְּדִי שְׁנֹאמֵר דְּכִי אָמַר הַנְּכָרִי הַרְיָנִי מְשֵׁלֵם אוּתָהּ מְשִׁיכָה שְׁמֻשְׁכָה הַנְּכָרִי מִיִּשְׂרָאֵל מְהִי שְׁתַּהֲיָה קִנּוּיָה לוֹ מֵאַחַר שְׁלֵא מְשֻׁכָה וְלֹא יִצְאָתָה מִרְשׁוֹתוֹ עַכ"ד וְלֹא יְכוּלְתִי לְהַלּוֹם דְּב"ק כְּמוֹ שְׁהֵם דְּאֶדְרַבָּא פִּינּוּן שְׁלֵא מְשֻׁף הַיִּשְׂרָאֵל כָּלֵל בְּזָה יְהִיָּה יְפוּי כַּח לּוֹמֵר שְׁפִטוּרָה מְבַכּוּרָה דְּהִנְהָ לִיָּה בְּהֵמַת נְכָרִי וְנִרְאָה דְּטַעוֹת סוּפֵר הוּא וְצָרִיף לְהִיּוֹת שְׁהַנְּכָרִי לֹא מְשֻׁף מְעוּלָם וְכּוּנְתוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרֵי הַרְמ"א דְּכִינּוּן דְּמַה שְׁפַתְבּ הַרְמ"א כֵּן הוּא לּוֹמֵר דְּאֶפִּילוּ לְרַש"י דְּסוּבֵר דְּכְסָף קוּנְהָ וְהִנְהָ לִיָּה בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל מְכָל מְקוּם בְּמַה שְׁנִתְרַצָּה לְשֵׁלֵם הוּנְיָ בְּהֵמַתוֹ שֶׁל נְכָרִי וְאֵהָא מְקַשֵּׁי דְּבַמַּה קִנְיָה הַנְּכָרִי הָא לֹא מְשֻׁכָה (וּמַה שְׁפַתְבּ וְלֹא יִצְאָה מִרְשׁוֹתוֹ צָרִיף לּוֹמֵר לֹא נְכַסְסָה לְרְשׁוֹתוֹ) כָּלֵל וּמֵאַחַר שְׁכָבֵר הִיא שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַכְּסָף כְּשִׁיטַת רַש"י בְּמַה תַּפְנִס בְּרְשׁוֹתוֹ שֶׁל נְכָרִי דְּנִימָא דְּהָוִי בְּהֵמַת נְכָרִי וּפְטוּרָה זָהוּ לְפִי הַנְּרָאָה כְּנֻנַת קוּנְשִׁיתוֹ וְאִף אִם אִין זָה כְּנֻנַתוֹ מְכָל מְקוּם הָא וְדֹאֵי קֻשְׁיָה עַל הַרְמ"א דְּבַמַּה נְכַסְסָה הַפְּרָה לְרְשׁוֹת הַנְּכָרִי שְׁנִית כִּי הַנְּכָרִי לֹא נָתַן כְּסָף לְהַיִּשְׂרָאֵל רַק שְׁנִתְרַצָּה לְשֵׁלֵם: אִיף לְפִי מַה שְׁנִרְאָה מְדַבְּרִי הָרַב קְצוֹת הַחֻשָּׁן דְּאִם מוֹכֵר בְּהַקְפָּה וְזַקָף הַדְּמִים בְּהַלּוּאָה חֻשִׁיב כְּכֶסֶף אֲתִי שְׁפִיר דְּכִינּוּן שְׁנִתְרַצָּה לְשֵׁלֵם הָרִי זַקָף הַדְּמִים בְּמַלְוָה וְהָוִי כְּכֶסֶף וּמְהִי לְשִׁיטַת רַש"י וְק"ל אֶלָּא דְּסוּפֵר קְצוֹת הַחֻשָּׁן אִין מְצוּי אֲצִלִּי לְרֹאוֹת דְּב"ק דְּשְׂמָא לֹא אָמַר דְּחֻב חֻשִׁיב כְּכֶסֶף אֶלָּא לְהַחְמִיר דְּהִינּוּ כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל קוּנְהָ מֵהַנְּכָרִי וְלֹא נָתַן מְעוֹת אֶלָּא בְּחֻב שְׁמַגִּיעַ לוֹ מְנְכָרִי וְעֲשֶׂה מְשִׁיכָה חֻשְׁבִּינּוּ לִיָּה כְּנֻנַתוֹ כְּסָף וּמְשִׁיכָה וְהָוִי וְדֹאֵי בְּכוֹר אֲבָל אֵיפְכָא אִם הַנְּכָרִי קוּנְהָ מִיִּשְׂרָאֵל בְּחֻב שְׁמַגִּיעַ לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל לֹא אָמְרִינּוּ שְׁזָה כְּסָף וְכִי מְשֻׁף הִנְהָ לִיָּה וְדֹאֵי שְׁאִינוּ בְּכוֹר דְּלַהֲקֵל לֹא אָמְרִינּוּ כֵּן כְּנִרְאָה מְדַקְדּוּק לְשׁוֹנוֹ שְׁפַתְבּ שְׂאִם הַנְּכָרִי חֻשִׁיב לְיִשְׂרָאֵל וְכו' וְלֹא כְּתַב שְׂאִם הַיִּשְׂרָאֵל חֻשִׁיב לְנְכָרִי וְכו' וְאִם כֵּן יֵשׁ לּוֹמֵר דְּכִי שְׁמַעֲיָנּוּ

מדבריו דבמוכר בהקפה כל שפן דהוי פכסוף אפשר לומר דהיינו דוקא להחמיר שאם קנה הישראל בהקפה חשבינו ליה פרתו של ישראל ונהוי בכור אם הנה גם משיכה או ספק בכור אם לא משוף אבל מוכר לנכרי בהקפה ולא קבל ממנו שום פסוף לא אמרינו דהוי פכסוף ואם משוף הוי נדאי בהמתו של נכרי דלהקל לא אמרינו פן נראה לצדד בדברי הרב קצות החשן הג"ל: שוב ראיתי תנרף דברי הרב קצות החשן הובאו בשו"ת שם אריה חלק יו"ד סי' מ"ח (ד"ה ובדבר) ומתבאר פונתו דלא משום חומרא הוא דאמר פן אלא מן הדין והוא על פי מה שכתבו התוספות והקדמונים דגם למאן דאמר פסוף קונה היינו דוקא במקר אבל במציאה ומתנה מהני משיכה לכולי עלמא דשמעת מינה דכל דליכא פסוף באותו נדון חשבינו ליה כמתנה ונהוי קניינו במשיכה אם פן הוא הדין בקונה בחוב ואין פאן קנין פסוף דמי למתנה וקונה במשיכה ואם פן לפי זה מוכן דגם הקצות החשן סובר דזה לא הוי פכסוף (וימה שכתב ביז אברהם דהוי פכסוף אינו מדוקדק) אלא דסובר דכתיב האי גוונא דלא שייך פסוף דמי למתנה דקונה במשיכה לכולי עלמא ולפי זה אפשר דהקצות החשן מודה באם מכר בעד החוב אלא דדמי המקח יתרים על החוב ויצטרף להשלים עוד פסוף דבזה צריך שיהיה קנין פסוף שיתן לו פרוטה ויזקוף השאר במלנה או שיזקוף הפל במלנה ויכתוב לו שטר או שיתחייב לו בקנין דכינון שהחוב עצמו אינו פסוף וגם יש באותו ענין פסוף דהיינו היתר על החוב לא דמי למתנה ויש לומר דבעינו פסוף לקנין לדעת רש"י וכן לדין לא סגי במשיכה אבל היכא דהחוב הוא יותר על המקח כעובדא שביד אברהם או שהוא פנגד המקח ולא יצטרף ליתן שום מעות על המקח לפי דברי הקצות החשן כל שאין פסוף דומה למתנה קנין משיכה מהני וסגי בהכי וכתב בשם אריה שם נז"ל וזה גופא אני אומר גם במוכר בהקפה לשלם אחר כך באיזה זמן פינון דעכשיו אין צריך ליתן לו פסוף קונה במשיכה לכד דמה חילוק יש בין אם נותן לו לגמרי במתנה או שמרחיב לו זמן לפורעון וכו' ואם פן בבכור שמכר לו בלא מעות, רק בהקפה לשלם לאחר זמן אם יש קנין משיכה קונה אף להסוברים דבעינו קנין פסוף דוקא עי"ש: ולי הדל יש לפקפק בזה דהא תינח לדעת הסוברים דכל דליכא פסוף כמתנה ומציאה מהני משיכה אבל לפי מה שכתב האסיפת זקנים בשם הרמב"ן ובחידושי הרשב"א לע"ז שהביא מרן מוהריט"א הלכות בכורות בפ"ק שני אות ז (בד"ה והנה מפני) דאפילו היכא דליכא פסוף לא מהני משיכה אם פן לדידה נדאי לא מהני משיכה במוכר בהקפה לשלם לאחר זמן והגאון חתם סופר בסיומן שי"ב כתב דרש"י סובר דאף במתנה לא מהני משיכה ואפוקהו דכולהו דסברי דקניינו של נכרי הוא בפסוף דוקא הוא רש"י ואי נימא פהחתימם סופר בדעת רש"י נפל פיתא בבירא ואין מקום להעמיד יסוד בהיתר זה שוב מצאתי להגאון שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"א סימן מ"ט דשקיל וטרי על דברי הקצות החשן הג"ל להצילו מקושית השואל ובסוף דבריו כתב מיהו גוף דברי הקצות החשן אינם ברורים דלפי מה שכתב הרמב"ן בשיטה מקובצת לבבא מציא דף מ"ז אינו ברור בזה אי במציאה קני על ידי משיכה עי"ש שכתב קנינים אחרים ואינו פעת לפני עכ"ל: ונדאתאן עלה לענין מכירת בכור לנכרי פכסוף ולא קבל ממנו שום פרוטה אלא שזקוף עליו במלנה דלדעת הב"ח והש"ך לא מהני (גם הגאון בית מאיר נראה דמסכים לזה אלא דעל מה שכתב הש"ך בשם הב"ח דאף שנתן לו הנכרי אחר כך לא מהני כתב דרוצה לומר שנתן לו אחר שילדה דאם פרע קודם הלידה מה בכך שהמשיכה

קוּדֵם לַכֶּסֶף סוּף סוּף הָיוּ שְׁנֵי קַנְיָיִנִים וְהַפְרָעוֹן מֵדוּעַ לֹא יִחַשְׁבֵּן קַנְיָן כֶּסֶף וְכַתֵּב דְּבָשׁוּ"ת
הַב"ח ס' קס"ט לֹא נִזְכָּר שֶׁם דְּבָרִים אֵלּוּ אַף עַל פִּי שְׁנָתָן וְכוּ' וְרַבֵּינוּ מוֹהֵר"ם אֶלְשֵׁיךְ
בְּסִימָן יו"ד כְּתִיב לְעַנְנֵי שְׂכִירוֹת מְטַלְטְלִין דְּמָה שֶׁהַתְּחִיב לְפָרוֹעַ הַשְּׂכִירוֹת לֹא הָיוּ כֶּסֶף
ע"ש) וְלִדְעַת הָרַב שֶׁם אֲרִיָּה עַל פִּי סְבֵרַת הָרַב קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן מְהֵי כִּינּוּ דְלִיפָא כֶּסֶף יֵשׁ
לוֹמֵר דְּסָגִי בְּמִשְׁכָּה וְאִם מָה שֶׁמִּתְחַיֵּיב הוּא בְּשִׁטְר חוֹב יֵשׁ לוֹמֵר דְּגַם לְהָרַב בֵּית חֲדָשׁ
מְהֵי לְפִי מָה שֶׁכְּתִיב הָרַב מִחֲנֵה אֲפָרִים שֶׁהַבֵּאתִי בְּקוֹנְטֵרַס הַכְּלָלִים הַנֶּ"ל שֶׁכְּתִיב רַבֵּינוּ
הֵאֵי גֵאוֹן בְּשֵׁם גֵאוֹן דְּחֻשֵׁיב כֶּסֶף גְּמוּר וְאֵף שֶׁרַבֵּינוּ הֵאֵי גֵאוֹן כְּתִיב שֶׁהוּא עֹמֵד עַל זֶה
וְלֹא הִכְרִיעַ וְגַם הִרְשֵׁב"א שֶׁהֵבִיא שֶׁם רַפְיָא בִּידְיָה מְכַל מְקוֹם כִּינּוּ דְרַש"י וְהִרְשֵׁב"א
בְּקִידוּשֵׁין וְהַר"ן שֶׁהֵבִיא שֶׁם סוּבְרִים דְּהָיוּ כֶּסֶף וְכֵן דַּעַת הַגֵּאוֹן מִחֲנֵה אֲפָרִים כִּיעִי"ש
נִרְאֶה דְאֶפְשָׁר לְצַרְף שְׁמֵי הַסְּבֵרוֹת לוֹמֵר דְּכֶסֶף בְּאִנְפֵּן זֶה עִם מִשְׁכָּה מְהֵי וּמְלַבֵּד מָה
שֶׁרַמְזַת הַמִּחְנֵה אֲפָרִים מִדְּבַרֵי הִרְשֵׁב"א בְּקִידוּשֵׁין: עוֹד מְצֵאתִי לְהִרְשֵׁב"א בְּכַבָּא מְצִיעָא
דָּף ע"ז ע"ב אֵהֵיָא דְאֶמְרִינּוּ מְלַמְּדִים אוֹתָם שְׁלֵא יִחְזְרוּ וְכוּ' וְהִרְיָנִי נוֹשֶׁה בּוֹ שְׁמֵנָה מֵאוֹת
זוֹז קָנָה וּמְחִזֵּר אֵת הַשְּׂאָר כְּתִיב עַל זֶה הִרְשֵׁב"א וְהֵבִיא דְּבַרֵי מְרֵן מוֹהֵרִיט"א בְּסִפְר
קֹהֶלֶת יַעֲקֹב בְּתוֹסֶפֶת דְּרַבֵּנוּ בְּמַעֲרַכַת הַפ"א אוֹת רס"ו דָּף קי"ח ע"ג וְ"ל דְּכִינּוּ דְנִזְקָפוּ
בְּמִלְוָה כְּנִתְיַבַת כֶּסֶף דְּמִי וְלֹא דוֹקָא נְתֵן קִצַּת דְּמִים אֵלָא אֶפְיִלוּ לֹא נְתֵן כְּלוּם קָנָה דְשִׁטְר
חֵיבֵב הִינּוּ כֶּסֶף וְעוֹד הֵבִיא שֶׁם בְּשֵׁם הִרְשֵׁב"א הֵבִיא דְּבַרֵי בְּאַסִּיפַת זְקָנִים בְּכַתְּנֻבוֹת
אִמָּה שֶׁאֶמְרוּ בְּש"ס דָּף צ"ב ע"א רֵאוּבֵן שֶׁמְכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן וְנִזְקָפוּ בְּמִלְוָה וְ"ל יֵשׁ
שְׁפִירֵשׁ דְּנִקֵּט זָקֵן בְּמִלְוָה לְאַשְׁמְעִינוּ דָּאֵף דְּאִין קִרְקַע נִקְנָה בְּמִלְוָה הֵתָם הוּא בְּמִלְוָה
שֶׁהִיָּה הַמּוֹכֵר חֵיבֵב לְלוֹקַח דְּמִלְוָה לְהוֹצֵאָה נִיְתְּנָה וְאִין כָּאֵן כֶּסֶף לְקִנּוּת בּוֹ אֶבֶל מִלְוָה זֹ
שֶׁהַתְּחִיבֵב הַלוֹקַח עֲכָשְׁיוּ לְמוֹכֵר כְּפִירְעוֹן גְּמוּר הוּא וְקוֹנָה בּוֹ מֵדִין כֶּסֶף וְכֵל זֶה אֵינּוּ נִכּוֹן
דְּדִינָא קִמָּא פְּשִׁיטָא דְּפִירְעוֹן כֶּסֶף גְּמוּר הוּא חֻשֵׁיב זְקִיפַת מִלְוָה עכ"ל: הָרִי דְבִין לְהֵישׁ
שְׁפִי' וּבִין לְהִרְשֵׁב"א זְקִיפַת עֲלִיו בְּמִלְוָה חֻשֵׁיב כֶּסֶף גְּמוּר וְכֵל כֶּף הִיָּה פְּשׁוּט דְּבַר זֶה
בְּעֵינֵי הִרְשֵׁב"א עַד שְׁלֵא נִחָה דַּעַתוֹ לוֹמֵר דְּנִקֵּט זְקָפֵן בְּמִלְוָה לְאַשְׁמְעִינוּ דְּבַר זֶה וְאֵף
דְּמְרֵן מוֹהֵרִיט"א שֶׁם עֹמֵד עַל סְבֵרַת הִרְשֵׁב"א הַנֶּ"ל מֵהֵיָּא דְּבַפְרָק הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ דָּף מ"ז
ע"ב כִּיעִי"ש וּבְדָף ק"ך ע"ב הֵבִיא מָה שֶׁכְּתִיב הָרַב מִחֲנֵה אֲפָרִים בְּשֵׁם הַגֵּאוֹן רַבֵּינוּ הֵאֵי
בְּשֵׁם הַגֵּאוֹן וְכַתֵּב עַל דְּבַרֵי דְחַפְשׁ בְּכֵל שַׁעַר י"ג וְלֹא מְצֵא רַמְזַת לְדְּבָרִים אֵלּוּ וְשֶׁנִּרְאֶה
שֶׁהַמִּחְנֵה אֲפָרִים כְּתִיב כֵּן עַל פִּי מָה שֶׁכְּתִיב בְּלִיקוּטֵי סֶפֶר הַמִּקְחָה שֶׁהוּא קִיצוֹר מִסֶּפֶר הַמִּקְחָה
הָאֲרוּךְ וְכוּ' וְכַתֵּב עַל זֶה דְּלֹא מִיִּירֵי בְּהִכִּי וְרַבֵּינוּ הֵאֵי גֵאוֹן לֹא נִגַע וְלֹא פָּגַע בְּדִין זֶה כְּלָל
עֵינֵן שֶׁם בְּאֲוֶרֶךְ מְכַל מְקוֹם נִרְאֶה דְאֶפְשָׁר לְסַמְּוֵה אֵהֲנָה רַבְּנוֹתָא דְּסְבַרֵי דְחֻשֵׁיב בְּכִי הֵאֵי
גֵאוֹנָא כֶּסֶף גְּמוּר בְּצִירוֹף הַסְּבֵרָא דְּבְכִי הֵאֵי גֵאוֹנָא לֹא בְּעֵינֵן כֶּסֶף וְקוֹנָה הַנְּכָרִי בְּמִשְׁכָּה
כְּדַכְתִּיבְנָא לְעֵיל וְצָרִיךְ לְעֵינֵן בְּתוֹשׁבוֹת בֵּית אֲפָרִים חֲלֵק ח"מ סִימָן כ' שֶׁרַמְזַת הָרַב פְּתַחֵי
תְּשׁוּבָה בַח"מ ס' ק"ץ סְעִיף קָטָן ב' שֶׁכְּתִיב בְּשִׁמּוֹ שֶׁהֵאֲרִיךְ מְאֹד בְּעֵינֵן זֶה וְעַל דְּבַרֵי
הַגֵּאוֹן מִחֲנֵה אֲפָרִים וְכוּ' וְאֵינּוּ מְצוּי אֶצְלֵי: שׁוּב רֵאִיתִי דְּמֵאֵי דְּכַתִּיבְנָא בְּעֵינֵינִי לְדַעַת
רַבֵּינוּ הַב"ח דַּעַד כָּאֵן לֹא קֵאֲמַר דְּמוֹכֵר בְּהַקְפָּה וְהֵאֲמָנָה לֹא מְהֵי אֵלָא כְּשֵׁלֵא כְּתִיב לוֹ
שִׁטְר וְכוּ' נִרְאֶה שֶׁכֵּן הוּא אִמָּת וְיִצִיב כִּי רֵאִיתִי תוֹרַף דְּבַרֵי הַב"ח בְּתוֹשׁבוֹה ס' קמ"ט
הוֹבֵאוּ בְּסִפְר מְעִין גָּנִים (לְהַגֵּאוֹן בְּעַל עֲצֵי לְבוֹנָה בְּסוּף ס' ט"ל בַּד"ה שׁוּב מְצֵאתִי)
שֶׁכְּתִיב וְנִרְאֶה בְּעֵינֵי דְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִנְהָ נְתֵן לָהּ שִׁטְר חוֹב עַל הַמְּנָה דְּהָיוּ כֶּסֶף וּמְבִיא רֵאִיָּה
מִמָּה שֶׁאֶמְרוּ בְּקִידוּשֵׁין ד' ט"ז גְּבִי עֶבֶד עֲבָרֵי הֵאֵי שִׁטְר הִיכִי דְּמִי אֵי לִימָא דְּכַתֵּב שִׁטְר

אדמיה היינו פסוף ותמה על מה שכתב הרב המגיד (בפרק ה' מהלכות אישות והובא ברמ"א סי' כ"ט סעיף ו') בשם הרמב"ם והרמב"ן דבשטר אינה מקודשת משום דכסף דאגיד ש ביה בעל לא הוי פסוף דאם פו איך מהני בעבד עברי.

ומסיק דגם הם מודים דבשאר קניינים חשיב ככסף ורק לקידושין לא מהני דאשה לא סמכא דעתא אלו תנרף דברי הרב בית חדש בתשובה שהביא במעין גנים הנ"ל. עלן לבי שפיונתי אל האמת בדעת הרב ב"ח דהרי מפני יוצא מפי קדשו בתשובה הנ"ל דפשיטא ליה טובא דמתחייב במנה וכותב שטר עליו חשיב ככסף ממש לקנות בו שאר קניינים חוץ מקידושי אשה דתלי בפלוגתא מטעם דאשה לא סמכא דעתא.

והגאון מעין גנים כתב על דברי הב"ח הנ"ל תימה לי וכו'. וגם לא הביא דברי הרמב"ן בקנה צמר שהביא הרב המבי"ט דקנה בנתן שטר חוב על עצמו מטעם שיעבוד נכסי אף במטלטלין דלא מהני פסוף לבד מהני שטר חוב ואם פו בהכרח לחלק להרמב"ן גופיה בין קידושין לשאר קניינים ובקצות החשן כתב בשם תוספות רי"ד פירוש אחר בש"ס הנ"ל ולא הבנתי פירוש פלל ותימה שלא הביא דברי הב"ח בתשובה הנ"ל וצ"ע עכ"ל: הנך רואה דהמעין גנים אף הוא הנה מתפנין לומר דכתיבת שטר על הפנה הוי ככסף ממש ולדעתו מוכרח לומר פו גם בדעת הרמב"ן ולי הדל יש ליישב תמיהתו על הבית חדש דהנה נדאי על מה שלא הביא תשובת הרב המבי"ט אינו מן התימה אם לא ראה אותה וגדולי דורו חלקו עליו ורק עיקר התמיהה היא שהיה לו להביא שו"ת הרמב"ן שהביא בתשובת הרב המבי"ט ולזה יש לומר דסובר כדכתב מרן מוהריט"א בתוספת דרבנן שם דף ק"ד ע"ג דמה שכתב הרמב"ן דלנה שבא לבית דין בשטר חוב שפידו לכפות את המלנה להלוותו עד זמן שקבע שאם יביא ראיה שמדעתו נכתב השטר יש לומר שפנין שנשמתעבדו לו נכסי לנה בחליפין מעכשיו אף הוא חייב ליתן דמים וחייב להלוותו ע"כ ומזה למד הרב המבי"ט לנדונו שקנה הצמר ועל זה כתב מרן מוהריט"א שדבריו תמוהים דהרמב"ן לא אמר אלא שחייב ליתן לו הדמים דכמו במקרא אחר שנגמר הקנין אינו יכול לחזור בו וחייב ליתן הדמים פו לענין השעבוד וכו' ואינו אלא חיוב בעלמא לא שקנה הלנה הדמים בכל מקום שהם ואם פו בצמר גם פו בו חיוב לבד ולא שקונה גוף הצמר דנדאי חייב ושיעבוד לא חשיב ככסף פנין דאגיד גפי לוקח וכו' אלו תנרף דב"ק עיי"ש מתבאר מזה דהרמב"ן לא אמר בפירוש דבמטלטלין פי האי גוונא קונה בשטר חוב ורק דהרב המבי"ט מביא ראיה לנדונו שנקנו המטלטלין ועשה את דמו להיא תשובת הרמב"ן ודבר זה תליא בסברא בעלמא דלרב המבי"ט הדמין תעביד ולמרן מוהריט"א אין הנדון דומה וגם הרב"ח מצי סבר דאין הנדון דומה ועל פו הנצרך להכריח פו ממקום אחר דלהרמב"ן יש חילוק בין קידושין לקניינים דעלמא ומה שכתב במעין גנים שלא הבין דברי התוספות רי"ד לפי הנראה בקצות החשן לא העתיק פל דברי התוספות רי"ד פי הרואה דבריהם בגופן שלהן ישר יחזו פנימו פי דבריהם מפני שיש באר היטב: ואלה דברי רבני דורנו המדברים בזה יצ"ו על דברתי בשדי חמדי הנ"ל זה לשון ידידי הגאון מוהר"ר יאןדה ליב איסטירין אבד"ק שצעדרין יצ"ו באסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' ג' אות י"ז הרבה להשיב על אדמו"ר הרב בש"ע ש"ל בהלכות מכירת חמץ וכתב כת"ר דאין דבריו ברורים דמה שכתב פמו שנראה בעליל מדברי התרומת הדשן וכו' אני יגעתי ולא מצאתי בתה"ד בכל התשובות דשייכים לזה

עכ"ל הנה מתוך ספריהם הק' ניפר שלא נמצא אצלם ספר הק' צמח צדק מאדמו"ר מליבאוויץ חלק הנקרא פסקי דינים לכן אעתיק לשונו הנהב מה שכתב בא"ח בסי' תמ"ח ונ"ל הטעם ומה שכתב בשם מהרא"י בתה"ד שלא מצא תקנה לזה וכו' לכאורה אין זכר לזה במוהרא"י וצריף לומר דכוננתו מדנדחק מהרא"י שימכור לעכומ"ז מפירו בדבר מועט ולא כתב שימכור בהקפה ויזקוף במלנה המותר אלמא דכי האי גוונא לא מהני והטעם נראה על פי מה שכתב הרי"ף בתשובה הובאה בספר תמים דעים סי' רכ"א ובשיטה מקוננת פרק האומנין דבעייל ונפיק אזוי לא קנה אם זקפן במלנה אלא אם כן יכתוב לו שטר שיקנה הקרקע בשטר אבל הערבון אינו קונה יעו"ש משום דהוי כמו מלנה ומלנה אינה קונה ולכן צריף שטר אי קנין סודר ואם כן בנדון זה גבי עכומ"ז דקנין סודר לא מהני וכן שטר שנכתב אינו קונה במטלטלין משום הכי לא מהני לענין כסף אלא אם כן בנתן לו מקצת מעות והעמיד לו על השאר ערב קבלן שאז אין המקצת מעות דמי למלנה אלא קונות קנין גמור שהרי אינו דוחק לקבל שאר המעות מעכומ"ז דכיון שהעמיד לו ערב קבלן נסתלק העכומ"ז לגמרי ועוד יש לומר על פי מה שכתב בשיטה מקוננת בהנהב ד' מ"ח דקשיא הלכתא אהלכתא דקנימא לן פרשב"ג במשכון לענין שמיטה והוא נגד דברי ר' יוחנן דערבון פנגד פולו הוא קונה והניח זה בצ"ע וילפי זה יש לומר דארף ערב קבלן לא מהני דבמה יקנה פניו דערבון אינו קונה רק פנגדו לרשב"ג ולכן לענין החדרים החמיר פניו דאפשר על ידי שכירות אבל לענין החמץ סמך אר' יוחנן שפך דעת כל הפוסקים רק שהצריף ערב קבלן לחוש לפירוש הרי"ף עכ"ל הנהב ובצמח צדק חלק או"ח הלכות פסח כתב גם כן טעמים רבים שצריף ערב קבלן ובשארית יהודה ממר אחיו של אדמו"ר בעל הש"ע כתב בחלק או"ח סי' יו"ד גם כן דלהכי הצריף מר אחיו ערב קבלן לחוש לדעת ר"ח והרי"ף והרמב"ם דלשיטתם לא מהני זקף במלנה עי"ש נלאתי להעתיק לשונו פי רב הוא ומעיקר פילפולו שם ג"כ עפ"י דעת השיטה מקוננת בפרק הנהב ה"ל וזה רמז בש"ע בהלכות מכירת חמץ שנוצר שבדורותינו אלה נתפשט השיטה מקוננת עי"ש ומה שכתב כת"ר בסי' ה"ל באות כ' וכן נראה דעת הג' מוהר"ם מליבאוויץ בשו"ת צמח צדק חיו"ד סי' ר"ל דנקיט בפשיטות דאו"ף גא"ב מהני כסף ויש לתמוה עליו שלא זכר שר שיטת האדמו"ר בש"ע ה"ל דמקצת כסף לא מהני אלא אם כן העמיד ערב קבלן וכו' עכ"ל ולי אין זה תמיהא כלל דהתם מיירי דנתן מאה ר"ך או"ף גא"ב ובנדאי פנגד מעותיו קנה הערבון פרה אחת שילדה רק דהוי ספק אם זה הבהמה שילדה קנה או בהמות אחרות אבל על כל פנים בהמה אחת קנה אפילו אם לא מהני זקף במלנה ואם כן הוי ספק בכור להכי האריף שם בצמח צדק דלא הוי אפילו ספק בכור עכ"ד יצ"ו; אפריון נמטייה שדן לכף זכות שלא היה בידי ספרים הקדושים צמח צדק פסקי דינים והשו"ת צמח צדק חלק או"ח וכיוון אל האמת כמובן ממה שלא הונוכרו כלל בספרי שדי חמד הנדפסים ורק אחר שנתפשטו הספרי שדי חמד בעולם זכיתי בהם מקרוב אחר זמן שקבלתי מכתב ידידי הרב ה"ל ונעם שיש לפקפק במה שכתב הגאון צמח צדק על פי מה שכתב הרי"ף דבעייל ונפיק אזוי לא קנה וכו' והמענין בספרי שם יראה שנוהרתי מזה וכתבתי לדבר פשוט שבמכירת הללו לא חשבינו להישראל עייל ונפיק אזוי ואין פונתו אלא להנצל מאיסור ולא יתן עיניו בממון וגם במה שכתב דאין קנין סודר לנכרי היה מקום לפקפק לפי מה שמתבאר ממה שרשמתי

בַּקְנוּטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַקו"ף אוֹת ט"ו שְׁדַעַת רַנְבָּא דְרַנְבָּא הִיא דְמַהֲנֵי קַנְיָן סוּדָר
בְּנִכְרֵי אֵלָא שְׁשֵׁם הַבְּאֵתִי שְׁדַעַת הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ז בִּש"ע שְׁלוֹ נוּטָה יוֹתֵר לְדַעַת הַסּוּבְרִים
דְּלֹא מַהֲנֵי חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי וְעוֹד שְׁיֵשׁ לְחֻלְק בֵּין שְׁאָר חֲלִיפִין לְקַנְיָן סוּדָר (עֵינֵן בְּזַה לְמַן
בְּסִימָן זֶה אוֹת ל' שֵׁם נִעְתַּק מֵהַ שְׁפָתוֹב אֲצִלִי בַּקְנוּטְרִיס הַפְּלָלִים הַנְּ"ל): גַּם בְּמֵה שְׁפָתַב
דְּשֻׁטֵר לֹא מַהֲנֵי בְּמַטְלִטְלִין יֵשׁ לְפַקְפַק דְּאָף שְׁהֶאֱמַת הוּא שְׁאִין שְׁטֵר אֶחָד מִדְּרִכֵי הַקַּנְיָן
בְּמַטְלִטְלִין מְפָל מְקוֹם בְּדָבָר שְׁנֵהֲגוּ לְקִנּוּתוֹ בְּשֻׁטֵר יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַהֲנֵי פְדִין סִיטוּמָתָא וְהָרִי
אִיהוּ גּוּפִיָּה (הַצְּמַח צְדָק) בְּחֻלְק יו"ד ס' רל"ג הִבִּיא מֵהַ שְׁפָתַב הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ז לְעַנְיָן
מְכִירַת בְּכוֹר שְׁאִין צְרִיף שְׁטֵר לְפִי שְׁבִנְיָמוּסִיָּהֶם אִין נוֹהֲגִים לְכַתּוּב קַאנְטֵרַאט לְמְכִירַת
פָּרָה וְכַתּוּב עַל דְּבָרָיו וּמְפָל מְקוֹם יֵשׁ לוֹמֵר דְּהֶרְבָּה פְרוֹת שְׁאִנִי וְגַם אִם אִין נוֹהֲגִים מְפָל
מְקוֹם כֵּינּוּן שְׁהֶאֱנְטֵרַאט חֲשׁוּב סִיטוּמָתָא בְּמְכִירַת יי"ש וְכִי הִיא גּוֹנָא אִם כְּתָבוּ עַל פְרוֹת
גַּם כֵּן קִנְיָה עַכ"ל הָרִי מֵר הוּא דְאָמֵר שְׁאִינוּ פְשוּט לוֹמֵר דְּשֻׁטֵר לֹא בְּדָבָר שְׁנֵהֲגוּ וְאָף
בְּדָבָר שְׁלֹא נֵהֲגוּ כֵּינּוּן שְׁהֶשְׁטֵר חֲשִׁיב סִיטוּמָתָא יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַהֲנֵי וְאִם כֵּן בְּמְכִירַת חֲמִץ
שְׁנֵהֲגוּ הַפָּל לְכַתּוּב שְׁטֵר יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַהֲנֵי מְדִין סִטְנּוּמָתָא וּבְשֻׁדִי חֲמִד בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר ס'י
ג' אוֹת ה' הַבְּאֵתִי מֵהַ שְׁפָתַב הָרַב בְּנֵי צִיּוֹן בְּתִשׁוּבוֹת הַחֲדָשׁוֹת ס'י ט"ו דְּשֻׁטֵר הוּא קַנְיָן
גְּמוּר אָף לְמַטְלִטְלִין עַל פִּי חֲקִי הַמְּדִינָה עֵינֵן בְּמֵה שְׁכַתְּבִתִי עוֹד שֵׁם דְּמַתְבָּאָר דְּאִינוּ פְשוּט
כָּל כֹּף לוֹמֵר דְּשֻׁטֵר לֹא מַהֲנֵי גַם בְּסוּף הַפְּתִיחָה לְמַעֲרַכַת בְּכוֹר (בְּדָף קי"א סוּף ע"ב)
כְּתַבְתִּי קֶצֶת בְּזַה וְגַם בְּמַעֲרַכָּה זֹו בְּסִי' ח' אוֹת ט"ו (בד"ה אַחַר זמ"ר) כְּתַבְתִּי קֶצֶת עֵי"ש
עַל כָּל פָּנִים זְכִינוּ לְהִבִּין אֲמָרִי קְדוּשׁ הָרַב מוֹהֲרֵשׁ"ז שְׁדָבְרָיו נִרְאִין סְתוּמִים וְחֲתוּמִים
לְעַנְיָ בְּדַעַת כְּמוֹנֵי (אֵלָא שְׁלֹא גִילָה לָנוּ עַל אִיזוֹ תִשׁוּבָה מְרַבִּינוּ הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן הֵיִתָּה
כְּוִנּוּת הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ז וְעֵינֵן לְקַמָּן בְּד"ה גַם יְדִידֵי הָרַב): גַּם יְדִידֵי הָרַב הִג' חו"ב שְׁד"ר
מַעֲיָהֶ"ו חֶבְרוֹן תוֹב"ב בְּנִשׁ"ק מוֹהֲר"ר שְׁלֹמָה לִיב יצ"ו כְּתַב לִי בְּעַנְיָן זֶה וְז"ל וְלִמְעַן
לֹא תִהְיֶה שִׁיחֲתִי כְּשִׁיחַת וְכו' אֲמַרְתִּי אֲצִא לְשׁוּחַ בְּשֻׁדָּה שְׁדִי חֲמִד כְּשִׁמוֹ כֵּן הוּא לְהַעֲיִר
בְּעַנְיֹתֵי הַעֲרָה קִלָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא לְטִיִּיל בְּדָבָרוֹת קְדוּשׁוֹ בְּאַסִּיפַת דִּינִים מַעֲרַכַת בְּכוֹר ס'י
ג' בְּאוֹת ט"ז הִבִּיא לְשׁוֹן אַזְמוּ"ר נ"ע זֵיע"א בִּש"ע בְּסוּפוֹ בְּסִדָּר מְכִירַת חֲמִץ בְּאוֹת י"ז
כְּתַב עָלָיו דְּאִין דְּבָרָיו בְּרוּרִים וְלֹא מְצָא בְּתִרוּמַת הַדְּשָׁן אֲפִילוּ רָמַז מְזַה שְׁסוּבֵר דְּלֹא
מַהֲנֵי לְהַזְקִיף הַמּוֹתֵר בְּמִלְוָה וּבְאוֹת י"ט כְּתַב וְחֲדוּשׁ הוּא שְׁחִידָשׁ הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ז וְלִית
דְּחַשׁ לִיָּה וְעַם כָּל זֶה אַחַז צְדִיק דְּרַכּוֹ בְּקוֹדֶשׁ וְכַתַּב בְּסוּף דְּבָרָיו כִּי מְשַׁרְאָה דְּב"ק גְּמִשְׁוֹ
אַחֲרָיו לְתַמְנָן שְׁטֵר מְכִירָה כְּנֹסֶס שְׁלוֹ לְאַפּוֹקִי נְפִשִׁין מְסַפִּיקָא עַכְתָּד"ק הִנֵּה דו"ז הִרָה"ג
מוֹהֲרִי"ל אַחֵי אַזְמוּ"ר נ"ע בְּסִפֵּר שְׁאֵרִית יְהוּדָה בְּתִשׁוּבוֹתָיו אַחַת הִנֵּה בַחֲאוּ"ח ס'י יו"ד
צָלַל בְּמִים אֲדִירִים בַּחוּ"ב וְאֵת מְקוּרוֹ הִרְאָה בְּדָבָרֵי הִרְאִישׁוֹנִים אֲשֶׁר רָמַז עָלֵיהֶם אַדְמוּ"ר
נ"ע וּבְסוּף דְּבָרָיו כְּתַב מְפָל הֵלִין מוֹכַח דְּעַל כָּל פָּנִים בְּעַנְיָן זָקָף עָלָיו בְּמִלְוָה הִר"ח
וְהָרִי"ף וְהָר"מ שְׁוִין בְּדָבָר שְׁאִין הַקַּנְיָן נִגְמֵר בְּכֶסֶף בְּלִבָּד וְכו' וְכַעֲיִן דְּבָרָיו כְּתַב גַּם ש"ב
אַדְמוּ"ר בְּעַל צְמַח צְדָק נ"ע בְּכִסְקֵי דִינִים ד' ל"ב ע"א וּשְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד נִבְעוּ מְצַפּוֹנֵי מְסַפֵּר
תְּרוּמַת הַדְּשָׁן וְהוּא בְּסִי' ק"ד שְׁכַתְּבִי לְמַכּוֹר בְּדָבָר מוּעֵט דּוֹקָא וְלֹא מְצָא תַקְנָה לְמַכּוֹר
בְּהַקְפָּה וְלִזְקוּף עָלָיו בְּמִלְוָה וְזֶה מוֹכַח מֵהַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן שֵׁם כִּי כָּל מְטָרְתוֹ שֵׁם רַק לִיפּוֹת
כֹּחַ הַמְכִירָה וְכּוֹנֵנָה זֹו מְבֹאֲרַת בְּהַדְּיָא בְּדָב"ק אַזְמוּ"ר שֵׁם בְּסִדָּר מְכִירַת חֲמִץ שְׁלוֹ וְלִי
הַפְּעוּט עֶפְרָא דְאַרְעָא נִרְאָה לַע"ד פְּשוּט כִּי לְבַד טַעְמָם וְנִימוּקָם שְׁל ש"ב אַדְמוּ"ר בְּעַל
צְמַח צְדָק נ"ע וְדו"ז הִרָה"ג מוֹהֲרִי"ל הִנּוּ אֲשֶׁר דְּב"ק מִיְנוֹסְדִים עַל אַדְנֵי הָאֱמַת וְהַצְּדָק

מדברי הראשונים עוד עיקר ויסוד גדול לאזמו"ר נ"ע לפ"ש התוספתא והירושלמי בענין מכירת חמץ שהוא במוכר במזומנים דוקא ולא בהקפה הוא מטעם כי בעל החמץ דעתו שיתזרנו לו לאחר הפסח ולבו נכון ובטוח על זה נדמי לשאלה אשר אינו מועיל כלל במכירת חמץ וזהו כל ספיקו של בעל תרומת הדשן שם פידוע אשר בעצמו נסתפק בשאלותיו והמציא מקור לפשנט ספיקו מגמרא דגיטין כ' ע"ב ברש"י ותו' שם ועם כל זה לא מצא תקנה כי אם למפור בדרך מועט לא בהקפה וכל מעיין בצדק ישפוט באמת כונת התרומת הדשן כי הוא זה באופן דלא דמי כלל ענין מכירת חמץ לשאר מכירה מן הלכות גם לאינה פוסקים דסוברים דמועיל להקריף השאר במלנה ולע"ד מבאר זה בהקדמתו בדעת אזמו"ר נ"ע בראשית דבריו שכתב והנה עיקר מכירת חמץ לנכרי ודעתו שיתזרנו וכו' משמע דדין גרמא מגרעת בעיקר פח המכירה וראיתי כי כתה"ר שליט"א באות י"ט ירד לסוף דעת אזמו"ר נ"ע בזה אמנם כתב שלא מצא מקום לחלק בהכי כי לא היה למראה עיניו הבדלוחים דברי התרומת הדשן בתשובה הנ"ל כפ"ת בראש דב"ק באות ט"ז ודברי התרומת הדשן הללו הובאו ב"תה יוסף בא"ח סי' תמ"ח ובש"ע שם וכל מה שיש לנו לדייק מהתרומת הדשן יש לנו לדייק גם מהש"ע ונחזי כמה תינהא תהו בה רבנו בתראי בענין מכירת חמץ הנהוג בספר מקור חיים ועוד ספרים ובסדר מכירת חמץ שסידר לנו אזמו"ר נ"ע יצאנו מידי כל הנהגת תינהא ויעיין בצמח לאדמו"ר נ"ע או"ח סי' מ"ח ובתשובת ברפת יוסף מגאוני וצדיקי דורנו בחלק או"ח סי' ט"ז ויעיין בשו"ת מנחת משה בקונטרס חקת הפסח דין כ"ו ובשו"ת עולת יצחק סי' ל"ו דניחא להו למריהו תקנת אזמו"ר נ"ע זיע"א אחר כל פלפולו בצדיקי היתר דעת אחרת מקנה שיקבץ לסכרת ותקנת אזמו"ר נ"ע ולאשר כי סדר מכירת חמץ של א"ז אדמו"ר נ"ע מקודם לא הודפס בספרי ש"ע שלו כי אם בנוסח וסדר התפלה שסדר על פן לא נכנסו בעלי תריסין לפלפל בדב"ק אמנם כבר תקנתו זאת נתפשט ברוב קהלות גדולות וחיבבו את דב"ק לאחת ומעידנא לפני כ"ק תה"ר כי בעיקות"ו חברון נהיגנא פנותיה וגם בעי"ק ירושת"ו מקרוב השיבו בית דין מיוחד לסדר מכירת חמץ פדעת אזמו"ר נ"ע וב"ה עוד לי פלפולת כל שהו בזה ולאשר אני בגולה על פן דברי לעו עכ"ד יצ"ו: וידידי הרב הג' מנחם נחום גלאנטי מעיר זאלאטאפאלי יצ"ו כתב לי בענין זה ונ"ל בחלק אסיפת דינים מערכת בכור בהמה אות כ' כתב כ"ת דהצמח צדק החדש סתם משנתו דלא כשיטת אזמו"ר נ"ע הרב מוהרש"ז בענין ערב קבלן כתבתי בגליון הספר עיין בפסקי דינים מבעל הצ"ץ (ד' ל"ב ע"א) לבאר הטעם שצריך ערב קבלן דבדע"ל ונפיק אזוי לא מהני זקפן במלנה אלא אם פן כתב לו שטר אבל בערבון אינו קונה משום דהוא כמו מלנה ומלנה אינה קונה לכן צריך שטר או קנין סודר ושטר אינו קונה במטלטלין וקנין סודר לא מהני אלא ביש"אל מיש"אל משום הכי בקנין כסף לא מהני אלא אם פן נתן לו מקצת מעות והעמיד לו על השאר ערב קבלן שאז אין המקצת מעות דומה למלנה אלא קונות קנין גמור שהרי אין דוחק לקבל מעות מן הקונה שהרי העמיד לו ערב קבלן ונסתלק הקונה לגמרי עכ"ל וכן כתב הרה"ג בשארית יהודה בכונת מוהרש"ז בענין ערב קבלן בשו"ת חלק או"ח סי' יו"ד ועיין בצמח צדק החדש בשו"ת חלק או"ח סי' מ"ה ומ"ח מבאר שם דסתם כשיטת אדמו"ר שהצריך ערב קבלן יעו"ש וכתב שם שאזמו"ר הגאון הצריך להיות עוד ע"ק עבור א"י הקונה ועל ידי זה היהודי בטוח במעותיו אם פן אף שא"י הקונה אינו

בטוח והוא עני אין זה הערמה ושם בסי"מ"ה כתב דמהני הערב קבלן לענין חשש
אחריות פנין שיש ערב קבלן אחריות הוא על הערב קבלן וסיים שם ותקנה גדולה התקין
רבינו ברוב חכמתו בענין שיהיה ערב קבלן דוקא על דרך הג"ל עכ"ד.

יצ"ו: יא) מי שיש לו בגראלנייע שותפות עם נכרי מה יעשה במקירת חמץ דהא שותף
אינו חולק שלא מדעת חברו אלא כשנשלם הזמן ובפני בית דין דוקא פכתוב בסי"קע"ו
סח"י ואין לומר פנין שאין מוכר אלא לשמנה ימים ואחר כך חוזר וקונה ממנו יכול
למפור דהא צריך המכירה באופן שאם ירצה להחזיק בקנינו יהיה שלו אם פן שוב לא
מצי לחלוק ונראה דהוי קנין סתומתא דעינינו הרואות ששותף שמוכר חלקו ומסלק
עצמו מחלקו מועיל מצד דינא דמלכותא אם פן גם פאן קנה ובפרט בחמץ דבנדאי מועיל
עיין בסי"תמ"ח במ"א וח"י ואחרונים פן כתב הרב שואל ומשיב בתניינא ח"ג סי' ע'
ולפי הנראה מייירי באופן שאי אפשר למפור חלקו לשותפו או למפור לאחר מדעת
שותפו דאם יש באפשרי למפור לשותפו הנכרי אין מקום לשאלה ותשובה וימכרנו
לשותפו ועיין להרב שם אריה סי' י"ו במי שיש לו בשותפות חמץ עם הנכרי ושכח ולא
מכרו ועבר הפסח וכו' ואין ללמוד מדבריו שסובר דמהניא מכירה לכל מי שירצה דיש
לומר שפונתו דשכח למפור חלקו לשותפו נכרי או לאחר מדעת שותפו: יב) מי שהפקיד
חמץ אצל ישראל חברו והגיע שעה חמישית ולא בא דקימא לן דהנפקד מוכר הקפדון
פכתוב בסי"תמ"ג ס"ב מתבאר מדברי הגאון בגדי ישע בסוף סי' ד' דאין חילוק בין אם
המפקיד אינו בעיר לאם הוא בעיר אלא בין פן ובין פן פנין שהגיע שעה חמישית ולא
בא המפקיד מוכרו הנפקד ואם הוא דבר שלא ימצא קונים בריוח בשעה חמישית מוכרו
קודם לכן כמו שכתב המג"א בסק"ד ולכן כתב הרב בגד"י דאותם בני העיר שעושים
שליח ב"ד למפור חמצם ואחר שעשו השליח קנו עוד חמץ והיו צריכים לבא שנית
לעשות שליח למפור החמץ שקנו אחר פן אם לא באו עד שעת מכירה שמוכרים בית
דין ומכרו ב"ד את החמץ הג"ל מהני פדין נפקד וכו' עי"ש מוכח שסובר שדין נפקד
שמוכר הפקדון הוא אף כשהמפקיד הוא בעיר וכן נראה הסכמת הגאון גאות דשא בסי'
ט"ל (בד"ה הגה פל מה שכתבנו) שרצה לומר דדין זה אינו אלא כשאין המפקיד בעיר
פדין שטוח ונייעור בגד המפקיד דאם המפקיד בעיר אין הנפקד חייב לשטוח ולנערה
ושוב כתב לדחות זה מתרי טעמי חדא דבשטוח הבגד שאין לו זמן קבוע יש לומר
דכשאינו בעיר חייב לשוטחה אבל חמץ דזמנו ידוע אי סלקא דעתך דכשהמפקיד בעיר
אינו חייב למוכרו אם פן גם כשאינו בעיר היה ראוי לומר שלא ימכור הנפקד פנין שזמנו
ידוע וקבוע והיה לו לבא מאתמול (פטעם זה יש לפקפק קצת) שני פנין דגם כשהוא
בעיר אחרת הרי אפשר להמפקיד למוכרו במקומו כבמג"א סי' תמ"ג סק"ה אם פן מה
לי אם אינו בעיר או אם הוא בעיר ובין הכי ובין הכי מוכרו הנפקד ואף שכתב אחר פן
ואפילו נימא דדוקא כשאינו בעיר וכו' נראה דלאו דרפאי בידיה אלא כתב פן להעדיף
פח הדין בנדונו (פדרף הפוסקים) אבל מעיקר הדין נראה בעליל שדעתו דגם
כשהמפקיד בעיר כל שהגיע זמן מכירת חמץ והנפקד יודע שהמפקיד אינו מוכרו בשוגג
או באונס חייב למוכרו מדין משיב אבדה וכו' עי"ש: יג) אם הנפקד יכול למפור חמץ
של המפקיד לנכרי שידוע שיחזיר לו אחר הפסח אסור לו למוכרו מכירה חלוטה פן כתב
הרב מג"א בסי"תמ"ג סק"ד ובש"ע הרב מוהרש"ז שם אות ו' והרב פתחי תשובה בחושן

משפט סוף סי' צב"ר דקדק פן מלשון מרן בש"ע שם ועיין לעיל אות ב' (בד"ה איברא) שהבאתי שו"ת שו"מ ח"ג סי' ר"ך דלפי דברי התב"ש דמכירת חמץ היא הערמה אלא דאחר הביטול הוי הערמה בדרבנן דמותר צריף למפור מכירה גמורה דשמה לא ביטל המפקיד וכתבתי דלדעת הפוסקים דמכירת חמץ היא מכירה גמורה ואפילו הכי שרי הדר דינא למה שכתב המג"א דאסור למוכרו מכירה גמורה אם אפשר למוכרו לנכרי שיודע שיחזירו לו ומכירות חמץ הנהוגות בזמננו אינם אלא פמוכרו לנכרי שיודע בו שיחזיר לו אחר הפסח ולא ראינו ולא שמענו שיחזיק הנכרי במה שנמכר לו ולא ישיב החמץ לבעליו והנפקד יכול למוכרו פדרף שמוכר כל חמצו ורב אחד יצ"ו הובאו דבריו ביגדיל תורה קונץ א' סי' א' כתב דמכירה דידן היא בכלל מה שאסר המג"א (למוכרו לחלוטין) ואין הדבר פן וכבר השיבו כהלכה רב אחד מרבני מחוזו ביגדיל תורה שם סי' ג' אות ט"ו: ובמה שכתבו הפוסקים דאינו מוכרו קודם שעה חמישית כתב הרב מג"א דאם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים בשעה חמישית מותר למוכרו קודם לכן ותמה על דבריו הרב מקור חיים מדקנימא לן בח"מ סי' רצ"ב סי"ח שאין אדם רשאי למכור הפקדון אף אם יודע בודאי שיזול בזמן פ' או יאנס אותם וכו' שמה יבא בעליהם קודם ויטלו ממנו וכתב שפן הקשה הרב א"ר וביגדיל תורה קונטרס ז' סי' פ"ו אות ד כתב רב אחד יצ"ו לישיב דברי הרב מג"א ולפי הנראה פונתו לומר דהרב מג"א מייירי בדבר שיש לחוש שבשעה חמישית לא יהיו מצוים קונים כלל שאף אם יבואו בעלים סמוך לשעה חמישית לא ימצאו למכור כלל ובענין זה הוי משיב אבדה והיא דבסי' צב"ר דאפילו ידוע שיאנס אותם וכו' לא יגע בו היינו באופן שרק אם יהיה הדבר שהוא ביד הנפקד הוא שיוכלו לאנסו אבל מיך המפקיד לא יכלו לאנסו משום הכי הוא דלא יגע בו שמה יבואו בעלים קודם ויבריוחו מהאנס אבל גבי חמץ דלאחר שמיגיע שעה חמישית והוא באופן שגם הבעלים לא יוכלו למוכרו כלל מותר לו למוכרו קודם ולי הדל נראה שדברי הרב מג"א (שכתב אם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים) מורים שאין זו פונתו אלא גם אם בשעה חמישית ימצאו קונים רק שאינו זבינא חריפתא פולי האי פמו קודם שעה חמישית קאמר דמותר למכרו קודם שעה חמישית גם מה שכתב שם שפדברי המג"א אתמר בירושלמי פ"א הלכה ד' חד בר נש אפקיד גרבא דכותחא לרחב"א אתי לרב א"ל ימכר עפ"י ב"ד בשעת הביעור איזהו שעת הביעור ר' ירמיה אמר בשחרית ר' ב"א אמר הלכה כר' יהודה א"ר יוסי יאות אמר ר' ירמיה וכו' חמישית כר' יהודה לא טבת פלום פ"א אינו שנה כ"כ שהרי אסור באכילה ולא הוי השבה מעלייתא הרי דהכריע כר' ירמיה למוכרו בשחרית משום השבת אבדה ומפורש כהמג"א וצ"ע למה לא הביא המג"א את הירושלמי עכ"ל איני מבין ראיתו שהרי הירושלמי סובר דמותר למוכרו קודם שעה חמישית ולא מטעם שלא ימצאו קונים כלל בשעה חמישית דאפילו אם ימצאו קונים פיון שאסור באכילה אין זה השבה מעליא ואם פן אינו ענין לדברי הרב מג"א אדאיהו מייירי למה שפסקו הפוסקים פרבי בש"ס דילן בעובדא דיוחנן חקוקאה דעד שעה חמישית אמר לו המתן המתן ורק בשעה חמישית התיר לו וחיידש המג"א דאם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים בשעה חמישית מותר גם לדין דפסקינו פרבי ואין לזה רמז בדברי הירושלמי כלל: ונסתפק הרב תורת אביגדור הביא דבריו בספר הזכרון לידידי הרה"ג מראזישטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' י"ד ע"ב בעיקר הדין דנפקד מוכר

שלא מדעת המפקיד אם גם בבהמות המופקדות אצלו הדין כן דלא הוי זכיה כל פה ואין ספר זה אצלי לראות דברי קדשו דמסתברא דאף אם אינו זכיה כל פה יש לו למפור כל שמגיע להמפקיד איזה זכות אם רב או מעט צריף לזכותו וכעת לא אוכל לעיין בדברי הפוסקים וזאת לזכרון: גם נסתפק (בתורת אביגדור) בתבואה שאינה מתומצת רק שחושש שמא תחמיץ בפסח אם יכול הנפקד למכרה וגם בזה נראה לדעתי הקצרה שיש לו למכרה מפני החשש שמא תחמיץ: יד) אם מכירת חמץ צריף להיות קודם הביטול או אחר פה מתבאר ממה שרשמתי בסי' ה' אות ו' ועיין להרב בגדי ישע סי' ב' אות ט' הבאתי דבריו לקמן בסי' זה אות ט"ו ובספר הזכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזנישטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' ט"ו ע"א פתב בשם ספר איגרא רמה למפור החמץ קודם הביטול שביום דהמכירה ערמה רק ההיתר מחמת שמן התורה מהני ביטול ואם מוכר אחר הביטול מגלה דעתו שרוצה בחמץ וקונה לו חצרו אחר הביטול ולא מהני הביטול מן התורה (ואם כן אין פאן אלא המכירה והיא הערמה) וכתב על זה בהגהה נראה עצה לזה שימפור או ישכיר המקום שמונח בו החמץ קודם מכירת החמץ דאז בשעת מכירת חמץ שמגלה דעתו שרוצה בחמץ אין החצר שלו ואינו קונה לו אחר זמן השגתי שו"ת חיי אריה לידידי הגאון אבד"ק קראקא יצ"ו וראיתי בסי' י"ד שהביא מה שכתב בספר איגרא רמה הנ"ל ושםבואר יותר בתשובות רבינו משולם וכתב בשמו עוד דאם מקנה החמץ בקנין דרבנן יש לפקפק דמה יעשה דמכירה אחר הביטול מבטלת הביטול ואם ימפור קודם ואחר פה יבטל קשה הא מן התורה לא הויא מכירה רק מדרבנן ואמרינן בפוסחים ד' ז' ונבטליה בשית פינו דאסור מדרבנן כמן התורה דמי ולא מצי לבטל ותפנסת הגדולה פתב דנפל ספק בין החכמים אם ביטל בשעה ששית דאסור בהנאה מדרבנן אם מועיל הביטול על כל פנים לענין שלא יעבור בבל יראה מן התורה או דילמא פינו דמדרבנן אינו שלו לא מהני ביטול והוי פלא ביטל פלל ועובר מן התורה ואם כן הקא לא מועיל הביטול אחר המכירה דרבנן דלאו ברשותו קאי לבטוליה פינו דאינו שלו שהרי מכרו מדרבנן כמו התם באיסורי הנאה מדרבנן והא דמהני מכירה מדרבנן זה אינו משום שמועיל לאיסור תורה לשיטת פוסקים ורק משום דמן התורה בביטול בעלמא סגי ולענין מצות בעיור דרבנן מהני המכירה אבל הקא אין שום פח בביטול עכ"ל והרב המחבר יצ"ו האריף בפלפלא חריפא בזה עי"ש דב"ק: עוד כתב שם (בספר זכרון) בעמוד ב' בשם ס' איגרא רמה אם מוכר על ידי שליח או על ידי אשתו פגון שאינו בביתו צריף עיון איה מועיל המכירה דלמא ביטל קודם שמכרה ונעשה הפקר ובטל השליחות וכתב בהגהה לכן יראה השליח לעשות המכירה קודם ביטול היום והגם דחשש זה יכול להיות גם על ביטול שבלילה רק אפשר פינו שבלילה אומר דלא תמיתה אפשר הפננה רק על החמץ שאינו יודע ממנו עכ"ד גם בספר ליקוטי בית אפרים להרה"ג נפתלי סופר בקונטרס ח"ת דף ה' ע"א פתב שמבואר בתשובות האחרונים שהביטול יהיה אחר המכירה כי אולי לא תהיה המכירה כדין יהיה כל חמץ בכלל הביטול וציינן לעיין בסוף ספר איגרא רמה: טו) בענין מכירת חמץ ראיתי להרב מקור חיים בסי' ת"מ סק"ג שכתב בשם הרב תבואת שור דהמכירה היא הערמה אלא דמשום שאחר הביטול אינו אלא ענין דרבנן משום הכי מהניא המכירה דהערמה בדרבנן מהני וכן ראיתי להרב שואל ומשיב בכמה חשובות שכתב כן בשם התב"ש (וארשום אותן להלן איה"ש) ואני ההדיוט עיינתי

בדברי הרב וראיתי שפסיים וז"ל ותו דבשילמא במכירת חמץ פינון דלא סגי בלאו הכי או שיימכור או שייבער אמרינו דגמר ומקני אבל הכא למה לו למכור בהמותיו וכו' עי"ש נראה דלא סמך על מה שכתב בתחלה דמכירת חמץ הערמה היא (אלא דשריא בדרבנן) והדר ביה רב ואמר דמכירת חמץ לא הויא הערמה דכיון דלא סגי בלאו הכי גמר ומקני וכו' הבין בדעתו מר דודו של הרב שערי תשובה שהביא דבריו בסי' תמ"ח אות ח' וז"ל ואף למה שכתב הא"י בתב"ש דמכירת חמץ לא מיקרי הערמה דמסתמא גמר בלבד שלא יעבור על כל יראה עכ"ל הרי שמניחם אליו שסובר דלא מיקרי הערמה והיינו ודאי שסובר דאף שכתב בתחלה דמכירת חמץ הוי הערמה וטעם ההיתר הוא משום שאחר הביטול הוי הערמה בדרבנן מכל מקום במסקנתו אינו סובר כן (תשובות הרב שואל ומשיב בזה הלא הטה במהדורא קמא ח"א סי' פ"ד וסי' צ"ג ובח"ג סי' ר"ך ובמהדורא תניינא חלק ד' סי' יו"ד [בד"ה והנה בעש"ק] ובתליתאה ח"א סי' רי"ט (שם פתב דבתשב"ץ ח"א סי' קל"ה פתב כהתב"ש דהערמה שרי בדרבנן] ובח"ב סי' קמ"ח): ובאמת גם על מה שחשב כן בתחלה דהוי הערמה וכו' שלמים וכן רבים אשר היו תמהיים בזה וארשוןם פה אשר ראיתי דברי רבנו קדישי המדברים בזה בשו"ת בגדי ישע סי' ב' אות ט' תמה עליו דעל איזה ביטול קאי אי על ביטול של לילה שהיא קודם המכירה הרי פינון שחוזר ולוקח החמץ כדי למכרו זוכה בו מההפקר וכיון שזכה בו הרי המכירה היא מדאורייתא ואם על הביטול של יום שהיא אחר המכירה קשה דאם כן מכירה שהיא הערמה היכי מהניא הלא פתב הר"ן דטעם שהצריכו חז"ל לביטול ולא סמכו על הביטול הוא משום חשש שלא יוציאו מלבם לגמרי וכו' והמכירה שהיא תמורת הביטול אם תהיה הערמה מאי מהני אלא ודאי המכירה היא מכירה גמורה בלי הערמה כלל וכ"כ בשו"ת רמ"ץ סי' כ"ט אות ג' (ד"ה ואפילו) וי"ל ע"ד התב"ש וכו' והא ע"י המכירה נתבטל ההפקר והביטול שמקודם והמכירה היא אחר הביטול ואף בביטול שאחר המכירה אטו כ"ע דינא גמירי שייכוין לבטל אף מה שפכר מכר אדרבא י"ל דאין דעתו על מה שפכר מכר פדאמרי' בנדירים מ"ג ע"ב כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר וכמדומה שראיתי הערה זו באחרונים עכ"ל ועיין בהתם סופר סי' ס"ב (ד"ה והנה נראה) מה שכתב על דברי התב"ש בזה ובשו"ת בית שלמה סי' ע"ב פתב ע"ד התב"ש אבל בר"ן ריש פסחים מבואר שאם אינו גומר בלבד וכו' אינו פלוג אף מן התורה וידוע שחמץ מסוד רב כזה ודאי אינו מבטל בלבד וכו' עי"ש דאם המכירה פה הערמה אם כן לא עשה פלוג דהביטול אינו מועיל לו אפי' מדאורייתא ועכ"ל שהמכירה היא מכירה גמורה גם בשו"ת עטרת חכמים בחיו"ד סי' י"ד (ד"ה אבל) פתב שדבריו תמוהים דהא חמץ הנמכר אינו בכלל הביטול שאין אדם מבטל בערב פסח רק החמץ שלא מכר עכ"ל ובפרי מגדים באשל אברהם סוף סי' תמ"ח פתב עיין תב"ש וכו' וצ"ע דמשמע מכל הפוסקים דמכירה גמורה בעינן בחמץ לא הערמה ואין בכלל הביטול כלל ועיין מ"ש המ"ב וכו' ע"כ ובספר מגן האלף סי' תמ"ח סק"י פתב דברי התב"ש דברי תימה הם דהא דמחשב אותו להערמה הוא משום דאמרינו שאין דעתו להשאיר שולו ביד נכרי אם כן כל שכן שהביטול שהוא מטעם הפקר או שמשים אותו כעפר כמ"ש רמב"ם כל שכן דזה נחשב להערמה ולא ניחא למרייהו דלימא הכי ועל פרחין סמכינן שהוא ביטול וקנין בלב שלם עכ"ל גם בהלכות מכירת חמץ שבש"ע הג' מוהרש"ז פתב דמי שחושב שמכירת חמץ

מדברבנו לפי שפכר ביטל שוגג פי חמץ הנמכר שדעתו לזכות בו אחר הפסח אינו בכלל ביטול ואם המכירה אינה פדת עובר בבל יראה עי"ש ובש"ת מוהר"ם מרורובנורג האחרונים סי' י"ב האריה לתמוה על מה שכתב דהערמה בדאורייתא אסור וכו' וכתב דמכירת חמץ ודאי היא מכירה גמורה ואין לנו לחוש על מה שבלבו לחזור ולקח מהנכרי אחר הפסח דכיון שמוכר בקנין גמור דברים שבלב אינם דברים ובש"ת רמ"ץ חיו"ד סי' פ"ו אות ה' פתב פכר חלקו על התב"ש דגם בד"ת פמו בבכור מהני הערמה באופן שפיר דעת רבנו בתראי הנ"ל דמכירת חמץ אינה הערמה ומכירה גמורה היא ומנהיגא שפיר ומה שפקפק הגאון מתצית השקל בתמ"ח סק"ד על המכירה בזמן הזה שהפל יודעים שהוא רק להפקיע האיסור ואין דעתם למכור ולא לקנות ואף אם הישראל גמר ומקני מכל מקום הנכרי אין פונתו לקנות לא החזרים ולא החמץ וכו' עיין בס' שבילי דוד שרשמי לעיל סוף אות ג' ועי"ש מה שכתבתי בשם הג' מק"ח בתשו' בס' נחלת יעקב מ"ש ע"ד תב"ש ורב אהד בקונכץ יגדיל תורה קונטרס ד' סי' ל' שקו"ט בענין זה ובסוף דבריו פתב מיהו כל זה פתבתי לדברי מזה"ש והאחרונים דמכירת חמץ הערמה ומדינא לא קנה אבל ב"ה מצאתי מרגניתא דהמכירה היא מכירה מעליא מדברי הר"ן נדרים ד' מ"ח גבי מתנת בית חורון וכו' עי"ש ועוד לו בקונטרס ה' סי' ל"ה עיש"ב: יו) מתנה על מנת להחזיר לא מהני גבי חמץ כמבואר בסי' תמ"ח ס"ג ואם הוא מן הדין או רק משום חומרא בחמץ עיין מה שרשמתי בסי' ח' אות מ"ב וכתב הרב פרי תואר בסי' ק"ד ס"ק ט"ו דאף לדעת הרדב"ז דאסור מדינא יש תקנה לזה שיתנה בפירוש שאם לא יחזיר לו לזמן פלוני הרי הוא נתון לו מעכשיו במתנה גמורה עי"ש וכן כתב הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ב סי' ע"ז (ד"ה אף לפע"ד) עי"ש וכתב הרב חתם סופר הבאתי דב"ק בסי' ח' הנ"ל דמכירה על מנת להחזיר דינה כמתנה על מנת להחזיר וכן פתב בקיצור ש"ע להרב מוהרש"ג בסי' קי"ד אות ו' אסור לעשות תנאי עם הנכרי שאחר הפסח מחוייב הנכרי למכרו לו עי"ש והיינו ודאי דמדין מתנה על מנת להחזיר דאסור לכתחלה יליף לענין מכר ובסי' ח' הנ"ל רשמתי לענין דיעבד ועבר עליו הפסח עי"ש: יז) אם צריף לפרט במכירת חמץ כל מין ומין משום חשש מוכר דבר שאינו מסויים עיין במה שרשמתי לעיל בסי' ח' אות ל"ד: ועל פיסוק דמים על המקח רשמתי שם באות מ"א: יח) קנין אודיתא במכירת חמץ פתב הרב מעין גנים (על לבונה ח"ב) בגנימוקיו להלכות פסח סי' תמ"ח ס"ג (ד"ה ולפ"ז) בשם הרב קצה"ח דמהני וכתב על דבריו וצ"ע דהפוסקים לא הזכירו מזה וממה שרשמתי בסי' ת' אות י"ד מתבאר דעת רבני האחרונים בזה עי"ש ובספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטאש בהלכות פסח ד' י"ד ע"ב פתב בשם הרב תורת אביגדור קנין אודיתא שכותב מודה אני שמכרתי באופן המועיל מהני: ז וילענין מנהג התגרים פתב בספר מעין גנים הנ"ל דאפשר דבחמץ דקי"ל דבגילוי דעת סגי מהני אף לכתחלה וצ"ע ע"כ ועיין מה שרשמתי לעיל בסי' ח' אות ט"ו בזה ובמקור חיים סי' תמ"ח בחידושים סק"ח: ואי מהני הפקר במקום מכירה מתבאר ממה שרשמתי בסי' ה' אות י"ז: ואם אפשר למכור לנכרי קטן מתבאר ממה שרשמתי בסימן ח' אות י"ט: ואם אפשר למכור החמץ בשעה ששית או אחר תצות פשלא מכר מקודם מתבאר ממה שרשמתי בסי' ה' אות ח"י: וחטים ושעורים שזרעו קודם הפסח אם צריף למוכרו עיין מה שרשמתי בסי' ח' אות ג' אם מוכר בקנין דמהני רק מדברבנו צריף עיון גם אם

מוכר קודם הביטול דלכח המכירה מחמת הביטול שאחר כך ומדרבנן אין מועיל הביטול
שכבר מכר ואינו שלו מדרבנן כמו מבטל בשעה שישית (הגהה נראה דזה דאין מועיל
ביטול אם אינו שלו מדרבנן הוי גם פן מדרבנן ומועיל המכירה דרבנן ע"כ ההגהה) פן
כתב בספר זכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזנישטאש בהלכות פסח ד' ט"ו ע"א וע"ב וכפי
המוכן עיקר הדברים הם מספר איגרא רמה וההגהה היא מהרב המחבר יצ"ו וצריך
להתיישב במקצוע גדול שנתלקו ראשונים ואחרונים אם קננו דרבנן מהני לשל תורה
דלפי הנראה הרב הג"ל נקיט דקננו דרבנן לא מהני לדאורייתא ולכן כתב דלכח המכירה
היא מחמת הביטול ואני הדל רשמתי בזה ספרים רבים בקונטרסים הפללים במערכת
הקו"ף אות ח"י וכתבתי ואין לי פנאי פעת לעיין בדב"ק וכתבתי שם שהגאון פתב סופר
בחלק א"ח א א סי' קכ"ט פלפל בזה ובסוף דבריו כתב שבמקום אחר האריך מאד ובא
אל המגן ורבו כמו רבו שיטת הסוברים דמהני לקננו דאורייתא פשפא ליד זוכה ובשם
ס' פרת יוסף להגאון מסלאנים בדרף צ"ב ע"ד (בד"ה והנה) פתבתי שהגאון מוהר"י
מפאדווא פתב לו שהסכמת האחרונים היא דקננו דרבנן מהני לשל תורה ועיין בשו"ת
אור לי סי' ל"א באריכות בעניינים אלו: יט) אשה שבעלה נשתטה ואינו מפרנסה ולא
נוהג עמה מנהג אישות והשפירה עצמה כמה שנים וצמצמה וקמצה ממעשה ידיה וקבצה
אינה סף והיא נושאת ונותנת במשא ומתן חמץ אף דהחמץ שיהי להבעל ויש לומר דמה
שהנפקד או אשתו מוכרים החמץ שלא מדעת המפקיד הוא מתורת שליחות וזכיה והיגו
דוקא כבר דעת אבל בנשתטה אין לאשתו רשות למפור אף כיון דחמץ אחר הפסח הוא
קנס יש לומר דלנשתטה לא קנסוהו רבנן ובהצטרף הסניפים שכתבתי (משום מה שאינו
נוהג עמה מנהג אישות ודין אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית מה שעשתה עשוי וכו')
התיתי למפור החמץ פן כתב הרב אגודות אזוב מדברי ד' ו' ע"ג (ד"ה והנה) ואופן
הקנאת החמץ באשה זו שאין לה קרקע כי הקרקע הוא של הבעל ואינה יכולה למכרו
כדי להקנות החמץ אגבו וכסף לבד לא מהני ולמשון פל החמץ הדבר קשה וקננו
סטומתא לא מהני ואודיתא שמכרה לו אגב קרקע גם פן לא מהני ואפילו תימא דמהני
מכל מקום הא הוי פאחריות אלם לדעת המקור חיים וצריך להיות החמץ ברשות נכרי
דוקא לכן אין שום תקנה אלא למפור החמץ להשוכר הישראל שדר בהבית של בעלה
והוא ימפור עם החמץ שלו וכו' אלו תנן דב"ק עי"ש ומה שכתב דלשוטה לא קנסו
אחר הפסח עיין בפרי מגדים הבאתיו בסי' ח' אות מ"ג: וכתב עוד באגודת א"מ שם
(בד"ה ודע) דקרקע של נכסי מלוג אין הבעל רשאי למכרו כדי להקנות החמץ אגבו
בלתי רשות אשתו והיא תחלה ואחריה בעלה ולהשפירה גם פן לא מהני אף דקרקע
שהוא בשכירות יכול להשפירו ולהקנות אגבו כמו שכתב מקור חיים סי' ת"מ סק"ג מכל
מקום לגבי בעל דהוי לוקח או יורש לא מהני לפי שאינו מסתלק על ידי השכירות מכל
זכות שיש לו (כמו שזכר שמשפיר) וכו' עי"ש עוד ובענין מכירת חמץ של נכסי מלוג
איה להתנהג עיין בספר שבילי דוד ליו"ד בקונטרסים (שאחר סי' ש"ף) בחקירה ד' אות
ז ואות ח': כ) מפני הספקות בהתנהגות החלה בעיסה שלשין תכף אחר הפסח שלוקחים
שאור מן הנתחם נכרי כמבואר ביו"ד סי' שכ"ד סי"א עי"ש ובחוננים על השולחן הטהור
ובשלחן גבוה א"ח סי' תמ"ח מחודש א' האריך בזה ואחר שהביא חומרות האחרונים
בזה פתב דלדידן דקבלנו הוראות מרן ואיהו פסק בסי' שכ"ד סי"א פדברי רבינו פרץ

שֶׁהֵבִיא הַטּוֹר שֶׁם דְּבִמּוֹצְאֵי פֶסַח שְׁלֹקְחִין שְׁאוֹר שֶׁל נֶכְרִי יְכוּל לְהַפְרִישׁ מִנֶּיהָ וּבִיָּהּ וְכוּ' וְאִם כּוֹ אֵין צָרִיף לְכָל הַתְּקֵנוֹת שֶׁכָּתְבוּ בְּזֶה הָאֲחֻרּוֹנִים וּמִנֶּהֱג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא שְׁלֹקְחִים שְׁאוֹר מִהֶנְכְּרִי וְנוֹתְנִים בְּעִסְתָּם וּמִפְרִישִׁים כְּדַרְכָּם וּמִנֶּהֱג יָפָה הוּא מֵה שְׁנוּהֲגִים קֶצֶת שְׁלֵא לִיטּוֹל כָּל הַחֲלָה מִמָּקוֹם אֶחָד אֲלָא נוֹטְלִים מִשְׁלֵשׁ וְאַרְבַּע מְקוֹמוֹת מְעַט מִכָּאֵן וּמְעַט מִכָּאֵן לַחֹוֶשׁ דְּלֵא לִיתְרָמִי לִיטּוֹל מִן הַפְּטוֹר עַל הַחַיּוֹב עַכ"ל הֵנָּה הַמְעַיֵּן בְּדַבְרֵי מֶרֶן חֵיד"א בְּשִׁיּוּרֵי בְּרַכָּה בִּי"ד שֶׁם יִשָּׁר יַחְזֶה דְּאֵין דַּבְרֵי הָרַב שֶׁלֶחַן גְּבוּהָ בְּזֶה מְוֹכְרִים וּבְרוּרִים דְּלִשׁוֹן מֶרֶן בִּש"ע הוּא עַל דִּיעֵבֵד אֲבָל לְכַתְחֻלָּה לֹא סְמַכִּינָן אַהֲר"פ וּמֵה שֶׁכָּתַב (בִּש"ג) קוֹדֵם לְכוּ דְּדַבֵּר שְׁאֵין לוֹ תִּקְנָה חֲשִׁיב דִּיעֵבֵד לֹא שְׁיִיף בְּזֶה דַּהְרֵי יֵשׁ וְיֵשׁ כְּמָה תִּקְנוֹת שְׁנֵאֲמָרוּ בְּדַבְרֵי הָאֲחֻרּוֹנִים בְּזֶה וּמֵה שֶׁכָּתַב שֶׁקְּבַלְנוּ הוֹרָאוֹת מֶרֶן הֵנָּה בְּכַמָּה דִּינִים בְּאִיסוּר וְהִיתָר פֶּשֶׁט הַמְּנִהֵג לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁמֶרֶן מִיָּקַל וּכְבֵּר הַעֵיד מֶרֶן חֵיד"א שֶׁם דְּבַכְמָה כְּרַפִּים וְעִיּוּרוֹת נוֹהֲגִים הַת"ח וְיִרְאֵי שְׁמִים לַעֲשׂוֹת אֵיזָה תִּיקוֹן לַחֹוֶשׁ לְדַעַת הַחֹלְקִים שֶׁהֵם רַבִּים וְהֶר"מ"א פֶּסֶק כּוֹן וְשֶׁמְדַבְּרֵי הָרַב בֵּית דּוֹד נִרְאָה שֶׁגַּם בְּשֶׁאֲלוּנִיקֵי נִהְגוּ לְהַחְמִיר עִי"ש וְהַדְּבָר יְדוּעַ שֶׁבְּעַרְי תּוֹגֵר"ה לֹא נִתְפַּשֵּׁט מְכִירַת חֶמֶץ לְנֶכְרִי אֲצֵל כָּל הַבְּעָלִי בְּתִים רַק אֲצֵל מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא בְּעָלִי חֲנִיּוֹת שְׁיֵשׁ לָהֶם מִיָּי חֶמֶץ אֲבָל בְּמְקוֹמוֹת הַלְלוּ שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ מִיָּי חֶמֶץ הַרְבֵּה וּמְוֹכְרִים לְהַתְּנִיחַ בְּמְכִירַת חֶמֶץ עַל כּוֹן הִנֵּהגְתִי בְּבֵיתִי לְהַשְׁאִיר שְׁאוֹר מִקּוֹדֵם הַפֶּסַח וּלְמִוֹכְרוֹ לְנֶכְרִי עִם שְׁאָר מִיָּי חֶמֶץ כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַשְׁאוֹר מְזוּמָן אַחַר הַפֶּסַח בְּלַתִּי שׁוּם חֲשֵׁשׁ וְכַמְדוּמָה לִי שֶׁהִזְקֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר הִזִּה מו"ץ בְּעִיר הַזֹּאת אָמַר לִי שֶׁכּוֹן הוּא הִזִּה נוֹהֵג וְלֹא עָלָה עַל דַּעַתִּי שׁוּם חֲשֵׁשׁ פִּקְפּוּק בְּזֶה וּבְהַרְשִׁימָה שְׁאֵנִי נוֹתֵן לְנֶכְרִי מִמִּיָּי חֶמֶץ שְׁאֵנִי מוֹכֵר לוֹ אֲנִי רֹחֵשׁ גַּם הַשְׁאוֹר אֲשֶׁר הַשְׁאֲרָנוּ וְעֵינֵי בְּשׁו"ת י"ד יוֹסֵף לְהַג' מוֹהֲר"י דִּיִּיטֵשׁ בְּסִי' ל"ב בְּעוֹבְדָא שֶׁשְׁכַחוּ לְמַפּוֹר הַשְׁאוֹר בֵּין חֶמֶץ וְאַחַר שְׁאֵפוֹ לָחֵם אַחַר הַפֶּסַח נוֹדַע לָהֶם מִזֶּה וּנְשָׂאֵל כְּדַת מֵה לַעֲשׂוֹת מִשׁוּם שְׁאוֹר שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח וְכַתַּב שֶׁגַּם מֵר רַבּוֹ בְּשׁו"ת סֶפֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּפִסְקִים וְכַתְבִּים סִי' ע"ז נִשְׂאֵל כְּעֵין נִדוּן זֶה וְשֶׁקִּיל וְטָרִי מֵה מִשְׁפֵּט הַפֶּת שְׁנֵאֲפָה אַחַר הַפֶּסַח מִשְׁאוֹר זֶה וּמִדְּלָא עָרְעַר עַל מֵה שֶׁהַשְׁאִירוּ הַשְׁאוֹר אִף אִם הָיוּ מוֹכְרִים אוֹתוֹ בֵּין חֶמֶץ נִרְאָה קֶצֶת דְּכִשְׁמִשְׁאִירִים שְׁאוֹר וּמוֹכְרִים אוֹתוֹ לְנֶכְרִי כְּדַרְכָּה שְׁמוֹכְרִים כָּל חֶמֶץ אֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ בְּזֶה כָּל זֶה הִזִּה פֶּשׁוּט בְּעֵינֵי.

אֲמַנָּם עֵתָה לְבִי מִגְּמַגֵּם בְּזֶה מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵינַן אֲשֶׁר רָאָתָה עֵינֵי לְהַגְּאוֹן יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּסִי' חֲת"ם סוֹף סק"ה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַב"ח שֶׁבְּקוֹשֵׁי הַתִּירוֹ מְכִירַת חֶמֶץ עַל צַד הַהֶכְרַח וְהַדְּחַק וְכַתַּב הַא"ר דְּבַפְּרָאג בְּיָמִים הַקְּדוּמוֹנִים לֹא הַתִּירוּ אֲלָא מְכִירַת י"ש וְלֹא מְכִירַת שְׂכָר וְכִשְׁנִדְחָקוּ חֲזָרוּ וְהַתִּירוּ גַּם מְכִירַת שְׂכָר וְסִיִּים הָרַב יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב אֲמַנָּם מֵה שֶׁהַאֲוִפִים נִהְגוּ לְהַשְׁאִיר שְׁאוֹר מִקּוֹדֵם הַפֶּסַח וְגַם שְׁמָרֵי שְׂכָר שְׁיִהְיֶה מְזוּמָן בְּיָדָם לְאַחַר הַפֶּסַח וְזֶהוּ דְּבָר שְׁאֵינוֹ מְוֹכְרֵחַ אֵינוֹ נִכּוֹן וּבְתִשׁוֹ הָאֲרַכְתִּי וְכוּ' עַכ"ל (לְפִי הַנִּרְאָה מֵה שֶׁבְּתִשׁוֹ הָאֲרִיף וְכוּ' אַעֲיָקְרָא קָאֵי וְלֹא אֲדַסְמִיף לִיהָ עִי"ש וְק"ל) וְלְפִי מֵה שֶׁכָּתַבְתִּי נִרְאָה דְּגַם בְּשְׁאוֹר יֵשׁ דּוֹחַק וְצוֹרֵף לְהַתִּיר מְכִירַתוֹ כְּדַרְכָּה שְׁאָר חֶמֶץ וְצ"ע וְעַל כָּל פְּנִים מֵה שֶׁהִזִּה מִפְּטָטֵט הָאִישׁ הָעוֹמֵד נִגְדֵי עַל אֲשֶׁר נִהְיֶה וְכוּן הִנֵּהגְו קֶצֶת אַחַר שְׁרָאוּ מִמִּיָּי לְהַשְׁאִיר שְׁאוֹר וּלְמִוֹכְרוֹ לְנֶכְרִי בְּכָל כָּל חֶמֶץ דְּאִיף יִתְכּוֹן זֹאת בְּדַבְרֵי הַמְּפֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה שְׁאוֹר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם אֵין כְּדִאי לְדַבֵּר בְּזֶה כָּלְל: כֹּא) מֵה שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִי' תַּמ"ח ס"ג לְמַפּוֹר חֶמֶץ מְכִירָה גְּמוּרָה בְּדַבְרֵי מוֹעֵט אִם הַפְּנִיָּה הִיא שְׁיִמְפּוֹר כָּל חֶמֶץ בְּדַבְרֵי

מועט או שהדבר מועט יהיה לקנן ושאר דמי הקמץ יזקוף עליו במלנה עיין במה שרשמתי במערכת בכור בהמה סי' ג' אות א' ס"ק ט"ו ומשם באר"ה (ונדפס בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים): כב) מחזיקי אורענדא דהשר נותן להם בית מיוחד יכולין למפור הקמץ בדרך שכירות שישפירו כל זכות שיש לו בהבית וישפיר לו בכסף ואף דקרקע צריך שטר מפל מקום מהני במתנה עם הנכרי שיקנה בכסף לחוד כמו שכתב רמ"א בח"מ סי' צד"ק ויקנה הקמץ אגב קרקע ואם השר אינו נותן להם שום קרקע וחדר מיוחד רק הישראל מוזג בבית נכרי אחד בנחם ולא השפיר לו רק המזיגה צ"ע איה לעשות דלכתחלה צריך כסף ומשיכה וקשה הדבר שימשוך הקונה כל הקמץ וקנן אגב קרקע אין שינוי שהרי אין לו קרקע וקנן חצר לא מהני בנכרי וגם קנן אודיתא לא מהני וכו' וגם תנאי שיקנה הקמץ בכסף לבד לא מהני וכו' וגם מנהג התגרים וכו' צ"ע אי מהני ואפשר פיון דהנכרי נותן לו רשות למזוג בביתו מסתמא קבל ממנו איזו טובה והני פהשפיר לו ביתו ויכול להקנות לו זכותו ואגב הקמץ וכו' אלו תנן דברי הרב מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח ד' מ"ח ע"ד והנה מה שכתב דכשיש להם בית מיוחד שישפירו וכו' ומהני תנאי וכו' לא ידעתי אמאי צריך שום תנאי הא שכירות קרקע מנכרי אין צריך שטר כמו שכתב הרמ"א רס"י צד"ק וכן שכירות לנכרי ומה שכתב הרמ"א תנאי הוא לענן קנן הקרקע כיעי"ש וכן כתב הרב מקור חיים בסי' תמ"ח סק"ט תו"ד (ד"ה וגם יש תקנה למכור) וכמו שכתבתי לעיל בסימן ח' אות י"ג סק"ב (ד"ה ולפי) ובסי' זה אות ו' ד"ה וכל זה הוא ובסי' זה אות ד' (ד"ה הנה בשו"ת וד"ה וראיתי בספר שבילי דוד) ואולי הרב מעין גנים חושש לדברי הרב ט"ז בסי' צד"ק שהאריך לחלוק על דין זה וסובר דלא מהני לשכירות כסף בלא שטר עי"ש אמנם מצאתי שהרב שואל ומשיב בתניינא חלק ד' סי' יו"ד (ד"ה והנה בשנת תרי"ז) כתב בשם הרב השואל שדעת הרב מקור חיים דשכירות סגי בכסף לבד ושהאריך לפלל דהרי הט"ז בסי' צד"ק חולק על הש"ע וכתב דלא מהני וכו' והרב המחבר תמה על דברי הרט"ז ובסוף דבריו כתב דשכירות אין לו דין מכר רק לענן תשמיש והנאה של השכירות ולא לגוף הדבר כמו שכתב הש"ך סי' שי"ג בשם נמק"י והריב"ש ולפי זה לא שינוי שטר דהוי רק פמטלטלין וכו' כיעי"ש ועיין בס' פורת יוסף להג' מסלאנים בחידושיו על הטוש"ע ח"מ סי' צד"ק שהביא ראיה מהירושלמי דשכירות מנכרי סגי בלא שטר ועיין מה שכתבתי על דבריו בקונטרס הפללים מערכת הגימ"ל אות ה"ן ס"ק ל"א בשדי חמד ח"א) באופן שראה דנקיטין דשכירות קרקע מנכרי וכן לנכרי אין צריך שטר ועיין לקמן אות כ"ה ובקונטרס הפללים במערכת הש"ן אות ע"ד רשמתי בענן שכירות קרקע אי סגי בכסף בלא שטר עי"ש: ומצד התנאי נראה דיש לפקפק כי ראיתי להרב פתחי תשובה שם בשם הרב פנסת יחזקאל דתנאי לא מהני אלא שפשיכתוב את השטר יהיה קנוי לו למפרע אבל בלא שטר פלל לא מהני עי"ש ואם פן בנדון זה אם לא יכתוב שום שטר לא יועיל לו התנאי אם היה צריך תנאי בזה אבל האמת הוא דשכירות קרקע אין צריך שום תנאי ונקנה בכסף בלבד בלא שטר כמו שכתבתי למעלה וכן כתב רב אחד הובאו דבריו בס' אגודת אזוב מדברי ד' ה' סוע"ב אות א' והרב המחבר שם בעמוד ג' פקפק על זה ורצה לחלק דדוקא בישראל מישראל אי נמי ישראל מנכרי מהני אבל נכרי מישראל לא מהני אף אחר שראה דברי הרב מקור חיים דסובר דמהני חזר מסברתו

וְכַתֵּב טַעַם לְסִבְרַת הַמַּק"ח עי"ש שְׁלֵא זָכְרוּ שְׂרָיִם דְּבָרֵי הַט"ז בְּרִישׁ ס' צד"ק מֵהַ שְׁפָתַי
בֵּין לְעֵנָן פֶּסֶף בְּשִׁכְרוֹת וּבֵין לְעֵנָן הַתְּנָאֵי אֵי מְהֵנִי וְעֵינִן עוֹד לְקַמְן אוֹת כ"ד לְעֵנָן הַתְּנָאֵי
וּמְפֹל מְקוֹם נִרְאָה לִי יִשָּׁב דַּעַת הָרַב מְעִין גְּנִים דְּכִינֹן דְּלִפֵּי הָאֲמַת בְּכָל אֶחָד מֵאלוֹ הַשְּׁנֵי
דְּרָכִים יֵשׁ לְפַקְפֵק עַל פֶּן נִכּוֹן הַדְּבָר שְׁלֵא לְסַמְנָה עַל הָאֶחָד מֵהֶם בְּלִבָּד אֲלֵא בְּהַצְמַדָּם
יַחַד וּמֵהַ שְׁפָתַי דְּאוֹדֵי תֵּא וּסְטוּמָתָא לֹא מְהֵנִי עֵינִן מֵהַ שְׂרָשְׁמָתִי לְעִיל אוֹת י"ז וּמֵהַ שְׁפָתַי
דְּקִנְנִי חָצַר לֹא מְהֵנִי בְּנִכְרֵי עֵינִן מֵהַ שְׂרָשְׁמָתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַחֵי"ת אוֹת
ל"ח וּמ"ש דְּתְנָאֵי שְׁיִקְנָה הַחֲמִיץ בְּכֶסֶף בְּלִבָּד לֹא מְהֵנִי עֵינִן מֵהַ שְׂרָשְׁמָתִי לְקַמְן אוֹת כ"ד:
(כג) פִּינֹן שְׁמִכִּירַת הַחֲמִיץ לְנִכְרֵי צָרִיף לְהִיּוֹת מְכִירָה גְּמוּרָה בְּלִי שׁוּם הַעֲרָמָה כְּלָל נִרְאָה
דְּאַחַר הַפְּסַח כְּשִׁיחֲזִיר הַנִּכְרֵי הַחֲמִיץ לְהִישָׁרְאֵל צָרִיף לְקוֹנוֹתוֹ בְּאֶחָד מִדְּרָכֵי הַקְּנָאָה וְלֹא
לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ בַחֲזָרָה בְּסַתֵּם כְּמוֹ שְׁפָתַי הַפּוֹסְקִים לְעֵנָן מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר וְהוּא הַדִּין
לְעֵנָן מְכָר שְׂאֵם לֹא פֶן נִרְאָה שְׁהַמְכִּירָה לֹא הִיְתָה רַק דְּרָף הַעֲרָמָה אִף נִרְאָה שְׂאֵחַר
הַפְּסַח דִּי בְּזָה שְׁיִקְנָה מֵהַנִּכְרֵי חֲמִיץ וְהַחֲזִירִים בַּחֲזָרָה בְּכֶסֶף לְחוּד וְהַנִּכְרֵי יַחֲזִיר הַשְּׁטֵר
מְכִירָה שְׁקַבֵּל קוֹדֵם הַפְּסַח וְדִי בְּזָה דְּאִף שְׁיִשָׁרְאֵל מִנִּכְרֵי אֵינּוּ קוֹנָה קַרְקַע בְּכֶסֶף לְחוּד
כִּי אִם גַּם בְּשְׁטֵר כְּמִבְּנוֹאֵר בַּח"מ סִימֵן צד"ק הֵתֵם הוּא מְשׁוּם דְּלֹא סְמָכָא דַּעֲתִיָּה דִּישָׁרְאֵל
וְהִכָּא לֹא שְׁיִיף זֹאת פִּינֹן שְׂאֵין עוֹד לְהַנִּכְרֵי שְׁטֵר לְהִרְאוֹת שְׁהוּא שְׁלוֹ פֶן פָּתַח הָרַב בְּגִדֵי
יֵשַׁע ס' ב' אוֹת ה' וְהָרַב חֲתָם סוֹפֵר בְּס' ק"ט פָּתַח וְאִם פֶּן כָּל פְּלִי מִתְּכּוֹת צָרִיכִים טְבִילָה
אַחַר הַפְּסַח כְּשִׁיחֲזִיר הַיִּשְׁרָאֵל וְיִקְנֵם מֵהַנִּכְרֵי וְכו' וּבְסִיגְנוֹן זֶה פָּתוּב בְּנוֹסַח הַמְכִּירַת חֲמִיץ
שְׁל הָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה שְׁהוּבָא בְּשִׁיבַת צִיּוֹן ס' י"א וְאִם יִמְכּוֹר כָּל זֶה לְנִכְרֵי וְיִקְנָה מִמֶּנּוּ
אַחַר כֶּף הִזְיָה צָרִיף טְבִילָה ע"כ וְכֵן הוּא לְשׁוֹן הָרַב עֲצִי לְבוֹנָה בְּס' ק"ד אוֹתֵם הַמּוֹכְרִים
הִי"ש עִם הַפְּלִי וְחוֹזְרִים וְקוֹנִים מֵהַנִּכְרֵי אַחַר הַפְּסַח יֵשׁ לְהַטְבִּיל וְכו' מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי
הַגְּאוֹנִים הַנ"ל הוּא כְּדְבָרֵי הָרַב בְּגִדֵי יֵשַׁע דְּאַחַר הַפְּסַח צָרִיף קִנְיָה מֵהַנִּכְרֵי גַם בְּס' קִי צוּר
ש"ע מְהָרַב מֵהַרש"ג פָּתַח בְּס' קי"ד בְּהַעֲרָה לְעֵנָן מְכִירַת הַחֲזִיר לְהַקְנָאת הַחֲמִיץ שְׁצָרִיף
לְקוֹנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ מִחֲדָשׁ לְאַחַר הַפְּסַח וְנִפְקָא מִיָּנָה לְעֵנָן מְזוּזָה דְּאוּלֵי יֵשׁ בְּזָה מְשׁוּם תַּעֲשֶׂה
וְלֹא מִן הַעֲשׂוּי עֵינִן שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה ס' תְּרַנ"ו סק"ז לְעֵנָן סוֹכָה וְלְכַאוּרָה הוּא הַדִּין כְּאֵן
וְגַם אִם אֵין מוֹכֵר לוֹ הַחֲזִיר רַק מִשְׁפִּירוֹ לְנִכְרֵי מְסַתְּפֵק לְעֵנָן מְזוּזָה עי"ש: כד) מֵהַ שְׁצָרִיף
לְכַתּוּב שְׁטֵר עַל מְכִירַת חֲמִיץ הוּא לְפִי שְׁצָרִיף לְהַקְנוֹת לְנִכְרֵי הַחֲמִיץ בְּכֶסֶף וּבְמִשְׁיכָה
לְצִאת יְדִימְחִלּוֹקַת וְלִמְשׁוֹף כָּל הַחֲמִיץ הוּא דְּבָר קִשָּׁה וְלִכּוֹן מְקַנִּים לוֹ אֲגַב קַרְקַע וְנִכְרֵי
אֵינּוּ קוֹנָה קַרְקַע בְּכֶסֶף אֲלֵא בְּשְׁטֵר לִכּוֹן צָרִיף לְכַתּוּב לוֹ שְׁטֵר וּמִמִּילָא אִם מֵהַ שְׁמִקְנָה לוֹ
הַחֲמִיץ הוּא אֲגַב שְׁכִירוֹת קַרְקַע אֵין צָרִיף לְזָה שְׁטֵר דְּשְׁכִירוֹת קַרְקַע נִקְנָה לוֹ בְּכֶסֶף בְּלִבָּד
כְּמוֹ שְׂרָשְׁמָתִי בְּס' זֶה אוֹת כ"ב וְלִפִּי זֶה מִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַתּוּב שְׁטֵר מְכִירַת חֲמִיץ
יִמְכּוֹר לְנִכְרֵי בְּכֶסֶף וְיִשְׁפִּיר לוֹ הַחֲזִיר שְׁהַחֲמִיץ בּוֹ וְיִקַּח מִמֶּנּוּ כֶּסֶף עַל שְׁכִירוֹת הַחֲזִיר וְאֲגַב
שְׁכִירוֹת הַחֲזִיר יִקְנָה לוֹ הַחֲמִיץ וְרִאִיתִי לְהָרַב מְקוֹר חֵיִים בְּס' תמ"ח בְּחִידוּשִׁים סק"ח
שְׁפָתַי שְׁמִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַתּוּב שְׁטֵר יִתְנָה עִם הַנִּכְרֵי שְׁיִקְנָה הַקַּרְקַע בְּכֶסֶף וְאֲגַב
יִקְנָה לוֹ הַחֲמִיץ עי"ש שְׁלֵא פָּתַח תְּקָנָה הַנ"ל לְהַשְׁפִּיר לוֹ הַחֲזִיר וְכו' אִף דְּאִיהוּ גּוֹפִיָּה פָּתַח
שְׁם מְפִנְרֵשׁ דְּלְשְׁכִירוֹת הַחֲזִיר אֵין צָרִיף שְׁטֵר כִּיעֵי"ש נִרְאָה דְּהֵינּוּ לְשִׁטְתוֹ דְּקַרְקַע שְׁהוּא
שְׁלוֹ לְחִלוּטִין לֹא סְגִי לְהַשְׁפִּירוֹ דְּשְׁכִירוֹת לֹא קִנְיָא וְכו' כְּמוֹ שְׁפָתַי בְּפִיאוּרִים שְׁם סק"ט
(בְּסוּף ד"ה וְגַם יֵשׁ תְּקָנָה) וּבְס' ת"מ שְׁרַמְזוּ שְׁם עי"ש וְהַרְבָּנִים מַג"א ס' תמ"ח סק"ד
וּמְחִצִית הַשְּׁקֵל שְׁם וְחִק יַעֲקֹב בְּס"ק י"ד שְׁהַזְפִּירוֹ לְהַתְּנוֹת עִם הַנִּכְרֵי שְׁיִקְנָה הַקַּרְקַע

בכסף בלבד היינו נדאי פשאי אפשר לכתוב שטר ומשום דסברי דשכירות לא קני ועיין להרב חיי אדם כלל כ"ג אות ב' אבל לדידן דנקיטינו דגם בקרקע שלו מהני להשפירו כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל בסי' זה אות ד' עי"ש בד"ה הנה בשו"ת בגדי ישע) ודאי יש תקנה זו להשפיר לו הסדר וכו' כנז"ל ולפי הנראה תקנתא דלהשפיר עדיפא דבתקנתא דתנאי פקפק במחצית השקל על הרב בית חדש שפסי' תמ"ח פתב דמהני להתנות ואילו בח"מ פתב דלא מהני להתנות שיקנה בכסף לחוד (וכן הקשה הרב נהר שלום סימן תמ"ח סק"ד) ועם שפתב ליישב דבחמץ דבגילויי כל דהו סגי מהני גם תנאי וכו' עי"ש הנה ראיתי בשו"ת אגודות אזור מדברי סי' י"ג אות ג' (ד"ה אמן) שהצ"ע בדברי החק יעקב בשם הנ"ש דמהני תנאי דמנא ליה הא יש לומר דמה שפתבו הפוסקים דמהני תנאי שיקנה בכסף בלבד היינו בישראל שיקנה מפותי דסגי בגילויי דעת דסמיה אקניו כסף שיקנה מנכרי משום הכי מהני תנאי אבל נכרי מישראל דבאמת היה קונה בכסף ונתנה בלי שטר וכבר סמכא דעתיה דנכרי אלא שלפי שהוא אלם חששו שיקנה קרקע מישראל באלמות אבל בשטר לא חיישינו דכולי האי לא עביד כמו שכתב המ"מ הובא בסמ"ע סי' צד"ק מהיכא תיתי יועיל תנאי הא אפתי על ידי אלמותו יאמר שהתנה שפסף יקנה ובאות כ"ב הנ"ל הבאתי דברי הרב פתחי תשובה בשם הרב פנסת יחזקאל עי"ש והרב ט"ז סי' צד"ק תמה מאד איך מהני תנאי לקנות בכסף עי"ש ולכן עדיף טפי להתנות ע"י שכירות הסדר דבשכירות שהוא לזמן קצר לא חיישינו לאלמותו דבשביל זמן מועט לא יתנהג באלמות כמו שפתב באגודות א"מ הנ"ל בד' ה' סוף ע"ג אות ב' עי"ש אלא דלפי זה קשה דאם פן כל הטורח שהצריכו השדמונים לכתוב שטר למכירת חמץ למה הלא אנו מקנים החמץ אגב שכירות הסדר ובשכירות קרקע אין צריף שום שטר ובשלמא לדעת הסוברים דבקרקע שהוא שטר לגמרי לא סגי בלא מכירה ניהא דאיצטריף לכתוב שטר מכירת חמץ משום מכירת הקרקע ואם פן או נאמר דלא פלוג והזיקו שטר מכירה לכל משום חששו שפא פשימכרו הקרקע גם פן לא יכתבו שטר או דנימא דאין הכי נמי דהשדמונים לא תקנו אלא באם ימכרו הסדר ולא באם ישפירו אף לפי דעת הסוברים דבין אם הסדר שלו לגמרי ובין אם אינו אלא בשכירות בידו דינא הוא להתנות לנכרי בשכירות בלבד אם פן טעמא בעי האי שטרא למה לן כלל וצ"ע ואולי משום שכל עיקר מכירת חמץ מיחזי פהערמה ראו לתקן כל מאי דאפשר להראות פפוי פח המכירה לחזקה במסמרים וגם פי אם לא היה צריף שום שטר היה הסדר מסור ביד כל אדם ושפא לא היו עושים הקנאה כדבעי לפום דינא ועל ידי שיצטרף לכתוב שטר ולא פולי עלמא מיגמר גמירי ילף אצל חכם ומתוף כף יעשה ההקנאה פדין וכהלכה וידע גם פן איזה דברים צריכים מכירה פי לאו פולי עלמא דינה גמירי ועושים הטפל עיקר והעיקר אפילו כטפל אינו בעיניהם: לכתוב שטר) שימכור את החמץ בכסף לבד ויתנה עמו והנה לכאורה עוד אחרת היתה (תקנה למי שאי אפשר לו שיקנה בכסף לבד דזה מועיל לפי דברי מרן הב"י ופסקו הרמ"א בח"מ סי' קצ"ח ס"ה דאף דאין מטלטלין נקנים אלא במשיכה מפל מקום אם התנו בהדיא דמעות יקנו קנו והכי נמי נימא אף דלדעת ר"ת קנינו של נכרי במשיכה מפל מקום אם התנו שיקנה בכסף לבד קנה ואף דהרב שפתי כהן שם חולק על מרן והרמ"א וסובר דלא מהני תנאי לקנות המטלטלין בכסף בלבד והוא הדין לדידיה לא מהני תנאי שיקנה הנכרי בכסף לדעת ר"ת שקנינו

במשיכה וכן כתב הרב מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בחידושים לא"ח סי' תמ"ח ד' מ"ח ע"ד (ד"ה ולפי) דלא מהני למפור הקמץ על ידי קנין כסף ותנאי לפי שהש"ך חולק וכו' עי"ש וכן נראה קצת דעת הרב מקור חיים ושאר פוסקים הנז"ל שהזכירו תקנתא דמכירה על ידי תנאי ונקטי התנאי לקנות הקרקע בכסף ולא אמרו למפור הקמץ בכסף בלבד ועל ידי תנאי ולא הנה צריכנא לקנין אגב קרקע כלל אלא משמע דסברי דלא מהני תנאי לקנות מטלטלין בכסף או דחיישי על כל פנים לדעת הש"ך הנ"ל (אלא שאין מדברי המק"ח הברח לזה דיש לומר דלפי שבמכירת חמץ אינו מקבל כל דמי הקמץ מהנכרי אלא מקבל רק זינדאטיק והשאר זוקף עליו במלנה ולדעתו חשיב זה אחריותו על הישראל פינו שאם יאבד הקמץ לא ישלם לו הנכרי ולכן אין שום תקנה אלא אם כן יקנה לו מקום הקמץ כדי שיהיה במקבל אחריות חמצו של נכרי בבית הנכרי דשרי משום הכי לא הזכיר תקנה זו אבל אין הכי נמי דאם מקבל ממנו כל הכסף וכן לדעת החולקים על המק"ח בזה וסברי דלא חשיב מפני זה אחריותו על הישראל כמו שמתבאר ממה שרשמתי בסי' ה' אות כ"ה עי"ש אין הכי נמי דיכול לתקן למכרו לנכרי בכסף על ידי תנאי ומהני דלא כדעת הש"ך) הנה בפ"ת שם הביא בשם הרבנים נתיבות המשפט וקצות החשן ושער משפט שהספימו לדעת מרן והרמ"א דמהני תנאי לקנות מטלטלין בכסף בלבד עי"ש ואם כן לדידהו הוא הדין דמהני תנאי שיקנה הנכרי בכסף בלבד הו אמת דהספרים הנ"ל אין גם אחד מצוי אצלי ולפי הנראה אף שהצד השונה שבהם כולוהו תלתא סברי מרנן דתנאי מהני בישראל לקנות המטלטלין במשיכה מכל מקום לא ראי זה כראי זה דלפי דברי הנה"מ על פי דברי הרב בית חדש וכן הסכים השער משפט דהטעם דמהני תנאי הוא משום פינו שלא עקרו חכמים קנין הפעות אלא לטובתו של לוקח שלא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה יכול להתנות ולומר אי אפשי בתקנת חכמים יש לומר דלגבי נכרי למאן דאמר דקניינו במשיכה מן הדין ולא משום תקנת חכמים לטובת הלוקח או המוכר אין בידו להתנות ולומר אי אפשי במשיכה וכסף יקנה אבל לפי מה שכתב בשם הקצה"ח שהוכיח פסקת מרן הב"י והרמ"א מההיא דאמרינו בריש פרק שני דבכורות ד' י"ג ב' מתיבי הלוקח גרוטאות וכו' ה"א במאי עסקינו בשקבל לדון בדיני ישראל וכו' דמוכח מזה דכל דהוי קנין בשום מקום מהני ביה תנאה והוא הדין בקנין כסף לדין וכו' הנה לפי זה יש ללמוד דאף בדבר שהוא מעיקר הדין מהני ביה תנאה כמבואר ואם כן לדידהו נראה ודאי דמהני תנאי לקנות הנכרי מטלטלין בכסף בלבד ובתשובת אגודות אזור מדברי בסי' י"ד ד' ו' ע"ד כתב דלא מהני לקנות הקמץ בכסף ובתנאי דלא מבעיא לדעת הש"ך וכו' אלא אף למ"ש במקום אחר שיש לומר דמהני תנאי לישראל לקנות מטלטלין בכסף דהוי פאומר אי אפשי בתקנת חכמים מכל מקום בנכרי למאן דאמר דקניינו במשיכה לא מהני ביה תנאי לפי דברי הריטב"א שהביא הש"ך וכו' עי"ש ואזיל בשיטת הנה"מ ושעה"מ הנ"ל אבל לפי הוכחת הקצה"ח אי אפשי לומר כן ולדידהו גם בחמץ מהני להקנותו בכסף על ידי תנאי ומצאתי להג' מחנה אפרים בהלכות מכירת קנין מעות סי' ט' שכתב בדברי הקצות החשן שהביא בפתחי תשובה דמההיא דגרוטאות מוכח דמהני תנאי להקנות לנכרי מטלטלין בכסף ומזה הצ"ע על הקדמונים שהצריכו כסף ומשיכה במכירת הבהמה להפקיע קדושת בכור למה לן

פְּנִילֵי הָאֵל וְתִסְגִּי בְּכֶסֶף עַל יְדֵי תְּנָאֵי עֵי"ש וּמָה שֶׁפָּתַח הָרַב הַמַּגִּיחַ שָׁם עַל פִּי דְבָרֵי הָרַמְבַּ"ן כְּעַת גַּעְלָם מִמֶּנִּי פְּנִינָתוֹ אִיךָ נִדְחִית בְּזֶה הוֹכַחְתוּ מֵהֵיחָא דְגְרוּטָאוֹת:..

אֲחֵר הַחִיפּוֹשׁ רְאִיתִי שְׁמֶרֶן מוֹהֲרֵיט"א בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְבְּכוּרוֹת ד' י"ז ע"א (מְדָפוּס וּוְאֲרֻשָׁא בַד"ה עוֹד יֵשׁ לְעַמּוּד) חֲקֵרָאמַאי הַנּוֹצְרֵכוּ הָרַאשׁוּנִים לְתַמְנָן כְּסָף וּמְשִׁיכָה בְּמַכִּירַת מְבַכְרַת וְלֹא סָגִי לְהוּ עַל יְדֵי כְּסָף וְתְנָאֵי כְּדַמוּכַח מֵהֵיחָא דְגְרוּטָאוֹת וְכוּ' וְכַתֵּב דִּישׁ לֹאמַר דְּדוֹנָקָא לְהַחְמִיר מִהֲנֵי תְּנָאֵי וְלֹא לְהַקְלִי וְהֵבִיא דְבָרֵי הַמַּח"א הַנִּזְכָּר דְּאֲמַאי הַנּוֹצְרֵכוּ לְכְּסָף וּמְשִׁיכָה וְלֹא סָגִי בְּכֶסֶף וְתְנָאֵי אוֹ מְשִׁיכָה וְתְנָאֵי וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּדְבָרָיו וּבְדְבָרֵי הָרַב הַמַּגִּיחַ וְחִזֵּר בּוֹ מִמָּה שֶׁפָּתַח בְּתַחֲלָה דְּדוֹנָקָא לְהַחְמִיר הוּא דְמַהֲנֵי תְּנָאֵי דְמַפְשֵׁט הַשְּׂמוּעָה נִרְאָה דְגַם לְהַקְלִי מִהֲנֵי קְבָלַת הַנְּכָרִי וְעוֹשֶׂה קִנְיָן וְקוֹנֶה מִן הַדִּין וְאִף דְהַש"ף דְחָה סְבָרַת מְרֹן מִפְּחַ דְבָרֵי הָרִיטְב"א הִנֵּה הַמַּחְנֶה אֲפָרִים הַלְכוֹת קִנְיָן מְעוֹת סִי' א' הַעֲלָה פְּדָבְרֵי מְרֹן וְאִין סְתִירָה מְדָבְרֵי הָרִיטְב"א דְלֹא אָמַר הָרִיטְב"א אֲלֵא בְּדָבָר שְׂאִינוּ קִנְיָן כָּלֵל פְּגוֹן מְשִׁיכָה בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְכוּ' אֲבָל קִנְיָן כְּסָף דְהוּא קִנְיָן גָּמוּר בְּעֵלְמָא מִהֲנֵי בֵּיהַ תְּנָאֵי לְעִשׂוֹתוֹ קִנְיָן אִף לְדָבָר שְׂאֲמָרוּ חֲזו"ל שְׁלֵא יִקְנֶה בְּכֶסֶף (בְּמָה שֶׁמִּיַּחֲסֵס דַּעַת הַמַּח"א כְּסְבָרַת מְרֹן יֵשׁ לְפַקְפֵּק קֶצֶת דְּנִרְאָה מְמָרוּצַת דְבָרֵי הַמַּח"א דְאִף שְׁדַחָה דְבָרֵי הַש"ף מְכַל מְקוֹם דַּעַתוֹ נוֹטָה יוֹתֵר לְסְבָרַת הַש"ף עֵי"ש) וּמְסִיק דְכֹן הוּא הַעֲיָקֵר וּמָה שֶׁהוֹצְרֵכוּ לְתַמְנָן כְּסָף וּמְשִׁיכָה הוּא מְשׁוּם דְסְבָרֵי דְאִף דְתְנָאֵי מִהֲנֵי הִינְנוּ כֹּל זְמַן שְׂאִין הַנְּכָרִי חִזֵּר בּוֹ אֲבָל אִם יִרְצֶה הַנְּכָרִי יְכוֹל לְחִזֵּר בּוֹ דְאִתִּי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל דִּיבּוּר וְזִמְנִין דְמִשְׁפַּחַת דְמוֹכֵר הַיִּשְׂרָאֵל מְכִירָה גְמוּרָה מְעַכְשָׁיו וְלֹאחֵר שְׁתַּלְד וּבִינֵי וּבִינֵי אִם יִרְצֶה הַנְּכָרִי יְכוֹל לְחִזֵּר בּוֹ וּנְמַצָּא הַמַּקְחָ בְּטַל מְעִיקָרוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵל יְסַמְנֶה עַל הַמְכִירָה וְיִבְאֵ לְיַדֵּי מְכָשׁוּל וְכוּ' וְלֹא פְלוּג בְּתַקְנָתָם וְכוּ' אֵלוֹ תוֹרָף דַּב"ק מְתַבָּאֵר דְלְדַעַתוֹ מְעִיקָר הַדִּין מִהֲנֵי כְּסָף וְתְנָאֵי אֲלֵא דְלֹא רָאוּ לְתַמְנָן כֹּן מְשׁוּם חֲשַׁשׁ תַּקְלָה וְאִם כֹּן אֲפֻשֵׁר דָּאִם הַקְנָה הַחֲמִץ לְנְכָרִי בְּכֶסֶף וְעַל יְדֵי תְּנָאֵי מִהֲנֵי בְּדִיעַבְד וְכוּ' כְּשֵׁאי אֲפֻשֵׁר לְהַקְנוֹת הַחֲמִץ בְּקִנְיָן אֲגַב קֶרַע מְאִיזָה צַד שְׁיִהְיֶה אֲפֻשֵׁר שֶׁיְכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ בְּכֶסֶף עַל יְדֵי תְּנָאֵי כִּינּוֹן דְמְעִיקָר הַדִּין מִהֲנֵי שְׁפִיר סְמְכִינּוֹ עַל זֶה בְּשַׁעַת הַדַּחַק וְצ"ע שׁוֹב הַשְּׂגָתִי סֶפֶר שְׁבִילֵי דוֹד לִי"ד וְרִאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַקְנֵינִים (שְׂאֲחֵר סִי' ש"ף) בְּחִקְרָה ה' אוֹת א' הֵבִיא דְבָרֵי הַש"ף בְּסִי' צ"ח (צ"ל קצ"ח) וְשֶׁהַשִּׁיג עָלָיו הַקְצָה"ח מְש"ס דַּע"ז ד' ע"ב וְהִינְנוּ הֵיחָא דְגְרוּטָאוֹת) דְמַהֲנֵי בְּנְכָרֵי שְׁקִיבָל עָלָיו לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְכַתֵּב, עַל זֶה וַיֵּשׁ לֹאמַר שָׁם קִבֵּל עָלָיו הַנְּכָרִי בְּדִין דְמְשִׁיכָה בְּיִשְׂרָאֵל עַל כָּל פְּנִים קִנְיָן הוּא וּבְנֻדָּאֵי דְלִש"ף אִתִּי שְׁפִיר מָה שְׁטָרְחוּ כָּל הַפּוֹסְקִים בְּחֲמִץ וּבְכוּר וְלֹא תַקְנוּ תְּנָאֵי דָאִם בְּכֶסֶף כְּבָר בְּטָלוּ בְּיִשְׂרָאֵל וּמְשִׁיכָה בְּיִשְׂרָאֵל גַּם כֹּן רַק מְדַרְבְּנָן עַכ"ל וְלֹא הַזְכִּיר דְבָרֵי הַרַמְח"א וּמְרֹן מוֹהֲרֵיט"א וְלְדְבָרֵי מְרֹן מוֹהֲרֵיט"א אִין הֶכְרַח מִמָּה שְׁלֵא תַקְנוּ כֹּן הַפּוֹסְקִים לְסְבָרַת הַש"ף כְּנֻז"ל וּבְלָאוּ הֵכִי לְשִׁיטַת הָרַב מְקוֹר חֲזִים דְחֲשִׁיב מְכִירַת חֲמִץ שְׁלָנוּ לְאַחֲרִיּוֹת עַל הַיִּשְׂרָאֵל דְכִינּוֹן דְלֹא יִשְׁלַם הַנְּכָרִי הַגִּי פְּאַחֲרִיּוֹת אֵלֶם וְכוּ' וְכוּ' לְשִׁיטַת הָרַב בְּגַדֵי יֵשַׁע בְּסִי' ב' וְהֵבִיאֵנוּ בְּסִי' ה' סוּף אוֹת כ"ה דְחֲשִׁיב אַחֲרִיּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל מְטַעַם אֲחֵר עֵי"ש אִין הֶכְרַח מְכִירַת חֲמִץ דְכִינּוֹן דְאַחֲרִיּוֹתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל לֹא סָגִי בְּמַכִּירָה בְּכֶסֶף וּבְתְנָאֵי לְבַד וּבְעֵינֵי הַקְנָאֵת מְקוֹם הַחֲמִץ שְׁיִהְיֶה חֲמִץ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵית נְכָרִי דְאִזְוִי אִין חֲשַׁשׁ בְּאַחֲרִיּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל וְעֵינֵי בְּמָה שֶׁהֵבִיאֵנוּ בְּסִי' ה' אוֹת מ"ב בְּעֵינֵי פְּשָׁחֵל עֲרַב פְּסַח בְּשַׁבַּת וְשַׁכַּח לְמַפְנֵי הַחֲמִץ בְּעֲרַב שַׁבַּת אִם מוֹתֵר לְמַכְרוֹ בְּשַׁבַּת וּבְאִיזָה עֵינֵי יִקְנֶה לוֹ הַחֲמִץ וְאִם יוֹעִיל לְהַקְנוֹתוֹ הַחֲדָר בְּכֶסֶף לְבַד וְשִׁיטָנָה עֲמוֹ שְׁיִקְנֶה הַחֲדָר בְּכֶסֶף לְבַד וּק"ל: וְרִאִיתִי

בספר חֲדָשׁ (הוא אֶצְלִי) מְשִׁיב פְּהֶלְכָה לְגֵאוֹן בְּדוֹרְנוֹ אבד"ק רִישׁא בְּסִי' א' דָּף ב' ע"ג (ד"ה עַד פֹּה) בְּדָבָר אֲשֶׁר נִהְגוּ מְקַצֵּת אֲנָשִׁים בְּעִיר אַחַת שְׁאִין עוֹשִׂים שְׁטֵר מְכִירָה רַק בְּעַל פֶּה וְכַתֵּב הָרַב הַשּׁוֹאֵל דִּישׁ לַחֹיֵשׁ אִף בְּדִיעֵבַד וּלְכַתְחֻלָּה וְדַאי אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא שְׁטֵר דְקִנְיָן פֶּסֶף קְלוּשׁ לְדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים וּמָה שֶׁפֶתַח הַמִּשְׁאֵת בְּנִימָן מִשׁוּם דְּבַחְמִיץ סָגִי בְּגִילּוּי דַעַת דְּלֹא נִיחָא לִיהַּ פְּכָר הַשִּׁיגוֹ הָאֲחֵרוֹנִים וְאִם כֵּן יֵשׁ מְכָשׁוּל גְדוֹל הֵן בְּגוּף מְכִירַת חֲמִץ פִּינוֹן שְׁנִכְרִי אִינוֹ קוֹנֵה קַרְקַע אֲלֵא בְשְׁטֵר לֹא יִקְנֶה הַחֲמִיץ גַּם פֶּאֶשֶׁר לֹא קִנְהַּ הַקַּרְקַע אִף דְמִקְנֶה לֹו הַחֲמִיץ הֵנִי בְּאַחֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל אֲבָל פֶּשְׁמוֹכֵר הַקַּרְקַע הֵנִי מְקַבֵּל אַחֲרֵי עַל חֲמִצוֹ שֶׁל נִכְרִי בְּבִיתוֹ שֶׁל נִכְרִי וְהַמְחַבֵּר הַשִּׁיב דְלַעֲנִין קְבֻלַּת אַחֲרֵי נִרְאָה אִף דְקִנְיָן בְּטַל לְגַבֵּי קַרְקַע מְקַל מְקוֹם פִּינוֹן דְמְכַר לֹו וְלֹא חֲזַר מִמֶּנּוּ לֹא גָרַע מִיִּיחוד לֹו בֵּית וּלְשִׁיטַת רַבִּינוֹ תָם וְהַרְמַב"ן וְהַר"ן הֵנִי בְּיִיחוד מְקַבֵּל אַחֲרֵי חֲמִצוֹ שֶׁל נִכְרִי בְּבִיתוֹ שֶׁל נִכְרִי וּלְעֲנִין דִּינָא נִרְאָה דִּיחוד מִהֵנִי אִף בְּאַחֲרֵי וְהַאֲרִיף לְפַלְפֵּל בְּדִין זֶה בְּשִׁיטַת הַפּוֹסְקִים וּמַסִּיק (בְּדָף ג' ע"א בְּסוּף ד"ה וּמַעֲתָה) עַל כָּל פְּנִיִּים לְמַדְנוּ דִּיִּיחוד מְקוֹם מִהֵנִי וְאִם כֵּן נִידוֹן הַחֲשֵׁשׁ שֶׁל אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא גָרַע מִיִּיחוד מְקוֹם פִּינוֹן שְׁמִכֵּר לֹו הַמְקוֹם אִף שְׁנִכְרִי אִינוֹ קוֹנֵה אֲלֵא בְשְׁטֵר לֹא גָרַע מִיִּיחוד מְקוֹם.

שוב עמד לבאר אם שימוש בפירות קונה. לו המקום דהוי כמתחזיק בהמקום שאם מועיל שימוש במקום חזקה? היא נקנה המקום להנכרי ויועיל הפסד שנתן בעד החמץ שיהא נקנה לו בכסף ואגב קרקע והאריף בזה ואם יש לחלק בין ישראל לנכרי ואם חזקה בלא שטר מהניא בנכרי וסיים בסוף התשובה וכל זה להליץ בדיעבד אבל לכתחלה להקנות בלי שטר חלילה וחלילה כמו שכתב פבוד תורתו דקנין פסד הוא קלוש מאד גם הגילוי דעת נדחה פדכתב מעכ"ת ואם חלילה לא יקנה החמץ נפל היתר שלי מענין שימוש שגם החמץ אפטר לא יקנה וכבר הורגלו שיקנה אגב מקרקע וכמה וכמה מכשולות פאטר פמכר בלי שטר חלילה לפרוץ גדר ולמפור בלי שטר אטר קיימו וקבלו היהודים עליהם והעושה כן במזיד נקרא עברנין ואני רגיל לכתוב בשטר המכירה אחר שפמכרתי הפל פדינו פותב חוץ אלה הנני מודה בהודאה גמורה שפמכרתי בכל אופן היותר מועיל על פי תקנות חז"ל ולשיטת האחרונים אודיתא גופא קנין ואף החולקים אני עושה ליתר שאת עכ"ד קדשו והנה מה שכתב דלכתחלה אין להתיר בלא שטר הצדק אתו דכל שיש בפאפטרות לכתוב שטר כן צריף לעשות וכל מה שפמכרתי אני הדל באות זו אינו אלא למי שאי אפטר לו לכתוב שטר בשום אופן מאיזו סבה שתהיה אף מה שפנראה מדברי הגאון דקנין פסד בלבד לא מהני בדיעבד ועבר עליו הפסח ורק משום החזקה שעל ידי שימוש בפירות הוא דמהני בדיעבד הנה לעיל בסי' ח' אות ט"ו הבאתי דמסקנת רבני האחרונים היא דאם לא מכר החמץ אלא בכסף בלבד ועבר עליו הפסח מותר דסמכינו בחמץ שעבר עליו הפסח אדעת הסוברים דקנינו של נכרי בכסף עי"ש שוב ראיתי שם (במשיב פהלכה) בריש סי' ב' על מה שנשאל במי שמכר החמץ על ידי שטר רק שלא חתם עצמו פי אם על ידי מסירת הקולמוס דלא מהני וכו' וכתב על זה ונ"ל ומע"כ פתב דעל כל פנים קנין פסד על החמץ מהני בדיעבד לסמוך על הפוסקים דכסף מהני בנכרי גם כן נכון וכו' נראה בעליל שדעת שניהם השואל והמשיב בדיעבד אם אין שום שטר רק קנין פסד בלבד ועבר הפסח מהני: כה) בנוסח שטר מכירת חמץ שבספר ראשית בפכורים להג' רב"ך בסי' ה' סקי"ז פתוב ולראיה וכו' באתי עה"ח פיום י"ד לירח (לא

יְדַעְתִּי טַעַם לְכַתּוֹב לִירַח בְּמָקוֹם לַחֲדָשׁ הַנְּהוּג בְּכָל הַשְּׁטָרוֹת) נִסֵּן בְּשַׁעַת חֲמִישִׁית שֶׁהִיא שַׁעַת זְמַנִּית קוֹדֵם חֲצוֹת הַיּוֹם בְּשַׁעַת שְׁאִסוֹר בְּאַכִּילַת חֲמֵץ וּמִן הַנֶּאֱמָר בַּהֲנָאָה שְׁנַת וְכוּ' עִי"ש רָאָה זֶה חֲדָשׁ הוּא לְכַתּוֹב שַׁעַת הַמְּכִירָה וּבְנִסּוֹחַ שְׁטַר מְכִירָה שֶׁל הַג' נו"ב שֶׁהוּבָא בְּשׁו"ת שִׁיבַת צִיּוֹן ס' י"א וְכֵן בְּנִסּוֹחַ שְׁטַר מְכִירָה שֶׁבִש"ע הַג' מוהרש"ז לֹא נִכְתַּב בָּהֶם אֲלָא בְּיוֹם י"ד נִסֵּן בְּלִתי מוֹרָה שַׁעַת הַמְּכִירָה וְלֹא הָיָה יְדַעְנָא טַעְמִיהָ דר"ב בְּזֶה עַד שֶׁהִגִּיעַ לַיָּדֵי סֵפֶר אֲגוּדוֹת אֲזוּב מִדְּבָרֵי וְרֵאִיתִי שֶׁם בְּחֻלְק א"ח סוֹף ס' י"ד שֶׁכָּתַב שְׁנִכּוֹן לְפָרֵשׁ בְּשַׁטַר מְכִירַת חֲמֵץ הַשַּׁעַת שֶׁנִּכְתַּב וְנִמְסַר לְנִכְרֵי דָאָם אֵין פְּתוּב הַשַּׁעַת אֵין הַשַּׁטַר חָל עַד רָגַע אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַסַּמ"ע ס' ק"ד סִכְל"ד וְאֵז כְּבָר נֶאֱסַר הַחֲמֵץ עַל כֵּן צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה מוֹכִיחַ מִתּוֹךְ הַשַּׁטַר שֶׁהַמְּכִירָה חָלָה בְּתַחֲלַת שַׁעַת חֲמִישִׁית וְאֵין לוֹמַר שֶׁמִּצַּד אִיסוֹר חֲמֵץ מִיְקָרֵי מוֹכַח מִתּוֹכוֹ שֶׁחֲלוֹת הַשַּׁטַר הִיָּה קוֹדֵם שַׁעַת הָאִיסוֹר דִּהְיִינַח לְגַבֵּי הַחֲמֵץ אִךְ כִּיּוֹן דְּבַעֲיָנוּ גַם הַקְּנָאָת הַקְּרָקַע וּלְגַבֵּי הַקְּרָקַע לֹא הָיָה מוֹכַח מִתּוֹכוֹ עַד פְּלוֹת הַיּוֹם וְכִיּוֹן שֶׁמִּקְנָה הַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע גַּם הַחֲמֵץ לֹא נִקְנָה לוֹ אֲלָא בְּסוֹף הַיּוֹם וְכָבָר נֶאֱסַר מִקּוֹדֵם וְהִכָּא שֶׁהַחֲדָר שֶׁהַחֲמֵץ בְּתוֹכוֹ הוּא שְׁלֹו מִמֶּשׁ שְׁאֵז צָרִיךְ לְמַפְרֹךְ הַחֲדָר לְנִכְרֵי וְלֹא סָגִי בְּשִׁכְרִיּוֹת מִשּׁוֹם דְּשִׁכְרִיּוֹת לֹא קָנִי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּקוֹר חַיִּים וְהָיָה חֲמִצּוֹ שֶׁל נִכְרֵי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרֵיּוֹת אֲנִס עַל הַיִּשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ בְּלֹא הַקְּנָה לוֹ הַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע יֵשׁ לְדוֹן עַל מְכִירַת קְרָקַע דְּלֹא חֵי"לָא עַד סוֹף יוֹם י"ד וּמִמִּילָא עַד אוֹתוֹ זְמַן הָיָה כְּאַחֲרֵיּוֹת אֲנִס עָלָיו בְּבֵיתוֹ וַיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם אִיסוֹר קְבָלַת אַחֲרֵיּוֹת הוּא מְחַצֵּי הַיּוֹם אוֹ לֹא הָיָה אֲלָא מִתַּחֲלַת הַלֵּילָה כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱלַקוּ הַפּוֹסְקִים בְּאִיסוֹר בַּל יִרְאָה דָאָם אֵינּוּ אִסוֹר עַד הַלֵּילָה יֵשׁ לוֹמַר דְּמַהֲנִי בְּלֹא פְרִישַׁת הַשַּׁעַת כְּשֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַקְנוֹת הַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע וְשִׁמְעִי שֶׁבְּנִסּוֹחַ מְכִירַת חֲמֵץ לְהַג' חֲתַם סוֹפֵר מְפֹרָשׁ בּוֹ שַׁעַת מִטַּעַם שֶׁכָּתַבְתִּי אֵלָיו תְּנַרְךָ דב"ק וְאֵין סֵפֶק דְּמִטַּעַם זֶה הוּא מַה שֶׁהַצָּרִיךְ הַגָּאוֹן רב"ד לְכַתּוֹב שַׁעַת הַמְּכִירָה וַיֵּשׁ לְפַקֵּק בְּדְבָרָיו דְּמִשְׁמַע דְּמַה שֶׁכָּתַב בְּתַחֲלָה הוּא אִךְ כְּשֶׁהַחֲדָר שֶׁהַחֲמֵץ בְּתוֹכוֹ הוּא אֲצִלוֹ רַק בְּשִׁכְרִיּוֹת דָּאָז סָגִי בְּשִׁכְרִיּוֹת מְכָל מְקוֹם כֹּל שֶׁמִּקְנָה הַחֲמֵץ אֲגַב קְרָקַע וְעַל קְרָקַע לֹא מוֹכַח מִתּוֹךְ הַשַּׁטַר חֲלוֹת הַקְּנִיּוֹן עַד סוֹף הַיּוֹם לֹא מַהֲנִי וְהוּא תְּמוּהָ דְהָא שִׁכְרִיּוֹת קְרָקַע נִקְנָה בְּלֹא שְׁטַר כְּמוֹ שֶׁרְשָׁמְתִי לְעֵיל אוֹת כ"ב וְאִם כֵּן כְּבָר נִקְנָה שִׁכְרִיּוֹת הַקְּרָקַע בְּשַׁעַתוֹ וְשִׁפִּיר הַקְּנָה לוֹ הַחֲמֵץ אֲגַבּוֹ וְגַם כְּשֶׁהוּא קְרָקַע שְׁלֹו לְפִי מַה שֶׁכָּתַבּוּ כְּמַה גְּדוּלִים דְּעִדִּיף לְהַשְׁפִּירוֹ לְנִכְרֵי מִלְּמוֹכְרוֹ כְּמוֹ שֶׁרְשָׁמְתִי בְּסִי' זֶה אוֹת ד' אִם כֵּן אֵין צָרִיךְ שְׁטַר כָּלָל וְנִקְנָה לְהַנְכְרֵי בְּשַׁעַת מְכִירַת חֲמֵץ וְמַה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם נִסּוֹחַ מְכִירַת חֲמֵץ לְהַג' חת"ס תְּמוּהָ בְּעִינֵי דְמִתְבָּאָר מִדְּבָרָיו בְּתַשׁוּ' ס' ח"ק וְס' ק"ט דְּמִסְתַּמִּיךְ וְאַזְוִיל וְנִקְיֵט בְּשִׁיפוּלֵי גְּלִימָא דְרַבִּיָּה הַג' מוהר"ר נֶתָן אֲדָלַר בְּנִסּוֹחַ מְכִירַת חֲמֵץ וּבְתַשׁוּ' בֵּית שְׁלֵמָה ס' ע"ד הוּא הַע"ד מְעִיד בְּגְדָלוֹ דְּנִסּוֹחַ מְכִירַת חֲמֵץ שֶׁל הַג' מוהר"א הַגְּ"ל הוּא לְהַשְׁפִּיר לְנִכְרֵי וְלְהַקְנוֹת לוֹ אֲגַב קְרָקַע שְׁכוּר וְכַדַּעַת הַנּו"ב וְאִם כֵּן אִיךְ יִתְכַּן שִׁיְהִי מְקוֹם לְחֹוֶשׁ מַה שֶׁלֹּא נִכְתַּב שַׁעַת בְּהַשְׁטַר מֵאַחַר שֶׁכָּל עֵינְקֵר הַשַּׁטַר הוּא אִךְ לְמוֹתֵר וְדַל מִהֲכָא הַשַּׁטַר כְּמֵאן דְּלִיתִיהָ הָרִי נִקְנָה שִׁכְרִיּוֹת הַקְּרָקַע לְהַנְכְרֵי בְּכֶסֶף שְׁנַמְנָן עַל זֶה וְאֵין לוֹמַר דְּכִיּוֹן דְּנַחֲשִׁית לְכַתּוֹב שְׁטַר אֵינּוּ קוֹנֶה בְּכֶסֶף כִּי הֵהִיא דְּאִמְרִינּוּ כִּיּוֹן דְּנִפְל גְּלִי אֲדַעְתִּיהָ דְּבִנְפִילָה נִיחָא לִיהָ וְלֹא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּנֹדָא אֵין לְחֹוֶשׁ לְזֶה כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאָר מִמַּה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּסִי' ח' אוֹת י"ג מִסְק"ה וְהִלָּאָה עִי"ש וּבְקוֹנְטְרִיס הַכָּלִים מְעַרְכַת הַכָּ"ף אוֹת קל"ו: וְעוֹד נִרְאָה לְדַעְתִּי הַעֲנִיָּה דְכִיּוֹן דְּבַשְׁטַר שֶׁכָּתַב הַשִּׁכְרִיּוֹת כּוֹתֵב גַּם כֵּן שֶׁמוֹכֵר לוֹ הַחֲמֵץ וְכוּ' אֵין לָהּ מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ גְּדוּל

מזה שבשעה שמופתר למפור את החמץ השפיר לו הסדר וכולי עלמא ידעי שכן הוא האמת ומהיכא תיתי לחוש ולומר שמא נעשה כל זה בסוף היום אחר שנגאסר ויתכן שמפני זה לא חשו הגאונים מוהרש"ז והנו"ב לכתוב שעות וכן ראיתי בנוסח שטמ"ח ששלח אלי הגאון המפורסם מוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף (על פי דרשתי מאתו) שלא נכתב בו שעת המכירה וכן אנחנו נוהגים גם בזה וראיתי להגאון עמודי אש יצ"ו סי' ו' אות ח' בד"ה (והנה ראיתי בס') שכתב בשם ס' זכרון שמואל בקונטרס נשמת חיים סי' י"א שכתב בשם החת"ס לכתוב שעות כנו"ל וסיים וז"ל ואף שיש לפקפק דקרקע בשכירות אין צורך כלל לשטר מפל מקום פיון דכתב שטר לא סמכא דעתיה עד זמן קניית השטר ע"כ איני מבין איך שינה לומר על הנכרי דלא סמכא דעתיה עד זמן קניית השטר דאטו הנכרי הקונה וגם הישראל המוכר דינא גמירי דאינו קונה אלא בסוף היום הרי מסתמא דעתם היא דכי מטא שטרא לידיה הרי זה גמר הקנין וכיון דלפי האמת כבר נקנה השכירות לנכרי בכסף בלבד ואין לנו חשש אלא משום סמיכות דעת נראה לי דאין שינה בזה לומר דלא סמכא דעתיה דנדאי הוא אינו יודע מדין זה כלל ובפרט שכל עיקר מכירת חמץ והקרקע אינו אלא להפקיע איסור חמץ ואף פשתהיה ההקנאה בכל אופן המועיל ודעת כל אדם סומכת עליה מפל מקום אין דעת הנכרי סומכת בזה לגמרי ואפילו הכי מהני וכל שכן בזה דלפי האמת גם הנכרי יוכל לסמוך על קנין הכסף והשטר כי אינו יודע כלל שלא יחול השטר עד סוף היום פנ"ל וידוע שכתבו הפוסקים דלענין הפקעת איסור הולכים אחר דיני ישראל בין להחמיר בין להקל אף אם אינו מועיל בדיניהם ופשיטא דמה שאינו מועיל בדיניהם אין דעת הנכרי סומכת עליו בשאר קניינים ואף על פי כן בזה סומכת דעתו על מה שעושה הישראל לטובתו להציל עצמו מאיסור ומהני שפיר ובשו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ז הביא דבריו הגאון מנחת משה יצ"ו בקונטרס חקת הפסח אות יו"ד פתב דאף דבערי אשפנו דינא דמלכותא הוא שלא יועיל שום שטר הנכתב בלשון הקודש אלא בלשונותם אנו אזלינן בתר דינינו בין להחמיר בין להקל כדכתב הרב שע"א סי' ע"ט ובהכרח צריכים לזה דהא לא מהני בדיניהם שום שטר במכירה כזו שהיא לאפקועי איסור אלא שסומכים על מה שהוא דינינו וכו' עי"ש הרי דאף דאין דעת הנכרי סומכת מצד דיניהם פי זה אינו נחשב מכירה כלל מהני בזה ואמרין דסמכה דעתו על מה שהוא דינינו וכל שכן שישמך על מה שלפי הראות נראה שיש בזה גמר הקנין וגם הג' עמודי אש נר"ו האריה לקיים מנהג העולם שלא נהגו לכתוב שעות וכתב ועם כל זה אנא עבדי עובדא בנפשאי פדברי הגאון חת"ס הואיל ויצא מפי אותו צדיק ומה שכתב בעמודי אש דאנו סהדי דכדי להפקיע איסור חמץ גמור ומקני וכו' עיין מה שרשמתי בזה במערכת בכור בהמה סי' ג' אות א' ס"ק ל"ה וס"ק ל"ו (ונדפס בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים) וילעיל בסי' ה' אות טו"ב סק"א והלאה דלא סמכינן אהאי סברא אלא כשאי אפשר בענין אחר ונדאמאן עלה לענין אם להזכיר שעות במכירת חמץ נראה נדאי דאף דמן הדין אין חשש נכון להחמיר לכתוב שעת המכירה וכדכתב הרב עמודי אש יצ"ו וכדחשו לה הרבנים אגודות אזור וראשית ביפורים הנ"ל וכן ראיתי עתה בספר הזכרון לדידי הרה"ג אבד"ק ראז'שטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' ט"ו.

ע"א נשכתב שנוהג לכתוב קודם זמן איסור הנאת חמץ וכן תקנתתי לכתוב בפטר מכירת חמץ שלנו איה"ב: ואם גם בערב פסח שחל בשבת צריף לכתוב שעות בפטר המכירה שכותב בערב שבת עיין לקמן אות ל"ה: ומה נשכתב בשו"ת דברי חיים הג"ל איף יועיל מה שנכתב בלשון הקודש שהוא חוץ מחקי הממשלה וכו' הגה לפי הנראה מטעם זה הוא דהצריכו לכתוב בהשטר ורשות להעתיק פל זה בכתב רוסיא במקום משפטי הקיר"ה וכו' פכתוב בנסח השטר מכירה שבש"ע הרב מוהרש"ז ובס' ראשית בפורים ס"ק י"ז הג"ל וכן כתב הרב שואל ומשיב במהדורא תניינא ח"ב סוס"י ס"ג דנכון לכתוב שרשות ביד נכרי להעתיקו בלשונם דכתב שלנו אינו מועיל מצד דינא דמלכותא וכו' וסיים שם דכל דלא מהני בדד"מ אף אם מועיל בדינינו לא מהני עי"ש וזה שלא פדברי הרב דברי חיים דמהני מה שמועיל בדינינו ומנסחי שטר מכירה הג"ל אין הכרח דסברי פהרב שואל ומשיב דאפשר דלרונחא דמילתא הצריכו פן ולפי הנראה לא ראה הרב שואל ומשיב דברי הרב חתם סופר בסי' קי"ג והובא במנחת משה שם דגם בדיניהם מועיל שטר כזה אלא דהיה צריף לשלם תחלה מס המלך שהוטל על זה ובחסדי הקיר"ה לא הטיל מס בשטר זה עי"ש וראיתי עוד במנחת משה שם באות כ"ט שהביא שו"ת שערי דעה סי' ה' דכל שמועיל הקנין בדינינו אף אם אינו מועיל בדיניהם מהני: ובשו"ת דבר אליהו (להגאבד"ק טארלא) בסי' יו"ד עמד לבאר על מה שכותבים השטר מכירה בכתב משיט"א והוא מפורסם שמחוק הקיר"ה כתב עברית אין לו תוקף כלל ושטר שאינו עשוי על פי דינא דמלכותא אינו מועיל וכו' ואחר שהצריף מענין לענין בקנייני מטלטלין אם בכסף או במשיכה ואם מהני איזה קנין מהם מדין סטומתא וכו' סיים (בסוף ד"ה ולכאורה) דאם באנו לחוש לדינא דמלכותא צריכים אנו לחוש תחלה לדינא דמלכותא ולכתוב כפי הנימוס הגם דבדיעבד בקנין מעות בלא שטר גם פן אין יכול לחזור א סוף לכתחלה צריכים לכתוב שטר בלשון המועיל ועוד הא צריכים להקנות בקנין אגב גם פן ומהמועיל בזה הדיעבד לכן נראה לומר הא עיקר השטר הוא רק על הקרקע ושטרך למטלטלי לא עבדי אינשי ואין צריכים שטר רק על הקרקע כדי לקנות אגבו המטלטלין אם פן די לכתוב שטר בלשון המועיל פנימוס רק על הקרקע ושוב אין צריכין על המטלטלין כי יכול להקנותם אגב קרקע אף בעל פה ועל ידי קנין מעות גם פן פי זה הערבון הניתן הוא על הקרקע ועל המטלטלין ובאם שלא נכתב שטר על הקרקע פנימוס לדעתי יש לחוש בזה החמץ טובא ואין לומר אם פן כפי שכתבנו צריכים גם פן לכתוב על נייר סטעמפעל יש לומר על פי מה נשכתב הרב חתם סופר יען דבדיניהם השטר פשר רק מקודם מוכרחים לשלם דמי הסטעמפעל אם פן פשהשטר פשר שוב לית לן בה וגם נשאלה שאלה זו לפני הקיר"ה על מה שישאל אל מעלימין דמיהסטעמפעל בשטרי מכירת חמץ והשיב שזהו רק רעליגיאהו היינו נימוס תורני ואין זה ענין למקח וממכר עי"ש מתבאר מדבריו דהא דנימוס תורני דמהני בהסכמת הקיר"ה אינו אלא לענין תשלומי מנת המלך אבל מה שנכתב בכתב משיט"א אף ששטר זה הוא שטר מנימוס תורני אין בו תוקף כלל משום דדינא דמלכותא הוא שיהא דוקא בגופן שלהן ולי הדל נראה שגם לזה מהניא הסכמת הקיר"ה שהוא נימוס תורני ומסכים גם ליתן לו כח יפה בזה פדין שטר גמור ויש לצרף סברא זו לדעת הפוסקים דאף אם אינו מועיל בדיניהם בתר דינא דינן אזלינו: ושם בדבר אליהו) בסי' י"ב נסתפק הרב השואל אם שטר מכירה שלנו

מועיל מאחר דמדינא דמלכותא לא מהני פתב בלשון יהודית והשיב על זה בסוף הסימן ונ"ל ומה שנסתפק הא בעינן שטר המועיל בדיניהם היינו שיהיה נכתב ככתבם וכלשונם י"ל דזה היה תינח אם לא היה נותן נכרי הקונה ערבון שקורין זידאטיק להישראל המוכר אבל המנהג הוא שהנכרי נותן ערבון להישראל לכן מצד דינא דמלכותא פסוף קונה לגמרי ואינן יכולין לחזור ובפרט לדעת הרמב"ם ודעמיה דס"ל שפסוף בנכרי קונה: ובשו"ת חשק שלמה הנדפס מחדש בשנת פבוד התורה לפ"ק להגאון מוהר"ר משה שלמה בסי' ב' כתב אודות הרעש הנשמע מחמת הפקודה החדשה ששטר הנכתב בלשון עברית אינו מועיל ידע כ"ת שאין זה חדש ומבואר בספר מקור חיים בסי' ת"מ ובסי' תמ"ח שגם בזמנו לא היה מועיל המכירה על פי דינא דמלכותא שמחזיקים הדבר להיתול בעלמא ומאי נפקא מינה בזה אם מחמת הכתב אם מחמת דבר אחר וכשהייתי לפני הגאון חמדת שלמה דברתי אתו מזה שעל פי דינא דמלכותא אין המכירה הלזו פלום שמתשבים זאת ללעג וקלס וביניהם הן היהודי המוכר הן הנכרי הקונה יכולים לחזור והנה אנחנו נוהגים מאז על פי דרך הרב הקדוש מוהרש"ז על ידי ערב קבלן ואין בזה שום מיחוש ופקפוק כלל גם הפקפוק של המקור חיים נחא לפי שהתנאי מפורש שלא יהיה שום אחריות על הישראל המוכר והערב מתחייב לשלם לו בעד כל החמצים ולהערב קבלן לא היה החמץ שלו מעולם ואין שייך בזה אחריות עליו גם משום שרוצה בקיומו אין פאן בית מיחוש כמובן ובשטר מכירה שלי נהגתי מאז לכתוב בו שאף אם הקנן אינו מועיל בדינא דמלכותא יקנה ויזכה הנכרי בקנן המועיל בדיננו ואין לפקפק בזה יזכה הנכרי הקונה אף שכתב המקור חיים שקנן שאינו מועיל מדאורייתא לכאורה אינו מועיל לגבי מכירת חמץ והוכיח פן מהתוס' בריש לולב הגזול גבי אונןכרי המעניין שם היטב יראה שאדרבה משמע משם קצת להיפך וכן משמע מדברי מרן הב"י באה"ע סי' כ"ח גבי קדשה במעמד שלשון והוא רק קנן מדבריהם וכן הוכיח בקצות החושן סי' צד"ק וכיון שיש פוסקים שאף קנן מדבריהם מועיל למכירת חמץ דאורייתא זכה הנכרי הקונה מטעם ספק ספיקא ויש בזה פמה ספיקות שנוכל לומר שעל פיהם יזכה הנכרי הקונה החמץ.

א) הרבה פוסקים סוברים שקנן פסוף לבד מועיל לנכרי. ב) קנן חליפין אף שהש"ך פקפק בזה הרבה חולקים על הש"ך ומידי ספיקא דדינא לא נפיק.

ג) קנן אודיתא אף שמדברי התוס' בבבא קמא ד' ק"ד משמע שאודיתא אינו מועיל לאיסור תורה בקצות החושן שם האריף הרבה צדדים שקנן אודיתא מועיל לאיסור תורה וכתב שם אף אם נאמר דאודיתא אינו מועיל לגבי דאורייתא בחמץ שמן התורה בביתול בעלמא סגי ומכירת חמץ הוא רק מדרבנן ודאיסגי בקנן אודיתא.

והנה דעת התבואת שור ושאר אחרונים לבטל גם את החמץ הנמכר ושמועיל הביתול ואף שקצת האחרונים פקפקו בזה מכיון שמכר החמץ איהו יבטל החמץ שאינו שלו באמת אין זה פיקפוק דאנן סהדי שכל ישראל מבטלים חמצם אם לא תהיה המכירה פדין תורה הקדושה לכן אין בזה שום מיחוש ואף שיש פתבו להפקיר החמץ גם פן אין דעתי נוחה בזה כלל מפמה טעמים ולדעתי זוכה הנכרי מטעם ספק ספיקא ובפרט שיש בזה פמה ספיקות אשר הנכרי זוכה על פי דין תורה הקדושה לכן בל יעלה על דעתם שום חשש

בְּזֶה: כו) הַמוֹכֵר חֲמָצוֹ לַנֶּכְרִי וְאִינוֹ יוֹדֵעַ לַכֶּתֶב וְהַכְּתִיב הַשְּׁטֵר עַל יְדֵי אַחֵר וְאִינוֹ יוֹדֵעַ לַחֲתוּם וְצִיּוּנָה לַחֲתוּם לְשִׁלּוּחוֹ בְּשִׁבְלֵי אֵף דְּבִאֲבָן הַעֵזֶר סִי' ק"ל בְּעֵדִים שְׂאִין יוֹדְעִים לַחֲתוּם לֹא מֵהֵנִי שְׂיִצּוּוּ לְשִׁלִּיחַ לַחֲתוּם מִכָּל מְקוֹם בְּשֵׁטֶר מְכִירַת חֲמִץ מֵהֵנִי וְגַט שְׂאִין שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"א סִי' ר"ז וְכֵן כְּתֹב בְּמַהְדוּרָא תַּנְיִינָא בְּחֶלֶק ד' סוּף סִי' פ' וּבְשׂוֹ"ת מְשִׁיב כְּהֶלְכָה לְהַגְאֹן ז"ו פְּרַעֲנֵקֵל אַבְד"ק רִישָׁא בְּרִישׁ סִי' ב' נְדוּן אֶחָד שְׂמֵכֵר עַל פִּי שְׁטֵר כְּדִינוֹ רַק שְׂלֵא הָיוּ עֲדֵי חֲתִימָה גַם לֹא חֲתָם אֶת עֲצָמוֹ זוּלַת עַל יְדֵי מְסִירַת קוּלְמוֹס הַדְּבָר פְּשׁוּט דְּשְׁטֵר לֹא מֵהֵנִי דְּלֹא מוֹכַח מֵתוֹכוֹ כִּינּוֹן דְּלֹא הָיוּ כְּתֹב יָדוֹ גַם לֹא חֲתִימָתוֹ עַכ"ל אָף שֵׁם בְּרִישׁ סִי' ג' כְּתֹב וְז"ל בְּדִבְרֵי הַשְּׂאֵלָה בְּאַלְמָנָה שְׂמֵכְרָה חֲמִץ כַּהוֹנֵן בְּקַבְּלַת עֲרֹבוֹן וְהַשְּׂאֵר זְקָפָה בְּמַלְוָה וְגַם כְּתֹבָה שְׁטֵר מְכִירָה רַק שְׂכָחָה לְהַרְשׁוֹת בְּמְסִירַת הַקּוּלְמוֹס לַחֲתוּם עַל הַשְּׁטֵר וְלֹא נוֹדַע עַד אֲתֵר הַפְּסָח וְכוּ' וְנִשְׂא וְנָתַן בְּדִין הַחֲמִץ הַזֶּה וּמִשְׁמַע שְׂאֵם הֵיטָה נְזַכְרַת לְהַרְשׁוֹת בְּמְסִירַת הַקּוּלְמוֹס לֹא הֵיטָה שׂוֹם שְׂאֵלָה בְּדָבָר כִּינּוֹן שְׂהִיָּה קִנְיֹן כְּסָף וּשְׁטֵר דְּחֲתִימָה עַל יְדֵי מְסִירַת קוּלְמוֹס נְמִי מֵהֵנִיא: כז) בְּנוֹסַח הַשְּׁטֵר מְכִירָה שְׂבַש"ע הַג' מוֹהֲרֵש"ז כְּתוּב וְכֵן כְּלִים הַמְּחַנְּמִים שְׂיִשׁ עֲלֵיהֶם חֲמִץ בְּעֵין וְכוּ' עִי"ש וְכֵן נִהְגִּיתִי כְּמָה שְׂנִים עַד שְׂרָאִיתִי לְהַג' חֲתָם סוּפֵר סִי' ק"ט (ד"ה אֲמָנָם) שְׂכָתֵב שְׂאִין לַכֶּתֶב שְׂמוֹכֵר הַכְּלִים שְׂהַחֲמִץ בְּתוֹכוֹ דָּאֵם כֵּן כָּל כְּלֵי מַתְּכוֹת צְרִיכִים טְבִילָה אַחֵר הַפְּסָח כְּשִׁיחְזוֹר הַיִּשְׂרָאֵל וְיִקְנֶה מֵהַנֶּכְרִי לְכֹן כְּתֹבוּ בְּנוֹסַחֵי ש"ט"מ עַל פִּי צִיּוּי רַבּוֹ הַג' מוֹהֲרֵנ"א שְׂאִינוֹ מוֹכֵר אֲלֵא הַחֲמִץ הַנְּדָבֵק בְּדוֹנְפְּנֵי הַכְּלִים וְלֹא הַכְּלִים עֲצָמָם עִי"ש וְגַם בְּסִי' ח"ק (ד"ה וְהִזָּה) כְּתֹב כֵּן עִי"ש שׂוֹב נְדָפֵס סֵפֶר רִאשִׁית בִּיכּוּרִים לְהַג' רַב"ד וְרָאִיתִי בְּנוֹסַח הַשְּׂטֵר"מ שְׂדַקְדָּק לַכֶּתֶב שְׂמוֹכֵר חֲמִץ הַנְּשָׂאָר דְּבוּק בְּעֲרֹבוֹת וְכוּ' וּבְכָל הַכְּלִים וְשְׂקִים גַם אֲשׁוּר בְּנוֹסַח שְׁטֵר מְכִירַת חֲמִץ לְהַגְאֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה שְׂהֵבִיא מֵר בְּרִיָּה בְּשׂוֹ"ת שְׂיִבַת צִיּוֹן סִי' י"א אַחֵר שְׂכָתֵב נוֹסַח הַשְּׂטֵר"מ (בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹז וְאִינִי מִכִּין אוֹתוֹ לְדַעַת אֵיךְ הִנְהַג בְּכָלִים הַדְּבוּקִים בְּהֵם חֲמִץ) סִיִּים וְז"ל פְּרִטְנוֹ כָּל מָה שְׂבַחְדָּר אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים וְלֹא כְּתֹבֵנוּ שְׂיִמְכּוֹר בְּסֵתֵם כָּל מָה שְׂבַחְדָּר מִשׁוֹם שְׂלַפְעָמִים יֵשׁ בְּחֶדֶר הַהוּא כְּלֵי מַתְּכוֹת וְזִכּוּכִית וְחֵרֵס הַמְּצוּנְפִים בְּאַבְרָר וְאֵם יִמְכּוֹר כָּל זֶה לַנֶּכְרִי וְיִקְנֶה מֵהַנֶּכְרִי אַחֵר כֶּף יִהְיֶה צְרִיף טְבִילָה מְחֻדָּשׁ עַכ"ל וְכֵן כְּתֹב בְּקִיצוֹר ש"ע סִי' ק"ד אוֹת ב' וְהֵרַב חֲכָמַת אֲדָם כָּלֵל ע"ג אוֹת ג' כְּתֹב דְּטוֹב שְׂלֵא לְמַכּוֹר הַיּוֹרוֹת בְּעֲרֹב פְּסָח מִשׁוֹם חֲמִץ לְפִי שְׂאֵם יִמְכּוֹר יִצְטָרֵף טְבִילָה אַחֵר הַפְּסָח וּלְפִי הַנְּרָאָה כִּינּוֹתוֹ עַל יוֹרוֹת קְבוּעוֹת שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְהַטְבִּילֵן כִּי אִם בְּקוֹנֵשִׁי שְׂאֵם לֹא כֵּן יִמְכּוֹר וְיִטְבִּילֵם וּמָה בְּכֶף וְעֵינֵי לְהֵרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בִּי"ד סִי' ק"ד ס"ק י"ג וְלֹא פוֹרֵשׁ בְּדַבְרֵיהֶם בְּאֵם יִמְכּוֹר אוֹתָם שְׂצָרִיף לְהַטְבִּילֵם אִם יִכְרֶף עַל הַטְבִּילָה אַחֵר הַפְּסָח אוֹ לֹא אָף בְּעֲצֵי לְבוֹנָה בְּסִי' ק"ד כְּתֹב דָּאֵם מוֹכֵר לַנֶּכְרִי הִי"ש עִם הַכְּלִים יִטְבִּילֵם אַחֵר הַפְּסָח בְּלֹא בְּרָכָה דָּאִין זֶה מְכִירָה גְּמוּרָה אֲלֵא הַעֲרָמָה כְּמוֹ שְׂכָתֵב הַתְּב"ש וְכוּ' (עֵינֵי מָה שְׂרַשְׁמֵתִי בְּזֶה לְעֵיל אוֹת ט"ו) וּמִשְׁמַע דֵּהוּא הַדִּין אִם נָתַן מִתְּנָה גְּמוּרָה כְּלֵי הַחֲמִץ לַנֶּכְרִי צְרִיף לְהַטְבִּילֵם אַחֵר פְּסָח דְּמִתְּנָה הָרִי הִיא וְלִכֵּן מָה שְׂכָתֵב הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם ח"א בְּד' ק"ה ע"א (ד"ה מָה) שְׂמִנְהַג הָעוֹלָם שְׂהַכְּלִים מְחַנְּמִים שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְנַקְרָם הֵיטֵב וְדְבוּק בְּהֵם חֲמִץ נוֹתְנִים אוֹתָם לַנֶּכְרִי בְּמִתְּנָה גְּמוּרָה וְשִׁפִּיר דְּמִי עִי"ש וּבַח"ג צְרִיף לְהִזְהֵר לְהַטְבִּיל אוֹתָם אַחֵר הַפְּסָח וְלֹא הֵיטָה לוֹ לְהֵרַב זל"א לְסִתּוֹם הַדְּבָרִים וְיוֹתֵר נְרָאָה שְׂדַעַת הָרַב קוֹל אֲלֵיהוּ (שְׂהוּא בְּעַל דְּבָרִים שְׂהֵבִיא בְּזל"א) הִיא שְׂאֵף שְׂמֵכִירַת חֲמִץ מְכִירָה גְּמוּרָה הִיא וְכֵן הַמִּתְּנָה מִכָּל מְקוֹם כִּינּוֹן שְׂבַדַּעַת הַקּוּנָה וְהַמוֹכֵר שְׂלֵא יִתְקַיֵּם

המקח הזה לעולם ולא נקרא שם בעלים הנכרי על הכלים הללו ולא דמי מכירה גמורה ואין צריכים טבילה וכן נראת דעת הרב מוהרש"ו שסדר למכרם לנכרי ולא הנהיר לטובלם אחר הפסח וצ"ע לדינא: עוד ראיתי בגנוסח השטר מכירת חמץ שבש"ע הג' מוהרש"ו שלא הוזכר בפירוש שמוכר כל דבר שיש בו תערובת חמץ ושיש בו חשש חמץ ובשאר גנוסחות כתבו כן בפירוש והוא על צד היותר טוב דמן הדין אינו מעפב כמו שביאר הגאון חתם סופר סי' ק"ט דמה שפוטב בהשטר מכירה שמוכר לו החמץ משמעותו הוא כל מהשאסור לישראל מחשש חימוץ והכרית כן מגנוסח הביטול כל חמירא וחמיע וכו' שלא הוזכר בו תערובת חמץ אף דהתערובת חמץ צריף ביטול מדעובר עליו בבל יראה אלא ודאי דבכלל חמץ הוא נכלל וכשם שכלל ביטול כן נכלל בכלל המכירה דגם בלשון בני אדם משמעות חמץ הוא גם כן כל דבר שיש בו תערובת חמץ ומכל מקום ודאי דהנכון הוא לבאר גם דבר שיש בו תערובת חמץ וכן כתב בחת"ס סי' ח"ק (בד"ה והנה נחזיז מאי דקמן) שבהגנוסחא שתקן מר רבו נאמר שם שמוכר כל מה שיש בו חשש חמץ או תערובת חמץ ואפ"ל הנדבק בדונפני הכלים וכו' עי"ש: כח) שטר שחתם בו הלוקח ולא חתם המוכר הרי הוא חספא בעלמא כן כתב הרב חתם סופר סי' ק"ו ועיין מה שרשמתי בסי' ח' אות י"ג מסעיף קטן ג' עד ס"ק י"ז וס"ק י"ט בשטר ששכח המוכר לחתום בו ושם בסק"א בשטר שנמצא פסול ובסק"ב לשטר מוקדם עי"ש באנרף: כט) אם מותר למפור החמץ לנכרי בשבת כשחל ערב פסח בשבת ושכח למכרו בערב שבת או צריף בדוקא ליתנו במתנה רשמתי בסי' ה' אות מ"ב: ל) יש לחקור במכירת חמץ לנכרי שנתחבטו האחרונים איף לעשות הקנין כמבואר בדבריהם הקדושים ולעניות דעתי לא זכיתי להבין אמאי לא בחרו דרף של הרב תרומת הדשן בסי' ע"ר שכת"ר הביא אותו בשדי חמד בחלק אסיפת דינים במערכת בכור שיעשו פסוף וחליפן וכו' ממה נפשך קונה לדעת רש"י בכסף וילדעת רבינו תם בחליפין ולמה מיאנו בזה ובחרו בקנין אגב אשר על זה מפקפק הקצות החושן בסי' קצ"ד הלא זה הדרף טוב וישר אלו דברי ידידי הג' מוהר"ר יאנדא ליב אקסטרין אבד"ק שעזרין יצ"ו: והנה במאי דסיים אפתח במה שפכת בדקנין אגב מפקפק הרב קצות החושן הנה אין הספר אצלי לעיין בדב"ק ואנכי הרואה להגאון חתם סופר בחלק ח"מ סי' ס"ו (בסק"א) אחר שפכת שמדברי התוספות בע"ז ד' ע"א סוף ד"ה רב אשי שפכתו ואחר כף ימשוף הנכרי בהמה לאותו חדר) משמע קצת דאין קנין אגב בנכרי דאם כן הא לא בעינן צבורים סיים אמנם פבר הוכיח בקצות החושן סוף סי' קכ"ג דגם בנכרי מועיל קנין אגב ואני מצאתי כן להדיא בלשון מלחמת ה' בפרק ב' דפסחים סוגיא הרהינו אצלו וצריף לומר התוספות לא רצו להטריח על הישראל שיאמר אגב וכו' עי"ש מדברים אלו מתבאר שהגאון קצות החושן מסכים דקנין אגב מהני בנכרי והחתם סופר אשפח תנא דמסייע ליה: ובאמת כן דעת רובא דרובא דקנין אגב מהני בנכרי עיין להרב מגן אברהם בריש סי' אמ"ת שכתב כן בשם הרב שלטי הגבורים בפרק כל שעה וכתב שם הרב מחצית השקל שכן גם דעת הרא"ש ושם בסימן תמ"ח סק"ד בהגהה הביא דהרר"י בתומים סי' קכ"ג כתב דלא מהני אגב בנכרי ולא הביא דברי השלטי הגבורים הנ"ל שכתב דמהני והייתי סבור דשמא לא כתב הרר"י אלא לשאר קניינים אבל בחמץ אפשר דמודה ואין סתירה לדבריו מהשלטי הגבורים דהפקעת חמץ שאני דלא בעינן אלא שיעא

מְרֻשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאִם לֹא יִכְנָס לְרֻשׁוֹת הַנְּכָרִי מִהֵנִי דְלֹא יִהְיֶה אֵלָּא הַפֶּקֶר וּכְמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּכַמָּה עֲנִינִים אֵלָּא שְׂאֵם פֶּן אֵינוֹ מוֹכֵן מֵאֵי מֵיִתִּי מִיִּנְיַה הֶרֶב מִתְּצִית הַשְּׁקָל שׁוֹב רְאִיתִי דְבָרֵי הַרְר"י וְהֵם בְּתוֹמִים שְׂם בְּסוּף סְקִי"ב (בד"ה אָף מְפוֹלָם) וּמְפוֹרָשׁ בְּדָבָרָיו דְּגַם בְּחֻמֵּי סוּבָר דְלֹא מִהֵנִי אֲגַב בְּנְכָרִי וְהֶרֶב פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה שְׂם בַּסְק"ו פֶּתַח דְּבִקְצוֹת הַחֲשׁוֹן הַשֵּׁיג עָלָיו וְכַתֵּב דְּאֲגַב רִיבְהִטָּא פֶּתַח פֶּן דִּיקָא פְּכָר פֶּתוּב קִנְיָן אֲגַב בְּדָבָרֵי רַבִּינוֹ יְרוּחָם נְתִיב כ' ח"ב וכו' וְכָבֵר גַּתְפִּשֵׁט בְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּמַכִּירַת חֻמֵּי עַל קִנְיָן אֲגַב קַרְקַע וְהוּא מְדַבְּרֵי הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ק וכו': וְהֶרֶב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בַּסִּי תַמ"ח בְּרִישׁ סְק"ח הִבִּיא תְּשׁוּבַת הֶרֶב הַר הַפְּרָמָל סִי י"ג דְּנְכָרִי קוֹנֵה אֲגַב קַרְקַע וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הֶרֶב נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּמַהְדוּרָא תַנְיִינָא סִי ס"ג וְכֵן דַּעַת הֶרֶב חֲתָם סוּפֵר בַּא"ח סִי קִי"ג וּבְסוּף סִי קִי"ז פֶּתַח מְרִישׁ הֵנָּה אֲמִינָא דְרַמְבַּ"ן גַּמְנָה עִם הַסּוּבָרִים דְּקִנְיָן אֲגַב הוּא קִנְיָן דְּאוֹרֵיִתָּא מְדַכְתֵּב פֶּן גַּבֵּי קִנְיָן חֻמֵּי בְּסוּגִיָּא דִּיהֲרֵינוּ בְּמַלְחַמַת ה' וְכֵן בְּשִׁלְטֵי גִיבּוּרִים דְּמֵיִתִּי מְגוֹן אֲבָרְהֵם רִישׁ סִי תַמ"א וְהַדְרָנָא בִּיָּה דְּאִף לְמֵאן דְּאָמַר אֲגַב דְּרַבְּנָן מְפָל מְקוֹם בְּחֻמֵּי מוֹעִיל מִן הַתּוֹרָה דִּיהֲרֵי טַעַם הַסּוּבָרִים קִנְיָן דְּרַבְּנָן אֵינוֹ מוֹעִיל לְקִידוּשֵׁי דְּאוֹרֵיִתָּא וְכַדוּמָה הֵינּוּ מְשׁוּם דִּיהֲפָקֶר בֵּית דִּין אֵינוֹ אֵלָּא לְהַפְקִירוֹ מִיַּד הַמְּקַנֵּה וְלֹא לְהַקְנוֹתוֹ לְהַקְנוֹהָ וְלֹא מִתְקַדְּשַׁת הָאִשָּׁה בְּזָה וְאֵם פֶּן בְּחֻמֵּי סְגִי לֹן בְּהַפְקֶר וְאֵין צָרִיף יוֹתֵר וְהָף דִּיהֲפָקֶר בֵּית דִּין מִהֵנִי בְּנוֹדָאֵי מְדְאוֹרֵיִתָּא הוּא וכו' וְדִי בְּזָה לְהַעֲמִיד מְנַהֵג כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַקְנוֹת חֻמֵּי עַל יְדֵי קִנְיָן אֲגַב שְׁכִירוֹת קַרְקַע וְאֵין לְפַקְפֵק וּלְהַרְהֵר כָּלָל עַכ"ל: גַּם בְּחֲתָם סוּפֵר יו"ד סִי ש"י (בד"ה וּמ"מ לְעַנְיָן) כְּתִב שְׁיִמְפּוֹר הַחֻמֵּי בְּתוֹרַת אֲגַב שְׁהַעֲיָקֶר דְּמִהֵנִי בְּנְכָרִי כְּדַכְתֵּב שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים שְׁבַמְג"א רִישׁ סִי תַמ"א וְעוֹד שְׁפָכֵר קְבַע מְסַמִּירִים בְּסוּפֵר קְצוֹת הַחֲשׁוֹן סוּף סִי קצ"ג דְּלֹא פִתּוּמִים אֵלָּא נְכָרִי קוֹנֵה בְּאֲגַב וְלִכֵּן יִמְפּוֹר בְּתוֹרַת אֲגַב דְּמִהֵנִי מִמָּה נִפְשָׁף דְּאֵי גִימָא דְּאֵין אֲגַב בְּנְכָרִי יוֹעִיל מְטַעַם חֲצָרוֹ וכו' יַעֲי"ש וְגַם בְּסוּף סִי שִׁי"א מִתְבָּאֵר שְׁסוּבָר דְּמִהֵנִי קִנְיָן אֲגַב בְּנְכָרִי וּבְחִידוּשֵׁי לְמַסְכַּת ע"ז (שְׁפַחְתֵּם סוּפֵר חֲלָק ו') ד' ע"א עֲמוּד א' אַחַר שְׁדַקְדָּק מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' דְּנְכָרִי אֵינוֹ קוֹנֵה בְּאֲגַב וְשִׁפְן מְשַׁמַּע מִתּוֹס' בְּבָבָא קָמָא ד' י"ב דְּאֲגַב לָאו דְּאוֹרֵיִתָּא וְקָרָא אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא וְאֵם פֶּן מָה שֶׁפָּתְבַּת בְּנַחֲלַת שְׁבָעָה סִי ל' לֹא הוֹעִיל בְּמָה שֶׁתִּקְנֵן לְהַקְנוֹת בְּאֲגַב סִיִּים וְז"ל מְפָל מְקוֹם הַרְמַבַּ"ן בְּמַלְחָמוֹת בְּסוּגִיָּא דִּיהֲרֵינוּ פְּשִׁיטָא לִיָּה דְּקוֹנֵה בְּאֲגַב וְכֵן כְּתִב שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים וכו' עִי"ש וְכֵן נִקִּיט בְּפִשְׁיטוֹת הַגָּאוֹן עוֹנֵג יוֹם טוֹב בְּתוֹף סִי ל"ח הַבְּאִתִּי דַּב"ק בַּסִּי זֶה אוֹת ז' לְהַקְנוֹת לְנְכָרִי בְּקִנְיָן אֲגַב עִי"ש וְכֵן פָּתְבוּ מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוּנִים שְׁרַשְׁמֵתִי בַּסִּי זֶה בְּאוֹת ו' (בד"ה וְעוֹד הִיָּה וּבד"ה וְכָל זֶה): מִתְבָּאֵר מְפָל הַרְשׁוּם דְּקִנְיָן אֲגַב שְׁרִיר וְכָרִיר וּמִהֵנִי גַּם בְּנְכָרִי וְכַתֵּב הֶרֶב חֲתָם סוּפֵר שְׁגַם הֶרֶב קְצוֹת הַחֲשׁוֹן בַּסִּי קכ"ג הוֹכִיחַ פֶּן כְּנוֹז"ל וְכֵן תְּמִיָּה לִי עַל מָה שֶׁכְּתִב יְדִידֵי הֶרֶב הַנָּ"ל יצ"ו דְּבִקְצוֹת הַחֲשׁוֹן סִי צד"ק מְפַקְפֵק בְּקִנְיָן אֲגַב לְנְכָרִי וּלְפִי זֶה הֵנִי מִקְלִי דְּמַר (קְצוֹת הַחֲשׁוֹן) סְתְרָאֵי גִינְהוּ וּמְצַאֲתִי לְהֶרֶב בְּגַדֵי יִשְׁעַ בַּסִּי ב' אוֹת ז' (ד"ה וְהִנֵּה רְאִיתִי בְּתוֹמִים) שֶׁכְּתִב בְּשֵׁם הַתּוֹמִים סִי קכ"ג סְקִי"ב דְּקִנְיָן אֲגַב אֵינוֹ מוֹעִיל בְּנְכָרִי דְּכְמוֹ שֶׁכְּתְבוּ הַתּוֹס' דְּקִנְיָן שְׁטֵר אֵינוֹ מוֹעִיל בְּנְכָרִי מְשׁוּם דְּבִישְׂרָאֵל נֶאֱמַר וְלֹא בְּנְכָרִי הִכִּי נְמִי קִנְיָן אֲגַב דִּיהֲפָסוּק עִם עָרִים בְּצוּרוֹת בִּישְׂרָאֵל פֶּתִיב וְסִיִּים גַּם הַקְצוֹת הַחֲשׁוֹן סִי קצ"ד סְק"ד מִיָּאן בְּקִנְיָן אֲגַב בְּנְכָרִי פִּינּוּ דְּהוּא רַק מְדַרְבְּנָן עַכ"ל מְסִיגְנוֹן זֶה נִרְאֶה דְּבִאֲמַת גַּם הֶרֶב הַקְצוֹת הַחֲשׁוֹן סוּבָר דְּאֲגַב מִהֵנִי בְּנְכָרִי אֵלָּא שְׁמִפְקָפֵק בְּקִנְיָן זֶה מְשׁוּם שְׁסוּבָר דְּקִנְיָן אֲגַב הוּא קִנְיָן דְּרַבְּנָן וְלֹא מִהֵנִי לְעַנְיָנִים

דאָרײַתא נאָם האַמַת פֿפּי המוּכָן מִדְּבַרֵי הָרַב בְּגֵדֵי יֵשׁע נִמְצְאוּ דְּבַרֵי הָרַב קְצוֹת הַחֹשֶׁן
בְּשֵׁתֵי הַמְּקוֹמוֹת קִיָּיִמִין דְּבָסִי' קכ"ג קאָי בְּעֵינֵי קִנְיָן אַגב אֵי מְהַי בְּנִכְרֵי נְאֻמֵּר רַב דְּמַהֲנֵי
בְּנִכְרֵי אֶלָּא דְּבָסִי' צד"ק חֲדָשׁ דְּאַף דְּנִכְרֵי קוֹנֵה בְּאַגב מְכַל מְקוֹם פִּינּוֹן דְּאַיִנוֹ אֶלָּא קִנְיָן
דְּרַבְּנָן לֹא מְהַי לְהַקְנוֹת בּוֹ חֲמִץ וְעֵינּוֹ לְקַמְּן (בד"ה וּמְצֵאֲתֵי) בְּמָה שֶׁהִבֵּאתִי בְּשֵׁם הָרַב
חֲתָן סוֹפֵר בְּשֵׁם הַקְצוֹת הַחֹשֶׁן וּק"ל; וְסִיָּיִם הָרַב בְּגֵדֵי יֵשׁע שָׁם וְנ"ל וְלִי תְּמוּהָ מְאֹד
דְּבַרֵיהֶם דְּהֵלָּא הָרֵא"ש וְהַטּוֹר וְרַבֵּינוּ יְרוּחֵם וּבֵית יוֹסֵף פְּנִלְם פְּתָבוּ בְּבִכּוֹר קִנְיָן אַגב
לְנִכְרֵי גַם בְּמַכִּירַת חֲמִץ פְּתָבוּ הָאֲחֵרוֹנִים שִׁיקְנָה לּוֹ הַחֲמִץ אַגב קָרְקַע גַּם קִנְיָן שֶׁטֶר פְּתָבוּ
הָרַבְּבַ"ם וּש"ע ח"מ סי' צד"ק דְּמוֹעֵיל בְּנִכְרֵי לְכֹן נִרְאֶה לִי דְלֹא מִיְּבַעֲיָא לְדְּבַרֵי הַתּוֹס'־
בְּבָבָא בְּתָרָא ד' י"א ד"ה אֶלָּא שֶׁפְּתָבוּ דְאַגב הוּא מְדַרְבְּנָן וְכֹן פְּתָבוּ בְּקִידוּשֵׁין ד' ט' ד"ה
הַלְכָתָא דְקִנְיָן שֶׁטֶר מְדַרְבְּנָן דְּוֹדָאֵי יֵשׁ לּוֹמֵר דְּהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ אַגב וּשְׁטֶר קוֹנֵה גַם
בְּנִכְרֵי אֶפִּילוּ בְּמִיָּדֵי דְּאִוְרֵיִתָּא פְּגוֹן בְּבִכּוֹר קוֹנֵה פְּמוֹ שֶׁפְּתָבּוּ בְּקְצוֹת הַחֹשֶׁן שָׁם סק"ד אֶלָּא
אַף לְדְּבַרֵי הַתּוֹס' בְּבָבָא בְּתָרָא ד' ד"ן ד"ה פּוֹתֵב דְּקִנְיָן דְּשֶׁטֶר לִישְׁרָאֵל דְּוֹקָא נְאֻמֵּר אִם
כֹּן עַל כָּל פְּנִיִם מִשְׁמַע דְּבִישְׁרָאֵל הוּא מְדָאוּרֵיִתָּא אַף שְׁאַיִנוֹ מְפִנְרֵשׁ רַק בְּדְּבַרֵי קַבְלָה
וּלְפִי זֶה קִנְיָן אַגב דְּיִלְפִינּוּ נְמִי מְדְּבַרֵי קַבְלָה גַם כֹּן הוּא מְדָאוּרֵיִתָּא אִם כֹּן יֵשׁ לּוֹמֵר
דְּהַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל סְבָרֵי בְּזֵה כְּתוּס' דְּבָבָא בְּתָרָא הַנְּ"ל דְּהוּא מְדָאוּרֵיִתָּא אֶבֶל פְּלִיגֵי עַלֵּיִהּ
בְּמָה שֶׁפְּתָבוּ דְּוֹקָא לִישְׁרָאֵל נְאֻמֵּר וְסוֹבְרִים דְּנִכְרֵי גַם כֹּן גְּמָרִינוּ מִישְׁרָאֵל דְּקִנְיָן בְּהַנְּדָה
קִנְיָנִים דְּוֹקָא בְּמִיָּדֵי דְּבִישְׁרָאֵל לֹא יִלְפִינּוּ אֶלָּא מִיתוּרָא דְּקָרָא שְׁפִיר אָמְרִינוּ דְּיתוּרָא
לִישְׁרָאֵל לְבַד נְאֻמֵּר וְלֹא לְנִכְרֵי אֶבֶל בְּמִיָּדֵי דְּבִישְׁרָאֵל יִלְפִינּוּ מִפְּשֻׁטָא דְּקָרָא וְלֹא מִיתוּרָא
שְׁפִיר יִלְפִינּוּ נְמִי נִכְרֵי מְנִיָּה וְכַדְמִשְׁמַע בְּש"ס דְּמַצְרִיכּוּ קָרָא עֲמִיתָהּ דְּלַעֲמִיתָהּ בְּכֶסֶף
וּלְנִכְרֵי בְּמִשְׁכָּה אֶלְמָא דְּוֹקָא מִיתוּרָא דְּעֲמִיתָהּ מִמְּעֻטִּינוּ נִכְרֵי הָא לֹא יתוּרָא לְמַעוּטֵי
אִין חִילוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְנִכְרֵי בְּקִנְיָנִים דְּנִכְרֵי קוֹנֵה בְּקִנְיָן יִשְׂרָאֵל עכ"ל הָרֵי גַם הוּא
מְסַפֵּים דְּמַהֲנֵי אַגב בְּנִכְרֵי וְכַדְעַת הָרַבָּנִים הַנּוֹ"ל וְכֹן פְּתָבּוּ בְּפִשְׁטוֹת הַגָּאוֹן שְׁאַילַת שְׁלוֹם
בְּמַהֲדוּרָא תַנְיָנָא סי' ר"ל (בד"ה וְגַם) וְקַצַּת נִרְאֶה מְדְּבַרֵי וְשֵׁלָא זְכַר שְׁיֵשׁ מְבוּכָה רַבָּה
בְּדְּבַרֵי הַפּוֹסְקִים הַנּוֹ"ל שֶׁפְּתָבּוּ דְּהַמְּקוֹם קִנְיָן הַנְּכָרֵי בְּשֶׁטֶר וּמִמִּילָא נִקְנָה לּוֹ הַחֲמִץ אַגב
קָרְקַע אִם נִכְתָּב בּוֹ אוֹ מִתּוֹרַת חֲמִץ לְפִי מָה שֶׁהֲעֵלוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְּנִכְרֵי יֵשׁ לוֹ קִנְיָן חֲצַר
עכ"ל דוּק בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁלְּגַבֵּי קִנְיָן אַגב לֹא הַזְכִּיר שֶׁמְסַקְנַת הָאֲחֵרוֹנִים דְּמַהֲנֵי (פְּמוֹ שֶׁאֻמֵּר
לְקִנְיָן חֲצַר) אֶלָּא פְּתָבּוּ בְּפִשְׁטוֹת דְּקוֹנֵה בְּאַגב וְלֹא זְכַר שְׁיֵשׁ בְּזֵה מַחְלוֹקַת כְּנֻז"ל וְכֹן
הַגָּאוֹן מִים חַיִּים רְאָפֵאפוּרְט בְּסִי' ז' (בד"ה וְעוֹד) פְּתָבּוּ בְּפִשְׁטוֹת דְּקוֹנֵה הַחֲמִץ בְּקִנְיָן אַגב
קָרְקַע עֵי"ש וְעֵינּוֹ בִּי"ד סי' ש"ף סְעִיף ו' בְּדִין הַקְּנָאָת בְּכוֹר לְהַפְּקִיעַ מִיָּדֵי בְּכוֹרָה שְׁיִתָּן
פְּרוּטָה לִישְׁרָאֵל עַל הַמְּקוֹם וְהַמְּקוֹם יִקְנָה לוֹ חֵלֶק וְכוּ' שֶׁנִּחְלְקוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּמָה
שֶׁהַמְּקוֹם מְקַנָּה לוֹ חֵלֶק וְכוּ' אִם הוּא מְדִין אַגב אוֹ מְדִין חֲצַר וְלַדְעַת הַסּוֹבְרִים דְּאַיִן קִנְיָן
חֲצַר לְנִכְרֵי צָרִיף לּוֹמֵר דְּמָה שֶׁהַמְּקוֹם מְקַנָּה לוֹ חֵלֶק הוּא עַל יְדֵי קִנְיָן אַגב וְעֵינּוֹ בְּמָה
שֶׁרְשַׁמְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַחֵי"ת אוֹת ל"ח אִם הֵיכָא דִּי"ד סי' ש"ף הֵיא
מְדִין חֲצַר אוֹ מְדִין אַגב: וּמְצֵאֲתֵי שֶׁהֵרַב חֲתָן סוֹפֵר בְּקוֹנְטְרִיס שְׁעַר הַמְּקַנָּה סי' ד' ד' נו"ן
סוֹף ע"א הִבִּיא תוֹכֵן דְּבַרֵי הָרַב קְצוֹת הַחֹשֶׁן בְּסִי' צד"ק סק"ג (וּמְדְּבַרֵי אָנוּ לְמַדִּים שֶׁלֹּא
כְּאַשֶׁר הִבְנֵתִי אָנִי הַדֵּל בְּכּוֹנְנָתוֹ מְסִיגְנוֹן דְּבַרֵי הָרַב בְּגֵדֵי יֵשׁע) וְנ"ל בְּקְצוֹת הַחֹשֶׁן סי'
קצ"ד סק"ג הַעִיר אֵי אָמְרִינוּ קִנְיָן אַגב קָרְקַע דְּרַבְּנָן פְּמוֹ שֶׁתְּבִאָנוּ לְעֵיל שֶׁהוּא דַעַת הַתּוֹס'
בְּבָבָא קָמָא וְהָרֵא"ש שָׁם וְהַרְשָׁב"א בְּבָבָא מְצִיעָא ד' י"א ע"ב אִם כֹּן לְדַעַת הַסַּמ"ע בְּסִי'

ס"ו סק"א דאי מכירת שטרות דרבנן לא מהני בעכומ"ז דלעכומ"ז לא עבדו תקנה וכן פתב הע"ש אם פן לא מהני קנן אגב קרקע גבי נכרי אלא דהש"ך שם בס"ק פ"ה חולק על הסמ"ע וסובר דגם אי מפרות שטרות דרבנן מהני גם פן בעכומ"ז ונהביא ראיה מנמוקי יוסף שסובר דמעמד שלשתן מדרבנן וסובר דמהני גבי נכרי גם פן והקצות החשן בס"י קצ"ד צ"יין על מה שפתב בס"י ס"ו סק"ב פנונתו דשם הביא ראיה מש"ס פבא קמא ד' נ"ו להסמ"ע דקנן דרבנן לא מהני לנכרי ממה שאמרו בעי רבא השפיר נכרי מאי אמר ליה ר"א מדפתי לרבינא תקנתא לנכרי גיקום וניעבד אם פן משמע דלא אמרינן פעין דאורייתא תקנו ולא תקנו אלא לישראל ועל פן החזיק בדעת הסמ"ע ופקפק בטעם זה על מכירת חמץ באגב קרקע לנכרי עכ"ל ולפי זה דברי הרב קצות החשן שפסי' קכ"ג שפתב בשמו הרב חתם סופר סותרים למה שפתב בס"י צד"ק והוא תימה ומי שנמצא אצלו ספר התורה יבין וישפיל ברור סברתו בדין זה: וכתב הרב חתם סופר שם לנישב הסוגיא דבבא קמא אשר ממנה סתר בקצות החשן דעת הש"ך דאין משם סתירה וכו' וסיים דכל זה להפוסקים דקנן אגב דרבנן אמנם פבר הארכנו דמרוך הפוסקים נראה דאגב דאורייתא וממילא דהוא גם פן בנכרי אלא שראיתי בתנאים שפמו שדעת רבינו תם דחליפין אינו בנכרי הוא הדין ויתן להם אביהם מתנות עם ערי בצורות בישראל פתיב אבל ראיתי בספר עטרת חכמים בח"מ סי' י"ד שפתב בשם זקני הגאון חתם סופר שפמצא ברמזים דפ"ק דבכורות שאגב קונה בנכרי ושפבר פתב בספר אמונת שמואל שפן הוא ברבינו ירוחם וכן מצא זקני להרמב"ן בפסוגיא דהרהינו אצלו דנכרי קונה באגב וכן הביא המג"א בריש סי' תמ"א בשם שלטי הגבורים ונהר חתם סופר פתב להכריע דדבר זה תלוי בשני הטעמים שפתב לקנן אגב דאי אמרינן דיסוד קנן אגב הוא משום הנאה דמקבל מתנה מניה בנדאי בישראל נאמר ולא בנכרי וכו' ואם יסוד הקנן משום מגו דחל על הקרקע חל על המטלטלין אם פן גם בנכרי שייך זה כמו בישראל תנרף דב"ק ואחרי שפפרש בדברי הראשונים דקנן אגב קונה בנכרי וכן נקטו פמה גדולים מרבני האחרונים כנז"ל נראה לי הדל דאין לנו להמציא טעמים שעל פיהם ישפנה הדין ויש להחליט הדין שמהני קנן אגב בנכרי וחידיוש הוא בעיני שלא ראה הרב דברי מרן החתם סופר בתשובותיו שהבאתי למעלה והוצרך להביא מפרחק ממה שהביא בשמו הגאון עטרת חכמים ועי"ש בעטרת חכמים סי' ט"ו ד' ל"א ע"ד (ד"ה ומ"ש בשם רי"ו) שפתב דמהרמזים שבפ"ק דבכורות אין הכרח דמהני אגב בנכרי דמה שפתוב ואגבן יקנה וכו' לאו בתורת קנן אגב קאמר אלא בתורת חצר וכו' וגם על מה שפתבו בשם רבינו ירוחם פתב לפקפק עי"ש: ועתה נבא לתקירת ידי הרה"ג יאודה יעלה הנז"ל בראש אות זו יצ"ו ואומר דמה שפראה מדבריו דזו סברא פשוטה ומוספמת דקנן חליפין מהני בנכרי אין הדבר פן כמו שמתבאר ממה שהבאתי בקונטרס הפללים במערכת הרי"ש אות ט"ו ורמזתיו בשדי חמד ח"א במערכת הגימ"ל אות ה"ן סק"ג ובחלק אסיפת דינים במערכת בכור סי' ג' אות א' סעיף קטן ו' ונכון בעיני להעתיקו פה (בביאור הדברים ואין מדרש בלא חידיוש איזה דברים שאוסיף בזה בס"ד) לפי שמערכת הקו"ף רחוקה היא מסדר המערכות וכפי הנראה לא אוכל פעת להדפיסה בחלק הזה (שדי חמד ח"ב) והואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא בס"ד ומתוך הדברים תתנישב תקירת ידי הרב הנז"ל יצ"ו והוא זה דרבינו השפתי פהו בחלק ח"מ סי' קכ"ג סק"ל התעצם מאד בזה להוכיח דקנן חליפין

לֹא מִהַי בְּנִכְרֵי וּמִפְּלִל הוֹכְחוּתוֹ אַחַת הַיָּא מִמָּה שֶׁלֹּא פָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים רֵאשׁוּנִים וְאַחֲרוֹנִים תִּקְנָה לְמַכּוֹר בְּהֵמָה הַמְּבֻכָּרֶת לְנִכְרֵי בְּקִנְיָן חֲלִיפִין לְצִאת מִיַּד פְּלוּגְתָּא אִם בְּכֶסֶף אוֹ בְּמַשִּׁיכָה וְכֵן לְעִנְיָן מְכִירַת חֲמִץ לֹא פָּתְבוּ תִּקְנָתָא הַלְזוּ אֶלְמָא דְסִבְרֵי דְלֹא מִהַי חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי וּבְסִיּוּם דְּבָרֵי פָּתַב בְּהֵגְהָה שְׁמַצָּא בְּתַשׁוּבַת מוֹהֲרֵי מִינְיָן סִי' ה' ד' י"ב ע"א שֶׁפָּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּלֹא מְצִינּוּ חֲלִיפִין לְנִכְרֵי וְקִנְיָנּוּ הוּא בְּכֶסֶף וּמַשִּׁיכָה לְמַר פְּדֵאִית לִיה וּלְמַר פְּדֵאִית לִיה וְשֶׁבְּתַשׁוּבַת מוֹהֲרֵי שְׁד"ם ח"מ ס' ט"ן פָּתַב שְׁסָבְרַת יְחִיד הִיא דְּאוּמַר שְׁמַהַי בְּנִכְרֵי קִנְיָן חֲלִיפִין אֶלְא שֶׁלֹּא פָּתַב טַעַם לְדְבָרֵי אֵלּוּ תוֹרַף דַּב"ק עי"ש בְּאוֹרְךָ נִמְצָא דְמִמָּקוֹם שֶׁבָּא הָרַב הַנֶּ"ל יצ"ו לְחַקוֹר לָמָּה לֹא תִּקְנּוּ פֶן בְּמִכִּירַת חֲמִץ הִיא תַשׁוּבַתוֹ דְמִזָּה מוֹכַח, שְׁדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּלֹא מִהַי קִנְיָן חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי: וְהַגְּאוֹן חֲקַרֵי לַב בְּזַכְרוֹנוֹתֵי שַׁבָּת יִשְׂרָי לַב בְּדָף ק"א אוֹת כ"ד פָּתַב בְּפִשְׁטוּת בְּשֵׁם הָרַב פְּנִים מְאִירוֹת ס' מ"ו דְּנִכְרֵי אִינוּ קוֹנֵה בְּחֲלִיפִין וְעַם שֶׁבְּאַמְתָּ אִינוּ פֶּשׁוּט לּוֹמַר פֶּן כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאָר מִמָּה שֶׁאַרְשָׁן לְהֵלֵן וּס' פְּנִים מְאִירוֹת אִין מְצוּי אֶצְלֵי לְעִינֵי דַב"ק אֶמְנָם בְּלִי סְפֵק כְּבָר הוּבָא שֵׁם מִחֲלוֹקֶת זֹ אֶלְא שֶׁמִּסְקִנְתוֹ לְדִינָא הִיא דְּאִין חֲלִיפִין לְנִכְרֵי וְהָרַב קִנְיָן פִּירוֹת בְּדָף תס"ד אוֹת י"א בְּשֵׁם מַר אָבִיו צִינֵי לְעִינֵי בְּדִין זֶה מוֹהֲרֵי"א ס' ש"א תוֹסְפוֹת בְּקִדּוּשֵׁין ד' ג' סוֹף ע"א בַּד"ה אִשָּׁה בְּפָחוֹת וּבְדָף ח' ע"א וּבְגִיטֵין ד' ט"ל ע"ב וְדְבָרֵי אֶמְתָּ ד' ס"ג כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה ח"מ ס' קב"ץ הַגְּהוֹת הַטּוֹר אוֹת י"ג מוֹהֲרֵי"ך ח"ב ס' קי"ז מוֹהֲרֵי"ט ח"א ס' ככ"ו מִחְנֵה אֶפְרַיִם הַלְכוֹת קִנְיָן ס' י"ג (וְרֵאִיתִי עֲתָה בַס' צָמַח צָדֵק פְּסָקֵי דִינִים לְהַגְּאוֹן מוֹהֲרֵי"ם מְלִיבְוִיץ בַּא"ח ס' תמ"ח ד' ל"ב ע"א דְּנִקִּיט בְּפִשְׁטוּת דְּקִנְיָן סוּדָר לֹא מִהַי בְּנִכְרֵי וּמְפָרֵשׁ פֶּן בְּדַעַת הַגְּאוֹן מוֹהֲרֵי"ז בַּש"ע שְׁלוֹ עי"ש וְעִינֵי לְקַמֵּן בַּד"ה וּבַש"ע וְכו' מַה שֶׁפָּתַבְתִּי בַּשְּׁמוֹ): וְהִנֵּה הַתּוֹסְפוֹת בְּקִדּוּשֵׁין דָּף ג' הַנֶּ"ל הֵבִיאוּ סְבָרַת רַבִּינוּ תָּם דְמִהַי חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי וְכַתֵּב הָרַב מְשֻׁנֵּת ר' אֶלְעִזָּר בַּח"א סִימָן צ"ו שֶׁפֶן סוּבֵר הַרִיטְב"א בְּחִידוּשֵׁי לְקִדּוּשֵׁין שֵׁם וְשֶׁפֶן פָּתַב הַמְרַדְכִי שֵׁם וְשֶׁהַתּוֹסְפוֹת בְּכּוֹרוֹת דָּף י"ג ע"א דְבָרֵי הַמִּתְחִיל אִימָא פֶּשִׁיטָא לְהוּ דְמִהַי קִנְיָן חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי הַקּוֹנֵה מִיִּשְׂרָאֵל וְכֵן יִשְׂרָאֵל הַקּוֹנֵה מִנִּכְרֵי וְשֶׁפֶן פָּתַב הָרַב תְּרוּמַת הַדָּשָׁן בַּס' ע"ד וְהֵבִיאוּ מַה שֶׁפָּתַב הָרַב מוֹהֲרֵי"ם בַּס' ט"ן שְׁדַעַת ר"ת יְחִידָאָה הִיא וְתַמָּה עָלָיו שֶׁהִרִי הַתּוֹסְפוֹת וְהַרִיטְב"א וְהַמְרַדְכִי וְתְרוּמַת הַדָּשָׁן סוּבְרִים כַּר"ת דְמִהַי חֲלִיפִין בְּנִכְרֵי וְכֵן הַטּוֹר וּמְרָן בַּש"ע ס' ככ"ג סְעִיף י"ד וְצִינֵי לְעִינֵי בְּכְנֶסֶת הַגְּדוּלָּה ס' קפ"ח בְּהַגְּהוֹת הַטּוֹרוֹבְסִי ככ"ג וּבֵית אַבְרָהָם חֲלֵק ח"מ ס' ככ"ג וְלָחֵם שְׁלֵמָה בְּקִנְיָן סוּדָר ס' טו"ב וּבְזַכְרוֹנוֹת שֶׁל הָרַב דְבָרֵי אֶמְתָּ בְּאוֹת קִנְיָן סוּדָר ס' תרכ"א וְתַרְכ"ב (זְכָרוֹנוֹת אֵלּוּ לֹא נִדְפְּסוּ וְנִמְצְאוּ בְּכַתִּיבַת יָד אֶצְלֵי הַרְבֵּה מִחֲכָמֵי וְרַבְּנֵי קוּשְׁטָא יצ"ו) וְגַם עַל מַה שֶׁפָּתַב הָרַב מוֹהֲרֵי"ם דָּאָף לְרַבִּינוּ תָּם אִין הַנִּכְרֵי מִקְנֵה לְיִשְׂרָאֵל בְּחֲלִיפִין פָּתַב דְּמִדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּכּוֹרוֹת וְכֵן מִדְבָרֵי פֶל הַפּוֹסְקִים הַנֶּ"ל מִתְבָּאָר דְּלֹא שְׁאֵנִי לְהוּ בְּהִכִּי וּמִסִּיק דְלַרְוָבָא דְרַבְּנוֹאֲתָא נִכְרֵי אִיתִיָּה בְּקִנְיָן חֲלִיפִין לֹא שְׁנָא לְקִנּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא שְׁנָא לְהַקְנוֹת לְיִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ וְנָתַן שֵׁם לְעִנְיָן בְּנֵי מִקְרָא אִם יֵשׁ לָהֶם קִנְיָן חֲלִיפִין מֵאַחַר שֶׁקִּנְיָן חֲלִיפִין לְמַדְנּוּ מִקְרָא דְּדְבָרֵי קַבְּלָה וְהֵם אִינָם מוֹדִים בְּזָה יַעֲי"ש דַּב"ק וְחִידוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא רָאָה דְבָרֵי הָרַב שֶׁפָּתִי פֶהֶן בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם בַּס' ככ"ג סק"ל הַנֶּ"ל אַחַר שֶׁכְּבָר רָאָה דְבָרֵי מְרָן שֵׁם וְהִיָּה לוֹ לְתַמְנָה גַּם עָלָיו בְּמַה שְׁדַחָה סְבָרַת ר"ת וּמִסְפִּים לְמַה שֶׁפָּתַב הָרַב מוֹהֲרֵי"ם שֶׁהִיא סְבָרָא יְחִידָאָה וְכֵן יֵשׁ לְהַעִיר עַל הָרַב מוֹהֲרֵי"ם גְּלַאֲנֵטִי בְּסִפּוֹר דְבָרֵי מְרַדְכִי בְּדְרוּשׁ דְּבָר בְּאַרְץ ד' צ"ב ע"ג

שְׁהִיָּא מַה שְׁפִתְב הָרַב מוֹהֲרֵשׁד"ם דְּסִבְרַת ר"ת יְחִידָאָה הִיא וְתַמָּה עֲלִיו שְׁהָרִי הַטּוֹר
וְהַסְמ"ג וְהַמְרָדְכִי סוֹבְרִים פֶּן שְׁפִוּלָם הִבִּיאוּ דְבָרֵי ר"ת לְפִסְק הֶלְכָה וְלֹא רָאָה דְבָרֵי
הַשְּׁפָתִי פֶהֱן שְׁגָם עֲלִיו יֵשׁ לְתַמּוֹה פְּתִימָהְתוּ עַל הָרַב מוֹהֲרֵשׁד"ם: וְהָרַב מִזֵּל שְׁעָה בְּרַבִּיעֵי
מֵהֶלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה בְּדָף פ"ב ע"א (בד"ה וְאֵנִי) גִּסְתַּפֵּק אִם קִנְיָן אֲגַב מִהֵנִי בְּנִכְרֵי וְרָצָה
לְהוֹכִיחַ דְּלֹא מִהֵנִי בְּהוּ קִנְיָן אֲגַב מִמָּה שְׁפִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בַּע"ז ד' ע"א ד"ה רַב אֲשֵׁי לְעִנְיָן
הַפְּקַעַת קְדוּשַׁת בְּכוֹר עַל יְדֵי מְכִירָה לְנִכְרֵי לְהַקְנוֹתָהּ לוֹ בְּכֶסֶף וּבְמִשְׁיכָה לְצֹאת מִיַּדִּי
פְּלוּגְמָא דְרַש"י וּר"ת אִם קִנְיָנִינוּ שֶׁל נִכְרֵי בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה וְלָמָּה לֹא פִתְבוּ דִּיקְנָה לוֹ
אֲגַב קִרְקַע אֲלֵא וְדַאי דְלִית לֵהוּ קִנְיָן אֲגַב וְשִׁקִּיל וְטָרִי אִם קִנְיָן אֲגַב הוּא מִן הַתּוֹרָה אוֹ
אִינוּ אֲלֵא מִדְרַבָּנָן וְאִם קִנְיָן דְרַבָּנָן מִפְּקִיעַ אִיסוּר תּוֹרָה וְהוֹכִיחַ דְקִנְיָן דְרַבָּנָן מִפְּקִיעַ אִיסוּר
תּוֹרָה וְאִם כֵּן מִדְּלֵא פִתְבוּ דְרָף זֹו בְּמִכִּירַת בְּהֵמָה לְהַפְּקִיעַ קְדוּשַׁת בְּכוֹר לְמַכְרָהּ לוֹ בְּאֲגַב
נְרָאָה דְלֹא מִהֵנִי קִנְיָן אֲגַב בְּנִכְרֵי וְשׁוֹב פֶּתַב (בד"ה אֲלֵא) דַּאִין זֶה מְסַפִּיק לְהוֹכִיחַ
שְׁסוֹבְרִים שְׁאִין קִנְיָן אֲגַב בְּנִכְרֵי שְׁהָרִי בְּלֹא הָכִי קִשָּׁה לָמָּה לֹא פִתְבוּ דְמַקְנָה לוֹ בְּחִלְפִין
לְסִבְרַת ר"ת דְּנִכְרֵי קוֹנָה בְּחִלְפִין פְּדִכְתְּבוּ הַתּוֹס' בְּרִישׁ קִידוּשֵׁין ד' ג' לְכֵן צָרִיף לֹוֹמַר
דְּהַתּוֹסְפוֹת לֹא נִחְתּוּ לְהַשְׁמִיעֵנּוּ דְרָכֵי הַהַקְנָאָה אֲלֵא פְּנִנְתֵּם דְּהַרְוֹצָה לְצֹאת יְדֵי סִפְק
פְּלוּגְמָא דְרַש"י וּר"ת (אִם קִנְיָנִינוּ בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִשְׁיכָה) יַעֲשֶׂה בְּאִנְפוֹן שְׁיֵצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם וְכֵן
פִתְבוּ הָרַא"ש וְהַטּוֹר בִּי"ד ס' ש"ף וְכו' וְהִבִּיא שְׁמַצָּא בְּשִׁלְטֵי הַגְּבוּרִים פֶּרֶק כָּל שְׁעָה
שְׁפִתְב וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁאִם אָמַר לוֹ מַעֲכָשְׁיוֹ וְהַקְנָה לְכוּתֵי בְּקִנְיָן אוֹ בְּאֲגַב קִרְקַע אִף שְׁלֵא
מְסָרוּ לְנִכְרֵי עַד אַחַר הַפִּסְחָה הָרִי הוּא קִנְיָן לוֹ מִתְחִלָּה וְאִינוּ אֲלֵא פְּפִקְדוֹן בִּידֵי יִשְׂרָאֵל
דְּמִבְּנֹאֵר שְׁסוֹבְרִים בְּפִשְׁטוֹת דְּנִכְרֵי קוֹנָה בֵּין בְּקִנְיָן הֵינְנוּ קִנְיָן סוּדָר שְׁהוּא חִלְפִין וּבֵין
בְּאֲגַב הַצִּיָּין תְּרוּמַת הַדְּשָׁן ס' ע"ר אֵלוּ תוֹרָף דב"ק הִנְף רֹוֹאָה דְנִקְטֵי הָכִי דְקִנְיָן סוּדָר
דְּהֵינְנוּ חִלְפִין מִהֵנִי בְּנִכְרֵי וְתִמָּה בְּעֵינֵי שְׁלֵא הַזְּפִיר פֶּלֶל דְּעוֹת הַפּוֹסְקִים דְּלֹא מִהֵנִי
חִלְפִין בְּנִכְרֵי: וְמִרְן מוֹהֲרֵיט"א בְּסִפְרָה קַהֲלַת יַעֲקֹב בְּמַעֲרַכַת הַפ"א ס' רס"ו (בד' קי"ח
ע"ב וע"ג מְדַפּוּס אֲשַׁפְּנִז) הִבִּיא סִבְרַת הָרַא"ב ד' וְהַרִיטְב"א דְּהַקוֹנָה חִפְץ וְנִתְחַסְיֵב בְּקִנְיָן
סוּדָר בְּדָמֵי הַמְּקַח קִנָּה פְּנוּתָן אֶת הַדְּמִים וְהַקְשָׁה לְסִבְרַתָּם מְדַאֲמֵרִינּוּ בַע"ז ד' ע"א ע"א
עֲלֵה דְאָמַר רַב אֲשֵׁי מִשְׁיכָה בְּנִכְרֵי אִינָה קוֹנָה מְדַאֲמַר לֵהוּ רַב לְהִנְהוּ סוּבְיִיתָא פִי פִּילִיתוּ
חִמְרָא לְנִכְרֵים שְׁקוּלוּ זוּזֵי מִינְיָיְהוּ וְהַדָּר פִּינְיָלוּ וְאִי לֹא נְקִיטוּ בְּהַדְּיָיְהוּ זוּזֵי אֲזַנְפִּינוּהוּ
וְהַדָּר שְׁקִילוּ מִינְיָיְהוּ פִי הִיכִי דְתִיגְוֵי הַלְנָאָה גְּבִיָּיְהוּ דַּאי לֹא עֲבָדִיתוּ הָכִי פִי קָא הָוֵי יִין
גְּסָף בְּרִשׁוּתֵיכֹו קָא הָוֵי וְכִי שְׁקִלְתוּ דְמֵי יִין גְּסָף קָא שְׁקִלְתוּ דְלִפִי סִבְרַתָּם דָּאִם נִתְחַסְיֵב
הַקוֹנָה בְּקִנְיָן סוּדָר בְּדָמֵי הַמְּקַח קִנָּה פְּנוּתָן אֶת הַדְּמִים אֲמַאי הַצָּרִיף רַב דַּאי לֹא נְקִיטוּ
זוּזָא בְּהַדְּיָיְהוּ שְׁהַמּוֹכְרִים יָלוּ לָהֶם מְעוֹת וְכו' הָא אֲפִילוּ אִין לְהַמּוֹכְרִים מְעוֹת: כּוֹלִים
לְתַמּוֹן הָעִנְיָן עַל יְדֵי שְׁיָקְנוּ בְּקִנְיָן סוּדָר מִהַנְּפָרִים שְׁמִתְחַסְיֵיבִים בְּדָמֵי הֵינְן וּבְחִיּוּב זֶה חֲשִׁיב
פְּנִתְיַנַת הַדְּמִים וְקִנְיָן הֵינְן וְכִי הָוֵי יִין גְּסָף בְּרִשׁוּתֵיכֹו הָוֵי דְהָא וְדַאי נִכְרֵי קוֹנָה וּמַקְנָה
בְּקִנְיָן סוּדָר פְּדִכְתְּבוּ הַתּוֹס' בְּפֶרֶק קַמָּא דְקִידוּשֵׁין ד' ג' וּבְכֹוֹרוֹת ד' י"ג בד"ה אִימָא אִם
כֵּן אִם נִתְחַסְיֵב הַנִּכְרֵי עַל יְדֵי חִלְפִין דְקִנְיָן סוּדָר הָוֵי חִיּוּב וְאֲמַאי לֹא אֲשַׁפַּח רַב תַּקְנָה פִי
אִם עַל יְדֵי שְׁיָלוּ מְעוֹת וְיִחְזוּרוּ לִיקְחַח דְמֵי הַהַלְנָאָה לְקִיָּים הַמְּקַח וְשִׁקִּיל וְטָרִי עוֹד בְּזָה
ע"ש (בְּדָף קי"ט ע"א): הִנְף רֹוֹאָה דְפִשְׁטוּ מְאֹד בְּעֵינֵי דְמַר דְקִנְיָן חִלְפִין מִהֵנִי בְּנִכְרֵי
וְהִנְהָ מַה שְׁהַקְשָׁה עַל פִי הַנְּחָה זֹו עַל סִבְרַת הָרִיטְב"א דְלָמָּה לֹא הִמְצִיא לָהֶם תַּקְנָה
דְּחִלְפִין הָא וְדַאי קִשְׁיָא לְפִי מַה שְׁפִתְבְּתִי לְמַעֲלָה (בד"ה וְהִנְהָ הַתּוֹסְפוֹת) בְּשֵׁם הָרַב

משנת ר' אליעזר שדעת הריטב"א היא שחליפין מהני בנכרי אבל מה שהקשה לדעת הריטב"א דנראה דכל שלא מצינו שדעת הריטב"א דמהני חליפין בנכרי נוכל לומר שסובר דלא מהני חליפין בנכרי ולכן לא המציא להם תקנה זו וכמו שבאמת מסוגיא זו הכריח הרב שפתי פהן בסי' קכ"ג סק"ל דלא מהני קנין חליפין בנכרי עיי"ש ונעלמו דבריו מפרן מוהריט"א וכבר תמה עליו בזה הרב שער חיים אריה ד' קי"ב ע"א שלא ראה דברי הרב ש"ה וש"ה ושאין סתירה לדעת הריטב"א דגיש לומר דהריטב"א סובר דלא מהני בנכרי (אף שבדברי מרן מוהריט"א מפירש דקושיותו היא לסברת הריטב"א דוהריטב"א איסתייעא ליה מילתא להרב שער חיים דלא נקיט בידיה אלא דעת הריטב"א דאילו להריטב"א לא מצינו למימר הכי דהא סבירא ליה פדעת ר"ת דמהני קנין חליפין בנכרי פדכתיבנא לעיל בשם הרב משנת ר' אליעזר) ונראה מדבריו דמיסתמיה ואזיל בתר סברת הרב שפתי פהן דלא מהני חליפין בנכרי.

ודעת הגאון הר"י בתנאים סי' קכ"ג ס"ק י"ב דאין לזוז מסברת רבינו תם דמהני חליפין בנכרי ומי יורה נגדו חלילה וכתב שלא היה להרב מוהרשד"ם לכתוב שסברת ר"ת חידאה היא שבאמת פן דעת התוספות והריטב"א והמרדכי ויתר המחברים והטור ושלחן ערוך וכל זה לענין ממון אבל לענין איסור לא רצו הפוסקים לסמוך על זה להפקעת קדושת בכור ומכירת חמץ משום דשיטת רש"י וריטב"א היא דלא מהני קנין חליפין בנכרי ונחשו לדעתם וכו' והאריף מאד על דברי הגאונים שפתי פהן ומוהרשד"ם וכתב שם (בד"ה אף מפולם) גם מה שכתב וזאת לפנים בישראל לא קשיא לר"ת פדכתב מוהרשד"ם פאילו סותר ר"ת דברי הקרא פי הפנהג היה פן בישראל דנכרים לא נהגו אז ולכך נאמר וזאת לפנים בישראל ולא סתם וזאת בישראל עיי"ש ובהגהות הגאון מוהר"ש שמעלקא טוייבא שבש"ס דפוס רא"ם על דברי התוס' בקידושין ד' ג' פתב דבפני יהושע הקשה לסברת ר"פ מדכתיב וזאת לפנים בישראל ושכר קדמו מוהרשד"ם והביא מה שהשיב בתנאים עיי"ש: גם הרב אור נעלם בתשובה סוף סי' כ"ג סובר דנכרי קונה בחליפין שכתב וז"ל או נוכל לומר שקנה הכפשה בחליפין מכל הנשום דמי דאף נכרי קונה בחליפין פדאיתא בסמ"ע סי' קכ"ג ס"ק כ"א ואף דבשפתי פהן שם סק"ל פתב ולפי מהסס בעיקר הדין שסובר ר"ת דחליפין מועיל בנכרי דלא אישתימיט בשום מקום בש"ס דנכרי קונה בחליפין וכו' עיין בשער אפרים סי' ע"ט שפביא פמה ראיות וכמה תשובות ומסיק להלכה דחליפין קונה בנכרי וכדאיתא בתשובות דברי ריבות סי' של"א דכותי מקנה לישראל חובו בתורת חליפין עכ"ל הרי שדעתו ודעת הרבנים שער אפרים ודברי ריבות דמהני חליפין בנכרי אלא שעיינתי בדברי ריבות סי' של"א ולא ראיתי שם שדבר בענין זה ולפי הנראה פאור נעלם יש טעות וצריך להיות סי' ש"א ששם הזכיר סברת ר"ת גבי הרשאה אבל המעיין בדב"ק שם ישר יחזה שאין הכרח שתופס א פסברת ר"ת: ובספר אורי וישעי הובאה תשובת הגאון מר זקנו להגאון יוסף לאנדא וכתוב בה בענין זה בסי' קכ"א ד' ער"ו סוף ע"ד ואלה תנן דב"ק ומה שכתב כת"ה שהמענין ברדב"ז ח"א סי' פ"ט יבין דאין נכון לכתוב קנין סודר פי להדעה דלא מהני קנין סודר לנכרי מגרע גרע גם לקנין אגב הנה מאתי יצא לכתוב גם קנין סודר וטעמי בזה פי שיטת רבינו תם דקנין סודר מהני בנכרי ולא נמצא לראשונים שיחלקו בזה גם המחבר והרמ"א והסמ"ע בסי' קכ"ג הספימו דמהני

קננו סודר ורק הש"ה חולק ואין ראיה ברורה לדחות דעת גדול שבראשונים הרבינו תם
שמביא ראיה ברורה מהא דמיטע רחמנא מכסף מקנתו דלא מהני חליפין וכו' והאר"ה
לדחות דברי הש"ה במה שדחה ראיה זו וכתב שמצא להקצות החשן בסי' קצ"ה שעמד
בזה ועל הראיה שהביא הש"ה מדאמר להו רב להנהו סבוניתא פי פניליתו חמרא וכו'
(הנו"ל בד"ה ומרן מוהריט"א) כתב שיש ליישב בכמה אנפי והעיקר דכינון דקננו סודר
משונה משאר קניינים דבכל הקניינים אין חזרה אלא בתוך כדי דיבור ובקננו סודר מהני
חזרה כל זמן שעסוקים באותו ענין וכדפליגי רבה ורב יוסף בבבא בתרא ד' קי"ד ועיין
בסמ"ע סי' קצ"ה טעם השתנות חזרה בקננו סודר משאר קניינים משום הכי לא צנה רב
שיהיה המקח בקננו סודר דכינון שיכול לחזור בו כל זמן שעסוקים באותו ענין אפתי הוי
יין נסוף ברשותיהו פינון דהנכרי יכול לחזור בו והוי פאלו שקלי דמי יין נסוף ואף
דבדיעבד אפשר דמהני דכינון דלא חזר הנכרי נקנה מתחילה מכל מקום לכתחילה נדאי
מיתזי פשקלי דמי יין נסוף לכן לא הסכים רב שיעשו המקח בקננו סודר: ומלבד שאין
שום ראיה נגד דעת רבינו תם אדרבא יש ראיה לסברתו מדעבד נכרי קונה עצמו בחליפין
וכן נקנה בחליפין וכו' ואם קננו סודר לא מהני בנכרי למה יקנה עצמו בחליפין מוכרח
דמהני חליפין בנכרי ועיין משנה למלה בשני מהלכות עבדים ואם פן פשוט דבקננו חמץ
שאנו מחפשים קניינים המועילים לדעה אחד מהפוסקים אין לנו לעזוב קננו סודר אשר
כמעט מועיל לכל הפוסקים הראשונים ולכן צויתי לחזק הדבר גם בקננו סודר ומ"ש
כת"ה דהמענין ברדב"ז יראה דקננו סודר מגרע גם לקננו אגב לפלא בעיני איך סלקא
דעתין שיפוי הקניינים יגרעו זה את זה ועיניתי ברדב"ז ואינו ענין לכאן כלל וכו' אלו
תורף דב"ק שם ובדף ע"ג סוף ע"ד הביא מה שהושג על זה וכתב לקיים דבריו וסיים
בד' ע"ד ע"ב ועל כל פנים יפה עשיתי שצויתי לצרף קננו סודר שהוא קננו אלים לשיטת
הקדמונים ובחמץ שאנו מחפשים קניינים המועילים לדעת קצת פוסקים ואין קננו שלא
יהא בו חולקים מדוע לא נצטרף קננו סודר דמהני לשיטת רבינו תם ושאר פוסקים אשר
מהם תורה יוצאה לישראל ומעולם לא שמענו שריבוי הקניינים המחזקים יגרעו לחוש
שמה נסמך על אחד מהקניינים: ובחידושי יד אברהם ליו"ד (שנדפסו באשלי רברבי
דפוס רא"ם) בסי' ש"ה סעיף ו' הביא מה שכתב הרב שפתי פהן שלא הזכירו הפוסקים
תקנתא בחליפין להפקעת קדושת בכור וכתב על דבריו שלא ראה דבתרומת הדשן סי'
ע"ר כתב דמהני למאן דאמר דקננו נכרי במשיכה עי"ש וכבר הושג השפתי פהן בזה
מהרב שער אפרים בסי' ע"ט שנעלם ממנו כמה פוסקים שכתבו דמהני וכן בתרומת
הדשן וכו' (אין אצלי ספר שער אפרים רק ראיתי שכתב פן הרב השואל שבבאר יעקב
ד' צ"ב ע"א ועי"ש בעמוד ד' ודברי הרב המחבר ובדף צ"ג ע"א מסיק דמידי ספיקא לא
נפיק ויכול לטעון קים לי ונפקא מינה לענין בכור וכו' עי"ש): וכן מתבאר מדברי רבינו
האור זרוע בספרו הגדול בהלכות בכורות סי' ת"פ וז"ל פשקנו לו העונב הואיל ועונב
לאו בר משיכה הוא ואין לו מה למשוך מעות קונות ואף דאפשר לקנותו בחליפין
דמשלטלי נקנו בחליפין הרי שכירות מרחץ גמי נקנית בחליפין ואעפ"כ מעות קונות
עכ"ל מר קעסיק בסוגיא דבבא מציעא ד' מ"ו ע"א בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש אי
דבר תורה מעות קונות וכו' דאיתנו התם בד' מ"ח קרא ומתניתא מסייע לריש לקיש
מתניתא דתנא נתנה לבלן בשכר שירחצנו בבית המרחץ וכו' עי"ש הרי מבואר שדעת

הא"ז פדעת הרב תרומת הדשן דמהני קנן תליפין בנכרי והגאון נודע ביהודה בדגול מרבבה על דברי הרב מגן אברהם בריש סי' תמ"א צי"ן דבש"ף ח"מ סי' ככ"ג סובר דלא מהני תליפין קנן סודר בנכרי ומכל מקום נראה שדעתו היא דמהני שפדגול מרבבה סי' תמ"ח פתב וז"ל וילדעתי היות מןבחר שפדרכי הקנן שיקנה הסמץ לנכרי בקנן סודר דהוי קנן תליפין ומה אעשה שהש"ף קוהה בדבר עכ"ל: ובשו"ת מים חיים להגאון מוהר"ח ראפאפורט בסי' ז' (ד"ה ועוד) פתב שדעת מרן בש"ע ח"מ סי' ככ"ג סעיף י"ד דתליפין מהני בנכרי וכדעת רבינו תם ועם שהשפתי פהו השיג על זה פבר החזיק הגאון אורים ותומים בסברא זו דמהני תליפין בנכרי והגאון ישועות יעקב בסי' תמ"ח סק"ו על פי קושיא נפלאה שהקשה שם המציא להכריח דמהני קנן תליפין בנכרי עי"ש גם הרב חיי אדם בגשמת אדם הלכות פסח סוף סי' ה' פתב דארף דהתוספתא בבכורות ד' י"ג מסופקים בזה אי נכרי קונה בתליפין בש"ע ח"מ סי' ככ"ג וכן בטור פסקו כר"ת והעתיק לשון רבינו ירוחם שפסק פן עי"ש ומ"ש בשם התוס' דבכורות שסופקים בזה פבר פתבתי למעלה בשם פמה רבנין שהבינו פדעת התוס' שם שסופרים דמהני וכדבריהם שפריש מס' קידושין ועי"ן לעיל בסי' זה אות ז שהבאתי דברי הג' עונג יום טוב בסי' ל"ח שכתב להקנות הסמץ להנכרי על ידי קנן סודר: והגאון בית מאיר בחלק א"ח סי' אמ"ת הביא מה שכתב הרב מגן אברהם בשם הרב שלטי הגבורים דמהני קנן סודר בנכרי וכתב שפסרו מודע לבינה בסי' ככ"ג סעיף י"ד אחר שהאריף ליישב פסק רבינו תם פתב שהפני יהושע הרבה לתמוה על רבינו תם דהא וזאת לפנים בישראל פתיב דמבואר דוקא בישראל וכתב ליישב תמיהתו דמודה רבינו תם דפסוק זה ממעט נכרי מנכרי דאינו קונה בתליפין מה שאין פן כשצד אחד הוא ישראל והאריף קצת וסיים פל הנ"ל דחקתי ליישב פסק רבינו תם פמה דאפשר ואולם אמינא דהרמב"ם נדאי חולק עליו והוא ממאי דאיתא בסי' רל"ה סעיף ה' ו' דקטן אינו קונה ואינו מקנה על ידי תליפין משום דקנן תליפין מתורת שטר נגעו בו הואיל דלכתיבה עומד וקטן לאו בר מקתב שטרא עילוייה הוא לכן אינו מקנה על ידי תליפין ומה שאינו קונה בתליפין הוא מטעם שלא יהא עדיף מחצרו שאינו קונה פיון שאינו בר שליחות וחסר משום שליחות הוא הרי מבואר שמי שאינו בר שליחות אינו קונה בתליפין והוא הדין נכרי דאינו בר שליחות ואינו יכול לזפות על ידי שליח וכל שפן על ידי חצרו נמצא להרמב"ם אין נכרי קונה בתליפין: הא למדת דדבר זה שנוי במחלוקת אם נכרי קונה בתליפין ויש פמה פוסקים שסופרים דאין קנן תליפין בנכרי והרב צמח צדק (הראשון) בסי' ככ"ט (בד"ה וליפא למימר) פתב שפן דעת מוהר"ם בתשובה דלא מצינו תליפין לנכרי אלא דלפי האמת נראה דדעת רובא דרובא היא דתליפין מהני בנכרי וכן נראה דעת הרב צמח צדק שם שכתב וז"ל וליפא למימר דנכרי אינו שייך בתליפין דדין תליפין נלמד מבפועז והתם פתיב בישראל משמע אבל לא בנכרי ואיתא בתשובת מוהר"ם בסי' הנ"ל וזה לשונו והו' נמי דהפה יהודי אל פה בסודר לא הוי לדין שום קנן אפילו תליפין לא הוי וכו' דקיימא לן פרב ועוד אפילו ללוי לא מצינו תליפין לנכרי דוקא פסוף וכו' ואם פן מוכח מדבריו דאין תליפין בנכרי וכן בתשובת מהרר"ש די מדינא סי' נ"ט השניף לח"מ משמע דאין תליפין קונה מנכרי הא ליתא חדא דאיתא בתוס' בכורות ד' י"ג בד"ה אימא דנכרי פלל וכלל לא וכו' ובתוס' פרק קמא דקידושין דתליפין קונה בנכרי והכי מייתי בעל תרומת הדשן

בסי' ע"ר ועי"ש וכן כתב מוהרש"ל ב"ם של שלמה ב"בא קמא פ"ק מ"רובא סי' י"ג ונהטור
מ"תי בש"ם רבינו ת"ם שהיה נוהג לשלוח הרשאה ב"ד נכרי מטעם דחליפין נוהג בנכרי
וכ"פ פסק הב"י ותו דזהו חליפין בתורת שיווי דמים ומפ"ל שכן בעלי חיים קנן גמור הוא
כמו משיכה וכסף וק"י מוכח מתוספות שם ויעיין בהרב המגיד בפ"ק ה' מה"מ (מהלכות
מכירה) ומלשון הטור נמי הכי משמע ומפ"ע נלמד חליפין סודר פ"עין נעל אכל חליפין
בתורת שיווי דמים נוהג בנכרי אליבא דכולי ע"למא: ועיקר שאלת ח"כס יד"י הרה"ג
משע"רין יצ"ו ל"ה מ"אנו הפוסקים במכירת חמ"ץ מלהשתמש בקנן חליפין לפי פ"ל
האמור מתבאר דסוף סוף מ"די פ"לג"תא לא נפיק וא"פ שחקירתו היא אליבא דרבינו ת"ם
שסובר דקנן הנכרי הוא רק במשיכה וא"נו חוששים לדעתו וכ"שאי אפ"ש להקנות
במשיכה (מפני שהחמ"ץ הוא רב וכ"ינצא באיזה אופן ש"אי אפ"ש במשיכה) תקנו להקנות
בכסף לחוש לדעת רש"י ובאגב לחוש לדעת ר"ת וא"ם כן פ"ון שבאמת על פ"ל פ"נים דעת
רבינו ת"ם היא דמ"הני קנן חליפין בנכרי שפ"יר קאמר דה"ו יכולים לתקן כסף וחליפין
שמועיל לדעת רבינו ת"ם (שחששנו לסב"רתו דלא מ"הני קנן כסף) מפ"ל מקום אין זה
מתקן לגמרי שהרי באמת יש שרים רבים ונכ"פדים העומדים בש"יטת ר"ת ג"בי קנן כסף
דלא מ"הני בנכרי אלא משיכה ואולי אות"ם העומדים בש"יטתו ג"בי משיכה עומדים לנגדו
בקנן חליפין וסוברים דאינו מועיל בנכרי וא"ם כן לחוש לדעת"ם שסוברים דבע"י משיכה
אין זה מתקן לגמרי בקנן חליפין וכ"פ לי א"ם תקנו חליפין כמו מה שתקנו קנן אגב וא"ם
ה"ו מתקנים קנן חליפין ה"ינו שואלים ל"ה לא תקנו קנן אגב (ועי"ן לקמ"ן בד"ה שוב
השג"תי): ונה"ב ח"י אדם בנשמת אדם סוף סי' ה' ה"ל אחר שהביא סב"רת רבינו ת"ם
דחליפין מ"הני בנכרי וש"כן פסק בש"ע וכו' וש"כן כתב רבינו ירוח"ם וכו' כתב ומה שלא
הזכירו הפוסקים קנן חליפין בבכור ובחמ"ץ כמו שהקשה ש"ם הש"פ יש לומר דנקטו
קנן חמ"צו כדכתבו התוספות בבכורות ד' י"ג ועוד פ"ון דקנן זה אינו ידוע לנכרים
ויצ"ר להארי"ה בדברים עמו אינו קל פ"ל כ"פ ל"כ לא הזכירוהו והמג"א בסי' תמ"א כתב
בפשיטות בש"ם שלטי הגבורים דקנן חליפין מ"הני בנכרי עכ"ל ולי הדל אין זה מספיק
דאטו קנן אגב קרקע ידוע להנכרי יותר מקנן חליפין ואטו קנן אגב מצוי יותר מקנן
סודר שהוא חליפין ול"ה ב"תרו רב"ני האחרונים בקנן אגב יותר מקנן חליפין: ובש"ע
הגאון מוהרש"ז בסי' תמ"א בקונטרס אחרון סק"ג פ"ת וז"ל עי"ן שפ"תי פ"הן חש"ן משפ"ט
סי' ככ"ג סעי"ף קט"ן ל' בש"ם מוהר"ם מ"ינץ ומוהרש"ד"ם וחספ"ים עמ"הם ונהארי"ה בראיות
דנכרי אינו קונה בקנן סודר ויש לחוש לדבריהם לכתחילה באיסור תורה ולכ"פ לא
הזכרתי קנן סודר בפ"נים בסי' תמ"ח אכל הזכרתי פ"אן לענ"ן דיעבד מאחר דיש לסמ"ך
בדיעבד על רבינו ת"ם וסייעתו וטור וש"ע בחש"ן משפ"ט ואחרונים פ"אן עכ"ל ותימה
בעיני על יד"י הרה"ג משע"רין יצ"ו שצ"עלם מ"מנו דברי הרב הל"ו שמתבאר מדב"ק
שיותר נוטה דעתו לדעת הסוברים דלא מ"הני קנן סודר לנכרי ורק בדיעבד הוא.

ד"ש לסמ"ך על שיטת רבינו ת"ם והיותר תימה בעיני ש"במכתבו אלי בענ"ן המצאת הגאון
מוהרש"ז למפ"ר החמ"ץ באמצעות ערב קב"לן פ"ת לי בש"ם הגאון צ"מח צ"דק בפסקי דינים
ש"לו שטע"ם להמצאה זו היא מפני שפ"ון שאינו נותן פ"ל הכסף ה"ו כמ"כר במל"ה ואינו
קונה ולכ"ן צרי"ה קנן אחר ה"ינו או ש"טר או קנן סודר ונהרי ש"טר ליתיה במטלטלין וקנן
סודר אינו קונה בנכרי לכ"ן צרי"ה שיהיה על י"די ערב קב"לן וכו' אלו תנ"ך הדברים אשר

כתב לי בשם הפסקי דינים (עיין לעיל בסימן זה אות יו"ד בד"ה ואלה דברי רבני דורנו) וכן ראיתי עתה שזכיתי לספר הנ"ל כתוב בסי' תמ"ח ד' ל"ב פכל אשר כתב בשמו ידידי הרב הנ"ל יצ"ו ומשמע ודאי שדעת קדושים בעל הש"ע והצמח צדק שעל כל פנים אינו פשוט לומר דקנן סודר מהני בנכרי ואם כן פלא בעיני מאי מתמה דהיה להם להפוסקים לתקן המכירה בקנן חליפין הלא לדעתם אין זה מתקן אחר שיותר הדעת נוטה דאין קנן חליפין בנכרי אלא שלפי מה שרשמתי למעלה מתבאר יפה דנהפוך הוא ואדרבא שיטת הסוברים דמהני חליפין בנכרי היא שיטת רבים ואפשר לסמוך עליהם אף שלא מדחק ולכתחלה: אמנם הרב בית מאיר שם (בריש סי' תמ"א) אחר שכתב שמדברי הרמב"ם נלמוד שחולק על רבינו תם וסובר דאין קנן חליפין לנכרי כתב דנראה לו שאף רבינו תם לא סמוך על ראיותיו אלא לעסק הרשאה שבלא זה בקנן קל אתינו עלה ויפה עשה כל הפוסקים שלא השתמשו בסברת רבינו תם לגבי איסורים כמו בכור וחסין (מסתמא כוננתו על הטור ושלחן ערוך שלא כתבו קנן חליפין במקום משיכה כשאי אפשר במשיכה) ולכן לא העתיקוהו הפוסקים כי אם לגבי מה דאשכחו בהדיא דעבד עובדא וסמוך עליה וכדאי הוא לסמוך עליו במאי דסמוך אנפשיה עכ"ל ומדברי כל רבני האחרונים שהבאתי למעלה מתבאר שמבינים בדעת רבינו תם דלכל מילי מהני קנן חליפין ולא לענן הרשאה בלבד: ומצאתי בספר פרת יוסף להגאון מסלאנים בסי' ט"ו שהביא מה שפסק מרן בסי' קכ"ג בדעת ר"ת דמהני חליפין בנכרי וכתב שכן דעת מרן ביו"ד סי' רס"ז סכ"ה דמוכח שסובר דמהני חליפין אף בקנה מנכרי וגם הרמ"א לא הגיה פלוגתא ובתומים חזק דברי הש"ע ושוב כתב דלפי מה שכתבו התוספות בבבא מציעא דף מ"ז דיש שני מיני חליפין האחד הוא שנה בשנה והוא מדין פסוק ואם כן נוכל לפרש כגון הש"ע בחליפין כזה ששנה בשנה משום שחליפין שנה בשנה הוא מתורת פסוק לכן שנים בזה נכרי וישאל אכל בחליפין שאינו שנה בשנה אפשר דלא קנה מנכרי דלא כדבר המקנה דמשום דחליפין דשנה בשנה קונה מנכרי קונה גם חליפין שאינו שנה בשנה אלו תנן דב"ק ועם פי' לדעת הקצרה רחוק הוא לפרש כן בדברי הפוסקים שבח"מ סי' קכ"ג סעיף י"ד ושביו"ד סי' רס"ז סעיף כ"ה ומשמעות הדברים הוא שמקנה בסודר ואינו שנה בשנה הנה אם איתא לדברי הרב הנ"ל מצאנו ישוב נכון למה שלא כתבו הפוסקים לענן חמץ הקנאה בחליפין אחרי שכל עצמם לא הוצרכו לצרף קנן אחר לקנן הפסוק אלא לצאת ידי סברת ר"ת שאין קנינו אלא במשיכה וכשהחמץ הרבה מאד כנהוג שמוכרים כל אשר בפתים ובחניות ובפרט במכירה הפוללת לכל אנשי העיר שנותנים פח לאחד שימפור כל אשר להם והוא מוכר את הפל ביחד או שכל אחד ואחד מוכר חמצו להמנונה על זה ואותו המנונה מוכר את הפל ביחד לנכרי אחד ודאי רחוק המציאות להחליף שנה בשנה ולכן לא מצאו מזור ומעלה לצאת ידי סברת ר"ת ודעמיה שקנינו של נכרי אינו בכסף) להקנותו בחליפין כיון שאינו שנה בשנה והוצרכו לקנן אגב: אחר החיפוש מצאתי את שאהבה נפשי ידי הגאון צבי מאיר אבד"ק דאברי יצ"ו בחידושו לפרק מרובה ד' ע' ע"א בסי' ס"ד שהאריך מאד בדין קנן חליפין אי מהני בנכרי ובדף ט"ל ע"ג אות ג' כתב לחידוש דבר זה וכיונה דעתו למה שכתב בפרת יוסף הנ"ל לחלק בין חליפין שהו שנה בשנה לחליפין שהו רק לקיום הדבר כמו קנן סודר

וְדִידָהּ עֲדִיפָא מְדַרְב יוֹסֵף שְׁהָאֲרִיף לְהַסְבִּיר דְּאָף רַבִּינוּ תָּם לֹא אָמַר דְּחֲלִיפִין מְהַנִּי בְּנִכְרֵי אֱלָא בְּחֲלִיפִין שְׁהוּן שְׁנָה בְּשָׁנָה.

אָבֵל בְּקִנְיָן סוּדָר מוֹדָה דְּלֹא מְהַנִּי בְּנִכְרֵי וְעַל פִּי הַנְּחָה זֹו בִּיא"ר פֶּל חַמִּיר"א תְּמִיהוּת הַרְבָּנִים מוֹהֲרֵשֶׁד"ם וְשִׁפְתֵי פֶהוּן וּלְפּוּם רִיהֶטָא נִרְאָה דְּשִׁפִּיר קָאָמַר אָף לֹא יִכְלֹתִי לְהַעֲמִיק בְּדַב"ק וְאֵגֵב רִיהֶטָאֵי לֹא רְאִיתִי שְׁהַזְכִּיר בְּדַב"ק הֵיָא דִּיּו"ד סִי' רַס"ז סְעִיף כ"ה דְּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הוּא דְּנִקְנָה בְּקִנְיָן סוּדָר לְקִיּוּם הַדְּבָר וּלְקִנְיָן בְּעֵלְמָא וַיִּשְׁלַם הַפְּסָף אַחַר כֶּף וְאֶפְיָלוּ הֵכִי מְהַנִּי וְעַל כָּל פָּנִים רְאִיתִי נִכּוּן לְהַעֲתִיק מֵהַ שְׁפָתַי שֶׁם בְּאוֹת ו' שְׁהוּא עַל מַה שְׁאֵנוּ דְּנִים עַל הַחֲקִירָה דְּלָמָּה לֹא תִקְנּוּ לְהַקְנוֹת לְנִכְרֵי הַחֲמִץ בְּחֲלִיפִין וְז"ל הִטְהוֹר וְהִנֵּה הֵיִיתִי נוֹהֵג לְכַתּוֹב בְּהַשְׁטָר מְכִירַת חֲמִץ כָּל הַקְּנִינִים הַשְּׂיִיכִים וְכַתְּבֵתִי גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ שְׁבָכָל אֶחָד מֵהַקְּנִינִים גַּם כֵּן יִחוּל הַשְּׁלִיחוֹת וְהַמְכִירָה וְכַתְּבֵתִי בְּפִירוּשׁ גַּם כֵּן קִנְיָן חֲלִיפִין וְהֵיִיתִי נוֹהֵג לִיקַח סוּדָר מִן הַקְּנוֹה וּכְשִׁיטַת הַר"ת ז"ל וְכֹאֲשֶׁר הָאוּרִים וְחַוָּמִים הַחֲזִיק בְּכָל עוֹז שִׁיטְתוֹ וְאָף כִּי הַשְּׁפָתִי פֶהוּן חוֹלֵק לְהִלְכָה מְכָל מְקוֹם הוּאִיל שְׁפָתַי בְּהַשְׁטָר מְכִירָה שְׁבָכָל אֶחָד מֵהַקְּנִינִים גַּם כֵּן תְּחוּל הַשְּׁכִירוֹת וְהַמְכִירָה אִם כֵּן בְּוֹדָאֵי אֵינוּ מְזִיק מֵהַ שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה גַם בְּקִנְיָן חֲלִיפִין בְּלִקִּיחַת הַסוּדָר וְנִדְתִּי עוֹד דְּאָף מִי שְׁאֵינוּ עוֹשֶׂה קִנְיָן חֲלִיפִין מִמֶּשׁ דְּהֵיִינוּ שְׁאֵינוּ לִוְקַח הַסוּדָר מְכָל מְקוֹם הֵלֹא כְּבָר כַּתְּבֵתִי כָּל הַקְּנִינִים וְכַתְּבֵתִי בּוֹ גַם קִנְיָן אוֹדִיתָא אִם כֵּן מְהַנִּי קִנְיָן חֲלִיפִין מִפְּתַח קִנְיָן אוֹדִיתָא דְּהֵיִינוּ שְׁהַמוֹכֵר מוֹדָה בְּאוֹדִיתָא שְׁמִכְרוּ בְּקִנְיָן חֲלִיפִין וְכִמוֹ דְּאוֹדִיתָא מְהַנִּי אִם מוֹדָה שְׁהַחֲפִץ הוּא שֶׁל חֲבָרוֹ לְהַסוּבְרִים שְׁאוֹדִיתָא הוּא קִנְיָן הוּא הַדִּין דְּמְהַנִּי אִם הוּדָה שְׁעֲשֶׂה קִנְיָן חֲלִיפִין מִטַעַם אוֹדִיתָא אָף לְפִי מַה שְׁבִיאֲרֵתִי דְּסִבְרַת רַבִּינוּ תָּם הִיא דְּוִקָא שְׁנָה בְּשָׁנָה בְּמִכִּירַת חֲמִץ שְׁזוֹקִפִין דְּמִי הַמְכִירָה בְּמִלְוָה וְהַקְּנִינִי חֲלִיפִין הוּא לְקִיּוּם הַדְּבָר וְזֶה לֹא מְהַנִּי בְּנִכְרֵי אִם כֵּן לֹא מְהַנִּי חֲלִיפִין בְּמִכִּירַת חֲמִץ כְּשִׁאֵינוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה וְלִכְאוּרָה נִרְאָה כֵּן לְהִלְכָה שְׁלֹא לְכַתּוֹב כָּלֵל קִנְיָן חֲלִיפִין כִּי הֵי גִוּוֹנָא כִּי לֹא מְהַנִּי כָּלֵל וְגַם מִטַעַם אוֹדִיתָא לֹא מְהַנִּי כִּיִּין דְּלֹא שְׂיִיכָא כָּלֵל חֲלִיפִין כִּי הֵי גִוּוֹנָא בְּנִכְרֵי שׁוֹב רְאִיתִי בְּפָרִי מְגֻדִים סִי' תַּמ"ג בְּאֶשֶׁל אֲבָרְהָם סַק"ה וּמִיָּהוּ הַמְּפָקִיד אָף אִי מְשִׁיכָה בְּעֵינָן יוֹכַל לְמַפּוֹר בְּחֲלִיפִין וְכַדוּמָה עַכ"ל הִנֵּה פֶתַב בְּפִשְׁטוֹת דְּקִנְיָן חֲלִיפִין מְהַנִּי בְּמִכִּירַת חֲמִץ וּמִשְׁמַע לְכְאוּרָה אֶפְיָלוּ חֲלִיפִין הַנּוֹהֲגִין וְלֹא שְׁנָה בְּשָׁנָה וַיֵּשׁ לְעֵינָן בְּזָה מִיָּהוּ לְפִי הָאָמוֹר דְּבָרֵי הַפָּרִי מְגֻדִים עוֹלִין שְׁפִיר לְכַשְׂיִמְכּוֹר בְּחֲלִיפִין שְׁנָה בְּשָׁנָה עַכ"ד יצ"ו וְעַל פִּי הַנְּחָה זֹו יֵישֵׁב מַה שְׁדַחָה הָרַב שְׁ"ף דַּעַת ר"ת מִמַּה שְׁלֹא כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים קִנְיָן זֶה בְּחֲמִץ וּבְכוֹר וְאָמַר מִר דְּטַעַמָּם מִשּׁוּם דְּעַל הָרוֹב לֹא יִהְיֶה קִנְיָן חֲלִיפִין בְּכּוֹר וּבְחֲמִץ שְׁנָה בְּשָׁנָה כִּי אֵין לוֹ לְנִכְרֵי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חֲפִץ הַשְּׁנָה בְּשָׁנָה מִמֶּשׁ וְהוּא רַק קִנְיָן לְקִיּוּם הַדְּבָר וּקִנְיָן זֶה אֵינוּ מוֹעִיל בְּנִכְרֵי אֵלוּ תוֹרָף דַּב"ק: שׁוֹב הַשְּׁאֲתִי ס' יָקָר לִידִידֵי הַר"ה ג' אַבְד"ק רְאֵזִי שְׁטֵשׁ יצ"ו וּבְשֵׁם סֶפֶר זְכָרוֹן יְכֻנָּה וְרְאִיתִי שֶׁם בְּהַלְכוֹת פֶּסַח ד' י"ג ע"ב קְרוֹב לְסוּפּוֹ פֶתַב בְּשֵׁם סֶפֶר שְׁאִילַת שְׁמוּאֵל דְּכֶסֶף וּקִנְיָן סוּדָר קוֹנָה מִמַּה נִּפְשָׁף לְכוּלֵי עֲלָמָא וְכוּנְתוֹ דְּלְרִש"י הָרִי אֵיכָא פֶּסָף וּלְרַבִּינוּ תָּם דְּלֹא מְהַנִּי כֶּסֶף הָרִי אֵיכָא קִנְיָן סוּדָר דְּמְהַנִּי אֵלִיבָא דִּידָהּ וְכֵן פֶתַב מְפּוֹרֵשׁ שֶׁם ד' י"ד ע"א בְּשֵׁם שׁו"ת סֶפֶר חַיִּים כֶּסֶף וּקִנְיָן סוּדָר מְהַנִּי מִמַּה נִּפְשָׁף לְרִש"י מְהַנִּי כֶּסֶף וּלְרַבִּינוּ תָּם מְהַנִּי חֲלִיפִין עַכ"ל וְסִפְרִים אֵלוּ אֵינָם אֲתִי וּכְבָר כַּתְּבֵתִי לְמַעְלָה (בְּד"ה וְעִיקָר) מַה שְׂיֵשׁ לְפַקְפַּק בְּזָה: לֹא) קִנְיָן חֲצָר אִי מְהַנִּי בְּנִכְרֵי וְנִפְקָא מִיָּנָה לְמִכִּירַת הַחֲמִץ הוּא מְחַלְוֹקַת בְּפוֹסְקִים וְאֵנִי הַדֵּל הַבְּאֲתִי בַס"ד מְעַרְכָּה מוּל מְעַרְכָּה בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת

התי"ת אות ל"ח באריכות קצת ופה ארשום בקיצור הסוברים דמהני והסוברים דלא מהני.

א) הסוברים דמהני הרבנים חתם סופר בארח חיים סוף סימן ק"ד ומטה אהרן דף ע' ע"ג והביא מתורתו של ראשונים דמוכח דסברי הכי והם הטור ביו"ד סימן קל"ב (גבי יש בו עפכת יין והפלי בתצרו של נכרי) והרשב"א שבבית יוסף וארחות חיים שם בסוף הסימן והרא"ש והטור ביו"ד סימן ש"ה גבי הקנאת און הבכור לנכרי ואף דאין שליחות לנכרי ואם נאמר דחצר משום שליחות היכי מהני תירץ בשם הרב המבי"ט ח"א סי' קמ"ה דגוף הנכרי אימעוט מאתם גם אתם חצרו וכליו לא אימעייט ועוד הביא מתרומת הדשן בפסקים סי' ק"ל ומבין בכונתו שרשות הנכרי קונה לו מדין חצר ועיין בהרמ"א בסוף סי' ש"ה וט"ז וש"ה שם ולמך מוהריט"א בספר הלכות יום טוב בריש פרק שני דבכורות ד' ט"ו ע"ד (מדפוס ווארשא בד"ה והנני חוזר ומשם והלאה) והבאתי שם דיש סוברים דמה שכתבו הפוסקים להקנות המקום שהבהמה בו והמקום יקנה להנכרי הוא מדין אגב ולא מדין חצר והרב משנת ר' אליעזר בח"א סי' ס"ג פתב דהרמב"ן בחידושו לריש פרק כל שעה מוכח שסובר דמהני חצר לנכרי ובחידושי אמרי ברוך ליו"ד סי' ש"ה פתב גם כן שהקנאת הבהמה היא בקנין חצר ולא באגב וכן דקדקתי מחידושי רבינו עקיבא איגר ביו"ד סי' ש"ה שסובר דמהני קנין חצר לנכרי וכן נראה מדברי הרב חינוך בית יהודה שהובאו דבריו בקצרה בחק יעקב סי' תמ"ח ס"ק ט"ו ובאחרונים ומדברי הרב מצודת יששכר הביא דבריו הרב עיקרי הד"ט בא"ח סי' י"ז אות כ"ג: ובשו"ת עג יום טוב מסיק דחצר דנכרי מתורת יד איתרבי ויש יד לנכרי ואם עמד בצד חצרו קונה מתורת יד ובגליון רש"א (מר גיהו בן רעק"א) ביו"ד סי' קב"ל ס"ב הוכיח משם דחצר קונה לנכרי אף דאין שליחות לנכרי והרב קהל יהודה בד' ס"ד ע"ב פתב דכשם שיש שליחות לנכרי בנכרי פדכתב המשאת בנימן הוא הדין חצר נעשה שליח לנכרי וכו' ושכן מוכח מהש"ס דיש חצר לנכרי ובשו"ת אורי וישעי להגאבד"ק יאס בסוף סי' ק"ו פתב פבר העלה בספר מקור חיים סק"ה דחצר קונה בנכרי ושכן פתוב בשיטה מקובצת לכבא מצינא דחצר לא קני לקטן משום דאין לו יד דמוכח דנכרי דאית ליה יד אית ליה גמי חצר ולעיל בסי' ח' אות י"א בשם פמה רבנים שמתבאר שסוברים שיש קנין חצר לנכרי ובאות ג"ן ואות ה"ן הבאתי כן בשם הגאבד"ק טארלא בספר דבר אליהו סי' י"ג ובשם שאילת שלום במהדורא תניינא סי' רס"ז וגם בסי' ר"ל פתב שהעלו האחרונים דנכרי יש לו קנין חצר כמבואר בקצות החשן ובשו"ת תועפות ראם ובפרט בחצר המשמרת לדעתו ועומד בצדו ובשבילי דוד בחלק יו"ד בקונטרס הקניינים שאחר סי' שכ"א שבספרו בחלק אה"ע סי' לק"ט ובחלק ח"מ סי' רמ"ה האריף דחצר בגדול לכולי עלמא משום יד איתרבי ולכן מהני אף בנכרי ועיין לקמן בס"ק ב' בשם זכרונות דברי אמת ובשו"ת שם אריה בחלק יו"ד סי' מ"ח המוןכר להלן בס"ק ב' אף שפתב שגראא שהוא מחלוקת הראשונים מפל מקום פתב פבר הכריעו האחרונים דחצר קונה לנכרי: גם בשו"ת תפארת יוסף או"ח סי' י"ט מסיק דחצר קונה לנכרי אף למאן דאמר דהוא משום שליחות והסביר הדבר עי"ש ובחלק יו"ד סי' ל"ב ול"ג וכן נראה דעת הרב רמ"ץ בחלק יו"ד סי' פ"א (אף שבסי' פ' נראה מדבריו דלא פשיטא למנקט הכי ובחלק או"ח סי' כ"ד אות ה' ואות י"ג ובסי' כ"ט אות ג' ובסי' ל' אות ב' ובסי' ל"א (ד"ה ומ"ש) ושם פתב

בְּשֵׁם נְתִיבוֹת הַמְשַׁפֵּט דָּאִין חֲצַר קוֹנָה לְנִכְרֵי שְׁלֵא מִדְּעֵתוֹ וּבְסוּף סִי ל"ב פְּתַב כְּבָר
הָאֲרַכְתִּי דִּישׁ לְנִכְרֵי קִנְיָן חֲצַר בְּמִשְׁתַּמֵּר אֲפִילוּ אִינוּ סְמוּךְ לוֹ וְכֵן דַּעַת קִצּוֹת הַחֲשׁוֹן וּמְקוֹר
חַיִּים בְּסִי תַמ"ח וּבְרִישׁ סִי ל"ג פְּתַב אַף שְׁהַחֲק יַעֲקֹב בְּסִי תַמ"ח הִבִּיא דַּעַת מוֹהַרש"ק
דָּאִין קִנְיָן חֲצַר לְנִכְרֵי מִפְּמָה מְקוֹמוֹת מוֹכַח דְּמוֹעִיל וְכֵן מִשְׁמַע בְּטוֹר יו"ד סִי קב"ל
וּבְקִצּוֹת הַחֲשׁוֹן וּמְקוֹר חַיִּים וְכו' גַּם בְּשׁו"ת זְכָרוֹן פְּהוֹנָה בְּד' ג' ע"ג פְּתַב אַף שְׁפַתְבו
הַפּוֹסְקִים מִשֵּׁם מוֹהַרש"ק שְׁאִין תּוֹרַת חֲצַר לְנִכְרֵי לְדַעַתִּי אִינוּ אֱלָא לְכַתְחֻלָּה אֲבָל בְּאֲמַת
בְּטוֹר וּש"ע יו"ד סִי ש"ף מִשְׁמַע לְהִדְיָא שְׁהַמְקוֹם קוֹנָה אֶת הַבְּהֵמָה לְנִכְרֵי מִטַּעַם חֲצַר.

וּבְשׁו"ת עֲטָרַת חֲכָמִים סִי ה' (ד"ה אֲבָל) פְּתַב לְדַעַת הַמַּג"א סִי תַל"ו ס"ק ט"ו דְּכַשֵּׁם
שְׁאִין חִילוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְנִכְרֵי לַעֲנִין קִנְיָן עַל יְדֵי חֲצַר כְּמוֹ שְׁהָאֲרִיף בְּזֶה בְּקִצּוֹת הַחֲשׁוֹן
סִי צד"ק סק"ב בְּרִאיוֹת חֲזָקוֹת הוּא הַדִּין כְּשֵׁם שְׁחֲצָרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל קוֹנָה לוֹ שְׁלֵא מִדְּעֵתוֹ
כֵּן קוֹנָה חֲצָרוֹ שֶׁל הַנִּכְרֵי לְהַנִּכְרֵי שְׁלֵא מִדְּעֵתוֹ וְכֵן נִקִּיט גָּאוֹן בְּדוֹרְנוֹ בְּשׁו"ת מְנַחֵם שִׁי
סִי ס"ח שְׁהַבְּאֵתִי בְּסִי ה' אוֹת מ"ז (ד"ה עֲתָה הַשְּׁגִיתִי): ב) וּלְאִידָף גִּיסָא הַבְּאֵתִי פְּמָה
מְרַבְּנֵן בְּתַרְאֵי דְנִרְאָה דְנִקְטִי דְלֵא מְהֵי בְּנִכְרֵי קִנְיָן חֲצַר וְהֵם הַרְבֵּנִים מוֹהַרש"ז ב"ש"ע
שְׁלוֹ סִי תַמ"ח סְעִיף י"א חַיִּי אָדָם בְּקוֹנְטְרִים נִשְׁמַת אָדָם בְּהִלְכוֹת פֶּסַח סִי א' (בד"ה
אֲמָנָם) מַחְצִית הַשְּׁקָל סִי תַמ"ח סק"ד שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"א סִי ע"ז עֲצִי לְבוֹנָה בִּיּו"ד סִי
קב"ל סְעִיף ב' (בד"ה וְהִנֵּה) עֲמוּדֵי אֵשׁ סִי ו' אוֹת ח' יִיחַס כֵּן דַּעַת הָרַב מְגַן אֲבָרְהָם בְּסִי
רַמ"ו ס"ק יו"ד וּבְזִכְרָנוֹ לְחַיִּים ח"א ד' ס"ד אוֹת ו' בְּשֵׁם זְכָרוֹנוֹת הָרַב דְּבַרִּי אֲמַת פְּתַב
שְׁהוֹכִיחַ מְסוּגֵיָא דַּע"ז ד' ע"א וְתִיקְנִי לִיהַ פְּלִיּוֹ וְכו' דְּחֲצָרוֹ קוֹנָה וְשִׁכְנָן דַּעַת הַטוֹר בִּיּו"ד
סִי ש"ף וּמְרָן בְּהִלְכוֹת יִין נִסְף בְּשֵׁם הַתְּשֵׁב"ץ אַף פְּתַב דְּמַדְבְּרֵי הַתּוֹס' שְׁהַבִּיא מְרָן הַב"י
בְּסִי ש"ף וְרֵאבִי"ה שְׁבַטוֹר א"ח סִי תַל"ו סוֹבְרִים דְּלֵא מְהֵי קִנְיָן חֲצַר לְנִכְרֵי: וְהָרַב חֲק
יַעֲקֹב בְּסִי תַמ"ח ס"ק ט"ו פְּתַב דְּמִקְנֵי לוֹ הַחֲד וְאֲגָבוּ הַחֲמִץ שְׁבַתוֹכוֹ וְנִקְא בְּתוֹרַת
מְטַלְטְלִין אֲגַב קַרְקַע וְלֵא מִתּוֹרַת חֲצַר דְּחֲצַר מִטַּעַם שְׁלִיחוֹת אִתְרַבִּי וְאִין תּוֹרַת שְׁלִיחוֹת
הֵם פְּדֻכְתַּב בְּתַשׁוּבַת מוֹהַרש"ק סִי ל' וְאִף שְׁאִינוּ קוֹנָה קַרְקַע אֱלָא בְּשִׁטְר צָרִיף לְהַתְּנוֹת
שְׁמִקְנָה לוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּחֻזְקָה לְבַד פְּדֻכְתְּבוּ הָאֲחֵרוֹנִים עַכ"ל וּמִתְבָּאָר שְׁדַעַתוֹ מְסַפְּמַת לְדַעַת
הָרַב מוֹהַרש"ק דָּאִין חֲצַר קוֹנָה לְנִכְרֵי וְלִכֵּן צָרִיף לְהַקְנוֹת הַחֲמִץ בְּתוֹרַת קִנְיָן אֲגַב
וּבְשׁו"ת שְׁם אֲרִיָּה יו"ד סִי מ"ח (בד"ה וּבְדָבָר) אַחַר שְׁהַבִּיא דְּהַקְצוֹת הַחֲשׁוֹן וּמוֹהַרִיט"א
הוֹכִיחוּ דְּמְהֵי חֲצַר לְנִכְרֵי פְּתַב דִּישׁ לְפַקְפֵּק וְכו' וְכַתְּבֵהּ מַחְלֻקַת הַרְאִשׁוֹנִים וְהוּי
סִפְק בְּכוֹר עִי"ש וְכֵן פְּתַב בְּשׁו"ת הָרַב רַמ"ץ בְּסִי ל"א (הַמְּוֹזְכָּר לְעִיל בְּס"ק א' בד"ה
גַּם) בְּשֵׁם נְתִיבוֹת הַמְשַׁפֵּט דָּאִין חֲצַר קוֹנָה לְנִכְרֵי גַּם בְּשׁו"ת הָרַב רַמ"ץ הַמְּוֹזְכָּר לְהַלֵּן
שְׁם פְּתַב שְׁכֵן דַּעַת הָרַב מוֹהַרש"ק וְכֵן דַּעַת הָרַב יֵד יוֹסֵף דִּיִּיטִישׁ בְּסִי ק"ט שְׁהַבְּאֵתִי
דב"ק בְּשִׁדִּי חֲמָד ח"א בְּחֻלְק אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת בְּכוֹר בְּהֵמָה סִי ג' אוֹת ז סק"ב (ד'
קכ"ג בד"ה וְרֵאִיתִי בְּס') וְכֵן נִרְאָה מִמָּה שְׁפַתְבַּת הַגְּנֻצִי"ב בְּס' מְשִׁיב דְּבָר בְּחֻלְק ב' סִי ל'
אוֹת ד בְּשֵׁם הַנְּתִיבוֹת עִי"ש וּבְשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מְהַדוּרָא קַמָּא ח"א סִי ע"ז פְּתַב וּמָה
שְׁפַתְבַּת מַעְלָתוֹ דְּקָנָה מִטַּעַם חֲצַר זֶה אִינוּ דְּמַלְבַּד דָּאִין חֲצַר קוֹנָה לְנִכְרֵי שְׁלֵא מִדְּעֵתוֹ וְיִישׁ
בְּזֶה מְבוּכָה גְּדוּלָּה וְכו' וְעוֹד בְּכָאן גְּדוּלָּה דַּעַתוֹ וְכו' עִי"ש וּבְשׁו"ת נְאוֹת דְּנִשָּׂא בְּרִישׁ סִי
ט"ל פְּתַב שְׁהָרַב אֲמוֹנַת שְׁמוּאֵל בְּסִי מ"ד בִּיָּאָר דְּחֲצַר אִית בִּיהַ תְּרַתִּי יֵד שְׁלִיחוֹת וְלֵא הוּי
יֵד אֱלָא בְּעוֹמֵד בְּצַדוֹ וּשְׁלִיחוֹת הוּי אַף בְּאִינוּ עוֹמֵד בְּצַדוֹ וְהִכָּא דְּלֵא מְהֵי שְׁלִיחוֹת כְּגוֹן
בְּנִכְרֵי דָּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וְחֲצַר אֲצִלוֹ יְהִנֵּה מִטַּעַם יֵד אִין חֲצָרוֹ קוֹנָה אֱלָא בְּעוֹמֵד בְּצַדוֹ

והרב חק יעקב בסי' תמ"ח ס"ק י"ד הביא דבריו בקצרה ואם פן בחמץ שנמכר לנכרי בשעת היתר ונמכר לו תצטר ואז עדין לא היה הפקר ואחר כך אם פשנעשה הפקר לא עמד בצדו והיה שם איזה דבר שלא נמכר לו ולהישאל נאסר ונעשה הפקר לא זכה הנכרי דלא קנה לו תצרו פיון שלא היה עומד בצדו פשנעשה הפקר ואם פן הישראל עבר בבל יראה ולכאורה נראה שדבריהם לא סלקי אליבא דהלכתא שהרי השפתי פהו סי' רמ"ג ס"ק"י הזכיר דכל תצר המשתמרת אית ביה תורת יד אף שאינו עומד בצדו והחק יעקב שהביא דברי האמונת שמואל ודאי נעלם ממנו דברי השפתי פהו הנ"ל מדלא הביאו אלא דנראה דבנדון פנה גם הש"ך מודה שהרי פבר ביאר הש"ך שם דדוקא תצר דאשה משים יד איתרבי אבל תצר דגברא משום שליחות איתרבי ולכן קטן לא קני ליה תצרו אפילו עומד בצדו ולפי זה בנכרי דלית ליה שליחות אין לו דין תצר אפי' עומד על גבו דתצרו דגברא ליכא תורת יד בשום פעם וממילא דברי האמונת שמואל סלקי להלכתא ולא מטעמיה דהאמונת שמואל לא קאמר אלא דאין לתצרו הנכרי תורת יד משום דאינו עומד בצדו ולדבריו אם עומד בצדו מהני אף מתורת תצרו וליתא דאף דעומד בצדו לית ביה תורת יד דלא איתרבי תצר משום יד אלא בתצרו דאיתתא וכוה נתיישבו לי דברי החק יעקב שפששהביא דברי האמונת שמואל פתב דתצרו משום שליחות הוא ואין שליחות לנכרי וקשה דבאמונת שמואל לא פתב פן כלל אלא מחלק בין היכא דעומד בצדו וכו' ולמה שפתבתי גיחא דבכונה שינה מדברי האמונת שמואל ולא הביא דבריו אלא דנלמד משם דתצרו דנכרי אינו קונה מטעם שליחות אף דהוי נכרי לנכרי כמו שהאריך האמונת שמואל אבל בגוף הענין אין משתנוה החק יעקב להאמונת שמואל אלא פא לומר דאפילו עומד בצדו לא קנתה לו תצרו דלית בתצרו דגברא רק שליחות ודברי החק יעקב ברורים ולא אישתימיט ליה דברי השפתי פהו ע"כ תנרף דב"ק מתבאר שדעתו מספקת לדעת הרב חק יעקב דאין קנין תצרו לנכרי פלל: והרב בית מאיר בחלק יו"ד סוף סי' ש"ך פתב דנראה לו ברור דמה שפתבו הפוסקים להקנות על ידי המקום הוא מדין אגב דאי מדין תצרו הא אין שליחות וכו' ושמצא פן בתשובת מוהרש"ק עי"ש (וכן בשו"ת בגדי ישע א"ח סי' ב' אות ו' מתאמץ בכל פחו לומר דכונת הפוסקים היא משום אגב ולא משום תצרו ועיין שם בסי' א' אות ג') והרב בית שלמה בסי' ס"ד האריך מאד בדין קנין תצרו לנכרי אי משום יד או משום שליחות ולא יכלתי לעמוד על ברור פונתו מרוב האריכות אף בסי' ס"ה בדף מ"ב סוף ע"ד ראיתי שפתב וז"ל אמנם בתשובה הארכתי דאין מקום להקל מחמת זה פי מבואר בתשובה (נראה דצריך להיות בתוס') פבא בתרא ד' נ"ד ע"א דאף תצרו אינו קונה באינו מתפונן לקנות וכן משמע מדברי התוס' בבבא קמא שפתבו דהוי האי גלל בכליו עי"ש וכליו מטעם תצרו הוא ועיין במקור חיים סק"ה ובקצות החשן סי' קצ"ד בשם שיטה מקובצת בפירק קמא דבבא מציעא ואפילו הכי קאמר בש"ס דאם לא נתפונן לזכות בהם פטור מבואר דאף תצרו אינו קונה בלא פונה וגם מוהרי"ט בח"א סי' ק"ן הביא הש"ס שהביאו התוס' דמוכח דאין תצרו קונה בלא פונה וגם המקור חיים בעצמו בנתיבות המשפט פט סי' ד' ס"ק ט"ו פתב דעל פל פנים נכרי אינו קונה בלא פונה אף על ידי תצרו וכו' עי"ש: והבאתי דעת הרב מחצית השקל בסי' תמ"ח סק"ד שטוב למכור לנכרית שאין לה בעל דתצרה הוא משום יד ויש לה יד ומה שהשיב על דבריו הרב חתם סופר בחלק יו"ד סוף סי' שט"ז ושגם הרב מעין

גנים (עצי לבונה ח"ב) בא"ח סי' תמ"ח הרבה להשיב על דבריו ושגם בקצות החשן סי' צד"ק פתב דאין לחלק בין זכר לנקבה ושהרב פפי אהרן בח"ב בחלק א"ח סי' ט' פתב לנישב השגות החתם סופר על המחצית השקל ושהוראתו לחלק בין איש לאשה נכונה ואין להרהר אחריה: עוד הבאתי שם בשם הגאון דברי חיים בסי' כ"א דדבר שעומד ברשותו של נכרי ומחמת שהגיע זמן איסורו הרי הוא כהפקר מבעליו ובאים אנו לדון שהנכרי זכה בו מדין חצר הנה בכי האי גוונא אינו מדין שליחות אף בישראל כדכתב בגמרא יוסף לבבא מציעא ד' י"א ד"ה ראה ואינו קונה אלא מדין יד ואם פן צריך שיכונן לזכות ולא מהני שלא מדעתו אמנם עתה ראיתי להגאון עטרת חכמים בסוף סי' ה' (בד"ה אבל) שאינו סובר פן שכתב ואפשר לומר דלפי הנחה זו שכל החדר היה רשותו של נכרי אם פן פשהגיע זמן איסור חמץ דהוי הפקר להסוברים דכל איסורי הנאה הפקר הם ואם נכרי רוצה לזכות זוכה בהם ממילא פשהוא ברשותו חצרו קונה לו שלא מדעתו כנראה מדברי הגמגן אברהם בסי' תל"ו סקט"ו שטעם פיתור מלבדוק הבית אחר שנקנס בה הנכרי מצד שהנכרי זכה בחמץ וקשה הא מקלל הבדיקה לבדוק בחורין וסדקין וניחוש שמא לא נודע להנכרי שיש חמץ בחורי חצרו אלא נדאי דעתו דכשם שאין חילוק בין ישראל לנכרי לעגנו קננו על ידי חצר כדכתב קצות החשן סי' קצ"ד בראיות חזקות הוא הדין כמו חצרו של ישראל קונה שלא מדעתו פן חצר של נכרי קונה לו שלא מדעתו ואם פן נקנה בתחלת שש להנכרי ולא עבר הישראל על אותו חמץ ככל יראה פל ימי הפסח פינו שהיה חמץ של נכרי מדאורייתא על ידי קניית חצרו ושאיני מפקיד חמצו אצל נכרי שכל זמן שלא קדם קניית נכרי בגוף החמץ הוי חצרו של ישראל כמתבאר מתוך דברי הרא"ש מה שאין פן בנדון דידן לפי מה שהעלתי דמקום החבית י"ש לא היה אף קודם זמן איסור רשותו של ישראל דלא הושאל כלל מהנכרי דשניהם לא ידעו שיש עוד שיור חמץ של ישראל באותו חדר אבל גם זה יש לדחות לפי המבואר בסי' רס"ד סעיף ג' דבדבר שאין רגיל לבא אין חצרו קונה לו ויעניין בנתיבות המשפט שם סוף דבר אין הכרע בדבר לא להיתר ולא לאיסור עכ"ל הרי דאף בדבר שזוכה הנכרי ממילא והוא אינו יודע שיהיה לומר בו חצרו קונה לו שלא מדעתו אם היה דבר הרגיל לבא שלא דחה הרב היתר דקננו חצרו אלא משום דבדבר שאינו רגיל לבא אין חצר קונה אף בישראל: והנה ס' קצות החשן אין אצלי וידידי הרב אברהם דרושקאוויץ מעיר שאט יצ"ו פתב לי הערה על דבריו וזו היא.

הקצות החשן סי' קצ"ד הביא תמיהה על הראשונים דפסקו לעגנו מכירת חמץ שמקנין להנכרי בכסף ובשטר החצר שבתוכו החמץ והמקום קונה לו החמץ וקשה דהא חצר קונה הוא מדין שליחות ואין שליחות לנכרי ע"כ ולעניות דעתי לתרץ על פי מה דפסק הרא"ש בפירק קמא דבבא מציעא גבי משוה בהמה זו וקני כלים שעליה דגבי הפקר קני דהיא דליכא חזקת מרא קמא תפיסית ספק מיקרי תפיסה והרב שפתי פהו בספרו תקפו פהו תירץ בסתירת הרא"ש דבבא בתרא גבי שדות הגר פסק שם דלא קני מספק היינו טעמא התם שלא הוחזק בהשגה רק שהחזיק בחברתה לקנות גם אותה והוי ספק בקנין מה שאין פן הו דבבא מציעא דהוי ספק בחזקה דהא קנימא בחזקתו עכ"ד ואם פן אנו דמספקא לן גבי נכרי אם קנינו בכסף או במשיכה ונתן הנכרי כסף וגם מוחזק בנודאי בדבר של הפקר מהני ואם פן גבי מכירת חמץ דאחר פה הוי הפקר לכן אם הקנה לו

החצר אז הנכרי מוחזק מספק והוי קננו מעליא פדברי הרא"ש דבבא מציעא וכל שכן לדברי הקונטרס הספיקות כלל ה' דאית ליה דבספיקות הפוסקים בנודאי מהני תפיסה ועוד הא הוי תפיסה ברשות ועוד דגם היכא דאיפא חזקת מרא קמא מכל מקום חזקה דהשתא עדיפא היכא דאיפא ספיקא ומוקמינו בחזקת דהשתא כדאיפא בבבא מציעא דף ק' ואם פן שפיר קני הנכרי החמץ היכא דהקנה לו החצר וגם לענין לפטור מבכורה היכא דהקנה להנכרי בכסף וגם הקנה לו החצר שפיר קני וכל שכן לדברי התוספות בבכורות דף נ"ח אף על גב דלא הקנה לו החצר פן נראה לעניות דעתנו ונחפשיה בספרי האחרונים ולא מצאתי מי שעורר בזה עכ"ד יצ"ו: לב) מי שעשה שליח את אשתו למפנר את החמץ שהיה הוא בעיר אחרת וכתב פן לאשתו והיא לא ידעה בטיב משא ומתן ואמרה לאביו שהוא ימפנר ומכר כדין וחסם אחד רצה לבטל המכירה משום דאמרינו בקידושין ד' מ"ח ע"ב א חציף איניש לעשות את אביו שליח על מעשה זה השיב הרב אומץ יוסף הובאו דבריו בספרו יוסף אומץ בדרך ע' ע"א דבמכירה אין צריך שליחות ורב אחד שם פתב שהוא הוכיח במקום אחר מהר"ן והרשב"א דגם במכירה בעינו שליחות אלא שיש לומר בנדון זה פינון שהיא לא ידעה למפנר יכול האב לעשות את עצמו שליח מטעם זכיה ואף להרשב"א בנדרים ד' ל"ו דהיכא דאינו זוכה בשבילו דבר חדש לא מיקרי זכיה רק ניהותא ובעינו לדעתים מובא בקצות החשן סי' רמ"ג סק"ח מכל מקום הכא פינון שזוכה מחיר החמץ בשבילו או המלנה שזקפו הנכרי עליו ובלעדו יהיה החמץ צריך ביעור מיקרי זכיה והנה הגם דלא חציף איניש לשוין לאביו שליח נראה דהיכא דלא מינהו בפירוש רק על ידי בקשת אשתו והוי פארצוני ארצי קמיה שם בקידושין והרי חזינו דגם רצון התורה פן הוא דהא לפי סוגיא דגטין ריש פרק כל הגט דשה לבית אבות דאורייתא ואפילו הכי שוחט אביהם בשבילם ולדעת רש"י ריש פרק שני דקידושין בשחיטת קדשים היא מטעם שליחות הרי היכא שלא מינהו בפירוש הוי פשוטה ודרך התורה: לג) קנה אצל שר אינו יהודי שכר שעורים לפני הפסח ואמר לי המוכר שאפשר שיעמיד לו השכר בתוך הפסח שאל השואל איך ימכרנו הקונה שלא יעבור עליו אבל יראה שאלה זו תוכל להפתר על שני פנים א) אם כבר נגמר השכר ועומד בבית הנכרי מוכן עבור הישראל ב) אם עוד לא נגמר כלל השכר והישראל ירא פן יגמר בפסח ויוליכנו אליו ואז יחול עליו האיסור ונשאל בזה בספר חיי אריה להגאון אבד"ק קראקא יצ"ו בסי' י"ד והביא מה שפיתבו הרבנים חק יעקב ומקור חיים בסי' תמ"ח דאם יש לו חמץ בדרך שלא יוכל למכרו במשיכה יוכל למכרו בקנין סתומתא שנותן פפו לחברו דקנין של מנהג הסוחרים מהני במכירת חמץ בדיעבד או ימפנר בכסף רק שנוסף לזה יפקירנו בפני שנים טוב לעשות שלישה ימים לפני הפסח והאריך לבאר אם יהיה ההפקר קודם המכירה או המכירה קודם ההפקר ואחר שפלפל מאד בענין זה העלה בדרך י"ט ע"ד (ד"ה כלל) דאם השכר כבר ישנו מיוחד עבור הישראל והולך בדרך למענו ימכרנו בכסף וגם יעשה האנדשלאג שהוא סתומתא וישפיר לנכרי חדר וימכרנו גם אגב קרקע והבטול יכול לעשות אחר המכירה כמו קודם המכירה ואם השכר עוד לא נגמר יקנה בכסף ושטר מכירה ומסירת השלומצעטל בלי אחריות וכל זכות שיש לו על המוכר הראשון ימפנר להשני וגם יודה ויכתוב פן בשטר מכירה שאין לו עוד זכות על המוכר ראשון רק הפל שיהיה להקונה ואם ירצה יכול לעשות גם קנין

סְטוּמְתָא וְזֶה יוֹעִיל אִף שְׁזֶה הַחֲמִץ שְׁעוּד לֹא נִגְמַר אִינוּ יָכוֹל לִבְטְלוֹ וְאִין לְחוּשׁ כָּלֵל לְמָה שְׁכַתְבַּת הַתְּבוּאֹת שׁוֹר דְּבִאִסּוּר דְּאוֹרְיִיתָא אִין מוֹעִיל מְכִירַת חֲמִץ מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַעֲרָמָה דְדָמֵי לְהָא דְהוֹרְאָנְדַעס שְׁדָנוּ הַטּוֹרֵי זָהָב וְהַמַּגֵּ"א מִשּׁוּם דְּבַחֲמִץ שְׁאִינוּ עוֹד בְּרִשּׁוּתוֹ וְהוּא מְגַלֵּה דַעְתּוֹ שְׁאִין רוּצָה לְזַכּוֹת בּוֹ עַל פִּי אַנְפֵּי הַמוֹעִיל וּבְקִנְיָן שְׁאֲמַרְנוּ עַדִּיף מִבִּיטוּל הֵיכָא שְׁיִשְׁנּוּ בְּרִשּׁוּתוֹ וְיוֹעִיל אִף לְהַתְּבוּאֹת שׁוֹר: לַד) נִתְּנָן מְעוֹת לְנִכְרֵי שְׁיִקְנָה לּוֹ חֲמִץ לְפָנֵי הַפֶּסַח וְנִשְׁתַּהֲהֵה הַנִּכְרֵי בְּדַרְךָ וְחוּשׁ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל פֶּן יִקְנֶה עֲבוּרוֹ הַחֲמִץ בְּפֶסַח יֵשׁ לּוֹ תִּקְנָה לְעִשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁהוֹרָה הַרְדֵּב"ז ח"א ס"י י"ג לְעִנְיָן בְּהַמּוֹת הַעוֹשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת שְׁאֵם נִתְּנָן לְנִכְרֵי הַדְּמִים לְקִנּוֹת בְּהַמּוֹת יִפְקִיר הַדְּמִים בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה הַפְּקָר גְּמוּר דְּהַשְׁתָּא לֹא הָיִי בְּהַמּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֲדָא דְאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וְתוֹ דְּכַבֵּר הַפְּקִיר הַמְּעוֹת וְלֹא קִנּוּ לּוֹ מְעוֹתָיו וְאִף שְׁאִין הַנִּכְרֵי יוֹדְעֵי בְּהַפְּקָר וְסוֹבֵר שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִית לֵן בֵּיהּ אֶלְמָא דְאִף דְּעוֹבֵד בְּהוֹן הַנִּכְרֵי מְלֹאכְתּוֹ שְׁשֹׁכֵר הַיִּשְׂרָאֵל מִהַשְׁלִטוֹן בְּבְהַמּוֹת אֵלּוּ וְסוֹבֵר הַנִּכְרֵי שֶׁהַבְּהַמּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׂרִי כֹּל שְׁכֹן הַכָּא שְׁעוּד לֹא קָבַל הַחֲמִץ וְדָאֵי אֵיכָא תִּקְנָה בְּהַפְּקָר הַמְּעוֹת וְאֵם כֹּן אִף שְׁיִקְנָה הַנִּכְרֵי הַחֲמִץ בְּפֶסַח לִית לֵן בֵּיהּ וְלֹא יִהְיֶה אַחַר הַפֶּסַח כְּחֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח כֹּן כְּתִב הַגָּאוֹן חֲזִי אַרְיָה הַנְּ"ל בְּסוּף ס"י י"ד וְלִפּוּם רִיבְהִטָּא נִרְאָה דְלֹא סָגִי לִיָּה בְּהִכִּי מִשּׁוּם דְּהַתִּינַח אֵם בְּאַמַּת בְּשַׁעָה שְׁמִפְקִיר הַיִּשְׂרָאֵל אֶת מְעוֹתָיו עַדִּין לֹא קִנְהֵי הַנִּכְרֵי אֶת הַחֲמִץ אֲבָל אֵם כְּבָר קִנְהֵי הַנִּכְרֵי אֶת הַחֲמִץ בְּמְעוֹתָיו שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל יוֹם אוֹ יָמִים קוֹדֵם שֶׁהַפְּקִיר אֶת הַמְּעוֹת נִמְצָא שֶׁהַחֲמִץ הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִף דְאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי הָרִי יֵשׁ סוֹבְרִים דִּישׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי לְחוּמְרָא בְּכָל הָאִיסוּרִין וְגַם יֵשׁ סוֹבְרִים דְאֵם קוֹנֵה דְבָר בְּמְעוֹתָיו שֶׁל הַמְּשַׁלַּח לֹא אֲמַרְיָנוּ בְּכִי הָאֵי גְּוּוֹנָא אִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וּמָה גַם דְּמִסְתְּמָא הַנִּכְרֵי הַזֶּה בָּא בְּשֹׁכְרוֹ וְהָיִי פּוֹעֵל שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל וְיֵשׁ סוֹבְרִים דְּבִפּוֹעֵל לֹא אֲמַרְיָנוּ אִין שְׁלִיחוֹת מִשּׁוּם דִּיד פּוֹעֵל כִּיד בַּעַל הַבַּיִת וְאִף דְלְעִנְיָן אֵם עֵבֵר הַפֶּסַח עַל הַחֲמִץ הַזֶּה יֵשׁ מְקוֹם לְהַקְלֵל עַל פִּי דַעוֹת הַסּוֹבְרִים דְּבְכָל עִנְיָן אֲמַרְיָנוּ אִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי מְפָל מְקוֹם הַכָּא בְּמֵאֵי עֲסִיקִינּוּ הֲלֹא בְּלִפְנֵי הַפֶּסַח עֲסִיקִינּוּ וְצָרִיף לְתַמְנָן לְכַתְּחֵלָה שְׁיִהָא בְּעִנְיָן שְׁלֹא יַעֲבֹר בְּבַל יִרְאָה וְהָיִה לּוֹ לְהַרְבֵּ הַנְּ"ל יצ"ו לְבָאֵר אִיף לְתַמְנָן עַל מָה שְׁיֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁכַבֵּר קִנְהֵי הַחֲמִץ בְּמְעוֹתָיו קוֹדֵם שְׁיִפְקִירֵם דְלִפּוּם רִיבְהִטָּא נִרְאָה שְׁצָרִיף הוּא לְמַפְנֵי הַחֲמִץ לְנִכְרֵי קוֹדֵם הַפֶּסַח מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ זֶה וְצָרִיף לְהַתִּינַח אִיָּה"ש בְּמָה שֶׁהַבְּאֵתִי בְּסִי' ח' אוֹת ה' לַעֲת הַפְּנֵאֵי בְּלֹא נִדְרָ.

לה) עֲרַב פֶּסַח שְׁחַל בְּשַׁבַּת וְהַמְּכִירַת חֲמִץ הִיא בְּשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּיוֹם עֲרַב שַׁבַּת קוֹדֵם שְׁחַל בְּשַׁבַּת וְהַמְּכִירַת חֲמִץ שְׁלָנוּ כְּמוֹ שְׁכַתְבְּתִי לְעִיל בְּאוֹת כ"ה (בד"ה וְדַאֲתָאֵן) הַשְׁתָּא הַכָּא שְׁנַת שְׁשׁוֹן שְׁחַל עֲרַב פֶּסַח בְּשַׁבַּת אֵם צָרִיף לְכַתְּבוֹת גַּם כֹּן כְּבִשְׂאָר שְׁנִים דְלִפְנֵי הַטַּעַם שְׁכַתְּבוּ בְּשֵׁם הַגָּאוֹן חֲתָם סוּפֵר שְׁאֵם לֹא יְכַתְּבוּ הַשְׁעָה לֹא יְחוּל הַקִּנְיָן אֶלְא בְּסוּף הַיּוֹם וּכְבָר נֶאֱסַר בְּהִנְאָה וְלֹא מְהִי מְכִירָתוֹ וְכו' כְּמוֹ שְׁכַתְּבְּתִי שֶׁם נִרְאָה דְבִשְׁנָה זֹאת אִין צָרִיף לְכַתְּבוֹת שְׁעוֹת דְאִף אֵם לֹא יְחוּל הַקִּנְיָן עַד סוּף הַיּוֹם הָרִי כֹּל הַיּוֹם הוּא זְמַן הַמְּוֹתֵר וּבְכָל זֹאת לִפְנֵי שְׁלֹא רְאִיתִי מְפּוֹרָשׁ לְחַלֵּק בְּזֶה בֵּין זְמַן לְזְמַן צְוִייתִי לְהַסּוּפֵר הִי"ו שְׁיִכְתְּבוּ וְלִרְאָיָה בְּאֵתִי עַל הַחֲתוּם בְּעֲרַב שַׁבַּת קוֹדֵם שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחַדֵּשׁ נִסּוֹן בְּשַׁעָה שְׁמֹתֵר לְיַהֲנוֹת מִן הַחֲמִץ (אוֹ קוֹדֵם זְמַן אִיסוּר הַנְּאָה מִחֲמִץ) שְׁיִהָא הַנּוֹסַח שְׁוֵה בְּמַקְצַת לְנוֹסַח שְׂאָר הַשְּׁנִים (שְׁכּוֹתֵב שֶׁהַמְּכִירָה הִיא בְּשַׁעָה שְׁאֲסוּר בְּאֲכִילַת חֲמִץ וּמְוֹתֵר בְּהִנְאָה דְהִינּוּ

בשעה חמישית שהיא שעה זמנית קודם חצות היום) דלכתוב בפנוסח שאר שנים ממש בשעה שאסור באכילה וכו' לא יתכן פמוכן וגם לכתוב רק בשעה חמישית וכו' לא רצייתי כי אף שתהיה המכירה איה"ש כבשאר שנים באותה שעה מכל מקום אין רצוננו שתחול המכירה אלא בסוף היום ולא מקודם חצות היום כדי שיוכלו בעלי התניות להסתחר בהתמצים עד סמוך לכניסת שבת כדרךם בערכי שבתות שבכל השנה ואם נמפור להנכרי מקודם חצות והם יסחרו בהם אחר המכירה אם פן תהיה המכירה שמכרנו להנכרי בטלה שאם המכירה היתה קיימת הרי ידיו מסולקות מכל החמץ והוא של הנכרי הקונה ואיך ימפור דבר שאינו שלו אלא ודאי מעשיו יוכיחו שמבטל המכירה ח"ו אבל בזה שלא נכתב השעה יהיה מוכן שאין אנו מוכרם לו כי אם בסוף היום כמשמעות הלשון יום פלוני שמפני זה הוצרכנו לכתוב בשאר שנים שעה גם פן: שוב ראיתי תשובה שלמה בדין זה בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק סי' ר"ה ולפי שאין ספרו מצוי נכון להעתיק תורף דברי קדשו טעמו ונימוקו ואלה דבריו נשאלתי בדין ערב פסח שחל בשבת שטוב לבער החמץ בערב שבת קודם חצות אם מותר להם מכור הקמח וכדומה בתנותם עד סמוך לשבת קודש כי הוא הפסד מרובה ואת המוכן לשרפה ישפרו קודם חצות ובתשובתו שקיל וטרי במה ששינו הפוסקים מה שכתב המרדכי בשם רש"י (גבי ערב פסח שחל בשבת) דטוב לשרוף הפל קודם חצות והם כתבו בסי' תמ"ד טוב לבער הפל בערב שבת וכו' דנקטי ביעור במקום שריפה וכתב שטעמם משום דלא ברירא להו אי קיימא לו דחמץ בעי שריפה או סגי בפירור וכיוצא ועל כל פנים מבואר שלא כתבו שטוב לבער וכו' אלא על חמץ שעומד להתבער מן העולם אבל בחמץ שמשיר לעצמו כשם שמוטר לשיר לאכילה הכי נמי דמותר לשיר מה שצריך ליהנות ממנו ולא שירי בזה לגזור שישטע גם בשאר שנים פן דאי הכי גם לאכילה לא יהא רשאי לשיר ועל פרחין דמידע ידעי דערב פסח אסור משעה ד' ואילך מה שאין פן בחל ערב פסח בשבת דבערב שבת מותר פיון דרשאי לאכול נראה דמותר ליהנות ממנו גם פן ופלפל בענין זה וסיים (בד"ה אבלמי שיש לו) כשם שמשירים לאכילה לפי מה שיצטרכו פה יוכלו לשאר מה שיצטרף לו עוד למפור קודם כניסת השבת ואם פן פיון דבערב שבת שקודם ערב פסח שחל בשבת שרשאי ליהנות ממנו ולעשות בו מקח וממכר וכו' ממילא דרשאי להניח להם חמץ שיוכלו למפור אחר חצות קודם כניסת השבת: אלא דיש לדון דהרי מכירת חמץ לנכרי שנוהגים עכשיו למפור החמץ) ודאי בכלל הבעור הוא ואם פן מחוייבים לכתחלה למפור החמץ קודם שיגיע שעת זמן איסורו כי הכי דלא למיטעי וכיון שפבר מבר איך רשאי ליהנות ממנו והרי בזה הוא מבטל המכירה ואם נימא דהעכומ"ז שמכר לו החמץ הוא עצמו ימפור בערב שבת יש לחוש לתקלה שמתוה פה יקילו גם בפסח עצמו שימפור עכומ"ז ובה יש הרבה חששות שרוצה בקיומו ונהנה מחמץ ואין אני מניח בקהלתי למפור על די עכומ"ז אלא אם פן שנוטל העכומ"ז החמץ לביתו ובתנות אחרת שאין נקרא על שם ישראל ואם פן צריך הישראל לצמצם שלא ישיר רק לפי מה שמשער שיצטרף עד שעה או שתיים קודם כניסת שבת ואם יוותר לו לתנו לנכרי במתנה על אופן המבואר בש"ע ובנדאי דהוא הדין דאפשר שימפור הפל לנכרי ויקח אחר פה מן העכומ"ז מה שצריך למפור בערב שבת ויקחנו במדידה ואם ישפיר יחזיר לו גם פן במדה או שיכתוב בשטר מכירה מה שישפיר שעה אחת קודם

שבת גם פן מכור לו אגב קרקע כל מדה ומדה בסף הידוע ומסוּגים אלא שבוה יש לחוש להערמה ומיחזי פערמה: ועל כל פנים צריה שיכתוב שיכתוב שכירות הבית כמו בשאר שנים בערב פסח שכתב מרן החתם סופר שצריה לכתוב שבערב פסח קודם זמן איסורו בהנאה פגון שעה עשירית יתחיל השכירות של אותו מקום שאם פותב היום סתם אז אין מתחיל השכירות אלא בסוף היום ואז פבר אסור בהנאה ואי אפשר לקנות אגב קרקע ונהי דבערב פסח שחל בשבת והוא מוכר בערב שבת לא שיהי זה דבסוף היום של ערב שבת עדיין החמץ מותר מפל מקום יש לכתוב גם בכי האי גוונא השעה משום דאם לא פן יחול הקנין בשבת וכבר כתב רבינו עקיבא איגר בכתבים סי' קכ"ט דאסור שיחול הקנין בשבת פיון שגמר הקנין הוא בשבת אסור משום גזירת מקח וממכר בשבת ואף דינש לומר דדוקא פששניהם ישראלים אסור בכי האי גוונא אבל בגדון פנה שהקונה הוא עכומ"ז והישראל הוא מוסר לו המפתח בשעה עשירית ויכול העכומ"ז למשנה או להגביה ולקנות ואיכא למימר הואיל שהרי אינו מחוסר ממון והוי פשלו קודם שבת מפל מקום שפירת המקום חל בשבת וגם הרי מדרבנן לא אמרינן הואיל ואם פן תגמר בשבת וכו נראה מדברי המרדכי שהביא המגן אברהם סי' רנ"ב סעיף קטן ה' דאף אם העכומ"ז עושה גמר הקנין בשבת אסור והוא בכלל גזרת מקח וממכר וכן כתב בתשובת כתב סופר סי' מ"ו ובלאו הכי הרי פתבו הפוסקים דאין לחלק בין ערב פסח דשאר שנים לערב פסח שחל בשבת דלענין הג"ל ערב שבת הרי הוא בערב פסח דעלמא אם פן גם פאן צריה לכתוב הזמן מפורש משעה עשירית עכ"ל: הנה הגאון הג"ל ברוחב דעתו המציא טעם נכון שלא לכתוב היום בסתם בלתי שיזכיר השעה שאם פן יחול הקנין בשבת ואסור ואני הדל לא ראיתי דב"ק עד אחר חג הפסח ואף שבאמת אם הייתי רואה דב"ק קודם לכן גם פן לא הייתה דעתי הענייה נוחה לכתוב פסדר שכתב הרב (בשעה עשירית וכו') שאין זה מתקן למה שימכרו כל יום ערב שבת שהרי על ידי מכירתם תהיה בטלה מכירתו לעכומ"ז את חמצייהם (בהרשאתם פנהוג) כמו שכתב הרב בעצמו ולאסור עליהם לסחור בחמצייהם הוא פגזרה שאין הצבור יכולים לעמוד וקרוב הדבר שלא היו שומעים ונמצאת התקנה קלקלתם ח"ו אף הנה אפשר לתקן החשש (שלא יהיה הקנין חל בסוף היום שהוא תחלת פניסת שבת) לכתוב שיחול הקנין שעה או חצי שעה קודם פניסת שבת אף שהיה בזה שינוי בנוסח השטר משאר השנים וצריה להתיישב בזה למעשה על זמן אחר איה"ב: שוב השגתי שו"ת שואל ומשיב מהדורא שתיאתא וראיתי בסי' נו"ן (בד"ה ודרה אגב) ששאל על שנת תרי"ב שהיה ערב פסח בשבת איך לעשות ביין שרף שמוכרים השענקריס ויצטרכו למכור להנכרי בערב שבת ואם פן הפעלי פתים שרגילים לשמות יי"ש בליל שבת וקונים בהקפה והנכרי שקנה החמץ לא ימכור להם בהקפה שאין מכיר אותם ואם ירצה הבעל הבית למכור יבטל המכירה ויש הפסד מרובה ובתחלת ההשקפה אמר שיוכלו למכור ולכתוב בשטר המכירה שמוכרו מהיום ולמחר שעה או שתיים על היום יחול המכירה ואם פן עד שבת בבקר לא חלה המכירה ועדיין היא של בעל הבית ואין לומר דאם פן יחול הקנין בשבת והוי פקונה בשבת דזה אינו דמלבד דהלוקח עושה איסור אם קונה בשבת אבל המוכר הוא הקנה מערב שבת ומה בכך שלא חלה עד השבת המוכר אינו עושה שום איסור והנכרי הקונה מאי איכפת לו אף גם דגם בישראל שקנה מערב שבת על מנת שיחול בשבת לא ידעתי

שום איסור ואטו אם אָחַד יִקְנֶה לְחַבְּרֵוֹ דָּבָר עַל תְּנָאי שְׁיַעֲשֶׂה כָּף וְכַף וּמִתְקַיֵּים הַתְּנָאי בְּשֶׁבֶת יִהְיֶה פְּקוּדָה בְּשֶׁבֶת הָא וְדָאי לִיתָא וּמִצְאָתִי בְּלוּיָת חַן פְּרִשְׁתָּ יתְרוֹ שְׁפֹתָב בְּהִדְיָא כֹּן וְאָף שְׁרָאִיָּתוֹ הִיא עַל דְּרָף דְּרוּשׁ הַדִּין אַמְת וְאִיסוּר מְקַח וּמְמַכֵּר אִינוּ אֱלָא שְׁמָא יְכַתּוּב וְכָאן לֹא שְׁיִיָּד שְׁפֹכֵר כְּתַב מִקּוּדָם הַשֶּׁבֶת וְגַם לְרִשׁ"י בַּע"ז ד' ט"ו דְּשִׁיָּד מִשׁוּם וְדָבָר דָּבָר זֶה גַם כֹּן לֹא שְׁיִיָּד דְּהָרִי אִינוּ מְדַבֵּר דָּבָר בְּשֶׁבֶת וְהָרְהוּר גַּם כֹּן אִינוּ שְׁהָרִי כְּבָר הָרְהוּר בְּעָרְב שֶׁבֶת וְעֵינֵן טוּרֵי זָהָב סִי' ש"ו שְׁלִכָה מְוֹתֵר לְהַקְדִּישׁ פְּלִים בְּשֶׁבֶת מִשׁוּם שְׁמֹסְתָמָא כְּשִׁמְקִדִּישׁ בְּשֶׁבֶת עָלָה בְּלַבּוֹ מְעָרְב שֶׁבֶת לְהַקְדִּישׁ וְאָף שְׁמֹסְרוֹ בְּשֶׁבֶת מִפְּל מְקוּם לֹא נַעֲשֶׂה הַקְנָנִן בְּשֶׁבֶת וְאָף דִּישׁ לְחַלֵּק דְּשִׁאֲנֵי הֶתֶם דְּאִמְרִיהָ לְגַבּוּהָ כְּמִסְרִיהָ לְהַקְדִּישׁ וְכָבָר נִגְמַר מְעָרְב שֶׁבֶת זֶה אִינוּ דְּהָרִי בְּקִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת בְּזִמְן הַזֶּה דִּין הַקְדִּישׁ יֵשׁ לוֹ וְלֹא קִנְיָה עֲדִינֵן וְעַל פְּרָחִין דְּכָל שְׁפֹכֵר הַתְּחִיל הַקְנָנִן אָף שְׁלֹא נִגְמַר רִשְׁאֵי הוּא הַדִּין בְּזֶה: אָמְנָם נְתִיבִישְׁבְּתֵי בְּזֶה דְּעֲדִינֵן צְרִיָּה עֵיוֹן פִּינוֹן דְּבִשְׁבֶּת אִיסוּר לְנִכְרִי לְמַפְּוֹר בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּרָחִין צְרִיָּה לְהַקְנוֹת לוֹ מְעָרְב שֶׁבֶת לְגַמְרֵי וְאִם כֹּן שׁוֹב לֹא יִרְצֶה הַנִּכְרִי לְהַקִּיף לְאוֹתוֹן הָאֲנָשִׁים אָף נִרְאָה דָּאִין קְפִידָא אִם יֹאמֵר לְהַנִּכְרִי שְׁמֹתֵר לוֹ לְהַקִּיף לְזֶה שְׁמִפִּירוֹ שְׁהוּא אִישׁ הַגּוֹן וַיִּשְׁלַם לוֹ וְגַם הוּא מְקִיפּוֹ וְאִם בְּאַמְתָּ הִיָּה מְקַנְהָ לְהַנִּכְרִי אִטּוּ מִי לֹא שְׁרִי לֹמֵר לוֹ שְׁיִקִּיף לְזֶה וְגַם נִרְאָה לִי דִּיכּוֹל לְהִיּוֹת לוֹ עָרְב בְּעַד הַמְּעוֹת דְּהַמְּעוֹת אִינוּ חֲמִץ וְעַל כָּל פְּנִים לֹמֵר לוֹ שְׁמִפִּיר אוֹתוֹ הָאִישׁ וַיִּכּוֹל לֹמֵר לוֹ בְּשַׁעַת הַקְנָנִן שְׁמוּכְרוֹ לוֹ וְאִם יִשְׁאַל לוֹ לְמִי יִקִּיף יִכּוֹל לְשֹׂאֵל אוֹתוֹ וּמִיָּדִי דְּהִנֵּה אִם יָבֵא עֲכוּמ"ז לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ בְּפִסְחָא אִטּוּ מִי לֹא יִכּוֹל לֹמֵר לוֹ אֲנִי מְפִיר לְזֶה שְׁהוּא אִישׁ אָמוּד וַיִּשְׁלַם לָהּ אֲבָל אֲנִי (אִינִי) עָרְב לוֹ וּבְזֶה בְּנֹדָאי שְׁרִי דְּכָשֶׁהוּא עָרְב אֲפֹשֶׁר דְּאִיסוּר דְּבַדְיָנִיָּהֶם בְּתֵר עָרְבָא אֲזִיל וַצ"ע בְּזֶה ע"כ דב"ק מִפְּלָל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן אָנוּ לְמַדִּים דִּיתְכֹּן לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׁפֹתָבֵי אֲנִי הַדִּל לְכַתּוּב שְׁתַּחוּל הַמְּכִירָה שְׁעָה אַחַת קוּדָם לֵיל שֶׁבֶת וְעַד אוֹתָהּ שְׁעָה הוּא בְּרִשׁוֹת הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּכּוֹל לְמַפְּוֹר הַחֲמִץ לְנִכְרִים כְּאָמוּר לְמַעְלָה: עוֹד מִצְאָתִי תְּשׁוּבָה אַחַת בְּסַפֵּר עִמָּךְ יִהְיוֹשֶׁעַ לְהַגָּאוֹן מְסַלְאָנִים (שְׁנַדְפֵס, עֵתָה שְׁנִית עַל יְדֵי יְדִידֵי הַרְבַּ הַמְּזוּפָה אֶת הַרְבִּים מוֹהַר"ר יוֹסֵף לְעוֹוִי יצ"ו) בְּדִינֵי יוֹם טוֹב סִי' ט' שְׁמִתְבְּאָרְתָּ גַם כֹּן דַּעְתּוֹ דָּאִין חֲשָׁשׁ בְּמָה שְׁתַּחוּל הַקְנָנִן בְּשֶׁבֶת וַיּוֹם טוֹב וְהוּא שְׁחַקֵּר בְּמֵאֵי דַתְּנֵן בְּפִרְקָה ה' דְּבִיצָה ד' ל"ו לֹא מְקַדְשִׁין וְכו' וְכֹן לֹא מְקַדְשִׁין וְכו' אִם עוֹשֶׂה כֹּן מְעָרְב יוֹם טוֹב עַל מְנַת שְׁתַּחוּל בְּיוֹם טוֹב אִם יֵשׁ בְּזֶה מִשׁוּם שְׁבוּת אוֹ לֹא וּבִתְשׁוּבָתוֹ כְּתַב בְּשֵׁם הָאֲחֵרוֹנִים שְׁיִצְאוּ לִידוֹן לְדַעַת הַרְמְב"ם דָּאִם מְקַדְשׁ אֲשֶׁה מְעָרְב יוֹם טוֹב שְׁתַּחוּלוֹ הַקְדִּישִׁין בְּיוֹם טוֹב הֵנִי כְּמַקְדֵּשׁ בְּיוֹם טוֹב דְּאִיסוּר אֲבָל כְּתַב דָּאִין נִרְאָה כֹּן וְהוּא עַל פִּי מַה שְׁבִיָּאָר דְּהָא דְּאִמְרִינֵן בְּסוּפָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שְׁל חַג שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת מְלַמְדִּין לֹמֵר כָּל מִי שְׁיִגִיעַ לוֹלְבֵי לִידוֹ הָרִי הוּא לוֹ בְּמִתְנָה הֵינּוּ שְׁתַּהֵא הַמְּתַנָּה חָלָה לְהַבָּא כְּשִׁיגִיעַ לִידוֹ דָּאִין לֹמֵר דְּכָל מִי שְׁיִגִיעַ לוֹלְבֵי לִידוֹ הָרִי הוּא לוֹ בְּמִתְנָה מְעַכְשָׁיו דְּהָא קִיָּמָא לֹן דְּבַדְאֵוֹרִיָּתָא אִין בְּרִירָה אֱלָא וְדָאי שְׁכַנְנָתוֹ שְׁתַּחוּל לְהַבָּא אֱלָמָא אָף עַל גַּב דְּהַקְנָנִן חָל בְּיוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת נְמִי שְׁרִי אָף דְּאִיסוּר לִיתָן מִתְנָה בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּשֶׁבֶת וּמַה שְׁמֹתֵר לְהַקְנוֹת הָאֲתֵרוֹג בְּיוֹם טוֹב כְּדִי לְצִאָתָּ בּוֹ הֶתֶם הוּא דוֹקָא בְּמִתְנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר כְּדָכְתַב הַמְּגַן אַבְרָהָם בְּסִי' ש"ו אֲבָל הֵכָא מִתְנָה שְׁיִהְיֶה לוֹ בְּמִתְנָה לְעוֹלָם וְעוֹד הָאֲרִיָּה לְהוֹכִיחַ כֹּן מְכַמָּה מְקוּמוֹת וְהָאֲרִיָּה בְּפִלְפוּלוֹ וְכַתַּב בְּמִסְקִנָתוֹ וְנִתְבָּרַר מְזֶה דְּמֵאֵי דְּאִמְרִינֵן לֹא מְקַדְשִׁין וְכו' וְלֹא מְקַדְשִׁין אִם עוֹשֶׂה כֹּן מְעָרְב יוֹם טוֹב עַל מְנַת שְׁתַּחוּל בְּיוֹם טוֹב כִּינֵן שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה מְעַשֶׂה בְּיוֹם טוֹב אֱלָא מְמִילָא נִגְמַר

אין בזה משום שבות עכ"ל והוא תנא דמסייע להגאון שואל ומשיב הנ"ל: וזאת להודיע
כי לפני איזה שנים (שש או שבע בערך) היתה מעשה בעיר הזאת שאחד מכר חמץ לנכרי
בחול המועד ואותו החמץ הוא מכללות החמץ שמכר לעכומ"ז קודם הפסח ואסרתי פל
חמצו לאחר הפסח לכל ישראל וכן הוכרו בבתי פנסיות שכל חמצו של פלוני אסור לכל
בר ישראל שפיון ששלח ידו במה שמכר לעכומ"ז נתבטלה המכירה שלפני הפסח והוי
חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח והיה מן הראוי לאסרו בהנאה ולהצריכו להשליכו
לאיבוד אלא שהיה סך רב כמה מאות רי"ך ונדעתי פי לא ישמע לקול מלחשים ומוטב
לבחור הרע במיעוטו תפסת מועט תפסת והיה גם פן קצת סגרי מה שטען לאמור שמעשה
זה עשה משרתו שלא בידעתו אלא שלא האמנתי לדבריו וגם השכנים לעזו עליו כי גם
ידו במעל וקנסתי אותו ונתן פדיון נפשו לצדקה לעניים ככל אשר השת עליו והוא רחום
יכפר ועתה עלץ לבי בראותי דברי הגאון מוהר"ם שיק הנ"ל שכתב מפני דהעושה
סחורה בחמץ שמכר לעכומ"ז מכירתו בטלה ואם פן הרי זה חמץ של ישראל שעבר
עליו הפסח ואסור על כל פנים לכל בר ישראל וכן מתבאר מדברי תשובת גאון גדול
שהובאה בשו"ת אורי וישעי שהבאתי בסיומן זה אות וי"ו (בד"ה וגורמת מכירה
הכוללת) שעל ידי שיסחרו בהחמץ שנמכר להנכרי תבטל המכירה וכן כתבתי אני הדל
בסי' זה אות א' (בד"ה הנה מעיד) ועיין לקמן באות ט"ל (בד"ה ועוד יש לפקפק): לו)
שטר מכירת חמץ שאינו פתוב בו בלשון נוכח (אני פלוני מוכר לך כמו שדי מכורה לך)
אלא כתב בלשון נסתר ואינו מפורש שם אלא שם הקונה והמקנה וגם אינו פתוב בו
לשון קנין שהמקנה הקנה להקונה אגב קרקע וכו' פקפק בזה רב אחד בתשובת מוהר"ם
שיק סי' רל"ב על נוסח שטר מכירת חמץ שנדפס בלשון עברי דייטש בסיומן הנ"ל
והגאון המחבר כתב שלא יפה עשה להוציא לעז על שטר זה והוא מעשי ידי אומן מרן
החתם סופר ששטר זה היה חשוב בעיניו ונדפס ברצונו ומי לנו גדול ממשה וחזקה שלא
הוציא מידו דבר שאינו מתוקן ובגוף הפקפוק תמה עליו וכי לא ראה שבחשן משפט סי'
קצ"א סעיף ג' הלכה פסוקה דשטרי דיין שטרי קנין הם אף דנכתבים בלשון עבר בלשון
הודאה וכבר האריך הר"ן בראשון דקידושין ד' כ"ו והביא ראיה מגטין ד' מ' שדה פלונית
נתתי לפלוני ולאו דוקא נתתי אלא הוא הדין הרי היא של פלוני כמבואר בחשן, משפט
ריש סי' רמ"ה ומשם נשמע גם פן דלא בעינו בדוקא בלשון נוכח ואף בגיטין וקידושין
אם הן על ידי שליח דידה אינו אומר בלשון נוכח ואדרבא עיקר תלוי בשם דמנוכח אינו
מוכח מתוכו ובשמה תליא מילתא: לז) שטר שפתוב בו קבלתי כף וכף מהעכומ"ז ומתי
שירצה לסלק לי השאר יהיה נקנה לו למפרע מה דינו עיין בסי' פנות הבית סי' ט"ו
הבאתי דב"ק בסי' ח' אות ז"ך (בד"ה גם אשורר בשו"ת פנות): וכן שטר שפתוב בו
שמכר לעכומ"ז הסדר ואגבו הקנה לו החמץ ואותו הסדר היה בידו בשכירות ואם פן
היה צריך להשפירו להעכומ"ז ולא למכרו כתבתי שם בשמו ורמזתיו בסי' ח' אות כ"ד
עי"ש מה שהבאתי בשם שו"ת אגודת אזוב: לח) פלים שעוסקים בהם בעשיית איזה
דברים שהם חמץ פגון מכונות לעשות בהן חומץ עסי"ג (אמרו לי שהוא חומץ הנעשה
מיין שרף וסממנים) אם יש היתר ומציאות למכרם לעכומ"ז (כמו שאר החמץ) כדי
לעשות בהם בפסח עיין בתשובת הגאון מוהר"ם שיק סי' רכ"ד הבאתי דבריו בסי' ח'
אות חיי"ם: טל) בענין מכירת חמץ של האדון פלוני חוטר מגזע ישראל לפי מה שכתב

לי כ"ת אין האדון הנ"ל חותם בשטר המכירה גם אינו מתערב כלל במכירת חמצו וזולת נאמן ביתו (פראקוריסט) האדון פלוני עכומ"ז על פי הרשאה מקנימת מהלאנדעסנער כ"ט אשר מינה אותו האדון בעל הפאבריק לאדון ומושל בכל עניני הפאבריק ולכן האדון המורשה חותם שטר המכירה בכל שנה בשם בעל הפאבריק על פי הרשאה הנ"ל והעירותי על מכירה זו מטעם אין שליחות לנכרי וכ"ת השיב לי כי סומך על תשובת משאת בנימן שבמגן אברהם סי' תמ"ח דאם לא עשה רק קנין המועיל בדיניהם מהני וכיון שעל פי דיניהם להמורשה משפט המכירה שפיר מהני ואף שדחה המגן אברהם דברי המשאת בנימן יש לחלק וכו' יסלח לי פי חילוק זה דחוק מאד (והאריך לפלפל בשיטת המשאת בנימן ליישב קושיות המגן אברהם וסיים) אולם לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ואף שיישבנו קושיות המגן אברהם קשה לסמוך על דעת המשאת בנימן שיועיל קנין דמהני בערפאותיהם אחרי שרוב האחרונים חולקים עליו ועוד נראה ברור שאף להמשאת בנימן דמהני קנין המועיל בערפאותיהם אין ללמוד מזה שיועיל גם שליחות עכומ"ז דכיון דמיעטה תורה בפירוש דאין עכומ"ז נעשה שליח מה בכך שמועיל השליחות בדיניהם הא כיון שעל פי התורה לא נעשה זה שלוחו של מוכר כלל אם כן הוי שליח זה מוכר דבר שאינו שלו ושלא נעשה עליו שליח ואיך יחול הקנין על חפצו של זה שמכרו איש אחר שאין לו חלק בו ולא נעשה שליח עליו על פי התורה ודבר זה מוכרח מדברי המשאת בנימן בעצמו שבמגן אברהם שם שפסק דעכומ"ז לעכומ"ז נעשה שליח ולדעת כ"ת הא אין נפקא מינה מזה כלל אחר שפבר פסק המשאת בנימן דקנין המועיל בערפאותיהם מהני הא בערפאותיהם בנדאי יש שליחות לעכומ"ז אף מישראל ואם כן שוב אין נפקותא כלל אם נעשה שליח לעכומ"ז חבירו וכן מתבאר היטב מהשפתי פהן בח"מ סי' רמ"ג סק"ה שכתב דנפקא מינה מדברי המשאת בנימן לענין מכירת חמץ וקשה מה נפקא מינה אם עכומ"ז נעשה שליח לעכומ"ז הא אף אם נעשה שליח לישראל המוכר גם כן מהני דהא מועיל בערפאותיהם אלא נדאי כמו שכתבתי: אולם מטעם אחר נראה להקל בזה שלדעתי כל עיקר דעת החולקים על המשאת בנימן לענין קנין ערפאותיהם הוא רק במקום שהפח והיכולת ביד שופטי ישראל לדון בין ישראל ונכרי פדיני ישראל אבל במקום שישראל שיש לו דין עם הנכרי הוא מוכרח על פי דינא דמלכותא לקבל עליו דין ערפאותיהם בזה אין חולק דמהני לענין מכירת חמץ שהרי כבר העלה בתשובת צמח צדק סי' ס"ב לענין בכורה דבמקום שנכרי הקונה אף שלא עשה קנין המועיל פטורה מן הבכורה כיון דגברא אלמא הוא ולא מצי למידעתי ועיין חק יעקב סי' תמ"ח שהדין כן גם לענין חמץ אם כן במדינותינו ובזה הזמן שכל איש ישראל מוכרח לדון עם הנכרי בערפאותיהם ואין לו פח להשטמ ממנו מלדון עמו שם אם כן אם עשה הנכרי קנין המועיל על פי נימוסיהם הרי אין לה גברא אלמא יותר מזה שהרי הממשלה עומדת לימינו ומכרחת את המוכר ליתן להקונה את אשר קנה ממנו ואם כן בנדון כזה בנדאי הכל מודים שהחמץ מותר ועל דין זה אין שום סתירה מש"ס דבכורות הנ"ל שהקשה המגן אברהם משם על דינו של המשאת בנימן דהרי ר' יוחנן וריש לקיש בארץ ישראל קאי שאין הישראל מוכרח לדון בדיני ערפאות ואין כאן טעם דאלמות ועל כן שפיר פרשינו בדיניהם שפסקה להם תורה דוקא ודוק פי קצרותי.

ואחרי שפאנו לטעם זה בנדאי אף אם נעשה המכירה ע"י שליח נכרי גם כן מהני שיהי
אם אנו מתירין החמץ מטעם דאף על גב שלא קנה אותו הנכרי בקנין המועיל כיון שאינו
יכול לדחותו מחמת אלקמותו לכה מותר אם כן מה נפקא מינה מאיזה סבה בא לו אלקמותו
כיון שסוף כל סוף הוא תקיף ואלם שאין הישראל יכול לדחותו מהחפץ שהוא חשיב
כשלו אם כן גם כשפאנו לו ע"י שליח נכרי שאין הקנין כלום כנ"ל כיון שאינו יכול
לדחותו מטעם הממשלה ודינא דמלכותא בנדאי מותר וזה ברור מאד: ובר מן דין נראה
דיש לסמוך על דעת הג' מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א דבפועל שיזו כיד בעל
הבית יש שליחות לעכומ"ז ויש סמוכין לסברתו מהא דאמרין בע"ז ד' כ"ב ישאל
ונכרי שקבלו שדה בשותפות וכו' (האריה לבאר הסימוכין שלו וסיים) אם כן בנדון דידן
שהמורשה מושפך לבעל הפאבריק לעסק הזה וישלו דין פועל וידו כיד בעל הבית
הפאבריקאנט ומכירתו קנימת וזה נכון ומתקבל מאד אלה העמודים אשר עליהם סמכתי
וכתבתי לכ"ת שדעתתי מסכמת לפעולתו בדיעבד (אמר המחבר שא נא עיניך וראה את
אשר רשמתי אני הדל בענין זה בספרי הקטן שדי חמד ח"א בכללים במערכת האל"ף
אות קמ"ו כי רבים לוחמים ואין הפל מודים במה שחדש הגאון מחנה אפרים בזה ומפל
מקום דברי הגאון יצ"ו נכונים לענין חמץ שעבר עליו הפסח דהא איפא שלמים וכן רבים
דנקטי פנותיה ובקונטרס פאת השדי בחלק הפללים במערכת האל"ף אות ע"ח (בד"ה
גם בעיקר) רשמתי בזה דברי רבני דורנו יצ"ו שנדפסו מקרוב והשגתים אחר שנדפסו
השדי חמד הראשונים עיין בדב"ק): ויותר נכון שכ"ת בעצמו ימפור החמץ להעכומ"ז
הקונה אחרי שפבר גילה דעתו בעל הפאבריק שרוצה במכירת חמץ אלא שאינו רוצה
לחתום בעצמו בשטר מכירת החמץ) יכול ליהעשות שליח מעצמו וכדאמרין בקידושין
דף מ"ה ודילמא ארצויי ארציה קמיה ופירש רש"י שגילה הבן דעתו לאביו שחפץ בה
והאב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו הרי דאף שהבן לא עשה שליח את
אביו בפירוש כיון שגילה דעתו שחפץ בה נעשה שליח ממילא וכן בנדון זה כיון שיש
גילוי דעת שרוצה שימכר חמצו שוב יכול כל אדם להעשות שליח מעצמו על זה ואף
בלא גילוי דעת כיון שזכות הוא לו מכירת החמץ פי מלבד האיסור הוא נמלט על ידי זה
מן ההפסד יכול כל אדם ליעשות לו שליח כדכתבו התוספות בקידושין ד' נ"ו ד"ה מתקיף
דמשום דזכות הוא נעשה הלוקח שליח של המוכר ודרך זה ישר ונכון בלי שום פקפוק
אלו תנרף דברי הגאון בנזמן ארציה אבד"ק טשערנוויץ יצ"ו בשו"ת אבן יקרה סי' טו"ב
שהשיב לשואלו הגאון בנזמן זלמן שפיצער יצ"ו אבד"ק ווען (אמר המחבר בפרט זה
אי מהני ליעשות שלוחו מעצמו מטעם זכין לאדם הארכתי קצת בס"ד בסימן זה אות ב'
לך נא ראה): והגאון השואל הנ"ל השיב בסי' ח"י על דברי הרב המחבר יצ"ו וכתב
להצדיק דבריו במה שסמך על דברי המשאית בנזמן וגם השיב על מה שכתב הגאון
המחבר יצ"ו לחלק דלענין שליחות לנכרי גם להמשאית בנזמן לא מהני וכו' שוב כתב
אמנם דבר גדול דבר הדרת גאנו בשני היתרים שהעלה.

(א) כיון שצריכים עתה לדון בדינא דמלכותא וכו'. (ב) דבפועל יש שליחות לנכרי וכו'
והוסיף היתר שלישי לסמוך על מה שכתב הרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' ט"ו
דכל מקום שאין צריך פלל לשליחות רק מעשה השליח כמעשה קוף בעלמא גם נכרי
מהני (אמר המחבר בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הקו"ף אות ד"ן הבאתי חולקים

על סִבְרַת הַגָּאוֹן מִחֲנֵה אֲפָרִים הִלְזוּ וְעִיָּן בְּקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׂדֵי בְּחֵלֶק הַכְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הָאֵל"ף אוֹת ע"ח) וְכֵן הוּא פֶּאֶן דְּהַמְעוֹת שְׁנוֹמֵן הַנְּכָרִי הַקּוֹנֵה הַחֲמִץ לְשִׁלּוּחוֹ שֶׁל בַּעַל הַחֲמִץ הַשְּׁלִיחַ הַזֶּה נוֹתֵן בְּהַקְאָסְסֵעַ שֶׁל בַּעַל הַפֶּאֶבְרִיק וְקִנְיָה חֲצִירוֹ שֶׁל בַּעַל הַפֶּאֶבְרִיק וְכֵן לִידוֹ מִמֶּשׁ מַעֲשֵׂה הַשְּׁלִיחַ רַק כְּמַעֲשֵׂה קוֹף בְּעֵלְמָא וְגוֹף הַמְּכִירָה כְּבָר גִּילְהָ דַעְתּוֹ הֵן בְּהַרְשָׁאָה הֵן בְּפִירוּשׁ שְׁפַעַם אַחַת חֲתָם בְּעֵצְמוֹ שְׁקִיָּה אֲזַ בְּבֵית הַפֶּאֶבְרִיק אִם כֵּן בְּגִילּוֹי דַעַת כְּזֶה עַל הַמְּכִירָה וּבְבִיאַת הַכֶּסֶף לְרִשּׁוֹתוֹ מִמֶּשׁ אִין צְרִיף לְשִׁלּוּחוֹת.

וְעוֹד ד) לְסַמְנָה עַל הַתּוֹסְפוֹת סְנֵהֲדֵרִין דָּף ע"ב וּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׁמַבִּיא בְּבֵית שְׁמוּאֵל ס' קמ"א סקמ"ז דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז אִינוּ בְּן בְּרִית וְכֵן דַּעַת הַמְּגַן אֲבָרְהָם אָף שְׁהָאָבֵן הַעוֹזֵר חוֹלֵק יֵשׁ לְסַמְנָה בְּאִיסוּר דְּרַבְּנֵן לְהַקֵּל וְכִינֵן דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז אִינוּ ב"ב פְּשוּט שֶׁיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְנְכָרִי שְׁגַם כֵּן אִינוּ בְּן בְּרִית כְּדַכְתַּב הַמִּשְׁאֵת בְּנִימֵן דְּבַעֲכוּמ"ז לַעֲכוּמ"ז יֵשׁ שְׁלִיחוֹת וְסִיָּים: מַעֲתָה יֵשׁ לְסַמְנָה עַל פֶּל הַנִּי הֵיִתְרִין בְּאִיסוּר חֲמִץ אַחַר הַפֶּסַח דְּהוּא רַק קִנְס דְּרַבְּנֵן מִכָּל מְקוֹם אִם דַּעַת הַדֶּרֶת גָּאוֹנוֹ שְׁאֲמַכְּוֹר אֲנִי בְּעֵצְמִי אֵת הַחֲמִץ אֲעֲשֶׂה כֵּן וְאֲאַחֲזוֹ מִזֶּה וְגַם מִזֶּה לֹא אֲנַח יָדִי וְאֲעֲשֶׂה תַחֲלָה כְּמוֹ בְּכָל שְׁנָה וְאַחַר כֹּף אֲעֲשֶׂה עוֹד מְכִירָה שְׁנֵהֲנִי מַצְדִּי אִם יִגְזוֹר כֵּן הַדֶּרֶת גָּאוֹנוֹ אֵלּוֹ תִּנְרַף דְּב"ק וְשֵׁם בְּס' י"ט כְּתַב עוֹד שְׁמַצָּא בְּתַשׁוּבַת מְרֵן הַחֲתָם סוֹפֵר א"ח ס' קט"ז בְּשֵׁם רַבִּינוּ עֲקִיבָא אִיגֵר שְׁמוּמָר לַעֲכוּמ"ז עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ וְעַל מַה שְׁכַתַּב הַחֲתָם לְפַקְפַּק בְּזֶה הַשִּׁיב שְׁאִינוּ פִּקְפוּק אֵלּוֹ תִּנְרַף דְּב"ק: וּבְסִימָן כ' כְּתַב הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר לְקִיָּים דְּבָרָיו הִרְאִישׁוֹנִים וּלְפַקְפַּק בְּמַה שְׁחַדֵּשׁ הַגָּאוֹן הַשּׁוֹאֵל דְּהוּי כְּמַעֲשֵׂה קוֹף בְּעֵלְמָא וְלַדַּעְתּוֹ אִין שְׁיָיָה בְּנִדּוֹן זֶה לּוֹמֵר דְּהוּי מַעֲשֵׂה קוֹף בְּעֵלְמָא וְכֹו' וְרָאָה לְהַמְצִיא טַעַם דְּמַהֲנִי בְּזֶה הַשְּׁלִיחוֹת מִדִּין עָרַב וְכֹו' וְלֹא הִסְפִּים לְסַמְנָה עַל זֶה וְעַל מַה שְׁרַצָּה הַגָּאוֹן הַשּׁוֹאֵל לְהַמְצִיא הֵיִתֵר עַל פִּי דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז חֲשִׁיב אִינוּ בְּן בְּרִית וּבְנְכָרִי עִם נְכָרִי יֵשׁ שְׁלִיחוֹת וְכֹו' הָאִרְיָה לְסַתְּוֹר הֵיִתֵר זֶה וּמְסִיק (בד"ה וע"כ) לְכֵן דַּעַתִּי לְכַל לְבַקֵּשׁ חֲשִׁבוֹנוֹת רַבִּים וְשִׁלָּא לִיכְנִס בְּפִרְשׁוֹת דְּחוּקוֹת רַק יִמְכְּוֹר הֵרַב בְּעֵצְמוֹ אֵת הַחֲמִץ וְכֵן עֲשִׂיתִי גַם אֲנִי בְּשְׁנָה שְׁעַבְרָה וְלִיתֵר שְׁאֵת וְשִׁלָּא יִהְיֶה בְּעִינֵיהֶם כְּחוֹכֵה יַחֲתִים אֵת הַמְּוֹרְשָׁה עַל הַפֶּאֶבְרִיק בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה וְאִין בְּזֶה עוֹד שׁוּם פִּיקְפוּק אֵלּוֹ תִּנְרַף דְּב"ק יצ"ו: אָמַר הַמְּחַבֵּר מִתְבָּאֵרַת דַּעַת הַגָּאוֹנִים טוֹבִים הַשְּׁנִים יַחֲזִי דְּנִקְטִי דְּחֲמִץ שֶׁל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז שְׁעַבֵּר עָלֶיהָ הַפֶּסַח אִיסוּר דָּאָף דְּאָמְרִי בְּרִישׁ חוֹלִין חֲמִצּוֹן שֶׁל עוֹבְרִי עֲבִירָה מוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח הֵיִינוּ מִשׁוּם שְׁחִזְקַתְּם שְׁהֵם מַחֲלִיפִין דְּלֹא שְׁבָקִי הֵיִתְרָא וְאֲכִלִי אִיסוּרָא אֲבָל אִם יְדוּעַ שְׁחֲמִץ זֶה עָבֵר עָלָיו הַפֶּסַח אִיסוּר אוֹ בְּמוּמָר לְהַכְעִיס דְּלִיכָא לְמִימֵר בִּיהָ דְּלֹא שְׁבִיק הֵיִתְרָא וְכֹו' אִיסוּר וְכַדְכַתַּב הֵרַב חֵק יַעֲקֹב בְּס' תמ"ח וְהוּבָא בְּבֵאֵר הֵיטֵב ס"ק י"א וְלֹא שְׁמִיעָא לְהוּ מַה שְׁכַתַּב הַגָּאוֹן מְגַן הָאֵלְף שֵׁם בְּסַק"ז בד"ה עוֹד) לְצַדֵּד הֵיִתֵר לְחֲמִץ שֶׁל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז שְׁעַבֵּר עָלָיו הַפֶּסַח דְּמַה שְׁקִנְסוֹ עַל חֲמִץ שֶׁל הַעוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה מִשׁוּם קִנְס הֵיִינוּ כְּדִי שְׁעַל יָדִי זֶה יִמְנַע וְלֹא יִשְׁהָה חֲמִצּוֹ וְזֶה שְׁיָיָה דְּוָקָא בִּישְׁרָאֵל גְּמוּר שְׁאֵם נְאֻסוֹר הַנְּאֵתוֹ לֹא יִשְׁהָנוּ וְלֹא יַעֲבֹר בְּכָל יִרְאָה אֲבָל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז שְׁגַם בְּפֶסַח אוֹכֵל חֲמִץ וְאִם נְאֻסֵר חֲמִצּוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח לֹא יִשְׁמַע לָנוּ וּבְנֻדָּאי יִשְׁהָנוּ לֹא קִנְסוֹ עַל חֲמִצּוֹ וְכֹו' עִי"ש וְהַגָּאוֹנִים הִלְלוּ יצ"ו לֹא סְבִירָא לְהוּ חִילּוּק זֶה (וְכִמוֹ שְׁבָאָמַת גַּם בְּמַגֵּן הָאֵלְף כְּתַב דְּאִין לְסַמְנָה עַל זֶה חֲלִילָה) וְאַהֲכִי מִיָּהֲדָרוֹ אַתְּקַנְתָּא מֵר אָמַר חֲדָא וּמֵר אָמַר חֲדָא כְּנֻז"ל וְאִי הֲכִי תְּמִיָּה לִי אֲמַאי דְּכַתַּב הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ז דִּישׁ לְסַמְנָה לְסִבְרַת הַתּוֹסְפוֹת וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז הָרִי

הוא פְּנִכְרִי וכו' וא"כ הָיוּ פְּנִכְרִי בְּנִכְרִי וּמִהֲנִי שְׁלִיחוֹת וכו' וְהָרִי פֶלַע עֲצָמֵינוּ לֹא בָּאֵנוּ לִידֵי מִידָה זֹה לְחַפְשׁ תַּקְנָה עַל חֲמִצּוֹן אֲלָא מְשׁוּם דְּסִבְרָא לֵן דְּקוּשְׁטָא קָאִי דְחִמִּץ שֶׁל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז חֲשִׁיב חִמִּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְאָסוּר וְהִיכִי נִימָא לְתַקְנָה וְלְהַמְצִיא הַיְתֵר לְחֲמִצּוֹ עַל פִּי דַעַת הַסּוּבְרִים דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז חֲשִׁיב נִכְרִי וְאִם אֲמַרְנוּ לְסַתְּוֹר הַיְסוּד שֶׁעָלָיו נִבְנָה פֶלַע הַבְּנִינָה וְנִימָא לְסַמְוֹה אַדְעַת הַסּוּבְרִים דְּהָיוּ פְּנִכְרִי אִי הִכִּי לְמָה לֵן לְמִימָר דְּהָיוּ נִכְרִי בְּנִכְרִי וְיִשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי בְּנִכְרִי פְּדֻכְתָּב הַמְשָׁאָת בְּנִימָן וכו' הָרִי אָף אִי נִימָא פְּדַעַת הַחוּלְקִים וְסִבְרִי דְּגַם נִכְרִי בְּנִכְרִי אִין שְׁלִיחוֹת הָרִי אִין אָנוּ צְרִיכִים לְשׁוּם שְׁלִיחוֹת דְּכִינּוֹן דְּכִנְרִי הוּא הָיוּ חִמִּץ שֶׁל נִכְרִי שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח דְּמִתְרַב: וְכֹן הִיא בְּאַמַּת דַּעַת הָרַב מְקוּם שְׁמוּאֵל ס' ז' הִבִּיא דְּבִרְיוֹ הָרַב חֲכָמָה וּמוּסָר ד' קס"ד ע"ב אוֹת י"ד וְנ"ל מְכִירַת חִמִּץ אִם יָכוֹל לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז הָרַב טוּרִי זָהָב בְּסִי' תַּמ"ח הַעֲלָה לְאַיְסוּר וְהָרַב מְקוּם שְׁמוּאֵל דָּחָה דְּבִרְיוֹ וְכַתְּבֵי שֶׁמְמַפְרֹו קִיָּים וְהָיוּ חִמִּץ שֶׁל נִכְרִי שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח וּמִתְרַב אָף בְּאַכִּילָה וְסִיָּים הָרַב חֲכָמָה וּמוּסָר דְּכִינּוֹן דְּמִיִּדִי דְּרַבְּנָן הוּא רָאוּי לְפִסְנֹק כְּמֵאֵן דְּמִיגַל וְכָל שְׁפֵן שֶׁהָרַב מְקוּם שְׁמוּאֵל רָאָה דְּבִרְיוֹ הַטּוּרִי זָהָב וְדָחָאֵם הָרִי דְּמְשׁוּם דְּסוּבְרִי דְּדִינָא בְּנִכְרִי קָאֲמַר דְּמִתְרַב בְּלִתִּי שׁוּם תַּקְנָה מְשׁוּם דְּהָיוּ פְּחִמִּץ שֶׁל נִכְרִי שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְאִם כֹּן פִּינּוֹן שֶׁהֲגָאוֹן הַשּׁוּאֵל בָּא לְסַמְוֹה עֲצָמוֹ אַדְעַת הַסּוּבְרִים דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז מִיְקָרִי אִינוּ ב"ב אִם כֹּן גַּם בְּלִתִּי שׁוּם שְׁלִיחוֹת נְמִי לִישְׁתְּרִי נִזּוּ מִן הַתִּימָה גַּם עַל הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו שֶׁלֹּא הָעִיר עָלָיו בְּזָה וְאֲנִכִּי לֹא יִדְעִתִּי וְאָף שֶׁמְדַבְּרִי הַגָּאוֹן שׁוּאֵל וּמְשִׁיב שֶׁהִבְאִתִּי בְּסִי' זֶה אוֹת א' נִרְאָה שֶׁהָרַב מְקוּם שְׁמוּאֵל לֹא הִחְלִיט לְהַתִּיר חִמִּץ שֶׁל מוּמָר לַעֲכוּמ"ז שֶׁעֲבַר עָלָיָה הַפֶּסַח רַק כְּתִב לְצַדֵּד לְהַקֵּל עִי"ש נִרְאָה דְּהֵינּוּ מְשׁוּם דְּלֹא בְּרִירָא לִיהַ דְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז דִּינוֹ בְּנִכְרִי אֲבָל לַדַּעַת הַסּוּבְרִים דְּדִינוֹ בְּנִכְרִי נִרְאָה וְדִאִי דְּחֲמִצּוֹ מִתְרַב אַחַר הַפֶּסַח בְּלֹא שׁוּם תִּיּוֹן וְכִינּוֹן דְּהַגָּאוֹן בָּא לְסַמְוֹה אַדְעָה זֹה אִין אָנוּ צְרִיכִים עוֹד לְשְׁלִיחוֹת פֶּלַע וּבְעֵיקָר הִדִּין אִם יִשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי בְּנִכְרִי עֵינּוֹן בְּמָה שֶׁרְשָׁמְתִּיבְשְׁדִי חֲמַד ח"א בְּחֻלְקֵי הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַאֲל"ף אוֹת מ דְּשְׁלָמִים וְכֹן רַבִּים נִקְטִי פְּדַעַת הָרַב מְגֵן אֲבָרְהָם רִישׁ ס' תַּמ"ח דִּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי בְּנִכְרִי שְׁרָאִיְתוּ מִהִירוּשַׁלְמִי בְּרוּרָה וְלֹא נִמְצָא בְּש"ס דִּילֵן מְפֻנְרֶשׁ בְּהִיפּוּ וכו' וְגַם בְּדִין אִם מוּמָר לַעֲכוּמ"ז דִּינוֹ פִּישְׁרָאֵל לְעַנְנָן שְׁלִיחוֹת יִשְׂרָאֵל עָלָיו אוּ בְּהִיפּוּ רְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַשִּׁי"ן אוֹת ס"ו: וְעוֹד יִשׁ לְפַקְפַק בְּעֵיקָר הַמְּצָאָתָם לְתַקְנָה חֲמִצּוֹ שֶׁל הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז עַל יְדֵי מְכִירָה שֶׁמְפֻנְרֶשׁה שְׁלוֹ אוּ שֶׁמְפֻנְרֶשׁ הָרַב בְּשְׁלִיחוֹתוֹ אָף שֶׁלֹּא עֲשָׂהוּ שְׁלִיחַ בְּפִירוּשׁ זְכוּת הוּא לוֹ וכו' כְּתוּב בְּדַבְּרֵי קְדָשִׁם דְּהַגָּה אֲמַת דְּהַמְצָאָה זֹה כְּדִי לְהַתִּיר אֵת הַחִמִּץ שֶׁל הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז הִיא מוּצָאָת בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה ס' תַּמ"ח אוֹת ח' (הוּבָאוּ דְּב"ק בְּקוֹנְטְרִיסִי בְּמַאֲמַר פְּתִיחָה שְׁבַרִישׁ ס' ח' בְּסַק"ט) בְּשֵׁם מַר דּוּדוֹ בְּמוּמָר לַעֲכוּמ"ז שֶׁיִּשׁ לוֹ נִימָן וּפְקִיד שְׁלוֹ הַמְּתַעֲסֵק בְּכָל עֶסֶק הַהוּרָאנְדָא שְׁאִם נוֹתֵן לוֹ הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז פֶּח וְהַרְשָׂאָה לְמַפְּוֹר הַחִמִּץ מִהֲנִי מְכִירַת הַפְּקִיד לְהַצִּיל אֵת חֲמִצּוֹ שֶׁל הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִימָן אַחַר הַפֶּסַח וּמִסְתַּבְּרָא דָּאָף גִּילּוֹי דַּעַת מְמַנּוּ מִהֲנִי כִּי הִיא דְּאַרְצוּיִי אַרְצֵיהָ קַמְיָה שֶׁהִבִּיא הַגָּאוֹן יצ"ו וְגַם מֵהַ שְׁפַעַם אַחַת חֲתָם הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז בְּעֲצָמוֹ בְּשִׁטְר הַמְּכִירָה כִּי נִמְצָא אִזּוּ בְּחִנּוֹתוֹ בְּשַׁעַת הַמְּכִירָה הָרִי גִילָה דַּעַתוֹ שֶׁחֲפִץ בְּמְכִירָה זֹה מְפַל מְקוּם לְפִי הַנִּרְאָה אִין לְדַמּוֹת נְדוֹן זֶה לְהַנְדוֹן שֶׁבְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שְׁשֵׁם הַעוֹסֵק בְּהַהוּרָאנְדָא הוּא הַיִּשְׂרָאֵל וּבְנִדְאִי פֶלַע יְמִי חַג הַפֶּסַח יִשְׁבִּית מְסַחְרוֹ פֶּלַע אֲחִיו הַיִּשְׂרָאֵלִים וְאִם כֹּן

מְכִירְתוֹ הַחֲמִץ שֶׁל הַמוֹמֵר לַעֲכוֹמ"ז הִיא מְכִירָה קְיָיִמַת וְכָל יְמֵי הַפֶּסַח הָרִי חֲמִץ בְּרִשּׁוֹתוֹ וּבְאַחֲרָיוֹתוֹ שֶׁל הַנֶּכְרִי הַקּוֹנֶה הוּא וְשִׁפְיֵר מְהַנִּי אֲבָל בְּגִדוֹן דְּאִיָּרוֹ הַגְּאוּנִים שֶׁהַמוֹרְשָׁה שֶׁל הַמוֹמֵר לַעֲכוֹמ"ז הוּא עֲכוֹמ"ז וּבְנֻדְאֵי הוּא יִתְעַסֵּק בְּמִסְתָּרוֹ בְּהַחֲמִץ בִּימֵי הַפֶּסַח כְּמַעֲשָׂהּוּ בְּכָל שְׁאַר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאִם כֵּן עַל יְדֵי זֶה חוֹזֵר וְזוֹכֵה בְּהַחֲמִץ שֶׁמְכַר לְהֵרֵב וְהַמְכִירָה בְּטֵלָה פְּאֵלוֹ לֹא הִיְתָה וְחֹזֵר הַחֲמִץ לְהִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמוֹמֵר לַעֲכוֹמ"ז וְחֹזֵר הַדִּין לְחֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֵבֵר עָלָיו הַפֶּסַח דְּאִסּוּר וְמָה הוֹעִילוֹ חֲכָמִים בְּתַקְנֵתָם עֵינָן לְעִיל בְּסִי' זֶה אוֹת ל"ה (בד"ה וְזֹאת לְהוֹדִיעַ) שֶׁהִבְאֵתִי כֵן דְּבָכִי הֵאֵי גְּוֹנָא הַמְכִירָה בְּטֵלָה וְהַדְּבָר צָרִיף תַּלְמוּד: סִימָן יו"ד בְּדִין הַחֲטִיִּים וְטַחֲנִיתָם לְפֶסַח.

א) נִהְיָ לְנִקְר הֶרְחִיִּים וְכו' פְּכָתוּב בַּש"ע ס' תנ"ג ס"ח וְכָתְבוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוּנִים בְּשֵׁם הָרֵב נִחְלַת שְׁבָעָה דְּאִם טוֹחֵן קוֹנֵדִם שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפֶסַח מִוֹתֵר לְטַחֵן בְּלֹא נִיקּוּר הֶרְחִיִּים וּפֶסַח כֵּן הֵרֵב מוֹהֶרֶש"ז בַּש"ע שֶׁלֹּא אוֹת ל"א וְעַל פִּי דְּבָרָיו הוֹרָה אֶחָד פֶּה לְאִיָּה אֲנָשִׁים וְעָשׂוּ כֵּן וְטַחְנוּ קוֹנֵדִם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּרִחִיִּים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה בְּלִמְתֵי שׁוּם הַכָּשֵׁר לְפֶסַח וְאִמְרַתִּי לוֹ אֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּעַמּוֹ דְּמִלְבַּד דְּחֻלְקוֹ עַל סְבֵרַת הַנִּחְלַת שְׁבָעָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שֵׁם בְּשֵׁם הָרֵב שְׁאֵלַת יַעֲב"ץ וְשָׁגַם בְּאֵלֶיהוּ רַבָּה פָּתַב דְּלֹא נִהִירָא וְהֵרֵב מִחֲצִית הַשְּׁקָל בְּסִק"ח הַעֲתִיק טַעְמֵי הַהִיתָר שֶׁל הַנ"ש בְּזֶה מְשׁוּם דְּאִין כְּנֻנְתּוֹ לְבִטּוֹל וְשִׁמָּא לֹא טַחְנוּ בּוֹ תְּבוּאָה לְתוֹתָהּ וְנִתְבַּטַּל הַחֲמִץ וְעוֹד כֵּינֵן שְׁיֵישׁ טִירְחָא וְהוֹצֵאֹת בְּנִיקּוּר חָשׁוּב דִּיעֵבַד וְלִכֵּן קוֹנֵדִם שְׁלֹשִׁים דְּלֹא מְצִינוּ מְנַהֵג מוֹקְמִינוּ אֲדִינָא וְכָתַב עַל דְּבָרָיו דְּבִזְמַן הַזֶּה דְּלִיתְנָהּוּ לְכָל הַנִּי צְדָדִים וְדִאֵי טַחְנֵי בֵּה לְתוֹתָהּ אֲזַל עֵיקָר הַהִיתָר וְעַל שְׁאִין כְּנֻנְתּוֹ לְהִתִּיר כְּכָר פָּתַב הַרְשֵׁב"א דְּאִין לְהוֹסִיף עָלָיו עַד שְׁיִהְיֶה שְׁשִׁים וְכו' וְאִם כֵּן אִיף נִתִּיר לְעֲשׂוֹת תְּעַרְוֶכֶת לְכַתְחֻלָּה וְטִירְחָה וְהוֹצֵאֹת אִין זֶה מְסַפִּיק לְכֵן עֲתָה אִין לְסַמְּוֵה עַל הַהִיתָר זֶה עַכ"ל וְדְּבָרָיו בְּרוּרִים וְגוֹכּוֹנִים בְּטַעְמָם וְכֵינֵן שְׁרַבְנֵי הָאֲחֵרוּנִים חוֹלְקִים עַל הָרֵב נִחְלַת שְׁבָעָה פְּשִׁיטָא דְּכְנוּתִיָּהּוּ אִית לָן לְמִינְקֻט דְּהִלְכָה כְּבִתְרָאֵי שְׁרָאוּ דְּבָרָיו וְלֹא הוֹטְבוּ בְּעִינֵיהֶם וְמָה גַם שְׁיֵישׁ לומר דְּבִזְמַן דְּנֻדְאֵי טוֹחְנִים תְּבוּאָה לְתוֹתָהּ גַם הָרֵב נִחְלַת שְׁבָעָה יוֹדֵה כְּדְּבָרֵי הָרֵב מִחֲצִית הַשְּׁקָל וְהֵרֵב מוֹהֶרֶש"ז לֹא רָאָה סְבֵרַת הַחוֹלְקִים הַנֶּ"ל וְיֻכַּל לְהִיּוֹת שֶׁלֹּא רָאָה בְּגוֹף דְּבָרֵי הַנִּחְלַת שְׁבָעָה כִּי אִם מָה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁמוֹ הָרֵב חֵק יַעֲקֹב בְּס"ק כ"ד אֲהֵכִי לֹא נִחִית לְחֻלְקֵי בֵּין בְּזִמְנָם לְבִזְמַן הַזֶּה אוֹ אֲפֹשֶׁר שָׁגַם בְּזִמְנֵנוּ לֹא הִיָּה וְדִאֵי שְׁטוֹחְנִים בֵּה תְּבוּאָה לְתוֹתָהּ (וְקִצַּת נִרְאָה כֵּן מְדִיקְדוּק לְשׁוֹנוֹ שֶׁכָּתַב שְׁאָף אִם יִתְעַרֵּב מְעַט חֲמִץ וְכו' וְלֹא כָּתַב שְׁאָף שְׁמֵתְעַרֵּב וְכו') וְלִכֵּן פֶּסַח לְהִתִּיר כְּסְבֵרַת הַנ"ש גַם הָרֵב פָּרִי מְגִדִים בְּאֲשֶׁל אֲבָרְהֵם ס"ק י"א מְפַקְפֵק דְּהוּי יְבֵשׁ בְּלַח וּמְפַל מְקוּם מְסַפֵּק לֹא מְחִזְקִינוּ אִיסוּרָא בְּשַׁעַת הַדְּחָק וְצ"ע ע"כ מוֹכֵן מְדְּבָרָיו דְּעַד כָּאֵן לֹא רַפְּיָא בִּיזְדִּיָּה וּמְסִיק בְּצ"ע אֲלֵא בְּשַׁעַת הַדְּחָק אֲבָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַדְּחָק וְדִאֵי אִין דְּעַתּוֹ לְהִתִּיר: וּמִלְבַּד שְׁיֵישׁ לְפַקְפֵּק בְּזֶה מְעִיקָר הַדִּין כְּאִמּוֹר אִף גַם זֹאת נִמְשָׁף מְזָה לְזַלְזַל ח"ו בְּחֻנְמֵר אִיסוּר חֲמִץ כִּי דְּבָר זֶה נִקְבַּע בְּלֵב הַהֶמוֹן כְּהִלְכָה לְמִשְׁנֵי מְסִינֵי וְאִם נִקַּל לָהֶם בְּזֶה יוֹסִיפוּ לְהַקֵּל גַם בְּשֵׁאֵר דְּבָרִים שְׁתּוֹפְסִים לְאִיסוּר כְּמוֹ שֶׁהוּא הַדִּין בְּאִמְתָּ וְיִחְשְׁבוּ שְׁכֻמוֹ זֶה כֵּן זֶה וְלֹא כָּל מוֹחָא סְבִיל לְחֻלְקֵי בְּעִנְיָנִים וְכֵר מִן דִּין וְכֵר מִן דִּין בְּעִיר הַזֶּה אִי אֲפֹשֶׁר לְהִתִּיר כָּלֵל אִף אִם הִיָּה מִוֹתֵר מְצַד הַדִּין כִּי יִמְשָׁף מְזָה נִזְק לְעֵנִיִּים כִּי בְּדוֹרוֹת הֶרְאִשׁוּנִים הִנְהִיגוּ בְּעִיר הַזֶּה שְׁפוּלָלוֹת הָעִיר מְכַשִּׁירִים אֶת הֶרְחִיִּים לְפֶסַח וְכָל הַרוֹצֵה לְטַחֵן טוֹחֵן שֵׁם וְנוֹתֵן סוֹף קְצוּב לְכָל מְדָה וּמְזָה הֶרְיַנַח קוֹנֵיִם וּמְחֻלְקִים קְמָחָא דְּפֶסַחָא לְכָל הָעֵנִיִּים וְאֵלְמָנוֹת וִיתוּמִים

כי סמכו הראשונים שלא ימצא מי שיטחון ברחמים אחרים כדי שלא ליטן הסף הקצוב לפי שיצטרף לטרונת טירקא מרובה לנקר הרחמים ומסתמא ניחא ליה ליטן הקצבה ממה שיטרח בכל אלה אף אם נתיר לטחון בלי ניקור הרחמים ורק שיהיה קודם שלוש יום ודאי שזה דבר קל ורובם או פולם יוכלו לעשות פן ונמצא גדר זו פרוץ מרובה ולא יהיה לכסף מוצא להספיק קמח של פסח לכל העניים ולכן אף אם היה מותר מן הדין אין בכוחנו לשנות כל שפן שמעיקר הדין אסור כנז"ל וזה ברור אחר זמן נדפס ס' בית מאיר על א"ח וראיתי בסי' תנ"ג שהאריה הרב מאד בדברי הנחלת שבועה במה שלחלק יצא בין תוף שלשים לקודם פורים ואין רוח חכמתו נוחה הימנו ומסיק לכן הברור בעיני דדינו לאו דסמכא ומפל שפן שעושים ממנו מצת מצנה בנדאי אין שום צד להקל אף קודם שלשים עכ"ל ומעתה מבואר הדבר שאין לסמוך על הוראת הרב נחלת שבועה בזה ואין לשנות ממה שנהגו אבות אבותינו משנות דור ודור ועיין בשו"ת משיב דבר להגנצי"ב בסי' כ"ט מה שכתב להסביר במה שמחלק הרב נחלת שבועה בין תוף שלשים יום ללפני שלשים ולפי מה שהסביר בטעם החילוק שבין קודם שלשים יום לתוף שלשים יום לפסח יצא לידון דכשהדבר ידוע שטוחן לשם מצת החג אין חילוק בין קודם שלשים יום לתוף שלשים וסיים והנראה לי פתבתי עי"ש שלא הזכיר ממה שהבאתי מרבני האחרונים שלא הסכימו לדעת הרב נחלת שבועה כנז"ל ועתה השגתי שו"ת אבן יקרה להגאבד"ק טשערנאויץ יצ"ו וראיתי בסי' כ"ד שהביא דעת הרב נחלת שבועה להקל קודם שלשים יום לפני הפסח כנז"ל וכתב שתמהו האחרונים איזה חילוק יש בזה בין תוף שלשים לקודם שלשים ובשם הרב השואל כתב ראיה לזה מדקנימא לו דאין מפליגין בספינה שלשה ימים לפני השבת וקודם שלשה ימים מותר וכתב לו שאין הנדון דומה לראיה והאריה לבאר דבריו וסיים כל מה שפתבתי הוא רק לגלות שאין לנו לומר שפונת הנחלת שבועה היא פדכתב מעכ"ת אבל חלילה לי לחלוק על דינו כי הוא עמוד ההוראה ובנדאי טעמו ונימוקו עמו ואם נראה לכ"ת שהנפות הן בלי דיבוק שום חמץ בנדאי יכול לסמוך על דעת הנחלת שבועה להקל קודם שלשים יום לפני הפסח עכ"ד יצ"ו וכבר פתבתי למעלה שרבני האחרונים הבאים אחריו לא הסכימו לקולא זו והרב המחבר הנ"ל לא ראה דבריהם וסמך על שמסתמא הגאון נחלת שבועה טעמו ונימוקו עמו אבל לדין דחזינו רבנו בתראי לא ניחא למארייהו בהוראתו הכי אית לן למינקט פי ברבים היו שוב ראיתי שגם בסי' כ"ה מר קעסיק בדברי הרב נחלת שבועה וכתב דלכאורה היה נראה להתיר (בנדונו) על פי זה אף כבד הביאו בשם שאלת יעב"ץ שחולק עליו בזה והרב המחבר יצ"ו ישנו בנותן טעם לחלק בין קודם שלשים יום לפני הפסח לתוף שלשים וסיים ואם פן לפי זה היה מקום להתיר בנדון דידן אולם אחרי שהאחרונים החמירו אפילו בקודם שלשים יום לפני הפסח ובפרט לכתחלה וכו' עי"ש הנך רואה שלא מלאו לבו להקל בזה ודברי תורה עצירים במקום אחר ומשנה אחרונה עיקר:ב) בעיר הזו המנהג מימי קדם שטוחנים קמח פשוט ברחמים של מים ויודעים איה לנקר האבנים להכשיר את הרחמים הנ"ל והוא בנקל מאד ולא היו אוכלים מקמח קירפיצנע (נישאסטא) הנעשה ברחמים של מאשינען שטוחניו בכל השנה חטין לתותין ולצורף הפסח עושין מחטין שאין לתותין זולת קצת מבני העיר מהאשכנזים יצ"ו היו אוכלים מקמח הזה ומקורב נתפשט גם אצל הספרדים דפה לאכול מקמח זה (שמביאין משאר

עניינות בכתב הכשר) ועתה אשר אחד מהנגידים פה בנה בית הרחיים ממאשין ההולך
בכת המים וטוחן בו בכל השנה קורפיצנע הנ"ל בקש ממני להרשותו לטחון קמחא
דפסקא על ידי שישכיר את בית הרחיים הנ"ל פדרה שעושין בשאר עניינות ואחר
הקירה בתהלוכות המאשינע הנ"ל ראיתי פי קשה מאד לנקות היטב את כל הפלים
שלא ישאר שום עיסה דבוקה בשום אחד מהם והנה האמן המנהל את בית הרחיים של
הנגיד הנ"ל הוא ישראל ואמר לי פי בעירו מכשירין את בית הרחיים ממאשינעו בכל
שנה לפסח רק שהנפה היא מיוחדת לקמח של פסח והרב שבעירו משגיח על זה
שכשינגמר הטחינה מקמח של פסח מצניע את הנפה בחותמו עד פסח הבא וכן בכל שנה
הרב שערי תשובה סי' תנ"ג אות י"ז פתב בשם שאילת יעב"ץ שמצריה לעשות פיס
חדש לרקד בו הקמח לצורך הפסח ולא להצניע משנה לשנה פיס הרחיים וכן הנהיג א"מ
הגאון במקומו עכ"ד ואני מסתפק אם דברי האמן ברורים או אמר בדדמי) השיב הנגיד
הנ"ל הלא בעיר הסמוכה אין לוקחין נפה חדשה ולא מיוחדת לפסח אלא מנקין את הנפה
מכל חשש עיסה ומשתמשין בה בפסח והאמן אמר פי להנפה אין שום תקנה וגם
להכשיר אח בית הרחיים עצמם לאו כל מוחא סביל וצריה שיהיה אמן ובקי בחורין
ובסדקין ויודע תהלוכות המאשין ואיזה מקום צריה בדיקה וניקור על פן לא נתתי לו
רשות לטחון בבית הרחיים הנ"ל לפסח פי לדעתי אין להתיר לעשות קמח קורפיצני
אלא בבית הרחיים חדש דלאו כל שעמא מתרחיש אמן ישראל לסמוך עליו בהכשרו
וגם שתהיה הנפה חדשה או לכל הפחות מיוחדת לקמח של פסח כעדות האמן הנ"ל
(וכולי האי ואולי ודעתי אינה מסכמת לאכול מקמח הזה מפמה טעמים ואני בל"ן איני
אוכל אף לאחרים אין לנו אלא כפי שורת הדין) וכתבתי על זה אז להרב דעיר הסמוכה
שיודיעני איך מתנהגים שם בהכשר בית הרחיים הנ"ל: וזאת תשובתו בענין הכשר
הפלים מבתי הרחיים מאשינעו בין שעל ידי מים בין שעל ידי קיטור תכבד העבודה מאד
ואין לצייר הדבר במקמח פי יש בו פפות הרבה קבועות ובלולים יעלו לעלות החטים מן
החדר התחתון אל העליה העליונה עד התיבה אשר ממעל לרחיים ובהסילונות
והצינורות נמצא קמח הרבה מהאבק הנשאר מהסחינות של המאלצין והחטים הלתותות
וגם התיבה אשר סביב האבנים מכוסות בכצק הרבה לכן יש לפתוח כל הסילונות
ולנקותם וגם התיבה שסביב האבנים וגם הבגין אשר עשו מנסרים ובו יאספו הקמח
היוצא מהנפה ומקום הנפה הוא מלא תמיד מקמח חמץ ועל דבר הנפה בעצמה שקורין
בייטי"ל בנדאי יש לעשות חדשה כפי המבואר בסי' תנ"א סי"ח אבל לי נראה פיון
שהבייטי"ל שבבתי הרחיים הנעשים על ידי מאשינעו נעשה מפשי דק מאד ואפשר
לנקותו היטב אינו דומה לנפה או שק שהתמירו ולא דמי להא דאמר רב יהודה בע"ז ד'
ע"ה הני דארמאי דמזיא דיחו דעור מנגבו דכתנא מיישינו דהתם לענין בליעה שנינו
אבל לענין ניקור וניקוי פיון דחזינו שמנקין אותו ונראה שלא נשאר עליה שום דבוק
קמח למה נחמיר בהנפה יותר משאר כל בית הרחיים ובצירוף דעת הנחלת שבעה הובא
בבאה"ט סי' תנ"ג סקי"ז וכל שעת הדחק כדיעבד דמי לכן נראה אם הבייטי"ל הוא שלם
בלתי קרעים וטלאים יש לנקותו היטב אם אי אפשר באחר וכת"ר בנדאי ימצא שם איש
היודע תהלוכות המאשין וחקם פמוהו יבין בעצמו המקומות שצריכים ניקור עכ"ד
תשובתו ועם פי לא פתב מפורש איך מתנהגים בהנפה במקומו (כאשר דרשתי ממנו)

מפנותלי מכתבו נראה שהנפה של כל השנה משתמשים בה גם לפסח על ידי ניקוי ואין דעתי נוחה בזה ואי"ה אחקור מרבנים אחרים על זה (ועיין לקמן בסי' זה אות ג' בדין טחינה בבית הרחיים קיטוריות): אחר שנים רבות השגתי ס' שאילת שלום מהדורא תניינא וראיתי מה שכתב הגאון בסי' רב"ן בנדון הנפות מהבראדען של רחיים אנו נוהגים להצריף חדשים ואם כי באמת מעיקר הדין גם בישנים אין לחוש להשתמש בהם לצורך קמחא דפסחא אחר הניקור והשפשוף היטב בבארשט חזק כי מה יש לחוש בזה דאף אם ישאר בהם מעט אבק מקמח החמץ בטל הוא באלף ויותר ואין לדון בזה משום דאין מבטלין איסור לכתחילה דהא אין פנונתו לבטל ואדרבא הרי הוא עושה פוונים לנקות האיסור בכל האפשרות וגם כי הוא בזמן היתר וכדכתבו הט"ז ומג"א בסי' תמ"ז ואף למה שכתב בפרי מגדים שם בטעם דאין לבטל משום דיש אומרים דחוזר ונעזר בפסח כבר כתבתי במקום אחר דלא שייך זה כי אם לערב בדבר דאין בו חשש חמץ כלל אבל בחטים המכונים לפסחא על פי הרוב לא נמלט שלא יהא בהם כמה מצומחים אלא שיש לנגדם ששים ויותר ואם פו בין פו ובין פו צריף לאחוז ולסמוך על שיטת הפוסקים דאינו חוזר ונעזר דכן הוא העיקר ולא שייך טעם הפרי מגדים ובפריט דאין איסור ברור לפנינו כי אם חשש רחוק שמה נשאר אבק כל שהו וגם אם נשאר אינו חמץ ברור ואפשר שהיה ששים נגד המצומחים בנדאי אין לחוש בזה משום אין מבטלין וכו' ונראה ברור דגם הרמ"א לא החמיר אלא להכשיר הנפות להשתמש בהן בפסח אבל להשתמש בהן קודם פסח אין טעם להחמיר כלל ובכל זאת משום חומרא דפסח ושללא יבואו לזלזל כדכתב בספר גינת נרדים אנו מחמירין להצריף חדשים אבל השטפער"ס עם הבעדע"ר אנו מתירים על ידי ניקור ושפשוף היטב וקבו דלא להוסיף עלה ואין להחמיר בזה כלל עכ"ל: ובשו"ת מוהר"ם שיק ס' רל"א נשאל הגאון על מה שכתב לו הרב השואל שמחמיר בכלי הטחינה לקמחא דפסחא שיהא הפוטע"ן שנושאים בה הקמח דווקא חדש ועל שאר פלים אינו מקפיד כל פו אלא על הפוטע"ן והבעזי"ן ושו"פ"ל וטעמו דאם דאם משהו יורד לרחיים ויגד לתוף הבייטי"ל הוא לח בלח שנקבי הבייטי"ל הם דקים מאד יותר מנקבי הנפה אבל לאחר שפא לפוטע"ן אז אינו עולה ברחיים ומשם ואילף יש לחוש יותר ובנדאי כל המחמיר בענייני זהירות בקמחא דפסחא תבא עליו ברכה אבל גוף הטעם הוא חלויש שהרי דוע שהקמח כשפא מהרחיים אם אינו מגנפה בנפה הוא מלא מחטים שבורים וסובין ומורסין ופירורין וכיוצא ואם פו הרי הפירורין אינם נביאים שפירורי היתר יצאו מן הצד על ידי דחק ופירורי איסור לא ילכו מן הצד אלא יפלו לתוף הבייטי"ל ואם פו שוב עיקר הסמיכה על הנפה ואין טעמו מספיק לחלק ונהיה אפשר לקיים חומרא שלו על פי דברי הטורי זקב בסי' תנ"ג סק"ב דדוקא על ידי טחינה חשיב בלח אף בכל הפוסקים לא משמע לחלק בזה ועיקר הסמיכה הוא רק על האפיייה שהיא קודם פסח: ואני חושש אף למאן דאמר דקמח בקמח מיקרי לח בלח אפילו הכי טוב ינפה לאפות הכל קודם פסח דהנה עיקר ההיתר דבלח בלח לא אמרינן חוזר ונעזר והפוסקים שסוברים דחוזר ונעזר טעמם דהיתר בהיתר לא בטיל והמתירים סוברים דחמץ שמו עליו והוי כאיסור בהיתר פמבואר כל זה בס' תמים דעים ולפי זה היינו בחמץ גמור שנתערב ונתבטל אבל אם נתערב דבר שנתלחלח בזיעה כמו שהיא בבית הרחיים שעיקר מה שנדבק בזאר"ג ויותר פלי הטחינה היינו מוכח הזיעה ומרן

בש"ע סי' תס"ו סעיף ג' סובר דלא תשיב פמיים וכתב שם החק יעקב בסק"ז דאם בא אחר פה למימ הוי פירות עם מיים וממהר להחמיץ אם נאפה בפסח אימתי יתבטל קודם פסח הוי היתר בהיתר ממש ובפסח הוא במשהו ואין לנו היתר ברור אלא ללוש קודם פסח: אמנם יש לעיין דביו"ד סי' ק"ב קיימא לו לענין דבר שיש לו מתירין היכא דהאיסור נעשה בתערובת וקודם שנתערב לא היה איסור בזה אין לו דין יש לו מתירין ובטל גם בשאר דברים חשובים אמרינו הכי ובע"ז ד' ע"ג ע"א משמע דחמץ בפסח אי אמרינו דלא בטיל דמי לשאר דברים חשובים ולכל הפחות אי אמרינו פהרמב"ם דחומרא דחמץ הוא מטעם שיש לו מתירין אם פן גם פאן יש לומר דאם האיסור נעשה בתערובת בטל ולא דמי לחטה או שעורה שנמצאת בקועה אף על גב שנעשה בתערובת מפל מקום מעיקרא נעשה על ידי תערובת חמץ ואחר שניכר האיסור פולט ממנה משהו אבל פאן פינו דמעיקרא היה בזיעה או במי פירות וכשלישין נעשה חמץ אם פן נעשה החמץ בתערובת איכא למימר לכולי עלמא בטל ושפיר מותר ללוש אף בפסח למאן דאמר קמח בקמח מיקרי לח בלח פן אפשר לומר ולדינא אני מסופק בסברא זו וצריך עיון אלו תנורף דב"ק: ובענין הנפה אם צריך חדשה לקמן פאות ג' בדין טחינה על ידי רחיים של קיטור הנה הבאתי שם דברי כמה פוסקים המדברים בדין הנפה עיין שם: ג) נשאלתי בשנת התרל"ו על חטים הנטקנים ברחיים קיטוריות וז"ל השואל יצ"ו חטים הנטקנים ברחיים קיטוריות ויש חשש שהרערי"ן (ר"ל צינורות) שמהם הולכים החטים לאבני הרחיים מונעות תמיד ונמצא באבני הרחיים בצק הרבה חמרים חמרים.

והנה בעיר פלוגית עושים קמח ברחיים הנ"ל לכן מצאתי נכון להודיע לכת"ר כי הוא סמוך לעירו והיה מעשה כזה בחארסאן והרבנים רובם אסרו ומועט בקנשי התיירו פמבואר בהעתק מכתב שקבלתי מחארסאן (ונהו י"ג אדר התרל"ו אודות קמח מרחיים קיטוריות הנני להודיע כי בערינו איש פלוני עשה רחיים הנ"ל ובעוד חדשה רצה לטחון קמחא דפסחא והתירו לו כי לא נודע לנו מה טיבה ואחר פה ראינו כי שגינו בזה שיהיה בצק חמרים חמרים והוצרכנו לסמוך על הפוסקים אשר אחר הנהלת הנפה הוי לח בלח והיה שעת הדחק שלא היה קמח ואחר הפסח שאלנו לגדולי הדור הגאון מוהרש"ק אסר ואמר שהאוכל מקמח זה פאילו אוכל חמץ שהוא בכרת.

והגאון מוהרי"ש נאטאנזאן התיר על ידי אופן שהרערי"ן לא יהיו מונעין מקמח אשר נופל מאבני הרחיים אל הרערי"ן ששם הולכים מעגילה פמו ספינים יהיו פתוחים ורב העיר ישב שם להשגיח ולעיין באבני הרחיים ומעגילה הסוכבת את האבנים אם לא נמצא בו קמח קשה פבצק.

וענין כי אף לדברי המתיר קשה מאוד לשום עין שם להשגיח בפרטי פרטיות ולדברי האוסר הוא חמץ גמור מי יוכל בענין הפסח במקום חנוך כזה ועל פן אסרנו את הרחיים מאז והלאה.

ודברתי עם הגאון מוהר"ם מענדל מליבנוויץ ולא היה דעתו נוחה להתיר לכן עד היום אין מתירים לטחון ברחיים קיטוריות עכ"ד המכתב מחארסאן) ובדעתי היה לשלוח לעיר פלוגית הנ"ל שלא יקחו קמח זה וחדלתי כי יראתי וכו'.

ונראתי גם פן יהיה לי עון אם אחריש לכן אוחיל עד בא תשובתו עכ"ד רב השואל
רחמתין עזינא יצ"ו וזה אשר השבתי לו ידידי וכו' רחמים הנ"ל לא ראיתי מעודי ולא
נודע לי אם זיעת הצניורות הנ"ל היא מחמת חום האש או אם היא מחמת הקל וחום
המים כי לפיהן ישפנה הדין שאם מהקל וחום המים אסור לכולי עלמא.

ואם מחמת חום האש תליא באשלי רב רבי יעניין בש"ע סי' תס"ו ס"ג וחק יעקב שם,
ולפי שמסופקני אם נמצא ביד כת"ר ספר חק יעקב אמרתי להעתיק לפניו את כל נאות
יעקב בזה והוא כי על מה שכתב מרן שאם שק קמח נתלחלח מזיעת החומה מותר ויש
אוסרין פתב הארי הח"י ונ"ל בסק"ו מזיעת החומה מותר הוא דעת הרא"ש דמדמי לזיעת
אדם דאינו מכשיר ואינו מחמיץ ולפי"ז נראה דדוקא פשמזיע מחמת עצמה או מחום
האש וכיוצא בזה מה שאין פן אם מזיע מחמת חום והקל דמים חמין הרי הוא פמים
דמכשיר כמבואר בפרק ב' דמכשירין ומחמיץ וכמו שכתב גם פן הריב"ש סי' הר"ן
דזיעה היוצאת מן המשקים הרי היא פאותם המשקים לכל דבר ואף על גב דמדברי
הרא"ש בפרק כל שעה גבי האשה שפה מורסן משמע דאף הזיעה שמוזיע בבית הפרחץ
אינו מחמיץ צ"ל שמוזיע מחמת חום האש ולא מחמת חום המים עכ"ל ויעניין בש"ע הרב
מוהרש"ז שם בסעיף ז' ומבואר דגם לדעת המתירים בנתלחלח מזיעת החומה אם הזיעה
באה על ידי חום מים מודו לאסור ולא התירו אלא בזיעת החומה מעצמה או מחום האש
בלבד ובענין זה הרוצה לסמוך על המתירים מי יאמר לו מה תעשה בפרט שנוראה שכן
דעת מר"ן בש"ע (פ"ד דרכו בקדוש דסברא שמיביא בסתם היא עיקר לדעתו) וכתב
הרב חק יעקב בשם הא"ז דהעיקר בהמתירים ואם פן הסומך על גדולי הפוסקים הללו
סמוך לבו לא ירא אלא דעל כל פנים צריף לזהרה בשמירת עיסה זו כמו במי פירות עם
מים לאפותה מיד כמו שביאר הרב חק יעקב בסעיף קטן ז' עי"ש והמחמיר תבוא עליו
ברכה.

אף אם הזיעה היא מחמת הקל וחום המים חמין ודאי אסור ולפי הנראה הגאונים הנ"ל
בקיאי ונדעי לה רבנן כי הזיעה היא מחמת הקל וחום המים חמין ולכן אסר מוהרש"ק
גם מוהריש"ן אסור אלא שהמציא תקנה כנז"ל.

ובלי ספק כי בעיר פלונית הנ"ל לא נעשה שום תקון ואין איש שם על לב להשגיח על
פיוצא בזה. ומסתמא לא נמצא שם מי שנוכנס לבית הספק ולא חלי ולא מרגיש להשגיח
על זה ולכן לדברי הכל אסור אף לפי מה שכתב הרב במכתב הנ"ל דסמכו על הפוסקים
דקמח בקמח הוי לח בלח והיה שעת הדחק שלא היה קמח אחר הנה גם בעיר פלונית
הנ"ל עתה שהוא סמוך לחג הוא שעת הדחק כי עד שיודיע להם וישלחו להשיג קמח
ממקום אחר הנה ימי הפסח קרבו ויאתיון פי בא מועד.

ולכן היה נראה שלא לפצות פה כלל. אלא דלעניות דעתי פשהתירו אחר הנהלת הקמח
(כמו שכתב במכתב הנ"ל) לא התירו אלא באם ינהלו הקמח תכף אחר הטחינה בענין
שלא יהיה לחוש שנתגיבש ונפרך כדאייתא בסי' תס"ו ס"ד.

ובעיר פלונית הנ"ל מה שנטחן מכבר כמה ימים ולא נהלו הקמח מיד כי לא ידעו מדין
זה כלל לא יועיל עתה שינהלו הקמח כי כבר נתגיבש ואם לא היה ברור לנו כי מחום
והקל המים חמין באה הזיעה הזאת היה אפשר להתיר על ידי הרקנות הקמח על פי מה

שְׁכֵתֵב הָרֵב חַי אָדָם בְּקוֹנְטְרָס נִשְׁמַת אָדָם ס׳ כ״ב בְּמֵה שְׁנֵשְׂאֵל בְּנִמְצָא עֵיפָה בְּרַחֲטֵים בְּדוֹפְנֵי הַתִּיבָה שֶׁהַקְּמַח הַנְּטָחָן מוֹנַח בְּתוֹכּוֹ וְהַזֵּיעָה בָּאָה מִחוּם הַטְּחִינָה וּמֵאוּרֵי הַקֶּר וְנִעְשֶׂה עֵיפָה וְהִבִּיא עַל זֶה מִחְלֻקַּת הָרֵא״ש וְהֶרְקַח וּבִיָּאָר סְבָרְתָם דְּלֵהֲרֵא״ש דְּמִדְּמֵי זִיעַת הַחוּמָה לְזִיעַת אָדָם הָרֵי הִיא תוֹלְדָה בְּפָנֵי עֲצָמָה לֹא תוֹלְדָה דְּמִים וְלֹא מִי פִירוֹת וּלְרַבֵּינוּ הֶרְקַח אַף דְּבִזְזִיעַת אָדָם גַּם הוּא מוֹדָה דְּאִינוּ מִחְמִיץ מִכָּל מְקוֹם זִיעַת הַחוּמָה חָשִׁיב תוֹלְדָה דְּמִים פִּינּוֹן דְּבַחוּמָה יֵשׁ מִים אַף שְׁפָכָר נְתִיבָשׁוּ חוּזָר וְנַעוֹר וְחָשִׁיב כְּמִים וְכֵתֵב לְנִדּוֹנוֹ דְּאֵף שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לְצַדֵּד דְּמִחְלֻקַּת זֶה אִינוּ אֱלֵא אִם יוֹדְעִים בּוֹדְאֵי שְׁנִתְעָרֵב בְּקִמַח מִן הַבָּצֵק שְׁנִתְלַחֵלַח מִן הַזֵּיעָה.

מִכָּל מְקוֹם הֵיָה רֵאוּי לְהַחְמִיר אַף כְּשֶׁהוּא סָפֵק אִם נִתְפָּרֵר לְפִירוֹרִין דְּקִינּוּ וְלֹא רִיקְדוּהוּ תְּכַף אַחַר הַטְּחִינָה שֶׁכְּפָה חֲנוּמְרוֹת מִחְמִירִין בְּפִסְחָה, שׁוֹב כְּתֵב דְּאֵף אִם וּדְאֵי נִתְעָרֵב פִּירוֹרִין בְּקִמַח יֵשׁ לוֹמֵר דִּיוֹעֵיל הֶרְיקוּד אֶפִּילוֹ אַחַר שְׁנִתְיַבֵּשׁ כְּמוֹ שְׁכֵתֵב הַחֵק יַעֲקֹב בְּסִי' תִּס״ו ס״ק י״ג בְּשֵׁם הַדְּרִישָׁה דְּהִיכָא דְּאִיכָא לְסָפֵק אִם נִתְלַחֵלַח מִמֵּי פִירוֹת וְכִי הִיא גִּוּוֹנָא אוֹ מְדַבְּרִים הַמְחַמְצִים יֵשׁ לְהַקְּל לְאֶכְלוֹ בְּפִסְחָה אַף אִם נְתִיבָשׁ מִטַּעַם סָפֵק סְפִיקָא שְׁמָא מִמֵּי פִירוֹת נִתְלַחֵלַח וְאִם תִּמְצָא לוֹמֵר מְדַבְּרִים אַחֲרֵים שְׁמָא לֹא נִתְעָרֵב בּוֹ כְּלוּם וְאִם כּוֹ הֵכָא נָמִי סָפֵק דְּפִלּוּגְתָא וְשְׁמָא לֹא נִתְעָרֵב בּוֹ כְּלוּם וּבְפִרְט שְׁבּוֹדְאֵי יֵשׁ שְׁשִׁים נֶגְדַּ מֵה שְׁנִתְעָרֵב וְלִכּוֹן יֵשׁ לְהַקְּל בְּמְקוֹם שֵׁיִשׁ דּוֹחַק לְטַחּוֹן אֶפִּילוֹ לְכַתְּחִלָּה אֲבָל שְׁלֵא בְּמְקוֹם דּוֹחַק יֵשׁ לְטַחּוֹן דּוֹקָא חֲצִי חֲבִית בְּפַעַם אַחַת שְׁאֵז אִינוּ חֲמוּם כָּל כּוֹד וְלֹא יִמְצָא בָּצֵק וְכּוֹן אֶמְרוּ טוֹחְנִים הַבְּקִיאִים עכ״ל: וְמֵה שֵׁיִשׁ לְפַקְפַק עַל הַסָּפֵק סְפִיקָא הֵיָה דְּאִיָּד נֵאמַר לְהַקְּל עַל יְדֵי סָפֵק מִמֵּי פִירוֹת נִתְלַחֵלַח דְּאִם כּוֹן יְהִיָּה אֶסוּר לְלוּשׁ הַעֵיפָה בְּמִים מְשׁוּם מִי פִירוֹת עִם מִים עֵינִין לְהַרְבֵּ שֵׁם בְּסִי' כ״ג.

וְנִרְאָה דְּהָרֵב חַי אָדָם מֵיִירֵי בְּזִיעַת הַחוּמָה שְׁאִינָה מִחְמַת חוּם וְהֵבֵל הַמִּים חֲמִין דְּבִזְזָה כְּבָר כְּתֵב הָרֵב ח״י בְּסִק״ו דְּגַם לְהָרֵא״ש מִחְמִיץ וְאִין כָּאֵן סָפֵק פְּלוּגְתָא כָּלֵל וְלִפִּי זֶה בְּנִדּוֹן דִּידוֹן דְּמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הַרְבָּנִים מוֹהַרשׁ״ק וּמוֹהַרִישׁ״ן דְּהַזֵּיעָה בָּאָה מִחוּם וְהֵבֵל הַמִּים אִין מְקוֹם לְהַתִּיר עַל יְדֵי רִיקְוּד לְכּוֹן נִכּוֹן הַדְּבָר שְׁיִכְתּוּב לְהֵם כַּת״ר מֵה שְׁהִיָּה בַּחֲאָרְסָאן וְיַעֲתִיק לְהֵם הַמְּכָתֵב הַזֶּה לְיִיכְתּוּב לְהֵם כִּי לִפִּי שְׁדָבָר זֶה לֹא בָּא מִפּוֹרֶשׁ בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים הַנּוֹכְרַח לְהוֹדִיעַם הַשּׁוֹמַע יִשְׁמַע וְכוּ' וּבִזְזָה אִין שׁוּם חָשִׁשׁ קוֹבֵלְנָא וְכוּ': אַחַר שְׁשִׁלַּחֲתִי תְּשׁוּבָתִי לְהָרֵב הַשּׁוֹאֵל יצ״ו רֵאוּתִי לְהָרֵב קָרְבָן נִתְנָאֵל פֶּרֶק כָּל שְׁעָה סִי' כ״ב (עַל מֵה שְׁכֵתֵב הָרֵא״ש גַּם מֵה שְׁכֵתֵב אִם נִפְל מִים עַל קִמַח וְשִׁירְקָד הַקְּמַח וְהַשְּׂאָר מוֹמְרַקוּלָא גְדוּלָה הִיא לְעֵשׂוֹת כּוֹן בְּתוֹדָה הַפִּסְחָה דְּכִינּוֹן דְּחִמְץ בְּמִשְׁהוּ חֲזִיִּישִׁינוּ שְׁמָא יַעֲבֹר חִמְץ כָּל שָׁהוּ עִם הַקְּמַח ע״כ) כְּתֵב עַל זֶה וְז״ל וּבִשְׁנַת הַתַּק״א פָּה פְּרָאָג אִירַע מַעֲשֶׂה שְׁבִשְׁעַת טְחִינַת הַקְּמַח לְמַצּוֹת הִיָּה מְזִיעַ אוֹתָן כְּלֵי רַחֲטִים שֶׁהַקְּמַח נוֹפֵל לְתוֹכּוֹ שְׁהִיו מְעִידִים נְאֻמִּים שֶׁהֲרָגִישׁוּ כְּמֵה טִיפּוֹת בְּהַכִּיּוֹסִי מְלַמְעֵלָה.

וְנוֹסֵף עַל זֶה שֶׁהַדְּבִיק בְּהַפְשָׁתוֹן הַפְּתוּחַ בְּדִפְנוֹת אוֹתוֹ הַכְּלִי מִחְמַת הַזֵּיעָה וְאֲבָק הַקְּמַח כְּמוֹ עֵיפָה עַב בְּעוֹבֵי אֲצִבַּע וְהַסָּפֵק הִיָּה אִם בָּא מִחְמַת לְחִלּוּחִית תְּבוּאָת אוֹתָהּ שְׁנָה שְׁלֵא נִתְבַּשְׁלָה וְנִתְיַבְּשָׁה כָּל צָרְכָה עַל פָּנֵי הַשְּׂדָה וְהָיוּ מִי פִירוֹת אוֹ שְׁבָא מִחְמַת אוּרֵי קֶר וְלַח שְׁהִיָּה בְּעַת הַטְּחִינָה וְחוּם הַרַחֲטִים וְהָיוּ תוֹלְדָה דְּמִים וּפְסָקוֹ כָּל הַחֲכָמִים לִיקַח הַמְּכָסָה הַעֲלִיוֹן כְּדֵי שְׁלֵא יְהִיָּה חֵם כָּל כּוֹד וְלִמְתוּחַ פִּשְׁתוֹן עֲלֵיהָ.

גם להחליף הפשתן תמיד אם נראה בו עיסה והיו מעמידים נאמנים לרקד הקמח ריקוד אחר ריקוד גסה ודקה. ולאפות הכל קודם פסח.

ומפני הפסד מרובה כמה מאות זהובים סמכנו על אותן הפוסקים דמהני ריקוד ועם כל זה מנעתי לאכול מאותן מצות גם שאר שרידי העדה עכ"ל: ולפי המובן לא היה ג' דונם ברחיים קיטוריות ובכל זאת לא התירו אלא בדיעבד ובמקום הפסד מרובה כמה מאות זהובים ועל ידי עמידת נאמנים להשגיח.

ובריקוד אחר ריקוד נאפיה קודם הפסח. ונראה דלקבוע הלכה לדורות לעשות באופן שיש חשש איסור אלא שנבא לעשות תיקונים להסיר החשש הנז"ל אין לעשות פן כי אחר שיתפשט ההיתר על ידי תיקונים ההיתר יתפשט לגמרי ומעט מעט לא יזכרו ולא יפקדו אין גם אחד מהתיקונים הצריכים כ"ל.

ונסיעה על אגיות הקיטור דרוך אגיה בלב ים שנתפשט ההיתר בימינו תוכיח כי פשהתירו לא התירו אלא על ידי קניית שביתה וגם באזהרה שלא לבא לידי שום חילול שבת. ואוי לאנשים כי פשהתה המספחת וכהיתר גמור בעיני הרוב לנסוע בשבת לספינה ומחללים שבת בעצמם להוליה משא בידם ביום השבת בכניסה ויציאה.

ונותנים מעות על הבייליטין או להוליה משא כבד ומחללים שבת בפרהסיא אף אותם אשר מפני הבושה או היראה שומרים שבת מחללו בפרהסיא אף בזה אין להם שום בושה כי אחר שהותר מקצתו הותר כולו בעיניהם לא יבושו ולא יפלטו לעשות זר מעשיהם כי נשתקעו אונפני וסדר ההיתר ורק ההיתר נשאר במקומו ונמשכים הרבה איסורין קליו וקמורין ולילא נפתח פתח כחודיה של מחט בהיתר הנסיעה לא היו פותחים פתח כפתחו של אולם לפרוץ גדר התורה והמצוה.

כפיצא לזה נמצאים מכשולות הרבה אשר נתהוו על ידי קצת היתר בדבר. ואילו דורות הראשונים הפה ראו את אשר נתהווה ונמשך מההיתר היו מכריזים ואומרים דברים שאמרנו לפניכם טעות הם בידינו ולא נמצא אחד מעיר שיטה אנון לדבריהם האחרונים מצוה בחזר"ת.

ובדור האחרון אשר ראינו פרצות ותקלות הנמשכות מפיוצא לזה באלו אמרו הלכה ואין מורין פן. כי אף אם באמת יהיה מותר על פי הדין על אונפני תיקון חלילה חלילה להתיר לעשות פן לכתחלה אחר שעיינינו רואות וכלות את אשר נמשך מפיוצא לזה: נהרי אמרו (תמיד כ"ט) איזהו חכם הרואה את הנולד נהרי ראינו את הנולד כבר בעניינים אחרים ומהם גלמוד לגדון הבא לפנינו כפיצא בזה (ונאני אומר דרוך צחות דקדוקו לומר את הנולד ולא אמר את אשר ינולד).

ולכאורה לראות את אשר כבר נולד מה יתרון לחכם אחד חכם ואחד תם העיני בשר לו עיניו תחזנה את אשר כבר הורה ונולד אף רוצה לומר כי בנדאי להעמיק ולחשוב מחשבות להיות צופה עתידות לא כל אדם זוכה להיות פחכמי הש"ס והגאונים רבנן סבוראי זיע"א חכם עדיף מנביא.

ורק מי שזכה להיות מהחרדים אל דבר ה' וידון הגדון הבא לפניו בהיקש וגזרה שוה או קל וחומר לגדון אשר נולד כבר ומה נמשך ממנו אם לטוב או למוטב זהו חכם הרואה

את הנולד נולד דייקא שנולד כפר) ולכן אני אומר דלפי הנראיה הנראיה פזאת אסור להורות בקבע הלכה לדורות ורק בדיעבד.

או בשעת הדחק גדול מאד אפשר דיוכלו לסמוך על מה שכתב הרב הפותב שהתיר בזה הגאון מוהריש"ן על פי התנאים הנ"ל וכןלי האי ואולי צא ולמד מהוראת הגאון החסיד נודע ביהודה בהיתר תגלחת בחול המועד למי שגלח בערב הרגל שר פונתו היתה להציל מאיסורא רבה השחמת הזקן ולא התיר ש אלא הוראת שעה להחולקים בין השנים ולפני מלכים יתניצבו ורבו הפריצים נכשלו בה עיני בלהבות דב"ק הגאון החסיד חתם סופר בסי' קנ"ז הבאתי תנרף דב"ק במערכת חול המועד אות א' ודי בזה: והן עתה הראוני בהצפירה שנת (תר"ם) בגומר שמיני שכתב סופר אחד מאודיטה שנתנועדו שם הרבנים לחיות דעתם אם מותר לטחון לפסח ברחמים של קיטור כמו שעושים בערים הגדולות כמו לבוב.

זיטאמיר. מאהליב.

פינסק.

קארלין.

באין פוצה פה נגדם ושנים מהם אמרו כי לדעתם אין שום מיחוש כלל והנשארים פוסחים על ב' הסעיפים אם לסמוך על גאוני עולם ובראשם מוהרי"ש נאטנזאהן אשר דרשו וחקרו ומצאו לנכון להתיר רחמים הקיטורים או על דעת הגאון מוהרש"ק אשר שפט למשמע אזניו ולא למראה עיניו וכתב כל אוכליו יפרת עכ"ד הפותב בהצפירה, הנה רואה שתפס היתר של הגאון מוהריש"ן מבלי להזכיר שום תנאי מהתנאים אשר התנה הגאון בעצמו כדי להתיר.

ועתה אמרו אתם אחי ורעיי היעלה על דעת אחד מהקורא דברים כאלו לומר שלא התיר הגאון הנ"ל אלא בתנאי שלא יהיו הרע"ע"ן מזויעים ושישב שם רב העיר וכו' (כאשר העיד הרב דחארסאן בשמו בתשובה שהשיב להם) הוא הדבר אשר דברתי כי אחר שניתן רשות להתיר (על ידי המצאת תיקונים) אין איש שם על לב תיקונים הנצרכים ישמקע ולא יאמר שום זכר תיקון כי אם בזאת יאמר נא ישראל דבר, זה התירו הפרושים הותר מקצתו הותר כולו ואין זכרון להתיקונים הנצרכים להתיר אחר שנפרץ גדר האיסור.

ומי יודע אם עדותו ברורה על העיירות הגדולות הנ"ל ובאיזה אופן מתנהגים ואחר שנתפרסם דבר זה בעולם על ידי המכ"ע הנ"ל אמרתי שאל אביה וכו'. ושאלתי על זה לרב גדול בדורנו יצ"ו ונ"ל תשובתו המאשינין אשר מקרוב באו למדינותינו הטוחנים בכת הקיטור כפר נשא ונותנו הרבנים מפני שהפלים מזיעים והאוסרים הביאו ראיה ממה שכתב הק"ן פ"ק כל שעה אות קכ"ו.

אמנם המתירים רבו לפי שהמכונה המסבכת את כל פלי הטחינה בכת הקיטור היא רחוקה מבית הרחיים והאופנים יסבו בלפתן את פלי הרחיים אם האבנים רק על ידי רצועות של עור וגם בכל פתי הרחיים יש מוצא להחום גם כן על ידי מכונה לבלתי לתחם הקמח מרוב מהירות הסבת האבנים הטוחנות וישנרף הקמח ואחר הבחינה נעשה

בצק הרבה מהזיעה על ידי רחיים הפשוטים יותר מהרחיים המאשינין ואדרבה ברחיים הפשוטים ישלחט אור הקר והלח מפני שאינם נעשים בדיבוק גמור שלא יהיה ריח ביניהם אבל המאשינין נעשו בדיבוק אשר יתלכדו ולא יתפרדו ואין מקום לאור ליפנס ואם נמצא בצק הוא מלחלוחית התבואה שלא נתיבשה כל צרכה ע"פ השדה והוי מי פירות כמבואר בק"ן שם עכ"ד ואם כי לא נתקרה דעתי העניה בכל דבריו מלאכתי מלאכת שמים היא ולרגל מלאכתי הבאתי דבריו והבותר יבחר את אשר יקרב לו: שוב נדפס ספר מנחת משה לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ו אות ט' הביא בשם הרב דברי חיים ח"ב סי' ל"ה שענייני הרחיים של קיטור הוא בדרך זה שהקמח נעשה לבצק ושוב נטחן לקמח דקה מן הדקה וזה כל השנה אבל לצורך הפסח נטחן באופן שלא יצטרף להתחמם ויוצא הקמח תכף בל יצטרף לעלות למקום גבוה מאד כבכל ימות השנה.

רק יוצא תכף קר לתוך ארזו על ידי תחבולה קלה וגם הנפה שקורין בייטי"ל ינקר והיא ממש כחדש ולא נשאר מאומה ויתר הפלים נכשרים היטב וגם כי לא יצטרכו ע"י תחבולה פלים כ"כ וברחיים הללו לא יוכלו לטחון פלל תבואה לתותה או רפה בשום פעם רק תבואה יבשה וכתב על זה אם יש להתיר באופנים הנ"ל.

ושוב כתב דבמדינת רוסיא עוד לא חדשו תחבולה הנ"ל ברחיים של קיטור וגם רגילים לטחון שם תבואה רפה כל השנה מה שאין פן ברחיים של קיטור דסביבותינו שאי אפשר פלל לבא לטחון חמץ כי אם על צד הרחוק ולכן אין לאסור עכ"ד ואם פן מוכן מדבריו דאינו מתיר אלא על פי שני התנאים הנ"ל שאין טוחנים בכל ימות השנה תבואה לתותה פלל ונעשה תחבולה חדשה הנ"ל ושא לא יהיה הקמח עיסה בתחלה ואחר כך נטחן לדקה ואז על ידי הכשר הפלים היטב דעתו שלא לאסור וסיים בזה הגאון המחבר יצ"ו אמנם פן לפי עניות דעתי אין להחליט היתר בזה בכל מקום ובכל עת ומוטל על המורה בעת שיכשיר רחיים של קיטור לפסח להשגיח היטב על כל פרטי אופני המאשין ותחבולתו כי ענייני המאשין משתנים בכל עת ועל ידי תחבולה קלה חדשה ישמור פן ילכד ח"ו באיסור חמץ בפסח והתחכם עב"ר עכ"ד יצ"ו ובמכתב אחד ששלחתי עתה (בשנת התרמ"ו) להגאון הגדול כקש"ת מוהריז"ש בעל ספר הנכבד זכר יהוסף יצ"ו רמזתי לו כי כתוב בקונטרסי בענין רחיים קיטורית לאסור ובמכתבו אלי כתב בענין זה בזה הלשון אולם בענין הרחיים של פאראוו"ע לטחון קמח לפסח הוא מנהג פשוט בכל מדינתנו רק שבקצת מקומות נוהגים לנקר הרחיים עם צילענדי"ר הארוג ממשי דק ומחובר על ידי קרסים שיוכלו להסירו ולנקותו כחדש ממש באמרם שאינו דומה לבתי רחיים של מים שהפס של צמר והקמח נדבק מאד שדינו כשק שצריך להתיר תפירותיו ולכבס ואולם במחצית השקל סי' תנ"ג ס"ק י"א דלמה שכתב בסי' תנ"א סעיף י"ח דנפה אין לה הכשר אם פן הוא הדין בכיס של רחיים ובשערי תשובה סי' תנ"א ס"ק ל"ו בשם הרב פרח שושן דמדינת אסור בנפה אם לא בשעת הדחק או בהפסד מרובה יאפה קודם פסח וישליף מעט קודם הלישה גם לא יעשה ממנו תבשיל בפסח וממילא אין חילוק גם בשל משי ורק אם הפיס של רחיים הוא משנה שעברה מפסח ומצניעין אותו משנה לשנה ולא הנה מונח במקום לח והיו נזהרין שלא להשתמש בהפס לטחינת חטים לאחר הפסח בזה והי"ן (והיה נראה) דאין להחמיר דגם בנפה מותר מדינת בכי האי גוונא הגם

שבשאלת יעב"ץ הובא בשערי תשובה תנ"ג סק"ו מצריף לעשות פיס חדש ולא להצניע משנה לשנה וכו' מפל מקום נהי דזה הוי על כל פנים סניג מצנה משום חומרא ולא גרע מדברים המותרים ואחרים נהגו איסור אבל מה שלא היו מצניעים משנה לשנה בשל צמר מצד שלא היו מטריחים בזה כיון שלא היה הוצאה מרובה כמו כן מפס חדש ולא שיניף כל פה מנהג להחמיר שלא להצניע משנה לשנה ובפרט בשל משי שהוא דבר חדש.

גם בדבר הפאסי"ן אם של עור נקל לנקותו אבל של גדיל קשה מאד וגם במקומות מבית הרחיים שהולף הקמח על ידי רירין או פושקעס הנושאים את הקמח ממטה למעלה ומחנפים אל רצועה של עור או שק הנקרא גורטען או שליעס שאי אפשר לנקרם וגם שנתהנוה שם זיעה הרבה והיה יותר טוב לקחת גורטען חדשים שעולה להוצאה מועטת ויש לי אריכות דברים בדברי הנחלת שבועה סי' י"ג ועיין להרב שערי תשובה בסי' תנ"ג ס"ק י"ט העתיקו במחכ"ת שלא פהוגן שפנראה לא היה אז הנ"ש למראה עיניו והארכתי קצת בתשובתי ותפצתי לראות מה שכתב כת"ר ברחיים קיטורית שטוחנים בשאר ימות השנה תבואה לתותה יען פי חדמא היא לו שאי אפשר לנקרו פדת פי בכל מדינתנו נוהגים בפשיטות להיתר באין פוצה פה עכ"ד יצ"ו אחר איזה שנים נדפס ספר עין יצחק להגאון הגדול המפורסם מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ז אשר דבר בקדשו בענין זה וז"ל (בסוף הסימן) ונתבאר דשפיר נהיגי עלמא לאכול המצות בפסח אף ממה שטוחנים בבתי רחיים של קיטור וכן ברוב קהלות ועיירות במדינתנו כל הטחנות הם רק על ידי בתי רחיים הללו ואין שום פוצה פה ומערער כלל ובאמת בקהלתי דרכי לצוות שיהיו פתוחים הליווענטארע"ן בעת הטחינה ועל ידי זה אין מוצאים שם עיסה וכן הנני מזהיר לכל הטוחנים חטי דפסחא שיהדרו שיהיו הצילענדער כפי נקי וחדש שלא בא עליו חמץ כלל מעולם וכמו שכתב הרב שערי תשובה סי' תנ"ג ס"ק י"ד בשם שאלת יעב"ץ אף בדיעבד אין לחוש בזה כלל עכ"ד יצ"ו ועיין לעיל בסוף אות ב' (בד"ה אחר שנים) מה שהבאתי לענין הנפות של בית הרחיים וגם לקמן בסי' י"א אות ב' פתבתי קצת בענין הנפה בס"ד עי"ש.

והיו הדברים האלה אשר הבאתי בשם מרן עין יצחק יצ"ו למראה עיני הפהו ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר שלום מרדכי הפהו מח"ס משפט שלום ודעת תורה וגילוי דעת אבד"ק ברעזאן נש במדינת גאליציען יצ"ו וכתב אלי וז"ל ואגב אבקשהו במה שכתב בספרו דברי חכמים סי' קי"ב בדין רחיים של קיטור בשם עין יצחק סי' ט"ז שהתיר בדיעבד (אמר המחבר ממה שכתבתי בסמוך בשמו האדם) וראה לעינים שלא על דיעבד דבריו אמורים והוה הן הדברים שבספר דברי חכמים) ולא הביא שום טעם נגד טעמי איסור שהזכיר מקודם וגם בעיני ראיתי שהמקומות שהולף בהם הקמח גם אחר ניקיון היטב חוזרין אחר יום או יומים ומתמלאים בצק והוא מחומץ בריחו וטעמו כשאר ממש וידוע שהחטים יבשים ואין הזיעה מתהוה מהם בשום אופן וגם הריקוד אינו מועיל כי גם מה שמתניבש חוזר ונפרף לכן נא להודיעני טעם ההיתר לעשות רצון צדיק הנני להעתיק תורף הדברים שבעין יצחק הנ"ל נשאל מרב אחד להודיעו טעמו במה שהשיב לרב אחד ממדינתו על דבר קמח פסח של בתי הרחיים שגמצאת עיסה בדופני הליוונטארין והיתה תשובתו בקצרה שמומר הקמח באכילה בפסח ועל זה ערער הרב הנ"ל ובקש ממנו שידיעו טעמו והשיב שפעין זה פתב בגשמת אדם הלכות פסח סי' כ"א

להתיר על פי ספק ספיקא שמה הזיעה הוי כמי פירות ושמה לא נתערב בו כלום ושקיל וטרי קצת דמדברי הקרבן נתנאל בפרק פל שעה אות קכ"ו נראה שסובר להחמיר בזה מדין ודאי איסור ומסיק שהנכון בהנשמת אדם דהוי על כל פנים ספקא דדינא אם הוא חמץ או לא ואף שאחר כך כנשילוש במים הוי מי פירות עם מים כבר כתב בהנשמת אדם דיש להסתפק דזיעת החומה הוי כזיעת אדם דלא תשיב אפילו מי פירות והביא מה שכתב הרב חק יעקב בסי' תס"ו ס"ק י"ג שאם יש ספק ממה נתלחלח השק אף אחר שנתניבש מהני ריקוד מטעם ספק ספיקא שמה נתלחלח ממי פירות ושמה לא עבר בו כלום והקשה הרב מקור חיים שם סק"ג דמאי מהני מה שנתלחלח ממי פירות הרי אם יתן בו אחר כך מים הוי מי פירות עם מים דממהר להחמין והביא מה שישב לזה הרב נשמת אדם דמפל מקום הוי ספק דדילמא הלכה כהרי"ף והרמב"ם דמי פירות עם מים אין מחמין ופקפק על דבריו דאין צד ספק זה ברור דהא לדעת שאר הפוסקים מי פירות עם מים ממהרים להחמין וכל פי האי דאין הצד ספק בכור לא תשיב ספק וכו' ושוב כתב דאיכא ספק ספיקא באנפא אחרינא וכו' וסיים ואיך שיהיה כיון דכתבו הפוסקים בספק אם נתלחלחו ממי פירות להתיר מספק ספיקא אם כן הוא הדין לגדון דידן דהוי ספקא דדינא אם הזיעה הוי מי פירות ושמה לא נתערב בו כלום: וכתב שיש לפקפק לכאורה ממה שכתב הרמ"א בסי' תס"ז סעיף ב' דלא מהני ספק ספיקא להתיר באכילה בפסח והאחרונים עמדו בזה להבין למה לא מהני ספק ספיקא בזה והמקור חיים וביאורי הגר"א כתבו דטעם הרמ"א הוא משום דסובר דחמץ הוי דבר שיש לו מתירין ולא מהני ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין ופלפל בדבריהם בזה והסכים לדבריהם שטעם הרמ"א הוא משום דלא מהני ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין אף זה דוקא בספק דמציאות אבל בספקא דדינא אף בדבר שיש לו מתירין אזלינן לקולא כדכתבו הרבנים פרי חדש בסי' תצ"ו סעיף ב' ושאגת אריה סי' ז' ובתשובת רבינו עקיב"א סי' ס"ה ואם כן בגדון שלפנינו דהוי ספיקא דדינא אם זיעה תשיבא מי פירות ואי פירות זק העובר דרוך הנפה תשיב תערוכת יבש בלח או אינו אלא פקמח בקמח דהוי לח בלח דנתבטל קודם פסח ואינו חוזר ונעור מהני שפיר גם בדבר שיש לו מתירין והנה מקום להתיר מטעם ספיקא דדינא (דמהני בדבר שיש לו מתירין) גם בספק אחד וללא משום חומרא דחמץ אבל בספק ספיקא ודאי אין להחמיר באכילה וכל זה הוא פשהזיעה היא הרבה אבל פשהזיעה היא דבר מועט גם בלא הספק ספיקא אין תשש כדכתב הפגן אברהם בריש סי' תס"ב דבמעט מי פירות אין לחוש משום מי פירות עם מים וכן כתב מוהרש"א וכו': ובשם הרב השואל כתב שיש לחוש שמה באה הזיעה מן החטים שהחמיו במחנך על ידי רבוי גשמים והשיבו דזה אינו דהא מבואר בסי' תס"ז סעיף ד' שנה שרבו גשמים וכו' אין חוששין סתם חטים של אותה שנה ודוקא אם אנו רואים דאחמין במחנך הוא דאוסרין אבל לא בסתם ואין זה דומה לדברי הקרבן נתנאל בפרק פל שעה אות קכ"ו וסיים ונתבאר דשפיר נהיגי עלמא לאכול המצות בפסח וכו' (כמו שכתבתי בשמו למעלה בד"ה אחר איזה שנים) אלו תורף הדברים שבעין יצחק הנ"ל והודעתים להג' מברעזאן הנ"ל וכתב לי שבגוף הדין לא מצא מנוח ונחת בכל דברי הגאון עין יצחק ושיש בינו תשובה ארוכה בזה לדחות כל טעמי היתר הנזכרים בס' עין יצחק אף יען פי קשה עליו לכתוב בכתב רש"י אשר לא תורגל בו וידע צדיק אשר אני הדל איני מכיר כתב משיט"א שלקהם לא שלח לי גוף תשובתו

ומקורב השגתי ספר אורי וישעי להגאון אבד"ק יאס יצ"ו ובסימן י"ג כתב בענין זה
אשר מורה היתר להכשיר הרחיים של דאמפף לטחון קמח לצורך פסח פאשר כפר
התירו בכל מדינת פולין על פי הוראות הגאונים ונדפס פעת שו"ב דברי חיים ובח"ג סי'
ל"ה הביא בשם בנו הרב דיומר יוכשר הרחיים של דאמפף מרחיים שלנו ועל פי הוראתו
הוא מתיר לכל שואל וכן כתב בשו"ת יד אלעזר להכשיר יותר ברחיים של דאמפף
משאר רחיים פי כמעט בכל רחיים האחרים הקמח מחומם במקצת בשעת הטחינה
וברחיים של דאמפף מקורר קצת יותר ולפום דינא נראה לי דאין שום חשש בזה הרחיים
כלל דכל החששא הוא שמחמת החום עושה עיסה תחת האבנים העיסה הזאת תשאר
בהנפה בשעת הרקדת הקמח ואף אם תתייבש פעיסה ותתפרד ותלך דרך נקבי הנפה גם
כן אין לחוש לא מיבעיא לדעת רוב הפוסקים דקמח בקמח מיקרי לח בלח ודאי בטלים
בששים ואין שום חשש כלל אלא אף להסוברים דקמח בקמח מיקרי יבש ביבש וחוזר
ונעזר בפסח כמבואר בסי' ת"ל זה דווקא אם אופה בפסח אבל למנהיגינו שאופין הכל
קודם פסח אף דהוי יבש בשעת טחינה הרי נעשה לה בשעת גיבול ואינו חוזר ונעזר
ועיין ביו"ד סי' ק"ט ובש"ס סק"ג וביחוד שהעיקר פהסוברים דקמח בקמח הוי לח בלח
וליתר שאת אני מצווה לכל בעלי הרחיים בין של דאמפף בין של סוסים ומים שייסבבו
את האבנים קודם הטחינה בפאפשויעם קאקארוזעם היטב היטב תיכף אחר ההכשר כדי
שיתמלאו האבנים בהקמח שלהם ולא יוכלו לעשות עוד עיסה תחת האבנים מקמח חטים
ואין שום חשש עוד ואם נרצה לחוש לחששות רחוקות אזי בכל רחיים יש חשש להמעיין
היטב ולא ניתן התורה למלאכי השרת ואם כן לא שבקת חיי וכו' ואם תאמר מה נאכל
בפסח מה גם כמה יצאנו ידי חובותינו בליל חובה אלא דבזה הקאקארוזעם אנו עושים
משמרת למשמרת ואין חשש עוד כלל עכ"ד יצ"ו וקצת יש לפקפק על מה שכתב בתחלה
דלא מבעיא לדעת הסוברים דקמח בקמח הוי לח בלח ובטל בששים ואינו חוזר ונעזר
שהרי דעת הפוסקים בשם הר"י מוויינא והובא בש"ע סי' תס"ו סעיף ד' לפי מה שביאר
הדברים הרב טורי זהב בסי' תנ"ג סק"ב הוא שסובר דכשנתניבש הלחלוהית לא מהני
גם ריקוד דמיקרי ומתערב ואף דקמח בקמח הוי לח בלח היינו דוקא כשנתערבו חטים
מחומצים בין שאינם מחומצים ונטחנו הכל ביחד דאז חשיבי כלח בלח לא כן כשנתערבו
אחר הטחינה כל פירור חשיב יבש ותו לא מהני ביטול שמה יבא לאפות בפסח שהוא
במשהו יבש בלח חוזר ונעזר עי"ש הרי דאף לדעת הסוברים דקמח הוי לח בלח מכל
מקום כשנתניבש ונפרר לא מהני ביה ביטול (נחזור לדברי הרב יצ"ו).

שוב מצא בשו"ת הרשב"ץ ח"ג סי' קי"ז שאלה פעין זו שנשאל אם מותר לטחון ברחיים
של מים קמח של פסח ולחוש שמה יפול מהבצק בתוך הקמח או אין לחוש לזה והעלה
דמותר לטחון אף בפסח דאחזוקי ריעותא לא מחזיקינו שנה ספק דרבנן הוא דאף שחמץ
דאורייתא הוא פינו דמשהו אינו אלא מדרבנן אזלינו בספק לקולא ואף אם היה חשש
בתערובת כל כף שיהיה אסור מן התורה יש להקל מספק ספיקא שמה לא נתערב ושמה
יתבטל ברוב דמין במינו בטל ברוב מן התורה בכל האיסורין ולא עוד אלא אפילו ראינו
שנתערב שם לא נאסר הקמח אלא מעבירו בנפה וכל שהנפה קולטתו ישליך והשאר
מותר וזה אף בפסח שחמץ אסור במשהו וכל שכן לפני זמנו שהספימו רבותינו הצרפתים
שאינו אוסר במשהו אלה דבריו הטהורים ותנא דמסייע לן עמוד גדול לסמוך עליו אלו

תנרף דב"ק יצ"ו: והנה בענין זה פתב לי הרב הגדול מוהר"ר אלימלך מילנער אבד"ק טאקמאק יצ"ו ונ"ל יומי דפסקא מממששין ובאין לכן מהראוי להיות שואל בענין והרשות נתונה לדבר או להעיר את אשר החל כת"ר לחקור בד"ת בס' דברי חכמים סי' קי"ב בדבר רחמים של קיטור הנקרא (דאמפקא מיל או פאראוויא מיל) אם אמנם פי מי אנכי לדבר בזה בדבר אשר כבר נשאו ונתנו בזה גאונים שלפנינו זה כמה שנים מפל מקום בדברי תורה דכתיב ביה אמת וכמאמר הפתוב הלא און מלין תבחון ר"ת האמת הרשות נתונה גם לקטן שבקטנים לחות דעו לא מצד סברתי רק פיודע ועד בזה יען פי יודע אני בטוב מלאכת הטחונה בכל פרטי וזה החלי לדבר בזה הנה ידוע פי מרגלא בפומא דרבנן קשישאי שהחדש אסור מן התורה בכל מקום ולכן בכל דבר הנעשה לדון בדבר חדש יש להתבונן בשבע עינים ובשבע חקירות לבל יהרס ח"ו מזה גדר התורה הנה מראש נראה שלא היו טוחנים חטים על קמח פסחים רק ברחיים דינא או של סוסים אבל לא של מים פי כן נראה משו"ת ה"הרדב"ז ח"א סי' ת"ץ דפוס ווינציא שלא יתמה על האוסרים לאפות מצות באותו יום שנטחן יען פי ברחיים של מים נטחן בכח גדול אבל במקומו שטוחנין ברחיים של סוסים בדיק כמה פעמים ואין הקמח חם רק כ"ש יעו"ש וכן נראה משו"ת הרשב"ץ בשו"ת ח"ג סי' קי"ז מובא בזה הלשון בברכי יוסף או"ח סי' תנ"ג מותר לטחון חטי דפסקא ברחיים של מים מזה נראה שלא היה הדבר פשוט להיתר כל כך והחשש הוא פשוט פמוןזכר גם בה"הרדב"ז יען פי שם נטחן בכיס גדול ולכן הקמח יוצא רותח ומזה נתהנה בצק בהתיבה שהקמח נרקד בה וכפתוב בהמעשה שהביא בקרבן נתנאל בפרק כל שעה סי' כ"ב אשר באמת במעשיות פאלו מוכרח להנדמן ברחיים של מים יען פי הקמח יורד ישר מן האבן הסובב אל התיבה והפיס הנקרא בייט"ל מרקד שם הקמח ונתהנה שם חמימה מרובה ועל פי רוב אם מבחויז העת והזמן האויר קר יתהנה בתוף התיבה עגולי בצק ודבר זה שכיח ומצוי ובפרט בהמקומות אשר התבואה אינה יבשה כל כך אף מפל מקום בכל זה הדבר פשוט לטחון ברחיים של מים בלי שום פקפק ואם יקום פעת אחד לערער ע"ז הלא לא יהי' שומע לו ולצחוק יהי' בעיני כל יען פי כבר יצא הדבר בהיתר מרבני קשישאי מדורות שלפנינו זה כשלא מאות שנה: והנה עתה נתהנה הקטגוריא זה כמה שנים מדבר הרחיים של קיטור ומראש הנה נעשה בהרערי"ן עגולי בצק כמו המעשה של הקרבן נתנאל הנ"ל ולכן בשנת תרל"ג ל"ד פשנתהנה בפה בית רחיים של קיטור שאלתי את פי אדמו"ר רי"א מקאנונא והשיב לי פכתוב בספרו דמר סוף סי' יב"ק אף פי הוא צנה שהרערין יהיו פתוחים לבל יעירו כל חמתם ובפה לא היה באפשר להניח כן פתוחים מחמת פי מלאכת הרערין אשר בתוכם הולכים הפוסקעת הנושאים את הקמח ממטה למעלה נעשים באופן אחר מפפי הנעשים בקאנונא וסביבותיה לכן צויתי לטחון החטים כאשר יצאו מהאבן שלא ילך הקמח על ידי המעגלה עם הספינים המוליכים את הקמח להפוסקעת רק מהאבן ירד הקמח לשנים כמו שטוחנים דגן על לחם ואחר כך רימו השקים עם הקמח על ידי ווינדע ממטה למעלה אל המכפלה השלישית ושם ישפכו מהשקים את הקמח לתוף תיבה גדולה עגולה הנקראת קי"ל שטא"ק ומשם ירד הקמח לאט לאט לתוף הבייט"ל של משי תנועת החנם יתהנה ממהירות סיבוב האבן וכבר יש על זה ווינטעלאטאר המוציא תינרף ומיד את האויר לחוץ ובאמת זה לא להועיל יען פי מסיבת מהירת תנועת האבן על קיטורו יתחם

הברנזל אשר האבק יסוב על ידו יתחמם כמו אש ממש עד שאם יגעו בו ביד יפנה עד שישאל נשאל ע"ז הגאון בית שלמה באו"ח סי' פ"ח אם נצרך ללפן הברנזל הנה אשר האבן יסוב עליו הנקרא (פאפשיצע) ומשיב שם פי אם ינקהו היטב ולא נתלפן באש גם כן מותר בכל זה לעצמו הורה ללפנו כל זה הנה עד פה או איזה שנים מקודם עד אשר יתחממו עוד לעשות וואלצין סבת הדבר הוא יען פי אשר אני יודע ועד הקמח הנטחן בבית הרחיים של סוסים הוא יותר טוב בעצם מהקמח של בית הרחיים של מים וקמח של רחיים של מים יותר טוב מהקמח של הרחיים של קיטור עוד זאת שמן מדה תבואה הנקרא טשעטווער"ט המתזיק עשרה פוד במשקל הוא פו אם ברחיים של קיטור יעשה ממנו שבעה פוד קמח והמותר יהיה סובין וש"ד אלא החטים בעצמם אם יטחנו ברחיים של מים יוציאו מאלו החטים שבעה פוד עם עשרה פונט קמח חטים טוב ולפעמים עד שבעה וחצי פוד וסבת הדבר הוא יען פי כל מה שיטחן החטים ביותר במתינות יוצא הקמח קר ועל כן יתן יותר קמח אף ברחיים של קטור אשר שם יתעגל ויסוב האבן במהירות נפלא ויתהנה מזה חום הרב ועל כן החום יאבד ממשקל הקמח כמה ליטרות מפל טשעטווער"ע ולכן כעת התחממו לעשות וואלצין אשר עתה החטים לא יראו כלל וכלל את פני האבן ורק כאשר יקח מהחטים הקמח לכן הנצרך וישאר בהסנפים מעט קמח מהסארטין הפחותים אז יטחנו אותם על האבן החטים אשר יטחנו על ידי הוואלצין הם קרים הקמח הינצא מהם קר ממש וצונן פי אם יהיה מעט מזער חמימות יבולע תכף ומיד להוואלצין ולהטחונה אשר על כן הטחונה אשר על ידי הוואלצין הוא טוב וכשר ויפה למאוד מאד גם למהדרין מן המהדרין אמנם האיש הטוחן פה בבית הרחיים אומר שכל בתי הרחיים יש ליקח קמח מפל החטים בשנה אף ורק פי בבית הרחיים של מים יען פי פח המים המגלגל את הרחיים הוא כמעט בחנם נגד פח הפארע אשר יתהנה מן שריפת הגחלים אשר הגחלים קונים במשקל ואם פו אינו שנה העת והזמן ליטפל בזה להוציא יותר קמח מהחטים פי אין השבח יתר על ההוצאה ועל כן יניחו המעט קמח שבהחטים בהסארטין קמח הפחותים ויקחו ביוקר בעד הסאה קמח הפחותים יען פי ישארו בהם יותר קמח אמנם הטחונה על הוואלצין אומר גם כן שהוא ביותר טוב וכשר למאד עצם הטחונה ובכזה נוכל לומר אפשר דרי פי מראש דיימו כמה רבנים אשר פח הקיטור יש לו איזה שייכות לעצם הטחונה וכן נמצא שהשיב בשו"ת ז' אלעזר להגאון ר"א הורוויץ מוויני בס"ד יעו"ש לא כן עתה וכבר גלוי וידוע לכל פי פח הקיטור איננו אלא כמו פח המים או פח הסוס אשר על ידי פחם מוכרח להתגלגל האופנים וכמו כן פח הקיטור ורק בדבר הרעין הלעוואטא כף שלא יתהנה שם זיעה יש לעשות פנ"ל היינו ליקח הקמח הינצא מן האבן בשקים ולהעלותם למעלה וכנ"ל או כאשר יטחנו על ידי הוואלצין ומשם כאשר ילכו על ידי הלונאטרען לא יתהנה שם שום זיעה ובפרט אם עוד יהיו באיזה מקומן פתוחים כדעת מרן הגאון רי"א מקאנווא וכאשר כתב גם אלי כמו כן כאשר הקפיד כת"ר בסוף הסימן עכ"ד יצ"ו ובסוף מקתבו סיים כעת נעשה באופן אשר הברנזל הנ"ל אינו חם רק מעוואטא דמעוואטא וברחיים של מים נעשה באמת רומח כמו אש עכ"ד מקתבו: ובמה שכתוב למעלה (בד"ש שוב נדפס ספר מנחת משה) כתב לי רב גדול אחד מידידי יצ"ו בענין רחיים של קיטור באתי להודיע פי אני הייתי מהשוטים המאבדים מה שנותנים להם פי לא פעם רצו ליתן לי תמשה ועשרים ר"ד

ופעם חמשים ולא אביתי להכשיר ועתה אכשור דרי רק על הרב מנחת משה נ"י נבהלתי
מראות הגם כי ידעתי אותו ואהוב אצלי מאד בכל הפרטים אף בזה עשה שנאת חנם
ומחלוקת מהה"ג הצדיק מסאנצ'ז על הגאון מוהרמ"ז בכתבו אם יסורו התחבולה החדשה
אז טוב יותר מרחיקים של מים מוכן דעכ"פ בלא הוסר הוא טוב בשנה ובמחכ"ת הצעיר
בלימוד לא יאמר פדברים הללו הא כל שיעורי חכמים פה דאם יעשו פדבריו טוב יותר
ואם לא הרי היא פמו שאמר הה"ג מוהרמ"ז והגאון מוהרש"ק וכו' אף עתה נעשה
ההכשר בפי כל וביותר עפ"י המנחת משה אשר נפוצו על פני התבל ומאור המאיר הג'
מוה"ח מסאנצ'ז נעשה היתר פשוט ואין בהם פדי שביעה כמ"ש עכ"ד יצ"ו: ועל מה
שהבאתי (בד"ה אחר איזה שנים) בשם הגאון עין יצחק יצ"ו דלכתחלה צריך לחזור
שיהא הפיס חדש אבל בדיעבד אין לחוש פתב לי ידי הרב הג' אברהם צבי הפהן
אבד"ק חארסאן יצ"ו ונ"ל נשאלתי לענין הפיס של רחיקים המיוחד לפסח וטחן עליו
בפסח חטים של חמץ תכף אחר הפסח ומיד נקוהו טוב מאד והניחו על פסח אם מותר
לרקוד עליו קמח של פסח כי לקנות חדש עולה הרבה בערך מאה רו"ך והושבתי כי
הלא המקור מזאת הוא הב"י סי' תנ"א ונ"ל וכתב הפל בו הנפה צריך לדקדק בה מאד
לנקותה וכו' ואנו לא ראינו מי שנהג בנפה הגעלה היינו דאין צריך הגעלה וסגי בשופשוף
ומנקה היטב ע"כ והביא שם הד"מ ב"א ר"א ונ"ל ומיהו בהגהת אלפסי פרק כל שעה
פכת דמותר להגעיל נפה וכלים וכו' יעו"ש וכתב הרמ"א בס' הנ"ל סעיף י"ח שהפיס
של רחיקים דינו כמו בנפה ואם פן לפי הגה' אלפסי מותר ואם פן פבוס עדיף מהגעלה כי
שאם לא יהיה נקי מאד אזי מתקלקל כל הפיס ומה שכתב הרמ"א דאין מועיל היינו
שטחן עליו כל השנה ועכשיו רוצה להגעיל על פסח אבל היכא שכל השנה לא רקדו
עליו בנדאי יהיה מותר ויש לדמותו לעובדא שנזכר בחק יעקב ס"ק נ"א ונ"ל ונשאלתי
בא' שאמר לפי וכו' לרחוץ היטב אחר הפסח הנפה וכו' וריקד בו קמח לפסח והתירתי
מה שריקד בדיעבד ולסמוך על השפשוף היטב פדעת המחבר ועוד דאף וכו' דחמץ
נוקשה בטל בששים אף תוף הפסח וכו' משנה שעברה דהוי חמץ נוקשה ובטל בששים
ואם פן הקא גם פן יש לצרף דעת המחבר ועוד דהוי חמץ נוקשה ומה שהתיר הח"י
דיעבד מחמת שרחץ הנפה דאם פן בנדאי יש חמץ אבל הקא הלא אין החטים חמץ בנדאי
וראיה כי בשעת הדחק לוקחין קמח מהשוק והיינו טעמא דלא מחזקינן איסורא אף
במקומינו שלותתים החטים אימור לא לתתה בדרך שיהיה חמץ ועיין חק יעקב סי' תנ"ג
ס"ק י"ח י"ט ועוד זה הוא דוקא על החטים בעצמם יש איסור לאכלם בפסח מחמת
שהלתינה שלנו לא דמי ללתינה שבש"ס אבל בנדון דידן שנטחן חטים של חמץ זמן
רב קודם הפסח ועיקר הספק שפא נשאר מעט קמח בנקבי הצילענדר והחשש שפא
נתערב קמח חמץ בקמח של פסח יכולים לסמוך על הנחלת שבועה סי' י"ב שמתיר לטחון
שלשים יום קודם הפסח אף בלא נקור הרחיקים ועיין שם בס' י"ג דאף בתוף שלשים
יום אם אי אפשר בקל לנקר והגם שהאחרונים חולקים עליו אבל הרבה מאחרונים
מסכימים לדבריו ואף אם ישאר מעט קמח חמץ הא קיימא לו דקמח בקמח הוי לח בלח
ואינו חוזר ונעור בפסח פמבואר במ"א סי' תמ"ז ועוד פכתב שם הט"ז דאם נתערב לח
בלח פחות מששים קודם פסח יכול להרבות עליו קודם פסח עד ששים פדי להתירו ואין
בזה משום מבטל איסור לכתחלה כמו שמתיר להשפיל ענפים של אילן על הסופה

שמתחמיה לערבם עם הסכה ויהיה הסכה רבה עליהן ומבטלן וכתב המרדכי הא אין
מבטלן איסור לכתחלה ותירץ דקונדם יו"ט שאינו אסור עדיין נבטלה ועוד דהני מילי
במקום שנהנה אבל מצות לאו ליהנות ניתנו וכ"ת האגודה הובא דבריו באו"ח סי' תרכ"ו
בט"ז ס"ק ב' ובמ"א ס"ק ג' (ולפי תירוץ השני יש לאסור לבטל חמץ דהלא הוא נהנה
גיש לה"א): והמג"א פתב בסי' ת"ל מהרש"ל היה דורש שקל אדם יאכל מעט קונדם פסח
מקמח של פסח והקשה המגו אברהם הלא הני לח בלח וחק יעקב תירץ פיון דיש אינה
פוסק שסובר דהוי יבש ביבש והרב נודע ביהודה תניינא סי' ע"ב פתב בשם הש"ך סי'
ק"ט לדעת מהרש"ל מוכח שסובר דמיקרי יבש ביבש ואם פן אזיל לשיטתו דהוי יבש
ביבש לכן הנהיג לאכול מעט קונדם פסח ואם פן בנדון דידן לא מבעיא להפוסקים דהוי
לח בלח בנדאי מותר לטחון ערב פסח דאינו חוזר ונעור ואף לשיטת הסוברים דמיקרי
יבש ביבש הלא כבר פתב לנו המחבר סי' תנ"ג שהקמח הראשון שומרין אותו עד אחר
הרגל: והנה פתבו התוספות בקולין לענין ספינים של עכומ"ז וז"ל אפי' אתרמו
דאשתמש וכו' דכל מה שסופו לפלוט פולט בהגעלה ראשונה והיא סברת ר"ת ואף שפתב
שם דדלמא אינו יוצא בפעם אחת ותמיד יוצא מעט מעט זהו דוקא איך שנבלע על ידי
אור אמרינו שפולט מעט מעט אבל בנדון דידן שהיתה הבליעה בכיס על ידי טחינה יוכל
להיות שקמח חמץ שגשאר בפכיס יצאה ראשונה ועכשיו אין בה תערובת כלל ודומה
לדברי הט"ז ביו"ד סי' צ"ב ס"ק י"ט וז"ל והנה לפי זה הקדירה גם פן מותרת דאם מפעפע
לפנים הוי כנפלה לתוך התבשיל ממש וכו' ואם לא יאסור גם התבשיל שביבשלו בה
אח"כ דמ"ש מהראשון ואם פן הכא נמי אם יש פרורים משנה שעברה אזי נבטלה
בקמח של עכשיו ואם לא יוצא בהטחנה ראשונה גם מן השני לא יצא (עפ"ס הט"ז הנ"ל
שלומד הפ' ספקמפעפעת אם מפעפעת לפנים או לא נולד לי חקירה אם בשל בשר עוף
ונפל חלב על דופני הקדירה ואין בו ס' שיהי' פשר דס' מפעפע לפנ' או לא ובדרבנן סגי
בחד ספק כי לשיט' הש"ך שלומד דנדאי מפעפ' רק לא ידעינן כמה בנדאי טרפה אבל
לשיטת הט"ז יל"ע): וכן פתב הרדב"ז בח"ו סי' ב' אל"ף ק"ך שגמצא בדופן הנפה בצק
וכתב דאחזיקה איסורא מספק לא מחזיקינן ותו דהא אמרינן דחוזר וניעור בפסח לאו
דאורייתא ואזלינן לקולא וכמו כן בנדון דידן דיש הרבה פוסקים דסברי דהוי לח בלח
דנדאי אינו חוזר וניעור פלל וע' בא"ר סי' תנ"א ס"ק ל"ו וז"ל פתב מ"א אם באו מים
על הנפה וכו' ועוד פיון דאינו אלא פ"א אפשר לנקרו יותר ממה שרגיל להשתמש הלא
חזינו דפ"א אפשר לנקרו וע' במ"ח סי' תנ"א ס"ק ל' דאם נופו קמח בנפה שבא עליה
מים אחר הפסח של שנה שעברה מותר דשוב הוי חמץ נוקשה ובטל בששים הרי שרחץ
במים התיר בדיעבד וא"כ פשטחנו ב"פ חטים אחה"כ בנדאי לא מחזיקינן איסורא שלתתה
בדרך שנתחמץ ועוד הרי פ' לנו הרמ"א סי' תנ"ג סעיף ג' שאם לא בירר הדגן שצמח
גיש ס' מותר וא"כ זהו שטחן עליו חטים של חמץ לא גרע מחטים שצמחו ובאמת קשה
לי מדוע מותר לטחון אע"פ שיש חטים שצמחו רק אם יש ס' מדוע אוסרים הנפה לרקד
וכן הפיס הרי בנדאי יהי' ס' ועי' בש"ך יו"ד צ"ג ס"ק א' ולחלק כמ"ש הט"ז בסי' תנ"ג
ס"ק ב' דהיכא דבא החימוץ אחר הטחינה ונתביבש הלחלוחית שעל השק ונעשה חמץ
יעו"ש לא ניחא לי חדא דכיון דעובר דרך הפיס יש לו דין קמח ומתערב יפה ומפל שפן
דעל ידי הלישה מתערב יפה וע' בזבחים ע"ג בתוס' שם אפילו עיסה עם עיסה מתערב

יָפָה וּמ"ק לַח בְּלַח וּכְש"כ פְּרוּרִים שְׂיוּצָא דְרַךְ הַכִּיס: וְעוֹד מֵאֵן לִימָא לָן הֵכָא שְׁנַתְיַבֵּשׁ
דְלִמָּא לֹא נְתִיבֵשׁ וְהוּי דִּינָא ס' תנ"ג מְתַעַרְב יָפָה וְהוּי בְּעַת הַטְּחִינָה עוֹשֶׂה תַעְרוֹבָת
וּמְתַעַרְב יָפָה וְלֹא כְמוֹ בַס' תס"ו וְאִין לְתַרְזֵן דְּמִשּׁוּם הָכִי אָסוּר לְטַחֲוֹן עַל הַכִּיס מִצַּד שְׂכ'
המ"א בְּשֵׁם הָרֶשֶׁבֶ"א ס' תמ"ז וְרַמְזוּ עָלָיו בְּסִי' תנ"ג סְעִיף קָטָן ז' דָּאִין לְהוֹסִיף עַד שְׂיִהְיִ
ס' רַק דְּנֻקָּא הֵיכָא שְׂיִישׁ ס' וּא"כ אֶצֶל חֲטִים מְצֻמְחִים אָזִי יֵשׁ ס' אֲבָל גַּבֵּי נָפָה אָזִי יִהְיֶה
מְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה דְהָרִי אִין פְּנוּנְתוֹ לְבַטְלוֹ רַק לְטַחֲוֹן וְהוּי כְמוֹ בַס' פ"ד בִּי"ד שְׁפֻנְתוֹ
לְתַקֵּן הַדְּבִשׁ וְכֵן בְּטוֹר סִי' תנ"ג לְעֻנְיָן עֵכָבֵר וּכ"ש הַטוֹר שֵׁא"פ אִם יֵשׁ נְשׁוּכִין בְּטֵל וּא"כ
מְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה שְׂאִינוּ טוֹחֵן כְּדִי לְבַטְלוֹ (מְזַה יֵשׁ סְתִירָה לַהט"ז דס"ל דְּבִשְׁעַת
הַיִּתֵּר מְוֹתֵר לְבַטֵּל בְּכֻנְהָ וְכֵאֵן מִשְׁמַע דְּאָסוּר בְּכֻנְהָ לְבַטְלוֹ וּא"פ י"ל דְּחֻמְזֵן שְׂאִנִּי דְשָׁמוּ
עָלָיו וְרָא' שְׂאוּס' נ"ט בנ"ט בְּחֻמְזֵן תה"ד וְכֵן הוּבָא בַמַּג"א סִי' תמ"ז ס"ק כ"ד) וְעוֹד
הֲלֵא מְצֻמְחֵי אִיזָה אַח"כ שְׂפֻתָב בְּשֵׁם הָעֵטוֹר דֹּאע"ג דָּאִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה הַנ"מ
בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּעֵינֵן אֲבָל בְּבִלְעֵת קְדִירָה לֹא אֲמַרְיָנוּ שְׂאָסוּר לְבַטְלוֹ וְעפ"ז יְתַרְזֵן קוּש'
הַתּוֹסְפוֹת פְּסָחִים דָּף ל' ד"ה לְשִׁהֲיָנְאוּ וְנוֹכַל לַת' קוּש' הַכְּרו"פ סִי' צ"ג ע"ס הָעֵיטוֹר
דְּכַתְבוּ אִם בִּישָׁל חֵלֵב הֲלֵא אִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה דְהָעֵיטוֹר לְטַעְמוֹ שֵׁס' דְּבִלְעֵה
בְּקְדִירָה מְוֹתֵר לְבַטֵּל אִפִּי לְכַתְחֻלָּה וּא"כ ה"נ יְכוּלִים לֹמַר דְּהַקְמַח בְּנֻקְבֵי הַכִּיס נִקְרָא
בְּלִיעָה וְאֲפֻשֵׁר י"ל דְּזֹאת נִק' בְּעֵינֵן ע"כ מְכָל הָאִיף טַעְמָא אִין בּוֹ שׁוּם חֲשֵׁשׁ וּפְקָפוּק כָּלֵל
בְּוֹדָאֵי כְּשֵׁר לְטַחֲוֹן עָלָיו קְמַח שֶׁל פְּסַח בְּלֹא שׁוּם חֲשֵׁשׁ כָּלֵל יֵאָכְלוּ עֲנוּיִם וְיִשְׁבְּעוּ עַכ"ד
יַצ"ו אָמַר הַמְּחַבֵּר זֹאת לְהוֹדִיעַ כִּי לֹא נִטְפְּלִיתִי כְּעַת לְעֵינֵן בְּדָבָרֵינוּ בְּעֻנְיָן זֶה וְרַק לְעֲשׂוֹת
רְצוֹנוֹ הַבְּאִתִּי דְבָרֵינוּ בְּקוֹנְטְרִיִסִי: אֲמַנְם עַל מַה שֶׁהַבְּאִתִּי לְמַעַלָּה (בד"ה אוֹלָם) דְּבָרֵי הָרַב
מַחְצִית הַשְּׁקֵל בְּסִי' תנ"ג ס"ק י"א דְלִפִּי מ"ש בְּסִי' תנ"א סִי"ח דְּנִפְהָ אִין לָהּ הַכְּשֵׁר א"כ
הוּא הַדִּין בְּכִיס שֶׁל רַחֲמִים וְכו' (קְרִינָא דְאַגְרָתָא דְבָרֵי הַמַּחֲה"ש מֵר גִּיהוּ דִּידֵי הַגָּאוֹן
אַבְד"ק שְׂאוּוֹיִל יַצ"ו) כְּתַב לִי דִּידֵי הַאֲבָד"ק חֶעְרָסָאן יַצ"ו הַנְּ"ל וְנ"ל וּפְלֵא בְּעֵינֵי עַל
כַּת"ר וְעַל הַג' רִיז"ש וְעַל פְּוֹלָם עַל הַמַּחְצֵה"ש הֲלֵא מְפֻרָשׁ בְּרַמ"א סִי' תנ"א סִי"ח וְנ"ל
וְנִהְיֶה שְׂלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנִפְהָ ע"י הַגְּעֻלָּה וְאִין לְשַׁנּוֹת וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה כְּגוֹן רִי"ב אִיזִי"ג
אוֹ הַכִּיס שֶׁל רַחֲמִים בְּכּוֹלָן לֹא מְהַיָּי לְהוּ הַגְּעֻלָּה הָרִי מְפֻרָשׁ בְּדָבָרֵי הַרַמ"א דִּין כִּיס
הַרַחֲמִים שְׂאִין מוֹעִיל לוֹ הַגְּעֻלָּה כְּמוֹ שְׂמְפֻרָשׁ בַּמַּפָּה עַכ"ד יַצ"ו וְהַצֵּדֵק אַתּוּ: וְהִנֵּה אַחַר
זִמְן יֵצֵא לְאוֹר קוֹבֵץ כְּנֻסַת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרֵאִיתִי שֵׁם שְׂבָקוֹנְטְרִיס שְׁנֵי סִי' מ"ב אוֹת ז'
הוּבָאָה הָעֶרֶה ז' בְּשֵׁם אוֹמְרָה הָרַב דְּחֶעְרָסָאן הַנְּ"ל וְשׁוּב נִדְפַס קוֹנְטְרִיס רְבִיעִי וְשֵׁם בְּסִי'
פ' אוֹת א' כְּתַב דִּידֵי הָרַב הַג' מוֹהֵר"ר אֶלְיָהוּ עֶקִיבָא רַאבִּינְאוּוִיץ יַצ"ו אַבְד"ק פְּאֶלְטָאוּוּא
עַל הָעֶרֶה ז' וְנ"ל וּבְאֵמַת לִוְלֵא הוֹסִיף הָרַב (דְּחֶעְרָסָאן) תִּיבַת דְלַמ"ש (בְּסִי' תנ"א סְעִיף
י"ח) שְׁזַכְרוּנָה לֹא בָּא כָּלֵל בְּדָבָרֵי הַמַּחְצִית הַשְּׁקֵל לֹא הָיָה כָּאֵן שׁוּם פְּלֵא יַעַן כִּי דְבָרֵינוּ
בְּרוּר מְלֵלוֹ דְכֻנְתָּ הַמַּג"א שְׂפֻתָב וְעס"י תנ"א סְעִיף י"ח הִיא דְּנִפְהָ אִין לָהּ הַכְּשֵׁר אִם כֵּן
הוּא הַדִּין כִּיס שֶׁל רַחֲמִים וּפְשׁוּט וּבְרוּר שְׂפֻנְתָּ הַמַּחְצִית הַשְּׁקֵל הִיא דְכָל זֶה מְבֹאָר שֵׁם
וְלֹא לְלַמּוֹד מְעַצְמוֹ יֵצֵא רַק מִשּׁוּם דְּבִמְוֵהֵרִי"ל לֹא נִזְכָּר דִּין כִּיָּם שֶׁל רַחֲמִים רַק דִּין הַנִּפְהָ
לְכֹן הָעֵתִיק כָּאֵן מִיְלִתָּא בְּטַעְמָא כָּל עֵינָר דִּינָא דְהַרַמ"א.

וְעַל פְּלִיאָה שְׂעַל יְדֵי הַגְּהָה כְּזֹאת אֲמָרוּ חֲכָמִים כָּל הַמוֹסִיף גּוֹרַע עַכ"ד יַצ"ו: וְאִנִּי הַדֵּל
כְּבָר כְּתַבְתִּי מֵאֵז דְּהַצֵּדֵק עִם הָרַב דְּחֶעְרָסָאן יַצ"ו וּבְרֵאוּתֵי דְבָרִים אֵלוֹ חֲזַרְתִּי עַל הַמַּקְרָא

וְרֵאִיתִי שְׂבִמְחִילַת כְּבוֹד הָרַב הַמְשִׁיג יצ"ו הָטִיחַ דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כַּדָּת וְהִנְנִי נוֹתֵן לְפָנֶיכֶם דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ מֶרֶן וְהַרְמָ"א וּמִגֵּן אַבְרָהָם וּמִתְצִית הַשֶּׁקֶל הַמְדַבְּרִים בְּזֶה.

וְהַמְעִינֵן יִשְׂרָאֵל יַחְזֶה עִם מִי הַצֹּדֵק וְזֶהוּ מֶרֶן בִּשְׁ"ע ס' תנ"ג סְעִיף ח' כְּתֹב נוֹהֲגִים לְנַקֵּר הַרְסִינֵים דְּזִימְנִין נִתְּנוּ בְּהֵם תְּבוּאָה לְתוֹתָהּ לְסוּלַת. וְהַרְבּ מִגֵּן אַבְרָהָם בִּס"ק י"א כְּתֹב וְנ"ל מִשׁוּם דְּזִימְנִין וְכוּ' כְּשִׁטּוֹחַנִין בְּרַחֲסֵים תְּבוּאָה לְתוֹתָהּ לֹא יִטְחֲנוּ בְּאוֹתוֹ בֵּית לְפִסַּח אֲפִילוֹ בְּרַחֲסֵים אַחֲרַת דְּאַבְקָה פּוֹרַח וּמִתְעַרְבֵי וְקִטָּן לֹא יִשְׁמֹר הַרְסִינֵים עֵינֵן ס' תנ"א סְעִיף י"ח עִכ"ל וְהַרְבּ מִתְצִית הַשֶּׁקֶל כְּתֹב בְּזֶה הַלְשׁוֹן עִס"י תנ"א סְעִיף י"ח דְּנִפְּהָ אֵין לָהּ הַכָּשֶׁר אִם כֵּן הוּא הַדִּין כִּיִּס שֶׁל רַחֲסֵים עִכ"ל הַלְשׁוֹן מוֹכִיחַ דְּהַרְבּ מִתְצִית הַשֶּׁקֶל מֵר הוּא דְאָמַר לְלִמּוּד דִּין כִּיִּס הַרְסִינֵים מִדִּין הַמְבֹאָר בִּס' תנ"א לְעֵנִן נִפְּהָ שְׂאָם כְּפִוְנֹתוֹ לִוְמֵר שְׂגָם דִּין כִּיִּס הַרְסִינֵים מְבֹאָר בִּס' תנ"א בְּדַבְּרֵי מֶרֶן אוֹ בְּדַבְּרֵי הַרְמָ"א הִיָּה לוֹ לְכַתְּוֹב בְּלְשׁוֹן זֶה עִס"י תנ"א דְּנִפְּהָ אֵין לָהּ הַכָּשֶׁר וְכֵן כִּיִּס שֶׁל רַחֲסֵים.

וְזֶה בְּרוּר וְזֶה לְשׁוֹן מֶרֶן הַנִּפְּהָ צָרִיף לְדַקְדָּק בְּהָ מְאוּד לְנִקּוּתָהּ מִפְּתִיתִי הַחֲמֵץ הַנִּדְבָּק בְּהָ וְנִסְרֵף וְנִדְבָּק בְּנִקְבֵי אַרְיַגַּת הַנִּפְּהָ וּבְעֵץ שְׂבֵה וּיִשְׁפָּשְׁפוּ אוֹתָהּ בְּמֵים יָפָה יָפָה וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׂאָר כְּלֵי הַלִּישָׁה שֶׁהַשִּׁיפְשׁוּף בְּהֵם עֵינֵיךְ גְּדוּל וְכַתֵּב הַרְמָ"א וְנִהְיֵה שְׂלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנִפְּהָ עַל יְדֵי הַגְּעֵלָה וְאֵין לְשִׁנּוֹת (מוֹהַר"ל וּב"י) וְכֵן בְּכָל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה כְּגוֹן הַכְּלֵי שְׂקוּרִין רִי"ב אֵיזִי"ן אוֹ הַכִּיִּס שֶׁל רַחֲסֵים (מְהַר"ל) וְכוּלָן לֹא מְהַנִּי לְהוֹ הַגְּעֵלָה וְכֵן סְלִים שְׂמִשְׁתַּמְשִׁים בְּהֵם חֲמֵץ דִּינָם כְּנִפְּהָ עִכ"ל.

וְאַחֲרֵי הַצִּיעֵי מִלְתִּיבֵיהוּ דְּרַבְּנָן קַדִּישֵׁי הַגָּ' ל' עֵינֵי הַרְוָאָה תְּחִיבָהּ מִיִּשְׂרָיִם כִּי צִדֵּק הָרַב דְּחִאֲרִסְעֵן בְּהַעֲרַתוֹ הַלְזוֹ: וּבְעֵינֵיךְ הַטְּחִינָה בְּרַחֲסֵים שֶׁל קִיטוֹר הַנֵּה מְקֻרֹב גְּדַפְסֵ ס' מְשִׁיב דְּבַר לְהַגְאֹן נְצִי"ב אַבְד"ק וּוְאֵלֵאזִין וְרֵאִיתִי בִּס' ל' שְׂנִשְׂאָל עַל דְּבַר בֵּית הַטְּחִינּוֹת שֶׁל דַּמְא"ף וְהַשִּׁיב שְׂמַעוּלָם לֹא רָאָה טוֹחֲנוֹת אֵלוֹ לְכֵן לֹא יוֹכֵל לְחַוּוֹת דַּעְתוֹ אֲלֵא שְׂמַמָּה שְׂכַתֵּב לוֹ הָרַב הַשׁוֹאֵל שְׂקִישָׁה לְהַתִּיר הַרְצוּעָה בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן מִתְבָּאָר שְׂגָם הוּא אֵינוֹ רוֹאָה חֲשֵׁשׁ חִימוּץ בְּזֶה אֲלֵא שְׂלִבְתֵי הַרְסִינֵים הַלְלוּ צָרִיף שְׂמִירָה יִתְּרָה מִשְׂאָר בְּתֵי טוֹחֲנוֹת וְלְכֵן מְצֵא מְקוֹם לְחַלֵּק בֵּין מְקוֹם לְמְקוֹם וּבֵין אֲדָם לְאֲדָם אֲבָל אֵין דַּעְתוֹ נוֹחָה לְחַלֵּק כֵּן שְׂזֶה מְבִיא לִידֵי מַחְלֻקָּת כְּדַמְרִינֵן בְּפִסְחֵים ד' ל"ז יֵאמְרוּ כָּל הַסְּרִיקִין אֲסוּרִין וְסְרִיקֵי בֵּיתוֹס מוֹתְרִין וּבְאַמַּת בְּכָל בְּתֵי רַחֲסֵים לְרַבִּים אֵין לְסַמְּוֹד עַל הַבְּעֵלִים שֶׁיִּנְקוּם וְיִשְׁמְרוּ כְּרֵאוֹי וְכַהֲלָכָה וְעַל הַדְּבָרִים הַנִּבְעָשִׂים לְרַבִּים אֵין סוּמְכִין אֲלֵא עַל מִי שְׂמִוּחֻזֵּק עַל פִּי בֵית דִּין בְּכִשְׁרוֹן דַּעַת כְּדַאֲיֵתָא בִּירוּשְׁלָמִי וְהוּבָא בְּתוֹס' יוֹמָא ד' ט' דְּבְרַבִּים אֵינוֹ נֶאֱמָן עַד שְׂיִקְבֵּל עֲלָיו בְּרַבִּים וְכֵן הַמְּנַהֵג שֶׁב"ד שׁוֹלְחִין אִישׁ אֶחָד לְבֵית הַרְסִינֵים לְהַכְשִׁירָם וְלְסַלֵּק כָּל מְכֻשׁוֹל וְלֹא לְסַמְּוֹד עַל בַּעַל הַרְסִינֵים וּמֵאַחַר שְׂכֵן אִף אִם רַחֲסֵים שֶׁל קִיטוֹר צָרִיף שְׂמִירָה מְעוּלָה יִתְּרָה מְכָל בְּתֵי טוֹחֲנוֹת לֹא יִפְּלֵא לְהוֹשִׁיב אֲדָם מִיּוֹחַד עַל פִּי ב"ד לְהַשְׂגִּיחַ עַל זֶה וְשׁוֹב אֵין לְחַלֵּק בֵּין מְקוֹם לְמְקוֹם וּבֵין אֲדָם לְאֲדָם: גַּם עַל מֵה שְׂכַתֵּב הָרַב הַשׁוֹאֵל שִׁישׁ בְּמְקוֹמָם הַרְבֵּה בְּתֵי רַחֲסֵים שֶׁל סוּסִים כְּדֵי הַצְּנוּף לְפִסַּח הַשִּׁיב שְׂכַתֵּב הַרְבֵּה שְׂהַקְמַח מְרַחֲסֵים פֶּאֶרְאוּעַ טוֹבִים הַרְבֵּה מִהַקְמַח שֶׁל בֵּית הַרְסִינֵים שֶׁל סוּסִים וְכִבֵּר הַשְׂתַּנּוּ דְּרֵי וְרוֹצִים לְשַׁמּוֹחַ בְּיוֹם טוֹב עַל לְחֵם עוֹנֵי בְּסִלַּת נְקִיָּה וּמִלְפָּנֵים הַנְּזַהֵר בְּשִׁמּוּרָה הִנֵּה קוֹצֵר הַחֲטִיִּם לְפָנֵי זְמַנָּם וְהֵיוּ הַמְצוֹת שְׁחוּרוֹת וְעַתָּה נִשְׁתַּנָּה הַדְּבַר וְקוֹצֵרִים בְּזְמַנָּם וְרַק בְּשִׁמּוּר יָפָה שְׂלֵא יִפְּלוּ גְשָׁמִים עֲלֵיהֶם מְקַצִּירָה וְאֵילָף וְכִלְלֵה גְדוּל בְּעַסְקָה שְׂמוּרָה שְׂאֵין

צָרִיף לִיזְהַר אֶלָּא כְּפִי הָאֶפְשָׁר בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה זֶה וְאִין אוֹמְרִים שְׁהִיָּה לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּאוֹפֶן אַחַר וְיִהְיֶה מְשֻׁמֵּר בְּיוֹתֵר וּכְדַתְנֹן בְּרַב־עֵי מִמְסַכֶּת גְּדֵה מִשְׁנֵה ה' וְכו' וְהִינֵנו דְּאִיתָא בְּש"ע ס"א תנ"ג סְעִיף ז' וְכֵן יִזְהַר לְכַתְחֻלָּה שְׁלֵא לְהַנִּיחַ הַרְבֵּה שְׂקִים שֶׁל קַמַח פֶּסַח זֶה עַל זֶה בְּמָקוֹם שְׁאֶפְשָׁר רוּצָה לִזְמַר לְאֶפְיֻקֵי בְּמָקוֹם שְׁמוּלִיכִין הַרְבֵּה שְׂקִים וְאִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִנְיָחוּ זֶה עַל זֶה אִין לְחוּשׁ בְּזֵה וְאִין אוֹמְרִים לְהוֹבִיל כָּל שֶׁל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְהָכִי נָמִי בְּגִדוֹן דִּידֹן הַרוּצָה לְאַכּוֹל מִצָּה מְקַמַח יָפֵה מְרַחֲמִים שֶׁל דַּאֲמַכְפָּ אִין צָרִיף אֶלָּא לְהִיּוֹת גְּזַהַר כָּל צָרְכוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל הַטְּחִינָה וְעַל רַב הָעִיר רַמִּי לְהַעֲמִיד אִישׁ מְוֹכֵשׁ לְהַשְׁגִּיחַ יָפֵה פְּאֶשְׁר יוֹרְהוּ הָרַב וְסִינִים כָּל זֶה נִרְאֶה לִי לְפִי מִיעוּט יִדְעֵתִי פְּאֶשְׁר הַקְּדַמְתִּי שְׁאִינִי יוֹדַע בְּטִיב בְּתֵי טוֹחֲנוֹת שֶׁל אֵשׁ אֲבָל מַעֲלָתוֹ יִתְיַשֵּׁב הַרְבֵּה אִם פְּדַאי לְהַחְמִיר עַל הַרְבִּים בְּזֵה וְגַם אוּלַי יֵשׁ מִתִּירֵין חֲלִילָה לַעֲשׂוֹת מַחְלוּקַת בְּשִׁבִיל זֶה וְלְהוֹצִיא לְעוֹ שְׁמַאֲכִילִין חֲמֵץ ח"ו וְעַל פִּיּוּצָא בְּזֵה אָמְרוּ בּוֹאוּ חֲשׁבוֹן בּוֹאוּ וּנְחַשְׁבֵּי וְכו' הַפְּסֵד מִצָּה פְּנִגָּד שְׂכָרָה בְּבֵא בְּתָרָא ד' ע"ח: וּבְסִימָן ל"א פְּתַב מַה דְּבָדִיק לָן מַר בְּדָבַר הַרְחִימִים שֶׁל קִיטוֹר אֶשְׁר מִפְּחַ מְרוּצַת הַמְּכוֹנוֹת נִמְצָא עֵיסָה דְּבוּקָה בְּכָל הַלִּיכוֹת הַקַּמַח וְנִסְתַּפֵּק אִם הַזִּיעָה הִיא מִהַקַּמַח אִם כֵּן הִיא מִי פִירוֹת וְאִין לְלוּשׁ עִם מַיִם דְּמַמְהַר לְהַחְמִיץ אוֹ הַזִּיעָה הִיא מִחַמַּת הַפְּגָשַׁת אוֹיֵר הַחַם מִן הַקַּמַח עִם אוֹיֵר הַקָּר וְהוּי תוֹלְדָה לְעַצְמָהּ הִנֵּה רַחֲמִים שְׁלָנוּ אִינָם שֶׁל קִיטוֹר וְנִמְצָא גַם כֵּן בְּמָקוֹם הַנֶּפֶשׁ הַרְבֵּה לְחִלּוּחִית מִזִּיעָה וְהַקַּמַח סְבִיב דְּפָנוֹת הַכְּלִי נַעֲשִׂית עֵיסָה וּמַעוֹלָם לֹא חֲשַׁשְׁנוּ שְׁמָא מִתְיַבֵּשׁ וְנִשְׁאָר אִיזָה פִירוֹר בְּקַמַח שְׁזֵה אִינוּ אֶלָּא בְּנִפְלוּ מַיִם שְׁמַחְמִיץ מַה שְׁאִין כֵּן בְּמִי פִירוֹת אִין לְחוּשׁ בְּפִירוֹר כָּל שְׁהוּ שְׁיַמְהַר לְהַחְמִיץ הַעֵיסָה בְּשַׁעַת לִישָׁה וּמַה שְׁבָחַק יַעֲקֹב ס' תס"ו סק"ז גְּבִי זִיעַת הַחוּמָה מְסִיק שְׁאֵף שְׁאִינוּ מִי פִירוֹת מְשֵׁשׁ מְמַהַר לְהַחְמִיץ וְאִם נִתְיַבֵּשׁ וְנִתְעַרַב אִין לְלוּשׁ בָּהֶם הִינֵנו שְׁנַתְעַרַב הַרְבֵּה וְלֹא בְּמַעַט כָּל כֶּף דְּנִימָא דְלֹא מְהַנִּי רִיקוּד (וְהִבִּיא רֵאזָה לְזֵה וְסִינִים) וְלֹא יִדְעֵתִי מַה חֲסָרוֹן יֵשׁ בְּזֵה בְּרַחֲמִים שֶׁל קִיטוֹר יוֹתֵר מִבְּרַחֲמִים שֶׁל מַיִם וּלְפִי מַה שְׁחוֹשֵׁשׁ לְזֹאת הַעֵיסָה אִין עֲצָה אֶלָּא שְׁיָהָא הַקַּמַח יוֹצֵא מִמְּקוֹם הַטְּחִינָה לְחוּץ עִם הַסֹּבֵין וְלֹא לְהַנְפִּיחַ אֲבָל כְּבָר הַמְּנַהֵג פְּשוּט שְׁיָהָא נִפְּהָ אֶצֶל הַרְחִימִים רַק שְׁצָרִיף שְׁתַּהֲיָה חֲדָשָׁה כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַנְחָה וּלְנִקּוּתָהּ מְקַמַח לְתוֹתָהּ אֲבָל הַכְּלִי שֶׁל עֵץ וְהִילְקוּטִין שֶׁל בְּרוֹזַל וְכַדוּמָה אֶפְשָׁר לְנִקּוּת הֵיטֵב אֵלוּ תוֹרְף דב"ק וְשׁוֹב שְׁקִיל וְטָרִי בְּמַה שְׁפָתַב הָרַב מְגַן אֲבָרְהָם בס"ו תס"ו סק"ו דְּלַחְלוּחִית מַיִם שְׁקַבֵּל הָעֵץ בְּעוֹדוֹ מְחוּבָּר מִקְרִי מַיִם וּמְחַמֵּץ ע"י ש: וּבְשׁו"ת חִיִּים שֶׁל שְׁלוֹם לְהַגְּאוֹן אַבְד"ק בְּאֶטְיָשָׁאן יצ"ו בס"ו ס"ה פְּתַב שְׂרַב אֶחָד אֶסֶר לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת מְקַמַח שְׁנַטְחֹן בְּרַחֲמִים שֶׁל קִיטוֹר מִחַמַּת הַזִּיעָה שְׁמַתְהַנוּהָ בְּהַאוּיִפְצִיגַע וְאָמַר הָרַב הָאִיִּסְר שְׁבֵא מְעוֹצָם תְּנוּעַת כְּלֵי הַשְּׂאִיבָה שְׁבַתוּכֶם שְׁשׂוֹאֲבִים הַקַּמַח הוֹלְכִים בְּתַדִּירוֹת מִמְּטָה לְמַעְלָה וּמִמַּעְלָה לְמַטָּה וּמִזָּה מִתְאַוָּה זִיעָה וּלְיַחְלוּטַת בְּכוֹתְלֵי הַאוּיִפְצִיגַע וּבְנִפּוּל עֲלֵיהֶם אֲבָקֵי קַמַח נַעֲשֵׂה שָׁם עֵיסָה וּבָצַק וַיֵּשׁ לְחוּשׁ לְעִירוֹב הַעֵיסָה בְּקַמַח וְהַשִּׁיב שְׁאִין חֲשַׁשׁ לֹא מְשׁוּם בִּיטוּל בְּשִׁשִּׁים דְּהָא דַּעַת הַר"י מוֹנִינָא שְׁבַש"ע ס' תס"ו דְּכַשְׁנַתְיַיֵּבֵשׁ הַלַּחְלוּחִית לֹא מְהַנִּי גַם רִיקוּד דְּמִיִּפְרִיף וּמִתְעַרַב דָּאָר דְּקַמַח בְּקַמַח חֲשִׁיב לַח בְּלַח דְּוָקָא פְּשַׁמְתְעַרַב חֲטִים חֲמֵץ בֵּין כְּשָׂרִים וְנִטְחָנוּ בְּיַחַד אִזְ דְּהוּי כְּלַח בְּלַח אֲבָל נִתְעַרַב אַחַר טְחִינָה לֹא מְהַנִּי בִּיטוּל שְׁמָא יָבֵא לְאַפּוֹת בְּפֶסַח שְׁהוּא בְּמַשְׁהוּ וְיָבֵשׁ בְּלַח חוּזַר וְנַעוֹר אֶלָּא מְשׁוּם שְׁנַרְגָּשׁ בְּחוּשׁ שְׁזִיעָה זֶה אִינָה מִתּוֹלְדַת הַמַּיִם וְהוּי מִי פִירוֹת וְלֹא דְּמִי לְזִיעַת חוּמָה וְעֵץ שְׁדַעַת כְּפָה מְרַבְּנוֹתָא דְּמַחְמִיץ דְּהַתָּם הוּא שְׁבֵא מִפְּחַ מַיִם כְּדַכְּתַב מְגַן אֲבָרְהָם ס' תס"ו סק"ד

לא כן פאן דנדאי לאו תולדת מים היא ואין לומר דבשעת לישה יהיו מי פירות עם מים דמלבד דגם פשנתערב ממה שנדבק בכותלי האופציגע נדאי הוא פחות מחלק ששים ובמעט מי פירות ומים פתב מגן אברהם שם לצדד דלא אמרינו ממהר להקמיץ ועיין בית אפרים סי' מ' ובחתם סופר מה שכתבו לענין בצלים שבחטים וממנו ניקח לגדון דידן ועוד דעת הבית חדש סי' תנ"ג שזיעת חומה היא תולדה לעצמה וקיל ממי פירות שגם עם מים לא ממהר להקמיץ ואף למאי דמשמע מהגהות סמ"ק ומוהרי"ל שדומה ממש למי פירות עיין חק יעקב סי' תס"ו סק"ז אפתי בגדון דידן דאינו נדאי שיש בהקמח עירוב מעיסה הנ"ל אלא ספק שפא נתערב אין לחוש כדכתב בחק יעקב סי' תס"ו סק"ב והוא מהדרישה דכשיש ספק בהליכה אם הוא מים או מי פירות יש להתיר גם בנתייבש מספק ספקא שפא מי פירות ושפא לא נתערב כלום וכאן דנדאי ממי פירות נתלחח אלא שיש חשש מי פירות עם מים פשיטא דשרי דהא כמה מגדולי המורים סוכרים דמי פירות עם מים הוי גוקשה ורבים הם הסוכרים דגוקשה אינו אלא מדרבנן ושוב לא הוי אלא ספק דרבנן שפא לא נתערב כלל ולהקל: ואף לדעת מאור עינינו הנודע ביהודה בסי' כ"ב דאין לתפוס החבל בתרי רשין דמי פירות עם מים אינו אלא גוקשה וגוקשה אינו אלא דרבנן ובמקור חיים סי' תס"ב חולק בזה אף בבית אפרים סי' מ' הקים דברי הנודע ביהודה הרי דעת הבית חדש שזיעה אין לה חומרא דמי פירות אם כן יש ספק אחד בפלוגתא וספק השני במציאות דהוי ספק ספקא מעליא כדכתב החק יעקב בסי' תמ"ז סק"י ובכנסת הגדולה הובא בפרי מגדים יו"ד סי' נ"ז דספק ספקא פי האי מהני אפילו בנודע ואפילו אם נגבב חומרי ונימא דדעת הבית חדש יחידאה ואין לצרפה לספק ספקא כבר כתב החק יעקב בסי' תנ"ג סק"ג בשם הרבה פוסקים דבספק נתערב יש לסמוך אריקוד כל שפן אנו דנוהגים שלא לאפות מצות בתוך המועד כי אם בדוחק גדול ושוב שקיל וטרי אם יש בזה איסור לעשות ספק ספקא בידיים לגבי של תורה וכן לעשות ספק אחד בדרבנן וכתב דלפי מה שכתבו האחרונים דמה שאסור לעשות בידיים הוא משום ביטול איסור לכתחלה אם כן בחזק שכתב הטורי ז"ה בסי' תרכ"ח שמוותר לבטל לכתחלה ממילא מותר לעשות ספק אחד וכן ספק ספקא בידיים ושקיל וטרי קצת וכתב לדעתי דזידעאאססען היינו שיש בהרשעים של קיטור שפנפים את הקמח אין שום ספק כלל שנדאי קולטים הפרורים יותר מנפה דקה מן הדקה באופן שאי אפשר ליפול שום פירור בתוך הקמח ועוד דברור שהבצק אינו נפרר מהכותלים מאליו כי אם על ידי סבה ואיזו סבה יש לנו לחוש שפא נפל מהמדונבך להקמח וכו' ועיקר החשש שיש כאן הוא שעיינינו רואות שיש בהאופציגע זיעה נדאי דמזיעה זו קולטת הקמח גם הוא פינון שעובר דרוך שם אלא דלא מינפר ואם כן מי יוכל לשער כמה זיעה קלט הקמח ועיין קרבן נתנאל בפרק פל שעה אות קכ"ו אבל אגלה מה שהורנו הנסיון שבשעה שטוחנין הקמח בהואאלצען האופציגע אין מזיעין כלל וכלל יען הקמח בא אל קרבנה קר אלא בעת שטוחנין האבנים ושוחקים הסובין להוציא מהם שיורי הקמח אם אז הקור גדול ילחמו כח החום שפא מהאבנים עם כח האויר הקר ומהתעצמותם זה עם זה נעשה זיעה וכן מבואר בספרי חכמי הטבע פנודע ליודעים ואף פשאין קור גדול כשדוחקין האבנים הדק היטב רגיל לבא הזיעה לכן החוב מוטל לצוות להמשגחים שלא יניחו לדחוק האבנים היטב וגם בזמן שהקור עצום לא יניחו לטחון הסובין בהאבנים להוציא מהן סלתו שמה

נעשה מיני קמח הגרוע ואם יעשו פן יצאו מחשש זינעה אלו תורף דב"ק: ועל הנפה אם צריכה חדשה פתב שם (בחיים של שלום) בסי' פ"ה ובנידון הכסים פלומר צילענדערס שלהחליפם באחרים חדשים הוא הוצאה מרובה הנה מאז נהגו פה לקנות חדשים ואולם בבואי הנה וראיתי שהיא גזרה שבעלי הרחיים אין יכולים לעמוד אנו פעין חדמא עבדינו שמנקים אותם יפה יפה משירי קמח ומכבדים במכבדות של שער היטב עם פי הרמ"א בסי' תנ"א סעיף י"ח פתב שמנהג לקנות פיסים חדשים וכן נפה ודלא פהמחבר שפתב דמהני בהו שיפשוף פבר פתב החק יעקב בס"ק נ"א דשעת הדחק הוי פדיעבד ומנהגי שיפשוף ואין דחק גדול מזה דלקנות אחרים צריף להוציא סף רב בשגם דבניקבי אריגת הזידעאססע"ן עינינו הרואות שאי אפשר למיסרף בהו מידי ואף אם נסרף על ידי הפיבוד במכבדות שער נפרד מהם ואזלי ודאי ואף כי נשאראינה פירור מחמץ אי אפשר לצאת דרף הנקבים שהם דקה מהדקה והזידעאססע"ן לא קולטתו ובכעין זה פל המחמיר לקחת חדשים הוא מן המתמיהם שגורם להשחית ולאבד ממון ישראל שהתורה הקדושה חסה עליו ומחומרא דחמץ נהגתי פה שלא ימפרו לפסח הקמח מטחינה ראשונה וזה מנהג פשר הוא עכ"ד: וזאת להודיע שעל מה שפתבתי בראש אות זו (כד"ה אף לפי) דלא מהני שינהלו הקמח לפי שפבר נתיבש וכו' ומתבאר שדעתו הענינה היתה להחמיר בזה גם בשעת הדחק הנה עתה קבלתי מכתב מידידי הגאון רש"ל פרעיידיש מח"ס היקר פרם חמד אבד"ק ליאדי יצ"ו (מיום ג' חנוכה תרנ"ז) וכתב לי על זה וז"ל לא ידענא למה החמיר כ"ת יחנה בזה בשעת הדחק הא פבר פסקו גדולי האחרונים להתיר בזה בשעת הדחק אף בנתיבש הלא המה בשו"ת פני הושע סי' ט' הביאו השערי תשובה בסימן תס"ו וכן פסק בש"ע אדמו"ר מוהרש"ז שם בסעיף יו"ד וכן פסק בספר מגן האלף שם סק"ה וכן פסק בשו"ת צמח צדק החדש חלק יו"ד בסוף סי' ע' וכן פסק במנחת משה בקונטרס חקת הפסח דין ל"ז עי"ש וברור עכ"ד יצ"ו.

אמר המחבר עם פי לא פל הספרים הנז"ל היו בידי בזמן שנשאלה השאלה הזאת (היא שנת תרל"ו) ויש אשר לא יצא עוד לאור הדפוס (פספר מנחת משה לידידי הגאון מקאמינקא יצ"ו) בקל זאת יפה העיר ידידי הגאון יצ"ו מסה"ק שהיו בידי גם אז כס' שערי תשובה וש"ע האדמו"ר אמנם למודעי אני צריף פי בעיר שנשאלה השאלה אופים מצות בשעת דוחקם גם בחול המועד פסח ומה שהתירו הפוסקים אינו אלא לאפות קודם הפסח פמבואר בדבריהם ויתכן שמפני זה הנה נכון בעיני להעלים היתר זה שלא יבואו לאפות מקמח שהוא גם בפסח פן אני אומר דרף השערה פי לא אוכל לזכור בבירור אחר שעברו עשרות שנים ואפריון נמטינה לידידי הגאון יצ"ו.

ד) שנה שרבו הגשמים ונמצא גרעינים רבים מצומחים וצריכים בדיקה אם יש נששים נגד המצומחים ואי אפשר לבדוק פל החטים אף שנראה לכאורה פיון שיש בשק שלשה מצומחים צריף לבדוק פל השק ולא סגי בבדיקת הרוב דדמי לתולעים פיו"ד סי' פ"ד מדבר שזרפו להתליע דלא מהני מה שפדק הרוב דהוי מיעוט דשכים ואין סומכין על בדיקת הרוב מפל מקום פיון שהוא דבר שאי אפשר יש לומר דלא דמי דהתם פיון שמצא שלשה תולעים אמתחוק שמגדל תולעים ומניה קא רבו וכל ירק וירק הוא בחזקה זו אבל הקא אדרבה פל גרעין יש לו חזקה שלא נתחמץ וכו' ולכן סגי שיבדוק בענין זה שיקחו שלש פעמים מעט מן השק ואם יש בהם נששים נאמר דאמתחוק שבכל השק יש נששים

נגד המצומחים פן כתב הרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ח"י וקצת תימה בעיני שלא זכר דברי הרב מג"א בסי' תס"ז ס"ק י"ב שהביא דברי מרן בב"י בשם הפל בו דאם נמצאו שלשה שעורים בתבשיל חזקה דאיכא טובא ושמא נתבקעו וכתב דלא קים לן הכי פדכתב הט"ז בשם רש"ל דלא אמרינו פן אלא בתולעים דמניה קא רבו אבל במילתא דאתי מעלמא לא ומשום הכי השמיטו מרן בש"ע והרב חק יעקב בס"ק כ"ד השיג על מה שכתב הט"ז דלא נמצא חילוק זה בשום פוסק וכו' והרב מקור חיים שם סק"ה אחר שהביא דברי הח"י שהקשה על חילוק הט"ז הנ"ל כתב ונ"ל ולפי זה היה לנו לחוש גם בחטים הנמצאים בתוכם שלשה שצמחו דילמא איכא טובא וכו' לכן נראה לי דלא אמרינו חזקת שלשה פעמים כי אם בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה פה והעיקר השכל מחייבהו שיהיה פה אבל בדבר שנופל במקרה וליכא דבר הגורם דמסתבר כל פה אין חזקה למקרים וראיה וכו' ועוד ראיה וכו' ומשום הכי מותר בחטים שצמחו דאין ראיה מדידו גשמים על אלו שירדו גם פן על המותר וכו' ולפי זה בחטין בתבשיל שנפלו דרו מקרה לא אמרינו חזקת שלש פעמים וכדעת המ"א עכ"ל והרב פרי חדש בסוף סע"ף ט' כתב לחלק בין תולעים שדקים מאד לחטה וכו' ושהעיקר דלא קיימא לן בדברי הפל בו והוכיח פן מדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ע"ש וכן דעת הרב שלחן גבוה בס"ק ח"י וכן דעת הרב בית דוד בסי' רמ"א כמו שהעיד הרב זכור לאברהם בד' קי"ד סוף ע"א וכתב הרב דברי מנחם סי' תס"ז הגב"י אות י"ב דבב"ד שם הביא הרבה גאונים דלא סברי כסברת הראב"ד (שהביא הפל בו) והוא יחיד בסברא זו ושחילק כמה חילוקים בין תולעים לחטים ולפי דברי המג"א ומסקנת פל רבנו קדישי הנ"ל נראה דבחטים האלו שנמצאו בשק שלשה חטים מצומחים לא הוחזק בזה כל השק שיש בו עוד עד שלא יהיה מועיל בדיקת הרוב כי אם לבדוק כל השק (כמ"ש הנשמת אדם) שפיר נוכל לומר דמועילה הבדיקה שהזכיר בנש"א שיקחו שלש פעמים מעט מן השק ויבדקו אם יש ששים נגד המצומחים: וסבור הייתי לומר דהרב חיי אדם לא סמך על מה שכתב המג"א לפי שראו את כל נאות יעקב שבחק יעקב חלק על מה שסמך המג"א על חילוק הט"ז כנז"ל והרב מוהריק"ש העתיק דברי הפל בו בדיון זה ובעיקר חילוק הט"ז הנ"ל כתב הרב פרי תנאר ביו"ד סי' פ"ד ס"ק כ"ב הביא דבריו הרב נהר שלום בסוף אות ח' שלבו נוקפו מאחר שלא הוזכר חילוק זה בדברי הראשונים ועיין מה שציין בזה הרב יד דוד ליו"ד שם בהגב"י אות מ"א ועיין לעיל סי' ה' אות מ"א מה שרשמתי שם) והרב מוהר"י עיניא בשו"ת בית יהודה במנהגי ארגי"ל ד' ח"ק סכ"ג כתב דהעיקר פדברי הפל בו ודחה דברי הרב פרי חדש וכתב שכמה פעמים עשו מעשה לאסור על פי דברי הפל בו ומוהריק"ש וכו' ועיין להרב פתחי תשובה יו"ד סי' פ"ד סק"ז בשם הרב מקום שמואל מה שכתב על דברי המג"א הנ"ל הרי דדבר זה אינו פשוט להיתר ולכן לא רצה בנשמת אדם לסמוך על דברי המג"א הפגן אברהם אף ראיתי שבחיי אדם פלל קכ"א אות ג' פסק כהמג"א דלא אמרינו חזקה בכי האי גוונא והביא מה שהשיגו חק יעקב ודחה דבריו עי"ש ואם פן היה לו לומר דאעיקרא לא הוחזק השק בזה כמו שכתבתי ואולי סובר דשנה שרבו בה הגשמים יש לדמות למה שכתב המג"א שם דבכרי של חטים שנפל עליו גשמים אסור עי"ש וצ"ע: ומצאתי להרב דברי מרדכי (פרידבורג) סי' מ"א שהביא דברי הנשמת אדם הנ"ל וכתב על דבריו דמה שחילק בין תולעים לחטים

ליתא דגם בכל ירק יש חזקת היתר כמו שכתב בעצמו בבית אדם סי' נ"ד (צ"ל סי' ל"ז ע"ש בשער איסור והיתר) אלא דמה שערער אינו ערעור והמנהג שלוקחים שלש פעמים מן החטים וכו' (כמ"ש הנש"א הנ"ל) הוא נכון דהא בתולעים דנים מדין בריה דבאלף לא בטיל לכן פשנמצא שלשה נתחזק שיש עוד ואף אחת אוסר פלוו אבל בחמץ קודם פסח דבטל בששים אף דמחזקינן שיש עוד מחומצים בהשק מכל מקום מותר משום דכמו כן אמרינן דאחר שפדקנו שלש פעמים ומצאנו דיש ששים נגד המחומצים מחזקינן פן כל השק עכ"ד ומתבאר ממה שכתב שם בסי' מ"ה שסובר דדברי הרב חק יעקב לחלוק על הרב מג"א הנ"ל ועל כל פנים הרי גם הוא מסכים לאשר ולקיים המנהג הנ"ל דשפיר יש לסמוך בבדיקת שלש פעמים כנז"ל גם הרב רמ"ץ סי' ל"ה (ד"ה ובדבר הבדיקה) כתב גם כן שאינו דומה לפירות מתולעים וכו' ובחטים לוקחים מהקנפה אחר שנתערב היטב שלש פעמים מעט חטים ומעיינין יפה כל גרעין בפני עצמו ואם יש בכל אחד ששים פנגד המצומחין תולין שכל הקנפה פן ופוק חזי מאי עמא דבר ודי מה שמתמרינן לבדוק היטב כל גרעין לבדו ובתה"ד לא מצריף פי אם עיונא בעלמא: ובעיקר בדיקה זו נסתפק הרב תורת אביגדור הביא דבריו בספר הזכרון לידידי הרה"ג אבד"ק ראזישטאש יצ"ו בהלכות פסח ד' י"ד ע"ב אם נמצא באגרוף אחד שאין ששים נגד המצומחים אי מהני אחר כף בדיקת שלשה אגרופים שיש ששים: ונראה דחטים המצומחים אינם פחטים מבוקעות שיתכן שאחר שיתייבשו לא יהא בקוען ניכר (עיין לקמן אות ה' בשם שו"ת שואל ומשיב וק"ל) אלא לעולם ניכרים הם כי מצומחים המה דאם לא פן מה יושיענו מה שפנמצא שיש ששים נגד המצומחים הלא יש לחוש שפא אלו שאין מצומחים עתה היו מצומחים ונשתנה מראיתם.

והנה כל זאת היינו פשידוע שיש בהחטים גם מצומחים אבל אם אין החטים מצומחים אף שהיא שנה שרבו גשמים וירדו עלי ערמות שבשדות עד שהיו קצת משיבולים אשר על הערמות מעלים צמחים אין חוששין לסתם חטים של אותה שנה כמפורש בסי' תס"ז ס"ד וכתב הרב בגין ציון בתשובות החדשות סי' ה' בשם הרב שואל שבשנה שרבו גשמים בימי קציר חטים חוששין לסתם חטים של אותה שנה ואיו ראיה להתיר ממ"ש בש"ע הנ"ל לפי מה שביאר פונת הרשב"א (מקור דין הש"ע) בס' יצחק ירנן סוף הלכות פסחים ונסתפק אם לסמוך על מה שאומרים ישראלים נאמנים איכרים ומוכרי תבואה שחטים שנתגשמו ניכרים הם במראיתם שהוא כעין הכסיפה פניה וחטים שלא נתגשמו פניהם צהובות ומזהירות ובפרט שעת הדחק היא והמחבר הביא תנרף דברי הרב יצחק ירנן דמה שכתב הרשב"א בזה היינו שאז לא היו אוספים בשעת הקציר כל התבואות מהשדה אל הבית אלא יש שהיו מדגישים הערמות בצבור גדול על פני השדה ומניחים שם זמן רב ולא היו עושים פן אלא על המיעוט אבל הרוב אספו מיד בשעת הקציר אל הבית ועל זה הוא שכתב הרשב"א שהולכין אחר הרוב ותולין שהתבואה היא ממה שהובא אל הבית מיד בשעת הקציר (פלומר דלפי פירוש זה אם פן לא נשאל הרשב"א כלל על שנה שירדו גשמים בעת הקציר דבזה ודאי חוששין על כל סתם החטים של השנה) והוא כתב שאינו מסכים לגמרי לפירושו בדברי הרשב"א וכו' וביאר פונת הרשב"א וסיים ולא ידעתי למה לא הזכיר מר סיום דברי הרשב"א שהם סמיכה רפה להקל בנדון דידן שכתב ועוד הרי שהו החטים מתחלת הקציר עד הפסח ולא נתבקעו

וכו' וְלָמָּה נְחוּשׁ לָהֶם עַל כֵּן אֵינִי רוֹאֶה שׁוֹם צַד סִפְק וּמִתָּר עַכ"ל וְגַם מֵה שֶׁהֵבִיא מֵר מְהֵרָאשׁ יוֹסֵף סְמִיכָה לְדַבְרֵיו נִרְאֶה שֶׁגַּם הוּא מֵיִקֵּל לְדִינָא וְכוּ' נִהְרִי גַם הוּא סִיִּים (אֲחֵר כָּל קְוִשְׁוֹתָיו עַל הַרְשָׁב"א) וְז"ל אֵלֵּא שֶׁכָּל אֵלֵּה הַדְּבָרִים הוֹלְכִים אֲחֵר הַחֲזָקָה וְכִינּוּן שֶׁאֵין רוֹאִים שׁוֹם רִיעוּתָא אֵין לָנוּ לְהַחֲזִיק אִסּוּר וְכֵן פֶּתַח הַר"ן בְּסִי' ג"ט בְּשֵׁם הַגָּאוֹן פ"ץ חֲטִים שֶׁנֶּגַע בָּהֶם מִים אִם אֵינֶם לַחֹת וְלֹא נִשְׁתַּנָּה מִרְאִיתָם וְהֵן קָשׁוֹת מִתָּר לְאֲכֹל מֵהֶם בְּפֶסַח וְאֵין חוֹשִׁים לְסִפְק אִסּוּר דְּלֹא מְחַזְקִינֵן אִסּוּרָא עַכ"ל וְעוֹד נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לְחֲלֵק בֵּין יָרְדוּ גִשְׁמִים עַל הַחֲטִים דְּבִזְזָה יֵשׁ חֲשֵׁשׁ חִימוּץ לְכַשְׂיָרְדוּ עַל הַשְּׁבֹלִים שֶׁהֵם לְבוּשׁ לְהַחֲטִים שֶׁבְּתוֹכָם וְכַמְעַט אֵי אֶפְשָׁר לְהַחֲטִי שֶׁתְּחַמֵּיץ וְכוּ' מִכָּל זֶה נִרְאֶה שֶׁאֵין לַחֹשׁ בְּנִדּוֹן זֶה וּמִכָּל מְקוֹם בֵּינוֹן שֶׁאִסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָן וְכוּ' יֵשׁ לַחֹשׁ לְיִקָּח חֲטִים שֶׁאֵין נִיָּכָר בָּהֶם שׁוֹם שֶׁיִּנּוּי אֱלוֹ תִנְרַף דב"ק: וְהַגָּאוֹן בְּשׁו"ת רמ"ץ סי' ל"ז מְחַמֵּר בְּשִׁנְיָה שֶׁיָּרְדוּ הַרְבֵּה גִשְׁמִים עַל הַתְּבוּאוֹת שֶׁבְּשָׂדוֹת לְהַצְרִיף לְטַחֲנוֹן לְפֶסַח מִחֲטִים שֶׁל שִׁנְיָה הַעֲבָרָה בְּדוֹקָא מִשׁוֹם דְּאָף דְּמִבְּנֹאֵר בְּסִי' תס"ז ס"ו וְהוּא מְתַשׁוּ' הַרְשָׁב"א דְּבִיָּרְדוּ גִשְׁמִים עַל עֲרָמוֹת שֶׁבְּשָׂדוֹת דֵּהַחֲטִים שֶׁלֹּא נִתְּבַקְעוּ וְהֵינּוּ שֶׁבְּאֲמַצֵּעַ הַעֲרָמָה מִתְּרִים הַטַּעַם הוּא מִשׁוֹם סִפְק סְפִיקָא שֶׁמָּא לֹא יָרְדוּ גִשְׁמִים לְשֵׁם וְשִׁמָּא לֹא הִתְחַמְצוּ וְעִי"ש בט"ז סק"ד וּבַח"י דְּאָף דְּמִתְּרִים מִכַּח ס"ס מְחַמֵּרֵינוּ לְעִנְיָן אֲכִילָה בֵּינוֹן שֶׁאֵין הַפְּסֵד בְּשִׁהֲיִיתוֹ וְהוּי כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתְּרִין דְּלֹא מְהַי"ס וְאִם כֵּן בֵּינוֹן שֶׁמְצוּי בְּקַל חֲטִים מְאֹשְׁתָּקוֹד אָף שֶׁהֵם קֶצֶת בִּיּוֹקָר יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְסַמְּוֹף עַל ס"ס דִּישְׁרָאֵל קְדוּשִׁים מְחַמֵּרִין בְּמִקְלֵי דְּפֶסַחָא וְעוֹד דִּהַרְשָׁב"א מִיָּרִי בְּעֲרָמוֹת גְּדוּלוֹת (וְכַמְשָׁעוֹת לְשׁוֹנוֹ דְּבִזְזָה הוּא דְּשִׁיָּף לְחֲלֵק בֵּין בָּטָן הַעֲרָמָה וְכוּ') כְּדָרָף שֶׁבְּרֹב שְׁנִים שֶׁקוֹצְרִים בְּזִמְן הַחֹם וְשׁוֹטְחִים עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה לְיִיבֶשֶׁם וְעוֹשִׂים מֵהֶם עֲרָמוֹת גְּדוּלוֹת וְגִדִּישׁ וּבְזִמְן מֵה מְכַנִּיסִים לְבֵיתָם וְלָכֵן יֵשׁ ס"ס (וּבד"מ דְּפוּס פִּיּוּרְדָא מְבֹנָאֵר שֶׁהַעֲרָמוֹת הֵיוּ מְכֻסִּים בְּקִשִׁים) אֲבָל בְּשִׁנְיָה זֹו שֶׁיָּרְדוּ גִשְׁמִים הַרְבֵּה עַל הַתְּבוּאוֹה בְּהִיּוֹת שְׁטוּחָה עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה וּבִזְזָה אֵין לְחֲלֵק בֵּין עֲלִיוֹן לְתַתָּוֹן לְאֲמַצֵּעַ וְלִיכָּא סִפְק סְפִיקָא וְנוֹדַע שֶׁבְּרֹב הַתְּבוּאוֹת הֵיָה כֵּן וְאֵי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר לְתַלוֹת בְּרֹבָא וְאֶפִּילוֹ אִם הֵיוּ רֹב הַתְּבוּאוֹת בְּעֲרָמוֹת גְּדוּלוֹת צ"ע לְסַמְּוֹף אֲרֹבָא בֵּינוֹן שֶׁגַּם בְּרֹבָא אֵין הִתֵּר בְּרוּר כִּי אִם מְחַמֵּת ס"ס שֶׁהוּא כְּעִין רֹב וְאִיכָּא גַם בְּרֹבָא מִיעוּט לְאִסּוּרָא וְעוֹד אָף אִם הֵיָה נוֹדַע שֶׁבְּשָׁעַת הַקְּצִיר וּבְזִמְן שֶׁהֵיוּ שְׁטוּחִים עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה דַּק דַּק לֹא שָׁטַף גִּשְׁמִים עֲלֵיהֶם מִכָּל מְקוֹם נוֹדַע לְכָל שְׁנִשְׁתַּתְּהָה הַקְּצִיר כִּמְהֵרָא אֲחֵר גְּמַר הַתְּבוּאוֹה מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים וְיֵשׁ חֲשֵׁשׁ דְּאֲחַמֵּיץ בְּמַחְנֹבֵר בֵּינוֹן שֶׁיָּרְדוּ גִשְׁמִים בְּחֻזֵק וְהַפִּילוֹ הַקִּשִׁים לְאֲרֵץ וְהַגִּשְׁמִים מְזַלְפִין עֲלֵיהֶם הֵנוּ כְּמֵאֵן דְּמִנְחֵי כְּבוֹשִׁים בְּכִלֵי מְלֹא מִים וּמְחַמְצִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּתַשׁוּבָה מוֹעִיל צְדָקָה סִי' ס"ט דְּגַם תְּבוּאוֹה לְחָה וְיוֹנְקָת מֵהַקְּרָקַע מְקַבֵּלֵת חִימוּץ (דְּלֹא כְּהַרְשָׁב"א וּפְסָקוֹ מִרְן בְּסִי' תס"ז ס"ה) אֵלֵּא דְּדוֹקָא אִם רָאִינוּ שְׁנִתְּבַקְעוּ אֲבָל בְּסִתְּמָא אֵין לַחֹשׁ לְחֲטִים שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם גִּשְׁמִים בְּמַחְנֹבֵר דְּאֵגַב מִיִּדְלִיָּהוּ לֹא מְחַמֵּיץ אֲבָל כְּשֶׁיָּרְדוּ הַגִּשְׁמִים בְּחֻזֵק וְהַפִּילוֹ הַקִּשִׁים לֹא מְהַי"ס הִתְרָא דְּאֵגַב מִיִּדְלִיָּהוּ וְכוּ' וְלִצְדָד הִתֵּר לְמִיזַל בְּתַר רֹב תְּבוּאוֹת דְּלֹא נִפְלוּ הַקִּשִׁים וְהַשְּׁיִבּוּלִים לְאֲרֵץ אֵינֶה שׁוֹקֵל וְסוֹפֵר דְּלֹא נַעֲשֶׂה כֵּן בְּרֹבָא וְרַבִּים אִסּוּרִים דְּכָל הַתְּבוּאוֹת שֶׁבְּסִבִּיבוֹתֵינוּ הֵכִי הֵנָּה וְיִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים וּמְחַמֵּרִים בְּפֶסַח וְדֹאֵי רָאוּי לְהַחֲמִיר לְיִקָּח מְאֹשְׁתָּקָד אָף בִּיּוֹקָר קֶצֶת וְלֹא לְסַמְּוֹף אֲרֹבָא וּבְפֶרֶט דִּישׁ לַחֹשׁ דְּלִיכָּא רֹבָא וּמִכָּל שְׁכֵן דִּישׁ מְקוֹם לְהַחֲמִיר מְעִיקָר הֵדִין בֵּינוֹן שֶׁהֵיוּ שְׁטוּחִים דַּק דַּק עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה וּבִיָּאֵר שֶׁמֶּה נְהַנּוּהֵגִים לְאֲכֹל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח

מצה שמונה משעת קצירה וזה לא ימצא משנה שעברה מוטב שיניחו משנה זו חומרא
זו ויאכלו מחטים של שנה שעברה שאין בהם שום פקפוק ואם לא ימצא חטים שמונים
משעת קצירה משנה שעברה גם לאכילת מצנה בשתי לילות יוכל ליקח על אכילת חובה
בשתי לילות מחטים שמונים משעת קצירה משנה זו דבחטים אלו נזהרים שלא לשוטחם
דק על דק פני השדה ולמהר קצירתם שלא ירדו גשמים עליהם אחר שנגמר בשולם
ואיכא ספק ספיקא וכו' ומי שלבו נקפו יברור פדי הצורה לשתי לילות כל גרעין בפני
עצמו שיהיה קשה ואין בו שום ריכוף עכת"ל: ומתבאר מדברי הרבנים נשמת אדם
ודברי מרדכי הג"ל דנקטי בפשיטות דצריה לדעת בבירור דיש ששים פנגד המצומחים
ובדיקה הג"ל מבררת ומחזקת שיש ששים אף בשו"ת עמודי אור סי' ט"ו פתב בשם
הרב השואל שפירש דברי הרמ"א בסי' תנ"ג (מיהו צריה לראות שאין בו כל כף שלא
יהיה ששים פנגדו מן ההיתר) שפונתו שידע בבירור שאין בו ששים אז אסור אבל בספק
מותר פיו דנתבטל ברוב הוי כשאר מין במינו ונשפה ויש ספק אם היה ששים דשרי
משום דספקא דרבנן לקולא והגאון המחבר האריה בזה ומסיק שצריה בירור שיש בו
ששים וכתב דקדק מתוך לשון ההגמ"י שהביא מרן הב"י על הדגן שצמח מלחלוחית
הארץ שקורין גירמי וכו' דדגן שצמח עם שאינם מצומחים חשיב מין באינו מינו וא"כ
בעי ששים מן התורה וכל שאינו ידוע בבירור שיש ששים הוי ספק תורה וכו' וכתב
דבתשו' אברהם העלה גם כן להצריה ששים בבירור ועיין בנשמת אדם סי' י"ט שהאריה
בזה אי חשיב מין במינו ועיין חיי אדם פ"ל קכ"ה אות ה' ועיין במה שרשמי בקונטרס
הפ"ל מ"מ אות קט"ף והרב בית מאיר א"ח בסי' תס"ז ד' ע"ג ע"ד פתב
בחטים שמקצתם נשקעו במים דאסורים וצריה לחקור מהבקיאים אם יש ששים בהחטים
שלמעלה נגד החטים השקועים מותרים בדיעבד לאכלם בפסח ואם ידוע שאין בהם
ששים אסורים אפילו בדיעבד ואם אי אפשר לעמוד על זה והוא ספק אם נתבטלו בששים
אם לאו פיו שדבר תורה מין במינו בטיל יש להקל כמו ביו"ד בנשפה ע"כ הנה גם הוא
מצריה לכתחלה שיהיה ידוע בבירור שיש ששים וכן מתבאר דעת הרב השיב משה בסי'
ח"י וכתב שם שלא לבד פנגד החטים שצמחו צריה ששים אלא גם אם יש חטים שלמעלה
במקום שדורף לצמח נתקלקל ונתרפף רק שלא התחיל לצמח עדין וגוף החטה קשה
פ"ד פ"ל החטים אין להקל בפחות מששים פנגד פ"ל החטה דהרפיקה מעידה שירדה בהם
לחלוחית וכיון דמינח נייחי אתו לידי חימוץ ואינו דומה לליחה (צ"ל לליתיה) ואין
לומר אחזוקי אסורא לא מחזקינין פיו דאסתזוק אסורא בהאי חטה גופא: וגם מתבאר
מדברי הרבנים הג"ל דכיש בהם ששים מותר לטוחנם לצורה פסח ואין בזה משום מבטל
אסור לכתחלה פיו דאין פונתו משום ביטול רק לטוחנם וכתב בשו"ת רמ"ז סי' ל"ה
בחטים שהובאו לטחון על הפסח ונמצא ביניהם גרעינים מצומחים כמו שומים (שקורין
קנעבליד) ויש ששים פנגדם כבר פשט ההוראה הלכה למעשה שמוותר לטוחנם ולא הוי
כמבטל אסור דאין פונתו לבטל כביו"ד סי' פ"ד ואף המחמירים שאוכלים רק מחטים
שמונים משעת קצירה לא ישגיחו בחומרת פרי חדש בסי' תנ"ג (ס"ג) ופוק חזי מאי
עמא דבר ואם אינם נביאים ומה שכתב פרי חדש בשם הט"ז דלא אמרינן דכשאין פונתו
לבטל שרי אלא הוי מבטל אסורה וינו דוקא כשאפשר בענין אחר אבל כשאי אפשר
בנקל וכו' אבל לברור החטים דאיכא טירחא גדולה לא גם הטעם שכתב הפר"ח משום

דניפרים הגרעינים ולא שיניך ביטול לא ס"ל להפוס' דכיון שמופתר לטוחנם משום דאין פונתו לבטל א"כ לאחר הטחינה אינם ניפרים ובטלים וגם החוקרא דחו"ן ליתא לדינא פלל עכ"ל ובשערי תשובה סי' תס"ז אות י"ב פתב דבשו"ת מוהר"ם רוטרונבורג סי' ל"ה השיב בן המסבר בגשמים שיךדו על ערמות ויש חטים שצמחו רק שיש ששים פנגדו מההיתר יש להתיר אפי' לכתחלה שלא בשעת הדחק לטחון אותו ואין בזה משום מבטל איסור שאין פונתו לכך ויש לאפות קודם פסח וכו' עי"ש: וכשאין ששים פנגד המצומחים אי שרי להוסיף עליהם כדי לבטלם על ידי שיטחנם ביחד או אסור משום דהוי פמבטל איסור לכתחלה עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים (בשדי חמד ח"א) ריש מערכת האל"ף אי ביטול חמץ קודם פסח חשיב מבטל איסור וכו' הנה הבאתי שם מערכה מול מערכה ובפרטות בדין זה זיל קרי בי רב בש"ע הרב מוהרש"ז סי' תנ"ג סעיף י' דסתים ותני דאסור להוסיף עליהם קודם הפסח וכו' עי"ש ובסעיף י"א שיש חילוק בין דגן שצמח וניפרים המצומחים לאם נתבקעו חטים ונתניבשו ואינם ניפרים ונתערבו דבזה מותר להוסיף עליהם ולטוחנם גם הרב דברי מרדכי פרידבורג סי' מ"ב עמד בדין זה פשאין בחטים ששים נגד המצומחים אם מותר לערב בהם חטים אחרים שיהיו ששים והביא קצת מדברי הפוסקים שרשמתי בקונטרס הפללים שם ומסיק דאסור לערב בכונה וכתב דבחטים מצומחים יש לומר דגם הט"ז (שכתב דבתערובת לח בלח קודם הפסח מותר להרבות עליו) מודה פיו דניפרים וכן לחטים נשוכות והנה מעשה באיש אחד שהיה לו שלש מדות וחצי מחטים לתותים וערבם עם שאר החטים והנה כל התערובת מאה מדות ורצה לטחון הפל לצורך הפסח ולא התרתי לו להוסיף עד ששים ולטוחנם פי לא היה שום דחק והפסד מרובה פלל ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תמ"ב בקונטרס אחרון אות יו"ד ובחיי אדם פלל ק"ך אות כ"ג וכלל קכ"ה אות ה' ועיין עוד לקמן באות זו: ואם טחנו החטים ולא נבדקו אם היה ששים נגד המצומחים שקיל וטרי בזה בנשמת אדם הנ"ל ומסיק בצ"ע וכתב עוד דחטים מצומחים אפילו יאמרו מאה עדים שנקצרו שלא בשעת גשמים ואחר כך שמרו אותם מכל מים הם חמץ גמור דשמא נתחמצו במקור אחר שיבשו כל צרכן שאין סברא שיעצמו מעצמן כמו שכתב בשו"ת הר"ן סי' צ"ט בהדיא ועל כל פנים מידי ספק דאורייתא לא נפיק.

ענה ראיתי בספר חדש דרכי הוראה לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו שכתב בח"ב סוף פרק כ"ד בשם הג' מוהרש"ז אשפנזי בהגהותיו למשניות אהא דתנן בתרומות פרק חמישי משנה ט' סאה תרומה שנפלה למאה וטחנן ופיחתו פשם שפיחתו החולין כך פיחתה התרומה ומותר סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנן והותרו פשם שהותרו החולין כך הותרה התרומה ואסור אם ידוע שהחטים של חולין יפות מהתרומה מותר ו"ל הערה קטנה לענין חטים הנצמחין אף בפחות מעט מששים שטחנם כבר יש להתיר כדיעבד דמשערין לפי הקמח וידוע שקמח מחטים שאין מצומחין יותר לפי ערך חטים הנצמחים ודבריו נכונים עכ"ל: ובעיקר הדין בחטים שאין ניפר בהם שום לחלוחית אם נחוש להם הנה השגתי ענה ספר שאילת שלום מהדורא תניינא וראיתי שבסי' צ"ב נשאל הגאון בחטים הבאים בעגלות ועליהן מכסאות (צאליריס) להגן עליהם אם נחוש שפא ירדו גשמים עליהם והביא מה שהרב השואל פתב בדין קבוע פמחצה על מחצה על דברי דברי הרב פרי חדש בסי' תס"ז ס"ד בדין שנה שרבו גשמים וכו' ופלפל הרב

המחבר בזה ושוב פתב (בד"ה ובגוף) דעתי מספקת עמו להתיר החטים שבעגלות פיון שראו שהיו נגובים היטב וגם במראיתן לא ניפר שום לחלוחית וגם בהצאלירי"ס שהיו מכוסים בהם לא ניפר שום לחלוחית בהם אחזוקי איסורא לא מחזקינו ולא יהא אלא ספק אם באו עליהם גשמים הרי הוי ספק ספקא שמא לא ירדו עליהם גשמים ואם תמצא לומר ירדו שמא לא נתחמצו ואף דהרמ"א בס"י תס"ז החמיר דלהתיר באכילה לא מהני ספק ספיקא כבר תמה עליו בט"ז דבכמה מקומות מבואר דמהני ספק ספיקא אף באכילה ומה שפתב הש"ך ליישב דכיון דלמר עוקבא אפילו לא נתבקעו אסור הוי ספק ספיקא דפולגתא ולא מציאות ולא מיקילינו פולי האי כבר דחאו בחק יעקב דספקא דפולגתא עדיף טפי ובלאו הכי גם למר עוקבא הא דאסור בלא נתבקעו אינו אלא משום ספק שמא נתחמצו ואם פן אפתי הוי ספק במציאות וכו' ומסיק דבמקום הפסד או מניעת שמחת יום טוב יש להתיר באכילה ובפרט בנדון דידן אשר בעל החטים והאיש אשר היה עמו הגידו כי לא היה גשם כלל בדרך כי אם מעט שלג ומה שהשקים של חטים היו מלוחלחים מלמעלה אין מזה הכחשה לדבריהם דשפיר יש לומר דכיון דהשקים היו מונחים על העגלות מלמעלה על פיסוי הצאל"ל אף שגם הם היו מכוסים מלמעלה עם שטריזינע"ס וקש מפל מקום אפשר שלא היו מכוסים כל כך בטוב לאשר היו השקים בולטים וכשנמס מעט השלג והיה למים ירדו המים דרך השטריזינע"ס והקש ונתלחלחו השקים מלמעלה אבל החטים שבעגלות יש לומר שלא בא עליהם כלל כי היו מכוסים היטב וכאשר באמת לא נראה שום לחלוחית גם בהפיסוי הצאלערי"ס שעליהם ואין להחזיק רעותא בהם לכן החטים שבעגלות ודאי יש להתיר בפרט שצינה כ"ת לישאום מלמעלה בערך שני אצבעות אם פן על המותר ודאי אין חשש כלל ועיין בתשובת הר"ן סי' נ"ט הובא בב"י בקיצור עוד ראיתי (בשאלת שלום) בענין חטים מצומחים שנשאל בס"י ט"ז בחטים השמורים משעת קצירה שנבדקו אחר הדישה והיו בהן הרבה חמוצים ולא היה מהכשרים כנגדם כי אם שלשים ומעט יותר ועתה קודם הטחינה ביררו החטים המצומחים ובפעם ראשונה לא היו שלשים ובפעם שניה היו יותר מעט ושאל למורה אחד והגיד לו הלא אם תערב אותם יחד ויהיו שלשים והולך וערב אותם עם קאר"ץ חטים שמורים שהיה לו משנה שעברה לטחנם יחד והשיב דהחטים עצמם ודאי לא היו כשרים לפסח כיון שנבדקו אחר הדישה ולא היו שלשים אף שבדק עתה ובפעם שניה היה יותר מעט בנדאי לא בדק ובררו יפה וכי איסור חמץ שבהן להיכן הלך וכבר פתב בנשמת אדם סי' י"ח שצריך בדיקה מעולה והבנה יתירה כי פשנתניבש מה שצמח אז הצמיחה נופלת ואינו ניפר ובפרט בנדון דידן דיגיד עליו רעו חלק החטים שפיז השותף השני שנבדקו עתה ואין בהם שלשים ועם פי אין מחזיקים איסור ממקום למקום כפאן שנבדקו אחר הדישה ולא היה בהן שלשים גילוי מלתא בעלמא הוא שלא בדק היטב ולא הבין יפה בבדיקתם אלא דאחר שערבן עם החטים דאשקד הנה אם נבדקו החטים הללו ולא היה בהם חזמוץ או שהיה בהם פדי לבטל גם המצומחים שבחטים משנה זו היה מקום לדון להקל על פי דעת הט"ז בס"י תמ"ז סק"ה וס"ק י"א דכיון דעדין היתר הוא מותר להוסיף ולבטלן ואין בזה משום מבטל איסור (בענין זה פתבתי באריכות קצת בס"ד בשדי חמד חלק א' בחלק הפללים בתחלת מערכת האל"ף ובקונטרס פאת השדי בחלק הפללים אות י"ג עי"ש) וכן נוטה דעת המג"א שם סקמ"ה וכתב דלכן פתב הרשב"א דהוי כמבטל

ולא מבטל ממש משום דעדין היתר הוא ואף דאין להקל נגד דעת הרשב"א סי' תפ"ה
שהביא המג"א בכל זאת בשעת הדחק אפשר לסמוך על הט"ז בפ"ט דגוף האיסור
בביטול בדיעבד אינו אלא משום קנס וכו' ובפ"ט שיש לדוננו קצת פשוט על פי הוראת
המורה וכו' (שקיל וטרי קצת בזה): אף על כן אם נבדקו החטים והיה בבירור אחר
התעורבות ששים נגד המצומחים אבל אם גם הישנים לא נבדקו אף דלא מחזיקינו
איסורא היינו אם היו נטחנים לבדן אבל פיון שנתערב בהן החטים של שנה זו שלא היה
בהן אלא בערה שלשים ומעט נגד המצומחים ואנו רוצים להוציאן מחזקת איסור על ידי
הצטרפות חטים הישנים צריף בירור גמור שהיה ששים נגדן ואם לאו אסור מספקא
ולדעת כמה הוי ספק תורה ובאיסור פרת גם להרמב"ם ספקו מן התורה לחומרא ואף
בספק דרבנן במקום חזקת איסור אסור ובפ"ט דשכיח דנמצא לפעמים גם בחטים
המשומרים כמה מצומחים ואף דלרוב יש בהן הרבה יותר מששים לבטלן בכל זאתמי
יודע אם היו די שיעור לבטל גם החטים מצומחים חלילה להתירן לאכול מהם בפסח:
וחטים הנלקחים מאנשים רבים מעט מעט ונאספו יחד בהאמבאר גם כן הדבר
פשוט דאינו מועיל הבדיקה במקום אחד או שנים או יותר דלא יוכל החלק להעיד על
הכלל פיון דלאו במקום אחד באו כי אם במקומות שונים אם לא שיערבם יפה יפה עד
שיתערבו כולם ואחר כך יבדקם אם פשרים המה לפסח ובאופן אם אין בהם משום חדש
ולאשר הדברים פשוטים אין להאריך יותר עכ"ל: ובשו"ת משיב דבר (להגאון בע"ס
העמק שאלה) הנדפס חדש ממש בסי' כ"ח נשאל בשנה שרבו גשמים בעת הקציר והיה
כמה מקומות אשר ברוב החטים שלהם היה מצוי חטים מצומחים ופחות מששים מה
לעשות בעיר אשר יכול להיות שישארו בלי מצה ובתשובתו ביאר שחטים מצומחים
חמץ גמור הוא פדכתב הסמ"ק בשם רבינו יחיאל והובא בב"י סי' תס"ז וכו' והביא מה
שכתב בחיי אדם כלל קכ"ה דמותר להוסיף חטים או שעורים ואין בזה משום ביטול
איסור דאף דהרשב"א אוסר היינו משום דסובר דחמץ מיקרי איסור לענין הגעלה וליבון
אבל לדעת הפוסקים לענין הגעלה דחמץ לפני זמנו מיקרי היתרא ומקילין בליבון קל
לדידהו מותר להוסיף ולבטל וכן כתב החק יעקב בסי' תמ"ז סקט"ז עי"ש דמוכח מדבריו
גם כן דתליא הו דיןא דהוספת בפלוגתא דחמץ קודם זמנו אי איסורא בלע מיקרי או לא
וכתב על דבריהם דלא נראה לו המצאה זו לעקור דעת הראשונים שפשוט בעיניהם
דאסור לבטל וגם הטור ושאר פוסקים שמתירים בסי' תנ"ג לטחון ולבטל הוא מטעם
שאינו מכנין לבטל אבל להוסיף לא עלה על הדעת ולבטל כדי להשהות הוא פלוגתא
דרבנאותא אבל לבטל כדי לאכול לא עלה על דעת אחד מן הראשונים להתיר ולא תלי
בהא דחמץ איסורא מיקרי או היתרא ואינו דומה איסור ביטול להגעלה שהרי אין לה קיל
בהגעלה כתרומה דמהני הגעלה שלשה פעמים לכלי חרס ואפילו הכי תנו בסוף פרק
חמישי דתרומות דהמוסיף לבטל במזיד אסור וכו' ומה שהט"ז בסי' תמ"ז סק"ה פסק גם
כן דמותר להוסיף ולבטל קודם פסח כמו בסוף פסול קודם החג בסי' תרכ"ו אני אומר
דאף לדעת המרדכי והאגודה שכתבו כן לענין סוף אי אפשר ללמוד אלא לענין שמורה
באם צריף לבטל אינו משומר במשומר אבל לבטל איסור בהיתר זו לא שמענו וכל שכן
שכל הראשונים תופסים לאסור לבטל וחלילה להקל: ועל מה שפירש הרב חיי אדם מה
שכתב מרן דשנה שרבו גשמים וירדו על ערימות שבשדה עד שהיו קצת מהשיבולים

מעלים צמחים אין חוששין לסתם חטים של אותה שנה שכןונתו דלחטים שבודאי אינם מצומחים אין לחוש שמא נתחמצו אלא שמכל מקום לא הגיעו לידי צמיחה לזה אין חוששין אבל מכל מקום יש לבדוק אם הוא פחות מששים ולכאורה הדין עמו דאף שרוב החטים אינם מצומחים וגם יש להם חזקת פשרות מכל מקום הרי הוי מיעוט המצוי ויש לחוש מדרבנן כמו בבדיקת הריאה והאריף דכד דייקת אי אפשר לפרש פן לשון הש"ע וכו' ובמסקנתו פתב דבין להרשב"א ובין להרא"ש שרי לטחון בלי בדיקה ויותר טוב משנבדוק ולבטל בידים מכל מקום לצאת מידי חשש דנותן טעם פדכתב הסמ"ק דחטים צמוחים וצמוצים נותן טעם מהראוי אם אפשר להוסיף פהוראת חיי אדם אבל לא מן הדין ויש לדעת דאחר הטחינה נשאר קמח מן המצומחים פחות משאין מצומחים ורחוק שיהיה פל פה מצומחים שלא יהיה בקמח ששים וא"כ ודאי מן הדין שרי לטחון בלי בדיקה ואף פי להוסיף ודאי אין מן הצורך עכ"ל ובמה שהבין בכונת הרב חיי אדם לדעתי הענינה יש לפקפק עיין בדבריו שבכלל קכ"ה סעיף ה: גם בספר מנחת שי לגאון בדורנו יצ"ו בסי' א' נשאל בחטים שנמצאו בהם הרבה מבוקעים עד שאין בחטים הפשרים ששים כנגדם והרב השואל רצה להתיר לערבם עם חטים פשרים ולהוסיף עליהם עד שיהיו ששים ולטחנם לאכול מהם בפסח וכתב הרב השואל דיש בזה שתי חששות (א) משום דאין מבטלים איסור לכתחלה (ב) דיש לומר חוזר ונעור בפסח ולזה הביא דברי הטורי זקב דבנתערב לח בלח פחות מששים קודם פסח מותר להרבות כבסכך פסול וכו' וכתב ראיה מסי' תרכ"ו וגם קיימא לן בסי' תמ"ז ס"ד דבלח בלח אונן חוזר ונעור ואם פן ליכא שום חשש עוד והשיב על זה עם פי דברי זקני הטורי זקב חביבים עלי מאד עם פל זה יען שפל הראשונים והאחרונים מחמירים בזה לא נוכל לסמוך להתיר והביא תשובת הרשב"א סי' תפ"ה ודברי הפגן אברהם בסי' תמ"ז ס"ק מ"ה דמסכים להרשב"א דאסור להוסיף אפילו פדי להשהותם וגם הבית חדש לא התיר לערב רק פדי להשהותם ולא לאוכלן וכו' והדין אמת דאסור להוסיף פדי לאוכלם בפסח אליבא דכולי עלמא ומלבד החשש הנ"ל יש עוד חשש שכתב הר"ן בתשובה דהיתר בהיתר לא בטיל ואף שהר"ן דחה זה מכל מקום למעשה לא מלאו לבו להקל לטחון ולאכול בפסח רק להשהותם וגם על זה הקשו עליו הפרי חדש ושאר אחרונים והאריף בדין ביטול היתר וסיים ועל פי פל האמור לא אוכל להסכים בזה לדעת כ"ת להתיר לערב בשאר חטים פשרים אלו תנרף דב"ק: וכשיש ששים בחטים שאינם מצומחים נגד החטים המצומחים דשרו פתב הגאון מוהר"ם שיק בסי' ר"ל שדעת הרב השואל בשנה אשר החטין צמחו והוצרכו ליקח אותם לחטי דפסחא על פי היתר שבסי' תנ"ג סעיף ג' פשיש ששים נגד המצומחים דיש להניח מהקמח סאה או חציה ויתלו המצומחים בזה או מתורת פדיון והשיבו שפמו זה פתב הפגן אברהם סי' ת"ל בשם מוהרש"ל שפל אחד יאכל מעט קודם פסח מהקמח שטוחן לפסח דשמא יש בהקמח מעט חמץ ויתלו במה שאכלו אמנם אין לזה שייכות בנדון דידן והאריף לבאר פונת מוהרש"ל וליישוב מה שמקשים עליו האחרונים ותור דב"ק הוא (בד"ה אמנם) דכונתו היא לצאת מחשש אולי נתערב מכל פלי הטחינה איזה פירור או פירורי חמץ והנה פירורים אי אפשר שיתפררו בכל הקמח והם מונחים במקום אחד לזה מהני שיאכל מקצת ממנו דאז יש ספק ספיקא שמא לא נתערב בו אם תמצא לומר נתפרר אולי בא הפירור לתוך הקמח

שְׂאֵכַל קוֹדֵם פֶּסַח וְכו' אֲבָל בְּאִסּוּר הַנִּבְלָל הוּא נֶגֶד הַחוּשׁ וְנֶגֶד הַדִּין לֹא יִמָּר דְּהֶאֱסוּר הוּא
מֵה שְׂאֵכַל וּמֵה שְׂפֶתַב מִצַּד תּוֹרַת פְּדִיּוֹן אֵינוֹ מוּכָן דְּאִיף יִפְדֶּה דְבָר קוֹדֵם שְׂחַל אִסּוּרוֹ
פְּדִי שְׂלֵא יָחוּל אִסּוּרוֹ וְאִי בְּפֶסַח עֲצָמוֹ לְמֵאן דְּסָבַר דְּמִהְיֵי פְדִיּוֹן הֵינּוּ לְהַתִּיר בְּהִנָּאָה
וְלֹא בְּאֵכִילָה וְעַל כָּל פְּנִימֵי לֹא מִצְּאֵתִי טַעַם לְזַה שְׂיֵאֲכֻלוּ מִן הַקֶּמַח קוֹדֵם פֶּסַח וְאֵינוֹ מַעֲלָה
וְאֵינוֹ מוֹרִיד (וְהֶאֱרִיךְ, עוֹד לִיִּישׁב כַּמָּה עֲנִינִים הַשְּׂיֵיכִים לְזַה וּבְמִסְקָנָתוֹ סִינִים) הֶדְרִינּוּ
לְגַדּוֹן שְׂלֵנוּ שְׂאֵם הַנְּצָרְכוּ לִיקַח חֲטִימֵי שְׂצֻמְחוֹ וְהוּוּ מִיַּעוּטָא דְּמִיַּעוּטָא וְיֵשׁ יוֹתֵר מִשְׂשִׁים
בְּהִיתֵר שְׂרִי וְאֵין נִפְקָא מִיִּנְה בְּזַה לְאֲכֹל מִן הַקֶּמַח קוֹדֵם פֶּסַח: וְדַע שְׂהַשְׂגָּתִי סֶפֶר יִקָּר
פְּרִינּוֹת הַבֵּית וְרֵאִיתִי שְׂתִי תְּשׁוּבוֹת שָׁם סִי' ח"י וְסִי' י"ט מְשֻׁנֵי גְּאוּנִים בְּדִין הַחֲטִימֵי בְּשִׁנְה
שְׂרָבוּ גְּשָׁמִים מֵה דִּינָם וְהֶאֱרִיכוּ הַשְּׂוֹאֵל וְהַמְּשִׁיב בְּדִין זֶה וְלֹא יִכְלָתִי פְּעַת לְעֵינֵי בַדב"ק
וְאִיהִי"ש אֲשׁוּבָה אֲשִׁנְה פֶּרֶק זֶה בְּלֹא נֶדָר וְזֹאת לְזַפְרוֹן: ה) חֲטִימֵי מְבֻנְקָעִים שְׂנִתְּיָבְשׁוּ
וְנִתְּעָרְבוּ בְּכוֹר שְׂל חֲטִימֵי אִם אֲכָל מֵהַתְּבוּאָה קוֹדֵם הַפֶּסַח הָיוּ סֶפֶק סְפִיקָא וְשְׂרִי לְמִיכַל
מִנִּיָּהוּ בְּפֶסַח וְכו' כֵּן כָּתַב בַּמַּג"א בְּשֵׁם בֵּית חֲדָשׁ וְחֲלַק עָלָיו הַפְּרִי חֲדָשׁ וְאֶסְרוּ אֲפִילוּ
בְּשִׁהִיָּה וְהָרַב בְּגַדִי יִשַׁע דְּחָה דְּבָרֵי הַפְּר"ח וְהָא וְדָאִי כֵּינּוּ דְּמִיָּדִי דְּרַבְּנָן הוּא וְהָרַב פְּרִי
חֲדָשׁ הוּא יָחִיד לְגַבֵּי הָנִי לְהֵם אָנוּ שׁוֹמְעִין כֵּן כָּתַב הָרַב חֲכָמָה וּמוֹסֵר בַּד' קס"ז אוֹת ל"ז
הֵנָּה דְּבָרֵי הַמַּג"א הֵם בְּסִי' תס"ז סק"ד שְׂהֵבִיא מֵה שְׂפֶתַב בַּב"ח בְּשֵׁם הַמְּרַדְכִי דְּכְשָׂאֲכֻלוּ
מֵהַתְּבוּאָה עַד הַפֶּסַח הָיוּ סֶפֶק סְפִיקָא דְּשְׂמָא אֲכֻלוּ כְּבָר מִן הֶאֱסוּר וְאִם תִּמְצָא לֹא יִמָּר לֹא
אֲכֻלוּ שְׂמָא יֵאֲכֻלוּ מִן הַמְּנוֹתֵר לְדְּבָרֵי הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ הֵם בְּסַעֲיָא ב' (ד"ה וּמ"ש אֶסוּר) אֵינִי
מְסַכֵּים עִמּוֹ וְאִי לְהַשְׁהוֹתוֹ אֶסוּר וְכו' וְדְבָר רְחוּק הוּא לְמַתְּלִי שְׂאֲכֻלוּ כָּל הַחֲטִימֵי
הַמְּבֻנְקָעִים קוֹדֵם פֶּסַח וְגַם לֹא יִמָּר שְׂבִפְסַח יֵאֲכֻלוּ מִן הַמְּנוֹתֵר וְזֶה רְחוּק מֵהַדְּעַת וְכו' עכ"ל
וְסֶפֶר בְּגַדִי יִשַׁע אֵין מְצוּי אֲצִלִי וְרוּאָה אֵנִי דְּהָרַבָּנִים נִהַר שְׁלוֹם בְּאוֹת ד' וְזָכוּר לְאַבְרָהָם
ד' קי"ג ע"א הֵבִיאוּ מִסְקָנַת הָרַב פְּר"ח וְכִנְה"ש כָּתַב עַל דְּבָרֵי הַפְּר"ח דְּהוֹרָאָה תְּמוּנָה הִיא
וְהֵנִי מִיָּלִי דְּמַר הָרַב פְּר"ח נְכוּנִים בְּטַעַמָם הִנְהוּ רוּאָה שְׂאֵינוּ יָחִיד בְּסִבְרָתוֹ וְאִם כֵּן וְדָאִי
יֵשׁ לְחוּשׁ לְדְּבָרֵיו וּבְלָאוּ הָכִי בְּגוּף דְּבָרֵי הַמְּרַדְכִי עֵינֵי בַב"ח וּמַג"א וְעֵינֵי בַש"ע הָרַב
מוֹהַרש"ז בְּסִי' נ"ג אוֹת י"ב וּבְסִי' תמ"ב אוֹת י"ד ט"ו ט"ז: וְהֵנָּה בְּדְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים מְבֻנְאָר
דְּכְשָׂנְמִצָּא בְּכָרִי קֶצֶת חֲטִימֵי מְבֻנְקָעוֹת מִתִּירִים הַשְּׂאָר עַל יְדֵי בְּיָרוּר הַמְּבֻנְקָעִים אוֹ כְּשִׁישׁ
שְׂשִׁים נֶגֶד הַמְּבֻנְקָעִים וְלֹא חָשׁוּ עַל הַשְּׂאָר שְׂמָא גַם הֵם נִתְּבַקְעוּ אֲלֵא שְׂנִתְּיָבְשׁוּ וְאֵין
נִיכְרִים וּבְשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדוּרָא קָמָא ח"ג ס' פ"ז כָּתַב בְּשֵׁם רַב הַשְּׂוֹאֵל דְּרַצָּה
לְחַדָּשׁ דְּהַמְּבֻנְקָעוֹת מְעִידוֹת עַל שְׂאֵינָן מְבֻנְקָעוֹת דְּנִתְּיָבְשׁוּ וְדָחָה דְּבָרֵיו דְּכָל שְׂאֵין
מְבֻנְקָעוֹת וְגַם הַמְּבֻנְקָעוֹת אֵינָם חֲמִץ גָּמוּר לֹא מְעִיד עַל שְׂאֵין מְבֻנְקָעוֹת וְלֹא דְּמִי לְכַצֵּק
חֲרָשׁ שְׂאֵחַת מְעִידָה עַל חֲבָרְתָּהּ כְּכָתוּב בְּסִי' תנ"ט דְּשָׁם יֵשׁ חֲשִׁשׁ חֲמִיץ גָּמוּר רַק שְׂאֵינוּ
נִיכְרֵר וְכָאן גַּם הַבִּיָּקוּעַ אֵינוּ חֲמִץ גָּמוּר וְשָׂקִיל וְטָרִי לְדָחוֹת מֵה שְׂהַשְּׂוֹאֵל הֵבִיא רֵאָה
לְסִבְרָתוֹ דְּהַמְּבֻנְקָעוֹת מְעִידוֹת וְכו' וּמִסִּיק עַל כָּל פְּנִימֵי לְעֵנִין דִּינָא דְּהַמְּבֻנְקָעוֹת אֵין מְעִידוֹת
עַל שְׂאֵין מְבֻנְקָעוֹת דְּאִי אֵי נִימָא דְּהַבִּיָּקוּעַ הָיוּ חֲמִץ גָּמוּר מְכָל מְקוֹם מְדַרְאֵינָן שְׂהָרֹב
אֵין מְבֻנְקָעוֹת מֵהִכָּא תִּיתִי לְחוּשׁ שְׂנִתְּיָבְשׁ וּמֵהָרָאוּי לֹא יִשְׂרַק הַמִּיַּעוּט נִתְּבַקְעוּ
וְהַמְּרַבּוֹת לֹא נִתְּבַקְעוּ כָּלֵל וְתִשׁוּ' זוֹ נִיִּשְׁנִית בְּמִהַדוּרָא תְּלִיתָאָה ח"א ס' קס"ז עי"ש:
וְכָתַב הָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב שָׁם דְּחֲטִימֵי אֵלוּ אִי שְׂשִׁישׁ בְּהֵם שְׂשִׁים נֶגֶד הַמְּבֻנְקָעִים אִם הֵם
מְשׁוּמְרִים מִשְׂעַת קְצִירָה לְצוּרְךָ מְצוּהָ כְּנֵהוּג אֵין רְאוּיִים לְמִצּוֹת שְׂמוּרוֹת דְּשִׁימּוֹר בְּעֵי
שְׂיָהִיָּה מְשׁוּמְרָא וְדָאִי וְכָל שְׂשִׁישׁ סֶפֶק אוֹלֵי הָיוּ מְבֻנְקָעוֹת וְהַתְּיָבְשׁוּ אַחַר כֵּף זֶה לֹא מִיָּקָרִי

משומרות וכעין מה שפתיב בשיטה מקונצת למציעא ד' ז' דכל דכתיב עשירי ודאי אף רוב לא מועיל דעל כל פנים ודאי אינו והוא הדין פאן פנין דכתיב ושמרתם בעי שימור ודאי אלו תנרף דב"ק בשתי מהדורות הנ"ל גם בתניינא ח"ד סי' קפ"ב כתב להסכים לדברי השואל דשנה שרבו הגשמים ונמצא בהחטים שנקצרו למצת מצנה הרבה מןמחטים ומבוקעים ורוצים לתקן לבררם אחד אחד עד שיהיו נקיים דיותר טוב לאכול מחטים שאין בתוכם מבוקעות רבות כל פך אף שלא נשמרו מעת הקצירה מלאכול מחטים משומרים פאלו דאינו נקרא משומר ודאי וכו' מטעם הנז"ל עי"ש וכן מתניינא מאי דהנה קשיא לי על רבינו מוהר"ם מלובלין בסי' קי"ט בקמח שהנה בו חשש מחמת נשיכת העכברים בשקים הורה להתיר הקמח לאכילת מצה דרשות ולאכילת מצת מצנה יקחו קמח אחר עי"ש ואינו מוכן לכאורה מה בין רשות למצנה אם יש פדי לחוש אף במצת רשות נחוש ואי לא אף למצנה לישתרי אף לפי מה שהסביר בשואל ומשיב נחא דאף דלאכילת רשות מותר מן הדין מכל מקום לאכילת מצת מצנה פנין דכתיב ושמרתם בעינו שימור ודאי וכל שיש נידנוד ספק אין זה שימור ודאי וכתב הרב בית מאיר א"ח סי' תס"ו על פי דברי הרב מהרמ"ל הנ"ל דנכון להחמיר בכל ספקות הנזכרים למצת מצנה פנין דכתיב ושמרתם אפילו במקום שיש להקל במצות הנזכרים עי"ש וכן כתב בתשובתו שפ"ס תס"ז עי"ש (בסוד"ה והשבת) וכן כתב בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג סי' מ"ג ומ"ד הבאתיו בסי' י"א אות ג': אלא דיש לפקפק לכאורה על מה שהסביר הרב שואל ומשיב דהנה במאי דבעינו שימור לשם מצת מצנה נחלקו רבני האחרונים אם הוא מדאורייתא או מדרבנן דהרב פרי חדש בסי' ת"ס אות א' סובר דהוא מדאורייתא והרבנים בית חדש שהביא שם והט"ז שם סק"א והח"י סק"ב סברי דהוא מדרבנן ועיין שם במשפצות ובאשל אברהם ואם כן דברי השו"מ אתו שפיר לדעת הרב פר"ח דמאי דדרשינן שמור לשם מצת מצנה הוא מדאורייתא ומצינו למימר דשימור ודאי בעינו אבל לדעת הסוברים דענין זה אינו אלא אסמכתא מדרבנן קשה בעיני לומר דצריף שימור ודאי דומיא דעשירי ודאי ולא מהני ביה רוב וס"ס וכו' ומצינו בתשו' מרבנן בתראי שלא חשו להחמיר בחטים השמורים משעת קצירה יותר ממה שהדין גותן לאכילת מצת הרשות בפסח עיין בשו"ת בית שלמה סי' צ"ד והבאתי תנרף דבריו לקמן אות ו' ובשו"ת המ"ץ סי' ל"ו הבאתי תנרף דבריו לקמן אות ח"ת: וראיתי בספר הבהיר מנחת משה ד' ט' אות י"ד שפבר קדם והביא כל דברי השו"מ הנ"ל והוסיף משה דבספר שערי דעה סי' קפ"א כתב דאף דבריש פרק אין דורשין חשיב הש"ס מקומות שנאמר בהם שימור בתורה שבת עריות הקדש מצה ולא אשפחן להחמיר בכל הני בספקן יותר מכל התורה כולה אולי הוא משום דלענין גוף האיסור אין לחלק בזה לשאר איסורי תורה רק לענין המצות עשה דשמירה בעינו שיהיה שמור על צד הנדאי עכ"ל והנה מצינו פירצא לזה להחמיר במצות עשה יותר מלא תעשה דבלא תעשה פשיטא לן להקל בכל דבר שיש בו ספק ספיקא במידי דאורייתא ואילו בקיום מצות עשה דעת הרבה מדרבנן בתראי דלא מהני ספק ספיקא לפוטרו ממצות עשה כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמך אות כ"ו וכן במחלוקת הראשונים בחומר הספקות אם הוא מדאורייתא יש סוברים דדוקא באיסורין הוא שנקלקו אבל במצות עשה לכולי עלמא חומר הספקות מדאורייתא עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים שם אות מ"א ולפי הנראה הרב שערי

דעה קאי בשיטת הרב פ"ח דשימור לשם מצה הוא מדאורייתא וצריך לעיין בגוף הספר ואין נמצא אתי וגם דעת הג' בית מאיר בסי' ת"ס היא דהוא מדאורייתא ודחה ראית החק יעקב מדברי הרמב"ם בפרק תמישי מהלכות חמץ ועיין מה שפתי בזה בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות רג"ע (בשדי חמד ח"א) שוב נזכרתי דבשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' פ"ד גילה דעתו דלאו דוקא במצות השמורות משעת קצירה למצנה הוא דסבר הכי אלא בכל המצות הדין פן לדידיה וחיידש על פי שיטתו דלא מהני ספק ספיקא לחמץ ועיין מה שפתי על דבריו בסי' ב' אות א' בענין ס"ס ובדין מים שלא לנו ולש בהם אם יש לחלק בין מצות דמצנה למצות דרשות עיין להרבנים ט"ז סי' תנ"ה סק"ו וחק יעקב ובאה"ט ס"ק י"ב ועיין לקמן באות ח"י בעיקר סברת הגאון שואל ומשיב בהא דבעינן עשירי נדאי.

וכתב הגאון שאילת שלום במהדורא תניינא סוף סי' י"ד בדבר החטים הנדושים על ידי מכונות אשר פח הבאת המכונה מחסר קצת מהחטים וקצתם חסר מעט בראשם החד גם כן יפה כתב פבודו דאין להחזיק ריעותא מסתמא לחוש להן לנתבצע ותולין במצוי בכח המאשין ואין לפקפק בזה כלל ועיין בסי' תנ"ג אלא דבכל פיוצא בזה אמרו הכל לפי ראות וכו'.

ובשו"ת אורי נישעי להגאון אבד"ק יאסי יצ"ו בסי' ה' נשאל בחטים הנדושים על ידי מאשין וממהירת המאשין דרוסת החטים נמצאים הרבה נשפרים והשלים גם כן נמצאים הרבה שנקלפו הקליפה העליונה עד שנראים נקובים ואי אפשר לבדקן אם נתבקעו או נצמחו ודעת הרב השואל להתירם לפסח והשיב דיש לדון בזה להתיר מטעם דאין מחזיק איסורא כמבואר בסי' תנ"ג סעיף ד' להתיר בשעת הדחק ליקח קמח מן השוק מטעם זה אלא שדעת הצמח צדק בסי' ל"ב דאם יודעים בבירור שדרה לכבס החטים אף אם רק מקצתן מכבסים לאסור ליקח קמח מן השוק והאחרונים חולקים דכש הרוב אין מכבסין אמרינן כל דפריש וכו' עיין חק יעקב סקט"ז וגם הצמח צדק עצמו בסוף התשובה כתב דאף שהנחתומים מכבסין החטים מכל מקום מוכרי הקמח אינם ידועים בזה ואין קמחם נקי כמו הקמחים של נחתומים וכיון שאין נקי כל כך אין להחזיק איסור לומר שנתפס ועוד מבואר בדבריו דאף אי ידעין שגם מוכרי הקמח מכבסים מכל מקום ברור שאין מנהגם לכבס תמיד אלא לפעמים מכבסים ולפעמים אינם מכבסים ומותר לאכול הקמח בפסח בשעת הדחק הרי שגם הוא אומר הפלל דאחזוקי איסורא לא מחזקינן להקל וסמך על טעם קלוש שנראה לעינים דזה אינו נקי כמו זה ובנדון שלנו ידוע שכל ימי הקציר הללו לא ירדו גשמים ועת הגריד היתה למה נחזיק ריעותא לומר שיש עוד מצומחים אשר לא ראינו לפנינו ויש ספק ספיקא שמא לא נמצא יותר מצומחים ושמא יש נשנים נגדם ובשו"ת השיב משה סי' ח"י העלה היכא דנראה ביקוע למעלה שנראה שהוא הכנה לצמיחה נדאי אין להקל כלל על כל פנים בפחות מששים פנגד כל החטה רק אם לפרקים נסדקה מהדישה אין לחוש וניכר הוא עכ"ד הרי כדברינו דהיכא דניכר שנסדק מהדישה אין לספק שמא היתה ביקוע או צמות קודם שנסדקה מהדישה ואין צריך ששים נגדה: גם יש לדון להתיר דיש לדמותו למין במינו ונשפה דמבואר ביו"ד סי' צ"ח דמותר משום דהוי ספק דרבנן ולקולא כמו כן חטים הללו עם החטים המצומחים נחשבים הם כמין במינו לשיטת רוב הפוסקים אף למה שכתב מרן הב"י

ביו"ד סי' צ"ח בשם מצאתי כתוב דשאור ועיסה נחשבים מין בשאינו מינו ולדידיה גם חטים מצומחים עם שאינם מצומחים נחשבים אינו מינו כפר דחה רש"ל ב"ם של שלמה חולין דברי המצאתי כתוב מדתנן בערלה מין במינו פיצד שאור של חטים בעיסת חטים ואף להמצאתי כתוב דשאור ועיסה הוי מין בשאינו מינו היינו דוקא היכא דינדעין בנדאי שנתערב אבל בספק אם היה פאן איסור כלל אף בספק דאורייתא אין להחמיר כמבואר בסי' ק"י בכללי הספק ספיקא ובאחרונים ובשו"ת ברית אברהם סי' ל"ו האריף להתיר בדיעבד שנטחנו החטים בספק אם היה ששים נגד המצומחים ומדבריו ראיה גם כן לדברינו ועוד יש לצרף דעת הפוסקים דקמח בקמח מיקרי יבש ביבש ולדעתם אמרינו שפיר חד בתרי בטיל אף באין ששים נגד המצומחים וכיון דמהקמח נעשה גיבול במים ואינו אוכל התערובת כה ביבש שפיר שיניף לומר שאינו חוזר ונעזר בפסח ועם פי אין לסמוך על דעה זו לחוד נגד דעת הפוסקים דקמח בקמח הוי לח בלח על כל פנים חזי לאיצטרופי לכל סניפי היתרים הנ"ל וביחוד דקשה להשיג חטים אחרים שמה ודאי דינש להתיר חטים הללו בלי שום חשש כלל: ו) מה שכתב מעלתו שנתמצא בחטים ציבלקי"ס (אמרו לי שהוא בצלים) ואמרו ההמון שהם אסורים ותמה מעלתו שלא ידע הטעם הנה תמוה מי שמזדקק להוראה יאמר שלא ראה זאת שהציבלקיס אסורין ודעת קצת מאחרונים שאף ששים לא מהני בזה כן כתב הרב שואל ומשיב במהדורא תגינא ח"ג סי' פ"ב הנה משמעות הדברים שנתמצאו הציבלקיס בהחטים טרם שנטחנו ואמר דאסורים פלומר דאין להם תקנה לטוהנם לצורך הפסח ואני בער ולא אדע אמאי יהיו החטים נאסרים דאף דהבצלים חריפים ומחמצים ונאמר שדינם כפלפלין שאוסר בדיעבד כמו שכתב הרמ"א בסוף סי' תנ"א הרי כתב שם המג"א דדוקא פשגלוש בתוכו אבל אם נפל עליו יסלקנו ומותר והכא נמי יסלק הבצלים ויהיו החטים מותרים ואף אי מייירי שנודע זה אחר שנטחנו החטים ואמר רב לאסור הקמח מפני הבצלים שמחמצים הרי כתב שם הרב חק יעקב בשם הא"ז שפסק להתיר באכילה בכל מיני תבלין ואין לנו לאיסור אלא פלפלין בלבד ואולי משמע ליה דלא התיר הא"ז אלא פשגלוש אחר הלישה והאפיה שזה דוקא חשיב דיעבד אבל קודם הלישה אין להתיר הקמח ודוחק: שוב נזכרתי אשר מעין לנדון דידן נשאל הגאון חתם סופר ונראה דעתו לאסור אם לא נבררו והוא שבסי' קכ"ו כתב השואל חטים דהאי שתא נמצאו ביניהם שגדלו פעין שומים קטנים חדים וחריפים פשומים וכשנטחנו עם החטים איכא למיחש למי פירות ולדברים חריפים הגורמים חמוץ אלא שהוא דבר מועט וכתב המג"א למעט מי פירות ליכא למיחש אלא בפלפלין ואף אם השומים חריפים מכל מקום פיון שהתערבו בריבוי הקמח טרם בא המים אם כן כפר בטיל חורפנייהו ובתשובתו כתב בדין דמי פירות אין מחמצין דינש חילוק בין פשהם דרוך לישא לכששוהים בתוך דבר ימים רבים כדי שיתחמצו ושקיל וטרי בזה ומסיק וז"ל ובנדון שלפנינו אם החטים נטחנים ובתוכם דבר הנסחט ומתלחלח אפילו טפה אחת אינו מתערב שנאמר בטל ברוב או בטל חורפנייהו כי אם מצא מעט קמח בצדו ומתגבל ונעשו עגולים קטנים פעין חרדל וכיון שהוא דבר חמוץ ושוקה יום או יומים מי יודע אם אין העגולים גופיה נעשים חמוצים ושאור לחמץ העיסה ועוד שאין מתערבים בלישה ונשארים פעין במצה ובפסח פוגע בו ואוכלו לכן טוב לברר יפה החטים ואחר כה לנפות הקמח לאט לאט באופן שאם יש בו עגולים כאלו ישארו למעלה

בנפשה ומכל מקום אם לא נעשה כן אין להחזיק רעותא ולאסור בדיעבד אלו תנרף דב"ק משמע דכל שלא נעשה כן פלומר שלא בררו החטים ולא רקדו הקמח אין דעתו להתיר אלא בדיעבד שפבר לשו ואפו ובשו"ת הרב רמ"ץ סי' ל"ה נשאל על חטים שנמצאו בהם קצת גרעינים מצומחים שקורין קנעבלי"ך וכתב באות ה' דאם יש ששים בשופי פנגדם אין שום חשש אולי הוא דבר חריף דחמץ פהספמת האחרונים דדוקא פלפלין או סיד חי ולא סיד מפותל ואין לחוש ולומר דיש בהם לחלוחית והוי כמי פירות (פלומר ועל ידי הלישה במים הוי מי פירות עם מים) דמנא לן לאחזוקי ריעותא ותולין במצוי דמלחלוחית מים נצמחו מעט ואף אי הוי מי פירות וכשיבא אחר פה במים הוי מי פירות עם מים כמו שכתב בב"י בשם הגמ"י בסי' תג"ן גבי נשיכת עכברים מכל מקום אין לחוש בזה פשיש ששים פנגדם דבמעט מי פירות אין להחמיר וגם יש לומר דכבר נתיבש ונתנגב ואיננו פדכתבו הצ"ץ ומג"א סי' תס"ב ואף שהח"י בסק"ג מחמיר דהמי פירות נשארו בתוכו מכל מקום בפרי חדש סק"ד מסיק להתיר ובפרט בנדון דידן לבדות מלב חומרות פאלה ומה שחשש הגאון חתם סופר דנשאר לחלוחית מהקנעבליך בתוף הקמח וכו' דבר זה מכחיש החוש דכיון שיש ששים נגד הקנעבליך ובלח לכולי עלמא יש ביילה ועל ידי טחינה הקמח נבלל כל גרעין פנה בהרבה ולא נשאר לחלוחית זה לבדו ובנדאי נתנגב ואינינו וכו' וגם בתשובת בי"א סי' מ' מתיר ביש ששים ואף למותר לדבר מזה פינון דהחת"ס עצמו מסיק דאם מרקדין הקמח אין שום חשש ואנחנו מרקדים הקמח וגם בלי ריקוד מתיר בדיעבד ולכן ינהגו בחטים אלו כמו שנוהגים תמיד דלאחר שנובלל הקנפה לוקחים מעט מעט שלש פעמים ואם אחר הבדיקה היטב יש ששים נגד הקנעבליך אין שום חשש לטוחנם לפסח עכ"ד.

והנה שו"ת בית אפרים שרמז הרב רמ"ץ אין מצוי אצלי לראות דב"ק דמדברי הרב רמ"ץ נראה דמפנרש בבית אפרים דמותר בששים ואילו מדברי הרב תפארת יוסף בסי' ל"ב לא משמע הכי שנשאל שנמצאים בחטים זרעונים הנקראים זעלינטא"ץ אם יש בהם חשש חימוץ ואם לא הוי בכלל מי פירות והשיב שחקר ונדע לו אשר הוא מין חטים שמתמת חום החמה נתיבש ונעשה כן ובפרט כי גם על הקנעבליך ששהחמיר הגאון בית אפרים עיקר החשש היה משום דבעת הלישה הוי מי פירות עם מים והמג"א פתב בסי' תס"ב דמעט מי פירות אינו אוסר וכתה"ר כתב במכתבו שנמצא רק א' או שנים בקווארט וכו' ואם כן מעט מי פירות בתערובת מים הרבה לא יוכל לגרום שום חימוץ ועיין בפרמ"ג ומק"ח שכתבו דבדיעבד אמרינו דמעט מי פירות בתערובת מים הרבה לא יוכל לגרום שום חימוץ ועיין בפרמ"ג ומק"ח שכתבו דבדיעבד אמרינו דמעט מי פירות אינו גורם להחמיץ ובפרט פינון שהתערב בקמח המיעוטא דמיעוטא זרעונים קודם שגילוש במים ואולם כל זה לא צריך לנדון דידן שהוא מין חטה ולא מין פירות ובפרט דגם במי פירות כתבו הרבה אחרונים דבטל בששים פינון שהוא חמץ נוקשה ונוקשה בטל בששים בפסח כמו שכתב המג"א סי' תמ"ז אלו תור דב"ק משמע מלשונו דמדעתו הוא דאמר דכיון שיש ששים אין חשש במי פירות עם מים ואינו מפנרש כן בבית אפרים ועל כל פנים למדנו מדבריו דגם הוא סובר פדעת הרב רמ"ץ דאף אם נחשוב מי פירות עם מים כל שיש ששים שפיר דמי בזרעונים זעלינטא"ל ובקנעבליך ונראה דכן הדין גם בהציפלקיס הנ"ל ודינם שנה לקנעבליך ועיין להרב ישועות יעקב בריש סי' תס"ב שכתב

להתיר הקנעבליך משום דהוי רק מי פירות ועוד דמי פירות עם מים הוי חמץ גוקשה ונוקשה דמי פירות אם מים בטל בששים ומיירי בשפכר נאפו המצות עי"ש: ובשו"ת בית שלמה סי' צ"ד נשאל בחטים שמורים משעת קצירה שנמצא בהם שתי גרעינים צבילקיס ונרקום וטחנו החטים ונשאר עוד חטים ונתערב קב מהם עם חטים אחרים שמורים משעת קצירה ואחר כך טחנו באותו בית הרחים הרבה חטים לפסח מה דין חטים ראשונים ושניים והאחרונים והשיב דאין להתיר מטעם דמי פירות עם מים אם לש יאפה מיד ואם פן ילוש ויאפה מיד דזה דוקא בדיעבד וגם משום דהמי פירות דהם המון של הדרעונים הם מעט וכתב המג"א דמעט מי פירות אינו מחמץ הנה בשו"ת בי"א סי' מ' מסיק להתמיר ומשום דמי פירות עם מים חשיב חמץ גוקשה ובטל בששים אין להתיר דנדאי חמץ גוקשה דמי פירות עם מים חמיר והוי בכל שיהו (עיין מה שרשמתי בזה לעיל סי' ב' אות ב') ועוד פיון שלא חפשו בשאר החטים מנא לן בבירור שיש ששים כנגדם ואם ידוע בבירור שיש ששים אף אם נאמר דגוקשה כזה אסור בכל שיהו פהספמת כל האחרונים זהו בתערובת בפסח אבל כשאופין קודם פסח הוי לח בלח ואינו חוזר ונעזר ומיהו בתתם סופר ובי"א כתבו חפשי דמחמץ מחמת חריפות המוץ וגם משאר חפשות ונדעתי שהרבה אחרונים נטו קו להקל בשאלה זו ואני איני מיקל ונכרני בימי חרפי הנה מחלוקת רב בזה ויצא הדבר להתמיר אף בנדון דידן שלא נמצא אלא שני זרעונים יש להתיר כ"ת דבדרבנן נקיטינו דדוקא בתלתא הוי חזקה ועננו גדון דידן אינו אלא מדרבנן וכו' ומפל מקום למעשה איני רוצה להקל עד שישכים הרה"ג וכו' וגם שאר החטים כתב להתיר פיון שאין בהראשונים אלא חפשי בעלמא אלו תנורף דב"ק ומוכן מדבריו דקנעבליך וצבילקיס דא ודא חזא היא או שהם מין אחד או שדינם שונה ושמענו מיהא דחטים שנמצאים בתוכם צבילקיס אינו פשוט לאסור החטים שלא יהיה להם תקנה כמו שכתב בפשיטות הגאון שואל ומשיב: ומצאתי את שאהבה נפשי ספר הבהיר מנחת משה בד' ט' אות י"א שהביא שו"ת הרב דברי חיים ח"ב סי' ל"ח שזכור בי לדותו הנה מחלוקת עצום בחטים שנמצא בהם שומים שקורין ציבלקאס הללו אוסרים והללו מתירים ושהמנהג לאסור ומי יבא להקל באיסור חמור אף אם אי אפשר בחטים אחרים יעשה על דרך שכתב החת"ס ויעשה תחבולות למעט השומים על ידי בדיקה מקודם ובשעת הריקוד ויותר טוב להתיר חטים שיש בו שומים על ידי ברירה ובדיקה היטב מלהתיר חטים שאין בהם רק מעט יותר מששים נגד חטים החמוצים והוסיף משה להביא שו"ת תפארת יוסף הג"ל ונשם באות מ"ז הביא שו"ת הרבנים חת"ס ושו"ת רמ"ץ וישו"י הג"ל וכתב שבשו"ת שערי דעה סי' כ"ה כתב לחזק סברת החת"ס: עתה נדפס ספר יקר שו"ת חשק שלמה להגאון משה שלמה אבד"ק נאשעלסק בס"ד נשאל בשנה שהיה דוחק גדול שחפשו מאד והוציאו הוצאות רבות למצוא חטים שהם פשרים שלא יהא בתוכם תערובת שומים ובצלים שאוסרים הרבה מאחרונים לפי שהם מי פירות עם מים וכן בשערי תשובה הביא שבתשובת בית אפרים החמיר שלא לאכול מצות שנאפו מחטים שנמצאים בתוכם שומים ששה בכל קאוורט אף יש אצלנו תשובת הגאון מוהר"ם מינץ מבראד אשר נשאל גם פן השאלה שבבית אפרים והתיר לפי שהמי פירות נתייבשו קודם שבאו המים גם בישועות יעקב מתיר לפי שהוא דבר מועט במי פירות וגם שהוא חמץ גוקשה ובטל בששים ועם פי מעולם לא הוריתי להתיר לכתחלה

אף פֿשנמֿצא רק שְׁנִים בְּכָל קְנוּאָרְט אַף בְּשַׁעַת הַדְּחָק גְּדוּל שְׁפִמְעֵט אִין בְּנִמְצָא חֲטִים פְּשָׁרִים בְּלִי שׁוּם תַּעֲרוּבֹת אַבְקֵשׁ מִכְתֵּה"ר לְהוֹרוֹת לְנו אֵת הַדְּרָף וְכו' אִלו דְּבָרֵי הַרְבֵּה הַשׁוֹאֵל וְהַשִּׁיב לוֹ דְּמָה שְׁפִתְבּ בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוהרמ"ם הִנֵּה בְּשׁו"ת בֵּית אֶפְרַיִם פְּכָר הַבֵּיא רְאִיּוֹת שְׁלֵא פְּדָבְרֵי הַמוהרמ"ם וְכֵן פֶּתַח בְּחֵק יַעֲקֹב סִי' תנ"ג ס"ק כ"ב לַעֲנִין זִיעַת בְּהֵמָה אַף שְׁנִתְיִבְשׁוּ מִי פִירוֹת בְּתוֹכֶם מִחֲמִיץ.

וְהִנֵּה עֵיקַר טַעַם הַבֵּית אֶפְרַיִם לְאַסּוֹר בְּזֵה הוּא פִּינּוֹן שְׁנִמְצָא חֲמִשָּׁה אוֹ שֵׁשׁ קַעֲנֵעֲבֵלִיד בַּקְּאוּרֵט וְהוּא יוֹתֵר מִהַרְגִּילוֹת יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יֵשׁ הַרְבֵּה יוֹתֵר וְלִיפָא שְׁשִׁים וְהֵבִיא מַה שְׁפִתְבּ הַמְּגַן אַבְרָהָם בְּסִי' תס"ג ס"ק י"ב בְּשֵׁם הַפֶּל בּוֹ בְּנִמְצָא בְּתוֹף הַתְּבַשִּׁיל שְׁעוּרִים אַף בְּאַמֶּת גַּם בְּחֲטִים שְׁצִמְחוּ פְּכָר הַמְּנֵהֵג פְּשׁוּט אַף אִם נִמְצָאוּ הַרְבֵּה חֲטִים שְׁצִמְחוּ יוֹתֵר מִהַדְּרָף אִם בּוֹדְקִים שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים מְשַׁלְּשָׁה צְבוּרִים מִהַקְּנֵפָה וְהִנֵּה שְׁשִׁים נוֹהֲגִים לְהַתִּיר וְגַם פֶּאֵן יֵשׁ לְהַתִּיר אִם בּוֹדְקִין שְׁלֵשָׁה צְבוּרִים וְהִנֵּה לָהֶם הָעֵרֶף שְׁשִׁים שׁוֹב הַבְּנֵתִי מִדְּבָרָיו שְׁמָה שְׁמַחְמִיר בְּזֵה הַרְבֵּה הוּא לְפִי שְׁנוּטָה לְדַעַת הַסּוֹבְרִים שְׁאֵף לְמֵאֵן דְּאָמַר דְּנוֹקְשָׁה הוּא מִדְּרַבָּנּוּ מְכַל מְקוֹם נוֹקְשָׁה דְּמִי פִירוֹת עִם מִים אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִהַנִּי בִּיטוּל בְּשִׁשִּׁים אַף פְּכָר הָאֲרַכְתִּי בְּתַשׁוּבָה דְּהַעֲיָקָר לְהַלְכָה פְּדַעַת הַגָּאוֹן סְדְרֵי טְהָרָה בְּסִפְרוֹ שִׁיּוּרֵי לְקַט עַל אֲנֶרַח חֲזִים דְּגַם מִי פִירוֹת עִם מִים דְּהוּוּ נוֹקְשָׁה אִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מִדְּרַבָּנּוּ וְכַטֵּל בְּשִׁשִּׁים כְּשֶׁאֵר נוֹקְשָׁה וְהַרְבֵּיתִי רְאִיּוֹת מִכְּמָה רֵאשׁוּנִים וְאֵף שְׁאִין דְּרַכִּי לְסַמְּוֵף עַל זֶה בְּלִבְד רַק אִם יֵשׁ עוֹד צִירוּף הֵיִתֵּר הִנֵּה גַם פֶּאֵן נוֹכַל לְצַרְף דַּעַת הָרֵא"שׁ שְׁהֵבִיא הַמַּג"א בְּרִישׁ סִי' תס"ב בְּדָבָר מוֹעֵט אִינוּ אוֹסֵר וְהָאֲרַכְתִּי בְּתַשׁוּבָה לִיִּישׁב מַה שְׁאֲחַרוּנִים פִּקְפְּקוּ לְדַחוֹת רְאִיּוֹת הַמְּגַן אַבְרָהָם מְהֵרֵא"שׁ וְעִיִּין בְּמוהרש"א בְּפִסְחִים ד' ל"ח וּבְנֻדָּאֵי יֵשׁ לְצַרְף הֵיִתֵּר זֶה לְסִבְרַת הַפּוֹסְקִים דְּגַם מִי פִירוֹת עִם מִים אִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מִדְּרַבָּנּוּ כְּשֶׁאֵר נוֹקְשָׁה גַם יֵשׁ לְצַרְף דַּעַת הָרֵי"ף דְּמִי פִירוֹת עִם מִים אִינֵם מְמַהֲרִים לְהַחֲמִיץ וְאֵף שְׁהַגָּאוֹן בֵּית אֶפְרַיִם פֶּתַח עוֹד טְעָמִים אַחֲרִים לְהַחֲמִיר הַמְּעִיִּין הֵיטֵב שֵׁם יִרְאֵה שֵׁיִשׁ לְדַחוֹת כֹּל דְּבָרָיו וְגַם הַגָּאוֹן הַנִּי"ל שְׁפִתְבּ טְעָמִים הַנִּי"ל כְּתַבֵּם רַק לְסַנִּיף פְּדָרָף בְּעֵלֵי הַתַּשׁוּבוֹת אֲבָל עֵיקַר טַעַמוֹ מִשׁוּם דְּסוֹבֵר דְּמִי פִירוֹת עִם מִים דְּהוּוּ נוֹקְשָׁה אֲסוּר מִדְּאוּרִיִּתָא אֲבָל לְדַעַתִּי הַעֲיָקָר דְּאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מִדְּרַבָּנּוּ וְאִם יֵשׁ שְׁשִׁים כְּנֻדָּו יֵשׁ לְהַקֵּל בְּשַׁעַת הַדְּחָק גְּדוּל כִּי אִין דַּעַתִּי נוֹחָה לְהַלְכָה אֲבָל לְמַעֲשָׂה אִינִי רוֹצֵה לְפִסּוֹק בְּדָבָר זֶה לְמִקּוֹם אַחַר אֲשֶׁר אִין עוֹל הוֹרָאָה מְוֹטְלַת עָלֵי כִי בְּמִקְלֵי דְּפִסְחָא יֵשׁ הַרְבֵּה מִחֲמִירִים בְּדָבָרִים שְׁאִין לָהֶם יְסוּד עַל פִּי דִין וְמָה לִי לִיכְנֹס לְתַגְרָה זֶה לְהוֹרוֹת בְּזֵה בְּמִקּוּמוֹת אַחֲרִים בְּפִרְט שְׁאִינָה אֲנָשִׁים יֵשׁ לָהֶם קְבֵלָה מֵאִיזָה רַבָּנִים מְפּוֹרְסָמִים שְׁלֵא לְהַקֵּל בְּזֵה לְכֹן מְנַעַתִּי מִזֶּה לְהוֹרוֹת לְמִקּוֹם אַחַר רַק אִנִּי מְגַלֵּה שְׁדַעַתִּי נוֹטָה לְעֵיקַר דַּעַל פִּי הַלְכָה יֵשׁ לְהַקֵּל בְּשַׁעַת הַדְּחָק גְּדוּל: ז) חֲטִים הַנִּמְצָאִים נְשׁוּכִים מְאֹכִילַת עַכְבָּר לֹא רְצָה לְהַכְשִׁיר כִּי אַף שְׁהַטוּר בְּסִי' תנ"ד (צ"ל תג"ן ועי"ש בש"ע ס"ג ומג"א וח"י ודו"ק) מִיְקַל מְכַל מְקוֹם צָרִיד שְׁשִׁים לְכַתְחֵלָה וְאַחַר כֵּף אֲמָרוּ שְׁפָא מְנַשִּׁיכַת צְפוּרִים שְׁבִזָה אִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ וְתַמָּה מַעַל דְּבַפְרָה פְּרָק ט' מְשֻׁנָּה ג' מְבוֹאָר דְּצְפוּרִים פּוֹסְלִים טְפִי מְפִנִי שְׁהִיא מוֹצֵצַת הִנֵּה פְּשׁוּט בְּעִינֵי דְּדוּקָא בְּשִׁתְיָה אֲמָרִינוּ מְפִנִי שְׁמוֹצֵצַת אֲבָל לֹא בְּאֲכִילָה וְדָבָר קָשָׁה וְדוּקָא עַכְבָּרִי סוּרָן רַע וְגִיזֵי אֶפִּילוּ גְּלִימָא וְעֵץ עִיִּין הוֹרִיּוֹת ד' י"ג אֲבָל לֹא עוֹפוֹת כֵּן פֶּתַח הַרְבֵּה שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדוּרָא תַנְיִנָא ח"ג ס' פ"ב וַיֵּשׁ טְעוֹת הַנִּיְכָר וְכֻנְנַת הַשׁוֹאֵל לְהַכְרִיחַ מִמֶּנִּי דְּפָרָה דְּצְפוּרִים גְּרִיעֵי מַעְכְּבָרֵי דְּהָא גְּבִי עוֹפוֹת תַּנּוּ סְתָמָא דְּפוֹסְלִין מִי חֲטָאֵת

(חוץ מהיונה שהיא מוצצת) שהמים והרוק שבפיהם מתערבין במי חטאת ואילו בעכבר שנוי במחלוקת דלר' אליעזר פוסל דחניש לרוק שבפיו ולתנא קמא דקיימא לן פנותיה אינו פוסל משום דאינו פולט רוק שבפיו ולזה כתב הרב השואל לחלק דדוקא בשתייה הוא דאיכא למיחש בעופות טפי מעכבר אבל באכילה יש לומר בהיקף דדוקא עכברים דסורן רע ונשיכתן בחונק ומחמת חונק הנשיכה פולטין רוק בהחטים מה שאין פן צפורים שאין נושקין בחונק אין מטילין רוק בהחטים כלל ולכן אין לחוש לנשיכתן זהו הנראה פונתו והודה לדבריו הג' המחבר ועיין בחק יעקב סי' תס"ו סק"ט לענין קמח שאכלו ממנו העכברים שאין להחמיר לאסור כל הקמח אלא יקשור מקום הנשוף ומותר השאר על ידי ריקוד דדוקא בחטין הוא דחנישין דעל ידי חונק הנשיכה נשאר איזה לחות בהחטה אבל בלא נשיכה אינו פולט רוק והכריח פן ממתניתין דפרה הג"ל ומר"ן חיד"א בברכי יוסף שם הביא תשובת הרב בית חדש סי' קט"ו דיש היתר בקמח שאכלו ממנו העכברים מבחטים דבחטים מקום שנשוף העכבר נדבק שם לחות הפה אבל בקמח הקמח נדבק בלחות הפה ואינו נופל הקמח ואף דתנו במסכת פרה כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה שמוצצת ושאר עופות אין מוצצות והמים נופלים מפיהם והוא הדין שאר בהמות וחסיות פן דרפן חוץ מן היונה שמה שוא דוקא לענין שתייה דצלויל פן דרפן אבל לא לענין אכילה והקשה על דבריו דבסיפא דמתניתין מבואר דלתנא קמא דקיימא לן פנותיה אין לחוש בעכבר אף בשתייה וכו' עי"ש וכן הקשה הרב מאמר מרדכי סי' תג"ן סוף סק"ב על הרב בית חדש וכתב דכפי הנראה לא ראה הרב"ח אלא רישא דמתניתין דמייירי בעופות ולא הסיפא דמייירי בשרצים וצ"ע ע"כ ולי הדל נראה דגם רישא דמתניתין לא ראה (כשכתב שו"ת הג"ל) שהרי כתב והוא הדין שאר בהמות וחסיות דמתבאר דגילף בהמות וחסיות מדין עופות ואילו ראה רישא דמתניתין לא היה צריך ללמוד בבגין אב שהרי משנה שלמה שנינו שמת מהן בהמה או חיה פסולין ועל דברי הח"י הג"ל עיין להרב בגדי ישע סי' ה' אות ו' ח) חטים שמורים משעט קצירה שנישוכו מזבובים אף שידוע שנעשה בתלוש אין לחוש לזה דהנה בהיתר חטים הנשוכים מעכברים נאמרו שלשה טעמים א) דרוק העכבר חשוב מי פירות ב) אם תמצא לומר דלחות פה העכברים מביא לידי חימוץ מכל מקום אנו רואים שאינן מתבקעין בזה נאפילו אדם הנשוף בשנינו בגרגיר אין לחוש בזה משום חימוץ ג) פיון דהוי על כל פנים מיעוטא ברובא ואי אפשר לבא לידי איסור תורה אם פן אף אם נאמר דהטעמים הראשונים אינם ברורים לדינא מכל מקום מידי ספקא לא נפיק ומקלינן בספק דרבנן לומר דאינו מחמיץ בכי האי גוונא ואין צריך ששים עיין כ"ז בטור וב"י סי' תנ"ג ובתשובות המינוחות לרמב"ן סי' ק"ן ותשו' הרשב"א סי' תפ"ח ומכל מקום נהגו לחוש לכתחלה להצריך ששים והנה החק יעקב כתב דאם נאמר דרוק העכבר הוי מי פירות אין לחוש מה שאחר כף יבא במים בלישה דהמי פירות כבר נתניבש ונתבטל לגמרי ובנשיכת זבובים ודאי ברור הדבר דכן הוא מעט מזער הוא לגמרי ועיין בסי' תס"ב שהקשו בפסקי הש"ע בסעיף ג' וסעיף י"ד עי"ש בח"י סקי"ב וסק"ו וכיון שבשעט לישה נזהרין כמנהגם אין ממהר להחמיץ בשביל המעט מי פירות שפכר נתבטלו וטעם השני דרוק העכבר אינו מחמיץ חטה קשה אף המפקפק בנשיכת העכבר יודה בנשיכת זבובים וטעם השלישי שייך גם פן בזה ביהתר שאת דיש לומר דיש גם פן ששים דלכל היותר אין חימוץ פי אם במקום נשיכת הזבוב

ולא בכל החטה ולזה ודאי יש נששים ולדברי הקק יעקב סי' תס"ו סק"ט דבאמת אין רוק יוצא רק בנשיכת חטים קשים יש לחוש לרוק שיצא בנשיכת דבר גוש בחימוץ וכל זה שייך בעכברים דנשיכתן בחזק ולא בזבובים אלו תנרף דברי הג' בשו"ת רמ"ץ סי' ל"ו: ט) שק של חטים הושיבו במקום צואת התרנגולים ונתלכלך השק מבית ומחוץ ויש ספק אם הגיע הלכלוך גם להחטים ושאלו כדת מה לעשות בהחטים אם מותרים לטוחנם לצורך הפסח הנה בקרא"ש פ"ק כל שעה סי' כ"ב ובטור סי' תס"ו ובמרדכי סי' תקס"ט הן ל"ו הובא מעשה פנה בשק של קמח שנתלכלך מצואת התרנגולים דאינו מחמיץ וירקד הבצק הנדבק לחוץ והשאר מותר הרי דארף דנכנס הלחות עד הקמח ונעשה ממנו בצק התירו משום דצואת התרנגולים אינו מחמיץ ומה שהצריכו לרקד הבצק כתב בהגהות מוהר"ח משום דכשיבא אחר כך במים יהיה מי פירות עם מים (ענין לקמן סי' י"ג אות י"א שצדדתי בכונתו דלאו מה פירות ממש קאמר אלא פדין מי פירות דעם מים מחמיץ אף בבית חדש כתב דלא מסתבר לומר כן אלא מה שצריף לרקד הבצק הוא משום מאיסותא ונדקדק כן מדכתבו הטור וקרא"ש וירקד הנדבק לחוץ ולא כתבו כן גבי שק שנפל בו מים אלא כתבו סתם ירקד והיינו משום דבנה צריף להשליף הבצק משום כל תשקצו ובט"ז סק"ד כתב דטעם הריקוד משום הקריבהו לפחתה דהמצה היא למצוה או לצורך יום טוב ואם לא רקדו הקמח אין שום איסור כלל ומשמע ודאי דיש חילוק בין טעם הרב בית חדש לטעם הרב טורי זהב דלטעם הרט"ז אם רוצה לאכול מקמח הזה סעודת הרשות בזמן איסור חמץ דהיינו לאכול מצה מבושלת מקמח זה בערב פסח אחרי חצי היום אין שום חשש איסור ולהרב"ח אסור מיהא משום כל תשקצו בכל זמן וראיתי שהרב אפי' זוטרי הביא טעם הרב"ח שהוא משום מאיסותא וכתב דטעם זה מבואר במרדכי שהורו חכמי מאגנצא לרקד וכו' וטעמא משום הקריבהו נא לפחתה וכן כתב הרוקח סי' ר"ץ עכ"ל ולי הדל נראה דממה שכתב במרדכי טעמא דהקריבהו וכו' לאו טעמא דידיה לגדונו הוא אלא הם דברי הש"ס במנחות לפיכך חטים ושעורים אשר פגללי בקר ובהמה למנחות ובדידהו לא שייך מאיסותא דאם כן להדיט נמי אסירי משום כל תשקצו ורק בקמח מה שנעשה בצק מהלכלוך שייך בו משום מאיסותא והם עניינים חלוקים ודברי הרב צ"ע: והנה במרדכי לא נזכר לרקד לחוץ אלא הורו חכמי מאגנצא לרקד הקמח וכתב שם הש"ה בפירושו הנקרא בגדי ישע בשם רש"ל שפירושו דבצק הנדבק לרקד לחוץ וכן בטור עכ"ל ומשמע דגריס פגירסתנו ואהכי הוצרך לפרש כונתו דירקד לחוץ כמו שכתב בטור ומה שכתב הרב בתי פנסיות סי' תס"ו וז"ל כתב הטור בשם הרוקח והמרדכי דירקד הבצק לחוץ והשאר מותר וכו' אינו רוצה לומר שכתב כן במרדכי בפירוש אלא דמפרש דברי המרדכי כן כמו שפירש הש"ה וסיים בבגדי ישע וז"ל נראה לי שהוא משום מאיסותא ולא משום חימוץ דהא כתב דאינו מחמיץ עכ"ד ומסכים לדעת הרב"ח ולפי הנראה קאי בשיתת הסוכרים דמעט מים למי פירות הוא דמחמיץ אבל מעט מי פירות במים אינו מחמיץ (ענין מה שרשמתי בזה לקמן סי' י"ג אות יו"ד) שאם לא כן אינו מוכרח דאינו משום חימוץ מדכתב דאינו מחמיץ דיש לומר דכשיבא אחר כך במים יחמיץ אי נמי אפשר שסובר כהרב"ח דהוי תולדה בפני עצמה עי"ש (ענין בסי' י"ג אות י"א הנ"ל) והנה הראיה שהביא רבינו הרוקח מדאמרינן במנחות ד' ס"ט ע"א שעורים שבגללי בהמה וכו' וחטים שבגללי בקר וכו' למאי אי

למנחות הקריבהו נא לפתחה ולא אמר משום חמוץ אלא דאינו מחמיץ ראיה זו פתחה גם הרב המרדכי בשם חכמי מאגנצא וסיים וז"ל וליפא למימר לחמיץ שבתודה דמנחות משמע כל המנחות עכ"ל ונראה שפונתו דהנה ליה לש"ס למימר אלא למנחות פשיטא דלא דאי למצה שבמנחה הא איפא משום חמוץ ואי לחמיץ שבתודה הקריבהו נא וכו' ומדלא אמרו אלא טעמא דהקריבהו משמע דבכל המנחות ליפא אלא טעמא דהקריבהו לפתחה ותמיה לי על הגאון קרבן נתנאל שכתב על דברי הרא"ש הג"ל ויש לדחות דהש"ס רוצה לפסול אפילו לשתי הלחם ולחמי תודה שהם חמיץ ע"כ ונעלם ממנו דברי הרב המרדכי באותו פרק באותו מקום פאמור והרב מגן האלף בסי' תס"ו פתב בסק"ז לדחות ראיה הג"ל דאימור מיירי בלא נתבקעו ואינם קרובים להתבקע דככי האי גוונא לכולי עלמא ליפא משום חמוץ פדאמרנו בש"ס בד' מ' ותירץ דמסתמא במעיים נתרככו טובא עד שהם קרוב שיתבקעו עי"ש ולפי מה שכתבתי בכונת המרדכי יש לדחות גם דחייתו דהנה ליה לש"ס למימר אי למצה נתבקעו אסורים משום חמוץ וכו' דכיון דחיש חמוץ חמיר מדלהקריבהו לא הנה ליה לש"ס להשמיטו ועיין להרב נודע ביהודה בתניינא סי' ס"ח ודו"ק (אחר זמן רב מצאתי שהרב בית שלמה סי' ע"ו הרגיש על הקרב"ן הג"ל ועי"ש מה שכתב על דברי המרדכי בזה).

והנה מרן בש"ע השמיט דין דצואת התרנגולים אינו מחמיץ ותמה הרב שלחן גבוה על דבר השמטה כיון דלא אשפחון מאן דפליג בהא עי"ש וכתב הרב אפי זוטרי סוף סעיף ד' דמרן סובר דטעם שהצריכו בזה ריקוד הוא משום מאיסותא פדכתב הב"ח אבל לידי חמוץ אינו בא אף פשיבא במים וסמך עצמו דנלמד דין צואת תרנגולים ממה שכתב בסעיף ג' דאם נתלכלך הקמח מזיעת החומה אינו מחמיץ כיון דזיעה בעלמא הוי ולא מים ממש עי"ש והרב פרי חדש פתב דטעם הריקוד הוא משום מי פירות עם מים וכן פתב הרב בתי פנסיות שם בשם הרב ראש יוסף וכן נראה ממה שכתב בש"ע הרב מהרש"ז ריש סי' תס"ו ונראה דבצואת תרנגולים בחטים אם אפשר להפיר אותם החטים המלונכלכים יש להסיר אותם ולהתיר השאר כדרך שהתירו בהשילכת הבצק בענין זה ואם אין ידוע בנדאי שנגע הצואה בחטים עצמם כבנדון דידן דהשק ראינו שנתלכלח אבל בהחטים לא נראה שום ריעותא אין לחוש כלל דלא מחזיקינו ריעותא ושפא לא נגע הצואה בחטים כלל ואף אם נגע כיון שפכר נתייבשו עד שאין ניקר בהם שום לחלוחית יש לומר דאין לחוש שוב למה שייבאו אחר כך במים בלישה פדעת האומרים כן בחטים שגששו מהעכברים דאין חשש למה שייבאו אחר כך למים כיון דכבר נתייבשו המי פירות עיין בחק יעקב סי' תג"ן ס"ק כ"ב וכן למאן דאמר דהטעם שהצריכו ריקוד בקמח שנתלכלח מצואת התרנגולים הוא משום מאיסותא הרי בחטים אלו שאין בהם שום ריח לא שייך מאיסותא ושרי והרב הלבוש פתב טעם אחר ואמר שצריך להשליך הבצק שדומה לחמיץ ואסור מדרבנן ונפקא מינה בין הטעמים דלטעם דהוי כמי פירות עם מים אם בא ללוש במי פירות אין צריך ריקוד כלל בבצק ולהסוברים הטעם משום מיאוס וכן לטעם הרב הלבוש דמחזי פחמיץ מדרבנן גם בכי האי גוונא שרוצה ללוש במי פירות אסור ולכל הדברות נראה דבנדון עובדא דידן אין לחוש כלל דסברת רבינו הרוקח ורבינו מאגנצא שהובאה ברא"ש וטור ומרדכי הג"ל דצואת תרנגולים אין מחמיץ אף שמרן לא הביאה בש"ע מכל מקום לא מפני זה נאמר שחולק וסובר דמחמיץ וראינו שהרבנים

לבוש ומוהריק"ש ומג"א וכל הבאים אחריהם פתבו דין זה ויש הרבה פינוצא לזה שמשמיט מרן דין בש"ע ואינו מוכרח שאינו סובר הדין הוא עיין מה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' י"ג אות ה' ורק דבקמח צריך לרקד הבצק מהטעמים הנ"ל ובגדון דידן לא שייכי פלל כמו שפכתתי למעלה והרב חיי אדם פלל כ"ה אות י"א פתב בשם הרב אליהו רבה ונ"ל צואה עבה אינו מחמיץ אבל רפה בין דאדם בין דבהמה ועוף יש אומרים שדינו כמי פירות והוי מי פירות עם מים בעיסה ויש אומרים דאפילו כמי פירות לא הוי ואין מחמיץ פלל עכ"ל ואין מצוי אצלי ספר אליהו רפה ולפי הנראה היש אומרים שאינו מחמיץ פלל היא סברת הרב"ח והש"ל"ה בבגד"י הנ"ל ולכולי עלמא מיהא צואת תרנגולים אינו מחמיץ רק החשש משום שיבא אחר פה במים אבל בסברת הרוקח ורפני מגנצא נראה שאין שום חולק וגם למה שכתב הרט"ז דשייך גם במצה משום הקריבהו וכו' מכל מקום פנין דאם לא רקד הקמח אין שום איסור כמו שכתב הוא בעצמו יש להקל בגדון דידן שאין ידוע שנגע הצואה בהחטים ואינו אלא חשש בעלמא: וראיתי להרב מאמר מרדכי בסי' תס"ו סק"ד בחטים שנמצא בהם צואת חתולים שכתב דהורה לאחד שקנה שק חטים ומצא בתוכו מעט צואת חתולים יבשה דשרו לפסח וכתב דאף דאין ללמוד היתר לזה מדין צואת תרנגולים שברוקח משום דיש לומר שאני עופות דאין לחוש למי רגלים שהרי אינם משתינים דכל מי שאינו יונק אין לו מקנה השתן כמו שכתב בספר שער השמים מאמר ד' אבל בחתולים יש לחוש שהשתינו כמו שהטילו שם רעי ובאו לידי חימוץ ומכל מקום לא מחזיקין איסורא ושמא לא הטילו מי רגלים פלל או הטילו רחוק מהחטים או שמא לא נתחמצו החטים ואף אם נתחמצו קצת אינו אלא מיעוטא דמיעוטא ועוד עיקר דין מי רגלים שנוי במחלוקת כמבואר בב"י ונוסף על זה דעת הפרי חדש וחק יעקב דדוקא מי רגלי אדם מחמיץ ולכן כל שאין רואים שום ריעותא בחטים אין להחמיר פלל דאם לא פן אין לה מגורה שלא תפול בה ספק זה וכן עיקר עכ"ל ומדבריו נלמד לגדון דידן שאין שום חשש פלל פמוכן והרב דברי מנחם שם בהגב"י אות ג' פתב בשם הרב לב מבין ד' מ"ב ע"ד דמי שסובר דמי רגלים של אדם מחמיץ סובר גמי דמי רגלי בהמה וחייה מחמיץ ומכל מקום כשיש ספק אי משתיין או לא היתר בגדון דידיה משום ספק ספיקא ספק לא השתיין ואם תאמר השתיין שמא הלכה דמי רגלים אינו מחמיץ עי"ש: שוב מצאתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' פ"ד באחד שהיה לו שק חטים שמורים משענת קצירה תלוי בקורה בעליה והיו שם תרנגולים והטילו רעי ונתלחלח השק אמה על אמה ולא הרגיש מזה וערב אחד עשור סאין מהנ"ל עם שלשים ושתים סאין חטים אחרים וטחן הפל ביחד ואחר פה הרגיש מלכלוף השק הנ"ל מעבר אל עבר והרב השואל הביא דברי הטור דצואת תרנגולים אינו מחמיץ ושהפרי מגדים באשל אברהם סק"י פתב בשם האליהו רפה דצואה רפה מחמיץ ופירש הרב השואל דרפה היינו שיש הרבה לחלוחית הוא דמחמיץ דאי לחלוחית קצת מחמיץ אם פן צואה דאינו מחמיץ היינו קשה פאכן וזה אין צריך לאשמועינן ואם פן יש ספק ספיקא שמא לא הטפיח בגוף החטים ואם תמצא לומר הטפיח בחטים הא גם בליתיה אינו אלא ספק וגם שיש לומר דנתבטלו בששים ואף דמבואר בסי' תס"ז דלא מהני ספק ספיקא לאכילה מכל מקום פאן יש ספקות רבים אפטר לצדד להקל והגאון המחבר השיב ונ"ל והנה מה שכתב דמייירי בהרבה לחלוחית וכו' זה אינו

מוכח רק דגש לומר דצוואה שאינו מחמיץ היינו שקרמו פניה ואינה קשה פאכו והמחמיץ היינו שלא קרמו פניה אף שאינו רק מעט וספק ספיקא לא מהני לחמיץ וכו' ע"ש (וכתבתי דבריו בקיצור לעיל סי' ב' אות א') וסיים לכן מחוייב להודיע לבעלים שבודאי לא יתצו בשמירה פזו וזה ברור עכ"ל והנה מה שכתב באשל אברהם בשם הא"ר לפי הנראה הוא מה שכתב פאן בשמו והבאתיו לעיל דברכה הוא מחלוקת אי מחמיץ אחר כך במים או אינו מחמיץ כלל וכיון שפן אף אם נודה לדברי הרב שואל ומשיב דרפה דמחמיץ הוא אפילו אם אין בה לחלוחית הרבה מפל מקום פינו שיש ספק אם נגע כלל בהחטים וספק אם אחר כך פשיבאו במים יחשב כמי פירות עם מים או לא דאיכא ספק פלוגתא אי דינה כמי פירות ויש עוד ספק שפא לאחר שנתניבשו המ"פ בהחטים אינו פועלות שום פעולה אחר כך פשיבאו במים כדברי הרב חק יעקב לדעת המתירים נשיכת עכברים בחטים כמו שכתבתי למעלה וגם שפבר נתבטלו בששים כדברי הרב השואל נראה דמצד הדין מותרים וגדולה מזו התיר הרב לב מבין שהבאתי לעיל אלא שאם אפשר בקל יש לחוש לדברי הרב שואל ומשיב שדעתו נוטה להחמיר בזה ועיין להרב רמ"ץ א"ח סי' ל"ו הבאתיו בסי' זה אות ח'.

נדע דמה שכתבתי לעיל (בד"ה והנה) בשם הרב חק יעקב דכשנתניבשו המי פירות אין לחוש במה שביבאו אחר כך במים ראיתי להרב שמן המשחה בסי' ל"ה שכתב פן בשם הרב פרי חדש בסי' תס"ב סק"ג (צ"ל סק"ד) שפן מוכח מדברי הרשב"א סי' תפ"ח ודחה סגנון ראיתו וכתב דמפל מקום יש ללמוד דין זה מדברי הרשב"א בסגנון אחר וכתב שגם מתשובת הר"ן סי' ט"ן יש לדקדק דדוקא כשנפלו מי פירות הרבה עד שנתפחה העיסה הוא דאוסר מה שאחר כך יבא במים אבל מעט מי פירות ונתניבשו אין לחוש וצ"ע להחזק יעקב הג"ל ובסי' תס"ו סק"ז ותס"ב סק"ג וגם הרב רמ"ץ בסי' ל"ה אות ה' וסי' ל"ו אות ב' נמשך אחר מה שכתב הרב חק יעקב עי"ש והרב נחפה בכסף בח"ב ד' ז' ע"ב הביא דברי הרב פרי חדש וכתב דהדעת נוטה לסברא זו ועל זה היו סומכים וכו' ומפל מקום נכון הוא להחמיר פדעת הגמ"י בשם סמ"ק שהביא הפר"ח ושם בעמוד ג' השיג על הרב משאת משה (ספר זה אינו מצוי אצלי והנראה מתוך מה שכתב בשמו הרב נחפה בכסף הוא) דבספק אם נפלו מי פירות ונתניבשו או לא נפלו כלל לא התיר אלא בספק ספיקא משום דמשמע דאף אם נתניבשו המי פירות דין מי פירות עם מים יש להם פשיבאו אחר כך במים וכמו שנראה מההגמ"י בשם סמ"ק ושפן נראה מדברי הרב פרי חדש סי' תס"ו ולזה תמה עליו דלא ראה דברי הפ"ח בסי' תס"ב ודחה מה שהביא מהפר"ח סי' תס"ו עי"ש ובשו"ת חשק שלמה שנדפס מקרוב הביא בסי' ד' שפחלקו בדבר זה הגאונים בית אפרים ומוהר"ם מינץ מבראד והבאתי תוך דב"ק בסי' זה אות וי"ו עי"ש (מד"ה עתה נדפס) ובשו"ת עיני יצחק סי' ט"ז אות ד כתב דאף דהחזק יעקב סי' תס"ב סק"ג כתב דאף דנתניבשו המי פירות אם אחר כך יתנו מים הוי מי פירות עם מים הנה הפרי חדש סי' תס"ב סעיף ד' הביא בשם הרשב"א והרמב"ן דמוכח דסברי דבכי האי גוונא אינה מחמצת וכו' ואם פן אינו ודאי איסור אלא ספקא דדינא: יו"ד) חטים ושעורים שלמים שבגללי בהמה לא חשיבי כמעופלין לענין חימוץ כמו בנמצא במעי העוף או בזפק שמבואר באחרונים סי' תס"ז דשלמים ודאי לא חשיבי כמעופליים ואף שיצאו דרך בית הרעי מבואר בש"ס ותוס' מנחות ד' ס"ט להחמיר בשלמים וכן

הכריע הפרי חֲדָשׁ בִּיּוֹד סוֹף סִי פ"ג ומה שכתב מעל' לפקפק בזה והביא שפן כתב בס' שִׁיגְרֵי טְהָרָה אִין דְּבָרֵי ס' ש"ט פְּדָאִים לְפַקְפֵּק נֶגְד הַר"ש וְגַם מִדְּבָרֵי הָרָא"ש וְהַמְרָדְכֵי פָּרָק כָּל שְׁעָה מוֹכַח כֵּן וְאִין לְהַרְהֵר אַחַר דְּבָרֵיהֶם אֵלּוּ תַנְרַף דְּבָרֵי הַג' בֵּית שְׁלֵמָה בְּסִי ע"ז (רמזתיו לעיל אות ט'): יא) חֲטִים שְׁנַמְצָא בְּהֶם קֶצֶת גְּרִיגְרֵי מְלַח מְוֹתָרִים הַחֲטִים דְּסַפֵּק לֹא נִתְלַחְלַחוּ וְאִף אִם נִתְלַחְלַחוּ שְׁמָא לֹא הִתְחַמְצוּ וְאִם תְּמַצָּא לְוֹמֵר הִתְחַמְצוּ הָרִי נִתְבַטְּלוּ בְּשֵׁשִׁים וְאִף לְהַסּוּבְרִים חוּזַר וְנִעוּר מְוֹתַר כֵּן פְּתָבוּ הַרְבָּנִים נְחֻפָּה בְּכֶסֶף ח"ב ד' ז' ע"ב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קס"ז אוֹת מ"ד בֵּית אֶהְרֹן ד' י"ג אוֹת ז' וְיֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּסַפֵּק סְפִיקָא זָה (בְּצַדִּים הָרָאשׁוֹנִים) דְּלִפִּי הַנְּרָאָה הֵם מְשֵׁם אֶחָד שְׁמָא הִתְחַמְצוּ אוֹ לֹא וְיָדוּעַ כַּמָּה דִּיּוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ בְּס"ס דְּשֵׁם אֲנָס אֶחָד וְעֵינֵן לְהַרְבּ חֲתָם סוֹפֵר א"ח ס' כ"ה (ד"ה וְהִנֵּה) וְסַפֵּק סְפִיקָא לֹא הָוִי שְׁמָא לֹא הָיָה מְלַח וְאִם תְּמַצָּא לְוֹמֵר הָיָה שְׁמָא לְאַנְתְּחַמֵּץ אוֹ שְׁמָא הִלְכָה כְּהַפּוֹסְקִים דְּמְלַח אִינוּ מְחַמֵּץ דְּשֵׁם אֲנָס חַד הוּא שְׁמָא הִתְחַמֵּץ אוֹ לֹא הִתְחַמֵּץ וְצָרִיךְ לְהַתְיַשֵּׁב (לְעֵת הַפְּנָאִי אִיהִי"ש) בְּמָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכְתָּ הַסְּמָךְ אוֹת כ"א: עוֹד יֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּסַפֵּק סְפִיקָא הַנְּ"ל וְעַל דְּבָרֵי הַרְבּ חֲתָם סוֹפֵר דְּסַפֵּק נִתְחַמְצוּ אִינוּ פְּשוּט דְּלֹא חֲשִׁיב סַפֵּק חֲסָרוֹן יְדִיעָה עֵינֵן לְהַרְבּ מַג"א ס' תס"ז סוֹף ס"ק י"ו וּבְמַחְצִית הַשְּׁקָל וְשָׂאֵר מְפָרְשִׁים שֵׁם וּבְנוֹדָע בִּיהוּדָה מִהַדוּרָא קָמָא א"ח ס' כ"ה וְצָרִיךְ לְהַתְיַשֵּׁב בְּמָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מַעְרַכְתָּ הַסְּמָךְ אוֹת ב"ן וְאוּלֵי כִּיּוֹן דְּאִיכָּא מֵאן דְּסַבֵּר דְּגַם סַפֵּק מְחֲסָרוֹן יְדִיעָה מְצַטְרַף לְסַפֵּק סְפִיקָא נְהִי דְּלֹא נְקִיטִינוּ הִכִּי מִיְהוּ בְּמֵאֵי דְּלֹא בְּרִירָא לָן דְּהוּי סַפֵּק חֲסָרוֹן יְדִיעָה אוּלֵי סְמְכִינוּ אֶסְפֵּק סְפִיקָא עַל כָּל פְּנִים נְרָאָה דְּהַדִּין אֲמַת לְהַתִּיר כְּמוֹ שְׁפָתָבוּ הַרְבָּנִים הַנְּ"ל כִּיּוֹן שְׁיָדוּעַ שְׂאֵר אִם נִתְחַמְצוּ אִיזָה חֲטִים יֵשׁ כְּנֻגְדָם שְׁשִׁים (כְּמַשְׁמַעוֹת דְּבָרֵיהֶם שְׁפָתָבוּ שְׂאֵר אִם נִתְחַמְצוּ הָרִי נִתְבַטְּלוּ בְּשֵׁשִׁים) וְעֵינֵן מָה שְׁרַשְׁמֵתִי לְעֵיל בְּסִי זָה אוֹת ד' אִי בְּעֵינֵן שְׁיִהְיָה שְׁשִׁים בְּבִירוֹר וּמָה גַם דִּישׁ לְוֹמֵר כִּיּוֹן שְׂאִין נִיכָר בְּהֶם שׁוּם לְחִלּוּחִית דְּלֹא יְדַעְנוּ שְׁנִתְלַחְלַחוּ כָּלֵל לֹא מְחֻזְקֵנָּה רִיעוּתָא וּמְוֹתָרִים: יב) חֲטִים שְׁהַנִּיחוּ בְּתוֹכָן חֲתִיכַת בּוֹרִית (שְׁעֵשׂוּי מְשֻׁמֵן וּמִים וְהוּי מִי פִּירוֹת עִם מִים) כְּדִי שְׁלֵא יִתְלִיעוּ אִם הַבּוֹרִית יְבֵשׁ שְׂאִינוּ כֵּן שְׁנָתוּ מְוֹתַר לְאַפּוֹת מִהֶם אֶפְּלוּ לְכַתְחֻלָּה וְאִם הוּא כֵּן שְׁנָתוּ מְוֹתַר בְּדִיעֵבַד כֵּן פְּתָב הַרְבּ נְחֻפָּה בְּכֶסֶף בַּח"ב ד' ח' ע"ב הִבִּיא דְּבָרֵי הַרְבּ חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קס"ז אוֹת מ"א וְהָרָאָה יְרָאָה דְּמַכְלָל הַטְּעָמִים שְׁפָתָב הַרְבּ נְחֻפָּה בְּכֶסֶף לְהַתִּיר הוּא מְשׁוּם דִּישׁ גַּם סַפֵּק דְּשְׁמָא חֲטִים שְׁנִתְחַמְצוּ נְשָׂאֵרוּ בְּתִיבָה עִם שְׂאֵר חֲטִים שְׁנוֹתָרוּ לוֹ וְסִיִּים וּבְהַצְטָרְפוֹת כָּל הַטְּעָמִים הַנּוֹ צַדְדָנוּ לְהַקְל וְכו' ע"ש וּמִזָּה יֵשׁ לְדוֹן לְהַחְמִיר הִיכָא דְּלִיכָא לְמִתְלִי בְּהַנּוֹתַר כְּגוֹן שְׁלֵא הוֹתִיר כָּלֵל אֶלָּא דְּהַרְבּ חֲכָמָה וּמוֹסֵר נְרָאָה שְׁלֵא הִבִּין כֵּן וְלָכֵן הִשְׁמִיט בְּהַעֲתָק תְּנָאִי זָה וְהִכִּי מְסַתְבֵּר דְּבִלֵּא תְּנָאִי זָה גַם כֵּן מְוֹתַר מְשָׂאֵר הַטְּעָמִים שְׁהַזְפִּיר שֵׁם סַפֵּק אִם נִתְרַכָּה הַבּוֹרִית וְנִכְנַס בְּחֲטִים וְאִם תֵּאמַר נִכְנַס אֶפְשָׁר שְׁחֻטָּה קֻשָּׁה לֹא תְחַמֵּץ בְּזָה (וּלְפִי הַנְּרָאָה יֵשׁ לְפַקְפֵּק קֶצֶת בְּטַעַם זָה מִמָּה שְׁפָתָבוּ קֶצֶת פּוֹסְקִים דְּרוּק שֶׁל עַכְבָּר אִף שְׁהוּא דְּבָר מוּעָט מְחַמֵּץ חֲטִים וּמְצָרִיכִים בְּרִירָה מְפָנִי זָה עֵינֵן בְּסִי תנ"ג) וְאִם תְּמַצָּא לְוֹמֵר הִתְחַמֵּץ שְׁמָא נְשָׂאֵרוּ בְּתִבָּה וְכו' וְאִם תְּמַצָּא לְוֹמֵר הָיוּ שֵׁם הָרִי נִתְבַטְּלוּ בְּטַחִינָה וְשָׂרוּ לְהַסּוּבְרִים אִינוּ חוּזַר וְנִעוּר עַכ"ל וְגַם לְפִי הַנְּרָאָה הַבּוֹרִית בְּחֲטִים נוֹתֵן טַעַם לְפָגֵם וְהוּא קוֹדֵם הַפּוֹסֵחַ וְגַם נִתְבַטְּל עֵינֵן לְעֵיל סִי ג' אוֹת ב' שְׁיֵשׁ מְחֻלּוֹקֶת בְּזָה וְהַרְבּ חֲכָמָה וּמוֹסֵר דְּעָתוֹ לְהַקְל וְעֵינֵן לְעֵיל בְּסִי זָה אוֹת י"א שְׁיֵשׁ לְפַקְפֵּק קֶצֶת בְּסַפֵּק סְפִיקָא כְּזָה יג) חֲטִים שְׁנַפְּל עֲלֵיהֶם טַל בְּמַחְנֹבֵר אִף דְּקִימָא לָן

דטל מחמיץ פמבואר בסי' תס"ו פתב הרב המגיה בס' בית אהרן קריספין במערכה זו
אות ג' דונקא בחטים תלושים הטל מחמיץ אבל בעודם מחנפריים אף שבשלו כל צרכם
שאם נפל מים עליהם היה מחמיץ מפל מקום הטל שהוא דבר מועט אינו מחמיץ ודקדק
פן מדברי מרן בסי' תס"ז סעיף ה' דמשמע דונקא אם ירדו גשמים מקבלים חימוץ ולא
טל עי"ש ואף אם הדקדוק יש לדחות מפל מקום הסברה נכונה היא דחטים שהן קשות
לא יועיל מעט טל היורד עליהן דרף זילוף להחמיצם וכן מתבאר מדברי הרב מעיל צדקה
שהביא הרב שערי תשובה סי' תס"ז ס"ק י"ב דהא דקיימא לו דדגן שבמחנפר שנתניבש
לגמרי מקבל חימוץ היינו דנקא פשרבו הגשמים יום ולילה גשם חזק שמפיל הקשים
והשבולים לארץ והגשמים מזלפים עליהן בחזק אבל בגשם שאינו חזק כל פה ואינו
מאריך זמן גדול אין להחמיר אלא אם רואים אותם בקועים ותדע שהרי לא הצריכו
שימור אלא משעת קצירה ולא משעה שנגמר בישראלם במחנפר ועוד הרי טל אינו נעצר
ויורד עליהם בכל יום ולא נזכר בשום פוסק מזה ע"כ הרי להדיא דטל אינו מחמיץ
החטים שבמחנפר פינון שאי אפשר לטל לרדת בועף וחזק וזמן ארוך כמו הגשמים וכן
פתב הרב מאמר מרדכי בסי' תס"ז ס"ק י"ז דממה שפתב מרן סי' תס"ז ס"ו דדגן שבמחנפר
שנתניבש לגמרי וכו' מקבל חימוץ אם ירדו עליו גשמים משמע דטל אינו מחמיץ דא"כ
בלא גשמים נמי ליחסר דטל אינו נעצר היינו משום דמעט טל אין בו כח להחמיץ חטה
קשה דונקא קמח היה מחמיץ אי נמי משום שיורד דרף זליפה וכו' ואפילו גשמים אם
ירדו רק מעט טיפי גשמים על השיבולים ונקצרו למחרתם אין לחוש אפילו למצה של
מצוה שעושין בה שימור משעת קצירה וכן הסכמנו הלכה למעשה שוב ראיתי בפני
הר"מ על הרמב"ם שכ"ה על דין דתבואה מקבלת חימוץ במחנפר וכגון שהגיע זמנה
להקצר ואחר פה נפלו עליה גשמים מרובים הרי שהצריף גשמים מרובים ע"כ דברי
הרב מאמר מרדכי ודברי רבינו מנוח הם סעד גדול לדברי הרב מעיל צדקה שהביא הרב
שערי תשובה הנ"ל והיה נראה לי דהרב מעיל צדקה פתב פן כמפרש פסק דינו של מרן
אף ראיתי מה שפתב בשמו הרב עיקרי הד"ט ס"י ח"י ומתבאר דחולק על דברי
הרשב"א (שממנו נובע דינו של מרן בש"ע) שוב נדפס שו"ת הרב רמ"ץ וראיתי שם
גוף דברי המע"ץ והבאתי דב"ק לעיל באות ד' עי"ש ומה שפתב הרב מאמר דטל אינו
מחמיץ חטה וכו' ומשמעות דבריו דאפילו בתלוש אינו מחמיץ צריף לעיין בגוף דברי
הגנת ורדים שהביא הרב שערי תשובה אות י"א דמתבאר דטל מחמיץ החטים בתלוש
אלא שיש לדחות לפי שעומדים שם ימים רבים: יד) חטים הבאים בספינה והן יבשות
וקשות ולא נשתנה מראיתן דקיימא לו דמותר לפסח דלא מחזקינן איסורא פכתוב בסי'
תס"ז ס"ג נשאל הג' בית מאיר בחטים הבאים בספינה שקורין קאני"ק שידוע שתחתית
הספינה תמיד מלא מים ושקועים החטים במים וגם למעלה הוא פרוע וקרוב לחוש
שהוגשם מטר עליהם וגם פשהמלחים מגביהים תמיד החובלים מן המים להוליה הספינה
אין ספק שנתז עליהם מן הנהר בכל צדדי הספינה ויש לומר דהם פדגן שטבע בנהר
שאסור אפילו לא נתבקעו ומה שהתירו חטים הבאים בספינה היינו שהחטים מונחים על
עליות שבאמצע הספינה שלמעלה הוא מכוסה ולמטה אין נוגעים במים והשיב דלכתחלה
אסור לקנותם ובדיעבד בהפסד מרובה נראה דאין לחוש מה שהוגשם עליהם ולא מימי
החובלים על צדדי החטים פינון שאין שוהים בהחטים וכו' פדמוכח מדברי הב"ח וכו'

אֲמָנָם הַחֲטִיִּים שֶׁבַתְחַתִּית הַסְּפִינָה שְׁשֵׁרוּיָם בְּמִים זְמַן רַב דִּינָם כְּאַרְבָּא דְּטַבְעָא בַּחֲשֵׁמָא וְצָרִיף לַחֲקוֹר מֵהַבְּקִיָּאִים אִם יֵשׁ שְׁשִׁים בְּחֲטִיִּים שְׁלַמְעֵלָה נֶגְדַּ מַּה שֶׁבַתְחַתִּית הַסְּפִינָה מִוְתָרִים בְּדִיעְבַּד לְאַנְכְּלָם בְּפֶסַח וּמְכַל שְׁפֹן לְמִנְהִיגֵנוּ שְׁאוּפִין הַכֹּל קִוְדָם פֶּסַח עֵינֵן ח"י תנ"ג ס"ק י"ג וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְעַמּוּד עַל זֶה מְפַנֵּי שְׁנַתְרוּקְנוּ הַסְּפִינּוֹת וַיֵּשׁ סְפֵק אִם יֵשׁ שְׁשִׁים כֵּינֵן שְׁדָבֵר תּוֹרָה מִיַּן בְּמִינוֹ בְּרוּבָא בְּטִיל יֵשׁ לְהַקְל כִּמוֹ בְּנִשְׁפֵּף בִּיּו"ד ס' ח"ץ עֵינֵן מַה שְׁרַשְׁמַתִּי לְעִיל בְּסִי' זֶה אוֹת ד' ד"ה וּמִתְבָּאֵר) וְעוֹד הָאָרִיף קָצַת בְּבִיאוֹר הַיְתֵר זֶה מִפְּחַ סְפֵק בְּדַרְבְּנֵן וְכוּ' וּמִפְּחַ סְפֵק סְפִיקָא וְסִיִּים דְּכָל הַטְּרַח בְּזֶה בַּחֲנָם דְּנֻדָּי אֵין שְׁשִׁים יְבֵשִׁים נֶגְדַּ הַלְחִים הַשְּׁרִיּוּם בְּמִים וְכוּלָּם אֲסוּרִים וְאַף אִם יְדוּעַ בְּנֻדָּי שְׁשִׁים שְׁשִׁים עַל כָּל פְּנִים לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְצַנֵּת מְצוּהָ בְּשָׁנֵי לַיְלוֹת מַחֲטִיִּים הִלְלוּ אַתְּד"ק: וּבַתְּשׁוּבוֹת הַרְדָּב"ז ח"א ס' פו"ר נִשְׂאֵל בְּחֲטִיִּים הַבָּאִים מִן הַשׁוֹנָה בְּסְפִינּוֹת אִם מִוְתָרִים לְפֶסַח שֶׁהַשׁוֹנָה אֵינָה מְקוּרָה וְיִוְרְדִים עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְעוֹד שְׁבָאִים בְּסְפִינָה וַיֵּשׁ לַחוּשׁ שְׁמָא בָּאוּ עֲלֵיהֶם מִים וְהַשִּׁיב אֶף דְּמִדִּינָא אֵין לַחוּשׁ שְׁמָא בָּאוּ עֲלֵיהֶם מִים דְּלֹא מִחֻקִּינֵן אִיסוּר וְאִם מִחֻשׁ שְׁשִׁים גְּשָׁמִים יִגְרַף הָעֲלִיוֹנִים וַיִּקַּח מֵהַתְּחַתּוֹנִים מְכַל מְקוֹם שׁוֹמֵר נְפִשׁוֹ יִרְחַק דִּהַדְּבָר מְפִרְסָם שֶׁהַסְּפִינִים מְשֻׁלְּכִים עֲלֵיהֶם מִים כְּדֵי שְׁלֹא תַחֲסַר הַמַּדָּה שְׁנַתְנוּ לָהֶם וְכֵינֵן שְׁמַכּוֹנִים שְׁיִכְנְסוּ הַמִּים בְּתוֹכָם אֵין מְנִיחִים אוֹתָם לְהַתִּיבֵשׁ מִיָּד וְדָמֵי לְאַרְבָּא דְּטַבְעָא בַּחֲשֵׁמָא וְכוּ' דְּכֵינֵן דְּמִינַח נִיחֵי אַתִּי לִידֵי חִימוּץ וְגַם מֵהַגְּשָׁמִים יֵשׁ לַחוּשׁ וְשְׁמָא מֵאוֹתָם חֲטִיִּים שְׁנֶפֶל עֲלֵיהֶם מִים הַתְּעַרְבוּ בְּאוֹתָם שֶׁהוּא לוֹקַח וַיְדוּעַ שְׁבִשְׁעַת מְדִידָה מְעַרְבִים כָּל הַחֲטִיִּים מַה שְׁלַמְעֵלָה עִם מַה שְׁלַמְטָה שְׁפֹן מְצוּנִים מֵהַשֶּׁר וְאֵי אֶפְשָׁר לְגַרְוֵן וְלַקַּחַת הַתְּחַתּוֹנֹת וְכוּ' וְגַם לֹא סָגִי בְּגָרִיפָה כֵּינֵן שְׁיִוְרְדִים גְּשָׁמִים בְּשׁוֹפֵעַ וְהַמִּים יִוְרְדִין וּמִתְפַּשְׁטִין בְּכָל הַחֲטִיִּים וְכֵן מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַטּוֹר וְכוּ' וְהַחֲטִיִּים הַסְּמוּכוֹת נִכְנְסוּ בְּהֵן הַמִּים וּמִשְׁתַּנְּהַמְרָאֵהֶן וְחוּזְרִין וּמִתְעַרְבִין בְּכָל הַחֲטָה וְכוּ' אֵלוּ תוֹרָף דְּב"ק לֹא הַזְכִּיר כָּלֵל מְדִין בְּיִטּוּל בְּשְׁשִׁים אוּלֵי סוּבֵר כְּהַרְבַּ בֵּית מֵאִיר דְּנֻדָּי אֵין שְׁשִׁים בִּיבֵשִׁים נֶגְדַּ אוֹתָם שְׁשֵׁרוּ בְּמִים וְהַרְבַּ בְּתֵי כְּנֻסִיּוֹת ס' תס"ז כְּתַב שְׁאֵין לוֹקַחִים לְפֶסַח חֲטִיִּים הַבָּאִים בְּסְפִינּוֹת לְפִי שְׁנַחֲשָׁדוּ הֵישְׁמַעְאֵלִים לְזַלְף עֲלֵיהֶם מִים כְּדֵי לְהַרְבּוֹת מְדַתָּם וּמֵהַפְּכִים בְּכָל הַחֲטִיִּים כְּדֵי שְׁיִקְבְּלוּ מִים כָּל הַחֲטִיִּים וְאֵין לְסַמְוֵף עַל מְרָאִיתָם וְקִשְׁיוֹתָם כִּי הֵם בְּקִיָּאִים בְּדָבָר וְכוּ' לְכֵן אֵין לוֹקַחִין לְפֶסַח אֵלָּא מֵאוּצְרוֹת שְׁבַעִיר וְשְׁנָה אַחַת לֹא הָיוּ חֲטִיִּין כִּי אִם הַבָּאִים בְּסְפִינּוֹת וְצַדֵּד לְהַקְל לְקַנּוֹת מֵהַסְּפִינּוֹת שֶׁל לוּעְזִים כִּי רַק הֵישְׁמַעְאֵלִים הוּא שְׁנַחֲשָׁדוּ לְזִיוּף וּבִפְרָט שֶׁהֵם אֲנִיּוֹת גְּדוּלוֹת מְחֻזְקוֹת הַרְבֵּה פוֹרִין וְלַהֲגַ הַרְבֵּה יִגְיַעַת בְּשֶׁר לְהַרִיק עֲלֵיהֶם מִים וּלְהַפֵּף הַחֲטִיִּים וְכוּלֵי הָאֵי לֹא חִיִּישִׁינֵן כְּאֵלוּ הָאֲנִיּוֹת שְׁלֹא הִוְחַזַּק בָּהֶם אִיסוּר וְכוּ' וְנִרְאֶה דַעְתּוֹ לְהַתִּיר בְּזֶה בְּכִי הָאֵי גְּוֹנָא שֶׁהוּא שְׁעַת הַדְּחַק עִי"ש שְׁלֹא נִמְצָא סִיּוּם הַדְּבָרִים וּבְשׁוֹ"ת עֵין יִצְחָק הַבְּדָפֶס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ לְהַגְּאוֹן מְקוֹנָא יצ"ו בְּסִי' י"ז נִשְׂאֵל מִמְּחוּז אַחַד שֶׁהַחֲטִיִּים שֶׁל פֶּסַח לוֹקַחִים מַחֲטִיִּים הַבָּאִים בְּסְפִינּוֹת שְׁמַבִּיאִים תַּגְּרִים נְכָרִים וְנוֹדַע כִּי הַסְּפִינִים הַתַּגְּרִים שׁוֹפְכִין מִים לְתוֹף הַחֲטִיִּים לְהַכְּבִיד מִשְׁקַלָּם כִּי הָעוֹנֵדף שְׁיִיף לְהַסְּפִינִים וּמוֹכְרִים בְּדָרְף לְסוּחְרִים אִם מִוְתָר לְאַכּוֹל הַמְּצוֹת מֵהַחֲטִיִּים הָאֵלוּ בְּפֶסַח וְהַשִּׁיב דְּזֶה בְּרוּר דְּאֶף שְׁיִתְבָּרַר דְּשָׁפְכוּ מִים בְּחֲטִיִּים אֵלוּ כָּל שְׁלֹא נִתְבַּקְעוּ אֵינּוּ אֵלָּא סְפֵק חֲמֵץ דְּאֶף דִּהִיכָּא דְּמִינַח נִיחֵי אֲסוּרִים אֶפְילוּ בְּלֹא נִתְבַּקְעוּ כִּהִיא אַרְבָּא דְּטַבְעָא בַּחֲשֵׁמָא מְכַל מְקוֹם אֵינּוּ אֵלָּא סְפֵק חֲמֵץ וּכְשֵׁלֹא נוֹדַע שְׁשָׁפְכוּ בָּהֶם מִים אֵין כָּאֵן אֵלָּא סְפֵק חֲשֵׁשׁ וְכֵינֵן שֶׁהוּא תַּגְּרָ יֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא מְרַע אֲנֻמְנוֹתוֹ כְּמַבְּאֵר בֵּא"ח ס' כ' וּבִיּו"ד ס' קי"ד ס' וְסִי' ש"ב וּבְשֵׁ"ף

סי' קי"ד סוף ס"ק כ"א ובסי' קנ"א סק"ג וחקם צבי סי' ל"ט ונודע ביהודה מהדורא
תננינא א"ח סי' ע"א ותפארת צבי א"ח סי' י"ט וכיון שזיוף זה הוא על ידי מעשה רב
שאין להתגר במה להשתמט ואיכא קפיידא טובה ואם ינודע מזה ענוש יענש על פי חקי
הקיר"ה יש לדון בזה ואמרין מסתמא אמן לא מרע נפשיה ואף אם נחלק באיזה חילוק
מפל מקום לכל הפחות מידי ספקא לא נפקא על ידי סברא זו דאמן לא מרע נפשיה ואם
כן יש פאן ספק ספיקא שמא לא שפכו בהם מים ואם תאמר שפכו ספק אינם חמץ פיון
שלא נתבקעו ואף דכתב הרמ"א דאין לסמוך אספק ספיקא להתיר באכילה בפסח הנה
הטעם הוא משום דחמץ הוי דבר שיש לו מתירין ולא מהני ביה ספק ספיקא וזה דוקא
בעלמא אבל בדבר שהיה לו חזקת היתר מהני ספק ספיקא גם לדבר שיש לו מתירין
וכו' (עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת הדל"ת אות ל"ו בשדי חמד ח"א)
ושקיל וטרי בזה דיש לסתור זה על פי דברי הפרי מגדים בפתיחה להלכות שחיטה
שכתב לדון מדאמרין בחולין ד' קל"ד דלא מהני חזקה במקום חשש עון מיתה כמו
שפירש רש"י שם גבי חלה ומפל מקום מסיק באות י"ב ונ"ל אכן בנדון זה דהוי ספק
ספיקא וחזקה אלימתא כל זמן דלא ראינו ריעותא ידועה דבכי האי גוונא גם הרמ"א
יודה דסמכינן על זה לאוכלן בפסח משום דאף לדברי הפרמ"ג דחשש באיסור פרת
ומיתה דלא יועיל חזקה יש לומר דזה אינו רק בחזקה דאיתרעי פה דחולין דהתם הא
איתרעי עכשיו דהא נתגזיר פעת וכן בנדון הרמ"א דאיתרעי חזקה וכמו שכתבתי לעיל
מה שאין פן בנדון דידן דלא הוי שום ריעותא פלל ועדיר זה מנדון הרמ"א פנ"ל ולכן
אין לנו פח לאסרן כל זמן דלא ראינו שום ריעותא ונהדין בזה כמו הא דבש"ע סי' תס"ז
ס"ג בחטים הבאים בספינה אם הם יבשות וקשות ולא נשתנה מראיהן אחזקי איסורא
לא מחזקינן אף דצריך בדיקה אם נשתנה מראיהן או שמא נתבקעו ונתרככו ובדיקתם
הוא כבדיקת חטים מצומחים כפי המנהג לבדוק שלשה אגרופין מפל שק ושק ועל פי
מה שכתבתי יש לעיין הרבה בהרדב"ז ח"א סי' רפ"ו וכל זה זה לדינא אכן פיון דכתב
שם הרדב"ז דשומר נפשו ירחק לכן מן הראוי לכתחלה להשתדל בכל האפשרות אחר
חטים אחרים ולא מהבאות בספינה אף היכא דאי אפשר להשיג חטים אחרים פלל אין
לאסור להחטים הבאים בספינה ויכולים לקנותם ולאוכלם בפסח עכ"ל ועיין לעיל באות
ד' מה שהבאתי שם לענין חטים שלפנינו הם אינם מצומחים אם יש לחוש שהיו מצומחים
(בשנה שנמצאים חטים אחרים מצומחים) ונתייבשו ונשתנה מראיתם ואין ניכר צימוחם
וכן אם בשנה שרבו גשמים יש לחוש לסוף חטים של אותה שנה או דלמא אחזקי
איסורא לא מחזקינן טו) חטי תוגרמה אם מותר לעשות מהם מצות לשאר ימי הפסח
חוץ מאכילת חובה בשתי לילות עיין במה שרשמתי בסי' ו' אות ב' טו) אם מותר ליקח
מחטים וואר"ע למצות דפסחא הדבר פשוט שאם לא נזרעו ונשרשו קודם לעומר אסור
ללקחם למצות דפסחא כי באמת ההיתר של חדש בזמן הזה בחוצה לארץ הוא פורת
באור ורוב הראשונים סוברים דאסור מן התורה גם בחוצה לארץ והרבה נדחקו
האחרונים ללמד זכות על אותם שאין נזהרים בזה אבל למצות דפסחא ודאי יש ליזהר
ביותר פיון דרוב ההמון יוצאים בהם ידי חובת מצה בלילה ראשונה שלא יהא ח"ו מצנה
הבאה בעבירה ואין יוצאים בה ובשיעור ההשרשה בש"ך יו"ד סי' רצ"ג ובמג"א סי'
תפ"ט בשם תרומת הדשן דדי בשלשה ימים קודם לעומר ובגקודות הפסח השיג עליו

דשתי שבועות בעיניו וגם דעת הנודע ביהודה בתניינא פו ויש להחמיר גם בזה פן כתב הגאון שאילת שלום במהדורא תניינא סי' קפ"ג ואני הדל כתבתי בס"ד קצת באריכות בעיקר דין חדש במערכת חדש בזמן הזה בחוזה לארץ ובפרטות כתבתי באות א' (בד"ה ואף) לענין מצות מצוה בחטים מקדש בשעת הדחק כשאי אפשר למצוא מחטים אחרים עי"ש: טו"ב) קנו חטים מנכרי ואמר קודם מכירתו שרחץ החטים הללו ואמר פן בפני שני עדים בעוד שהיו החטים תחת ידו ושוב מכר החטים לכמה אנשים ולא אמר להם שרחץ החטים ועירבו החטים הללו ברוב חטים אחרים ואפו מהם מצות נשאל הגאון מוהרי"א יצ"ו בשו"ת עין יצחק סי' י"ח אם מותרות המצות לאוכלם בפסח והשיב דאף דהנכרי נאמן קודם שיצאו מתחת ידו לומר שרחצן כדאיתא ביו"ד סי' ט"ז וקכ"ז ובמגן אברהם סי' תס"ז סק"ד מפל מקום לפי מה שכתב הרי"ף בסוף פ"ק כל שעה דחטים שלא נתבקעו הן ספק חמץ ולכן הן עצמן אסורים אבל אם נפלו לתבשיל אין אוסרין במשהו דאיסור משהו דרבנן וספיקא דרבנן לקולא אם פן הכי נמי הקא שפבר נתערבו במין במינו דמן התורה כבר נתבטלו והוא רק ספק בדרבנן מותרים כדקניימא לן ביו"ד סי' צ"ח בתערובת מין במינו שנשפך דהוא ספק דרבנן דמותר ושקיל וטרי בזה ושוב כתב באות ג' טעם להיתר על פי מה שכתב הרמב"ם בחמישי מהלכות חמץ דין ה' דחטים שלא נתבקעו הם אסורין מדרבנן אם פן יש ספק ספיקא להתיר גוף החטים מן התורה אף אם לא נתערבו היכא שיש ספק אם נתרככו ספק שמה לא נתרככו וספק לא נתבקעו ואין זה ספק משם אחד דהא יש נפקותא בין הספיקות דשמה לא נתרככו מתיר אף מדרבנן וספק לא נתבקעו אינו מתיר אלא מן התורה ועוד דכמה פוסקים סוברים דספק משם אחד נמי חשיב ספק ספיקא וכו' והארי"ף עוד וסיים דכבר נתבאר היתר נכון בנדון דידן דמותר לאכול המצות בפסח וכמו שכתב כת"ר להיתרא ח"י) במה שחידש הגאון שואל ומשיב דכל דכתיב ביה שימור לא מהני חזקה ולא רוב כדאמרינן עשירי ודאי ולא ספק כמו שהבאתי בשמו בס"י זה אות ה' השגתי עתה שו"ת הגאון מוהר"ם שיק וראיתי בס"י רי"ז שנשאל בחטים משומרים שנמצא בהם מבוקעים בשעת קצירה אם פשרים האינם מבוקעים למצת מצוה והביא מה שכתב בשואל ומשיב בזה וכתב על דבריו וגוף הסברא גם אני אומר פן דכשם שאין סומכין אסתם חטים שהם בחזקתם וגם מצד רוב הם בחזקת אינן מחומצים ואפילו הכי לא מהני לשיטת הסוברים דבעינן שימור משעת קצירה וכל שפן הנה דאיתרעו מקצת ואינן פשרים רק משום דלא מחזקינן ריעותא מחדא אאידך פשוט דמכל מקום שמורים אינן שוב כתב לקיים מנהג העולם דשפיר יוצאים גם לדעת הרי"ף וסיעתו דלכאורה קשה אמה שפסקו בס"י תנ"ג סעיף ד' דאין צריף לשומרן אלא משעת קצירה וכן מנהג העולם ונהרי בס"י תס"ז סעיף ה' פסקינן דדגן שנתייבש לגמרי ואינו צריף ליניקה כמאן דמנח בדיקולא ומקבל חזמוץ ואם פן ליבעי שימור קודם קצירה דהא שכיח דהארץ מתייבשת קודם קצירה וכו' וכתב לינישב דהנה הפרי חדש בס"י תנ"ג כתב דהירושלמי דיליף לאסור קצירה וטחינה ביום טוב מסמיכות דאף אשר יאכל לכל נפש לנשמתם את המצות דמשעת לישה ואילך דוקא שרי אןכל נפש על פרחין חולק על הרי"ף מיהו כבר כתב הצ"ח בביצה ד' ג' בתוס' ד"ה גזרה דבירושלמי גופיה איכא פלוגתא דחזקה יליף לה מתלתא מיעוטי דאף והוא לבדו והוכיח שם דש"ס דילן סובר דלא הוה אלא חד מיעוטי דאף שלא לקצור אבל טחינה והרקדה

שְׂרֵי מִן הַתּוֹרָה בְּיוֹם טוֹב לְאַנְכֹל נֶפֶשׁ וְאִם כֵּן נִרְאָה כְּשֵׁם דְּלִרְשָׁב"ל יִלְיָף מִסְמִיכוֹת
מְלֻאכֶת יוֹם טוֹב לְוַשְׁמֶרְתֶּם לְאַסֹּךְ קִצְיָרָה הוּא הַדִּין לְחִזְקָיָה וּלְפּוֹם מֵאֵי דְסִבֵּר ש"ס דִּילָן
דְּרַק מֵאֵף יִלְפִינָן שְׁלֵא לְקִצְוֹר אִם כֵּן אֵף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ מִיַּיְרִי בְּמִלְאֲכוֹת שְׁלֵאֲחַר
קִצְיָרָה יִלְפִינָן מִסְמִיכוֹת וּשְׁמֶרְתֶּם לְאֵף אֲשֶׁר יֵאָכֵל דְּדוֹקָא מְקִצְיָרָה וְאֵילָף בְּעֵינָן שְׁיִמּוֹר
אַבְל קוֹדֵם קִצְיָרָה שְׁפִיר סְמִכִינָן אַרְוֹב אוֹ חֲזָקָה וְלֹא בְּעֵינָן שְׁיִמּוֹר כִּי הֵיכִי דְלִשְׁיטָת
הָרֵא"ש וְסִיעֵתוֹ עַד לִישָׁה סְמִכִינָן אַרְוֹב וְחֲזָקָה וּמְלִישָׁה בְּעֵינָן שְׁיִמּוֹר יְדוּעַ הֵכִי נְמִי
לְהָרִי"ף וְסִיעֵתוֹ עַל כָּל פְּנִים עַד קִצְיָרָה סְמִכִינָן אַרְוֹב וְחֲזָקָה וּמְשָׁם וְאֵילָף יִלְפִינָן דְּבְעֵינָן
שְׁיִמּוֹר וְאֵתִי שְׁפִיר מְנַהֵג הָעוֹלָם שְׁאִין שׁוֹמְרִים קוֹדֵם קִצְיָרָה אֶפִּילוּ הוּא יָבֵשׁ דָּאָז אֵיפֹא
חֲזָקָה שְׁלֵא נְתִיבֵשׁ לְגַמְרִי וְעַדִּין יוֹנֵק וְאֵף אִם מְצֹאנּוּ בְּשַׁעַת קִצְיָרָה חֲטִים מְבֻקְעוֹת
יִנְצֵא בְּהַמּוֹתֵר שְׁאִינָם מְבֻקְעוֹת לְדַעַת הָרִי"ף וּבְנֻדָּאֵי מְהִיּוֹת טוֹב יֵשׁ לְהַדָּר אַחַר שְׁמוֹרָה
שְׁלֵא נִמְצֵא בְּהֵם מְבֻקְעוֹת כָּלֵל וּלְכַתְחֻלָּה מִן הָרֵאֵוִי לְקִצְוֹר חֲטִים לְמַצַּת מְצוּנָה מִיַּד
כְּשִׁרְוֹאִים שְׁמַתְחִילִים לְהַתִּיבֵשׁ וְגַם צְרִיף לִינְהָרָה שְׁלֵא יִקְצְרוּ בְּשַׁחֲרִית בְּעוֹד הַטֵּל עֲלֵיהֶם
דְּטֵל מְחִמִּין וְאֵף בְּדִיעֵבֵד נִרְאָה דָּאֵם יְדוּעַ שְׁנִתְיִבֵשׁוּ כְּכָר שְׁהֵם כְּתוֹלוֹשִׁים וְכִקְצוֹרִים וְאִם
לֹא קִצְרָם עַד אַחַר כְּףֵי לֹא חֲשִׁיבִי כְּחֲטִים שְׁמוֹרִים מְשַׁעַת קִצְיָרָה כִּינָן דְּיִבְשׁוּ הֵם בְּקִצְיָרָה
וּבְעֵינָן שְׁמִירָה וּבְמִגְן אֲבָרְהֵם סִי' שֵׁל"ו סִק"א הֵבִיא בְּשֵׁם הַרְמֵב"ם דָּאֵף בְּיָבֵשׁ שְׁיִיף
לְעַנְנָן שְׁבַת חַיִּיב תְּלִישָׁה וְעֵינָן שָׁם בְּמַחְצִית הַשְּׁקֵל מַה שְׁהִקְשׁוּ עַל הַמְּגִן אֲבָרְהֵם וְעִי"ש
בְּסַעֲרֵי י"ב וְלַהַנְּ"ל אֵיפֹא לְמִימֵר דְּהַרְמֵב"ם מִיַּיְרִי בְּסַפֵּק יָבֵשׁ וְאֵיפֹא חֲזָקָת קְטֻנוֹת אָבֵל
אִם בְּנֻדָּאֵי אֵינּוּ יוֹנֵק מִיְקָרִי תְלוּשׁ וְצְרִיף שְׁמִירָה אֵלוּ תוֹרָף דב"ק: וּבְעֵינָן דְּבָרֵי הַשִּׁטָּה
מְקוֹבָצָת גְּבִי עֲשִׂירֵי וְדָאֵי דְגַם רַוְבָּא לֹא מְהַיֵּי רֵאִיתִי בְּשׁו"ת רַבִּינוּ עֲקִיבָא אֵיגֵר מְהַדוּרָא
תְּנַיִנָא סִי' ח"ק פִּלְפֵּלָא אֲרִיכָא וְחַרִּיפָא בְּמֵאֵי דְקִשָּׁה לְשִׁטָּה זֹה הָא דְקִינֵימָא לֵן בְּקֵהֵל וְדָאֵי
לֹא יָבֵא הֵיכִי מְשַׁפְחָת לֵה קֵהֵל וְדָאֵי הָא סַפֵּק הוּא שְׁמָא וְנִתָּה אִמּוֹ וְרַק מְשׁוּם דְּסְמִכִינָן
דְּרוּב בְּעִילוֹת אַחַר הַבְּעַל וְהָרִי לְשִׁטָּה זֹה רוּב לֹא הוּי וְדָאֵי וְיִישָׁב דְּמִיַּד כְּשִׁנּוּלֵד דְּנִין
לְכַמָּה דְּבָרִים אִם הוּא בְּנוֹ שֵׁל זֶה בְּעַל אִמּוֹ וְכִינָן שְׁהַחֲזַקְנוּ אוֹתוֹ לְבָנוּ לְכַמָּה דְּבָרִים מִפְּחַ
הָרוּב מִמִּילָא מִיְקָרִי קֵהֵל וְדָאֵי וְהָאֲרִיף עוֹד עִי"ש דב"ק: יט) חֲטִים שְׁנִבְדְּקוּ עַל יְדֵי בֵּית
דִּין שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וְיִצְאוּ בְּהַכְּשֵׁר וְטַחְנוּ מֵהֶם כְּמָה כּוֹרִין וְאִפּוּ מִצּוֹת וּבְעַל הַחֲטִים טַחְנוּ
הַחֲטִים בְּעִיר אַחֲרַת וּמְכַר הַקֶּמַח בְּעִירוֹ וּלְכִי שְׂרָצָה לְמַכּוֹר גַּם בְּעִיר שְׁנִטְחָנוּ שָׁם הַחֲטִים
וְנִתְּהוּהָ מִפְּנֵי זֶה מְחַלְוֹקָת שְׁנִתְקַלְקַל עַל יְדֵי זֶה הַכְּסוּת הָעִיר מְחִטֵי דְפִסְחָא וְהֵבִיא אֶחָד
מִבְּנֵי הָעִיר מְלֵא אֲגָרוֹף וְאָמַר שְׁלַקְחֶם מְשָׁם וּבְאוּ לְשִׂאוֹל מְשַׁפֵּט הַחֲטִים הִלְלוּ וּמְצֵא
הַאב"ד דְּשָׁם חֲטִים מְצוֹנְמַחִים עַד שְׁלֵא הִיָּה שְׁשִׁים נִגְדָן נִשְׂאֵל עַל זֶה הַגָּאוֹן אַבְד"ק
פְּרַמִּישְׁלָא יצ"ו בְּסַפְרוֹ הַבְּהִיר בֵּית יִצְחָק בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שְׁבַחֲלֵק יו"ד ח"ב סִי' י"ג מַה
דִּינָן שֵׁל הַמִּצּוֹת שְׁנִנְאָפוּ וְהַשִּׁיב וְהַשִּׁיב שְׁבַבְרִית אֲבָרְהֵם סִי' ל"ה הֵבִיא הַמְּנַהֵג שְׁבּוֹדְקִים שְׁלִשָּׁה
פְּעָמִים בְּכָל פְּעַם בְּלוֹג וְאִם לְפָרְקִים לֹא נִמְצֵא בְּלוֹג אֶחָד שְׁשִׁים מְצָרְפִין כָּל הַלְוָגִין
הַנְּזַכְרִים אִם יֵשׁ בֵּין הַכָּל שְׁשִׁים כְּשֵׁר אִם כֵּן יֵשׁ לוֹמַר אִם הוּוּ מְחַשְׁבִּין הַשְּׁלִשָּׁה פְּעָמִים
חֲטִים שְׁנִבְדְּקוּ עִם הַחֲטִים שְׁבַדֵּק בְּעִיר שְׁנִטְחָנוּ שָׁם הִיָּה בּוֹן הַכָּל שְׁשִׁים וְקָרוֹב הַדְּבָר
שְׁכּוֹן הִיָּה וְלָמָּה נְחִזִּיק רִיעוּתָא בְּפִרְט שְׁכַבְרָת יִצְאוּ הַחֲטִים בְּהִיתָר וּכְכָר כְּתַב הַתְּבוּאָת שׁוֹר
סִי' י"ח ס"ק כ"ט דְּזֶה מִיְקָרִי חֲזָקָה וְהִנֵּה בְּנִדּוֹן דִּינָן מְצֵא הַחֲטִים אֶחָד שְׁשִׁים עֲלֵיו חֲשֵׁשׁ
נְגִיעָה אֵף גַּם בְּלֹא זֶה כְּכָר פִּסְק הַלְבוּשִׁי שְׁרָד בְּחִידוּשֵׁי דִינָים סַעֲרֵי כ"א דְכְּשִׁישׁ צַד
לְהִיתָר מְצָרְפִין גַּם דַּעַת הַפּוֹסְקִים דָּאִין אֶחָד נִאָמֵן לְאַסֹּךְ בְּשֵׁל אַחֲרִים אֵף שְׁהַבְּעֵלִים

אינם יודעים ונה דלא או פחות דעת סי' קכ"ז ולגדון דידן יש צד להתיר שמה הוי מין במינו כמו שמצדד הברית אברהם סי' ל"ו ומדאורייתא ברובא בטיל ובספק הוי פגשפה ואף לדעת הנודע ביהודה תניינא סי' ס"ו דלא הוי מין במינו מפל מקום זה ונוקא במצומחים ממש ולא בנתבוקעו ובגדון דידן לא נודע אולי קראום מצומחים ולא היו מצומחים ממש ובחטים מבוקעים משמע מדברי הרמב"ם דאינו אסור אלא משום דכתיב ושמרתם את המצות והוא איסור עשה ובאיסור עשה לא אמרינן טעם כעיקר דאורייתא ואם כן אף אם הוא מין בשאינו מינו בטל מדאורייתא וכיון שיש ספק אם היה ששים בצירוף הוי ספק דרבנן וכיון שיש עוד סניפים יש לסמוך על הסוברים דאין עד אהד נאמן לאסור מה שפבר יצא בהיתר ועוד דהוי כמה ספקות שמה משקר ואין פאן ריעותא כלל ושמה בין הכל היה ששים דמסתמא כשהנכשרה לא היה בצמצום ששים ואם תמצא לומר שבשק זה לא היה ששים שמה בשקים שטחנו בראשונה היה ששים ועוד שמה הלכה פהנשמת אדם סי' י"ח דהוי מין במינו ואינו אלא מדרבנן וסגי בספק אהד ואם תמצא לומר דהוי ספק דאורייתא שמה לא היו אלא מבוקעות ואינם אלא קרוב להחמיץ והוי עשה ולא אמרינן טעם כעיקר דאורייתא ואין לומר דהוי ספק אהד בגוף והשני בתערובת כיון דלא נודע מקודם ובשלשה ספיקות מותר אפילו בפסח כל שכן בגדון דידן דמוכחא מילתא שהיה הכל עלילה על פן המצות פשרות והנה מה שכתב דשמה הלכה פהנשמת אדם דהוי מין במינו נראה דצריך לומר שפונתו שמה הלכה כמו שצדד בנשמת אדם דהוי מין במינו ולא כדמשמע מדבריו דלקושטא דעת הנשמת אדם היא דהוי מין במינו שהרי המעיין שם יראה שבסוף דבריו דעתו להחמיר דלא הוי מין במינו וכן כתב הגאון בית יצחק עצמו בשמו שם בסוף סי' י"ד שדעת הנשמת אדם במסקנתו להחמיר עי"ש ולכן צריך לומר שפונתו כמו שכתבתי והשגתי עתה (סיון תרנ"ו) ספר יקר אבן יקרה שמו להגאון אבד"ק טשערנוויץ יצ"ו וראיתי במפתחות שפראה מקום לזה לתכשיטין סי' כ"ו ולא ידעתי מאי אמר רב בזה פי הספר שהשגתי נלקה בחסר שני דפים והם כ"א וכ"ב: ברם זכור אותו האיש לטוב מר ניהו ידידי הרה"ג ישראל אברהם לערנר אבד"ק טרישפאל יצ"ו אשר על ידו השגתי הס' אבן יקרה והודעתיו אשר בספר שלפני הוליד את חסרו"ן הדפוס ובטובו פקד על בן אחיו הרב המאוה"ג מוהר"ר ישראל שבת לערנר אבד"ק דינאוויץ יצ"ו והעתיק לי כל החסרונות זכרה להם אלק"י לטובה כל הימים והנה עיינתי בפנים וראיתי שעל הגדון עצמו שנשאל הגאון בית יצחק מק"ק רישא מהרה"ג יאושע העשיל וואלערשטין יצ"ו נשאל גם הוא והשיב גם כן דאין בית מיחוש מפמה טעמים.

א) דאין נאמן האיש המעיד נגד הבעלים בדבר שאין ביזו לברר וכו' (האריך קצת בזה).
ב) שאין המעיד נאמן נגד עדות הבית דין כמו שהביאו האחרונים בשם הש"יב"ת ציון וכו' (פונתו לפי הנראה לדברי הש"יב"ת ציון שהביא בפתחי תשובה יו"ד סי' א' ס"ק כ"א בשוחט המכחיש את הרב עי"ש).

ג) הדברים מוכיחים שהאיש המעיד יש לו נגיעה בזה וכו' וסיים שיש עוד טעמים שאין הזמן מספיק לבארם וגם הוא רק חשש איסור דרבנן וכל דברי האיש המעיד ישא רוח ואין שום חשש על המצות הנאפות מקמח שהוא והמערער על זה עתיד ליתן את הדין והמצות פשרות אף למהדרין: ושם (בבית יצחק) בס"י י"ד נשאל בחטים שפדק אהד

והכשירם ושוב בְּדָקָם רב אָחֵד וְלֹא נִרְאָה בְּעֵינָיו לְהַכְשִׁירָם וְאָפוּ מִצוֹת מְקַמַּח זֶה וְאֶחָד כֶּה אָפוּ מִצוֹת בְּאוֹתוֹ תַּנּוּר וּבְאוֹתָהּ מִרְדָּה וְהֶאָרִיף בְּתִשׁוּבָתוֹ בְּמֵה שְׁיִישׁ לְצַדֵּד בְּזֶה וּמִסִּיק דָּאָם בְּוֹדָאֵי לֹא הָיָה שְׁשִׁים נֶגֶד הַמְצַנְמָחִים צָרִיף עֵיוֹן לְדִינָא אָמְנָם אִם יֵשׁ סָפֵק אִם הָיָה בְּהַחֲטִים שְׁשִׁים נֶגֶד הַמְצַנְמָחִים שְׁאָר הַמִּצְוֹת שְׁנֹאָפוּ אַחַר כֶּה פְּשָׁרוֹת בְּלִי פִקְפּוּק: (כ) בְּמֵה שְׁאָנוּ נוֹהֲגִים בְּמִצַּת מִצְוָה פְּדַעַת הַפּוֹסְקִים לְהַצְרִיף שְׁיִמּוֹר מְשַׁעַת קַצִּירָה לָנוּ לְדַעַת אִי מְהֵנִי הַקַּצִּירָה עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין לְשִׁמּוֹר מְחַשֵּׁשׁ חִימוּץ אוֹ צָרִיף שְׁיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ יִקְצוֹר וְאִם תִּמְצָא לֹאמֵר דְּהַקַּצִּירָה עֲצָמָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְדַעַת אִי שָׂרִי לְיִשְׂרָאֵל לְקַצוֹר מְשֻׁדָּה שֶׁל נְכָרִי לְצוֹרֵף מִצַּת עַצְמוֹ אוֹ נִימָא דְצָרִיף שְׁיִשְׂרָאֵל אַחַר יִקְצוֹר כְּאוֹתָהּ שְׁאָמַר רַב הוֹנָא לְאַוּנוֹפְרִי כִּי נִבְנִיתוּ אָסָא מְפוֹתֵי לֹא תִקְצְצוּ אֶתוֹן אֶלָּא לִיגְזוּזָה אֵינְהוּ כִּי הֵיכִי דְלִיגְזוּ יֵאוּשׁ בִּידִינְהוּ וְשִׁינְהוּ רְשׁוּת בִּידִינְכוּ כְּדֹאִיתָא בְּרִישׁ פְּרָק לֹוֹב הַגְּזוּל וּמוֹקְמִינֵן לֵה בְּהוֹשְׁעָנָא דְאַוּנוֹפְרִי גּוֹפִינְהוּ וְאוֹמַר עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן אִי מְהֵנָּה הַקַּצִּירָה עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין הֵנָּה מְרֵן בְּסִי' ת"ס פְּתַב אִין לְשִׁין וְלֹא אוֹפִין מִצַּת מִצְוָה עַל יְדֵי נְכָרִי וְכַתְּבֵהּ רַב מְגֵן אֲבָרְהָם וְז"ל וְכַתְּבֵהּ בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א דְאַפִּילוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין לֹא מְהֵנִי אֶבֶל בְּסִי' י"א סְעִיף ב' וְסִי' ל"ב סְעִיף ט' סוֹבֵר הָרֵא"ש דְּמְהֵנִי בְּעוֹמֵד עַל גְּבִין לְכֹן נִרְאָה לִי כְּמוֹ שְׁפַתְבֵּי הַבַּיִת חֲדָשׁ דָּאָם אִי אֶפְשָׁר בְּעֵנֵן אַחַר מְוֹתָר עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל יַעֲמוּד עַל גְּבִין וַיֵּאמֶר לוֹ לְעֲשׂוֹת לְשֵׁם פֶּסַח וְאִם כֹּן לְכֹאֹרָה הֵכִי נְמִי לְעֵנֵן קַצִּירָה דְאַף דְמְרֵן הַשְּׁלַחֵן עָרוּף לֹא מִיִּירִי אֶלָּא לְעֵנֵן לִישָׁה וְנֹאפִינְהּ וְלֹא מְקַצִּירָה הֵינְנוּ לְפִי שְׁיִטְתוֹ שְׁפֶסֶק בְּסִי' תנ"ג דְּמִדִּינָא אִין צָרִיף שְׁיִמּוֹר מְשַׁעַת קַצִּירָה אֶלָּא מְשַׁעַת לִישָׁה וְלִדִּין דְּנִהְגִינֵן כְּמֵאן דְּאָמַר דְּשְׁיִמּוֹר מְשַׁעַת קַצִּירָה בְּעֵינֵן דִּינָא נְמִי הֵיכִי הֵי לְהַקֵּל בְּנְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין וּבְתִשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א מִיִּירִי גַם לְעֵנֵן קַצִּירָה דְבִין לְמֵאן דְּאָמַר דְּשְׁיִמּוֹר מְשַׁעַת קַצִּירָה בְּעֵינֵן וּבִין לְמֵאן דְּאָמַר דְּסָגִי בְּשְׁיִמּוֹר דְּשַׁעַת לִישָׁה קְאָמַר דְּלֹא מְהֵנִי עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין פִּיעוּנִין שָׁם וְכִיּוֹן דְּאָמַר מֵר (הַרְבֵּ מְגֵן אֲבָרְהָם) דְּלֵהֲרֵא"ש גְּבִי עֵיבּוּד עוֹרוֹת לְכַתִּיבַת סְפָרִים תְּפִילִין וּמְזוּזוֹת דְּמְהֵנִי עַל יְדֵי שְׁיַעֲבָדֵם הַנְּכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין וּמִינָה לְמַד מְרֵן הַבַּיִת יוֹסֵף בְּסִי' י"א (גְּבִי טְוִיַּת חוּטֵי צִיצִית דְּבַעֲיֵן לְשִׁמָּה) דְּסָגִי לְדַעַת הָרֵא"ש בְּנְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין וְכֹן פְּתַב בְּשְׁלַחֵן עָרוּף אִם כֹּן הוּא הַדִּין לְדִידֵיהּ גְּבִי לִישָׁה וְנֹאפִינְהּ דְּמְהֵנִי וְהֵכִי נְמִי מְצִינֵן לְמִימַר שְׁפִיר לְדִין לְעֵנֵן שְׁיִמּוֹר דְּקַצִּירָה דְּמְהֵנִי עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִין וְשְׁיִמּוֹר דְּקַצִּירָה קִיל מְשִׁימּוֹר דְּלִישָׁה וְאִם בְּשְׁיִמּוֹר דְּלִישָׁה מְהֵנִי כֹל שְׁכֹן בְּשְׁיִמּוֹר דְּקַצִּירָה דְּמְהֵנִי אֵלִיבָא דְּהָרֵא"ש אֵיבָרָא דְּלִפִּי מַה שְׁפַתְבֵּי הַרְבֵּ מֵהוֹר"ם פְּרוּבִינְצָאֵל בְּכַתִּיבַת יָד הַבֵּיא דְּבָרֵיו מְרֵן חֵיד"א בְּבָרְכִי יוֹסֵף סִי' ט' דְּצִיצִית שֶׁל מְשִׁי צָרִיף זְרִיקָה לְשִׁמָּה שְׁהַזְרִיקָה בְּמְשִׁי פְּטוּיָהּ בְּצָמֵר וְכַתְּבֵהּ וְז"ל לְפִיכֶה נִרְאָה שְׁאִין לְהַטִּיל צִיצִית שֶׁל מְשִׁי אֶלָּא מְשִׁי שְׁזָרְקָה וּמְשִׁי אֹתוֹ וְיִשְׂרָאֵלִית לְשִׁמּוֹ וְכו' גַם לֹא יוֹעִיל בְּמְשִׁיכַת הַמְשִׁי שְׁיַתְעַסֵּק יִשְׂרָאֵל מְעַט פְּדָרָף שְׁדִי בְּעוֹרוֹת שְׁמַתְקֵן נְכָרִי מְפָנִי שְׁהַעוֹר נִתְקַן כְּלוֹ בְּכַת אַחַת וּמְעַשָּׂה יִשְׂרָאֵל בְּתִיקוֹן מוֹעִיל לְכַוְלוֹ אֶבֶל הַטְּוִיָּה וְהַמְשִׁיכָה נַעֲשִׂית בְּטוּוִי וּבְנִמְשָׁף מְמַנּוּ מְעַט וְהֵי כְּאֵילוּ נַעֲשָׂה קֶצֶתוֹ עַל יְדֵי נְכָרִי וּקֶצֶתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהַנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמּוֹ כְּשֶׁר וְהַנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי נְכָרִי פְּסוּל עַכ"ל וְנִרְאָה רֵאָנָה לְדְבָרֵיו מְדַבְּרִי הָרֵא"ש בַּהֲלַק"ט שֶׁהֵבִיא מְרֵן הַבַּיִת יוֹסֵף בִּיּוֹ"ד סִי' ער"א בְּמֵה שְׁפַתְבֵּי לְחַלֵּק בֵּין פְּתִיבַת הַגָּט לְעֵיבּוּד עוֹרוֹת דְּבַכְתִּיבָהּ לֹא מְהֵנִי פְּתִיבַת הַנְּכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל

גביו ואילו בעיבוד עורות דבעינן גם פן שיהיו מעובדים לשמן מהני לדעתו במעבדן נכרי וישראל עומד על גביו משום דגט דבעינן שיתחבב כל תורף הגט לשמה זה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלא בתחלת העיבוד פשישים העור לתוף הסיד שיאמר אני עושה פן לשם ספר תורה וזה יעשה הנכרי לשם ישראל פשיאמר לו עשה פה וכיוצא בזה מצינו בפרק אין מעמידין גבי מילה דאף מאן דבעי לשמה סובר דמיול ארמאי ולא אמרינן נכרי אדעתא דנפשיה עביד דכינן דברגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתא דישאל מה שיאמר לו ע"ש (בד"ה פתב הרמב"ם) וטונית החוטין נראה דדמי לכתבת הגט דבעינן פל הטויה לשמה ולא מהני אם מקצת החוטין טוויים על ידי נכרי והשאר על ידי ישראל וכן נמי לענין קצירה מאי אהני מה שיקצור הישראל קצת שיבולים למה שיקצור הנכרי אחר פה והוי מקצתו על ידי ישראל ומקצתו על ידי נכרי ולא מהני: אף יש לומר דהנה הרב מוהר"ם פרובינצאל לפי הנראה סובר דמאי דמהני בעיבוד עורות לדעת הרא"ש על ידי נכרי וישראל עומד על גביו הוא דוקא פשמייע הישראל מעט אבל בלא סיוע הישראל לא מהני ולכן קאמר שפיר דלא מהני סיוע או שהישראל מסייע במקצת אף לפי מה שכתב הרב בית חדש בסי' ע"א דהרא"ש ורבינו ברוך שכתבו שישראל מסייע בעיבוד אינו אלא לרווחא דמילתא ולא שצריך פן מדינא דאי הכי כי מסייע מאי הוי הרי מסייע אין בו ממש ועיין להרבנים שפתי פהן שם ומחצית השקל על דברי הרב מגן אברהם הנ"ל אם פן בקצירה אף דליכא סיוע על ידי ישראל כל שישראל עומד על גביו ואומר לו שיעשה לשמה מהני לדעת הרא"ש וכוונתה נהוג עלמא כדכתב הרמ"א ויתכן דעל זה סומכין העולם דאף הנוהגים ליקח למצת מצנה שמורה משעת קצירה מכל מקום אין נוהגים לעשות הקצירה אלא על ידי נכרי וישראל עומד על גביו פנודע ואף שהרב מגן אברהם לא כתב לסמוך על זה אלא בשעת הדחק שאי אפשר בענין אחר אפשר דקצירה נמי אי אפשר בענין אחר מיקרי פינון שהשדה של נכרי מסתמא לא יניח את הישראל לקצור כי הקצירה על ידי מי שאינו בקי בה מאבד חטים הרבה בקצירתו לכן חשיב פאי אפשר בענין אחר וסמכין בכי האי גוונא על דעת הרא"ש פאמור: אלא דעדיין צריך לבאר לפי מה שכתב הגאון נודע ביהודה במהדורא תניינא בחלק יו"ד סי' קע"ה ובדגול מרובה לא"ח סי' י"א לחלוק על דברי מרן הש"ע וסובר דבטויה גם להרא"ש לא מהני ישראל עומד על גבי נכרי ואמר מר מילתא בטעמא דדוקא בעיבוד דסגי בתחלת העיבוד שזהו עיקר העיבוד נתינת העור לתוף הסיד זה יעשה הנכרי על ידי ישראל במה שאומר לו עשה לשמה מה שאין פן בטויה דבעינן שפל הטויה תהיה לשמה לא מהני אמירת הישראל לנכרי שיעשה לשמה ודומה לכתבת הגט וכן כתב הגאון מוהר"ש זלמן בש"ע שלו בסי' י"א פקונטרס אחרון דבטויה גם להרא"ש פסול פנותיה וכטעמיה דהנודע ביהודה כיעי"ש ואם פן לדידהו נראה דהוא הדין בלישה נאפניה וקצירה פינון דבעינן שיהא לשמה מתחלת המעשה ועד סופו לא מהני פשיעשה הנכרי וישראל עומד על גביו והנה אמת דהגאון מוהר"ש זלמן שם כתב דאם הישראל מסייע מעט גם בטויה מהני אף אין נראה פן מדברי רבינו הבית חדש פיו"ד סי' רע"א וגם מדברי הגאון נודע ביהודה הנ"ל משמע שפוסק דלהרא"ש בטויה דינו בעיבוד לדעת הרמב"ם ולא מהני סיוע הישראל ואם פן לפי זה עדיין צריך לבאר על מה סמכו העולם בקצירה ומה גם דלפי הנשמע גם סיוע ע"י ישראל ליכא דאין הישראל מסייע בקצירה

כָּלֵל וְצָרִיף לומר שְׁהַעוֹלָם סוֹמְכִים עַל דַּעַת מְרֵן הַש"ע דְּסוֹבֵר דְּלֵהֲרָא"ש בְּטוֹיָה נְמִי מְהַי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבְיּוֹ וְהוּא הַדִּין נְמִי לְקַצִּירָה וְאִין הַכִּי נְמִי דְלַדַּעַת הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה פִּי הַכִּי דְבִטּוֹיָה לְהָרָא"ש נְמִי לֹא מְהַי הַכִּי נְמִי בְּקַצִּירָה אֵלָא שְׁהַעוֹלָם נוֹהֲגִים בְּטוֹיָה פְדַעַת הָרָא"ש בְּעֵיבּוּד פְּמוֹ שְׁהַעִיד הַרְמ"א וְהַכִּי נְמִי סְכָרִי בְּקַצִּירָה וְזֵה דְחוּסָק: וְהַנְּהָה הָרַב עָרוּף הַשְּׁלַחֵן בְּסִי' ת"ס (ד"ה וְדַע) הַבִּיא מַה שְּׁכַתְּבַה הָרַב מְקַרְאִי קוֹדֵשׁ שְׂדַעַת מְרֵן בְּדִיעֵבֵד פְּדַעַת הָרָא"ש מְדַלָּא הַכְרִיעַ בְּסִי' י"א וְסִי' ל"ב בֵּין הַרְמַב"ם וְהָרָא"ש וְכַתְּבַה עַל דְּבָרָיו שְׁנִרְאָה לּוֹ שְׁגַם הָרָא"ש דְּמְכַשִּׁיר בְּעֵיבּוּד מוֹדָה הָכָא דְטַעְמוֹ בְּעֵיבּוּד הוּא מְשׁוּם דְּלֹא בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה אֵלָא תַּחֲלַת הַעֵיבּוּד שְׁנַעֲשֶׂה פְּרַגַּע מַה שְּׂאִין פֶּן בְּגַט דְּבַעֲיֵנֵן שְׂיִכְתּוּב כָּל תַּנְרַף הַגַּט לְשִׁמָּה דְּזֵה לֹא יַעֲשֶׂה הַנְּכָרִי וְהַכִּי נְמִי בְּמַצָּה דְּבַעֲיֵנֵן לְשִׁמָּה כָּל שְׂעָה שְׂצָרִיף שְׂיִמּוֹר דְּמִי לְגַט עַכ"ל וְהוּא פְּחִילוּק הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה הַנְּ"ל וְתַמְיָהֲנִי דְאַחַר שְׁהַזְכִּיר פְּסַק מְרֵן בְּסִי' י"א גַּבִּי טוֹיָה אִיף לֹא נִרְגַּשׁ דִּישׁ סְתִירָה לְחִילוּקוֹ מִדְּבָרֵי מְרֵן הַנְּ"ל דְּלִפִּי חִילוּקוֹ הַדִּין נוֹתֵן דְּבִטּוֹיָה נְמִי מוֹדָה הָרָא"ש דְּלֹא מְהַי עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבְיּוֹ וְאִילוּ מְרֵן הַשְּׁנוּהַ טוֹיָה לְעֵיבּוּד וְאָמַר דְּכִי הַכִּי דְּלֵהֲרָא"ש מְהַי בְּעֵיבּוּד עוֹמֵד עַל גַּבְיּוֹ הַכִּי נְמִי לְדִידִיָּה מְהַי בְּטוֹיָה: וְרִאִיתִי לְהַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר בְּסִי' קכ"ח שְׁעַמַּד בְּזֵה וְז"ל מְרִישׁ תְּמַתִּי הַרְבֵּה עַל מַה שְּׂאֵנוּ סוֹמְכִים עַל קַצִּירַת נְכָרִים וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבְיּוֹ הָא כָּל דְּבָר דְּבַעֲי לְשִׁמָּה וְסְתַמִּיָּה לֹא לְשִׁמָּה לֹא מְהַי עַל יְדֵי נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבְיּוֹ לְרוֹב הַפּוֹסְקִים אִם פֶּן עַל מַה אָנוּ סוֹמְכִים דְּאָף אִם יִתְחַיֵּל הַיִּשְׂרָאֵל לְקַצֹּר קַצַּת אֶפְשָׁר לֹא מְהַי דְּלֹא דְמִי לְיִשְׂרָאֵל הַמְתַּחֲיֵל עֵיבּוּד הָעוֹר לְשִׁמָּה הַתָּם אוֹתָהּ הָעוֹר עֲצָמָה שְׁמַתַּחֲיֵל הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנִּיחָה לְתוֹף הַסִּיד גּוֹמֵר, הַנְּכָרִיעַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל שְׁהַתַּחֲיֵל אֲבָל הָכָא אִם הַתַּחֲיֵל יִשְׂרָאֵל לְקַצֹּר מְלֹא יְדִיו מַה יוֹעִיל זֶה לְשִׁיבּוֹלַת שְׂיִקְצוֹר הַנְּכָרִי שׁוֹב רִאִיתִי הַנַּח לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי גְבִיאִים הֵם אִי הֵנּוּ כְּתִיב קַצִּירָה לְשֵׁם חוּבָה שְׂיֵהָא הַקַּצִּיר לְשִׁמָּה אִזּוּ הֵנּוּ שְׂיִיף כַּנְּ"ל אֲבָל אִין שׁוּם מַצָּוָה בְּקַצִּירָה אֵלָא בְּשִׁימּוֹר לְשִׁמָּה אִם פֶּן הַשׁוֹמְרָה שְׂלֵא יְבֵא לִידֵי חִימוּץ יְכַוִּין בְּשִׁמִּירַתוֹ לְשֵׁם מַצּוֹת פֶּסַח וְאִין לְנְכָרִי שׁוּם עֶסֶק בְּשִׁמִּירָה כִּי אִם בְּקַצִּירָה וְיִשְׂרָאֵל הוּא הַמְכַוֵּן מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף וְלֹא דְמִי לְשִׁימּוֹר מְלִישָׁה וְאִילָף דְּבַעֲיֵנֵן שְׂיִלוּשׁ יִשְׂרָאֵל דְּנוֹקָא וְלֹא שְׂיִלוּשׁ נְכָרִי וְיִשְׁמֹר יִשְׂרָאֵל הַתָּם מְשַׁנְתֵּן מִים בְּקַמַּח אִזּוּ הַמְגַבֵּל בְּיָדוֹ הוּא הַמְשַׁמֵּר וְאִי אֶפְשָׁר לְרוֹאֶה לְשַׁמֵּר אִם הַמְגַבֵּל לֹא יִשְׁמֹר שְׁנֹא שְׂקִיד שׁוֹמֵר לְכֵן צָרִיף הַמְגַבֵּל שְׂיֵהִיָּה יִשְׂרָאֵל גְּדוֹל הַמְכַוֵּן לְשִׁמָּה אֲבָל שְׂיִמּוֹר דְּקַצִּירָה אִינוּ אֵלָא שְׂלֵא יְבֵא לִידֵי חִימוּץ בְּמַקְרָה וְהַשׁוֹמֵר הוּא הַיִּשְׂרָאֵל הַמְכַוֵּן לְשִׁמָּה וְאִין צָרִיף יוֹתֵר עַכ"ל הָרִי אֶסְבְּרָא לֵן טַעְמָא דְּמִילְתָא בְּמֵאִי דְּנַהוּג עֲלֵמָא בְּקַצִּירַת חֲטִי דְּפֶסַחָא עַל יְדֵי נְכָרִי מְשׁוּם דְּלֹא בְּעֵינֵן קַצִּירָה לְשִׁמָּה כִּינֵן דְּלֹא כְּתִיב קַצִּירָה לְשֵׁם חוּבָה וְכו' רִאִיָּם הַדְּבָרִים אֵלִיו וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בְּדַבְּשׁ: וְלֹא תַעֲזוּב נְפִשִׁי לְשִׁאוֹ"ל מַה שְּׂיֵשׁ לְהַרְגִּישׁ עַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן א) בְּמַה שְּׁכַתְּבַה לְחַלֵּק בֵּין עֵיבּוּד לְקַצִּירָה וְלֹא זָכַר שָׂר דְּמְרֵן הַבֵּית יוֹסֵף מְשׁוּי טוֹיָה לְעֵיבּוּד לְדַעַת הָרָא"ש לְהַכְשִׁיר וְלְדִידִיָּה נִרְאָה דְּהוּא הַדִּין בְּקַצִּירָה דְּדְמִי לְטוֹיָה דְּאִי הֵנּוּ סְבִירָא לִיָּה לְמֵרֵן פְּמָה שְׁחִילֵק הַגָּאוֹן לֹא הִיָּה מְמַצִּיא מְחֻלּוֹקַת זֹו דְּהַרְמַב"ם וְהָרָא"ש גַּבִּי טוֹיָה וְכִמוֹ שְׁכֵן הִיא בְּאַמַּת דַּעַת הָרַב מוֹהַר"ם פְּרוֹבֵנְצָאֵל הַנְּ"ל ב) דְּאָף לְפִי חִילוּקוֹ הִיָּה לּוֹ לִיִּישׁב שְׂפִיר לְפּוּם מֵאִי דְּאַסִּיקוּ הַרְבָּנִים בֵּית חֻדֵשׁ וְשַׁפְתִּי כִּהֵן בְּדַעַת הָרָא"ש דְּסִיוַע אִינוּ מְעַכְב לְדִינָא וְכִמוֹ שְׁכַתְּבַתִּי לְמַעֲלָה לִיִּישׁב אֵלִיבָא דְּרַב מוֹהַר"ם פְּרוֹבֵנְצָאֵל ג) מַה שְּׁכַתְּבַה דִּישׁ לִיִּישׁב דְּלֹא כְּתִיב קַצִּירָה וְשִׁאֲנִי לִישָׁה וְכו' לְכַאוֹרָה צָרִיף

ביאור דהנה הרשב"א בתשובה שהביא מרן הב"י בס"ת"ס פתב דכל מידי דבעי שימור לא מהני על ידי נכרי משום דבעינן לשמה ונכרי אדעתא דנפשיה קעביד והפוסקים שפוסקים דבעינן שימור משעת קצרה ילפי לה מדאמר רבא בפרק פל שעה ד' מ' כי מהפיכותו כיפי אפיכו לשם מצנה וכיפי היינו השיבולים ולפי דבריו למה כתב הרשב"א למאן דבעי משעת קצירה לא מהני על ידי נכרי הרי הפיכת השיבולין הוא דומה לקצירה וכי היכי דבקצירה לא איכפת לן משום דהשומר הוא הישראלי ויכול לשמור לשמה הכי נמי בהפיכת השיבולין יכול הישראלי לשמור אף שיהפך הנכרי ולא דמי ללישה כמבואר וכן נמי הולכת החטים וטחינתם בריחים של יד איכא מרבנותא דאסרי פנדוע ואמאי הרי זה דומה לקצירה וכי היכי דבקצירה לא איכפת לן במה שהנכרי קוצר הכי נמי נימא בהפיכת השיבולין אלא ודאי משמע דאין לנו לחלק בהכי: ומצאתי בספר בית אהרן קריספין שגשאל הרב המגיה דבאיזה מקומות עושים עסק החטים בשעת קצירה על ידי נכרים (לפי שעושים בזול) וישראל עומד על גביו ובאזמיר עושים הקצירה עצמה על ידי נכרים וישראל עומד על גביו ושאר המלאכות הפאתם והרקדתם וכיוצא עושים על ידי ישראל ולכן נפל הספק פשמביאים חטים מאותם המקומות אם יכולים ליקח מהם הנוהגים לאכול מחטים המשומרים משעת קצירה כיון שבכל העסק אף שנעשה על ידי נכרים מפל מקום הרי ישראל עומד על גביו או דילמא כיון שיש בעיר חטים שפל מלאכתם נעשית על ידי ישראל אין ראוי ליקח מאלו הנעשים על ידי נכרי וישראל עומד על גביו ואחר שהאריף קצת בדיו זה (דבעינן שימור שנתלקו הפוסקים אי משעת קצירה הוא או סגי משעת לישה ושמה שצריך שימור צריך שיהא לשמה ונכרי אדעתיה עביד ולא מהני עומד על גביו) כתב דמה שכתבו הפוסקים דבעינן שימור משעת קצירה אין בכלל זה הקצירה עצמה אלא מאחר הקצירה והלאה הוא דבעינן לשמה וכדמשמע מלשון רש"י בההיא דאמר רבא בפרק פל שעה ד' מ' ע"ב כי מהפיכותו כיפי אפיכו לשם מצנה שכתב מהפכי כיפי העומרין וקושרין את העומרין בימות הקציר ומה שכתוב ברש"י אשר סביב הרי"ף וקושרין וכו' הוא טעות סופר וצריך להיות וקושרין וכו' אבל הקצירה עצמה אינה צריכה להיות על ידי ישראל ולא בעינן בה לשמה והביא לשון רבינו מנוח בהלכות חמץ פרק ה' שגראה מדבריו לכאורה שגם קודם הקצירה צריך שימור וכתב דהיינו דוקא אם הגיעו החטים לידי קצירה דאז אף לפני הקצירה צריך שימור שלא יפלו מים עליהם וכיון דצריכים שימור צריך שיהא השימור לשמה אבל למה שאנו נוהגים לקצור קודם שיגיעו לידי קצירה וקוצרים אותם בעוד שעדיין צריכים ליניקה מהקרקע אין צריך שימור ולא לשמה בקצירה עצמה אלא מאחר הקצירה והלאה ואותם העושים שאר מלאכות שמקצירה ואילף על ידי נכרי וישראל עומד על גביו אין יוצאים ידי חובת מצה למאן דבעי שימור משעת קצירה ובסוף התשובה הביא תשובת הרדב"ז דפוס פירודא סי' תקפ"א שכתיר אפית הפצת מצנה על ידי נכרי וישראל עומד על גבו וכתב הרדב"ז ואם תאמר יש לחוש שמא ישהה אותם לפני התנור ויבוא לידי חימוץ ואף שיזהרנו נכרי אדעתיה עביד הא ליתא שהרי הישראלי עומד שם והדבר נמסר לו ולא להנכרי כי אין להנכרי עסק אלא להכניס ולהוציא ולמד מדבריו דכל שיש עסק לנכרי לא מהני מה שהישראל עומד על גביו אלו תנור דב"ק: גם אשור"ר בס' לב חיים למרן החבי"ף בח"ב סי' פ"ו הובאה תשובת הרב מוהרי"ץ דיאס בענין זה וכתב שמקדם

קדמתה היו נוהגים כל המלאכות הצריכות לחטי דפסקא שמורים משעת קצירה על ידי נכרים וישראל עומד על גביו וכשנודע זה להגאון חקרי לב ראה והתקין ואסר להם לעשות פן אלא כל המלאכות תהיו נעשות על ידי ישראלים עצמם ולא על ידי נכרי וישראל עומד על גביו וכבר משנים רבות נתקיימה שפיר גזרתו ועושים הפל על ידי ישראלים דוקא אלא שיש מקומות שעושים גם עתה פאשר עשו מימי קדם ולמד עליהם זכות שלא ידעו מגזרת רבינו החקרי לב ולא נחתו לירד לעומק הלכה זו לכן מצא עצמו כמחוייב בדבר לבאר טעמו של מרן החקרי לב ועל מה אדני גזרתו הוטבעו ולפרסם ברבים גזרתו אף גם טעמו ונימוקו וישראל קדושים ישמרו לעשות פאשר שורת הדין מחייבת ואחר שהאריף קצת לבאר שכן הדין נותן שתהיו כל המלאכות נעשות על ידי ישראל בעצמו פתב דעדיין צריכים אנו למודעי דעינינו הרואות דאף מן התקנה ואילף קצירת השיבולין מהארץ עושים נכרים עצמם וכן הוא המנהג פשוט ובודאי שאם מרן החקרי לב היה גוזר עליהם שתהיה גם הקצירה עצמה על ידי ישראל היו עושים פן ומוכח דלא אסר גוף הקצירה על ידי נכרי ולזה דק ואשכח דמלשון רש"י מתבאר דהקצירה עצמה אינה בכלל הזה ואין צריף שתהיה על ידי ישראל אלא מאחר הקצירה אבל לא הקצירה עצמה וכו' והאריף קצת בזה ומסיק שכן הוא מיצוי הדין שהקצירה עצמה אינה צריכה להיות על ידי ישראל אלו תנרף דב"ק והספם על ידו מרן החבי"ף בס"י פ"ז הן לקיים גזרת מרן החקרי לב והן דאין לחוש בקצירה עצמה וכבר האריף בזה בטוב טעם ודעת הרב יום טוב קריספין בתשובתו שבס' בית אהרן וכו' ואם מביאים חטי דפסקא ממקומות אחרים צריף לחקור אם נעשו כל המלאכות שמאחר הקצירה על ידי ישראל דוקא וכו' אלו תנרף דב"ק עי"ש הרי נתבאר מכל האמור דאין גוף הקצירה צריכה להיות על ידי ישראל וכן הוא מנהג עוב"י (עיר ואם בישראל) איזמיר ואגפיה אף אחר תקנת מרן החקרי לב כנז"ל: מעתה נבא לבאר בס"ד הספק השני אם פשקוצרין חטים משדות הנכרים יש לחוש מלקצור על ידי ישראל פהיא דאמר רב הונא לאוננכארו וכו' ומדברי הרבנים שבבית אהרן ולב חיים הנ"ל מתבאר יפה דשפיר דמי לקצור על ידי ישראל ומשמע להו דהכי עדיף טפי שיהיו כל המעשים נעשים על ידי ישראל ולא תהיה יד נכרי באמצע פלל ואמור רבנן בטעמא שלא נהגו ולא הנהיג הגאון חקרי לב שתהיה הקצירה עצמה על ידי ישראל עצמו פדרף שתקן בשאר המלאכות שלאחר קצירה לפי שיש חשש סכנה שפמה פעמים יוצאים נחשים גדולים מבין השיבולים והרב מוהרי"ץ שבס' לב חיים העיד שפדידיה הנה עובדא שבהיותו עומד על גבי הנכרים הקוצרים יצא לקראתם נחש פקורת בית הפד וכמעט סכנה נפשו וכו' ואף דשומר מצנה לא ידע דבר רע היכא דשכיח היזקא שאני ודק ואשכח דמעיקר הדין אין צריף שימור אלא אחר הקצירה ולא הקצירה עצמה וכו' ולכן לא התקין הגאון חקרי לב שתהיה הקצירה עצמה על ידי ישראל ועוד פתבו שהנכרים בעלי השדות לא יתנו להישראלים לקצור לפי שיש הפסד רב בקצירה על ידי מי שאינו בקי והנכרים רגילים בה ולא הישראלים וכו' אלו תנרף דב"ק ומוכח דלולא חשש סכנה ואם היו מניחים הנכרים בעלי השדות להישראלים לקצור היה יותר טוב שיקצרו הישראלים עצמם משדותיהם של נכרים: אמנם לפי הנראה הרבנים הנ"ל לא זכרו שרים הא דאמר רב הונא להנהו אוננכרי דמשם יש ללמוד גם לקצירה שלא תהיה על ידי ישראל משדותיהם

שֶׁל נְכָרִים וְלִכּוֹן נִיחְזִי אֲנִי בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא הֵנָּה יְדוּעַ דְּהַפּוֹסְקִים הָרְאִישׁוֹנִים הַשְּׁמִיטוּ הָא דְרַב הוּנָא וְהָרַב טוּרִי זָהָב בְּסִי תְרַס"ד יִשְׁנוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְשִׁבְחָה עַל דְּבַר הַשְּׁמִיטָה מְשׁוּם דְּסָבְרִי דְרַב הוּנָא לֹא אָמְרָה אֱלָא בְּמִקְוָמוֹ וּשְׁעָתוֹ שְׁהִיָּה בְּבִבְלָה וְהוֹחֲזָקוּ אֲזוּ שְׁם הַיִּשְׁמַעְעָלִים בְּגִזְלָנִים עַל הַשְּׁדוּת אֲבָל בְּמִקְוָמוֹת אַחֲרִים לֹא הִיָּה חֲשֵׁשׁ עַל זֶה וְכֵן בְּזִמְנָה הַזֶּה בְּכָל הַמִּקְוָמוֹת אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶה וּמִיִּסְתִּייעָא מִיְלַתְיָה דְּמַר מִדְּבָרֵי הַסַּמ"ע בְּעִשְׂרֵין קַל"ג בְּהַלְכוֹת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וְנ"ל וְזוֹ הִיא תַּקְנָה גְּדוּלָּה לְדָרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה הַזֶּה לִיקָח מִתְּבוּאֹת הַיִּשְׁמַעְעָלִים אַחַר שְׁנֵי שָׁנִים כִּי אֶפְּלוּ מִתְּבוּאֹת יִשְׂרָאֵל אֵין שְׁם חַיִּיב אֱלָא מִדְּרַבְנָן וְשֶׁל יִשְׁמַעְעָלִים פְּטוּרָה לְגַמְרֵי וְאֵין לְהַחֲמִיר וְלוֹמַר שֶׁיִּשְׁמַעְעָלִים גּוֹזְלֵי קַרְקַע הֵם וְקַרְקַע אֵינָה נִגְזָלֶת שְׁהֵרִי קִנְאוּם בְּכִיבוּשׁ וְאַף דְּחִיּוּשֵׁינָן בְּפִרְקָה לְוִלְבַּת הַגְּזוּל בְּעִנְיַן הוֹשְׁעָנָא יֵשׁ לְחַלְקָה שְׁהֵי יִשְׂרָאֵל מְרֻבֵּים וְהֵי קַרְקַעוֹת וְהַיִּשְׁמַעְעָלִים שְׁבָאוֹתוֹ זְמַן הֵי גִזְלָנִים וּמֵאֲנָסִין מֵהֵם וְגַם הֵי אֲנָסִים וְכוּ' עַכ"ל הֵרִי שְׁפָתָה לְחַלְקָה בֵּין זְמַן לְזְמַן כְּמוֹ שְׁחַלְקָה הָרַב טוּרִי זָהָב וְכֵן פְּתַבּוּ הָרַבֵּה מְרַבְּנָן בְּתַרְאֵי קַבְצָם פְּעֻמֵּיר הָרַב הַמְּאִסְרָא בְּסַפֵּר בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה בְּדִינֵי דְבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַרְבַּע מִינִים אוֹת יו"ד אָף לֹא נִתְקַרְרָה דַּעְתּוֹ בְּזֶה דְּסוּף סוּף הִיָּה לְהֵם לְהִבְיָאוּ דְּכִרְףָּה שְׁהִבְיָאוּ רַבֵּינוּ יְרוּחָם וּלְחַלְקָה בֵּין הֵיכָא שְׁהוֹחֲזָקוּ הַיִּשְׁמַעְעָלִים לְגוֹזְלֵי קַרְקַעוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַשְׁלָא הוֹחֲזָקוּ בְּכָף (כְּמוֹ שְׁחַלְקָה רַבֵּינוּ יְרוּחָם) וְהֵאָרִיף הָרַב לְהַרְחִיב הַדְּבָרִים וּלְהַסְבִּיר שְׁכָף הִיָּה יָפָה לְהַפּוֹסְקִים לְהִבְיָא הָא דְרַב הוּנָא מְחַשֵּׁשׁ שְׁמָא יֵשׁ מִקְוָמוֹת אוֹ יֵהִי בְּאִיזָה זְמַן כְּמוֹ שְׁהִיָּה בְּזִמְנָן רַב הוּנָא בְּבִבְלָה כְּמוֹ שְׁהַסַּמ"ע עֲצָמוֹ בְּהַלְכוֹת לְוִלְבַּת בְּעִשְׂרֵין מ"ד הִבְיָא הָא דְרַב הוּנָא אָף שְׁסוּבְרָה לְחַלְקָה בֵּין זְמַן רַב הוּנָא לְזְמַן הַזֶּה וְכֵן רַבֵּינוּ יְרוּחָם הִבְיָא דִּין זֶה וְכַתֵּב לְחַלְקָה וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרְףָּה דְּב"ק וְלִי הַהֲדִיּוֹט אֵין זֶה מִן הַקְּנֻשֵׁי עַל הֵרִי"ף וְהֵרָא"ש וְהַטוּר דְּכִינּוֹן שְׁאֵין דְּרַכָּם לְהִבְיָא מַה שְׁאֵינּוּ נוֹהֵג בְּזִמְנָן הַזֶּה אֵין מְוַכְרָחִים לְהִבְיָא מַה שְׁיֵשׁ לְחַיִּישׁ שְׁיַחְזוֹר הַדְּבָר לְכְמוֹת שְׁהִיָּה וְהֵרִי כָּל מַה שְׁהוּא הַלְכָתָא לְמַשִּׁיחָא אֵין מְבִיָּאִים אָף דְּלֹא חֲשֵׁשׁ בְּעִלְמָא הוּא שְׁמָא יִכְנָה בֵּית הַמְּקַדָּשׁ בְּיַמֵּינוּ בְּעַגְלָא וּבְזִמְנָן קָרִיב אֱלָא קָרוּב לְנֻדָּי הוּא וְלִישׁוּעָתוֹ אֲנַחְנוּ מְצַפִּים וּמִיְחַלִּים עָרֵב וּבִקְרָה וְצִהָרִים וְחַלִּילָה לָנוּ לְהַתִּיאֵשׁ אָף רַגַע וּבְכָל זֹאת פִּינוּן שְׁעָתָה לֹא שְׁכִיחַ לֹא קִבְלוּ עֲלֵיהֶם אַחֲרֵי־כֵן אוֹתָן הַהַלְכוֹת לְהִבְיָאם כָּל שְׁפָן בְּדָבָר שְׁהוּא חֲשֵׁשׁ רַחוּק שְׁמָא יֵשׁ אוֹ יֵהִי אִיזָה מִקְוָמוֹת שְׁמַתְנַהֲגִים כְּבִבְלָה בֵּימֵי רַב הוּנָא דְּנֻדָּי אֵינָם מְוַכְרָחִים לְהִבְיָאוּ וְאֵם הַסַּמ"ע וְרַבֵּינוּ יְרוּחָם יִשְׂרָף יַחְזוּ לְמוֹ לְהִבְיָאוּ הַדִּין אָף שְׁאֵין דְּרַכָּם לְהִבְיָא מִיְדֵי דְּלֹא שְׁכִיחַ מִי מְעַכֵּב בְּיָדָם אֲבָל הֵרִי"ף וְהֵרָא"ש אֵין מְשׁוּעָפְדִים לְהַתְנַהֵג גַּם הֵם כֵּן וְכִינּוֹן שְׁאֵין הַדְּבָר מְצוּי בְּזִמְנָם הַשְּׁמִיטוּ כָּל עֵיקָר דְּבָרֵי רַב הוּנָא וְלִכּוֹן יִשׁוּבוּ שֶׁל הָרַב טוּרִי זָהָב הֵנָּה נִכּוֹן לְגַבֵּי דִידֵהוּ: אֲמַנָּם אֵין זֶה מִן הַיִּשׁוּבֵי לְגַבֵּי הַרְמַב"ם אֲשֶׁר דְּרַכּוּ בְּקוֹדֶשׁ לְהִבְיָא הַלְכָתָא לְמַשִּׁיחָא וְכָל מַה שְׁהוֹזְכַר בְּש"ס אָף אֵי לֹא שְׁכִיחַ אֵין דְּרַכּוּ לְהַשְּׁמִיט כִּידוּעַ וּמְפֻרָסָם וְאֵם כֵּן הָא דְרַב הוּנָא נִמְי לֹא הִיָּה לוֹ לְהַשְּׁמִיט וּבְקוֹנְטְרַיִס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים (שְׁנֻדְפָּסוּ עֵתָה בְּשַׁדֵּי חֲמַד חַלְקָה אֲסִיפַת דִּינִים בְּחַלְקָה שְׁנֵי שְׁמָאוֹת הַדְּלָ"ת וְהַלְאָה) בְּסִי ה' אוֹת י"א הִבְיָאִי מַה שְׁפָתָה מִן הַבֵּית יוֹסֵף בְּחֻשָּׁן מִשְׁפָּט ס' שפ"ט סְעִיף ה' שְׁדָרְףָּה הַרְמַב"ם שְׁדָרְףָּה שְׁמַשְׁתַּנָּה הַדִּין בְּזִמְנָן הַזֶּה מִמַּה שְׁהִיָּה בְּזִמְנָן הַש"ס כּוֹתֵב הַדִּין לְפִי מַה שְׁהִיָּה בְּזִמְנָן הַש"ס אָף דְּמוּדָה שְׁאֵין הַדִּין כֵּן עֵתָה וְהָא דִּינָן נִמְי דְּכִנּוּתָהּ הִיא וְשִׁפְרֵי קִשְׂיָא עַל הָרַב טוּרִי זָהָב מְהַרְמַב"ם כְּדִקְשִׁיָּא לִיהַּ לְהָרַב בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה וּלְפִי שְׁלָא נִתְקַרְרָה דַּעְתָּה הָרַב בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה בְּדְבָרֵי הָרַב טוּרִי זָהָב: לְכֵן פְּתַבּוּ לִיִּישֵׁב עַל פִּי מַה שְׁאָמְרוּ בִּירוּשַׁלַּיִם שְׁהִבְיָא הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט

בח"א סי' מ"ג ולפי מה שפירש בו הרב מוהרימ"ט הוא דר' יהושע בן לוי הנה סבירא ליה פדעת רב הונא שבתלמודין דחנייש דסתם ישמעאלים גזלי ארעא גינהו וקרקע אינה נגזלת וכו' ואמר לו אליהו זכור לטוב דחומרא יתירה היא לחוש לגזילה דאחזוקי איסורא לא מחזיקינן ונתוקה כל מה שבנד האדם שלו הוא שקנאו בדמים ולא גזילה וכיין דאליהו זכור לטוב אמר לר' יהושע בן לוי דאין לחוש לזה כלל לכן השמיטוה הפוסקים אלו תורף דב"ק: ואין דעתי הענייה נוחה בישוב זה ואם התירוץ הראשון (של הרב טורי זקב) לא הונח להרב לי הדל השני (תירוץ שלו) קשה הימנו דמלבד דלא הנה להם לסמוך בזה על הירושלמי פדקנימא לן בעלמא דאזלינן בתר תלמודין נגד הירושלמי ומדחזינן בתלמוד דידן דמייתו הא דרב הונא בסתם ושקלו וטרו בה טובא ולא חשו לאתויי מה דאמר ליה אליהו זכור לטוב לר' יהושע בן לוי כלל מוכח ודאי דתלמודין נקיט דהא דרב הונא עיקר ותו אי סבירא להו פהירושלמי הנז' ומפרשים בו כפירוש הרב מוהרימ"ט קשה בלא ימנע דאי סברי לפרש הירושלמי דאף במקומות שמוחזקים הישמעאלים בגזלני ארעא לא חיישינן מידי כל כמה דלא ידעינן דהאי ארעא גזולא היא אי הכי ודאי הנה להו לאתויי ולמפסק הדין בהדיא דלא פרב הונא דבתלמודין דכל פי הא צריכה רבה ואם היו מביאים דין זה ופוסקים בו דלא כדאמר להו רב הונא לאוונכרי היינו יכולים לומר שפסקו דלא פרב הונא משום מאי דאמרו בירושלמי דאמר אליהו זכור לטוב לר' יהושע בן לוי דאין לחוש לזה ולא הנה קשיא לן אלא דכתלמודין הנה להו למפסק אבל להשמיט הדין כלל זה דבר תימה דאדרבא הנה להם להזכיר דין זה לשלול מאי דאמר בתלמודין ולא שמועינן בהדיא דאף דהוחזקו הישמעאלים בגזלני ארעא לא חיישינן מידי ואם מפרשים דבמקומו של ר' יהושע בן לוי לא היו מוחזקים הישמעאלים לגזלני ארעא ומשום הכי אמר לו אליהו זכור לטוב דחומרא יתירה היא אבל במקומות שמוחזקים בזה חיישינן אם פן כל שכן דהנה להם להביא ולחלק בדין ועוד מנא להו להפוסקים לדחות הא דתלמודין משום מאי דאמר אליהו זכור לטוב במקום שיכולים אנו לשם שלום ביניהם ולומר דמאי דאמר רב הונא להנהו אונכרי היינו משום דבמקומו היו מוחזקים הישמעאלים לגזלני ארעא ובמקום ר' יהושע בן לוי לא הוחזקו לזה אלא שהנה מחמיר שלא ליתן אמונה בהם ונהיה חושש אף בסתם ואמר אליהו זכור לטוב דבסתם אין לחוש משום דמסתמא אמרינן חזקה כל מה שבנדו הוא שלו ואין הכי נמי דאם הוחזקו הישמעאלים בכך מודה לדרב הונא וכל כמה דמצינן לאשוני הירושלמי עם תלמודין בכל טעמי דמצינן למיעבד עבדינן ומנא להו לדחות הא דרב הונא וגם יש לפקפק קצת דאיך גלמוד הלכה מפי נביא ולא בשמים היא וצריף להתנישב בהחילוקים שנאמרו בזה פי יתכן שלפי החילוקים ההם אין מקום לפיקפוק זה ועיין במה שרשמתי בשדי חמד ח"א בחלק הפללים מערכת האל"ף אות צ"ד ואות קי"ב: ונדאמאן עלה אי שפיר דמי שתהיה הקצירה על ידי ישראל מקרקע של נכרים הנה מרן חיד"א בס' ברפי יוסף סי' תרמ"ט הביא תשובת הרדב"ז בס"י תקי"ד (גפי הושענא) שהתיר לישראל לקצוץ משדה של נכרי וכתב שמעשים בכל יום עושים פן ונהיה טעמו דכיין דבעל קרקע יש לו שטר בערפאות הקיר"ה ומלכא אמר מאן דאית ליה דסקא ליכול ארעא דינא דמלכותא דינא ונמצאת הקרקע שלו והרב בית השואבה בדיני דכרים הפוסלים בארבעה מינים אות י"ב כתב בשם הרב קול אליהו שהאריף לחלוק על הרדב"ז ודעתו היא דלא

מהני מה שיש בידי שטר העשוי בערפאותיהם וכתב שדבריו נכוחים בטעמן עי"ש וכפי המתבאר מדבריו שהיה חושש להשופטים שבימי שיהיו מקבלים שחד וכותבים שטרות שלא פדין אשר כל זה רחוק בזמן הזה ובקומות אלו שאין השופטים עושים דבר חוץ מחקי הקיר"ה ככל חקתי וככל משפטי יעשו והפל עולה על שלחן מלכים ומה שלוחין אינה מס לכתובת השטרות שטרי מקנה והלואה הפל יובא אל גנזי המלה והשורים והשופטים לוקחים שכרם מלשפת בית המלה נראה נדאי דגם הרב קול אליהו מודה דאמרינו בזה דינא דמלכותא דינא וכל מי שישבידו שטר עשוי בפני ערפאות הקיר"ה ששנה קרקע זו הרי הוא מוחזק בה מן הדין ולא מחזקינו ליה בגזלן אלא קרקע שלו היא ושפיר יכול הישראל לקצור בעצמו משדה של נכרי אם ירצה בזה: והיה נראה לומר דאין לחוש בקצירה משום הא דאוננפרי לפי מה שכתב מרן חיד"א בבבבפי יוסף שם לפום ריהטא נראה דאי ידעינו דנכרי זה הוא נטע גינה זו יכול ישראל לקצץ דאף דהקרקע גזולה מפל מקום מה שזרע בה הוא שלו וכמו שכתבו התוספות בראש השנה דף י"ג ע"א ד"ה לא קציר נכרי דאף דירושא להם מאבותיהם מפל מקום יש לו במה שזרע אף אנו נמי נימא דגנה זו שנטעה נכרי זה הגם דהקרקע גזולה בידי מפל מקום יש לו במה שזרע והזרעים שלו ויכול ישראל לקצץ ממנה עכ"ל הברכי יוסף ודון מינה ואוקי באחריו דזה ידוע לכל שהנכרי שממנו יקנו הקצירה הוא עצמו זרע את התבואה והניא שלו ויכול ישראל לקצור משדה של עכומ"ז והיא שלו אף תבוא בצדה שהרי סיים מרן חיד"א שם אף ראיתי לרבינו שארינו מוהר"י זאבי בדרשותיו פרשת קרח שכתב דהרמב"ם דכתב הא דקציר נכרי סבירא ליה דלא פהתוספות וסובר דסוגיין פלגן בהדיהו ונקיט פסוגיא דע"ז ודחה סוגית ראש השנה עש"ב וכפי זה יש להחמיר עכ"ל וכן הדין לענין קצירה דיש להחמיר: והגאון חתם סופר בסי' קכ"ח הנ"ל פתב בענין זה וז"ל אמנם המתחסדים לקצור בעצמם על פי סתרי תורה שאין לנו עסק בהם לכאורה היה נראה החסידים מפסידים על פי נגלה מחשש אוננפרי כמו שכתב מעלתו מפל מקום יש ללמוד זכות על פי מה שכתב מגן אברהם סי' תע"ג סקי"ד פתב מוהרי"ו וכו' ומה שפסיים המג"א וכל שפן פשנשרש בקרקע וכו' פתבתי שם על הגליון וז"ל ולפי מה שכתבו התוספות בראש השנה ד' י"ג ע"א יש לנכרי במה שזרע יש לומר ירק שאינו מתקיים בארץ ונכרי זה נטעו וזרעו הרי הוא שלו רק משום פחשא דארעא צריף לשלם ממון לבעלים עיין בבא מציעא ק"א ע"ב מה שאין פן אילן הדס אפשר שגזל הקרקע עם האילן הנטוע בו ומשורש פבר מאז עכ"ל על הגליון וישמע חכם ויוסיף לקח עכ"ל ואינו מן התימה אם לא ראה מה שכתב מר"ן חיד"א בבבבפי יוסף הנ"ל אף שלפעמים מזכיר אותו עיין שם בסי' קל"ה פשכתב תשובה זו לא היה בידי ס' ברפי יוסף ואולי אם ראה דבריו היה חוזר בו: ואלה דברי הרב מגן אברהם פתב מוהרי"ו מוהרר"א גסתפק פיון דמרור איתקש למצה וגזול פסול אם פן לא יעקור ישראל המרור מן הקרקע כמ"ש בסי' תרמ"ט ונראה לי דלא דמי דהתם אסא מתקיים בקרקע משום הכי הוי פקרקע עכ"ל נראה לי דהכי פירושו פיון דאינו מתקיים בקרקע הוי פמטלטלין ופנייה הנכרי פיאוש ושינוי רשות והוי שינוי רשות בידי הישראל ומפל מקום צריף עיון דהא קיימא לן פל המחזק לקרקע הוי פקרקע כמ"ש סי' תרל"ז סעיף ג' וכל שפן פשנשרש בקרקע פדאיתא פיו"ד סי' ז' סעיף ב' ועיין בח"מ סי' צ"ה וסוף סי' קצ"ג ואפשר דמייירי שהמרור

כָּבֵד וְנִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְפוֹ וְעוֹמֵד לִיתְלַשׁ דְּסִבְרָא לִיהּ כַּל הָעוֹמֵד לִיתְלַשׁ כְּתוּלֵי דְמִי עַכ"ל וְעֵינֵי בְּדַבְרֵי הָרַב חֲזַק יַעֲקֹב בְּסִי' תנ"ד סק"ו וְנִדְעָתוּ הֵיא דְהָא דְרַב הוּנָא לֹא מִן הַדִּין הוּא אֲלֵא חוֹמְרָא בְּעֵלְמָא וְכֹן דַּעַת הָרַב בֵּית חֲדָשׁ בְּתוֹשׁבוֹת הַתְּדוּשׁוֹת שֶׁהֵבִיא הָרַב בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה וְהָאֲרִיף לְתַמּוּהָ עַל דְּבִרְיָהֶם עַל פִּי פֶמְהָ הוֹכַחוֹת דְּרַב הוּנָא דִּינָא קְאָמַר עֵי"ש וְחִידוּשׁ הוּא שֶׁהֶגְאֹון חֲתָם סוֹפֵר לֹא זָכַר דְּבִרֵי הַרְבָּנִים טוֹרֵי זָהָב וְחֲזַק יַעֲקֹב וּבֵית חֲדָשׁ הֵנ"ל וְאִין לְהָאֲרִיף: וְנִדְעָ שֶׁהַשְּׁגָתִי עָתָה שׁו"ת מוהר"ם שִׁיק וְרֵאִיתִי שֵׁם בְּסִי' רל"ד שֶׁנֶּרְאָה שֶׁנִּעְלְמוּ מֵעֵינֵי הֶגְאֹון הֵנ"ל דְּבִרֵי מֵר רַבּוֹ בְּחֲתָם סוֹפֵר שֶׁהִבְאֵתִי לְמַעְלָה וְהוּא שֶׁנִּשְׁאַל אִם רִשְׁאִים לְצִאת יָדֵי מִצַּת מְצוּהָ בְּמִצּוֹת הַנִּעְשׂוֹת מִקְמָחָא דְּפִסְחָא הַמּוּבָא מֵעִיר פְּלוּנִית וְכו' וְכָתַב לְבָאָר כְּפִנְתַּת הַשְּׁוֹאֵל וְנ"ל אֲמַנְם אֲפֹשֶׁר כְּפִנְתַּת שְׁאַלְתוּ אִם שָׁם נִטְחָן עַל יָדֵי נְכָרֵי רַק יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ אִם מוֹעִיל הוּאִיל וּבְסִי' ת"ס הִסְפִּימוּ דְּאֲפִילוּ עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ לֹא מְהַנִּי וְנִהִי דְלִהְטוֹרֵי זָהָב מוֹעִיל דְּאִין בּוֹ חֲשַׁשׁ חִימוּץ אֲבָל הַפּוֹסְקִים פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ וְאִם כֹּן בְּעֵינֵינּוּ שְׁמִירָה וְלֹא מְהַנִּי עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וּבִזְהָ נִרְאָה לִי דִישׁ לְסַמּוֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ דְנִהִי דְקִשָּׁה מֵאִי שְׁנָא בְּלִישָׁה וְאֲפִינָה לֹא מְהַנִּי עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וְכֵאֵן יוֹעִיל כָּבֵד כְּתַב הַחֲזַק יַעֲקֹב לְחֻלְקָא וְלִי נִרְאָה לְחֻלְקָא דְּבִשְׁלָמָא בְּלִישָׁה וְאֲפִינָה דְּהַלִּישָׁה וְאֲפִינָה וְהַעֲסַק בּוֹ עַד שֶׁיִּשְׁאַפָּה הוּא מְשִׁימוֹר שְׁלֵא יַחֲמִץ וְזֶה אִם נִעְשָׂה עַל יָדֵי נְכָרֵי אֲלֵא שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְלַמְדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְשִׁמָּה בְּזֶה אֲמַרִּינּוּ דְנְכָרֵי אֲדַעְתָּא דְנִפְשִׁיהָ קָא עֲבִיד וְאִינוּ מוֹעִיל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ אֲבָל גְּבִי קִצְרִיהָ וְטַחֲיִנָה דְּהַשְׁימוֹר הוּא שְׁלֵא יָבֵא עֲלֵיו מִים מִמְקוֹם אַחֵר וְזֶה עוֹשָׂה הַיִּשְׂרָאֵל הָעוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וּמְשַׁמֵּר שְׁלֵא יָבֵא עֲלֵיו מִים לְהַחֲמִיץ וְנִעְשָׂה עַל יָדֵי הַיִּשְׂרָאֵל לְשִׁמָּה וְנְכָרֵי דְקָא עֲבִיד הַמְּלָאכָה מַעֲשָׂה בְּהִמָּה וְרִיחִים בְּעֵלְמָא עֲבִיד וְאִין צָרִיכִין לְשְׁמִירְתוֹ לְשִׁמָּה כִּיּוֹן דְּאִיכָּא יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ לְכֹן מוֹעִיל גְּבִי טַחֲיִנָה וְקִצְרִיהָ אִם יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וְכֹן שְׁמַעְתִּי לְחֻלְקָא וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם הַקּוֹצְרִים וּמְשַׁמְרִים חֲטִים לְצוֹנָךְ מִצַּת מְצוּהָ מְשַׁעַת קִצְרִיהָ מְנִיחִים לְקִצּוֹר עַל יָדֵי נְכָרִים וְאוֹמְרִים לוֹ שֶׁיִּקְצוֹר זֶה לְמִצּוֹת שֶׁל פֶּסַח וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וּמוֹעִיל וְהוּא חִידוּשׁ שְׁלֵא רָאָה דְּבִרֵי מֵר רַבּוֹ מִרְן הַחֲתָם סוֹפֵר וְגַם בְּמֵאִי דְלֹא אֲסִיק אֲדַעְתָּיהָ לְפַלְפֵּל בְּהָא דְאָמַר רַב הוּנָא לְאֲוֹנְפְרֵי וּבְדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁדְּבָרוּ בְּזֶה כְּנִז"ל הוּא דְבַר תְּמִימָה: כֵּא (כֵּא) חֲטִים שֶׁנִּקְצְרוּ בְּעוֹדָם לְחִים וְנִתְיַבְּשׁוּ בְּתַנּוּר חֵם גְּרוּף נִשְׁאֵל עַל זֶה הֶגְאֹון אַבְד"ק בְּאֲטִישְׁאֵן יצ"ו בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר חֲטִים שֶׁל שְׁלוֹם וְהַשִּׁיב פְּשׁוּט דְמִוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מְצַנֵּת לְפִסְחָא אֲף דְנִפְקִי מֵיָא מְחַד וּבְלַע אִידָךְ הָוִי מִי פִירוֹת וְאִין מְחַמִּיצִין כְּבֵא"ח ס' תס"ג וְאֲף דְאַחַר כֶּף נִילוּשׁ עִם מִים וְנָהוּ מִי פִירוֹת עִם מִים דְמְמַהֵר לְהַחֲמִיץ הִינּוּ דוֹקָא כְּשֶׁנִּילוּשׁוּ בְּמִי פִירוֹת מְעוֹרְבִים בְּמִים לֹא כֹן כְּשֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ הַמִי פִירוֹת וְאַחַר כֶּף נָתַן מִים אִין לוֹ דִין זֶה פְּדִכְתַּב הַרְשֵׁב"א עֵינֵי פְרִי חֲדָשׁ בְּסִי' תס"ב וּבְשׁו"ת בֵּית אֶפְרַיִם וּבְשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר בְּחֲטִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בְּצֵלִים וְאֲף לְהַר"ן שֶׁסוֹבֵר דְּגַם בְּכִי הָאִי גּוֹנָא דִין מִי פִירוֹת עִם מִים דִּינִינּוּ לִיהּ הִנֵּה מְבֹאָר בְּפִסְחִים ד' מ' דְּאֲבִי וְרַבָּא לֹא פְלִיגֵי אֲלֵא בְּקִלְיוֹת שֶׁנִּתְחַרְכוּ בְּקִדְרָה וְאֲף בְּזֶה מִתִּיר דְמֵיָא דְנִפְקִי הָוִי מִי פִירוֹת אֲבָל כְּשֶׁלֹּא חֲרָכוּ בְּקִדְרָה מוֹדָה אֲבִי לְרַבָּא דְשָׁרִי דְאֲמַרִּינּוּ מֵיָא מִיָּד דִּינִיב וְעֵינֵי חֲזַק יַעֲקֹב ס' תס"ג וְכִיּוֹן שֶׁכֹּן הֵכָא דְלֹא נִתְיַבְּשׁוּ בְּקִדְרָה לַח בְּלַעִי חַד מֵאִידָךְ וְאִין חֲשַׁשׁ מִי פִירוֹת עִם מִים וְאֲף לְהַצֵּל"ח בְּרִישׁ פֶּרֶק פִּיצַד צוֹלִין דְּכַבֵּד שֶׁנִּצְלָה בְּתַנּוּר גְּרוּף הָוִי כְּנִתְבַּשֵּׁל בְּדָמָה דְאֲסוּרָה וְהִכִּי נָמִי אֲף דְנִתְיַבְּשׁוּ בְּתַנּוּר כְּנִתְחַרְכוּ בְּקִדְרָה דְמִי דְלֹא שְׁנִיף לּוֹמַר מִיָּד דִּינִיב וְאִם כֹּן אִין לְהַתִּיר רַק מְטַעַם מִי פִירוֹת אִין מְחַמִּיצִין וְהִתִּיר זֶה לְדַעַת

הַר"ן אינו אֵלָא לְאַכְלָם בְּעֵינֵיהּ לֹא לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מִצּוֹת מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְצַדֵּד הַיִּתְרָה מִמֶּה שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת ד' נ"ד דְּמֵאֵי דְאַמְרִינוּ לֹא לִיְחַרְוֵהּ תְּרַמֵּי שִׁיבְוֵלֵי בְּהַדֵּי אֶהְדְּדֵי דִילְמָא נִפְקֵי מִיָּא מְחַד וּבְלַע אֵינְדֵּה לֹא דְהוּי סְפֵק שְׁקוּל אֵלָא דְלֹא שְׂכִיחַ שְׂיִצְא מִים עֵי"שׁ וּבְנוֹדַע בִּיהוּדָה קָמָא מְזָה וְאִם כֵּן יֵשׁ סְפֵק סְפִיקָא שְׂמָא לֹא יִצְאוּ מִים מִהַחֲטִים כָּלֵל וְאִם תִּמְצָא לֹאמַר יִצְאוּ שְׂמָא נְתִיבִישׁוּ הַחֲטִים כָּל כֶּה עַד שְׂבָאוּ לְכָלֵל קְלוּי דְשׁוּב אֵינוּ מִתְמִיץ כְּמִבְנוֹאֵר בְּרַמְב"ם פֶּרֶק שִׁישִׁי מֵהַלְכוֹת חֲמֵץ וְעֵינֵן בְּסִי' ת"ס"ג סְעִיף ג' וּבְאַחֲרוֹנִים וְכו' (שְׁקִיל וְטְרִי אֵי מֵהַנִּי סְפֵק סְפִיקָא לְהִתְרָא אֲכִילָה וּמְסִיק דְמֵהַנִּי וְהַבֵּאתִי תִנְרַף דב"ק לְעִיל בְּסִי' ב' אֹת א' בד"ה וְשֵׁם בְּסִי'): אִךְ לְצִאת יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ נִרְאָה דְלֹא חֲזוּ שִׁישׁ לְחוּשׁ דִּילְמָא נְתִיבִישׁוּ כָּל כֶּה עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ קְלוּי וְאֵי אֶפְשָׁר לְבֹא לִידֵי חֲמִיץ עוֹד וְאֵנִן בְּעֵינֵן דְּבָרִים הַבָּאִים לִידֵי חֲמִיץ כְּמִבְנוֹאֵר בְּפִסְחִים ד' ל"ה וּבֵא"ח סִי' תנ"ג אִם כֵּן יֵשׁ לֹאמַר דְּהוּא הַדִּין קְלוּי דְלֹא בָּא לִידֵי חֲמִיץ אֵלָא שִׁישׁ לְחַלֵּק דְּמֵאֵי דְמִמְעֻטִּין דְּבָרִים שְׂאִין בָּאִים לִידֵי חֲמִיץ הֵינֵנו שְׂאָר מֵינֵים דְּלֹא מִין דְּגֵן נִיגְהוּ דְּאֵינָם בָּאִים לִידֵי חֲמִיץ בְּשׁוּם צַד לֹא כֵּן קְלוּי נַעֲשֶׂה מִמִּין דְּגֵן דְּהַמִּין מִתְמִיץ אֵלָא שֶׁהַקְלִיָּה גוֹרְמַת שְׂלֵא תִתְמִיץ עוֹד לֹא נִתְמַעַט מֵהַהִיקְשָׁא וְלָכֵן גַּם לְמִצְוֵה חֲזִיָּא לְצִאת יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ: שׁוּב רְאִיתִי שֶׁדְּבַר זֶה בְּמַחְלֻקַּת שְׁנוֵי הַרַמְב"ם בְּשִׁישִׁי מֵהַלְכוֹת חֲמֵץ הִלְכָה ה' כְּתַב מִצְּהָ שֶׁנִּגְלוּשָׁה בְּמֵי פִירוֹת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ דְמִקְרָא דְלַחֵם עֹנֵי לֹא נִתְמַעַט אֵלָא יֵינן וְשִׁמֵן וּדְבִשׁ וּלְדַעֲוָה זֹו וּכְפִי מֵהַ שֶׁפָּתְבֵי בְּלַחֵם מְשֻׁנָּה שֵׁם בְּטַעַם רַבִּינוּ שְׁסוּבֵר דְּמֵהִיקְשָׁא דְלֹא תֹאכַל חֲמֵץ לֹא נִתְמַעַט אֵלָא דְּבָרִים שְׂאִין יְכוּלִים לְבֹא לִידֵי חֲמִיץ בְּשׁוּם אֶפְסֵן לֹא כֵּן קִמַּח הַנִּגְלוּשׁ בְּמֵי פִירוֹת דְּהַקְמַח בָּא לִידֵי חֲמִיץ רַק דְּהַמִּי פִירוֹת גוֹרְמִים שְׂלֵא תִתְמִיץ לֹא נִתְמַעַט מְזָה וְהוּא הַדִּין הֵכָא יְכוּל לְצִאת יְדֵי חוֹבַתוֹ מִמִּצְּהָ זֹו אֲמָנָם הֵרַב הַמַּגִּיד הַבֵּיא חוֹלְקִים עַל הַרַמְב"ם וְסוּבְרִים דְּבִנְגִלוּשׁ בְּמֵי פִירוֹת לְחוּד כֵּינֵן דְּאֵין צָרִיף שִׁמּוֹר מִחֲמִיץ דְּמֵי פִירוֹת אֵין מִתְמִיץ וְכָל שְׂאִינוֹ מִתְמִיץ יִלְפִינֵן מֵהִיקְשָׁא דְלֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמֵץ דְּאֵינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ וּלְדַעֲתָם הֵכָא שִׁישׁ סְפֵק שְׂמָא נְתִיבִישׁ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה קְלוּי דְּמֵי לְנִגְלוּשׁ בְּמֵי פִירוֹת דְּאֵין יוֹצֵא בָּהּ וְאִף לְדַעֲת הַרַמְב"ם שְׁסוּבֵר דְּבִנְגִלוּשׁ בְּמֵי פִירוֹת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ יֵשׁ לֹאמַר דְּמוֹדָה דְּמִצְּהָ שֶׁנַּעֲשִׂית מִקְמַח קְלוּי אֵינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ דְלֹא דְּמֵי לְנִגְלוּשׁ בְּמֵי פִירוֹת דְּהֵתָם גוּף הַקְמַח אֵילוֹ הֵינָה נִגְלוּשׁ בְּמֵים הֵינָה בָּא לִידֵי חֲמִיץ אֵלָא שֶׁהַמִּי פִירוֹת גוֹרְמִים שְׂלֵא תִתְמִיץ לָכֵן סוּבֵר רַבִּינוּ דְּאֵינוּ יוֹצֵא (דִּינִצְא) יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ לֹא כֵּן הֵכָא שֶׁגוּף הַקְמַח אֵינְתִּינֵי שְׂאִינוּ יְכוּל לְבֹא לִידֵי חֲמִיץ כָּלֵל אֶפְשָׁר דְּדְּמֵי לְאֶנְרֵז וְדוֹחֵן דְּלַכּוּלֵי עֲלֵמָא אֵין יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ וְלָכֵן מִצְּהָ שֶׁנִּצְאֵפִית מִקְמַח זֶה אֵין יוֹצֵאִים בָּהּ יְדֵי חוֹבַת מִצְּהָ אֲבָל בְּשְׂאָר יְמוֹת הַפִּסַּח מְוִתְרִין עכ"ד יצ"ו וּבְמֵה שֶׁפָּתְבֵי הֵרַב דְּאִם אַחַר שֶׁנְּתִיבִישׁוּ הַמִּי פִירוֹת בָּאוּ מִים עַל הַקְמַח לֹא חֲשִׁיבֵי מֵי פִירוֹת עִם מֵים עֵינֵן מֵהַ שֶׁרְשָׁמְתִי בְּזָה בְּסִי' זֶה אֹת יו"ד ד"ה וְדַע: סִימָן יֵא בְּדִין קְמַחָא דְּפִסְחָא א) אִם עֶבֶר וְלֹא רִקְד הַקְמַח וְעֲשׂוּ מִצְּהָ מְדַבְּרֵי הֵרַב מַג"א מוּכַח דְּשָׂרִי וְהֵרַב חֵק יַעֲקֹב כְּתַב דְּאַפְשָׁר דְּחִסּוֹר כָּל הַעֵיסָה כִּי כְּשֵׁלֵא רִקְד הַקְמַח מִצִּיּוֹת שְׂבָרֵי חֲטִים כְּאַשָׁר בָּאוּ כְּמָה פְּעָמִים מַעֲשֶׂה לְיַדֵּינוּ וְהֵרַב בְּגַדֵי יֵשַׁע כְּתַב בְּפִשְׁטוֹת לְאַסְוֹר בְּדִיעֵבַד וּפְהָ אָדָם צוּבָה עֵינֵינוּ רֹאוֹת דְּקִמַּח שְׁלָנוּ שֶׁטוּחָנִים בְּרַחֲמִים שְׁל מֵים עַל הָרֹב אֵין מִצִּיּוֹם בּוֹ חֲטִים לֹא שְׁלָמִים וְלֹא שְׂבוּרִים אֵלָא סוּבִין דוֹקָא לָכֵן יֵשׁ לְסַמְנָה עַל הַמַּג"א בְּשַׁע"ד כֵּן כְּתַב הֵרַב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' קס"ח אֹת ב"ן וְדְבָרֵי הַמַּג"א וְח"י שְׁרַמְזֵי הֵם עַל דְּבָרֵי מְרֵן הַש"ע סִי' תנ"א סִי"ח וְהַרְבָּנִים מִחֲצִית הַשְּׁקֵל וּפְרֵי מְגִדִים בְּאַשְׁל אַבְרָהָם

הביאו בשם הא"ר דמתיר באם נעשו בלי ריקוד הקמח וכן היא דעתם ומשמע דאפילו בקמח שיש חשב שבריי חטים מתירים בדיעבד והרב חיי אדם כלל כ"ד אות ח"י סתם כדברי המג"א ואילו הרב חכם ומוסר היה רואה מלתייהו דרבנן קדישי הג"ל היה מתיר בשופי גם כשיש חשב שבריי חטים ושללא בשעת הדחק.

אחר זמן רב השגתי ספר מקור חיים וראיתי בסי' תנ"א סק"ט שפתיב שדברי הרב חק יעקב תמוהים דהא כתב הטור בסי' תס"ז דאין שום חשב דאם העיפה לא נתחמצה כל שפן החטה שהיא קשה רק דשם אוסר לשמא בא החטה מהמים אבל מחשב שבה מהקמח ודאי אין בו שום איסור ואדרבה יותר נראה לפי מה שפתיב הרב חק יעקב דכשלא רקדו דמצויין הרבה חטים בקמח יש להתיר כשמצא חטה בעיפה שנעשה מקמח שלא רקדו דתולין במצוי והחטה באה מקמח ואין בו שום חשב עכ"ל: שוב ראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ג סי' רי"ט מה שפלפל בדברי החק יעקב ומקור חיים הג"ל וכתב במסקנתו ואף אי נימא דלא כהח"י היינו בסתם קמח אף דלא נרקד מהיכא תיתי לחוש שמה שיש חטים שלמים מה שדרכו להתפרק לקמחים בעת הטחינה ברחינים וילכך מוטב שלא לרקד משיעשה בנפה מחומצת ולכן נטה המג"א שלא לרקד וכן הסכים בא"ר ופרי מגדים אבל כל שבאמת נמצאו חטים שלמים (כבנדוננו) פשיטא דאסור ב) רקד הקמח בנפה של כל השנה מותר בדיעבד למאן דלית ליה חוזר ונעור ויכול לאפות ולבשל תבשיל בפסח מהקמח זה כיון שפכר נתבטל עיין גו"ר א"ח ובשו"ת פרח שושן פן כתב הרב חכם ומוסר בד' קס"ז אות מ"ג ואין בדי ספרים הג"ל לראות דב"ק פי מדברי הרב חכם ומוסר נראה לכאורה דדין זה מוסכם משני הרבנים הג"ל ואילו הרב שיערי תשובה בסי' תנ"א אות ל"ו כתב בזה הלשון וכתב הרב גו"ר כלל ד סי' י"ד בריקוד קודם פסח בנפה של חמץ אף שיש היתר מדינא שיש ביטול קודם פסח מכל מקום אסור מפני שאינם בני תורה ויבואו לזלזל באיסורין ובפרח שושן כתב דמדינא אסור אם לא בשעת הדחק או הפסד מרובה ויאפה קודם פסח וישליך מעט קודם הלישה ולא יעשה ממנו תבשיל בפסח עכ"ל מתבאר דבין למר ובין למר אסור הקמח למר מדינא ולמר לפי שאינם בני תורה ואפשר דכונת הרב חכם ומוסר לומר על כל פנים מדברי שניהם אנו למדין היתר מעיקר הדין למי שאינו נוהג חומרת חוזר ונעור (כשאין לחוש לשמא יזלזלו לפי שאינם בני תורה) דהרב גנת ורדים הא קאמר בהדיא דמותר וליהרב פרח שושן דאמר דמדינא אסור משמע ליה דלא אסר אלא למי שנוהג חומרת חוזר ונעור דמסתמא יש בקמח של פסח ששים כנגד הקמח שפנקבי אריגת הנפה ורק משום חומרת חוזר ונעור הוא דאיכא לכן למי שאינו נוהג חומרת חוזר ונעור מותר מעיקר הדין ולכן כתב עיין גו"ר וכו' ולא כתב שפן כתבו הגו"ר ופר"ש וכל זה הוא מעיקר הדין שפסק מרן בסי' תנ"א סי"ח דעל ידי נקיזין ושיפשוף היטב במים מותר לרקד בה אבל לפי המנהג שהזכיר הרמ"א דנהגו לקנות חדשה ולא סמכי אהגעלה ושיפשוף כלל וכן הוא מנהגו נראה מדברי הרבנים חק יעקב שם ומוהרש"ז בש"ע שלו סעיף ג"ן דדוקא אם רקדו בה אחר הדחה ושיפשוף הוא דיש להתיר בדיעבד או לכתחלה בשעת הדחק שאי אפשר למצוא נפה חדשה ואז אפילו ריקדו בה בתוך הפסח מותר באכילה אבל אם ריקדו בה פמות שהיא בלא הדחה ושיפשוף כלל אין להתיר ואף שיש לומר דמה שכתבו הדחה ושיפשוף הוא להתיר אם ריקדו בתוך הפסח אבל אם ריקדו קודם הפסח מותר מכל

מקום מתוך דברי הרב חק יעקב מתבאר אצלי דגם בכי האי גוונא לא מהני שפתיב ונשאלתי באחד שאמר לפי תומו שדרכו לרחוץ היטב אחר הפסח הנפה כדי לקיים אותה לשנה הבאה וריקד בו קמח לפסח והתרתיו מה שריקד בו כדיעבד ולסמוך על השיפשוף היטב פדעת המחבר ועוד דאף אי נימא שנשאר בו דבוק כי לא שפשוף היטב ונתערב תוך הקמח וע"ל סי' תנ"ג ותס"ו דפירור תוך הקמח חוזר ונעור אף שריקד הקמח תוך הפסח מכל מקום הא נתבאר לעיל סי' תמ"ז דחמץ גוקשה בטל בששים אף תוך הפסח כיון דליכא רק חשש מאיזה פירור שנשאר דבוק משנה שעברה דהוי חמץ גוקשה ובטל עכ"ל הרי דכשיש לחוש שנשאר בפנה קמח לא כתב להתיר אלא משום שהוא חמץ גוקשה והיינו בנדונו שהקמח שיש לחוש שיש בפנה הוא מאשתקד שהוא חמץ גוקשה אבל בפנה שמשתמשים בה כל ימות השנה שאין הקמח שבה נעשה חמץ גוקשה משמע ודאי דיש לאסור ואם כן בפנה שלא שפשופו והדיחו וריקדו בה נראה ודאי דיש לאסור שפנדאי יש בה קמח חמץ ואינו גוקשה ולכן אם לא אפה עדין שאין כל כף הפסד בהקמח הזה אם יאכלנו קודם הפסח או יניחנו לאחר הפסח אין להקל בדבר וכן השבתי לשואלי שרקד פחצי פוד קמח בפנה של כל ימות השנה שלא יאפה מצות ממנו אף שוב הגיד כי כמה חדשים קודם לפסח לא ריקד בה קמח כלל רק יחדה לרקד עפר לבן (ולא זהו סיד אלא אותו שקורין בו"ר) ובשגגה ריקדו בה קמח של פסח והתרתיו לו לאפות מצות מהקמח הזה קודם הפסח כי אף שיש לחוש להקמח שנשאר בפנה כבר נעשה גוקשה מחמת העפר לבן שריקדו בה כמה פעמים ומקיות טוב הזהרתיו שלא יבשל מהמצות ההם תבשיל בפסח ויוכל להחליף איזה מצות עם איזה מאוהביו אם יצטרך לתבשיל של מצה בפסח (דברי הרבנים גו"ר ופ"ר שושן הנ"ל ראיתי עתה שהביאם הרב עיקרי הד"ט בסי' ח"י אות ח' בסגנון אחר ע"ש).

וברחיים של קיטור שעושים הנפה של משי ועולה ההוצאות לסוף רב אם אפשר להתיר בהנפה של כל השנה עיין כמה שהבאתי לעיל בסי' יו"ד אות ב' ואות ג' ועתה נדפס ס' משיב דבר להגאון נצי"ב וראיתי בסי' כ"ט שכתב להרב השואל אשר עלה בדעתו להתיר לעשות קמח לפסח על הבייטלען של משי הישן באשר החדש עולה לכמה מאות רובלי לא נראה בעיני לפרוץ המנהג שכתב הרמ"א בסי' תנ"א סעיף י"ח שלא להשתמש בפנה ישנה ומהגן אברהם הוסיף שאם אין נפה חדשה מוטב שלא ירקדו הקמח כלל ואף שהקמח יעקב בס"ק כ"א חולק בזה לפי שאם לא ירקדו הקמח יש בו כמה חטים שבורים ונאסרת המצה או העיסה ובנפה ישנה כדיעבד מהני בה שיפשוף היטב והגעלה ולכן בשעת הדחק פתבלעשות כן לרקד בפנה ישנה על ידי שפשוף היטב והגעלה אין זה אלא בשעת הדחק דליכא בית רחיים אחר אבל בנדון דידן אם נתיר בתחבולות מלחמתה של תורה הלא איכא כמה רחיים ונחבל מעשי ידיו של בעל אותו רחיים כי כל ישראל ילכו אחר הרחיים שיש להם בייטי"ל חדש כי בענייני פסח דכתיב ושמרתם את המצות ופירש הרמב"ם בתמישי מהלכות חמץ דין ט' פלומר הנהרו ושמרו אותה מכל חמיוץ כל ישראל שומעים להתמיר ולא להקל ואף למה שרצה הרב השואל להתיר לטחון קודם שלשים יום לפני הפסח כדרך שהתיר הרב נחלת שבועה לטחון קודם שלשים יום בלתי ניקור הרחיים לא הסכים הגאון המחבר לדבריו וסיים אף שיהיה איני מסכים לצאת מהמנהג שלא להשתמש בפנה ישנה בשום אופן גם בסי' ל"א (בד"ה ולא ידעתי) כתב הא ודאי שצריך

לעשות בייטי"ל חדש לפי שאי אפשר לקנות ולנקות אותו מקמח לתותה אלו תנרף דב"ק ומשמע דבשעת הדחק שאין שם בית רחיים שטוחנים בנפה חדשה גם הגאון הנ"ל מודה דיש להקל כמו שכתב לחלק להיהא דהרב חק יעקב בס"ק כ"א אף נראה דלדעתו גם בשעת הדחק אין להקל שהרי לא הקל אלא על ידי שפשוף והגעלה וזה נמנע בנפה של משי לפי שהגעלה תקלקל אותה מאד ולא דמי לנפה של אריג פשתן וכינצא שאין מתקלקלת בבואה למים רותחין ואם כן בנפה של משי לא תהיה אלא שפשוף במים צוננים וזה אפשר דלא מהני אף בשעת הדחק: אמנם בס' אבן שתיה לידדי הגאון רב אדי' אבד"ק לוצין יצ"ו (נדפס בשנת תרנ"ג) ראיתי בס' ח"י שנשאל על מה סומכים בכמה בתי רחיים של מים שטוחנים קמח לפסח על הפיס של רחיים שטוחנים בו כל השנה תבואה לתותה והוא היפך המבואר בש"ע ואומרים כי הפיס שנתחדש פעת שהוא של משי ודק מאד יכולים לנקותו היטב בהמסרק המתוקן לזה והאומנים בעלי הרחיים אומרים שזה מנקה יותר מרחיצה וכן ראינו כי אחר הסריקה היטב לא נשאר בו מאומה מאבק הקמח וכל כך נעשה נקי עד שאף אם משפשים עליו בגד שחור לא ניכר שום לבלונית על הגבד וזו בחינה גדולה שלא נשאר מאומה מהקמח אחר הסריקה במסרק הנ"ל לא כן פיס הרחיים המוכא ברמ"א שהיה עב ואי אפשר לנקותו בשום אופן ומשום הכי הצריך הרמ"א לקנות חדשה דוקא ונשאל הגאון יצ"ו אם יש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק ובתשובתו חקר חקירת חכם על מה שכתוב בכל בו שהובא בב"י סי' תנ"א ובשלטי הגבורים בפרק כל שעה דהנפה צריכה שפשוף והגעלה דהגעלה זו מה טיבה ומאי מהניא הרי הגעלה אינה אלא לשעה קלה דאם תשתהה יותר מהצורך חוזר ובוזע והגעלה לא מהניא אלא להבלוע בכלי לא להנסרף ונדבק בפלי מבחוץ וזה אינו שייך אלא בכלי שמשמשים בו בחמין דעל ידי חמין נבלע בפנמיות הפלי והגעלה פולטת הבלוע אבל בנפה וכיס שמשמשים בצונן והחשש הוא שצונסין איזה פירווי קמח בנקבי הנפה והן בעין לא בלועים מאי מהני בהו הגעלה וכן מתבאר ממה שכתב הפל בו וישפשו בו הגעלה אותה במים יפה ולא יסמכו על מנהג ההגעלה לפי שאינה בהן עיקר לפי שלא נשתמשו בהן בחמין עכ"ל וכוונתו כנז"ל אלא שהצריך גם הגעלה כפי המנהג): וכתב שנראה מדברי הרב חיי אדם בכלל קכ"ה שנגרש מזה ומיישב שהגעלה בזה חשיבא פחליטה כי אף אם נשאר לאחר רחיצה מעט קמח הרי על ידי הגעלה נחלטת ואינה נחמצת ולא נתקררה דעתו בזה שאם כדבריו היה ראוי שתהיה הגעלה בתחלה כדי שתהא נחלטת ואחר כך רחיצה בצונן שאם ירחצו בתחלה הרי על ידי רחיצה יתחמץ הפירור ומה תועיל החליטה אחר שנתחמץ לכן כתב ליישב הפל על פי מה שכתב בדרכי משה על דברי הפל בו ונ"ל וכן כתב מוהרי"ל דאין להגעיל הנפה ומיהו בשלטי הגבורים פליג על הפל בו ומוהרי"ל וזה לשון השלטי גבורים ונראה בעיני שהנפה והכברה של עור שנותן בהם חמץ כל השנה כדרך שרגילין לתת בהן עוגות בשעת הוצאתן מן התנור אסור להשתמש בהן בפסח בדבר חם עד שיגעילן ברותחין כדרך שבלעו האיסור כך צריכים לפלוט עכ"ל דמבואר דמירי בנפה שמשמשים לפעמים בחמין ומתבאר מדברי הדרכי משה שגם מוהרי"ל והפל בו מיררו בהכי וביאר מחלוקתם במחלוקת הקדמונים אם הולכים בכלי אחר רוב תשמישו או חוששין אף למיעוט שמשמשין בו דמוהרי"ל והפל בו סוברים שהולכין בכלי אחר רוב תשמישו ואין רוב תשמיש של הנפה בחמין

לכן אין צריכה הגעלה והעיקר הוא השיפשוף ושלטי הגבורים סובר דחוששין למיעוט ולכן פיון שלפעמים משתמשים בחמין צריף הגעלה ולפי זה בכיס של רחיים דאין תשמישן לעולם אלא בצונן לא שייך בה הגעלה כלל ואפילו לכתחלה והאריף עוד לבאיור דברים אלו וכתב (בד"ה אף לענין) דלפי מה שנתחדש עתה פיס רחיים חדש של משי והוא דק מאד ומנקים אותו על ידי מסרקת וכו' כפתוב בהשאלה הנה נראה לכאורה להקל דסמכינו על המראית עין ועל הבקיאין דמה לי ניקיון זה או זה דהא רחיצה דמהני הוא נמי מצד שנתברר אצלנו שעל ידי רחיצה לא נשאר פלוס הכי נמי דכוונתא והאריף קצת בזה: שוב פתב דיש מקום להחמיר לפי מה שנתראה מדברי מוהרי"ל שהחשש הוא שעל ידי נידוד הנפה או הכיס נכנס הקמח בין חוטי השתי לחוטי הערב ולפי זה אין ראיה כל פה מהמראית עין שלנו שלא נראה למעלה הקמח דשפא נשאר איזה פרוורים בין חוטי השתי להערב ואינן נראין ושקיל וטרי בזה וכתב מיהו לענין דינא היכא דאי אפשר לרוחצו כי האומנים אומרים שמתקלקל הרבה על ידי רחיצה וגם הוא שעת הדחק אפשר שיש להקל על ידי תיקון של הסרקה היטב שנתראה שמוהרי"ל מייירי בשרוצה לטחון בפסח עצמו או דמייירי היכא דאפשר להשיג בקל פיס רחיים חדש שאם לא פן לכאורה אין מקום לחומרא זו דהחשש זה שפא נכנס קמח בין החוטין אינו אלא ספק וכמו שלא חששו לזה שאר הפוסקים ואי מייירי קודם הא מה בכך אפילו אם נשאר שם מעט קמח כבר נתבטל קודם הפסח ואף שמוהרי"ל סובר דאף לח בלח חוזר ונעור מפל מקום קשה על הרמ"א אף פוסק בזה כמוהרי"ל הא הרמ"א סובר בסי' תמ"ז ותנ"ג דקמח בקמח שנתבטל קודם פסח בששים מותר לאפות בפסח ואינו חוזר ונעור ואף אם נאמר דהפירור שבין חוטי הנפה הוי יבש בלח מפל מקום הוא אינו אלא חמץ נוקשה וכו' לכן נראה כדכתיבנא דאייירי בפסח עצמו ואף זה רק מצד חומרא בעלמא דנדאי כל שפנקין היטב בענין שאין נראה שום קמח והוא שעת הדחק נראה דגם מוהרי"ל והרמ"א מודו דאין שום חשש ולא גרע מנפה ישנה שמוותרת גם בפסח בשעת הדחק על ידי שיפשוף והגעלה ושקיל וטרי על דברי ביאורי הגר"א במה שציין על דברי מוהרי"ל וכיון שמוהרי"ל עצמו לא החמיר אלא לכתחלה כדכתב האליהו רבה וגם יש לומר שגם עכשיו לא נכנס כלל לתוך הקמח וכי האי גוונא פתב הרדב"ז בסי' שני אלפים ק"ד דפעם אחת רקדו על נפה קמח לפסח ואחר כך נמצא בצק בנפה והבצק הנה בשעת הריקוד והתיר בסברא זו דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואמרינן אולי לא נתפרר מהבצק לתוך הקמח אף שנמצא בצק ממש וכל שכן לחשש רחוק אולי יש שם קמח כל דהו מצונרף לזה אולי לא נתחמץ הכיס כלל דהא דעת רוב הפוסקים דלא חיישינן ללתייה רק במקום ששוהים החטים כמו חצי יום להסיר קליפתם ולא נשאר אלא ספק ספיקא בחומרא של מנהג מוהרי"ל וגם קרוב לומר שעל פיס כזה שנתחדש פעת והוא דק מאד של משי ובכל דהו נעשה נקי לא פהפיס הרחיים הישן שהיה עב מאד והיה קרוב לומר שנכנס בין החוטים מה שאין פן בכיס זה וגם אפשר לומר דבאמת קמח בקמח הוי לח בלח דלשיטת הרמ"א לא אמרינן חוזר ונעור ומה שהחמיר בכיס של רחיים הוא משום שחושש שפא נשאר שום פירור שנתבש שזה אינו בטל בתוך הקמח כמו שפסק בסי' תמ"ז סעיף ז' ואם פן לפי מה שפסקו החזק יעקב ושאר מחברים דבפירור דק מאד שנתערב בדבר לח דינו כלל בלח והכא בכיס זה של משי אי אפשר שידבק שם רק פירור דק מן הדק שאינו

אֵלָא כַּלְח כַּלְח שְׁנַתְבַּטַּל קוֹדֵם פְּסַח הִלְכָה אֶפְשָׁר שְׁגַם הָרַמְ"א מוֹדֵה שְׂאִין בּו שׁוּם חֲשַׁשׁ
גַּם בְּמָה שְׁחִידְשׁוּ הַפּוֹסְקִים דְּבִאִסּוּר שְׂיֵשׁ לוֹ הַכֶּרֶה בְּעוֹלָם רַק שְׂאִי אֶפְשָׁר לְכַרְרוֹ אִין
לוֹ בִּיטוּל כְּמוֹ שְׁהֶאָרִיף הַטּוֹרֵי זָהָב בְּסִימָן ק"ד וּמִטַּעַם זֶה הִחְמִירוּ בְּפִירוּר יָבֵשׁ שְׁנַתְבַּטַּל
בְּקִמַח שְׂאִינוֹ מִתְבַּטַּל לְעוֹלָם כְּדָתְבִיב חֲזַק יַעֲקֹב בְּסִי' תַּס"ו הִנֵּה בְּשׁו"ת שְׁעַר אֶפְרַיִם
הֶרְאִישׁוֹנְסִי פ"ז חוֹלֵק עַל סִבְרָא זֹו וְסוֹבֵר דְּגַם בְּכִי הָאִי גִּוְנָא מִתְבַּטַּל וְהַחֲזִיק יַעֲקֹב וְשָׂאָר
מִחֲבָרִים לֹא רָאוּ סִבְרָתוֹ וְעֵינֵין בְּצִמְחָא צִדִּיק הִתְדַּשׁ יו"ד סִי' ע' הִלְכָה מִכָּל זֶה נִרְאֶה דְּבִשְׁעַת
הַדְּחַק קִצְתַּת יֵשׁ לְהַקְלִי: וּבְשׁו"ת אֶבְרָהָה לְהַגְאָבֵד"ק טְשֶׁעֶרְנֹאוּוִיץ יצ"ו בְּסִי' כ"ה נִשְׁאָל
מֵהֵרָה"ג מוֹהֲרֵי"ץ רֵאגֶלְעֵד בְּרַחֲמֵים לְקַמַח שֶׁל פְּסַח שְׂאִין בְּעַל הַרְחִיזִים רוֹצֵה לְהַחֲלִיף
הַפִּסִּין וְהַגּוֹרוּטִין וְיֵשׁ שְׁם רַחֲמֵים אֲחֵרִים שְׂרוּצִים לְעֲשׂוֹת הַכָּל מִתְדַּשׁ אִם יֵשׁ לְהַתִּיר
שְׁלֵא לְהַחֲלִיף וְהַשִּׁיב רוֹאֶה אֲנִכִי דַעַת מַכ"ת לְהַחְמִיר וּבִאֲמַת בְּאִין שׁוּם דְּחַסְק וְהַכְרַח מִי
יְקַל רֵאשׁ נֶגֶד פְּסַח הָרַמְ"א בְּסִי' תַּנ"א סְעִיף י"ח שְׁלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִיסִי יִשְׁנֵה אֶפְיָלוֹ עַל
יְדֵי הַגְּעֵלָה אִם אֲמַנָּם חֲזַק יַעֲקֹב בְּסִי' תַּנ"ג ס"ק ס"ד הִבִּיא בְּשֵׁם נַחֲלַת שְׁבָעָה שְׁקוֹדֵם
שְׁלֵשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפְּסַח מִן־תֵּר לְטַחֲוֹן בְּלֹא נִיקּוּר הַרְחִיזִים וְאִם כֵּן בְּשִׂאֲלֵתֵינוּ שְׂאֵנוֹ עוֹמְדִים
בְּחֻדְשׁ כְּסֻלוֹ הִנֵּה מְקוֹם לְהַתִּיר אִף כִּבְרַ הִבִּיא בְּשֵׁם שְׂאֵלַת יַעֲב"ץ שְׁחוֹלֵק עַל זֶה דְּמָה
חִילּוֹק יֵשׁ בֵּין קוֹדֵם שְׁלֵשִׁים לְתוֹף שְׁלֵשִׁים וְכו' וְהֵרַב הַמְּחַבֵּר יצ"ו פֶּתַב לְהַסְבִּיר טַעַם
לְסִבְרַת הַנַּחֲלַת שְׁבָעָה וְסִיִּים וְאִם כֵּן לִפִּי זֶה הִנֵּה מְקוֹם לְהַתִּיר בְּנִדּוֹן דִּינָן אִוְלָם אַחַר
שְׁהֶאֱחָרוּנֵים הִחְמִירוּ אִף בְּקוֹדֵם שְׁלֵשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפְּסַח וּבְכַרְט לְכַתְחֵלָה כְּזֶה שְׂיֵשׁ שְׁם
רַחֲמֵים אֲחֵרִים שְׁבַעֲלֵיהֶן רוֹצִים לִיתֵן פִּסִּין חֲדָשִׁים וְלְעֲשׂוֹת הַכָּל מִתְדַּשׁ עַל צַד הַיּוֹתֵר
טוֹב אִף יְדֵי תִיכּוֹן עִם מַעַכ"ת שְׁלֵא לְהַתִּיר לְטַחֲוֹן בְּלֹא חֲלִיפּוֹת הַפִּסִּין: (ג) בְּמָה שְׁנַחֲלִקוּ
הַקְּדוּמוֹנִים לְעֵנִין קִמַח בְּקִמַח אִי חֲשִׁיב לַח בְּלַח אִו יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ רִשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלִיִּים
בְּמַעֲרַכַת הַיּו"ד אוֹת מ"ב עי"ש: וְהִנֵּה בְּקִמַח שְׁנִפְל עָלָיו מִים אִו נִתְלַחֲלַח הַשֶּׁק וְנִתְיָבֵשׁ
קוֹדֵם הַפְּסַח אִי שְׂרִי לְרַקְדוֹ וְלֹאֲפּוֹת קוֹדֵם הַפְּסַח מְבוֹאָר בְּסִי' תַּס"ו ס"ד דְּלֹא מְהַבִּי רִיקוּד
מִשׁוּם דְּמִיפְרִיף וְכַתְבֵּי הָרַב חֲזַק יַעֲקֹב דְּגַם בְּדֹאִיכָא שְׂשִׁים אִסּוּר דָּאָר דְּקִמַח בְּקִמַח הַגּוֹי לַח
בְּלַח וְלֹא אֲמַרִינָן חוֹזֵר וְנַעוֹר פִּירוּר זֶה חֲשִׁיב יָבֵשׁ בְּלַח עי"ש וּבִש"ע הָרַב מוֹהֲרֵש"ז שְׁם
וְלְהֵרַב חֲזִי אָדָם כָּלֵל כַּ"ה אוֹת י"ג וְהֵרַב קִמַח סוֹלֵת ד' ק"ד סוֹף ע"ג כְּתָב דְּהֵרַב שְׂיִירִי
כְּנֻסַת הַגְּדוּלָה הוֹרָה לְאַסּוֹר כָּל הַשֶּׁק כְּשֶׁנִּמְצָא דְבוּק מְעַט עֵיסָה יָבֵשׁ אֶפְיָלוֹ כָּל זֶהוּ
וּבְכָל מְקוֹם שְׁנִמְצָא בֵּין מְלַמְעֵלָה בֵּין מְלַמְטָה בֵּין בְּאֲמַצַע וְעֵינֵין לְהַרְבֵּנִים בְּתֵי כְּנֻסִיּוֹת
עָרָה הַשְּׁלֵחָן שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה וְזִכּוּר לְאַבְרָהָם ח"א סִי' תַּס"ו וְלֵהִיּוֹת כִּי דְבָר זֶה נִמְצָא בְּשָׁנִים
רַבּוֹת מִחֲמַת הַגְּשָׁמִים וְהַשְּׁלֵגִים מִתְלַחֲלַחִים הַקְּשִׁים בְּהוֹלְכָה וְחוֹזְרָה לְבֵית הַרְחִיזִים וְכִינְצָא
וְנִמְשָׁף מִזֶּה שְׁעַת הַדְּחַק וְהַפְּסַד מְרֻבָּה לְכֵן בְּמְקוֹם שְׂאִין מְנַהֵג לְאַסּוֹר אֶפְשָׁר לְסַמְוֵה עַל
דְּבָרֵי הַמַּתִּירִים בְּאִם הוּא דְבָר מוֹעֵט וְיֵשׁ שְׂשִׁים לְבַטְלוֹ דִּירַקְד הַקִּמַח וְיֹאפֵה קוֹדֵם הַפְּסַח
דְּכִינּוֹן שְׁמָה שְׁנַתְיָבֵשׁ הוּא קוֹדֵם הַפְּסַח לֹא אֲמַרִינָן חוֹזֵר וְנַעוֹר וּמְצָנָה לְהַעֲתִיק פֶּה דְּבָרֵי
הָרַב מְגוֹ הָאֵלֶף בְּסִי' תַּס"ו אוֹת ה' (אַחַר שְׁנִשְׂאָ וְנָתַן בְּטַעַם חוּמְרָא זֹו דְּהוּא מִשׁוּם
דְּכְשֶׁנִּתְיָבֵשׁ חֲשִׁיב יָבֵשׁ בְּלַח דְּחוֹזֵר וְנַעוֹר וְכַתְבֵּי דְלֹא בְּרִירָא לִיָּה הָאִי מִיִּלְתָּא וְהוֹכִיחַ דְּגַם
אוֹתוֹ הַפִּירוּר שְׁנַתְיָבֵשׁ וְנִפְרָף דִּין קִמַח בְּקִמַח יֵשׁ לוֹ וְהוֹי לַח וְאִינוֹ חוֹזֵר וְנַעוֹר סִיִּים
וְנ"ל) וְאִם כֵּן קוֹדֵם הַפְּסַח לְדִינָן לֹא גֵרַע מְקִמַח בְּקִמַח וְיֵשׁ לְהַתִּיר בְּכָל עֵנִין חֲשִׁשָׁא
דְּמִשְׁהוּ קוֹדֵם הַפְּסַח עַל יְדֵי הַרְקָדָה וְאִם לְבָרַ נּוֹקְפָה מֵאַחַר שְׁגָדוּלֵי הָאֲחָרוּנֵים הִחְמִירוּ
עֵינֵין סִי' תַּמ"ז סק"ט וּכ"א דְּשִׁדְיָנָא נִרְגָא בְּהַכְרַעָה זֹו שְׁחֲלִקוּ בֵּין לַח לְיָבֵשׁ וְאִם כֵּן

המתמיר יתמיר לעצמו אבל לא בשל אחרים בפרט דרנבא דרנבא שעת הדחק והפסד למצא קמח אחר לכו יש להורות בין בעכברים או איזה ליחלות שאין חשש בהרקדה רק במשהו אפילו נתייבש אין להתמיר כלל ויוכל לאפותו קודם הפסח ולאפוישי בהיתרא יקח קצת מן הקמח ויאכלנו קודם הפסח ונתלה במה שאכל ככתוב בסי' ת"ל ובמג"א סי' תס"ו ועיין מה שפתי שם וכל שכן בעכברים שיש להתיר בכל גוונא על ידי הרקדה לאפות קודם פסח ובתחלה מקום המלח אפילו נתייבש יקח בתחלה לפי אומד הדעת וכל שאין בו רק חשש משהו אין להתמיר כלל ולהפסיד ממון של ישראל ויש לסמוך על הריקוד בכל אופן עכ"ל.

גם אשור"ר להגאון מליבאוויץ בשו"ת צמח צדק שלו שכתב בחלק יו"ד סוף סי' ע' ונ"ל ועיין בא"ח סי' תס"ו ס"ד וח"י שם דהפירור יבש אינו מתבטל בקמח דהוי פניבש בלח ובאמת מאחר ששם אחר הריקוד אי אפשר להפיר האיסור בשום אופן אין להתמיר כלל וללא מצד האומרים חוזר ונעזר אבל על כל פנים יש ליתן לזה דין קמח חמץ בקמח דפסח ואינו ענין כלל לדין יבש בלח ויש להתיר לאפותו קודם הפסח עכ"ל: אחר שנים רבות בא לידי (בשאלה) ס' עמק הלכה וראיתי את אשר דבר בקדשו בהלכות פסח סי' קל"ה בדין אכלו עכברים מקמח של פסח או שנתלחלח השק וכבר נתייבש דהמתמירים שלא לאפותו היינו בפסח גופיה דחיישי לפירור בעין ונהנה ליה יבש בלח ולא בטל ושוב אי אפשר לאפותו ולעשותו יבש בייבש חדא דייבש בייבש בפסח נמי לא בטל לרוב הפוסקים ואפילו המתירין דבטל מקל מקום הנה ליה מבטל איסור לכתחלה מה שאין פן לאפות קודם הפסח הרי נעשה קודם הפסח באפיה יבש בייבש דאף הלח נעשה יבש ומותר לאפותו דלא יהא אלא חמץ גמור קודם הפסח ובטל היתר בהיתר כמו שכתב הרמ"א ביו"ד סי' צ"ט ואין חוזר ונעזר בפסח אחר דכבר נתבטל ומשום שמה יבשלים ויתן טעם ליכא כמו שכתב הש"ך ביו"ד סי' ק"ט דאחר דמדאורייתא בטל בששים רק מדרבנן אסור ואיתא ביו"ד סי' ק"י דייבש בייבש ונאכל אחד מהם דתלינן שנאכל אחד של האיסור הביאו גם פן המגן אברהם בסי' תס"ז לענין חמץ (ולא מייבש דענת הרא"ש הובא בסי' ק"ט דייבש בייבש שנתבטל שוב מותר לבשלו ודאי פשוט דמותר לבשלו וקל ודומה הוא דהכא ליכא טעמא אלא אפילו לדעת הרשב"א דבקדירה אחד אסור מקל מקום בשתי קדרות ודאי מותר והכא בשתי קדרות שלא נודע באיזו מצות ישנן ומכל שכן למה שכתב דכיון שנאכלו כמה מצות בייבש תלינן הפירור בהם ואם פן לכולי עלמא היתר (פשוט) שנימא דייבש בייבש חוזר וניעזר אפילו בייבש לאוכלו והא ודאי ליתא דעד כאן לא כתב הרמ"א בסי' תמ"ז בפת שנפל לין דחוזר ונעזר אלא משום שנותן טעם בפסח אבל לא פל זמן שהם בייבש מה שייך חוזר ונעזר אלא ודאי דכי היכי דפליגי הרא"ש והרשב"א בייבש לענין טעם הוא הדין וכל שכן לענין משהו ואם פן בשתי קדרות כולי עלמא מודו דאין חוזר ונעזר הלכך היתר גמור לאוכלו בעין ואף לבשלו דהפוסקים שהתמירו בזה לא איירו אלא לאפות בפסח עצמו וזה ברור פירוש דברי הר"א מגרמינא שכתב בתוך הפסח קולא גדולה היא רוצה לומר דקודם הפסח מותר לרקוד ולאפותו וכן הוא במרדכי על שק קמח שנפל לטיט בפסח עי"ש הפונה כנ"ל ומה שכתב ודוקא אם נתייבש קודם הפסח היינו לאפותו בפסח אבל לאפותו קודם הפסח נראה לי פשוט ומקום הניחו לי האחרונים להתגדר וברור בלי גמגום להיתירא אחר הריקוד דאז אין הפירור

אוֹסֵר בְּאַפְיָהּ כְּדָכְתָב הַרְשָׁבָ"א שְׁבִמְגֵן אֲבָרָהֶם סִי' תס"ז שְׁאִין דְּבָר מוּעָט מִחֲמִיז כָּל הָעֵינֶסָה וְקוֹדֵם הַפֶּסֶח אֵין אוֹסֵר מִפְּדֵי נְטִילָה כְּהַכְרַעַת הַרַמְ"א סִי' תס"ז וּמְפַל מְקוֹם יֵשׁ לְהַחְמִיר לִיקָח מִצוֹת אַחֲרוֹת לְלִילוֹת הָרֵאשׁוֹנִים דְּמְפַל מְקוֹם אֵין זֹ מִצָּה מְשׁוּמְרַת כֵּן נִרְאֶה לִי עֵינָר: וּבִסְפָר כְּפִי אֶהְרֵן ח"ב סִי' ו' וְנִשְׁאַל הַרַב בְּשֵׁק שֶׁל קִמַּח שְׁאַחַר שְׁלֹשׁוֹ י"ד שְׁיַעֲוִרִין מִצָּה מְצָאוּ בּוֹ פִּירוּרִין יְבֻשִׁים וְהַשׁוֹמֵר הַכְּנִיס יָדוֹ עַד תַּחֲתִית הַשֵּׁק וּמְצָא בְּצֶק יְבֻשׁ דְּבוּק הַרְבֵּה בְּשֵׁק וְקִשֵׁר מְקוֹם הַדְּבוּק וְהוֹרִיק מִמֶּנּוּ כָּל הַקִּמַּח וּבְכָל זֹאת נִמְצָאוּ בּוֹ פִּירוּרִין יְבֻשִׁים וּכְבָר אָפוּ הַמִּצּוֹת לְפֶסֶח וְנִשְׁאַל אִם מְוַתְרוֹת הַמִּצּוֹת שְׁפָכָר אָפוּ וְכַתֵּב שֶׁהוֹרָה לְאֹסֵר וּלְפִי שְׁקֻצָת חֲכָמִים תִּמְהוּ עַל הוֹרָאתוֹ בִּיָּאֵר טַעְמוֹ וְנִימוּקוֹ וְהוּא דְבָסִי' תס"ו סְעִיף ד' פֶּסֶק מֶרֶן בְּנִפְלוֹ מִים עַל קִמַּח אוֹ שְׁנִתְלַחֵלַח יֶאֱחֹז וְכו' וְדוֹקָא כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא לַח אָבֵל אִם נִתְיַבֵּשׁ הַלַּחלוּחִית לֹא מְהַנִּי רִיקוּד דְּמִיפְרִיָּהּ וּמִתְעַרֵּב עִם הַשְּׂאֵר וְהֶאֱחָרוֹנִים הִקְשׁוּ דְבָסִי' תמ"ז סְעִיף ג' ד' דַּעַת מֶרֶן דְּאֵין חוֹזֵר וְנַעֲוֵר וְתִרְצוּ הַרְבָּנִים כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה וּמִגֵּן אֲבָרָהֶם דְּהִכָּא שְׁאֵנִי דְּהוּוּ פִּירוּרִין וְלֹא מִיְתְעַרְבֵי קוֹדֵם פֶּסֶח וּבְפֶסֶח מִתְעַרֵּב וְנוֹתֵן טַעַם כְּמוֹ חֲטָה בְּתִרְנַגְוֹלַת וְהַרְבֵּה מִן הָאֲחָרוֹנִים נִמְשָׁכוּ אַחֲרֵיהֶם עֵינֵן מֵאֲמַר מְרַדְכֵי וְחֻקַּת הַפֶּסֶח וּט"ז וְאֵף שְׁנֵאֲמָרוּ תִירוּצִים אַחֲרֵים לִיִּישֵׁב דַּעַת מֶרֶן עֵינֵן פְּרִי חֲדָשׁ וְבֵית דּוֹד וְדָבָר מִשֶּׁה וּלְפִיָּהֶם אֵין חִילוּק בֵּין אֵיכָּא פִּירוּרִין לְלֵיכָּא פִּירוּרִין מְפַל מְקוֹם יֵשׁ סְפֵק סְפִיקָא לְהַחְמִיר דְּהִנֵּה שְׁגוּר כְּפִי כָּל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם תוֹב"ב דְּמִנְהִגֵינוּ כְּמֵאן דְּאִיתְלִיָּהּ חוֹזֵר וְנַעֲוֵר מִמָּה שְׁמַחְמִירִים לְבָרֵר הַחֲטִים וְכֵן מִמָּה שְׁלֹא נִהְגְנוּ לְאַכּוֹל גְּבִינָה וְדָגִים וּבְכַמָּה חֲנוּמְרוֹת נוֹהֲגִין שֶׁהֵן כְּמֵאן דְּאֲמַר חוֹזֵר וְנַעֲוֵר וְהַרַב זְכוּר לְאַבְרָהֶם בְּרִישׁ הַלְכוֹת פֶּסֶח כְּתִב שְׁמִנְהַג בְּנֵי טוֹרְקֵיָא בְּכָל הַחֲנוּמְרוֹת וְאִית לְהוּ חוֹזֵר וְנַעֲוֵר וְאֵף שְׁאִין דְּבָר זֶה פְּשׁוּט עַל כָּל פְּנִים מִיָּדִי סְפֵק לֹא נִפְיָק וְיֵשׁ סְפֵק סְפִיקָא לְהַחְמִיר סְפֵק מְנַהֲגֵינוּ כְּמֵאן דְּאֲמַר חוֹזֵר וְנַעֲוֵר וְאִם תִּמְצָא לּוֹמֵר דְּמִנְהִגֵינוּ כְּמֵאן דְּאֲמַר אֵינוֹ חוֹזֵר שְׁמָא הִלְכָה כְּהַפּוֹסְקִים דְּבִפְרוּרִין אֵף לְמֵאן דְּלִית לִיהּ חוֹזֵר וְנַעֲוֵר הִכָּא חוֹזֵר וְנוֹתֵן טַעַם בְּפֶסֶח דְּוּמְיָא דְּחֲטָה וְלָכֵן הוֹרָה לְאֹסֵר וְשִׁמַּע שְׁהִיוּ רוּצִים לְהַתִּיר מִטַּעַם כָּאֵן נִמְצָא וְכֵאֵן הִנֵּה וְכַתֵּב דְּזֶה שְׁיַבּוּשׁ דְּלֹא אֲמָרִינוּ הִכֵי אֵלֹא בְּשִׁתֵי מְקוֹמוֹת וְלֹא בְּמְקוֹם אֶחָד כְּמִבְּנֹאֵר בַּש"ע סִי' תס"ז סְעִיף י"א בְּהַגְהָה וּבְמִגֵּן אֲבָרָהֶם ס"ק ט"ז וְכו"ה וְטוֹרֵי זָהָב שֶׁם וְכֵן הַסְּכֵמַת הָאֲחָרוֹנִים וְזֶה פְּשׁוּט וְהַמְתִיר בְּזֶה אֵינוֹ אֵלֹא מִן הַמְתִימֵיהֶם וּלְפּוֹם רִיקֵטָא נִרְאֶה דְּלְפִי מָה שֶׁהִבְאֵתִי אֲנִי הַדָּל לְמַעְלָה בְּעֵגְוֵן זֶה אֵין לְהַזְנִיחַ סְבָרַת הַמְתִירִים וְלֹא פְנִיתִי כְּעַת לְעֵינֵן בְּזֶה וְאִתָּה תַחֲזֶה וּמָה שְׁפָתָב בְּשֵׁם הַרַב זְכוּר לְאַבְרָהֶם נִרְאֶה שֶׁהַרַב הִבִּין מְדַבְּרֵיו שְׁמַעִיד כֵּן בְּדַרְוֹ כְּלָל עַל כָּל בְּנֵי טוֹרְקֵיָא וְאֵינוֹ מְוַכְרַח לּוֹמֵר כֵּן עֵינֵן בְּמָה שְׁפָתָבְתִי לְעֵיל סִי' ג' אוֹת א' (בד"ה וּמְדַבְּרֵי): וְאִם נִמְצָא בְּהַקִּמַּח כְּמִין עֵינֶסָה וְיָדוּעַ שְׁלֹא נַעֲשֶׂה כֵּן עַל יְדֵי מִים כִּי אִם מִחֲמַת זִיעַת בֵּית הַרְחִיזִים כְּתִב בְּסִפְר זְכָרוֹן לְיַדִּי הַרַה"ג אַבְד"ק רֶאָזְנִישְׁטֵשׁ יצ"ו בְּהַלְכוֹת פֶּסֶח ד' י"ד ע"ב בְּשֵׁם ס' שִׁיּוּרֵי לְקֵט בְּסִי' תנ"ג שְׁצִינָה לִיקָח מְכֹסָה הַעֲלִיּוֹן שְׁלֹא יִהְיֶה חוּם כָּל כֶּף וּלְרַקֵּד הַקִּמַּח כְּמָה פְּעָמִים וְלֵאפּוֹתוֹ קוֹדֵם הַפֶּסֶח דִּישׁ לְצַרֵּף הַדְּעָה דְּזִיעָה הִנֵּי מִי פִירוֹת וּבַעַל נֶפֶשׁ יִרְחַק מִהַקִּמַּח הִנֵּה דִישׁ לּוֹמֵר דְּכִשְׁיַבֵּא לְמִים יִהְיֶה מִי פִירוֹת עִם מִים וְאֹסוּר לְדַבְּרֵי הַכָּל וְלִסְמוּךְ דְּנִתְיַבֵּשׁ הַמִי פִירוֹת הָא הִנֵּי פְלוּגְתָא אִם מְהַנִּי: וְשֵׁק קִמַּח שְׁנִישְׁוֹךְ מַעֲכָבְרִים בְּמְקוֹם שְׁנִיגוּ לְהַחְמִיר כְּסְבָרַת הָאוֹסְרִים מְפַל מְקוֹם אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְהַתִּיר שְׁיּוּצִיָּא כָּל הַקִּמַּח שְׁעַד מְקוֹם הַנְּקָב וּמִשָּׁם וּלְמַטָּה יְבַדְּקוּ אוֹתוֹ אִם אֵין שָׁם רִיעוּתָא מִצּוֹאֵת עַכְבָּר וְכִינְצָא מְוַתֵּר כֵּינֵן דִּישׁ סְפֵק סְפִיקָא סְפֵק לֹא עַל וְאִם תִּאֲמַר עַל סְפֵק לֹא הַחְמִיז וְאִם

תאמר החמיץ הרי איפא ששים וְלֹא בְעֵינָיו בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא מִתְהַפֵּף כֵּן כָּתַב הָרַב נְחֻמָּה
בְּפֶסֶף ח"ב ד' ז' ע"א בֵּית אֶהְרֹן ד' י"ג אוֹת ה': וְהָיָה עוֹבְדָא שְׂאֵחַר שְׂאֵפּוּ הַמִּצּוֹת וְנִשְׂאָר
בְּשֵׁק מְעֻט קָמַח הוֹלִיכוּהוּ לְבֵית וְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת רָאוּ נֶקֶב בְּשֵׁק וּבְדָקוֹ הִקְמַח הַנִּשְׂאָר
וְהִיָּתָה בּוֹ צִוּוֹת עֶכְבָּר רַבָּה שְׁנִרְאָה שְׁנֵיהֶם נִעְשְׂהָ מְקֻרֹב אַחַר שֶׁהוֹבֵא הַשֵּׁק לְבֵית יֵשׁ לְהַתִּיר
הַמִּצּוֹת וְאִם מְכִיר הַמִּצּוֹת שְׁנַעֲשׂוּ בְּסוּף יָסִיר מֵהֶם כְּדֵי שְׂיַעֲוֹר אֶחָד מִשׁוּם מְהִיּוֹת טוֹב
מֶרֶן הַחֲבִי"ף ב"ס' ל"ב ח"ב ס' קל"ז: וְכָתַב הָרַב דְּבָרֵי מְרָדְכִי (פְּרִידְבוּרָג) ב"ס' מ"ג
דָּאִם בְּעֵת הַרְקָדַת הַקָּמַח נִמְצָא עַל הַשֵּׁק עֵיפָה יְבֻשָׁה יֵשׁ לְהַקְלֵל עַל יְדֵי שְׂיַרְקָד שְׁנִית
בְּאִנְפֹן שְׁלֹא תִכְנִיס יָד לְתוֹךְ הַנֶּפֶח לְמַעַף בְּקָמַח אֲלֵא שְׁתַּנְעֲנַע הַנֶּפֶח בְּלֶבֶד דָּאֵז אִם יֵשׁ
אִיזָה פִּירוֹר יִשְׂאָר בְּנֶפֶח כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶח מְקַלֵּט הַמְּוֹרְסֵן וְלִכֵּן אִף אִם הִתְמַעֵף אִיזָה פִּירוֹר
מְעִיפָה עַד שְׁנַעֲשְׂהָ דַק מִן הַדַּק בְּקָמַח וְיִצְאֻ מִן הַקָּמַח לֹא אֲכַפֵּת לֵן דְּהוּי לַח בְּלַח וּבְטַל
קוֹדֵם הַפֶּסֶח דְּקִינְמָא לֵן דְּקָמַח בְּקָמַח הוּי לַח בְּלַח וְהַגְּאוֹן מוֹהַר"ר יַעֲקֹב אַבְד"ק קַאֲרָלִין
הִסְפִּים לִי שְׂיֵשׁ לְהוֹרוֹת כֵּן וְכֵן אֲנִי מוֹרָה מֵאֵז וְעַד עַתָּה וְאִם נֶאֱפָה עַל יְדֵי רִיקוּד רֵאשׁוֹן
שְׁלֹא נִזְהָרוּ מֵהַכְּנִיס יָד לְתוֹךְ הַנֶּפֶח יֵשׁ לְדוֹן בְּזָה דְּבַש"ע ס' תס"ו ס"ד כָּתַב רִיקָד הַקָּמַח
וְכוּ' אֲבָל אִם נִתְיַבֵּשׁ הַלְחָלוּחִית לֹא מְהִי רִיקוּד וְכוּ' וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּדְבָרֵי הַמַּג"א שָׁם
וּבְמִסְתַּעֵף לָזָה וְהִבִּיא דְּבָרֵי רַבֵּינוּ מוֹהַר"ט ב"ח ס' ב' וְדְבָרֵי הָרֵא"ש בְּפֶרֶק כָּל שְׁעָה
ס' כ"ב בְּשֵׁם הָרוֹקַח וְסִינִים הֵינְצָא מֵהַנְּ"ל דְּהָרוֹקַח מִיְקַל לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַרְקָדָה וְכֵן דַּעַת
הַפְּר"ח וְכֵן דַּעַת הַג"א וְכֵן דַּעַת הַמּוֹהַר"ט לְהַתִּיר בְּאַפְיָה קוֹדֵם הַפֶּסֶח וּכְדָאִי הֵם לְסִמּוֹךְ
עֲלֵיהֶם לְהַקְלֵל בְּמָקוֹם הַפֶּסֶד לְאַפּוֹתֶם קוֹדֵם פֶּסֶח אִף בְּנִתְיַבֵּשׁ וְשִׁמְחָתִי בְּרֵאוֹתֵי שֶׁהַגְּאוֹן
ב"ס' מְגוֹן הָאֵלֶף מִיְקַל זֶה בְּפִשְׁטוֹת וּמְסִינִים וְכָל שְׂאִין בּוֹ רַק חֲשַׁשׁ מִשְׁהוּ אִין לְהַחְמִיר
וּלְהַפְסִיד מְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ לְסִמּוֹךְ עַל הָרִיקוּד בְּכָל אִנְפֹן וְכִינּוֹן שְׁכֹן דַּעַת הַרְבֵּה גְדוֹלִים
וְדָאִי דָאִין לְהַחְמִיר כָּלֵל רַק שְׁלֹא לְצַאֵת בָּהּ יְדֵי מִצַּת מְצוּהָ בְּשִׁתִּי לִילוֹת אֲבָל בְּכָל יְמֵי
הַפֶּסֶח מְוֹתָר בְּלִי שׁוּם חֲשַׁשׁ וְכֵן כָּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם פְּנ"י שֶׁהוֹרָה כֵּן כְּמָה פְּעָמִים
לְכֵן הַמְּחַמֵּיר בְּזָה מֵאַבְד מְמוֹן יִשְׂרָאֵל ע"כ": וְהָיָה עוֹבְדָא שְׂנַמְצָא בְּשֵׁק אַחַר הַרְקָדָה
נְשִׁיכַת עֶכְבָּרִים בְּשָׁנִים וּבְשֵׁלֶשׁ מְקוֹמוֹת בְּמָקוֹם הָעֲלִיוֹן וְלִקְחוּ כָּל הַקָּמַח שְׁבִסְבִּיבוֹת
הַנֶּקֶבִים וְהַמּוֹתָר אֶפּוֹ לְמִצּוֹת וְכַעַת אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג לֹא חֲטִיִּים וְלֹא קָמַח וְגַם הַפֶּסֶד מְרוֹבָה
שֶׁהַמִּצּוֹת עוֹלָה יוֹתֵר מִחֲמִשָּׁה רו"ך נִשְׂאָל עַל זֶה הַג' בְּשׁו"ת דְּבָרֵי מְרָדְכִי (פְּרִידְבוּרָג)
ב"ס' מ"ד וְהַשִּׁיב דָּאִף דְּנִרְאָה מִדְּבָרֵי הַשּׁוֹאֵל שְׂאֵפּוּ הַמִּצּוֹת בְּלִי הַרְקָדָה שְׁנִית מְכָל מְקוֹם
מְוֹתָר עַל פִּי דְּבָרֵי הַט"ז ב"ס' תס"ו סק"ד דְּמָה שְׁכָתַב רש"ל וּב"ח בְּנֶפֶל מִים עַל קָמַח
דָּאִף שְׂאוּחַזוּ בְּיָדוֹ כָּל מְקוֹם הַמְּלֻחָלַח בְּשֵׁק (כְּכַתוּב ב"ש"ע) צָרִיף לְרִיקוּדוֹ אַחַר כֶּף אִינוּ
אֲלֵא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא כִּינּוֹן דְּאֶפְשָׁר לְמַעַבְד הִכִּי אֲבָל לֹא לְאַסּוֹר בְּלִי רִיקוּדוֹ אַחַר כֶּף וְאִף
שֶׁהַא"ר וְהַחֲמֵד מְשִׁיגוֹ עַל הַט"ז וְסָבְרִי דָּאִף אִם לֹקַח מֵה שְׁבִסְכִּיב צָרִיף רִיקוּד
מְדִינָא כִּינּוֹן דַּעַתָּה נִתְיַבֵּשׁ וְלֹא נוֹכַל לִידַע שְׁפִיר מְקוֹם הַסֶּפֶק וְדוֹקָא בְּלַח הוּא דְּמַהֲנִי מֵה
שְׂאוּחַזוּ כָּל סְבִיבוֹ וְכוּ' מְכָל מְקוֹם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּדְבָרֵי הַט"ז מְדַתְנֵן בְּפֶסְחִים ד' ע"ב נְטָף
מֶרֶן וְטָבוֹ עַל הַסֵּלֶת יִקְמוּץ אֵת מְקוֹמוֹ וּמִשְׁמַע אֶפְּלֵוּ בְּנִתְיַבֵּשׁ וְלֹא מְצָרִיכִינוּ רִיקוּדוֹ וְכוּ'
וְהָאֲרִיף קָצַת לְהוֹכִיחַ מְזָה דָאִין לָנוּ לְחוּשׁ וְלְהַחְזִיק רִיעוּתָא יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִרְאָה לְעֵינֵינוּ
עִי"ש וְעִינֵין לְהַרְבֵּנִים חֵק יַעֲקֹב וּפְרִי מְגֻדִים וּמְחֻצִית הַשֵּׁקֶל הַעֲתִיקוֹ דְּבָרֵי הַט"ז וְהַפְּרַמ"ג
וּמְחֻצָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מְבִיאִים דְּבָרֵי הָא"ר וּבְזָה לֹא חָשׂוּ לְהַבִּיא סְבָרְתוֹ מוֹכַח דְּנִקְטִי
כְּהַרְב ט"ז וְעִינֵין בְּחֵי אֲדָם כָּלֵל ק"כ"ה אוֹת י"ג דָּאִם נִתְלַחֵלַח בְּמָקוֹם אֶחָד שְׂאֶפְשָׁר לְאַחֲזוֹ

במקום המלוחלח מותר אפילו בנתייבש ואפילו בפסח יש להתיר בהפסד מרובה מפל
מקום טוב לרקד הקמח וכו' ע"כ מוכח דגם הוא סובר פן דמהני אחיות הסביבות גם
בנתייבש ורק מהיות טוב צריף הרקדה אבל לא לאסור בלי הרקדה קודם הפסח או
בפסח במקום הפסד מרובה עוד פתב בדברי מרדכי שם דבנדון זה שלא נמצא רק השק
נשוף ואפשר שלא אכלו העכברים מן הקמח יש הקולא שפתב המג"א בסק"ט בשם
הב"ח לחלק פן לענין היתר שהיה עי"ש ואף שהפרי חדש הרבה להשיב דכיון שנשוף
השק עד הקמח מסתמא אכל מן הקמח ועוד שאותו מקום מתלחלח וכו' ועוד שהקמח
מבצבץ וכו' יש ליישב וכו' ושפיר יש מקום להקל בזה ועוד דהני ספק משהו דרבנן וכו'
ולכן יש להתיר ואין צריף לשבור מכל מצה חתיכה אחת ולאכול החתיכות קודם פסח
על דרף שפתב המג"א בסי' ת"ל בשם רש"ל דכבר לקחו מה שבסביבות השק וסגי בהכי
ויקחו להם מצות המשומר לשני לילות ראשונות וכו' אלו תנן דב"ק וצריף לומר
דבנדונם לא היה מקום לתלות שנעשה הנקב על ידי דבר אחר דאם יש לתלות שנעשה
על ידי יתד או דבר אחר פתב הרב זכור לאברהם בד' קי"ב ע"ב דאפשר דשרי לכולי
עלמא אף באכילה עי"ש.

ד) פתב הרב פרי חדש סי' תנ"א סי"ח דנפה של פסח שנפלה מקצתה במים ומיד הסירוה
מן המים אין לה תקנה ודינה כשאר נפות של חמץ והקשה על זה הרב שלחן גבוה דהו
לו יהי נפכה של חמץ הרי יש לה תקנה על ידי שיפשוף במים כמו שכתב הפל בו וכתב
הרב אפי זוטרי דמה שכתב הרב פרי חדש אין לה תקנה רוצה לומר להתירה לפסח בלא
שיפשוף אבל על ידי שיפשוף שרי ע"כ וכן ראיתי להרב אהל יצחק בסוף סי' י"ג שכתב
פן עי"ש ואין דבריהם נראים דנדאי פונת הרפ"ח דאין לה תקנה כלל דאם לא פן היה
לו לומר צריכה שיפשוף ולא לומר אין לה תקנה ומה שהקשה הרב שלחן גבוה לא
קשיא מידי דהנה הרמ"א פתב דנהגו שלא להשתמש בנפה על ידי הגעלה ואין לשנות
ומתוה דברי הרב חק יעקב שם מתברר דלפי מה שנהגו אין תקנה לנפה על ידי הגעלה
ושיפשוף אלא צריף דוקא נפה חדשה וכן פתב בש"ע הרב מוהרש"ז אות ב"ן ואפילו
נפה חדשה שהתחילו לנפות בו קמח של פסח ונפלו מים אפילו על מקצתה אין לה תקנה
אפילו בהגעלה אלא צריף נפה חדשה ע"כ וכיון דהרפ"ח פתב על דברי הרמ"א דכן
עיקר לכן פתב בנפה הנ"ל דאין לה תקנה ונהרי היא כשארנפה שהעיקר הוא שאין לה
תקנה אלא צריף נפה חדשה ועיין להרב דברי מנחם בהגב"י אות ג' שפירש פונת הרפ"ח
כדכתבנא והוא פשוט ומיהו בשעת הדחק ודאי דיש לסמוך על מה שכתב מרן בש"ע
דישפשוף אותה יפה יפה וכן פתב הרב חיי אדם כלל קכ"ד אות ח"י אלא דמה שהזכיר
שם שיפשוף והגעלה נראה דסברא דנפשיה קאמר מהיות טוב דאילו לדעת מרן ודאי לא
בעי הגעלה אלא די בשפשוף וק"ל ודברי הרב מוהרש"ז בש"ע שלו אות ג"ן שכתב
דבשעת הדחק מעמידין על עיקר הדין ומותר על ידי שפשוף והגעלה צ"ע שהרי באות
מ"ט ביאר דמעיקר הדין אין צריף הגעלה כי אם שיפשוף עי"ש ובאות ג"ן עצמו לענין
דיעבד לא הזכיר הגעלה אלא הדחה ושיפשוף ואמר דמותר משום דבדיעבד מעמידין על
עיקר הדין ואם פן שכתב וכן בשעת הדחק צריף להיות כמו בדין דיעבד ולולא
דמסתפינא מפיקנא הגעלה ומעייילנא הדחה והבוחר יברור לו דרף גלף ביה ובפרי מגדים
באשל אברהם ס"ק ל"ד פתב אם ריקדו בנפה אחר שיפשוף היטב בלא הגעלה כדאי

הוא מֶרֶן הַבִּי"י לְסִמּוּךְ עָלָיו וְלִהְיֶתֶר בְּדִיעֲבַד ע"כ: ה) קָמַח שְׂרִיקָדוּ לְפִסַּח וְנִמְצָאוּ שְׁלֹשָׁה תוֹלְעִים בְּנִפְהָ וְגַם תּוֹלַעַת גְּדוּלָה וְהִיא עֵשׂ אִם מְוֹתֵר לְמִצּוֹת אוֹ חִיּוּשֵׁינוּ לְחִימוּץ הֶרֶב שְׂיִירֵי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה סִי' תג"ן הַשְּׁוֹה חֲטִיִּם שְׂאֲכָלוּ אוֹתָם תּוֹלְעִים לְחֲטִיִּם שְׂאֲכָלָם עַכְבָּר וְהֶרֶב חֲזוֹן נַחוּם חֶלֶק דְּדוֹקָא לְמַנְחוֹת פְּסוּלִים מְשׁוּם הַקְּרִיבָהוּ לְפִתְחָהּ וְכוּ' וְלֹא מְחַשֵּׁשׁ חִימוּץ וְכֵן דַּעַת הֶרֶבָּנִים בְּרַכִּי יוֹסֵף סִי' תג"ן וְנִרְעֵ אֲמַת סִי' ז"ן וְהֶרֶב מוֹהֲרֵי"מ בְּסִפֵּר שְׁפַת הַיָּם ד' ב' ע"ב פֶּתַח דְּהֶרֶב שְׂיִירֵי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה לֹא אָסַר מְשׁוּם וְשִׁיכַת הַתּוֹלְעִים כִּי אִם מְשׁוּם שְׁנִטְטָחָה הַתּוֹלַעַת עִם הַחֲטִיִּם וְגוּף הַתּוֹלַעַת מְחַמֵּץ וְלִפִּי זֶה בְּתוֹלַעַת שְׁנִמְצָא בְּהַקְמַח.

שְׂאֲפֹשֶׁר לְנִפּוֹתוֹ בְּנִפְהָ שְׁלֹא תִשָּׂאֵר שׁוּם תּוֹלַעַת וְאִם כֵּן יִרְקָדוּ הַקְמַח וְאִם תִּמְצָאָהּ תּוֹלְעִים שְׂעֵבְרוּ דְרָךְ הַנִּפְהָ אֲסוּר אֲפִילוּ לְחֻמֵּץ וְאִם לֹא מְוֹתֵרִים לְחֻמֵּץ וְלֹא לְמִצָּה לְחוּשׁ לְסִבְרַת הֶרֶב שְׂיִירֵי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה לְפִי מָה שֶׁהֵבִינוּ בְּדַעַתוֹ רַבְּנֵי בִּתְרָאֵי דְמִשְׁנֵה אֲכִילַת תּוֹלַעַת לְאֲכִילַת עַכְבָּר וְזֶה בָּאִם הָיוּ הַתּוֹלְעִים בְּתוֹךְ הַקְמַח אֲבָל אִם נִמְצָאוּ ב' ע"ג הַשֶּׁק מִבְּחוּץ וְאֶחָד בְּתוֹךְ הַקְמַח אֵיכָּא לְמִימַר מְעַלְמָא אֲתוּ וְלִכְּוֹן יִרְקָדוּ הַקְמַח הַיֵּטֵב וְיִרְאוּ אוֹתָהּ לְעֵינֵי הַשְּׂמֵשׁ וְאִם אֵין שׁוּם תּוֹלַעַת קְטָנָה וְגְדוּלָה שֶׁם אֲזִי שְׂרִי אֵף לְמִצָּנָה אֵלּוּ תוֹרְךָ דְּבָרֵי הֶרֶב לֵב חֲיִים ח"ב בְּסִי' ע"ז וְאֲנִי עֲנִי לְדִידֵי חֲזִי לִי דְאֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ לְהַחְמִיר עַל פִּי דְבָרֵי הֶרֶב שְׂיִירֵי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה דְאִם הַדְּבָרִים כְּפֶשֶׁטֶן גְּרָפִים הֵם וְכִמוֹ שְׂעֵמְדוּ עַל דְּבָרֵי רַבְּנֵי בִּתְרָאֵי וְרַבִּים לוֹחֲמִים עָלָיו וְהִלְכָה כְּרַבִּים וְאֵינְהוּ בִּתְרָאֵי וְעֵינֵי לְהֶרֶב עֲרָךְ הַשְּׁוֹלְחָן שֶׁם שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הֶרֶב חֲזוֹן נַחוּם הַנְּ"ל בְּשִׁתִּיקָה כְּהוֹדָאָה וְאִם בָּאֵנוּ לִיִּישׁב דְּבָרֵי רַבְּנֵי הֶרֶב שְׁפַת הַיָּם אִם כֵּן בְּנִדּוֹן זֶה דְלֹא הָיוּ חֲטִיִּם מְתוֹלְעִים וְאֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ שְׁנִטְטָחוּ הַתּוֹלְעִים עִם הַחֲטִיִּם רַק שְׂבָאֵנוּ לְחוּשׁ לְהֶרוּק שֶׁל הַתּוֹלְעִים שֶׁהֵטִילוּ בְּהַקְמַח בְּכִי הָאֵי גְּוֹנָא גַם הֶרֶב כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה מוֹדָה דְשֵׁרוּ: וְרִאִיתִי לְהֶרֶב מְאֹמֵר מְרַדְכֵי סִי' תג"ן שְׂכַתְבַּת בְּאוֹת ב' דְּהֶרֶב שְׂיִירֵי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה לֹא אָסַר אֲלֵא כְּשֶׁהָרֹב מְתוֹלְעִים אוֹ דְאֵיכָּא עַל כָּל פְּנֵים הַרְבֵּה מֵהֵם שְׂאֵינֵם בְּטִלִּים בְּשֵׁשִׁים בְּאוֹתָם שְׂאֵינֵם מְתוֹלְעִים אֲבָל כְּשֵׁשִׁים שְׂשִׁים מֵהַשְּׁלֵמִים שְׂרִי לְטַחֵן מֵהֵם לְפִסַּח וְכֵן הוֹרִיתִי הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה ע"כ וְלִפִּי זֶה בְּעִבּוּדָא דְכָלֵב חֲיִים הַנְּ"ל דְנִמְצָא שְׁלֹשָׁה תּוֹלְעִים בְּנִפְהָ וְרִיקָדוּ הַקְמַח וְלֹא נִמְצָא עוֹד וְהָרִי אֲנִי מְחַזְּקִים אוֹתָם שְׂאֵין שֶׁם עוֹד וּמִפְּנֵי זֶה מְתִירִים אוֹתָם לְשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה אִם כֵּן אֵין מְקוּם לְאַסּוֹר לְפִסַּח דְּבָלִי סִפֵּק דְשְׁלֹשָׁה תּוֹלְעִים עֲצָמָן בְּטִלִּים הֵם בְּשֶׁק שֶׁל קְמַחוֹ בְּכִמָּה שְׂשִׁים (וַיִּמָּה שְׂכַתְבַּת עוֹד כָּלֵב חֲיִים דְאִם יֵשׁ שְׁנַיִם עַל גְּבֵי הַשֶּׁק וְכוּ' מְעַלְמָא אֲתוּ יֵשׁ לְפַקְפַק עַל דְּבָרֵי וְכִמוֹ שְׂרִיאָה הַרְוָאָה) וּבְלָאוּ הָכִי גְרָאָה דְנִדּוֹן הַלֵּב חֲיִים אֵינֵנוּ עֲנִין לְדְבָרֵי הַשְּׂכֵנָה"ג דֵּה שְׂכֵנָה"ג מִיִּירֵי בְּחֲטִיִּם מְתוֹלְעוֹת וְסוּבֵר דְנִשְׁוֹכִים מְתוֹלְעִים שְׁוִים לְנִשְׁוֹכִים מְעַכְבָּר וּבְזֶה חֶלְקוֹ עָלָיו הֶרֶבָּנִים חֲזוֹן נַחוּם וּבְרַכִּי דֵּה בְרַכִּי"י מוֹתִיב לִיה מְדְבָרֵי הֶר"ן בְּשֵׁם הֶרֶב"ן שֶׁהֵבִיא מֶרֶן הַבִּי"י בְּרִישׁ סִי' תג"ד וְהַחֲזוֹן נַחוּם מוֹכִיחַ מְדַאֲמְרֵינוּ בְּמַנְחוֹת ד' פ"ה ע"ב דְּחֲטִיִּם מְתוֹלְעִים אֵין בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חִימוּץ אֲבָל בְּקְמַח שְׁנִמְצָא בּוֹ תּוֹלְעִים וְהַחֲשֵׁשׁ הוּא מְהַרְוֵק שֶׁהֵטִילוּ הַתּוֹלְעִים בְּקְמַח אֲפֹשֶׁר דְמוֹדָה הַשְּׂכֵנָה"ג דְאֵין לְחוּשׁ כְּמוֹ שְׂכַתְבַּת הֶרֶב חֶק יַעֲקֹב סִי' תס"ו סק"ט דְלֹא דְמִי לְחֲטִיִּן שֶׁהֵם גּוֹשׁ אֶחָד וּמִפְּתַח חוֹנֵק הַנְּשִׁיכָה חִיּוּשֵׁינוּ שְׁנִמְצָאֵר אֵינְהוּ לְחוּת בְּהַחֲטָה מָה שְׂאֵין כֵּן בְּקְמַח יֵשׁ לְהַקְל בְּכָל עֲנִין וּמְסִיק לְקִשּׁוֹר מְקוּם הַנְּשׁוּף שְׂבִשְׂק וְלִהְיֶתֶר לְשָׂאֵר עַל דִּי רַקוּד וְכַפְסֵק הַט"ז וְהַמְחַמֵּר בְּזֶה לֹא חָשׁ לְקַמְחָה עִי"ש וְעֵינֵי בְּפָרִי מְגִדִּים בְּאֲשֶׁל אֲבָרְהָם סק"ט וּבְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁם וּבִש"ע הֶרֶב מוֹהֲרֵי"מ בְּאוֹת ט"ו

ובמגן האלף סק"ה פתב דכשהוא חשש משהו וקנדם הפסח יש להתיר על ידי ריקוד שאין חשש בהרקה רק במשהו ואפילו נתייבש ואין להחמיר כלל ויוכל לאפותו קנדם הפסח ולאפוישי בהיתר יאכל מעט קנדם הפסח ונתלה במה שאכל ואין להפסיד ממון של ישראל שעל הרוב הוא שעת הדחק והפסד למצא קמח אחר עי"ש ועוד בדברי האחרונים בדין הנ"ל ובספר בית אהרן קריספין במערכת החי"ת אות ב' פתב בשם ספר.

משה ידבר. דחטים שיש בהן נקובות אסורות דחיישינן שמה פירשו ורחשו בכלי ואסורות בכל השנה אפילו למפון לנכרי ואם הם שלמים ומתולעים (נראה דרוצה לומר דכשחותכים אותם נמצא תולעים בתוכם) הנה ליה גדלים בתלוש ומותר אפילו לפסח ודוקא כשאין לחוש שהתליעו במחנבר כמו בנדונו ששני בני אדם לקחו חטים בשעת קצירה ממקום אחד בבת אחת והיו לחים והאחד שטחם בחמה והתייבשו היטב ונחברו לא שטחם והתליעו מחמת לחותם והשטוחים לא התליעו ומזה נודע שהתליעו רק בתלוש ושוב פתב דאפילו התליעו במחנבר היו מותרים פיון שהתולעים קנימי אדוקתיהו במקום צר ולא נידיי כי אם על ידי חזקה של מחט שרו ויש בזה ספק ספיקא דלא כמי שאסרן אף בהנאה ע"כ מוכח דסובר דהתולעת אינה מחמצת דלא כמו שפתב הרב לב חיים בשם מוהרי"מ דגוף התולעת מחמיץ ושוב הביא דברי מוהרי"מ הנ"ל בהרחבה קצת וכתב שהעלה המוהרי"מ בנדון דידיה דאם יש לחוש שרוב החטים מתולעות (ונטחנו עם התולעים שבתוכם פן נראה פונתו אף שלא פתב פן בשמו בפירוש מכל מקום ממה שפתב שם קנדם לכן בשם מוהרי"מ מתבאר פן כיעי"ש) אסורים גם לשאר ימות השנה ואפילו למכרו לנכרי: (ו) קמח של פסח נשאלתי אם מותר לשלחו למקום רחוק כמה ימים על ידי נכרי בחותם בתוך חותם בלא שומר ישראל רב אחד התיר ככל דבר הנשלח ע"י נכרי ובא רעהו (הרב השואל) ואמר דנהי דחותם מהני לחשש איסולפי מ"מ לא יצאנו ידי חובת שימור דא"ק ושמרתם את המצות דבעינן שימור לשם מצה (והביא במכתבו מש"כ הרא"ש בפרק כ"ש סי' כ"ו דנהגו לשמור משעת טחינה ומש"כ שם בשם הרי"ף והשאלות וכתב דמה שפתב בשאלות לא נפיק איניש ידי חובתו אלא במצה דמנטרא מדגפול מיא וכו' רוצה לומר משעת טחינה כמו שפתב מרן הב"י וסיים) אם פן איך נתיר להוליך בלא שומר וקרוב שירדו גשמים ויזובו המים דרך הפיסוי על השקים ובקמח לא יהיה ניכר כלל הלחלוחית שהיתה מעט או נתייבש הפלל שצריך שימור למצת מצות מגזרת הפתוב וע"י ישראל גדול ובר דעת דוקא כמו שפתב בשאלות ואי אמטינהו נכרי חש"ו לא נפיק י"ח ועיין חת"ס סי' קכ"ח וע"כ בנדאי שלא בשעת הדחק אין לקנות קמח זה למצת מצוה דלשאר ימי הפסח יש לומר דלא מחזקינן איסורא ועיין בסי' תנ"ג בט"ז סק"ג ומג"א סק"ח ע"כ דברי הרב השואל יצ"ו: והנה בקמח קורפיצני שיש בו מדרגות מדרגות וכל מדרגה מהן ניכרת וידוע אם שולח אדם לחברו שק קמח ממדרגה ראשונה (על דרך משל) ומודיע להמקבל שהמקבל מהנכרי שק (או שקים) מקמח ממדרגה א' וכיצא ורואה המקבל שפן הוא הקמח ממדרגה שפתב לו השולח לכאורה יש לומר דאף בלא חותם אין לנו לחוש שמה החליפו הנכרי דמה הנאה יש לו בחלופיו ונהרי נקיטינן בסי' קי"ח סעיף י"ד דלא חיישינן שיחליף בדבר שאין לו הנאה כדי להכשיל להישראל ואם פן למה נחוש שלקח הקמח של פסח ונתן קמח אחר חמץ ממדרגה זו אחרי שאין להנכרי שום תועלת בזה אלא דמכל מקום לכתחלה נדאי

אין לשלוח על ידי נכרי בלא חותם וידוע שיש מחלוקת בפוסקים דיש סוכרים דאף בדבר שאין לו שום הנאה לנכרי חיישינן שייחליף להכשיל את הישראל (עיין במה שרשמתי לעיל בסי' ח' אות ל"א בענין זה) ועל פן נדאי יפה עשה הרב המתיר במה שהצריח חותם על ידי נכרי ובנדאי צריח גם כן שיהא השלוח באופן שלא יהיה מקום לחוש שייבא לידי חימוץ מחמת גשמים וכיוצא ועיין להרב פרי מגדים סי' תמ"ה במשפצות סק"ד ד"ה מעשה וכו' לענין שלוח יי"ש של פסח על ידי נכרי הבאתי דבריו לעיל בסי' ג' אות כ"א:.

ובמה שחשש הרב השואל יצ"ו משום דבעינן שימור לשם מצת מצוה העתקתי לו מה שפכת הרב לב חיים ח"ב סי' צ"ח וצ"ט דמתבאר דאין חשש משום זה דכל מאי דשקיל וטרי בנדונו הוא משום חשש חלוף או משום חשש שמא יפלו מים על הקמח והעיד שם דנהוג עלמא לשלוח קמח וחטים ומצות על ידי נכרי בחותם על ידי חותם ולפי שאין הספר מצוי ביז כל אדם אעתיק תנור דבריו והוא שבסימן צ"ח נשאל בקמח שמור משעת קצירה ששלחו מעיר לעיר על ידי נכרי בלי חותם אלא שמו הקמח תוך תיבה מצופה מבפנים וקשרו התיבה בחבל הדק היטב ונסתפק השואל אי חיישינן שהחליף הנכרי ורמז מה שנתלקו הפוסקים אם יש חשש שייחליף הנכרי בדבר שאין לו הנאה כי אם להכשיל הישראל וצדד לומר דהנכרי המביא לא מרע נפשיה ולא מצאנו בפוסקים שהצריכו חותם בזה ועוד דלפי פשט דברי הפוסקים שמורה מ"ק ר"ל שיהיה עשוי לשם מצת מצוה ושלל יפלו עליהם מים וכבר רקדנו הקמח ולא היה שום חשש טפת מים ובסי' צ"ט השיבו דנדאי לשלוח על ידי נכרים חטים או קמח דפסח אסור ואם נשלח אין לאוכלו בפסח דאף דאינו משתפר בחליפו מכל מקום אינו נזהר לשמרו מלבא לידי חימוץ: וכתב דבשערי תשובה בסי' תנ"ה סק"ט מבואר בפירושו דהקמח לשם מצת מצוה צריח שימור ולא מהני פשהוא אצל נכרי (והמענין בשערי תשובה יראה ויבין מה שיש לפקפק על מה שפכת הרב לב חיים בשמו) וסיים מכל מקום נראה לי דאם נתנו לספן או לעגלון קמח להוליך ממקום למקום בתוך תיבה קשורה בחבל והמקום קרוב פשש שעות אין להחמיר דמשום חלופין אין חשש (נראה דכוננתו משום שאינו משתפר בחליפו כמו שפכת בתחלת דבריו) ומשום שימור ממים אין לחוש שיוציאנו מהתיבה או שהוא ישפוך מים דאין לחוש שיטרח בכדי ויש מקום להתיר על ידי שיירקד הקמח ואם לא נמצא שום ריעותא אין לאסור ונהגו העולם לשלוח על ידי נכרי בחותם בתוך חותם ואם שלחו ע"י נכרי ופתחו במקס וקסירו החותם אין לחוש שמא יחליפו כי הספן והעגלון יש להם נאמנות דאופן לא מרע נפשיה וגם אנשי המקס לא מרעו נפשיהו משום מוראת מלכות כמו שפכת הרב פחד יצחק במערכת הבית ד' ע"א ע"ב גבי צונארי האנוזות אם הביאם הספן או קרוני וכו' אלו תנור דב"ק הנה מתבאר דכל החשש שלו משום חשש חימוץ שייזמן בו או משום שייחליף הנכרי הא בלאו הכי אין לחוש משום דבעינן שימור למצת מצוה ושייהיה הכל על ידי ישראל פי בהולכה ממקום למקום אין שום מעשה בהקמח רק מעשה קוף בעלמא: וראיתי למרן חיד"א במתנין ברכה סי' ת"ס אות ג' פתב בשם הרב מטה יהודה דלדעת הרב פרי חדש גם טחינת מצת מצוה צריח להיות על ידי ישראל וראה מדקדקים שמביאים רחיים של יד לתוך ביתם וטוחנים ע"י ישראל וכן ראוי לנהוג ע"כ וכתב על דבריו דאיברא דכן הוא האמת לדעת הרב פרי

קדש וכו' אף מה נענה דברוב קהלות ישראל וגם בארץ הצבי ו שנוהגים לעשות מצות שמורות משעת קצירה והטחינה היא על ידי נכרי ולא ראינו שום חסיד שהקפיד לטחון על ידי ישראל וכתב לנישב המנהג דדוקא בעסק שהוא בעיפה ובמצה פלישה ואפיה הוא דקפדינו שיהיה על ידי ישראל ולא מהני על ידי נכרי אף אם ישראל עומד על גביו אבל ברחיים שהטחינה על ידי בהמות והנכרי אינו עושה כי אם לתת החטים בכלי וכל זמן הטחינה הנה זה עומד הישראל ומכונן לשם מצנה הישראל הוא העיקר ולא משגחינו בנכרי וכו' ולפי זה ברחיים של יד יש להחמיר שלא יהיה ע"י נכרי דלא פהרב חק יעקב שמיקל גם בהרחיים של יד על ידי נכרי אלו תנרף דב"ק ונראה דבטחינה שהוא עסק בגוף החטים הוא שיש לפקפק אם נעשה על ידי נכרי ואף בזה דעת הרב חק יעקב להתיר לטחון על ידי נכרי אף ברחיים של יד אבל בהלוף אל בית הרחיים וכיוצא במקום למקום כל שאין חשש לאיחלופי ולא חשש שיבא לידי חימוץ אין לחוש מה שהולכה היא על ידי נכרי: אחר ששלחתי תשובתי להרב השואל יצ"ו שאלתי על זה להגאון הגדול מוהרי"ז שטערין בעל ספר היקר זכר יהוסף יצ"ו וזאת תשובתו בנדון השאלה בהולכת קמח של פסח על הבא"ן הנה פבר העיר הישועות יעקב חלק א"ח סי' ת"ס במה שכתב הרב ט"ז דשימור דבעינו משעת טחינה על כל פנים לא הני רק משום חשש חימוץ וכיון דישראל עומד על גביו ורואה דאין בו חשש חימוץ מהני וכתב שאין דבריו נכונים דשימור משעת קצירה להרי"ף ושימור דשעת טחינה במצת מצנה הוא מקרא דושמרתם את המצות וכו' ובעי שימור לשם מצנה ולכך בנעשה ע"י נכרי וישראל עומד על גביו לא מהני וכן משמע בשו"ת הרשב"א סי' כ"ו דאפילו שימור דשעת קצירה מחויב להיות משומר לשם מצנה ופסול אם נעשה על ידי נכרי עכ"ל אף כל זה אינו נוגע לכאן בהולכה על הבא"ן במסלת הברזל בחותם תוף חותם דהוי כמו חטים בעליה שהוא סגור דפשוט דחשיב שימור לשם מצה ואטו יצטרף שלא יזוז הישראל רגע אחת מלשמרו בעצמו וכשהוא ישן יצטרף גם כן שומר אחר במקומו שלא יזוז רגע משם ולא בעינו רק שיהיה תמיד השמירה בא מכחו ממש ועיין להרב מגן האלף סי' ת"ס כמ"ש בדקרא"ש בהלכות ס"ת ויש אתי אריכות דברים בכמה פרטים בענייני מצת שימור ולא ראיתי מהצנרף להאריך בפרט בנדון דידן שא"י מקום ספק במה שמנהג פשוט לשלוח על הבא"ן גם מצת שמורה בתנאי שלא יהיה מקום לחוש לחימוץ וספר לב חיים ח"ב שהביא מר במכת"ק לא ראיתי ולא שמעתי עד היום וכו' עכ"ד יצ"ו פוק חזי גברא רבא דמסהיד שמנהג פשוט להתיר בזה ואסברה לן דאין מקום לחוש משום שימור כשאין חשש חימוץ: עתה יצא לאור ספר ברכת משה לידידי הגאון המפורסם בעל ספר מנחת משה יצ"ו וראיתי בקונטרס התשובות סימן ד' שנשאל בקמח סלת של פסח שהובאו על ידי עגלון א"י ממקום רחוק בלא שומר ולא שום חותם על פי השקים ויש חשש שמא החליף וכתב דכבר נשאל על קמח הבא על ידי מסילת הברזל בלא חותם ובלא סימן ושהסכים לדעת האוסר אף דהיה מקום לצדד דליכא חשש חילוף וזיוף בהמשרתים במסילה שהיא תחת דגל הממשלה דלא מרעי נפשיהו מכל מקום יש להחמיר לחוש לדעת הסוברים דאף בדבר שאין הנאה חיישינו שיחליף (עיין מה שרשמתי בזה לעיל סי' ח' אות ל"א ולפום ריהטא יש לפקפק קצת דלא מצינו דהחמירו גם בדאיכא למימר אומן לא מרע וכו' וכיון דהנשלה על ידי מסלת הברזל שהיא תחת דגל הממשלה ומיסתפי לזיניף יש

לומר דלא מרעי אומנותיהו אם פן אין מקום לחוש בדבר שאין לו הנאה בחלופו) ואין לצדד היתר משום דהדרה הוא מעבר לרבים כביו"ד סי' קי"ח ס"ז דנהו דוקא במקום קרוב כמגורן לעיר: ולפי שבעל הקמח הוא עני גדול ויש הפסד מרובה יש לסמוך להתיר בטביעת עין שיאמר על כל פנים שמכיר בודאי שאלו הם הסארטין שקנה ולא סארט גרוע ממה שקנה דבזה יש סמוך על דעת הסוברים דלא תישינו לחליפין בדבר שאין לו הנאה ודוקא אם האיש הזה הוא איש הגון שראוי לסמוך על מה שאומר דלא הוי סארט נמוך אף כ"ש ממה שקנה דבטביעות עין צריך דקדוק יפה ובפרט דיש עוד צד היתר דאף אם החליף אין הקמח איסור ברור דשמא לא כפסו במים את החטים עד כדי שיתחמצו ואיכא ספק ספיקא שמא לא החליף ואם תמצא לומר החליף שמא לא הוחמצו ובספק ספיקא במקום הפסד מותר אף באכילה בפסח עיין מה שרשמתי בסי' ב' אות א' (כזה) וכו' ובצירוף הטביעות העין.

ומשום שמא נתלחח בדבר לא תישינו דאחזוקי איסורא לא מתוקינן ואם לא היה יום מעונן והיה יבש מותר גם למצת מצוה בשתי הלילות ושוב כתב דבצמח צדק החידוש על א"ח סי' נ"ה נשאל על זה ומסיק דבלא חותם אחד ודאי אין להקל ובחותם אחד יש לצרף כמה טעמים לסניפים ועיין בספר עמודי אש שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות קכ"ז ולקמן בסי' י"ד אות י"ב על שילוח מצות בלא שומר ישראל: והשגתי עתה שו"ת הגאון מוהר"ם שיק וראיתי בסי' רל"ד דהלכה זו רופפת בידי אם מותר לשלוח קמח של פסח על ידי נכרי בחותם בתוך חותם בלא שומר ישראל ומקום ספקו טהור הוא לפי שבי"ד סי' קל"א גבי מטהר יינו של עכומ"ז פסקינן דלא מהני חותם בתוך חותם ובעינן שומר או יוצא ונכנס אלמא היכא דבעינן שומר לא מהני חותם וכאן דכתיב ושמתם את המצות נראה דלא מהני חותם ואף להרמ"א גבי מטהר יין הג"ל וסגי בחותם אינו אלא להתיר בהנאה ואם פן צריך כאן ישראל משמרו משעת טחינה ותו כיון דמשעת טחינה בעינן שומר ניתוש שמא בא עליו מים בדבר ונראה דאף דכתב הרא"ש דמשמרינן משעת טחינה ומדברי הטור בסי' תנ"ג שהביא על דברי הרא"ש הג"ל דברי השאלות דהוא לעיכובא מפל מקום הא כתב הרא"ש בפרק פל שעה סי' כ"ו הטעם משום דאז מקרבין אותו למים דטוחנים בריחים של מים אם פן הואיל ומקרבין אותו למים הוא בכלל ושמתם את המצות כמו משעת לישה דאז בא עליו מים ואם פן אם שמרן בשעת טחינה ושוב עד שעת לישה לא שמרן ונדע לנו על ידי חותם בתוך חותם שהוא אותו הקמח ששמר בשעת טחינה יש לומר דמותר דמאותה שעה ואילך אין צריך שוב שמירה וכל שכן דלא בעי לשמה וראיה לזה ממעשים בכל יום דאף הטוחנים בעירם מפל מקום הקמח כשיוצא מהריחים מניחים אותו באיזה מקום מיוחד ושם אי אפשר שיהא יושב שומר אלא חותמין אותו מקום בחותם בתוך חותם ואם פן על פרחין דהשמירה בעינן רק בשעת טחינה אלא דמלשון הרא"ש משמע דמשעת טחינה ואילך בעי שמירה משום לא פלוג ובאשיל אברהם הנדפס אצל באר היטב כתב דאף ברחיים שאינן של מים בעינן שמירה משמע דאמרינן לא פלוג ואם פן מבואר דאין נכון להביא קמח ממקום אחר בלי שמירת ישראל אלא דלפי זה גם מנהגינו הג"ל (מעשים בכל יום וכו') לא אתי שפיר מה שעושים על ידי חותם בתוך חותם דהרי לא חשיב כשמירה וצריך לומר כיון דהוא רק משום לא פלוג סמכינן אדעת ספר התרומה שבי"ד סי' קל"א דחותם בתוך חותם הוי

כְּשׁוֹמֵר וּלְפִי זֶה בְּחֻטִּים הַמְשׁוֹמְרִים מְשַׁעֵת קִצְיָה דְחִיּוּשֵׁי לְדַבְרֵי הָרִי"ף דְּבַעֲיָנוּ שְׁמִירָה מְשַׁעֵת קִצְיָה וְאֵילָף וּלְהַפְרֵי חֲדָשׁ אֵינּוּ יוֹצֵא בְּעַנְנּוּ אַחֵר אִם כֵּן לְדִידְהוּ לֹא סָגִי בְּחוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם וְאֵין רִשְׁאֵי לְהַנִּיחַ קָמַח מְשׁוֹמֵר מְשַׁעֵת קִצְיָה בְּיַד נְכָרִי עַל יְדֵי חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם וְאֶפְשָׁר לְחַלֵּק דְּהָרֵי חוֹתֶם אֶחָד דְּמַהְגֵּי בְּעֵלְמָא בְּיַיִן הוּא מְשׁוּם דְּמַרְתַּת לְזַיִיף אֶבֶל בְּמַטְהַר יֵינּוּ שֶׁל נְכָרִי דְּאֵין הַנְּכָרִי מַרְתַּת אֵין מוֹעִיל חוֹתֶם אֶחָד אֶבֶל שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת מוֹעִילִים מְשׁוּם שְׁאֵינּוּ טְוֵרַח פֶּל כֶּף לְזַיִיף שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת וְעַל זֶה פְּלִיגֵי בְּסַבְרָא זֹו אֵי הֵנִי בְּרוּרָה כְּשׁוֹמֵר אֹו דְּאֵינָה בְּרוּרָה פֶּל כֶּף אֶבֶל הֵיכָא דִּישׁ שְׁתֵּי סְבָרוֹת דְּמַרְתַּת לְזַיִיף וְגַם אֵינּוּ טוֹרַח לְזַיִיף כֹּלֵי הַאֵי אֶפְשָׁר לְכֹלֵי עֵלְמָא מַהְגֵּי חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם כְּמוֹ שׁוֹמֵר וְעַדִּינּוּ צָרִיף עֵינּוּ לְדִינָא אֵלּוּ תוֹרָף דַּב"ק: ז) קָמַח מְחֻטִּי תוֹגְרָמָה עִם שְׁאָר חֻטִּים אִם אֶפְשָׁר לְאַפּוֹת מְמַנּוּ מִצּוֹת לְפִסְחָ רִשְׁמַתִּי בְּסִי' ו' אוֹת ג' עִי"ש: ח) לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּחַמֵּץ נִקְוָשָׁה הוּא מְדַרְבְּנָן מִכָּל מְקוֹם אִם אֶכֶל כְּזוֹת מִצָּה הַעֲשׂוּיָה מִנּוֹקְשָׁה בְּלִילָה רֵאשׁוּנָה אֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי אֲכִילַת מִצָּה מְדַאֲוֵרֵינָא דְּנָהִי דְּחַמֵּץ לֹא הֵנִי מִכָּל מְקוֹם שֶׁם מִצָּה אֵין עֲלֶיהָ כֵּן דַּעַת רַב אֶחָד הוֹבָא בְּשׁו"ת כֵּן יֵאָדָּה לְגִדּוֹל בְּדוֹרְנוּ יצ"ו וְהַרְבַּ הַמְחַבֵּר כְּתַב דְּאֵין נִרְאָה לוֹ כְּדַבְרֵי דַּאֲף עַל גַּב דְּמַדְרַבְּנָן וְדַאֵי לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ מִכָּל מְקוֹם מְדַאֲוֵרֵינָא מִיָּהָא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתָא אֲכִילַת מִצָּה וְהָאֲרִיף בְּזֶה עִי"ש בְּסִי' קִי"ד וְאֵל יִפְלֵא בְּעֵינֵי הַקּוֹרֵא מֵאֵי נִפְקָא מִיָּנָה מֵהַאֵי דִּינָא שְׁהָרִי עַל כָּל פְּנֵים הָרִי הוּא בְּרִיא בְּחִיּוּבָא מְדַרְבְּנָן מִיָּהָא לְחַזּוֹר וְלֶאֱכֹל מִצָּה הַמְנוֹתֶרַת אִם יֵשׁ לוֹ וְאִם אֵין לוֹ מִצָּה הַמְנוֹתֶרַת מַה יַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַכֵּן כְּשֶׁנֶּאֱמַר לוֹ שְׁלֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ מִן הַתּוֹרָה דִּישׁ לֹא מְדַרְבְּנָן יֵצֵא לוֹ מִצָּה הַמְנוֹתֶרַת וְרוֹצֵה לְכַרְוֵה הַמִּצָּה עִם הַמְרוֹר וְלֶאֱכֹל מִכָּל מְקוֹם בְּיַד חוֹבְתוֹ מִן הַתּוֹרָה אִם כֵּן אֵינּוּ חַיִּיב בְּאֲכִילַת מִצָּה אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וְכֵינּוּ שְׁשִׁתִּינּוּ מְדַרְבְּנָן אֵין מְבַטְלוֹת זֹו אֵת זֹו וְאִם לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ מִן הַתּוֹרָה מִצָּנָה דְּרַבְּנָן מְבַטְלַת לְדַאֲוֵרֵינָא כְּדַאֲרֵינָא פְּסָחִים ד' קִי"ד וְאֵינּוּ יְכוֹל לְכַרְכֵּן וְלֶאֱכֹל מִכָּל מְקוֹם בְּיַד פְּתוּרָן שְׁאֵלָה זֹו הֵגָאון עִמָּךְ הִלְכָה בְּהַלְכוֹת פְּסַח סִי' קל"ז וּבְתִשְׁבּוּתוֹ עִמָּךְ בְּמִקְצוֹעַ גְּדוֹל שְׁנַתְחַבְּטוּ בּוֹ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּדַבְרֵי שְׁאֵינּוּ רָאוּי מְדַרְבְּנָן אֵי חַשִּׁיב אֵינּוּ רָאוּי מִן הַתּוֹרָה וְהַבִּיא תוֹרָף דְּבָרֵי הֵגָאון שְׁעַר הַמִּלְוֵה בְּשִׁמְיָנִי מֵהַלְכוֹת לוֹלֵב דְּדַבְרֵי הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה מְדַרְבְּנָן פְּסוּל לְלוּלֵב וְלִמְצָה אֲף מִן הַתּוֹרָה וְאַחֵר שְׁהָאֲרִיף בְּזֶה לְבָנוֹת וְלִסְתוֹר בְּפִלְפוּל עֲצוּם וְחַרְיָף מְסִיק שְׁכֵן עֵיקָר כְּמוֹ שְׁכַתֵּב בְּשַׁעַר הַמִּלְוֵה דִּלָּא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ מִן הַתּוֹרָה וְאִם כֵּן צָרִיף לְאַכּוֹל מִצָּה בְּפִנֵי עֲצָמָה וְהוּא כְּדַעַת הָרַב הַשּׁוֹאֵל שְׁבִשׁו"ת כֵּן יְהוּדָה הַנִּז"ל: ט) קָמַח פְּסַח שְׁנַמְצָא עֵיפָה בְּבֵית הַרְחִיּוּם בְּדוֹנְפִנֵי הַלִּינּוֹנְטָאֲרִין הַשִּׁיב בְּקִצְרָה דְּמוֹתֵר הַקָּמַח הֵזָה בְּאֲכִילָה בְּפִסְחָ וְרַב אֶחָד יֵצֵא לְעַרְעֵר כִּי לֹא יִדַּע טַעְמוֹ וְהַשִּׁיבוּ כִּי טַעְמוֹ הֵזָה עַל פִּי דְּבָרֵי הַנְּשַׁמַּת אָדָם בְּהַלְכוֹת פְּסַח סִי' כ"א (כ"ב) בְּכַעֲיָן זֶה שְׁהַעֲלָה לְהַתִּיר עַל יְדֵי סַפְקָ סְפִיקָא שְׁמָא זִיעַת הַחוֹמָה הֵנִי מִי פִּירוֹת וְאֵין מְחַמִּיצִין וְאִם תִּמְצָא לֹא מְחַמִּיצִין שְׁמָא לֹא נִתְעַרַב כְּלוּם וְיִשֵּׁב עַל הַבַּא"ר כֵּל מַה שִּׁישׁ לְפַקְפַק בְּסַפְקָ סְפִיקָא הֵזָה וְאֵיִשֵּׁר וְקִינִים הַסַּפְקָ סְפִיקָא הֵזָה וּבִיָּאֵר דַּאֲף אִם הֵזָה הַרְבֵּה הֵזָה מוֹתֵר כֵּל שְׁכֵן שְׁלִפִי הַנִּרְאָה הוּא דְּבָר מוֹעֵט וְקִינָא לֹן דְּמַעֲט מִי פִּירוֹת עִם מִים אֵינּוּ מְמַהַר לְהַחְמִיץ אֵלּוּ תוֹרָף הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר בְּקִדְשׁוֹ גְּדוֹל בְּדוֹרְנוּ הֵגָאון מוֹהַרִי"ץ אֶלְחָנָן שְׁלִיט"א בְּסַפְרוֹ הַבְּהִיר עֵין יִצְחָק הַנֶּדְפֵס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ בְּחֵלֵק א"ח סִי' י"ו: כִּי יוֹצֵא לְזֶה נִשְׁאֵל הֵגָאון שְׁאֵילַת שְׁלוּם בְּמַהְדוּרָא תַנְגִּינָא סוּף סִי' ט"ז בְּחֻטִּים שְׁמוֹרִים מְשַׁעֵת קִצְיָה שְׁנַטְחָנוּ בְּרַחֲמֵים שְׁל מִים וּבְשַׁעַת רִיקוּד הַקָּמַח נִמְצָאוּ קִצְתָ חַתִּיכוֹת עֵיפָה

כחצי צפון והוא שעת הדחק והפסד מרובה והשיב דחתיכות הללו ודאי נתהוו מחנם האבנים בטחינתם ונתלחלו קצת מהקמח מזיעתם ופשוט דאף לדעת הרוקח שאוסר בזיעת החומה דמחמץ היינו משום דהחומה מועת מפח המים שיש בה כיון שנבנה בטיט הלח ואף בכנתל עץ יש לומר שמזיע מפח המים שקבל בעודו במקושר כמו שכתב המג"א בסי' תמ"ז אבל הזיעה מחנם האבנים לא הוי תולדת המים קלל ואף מי פירות לא הוי ועדיף מצואת תרנגולים שדעת הרבנים ב"ח וט"ז דהוי תולדה בפני עצמה ואף בזיעת אדם נראה ממתניתין דמכשירין פ"ק ו' ומדברי הרמב"ם בעשירי מהלכות טומאת אוכלין דלא הוי משקה קלל אלא תולדה בפני עצמה ומפל שכן בזיעה מחנם האבנים דהויא ודאי תולדה בפני עצמה ואף עם מים אינו ממהר להחמיץ וכבר כתב החק יעקב סי' תס"ו סעיף ג' בשם הדרישה דאף אם הוא ספק אם נתלחלח ממי פירות או ממים יש להתיר אחר הריקוד מספק ספיקא מפל שכן בגדון דידן ונדאי נתלחלח מזיעת חנם האבנים דלא הוי אף מי פירות כי אם תולדה בפני עצמה יש להתיר אחר הריקוד ובספרי סי' צ"ג פתבתי דגוף חשש פירור דק אחר הריקוד היא חומרא יתירה ומלבד זה נראה דאף אם נכנס פירור דק יבש בנקבי הנפה כשפא למים אחר כף נתלחלח וש"כ לעפרו ונתעצם עם העיסה ובטל בששים ויותר פדין לח בלח וכל שכן בגדון דידן ודאי אין להחמיר אחר הריקוד בנפה יפה ובכרט בשעת הדחק והפסד מרובה ובכל זאת אם אפשר למצוא למצות של מצנה מצות אחרות יש ללקחם יותר וגם מה שלא נטחן עדיין יטחנו בזארנ"ע שאין כל כף חיומי: סימן יב בדין המים ללישת המצות א) מצה שנילושה במים שלנו שהעמידים בחדר סגור וקיר אחד מהחדר הוא כותל לתנור שאפו בו מצות וחיומיהו שמים ושלה פעמים ביום ועמדו שם המים מערב עד בקר ולפעמים עד הצהרים ולשין בו קמח למצות ואמר המורה שניסה באצבעו שהמים קרים וגם חלונות שבאותו חדר נקפאים ונקרשים מהקור שבחוף המורה הנה לא חש לקמחיה ואין זה המבחן אכן בחן ועינינו רואות שכל המים הנשאבים מהבאר צנים הם מאד ולפעמים עד להקפא כפפור ומכל מקום אמרו חז"ל אשה לא תלוש אלא במים שלנו כי חממות המים מאמצעיותם וגידי המים מתחממים ונכנסים תוף הקמח ואין זה נרגש וכו' ומה שקפאו החלונות הוא מחמת זיעה מהכל הבית על פן חלילה לעמוד על הוראתו פן כתב הגאון חתם סופר בשו"ת אה"ע ח"ב סוף סי' קנ"ג: ב) לש ואפה בפסח ומצא חטים בהמים שלש מהן ראיתי בתשובת מוהר"ם שנדפס מחדש דהמצה פשרה וישפוף המים שלא ללוש בהם עוד פן כתב הרב חקמה ומוסר ד' קס"ז אות מ"ה והרב דברי מנחם סי' תס"ז אות יו"ד כתב דמי שמצא גרעין חטה בפסח בחבית לאחר שפינו ממנה המשקה דיש ספק אם היה החטה בעוד שהמשקה בתוכה או שמא עתה נפלה צדד בזה בשו"ת גבעת שאול סי' פ"ג וספרים אלו אין מצויים אצלי לראות דב"ק ודינים אלה מתבארים ממה שכתבו הפוסקים בסימן תס"ז סי"א כמו שיראה הרואה בדברי המפרשים ובש"ע הרב מוהרש"ז באות כ"ט ול' עי"ש ג) מצות של מצנה לכתחלה צריך לשאוב המים שלהן על ידי ישראל והיא דאי אפשר בענין אחר הוי פדיעבד ומותר לשאוב על ידי נכרי ומטעם זה פשצריך לאפות ביום א' ושכח לשאוב עד ליל שבת בין השמשות שפיר דמי לשואבן על ידי נכרי עיין בסי' תנ"ה במג"א סק"ד ובמחצית השקל ובש"ע הג' מוהרש"ז אות י"ב וזה פשוט ומה שכתב הרב יפה ללב נר"ו בסי' תנ"ה דמדברי המג"א בסק"ד משמע

מסתמיות דבריו דגם למצות מצוה יכול לשאב על ידי נכרי וצ"ע דהרמ"א פתב אחרי כן בהגהה דאסור לשאב על ידי נכרי למצות של מצוה עכ"ל לי הדל דבריו תמוהים ואין מקום לתמיהתו פ"ל: וכתב עוד המג"א דכשאי אפשר בענין אחר יקח מים השאובים בביתו אף על פי שלא נשאבו לשם מצוה פיון דאי אפשר בענין אחר שפיר דמי ובזה נראה לי הדל דמה שכתב הרב מוהר"י מולכו בתשובה כ"י הביא דבריו מן חיד"א בברפי יוסף דמותר ללוש במים שהנכרי מסיח לפי תומו שלנו בביתו דמידי דרבנן הוא והמחמיר תבא עליו ברכה וכתב על זה הרב שערי תשובה אות ט' דנדאי אין לצאת במצות אלו ידי חובת מצה שהרי אין פאן שימור לשם מצה עיי"ש ולי הדל מסתמיות דברי התשובה פתיבת יד והברכי יוסף מוכח ונדאי דגם לצאת ידי חובת מצוה סברי דמהני ייש לומר דהיינו באופן שאי אפשר בענין אחר דלולא פן ונדאי לא הנה נזקק הישראל ליקח מים שבבית הנכרי וכיון שפן אף שלא נשאבו לשם מצת מצוה שפיר דמי אלא דגם לשאר המצות מפקפק הרב שערי תשובה ורק בשעת הדחק פתב להתיר על ידי סינון עיי"ש ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' צ"ט: ד) חביות של יין שהדיחום ונגבוים ורצו לשאב מים למצה ענינה ואסרתי להם לעשות פן וצריף להגעילן כמו שכתב במג"א סי' תנ"ה סק"ט ונהגם דאין המים שוהים בפלי מעת לעת ואם פן לא יבואו לידי בליעה מפליטת הפלים עיין באשל אברהם שם הנה ראיתי להג' חתם סופר סוף סי' קכ"ט שכתב דאין הטעם משום הפליטה אלא משום שחרסי הפלים עצמם שבלעו מי פירות ושהו בתוכן הבלוע החרסים עצמם מתחמצים מדופני הפלי לא מפליטתו ע"כ.

ולפי טעם זה נראה דבכלי שהוא של מים ורוצים ליתן בתוכו יין כדי ללוש בו מצה לפסח אם נתנו היין אחר שנגבו הפלי ונתניבש היטב עד שאין שום חשש שישארו מים בעין פ"ל שפיר דמי שאין דופני הפלי מתחמצים מחמת המים ואף לטעם שכתב הגאון אשל אברהם משום הפליעה מפליטת הפלים הנה אם לא השהו היין בתוכו מעת לעת לא יבא לידי שום פליטה וכן אם לא היו המים בפלי כי אם פחות ממעת לעת ושוב נגבו הפלי ושמו בתוכו יין אף אם שקה שם מעת לעת אין פאן בית מיחוש דכיון שלא שוה המים מעת לעת לא נבלעו בכלי דניחוש לשיפלות עתה דמי הפניסה שתצא ומה שכתב הרב שלחן גבוה בסי' תס"ב אות ד' (ד"ה ולענין) שהנה מעשה שהביאו יין בנודות וקודם שנתנו היין הדיחו הנודות ביין והעידו מוכרי היין שדרכס של נודות האלו לנגבם מפל טפות מים ואסר הרב בית דוד ללוש ביין הזה לכתחלה עיי"ש לפי הנראה חומרא יתרה הוא דבכלי שנתנו בו מים לפי שעה ונגבוהו היטב איני יודע מקום לחוש בו והנה אפשר לומר דטעמו הוא משום דלא סמך לגמרי אעדות מוכרי יין שדרכס לנגבם היטב וחסש שמא אין מנגבים היטב והוי מי פירות עם מים אלא דאין נראה פן ממה שסיים הרב שלחן גבוה ונ"ל וכן מנהג כל יודעי ספר להדיח ביין הצלוחית שנתנו בה יין ללוש מצה ביין וכן פתב בבית דוד סי' ר"ל דראוי ליזהר ליקח היין הצריף למצות קודם הטאראמור"ה (לפי הנראה פננתו קודם שיוציאו השמרים מן היין) משום שמשפשיין החבית במים והוי מי פירות עם מים עכ"ל משמע קצת דאין שום תקנה אם משפשיין במים ולא מהני נגוב היטב וזו חומרא יתירה וראיתי למרן החבי"ף בספר לב חיים ח"ב סי' קמ"א שהביא דברי הרב בית דוד סי' ר"ל וסיים דדוקא אם יש לחוש שמא נשארו מים פל שוה יש לאסור אבל אם נתניבש הפלי היטב עד שאין בו לחלוחית וטיפת מים

נראה להתיר ע"ש ונראה שמפרש טעמיה דרב בית דוד משום ספק שלא יהיה הכלי נגוב היטב ומה שנראה מדבריו דכשיש חשש זה יש לאסור המצות שלשו ע"ש הגה צריף לומר לפי זה במעשה דנודות הג"ל האמין הרב בית דוד לדברי מוכרי היין שאין שום חשש ממים ולכן התיר המצות שפבר אפו אותם כיע"ש או שאם משום שהיה הפסד מרובה בדבר וקצת תימה על מרן החבי"ף שלא זכר דברי הרב שולחן גבוה הג"ל ואיך שהיה לענגן דינא נראה ודאי כמו שכתב בלב חיים דאם הוא ברור שאין שום חשש לחלוחית מים אין לחוש לתת בו יין למצות וגדולה מזו ראיתי להרב חיים מדבר ד' ט"ו ע"ג שכתב בשם מרן החבי"ף בתשובה דדוקא מים בעין הוא שעם מי פירות ממהרין להחמיץ אבל מה שהערבה לחה מחמת המים לית לו ביה וסינים הוא וכל שכן בדליפא אפילו לחות אלא טעם בעלמא דאינו נקרא מי פירות עם מים עכ"ל והביא שם דהרב ידיו של משה כתב שתשובת הרב פנסת הגדולה הג"ל היא היפך דברי המג"א סי' תנ"ה הג"ל בשם הרב מטה משה והוא פתב על זה דמר אמר חזק ואמר חזק ולא פליגי משום דיש לחלק בין פלי של מי פירות לכלי של מים דבכלי של מי פירות הוא דיש לחוש דהטעם של המי פירות עם המים שיתנו עתה ימהרו להחמיץ אבל בכלי שהוא בלוע ממים (פעובדא דשו"ת כנה"ג) גם הרב מטה משה יודה והכריח פן מדברי הרב מגן אברהם בסי' תס"ב סק"ו במיני טיגון וכו' דאי אפשר לסוחטן וכו' ע"ש: וראיתי בספר זכרנו לחיים ח"ב בד' ח' אות ה' שהביא דברי הרבנים חיים שנים (חיים מדבר ולב חיים הג"ל) ותמה עליהם שלא זכרו שרים תשובת מרן החבי"ב שהביא הרב ידיו של משה דאף בדין שהוא (של המג"א בשם הרב מטה משה הג"ל) התיר וכל שכן בדין זה דיש להתיר בשופי לדעת מרן החבי"ב ואין אתי שו"ת כנה"ג לראות את דב"ק פי ממה שכתב בחיים מדבר מתבאר יפה דלא מיירי אלא בכלי של מים שרוצים לתת בתוכו יין ואהכי פתב לחלק דלא פליג אמה שכתב הרב מטה משה ואילו ממה שכתב בזל"ח נראה מבואר דהרב פנסת הגדולה מיירי בכלי של מי פירות ואף אם האמת הוא פן אין לשונו מדוקדק דהרב חיים מדבר כבר זכר שר תשובת הרב פנסת הגדולה ולחלק יצא כנז"ל ורק היה לו לתמוה דבתשובת הרב פנסת הגדולה מבואר הפך חילוקו וק"ל.

וראיתי לידיד נפשי הרה"ג מוהרא"פ נר"ו בספר מר ואהלות באהל ים המלך סי' י"ט ד' ע"ו ע"ב (ד"ה עוד) שכתב לחלק בדברי הרב חיים מדבר בין ממשות לטעם בעלמא ומחלק פן גם במי פירות בין גופן לטעמן ע"ש ובהורמנותיה דמר אין נראה לי הדל פן דאחרי שמתבאר מדברי הרב מטה משה וקבלו דעתו המג"א וכל הבאים אחריו דבמי פירות גם הטעם ממהר להחמיץ אין אנו רשאים לחלוק בסברא דנפשין אף לענגן מים הנה אמת נכון לחלק כמו שכתב הרב חיים מדבר: ה) אחר אפית המצות לעת ערב הגיד האיש העומד בהחדר לעשות מלאכתו איך שנתן גלוסקא אפויה מחמץ לתוך התביות של מים ונתחמצו המצות ואחר שני ימים הוסיף לומר כי גם להקאני"ן הושלף גלוסקא חמץ וכתב הרב השואל בשו"ת יד יוסף סי' י"ג דאינו נאמן לומר שהשליף חמץ פיון דעולה גדולה ומעשה רשע הוא להשחית ולגרם היזק רב ואין אדם משים עצמו רשע ואף שכתבו התוס' בבבא מציעא ד' ג' ד"ה ומה דאם רוצה לעשות תשובה לא אמרינו אין אדם משים עצמו רשע היינו רק לגבי עצמו שלא לכופו להביא קרבן אבל לגבי אחרים אינו נאמן היכא שמשים עצמו רשע וכתב על דבריו דאף שסברא זו פתובה

בנודע ביהודה מהדורא תננינא אה"ע סי' קנ"ו (ד"ה אמנם אמינא) לא דמי להיא דהתם שאני דהחלוץ בא לקלקל רק את היבמה ואין הדבר נוגע לעצמה אבל הכא שלפי דבריו שהתחמצו המצות אסורות גם לו בזה אפשר לומר דאומר דרף תשובה דמיגו דנאמן על עצמו למשנייה חתיכה דאיסורא נאמן לאסור לאחרים ובשם חכם אחד כתב דמיגו דנאמן על עצמו להפסיד ממון שהרי יתחייב לשלם הנזק פדיו מזיק נאמן לאסור המצות ודקה דבריו דאפשר דסומך על עצמו שלא יתבעו ממנו ממון או שאם יתבעו לא יתן להם ולא הוי מפסיד לעצמו ולא דמי לסופר שאומר שלא עיבד גוילין לשמן דנאמן לפסול הספר תורה במיגו דמפסיד שפרו דהתם ודאי מפסיד שפרו שלא יתן לו הבעל הבית ומפל מקום מסיק דאין שום סלקא דעתין להאמינו דהא קיימא לן דעד אחד דנאמן באיסורין דוקא במה שבידו ונחלקו הפוסקים הובא בש"ך יו"ד ריש סי' קכ"ז) בפירושו מה שבידו עי"ש בש"ך וילכל הדעות הכא אין נאמן דלהרא"ש הרי הכא לא מסרו הדבר לידו וזה היה שם רק לעשות מלאכתו ולא מיקרי שם בעלים עליו ולפירושו רש"י ותוס' שהוא מטעם שהיה בידו לאנסרו או יש בידו עכשיו היינו שהיה הדבר בידו שהיה באפשרות לעשות בפני שני עדים שלא יצטרף לנאמנתו לא כן הכא שלא היה שום אדם פלל וכו' אלו תנרף דב"ק ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים (בשדי חמד ח"א) במערכת האלף אות ל"ד בדין אין אדם משים עצמו רשע אי אמרינו הכי באומר שרוצה שלא להכשיל באיסור וכמה סברות שנאמרו בענין זה עיש"ב ובסוף האות הבאתי דברי הרב בשו"ת שואל ומשיב שהסביר שאף לדברי התוס' דבמקום שרוצה לעשות תשובה יכול לעשות עצמו רשע היינו כשאי אפשר לעשות בענין אחר רק לעשות עצמו רשע אבל כשיוכל לעשות באופן אחר נאפילו הכי טוען טענה שמשים עצמו רשע אינו נאמן ואם כן בנדון הרב יד יוסף הנ"ל שהיה יכול לומר שנפל חמץ מעצמו ולא איסתייעא ליה מילתא להוציא תכף ומיד כי שכח או נאנס וכיוצא בזה לא היה משים עצמו רשע וטוען שהוא עצמו השליכו אית לן למימר דלא מהימן דהרינו לכלליו אין אדם משים עצמו רשע.

(ו) בדין מים שלא לנו דמתבטלים ברוב מים שלנו כמבואר בסי' תנ"ד סעיף ד' ידידי הרה"ג דומ"ץ לאדזו יצ"ו בספרו הנחמד חמדת משה בסי' י"ב חקר חקירת חכם אם מותר להוסיף בכל פעם ופעם מים שלא לנו לבטלן אי מדמינן לאיסור שנתבטל בשמים וניתוסף אחר כך מן האיסור שפסק הרמ"א ביו"ד סי' צ"ט סעיף ו' דחוזר ונעזר אפילו מין במינו או דילמא לא דמי דהכא אין הטעם משום איסור דהא מותר לבטל לכתחלה כמו שכתב שם המגן אברהם אלא הטעם הוא דכשלא לנו הן חמין וכשנתערבו נעשו צונגין אם כן יש לומר כיון שנעשו צונגים בבטול פעם ראשון שוב לא יתחממו כיון שבכל פעם שיוסיף מים שלא לנו יש כנגדן רוב מים שנצטננו וקמא קמא דמטי נעשו צונגים ואיכא למימר לאידך גיסא דאף לדעת הבית חדש שם גבי איסור והיתר שהתיר בלח בלח מין במינו בנודע קודם שניתוסף האיסור אבל במים שלא לנו שהאיסור מחמת מים חמין יש לומר פל פעם ופעם שניתוסף מים שלא לנו חוזר וניעזר חמיו המים ואסור וראה הרב יצ"ו שבכל בתי האפיה נוהגים היתר בזה ודבר עם איזה רבנים מורי הוראות כי יש חשש איסור בזה ולא ענו דבר וכתב לאחיו הרב הגדול אברהם צבי אבד"ק ראדום יצ"ו וגם כתב לו שנתראה שיש ללמוד להקל ממה שכתב בחידושי רבינו עקיב"א בא"ח סי' תנ"ה אם נתערב מעט מים שלנו תוך מים שלא לנו יש לומר דבעינן

אחר כף רוב נגד כל המים שפבר נתחממו גם אותם שלנו אשל אברהם סק"ז ע"ש ואם כן נראה דהוא הדין בהיפך בבחירה הנ"ל יש לדון לקולא שבכל פעם שנתבטלו המים שלא לנו נעשו צוננין וכו' זו היא תקירת חכם הרב המחבר יצ"ו והרב הגדול מר אחיו מגן אברהם יצ"ו האריף קצת לברר ספק זה בדברים טובים ונכוחים לב הקורא משמחים ומסיק פיון שלדעת איזה פוסקים עיקר דין זה דמים שלנו הוא רק למצת מצנה ולדעת כמה פוסקים בדיעבד מותר ונראה מסברא דלאו נדאי דמתמיץ דבשמירה יתירה וזהירות רבה יש לזהר שלא תחמיץ העיסה ומשום הכי רב יהודא בדורו אפשר שראה שהזהירות נתמעטה לכן גזר אומר דלא תלוש אלא במים שלנו וכעין שכתבו לענין מי פירות עם מים עיין חק יעקב סי' תס"ב וכו' ולכן יש לומר דאם אחד עבר ועשה כן אפילו במזיד מותרין העיסה והמצות אבל להתיר לכתחלה לבטל על זה האופן צריך עיון וכו' ולכן אף דעמא דבר להקל אבל לא יותר מזה שהקילו הם מה גם בדורות הללו ויתבטל כל תורת מים שלנו ובתחלת אפנית מצות ישאבו חבית אחת וכל שעה יוסיפו לכן לדינא אין להורות להקל לכתחלה: סימן יג בדין העיסה באפניתה א) חריטה אי מועלת להציל את העיסה מן החמוץ ידוע דהגאונים אסרו חליטה וכתב הרדב"ז סי' רמ"ב דאף דהאינדנא לא בקיאינו בחליטה הגי מילי לכתחלה אבל בדיעבד מנא לן ועוד הגי מילי להתיר הדבר הנחלט עצמו אבל לאסור בכל שיהו תערוכותו זו לא שמענו כן כתב הרב חכמה ומוסר ד' קס"ט ע"א וקצת תימה שלא הזכיר מדברי הרבנים מגן אברהם סי' תנ"ד סק"ד וחק יעקב שם ומסקנת הח"י להתיר בכי האי גוונא דוקא בהנאה ע"ש ומפל מקום מסיק הרב ערוך השולחן שם אות ה' דסמכינן על הרדב"ז להתיר בדיעבד אף באכילה ע"ש ומרן חיד"א במחזיק ברכה סי' תס"ז אות יו"ד כתב בשם הרב מוהר"ח בן עטר דאף דהאינדנא לא בקיאינו בחליטה היינו לכתחלה אבל בדיעבד שרי והגם דמייירי לענין אורז מפל מקום משמעות דבריו הוא דבעיקר הדין סובר לחלק כן ועיין להרב ערוך השולחן שם אות ח' ונראה דהא דמהני חליטה ברותחין בדיעבד היינו דוקא אם נתנו המצה לתוך המים רותחין מרותחים מאד אבל אם עירו על גבי רותחין לא מהני למישויה חלוט רק לעליונו וכדי קליפה אבל פשיגועו המים לתחתית המצה אין בהם פח למיחלט כמו שביאר הגאון חתם סופר בא"ח סי' חל"ק (ד"ה ואין על פיוצא לזה) ע"ש: עוד כתב הרב חכמה ומוסר ב"ד ק"ע ע"ב שראה לאחד מהאחרונים שכתב דמה שאסרו הפוסקים חליטה ברותחין לאו דוקא מים אלא הוא הדין יין ושמן רותחין נמי אסור לחלוט שלא לחלק בין רותחים דמים ליין ושמן והוא כתב ולא ידעתי טעמו דהיא גופא שלא לחלוט משום גזרה שמה לא יחלוט פראוי ואנו ניקום וניגזור גזרה לגזרה: ב) עיסה שהיתה רכה והוסיפו בה קמח דנחלקו רבנו בתראי והרב בני חיי אסרה כתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תנ"ט אות ג' בשם מר רבו בתשו' כ"י דהורה הלכה למעשה פהרב בני חיי לאסור לאכול אפילו המצה לבדה עכ"ל משמעות הדברים בפשטם דמר רבו אוסר מדינא אמנם אנכי הרואה בתשובה הנ"ל והיא ל"ו נדפס"ה בספר נחפה בכסף ח"ב ד' ז' ע"א דאחר שכתב דהורה כהרבנ"ח סיים ונ"ל ואף דמדברי מרן בש"ע נראה דבדיעבד שרי מפל מקום נכון להתמיר כל שאין הפסד מרובה ולא דוחק גדול עכ"ל מבואר דרק מדרף חומרא ומקיות טוב הוא דקאמר ולא מדינא וספר בני חיי אין מצוי אצלי לראות אם כתב בהדיא לאסור אפילו המצה לבדה כי בנחפה בכסף הנ"ל לא בא מפורש זה

כיעי"ש ולענין דינא פתב מרן חיד"א במחזיק ברכה שם דהמיקל לא הפסיד ובעל נפש
זחמיר ומותר בשהיה נהרב דברי מנחם שם בהגב"י אות ז אחר שהביא תנרף דברי
המחזיק ברכה הנ"ל פתב וענין פסא אליהו סק"ג דאין לחוש במצות שלנו שהן רקיקין
והיא נקלית יפה מבית ומחויץ ע"כ וספרנו אין מצוי אצלי לראות אהיכא קאי אי
אלכתחלה או על דיעבד ופשט משמעות הלשון דאלכתחלה קאי ואמר מר דבכי האי
גנונא אין לחוש אפילו לכתחלה ובתשובת שמש צדקה סי' ט' נחית לחלק בין מצות גפות
לרקיקין ולא נחה דעתו מאחר שלא חלקו הקדמונים עי"ש ובזכרונות שפסוף ספר
תפארת אדם במערכת הפ"ה אות ב' פתב שהיה מעשה בעני אהד שלש במי פירות
והוסיף קמח בהעיסה והתיר לאכול המצה לבדה שלא בתבשיל כמו שהתירו האחרונים
וקא עדיפא וכן הסכימו רבני דורו והצריך להקדים פיו אחר האכילה שלא ידבק בתניכיים
ויתחמץ והובא בזכרונות לחיים ח"ב ד' ח' ע"א וענין להרב בית אהרן ד' י"ג ע"ג ובקונן
יגדיל תורה קונטרס ט' סי' לק"ט אות ב' פתב רב גדול בדורנו בקונטרס פתב לשלמה
יצ"ו בשם ספר חידושי דינים מירושלים בהגהות הרה"ג מקיוב אות ע' במי שהוסיף
קמח בעיסה הרפה ונתערבו המצות שפתב להתיר מטעם ספק ספיקא אם נאכל קצתם
קודם הפסח שמה נאכלו אותם שנכנסו בספק דהא הכא הוי רק חששא בעלמא ואם
תמצא לומר לא נאכלו שמה אין בהם חשש קמח וכתב על דבריו דלפי מה שפתב הפרי
מגדים סי' תמ"ז באשל אברהם ס"ק מ' (ד"ה והנה) דאם נולד ספק חמץ במצה ונתערבה
עם שלש אחרות קודם הפסח אז אף תוף הפסח שרינו דהוי ספק ספיקא גמור וכו' אם
כן בגדון זה נמי אף אם לא נאכלו קודם הפסח שרו דבלאו הכי איכא ספק ספיקא ספק
אין בהם חשש קמח בענין אם תמצא לומר יש דילמא המצה שאוכל הוי היתר עכ"ד
מתבאר דדעתם לאסור בלא תערובת וכבר פתבתי דדעת רבנו בתראי להתיר בדיעבד
לאכול המצה לבדה ובפרט במצות הנהוגות שהן רקיקין דנדאי אין לחוש לקמח שנקלית
יפה מבית ומחויץ ומשמע ממה שפתבתי בשם הרב פסא אליהו דאין צריך בזה להחמיר
לאכול המצה לבדה ואם שאר רבני האחרונים לא סברי לחלק בין מצות למצות ובכל
ענין מצריכים לאכול המצה לבדה איצטריך שפיר האי שקלא וטריא שביגד"ת לענין
תערובת כדי להתיר לאכול ע"י תבשיל וק"ל: ג) אם מותר ליתן מלח בעיסה ואם יש
לחלק בין מצה שיוצא בה ידי חובתו לשאר מצות ואם יש לחלק בין לכתחלה לדיעבד
בכל זה נחלקו הקדמונים פאשר יראה המעיין בטור ובית יוסף סי' תנ"ה ומשם באר"ה
ולענין לכתחלה הדבר מבואר דאסור אחרי שפרן בב"י מעיד בגדלו שפשט המנהג שלא
ליתן מלח בעיסה כלל (פלומר אף במצות שאין יוצאין בהם ידי חובה), וכתב ונכון הדבר
וכן פתב גם בש"ע בסעיף ה' וכינון שאבותינו ואבות אבותינו מזה פמה מאות שנים נהגו
כן לחוש לדעת הקדמונים האוסרים ללוח במלח ויש אוסרין בדיעבד גם כן וכתבו
דהאוכל מצה שיש בה מלח פאוכל חמץ ואף המתירים בדיעבד כתבו דעל כל פנים
לכתחלה אין ללוח במלח כלל משום אל תטוש תורת אמה ומרן הב"י הביא בשם הגהות
מיימון בפרק ה' שרשב"ט הנה רוצה להתיר למלוח מצה בפסח חוץ מיום ראשון וכתב
אוסרין דמליח פרותם והוי כמו לש בפולשרין (בהגמי"י שלפני פתוב זה בשם רשב"ם
ובלשון הנה מדקדק מפאן מדאמר ריב"ל יומא קמא לא תלושו בחלבא וכו' עי"ש פאות
ש') ומשמעות לשון הנה רוצה להתיר וכו' מורה דלא מלאו לבו לעשות מעשה נגד חב"ריו

האוסרים אף שלדעתו מוכח פן בש"ס בכל זאת בטל דעתו נגד חבריו האוסרים (ענין למרן הב"י בא"ח סי' רמ"ד דמה שכתב רבינו הטור בלשון ר"ת הנה מתיר הוא משום דבסוף חזר בו כשפא מעשה לידו פן הוא מסתמא משמעות לשון זה וענין כמה שרשמתי בש"ד ח"א בחלק הפללים ד' קי"ו אות ח"ק) ונאנו מה נענה אבתריה אחר שפבר נהגנו מדור דורים לאסור מי יקל ראש להתיר ואף מרבני האחרונים שכתבו לדחות ראיות האוסרים ומאשרים ומקיימים ראיות המתירים לא כתבו אלא להתיר בדיעבד כאשר יראה המעיין בגוף דב"ק הנה פי כן אין לנו צורך לדבר בזה לענין לכתחלה דנדי אסור ורק על דיעבד ארשום בקצרה מה שראיתי שדברו בזה הנה הרמ"א פתב בהגהה דאף בדיעבד יש לאסור גם בדרכי משה פתב דאף בדיעבד יש לאסרה אף דהרבה גאונים מתירים מכל מקום מאחר שנהגו להחמיר אף בדיעבד יש לאסרה וכן פתב המרדכי דהאוכל מצה מלוחה פאוכל חמץ עכ"ל גם הרב הלבוש ועוד מרבני האחרונים נמשכו אחר דברי הרמ"א דאסורה בדיעבד: והנה הרב פרי חדש פתב דאין דברי הרמ"א בזה עיקר ופשיטא דבדיעבד יש להכשיר ודחה פל ראיות האוסרים דעל הראיה מדאמרין בשבת ד' ע"ט שלש עורות הן וכו' מצה פמשמעה דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ פתב דאינה פלום דפירוש מצה הוי פל שלא נגמר תקונו ותדע שהרי קאמר דלא קמיח עכ"ל הנה בזה פיונה דעתו לדברי הרא"ש בפ"ק פל שעה סי' כ"ג שכתב לדחות ראיה זו כדבריו אלא שהרב פרי חדש הוסיף להכריח שפן הוא דהא אמרינן דמצה דהתם היא דלא קמיח ולפי דבריהם מי נימא דאין ליתן קמח בעיסת מצה אלא ודאי מצה דהתם ענין אחר הוא וכן פתב הרב קרפן נמנאל על דברי הרא"ש הנ"ל הכרח זה ולא ראה דברי הרב פרי חדש ועל מה שהביאו ראיה מדקיימא לן מליח פרותם פתב דאינה ראיה דשאני התם דהוי מליח שאינו נאכל מחמת מלחו ומה ענין זה למעט מלח שנותנים בעיסה כדי שתהיה מוטעמת ועוד דחה זה הרשב"א בתשו' סי' רכ"ד וכו' עי"ש ובהורמנותיה דמר נראה לי הדל דאין זו דחיה שהרי המביאים ראיה ממליח פרותם אין פונתם לומר דגם מצה שיש בה מלח חשיבא פרותם דזה ודאי אי אפשר פיון שאין בה מלח עד שאינה נאכלת מחמת מלחה רק פונתם לומר דמדקיימא לן מליח פרותם אנו למדין דהמלח גורם חימום ואם פן אף שאין מליחת המצה בגדר שאינה נאכלת מחמת מלחה מכל מקום חימום קצת מיהא אית בה ויש לחוש שמא תחמיץ וזהו שסיימו והוי כמו לש בפושטין (כמו שהעסקתי למעלה דברי ההגמי"י) ולא כתבו והוי כמו לש בסמין ובחפשי בדברי המפרשים ראיתי שפן פתב הרב נהר שלום בסק"ד דנהי דאינה בסוג אינה נאכלת מחמת מלחה ולא הויא פרותם ממש על פל פנים יש קצת חמימות בה ויש לחוש שתחמיץ: עוד פתב הרב פרי חדש והראיה נכונה לסמוך עליה להתיר הנפירה הר"ן בפ"ק פל שעה והרשב"א בסי' רכ"ד ותנ"ה היא מהא דתנא ותיקא אסור ומפרשינן דהוי במיא ומלחא וטעמא משום דאדמבשל ליה מחמע אבל עיסה הנאפית בתנור לא דאם לא פן לישמוענין רבותא ומה שדחה הבית חדש דאתא לאשמוענין דאיכא לחלק בין ותיקא לותיקא אינה דחיה דמידי גבי הדדי תנא הלא ההיא דותיקא שריא היא מימרא ודותיקא אסירה הוא בריתא ואין לומר דבריתא גופא דתני דותיקא אסורה אתיא לדיוקי דבמלחא ומשחא שרי שהרי בפרייתא לא הנפירו מים ומלח אלא ותיקא סתמא והרב נהר שלום הביא מה שהוכיחו הרשב"א והר"ן דמותר מההיא דותיקא אסירה וכו' וכתב דיש ליישב לדעת

האוסרים דלא תיקשי עלייהו מהא משום דיש לומר דבריתא דתני ותיקא אסור לא משום שנותנים מלח אסור דבלא מלח נמי אסור דקמח במים אדמבשל ליה מחמיץ פדאמרין קתם אבריתא דאלו דברים שאין באים לידי חימוץ האפוי והמבושל ופרכינן מבושל אדמבשל ליה מחמיץ ומשני רב פפא האפוי שבשלו קאמר אלמא כל מאכל קמח ומים אסור דאדמבשל ליה מחמיץ ואם פן בריתא דתני ותיקא אסור היא גופא קמשמע לן דקמח ומים מחמיץ בבישול והוא הדין בלא מלח ומה שאמרו בש"ס הא דעבדיה במשחא ומילחא הא דעבדיה במיא ומילחא מה שהזכירו מילחא הוא לאשמועינן שמצה שנילושה במי פירות אינו גורם חימוץ כמו שפכת הרא"ש אבל לעולם שפיר יש לומר שמלח במים ממהר להחמיץ ואסור אף באפוי (כלומר אף באפיה) עכ"ל ולא נחה דעתי העניה בדחיקה זו דכל פי האי משנה שאינה צריכה היא ולא איכפל תנא לאשמועינן דקמח ומים על ידי בישול מחמיץ שנה דבר פשוט ונראה החוש"ה אל העין כדמתמה תלמודא מבושל אדמבשל ליה מחמע וגם לא הנה ליה לש"ס למימר הא דעבידא במיא ומילחא אלא הא דעבידא במשחא ומילחא והא דעבידא במיא ואין נכון בעיני לומר דאידי דהנצרה לומר לגבי משחא ומילחא אמר נמי גבי מיא ומילחא ונראה ראית הקדמונים דמלח במים אינו מחמיץ אלא על ידי בישול ולא בדרך אפיה ונראה דאף הרב נהר שלום אין פונתו לומר דהלקה פדעת האוסרים רק פתב ליישב שיטתם אבל לענין הדין אפשר דמודה לסברת האומרים דאינו אוסר בדיעבד וכדעת הרב פרי חדשגם הרב שלחן גבוה מסכים לדברי הרב פרי חדש דבדיעבד אין לאסור המצה בשביל המלח שנתנו בה גם הרב מגן האלף בסק"ו הביא מה שכתב הרשב"א להוכיח דמלח אינו אוסר וכתב גם הוא להוכיח פן מדאמר רב בפסחים ד' ז' הפת שעפשה כיון שרבתה מצה מותרת ופרכינן למה לי רבתה ניזיל בתר בתרא וכו' ומאי קושיא הרי קימא לן דכל דאפשר לברר מבררין והכא אפשר לברר על ידי קפילא שיטענום אש יש בה טעם מלח דמסתמא לא יאכל החמץ טפל מבלי מלח אלא ודאי דגם במצה בזמן הש"ם היו נוהגים ליתן בה מלח וגם הפוסקים פשפכתבו הא דהפת שעפשה לא פכתבו לחלק בין אם יש בה טעם מלח וכו' ועוד הוכיח פן מדאמרין בצקות של נכרים אדם ממלא כרסו מהם ובלבד שיאכל פזית מצה ואמאי מותר לאכול מבצקותיהם (אף שלא ראה הלישה רק שלא הכסיפו פניו כמו שפכתבו רש"י והרא"ש) נחוש שמא יש בהם מלח דמסתמא הנכרי לא יאכל תפל בלי מלח אלא ודאי דאין לאסור משום המלח ולכן מסיק דאם הוא מעט מלח אין לאסור והרבנים מגן אברהם וחזק יעקב פכתבו דאם לש במעט מלח תאפה מיך וכתב הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל פאות ל' דאם לח אפה מיך יש לאסרה באכילה עי"ש דב"ק: ובחפשי בספרי הפוסקים מצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת חתם סופר סי' קכ"ג שכתב לקיים דברי חכמים הקדמונים שהביאו ראיה מדקימא לן מליח הרי הוא פרוחח (שכתב הרב פרי חדש דאינו ראיה) ונחה ראית המתירים מההיא דותיקא במיא ומילחא וז"ל (בד"ה אמנם) הנה באיסור מצה מלוחה יש שני טעמים לאסור.

א) דהמלח שחופרין מהארץ יש לו דין מי פירות ומי פירות עם מים ממהרים להחמיץ ודבר זה כתב מג"א סוף סי' תס"ב. והשנית בכל מלח שבעולם כיון דהוי פרוחח הוי פלש בפופרין ומה שכתב הרב פרי חדש דוקא פשאינו נאכל מחמת מלחו אבל מעט מלח בעין שנותנים לעיסה ליתן בו טעם לא הנה פרוחח ודבריו אלו מרומזי במ"ג במ"ש

(לעיל) לציין ביו"ד סי' צ"א וכבר הוזכר מזה בב"י ולפע"ד דבריו תמוהים דנדאי שיהי' הדבר הנמלח פרותם מהמלח שנותן בתוכו צריף שיהי' אינו נאכל מחמת מלחו וה"ה נמי ק"א אלו נתן מלח במים ונמס בתוכו ושוב לש עיסה באותן המים שפיר י"ל שאין המים מרותחים על ידי המלח פינו שיהיו נאכלים מחמת מלחם לא מיקרי רותח וכל זה פשוטו מלח במים ונמס בתוכה.

אף מלח בקמח או בעיסה הלא לא יכחיש אדם שהגרגר מלח בעצמו רותח כי הוא אינו נאכל מחמת מלחו ובמקום שהוא בעין העיסה הרי מחמם מקומו ומחמיצו באותו מקום ואפשר נמי פינון שהחמיץ כל שהוא מן העיסה הרי מעט חמיץ הזה נעשה פעין שאור ומחמיץ כל העיסה פולו נמצא אפילו נניח דמעט מלח במים אינו אוסר מכל מקום בקמח ועיסה אוסר וממילא נסתלקה ראיו' הרא"ש והרשב"א ור"ן להתיר מותיקא בש"ס ל"ט ע"ב ולקמן בש"ע סי' תס"ג וציין בפנים ברא"ש ותשובת רשב"א סי' רכ"ד ומ"ש פר"ח בזה ולהנ"ל ליתא די"ל האי דנותיקא מייירי שנותן המלח לתוך המים ומשו"ה אי לאו דמבשל ליה הנה מותר לאפות אבל ליתן מלח בתוך העיסה או קמח אה"נ דאסור אפי' בדיעבד וכן לק"מ מחלת תודה דמיייתי הרא"ש ואין דברי פר"ח פדאין בזה נגד המרדכי והפשטות מנהגינו לאסור אפי' בדיעבד אף היינו דוקא שיהא עכ"פ מלח הרבה קצת אבל לא גרגר א' וכדומה וכמ"ש הר"ן לדעת האוסרים וכמ"ש מג"א עכ"ל ונראה דעל פי דב"ק יש לדחות גם הראיות שהביא הרב מגן האלף נגד דעת האוסרים מההיא דרבתה המצה וכו' ומההיא דבצקות של נכרי וכו' שיש לומר שבזמן הגמרא אף שהיו נוהגים ליתן מלח בלישת העיסות כדי להטעימן לא היו נוהגים המלח בעין בעיסה אלא היו נוהגים מלח במים ובהו לשין את העיסה ומשום הכי כל שלא היה בסוג אינו נאכל מחמת מלחו לא היה לחוש לזה בפסח אבל ליתן מלח בעיסה כמו שעושים פן בשאר ימות השנה אף שאין העיסה בסוג אינה נאכלת מחמת מלחה יש לומר דאסור מטעם שבאר הרב חתם סופר: ונשאל בחתם סופר שם על מעשה שהיה שנטחנו חטים ברחיים של יד המוכנת לטחון מיני קטניות ולא תבואה ולא מלח (לפי דברי הנכרי ובעל הרחיים) ונקרו הרחיים הדק היטיב וליתר נקיון טחנו בתחלה איזה מדות מקטניות ואח"כ החטים למצה ומחטטון למצה הסירו גם פן איזה מדות מהנטחון תחלה ולא עשו מהם מצות והשאר אחר כך טחנו למצה ושוב אחר שמונה ימים נמצא ברחיים הנ"ל בין אבני הרחיים גרגיר מלח ויש לחוש שהיה מלח גם בשעת הטחינה המצות האלו פשרות בלי שום פיקפוק יאכלו עננים וישבעו פינון שבדק ונקר בתחלה אמרינו השתא הוא דנפל כ"ש שלא היה פאן חזקת מלח מעולם ובדק יפה יפה והמערער אינו אלא מהמתמיהין ובאם לא בדק ונקר בתחלה ויש לחוש שמה היה שם הגרגיר מלח בשעת הטחינה צדד ג"כ להקל עי"ש דב"ק באור: ואם נמצא מלח בתחתית קצת מן המצות ובא זה מן הרקעית התנור עצמו שפשהו הוא חדש נותנים מלח בין הרעפים שבקרקעית הבור וכשמיסים התנור נפלטים איזה גרגירי מלח ואפו המצות בתנור חדש זה ונדבקו מהמצות מהגרגרים הנפלטים נשאל על זה מרן החבי"ף בספר לב חיים ח"ב בס' ע"ח ובא לו בארובה בתשובתו בנדון זה אם מלח מחמיץ ואם מלח הני מי פירות ובעיסה שלשין במים הני פירות עם מים דממהרים להחמיץ ואם יש להתיר בדיעבד פשוטו המצות בגדר אינו נאכלות מחמת מילחן ושוב אחר זמן נדפס ספרו רות חיים וראיתי

שְׁבִטֵי תנ"ה אות ח' הביא מעשה זה ותורף דברי תשובתו שְׁבִטֵי לֵב חיים הַנ"ל וְאֵינִי דְּזוֹטְרִי אֶעֱתִיק דב"ק פה וְז"ל מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה שְׁאָפוּ הַמִּצְוֹת בְּתַנּוּר חֲדָשׁ שֶׁהוּשֵׁם מְלַח בְּתַחֲתֵית הַתַּנּוּר כְּנֶהֱגַ וְכִשְׁאָפוּ הַמִּצְוֹת הַתַּחֲלִיל הַמְּלַח לְבַצְבֵּץ וְלִצְאֵת הַחוּצָה וְנִדְבְּקוּ בַּמִּצְוֹת אִם יֵשׁ לְאַסּוֹר אוֹתָם אוֹ לֹא זֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה שְׁבִיָּה לְפָנֵי בֵּית דִּינֵי ב"ש הַתַּקְצ"ח וְנִשְׁאָנוּ וְנִתְּנוּ בְּדָבָר וְזוֹ הַלְכָה הָעֲלִינוּ דָּאָם הוּא דְבָר מוֹעֵט מְעַט הַמִּצְוֹת נִרְאָה דִּישׁ לְהַתִּיר דְּהַגֵּם דְּנִימָא דְהוּי הַמְּלַח דִּין מ"פ הָרִי קי"ל דְּתַאֲפָה מִיָּד וְהָרִי אֵין לָהּ גְּאָפָה מִיָּד כְּמָה שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר עֲצָמָה וְכַמ"ש בְּהַדְּיָא הָרַב מַג"א ס"ק ט"ז וְא"ר ס"ק י"ב וְהָרַב חַק יַעֲקֹב בְּסִי' זֶה ס"ק י"א דָּאָם נָתַן בְּהַ מְעַט מְלַח אִם תַּאֲפָה מִיָּד מִן תַּרְבֵּי בְּאַכִּילָה יַע"ש וְכ"כ הָרַב אֶרְחֹת חַיִּים בַּה' חו"מ שְׁאֲחַר שֶׁהִבִּיא ס' הָאוֹסְרִים לְתַת מְלַח בְּמִצְוֵה פְתַב דָּאָם נָתַן בְּהַ מְעַט מְלַח תַּאֲפָה מִיָּד וּמִן תַּרְתַּת בְּאַכִּילָה וְעוֹד נִרְאָה לְהַתִּיר דְּטַעַם שְׁאֲסַר הַמְּרַדְּכֵי בְּפָרֶק כָּל שְׁעָה סִי' תַּקְצ"ד הוּא מְפָנֵי שֶׁהַמְּלַח חוּץ לְתַנּוּר מוֹסִיף חוֹם בְּעֵינְסָה וְעוֹד דְּמְלִיחַ הָרִי הוּא כְּרוֹתָם וְכו' וְהָרִי זֶה יֵשׁ לְאַסּוֹר כְּשֶׁהוּא חוּץ לְתַנּוּר כְּלִישָׁה בְּלַתִּי חוֹם הָאֵשׁ שֶׁבְּתַנּוּר דָּאָז מְחַמֵּם הָעֵינְסָה בְּלַתִּי כַּח הַבִּישׁוּל לְאַפּוֹתָה בְּרַם כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁהָאֵשׁ הַתַּנּוּר יֵשׁ בּוֹ פֶּתַח לְאַפּוֹת מָה הַפְּסֵד יֵשׁ בְּזֶה אִם יֵשׁ מְלַח שְׁמוֹסִיף חוֹם דְּאֲדַרְבָּא מָה שְׁמוֹסִיף חוֹם כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר הוּא יָפָה דְּגוֹרָם יוֹתֵר חוֹם שֶׁתַּאֲפָה בְּמַהֲרָה וְאֵין מְקוֹם לְחַלֵּק לְזֶה וְלוֹמַר דְּאִימָא דְּחוֹם הַמְּלַח מְתַנַּגֵּד לְחוֹם הַתַּנּוּר שֶׁהָרִי רְאִיתִי לְהָרַב אֶרְחֹת חַיִּים שֵׁם בַּה' חו"מ אוֹת ס' שֶׁהִבִּיא לְדַחֲוֹת רְאִיתִי הַמְּתִירִים וְכו' וְגַם מְדַבְּרֵי הַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּ' ח"א סִי' רנ"ד מוֹכַח כֵּן וְדוּק וְעַמ"ש בְּסַפְרֵי זוֹטָא לֵב חַיִּים ח"ב סִי' ע"ח בְּס"ד וְעֵינֵי לְקַמֵּן סִי' תס"א אוֹת א' וְשֵׁם בְּסִי' תס"א פְתַב שֶׁלְכַתְּחִלָּה אֵין לְאַפּוֹת הַמִּצְוֹת בְּתַנּוּר חֲדָשׁ שֶׁהוּשֵׁם בְּתַחֲתֵיתוֹ גְּרַגְיָרֵי מְלַח דְּרַק בְּדִיעֵבַד אִם אָפוּ הַמִּצְוֹת מִן תַּרְוֹת וְאִם צְרִיכִים לְאַפּוֹת בְּתַנּוּר כְּזֶה יִטִּיחוּ אוֹתוֹ בְּטִיט בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׁנוֹתָנִים בְּהֵם מְלַח וְאִם יָאָפָה בּוֹ חֲמִץ תַּחֲלָה כְּמָה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּרְגִישׁ וְיִבִּין שֶׁכְּלָה כָּל הַמְּלַח וְלֹא יִבְצָבֵץ עוֹד לִצְאֵת וְלִהְדַּבֵּק בְּאַפְיֵית הַמִּצְוֹת שֶׁפִּיר דְּמִי: וְהִנֵּה מְכַל הָאֵמוּר לְמַעֲלָה בְּאוֹת זֶה מְתַבָּאָר יָפָה דְּמִנְהַג פְּשוּט הוּא שְׁלֵא לִיתַן מְלַח בְּמִצְוֹת כָּלָל וְהוּא מְנַהֵג קְדוּם אִישְׁרוּהוּ וְקִיָּמוּהָ כָּל רַבְּנֵי הַדּוֹרוֹת מְדוֹר דוֹר וְעַתָּה בְּשִׁנַּת הַתַּרְנ"ב קְבַלְתִּי מִכְּתָב מְאֻחַד מִיִּדֵּי"ן הָרַב הַגָּבִיר הַמְּרוֹמֵם מוֹהַר"ר מִשֵּׁה הַיִּזְלִפְרִין מְעִיר בְּעַרְשֵׁיד יצ"ו עַתָּה בְּאֵתִי בְּזֶה כְּאֲשֶׁר בְּמ"ע הַצְּפָרָה גְּנוֹמַר ש"ז הַדְּפִיס שׁו"ת הַרְשָׁב"א סִי' רכ"ה לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה לִיתַן מְלַח בְּעֵינְסַת מִצְוֵה וְלֹא הִבִּיא שׁוּם חוֹלֵק עַל הַרְשָׁב"א כְּאֵלוֹ הוּא דְבָר פְּשוּט לְהִתֵּר וְכַנּוֹנַת הַמ"ע וְכו' כְּעַת דְּבָר בְּעַתוֹ קְרוּב לְחַג הַקְּדוּשׁ וְקוֹרְאֵי הַצְּפִירָה לֹא רָאוּ דְבָרֵי הַטּוֹר אֲשֶׁר נוֹהֲגִין בְּכָל אֲשַׁכְּנֵז לְאַסּוֹר וְאֵף שְׁאֵין טַעַם לְאַסּוֹר אֵף אֵין לְהַתִּיר מִשׁוּם אֵל תַּטְּוֵשׁ תּוֹרַת אִמְהָ וּבְשׁו"ת הַרְשָׁב"א לְהֵלֵךְ סִי'תַנ"ה כְּפַל אֵת דְּבָרֵי הַנ"ל אֵף שֵׁם פְתַב יֵשׁ אוֹסְרִין וְיֵשׁ מְתִירִין וְאֵנִי מִן הַמְּתִירִים וּמִדּוּעַ לֹא הַדְּפִיס בְּעַל הַצְּפִירָה דְבָרֵי תְּשׁוּבַת הַרְשָׁב"א הַזֶּה מְזֶה נִרְאָה וְכו' וּבְמְרַדְּכֵי הִבִּיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגְּאוּנִים לוֹיִתֵר שֶׁכָּל הָאוֹכֵל מִצְוֵה מְלוּחָה כְּאוֹכֵל חֲמִץ וּמִבִּיא רְאִיָּה מְשַׁבֵּת ג' עוֹרוֹת מִצְוֵה דְלָא מְלִיחַ וְאֵף שֶׁגַּם הָרֵא"ש מְבִיא רְאִיָּה זֶה וּמִדְּחָה אוֹתָהּ אֵף מִי יִקַּל נִגְדַּת הַגְּאוּנִים וְאֵף שֶׁהַגְּאוּן בְּס' מְגוֹן הָאֵלֶף עַל הַלְכוֹת פְּסַח סִי' תַנ"ה ג"כ דְּעַתוֹ לְהַקַּל וּמִבִּיא רְאִיָּה מְפַסְחִים הַמוֹצָא בְּפַסְחָה סְפַק מִצְוֵה סְפַק חֲמִץ.

אֲזַלְיִנן בְּתַר בְּתַרָּא וְאִם מִצְוֵה הוּא בְּלֹא מְלַח הָא אִיכָּא לְבַרִירָא ע"י קְפִילָא כִּי חֲמִץ מְסַתְּמָא עִם מְלַח אֵף לְדַעֲתֵי הַקְּלוּשָׁה אֵין בְּכַח רְאִיָּה קְלוּשָׁה כְּזוֹ לְדַחֲוֹת דִּין מְפֻרָּשׁ מִהַקְּדוּמוֹנִים

ולתתיר את האסור לדעתם כי אף אם הקפילא לא יטעם טעם מלח ג"כ יש לחוש שמה
חמץ הוא כי אפשר נזדמן במקרה שלא נתנו מלח בעיסת חמץ וסוף כל סוף צריכין אנו
לדין ליזל בתר בתרא וכן הפל בו בשם הראב"ד מביא לאסור סוף דבר הקולר תלוי
בצואר הגדולים להדפיס במ"ע הצפירה אסור כולל שלא ליתן מלח כלל בעיסת מצה
ולא יסמכו על שו"ת הרשב"א כי בפסח מחמירין יותר עי' ב"רדב"ז חלק ג' סי' תקט"ו
ובפרט בעוה"ר בדור פריץ בודאי נחויץ לעמוד בפרץ בחיש ומהר שלא יפשו ח"ו לי
לא ישמעו עכ"ד ואני ההדיוט פתבתי לו מפיר אני את מקומי והדבר תלוי בגדולי הדור
יצ"ו ועל פיהם יקום דבר והודעתיו שבקונטרסי פתוב אצלי בענין זה בהרחבה שוב
הראוני בהצפירה שנת תשע עשרה י"ב ימים לחדש אדר שנת תרנ"ב גומר 51 ונומר
53 שרבים השיגוהו והתנצל שלא היתה פונתו להורות הלכה למעשה על פי תשובת
הרשב"א רק פונתו לומר שיש מקום לסמוך לפי צורך השעיה על סברת המתירים וכו':
(ד) מצה בערב שבת אחר שגמרו האפיה בתנור שאופין בו בני העיר ראו שהיתה עיסה
דבוקה בדפים שעורכין על גבן ולהיות העת נחויץ לא גררו החמץ הדבוק וביום ראשון
כשחזרו למלאכתם שכחו מלגרור החמץ והעריכו איזה עיסות בהם ושוב נזכרו ולשאול
הגיעו אם יש לחוש במצות הנעשות האלה שמה נדבק בהם מהעיסה הדבוקה שהיא חמץ
גמור ששהתה זמן רב בלי עסק והנה כשפאו עתה לגרור החמץ המה ראו שהיה דבוק
היטב שלא יכלו להוציאו כי אם בקושי ודוחקא דסכינא נראה דמצות האלה מותרות
דקרוב לנדאי שלא נדבק בהעיסה מחמת שנתקשה מאד ונדבק היטב בדפים האלו ועיין
להרדב"ז חלק חמישי סי' שני אלפים ק"ד במעשה שהיה שאחר שאפו המצות כמה בעלי
בתים מצאו בדונפני הנפה בצק דבוק בחונק שלא נקלף אלא בסכין וכתב דהתורה חסה
על ממונם של ישראל ואף שפסק הרמב"ם דחמץ שנתבטל חוזר ונעור לאו דאורייתא
ואזלינן לקולא עכ"ל והביא דבריו מרן החבי"ף בספר לב חיים ח"ב סי' פ' ומרן חיד"א
בברכי יוסף סי' תמ"ז אות כ' והרב חכמה ומוסר ד' קס"ח אות ה"ן ואם הדף שעורכים
עליו כדי לעשות נקבים העלה חלודה ונדבקה החלודה בתחתית המצות מתבאר מדברי
מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב סי' ע"ט דאין לחוש לזה כלל אלא דלכתחלה ודאי צריכים
ליזהר בכל הכלים שלא יהיה בהם שום חלודה כפתוב שם: ואשה שצבעה ידיה בצבע
הנקרא אלחנייא כנהוג שאלה אם מותרת ללוש המצות ונראה שאין חשש פי ידוע שאין
שום ממשות צבע פי אם חזותא בעלמא ועיין בלב חיים ח"ב סי' פ"ב והרב תפארת אדם
בזכרונותיו בד' קע"ט ד' ע"ג אות ג' פתב בשם ח' רבינו אברהם בן הרמב"ם שפספס
מעשה רוקח לענין טבילה דצבע שאין בו אלא מראה אינו חוצץ: ה) מה שכתב הרמ"א
בסי' תנ"ט שלא ללוש המצות כנגד חלון פתוח פתב הרב חק יעקב והביאו דבריו הרב
באר היטב והרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל דאם סתום בזכוכית אף שהשמש זורח שם מותר
ללוש כנגדו (ויזהר שלא לתחמם העיסה) והרב פרי מגדים באשל אברהם שם פתב דיש
לומר דכל שהשמש זורחת אף בזכוכית אסור ללוש כנגד השמש ומנהגא אף בסביבה
חמה לדרום וכו' ראוי להחמיר בזה ע"כ גם הרב דברי מנחם הגב"י אות א' פתב בשם
הרב חמד משה שחולק על הח"י ואף נגד חלון של זכוכית אין ללוש ומר"ן החבי"ף
בספר לב חיים ח"ב סי' פ"א פתב בשם הרב חק יוסף שתמה על הח"י בזה דעינינו
הראות שמבער יותר על ידי זכוכית ובכל הגנות עושים חדר קטן מלאים חלונות כלי

זכוכית פדי שהירקות והעשבים יתבשלו מהר והוא פקפק על דבריו ומפל מקום מסיק
דיש לחוש לאסור אף נגד פסוי של זכוכית ובגדון דידיה שלשו ביום המעונן פנגד חלון
המכנסה בזכוכית הורה להתיר שלא יגיע שום חמימות לשם ביום המעונן ושם נשא
ונתן וישב על הבאר בעיקר הדין דשלא ללוש פחת השמש וביום המעונן אם יש לחלק
בין לכתחלה לדיעבד ובין לישא וניקור המצות עיש"ב ועתה נדפס ס' יפה ללב ח"ב למר
בריה דמרן החבי"ף נר"ו ועי"ש מה שכתב בסי' תנ"ט על דברי מר אביו ואשר וקנים
מה שכתב הרב חק יוסף עי"ש: ו) מי פירות דקומא לו דאין מחמיצין מסתמיות דברי
הפוסקים בסי' תס"ב משמע דאין חילוק בין אם המי פירות צונן לחמים דאפילו חמין
אין מחמיצין אמנם הרב באר המים סי' ח"י פלפל בזה ונראה מסקנתו לדינא דכשהם
חמין מחמיצין עי"ש ובספר זכרנו לחיים במערכת חמין אות ג' כתב בשם הרב שמחת
יהודה דמצה שלשו אותה בשמן חם התיירה באכילה וכתב דאין נראה פן דעת הרב באר
המים הנ"ל: ואי שפיר דמי לדין ללוש בכל מי פירות או דוקא ביין ושמן הרב החסיד
מוהרי"ך בספר אהלי יהודה ד' ע' ע"א שקיל וטרי בזה וכתב דשמן ויין דמבואר בש"ס
דאין מחמיצין בזה ודאי אין שום חשש אף שאר מי פירות איכא דמחמיצין ואיכא דאין
מחמיצין דאף דאמרו בש"ס דרף פלל מי פירות אין מחמיצין אין למדין מן הפללות וכיון
דאיכא מי פירות דמחמיצין חמין גמור מי זה יערב לומר דזה מחמיצין וזה אינו מחמיצין דבר
שלא נמצא מפניו בש"ס ולכן אף שגדולי הפוסקים כתבו על שאר מי פירות דאין
מחמיצין הירא את דבר ה' יחוש ויפריש עצמו מידי ספק איסור חמין וכו' עי"ש וכבר
ידוע דבכמה מיני מי פירות יש מחלוקת בפוסקים אי מחמיצין או לא כגון במי בצים ויין
צמוקים ומפונרטיקאל וכו' ולכן ודאי לפי חוקר איסור חמין ראוי לחוש לדברי הרב
הנ"ל שלא ללוש במי פירות שלא פורש בש"ס דאין מחמיצין ומרן חיד"א בברכי יוסף
אות ז כתב דמנהג שם ללוש דוקא ביין ולהזהר בה לעשות המצות במהירות האפשרי
ויוצא בזה לדעת רוב הפוסקים: ז) עיסה שנילושה במי פירות ונתערב בה שכר הורה
המורה הובא בשניירי פנסת הגדולה סי' תנ"ה שהמצות אסורות שהשכר חם מחמם
העיסה והוא חלק עליו מסבא דאין החמום גורם חימוץ אלא השיהיה והרב באר המים
סי' ח"י רצה ללמוד ממה שכתב הרמב"ם דאורז וקטניות שלשן בחמין ונתפח פכצק
שהחמיצין דמותר באכילה שאין זה אלא סירחון דהוא הדין למי פירות וכו' ושוב כתב
דשאני קמח אורז שאין טבעו להחמיצין וכו' עי"ש שדעתו נוטה להחמיר ועם שהיה אפשר
לומר דלא חזר בו אלא לענין מי פירות חמין אף במפתחות שם כתב דחזר בו על ענין
השכר עי"ש והרב פרי חדש סי' תס"ב ס"ג פשיטא ליה דשכר הוא מי פירות ואם פן
אינו מחמיצין אלא דבשכר שעושין מצמוקים ושורין אותם במים מספקא ליה ומסיק
דיש להחמיר והרב חקמה ומוסר ד' קס"ח ע"א כתב בשם הרב מוהריק"ש סי' תס"ג
דשכר הינצא מצמוקים השרוים במים דינו כמים ולא הוי מי פירות עם מים וסיים ולפי
זה אם לש בשכר הזה ושהה יותר מהשעור אסור לאכלו בפסח ואם (וגם) להשהותו
אסור עיין שו"ת דרכי נועם סי' ז' בארף עכ"ל מפל זה מוכח דחמימות השכר אינו גורם
להחמיצין ובשו"ת פני יאושע ח"ב סי' י"ב מצדד דאפשר דשכר מחמיצין פיון שיש בו מים
וטעם השכר שהוא מי פירות: ח) ללוש מצה ביין צמוקים אי חשיבי מי פירות ומותר
או חשיבי מי פירות עם מים הוא מחלוקת הפוסקים עיין להרבנים מג"א סי' תס"ב סק"ו

ובאר היטב שם ומרן חיד"א בברכי יוסף שם אות ה' הביא דברי מרן בכדק הפית בשם הרשב"ץ ז"ל צימוקים הוא כ"ן ענבים לענן מי פירות שאין מחמיצין כי המים ששרו בהם הצימוקים נשתנו בכרייתן אחר שנשרו בהם הצימוקים כמו גשמים שנשתנו בתוך העבים וכתב שהרבנים חכם צבי וגנת נרדים השיגו על הרשב"ץ דמה ענן מעשה שמים למעשה אדם ומה ראיה ממים מלוחים שנשתנו בתוך העבים ועמהם הסליחה דהדבר ברור דטעות נכל בכדק הפית וצ"ל כמי גשמים שנשתנו בתוך הענבים וכן הביאו דברי הרשב"ץ הרבנים המבי"ט ומוהרימ"ט ופרי חדש ואם פן לא קשיא מידי דהרשב"ץ לא דימה ז"ל צימוקים כי אם למים שנותנים בענבים כשעושים ז"ל וכדעת מרן וסמ"ג דלכתחלה רגילים לתת מים בשעת הבציר ומשתנים ונעשים ז"ל והתימה עליהם שראו דברי הרבנים המבי"ט ומוהרימ"ט ועם כל זה הוזקו בגוססא מוטעית שבכדק הפית והקשו עלה עכ"ל והנה ס' גו"ר אין מצוי אצלי לראות דב"ק אמנם דברי הרב ח"ץ בסי' ק"מ ראיתי שכתב וז"ל הרב מוהרי"ט כתב בשם הרב דוראן שהוא כ"ן גמור לענן מי פירות שאין מחמיצין כי המים נשתנו בכרייתן אחר כף כמו המים של גשמים שנשתנו בתוך הענבים ושהרב אביו הביא ראיה וכו' ובעיני הם דחויים מעיקרא כי ראית הר"ד אינה פלוג דמה ענן מעשה שמים שהטבע פועל ומשנה העצמיים למעשה ידי אדם שהם המים הניתנים על גבי הצימוקים שאין בו כח לשנות עצם המים ע"כ לענייננו הנה רואה שאין הדבר כמו שייחס אליו מרן חיד"א שקושיתו היא על פי הגוססא מוטעית שבכדק הפית (שכתב בה בתוך העבים) שהרי לא הזכיר דברי הרב ב"ק הפית כלל רק דברי הרב מוהרימ"ט והעתיק דבריו כמו שהוא באמת (שכתוב בתוך הענבים לא בתוך העבים) ובכל זאת תמה עליו מה ענן מעשה שמים וכו' (וגם בסיוגונו לשון מה ענן מעשה שמים וכו' יש שינוי בין מה שכתב מרן חיד"א בשם להכתוב בגוף תשובת הרב ח"ץ נהרי הוא כמבואר) ובאמת גם בכדק הפית אשר בידי (הוא הגדפס בתוך הב"י דפוס קיניגסברג שנת מקרא קודש כולל) כתוב בתוך הענבים (לא בתוך העבים) וגם יש שינוי דק מהלשון שכתב מרן חיד"א להכתוב בבדה"ב הנ"ל כי מרן חיד"א העתיק נשתנו בכרייתן אחר שנשרו בהם הצימוקים כמו גשמים שנשתנו וכו' ואילו בבדה"ב הנ"ל כתוב נשתנו בכרייתן אחר שנשרו בהם הצימוקים כמו גשמים שנשתנו בתוך הענבים וכלשון הזה ממש העתיק הרב ח"ץ בשם הרב מוהרימ"ט שכתב בשם הרב דוראן כנז"ל והרב מג"א בסק"ו כתב בשם הרב המבי"ט דהוי כמו מי גשמים שנשתנו בתוך הענבים וכו' וסיים ע"ז וכ"כ הרב"י בבדה"ב בשם הר"ש בן הרשב"ץ עכ"ל (אפשר דתיבות הר"ש בן יתר פנטול דמי כי בבד"ה לא כתב דברים אלו אלא בשם הרשב"ץ כיעי"ש) מתבאר דגם לפניו היתה הגירסא בבד"ה כמו שהיא לפני אף הרב מוהריק"ש בסי' תס"ב העתיק דברי הבדה"ב בתוך העבים כגירסת מרן חיד"א: ומה שפירש מרן חיד"א בכונת הרב דוראן שמדמה למים שנותנים בענבים בעת הבציר הוא דחוק מאוד לי הדל דאם פן לא היה לו להזכיר גשמים כלל דמה לי אם הם מי גשמים או מי בארות והיה לו לומר כמים שנשתנו בענבים (או שנשתנו בהיין) לכן נראה דכונת הרב דוראן היא כמו שפירש הרב מחצית השקל שרוצה לומר כטפות הגשמים שירדו על הענבים בעודם במקור והם נעשים ז"ל וגם הרב ח"ץ הבין פן בכונת הרב דוראן ולכן שפיר קא מויתב דמה ענן מעשה שמים שהטבע פועל וכו' למעשי ידי אדם וכו' פן

נראה ברור ודברי מרן חיד"א בזה במחכה"ר נפלאו ממני ובחידושי מוהרל"ח (על דברי מרן בבדה"ב הנ"ל) כתב ר"ל פטפות של גשמים שיפלו לתוך הענבים בשעת הפציר וכמ"ש הב"י לעיל מניה בשם סמ"ג עכ"ל מתחלת לשונו נראה שרצה לפרש בפירוש הרב מחצית השקל ומסוף דבריו נראה שפונתו לפרש כמרן חיד"א והנכון הוא מה שפירש הרב מחצית השקל שהלשון מדוקדק הדק היטב אל פניה זו ומדברי הרב שערי תשובה בזה מתבאר שגם בגנות ורדים העתיק הלשון שנושטנו בתוך הענבים ובכל זאת הביא בשתיקה השגת מרן חיד"א על הגו"ר וח"ץ שלא הרגישו שט"ס הוא בבדה"ב וכו' ואנכי לא ידעתי א"כ למה לא השיב שגם הגו"ר לא סמך על הנסחא המנוטעית אלא אף שהעתיק הלשון פהגן קשיתיה כמו שפכתתי להשגתו על הרב ח"ץ גם מה שהוסיף הרב שערי תשובה ויותר תימה על הגו"ר שהזכיר דברי המבי"ט ומוהרי"ט איני מבין מה תרון לאדם ואטו הרב ח"ץ לא הזכיר דבריהם ובאמת פי אחר שפכתתי כל הנ"ל עיניתי בס' מחזיק ברכה וראיתי שפאות ג' פתב וז"ל ודע דברכ"י יש חיסור לשון וכצ"ל לק"מ דהרשב"ץ לא דימה מי צימוקים פי אם לגשמים שיורדים על הענבים אחר שגדלו ואינם צריכים עוד לקרקע או שירדו עליהם אחר שבצרום דאלו הגשמים דומים למים פשוטנים בענבים פשעושים יין וכו' כצ"ל מה שתמהתי על מוהר"ץ שהחזיק בנסחא מנוטעית אינו פלוס דמוהר"ץ העתיק בענבים והוא לא הביא מדברי מרן בבדה"ב אלא מדברי מוהרי"ט ועתה אמת אגיד שדבר זה היה כתוב אצלי בקיצור וכשסדרתי ברכ"י לא היו לפני תשובת מוהר"ץ והרחבתי הדברים ושניתי הלשון וכונתי מבוארת דהרשב"ץ לא רצה להביא ממים שנותנים בשעת הפציר דיש שאינן נותנים וסמ"ג דבר לפי מקומו אף הביא מהגשמים היורדים בענבים פשאינם צריכים עוד לקרקע או אחר שבצרום בכרם ודוק עכ"ל ומעתה ניצול אותו צדק מרן חיד"א מהשגותינו והרב שערי תשובה לא ראה דבריו שבס' מחזיק ברכה בזה: ובעיקר דין זה שהביא הרב המבי"ט ראיה דלא הווי פירות עם מים מדאמרין גבי נסכים יין צימוקים לא יביא ואם הביא פשר יין מזוג לא יביא ואם הביא פשר ודחה דבריו הרב ח"ץ דין צימוקים דגבי נסכים פשר הוא בלא שריה במים פתב הרב שערי תשובה דהרב שאלת יעבץ ח"א סי' ע"ג תמה על הרב אביו ח"ץ שהרי"ף וכל הראשונים פירשו שהוא על ידי שריה במים ושנראה מדבריו להקל על כל פנים ברכי תלתא ואתי ארבע עי"ש וכן השיג הרב פרי מגדים באשל אברהם סק"ו (בדה"ב ובשו"ת) על הרב ח"ץ וסיים דאינו אומר בזה היתר וכו' ורק לשהותו ולמכרו שרי עי"ש אמנם הרב מוהר"ח דראפפורט בשו"ת מים חיים סי' ג' מלבד שישב השגת הפרמ"ג עוד הביא ראיה לסברת הרב ח"ץ עי"ש גם הרב חיי אדם בכלל קכ"ה אות ח' פתב שדברי הח"ץ נראים והרב שלחן גבוה בסי' תס"ב מחודש ב' הביא מחלוקת זו וכתב דלענן מעשה המחמיר יחמיר והמיקל יש לו לסמוך על הרבנים הגדולים מבי"ט ומוהרי"ט ומוהרי"ק ש"ש וכנה"ג ופר"ח אף דנקא אם שרו אותם במים כ"ד שעות כדין כבישה וגם בזה צריף שמירה פמים כמו שכתב הרב מוהרי"ק ש דאין להחליט שיהא דין מי צימוקים כדין מי פירות בלבד והרב מוהרש"ז בסי' תס"ב אות י"א פתב בסתם דין צימוקים דינו כמי פירות ובדאי לא ראה דעות האוסרים שאם פן לא הוה מישתמיט מלהעלות סברתם על שלחנו הטחור.

והנה על ראית הרב המבי"ט מההיא דנסכים יין צימוקים לא יביא וכו' ראיתי בשערי תשובה שכתב בשם הרב גינת ורדים לדחות ראיתו דטעם דמי פירות אין מתמיצין הוא מפני שטבעם חם גורם למנוע החימוץ וכשיש בהם מים קרירות המים יחום של המי פירות גורמים למהר החימוץ וכמי צימוקים יש שם משניהם ולכן דעתו שאין להורות היתר בזה עכ"ל ועל פי דבריו נראה דממה שכתב הריב"ש בס"ט דמקדשין על יין צימוקים והוכיח פן מדאמרין גבי נסכים יין צימוקים לא יביא ואם הביא פשר ודוקא למנחות הוא דלכתחלה לא יביא אבל לקידוש מקדשין עליו לכתחלה דמתבאר שסובר דין צימוקים יין גמור הוא אין להוכיח מזה שסובר גם לענין חימוץ דחשיב מי פירות ממש ואין מתמיצין שיש לומר שסובר כמו שחלק הרב גינת ורדים הנ"ל והרב אגודת אזוב מדברי בריש סי' ט"ו שכתב בשם גיסו הרב משה חיים שהביא מה שכתב הרב מוהרימ"ט דהוי כמי פירות ושהרב חכם צבי בס"ט ק"מ חלק עליו ושהראה (גיסו) שבהריב"ש סי' ט' מבואר פדעת מוהרי"ט נראה שלא ראו דברי הרב גינת ורדים שהביא הרב שערי תשובה הנ"ל שלפי דבריו אין מקדוש ראיה לענין חימוץ כמוכן ועי"ש בדברי הגי' תרי גיס"י דנהר"א מה שהאריכו לפלפל בענין יין צימוקים לכמה דינים: ולענין הלכה כבר כתב מרן חיד"א בברכי יוסף והביא דבריו גם הרב שערי תשובה שיש לאסור פי רבו האוסרים ומעשה רב בימי מרן הב"י הובא בספר שלחן מלכים כ"י הביאוהרב אדמת קדש והיתה לבער כל מצה שנילושה ביין צימוקים עי"ש ולפי דברי הרב מוהריק"ש דעל כל פנים בענין שימור פדין מצה שנילושה במים לבד נראה דאין ראיה מעובדא דעבוד בימי מרן דאפשר דהעושים פן דנו ליין צימוקים פדין מי פירות לחודייהו ולא עשו שימור כלל משום הכי דנוה בשרפה אבל לא מפני שדעתם לדון כמי פירות עם מים וכן העובדא שבשנת התר"ו שהביא הרב בית אהרן במערכת המ"ם אות ד' שאחד מכר מי צימוקים בחזקת יין והכריז הרב אביו שהמצות שניעשו ממנו אסורות לפסח וכתב שיש מן החכמים שקראו ערער על הוראתו עי"ש נראה ודאי דאין מזה הכרח דחשבי להו מי פירות עם מים דיש לומר דמאחר שהקונים היו סבורים שהוא יין ואלא ששוב נודע הדבר כי המוכר זי"ף וכו') בודאי התנהגו בהם פדין מי פירות בלבד ולא עשו להם שמירה כלל משום הכי אסרום אלא דשם הביא בשם הרב מוהר"י הלוי בס' לב שלמה שכתב דהרב דוראן כתב דין צימוקים הוי מי פירות והרב מוהרימ"ט הביא ראיה לסברתו וסיים כפי מה שקבלנו מרבותינו וכפי מה שראינו נוהגים הוא דלא מיקרי מי פירות לענין מצה ואסור ללוש במי צימוקים עכ"ל מזה מתבאר דנקטי דחשיב מי פירות עם מים ולא סגי להו בשמירה פמצת מים: אחר החיפוש ראיתי שעל המעשה שבשנת תר"ו שהביא הרב בית אהרן נשאל גם הרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"ב סי' י"ג ושם הביא דברי הרב אדמת קדש במקילואם (ומרן חיד"א קצר בהעתק לפי שלא היה צריך לו) שאחר שהביא מה שכתוב בס' שלחן מלכים כתב ועל פי זה עלתה הספקתי גם כן לאסור וכן נעשה מעשה והכריזו בבית הפנסת שלא ללוש ביין צימוקים בהספקת רוב החכמים הנמצאים עכ"ל דמתבאר שגם רבני דורו של הרב אדמת קדש הבינו בכוננת מרן וכל קדושי עמו שדנים ליין צימוקים כמי פירות עם מים דלא סגי להו שמירה וכתב הרב הפרד"ס דגם הרב מוהריק"ש יודה בנדון זה לאסור דלא היקל אלא על ידי שיזתרו בלישה ועריכה שמירה מעליא פדין תורה וגם שלא תהיה בה מעורבות שמו

וּדְבַשׁ כְּמוֹ שֶׁפֶתַח הַרְבַּב גּוֹ"ר וְכו' מֵה שְׁאִין כֵּן בְּנִדּוֹן זֶה דְּאִי אֶפְשָׁר בְּלֹא תַעֲרוֹבֶת וְכו' וְגַם
אֵין נִזְהָרִים כְּעִיסָה שְׁנִילּוּשָׁה בְּמִים דְּנִקְטִי כְּלָלָא מִי פִירוֹת אֵין מְחַמְצִין וְדֹאִי דְאֶסּוּרוֹת
וְעוֹד שְׁהֵינן צִימוּקִים שְׁבַנְדוֹנוֹ הֵיזָה מְצִימוּקִים אֲדוֹמוֹת שְׁכַבְר נִהְגוּ שְׁלֹא לְאֶכְלֵם בְּפֶסַח
מִחֻשׁ שְׁמִפְזָרִים קָמַח עֲלֵיהֶם וּמְבַשְׁלִים אוֹתָם וְאֵם כֵּן אֶסּוּר מִצַּד הַמְנַהֵג וְהָאֵרִיף קֶצֶת
אֵם יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין הַנּוֹהֲגִים חֲנוּמֶרֶת חוֹזֵר וְנִעוֹר לְהֵאִין נוֹהֲגִים חוּמְרָא זֹו וּמְסִיק לְאֶסְרוֹר
וְכַתֵּב שְׁפֵן עֲשׂוּ מַעֲשֵׂה וְאֶכְלוּ הַמִּצּוֹת קוֹנְדֵם הַפֶּסַח וְשֵׁם בְּמִפְתָּחוֹת הַס' פְּתוּב דְּהַרְבַּב נְדִיב
לֵב בַּח"א סִי י"ז הֵגַם שְׁצַדָד לְהַתִּיר בְּהַסְכָּמָה עָלֶיהָ שְׁלֹא לְאוֹכְלֵם וְרַמְזוּ דְבַרְיָהֶם מְרֵן
הַחֲבִי"ף בַּס' מִשָּׂא חַיִּים ד' ט"ן אוֹת קפ"ז שׁוּב הַשְּׁגִיתִי סֶפֶר יָפֵה לֵלֵב ח"ב וְרֵאִיתִי לְהַרְבַּב
נר"ו בַּסִּי תס"ב שֶׁהֵבִיא דְבַרְיָה הַרְבַּב אֲדַמַּת קוֹנְדֵשׁ וְעוֹד פְּתַב בְּשֵׁם הַרְבַּב נְחֻפָה בְּכֶסֶף בַּח"א
בְּחִידוּשָׁיו עַל הָרֵא"ם ד' קע"ו וְז"ל זְכוּרֵנִי שְׁבַשְׁנָה אַחַת לֹא נִמְצָא יֵינן שְׁל עֲנָבִים וְרָצוּ
לְהַתִּיר יֵינן צִימוּקִים וְכו' וְשׁוּב נִמְצָא בַּכַּת"י שֶׁהֵיזָה מִחֲלוֹקֶת גְּדוּל בְּזִמְן מְרֵן הַב"י בְּצַפַּת
עַל זֶה בֵּין הַרְבָּנִים וְשׁוּב הַסְפִימוּ כְּלָם לְאֶסְרוֹר שְׁלֹא לְלוּשׁ בְּהֶם וְלָכֵן מְנַעְנוּ עֲצָמָם חֲכָמֵי
עִיר הַקּוֹנְדֵשׁ יְרוּשָׁת"ו לְהוֹרוֹת הַתִּיר וְלֹא יִדְעָתִי טַעַם הָאִיסוּר כִּי נִעַר הָיִיתִי וּמְכַל מְקוֹם
נִרְאָה נִכּוֹן לְהַחְמִיר מִפְּנֵי שְׁלִפְעָמִים אֵינוּ מְתַבְּשָׁל בְּטוֹב וְיֵשׁ בּוֹ טַעַם מִים וְיֵשׁ לְהַחְמִיר
לְכַתְּחֵלָה וּמִיָּהוּ בְּדִיעְבַד וְדֹאִי נִרְאָה לְהַתִּיר הֵיכָא שְׁנַתְּבַשְׁל הֵינן בְּטוֹב שְׁלֹא הֵיזָה בּוֹ טַעַם
מִים כֵּינֵן דְּמִדִּינָא שְׁרִי וְכַתֵּב הַרְבַּב הַמְחַבֵּר וְלֹא סִימָמוּ קַמְיָה דְבַרְיָה הַרְבַּב אַדְמ"ק שְׁלַחֵן
מְלָכִים דְּשָׁרְפוּ כָּל הַמִּצּוֹת דְּמוּכַח דְּאֶפִּילוּ בְּדִיעְבַד אֵין לְהַתִּיר אִף שְׁנַתְּבַשְׁל הֵינן בְּטוֹב
שְׁלֹא הֵיזָה בּוֹ טַעַם מִים דְּמִסְתַּמָּא בְּכַל גְּוֹנָא אֵין הַתִּיר עַכ"ל עִי"ש שְׁלֹא זָכַר דְבַרְיָה מְרֵן
חִיד"א בְּבַרְכֵי יוֹסֵף וּמְחֻזֵּיק בְּרַכָּה וְעַל מְרֵן חִיד"א יֵשׁ לְתַמְנֵה שְׁנַעֲלֵם מִמֶּנּוּ דְבַרְיָה רַבּוּ
נְחֻפָה בְּכֶסֶף וּמָה שֶׁפֶתַח הַרְבַּב יָפֵה לֵלֵב דְּלֹא סִימָמוּ קַמְיָה דְרַב נַחב"כ סִיּוּם לְשׁוֹן הַשְּׁלַחֵן
מְלָכִים נִרְאָה דֹאִינוּ מְוַכְרַח וְהוּא שְׁרֵאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שְׁבַמְחֻזֵּיק בְּרַכָּה שֶׁפֶתַח מֵה
שֶׁפֶתַח בַּס' שְׁלַחֵן מְלָכִים שְׁשָׁרְפוּ הַמִּצּוֹת וְכַתֵּב שֶׁהַרְבַּב מְזַבַּח אֲדַמָּה פְּתַב שְׁאִין כָּל יֵינּוֹת
צִימוּקִים שְׁוִים וְסִיּוּם הוּא וְנִרְאָה לִי דֹאִין לְסַמְּוֵה עַל זֶה וְעַם שְׁלֹא הֵבִיא הַחִילּוּק שְׁל הַרְבַּב
מִז"א עַל כָּל פְּנִים חֻזֵּינן דְּנִיחָא לִיָּה לְחַלֵּק בֵּין יֵינן צִימוּקִים זֶה לֵינן צִימוּקִים זֶה אֵם כֵּן גַּם
הַרְבַּב נְחֻפָה בְּכֶסֶף יוֹכַל לְהִיּוֹת דְּמִסְתַּבְּרָא לִיָּה לְחַלֵּק דְּדוֹקָא בֵּינן צִימוּקִים שְׁלֹא הֵיזָה
מְבוּשָׁל בְּטוֹב הוּא דְאֶסְרוּ: עֵתָה גְּדַפְסֵם ס' יָקָר הַמַּעֲלוֹת לְשַׁלְמָה לְהַרְבַּב מוֹהַר"ש חֲזָן אַבְד"ק
נֹא אֲמוֹן וְרֵאִיתִי בְּמַעֲרַכַת הַשִּׁי"ן אוֹת ע"ח הָאֵרִיף קֶצֶת בְּדִין יֵינן צִימוּקִים אִי חֲשִׁיבֵי מִי
פִירוֹת מִמֶּשׁ וְאֶרְשׁוֹם תּוֹרֵף דְבַרְיָה בְּקִיצוֹר וְהוּא שֶׁפֶתַח שֶׁהַרְבַּב גִּנַּת וְרָדִים פְּתַב שְׁדַעַת
מְרֵן שְׁלֹא פְדַעַת הַרְשָׁב"ץ שֶׁהֵבִיא בְּבִדָק הַבַּיִת שְׁאֵם כֵּן לֹא הֵיזָה מִשְׁמִיט דִּינוֹ בַּש"ע
שְׁחִיבְרוּ אַחַר שְׁחִיבְרַת הַסֶּפֶר בְּבִדָק הַבַּיִת (בְּעֵגֶן זֶה פְּתַבְתִּי אֲנִי הִדַּל בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי
הַפּוֹסְקִים סִי י"ג אוֹת ל' עִי"ש) וְעַל זֶה הַשִּׁיב הַרְבַּב הַנִּזְ"ל שְׁאֲדַרְבָּא יֵשׁ לוֹמַר שְׁסֶפֶר בְּבִדָק
הַבַּיִת חִיבְרוּ אַחַר הַש"ע שְׁאֵם לֹא כֵּן עַל כָּל פְּנִים הֵיזָה לוֹ לְהֵבִיא בַּש"ע דִּינוֹ שְׁל הַרְשָׁב"ץ
אֵם לְהַסְפִּים כְּדְבַרְיָה אוֹ לְחַלֵּק וְלִפְסוֹק בְּהִיפָּף וּמְדָלָא הֵבִיא בַּש"ע כְּלָל מוּכַח וְדֹאִי
שְׁאֲחַר שֶׁהַדְפִּיס סֶפֶר ש"ע (וְעַדִּינן לֹא הַדְפִּיס הַסֶּפֶר בְּבִדָק הַבַּיִת) רָאָה דְבַרְיָה הַרְשָׁב"ץ
וְקַבְעֵם בְּבִדָק הַבַּיִת וְכַתֵּב שְׁבַאֲמַת כָּל רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֵבִיאָו מֵה שֶׁפֶתַח בְּבִדָק הַבַּיִת
בְּשֵׁם הַרְשָׁב"ץ וְלֹא פְתַבוּ דְמְרֵן בַּש"ע שֶׁהַשְּׁמִיט דְבַר זֶה לֹא סְבִירָא לִיָּה כְּהַרְשָׁב"ץ מוּכַח
שְׁסוֹבְרִים דֹאִין מִזֶּה הַכְּרַח דִּישׁ לוֹמַר דָּאִף אֵם נֹאמַר דְּחַבּוּר בְּבִדָק הַבַּיִת קוֹנְדֵם לְהַש"ע
פְדַעַת הַסּוֹבְרִים כֵּן מְכַל מְקוֹם לֹא הוֹצֵרֵף לְכַתּוּב דִּינוֹ שְׁל הַרְשָׁב"ץ מִשׁוּם שֶׁהוּא דְבַר

הלמד מדינו של הסמ"ג שפסקו בש"ע דמים שנותנים בשעת הבציר להתיר ניצוק לא הווי מי פירות עם מים דהווי הדין ביני צמוקים ומלביד שדקדק פן מדברי איזה מחברים פתב שמצא שהרב מטא יהודה פתב בפירוש שפרן שהביא דינו של הרשב"ץ בבדק הבית דעתו לפסוק פן ומה שהשמיטו בש"ע יש לומר לפי שהוא פשוט ונלמד מדין מים שנותנים ביני בשעת הבציר דטעם היתרן הוא מחמת השנינוי וכן הטעם ביני צמוקים ומרונן והווי חד טעמא אית להו שהרי מוהריק"ש בהגהותיו קודם שראה דברי הרשב"ץ למד מדעתו דיני צמוקים הווי מי פירות מדין מים שנותנים ביני בשעת הבציר וכדמוכח גם פן מתשובת מוהרי"ט וסיים במטה יהודה דאף החוקרא שהחמיר מוהריק"ש ונגרר אחריו הרב דרכי נעם (אחר שהביא דברי הרשב"ץ סיים הרב מוהריק"ש ואין זה פדי להתיר בלי שמירה כלל מחימוץ כמו מי פירות לבד) אין לחוש אליה וכו' נהגנו לעשות יין צמוקים פנין של ענבים לענן חימוץ ואין בזה פיקפוק עיי"ש שדחה דברי הגנת ורדים מעיקרון והוכיח הרב המחבר שפן דעת הרב אדמת קדש בסי' ט' דממה שפסק מרן דינו של הסמ"ג נלמד גם פן דינו של הרשב"ץ והאר"י קצת וסיים דהרשב"ץ והרבנים מבי"ט מוהרי"ט וכןסת הגדולה ומגן אברהם ופרי חדש ומקראי קדש וחקד משה ואדמת קדש ומטה יהודה דיני צמוקים דינו פנין של ענבים ומתם יש שפתבו בפירוש שפן גם דעת מרן: שוב הביא סוף דברי הרב אדמת קדש וז"ל והרצתי דברים אל לפני מר גיסי ונשא ונתן ומצא בספר שלחן מלכים שבימי מרן נפל מחלוקת על זה בין גדולי הדור ורבו האוסרין על המתירים ושפרו כל המצות שלשו ביני צמוקים ועל פי זה הסכים גם פן לאסור וכן נעשה מעשה וכו' בהסקמת רוב החכמים הנמצאים וכו' ודקדק מלשונם שמר גיסו וכן בספר שלחן מלכים לא אסרו מפח פלפול וסברא לסתור ההיתר רק מפי השמועה שהיה מעשה ורבו האוסרים וכו' ואין אתנו יודע מי הם האוסרים שהרי הרב המבי"ט מגדולי הדור שבזמן מרן היה והוא מתיר ואם מרן היה מן האוסרים היה צריך לרמוז זה אחר לשון הרשב"ץ שהביא בבדק הבית ולא לשתוק מזה לגמרי אחר שראה שחלקו בזה זיונתני עולם לא היה לו לשתוק מזה לגמרי (נראה שזה הוא לפי שיטתו שבדק הבית נדפס באחרונה בתר דנח נפשיה דמרן פמוכן) ואם נאמר שגם מרן היה מפת המתירין אלא שהיו כמה רבנים גאוני עולם שאסרו אפתי קשה דלא לישתמיט אחד מרבני הדור שהוא להודיענו דבר זה בספרים שהדפיסו ובפרט מרן מוהריק"א והרבנים המבי"ט ומר בריה שהיה קרוב לזמן מרן ולא רמז מזה כלום וכיון שלא נתברר לנו גוף המעשה איך היה ומי הם האוסרים נראה דמי שרוצה לעשות מעשה בסכרת הרשב"ץ ודעמיה יש לו על מה לסמוך אף בתנאי שיזהר בעשיית היין צמוקים שיזהר עשוי על פי התנאים שפתבו באדמת קדש ומטה יהודה והרוצה להתמיר על עצמו תבא עליו ברכה: וכתב ששוב ראה שהרב מזבח אדמה בסי' תס"ב הביא דעות הרבנים הנ"ל ובסוף דבריו הביא לשון מוהר"י בואנו (בספר שלחן מלכים) כמות שהוא ומשם באר"ה שהרב מוהר"י בואנו שמע מהרר"י בנימין ומהרר"י בנימין שמע מחכם אחד מצפת ועל אותה שמועה פתב מוהרר"י בנימין וז"ל ונראה שאין כל היינות של צמוקים שונים דינן שפרבים בו מים ויש שממעטים המים והצמוקים עצמם יש מהם לחים ומשנים טעם המים לגמרי ויש שאינם לחים כל כך וסיים מוהר"י בואנו מפל מקום טוב שיזהר שלא יחמיץ ומלשון טוב שיזהר וכו' מוכח דלא סמכו על אותה שמועה לאסור רק על דרך

המחמיר תבא עליו ברכה ותמה על הרב גיסו של אדמת קדש מה ראה לעשות מעשה
היפה פסק הרב אדמת קדש שבנוי לתלפיות מפי סופרים וספרים ועל פי סברא ישרה
וצריף לומר דמשום חומרא דחמץ בפסח הוא דעבוד אי נמי שמפני שלא נתברר להם
עשיית אותו בין צימוקים שהיו רוצים ללוש בו מצות אם מימיו הרבה או מעט וכיוצא
לכן הכריזו שלא ללוש מצות בגין צימוקים אלו תנרף דב"ק: ט) ללוש בחומץ בין אי
שרי הוא מחלוקת הפוסקים דהרב פרי חדש בסי' תס"ו סק"ה והכנה"ג והב"ד סי' רכ"ו
כתבו דאינו מחמץ ועיין חק"ל יו"ד ח"א סי' קפ"ג והראב"ד ה"ד רבינו מנוח בפ"ה
מהל' חו"מ ס"ל דחומץ בין מחמץ וכ"כ רבינו ישעיה ה"ד בפערוף השלחן סי' תס"ב אות
ב' ונראה דאף להאוסרים אם ראו שהיין נוטה מעט להחמץ ונתנו בו צימוקים למתקו
ואין מרגישים שום חמץ מותר ללוש בגין זה פן כתב מרן החבי"ף בלב חיים ח"ב סימן
פ"ד: יו"ד) במאי דקימא לן בסי' תס"ב דמי פירות עם מים ממהרים להחמץ נסתפק
הרב מג"א שם סק"א אם יש לחלק בין רב למעט ונדעתו נוטה דבמעט מי פירות לית לן
בה ונהביא ראיה מדברי הרא"ש (על ראיתו מדברי הרא"ש יצאו עוררין דהרא"ש לא
כתב פן אלא לשיטת הת"ק דאף שאין לשין מקטפין ולא לשיטת רבנו דסברי את שאין
לשין אין מקטפים ובשו"ת תפארת יוסף הנדפס מקרוב יישוב הרב בסי' ל"ב דברי המג"א
ונקיט נמי פנותיה דבמעט מי פירות אין חשש עי"ש) והרב נתיב חיים שם הראה לדברי
מוהרש"א בפסחים ד' כ"ח (ט"ס הוא וצ"ל ד' ל"ח) ע"ב עי"ש במה שאמרו בש"ס
רביעית היא ומתחלקות לכמה חלות ושכתב לחד שינויא דמשום דבר מועט אינו ממהר
להחמץ יותר מאילו היה הפל מים אמנם לאידך שינויא שם אין הכרח לזה ואפשר
דאפילו דבר מועט חשיב מי פירות עם מים וכן דעת הרב פרי חדש בסי' תס"ז סעיף ט"ו
(בד"ה ועכשיו) דכיון דאמור רבנו סתמא מי פירות עם מים ממהרים להחמץ משמע
אפילו בכל שיהו אלא דמר קעסיק במים מועטים שנפלו לתוך מי פירות ואמר רב
דמהרים להחמץ אפילו כל שיהו אכל איפכא שנפלו מעט מי פירות לתוך המים (כי
היא דמיירי הרב מוהרש"א) אפשר שסובר דאין לחוש וכן ראיתי להרב גהר שלום
בסי' תס"ב אות ב' שכתב דלדין דקיי"ל מי פירות עם מים ממהרים להחמץ אפילו אם
נפל טיפת מים למי פירות ממהר להחמץ והקשה לו מדברי הרב פר"ח בסי' תס"ב דאם
נפלו מעט מי פירות לתוך המים מותר ללוש בהם על ידי שמירה דמוכח דבדבר מועט
לית לן בה ונתקרה דעתו על פי חילוק הג"ל בין מים כל שיהו לתוך מי פירות (דמהר
להחמץ) למי פירות כל שיהו לתוך המים (דאין בזה חשש) ואף דהרב הג"ל כתב פן
מסברא מיסתיעא מילתיה מדברי הרב פרי חדש בסי' תס"ז הג"ל שהרי כתב שם דאפילו
טיפת מים שנפל לתוך מי פירות ממהר להחמץ והוא היפה מדבריו בסי' תס"ב דאם
נפלו מעט מי פירות לתוך המים מותר ללוש בהם דאלמה אין להם דין פירות עם מים
לאסור ללוש לכתחלה ועל פרחין לחלק בין מעט מי פירות למעט מים ודברי הפר"ח
שרמז הגהר שלום לפי הנראה הם שם סעיף ב' שכתב דמוכח בפרק כל שעה דמעט מי
פירות בעיסה מרובה הוי לחם עני (היינו שהיא דאיירי בה מוהרש"א הג"ל) עי"ש ובס"ד
וכן נראה מדיקדוק דברי הרב מוהרש"ז בש"ע שאלו בסי' תס"ב דבסעיף ג' כתב דאפילו
מעט מים לתוך מי פירות חשוב מי פירות עם מים (וכן כתב בריש סי' תס"ו ושם באות
ז') ואילו בס"ד כתב דמעט מי פירות כגון קיטוף שפיר דמי עי"ש גם הרב מחצית השקל

על דברי המג"א סק"ג פתב דלא נסתפק המג"א בסק"א אלא במעט מי פירות למים אבל מעט מים למי פירות פשיטא ליה דאסור הרי דעת רבנו קדישי הג"ל דגיש לחלק בין מעט מי פירות למים למעט מים למי פירות והרב ישועת יעקב בריש סי' תס"ב הביא דברי המג"א דמעט מי פירות אין מחמיץ והביא גם דברי מוהרש"א הג"ל עי"ש ובס' זכרנו לחיים במערכת חמץ אות ז הביא בשם הרב מוהר"ם יקותיאל בכלי חדש שנופחו לתוכו הכל פה כדי לקבוקו אם אין בו שום סדק שאסור לרום הסלת בשמן שניתן בכלי הזה משום דההכל חשיב משקה מים ועם השמן הוי מי פירות עם מים עי"ש וההכל נדאי לא חשיב אלא מעט מים ובכל זאת אסור משמע שסובר דמים כל שהו לתוף מי פירות אוסרין אבל במעט מי פירות למים אפשר דמודה דאין לחוש וכן פתב הרב רמ"ץ בסי' ל"ה אות ה' דבמעט מי פירות אין חשש ואין להחמיר כל פה שיהי דעת הרי"ף והרמב"ם דמי פירות עם מים אין מחמצין ואף דנקיטין להחמיר מפל מקום במעט מי פירות אין להחמיר וכן פתב שם בסי' ל"ו אות ה': אמןם אין הפל מודים לחלק בין מעט מי פירות למים למעט מים למי פירות שהרב קרבן נתנאל בפרק כל שעה סי' י"ג ס"ק ע"ה פתב דהרבנים מוהראנ"ח בח"ב סי' ע"ד ומוהרש"א בד' ל"ח פתבו דמעט מי פירות עם המים אין ממחרים להחמיץ ושהמג"א שנסתפק בסי' תס"ב נעלם ממנו דבריהם והביא סברת הרב פרי חדש בסי' תס"ז ס"ק ט"ו דאוסר ליתן מעט מים למי פירות וכתב על דבריו וכבר הוכחתי מקושית מוהרש"א דליתא וכו' עי"ש מבואר שאינו סובר לחלק בין מעט מי פירות למים למעט מים למי פירות ולכן משיג על הרב פר"ח (דמייירי במעט מים) מדברי מהראנ"ח ומוהרש"א (דמייירו במעט מי פירות אלא דאין סברתו מוכרחת ושפיר נוכל לומר דהרב פר"ח מחלק פן וכדמוכח מדברי עצמו וכמו שפכתבתי למעלה) גם הרב מאמר מרדכי סי' תס"ב סק"ה פתב דאין שום סברא לחלק בין מעט מי פירות למעט מים וכן מתבאר דעת מרן החבי"ף בס' נשמת כל חי סי' י"ו בדם שנומצא בדרך שעורכים עליו המצות דבהדי דקעסיק בדעת הסוברים דדם הוי מי פירות והווי מי פירות עם מים צדד להקל על פי סברת המג"א הג"ל דדבר מועט לא חשיב מי פירות עם מים ושוב פתב אלא דהפר"ח סי' תס"ז פתב דאין חילוק בין רב למעט מדכתב הרמב"ם מים כל שהו וכן הסכים הרב משה יהודה סי' תס"ב ס"ב ודחה ראית המג"א מדברי הרא"ש וכו' עי"ש הא למדת דלא שני ליה בין מעט מים למעט מי פירות והכי רהטי דבריו שבס' לב חיים ח"ב סי' ע"ט עי"ש והרב חק יעקב בסי' תס"ב ס"ק י"ב פתב דמעט מים לתוף מי פירות בטלי ולא חשיבי כמי פירות עם מים לאסור ללוש בהם רק הרי הם פמים לבד וסגי בשמירה כעיסה במים וכן פתב בסי' תס"ז ס"ק י"ז עי"ש ומה שפכתבתי למעלה דנראה מדיקדוק דברי הרב מוהרש"ז בש"ע שלו דמחלק בין מעט מים לתוף מי פירות למעט מי פירות במים הנה עתה ראיתי שם בסי' תנ"ה סי"ט בענין שאיבת המים בכלי עץ דאין להקפיד אם הם ישנים ובלבד שלא נשתמש בהם אלא מים בלבד אבל אם הנה בהם מי פירות טוב ליהדר שלא לשאוב בו בלא הגעלה לפי שמי פירות כשנתערב מעט מהם במים ממחרים המים להחמיץ את העיסה שנילושה בהם עכ"ל דנראה בעליל דגם במעט מי פירות לתוף המים סובר דממחר להחמיץ וקצת נראה פן מדברי הרב פר"ח בסי' תס"ו ס"ה שכתב שדברי הטור בשם הרקח דאם נפלה צואת תרנגולים בקמח ירקד הקמח וכו' היינו כי היכי דלא ליהוי מי פירות עם מים דממחרים להחמיץ ומסתמא צואת

תּרַנְגוּלִים דְּבַר מוּעֵט הוּא וְקֹאֵמֶר דְּהוּי מִי פִירוֹת עִם מִים דְּמַמְהָר לְהַחְמִיץ דְּלֵא כְּמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי לְמַעַלָּה לְדַעַתּוֹ: גַּם אֲשׁוּ"ר לְהֶרֶב בֵּית שְׁלֹמֹה בְּסִי' צ"ד שְׁפַתְבַּתִּי בְּשֵׁם הֶרֶב בֵּית אֲפָרַיִם בְּסִי' מ' שְׁהִבִּיא רְאִיָּה לְדַבְרֵי הַמַּגֵּ"א דְּמִי פִירוֹת מוּעֵטִים אֵינָם מְמַהְרִים לְהַחְמִיץ מְדַבְרֵי מוֹהֵרֵשׁ"א בְּפָרְק פֶּל שְׁעָהוּכּו' וְשָׂאָף עַל פִּי כֵן מְסִיק לְהַחְמִיר וְכֵן גֵּרָאָה גַּם דַּעַת הֶרֶב בֵּית שְׁלֹמֹה דִּישׁ לְהַחְמִיר עִי"ש הָא לְמַדְתָּ דְּבָכָל גִּוּוֹנָא (בֵּין בְּמַעַט מִים לְמִי פִירוֹת בֵּין בְּמַעַט מִי פִירוֹת לְמִים) מִיִּדֵי פְּלֹגְתָא לֹא נִפְיָק וְנִכּוֹן לְהַחְמִיר כְּשֵׁאִין הֶפְסֵד מְרֻנְבָּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק דְּבָזָה יֵשׁ לְהַמְתִּיר עַל מַה לְסַמְנָה כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְמַה שְׁרַשְׁמַתִּי וְעֵינִין לְעִיל בְּסִי' יו"ד אוֹת ט' מַה שְׁהִבִּאתִי בְּשֵׁם הֶרֶב שְׁל"ה בְּבִגְדֵי יֵשׁע שְׁלוֹ וְהֶרֶב מִשְׁל"מ שְׁהִבִּיא הֶרֶב שְׁלַחֲוֹן גְּבוּהָ בְּסִי' תִּס"ב סִק"ד (מְחַוְדָּשׁ א') גֵּרָאָה דְּנִקִּיט דְּבִין מְעַט מִים לְמִי פִירוֹת וּבִין בְּהַפָּךְ לֹא בְּטָלִי מְשׁוּם דְּהוּי הֵיתֵר בְּהֵיתֵר וְגַם דַּעַת הֶרֶב שְׁלַחֲוֹן גְּבוּהָ כֵן מְטַעֵם אַחַר (דְּהוּי דְּבַר שְׁיֵשׁ לוֹ מְתִירִין) וּבְגִוּוֹנְטְרִיס הַפְּלִילִים (בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א) בְּמַעְרַכַת הַבֵּי"ת אוֹת כ"א פְּתַבְתִּי קִצַּת עַל דְּב"ק עִי"ש וּבְשׁו"ת חֲשֵׁק שְׁלֹמֹה שְׁנַדְפֵס מְקָרוֹב רְאִיתִי בְּסִי' ד' שְׁפַתְבַּתִּי שְׁבַתְשׁוּבָה הָאֲרִיף לִיִּשְׁבַּ מַה שְׁהִאֲחַרוּנִים פִּקְפָקוּ לְדַחוֹת רְאִיתִי הַמְּגִן אֲבָרְהָם מְדַבְרֵי הָרֵא"ש.

וְדַע דְּמַה שְׁפַתְבּוֹ הַפּוֹסְקִים בְּמִי פִירוֹת עִם מִים דְּדְבַר מוּעֵט אֵינּוּ מְחַמִּיץ פְּתַבּוֹ הֶרְבָּנִים חֵק יַעֲקֹב בְּסִי' תִּס"ב סִק"ב וּפְרִי מְגִדִים בְּאֲשֵׁל אֲבָרְהָם אוֹת א' וְעוֹד כְּמַה מְחַבְרִים דְּדְבַר מוּעֵט הוּא שְׁבָטֵל בְּשֵׁשִׁים וְכֵן גַּמְשַׁכְתִּי אַחַר סְבָרְתָם לְעִיל בְּסִי' ח' אוֹת ז"ך (בד"ה וְזֹאת תְּשׁוּבָתִי) אֲמַנָּם עֵתָה רְאִיתִי לְהֶרֶב חֲכָמָה וּמוֹסֵר בְּד' קִס"ט ע"א שְׁפַתְבַּתִּי דְּבְמַעַט מִים וְהֵם מְתַבְטְלִים בְּרוֹב יֵשׁ מְחַלְוֹקַת בֵּין הָאֲחַרוּנִים וְאֲזִלִּין לְקוֹלָא וְגַם הֶרֶב נִשְׁמַת כֹּל חֵי בְּסִי' י"ז פְּתַב בְּשֵׁם סֶפֶר וַיִּבְטְלוּ בְּרוֹב עִי"ש וְכַתְּבַת עוֹד הֶרֶב חֲכָמָה וּמוֹסֵר שֵׁם דְּהָא דְּקִיָּמָא לֵן דְּמִי פִירוֹת עִם מִים מְמַהְרִים לְהַחְמִיץ וַיִּאֲפָה מִיָּד אִם שְׁהָה כְּשֵׁיִעוֹר הָאֲמוּר לְלוֹשׁ בְּמִים לְבַד אֲסוּרִין וְדוֹקָא בְּמִים שְׁאִין לְהֵם שְׁיִעוֹר לְבַטְלָם אֲבָל מְעַט מִים שְׁמַתְבְּטֵל בְּרוֹב דְּאִיפָא פְּלֹגְתָא בֵּין הָאֲחַרוּנִים אֲזִלִּין לְקוֹלָא בְּדַרְבְּנָן וְעוֹד דְּאִיפָא סֶפֶק סְפִיקָא אִם הִלְכָה כְּמֵאן דְּאָמֵר דְּמִי פִירוֹת אִם מִים אֵינָם מְמַהְרִים לְהַחְמִיץ אֲלֵא הֵם כְּמוֹ מִים לְבַד אִם תְּמַצָּא לוֹמֵר דְּהִלְכָה דְּמְמַהְרִים לְהַחְמִיץ שְׁמָא הִלְכָה כְּהַסוּבְרִים דְּמִים מוּעֵטִים בְּטָלִי וּמְדַבְרֵי מְרֻן בְּש"ע שְׁפַתְבַּתִּי וּכְבָר נְתַבְטְלוּ בְּלִישָׁה אֵין הֶכְרַע דְּאֲפָשֵׁר מְשׁוּם שְׁהֵם מוּעֵטִים וְכְמוֹ שְׁהִבִּיא הֶרֶב מ"ץ בְּאִנְפֹן דְּאֲזִלִּין לְקוֹלָא בְּנִדּוֹן זֶה עכ"ל: וְאִם נִפְלוּ מְעַט מִי פִירוֹת וְנִתְיַבְּשׁוּ אִם יֵשׁ לְחוּשׁ לְלוֹשׁ אַחַר כֹּף בְּמִים רְשַׁמְתִּי בְּסִי' יו"ד אוֹת ט' עִי"ש: יא) זִיעַת אָדָם אֵינּוּ מְחַמִּיץ כְּמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי הֶרֶב ב"י סוּף סִי' תנ"ג וּלְפִיכֹף הִלְשׁ עֵיפָה וְנִפְלַ זִיעַת פְּנִיָו לְעֵיפָה אֵינּוּ נִידּוֹן כְּמִי פִירוֹת עִם מִים לְחִיבּוֹ לְאֲפוֹת מִיָּד וְאֲפִילוּ טִיפּוֹת הֶרְבָּה דְּלֵא כְּבֵאָר הֵיטֵב סִק"ג שְׁדִימָה זִיעָה לְמִי פִירוֹת כֵּן כְּתִב מְרֻן חִיד"א בְּשִׁוְרֵי בְּרָכָה בְּסִי' תִּס"ב בְּשֵׁם הָרֵד"ק בְּכ"י וְאַלְהֵם הֵם דְּבַרִּי הֶרֶב בְּאֵר הֵיטֵב הָרֵאשׁוֹן שְׁפַתְבַּתִּי בְּסִי' תִּס"ו שְׁהוֹרָה לְהַתִּיר מְשׁוּם שְׁמַעַט טִיפּוֹת זִיעָה הוּא שְׁנִפְלוּ לְעֵיפָה וְכַתְּבַת הֶרֶב מְגִן אֲבָרְהָם דְּמַעַט מִי פִירוֹת אֵינּוּ מְחַמִּיץ וְהֶרֶב בְּאֵר הֵיטֵב הַשְּׁנִי הַשְּׁיִגוֹ דְּלֵא הִיָּה צְרִיף לְנָה דְּאֲפִילוּ אִם הִיָּה טִיפּוֹת הֶרְבָּה הָא כְּתִב הַטּוֹר וּפְסָקוֹ הֶרֶמ"א בְּסִי' תִּס"ו דְּזִיעַת אָדָם אֵינּוּ מְחַמִּיץ.

וְהִנֵּה לְכֹאֲרָה יֵשׁ לְאֲשֵׁר וּלְקִיָּים סְבָרָא זֹו דְּאֲפִילוּ טִיפּוֹת זִיעָה הֶרְבָּה אֵינּוּ מְחַיְיבּוֹ לְאֲפוֹת מִיָּד מְסַבְרַת רְבִינּוֹ הֶרְקַח בְּסִי' ר"ץ דְּסוּבֵר דְּזִיעַת אָדָם מְחַמִּיץ וְכְמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי הֶרֶב נִהַר שְׁלוֹם בְּסִי' תִּס"ו וְכֵן כְּתִב מְרֻן חִיד"א בְּכַפְרֵי יוֹסֵף שֵׁם אוֹת ד וְכַתְּבַת שְׁכָן כְּתִב בֵּא"ח

בְּשֵׁם הָרֹא"ה וּא"כ אֵין לְחֹוֹשׁ לְהַזְיָעָה אֶפִּילּוּ טִיפּוֹת הַרְבֵּה שְׁנוּפְלוֹת לְעִסָּה דְּאִינוּ אֱלָא מִיָּם בְּמִים וְדִינָה כְּשֶׁאֵר עִסָּה שְׁנִילּוּשָׁה בְּמִים וְאֵין צְרִיף לְאַפּוֹתָה מִיָּד: אַמְנָם הָרַב מֵאֲמַר מְרַדְכִי שֶׁם בִּסְק"ג כְּתִב לִינִישָׁב הַשְּׁגַת הַבֵּאָה"ט הַשְּׁנִי דְּאָרְף עַל גַּב דְּזִינְעָה אֵין מְחַמֵּיז מְכַל מְקוֹם כְּשֶׁהִיא עִם מִים מְחַמֵּיז דּוֹמְיָא לְמִי פִירוֹת וְלִזְנָה הַנְּצָרָה הָרַב בְּאֵר הֵיטֵב הָרֵאשׁוֹן לֹוֹמֵר דְּדוֹנְקָא אִם נִפְלוּ מְעַט טִיפּוֹת זִינְעָה וְזֵהוּ שְׁצִינֵין הָרַב בְּאֵר הֵיטֵב הָרֵאשׁוֹן לְעִינֵין בְּחֻק יַעֲקֹב סִי' תִּס"ו סִק"ו דְּשֵׁם כְּתִב דְּכָל הַנִּי שְׁאֵין מְחַמֵּיז עִם מִים מְחַמֵּיז עַכ"ד דְּאָרְף דְּהָרַב ב"ח סוֹבֵר דְּדוֹנְקָא בְּמִי פִירוֹת הוּא דְּאֲמַרִּינֵן דְּעַם מִים מְמַהֲרִים לְהַחְמִיז אַבְל דְּבָר שֶׁהוּא תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה וְאִינָה מִי פִירוֹת אִינָה מְמַהֵר לְהַחְמִיז כְּשֶׁהוּא עִם מִים הָרַב חֻק יַעֲקֹב חוֹלֵק עָלָיו וְסוֹבֵר דְּכָל דְּבָר שֶׁהוּא לְבָדוּ אִינוּ מְחַמֵּיז אִם יֵשׁ בּוֹ מִים מְחַמֵּיז גַּם בְּסִי' תִּנ"ג ס"ק כ"ב (בְּדִין זִינְעָה בְּהֵמָה) בְּתַחֲלָה רְצָה לֹוֹמֵר דְּאֲפֹשֶׁר דְּהוּי תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה וְאָרְף אִם אַחַר כֵּף יִלוּשׁוּ בְּמִים אֵין מְחַמֵּיז וְשׁוֹב כְּתִב דְּמַמָּה שְׁכַתֵּב בְּהֵגְהוֹת סִמ"ק שֶׁהִבִּיא מְרֹן בְּב"י מְשֻׁמֵע דְּגַם בְּכִי הָאֵי גּוֹנוֹנָא מְחַמֵּיז וְצִינֵין לְמָה שְׁכַתֵּב בְּסִי' תִּס"ו סִק"ו הַנְּ"ל וְכַלּוֹמֵר שְׁשֵׁם הַעֲלָה כֵּן לֹא כְּהָרַב בֵּית חֲדָשׁ וְכֵן נִרְאָה שֶׁהִיא דְּעַת חִידוּשֵׁי הַגְּהוֹת מוֹהֲרַל"ח בְּסִי' תִּס"ו שְׁעַל מָה שְׁכַתֵּב רַבֵּינוּ הַטּוֹר דְּקַמַּח שְׁנַפְל בּוֹ צוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים יִרְקַד הַקַּמַּח וְכו' כְּתִב אָרְף דְּצוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים אֵין מְחַמֵּיז מְכַל מְקוֹם כְּשֶׁיִּלוּשׁ בְּמִים יִהְיֶה מִי פִירוֹת עִם מִים עַכ"ל וּבְנֻדָּאֵי אֵין כּוֹנְתוֹ לֹוֹמֵר שְׁצוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים הוּיָא מִי פִירוֹת מְמַשׁ אֱלָא כּוֹנְתוֹ דְּאָרְף דְּצוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים הוּיָא תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה מְכַל מְקוֹם כְּלָלָא הוּא דְּכָל דְּבָר שְׁאִינוּ מְחַמֵּיז בְּפִנֵי עֲצָמוֹ כְּשֶׁהוּא עִם מִים מְמַהֵר לְהַחְמִיז (עַתָּה רְאִיתִי בְּס' כְּרָם חֲמָד לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק לִיאֲדִי יצ"ו בח"ג ד' ה' ע"ג שְׁפִינְיָה דְּעַתוֹ לְדַבְרֵי הָרַב מֵאֲמַר מְרַדְכִי לִינִישָׁב הַשְּׁגַת הָרַב בְּאֵר הֵיטֵב הַשְּׁנִי עַל הָרֵאשׁוֹן עִי"ש): וּמְדַבְרֵי הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ נִרְאָה גַּם כֵּן דְּסוֹבֵר דְּאָרְף דְּבָר שֶׁהוּא תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה כְּשֶׁהוּא עִם מִים מְמַהֵר לְהַחְמִיז שְׁכַתֵּב בְּסִי' תִּס"ו ס"ה וְנ"ל וּמָה שְׁכַתֵּב הַטּוֹר בְּשֵׁם הַרְקַח וְכֵן כְּתִב הַמְרַדְכִי בְּפִרְק כֹּל שְׁעָה דְּצוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים אִינוּ מְחַמֵּיז וְאִם נִפְל עַל הַקַּמַּח יִרְקַד הַבְּצֵק לְחוּץ וְהַשְּׁאֵר מוֹתֵר יִרְאָה דְּהִינּוּ טַעְמָא דְּצְרִיף לְרַקְדָּה מְשׁוּם שְׁיֵשׁ לָהּ דִּין מִי פִירוֹת וְעַם מִים מְמַהֲרִים לְהַחְמִיז ע"כ הִרִי שְׁדַקְדַּק לְכַתּוּב שְׁיֵשׁ לָהּ דִּין מִי פִירוֹת כְּלוֹמֵר דְּנֻדָּאֵי מִי פִירוֹת מְמַשׁ לֹא הוּיָא רַק תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה אֱלָא שְׁדִינָה כְּמִי פִירוֹת שְׁכֵן שׁוֹרֵת הַדִּין כְּכָל דְּבָר שֶׁתּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה הוּא כְּשֶׁהוּא עִם מִים מְמַהֵר לְהַחְמִיז כְּמִי פִירוֹת עִם מִים וְאָרְף דְּמַמָּה שְׁסִיִּים בְּזָה וְנ"ל דְּלֹא כְּהַב"ח שְׁכַתֵּב דְּתּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה הִיא אֱלָא שְׁיִרְקַד מְשׁוּם מִיָּאוּס שְׁעוֹבֵר עַל בַּל תִּשְׁקָצוּ עַכ"ל מְשֻׁמֵע קֶצֶת דְּבָא לְחַלּוֹק עַל מָה שֶׁהָרַב בֵּית חֲדָשׁ סוֹבֵר דְּתּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה הִיא דְּאִינוּ כֵּן אֱלָא מִי פִירוֹת הוּיָא וְאִם כֵּן יִתְכּוֹן דְּדַבְרֵי שֶׁהוּא בְּאֲמַת תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה גַּם הוּא יוֹדֵה לְסִבְרַת הָרַב ב"ח דְּגַם עִם מִים אִינוּ מְחַמֵּיז לִי הַדֵּל אֵין נִרְאָה כֵּן אֱלָא כּוֹנְתוֹ שְׁאָר שְׁבָאֲמַת תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה הִיא לְעַגְנֵן הַדִּין דִּינָה כְּמִי פִירוֹת וְדִלָּא כְּהָרַב ב"ח דְּתּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה לֹא הוּיָא דִּינָה כְּמִי פִירוֹת: וּמַמָּה שְׁכַתֵּב הָרַב שְׁנֵי לוֹחֹת הַכְּרִית בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַמְרַדְכִי (בְּגִדֵי יֵשׁע) בְּפִרְק כֹּל שְׁעָה סִי' תִּקְס"ט נִרְאָה קֶצֶת דְּקֵאֵי בְּשִׁיטַת הָרַב ב"ח אָרְף אִינוּ מוֹכְרַח כְּמוֹ שְׁצִדְדִיתִי לְעִיל בְּסִי' יו"ד אוֹת ט' וְכֵן כְּתִב הָרַב מוֹהֲרַש"ז בְּש"ע שְׁלוֹ רִישׁ סִי' תִּס"ו דְּצוֹאֵה בֵּין שְׁל אֲדָם בֵּין שְׁל חֲזִיה וְעוֹף וּמִי רְגָלִים שְׁל חֲזִיה וְעוֹף וְזִינְעָה אֲדָם וְהַחֲלֵב וְהַשְּׁנוֹן וְהַחֲלֵב וּמִי הַמְרָה דִּינָם כְּמִי פִירוֹת שְׁאֵין מְחַמֵּיז אֱלָא אִם כֵּן נִתְעַרַב בְּהֵם מִים כֹּל שֶׁהוּ שְׁאֵז מְמַהֲרִים לְהַחְמִיז וְכו' וְצְרִיף לְאַפּוֹת מִיָּד וְשֵׁם בְּסִי' תִּנ"ג סְעִיף כ"ז שְׁכַתֵּב

דמסתברא דזינעת בהמה דומה לזינעת אדם שאינה מחמצת ולכן אם עבר ונתן שק של קמח על גוף הבהמה ממש אין לאסור הקמח לפסח נראה דהיה צריך לבאר דאין ללוש הקמח הזה לכתחלה במים ואם לש תאפה מיד פדין מי פירות עם מים אלא דסמך אמה שכתב בסימן תס"ו שרמזו שם ששם הוא מקור הדין על כל פנים מתבאר דלא שאני ליה בין מי פירות לתולדה בפני עצמה וכל שהיא עם מים ממהר להחמיץ והרב פרי מגדים במשפצות סי' תס"ו סק"ב הביא סברת הרב ב"ח דשילשה מינים יש וכו' ותולדה בפני עצמה עם מים אינו ממהר להחמיץ ולא הנפיר דהפרי חדש וחק יעקב חולקים עליו ולא ידעתי למה: והרב שמן המשקה בסי' ל"ה מר קצטיק על מה שכתב הרב פרי חדש בסי' תס"ב סק"ד דאם נתבטלו המי פירות שוב אין לחוש אם ילושו אחר כך במים וכתב (בד"ה וממ"ש) דמדברי הרב תרומת הדשן סימן קי"ח בשקים של קמח שמולכים על הבהמות ורגילות שהבהמות מזיעות דאין להקל משום דאינו פשוט דדמי לזינעת אדם שאינו מחמיץ עי"ש משמע פסברת הפרי חדש דאם לא פו אף אם נאמר דדמי לזינעת אדם הרי פשילושו אחר כך במים הוי מי פירות עם מים ודחה דאין מזה ראיה פלל דאפשר דס"ל דזינעת אדם הוי תולדה בפני עצמה וכמו שכתב הרא"ש בפירק כל שעה עכ"ל דמי פומיה דמר דפשיטא ליה דתולדה בפני עצמה אין דינה כמי פירות עם מים וכאילו כתב פן מפורש הרא"ש בפירק כל שעה ולא ידעתי איה מקום פבוד דברי הרא"ש הללו דהרואה יראה שם בסי' כ"ב שאף שכתב דזינעת אדם אינו מחמיץ לא כתב דהוי תולדה בפני עצמה ושאין דינה כמי פירות עם מים כיעי"ש וסברא זו דתולדה בפני עצמה אינה כמי פירות עם מים הולידה הרב בית חדש וחקו עליו כמו שנתבאר אבל בדברי הרא"ש לא נמצאת סברא זו בפירוש ואולי מפני זה ציין לעיין בחק יעקב בסי' תנ"ג ותס"ב סק"ג ותס"ו סק"ז וכלומר דלפי מה שכתב החק יעקב אודא לה דחייתו ולדידיה גם הרא"ש שכתב דזינעת אדם אינו מחמיץ מודה דדינה כמי פירות ועם מים ממהר להחמיץ: וראיתי לידיו"ן רא"ג הרב המגיה לספר ימי שלמה יצ"ו בד' כ"ז ע"ג שעל מה שכתב הרב המחבר דמ"ש רבינו ירוחם דדם אינו מחמיץ היינו משום דחשיב כמי פירות ואם פן פשילוש אחר כך במים הוי כמי פירות עם מים דמהר להחמיץ כתב לדחות דאפשר דהוי תולדה בפני עצמה כמו זינעת אדם לדעת הרא"ש בפירק כל שעה דהוי תולדה בפני עצמה עי"ש עכ"ל.

ועמו הסליחה דאין בדברי הרא"ש שום גילוי דזינעת אדם הוי תולדה בפני עצמה ואין דינה כמי פירות עם מים כמו שכתבתי וחדוש הוא שנעלם ממנו שזו סברת הרב בית חדש ורבני האחרונים חולקים עליו ואין נכון לניחס לרי"ו מילתא דלא סברי לה האחרונים.

והרב פתי פנסיות בסי' תס"ו כתב בשם הרב ראש יוסף דזינעת אדם נצואת תרנגולים הוי כמי פירות ועם מים ממהר להחמיץ וכתב שגם דעת הפרי חדש היא פן בצואת תרנגולים ואף שכתב בס"ג דזינעת החמה וזינעת אדם אין מחמצינ ואין להם דין מי פירות צ"ל דהיינו דוקא לענין הכשר אבל להחשב כמי פירות יודה להרב ראש יוסף וכמו שכתב הוא עצמו גבי צנאת תרנגולין עכ"ל.

וילשון הרב פרי חֲדָשׁ אֵינוֹ מוֹרָה לְכַאוֹרָה שְׁפוֹנָתוֹ לְזֶה שְׁכַתְּבִי וְהָכִי נְקִיטִינִי דְזִיעַת בְּתִים וְכוּ' וְזִיעַת אָדָם אֵין מְחַמְצִין וְגַם אֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת מְשׁוּם דְלֹא חֲשִׁיב מִשְׁקָה לְעַנְנֵי הַכָּשֶׁר עַכ"ל הָרִי דְלֹא לְבַד לְעַנְנֵי הַכָּשֶׁר קָאָמַר אֲלֵא מְדַלְהַכָּשֶׁר לֹא הוּוּ מִשְׁקָה מוֹכִיחַ דְאֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת וְצ"ל דְכּוֹנְנָתוֹ דְאֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת לְעַנְנֵי שְׂיָהָא מוֹתֵר לְלוּשׁ בְּהֶם לְבַדָּם בְּלֹא שְׁמִירָה אֲבָל מוֹדָה שְׁעַם מִים מְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ כְּמוֹ בְצוּאת תְּרַנְגוּלִים (וְיָמָה שְׁנַרְאָה מְדַבְּרֵי הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ הִלְלוּ דְלִהֲחֲשִׁיבוּ כְּמִי פִירוֹת תְּלִי בְּהַכָּשֶׁר הַקָּשָׁה הָרַב אֲבָנֵי שְׁהֶם בְּדָף ס"ג ע"א שֶׁהוּא הִיפָּךְ מִמָּה שְׁכַתְּבִי הוּא עֲצָמוֹ בְּסַעֲיָה ה' לְעַנְנֵי מִי רִגְלֵי בְּהֶמָה דְדִין מִי פִירוֹת יֵשׁ לָהֶם אִף שְׂאִינָם מְכַשִּׁירִים כְּמוֹ שְׁכַתְּבִי הֶרֶמְב"ם בְּפָרָק יו"ד וְכוּן בְּסִי' תִּס"ב ס"ה שֶׁהִבִּיא בְּסוּה"ל דְבָרֵי הַתּוֹסֵף דְאֵינוֹ מְכַשִּׁיר וְאֲפִילוּ הָכִי כְּתִב דִּישׁ לוֹ דִּין מִי פִירוֹת וְיָמָה שְׁתִּירָץ הַמַּגִּיָּה דְמָה שְׁכַתְּבִי מְשׁוּם דְלֹא חֲשִׁיב מִשְׁקָה הוּא נְתִינַת טַעַם לַמ"ש דְאֵין מְחַמְצִין אֲבָל מ"ש שְׂאִין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת כְּתִב כֵּן מְסַבְּרָא עִי"ש עִם שְׁהִלְשׁוֹן דְחֻוּק עַל פְּרָחִין נְקַבֵּל הַדּוֹחֵק לִיְיָשֵׁב דְב"ק): גַּם הָרַב יָפָה לְלֵב יצ"ו בְּסִי' תִּס"ז כְּתִב דְזִיעַת אָדָם שְׁנִפְלָה עַל הַעֵינָה שְׁנִילוּשָׁה בְּמִים דִּינָה כְּמִי פִירוֹת עִם מִים דְמַמְהָר לְהַחְמִיץ וְשֶׁעַל כֵּן הִזְהִיר הָרַב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּד' צ"ט ע"ב שֶׁלֹּא יִלוּשׁ הַעֵינָה מִי שְׁעָלוּל לְהִזִיעַ שְׁלֹא יְכוֹל מְזִיעַת פְּנֵיו וְזִרְעוֹתָיו לְהַעֵינָה וְהָנִי מִי פִירוֹת עִם מִים וְכַתְּבִי עוֹד שְׂיָפָה הַשִּׁיב בְּסַפֵּר עוֹשֶׂה שְׁלוֹם עַל הַשְּׁגַת הַבֵּאָה"ט הַשְּׁנִי וְצִיָּין לְעִיָּין בְּסַפֵּר כְּפִסָּא אֲלֵיהוּ וְטוֹב עֵין וְתָמָה עַל מְרֵן חִיד"א שֶׁהִבִּיא מָה שְׁכַתְּבִי רַד"ק בְּכַת"י וְלֹא יַעִיר עָלָיו דְאֲדַרְבָּא דְבָרֵיו לִיתָא כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְדַבְּרֵי רַבְּנֵי בְּתַרְאֵי הַנְּ"ל עִי"ש וְלִפִּי הַנְּרָאָה דְבָרֵי הָרַב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם הֵם כְּדַבְּרֵי הָרַב מְאָמַר מְרַדְכֵי שֶׁהִבִּאתִי לְמַעְלָה (וְסַפֵּר עוֹשֶׂה שְׁלוֹם אֵין מְצוּי אֲצֵלִי) מְתַבָּאָר מְכַל הַרְשׁוּם שְׁדַעַת רַבְּנֵי בְּתַרְאֵי הִיא שְׁכַל מָה שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים שְׂאֵינוֹ מְחַמְצִין הֵינֵנוּ בְּלֹא מִים אֲבָל עִם מִים דִּינָם כְּמִי פִירוֹת עִם מִים דְמַמְהֲרִים לְהַחְמִיץ: וְהִנֵּה אַחַר זְמַן רַב הַשְּׁגַתִּי סַפֵּר מְקוֹר חֲזִים וְרֵאִיתִי בְּסִי' תִּס"ו (עַל מ"ש הֶרֶמְב"א בְּסַעֲיָה ה' דְחֻלָּב וְזִיעַת אָדָם אֵין מְחַמְצִין) שְׁכַתְּבִי בְּפִיאוּרִים הֵנִי תִרְתִּי לֹא דְמוֹ לְהַדְדִי דְחֻלָּב עִם מִים מְמַהֲרִי לְהַחְמִיץ וְזִיעַת אָדָם לֹא הָנִי אֲפִילוּ מִי פִירוֹת כְּמוֹ שְׁכַתְּבִי הָרַב חֲזַק יַעֲקֹב בְּסַק"ו וְסִיָּים בְּחִידוּשִׁים דְאֲפִילוּ עִם מִים אֵינוֹ מְמַהֲרִי לְהַחְמִיץ וְפִלְיָאָה דַעַת מְמַנִּי אִיף מְיַחֵס כֵּן בְּדַעַת הָרַב חֲזַק יַעֲקֹב שְׁהָרִי מִמָּה שְׁכַתְּבִי בְּסִי' תִּנ"ג ס"ק כ"ב וְבְּסִי' תִּס"ו סק"ז מְתַבָּאָר דְלֹא נִחָה דַעַתוֹ בְּסַבְּרַת הָרַב ב"ח דְכָל שֶׁהוּא תּוֹלְדָה בְּפִנֵי עֲצָמָה אֵינוֹ מְחַמְצִין עִם מִים מְשׁוּם דְבִהֲגָהוֹת סַמ"ק מוֹכַח בְּהִיפָּךְ וְכוּ' וְצ"ע וְעִיָּין מְנַחַת מְשָׁה סִי' ט"ו דִּין ל"ז וְשְׂאִילַת שְׁלוֹם תְּנַיִנָא סוּף סִי' ט"ז הַבֵּאתִי תְּנַרְף דְב"ק בְּסִי' י"א אוֹת ט': וּבְעֵיקַר הַדִּין דְזִיעַת אָדָם אֵינוֹ מְחַמְצִין וְכַתְּבִי לְמַעְלָה דְהַרְבָּנִים מְרֵן חִיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף וְנִהַר שְׁלוֹם כְּתִבוּ בְּשֵׁם הַרְקַח דְסוֹבֵר דְזִיעַת אָדָם מְחַמְצִין תְּמִיָּה לִי דְמְדַבְּרֵי הָרֵא"ש בְּפָרָק פֶּל שְׁעָה סִי' כ"ב מְתַבָּאָר דְדַעַת הַרְקַח דְזִיעַת אָדָם אֵינוֹ מְחַמְצִין שְׁהָרִי הִבִּיא מָה שְׁכַתְּבִי הַרְקַח דְזִיעַת הַחוּמָה מְחַמְצִין וְכַתְּבִי עַל דְבָרֵיו לֹא יְדַעְתִּי לְמָה דִּיקָמָה זִיעַת בְּתִים לְרוּק וְלֹא נִדְמָה לְזִיעַת אָדָם שְׁשִׁנְיָהֶם אֵינָם מְכַשִּׁירִים עַכ"ל הָרִי הוּא כְּמַבְּאָר דְדַעַת הַרְקַח דְזִיעַת אָדָם אֵינוֹ מְחַמְצִין דָּאֵם לֹא כֵּן מֵאֵי קוֹשְׂיָא לִיָּה עַל דְבָרֵיו וְהֵן אֲמַת דְהָרַב פְּרִי חֲדָשׁ תְּמָה עַל דְבָרֵי הָרֵא"ש שְׁהָרִי הַרְקַח הַעֲתִיק בְּתַחֲלַת דְבָרֵיו זִיעַת אָדָם גַּם כֵּן וְעַל כֵּן הוּא אֹמֵר אִף עַל פִּי שְׂאִין מְכַשִּׁירִים מְחַמְצִים וְיָמָה שְׁכַתְּבִי הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ לִיְיָשֵׁב דְבָרֵי הָרֵא"ש וְנ"ל וְאוּלַי לְהַר"ש פְּשִׁטָּא לִיָּה שְׁזִיעַת אָדָם אֵינוֹ מְחַמְצִין מְדַתְּנֵן הָאֲשָׁה לֹא תִשְׁרָה הַמְּוֹרָסֵן שְׁמוּלֵיף בְּיָדָה לְמַרְחֵץ אֲבָל שְׁפָה הִיא

על בְּשֵׁרָה יִבֶּשׂ וּבִיָּאָר דָּאָף על גב דְּאִיפָּא מִי זִיעָה על בְּשֵׁרָה וְאִין זֶה הִכְרַח דְּהִרְקַח יִסְבֹּר וְכו' עכ"ל לְכַאוּרָה אִינוּ מוּבָן אִיךָ נִחָה דַעְתּוֹ לִינִישַׁב דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּזֶה דְּכִי פְּשִׁיטָא לִיהּ לְהַר"ש מֵאִי הָיִי הִרִי הִרְקַח הֲלֵא מְרָאשׁ גִּילָה דַעְתּוֹ דְּסוּבְר דְּזִיעַת אָדָם מִחֲמִיץ וְאִם פֶּן מֵה מְקוּם לְתַמּוּהָ עָלְיוּ דְלָמָּה לֹא נִדְמָה לְזִיעַת אָדָם וְכו' וְלֹא הִיָּה לוֹ לְהַקְשׁוֹת אֲלָא עַל מַה שְּׁנִרְאָה שְׁסוּבְר הִרְקַח דְּזִיעַת אָדָם מִחֲמִיץ דְּזֶה אִינוּ כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מֵהִיא דְּשִׁפָּה עַל בְּשֵׁרָה יִבֶּשׂ אֲבָל לְתַמּוּהָ עָלְיוּ לָמָּה לֹא נִדְמָה לְזִיעַת אָדָם וְכו' אִין לוֹ מוּבָן לְכַאוּרָה.

וְנִרְאָה דְּכַנְנַת הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ לִינִישַׁב דְּבָרֵי הָרָא"ש הִיא דְּלִפִּי מֵאִי דְּפְשִׁיטָא לִיהּ לְהָרָא"ש דְּזִיעַת אָדָם אִינוּ מִחֲמִיץ מְשֻׁמַּע לִיהּ דְּגַם הִרְקַח סוּבְר פֶּן וּמַה שְּׁפַתְבּ וּמִיהוּ מִחֲמִיץ לֹא קֵאִי אֲזִיעַת אָדָם נְמִי אֲלָא אֲזִיעַת בְּתִים בּוֹרוֹת שְׁחִין וּמְעֻרוֹת דְּכִינּוֹן דְּנִקְיִט זִיעָה שְׁל מְקוּמוֹת רַבִּים שְׁיִיךְ לִזְמוֹר לְשׁוֹן רַבִּים וּמִיהוּ מִחֲמִיץ וְכו' וְלְכָל הַדְּבָרוֹת מְבוֹאָר בְּדְבָרֵי הָרָא"ש דְּהִרְקַח סוּבְר דְּזִיעַת אָדָם אִינוּ מִחֲמִיץ הִיפּוֹד מֵמַה שְּׁפַתְבוּ הַרְבָּנִים הַנִּ"ל לְדַעְתּוֹ: שׁוֹב הַשְּׂגָתִי סִפְר הִרְקַח וְרֵאִיתִי שְׁיִישׁ קֶצֶת שְׁיִנּוּי בְּסִיגְנוֹן הַלְשׁוֹן וּבְזֶה נוֹכַח לְהַבִּין מַה שְּׁהַרְבָּנִים הַנִּ"ל מְיִיחָסִים בְּדַעַת הִרְקַח שְׁסוּבְר דְּזִיעַת אָדָם מִחֲמִיץ וְהוּא שְׁשֻׁם פְּתוּב בְּלְשׁוֹן זֶה שֶׁק מְלֵא קִמַח שְׁנִתּוֹן בְּמִרְתָּף אֲצֵל הַחוּמָה וְנִתְלַחֵלַח מְזִיעַת הַחוּמָה אָף עַל גַּב דְּאִמְרִינּוּ זִיעַת הַבְּתִים וְזִיעַת אָדָם טְהוּרָה מִיְהוּ מִחֲמִיץ כְּדִאֲמְרִינּוּ רִיחַ אִינוּ מְכַשִּׁיר וְכו' עכ"ל הִנֵּה לֹא נִקְט זִיעַת בְּתִים בּוֹרוֹת שְׁחִין וּמְעֻרוֹת בְּסִיגְנוֹן לְשׁוֹנוֹ שְׁבַהֲרָא"ש אֲלָא זִיעַת בְּתִים לְחוּד וְזִיעַת אָדָם וְכִינּוֹן דְּאִמְרַת בְּלְשׁוֹן רַבִּים מִיְהוּ מִחֲמִיץ בְּהִכְרַח לִזְמוֹר דְּקֵאִי אֲשֵׁרִי זִיעוֹת הִינּוּ זִיעַת הַבְּתִים וְזִיעַת אָדָם וְשֻׁמַּעַת מִינָה דְּסוּבְר דְּזִיעַת אָדָם מִחֲמִיץ כְּנִ"ל לִזְמוֹר בְּדוּחַק וּמְפָל מְקוּם אִין דִּיּוּק זֶה מְוַכְרַח וְהָרַב חֲזִי אָדָם בְּקוֹנְטְרִיס גְּשַׁמַּת אָדָם סִי"כ"ב פְּתַב דְּגַם הִרְקַח סוּבְר דְּזִיעַת אָדָם אִינָה מִחֲמִיץ וְהָרִיף קֶצֶת בְּזֶה דְּרַק בְּזִיעַת הַחוּמָה סוּבְר רַבִּינוּ הִרְקַח דְּמִחֲמִיץ מְשׁוּם שְׁהִיָּה מִים בְּהַחוּמָה אָף שְׁנִתְיַבֶּשׁ חוּזַר וְנַעוֹר עִי"ש: וְנִסְתַּפֵּק הָרַב יָפָה לְלֵב יצ"ו בְּזִיעַת מְצָרֵי אִם מִחֲמִיץ אוֹ לֹא מִי אֲמְרִינּוּ פִינּוֹן דְּכַתְבוּ סְתָמָא זִיעַת אָדָם וְאִינְהוּ נְמִי אָדָם מִיְקָרוּ כְּדִאֲמְרִינּוּ בְּסִיגְנוֹן ד' ט"ן שְׁאֲפִילוּ נְכָרֵי הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה הִרִי הוּא כְּכֹהֵן גְּדוֹל שְׁנֵאֲמַר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם אוֹ דִילְמָא פִינּוֹן דְּכַתִּיב בְּמִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּשֵׁר וְכו' כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ בְּבְרָכוֹת ד' ח"ן דִּינָה פְּזִיעַת בְּהִמָּה שְׁפִסֵּק מְרִן בְּסִי תנ"ג ס"ז דְּמִחֲמִיץ וְדְבָרֵי תְמוּהִים דְּפְשִׁיטָא לִיהּ דְּאָדָם כּוֹלָל גַּם נְכָרֵי וּמִיָּתִי מְקָרָא דְהָאָדָם וְלֹא זָכַר מַה שְּׁפַתְבוּ הַתּוֹס' וְהָרָאשׁוֹנִים דְּהָאָדָם הוּא דְמַרְבָּה נְכָרִים אֲבָל מֵאָדָם מְמַעֲטִינּוּ נְכָרֵי כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ אֲתֵם קְרוּיִים אָדָם וְאִי הַמְצָרִים קְרוּיִים אָדָם וְיִלְפִינּוּ לָהּ מְדַכְתִּיב וְאֲתֵן צֹאן מְרַעִיתֵן אָדָם אֲתֵם וְאִם פֶּן אִם בְּאִנּוּ לְדַקְדַּק מְלִשׁוֹן הַפּוֹסְקִים כְּדִיִּיקִינּוּ בְּמִקְרָא אִית לִי לְמִימַר דְּמְדַכְתְּבוּ הַפּוֹסְקִים זִיעַת אָדָם מִיְעֵטוּ בְּזֶה זִיעַת מְצָרֵי וְהִיָּה לוֹ לְקַבּוּעַ סְפָקוֹ טְהוּר לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּלֹא כַר' שְׁמַעוֹן דְּאִמְרַת קְבָרֵי מְצָרִים אִין מְטַמְּאִים בְּאֵהֶל דְּלִדְיָהּ לֹא אֲמְרִינּוּ דְאָדָם דְּכַתִּיב בְּקָרָא מְמַעֲט מְצָרֵי כְּמוֹ שְׁבִיָּאָר מְרִן חִיד"א בְּסִפְר יַעִיר אֲנִי בְּמַעֲרַכַת הָאֵל"ף אוֹת פ"ז דְּדְבָר זֶה אִי מְמַעֲטִינּוּ מְמַלַּת אָדָם אֵת הַמְצָרֵי שְׁנוּי בְּמַחְלוּקַת דְּלְהַרְמֵב"ם וְסִיעַתוֹ שְׁפִסֵּקוֹ כַר' שְׁמַעוֹן דְּאִין קְבָרֵי מְצָרִים מְטַמְּאִים בְּאֵהֶל אָדָם מְמַעֲט מְצָרֵי וְלִר"ת וְסִיעַתוֹ שְׁפִסֵּקוֹ דְּלֹא כַר' שְׁמַעוֹן אָדָם כּוֹלָל גַּם מְצָרֵי עִי"ש וְהַבְּאִתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הָאֵל"ף אוֹת ע"ג (בְּשִׁדִּי חֲמִד ח"א) וּמַחְלוּקַת זֶה הַזְּכָר בְּטוּר יו"ד סִי"ב שְׁב"ע וּמְרִן בְּש"ע פְּתַב דְּנִכּוֹן לִיזְהַר שְׁלֵא יִכְנֵס הַכֹּהֵן בְּאֵהֶל מֵת מְצָרֵי: וְרֵאִיתִי לְהָרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה שֵׁם הַבֵּיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת וְשָׁב הַכֹּהֵן שְׁהַעֲלָה

דמדינא יש לפסוק פן ולדידהו הנה לו להסתפק פנין דכתבו הפוסקים זיעת אדם אינו מחמיץ אם פן גם מצרי בכלל אדם או דילמא דדין זיעת בהמה דיינינו לזיעת מצרי אלא דלענין דעתי נראה דאף אי מאדם ממעטינו בעלמא מצרי בדין זה מסתברא דגם זיעת מצרי בכלל זיעת אדם ואינו מחמיץ דלא פהרב יפה ללב דדעתו נוטה יותר לחלק בין זיעת ישראל לשל מצרי דגופא מסאבא אינון וכו' עי"ש ומה גם דאעיקרא מאי דפשיטא ליה דזיעת בהמה מחמיץ כמו שפסק מרן בס"י תנ"ג ס"ז אין דבריו מוכרחים שפן פוסק מרן שהרי מרא דההוא דינא (דאסור ליתן הקמח על גבי בהמה כשמוליכו מבית הרחיים אם אין אנוף או עור על גבי בהמה) מר ניהו הרב תרומת הדשן שהביא בב"י וכתב לזה ב' טעמים.

א) מפני שהקמח מתחמם מגוף הבהמה כשמונח על גבה. ב) לפי שרגילות שמזיעות תחת פונד המשא ואף דאינו ברור דזיעת בהמה מחמצת ומסתברא דדמי לזיעת אדם דאינו מחמיץ מכל מקום אין להקל מסברא עכ"ל ומרן בשלחנו הטאהור פסק הדין בלא שום טעם ואם פן מי מכריחנו לומר דסובר דזיעת בהמה מחמיץ אמיןא לה אלא היא והנה טעמו משום שהקמח מתחמם מגוף הבהמה וכו' והכי חזינא לתנא דידן הרב פרי חדש שם שפירש פן בדברי מרן והשמיט טעם השני של התרומת הדשן והיינו ודאי משום דסבירא ליה דאדם ובהמה שונים בזה דאין זיעתם מחמיץ וכן כתב מפירש בס"י תס"ו ס"ג (על מה שכתב מרן שק מלא קמח שנתלחלח מזיעת החומה מותר ויש אוסרין) דמה שיש גורסין מזיעת החמור הוא שיבוש דלכולי עלמא זיעת הבהמה אינה מחמצת דלא כהתרומת הדשן שכתב דאין להקל בזיעת בהמה דליתא ויש קצת ראיה שהרי מי רגלי בהמה אין מחמצין אף שמי רגלי אדם מחמיץ עכ"ל הנה רואה דפשיטא ליה שפן דעת מרן ג"כ דזיעת בהמה אינו מחמיץ ולכן כתב דגירסת החמור שיבוש היא והרב ט"ז גם פן כתב רק הטעם שמתחמם: והרב מגן אברהם שכתב שני הטעמים מ"מ סיים דבדיעבד אין לאסור גם הרב חק יעקב כתב דנ"ל עיקר דזיעת בהמה אינו מחמיץ.

והרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל אף שכתב בסעיף כ"ז שני הטעמים שבתה"ד מכל מקום סיים דבדיעבד אין לאסור הקמח לפסח לפי שהדעת נוטה שזיעת הבהמה היא פזיעת אדם שאינו מחמיץ וכן כתב הרב חיי אדם בכלל כ"ז אות ז דבדיעבד אין לאסור והרב שלחן גבוה בס"י תנ"ג ס"ק י"ב כתב בשם הרב הלק"ט בח"ב ס"ד דזיעת אדם ובהמה הם שקולים דמהיכא תיתי לחלק ביניהם.

ואף שהרב נהר שלום אחר שהביא מה שכתב המגן אברהם דבדיעבד יש להורות שאינו מחמיץ. וגם מה שכתב הרב פרי חדש דודאי אינו מחמיץ סיים ולענין דעתי אין להקל בזה שנסתפקו הראשונים כי אין להפר"ח ראיה מכרעת עכ"ל (שם כתב בשם הט"ז שפייס דלא ברירא לן אם זיעת בהמה מחמצת אף בט"ז שלפני ליתנהו להני מקלי כיעי"ש) ומשמע שפונתו דיש להחמיר גם בדיעבד דלא כהמגן אברהם אף לדעתי העיקר הוא פדעת הרבנים הנ"ל דאין לאסור בדיעבד ועל כל פנים ברור דמפסק מרן בזה אין הכרע דסובר דזיעת בהמה מחמיץ: הן אמת שהרב שלחן גבוה שם כתב דאף דמסתברא דשניהם שונים מכל מקום פנין שהתרומת הדשן מספקא ליה לנו מבעיא והביא מה שכתב הרב פרי חדש בס"י תס"ו דלכולי עלמא זיעת בהמה אינו מחמיץ וכתב על דבריו ולענין

דינא אין להקל פיון שרבינו סתם לאסור לי הדל אין הכרח מדברי מרן דשפיר נוכל לפרש דהוא מטעם שמתחמם כמו שכתבו הרבנים טורי זהב ופרי חדש וילעגנו דינא נכון פהכרעת הרבנים הנ"ל להחמיר לכתחלה ולהתיר בדיעבד וילעגנו שמרי יין אי הוו מי פירות הנה הרב חק יעקב בסימן תס"ב סק"ה כתב דיש ללמוד מדברי רבינו אפרים שבהג"א דאין נקראים מי פירות אלא דינם פמים דמתמצין וכתב שדבריו תמוהים וכו' עי"ש וגאון בדורנו בספר דרכי הוראה בח"ב פרק ל"ב כתב מקור לסברת ר"א מש"ס פסחים ד' כ"ח ע"ב נתחמץ מחמת דבר אחר מנין וכו' ועל פי דברי ריב"א שבתוס' שם עי"ש ד"ק: ונהנה ידידי הגאון יאודה ליב איסטירין אבד"ק שעזרין יצ"ו כתב לי במה שכתבתי לעיל (בד"ה וילעגנו שמרי יין) וז"ל פבר קדם הגאון בית מאיר בסי' הנ"ל והשיג על החק יעקב מדברי ריב"א שבתוספות ואני כתבתי להצדיק דברי החק יעקב דהנה בש"ע אדמו"ר הרב בסי' תס"ד בסעיף א' כתב דשמרי יין שנתניבשו בתנור ונתחמץ העיסה על ידי זה הוי חמץ גמור וחיובין פרת והוא דעת ריב"א בתוס' ואחר כף בסעיף ב' כתב דשמרי יין הנה מי פירות ולכאורה קשיא אהדדי אף באמת לא קשה דבסעיף א' שהוא דעת ריב"א מייירי עם מים ולהכי הנה חמץ גמור דלא לחנם נקט הריב"א בלשוננו שמרים שנתניבשו בתנור כמו שעושין באשפנו עכ"ל אלא אדרבא מוכח מדברי ריב"א גופיה דאם לא נתניבשו בתנור הנה מי פירות ודוקא אם נתניבשו בתנור דכלה כל הלחלוחית של יין וכמו שכתבו התוס' בע"ז ד' ל"ד בד"ה דנרדא דאמראי עי"ש דהעיקר דאין בהם שום יין והמים עם השמרים מתמיצין להכי הנה חמץ גמור אבל אם לא נתניבשו גם הריב"א סובר דהנה מי פירות ומכרח לומר בדברי הרב הח"י כמו שכתבתי דהנה הח"י שם בסי' תס"ב הביא דברי הרב אפרים המובא בהג"א: פרק אין מעמידין שמירי בשמרים לחים ועל זה חולק עליו ולמה הביא מפרק לחמו ולא הביא דברי הרב אפרים המבואר בתוס' ורא"ש שם להדיא אלא על פרחין כמ"ש דבתוס' ורא"ש מייירו שנתניבשו ועל זה אין חולק החק יעקב דגם הוא מודה דהוי חמץ גמור והנה הגאון דבבארוסוק כתב לחזק דברי הבית מאיר ואני כתבתי ושניתי ושלשתי ונתקיים ותתן אמת ליעקב וצדקו דברי החק יעקב עכ"ד יצ"ו: ועל מה שהבאתי למעלה בשם הרב יפה ללב יצ"ו דנוטה דעתו לומר דאף דזיעת אדם אינו מחמיץ זיעת מצרי מחמיץ הנה ראיתי עתה בס' יפה ללב חלק שיש (הנספח לספר לב חיים ח"ג) שנדפס מקרוב שבדף ג' הובאו דברי רב אחד מוהר"ר חיים בכמהוה"ר שמעון מנשה יצ"ו שתמה עליו דהיכי תיסק אדעתין לחלק בזיעת אדם בין ישראל למצרי דמי ישתנה טבע ומג האדם בהיותו מצרי ממה שהוא בישראל ואם איתא לא הוי שתקי הפוסקים ועוד האריף קצת ומרן המחבר יצ"ו העתיק לו מה שכתב בעצמו בספרו יפה תלמוד חלק ג' במתניתין דפרק ב' דמכשירין ששם גילה דעתו שחזר בו ממה שכתב לחלק בין זיעת ישראל לזיעת מצרי ומפל מקום גם שם דעתו לומר דנכון לזהר וכו' ושוב הובאו שם דברי רב משרשיא דרב מוהר"א אבנאלעפניא יצ"ו ושקיל וטרי בין על דברי הרב המחבר ובין על דברי הרב המשגיג יצ"ו ובאמת לא פניתי לעיין בדקדוקי סופרים ובפיטפויטהו דטבין פדרפה של תורה וזאת תורת העולה דמצד הדין ודאי אין חילוק בדין זיעה בין של ישראל לשל מצרי ולמאי דקימא לו דזיעת אדם אינו מחמיץ גם בזיעה של מצרי הדין פן מעיקר הדין: יב) אודות המאשינע בשביל אפיית מצות הנה כל גדולי אשפנו

וגאליצייע עושים פן ואיש אחד הגיד לי שראה בקהל קדוש לבוב שאפו מצות ע"י מאשין רק הגאון מוהרש"ק לא היה דעתו נוחה מזה והוגד לי כי פונתו בזה כי חס על העניינים העוסקים באפיית המצות אשר רבו בעירו ובזה אי אפשר לחוות דעת רק למראה עיניו ישפוט והחכם עב"ר עכ"ד הגאון שם אריה בחלקיו"ד סוס"י ג"ן והנה לא גילה לנו מה מקום יש לפקפק ולחוש בזה ובהיותי בעיר גדולה קושטא יע"א בשנת הרכ"א (או סמוך מלפניה או מלאחריה) התחילו להביא מצות אפויית הנעשות על ידי מאשין בעיירות אחרות ואז נפלגו חכמי העיר הללו אוסרין והללו מתירין ואחר זמן הביאו מאשין לשם על פי היתר קצת החכמים הגדולים והמון רב מהחכמים שבעיר צווחו על זה ולית דאשגח בהו לאסור המאשין הנ"ל ואחד מן החכמים מפורסם מומחה ופקיע רב ועצום יצ"ו עשה פסק ארוך וספחו לספרו יקהיל שלמה וביאר דאין להתיר לעשות המצות ע"י מאשין מכמה טעמים ואף כי כמעט שעברתי על דבריו ראיתי כי נרפים הם ויש להשיב עליהם: אף שמעתי מהחכמים אחרים שאמרו טעמים אחרים לאסור ואיני זוכרם ע"כ לא אעלה על שפתי.

ועל כל פנים אין ספק דבהצטרף כל הטעמים והחששות שזאמרו בענין זה פשוט דאין ראוי להתיר כלל. וכמה שנים שהייתי שם אחר שנתהנוה ענין זה ראיתי ושמעתי כי רבים ועצומים מיראי ה' וחרדים אל דברו לא בא בפיהם בחג הקדוש מהמצות הנ"ל, ולפי הנשמע גם החכמים שהתירו לאחרים מפני הלחץ והדחק להספיק מצה לעם רב הע"י.

לא עשו מעשה בעצמם והיו מחמירים על עצמם כי רק בקנשי התירו ובאמצות הללו לא ראיתי ולא שמעתי בלתי היום בספר שם אריה הנ"ל שעושים מצות על ידי מאשין. ומה שהגיד לו האחד שבלבוב ראה שאופים פן.

אין מזה הכרח שהוא היתר פשוט כי אולי שלא ברצון חכמים עושים פן ורק נמצאו איזה חכמים שהתירו ועושים על פיהם אף אם רבים צווחו ע"ז מי יתן אזן קשבת לדברי המחמיר ודרך ההמון בכינצא בזה למינקט כלל בדיניהו בכל פלוגתא דרבנן ק חכמי הדור) הלכה כדברי המיקל וספיקא דרבנן לקולא כי ע"כ פי עניות דעתי כל מקום שכח ב"ד יפה להיות דבריהם ומעשיהם נשמעים ורצוים חובה מוטלת עליהם להסיר המכשלה ולשמור ולעשות בכל חוקת הפסח בלתי שום חשש איסור משהו כלל וכצאתינו יראינו נפלאות וגאילנו ויפדה נפשונו מרדת שחת בב"א: אחר זמן רב ראיתי במכתב אלי מהגאון הגדול מוהרי"ז ש יצ"ו בעל ספר זכר יהוסף בענין זה וז"ל גידון המכונה (מאשין) הנעשית לאפיית מצות הנה זה קרוב לשלשים שנה שנדפס בזה חוברת מודעה לבית ישראל מהגאון רש"ק ועוד רבנים האוסרים ואחר כך נדפס חוברת ביטול מודעה מאת הגריש"ן מלבוב והמסכמים עמו להיתר ושם הביא את כל טענות האוסרים והשיב עליהם בטוב טעם ודעת ובמדינתנו נתפשט להיתר פשוט בכל המקומות מפראוויין על ידי צילענדער חדש אף המכונה לאפיית המצות לא נמצא בסביבותינו עדן ולא ראיתייה בעיני ובזכרוני שהרש"ק מדמה מעשה המאשין למעשה קטן ובעיני מתחילת הלישה עד הגמר שיהיה נעשה על ידי ישראל גדול ובפרט במצת מצנה שאם נדמהו לחרש שוטה וקטן היה לנו לחוש במצת מצנה וכמו שאמרו מחגיגה כ'.

אין אדם משמר מה שביד חברו אבל כפי שרשמו מטיב המכונה הזאת הכל נעשה על ידי העושים במלאכה אחד לש העיסה על ידי העץ המוכן לזה ואחרים מעגלים בגלגל ואחר כך פשינצא מצה ארוכה כפי ערך השלחן הסמוך להוואלצן ומחנפה בטס מתכת לוקח ביד פמו ו' או ח' רעדליף מחנפים יחד קרובים זה לזה ועובר על המצה הארוכה ונמצאת כולה מנוקבת ואחר כך חותף בכלי עגול כמדת המצה ונותנים לתנור שיש לו שתי פיות אחד נותן המצה מצד מזרח והשני רודה מהתנור מצד דרום.

ואם אחד יסלק ידו כרגע לא נעשה מלאכתו והכל במהירות שביין הכל ישתהה חמשה מינוט והכלים אינם שוכתים ואם פן מה לי המארגער האל"ץ או המעגל בגלגל רק שצריך השגחה לפירוים הנדבקים בתוף המאשין: אף מצד שנותנים האכפאל שנית לתוף העיסה אם לא יתמהמה חמשית שיעור חימוץ ומותר לשבר המצה ולחזור לעשותה כסי' תנ"ט ס"ב בהגהה ועי"ש במגן אברהם סק"ו דאין לעשות פן לכתחלה.

ולזה נתנו עצה לחתוף בספין ולעשות מרובעות ואם לעגן פת עבה טפח אנו למדין מלחם הפנים גלמוד גם הרובוע מלחם הפנים שהיתה מרובעת ורק מה שחשש הרש"ק דעיניהם של עניים נשואות לאפנית המצה כמו במקרא מגילה במגילה ד' יפה השיב הגאון רי"ש דהתם לא תתקיים עיקר המצנה ממתנות לאכיונים ואטו נאסור הדפסת הספרים על מאשין וכדומה שהיו כמה עניים מתפרנסים מקודם מזה ובפרט שבזה עושה המצנה בזריזות ושמירה? תירה אשר הידים כבדות מרוב עמל פן נזכרתי בדרך כלל ואין החוברת תח"י ולא אוכל לשפוט בפרטות על מה שאינו למראה עיני עכ"ד יצ"ו: והנה מקרוב נדפס ספר מנחת משה לאחד מגאוני דורנו יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ו אות ח' הביא תורף דברי הרב דברי חיים סי' כ"ג שכתב שראה תשובת גאוני זמנו שהסכימו לאסור וצדקו מאד וכו' ודי לאסור במה שכתב הגאון מוהר"ר מרדכי זאב מלבוב שראה בעיניו שאי אפשר לגרור היטב הנדבך בו וכמה מכשולים יכול לבא בזה וקבלתי שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין השומע ישמע וכו' ובדרך כלל אני אומר כי מצות מפלי זה הם חמץ גמור ואין להתיר בשום אופן.

ואם לא יאבו שמוע מה נעשה להם אם אוכלין חמץ ממש בפסח ע"כ וכתב שגם בסי' כ"ד האריך לאסור והביא דברי הגאון מוהרמ"ז הנ"ל דצונח פכרוכיא לאסור איסור וכתב שמתחלה נשאל על זה וקודם שראה המאשין הנ"ל אסר: ואחר ב' ימים הביאה ללבוב (שלא ברשותו ורצונו) וראה כי רבו האיסורין והחששות וכתב סדר האפיה במאשין הנ"ל ויש בה שהיה בלי עסק ד' מינוטין בבת אחת ואחר כך עוד כמה פעמים שהיות והם סמוך לתנור ובזה אין צריך שיעור מיל כי אפילו רגע אחד אוסר וגם שנשאר בצק דבוק במאשין ועל הנואלץ ואמרו לתמן חשש זה על ידי שיקחו בפעם בפעם הנואלץ מהמאשין ויגררו וכתב על זה דמלבד דבודאי לא יעשו פן בפעם בפעם להסירו מהמאשין ולהחזירו אחר הגרירה אף גם מה יעשו על החזרין וסדקין שאי אפשר לגררם וגם יש חשש שעל ידי הילוף המאשין יתחמם ויחמיץ אף אם הברזל לא יזיע וגם פקד אחת מהדברים שצריכים עשיה לשמה וכו' וכו' הן אלה הגלויות לנו ומי יודע הנסתרות וכו' והאריך בדברי מוסר ובקשה מבני עירו שיחדלו מזה וכו' עי"ש: ולפי הנראה לא נתקבלו דבריו בעיני ההמונים וזהו שראה המגיד להגאון שם אריה הנ"ל שעושים פן בלבוב אף

מוכן שהוא כְּאִשֶּׁר דְּמִיתִי שְׁעוֹשִׂים כִּן שְׁלֹא בְּרִצּוֹן חֲכָמִים וְקָרוֹב לְשִׁמוֹעַ דְּגַם מֵה שְׁפָתַי
הַגָּאוֹן מֵהֶרְשֶׁ"ק לְאַסּוֹר הוּא מְטַעַמִּים שְׁפָתַי הַגָּאוֹן מֵהֶרְמ"ו וְלֹא מִשׁוּם שְׁרָצָה לְכָרוֹת
בְּרִית שֶׁל חֶסֶד וְרַחֲמִים עִם הָעֲנִיִּים כְּמוֹ שְׁפָתַי הֶרֶב שֵׁם אֶרְיָה.

וּכְבָר פָּתַתִּי לְמַעַלָּה בְּסִי' י' אוֹת ג' דְּבַעֲנִינִים כּוֹלְלִים הַמְּסוּרִים בְּיַד כָּל אָדָם שֶׁהֵקִיתָ
בָּהֶם מְפֻקָּק אִם לֹא עַל יְדֵי הַתִּיקוּנִים יִתְבַטְּלוּ וַיִּתְפַּשֵּׁט הֵקִיתָ לְגַמְרֵי בְּלִי שׁוּם תִּיקוּן
הַנָּה רֹאֵה שְׁבִדְבְּרֵי הַגָּאוֹן שֵׁם אֶרְיָה לֹא הִזְכִּיר שׁוּם תִּיקוּן רַק פָּתַח סֵתֶם שְׁגָדוּלֵי אֲשַׁכְּנֹו
וְנִגְאֲלִיצִיעַ עוֹשִׂים כִּן וְכָל הַשׁוֹמֵעַ וְרֹאֵה דְבָרִים הָאֵלֹו יְבִין בְּלִבּוֹ שֶׁעֲשִׂיתָ הַמִּצְוֹת
כְּמֵאשִׁי"ן הַתִּיקוּן מְפֻקָּק בְּלִי שׁוּם תִּיקוּן כָּלֵל וְזֶה בְּנֹדָאֵי אֲסוּר גַּם לְהַמְתִּירִים וּלְפִי שֶׁהַגָּאוֹן
מֵהֶרְמ"ו הַנְּ"ל הֵיזָה בְּזִמְנָן אֶחָד עִם הַגָּאוֹן מֵהֶרְמ"ו שֶׁנֶּאֱטָאֲנֵזְאֵהוּ בְּלִבּוֹב צָרִיף לְחַפְּשׁ
בְּתֻשׁוֹבוֹתָיו שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב אִם דְּבָר מְזֵה וְדְבָרֵי הַגָּאוֹן מֵהֶרְמ"ו הַעוֹמְדִים לְפָנָיו בְּרִיאִים
וְטוֹבִים וְכָל הַיָּרָא אֵת דְּבָר ה' לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ כִּי דְבָרָיו חַיִּים וְקִיָּמִים: וְהֵיזָה בְּעֵנָן זֶה פָּתַח
אֵלֵי יְדִידֵי הֶרֶב הַגָּדוֹל מֵהֶר"ר אֱלִימֶלֶךְ מִלְנֵעַר אַבְד"ק טֵאקֵמֵאק יצ"ו וְנ"ל אֲשֶׁר חָקַר
בְּסִפְרוֹ דְבָרֵי חֲכָמִים בְּסִי' קט"ו בְּדִין לְאַפּוֹת מִצְוֹת עַל הַמְּאֲשִׁין הַנְּגִי לְשִׁלּוֹחַ לוֹ לֹוֹטָה פֶּה
אֵת אֲשֶׁר עָרְעָרוּ בְּזֵה הַרְבָּנִים הַגָּאוֹנִים מֵהֶרְשֶׁ"ק וְהֶרְמ"ו וְאֵת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלָיו וְנִדְפַס
בְּהַלְבֹּנוֹן וְהַנְּגִי שׁוֹלַח זֹאת לְכַת"ר שֶׁיִּשְׁפּוֹט לְמַרְאֵה עֵינָיו כִּי כְּבָר ה' הַתִּירוּ פְּרוֹשִׁין אֵת
הַדְּבָר וְכִמְעַט שְׁאִין לְפַקְפֵק עַל זֶה וְהֶרְאָיָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה הֵן יְדוּעַ כִּי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׁאוּפִין
מִצְוֹת עַל יְדֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַמְּגַלְגָּלִים גַּם אִם יֵאָפוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁעוֹת בַּיּוֹם וְהַנְּשִׁים
הַמְּגַלְגָּלוֹת הֵיזָה בְּשְׁנַיִם עֶשֶׂר לֹא יֵאָפוּ יוֹתֵר מִן עֶשְׂרֵה פּוֹד בְּכִשְׁרוֹת אוֹ אֶחָד עֶשֶׂר פּוֹד
וְעַל הַמֵּאשִׁינֵעַ יָרָא כַת"ר לְנִדְפַס שְׁאוּפִין בְּשִׁמוֹנֵה שְׁעוֹת עַד 600 פּוֹד פְּרִיִּסִישַׁע אֲשֶׁר
עוֹלָה עַל מִשְׁקַל שְׁלֹו בְּאַרְצֵי רוֹסְיָא מִן שְׁבַע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים עַד שְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה
לִיקְטָרוֹת אֲשֶׁר זֶהוּ בְּעֶרְףֵי שְׁמוֹנֵה עֶשֶׂר פּוֹד וְרַק עַל יְדֵי אֶרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וְאִם
יִצְטָרֵף הֵלֹא אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף עוֹד מִשְׁגִּיחִים לְהַשְׁגִּיחַ וַיִּתֵּר הַחֲשָׁשׁוֹת הֵלֹא יָרָא כַת"ר
מֵהַנְּדָפַס וְאֵת אֲשֶׁר הֵשִׁיב בְּכָבוֹד הַלְבָּנוֹן הֶרֶב הַמֵּאוֹה"ג דְּעִיר זַעֲזַעֵמַר וּכְבָר נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה
גַּם בַּעַ"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹב"ב וּבְרוֹב עָרֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים אֲדַמָּה כִּי בְּטַח יִשִּׁים כַת"ר עֵינָו
בְּדְבָרֵי הַקּוֹל קוֹרָא וְגַם בְּהַמְּאָמֵר הַשְּׁנִי בְּכָבוֹד הַלְבָּנוֹן וּבְנֹדָאֵי יִשִּׁים לְזֵה מְקוֹם בְּאִיזָה
מְקוֹמָן בְּסִפְרוֹ הִיקָר לְהַעֲתִיקוֹן וּלְהַדְפִּיס דְבָרִים אֵלֹו וַיַּעֲשֶׂה כְּרִצּוֹנוֹ וְאֵל יִחַר אַפּוֹ עָלַי עַל
אֲשֶׁר הִרְהַבְתִּי עוֹן בְּנַפְשִׁי לְהַצִּיעַ עָלַי גְּלוּן דְבָרִים אֲשֶׁר נִגְדַד דַּעַתוֹ חֲלִילָה לִי מְזֵה רַק כִּי
יִוֹדַע אֲנִי כִּי מְגַמְתוֹ וּמְטָרְתוֹ אֵל הָאֲמֵת אֲשֶׁר עַל כִּן בְּטַח יִשִּׁים לֵב וְעֵין לְזֵה וְכו' הַכ"ד
הַבָּא עַה"ח הַיּוֹם יוֹם ה' וַיִּקְרָא ג' נִיסָן תַּרנ"ב לַפ"ק טֵאקֵמֵאק נְאוּם אֱלִימֶלֶךְ בְּמ"ו יִשְׁשַׁכֵּר
בְּעַר זֹלָה"ה מִלְנֵעַר הַחוֹפ"ק הַנְּ"ל עַכ"ד יצ"ו וְהֵיזָה מַעֲתִיק פֶּה דְבָרֵי הָעֲלִים הַנְּדָפְסִים
אֲשֶׁר שְׁלַח אֵלֵי הֶרֶב הַנְּ"ל יצ"ו וְהֵן הַקּוֹל קוֹרָא וּכְבוֹד הַלְבָּנוֹן: אֵלֶּה דְבָרֵי הַקּוֹל קוֹרָא
לְכָבוֹד הַגָּאוֹנִים וְהַרְבָּנִים בְּכָלֵל וְלְגְדוֹלִים אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי רו"פ הֵמָּה בְּפָרַט מַעַת קַחְתִּי עַל
שְׁכָמֵי הַטְּוֹרַח לְפַקֵּחַ עַל עֲנִינֵי אֶפְיִית וְהַכְּנַת לְחֵם הָעוֹנֵי עַל חַג הַמִּצְוֹנָה פֶּה בְּעִיר מְגוּרֵי
וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לָהּ רַבּוֹת שְׁבַעָה לָהּ נַפְשֵׁי פַעַם בְּפַעַם תּוֹגַת לֵב וּמְכָאֵב מֵהַאי סְדָרִים
שְׁמַצָּא קֵן לוֹ בְּכָל בְּתֵי אֶפְיָה בַּעַת הַזֹּאת אַחֲרֵי שְׁכָל עֲנָן הָאֶפְיָה מְסוּר בְּיַדֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים
וְטָרַף מֵהֶמּוֹן אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ בֵּין מִינָם לְשִׁמְאֵלָם מֵהַלְכוֹת אֶפְיִית מִצְוֹת וְאֵף לְהַשְׁתַּכַּר
כְּוֹנְתָם וְתַכְלִית עֲבוֹדָתָם עֲבוֹדַת פְּרָף לְדוּגְמָא אֲצִיג פֶּה שְׁמַץ דְבָר בְּבִתֵי אֶפְיָה הַקְּטָנִים
לְרוֹב הַחֹם הוֹלָף וּמְתַרְבֵּה מַשְׁעָה לְשַׁעָה בְּבָצַק אַחַר הַלִּישָׁה נִמְצָא קִמַּח שְׁאִינוֹ מְגוֹבֵל

מפני שהעונרים במצות עיפים מעבודתם אחרי עזיבת המלאכה בשעה 10 וגם 12 בלילה ישארו פלי הלישה במשך כל הלילה עם בצק בתוכם וכן על השלקנות ועל הוואלגעה על צליך ישאר בצק יען פי העונרים עומדים על רגליהם מאור הבוקר (שני שבועות פסדר) וידיהם נתפחו מרוב העבודה וגלגול הבצק.

השנה גוברת עליהם וחוטפתם. פעם בפעם מזכירים את העונרים במצות פי ההוצאות מרובות והנגשים אצים לאמר פלו מעשיכם ובכן תתקבצנה מצות בלתי אפויות אשה על רעותה על הטס שמנקבים אותם עליו והטס סמוך לתנור או לפני האש (נגד התנור) פללו של דבר הסדר (הסדר) המבואר במסכת פסחים דף מ"ח ע"ב מתקלקל ואינו נהוג כלל: ויהי פאשר שמעתי אומרים פי פבר נמצאה תרופה למכה וכי בערים אחרות מחוץ לארץ רוססיא פבוקארעסט וכדומה פבר אופים מצות לחג על מאשין אותה נפשי לדעת אם פן היא למען הביא התועלת אשר פמותה אין די באר גם לאחב"י פה ובסביבות בהסרת המענות הנ"ל שאי אפשר לתקנו באופן, אחר ונהי ראשית מלאכתי לשאול את פי האב"ד דק"ק בוקארעסט הרב ר' יצחק אייזיק שור נ"י על אודות הענגן הנ"ל ואחרי קבלי מענה מכ"ת מן עש"ק כ"ד טבת תרל"ו פי כן היא (ונו"ל ואודות המאשין אפנת מצות גם פכאן אופין על מאשין והותר הדבר מגדולי זמנינו ובראשם הגאון מ"ו יוסף שאול נ"ז אבד"ק לבוב ובויען נמצאים המאשינין וגם לכאן הובא מויען) החילותי לשאת ולתת בדבר בהודיעי את מחשבתי לאנשי קהלתנו וכי פנונתי לא להשתפר מעות אף ורק להסיר המכשלה פי רבה היא ושתאפינה המצות בהכשר רב כל ישעי וכל חפצי וגם עניתי ואמרתי פי הרינח מאפיית המצות על המאשין יחלק בין אופי מצות בכל שנה (אם המה יקנו את המאשין בעד פספם) אנשי קהלתנו השיבוני פי רצונם שיסכימו על זה גאוני דורנו שדרים בארץ רוססיא אשר שמעם הולך בארץ פכבוד הגאונים דק"ק קאנונא רמ"ל מלבים וכדומיהם.

ואפנה אני והדומ"ץ דפה להגאב"ד דק"ק קאנונא הרב ר' יצחק אלחנן נ"י וישכנו דבר מן כ"ה שבט תרל"ו (ע"ד שאלתם אם לאפנת מצה על המאשין הנני להשיכם פי במדינתנו אינו בנמצא כלל המאשין הלז ואין אנו יודעים ממנו פלום ושמוע שמעתי מכבר פי פמה רבנים גאונים נתנופחו על דבר המאשין אם לאסור או להתיר.

ולפי שאין לי ידיעה פלום מטוב המאשין לכן אין אני יכול לחוות דעתי בזה ולכן אין אני מזדקק בענגן הלז וה' יורה להם הדרך הנכון): אחר פה בא לידי ספר קטן מודעה לבית ישראל (נדפס בשנת תרי"ט לפ"ק) תשובות גאונים ורבנים לאסור המצות האפיות על המאשין אז נתתי דעתי ואמרתי אני עם לבבי אפנה נא עוד להרב הגאון ר' צבי ארנשטיין אבד"ק לבוב (וכה השיבני מן עש"ק תצנה תרל"ו בדבר שאלתו ידע פכודו פי פכאן עורכין המצות על ידי מאשינען פאלו אכל בכגון זה אמרו לא פל הסריקין שוין ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות אם העריכה היא פטוב מבלי שישאר בצק שלא יוכל לנקות אותו תיקף היטב גם השלקון צריכים לחפותו פטסין חדשים איזה פעמים במשך הזמן אחרי פי נתקלקל על ידי ההפאה בהספינים עגולים ונעשה סדקין בהטסין גם מה טוב אם לא פכו בהספינים פלל רק יחמכו בספיין ויעשו מצות בלתי עגולות ומי שירצה דוקא במצות העגולות אזי לא יתנו תחת הנואלץ האבפאלל רק פעם אחת ולא

יערכו אותו בתוך בצק אחר והיגו רק הראשונות יעשו עגולות והשניות יהיו מרובעות בלי שישאר עוד שיריים ממנו זאת אשר מצאתי להודיעו ועיניו יבחנו היטב ויראו בין כה וכך קרבו ובאו ימי האפיה בשנה דאשתמד עד שמוכרח הייתי לבטל רצוני גם בפעם ההיא אמנם התקנה התיקתני פי עוד ימים יבואו לשוב לדבר מהענין ולהוציא לאור איה"ש את הדבר הגדול למען דעת אם להימין או להשמאל או לבער ולבטל את כל האי סדרים מבתי אפיית המצות בשגם יתנהגו נגד חקי השלחן ערוף אשר על פיו אנו חיים ולהכין המצות על פי חקי תורתנו הקדושה באין שטן ומפריע הנולדים לרגל ההכרח פנופר למעלה או אם באמת אסורה האפיה על המאשין תאפיה המצות גם להבא כמקדם: המודעה לבית ישראל תודיענו כי לפי דעת הרב הגאון ר' שלמה קלוגער שלשה אבות איסורין לאפות מצות על המאשין.

א) גלל העניינים אשר עיניהם נשואות כי מן העזר שהם עוזרים במצות יש להם סעד גדול להוצאות הפסח המרובים (לפענ"ד נקל להסיר הטעם הנ"ל באמצעות איזה הוספה על הקמח מכל פוד מצות או על כל בית אפיה וההוספה תחלק לעניינים העוזרים מלבד שתצמח תועלת כללית לשאר העניינים שמוכרחים לשלם בעד המצות כאשר יושט עליהם).

ב) מלבד זה שלשה טעמים דאסור הוא מדינא האחד כי מעשה המאשין לא עדיף ממעשה קטן דאין לו דעת ולפי משמעות הפוסקים בעינינו שמצת מצנה מתחלת לישה עד האפיה יהיה הפל על ידי ישראל גדול (אם משמעו רק בשנים החרשתי ואם גם בזריזותו ובבקיאותו).

לדאבון לב לא ראיתי כמוהו בכל בתי האפיה מהמון העוזרים ההמונים השני שיש להם לחוש מה שנשאר הרבה פירורין ובצק תחוב בתוך המאשין אשר אחרי שנתעסקו בהם מיד מחמיצין שלישי כיון ששכיח שיהיה במצות חטין שלמים או שבורין ואם פן העוזר במשמוש היד מרגיש פן ועושה שאלה (ימים ידברו ההיתה פה בעיר גדולה שאלה פזאת עד עתה ואם תמצא לומר כי מילתא דשכיחא היא גם אחרי שהקמח הובא קודם הלישה בכברה.

אין לה ראיה גדולה מזו כי ההמון אינו יודע לשאול אחרי שחוקי השלחן ערוף מוזרים לו) מה שאין פן במאשין מי ירגיש אם יהיה במצה איזה חטה או מחציתה: ג) אין עושין סריקין בפסח משום דשייך לומר דכל המצות הנעשים שלא על ידי אדם גדול בשנים אסורין והנעשים על ידי מאשין מותרים לפי דעת רב גדול אחד דפה אשר כבר יצא מוניטון שלו בעולם בחבוריו בפולא דאורייתא והגאון מוהרש"ק וכן הגאון מלבוב נתנו מהודם עליו בהספמותיהם בניקל הוא לדחות הראיות הללו אכן טעמו ונימוקו של הגאון מוהרש"ק הוא העיקר שירא מדדשות בדת ומרוב צדקתו ויראתו פן דבר המאשין הוא חדשות מהמתחכמים לעשות תיקונים בדת וכוונתם לא לשם שמים העלה ברוב חריפותו הטעמים הללו אף דאין להם שורש ועיקר נגד הטעם כי מעשה המאשין לא עדיף ממעשה קטן שאין לו דעת ובמצת מצנה בעינינו על כל פנים מתחילת לישה עד האפיה יהיה הפל על ידי ישראל דבעינינו שימור לשם מצנה יש לו להרב הנ"ל פירכא מפורשת מסוגית הש"ס דמס' חולין דף ט"ז דאיתא התם אמר מר השוחט במוכני

שחיטתו פְּשָׁרָה וְהָא תַּנְיָא שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה לָא קִשְׁיָא הָא בְּסַרְנָא דְפַחְדָּא הָא בְּסַרְנָא דְמִיָּא וְכוּ' וְעִדִּיפָא הִיָּה לְהַש"ס לְתַרוּצֵי דְהָא הַש"ס לְעִיל דְרַף י"ב קְאָמַר מֵאֵן תַּנָּא דְלָא בְּעִינֵן פְּנִיָּה לְשְׁחִיטָה ר' נְתָן הוּא דְתַנִּי אוּשְׁיַעָה זְעִירָא דְמֵן חֲבַרְיָא זָרַק סַפִּין לְנוּעְצָה בְּפִתְל וְהִלְכָה וְשְׁחִטָה פְּדַרְפָּה ר' נְתָן מְכַשִּׁיר וְחֲכָמִים פּוֹסְלִים עֵי"ש וְלִסְבַּרְת הַגָּאֹן מוֹהַרש"ק דְעַל יְדֵי מְכֻנָּה לָא עֲדִיף מִמַּעֲשֵׂה קֶטֶן שְׂאִין לוֹ דַּעַת לִישְׁנֵי הָא ר' נְתָן וְהָא חֲכָמִים פִּינֵן דְסַבְרֵי דְבְּעִינֵן פְּנִיָּה לְשְׁחִיטָה מִשּׁוּם הִכִּי עַל יְדֵי מוֹכְנֵי שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה וְעַל פְּרַחֲוִין דְפַעֲוֹלַת הַמוֹכְנֵי הַנְּעֻשִׂית בְּכַח אָדָם הָעוֹשֶׂה לְשֵׁם מְצָנָה אִינוּ דוֹמָה לְהַנְּעֻשִׂית עַל יְדֵי חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן וְזֶה בְּרוּר וְעוֹד רְאִיָּה מְמָה שְׁכַתָּב הַמְּגֵן אַבְרָהָם בְּסִי' ת"ס אַל יִסְיַע מְצָרֵי חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן לָא בְּלִישָׁה וְלֹא בְּעַרְיָכָה וְלֹא בְּאַפְיָה אַבְל נְקוּב שְׁמַנְקַבִּין הַמְּצוֹת אִין קַפִּידָא אַבְל בְּמוֹהַרִי"ל פְּתוּב וְכוּן פֶּל תִּיקוּנִים אָסוּר דְבְּעֵי שְׁיִמּוּר לְשֵׁם מְצָה וְשֵׁם בִּסְק"ג מְבִיא הַמְּגֵ"א בְּשֵׁם מְהַרִי"ל דְאָסוּר לַעֲשׂוֹת צִיּוּרִים בְּדַפּוּס שְׁהַבְּצַק נְכַנְס בְּדַפּוּס וּמִתְחַמֵּץ עֵי"ש.

וְלַדַּעַת מוֹהַרש"ק לְמָה לוֹ לְמוֹהַרִי"ל טַעַם שְׁהַבְּצַק נְכַנְס בְּדַפּוּס וְאִם כֵּן מִשְׁמַע דְבְּדַפּוּס הָעֻשִׂי כְּשֵׁנֵי מְסַרְק מוֹתֵר פְּדַכְתָּב הַמְּגֵ"א שֵׁם וּמוֹכַח מְהַש"ס הִלָּא לְסַבַּרְת מוֹהַרִי"ל הַגָּ"ל דְכָל הַתִּיקוּנִים אָסוּר עַל יְדֵי חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן מִשּׁוּם דְבְּעֵי שְׁיִמּוּר לְשֵׁם מְצָה בְּלֹא הִכִּי אָסוּר עַל יְדֵי דַפּוּס אֲפִילוֹ הָעֻשִׂי כְּשֵׁנֵי מְסַרְק מִשּׁוּם דְבְּעֵי שְׁיִמּוּר לְשֵׁם מְצָה וְעַל פְּרַחֲוִין דְעַל יְדֵי דַפּוּס וּמֵאֲשֵׁין הַנְּעֻשִׂית בְּכַח אָדָם הָעוֹשֶׂה לְשֵׁם הַמְּצָנָה שְׁפִיר דְמִי וְזֶה בְּרוּר וְאַחַר כֵּךְ הוֹסִיף הֶרֶב הַגָּ"ל וְאָמַר לְדַעַתִּי הַנְּמוּכָה אִין זֶה חֲדָשׁוֹת בְּדַת פְּלָל רַק הַנְּהֻגָה טוֹבָה בְּתִיקוּן הַמְּצוֹת שְׁיִהְיֶה בְּהַכְּשֵׁר וְכַעֲוִין שְׁכַתָּב הַב"י בְּסִי' תנ"ו בְּשֵׁם הָאָגוּר שְׁהַתִּיר לְלוּשׁ וְלַקְטוּף בְּעַמִּילַת עֵץ לְפִי שְׁמַמְהָר לְהַשְׁלִים מְלֹאכְתוֹ וְכוּן מְבִיא בְּפָרִי חֲדָשׁ בְּשֵׁם סֶפֶר הַזְּכָרוֹנוֹת שְׁיִשׁ מְצַפִּין אוֹתָהּ בְּטַס שֶׁל מִתְכוֹת כְּדִי שְׁתִּהְיֶה הָעֵיפָה עוֹמֶדֶת בְּקַרְיֹת וְלֹא תִמְהַר לְהַחְמִיץ וְיִשׁ שְׁמוּסִיפִין לַעֲשׂוֹתָהּ מֵאֲבֹן חִלְקָה וְכִי פֶל זֶה דְרַף חֲדָשׁ בְּדַת חֲלִילָה שְׁנֵאמַר בְּזֶה אַל תִּטְוֹשׁ תּוֹרַת אֱמֶה וְכוּ' ח"ו: וּמֵאֲשֵׁר אֵלֶּה דְבָרֵי הֶרֶב הַגָּאֹן ר' שְׁלֵמָה קְלוּגֶעַר ז"ל הָיוּ לְרֹאשׁ פִּינָה לְאִיסוּר אֲפִינִית הַמְּצוֹת עַל הַמְּאֲשִׁין וְהֵם הַמָּה הַסְּעִיפִים הָרֵאשִׁיִּים גַּם לְשָׂאֵר הֶרֶבָּנִים אֲשֶׁר הִלְכוּ בְּעַקְבֵי לְכוֹן הָעַתְמַקְתִּי בְּקִיצוֹר רַק אוֹתָם הִק' יִצְחָק לִבְבוֹשׁ בְּלוּיִשְׁטֵיין רֵאבְבִינַעַר פֶּה קֵאמִינַעַץ.

(הָעֵרַת הַמּו"ל) הַקּוּנְטְרִיס מוֹדְעָא לְבֵית יִשְׂרָאֵל שְׁהַזְפִּיר הֶרֶב הַקּוּרָא בְּקוּל הַנּו"ל פְּתוּחַ גַּם לְפִנֵּינוּ בּוֹ רֵאִינוּ כִּי הֶרֶבָּנִים הַגָּאֹנִים שְׁכּוּרוֹ לְרֵאשׁוֹנָה לְאַסוּר אֵת עֲשִׂינִית הַמְּצוֹת עַל יְדֵי מֵאֲשִׁין בְּקִרְאָקָה הַמָּה מוֹהַר"ש קְלוּגֶעַר וּמוֹהַרמ"ז אִיטוֹנַגַּא זצ"ל וְטַעַמִי שְׁנִיָּהֶם כְּמַעַט שְׁוִיִּים (כְּמוֹ שְׁנַזְפְּרוּ בְּהַקּוּל הַקּוּרָא) אַחֲרֵיהֶם בָּא הֶרֶב הַגָּאֹן מוֹהַר"ח הַאֲלֵבְרִשְׁטָאם זצ"ל וְאוֹמֵר הֵגַם כִּי עַל קֶצֶת דְבָרִים יִשׁ לְהַשִּׁיב אִף דִּי לְאַסוּר בְּמָה שְׁכַתָּב מוֹהַרמ"ז נר"ו שְׁרָאָה בְּעִינֵיו אֵת הַמְּאֲשִׁין וְכִי אִי אֲפָשֵׁר לְגַרְוֹר הֵיטֵב הַנְּדַבְּק בּוֹ.

אוּלָּם גַּם לְדַעַתִּי הֶרֶבָּה טַעַמִּים עַל פִּי דִין לְאַסוּר אִף הֵם כְּמוֹסִים אִתִּי וְכוּ'. אַחֲרָיו בָּא הוֹרָאָה לְאִיסוּר מְהַרְבָּנִים גָּאֹנִים מוֹהַר"א לְנֶדָא אַבְד"ק טְשְׁעַרְנָאוּי וּמוֹהַר"י מֵאִיר בִּק"ק וְאוֹרְשָׁא וּמוֹהַר"י נְתָן לִיפְשִׁיטֵץ אַבְד"ק שְׁאָנְטָאב וּמוֹהַר"י הָעֻשִׁיל אֲשֶׁנְּנִי אַבְד"ק לּוּבְלִין.

אֵלֶּה כְּנֹלָם כְּאֶחָד יֵאמְרוּ שְׁלֹא רָאוּ אֵת הַמְּאֲשִׁין אִף סוּמְכִים עַל הֶרֶב הַגָּאֹן מוֹהַרמ"ז אִיטוֹנַגַּא שְׁמַעִיד שְׁרָאָה אוֹתָהּ וְיִשׁ לְחוּשׁ לְחַשֵּׁשׁ חִימוּץ בְּהַמְּצוֹת שְׁנַעֲשֵׂה עַל יְדוֹ וְלָכוֹן גַּם

הם מסכימים לאסור אחריהם בא הרב הגאון מוהר"מ אונורבאך נ"י האבד"ק קאליש (וכעת אבד"ק אשכנזים בעיה"ק ירושלים ת"ו) הוא מניעץ את השואל לכלי הדפוס כל הפלפולים וכל הטעמים והנימוקים לאסור כי יבואו בעלילה לחקור על כל סעיפי האיסורים אשר הגאונים גרם יאיר עשו רק לסניפים ישימו סלילה עליהם למצא בדרך להקליש טעם מן הטעמים בפרט במה שדן הגאון האמיתי מוהרש"ק לומר איסור משום גזרה אטו מצות מצנה אשר לדעתו מדאורייתא אינו יוצא בכי האי גוונא מידי דהוי כעל ידי חרש שוטה וקטן על זה יחתרו אחריו כי לבד שיש לומר דפעולת המאשין הנעשית בגרמת וסבת וכח אדם העושה לשם מצנה אינו דומה לעושה על ידי חרש שוטה וקטן דהמה אדעתא דנפשיהו קעבדי מה שאין פן הנעשה על ידי בן דעת באמצעות המאשינע שהוא רק פלי ומשרת הבן דעת וגם כי הערוכה לבדה נעשית על ידי המאשינע: גם עצם הדבר שהלישה והאפיה החיוב שיהיה נעשה לשם מצת מצנה לא הוה רק מדברי סופרים וקרא רק אסמכתא בעלמא היא או דמן התורה לא בעינן רק שיהיה משומר מן החימוץ כדכתב חק יעקב (סי' ת"ס) וראיה לזה מהא דחלת תודה ורקיגי נזיר עשאם למפור לשוק יוצא בהם מטעם דאי מינדבון מינדבון ואי לאו איפוק אנא ואם נאמר דמדאורייתא בעינן לעשות לשם מצת מצנה הא קיימא לן בדאורייתא אין ברירה אלא ודאי דלא הוי רק מדבריהם עכ"ל ובכל זה נוטה לאסור באשר סומך על הבירור שפירו הגאונים שיש חשש חימוץ במצות הנעשות על ידי מאשינע ולאחרונה בא הרב הגאון מוהר"ד בערוש מיניליש אבד"ק ווארשא ואומר בהיותי בוניעין זה מספר שנים ונדרשתי לחוות דעתי על אותו המאשין שנתחדש שמה וכאשר התבוננתי על תארו ומעשהו אסרתיו אז בצירוף הגאב"ד דשם וישמעו בקולנו (ועיקר החשש היה מפני הפצק שפצדדים אחר שפבר נעשו שיריים הוא חוזר ומצטרף יורד ומתגלגל בתוך המאשין וכן תמיד וקרוב לנדאי שיש בזה פדי חימוץ: ועתה אם אמת הדבר שהרב הגאון דלבוש שלח ליעקב שלא פדת בלי ספק לא עשה פן אלא מיראת מעמידיו וחישי לגומלין ומי יודע עד היכן הציקוהו בדבר זה כי דעתיו מכבר מן המחמירין ולא מן המקילין ולא לפי הלך לקדש עליו מלחמת מצוה במלחמתה של תורה ופלפולים בדברים פאלה אשר אין יסודתם בהררי קדש רבותינו הראשונים כי אם בדמיון גזרה לגזרה ומשמרת למשמרת.

ויותר נח לחכמי הדור לאסור איסור ולגזור גזרה בלי שום טעמים ופלפולים כי כן פת בית דין יפה להוראת שעה בכל דור ודור עכ"ל: עוד זאת חובתנו להודיע קושט אמרי אמת כי בעינינו ראינו בעיה"ק ירושלים ת"ו לפני י"ד שנים עושים מצות על המאשינע שהביאה לראשונה מטריעסט בעצמו ובכבודו הרב המאוה"ג הצדיק המפורסם מוהר"י אוזילאנער שהיה לפנינו דומ"ץ בק"ק מינסק ואחר כך בעיה"ק ירושלים ת"ו והוא לבדו הכין לו מצות על המאשינע ואחריו רבים יראים וכן שלמים והגזירים בזהירות יתירה המה היו הזריזים לעשות מצותיהם על המאשינע ונשפטו כי הדבר אשר הרב הגאון מוהר"מ אונורבאך נ"י שנטה אחרי האוסרים בשנת תרנ"ח לא הורה לאיסור גם בעה"ק ירושלים הוא אולי באשר בירושלים ראה בעיניו אנפן עשיית המצות על ידי המאשינע ונודע לו שהמצות הנעשות על ידי זריזים וזהירים על ידי המאשינע אין לחוש בהן לחשש חימוץ שחשש לו על פי השמועה בשנת תרנ"ח: והנה כבר נודע אשר ברוב ערי אשכנז נעשות המצות על ידי מאשינע ונזכיר בזה הערים המפורסמות פה בעירנו מגנצא

עושים מצות על ידי מאשינע זה ל"ב שנים על פי הוראת הרבנים המאוה"ג הצדיקים המפורסמים מוהר"ל עלינגער ויבדל לחיים מוהר"ש באנדי הי"ו הרב הצדיק הזה היא וכל כבוד ביתו ונרעו לברכה אוכלים רק מצות השמורות משעת קצירה ואינם נוטנים המצות במרק ואינם אוכלים הלבבות שקורין קנדליך והוא לבדו אוכל רק המצות שיאפה בערב פסח מחטים שמורים הנטחנים בביתו על ידי רחים של יד ובכל זאת יאכל המצות הנעשות על ידי מאשינע רק שלא יתן לעבור דרך הנואלץ המגלגל את השירינים (אבאפלל) הנשארים מהמצה שנעשתה עגולה על ידי המאשינע ובעיר ואם בישראל פפד"מ על פי הוראת הרב הגאון מוהר"ז טריער ובעוב"י אלטונא על פי הוראת הרב הגאון מוהר"י עטלינגער ובעוב"י ווירצבורג על פי הוראת הגאון מוהרי"ד הלוי באמבערגער הי"ו בעיר האלבערשטאדט על פי הוראת הרב הגאון מוהר"ץ דר אבירבאך לעומת זה בעוב"י האמבורג עושים עד היום בידי אדם פנהוג מקדם וכפי שהוגד לנו לא מפני חשש חימוץ כי אם מפני שבערה חמש מאות נפשות מבני ישראל מתעסקים בעשיית המצות ולא יוכלו לקפח פרנסתם: היראים באמת באשפנו אומרים כי על ידי המאשינע אם משגיחים עליה בהשגחה יתירה תעשינה המצות בכשרות יותר מפני הנהוג מקודם ומאד נכון הדבר כי הרב הגאון המאיר לארץ ולדרים מוהרמ"ל מלבי"ם נ"י האבד"ק קאניסבערג יתן עינו הבדולח על המאשינע (אשר בלי ספק נמצאת בקאניסבערג) וביחוד על המאשינע שהמציאו מחדש אשר הגלגול של המצות והעשייה בעגול והנקבים בהמצות נעשה הפל בפעם אחת ובמאשינע אחד ובמהירות גדולה ויחנה דעתו הרמה בשערי הלבנון ודבריו יהיו לעינים לשאר הרבנים הגאונים אשר לא ראו את המאשינע לדעת להורות הלכה למעשה ונאנחנו פותחים לרוחה את שערי הלבנון לפני ההוראה הזאת ונדפוס במקדם הוראת הרבנים (בלי פלפול) בענין הזה ושלוש על ישראל: ואלה הדברים אשר כתוב בכבוד הלבנון שנת שלש עשרה צד 20 על דבר המאשין של מצה לקול הקורא בעלה הנוספת להלבנון גליון כ"ו נתעוררתי גם אני אם כי לא קראתי בשם כי בסוד הגאונים עוד לא בא נפשי ובקהל גדולים אשר בארץ לא נפקד כבודי בכל זאת מצאתי חובה לנפשי לתאר לפני הקוראים היקרים בכלל ולפני הרבנים הג' בפרט את אשר עיני ראו ואין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שראה (נדה ז') רוב כל רבני מדינתנו פן ראו את המכונה שנעשית לאפיקת המצה לחג הפסח ואנכי אם כי צעיר עודני למים ראיתי את המכונה בהיותי בבערלין בשנת תרי"ח ועם פי אז אף עלם בר תמיסר הוינא בכל זאת שמתי עיני והתבוננתי היטב על כל פרטיה והלכותיה וכאשר רשום בזכרוני לא זכיתי להבין כל טעמי האסור אשר הוצעו בהקול קורא בשם הרב הגאון הגדול מוהרש"ק וביחוד מה שכתוב בשמו באות ב' נומער א' שדימה מעשה המאשין למעשה קטן ובעיני מתחילת לישא עד גמר יהיה הפל על ידי ישראל גדול ובכי האי גוונא מדאורייתא אינו יוצא כדכתב בשמו הגאון הגדול מוהר"מ אונורבאך נ"י אבא אם נדמהו לחרש שוטה וקטן היה לנו לחוש לזה במצת מצוה וכאשר כבר האריך בזה אחד גדול הדור לפנינו בחבורו מנחת חינוך מצוה יו"ד והרחיב בראיות הרבה דהשימור הוא מדאורייתא לשמה יעו"ש ומה שכתב הרב הגאון מוהר"מ הג"ל לדחות זאת מחלות תודה ורקיני נזיר שאם עשאן למפור בשוק דיוצאין ידי מצה ואי הוי מן התורה הא קים לן בדאורייתא אין ברירה הא שפיר אם נאמר דמצה שהיא משומרת

למצת מצנה אסורה או פסולה לחלות תודה ורקיקי נזיר ואז מוכרחים אנו לומר שהמצות שנמכרו לחלות תודה ורקיקי נזיר לא היו לשם מצת מצנה והנשאָר בידו לצאת ידי מצת מצנה אף הָמָה נשמרו לשמה ומאן מוכח הלא בדאורייתא אין ברירה (ויעניין מה שפכתב בכיוצא לזה הגאון מוהר"ע איגר זצ"ל בתשובתו סי' ב' בקלף הנעשה לס"ת לכתוב עליו דבר חול ע"ש) אבל באמת אף אם יהיה המצה שמורה אף לשם מצת מצנה אף שיהיה משומרת מחימוץ פשר גם לחלות תודה ורקיקי נזיר דשם אף אסמכתא ליכא דיהיה צריף גם שימור לשמה רק העשייה בארבע עבודות כמבואר במנחות י"ב יעו"ש וברש"י ד"ה פל הקומץ בעי לשמה ואם גם הארבע העבודות לא היו לשמה אינו פסול בלחמי תודה ורקיקי נזיר רק דלא עלו לבעלים לחובה ויעניין היטב רש"י פסחים ל"ח ע"ב ד"ה שאינה נאכלת לשבעה וכו' בסו' הד' ואם פן כיון דבמשומרת למצת מצנה פשרה גם לתודה ורקיקין ממילא אין מקום לדין ברורה בכאן דישמור פולה לשם מצת מצנה ואם פן כיון דעלה בדעתו שלא ימכור הכל ונחשב לצאת ידי מצה בהנשאָר בידו בנדאי שמר פולה לשם מצת מצנה אף דצריף שימור מן התורה וכן מוכח מלשון הרמב"ם פ"ק שישוי מהלכות חמץ הלכה ט' יעו"ש: אבל פל זה אם היה מכונה קיטורית או עלעקטריית אשר רק ההתחלה נעשה בידי אדם ואחר כך הולכת מעצמה ודמיא לסרנא דמיא וגם בזה היה מקום לדון אי דמיא לחרש שוטה וקטן או מהני אם אחר משמר והאחרונים מצאו מקור לזה דלא מהני מגמרא דחגיגה דף כ' דאין אדם משמר מה שביד חברו ויעו"ש וברש"י ד"ה טמאה ואין פאן מקום להאריף אבל במכונה הזאת הלא עינינו רואות כי הפל נעשה על ידי אדם ונאנשים העושים במלאכה אחד לש העיסה על ידי העץ המוכן לזה ואחר כך מושיט בידו לבין הוואלצען ואחד או שנים מעגלין בגלגל ואחר כך פשינצא כמו מצה ארופה כפי אורף השלקחן הסמוך להנואלצען ומחופה בטס מתכת (בלע"ד) לוקח בידו כמו שבעה או שמונה רעדליף מחופרים יחד קרובים זה לזה ועובר על המצה הארופה מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ונמצאת פולה מנוקבת ואחר כך חותף בכלי עגול כמדת המצה ואח"כ נותנים לתנור שיש לו שתי פיות אחד נותן המצה מצד מזרח ד"מ והשני רודה מן התנור מצד דרום ואם אחד יסלק ידו אף רגע לא נעשית מלאכתו בלעדו והפל במהירות ונקיות גפלאה שערתי בדעתי כי בין הפל ישתהה ערף חמשה או ששה מינוט (האופה מעירנו שתנורו רק בעל פה אחד הגיד לנו כי במשף ח' שעות עושה לערף שש מאות פפונד [שקלנו גדול מפפונד רוסיא] מצות דקות וקטנות והעושים במלאכה הם רק ארבעה גדולים ועוד ארבע נערות ומזה נוכל לשער כי הזמן הצריף לשיעור עיסה אחת מעט הוא המו"ל) והכלים אינם שובתים טפחו של זה בצד טפחו של זה.:

ועתה אשאַל את רבותי הגאונים הכי צריף שהאשה תאחוז המצה בידה דוקא ותחמם את המצה שתמהר להחמיץ אשר הוזהרנו על זה לבלי עשות פכה כמבואר במג"א סי' תנ"ט סק"ד יעו"ש ואם האשה עורכת המצה אינה נוגעת במצה עצמה רק אוחות הוואלגערהאלץ בידיה מבלי נגוע במצה מה טוב ומה נעים ואם פן מה לי הנואלגערהאלץ או המעגל בגלגל אף מה שחשש לפרורין הנדבקין ותחובין בתוף המאשין על זה צריף שימור והשגחה אם יצוייר זאת ואף האחת והוא העיקר מה שנותנים האכפאל שנית לתוף העיסה אם לא מתמהמה אף חמישית משיעור חמץ ומותר לשבר המצה ולחזור לעשותה כמבואר ברמ"א סי' תנ"ט ס"ב בשם הרוקח אף לכתחלה נדאי דאין לעשות

זאת כמבואר שם הטעם במג"א סק"ו: ובזה הלא טוב ויפה עצת הגאון הגדול מוהר"ן
הארנשטיין הגאב"ד דלבוש שיח' לחתוך בסכין ולעשות מרובעות ואם כי לענין פת עבה
טפח אנו למדין מלקחם הפנים דכשיירה כדאימא בפסחים ל"ז גלמוד גם הרבוע משם
לקחם הפנים היתה מרובעת כדאימא מנחות כ"ה ולא נשאר מכל החששות כ"א המבואר
באות א' בהקול קורא דעיניהם של עניים נשואות לאפיית המצה עד כי בעירנו אשר
מספר יושביה ערך ת"ן בתי אבות בערך מאה נפשות מרויחים בזה מעט או הרבה וגם
כי בהמשך הזמן יוכל להתבטל מצות חביבת האפייה לגמרי וכמבואר בטור סי' ת"ס
מצוה על כל אדם להשתדל בעשיית המצות ובאפייתן ובכל מקום אשר המכונה הזאת
עשויה פולם קונים מצות אפיות (לדעתנו הדבר אשר במקומות שעושים מצות על
המאשינע רובם [לא פולם] קונים מצות אפיות הוא משום דלא אפשר דרא ורובם
חביבין עליהם ממונם [הזמן הוא ממון יאמרו עתה גם האוריפים] מלעשות המצוה
בעצמם בחביבות בשעתי וכתיקונה לכן קונים מצות אפיות שלא יצטרכו לבטל זמן
שהוא ממון וגם אם היו המצות עשויות עוד היום כנהוג מקדם היו אלה קונים מצות
אפיות והודות לה' כי גם בדורנו ובארצנו ישנם מעוטה דמנכר אשר המצוה של אפיית
מצות בעצמם חביבה עליהם ובכל שנה קונים קמח מהאופה ומכנים מים שלנו וילע
האפייה יבאו בעצמם עם בני ביתם לעמוד בעת האפייה ולעזור בכל מה דאפשר להם
ומשגיחים על כל חששי חימוץ שלא יראו ולא ימצאו אף כי המצות נעשות על ידי
המאשינע המו"ל) ואין שום אדם עוסק באפייתן: אף לעומת זה אם ישקלו גדולי הדור
במאזני התורה והדעת הפסד חביבת המצות נגד שכר ההצלה מחשש חמץ ח"ו פאשר
תיאר לפנינו הרב השואל בקול קורא וכמעט פן הוא בכל מקום למרות רוח השתדלות
הרבנים והמורים אשר יראת ה' נגע בלבם לתקן האפשרי ובעירנו רוב האופים יש להם
פלי מתכות וטסי בלא"ד בכל זאת הנשים המיגעות תכבד עליהם לעשות על הבלעכ"ן
ובסור ההשגחה תיקף תערוך על הדף אף כי איננו חלק אף להקל מעליה העבודה
העמוסה עליה ערך שש עשרה שעות כל יום אף בכל זאת ח"ו אינני בא להורות ח"ו כי
קטן אנכי בדעת ודל בימים וביחוד באשר הרבה גאונים אסרו מפני הגאון מוהר"ח
האלבערשטאם כתב שיש לו עוד טעמים פמוסים לאסור: אף את אשר חזיתי אספיה
בהיותי בבערלין הנה אז הגאון הישיש מוהר"ר יעקב יוסף עטינגער האב"ד והרב
המאוה"ג י"א לאמתו מוהר"א ראזינשטיין והרה"ג מוהרי"מ דאקטאר זאקש שנתקבל
אח"כ לאב"ד שם והרב הג' החרוף מחזיק ישיבה ממפלגי תורה העומדים לשרת בכהונת
הרבנות מוה"ר מיכאל לאנדסבערג והרב הפולג בתו"י מוהר"מ וויטאקאווסקי עוד היו
שם אז גאוני ארץ הרב הגאון אמיתי ציס"ע מוהר"מ פייילכענפעלד הראב"ד דראגאזין
והרב המאוה"ג אב"ד דסלאטוי ועוד ועוד הרבה גדולי ומפלגי תורה ויראים אמיתים
ולוא הנה בזה חשש חמץ דודאי היו מערערים כי לא הנה מצוה אחרת נאפית שמה וכל
הנזכרים והגאב"ד הנ"ל מוהר"י עטינגער הנ"ל פולם אכלו ממצה זו על פן ראוי לכל
הגדולים לתת לב לזה אולי יגולגל זכות על ידי בעל הלבנון שיצא הדבר בהיתר מגודל
בטחוני אומר שלום כה דברי העמוס בעול הרבים יקותיאל ליב עיליאן חופ"ק זעזמער:
(ג) נוהגים כמה בעלי בתים לדרוך ענבים בין פורים לפסח לעשות מצוה עשירה ויש
בעלי בתים שמעריבים מים בשעת דריכה באמרם דבשעת הבציר המים שמעריבין בהיו

לא הני מי פירות עם מים אף האמת הוא דלאו שפיר דמי למיעבד הכי כמבואר מדברי מוהרימ"ט בא"ח סי' ב' ובפרי חדש סי' תס"ב סעיף ג' וכן נסת הגדולה שם הרחוב הדבור בזה באר היטב ועיין בדבר משה ח"א סי' כ"ו ואהל יוסף סי' ט' באורף והעולה מדבריהם לענין דינא הוא דדוקא בשעת הדריכה שמתערכים המים עם התירוש בה שעטה או בתוף השלשה ימים ראשונים ומניחו כף עד שיעשה יין שרי דהיישון מהני דכמו שהתירוש נעשה יין פן המים נעשות יין ואם פן להטיל מים בשעת הדריכה ולעשות המצות תיכף קודם שיעשה יין ודאי אסור דעדיין המים מעורבים בתוכו ולא נהפכו ליין ובדבר משה שם פתב דשמע שהיה במקומו חרם מהקדמונים שלא להטיל מים אפילו בתוף שלשה ימים כי אם בשעת הדריכה דוקא עי"ש ובאהל יוסף ונהרי בגדון דיין אף אם יהיה בשעת דריכה הרי אין ממתנים שיתנישן ונהפך ליין אלא עושים המצות בעודו תירוש ואם פן ודאי דאסור להטיל מים כלל וכן הסכים הרב מר אבי וצוה להכריז על זה בבתי פנסיות להזהיר את העם על כף ועיין בית דוד א"ח סי' רכ"ט ד' ט"ן ע"ג שהביא מחלוקת במעט מים ואנו אין לנו אלא דברי הרב כנסת הגדולה מאריה דאתרין פן כתב הרב בית אהרן ב"ב ע"ב אות ד': יד) מה שנהגו העולם שאם נפל עיסה לארץ בשעת עשיית המצות מחזיקין אותו הבצק לחמץ אף שלא שקה שיעור מיל אין לזה טעם וכל שפן אם עושים פן בערב פסח אחר חצות ואוסרין הבצק בהנאה ועוברין על כל תשחית כלי שום טעם והוא מנהג טעות ורשאים לבטלו כדאיתא ביו"ד סי' רי"ד פן כתב הרב השואל שפשו"ת מוהר"ם שיק סי' רכ"ז והגאון המחבר השיב שמנהג בני ישראל תורה וכמה חומרות החמירו בפסח ועיין ברמ"א סי' תמ"ז סעיף ה' אם מלאוהו תוף שלשים אסור לשמות ממנו בפסח ובסי' תנ"א דמחמירין בכלי שני משום דלפעמים משתמשים בכלי שני והן חומרות גדולות שהחמירו ואסרו בפסח ואפילו בצונן וכל שפן בזה שבמקום שעושים המצות בנדאי מלאה הארץ מפירוין שנפלו מקודם ושהו שם שיש חשש חימוץ ולפעמים נדבקים הפירוין בעיסה זו שנפלה לארץ ואף שיכולים לראות ולהפיר אם נדבק בהם החמירו וחששו על דרך שכתבו התוספות בחולין ד' ט"ז ע"ב ד"ה אמר דאמר ברי לי שלא דרסתי מפל מקום שאם ידרוס פעם אחרת והמנהג הוא משום סיג וגדר ואין לבטלו בשום אופן: טו) מה שנהגים העולם ללוש בכלי נחשת דעת הרב השואל בשו"ת מוהר"ם שיק סי' רל"ז שבשעת הדחק אם אין להם כלי של נחשת מותר ליקח כלי חרס ללוש בה באופן שיהיה הכלי חלק שיוכלו לרחצו היטב וגם לכל הפחות אחר שילושו בה שתי עיסות ירחצו הכלי היטב וכן תורה אחד חלק עליו מאד והשיב הגאון המחבר דבנדאי יש לנו לחוש לכל מנהג שבישראל כמבואר בסי' תר"ץ סעיף י"ז ברמ"א דאין לבטל שום מנהג דלא לחנם הוקבע וכן הוא בכל מנהג צריכים אנו לקיים בכל מאי דאפשר ומכל מקום יפה הורה שאם אין כלי של נחשת רשאים ללוש בכלי חרס כי אין זה מנהג קבוע ובגליל שלי ובשאר מחוזי מארמאריש ברוב ישובים לשום (ללוש) בכלי חרס ומה שכתב המגן אברהם בסי' תנ"ה סק"ט דנוהגים ללוש בערבות של נחשת ריבנותא קאמר דאף בשל נחשת שאין לוקחים בהם מים מחשש חימום רשאים ללוש בהם דהמנהג הוא פן על כל פנים ללוש בהן דאין לחוש לחימום ומה שנהגו בקערה של נחשת אף דיש בה פקפוק הוא משום דשל חרס אין יפה כל כף ללישה וגם אם לשין בכח ודוחקין הרבה בעיסה משתבר הכלי חרס והספרדים

והחסידים שבקהילתי אף שיש להם ערבות של נחונות אין לשון בהם אלא בשל ברנל דמצנפין באבר דינן ככלי חרס פדקנימא לן לענן הגעלה דגלאזי"ר הוי ככלי חרס דזה מקרר טפי משל מתכת ואם יכולים יקנו אותן פי בהקצרות הן של חרס והן של ברנל יש בהן נקבים קטנים שקשה לשלוט בהן ראות העין וצריף השגחה בעין פקיקא ועל כל פנים כשאין קצרות נחונות מצויות רשאים ללוש בערבות של חרס ובמקום שלא הנה מצוי כלי נחונות לא הנה המנהג לחפש דווקא אחר כלי נחונות ללוש בהם ומרן החתם סופר הנה לו גם שלחן אחד של נחונות שעשו עליו המצות אבל שלחן של עץ הנה עדיף טפי אם הנה באפשרות שיהיה חלקים לגמרי בלי שום בקע וסדק ודאי מותר ללוש בהם דכל שיש קצרות או ספלים יותר עדיף טפי שיוכלו לנקות אותם אחר כל לישה ולישה כראוי ואף שאין כדאי להאריף כמתתי כדי לברר שאין שום פיקפוק בזה.

טו) במה שהקטנים עוסקים באפיית המצה ופעמים שאינם שכירי יום חקר הרה"ג יעקב קוצניצקי מקעניגסבארג בפריסיין יצ"ו אי יוצאין ידי חובת מצה כיון דאמן קונה בשבח כלי וקטן מיקנא קני אקנויי לא מקני כדאמרינו בסופה ד' מ"ו לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא וכו' וכעין קושית הקצות החשן בקטן שפשר לכתוב הגט וידידי הגאון אליהו קלעצקי יצ"ו בס' הבהיר אמרי שפר סי' ע"א האריף לבאר דאין חשש בזה משום אמן קונה בשבח כלי על פי החילוקים שנאמרו בעיקר דין אמן קונה וכו' וסיים בתשובתו אמנם לכתחלה יש לאפותה על ידי גדולים כמבואר בס"ת"ס: יז) בערב פסח בין העוסקים בעריכת מצת מצנה הנה חרש אחד שאינו שומע ואינו מדבר ולא שמו על לבם לזה שמצות הנערכות על יד חרש אינן ראויות לצאת בהן ידי חובת מצה ואחר שנתערכו המצות שערו החרש עם המצות שערכו כל הבני דעה שמו על לבם שיש קפידא בזה נשאל על זה הגאון אבד"ק באטישאן יצ"ו בס' חיים של שלום סי' מ"א וכתב דמשום דבר חשוב ליכא באלו המצות קטנות שלנו ולא הוו כפרות של בעל הבית דאין להם ביטול אבל מה שיש לחוש הוא משום דבר שבמנין דלא בטיל דאף שנמכרות גם במשקל ואינן מיוחדות למנין מכל מקום כיון שנמנות למצותן חשיבי דבר שבמנין כמו בנרות של חנוכה וכו' והאריף מאד בחילוקי דינים בדיו דבר שבמנין והעלה דבטלות הן המצות שנערכו על ידי חרש ברוב המצות שנערכו על ידי שאר בני דעה ומותרות.

סימן יד בדין המצות וחיוב אכילת מצה א) הנה עובדא שרדו המצות ברחת חמץ שנשפתמשו בה חמץ בערב שבת קודם וביום ראשון אפו מצות ורדו אותם בהרחת הנ"ל והנה אחר העיון בדברי הפוסקים על דברי מרן בש"ע סי' תנ"א סי"ט נראה דכיון שהרחת אינה בת יומא והאפיה היא קודם הפסח אין לאסור המצות כשהרחת נקיה ואין בה שום סדק דמה שכתב הרב שערי תשובה שם אות מ"ב בשם הרב מוהר"מגאלאנטי לאסור באינה בת יומא והם דברי מרן חיד"א בקונטרס אחרון שבמחזיק ברכה הנה כתב הרב מנחם אדמה והביא דבריו הרב דברי מנחם שם בהגב"י אות ה' דטעמו משום אולי הנה דבוק בה אינה חמץ ובפרט דיש ברחת אינה סדק דחיישינן שמה הנה שם אינה חמץ וחוזר ונעור וכו' ובנדון הנ"ל שהרחת נקיה ואין בה סדק והאפיה קודם פסח נראה דאין חשש בדיעבד ומתבאר ממה שכתבו הרבנים שלחן גבוה ס"ק מ"ז וזכור לאברהם ד' ק"ו ע"א ודברי מנחם שם דגם אם הרחת בת יומא יש מתירין על ידי קליפה וכשהמצה דקה שאי אפשר לקולפה שרי בלא קליפה ויש מי שמתיר בלאו הכי משום דהוא משהו

קוּדָם פֶּסַח וְאִינוּ חוֹזֵר וְנִעוֹר כִּיעִי"ש וְלִכֵּן נִרְאֶה דְבִגְדוֹן הַנִּ"ל אֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ כָּלֵל וּמִצְאָתִי שְׁנִשְׂאֵל הָרַב כְּתֹב סוֹפֵר בְּסִי' פ"ט שְׁרָדוּ בְּרַחַת הַמּוֹכְנֵת לְמִצּוֹת לְחֵם חֶמֶץ בְּבִלִי דַעַת וְכִשְׂיָדְעוּ מִזֶּה נִתְּנוּ לְהֶאֱמָן וְקִלְפָה וְגַם הִגְעִילוּ אוֹתָהּ וְאַחַר הָאִפִּיָה שֶׁל כָּל בְּנֵי הַיְשׁוּב נוֹדַע לְהַמּוֹרָה וְאַפִּיֵית הַמִּצּוֹת הִיָּה אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים וּבִתְשׁוּבָתוֹ הָאֲרִיף לְכַלְפֵּל בְּמָה שְׁפָתַי הָרַב שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה בְּשֵׁם מוֹהֲרַמ"ג הַנִּ"ל וּבְדַבְרֵי שְׂיִירֵי פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה בְּמָה שְׁפָסַק מֶרֶן בִּש"ע דְּצָרִיף לְקִנּוֹת חֲדָשָׁה דְּהוּא מְשׁוּם דְּחוֹשֵׁשׁ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם אֲסוּר בְּפֶסַח וְהוּא כְּתֹב דְּאֵין זֶה נִכּוֹן דְּהָא בְּסִי' תַּמ"ז סְעִיף יו"ד פֶּסַק דְּמִוֶּתֶר וּמֵאֵי שְׁנָא רַחַת מִכָּל נוֹתָן טַעַם לְפָגַם (וְכֵן הִקְשָׁה הָרַב מֵאַמֵּר מְרָדְכִי בִּס"ק כ"ה עִי"ש) וְהַנְּכוֹן כְּתִירוּץ הַשְּׂנִי שְׁבִשְׂיִירֵי פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה דְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם מִוֶּתֶר רַק בְּדִיעֵבַד וְזֶה אֶפִּילוּ קוּדָם הַפֶּסַח אֲסוּר אֲבָל אִם כְּבָר נֶאֱפָה קוּדָם הַפֶּסַח הוּי נוֹתָן טַעַם לְפָגַם קוּדָם הַפֶּסַח וּמוֹתֵר בְּפֶסַח כְּמוֹ כָּל הָאִסּוּרִין וְאִם נֶאֱפָה בְּפֶסַח לְהַסּוֹבְרִים דְּלְפָגַם בְּפֶסַח אֲסוּר יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַקְלֵל אַחַר הַהֲגַעְלָה דְּהָא בִּש"ע הֵבִיא סְבָרַת מֵאַן דְּאָמַר דְּלֹא מְהִי הֲגַעְלָה בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים וְלֹא כְּוִלֵי עֲלָמָא הִיא וּבְצִירוּף דְּהוּא נ"ט בַּר נוֹתָן טַעַם הֲגַם דְּאֲסוּרָא הוּא כְּשִׁנְעֵלָה קוּדָם פֶּסַח כְּבָר הִקְלֵשׁ טַעְמוֹ קוּדָם הַפֶּסַח יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַתִּיר בְּאַפְשָׁר אֶפִּילוּ אִפּוּ בְּפֶסַח וְכָל שְׁפָן קוּדָם פֶּסַח אַחַר הַהֲגַעְלָה וּמוֹהֲרַמ"ג אֵינוּ אוֹסֵר אֲלֵא בְּלֹא הֲגַעְלָה וְהַשְּׂיִירֵי פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה מִתִּיר גַּם בְּזֶה וּבְגְדוֹן זֶה שְׁהוֹגְעֵלָה וְגַם הִקְלֵפָה יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֵבַד שְׁכָבֵר נֶאֱפֹו בְּלִי פִיקְפוּק וְשׁוֹב כְּתֹב דְּאֶפִּילוּ לֹא הוֹגְעֵלָה וְלֹא הִקְלֵפָה הִיָּה נִרְאֶה לְהַתִּיר דְּהִנֵּה טַעַם שֶׁל מוֹהֲרַמ"ג לֹא יִדְעָנָא לְמָה הַפְּרִיז לְהַחְמִיר כָּל כֶּף בְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם קוּדָם פֶּסַח בְּדִיעֵבַד דְּלֹא חֲמִיר קוּדָם פֶּסַח מִשְׁאָר אִסּוּרִין דְּשָׂרֵי הַתְּבַשִּׁיל וְנִרְאֶה דְּסוֹבֵר דְּמָה שְׁהַתִּירוּ הַתְּבַשִּׁיל וְאֲסֵרוּ הַפְּלִי הוּא מְשׁוּם הַפְּסָד דְּהַפְּלִי חֲרָס כָּל אֶחָד בְּפִנֵי עֲצָמוּ אֵינוּ הַפְּסָד מְרוּבָה וְהַתְּבַשִּׁיל הוּא הַפְּסָד מְרוּבָה וְיֵשׁ מְהֵרָא שׁוֹנִים שְׁסוֹבְרִים כֵּן אֲלֵא שְׂאֵין כֵּן דַּעַת תּוֹס' וְהָרָא"ש וְהַג"א וְכו' וְכו' וּמִטַּעַם זֶה יֵצֵא חֲנוּמֶרֶת מוֹהֲרַמ"ג בְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם קוּדָם פֶּסַח שְׁאֶפְשָׁר לְאֶזְכְּרוֹ קוּדָם פֶּסַח אוֹ אַחַר הַפֶּסַח וְלִיכָּא פְּסִידָא אֲסוּר בְּפֶסַח וְכִיּוֹן דְּהַתּוֹס' וְהָרָא"ש וְכו' לֹא סְבָרֵי הֵאֵי טַעְמָא בְּטַח לְבִינוּ לְהִלְכָה וְלְמַעֲשָׂה כְּהָרַב שְׂיִירֵי פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה וְאֶפִּילוּ אִפּוּ בְּלִי שׁוּם תִּיקוּן וּבְגְדוֹן דִּידוֹן דְּאִיכָּא הַפְּסָד מְרוּבָה וְטִרְחָה הַרְבֵּה לְאַפּוֹת הַמִּצּוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי הַיְשׁוּב וְגַם שְׁלֹא אִפּוּ בָּהּ רַק פַּעַם אַחַת לְחֵם אֶחָד כְּבָר יֵצְאָנוּ יְדֵי חֲנוּמֶרֶת מוֹהֲרַמ"ג וְכו' אֵלוּ תוֹרָף דְּב"ק וְכָבֵר כְּתַבְתִּי לְמַעֲלָה בְּשֵׁם הָרַב מְזַבַּח אֲדָמָה שְׁכַתְּבִי טַעְמוֹ וְנִימוּקוֹ שֶׁל הָרַב מוֹהֲרַמ"ג מְחַשֵּׁשׁ חֶמֶץ דְּבוּק וְכִשְׁהֲרַחַת נִקְיָה וְאֵין בָּהּ סִדָּק אֵין לְחוֹשׁ וְהַטַּעַם שְׁכַתְּבִי הַגָּאוֹן כְּתֹב סוֹפֵר (לְפִי שְׁלֹא רָאָה דְּבָרֵי הָרַב מְזַבַּח אֲדָמָה הַנִּ"ל) לְדַעַתִּי הֲעֵנִיָּה יֵשׁ לְפַקְפֵּק בּוֹ דְּהַדְּבָר יְדוּעַ כִּי הַמִּצּוֹת הַנֶּאֱפָוֹת לְפֶסַח אֲתִיּוֹר"י הוּא דְּמִיּוֹתֵר"ו בְּיוֹקֵר עוֹמְדִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְטִרְחָא מְרוּבָה וְהוּי הַפְּסָד מְרוּבָה בְּלִי סִפְק וְעֵינֵין לְהָרַב עֵיקָרֵי הַד"ט סִי' י"ח אוֹת כ"ח בְּשֵׁם הָרַב זְמַן אֶהְרֹן דִּישׁ לְאַסּוּר אַף שְׁגָרוּהָ וְהִגְעִילוּהָ תַחֲלָה אַף בְּזֹאת שְׂיִהִיו בָּהּ שְׁלִשָּׁה תְּנָאִים.

א) שְׂיִהִיָּה תוֹף זְמַנּוֹ דְּאִילוּ קוּדָם לְכֵן בְּטַל בְּשֵׁשִׁים וְאֵינוּ חוֹזֵר וְנִעוֹר. ב) שְׁהַמְרָדָה בַּת יוֹמָא דְּאֵם אֵינָה בַּת יוֹמָא הוּי טַעַם לְפָגַם דְּמוֹתֵר גַּם בְּפֶסַח לְרוּב הַפּוֹסְקִים.

ג) אִם הוּא לְכַתְּחֵלָה אַף בְּדִיעֵבַד אֵין לְאַסּוּר וְאִם מְשׁוּם גְּדֵר רוֹצִים לְאַסּוּר הַכָּל לְפִי הַשְּׁעָה עַכ"ל וְעִי"ש לְעַנְיָן סִפְק אִם הִיא בַּת יוֹמָא מַה דִּינָה וּבְגְדוֹן דִּידוֹן דְּכּוֹלְהוּ תְּלַתָּא לְטִיבוֹתָא דְּאֵין הַרַחַת בַּת יוֹמָא וְקוּדָם הַפֶּסַח וּבְדִיעֵבַד נִרְאֶה דְּאֵין חֲשֵׁשׁ כָּלֵל וְכָבֵר כְּתַבְתִּי

דלאסור המצות שנאפו קודם הפסח הוי הפסד מרובה וטירחא מרובה פל שפן בנדון זה
שהוא שבוע שקל פסח בתוכה כי בא מועד ויהיה דוחק גדול מאוד לכמה בני אדם שאפו
בזה נראה ודאי דאין נכון להחמיר כלל והאל יתברך יצילנו משגיאות אמן.

עתה נדפס ספר הבהיר מנחת משה וראיתי שם בסי' ט"ו אות ג"ן שהעתיק שו"ת פתב
סופר הג"ל ולא ראה דברי רבנו קדישי שהבאתי למעלה פי אינם מצויים אצלו. (ב) מצה
שבעודה חמה בדיניתה מהתנור נפל הקמח עליה התיקון לזה הוא שתכרף יחזירנה לתנור
ועל ידי חום התנור נקלה הסולת יפה יפה כפתוב בא"ח הלכות פסח בשם הר"א"ה וכו'
ואפילו אם יש במצה נקבים מהני תיקון זה ואין לחוש שמה נכנס הקמח בנקבי וסדקי
המצה ואינו נקלה בזמן מועט ואם נאמר לו שיששה אותם בתנור יש לחוש דתייס שמה
יתחרכו דכיון שאינו אלא אבק בעלמא במהרה הוא נקלה על ידי חום התנור וכן פתב
הרב פסא אליהו בסי' תנ"ט שהרב מר אביו הורה פן הלכה למעשה פן פתבו הרבנים
בספר די השיב בשו"ת א"ח סי' י"ב גם הרב דברי מנחם בסי' תט"ן הגב"י אות ו' הביא
פן בשם הא"ח וז"ל ומי שנפל קמח על פתו ראוי לו שלא לישרות אותו פת במשקה וכן
אין ראוי שיבצע אותו בפיו שהרי המשקה שבפה וכו' אלא יחזור ויאפה אותו עיין בספר
ארחות חיים ד' ע"ג ובס' חיים שאל ח"א סי' ל"ב פסא אליהו שם עכ"ל ולמעשה
צ"ע פי ראיתי להרב שערי תשובה שכתב בשם תשובה שבסוף ס' משנת רע"ק שלא
להחזיר המצות לתוך התנור חם שיעשה הקמח קלוי להקל האיסור ובפרט פשידו משגת
לעשות מצות אחרות עכ"ל (מה שכתב שם בשם הבני חיי עיין מה שרשמתי בסי' י"ג
אות ב'): (ג) בליל שימורים פשעה אחת בלילה ראשונה הביא הפאסט לאחד מצות
שמורות שנשלחו לו ונסתפק.

(א) אם מותרות באכילה דשמה היו בתחלת הלילה חוץ לתחום. (ב) שאין מפרישין חלה
ביום טוב והשיב הגאון מוהר"י דייטש בשו"ת יד יוסף סי' ע"ט להתירם דמשום חוץ
לתחום אין חשש בנדון דידן לפי שהשולח פתב להמקבל שפשינתו המצות להבי דואר
במקומו התנה עם ראש הבי דואר לכתוב על גבי התיבה שלא יעכבה בדרך פי נחוי
מאד להמקבל ובראשו נגעו פשע ולא פתב פן ונתעכבה בדרך ואם פן הרי זה דומה למה
שכתב מרן בסוף סי' תקט"ו דישראל ששלח דורון לחברו בערב יום טוב והיה באפשרות
להביאו ליד המקבל קודם הלילה ופשע השליח ולא הביאו עד הלילה דמותר אף למי
שהובא בשבילו דשלוחא הוא דענית ואין קונסין לישראל וכל שפן הקא שהתנה פן
בפירוש והשליח פשע ובפרט שיש לומר שבתחלת הלילה פבר היה תוך תחום העיר
ועל הפרשת חלה פתב להתיר לפי שהמעשה פך היה שראובן שלח לחברו שבעיר אחרת
קמח לאפות המצות ולשלחם לו וכן עשה והנה בסי' תק"י סק"י פתב המגן אברהם בשם
המרדכי שאם לא הפריש חלה בערב יום טוב קנסין ליה ורצה המגן אברהם לומר שאם
שכח מלהפריש חלה ביום טוב לא קנסין ליה ורפ"א בידיה דשכחה במזיד הויא ובנדון
שלא היה אפשר לא לשולח המצות ולא להמקבל להפריש בערב יום טוב ועל ידי אונס
לא הגיע לידו עד יום טוב שרי להפריש ביום טוב אלו תנרף דב"ק: (ד) אכילת מצה בליל
פסח דצריכה פזית והיו שני בני אדם בפסינה וכיצא ואין להם רק פזית אחד הרב בית
יהודה פתב דמאן דאלים גבר והרב עיקרי הד"ט בסי' י"ט אות י"ג הביא דבריו מרן
החבי"ף בספר ראה חיים ח"א ד' י"ד ע"א פתב דכיון דגם בחצי שיעור איכא מצנה

מסתברא דיחלקו הכזית בין שניהם דטפי עדיף שייעשו השנים מצוה שלא מן המוכרח ממה שייעשה האחד לבדו מצוה מן המוכרח.

ומרן החבי"ף כתב דאם יאכל כל הכזית אחד מהם יקיים המצוה פדינה אבל אם יחלקו לשנים אין גם אחד מקיים מצוה שלמה ולכן מוטב שיקיים האחד מצוה פדינה ומאן דאלים גבר וכדעת הרב בית יהודה הנ"ל.

ומרן חיד"א במחזיק ברכה סי' תע"ה שקיל וטרי אי איכא מצוה באכילת חצי שיעור למי שאין לו אלא חצי זית מצוה. ועיין לגאון עונגו הרב פתח הדביר בח"ב סי' צד"ק אות א' ובמפתחות ד' קמ"ז ע"ב והרב חכמה ומוסר ד' קע"ו אות קמ"ה הביא בסתם סברת הרב בית יהודה דכל דאלים גבר ונראה דאם יש לאחד מהם מצוה פדי אכילת פרס מכזית חטים על ידי תערובת ואם יאכל הוא לבדו כל האכילת פרס מקיים מצוה אליבא דכולי עלמא טפי עדיף שיאכל כזית והשאיר יתן להנמצאים עמו דיש פאן ספק ספיקא ספק אי הלכה פרינו תם דבתערובת שיש בו כזית בכדי אכילת פרס חייב על כל זית שבו והכי נמי יוצא ידי חובתו בכל זית שבו ואם תמצא לומר דהלכה כהר"א דאם אינו אוכל כל הפרס אינו חייב והכי נמי לענין לצאת ידי חובתו הוי חצי שיעור.

עיין להגאון פרי חדש סי' תג"ן סעיף ב' שפא הלכה כמאן דאמר דבחצי שיעור מקיים המצוה והוא מתהפך (למאן דמצריף) כן נראה לכאורה וצריף להתנישב לעיין בדברי הרבנים שרשמי בקונטרס הפללים מערכת הסמ"ף אות מ"ג: והנה כל הפתוב למעלה הוא מזמן רב שפתבתי כנז"ל על פי מה שראיתי בספר ראה חיים הנ"ל ולא היה בידי ספר עיקרי הד"ט.

ועתה השגתי וראיתי כי אין הדברים מכוונים דנראה ממה שכתב בשמו בספר ראה חיים דהרב עיקרי הד"ט פוסק בעונבא דהרב בית יהודה שיחלקו הכזית בין שניהם והמעין בדברי עיקרי הד"ט בגופן שלטון נראה דאין דעתו לפסוק פן וכל עצמו לא בא אלא להכריח כדעת הרב שבות יעקב שהביא שם דמי שאין לו אלא חצי זית מצוה אינו חייב לאכול דאכילה בכזית ובציר מהכי ליכא מצוה וכתב על זה דהרב מחנה ראובן הסכים להרב שבות יעקב ושמן חיד"א בספר חיים שאל סי' ג' חלק עליו והחליט דיאכל מה שיש לו בלא ברכה ועל זה הוא שהביא מה שכתב הרב בית יהודה בשנים שאין להם אלא כזית כל דאלים גבר וכונתו רצויה להוכיח מזה כדעת השבות יעקב שפיים (בעיקרי הד"ט) בזה הלשון ואם אפילו בפחות מכשיעור מתקיימת המצוה למה לא יאכלו שניהם חצי זה וחצי זה דנהי דבאכילת כזית תהיה מצוה מן המוכרח מכל מקום לא היה בדין לעכב על חברו שלא יקיים המצוה כל עיקר כד עיקר פדי שיקיים הוא באלמות וסזקת היד מצוה מן המוכרח וכמעט מסתברא דעשייתו היא מצוה שאינה מן המוכרח ולזכות בזה גם את חברו עדיף מעשותו לבדו מצוה מן המוכרח עכ"ל.

וסגנון הלשון מורה ודאי דכוננתו לומר דבהכרח הדין נוטן לפי דברי הרב בית יהודה דליכא מצוה כל עיקר וכדעת הרב שבות יעקב דאם לא פן היה לו לפסוק הדין שיאכלו כל אחד החצי זית.

ולפי זה גם הרב עיקרי הד"ט מיסתמיה ואזיל ונקיט פדעת הרב בית יהודה ובמחלוקת הרבנים שבוות יעקב וחסיים שאל סובר פדעת הרב שבוות יעקב דבפחות מפזית אין שום סרה מצנה אלא דלדעת הקצרה דברי הרב עיקרי הד"ט אין מוכרחים דשפיר יש לומר דאף דבדליפא אלא חצי שיעור חייב לאוכלו מכל מקום בדאיפא פזית שלם עדיף שיאכלנו אדם אחד ויעשה המצנה פתקנה דבחצי שיעור אין המצנה נעשית פתקנה אלא דמפל מקום חייב לאוכלו לקיים מה שפיזו לקיים אבל פזית שלם הויא מצנה פהלקתה ולכן פתב הרב בית יהודה דאחד מהם יקיים המצנה ומאן דאלים גבר.

ובזה גם מרן חיד"א מודה כמו שנגראה ממה שפתב בברפי יוסף סי' תפ"ב דבאות ג' העתיק דין הבית יהודה מאן דאלים גבר ובאות ד' הביא מה שפתב הרב שבוות יעקב בדיון חצי שיעור וחקל עליו עי"ש וכתב שם בעיקרי הד"ט פאות י"ד דהרב בני חיי סי' עת"ה הוכיח דאין מצנה באכילה פחות מפזית ומה שדחה במחזיק ברכה הוכחתו הנה הרב חקרי לב בסי' י' עמד בזה וקיים סברת הבני חיי ובגדון הבית יהודה הנ"ל פתב דלדעתו אין בקיום מצנה דינא דאלים גבר ומדנים ישבית הגורל עי"ש: ונדפס מקרוב ספר רוח חיים למרן החבי"ף וראיתי בסוף סי' עת"ה ציינן שו"ת החק"ל הנ"ל וציין לעיין במה שפתב על דבריו בספר פסא רחמים ולפי הנראה אשתמיט מיניה לשעה מה שפתב הרב חקרי לב הנ"ל בקונטרס פונן לחקור שציין הרב פתח הדביר הנ"ל ששם הביא מה שפתב מרן חיד"א בפתח עינים להשיב על דברי הרב חקרי לב והוא עמד על כל דבריו והעלה דאין חצי שיעור בעשין ושפן דעת מרן מוהריט"א בקהלת יעקב מערכת החי"ת אות קל"ז ובמפתחות הספר בד' קמ"ז ע"ב הנ"ל פתב דבספר הלכות יום טוב ד' ק"ד ע"ג פתב בהקפד והצריף א עיון והרב פפי אהרן בחלק א"ח סי' י"ב פתב דיש להוכיח ממה שאמרו בבכורות ד' מ"ח חמש ולא חצי חמש וכתבו התוס' דחמש סלעים רמי רחמנא עליה ולא מקיימא בפחות מחמש עי"ש דכל דליפא שיעורא לא הוי קיום המצנה ותמה על הרבנים הנ"ל דנעלם מהם סוגיא זו וראה זה חדש כי כמעט שעברתי בדברי רבנן קדישי בזה לא ראיתי שחלקו אלא במצנה הבאה על ידי אכילה ולא בשאר מצות פארבעה מינים שבלולב וכיוצא עיין בספר היקר עמודי אש ד' כ"ה סוף ע"ד דאין להכריח דליפא מצנה בחצי שיעור מדקיימא לן בסי' תקצ"ג דאם אינו יודע כל התקיעות לא יתקע מה שיודע פדכתב להכריח פן בשו"ת ספר יאושע בפסקים וכתבים דטעם הסוברים דיאכל חצי שיעור הוא דסברי כהרא"ם דאכילה בכל שהוא רק דההלכה עקר פשט הפתוב ובמצות עשה קיים בכל שהוא וזה לא שייך בתקיעה עכ"ד ועיין בשערי תשובה סי' תע"ה וסי' תפ"ב ובקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות י"ב פתבתי דנגראה ממה שפתב בהקדמת ספר תולדות יצחק בשם הגאון פרתו ופליתי דסובר דליפא מצנה בקיום חצי שיעור עי"ש.

ועתה נראה לי הדל דאינו מוכרח דיש לומר דלענן לדחות לא תעשה שאני וק"ל. ובקונטרס הפללים הנ"ל פתבתי דהרב עיקרי הד"ט סובר דאיפא מצנה בפחות מפזית וכו' עי"ש שנמשכתי אחר מה שנגראה ממה שפתב בראה חיים כי לא ראיתי אז גוף דברי הרב עיקרי הד"ט ומה שהבאתי שם דבהגהות מוהר"ן הירש חיות ליומא ד' ט"ל פתב בשם הרב חתם סופר לדחות הראיה מלחם הפנים דשניא היא דאינה מצנה על אדם פרטי כו' עי"ש עיין מה שפתב בתשובות חתם סופר א"ח סי' מ"ט בענין זה: אחר זמן השגתי

ספר חדש דברי מרדכי לגאון מופלא מרבני אשכנז (מוהר"ם פרידבורג) וראיתי בסי' ד' ש'האר"ך מאד בעניינים אלו הפליא עצה הגדיל תושיה לא הנ"ח פינה וזויות והביא דברי הראשונים והאחרונים המדברים בענין זה צלל במים אדירים מענין לענין והביאם לאותו ענין.

והעלה הלכה ברורה דהגם דמרש"י ותוספות ישנים והריטב"א למסכת יומא ד' ט"ל מוכח דסברי גבי לחם הפנים דליפא מצוה בבציר משיעורא (כיע"ש עד סעיף י"ח) מפל מקום במצה ומרור וכיוצא כל משהו ומשהו נחשב לו מקצת ממצות ה' ברה ועל פן מי שאי אפשר לו לאכול פזית שלם חייב לאכול כל מה שביכולתו והנה שכתבתי אתו פי כן שורת נותנת זאת חקת התורה ועי"ש עוד בסי' נ"א וכתב שם בסי' ב"ן דלפי מה שהעלה בסי' ו' דאיפא קצת מצוה באכילת חצי שיעור ומי שאי אפשר לו לאכול שיעור שלם חייב לאכול כל מאי דאפשר יש להסתפק אם יברך על אכילה חצי שיעור דאף דגונסח הברכה הוא על אכילת ואין אכילה פחותה מפזית יש לומר דהברכה היא על עיקר הציווי פזית שלם ואף שעמה אוכל פחות מפזית לית לן בה מעין מה שכתבו התוספות בפסחים ד' ז' ד"ה בלבער כו' אף דלהכניסו משמע להבא לא קשיא דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שציונונו על המילה כל שפן בנדון דידן שאין יכול לאכול כו' ושקיל וטרי בזה ומסיק להלכה דאם יש שם אצלו מי שאוכל פזית יש לו לכוון לצאת בברכת חבירו ואם לאו לא יברך על פחות מפזית דלפי שיטת מוהרלנ"ח שבש"ך סי' רל"ט סק"ד חצי שיעור גרע ממצוה דרבנן ובפרט שקצת האחרונים כתבו דבפחות מפזית אין מצוה כלל עכ"ל ונדבר זה קיימתי בעצמי מסברא דנפשאי מזה שתי שנים אשר אין ביכולתי לאכול פזית מרור בשום אופן ואני מצוה לחתני הי"ו שיכוון להוציאני ידי חובתי בברכתו ואוכל פזית ואני אוכל מעט בקושי וגם דעת מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' עת"ה הוא למי שאין לו פזית שלם שיאכל חצי שיעור בלא ברכה עי"ש: ואת זה אגיד פי כל הפתוב למעלה כבר נדפס בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת אכילה ונשנו הדברים כאן (בתיקון השגיאות) מפני שנתחדשו איזה דברים כמו שארשום בזה בס"ד והוא כי בזמן שפכתמי כל הפתוב למעלה לא עיינתי בדברי מרן מוהריט"א שבספר הלכות יום טוב שציינן במפתחות פתח הדביר פי ציין לספר הלכות יום טוב הנדפס בפני עצמו ואשר בידי הוא הנספח להשסי"ן ואין הדפים מכוונים ולא פניתי לחפש בזה.

אמנם אחרי כן ראיתי מה שכתב מרן מוהריט"א בפרק שמיני דבכורות אמתניתין דאין פודין לא בעבדים וכו' (בד"ה והנהראיתי להתוס' לעיל בפירקין ד' מ"ח ע"ב ד"ה דר' מאיר) שאחר שנשא ונתן בדברי התוס' כתב שסוברים התוספות דמקיים מקצת מצוה בנתינת חצי חמש דהא נקיטינו דחצי שיעור אסור מן התורה וכדאמרינו לענין לאו הוא הדין דאמרנו לענין מצות עשה דאם אין לו פי אם פחות מפזית מצה בליל פסח חייב לאכול כיון דמקיים מקצת מצוה והוא הדין אפילו בפדיון דשיעורו מפורש בתורה חמשה סלעים דאם נתן חצי חמש מקיים קצת מצוה וכו' ע"כ לענייננו וזהו שהצריך עיון הרב פתח הדביר שדבריו סותרים למה שכתב בקהלת יעקב דבעשין ליפא חצי שיעור דנדאי דוחק גדול לומר דלדעת התוספות הוא דקאמר דסברי הכי ואיהו לא סבירא ליה הכי ולפי דרבננו למדנו דמקום שהכריח הרב כפי אהרן שהבאתי למעלה (מההיא דחמש

ולא תצי תמש) דאין מצנה כלל בתצי שיעור משם מכריח מן מוהריט"א לדעת התוספות בהקפה גם מה שהיה נראה לי דלא נחלקו רבנן בתראי בתצי שיעור דעשין אלא במצנה שבאכילה כמו שפתיבתי למעלה מתבאר מדברי מן מוהריט"א הנ"ל בהקפה כמוכן: והשגתי עתה ספר כפי אהרן ח"ב וראיתי שם בחלק א"ח סי' ג' שרב אחד יצ"ו השיג על מה שפתיבתי כפי אהרן ח"א הנז"ל מדברי מן מוהריט"א בהלכות בכורות ד' פ"ז ע"א והרב המחבר הודה לו שהאמת שלא ראה אז דברי מן מוהריט"א הנ"ל ואמנם אף אחר שראה דב"ק לא חזר מסבירתו אשר על פ"ף הראשון והאריה לדחות דברי מן מוהריט"א וכחחו אז פחו עתה דאין דין תצי שיעור בקיום מצות עשה עי"ש דב"ק והדברים אשר הובאו שם בשם מן מוהריט"א הם מכוננים למה שהבאתי בשמו ולפי הנראה הם דפוסים חלוקים כי שם כתוב ד' פ"ז (כנז"ל) ובפתיבתי הדביר כתוב ד' ע"ג ואולי דבר בקדשו בשני מקומות בסגנון אחד ולא ראה זה פראה זה ולענין דינא פבר פתיבתי למעלה דנראין דברי הרב דברי מרדכי פרידבורג בענין זה.

וידידי הגאון מפארעמישלא יצ"ו בשו"ת בית יצחק חלק א"ח סי' ד' אות ג' אף הוא היה מתכוון להוכיח מהא דנלא תצי תמש דלא נאמר דין תצי שיעור בקיום מצות עשה ושוב דחה דיש לומר דמי שאין לו כי אם תצי שיעור מצה חייב לאכלו לקיים מקצת המצנה מה שאין כן פדיון הבן שאינו נותן להפיקו בחנם אף בתורת שיעבוד זה קונה הבן אצל הפהג אם כן פשאין לו רק תצי תמש ולא יועיל פדיונו למה יתן לפהג בחנם פינו דאין תועלת בפדיון זה עי"ש: ה) בחג המצות שהמנהג ליקח מן מצת מצנה ומשאר המצות ומצרפין אותם לחלה פתיבתי בתשובה דלאותם הנוהגים פדעת הרבה פוסקים דאין יוצאין למצת מצנה רק בחטים משומרים משעת קצירה ואילו בשאר מצות אין מקפדים שיהיו משומרים נראה לי ברור דאין מצרפין העיסות פינו שמקפיד על תערוכתם וגרע מעיסה שאין בה פרפום שאינה מצטרפת מחמת שמקפיד עליהם שלא יתערבו דכ"ש בזה דחשיב קפידא וז"פ לדינא כן פתיבתי הרב ישועות יעקב בחיו"ד בנימוקיו לסי' שכ"ו: (ו) מה שלא אסרו מצה ומרור בפסח שחל להיות בשבת משום גזרה דרבה שפא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים פשוטר ולולב הוא משום שאין דרף לצאת בלילה ומה שאסרו קריאת מגילה הוא משום קריאה דיממא כן פתיבתי הגאון העמק שאלה (פי' על השאלות) בפרישת ניקהל בשאלתא לפורים אות כ"א ולפום ריקטא יש לפקפק בדב"ק דהא עיקר טעמא דרבה הוא משום דאין הפל בקיאים וחישינן שילף אצל בקי וגו' וזה אינו שייך במצה ומרור דאין בהם חסרון בקיאות ולא שייכה הגזרה פלל: ז) אם אכל פזית ממצה שנעשית מחמץ נוקשה דאינו אסור אלא מדרבנן אם יצא ידי חובתו מדאורייתא רשמתי בסי' י"א אות ח': ח) אחד הניח מצות שאפה על חג הפסח ושומן של פסח בבית אדון אחד בחדר מיוחד שישנים שם ואין אוכלים שם ואחר כך בא ולקח המצות והיה משקלם שנה פאשר הניחם ובהשומן היה לו טביעות עין נשאל הגאון עמודי אש נר"ו בסי' ח' אם יש לחוש שפא החליף האדון והאריה מאד פדין חשש חלוף פדבר שפינד נכרי במה שאין לו הנאה אי חיישינן שייחליף להכשיל את הישראל והעלה דנקיטינן דכל שאין הנאה לנכרי לא חיישינן שייחליף אפילו באיסורי תורה ובד' ס' סוף ע"ד פתיבתי אחד דשפא לא היה פת להאדון ולקח המצות ואפה אחרות פתיבתי וכו' שפתיבתי הגאון חכם צבי סי' ט"ל דבכי האי גוונא חיישינן ודחה דבריו דלא אמר כן הח"ץ

אֵלָא בְּמִקּוּם שְׂאִין פֶּת מְצוּי אַבְל בְּסֵתָם לָא חֵיִישִׁינָן וּפְלַפְל קִצַּת בְּזָה וְסִיָּים וּמָה גַם שְׁהַנְכְּרִי אִינוּ יוֹדַע אִיָּה מְנַקְרִין הַמְצוֹת וְאִיָּה אוֹפִין אוֹתָן וּמְרַתַּת שְׁיַפִּיר הַיְשָׁרְאֵל וְכִי הָאִי גִוּוֹנָא פְּתַב רַש"י בְּתִשׁוּ' גַבִּי נִיקוּר הַבְּשָׁר וּמָה גַם דְּמַשְׁקֵלָם שְׁוֵה דְזָה הָוִי סִיָּמָן וְכוּ' וְגַם הַשְׁוֹמֵן מוֹעִיל בּוֹ הַטְּבִיעוֹת עֵין וְהָאֵרִיף קִצַּת בְּמַהוּת הַטְּבִיעוֹת עֵין אִי בְּעֵינָן שְׁבַעְתָּן הָעֵין וְכַתֵּב דְּשַׁבְּעָתָן הָעֵין לְכַתְּחֵלָה בְּעֵינָן וְאַחַר כֵּן סָגִי אִם מְכִירוּ בְּטְבִיעוֹת עֵין כֹּל דְּהוּ וְכַתֵּב בְּשֵׁם סֹפֵר שְׁבִילֵי תוֹרָה בַּאֲה"ע ס' קמ"ב דְּלֵא מְהֵנִי טְבִיעוֹת עֵין גַבִּי גִט אֵלָא לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן וְכַתֵּב עַל דְּבְרֵי דְלִיתָא דְדוֹקָא גַבִּי אַבְדָּה דְאִיכָא חִימוּד מְמוֹן הוּא דְלֵא מְהֵדְרִינָן בְּטְבִיעוֹת עֵין אֵלָא לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן אַבְל בְּאִיסוּרִין מְהֵנִי טְבִיעוֹת עֵין אִפִּי' לְהֵדְיוּט וּמְסִיק דְהַמְצוֹת וְהַשְׁמָן מְוֹתָרִים ט) מִי שְׂאִין לוֹ מְצָה בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אֵלָא מִן הַחֲדָשׁ אִי אֲמַרִינָן דְאַתִּי עֲשֵׂה דְבַעֲרָב תֹּאכְלוּ מְצוֹת וְדַחֲי לֹא תַעֲשֶׂה דְאַכִּילַת חֲדָשׁ הֵנָּה רַב אֶחָד בְּשׁו"ת מִים רַבִּים ס' מ"ג נְסֵתֶפֶק בְּזָה וְהַעֲלָה דְשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף וְלֹא אֲמַרִינָן בְּזָה אֲתִי עֲשֵׂה וְדַחֲי לֹא תַעֲשֶׂה דְאִיסוּר חֲדָשׁ מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וּמְצוֹת אֲכִילַת מְצָה בְּזִמְן הֵנָּה לֹא מִיקְרִי מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה אֲרֵף דְבִאֲמַת הִיא מִן הַתּוֹרָה פִּינּוֹן שְׂאִינוּ מְפֹרָשׁ לֹא אֲמַרִינָן בִּיהָ אֲתִי עֲשֵׂה וְדַחֲי לֹא תַעֲשֶׂה וְהָאֵרִיף בְּזָה וּבָא רַעְהוּ הֶרֶב הַמְחַבֵּר בְּס' מ"ד וְדַחֲהָ כֹּל יְסוּדוֹתָיו וְהִלְכָה זֹו הַעֲלָה דְחֲדָשׁ בְּזִמְן הֵנָּה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בְּשֶׁל נְכָרִי אִינוּ אֵלָא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא וְאַפִּילוּ גִימָא דְהָנִי אִיסוּר גְּמוּר אִינוּ אֵלָא מְדַרְבְּנָן וְלָכֵן מִי שְׂאִי אֲפָשָׁר לוֹ לְקַיָּים מְצוֹת אֲכִילַת מְצָה בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה שְׁהוּא מְדַאוּרִייתָא אֵלָא בְּחֲדָשׁ שְׁבַחְוּצָה לְאֶרֶץ שְׁהִיא תְּבוּאָה שֶׁל נְכָרִי יְקַיָּים הַמְצוֹה בְּזָה וְלֹא יַחוּשׁ לְאִיסוּר חֲדָשׁ כְּשֶׁהוּא שֶׁל נְכָרִי וְחוּצָה לְאֶרֶץ וְלֹא גְזָרִינָן בְּזָה כְּזִית רֵאשׁוֹן אֲטוּ כְּזִית שְׁנִי וְכוּ' וְהִבִּיא מַה שְׁפַתֵּב הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ בְּס' ת"ס בְּשֵׁם רַש"ל מְעֲשֶׂה בְּאֲדָם אֶחָד שְׁהֵיָה תְּפּוּס וְלֹא רָצָה לְאַכּוֹל מְצָה שֶׁתְּקַנָּה הַנְּכָרִי וְכוּ' וְכַתֵּב הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ דְּלֹאוּ לְמִימְרָא שְׁלֵא אַכֵּל כֹּל דְּאֲטוּ בְּשׁוּפְטָנִי עֲסִיקִינָן שְׁיַבְטֵל מְצוֹת עֲשֵׂה דְאוּרִייתָא מְשׁוּם שְׁלֵא לְעַבְרוּר אֲאִיסוּר דְרַבְּנָן וְהֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ שְׁמַגְמָגָם עַל דְּבָרֵי הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ.

הֵיָנוּ מְשׁוּם שְׁסוּבֵר דְשִׁמּוּר מִן הַתּוֹרָה וְכוּ' אַבְל בְּעֵיקָר סְבַרְתָּ הַבֵּית חֲדָשׁ שְׁלֵא לְדַחֲוֹת מְצוֹת עֲשֵׂה דְאוּרִייתָא מְשׁוּם אִיסוּר דְרַבְּנָן כּוֹלִי עֲלֵמָא מוֹדוֹ וְלִי הַדֵּל נִרְאָה דְאָם נֹאמֵר דְאִיסוּר חֲדָשׁ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בְּשֶׁל נְכָרִי הוּא אִיסוּר גְּמוּר מְדַרְבְּנָן קֹשָׁה לְהַתִּיר לוֹ כְּדִי לְקַיָּים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה דְאֲדַרְבָּה יֵשׁ לוֹמֵר מוּטָב שְׁיַעֲבֹר מְצוֹה דְאוּרִייתָא בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה וְלֹא יַעֲבֹר אִיסוּר דְרַבְּנָן בְּקוּם עֲשֵׂה וְצָרִיף לְהַתִּישֵׁב בְּמַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוּנְטְרִיס הַכְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הָאֵלָף אוֹת שִׁ"ז (בְּשִׁדִּי חֲמַד ח"א) שׁוּב רֵאִיתִי לְהֶרֶב חֶק יַעֲקֹב שְׁפַתֵּב גַם כֵּן דִּישׁ לוֹמֵר דְהַעֲמִידוּ דְבְרֵיהֶם בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה וְצָרִיף לְעֵינָן בְּדַבְרֵי הַמְפָּרָשִׁים שֶׁם אֲרֵף אִם אִיסוּר חֲדָשׁ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בְּשֶׁל נְכָרִי אִינוּ אֵלָא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא דְבָרִי הֶרֶב מִים רַבִּים טוֹבִים וְנִכּוּחִים וְעֵינָן מַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּזָה בְּמַעֲרַכַת חֲדָשׁ בְּדִינִים אֵלוּ בְּס"ד: אַחַר זִמְן רַב רֵאִיתִי שְׁהַגְּאוֹן שְׁאֲגַת אֲרִיָּה בְּס' צ"ו עֲמַד בְּזָה בְּמִי שְׂאִין לוֹ מְצַת מְצוֹה שֶׁל הֵיָתֵר אֵלָא שֶׁל חֲדָשׁ אוֹ שֶׁל אִיסוּר אַחַר אִי אֲמַרִינָן יְבֵא עֲשֵׂה דְמְצָה וְיִדְחָה לֹא תַעֲשֶׂה וּמְסִיק דְאָם הוּא שֶׁל חֲדָשׁ וְכִינְצָא דְאִין בּוֹ אֵלָא לְאוּ לְבַד בְּלֵא עֲשֵׂה וּבְלֵא עוֹנָשׁ מִיתָה יֹאכֵל מְמַנּוּ כְּזִית מְצָה בְּלִיל פֶּסַח אַבְל אִם יֵשׁ עֲשֵׂה עִם הַלְאוּ אוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ עוֹנָשׁ מִיתָה לֹא וְעֵינָן לְהֶרֶב תְּפֹאֲרַת יִשְׂרָאֵל פִּירוּשׁ הַמְשַׁנְיֹות בְּפִרְק שְׁנֵי דְפְסָחִים מְשַׁנָּה ו' אוֹת מ"ט וְהֶרֶב פְּתַח הַדְּבִיר בַּח"ג ד' שִׁ"ח ע"ב כְּתַב בְּשֵׁם מְרַן מוֹהֲרִיט"א בְּסִפְר שְׁמַחַת יוֹם טוֹב ס' מ"ב ד' קס"ח

שחקר במאי דקנימא לן דמצה של טבל אינו יוצא ביה משום דהוי מצוה הפאה בעבירה אם הוא דוקא פשיכול לקניימ מצנות מצה בלאו הכי אבל אם נמצא בדרה ואין לו אלא מצה של טבל מי אמרינן דחייב לאכול פזית לקניימ המצוה דאמי עשה ודחי לא תעשה פנין שאי אפשר לקניימ שתיהן ופשוט דלא יצא דדחיתת הלאו אתי על ידי פשיעה דאם הנה משתדל שלא לבטל המצוה והנה מבקש מקודם מצה של היתר הנה יכול לקניימ המצוה בלא עבירה וכיון שהנה פושע שלא בקש הנה ליה מצוה הפאה בעבירה ולא אמרינן בזה אתי עשה ודחי לא תעשה עכ"ל וצריד לעיין בגוף ספר שמחת יום טוב אי קאי אדיעבד כדמשמע ממה שכתב ופשוט דלא יצא או קאי אלכתחלה כמשמעות שאר הלשון ועיין בשאגת אריה סי' צ"ז.

לענין דיעבד באיסור טבל וכיוצא שאינו נדחין מפני עשה דמצה אם יצא בהם ידי חובתו ונפקא מינה באם השיג אחר פה מצה מאיסור קל שנדחה מפני עשה דמצה אם יאכל ממנו פזית לקניימ המצוה ועיין בעניינים אלו בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' י"א ובחמתם סופר א"ח סי' קל"ז ובשו"ת כתב סופר סי' ע"א (הבאתי תנרף דבריו בשדי חמד ח"א ד' ט"ז ע"ד אות י"א בחלק אסיפת דינים): שוב ראיתי במנחת יאודה (שפספר דעת זקנים המיוחס לרבותינו התוס') בפרשת ראה על פסוק ששית ימים תאכל מצות שכתב פירוש רש"י שבעה מן הישן וששה מן החדש וקשה תיפוק ליה מלחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותירץ רבינו יוסף מניקולא דאי לאו ששית ימים הנה אמינא דאתי בערב תאכלו מצות ודחי לא תעשה דחדש ונפקא מינה היכא דלא משפחת כלל (בליל) ט"ו בניסן אלא החדש שיטול ממנו אפילו קודם הקרבנות קא משמע לן ששית ימים דמשמע ששית ימים ולא שבע ולא הפא מכלל עשה עשה ואיכא לאו ועשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה עכ"ל.

הנה מבואר דבחדש איכא לאו ועשה דלא כדתפסו רבני האחרונים הנז"ל דאין בחדש אלא איסור לאו ושקלו וטרו אי אתי עשה ודחי לא תעשה אף כפר כתב מרן חיד"א במחזיק ברכה סוף סי' עת"ה דדברי רבינו יוסף הנז"ל הם היפך מה שאמרו בירושלמי פרק שני דחלה וניחא ליה שרבינו יוסף כתב פן לדרשת הספרי שהביא רש"י ובהכי פליגי עי"ש: והנה בענין זה כתב לי ידידי הגאון אברהם צבי הכהן קארקילאנסקי אבד"ק חארסן יצ"ו ונ"ל במי שאין לו מצה אלא מן החדש אי אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה דחדש הביא כת"ר הרבה המדברים מענין זה הנה באור זרוע הגדול הלכות פסחים סי' רצ"ג שם פלפל ארוך אם עשה דאכילת מצה דוחה לאו דחדש והביא הירושלמי בפרק שני דחלה ושם הביא מה שתירץ הירושלמי דאין עשה דקודם הדבור וכו' והתוספות בקידושין ד' ל"ח גם פן הביאו התירוצ של הירושלמי הנז"ל.

ושם באור זרוע הנז"ל מפלפל אי עשה דקודם הדבור עדיף מעשה דלאחר הדבור פי בבבלי מצינו ביבמות ד' ה' ע"ב ממילה ותמיד שפן ישנו לפני הדבור אלמא דקודם הדבור עדיף ועיין שם מה שתירץ.

ואני אמרתי פי באמת הבבלי והירושלמי מחולקים בענין זה אם עשה שקודם הדבור עדיף או עשה שאחר הדבור עדיף ובזה הסברתי הגמרא דקידושין ד' כ"ט ע"ב ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה וכו' ולא פליגי הא לן והא להו עי"ש בפירוש רש"י שמחלק

בְּנֵי בָּבֶל לֹמְדִים חוּץ לְמְקוֹמָם וְכוּ' וְעֵינָיו שָׁם בְּתוֹסְפוֹת ד"ה הָא מַה שֶׁר"ת מִקְשָׁה עַל פִּירוּשׁ רַש"י וּמִת"ר שֶׁם אֵיפְכָא עי"ש וְנִרְאֶה לִי לֹמֵר פִּירוּשׁ חֲדָשׁ דְּהֵלַא פְּרִיָּה וּרְבִיָּה עֲשֵׂה שְׁקוּנָדָם הַדְּבוּר וְהַתּוֹרָה וְלִמְדָתָם עֲשֵׂה שְׁלֹאֲחֵר הַדְּבוּר וְאִם כֵּן לְפִי הַבְּבֵלִי עֲשֵׂה שְׁקוּנָדָם הַדְּבוּר עֲדִיף הִילְכָהּ יִשְׂא אִשָּׁה וְאַחֵר כֶּף יִלְמֹד תּוֹרָה וְלְפִי הִירוּשְׁלָמִי עֲשֵׂה שְׁלֹאֲחֵר הַדְּבוּר עֲדִיף לְכֶף יִלְמֹד תּוֹרָה וְאַחֵר כֶּף יִשְׂא אִשָּׁה וְזֹאת פִּירוּשׁ הָא לֵן פִּירוּשׁ לְבַבְלִי וְהָא לְהוּ פִּירוּשׁ לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עכ"ד יצ"ו: וּבְסִפֵּר תּוֹרַת מִשָּׁה לְהַגְאֹן חֲתָם סוֹפֵר בְּפִרְשֵׁת בֵּא ד' י"ט עַל פְּסוּק שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ רְאִיתִי שְׂאִין דַּעְתּוֹ כְּדַעַת הַגְאֹנִים הַנְזוּ"ל לְעַנְיָן טָבֵל וְחֲדָשׁ דְּמַר מְשׁוּנָה לְהוּ אֶהְדְּדִי וּמַר סִבְר דְּטָבֵל דְּאִית בִּיָּה עֲוֹנָשׁ מִיתָה חֲמוּר לְעַנְיָן זֶה וְאִילוּ הֲחֲתָם סוֹפֵר סוֹבֵר דְּקִיל טָבֵל מְחֲדָשׁ וְהַסְבִּיר טַעַם לְחֻלְק בְּדִין זֶה בֵּין מִצָּה מְחֲדָשׁ לְמִצָּה מְטָבֵל וְנ"ל בְּפִסְחִים ד' ל"ח ע"ב מִצָּה הַנְּאָכְלָת לְשִׁבְעָה יָמִים פִּירֵשׁ רַש"י דְּרַב יוֹסֵף סְמָךְ נְמִי אֲדַרְשָׁה דְּרַבֵּה דְּבַעֲי מִצָּה הָעֲשׂוּיָה לְשֵׁם שְׁבַעָה יָמִים וְכֵן פְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת וּבִזְהָ נִרְאֶה לְיִישָׁב קוֹנְשֵׁיַת הַתּוֹסְפוֹת בְּקִידוּשֵׁין ד' ל"ח ע"א ד"ה דְּאַקְרוּב עֲוֹנָר וְהַדְר אָכוּל דְּאַמְאִי לֹא אֲתִי עֲשֵׂה דְּמִצָּה וְדָחִי לֹא תַעֲשֵׂה דְּחֲדָשׁ וְלִהְאָמוּר נִיחָא דְּהֵךְ לֹא חֲזִי אֱלָא לְכַזִּיַּת מִצָּה זֶה דִּישׁ בּוּ עֲשֵׂה וְדָחִי לֹא תַעֲשֵׂה אָבֵל תּוּ לֹא חֲזִי לְמִיכַל מְנִיָּה עַד דְּאַקְרוּב עֲוֹנָר וְאִינָה נְאָכְלָת כָּל שְׁבַעָה וְלֹא דְּמִי לְמִצָּה שְׁל טָבֵל דְּאַפְשָׁר דְּהִנּוּה אֲתִי עֲשֵׂה וְדָחִי לֹא תַעֲשֵׂה דְּהֲתָם חֲזִי שְׁפִיר לְכָל שְׁבַעָה כְּשִׁיפְרוּשׁ מְמַנּוּ תְרוּמָה וְתִהְיֶה הַתְרוּמָה לְכַהֵן וְהַחֲוֹלִין לְיִשְׂרָאֵל מַה שְׂאִין כֵּן הֵכָא עכ"ל וְאַתָּה תַחֲזוּה פְּלִפְלָא חֲרִיפָא בַס' אוּרִי וְיִישְׁעֵי לִידִידֵי הַגְאֹן אַבְד"ק יַאֲסִי יצ"ו בַסִּי מ"ב לְיִישָׁב בְּכַמָּה פְּנִים קוֹנְשֵׁיַת הַגְאֹן שְׂאֲגַת אֲרִיָּה בַסִּי צ"ו עַל טָבֵל דְּלָמָּה לֹא יָבֵא עֲשֵׂה דְּאַכִּילַת מִצָּה וְיִדְחָה הֵלַא תַעֲשֵׂה דְּטָבֵל וּבְאַחַד מֵהִישׁוּבִים שְׁפַתְבֵּי הָרַב יצ"ו בְּמַה שְׁמַדְמָה מִצָּנָה הַבָּאָה בְּעַבְרִיָּה לְדִינָא דְּכָל מְלִתָּא דְּאַמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד וְעַל פִּי כְּלִיָּה דְּמָרְן מוֹהֲרִימ"ט דְּלֹא אֲמַרִּינוּ אִי עֲבִיד לֹא מְהַנִּי אֱלָא הֵיכָא דְּעַל יְדֵי זֶה דְּלֹא מְהַנִּי יְתוֹנֵן הָאִיסוּר וְלֹא הֵיכָא שְׁלֹא יְתוֹנֵן הָאִיסוּר דְּמֵאִי הִנּוּה הִנּוּה וְכוּ' עי"ש דַּב"ק לְפּוּם רִיָּהטָא יֵשׁ לִי לְפַקְפֵּק דְּלְפִי הַנְּרָאָה עַנְיָנִים חֲלוּקִים הֵם מִצָּנָה הַבָּאָה בְּעַבְרִיָּה עִם הָא דְּכָל דְּאַמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד וְכַעַת אִין לִי פְּנֵאִי לְהַתְיַשָּׁב בִּזְהָ וְאַנִּי אֲמַרְתִּי בְּחִפְזִי לְהַעִיר אֲזַן שׁוֹמַעַת וְעַל תְּשׁוּבַת הַגְאֹן חֲתָם סוֹפֵר סִי קל"ז שְׁצִינְתִּי לְמַעֲלָה (בַּד"ה אַחֵר זְמַן) עֵינָיו לְתַלְמִידֵיהָ דְּרַב בְּשׁו"ת מוֹהֲר"ם שִׁיק סִי רס"ב בְּאַנְרָךְ לְקִיָּים דְּבָרֵי מַר רַבּוֹ: יו"ד) בְּעַנְיָן אֲכִילַת מִצָּה בְּכָל יָמֵי הַפֶּסַח בְּיָמִים וּבְלִילוֹת חוּץ מִשְׁנֵי לִילוֹת רֵאשׁוֹנִים הַדְּבָר פְּשוּט שְׂאִינָה אֲכִילַת חוּבָה וְאִי בְּעִי אֲכִיל וְאִי בְּעִי לֹא אָכַל מִצָּה וְלֹא רְאִיתִי וְלֹא שְׁמַעְתִּי בְּהִיּוֹתִי בְּעִיר מוֹלְדָתִי עִיר הַקְּוֹדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תוֹב"ב וְלֹא בְּשִׁפְנֵי בְּעִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים מִי שְׁבַרְךָ עַל אֲכִילַת מִצָּה בְּיָמֵי פֶסַח לֹא בְּיָמִים וְלֹא בְּלִילוֹת כִּי אִם בְּשְׁנֵי הַלִּילוֹת רֵאשׁוֹנִים אָבֵל בְּיָמִים אֲפִילוּ בְּיָמִים רֵאשׁוֹנִים וְכֵן בְּשָׂאֵר הַלִּילוֹת אִין מְבָרְכִים כִּי אִם בְּרַפְתָּ הַמוֹצֵיא אָבֵל לֹא בְּרַפְתָּ עַל אֲכִילַת מִצָּה וְהַטַּעַם פְּשוּט כִּינּוּ שְׂאִין הָאֲכִילָה בְּהֵם חוּבָה אוּ מִצָּנָה רַק רֵשׁוּת כְּדְאַמְרִינוּ בְּש"ס (פְּסָחִים ד' ק"ד ע"א) וְכֵן פְּסָקוּ הַפּוֹסְקִים הָרִי"ף וְהַרְמְב"ם וְהָרָא"שׁ וְהַטוּר עי"ש וּמָרְן בְּש"ע סִי עַת"ה ס"ז כְּתַב אִין חִיּוּב אֲכִילַת מִצָּה אֱלָא בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן בְּלַבַּד וְאִין לְדַקְדַּק מְלִשׁוֹן זֶה דְּחִיּוּבָא הוּא דְּלִיכָא הָא מִצָּנָה אֵיכָא דְּכָל כִּי הָאִי אֵיבְעִי לִיָּה לְפָרוּשֵׁי בְּהַדְיָא אֱלָא וְדֵאִי סְתָמוּ כְּפִירוּשׁוֹ דְּאִינוּ לֹא חוּבָה וְלֹא מִצָּנָה אֱלָא רֵשׁוּת וְכִמוּ שְׁמַפְוֶרֶשׁ בְּדְבָרֵי הַרְמְב"ם בְּפָרְק שִׁישִׁי מֵהַלְכוֹת מִצָּה וּבְדְבָרֵי רַבִּינוּ הַטוּר עי"ש וְכֵן פְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים בַּסִּי תנ"ה בְּדִין מִים שְׁלָנוּ אִם לְשִׁפְכֵן

מפני המת או התקופה שיש לחלק בין מצה שיוצא בה ידי חובתו בשתי הלילות דקפדינו שלא יהיה נראה כמזלזל במאמר הפתוב שומר מצנה לא ידע דבר רע למצה של הימים ושאר הלילות עי"ש וכן פתבו מרבני האחרונים עיין להרב פסד יצחק הובא בעיקרי הד"ט סי' ח"י אות ס"ב הבאתיו בשדי חמד ח"א במערכת אכילה אות ח': וזה לשון הרב דרן פקודיך במצנת עשה יו"ד בחלק הדבור אות ד' ובשאר ימות החג אין מצנה לאכול מצה רק שלא לאכל חמץ ושם בחלק המחשבה אות א' פתב שבעת ימים דמצות רשות רק אם בא לאכול לחם לא יאכל חמץ עכ"ל ואם זכרוננו אינו מכזיב ראיתי פן בכמה ספרים דאכילת מצה בימים ובשאר לילות אינו אלא רשות ואי בעי לא אכיל ומשום הכי אין מברכין על אכילת מצה עליהם ואף דהרב חתם סופר בחלק יו"ד סי' קצ"א (בד"ה ומ"ש התוס') פתב שדעת התקוני על התורה דמצנה איפא באכילת מצה כל שבועה וכתב שבתדושו עשה לו סמוכים ויחס לזה דעת הרא"ש והר"ן מפל מקום כבר כתב מפורש דרשות היא ואי בעי לא אכיל כלל ומשום הכי אין מברכין על מצה כל שבועה אלא דמפל מקום אי אכיל מצנה קעביד עי"ש איברא דאיני מבין לדעת התקוני דאי אכיל מצנה קעביד למה לא יברך ומאי שנא משחיטה דאי בעי לא שחיט ואי שחיט מצנה קעביד ומברך על כל פנים הרי פתב מפורש דאינו מברך על אכילת מצה והראשונים הרז"ה בסוף פסחים והרשב"א בתשובה וכמה מרבני האחרונים עמדו לבאר מפני מה אין מברכין על המצה כל שבועה עיין למרו חיד"א בספר ברפי יוסף סי' עת"ה אות ו' ובמחזיק ברכה וחק יעקב ושלחן גבוה ס"ק כ"ח ובשו"ת בגן ציון הדדשות סי' מ"ו שמעת מינה דנקטי בפשיטות דאין לברך על אכילת מצה בשאר לילות ולא בימים פלל: וכל זה היה פשוט מאד בעיני ולא הייתי צריך לכתבו פלל לולא שנודע לי שבפיר הזאת הרבה בעלי בתים וקצת מבינים יש מהם שהיו נוהגים לברך על אכילת מצה בכל ימי הפסח בימים ובלילות כל זמן שעושים סעודה מברכים המוציא ועל אכילת מצה פדרך שמברכים בשני הלילות ויש מהם שהיו מברכין רק בשני הלילות ושני ימים ראשונים ועמדתי מרעיד לקול השמועה וחקרתי בדבר והנה אמת והודעתי להם (בהכרזה בכל בתי פנסיות) שלא יברכו ברכות לבטלה פי מנהג זה לפי דעתי אין לו מקום ומנהג בטעות הוא ואף שראיתי להרב יפה ללב בח"ב שמדבריו יש לעשות סמוכים למנהגים הנ"ל נראה לי הדל דאין לסמוך על זה כמו שאבאר בס"ד והוא שפתב בדרף ט"ל ע"ב דמדברי הרב אבן עזרא בפרשת בא על פסוק שבעת ימים מצות תאכלו מתבאר שפובר דאכילת מצה כל שבועה היא חובה וכו' ושם בדרף ח"ק ע"ב פתב שפן מתבאר גם פן ממה שפתב בפרשת משפטים על פסוק את חג המצות תשמור ששית ימים תאכל מצות ושפן נראה מדברי הרב צדה לדרך במאמר ד' פלל ו' פ"א במה שנתן טעם לאכילת מצה שבעת ימים וכתב דאף דמרו חיד"א בשם הגדולים בקונטרס ועד לחכמים (בשם ראב"ע) פתב בשם רבני איטלייני שנתברר שתלמידי הראב"ע שלחו יד בפירושו והוסיפו מדעתם דברים אשר לא כן וכל לשון שימצא בחומש ובגביאים שהוא מתנגד לדברי רז"ל אינו מהראב"ע עצמו רק תלמידיו אחרי מותו שלטו יד זרים שלא בידעתו לכתוב אשר לא עלה על לבו והראב"ע וכסאו נקי מפל מקום בכגון דא דבגמרא לא אמרו אלא רשות שנתנו הבחירה ביז האדם לעשות מה שירצה לא מצי פטר נפשיה שלא לאכול שהרי יש אומרים שמצנה לאכול ואין זה מנגד לדברי רז"ל פינו שהם אמרו שיעשה מה שלבו

חפץ ועליו תבא ברכת טוב שמרבה בברכות ליכול וליחדי כל הימים אלו דבריו יצ"ו:
הנה אם פונתו לומר שיאכל ויברך ברכת על אכילת מצה אין דעתי הענינה נוחה בזה
דאף אם לדעת הראב"ע חובה לאכול כל שבעת הימים וכן לדעת הרב צדה לדרך מפל
מקום אין לנו לסמוך על זה לברך מדעתנו דאף אם היו אומרים בפירוש לאכול ולברך
ברכת המצוה מפל מקום פיון שאין פן משמעות הש"ס וכל הפוסקים אין לנו ליפנס
בספק ברכה שאינה צריכה דאף למאן דאמר דאסור דרבנן הוא מפל מקום אסור חמור
הוא (עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת הבי"ת אות קט"ו בשדי חמד
ח"א) כל שפן שבאמת לא נמצא בפירוש מי שיאמר לברך נהרי הרב התקוני שסבר
דאיכא מצוה באכילת מצה כל שבעת הימים בכל זאת כתב הרב חתם סופר לדעתו דאין
מברכים עליה בשאר ימים ולכן יותר נכון בעיני לומר דמה שכתב הרב יפה ללב ועליו
תבא ברכת טוב שמרבה בברכות פונתו שיאכל מצה ויביא עצמו לידי חיוב ברכת על
נטילת ידים והמוציא וברכת המזון אבל ברכת על אכילת מצה גם הוא מודה דאין לברך
דלו יהי אלא ספק הא קיימא לו ספק בברכות להקל וברכת המצות אין מעכבות: ומה
שכתב עוד הרב יפה ללב דמדברי הריב"ה ברמזיו על התורה משמע דגם ביום ראשון
איכא חיוב אכילת מצה ולא דוקא בלילה ממה שכתב בפירוש בא על פסוק בערב תאכלו
מצת חסר ני"ו ששת ימים יהיה רשות לאכול מצה אף ביום הראשון אף בגמטריא חובה
שאין חובה אלא ביום הראשון עכ"ל דמוכח דגם ביום הראשון איכא חיוב דביום
הראשון משמע כל היום כדאמרין בפוסקים ד' צ"ו ע"ב מנין לפסח מצרים שאין חיובו
נוהג אלא יום אחד שנאמר לא יאכל חמץ וסמך ליה היום ופירש רש"י יום אחד משמע
כל היום הכי נמי דכתיב ביום הראשון הוא כל היום לילה ויום עכ"ל אין דבריו נראים
לדעתי הקצרה ופשוט דהריב"ה ברמזיו לא נתפון לרמזו דאיכא חיוב אכילת מצה גם
ביום (היפה ממה שכתב איהו גופיה בטור סי' עת"ה דרק בלילה ראשונה חייב לאכול
ומפאן ואילך היא רשות ואף בליל ראשון רק פזית חייב) אלא פונתו לרמזו דאף דבכל
ששת ימים היא רשות בין בימים בין בלילות מפל מקום יום ראשון חלוק מהם דחייב
מיהא בלילה כדכתיב בערב תאכלו מצת ומפשטיה דקרא אף ביום הראשון תשביתו
דרשינן בש"ס שחמץ אסור בערב פסח מששה שעות ולמעלה ולא אמרו שיהא אסור
כל היום ואם פן פונת הפתוב שביום הקודם לפסח יש בו חיוב השבתה ואף חלק הכי
נמי כשנאמר שבא לרמזו אכילת מצה בראשון לא שיהיה כל היום בחיוב אכילת מצה
אלא שיש בכללות היום חיוב אכילת מצה והיננו בלילה כדכתיב בערב תאכלו מצות ולא
דמי להיא דפסק ראשון דהתם פתיב היום והכא פתיב ביום פן נראה לי הדל פשוט
ונמצא לפי זה דאין מקום להמנהגים הנ"ל לברך על אכילת מצה לא באכילת שני ימים
ראשונים וכל שפן בשאר לילות וימים נראוי לבטל המנהגים האלה כי אין להם יסוד
לברך ברכה שאינה צריכה אפס פי עז שמצאתי פתוב בקונטרסי שבהיותי לפני איזה
שנים בעיר הסמוכה ראיתי בספר חדש שכתב בשם ביאורי הגר"א על ש"ע א"ח
ובמעשה רב שמחליט להלכה ולמעשה שאכילת מצה מצוה מן התורה היא בכל ימי
הפסח ולפי שבלילה הראשון היא חובה קראו חז"ל אכילת שאר ימים רשות שמצוה
לגבי חובה מקריא רשות אלה הדברים מצאתי בקונטרסי והיה בדעתי אז לחקור על זה
מרבני דורנו אם פנים הדברים שפן כתב הגר"א כי אין מצוי בעיר הזו ביאורי הגר"א

לא"ח ולא ספר מעשה רב וגם למודעי צריף אם פתב לברך גם פן על אכילת מצה פל שבועה אחרת שלדעתו מצנה מן התורה היא לאכול מצה פל שבועה (פמו שכתב בשמו בספר הנ"ל) או שסובר פדעת התקוני לפי מה שכתוב פדעתו הגאון חתם סופר הנ"ל דאף דמצנה איכא אינו מברך אלא בשני לילות שהאכילה בהם חובה על פל זה הנה צריף לחקור ומלתא מני אנדא ועתה על ידי מעשה הנז"ל נתעוררתי לחקור על זה.

וזאת אשר השיב בזה הגאון המפורסם כקש"ת מוהר"ר יוסף פריא שטערין יצ"ו בנדון שאלתו בשם המעשה רב ומבקש להודיעו אם המוכן מדבריו פהתקוני פמו שכתב החתם סופר פדעתו פיון דמפל מקום אין עליו חובה לאכול דוקא מצה או שדעתו גם פן לברך למלאות תפצו הנני להעתיק לשונו בשלמות באשר איננו בנמצא במחנהו לעיין עליו ונ"ל פאות קפ"ה שבעת ימים תאכל מצות פל שבועה מצנה ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה ומצנה לגבי חובה רשות קרי לה אף על פי כן מצנה מדאורייתא היא וכן פירשו יום טוב אינו צריף אות פסח ומצה סנופות פסופה ועוד פמה ראיות והנה מחבב מאוד מצנות אכילת מצה פל שבועה וביום טוב האחרון הנה אוכל סעודה שלישית אף שלא הנה אוכל שלש סעודות בשאר ימים טובים מפני חביבת מצנות אכילת מצה שזמנו הולך לו ובמוצאי יום טוב הנה משתדל לטעום חמץ וכן חדש באורחא נגהי תמניסר והנה נמנע לאכול לאחר פסח מצה שיוצאין בה ידי חובתו בפסח וכל זה להיפרא לעשיית המצנה שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גזרת הבורא ותברך שמו עכ"ל המעשה רב ובהערת המביא לבית הדפוס בדפוס ווארשא בשנת תרי"ח ולא נזכר שמו על מה שכתב ומצנה לגבי רשות וכו' ונ"ל א"ה עיין תוס' ברכות ט' ע"א ד"ה טעה ובר"נ פרק קמא דשבת סוגיא דלא ישב אדם לפני הספר וכן דעת רוב הפוסקים שתפלת ערבית מצנה אף על פי שקראוה רשות ועל מה שכתב סנופות פסופה א"ה עיין ש"ע ש"ל ס' ל"א ס"ק ג' ועיין תוספות מנחות ל"ו ד"ה יצאו ותוספות ערובין צ"ו ד"ה ימים ואפשר שדעת הגאון דכל מידי דלאו מיתסר אלא בלאו לא בעשה לא מקרי אות ואף להמפרשים שהאות הוא שבימת מלאכה שאני איסור מלאכה משבתות וימים טובים שהוא בעשה ולא תעשה כשבת ריש ד' כ"ה וביצה ד' ח' עכ"ל המגיה: ובעיקר הסברא מהחתם סופר להתקוני עיין ברכות ד' מ"ט ע"ב דאי בעי לא אכיל וכו' וזה רק לענן אי מחזירין ויעיין בפני יהושע פסחים ד' כ"ח ע"ב ד"ה בשעה שישנו בקום אכול מצה וכו' דמאי קאמר ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בכל תאכל חמץ והא בכל שבועה ימים אינו בקום אכול מצה לבר מלילה ראשונה דהוי חובה ועל פרחין דאף על גב דאינו מצנה אלא רשות אפילו הכי שייך האי לישנא פיון דכתיב להדיא שבועת ימים תאכל מצות ועוד אפשר לומר דלרבי שמעון בכל שבועת ימים אכילת מצה מצנה פפושטא דקרא דהא לקמן סוף פרק ערביפסחים משמע דהא דאין מצנות אכילת מצה אלא בלילה ראשונה לא ידעינן אלא מרומיא דקראי פתוב אחד אומר שבועת ימים וכו' וכתוב אחד אומר ששת ימים ודרשינן מה שביעי רשות אף ששה רשות ואם פן לרבי שמעון דדריש לענן חדש וישן בספרי פרשת ראה והובא בילקוט ועיין מנחות ד' ס"ו וכו' יעיש"ב.

ובזה מיושב קושית הטעם המלך פרק שישי מחמץ ומצה על השאגת אריה סי' ל"ו על תמיית התוספות סנופה דף ל' ללישנא קמא במצה של טבל הא הוי מצנה הפאה בעבירה דיש לומר דעשה דמצה דוחה לא תעשה דטבל והא אין ראוי לשבועה פפסחים ל"ח ב'

ולפי דעתי יש לומר למאי דמוקי פּרבי שְמַעוֹן דַּאִין אִיסוּר חָל עַל אִיסוּר וּלְדִידְיָה הָוִי
מַצָּה הִרְאוּיָה לְשַׁבְעָה וְהֶאֱרַכְתִּי בְּחִידוּשֵׁי וּמָה שֶׁפָּתַב הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ מְרוּמֵיָא דְקִרְאִי לִיתָא
שָׁם רַק מָה שֶׁבְעָה רְשׁוֹת וּפִירְשׁ רַשׁ"י שְׁהָרִי הוֹצִיאָו וְכוּ' וְרַק בְּמַכִּילְתָא פְּרִשְׁתָּ בְּאִ פְּתוּב
אַחַד אוֹמֵר שְׁבַעַת וְכוּ' עֵי"ש וּמוֹבָא בְּרַשׁ"י פְּרִשְׁתָּ בְּאִ וּרְאָה: וְאוּלַם בְּפִסְחִים ד' ל"א ב'
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר פִּסַּח בְּאַנְשֵׁים חוֹבָה וּבְנָשִׁים רְשׁוֹת וּמִשְׁמַע דְּבַמַּצָּה מוֹדָה שֶׁהוּא רְשׁוֹת
וּמָה שֶׁהִבִּיא מְרַאב"ע פְּרִשְׁתָּ בְּאִ וּמִשְׁפֻטִים בְּשֵׁם סֶפֶר יָפָה לְלֵב הַסֶּפֶר הַזֶּה לֹא רְאִיתִיו
וְלֹא אֲדַע מָה שֶׁפָּתַב שָׁם אִךְ בְּכַבּוּד הַלְּבָנוֹן שְׁנָה שְׁשִׁית גְּנוּר כ"ג בְּהַעֲרוֹת שׁוֹנוֹת הִבִּיא
מַחֲכָם אַחַד כִּי מַעוֹלָם לֹא עָלָה עַל לֵב רַאב"ע לְפָרֵשׁ בְּחִיּוּב עַל כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים מְלַבֵּד
שֶׁהַכְּרִיחַ אֶת דְּבָרָיו פְּרִשְׁתָּ בְּאִ לְקַבֵּל פִּירוּשׁ בְּלִתִּי טְבָעִי עֲלֵיהֶם הִנֵּה אֲשַׁמִּיטְתִּיהָ עוֹד מָה
שֶׁפָּתַב רַאב"ע בְּסֶפֶר יְסוּד מוֹרָה ד' פ"ה (דְּפוּס פְּרָאג) וְנ"ל וְיֵשׁ שְׁבַעַת יָמִים מְצוֹת עַל
דְּרָךְ הַפְּשׁוּט כִּי הֵם חִיּוּב כִּי הַפְּתוּב הַזֶּפִּיר וְאָמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלִיו מְצוֹת לְחֵם עֲנִי
לְמַעַן תִּזְכָּר אֶת יוֹם צְאֹתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִנֵּה הַזֶּפִּיר הַטַּעַם כִּי עַד שְׁבַעַת יָמִים אָכְלוּ
יִשְׂרָאֵל הַמְצוֹת מִהַדְּבָרִים אֵלֶּה נִרְאָה בְּרוּר כְּמוֹ שֶׁפָּתַבְתִּי וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתְעַקֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר
וּלְהוֹצִיא פְּנוֹת הַדְּבָרִים מִפְּשׁוּטָן כו' עכ"ל הַכּוֹתֵב בְּדְבָרֵי חֲכָמִים בְּכַבּוּד הַלְּבָנוֹן וְעֵינָן
בְּדְבָרֵי שְׂאוּל פְּרִשְׁתָּ רְאָה בְּפִסּוּק שְׁשִׁית יָמִים וְכוּ' בְּפִסְחִים ק"כ מָה שֶׁבִיעֵי רְשׁוֹת וְכוּ'
מִפְּאַן תִּימָה מָה שֶׁפָּתַב בְּמוֹרָה ח"ג פְּרַק מ"ג דְּאַכִּילַת מַצָּה אֵלּוּ הִנֵּה יוֹם אַחַד לֹא הִיָּנוּ
מְרַגְשִׁים בּוֹ רַק בְּהַתְמִיד אֲכִילְתוּ וְכוּ' וְהָרִי בְּאַמַּת לֹא הִנֵּה מְצוּהָ בְּכָל הַשְּׁבַעַת יָמִים רַק
שְׂלֹא לְאַכֵּל חֶמֶץ עֵינָן שָׁם שְׁנַדְחַק לְדַחוֹת וְנֹאסִיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם וְכוּ' יוֹסֵף זְכַרְיָא בְּלֹא"א
הֲרַב מ' נָתַן שְׁטַעְרִין אַבְד"ק שְׁאֲוֹנִיל: אַחַר אֵינָה יָמִים הַשְּׁגִתִּי תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן הַמְּפֹרְסִים
כַּקְש"ת מוהר"ר נְפֹתְלִי צְבִי יְאֻנְדָה בְּרִלִין יצ"ו עַל שְׂאֵלְתִי הַנּוֹ"ל וְנ"ל עַל דְּבַר אֲכִילַת
מַצָּה בְּשַׁבְעַת יָמֵי הַפִּסַּח אַמַּת כִּי כֵן נִמְצָא בְּמַעֲשֵׂה רַב בְּשֵׁם הַגָּר"א דְּמַצּוּהָ לְאַכּוֹל מַצָּה
כָּל שְׁבַעַת אֵלֶּה שְׂאִינוּ חוֹבָה כְּמוֹ בְּלִיל רֹאשׁוֹן וְלֹא נִתְבָּאָר מֵאִין לְמַד הַגָּר"א הִכִּי וְהִנֵּה
נִרְאָה מְדַאִיתָא בְּפִסְחִים ד' מ' דְּאַמִּיָּה דְּמַר בְּרִיָּה דְּרַבִּינָא מְנַקְטָא לִיהָ בְּאַרְבֵּיָה וְאִי מְשׁוּם
לִילִי יוֹם טוֹב רֹאשׁוֹן לְבַד לְמָה לָן אַרְבֵּי אֵלֶּה מְצוּהָ לְכָל יָמֵי הַפִּסַּח אִיבְרָא יֵשׁ לְדַחוֹת
וְלוֹמֵר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ מִפְּאַן אֵלֶּה שְׂאֵם רוֹצֵה לְאַכּוֹל לְחֵם מְחֻיָּב לְאַכּוֹל שְׁמוּרָה אוֹ
מַצָּה וּכְבָר הִרְאִיתִי בְּזָה בְּהַעֲמֵק שְׂאֵלָה ס' ע"ו אוֹת ג' מַחְלֻקַּת רַבּוּתֵינוּ הִרְאִישׁוּנִים וְלֹא
פְּהַר"ן אֲבָל אֵין רְאִיָּה דְּמַצּוּהָ לְאַכּוֹל לְחֵם מְצוֹת אִיךְ שֶׁהוּא לֹא שְׁמַעְנוּ לְבָרְךָ עַל זֶה בְּכָל
יָמֵי הַפִּסַּח וּמְכַל מְקוּם מְסוּפְקֵנִי אִם יֵשׁ בְּזָה מְשׁוּם בְּרַכָּה לְבַטְלָה יְעֵינָן מַר מָה שֶׁפָּתַבְתִּי
בְּהַעֲמֵק שְׂאֵלָה דְּפוּרִים שְׂאֵלְתָא ס"ז אוֹת ג' וְיִדּוּעַ דְּרַב סְעִדְיָה גָּאוֹן פְּתַב לְבָרְךָ אֲשֶׁר
קִדְשָׁנוּ בְּמְצוֹתָיו וְצֻנְנוּ עַל טְבִילַת עֶרֶב יוֹם הַפִּיפּוּרִים וְהִבִּיאָו הִרְא"ש וְהַטוּר א"ח ס'י
תַר"ו וְהַשִּׁיגוּ עֲלֵיו וְה' יִשְׁמְרֵנוּ מְלַבֵּד בְּהוֹרָאָה בְּנִפְשׁ הַעֲמוּס נְפֹתְלִי צְבִי יְאֻנְדָה בְּרִלִין
(עֲתָה יֵצֵא לְאוֹר סֶפֶר מְשִׁיב דְּבַר לְהַגָּאוֹן הַנּוֹ"ל וְעֵנָן זֶה גְּדַפְס בְּסִפְרוֹ בְּחֶלֶק יו"ד סוּף ס'י
ע"ז ע"ש): וְזֹאת תְּשׁוּבַת אִישִׁי כְּהֵן גְּדוֹל יְדִידִי הַגָּאוֹן הַמְּפֹרְסֵם כַּקְש"ת מוהר"ר שְׁלֹמֶה
הַפְּהֵן יצ"ו מוֹוִילְנָא יע"א וְלַעֲנֵן מָה שֶׁשְׂאֵל כַּת"ר נ"י לְנוּ וּלְדַעַתֵּינוּ אוֹדוֹת אֲכִילַת מַצָּה
בְּשֶׁאֵר יָמֵי הַפִּסַּח שֶׁפָּתַב בְּסֶפֶר מַעֲשֵׂה רַב (וְהוּא סֶפֶר שְׁנַכְתָּב בּוֹ כָּל הַהִנְהָגוֹת שֶׁהִנְהִיג
מֶרֶן הַגָּר"א לְהַלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה וְקָבַע בָּהּ מְסָמְרוֹת וְכַעַת גְּדַפְס פַּעַם שְׁנִית בְּתוֹסֶפֶת מְרוֹנְבֵּה
הַגְּהוֹת וְחִידוּשִׁים מְגָאוּנֵי הַזְּמַן וְגַם קִצַּת חִידוּשִׁים וְהַגְּהוֹת גְּדַפְס עַל שְׁמֵי בְּתַחֲלַת הַסֶּפֶר
וְהִנְנִי שׁוֹלְחַם אֶת הַסֶּפֶר הַיְקָר הַזֶּה לְמַתְנָה לְכַת"ר נ"י בְּפִאֲצַט הַזֶּה וְיִמְחֹל כַּת"ר נ"י לְקַבְּלוֹ

מיד הפאצט אמר המספר קבלתיו ורב תודות לאדוני יתיה) דבכל ימות הפסח הוי מצנה דאורייתא ומה דקרו ליה חז"ל רשות משום דמצנה לגבי חובה רשות קרי לה וכן פתוב באמת בספר הזה באות קפ"ה וכתוב שם דיש לזה כמה ראיות אף ח"ו להעלות על הדעת שצריך לברך ומאד תמיהני דהאיה נמצא במתנו אנשים פאלו שיטעו בטעות גדול פזה בדבר הפשוט לכל ואכן טעמא בעי באמת לפי דעת הגר"א דהוי מצנה דאורייתא ונכלל בקרא דשבעת ימים מצות תאכלו למה אין טעון ברכה דנהי דלא דמי לסופה דהתם אף דבשאר ימות התג גם פן אינו חובה לאכול דבר הטעון סופה מפל מקום אי אפשר לאדם בלא שינה והוא אחד מהדברים שטעונים סופה כמו שתירץ הבעל המאור (ומה שתירץ בבגן ציון בסי' מ"ו דבמצות אינו מצנה רק הכונה שלא יאכל חמץ זה לא יתכן לדעת הגר"א הנ"ל ועל פרחין אנו צריכים לתירוץ של הבעל המאור) מפל מקום הא מצות ציצית גם פן אינו חיובא פלל דהא אם רוצה שלא ילבש בגד של ארבע כנפות הרשות בינדו ואף על פי כן אם לובש צריף לברך ומאי חילוק יש בין מצה בכל ימי הפסח לציצת והגם דיש לחלק קצת בין ציצת למצה דהתם לכל הפחות בבגד של ארבע כנפות אם לובש מוטל חיוב מצות עשה ממש להטיל ואם אינו מטיל עובר בעשה אבל גבי מצה אפילו אם רוצה לאכול פת של חמשה מינים אינו מחויב לאפות אותו מצה מן התורה רק שלא יהיה חמץ ולמאן דאמר דחמץ נוקשה דרבנן יכול לאפות אותו דיהיה שייאור דאינו לא חמץ ולא מצה דעל פרחין צריף לומר דהא דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו הפנונה שלא יאכל חמץ דהא בהדיא פתב קרא דבערב תאכלו מצות משמע דבערב ותו לא ואם פן אינו מוטל עליו שום חיוב מצות עשה רק דדעת הגר"א וסייעתו (וכן פתוב בספר באר אברהם להגאון בעל משפיל לאיתן בפסחים דף ל"ה בשם הפני יהושע שפן פתב בשם הספרי דכל שבועה הוא מן התורה) דכיון דלאיסור חמץ בלחוד לא הוצרך דכבר נאמר כמה אזהרות על אכילת חמץ ועל פרחין דאתא נמי להורות דאם אוכל מצה מקיים נמי מצנה אבל חובה לעולם ליכא והילכף לא דמי לציצית ומפל מקום לא נחה דעתי עדיין בזה ואם ירצה ה' לעת הפנאי אראה לעיני עוד בזה ולא באתי רק לעורר פה דברי הדו"ש בלונ"ח וקשור באהבתו פל הימים ומברכו בברכת פהנים שלמה בלא"א מנ"ה ישאל משה הכהן זללה"ה מו"ץ בפ"ק ויילנא: וידידי הגאון שלמה פרעדיש מח"ס פרם חמד יצ"ו אבד"ק ליאדי פתב לי על זה וז"ל בספרו הקדוש במערכת אכילה (בד"ה ומה) בכונת בעל הטורים ברמזיו יעניין בקונץ גידיל תורה קונטרס עשירי סי' קנ"ג אות י"א ד' רע"ח ע"ד ודו"ק עכ"ד יצ"ו.

ועיינתי שם והם דברי ידידי הגאון אליהו דוד ראבינאוויץ אבד"ק פאניוועז יצ"ו דבהדי דשקיל וטרי שם אי איכא עשה דתשפיתו חוץ מערב פסח הביא דברי הריב"ה ברמזיו דאף חובה ביום ראשון וכו' וכתב על דבריו ותמוה מאד דהא בביעור חמץ קאי קרא ולא באכילת מצה ולהאמור יש לומר גם פן סבירא ליה פדברינו דמצות עשה דתשפיתו רק ביום הראשון שהוא ערב פסח לבד עכ"ל יצ"ו וכוונת הרב מוהר"ש יצ"ו להביא סמוכות למה שפתבתי אני הדל דאין להוכיח מדברי הריב"ה ברמזיו דאיכא חיובא גם ביום הראשון שהרי לפי דברי הרב אד"ר הנ"ל יצ"ו לא עסיק בהכי הריב"ה פלל רק על מצות תשפיתו אמנם במחילת כבוד הגאון אד"ר יצ"ו אין דעתי הענינה נוחה בפירושו

דיסגנון לשונו מורה שעל יום ראשון של פסח קאמר דחובה ביום ראשון דוקא ואף דקרא מיירי בביעור ולא באכילת מצה הנה הריב"ה לא פתב זה לילפוטא גמורה ואינו אלא רמז בעלמא ואף אי קרא לא מיירי בהכי הדרשה יפה נדרשת בכל הרמ"ז הרומ"ז על האר"ש: ובעיקר דעת הגר"א שיש מצנה לאכול מצה כל שבועה ימי הפסח כתב לי ידידי הרב הג' זר"ק בנש"ק יעקב זלמן ליפשיץ מעיר בריסק דליטא יצ"ו ונ"ל בספרו אסיפת דינים מערכת אכילה חקר כת"ר בהא דמצנות אכילת מצה אי הוי מצנה כל שבועת ימי הפסח כמו שכתב הגר"א ולמה לא מברכין על אכילת מצה בכל ימי הפסח אי הוי מצנה ולדעת הפעוטה נראה לחלק פיבליגה הראשונה הוא מצנות מצה חיובית מצד עצמה מפני טעם המצנה בעצם שיש בה אכל כל שבועה ימי הפסח הוא רק מצנה לא מצד עצמה אף להראות שלא יאכל חמץ פי בכל לא תעשה הוא לא ניכר קיומא שמנוע מלעשותה מפני גזירת מלך פי הוי בשב ואל תעשה ואולי לא יחפץ עתה לאכול כלל לכה לא יאכל גבילה או שאר איסורין והתורה לא צנה להראות בפועל פי מפני המצנה ימנע מלעבור על לא תעשה אולם במצות לא תאכל חמץ הוי מצנה להראות בפועל פי ימנע מלאכול וזה לא הוי רק אם יאכל פת ולא יאכל חמץ בזה ניכר שמקיים הל"ת מפני גזירת מלך פי אם לא יאכל פת נוכל לומר פי לא ירצה עתה בפת לאכול ואם פן שפיר הוי מצנה בכל שבועה ימי הפסח באכילתה שמקיים הל"ת לבל לאכול חמץ וניחא שפיר דלכה לא מברכין משום דעל קיום לא תעשה לא מברכין ועיין פרי מגדים יו"ד סי' י"ט שהקשה ע הריצב"א בתוס' שבועות ד' כ"ד שסובר דליכא עשה שאינה זבוחה והוי רק תיקון הלאו אם פן למה מברכין על השחיטה עי"ש ואף דבתורה מפורש שבועת ימים תאכל מצה עם כל זה פיון דכתיב ששת ימים למדו דאינו מצנה כדכתב רש"י שם ועל פרחין הא דכתיב שבועת הוא לכונה זו דרק מפני להראות קיום הלא תעשה ולא משום מצנה עצמית עכ"ד יצ"ו: גם ידידי הגאון משה אהרן אלופין אבד"ק חאלוי יצ"ו כתב לי בענין זה ונ"ל במערכת אכילה הביא כ"ת דברי שלשה הרועים נ"י בבבאור דעת הגר"א דאכילת מצה כל שבועה מצנה מן התורה אלא דלגבי חובה מיקרי רשות ואולם אם יש לברך לדעתו כל שבועה נראה ברור שהגר"א בעצמו לא בירך רק בשני הלילות דאם איתא שהוסיף לברך כל שבועה דלא פהמנהג והפוסקים לא היה שותק בספר מעשה רב מלהשמיענו חידוש זה וטעמא נראה דלא דמי לסנפה דהתם נהי דאינו חייב לאכול בסנפה כל שבועה מפל מקום אם אוכל הוי חובה ולכן אין אכילת שאר הימים טפילה לאכילת ליל ראשון דכל סעודה וסעודה הוי חובה בפני עצמה מה שאין פן מצה כל שבועה דלא הוי רק מצנה ומיקרי רשות לגבי חובת לילה ראשונה הילקף מפטרי כולהו בברכת לילה ראשונה כטפילה לגבי עיקר וראיה לזה מהא דסנפה (מ"ה ב') דרבה ב"ב אמר ר"י לולב יום אחד משום דלולב דרבנן סגי ליה בחד יומא (אף דמפסקי לילות מימים ולא הוי פיומא אריכא) וקשה הא על מצנה דרבנן נמי מברכין אלא ודאי דהכא שאני דכיון דאיכא יום ראשון דהוי דאורייתא מאגרא כולהו יומי בתריה כטפילה לגבי עיקר וסגי להו בברכת יום ראשון בלבד ואף דאנן פסקינן פרבין אמר ר"י דלולב שבועה כסנפה היינו משום דלולב מפסקי לילות מימים וסנפה חובה דאורייתא כל שבועה לא כן מצה דלא מפסקי לילות מימים וכולהו שבועה לגבי חובת לילה ראשונה מיקרי רשות הילקף נפטרו כולהו בברכת לילה ראשונה נטפלה לגבי עיקר ולכן נראה דגם להגר"א איכא

בשאר ימים משום ברכה לבטלה ועוד יש לי לדבר ביסוד זה אלא שקשה עלי מלאכת הפתיחה בכתב רש"י עכ"ד יצ"ו: וידידי הרה"ג מוהר"ר לייב בערגער יצ"ו מעיר בענדין הסמוכה למדינת פראסיין כתב לי בענין זה ונ"ל מה שכתב במערכת אכילה אות ז בענין אכילת מצה אם יש מצנה פל שבועה והביא בשם הגר"א דהיא מצנה פל שבועה לעניות דעתי ראיה לדבריו קצת מדברי תרגום יונתן בן עוזיאל פרשת ראה ט"ז פסוק ג' על פסוק לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות לא תיפלין על פסוק חמיע שבועה יומין תיפלין לשמי' פטיר וכו' וממה שכתב לשמי' משמע דהיא מצנה דאי לא הכי מאי לשמי' שייך בזה ואגב אזכיר מה שראיתי בספר גבורות ד' מהמר"ל מפראג פרק מ"ח שכתב דהגם שמקיים המצנה דבערב תאכלו מצות בכזית מכל מקום אם אוכל יותר מקיים גם כן מצנה ועל כן פסק דכל מה שאוכל בליל ראשון צריך הסיפה יעיי"ש ומשמע מדבריו דשאר הימים לא הוי מצנה כלל רק רשות ובדבריו האלה יש ליישב קושית האחרונים אהירושלמי המובא תוספות קידושין (ד' ל"ח ע"א) ד"ה אקרוב עומר דאמאי לא אכלי מצה מחדש נייתי עשה ונידחי לא מעשה דחדש והקשו הא שיעורין נשתפחו בימי אבולו של משה ואם כן לא הי' יודעין כמה יאכלו כזית דלמא השיעור שני כזיתים ולא מקיים המצנה בכזית נחצי שיעור אסור מן התורה ואם יאכלו שני זתים דילמא השיעור כזית והוי הזית שני אסור עכ"ן וי"ל דהנה מבואר בפירוש הראב"ד על התורה פהנים דגם נשים מותרין ללבוש פלאים בציצית הגם דנשים פטורין ממצות עשה דציצית מכל מקום אם עושה מקיימת מצנה ועל כן שייך בזה עשה דוחה לא מעשה ואם כן חזינו מדבריו דגם מצות עשה דהיא רשות שייך עשה דוחה לא מעשה ומינשב קושיתם דשפיר הי' מצי לאכול שני זתים פנין דמקיימין מצנה גם בכזית שני כדברי המר"ל שייך בזה עשה דוחה לא מעשה ויתייבש בזה קושית המרי"ט בחידושו לקידושין שם שהקשה אמה שכתבו תוספות דמשום הכי לא שייך עשה דוחה לא מעשה דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לא מעשה דלאחר הדיבור הא ביבמות (ד' ה' ע"ב) איתא דעשה דלפני הדיבור עדיפא דקאמר שם דמשום הכי אין למילף מפסח מילה ותמיד משום דהי' לפני הדיבור ועל פי מה שכתבנו למעלה י"ל דהנה כמה אחרונים כתבו דכל עשה דוחה לא מעשה הותרה דכלאים בציצית הותרה עיין תוספות מנחות (ד' מ' ע"א) ד"ה פנין דאפשר במינן רק עשה דקודם הדיבור פנין דלא דמי לכלאים בציצית ע"כ הוא רק דחוי' ובאמת לענין דחוי' עדיפא מעשה דעלמא פנין דהוא לפני הדיבור כדאמר שם ומפולגו שפן ישנו לפני הדיבור רק פנות תוספות פנין דהוא רק דחי' אם כן לא שייך בזה עשה דוחה לא מעשה פנין דלא ידעו השיעור שיאכלו ובזה לא שייך סברת הראב"ד דגם מצות עשה של רשות דחי דהראב"ד לא כתב כן רק בכלאים בציצית דהותרה אבל הכא דהוא רק דחוי' בנדאי אין בכח מצות עשה של רשות לדחות ויותר מדויק דברינו בדברי הירושלמי ראש השנה (ד' י"ג ע"א) תוספות שם ד"ה דאקריבו עומר דמשום הכי לא דחי משום שאין כתובה בציצה וזהו הפנונה דכלאים בציצית הותרה מטעם דכתיבה בציצה אם כן הפירוש דבמקום העשה לא נאמר כלל הלאו אבל הכא פנין שאין כתובה בציצה אם כן הוא רק דחוי' ולא שייך עשה דוחה לא מעשה פנין דלא ידעי כמה יאכלו כקושית האחרונים הנ"ל.

וגם יש לישב בזה דברי תוספות שם קידושין שכ' א"נ גזרה כזית ראשון אטו כזית שני
עכ"ל ובשו"ת שאגת אריה סי' צ"ו תמה על דבריהם וכי לחלוק על הירושלמי באו
דאמאי לא תירץ בירושלמי כן והגם דמצינו בש"ס יבמות (ד' כ' ע"ב) גזירה ביאה
ראשונה אטו ביאה שנייה מכל מקום אין לדמות גזירת חכמים זו לזו ומנא לן גזירה זו
ועל מה שפכתתי י"ל דהם פירשו כן בדברי הירושלמי פיון דאין פתובה בצידה אם כן
הוא רק דחוייה ואם כן אסור כזית שני דלא שנייה עשה דוחה לא מעשה וע"כ גזרינו כזית
ראשון אטו כזית שני ויעיין בזה שו"ת בית יצחק יורה דעה סי' קס"ד ויש לפרש בזה
דברי הירושלמי ביצה פרק א' הלכה ג' וז"ל סברייא אמרין שמצנת עשה דוחה למצנה
בלא מעשה (קאי על יחפור בדקר וכסה מפרש) על דעתיה דר' יונה דו אמר מצנת עשה
דוחה למצנה בלא מעשה אף על פי שאין פתובה בצידה נחיא על דעתיה דר' יוסה דו
אמר הואיל ואין מצנת עשה דוחה בלא מעשה אלא אם כן היתה פתובה בצידה מפיון
שהתחיל במצנה אומר לו מרק עכ"ל והוא מחוסר הבנה והקרבו עדה פירש דכיון
שהתחיל לשחוט מותר לו לגמור אף על פי שאין עשה דוחה בעלמא אלא אם כן פתובה
בצידה והוא תמיה פיון שאין עשה דוחה לא מעשה אמאי מותר הכא פיון שהתחיל ועל
פי דברינו יש לומר דעיקר פונת הירושלמי פיון היכי שאין פתובה בצידה הוא רק דחוייה
אם כן הנה לנו לחוש דילמא יחפור יותר מפשיעור יענין מר בשו"ת בית יצחק יור"ד סי'
קס"ד) ועל זה מתרץ מפיון שהתחיל במצנה אומר לו מרק והפנונה י"ל על פי מה שכתב
בספר יראים לר"א ממיץ עמוד זמנים אות קי"ז וז"ל ובהארכת תקיעתו יותר מפשיעור
אין בזה חילול יום טוב כל זמן שהוא עסוק ולא פירש מן התקיעה כדמניא בשבת כל
זמן שהוא עסוק במילה חוזר בין על ציצין המעפבין את המילה בין על ציצין שאין
מעפבין את המילה פירש על ציצין המעפבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעפבין
אין חוזר הילכך לאסר שפירש יזהר שלא יחזור ויתקע עכ"ל מבואר מדבריו אלה דהגם
דאם פירש ל"ה מצנהמכל מקום אם עוסק במצנה הוי הכל מהמצנה וראיה ממילה דדחי
שבת ויעיין עוד פיוצא בזה ברשפ"א יבמות (ד' כ' ע"ב) ד"ה אלא מעתה שתיירץ על
הקושניא למה ליה לרבא למימר גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה ואמאי לא קאמר
גזירה משום גמר ביאה דיבמה ניקנית בהעראה וכן הקשו התוספות שם וז"ל א"נ משום
דכתיב להקים לאחיו שם ובגמר ביאה הוא דאיכא הקמת זרע אלא שריפה הפתוב אף
העראה עכ"ל וכונתו יש לומר כדברי היראים דכיון דלא פירש גם גמר ביאה הוי מצנה
ויש לדחות ואין כאן מקום להאריך וזה הפירוש בדברי הירושלמי דמשום הכי לא
חיישינו דלמא יחפור יותר מפשיעור דאפילו יחפור יותר הכל הוא מהמצנה פיון שלא
פירש וגם על זה אמרינו עשה דוחה לא מעשה וזה לא חיישינו דלמא יחפור לאסר
שפירש זה בדות וזהו פונתו מפיון שהתחיל במצנה אומר לו מרק ועיין עוד יש לומר
בכונת דברי הירושלמי על פי מה שפכתתי למעלה דהיכי שאין פתובה בצידה הוא רק
דחוייה והי' ס"ל להירושלמי דמצנת פיסוי הוא מצנה של רשות דבידו שלא ישחוט ולא
יחייב בפיסוי והיכי דהוא דחוייה אין בכח מצנת עשה של רשות לדחות ועל זה משני
מפיון שהתחיל במצנה אומר לו מרק דכיון ששחט אם כן השתא הפיסוי הוא חיוב כמו
פלאים בציצית דאם לא ילבוש הבגד לא יחייב בציצית מכל מקום אם לובש מחייב
שפיר מיקרי מצנת עשה של חובה וכ"כ במצנת פיסוי וזה ברור בכונת דברי הירושלמי

(ב) נלע"ד להביא ראיה לדברי הרב יפה ללב דיש מצנה באכילת מצה פל יום ראשון מדברי המכילתא פרשת בא פסקא פ"ג ונ"ל משארותם אלו שירי מצה ומרור אתה אומר פן או אינו אלא שירי פסחים כשהוא אומר ולא תותירו ממנו עד בוקר הרי שירי פסחים אמור ומה אני מקיים משארותם צרורות בשמלותם אלו שירי מצה ומרור צרורות בשמלותם על שכמם ר' נתן אומר וכי לא הי' שם בהמה ונהרי פבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר ומה תלמוד לומר על שכמם אלא שהיו מחבבין את המצות עכ"ל ומובא דברי המכילתא זאת בפירוש רש"י חומש משמע מפני מה דהוא מצנה דאי לא הכי מאי שייך בזה שהי' מחבבין את המצות דהא הם יצאו בבוקר וצ"ל לפי זה הא דנטלו שירי מרור דזה נדאי לאו מצנה פדי שיהיה להם זכר לוימררו את חיייהם ומה דק' שהי' מחבבין את המצות קאי על מצה ואפשר לפי זה יש להוכיח דהוא מצנה פל שבועה דכמו במצרים הנה מצנה פל יום ראשון דלא נהג חימוצו כ"א יום ראשון לדברי ר' יוסי הגלילי פסחים (ד' צ"ו ע"ב) כמו כן לדורות דיש איסור חמץ פל שבועה וכתבה התורה שבועת ימים מצות תאכלו הוא מצנה אכן יש לדחות דברינו על פי מה שכתב בספר בני יששכר במאמרי חודש תמוז מאמר א' אות יו"ד והביא שם בשם ספר עיקרי דינים בשם ספר קול אליהו ונ"ל בעה"ק ירושלים תוב"ב נהגו שלא לאכול בש"מ מר"ח אב עד התענית ואם נשאר בש"מ ממה שקנה לצורך אכל נפש לר"ח או לשבת שמע שאומרים בשם הרב מהר"א יצחק שהי' אכל משירי ר"ח ושבת ושפן נהגו אחריו והביא ראיה לזה מאיברי בש"מ נחירה וכו' עכ"ל ואם פן על פי זה יש לומר דכוננת דברי המכילתא משום שהי' שירי מצנה על פן גם זה מצנה ועל פי זה שייך גם על מרור שהי' מחבבין את המצות ויש מזה ראיה ברורה לדברי קול אליהו: ובמה שהובא למעלה בשם ספר מעשה רב שהגר"א הנה משתדל לטעום חמץ במוצאי יום טוב של פסח כתב לי על זה ידידי הגאון צבי הירש הלוי בלינווייס מעיר ווארשא יצ"ו ונ"ל הלכתי לטייל בשדי חמדתי ומצאתי בו להבין דברי מוהרי"ל בסוף הלכות פסח שכתב ונ"ל במוצאי פסח בלילה לא הנה שום חמץ בבית מוהר"ש ולא חשו ואכלו מצה עכ"ל וזה פמה אשר נשאלתי לבאר הדברים ולא ידעתי ולפי מה שהביא כ"ת בשם הגר"א מבואר היטב ומפאן למד הגר"א דבר זה עכ"ד יצ"ו: ודע שמה שכתב הגאון חתם סופר שפחידושיו עשה סמוכין לדברי החזקוני שבכל יום ולילה מימי חג הפסח יש מצנה לאכול מצה אף שאינו חובה (כנז"ל בד"ה וזה לשון) הנה מקרוב השגתי ספר היקר חתם סופר על הסוגיא שפסח בשנת תרנ"ג בעיר הקודש ירושלים תוב"ב וראיתי מה שכתב בס' מ"ד א ס"ט ע"ב בד"ה שבועת ימים) ולפי הנראה לדבריו שבספר הנ"ל היתה פונתו בתשובתו שפיו"ד סי' קצ"א הנ"ל ואעתיק תורף דב"ק לפי שבמקומות אלו לא נתפשט ספר התורה הנה והוא שהביא שם הא דתניא במכילתא והביאה רש"י על פסוק עד יום האחד ועשרים לחדש בערב פנין דכתיב שבועת ימים תאכל עליו מצות אין לי אלא ימים לילות מנין תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים לחדש בערב וזה באמת ליפא חיוב מצה פלל לא בימים ולא בלילות אלא בלילה ראשונה ואי לאסור חמץ בלילות פבר פתיב ונכרתה הנפש ההיא מיום הראשון עד יום השביעי והרא"ם האריף מאד ולא עלה בידו פהוגן והחזקוני פתב תירוצ נכון מאד והוא דנהי דאין חובה אלא לילה ראשונה דאי לא אכל נענש מכל מקום בכל יום יש מצנה לאכול מצה אלא שאינו נענש אם לא עשה

וּלְגַבֵּי חוֹבָה דְלִילָה רֵאשׁוֹנָה קָרִי לְהַנְדֹּף רֵשׁוֹת דְּמַצָּנָה לְגַבֵּי רֵשׁוֹת חוֹבָה קָרִי לִיהַ וְהִינּוּ שְׂבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת דְּאִיפָּא מַצָּנָה עַל כָּל פְּנִימִים וְהָנָה אֲמִינָא וְלֹא לִילּוֹת קָא מְשַׁמַּע לָן עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים דְּאֶפִּילוּ בְּלִילָה מְקַנְיִים הַמַּצָּנָה וְהַשְׂתָּא אֲתִי שְׁפִיר דְּלִילִיף הֵיִקְשָׂא אַכְל שְׂבַעַת יָמִים לְמַצּוֹת וְלִילָה רֵאשׁוֹנָה לְחוֹבָה וְיִישׁ לְהִבִּיא סַעַד לְזָה מִתּוֹסְפּוֹת מְנַחֲת ד' ל"ו ד"ה וְשִׁמְרַת עִי"ש דְּנִרְאָה דְּנֹחַק שְׂיִהְיֶה אִיסוּר אַכִּילַת חֶמֶץ אוֹת בְּמָקוֹם הַנֶּחֱת תְּפִילִין וְלֹא דְמִי לְשִׁבְיָתָה מְמַלְאָכָה בְּשִׁבְתָּ דְּנִדְאִי דְּבַר הַנִּזְכָּר הוּא אַבְל אִם סוֹעֵד כָּל הַיּוֹם כָּל מִינֵי מְטַעְמִים וּפֶת הַנִּזְלוּשׁ בְּמִי פִירוֹת רַק שְׂאִינוּ אוֹכַל חֶמֶץ אִיזָה הָאוֹת בְּזָה אִף אִם יִישׁ מַצָּנָה בְּכֹזִית מַצָּה בְּכָל יוֹם אֶפִּילוּ לֹא יִהְיֶה חַיּוּב רַק מַצָּנָה כִּישִׁיבַת סוֹכָה שְׁפִיר הָוִי אוֹת אֵלָא דְּמִשְׁמַעְתִּין מוֹכַח דְּלֹא כְּהַחֲזוֹנֵי דְּאִם כֵּן אֲמִאי מְפָאן וְאִילָף לִישׁוּ לִי בְּחֻלְבָּא וְכִי לֹא בְּעִי לְמִיעֲבַד מַצָּנָה לְאַכְלוֹל כְּזוֹת מַצַּת עוֹנֵי וְהַכְּתִיב שְׂבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצּוֹת לְחֶם עוֹנֵי אֵלָא וְדִאי לִיפָּא מַצָּנָה כָּלִל וְדִלֹא כְּהַחֲזוֹנֵי וְאֶפִּילוּ הֵכִי הָוִי חוֹל הַמוֹעֵד אוֹת בְּאִיסוּר אַכִּילַת חֶמֶץ כְּפִשְׁטוֹת מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן הַתּוֹס' מְנַחֲת הַנִּזְל' וְהֶאָרִיף עוֹד מְאֹד בְּדַבְּרָה זֶה לְבָנוֹת וְלִסְתָּנֹר סְבַרַת הַחֲזוֹנֵי וְקָשָׁה לְהַעֲתִיק כָּל אַרְיִכוֹת דְּב"ק.

וּיְדִידֵי הַרְה"ג בְּרוּךְ עֵין מַח"ס דְּבַר מַצָּנָה (מְעִיר אֲמִדוֹר) יצ"ו כְּתִב לִי וְנ"ל בְּמַעֲרַכַת אַכִּילָה אוֹת ז (בד"ה אָפֶס) צָרִיף לְצִינֵי לְעִינֵי בְּסִפְרָה דְּמִשְׁקָ אֲלִיעֶזֶר ע"ב הַגְּר"א בִּש"ע א"ח ס' תנ"א (בְּמַכְתָּבוֹ רְשִׁימַת הַסִּימָן אִינוּ נִזְכָּר הֵיטֵב אִם תנ"א או תנ"ח או תנ"ג ס"ק י"ד עש"ה דְּאִין אֲצִלִי הַס' דְּמִשְׁקָ אֲלִיעֶזֶר וְגַם בִּיאוּרֵי הַגְּר"א אִין אֲצִלִי): יא) אִם לֹא אַכְל כְּזוֹת מַצָּה קוֹדֵם חֲצוֹת בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה יֹאכַל אַחַר חֲצוֹת וְיִישׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם יִכְרֹף וְהַמְכַרְף לֹא הַפְסִיד דְּהַעֲיָקָר דְּהַחַיּוּב כָּל הַלִּילָה שְׁפֹן פֶּסַק הַרְמַב"ם וְגַם הַרִי"ף הַשְּׁמִיט דִּין זֶה כֵּן כְּתִב בְּסִפְרָה הַזְּכָרוֹן לִידִידֵי אַבְד"ק רֵאזִינְשְׁטָאשׁ יצ"ו בְּשֵׁם שׁו"ת מְשַׁפְּנוֹת יַעֲקֹב ס' זק"ן: יב) אִם מוֹתֵר לְשַׁלּוֹחַ מִצּוֹת דְּרָף מְסִילַת הַבְּרִזֵל עִינֵי בְּמָה שְׁהַבְּאִתִּי לְעִיל בְּס' י"א אוֹת ו' לְעִנֵּן שְׁלִיחַת קָמַח שֶׁל פֶּסַח עַל יְדֵי נְכָרֵי בְּלֹא, שׁוֹמֵר וּבְמָה שְׁהַבְּאִתִּי שֶׁם (בד"ה אַחַר שְׁשַׁלְּחַתִּי) שְׁמַנְהֵג פֶּשׁוּט לְשַׁלּוֹחַ קָמַח וְגַם מִצּוֹת שְׁמוֹרוֹת עַל הַבָּאן וְכו' וּבְסִפְרָה תּוֹסְפּוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּס' תנ"ג הוֹבָא בְּסִפְרָה זְכָרוֹן לִידִידֵי הַרְה"ג מְרֵאזִינְשְׁטָאשׁ יצ"ו בְּהַלְכוֹת פֶּסַח ד' ט"ו ע"ב כְּתִב הַמִּיבִיאִין קָמַחָ דְּפֶסַחָא עַל הַבָּאן נִרְאָה דְּמוֹתֵר מְכַל מְקוֹם לְעִנֵּן שְׁמִירָה לְמַצַּת מַצָּנָה צָרִיף עִיוֹן: יג) מַצָּה שְׁלֹא נִאָּפִית לְשִׁמָּה שְׁנַעֲרָבָה בְּמִצּוֹת הָאֶפִּוּיוֹת לְשִׁמּוֹן נִסְתַּפֵּק הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשׁו"ת מְשִׁיב דְּבַר לְהַגָּאוֹן מְנוֹאֲלָאזִין בְּס' ל"ד אִם יוֹצְאִים בְּהֵם יְדֵי חוֹבָתָם וְהַשִּׁיבוּ דְּפֶשׁוּט דְּבִיטוּל בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה דוֹמָה לְבִיטוּל בְּאִזְהָרָה דְּלֹא תַעֲשֶׂה כְּמוֹ בְּכָל פְּלִילֵי הַתּוֹרָה וְכו' וְכָל שְׁפֹן לְעִנֵּן בִּיטוּל בְּרוּב דְּעִיקְרוֹ מְדַכְתִּיב אַחֲרֵי רַבִּים עִינֵי רַש"י חוֹלִין ד' צ"ח ד"ה דְּמִדְּאוּרִיתָא בְּרוּבָא וּבְגִדָה ד' מ"ז בד"ה חֲנִיכָת בְּחֻלָּה וּבְהֶרָא"ש פָּרַק גִּיד הַנֶּשֶׁה וְהֵאִי קָרָא לֹא כְּתִיב בְּאִזְהָרָה דְּלֹא תַעֲשֶׂה וְעִיקְרוֹ הוּא בְּדִינֵינִים וּמִמִּילָא הוּא גַם כֵּן בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה דְּמַצָּה שְׁנַעֲרָבָה בְּרוּב כְּשִׁרוֹת תּוֹלִין בְּכָל מַצָּה שְׁהִיא מִן הָרֹב שְׁנַעֲרָפוּ לְשִׁמּוֹן וְיוֹצְאִים בְּהֵ יְדֵי חוֹבָתָם וְהַמְעִינֵי בְּגוֹף דְּב"ק יִרְאָה כִּי לֹא הִיָּתָה שְׁאֵלָה הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה כִּי אִם לְפִילְפוּלָא וְלִכֵּן לֹא הַשִּׁיב הַגָּאוֹן אֵלָא אִם מְעִיקְרָה דִּין תּוֹרָה שְׁיִיף בְּזָה דִּין בִּיטוּל שְׁאֵם הִיָּתָה הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה הִיָּתָה לוֹ לְבָאָר אִם יִישׁ בְּזָה חֲשֵׁשׁ מְשׁוּם דְּבַר חֲשׁוּב דְּלֹא בְּטִיל אוֹ מְשׁוּם דְּבַר שְׁבִמְנִין שְׁהָרִי מַצּוֹת שְׁל מַצָּנָה חֲשׁוּבוֹת הֵן כְּכַפּוּרֹת שְׁל בַּעַל הַבַּיִת וְגַם הָרִי נִמְכָּרוֹת בְּמִנְיָן מְפִנֵי חֲשִׁיבוֹת הַמַּצָּנָה וְעַם כִּי יִישׁ לְצַדֵּד בְּכָל זֶה עַל כָּל פְּנִימִים לֹא הוּא שְׁתִּיק מְלַבָּאָר אִם יִישׁ חֲשֵׁשׁ מְשׁוּם זֶה אוֹ לֹא (עִינֵי לְקַמְּן אוֹת ח"י): יד) חוֹלָה שְׁהַחֲזִיר

מפי הרופאים שלא לאכול מצה ומרור שאם יאכל יהיה בסכנה גדולה והחולה רוצה להחמיר ולאכול נשאל הגאון מוהר"ם שיק בסי' ר"ס אם רשאי לברך מידי דהנה אנשים שפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא ורשאות להחמיר לקיים המצוה ולברך כמו שפיתבו התוספות בקידושין ד' ל"א בשם רבינו תם או דילמא דחשיב מצוה הבאה בעבירה ואינו רשאי לברך ולברר ספק זה חקר באוכל דבר המזיק לו לבריאות גופו אי מיקריא אכילה או לא ועמד לבאר כמה מקומות שנראים פסוּתרים בענין זה ולא הזכיר הדין פשוט בש"ס ופוסקים גבי שמן זית שאם אכלו בעין אינו מברך משום דמזיק לו ועיין מה שפיתבתי אני הדל בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות ל"ג ובקונטרס פאת השדי במערכת ברכות אות כ"ח בס"ד ואין פאן מקומו ומסיק וכל זה אם אין בו סכנה אבל אם אמרו הרופאים שיש חשש סכנה אף אם נאמר שדברי הרופאים הם רק פספק עיין למרן חתם סופר ביו"ד סי' קנ"ח מכל מקום גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת ובכל התורה וחי בהם פתיב ואסור לו להחמיר אף למאן דאמר ביו"ד סי' קנ"ז דבמקום שאמרו יעבור ואל יתרג רשאי להחמיר היינו אם מכוננים להעבירו וא למה שפיתב השפתי כהן שם בסק"ג דבפרהסיא אפילו אין מכונן להעבירו היינו אם יש קידוש השם אבל בנדון פנ"ל בנדאי אין רשאי להחמיר על עצמו ועיין במגן אברהם סי' קנ"ד סק"א ובסי' תרי"ח ברופא אומר צריך מאכילין אותו כתב הרדב"ז והובא באלהיו רבה שם דבעל פרחו מאכילין אותו ואם אינו רוצה לאכול עובר על אף דמיכם לנפשותיכם אדרוש וזה בקום עשה כל שכן בשב ואל תעשה ומה שפיתב המחצית השקל בסי' ק"ד סק"ח דתליא בפלוגתא לדעתי קשה דנראה לי דבכי האי גוונא לכולי עלמא אסור למסור נפשו ותו הרי קיימא לן בסי' תרנ"ו לענין קיום מצות עשה המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ואיך יבזבז את ימי חייו וכיון שאינו רשאי להחמיר ועבירה הוא עושה איך יברך ואף למאן דאמר דעל רשות מברכין פאן אין שום מצוה אלא עבירה ולא הוי אף מצוה הבאה בעבירה שהרי אין מצוה וחיוב פלל אלא עבירה או ספק עבירה ואם אינו אוכל עדיפא ליה שהרי אמרו חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה הוי כאילו עשה מצוה ואם יעשה ומפסיד והא דר' טרפון קרא והטה ואמר סכנתי בעצמי וכו' וכו' ומשמע מהרמב"ם בפירוש המשנה שהביא עצמו לידי סכנה ואמרו לו פדאי הנה וכו' שעבר על דברי בית הלל דמשמע שאם הנה הדין כבית שמאי הנה רשאי להביא עצמו לידי סכנה משום קיום מצוה פבר העיר בזה בפתחי תשובה סי' קנ"ז בשם תפארת ישראל וכתב דשם לא הנה שכיח הניזקה ומצוה אגוני מגנא אבל במקום דאיכא סכנה על פי רופאים ודאי אין רשאי להחמיר ומתחייב בנפשו אם מחמיר וכל שכן שאין לברך ובלאו הכי לאו בכל רשות רשאי לברך אלא בדבר שחבירו באופן זה חייב אבל כל שפולן בכי האי גוונא פטורין אין פאן מצוה ולא שייך ברכה וכעין שחלק הפרי מגדים באשל אברהם סי' מ"ד סק"ה אלו תנרף דב"ק וכל דבריו נכונים ונאונים אליו ומה שחילק בסוף דבריו דלא בכל רשות רשאי לברך וכו' פיונה דעתו לדעת הראשונים שהבאתי בשדי חמד חלק הפללים במערכת הפ"ף פלל ט"ז סק"ב עי"ש שהארכתי בס"ד בכמה חילוקים הנאמרים בדברי הפוסקים בהא דאמור רבנן דבי מערבא כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ובאינה ענין אמרינן המחמיר תבא עליו ברכה: טו) אם הסיק התנור בחמץ ואפה בו מצה דקיימא לן בסי' תמ"ה סעיף ב' דהפת והתבשיל שנתבשלו בחמץ אסורים נחלקו הרבנים שפתי

כהן ומגן אברהם (שם בסק"ו) דלהשפתי כהן בסי"א קמ"א יכול למכרם לנכרי חוץ מדמי
איסור שפיהם שינקה דמי הנאת החמץ שהסיק בו התנור מדמי הפת והתבשיל שנוטל
מהנכרי דנמצא שאינו נהנה כלל מהחמץ שהסיק בו (פן ביאר הגאון מוהרש"ז בש"ע
שלו אות ט') אף יחתוך הפת בענין שאי אפשר ששוב ימכרם לישראל אחר דהרי איסור
לקנות פרוסה מנכרי כביו"ד סי' קי"ב והמג"א חלק עליו וסובר דאינו יכול למכרם לנכרי
חוץ מדמי איסור שבו עי"ש ובדברי רבני האחרונים הנה הגאון בשו"ת מוהרן יפה סי'
ט"ז האריך מאד בזה ומסיק דלדינא קיימא לו כדעת המגן אברהם דלא מהני מכירה חוץ
מדמי איסור שבו וגם בהתקנה שהמציא הרב שפתי כהן שלא לבא לידי תקלה על ידי
שיחתוך הפת וכו' תמה שם דאפתי ניוחיש שמה יקנה הישראל ליתן לפועלים נכרים
וכדכתבו התוספת ביבמות ד' פ"א בד"ה פולם ידלקו והאריך גם בזה עי"ש: ואם אפה
או בישל על גבי גחלים (של חמץ) עוממות או על גבי אפר חמץ בלא אבוקה כנגדו או
שעשה כרפר מחמץ וארג בו בגד אם נאסרים בהנאה הפת והבגד עמד בזה הגאון עמק
הלכה בהלכות פסח סי' קל"א והביא דברי הרב שפתי כהן ביו"ד סי' קמ"ב לגבי עצי
אשרה דאף בלא אבוקה אלא גחלים עוממות אוסרין משום דאפר עצי אשרה איסור והוא
הדין באפר חמץ דגם הוא איסור והרב מגן אברהם בסי' תמ"ה סק"ה הביא מה שכתבו
הר"ן והמגיד והרמ"ה לגבי חמץ דדוקא פשאבוקה כנגדו וכתב דנראה לו כהשפתי כהן
ולא מטעמיה אלא משום שאסור במשהו איסור אפילו גחלים והוא הדין חמץ דאיסור
במשהו איסור בכל ענין והוא הוכיח מדברי התוספות בפסחים ד' כ"ו גבי הקדש דאין
הטעם משום דאיסור בכל שיהו אלא כדברי הרב שפתי כהן דתלי באם אפרו איסור ובחמץ
דאפרו איסור אפילו בישל על גבי גחלים או בחום התנור איסור ושוב שקיל וטרי במה
שהקשה הרב מקור חיים דהא דוקא במה שדינו בקבורה הוא דאפרו איסור אבל חמץ
דינו בשריפה וכו' והאריך בזה וגם במה שכתב הרב מגן אברהם דכיון דאיסור במשהו
זה וזה גורם נמי איסור ובסוף הסימן כתב לענין נטל כרפר מחמץ דלכאורה איסור הבגד
דהא קיימא לו יש שבח חמץ בבגד וכמו מקדש אשה באיסורי הנאה דאינה מקודשת עיין
קדושין נ"ד למאן דאמר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אף לפי זה יקשה למה לא תנו
גבי שאר איסורי הנאה נטל הכרפר אבל יש לומר דהוי שלא כדרך הנאתו כדאייתא
דרבינא שייף לברתיה בגוהרמי דערלה והו דתנור שהסיקו בקלפי ערלה אף דעל כרחין
בקלפי הפירות דעצי ערלה לא נאסר מפל מקום הוי דרו הנאתו כדאייתא מסיקין בקלפי
אבל אם פן אמאי לא יסיק בו תנור וכירים הא הוי שלא כדרך הנאתו דאין לומר דאתי
כר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שרפה והוי דרו הנאתו דהא שם פריה פשיטא ומשני
לא צריכא אלא לר"י סלקא דעתה אמינא בהדי דשריף ליה ליתנהני משמע דכל שכן
לרבנן ויש לומר דמפל מקום אפילו לרבנן לפי מה שכתבתי דבשרפה עיקר מצותו הוי
דרו הנאתו אבל כרפר הוי לא דרו הנאתו לאריגה אלו תורף דב"ק ועיין במקור חיים
סוף סימן תמ"ג (בד"ה ועח"י) מה שכתב לענין כרפר מאיסורי הנאה שארג בו את הבגד
דאיסור אף לא כתב בפירוש אם גם בכרפר מחמץ איסור או שדוקא בכרפר של שאר
איסורי הנאה הוא דאיסור עי"ש ובעיקר דין אפר חמץ אם איסור בהנאה אחר שנשרף
הוא מחלוקת הקדמונים דהריב"ה בסימן תמ"ה סובר לדין דקיימא לו כרבנן דמקנים
מצות השבתה במפרר וזורה לרוח וכיון דאינו מן הנשרפין דינו ככל הנקברים דאפרו

אסור וכן דעת התוספות בריש פָּרָק כָּל שְׁעָה וְהָרָא"ש שֶׁם בְּסוּף ס"א ב' וּמְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם
מְתַבָּאֵר שְׂסוּבְרָ דְמוֹתָר בְּהִנָּאָה מְדַכְתֵּב דְבִיעֵוּר חֲמִיץ הוּא בְּשִׁרְיָפָה וְאִם הִיָּה סוּבְרָ דְאָסוּר
בְּהִנָּאָה לֹא הִיָּה מִתִּיר לְשׁוֹרְפוֹ כְּמוֹ שְׁפֶסֶק בְּסוּף הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּנְחָה דְשִׁין דְּכָל הַנִּקְבְּרִין
לֹא יִשְׁרְפוּ אֶתָּה תַחֲזֶה פְּלִפְלֵת נָאָה בִּס' פְּרִי יִצְחָק לִידִידֵי הַגָּאוֹן יִצְחָק בְּלֶאֱזֶר יצ"ו
(שְׁהִיָּה אַבְד"ק פֶּעֶטְרִבּוֹרְג) בִּס"י י"ט גַּם בְּשׁו"ת הַגָּאוֹן מוהר"ם שִׁיק בְּחֶלֶק א"ח ס"א ר"ח
הָאָרִיף לְבָאָר דִּין בִּיעוּרֵי אִיסוּרֵי הַנָּאָה הַנִּקְבְּרִים וְהַנְּשָׂרְפִים עי"ש: טז) מִי שֶׁנִּמְצָא בְּפֶפֶר
(עַל פִּי הַכֶּרֶחַ) רְחוּק מִהַעִיר אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לַעֲת עָרֵב וּבְכַפֵּר אֵי אֶפְשָׁר
לוֹ לְקַיֵּים מִצְוַת אֲכִילַת מִצָּה וְלוֹמֵר הַהֲגֵדָה וְכו' נִשְׁאָל הַגָּאוֹן מוהר"ם שִׁיק בִּסְיָרִס"א אִם
רִשְׁאֵי לְבָא בְּלִיל יוֹם טוֹב לַעִיר וְיִגִיעַ קוֹדֵם חֲצוֹת וְיִקְיִים הַמִּצְוֹת וְהַשִּׁיב דְּפִשׁוּט דְאָסוּר
לוֹ לְחַלֵּל יוֹם טוֹב אֶפְיָלוּ בְּאִיסוּרֵי דְרַבְּנָן פְּדֵי לְקַיֵּים הַמִּצְוֹת פְּדַתְנָן בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה ד' ל"ב
שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין מַעֲבִירִין עָלָיו אֶת הַתַּחֲוּם וְכו' וְכַתֵּב לְצַדֵּד דְבִדְעֵיבֵד לֹא מִיִּקְרִי
עֲבָרִין וְאַחַר שְׁהָאָרִיף מְסִיק דְבִנְדָאֵי אָסוּר לוֹ לִילָף חוּץ לַתַּחֲוּם וְאִם הֵלֶךְ חִלְּלֵל יוֹם טוֹב
וְלַדְעַת הַפּוֹסְקִים דְתַחֲוּמֵינָן שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל דְאִוְרֵיתָא הָרִי עָשָׂה אִיסוּר תּוֹרָה שְׁהָרִי בְּהִלּוּף
אַרְבַּע שָׁעוֹת יֵשׁ יוֹתֵר מִשְׁנַיִם עָשָׂר מִיל וְצָרִיף תְּשׁוּבָה וְכַפֵּרָה וְאִף דְטַעָה בְּדַבְּרָה מִצְוָה
וְעָשָׂה מִצְוָה פְּטוּר וְהִכָּא גַּמִּי הָרִי עָשָׂה מִצְוָה יֵשׁ לוֹמֵר דְהִיָּינוּ דְנִקְא שְׁטַעָה הִיָּינוּ שְׁשִׁכַח
שְׁהוּא שְׁבַת וְלֹא שְׁאוּמֵר מוֹתֵר וְכו' וְהָעִיקָר תְּלוּי בְּתַשׁוּבָה לְקַבֵּל עָלָיו לְהִיּוֹת זֶהִיר
מְאֹד בְּשִׁמְרֵת שְׁבַת וְיוֹם טוֹב וְאֵין לְדַיִן אֶלָּא מַה שְׁעֵינִי רֹאוֹת הַכֹּל לְפִי הָאָדָם: יז) אִם
אֲכַל כְּזוּיַת מִצָּה מִנּוּקָשָׁה לַדְעַת הַסּוּבְרִים דְחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה הוּא מְדַרְבְּנָן דְעַת הַרֵב הִירֵשׁ בְּעַר
דוֹלְדַנְעַר דְאֵינוּ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבַת אֲכִילַת מִצָּה מְדַאֲוֵרֵיתָא בְּלִילָה רִאשׁוֹנָה דְאִף דְחֲמִיץ לֹא
הָיָה מְפֹל מְקוּם אֵין שֶׁם מִצָּה עָלֶיהָ וְרִאשׁוֹתוֹ מִמְנַחֲוֹת ד' ג"ן ע"א דְמְסִיק הַש"ס מִצָּה תַהֲיָה
הַפְּתוּב קְבָעָה חוֹבָה וְאֵי אִמְרִינוּ דְחֲמִיץ גְּנוּקָשָׁה לר' יְהוּדָה דְאָמַר שְׁאוּר יִשְׁרָף וְהָאוּכְלָה
פְּטוּר הוּא דְאֵינָה אֶלָּא מְדַרְבְּנָן מוֹכַח בְּהִדְאָ דְאֶפְיָלוּ הִכִּי אֵין שֶׁם מִצָּה עָלֶיהָ וְאִם כֵּן אֵינוּ
יוֹצֵא מְדַאֲוֵרֵיתָא ג"כ יָדֵי אֲכִילַת מִצָּה אֵלוּ תוֹכֵן דְבָרֵינוּ הוּבָאוּ בִּש"ת כֵּן יְהוּדָה לְגָדוּל
בְּדוֹרְנוּ בִּס"י קי"ד וְהַרֵב הַמְּחַבֵּר חָלַק עָלָיו דְאִף דְמְדַרְבְּנָן אֵינוּ יוֹצֵא כְּמוֹ בְּטָבֵל טְבוּל
מְדַרְבְּנָן בְּפִסְחִים ד' ל"ה ע"ב מְפֹל מְקוּם אֵין לוֹמֵר דְמְדַאֲוֵרֵיתָא אֵין שֶׁם מִצָּה עַל גְּנוּקָשָׁה
וְאֵינוּ יוֹצֵא מְדַאֲוֵרֵיתָא וְהָאָרִיף לְבַרֵּר דְבָרֵינוּ וּמְסִיק דְבְּגוּקָשָׁה לְדִידוֹ דְהִיָּינוּ הַפְּסִיפָה פְּנִיָּה
אִם עָשָׂה מִצָּה יוֹצֵא בְּהַ מְדַאֲוֵרֵיתָא וְאֵין בְּהַ אֶלָּא אִיסוּרָא דְרַבְּנָן עי"ש נִנְעַם פְּלִפּוּלוֹ
וּלְפִי הַנִּרְאָה דְבָר זֶה תְּלוּי בְּמַקְצוּעַ גָּדוּל שְׁנַתְּחַבְּטוּ בּוֹ קַמְאֵי וּבְתַרְאֵי אִם מַה שְׁאֵינוּ רְאוּי
מִחֲמַת אִיסוּר דְרַבְּנָן מִשְׁנֵי לִיהָ לֹא חֲזֵי מְדַאֲוֵרֵיתָא שְׁהָאָרִיף מִרְן הַמְּשָׁנָה לְמַלְךָ בְּרִישׁ
פָּרָק ז' מִהַלְכוֹת תְּרוּמוֹת גְּבִי אוֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה מְדַרְבְּנָן בְּטוֹמְאָת הַגּוֹף אֵי חֲשִׁיבָא
מְחֻלְלָת וְעוֹמְדָת מִחֲמַת הַטּוֹמְאָה דְרַבְּנָן אוֹ נִימָא כֵּינּוּ דְמְדַאֲוֵרֵיתָא טְהוּרָה הִיא הָאוּכְלָה
בְּטוֹמְאָת הַגּוֹף חֲזִיב וְכָל הַבָּאִים אַחֲרָיו שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים הָאָרִיכוּ בְּמַקְצוּעַ זֶה בְּכַמָּה
עֲנִינִים שׁוֹנִים וְחִילְקוּ כַּמָּה חִילּוּק דֵּינִים וְיֵשׁ שְׁתֵּלוּ דְבָר זֶה בְּמַחְלֻקַּת תַּנְאִים וְאִמּוֹרָאִים
וְגַם אֲנִי הִדַּל בִּימֵי חֲרָפֵי כְּתַבְתִּי בְּסִיעֵתָא דְשְׁמִיָּא בְּסַפְרֵי הַקְּטָן מְכַתֵּב לְחֻזְקִיהוּ בְּסוּגֵיָא
דְסוּפָה דָּף כ"ג ע"א ר' מֵאִיר סְבַר כֵּינּוּ דְמְדַאֲוֵרֵיתָא חֲזֵי וְכו' וְגַם בְּמַקּוֹמוֹת אַחֲרֵים
הַמְּצוּנֵינִים בְּמַפְתְּחוֹת הַסֶּפֶר עי"ש בְּאוֹת הָאֶל"ף אֵינוּ רְאוּי מְדַרְבְּנָן) וְגַם בְּקוֹנְטְרִיס
הַפְּלִלִים בְּמַעֲרַכַת הָרִישׁ וְרִאשׁוֹ מִן הַתּוֹרָה) רְשָׁמְתִי קֶצֶת בְּזֶה וְעֵינִי אוֹר לִי סִימֵן ל"א
וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֹא נִתְעוֹרְרוּ בְּזֶה שְׁנֵי הַגְּדוּלִים הַשּׁוֹאֵל וְהַמְּשִׁיב הַנִּל"ל: יח) מִצְוֹת אֶפְוִיּוֹת

שֵׁשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁנוּלָף עֲלֵיהֶן יִיו שָׂרָף חֲמִץ וְעוֹבְדָא הָכִי הוּא לְעִיר אַחַת הוֹבְאוּ בַּעֲגֻלָּה מִצֹּת
בְּעֶרְףָּה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וַחֲמִשִּׁים כִּיפָרִים וְאַחַר שְׂפָרְקוּ מִהַעֲגֻלָּה עֶרְףָּה שְׁתֵּי מְאוֹת וַחֲמִשִּׁים כִּפָּר
טָרָם שְׂפָרְקוּ הַמָּאָה הַנּוֹתָרִים הַרְגִישׁ הַמְשָׁגִית עַל הַפְּרִיקָה שְׁכָמוֹ טִיפַת יִי"ש נָפַל בְּעֵינָיו
וְאָמַר שְׂאִין זֶה כִּי אִם שְׂאֲחָד רָצָה לְשָׁפוֹף עַל הַמִּצֹּת לְהַכְעִיס וּלְהַפְסִיד וְתַכְּף בְּדָקוּ הַמִּצֹּת
בְּחוּשׁ הַמִּשְׁוֹשׁ וְלֹא נִמְצָא שׁוּם רְטִיבוּת וְלֹא שׁוּם לִיחֻלוֹחַ וְגַם עֵינָיו עַל הַמְחַצְלָאוֹת וְלֹא
רָאוּ דָבָר וְעַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים הִלְלוּ קִיְיָמוֹ שְׁלֹא נָפַל עַל הַמִּצֹּת מְאוֹם וְאִין שׁוּם שִׁיור סָפֵק
אֲכֹן מִשׁוּם חוּמְרָא דְחֲמִץ נִיחֻוֹת חַד דְּרָגָא בְּשִׂאֲלֵתָא לְסָפֵק אִם נָפַל יִי"ש עַל אֵיזָה מִצָּה
וּלְזָה הַשֵּׁיב בִּס' חֲיִים שְׁלֹם לְהַגָּאוֹן אַבְד"ק בְּאֲטִישְׁאֵן יַצ"ו בִּס' ס"ט דְּוֹדָאֵי יֵשׁ כָּאֵן
בִּיטוּל חַד בְּתָרֵי דְגַם אִם נָפַל יִי"ש לֹא אֵלָּא עַל אֵיזָה מְהֵם וּמִשׁוּם דְּבָר שְׂבַמְנִין לִיפָּא
כִּינּוֹן שְׁלֹא נִאָסְרוּ אֵלָּא מִחֲמַת בְּלִיעָה כְּבַמְגֹן אַבְרָהָם ס' תמ"ז סק"מ וּבִיבֵשׁ מְהֵנִי בִיטוּל
קוֹדֵם פְּסַח חַד בְּתָרֵי כְּבִסִּימֶן תמ"ז סעיף ט' אָף דְּהַבְּלִיעָה הָיוּ אֵינּוּ מִינּוּ עִם הַשְּׂאָר מִכָּל
מְקוֹם הָא נִגְדַּת הַבְּלִיעָה וְדָאֵי יֵשׁ שְׁשִׁים בֵּין הַפֶּל דְּשָׂרֵי כְּבִיּוּרָה דְּעָה ס' ק"ה בְּש"ף ס"ק
ל"א וְאָף דְּבִיבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שְׁנֹתִבְטָל חַד בְּתָרֵי כְּתַב בְּמִגֹּן אַבְרָהָם שְׁם דְּלֹא מְהֵנִי בִיטוּל אֵלָּא
לְאֲכָלוֹ בְּעֶרְב פְּסַח עַד הַלִּילָה אֲבָל לֹא בְּפִסַּח הֵינּוּ מִשׁוּם דְּחוּזָר וְנַעוּר וְזֶה לֹא שְׂיָיָף כָּאֵן
דְּהָיוּ לַח בְּיָבֵשׁ וְעֵינֵן בִּי"ד ס' צ"א בְּשִׂפְתֵי פֶהֶן סק"ד וּבְכַנְסַת הַגְּדוּלָּה שְׁם מוֹבָא בְּפָרֵי
מְגֻדִים בְּשִׂפְתֵי דַעַת סק"ד אֵי מְהֵנִי הַדְּחָה בְּלַחֵם שְׁנַגַע בְּאִסּוּר לַח וְאָף דְּלֹא אָמְרִינּוּ דְּאִינּוּ
חוּזָר וְנַעוּר אֵלָּא כְּשִׁנְתִּבְטָל בְּשִׁשִּׁים שְׁכָלָה וְאָבְד מִמֶּשׁוּ שְׁל אִיסּוּר (עֵינֵן לְעִיל ס' ג' אוֹת
כ"ח) זֶהוּ בְּאִיסּוּר וְדָאֵי לֹא כֹן בְּסָפֵק שְׂמָא אֵין כָּאֵן אִיסּוּר כִּי הָכָא אָף תוּף הַפְּסַח שְׂרֵי
מִסְפֵּק סְפִיקָא שְׂמָא אֵין כָּאֵן אִיסּוּר וְשְׂמָא הַלְכָה כְּהַסּוֹבְרִים דְּלֹא אָמְרִינּוּ חוּזָר וְנַעוּר
בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ וְסִיָּים: עַד כֹּה דְּבַרְנוּ בִּישׁ סָפֵק שְׁנַפְל יִי"ש עַל אֵיזָה מִצֹּת וְכָל שְׁפֹן דְּלִפִּי
צִיּוֹר הַשְּׂאֵלָה אֵין שׁוּם סָפֵק מְנַפִּילַת יִי"ש עֲלֵיהֶן וְעַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב יֵשׁ לְאֲכֹל אֵיזוֹ
כִּיפָרִים מִהַמִּצֹּת קוֹדֵם פְּסַח עֵינֵן מְגֹן אַבְרָהָם ס' תס"ז סק"ד' וּבִס"ק ב' וּבְדַגּוּל מְרַבָּה
וּבְטוּרֵי זֶהָב ס' תמ"ז סק"ח' וּכְנֹסַת הַגְּדוּלָּה שְׁם וְרִישׁ ס' תס"ז שְׂפְתַב דְּאֵין סָפֵק שְׁל
הָר"ן מוֹצִיא מִיַּדֵי וְדָאֵי שְׁל רַב"ה וְהַרְשָׁב"א וּמְרַדְכֵי הָאָרוֹף שֶׁהֵבִיא הַבֵּית חֲדָשׁ עֵינֵן הֵיטֵב
וְהֵבֵן וְגַם לְדַעַת הָר"ן דְּחֲמִץ אִיסּוּרָא מִיקָרֵי כִּינּוֹן דְּשָׂמוּ עָלָיו מוֹתֵר בְּאוֹכַל מְקַצֵּת קוֹדֵם
פְּסַח וְאִין כָּאֵן מִשׁוּם בִּיטוּל אִיסּוּר לְכַתְחַלָּה דְּכָל שְׁשִׁים סָפֵק אִם יֵשׁ כָּאֵן אִיסּוּר מוֹתֵר
לְבַטָּל לְכַתְחַלָּה כְּבִיּוּרָה דְּעָה ס' פ"ד בְּשִׂפְתֵי פֶהֶן סק"ל"ח וּבִס' צ"ב סק"ח עוֹד דְּלֹא
גָרַע מִיבֵשׁ בְּיָבֵשׁ דִּיכּוֹל לְבַשְׁלוֹ קוֹדֵם פְּסַח שְׂיָיָה אֵין מוֹחַ וְיִתְעַרֵב בְּשִׁשִּׁים עֵינֵן בְּמִגֹּן
אַבְרָהָם ס' תמ"ז סק"י וְיֵשׁ כָּאֵן הַרְבֵּה סְפָקוֹת שְׂמָא לֹא נִתְחַמְצוּ כָּלֵל וְשְׂמָא הַלְכָה דְּאֵין
חוּזָר וְנַעוּר וְאִם תִּמְצָא לּוֹמַר דְּחוּזָר וְנַעוּר שְׂמָא כְּבָר נִאָכַל הָאִיסּוּר וְאֵין זֶה הָאִיסּוּר וּבְכִי
הָאֵי גּוֹנוֹנָא גַם לִפִּי פְּשׁוּטִיּוֹת דְּבָרֵי הָרַמְ"א בִּס' תס"ז ס"ב דְּלֹא מְהֵנִי סָפֵק סְפִיקָא לְעַנְיָן
אֲכִילָה אֵין לְהַחֲמִיר אֵלּוּ תוֹרָף דַּב"ק וּבְסָפֵר פְּאֵת הַשְּׂדָּה (ס' שו"ת קוֹבֵץ קָטָן גְּדַפְס בְּלְבוֹב
שְׁנַת תרמ"ב) בִּס' י"ג כְּתַב לְהַסְבִּיר דְּלֹא מְהֵנִי גַבִּי חֲמִץ מֵהַ שְׁנַאָכַל אֲחָד קוֹדֵם הַפְּסַח
לְתַלוֹת הָאִיסּוּר בְּנַאָכַל עֵי"ש טַעְמוֹ: יט) כְּזִית חֲמִץ שְׁנַתְעַרֵב בְּשִׁנֵּי זִתִּים שְׁל מִצָּה
וּמְדַאוּרִיָּיתָא חַד בְּתָרֵי בְּטִיל יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ גְּסַתְפֵּק הַגָּאוֹן אֲלִיעֶזֶר זִיסְמָאֵן מַח"ס יִלְקוּט
אֲלִיעֶזֶר הוֹבָא בְּסָפֵר פְּאֵת הַשְּׂדָּה (שו"ת דְּפוֹס לְבוֹב תרמ"ב) ס' ל"ד דְּאֲפֹשֶׁר דְּדוֹנָא
לְעַנְיָן הַיּוֹתֵר אֲכִילָה הוּא דְּמְהֵנִי בִיטוּל אֲבָל לֹא לְצֵאת יְדֵי חוֹבַת מִצְוָה שְׂיָיָהוּ מוֹתָרִים
הַשְּׁלֵשָׁה זִתִּים לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם לְצֵאת בָּהֶם יְדֵי חוֹבַת מִצְוָה וְרָצָה לְדַקְדֵּק פֶּן מִדְּבָרֵי

רש"י ב'יומא ד' ס"ד ע"א גבי הא דאמר ר' אליעזר אם קרב ראש אחד מהם יקרבו כל
הראשים והרב המחבר שדי נרצא בדבריו ועוד הרבו בראיות לקאן ולקאן ולא פניתי
לעיין בדב"ק לך נא ראה: סימן טו בדין מרור וחרוסת וארבע פוסות א) מרור נוהגין
הקמון למלול החרין לבטל חריפותו והג' בעל חנות דעת אמר שאין יוצאין בזה וראיותיו
נכונות לכן אין להקל ובפרט דאיפא למיחש לברכה לבטלה פן כתב הרב דרף פקודי
במצנת עשה יו"ד בחלק הדיבור אות ה' ובהורמנותיה דמר אומר אני שאין להחמיר בזה
כמו שמתבאר מדברי רבני האחרונים עיין באה"ט סי' תע"ג ס"ק י"א והרב שערי תשובה
שם כתב דהמחמיר יחמיר לעצמו אבל לא לאחרים בפרט בדורות הללו חלושי המזג
שהקלח שהוא חריף מאד מזיק הרבה וכו' עי"ש והרב ישועות יעקב שם סק"ב כתב
מנהגנו על פי מר אבא הג' החסיד למלול החרין שאז יכול לאכול כזית ממנו ומה
שפסק על זה חכם אחד מדברי הרשב"א בחידושי ברכות דהיא דפרמינהו פרימי
זוטי הופג טעמו נאנו בעינו טעם מרור וכו' (האריף לנישב וסיים וז"ל) ואם פן אינו ענין
למרור שאין דרכו לאוכלו מבושל וכן דרף אכילתו למוללו פשיטא דלא נשתנה טעמו
כלל והחוש מעיד שלא נאבד ממנו טעם מרור ויוצא ידי חובתו בחריין שנמלל ולנפות
הרבים שיקיימו מצות ה' ולא נזקו הגופים החלשים הארכתי אף כי הוא פשוט מאד
עכ"ל גם הרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם סי' ל"ג הביא בשם הרב חיות דעת כמו
שכתב בישועות יעקב בשם חכם אחד על פי דברי הרשב"א לברכות ד' מ' (ד"ה קבעי
עולא) והאריף לדחות ראיתו ומסיק דיש לנהוג כמו שכתב הגר"א וכן נהגו אחריו
לאכולהחרין מפנרר כי אי אפשר בשום אופן לאכול אותו שלם בלי מפנרר שהוא סכנת
נפשות כמו שאירע לאיזה אנשים רחמנא ליצלו: ב) מרור שנכבש במים מעת לעת אם
יוצא בו ידי חובתו עיין בסי' תע"ג במג"א ס"ק י"ד שפסק דאין יוצאין במרור שנשרה
מעת לעת וכתב הרב משנת רבי אליעזר ח"ב ד' כ"ח ע"ד אות ט"ו דההמוניים אינם
נזהרים ומניחים הירקות במים יותר ממעת לעת ולכאורה אינם יוצאים ידי חובתם ועיין
באחרונים ז"ל מ"ש ולי נראה להתיר מטעם ספק ספיקא ספק אי הלכה כמ"ד דשיעור
כבישה היינו שלשה ימים ואת"ל דהלכה מעת לעת ספק הלכה פרש"י וכן דעת התוס'
ישנים כמו שכתב הרב חיד"א בפתח עינים בפרק ו' דברכות דדוקא בחומץ אבל לא
במים וכל שכן דהוי מילתא דרבנן ובזה מודה הרא"ם עכ"ל.

ולפי הנראה פונתו להתיר לעשות פן לכתחלה ולזה הוא דסיים ובזה מודה הרא"ם כלומר
דאף דהרא"ם סובר דספק ספיקא בדאורייתא וחד ספיקא בדרבנן דאזלינו לקולא היינו
דוקא בדיעבד ולא לכתחלה עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמך אות
ל') מפל מקום בדבר זה שיש ס"ס בדרבנן מודה דלכתחלה נמי שרי פנ"ל פעת בכונתו
דבלא זה לא ידעתי להבין מאי מודה הרא"ם דקאמר.

ואם לכה נתכונן עמו הסליחה דודאי אין לעשות מעשה לכתחלה על סמך שנתיר על ידי
ספק ספיקא דאין לעשות ספק ספיקא בידיים והכא הוא סמי בינדו שלא להשהותן כ"ד
שעות בצירוף במים פי אם יסלקם אחר כ"ג שעות ויחזירם אח"כ למים דכי האי גונא
לא חשיב כבישה באיסורין (כמו שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות מ"ד)
וכן כתב הרב פרי מגדים באשל אברהם על דברי המג"א הנ"ל תקנה זאת בענין זה וכן
בש"ע הרב מוהרש"ז באות כ"ט וכן כתב הרב חתם סופר בחיו"ד סס"י פ"א על לולב

ומיניו שנותנים אותם בתוך המים ובשבת שבתוך הקג נהגו להסירו מן המים על ידי נכרי בסוף היום כדי שלא יהיו פבושים ונפסלו (ובהבאתו במערכת ארבעה מינים סי' ב' אות ב' בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים) ואולי סבירא ליה דבמידה דרבנן לית לן בה או שפובר דספק ספיקא בפלוגתא דרבננותא אפשר להתיר לעשות ספק ספיקא בדינים עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמ"ך אות ל"א ועל כל פנים לענין דיעבד נראה דיפה אמר רב דיש להתיר וכבר בא הדבר מפונש בחק יעקב סק"ך להתיר כדיעבד על פי דעת הסוברים דכבוש הוא בחומץ ושפזה אפשר דכולי עלמא מודו ודעת הסוברים דלא חשיב כבוש במעת לעת אלא בשלשה ימים וכן כתב שם הרב מחצית השקל בשם שו"ת פ"מ ותימה עליו ועל הזל"ח ח"ב בד' טו"ב ע"ב שלא ראו את כל גאות יעקב מה שכתב בחק יעקב הנ"ל ועיין למרן חיד"א בברכי יוסף אות ח' שכתב שבס' חק יוסף דחה דברי הח"י לענין דינא וכתב (הברכ"י) שאין דבריו מחנורין ושם באות ט' כתב בשם הרב פני"מ ח"ב סי' ק"י דכבוש במים מעת לעת אין יוצאין בו מכל מקום בתמכא שהוא קרין אף גם שרוי במים מעת לעת יוצאין בו (מסיגנון דברי מרן הברכ"י נראה דבשאר ירקות לא פשיטא ליה להפ"מ דיוצאין בכבוש במים מעת לעת אף מסיגנון דברי הרב מחצית השקל הנ"ל נראה קצת דקאי בשיטת הח"י להתיר בכל הירקות אף שבאמת הזכיר שם תמכא כמו שיראה הרואה וצריך לעיין בגוף הספר אין מצוי אצלי] ועיין בזה להרב פתב סופר א"ח סי' קכ"ב ובמה שכתבתי בקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות מ"ה: והרב נהר שלום באות ו' הביא מה שכתב המג"א הנ"ל וכתב ולפי זה יש ליזהר בערב פסח שחל להיות בשבת שקונים ירקות מערב שבת ואם לא ניחם במים יכמושו ואין יוצאים בהם כמש"ל (שם באות ה' שקיל וטרי בזה והעלה כן עי"ש) ואם ניחם במים הווי להו פבושים ואפילו לא יהיו פלם בתוך המים איכא מאן דאמר ביו"ד סי' ק"ה דעל ידי הפבישה מפעפע למעלה הילכף יש לנהוג לכונפם במטפחת שרויה במים עכ"ל ולא תעזוב נפשי לשאול אמאי נקט אזהרתה בערב פסח שחל בשבת דלא שכיח פולי האי נהרי בכל שנה גם כן צריכים אנו למודעי איה להתנהג בהירקות שקונים בערב פסח ועד הלילה שניה של פסח יכמושו ולבני ארץ ישראל ניחא אבל לנו היושבים בחו"ל צריך ליזהר בזה בכל שנה ודווקא לומר דהירקות שקונים בערב פסח לא יכמושו עד לילה שניה של פסח רק שחל ערב פסח בשבת שלילה שניה של פסח היא ליל שלישית ודאי יכמושו ואהא קמזהר דהחוש יעיד שגם עד לילה שניה יכמושו ומאי דלא ניחא ליה לצוות שיוציאו המרור מן המים קודם מעת לעת אפשר דלא פסיקא ליה דלא חשיב כבוש בסירוגין או שמא לא יזהרו בזה ויבואו לידי שכחה: ג) כתב הרא"ש בפרק ערבי פסחים סי' כ"ה דמרור בעי פזית מדמברכין על אכילת מרור וכתב הגאון שאגת אריה בסי' ק' דמשמע דזולת זה לא הנה בעי פזית ותמה עליו דהא ודאי בעי פזית מדכתיב ביה אכילה וסתם אכילה בפזית והאריך להוכיח כן עי"ש ובקונטרס אחרון שם הובא בשם הגאון מוהר"י צייטעלש בהגהותיו על הסמ"ק שכתב שהרא"ש לא נתפונן שמרור אין צריך פזית דהא ודאי איתקש לפסח רק משום דהבריתא דתני אכלו לחצאין יצא והמשנה דהביאו לפניו וכו' מייירי בדלית ליה שאר ירקי ולכתחלה צריך פזית מרור אף בטיבול ראשון והיינו דתני יצא דמשמע דוקא דיעבד לזה כתב הרא"ש דזה דוקא אם עושה הטיבול ראשון גם כן בחזרת דמברך בטיבול

ראשון על אכילת מרור להכי צריך לכתחלה פזית ובדיעבד יוצא בכזית בשני הטיבולין אם אכלן בכדי אכילת פסח אבל בדאית ליה שאר ירמי לטיבול ראשון אין צריך פזית אף לכתחלה ודלא פהרמב"ם הנה גם הוא מודה דגם בלא נוסח הברכה ידעינן דאכילת מרור היא בכזית: אמנם הגאון חתם סופר בסי' ק"מ פתב על הגאון שאגת אריה ותמתי על זה הגאון במחילת פבודו לא ירד לענומק הענין ואלו דברי אשר פתבתי בתשובה אחרת זה שנים רבות ודברי ס' הג"ל לא ראיתי אז כי אין דרכי לחפש בפסחים אם לא יעוררני אדם עליו הנה פה אמרתי בפ' בא בפסח ראשון פתיב ואכלו את הבשר בלילה הנה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ובפ' בהעלותה בפסח שני פתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וההפך קל להבין בפסח ראשון איפא מצות עשה באכילת פסח בפני עצמו ובאכילת מצה בפני עצמו אף מרור אינו מצות עשה בפני עצמו אלא טפל לפסח ע"כ כתי' מ"ע של אכילה על שניהם פסח ומצה ואמר על מרורים יאכלו שני אלו נמצא פתיב אכילה בפסח ובמצה ולא במרור אמנם בפסח שני גם המצה טפלה לפסח ומי שאינו אוכל פסח שני אינו אוכל מצה ע"כ פתיב על מצות ומרורים יאכלוהו לפסח ולא פתיב אכילה אלא אפסח ולא אמצה ומרור ומכל מקום אף על גב דלא פתיב אכילה בהדיא במרור לא בראשון ולא בשני מקל מקום נדאי דבעי פזית דאיתקש למצה ופסח אלא שאין אנו יכולין להמציא זה מלבינו לכן הוכיח הרא"ש מדאמרינן בפירק ערבי פסחים דמברך על אכילת מרור שמעת מינה פשיטא לרבנן מהקישא הג"ל דשיעורו בכזית ובדבריהם הללו ניחא מה שיש לדקדק בפע"פ בהא דהלל הנה פורה מיימי קרא דבהעלותה ולא קרא דפ' בא והיינו משום דרבנותא קא משמע לן דאפילו שני טפלים היינו מצה ומרור אינם מבטלים פזית א' של פסח שהוא עיקר טפי דמכל מקום מצות מיקרי ומצות אין מבטלים זה את זה אלו דברי שם: ואומר אני הדל שאם הגאון חתם סופר הנה רואה דברי רבינו התרומת הדשן בפסקים סי' רמ"ה הנה שמח לקראתם דקרו בחיל דאכילה דכתיבה באורייתא לאו אמרור קאי וזה לשונו גם אכילת מרור אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בקלח אחד עם העלין שלם כמו שהוא אף שאין בו פזית מטעם דבריה חשיב ולא בעינן פזית כי היא דירושלמי שהביא הרא"ש בכיצד מברכין אפילו לא אכל אלא פרידא אחת צריך לברך אחריה ונהרי דברים קל וחומר דאפילו ברכה דכתיב בה אכילה בהדיא באורייתא אפילו הכי חשיבינן בריה פחות מפזית כל שכן מרור דלא פתיב בה אכילה כלל דיאכלוהו אפסח קאי וכן כתב הרא"ש בערבי פסחים להדיא טעמא דבעינן פזית במרור משום דמברכין על אכילת מרור ואין אכילה פחותה מפזית ולא יאה לשון ברכה כמאי דכתיבא באורייתא וכו' עכ"ל הרי דמשמע ליה וכן הבין מדברי הרא"ש דיאכלוהו דקרא לא קאי אמרור ודברי הרא"ש הם כפושטן ולא כמו שפירש בכונתו הג' מוהרי"ץ בהגהותיו על הסמ"ק הג"ל אלא דיש קצת הפרש בין מה שכתב מרן החתם סופר לדברי רבינו התרומת הדשן דלהתרומת הדשן נראה דלפי האמת אין למרור ילפותא דליבעי פזית רק מןפסח הברכה הוא דילפינן הכי ולהחמת סופר הברכה היא גילווי מלתא דאיתקש מרור למצה ואם כן מן הדין צריך פזית למרור כמו למצה וראיתי בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג לגאון בדורנו בסי' מ"ח (השני) שהביא דברי השאגת אריה והגהות הסמ"ק הג"ל והשיג על הגהות הסמ"ק מדברי התרומת הדשן שהבין בדברי הרא"ש כמו שהבין השאגת אריה וכתב דהגאון עמק יהושע בסי'

ח' הביא ראיה לדעת הרא"ש דלולא הברכה לא בעינו כפיית במרור ודחה ראיתו וכתב להוכיח פדעת השאגת אריה עי"ש דב"ק ואתה תחזה דלפי מה שפירש הגאון חתם סופר בכונת הרא"ש אין שום סתירה לדברי הרא"ש מהמקומות שהביא ואין להאריך ועיין בשו"ת בית יצחק א"ח לידדי הגאון אבד"ק פראמישלא יצ"ו סוף סי' ע"ד שפליפל בענין זה (בדברי מרדכי הראה לעיין בבית יצחק בסופו בתשובתו להגאון דשיקלאו לפי הנראה לא זהו הבית יצחק הנ"ל אלא ספר אחר שאינו מצוי אצלי): והגאון שואל ומשיב במהדורא שתימאה בסי' יו"ד עמד גם הוא בדברי הרא"ש והביא דברי השאגת אריה ועוד הוסיף לתמונה וכתב אמנם לדעתי הנה נראה דלכאורה צריך ביאור גוף סברת הרא"ש מנא לן דנשתנה דין מרור ממצה ומכל השיעורים אמנם נראה לכאורה דבשלמא מצה שהיא זכר ללחם עוני שהיו אוכלים אם כן במידי דאכילה שיעור בכזית אם מפשטא דקרא או מהלכה למשה מסיני דאכילה בכזית אבל מרור זכר הוא שמררו את חיינו ולכך בלע מרור לא יצא דבעינו שיטעום המרירות ואם כן מאי ענינו לכשיעור ועוד נראה כינון דבפסח מצרים לא היה שינוי שיעור דעוד היה להם דין בן נח ושיעורין לא נתנו לבן נח כדכתב הרמב"ם בתשיעי ממלכים וקודם מתן תורה היה להם דין בן נח ורק פסח ומצה שהן לדורות ואהדריה קרא אם כן אחר כך נשתנה השיעור שנתנה תורה ונתחדשה הלכה אבל מרור דבזמן הנה דרבנו דעיקר הוא מצותו על הפסח ואם כן לא עדיף מפסח מצרים שלא היה בו שיעור ואין צריך שיעור ומכל שכן המרור שטפל לפסח ובזה מיושבים כל קושיות השאגת אריה על הרא"ש עכ"ל ושוב האריך עוד בעניינים אלו וחי'דוש הוא שלא הנפיר מדברי התרומת הדשן וחתם סופר הנז"ל: וראיתי אחר זמן רב שהגאון כתב סופר בסי' פ"ו האריך מאד בענין זה ולא איסתייעא מילתא לעיין בדב"ק לה נא ראה: ובמרור של הפריכה שקיל וטרי ידדי הגאון בעל ספר מנחת משה בחלק א"ח סי' יו"ד אי סגי בציר מפזית דבטור סי' תפ"ו וברוקח סי' רפ"ג ובש"ע הרב מוהרש"ז סי' עת"ה מבואר דצריך כזית אלא דלמה שכתב הרא"ש בפירק ערבי פסחים סי' כ"ה דמה שצריך כזית במרור הוא משום הברכה.

יש לומר דבכורה אין צריך כזית ומסיק דאף דאין להקל בזה נגד הפוסקים הנ"ל וצריך לדחוק לקיים מצות חז"ל מכל מקום מי שקשה לו לאכול כל הזתים יש לו לסמוך על רבינו הרא"ש במרור דכריכה בפחות מפזית ועיין עוד בספרו ברפת משה הנדפס חדש ממש בסי' מ"ב אות ג': ד) מי שאינו בקו הבריאה ואינו יכול לאכול כזית שלם אם חייב לאכול מה שאפשר לו לאכול או אינו עושה מצות כלל בזה עיין מה שרשמתי במערכת אכילה אות ד' (בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים): ואם אי אפשר לו לאכול כלל אם חייב ללעוס בפיו מרור שיטעום ויפלוט או אפשר יקח איזה ירק שיש בו מרירות קצת לזכר בעלמא כמו שפן עושים איזה אנשים נשאל על זה הגאון דברי מרדכי (פרידבורג) בסי' ג"ן והביא דברי הרב חק יעקב סי' תע"ג ס"ק כ"א דמי שהוא חולה או איסטניס על כל פנים יאכל מעט או ילעוס בפיו לזכר טעם מרירות בלא ברכה וגדולה מזו כתב גאון מפוקסם מאחרונים (מר ניהו מוהרש"ז עיין בש"ע ש"ל סי' תע"ג ס"ל"א) דאם אין לו מרור יקח איזה ירק מר שירצה וכו' והוא שיש לו שרף וכו' ואם אין לו ירק שיש בו שרף טוב שיאכל איזה ירק שיש בו מרירות קצת לזכר בעלמא והוא יצ"ו כתב דאין נראה לו כן דיש לחוש לתקלה דכי משכח מרור ממש נמי שביק ליה ונקוט האי פדאמרין

בסנפך ד' ל"א ע"ב ואף דבסי' תרנ"א סי"ב בְּחֶסֶד אֶחָד מֵהַמִּינִים קִיָּמָא לֹן דִּיטוּל הַשְּׂאָר לְזִכָּר בְּעֵלְמָא וְלֹא חִיִּישִׁינוּ לְתַקְלָה הֵיִינוּ כְּמֹו שְׁפֶתַב הָרָא"ש בְּפֶרֶק לִוְלַב הַגְּזוּל י"ד דְּכִינוּ דְאַרְבַּעַה מִינִים מְפֹרְשִׁים בַּתּוֹרָה לֹא אֲתִי לְמִיטְעֵי נִגְמָה עַל מַה שְׁפֶתַב הָרַב חֶק יַעֲקֹב לְלַעֲוֵס בְּפִיו וְכו' פֶּקֶפֶק וּמְסִיק דִּירָק שְׂאִין יוֹצְאִין בּוֹ יְדֵי חוּבָה לְכוּלֵי עֵלְמָא אֲסוּר לִיקַח דְחִיִּישִׁינוּ לְחֻרְבָּה וּמַה שְׁפֶתַב הַח"י לְלַעֲוֵס וְכו' צ"ע וְשֵׁם בְּסִי' דֵּן הִבִּיא מַה שְׁפֶתַב לּוֹ רַב אֶחָד לְפִקְפֶק עַל דְּבָרָיו וְהִשִּׁיבוּ לְקַיָּים דְּבָרָיו שְׁבָסִי' ג"ן עי"ש: ה) חוּמְצֵי שְׁנַמְצָא בּוֹ פְּרִירָוּר חֻמְצֵי אִם רְאוּי לַעֲשׂוֹת מְמַנּוּ חֻרְסָת לְלִיל פֶּסַח רְשָׁמְתִי בְּסִי' ג' אֹתוֹ ז: ו) בְּמֵאֵי דְאָמַר רִיב"ל בְּפֶסְחִים ד' ק"ח ע"א נָשִׁים חִיִּיבוֹת בַּד' כּוֹסוֹת וְכו' פֶּתַב אֱלִי רַב רְחֻמְאֵי הַגְּאוּן הַמְּפֹרָסִים חִיִּים בְּרַלִּין יצ"ו דְּנִרְאָה לּוֹ דִּין חֲדָשׁ בְּזָה לְשִׁיטַת רִש"י אֶכְתָּב פֶּה דב"ק וְאֲשֶׁר הִשְׁבַּתִּי לּוֹ בְּזָה.

וְנ"ל הַגְּאוּן הַנ"ל יצ"ו רְאִיתִי בְּמַכְתָּב לְחֻזְקִיהוּ שְׁעָמַד עַל דְּבָרֵי רִש"י בְּפֶסְחִים ד' ק"ח ע"א בְּטַעַם ד' כּוֹסוֹת שְׁשִׁינָה אֶת טַעְמֹו מִמָּה שְׁפִירֵשׁ בְּמִשְׁנֵה בְּרִישׁ פְּרָקִין כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה גְּאוּלוֹת וְכָאֵן הוֹסִיף לְבָאָר שְׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ כּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים וְרִבִּיעֵי בְּרַכַּת הַמְּזוּן וְהֵגַם שְׁשִׁנֵי טַעְמִים הִלְלוּ נִמְצָאוּ שְׁנֵיהֶם בִּירוּשָׁלַיִם וּבְמִדְרָשׁ מ"מ יִקְשֶׁה לְמַה לּוֹ לְהִבִּיא אֶת שְׁנֵיהֶם וְלֹא הוֹסִיף לּוֹ בְּאֶחָד.

מֵהֶם וְאִם כֹּף עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי רִש"י לְהִבִּיא אֶת שְׁנֵיהֶם הִיָּה לּוֹ לְהִבִּיאָם כְּאֶחָת בְּרֵאשׁ הַפֶּרֶק וְלְמַה הִמְתִּין מִלְּהִבִּיא הַטַּעַם הַב' עַד ד' ק"ח וְכִבְרַ עָמַדוּ עַל זֶה הַגְּאוּנִים בְּאוּר חֲדָשׁ וּפְתַח עֵינַיִם אֶף אֲנִי אֶעְנֶה חֲלָקִי לְבָאָר דְּבָרֵי רִש"י עַל פִּי הַמְּבֹרָךְ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פְּרָשָׁה ו' וְהוֹצֵאתִי וְהִצַּלְתִּי וְגֵאלְתִּי וְלִקְחַתִּי ד' גְּאוּלוֹת יֵשׁ כְּאֵן כְּנֶגֶד ד' גְּזוּרוֹת שְׁגִזֹר עֲלֵיהֶם פְּרַעַה וּכְנֶגֶדֶן תִּיקְנֵנוּ חֻמְמִים אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת בְּלִיל פֶּסַח עכ"ל: וְהִנֵּה מַה הֵן אַרְבַּע גְּזוּרוֹת בְּפֶרֶטָן אִין מְבֹרָךְ כְּאֵן בְּמִדְרָשׁ אֶבֶל מְבֹרָךְ בְּמִדְרָשׁ בְּשִׁלַּח פְּרָשָׁה כ"ו לֹא שְׁלוֹתִי מִגְּזֵרָה רֵאשׁוּנָה וּיִמְרָרוּ אֶת חֵייהֶם וְלֹא שְׁקִטְתִּי מִגְּזֵרָה הַב' אִם בֵּן הוּא וְהִמְיָתָן אֲנֹתוֹ וְלֹא נִחְתִּי מִגְּזֵרָה ג' כֹּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד וְכו' הָרִי שְׁלֹשׁ גְּזוּרוֹת וְגִזֹר רִבִּיעִית מְבֹרָכָת גַּם כֵּן בְּמִדְרָשׁ שְׁמוֹת לְעִיל פ"ה עַל גְּזֵרַת הַתָּבֵן שֶׁזֶה הִיָּתָה גְּזֵרָה רִבִּיעִית וּכְנֶגֶד אַרְבַּע גְּזוּרוֹת הִלְלוּ אֲמַר הַקְּדוֹשׁ ב"ה אַרְבַּעַה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה וּכְנֶגֶדֶן תִּיקְנֵנוּ אַרְבַּע כּוֹסוֹת וּמַעֲתָה יֵשׁ לְחַקוֹר דְּהָרִי שְׁתִּי גְזוּרוֹת מֵהֶם הַשְּׁנֵינָה וְהַשְּׁלִישִׁית לֹא גִזֹר פְּרַעַה אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים אֶבֶל עַל הַנְּקִיבוֹת לֹא גִזֹר אֶלָּא ב' גְּזוּרוֹת הָרֵאשׁוּנָה וְהַרְבִּיעִית וְלְמַה הַתְּחִיבוּ נָשִׁים בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת לֹא הִיָּה לְהֵן לְהַתְּחִיב אֶלָּא בְּשִׁתִּי כּוֹסוֹת לֹא מְבַעֲיָא לְפִירוּשׁ הַמְּפֹרְשִׁים שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַשִּׁיעֲבוּד וְדֹאֵי קִשָּׁה שְׁהָרִי לֹא הָיוּ אֶלָּא בְּשִׁתִּי הַגְּזוּרוֹת וְלֹא בְּאַרְבַּע אֶלָּא אֶפִּילוּ לְפִירוּשׁ הַמְּפֹרְשִׁים שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּם הֵיִינוּ שְׁבִזְכוּתָן נִגְּאָלוּ ג"כ קִשָּׁה אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּנָשִׁים מֵאֵי עֲבִידְתֵיהֶוּ אִמְטוּ לְהַכִּי כְּשֶׁהִגִּיעַ רִש"י לְמִימְרָא דְרִיב"ל נָשִׁים חִיִּיבוֹת בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת הִלְלוּ שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּם שְׁבִיק טַעְמָא קַמָּא דְאַרְבַּע גְּאוּלוֹת וְנִקְיֵט טַעְמָא אֲחֵרִינָא כְּנֶגֶד הַכּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים אֶלָּא שְׁשִׁינָה רִש"י מְלִשׁוֹן הִירוּשָׁלַיִם שְׁשֵׁם אִיתָא כְּנֶגֶד ד' כּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים וְהֵיִינוּ מְשׁוּם דְּמִנּוּ גַם לְשׁוֹן הַפְּתָרוֹן שֶׁל יוֹסֵף אֶבֶל רִש"י תִּמְדָּה יְתַדוּתִיו עַל מְרָא דְרַבָּא בַּפ"ק דְּסוּטָה ד' ט' ע"א וּבְחֻלְיֵן ד' צ"ב ע"א דְרַק שְׁלִישָׁה כּוֹסוֹת נִאָמְרוּ בְּמִצְרַיִם וְלֹא חֲשָׁבִינוּ רַק הַנֶּאֱמָר בְּחֻלּוֹם וְלֹא מַה שְׁנִשְׁנָה הַדְּבָר בְּפְתָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְהֵיִינוּ מְשׁוּם דְּאִם נִחְשָׁב גַּם לְשׁוֹן כּוֹס הָאֲמוּר בְּפְרָשָׁה בְּקִיּוּם הַפְּתָרוֹן וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל כֹּף פְּרַעַה וַיְהִי חֶמֶשׁ כּוֹסוֹת אֶלָּא וְדֹאֵי לֹא חֲשָׁבִינוּ אֶלָּא הָאֲמוּרִים בְּחֻלּוֹם שָׂר הַמְּשַׁקִּים לְבַד

והן שלשה פוסות ורביעי ברפת המזון וכן כתב גם בספר פתח עינים לרב חיד"א גאון: אלא דבמשנה דריש פרקין הןכרח רש"י ו"ל למינקט טעמא דד' גאולות דהרי שנינו שלא יפחתו לו מארבע פוסות ואפילו מן התמחוי ואי משום הפוסות של שר המשקים לא הנה לנו ליתן מן התמחוי רק ג' פוסות שהרי בכל השנה כולה אין סגיבים ליתן מן התמחוי פוס ברפת המזון ומאי שנא האידנא לכן פירש רש"י במשנה הטעם משום ד' גאולות ומינשבין דברי רש"י פמין חומר דשפיר איצטריכו הני תרי טעמי תריצי: ולפי דברינו יוצא לנו דין חדש דאשה המקבלת מן התמחוי אין סגיבים גבאי צדקה ליתן לה מן התמחוי רק ג' פוסות ממה נפשך דאי משום טעמא דד' גאולות הרי אינה צריכה רק ב' פוסות אלא שפדי לחוש לטעמא אחרנא דכוסות שנאמרו בשר המשקים יש לתת לה ג' פוסות שנאמרו בתלמודא אבל לברפת המזון אין צריכה ליתן לה פוס מן התמחוי כן נראה לדעתנו בדעת רש"י עכ"ד הגאון עליון נר"ו: וזאת תשובתי האף אמנם דבריו חדים חריפים וזפים מאירים ומזהירים אית להו פירכא (לעני בדעת כמוני).

א) לפי המצאתו תקשי לן על ריב"ל מנא לן דנשים סגיבות בכל ארבע פוסות הלא חיוב ארבע פוסות לנשים לא יתכן אלא אם נאמר שהן כנגד שלש פוסות שנאמרו בתלמוד שר המשקים וכוס ד' לברפת המזון דאם נאמר שהם נגד לשונות של גאולה אין לנשים אלא שתיים.

וכיון דמדתנו ולא יפחתו לו מארבע פוסות ואפילו מן התמחוי מוכח דאין הטעם כנגד הפוסות דאם כן לא הנה לנו ליתן מן התמחוי פוס ברפת המזון דמה נשתנה הלילה הנה אם כן מנא ליה לריב"ל לחדש טעם ולחייב את הנשים דתקשי ליה דמתניתין מוכח דאין הטעם אלא כנגד לשונות של גאולה ולפיהן אין לנשים אלא ב' פוסות: (ב) מה שכתב מני"ר שיחל"א דרש"י ששינה מלשון הירושלמי ששם נאמר ד' פוסות והוא כתב ג' פוסות תמה: סודתו על דברי רבא בסוטה וחקולין וכו' הנה אם בעל השמועה בירושלמי הנה איזה אמורא יהיה מי שיהיה (חוץ מריב"ל) החרשתי ויכולנו לומר דאותו האמורא לא סבירא ליה כרבא ונהנה ניחא לן לפרש מילתיה דריב"ל (דאמר נשים סגיבות בארבע פוסות וכו') פשיטת רבא בש"ס דילן.

אמנם אנו דחוינו דבעל השמועה בירושלמי מר ניהו ריב"ל איך נראה עוז לפרש מילתיה דלא פשיטתיה הא ודאי מילתא דתמיה ומרן מוהרד"ף בספר שושנים לדוד פרק ערבי פסחים התפלא על מאור הגולה רש"י מה ראה על פכה לשונות לשון המדרש בבראשית רבה שאמרו ארבע פוסות ובציר חדא ונקיט בידיה תלת ואני עני פתבתי על הגיליון דנעלם ממנו דברי הש"ס: ריב"ל ענה דאילו ראה דברי הירושלמי הנה מגדיל התמיה אחר ששמועות הללו שתיים זו שמענו מפי ריב"ל עצמו דאילו על דברי המדרש נוכל ליישב דניחא ליה לרש"י לפרש מילתיה דריב"ל פשיטת רבא שפתלמודין כמ"ש כת"ר יחי' אף מה שמבואר בירושלמי שבעל השמועה הוא ריב"ל אינו מתיישב על הלב כלל.

ובתוס' מרדכי פשהוקשה לו דנימא ד' לחמים פתב דלכך יש מפרשים שהוא כנגד ארבע פוסות של פורענות שעתידי להשקות את ישראל ארבע פוסות של נחמה וכו' עי"ש ושביקי ה"ש מפרשים דרשת ריב"ל שביירושלמי ואינו מן התמיה מאחר שדבריהם מיוסדים על גופא דמתניתין ולא יפחתו לו מארבע פוסות ולא על מילתיה דריב"ל מצו

לפרש מאי דמסתבר להו אכל רש"י עומד בפר"ש דברי ריב"ל הא ודאי ראוי ונכון לפרש כשיטתו בכל מפל כל: וראיתי להרב בגדי ישע על דברי המרדכי שכתב שמפני קושית התוס' מרדכי דנימא ד' לתמים הוצרך רש"י לטעם שני (שפדף ק"ח) פי היכי דלא נימא ד' לתמים ובההוא טעמא לחוד לא סגי דמאן לימא לן דיקח פוסות פנגדון מאחר דאינם רומזים על גאולת ממצרים וכו' ע"ש ופלא בעיני שלא זכר שר שחז"ל דרשו שנתבשר יוסף בתלום זה על הגאולה כמו שכתב הרב פני משה על הירושלמי שם ודבריו נאמנו מאד עיין בש"ס דילן בתולין ד' צ"ב ע"א ובראשית רבה סדר וישב פרק ח' ואמר יוסף לשר המשקים את בשרתני בשורה טובה אף אני אבשרך בשורה טובה ע"ש.

ומה שכתב ידידי הגאון הנ"ל יצ"ו דאם באנו לחשוב פוס של פתרון התלום הנה לנו לחשוב גם פוס של קיום התלום וכתב פן גם בשם מרן חיד"א בספר פתח עינים בפירוש מוהרז"ו על דברי הב"ר הנ"ל הקשה פן וניחא ליה שהתלום עם הפתרון יש לתשבם יחד ולא הפתרון עם המעשה לכן נכון לומר דגירסא אחרת היתה לרש"י בירושלמי כמו שכתב ידידי הגאון אישי פהו גדול מוהרש"ך מוויילנא יצ"ו בהגהותיו מראה פהו: ג) כל לגבי דידי אין שום נפקא מינה לדינא בין הני טעמי דהא ודאי לא הו אלא רמז ואסמכתא בעלמא דבלא הני טעמי נמי כף נראה לחז"ל לתמן להודות לה' ד' פעמים בלילה הנה ולפי שאין אומרים שירה אלא על היין תקנו ארבע פוסות של יין (כמ"ש מרן מוהרד"ף על קושית התוס' מרדכי) ואף אי לא שייכי הני רמזי איתא לתקנתא דרבנן ולכן נראה לי דאף לטעם דכנגד הפוסות נותנים מהתמחוי כל הארבע פוסות אף אם בעלמא אין נותנים פוס ברפת המזון מן התמחוי משום דאין פוס זה בא בשביל ברפת המזון כדאמרו בש"ס סוף ד' קי"ז ד' פסי תקינו רבנן כל חד וחד גיעביד ביה מצנה וכתב רש"ב"ם כלומר ראוי שיעשה בו מצנה וכו' שאף כאן אין הכוונת בא בשביל ברפת המזון.

ואף לטעם דכנגד לשונות של גאולה נראה לי דנשים חייבות בכולהו דמפני שאף הן היו באותו הגס ראו חז"ל לכללן בהדי גברי בתקנתא דידהו ולא פלוג רבנן והשוו תקנתם שכולם חייבים בכל ארבע פוסות וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות ותחזנה ענינו בגין בית מקדשנו במהרה בימינו אכי"ר: ו) חתן בליל פסח יברך השבע ברכות בכוס ברפת המזון ולא על אחד השש ברכות ובורא פרי הגפן על פוס אחר כמו שעושים בשאר הזמנים והרב יעב"ץ כתב בסידורו ד יכול גם פן לעשותן בשתי פוסות ונייח לכוס רביעי את אשר בירך עליו ברפת חתנים פן כתב הרב עיקרי הד"ט בסי' י"ט אות כ' בשם מרן חיד"א בחיים שאל ח"א סי' ע"ב אות י"ג וכתב על דבריו ולי נראה טוב ונכון הדבר לעשותו בסברת הרב ברכות המים סי' תע"ט שכתב שאף למנהגם שמברכין השבע ברכות על פוס אחד מקום בליל פסח אחד מהמסובין יברך שש ברכות על פוס שלו והמברך ברפת המזון יברך בכוסו וצ"ע לעיין בספר יוסף אומץ (למרן חיד"א) סי' מ"ז ואין אצלי ס' יוסף אומץ לידע מאי אמר רב בזה אף ראיתי שהרב המגיה לספר זכור לאברהם אלקלעי בחלק ג' בחלק אהע"ז במערכת ברפת חתנים הביא תורף דב"ק שביוסף אומץ שחזק דבריו שפתיים שאל שהנכון שיברך ברפת חתנים על פוס ברפת המזון דכיון שפסק פן והעיד שכן המנהג אף דבשאר ימות השנה אין אנו נוהגים פן עתה בליל פסח הנכון לברך שבע ברכות וברפת המזון על פוס אחד: ורבין חסידא בספר כפי אהרן ח"ב עמד לברר דין זה והביא דברי הרבנים חיים שאל וברכות המים דשניהם

שונים לומר ברכת המזון וברכת חתנים על כוס אחד אלא שיש הפרש ביניהם דלמרון חיד"א צריך לברך בתחלה ברכת היין ואחריה שש הברכות ולהרב ברכות המים בתחלה יש לברך שש הברכות ואחריהן בורא פרי הגפן ומר ניהו מרן המסביר האריך להכריח פדעת הרב ברכות המים והשיב על כל הראיות שהביא מרן חיד"א בחיים שאל להכריח סבירתו והביא שהרב פחד יצחק במערכת ברכת חתנים בברכת המזון הביא תשובת הרב ישראל פי נצי ומבואר שסובר פדעת הרב ברכות המים ואף שמרן חיד"א הביא שבחידושי הריטב"א לכתובות הביא דבריו רבינו בצלאל באסופת זקנים על דף ז' ע"ב הביא שתי הסברות יש אומרים לברך ברכת היין תחלה ויש אומרים לברך ברכת חתנים בתחלה מכל מקום פיון שהריטב"א לא הכריע יש לנו לתפוס פדעת רבינו נסים גאון שהביא המרדכי בפרק ערבי פסחים סי' ל"ז שמתבאר להדיא שדעתו לברך בכל זמן ברכת היין באחרונה ולכן העיקר פדעת הרבנים ברכות המים ומחרי"ף שבפסח יצחק ועיקרי הד"ט לברך ברכת היין באחרונה ולא שנא לו בין כשמתברך על שתי כוסות לכשמתברך על כוס אחד וכן עשה מעשה בחנופת מר נכדו אברהם רחיקא יצ"ו וביאר עוד שכן הדין בברכת אשר ברא שמברכים לשאין שם עשרה לברך אותה קודם ברכת היין אלו תורף דב"ק: ח) בזמן הבית שהיו להם עבדים שאינם משוחררים וכן בזמן הזה בערי תוגרמה לא נתבאר בפוסקים אם חייבים בארבע כוסות ככל מצות שהנשים חייבות או לא ונראה דתלי בפלוגתא דרשב"ם ותוספות בפסחים ד' ק"ח ע"ב בפירוש אפרם שאף הן היו באותו הגס דרשב"ם שפירש שעיקר הגס נעשה עלידן זה לא שייך בעבדים בזמן הבית אבל למה שפירשו התוספות שאף הן היו משוועבדות לפרעה במצרים גם העבדים בכלל החיוב ועיין בכרתי ופלתי בהלכות שחיטה סי' א' סק"ג ודוק פן כתב ידידי הגאון מוהרש"ף אבד"ק ליאדי יצ"ו בספרו הבהיר פנים חמד ח"ג ד' ח' סוף ע"א ודברי הגאון בפלתי שם הם שעל מה שכתב מרן הפל שוחטין אפילו נשים ועבדים הביא מה שנוחקו רבותינו הטורי זהב והשפתי פהן בסתם עבדים האמור בש"ס אם הם שאינם משוחררים שוב כתב ודע דהרמב"ם בהלכות מגילה פרק ראשון דין א' כתב הפל חייבים בקריאת מגילה אנשים ונשים גרים ועבדים משוחררים הרי שלא כתב סתם עבדים רק עבדים משוחררים אף באמת יש לומר דסבירא ליה דאף דכלל דכל מה שאשה חייבת עבד חייב מגזרה שנה דלה לה במגילה דנשים גופייהו חייבות מטעם שהיו באותו הגס וזה לא שייך בעבדים ולא גזר המן רק על בני ברית ולא על עבדים לכן עבדים פטורים ולכן כתב הרמב"ם משוחררים וזה באמת נגד דעת התוספות דהקשו למה לי קרא דנשים חייבות בארבע כוסות תיפוק ליה דהיו באותו הגס דיש לומר דאיצטריך דמפח היו באותו הגס היו עבדים פטורים מה שאין פן השתא דרבינהו קרא אף הם חייבים מגזרה שנה דלה לה עכ"ל ומוכן מזה שדעת הגאון בפלתי דמאי דעבדים חייבים בארבע כוסות הוא משום דרבי קרא חיובא בנשים דאי לא הכי מטעמא דהיו באותו הגס לא הנה מחייבין לעבדים בארבע כוסות וזה כנגד היסוד של הרב יצ"ו שכתב דלפי פירוש התוספות בהיא דהיו באותו הגס שהיו משוועבדות לפרעה גם העבדים חייבים זהו מה שנתראה בכונת רמיתו וציינו לדברי הפרתי ופלתי ואולם לי הדל פליאה דעת ממנו ואני בער ולא אדע היכן מצינו שהקשו התוספות פן שהרי זה לשון התוספות בפסחים ד' ק"ח (על מה שאמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הגס ואי

לאו האי טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממצות שהזמן גרמא אף על גב דארבע פוסות דרבנן כל דתקוין רבנן כעין דאורייתא תקוין עכ"ל הגה רואה שאין שום רמז בדב"ק ממה שכתב בשם ואעיקרא דמילתא לא ידענא שום ילפותא בש"ס לחיובי נשים בארבע פוסות לבר מטעמא שהיו באותו הגס פי היכי דתיקשי להו לרבותינו התוספות למה לי קרא וכו' ולולי דמיסתפינא אמינא שיש טעות סופר בדב"ק ובמקום ארבע פוסות צריף להיות אכילת מצה וכוננתו למה שכתבו התוספות במגילה דף ד' ד"ה שאף יש מקשה למה לי היקשא דכל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה תיפוק לי' משום שהן היו באותו הגס אף הוא היה מתפונן ליישב קושיא זו דאי חיובא דנשים הנה מהאי טעמא היו עבדים פטורים וכו' ולכל הדברות מאי דפשיטא ליה להגאון פלתי דמטעמא דהיו באותו הגס היו העבדים פטורים מארבע פוסות או מאכילת מצה דמשמע ליה שהעבדים לא היו בכלל הגס נראה שאינו מוכרח ואף אם לגבי מגילה נאמר דהם לא היו בכלל להשמיד דלא עליהם היתה גזרת הפן מכל מקום לגבי ארבע פוסות או אכילת מצה לפי פירוש התוספות בשאף הן היו באותו הגס שהיו משונעבדות לפרעה נראה דשפיר קאמר ידידי הרב פרם שלמה יצ"ו שגם העבדים היו בכלל הגס ולא עוד אלא דגם בגזרת הפן יש לומר דלפי פירוש התוספות גם עבדים היו בכלל הגס דכיון דגזר הפן על כל בני ברית וסתם עבדים מלין אותם לשם עבדות הרי גם הם היו בכלל בני ברית בגזרת הפן ומה שנתראה מדברי הרמב"ם דעבדים שאין משוחררים פטורים מקריאת מגילה אפשר שטעמו משום שמפרש פרש"ם דעיקר הגס נעשה על ידן אבל לפי פירוש התוספות ודאי גם הם חייבים ומטעם שהיו באותו הגס כן נראה לפום ריהטא וצריף להתיישב והודעתי מזה לידידי הרב פרם חמד יצ"ו וכתב לי שפדברי ממש נמצא בהקונץ תורה מציון חוברת ב' סי' ל' דף ל"ה ע"א האי קושיא והאי פירוקא: ט) נשאל רבין חסידא בס' פפי אהרן ח"ב סי' ח' אם נשים רוצות לעשות הסדר של ליל פסח בחבורה לעצמן על ידי אשה חכמה שיודעת לקרות ההגדה ולעשות כל הסדר על פי הדין אי שפיר דמי או לא והשיב דאף דלכאורה נראה שיכולות לעשות כן כמו בזימון בסי' קצ"ט דאף שאינן מצטרפות לזימון עם אנשים מזימנות לעצמן וכן במגילה וכו' מכל מקום בסדר של פסח יש מצות רבות יש שהן מדרבנן ויש מדאורייתא פקריאת ההגדה וכולן מצות שהזמן גרמא ונשים פטורות ורק מטעם שאף הן היו באותו הגס באנו לחייבן ודעת הרבה פוסקים דטעם זה לא מהני אלא למצות דרבנן ולא למצות דאורייתא וא"כ אינן חייבות בסופר יצי"מ בלילה הזו דהיא מצוה שהזמן גרמא ונחלקו הקדמונים במצות שהזמן גרמא אם רשאות לקיים המצוה ולברך גם כן או דוקא לעשות המצוה בלא ברכה הוא דרשאות ודעת מרן בסי' תקפ"ט פצד זה ומה שנוהגות הנשים לברך על שופר ולולב הוא שלא פדעת מרן וכתב מרן חיד"א בברפי יוסף סי' תרנ"ד אות כ' שנכון לבטל מנהגן אלא ששוב מצא להן סמך מתשובות מן השמים ובאמת שאין זה מספיק אלא שקשה לבטל מנהגן ואם כן ברכת אשר גאלנו בלי ספק היא על גם יציאת מצרים וכיון שקריאת ההגדה היא מצוה שהזמן גרמא ואין הנשים חייבות משום דלמצוה דאורייתא לא מהני הטעם דאף הן היו באותו הגס אין נכון לעשות שלא פדעת מרן ואף שבשופר ולולב נהגו לברך הטעם בשופר הוא מפני שלא כל הנשים יכולות לבא לבית הפנסת לצאת בתקיעת השליח צבור ולולב הרי היא מצוה שבגוף ואי אפשר

על ידי שליח ומיסתתין להחזיק במנהגו בדבר שפבר נהגו פון מקדם קדמתה ולא לחדש דבר מעתה לעשות לכתחלה היסד דעת מרן הבית יוסף ונהרי בקל יכולות לשמוע מפי האנשים לכו אין להקל להן לעשות הסדר לעצמן רק תשמעו מפי האנשים אלו תנרף דב"ק נשמט מסידור הספר במקומו בסי' ט' אות ט"ל בסוף האות חסר פל' הד"ה הנדפס פה מטה.

וכזאת תמיה לי על מה שראיתי להגאון בית שלמה בסי' כ"ג שנסאל בישראל שמכר היי"ש שלו לנכרי קודם הפסח פדינו ובתוך הפסח מכר אותו היי"ש לישראל אחד (אשר קנה ממנו כמה פעמים לפני הפסח שיקחנו אחר החג ולעזה עליו [על הקונה] המדינה על אשר קנה חמץ בפסח ורב אחד אמר שחלילה לעשות פו שהוא פוצת גדר ומפולג אחד אמר שאין בזה חשש איסור ונשאל הגאון לחוות דעתו והשיב שגראה דאסור לעשות פו מתרי טעמי.

א') שהוכיח סופו על תחילתו שמכירתו קודם פסח להנכרי היתה רק הערמה וקתני בתוספתא ובלבד שלא יערים ופירש הבית חדש בסי' תמ"ח שלא יניח חותם על חמץ והט"ז מחמיר מאד בזה אף בדיעבד רק שהתק יעקב כתב שאם הניח חותם אחר המכירה אין לאסור בדיעבד ומבואר שם דלכתחלה אסור לעשות פו אף אחר המכירה אף שלא היתה הערמה ניפרת בשעת מכירה ויש לפקפק גם על דיעבד לדעת הרמב"ם שפסק בש"ע יו"ד סי' רכ"א סעיף ט' פמותו דאמרינו בכי האי גוונא הוכיח סופו על תחילתו אם פו אף בדיעבד יש לאסור אף יש לחלק דשם יש גילוי דעת יותר וכו' אמנם לכתחלה פתב גם החק יעקב לאסור וכו' (שקיל וטרי עוד בדין הוכיח סופו על תחילתו וגם בהגהה מכן המחבר האריף קצת בזה וסיים) מפל מקום דבר מכווער מאד הוא ונוטל להערמה ניפרת.

ב') משום שרוצה בקיומו של חמץ וכו' אלו תנרף דב"ק הנה מתבאר דרפיא בידיה אם יש לאסור אף בדיעבד ומצדד אי אמרינו בזה הוכיח סופו על תחילתו שהוא מחלוקת הרשב"א והרמב"ם ואנכי לא ידעתי למה לא יהא אסור אף בדיעבד מטעם שעל ידי מכירתו להישראל בפסח הרי נתבטלה מכירתו להנכרי קודם הפסח ואם פו החמץ ברשותו והני חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה: